Ex Libris
Dr. David Jeselsohn

מספרי דוד יסלזון

JB 988

1742 - 1744

זה השער לה׳

פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמנים

IN MANTOVA
CON LICENZA
DE
SUPERIORI

ספר

ארבעה ועשרים

עם תוספת מרובה תוספת טובה׃ טוב מ ידידיה ומטיב לאחרינ׳ הלא היא כתובה׃
בספר הישר להישיר דרך ברחבה׃ ממה שקבץ ורבץ חכמת שלמה הנשגבה׃ הדק
היטב היטב הדק בכל מילי יקרה וחשובה׃ הן חסר הן יתר הן רב הן זעיר במשקל במדה
חשב מחשבה׃ כל פתוח׳ וסתום לא יבא בעקבה׃ כל טעם וניקוד מנו לא נחבא׃
כי בכל מכל כל המלאכה תמה וערבה׃ וזה יצא מעט ברזל ועפרת עפרורת דהב לו
אורייתא בבית גנזיו לזאת קרא חפצי בה׃ עם שבאו באחרונה מלאכה מרובה׃ מאמר
המאריך יקרה וחשובה׃ הכל מהרב הכולל׃ לא אוסיף לדבר בו נכבדות ולמלל׃ פן
יאמרו נגמרה עליו את ההלל׃ ונמצא הדבור לשולל׃ הה׳ כמהר״ר ידידיה שלמה
מנורצי זצוקל׃ ולגודל חבת הספר וחמדתו קראתי שמו

מנחת שי

מנחת יתן אומר למנוחה נכונה׃ בישיבה עליונה׃ תחת כנפי שכינה׃ כעת במרום יתרומם ממעשה ידיו אמונה׃ בצאת לאור תעלומה לכל למקנה׃ זכות הרבים תלוי בו קריאה נאמנה׃ שי במנה הראויה להתכבר להתהדר לפני מלך מאן מלכי רבנן וכל הבא להיות חבר הוא ראשי תיבות שמות הרב המחבר׃ ואף כי הפכא מסתבר ישר והפוך ישר יש כי יש ויש בל בו סמא דכולא ביה לכל עובר׃ להנחיל אוהבי יש אוצרותיו פה לפה מלא מה שאין הפה יכול לדבר׃ תשבע עין לראות כי על הכל יתגדל וספרו גובר׃ וזה יצא ראשונ׳ מטכתש הדפוס

החלק הראשון

חמשה חומשי תורה

מנופה בנפה דקה מן הדקה׃ הוגה בעיון רב תלמוד הביא לידי מעשה׃ על ידי הבחור יניק וחכים בדוק ומנוסה׃ הוציא לאור מלאכה מזוקקה׃ בעיון הגהותיו במשפט ובצדקה׃ המשכיל ונבון כמ״הר רפאל חיים באזילה יצ״ו הס כי לא להזכיר מה שעין ראתה ותעירה עד אן נפשו חשקה׃ לראות תוך הספר אין דרך רחוקה׃

ונדפס בביתי הצעיר והרפה רפאל חיים מאיטליא הרופא

פה מנטובה

בשנת ויחכם ידידיה שלמה לפ״ק

על ידי העוסק במלאכת הקדש׳ תולע משפחת התולעי׳ יהושע בכמ״ר מיכאל מסיצי ו״ל

In Mantova Con Licenza de Superiori

הקדמת מע׳ המגיה

מי ימלל גבורות ה׳ מינים ממינים שונים · בבנותו שמים חזקים כראי מוצק וכאלונים · בם מתגלגלים גלגל חמה ולבנה כסיל וכימה כעב תעופינה וכיונים · וכוכבים ממסילותם המונים המונים · והארץ הדום רגליו ימים ונהרות גבעות והרים גבנונים · ויצר את האדם בצלמו כמעשה האופנים · ולהשביע נפש שוקקה נתן לו כל עץ פרי נחמד להשכיל לבותם ומאכל מעדנים · ויוליד באגלי טל נטעי נעמנים · חטה ושעורה וגפנים · אשר לא יעלו בם קמשונים · ובכפור שמים דשאים דשנים ורעננים · והיו נכונים:

מי יוכל לספר פלאי גדול העצה ורב העלילי׳ · אשר בחר בעם קדושו שרי הגפן פוריה · העברי או העבריה · והפליאו בפלאים מכל נפש חיה · אשר על ארץ נשיה · והנחילו מחמד עינו תורה ותושיה · רשפיה רשפי אש שלהבתיה · זאת ועוד ידו נטויה · כי לא לבדו נתנה לשון למודים יפיפיה · להראות העמים והשרים את יפיה · אין ערוך אליה וזה פריה · כי בראש החכמות תקרא ברחובות קריה לשון הקדש לתאוה נהיה · ועוד בה שלישיה · כי כל איש בלול בחכמות הגזרה והבניה · בלתי ידיעתה יחשב לערום ועריה · כי היא חכמה ובינה לעיני כל בריה · ולאיש אשר אלה לו שבח והוריה · ואמת ה׳ לעולם הללויה:

מי הוא זה ואיזה הוא אשר בפה מלא ובשפתים רחבים · לא ישא ולא ימלל עצת ותבונת חברים מקשיבים · המה אנשי כנסת הגדול׳ אשר קטניהם ממתנינו עבי׳ · ברוחב לב נבון אין חקר לתבונם והמה נקובים · דורשי רשומות בכתב אמת אמרים נכוחים וטובים · לא עצרו כח להוליך ולהביא להעלות ולהוריד על הכתובים · אשר באצבע אלהים יוצר אור ומעריב ערבים · על לחות אבנים הנם חקוקים וכתובים · ומסרו לנו מסורת ונטפו מליהם כרביבי׳ · לדעת כל מלה ומלה ככתבה ויהיו דבריהם קרובי׳ · למען דעת כל עמי הארץ אי חסיר אי יתיר אי חליף אי זעיר אי אריך אי יחיד אי רבים · והציבו ציונים בדקדוקיה ופרטיה שפתותיהם דובבים · כי כולם יורו וירמזו סודות ותעלומות יושב הכרובים · ולהוציא דעת המצחקים והמלעיבים · עשתונותיהם יקראום ושעיפיהם חושבים · כי טעמיהם רק על הדרש הם סובבים · וכבר השיב להם בעל תפארת ישראל עם נדיבים (בפ׳ ל״ד) באמרו כי דעתם קצרה ותפיח כזבים · ועל דברי ר״זל הקימו שומרים ואורבים · והרוו ומלאו מים גנובים: אך לא כן כי כל דבריהם לעלם באהבים · ויזהירו לב משכילים ככוכבים · כי רק בקבלה ידברו המה רואי פני המלך היושבים · יען לעשות צדקה ומשפט לבותם מטיבים · ונותנים לפתאים ערמה דעת ומזימה לצמאים ורעבים · ואף כי תחלת דבריהם כבכורי ענבים׳ נפלאו מאד סגולותיהם ועצמו חידותיהם ומשליהם נשגבים · ובלעדם מותר האדם אין מן הבהמות וזאבים · ועליהם להודות אנו חייבים · ברוך שחלק מחכמתו ליראים ואהובים:

מי גבר יחיה ולא יתאונן על תלאו׳ · אשר השתרגו עלו על צוארנו גבוהו׳ גבוהו׳ · טלטול אחר טלטול בפחד ובלהות · ולמות תוצאות · עם מפוזר ומפורר בכל פנות ופאות · יען רבו למעלה ראש פשעים וחטאות · ומקרה הזמן והתמורות המגיעות ועלינו באות · כמאמר החכם המליץ העולם ים זועף וכגלים להשאות · תבל מקור הכליה וההפסד ומכות נוראות · ועיר הומיה מליאה תשואות: ותהי המשרה על שכמנו ומסים ומשאות · לאלפים ולרבואות · וכמעט עינינו כהות · כי אין עוד נביא ואין אתנו חוזה נבואות · שרי חמשים ושרי מאות · שרי ה׳ צבאות · אשר יסתכלו באספקלריא המאירה בתורת אל נפלאות · על זאת ישתומם כל חסיד ויתמה ויפליא פלאות · בהתבוננו כי אזלת יד ורבו שגיאות · ואין איש שם על לב למהר ולהחיש רפואות · להזהיר עטרה ליושנה ויחלקו מחמאות · רק בגאות שחקים עינינו תלואות · מי יתננו כירחי קדם ויעשה עמנו לטובה אות:

מי יעלה לנו השמימה מי יקום במרומים · מי יחזיר העטרה שכבר היתה לעולמים · מי יחפוץ ויתפוז לחפוש מסילות נעלמים · ויורנו דרך זו נלך לבלתי נהיה נכלמים · מי יציב לנו ציונים באותיות ונקודות וטעמים · מי יתן ויהיה לבבו לעלות ההר חכמת הדקדוק עומד לנס עמים · מי יבין ויבחין לעזק ולסקל צנינים ושכים וקמשונים הגבוהים והרמים · מי ישים פה לאנשים משתאים ומשתוממים · מי יפתח חלוני הקריאה שקופים אטומים · מי יתן אפוא ויכתבון מלים ויהיו רשומים · כהווייתן וכתיקונן בספרים תמים · וישתחוו לו לאומים: והנה אל קול הדברים האלה קם מאור הגולה נזר הזמן כותרת החכמים · הרמ״ה ז״ל ה״ה אשר נפשו מסתפח׳ בנחלת ה׳ בתים הפנימים · ואחריו לו קם כמוהו ארז שבלבנון מהר״ם לונזאנו ז״לה״ה ויעש גם הוא על חמשה חומשי תורה גררו בדקים וסדקים בדבריהם מטעמים: אשר ביופי תלפיות חכמתם כולם מסכימים · כי תורתם התמימה הנעימים · וגם כי האנשים האלה שלמים · אלופנו בתורה ובחכמה מאלמים אלומים · משיבת נפש נרדמים · אין הקומץ משביע רעבי וצמאי נחומי׳ · ומה לעשות לי״ט הספרים הנותרים ביום שידובר בם והדברים סתומים וחתומים · ויקם מלך חדש רב החובל בלב ימים מופת הדור נזר החסידים והתמימי׳ · הרב המופלא הגאון הגדול כמוה״רר ידידיה שלמה נורצי זצ״ל (גם כי קם באותו פרק ובאותו זמן מהר״י לומברוזו זל״הה ועשה גם הוא חבור על כל המקרא לא ראי זה כראי זה) וילך סובב בדרך לבו ברעיונות מצפוניו הלוך וחפוש בגנזי בשמים · ותופע עליו נהרה ועשה הגהות על כל כ״ד ספרים לבלתי רדות בם פסולים ומומים · והארץ האירה מתבונתו כי לא נפלאו ממנו ספרי חכמים מחוכמים · ראשונים ואחרונים וידו בכל להפיק רצון

הקדמת מע׳ המגיה

רעבים וצמים • לא יערכנו זהב וזכוכית סגולות מלכים ופרחמים • לא ישיגו לנועמו נטף ושחלת ולבונה ספים
תהי מנוחתו כבוד ונשמתו לאורך ימים :

מי יורה דעה מי יבין שמועה נכונה • להיות לנו משען ומשענה • כמע׳ המחבר הלז בתורת ה׳ תמימה
קריאה נאמנה • אז ראה ויספרה חקרה וגם הכינה • ובכל זאת לא ידענו איזה דרך ישכון אור ואיזה
מקום בינה • כי קרוב למאה ועשר שנים היתה צפונה • ונהי ללשון עלגים למשל ולשנינה • ואין דורש ואין
מבקש להאיר פרחה ירכה וקנה • ויהי לתקופת השנה • העיר ה׳ את רוח אביר הרופאים ושר התבונה • מומחה
לרבים ואסייא דרבים על ידו נתונה • ובכל אשר יפנה ירו על העליונה • ה״ה כמה״ר רפא׳ חיים מאיטליא
נר״ו ועבר עליו רוח קנאה ולאלהיו פנה • ויאמר לא אמנע טוב ערב ומועיל להשביע נפש נענה • לא אשיב
אחור ימיני וידי לא תרפינה • לדפיק רצון כל מבקש הדת נתנה • ולא אחשך מלהרפיס הדרה והמונה • לשמור
מזוזות פתחי הקריאה על מכונה • ויפוצו מעייגותיה חוצה ותפרח כשושנה • והאלהים לידו אנה . להגיהה מכל
סיג ושגיאה גדולה או קטנה • איש משכיל ונבון מפלפל ומחדד נושא הצינה • פלפל הריפא והחכמה לו למנה •
ה״חר מצליח מאריני זה יצא ראשונה • לעיין הדק היטב היטב הרק ולהשיבה על כנה • ויהיו ידיו אמונה •
ויהי היום ויאמר מע׳ הרופא המדפיס הנ״ל הנה עת לחננה • מה לעשות עוד בחיל ובכח ולא אשיבנה (כי רוחב
לב לו למקנה) לא טוב היות לבדו מע׳ המגיה אשר נמנה • גם כי חכמתו עמדה לו ותשכון עליו רעננה • אעשה
לו עזר ותהיה לי ולו לערגה • ונתן את לבו לדרוש ולתור הזה יכשר נא • וידבר אל לבי בא ברוך ה׳ ולא תעמד
בחוץ כמרמגנה • שמלה לכה להכין צרה ולערוך שלחנה • ואני ידי על התחתונה ?

מי אנכי הדל באלפי מילדי העברים • צעיר אני ליטים ולא בינת ארם לי כאחד הבוערים • ושעיפי דעתי
מהשיג קצרים • אפילו שנים או שלשה גרגרים • היתפאר חלש אשר כמוני להגיה אמרי דובר ישרים ?
הישתרר צעיר זבובי הסיר סיגים ומצרים ? למען ירוץ הקורא ויעוף ככנפי נשרים ? היוכל צל ידיעתי הקטנה
לסתיר שגיאות ומבוכות הנמשכות ברפוסים אחרים • אשר רוב מגיהם הכו בסנורים ? היתכבר במופלא
היתהלל במכוסה ממנו ויסתר סררים ? האשען על משענת קנה רצוץ וסוף יאורי ? האבטח על רעתי החלושה
כבני הנעורים ? ובעור אפרש מיעוט ערכי באלה הדברים : והנה אלי קול מע׳ הרופא המדפיס הנ״ל ירבו ימיו
לדור דורים • תזל כטל אמרתו וכשעירים • שפתותיו שושנים ורעת מישרים • ויאמר אלי עורה בני אזור חלציך
כגברים • ויהי אלהים עמך כבני ציון היקרים • ראה חיבור זה חדש ונפלא ככוכבים המאירים • תן לבך להראות
העמים והשרים • מה יקרו מימיו ומה ינעם לחם אבירים • כי שם צוה ה׳ את הברכה מים טהורים • ואל ישיאך
הרפיון והעצלה כי כן יעשו הנערים • תן מגמתך והשתדל לילות ובקרים • ותהיינה רעתך ועיניך פקוחות ברוב
הספרים • לנקות נתיבי הקריאה הישרים • דגושים ורפויים יתרות וחסרים • ותבין ותשכיל מסרות ומדרשים
אגדות ותוספתות אשר שמה ערוכים וסדורים • ושכרך הרבה מאד מאדיר אדירים • וזכות הרבים תלוי במע׳
המגיה ובך מאה שערים : אל קול מלתו תשוף כמי המורי׳ • לא יכולתי להתאפק ולמאן אמריו הנאהבים וברורים
ואשא עיני אל ראש צורים • וכפי פרשות לפוקח עורים • יאיר את עיני ויהיו חוקרים • לבל תצא מתחת ידי
תקלה לבנים בכורים • בהשגחת המאיר לארץ ולדרים :

אלה הדברים אשר יצאו מפי צעיר הצעירים
רפאל חיים כמה״רר אביעד שר שלום באזילה נר״ו

דברי מע׳ המדפיס

ידידיה היה יהן דוא שלמה מקרא מלא כתוב מלידה זאת מאביו קראו שלמה אהוב למלך שהשלום שלו • ידידיה
בעבור ה׳ עדות נאמנה באהבתו אותו כבוד לאומר כלו • שניהם כאחד טובים למי שידובר בו לברכו ולהללו •
ברוך מככה לו בעולמו • בעולם שכלו ברוך מעולם שכולו טוב לזכות את הרבים במפעלו • שפתותיו דובבות בקבר כי חכמתו
נגלתה נס נגלה • ומה שקברו המהברים בגיא חסך וצלמות במיתתו שלשלמה לבית עולמו חלף הלך לו • נגלו לאור תעלומב
ממרום נשמע קולו • הנה כי כן תרי למעליותא עלו גם עלה • ויעל המלך שלמה •

דברי המדפיס

ידיד יה ובחשקתו נגה לבו עמל וטרח בתורה · בטעם וריוח ודעת בניקוד להוציא מאפילה לאורה · פלוגתא בתר פלוגתא שבשתא ממילה נפקא והיתה לזרה · להשים העקוב למישור להדריך בדרך ישרה · ששים המה מלאכות אבות מלאכות וסרחה יתירה · עמל וטרח במקרא · מקראות מינים ממינים שונים בבית מדרשו מכל עבר תופע מהם נהרה · בכמות ואיכות רוב מניין רוב בניין בינה דעה והשכל מהדורא קמא מהדורא בתרא · הן הם מן הכתובים כתיבת יד סופר מהיר ונקי ידיו אמונה בקלה כבחמורה · הן במעשה ידי אומן אומני המדפיסים עושים מלאכת שמים בשלש שבפנים בחומר וגו' · זה הכלל הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מניין מקראות שעינו ראתה ובקרה · ולא חש לחסרון כיס לקנות תמים בדמים מזהב יקרה · אף כי רחוק מפנינים מכרה · זה לשון שמחה לחסרוניה הדר בהאיר בזיוה הודה והדרה · מתוכם למד לחקר לבדוק ולחפש באורים ובסדקים מקום יתיר וחליף וחסורי מחסרא · היכי קתני בתומה וטהרה · להוציא סולת נקיה מנופית בנפה להשים קטורה · למאומה אין כסף נחשב בימי שלמה :

ידיד יה לכבוד המקום ותורתו · זרק סגול"ו מצותיו מונח"ו בתיבתו · זרע בכל רביעיה פזור תל"ז מלא קמצו מה שקמץ מסכלו ודעתו · כקטון כגדול הפוכ' טמירתא בחכמתו · ממאי דפשיטא ליה כל ספק וספיקות לזולתו · זוקף כפופים אולכי דרך עהלתין קט"ן וגד"ול שם הוא ידריך בבינתו · ליטול בדר"גא לאחוז במ"יום שימנא שם בדק תבי"ר כשבר מרוב זקנותי · מאריך אפי לבתה אנפין משתמתי בחילוף טעמים בגירסתו · להדריך עוללי טיפוחים זהו מהום מזרחתו מוזיל לנביה גר"ש כרמא כרם ירחום להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה ימלא בטובתו · יתי"ב ונדים מטפח ועולה מט"פח וזורד בשמועתו · עד עמקה של הלכה ס"וף פס"וק סוף סוף לאתא אתא טעם ודעת בבינתו · ותרב חכמת שלמה :

ידיד יה לו יד ושם שתי ידות לכרם אחד מלא ברישו מודעי יה בדעת וחכמה · בנקודים מתקוע יותר ויותר מתקיעה בניגון הסיומים ביחודת המילות הן הגוף והם הנשמה · תהלל יה הללויה יד ויד ידיו גלילי זהב שם ומפי ורקמה · עשה ידות הכלים של זהב אין אימן בלא כלים תורת ה' תמימה · לדעת ולהבין ולהורות מהרא היכי קריא כפשטה וכדרך מילומה · דרך הנקודות הוא יגיד הוא יורה כמה וכמה · שלחן מלכים ערוך לפניו בתנועות גדולות ללא וממא · ותנועה בתר תנועה עבדים המשרתים לתת משקה למלך לרוות הנמא · ועבד עבדים ירוץ לפניו ולא יתמהמה · ועד הוציאו אור תורה לזבח השלמים כשכח העומד תורה שלימה · לא נתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה · ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה :

ידיד יה רנה ה' מאהבתו אותו להקימו משפר לגן עדן לדשנו · נקרא אל השמים מעל ועל הארץ הייא לביין הונו · כל יגיעיו מנא אין לו בימלו ואונו · הכל בכתב כתב ידו מאת ה' חננו · להשכיל ולהטיב בשום שכל להבין במקרא מקרא בתוב בפיקונו · ונשכח כמת מלב לדור ודור אמונתו · שתי דורות שכהתה עינו · אך לא נס ליחו וריחו בזה פתרונו · עדות ה' נאמנה מחכימת פתי מימינו · ואחרי נקבר גאולה תהיה לו יגל יבול ידו להחיות מתים במעינו · שמחה לאיש במענה פיו ולשונו · ברוך שככה לו בעולמו למנות עייננו · זוכה ומזכה והשמחה במעונו · ויקץ שלמה :

ידיד יה אהבה עזה שלהבתיה · תבער כאש להבה לקנות דבר השוה לכל בריה · זבת חלב ודבש היא זאת התורה וזה פריה · ספר מנחת שי בשים לדבר איסור אבן שתיה · הן פרש והן יוסד לפרש כל סתום בסוד תושיה · אשרי איש שככה לו בספריו מרגלית יפיפיה · אין פרץ ואין יוצאת מפיו תקלה מלה זרה ונכריה · כל לו כל אליו מי זה בזה הוא בן לויה · דעה קנית לא חסרת דמי ההוצאה העשויה · המקום ימלא חסרון כיס הדרא הדרא פירי בעוד ידו נטויה · החכמה תחיה בעליה ועמה בני עליה · קנה חכמה קנה בינה בכל קניינך תברך יה · ולא יהיה בארם מלחה וניה · המבקשים את פני שלמה :

ידיד יה עמד לימין הדפוס להציל מכל שגיאה ומשוגה · אומר למתמשו של איסור מע' המגיה אורו נגה · שקל בפלס כל קוץ וקוץ ומדד במחוגה · בעיון אחר עיון שלא יכשל בשגג' · בשום שכל להבין ולהשכיל כל סוד ומדרגה · עשה מלאכת ה' באהבה רבה גדר לפנים מגדר בשושנים סוגה · בחור הבחיר הנבחר אשר הוגה · והחכמה תעוז לחכם עמו ועמנו · בכל דבריו אולי ידיו לא נאמנו · בניין אב א[...] לו ואב לכלנו · נודע בשערים שמו [...] ועד בכלל היה והוא לנו · [...]שר חמושים ונשוא פנים ללחום במלחמתה של תורה חיציו שננו · הנני של"ב כי מלחמה ידבר ידענו ומאחנו · שניהם לבנם למדע להודיע ולהודע הלא גם בנו · בנאהו בן יהוידע ושלמה :

ידיד יה ועוד בה שלישיה לרבויי קא אתא לאפושי גברא גבר בנוברין למעליותא · יד ויד תרי הוו וחזקה הויא בתלתא · חזקת הספר בדוק בכל מיני בדיקה מעלייתא · יה הוא יורה גודל הדבר וחזקתו המלאכה תמה עד תכליתה · הוא איש מצליח הבא בידו ובשכלו מזוקק שבעתים לעשות אותה · והותר בשלמותה · החכם ונבון מבני מתיבתא · הח"ר מצליח מאריני כר"ו לא יחה שבחתא · ולהלל ולשבח את שמע שלמה ·

ידיד יה לבבו יבין שוא ודבר כזב הרחק ממנו · יבחין באיסור לקרות מספר שאינו מוגה ולא ידיו תביאנו · וילמד מיואב ומעשה רב זכור יזכרנו · מאותו מעשה נגמרה הלכה מותבינן דדייק ולא גרים ובזאת מקרי דרדקי יבחינו · ומאן דגרים ולא דייק לא יתכנו · שבשתא כיון דעל על שבמו תמיד תלמיד ישאנו · תהום אל תהום קורא בתאומה רבא תכהינה עינינו · והבל וריק יגזורו גירסא דיינקותא כבחיים חייתו עודנו · לא כן יהיה מקרה ופגע למי שזה הספר יבא ויקחנו · יען כמעשה מלאכת ה' על כד היותר טוב בכל כחנו · ואף כי לא נתפאר לאמר הנה זה עומד תמים בלי מום לפנינו יען אמת הדבר כי אי אפשר לבא על תכליתה של דפוס ושגיאות מדפיסים לא יתנו · יהיה מה שיהיה שמלאכנו או לא תבוקתנו · לא רבים אשר הנחנו כי כעשתה עבודת הקדש בכל כחנו · ומה שימצא בו הוא מוגה מתוכו ומנסתרות ינקנו · הרב המחבר כי יתקן את אשר עות המדפיסים ולא יראה ויבא עוד אלינו · יחי המלך שלמה :

הסכמת מע' הרבנים נ"רו ראשי מתא ומתיבתא
דקק' מנטובה יע"א

בצקת עפר למוצק ורגבים ידובקו ספרו לנו רבותינו כי נטל הק"בה עפר מתחת כסא הכבוד (הן המה נשמות ישראל) וזרקו על המים (היא תורתנו הקדושה) וצרורות שהיו בהם נעשו הרים וגבעות (הם החכמים והצדיקים) אשר בכל דור ודור אשר היו לנו לעינים והעולם עליהם עומד כדכתיב כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל:

הנה מאז הופיע משמי מרום אור התורה בעירנו זאת בזרות שמש הרב המופלג כמה"רר ידידיה שלמה נורצי זצ"ל בקי מאד בגמ' בבלית וירושלמית ובכל המדרשים ובמפרשיהם ובדקדוק תורה וסופרים חדשים וספרים גם ישנים הן חסר הן יתר בטעמים ונקודות ויעש חבור יפה מאד על כל המקרא לא נראה כמוהו עד היום הזה:

אך את זה ראינו ונתון אל לבנו כי עד עתה זרח שמש חכמתו על העיר הזאת בלבד מבלי שיוכלו ליהנות ממנו החכמים אשר בכל תפוצות ישראל: אשר על כן נדבה רוחו של המשכיל כבוד מע' החבר והרופא כמה"ר רפאל חיים מאיטליה נר"ו להביאו לבית הרפוס בהוצאה רבה ועצומה:

הנה קדמונים אחזו שער לפני המשיגים גבול רעיהם: לכן גם אנחנו יצאנו בעקבות הראשוני' ובהורמנא דמלכא מלך מלכיא גוזרים אנו בגזירת נחש חוויא דרבנן דלית ליה אסותא ששום אחד אשר בשם ישראל יכונה בלי רשות מע' הרופא הנ"ל לא יקרב להדפיס החבור הזה הן על ידי עצמו הן על ידי אחרים. הן עם המקרא הן לבדו בלי הפסוק תוך משך ט"ו שנים מיום השלמת הרפוס אשר יכתב בשולי הדפסת כל העשרים וארבע: והשומע לנו ישכון בטח ועליו תבא ברכת טוב. זאת יצאה מאתנו פה מנטובה היום יום ו' חי לחרש תמוז שנת התקב ליצירה:

אביעזר שר שלום בכמה"ר מנהם שמשון באזילה זל"הה

יורא ב"כ כמה"הר יעקב מינרולה זל"הה

בְּרֵאשִׁית

ב רבתי

סימ׳ קרואי הער׳ לס״ת בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ׃ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
לסנה׳ ש״ק אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר
ושני וחמשי כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ׃ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים ׀ לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה
ע״כ לכהן וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד׃ ()
פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם׃ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ
וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן׃ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
ע״כ ללוי לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי׃ ()
פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי־כֵן׃ וַיִּקְרָא
אֱלֹהִים ׀ לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא
הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ־בוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן׃
וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ־בוֹ לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים
ע״כ לישראל כִּי־טוֹב׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי׃ ()
פ

ויאמר

א בְּרֵאשִׁית דגש הבי״ת עם טפחא תחת השי״ן: ב׳ רבתי · ובראש שיטה ובראש הדף וזו היא בי״ת של בי״ה סמ״ו · עיין ברבינו בחיי פ׳ בסלח · וריקאנטי ריש פ׳ בראשית · ובספ׳ שערי אורה למה״רר מתתיה דלאקרט ז״ל במדה ראשונה על מלת ואת :

ורוח אלהים כתב בעל הטורים שנים דסמיכי הכא ואידך ורוח לבשה את עמשאי ד״ה ב י״ב קרי ביה הכא כמי ורוח אלהים לבשה וכו׳ · ותימא גדולה על דבריו · כי אין דרך המסורת למסור סימן במה שלא נמצא בכתוב ולומר קרי ביה · ובלי ספק שנסחא משובשת נזדמנה לפניו והנוסחא האמיתית היא ורוח אלהים לבשה את זכריה ד״ה ב כד · וכן כתב מוה״רר מאיר אנג״יל במסורת הברית הגדול · ומה שנמסר בפ׳ ויקהל רוח אלהים ח׳ בלישנא · היינו כל הכתובים רוח אלהים בין בו״או בין בלא וא״ו כמו שמוכח והולך שם : **יהי אור** בגלגל ובלא מקף כן הוא בדפוס קדמון ובספרי ספרד · וכן הוא לבן אשר · ולבן נפתלי בלא גלגל ובמקף · וזהו חילוף ראשון שביניהם · והאנשים האלה היו שני ראשי ישיבות במסורת שם האחד יעקב בן נפתלי : ושם השני אהרן בן אשר · וכה״ר אברהם דבלמש קרא אותו משה בן אשר · ובשלשלת הקבלה כתוב שאחרי דור רבינו סעדיה גאון היו שני חכמים גדולים שנחלקו על מלות הרבה שבתורה וטעמיהם · ונקראו ר׳ אהרן בר משה משבט אשר · ור׳ משה בן דוד משבט נפתלי ע״כ · ואנחנו סומכים על קריאת בן אשר · וכן סמך עליו הרמ״בם ז״ל וכמנהג מערבאי · ומדינחאי סומכים על קריאת בן נפתלי · וזה כלל גדול במקרא · על כן דע אותו ולא אצטרך לשנותו בכל מקום : **רָקִיעַ** כתוב במכלול דף ק״י וכמו שנוציא אותיות א״וי בנשימה לבד אף על פי שאינם נכתבות · כך נוציאם פעמים בהרגשת המוצאות אף על פי שאינם נכתבות כמו **כֹּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ שׁוֹמֵעַ נוֹסֵעַ** שהוא כמו **נוֹסֵאַע** דכן כתב בס׳ עט סופר ז״ל · אנו נוהגים לקרות אלף אחת בתיבה שיש בסופה אחת מאותיות אח״ע כמו **מִזְבֵּחַ** אנו קורין **מִזְבֵּאַח מְקַצֻּעַ מְקַצּוּאַע** וזאת האלף תקרא אות גנובה עכ״ל · וכ״כ בס׳ אחות דף קל״ח ובספר מאזני לשון הקדש דף רי״א ובעל מקנה אברהם כתב בשער ג׳ בשם רבו הר״ר שר שלום שקריאת האות גנובית נוטה למוצא הנח שתורה עליו הנקודה הקודמת ליה · כי אם היא צירי או חירק · תתנועע הפתח במוצא הי״וד ואם הנקודה חולם או שורק · תנועת הפתח נוטה למוצא הוי״ו · אך הי״וד רפה מאד בקריאה עד שתראה כמעט נחה · ולשון הר״מה על מלות אלו ואתה עיף **ויגע** חסר י״וד דקרי קדים לעין ולא כתיבא **בשמע עשו** חסר וא״ו דקרי ולא כתיב · יהושע חסר וא״ו דקרי קדים לעין ולא כתיב · וכתב הלוכזאנו שנראה מדבריו שצריך לקרות **וְיָגִיעַ בְּשְׁמוֹעַ יְהוֹשׁוּעַ** עוד כתב הר״מה **לשות** בסדה מלא חד וא״ו כתיב וקרי · ושמו **שוע** מלא חד וא״ו כתיב וקרי · וכתב עליו הלוכזאנו כמבא לדבריו וא״ו זו כאלו נקודה בשורק ובפתח · וכן וא״ו **מרוע** אתה יושב לבדך · כן ויאמר אם **שמוע** תשמע נקודה בחולם ובפתח : **תדשא** כתב בעל שברי לוחות של מלת **תַּדְשֵׁא** נמסר כן הוא במאריך וכן הוא בספרים מדוייקי׳ ועיין מה שכתוב במאת׳ מאריך בסוף הספ׳ בס״ד בתירוץ חקירה ב **דֶּשֶׁא** במקצת ספרים בזקף קטן וכן נראה כי כן דרך לבא זקף קטן אחר הפסק · אך בספרי ספרד ובדפוס קדמון הוא ברביע · וכן נכון כפי כנון הטעמים וכן העיד רד״ק בספר עט סופר: **עשה פרי למינו** · וכן **עץ עשה פרי** שניהם בדגש הפ״א הראשון מדין מפסיק ומדין אתי מרחיק והשני מדין דחיק שהוא במקף · עיין במכלול וספר פתח דברי בכלל אתי מרחיק ועיין עוד מה שכתוב בכללי בג״ד כפ״ת דסמיך ליה״ו א בסוף הספר בע״ה :
זרעו בו בספרים כ״י · ובדפוס קדמון שניהם במקף ובלא מאריך וכן כתב א״ת :

א א ז ז ואז

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים
וּלְיָמִים וְשָׁנִים׃ וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן׃ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־
שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאוֹר הַגָּדֹל לְמֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה
וְאֵת הַכּוֹכָבִים׃ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ׃ וְלִמְשֹׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה
וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי׃ פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם׃
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה ׀ הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם
וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ
אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי׃ פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ־אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן׃ וַיַּעַשׂ
אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ׀ אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ
בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם׃ וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים מצוה ראשונה א
פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל־
הָאָרֶץ׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב ׀ זֹרֵעַ זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־
כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֹרֵעַ זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה׃ וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְכֹל ׀ רוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאָכְלָה וַיְהִי־כֵן׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי׃ * פ

ויכלו

יהי מארת בפסיקתא דהחדש לא כברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד שנאמר יהי מאורות מארת כתיב. ובירושלמי פ׳ בתרא דתענית ברביעי היו מתענים על התינוקות שלא תעלה אסכרה לתוך פיהם. דכתיב ויאמר אלהים יהי מאורות מארת כתיב. ופי׳ רש״י דכיון שהוא חסר משמע מארה והיו מתענים כדי שלא תפול המארה כל התינוקות ועיין עוד ביפה מראה שם סי׳ י״ב ובזוהר דף י״ט ודף ל״ג מ״ו קמ״ו קס״ט ופ׳ בא דף ל״ה ופ׳ תרומה דף קס״ו ופ׳ ויקהל דף ר״ס ופ׳ פנחס דף רל״ד: **והיו לאתת** חסר דחסר עיין זוהר דף מ״ו: **ולמועדים** קריאת כל ווין שרוקין ברוב תיבה בתל״ף שרוקה כאשר כתב ר׳ יהודה חיוג וכאשר קבלנו קריאתן דור אחר דור: **והיו למאורת** במסורת כתיבת יד נמסר עליו מלא וא״ו קדמאה וכן הוא בספרים כתובי יד ובדפוס קדמון גם הר״מה ז״ל כתב בלשון הזה יהי אור ויהי אור כל הדין לישנא באורייתא דאור מלא וא״ו כתיב מארת ב׳ חסר דחסר בלישנא וסימן ויאמר אלהים יהי מארת ויעש אלהים את שני המארת: **והיו למאורת ברקיע השמים** מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו תניינא עכ״ל וכן הוא במלאים וחסרים שמצאתי ברוב מקרא ספרדית כתיבת יד שהועתקו מספר הללי הסופר הוא היה גבר חכם בעוז המסורת וספרו היה בעיר טוליטולא כמו שכתב רד״ק פעמים רבות. וכתוב בספר יוחסין שבשנת תתק״נו כ״ח לחדש מנחם היתה גזירה גדולה במלכות ליאון ואז הוציאו משם ספר הארבעה ועשרים שכתב אותם ר׳ הלל ומשם היו מגיהים כל הספרים ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקא ובזמני היה ט׳ מאות שנה שנכתבו ע״כ. ובעל שברי לוחות כתב שלפי דעתו היה שמו הילל עיין שם. וזכור זה כי בכל מקום אשר אזכיר שמו זה הוא: **את המאור הגדול** במקרא כ״י נמסר עליו לית וחסר אבל הר״מה כתב את המאור מלא וכל לישנא דמאור באורייתא דכותיה מלא בר מן אחד סמך למאר קדמאה דתרומה עד כאן לשונו. וכן הוא בספרים מדוייקים ופי׳ לית ר״ל אותה מלה שנמסר עליו ל׳ אין אחרת כמוה: **ולהבדיל** במקצת ספרים הוא״ו בגעיא והל״מד בשבא ובמקצתם הל״מד בשוא ופתח וכן כתב בעל א״ת שהוא״ו בגעיא והל״מד בשוא ופתח וכן העיד הרב ר׳ מנחם המאירי בחבורו הנקרא קרית ספר. הזכיר שמו החכם קאהו בא״ח סימן ל״ב וטעם המלה זקף קטן. ובמאמר המאריך אחוה דעי על אלו המאריכין ע״ש בתירוץ חקירה ב׳: **ויאמר אלהים ישרצו המים** פ׳ פתוחה. ובמקצת ספרי הדפוס אין כאן הפסק פר׳ וא״ת כתב שהיא פרשה פתוחה וכן העיד על זה במקומות רבות ועל שמו אכתבם. וכן ראיתי בספרים המדוייקים מגלות ירושלם אשר בספרד שאנו סומכים עליהם. וכן דעת הרמ״בם: **התנינם** חסר יו״ד בתרא״ה ע״פ המסורת וכן בדרש בב״ר פרשה ז׳ זה בהמות שדי ולויתן שאין להם בן זוגות. עיין יפה תואר בסיס״ה ומזרחי וגור אריה וזוהר פ׳ בא דף ל״ד ופ׳ תרומה קט״ו: **הגדלים** דגש בגי״מל: **עוף כנף** מלא וא״ו גם הר״מה ז״ל כתב **ועוף יעופף** על הארץ תרוויהון מלאים וא״ו כתיב וכל לישנא דעוף באורייתא דכותא מלא: **בצלם אלהים** קדש: **וכבשה** חסר וא״ו כתיב וכדרש בסוף פ׳ הבא על יבמתו ובתנחומא פרשת נח ובב״ר פ׳ ח׳ י״ד. עיין יפה תואר שם ורש״י ומזרחי וגור אריה: **ולכל** עוף השמים **ולכל** ׀ רומש. זה הכלל כל שנסמך בקמץ וכל שנבטעם בחלם: **ירק** בשם נקודות: **והנה טוב מאד** במדרש רבה פ׳ ט׳ בתורתו של ר״מ מצאו כתוב והנה טוב מות ור״ל בספר חדושיו על התורה וכדאמרינן נמי התם שהיה רש״בא יושב ודורש דבר זה בשם ר״מ וכן צריך לפרש הא דאמרינן התם פ׳ כ׳ ויעש ה׳ אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור. בתורתו של ר״מ מצאו כתוב כתנות אור והתם נמי אמרינן כי היא היתה אם כל חי. רש״בא אומר אם כל חי. ובפי׳ רש״י הנה טוב מות הלא הוא דכתיב טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו דטוב איכו אורח. ועיין זוהר פ׳ תרומה סוף דף קמ״ט ודף קס״ג ופ׳ פקודי דף רכ״ט ופ׳ אחרי מות דף ס״ג ברעיא מהימנא. וכתב בעל מתנות כהונה בשם הירושלמי דר״מ היה דורש אור בעד עור בחילוף אח״הע וכן כתב רבינו בחיי ז״ל וכיוצא בזה אמרו בב״ר פ׳ ב׳ ויאמר אלהים יהי אור זה אברהם שלא הוא דכתיב מי העיר ממזרח וגו׳ אל תקרי העיר אלא האיר. עוד כתב היפה

תואר

ב וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם׃ וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה׃ וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ
סימ׳ קרואי העול׳ לס״ת שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת׃ * פ
שני ה זעירא אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם׃ וְכֹל ׀ שִׂיחַ
הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ
וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה׃ וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי־הָאֲדָמָה׃ וַיִּיצֶר יְהוָה
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה׃ וַיִּטַּע
יְהוָה אֱלֹהִים גַּן־בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר׃ וַיַּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־
הָאֲדָמָה כָּל־עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע׃
וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים׃ שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן
ו ס״פ הוּא הַסֹּבֵב אֵת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזָּהָב׃ וּזֲהַב הָאָרֶץ הַהִוא טוֹב שָׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן
הַשֹּׁהַם׃ וְשֵׁם־הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִּיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֵת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ׃ וְשֵׁם־הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל
הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְרָת׃ וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ
בְגַן־עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ׃ וַיְצַו יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ־הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל׃
וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
שלישי לֹא־טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ׃ * וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כָּל־
חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל־הָאָדָם לִרְאוֹת מַה־יִּקְרָא־לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא־לוֹ
הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ׃ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל חַיַּת
הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ׃ וַיַּפֵּל יְהוָה אֱלֹהִים ׀ תַּרְדֵּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת
מלרע מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה׃ וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים ׀ אֶת־הַצֵּלָע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה

וַיְבִאֶהָ

אומר יש לומר דמאחד הוא מות בחילוף הא״לף בו״או והד״לת בת״יו׳ דאותיות אה״וי ודטל״נת מתחלפות ועיין מ״ש בפ׳ ויגש אבל ובכי דן חשים ול״ה ב
ב ל״ג על ויעתר לו ובפרכיה א׳ : ויכלו חסר וא״ו כי הוא בגמט׳ ע״ב ונרמז בסוף מעשה בראשית שם וה״ו בראשי תיבות ויכלו השמים והארץ וי״מ
ויכלו כעשו כלים והרמז לו׳ קצוות הנקראים מלאכת שמים וארץ וע״דם נכתב חסר כי הוא מלשון כלה הכלולה מן הכל וכמו שאמרו רז״ל באו ונצא
לקראת השבת המלכה : אלה תולדות סימן זה מצאתי במסורת כתיבת יד מן זה ספר תולדת עד תולדת יצחק תולדת כתיב ומן תולדת יצחק עד
סוף סיפ׳ תלדות כתיב בר מן חד תלדת כתי׳ חסר דחסר שה תלדת ישמעאל׳ וב׳ מלא דמלא אלה תולדות השמים ואלה תולדות פרץ ובמסורת הדפוס
איתמר בלישנא אחרינא אך צריך לתקן מה שכתוב וב׳ כתיב תולדות ודא ודא חדא היא וצריך לומר וג׳ כתיב תלדות חסר וא״ו קדמאה ומלא
בתראה והרי לך גם כן לשון מסרת הר״מה ז״ל תולדות אחד מלא דמלא בתרין וו״ין וסימן אלה תולדות השמים׳ ואחד חסר דחסר וסימן ואלה תלדת
ישמעאל׳ וג׳ כתיב תלדות חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה וסימן תלדות עשו הוא אדום ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר אלה תלדות
יעקב ושארא תולדת כתיב וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה עכ״ל׳ וכלל יהיה בידך שהר״מה ז״ל לא דבר אלא בתורה ובבראשית רבה פ׳ י״ב ושמות
רבה פ׳ ל׳ כל תולדות שנאמרו בתורה חסרים בר מן תרין וכו׳ כמ״ש בסוף רות ועיין מה שכתב על זה המקובל מה״רר שלמה הלוי בן אלקבץ בפי׳ שרש
ישי על פסוק ואלה תולדות פרץ ומוה״רר מאיר אנגיל במסורת קרית הגדול סוף רות : בהבראם ה״א זעירא ועיין ס׳ הזוהר דף כ״ה ופ׳ לך לך
דף כ״ג וס׳ האזינו דף רצ״ז ובתיקוני הזוהר סוף תיקונא שבעין בחיי וריקאנטי מערכת האלהות פ״ב וסוף פ״ט גנת אגוז חלק ב׳ ריש דף כ״ה ועיין
מ״ש בפ׳ האזינו על הליו׳ תגמלו זאת : והשקה את כל פני האדמה מלת את לבן אשר בצירי ובמאריך ולבן כפתלי בסגול ובלא מאריך ובמקף כפי
הכראה בחילופים שבדפוס וקשה שרוב הספרים גם כבן כפתלי אחר כך מצאתי בחילופים כתיבת יד בהפך והשתא לא קשיא מידי : וייצר ה׳ אלהים
את האדם בשני יו״דין וכן דרשו בפ׳ הרואה אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי ולמטה וייצר ה׳ אלהים מן האדמה כל חית השדה ביו״ד אחד לבד וכן כתוב
במכלול דף קכ״ט וגם הר״מה כתב וייצר ה׳ אלהים תרין במעשה בראשית קדמאה מל׳ בתרין יו״דין תניינא חס׳ חד יו״ד ועיין באדרא דנשא דף קמ״א
ע״ב : ועץ הדעת בזקף גדול : ונהר יצא מעדן בחומש כ״י קדמון יוצא מל׳ וא״ו וכתב עליו בס׳ ר״מ יוצא ובס׳ ר״ג יצא חס׳ ע״כ וזה פשוט מפשם שהוא
חס׳ וא״ו וכן לשון הר״מה ונהר יצא מעדן חסר וא״ו וכל יצא גרידא באורייתא דכוותיה חסר בר מן ג׳ מלאים וסי׳ הנה יוצא לויאמר ה׳ אל משה הנהם
ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה׳ כחצת הלילה אני יוצא : וזהב הארץ ההיא הז״ין בחטף פתח וכ״כ בעל לוית חן פ׳ י׳ שער
א׳ והמסורת ג׳ מלין בטעם וּזֲהַב הארץ ההיא וַשֲׁדֵה מגרש עריהם וּסֲגַר פם אריותא דניאל ו׳ : השהם בספרים כתיבת יד ובדפו׳ קדמון השי׳
הסי״ין בפתח וכן כתב א״ת : ושם הנהר במקף לא בקדמא וכן הסכי א״ת׳ ובכמה ספרים מצאתי הסכי בקדמא : לעבדה ולשמרה ברוב הספרים
שתי ההי״ין במפיק ובאיזה ספר יש בשכינהן הקו של רפי אולי ירמוז למדרש רבה פ״יו דאמרינן התם לעבדה השת ימים תעבוד ולשמרה שמור את
יום השבת לקדשו׳ ד״א לעבדה ולשמרה אלו הקרבנות שנאמר תעבדון את האלהים וכתיב תשמרו להקריב לי במועדו וכתב בעל יפה תואר שם סי״א
שהה״א איננה כינוי כי אם מקור כמו לאבלה לקרבה ועיין פ׳ר׳ אליעזר פ׳ י״ב : ויקרא האדם שמות עיין מה שכתוב בפ׳ במדבר בסיעתא דשמיא :
אלהים תרדמה יש פסיק בין שתי המלות מפני כבודו של שם : הצלע מלרע והצ״די דגושה וכתב א״ת שהל״מד בקמץ׳ ברוב ס״ם המדוייקים׳
ובהלל׳

ויבאה אל־האדם׃ ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה
כי מאיש לקחה־זאת׃ על־כן יעזב־איש את־אביו ואת־אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד׃ דגש אחד
ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו׃ * והנחש היה ערום מכל חית שורק
ג השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר אל־האשה אף כי־אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ
הגן׃ ותאמר האשה אל־הנחש מפרי עץ־הגן נאכל׃ ומפרי העץ אשר בתוך־הגן אמר
אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן־תמתון׃ ויאמר הנחש אל־האשה לא־מות
תמתון׃ כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב
ורע׃ ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה־הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח
מפריו ותאכל ותתן גם־לאישה עמה ויאכל׃ ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם
ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת׃ וישמעו את־קול יהוה אלהים מתהלך בגן לרוח
היום ויתחבא האדם ואשתו מפני יהוה אלהים בתוך עץ הגן׃ ויקרא יהוה אלהים אל־האדם
ויאמר לו איכה׃ ויאמר את־קלך שמעתי בגן ואירא כי־עירם אנכי ואחבא׃ ויאמר מי הגיד
לך כי עירם אתה המן־העץ אשר צויתיך לבלתי אכל־ממנו אכלת׃ ויאמר האדם האשה
אשר נתתה עמדי הוא נתנה־לי מן־העץ ואכל׃ ויאמר יהוה אלהים לאשה מה־זאת עשית
ותאמר האשה הנחש השיאני ואכל׃ ויאמר יהוה אלהים ׀ אל־הנחש כי עשית זאת ארור
אתה

ובכללי שלא כדברי המדפיס ע"ש גם בעל הלשון כתב שהוא בקמץ ובספר רב פעלים כתב בלשון הזה והחכם ר' יעקב גומיל העיד כי ויבן אלהים את הצלע המסורת עליו ל' קמץ וברוב הספרים המדוייקים מצאתיו פתוח וכן בלע ע בלע יחזקאל מ"א ואין יכולת במסורת להכריע בברורי הכל"י ונלרע איזה פתוח הכל"מד ואיזה קמץ אבל סגולי הכ"די נאים מלעיל ופתוחי הכל"מד לעולם עכ"ל: ויבאה ב' חסר י"וד וחברו ויבאה יצחק האהלה ובזוהר פ' בראשית ויבאה בגימטריא כ"ד ככנגד כ"ד קשוטין פי' הנזכרים בס' ישעיה · ועיין שמות רבה פ' מ"א ומדרש חזית פ' כפת תטפנה: לקחה־זאת הכל"מד במאריך והק"וף בחטף קמץ ורפה שרשים ואפודי · והיתה ראויה להדגש כי הוא מבנין פועל וגם פתח דברי כתוב ולנקבה פעלה איך לא עזבה שלחה אמנם לקחה זאת רפוי בלא טעם רק להקל ע"כ · ור' יונה כתבו בספר הרקמה עם דומים אחרים שהם בחטף קמץ: זאת הז"ין דגושה: ויהיו שניהם ערומים נכתב בו"או ודגש המ"ם שלא כמנהג ובמסרה ד' מלא ודגשים וחברו ובגדי ערומים תפשיט איוב כב וסימן בין ערומים שהוא לשון ערמה ובין ערומים שהוא לשון ערטילאי הכימין דפין ערטילאין דחיקין פי' דגשי' וסימן אחר דברי חכמים בנחת נשמעים עיין מסורת איוב סי' ע"ו ושרשים שרש ערם · והגהה שם · אח"כ מצאתי להר"מה ז"ל בהקדמת ספרו שכתב זה לשונו כל אתא דקריא דגש באורייתא לא סמיך לה מקמא אתא דכתיבא ולא קריא בר מן חמשה תלת מנהון מלאים וא"ו ותרין מנהון מלאים י"וד וסי' ויהיו שניהם ערומים דגש נ"ס קדמאה ומלא וא"ו מקמיה שמעתי את תלונת ותכל תלונתם דדגישי כוכי"ן דיליהון ומלאים וא"ו קדים לנו"ן ותרין מלאים י"וד ויביאו לו את המנחה אשר בידם תביאו לחם תנופה דדגישי אלפין דידיהון ומלאים י"וד קדי' לאלף ושאר אוריי' חסרין יתבששו בהעתק מספר הללי כתוב יתבוששו מלא והירושלמי יתבששו חסר עכ"ל ובכל הספרים חסר גם הר"מה ז"ל כתב ולא יתבששו חסר וא"ו כתיב דאמצע תיבותא עכ"ל וכן מוכיח מדרש רבה שכתבתי בפ' כי תשא על כי בשש משה: אמר אלהים לא תאכלו ברביע וכן כתב א"ת: כי ידע בספרים כ"י ובדפוס קדמון ג
חסר וא"ו וכ"כ א"ת וכן הוא בהעתק מס' הללי גם הר"מה ז"ל כתב כי ידע אלהים חסר דחסר כתיב חסר וא"ו וחסר י"וד דקרי ולא כתיב וכל ידע דאורייתא דכותא ודבותא וידע דעת עליון ומסר עליהם תלתא וחסר ודכותא ידעי טוב ורע חסר וא"ו דקרי ולא כתיב ע"כ ועיין מ"ש לעיל במלת רקיע: אכלכם הכ"ף בקמץ לבד וכן הוא בכל ס"ס כי לא יבאו שני סואין בראש תיבה אף כי שלשה וכתב המכלול דף קפ"ז ופעמים משתתפים עם הקמץ שוא להודיע כי הוא חטף כמו אני צרי אבל אם תדגש האות שאחריה או שהיא בשוא נח יבקדו בקמץ לבדו כי אין לטעות בהם כמו דני שמים ושפיה מב קרבן קדשו כי בודאי הם קמץ חטוף עכ"ל וכן דעתינו לעשות הנקודות כדברי רד"ק וגם"ס נסמוך על כללי קמץ חטוף שכתבו המדקדקים ועיין מ"ש בפ' תולדות יצחק על מלת ואכלה ובתילים סימן קי"ח: כי יודע אלהים וגו' והייתם באלהים הראשון קדש והשני חול מס' סופרים פ' ד' ובמדרש רבה פ"ד: ידעי חסר וא"ו כמ"ש לעיל על כי ידע: כי עירמם הם בהעתק מספר הללי יש פלוגתא אם מלא או חסר וכן כתב הר"מה וידעו כי עירמם הם מל' י"וד קדי' לר"יש וחסר וא"ו וחסר י"וד בתראה כתיב: ויתפרו עלה כתב בעל מנחת כהן יש ספרים מדוייקים עלי כתיב בי"וד עכ"ל אך בכל הספרים מצאתיהו בה"א וכ"כ מדברי השרשים שרש עלה והגהת ר' אליה שם ובמ"נ עלה ז"ב כתיבי ה"א וה' כתיבי י"וד ויתפרו עלה תאנה · והנה עלה זית טרף: והביאו עלי זית וגו' כתמיה א והם חמשה באותו פסוק כתיבי י"וד ויש שם חסרון הניכר שלא כתב ועלי תמרים · ותמיה אני שלא הביא קול עלה נדף וככל עלה מגפן ישעיה לד והיה ראוי לומר ט' ד' בה"א וה' בי"וד עוד כתקשיתי בלשון הרמ"ה ז"ל שכתב ויתפרו עלה תאנה ה"א כתיב בסוף תיבותא ודבותא עלה זית טרף בפיה ומסר עליהם תרין ע"כ דמשמע מינה לבאורה דקול עלה נדף כתיב בי"וד ולאו הכין הוא · ושאלתי לחכם לונזאנו והשיב דהר"מה ומסורת לא איירי אלא ממלת עלה שהע"ין בהטף פתח והל"מד בצירי שהוא סמוך אבל קול עלה נדף וככל עלה מגפן הע"ין בקמץ והל"מד בסגול שהם מוכרתים וקושטא קאמר מר דכל מעיינן בתר הכי בלישנא דהר"מה אתיא סיפא לגלויי רישא דאמר ומעכין אחר עלה ע ה' וכל לשון דעלה דכותא וכל לישני דעל דקרי למ"ד דידיה בצירי יו"ד כתיב בתריה עוד כתב לעיל מינה בדוכתא אחריתי כהם עלי דרך יו"ד כתיב בסוף תיבותא וכל דכותא בהדין עניינא י"וד כתיב בסוף תיבותא וכל לישני דטרפא באורייתא ה"א כתיב וכל לישנא דעלה דכותא ה"א כתיב · ובהכי כולהו מסרתא אתו שפיר ולית בהון קושיא כלל · עוד כתב בהקדמת ספרו ארבע דכתיב ה"א בתרייהו בלשון רבים באוריי' וסי' ויתפרו עלה תאנה כתרגומו רעה כאן עבדיך כי מעלה בעים מצרים גרם המה את כל מדוה מצרים דקללות ואילו אבל שדה העיר לא חשיבנא בהדייהו דל' יחיד הוא בתרגומיה: איכה דגש בי"וד: עירם אנכי עירם אתה שניהם חסרים: אכל ממנו הכ"ף בקמץ לבד והוא חטוף כי הוא סמוך: עשית הת"יו בלא שוא: ויאמר ה' אלהים א הנחש בתורה א' לבד כרי"ס · אלהים גלגל בה"א: כי עשית זאת כי נגלגל לא במקף וכ"כ א"ת · זאת דגיש בז"ין:
עצבונך

אתה מכל-הבהמה ומכל חית השדה על-גחנך תלך ועפר תאכל כל-ימי חייך: ואיבה
אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב: ס
אל-האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל-אישך תשוקתך
והוא ימשל-בך: ס ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן-
העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי
מלרע חייך: וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את-עשב השדה: בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך
אל-האדמה כי ממנה לקחת כי-עפר אתה ואל-עפר תשוב: ויקרא האדם שם אשתו חוה
רביעי כי הוא היתה אם כל-חי: ויעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם: * פ
ויאמר ׀ יהוה אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה ׀ פן-ישלח ידו ולקח
גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: וישלחהו יהוה אלהים מגן-עדן לעבד את-האדמה אשר
לקח משם: ויגרש את-האדם וישכן מקדם לגן-עדן את-הכרבים ואת להט החרב המתהפכת
ד לשמר את-דרך עץ החיים: * ס והאדם ידע את-חוה אשתו ותהר ותלד
את-קין ותאמר קניתי איש את-יהוה: ותסף ללדת את-אחיו את-הבל ויהי-הבל רעה צאן
מלרע וקין היה עבד אדמה: ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהוה: והבל הביא
חירק גם-הוא מבכרות צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל-הבל ואל-מנחתו: ואל-קין ואל-מנחתו לא
שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו: ויאמר יהוה אל-קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך:
הלוא אם-תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל-בו:
ויאמר קין אל-הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל-הבל אחיו ויהרגהו: ויאמר
יהוה אל-קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: ויאמר מה עשית קול דמי
אחיך צעקים אלי מן-האדמה: ועתה ארור אתה מן-האדמה אשר פצתה את-פיה לקחת
את-דמי אחיך מידך: כי תעבד את-האדמה לא-תסף תת-כחה לך נע ונד תהיה בארץ:
ויאמר קין אל-יהוה גדול עוני מנשוא: הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך

אסתר

עצבונך הצד"י דגושה : כי שמעת צריך להיות בזרקא א' לבד בתי"ו ואין כאן לעשות מלעיל או מלרע : בעצבון תאכלנה הב"ף בשוא לבדו לקריאה ב"כ ולקריאת ג"א שאנו סומכים עליה בחטף פתח וכ"כ בעל לוית חן בפ' ח' בביאור החטפים ועיין מ"ש ברים פ' לך לך על מברכיך וביחזקאל סי' ד' : ודרדר בכל ספרים שראיתי שני הדלת"ין בפתח וא"ת כתב במקצת ספרים דל"ת שניה בקמץ וכ"כ בעל רב פעלים ועיין גם כן מ"ש ביהושע י : בזעת בדפוס קדמון וגם בספרים מדוייקים כתיבי יד מלרע ספר הפוך בעי"ן וכן כתב אור תורה בפסיקתא : אפיך ב מלאים בזעת אפיך · ובררת אפיך כתרמו מים וסי' קסים מזונותיו של אדם בקריאת ים סוף : כי עפר אתה בזקף קטן באלף כי הוא מלעיל והוא הראשון שנמסר. במסרה
ד גדול' אתה דבטעם מלעיל : ויעש בתרסא אחד לבד : ויבא קין ויבא מלרע הקדמא בבי"ת בספרים מדוייקים ובספר אחר כ"י ויבא קין יש שופר בב"ית וזקף בקוף : מבכרות כתוב בהעתק מספר הללי מבכרות מלא וא"ו בתראה ובירוש' חסר דחסר ובכל הספרים שלנו מלא וא"ו בתראה וכ"כ הר"מה על זה חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תנייתא ושאר ליתא דבכרת באורייתא חסר דחסר : ומחלבהן הבי"ת רפה : הלוא אם תיטיב כתוב בהעתק הללי הלא' ירוש' הלוא מלא ע"כ: ובכל הספרים מלא והוא הראשון ממלאים שבתורה ע"פ המסורת · וסימן נמסר במ"ג בפר' שלח לך · וכן כתב הר"מה על זה · הלוא י"ב מלאים וא"ו וא"לף ודא היא מסורת לכולא אורייתא והכיא כל בי"ב כעין מסר' שלמו · וחד חסר דחסר וא"ו וא"לף ומלא ה"א · הלה הוא ברבת בני עמון פרשת דברים ובסוף כתב ואית דמסרי' בהון הליסר · הלין דאמרן · ואידך הלוא הוא באום עמדי · וליתא דהכוא בכלהו נוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב · ואית נוסחי דכתיב בהו הלוא גם בכו דבר מלא · וסיועתא דמסור' הוא · דרובא דנוסחי דיקי פליגי עליהו עכ"ל : אם תיטיב בספרי ספרד בשני יודי"ן וכן כתב הר"מה ז"ל הלוא אם תיטיב מלא תרין יוד"ין חד קדים לט"ית וחד בתריה ודכוותיה ואם לא תיטיב : שאת חד מן הפסוקים דלית להון הכרע אי מהאי גיסא או מהאי גיסא וסימן במסרה גדולה פ' וילך ועיין מ"ש בסוף פ' משפטים ב ואליך תשוקתו פי"ו ראשונה דגושה : בין אחיו לויהי בהיותם בשדה בספרים כ"י המדוייקים אין כאן פסקא · וגם בס"ת · ופתחתי על בעל ספרי לוחות שכפי' מלת פריגמא לקח זה לדוגמא וכתבו גם כן בסוף מאמר י' במסורת המסור' וכן כתב אור תורה שטעה המדפים לעשות כאן פסקא וגם הרמ"בם ז"ל והרב המאירי ז"ל לא מנאו כאן האם פרשה : מנשוא רבו הדעות בזאת המלה בקריית ספר לגאון המאירי וגם' סמן ספון כתוב שהוא חסר · הם חמשה שבוונו לדעת אחד · וכן כמצא במקצת ספרים ישנים וגם בשם ס' עזרא ובשם ירושלמי · ועמהם הסופר ר' מאיר שליכו להיות חס' ושבנגד הס. ג' ושול שמבריע · אבל בהללי הוא מלא · ומסר עלין לית ומלא וכן הוא בס' ספרד וכן כתב הר"מה ז"ל מלא וא"ו ואל"ף כתיב

אשתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל־מצאי יהרגני׃ ויאמר לו יהוה לכן כל־הרג קין
שבעתים יקם וישם יהוה לקין אות לבלתי הכות־אתו כל־מצאו׃ ויצא קין מלפני יהוה וישב
בארץ־נוד קדמת־עדן׃ וידע קין את־אשתו ותהר ותלד את־חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם
העיר כשם בנו חנוך׃ * ויולד לחנוך את־עירד ועירד ילד את־מחויאל ומחייאל ילד את־ חמ
מתושאל ומתושאל ילד את־למך׃ ויקח־לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית
צלה׃ ותלד עדה את־יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה׃ ושם אחיו יובל הוא היה אבי
כל־תפש כנור ועוגב׃ וצלה גם־הוא ילדה את־תובל קין לטש כל־חרש נחשת וברזל ואחות
תובל־קין נעמה׃ ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרתי כי
איש הרגתי לפצעי וילד לחברתי׃ כי שבעתים יקם־קין ולמך שבעים ושבעה׃ וידע אדם
עוד את־אשתו ותלד בן ותקרא את־שמו שת כי שת־לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו
קין׃ ולשת גם־הוא ילד־בן ויקרא את־שמו אנוש אז הוחל לקרא בשם יהוה׃ * ס ששי
ה זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו׃ זכר ונקבה
בראם ויברך אתם ויקרא את־שמם אדם ביום הבראם׃ ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד
בדמותו כצלמו ויקרא את־שמו שת׃ ויהיו ימי־אדם אחרי הולידו את־שת שמנה מאת שנה
ויולד בנים ובנות׃ ויהיו כל־ימי אדם אשר־חי תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת׃ ס
ויחי־שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את־אנוש׃ ויחי־שת אחרי הולידו את־אנוש
שבע שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃ ויהיו כל־ימי־שת שתים עשרה שנה
ותשע מאות שנה וימת׃ ס ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את־קינן׃ ויחי אנוש
אחרי הולידו את־קינן חמש עשרה שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃ ויהיו כל־
ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימת׃ ס ויחי קינן שבעים שנה ויולד
את־מהללאל׃ ויחי קינן אחרי הולידו את־מהללאל ארבעים שנה ושמנה מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃ ויהיו כל־ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת׃ ס ויחי

מהללאל

כתיב · וכתב אור תורה שזה עיקר : כל מצאי רפה בכ"ף : כל מצאו דגש בכ"ף : ועירד ילד את מחויאל רפה יו"ד ומלא וא"ו קדי' לי"ד ומחייאל ילד את מתושאל דגש יו"ד קדמאה ויתיר יו"ד תניי' בתריה ומסרא קדמאה. וא"ו בתראה יו"ד הר"מה ז"ל · גם במסורת ריש פרשת בהעלותך כתיב מחויאל ומחייאל עם ז' זוגים מתחלפים מן ב' ב' בחד עבין קדמאה וא"ו תנייגא יו"ד · ועיין עוד מ"ש בפרשת ויצא סימן ל'.
שתי נשים כתב המכלול דף קכ"א כי כל שוא נע וסמוך לאחד מאותיות בג"ד כפ"ת האות ההוא אשר מבג"ד כפ"ת תרפה כגון בביתך זולתי מלת שתים שתי לפי' קורא ב"א בראש המלה ט"ף גנובה · אשתים אשתי וכן קוראים אנשי מזרח ועיין מ"ש בשופטים י"ו : וצלה גם הוא רפה בני"מל הוא כתוב בו"אר וקרי היא בי"וד · כך הוא בספרים כתובי יד ובדפוס קדמון וכן כתב אור תורה : תובל קין כתוב במסורת פרשת ויגש על פסוק ויולד ליוסף תובלקין למדינחאי מלתא חדא כתיב וקריין למערבאי תרין מלין כתיב וקריין · ואנן קיימא לן כמערבאי וכ"כ הר"מה ז"ל תובל קין תרין מלין כתיב וקריין · עוד כתב את תובל קין מלא וא"ו כתיב ודכותא ואחות תובל קין · ומסיר עליה ארבעה מלאים ולא מסיימי ולפום נסחי דייקי לא אשכחן באורייתא מלאים לבד מהלין תרי וחד חסר וא"ו והבל דבכי יפת דכולהו נוסחי דאתו לידן חסר וא"ו כתיב :
האזנה אמרתי בכמה נוסחאות הדפוס וכ"י הה"א בפתח והא"לף בשוא לבדו והז"ין בסגול והחזקוני כתב שהז"ין בצירי · וכן ראיתי בנוסחאות כ"י ודפוס ישן · וכ"כ במכלול דף כ"ד שמשפטו האזנה בסגול הפקדנה גם בעל ס' פתח דברי כתב דף כ"ו שהכל"ף נחה ועיין מ"ש בישעיה ל"ב : כי שת לי כל קמץ שיב' במקף קריאתו בקמץ חטוף ואם ישתתף עם הקמץ מאריך לא יתהפכו המקף כמו כי שת־לי אלהים אשר גר־שם אברהם משגב־לנו לשון למודים ועיין מ"ש בפרשת מסעי עם ים המלח : ולשת גם הוא דגש בני"מל : בדמות אלהים קדם : בצלמו בכ"ף · וכן הביאו ה
בעל המסורת במכין אלפא בית"א חד כתיב בכי"ם וחד כתיב בכ"ף · וכן כתב א"ש בפסיעות ולשון הר"מה על זה קדמאה בצלמו בבי"ת בתראה כצלמו בכ"ף וסימן בצלמנו כדמותנו : ויולד בנים ובנות כתב הר"מה מלא וא"ו וכל בנות דכותא ודכותא את בנות האדם וכל דפותא מלא ודכותא ובנות אנשי העיר וכל לישנא דבותיה · עוד כתב אח"כ ובנותיו לבנותיו ב' מלאים דמלאים וא"ו וי"וד וסימן ויסבם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו כל נפש בניו ובנותיו וכל שאר' לשון בנתיו חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב ועיין מ"ש בפרשת ויצא על את בנותיך : ויהיו כל ימי אדם ברוב הספרים בשני יודין : אשר חי במקף לא בשופר : ויחי שת חמש סתומה א"ת וכן ראיתי במדוייקים : הולידו הגלגל בר"לת :
ויחי אנוש תשעים סתומה : ויחי מהללאל חמש סתומה :

ויחי

מהללאל חמש שנים וששים שנה ויולד את־ירד: ויחי מהללאל אחרי הולידו את־ירד
שלשים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות: ויהיו כל־ימי מהללאל חמש ותשעים
שנה ושמנה מאות שנה וימת: ס ויחי־ירד שתים וששים שנה ומאת שנה
ויולד את־חנוך: ויחי־ירד אחרי הולידו את־חנוך שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:
ויהיו כל־ימי־ירד שתים וששים שנה ותשע מאות שנה וימת: ס ויחי חנוך
חמש וששים שנה ויולד את־מתושלח: ויתהלך חנוך את־האלהים אחרי הולידו את־
מתושלח שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות: ויהי כל־ימי חנוך חמש וששים שנה ושלש
שביעי מאות שנה: ויתהלך חנוך את־האלהים ואיננו כי־לקח אתו אלהים: * ס ויחי
מתושלח שבע ושמנים שנה ומאת שנה ויולד את־למך: ויחי מתושלח אחרי הולידו את־
למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ויהיו כל־ימי מתושלח
תשע וששים שנה ותשע מאות שנה וימת: ס ויחי־למך שתים ושמנים שנה
טעמים ומאת שנה ויולד בן: ויקרא את־שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן־
י' והשני האדמה אשר אררה יהוה: ויחי־למך אחרי הולידו את־נח חמש ותשעים שנה וחמש מאת
שין בי' החל שנה ויולד בנים ובנות: ויהי כל־ימי־למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת: *
ס ויהי־נח בן־חמש מאות שנה ויולד נח את־שם את־חם ואת־יפת:
ו ויהי כי־החל האדם לרב על־פני האדמה ובנות ילדו להם: ויראו בני־האלהים את־בנות
האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו: ויאמר יהוה לא־ידון רוחי באדם
לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה: הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם
אחרי־כן אשר יבאו בני האלהים אל־בנות האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם
פ
קריאה למפטיר אנשי השם: ()
וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל־יצר מחשבת לבו רק רע כל־היום: וינחם יהוה
כי־עשה את־האדם בארץ ויתעצב אל־לבו: ויאמר יהוה אמחה את־האדם אשר־בראתי

מעל

ויחי ירד שתים סתומה : שתים דרגא בתי"ו : ויחי חנוך חמש סתומה : כי לקח במקף : ויחי מתושלח שבע סתומה : שבע ושמנים בדפוס קדמון ובספרים כתיבי יד חסר וא"ו וכ"כ א"ת וכ"כ מהעתק של הללי שכתב שתים ושמונים דמתושלח מלא ש"מ שהראשון חסר ובמסורה אחריתי במי כ"י נמסר ז' שמונים מלאים בכל המקרא וסימן תכיגה דמתושלח ובאחרים סס בנביאים וכתובים כמ"ש במסו' הדפוס כאן ושופטים ג' ודא לך גס לשון הר"מה ז"ל שמונים אחד לחוד באורייתא מלא וא"ו · תלתא פסוקים בספי מתושלח ולמך תכיגה הוא מלא וסי' ויחי מתושלח אחרי הולידו את למך שתים ושמונים מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב ובכל שארא כולהון חסרים וא"ו וכולהון מלאים יו"ד ע"כ ובמקרא גדולה ושמונים קדמאה דמתושלח כתיב מלא וא"ו וגם נמסר עליו ז' מלא וסס שתי טעיות : מתושלח אחרי בפסק : ויחי למך שתים סתומה : זה ינחמנו ממעשנו בהעתק מספר הללי יש חילוק ובספרים שלנו חסר וכ"כ הר"מה ז"ל זה ינחמנו ממעשנו חסר יו"ד כתיב : ומעצבון הכד"י דגושה : ושבע מאות מלא וכ"כ מהעתק של הללי שכתב וחמש מאת שבה דלמך חסר ש"מ שהאחר דלמך מלא שמנה מאת דאדם וחמש מאת דלמך ארבע מאת שקל כסף דעפרון וכ"כ בעל אבחת בסן : וכך הס כולם בהללי · וה"כ במ"ג בליסנא אחריכא · מאת ג' חסרים וסי' אחרי הולידו את שת · אחרי הולידו את נח · ארץ ארבע מאת שקל · גם הר"מה ז"ל הביאם כן ע"כ וכתב לבסוף וסאר אורייתא כל ליסנא דמאות מלא וא"ו כתיב ע"כ וסימן אחר נמסר במ"ג ריש ס' במדבר ועיין מה שכתבתי סס : ויהי נח סתומה : ויראו בני האלהים חול וכן אשר יבואו בני האלהים שבסמוך : באדם לעלם חסר וא"ו ועיין ס' הזוהר דף כ"ח ע"א ומ"ש בפ' כי תשא סימן ל"א : הנפלים חד מלא וב' חסרים וסימן הנפלים היו בארץ חסר יו"ד קדמאה וסם ראינו את הנפילים מלא דמלא · בני ענק מן הנפלים חסר יו"ד קדמאה ובזוהר פ' וירא סוף דף קי"ז אמר ר' יצחק הקב"ה דוחה אותו העובר שאינו ראוי לבאת לעולם ומקדים להמיתו במתי אמר שנאמר הנפלים היו בארץ וגו' · הנפלים כתיב בלא יו"ד ראשונה וכו' : ועיין מסורת ברית הגדול פרשת שלח לך : ההם ה"א שניה בציר"י אחרי בן תרין מלין ומקף ביניהון וכולהון כתיבים בן וכ"כ הר"מה ז"ל : יצר מחשבת כתוב בהעתק מספר הללי מחשבת חסר ובירושלמי מלא עכ"ל ובמסורת שלנו בדפוס פרשת ויקהל נמסר ג' חסר וסימן לחשב מחשבת וחברו ולחשוב עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת נראה שמכאן שזה מלא · אמנם מצאתי במסורת כ"י שנמסר שם ג' חסר דליסנא ופי' דליסנא במקום זה ר"ל באותו ענין א"כ אין זה יוצא מן הכלל ויוכל להיות חסר ומציאות הספרים והמסור' לא פליגי אהדדי · עוד יש לומר דמסורת שו דמסרי ג' חסר לא אמרו אלא על מחֲשָׁבֶת בשוא ופתח הה"ית ובקמץ השי"ן ולא אמרו על מחשבת בסגי סוגין וזה יותר נכון שכן כתב הר"מה ז"ל מחשבת ג' חסר וא"ו וסי' לחשב מחשבת · וחברו ולחשב מחשבת עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת וכל יתר מחשבת לבד הפר וא"ו כתיב :

באדם

מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמָיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם׃
וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה׃ פ פ פ

הפטרת בראשית בישעיה סימן מב כה אמר האל · עד יגדיל תורה ויאדיר והאיטליאני מתחילין הן עבדי ארבעה פסוקים קודם · והאשכנזים מתחילין כה אמר עד ואחריו לא יהיה׃

אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ׃ וַיּוֹלֶד נֹחַ
שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת׃ וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא
הָאָרֶץ חָמָס׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־
הָאָרֶץ׃ ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס
מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ׃ עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ
אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר׃ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים
אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ׃ צֹהַר ׀ תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה
וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים תַּחְתִּיִּם שְׁנִיִּם וּשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂהָ׃ () וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמַּבּוּל מַיִם ע״כ
עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחֵת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יִגְוָע׃ וַהֲקִמֹתִי
אֶת־בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתָ אֶל־הַתֵּבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי־בָנֶיךָ אִתָּךְ׃ וּמִכָּל־הָחַי מִכָּל־ ה׳
בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ׃ () מֵהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה ע״מ
לְמִינָהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת׃ וְאַתָּה קַח־לְךָ מִכָּל־
מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאָסַפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאָכְלָה׃ וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ
אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה׃ *() וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא־אַתָּה וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק ע״ב
לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה׃ מִכֹּל ׀ הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לְךָ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר לֹא טְהֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ׃ גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיּוֹת
זֶרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ׃ כִּי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מַמְטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה וּמָחִיתִי אֶת־כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה׃
וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמַּבּוּל הָיָה מַיִם עַל־הָאָרֶץ׃ וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ מלע״ל
אֶל

מאדם עד בהמה כל ס׳ בראשית · וידבר · ותילים מאדם עד בהמה · ואלה שמות · וכהמיה · מאדם ועד בהמה מסו׳ : כי נחמתי כי עשיתם מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה ועיין מערכת האלהות פ״ט :

פרשת נח

הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ בכל הספרים הלו״מד בסגול וכן במכלול דף י״ג : הִתְהַלֶּךְ נח בסגול מפני המיבותו במקף אל מלה שהיא מלעיל וכ״כ ר׳ משה קמחי בתפעל מהשלמים · ולוית חן סוף שער ג׳ ותמהני מבעל לשון למודים שכתב שהוא בצירי רָחְבָּהּ הרי״ש בקמץ לבד : תכלנה הכ״ן דגושה : והקמתי בהעתק מספר הללי חסר דחסר וכתב א״ת שכן הוא בכל ספרי ספרד וירושלמיים וכ״כ הר״מה ז״ל עיין מ״ש בסוף פ׳ לך לך : להחית אתך בהעתק מס׳ הללי יש חילוק במלה זו בין מלא לחסר וכתב הר״מה ז״ל ב׳ חסרים וא״ו ובספרא וסי׳ אל התבה להחית · להחית עם רב ותרין מלאים וא״ו וסי׳ יבאו אליך להחיות · להחיות את נפשי · וחד ולהחיות לכם לפליטה : לאכלה הא״לף בקמץ לבד : אשר לא טהרה מה שנמסר במסרה שלנו כאן וכריס מלאכי ותלים י״ס דברי סגגה הן ואין לסמוך עליהן שהרי מנו כל צפור טהרה דפ׳ ראה עם המלאים והוא חסר בלי ספק · וכן מסר הר״מה ז״ל השהורה ב׳ מלא וא״ו ותרויהון רישי פסוקים וסי׳ מכל הבהמה הטהורה · מן הבהמה הטהורה · ושאר כל ליסנא דטהרה באורייתא חסר וא״ו כתיב עכ״ל והמסרה הנכונה והישרה כך צריכה לומר טהורה ה׳ · ג׳ חסר וב׳ מלא וסימן אשר לא טהרה אשר איננה טהרה כל צפור טהרה · לשמי מנחה טהורה דמלאכי · יראת ה׳ טהורה ב׳ בתראי׳ מלאים חד וטהורה היא ונקתה ונזרעה וכן הוא במסורות כת״י מדוייקים וכך הם בספרים מדוייקים : את כל היקום כל היקום שבמקרא הקא בלא געיא וכן כתב המכלול : ונח בן שש מאות שנה שם במאריך ובלא מקף : ויבא נח במקצת ספרים כתיבת יד מלעיל כי הגלגל בין״ד · וכן כתב א״ת :

אל־התבה מפני מי המבול: מן־הבהמה הטהורה ומן־הבהמה אשר איננה טהרה ומן־העוף
וכל אשר־רמש על־האדמה: שנים שנים באו אל־נח אל־התבה זכר ונקבה כאשר צוה
אלהים את־נח: ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על־הארץ: בשנת שש־מאות שנה
לחיי־נח בחדש השני בשבעה־עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל־מעינת תהום רבה
וארבת השמים נפתחו: ויהי הגשם על־הארץ ארבעים יום וארבעים לילה: בעצם היום
הזה בא נח ושם־וחם ויפת בני־נח ואשת נח ושלשת נשי־בניו אתם אל־התבה: המה וכל־
החיה למינה וכל־הבהמה למינה וכל־הרמש הרמש על־הארץ למינהו וכל־העוף למינהו כל
צפור כל־כנף: ויבאו אל־נח אל־התבה שנים שנים מכל־הבשר אשר־בו רוח חיים:
שלישי והבאים זכר ונקבה מכל־בשר באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר יהוה בעדו: * ויהי
המבול ארבעים יום על־הארץ וירבו המים וישאו את־התבה ותרם מעל הארץ: ויגברו
המים וירבו מאד על־הארץ ותלך התבה על־פני המים: והמים גברו מאד מאד על־הארץ
ויכסו כל־ההרים הגבהים אשר־תחת כל־השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים
ויכסו ההרים: ויגוע כל־בשר ׀ הרמש על־הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל־השרץ השרץ
פלעיל על־הארץ וכל האדם: כל אשר נשמת־רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו: וימח
פלרע את־כל־היקום ׀ אשר ׀ על־פני האדמה מאדם עד־בהמה עד־רמש ועד־עוף השמים וימחו מן־
פלעיל הארץ וישאר אך־נח ואשר אתו בתבה: ויגברו המים על־הארץ חמשים ומאת יום: *
ח ויזכר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח
על־הארץ וישכו המים: ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן־השמים:
וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום: ותנח התבה
בחדש השביעי בשבעה־עשר יום לחדש על הרי אררט: והמים היו הלוך וחסור עד החדש
העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים: ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את־
חלון התבה אשר עשה: וישלח את־הערב ויצא יצוא ושוב עד־יבשת המים מעל הארץ:

וישלח

ומן הבהמה אשר איננה טהרה פ"ק דפסחים אמר ריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמנה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה. והכי איתא בויקרא רבה ריש פרשת אמור ופי' רש"י אשר איננה טהורה ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי ח' אותיות הן. אשר איננה טהורה הן י"ג אותיות ע"כ. וקשה דמלת **טהרה** דאשר איננה חסר וא"ו כמו שמסרתי למעלה אבל אשר לא טהרה. ואם כן הוו להו ז' אותיות. וליכא למימר דלא דייקי שכת בנת' בין מלא לחסר דהא חזינן דדיקי שפיר כדאמר הכי במלת **טהור** דכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה דרב פפא אמר עקם הכתוב ט' אותיות דהוה ליה למיכתב איש טמא ורבינא אמר עשר אותיות משום וא"ו דטהור דמלא הוא ותו דייקי כמי דאמר הכי במלת **רבבת** דוהיה היא רבבת על החמור שמואל א' כ"ה. דאמר דאסיקנא בכל היכא דכי הדדי כינהו. כלו' שאין צריך להאריך בזה יותר מזה משפטי בלשון כנו'. עיין הר"ן וילקוט פ' נח פרכינן והא רוכבת ויושבת דכי הדדי כינהו וקאמר רוכבת ופרקינן רבבת כתיב כלומר חסר וא"ו. ואע"ג דמצי למיכתב נמי **ישבת** חסר מיהו כל חסרו' שבתורה לדרוש הן באין כדדרשינן ולוט ישב בשער סדום ישב כתיב אותו היום מינוהו שופט. וכאן למדך בחסרון זה שהתפוש לשון קצרה ואפילו הוא מגונה שהרי כאן תפס לשון מגונה וקצרו. ואולם בבראשית רבה פ' ל"ב לא הזכירו אותיות כלל רק התיבות והכי איתא התם בשם ריב"ל גופיה מצינו שעקם הכתוב שתים ושלש תיבות בתורה כדי שלא להוציא דבר טומאה מתוך פיו. הה"ד מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה הטמאה אין כתיב כאן אלא אשר לא טהרה היא ע"כ ונקט שתים משום קרא דאשר איננה טהורה ושלש משום קרא דומן הבהמה אשר לא טהרה היא. והכא נמי עקם הכתוב ז' אותיות והכי איתא בהדיא פירושא דשתים ושלש דבמדבר רבה ריש פ' חקת. וכדומה בתנחומא פ' וישלח: **בשנת שש מאות שנה** בלא מאריך ובמקף: **בחדש השני** זקף קטון בב"ון: **כל מעינות** יש מחלוקת גדול על מלה זו אם חסר או מלא בהעתק מספר כללי כתוב מעינות. ירושלמי מעינת חסר וא"ו וכ"כ בעל מנחת כהן מעינות קדמאה הוא פלוגתא וממה שכתב בעל א"ת נראה שיש חילוק בין המסורות והספרים והמחברים. והכריע שהוא מלא כדעת הר"מה ז"ל אלו דבריו כל **מעינות** תהום רבה מלא וא"ו כתיב וחברים מיסברו חסר וא"ו וסימן מלא דמלא וחסר דחסר עכ"ל. פי' הראשון שהיו המעינות מלאים הוא מלא והשני שסבר חסרו המעינות במה שהורק מימיהן הוא חסר: **על הארץ** במקף: **וימח** בספרים כתיבי יד מדוייקים בה"ס רפה שהוא מן הקל וכן כתב בעל א"ת כי הקורא **וימח** בה"ס דגושה כמצא אומר שסוגאו של הקב"ה נמחק עם כל היקום כי **וימח** הדגש הוא מתפעל כמו ימח שמו: אך בשבת"ס רפה הוא מהקל והוא פועל יוצא וצריך להזהר בזה מאד ע"כ ושפתים ישק. וזו היא כוונת רש"י ז"ל כמו שכתב הרב מזרחי ומה שכתב בעל גור אריה בספרים שלנו מ"ם של וימח דגושה הם ספרים משובשים ואין לסמוך עליהם: **וימחו** הטפחא בחי"ת: **וישאר** מלעיל הדרגא בשי"ן בספרים המדוייקים וכ"כ אור תורה ובמקרא גדולה בדפוס כתב עליו לית ובכפחא כ"י לית ומלעיל ע"כ. וכן ראוי להיות כי הא"לף בסגול ואילו היה מלרע היתה הא"לף בצירי כמו ותשאר היא דרות: **הגשם** הגי"מל דגושה: **ויבשת** הבי"ת בחולם:

וַיְשַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הֲקַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ וְלֹא־מָצְאָה הַיּוֹנָה מָנוֹחַ מלעיל
לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֵא אֹתָהּ
אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה׃ וַיָּחֶל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים וַיֹּסֶף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה׃ וַתָּבֹא
אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה עֲלֵה־זַיִת טָרָף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃ וַיִּיָּחֶל
עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים וַיְשַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסְפָה שׁוּב־אֵלָיו עוֹד׃ וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ־
מֵאוֹת שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר נֹחַ אֶת־מִכְסֵה הַתֵּבָה
וַיַּרְא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ וּבַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יָבְשָׁה
הָאָרֶץ׃ * ס וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר׃ צֵא מִן־הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ רביעי
וּנְשֵׁי־בָנֶיךָ אִתָּךְ׃ כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אִתְּךָ מִכָּל־בָּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־
הָאָרֶץ הוֹצֵא אִתָּךְ וְשָׁרְצוּ בָאָרֶץ וּפָרוּ וְרָבוּ עַל־הָאָרֶץ׃ וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ׃ היצא ק
כָּל־הַחַיָּה כָּל־הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כֹּל רוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן־הַתֵּבָה׃ וַיִּבֶן נֹחַ
מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכֹּל ׀ הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ׃ וַיָּרַח
יְהוָה אֶת־רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם
כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא־אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי׃ עֹד כָּל־יְמֵי
הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וָחֹם וְקַיִץ וָחֹרֶף וְיוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ׃ * וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ ט
וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ
וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמָיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה וּבְכָל־דְּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ׃ כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר
הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה כְּיֶרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כֹּל׃ אַךְ־בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ׃
וְאַךְ אֶת־דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ
אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם׃ שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם׃
וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ־בָהּ׃ * ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו חמישי
אִתּוֹ לֵאמֹר׃ וַאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זַרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם׃ וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
אֲשֶׁר אִתְּכֶם בָּעוֹף בַּבְּהֵמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכֹּל יֹצְאֵי הַתֵּבָה לְכֹל חַיַּת הָאָרֶץ׃
והקמתי

הקלו המים הקלו מלעיל הגלגל בקו"ף בספרים כתיבת יד וכן כתב אור תורה: טרף בפיה כולו קמץ לפי שהוא שם תואר לעלה כלו' עלה זה היה טרוף בפי היונה כן כתב רד"ק במכלול ושרשים שלא כדעת רש"י ז"ל בפירוש הפסוק: כי קלו המים כתב בעל המסורת ד' וסימן המים מכסרים קלו שמואל ב א' ימי קלו מני ארג איוב ז' וימי קלו מני רץ איוב ט' וחד וקלו מנמרים סוסיו חבקוק א' והוא מלרע כמ"ש המכלול דף קמ"ה ועל פ' מנסרים קלו נמסר דלי"ת בטעם הק"וף משמע שדל"ית אלו כולם מלעיל. וכן בס' פתח דברי דף פ"ו הביא וימי קלו מני רץ עם הדומים שהם מלעיל: ויהי באחת במקצת ספרים המלשה במלת ויהי שהוא טעם מפסיק ובי"ת באחת דגושה ובמקצת ספרים בתרסא והבי"ת רפה: ויסר נח במקצת ספרים נח בשני פסקין ובספרי ספרד בפסק אחד לבדו כי אינם נוהגים שני פסקין רק כשיהיו בניהם אות אחד או יותר: בשר הבי"ת דגושה: הוצא אתך היצא ק' ועיין בטעם בפי' רש"י בחומש ובב"ר פ' ל"ד פי' עשה להם שיהיו פרים ורבים פי' היה כופה אותם מלשון בט מעושה שכל זמן ששהו בתיבה נאסרו בתשמיש המטה ועיין מה שפירש הרב מזרחי ובעל גור אריה: ויצא נח בדברי הב"ר אף שהמלה מלעיל מכלול דף קל"ב ובנסחא כתיבת יד ראיתיו בסגול ובמקצת ספרים בלא מקף ואור תורה כתב במקף: ויבן נח מזבח ב"ר פ' ל"ד ושמות רבה פ' ן' ויבן נח מזבח ויבן כתיב בתבונן ואמר מפני מה כווני ה"בה ורבה בטהורים יותר מן הטמאים אלא להקריב מהן קרבן מיד ויקח מכל הבהמה הטהורה ונו' פי' דאת"ג דקרינן היו"ד בחירק דרים ליה כאלו היא בקמץ כמו ויָּבֶן דוד ליש אם למסורת והיכא דאיכא למדרש דרשינן וכן דרשו ויבן ה' אלהים את הצלע בב"ר ריש פ' י"ח מלשון התבוננות וכן וירא אהרן ויבן מזבח דבמ"ר פ"ט ועיין עוד בב"ר פ' נ"ב סי' ד': ומכל העוף הטהור בהללי ים חילוק על מלת הטהור אם חסר או מלא והר"מה ז"ל כתב ומכל העוף הטהור מלא וכל אורייתא בליסנא דכותיה מלאים בר מן ה' דמסיר עליהון ס' חסרים בליסנא וכו' עיין הסימן במ"ג סוף שמיני: עלת חסר דחסר וכן הוא בהעתק הללי גם הר"מה ז"ל כתב ויעל עלת במזבח חסר דחסר כתיב וכל אורייתא כעניין הקרבנות דכותיה חסר דחסר בר מן א' מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייא וסי' אבנים שלמות תבנה וכו' והעלית עליו עולות ועיין בספר הזוהר ד"ע ע"א ובחיי: וירח בכל הספרים הי"וד בקמץ ובנסחה כ"י כתב בגליון בסם הללי כלו פתח וכ"כ א"ת שבהללי כלו פתח: רע מנעריו ר' יודן אמר מנעריו כתיב משיתנ שהוא כנער לצאת ממעי אמו ב"ר פ"לד וירוש' פ' מי שמתו עיין יפה תואר שם סי"ב ויפה מראה ב"ג ומזרחי וגור אריה ושוחר טוב מזמור ח': כל חית הי"וד דגושה: ובכל הו"או במאריך לב"א וכן הוא בספרים מדוייקים: דגי הים הי"וד דגושה: דמו הראשון רפה בד"לת: כי בצלם אלהים קדש: שרצו בארץ חד מן ב' לא נסבי וא"ו ברים תידנתא ומטעין בהו' וסימן נמסר במסרה רבתא אות וא"ו: הנני במאריך ולא נדרגא: בבהמה שני הבי"תין דגושות: ט

והקמתי

וַהֲקִמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת
הָאָרֶץ׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה
אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם׃ אֶת־קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ׃ וְהָיָה
בְּעַנְנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאֲתָה הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן׃ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־
נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחֵת כָּל־בָּשָׂר׃ וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן
וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הֲקִמֹתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־
ששי הָאָרֶץ׃ *

פ

וַיִּהְיוּ בְנֵי־נֹחַ הַיֹּצְאִים מִן־הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וָיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן׃ שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי־נֹחַ
וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָל־הָאָרֶץ׃ וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם׃ וַיֵּשְׁתְּ מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל
בְּתוֹךְ אָהֳלֹה׃ וַיַּרְא חָם אֲבִי כְנַעַן אֵת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לִשְׁנֵי־אֶחָיו בַּחוּץ׃ וַיִּקַּח שֵׁם וָיֶפֶת
אֶת־הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אֲחֹרַנִּית וַיְכַסּוּ אֵת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֹרַנִּית
וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ׃ וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן׃ וַיֹּאמֶר אָרוּר
כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו׃ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם וִיהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ׃ יַפְתְּ
אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן בְּאָהֳלֵי־שֵׁם וִיהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ׃ וַיְחִי־נֹחַ אַחַר הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה׃ וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמֹת׃ * פ
י וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וָיָפֶת וַיִּוָּלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחַר הַמַּבּוּל׃ בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג

וּמָדַי

והקמתי בס"א ישן והקימתי מלא יו"ד ובמדוייקי' חסר לחסר וכן הכריע הר"מה ז"ל כמ"ש בפ' לך לך גבי אשר אני במקף ובלא געיה בש"י ובלא פסיק לדרת עולם לי' חסר דחסר ובב"ר ריש פ' ל"ה אמר ר' יודן לדרת כתיב פרט לשני דורות לדורו של חזקיה ולדורו של אנשי כנסת הגדולה ומביא דורו של רשב"י עיין מזרחי ויפה תואר ובת' רבינו בחיי ומזה תמצא לדרת עולם חסר הו"ין וסמוך לו מיד את קשתי כתיב ללמדך שאין אות הקשת נראה אלא בזמן החיוב ודורות החסרים ׃ בעננ' בס"ס ובהללי הב"ון בשוא לבד ובזנבוקי בשוא ופתח כ"כ א"ת וכ"ל שהוא חילוק בספרים בתיבות שיש שתי אותיות דומות כמו שכתוב בפ' לך לך ע"פ ואברכה מברכיך ע"ש ׃ וכתב רד"ק כי הוא פועל הדגוש והוקל שלא כמנהג ׃ בין אלהים בזקף קטן באלהים ׃ אשר הקמתי כתוב בהעתק מס' הללי הקמתי ׃ ירושלמי הקימתי ׃ ובספרים מדוייקים הוא חסר דחסר וכן הוא במסורת פ' בחקתי וב"כ א"ת חסר גם היו"ד ועיין ג"כ במס' הר"מה שכתבתי בסוף לך לך ׃ שם וחם ויפת ויפת הראשון הו"או בקמץ כמו השני שנסמוך ׃ וישת מן היין נחלקו המדקדקים בקריאת ג' שואים בסוף תיבה שר' יהודה המדקדק כתב שהראשון נח והשני נע כאילו יאמר וַיֵּשְׁ תְּמֵן והרא"בע הקשה עליו בתחלת ס' צחות ובס' מאזנים וכתב ששניהם נחים ׃ וגם רד"ק הקשה עליו בס' מכלול דף ס"ה ודף ק"ן אחם קבעו תרמה נאיוב סימן ל"א ועשה פשרה בין שתי הדעות באמרו כי אין לשו"אין האלה דרך אחד לעולם אלא לפעמים שניהם נחים ולפעמים הראשון נח והשני נע והר' שלמה אלמולי בחבורו הנקרא הליכות שבא העלה שכל ג' שואים בסוף תיבה ראוי שיהיה להם לעולם דרך אחד וכיון שדרך הרא"בע הוא דרך שלולה ולא הוקשה כנגדו שום קושיא ראוי לבחור בו ע"כ וכן כתב בעל לשון למודים שלדעת קצת המדקדקים והם כל המתרגמים שניהם נחים וכן כתב ר' אליה הלוי ובעל לוית חן ועיין עוד מה שכתב בעל ערוגת הבשם בס' חמישי ׃ בתוך אהלה חד מן ד' כתיב ה"א ועיין ריקנאטי ובב"ר פ' ל"ו אהלה כתיב בתוך אהלה של אשתו ׃ עיין יפה תואר שם סי' ז' ורש"י כתב רמז לעשרת שבטים שנקראו על שם שומרון שנקרא' אהלה שגלו על עסקי יין וכו' עיין מזרחי וגור אריה ׃ ויגד הגי"מל דגושה ובמאריך ׃ אחרנית הנ"ון דגושה בשניהם ׃ וייקץ נח כתב המכלול יופי ביו"ד שאינן לבד ׃ וי"וד שרש נעלמת עכ"ל ׃ ודבריו אלה כפלאו ממני כי בכל הספרים בשני יוד"ין וכן כתב הר"מה ז"ל ׃ וייקץ נח מיינו מלא בתרין יו"דין כתיב חד קרי וחד לא קרי ׃ וק"וף דידיה סגול ׃ וייקץ יעקב משנתו פ' ויצא מלא תרין יוד"ין וק"וף דידיה פתח ודכותא וייקץ פרעה והנה חלום פ' ויהי מקץ ׃ ואיקץ דסוף פסוק דותגאנה אל קרבנה מלא יו"ד כתיב עכ"ל ׃ ועיין מה שכתוב ריש פ' ויצא בס"ד על וייקץ פרעה ׃ אלהי שם כתב בעל המסורת ב' מלעיל וחבריו לא תעשון אתי אלהי כסף ׃ מצבה אלהי קדם ׃ יפת דעת קצת מדקדקים כשיבאו שני שואין בסוף מלה שהשני נע ׃ והמכלול כתב ששניהם נחים והביא ראיה לדבריו ע"ש דף ס"ח ודף ק"ן ודף קנ"ה וקצת ממנו תראה באיוב סימן ל"א ׃ ויהי כל ימי נח חזינא לרבוותא דהך תיבותא פלוגתא ושקלא וטריא רבתי ובסתי כמי ומסרתא מתחלפן בה טובא ואנן כתבינן מאן דסבירא לן ומאן דאשכחנא בספרי דאורייתא עתיקי ודוקני דחזי לן למיסמך עלייהו ׃ בספרי אשכנז וערבאי כתוב ויהיו כל ימי נח ובגליוניהם כתוב כלשון הזה ׃ כאן מטעים הנקדנים ומוסרים חל"ן סימן ר"ל חנוך למך נח ׃ וטעות הוא בידם כי טחו עיניהם מראות בחומש יריחו ובספרדים כי ח"ל סימן ר"ל שבחנוך ולמך כתוב ויהי כל ימי ועל נח כתוב ויהיו כל ימי וגו' סיגא אליהו ע"כ והר"מה ז"ל הביא בתחלת מסורת ויהיו כל ימי ז' בענין כמו שנדפסה בפ' בראשית ובתר הכי כתב כל ויהיו ׃ ויהי בענין ימי פליגין בהון נוסחי ומסורת אית דמסירין ויהי בענין ימי תרין וסימן חנוך למך ח"ל סימן ׃ מכלל דסאר ויהיו כתיב ונח בכללא ואית דכתיב ויהי כל ימי נח ומסרין בהון תלתא ׃ חנוך למך נח וסימן חל"ן וסאר ויהיו כתיב וסימן ויהי כל ימי חנוך ויהי כל ימי למך ויהי כל ימי נח עכ"ל ׃ ולכוס מאי דחזי לי בדעת הר"מה ז"ל שסבירא כמחלוקת ולא הכריע כראה דסמיך אמסרה קמייתא דכתב מעיקרא מן ז' ויהיו בלא פלוגתא והיא מסייעה למ"ד חל"ן סימן דהאי דנח ויהיו הוו להו ח' גם בעל א"ת הכריע מסברא דנפשיה ׃ ונמצאת ראיות דכתוב ויהי והעיד שכן הוא בהללי ובכל ס"ם ומסורותיהם ובס' עזרא ישכן כתב הר"מה ז"ל בס"ת שלו כפי מה שהעידו חכמי בורגוס ׃ וראיתי ג"כ לבעל מנחת כהן שכתב בס' בראשית כדברים האלה ויהי כל ימי ג' וסימן ויהי כל ימי חנוך ויהי כל ימי למך ויהי כל ימי נח ושאר אורייתא ויהיו ע"כ ׃ וכן בספר יגן מאד כ"י כתוב ויהי כל ימי נח ונמסר עליו ויהי ג' דמסעין כיה ספרי ׃ וסימן כל ימי נח כל ימי למך כל ימי חנוך ׃

ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ובני יון אלישה ותרשיש
כתים ודדנים: מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם: ובני חם
כוש ומצרים ופוט וכנען: ובני כוש סבא וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא
ודדן: וכוש ילד את־נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: הוא־היה גבר־ציד לפני יהוה על־
כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני יהוה: ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ
שנער: מן־הארץ ההוא יצא אשור ויבן את־נינוה ואת־רחבת עיר ואת־כלח: ואת־רסן
בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדלה: ומצרים ילד את־לודים ואת־ענמים ואת־להבים
ואת־נפתחים: ואת־פתרסים ואת־כסלחים אשר יצאו משם פלשתים ואת־כפתרים: ס
וכנען ילד את־צידן בכרו ואת־חת: ואת־היבוסי ואת־האמרי ואת הגרגשי: ואת־
החוי ואת־הערקי ואת־הסיני: ואת־הארודי ואת־הצמרי ואת־החמתי ואחר נפצו משפחות
הכנעני: ויהי גבול הכנעני מצידן באכה גררה עד־עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה וצבים וצבויים *
עד־לשע: אלה בני־חם למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם: ס ולשם ילד
גם־הוא אבי כל־בני־עבר אחי יפת הגדול: בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:
ובני ארם עוץ וחול וגתר ומש: וארפכשד ילד את־שלח ושלח ילד את־עבר: ולעבר ילד
שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן: ויקטן ילד את־אלמודד
ואת־שלף ואת־חצרמות ואת־ירח: ואת־הדורם ואת־אוזל ואת־דקלה: ואת־עובל ואת־
אבימאל ואת־שבא: ואת־אופר ואת־חוילה ואת־יובב כל־אלה בני יקטן: ויהי מושבם
ממשא באכה ספרה הר הקדם: אלה בני־שם למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם: אלה
משפחת בני־נח לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: * פ שביעי
יא ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער
וישבו שם: ויאמרו איש אל־רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה
לאבן והחמר היה להם לחמר: ויאמרו הבה נבנה־לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה־ קמץ בז"ק
לנו שם פן־נפוץ על־פני כל־הארץ: וירד יהוה לראת את־העיר ואת־המגדל אשר בנו בני

הארם

י ותבל בס"ס ירושלמי כתוב ותיבל אך בכל הספרים חסר וא"ו ובשלם נקודות וכ"כ הר"מה ז"ל את תובל קין מלא וא"ו כתיב ודדי' א' יאחור הובל קין. ומס' עליה ד' מלאים ולא מסיימי ולפום נוסחי דיקי לא אשכחן באורייתא מלאים לבד מהלין תרי וחד חסר ויון ותבל דרבי יפת דכולהו נוסחי לאתו לידן חסר וא"ו כתיב: ותגרמה חסר וכן הוא בהללי ובמסורת וכן כתב הר"מה ז"ל: בארצתם איש ללשנו כתב הר"מה ז"ל בארצתם חסר וכל אורייתא דכותא חסר עכ"ל ומלא ללשנו חסר בכל הספרים שלנו גם כי בס' הללי יש חילוף וכ"כ הר"מה ז"ל אל זה חסר וא"ו כתיב וכל לשנו באורייתא דכותא חסר: ובני חם כוש כתב א"מ טייה המדפיס שעשה פה פסקא. אע"פ שגם דהללי יש כאן פרשה כי בכל ס"ס וירושלם ואשכנז אין כאן פרשה כלל ולא כהרמ"בם ולא במאירי ז"ל: סבא נפתח לא בגלגל וכ"כ א"ח: וסבתה דסס ה' הירושלמי בא"לף. ובכל הספרים שלנו בה"א וכ"כ הר"מה ז"ל וסבתה ורעמה ה"א בסוף תיבותא כתיב: ורעמה המ"ר רפה דס"ם וכן רעמה: כנמרד גבור ציד דין לחוד מלא וא"ו באורייתא בלישנא וקדמאה דפסוק זה ובכל שארא חסרים: כנמרד גבור ציד בלא מהף: וכלנה ברוב ספרי ספרד הכ"ן בצירי וכ"כ א"ח ויויין ממים: ואת רחבת חסר דחסר ברובא דנסחי דיקי ומסור יולין לית חסר: ואת רסן הוא"ו בגעיא: רסן זקף קטן כרי"ם וכ"כ א"ח: ואת פתרסים הו"או בגעיא: הערקי הה"א בקמץ וא"מ כתב שבקצת ספרים בפתח: גררה הגי"מל רפה: ואדמה בוא"ו: וצבים וצבוים ק' ובס"ס ירושלמי כתיב בתרי יוד"ין ובכל הספרים שלנו חסר דחסר וכ"כ הר"מה ז"ל ק' קרי כתיב דין חסר לחסר כתיב חסר וא"ו וחסר יו"ד תבין וק' וצבוים וצבוים ומלאת כתיב חסר וא"ו ומלאים תרי יוד"ין חד ק' וחד לא ק' ומשמר מלך צביים. והכרו כפ' לך לך מלך אדמה ומלך צביים. וק' צבויים ודכותא אדמה וצביים אסר הפך דנכ"ים הדין תלתא כתיבי בתרין יו"דין וחס' א"י: אלה בני חם וכן אלה בני שם שבסוף הכי"ת רפה יאין כאן דין אתי מרחיק לפי שמלא בני סמוכה לשאחריו כמו שכתוב בפרשת פנחס על פסוק אלה בני גלעד: חצרמות כתב הר"מה אלה חדא והר"ים בשוא וכן הכריע א"מ ומיין ד"ה א: ואת עובל מלא וא"ו ובד"ה ביו"ד: אבימאל חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותא: ספרה הפ"א בקמץ: אלה בני שם למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם דהיינה הללי כתוב בגויהם בבי"ת וכן תרגם אנקלוס בעממיהון ובכל הספרים כתוב לגויהם בלמ"ד וכן דקדק ייכתן דן עוזיאל תרגם זה בלמ"ד. וכן מסורת מגאתי כתיבת יד נמסר על זה בל"מד ישאר ואיבהם בגויהם וכן כתב הר"מה ז"ל אלה דבי הם למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם מלא וא"ו וחסר גם יו"ד ודכותא לגויהם דאלה בני שם וכל לישנא דגויהם דאורייתא דכותא כתיב: נפרדו הגוים דגש בני"ת: וימצאו בקעה הוא"ו
יא במאריך לב"א וכן הוא במדוייקים: לאבן הל"מד בקודה בשוא חזקוני: בשמים רפה הבי"ת: ונעשה לנו הסי"ן בלא מאריך: וירד ה' לראת בסם העתק הללי מלא והר"מה ז"ל כתב ע"פ לראות מה יק' לו מל' וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלאים בר מן ג' חסרים ולא יוכל לראת דוכסה את עין הארץ וירד ה' לראת ויאמר לא תוכל לראת את פני וכן הוא במסורת הדפוס ריש פ' כא אל פרעה וכ"כ במנחת כהן: בני האדם דגש בבי"ת:

החלם

הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחִלָּם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם
כֹּל אֲשֶׁר יָזְמוּ לַעֲשׂוֹת: הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:
וַיָּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֹת הָעִיר: עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי־
שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׂפַת כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הֱפִיצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ: פ
אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּן־מְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחַר הַמַּבּוּל: וַיְחִי־שֵׁם
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וְאַרְפַּכְשַׁד
חַי חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שָׁלַח: וַיְחִי אַרְפַּכְשַׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֶׁלַח שָׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וְשֶׁלַח חַי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
עֵבֶר: וַיְחִי־שֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
ס וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פָּלֶג: וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי־פֶלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־רְעוּ: וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ תֵּשַׁע שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה
וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שְׂרוּג: וַיְחִי
רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי
שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־נָחוֹר: וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נָחוֹר מָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד
בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי נָחוֹר תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־תָּרַח: וַיְחִי נָחוֹר
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֶּרַח תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי־
תֶרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת־
אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ
מוֹלַדְתּוֹ בְּאוּר כַּשְׂדִּים: () וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אֵשֶׁת־אַבְרָם שָׂרָי וְשֵׁם אֵשֶׁת־ למפטיר
נָחוֹר מִלְכָּה בַּת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וַאֲבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד: וַיִּקַּח תֶּרַח
אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת שָׂרַי כַּלָּתוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר
כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַיִּהְיוּ יְמֵי־תֶרַח חָמֵשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם
שָׁנָה וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן: פ פ פ

הפטרת נח בישעיה נד רני עקרה עד מרחמך ה' · ולאיטליאני עד כי פארך

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֶךְ־לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ:
וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה: וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ
וּמְקַלֶּלְךָ

החלם הכ"א בפתח חזקוני: ויחי תרח במקף: ואת לוט הא"לף בסגול ובמקף ובלא קדמא· בן בנו בזקף קטן לא ברביע: שרי הרי"ש בפתח: בחרן כתב רש"י נו"ן הפוכה וכו' וכן כתוב במסורת הדפוס וכתב אור תורה שלא ידע מאי הפוכה כי בכל הספרים היא ישרה בלי שום שינוי ובספר קדמון מצא שום ברא... ומשיר עליו ן דאקים ראשיהון י"ו בתורייתא ואולי זהו הפוכה כי כשתהפכנה יראה הפך ברגל הנו"ן תכ"ל· ול"פ שההפוך האמתי הוא מה שמצאתי בס' תאגי וגם בתיקון ס"ת ישן כזה בחר[ן] וכתוב ברים ס' תאגי שיש בתורה י"ו נוני"ן כתורה זו דלא ... ועקי' רישיהון לבתריהון וכן מצאתי א' לא' למנות חשבון ור' עקיבה בן יוסף שהיה דורש כתרי אותיות היה קורא לנו"ן זו ן מגולגלא ודרש עליה שכל מי שיש בידו עבירה ... המות הק"בה מגדלו ומנחילו חיי העה"ב שאין לך מדה טובה בעולם כענוה ויראת חטא ובדפוס קטן מסב יוניציאה היא הפוכה ממש ושיבוש הוא· ועיין מה שכתב כזה הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה מהר"י קארו בטור י"ד סוף סי' רע"ה ודרכינו כפיו:

פרשת לך לך

יב לך לך פתוחה: מברכיך מלא כב"א: ואברכה מברכיך בן נ"ל ביוד · מצאתי כתוב בגם' כ"י מסרה וגם לאותו כל לשון ברכה דסמס בני"א בקרא

ע"כ לכהן ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: () וילך אברם כאשר דבר אליו יהוה וילך
אתו לוט ואברם בן־חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ויקח אברם את־שרי אשתו
ואת־לוט בן־אחיו ואת־כל־רכושם אשר רכשו ואת־הנפש אשר־עשו בחרן ויצאו ללכת
ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה
והכנעני אז בארץ: וירא יהוה אל־אברם ויאמר לזרעך אתן את־הארץ הזאת ויבן שם
מזבח ליהוה הנראה אליו: ויעתק משם ההרה מקדם לבית־אל ויט אהלה בית־אל מים
ע"כ ללוי והעי מקדם ויבן־שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה: ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה: () פ
ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי־כבד הרעב בארץ: ויהי כאשר הקריב
לבוא מצרימה ויאמר אל־שרי אשתו הנה־נא ידעתי כי אשה יפת־מראה את: והיה כי־
יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו: אמרי־נא אחתי את למען
ע"כ לישראל שני ייטב־לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: * () ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את־
האשה כי־יפה הוא מאד: ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל־פרעה ותקח האשה
בית פרעה: ולאברם היטיב בעבורה ויהי־לו צאן־ובקר וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת
וגמלים: וינגע יהוה את־פרעה נגעים גדלים ואת־ביתו על־דבר שרי אשת אברם: ויקרא
פרעה לאברם ויאמר מה־זאת עשית לי למה לא־הגדת לי כי אשתך הוא: למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך: ויצו עליו פרעה אנשים
וישלחו אתו ואת־אשתו ואת־כל־אשר־לו: * ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל־ יג
אשר־לו ולוט עמו הנגבה: ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב: וילך למסעיו מנגב
ועד־בית־אל עד־המקום אשר־היה שם אהלה בתחלה בין בית־אל ובין העי: אל־מקום
שלישי המזבח אשר־עשה שם בראשנה ויקרא שם אברם בשם יהוה: * וגם־ללוט ההלך את־
אברם היה צאן־ובקר ואהלים: ולא־נשא אתם הארץ לשבת יחדו כי־היה רכושם רב ולא
יכלו לשבת יחדו: ויהי־ריב בין רעי מקנה־אברם ובין רעי מקנה־לוט והכנעני והפרזי אז
ישב בארץ: ויאמר אברם אל־לוט אל־נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי־

אנשים

נקראת לעולם הר"ים בשוא בלא פתח . כמו והתברכו בו תילים ע"ב . וכל לשון ברכה דטעם כב"ף לעולם נקראת הרי"ש בשוא ופתח כגון ואברכה
מברכיך וכל דומים להון בר מן חד ולעליא ברבית ולעלאה ק' דניאל ד' עכ"ל . וכן כתב ר' אליה המדקדק בס' סירה ובעל לוית חן
בפ' ח' מהשער השני . וכן כתב גם בלשון אכילה כשהטעם בל"מד כמו בעלבון תאכלנה וכמ"ש שם וכן במלה שיש בה שתי אותיות דומות והראשונה
ראויה להנקד בשוא אז תנקד בחטף כמו רבבות אלפי ישראל וכן בהררם שעיר לפי מקצת ספרים כמו שכתב ר' אליה בס' הרכבה אות הכ"ף במלה
זו . וכתבנו שיש מהן יוצאים מן הכלל ובמכלול דף כ"ד כתב ז"ל ופעמים יבארו שתיהן אע"פי שתקדים להם תנועה קטנה אבל ישימו מאריך עם הת"ק
ונאות הראשונה מן הדומות שוא ופתח כמ"ש במזמור י"ז על ממתים . ובפ' בהעלותך על מלת רבבות ואנכי לא ידעתי איזה יכשר הזה או זה או אם
שניהם טובים . ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותן כהוגן תבא עליו ברכה : לבית אל מס' סופרים אלו שמות
הנחלקים בית אל וכו' ר' יוסי אומר אין נחלקים ובירושלמי פ"ק דמגילה נמנה עם השמות שהן נחלקים בלא פלוגתא וכך הם כולם ברוב הספרים
וגם' ישן כ"י כתוב לא ליפסקינהו בתרין שיטין : ויט אהלה חד מן ד' כתיב ה"א . ועיין ריקאנטי ובב"ר סוף פ' ל"ט אהלה כתיב מלמד שנטע
אהל שרה תחלה ואחר כך נטע אהלו עיין יפה תואר שם סימן כ"ג ובמזרחי וגור אריה : ויבן השני בלא קדמא : מזבח בפשט האחרון לבד .
כי בס"ם לא יבאו שני פשטין רק כשיהיה בין זה לזה אות אחד או יותר כמ"ש בפ' נח : ויהללו קל הל"מד הראשונה להקל על הלשון ובמוהו
ואתפללה בדניאל ן' עזרא : ושפחת בהעתק מספר הללי ושפחות מלא ירושלמי ושפחת ואומר המסרה מן רים ספרא עד ויפרץ האיש מאד מאד
שפחת ושפחת כתיב חסרים . ומן ויפרץ האיש עד סוף כל אורייתא שפחות השפחות כל ליסנא כתיב מלא עכ"ל . ומסרה אחריתי כמי אומרת ושפחת
ג' חסר וסי' ולאברם היטיב ויקח אבימלך וה' ברך את אדוני מאד ויגדל ושתי המסרות הללו מסכימות לדעת א' ולשתיהן זה חסר וכן הוא בכל הספרים
והר"מה הביא ליסנא דמסרה לא בתרא . והוסיף עוד לומר שמה שנמסר על ושפחות דויפרץ האיש פ' ויצא לית כוותיה מלא בתורה ושפחות דוקא קא
מסיר שאר ליסני לא קא מסיר . ואת שתי שפחתיו בפרשת וישלח חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב עכ"ל : למסעיו בס' הזוהר למסעו כתיב ובכל הספרים יג
חדשים גם ישנים . ובהללי מלא וכן בזוהר פ' בראשית דף מ"ט וילך למסעיו למסעו מבעי ליה מאי למסעיו וכו' . וגם הר"מה והמאירי ז"ל כתב
דמלא יו"ד הוא ובעל א"ת טרח לקיים דברי הזוהר שלא יחלוק עם הספרים ע"ש וצ"ע : היה שם מלעיל הקדמא בה"א בספרים כ"י וגם ברוב
ספרי הדפוס : ויהי ריב כתוב בספר הזוהר רב כתיב חסר יו"ד אך בכל הספרים מלא וכן ראוי כי לא נמנה במסורת רק ו' חסר בליסנא וסימן
נמסר במסרה גדולה פרשת משפטים על פסוק ולא תענה על רב ואין זה מהם וזה לשון הר"מה ז"ל ויהי ריב בין רעי מקנה אברם מלא יוד כתיב וכל
ליסנא דריב באורייתא דכוותה מלא בר מן חד חסר יו"ד וסימן ולא תענה על רב : אל נא תהי הה"א רפויה שמלת נא בקדמא על הנ"ון ואין טעם
מפסיק

אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ׃ הֲלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרֶד־נָא מֵעָלָי אִם־הַשְּׂמֹאל וְאֵימִנָה וְאִם־
הַיָּמִין וְאַשְׂמְאִילָה׃ וַיִּשָּׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־כָּל־כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי ׀
שַׁחֵת יְהוָה אֶת־סְדֹם וְאֶת־עֲמֹרָה כְּגַן־יְהוָה כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר׃ וַיִּבְחַר־לוֹ לוֹט אֵת
כָּל־כִּכַּר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם וַיִּפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו׃ אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלוֹט יָשַׁב
בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד־סְדֹם׃ וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד׃ וַיהוָה אָמַר אֶל־
אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד־לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וָנֶגְבָּה
וָקֵדְמָה וָיָמָּה׃ כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃ וְשַׂמְתִּי
אֶת־זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר ׀ אִם־יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ גַּם זַרְעֲךָ יִמָּנֶה׃ קוּם
הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה׃ וַיֶּאֱהַל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא
אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה׃ * פ

רביעי וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ־שִׁנְעָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר כְּדָרְלָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם׃
יד עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בֶּרַע מֶלֶךְ סְדֹם וְאֶת־בִּרְשַׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שִׁנְאָב ׀ מֶלֶךְ אַדְמָה וְשֶׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ
צְבֹיִים וּמֶלֶךְ בֶּלַע הִיא־צֹעַר׃ כָּל־אֵלֶּה חָבְרוּ אֶל־עֵמֶק הַשִּׂדִּים הוּא יָם הַמֶּלַח׃ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צבוים ק׳
שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלָעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרָדוּ׃ וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְדָרְלָעֹמֶר
וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־רְפָאִים בְּעַשְׁתְּרֹת קַרְנַיִם וְאֶת־הַזּוּזִים בְּהָם וְאֵת הָאֵימִים בְּשָׁוֵה
קִרְיָתָיִם׃ וְאֶת־הַחֹרִי בְּהַרְרָם שֵׂעִיר עַד אֵיל פָּארָן אֲשֶׁר עַל־הַמִּדְבָּר׃ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין
מִשְׁפָּט הִוא קָדֵשׁ וַיַּכּוּ אֶת־כָּל־שְׂדֵה הָעֲמָלֵקִי וְגַם אֶת־הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחַצְצֹן תָּמָר׃ וַיֵּצֵא
מֶלֶךְ־סְדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צְבֹיִים וּמֶלֶךְ בֶּלַע הִוא־צֹעַר וַיַּעַרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה צבוים ק׳
בְּעֵמֶק הַשִּׂדִּים׃ אֵת כְּדָרְלָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְאַרְיוֹךְ
מֶלֶךְ אֶלָּסָר אַרְבָּעָה מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה׃ וְעֵמֶק הַשִּׂדִּים בֶּאֱרֹת בֶּאֱרֹת חֵמָר וַיָּנֻסוּ מֶלֶךְ־סְדֹם
ועמרה

אפסיק ודומה לו והנה תנור עשן שהקדמא בה״ן של והנה וכן ואקחה פת לחם שהקדמא בחי״ת של ואקחה׃ ולזרעך עד עולם ג׳ פסוקים דמ טעים בהון. וסימן כי את כל הארץ ולזרעך עד עולם. והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם. כדעת כעמן ובזרעך לעולם׃ גם זרעך בל א מקף׃ ויאהל הו״או במאריך ולא אחר היו״ד במקצת ספרים כתובת יד וכן מצאתי בחילופים כתיבי יד לבן אשר׃ ויבא בתביר לא בדרגא׃
ארייך בס׳ ישן כתיבי יד מצאתי לשון; הוה פליגי ביה קדמאה אריוך תנייתא ואריוך ואית דמספכי קדמ׳ ואריוך תנייתא אריוך ע״כ ואני לא שמעתי ולא ראיתי בזה מחלוקת כי בכל הספרים קדמא אריוך תנייתא ואריוך׃ כדרלעמר כפ׳ אלו טרפות אמרינן בגמ׳ בשתי תיבות פסיק להו בסבי
יד בשטין לא פסיק להו. וכן נמצא במקצת ספרים וכן ראיתי בשם תקון ר״ת תרי תיבות בחד שיטה. אמנם בספרים כתיבת יד מדוייקים הוא מלא א׳ ומסורת עליו מלה חדא כתיב וכן כתבו בהדיא הר״מה והמאירי ז״ל דחדא מלה כתיב וחסר דחסר וכולהו כתיבין כן. ודכוותייהו כקטינן דולאי דקו ואשכחו הכי בכולהו ספרי עתיקי. והכי אסהידו כולהו מסרתא ובכל אתר דהמס׳ פליגא על הגמ׳ בתר המסר׳ אזלינן כדאשכחן בכמה דוכתי.
לכן הר״ים בשוא וסמוכה ללמ״ד והל״מ בקמץ לבד וכן כולם שבפרשה וזה לשון הר״מה ז״ל. כדרלעמר חדא מלה כתיב וחסר כתיב ומסיר עליה דחדא מלה כתיב. והכי משמע במסכת חולין עד כאן לשונו. ובעל אור תורה נדחק מאד ליישב דברי הר״מה והמסורת שלא יתנגדו לגמרתנו ובוונתו רבוייה אבל אין פירושו מחוור על לשון הגמ׳ ואולי נסחא אחרת נזדמנה להר״מה ז״ל בגמ׳ ומה שכתב בגליון במקרא גדולה לשון מוטעה הוא וה׳ יצילנו משגיאות׃ גוים הג״מל לגוסה׃ צביים כבוים ק׳ והזקף קטן והחירק בי״ד שניה וכן חברו שבסמוך כי יו״ד ראשונה במקום וא״ו כמו שהוא קרי ועיין מ״ס בפ׳ כח על פסוק וכבוים עד לשע׃ ומלך בלע היא כתיב ביו״ד חזקוני ע״כ והוא חד מן י״א דכתיב יו״ד בתורה וסי׳ נמסר במסרה גדולה פרשת וישב והכי שכפרשה כתוב הוא וק׳ היא והכני מניב לפניך מסורת שכתב הר״מה ז״ל שהיא יותר ברורה ממסרתנו וזה תוארה הוא הסובב כל הוא הבוא דלשון זכר מלא וא״ו וא״לף כתיב וכל לשון נקבה דכותא בר מן י״א באורייתא דכתיבין יו״ד ואל״ף וסימן היא צעד קדמאה דעשו מלחמה הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם הוא אמרה אחי הוא והיא. והיא שלחה אל חמיה אשר היא דוכי ימות מן הבהמה והיא הפכה שער לבן דשחין והיא כהה דומם יראנה הכהן קדמאה שבת שבתון היא דאחרי מות והיא תראה דומים אשר יקח את אחתו בת אביו דקדושים היא מהללת קדמאה והיא נטמאה דוישכב איש אותה קדמאה דפסוק ועבר עליו רוח קנאה תנייתא דפסוק וכל שארא כתיב הוא עם וא״ו׃
ושלש עשרה הל״מד בחולם. ברוב ספרים כתיבת יד מדוייקים וכן ראיתי בדפוס קדמון וכ״כ אור תורה׃ הזוזים זי״ן ראשונה בדגש׃ האימים דין לחוד מלא דמלא בתרין יוד״ין ושארא חסרים יו״ד קדמאה ומלא יו״ד תניין בליסנא כתיב ומסורת דמסרא עליו תרין מלאים דילמא בספר קריאה דאילו באורייתא לא אשכחן מלא דמלא לבר מן דין קדמאה. הר״מה ז״ל וכן במסורת שלנו ב׳ מלא בליסנא וחברו ובאימים יתהללו ירמיה ן׳ ומה שנמצא בספר ר״ג כתיב האמים אין לסמוך עליו׃ בשוה הו״או בגירי לא בסגול׃ בהררם במקצת ספרים הרי״ש בחטף פתח וכן כתב ר׳ אלייא בס׳ הרכבה שכן הוא במקצת ספרים ונכון הוא כמשפט שתי אותיות דומות וכן הביאו בס׳ טוב טעם פ׳ ז׳ בחטף פתח ועיין מ״ס כריש סדרא על ואברכה מברכיך׃ ויכו את כל הא״לף בסגול וסמוכה במקף׃ ומלך צביים כבוים ק׳׃ בארת בארת הב״ית בסגול והא״לף בחטף סגול׃ חזקוני׃

וַעֲמֹרָה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנִּשְׁאָרִים הֶרָה נָּסוּ׃ וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רְכֻשׁ סְדֹם וַעֲמֹרָה וְאֶת־כָּל־אָכְלָם
וַיֵּלֵכוּ׃ וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רְכֻשׁוֹ בֶּן־אֲחִי אַבְרָם וַיֵּלֵכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בִּסְדֹם׃ וַיָּבֹא הַפָּלִיט וַיַּגֵּד
לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא הָאֱמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכֹּל וַאֲחִי עָנֵר וְהֵם בַּעֲלֵי בְרִית־
אַבְרָם׃ וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיָּרֶק אֶת־חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן׃ וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם ׀ לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיַּכֵּם וַיִּרְדְּפֵם עַד־חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְּׂמֹאל
לְדַמָּשֶׂק׃ וַיָּשֶׁב אֵת כָּל־הָרְכֻשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעָם׃
וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סְדֹם לִקְרָאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלָעֹמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־
עֵמֶק שָׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ׃ וּמַלְכִּי־צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן׃
וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר־מִגֵּן צָרֶיךָ
בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן־לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל׃ * וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סְדֹם אֶל־אַבְרָם תֶּן־לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכֻשׁ קַח־לָךְ׃ חמישי
וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־מֶלֶךְ סְדֹם הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל־יְהוָה אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ אִם־מִחוּט
וְעַד שְׂרוֹךְ־נַעַל וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת־אַבְרָם׃ בִּלְעָדַי רַק
אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עָנֵר אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם׃ *
ס אַחַר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אַל־ טו
תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יֱהוִה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאָנֹכִי
הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה
בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי׃ וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא
יִירָשֶׁךָ׃ וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם
וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ׃ וְהֶאֱמִן בַּיהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לּוֹ צְדָקָה׃ * וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר ששי
הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ׃ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יֱהוִה בַּמָּה אֵדַע
כי

הרה בספר דקדוק ישן כתיבת יד מצאתי כתוב בלשון הזה הרה נסו בכל ספרי לועזי נקוד בצירי וטעמו למעלה ע"כ · אבל בספרים מדוייקים שמצאנו נקוד בסגול ונמסר עליו לית וכ"כ רד"ק בשרשים שהה"א בפתח קטן תחת פתח גדול : נסו הנו"ן בדגש : ויקחו את כל רכש כן הוא בהעתק מס' הללי ובספר ירושלמי רכוש ע"כ וכן יש מחלוקת על זה ועל את כל הרכש שבסמוך ועל והרכש קח לך · ונהעתק ישן כתוב כל רכש · הרכש · והרכש · פלוגתא אם הם חסר או מלא ע"כ · אבל בספרים מדוייקים שלשתם חסרים וכן כתב הר"מה ז"ל ואת כל רכוש דויקח אברם מלא וא"ו כתיב וכל ליסנא באורייתא דכותא מלא בר מן אחד חסר וסימן יהיה לבהמתם ולרכשם דמסעי · ויקחו את כל רכש סדם ועמרה חסר וא"ו כתיב וכל ליסנא דרכש באורייתא דכותא חסר בר מן אחד מלא ונמסר עליו רכש הרכש כל אורייתא חסר בר מן א' דותפתח הארץ את פיה דכתיב ברכוש מלא וא"ו ויקחו את לוט ואת רכשו חסר וא"ו כתיב ודכותא ואת כל רכשו דוינהג את כל מקנהו פ' ויצא ודכותא בליסנא וגם את לוט אחיו ורכשו כולהון חסרין וא"ו : וירק את חניכיו לשון רש"י בספרים שלפנינו חניכו כתיב · ספר אחר חניכיו כתיב · זה אליעזר שחנכו למצות וגו' ואין דברים הללו אלא דברי תימה כי לא ראיתי בהם בשום מדרש ממדרשי רבותינו ז"ל גם לא נמצאת זאת המלה בשום ספר חדש או ישן כי אם בשני יודי"ן אחד קודם לכ"ף ואחד אחריו ומי שלבו נוקפו לדבר זה אומר לו בלך אבל הר"מה ז"ל שכתב וירק את חניכיו מלא דמלא בתרין יודי"ן חד קדי' לכ"ף וחד כתיב בתריה ע"כ · וטרחתי לבקש בפי' רש"י הקדמוני בכתיבת יד מכמה שנים ובאחד מהם מצאתי בלשון הזה · חניכיו בעלי חניכתו ושמם אברם כשמו לפי שהיו גרים וזהו ממדרש רבה פ' מ"ג ובספרים אחרים כתיבת יד כתוב חניכיו שחינך למצות וגם בפי' רש"י הנדפס באישבונה שנת רנ"א כתוב חניכיו שחנכן למצות · ונוסחאות הללו מאושרות בעיני וכל שוה להן שאין בהן לשון הכתוב בספרים שלנו וכל המוסיף גורע · וגם הרב מזרחי וזולתו ממפרשי רש"י לא כתבו בזה מאומה · נראה שלא היה כתוב לשון זה בספריהם ומעיינינו אנו למדים יתורו שהרי כתב רש"י אחר כך שמנה עשר ושלש מאות רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה וכו' · שמעינן מהכא דעד השתא לא איירי מידי מהאי עניינא : עליהם | לילה בפסק : ואת המלכים אשר אתו כתוב בהעתק הללי שכן צריך להיות כי יש ספרים כתוב והמלכים : שוה הוא"ו בצירי ומלכי צדק מצאתי כתוב בספר תורה מוגה מלה חדא ובתקון ר"ת תרי תבות בחד סיטה וכן בנסחא ספרדית כתוב עליו תרין מלין ובמסורת הדפוס פ' וינס נמנה עם השמות דכתיבין ב' מלין וקריין חד כמו צפנת פענח וחביריו והר"מה הביא שתי הדעות ולא הכריע : וז"ל ומלכי צדק מלך שלם בנוסחי דיקי חדא מלה כתיב ומלא יו"ד ובמסורת תרתין כתיב ובחד סיטה צריך ע"כ · ולי נראה שעל המסורת יש לסמוך שכן אומרת ומלכי צדק לית וחד על דברתי מלכי צדק תילים סימן ק"י · ורבותינו דרשו שניהם לפי קבלתם על שם בן נח כדאיתא בפ' ארבעה נדרים ובר"פ כ"ו ואמרו ג"כ בב"ר פ' מ"ג כי מלכי צדק ר"ל מלך ירושלם הנקרא צדק ילין בה וכמוהו אדני צדק מלך ירושלם יהושע י' ושלם היא ירושלם · כשמע ויהי בשלם סוכו וכיון שמצאנו אותו דתילים תרתין מלין בכל הספרים יש לנו לומר דשקולים הם ויבאו שניהם וכן בס' ישן כתיבת יד כתוב ומלכי צדק ונמסר עליו לא ליפסוק בתרין שטין : ויתן לו מעשר חד מן ג' שהשי"ן בחטף פתח וחביריו בפרשת קרח · ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר ואל הלוים תדבר וגו' מעשר מן המעשר · וכן אמרו במסורת כאן ופ' קרח מעשר ג' רפין ר"ל שהשי"ן בחטף פתח וכל המעשר דכותיה · ועיין מה שאומר בנחמיה יו"ד בס"ד : הם יקחו חלקם כן צריך להיות ולא כמו שנדפס במקרא דפוס ויניציאה שנת ש"כ יקחו הם חלקם : ויאמר אברם אדני טו
בא"לף דל"ית · חזקוני ע"כ · ובמסורת אדני יהוה י' בתורה וסימן מה תתן לי במה אדע · אתה החלות · אל תשחת עמך ונחלתך ושאר אורייתא
כתיב

כִּי אִירָשֶׁנָּה׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל׃
וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בִּתְרוֹ לִקְרַאת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצִּפֹּר לֹא בָתָר׃
וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל־הַפְּגָרִים וַיַּשֵּׁב אֹתָם אַבְרָם׃ וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל־אַבְרָם
וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו׃ וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי־גֵר ׀ יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה׃ וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי־
כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל׃ וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה׃ וְדוֹר רְבִיעִי
יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֺן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה׃ וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר
עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה׃ בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית
לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת׃ אֶת־הַקֵּינִי
וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֵת הַקַּדְמֹנִי׃ וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הָרְפָאִים׃ וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־
יו הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי׃ * ס וְשָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם לֹא
יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וּשְׁמָהּ הָגָר׃ וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרַנִי יְהוָה
מִלֶּדֶת בֹּא־נָא אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרָי׃ וַתִּקַּח שָׂרַי אֵשֶׁת־
אַבְרָם אֶת־הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ
לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה׃ וַיָּבֹא אֶל־הָגָר וַתַּהַר וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ׃
וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל־אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ נקוד על י׳ בתראה
יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרַי הִנֵּה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינָיִךְ
וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ׃ וַיִּמְצָאָהּ מַלְאַךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל־הָעַיִן בְּדֶרֶךְ
שׁוּר׃ וַיֹּאמַר הָגָר שִׁפְחַת שָׂרַי אֵי־מִזֶּה בָאת וְאָנָה תֵלֵכִי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרַי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי
בֹּרַחַת׃ וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבִרְתֵּךְ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ׃ וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ
יְהוָה הַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֵךְ וְלֹא יִסָּפֵר מֵרֹב׃ וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן
וקראת

כתיב ה' אלהים • ומסרה כ"י אחריתי כל אורייתא ה' אלהים כתיב בר מן חד וסם ד' האמורים לעיל ועוד ד' דתלים ואני קרבת אלהים לי טוב ג אל יבושו בי קוויך • אבא בגבורות • כי אתה תקותי ע"כ • ואע"ג דאמרינן בפ' ק' דברכות מיום שברא ה"בה את העולם לא היה אדם שקראו אדון עד שבא אברהם שנא' ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה ולא מייתי קרא דכתי' בקדמיתא אדני יהוה מה תתן לי . כבר תירצו התום' התם שהפרסיות לא נאמרו כסדרן ואין מוקדם ומאוחר בתורה והביאו ראיה לדבריהם ע"ש ❊ אליעזר חדא מלה כתיב ודכותיה ושם האחד אליעזר הר"מה ז"ל : הן לי הה"א בצירי : ויחשבה החי"ת נקודה בשוא חזקוני : העיט בספרים כ"י מדוייקים הע"ין בפתח וכ"כ א"ת ודלא כמסורת שבמקרא גדולה בדפוס ❊ וענו אתם בהעתק מספר הללי אתם חסר וא"ו ירוש' אותם ואומר המסרה ט"ל מלאים בתורה ע"כל וסימן סראשי נמלא ט"ל • זה עמסם וכן הוא בכל הספרים חסר וכיון דאתו לידן כימא בהו מילתא לאלפא עמא לאורח הקיכא ולא יתקלון שם הא דכתיב במסרתא דספוסא וכו אותם בריך למימר ויכו אותם ויאמר אליהם דויתי • ותו כתיב התם על כל אחד תניב' דפסוק וצ"ל וכתת אותם על כל אחד קדמאה דפסוק כמה דכתיבת בסדר תבוא • את הכפר התים • הוא דריס פרשתא דמצרע דכתיב התם וסגל אותם מלא ור"פ נגעים כתיב אתם חסר ותו כתיב התם וישלח אותם וצ"ל וישלחו אותם אל מחוץ דפ' נשא ודאיתמר התם והניף אותם הכהן הוא האמור בנזיר לא במצרע תו כתיב התם במסורת ויקח משה אותם מעל כפיהם דסוף פ' צו ושיבושא היא דההוא חסר כתיב וצ"ל ויקח משה את העגלת ואת הבקר ויתן אותם תו כתיב התם ונקח את ארצם וצ"ל ואקח את ראשי שבטיכם וגו' ואתן אותם תו התם חשק ה' בכם ויבחר בסוף ואתחנן • והתם ליכא שום אותם וצ"ל חשק ה' לאהבה אותם דעקב תו כתיב התם ושדת אותם תנייב' דפסיק וטעותא הוא וצ"ל ושדת אותם בשיד דכי תבא : הנהר הגדל חסר וא"ו וכן הוא בהעתק מס' הללי וכ"כ הר"מה ז"ל • הגדול ח' מלאים וא"ו באורייתא וסי' אחי יפת הגדול וכו' דפ' נח והביאם כלם כמו שהם כתובים במסורת שלנו שם והוסיף אח"כ ושאר אורי' הגדל חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא דגדול מלאים כתיב בר מן ב' חסרים וא"ו בלישניה וסימן בגדל דלא תכירו פנים (פ' ואלה הדברים) ובמורא גדל ובאתות ובמופתים דויציאנו עכ"ל : את הקיני בתיקון ס"ת ישן כתוב הקני במפתח הקיני מלא וא"ת והר"מה כתב בפשיטות ואת הקיני ואת הקנזי מלא י"וד כתיב ודכותיה וירא את הקיני דבלעם ופי' מפתח הוא שם ס' הנקרא כן כמ"ש ר' אלייא המדקדק בספר שברי לחות : הפרזי הזי"ן בדגש ❊ ותקח שרי אשת בלא פסק בין שרי לאשת ובמקף בין אשת לאברם כי כן הוא ברוב ספרים כ"י ❊ אנכי בטעם רביע ❊ בחיקך בתיקון ס"ת ישן כתוב בחיקיך ס"א בחיקך ע"כ ובמקצת דפוסים מלא דמלא אבל בספרים מדוייקים מלא יו"ד אחר חי"ת ובלא יו"ד אחר הקו"ף וכ"כ הר"מה ז"ל כתתי שכתתי בחיקך מלא י"וד קדים לק"וף וכל אורייתא דכות' מלא : ובינך נקוד על י"וד בתראה ע"פ המסורת ומס' סופרים פ"ו והוא חד מן עשר נקודות וכולן אתו לדרשה עיין בספרי פ' בהעלתך ובמד"ר פ' ג' ואבות דר' נתן פ' ל"ג והוא מלא בתרי יו"דין וכן הוא בהעתק מס' הללי וגם בהעתק הנ"ל בס' תולדת יצחק ע"פ ביני ובינך כתוב עליו כלהון כתיב כן בר מן חד, ישפט ה' ביני ובינך וכן במסרה קטנה שבדפוס ל' מלא בתורה וכ"כ הר"מה ז"ל ומ"ם רש"י קרי ביה ובניך עיין מזרחי וחזקוני ויפה תואר בב"ר פ' מ"ה סי' ח' : ותענה בלא יו"ד אחר הנ"ון וכ"כ הר"מה : וימצאה בטעם שני גרישין : ואנה תלכי התי"ו רפוי' כי אין כאן דין אתי מרחיק להיו' כי מפסיק בין ב' הטעמי' ופ' מהלך א' כאו ועמית פרוכת : ותאמר בטעם זקף גדול וכן הוא בס"פ

וקראת שמו ישמעאל כי־שמע יהוה אל־עניך: והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו מנין המצות
ועל־פני כל־אחיו ישכן: ותקרא שם־יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם
ראיתי אחרי ראי: על־כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין־קדש ובין ברד: ותלד הגר
לאברם בן ויקרא אברם שם־בנו אשר־ילדה הגר ישמעאל: ואברם בן־שמנים שנה ושש
שנים בלדת־הגר את־ישמעאל לאברם: * ס ויהי אברם בן יז
תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל־אברם ויאמר אליו אני־אל שדי התהלך לפני והיה
תמים: ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: ויפל אברם על־פניו וידבר
אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים: ולא־יקרא עוד את־שמך
אברם והיה שמך אברהם כי אב־המון גוים נתתיך: והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך
לגוים ומלכים ממך יצאו: * והקמתי את־בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדרתם שביעי
לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: ונתתי לך ולזרעך אחריך את ׀ ארץ
מגריך את כל־ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים אל־אברהם
ואתה את־בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני
וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל־זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ב
ביני וביניכם: ובן־שמנת ימים ימול לכם כל־זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת־כסף מכל בן
נכר אשר לא מזרעך הוא: המול ׀ ימול יליד ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בבשרכם
לברית עולם: וערל ׀ זכר אשר לא־ימול את־בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה
את־בריתי הפר: ס ויאמר אלהים אל־אברהם שרי אשתך לא־
תקרא את־שמה שרי כי שרה שמה: וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה
והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: ויפל אברהם על־פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן
מאה־שנה יולד ואם־שרה הבת־תשעים שנה תלד: ויאמר אברהם אל־האלהים לו ישמעאל מלרע
יחיה לפניך: ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את־שמו יצחק והקמתי
את־בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו: ולישמעאל שמעתיך הנה ׀ ברכתי אתו והפריתי
אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים־עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול: ואת־בריתי
אקים

עניך בי"וד אחד לבד וכ"כ הר"מה ז"ל: **פרא** הפ"א בדגש: **ידו בכל** הבי"ת רפה בכל ספרים כ"י ומה שנמסר במסרה רבתא במערכת אות הכ"ף ז' דגשים וזה הראשון מהם לענין דגשות הכ"ף אתמר לא על הבי"ת והראיה שיש גם כן באלו הז' ערוכה בכל וסמורה (שמואל ב כג) וכן ויכלו בכל אנשים (עזרא י) שכניהם הבי"ת רפויה שהיא סמוכה לאהו"י בלי מבטל וכן דרך בעל המסורת לקרוא לתיבות הפתחים דגושים מפני הדגש הבא אחר פתח: **ועל פני כל אחיו** כ"כ **ועל** בו"או בכל הספרים וכן הוא בספר ר"מ ור"ג: **אתה אל ראי** לית חטף קמץ ועיין מ"ש באיוב ז': **אחרי ראי** האלף בחירק: **ואברם** הרי"ש בזקף גדול והא"לף בלא קדמא: **ובינך** בס' ר"מ מלא ובס' ר"ג הוגה וכבר הכרעתי לעיל שזהו מהחסרים יו"ד הכינ': **כי אב המון** כל אב קמץ בכל קריה בר מן חד פתח כי אב המון גוים: **והפרתי** חסר יו"ד כתיב ומס' עלי' לית כותיה וחסר מכלל דסאר אורייתא והפריתי מלא יו"ד כתיב ונוסחי דייקי נמי הכין סלקי ותרין מלאים וסימן והפריתי אותו דוישמעאל שמעתיך והפריתי אתכם דאם בחקתי ומסר' דמסיר עליהון תלתא תרין חסרים וחד מלא טעותא הוא בנוסחי דיקי במסורת קדמיתא סלקי הר"מה ז"ל וכן הוא במסורת דילן הכא ובפ' בחקתי: **ממך** מ"ם שניה בדגש: **והקמתי** חסר דחסר כחברו דלעיל וכן הוא בהעתק מס' הללי וכ"כ הר"מה ז"ל וז"ל והקמתי את בריתי אתך קדמאה דכא חסר דחסר כתיב בנוסחי דייקי חסר י"וד וחסר וא"ו וכל הקמתי והקמתי באורייתא דכותא חסר דחסר בר מן חד והקימתי מלא י"וד וחסר וא"ו כתיב וסימן והקימתי דופניתי אליכם (פ' בחקתי) וכל שאר חסר דחסר כתיב עכ"ל: **את ארץ מגריך** בספר ר"ג מגוריך ובכל הספרים חסר וא"ו וכן מס' הר"מה ז"ל את ארץ מגריך חסר וא"ו ומלא יו"ד וכל מגריך באורייתא דכותא: **המול ימול** בתיקון ס"ת ישן כתוב המול ימול ס"א המל על שם המדרש המל ימול ואין המסורת מוכיח ע"כ. ועיין מ"ש בפ' וישלח סימן ל"ד שהמסורת מוכיח שהוא מלא עוד כתב הר"מה ז"ל המול לכם כל זכר מלא וא"ו כתיב ודכותא המול ימול יליד ביתך ובירושלמי פ' ר"א דמילה המל ימול מכאן לישראל ערל שלא ימול ואין צריך לומר עכו"ם ערל עיין אגדות ירושלמיות שבקונטרים אחרון מהילקוט דפוס שלוניקי סימן ס"ד אבל בב"ר פ' מ"ו המול ימול מכאן למוהל שהוא מהול ופי' בעל מתנות כהונה המול ימול קרי ביה המל ימול יהא כמול ורש"י פי' בפ' אין מעמידין המול ימול קרי ביה המל ימול מי שהוא מהול ימול אחרים: **יהיו** בלא דגש בי"וד: **ויצחק** הצי"ת בקמץ ומה שכתוב במקרא גדולה חד מן י"ב פתח באתנחתא טעות דספרא כי לא נמנה זה עמהם כ"כ א"ת: **מאה שנה** במקצת ספרים כתיבת יד הטעם בא"לף ובלא מקף בין שתי המלות וכן כתב אור תורה שהוא מלרע בכל ספרי ספרד: **אשתך** בטעם רביע: **והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו** כתוב במקרא גדולה כן הוא לזרעו אחריו ע"כ לאפוקי דלא ליכתוב ולזרעו בוא"ו וכן מצאתי בס' ישן כ"י יש ספרים שכתוב ולזרעו אבל לא מצאתי כן בספר אספמיא ע"כ: **והרביתי** בתיקון ס"תורה ישן כתוב והרביתי בספרים מדוייקים והרבתי חסר ע"כ. והר"מה ז"ל כתב והרביתי אותו דולישמעאל שמעתיך מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותא: **שנים עשר נשיאם** חסר יו"ד האחרונה

אקים את־יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת׃ ויכל לדבר אתו ויעל
למפטיר אלהים מעל אברהם׃ * ויקח אברהם את־ישמעאל בנו ואת כל־ילידי ביתו ואת כל־מקנת
כספו כל־זכר באנשי בית אברהם וימל את־בשר ערלתם בעצם היום הזה כאשר דבר אתו
אלהים׃ ואברהם בן־תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו׃ וישמעאל בנו בן־שלש
עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו׃ בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו׃ וכל־
אנשי ביתו יליד בית ומקנת־כסף מאת בן־נכר נמלו אתו׃ פ פ פ

הפטרת לך לך ישעיה מ למה תאמר עד תתהלל · והאיטליאני ואל מי תדמיוני עד לא אעזבם ·

יח וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח־האהל כחם היום׃ וישא עיניו וירא
והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו
קדש ארצה׃ ויאמר אדני אם־נא מצאתי חן בעיניך אל־נא תעבר מעל עבדך׃ יקח־נא מעט־
מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ׃ ואקחה פת־לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי־
ע״כ לכהן על־כן עברתם על־עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת׃ () וימהר אברהם האהלה אל־
טלעיל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות׃ ואל־הבקר רץ אברהם ויקח
בן־בקר רך וטוב ויתן אל־הנער וימהר לעשות אתו׃ ויקח חמאה וחלב ובן־הבקר אשר
ע״כ ללוי עשה ויתן לפניהם והוא־עמד עליהם תחת העץ ויאכלו׃ () ויאמרו אליו איה שרה אשתך
נקוד על איו ויאמר הנה באהל׃ ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה־בן לשרה אשתך ושרה
שמעת פתח האהל והוא אחריו׃ ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה
ארח כנשים׃ ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה־לי עדנה ואדני זקן׃ ויאמר
יהוה אל־אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי׃ היפלא מיהוה
שני דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן׃ * () ותכחש שרה ׀ לאמר לא צחקתי
ע״כ לישראל כי ׀ יראה ויאמר ׀ לא כי צחקת׃ ויקמו משם האנשים וישקפו על־פני סדם ואברהם הלך
עמם לשלחם׃ ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה׃ ואברהם היו יהיה לגוי
גדול ועצום ונברכו־בו כל גויי הארץ׃ כי ידעתיו למען אשר יצוה את־בניו ואת־ביתו אחריו
ושמרו

האחרונה · עיין רבינו בחיי ועיין מ״ש ביהושע י״ז ׃ לך שרה בלא פסק בא״בע ׃ וימל כ״ל הדגש בא״וד כי הוא מלעיל ׃ ומקנת־כסף במקף והמ״ם בלא מאריך ׃ נמלו המ״ם דגושה ;

פרשת וירא

יח וירא פתוחה׃ והוא ישב כתיב בקם לעמוד, אמר לו הב״ה שב אתה סי׳ לבניך וכו׳ ב״ר פ׳ מ״ח וס״ס מזמור כ״ב ועיין יפה תואר שם סי׳ ו׳ ׃ ויאמר אדני הנו״ן קמוצה ואיתא במס׳ סופרים פ׳ ד׳ כל השמות האמורים באברהם קדש חוץ מאחד שהוא חול · ויאמר אדני אם נא מצאתי חן וגו׳ וסכי איתא בפ׳ שבועות העדות ותו איתא התם חנניה בן אחי ר׳ יהושע · ורא״בע משום ר״ת המודעי אמרו אף זה קדש כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב שבת פ׳ מפנין גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה כמאן כאותו הזוג וק״ל כותיה ובמציעא פ׳ השוכר את הפועלים איתא כמי כמ״ד קדש ומפני שמכאנוהו קמוץ בכל הספרים יש לנו לומר גם כן שהוא קדש . וכ״כ רבינו בחיי ע״ש ועיין מ״ש לקמן בפסוק כאשר השתו אתי אלהים ׃ וסעדו לבכם אחר תעברו זהו אחד מן המקראות שקראו חכמים עיטור סופרים כמ״ש סוף ס׳ בהעלותך ׃ עגות בכל ספרים כ״י הגימל רפה ׃ רץ דקמץ ׃ והוא־עמד כן הוא במקבת ס׳ כתיבת יד ׃ ויאמרו אליו נקוד על אין מציעא פ׳ הפועלים וב״ר ומסורה ושאר ספרים כמ״ש אבל ביכי וביכיך (פ׳ לך לך) ויאמר שוב במקרא גדולה על פסוק על סוף הרודפים (יהושע ב) נמסר ב׳ חסר אשוב אליך וגם בתיקון ס״ת ישן כתוב זה הלשון שוב בספר טוב מכתתי שכים חסרים ומחק הוא״ו ומסר ב׳ וחסר הרדפים ע״כ ואולם בספרים מדוייקים שניהם מלאים וכ״כ הר״מה בספרו הלוך ושוב מלא וא״ו כתיב ודכוותה ויבא יכוא ושוב ודכוותה בליסנא שוב אשוב אליך מלא וכן הוא בהעתק הללי׃ זה הנו״ן דגושה ׃ אמנם בכל ספרים כתיבי יד מדוייקים, הא״לף בשלש נקודות וכ״כ המאירי ז״ל גם הר״מה ז״ל כתב האף אמנם אלד חסר וא״ו כתיב וכל אמנם דכוותה וכן האמנם לא אוכל כבדך ׃ כי ׀ יראה פסק בא״מע ׃ ויקמו סופר הפוך נק״וף ׃ גדול דגש בגי״מל ׃ ונברכו בו בו״ת בג רפויים · והטעם שעל הנון פוא תקל הבא לפעמים על המלה במקום מתג כמו אבני שהם וכן ואברהם שבפסוק והדומים להם כמ״ש טוב טעם במחברת הזקף קטן ׃ גויי הגי״מל בדגש ;

ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען הביא יהוה על־אברהם את אשר־דבר עליו׃
ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה כי־רבה וחטאתם כי כבדה מאד׃ ארדה־נא ואראה
הכצעקתה הבאה אלי עשו ׀ כלה ואם־לא אדעה׃ ויפנו משם האנשים וילכו סדמה
ואברהם עודנו עמד לפני יהוה׃ ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם־רשע׃ אולי יש
חמשים צדיקם בתוך העיר האף תספה ולא־תשא למקום למען חמשים הצדיקם אשר
בקרבה׃ חללה לך מעשת ׀ כדבר הזה להמית צדיק עם־רשע והיה כצדיק כרשע חללה
לך השפט כל־הארץ לא יעשה משפט׃ ויאמר יהוה אם־אמצא בסדם חמשים צדיקם
בתוך העיר ונשאתי לכל־המקום בעבורם׃ ויען אברהם ויאמר הנה־נא הואלתי לדבר אל־
אדני ואנכי עפר ואפר׃ אולי יחסרון חמשים הצדיקם חמשה התשחית בחמשה את־כל־
העיר ויאמר לא אשחית אם־אמצא שם ארבעים וחמשה׃ ויסף עוד לדבר אליו ויאמר
אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים׃ ויאמר אל־נא יחר
לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר לא אעשה אם־אמצא שם שלשים׃ ויאמר
הנה־נא הואלתי לדבר אל־אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים׃
ויאמר אל־נא יחר לאדני ואדברה אך־הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור
יט העשרה׃ וילך יהוה כאשר כלה לדבר אל־אברהם ואברהם שב למקמו׃ * ויבאו שני
שלישי המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער־סדם וירא־לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה׃
חול ויאמר הנה נא־אדני סורו נא אל־בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם
ל רגושה לדרככם ויאמרו לא כי ברחוב נלין׃ ויפצר־בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל־ביתו ויעש להם
משתה ומצות אפה ויאכלו׃ טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על־הבית מנער
ועד־זקן כל־העם מקצה׃ ויקראו אל־לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר־באו אליך הלילה
הוציאם אלינו ונדעה אתם׃ ויצא אלהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריו׃ ויאמר אל־נא
אחי תרעו׃ הנה־נא לי שתי בנות אשר לא־ידעו איש אוציאה־נא אתהן אליכם ועשו להן
כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל־תעשו דבר כי־על־כן באו בצל קרתי׃ ויאמרו ׀ גש־
הלאה ויאמרו האחד בא־לגור וישפט שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד
ויגשו לשבר הדלת׃ וישלחו האנשים את־ידם ויביאו את־לוט אליהם הביתה ואת־הדלת
סגרו׃ ואת־האנשים אשר־פתח הבית הכו בסנורים מקטן ועד־גדול וילאו למצא הפתח׃
ויאמרו האנשים אל־לוט עד מי־לך פה חתן ובניך ובנתיך וכל אשר־לך בעיר הוצא מן־
המקום

כי רבה הכ״ף והבי״ת דגושה: **הבאה** חד מן ג׳ מלרע ע״פ המסורת: **ואברהם עודנו עמד לפני ה׳** זהו אחד מן י״ח תיקון סופרים. והיה לו לומר וה׳ עודנו עמד לפני אברהם אלא שכינה הכתוב ב״ר פ׳ מ״ט וס״ר פ׳ מ״א וילמדנו פ׳ בשלח ושוחר טוב מזמור י״ח ומסורת ורס״י וזהו שאמרו בירושלמי פרק ג׳ דבכורים וויקרא רבה פרשה ל״ב אני הוא שקיימתי מצות עמידת זקן תחלה. ועוד אמרו [illegible] בזכריה ב׳ בס״ד: **האף** הה״א בפתח בספרים מדוייקים [illegible] וכן חבירו שבסמוך: **הזה** דגש דזין: **העיר** באתנח: **אולי** דפלגא אחד לבד ברא״ש התיבה: **ויאמר אל נא** דפלגא אחד לבד ברא״ש תיבה: **כלה** דגש בל״מד: **ולוט ישב** ישב כתיב [illegible]
יט ב״ר פ׳ נ׳ [illegible] סימן ו׳ ופרשת מ״ח סימן ו׳: **הנה נא אדני** כתב המכלול ובסוף ספרו שיר לדקדק המלו׳ על מלת **הן** שזהו בסגול הכ״ן מפני הדגש שבמלת **נא** ע״כ. ובמסורת לית דכותא והגלגל דכ״ן הנה נא אדני זה בסס חול כמו שכתוב לקמן דף׳ ויאמר לוט אלהם: **ויאמרו לא** דגש בל״מד ע״פ המסורת והוא חד מן לגשים [illegible] ובשמואל א׳ ט׳ חל **ויאמרו לא כי אם** מלך [illegible] ודגש וחדרו כי ברחוב נלין: **ברחוב** הרי״ש בשוא לבדו: **טרם** בזרקא אחד לבד ובסוף התיבה: **הוציאם** גלגל דמ״לף:
ויצא אלהם חסר יו״ד [illegible] מלאכים במסרה רבתא והראשון מהם הוא ויביאו את לוט אליהם שבסמוך: **אוציאה נא** כ״ן **נא** דדגש **לאנשים האל** ה׳ לסדיין [illegible] במסורה פרשת תולדות יצחק: **קרתי** חסר וא״ו וכן הוא בהעתק הללי. וכן כתב המאירי והר״מה ז״ל:
גש־הלאה הוא ממשקל חכמה עצמה. אלא שהקמץ חטוף לקמץ רחב מכלול דף ר״י וכלל אמרו המדקדקים שכל שוא הבא אחר תנועה גדולה הוא נע לעולם בלתי אם התיבה מלעיל כמו משכבו ומגלה (שמואל א ט) כי יגרתי (דברי׳ ט) שבנה בנתי לכן (רות א) אמנם אם מלה זעירא או תיבה מלעיל [illegible] להיות מלעיל או יהיה השוא נע כמו וקרא־לו (דברים כה) והפשו־בו (שם כא) ונשקה־לו (משלי ז) כל־ישבי חלד (תהלים מט) אם שדדי לילה (עובדיה א) ערוגת הגנשם פ׳ נ׳: **ויפצרו באיש** בקדמא ולכן הבי״ת רפוים: **לשבר** בלא מקף:
ואת האנשים הו״או בגעיא:

המקום: כי־משחתים אנחנו את־המקום הזה כי־גדלה צעקתם את־פני יהוה וישלחנו יהוה
צ׳ דגושה לשחתה: ויצא לוט וידבר | אל־חתניו | לקחי בנתיו | ויאמר קומו צאו מן־המקום הזה כי־
משחית יהוה את־העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו: וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט
לאמר קום קח את־אשתך ואת־שתי בנתיך הנמצאת פן־תספה בעון העיר: ויתמהמה |
ויחזיקו האנשים בידו וביד־אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת יהוה עליו ויצאהו וינחהו מחוץ
לעיר: ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על־נפשך אל־תביט אחריך ואל־תעמד
בכל־הככר ההרה המלט פן־תספה: ויאמר לוט אלהם אל־נא אדני: הנה־נא מצא עבדך קדש
חן בעיניך ותגדל חסדך אשר עשית עמדי להחיות את־נפשי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה
מלרע פן־תדבקני הרעה ומתי: הנה־נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה והוא מצער אמלטה נא
רביעי שמה הלא מצער הוא ותחי נפשי: * ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי
הפכי את־העיר אשר דברת: מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד־באך שמה
מלעיל על־כן קרא שם־העיר צוער: השמש יצא על־הארץ ולוט בא צערה: ויהוה המטיר על־
סדם ועל־עמרה גפרית ואש מאת יהוה מן־השמים: ויהפך את־הערים האל ואת כל־הככר
ואת כל־ישבי הערים וצמח האדמה: ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח: וישכם
אברהם בבקר אל־המקום אשר־עמד שם את־פני יהוה: וישקף על־פני סדם ועמרה ועל
כל־פני ארץ הככר וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן: ויהי בשחת אלהים את־
ערי הככר ויזכר אלהים את־אברהם וישלח את־לוט מתוך ההפכה בהפך את־הערים אשר־
ישב בהן לוט: ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב
במערה הוא ושתי בנתיו: ותאמר הבכירה אל־הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא
עלינו כדרך כל־הארץ: לכה נשקה את־אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע: ותשקין
נקוד על ו את־אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את־אביה ולא־ידע בשכבה ובקומה: ויהי

ממחרת

כי משחתים עיין מה שכתוב בירמיה ו׳: **את המקום הזה** בכל הספרים כתוב את ולא אל וכן תרגם אנקלוס ית אתרא הדין: **קומו צאו** הצד״י דגושה בתר יה״א בלא מבטל ע״פ המסורת וסימן נמסר במ״ג דניאל ה׳: **הנמצאת** חסר וכן הוא בהעתק הללי. וכן כתב הר״מה ז״ל: **ויתמהמה** כתוב במכלול סוף שער דקדוק הפעלים שזה בא קמץ הה״ס האחרונה מפני השלשלת כי יש לה משפט הפסק עכ״ל ונמסר על זה ז׳ בטעמא ארעימין ומפסיקין וכן ראיתי במקצת ספרים כתיבת יד אבל אם **יתמהמה** חכה לו בפתח (חבקוק ב) **בחמלת** הבי״ת דגושה: **ויהי כהוציאם** לכן אחר הכ״ף רפה. וכ״כ רד״ק במכלול דף קז׳ שכתוב במסורת כל כהוציאם. כשמעם. ודומיהם סמוך לתלשא לכן אחר רפה. ודגש לכן כתלי עכ״ל ואת התלשא שבסוף התיבה היא שאנו קורים אותה תרסא או תלשא קטנה ואין לה דין מפסיק אע״פ שיש לה נעימה לפי שנקשרת ומתגלגלת בנעימת עם התיבה שאחריה ועיין מה שכתוב בשופטים ז׳ על **ויהי כשמע גדע**ו: **אל הביט** הבי״ת נקודה בחירק חזקוני: **ויאמר לוט אלהם אל נא אדני הנה נא מצא וגו׳** כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש. אל נא אדני הנה נא מצא וגו׳ להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות. זה הקב״ה הכי מייתי לה סוף פ׳ שבועת העדות ובמסכת סופרים פ׳ ד׳ בלא פלוגתא וכן פסק הרמ״בם בסוף פ״ו מהלכות דעות ויש לתמוה על הרמ״בם ורבינו בחיי שכתבו שם א חול ונקמץ לפי שהוא סוף פסוק וכתב הרי״טבא הא ודאי ליכא אלא א׳ שהוא חול הנה נא אדני סורו נא: והא דנקט כל שמיה אגב ריהטיה נקט הכי עד כאן. ורש״י פירש דקרא הכי קאמר ויאמר לוט אלהם באזניהם אל נא יהי כן וחזר כלפי הקב״ה ואמר לו אדני הנה נא מצא עבדך וגו׳. ויהיה לפי זה שם אדני דבק עם הנה נא וגו׳. וקשה כי הוא בסוף פסוק. לכן נראה פי׳ הרי״טבא שפירש ויאמר אליהם בפניהם: **אמלטה נא** מלרע. וכ״ן **נא** דגיסה ברוב הספרים אבל **אמלטה נא וארא**ה מלעיל (שמואל א כ) וכן כתוב במסורת ובמכלול דף ע״א וסימן לוט למטה ודוד למעלה: **אליו** בזקף קטן כן הוא בספרים כתיבת יד: הפכי הה״א בקמץ לבד והוא חטוף: **לעשות** העי״ן בחטף פתח. דהעתק מספר הללי לעשות ירושלמי לעשות עכ״ל וכן הוא מלא בספרים שלנו גם במסורת לא נמנה זה בכלל החסרים וסימן נמסר בריש פרשת ויקהל עיין מ״ש שם. **עד באך** חסר וא״ו והב״ף פשוטה. וכ״כ הר״מה ז״ל וליח כותיב באורייתא ויש לתמוה כי לא נמנה במסורת פרשת נח עם הדומים אליו דסבי׳ קריא: **השמש יצא** ג׳ סבירי׳ יצאה חד בתורה. חד בנביאים. חד בכתובים: **ויהפך את הערים האל** ח׳ בליסנא חול דסבירין האלה וסימן במסורת פרשת תולדות יצחק: **כקיטר** כ״כ הר״מה קיטר הארץ כקיטר הכבשן תרוייהו מלאים יו״ד וחסרים וא״ו כתיב: **ויעל לוט מצוער** כתוב בהעתק מספר הללי מצוער מלא. ירושלמי מצער חסר ע״כ ובספרים מדויקים מלא גם הר״מה ז״ל כתב צוער ג׳ מלאים בליסנא וסימן על כן קרא שם העיר צוער. ויעל לוט מצוער. בצוער דפסוק הנזכר ובל שאר אורייתא חסר וא״ו כתיב בער כתיב: **ואיש אין בארץ לבוא** בהעתק מספר הללי לבא חסר וא״ו אבל בכל הספרים שלנו מלא וכן ראוי להיות ע״פי המסורת כי לא נמנה בט׳ לבא חסרים וסי׳ נמסר בפ׳ ויחי וכן כתב הר״מה ז״ל ולא לבא ז׳ חסרים וא״ו ומלאים אל״ף ומכאם כמו שנמסרו בריש פ׳ ויחי ובל שאר באורייתא מלא וא״ו ואל״ף כתיב מכ״ל: **יין בלילה הוא** ד׳ דסבירין היא וכתיבין היא כדאיתא במסורת: **ובקומה** הראשון מלא וא״ו וכ״כ הר״מה ז״ל ובקומה תרין בבנות לוט קדמאה מלא ובתראה חסר עכ״ל והנקודה על וא״ו ולא באותיות אחרות וכן אמרו בפ״ד דנזיר ובהוריות פ׳ כהן משיח למה נקוד על וא״ו שבקומה של בכירה לומר שבשכבה לא ידע אם בקומה ידע והביאוה בבראשית רבה פ׳ נ״א פי׳ ו׳ עיין שם כיפה אומר וכן בתיקון ס״ת ישן אומר באספמיא אין נקוד רק הוא״ו שביה וכו׳

הוזכר

מִמָּחֳרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְּעִירָה הֵן־שָׁכַבְתִּי אֶמֶשׁ אֶת־אָבִי נַשְׁקֶנּוּ יַיִן גַּם־הַלַּיְלָה וּבֹאִי
שִׁכְבִי עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע׃ וַתַּשְׁקֶיןָ גַּם בַּלַּיְלָה הַהוּא אֶת־אֲבִיהֶן יָיִן וַתָּקָם הַצְּעִירָה וַתִּשְׁכַּב
עִמּוֹ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקֻמָהּ׃ וַתַּהֲרֶיןָ שְׁתֵּי בְנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן׃ וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אֲבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם׃ וְהַצְּעִירָה גַם־הִוא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן־
עַמִּי הוּא אֲבִי בְנֵי־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם׃ * ס
כ וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם
אַרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר וַיָּגָר בִּגְרָר׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲחֹתִי
הִוא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גְּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה׃ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה
וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֻלַת בָּעַל׃ וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ
וַיֹּאמַר אֲדֹנָי הֲגוֹי גַּם־צַדִּיק תַּהֲרֹג׃ הֲלֹא הוּא אָמַר־לִי אֲחֹתִי הִוא וְהִיא־גַם־הִוא אָמְרָה אָחִי
הוּא בְּתָם־לְבָבִי וּבְנִקְיֹן כַּפַּי עָשִׂיתִי זֹאת׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בַּחֲלֹם גַּם אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתָם־
לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹּאת וָאֶחְשֹׂךְ גַּם־אָנֹכִי אוֹתְךָ מֵחֲטוֹ־לִי עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיךָ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ׃ וְעַתָּה הָשֵׁב חסר א
אֵשֶׁת־הָאִישׁ כִּי־נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה וְאִם־אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי־מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל־
אֲשֶׁר־לָךְ׃ וַיַּשְׁכֵּם אֲבִימֶלֶךְ בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל־עֲבָדָיו וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם
וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד׃ וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה־עָשִׂיתָ לָּנוּ וּמֶה־חָטָאתִי לָךְ
כִּי־הֵבֵאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדֹלָה מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא־יֵעָשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי׃ וַיֹּאמֶר
אֲבִימֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מָה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רַק
אֵין־יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וַהֲרָגוּנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי׃ וְגַם־אָמְנָה אֲחֹתִי בַת־אָבִי הִוא אַךְ
לֹא בַת־אִמִּי וַתְּהִי־לִי לְאִשָּׁה׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וָאֹמַר לָהּ זֶה חַסְדֵּךְ קדש
אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבוֹא שָׁמָּה אִמְרִי־לִי אָחִי הוּא׃ וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֹאן לחומרא
וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אַרְצִי
לְפָנֶיךָ בַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב׃ וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ הִנֵּה הוּא־לָךְ כְּסוּת
עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כֹּל וְנֹכָחַת׃ וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־
אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאַמְהֹתָיו וַיֵּלֵדוּ׃ כִּי־עָצֹר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־
דְּבַר שָׂרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם׃ * ס
כא וַיהוָה פָּקַד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר
פרשת ראשון אמר

ראשה הזוהר ת"ח בקדמייתא כתיב ולא ידע בשכבה ובקומה בוא"ו ונקוד על וא"ו בגין דסיועא דעילא הוה אשתכח בההוא עובדא דזמין מלכא משיחא לנפקא מיניה ובגין כך ישתלים הכא בו"או ובאחרא כתיב ובקמה חסר וא"ו בגין דלא נפק מינה חולקא לק"בה בההיא אחרא • ועיין מ"ס בפרשת לך לך אבל בני וביניך ׃ ממחרת מ"ס שניה בלא געיא ׃ הוא אבי מואב מלא הוא במאריך לא בתביר ׃ אבימלך חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותיה
כ פר"מה ז"ל ׃ גרר הני"מל דגושה ׃ ויבא אלהים אל אבימלך לפי הנראה מפשט הכתוב זה השם קדש • וכן וירא אלהים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויבא אלהים אל בלעם לילה אבל מדברי הזוהר ריש פרשת בחקתי ופ' בלק דף קנ"ד לא משמע כן וכן בשמות שבפסוק כאם שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה ועניינים אלה כראים כמבוכלין והסתרתי פני מהם שאין למדקדק עסק בהם • ועיין ביפה תואר על ב"ר פ' נ"ב סימן ח' ומה שאכתוב סוף פרשת ויצא ׃ ויבא אלהים אל אבימלך בחלום מלא וא"ו בהעתק מספר הללי והאחר שבסמוך חסר וכך הם בכל הספרים המדוייקים והמדפים שכתב על זה ב' חסרים • וכן הביאו במסורת הגדול וכנרר אחריו גם בעל מנחת כהן ובעל מסורת הברית הגדול היו כחולמים וכ"כ אור תורה בפשיטות בחלום הראשון מלא ע"כ והשנים החסרים הם ויאמר אליו האלהים בחלם שבסמוך • אל לבן הארמי בחלם (פ' ויצא) וכ"כ הר"מה ז"ל אחר כך ראיתי דקונטרים הסימ"יות מס' מנחת כהן הנזכר שחזר בו כאיש אשר יעור משנתו • והגיה כמו שכתבתי וכן הוא בתיקון ס"ת ישן ׃ הגוי גם הגי"מל דגושה הלא בלא מקף במסורת כ"י נוסף זה על מספר הלות שמלאים וא"ו בתורה אבל בכל הספרים חסר וכן עיקר כמו שכתבתי בפ' בראשית על פסוק הלוא אם תיטיב ׃ גם אנכי ידעתי גם בדגש ובלא מקף ׃ אותך מלא בספרים המדוייקים ובהעתק הללי והוא מן י"ז מלאים עפ"י המסורת גם הר"מה ז"ל כתב אותך ט' מלאים וא"ו וחז"ר ס"א בלשון זכר ומסר הסי' כמו שהם במסורה גדולה שלנו ׃ מחטו לי חסר אל"ף כלומר שאמר לו שרו של אבימלך דע כי מטעם שחטאת שלקחת את שרה דכו אותי בב"ד של מעלה ומכניסים בי מחטי' וקוצים ואני בעטר גדול שערי אורה ספירה ששית • ועיין ג"כ בספר הזוהר פ' ויקרא ד"ח ע"א ׃ מה עשית בלא פשט ׃ הזה הז"ין דגושה בשניהם ׃ והרגוני בהעתק הללי מלא ירושלמי חסר ע"כ ובכל הספרים חסר וכן במסורת ב' חד מלא וחד חסר וזה מלא גם הר"מה ז"ל כתב והרגוני על דבר אשתי מלא וא"ו כתיב פן יהרגוני אנשי המקום דפ' תולדות יצחק חסר וא"ו כתיב ׃ ויהי כאשר התעו אותי אלהים יש מחלוק' בזה השם במס' סופרים • י"א חול ר' חנניה בן אחיו של ר' יהושע אומר קדש שאלולי אלהים כבר התעו אותי • ואנקלוס תרגם קדש ובר"ר כמי • דריש ר' חנין סדין קריא בתלת אנפין וכלהון קדש וכ"פ הרמב"ע ורל"בג ורמ"יי • וגם בס' אלוני לשון הקדש דף ר"י כתב הרמ"בע שפי' הנכון שהוא קדש ועיין מ"ס בסוף פרשת ויצא • אל בשופר הסוף ׃

יצחק

אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר׃ ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר־
דבר אתו אלהים׃ ויקרא אברהם את־שם־בנו הנולד־לו אשר־ילדה־לו שרה יצחק׃ וימל
חמישי אברהם את־יצחק בנו בן־שמנת ימים כאשר צוה אתו אלהים׃ * ואברהם בן־מאת
ולוי לר״ה שנה בהולד לו את יצחק בנו׃ ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל־השמע יצחק־לי׃
ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי־ילדתי בן לזקניו׃ ויגדל הילד ויגמל ויעש
שלישי לר״ה אברהם משתה גדול ביום הגמל את־יצחק׃ * ותרא שרה את־בן־הגר המצרית אשר־
ילדה לאברהם מצחק׃ ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת־בנה כי לא יירש בן־
האמה הזאת עם־בני עם־יצחק׃ וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו׃ ויאמר
אלהים אל־אברהם אל־ירע בעיניך על־הנער ועל־אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע
חילוק הקריאה כשהוא בש״ק בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע׃ * וגם את־בן־האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא׃
וישכם אברהם ׀ בבקר ויקח־לחם וחמת מים ויתן אל־הגר שם על־שכמה ואת־הילד וישלחה
ותלך ותתע במדבר באר שבע׃ ויכלו המים מן־החמת ותשלך את־הילד תחת אחד
השיחם׃ ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל־אראה במות הילד
ותשב מנגד ותשא את־קלה ותבך׃ וישמע אלהים את־קול הנער ויקרא מלאך אלהים ׀ אל־
הגר מן־השמים ויאמר לה מה־לך הגר אל־תיראי כי־שמע אלהים אל־קול הנער באשר
רביעי לר״ה הוא־שם׃ * קומי שאי את־הנער והחזיקי את־ידך בו כי־לגוי גדול אשימנו׃ ויפקח
אלהים את־עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את־החמת מים ותשק את־הנער׃ ויהי
אלהים את־הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת׃ וישב במדבר פארן ותקח־לו אמו
אשה מארץ מצרים׃ * פ
ששי חמשי לר״ה ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר־צבאו אל־אברהם לאמר אלהים עמך בכל אשר־
אתה עשה׃ ועתה השבעה לי באלהים הנה אם־תשקר לי ולניני ולנכדי כחסד אשר־
עשיתי עמך תעשה עמדי ועם־הארץ אשר־גרתה בה׃ ויאמר אברהם אנכי אשבע׃ והוכח
אברהם את־אבימלך על־אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך׃ ויאמר אבימלך לא
ידעתי מי עשה את־הדבר הזה וגם־אתה לא־הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום׃
חילוק הקריאה כשהוא בש״ק ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית׃ * ויצב אברהם את־שבע
כבשת הצאן לבדהן׃ ויאמר אבימלך אל־אברהם מה הנה שבע כבשת האלה אשר
הצבת לבדנה׃ ויאמר כי את־שבע כבשת תקח מידי בעבור תהיה־לי לעדה כי חפרתי
את־הבאר הזאת׃ על־כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם׃ ויכרתו
ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר־צבאו וישבו אל־ארץ פלשתים׃ ויטע אשל בבאר
ע״כ לר״ה שבע ויקרא־שם בשם יהוה אל עולם׃ ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים׃ * פ

ויהי

כא יצחק־לי בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותה חשיב בגווייהו יצחק מלעיל כל השמע יצחק לי׃ היניקה בתיקון ס״ת כתוב ס״א היניקה מ״ב ודבר זה מסורת בידינו שהוא מלא דמלא דמסור עליה ה׳ מלאים בלישנא בתרין יודין · תרין מכוון באורייתא ושארא בנביאים וכתובים׃ והחמת מים בפתח המ״ס שרשים׃ ויתן אל הגר בתלשא א׳ לבד בס״א׃ ויכלו המים מן החמת גם״א כתיבת יד החי״ת בסגול וכן כתב רד״ק על זה בשרשים שהוא בשש נקודות ויש ספרים בחמש עכ״ל׃ במות מלא גם הר״מה ז״ל כתב כי ביום אכלך ממנו מות תמות תרווייהו מלאים וא״ו כתיב וכל מות וכל תמות באורייתא דכותה מלאים ודכוותה בלישנא אל אראה במות הילד · אם כמות כל האדם כל לישנא מלא׃ ויקרא מלאך אלהים בפסק׃ גדול הגי״מל דגושה׃ ויהי בעת פרשה פתוחה׃ השבעה לי באלהים קדם׃ גרתה בה במקצת ספרים בלא מקף׃ אבימלך באתנח׃ עבדו הדל״ת רפה׃ ויטע אשל ברוב הספרים הא״לף בצירי ובספר אחר כתיבת יד מדוייק בסגול ונמסר עליו לית גם רד״ק כתב ויטע אשל פתח האשל בשש נקודות (שמואל א כב) ובעל רב פעלים כתב ויטע אשל יש ספרים בב׳ נקודות ויש ספרים בג׳ נקודות ועיין מ״ש בשמואל א סי׳ כב וסימן לא׃ אל עולם הא״לף בצירי׃

את

שביעי ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את־אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני׃
כב ויאמר קח־נא את־בנך את־יחידך אשר־אהבת את־יצחק ולך־לך אל־ארץ המריה והעלהו
פרשת יום שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך׃ וישכם אברהם בבקר ויחבש את־חמרו ויקח
שני של ראש השנ׳ את־שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל־המקום אשר־אמר־לו
שני לר״ה האלהים׃ * ביום השלישי וישא אברהם את־עיניו וירא את־המקום מרחק׃ ויאמר
אברהם אל־נעריו שבו־לכם פה עם־החמור ואני והנער נלכה עד־כה ונשתחוה ונשובה
אליכם׃ ויקח אברהם את־עצי העלה וישם על־יצחק בנו ויקח בידו את־האש ואת־המאכלת
וילכו שניהם יחדו׃ ויאמר יצחק אל־אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה
האש והעצים ואיה השה לעלה׃ ויאמר אברהם אלהים יראה־לו השה לעלה בני וילכו
שלישי לר״ה שניהם יחדו׃ * ויבאו אל־המקום אשר אמר־לו האלהים ויבן שם אברהם את־המזבח ויערך
את־העצים ויעקד את־יצחק בנו וישם אתו על־המזבח ממעל לעצים׃ וישלח אברהם את־
ידו ויקח את־המאכלת לשחט את־בנו׃ ויקרא אליו מלאך יהוה מן־השמים ויאמר אברהם
אברהם ויאמר הנני׃ ויאמר אל־תשלח ידך אל־הנער ואל־תעש לו מאומה כי עתה ידעתי
כי־ירא אלהים אתה ולא חשכת את־בנך את־יחידך ממני׃ וישא אברהם את־עיניו וירא
והנה־איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את־האיל ויעלהו לעלה תחת בנו׃
רביעי לר״ה ויקרא אברהם שם־המקום ההוא יהוה יראה אשר יאמר היום בהר יהוה יראה׃ * ויקרא
מלאך יהוה אל־אברהם שנית מן־השמים׃ ויאמר בי נשבעתי נאם־יהוה כי יען אשר
עשית את־הדבר הזה ולא חשכת את־בנך את־יחידך׃ כי־ברך אברכך והרבה ארבה את־
זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על־שפת הים וירש זרעך את שער איביו׃ והתברכו
בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי׃ וישב אברהם אל־נעריו ויקמו וילכו יחדו
אל־באר שבע וישב אברהם בבאר שבע׃ * פ
למפטיר וחמשי לר״ה ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם־הוא בנים לנחור אחיך׃
את־עוץ בכרו ואת־בוז אחיו ואת־קמואל אבי ארם׃ ואת־כשד ואת־חזו ואת־פלדש ואת־
ידלף ואת בתואל׃ ובתואל ילד את־רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם׃
ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם־הוא את־טבח ואת־גחם ואת־תחש ואת־מעכה׃ פ פ פ

הפטרת וירא מלכים ב ד ואשה אחת מנשי בני הנביאים עד ותאמר שלום והאיטליאני מוסיפין עד את בנה ותצא

ויהיו

כב את שני נעריו אתו ובנלעס כתריו עמו ועיין מ״ש שם׃ שבו במקצת ספרים בלא קדמא׃ לכם במאריך לא בתביר׃ את עצי העלה בס׳ ר״ג העולה ובס׳ ר״מ חסר וק״ל כר״מ וכן כתב הר״מה ז״ל והעלהו שם לעלה חסר וא״ו כתיב וכל ליסנא באורייתא דכותא חסר בר מן חד מלא וסי׳ עולה דבכורים׳ והקרבתם עולה לריח לפיכחם כמ״ש שם׳ הנני בני בלא מקף ובסגול כו״ן ראשונה ושתי הכוני״ן דגושות ובא כו״ן יו״ד המדבר בעדו בדגש שלא כמנהג ובמסורת ב׳ דגושין וסימן הנני בני מי אתה בני תולדת יצחק׃ יראה לו בספרים כתיבת יד הי״וד בלא געיא וא״מ כתב שראה בגליון ספר אחד כתוב במחזורת רבא בגעיא׃ אברהם | אברהם חד מן ג׳ שמות מוכפלים ופסיק בגווייהו כמו שאמר בפרשת שמות על משה משה בס״ד׃ נאחז הח״ית בפתח בדפוס קדמון ובספרים מדוייקים כתיבת יד וכן כתב אור תורה ועיין אבן עזרא׃ בסבך גם הבי״ת שניה בפתח במדוייקים וכן כתב במכלול דף קכ״ט וכתב אור תורה שהגהת המדפיס שקר כי במסרה מנו זה חד מן ה׳ זוגים מן ב ב מילין סמוכים ופתחים ע״כ׳ ובעל רב פעלים כתב שבמסרה אחרת מנא נאחז בסבך לית וקמץ׃ יהוה׀ יראה יש פסיק אחר השם ועיין מ״ש בירמיה סימן כ״ג׃ ולא חשכת בלא מקף׃ וירש זרעך כל יירש ויירש באורייתא מלא בתרין יוד״ין בר מן דין דהוא חסר חד י״וד׃ את שער איביו קדמאה שער איבין תנייני׳ את שער שנאיו פרשת חיי שרה׳ ואחד פסו׳ סימן על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך׳ ובבראשי׳רבה פ׳ נ׳ו וירש זרעך את שער שנאיו ר׳ אומר זו תרמוד וכתב בעל יפה תאר שטעות סופר הוא ור״ל איביו׃ והתברכו הרי״ש בשוא כמנהגנו׃ ואת בתואל בלא מקף והא״לף בצירי ובטעם טפחא כן הוא במדוייקים׃

כג וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה׃ וַתָּמָת שָׂרָה
כ׳ זעירא בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ׃ וַיָּקָם
אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת לֵאמֹר׃ גֵּר־וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר
עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי׃ וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ׃ שְׁמָעֵנוּ ׀ אֲדֹנִי נְשִׂיא
אֱלֹהִים ׀ אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קְבֹר אֶת־מֵתֶךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קִבְרוֹ לֹא־יִכְלֶה מִמְּךָ
ע״כ לכהן מִקְּבֹר מֵתֶךָ׃ וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לִבְנֵי־חֵת׃ () וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ
אֶת־נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת־מֵתִי מִלְּפָנַי שְׁמָעוּנִי וּפִגְעוּ־לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר׃ וְיִתֶּן־לִי אֶת־מְעָרַת
הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִּי בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת־קָבֶר׃ וְעֶפְרוֹן
יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר׃
לֹא־אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נְתַתִּיהָ לָּךְ
ע״כ ללוי קְבֹר מֵתֶךָ׃ וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ׃ () וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ
לֵאמֹר אַךְ אִם־אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה׃ וַיַּעַן
עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ׃ אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מַה־
הִוא וְאֶת־מֵתְךָ קְבֹר׃ וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר
ע״כ לישראל שני דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר׃ * () וַיָּקָם ׀ שְׂדֵה עֶפְרוֹן
אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרֵא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־
גְּבֻלוֹ סָבִיב׃ לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת בְּכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ׃ וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם
אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי מַמְרֵא הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ וַיָּקָם
כד הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לַאֲחֻזַּת־קָבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת׃ * ס וְאַבְרָהָם
זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בַּכֹּל׃ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל
בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי׃ וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ׃ כִּי אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי
תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוּלַי לֹא־תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי
אל

פרשת חיי שרה

חיי שרה פתוחה : ולבכתה הכ״ף זעירא : גר ותושב לפי הנראה בחילופין אין במלת גר מאריך לבן אשר וכן מצאתי בקדמון : נשיא אלהים | אתה כתב החכם לונזאנו שאין פסק אחר מלת אלהים ובאמת כי גם אני מצאתי כן בכמה ספרים כתיבת יד מדוייקים ואולם בספר אחד כ״י ישן נושן הוא בפסק וכנראה יסודה היא בעיני ודוגמא בפרשת ואתחנן בפסוק כי שאל נא וגו׳ אלהים | אדם . ובילקוט פרשת משפטים רמז שנאמר בשם מס׳ סופרים נשיא אלהים אתה קדש אבל במסכת סופרים שאצלינו ליתיה : קבר במקרא גדולה כתוב מלא והמדפיס כתב עליו לית ומלא וטעות הוא כי כולם חסרים בתורה וכן כתבו הר״מה ז״ל ובעל מנחת כהן . וז״ל הר״מה ז״ל קבר את מתך חסר וא״ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר ודכותא בלישנא מקבר מתך חסר וא״ו כתיב ודכותא לקבר את מתי מלפני וכל לקבר באורייתא דכותא חסר ומסר עליה כולהון חסרי׳ : את מתך בלא יו״ד אחר התי״ו ואף על גב דמילתא דפשיטא היא איצטריכנא למיכתב לה משום מאי דאמרי׳ בב״ר פ׳ נ״ח קבר את מתך מתים הרבה וכתב בעל יפה תואר כראה דדריש אם למקרא כאלו כתוב מתיך ביו״ד . ועיין עוד שם סימן ז׳ : ויקם אברהם וישתחו חלוף בטעם . קדמאה ויקם אברהם מעל תבייתא ויקם אברהם וישתחו וסי׳ מעל לעיל וישתחו לרע : ויתן לי ברוב ספרי ספרד ברביע לא נשכי גרישין : בכסף מלא בספרים כתיבת יד ובדפוסים ישנים בקדמאה אזלא לא בגלגל וברביע : בתוככם מלא וא״ו כן הוא בהעתק הללי ובספרים כתיבת יד ודפוס קדמון וכן הוא בהר״מה ז״ל וזה לשונו בהוך המים מלא וא״ו כתיב וכל לישנא דתוך באורייתא דכותא מלא נשיא אלהים אתה בתוכנו מלא וא״ו כתיב בתוככם לאחזת קבר מלא וא״ו כתיב וכל אורייתא דכותא בר מן ב׳ חסרים וא״ו וסימן הסרו את אלהי הנכר אשר בתכבם ונאחזו בתכבם בארץ כנען וכל שאר מלאים . אשר סביבותיה כתן בתוכה מלא וא״ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא והוצאתי את בני ישראל מתוכם מלא וא״ו כתיב וכל לישנא דתוכם באורייתא דכותא מלא : ועפרון ישב ר׳ יצחק אמר ישב כתיב אותו היום מנו אותו ארכים טרטינום פי׳ שר השרים . דלא יהי בר נש רב זבין מן בר נש זעיר ב״ר פ׳ נ״ח וע״ש ביפה תואר סימן ח׳ ובפ׳ מ״ח סימן וא״ו ובזוהר דף קכ״ז : ויען בתרסא לבד בנו״ן . וכן ארץ שבסמוך : וישקל אברהם לעפרן כל עפרון שבענינין מלא וא״ו חוץ מזה והוא תבייכן בפסוק וכן אמרו בילמדנו ריש פ׳ בהר סיני ופ׳ ראה בפסקא דעשר תעשר ובב״ר פ׳ נ״ח ובש״ר פ׳ ל״א נכלל להון זה עפרון איש רע עין שהכנים עין רעה בממונו של אברהם ולא ידע כי חסר יבואנו שחיסרו הכתוב וא״ו . ר״ע עיין דגימטריא עפרן עיין יפה תואר ב״ר שם סימן ט׳ ומ״ש בירמיה ל״ה בס״ד המכפלה על פני ממרא לית דחסר אשר וממעטים ביה ולשון מס׳ בקבורת שרה על פני מערת בקבורת אברהם אשר על פני ממרא : לאחזת הזי״ן בדגש : המשל המ״ם בדגש : אשר אנכי יושב בקרבו קדמאה בקרבו תבייתא בארצו וחד פסוק סימן כי אני ה׳ בקרב הארץ : כי אל ארצי חד מס׳ פסוקים דלית בהון אס ומטעים בהון

ד א

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הֶהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת־בִּנְךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָצָאתָ מִשָּׁם׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם
הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה׃ יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ
מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר דִּבֶּר־לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ
לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם׃ וְאִם־לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי
זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תָשֵׁב שָׁמָּה׃ וַיָּשֶׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ
עַל־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל־טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם
וַיֵּלֶךְ אֶל־אֲרַם נַהֲרַיִם אֶל־עִיר נָחוֹר׃ וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל־בְּאֵר הַמָּיִם לְעֵת עֶרֶב
לְעֵת צֵאת הַשֹּׁאֲבֹת׃ וַיֹּאמַר ׀ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה־נָא לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד
עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם׃ * הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין הַמָּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב מָיִם׃ שלישי
וְהָיָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי־נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם־גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הנערה
הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנִי׃ וַיְהִי־הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה
רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל־שִׁכְמָהּ׃
וְהַנַּעֲרָ טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל׃ וַיָּרָץ והנערה
הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ׃ וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד
כַּדָּהּ עַל־יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ׃ וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם־כִּלּוּ לִשְׁתֹּת׃
וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל־הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל־הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל־גְּמַלָּיו׃ וְהָאִישׁ
מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ יְהוָה דַּרְכּוֹ אִם־לֹא׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת
וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם׃ וַיֹּאמֶר בַּת־
מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֲיֵשׁ בֵּית־אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין׃ וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת־בְּתוּאֵל אָנֹכִי בֶּן־
מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר׃ וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תֶּבֶן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם לָלוּן׃ וַיִּקֹּד
הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה׃ * וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ רביעי
מֵעִם אֲדֹנִי אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי יְהוָה בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי׃ וַתָּרָץ הַנַּעֲרָ וַתַּגֵּד לְבֵית אִמָּהּ כַּדְּבָרִים הנערה
הָאֵלֶּה׃ וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעָיִן׃ וַיְהִי ׀ כִּרְאֹת אֶת־
הַנֶּזֶם וְאֶת־הַצְּמִדִים עַל־יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ
וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַגְּמַלִּים עַל־הָעָיִן׃ וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ
וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים׃ וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיְתָה וַיְפַתַּח הַגְּמַלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא
לַגְּמַלִּים וּמַיִם לִרְחֹץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ וַיּוּשַׂם לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֹכַל ויושם
עַד אִם־דִּבַּרְתִּי דְּבָרָי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר׃ וַיֹּאמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי׃ וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת־אֲדֹנִי מְאֹד
וַיִּגְדָּל וַיִּתֶּן־לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדִם וּשְׁפָחֹת וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים׃ וַתֵּלֶד שָׂרָה אֵשֶׁת
אדני

הזאת הז"ין דגושה : נשבע־לי כן כתוב בספרים כ"י ובדפוס ישן : ונקית משבעתי זאת כל לשון שבועה באורייתא חסר וא"ו שְׁבֻעָה והטעם
לפי שכל לשון שבועה היא מלשון שבעה וסוד הענין הוא מה שאמר אברהם לאבימלך כי את שבע כבשת תקח מידי וגו' על כן קרא למקום ההוא באר
שבע כי שם נשבעו שניהם . שערי אורה בספירה שנית על שבועה : ויקם וילך רביע בי"וד של ויקם : חסד בס"ס בזקף גדול : והיה הנער
הנערה ק' עיין זוהר פ' בראשית דף כ"א : טרם בזרקא אחד לבד במ"ס : אשר ילדה לבתואל את"ג דדגש למ"ד דידיה אצטריכא למימסר עליה
דחסר משום דאיכא במסורת למימסר עליה לית כותיה וחסר הר"מה ז"ל : והנער טבת מראה והנערה ק' : משתאה הא"לף בצירי מכלול דף ק"ס :
לדעת בס"ס ברביע לא בפזר גדול : כלו הגמלים לשתות מלא וא"ו בספרים המדוייקים ובדפוסים ישנים וכן בהעתק הללי כתוב לשתת לשתות
סי' עד אם כלו לשתת דלעיל חסר וזה מלא וכן במסורת לשתת ד' חסרים וסי' עד אם כלו לשתת כי לא יכלו לשתת דויחפרו ותניינא דכפ' ולא יכלו
לשתת מים מהיאר ויחמו ברהטים דאין מים לשתות העם וכן כתבם הר"מה ז"ל : בית אחי אדוני קדמאה אחי בצירי . בתראה בת אחי בחירק : הנער
הנערה ק' : ואת הצמדים לכן אשר הו"או במאריך וכן הוא במדוייקים מספרד : כה דבר הד"לת רפה והבי"ת בסגול : ויישם ויושם ק' . ובכל
ס"ס יש שורק בי"וד שניה וכן כתב בעל מסורת המסורת יש ספרים שי"וד ראשונה בקבוץ והוא טעות גמור כי לא נמצא אות נקודה בקבוץ לפני יו"ד נחה
אב"ל . וגם הר"מה ז"ל כתב ויישם לפניו לאכל תרין יוד"ין כתיב קדמאה קרי יו"ד בשורק ותניינא כתיב יו"ד חלופי וא"ו ויישם כתיב ויושם קרי :
ובכסף וזהב ועבדם דין להוד חסר יו"ד בלישנא וכל עבדים דאורייתא מלא :

ואומר

ארני בן לאדני אחרי זקנתה ויתן-לו את-כל-אשר-לו: וישבעני אדני לאמר לא-תקח אשה
לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו: אם-לא אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי
ולקחת אשה לבני: ואמר אל-אדני אלי לא-תלך האשה אחרי: ויאמר אלי יהוה אשר-
התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי:
אז תנקה מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: ואבא היום
אל-העין ואמר יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה:
הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני-נא מעט-
מים מכדך: ואמרה אלי גם-אתה שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר-הכיח יהוה
חמישי לבן-אדני: * אני טרם אכלה לדבר אל-לבי והנה רבקה יצאת וכדה על-שכמה ותרד
העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא: ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם-
גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה: ואשאל אתה ואמר בת-מי את ותאמר בת-
בתואל בן-נחור אשר ילדה-לו מלכה ואשם הנזם על-אפה והצמידים על-ידיה: ואקד
ואשתחוה ליהוה ואברך את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את-
בת-אחי אדני לבנו: ועתה אם-ישכם עשים חסד ואמת את-אדני הגידו לי ואם-לא הגידו
לי ואפנה על-ימין או על-שמאל: ויען לבן ובתואל ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל
דבר אליך רע או-טוב: הנה-רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר
ששי יהוה: ויהי כאשר שמע עבד אברהם את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה: * ויוצא
העבד כלי-כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה: ויאכלו וישתו
הוא והאנשים אשר-עמו וילינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני לאדני: ויאמר אחיה ואמה תשב
הנערה הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך: ויאמר אלהם אל-תאחרו אתי ויהוה הצליח דרכי
לנערה שלחוני ואלכה לאדני: ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את-פיה: ויקראו לרבקה ויאמרו
אליה התלכי עם-האיש הזה ותאמר אלך: וישלחו את-רבקה אחתם ואת-מנקתה ואת-
עבד אברהם ואת-אנשיו: ויברכו את-רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש
זרעך את שער שנאיו: ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על-הגמלים ותלכנה אחרי האיש
ויקח העבד את-רבקה וילך: ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב:
ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים: ותשא רבקה
את-עיניה ותרא את-יצחק ותפל מעל הגמל: ותאמר אל-העבד מי-האיש הלזה ההלך
בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס: ויספר העבד ליצחק את כל-
הדברים אשר עשה: ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את-רבקה ותהי-לו לאשה ויאהבה
וינחם יצחק אחרי אמו: * פ

ויוסף

ואמר אל אדני אלי דין לחוד אלי כתיב חסר וא"ו בתוריית' ודרשוהו רבותינו בבראשית רבה פרשה נ"ט על אליעזר עבד אברהם שהיתה לו בת והיה מחזר להשיאה ליצחק כמו שהביא רש"י ז"ל • וזהו שכתוב כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב • ובילקוט הושע רמז תקל"ב גרסינן בשדיא אלי כתיב אתן לו כתיב וכו' • והא דלא כתיב הכי בפ' שלמעלה בכבר תירץ בעל גור אריה שודאי אליעזר אמר לאברהם אולי ולא אלי אלא שכך היתה כוונתו שהיה מחזר למצוא עילה וכו' ע"ש ועיין עוד תירוץ אחר במסורת הבריות הגדול סימן קל"ב • ומגדנות הגל"ית בדגש • הנער הנערה ק' והס"א במאריך לבן אחר וכן הוא במדוייקים לא הטון • אחר תלך זה אחד מן המקראות שקראו רבותינו עיטור סופרים כמ"ש סוף פרש' בהעלתך • לנער לנערה ק' • ויברכו הרי"ם בשוא וירדש בהפתק הללי וירש ירושל' ויירש ואומר המסרה לית מלא עכ"ל וכן הוא מלא בספרים מדוייקים והמס' שבספרים ביהושע י"ט וירשו ז' חסר יו"ד בלישנא וסימן וירש זרעך את וגו' היינו וירש זרעך את שער אויביו דסוף פרשת וירא וכן מפורש ביהושע סוף סי' כ"א ובמסורת כתיבת יד ובמסורת אחריתי במי כ"י נמסר הכא עליו לית חסר ולא פליגי ליסני אהדדי דהכא ויירש גרידא קא מסיר וכן כתב הר"מ ז"ל כל ויירש וויירש בתוריי' מלא בפרין יודי"ן קדומי בר"ס חד קרי וחד לא קרי בר מן א' חס' חד-יו"ד ופי' ויירש זרעך דבי כרך אברכך • הלוות הס"א בפתח

ד ב 2 4 ובני

כה ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ותלד לו את־זמרן ואת־יקשן ואת־מדן ואת־מדין
שביעי ואת־ישבק ואת־שוח: ויקשן ילד את־שבא ואת־דדן ובני דדן היו אשורם ולטושם
ולאמים: ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל־אלה בני קטורה: ויתן אברהם
את־כל־אשר־לו ליצחק: ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל
יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל־ארץ קדם: ואלה ימי שני־חיי אברהם אשר־חי מאת שנה
ושבעים שנה וחמש שנים: ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל־עמיו:
ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל־מערת המכפלה אל־שדה עפרן בן־צחר החתי אשר על־פני
ממרא: השדה אשר־קנה אברהם מאת בני־חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: ויהי
אחרי מות אברהם ויברך אלהים את־יצחק בנו וישב יצחק עם־באר לחי ראי: פ
ואלה תלדת ישמעאל בן־אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: ואלה
שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם:
כצ"ל ד למפטיר ומשמע ודומה ומשא: חדד ותימא יטור נפיש וקדמה: אלה הם בני ישמעאל ואלה
שמתם בחצריהם ובטירתם שנים־עשר נשיאם לאמתם: ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה
ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל־עמיו: וישכנו מחוילה עד־שור אשר על־
פני מצרים באכה אשורה על־פני כל־אחיו נפל: פ פ פ

הפ' חיי שרה מלכים א א והמלך דוד זקן עד יחי אדני המלך דוד לעולם והאיטל' מוסי' עד יחי המלך שלמה

ואלה תולדת יצחק בן־אברהם אברהם הוליד את־יצחק: ויהי יצחק בן־ארבעים
שנה בקחתו את־רבקה בת־בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו
לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו:
ויתרו צצו

כה **ובני דדן** לפי דעת רוב המדקדקים בכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת אבל אה"וי משפט הד"לת להדגש. וכן נזכר זה עם דומים אחרים דגושה מבעל לשון למודים ובספר אחד מדקדוק כתיבת יד. אמנם בכל הספרים רפויה וכן נכון מטעם שכתב רד"ק בספר מכלול לפי שאין אות הראשונה שמושית וכמ"ש בפ' וארא על אהה תדבר: **אשורם ולטושם ולאמים** אשורם מלא וא"ו וחסר יו"ד ודכוותא ולטושם. ולאמים חסר וא"ו ומלא יו"ד כן כתוב בכל הספרים המדוייקים וגם בהעתק הללי ואל תחוש להגהת מ"ג שכתוב שם יש ספרים מדוייקים כתוב ולאמם כי בכל ס"ס הוא מלא יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל ולאמים חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל **לאמים** גרידא דכותיה ומסר עליה חסרים וא"ו דבולהו נסחי דיקין. ולאם מלאם יאמץ תרויהון חסר וא"ו כתיב: **וחנך** דין לחוד לבד חסר וא"ו באורייתא כמ"ש בפ' פינחס: **ולבני הפילגשים** ב"ר פרשה ס"א פילגשם כתיב אותה שישבה על הבאר ואמרה לחי העולמים ראה בעלבוני עיין מזרחי וגור אריה ויפה תואר שם סימן ד' ועל פי זה המדרש פי' רש"י חסר יו"ד שלא היתה אלא פילגש אחת והיא הגר היא קטורה והקשה עליו החזקוני שהרי הוא מלא בספרים מדוייקים וכן הגר וקטורה ולשון המכלל יופי דרש ר"ל ידוע. ואנחנו מצאנוהו מלא צי"ד בכל הספרים המדוייקים עכ"ל. ומכולי לשונו ניכר שלשון קמחי הוא וכ"כ החזקוני והר"מה כתב דבולהו נוסחי דיקי דאתי לידן בתרין יודי"ן כתיב ומסיר עליה ליה כותיה מלא בתורה. מיהו כדרשא דייק מינה דהגר הייני קטורה מדכתיב הפילגשם חסר יו"ד קדים למ"ם והגב ארחין שמיעא מינה דחסר יו"ד כתיב עכ"ל. ובהללי מלא דמלא וכן הסכימו המאירי ובעל ס' שמן ששון ומסורת מכרזת ואומרת ד' מלאים דמלאים וסי' ולבני הפילגשים אשר לאברהם. שומר הפילגשים דאסתר. ועיין בס"ס הרמ"בן סימן רל"ב. ובתשובת הרש"בא הביאה הב"י בטור י"ד סוף סימן רע"ה ומ"ש בס"ד בפ' צא על פ' ואל שתי המזוזות. ובפרשת בשא על כלות משה: **נתן אברהם מתנת** מתנת כתיב חסר וא"ו ודרשו רבותנו בפרק חלק שמסר להם שם טומאה: **החתי** בס"ס אין בה"א גלגל: **בשמתם לתולדתם** חסר וא"ו כתיב ודכוותא למקמתם בשמתם דאלופי עשו ודכוותא ויהיו בני לוי בשמתם כולהו חסרים ודכוותא בלישנא ואלה שמתם דמרגלים. ושארא שמתם באורייתא חסר וא"ו כתיב ומסרה דמסר עלי' תלתא חסרים שנושא הוא דחסרים סוגא הוו ונוסחי דיקי במסורת קמיה סלקי ודכוותא ששה **משמתם** חסר וא"ו כתיב הר"מה ז"ל: **לתולדתם** מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייתא בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים וגם בהעתק הללי וכן נמסר בפ' וארא כל אורייתא תולדתם כתיב בר מן ב' חסר דחסר וסי' ואלה שמות בני לוי לתלדתם ובני מררי מחלי ומושי. ותרוייהו בפ' וארא וכ"כ הר"מה ז"ל: **בכר ישמעאל נבית וקדר** בכל ספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים זקף קטן על מלת נבית. וקדר במאריך וכנון הוא וכן הוא בד"ה א': **ודומה** בה"א בכל ספרים מדוייקים ואין לחוש להגהת מקרא גדולה וכ"כ ס"ת וכ"כ הר"מה ה"א בסוף תיבותא ומלא וא"ו כתיב וכ"כ א"ת: **חדד ותימא** בכל ספרים מדויקים בשני דל"תין וכ"כ החזקוני ויש לי תמיה מיונתן בן עוזיאל שתרגם חלד חריפא מלשון ויסם כי כחרב **חדה** (ישעיה מט) ששרשו חדד וכן בדברי רז"ל בכל תורה חדד סכינא ועוד אמרו שני תלמידים שמחדדים זה את זה בהלכה ענין חריפות. וגם הר"מה כתב **חדד** ותימא עם ב' דל"תין כתיב ודבר זה מוכרח גם מהמסורת האומרת בד"ה חדד ב':

פרשת תולדת

ואלה הולדת פתוחה: **כי עקרה הוא** הוא כתיב מלמד שהיו שניהם עקורים כדאיתא בסוף פרק הבא על יבמתו: **ויעתר** הת"ו בסגול: **ויתרצצו**

ע״כ לכאן וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת־יְהֹוָה׃ () וַיֹּאמֶר יְהֹוָה
גוים ק׳ לָהּ שְׁנֵי גֹיִים בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר׃ וַיִּמְלְאוּ
יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ׃ וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ
עֵשָׂו׃ וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה
ע״כ ללוי בְּלֶדֶת אֹתָם׃ () וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב
אֹהָלִים׃ וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צַיִד בְּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת־יַעֲקֹב׃ וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד
וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף׃ וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן־הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה
כִּי עָיֵף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אֱדוֹם׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת־בְּכֹרָתְךָ לִי׃ וַיֹּאמֶר
עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה־זֶּה לִי בְּכֹרָה׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשָּׁבְעָה לִּי כַּיּוֹם
וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב׃ וְיַעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם
וַיֵּלַךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה׃ *

פ

כו וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־
פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה׃ וַיֵּרָא אֵלָיו יְהֹוָה וַיֹּאמֶר אַל־תֵּרֵד מִצְרָיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ׃
גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ כִּי־לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצֹת הָאֵל וַהֲקִמֹתִי אֶת־
הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ׃ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ
אֵת כָּל־הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ׃ עֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר
שני מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי׃ * () וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בִּגְרָר׃ וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ
ע״כ לישראל וַיֹּאמֶר אֲחֹתִי הִוא כִּי יָרֵא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶּן־יַהַרְגֻנִי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מַרְאֶה
הִוא׃ וַיְהִי כִּי אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיַּשְׁקֵף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחַלּוֹן וַיַּרְא וְהִנֵּה
יִצְחָק מְצַחֵק אֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ׃ וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אַךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאֵיךְ
אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־אָמוּת עָלֶיהָ׃ וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת
עָשִׂיתָ לָּנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אַחַד הָעָם אֶת־אִשְׁתֶּךָ וְהֵבֵאתָ עָלֵינוּ אָשָׁם׃ וַיְצַו אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל־
הָעָם לֵאמֹר הַנֹּגֵעַ בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת׃ וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה

ההיא

ויתרצצו בגד״י בשוא לבדו לפי דרכנו : **למה זה** הזי״ן בדגש וכן זי״ן **האדם הזה** וכן זי״ן ולמה **זה לי** : **גיים** גויס ק׳ והחירק בי״וד סביים במ״ש בפ׳ לך לך על גביים . וכל גוים דאורייתא מלא וא״ו וחד יוד בר מן דין דכתיב תרין יודין וחסר וא״ו וזהו סדרשו רבותינו גייס כתיב בפ״ק דע״ז וב״ר ושוחר טוב מזמור ט׳ עיין מזרחי ויפה תואר ונור אריה : **מלאם** הלמ״ד רפויה עם המ״ם שלא כמנהג חבריו והיתה ראויה להדגש מכלול דף כ״א : **ורב יעבד צעיר** יעבד חסר וא״ו כתיב וכל **יעבד** באורייתא דכותיה ובב״ר פ׳ ס״ג אמר רב הונא אם זכה יעבוד ואם לאו יעבד וכתב בעל יפה תואר שם סימן ט׳ דחסר וא״ו כתיב ויש אם למקרא ויש אם למסורת אם זכה הצעיר יעבוד אותו הרב כפי המקרא ואם לאו יעבד הרב מהצעיר וכו׳ שכן צריך להגיה בשוחר טוב מזמור ט׳ : **אדמוני** בכל ספרים המדוייקים מלא וכן הוא בהעתק הללי ובמסורת ב׳ ומלאים וחברו והוא **אדמוני** דדוד וכ״כ הר״מה ז״ל : **ישכן בארץ** חסר וא״ו ויש בו דרש בב״ר פ׳ ס״ה עיין שם ביפה תואר סימן ג׳ : **הארצת** בהעתק הללי הארצות · ירושלמי הארצת חסר ע״כ · ובכל הספרים חסרים וכן חברו שבסמוך וכ״כ בעל הטורים ובמסורת כל אורייתא חסר במ״א מלא · ויהי רעב בכל הארצות וכ״כ הר״מה
כו ז״ל · **הארצת האל והקמתי** ח׳ סבירי׳ האלה וסימנם במסורת על פסוק זה · ומדרש אגדה יש בב״ר פ׳ ס״ד סימן ג׳ : **את השבועה** במסורת הדפוס ג׳ חסר וכו׳ דין חד מינייהו ושארא בשאר קריא ולא חשיב בהדייהו את **השבעה** אשר נשבע דסוף ואתחנן · מכלל דההוא מלא כתיב ולא היא דחסר כתיב · והעיקר כמו שמסר הר״מה ז״ל זה לשונו והקמתי את **השבעה** חסר וא״ו כתיב וכל ליטנא באורייתא דכותיה חסר בכל נוסחי דיקי וסימא כתיב בליטנא תרין מנהון **השבעה** וסימן והקמתי את השבעה · את השבעה אשר נשבע : ותרין **כשבעה** וסימן לכל אשר יבטא האדם **בשבעה** או אסרה אסר על נפשה **בשבעה** · וחד **לשבעה** · לאלה ולשבעה דסוטה · וחד **שבעה** גרידתא או השבע **שבעה** וכולהון חסרים ואית דמסר עלי׳ הלתא חסרים תרין **בשבעה** וחד **שבעה** וטעותא הוא דאי בליטנא קא מסיר טיתא הוו ואי **בשבעה** קא מסיר תרין הוא דהוו : **הארצת האל** והתברכו ח׳ סבירים האלה : **חקותי** בהעתק הללי חקתי · ירושלמי חקותי עכ״ל וכן הוא מלא וא״ו בתרא׳ בכל הספרים ונמסר עליו לית מלא בתורה וכ״כ לשון הר״מה ז״ל על זה · חקותי מלא וא״ו קדים לתי״ו וחסר וא״ו קדמאה דין לחוד מלא וא״ו ושאר חקתי בחקתי כולהון חסרין תרין וו״ין באורייתא : **וישב יצחק** אין מאריך בי״וד : **פן יהרגני** הה״א בפתח לא בחטף פתח כי לא יתכן שוא נח אחר חטף : **כי טובת** בהעתק הללי טובת ירושלמי טבת עכ״ל · ובכל הספרים מלא ובמסר עליו במסו׳ כ״י כל אורייתא מלא בר מן חד חסר ובפ׳ חיי שרה ע״פ והנערה טבת מראה במסר על יב לית חסר בתורה וכ״כ הר״מה בהדיא והנערה טבת מראה חסר וא״ו ומסרי׳ עלי׳ לית כותיה חסר בתורה ושאר אורייתא מלא : **ויהי כי** כי בגלגל לא במקף : **אמרת אחתי הוא** הוא כתיב בוא״ו כמ״ש בפ׳ לך לך גבי ומלך בלע היא : **ויאמר אליו יצחק** בזקף קטון : **מה זאת** הזי״ן דגושה : **בשנה ההוא** ההוא כתיב בוא״ו וכן כתב הר״מה ז״ל כל הוא ההוא דלשון זכר מלא אל״ף וא״ו כתיב וכל לשון נקבה דגותא בר מן י״א באורייתא דכתיב יו״ד ואל״ף וסימן ובו׳ כמ״ש בפ׳ לך לך · ועיין מ״ש מזה בפ׳ דברים :

ויברכהו

הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה׃ * וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְגָדֵל עַד כִּי־גָדַל מְאֹד׃ וַיְהִי־ שלישי
לוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֻדָּה רַבָּה וַיְקַנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים׃ וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ
עַבְדֵי אָבִיו בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עָפָר׃ וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק
לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד׃ וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנַחַל־גְּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם׃ וַיָּשָׁב יִצְחָק
וַיַּחְפֹּר ׀ אֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסַתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם
וַיִּקְרָא לָהֶן שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו׃ וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי־יִצְחָק בַּנָּחַל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר
מַיִם חַיִּים׃ וַיָּרִיבוּ רֹעֵי גְרָר עִם־רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמָּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי
הִתְעַשְּׂקוּ עִמּוֹ׃ וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיָּרִיבוּ גַּם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׂטְנָה׃ וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם
וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עַתָּה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפָרִינוּ
בָאָרֶץ׃ * וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע׃ וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם רביעי
אָבִיךָ אַל־תִּירָא כִּי־אִתְּךָ אָנֹכִי וּבֵרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בַּעֲבוּר אַבְרָהָם עַבְדִּי׃ וַיִּבֶן שָׁם
מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיֶּט־שָׁם אָהֳלוֹ וַיִּכְרוּ־שָׁם עַבְדֵי־יִצְחָק בְּאֵר׃ וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו
מִגְּרָר וַאֲחֻזַּת מֵרֵעֵהוּ וּפִיכֹל שַׂר־צְבָאוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלָי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם
אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאִתְּכֶם׃ וַיֹּאמְרוּ רָאוֹ רָאִינוּ כִּי־הָיָה יְהוָה ׀ עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא אָלָה
בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ וְנִכְרְתָה בְרִית עִמָּךְ׃ אִם־תַּעֲשֵׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ וְכַאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ עִמְּךָ רַק־טוֹב וַנְּשַׁלֵּחֲךָ בְּשָׁלוֹם אַתָּה עַתָּה בְּרוּךְ יְהוָה׃ * וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וַיֹּאכְלוּ חמישי
וַיִּשְׁתּוּ׃ וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשָּׁבְעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיְשַׁלְּחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאִתּוֹ בְּשָׁלוֹם׃ וַיְהִי ׀
בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל־אֹדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפָרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מָצָאנוּ מָיִם׃
וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בְּאֵר שֶׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ס וַיְהִי
עֵשָׂו בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאֵרִי הַחִתִּי וְאֶת־בָּשְׂמַת בַּת־אֵילֹן הַחִתִּי׃
וַתִּהְיֶיןָ מֹרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרִבְקָה׃ * ס וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק כז
וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת־עֵשָׂו ׀ בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי׃ וַיֹּאמֶר
הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי׃ וְעַתָּה שָׂא־נָא כֵלֶיךָ תֶּלְיְךָ וְקַשְׁתֶּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה פת׳ באתנח
לִּי צָיִדה׃ וַעֲשֵׂה־לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהָבִיאָה לִּי וְאֹכֵלָה בַּעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי ציד׳
בְּטֶרֶם אָמוּת׃ וְרִבְקָה שֹׁמַעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל־עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לָצוּד צַיִד לְהָבִיא׃
ורבקה

ויברכהו הוא״ו במאריך ׃ ועבדה רבה חסר וא״ו כתר כי״ת ובבראשית רבה פ׳ ס״ד דבי״אל חייתא אמר ועבדה כתיב אם אין אדם עושה עצמו כמו עבד לעבדו אינו קונה אותו כענין שנאמר טוב נקלה ועבד לו ובעל מתנות כהונה פי׳ על דרך מה שאמרו בפ׳ אלו מציאות מי שהניח לו אביו מעות ומבקש לאבדם ישכור פועלים ולא ישב עמהם . ובעל יפה תואר פי׳ על דרך מה שאמרו בפרק ארבע מיתות מאי דכתיב עבד אדמתו ישבע לחם אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואם לאו לא ישבע לחם ׃ וימלאום עיין מ״ש בשמואל א י״ח ׃ שמות בזקף קטן ׃ כשמות בזקף גדול ׃ רעי גרר הגי״מל רפה ׃ ויעתק הסי״ן בשוא לבדו ׃ רחבות בהעתק הללי רחבת ירושלמי רחבות עכ״ל ובמקרא גדולה כתוב ובתיקון ס״ת יסן ראיתי רחבת חסר ומוגה חסר עכ״ל ובכל הספרים מצאתיו מלא וא״ו כתראה ובא׳ מהם כ״י כתוב עליו כן כתיב וכן כתב הר״מה ז״ל חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה ׃ כי עתה בחילופים כתיבת יד הכ״ף במאריך לב״א וכן הוא במקצת מדוייקים · ובקצתם הוא ג״כ במקף ׃ אהלו בו״או בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים קדמונים וכן במסורת הדפוס וכ״י לא נמנה זה עם אותם שהם בה״א וסימנהון נמסר פ׳ נח וכ״כ הר״מה ז״ל ׃ תעשה הסי״ן בצירי והוא חד מן ד׳ קמצים ע״פס ׃ [illegible] בה״א כשוא לבדו ובלא מאריך בתי״ו ׃ מראת בהעתק הללי מראת · ירושלמי מראות עכ״ל ובכל הספרים חסר וכן נמסר עליו לית חסר וכ״כ הר״מה ז״ל ׃ צידה ציד ק׳ ובמסרה גדולה במערכת אות הה״א נמסר הסי׳ מן ב׳ מלין דכתיבין ה״א בסוף תיבותא ולא קרין וחד פלונתא עלוהי · צידה דותתה שא נא כליך וכן ראיתי במסורת כתיבת יד גם בספר אחד כ״י מספרד מסור עליו ציד ק׳ ופליגי ביה ע״כ אבל הר״מה ז״ל כתב הוא היה גבר ציד לא יתיר ה״א ובל תירייתא דבותא בר מן חד יתיר ה״א בתר דל״ית וכודה לי צידה ומסר עלי׳ צידה כתיב ציד ק׳ עכ״ל · וכן מצאתי במסרה כתיבת יד שנמסר סימן הנז׳ ונמנה זה עמהם בלא מחלוקת ובמדרש לקח טוב ציד קרינן · צידה כתיב מכאן רמז להלכות שחיטה שהם חמשה דברים שמפסידין את השחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה עיקור · ועיין עוד בבעל הטורים ובמדרש הנזכר הוא חיבור רבינו טוביה בר אליעזר הנקרא מדרש פסיקתא ונדפס מחצי מס׳ ויקרא ואילך . וס׳ בראשית ושמות ושאר מצאתים בכ״י ובתוך החבור כתוב שהיה בשנת ארבעת אלפים ושמנה מאות וחמשים לבריאת העולם ׃ ואכלה חסר וא״ו וכן הספרי מטעמים ואכלה וכן כתב הר״מה ז״ל ודכוותה ואבלה מגיד בני חסר וא״ו ׃
בדבר בכ״ית מוקוני [illegible] והוא חד מן תלת במסורת ׃

שער

ורבקה אמרה אל־יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את־אביך מדבר אל־עשו אחיך לאמר׃
הביאה לי ציד ועשה־לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי׃ ועתה בני שמע
בקלי לאשר אני מצוה אתך׃ לך־נא אל־הצאן וקח־לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה
אתם מטעמים לאביך כאשר אהב׃ והבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברכך לפני מותו׃
ויאמר יעקב אל־רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק׃ אולי ימשני אבי
והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה׃ ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך
שמע בקלי ולך קח־לי׃ וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו׃
ותקח רבקה את־בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש את־יעקב בנה
הקטן׃ ואת ערת גדיי העזים הלבישה על־ידיו ועל חלקת צואריו׃ ותתן את־המטעמים
ואת־הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה׃ ויבא אל־אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה
בני׃ ויאמר יעקב אל־אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום־נא שבה ואכלה
מצידי בעבור תברכני נפשך׃ ויאמר יצחק אל־בנו מה־זה מהרת למצא בני ויאמר כי
הקרה יהוה אלהיך לפני׃ ויאמר יצחק אל־יעקב גשה־נא ואמשך בני האתה זה בני עשו
אם־לא׃ ויגש יעקב אל־יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו׃ ולא
הכירו כי־היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו׃ ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני׃
ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי ויגש־לו ויאכל ויבא לו יין וישת׃
ויאמר אליו יצחק אביו גשה־נא ושקה־לי בני׃ ויגש וישק־לו וירח את־ריח בגדיו ויברכהו
ששי ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יהוה׃ * ויתן־לך האלהים מטל השמים
תמד ו ומשמני הארץ ורב דגן ותירש׃ יעבדוך עמים וישתחו* לך לאמים הוה גביר לאחיך וישתחוו
לך

שער חסר יו"ד וכן הוא בהעתק שלי ונמסר עליו לית חסר והמדפיס שכתבו בי"וד טעה ולא הביט למסורת שלפניו על פ' כידי **עשו אחיו שערת** וזה לשונו **שערת** ד' חסר בליסנא וסי' הן עשו אחי איש **שער** · כידי עשו אחיו **שערת** · ולקח מדם הפר ומדם **השער** · על ראש **השער** החי · ע"כ לשון מסרה זו · וכן הביאה בעל מנחת כהן אך בקונטרים אחרון מטעיות שנפלו בדפוס כתב המחבר עצמו חפשתי וחקרתי כל הספרים המדויקים ולא מצאתי כי אם השנים הם חסרים · איש שער · שערת · אבל מדם הפר ומדם השעיר · על ראש השעיר החי · הכתובים במוספות עד סיכא תשבי במהרה בימינו והוא ישיב לנו כל הספקות בע"ה : אחר שכתבתי כל זה בא לידי ס' בר"מה ז"ל אלו דבריו כלם כתובים וישרים · הן עשו אחי איש **שער** חסר יו"ד כתיב ומסורת עליה לית כותיה חסר ושאר שעיר השעיר באורייתא בליסנא דכפירה מלא יו"ד כתיב ואית דמסרי בהון ד' חסר יו"ד וסימן איש שער · מדם הפר ומדם השער : על ראש השער · קדמאה כידי עשו אחיו שערת מיהו בכולהו נוסחי דיקי דאתו לידן כולהון בליסנא דכפירה מלאים יו"ד כתיב כידי אחיו שערת חסר דחסר כתיב חסר יו"ד וחסר וא"ו : **כמתעתע** כתוב עליו במסורת לית ורפה הת"יו קמייתא ע"כ וכן הוא בספרים מדוייקים כ"י : **והבאתי** מלרע : **קללתך** בספר אחד מדוייק בלא מאריך בקו"ף ולא בל"מד · וכן בחילופים כתיבת יד מצאתי ב"א קללתך ב"ב קללתך : **הנני מי אתה בני** דבגול נו"ן ראשונה ודגש שני כונ"ן ועיין לעיל פרשת וירא על הנני בני : **אנכי עשו בכרך** בפסקא טעמא ואמר אנכי מאן דאתא אבל עשו בכרך · וזוהר פרשת וישלח דף קס"ז ובב"ר פ' ס"ה סי' י"ו אמר ר' לוי אנכי עתיד לקבל עשרת הדברות אבל עשו בכרך : **ואכלה** הא"לף בקמץ לבד והוא חטוף ובמקצת ספרים הא"לף בחטף קמץ · וכן נהגו במקומות רבים לעשות חטף קמץ במקום הראוי להיות קמץ חטוף · אולי עשו זה כדי שירוץ הקורא בהם אפי' ינוק דלא חכים ולא טפש ועיין מ"ש בפ' בראשית על אכלכם : **מצידי** בתיקון ס"א ישן ס"א מצדי ובמסורת חסר יו"ד ע"כ ולא מצאנו זה במסרתנו ולא בספרים שלנו כי אם מלא יו"ד · וכ"כ הר"מה בפירוש : **תברכני** הנו"ן בדגש וכ"כ החזקוני ועיין ן' עזרא ומכלל יופי : **ואמשך** שרשו משש והיה ראוי להדגש כחבריו של פרשה והוקל שרשים שרש משש · וכן כתב ן' עזרא ועיין מ"ש במאמר המאריך : **האתה זה** הזי"ן בלא דגש : **הקל קול יעקב** מלת הקל חסר וא"ו לפי שהקל קול יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אז ידי עשו שולטות · עיין יפה תואר בב"ר פ' ס"ה סימן י"ו ובית' בפירוש אגדות ירושלמיות סוף ר"ה : **הגשה** חסר יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל והני"אל דנוסה : **ויבא לו יין** כתב המדפיס במקרא גדולה שהוא מלרע ואנחנו מצאנוהו בכל הספרים מדוייקים מלעיל וכ"כ אור תורה והאי דכתיב במסרה דפוסא כל ויבא מלרע בר מן חד מלעיל נראה לי דמשכחתא היא דהא איכא כמה וגם הוא חכם ויבא רע (ישעיה לא) שהוא מלעיל בכל ספרים מדוייקים ובמקרא גדולה בס' ויקהל כתדרה מסרה הנזכרת · והם כ"א ויבא ולא איירי מידי ממלעיל ומלרע : **ושקה לי** במקצת ספרים הו"או במאריך והשי"ן בשוא ופתח · וכן כתב בעל לוית חן פ' י' מהשער הראשון וכן כתב בס' דקדוק ישן ועיין מ"ש בשופטים ה' על ושבה שביך וכן כתב אור תורה שכן הוא בכל ספרי ספרד וירושלמיים ובבליים · ולמ"ד לי דגושה כמ"ש במכלול דף ק"ו : **ויברכהו** הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו : **ברכו** הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו : **ויתן לך** הי"וד במאריך וסמיך כן הוא לבן אשר ובמדוייקים : **מטל השמים ומשמני הארץ** קצת מהמדקדקים מדגישים השי"ן ואומרים שהמ"ם היא שימושית ודגש השי"ן להורות על נו"ן מן ודברי הבאי הן שהשם משמן כמו ומשמן בשרו ירזה · והשי"ן בשוא נח וכך מבין מפי' ן' עזרא שכתב מ"ם מטל מושך עצמו ואחר עמו וכן ; הן דברי רד"ק שכתב בפירוש החומש מ"ם מטל עומד במקום שנים כאלו אמר וממשמני הארץ ע"כ · וזה שלא כפירוש החזקוני שכתב הנה משמני הארץ מקצת ארץ ישראל שהיא שמני הארץ : **וישתחו לך לאמים** וישתחוו ק' וזו היא מסורת הר"מה ז"ל וישתחו לך לאמים חד וא"ו כתיב בסוף תיבותא וקרי באימון וחסר וא"ו תניין בתריה ומסר עליה וישתחו כתיב וישתחוו ק' ותרין כתיב בהדין פסוק קדמאה חסר וא"ו בתרא בלאמרן תניין מלא תרין ווי"ן בסוף תיבותא חד קרי וחד לא קרי וכל ליסנא באורייתא דכותיה בר מן ג' חסרים וא"ו
בקרא

לך בני אמך ארריך ארור ומברכיך ברוך: ויהי כאשר כלה יצחק לברך את־יעקב ויהי אך
יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: ויעש גם־הוא מטעמים ויבא
לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר תברכני נפשך: ויאמר לו יצחק אביו
מי־אתה ויאמר אני בנך בכרך עשו: ויחרד יצחק חרדה גדלה עד־מאד ויאמר מי־אפוא
הוא הצד־ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם־ברוך יהיה: כשמע עשו את־
דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד־מאד ויאמר לאביו ברכני גם־אני אבי: ויאמר בא
אחיך במרמה ויקח ברכתך: ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את־בכרתי
לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא־אצלת לי ברכה: ויען יצחק ויאמר לעשו הן קמץ בז"ק
גביר שמתיו לך ואת־כל־אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה
בני: ויאמר עשו אל־אביו הברכה אחת הוא־לך אבי ברכני גם־אני אבי וישא עשו קלו
ויבך: ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל: * חצי הספר בפסוקים
ועל־חרבך תחיה ואת־אחיך תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך: וישטם עשו
את־יעקב על־הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את־
יעקב אחי: ויגד לרבקה את־דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן
ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך: ועתה בני שמע בקלי וקום ברח־לך
אל־לבן אחי חרנה: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר־תשוב חמת אחיך: עד־שוב אף־
אחיך ממך ושכח את אשר־עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם־שניכם יום
אחד: ותאמר רבקה אל־יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם־לקח יעקב אשה מבנות־חת ק זעירא
כח כאלה מבנות הארץ למה לי חיים: * ויקרא יצחק אל־יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו
לא־תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח־לך משם
אשה מבנות לבן אחי אמך: ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ויתן־
לך את־ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את־ארץ מגריך אשר־נתן אלהים לאברהם: * שביעי
וישלח יצחק את־יעקב וילך פדנה ארם אל־לבן בן־בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:
וירא עשו כי־ברך יצחק את־יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת־לו משם אשה בברכו אתו
ויצו עליו לאמר לא־תקח אשה מבנות כנען: () וישמע יעקב אל־אביו ואל־אמו וילך פדנה קריאה למפטיר
ארם

כתרא קדמאה רפי ולעתיד בתרא דגש לשעבר וסימן וישאתו לך לחמים · ויקדו וישתחו . דויאמרו שלום לעבדך לאבינו · ומסר עליה תלתא כתיב הו וק׳ הוו ושארא אורייתא בלשון רבים בין לעתיד בין לשעבר מלא תרין ווי״ן בסוף תיבותא כתיב ע״כ · ובמקצת ספרים כתיבת יד ליכא סבא סוס מארריך לא בין ״ד ולא בתי״ו ובן הוא וישתחוו הסני שבפסוק וכן מצאתי בחילופים כתיבת יד אליבא דבן אשר אע״פ שאינו נראה כן בחילופי הדפוס: ארריך · ומברכיך מלא יו״ד וכ״כ הר״מה ז״ל ג׳ בליסנא מלא יו״ד וסימן ואברכה מברכיך לך לך ומברכיך ברוך מסכא ומברכיך ברוך דבלק:
תברכני הנ״ון בדגש כחברו דלעיל: גדלה הגי״מל בדגש וכן חברו שבסמוך: ויבא לי רפה לא״ד לי: בטרם תבא ואברכהו הוא״ו בקמץ ובמסורת ב׳ אחד קמץ ואחד פתח וסימן בטרם תבא ואברכהו · וחברו ואברכהו וארבהו · (ישעיה נא) וכתב הרא״בע בטרם תבא ואברכהו הו״או בקמץ בעבור היותו פועל עבר ר״ל שהו״או הוא להפוך · והדגש שבריך לבא אחרים הוטל תחת הו״או מפני האל״ף שהיא גרונית דאילו היה בפתח גדול היה לעתיד כמו ואברכהו וארבהו כי הוא עתיד במקום עבר כמו שכתב רד״ק שם והרא״בע: גם ברוך יהיה חד מאלפא ביתא מן ב ב לא נסבי וא״ו ומטעים בהון וסימן במסר במסורה רבתא אות וא״ו: ויצעק צעקה סי׳ עשו ויצעק צעקה ·; מרדכי ויזעק זעקה אורייתא ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו עזרא ואת זעקתם שמעת על ים סוף · והלין פס״וקים סימן באחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי · זבדני אלהים אתי זבד טוב: ברכני גם אני בשוא לבד הרי״ם כמנהגנו: גם אני הגי״מל רפה: זה פעמים הפ״א רפה: ולכה אפוא לחוד. בה״א כתיב בסוף תיבותא באורייתא · ועיין מ״ש הנחיו: הברכה הה״א בגעיא והכי״ת בשוא ל״דו ורפה בספרים מדוייקים וכן היא במכלול דף ס״א ובמעשה אפוד פ׳ ל׳ · וברב פעלים לא כמנחת כהן שכתב הכי״ת בשוא פתח: השמים מעל: ועל חרבך תחיה חצי הספר בפסוקים: ואת אחיך תעבד חסר וא״ו ובכל אורייתא דכותיה ובב״ר פ׳ סו אמר רב הונא אם זכה תעבוד ואם לא תעבד ויש נוסחא אחרת שם עיין יפה תואר סימן ו׳ ומתנות כהונה:
ברכו הרי״ש בשוא לבדו כמנהגנו: ואהרגה הו״או בשוא והא״לף בפתח חזקוני: קצתי קו״ף זעירא ועיין מ״ש רבינו בחיי: בחיי הבי״ת רפה: את יעקב הק״וף בזקף קטון · והב״ית בלא מקף: וירא עשו ברביע: בברכו הבי״ת בקמץ רחב ובמאריך בכל הספרים והרי״ש בשוא לבדו כמקבתן: ומקבתן בשוא ופתח וכבר כתבתי מזה בריש פרשת לך לך:

אֲרָם׃ וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו׃ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־
מָחֲלַת ׀ בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲחוֹת נְבָיוֹת עַל־נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה׃ ס ס ס

הפטרת תולדות מלאכי א עד מלאך ה׳ צבאות הוא׃

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה׃ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא׃ וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם
ע״ג לנוין מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ׃ () וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב
עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ
אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ׃ וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־
מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ׃ וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־
הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ׃ וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ
וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי׃ וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין
ע״ג ללוי זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם׃ () וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־
שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ׃ וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־
אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה׃ וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי
בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ׃ וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי
וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים׃ וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־
לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ׃ * () וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְנֵי־קֶדֶם׃ וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר כט
שני בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֶדְרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן ע״ג לישר
גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבְּאֵר׃ וְנֶאֶסְפוּ־שָׁמָּה כָל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת־
הַצֹּאן

את בתקף׃ מחלת הנסחה בספרים מדוייקים ובדפוס קדמון הס״פ בקמץ· וכן כתב אור תורה· והנ״מ צבות וכן בכל הספרים והמדוקדקים
כתבו כמוה לבדו וכבר השית עליו בעל אור תורה׃

פרשת ויצא

ויצא כשאר פני ויצא יעקב· סדור ולא פתוח ולא סתום תרתין פרשייתא אית באורייתא דלית לאון פסיקא לא פתוח ולא סתום· ויצא יעקב
ויחי יעקב ע״כ· וכתוב בהגה״ה מיימונית פ״ח מהלכות ספר תורה מה שנוהגים מקצת הקדמים ב׳ פרשיו׳ בתורה דלית פיסקא בריש׳ויקן׃
ויצא· ויחי· לא כוונו כי בתחילת ויצא יש פ׳ סתומה כדאיתא בב״ר בויחי יעקב מפני פרשה זו סתומה מכל פרשיות שבתורה וכו׳· ואילו בויצא
לא הזכירו מזה כלום· וכן בדקתי בספרי אספמייא אשר יצא להם שם בטעלותם ואין לפקפק בהם עכ״ל· וכן כתב הרב מזרחי ריש פרשת ויחי
ואמת הוא כי אף שכתבו על פרשת ויצא אין בה פיסקא ר״ל בגווה· ופרשת ויחי ר״ל ברישה וכתב אור תורה שכן מצא בכלם ומהרייס והללו·
ועיין מה שכתוב בריש פרשת ויחי תקן׃ מבאר שבע באתנחא גדולה השי״ן נפתח וכתוב שם חד מן פתחים דספ׳ עכ״ל ובכל הספרים בקמץ וכן
דינו מפני ההפסק וכן כתב אור תורה שָׁבַע השין בקמץ וכס׳ תאן דמיס כתוב דשין שבע בסגול והרבה על זה דברים ואת כלם ישא רוח׃
השמימה בלא פסק׃ ובזרעך אין בוא״ו מאריך׃ אעזבך כתב המכלול דף ה׳ בספר ירושלמי כי לא אעזבך בחטף קמץ פ״א הפועל וכן אעבדך
שבע שנים והוא זרות גדול אבלי והחזקוני כתב על אעבדך הע״ית בחטף קמץ׃ וייקץ יעקב משנתו בכל ספרים מדוייקים בשני יודי״ן· ומה
שכתב בעל מכלול יו״ד בית ביו״ד האיתן לבד טעות הוא ודבריו לקוחים מהמכלול דף קכ״ט וכן משמע מהגהת המדקדקים שם וגם מהגהתו בפרשת
פרש יקץ ואין לסמוך עליהם בזה· עתה בזו ובסמוך על מה שכתבתי בפ׳ נח על פסוק וייקץ נח בשם הר״מה ז״ל שהיה רב מובהק ודבריו מדוקדקים
בכל תקן ובפרט במלאכת הגהת התורה כי לבך בה וזהו אומנותו לברר האמת ע״פ הספרים המדוייקים ואין לטעות בהוראותיו דורדי דק ואשבח·
ועוד כי כל המסרות מסכימות דליכא בקריאה רק תלתא חסרי׳ וסימנהון וייקץ ממשין· תבייבא וייקץ שלמה· וייקץ כישן· כל זה ראיתי במסורת הדפוס
תוליפ ע״א ומסרות אחרות בספרים כתיבת יד בשופטים י״ו ובמלכים א׳ ג׳· גם המסרה קטנה ריש פרשת איהי מקן על פסוק וייקץ פרעה כמסר כל
אורייתא כ״כ׃ זה בדברים לא בזקף קטון׃ ויצק כתב אור תורה הצד״י רפה וכן ראיתי בס״א ב״י ובספרים אחרים בדגש כמנהגו ועיין פ׳ ויסלח
סימן ל״ה על ויצק׃ לחם בתביר לא במאריך׃ ארצה בני קדם הב״ית רפויה בנסחאות כתיבת יד ובלא מאריך בגו״ן ואין כאן דין אתי מרחיק
כמו עשה פרי שבני קדם נחשבות כמלה אחת מפני המקף שביניהם המתחבר כמו שכתב המכלול בכלל אתי מרחיק על פסוק חקרבוה בן־יפיח (איוב
ב) ונמצא פיס הפסק בין שני הטעמים יותר מאלף אחד כמו ועשית מרכת׃ והנה שם הנ״ון דגושה׃ וגללו פלו״מד בשוא לבדו בהכבגאו׃

רחל

הַצֹּאן וְהֵשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לִמְקֹמָהּ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ
מֵחָרָן אֲנָחְנוּ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם הַיְדַעְתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם
לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם־הַצֹּאן׃ וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עֵת הֵאָסֵף
הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ׃ וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־
הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן׃ עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל ׀ בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר
לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה הִוא׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן
אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי
אִמּוֹ׃ וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ׃ וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי
בֶן־רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ׃ וַיְהִי כִשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע ׀ יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ
וַיְחַבֶּק־לוֹ וַיְנַשֶּׁק־לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן
אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים׃ וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי
חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ׃ וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל׃
וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה׃ * וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר
אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה׃ וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ
אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי׃ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ
אֹתָהּ׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ׃ וַיֶּאֱסֹף לָבָן
אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה׃ וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ׃ וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בִתּוֹ שִׁפְחָה׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה
וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי׃ וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא־
יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה׃ מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־זֹאת
בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת׃ וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וַיִּתֶּן
לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה׃ וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה׃ וַיָּבֹא
גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת׃ וַיַּרְא יְהוָה
כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה׃ וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן
כי

רחל בתו באה מלרע ׃ וגללו הל"מד בשוא כמכהבנו ׃ ורחל באה מלעיל ׃ ויהי כשמע בס"ם הכ"ף דגושה ומתחלפת בשמוע ועיין מ"ש בפ' וירא
על ויהי כהוציאם ׃ ושופטים ז על ויהי כשמע גדעון ׃ ויביאהו מלא יו"ד כתיב וכל שארא באורייתא חסרים ׃ ועיני לאה רכות כתב הראב"ע
בנן אחרים אמר שהוא חסר אל"ף וטעמו ארוכות והוא היה חסר אל"ף ע"כ ושארי ליה מאריה דבן אחרים לא היה חסר רק מלא חכמה ודעת ורמז בזה
להא דאמרינן בפ' יש נוחלין אמר ר' אלעזר שמתנותיה ארוכות דכהונה ולויה ומלכות ודמיא להא דאיתא בב"ר שם הגדולה לאה גדולה במתנותיה
ע"כ ׃ אעבדך אין בב"ית פשט ׃ הקטנה הנ"ון דגושה ׃ הבה את אשתי מלרע ׃ ואבואה אליה מלא וא"ו וכל שארא באורייתא חסרים ׃
זאת הזי"ן דגושה ׃ גם הגי"מל בדגש ׃ אשר בגלגל לא במקף ׃ וימלא הל"מד בציר"י ׃ לו לאשה לו הל"מד רפה ׃ את רחל בתו לו לאשה
במקצת ספרים אין בהם מלת לו אבל בכל ספרים אספמיא כתיב לו וכן בס' ר"מ ור"ג ׃ גם הגי"מל בדגש ׃ כי שנואה לאה כתב הר"מה ז"ל מלא
וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא וא"ו בר מן חד קרי בחירק ומלא יו"ד וסימן והיה הבן הבכור לשניאה ותימא כי בב"ב פ' יש נוחלין דרשו
על לאה כי שנאה כתיב חסר וא"ו עכ"ל ועד שהוא תמה על המדרש תמה אני עליו דלאו בפי' איתמר ולא מכללא איתמר מדרש זה דהכי אמרינן התם
ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש פי' עיניה נוטפות דמעה אפשר בגנות בהמה לא דבר הכתוב בגנות הצדיקים דבר הכתוב אמר
ר' אלעזר שמתנותיה ארוכות רבא אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו
אומרים ב' בנים יש לה לרבקה ב' בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן וכו' היתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. והיינו דכתיב וירא ה' כי
שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה וכו' אלא מאי שנואה ששנואים מעשי עשו בעיניה ע"כ והרב ז"ל חשב דבעל
המאמר דריש שנאה חסר וא"ו כלומר שְׂנֻאָה לאה מעשי עשו וכ"ל דתלי תניא בדלא תניא ולעולם לא עלה על דעת בעל המאמר לדרוש שנאה חסר
שהרי כל הספרים והמסורת אך נוכל לפרש כוונת המאמר כי להיות ששנואים מעשי עשו בעיניה ודמעתה על לחיה מנויה תמיד גם היא היתה
שנואה בעצמה כדרך מרי נפש ששונאים את עצמן וגם שנואה מאחרים כדרך העולם שבורחים ומרחיקים את עצמן מהעצבים והנאנחים כדי שלא
יגרמו להם עצבות שהאנחה שוברת הכי גופו של אדם ובעבור זה זכתה שיפתח ה' את רחמה קודם רחל והשתא אתי שפיר טפי לישנא דוהיינו דכתיב
וירא ה' כי שנואה לאה דדמיא פירושא דשנואה לאה לפירושא דועיני לאה רכות דהא והא מבכי הבכיה דיקא נמי דקתני ששנואים מעשי עשו ולא
קתני שָׂנְאָה לאה מעשי עשו. ויש סיוע לזה מהמדרש רבה דאיתא התם כי שנואה לאה שעשתה כמעשה השנואים שהיתה אומרת להנשא לעשו כ"א
שהיתה ׃

כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי׃ וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע
יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן׃ וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר
עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי׃ וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד
ל בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת׃ * וַתֵּרֶא רָחֵל
כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי׃
וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן׃ וַתֹּאמֶר הִנֵּה
אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֵד עַל־בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה׃ וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה
שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב׃ וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן׃ וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִּי
אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָּן׃ וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת
רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב׃ וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים ׀ נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־יָכֹלְתִּי וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ נַפְתָּלִי׃ וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב
לְאִשָּׁה׃ וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן׃ וַתֹּאמֶר לֵאָה בָּגָד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד׃ בא גד ב׳ מלין
וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב׃ וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־
רביעי שְׁמוֹ אָשֵׁר׃ * וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה
אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ׃ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי
וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְנֵךְ׃ וַיָּבֹא
יַעֲקֹב ׀ מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי
בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא׃ וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי׃
וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר׃ וַתַּהַר עוֹד
לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב׃ וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים ׀ אֹתִי זֵבֶד טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי
כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוּן׃ וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה׃
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ׃ וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר
אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי׃ וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי׃ תְּנָה אֶת־נָשַׁי

ואת

שהיתה אמודה לשונאה וכו׳ והיתה בוכה וכו׳ ובעל יפה תואר כיון לדעת זה בפירוש מדרש רבה אך לא הסכים לפרש כן את דבר׳ יש כאלין אדרבא
הקשה על המדרש דשונאה מיבעי ליה ולפי דרכנו לא קשיא מידי וגמרי׳ ומדרש רבה כי סדלי כינהו לדרוש שנואה מלא כמו שהוא בכל הספרים
והמסורת: קרא־שמו המאריך בק׳וף בספרים מדוייקים כ״י ׃ ותעמד חסר וא״ו וכ״כ הר״מה ז״ל כל תעמד ותעמד באורייתא חסר וא״ו כתיב ׃
ל ותלד על ברכי כתוב בספר מנחת כהן הכ״ף ברפה ע״כ ׃ ודבריו תמוהין כי בכל הספרים הכ״ף דגושה וכן במסורת כל לשון ברכי ברכיו. דגש בר
מן שנים רפים כרעו על ברכיהם (שופטים ז) הוא ברך על ברכוהי (דניאל ו) כמ״ש בשופטים ׃ דנני אלהים נו״ן שנייה דגושה וכן כתב בעל
המסורת ליה דגש וכתוב במכלול שקל פֵּעַל פי׳ הדגש לחסרון הנ״ון הנוספת וי״א שהוא לתפארת לא לחסרון והוא הנכון: שפחת רחל בן שני
ליעקב הבי״ת בצירי בספרים מדוייקים ובלא מקף כמו בן שני ליעקב שבסמוך ובמקרא גדולה בצירי ובמקף וכתוב עליו כל בן מוקף פתח סגול
בסגול במ״ד והמקף טעות הוא ומה שכתוב עליו אין זה מקומו רק על בן־ששי שבפרשה כמו שכתב שם במסורת ועיין מ״ש בשמואל א כב ׃
אלהים | בפסק: בגד בא גד ק׳ וכן כתב הר״מה ז״ל חדא מלה כתיב וחסר אל״ף וק׳ תרתי בא גד עכ״ל והוא חד מן ט״ו מלין דכתיבין מלה חדא
וקריין תרין וסימן נמסר במקרא גדולה ד״ה א כז ועיין בס׳ הזוהר ס׳ ויחי דף רמ״ד ׃ וילך ראובן אין כאן פיסקא כי בפרשה זו אין פיסקא
בכל כ״ס־רים סדרא וכן כתוב בספר תגי ומאן דאמר וילך ראובן בימי קציר חטים פרשה סתוי׃ מן־השדה במאריך ובמקף ׃ בלילה הוא ד׳
דסבירי׳ הוא וכתיבי׳ הוא מסורת פרשה וירא ׃ יששכר כל אורייתא תרין שנ״ין כתיב חד קרי בקמץ ודגש וחד לא קרי הר״מה ז״ל וכ״כ אבן עזרא בריש
סדר ואלה שמות ור״דק בד״ה א טו בשרש שכר ובמכלול דף כ״ד זה לשונו ופעמים יהיו שתי אותיות הדומות סמוכות ויקראו הראשונה ולא השנייה
ככל כמו מחצצרים בחצצרות (ד״ה א טו) ומחייאל ילד את מתושאל׃ יראייה בן שלמיה׃ וכן יששכר לקריאת בן אשר ע״כ וכתב עליו ה׳
אליה המדקדק שאין להביא ראיה מן מחייאל ומן יראייה שכן דרך אותיות יה״וא לפעמים לנוח ולא נמצאו רק בשלמים מחצצרים ויששכר ׃
זבדני אלהים אתי כתוב עליו במקרא גדולה מתחלפים אותי ע״כ ואין לספק בזה כי לא נמצא שום אותי מלא בכל התורה רק לא קדשתם אותי דסיני
האזינו כא״ש שם ׃ זבד טוב ברוב הספרים הזי״ן בסגול וכ״כ רד״ק בשרשים זֶבֶד טוב בשש נקודות ויש ספרים בחמש נקודות ׃ הפעם הב״א פדגש ׃
אל־מקומי בתיקון ס״ת ישן כתוב שכשנא מקמי בב״א אבל הר״מה כתב שהוא מלא וא״ו ׃

ואת־ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את־עבדתי אשר עבדתיך׃ ויאמר
אליו לבן אם־נא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגללך׃ * ויאמר נקבה שכרך חמישי
עלי ואתנה׃ ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת אשר־היה מקנך אתי׃ כי
מעט אשר־היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה מתי אעשה גם־אנכי
לביתי׃ ויאמר מה אתן־לך ויאמר יעקב לא־תתן־לי מאומה אם־תעשה־לי הדבר הזה
אשובה ארעה צאנך אשמר׃ אעבר בכל־צאנך היום הסר משם כל־שה ׀ נקד וטלוא וכל־
שה־חום בכשבים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי׃ וענתה־בי צדקתי ביום מחר כי־תבוא
על־שכרי לפניך כל אשר־איננו נקד וטלוא בעזים וחום בכשבים גנוב הוא אתי׃ ויאמר
לבן הן לו יהי כדברך׃ ויסר ביום ההוא את־התישים העקדים והטלאים ואת כל־העזים
הנקדות והטלאת כל אשר־לבן בו וכל־חום בכשבים ויתן ביד־בניו׃ וישם דרך שלשת
ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את־צאן לבן הנותרת׃ ויקח־לו יעקב מקל לבנה לח ולוז
וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על־המקלות׃ ויצג את־המקלות אשר
פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשתות לנכח הצאן ויחמנה בבאן לשתות׃
ויחמו הצאן אל־המקלות ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים׃ והכשבים הפריד יעקב ויתן
פני הצאן אל־עקד וכל־חום בצאן לבן וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על־צאן לבן׃ והיה
בכל־יחם הצאן המקשרות ושם יעקב את־המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה במקלות׃
ובהעטיף הצאן לא ישים והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב׃ ויפרץ האיש מאד מאד
ויהי־לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים׃ * וישמע את־דברי בני־לבן לאמר לא
לקח יעקב את כל־אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל־הכבד הזה׃ וירא יעקב
את־פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום׃ ויאמר יהוה אל־יעקב שוב אל־ארץ
אבותיך

ויברכני הרי"ם בשוא׃ גם אנכי הגי"מל רפה׃ תתן לי הל"מד רפה׃ שה חום במקף ולא במאריך בשי"ן. כן הוא בספרים ובחילופים
פתיבת יד לבן חסר׃ איננו נקד הללי חסר. ירושלמי מלא עד כאן לשונו. ובכל הספרים חסר כמו הראשון שבפסוק הקודם וכתוב עליו ב׳ חסרים
ונעבין גם הר"מה ז"ל כתב כל שה נקד וטלוא חסר וא"ו כתיב וכל נקד באורייתא דבותיה חסר׃ העזים הזי"ן דגושה׃ הנותרת בראשית רבה פרשת
פ"ג ריש לקיש אמר נתרת כתיב. כמא דאת אמר ונתור ביכיה וסיכיה דקיסר בפרק אלו טריפות אבל במסורת כאן ובירמיה הנותרת ג׳ ב׳ חסר
ואחד מלא וסי׳ צאן לבן׃ על פי השנים הנותרת פרשת בחקתי וחיל מלך בבל נלחמים (ירמיה לד) בתראה מלא דמלא ושארא חסר וא"ו
בתראה ע"כ וכן כתב הר"מה בתורה את כאן לבן הנותרת חסר וא"ו תניין ודכוותיה על פי השנים הנותרת׃ לבנה הנו"ן בסג"ול׃ פצל בכל
הספרים הכ"ף בצירי ובמקרא גדולה כתב המדפיס שהכ"ף בכנול על משקל שבר כפר. וכל הנקדנים טועים ול"ד הוא הטועה כי דינו בצירי
כמו שכתוב במכלול דף ע"ד ובלוית חן ריש פ׳ כ"א מהספר השלישי ע"ש׃ בשקתות בספרים שלנו הק"וף בשוא ופתח ובמכלול דף קפז תמצא
גם דומים אחרים שהם בשוא לבד ונקראים כמו שוא ופתח מפני המאריך שבא עם החירק כמו שכתוב בסיפתא דסמיא בשופטים ה׳׃ ויחמנה בבאן
לשתות כתב במסורת ג׳ מלין אדרוגינוס פי׳ דאית להון סימני דכר ונוקבא וסימנהון ויחמנה בבואן לשתות וישרנה הפרות (שמואל א ו) ארדע
פלביות מגוי יעמדנה (דניאל ח) עד כאן. ואיכא אחריני כגון והקרבו תמהות תבאם אל עמנו (יחזקאל לז) וכן ואלמנותיך עלי תבטחו
(ירמיה מט) ובעל המסורת הביא הכי אלא לחוד דדמיין אהדדי לגמרי ביו"ד בתחילתן ונו"ן ה"א בסופן וקדים דכר לנוקבא ועיין במכלול בסוף
פ"ב אנכי הטור ובספר הרכבה אות וא"ו׃ ולא שתם על צאן לבן מה שכתוב במסורת. המסורת מאמר ח׳ וב׳ על דסבירין עם כמו ולא שתם
על כאן לבן ועשית חסד על עבדך (שמואל א כ) צריך להגיה וכן על דסבירין עם וכו׳ והעד כמו. ומלבד אלה כמצאו אחרים שבאו בלשון עם
גיבאו שאנשים על הנשים. נחה אים על אפרים (ישעיה ז) ועיש על בניה תנחם (איוב לח) כמ"ש רד"ק בשרש עלה. ולא מצאתי מסורת על
פבה זולתי בתומם ישן כתוב באצבע וכ"כ שם. ולא שתם על צאן לבן ד׳ סבירין עם וקריין על וסימן ולא שתם. ועשית חסד. זכרה לי אלהי ע"כ
ואף גם זאת איננה דוקנית דמסר ד׳ ולא מנתה רק ג׳ ומה שזכרה ועשית חסד פסוק הוא בשמואל א כ ועשית חסד על עבדך וגו׳ זכרה לי אלהי הוא
בנחמיה סוף סימן ה. זכרה לי אלהי לטובה כל אשר עשיתי על העם הזה וצ"ע מאי שנא הני מאחריני דכתב רד"ק ופי׳ סבירין יש מי שפירש
לשון סברא ר"ל שלפי הסברה היה ראוי להיות כך. ור׳ אליה כתב כי הוא ענין מחשבה כתבא ר"ל שהאדם חושב ומדמה בלבו כן ואינו כן. וכן
בלשון משנה סבור הייתי וכן בדניאל ז ויסבר להשניא זמנין ודת וקרובים דברי זה להיות כדברי זה׃ המקשרות המ"ס רפה ובמקצת ספרים
עם"ס במאריך׃ ליחמנה המ"ס בצירי בס"ם ובדפוס קדמון וכתוב במכלול דף מ"ב שכן נמצא בספרים מדוייקים וכן הביאו בדף קכ"ד׃ ובהעטיף
במקצת ספרי הדפוס בק׳ רבתי וכן ראיתי בחרי אלפא ביתא מאותיות רבתות שיש חילופים ביניהם במקצת אותיות. ובזאת הסכימו שהיא רבתי
וכן הוא במסרה שנמסר ריש פרשת בראשית ובתיקון ספר תורה. אבל בהרבה ספרים מדוייקים כ"י ודפוסים קדמונים אינו כן גם המסורת דריש ד"ה
לא מנאה עם אותיות גדולות ובחילופים כ"י הוא"ו והטי"ת לבדם במאריך לב"א וכן הוא במדוייקים׃ וישמע רביע במ"ס׃ את כל הכבד בלא מקף לא
בין את לשלת כל׃ הכבד חסר וא"ו ואמר ליסבא דכבוד באורייתא דכ"ף לידיה בקמץ מלא׃ והנה איננו עמו כתמול שלשום שניהם
מלאים. כי איננו אלי כתמל שלשם שניהם חסרים. כן הם בכל ספרים מדוייקים. וגם נתפתק הללו וכתוב שם שלשום ב׳ מלאים בתורה וסימן

אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ׃ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנוֹ׃ וַיֹּאמֶר
לָהֶן רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמֹל שִׁלְשֹׁם וֵאלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי׃ וְאַתֵּנָה
יְדַעְתֶּן כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן׃ וַאֲבִיכֶן הֵתֶל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים
וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי׃ אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים
וְאִם־כֹּה יֹאמַר עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים׃ וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם
וַיִּתֶּן־לִי׃ וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן
עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי׃ וַיֹּאמֶר
שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת כָּל־
אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָּךְ׃ אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר
עַתָּה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ׃ וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ
הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ׃ הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל
אֶת־כַּסְפֵּנוּ׃ כִּי כָל־הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר
שש אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה׃ * וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עַל־הַגְּמַלִּים׃ וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־
מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו
אַרְצָה כְּנָעַן׃ וְלָבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ׃ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב
אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי עַל־בְּלִי הִגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא׃ וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר
אֶת־הַנָּהָר וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד׃ וַיֻּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב׃ וַיִּקַּח
אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד׃ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃ וַיַּשֵּׂג לָבָן
אֶת־יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בָּהָר וְלָבָן תָּקַע אֶת־אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד׃ וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב
מֶה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לְבָבִי וַתְּנַהֵג אֶת־בְּנֹתַי כִּשְׁבֻיוֹת חָרֶב׃ לָמָּה נַחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי
וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר׃ וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי לְנַשֵּׁק לְבָנַי וְלִבְנֹתָי
עַתָּה הִסְכַּלְתָּ עֲשׂוֹ׃ יֶשׁ־לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ ׀ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר
הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃ וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ
לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת־אֱלֹהָי׃ וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ

מעמי

וירא יעקב׃ פן ירדף נאל הדם (פ׳ שופטים) והמדפיס טעה על כתמול הראשון שכתבו חסר וטעה גם כן נער שכתב עליו ו׳ חסר וכן במלכים ב י״ג כתב כתמול ח׳ בקריאה וחסר ובכללם הבית אך רחוק יהיה ביניכם וביניו וגו׳ מתמול שלשום (יהושע ג) שאיכו ראוי להמנות עם האחרים שהרי כתוב מתמול במ״ם · והוא מלא בכל הספרים והאחרים, כתמול בכ״ף וכתב אור תורה שהמסורה כאן ז׳ בקריאה ו׳ מלאים וא׳ חסר וזאת״ל עיקר׃ אחר שכתבתי זה בא לידי לשון הר״מה ז״ל וזה תוארו · כתמול שלשום דוירא יעקב מלא וא״ו כתיב וכל תמול כתמול מתמול דכוות מלא וא״ו באורייתא בר מן ד׳ הסרים וא״ו ומסר עליהם ד׳ חסרים בלישנא וסימן כתמל דראה אנכי את פני אביכן. מתמל דואם שור נגח הוא · מתמל דוזה דבר הרוצח דכי יכרית מכלל דספר אורייתא מלאים עכ״ל וכן מצאתי במסורת כתיבת יד פרשת שופטים כתמל מתמל ד׳ חס׳ והם ד׳ הנמצאים כמ״ש הר״מה ז״ל ועיין נ״כ במסרה גדולה מלכים ב י״ג ושמואל ב׳ ג׳ על מלת שלשום׃ שוב אל ארץ אבותיך דין לחוד מלא וא״ו ומלא יו״ד כתיב באורייתא וכל שארא חסר וא״ו ומלא יו״ד אבתיך כתיב׃ ואתנה בצי״רי וכ״כ במכלול דף רכ״ב · ונרב פעלים ולוית חן ס׳ ב׳ פ״ג ונספר א׳ קדמון כתיבת יד הת״ו בסגול ועיין מ״ש בס״ד ביחזקאל י״ג ול״ד׃ התל בי הה״א בצירי בכל הספרים והנה תורת הדגש שראוי להיות בתי״ו כי הוא עבר מן הדגוש · והמדפיס הרבה דבריו ולא הועיל כלום׃ והחלף החי״ת בחטף סגול והסר יו״ד וכ״כ הר״מה ז״ל חסר יו״ד כתיב׃ את מקנה אביכם לית כתיב מ״ם בנקבות׃ ואשא עיני הסי״ן במאריך והנ״ון במכיר לא בזקף קטון׃ ותאמרנה נוסיר עלי׳ לית כותיה מלא בתורה כלומר מלא ה״א מכלל דספר אורייתא חסר ה״א כתיבין וכ״ן פשוטה · וכוסחי דיקי נמי בכולהו הכין דיקי׃ הגמלים הגי״מל דגושה׃ ואת כל רכשו בתיקון ספר תורה ישן כתוב רכושו לפי רוב הספרים ולפיכך רכושו מלא ע״כ · וכבר כתבתי בפ׳ לך לך סימן י״ד בשם הר״מה שהוא חסר והכי ק״ל חסר׃ ויבא אלהים אל לבן הארמי עיין מ״ש לעיל בפרשת וירא על פסוק ויבא אלהים אל אבימלך׃ ותנהג את בנתי נוסחי וא״ו וכן כתב הר״מה ז״ל. לנשק לבני ולבנתי חסר וא״ו וכל לישנא דבותא חסר׃ בשמחה ובשרים דין לחוד חסר יו״ד קדמאה בלשון שירה בלישנא באורייתא׃ הסכלת עשו עיין מ״ש בירמיה כ״ב׃ יש לאל ידי ואין לאל ידיך דפרשה כי תצא וכל כיוצא בהן חול מס׳ סופרים פ״ד׃ גנבת הגי״מל רפה׃ את בנותיך נהסתק הללי כנתיך; ירושלמי בנותיך מלא עכ״ל · וכן הוא מלא בכל הספרים והוא מד משלשה מלאים על פי

עמי: עם אשר תמצא את־אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר־לך מה עמדי וקח־לך ולא־ידע
יעקב כי רחל גנבתם: ויבא לבן באהל־יעקב ׀ ובאהל לאה ובאהל שתי האמהת ולא
מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: ורחל לקחה את־התרפים ותשמם בכר הגמל
ותשב עליהם וימשש לבן את־כל־האהל ולא מצא: ותאמר אל־אביה אל־יחר בעיני אדני
כי לוא אוכל לקום מפניך כי־דרך נשים לי ויחפש ולא מצא את־התרפים: ויחר ליעקב
וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה־פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי: כי־מששת את־
כל־כלי מה־מצאת מכל כלי־ביתך שים כה נגד אחי ואחיך ויוכיחו בין שנינו: זה עשרים
שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי: טרפה לא־הבאתי אליך
אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי לילה: הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה
ותדד שנתי מעיני: זה־לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע־עשרה שנה בשתי בנתיך
ושש שנים בצאנך ותחלף את־משכרתי עשרת מנים: לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד
יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתני את־עניי ואת־יגיע כפי ראה אלהים ויוכח אמש: *
ויען לבן ויאמר אל־יעקב הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר־אתה ראה לי־הוא שבי
ולבנתי מה־אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה
והיה לעד ביני ובינך: ויקח יעקב אבן וירימה מצבה: ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים
ויקחו אבנים ויעשו־גל ויאכלו שם על־הגל: ויקרא־לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא־לו
גלעד: ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על־כן קרא־שמו גלעד: והמצפה אשר
אמר יצף יהוה ביני ובינך כי נסתר איש מרעהו: אם־תענה את־בנתי ואם־תקח נשים על־
בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך: ויאמר לבן ליעקב הנה ׀ הגל הזה והנה
המצבה אשר יריתי ביני ובינך: עד הגל הזה ועדה המצבה אם־אני לא־אעבר אליך את־
הגל הזה ואם־אתה לא־תעבר אלי את־הגל הזה ואת־המצבה הזאת לרעה: אלהי אברהם

ואלהי

שמסורת בכל המקרא וכ"כ הר"מה ז"ל וכל ליסנא דכותיה באורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיבי בר מן חד מלא דמלא וסי' פן תגזול את בנותיך דויען יעקב ויאמר ללבן שהוא מלא וא"ו ומלא יו"ד ועיין מ"ש בס' בראשית על פסוק ויולד בנים ובנות : **גנבתם** הגי"מל דגושה והתי"ו בפתח : **הגמל** הגי"מל דגושה : **כי לוא אוכל לקום** חד מן תרין מלאים בוא"ו ואל"ף באורייתא וחברו אם לוא יגיד דפרשה ויקרא עיין שם וכן כתב הר"מה ז"ל : מה פשעי מה חטאתי ראיתי בתיקון ס"ת ישן כי במדוייק במאה ומה חטאתי ע"כ • ובחומש ישן כתוב בידי אדם כתב בכלן בס' ר"מ נמחק וא"ו • ובספר אספמיא איככה כללי • ובספר ר"ב ישנה ע"כ • ואולם מפי המסורת ידענו שהוא בלא וא"ו שכן נמסר בס' ואלה שמות א' פסוק דאית בגון מה ד' בתורה וד' בנביאים ובתובים וזה אחד מהם וכן מסר הר"מה ז"ל: **גנבתי יום וגנבתי לילה** פעול מבנין הקל לנקבה עם א"יו הסמיכות ובתוספת יו"ד • והיה ראוי לינקד הנו"ן בשורק לכן לפי דעתי השוא נע כי השלש נקודות במקום תנועה גדולה וזה כללי בכל המלות שהם חסרי אות השורש או הבנין • או המשך שהתנועה קטנה עם המאריך נדונית כתנועה גדולה כמו ישפך אלהים וגו' יגרך רע • וכן גבלך לגירסת הספרים שהוא במאריך השמדך ויאכלך להיסבך ודומיהם רבים וכן כתב לי בתשובה החכם ר' שלמה עכו הספרדי ז"ל עיין בספר מסורת המסורת דבור רביעי וחמשי ומ"ש בפרשת בהעלתך אבל אספה לי ועוד אדבר בענין זה במאמר המיוחד קראתיו מאמר המאריך ושם הארכתי : **ותחלף** הל"מד בחירק חזוקוי : **לולי אלהי אבי** כן כתיב לולי ביו"ד בספר ר"ג ובס' ר' יהודה וכן הכריע הר"מה ז"ל כמ"ש בס' מקן אבל לולא התמהמהנו : **הבנות בנתי** חסר וא"ו ממלת בנתי ועיין מ"ש לעיל על ותגנב את בנתי : **ועתה** ברביע לא בזקף גדול : **וירימה** בהעתק הללי וירושלמי וירמה ואומר המסרה לית חסר עכ"ל • ובכל הספרים שלנו מלא ונמסר עליו לית ומלא וזה לשון הר"מה ז"ל וירימה מצבה מלא יו"ד בנוסחי דייקי ומסרה דמסר' ביה לית כותיה וחסר יו"ד שבושא הוא לנוסחי דייקי במסורת קדמיתא דיקי : **יגר שהדותא** בספר ר"ג כתיב שהדותה בס"מך וכתן טעם לדבריו כי במסורת הגדול איננו מנוי במנין הכתוב שין וקריה סמ"ך לפיכך נראה לו שהוא בס"מך • גם מצאתי בחומש קדמון כ"י • וזה שבוש גדול הוא כי מצאנו ג"כ הנה בשמים עדי ושהדי במרומים (איוב יו) בשין • ולא נמנו במסורת הנזכרת כי אינם ענין להם כלל שהם היו ראויים להיות בס"מך כאחרים שמנאנו בשרשם ויצאו מכלל חבריהם • יש איזה מהם שלא נמצא לו חבר הביקים ליה למסור' שהיה ראוי לכתב בס"מך מה שאין כן אלו • וגם שכל לשון סהדותא בלשון תרגום כתוב בס"מך ואין לנו להשוות לשון הכתוב בתורה ללשון תרגום כי לשון תורה לחוד ולשון ארמי לחוד ועיין עוד מ"ש באיוב יו : **גלעד** בתקון ס"ת ישן גל עד תרין מלין ע"כ • ואין כן בספרים שלנו : **תענה** בכל ספרים מדוייקים כ"י הנו"ן בסגול וכן תענה אתו (פ' משפטים) ובעל אור תורה הביא מסורות חלוקות והאריך כאן ובפרשת משפטים • ופסק על שתי הסעיפים סוף דבר כתיסב למסורת א' שאומרת תענה ב' אחד סגול ואחד צירי אם תענה את בנותי בסגול • אם ענה תענה בצירי : ואולם בספר דקדוק כתיבת יד ישן מצאתי כתוב בלשון הזה כל מקום בכפל לשון כמו ענה תענה וכן נקה לא ינקה • הכה תכה וביוצא בהן הראשון קמץ והשני פתח : **אני** בקמץ הא"לף שלא בהפסק ומלעיל ואחרים במוהו כמו שסובא במכלול דף רס"ב : **ואם אתה** מלרע שאין בו רק התלשא שהיא לעולם בראש המלה ואינה פוסק מלעיל. וכן הוא בספרי ספרד בתלשא אחד בלבד ובמקרא ישנה כתיבת יד וגם במקרא גדולה הדפוס יש ב' תלישות אחת על הא"לף ואחת על הפי"ג

תלג

ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: ויזבח יעקב זבח
לב בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו בהר: * () וישכם לבן בבקר וינשק לבניו
ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקמו: ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים:
ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: פ פ פ

הפטרה ויצא הושע יא ועמי תלואים עד תלמי שדי • והאיטליאני מוסיפין עד ובנביא נשמר • ויש מוסיפין עד בארץ תלאובות:

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: ויצו אתם לאמר
כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה:
ע"כ לכהן ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך: () וישבו
המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש
עמו: ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים
לשני מחנות: ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה: ()
ע"כ ללוי ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך
ואיטיבה עמך: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי
את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו
פן יבוא והכני אם על בנים: ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים
שני אשר לא יספר מרב: * () וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו:
ע"כ לישראל עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: גמלים מיניקות ובניהם
ע שנא נח שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירם עשרה: ויתן ביד עבדיו עדר
עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: ויצו את הראשון
לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך:
ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו: ויצו גם את
השני

אולי עשו כן להודיע שהוא מלרע כמו שמוסים במלות שצריך להיות עליהם זרקא או פשט אחד שמוסים עליהם שנים להודיע שהם מלעיל כמ"ש במלת ובכה בפרשת נח: אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם מס' סופרים פ' ד' אלהי אברהם קדש • אלהי נחור חול • אלהי אביהם חול • וכך הן דברי רש"י ז"ל אבל בבראשית רבה אלהי אברהם קדש • אלהי נחור חול • אלהי אביהם משמש קדש וחול • ופי' כמו"הרר שמואל יפה תוארו שמשמעו לכאורה קדש והוא חול לפי האמת ונמחק • ויותר מחוור בעיני מה שפירש מה"רר יששכר במתנות כהונה שמשמעו לפי האמת קדש וחול כי תרח אבי אברהם מתחלה היה עובד ע"ז ולבסוף חזר למוטב כמו שפי' רש"י בפ' לך לך בפסוק ואתה תבא אל אבותיך בשלום • אלמד שעשה תרח תשובה ע"כ וכן בילקוט גרים משמש קדש ומשמש חול וזו היא גם כן גרסת החזקוני שכתב אלהי אביהם משמש קדש וחול עד כאן וראיה גדולה לדבר שבמסכת סופרים בההי פרקא איתא כי האי ליסנא בפסוק אלהים לא מקלל שמשמש קדש וחול כמ"ש בפ' משפטים • וכן בפ' בקרב אלהים ישפט (תלים פב) אשמש קדש וחול כדבריבגא כל חד וחד כדוכתיה וקושטא דמילתא הכי הוא דבולהו משמשי קדש וחול ע"כ כן סוג ליזהר אלא למוחקן • ובהעתק של ר"מ הסופר כתוב כך למדתי מרבותי כשיש ספק לסופר אם השם קדש או חול יאמר לשם קדושת השם אם הוא קדש: ועיין לב מ"ש בפ' האזינו אבל ואין אלהים עמדי: מחנה במאריך לא נמביר: מחנה אלהים זה כרי זה קדש מס' סופרים:

פרשת וישלח

וישלח פתוחה: יעקב לוורא בתביר לא במאריך: אל המחנה הס"א במאריך ובספרים כ"י לא כמ"ס • והיה המחנה בלא מאריך כס"א ולא כמ"ס: האמר ב' וחסרים וס"ו וסימן האמר אלי שוב לארצך האמר לאביו ולאמו וכל אמר האמר באורייתא דכותא חסר ומסיר עליה סולהון חסרים במ"ב מלא ולא מסיימי ומסתברא באמר קריא דאילו בל אורייתא דנוסחי דיקי כלהון חסר וא"ו כתיב הר"מה ז"ל: ואיטיבה בהעתק הללי ואיטיבה ירושלמי ואיטבה ע"כ ובכל הספרים מלא ונמסר עליה לית ומלא וכ"כ הר"מה בהדיא ואיטיבה עמך מלא בתרין יוד"ין: כי במקלי כתב רב פעלים שהבי"ת דגושה שלא כמנהג וכ"כ בס' דקלוק ישן ובכל הספרים רפה כמנהג: ועירם וספרים כ"י מדוייקים הע"ין בשוא לבדו וכן כתב במכלול דף מ"ם ובלוית חן פ' י' שער א' ומספר רב פעלים: יפגשך הגי"מל בקמץ מעמד בטעם ורפה והיו"ד במאריך בספרים כ"י מדוייקים והיא ראוי להיות בקמץ חטוף פרסים ומכלול דף מ"ג וכן הוא לב"א וגם דקדוק ישן כתוב כי יפגשך בקמץ חטוף שהוא כמו יפגש אותך וכל האומר יפגשך בקמץ רחב מעקש ע"כ ומנהגא דילן בקמחי: למי אתה בא בפתח ומלעיל בלי הפסק וזקף אבל היא מעמדת בטעם: שלוחה בתיקון ספר תורה ישן ספר אחר שלחה עד כאן . ואין לספק בזה שהמסורת אומרת שלוחה ב' ב' מסרים ואחד מלא וסימן ואמרת לעבדך ליעקב בפתלי אלה שלואה . ואורח נפגש

השני גם את השלישי גם את כל ההלכים אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל עשו
במצאכם אתו: ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת
לפני ואחרי כן אראה פניו אולי ישא פני: ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא
במחנה: ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו
ויעבר את מעבר יבק: ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו: ויותר יעקב
לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך
יעקב בהאבקו עמו: ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני:
ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי
שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה
תשאל לשמי ויברך אתו שם: ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל
פנים ותנצל נפשי: * ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: על
כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך ג
יעקב בגיד הנשה: * וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ לג
את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות: וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה
ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים: והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה
שבע פעמים עד גשתו עד אחיו: וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו:
וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן
אלהים את עבדך: * ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין: ותגש גם לאה וילדיה
וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו: ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי
ויאמר למצא חן בעיני אדני: ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך: ויאמר יעקב
אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראת פני
אלהים ותרצני: קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל ויפצר
בו ויקח: ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים
והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: יעבר נא אדני לפני עבדו ואני
אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה:
ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני:
וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה: ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת
על כן קרא שם המקום סכות: * ס ויבא יעקב שלם עיר
שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר: ויקן את חלקת השדה אשר
נטה

נכתב יד שלוחה (יחזקאל ג) דנפתלי חסר ויש לשון אחר החולק על אומר דיחזקאל אבל מה שכתבתי הוא העיקר ועיין עוד מ״ש בפרשת ויחי: ויקם בלילה הוא ד׳ דסבירין הסיא וכתיבין הוא ושימן במסורת פרשת וירא ושמואל א יט: כי לא יכל לו כתיב בתיקון ספר תורה יכל. במסכת יבול מלא ע״כ. ויש להוכיח שהיא חסר ממה שנאמר בפ׳ שלח לך ה׳ יכול מלאים בלישנא ואין זה במכייכם גם הר״מה ז״ל כתב כי יכול נוכל לא דין לחוד מלא וא״ו באורייתא: אשלחך יש ספרים כתיבא יד מא״יך בשי״ן וכן הוא בחילופים לב״א: כי שרית עם אלהים יש מרז״ל מפרשים אותו קדש ויש מפרשים אותו חול עיין ב״ר יחולין פ׳ גיד הנשה ועיין מ״ש סוף פ׳ ויצא: ויקרא יעקב שם המקום פניאל קדמאה פניאל תנייגא פנואל וסימן הרגינו: וירא והנה דגלגל לא במקף: צוארו צוארייו ק׳ ע״פ המסורת וכ״כ החזקוני ויש בו דרש בס׳ הזוהר ועיין מ״ש בפ׳ ויגש בס״ד: וישקהו נקוד שם נקודות נקודה על כל אות ב״ר ושיר השירים רבה על צוארך כמגדל השן וספר הזוהר וספרים אחרים שכתבתי בפ׳ לך לך על ביני וביניך ובפרקי ר׳ אליעזר אל תקרי וישקהו אלא וישכהו וכו׳. ועיין עוד בזוהר פ׳ משפטים דף קכ״ד: אלה לך הל״מד בדגש: פגשתי הגי״מל בקמץ ספרים כתיבת יד מדוייקים ובדפוסים ישנים וכ״כ א״ח ודלא כהגהת המדפיסים: כי על כן כי בגלגל לא במקף וכן הוא בחילופים כ״י לב״א: כראת פני אלהים קרי זה תוך מס׳ סופרים פ״ד: לנגדך הנ״מל רפה: הילדים כל הילדים שבמקרא חס״ם בלא געיא חבלול:

נטה־שם אהלו מיד בני־חמור אבי שכם במאה קשיטה׃ ויצב־שם מזבח ויקרא־לו אל
לד אלהי ישראל׃ ס ותצא דינה בת־לאה אשר ילדה ליעקב
לראות בבנות הארץ׃ וירא אתה שכם בן־חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה הנערה
ויענה׃ ותדבק נפשו בדינה בת־יעקב ויאהב את־הנער וידבר על־לב הנער׃ ויאמר הנערה
שכם אל־חמור אביו לאמר קח־לי את־הילדה הזאת לאשה׃ ויעקב שמע כי טמא את־
דינה בתו ובניו היו את־מקנהו בשדה והחרש יעקב עד־באם׃ ויצא חמור אבי־שכם אל־
יעקב לדבר אתו׃ ובני יעקב באו מן־השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד
כי נבלה עשה בישראל לשכב את־בת־יעקב וכן לא יעשה׃ וידבר חמור אתם לאמר שכם
בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לאשה׃ והתחתנו אתנו בנתיכם תתנו־לנו ואת־
בנתינו תקחו לכם׃ ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה והאחזו בה׃ ויאמר
שכם אל־אביה ואל־אחיה אמצא־חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן׃ הרבו עלי מאד מהר
ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו־לי את־הנער לאשה׃ ויענו בני־יעקב את־שכם ואת־ הנערה
חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם׃ ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות
הדבר הזה לתת את־אחתנו לאיש אשר־לו ערלה כי־חרפה הוא לנו׃ אך־בזאת נאות
לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל־זכר׃ ונתנו את־בנתינו לכם ואת־בנתיכם נקח־לנו
וישבנו אתכם והיינו לעם אחד׃ ואם־לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את־בתנו והלכנו׃
וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן־חמור׃ ולא־אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ
בבת־יעקב והוא נכבד מכל בית אביו׃ ויבא חמור ושכם בנו אל־שער עירם וידברו אל־
אנשי עירם לאמר׃ האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה
רחבת־ידים לפניהם את־בנתם נקח־לנו לנשים ואת־בנתינו נתן להם׃ אך־בזאת יאתו לנו
האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל־זכר כאשר הם נמלים׃ מקנהם
וקנינם וכל־בהמתם הלוא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו׃ וישמעו אל־חמור ואל־
שכם בנו כל־יצאי שער עירו וימלו כל־זכר כל־יצאי שער עירו׃ ויהי ביום השלישי בהיותם

כאבים

אל אלהי ישראל עיין מ"ש בירמיה כ"ג ע"ש ס' נדקנו ׃ ויאהב בספרים כ"י המאריך בוא"ו לא ביו"ד וכן לב"א ׃ את הנער. לב הנער הנערה ק' וכן הסכי והסלוסי והמסורת כל אורייתא חסר בר"ת ובכנסו אותו אתה דפ' כי פלא וכמ"ש שם והס"א לבדה במאריך וכך כולם במדוייקים ׃ והחרש חסר יו"ד ובמסורת כ"י ב' חסר בתורה וסימן והחרש יעקב והחרש לה אביה · וכן במסרה אחריתי ז' בלישנא חסר עיין פא"ג וגם הר"מה ז"ל סכים אורייתא חסר יו"ד בלשון מסרתנו ואח"כ כתב הלין ד' בלשון החרשה באורייתא חסרים יו"ד וכל לישנא דקרא רי"ש דידיה בחירק מלא יו"ד ואם ואחדש יתרים לא מפס. החרש חסר וקרי רי"ש דידיה כדי יחריש חירק ומלא יו"ד בכללא דאמרן ׃ כשמעם ויתעצבו רך מן פסוקים דלית להון הכרם אלינא דר' תנחומא בירושלמי פ' אין מעמידין עיין ביפה מראה שם וא"ש בפ' וילך ׃ ויתעצבו הצד"י דגושה ׃ בנתיכם הבי"ת דגושה ׃ הנער שנכתב ק' ׃ לתת את אחתנו חסר וא"ו וחסר יו"ד וטעם המלפים שכתבו ביו"ד והוא שבאו מסר עליו ב' חסר לחסר וגם בסוף פ' חיי שרה ע"פ אחתנו את הייו וגו' במסר פס אחתנו ג' בספרת ב' חסר וא' מלא וסי' אחתנו את היו לאלפי. לאת את אחתנו · הכוונה יעשה את אחותנו מלא וכך הם בספרים כ"י ודפוס קדמון והכעתק הללי וכ"כ הר"מה ז"ל הכוונה יעשה את אחותנו דין לחוד מלא וא"ו כתיב וכל שארא באורייתא חסרים וא"ו כתיב ׃ בזאת בטפחה ׃ וייטבו דבריהם הט"ית בשוא לבדו וכתוב במכלול דף ק"ד [illegible] הי"וד הנוספת בבנינא להורות על י"וד הפועל ׃ ויבא חמור ושכם בנו וגו' סי' חילוף ויבא חמור עירם עירם וישמעו עירו עירו ׃ שלמים כתב ר' אליה המדקדק בס' שיב פעם פתח ולוית חק ספר כ פן [illegible] בנעות [illegible] הוא במדוייקים ׃ נקח לנו במקצת ספרים המאריך בנו"ן לא בקוף ׃ אך בזאת יאתו בתיקון ס"ת כתב יאתו במפטא יאתו מלא ע"ב וכל הספרים שלכו הם כמ"ש הר"מה ז"ל ונ"ל · אך בזאת נאות לכם מלא וא"ו כתיב אך בזאת יאתו חסר וא"ו כתיב אך נאותה להם מלא וא"ו כתיב ׃ בהמול לנו בהעתק הללי בהמל חכ"ל ובכל הספרים מלא וכן ראוי להיות מלא כמנה עם המסרה בלישנא יפי' כמבר [illegible] גדולה פרק אל ודע כי במסרה הנזכרת נמנה בכלל החסרים ואם לא תשמעו אלינו להמול וטעות הוא בלי ספק כי בכל הספרים וגם בהעתק הללי מלא וצריך לפי' במקומו להמל לכם כל זכר שהוא חסר בהללי ובכל הספרים וכן מנאתי מסורת כ"י להמול ב' חד חסר וחד מלא והם כמ"ש · אחר כך ראיתי [illegible] שכוונתי למה שכתב הר"מה ז"ל בכללא דמלאת כל המול להמול בהמול ימול מלאי וא"ו בר מן חד חסר להמל דאך בזאת נאות · עוד יש לדעת כי לפי דעתי נפל טעות אחד במסרה זו שנמסר ה' חסר בלישנא · ויש לנו עוד שנים חסרים והם כאשר הם נמלים דפ' וישלח · וימלו כל זכר דוישמעו אל חמור וצריך להגיה ז' חסר בלישנא וכן במסרה קטנה שבמקרא גדולה אצל להמל לכם כל זכר מסור עליו ז' חסר בלישנא · ושניהם אלו כתבן ג"כ הר"מה בפרטי מספרים ׃ כאשר הם נמלים חסר וא"ו ומלא יו"ד וא"ש הם · פיה שבלא בספרים מדוייקים אין לחוש עליו ׃ בהיותם הה"א בשוא לבדו ולא כפעמת הספרים בשוא ופתח ׃

באבים ויקחו שני־בני־יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על־העיר בטח ויהרגו
כל־זכר: ואת־חמור ואת־שכם בנו הרגו לפי־חרב ויקחו את־דינה מבית שכם ויצאו: בני
יעקב באו על־החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם: את־צאנם ואת־בקרם ואת־חמריהם
ואת אשר־בעיר ואת־אשר בשדה לקחו: ואת־כל־חילם ואת־כל־טפם ואת־נשיהם שבו ויבזו מלרע
ואת כל־אשר בבית: ויאמר יעקב אל־שמעון ואל־לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הארץ
בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו ז אינ׳רגש
הכזונה יעשה את־אחותנו: *

פ

לה ויאמר אלהים אל־יעקב קום עלה בית־אל ושב־שם ועשה־שם מזבח לאל הנראה אליך
בברחך מפני עשו אחיך: ויאמר יעקב אל־ביתו ואל כל־אשר עמו הסרו את־אלהי הנכר
אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית־אל ואעשה־שם מזבח לאל
הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי: ויתנו אל־יעקב את כל־אלהי הנכר
אשר בידם ואת־הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם־שכם:
ויסעו ויהי חתת אלהים על־הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ויבא
יעקב לוזה אשר בארץ כנען הוא בית־אל הוא וכל־העם אשר־עמו: ויבן שם מזבח ויקרא
קדש לחוסרא למקום אל בית־אל כי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו: ותמת דברה מינקת רבקה
ותקבר מתחת לבית־אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות:

פ

וירא אלהים אל־יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר־לו אלהים שמך יעקב לא־
יקרא שמך עוד יעקב כי אם־ישראל יהיה שמך ויקרא את־שמו ישראל: ויאמר לו אלהים
ששי אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו: * ואת־הארץ
אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את־הארץ: ויעל מעליו
אלהים במקום אשר־דבר אתו: ויצב יעקב מצבה במקום אשר־דבר אתו מצבת אבן ויסך
עליה נסך ויצק עליה שמן: ויקרא יעקב את־שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית־
אל: ויסעו מבית אל ויהי־עוד כברת־הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה: ויהי
בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת אל־תיראי כי־גם־זה לך בן: ויהי בצאת נפשה כי
מתה ותקרא שמו בן־אוני ואביו קרא־לו בנימין: ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא
בית

שני־בני בס״ס ובדפוס קדמון במקף לא בגלגל לאלא שני : **אשר־בעיר** במקף ובלא טעם אחר באלא אשר : **שבו** ד׳ מלרע וסימן מפרתי בד״ס ב׳ כ״ה : **ובפרזי** בזי״ן דגושה : **ונאספו** הפ״א רפה : **הכזונה** במכלול דף ס״א כמנה תיבה זו עם אחרות שכן רפות ובלא נעיא. ובנוסחא אחד מאותיות דבעות הזי״ן דגשי אבל בכמה ספרים כתיבת יד מדוייקים ודפוסים ישנים אינה דגשי . גם לא כמנית במסורת שלנו ריש ס׳ בראשית ונרים ד״ס באלפא ביתא רבתית : **אחותנו** בהעתק הללי אחותנו · ירושלמי אחתנו ובכל הספרים מלא בוא״ו וכן ראוי להיות ע״פ המסורת וכמו שכתבתי על כסו׳ לאת את אחתנו : **בית אל** פרמי מילי ברונא דספרי . כמ״ש ריש פ׳ לך לך : **הסרו** בכל הספרים וגם בהעתק הללי חסר יו״ד ותימא על המדפיסים שכתבו בי״וד והוא עצמו מסר עליו ג׳ חסר וחנרו ערלת לבבכם (ירמיה ד׳) וסם כתוב והסרו בו״או וכן כתב הר״מה ז״ל **הסרו** את אלהי הנכר חסר י״וד כתיב גם בספר מנחת כהן כתוב כאן א׳ וחסר יו״ד בתורה : **בתככם** הכ״ף בשוא לבד כמנהגנו : **סביבותיהם** בהעתק הללי סביבותיהם ירושלמי סביבתיהם עד כאן לשונו · עוד ראיתי חילופים אחרים בתיקון ספר תורה ישן אבל בכל הספרים שלנו בוא״ו וכן במסורת כתיבת יד ב׳ מלא דמלא וסימן ויבי חתת · ויעזבו את ה׳ אלהי אבותם (שופטים ב) וכן הוא במסרה שלנו בשופטים גם הר״מה ז״ל כתב סביבותיהם דויהי חתת אלהים מלא דמלא כתיב מלא וא״ו והרין יודי״ן ותרין חסרין וא״ו ואלהים תרין יוד״ין וסימן אשר סביבותיהם דויקח הרח ומגרש לערי סביבותיהם : **כי שם נגלו אליו האלהים** התרגומים תרגמו מלאכיא דה׳ וכן פי׳ רבים מהמפרשים ולפי זה יהיה חול אבל רש״י ז״ל פי׳ קדש והכי מוכח בפ׳ ד׳ דסנהדרין גבי כל מקום שפקרו האפיקורוסים תשובתן בצדן דחד מיניייהו כי שם נגלו אליו האלהים לאל העונה אתי ביום צרתי : **יעקב כי אם ישראל** העי״ן בשוא ופתח ולא״ד ישראל בפסק : **מצבה** בלא פסק : **ויצק** הצד״י רפה ברוב הספרים וכן כראה מדברי רד״ק במכלול דף קכ״ט · כמ״ש א״פ ועיין פרשת ויצא סימן כ״ח : **לבוא** בהעתק הללי לבוה ירושלמי לבא עכ״ל וכן בתיקון ס״ת ישן לבוא ס״א לבא חסר אבל בכל הספרים מלא וכן במסורת בולם דכרין בר מן ס׳ וסימן במסר ריש פ׳ ויחי ולא כמנה זה כמנהם גם הר״מה ז״ל מסר ז׳ חסרים וא״ו ומלא א׳ באורייתא בלשון מכריכנו : **בהקשתה** בהעתק הללי בהקשתה ירושלמי בהקשותה עכ״ל ובכל הספרים חסר ובמסר עליו לית וחסר וכ״כ הר״מה בהדיא בהקשתה בלדתה כבר וא״ו כתיב ; **גם** סגו״ל רפה : **ויהי** בשני גרישין : **בן אוני** לא ליפסקינהו בתרין סיטין כ״מ : **בנימין** מלא על פי המסורת ומסוטה פרק אלו נאמרים במ״ש בפרשת וזאת הברכה :

בית לחם׃ ויצב יעקב מצבה על־קברתה הוא מצבת קברת־רחל עד־היום׃ ויסע ישראל
ויט אהלה מהלאה למגדל־עדר׃ ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את־
פסקא באמצע פסוק בלהה פילגש אביו וישמע ישראל * פ
ויהיו בני־יעקב שנים עשר׃ בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון׃
בני רחל יוסף ובנימן׃ ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי׃ ובני זלפה שפחת לאה גד
ואשר אלה בני יעקב אשר ילד־לו בפדן ארם׃ ויבא יעקב אל־יצחק אביו ממרא קרית
הארבע הוא חברון אשר־גר־שם אברהם ויצחק׃ ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמנים שנה׃
ויגוע יצחק וימת ויאסף אל־עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו׃ * פ
לו ואלה תלדות עשו הוא אדום׃ עשו לקח את־נשיו מבנות כנען את־עדה בת־אילון
החתי ואת־אהליבמה בת־ענה בת־צבעון החוי׃ ואת־בשמת בת־ישמעאל אחות נביות׃
יעוש ק' ותלד עדה לעשו את־אליפז ובשמת ילדה את־רעואל׃ ואהליבמה ילדה את־יעיש ואת־
יעלם ואת־קרח אלה בני עשו אשר ילדו־לו בארץ כנען׃ ויקח עשו את־נשיו ואת־בניו
ואת־בנתיו ואת־כל־נפשות ביתו ואת־מקנהו ואת־כל־בהמתו ואת כל־קנינו אשר רכש בארץ
כנען וילך אל־ארץ מפני יעקב אחיו׃ כי־היה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ
מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם׃ וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום׃ ואלה
שביעי תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר׃ * אלה שמות בני־עשו אליפז בן־עדה אשת עשו
רעואל בן־בשמת אשת עשו׃ ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז׃ ותמנע
היתה פילגש לאליפז בן־עשו ותלד לאליפז את־עמלק אלה בני עדה אשת עשו׃ ואלה
בני רעואל נחת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בשמת אשת עשו׃ ואלה היו בני אהליבמה
יעוש ק' בת־ענה בת־צבעון אשת עשו ותלד לעשו את־יעיש ואת־יעלם ואת־קרח׃ אלה אלופי
בני־עשו בני אליפז בכור עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנז׃ אלוף־קרח אלוף
געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני עדה׃ ואלה בני רעואל בן־
עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מזה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני
בשמת אשת עשו׃ ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה
אלופי אהליבמה בת־ענה אשת עשו׃ אלה בני־עשו ואלה אלופיהם הוא אדום׃
ס אלה בני־שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה׃ ודשון
ואצר ודישן אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום׃ ויהיו בני־לוטן חרי והימם ואחות
לוטן

[illegible]

טָן תִּמְנָע׃ וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹבָל עַלְוָן וּמָנַחַת וְעֵיבָל שְׁפוֹ וְאוֹנָם׃ וְאֵלֶּה בְנֵי־צִבְעוֹן וְאַיָּה
וַעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת־הַיֵּמִם בַּמִּדְבָּר בִּרְעֹתוֹ אֶת־הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו׃ וְאֵלֶּה
בְנֵי־עֲנָה דִּשֹׁן וְאָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה׃ וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישָׁן חֶמְדָּן וְאֶשְׁבָּן וְיִתְרָן וּכְרָן׃ אֵלֶּה
בְּנֵי־אֵצֶר בִּלְהָן וְזַעֲוָן וַעֲקָן׃ אֵלֶּה בְנֵי־דִישָׁן עוּץ וַאֲרָן׃ אֵלֶּה אַלּוּפֵי הַחֹרִי אַלּוּף לוֹטָן אַלּוּף
שׁוֹבָל אַלּוּף צִבְעוֹן אַלּוּף עֲנָה׃ אַלּוּף דִּשֹׁן אַלּוּף אֵצֶר אַלּוּף דִּישָׁן אֵלֶּה אַלּוּפֵי הַחֹרִי לְאַלֻּפֵיהֶם

פ

בְּאֶרֶץ שֵׂעִיר׃
וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלָךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּמְלֹךְ בֶּאֱדוֹם בֶּלַע
בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה׃ וַיָּמָת בָּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב בֶּן־זֶרַח מִבָּצְרָה׃ וַיָּמָת יוֹבָב
וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חֻשָׁם מֵאֶרֶץ הַתֵּימָנִי׃ וַיָּמָת חֻשָׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַד בֶּן־בְּדַד הַמַּכֶּה אֶת־
מִדְיָן בִּשְׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֲוִית׃ וַיָּמָת הֲדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שַׂמְלָה מִמַּשְׂרֵקָה׃ וַיָּמָת
שַׂמְלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שָׁאוּל מֵרְחֹבוֹת הַנָּהָר׃ וַיָּמָת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל חָנָן בֶּן־עַכְבּוֹר׃
וַיָּמָת בַּעַל חָנָן בֶּן־עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת־מַטְרֵד
בַּת מֵי זָהָב׃ () וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אַלּוּפֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפְּחֹתָם לִמְקֹמֹתָם בִּשְׁמֹתָם אַלּוּף תִּמְנָע אַלּוּף לספמ"ר
עַלְוָה אַלּוּף יְתֵת׃ אַלּוּף אָהֳלִיבָמָה אַלּוּף אֵלָה אַלּוּף פִּינֹן׃ אַלּוּף קְנַז אַלּוּף תֵּימָן אַלּוּף
מִבְצָר׃ אַלּוּף מַגְדִּיאֵל אַלּוּף עִירָם אֵלֶּה ׀ אַלּוּפֵי אֱדוֹם לְמֹשְׁבֹתָם בְּאֶרֶץ אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו
אֲבִי אֱדוֹם׃ פ פ פ

הפט' וישלח לספרדים ולאיטליאני חזון עובדיה עד סוף הספר ולאשכנזים הושע יב ויברח יעקב עד יכשלו בם

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ אֵלֶּה ׀ תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה לז
שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת־אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי
אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבָּתָם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם׃ וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים
הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים׃ () וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ ע"ב
וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם׃ וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי׃ וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה
קמה

את הימם חסר יו"ד בין תרין ממי"ן הר"מ ז"ל ויש בו דרש בס' הזוהר : **אלה בני אצר** במקצת ספרים בני"א ע"פ שאינו נראה כן מהחילופים : **אלוף דשן אלוף אצר** בהעתק הללי דישן ירושלמי דשן עכ"ל ובכל הספרים חסר דחסר וכן הוא במסורה וכ"כ בנמיא : **דישן עוץ** בד"לת רפה : **ודשון** קדמאה מלא וא"ו ורפה יו"ד כתיב **ודשון ואצר** הר"מ ז"ל וז"ל · בפ' בני שעיר הם שבעה ודא מסורתא במלא והסר לפום רוגא דנסחי דיקי **ודשון** ... **דשן** שתיתאה חסר דחסר כתיב אלוף **דשן** אלוף אצר **ודישן** תניינא מלא יו"ד כתיב ואחר **ודישן** **דישן** תליתאה חסר דחסר כתיב ואלה בני ענה **דשן** · **דישן** חמדן **דישן** חמישאה מלא יו"ד כתיב אלה בני **דישן** עוץ וארן · **דישן** שביעאה מלא אלה אלופי החרי · **דישן** רביעאה מלא יו"ד כתיב אלה בני **דישן** חמדן **דישן** ... ואלו **ודישן** ותחו וזמר פ' רבה מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב עכ"ל וכן דעת חכמי הפרפתיא ובעלי המסורת יו"ד כתיב אלוף **דישן** אלה אלופי החרי · ואלו **ודישן** ... וא"ו בכל ליסנא דאורייתא : **מרחבות** מלא וא"ו תניינא בהעתק פמ"ש ר' אליה הלוי המדקדק בספר שברי לוחות ע"ס : **לאלפיהם** הדין לחוד חסר וא"ו בכל ליסנא ... **בעל חנן** בתרין מלין כתבן ופריין ואינון חד שמא הללי ובספרים מדויקים וכ"כ הר"מ **מרחבות** חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה כתיב : **הדר** השלישי ברי"ש וכ"כ הר"מ ז"ל **הדר** ושם עירו פעו דין לחוד כתיב עם רי"ש ושאר **הדד** עם דל"ת וכ"כ רד"ק בד"ה דפס' בד"ל הר"מ ז"ל : **מגדיאל** הדל"ת דגושה : ומסורת ... ופי' ... בהדיא במסורת ... כל פרד ...

פרשת וישב

וישב **ולשלם** לשלם חסר וא"ו ע"פ המסורת והעתק הללי וספרים מדויקים ובמדרש לקח טוב לשלם חסר וא"ו שהיה צדקתם לשלם לו רעה לז כלפניו ואתה התכתם עלי רעה וכ"כ בעל הטורים · וז"ל הר"מ ז"ל בכל ליסנא דשלים בשלום לשלים באורייתא מלאים וא"ו כתיב בר מן חד לחוד חסר וא"ו וסימן ולא יכלו דברו לשלם וחד מכהון קטיעא וסימן את בריתי שלום וא"ו דשלום קטיעא היא כמאן דקטיעא בפלגיה וילפינן מינה בקידושין דבעל מום שעבד אפילו בסוגי עבודתו כפולה ולהכי כתיב קטיעא לליהוי אסמכ' כמי כמאן דלא כתיב ביה וא"ו דמשמע לא כמאי לא ... ויאמר אליהם בהעתק הללי אליהם ירושלמי אלהם עכ"ל ובכל הספרים מלא ... חד מן ג' מלאים בתורה על פי המסורת וסימן נמסר במסרה רבתא :

קמה אלמתי וגם־נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי׃ ויאמרו לו אחיו
המלך תמלך עלינו אם־משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על־חלמתיו ועל־דבריו׃
ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח
ואחד עשר כוכבים משתחוים לי׃ ויספר אל־אביו ואל־אחיו ויגער־בו אביו ויאמר לו מה
החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה׃ ויקנאו־בו
שני אחיו ואביו שמר את־הדבר׃ וילכו אחיו לרעות את־צאן אביהם בשכם׃ ויאמר
ישראל אל־יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני׃ ויאמר
לו לך־נא ראה את־שלום אחיך ואת־שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא
שכמה׃ וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה־תבקש׃ ויאמר את־
אחי אנכי מבקש הגידה־נא לי איפה הם רעים׃ ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים
נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן׃ ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם
ויתנכלו אתו להמיתו׃ ויאמרו איש אל־אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא׃ ועתה
לכו ונהרגהו ונשלכהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה־יהיו חלמתיו׃
וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש׃ ויאמר אלהם ראובן אל־תשפכו־דם
השליכו אתו אל־הבור הזה אשר במדבר ויד אל־תשלחו־בו למען הציל אתו מידם להשיבו
שלישי אל־אביו׃ ויהי כאשר־בא יוסף אל־אחיו ויפשיטו את־יוסף את־כתנתו את־כתנת
הפסים אשר עליו׃ ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים׃ וישבו לאכל־
לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי
ולט הולכים להוריד מצרימה׃ ויאמר יהודה אל־אחיו מה־בצע כי נהרג את־אחינו וכסינו
את־דמו׃ לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל־תהי־בו כי־אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו׃
ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף מן־הבור וימכרו את־יוסף לישמעאלים
בעשרים כסף ויביאו את־יוסף מצרימה׃ וישב ראובן אל־הבור והנה אין־יוסף בבור ויקרע
את־בגדיו׃ וישב אל־אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני־בא׃ ויקחו את־כתנת יוסף
וישחטו שעיר עזים ויטבלו את־הכתנת בדם׃ וישלחו את־כתנת הפסים ויביאו אל־אביהם
ויאמרו זאת מצאנו הכר־נא הכתנת בנך הוא אם־לא׃ ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה
אכלתהו טרף טרף יוסף׃ ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על־בנו ימים
רבים

תשבינה הבי"ת רפה׃ **את צאן** נקוד על את וכבי איתא בא"ר ובדוכתא אחריני כמ"ש בפרשת לך לך סימן י"ו׃ **איפה הם רעים** מסורת הר"מ בתורייתא חד לחוד כתיב מלא יו"ד ועם הה"א בסוף תיבה וסימן הגידה נא לי איפה ושארא חיבא בוא"ו וחסר יו"ד ועם הא"לף בסוף כתיב׃
הברות במקרא גדולה יש נמצאים בספרות וכ"ל עיקר שזה חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה ודפ׳ ואתהכן **ובברת** מבוכים חסר דחסר וכן בפי׳ שמתק הללי ובספרים מדוייקים וכ"כ הר"מה ז"ל **ברת** אחד לחוד חסר בתורייתא וסימן ובתים מלאים וכו׳ **ובברת** מבוכים וכל שאר **ברות** כתיב בוא"ו בתראה וחסר וא"ו קדמאה וכן **הברות** דכותיה׃ **תשלחו בו** סבי"ת רפה׃ **כתנתו** סתי"ו בקמץ לבד׃ **ויקחהו** חסר וא"ו ובב"ר פ׳ ד׳ סימן י"ד ויקחהו כתיב מי היה זה שמעון ואימתי פרעה לו להלן ויקח מאתם את שמעון ׳ ופי׳ היפה תואר ויקחהו כתיב ויש אם למסורת וטעם המקרא לפי שנתפרדו כלם היה ׳ והרי כאלו לקחוהו כלם ע"כ ומדרש זה נראה כחולק למדרש אחלי פ׳ כבלכם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור א"ר זבדאי א"ר לוי מי הורידו לבור מכל אחיו הוי אומר שמעון ולוי שנאמר בסודם אל תבא נפשי וגו׳ כי באפם הרגו איש וגו׳ ויש לומר דשמעון לקחו בתחלה ואח"כ סייעו לוי׃ **וישלכו אתו הברה** במסרה גדולה י"ג חסרים יו"ד בלישנא ואני כולהו ואית בהון ז׳ בתורייתא ולית דין בהדייהו דהלמא מלא הוא אבל הר"מה ז"ל כתב בהדיא וישלכו אתו הברה חסר יו"ד בין למ"ד לכ"ף ומני ח׳ חסרים בלשון השלכה בתורייתא וכן בעל מנחת כהן מה׳ בפרשת ויגש ו׳ מלא בלישנא כתוב ואין זה מהם מכלל שהוא חסר וכן הוא בכל ספרים מדוייקים׃ **לאכל לחם** הא"לף בחטף סגול בספרים מדוייקים כתיבת יד ובספרי הדפוס ראשונים׃ **הולכים** דין לחוד מלא וא"ו ויו"ד בתורייתא בלישנא דהולכים וכל שארא בתורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד **כי אחינו בשרנו** הבי"ת רפה׃ **וימשכו** הפסק דסוף תיבה׃ **ויכירה** בהעתק מספר הללי חסר יו"ד וכן כתב המאירי בק"ס שלו ופן כמצא בקצת ספרים כתיבת יד אבל הר"מה ז"ל כתב ויכירה ויאמר מלא יו"ד כתיב בנוסחי דיקי ומסורת מסייעא להו ומאן דמסר עליה לית כותיה ומסר שבושא הוא דנוסחי דיקי פליגי עליה וכן דאיתא במסורת ב׳ חסרים בלישנ׳ ויכרם ויתנכר וסם לא הכירו ׳ ויכרוא ויפל על כניו דאלין ופתקירה ע"כ ׃ מגלל ויכירה ויאמר מלא יו"ד כתיב עכ"ל ופ"ס כתב שכן עיקר׃

רבים: ויקמו כל בניו וכל בנתיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל
רביע׳ שאלה ויבך אתו אביו: והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר

פ

הטבחים: *

לח ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה: וירא שם יהודה
בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער: ותהר
עוד ותלד בן ותקרא את שמו אונן: ותסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה והיה בכזיב
בלדתה אתו: ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ויהי ער בכור יהודה רע בעיני
יהוה וימתהו יהוה: ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחיך:
וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע
לאחיו: וירע בעיני יהוה אשר עשה וימת גם אתו: ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה
בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה:
וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו הוא וחירה רעהו
העדלמי תמנתה: ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו: ותסר בגדי
אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה
כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: ויט
אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי
תבוא אלי: ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך:
ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא
אליה ותהר לו: ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה: וישלח יהודה
את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה: וישאל את אנשי
מקמה לאמר איה הקדשה הוא בעינים על הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה: וישב אל
יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה: ויאמר יהודה
תקח לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה: ויהי כמשלש חדשים
ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף:
הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר
נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא
נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה: ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה: ויהי
בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשנה: ויהי | כמשיב
ידו

לח עדלמי בל״מ דגושה: ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער ס״א ותקרא כחבריו שבתרין • ובספרים המוגהים מסיליסולה ויקרא ותרגומו וקרא וכ״ב [illegible] ויקרא [illegible] סימן ער [illegible] גרשם דספר שמות סימן ב׳ ותלד בן ויקרא את שמו גרשום • בריעה [illegible] ויקרא את שמו בריעה: לער בכורו דין לחוד מלא ו[illegible] וכל שאר [illegible] חסר: כי לא לו [illegible]: נתן זרע [illegible] בקמץ לבד: גם אותו וכן גם הוא [illegible] דגושה: בית אביך [illegible] העדלמי בל״מ דגושה [illegible] הגדי [illegible] תתן לי בל״מ רפה: תקח לה [illegible] דגושה: [illegible] הוציאוה [illegible]: הוא מוצאת [illegible] וקריגן היא [illegible] ותרגום [illegible]: הוא מוצאת [illegible] בכל הספרים מלא [illegible] לו אנכי בל״מ [illegible]: והפתילים [illegible] ירושלמי והפתילים מלא [illegible]: ולא יסף עוד [illegible]
[illegible]

יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ׃ וְאַחַר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר
לט עַל־יָדוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח׃ * ס וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ
חמישי פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה׃ וַיְהִי
יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי׃ וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכֹל
[illegible] אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ׃ וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיְשָׁרֶת אֹתוֹ וַיַּפְקִדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ
וְכָל־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ׃ וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית
הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה׃ וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד
יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה כִּי אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה׃ *
ששי וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי׃ וַיְמָאֵן ׀
וַיֹּאמֶר אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי מַה־בַּבָּיִת וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדִי׃ אֵינֶנּוּ
גָדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׂךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בַּאֲשֶׁר אַתְּ־אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה
הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים׃ וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם ׀ יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ
לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ׃ וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי
הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת׃ וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃
וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ כִּי־עָזַב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה׃ וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר
רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֶק בָּנוּ בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וָאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל׃ וַיְהִי כְשָׁמְעוֹ
כִּי־הֲרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃ וַתַּנַּח בִּגְדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא
אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ׃ וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ
לָּנוּ לְצַחֶק בִּי׃ וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס הַחוּצָה׃ וַיְהִי כִשְׁמֹעַ
אֲדֹנָיו אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְּרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדֶּךָ וַיִּחַר אַפּוֹ׃
אסירי ק׳ וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסוּרֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית
הַסֹּהַר׃ וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חָסֶד וַיִּתֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר׃ וַיִּתֵּן שַׂר
בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֵת כָּל־הָאֲסִירִם אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה
עֹשֶׂה׃ אֵין ׀ שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר רֹאֶה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בַּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וַאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מַצְלִיחַ׃ * פ
מ וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֹפֶה לַאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם׃ וַיִּקְצֹף
שביעי פַּרְעֹה

פוטיפר חדא מלא כתיב וחדא דמלא כתיב מלא יו״ד ומלא וא״ו וכל פוטיפר דכותא ובמסורת אחרינא פוטי פרע ומלכי צדק בטל חנן בפנא פענח בלין כולהון כתיבין תרתין מלין וקרי חד שמא · ואילו פוטיפר לא קא חשיב שמע מינה דחד מלה כתיב הר״מה ז״ל : אשר הוא אוכל דין לאוד מלא וא״ו באורייתא : יפה תואר במקף ובלא מאריך במלת יפה כן הוא במדוייקים ובנ״א בחילופים בא״ו : מַרְאֶה בס״ק כ״י כתיב בגליון בסגו״ל מראה צירי : ויהי אחר הדברים האלה ותשא וגו׳ בכל ס״ס אין כאן פסקא והרמ״בם כתב ויהי אחר הדברים ויהי אחר פתיחן פתוחות וכתב בם בהגהה זאת מצאתי ויהי אחר הדברים האלה הטאו ע״כ ובמקרא כ״י כתוב כאן בתורה לא פסיק וכתב א״ה שכן עיקר אע״פי שבסללי היא פתוחה וגם המאירי לא הכריע אך אמר להכיח בו ריוח כדין פרשה סתומה : וימאן הטעם שבמלת וימאן מורה על מאור הדבר ועל היותו במנע אצלו ממניע בו בתכלית המיאון · שהרי מתוך הטעמים שבתורה אנו מבינים מה שלא נכתב בה כפי הנגינות שנאמרו שמאירים כדע כוונת לבנו · בחוי : הזה הזיין דנוסה : הביא לנו המירכא בס״א : ויהי כשמעו במקצת מדוייקים רפה כדינו ונקבתם בדגש ולא ידעתי למה : לצחק בי בחי״ת בסגול : כהרימי הה״א בשוא ופתח : ויעזב בגדו במקצת ספרים ויעזב בשופר הפוך בגדו בפסק : אצלי בזקף קטן : וינס בספחה · ובס״ם ויעזב במירכא בגדו אצלי בטפחא וינס במירכא : ויהי כשמע במקרא כ״י כתוב בגליון מתחלפת כִשְׁמֹעַ ועיין מ״ס בפוספים סימן ז׳ : אסורי אסירי ק׳ ושוא הרמבון מאלפא ביתא דכתיבין וא״ו בלאפת מידותא וק׳ יו״ד במסרה גדולה : האסירם בכל ספרים מדוייקים כתוב ביו״ד אחר הס״ע ואין כאן ק׳ וכתיב בכלל גם במסורה דבתא לא כתנה נא״ב דכתיב וא״ו ובאפת מינו מה וקרין יו״ד ובס״א כ״י במסר עליו לית וחס׳ יו״ד מביני׳ וכן הוא בפיטפא [illegible] והעדפים בספבם במלה זו ונגרר אחריו בעל מנחת כהן ומ״ס עיקר וכן הסכימו הר״מה ז״ל הר״מה מקום אשר אסורי המלך מלא וא״ו וק׳ עם יו״ד אסורי כתיב אסורים דפסוק הכו׳ מלא וא״ו ומלא יו״ד ודכותא אשר אסורים בבית הסהר את כל האסירם אשר בבית הסהר ויתן שר בית הסהר מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה : ראה את כל את במקף ובלא מאריך במדוייקים ויש גרסה בחילופים בנ״א : משקה בלא מקף : מלך מצרים מלך במקף : לאדניהם כל לשון אדנות בס״ס בלא מפיק אל״ף בר מן שבעה וזה אחד מהם ועיין מ״ש בפילים סימן ק״ס :

פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים׃ ויתן אתם במשמר בית שר
הטבחים אל־בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם׃ ויפקד שר הטבחים את־יוסף אתם
וישרת אתם ויהיו ימים במשמר׃ ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש
כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר׃ ויבא אליהם
יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים׃ וישאל את־סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית
אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום׃ ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר
אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו־נא לי׃ ויספר שר־המשקים את־חלמו ליוסף
ויאמר לו בחלומי והנה־גפן לפני׃ ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו
אשכלתיה ענבים׃ וכוס פרעה בידי ואקח את־הענבים ואשחט אתם אל־כוס פרעה ואתן
את־הכוס על־כף פרעה׃ ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם׃
בעוד ׀ שלשת ימים ישא פרעה את־ראשך והשיבך על־כנך ונתת כוס־פרעה בידו כמשפט
הראשון אשר היית משקהו׃ כי אם־זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית־נא עמדי חסד
מלעיל והזכרתני אל־פרעה והוצאתני מן־הבית הזה׃ כי־גנב גנבתי מארץ העברים וגם־פה לא־
עשיתי מאומה כי־שמו אתי בבור׃ וירא שר־האפים כי טוב פתר ויאמר אל־יוסף אף־
אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על־ראשי׃ ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה
והעוף אכל אתם מן־הסל מעל ראשי׃ ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת
לכבטעי ימים הם׃ בעוד ׀ שלשת ימים ישא פרעה את־ראשך מעליך ותלה אותך על־עץ ואכל
העוף את־בשרך מעליך׃ () ויהי ׀ ביום השלישי יום הלדת את־פרעה ויעש משתה לכל־
עבדיו וישא את־ראש ׀ שר המשקים ואת־ראש שר האפים בתוך עבדיו׃ וישב את־שר
המשקים על־משקהו ויתן הכוס על־כף פרעה׃ ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם
יוסף׃ ולא־זכר שר־המשקים את־יוסף וישכחהו׃ פ פ פ

הפטרת וישב עמוס ב כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל עד מי לא ינבא

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על־היאר׃ והנה מן־היאר עלת שבע מא
פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו׃ והנה שבע פרות אחרות עלות
אחריהן

ועל שר האופים דין לחוד מלא דמלא מלא וא״ו וי״וד וסתר אורייתא חסר וא״ו ומלא יו״ד האפים כתיב סר״מה ׃ אתו במשמר הבי״ת רפה ׃ בית
במאריך לא במקף ׃ והנה גפן במקף לא במירכ׳ ׃ ובגפן הגי״מל דגושה ׃ שלשה שריגם בהספק הללי שריגים ירוש׳ שרגים וכ״ל וחייסב׳ הבא לסכסתא
ובכולהו ספרי דילן שריגם כתיב מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה ודלא כחד מינייהו ומסכתא כמי אמרה כ״י דאמרה קדמאה שריגם בתראה
שרגים וכן כתב סר״מה וז״ל שלשה שריגם מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה. שלשת השרגים חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד בתראה וכן כתוב בדבור
המסי מס׳ מסורת המסורת ׃ והוא כפורחת הכ״ף רפויה ועיין מ״ש בתילים סימן קמ״ו ׃ ואשחט עיין מ״ש בישעיה נ״ז ע״ל שחטי הילדים ׃
והשיבך הוא״ו בפתח והשיבך ב׳ מבריח בסגול וסימן ווי המתחדים ׃ כמשפט כמ״א כ״י הכ״ף בחות ובכל הספרים בפתח ׃ שמו מלרע מלא במנחב
פרסיה שרס סוס ׃ ובמסרה לית מלרע ׃ כי טוב בספרי ספרד ובדפוס ימן כי בגלגל לא במקף ׃ בעור מלא בכל ספרים מלויקים וכ״כ הר״מה ז״ל
ודלא אדם יוזל את מעשו מלא וא״ו כזיב וכל יתיר כזוד בזורד האורייתא דכותה מלא בר מן ב׳ חסרים וא״ו וסי׳ עד כל ימי הארץ ויאמרו האנשים אל לוט
עד מי ׃ הלדת את פרעה כתב ר״דק בספר מכלול דף קכ״ה שבכתב נוח״ו עם הדגש כמו ביום הולדת אתך הראשון דיחזקאל י״ו מכ״ל ומ״ל מי
מסורת חסר וא״ו יבן הוא דכל הספרים ובהעתק הללי והוא נאמו חזר בו בשרשים שרש ילד מ״ש וכ״כ הר״מה ז״ל יום הלדת את פרעה חסר כתיב ׃
ויתן הכוס על כף פרעה. מפמין בים ספרי דבתיבי ויתן את הכוס ׃ ואת שר האפים שר במאריך לא במקף ׃

פרשת מקץ

מא מקץ פתוחה ׃ כתוב במקרא כ״י כ׳ פרשיות דלית בהון פיסקא כלל בגוייהון ׃ ויהי מקץ ׃ ועיין מ״ש ברים פ׳ ויהי ׃ והנה עמד ׃ הרגא
בטפחה עמד במירכא ׃ ותרעינה מלא יוד כתחרו שבתכין ובמסורת כ״י ב׳ מלא וכ״כ הר״מה ז״ל ותרעינה תרין מלאים דמלחים אל
יו״ד קדים לנו״ן ומלא ה״א בסוף תיבותא ׃

אחריהן מן־היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על־שפת היאר׃ ותאכלנה
ע"נ לכהן הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה׃ ()
ויישן ויחלם שנית והנה ׀ שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות׃ והנה שבע
שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן׃ ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים
הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום׃ ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את־
ע"נ ללוי כל־חרטמי מצרים ואת־כל־חכמיה ויספר פרעה להם את־חלמו ואין־פותר אותם לפרעה׃ ()
וידבר שר המשקים את־פרעה לאמר את־חטאי אני מזכיר היום׃ פרעה קצף על־עבדיו
ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים׃ ונחלמה חלום בלילה אחד
אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו׃ ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר־
לו ויפתר־לנו את־חלמתינו איש כחלמו פתר׃ ויהי כאשר פתר־לנו כן היה אתי השיב על־
כני ואתו תלה׃ וישלח פרעה ויקרא את־יוסף ויריצהו מן־הבור ויגלח ויחלף שמלתיו
ויבא אל־פרעה׃ ויאמר פרעה אל־יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך
לאמר תשמע חלום לפתר אתו׃ ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את־שלום
שני פרעה׃ * () וידבר פרעה אל־יוסף בחלמי הנני עמד על־שפת היאר׃ והנה מן־היאר
ע"כ לישראל עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו׃ והנה שבע־פרות אחרות עלות
אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא־ראיתי כהנה בכל־ארץ מצרים לרע׃
ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשנות הבריאת׃ ותבאנה אל־קרבנה
ולא נודע כי־באו אל־קרבנה ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ׃ וארא בחלמי והנה ׀ שבע
שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות׃ והנה שבע שבלים צנמות דקות שדפות קדים צמחות
אחריהם׃ ותבלען השבלים הדקת את שבע השבלים הטבות ואמר אל־החרטמים ואין מגיד
לי׃ ויאמר יוסף אל־פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה׃

שבע

ודקת הבשר כתוב בספרים בתאג הללי **ודקת** בתראה חסר וכן **יפת** בתראה וכן והבריאת חסר וא"ו ועיין מ"ש לקמן בפסוק ותבלען השבלים הדקת : **וטבות** מלא וא"ו תכייגא בכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וכ"כ הר"מ ז"ל וז"ל. **טבת** ד' חסיים דחסרים בלישנא וסימן ויראו בני האלהים את בנות האדם · שבע פרת הטבת ב' בפסוק פרים גדלת **וטבת** ושאר **טבות** כתיב חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה והמדפיסים עשמו הביא תמיה זו כאן וגם כב' ואתחנן ובפסוק כתבו חסר דחסר וטעות הוא : **ותבלענה** קדמאה מלא בה"א וכ"ן כפוסה בתראה חסר וכ"ן פשוטה וכ"כ הר"מ ז"ל : **את שבע השבלים** זקף קטן בל"מד : **הבריאות** דגש בב"ית : **והמלאות** דותבלענה קדמאה חסר י"וד ומלא וא"ו כתיב ושאר מלאת כתיב הוא דרובא דנסחי דיקי ומסורת פליגי עלייהו הר"מ ז"ל : **את פרעה** הא"לף בסגול : **כאשר** בלא מקף והט"ין במאריך : **ויריצהו** במקצת ספרי דפוס חסר יו"ד וחסר וא"ו ובמקרא גדולה נמסר עליו לית וחסר דחסר ונגרר אחריה ג"כ בעל מנחת כהן בבלי דעת ואולם בכל ספרים כ"י מדויקים ובדפוסים ישנים מלא יו"ד ומסורת עליו לית וחסר וא"ו וכ"כ המאירי ז"ל וגם הר"מה כתב ויריצהו מן הבור מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב וכן בזוהר ויריצהו חסר וא"ו ומאן איהו דא קב"ה בגין דהא לית מאן דאסיר ופתח בר קב"ה דכתיב יסגר על איש ולא יפתח (איוב יב) ודריש ליה כאי עיי"ש אחריני ע"ש : **עלת שבע** חסר ב' וו"ין בספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וכן הוא ע"פ המסורת שלא נמנה בכלל השלשה מלאים וא"ו בתראה וסימן נמסר במקרא גדולה ברים פ' גם כי המדפיסים טעו וכתבו מלא והר"מה ז"ל הביא כל המסורת בשרש עלה בענין דקרבנות ובענין עלה בעלה מסכימות למסרה שלנו ובסוף דבריו כתב אשכחנא בשתא דבכל אורייתא עלת העלת חסר דחסר כתיב בר מן ד' תלתא חסר וא"ו קדמאה ואל' וא"ו בתראה וחד מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה ובעלית עליו עולת וחד פליגין ביה נוסחי בדיוקא העלת אחריהן רובא כתיב חס' דחסר ומיעוטא מלא וא"ו בתראה ואחרי רבים להטות ועוד דמסורת מסייעא לרובא עכ"ל ועיין מ"ש בסוף משפטים : **והנה שבע פרות** מאריך בשין ומקף בין שבע לפרות : **דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר** : **ותאכלנה הפרות הרקות** : **ושבע הפרות הרקות** : **ושבע השבלים הרקות** : ארבעתם בר"ים ור"יא בתראה בגעיי חזקוני : **וארא בחלמי** וגו' **מלאת** עיין מ"ש לעיל גבי והמלאות דותבלענה קדמאה : **שדפות קדים** בהעתק הללי שדפוש ירושלמי פליגות עכ"ל ובכל הספרים כתוב **שדפות** וכן **שדפות** הקדים שבסמוך והראשון שבפרשה **ושדופת** קדים והמדפיס שכתב עליו לית וחד משיטת הקדים טעה וכן מלאתי מסורת כ"י שמסרה על שדפות קדים ב' כתיב כן וסימניהון וכנת שבע שבלים **שדפות** הקדים ואחר שכתבתי כל זה בא לידי לשון הר"מה ז"ל וזהו ושדפות קדים קדמא' מלא וא"ו קדמאה קדים לפ"א וחסר וא"ו בתראה ושאר לישנא באורייתא חסר וא"ו קדמא' ומלא וא"ו בתראה **שדפות** פ"א קדים לוא"ו כתיב עד כאן מסכים למה שכתבתי : **צמחות אחריהם** במסורת כל בראשית אחריהן בנ"ון בר מן חד במאות אחריהם ודוכוס עבד שבלים תכייגא דכתיב אחריהם בה"ס הר"מה ז"ל : **ותבלען השבלים הדקת** כתוב בהר"מה ז"ל ודקות בשר דוכות שבע פרות קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל **דקות הדקות** באורייתא דכותא מלאים בר מן ב' חסרים וסימן ודקת הבשר דותאכלנה הפרות קדמאה · וחד בלישנא כמי חסר ותבלען השבלים **הדקת** תכייגא ואית נוסחי דכתיב בהו הדין נמי מלא ורובא דנסחי כתיב ביה חסר ואחרי רבים להטות : **הגיד לפרעה** סימן קדמאה הגיד לפרעה תכייגא הראה את פרעה וחד פסוק סימן מהגיד את הקראה אל עלי (שמואל א ג) :

שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה חלום אחד הוא׃
ושבע הפרות הרקות והרעת העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות
הקדים יהיו שבע שני רעב׃ הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר האלהים עשה הראה
את־פרעה׃ הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ מצרים׃ וקמו שבע שני רעב אחריהן
ונשכח כל־השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ׃ ולא־יודע השבע בארץ מפני הרעב
ההוא אחרי־כן כי־כבד הוא מאד׃ ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים כי־נכון הדבר מעם
האלהים וממהר האלהים לעשתו׃ ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על־ארץ
מצרים׃ יעשה פרעה ויפקד פקדים על־הארץ וחמש את־ארץ מצרים בשבע שני השבע׃
ויקבצו את־כל־אכל השנים הטבות הבאת האלה ויצברו־בר תחת יד־פרעה אכל בערים
ושמרו׃ והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא־תכרת
הארץ ברעב׃ וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל־עבדיו׃ ויאמר פרעה אל־עבדיו הנמצא
שלישי כזה איש אשר רוח אלהים בו׃ * ויאמר פרעה אל־יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את־כל־
זאת אין־נבון וחכם כמוך׃ אתה תהיה על־ביתי ועל־פיך ישק כל־עמי רק הכסא אגדל
ממך׃ ויאמר פרעה אל־יוסף ראה נתתי אתך על כל־ארץ מצרים׃ ויסר פרעה את־
טבעתו מעל ידו ויתן אתה על־יד יוסף וילבש אתו בגדי־שש וישם רבד הזהב על־צוארו׃
וירכב אתו במרכבת המשנה אשר־לו ויקראו לפניו אברך ונתון אתו על כל־ארץ מצרים׃
ויאמר פרעה אל־יוסף אני פרעה ובלעדיך לא־ירים איש את־ידו ואת־רגלו בכל־ארץ מצרים׃
ויקרא פרעה שם־יוסף צפנת פענח ויתן־לו את־אסנת בת־פוטי פרע כהן אן לאשה ויצא
יוסף על־ארץ מצרים׃ ויוסף בן־שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך־מצרים ויצא יוסף
מלפני פרעה ויעבר בכל־ארץ מצרים׃ ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים׃
ויקבץ את־כל־אכל ׀ שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן־אכל בערים אכל שדה־העיר
אשר סביבתיה נתן בתוכה׃ ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד כי־חדל לספר כי־
אין מספר׃ וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה־לו אסנת בת־פוטי
פרע כהן און׃ ויקרא יוסף את־שם הבכור מנשה כי־נשני אלהים את־כל־עמלי ואת כל־
בית אבי׃ ואת שם השני קרא אפרים כי־הפרני אלהים בארץ עניי׃ * ותכלינה שבע רביעי
שני השבע אשר היה בארץ מצרים׃ ותחלינה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף
ויהי

שבע פרת בהעתק הללי פרת ירושלמי פרות עכ״ל ובכל הספרים חסר ונמסר עליו לית וחסר וכ״כ הר״מה ז״ל׃ ושבע הפרות הרקות והרעת בהעתק הללי והרעת חד חסר בליסנא ירושלמי והרעות מלא עכ״ל ובכל הספרים חסר וכן במסורת והרעות ג׳ ב׳ מלאים וחד חסר ותאכלנה הפרות הרקות והרעות ושבע הפרות הרקות והרעת׃ והרעות רעות מאד (ירמיה כד) אמצעאה חסר אחר כך בא לידי לשון הר״מה מסכים למה שכתבתי וזה לשונו כל רעות באורייתא מלא בר מן ב׳ חסרים וסימן הרקות והרעת בתראה לא תהיה אחרי רבים לרעת ושאר אורייתא מלאים׃ העלת אחריהן עיין מ״ש לעיל על עלת שבע׃ אחרי כן תרתי מלין כתיבין ומלא יו״ד בסוף תיבותא אחרי. הר״מה ז״ל׃ ירא פרעה הרי״ש בסגול ברוב הספרים ובעל המסורת מסר עליו לית מלרע וכ״כ המכלול דף קס״ו בא מלרע שלא כמשפט והאיוב ב׳ נמסר ירא ה׳ ד׳ מכהון מלעיל ודין הוא מלרע׃ וירכב אתו במרכבת נמסר עליו לית בנקודה אחת פי׳ שזה לבדו נמצא החירק במ״ם כמ״ש בנחום ב׳ בס״ד׃ ויקרא פרעה הע״ין בגלגל ברוב ס״ס׃ שם יוסף ברוב הספרים שם בלא מאריך׃ צפנת במקצת ס״ס אין מאריך בצד״י ועיין מ״ש ביהושע ג׳׃ פענח הפ״ין בשוא לבדו בספרים מדוייקים כ״י ואף במקצת ספרי הדפוס והר״מה כתב צפנת פענח איכין חד סמא ובתרין מלין כתבן וקריין ונחומם קדמון כתוב שצריך לבום בם בשטה אחת׃ אסנת ברוב ספרים הא״לף במאריך ועיין מ״ש ביהושע ג׳ על צרתן׃ פוטי פרע תרתין מלין ובלא מקף ביניהם במקצת ספרי מדוייקי׳ והכי איתא בירושלמי פ״ק דמגילה ואתיא אלינא דת״ק דמסכת סופרים וכ״כ הר״מה בהדיא פוטי לחוד פרע לחוד כתיב וקריין מלה חדא וכל פוטי פרע דכותא עכ״ל. וכ״כ רמאירי בק״ס שלו ובמסורת ג׳ ותר מלין. ור״ל שנים שנפרשה וא׳ בפ׳ ויגש ועיין עוד במסורת שם בויגש׃ מלך מצרים מאריך במ״ם של מלך׃ אשר היו דין כתיב היו ולקמן אשר היה ודין הוא חד מן ג׳ זוגים מן ב׳ ב׳ בחד עניינא קדמאה היו תניינא היה וסי׳ היו היה דבר ה׳ אל יחזקאל מסורת ד״ה סימן כ״ג׃ וליוסף ילד בכל הספרים הל״מד בקמץ גם נמסר עליו במ״ג לית קמץ וקשה שהוא כבן בפתלי ולב״א בפת״ח כפי מה שראיתי בחילופים שנדפסו ואחר שכתבתי זה ראיתי ספר רב פעלים שכתב בלשון זה אבל וליוסף ילד שני בנים פתוח לב״א ולב״נ קמוץ ומסו׳ אחרת מאחרי עליו ב׳ קמצין כי אדם לעמל ילד ודין׃ עניי הע״ין בקמץ לבד׃ לבוא בכל ספרים מדוייקים מלא וכן במסורת לא נמנה בכלל ס׳ חסרים

וַיְהִי רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לָחֶם׃ וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם
אֶל־פַּרְעֹה לַלָּחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל־מִצְרַיִם לְכוּ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ׃ וְהָרָעָב
הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעָב בְּכָל־הָאָרֶץ׃ * וַיַּרְא יַעֲקֹב מב
כִּי יֶשׁ־שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ׃ וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִּי יֶשׁ־שֶׁבֶר
בְּמִצְרָיִם רְדוּ־שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת׃ וַיֵּרְדוּ אֲחֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לִשְׁבֹּר בָּר
מִמִּצְרָיִם׃ וְאֶת־בִּנְיָמִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֶנּוּ אָסוֹן׃ וַיָּבֹאוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל־הָאָרֶץ
הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה׃ וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־
אֶחָיו וַיַּכִּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאַיִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן
לִשְׁבָּר־אֹכֶל׃ וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת־אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ׃ וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם
לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת־עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי
וַעֲבָדֶיךָ בָּאוּ לִשְׁבָּר־אֹכֶל׃ כֻּלָּנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נָחְנוּ כֵּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְרַגְּלִים׃
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִּי־עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת׃ וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים ׀ אֲנַחְנוּ
בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקָּטֹן אֶת־אָבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינֶנּוּ׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף
הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְּלִים אַתֶּם׃ בְּזֹאת תִּבָּחֵנוּ חֵי פַרְעֹה אִם־תֵּצְאוּ מִזֶּה כִּי
אִם־בְּבוֹא אֲחִיכֶם הַקָּטֹן הֵנָּה׃ שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח אֶת־אֲחִיכֶם וְאַתֶּם הֵאָסְרוּ וְיִבָּחֲנוּ
דִּבְרֵיכֶם הַאֱמֶת אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חֵי פַרְעֹה כִּי מְרַגְּלִים אַתֶּם׃ וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל־מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת
חמישי יָמִים׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וִחְיוּ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא׃ * אִם־
כֵּנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶם וְאַתֶּם לְכוּ הָבִיאוּ שֶׁבֶר רַעֲבוֹן בָּתֵּיכֶם׃ וְאֶת־
אֲחִיכֶם הַקָּטֹן תָּבִיאוּ אֵלַי וְיֵאָמְנוּ דִבְרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו
אֲבָל אֲשֵׁמִים ׀ אֲנַחְנוּ עַל־אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ עַל־כֵּן
בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת׃ וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם ׀ לֵאמֹר אַל־תֶּחֶטְאוּ
בַיֶּלֶד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ׃ וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שֹׁמֵעַ יוֹסֵף כִּי הַמֵּלִיץ בֵּינֹתָם׃
וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם וַיֵּבְךְּ וַיָּשָׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֶּאֱסֹר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם׃
וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כַּסְפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שַׂקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֵדָה לַדָּרֶךְ וַיַּעַשׂ
לָהֶם כֵּן׃ וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם׃ וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־שַׂקּוֹ לָתֵת מִסְפּוֹא
לַחֲמֹרוֹ בַּמָּלוֹן וַיַּרְא אֶת־כַּסְפּוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אַמְתַּחְתּוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֶל־אֶחָיו הוּשַׁב כַּסְפִּי וְגַם
הִנֵּה

ספרים בתורה וסימן נמסר במ"ג ריס ויהי ומי שכתבו חסר לא טוב עשה ׃ הארצות בגלגל בה"א ׃ על בפתחא ובלא מקף ׃ לשבר אל יוסף כתב
הר"מה ז"ל ויגשו לשבר הדלת חסר וא"ו כתיב ודכותה בעבניכא אחרי' לשבר אל יוסף וכל ליסנא באורייתא דכותה חסר והסר עליה כל ליסנא חסר
מב ומסורת דאסר עליה כל אורייתא חסר במ"א מלא שבושא הוא דכולהו חסר וא"ו באורייתא כתיב בנוסחי דיקי ׃ חזק הז"ין בפתח ׃ במצרים
ירדו הבי"ת דגושה ׃ ונחיה הי"וד בסגול ׃ לשבר בר ממצרים כן כתיב ממצרים בס' אספמיא ובספר ר"ג לאפוקי ספרים שכתוב במצרים ׃ ואת
בנימין מלא והוא חד מן י"ג מלאים וסימן נמסר בפ' וישלח במ"ג וכן אמת הביאם הר"מה ז' מלאים יו"ד בין מ"ם לנ"ון באורייתא ׃ עם בגלגל ובלא
מקף ׃ ויתנכר אליהם בהעתק הללי אלהם ירושלמי אליהם מכ"ל ובכל ספרים מדוייקים מלא והוא חד מן י"ג מלאים ע"פ המסורת וסי' נמסר
במסרה רבתא ׃ אלהם מאין באתם אלהם חסר יו"ד שלא כמנה בכלל המלאים ׃ מרגלים הגי"מל דגושה בכולם ׃ הלוא אמרתי מלא והוא חד
מן המלאים ע"פ המסורת וסימן נמסר בפ' שלח לך ׃ ויאסר פ"א הפועל בשוא וסגול מכלול דף קי"ד ושרשים והמסורת עליו לית רפה וכל כפתיית
דפאסון כותיה ומסורת ג' א' רפי וכ' דגש והכ' דגשים הם ויאסר יוסף מרכבתו דפ' ויגש. ויאסר את רכבו דפ' בשלח ופי' רפי ר"ל הא"לף בחטף
סגול ודגש ר"ל הא"לף בשוא פשוט ולא שתהיה הס"מך דגושה כי בכולם רפויה וכן דרך המסורת לקרות דגש לשוא שתחת אות את"הע ורפי בחטף
בחטף פתח או בחטף סגול כמו שכתב בעל מסורת המסורת בסוף מאמר ג' וסך מסרה באורייתא מתיבא לי טובא דהא אשכחן ויאסר אביה את המלחמה
(ד"ה ב יג) וכן ויאסר איזור במתניהם (איוב יב) לכן כר' דמסרה קאיירא אפי עדיפא דסלין דפרשתא בלחוד בחטף סגול וכל מארא בשוא לבדו ׃

הנה באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל־אחיו לאמר מה־זאת עשה אלהים לנו: ויבאו
אל־יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את כל־הקרת אתם לאמר: דבר האיש אדני הארץ
אתנו קשות ויתן אתנו כמרגלים את־הארץ: ונאמר אליו כנים אנחנו לא היינו מרגלים:
שנים־עשר אנחנו אחים בני אבינו האחד איננו והקטן היום את־אבינו בארץ כנען: ויאמר
אלינו האיש אדני הארץ בזאת אדע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת־רעבון
בתיכם קחו ולכו: והביאו את־אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי כנים אתם
את־אחיכם אתן לכם ואת־הארץ תסחרו: ויהי הם מריקים שקיהם והנה־איש צרור־כספו
בשקו ויראו את־צררות כספיהם המה ואביהם וייראו: ויאמר אלהם יעקב אביהם אתי
שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת־בנימן תקחו עלי היו כלנה: ויאמר ראובן אל־אביו
לאמר את־שני בני תמית אם־לא אביאנו אליך תנה אתו על־ידי ואני אשיבנו אליך: ויאמר
לא־ירד בני עמכם כי־אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו־בה והורדתם
מג את־שיבתי ביגון שאולה: והרעב כבד בארץ: * ויהי כאשר כלו לאכל את־השבר אשר הביאו
ממצרים ויאמר אליהם אביהם שבו שברו־לנו מעט־אכל: ויאמר אליו יהודה לאמר העד
העד בנו האיש לאמר לא־תראו פני בלתי אחיכם אתכם: אם־ישך משלח את־אחינו אתנו
נרדה ונשברה לך אכל: ואם־אינך משלח לא נרד כי־האיש אמר אלינו לא־תראו פני בלתי
אחיכם אתכם: ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח: ויאמרו שאול
שאל־האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד־לו על־פי הדברים
האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את־אחיכם: ויאמר יהודה אל־ישראל אביו שלחה הנער
אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם־אנחנו גם־אתה גם־טפנו: אנכי אערבנו מידי תבקשנו
אם־לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל־הימים: כי לולא התמהמהנו כי־עתה
שבנו זה פעמים: ויאמר אלהם ישראל אביהם אם־כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ
בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים: וכסף משנה
קחו בידכם ואת־הכסף המושב בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משגה הוא: ואת־אחיכם
קחו וקומו שובו אל־האיש: ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את־אחיכם
אחר ואת־בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי: ויקחו האנשים את־המנחה הזאת ומשנה־
ששי כסף לקחו בידם ואת־בנימן ויקמו וירדו מצרים ויעמדו לפני יוסף: * וירא יוסף אתם את־
בנימין

הנה באמתחתי הב"ית רפה: ויגידו לו בהעתק הללי ויגדו ירושלמי ויגידו עכ"ל ובכל הספרים מלא וכן ראוי על פי המסורת כי לא נמנה עם ד' חסרים וסימן נמסר במ"ג פ' תולדות יצחק וכ"כ הר"מה ויגדו לו על אדות הבאר חסר יו"ד כתיב ודכותה ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי ומסר עליהון תרין חסרין באורייתא: לו רפה: כמרגלים מאריך בכ"ף: עשר אנחנו תביר בנ"ון: מריקים בלא פסק: צררות בתיקון ספר תורה צררות ס"א צררת ע"כ. והר"מה כתב צררות כספיהם חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא וכן הוא בספרים שלנו: ויאמר ראובן וגו'. וכן ויאמר לא ירד וגו' אין בהם פסקא כמ"ש בריש סידרא: וקראהו הו"או בשורק וזק"ף בסוף הזקוני: שיבתי מלא יו"ד ובכל ספרים מדוייקים וכ"כ הר"מה ז"ל תקבר בשיבה טובה מלא יו"ד כתיב וכל שיבה באורייתא דכותה מלא והורדתם את שיבתי דויהי מקץ ודויגש אליו תלתיהון יו"ד כתיב ודכותה את שיבת עבדך אבינו ביגון מלא יו"ד: שבו כ"כ הר"מה ז"ל שבו שברו לנו קדמאה דויהי מקץ ודויגש אליו תרוויהון בנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כל אורייתא חסר וא"ו בר מן ג' בנוסחי דיקי בלישנא וסימן קומו שובו אל האיש. עברו ושובו משער אל שער. השא. שובו לכם לאהליכם ע"כ וכן נמסר בפ' ואתחנן במ"ג: שאול כתב הר"מה ז"ל מלא וא"ו כתיב וכן הוא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כ"י ובאחד מהם נמסר עליו ג' ומלי ור"ל שחברו הוא דשמואל ב' כ שאול ישאלו באבל ואף שם כתיב ב' מלא שאל האיש: שאל האיש בא מלעיל שלא כמכתב מכלול משקל פעל ובמאמר המאריך סים לי האריכתי בזה הענין וכתבתי דעת מדקדקים אחרים שאין בא המאריך ככח שאר הטעמים לעשות מלעיל לגמרי רק להטעים מעט: הידוע נדע דמ"ג יש מסורות רבות חלוקות אם הוא חסר וא"ו אי מלא וגם בתיקון ס"ת ישן כתוב הידוע ס"א הידע וכן הוא בהעתק הללי ובהמה כתבים מדוייקים מלא וכ"כ בעל מנחת כהן לית ומלא ועיין מ"ש בירמיה סימן ו"ג: גם אנחנו הגי"מל דגושה: כי לולא כל אורייתא כתיב לולי מלא וא"ו וכתיב יו"ד בסוף תיבותא בר מן דין דכתיב כמי מלא וא"ו אינון כתיב אל"ף בסוף תיבותא: פעמים הפ"א רפה: בטנים [illegible] הזקוני: הזאת הז"ין דגושה: ומשנה כסף הוא מדומי של אתי מרחוק למי שסובר שהמאריך עושה מלעיל ומי שאינו סובר כן יהיה דגש מדין דחיק ובמאמר מיוחד לזה הענין ארחיב הדבור בעזרת ה' בנאות ואין כאן מקום להאריך:

בנימין ויאמר לאשר על־ביתו הבא את־האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו
האנשים בצהרים: ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את־האנשים ביתה יוסף:
וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף ויאמרו על־דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנחנו
מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו לעבדים ואת־חמרינו: ויגשו אל־האיש
אשר על־בית יוסף וידברו אליו פתח הבית: ויאמרו בי אדני ירד ירדנו בתחלה לשבר־אכל:
יש ספרים אל ויהי כי־באנו אל־המלון ונפתחה את־אמתחתינו והנה כסף־איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו
חזרה בש"ק ולא נ"ל ונשב אתו בידנו: וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר־אכל לא ידענו מי־שם כספנו באמתחתינו:
ויאמר שלום לכם אל־תיראו אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם כספכם
בא אלי ויוצא אלהם את־שמעון: ויבא האיש את־האנשים ביתה יוסף ויתן־מים וירחצו
רגליהם ויתן מספוא לחמריהם: ויכינו את־המנחה עד־בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי־שם
א זו שה יאכלו לחם: ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את־המנחה אשר־בידם הביתה וישתחוו־לו ארצה:
וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי: ויאמרו שלום
חסר ו לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו וישתחו: וישא עיניו וירא את־בנימין אחיו בן־אמו ויאמר
שביעי הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אלהים יחנך בני: * וימהר יוסף כי־נכמרו
רחמיו אל־אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה: וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר
שימו לחם: וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים
לאכל את־העברים לחם כי־תועבה הוא למצרים: וישבו לפניו הבכר כבכרתו והצעיר
כצערתו ויתמהו האנשים איש אל־רעהו: וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן
ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו: * ויצו את־אשר על־ביתו לאמר מלא את־ מד
אמתחת האנשים אכל כאשר יוכלון שאת ושים כסף־איש בפי אמתחתו: ואת־גביעי גביע
הכסף תשים בפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו ויעש כדבר יוסף אשר דבר: הבקר אור
והאנשים שלחו המה וחמריהם: הם יצאו את־העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על־ביתו
קום רדף אחרי האנשים והשגתם ואמרת אלהם למה שלמתם רעה תחת טובה: הלוא זה
אשר ישתה אדני בו והוא נחש ינחש בו הרעתם אשר עשיתם: וישגם וידבר אלהם את־
הדברים האלה: ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה חלילה לעבדיך מעשות כדבר
הזה: הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך
כסף

וייראו בהעתק הללי וייראו ירושלמי וייראו עכ"ל ובכל הספרים מלא וכ"כ רש"י ז"ל כתוב בשני יודין ותרגומו ודחילו עכ"ל ובמ"ג פ' וירא על פסוק וייראו האנשים אחד נמסר עליו כל אורייתא מלא וזה שלא כדברי ר' אליה הלוי בפרשת ז' מספר טוב טעם שכתב ביו"ד אחד לבד וכן מצאתי אחר כך לשון הר"מה ז"ל שכתב וייראו האנשים אחד מלא בתרין י"ודין חד קרי וחד לא קרי וכל אורייתא בחדין סבירא דהלא דכותה מלא ודכוותה וייראו אכם וכשמרתם מלא ומסר עליה כל אורייתא מלא עכ"ל מסכים למה שכתבתי: הכסף השב מטעים ביה ספרי דכתיבי המושב: באמתחתינו בהעתק הללי באמתחתנו וחברו · ירושלמי באמתחתינו מלא וחברו עכ"ל · ובכל הספרים מלאים יו"ד כולם וכן במסרה קטנה שבדפוס מסורת עליו כולם חסרים פי' חסר וא"ו גם במסורת כתיבת יד נמסר אמתחתינו אמתחתיכם אמתחת באמתחתיכם כולם חסר וא"ו עכ"ל מכלל שכלם מלאים יו"ד אח"כ מצאתי לשון הר"מה מסכים למה שכתבתי והוסיף לומר וכל אמתחתינו חסר וא"ו ומלא יו"ד · וכל אמתחת חסר וא"ו: לשבר אבל בבי"ת בקמץ חטוף חזקוני: ויביאו הא"לף דגש ע"פ המסורת וחברו ויביאו לנו כיד אלהינו (עזרא ח) והמסרה עליהם · ואפ"ה לא לכו פי' ר"א ואחד פסוק סימן ועיין ברית שתי שברי להוא מר' אליה המדקדק עוד נמסר שם בעזרא ובאיוב בפ' אמר ובאיוב סימן ל"ג ד' אלפין דגשין בקריאה והם שנים האורים והנביאים ממושבותיכם תביאו לחם תנופה פ' אמור וספו עצמותיו לא ראו (איוב ל"ג) ובפי' הר"מה לספר יצירה כתוב אבל באלף מצינו בו דגש בשלשה מקומות וכו' ויש לתמוה כי לא נמנה שם לא ראו דאיוב ודברו שם כי בכול הקבלה נודע הטעם וכבר חובה על זה הסוד ספר הנקוד הגדול אשר חברו רב אשי בבבל · ועיין ג"כ מ"ש בפרשת בראשית על מלת ערומים: ויקדו וישתחו וישתחוו ק': יחנך היו"ד בקמץ חטוף והחי"ת בפתח חזקוני: ממשאת חסר וא"ו בהעתק הללי ובדפוס קדמון וגם בכל ספרים כ"י מדוייקים והמדפיסים שכתבו מלא טעם ולא זכר מסרה שלפניו האומרת משאת ד' ב חסר וב' מלא בליש' וסימן וישא משאת מאת פניו ב' בו וחסרים וב' אחרים מלאים שם. וכ"כ הר"מה ז"ל בפסוק זה תרין בפסוק וחסרים וא"ו ומארת מלאים: ואת גביעי אין בו"או געיא: וישגם חסר א"ל וכל היכא דקרי שי"ן דידיה בחירק מלא יו"ד בבדין לישנא באורייתא:

כסף או זהב : אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם־אנחנו נהיה לאדני לעבדים : ויאמר גם־
עתה כדבריכם כן־הוא אשר ימצא אתו יהיה־לי עבד ואתם תהיו נקים : וימהרו ויורדו איש קמץ בז״ק
את־אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו : ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע
באמתחת בנימן : ויקרעו שמלתם ויעמס איש על־חמרו וישבו העירה : () ויבא יהודה ואחיו לספרדים
ביתה יוסף והוא עודנו שם ויפלו לפניו ארצה : ויאמר להם יוסף מה־המעשה הזה אשר
עשיתם הלוא ידעתם כי־נחש ינחש איש אשר כמני : ויאמר יהודה מה־נאמר לאדני מה־
נדבר ומה־נצטדק האלהים מצא את־עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם־אנחנו גם אשר־
נמצא הגביע בידו : ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה־
לי עבד ואתם עלו לשלום אל־אביכם : ס ס ס קמץ בז״ק

הפטרת מקץ מלכים א ג ויקץ שלמה עד כל ישראל

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר־נא עבדך דבר באזני אדני ואל־יחר
אפך בעבדך כי כמוך כפרעה : אדני שאל את־עבדיו לאמר היש־לכם
אב או־אח : ונאמר אל־אדני יש־לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו
ואביו אהבו : () ותאמר אל־עבדיך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו : ונאמר אל־אדני לא־יוכל ע״כ לנו
הנער לעזב את־אביו ועזב את־אביו ומת : ותאמר אל־עבדיך אם־לא ירד אחיכם הקטן
אתכם לא תספון לראות פני : ויהי כי עלינו אל־עבדך אבי ונגד־לו את דברי אדני : * () ע״כ לל
ויאמר אבינו שבו שברו־לנו מעט־אכל : ונאמר לא נוכל לרדת אם־יש אחינו הקטן אתנו
וירדנו כי־לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו אתנו : ויאמר עבדך אבי אלינו
אתם ידעתם כי שנים ילדה־לי אשתי : ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו
עד־הנה : ולקחתם גם־את־זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את־שיבתי ברעה שאלה :
ועתה כבאי אל־עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו : * והיה כראותו כי־אין שני ע״כ ליש
הנער ומת והורידו עבדיך את־שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה : כי עבדך ערב את־הנער
מעם

וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים מטעים בי״ה אינשי וספרי לאמרי גם : גם עתה כדבריכם הכ״ף רפויה מכלול דף ק״ח : נקים בהעתק הללי נקים ירושלמי נקיים עכ״ל ומחלוקת כזה הוא גם כן על פסוק והייתם נקים בסוף מטות. ובכל הספרים שניהם בי״וד אחד בלבד ומ״ש במסרה גדולה נקים ג׳ חסר יו״ד וסימנהון נקים אנחנו והיה כל אשר יצא ושלאחריו כ״ל שר״ל ג׳ חסר בעניינא שבשלשתם הם ביהושע ב ועל כרחך צריך אתה לומר כן שהרי יש גם כן למסת נקים ילעג (איוב ט) וכן דם נקים (ירמיה יט) שהם חסרים ובירמיה ב על פסוק אביונים נקיים נמסר שם במס׳ קטנה שבדפוס וגם בכ״י לית מלא אחר כך ראיתי לשון הר״מה ז״ל מסכים לדעתי וז״ל ואתם תהיו נקים חד יו״ד כתיב וחסר יו״ד שבייבא ודכותיה והייתם נקים מה׳ ומישראל דראשי המטות : וימהרו ויורדו בתיקון ספר תורה ישן כתוב וירדו ס״א ויורדו ע״כ · אמנם במסרה נמסר על זה ועל שנרו שבפרשת דברים ב׳ חסר יו״ד וממילא משמע דמלאים וא״ו וכן כתב הר״מה ז״ל בהדיא וימהרו ויורדו אים מלא וא״ו קדים לרי״ש וחסר י״וד קדים לדל״ת ודכותא ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו : הלוא ידעתם גם זה בכלל המלאים בפ׳ שלח לך ודלא כמאן דכתביה חסר : כמני בתיקון ספר תורה ישן כמני ס״א כמוני עד כאן ובמסורת כל אורייתא חסר וכן כתב הר״מה ז״ל דכל אורייתא כנוסחי דיקי חסר : הננו עבדים לאדני בדגש שני הנו״ן ובמכלול פרשה שונה והמסורת ג׳ דגשין בתורה וסימן הננו עבדים לאדני הננו לך לי״ודים פ׳ ויחי הנגו ועליכו פרשת בשלח : האיש בפזור גדול : הוא נשופר יתיב :

פרשת ויגש

ויגש פרשה סתומה : דבר הדל״ית רפה : הורדהו בכל הספרים וגם בהעתק הללי מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה גם חסר יו״ד וכ״כ הר״מה במסורת פרשת וישב מיד הישמעאלים חסר הורדהו שמה ודכותא ותאמר אל עבדיך הורדהו שי תרין ותרויהון מלאים וא״ו קדים לרי״ש וחסר יו״ד קדים לדל״ת וחסר וא״ו קדים לה״א בנוסחי דיקי הכין כתיב עכ״ל : תספון בכל הספרים וגם בהעתק הללי חסר וא״ו קדמאה וחסר יו״ד וכן כתב הר״מה וספר סמן ששון ושיין מ״ש בפ׳ שופטים גבי לא תסיפון לשוב בדרך הזה : הקטן הקו״ף דגושה : כראותו בהעתק הללי כראותו ירושלמי כראתו עכ״ל ובכל הספרים מלא ומה שכתב במסורת במקרא גדולה כראותו ב׳ חד חסר וחד מלא וסימן והיה כראותו כי אין הנער ויאמרו במגדל בתראה מלא טעות הוא ורוצה לומר קדמאה מלא בתראה חסר שכך הם בכל הספרים גם בכמה מקראות כ״י עסור על זה לית מלא בתורה · אחר כך מצאתי לשון הר״מה שכתב בפ׳ כראותו כי אין הנער מלא וא״ו כתיב :

ויגש

ממנו אבי לאמר אם־לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל־הימים: ועתה ישב־נא עבדך תחת
הנער עבד לאדני והנער יעל עם־אחיו: כי־איך אעלה אל־אבי והנער איננו אתי פן אראה
מה ברע אשר ימצא את־אבי: *ולא־יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל־איש
מעלי ולא־עמד איש אתו בהתודע יוסף אל־אחיו: ויתן את־קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע
בית פרעה: ויאמר יוסף אל־אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא־יכלו אחיו לענות אתו כי
נבהלו מפניו: ויאמר יוסף אל־אחיו גשו־נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר־מכרתם
אתי מצרימה: ועתה ׀ אל־תעצבו ואל־יחר בעיניכם כי־מכרתם אתי הנה
כי למחיה שלחני אלהים לפניכם: כי־זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש
שנים אשר אין־חריש וקציר: וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות
שלישי לכם לפליטה גדלה: * ועתה לא־אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימני לאב
לפרעה ולאדון לכל־ביתו ומשל בכל־ארץ מצרים: מהרו ועלו אל־אבי ואמרתם אליו כה
אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל־מצרים רדה אלי אל־תעמד: וישבת בארץ־גשן
והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בניך וצאנך ובקרך וכל־אשר־לך: וכלכלתי אתך שם כי־
עוד חמש שנים רעב פן־תורש אתה וביתך וכל־אשר־לך: והנה עיניכם ראות ועיני אחי
בנימין כי־פי המדבר אליכם: והגדתם לאבי את־כל־כבודי במצרים ואת כל־אשר ראיתם
מלעיל ומהרתם והורדתם את־אבי הנה: ויפל על־צוארי בנימן־אחיו ויבך ובנימן בכה על־צואריו:
וינשק לכל־אחיו ויבך עלהם ואחרי כן דברו אחיו אתו: והקל נשמע בית פרעה לאמר באו
אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו: ויאמר פרעה אל־יוסף אמר אל־אחיך זאת עשו
טענו את־בעירכם ולכו־באו ארצה כנען: וקחו את־אביכם ואת־בתיכם ובאו אלי ואתנה
רביעי לכם את־טוב ארץ מצרים ואכלו את־חלב הארץ: * ואתה צויתה זאת עשו קחו־לכם מארץ
מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את־אביכם ובאתם: ועינכם אל־תחס על־כליכם
כי־טוב כל־ארץ מצרים לכם הוא: ויעשו־כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על־פי פרעה
ויתן להם צדה לדרך: לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש
חלפת שמלת: ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת

בר

מה ועיני אחי בנימין מלא בנימין אחיו ויבך ובנימן שניהם חסרים י׳ כמבואר במסורת פרשת וישלח במ״ג. ועל מלת בנימן דויפל על צוארי בתוב בחילופים בן אשר וב״נ שבדפוס לב״א בנימין לב״נ בנימן משמע שהחילוף הוא בין מלא לחסר וזה לא יתכן שהחילופים שביניהם אינם אלא בנקודות וטעמים כמו שכתב בעל מסורת המסורת בהקדמה שלישית אמנם בחילופים כתיבת יד מצאתי לב״א בנימן אחיו לרב רוצה לומר שהאריך במ״ס ואולם במקרא אחרת כתיבת יד הנוסח החילופים כתוב בהפך לבן אשר המאריך ביו״ד ולבן נפתלי במ״ס וכן מצאתי בכמה ספרים כתיבת יד המאריך ביו״ד וכן כתב אור תורה: בנימן אחיו היו״ד במאריך כמו שכתבתי לעיל: ובנימן בכה על צואריו מפירוש המזרחי נראה שכתוב צואריו חסר יו״ד ולא כמצא כן בשום מקום וכבר נמסר עליו מבעל יפה תואר ובעל מנחת כהונה וגור אריה· והנה לפניך גם כן מסורת הר״מה ז״ל ועל חלקא צואריו מלא דמלא כתיב מלא אל״ף ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותה בר מן חד חסר יו״ד וסימן וירץ עשו וגו׳· ויפל על צוארי· ומסר עליה רב כתיב ריו ק׳ וכולהון מלאים אל״ף עד כאן: וגם במסרה גדולה במערכת אות היו״ד לא נמנה פה מלין חסרים יו״ד באמצע תיבותא וקריין רק צואריו דוירץ עשו: והקל נשמע במסורת ג׳ אחד חסר ואחד מלא וסימן והקל נשמע בית פרעה· והקול נשמע עד למרחוק (עזרא ג) קדמאה חסר תנינא מלא ורזא דמילתא בזוהר דף ר״י: ולכו באו במקף לא במאריך תחת ולכו: ואתה צויתה מלא ה״א בסוף תיבותא ולדרשא אתא כדאיתא בספר הזוהר: ועינכם חסר יו״ד תנינא ע״פי המסורת וסימן נמסר במסרה גדולה והוא ג״כ חד מן זוגין חד ע׳ וחד וע׳ ולית דכותא נקריא עינכם לית ועינכם לית וכן כתב הר״מה ז״ל וזה לשונו ונפקחו עיניכם מלא תרין יוד״ין כתיב וכל עיניכם דאורייתא לשון רבים דכותיה מלא תרין יודי״ן בר מן חד בלשון יחיד דמלא חד י״וד קדים לנו״ן וסימן ועינכם אל תחס דקרי נו״ן דידיה נסוב וחד יו״ד ושאר אורייתא מלא תרין יוד״ין וקרי נו״ן דידי בגירי: א תחס חסר וא״ו ברובא דנוסחי דיקי ושארא דאורייתא מלאים כתיב׳ הרמ״ה ז״ל וכן הוא במסורת שלנו: פרעה ויתן ספ״א רפה: לכלם נתן לאיש כתב החזקוני הל״מד בפתח ולא ידעתי מהו כי בכל הספרים הל״מד בקמץ כמשפט: חלפות בהפסק הגלגל הראשון חלפות מלא והשני חלפת ובסם ירושלמי שניהם חסרים וא״ו והראשון בי״וד עכ״ל וכל הספרים שלנו גם בנוסח הראשון של הגלגל מכוונים למסורת שבמסרה כאן במ״ג גם במקרא ב״י כתוב על חלפות הראשון שבפסוק מסרה אחרת וז״ל ג׳ כתיב כן וס׳ כס׳ בסיפ׳ מן ב׳ ב׳ מלאים קדמאה מלא תניינא חסר עד כאן. וכל המסרה אמת וכיוצא בו בפרשה על פסוק ויביאו את מקניהם כמסר עליו במקרא גדולה חד מן ט׳ פסוקא דמיין קדמאה מלא תניינא חסר וכ״כ הר״מה חלפות ב בפסוק קדמאה כתיב חלפות חסר י״וד ומלא וא״ו ותניינא חלפת חסר דחסר ולאחוד לא יחליפנו מלא י״וד ע״כ אתנת כתב הר״מה ועבדים ושפחת ואתנת חסר דחסר וכלהון אתנת בליסנא חסרים לחסרים ואית מסורתא דמסרא גבי אתנת בפרא תרין חד חסר וחד מלא ולא מסויי בנוסחי דיקי תרויהון חסרים לחסרים כתיב ע״כ. וע״ם גבי אתנת בפרשה קין נמ׳ ויהי ועשר אתנת: נשאת בהפסק ה לא
נשאת

בר ולחם ומזון לאביו לדרך: וישלח את אחיו וילכו ויאמר אלהם אל תרגזו בדרך: ויעלו
ממצרים ויבאו ארץ כנען אל יעקב אביהם: ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל
ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם: וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם
וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם: * ויאמר ישראל מו
רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות: ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה חמישי
שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק: ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר
יעקב ׀ יעקב ויאמר הנני: ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי
גדול אשימך שם: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך:
ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות
אשר שלח פרעה לשאת אתו: ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען
ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו: בניו ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו וכל זרעו הביא
אתו מצרימה: ס ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו בכר
יעקב ראובן: ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרן וכרמי: ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין
וצחר ושאול בן הכנענית: ובני לוי גרשון קהת ומררי: ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ
וזרח וימת ער ואונן בארץ כנען ויהיו בני פרץ חצרן וחמול: ובני יששכר תולע ופוה ויוב
ושמרון: ובני זבלון סרד ואלון ויחלאל: אלה ׀ בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת
דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש: ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבן ערי וארודי
ואראלי: ובני אשר ימנה וישוה וישוי בריעה ושרח אחתם ובני בריעה חבר ומלכיאל:
אלה בני זלפה אשר נתן לבן ללאה בתו ותלד את אלה ליעקב שש עשרה נפש: בני רחל
אשת יעקב יוסף ובנימן: ויולד ליוסף בארץ מצרים אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע
כהן אן את מנשה ואת אפרים: ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מפים
וחפים וארד: אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל נפש ארבעה עשר: ובני דן חשים:

ובני

נשאת ירושלמי נשאות עכ"ל ובכל הספרים חסר וכן במסורת ב' חד חסר וחד מלא וסי' ועשר אתנת נשאת · אניות תרשיש (ד"ה ב ט) בתרתה מלא וכן
[illegible] בתרא בר ולחם ומזון חסר דחסר כתיב : תרגזו הגי"מל דגושה : ויבאו ארץ כנען חד מן ה' דסבירין ארצה וסימן במ"ג פרשת ויגש :
ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה חסר ו"או כתיב והכי איתא בספר הזוהר ודכוותיה במראת הצבאת דויקהל : יעקב ׀ יעקב חד מן ג'
שמות מוכפלים ופסיק בנווייהו כמ"ש בפ' שמות על משה ׀ משה : מרדה הרי"ש בשוא לבדו : מרדה מצרימה אל תשמע לקול המלחם שבתיקון
סופרים כתוב מרדה מצרים כי במ"ג מנו כ"ח מצרימה בקריאה וסימן נמסר במ"ג סוף ד"ה וזה אחד מהם ומסרה זו הביאה ג"כ הר"מה ז"ל ומנה זה עם
בן דכתיבין כן עם ה"א בסוף תיבותא באורייתא וכן הוא בכל הספרים · עוד במסורת שלנו כל ירידה מצרימה בר מן ד' מצרים וסי' נמסר במ"ג פ' כי תבא
ואין זה מהם : גם רפה : ויקחו את מקניהם מלא ונפל טעות ובלבול במסורות כאן ובפרשת וישלח ובעל אור תורה האריך מאד על זה כלאחרי לבתבי
ובסוף דבריו גמר אומר שהוא מלא מהרבה ספרים כ"י שמצא ובהללי וגם מפי הר"מה והמאירי וס' שמן ששון שזה אינו מן החסרים והריני מציג לפניך
דבריו של הר"מה ז"ל נכונים וברורים אין בהם נפתל ועקש · מקנהם ג' חסרים יו"ד וסימן מקנהם וקניכם דוישלח · ויכסלם בלחם בכל מקנהם
דויגש · מקנהם דויושבו בני ישראל את בני מדין בפרשת מטות ובתר ליתא באורייתא בכולהו נסחי דיקי כתיב מלאים יו"ד · ומקנהם דרך נשיבם
וטפיכם בפרשת ואלה הדברים חסר יו"ד כתיב ושארא באורייתא בכולהו נוסחי דיקי מלאים יו"ד כתיב ומאן דמסרי עליה ד' חסרים בתורה בלישנא
קא מסיר תלתא מכון מקנהם · וחד מקנכם בדאמרן : קהת כן כתיב בלא וא"ו בכל הספרים · ואל תחוש להגהת המדפיסים שכתבו אמרו במסורת
וקהת ומררי ב' דבמדבר ודואר וכן במ"ג · אות קוף ואם כדברי המדפיסים הוו לכו תלתא · עוד מצאתי מסרה אחרת כ"י וז"ל ברמשית גרשון קהת ד"ס
גרשום קהת פארא גרשון וקהת וכל המסורות אמת כלקו יחדו : ופוה כתב אור תורה שמצא בו"או רפה . בהללי וס"ם החשובים ובגליון אחד מהם היה
כתוב מתחלפים ופוה בדגש · רוצה לומר שזה מחלוקת אך היה טופס לעיקר שהוא"ו רפה ורד"ק בס' עט סופר שלו שהוא"ו בדגש וכן כתב הר"מה ז"ל
[illegible] ופוה מלא חד וא"ו בין פ"א לה"א וקריא דגש ודכותא לפוה דפינחס : גרא הגי"מל דגושה : ובני דן דבפסחא כ"י במקף ובלא טעם אחר למלת
ובני וב"פ בחלופים ובמסורת ד' סבירין ובן · וקריין ובני וסימן ובני דן חשים · ובני פלוא אליאב · ובני איתן עזריה (ד"ה א ב) ובני אולם בדן
(ד"ה א ו) ובגמרא פרק מי שמת שהוא דאמר לכי כנסי לבני הוה ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברתא בני ולסלוקי לברתא מעשור נכסי קאתי הו דלמא
לא קרו אינשי לברא בני ולמיסבא לברתא במתנה קאתי ת"ש ובני דן חשים א"ל רבא דילמא כדתנא ר' חזקיה מלמד שהיו בניו מרובים כחושים של
קנה מלא אמר רבא ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר ובני איתן עזריה ע"כ · ויש להקשות אמאי שביק רב יוסף קרא דאורייתא ונקט קרא דדברי
הימים · עוד קשה אמאי לא אדכרו קרא אחרינא דובני אולם בדן · ונראה לי לתרץ דרב יוסף אמר לך דלמא שאני התם דכתיב בתריה ובני אליאב
נמואל ודתן ואבירם וכולהו קמייתא קאי אף על נמואל ודתן ואבירם דבני בנים הרי הם כבנים ומדיפליה קרא דובני איתן עזריה דליכא בתריה זרעא
אחריה · ולהכי לא נקט ובני אולם בדן דלכותיה הוא · ובב"ר פ' צ"ד סימן א' י"א חשים בן דן השלים מנין שבטים · ופי' בעל מתנות כהונה א"ע שסבר
שהכה במנין הפסוק דכתיב בני דן לבון רבים הורה לבי כיון שיצא מתני מספחה רבה שעל שם כך נקרא חושים · כחושים של קנה כדאיתא במסכת ב"ב

[illegible]

ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם: אלה בני בלהה אשר־נתן לבן לרחל בתו ותלד את־
אלה ליעקב כל־נפש שבעה: כל־הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני־
יעקב כל־נפש ששים ושש: ובני יוסף אשר־ילד־לו במצרים נפש שנים כל־הנפש לבית־
ששי יעקב הבאה מצרימה שבעים: ס ואת־יהודה שלח לפניו אל־יוסף להורת
לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן: ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת־ישראל אביו גשנה וירא
אליו ויפל על־צואריו ויבך על־צואריו עוד: ויאמר ישראל אל־יוסף אמותה הפעם אחרי
ראותי את־פניך כי עודך חי: ויאמר יוסף אל־אחיו ואל־בית אביו אעלה ואגידה לפרעה
ואמרה אליו אחי ובית־אבי אשר בארץ־כנען באו אלי: והאנשים רעי צאן כי־אנשי מקנה
היו וצאנם ובקרם וכל־אשר להם הביאו: והיה כי־יקרא לכם פרעה ואמר מה־מעשיכם:
ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד־עתה גם־אנחנו גם־אבתינו בעבור תשבו
מז בארץ גשן כי־תועבת מצרים כל־רעה צאן: * ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם
ובקרם וכל־אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים
ויצגם לפני פרעה: ויאמר פרעה אל־אחיו מה־מעשיכם ויאמרו אל־פרעה רעה צאן עבדיך
גם־אנחנו גם־אבותינו: ויאמרו אל־פרעה לגור בארץ באנו כי־אין מרעה לצאן אשר לעבדיך
כי־כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו־נא עבדיך בארץ גשן: ויאמר פרעה אל־יוסף לאמר
אביך ואחיך באו אליך: ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב את־אביך ואת־אחיך
ישבו בארץ גשן ואם־ידעת ויש־בם אנשי־חיל ושמתם שרי מקנה על־אשר־לי: ויבא יוסף
את־יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את־פרעה: ויאמר פרעה אל־יעקב כמה
ימי שני חייך: ויאמר יעקב אל־פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים
היו ימי שני חיי ולא השיגו את־ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם: ויברך יעקב את־פרעה
שביעי ויצא מלפני פרעה: * ויושב יוסף את־אביו ואת־אחיו ויתן להם אחזה בארץ מצרים
במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה: ויכלכל יוסף את־אביו ואת־אחיו ואת
כל־בית אביו לחם לפי הטף: ולחם אין בכל־הארץ כי־כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים
וארץ כנען מפני הרעב: וילקט יוסף את־כל־הכסף הנמצא בארץ־מצרים ובארץ כנען
בשבר אשר־הם שברים ויבא יוסף את־הכסף ביתה פרעה: ויתם הכסף מארץ מצרים
ומארץ כנען ויבאו כל־מצרים אל־יוסף לאמר הבה־לנו לחם ולמה נמות נגדך כי אפס כסף:
ויאמר יוסף הבו מקניכם ואתנה לכם במקניכם אם־אפס כסף: ויביאו את־מקניהם אל־יוסף
ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל־
מקניהם

שיש נחשב לשנים וכן כתב הא"בא · ואין אותה פסק במדרש רבתי בתורתו של ר"מ מלא כתוב וכן דן חשים וכן צריך לגרוס באגדה שמואל ופירש
הא"בא בתורתו של ר"מ שהיה מדקדק לכתוב פסק הדברי' כהוייתן בלי שום דרש מלא כתוב וכן דן חשים וכתב בעל מתנות כהונה דהא פליג אדלעיל
ולא ס"ל שחושים השלים המנין . ולפיכך דקדק לכתוב וכן דן ועיין מ"ש בפרשת בראשית אבל והנה טוב מאד: כל הנפש הבאה הבאה בקדמא והוא
חד מן ג' מלרע וסימן נמסר כאן במקרא גדולה: הבאה מצרימה הבאה חד מן ג' מלעיל וסימן נמסר במ"ג פ' וירא ובאיוב ג · וסימן בתרין
מז דסב'עליון למעלה ותחתון למטה · ויאסר יוסף הא"לף בשוא לבדו מכלול דף ק"ד ועיין מ"ש בפ' ויהי מקץ ע"פ ויאסר אתו לעיניהם: גם אבתינו
הגי"מל לגושה: רעה צאן עבדיך ה"א כתיב בסוף תיבותא ע"פ המסורת אע"ג דהוא לשון רבים: גם אבותינו הדין לחוד מלא דמלא באורייתא
גם אבותינו דויאמר פרעה אל אחיו: לגור בארץ בזרקא לבד בלד"י: הושב השין בצירי: מגוריהם הגי"מל רפה: ויושב ליתא מלרע:
בארץ רעמסס כתב רא"בע ארץ גשן כלל · בארץ רעמסס פרט והע"ין נח ולפי דעתי כי רעמסס פתוח הע"ין איננה ששיו דרים שם ישראל כי ערי
מסכנות פרעה היתה וכן בפרשת ואלה שמות על פסוק ותמלא הארץ פי' ארץ גשן היא רעמסס בשני שואין הראשון נח והשני נע וגם בפ' בא ע"פ
ויסעו בני ישראל מרעמסס כתיב בפתח תחת הרי"ש ושוא תחת הע"ין · וכן הוא בפ' ואלה מסעי וע"פ את פתם ואת רעמסס כתוב בפתחות הע"ין
ואיננו מקום ישראל ועיין מה שכתוב גם כן בריש סדר ואלה שמות: בארץ מצרים ובארץ כנען הכי"ף רפה ומאריך בא"לף: ביתה פרעה
הפ"א רפה: כל מצרים הכ"ף רפה: נגדך הדל"ת דגושה:

מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא׃ וַתִּתֹּם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נְכַחֵד
מֵאֲדֹנִי כִּי אִם־תַּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנִי לֹא נִשְׁאַר לִפְנֵי אֲדֹנִי בִּלְתִּי אִם־גְּוִיָּתֵנוּ
וְאַדְמָתֵנוּ׃ לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אַדְמָתֵנוּ קְנֵה־אֹתָנוּ וְאֶת־אַדְמָתֵנוּ בַּלָּחֶם וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וְאַדְמָתֵנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה וְתֶן־זֶרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תֵשָׁם׃ וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־
כָּל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ
לְפַרְעֹה׃ וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לֶעָרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קָצֵהוּ׃ רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים
לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת־חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ
אֶת־אַדְמָתָם׃ וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אַדְמַתְכֶם לְפַרְעֹה הֵא־לָכֶם
זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־הָאֲדָמָה׃ וְהָיָה בַּתְּבוּאֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע הַיָּדֹת יִהְיֶה לָכֶם
לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאָכְלְכֶם וְלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם׃ () וַיֹּאמְרוּ הֶחֱיִתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי לפטור
אֲדֹנִי וְהָיִינוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה׃ וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה
לַחֹמֶשׁ רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפַרְעֹה׃ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן
וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד׃ בספר תורה אין כאן כי אם ריוח אות אחת

הפטרת ויגש יחזקאל לז קח לך עץ אחד עד מקדשי בתוכם לעולם

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי־יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים
וּמְאַת שָׁנָה׃ וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא ׀ לִבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָא מָצָאתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וֶאֱמֶת אַל־נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם׃
וְשָׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִדְבָרֶךָ׃ וַיֹּאמֶר ע שבאו
הִשָּׁבְעָה לִי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה׃ * () פ ע"כ לנו
מח וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה
וְאֶת־אֶפְרָיִם׃ וַיַּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה׃
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה־אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי׃ () וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי ע"כ לוו
מַפְרְךָ וְהִרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לִקְהַל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם׃
וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי׃ וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר־הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ
בְּנַחֲלָתָם׃ וַאֲנִי ׀ בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת־אֶרֶץ לָבֹא
אֶפְרָתָה וָאֶקְבְּרֶהָ שָּׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִוא בֵּית לָחֶם׃ וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־
אֵלֶּה׃ וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בָּזֶה וַיֹּאמַר קָחֶם־נָא אֵלַי וַאֲבָרְכֵם׃ *() ע"כ לישר

ועיני

גויתנו הגי"מל דגושה · וכן גם אדמתנו ׃ אדמתנו ואדמתנו לסוראי כולהון חסר ולנהרדעאי כולהון מלא בתראי וקדמאי חסר עד דייתי עזרא כן מצאתי במסרה כ"י אבל הר"מה כתב בערך אדם בלשון הזה את גויתנו ואדמתנו חסר וכולהון כתיבין כן באורייתא ובפסוק למה נמות לנגדך גם אנחנו כתיב ג׳ פעמים אדמתנו קדמאה ותנייתא לא כתיב וא"ו בהוים תיבותא ותליתאה כתיב וא"ו כל ימיך על אדמתך חסר וכולהון כתיבי כן ׃ ותן זרע הת"יו בסגול ׃ ולאשר הא"לף בחטף פתח ׃ וישם בגלגל ׃

פרשת ויחי

ויחי אין כאן הכסק פרשה כלל לא סתומה ולא פתוחה כמו שדרשו רז"ל וכמ"ש בריש פ׳ ויצא וכן במקרא כ"י אע"פ שיש שם היכר להתחלת הסדר׳ כתוב שם בחוץ לא כסיק ׃ אנכי אעשה בס"ם הישנים מצאתי הע"ין בשוא לבדו ובספרי גליונים כתוב עליו יפה נקוד בשוא ע"כ וכ"כ בעל א"ת
מח ויאמר השבעה לי מלא הסבעה מלרע ׃ מרה, עיין מ"ש בס"ד בפ׳ נח ע"א ע׳ וככה ׃ לבא בכתיבת בלא לגות ירושל׳ לגה עכ"ל וכן הוא חסר בכל ספרים והוא הן מכון מן ט׳ חסרים וכי׳ נמכר כאן כמ"ג וכן כתבם הר"מה כמ"ש בפ׳ וירא ׃ ואקברה עם הע"ין בדגש ׃ ואברכם בס"ם הכ"ף ככירי

לאפע

שני ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ויאמר
ישראל אל־יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את־זרעך: ויוצא יוסף
אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה: ויקח יוסף את־שניהם את־אפרים בימינו משמאל
ישראל ואת־מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו: וישלח ישראל את־ימינו וישת על־ראש
אפרים והוא הצעיר ואת־שמאלו על־ראש מנשה שכל את־ידיו כי מנשה הבכור: ויברך
את־יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי
מעודי עד־היום הזה: המלאך הגאל אתי מכל־רע יברך את־הנערים ויקרא בהם שמי ושם
שלישי אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ: * וירא יוסף כי־ישית אביו יד־ימינו על־ראש
אפרים וירע בעיניו ויתמך יד־אביו להסיר אתה מעל ראש־אפרים על־ראש מנשה: ויאמר
יוסף אל־אביו לא־כן אבי כי־זה הבכר שים ימינך על־ראשו: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני
ידעתי גם־הוא יהיה־לעם וגם־הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא־הגוים:
לאו ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה וישם
את־אפרים לפני מנשה: ויאמר ישראל אל־יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב
אתכם אל־ארץ אבתיכם: ואני נתתי לך שכם אחד על־אחיך אשר לקחתי מיד האמרי
בחרבי ובקשתי: *

פ

מט ויקרא יעקב אל־בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר־יקרא אתכם באחרית הימים:
רביעי הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל־ישראל אביכם: ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר
שאת ויתר עז: פחז כמים אל־תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה: פ
שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם: בסדם אל־תבא נפשי בקהלם אל־תחד כבדי כי
באפם הרגו איש וברצנם עקרו־שור: ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם
ביעקב ואפיצם בישראל:

פ

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו לך בני אביך: גור אריה יהודה מטרף בני עלית
כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו: לא־יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי־יבא שילה

ולו

לאפיו הפ"א דגושה: בשמאלו הבי"ת והשי"ן רפין: כי זה הבכר בספק הללי הבכור ירושלמי הבכר וכן הוא חסר בכל ספרים מדוייקים כי לא
נמנה בכלל ד' מלאים בתורה ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג פ' ויהי מקץ · ומפרה זו הביאה ג"כ הר"מה ז"ל וכסוף כתב וסארא כולהו חסרים וא"ו כתיב
ר"ל באורייתא: יהיה לעם הל"מד רפה וכן ג"מל יגדל · שבמ"נ נראה שהוא כדגש השני: לאמור בך יברך הדין לחוד מלא וא"ו באורייתא והוא
קדמאה דפסוק ועיין זוהר דף רל"ג: ישמך אלהים כתב בעל המסורת ב' חסרים וחברו ישמך ה' כצדקיהו וכאחב (ירמיה כט) ועיין מ"ש בפ' ויגש
על גנבתי יום ופ' תרומה על ללאות: ושמעו אל ישראל אביכם בב"ר פ' צ"ח דרשו א'. לישראל לשון קדש כאלו נקוד בירי ועיין יפה תואר פס
סימן ד' ומ"ש סוף פ' ויגש: ראובן בכרי אתה כתב בעל המסורת ב' מלעיל וחברו ואפרים בכרי הוא (ירמיה ל"א): עקרו שור באקף לא במאריך:
ארור חד מן ה' פסוקים דליא להון הכרע כמ"ש בפ' משפטים על פסוק ויעלו עלת · ובפרש' תרומה על משקדים כפתוריה . ובפ' וילך על וקם העם
הזה וזנה: יהודה בראש הדף בס"ת יוד בי"ה שמ"ו: מטרף בני עלית בפ"ק דסנהדרין גבי דרשות פסוק ובצע ברך וגו' ר' מאיר אומר לא נאמר בצע
אלא כנגד יהודה שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ · ועל זה נאמר ובצע ברך וגו' ·
ופי' רש"י כנגד יהודה שהיה לו לומר נחזירנו לאבינו אחרי שהיו דבריו נשמעים לאחיו וכתבו התוספות והא דכתיב מטרף בני עלית על עצמה דתמר
שלחו הכתוב כדאמרינן את אודיתא ולא בהיפתא עכ"ל . ולפי זה צריך לומר דהא דכתיב מטרף בני לא קאי איוסף אלא ליהודה קורא בני · והכי
קאמר מטרף ר"ל מדין מיתה של תמר אתה בני עלית סילקת את עצמך והודית שממך כתעברה וכן משמע מפי' רש"י על התורה שלא שפירשו גם על יוסף
במדרש הב"ר ומ"מ צריך לחבר מלת בני עם מלת עלית כמ"ש הרב המזרחי וכן פי' החכם ן' עזרא וגם הטעמים מוכיחים כן שמלת מטרף בטפחא
שהוא מפסיק ומלת בני נגלגל שאינו מפסיק: עד כי יבא שילה כתב הנחיי בשם רבו כי מלת עד במקום הזה כמו לעד · ועל כן בא הטעם במלת
עד להורות שאינו נמשך אחר כי יבא שילה ומזה תרגם אנקלוס עד עלמא · ותרגם כי יבא שילה דייתי משיחא · והמתרגם עד דייתי משיחא טועה
ומכיין הכתוב וכו' ע"ש: עד כי יבא שילה במדרש איכה רבתי בסילהי פ' על אלה אני בוכיה דבי ר' שילא אמרי שילה שמו של משיח שנ' עד כי יבא שילה
שלה כתיב ע"כ · ופי' בעל מתנות כהונה דמלכתב שילה בלא וא"ו לבסוף קרי ביה שילה הל"מד קמוצה והיה דורש כן לפי' כשמו דר' שילא וכן כל חד
וחד מאינוהו דאמרינן התם ניחא ליה למדרש שמו של משיח כשמו וכן בפ' חלק בסוף ענין משיח ובב"ר פ' צ"ח עד כי יבא שילה מי שהמלכות שלו
וכתב בעל מתנות כהונה שלה כתי' חסר יו"ד קרי ביה שלו ע"כ ודבריו אלה אינם אלא מן המתמיהין שבכל הספרים כתוב שילה מלא יו"ד וכן הוא ע"פ
המסורת וכן כתב הר"מה ז"ל שילה מלא יו"ד כתיב וכסיב ה"א בסוף תיבותא וכן בספר הזוהר פ' ויחי שילה דהכא ביו"ד ה"א ובפ' בראשית דף כ"ה שילה
דא משה חשבן דא כדא · ול"ו יק"הת עמים אתוון ולו"י קה"ת ע"כ והדרש' אדרש על כל האופני' כמו שת"א עד דייתי משיחא דדיליה היא מלכותא וכן
בתרגום ירוש' ואגב ארחין אשמעינן דפה שנמס' בפ"ק שבדפוס ליא כתיב כן ופד שילו כתיב שנו' הוא ונ"ל ופד שלו כתי' חסר יו"ד כדחסיב להו ואזיל

עירו ק׳ ולו יקהת עמים: אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה:
סותו ק׳ חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב: פ
זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית וירכתו על צידן: פ
יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים: וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו
לסבל ויהי למס עבד: ס דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל: יהי דן נחש עלי
חמישי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור: לישועתך קויתי יהוה: * ס גד
גדוד יגודנו והוא יגד עקב: ס מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני
מלך: ס נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר: ס בן פרת
יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור: וימררהו ורבו וישטמהו בעלי חצים: ותשב
באיתן קשתו ויפזו זרעי ידיו מידי אביר יעקב משם רעה אבן ישראל: מאל אביך ויעזרך
קמץ בז״ק ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים ורחם: ברכת
אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: פ
ששי קמץ בז״ק בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל: כל אלה שבטי ישראל שנים עשר
וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם: ויצו אותם ויאמר
אלהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבתי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי:
במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה
מאת עפרן החתי לאחזת קבר: שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את
יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה: מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני
חת: ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו: ויפל יוסף
נ על פני אביו ויבך עליו וישק לו: * ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו
ויחנטו הרפאים את ישראל: וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים ויבכו אתו
מצרים שבעים יום: ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן
בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר: אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר
כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה: ויאמר
פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך: ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי

פרעה

הכם בע״ג ומה שכתב שם כי נגלה שלו צ״ל כי נגלה ה׳ אל שמואל בשלו (שמואל א יד) עוד צריך לדעת כי שם במסורת יש חסרון יוכל להמצא וכן צ״ל וב׳ כתיב שילו מלא יו״ד בלישנא וסימן ורחיאם והנה אם יבאו דבור שילו (סוף שופטים) ב׳ בפסוק׳ כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו (ירמיה) ◦ יקהת דגש הק״וף למפתרם: עירה עירו ק׳ וכ״כ הר״מה ז״ל לבל דאי שצר עירו מלא יו״ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא מלא ונסיב וא״ו בסוף תיבותא בר מן חד דכבין אחריבא מלא יו״ד ונסיב ה״א בסוף תיבותא וסימן אסרי לגפן עירה ומסר עליה רש כתיב רו פרי · ובב״ר פ׳ צ״ט אסרי לגפן עירה משיכנסו כל ישראל שנקראו גפן · וכתב בעל יפה תואר שם סימן ו׳ דדרים קרא כאילו כתוב אסרי גפן לעירה דהיינו שיכנסו ישראל לעיר ירושלם ובעל מתנות כהונה כתב דדרים עירה כמו לעיר ה״א בסוף כמו הל״מד בראש ובן פי׳ בב״ר פ׳ צ״א סי׳ י״ד דגרסי׳ שם לגפן עירה העיר אשר בחרתי בה וכן במדרש ילמדנו אסרי לגפן עירה . גפן אלו ישראל שנאמר גפן ממצרים תסיע יאסור לעירה עיר הקדש ושה״א שילם כתיב ◦ כבס ברוב הספרים הכי״ת דכנול וא״ת כתב שהוא בכירי ◦ סותה סותו ק׳ גם הר״מה כתב עליו מלא וא״ו ונסיב ה״א בסוף תיבותא חילופי וא״ו ועיין בחיי פרשת וירא ◦ חכלילי בכל ספרים כ״י ובדפוסים ראשונים אין החי״ת רבתי נסלא נמנית במ״ג עם אותיות רבתות כי אם ח[...]ור כרפס. אך מצאתיה בנוסחא אחר משונה ◦ וירכתו הכ״ף רפה ◦ על צידן חד מן ט׳ דסבירין עד וקריבן על ועיין בנחמיה י״ב: למס עבד במקף לא כמחריך ◦ עקבי סוס דגש הק״וף למפתרם ◦ שלחה בספרא הללי ובכל הספרים חסר וא״ו וכן הוא במסורת פ׳ וישלח כמ״ש שם וכ״כ הר״מה ז״ל בלותא א׳ מלא וא׳ חסר וסימן דבפתלי חסר דעשו מלא ◦ הנתן כתוב במסרה מדפוס ה׳ מלאים וזה אחד מהם ובתילים מזמור י״ח תאריך לכתוב על זה ולא ידע להכריע ולי כר״מה להכריע ממבוכות הספרים ועב״י מסרות כ״י מדוייקים שכולן מה ידות פה אחד ד׳ מלאים הנותן רוזנים לאין · הנותן בים דרך · הנותן נקמות לי · דתהלות · הנותן תשועה למלכי׳ · ואשר אמר מבמח שזהו חסר · ולבי סמך בכל מלוי שמצאתי אח״כ שכ״כ הר״מה בפי׳ הנתן אמרי שפר כתיב וכל נתן באורייתא דכותא חסר ◦ פרת שניהם הרי״ש בקמץ ברוב ספרים כ״י ובדפוסים ישנים וכ״כ א״ת ◦ וימררהו ב״ר פ׳ צ״ח סימן כ״ג כן שהמר לאחיו ופירש בעל יפה תואר דמלכתיב וימררהו חסר וא״ו דריש שהמר הוא לאחיו כאילו כתיב וימרר הוא: עד תאות במקף : תהיין סג״ון בקמץ : בנימין מלא כהללי ובכל הספרים והוא חד מן י״ז מלאים ע״פ המסורת ◦ נאסף הס״מך בקמץ ע״פי המסורת כמ״ש ביהושע סימן כ״ג: אל המערה הקדמה בא״לף לא בה״א של המערה: כן ימלאו הכ״ף בדגש ◦ השביעך ס״כף רפה ◦

אחו

פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם
ובקרם עזבו בארץ גשן: ויעל עמו גם רכב גם פרשים ויהי המחנה כבד מאד: ויבאו עד
גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת
ימים: וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו אבל כבד זה למצרים על כן
קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן: ויעשו בניו לו כן כאשר צום: וישאו אתו בניו
ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר
מאת עפרן החתי על פני ממרא: וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העלים אתו לקבר
את אביו אחרי קברו את אביו: ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף
והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו: ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו
לאמר: כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא
לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברם אליו: וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו
לך לעבדים: ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי התחת אלהים אני: ואתם חשבתם עלי רעה
אלהים חשבה לטבה למען עשה כיום הזה להחית עם רב: * ועתה אל תיראו אנכי שביעי
אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם: וישב יוסף במצרים הוא ובית אביו
ויחי יוסף מאה ועשר שנים: וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו
על ברכי יוסף: ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם מן
הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: וישבע יוסף את בני ישראל
לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה: וימת יוסף בן מאה ועשר שנים
ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים: חזק

הפטרת ויחי מלכים א ב ויקרבו ימי דוד עד ותכון מלכותו מאד ·

סכום פסוקי דספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה א׳ך ל״ד סימן: וחציו ועל חרבך תחיה ופרשיותיו י״ב · זה שמי
לעלם סימן · וסדריו מ״ג ידידיה סימן: ופרקיו נ׳ ה׳ חננו לך קוינו סימן: מניין הפתוחות שלשה וארבעים והסתומות
שמונה וארבעים הכל תשעים ואחת פרשיות · צא אתה וכל העם אשר ברגליך סימן:

ואלה

אתו בניו הב״ית רפה: מאת עפרן החתי על פני ממרא לית דכוותיה אשר על פני: לנו הל״מד רפה: מותו מלא בכל ספרים מדויקים ובמסו׳ פ׳ תולדות יצחק לפני מותו ד׳ וסי׳ והבאת לאביך ואכלו אביך כוה · וזאת הברכה · ויכן דוד לרב ד״ס א כב עכ״ל זאת כתבתי מסברא אח״כ אורו עיני ממסורת הר״מה וזה נסחא אשר יברכך לפני מותו מלא וח״ו כתיב וכל ליסנא דאורייתא דכותיה מלא בר מן ב׳ חסרים במתו בבר הכר דושה מספר ודכותה במתו דמשה ושארא ליסנא מלא וח״ו כתיב ע״כ ומסורת שכתבתי לעיל לא איירי אלא בלפני מותו: אנא שא נא כתב במכלול סביא ליצולא מלמ״ל וגם׳ כ״י ישן כתב למעלה מלרע וכתבתי בתילים סימן קי״ח ע״ש וכ״כ מנעל׳ מקנה אברהם במשפט הנגינה ובמסורה קטנה בפ״ג כתוב כאן חד מן ה׳ מלין בתרי טעמי וטעם המדפיס בין זה ובין אנא חטא העם הזה וסימן מן אלין מלין נמסר בפ׳ ויגש ובקהלת ד׳ וזכריה ז׳ פי׳ ה׳ מלין בתרי טעמי דמשמע מוכח לתיבתו ר״ל מונח ורביע וז״ל · קצת ראיה לדברי האומרים שמלת אנא מלרע כחביריו שבמסרה זו: שלשים אין המ״ס רבתי בכל ספרים מדויקים כ״י ואף לא בספרים הדפוס ישנים וב״כ א״ת לבד מצאתיה בנוסח א׳ מאותיות רבתות: ויישם במקרא כ״י כתוב בגליון ויושם כתיב ויישם ק׳ וכן מצאתי בס׳ שכתב ר׳ אברם חיונ עכ״ל · וגם בחומש קדמון מאד כתוב ויושם בארון במצרים ויישם ק׳ ואילוף ויושם לפני לאכול ויישם כתיב ויושם ק׳ ע״כ · ואולם בספרים אחרים כתוב וקרי בשני יוד״ין וכ״כ ן׳ עזרא ורד״ק וחזקוני והכי נדרש בס׳ הזוהר כאן ובפרשת ויקהל דף ר״ף
וגם הר״מה כתב מלא תרין יוד״ין חד קרי חירק וחד לא קרי:

תם ונשלם ספר בראשית תהלה ליוצר בראשית

ותשלם מלאכת ספר ראשון והוא ספר בריאת עולם והיחס

סוף

א
ואלה

שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ראובן שמעון לוי ויהודה:
יששכר זבולן ובנימן: דן ונפתלי גד ואשר: ויהי כל־נפש יצאי ירך־יעקב שבעים נפש
ויוסף היה במצרים: וימת יוסף וכל־אחיו וכל הדור ההוא: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו
ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: () פ ע"כ לגאו
ויקם מלך־חדש על־מצרים אשר לא־ידע את־יוסף: ויאמר אל־עמו הנה עם בני ישראל
רב ועצום ממנו: הבה נתחכמה לו פן־ירבה והיה כי־תקראנה מלחמה ונוסף גם־הוא על־
שנאינו ונלחם־בנו ועלה מן־הארץ: וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי
מסכנות לפרעה את־פתם ואת־רעמסס: וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני
בני ישראל: () ויעבדו מצרים את־בני ישראל בפרך: וימררו את־חייהם בעבדה קשה ע"כ לגאו
בחמר ובלבנים ובכל־עבדה בשדה את כל־עבדתם אשר־עבדו בהם בפרך: ויאמר מלך
מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: ויאמר בילדכן את־
העבריות וראיתן על־האבנים אם־בן הוא והמתן אתו ואם־בת הוא וחיה: ותיראן המילדת
את־האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את־הילדים: * () ויקרא מלך־ שני
מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את־הילדים: ותאמרן המילדת ע"כ לגאו
אל־פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כי־חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו:
וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד: ויהי כי־יראו המילדת את־האלהים ויעש להם
בתים: ויצו פרעה לכל־עמו לאמר כל־הבן הילוד היארה תשליכהו וכל־הבת תחיון: * פ
וילך איש מבית לוי ויקח את־בת־לוי: ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי־טוב הוא ב
ותצפנהו

סוף פ"ק דב"ב נותן בין כל חומש וחומש ארבע שיטין

ספר ואלה שמות

א **ואלה** ערבית: **ואת רעמסס** במסרה קטנה כתיב עליו לית רפי. פירוש שהמ"ם בשוא נח לפי שהעי"ן בפתח וכת"ש ן' עזרא ושארא רעמסס
בשני סוחין. כמ"ש בסוף פרשה ויגש וכן כתב בעל רב פעלים את פתם ואת רעמסס הרי"ש והעי"ן פתחים והס"מך ברויה פ"א שעמנו
אבל נארץ רעמסס מדעמסס סכא ע"מ התהפכם: ו'מררו הרי"ם בשוא לבדו כמכהננו: המילדת במקרא גדולה מסור כתן לית וחסר ומשוא
בוא כי כולם חסרים וכן כתב בהעתק הללי וכן במסורת כתיבת יד נמסר דלית חסר המי ולמי. וגם הר"מה כתב המילדת למילדת כולהון חסרים:
ויקרא מלך מצרים למילדת בזקף קטון למילדת: ויאמר להן בזקף קטון להן: בטרם תבא אלהן המילדת הדין לחוד כתיב אלהן חסר
י"וד ושאר אורייתא כולהון מלאים: וירב הי"וד בחירק וכן משמע מלשון הר"מה ז"ל שכתב והעוף ירב בארץ חד י"וד כתיב ולבותיה וירב העם:
ויעש להם בתים כתבו המדקדקים שהדגש במלת בתים להפריד בינו ובין ואשיתהו בהה (ישעיה ה) שהוא מבין שממה לכן לא אמרו בתים
בגי"ן רפה ב אל הבת הבי"ת בדגש: כי טוב הוא בהעתק ספר תורה מ רבתי ולא ראיתי זה כי אם בכוסה א' כתיבת יד מקלפא כיתא רבתי
משונה מכוסת מסורת שלנו ועיין מ"ש כתיוב סוף סימן ט':

ותצפנהו שלשה ירחים: ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת
ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר: ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה
לו: ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך
הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו
ותאמר מילדי העברים זה: ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת
מן העברית ותינק לך את הילד: ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את
אם הילד: ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את שכרך
ותקח האשה הילד ותניקהו: ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו
שלישי משה ותאמר כי מן המים משיתהו: * ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא
בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את
המצרי ויטמנהו בחול: ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה
תכה רעך: ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את
המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג
את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין וישב על הבאר: ולכהן מדין שבע
בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן: ויבאו הרעים ויגרשום
ויקם משה ויושען וישק את צאנם: ותבאנה אל רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא
היום: ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן: ויאמר
אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם: ויואל משה לשבת את
האיש ויתן את צפרה בתו למשה: ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי
בארץ נכריה: פ
ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל
שועתם אל האלהים מן העבדה: וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את

ולא יכלה מקף באמצע בכל הספרים ובלי מאריך במלת לא במקצת ספרים: הצפינו דגש הפ"י לפמ"ש מכלול משקל פעל ושרשים. ובמסורת ג' מלין דגשין ורפין מתחלפין וסימן הצפינו. מקדש ה'. משתי עיני (שופטים י"ו) ובעל א"ת פי' מתחלפים כי בשלשה מלות אלו היה ראוי להיות אות שנייה רפה והשלישית דגושה ובאה השנייה דגושה והשלישית רפה ונהפך הדבר ורא"בע ז"ל כתב ולא כדעת הבד"י הצפינו וכו' ולא נהירא עכ"ל ואומר אני כי טעה המדפיס ור"ל ונדגש הד"י וזה פשוט וברור מתוך דבריו ובעל א"ת אי הוה שפיל לשיפיה דלישנא הוה נהירא ליה: תבת חסר יו"ד בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הר"מה ז"ל תבת עצי גופר חסר יו"ד כתיב קנים תעשה את התבה חסר יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכוותה: גמא הגימ"ל דגושה: ותחמרה ה"א הכינוי נחה ע"פ המסורת וכ"כ רד"ק במכלול דף ל"ג וביחזקאל סימן מ"ו. ולכן בי"ת בחמר רפויה שאין כאן דין מפיק: אמתה בפ"ק דסוטה פליגי ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר ידה וחד אמר שפחתה וכו' והכי איתא בשמות רבה ולמאן דדריש בלשון יד היה צריך להיות הא"לף בפתח והמ"ם דגושה כגירסת רבינו בעל דיה וכ"כ מתרגמים ולמאן דדריש לשון שפחה הא"לף בחטף פתח והמ"ם רפויה כמו שהוא בספרים שלנו וכן כתבו רש"י ורא"בע וחזקוני ועיין מזרחי ושרשים: ותאמר לה בת פרעה לכי יש מקף בין ותאמר ללה: והינקהו סק"ף בספרים מדוייקים וכ"כ בחזקוני ומנחת כהן וכ"כ גם בעל הלשון בשורש ילך היליכי את הילד הזה ומתקלו אתלו והניקהו לי עכ"ל וכן דברי אבן עזרא וחסר יו"ד אחר הנו"ן בהעתק הללי ובספרים מדוייקים והכי מוכח מגו מסרה דמסרה ה' מלא בלישן ינקה וסי' נאמר בפרשת וירא ודין לא נמסר בהון ובמסו' הר"מה ז"ל לאו מכללא בלחוד איתמר אלא בפירוש איתמר ודא היא היניקה בנים שרה מלא דמלא בתרין יודי"ן חד קדים לנו"ן וחד בתריה ומסור עליה חמשה מלא ם בלישנא בתרין יודי"ן תרין מנהון באורייתא וסימן היניקה בנים שרה. גמלים מניקות ושאר דנביאי וכתיבי גמלים מיניקות מלא בתרין יודי"ן ומלא וא"ו כתיב ותמת דבורה מינקת רבקה מלא יו"ד קדים לנו"ן וחסר יו"ד בתראה. והינקהו לי מלא יו"ד קדים לנו"ן וחסר תרין יודי"ן בתראי כתיב. ותקח האשה הילד ותניקהו מלא חד יו"ד קדימאה לקו"ף כתיב. ועיין עוד מ"ש בפ' האזינו בס"ד: ותקח האשה הילד מטעים ביה איכסי דאמרי את: משיתהו בהעתק ישן משיתיהו ירושלמי משתיהו ע"כ: והר"מה ז"ל כתב כי מן המים משיתהו מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה: כי אין בס"ס כי בגלגל לא במקף: הלהרגני הל"מד רפה והה"א בלא מאריך בס"ס וכן במכלול דף ס"א: ויבאו הרעים ויגרשום בספרים שלנו מלא ונמסר עליה לית ומלא והר"מה ז"ל כתב מלא ברובא דנסחי דיקי ואית מקצת מסורת דמסרי ביה לית כותיה וחסר: ויושען חסר יו"ד בספרים מדוייקים ובהעתק הללי ונמסר עליו ליה וחסר יו"ד וגם הר"מה ז"ל כתב ויקם משה ויושען מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב וכ"כ בעל מנחת כהן: למה זה הזי"ן דגושה: ויתן את צפרה חסר וא"ו ונמסר עליה תלתא חסרין וסימן דין ותקח צפרה צר. את צפרה אשת משה שילחיה ואית דמסרי עליה תרין חסרין ושבושא הוא דכולה אורייתא דנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב: ויקרא את שמו גרשום חד מן ג' דסבירין ותקרא וקריין ויקרא וסימן מסרתי בפ' וישב סימן ל"ח: ויהי בימים הרבים פרשה פתוחה היא וטעו המדפיסים:

אברהם את־יצחק ואת־יעקב׃ וירא אלהים את־בני ישראל וידע אלהים׃ * פ
ג ומשה היה רעה את־צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את־הצאן אחר המדבר ויבא אל־הר האלהים רבי"ע
חרבה׃ וירא מלאך יהוה אליו בלבת־אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה
איננו אכל׃ ויאמר משה אסרה־נא ואראה את־המראה הגדל הזה מדוע לא־יבער הסנה׃
וירא יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני׃
ויאמר אל־תקרב הלם של־נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת־קדש
הוא׃ ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו
כי ירא מהביט אל־האלהים׃ ויאמר יהוה ראה ראיתי את־עני עמי אשר במצרים ואת־
צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את־מכאביו׃ וארד להצילו ׀ מיד מצרים ולהעלתו
מן־הארץ ההוא אל־ארץ טובה ורחבה אל־ארץ זבת חלב ודבש אל־מקום הכנעני והחתי
והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי׃ ועתה הנה צעקת בני־ישראל באה אלי וגם־ראיתי את־
הלחץ אשר מצרים לחצים אתם׃ ועתה לכה ואשלחך אל־פרעה והוצא את־עמי בני־
ישראל ממצרים׃ ויאמר משה אל־האלהים מי אנכי כי אלך אל־פרעה וכי אוציא את־
בני ישראל ממצרים׃ ויאמר כי־אהיה עמך וזה־לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את־
העם ממצרים תעבדון את־האלהים על ההר הזה׃ ויאמר משה אל־האלהים הנה אנכי
בא אל־בני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו־לי מה־שמו מה
אמר אלהם׃ ויאמר אלהים אל־משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל
אהיה שלחני אליכם׃ ויאמר עוד אלהים אל־משה כה תאמר אל־בני ישראל יהוה אלהי
אבתיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה־שמי לעלם וזה זכרי לדר דר׃ *
לך

ג רעה במדבר׃ אבל כתוב בפרשים שרש אכל בלשון הזה ושלא כזכר שם פועלו מהדגוש אבלו בקש יבש מלא (נחום א) ובא מל' והסנה איננו אכל ולשון זה הטעם לבעל מכלל יופי שבת ב אוכל מלא אבל במכלול דף פ' נכתב חסר ו"או וכן הוב' בדף רי"ב בכלל החסרי' וכמו לקח מאתך (מלכים ב ב) ואחר כך הביא אותם שבאו בו"או עם הדגש׃ וכן הוא בכל הספרים שלנו בשלש נקודות וחסר׃ וכ"כ בעל המסורת לית וחסר גם במנחת כהן כתוב חסר וא"ו והכ"ף דגושה ואב למקרא הר"מה ז"ל כתב גם כן והסנה איננו אכל חסר וא"ו כתיב. אחר זמן חשבתי שטעות נפל בפרשים ושאת הטעות היה מפסוק שלפניו אבלו בקש יבש מלא והסופר טעה וחשב שמלא מלה מחוברת אל פסוק והסנה איננו אכל. ולפיכך הגיה ובא מלא והסנה וכו'׃ ויש לי ראיה מבעל הלשון שדרכו להעתיק דברי רד"ק וכתב בספרו אכל ושלא כזכר שם פועלו מהדגוש אבלו בקש יבש מלא׃ והסנה איננו אכל וזה ברור כמו שחשבתי׃ ויאמר משה משה שמות רבה פ' ב' אתה מוצא באברהם אברהם יש בו הפסק׃ יעקב יעקב יש בו הפסק׃ שמואל שמואל יש בו הפסק׃ אבל משה משה אין בו הפסק למה כן משל לאדם שנתון עליו משאוי גדול וקורא פלוני פלוני פרוקי פריק מעלי משאוי זה׃ ויש אומרים עם כל הנביאים הפסיק מלדבר עמהם אבל ממשה לא הפסיק כל ימיו ע"כ׃ ובזוהר סוף פרשת וירא ויקרא מלאך ה' וגו' פסיק טעמא בגווייהו דלאו אברהם בתראה כקדמאה בתראה שלים קדמאה לא שלים כגוונא דא שמואל שמואל בתראה שלים קדמאה לא שלים. בתראה נביא קדמאה לא נביא׃ אבל משה משה לא פסיק בנין דמיומא דאתיליד לא אעדי מיניה שכינתא ע"כ׃ ועיין עוד באדרא דנשא ריש דף קל"ח ובזוהר פ' בלק דף קפ"ז׃ ומקרא גדולה שמואל א ג׳ ד' שמות מוכפלים ופסקים׃ ב"מ משה משה שלא היה הפסק בינו לבין השכינה ע"כ. עוד מצאתי מסרה כ"י זה לשונו ד' שמות מוכפלים והימנהון אברהם אברהם׃ יעקב יעקב׃ משה משה. שמואל שמואל׃ וכולהון פסקין ומשה פשטא ולמה ששמע מפי הדיבור באיספקלריא המאירה על כן הוא בפשטא עכ"ל ועכין מפורש בסוף גמר' דפרק החולץ ובויקרא רבה פרשה א' ובס' הזהר פ' וישלח ופ' יתרו ופ' שלח לך דף קס"ד ריקאנטי פ' וארא׃ שערי אורה דף כ"ח ל'. ערוך ע' אספקלר גור אריה ריש פ' שמות׃ ועיין מ"ש בירמיה כ"ג על ה' צדקנו ומ"ש על לא תרצח׃ לא תנאף׃ לא תגנוב. והחפץ לדעת סוד הטעם להכפלת שמות של ד' אנשים שזכרנו יעיין בס' הזוהר ריש פרשת נח בתוספתא ובס' נשמת שבת הלוי שער) ח' ודעת לבבכון יבפס׃ מעל רגליך בנוסחי דיקי מלא יו"ד כתיב וכל תרגמה חומשי קדמאי דאורייתא דכתיביה מלא וכל משנה תורה חסר יו"ד ובמסור' כל משנה תורה וכתובים חסר בר מן חד מלא הדום לרגליך דתילים דשמעת מינה כל משנה תורה חסר ושאר אורייתא מלא יש הר"מה ואשכחנא כמי מסרה אחרינא ביהושע ה' ומפרה ה' חסר בלישנא וכו' ודא ודא אתת היא׃ עומד דין לחוד מלא וא"ו באורייתא׃ ועתה לכה ויקרא רבה פ' א' א"ר אלעזר ה"א בסוף תיבותא לומר שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. ופי' בעל מתנות כהונה שעל כרחנו בק"א אותו לך בקמץ תחת הכ"ף כלומר השליחות לך הוא אם שאין כן אילו היה כתוב לך שנוכל לקרותו כמו לך לך ע"כ ובשמות רבה פ' ג' אמר ר"א לכה וודאית הה"א שבסוף התיבה לומר וכו' כדלעיל. ופי' שם המפרש הנ"ל שהה"א שבסוף מורה על הברור והודאי כמו שדרשו ישובו רשעים לשאולה לדיוטא התחתונה שבשאול וכהנה רבות ועיין בחיי פרש' וארא׃ כי אהיה עמך מלא כי במאריך ובמקף וא"לף אהיה בלא מאריך׃ ואמרתי להם אלהי אבותיכם דינלחוד מלא דמלא באורייתא מלא וא"ו ומלא יו"ד׃ זה שמי חסי"ן דגושה׃ זה שמי לעלם חסר וא"ו שלא יהגה אדם את ה' באותיותיו ס"ר פ' ג' ועכן במי כריס פ' חלק אבא שאול אומר אף ההוגה את ה' באותיותיו. ובפסחים פ' אלו עוברין ובקדושין פ' עשרה יוחסין רבא סבר למדרשיה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא בא"לף דל"ת׃ ובשוחר טוב מזמור פ"ג ר' חנינא בר אידי אמר למה אומרים ישראל את השם במקדש בפי' ובמדינה בכינויו לירא את השם הנכבד שנא' נכבדות מדבר בך ׃ ולהן איתמר בקרייתים שנא' עיר האלהים סלה. ובירושלמי דיומא פ' אמר להם הממונה בפסים כ"ב מזכיר את השם י"וד פעמים בי"ה הקרובים היו נופלין על פניהם׃ והרחוקים היו אומרים בשכ"מלו אלו ואלו לא היו זזין משם עד שהוא מתעלם מהם זה שמי לעלום זה שמי לעלם ע"כ׃ ובפי' הוגה את ה' באותיותיו פי' רש"י בפ' ק' דע"ז
פסים

חמישי לך ואספת את־זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם
יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת־העשוי לכם במצרים: ואמר אעלה אתכם
מעני מצרים אל־ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי אל־ארץ זבת חלב ודבש:
ושמעו לקלך ובאת אתה וזקני ישראל אל־מלך מצרים ואמרתם אליו יהוה אלהי העבריים
נקרה עלינו ועתה נלכה־נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו: ואני ידעתי
כי לא־יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה: ושלחתי את־ידי והכיתי את־מצרים
בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבו ואחרי־כן ישלח אתכם: ונתתי את־חן העם־הזה בעיני
מצרים והיה כי תלכון לא תלכו ריקם: ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי־כסף
ד וכלי זהב ושמלת ושמתם על־בניכם ועל־בנתיכם ונצלתם את־מצרים: * ויען משה
ויאמר והן לא־יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא־נראה אליך יהוה: ויאמר אליו
יהוה מזה בידך ויאמר מטה: ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס
משה מפניו: ויאמר יהוה אל־משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה
בכפו: למען יאמינו כי־נראה אליך יהוה אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
יעקב: ויאמר יהוה לו עוד הבא־נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת
כשלג: ויאמר השב ידך אל־חיקך וישב ידו אל־חיקו ויוצאה מחיקו והנה־שבה כבשרו:
והיה אם־לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון: והיה
אם־לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעון לקלך ולקחת ממימי היאר ושפכת
היבשה והיו המים אשר תקח מן־היאר והיו לדם ביבשת: ויאמר משה אל־יהוה בי אדני
לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל־עבדך כי כבד־פה וכבד לשון
אנכי: ויאמר יהוה אליו מי שם פה לאדם או מי־ישום אלם או חרש או פקח או עור
הלא אנכי יהוה: ועתה לך ואנכי אהיה עם־פיך והוריתיך אשר תדבר: ויאמר בי אדני
שלח־נא ביד־תשלח: ויחר־אף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי־דבר
ידבר הוא וגם הנה־הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו: ודברת אליו ושמת את־הדברים
בפיו ואנכי אהיה עם־פיך ועם־פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון: ודבר־הוא לך אל־
העם והיה הוא יהיה־לך לפה ואתה תהיה־לו לאלהים: ואת־המטה הזה תקח בידך אשר
תעשה

שהיו דורשו כא"כ אותיות ועושה בו מה שחפץ • וי"מ שהיה קורא כפי' אותיות של שם המיוחד וזה אין לעשות כדאמרינן לעיל בפסחים ובקדושין וזהו דעת התוספות ופיר' רש"י הוא כדעת רבינו האי גאון ז"ל הנזכר באחרי דיומא פרק יום הכפורים ע"ש. וכן משמע ממדרש קהלת רבתי פסוק את הכל עשה יפה בעתו • ומפיים ביה וכל כך למה מפני אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף • וכן משמע בירוש' ועיין מ"ש בקהלת ג' פסוק גם את העלם נתן בלבם • ואף על גב דאשכחן י"ח לעולם חסר בקריה : וסימנהון בתילים ע"ס • היכא דאיכא למידרש דרשינן ועיין ספרי אורה דף י' : והכתי את מצרים מלא יו"ד קדים לתי"ו וכל אורייתא דכוותי' דיקי דכותא מלא ומסורת עליה כלהון מלאים ובמסורת אחרת מסר עליה ארבעה מלאים ואית דמסר עליה והכיתי תרין באורה חד חסר וחד מלא • והכיתי את מצרים • והכיתי כל בכור בארץ מלא ואית דמסר עליה דכתב לית כותים מלא אבלל דקדמאה חסר ונכי תרתי מסורתא בתרייתא שיבושא כיכבו דכולהו נוסחי דיקי פליגי עלייהו כר"מה ז"ל : חן באתריך לא בתביר : העם הזה במקף ומאריך בס"א בספרים כ"י : ומגרת הגי"מל דגושה : מזה בידך מה זה ק' והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין חדא מלה וקריין תרין מלין וסימן כמסר במקרא גדולה ד"ס א' כ"ו • וגם הר"מה ז"ל כתיב מזה בידך חסר ה"א כתר מ"ס ואחד מלה וק' תרתי • ומסיר עליה מזה כתיב מה זה קריה ובמדרש בשמות רבה פ"ג מזה שבידך אתה צריך ללקות וכו' : השליכהו טעם המדפים לבלפיכו חסר יו"ד שהוא מלא ע"פ המסורת כמו שנמסר כאן במקרא גדולה וכן מצאו בכל מנחת כהן בפרשת וישב בכלל המלאים בלישנא בתורה וגם פה כתב השליכהו ארצה לחוד ומלא • וישליכהו ארצה חסר • וכן הוא בספרים כתיבת יד מדוייקים ומה שכתוב במסרה גדולה כמנין המספרים השליכהו ארצה ב' בו לא אהשליכהו קאי אלא על וישליכהו ופי' כ"כ בו ר"ל השני שבפסוק שהוא חסר יו"ד וגם הר"מה ז"ל כתב בפי' השליכהו ארצה מלא יו"ד כתיב עוד כתב כל לשון השלכה דקרי למ"ד דיליה חירק כל אורייתא מלא בר מן ח' ומנה כל הכתובים במסרה גדולה שהם שכתב באורייתא ובתוכם ארצה וישליכהו ארצה כמו שהנכתי • עוד הוסיף וישלכו אותו הבורה לפרשת וישב שהם ח' חסרים כין כולם כמו שכתבתי שם : האחרון מלא וא"ו בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן : והוריתיך במקרא גדולה כתוב עליו בי בס"א כתיב והורתך ונמסר עליו לית וב"כ שכ"ל • ואין לסמוך על מסרה זו כי בכל הספרים וגם בהעתקת הללי כתב והוריתיך בשני יודי"ן ואף למסורת הר"מה כתב בהדיא והוריתיך חסר תדבר מלא וא"ו ותרין יו"דין כתיב : שלח נא בגעיה בפסי"ן ובמאריך בל"מד כ"כ בספרים מדוייקים כ"י : והיה הוא מלעיל : והיה לך בל"מד דגושה :

תעשה־בו את־האתת׃ פ
ששי וילך משה וישב אל־יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל־אחי אשר־במצרים ואראה
העודם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום׃ ויאמר יהוה אל־משה במדין לך שב מצרים
כי־מתו כל־האנשים המבקשים את־נפשך׃ ויקח משה את־אשתו ואת־בניו וירכבם על־
החמר וישב ארצה מצרים ויקח משה את־מטה האלהים בידו׃ ויאמר יהוה אל־משה
בלכתך לשוב מצרימה ראה כל־המפתים אשר־שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה ואני אחזק
את־לבו ולא ישלח את־העם׃ ואמרת אל־פרעה כה אמר יהוה בני בכרי ישראל׃ ואמר
אליך שלח את־בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את־בנך בכרך׃ ויהי בדרך
במלון ויפגשהו יהוה ויבקש המיתו׃ ותקח צפרה צר ותכרת את־ערלת בנה ותגע לרגליו
ותאמר כי חתן־דמים אתה לי׃ וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולת׃ פ
ויאמר יהוה אל־אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים וישק־לו׃
ויגד משה לאהרן את כל־דברי יהוה אשר שלחו ואת כל־האתת אשר צוהו׃ וילך משה
ואהרן ויאספו את־כל־זקני בני ישראל׃ וידבר אהרן את כל־הדברים אשר־דבר יהוה אל־
משה ויעש האתת לעיני העם׃ ויאמן העם וישמעו כי־פקד יהוה את־בני ישראל וכי ראה
ה את־ענים ויקדו וישתחוו׃ * ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל־פרעה כה־אמר יהוה
שביעי אלהי ישראל שלח את־עמי ויחגו לי במדבר׃ ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו
לשלח את־ישראל לא ידעתי את־יהוה וגם את־ישראל לא אשלח׃ ויאמרו אלהי העברים
נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן־יפגענו בדבר או
בחרב׃ ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את־העם ממעשיו לכו
לסבלתיכם׃ ויאמר פרעה הן־רבים עתה עם הארץ והשבתם אתם מסבלתם׃ ויצו פרעה
ביום ההוא את־הנגשים בעם ואת־שטריו לאמר׃ לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים
כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן׃ ואת־מתכנת הלבנים אשר הם עשים תמול
שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי־נרפים הם על־כן הם צעקים לאמר נלכה נזבחה
לאלהינו׃ תכבד העבדה על־האנשים ויעשו־בה ואל־ישעו בדברי־שקר׃ ויצאו נגשי
העם ושטריו ויאמרו אל־העם לאמר כה אמר פרעה אינני נתן לכם תבן׃ אתם לכו קחו
לכם תבן מאשר תמצאו כי אין נגרע מעבדתכם דבר׃ ויפץ העם בכל־ארץ מצרים לקשש
קש לתבן׃ והנגשים אצים לאמר כלו מעשיכם דבר־יום ביומו כאשר בהיות התבן׃ ויכו
שטרי בני ישראל אשר־שמו עלהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן כתמול
שלשם גם־תמול גם־היום׃ ויבאו שטרי בני ישראל ויצעקו אל־פרעה לאמר למה תעשה
כה לעבדיך׃ תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחטאת
עמך׃ ויאמר נרפים אתם נרפים על־כן אתם אמרים נלכה נזבחה ליהוה׃ ועתה לכו
עבדו ותבן לא־ינתן לכם ותכן לבנים תתנו׃ ויראו שטרי בני־ישראל אתם ברע לאמר לא־
תגרעו

ה לך שב כל אוריינות מלא ודין חסר : לפני פרעה זגלגל לא דחוק : אהרן את בלא מקף : תבן לעם בשש נקודות : כתמול מלא וכן הוא [illegible] ישמו עלהם חסר יו"ד ע"פ המסורת [illegible] ויעשו בה [illegible] : למה תעשה כה [illegible] : ויצעקו אל פרעה [illegible] : וחטאת עמך [illegible]

למה

תגרעו מלבניכם דבר־יום ביומו׃ ויפגעו את־משה ואת־אהרן נצבים לקראתם בצאתם
מאת פרעה׃ ויאמרו אלהם ירא יהוה עליכם וישפט אשר הבאשתם את־ריחנו בעיני
מפטיר פרעה ובעיני עבדיו לתת־חרב בידם להרגנו׃ () וישב משה אל־יהוה ויאמר אדני למה הרעתה
לעם הזה למה זה שלחתני׃ ומאז באתי אל־פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא־
ו הצלת את־עמך׃ * ויאמר יהוה אל־משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה
ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו׃

ס ס ס

הפטרת שמות ירמיה א עד להצילך • והספרדים מוסיפין ג׳ פסוקים עד נאם ה׳ ולאשכנזים ישעיה כז הבאים ישרש יעקב עד ונוקשו ונלכדו • ומדלגים סוף סימן כ״ט ואומרים ב׳ פסוקים לכן כה אמר וגו׳ ׃

וידבר אלהים אל־משה ויאמר אליו אני יהוה׃ וארא אל־אברהם אל־
יצחק ואל־יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם׃ וגם
הקמתי את־בריתי אתם לתת להם את־ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר־גרו בה׃ וגם ׀ אני
כ״נ לכהן שמעתי את־נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את־בריתי׃ () לכן אמר
לבני־ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי
אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים׃ ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם
כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים׃ והבאתי אתכם אל־הארץ
אשר נשאתי את־ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה׃
ס״נ ללוי וידבר משה כן אל־בני ישראל ולא שמעו אל־משה מקצר רוח ומעבדה קשה׃ () פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל
מארצו׃ וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה
ואני ערל שפתים׃ פ
וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־
שני ס״נ לישראל בני־ישראל מארץ מצרים׃ * () ס אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן
בכר ישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אלה משפחת ראובן׃ ובני שמעון ימואל וימין ואהד
ויכין וצחר ושאול בן־הכנענית אלה משפחת שמעון׃ ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון
וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה׃ בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם׃
ובני

למה הרעתה הא״ס רפה ׃ הרעתה בפתח [illegible] ירושלמי הרעתה חסר ה [illegible] ובכל ספרים [illegible] ולשון [illegible]
הרעתם חסר וא״ו [illegible] וספר [illegible] הרעתם ב׳ חד כתיב הרעתם [illegible]
כתיב הרעות דויושב הרעתה כתיב לעבדך כ׳ [illegible] הרעת כתיב להמית את (מלכים א יז) הרעות כתיב [illegible] וכן במלכים [illegible]
[illegible] וכן מסר [illegible] הרעתם ליח חסר [illegible] חסר יו״ד וחסר וא״ו [illegible]
חסר [illegible] חסר יו״ד וחסר וא״ו [illegible]
הרעת לעבדך חסר יו״ד וחסר וא״ו וחסר ה״א כתיב [illegible] חסר יו״ד וחסר וא״ו עכ״ל ׃ זה כלגו

פרשת וארא

וארא סתומה ׃ [illegible] ס״א [illegible] וכן [illegible] עכ״ל [illegible]
[illegible] ׃ כי אני [illegible]
[illegible] ׃ אל משה לאמר [illegible] לאמר [illegible]
עכ״ל [illegible]
[illegible] ׃ אלה ראשי בית [illegible] רפה ׃

וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קְהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה׃ וּבְנֵי מְרָרִי
מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם׃ וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת־יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד
לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה׃ וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וָנֶפֶג
וְזִכְרִי׃ וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי׃ וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֱלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אֲחוֹת
נַחְשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר׃ וּבְנֵי קֹרַח אַסִּיר
וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַקָּרְחִי׃ וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה
וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאֹתָם׃ הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ וַיְהִי בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ * ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר אֲנִי יְהוָה דַּבֵּר שלישי
אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹּבֵר אֵלֶיךָ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֲרַל
פ
שְׂפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה׃ *
ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֶךָ׃ אַתָּה תְדַבֵּר
אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָּ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה וְשִׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ׃ וַאֲנִי אַקְשֶׁה
אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֹתֹתַי וְאֶת־מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה
וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאֹתַי אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׁפָטִים
גְּדֹלִים׃ וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בִּנְטֹתִי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִתּוֹכָם׃ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ׃ וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן
בֶּן־שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל־פַּרְעֹה׃ * פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם מוֹפֵת רביע
וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מַטְּךָ וְהַשְׁלֵךְ לִפְנֵי־פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין׃ וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה
וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּשְׁלֵךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטֵּהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין׃
וַיִּקְרָא גַּם־פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן׃ וַיַּשְׁלִיכוּ
אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מַטֹּתָם׃ וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּבֵד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם׃
לֵךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֹצֵא הַמַּיְמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרָאתוֹ עַל־שְׂפַת הַיְאֹר וְהַמַּטֶּה אֲשֶׁר־נֶהְפַּךְ
לנחש

מחלי החי"ת בשוא לבדו וכן **נחשון** · וכן מצאתי בספר דפוס כ"י שאלו מן השמות שאין באח"עה שבהם בי אם בחטף לבד על פי הקבלה : **אלישבע** חסר אלף כתיב ומלא יו"ד הר"מ ז"ל : **עמינדב** חסר אלף כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכוותיה הר"מ ז"ל והכי איתא דמסכת סופרים : **אביהוא** חסר אלף כתיב וכל אורייתא דכוותיה הר"מ ז"ל · **ואביאסף** חסר אלף כתיב הר"מ ז"ל · **הקרחי** הקו"ף בדגש : **ותלד לו את פינחס** מלא בנוסחאות ישנות ובכ"י · וכ"כ הר"מ ז"ל על זה מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכוותיה · ועיין מ"ש בס"ד בשמואל א א׳ על פסוק חפני ופנחס : **אל משה לאמר** הל"מד דגושה : **ויאמר דראה נתתיך** פרשה פתוחה · **אתה תדבר** כתב בעל אור תורה שהתי"ו רפה · וכן ראיתי בספרים מדוייקים כתיבת יד אבן בספר אחר כ"י דגושה · וחילוף כזה ראיתי בספרים על אל תרבו תדברו (שמואל א ב) כמו דרכה תדשן (משלי יא) ולפי דעת רוב המדקדקים בכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת ממונה אחד והראשונה בשוא מונח לאהו"י ממשפט להדגש כמ"ש בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליה ו׳ א׳ · ורד"ק בס׳ מכלול דרך אחרת אין בכלל זה ורצה לחלק בין אות לאות וגם כי נכונים דבריו וקשיין האדלי לפי שמצויין בהם סוף לשוני מוכית שתוי"ן כאלו דיכן להדגש שעל מלת **דתבריא** (דניאל ג) כתב שהוא דגש ומכאן עם היוצאים מהכלל ואח"כ אמר אפשר שהוא מבכלל שזכרנו שהם שתי אותיות בג"ד כפ"ת בתחלת התיבה אבל לא זכרנו אותו בתוך הכלל לפי שאין אות הראשונה אית שמום כמו אותם שזכרנו עכ"ל · ותו"ו זה שהיא שמושית כמון שתדגש · עוד כתב שקשה היא קריאת הדל"ת רפה סמוך לתי"ו רפה · לפיכך הדגישו הדל"ת ל **דתבריא** עכ"ל · וה"ה הוא דהרויהו חד טעמא כיהו ויתן רבו הספרים הרפויים על הדגושים במלות אלו שכתבנו וכן תפס באחיך **תדבר** (תהלים ן׳) ודומיהן בהרויהו אזלינן וכמו שכירה זקן בעל אור תורה · ועיין מה שכתבתי בסוף פרשת חיי שרה גבי ובני **דדן** ובפרשת כי תצא על לא **תתעב** · ובמלכים א׳ כ"ד ותהלים כ"ד ואיוב ל"ט : **והרביתי** בתיקון ספר תורה ישן והרביתו במסכת הגיה והרבתי ת"כ · והר"מ כתב **והרביתי אתו** דולישמיאל שמתיחך מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכוותיה : **את בני ישראל מתוכם** בני ישראל בקמץ במקצת ספרים : **ויהי לתנין** נו"ן דגושה : **לשלח העם** לית דמטעין ביה דסבירין לשלח את העם :

לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדֶךָ׃ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלָחַנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שַׁלַּח אֶת־עַמִּי
וְיַעַבְדֻנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה׃ כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה
אָנֹכִי מַכֶּה ׀ בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר וְנֶהֶפְכוּ לְדָם׃ וְהַדָּגָה אֲשֶׁר־בַּיְאֹר תָּמוּת
וּבָאַשׁ הַיְאֹר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיְאֹר׃ ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטְּךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם עַל־נַהֲרֹתָם ׀ עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־
אַגְמֵיהֶם וְעַל כָּל־מִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְהָיָה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבָעֵצִים וּבָאֲבָנִים׃ וַיַּעֲשׂוּ־
כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֶּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר לְעֵינֵי פַרְעֹה וּלְעֵינֵי
עֲבָדָיו וַיֵּהָפְכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיְאֹר לְדָם׃ וְהַדָּגָה אֲשֶׁר־בַּיְאֹר מֵתָה וַיִּבְאַשׁ הַיְאֹר וְלֹא־יָכְלוּ
מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיְאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלָטֵיהֶם
וַיֶּחֱזַק לֵב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ
גַּם־לָזֹאת׃ וַיַּחְפְּרוּ כָל־מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיְאֹר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִמֵּימֵי הַיְאֹר׃
וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיְאֹר׃ פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי׃ וְאִם־
מָאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ הִנֵּה אָנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצְפַרְדְּעִים׃ וְשָׁרַץ הַיְאֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ (י"נ צ ש"פ גבן כל הצפרדעים ואינו נפי ספר המחב')
בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל־מִטָּתֶךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ׃ וּבְכָה
וּבְעַמְּךָ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְפַרְדְּעִים׃ * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־אַהֲרֹן נְטֵה אֶת־
ח יָדְךָ בְּמַטֶּךָ עַל־הַנְּהָרֹת עַל־הַיְאֹרִים וְעַל־הָאֲגַמִּים וְהַעַל אֶת־הַצְפַרְדְּעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיֵּט
אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵימֵי מִצְרָיִם וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וַתְּכַס אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחַרְטֻמִּים
בְּלָטֵיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצְפַרְדְּעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעְתִּירוּ
אֶל־יְהוָה וְיָסֵר הַצְפַרְדְּעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וַאֲשַׁלְּחָה אֶת־הָעָם וְיִזְבְּחוּ לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְפַרְעֹה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתַי ׀ אַעְתִּיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצְפַרְדְּעִים מִמְּךָ וּמִבָּתֶּיךָ
רַק בַּיְאֹר תִּשָּׁאַרְנָה׃ וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ *
חמישי ; מלרע וְסָרוּ הַצְפַרְדְּעִים מִמְּךָ וּמִבָּתֶּיךָ וּמֵעֲבָדֶיךָ וּמֵעַמֶּךָ רַק בַּיְאֹר תִּשָּׁאַרְנָה׃ וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
מֵעִם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצְפַרְדְּעִים אֲשֶׁר־שָׂם לְפַרְעֹה׃ וַיַּעַשׂ יְהוָה
כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיָּמֻתוּ הַצְפַרְדְּעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת׃ וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֳמָרִם
חֳמָרִם וַתִּבְאַשׁ הָאָרֶץ׃ וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי הָיְתָה הָרְוָחָה וְהַכְבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־אַהֲרֹן נְטֵה אֶת־מַטְּךָ
וְהַךְ אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנִּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְמַטֵּהוּ

וַיַּךְ

ואמרת אליו בס"ס אליו ברביע: **ונהפכו** הס"א בסגול מזקוני: **ונלאו מצרים לשתות**: לשתות מלא בהעתק הללי ונספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ראשונים כי אין זה מהאחדים הכרים המסורה דפ' חיי שרה והמדפיסים נשתבשו: **ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח את מטך** פרשה פתוחה: **ויחפרו כל מצרים** הכ"ף רפה: **בצפרדעים** · **הצפרדעים** במסורת כל מקיימא הד"י רפה בס"א דגש והעל **הצפרדע** וכן כתב רד"ק במכלול דף כ"א ולוית חן פ' י"ט מהספר הראשון: **ובמשארותיך** בהעתק הללי ובמשאורותיך ירושלמי ובמשארתיך חסר וא"ו שב"ל ונכל הספרים מלא ונמסר עליו לית ומלא וכ"כ הר"מה ז"ל על זה מלא דמלא כתיב מלא וא"ו ויו"ד **משארתם** בצרות חסר וא"ו כתיב מסניהו **שאר** מנחותכם חסר וא"ו כתיב וכל **שאר** באורייתא דכותה: **ובכה** מלא ה"א בסוף מידות ושאר אורייתא חסר וכתב רבינו בחיי כי תוספת הה"א ללמדך שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים היתה של חמש מכות: **ובעמך** במאריך בוא"ו: **ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך** בספרים מדוייקים כ"י אין שום פיסקא בין ויעלו הצפרדעים לויאמר ה' אל משה · כמו שהכתוב בפרשה והרו בתשרת הדברות · וכתב א"ה שכן מלא ברוב"ס א' כ"י שהיה מהר"י הלוי ובשנים אחרים כ"י ג"כ וסכן דעת המאירי ע"ש: **הצפרדע** הס"א דלא מאריך בס"ס והלד"י דגושה כמ"ש לעיל על מלת בצפרדעים: **וסרו** מלרע סרא"בע ורד"ק במכלול דף קל"ה · **ומבתיך** השני קבי"ם בגלגל: **החצרת** חסר בהעתק הללי ונספרים מדוייקים והוא חד מן ד' חסר בליש"א וסימן במסר נמ"ג ריש פרשת מסעי והביאה גם כן הר"מה ז"ל ומנחת כהן: **חמרם חמרם** פניהם רפוים יו"ד ודפ' בפלורין אסף שורש **חמרים** מלא בבכורות. גם והביאה כאן בעל מנחת כהן וכ"כ המדפיס כאן בגליון וטעה בפסוק למשות בשני מלא וגם הר"מה תם' כמ"ש:
והיה לכנם בכל ארץ מצרים דין להוד הבר יו"ד וכל' אחר כנים באורייתא דקריה מ"ן דידים נחירק בלא יו"ד בתריה הר"מה ז"ל ובאדיש לפיה קוד.

ידך את עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים׃
ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה׃
ויאמרו החרטמם אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר
דבר יהוה׃ ס ויאמר יהוה אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה
הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח עמי ויעבדני׃ כי אם אינך משלח את
עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם
האדמה אשר הם עליה׃ והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי
היות שם ערב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ׃ * ושמתי פדת בין עמי ובין עמך שש
למחר יהיה האת הזה׃ ויעש יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ
מצרים תשחת הארץ מפני הערב׃ ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר לכו זבחו לאלהיכם
בארץ׃ ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן נזבח
את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו׃ דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו ליהוה
אלהינו כאשר יאמר אלינו׃ ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם
במדבר רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי׃ ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך
והעתרתי אל יהוה וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסף פרעה התל לבלתי
שלח את העם לזבח ליהוה׃ ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל יהוה׃ ויעש יהוה כדבר
משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד׃ ויכבד פרעה את לבו גם בפעם
הזאת ולא שלח את העם׃ * פ
ט ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר יהוה אלהי העברים שלח את
עמי ויעבדני׃ כי אם מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם׃ הנה יד יהוה הויה במקנך אשר
בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד׃ והפלה יהוה בין מקנה
ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר׃ וישם יהוה מועד לאמר
מחר יעשה יהוה הדבר הזה בארץ׃ ויעש יהוה את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה
מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד׃ וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל
עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם׃ פ
ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה
לעיני פרעה׃ והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח
אבעבעת

טו והיה **לכנם** חסר יו"ד כתיב כי נחסר מלאכת החרטומים [illegible] יותר משאר המכות והוא שאמרו רז"ל שאין השד יכול לבראות בפחות מכשעורה ... כל **עפר הארץ** ... וסימן כמשה כאן במסורת : **ויאמרו החרטמים** ... ירושלמי החרטמם ... חסר יו"ד ... **ויאמר ה' אל משה** ... פרעה ... ובית עבדיו ... **ובכל ארץ מצרים** ה' דמסתיין ... **את הדבר** ... **ממחרת** ... **לאבק** ... [illegible]

אבעבעת

אבעבעת בכל־ארץ מצרים: ויקחו את־פיח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק אתו משה
השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה: ולא־יכלו החרטמים לעמד לפני משה מפני
השחין כי־היה השחין בחרטמם ובכל־מצרים: ויחזק יהוה את־לב פרעה ולא שמע אלהם
כאשר דבר יהוה אל־משה. ס ויאמר יהוה אל־משה השכם בבקר
והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה־אמר יהוה אלהי העברים שלח את־עמי ויעבדני: כי
בפעם הזאת אני שלח את־כל־מגפתי אל־לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני
בכל־הארץ: כי עתה שלחתי את־ידי ואך אותך ואת־עמך בדבר ותכחד מן־הארץ: ואולם
שביעי בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את־כחי ולמען ספר שמי בכל־הארץ: * עודך
מסתולל בעמי לבלתי שלחם: הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד אשר לא־היה כמהו
במצרים למן־היום הוסדה ועד־עתה: ועתה שלח העז את־מקנך ואת כל־אשר לך בשדה
כל־האדם והבהמה אשר־ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עלהם הברד ומתו: הירא
את־דבר יהוה מעבדי פרעה הניס את־עבדיו ואת־מקנהו אל־הבתים: ואשר לא־שם לבו
אל־דבר יהוה ויעזב את־עבדיו ואת־מקנהו בשדה: פ
ויאמר יהוה אל־משה נטה את־ידך על־השמים ויהי ברד בכל־ארץ מצרים על־האדם ועל־
הבהמה ועל כל־עשב השדה בארץ מצרים: ויט משה את־מטהו על־השמים ויהוה נתן
קלת וברד ותהלך־אש ארצה וימטר יהוה ברד על־ארץ מצרים: ויהי ברד ואש מתלקחת
בתוך הברד כבד מאד אשר לא־היה כמהו בכל־ארץ מצרים מאז היתה לגוי: ויך הברד
בכל־ארץ מצרים את כל־אשר בשדה מאדם ועד־בהמה ואת כל־עשב השדה הכה הברד
ואת־כל־עץ השדה שבר: רק בארץ גשן אשר־שם בני ישראל לא היה ברד: וישלח
פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם יהוה הצדיק ואני ועמי הרשעים:
העתירו אל־יהוה ורב מהית קלת אלהים וברד ואשלחה אתכם ולא תספון לעמד: ויאמר
אליו משה כצאתי את־העיר אפרש את־כפי אל־יהוה הקלות יחדלון והברד לא יהיה־עוד
למען תדע כי ליהוה הארץ: ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני יהוה אלהים:
והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל: והחטה והכסמת לא נכו כי
מפטיר אפילת הנה: () ויצא משה מעם פרעה את־העיר ויפרש כפיו אל־יהוה ויחדלו הקלות והברד
ומטר לא־נתך ארצה: וירא פרעה כי־חדל המטר והברד והקלת ויסף לחטא ויכבד לבו
הוא ועבדיו: ויחזק לב פרעה ולא שלח את־בני ישראל כאשר דבר יהוה ביד־משה: פ פ פ

הפטרת וארא ביחזקאל כח כה אמר ה׳ בקבצי עד ולך אתן פתחון פה בתוכם * והאיטליאני מוסיפין ומתחילין
ולא יהיה עוד לבית ישראל

י ויאמר יהוה אל־משה בא אל־פרעה כי־אני הכבדתי את־לבו ואת־לב עבדיו למען שתי
אתתי אלה בקרבו: ולמען תספר באזני בנך ובן־בנך את אשר התעללתי
במצרים

אבעבעת בי״ת ראשונה רפה וכן חברו שכמוך: אל לבך הבי״ת בשוא חזקוני: הוסדה לא מפיק ה״א ע״פ המסורה וכ״כ רד״ק ביחזקאל סימן י״ג ובמכלול דף ל״ב ובשרשים: ותהלך אש במקף ועיין מ״ש ביהושע סימן ו׳: אשר לא בהלשא לא בקדמא: ולא תספון עיין מ״ש על לא תספון לשוב בדרך הזה עוד בס׳ שופטים סימן י״ן: לעמד בתיקון ס״ת ישן לעמד פ״א לעמוד וכן במפרח ע״כ ויש להוכיח בזוא חסר ממה שאכתוב בעזילה פי׳ מ׳ בס״ד יוד כתב הר״מה לעמד לפני משה חסר וא״ו בתיב וכל לעמד באורייתא דכותא חסר: הקלות יחדלון בספק הללי הקלות מלא וא״ו אחריה ירושלמי הקלת ע״כ. ובכל הספרים מלא וא״ו בתראה וכן הקלות והברד שבסמוך וכ״כ הר״מה על בנים מלו ב׳ בסיבין חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה באורייתא וכן הוא במסורת תוך ו׳ המכתובים בן חסר וא״ו קדמאה וסימן במכר במבדו בזהב תלים כ״ב:

פרשת בא בתורה

מבלך

במצרים ואת־אתתי אשר־שמתי בם וידעתם כי־אני יהוה׃ ויבא משה ואהרן אל־פרעה
ויאמרו אליו כה־אמר יהוה אלהי העברים עד־מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני׃
כי אם־מאן אתה לשלח את־עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך׃ וכסה את־עין הארץ ולא
יוכל לראת את־הארץ ואכל ׀ את־יתר הפלטה הנשארת לכם מן־הברד ואכל את־כל־העץ
הצמח לכם מן־השדה׃ ומלאו בתיך ובתי כל־עבדיך ובתי כל־מצרים אשר לא־ראו אבתיך
ואבות אבתיך מיום היותם על־האדמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה׃ ויאמרו עבדי
פרעה אליו עד־מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את־האנשים ויעבדו את־יהוה אלהיהם הטרם
תדע כי אבדה מצרים׃ ויושב את־משה ואת־אהרן אל־פרעה ויאמר אלהם לכו עבדו את־
יהוה אלהיכם מי ומי ההלכים׃ ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו
ובבקרנו נלך כי חג־יהוה לנו׃ ויאמר אלהם יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואת־
טפכם ראו כי רעה נגד פניכם׃ לא כן לכו־נא הגברים ועבדו את־יהוה כי אתה אתם
שני מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה׃ * ס ויאמר יהוה אל־משה
נטה ידך על־ארץ מצרים בארבה ויעל על־ארץ מצרים ויאכל את־כל־עשב הארץ את כל־
אשר השאיר הברד׃ ויט משה את־מטהו על־ארץ מצרים ויהוה נהג רוח־קדים בארץ כל־
היום ההוא וכל־הלילה הבקר היה ורוח הקדים נשא את־הארבה׃ ויעל הארבה על כל־
ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו לא־היה כן ארבה כמהו ואחריו לא
יהיה־כן׃ ויכס את־עין כל־הארץ ותחשך הארץ ויאכל את־כל־עשב הארץ ואת כל־פרי
העץ אשר הותיר הברד ולא־נותר כל־ירק בעץ ובעשב השדה בכל־ארץ מצרים׃ וימהר
פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם׃ ועתה שא נא חטאתי
אך הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר מעלי רק את־המות הזה׃ ויצא מעם פרעה ויעתר
אל־יהוה׃ ויהפך יהוה רוח־ים חזק מאד וישא את־הארבה ויתקעהו ימה סוף לא נשאר
ארבה אחד בכל גבול מצרים׃ ויחזק יהוה את־לב פרעה ולא שלח את־בני ישראל׃ פ
ויאמר יהוה אל־משה נטה ידך על־השמים ויהי חשך על־ארץ מצרים וימש חשך׃ ויט
משה את־ידו על־השמים ויהי חשך־אפלה בכל־ארץ מצרים שלשת ימים׃ לא־ראו איש
את־אחיו ולא־קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל־בני ישראל היה אור במושבתם׃ *
ויקרא פרעה אל־משה ויאמר לכו עבדו את־יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם־טפכם ילך
עמכם׃ ויאמר משה גם־אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו׃ וגם־
מקננו

בגבלך ג׳ מלאים וא״ו באורייתא וסימן נמסר במסרה גדולה ס׳ וארא ואין זה מהם וכתב הר״מה ז״ל עליהם · הלין ג׳ מלאים ושארא אורייתא בין דקרי בשית בין דקרי בסגול חסר וא״ו כתיב ואית חד דפליגי ביה נוסחי · הנני מביא מחר ארבה בגבולך אית תרין נוסחי דכתיב ביה מלא וארבעה דכתיב ביה חסר ואחרי רבים להטות · ועוד דמסורתא מסייעא לרובא : ובתי כל הכ״ף רפה בשניהם : מי ומי ההלכים חסר וא״ו בכל ספרי דיוקני וכן כתב הר״מה ז״ל גם כל ההלכים חסר וא״ו ומלא יו״ד כתיב וכל ליסנא דהלכים באורייתא דכותיה בר״ח מלא וא״ו וסימן כרי ולט הולכים לסוריך מבריתה : ובזקנינו מלא יו״ד אחר הנו״ן בכל ספרים מדוייקים ולא כמאירי שנסתפק בו · ולא כמ״ש בתיקון ס״ת ישן ובזקניו במפתח ובזקננו ולא כמנחת כהן שכתב בנערנו ובזקננו חסר יו״ד שנים מלא בנערנו מלאן יו״ד בכל הספרים וכ״כ הר״מה ז״ל ויאמר משה בנערינו מלא יו״ד כתיב · ובזקנינו נלך מלא יו״ד בין תרין נונין כתיב בנוסחי דיקי ואית דאסרין עליה לית כותיה וחסר ומסתברא דטעותא הוא עד כאן לשונו : ובבנותינו בהעתק הללי ובבנותינו · ירושלמי ובבנותנו · ובספר זנבוק חסר יו״ד עכ״ל · גם בספרים שלנו חסר וכן הוא במנחת כהן והכי קייל כר״מה ז״ל ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך דין לחוד חסר יו״ד ומלא וא״ו וכל ליסנא באורייתא דכותיה חסר וא״ו ומלא יו״ד : מבקשים הק״וף רפה : רוח קדים בת״קף היה כן מלעיל שהקדמא בס״א : יהיה כן הכ״ף בדגש : ויצא מעם פרעה במכת הארבה לא נאמר ויצא משה כמו שנאמר ברוב שאר המכות וסימן מלך אין לארבה פי׳ משה נקרא מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך : במושבתם מלא וא״ו קדמאה בהעתק הללי ובכל ספרים כתיבת יד מדוייקים ובמסורת ב״י ב׳ וסימן היה אור · ואת כל מריבם במושבתם דטעות וגם הוא מלא וא״ו קדמאה וכן כתב הר״מה ז״ל למשבתם דאלוף מגדיאל חסר דחסר כתיב ותרין בליסנא מלאים חד וא״ו קדימאה לסי״ן וסימן היה אור במושבתם · ואת כל מריבים במושבותם דמדין · ומסיר עליהם תרין כתיבין כן : ויקרא פרעה הפ״א רפה : גם הגי״מל בדגש :

פנים חמצו' מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את יהוה אלהינו ואנחנו לא נדע מה-
נעבד את יהוה עד באנו שמה: ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם: ויאמר
לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תסף ראות פני כי ביום ראתך פני תמות: ויאמר משה
כן דברת לא אסף עוד ראות פניך: *
פ
יא ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה
כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה: דבר נא באזני העם וישאלו איש ׀ מאת רעהו ואשה
מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב: ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים גם ׀ האיש משה
רביעי גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: * ס ויאמר משה
כה אמר יהוה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור
פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה: והיתה
צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף: ולכל ׀ בני ישראל
לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל:
וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא
ויצא מעם פרעה בחרי אף: ס ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה
למען רבות מופתי בארץ מצרים: ומשה ואהרן עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה
יב ויחזק יהוה את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: * ס ויאמר יהוה
ד אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם
לחדשי השנה: דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה
לבית אבת שה לבית: ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו
ח במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על השה: שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן
הכבשים ומן העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו
אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזת ועל המשקוף
על

יא נעבד חסר: אל תסף עיין מ"ש כרים ואתחנן: ראתך פני הפ"א רפה: בשלחו קדמא כס"ן: גרש סני"מל לגיטה וכן גם האיש וכן גדול: אשר כמהו לא נהיתה וכמהו ב' סבירין כמוה בענין: וכמהו לא תסף עיין מ"ש בתמוס ס': לא יחרץ כלב לשנו במדרש לקח טוב לשנו כתיב חסר וא"ו כלומר לא יזיקם בשנו ולא בלשונו ע"כ ואע"ג דכל לשנו באורייתא דכותיה חסר חזינא למיכתביה משום דמלאכת שמים היא: צא אתה בנוסח א' מאותיות רבתות כד"י צא רבתי · וכן בתיקון ס"ת ישן ואינו כן בשאר ספרים ועיין מ"ש בישעיה כ"ד: מעם פרעה מאריך במ"ס: לא
יב ישמע אליכם פרעה בהעתק הללי אלכם ירושלמי אליכם עכ"ל · ובכל הספרים מלא כי לא נמנה במסורת עם ו' חסר בתורה שנמסר סימנם בפרשת מקץ וכמוהם כתבם הר"מה ז"ל ופסוק ולא ישמע אלכם פרעה הנז' במסורת הנז' הוא בפ' וארא: ונתנו על שתי המזוזות כל מזוזת דוחלה שמות חסר וא"ו בתרא ומלא וא"ו קדמאה והלאת אינין בהאי פרשה דבא ודשמע ישראל חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתרא: דוסים אם שמע מלא דמלא וכמ' ואתחנן בשמע ישראל כתב רש"י ז"ל מזוזת כתיב שאין צריך אלא א' · וכן דביאו ר' אליה המדקדק בס' מסורת המסורת בדיבור חמישי בשם הגמ' וכתב שמלכו פעמים רבות שהגמרא חולקת על המסרה שלנו כגון ולכבי הפלגשים שכתב רש"י ז"ל חסר כתיב והוא מלשון בראשית רבה שהוא כנגד המסורת כי נמסר עליו ב' מלאים דעלאים · וכן ביום בלות משה · אמרו במדרש כלת כתיב כת"ש סם ונמסר עליו לית מלא עכ"ל · ובכתה פ' בנות עכ"ופ ע"פ והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו פ' מצורע · אמרינן התם והנשא כתיב חסר וא"ו וכתבו התוספות תימא דבמסורת הוא מלא מיהו מצינו שהמסורת חולקת על הגמרא במסכת שבת גבי בכי עלי מעבירים כתיב ובמקראות שלנו כתיב מעבירים מלא עכ"ל · וכן הביא דבריהם מה"רר יודא מינץ בתשובותיו סימן ח' · ועיין מ"ש שם בשמואל א' ב' ובפ' מצורע ע"פ והנושא הנ"ל ובעל א"ת בפ' ואתחנן השיג על דברי ר' אלייה שלוי בהקדמה החרונית לס' מסורת המסורת וגם על מ"ש המגיה בהקדמת מק"נ ועל פי' רש"י על התורה שהבאתי לעיל · וגם בפירושו לסוגיית הגמ' דפ' הקומץ רבה והאריך הרבה · סוף דבר טרח טורח גדול ליישב דברי רש"י ז"ל על התורה ע"פ מסכים לגמ' בעל לקח טוב שאין צריך לקבוע על שתי המזוזות אלא מזוזה א' כך פרש"י ובמנחות פ' הקומץ תניא שומע אני וכו' עד שיפרוט לך הכתוב שתים עכ"ל · רבה וילקוט פ' ואתחנן רמז תת"מד · אמנם בפי' סוגית הגמ' לע"ד דברי פי תכם חן שלא כפי' רש"י ז"ל וראיה גדולה מצאתי לפירושו מלשון ספרי ובפסיקתא פ' ואתחנן עיין עליו אבל מה שהשיג לר' אליה הלוי אינה השגה שמה שכתוב בהקדמה החרונית הוא לפי דרך רש"י בפי' החומש והמחבר עצמו כתב בדבור חמישי שלפי המסרה הוא מלא אח"כ מצאתי במרדכי להלכות קטנות גירסא אחרת בסוגיית הגמ' ונ"ל מ"ש דר' מאיר מזוזת כתיב א"ע דרבנן מזוזות כתיב ע"כ אולי זאת היתה גירסת רש"י ז"ל בגמ' ומ"ש על התורה שאין צריך אלא אחת היינו פנים א' ודעתו לפסוק כר' מאיר כמו שפסק ג"כ הר"אש ז"ל עוד כתוב במרדכי שהתוספות האריכו שרנה נגירסת הספרים וכר' לר"י עיקר כמו שמצינו בגויל מכורגוכייתא דפ' שמע כתיב מזוזות ופ' והיה אם שמע מזוזות ע"כ · וכן מצאתים בהעתק הללי וכן דעת הרי"ף והרמ"בם וסמ"ג וטו"ר ורבינו ישעיה הראשון וריא"ז וס' התרומה וחבן ירחי והר"מה והמאירי ז"ל · וכן מעידות כל מסורות הדפוס וכ"י בפ' בוא ופ' ואתחנן וגם שבדרש במדרש רות הנעלם מזוזת כתיב מלאותיותיו משמע מות זו וכו' · אינו הפך כוונתינו כי גם אם כתוב מזוזות הדרש
מדרש וכיתא עפי דליא וא"ו מפסיק בין זו;

מנין המצו' ו עַל־הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם׃ וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים
ז יֹאכְלֻהוּ׃ אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־
ח מלעיל קִרְבּוֹ׃ וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃ וְכָכָה תֹּאכְלוּ
רש"ן אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה׃
וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־
אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה׃ וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם
וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יִהְיֶה בָכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וְהָיָה
הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּחָגֻּהוּ׃ שִׁבְעַת יָמִים
ט מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְּׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי ׀ כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד־יוֹם הַשְּׁבִעִי׃ וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה
לָכֶם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
י וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃ בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב׃ שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם
כִּי ׀ כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ כָּל־מַחְמֶצֶת
יב לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת׃ * פ
המיש' וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח׃
פרשה ליום ראשון של וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר־בַּסַּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן־
פסח שחל בחול הַדָּם אֲשֶׁר בַּסָּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר׃ וְעָבַר יְהוָה לִנְגֹּף אֶת־מִצְרַיִם
וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא
ושני שלא' אֶל־בָּתֵּיכֶם לִנְגֹּף׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחָק־לְךָ וּלְבָנֶיךָ עַד־עוֹלָם׃ * וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ
של פסח אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת׃ וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ

אליכם

על הבתים אשר יאכלו חד מן ג' הבתים בקרי טעמי וסימנהון במסרה במ"ג ועיין פ"ב ן' עזרא: **והנתר ממנו** כל לישנא דנותר באורייתא מלא בר מן דין דהוא חסר: **וככה תאכלו אתו.** כתב רד"ק בשרש ככה שבמסור' כתב עליו לית כותי' מלרע וכן העתיק דבריו בעל מכלל יופי אבל מה"רר אשר פרוינצאלי ז"ל כתב ז"לם ובמסורת שאצלנו בדפוס וגם בכ"י כתוב עליו ב' וחברו בנחמיה ה' י"ב וככה יהיה נעור וריק והוא מלעיל. מכל מקום וככה תאכלו אתו מלעיל וכן מצאתי עליו בספרים ישנים שתי זרקאות להורות שהוא מלעיל כי הזרקא תמיד בסוף המלה והקדימו לה האחרת להורות על קריאת המלה שהיא מלעיל כזה וְכָכָה עכ"ל. וגם בעל רב פעלים בשער המלי' הביא מסרה הנזכרת ואח"כ כתב ואם כן הקורא וככה תאכלו אותו מלרע טועה מדרך השכל כי הה"א נוספת שכך חז"ל נשתמשו הרב' בלשון כך וכך ודומה לו במשקלו אן הלכתם עד אן תמלל שה שנבואתם בה"א נוספ' רובם מלעיל אנה הלך דודך. אנה פנה דודך. עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי וב' מהם בנמצאים דרך זרות מלרע כבר העיד בעל המסורת עליהם שהם אנה אנחנו עולים. אנה אלך מרוחך. ועל אלה ב' וככה היה לו לומר ב' א' מלעיל וא' מלרע כמו שהעיד על מלת יאבד ב' א' מלעיל יאבד יום אולד בו. ואחד מלרע יאבד לב המלך והשרים. ולא יקרך לבך לקרות וככה מלרע בעבור הזרקא שבאות האחרונה כי כן מנהג הזרקא והפשטא והסגולה לבא כל א' מהם בסוף תיבה אפילו בתיבה מלעיל וכן תלשא בראש התיבה אפילו בתיבה מלרע תבקשם וכן תמצאם ע"כ. ורוב דבריו אלה העתיקם בעל לוית חן בשער ט' פ' ה' בביאור המלות המתחילות מב"ף והסכים לדבריו ועיין מ"ש בסוף פ' ויצא על ואם אתה: **מתניכם חגרים** שהרב ריקאנטי כתב שמלת חגרים חסר יו"ד. ובעל הלבושים בס' אור יקרות פי' דבריו שר"ל חגור בהם כלומר בהם וכן פי' בס' בראשית ע"פ ויעשו להם חגרת. ואולם בכל הספרים מלת חגרים חסר וא"ו ומלא יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל: **חגרים** בזקף קטון בס"ס: **וחגתם** הגימ"ל דגושה וכן [illegible] ומסורתא ופרי דילן פליגי בתרוויהו. ועיין עוד [illegible] **תחגהו:** **שבעת ימים מצות תאכלו** בס' הזוהר אמר ר"ש מצת כתיב [illegible] מ"ש בפ' בהעלותך: **תשביתו שאר** חסר וא"ו וכולהון דכוותיה. ונדרש בלקח טוב [illegible]: **אבל** חסר וא"ו על פי המסורת [illegible] **מיום הראשון** חסר וא"ו [illegible] **המצות** [illegible] **בערב תאכלו מצת** חסר וא"ו [illegible]

בגנגז

מנין המצו׳ אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: ואמרתם זבח־פסח הוא ליהוה אשר פסח על־בתי
בני־ישראל במצרים בנגפו את־מצרים ואת־בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: וילכו ויעשו
ששי ושלישי לא׳ בני ישראל כאשר צוה יהוה את־משה ואהרן כן עשו: * ס ויהי בחצי הלילה
של פסח ויהוה הכה כל־בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על־כסאו עד בכור השבי אשר בבית
הבור וכל בכור בהמה: ויקם פרעה לילה הוא וכל־עבדיו וכל־מצרים ותהי צעקה גדלה
צ׳ רגושה במצרים כי־אין בית אשר אין־שם מת: ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך
עמי גם־אתם גם־בני ישראל ולכו עבדו את־יהוה כדברכם: גם־צאנכם גם־בקרכם קחו
כאן חולקין הקריאה כאשר דברתם ולכו וברכתם גם־אתי: * ותחזק מצרים על־העם למהר לשלחם מן־הארץ כי
בשח׳ בשב׳ אמרו כלנו מתים: וישא העם את־בצקו טרם יחמץ משארתם צררת בשמלתם על־שכמם:
ובני־ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי־כסף וכלי זהב ושמלת: ויהוה נתן את־
חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את־מצרים: * פ
רביעי לא׳ של פסח ויסעו בני־ישראל מרעמסס סכתה כשש־מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף: וגם־ערב
רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ויאפו את־הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת
כאן חולקין הקריאה מצות כי לא חמץ כי־גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם־צדה לא־עשו להם: * ומושב
בשח׳ בשב׳ בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ויהי מקץ שלשים
שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל־צבאות יהוה מארץ מצרים: ליל
שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא־הלילה הזה ליהוה שמרים לכל־בני
ישראל לדרתם: * פ
יג
חמשי לא׳ של פסח ויאמר יהוה אל־משה ואהרן זאת חקת הפסח כל־בן־נכר לא־יאכל בו: וכל־עבד איש מקנת־
יד טו טז כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: תושב ושכיר לא־יאכל בו: בבית אחד יאכל לא־תוציא
מן־הבית מן־הבשר חוצה ועצם לא־תשברו־בו: כל־עדת ישראל יעשו אתו: וכי־יגור
אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל־זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל־ערל
יז לא־יאכל בו: תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: ויעשו כל־בני ישראל כאשר
ע״כ לא׳ של צוה יהוה את־משה ואת־אהרן כן עשו: ס ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה
פסח את־בני ישראל מארץ מצרים על־צבאתם: * פ
יג יח
שביעי וידבר יהוה אל־משה לאמר: קדש־לי כל־בכור פטר כל־רחם בבני ישראל באדם ובבהמה
פרש׳ יום א׳ לי הוא: ויאמר משה אל־העם זכור את־היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי
ח״ה של פסח׳
יט בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: * והיה
ע״כ ללוי של ח״ה כי־יביאך יהוה אל־ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך
ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את־העבדה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצת
כ וביום השביעי חג ליהוה: מצות יאכל את שבעת הימים ולא־יראה לך חמץ ולא־יראה
כא לך שאר בכל־גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי

ממצרים

בנגפו בפ״א בדגש: הבה כל כל רפה: קומו צאו חד מן ה׳ דגשים כתר יהו״א כלא מנטל וסימן כסדר במסורת דכ״אל פ׳: מרעמסס כסתא
פתח הרי״ש וסות תחת הע״ין נ׳ עזרא ועיין מ״ש על זה בסוף ס׳ וינס וריס ס׳ סמות: עגת הג״ימל רפה וכתב הר״מה ז״ל לוסי ויעשי עגות חסר וא״ו
קדמאה ומלא ות״ו בתראה כתיב ודכותא ועשו אתו עגות דשטו העם ולקטו ׳ והל חסר דחסר עגת מצות כי לא חמץ ואסר עליה לית כותיה חסר
דחסר מכלל דשאר אורייתא לאו חסר דחסר כתיבי ואית נוסחי דכתיבי בהון עגות דשטו העם חסר דחסר וסיכומא הוא דמסורת דעגת מצות פליגא
עלייהו ורובא דנוסחי דיוקי כמו במסורת סלקי: ליל מלא י״וד בכל הספרים לאפוקי דעת המאירי: ועצם לא כלא מקף באמצע: ועשה פסח
יג פס״א רפה שאין כאן אתי מרחיק: כל דזכר רפה: והיה מלרע בספרתא כי״וד: בחוק הכ״ית בדגש: והיה כי יביאך הראשון אין כאן סוף
פיסקא: והיה כי הב״א רפה:

ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך כי ביד (ג"א מנין המצ')
חזקה הוצאך יהוה ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: פ
והיה כי יבאך יהוה אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך: והעברת כל (שלישי של ח"ה)
פטר רחם ליהוה וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה: וכל פטר חמר (כב)
תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: () והיה כי ישאלך בנך (כג)
מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: ויהי כי (למפטיר)
הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יהוה כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על
כן אני זבח ליהוה כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה
ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ס ס ס

הפטרת בא אל פרעה ירמיה מו הדבר עד ונקה לא אנקך · ולאיטלאני בישעיה יח בעת ההיא יובל שי עד ונחלהי ישראל

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא (פרשה ליום שביעי של פסח)
כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: ויסב
אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים: ויקח משה
את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם
והעליתם את עצמתי מזה אתכם: () ויסעו מסכת ויחנו באתם בקצה המדבר: ויהוה (ע"כ לכהן ולוי בשחל פסח בשב')
הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם (ע"כ ללוי)
ולילה: לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: * () פ (ולוי לו' של פסח)

למועדה מלא וא"ו כמו למו עדה שפי מלות עדות היא לישראל שהם ה' נקרא עליהם: יבאך השני חסר יו"ד והוא חד מן מלין דחסר יו"ד בלישן ביאה וסימן נמסר במ"ג ירמיה י"ח וטעה המדפיס לכתוב ובאך כו"או ובגיליון יבאך ק' שאין כאן קרי וכתיב כלל גם במסרה ריש ד"ה לא נמנה עם מלין דכתיבי ו"או נרים תיבותא וקריין יו"ד וכן הכריע מוה"רר יעקב לבית לוי בתשובותיו סי' י"ד ופי' ספיר מ"ש מוהר"י קארו ז"ל בטור א"ח סי' ל"ב בשם הר"י אלכסנדרי וכ"כ הר"מה ז"ל יבאך א' ליתוד באורייתא חסר יו"ד תכיינא דעביינא החסר וסימן והיה כי יבאך ה' ט' ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך · דשארא מלאים כתיבי ועיין מ"ש רבינו בחיי: והעברת במאריך או במירכא לנסוף לא בסביר: כל רפה: חמר חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים וכ"כ הפוסקים ומנחת כהן וכן נמנה במסורת בכלל החסרים במ"ג פ' ויחי ובחלומות דבר סדיא פ' הרואה א"ל רבא וא"ו דפטר חמור גחיט בתפילך ופי' רש"י שהוא חסר וא"ו ובתפילין של רבא כתבו הסופר מלא וא"כ מחק הו"או פי' גהים מחיק עכ"ל · והביאו ב"כ פ' התרומה ובעירוך ע' גחט גרים פטר חמור גחיט מתפילך · ופי' חסר מתפילך מדבריו משמע שצריך לכתבו מלא ובתפילין של רבא כתבו הכותב חסר ע"כ ופי' רש"י ז"ל עיקר וכן פי' הר"מה ז"ל שהכית ד' בליפנא לחמר חסרים וא"ו באורייתא ואחד מהם וכל פטר חמר דתפילין וא"כ כתב והכית דגרסי' בפ' הרואה א"ל וא"ו דפטר חמר גחיט מתפילין עיין רבא נאסכת דגחיט לא למתיה דתיבא וא"ו בפטר חמר דתפילין אלא למימרא למעיקר' טעה ספרא דכתביה מלא והדר מתקיה לגויה ואתקין: יד נרכינע: ויהרג יש ספרים שהוא מלא כו"או אחר הרי"ש אבל נראה שהוא חסר מדאמרי' בקומץ רבא רמי איפסיקא ליה כרעא דו"או ויהרג בנוקבא פי' וא"ו אירע במקום נקב ונראה כמין יו"ד אתא לקמיה דר' זירא א"ל זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טיפש פי' דאי חכים מבין שמחרף הוא לומר ויהרג כלפי מעלה ואומר ויהרג אי קרי ויהרג כשר · ואי לא ייהרג הוא ופסול ופר"י מכאן משמע ויהרג חסר דלא וא"ו בין רי"ש לגימ"ל ע"כ באגודה ועיין ג"כ בארדכי פ' הקומץ וכן במסורת ד' מלאין בלשון הריגה וכל שריה אהרוג דעמוס עם להרוג כי נגברנו אני ועמי להשמיד ולהרוג והרוג דסוכאיהם ולא קחשיב ויהרג דהכא שמע מינה דהוא חסר וכ"כ ס' התרומה והר"מה ז"ל: ה' כל בכור מלא כל דגושה מדין מפיק ואין פסיק בין ה"א למלא כל כמו שנמצא באיזה ספר ועיין בכלל שהכתוב בתילים מזמור ב' בס"ד: מבכר חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים והוא חד מן ב' חסרים ע"פ המסורת וחברו ויהי בחצי הלילה דפרשה וכ"כ הפוסקים והר"מה ז"ל ובעל מנחת כהן: והיה לאות על ידכה כתב הר"מה ז"ל והיה לאות על ידכה כ"ף כפופה ומלא ה"א בתראה ושארא אורייתא חסר ה"א ע"כ · וכן במסו' דילן כפו' כאן ידכה לית כתיב כן והוא חד מן כ"א מלין דכתי' כה' בסוף תיבותא ובמס' רבתא פרים בהדיא והיה לאות תכיינא ואהא דריש רב אשי בפ' הקומץ רבה ידכה יד כהה וכ"כ רש"י בפי' התורה בפ'קדש לי כל בכור על ידך שמאל לפי ידכה מלא בפ' שניה לדרוש בה שהיא כהה ויש לתמוה על ספר הזוהר דמייתי הך דרשא בפ' ואתחנן גבי וקשרתם לאות על ידך ולפי מ"ש בס' תילים מזמור מ"ו ומזמור פ"ג אין לתמוה על זה עיין שם: ומ"ש בפר' ואתחנן · אבל בריקאנטי מייתי הך דרשא הכא ועיין שערי אורה דף י' ורבינו בחיי: ולטוטפת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנינא כמ"ש בפ' עקב:

פרשת בשלח

כי קרוב הכ"ף דגושה · אלהים | דויסב בפסק מלכל הדרגא: דרך בדגש: וחמשים השי"ן רפה בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוס קדמון והוא הפר וא"ו אחר המ"ם ע"פ המסורת ובמכילתא וחמשים עלו א' מחמשה · וי"א א' מחמשים וי"א א' מחמש מאות וכו' · ובירושלמי פ' במה אשה מלמד שהיו מזויינים בחמשה מיני זיין וכו' · וכתב רבינו בחיי וחמשים כתיב חסר וא"ו ללמדך שהתורה שניתנה לחמשים יום היתה תכלית מה שעלו בני ישראל מארץ מצרים · ועוד יש בו רמז לחמשים פעמים שנזכרה יציאת מצרים בתורה עכ"ל ועיין עוד בבעל הטורים: ויקח הק"וף דגושה: מסכת חסר ג"כ וא"ו בתראה בכל ספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכן עיקר כי לא נמנה במ"ג עם המלאים והסימן נמסר גם בפרשת וישלח בא"ב ועיין מ"ש בפ' אמור וזה לך גם לשון הר"מה ז"ל · ולמקנהו עשה סכת דוישלח חסר דחסר כתיב ומסר עליה כל סכת בסכת מסכת הסר דחסר בר מן ב' מלאי וא"ו בתראה וסימן כי בסכות הושבתי דאמר · על כן קרא שם המקום סכות דוישלח · ויעקב נסע סכתה חסר וא"ו כתיב ודכותא ויסעו בני ישרא מרעמסס סכתה חסר וא"ו והסכות י"א לחוד באורייתא חסר דחסר וסימן חג הסכת תעשה לך שבעת ימים וכל שאר הסכת באורייתא מלא וא"ו תניין: לנחתם

יד וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל
ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו על-הים: ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ
סגר עליהם המדבר: וחזקתי את-לב-פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל-חילו
וידעו מצרים כי-אני יהוה ויעשו-כן: ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה
ועבדיו אל-העם ויאמרו מה-זאת עשינו כי-שלחנו את-ישראל מעבדנו: ויאסר את-רכבו
ואת-עמו לקח עמו: ויקח שש-מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על-כלו: ויחזק
שני יהוה את-לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה: *
ושלישי לו׳ של פסח וירדפו מצרים אחריהם וישיגו אותם חנים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי
החירת לפני בעל צפן: ופרעה הקריב וישאו בני-ישראל את-עיניהם והנה מצרים נסע
אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה: ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים
במצרים לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: הלא-זה הדבר
אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את-מצרים כי טוב לנו עבד את-
מצרים ממתנו במדבר: ויאמר משה אל-העם אל-תיראו התיצבו וראו את-ישועת יהוה
אשר-יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם:
יהוה ילחם לכם ואתם תחרשון: * פ

שלישי ורביעי לו׳ של פסח ויאמר יהוה אל-משה מה-תצעק אלי דבר אל-בני-ישראל ויסעו: ואתה הרם את-מטך
ונטה את-ידך על-הים ובקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה: ואני הנני מחזק את-
לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל-חילו ברכבו ובפרשיו: וידעו מצרים כי-
אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל
וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין
מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את-הלילה ולא-קרב זה אל-זה כל-הלילה: ויט משה
את-ידו על-הים ויולך יהוה את-הים ברוח קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה ויבקעו
המים: ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: וירדפו
מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל-תוך הים: ויהי באשמרת הבקר
וישקף יהוה אל-מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים: ויסר את אפן
מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים:

פ

רביעי וחמישי לו׳ של פסח ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו:
ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה
את-מצרים בתוך הים: וישבו המים ויכסו את-הרכב ואת-הפרשים לכל חיל פרעה

הבאים

יד אין כל״מד מאריך: לאמר הל״מד דגושה · ויגד הגי״מל דגושה: ויאסר הא״לף נחה בשוא לבדו מכלול דף קי״ד ועיין מ״ש במקץ ע״פ ויאסר אתו לעיניהם: ויאסר הנ״ל בלא מאריך כי״וד ובלא דגש בס״מך: ושלשם בהעתק הללי וכלכים ירושלמי וכלכם ואומר המסרה לית חסר דחסר מב״ל· וכן נמסר אליו חסר דחסר במסורת הדפוס וכ״י · גם הר״מה ז״ל כתב ומנחר שלשיו חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד תניין ושלשם על כלו חסר דחסר כתיב: כלו כן כתיב בוא״ו כי לא נמנה עם הכתובים ה״א בסוף תיבה וסימן נמסר במ״ג שמואל ב ב · ובזוהר דשיר השירים נראה שהוא בה״א ובעל א״ת נדחק לפרשו ולא כמחוור אבלי ובכר הודעתי פעמים רבות דקים לן כמסורת: ויחזק ה׳ רביע על ה׳: והנה בלא מק״ף: המבלי בת: רבי יונה על פי ספר ירושלמי אשר כמך עליו כי הה״א בפתח לבדו וכן מצאתי בס׳ א׳ כ״י ורד״ק כתב במכלול שבכל הספרים המדוייקים בשוא ופתח ועיין סף דף כ״ח וכן בעל שערי לורוב סזה הירושלמי הוא הספר אשר כמך עליו ר׳ יונה המדקדק כמו שהעיד עליו רד״ק · ואולי הוא הספר שהביא בן אשר שהיה בירושלם ימים רבים וכמ״ש הרמ״בם בפ״ח מהלכות ס״ת עכ״ל · ועיין מ״ש בתהלים ק״מ ע״פ מאוויי רשע וגם״ם יש מאריך בה״א כמ״ש במלכים ב׳ א׳ וד׳ הם במסורת: מצרים הסמוך לממתנו הריש בפתח: כי אשר ראיתם ה׳ סבירין כאשר וקריכן אשר וסימן במ״ג פרשת כו: ה׳ ברכבו ובפרעה הבי״ת בפרעה דגושה: לקרבה כ״כ: ויאמר מצרים במסורת חשיב ליה בהדי י״ב דסבירין ויאמרו ועיין מ״ש בסוף פרשת מטות:

הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בספר תורה בראש עמוד
בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם׃ וַיּוֹשַׁע סימן
יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם ביה שמו
מֵת עַל־שְׂפַת הַיָּם׃ וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃ * פ
טו אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ

לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָּאָה סוּס
וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם׃ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ׃ יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ׃ מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר
שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף׃ תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ־
אָבֶן׃ יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב׃ וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס
קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ׃ וּבְרוּחַ
אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד
נֹזְלִים

הגהת השירה

זכר שנדפסה בעמוד אחד מתחלת הבאים עד קרא וכל השירה כמו שהיא בס' א"א וכן היא בהעתק מדפוס פירארה ובכל ספרי הדפוס לא דקדקו לכתוב שירה זו כהוגן ולכן הצגתי לפניך צורה זו שהביא דעת הר"מבם ז"ל גם כי בספרו כתבו המדפיסים וזהו גם כן דעת הר"מה והמאירי ז"ל · מסכת סופרים תני · ואין חילוק ביניהם רק מעט מזער ואני החזקתי בדעת הר"מה ז"ל בכל פרטיה ודקדוקיה כי כן מצאתי בס"ת ספרדים החשובים והקדמונים וכן כתב סופרי תורנו והסכים הולך ג"כ בדרך ר"ת ז"ל לעבין אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח כמ"ש הר"ן ז"ל סוף פ"ק דמגילה ואולי הוא גם דעת רש"י ז"ל אלא שלדבריו צריך שיהיה לעולם החלק כפלים מן הכתב שהוא קורא לחלק לבינה ולכתב אריח וממסכת סופרים נראה שאפילו בורת שירת עשרת בני המן ומלכי כנען לתיבותא וכן כתב המרדכי בשם הירושלמי וב"ח שירות האחרות שחובה עלינו לכותבם כדין וההלכה וכתב הרי"בם בשסוכותיו סימן רפ"ו אין ספק אלא שבשירה צריך להניח ריוח כשיעור פרשה סתומה דהיינו ט' אותיות וכ"כ הרמ"בם ז"ל בצורת שירת האזינו כל שטה ושטה יש באמצעה ריוח אחר כצורת הפרשה הסתומה עכ"ל · וכ"את סנה על שיעור הריוח אמר כן אלא שבשירת הים בשיטה שיש בה שני אוירין מניח שיעור הריוח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השיטות אזי מניחין באמצעה ריוח א' ואחת מניחין הריוח בשני מקומות וכו' ומדקאמר מניחין הריוח משמע שיש שיעור לו אלא שבאיתה שטה חולק אותו לשני אוירין :
הבאים אחריהם הבאים בראש הדף כי זו היא ה"א של סימן בי"ה ש"מו : לא נשאר בהם עד אחד הא דמסיר בדפוסים לית אורייתא בהם שופטי' גם לא ידענא מאי קאמר דמסירת הכי קא מסיר בס' אורא ובסו שיש ד"ג פסוקים מטעין בהון (א"כ מתחלפין) פרשה· לא נשאר בהם עד א' סיפרא לא נשאר עד אחד · ערוב · לא נשאר אחד : הלכו ביבשה כי"ת ראשונה רפה : בתוך הים והמים להם חמה בילקוט ומכין שאף הים בתחלה עליהם חימה שנאמר והמים להם חמה חמה כתיב ע"כ · אבל במכילתא כתוב ומנין שאף הים בתחלה עליהם חימה שלמעלה הוא חומר והמים להם חמה לית ולא על שלמעלה וכן צריך להגיה בילקוט וזהו לשון הר"מה ז"ל והמים להם חומה דויבאו חומה אל מיקרי חומה אלא חמה ע"כ · ועל פסוק זה כתיב ולא על שלמעלה וכן צריך להגיה בילקוט וזהו לשון הר"מה ז"ל והמים להם חומה דויבאו בני ישראל מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותיה אלא בר מן ג' חסרים וא"ו וסימן להם חמה דיבני ישראל הלכו ביבשה אסר לא חמה לאמיתות דוקס בבית אשר בעיר · אשר אין להם תמה דובני החסרים עכ"ל וכן הוא במסורת הלכו וכתב בעל הטורים חמה כתיב חסר שבק"בה בתחלה עליהם חימה על פסל מיכה שעבר בים והיינו דכתיב ועבר בים כרה ס"ת רמ"ס שהוא בנמט' פסל מיכה ע"כ · ומוסיף אני לומר שזה כרמז במלות ביבשה בתוך הים סופי תיבות מיכה · וכתב רבינו בחיי שדרשו רבותינו והמים להם חומה חמה כתיב חומה חמה לישראל · חמה למצריים וכן דרשו בחילו של סנחריב והיה אור לישראל לאש · אור לישראל אש לסנחריב ע"כ : ויושע ה ביום ההוא את ישראל במדבר רבה ריש פ' ב' ויושע ה' ביום ההוא את ישראל · ויושע כתיב כביכול ישראל נגאלו וכאילו הוא נגאל · ופירש בעל מתנות כהונה ויושע כתיב כלומר כולל לקראתו ויושע ע"כ · משמע דדריש ליה כאלו היה פקיד ויושע בחירק הי"וד · ויותר נראה לי גירסת הספרים דגרסי ויושע כתיב כיהוא מלא וא"ו ע"פ המסורת ודרשינן ליה כאלו היה נקוד ויושע כמו שייסד הפייט לנוחם מלוכה ויושע כמו שכתבתי בישעיה מ"ג אבל שלחתי בבלה · וכן הוא במדרש ילמדנו סוף פרשת אחרי מות וכן הובא בילקוט זכריה רמז תקע"ו בשם מדרש תנחומא : ויאמינו כן כ"ל המאריך בו"או : ישיר במקף : גאה גאה חד מן דגשים בתר יהו"ה כלא מנטל ע"פ המסורת ובסדר הסימן במ"ג דניאל ה' · וכן גאה גאה דותמן להם תריס · ובמסורת אילין זוגין חד דגש וחד רפי וסימן או דרו או בן ידדו כי גאה גאה מי כמכה בשלים ה' מי במכה לקחת לו גוי מקרב גוי פתח לא לו : עזי וזמרת יה הציר"ן בקמץ חטוף מפני דבעות הז"ין שבאין להורות על חסרון פ"ין הפעל וכן נהלת בעזך שבפרשה עזי וזמרת דתלים ודישעיה יב בעזך ישמח מלך (תהלים כ"א) אתה פוררת בעזך ים (תהלים פד) ועיין מ"ם בתהלים מזמור ק"יח : וארממנהו מ"ם ראשונה בשוא לבדו : יכסימו שורק המ"ם תחת חולם וזהו ע"ם רש"י ואין דומה לה במקרא בנקודה שדינה מלא פום פי' בחולם ואמרו המדקדקים שבא כן לזווג הקריאה לקריאת הי"וד : במצולת בהעתק הללי במגלת ירוש' במכלות עכ"ל ובכל הספרים פתוב במצולת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנינא וכן הוא במסורת ובה"רמה ז"ל והכל"י בחולם וכמו כן שנים האחרים הנזכרים במסורת דתהלים פ"ח ודנחמיה ט' הכל"י בחולם לפי שהם במוכרת ובשאוך בשורק כמו במצולות ים (מיכה ז) ועיין עוד מ"ם בתהלים ובנחמיה : גאונך בתיקון ס"ת יש גאונך ס"א גאונך ע"פ : והר"מה כתב בגרסה וברוב גאונך מלא וא"ו כתיב : וברוח אפיך נערמו מים ב' מלאים יו"ד ועיין מה שכתבתי בפ' בראשית על בזעת אפיך חברו : נערמו מים במקצת ספרים במקף וכבון הוא אבלי :

צללו

נֹזְלִ֑ים קָֽפְא֥וּ תְהֹמֹ֖ת בְּלֶב־יָֽם׃ אָמַ֥ר
אוֹיֵ֛ב אֶרְדֹּ֥ף אַשִּׂ֖יג אֲחַלֵּ֣ק שָׁלָ֑ל תִּמְלָאֵ֣מוֹ
נַפְשִׁ֔י אָרִ֣יק חַרְבִּ֔י תּוֹרִישֵׁ֖מוֹ יָדִֽי׃ נָשַׁ֥פְתָּ
בְרוּחֲךָ֖ כִּסָּ֣מוֹ יָ֑ם צָֽלֲלוּ֙ כַּֽעוֹפֶ֔רֶת בְּמַ֖יִם
אַדִּירִֽים׃ מִֽי־כָמֹ֤כָה בָּֽאֵלִם֙ יְהוָ֔ה מִ֥י
כָּמֹ֖כָה נֶאְדָּ֣ר בַּקֹּ֑דֶשׁ נוֹרָ֥א תְהִלֹּ֖ת עֹ֥שֵׂה
פֶֽלֶא׃ נָטִ֙יתָ֙ יְמִ֣ינְךָ֔ תִּבְלָעֵ֖מוֹ אָֽרֶץ׃ נָחִ֥יתָ
בְחַסְדְּךָ֖ עַם־ז֣וּ גָּאָ֑לְתָּ נֵהַ֥לְתָּ בְעָזְּךָ֖ אֶל־נְוֵ֥ה
קָדְשֶֽׁךָ׃ שָֽׁמְע֥וּ עַמִּ֖ים יִרְגָּז֑וּן חִ֣יל
אָחַ֔ז יֹשְׁבֵ֖י פְּלָֽשֶׁת׃ אָ֤ז נִבְהֲלוּ֙ אַלּוּפֵ֣י
אֱד֔וֹם אֵילֵ֣י מוֹאָ֔ב יֹֽאחֲזֵ֖מוֹ רָ֑עַד נָמֹ֕גוּ
כֹּ֖ל יֹשְׁבֵ֥י כְנָֽעַן׃ תִּפֹּ֨ל עֲלֵיהֶ֤ם אֵימָ֙תָה֙
וָפַ֔חַד בִּגְדֹ֥ל זְרוֹעֲךָ֖ יִדְּמ֣וּ כָּאָ֑בֶן עַד־
יַעֲבֹ֤ר עַמְּךָ֙ יְהוָ֔ה עַד־יַעֲבֹ֖ר עַם־ז֥וּ
קָנִֽיתָ׃ תְּבִאֵ֗מוֹ וְתִטָּעֵ֙מוֹ֙ בְּהַ֣ר נַחֲלָֽתְךָ֔ מָכ֧וֹן
לְשִׁבְתְּךָ֛ פָּעַ֖לְתָּ יְהוָ֑ה מִקְּדָ֕שׁ אֲדֹנָ֖י כּוֹנְנ֥וּ
יָדֶֽיךָ׃ יְהוָ֥ה ׀ יִמְלֹ֖ךְ לְעֹלָ֥ם וָעֶֽד׃ כִּ֣י
בָא֩ ס֨וּס פַּרְעֹ֜ה בְּרִכְבּ֤וֹ וּבְפָרָשָׁיו֙ בַּיָּ֔ם וַיָּ֧שֶׁב יְהוָ֛ה עֲלֵהֶ֖ם אֶת־מֵ֣י
הַיָּ֑ם וּבְנֵ֧י יִשְׂרָאֵ֛ל הָלְכ֥וּ בַיַּבָּשָׁ֖ה בְּת֥וֹךְ הַיָּֽם׃

פ

וַתִּקַּח֩ מִרְיָ֨ם הַנְּבִיאָ֜ה אֲח֧וֹת אַהֲרֹ֛ן אֶת־הַתֹּ֖ף בְּיָדָ֑הּ וַתֵּצֶ֤אןָ כָֽל־הַנָּשִׁים֙
אַחֲרֶ֔יהָ בְּתֻפִּ֖ים וּבִמְחֹלֹֽת׃ וַתַּ֥עַן לָהֶ֖ם מִרְיָ֑ם שִׁ֤ירוּ לַֽיהוָה֙ כִּֽי־גָאֹ֣ה גָּאָ֔ה
ס֥וּס וְרֹכְב֖וֹ רָמָ֥ה בַיָּֽם׃ ס וַיַּסַּ֨ע מֹשֶׁ֤ה אֶת־יִשְׂרָאֵל֙ מִיַּם־ס֔וּף
וַיֵּצְא֖וּ אֶל־מִדְבַּר־שׁ֑וּר וַיֵּלְכ֧וּ שְׁלֹֽשֶׁת־יָמִ֛ים בַּמִּדְבָּ֖ר וְלֹא־מָ֥צְאוּ מָֽיִם׃
וַיָּבֹ֣אוּ מָרָ֔תָה וְלֹ֣א יָֽכְל֗וּ לִשְׁתֹּ֥ת מַ֙יִם֙ מִמָּרָ֔ה כִּ֥י מָרִ֖ים הֵ֑ם עַל־כֵּ֥ן קָֽרָא־
שְׁמָ֖הּ מָרָֽה׃

צללו הל"מד בשוא לבד כמנהגנו : בעופרת הכ"ף דגושה בס"ס : בעופרת דכולהו נוסחי דוקי מלא וא"ו כתיב וחד הכר ולא ספרת דאך תא בזהב הר"מה ז"ל : מי כמכה הראשון דרפי הכ"ף והשני דגש בתר יה"וה דלא מדטל ע"פי המסורת וכתנו טעם לדבר שלא לגמגם היכא אלא ... ועיין מ"ס בתילים ל"ה ומה שכתב מה"ר יוסף הדרו בא"ח כוך כימן כ"א דבה אורחות חיים ודמדרש להה טוב מי כמכה הראשון רפי והשני דגש לפי שבתחלה היו משבחין בשבח רבה ולבסוף מקירות לנס רבה מלא : כמכה באלם דלא כרה דאמצע ודלא כהגהה במדפים ובכל ספרים מדוייקים בו"א באלם דגושה ועל מקבה אדרבה ולבון לפודיש מכו זה מים הזרים שאין כאן פוס מדבל הק יה"וה ובס' דקדוק ישן כ"י מצאתי לשון זה רוב דוקנים שמדגישים כל מי כמכה באלם וכן קו"ף קעדוהין כמך של ומשיח כירתין וכן הרדה מפני דמזג אשר מהסבין לבגינה מכ"ל · ובתיקון ס"ת ישן מי כמכה בתפסח הבי"ה מצאתי במדויק כמוכה שניהם מלאים ע"כ. אדל הר"מה ז"ל כתב כל כבוך דאורייתא שלא וא"ו כתיב וחסר ה"א ברמז ב' חסר וא"ו ומלא ה"א ותרויהון בחד פסוקא דמי כמכה באלים ה' ועיין מ"ס בס' תרומה על קטרותיו ובספר לקוטי שכחה ופאה דפוס פיראריס דף ה' ובפירוש המפלות לריקאנטי בפ' השירה וברתינו נחיי : באלם חסר דחסר כלומר מי כמכה באלמים כך דרשו רבותינו בס' הניזקין ובמכילתא ובמדרש לקח טוב נדרש מי כמכה באלמים על פנים שוכים · ובמסורת ב' בתרי ליסני חד רחר וחד מלא ואידך הכהמים באלים (ישעיה כז) מלא וא"ד מכייב : נאדר הא"לף בשוא לבדו מכלול דף ע"ב : עם זו גאלת דגש בתר יה"וה דלא מדטל ע"פי המסורת וכן הוא לב"א וכ"כ בס' אורחות חיים וברוקח שסגי"מל לגושה שאם תהיה רפויה נראה כאומר לשון מגואל ונמצא מחרף ב"ש : בעזך הבי"ת רפה והעז"ין בקמץ חטוף : עליהם בלא פסק : זרועך בהעמק שללי זרועך ירושלמי זרעך ע"כ ועל פי המסורת הוא מלא וכן הוא בכל הספרים ובהר"מה ז"ל : ידמו כאבן הכ"ף בקמץ ובדגש בתר יה"וה בלא מנעל על פי המסורת שלא יבא נראה כאומר ח"ו ידמוך אבן : מקדש הקו"ף בדגש לפי מורה ועיין מ"ס פ' שמות סימן ב' על תצפינו : לעלם ועד הו"או פתוחה לרש"י וא"ע וכן מצאתי בדפוס ישן : ותצאן בל הכ"ף רפה :

זאת היא השירה כפי דעת המחבר · לבד כי היא בשני עמודים לקוצר גליון הדפוס · ובס"ת צריך להיות בעמוד אחד עם ה' שיטין בתחילה וה' ג"כ בסופה ·

שמה מרה׃ וילנו העם על־משה לאמר מה־נשתה׃ ויצעק אל־יהוה ויורהו יהוה עץ
וישלך אל־המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו׃ ויאמר אם־שמוע
תשמע לקול ׀ יהוה אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל־חקיו כל־המחלה
אשר־שמתי במצרים לא־אשים עליך כי אני יהוה רפאך׃ * ס ויבאו אילמה ושם שתים יו
עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו־שם על־המים׃ ויסעו מאילם ויבאו כל־עדת בני־ ע"כ לפסו חמישי
ישראל אל־מדבר־סין אשר בין־אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ
מצרים׃ וילינו כל־עדת בני־ישראל על־משה ועל־אהרן במדבר׃ ויאמרו אלהם בני ישראל מי וילונו ק׳
יתן מותנו ביד־יהוה בארץ מצרים בשבתנו על־סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי־הוצאתם
אתנו אל־המדבר הזה להמית את־כל־הקהל הזה ברעב׃ ס ויאמר יהוה אל־משה הנני
ממטיר לכם לחם מן־השמים ויצא העם ולקטו דבר־יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם־
לא׃ והיה ביום הששי והכינו את אשר־יביאו והיה משנה על אשר־ילקטו יום ׀ יום׃ ויאמר
משה ואהרן אל־כל־בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים׃ ובקר וראיתם
את־כבוד יהוה בשמעו את־תלנתיכם על־יהוה ונחנו מה כי תלונו עלינו׃ ויאמר משה בתת תלינו
יהוה לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה את־תלנתיכם אשר־אתם
מלינם עליו ונחנו מה לא־עלינו תלנתיכם כי על־יהוה׃ ויאמר משה אל־אהרן אמר אל־
כל־עדת בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את תלנתיכם׃ ויהי כדבר אהרן אל־כל־
עדת בני־ישראל ויפנו אל־המדבר והנה כבוד יהוה נראה בענן׃ * פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ שמעתי את־תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בין הערבים ששי
תאכלו בשר ובבקר תשבעו־לחם וידעתם כי אני יהוה אלהיכם׃ ויהי בערב ותעל השלו
ותכס את־המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה׃ ותעל שכבת הטל והנה על־
פני המדבר דק מחספס דק ככפר על־הארץ׃ ויראו בני־ישראל ויאמרו איש אל־אחיו מן
הוא כי לא ידעו מה־הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן יהוה לכם לאכלה׃ זה
הדבר אשר צוה יהוה לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר
באהלו תקחו׃ ויעשו־כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט׃ וימדו בעמר ולא העדיף
המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי־אכלו לקטו׃ ויאמר משה אלהם איש אל־יותר
ממנו עד־בקר׃ ולא־שמעו אל־משה ויותרו אנשים ממנו עד־בקר וירם תולעים ויבאש
ויקצף עלהם משה׃ וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחם השמש ונמס׃ ויהי

ביום

יו חקיו הקו"ף בדגש : כל המחלה מלא כל במאריך ובמקף בס"ס ועיין מ"ש בפרשת ראה על כל הבכור : המחלה אין בה"א מאריך וכן הוא לב"א : אל מדבר סין כל סין בס"מ מלא וכל כן בבל"י חסר : בחמשה הקריאה בש"ין לא בה"א : וילינו וילונו ק' : כל עדת הכ"ף בדגש : באכלנו בל"מד במאריך : לחם הל"מד בפתח : כי תלונו תלינו ק' : שמעתי את תלונת לגם הנו"ן תמורת הכת שהיה ראוי לבא אחר הנו"ן בפלס תבונות מכלול דף קמו ועיין מ"ש בפ' בראשית על ערומים · ומה שנמסר במקרא גדולה ב' כתיב כן טעות הוא ור"ל ליא כתיב כן דליא כוותיה מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנינא ופירא כלהון כתיבי תלנות וא"ו בין נו"ן לתי"ו מלא וא"ו תנינא וחסר וא"ו קדמאה · ובמדרש לקח טוב למה חסר וא"ו שהיו מחסרין מזכיותיהם · ד"א שכל תלונות תלוי בתלונה אחת לכך נאמר תלונת בני ישראל אף על פי שהם מתלוננים בני ישראל הם · בני אהובי הם · בני אברהם בני יצחק הנעקד לשמי כתב אחד בכו בכורי : השלו בכל ספרים מדוייקים חסר יו"ד ולשון הר"מה ועל השלו לא כתיב יו"ד ודבותיה ויאספו את השלו פ' בהעלתך יצ"ל · ויש לתמוה על החזקוני שכתב על השלו דבהעלותך חסר יו"ד · ועל זה לא כתב מאומה עוד קשה כי במס"ג גדולה במערכת אות יו"ד · וגם במסורת כ"י נמנה כ"ו מלין דחסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריא ובסופם כתיב שלו ויבא שלו · ויאספו את השלו ולא נמנה זה עמהם ועיין בתהלים כ"ד על לשוא נפשו · והא דאמרינן פ' בתרא דיומא כתיב שליו וקרינן סלוו לאו לענין דקדוק האותיות אמר אלא לענין הקריאה בסי"ן שמאל כדאמרינן התם צדיקים אוכלים אותו בשלוה · רשעים אוכלים אותו ודומה להן כסלוים פי' קוצים מלשון סלון ממאיר וקוץ מכאיב : לקטו ממנו איש לפי אכלו קדמאה ותנינא לפי אכלו תליתאה כפי אכלו וסימן ללכת · עוד יש סימן אחר במסורת : לגלגלת הכי הגי"מל דגושות : וילקטו הי"ו בלא קדמא : ולא העדיף לא החסיר אין בשום אחד מהם מאריך בב"א : וירם הרי"ש בפלס נקודות ובמסורת שלבו ליא וחסר וכ"כ הר"מה ז"ל · ובתוב במכלול דף קע"ו שהוא אספסו וירם בקמץ חטוף על המנהג ובא בקמץ שפתים להבדיל בינו ובין וירם כבוד פ' (יחזקאל י') שהוא מענין אחר : ונמס כתב אליה המדקדק בפ' הבחור הכנין בפעל מהכפולים שהמ"ם בפתח והוא פתח דספרא על פי המסורת

מנין הפצו׳
ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל־נשיאי העדה ויגידו למשה׃
ויאמר אלהם הוא אשר דבר יהוה שבתון שבת־קדש ליהוה מחר את אשר־תאפו אפו ואת
אשר־תבשלו בשלו ואת כל־העדף הניחו לכם למשמרת עד־הבקר׃ ויניחו אתו עד־הבקר
כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא־היתה בו׃ ויאמר משה אכלהו היום כי־שבת
היום ליהוה היום לא תמצאהו בשדה׃ ששת ימים תלקטהו וביום השביעי שבת לא
יהיה־בו׃ ויהי ביום השביעי יצאו מן־העם ללקט ולא מצאו׃ ס ויאמר יהוה
אל־משה עד־אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי׃ ראו כי־יהוה נתן לכם השבת על־כן
כר הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל־יצא איש ממקמו ביום השביעי׃
וישבתו העם ביום השבעי׃ ויקראו בית־ישראל את־שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו
כצפיחת בדבש׃ ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת
לדרתיכם למען יראו את־הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים׃
ויאמר משה אל־אהרן קח צנצנת אחת ותן־שמה מלא־העמר מן והנח אתו לפני יהוה
למשמרת לדרתיכם׃ כאשר צוה יהוה אל־משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת׃
ובני ישראל אכלו את־המן ארבעים שנה עד־באם אל־ארץ נושבת את־המן אכלו עד־באם
אל־קצה ארץ כנען׃ והעמר עשרית האיפה הוא׃ *

פ

יז ויסעו כל־עדת בני־ישראל ממדבר־סין למסעיהם על־פי יהוה ויחנו ברפידים ואין מים לשתת
שביעי העם׃ וירב העם עם־משה ויאמרו תנו־לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה־תריבון
עמדי מה־תנסון את־יהוה׃ ויצמא שם העם למים וילן העם על־משה ויאמר למה זה
העליתנו ממצרים להמית אתי ואת־בני ואת־מקני בצמא׃ ויצעק משה אל־יהוה לאמר
מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני׃ ויאמר יהוה אל־משה עבר לפני העם וקח אתך
מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את־היאר קח בידך והלכת׃ הנני עמד לפניך שם
על־הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל׃
ויקרא שם המקום מסה ומריבה על־ריב בני ישראל ועל נסתם את־יהוה לאמר היש יהוה
בקרבנו אם־אין׃

פ

קריאה לפורים ויבא עמלק וילחם עם־ישראל ברפידים׃ ויאמר משה אל־יהושע בחר־לנו אנשים וצא
הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על־ראש הגבעה ומטה האלהים בידי׃ ויעש יהושע כאשר
שני אמר־לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה׃ () והיה כאשר ירים
משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק׃ וידי משה כבדים ויקחו־אבן וישימו
תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד־

בא המסורת ונס׳ מסורת המסורת מאמר ב׳ דיאר מהו פתח דספרא · ובכל הספרים שלנו בקמץ וכן כתב בן עזרא בס׳ צחות דף קס״ו שהוא קמץ בעבור
היותו סוף פסוק וכן כתב במכלול דף קע״ו ובלוית חן ס״ס פ״ס : ורמה לא היתה בו בכל הספרים הבי״ת ברגש ול״תף לא בלא מאריך במקצתם :
ראו כי ה׳ נתן לכם השבת מטעים בים ספרי דכתיבי את : השבעי דויסבתו חסר יו״ד והוא מן החסרים שנמסר סימנם בפרשת בא בת״ג :
יז וכן כתב שם מנחת כהן וכ״כ הר״מה ז״ל הסכימו כל מורייתא מלא יו״ד כתיב בר מן ג׳ וגו׳ והם הכתובים במסרתנו פרשת בא : כזרע הכ״ף בשוא
ובז״ין בסגול חזקוני : כאשר צוה ה׳ אל משה עיין מ״ש בפרשת במדבר ריש סימן ג׳ : תנו לנו מים מטעין בים תנה : מה תריבון מה
תנסון תרוייהו בלא וא״ו חזקוני · וזהו אחד מן ח׳ פסוקים שיש בהם מה מה וסימן במסורת פרשת שמות אל ואמרו לי מה שמו מה אמר :
עוד מעט וסקלני חסר וא״ו אחר הל״מד וכתיב יו״ד בתר פו״ן וכן קרי · ובמסורת וסקלנו בתיב וא״ו בסוף תיבותא וקרי יו״ד וליתא דכולהו
נוסחי דיקי יו״ד בתיב ויוד קרי הר״מה ז״ל : על הצור במאריך ובמקף וכן הוא לבן אשר : ומשה אהרן וחור מטעים בים דכתיבי ואהרן :
ויהי ידיו אמונה ריקאנטי פרשת שמיני וישא אהרן את ידו אל העם וגו׳ נכתב ידו חסר רמז ליד ימנית שהיא למעלה מן השמאלית וכן ויהי ידיו
אמונה ע״ב · וכן במערכת פ׳ י״ג ובלקוטי ש״חה ופאה דף י״ב · והגה״ה מיימונית פ׳ י״ד מהלכות תפלה והיכא למיתמה טובא דבכולהו ספרי כתיב
ויהי ידיו אמונה מלא יו״ד וכן מוכח מהמסורת ולדידי חזי לי דטעותא נפל בספרי ריקאנטי · וגם אחרים טעו בזה וצריך לומר ויהי ידיו · ועקר

באׁ השמש׃ ויחלש יהושע את־עמלק ואת־עמו לפי־חרב׃ () פ
ויאמר יהוה אל־משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי־מחה אמחה את־זכר למפטיר
עמלק מתחת השמים׃ ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה ׀ נסי׃ ויאמר כי־יד על־כס יה שלישי
מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר׃ * פ פ פ יח

הפטרת בשלח שופטים ד ודבורה אשה נביאה עד ותשקט הארץ ארבעים שנה ולאיטליאני עד אומר לה׳ אלהי ישראל והספרדים מתחילין מן ותשר דבורה לבד׃

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל־אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו
כי־הוציא יהוה את־ישראל ממצרים׃ ויקח יתרו חתן משה את־צפרה אשת
משה אחר שלוחיה׃ ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ
נכריה׃ ושם האחד אליעזר כי־אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה׃ () ויבא יתרו חתן ע״כ לכהן
משה ובניו ואשתו אל־משה אל־המדבר אשר־הוא חנה שם הר האלהים׃ ויאמר אל־משה
אני חתנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה׃ ויצא משה לקראת חתנו וישתחו
וישק־לו וישאלו איש־לרעהו לשלום ויבאו האהלה׃ ויספר משה לחתנו את כל־אשר עשה
יהוה לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל־התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה׃ () ע״כ ללוי
ויחד יתרו על כל־הטובה אשר־עשה יהוה לישראל אשר הצילו מיד מצרים׃ ויאמר יתרו
ברוך

דרשא מפיק לה מדכתיב ויהי ידיו דהוה ליה למיכתב ויהיו • וכ״כ החכם אבן עזרא ויהי ידיו אמונה כל א׳ מידיו כמו בנות צעדה וכמו ודדיקי׳ ככפיר יבטח ע״כ • וודאי האי הוא ברירא למילתא דהכי איתמר בספר הזוהר ויהי ידיו אמונה ויהיו ידיו מבעי ליה אלא בגין דתליא כלא בימינ׳ כתיב ויה׳ ידיו בנין׳ דהוא עקרא דכלא וכתיב ימינך ה׳ נאדרי בכח ימינך ה׳ תרעץ אויב ע״כ • ובספר אוצר הכבוד נשיאות כפים של כהן י׳ אצבעות וכתיב ידיו וכו׳ לשמאל וזכו רום ידיהו נשא עכ״ל • ועיין מ״ש בפרשת שמיני׃ עד בא השמש במסרה גדולה (יחזקאל ל״ג) י״ד להמשיך מי׳ מאמרות ויד ימין גבוה משמאל וזהו רום ידיהו נשא עכ״ל • ועיין מ״ש בפרשת שמיני׃ עד בא השמש • וכן בוא מלא בקריאה ואני כולהו התם במסורת החמש בחורייתא ותשעה בנביאים וכהנהו דאורייתא חשיב אם חבל יחבל שלמה רעך עד בוא השמש • בוא ברוך ה׳ ה׳ מלאים וסימן מן כולהו איכא עד בא השמש דווידי משה בבדים פליגא על דין • וכן כתב בעל מנחת כהן בפרשת חיי שרה זה לשונו • ואולם במסרה מלכים ב יו דין • עד בוא יוסף • ותכח בגדיו אצלה עד בוא • עד בוא תבואתם • אם חבל תחבל שלמת רעיך עד בוא השמש עכ״ל • וישעיה ב׳ ויחזקאל ל״ג במסר י״ג מלא ולא חשבי בהדייהו עד בוא השמש דמשפטים ולא דבשלח מכלל שהם חסרים וכן בכל הספרים שניהם חסרים • וכן כתב המכריע לפני חכמים הר״מה ז״ל • ראה דבריו טובים ונכוחים בא אתה וכל כיתך חסר וא״ו כתיב וכל בא בלישנא דביאה חסר וא״ו ומלא אל״ף כתיב בר מן ד׳ שהם מלא וא״ו ומלא אל״ף וסימן בוא ברוך ה׳ • עד בוא אדוניו אל ביתו • עד בוא יוסף בהרים • עד בוא תבואתם עכ״ל • עוד ראיתי חילופים אחרים במהדרה זו בין מסורת בדפוס לכ״י ובדפוס נמסר בכלל המלאים לבלתי בוא בגוים (יהושע כג) כל אשר ידבר בוא • יבוא (שמות א ט) ובמסרה כ״י לא נמנו שום אחד מסכים אלו • ובחילופים נמסר ויהי לית בוא השמש (יהושע י). השמש יהפך לחשך וגו׳ לפני בוא יום ה׳ (יואל ג) ובכ״הג אחר רבנן ז״ל בתר רובא׃ ה׳ ׀ נסי עיין מ״ש בירמיה כ״ג על פסוק אשר יקראו ה׳ צדקנו׃ כס ׀ יה כתב רד״ק בשרשים פרש בכאן שהם מך בשוא והיא מלה אחת • ולפי דבריו הכ״ף היתה ראויה להיות בסגול • ובחומש כ״י קדמון מצאתי למתרבאי בסיה מלה חדא למדנחאי בם יה תרין מלין למערבאי ודידיה מלה חדא למדנחאי ידיד יה תרין מלין ועיין מ״ש בירמיה כ״ג ים״ם אשר יקראו ה׳ צדקנו • ובגמ׳ פ׳ ערבי פסחים פלוגתא דאמוראי היא לרב חסדא כסה ר׳ יוחנן מלה אחת וכן לרב ולרבה ב׳ מלין • והר״מה ז״ל כתב כס יה בנוסחי דיוקי ב׳ מלין עכ״ל • וכ״כ המאירי ז״ל מסכימים למציאות הספרים ולרוב נוסחי המסורת שמנו ו׳ פסוקים דאית בהו ה׳ מלין מן ב׳ ב׳ אתין וזה אחד מהם ובמסורת כ״י ו׳ פסוקים דאית בהון ה׳ מלין רכופין מן ב׳ ב׳ אתין וחד פלוגתא דרב נחמן • וסימנהון נח את שם את חם • כי גם זה לך בן • כי יד על כס יה • דין פלוגתא דרב נחמן • על כן לא בא אל שלחן • גם לי גם לך לא יהיה נזרו • אין זה כי אם רע לב • ובמסרה דילן כתבים ב׳ איתא להאי סימנא בלא פלוגתא • גרס אית בה פעותא דבגיר אוניהו חדא בסוקא • ומשום הכי ברירנא לה • ועוד כתב בעל המסורת כס יה פליגא אם הוא חד מן מלין דלא מפקא ה״א וכו׳׃ מדר דר תרויהון חסרים וא״ו ועיין מ״ש בפרשת האזינו בס״ד׃

פרשת יתרו

יח וישמע פתוחה והי״וד דגושה׃ ויבא יתרו קדמאה בר״ש׃ על אודת דהעתק הללי אודת ירוש׳ אדות עכ״ל ובכל ספרי׳ מדוייקי׳ כתוב אודת מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתרא וכן הוא במסורת שנמסרה בפ׳ וירא במ״ג • ודע כי במסור׳ שם כתב טעות ונשתבש בה גם בעל מנחת כהן שכתב פסוק על אודת בנו כתוב ד׳ כתיבי כן ובכללם מנה על אודת הבאר דפ׳ תולדות יצחק וזה איננו • שהיא אדות כתיב חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה בכל ספרים המדוייקים ומסורת המאיית היא משלשה האחרים בלבד • וכן מצאתי מסורת כ״י וז״לה • אודת ג׳ כתיב כן וסימנהון וירע הדבר מאד • ויספר משה לחתנו • ותאמר לו אל אודת תרעה (שמואל ב יג) אחר כך נזדמן לי ספר הר״מה ז״ל מסכים לכל מה שכתבתי וז״לה אודת ב׳ כתיב וא״ו אחר הא״לף וחסר וא״ו בתראה וסימן על אודת בנו • ויספר משה לחתנו וגו׳ • על אודת ישראל • וכל שארא אדות כתיב וא״ו אחר הדל״ת וחסר וא״ו קדמאה • וידוע שהר״מה לא דבר רק על החומש׃ ויצלם ה׳ ג׳ חסר יו״ד בלישנא באורייתא וסימן ויצלהו • ויצלני מחרב פרעה • וחסר מצאתם בדרך מכלל דשאר אורייתא כל היכא דסמיך יו״ד מלא יו״ד כתיב הר״מה ז״ל ובמסורה דילן ג׳ חסר בלישנא ובנב׳ קרי׳ וסימן בפרשת וישב׃ ויחד הדל״ת דגושה ושואית ונחה מבלול דף קנ״ב • ובמסורת לית וחד אל יחד בימי שנה (איוב ג) אשר הצילו
סגור

בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־
מִצְרָיִם׃ עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם׃ וַיִּקַּח יִתְרוֹ
חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל ׀ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי
ס"ג לישרא' הָאֱלֹהִים׃ * וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר
שני עַד־הָעָרֶב׃ וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה
עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל־הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹתְנוֹ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים׃ כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין
רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו׃ וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר
אַתָּה עֹשֶׂה׃ נָבֹל תִּבֹּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמְּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל
עֲשֹׂהוּ לְבַדֶּךָ׃ עַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי אִיעָצְךָ וִיהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הֱיֵה אַתָּה לָעָם מוּל הָאֱלֹהִים
וְהֵבֵאתָ אַתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים׃ וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ
לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׃ וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל
יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי
עֲשָׂרֹת׃ וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ־
הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ׃ אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עֲמֹד וְגַם כָּל־
שלישי הָעָם הַזֶּה עַל־מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם׃ * וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמָר׃
וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי
חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת׃ וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־
הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפּוּטוּ הֵם׃ וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת־חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ׃ * פ
יט
רביעי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי׃ וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים
פרשת יום ראשון של שבועות וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר׃ וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא
אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגֵּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי׃ וְעַתָּה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ
בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וִהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ׃ וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי
חמשי ושני לא' של שבועו' מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא
לְזִקְנֵי

סגור הצילם וקריא הצילו : ברוך ה' בזקף קטן : לא טוב הדבר אשר אתה עשה אשר במאריך אתה בטפחא : כי כבד כ"ף של מלא בי ברגש: עשהו חסר וא"ו כתיב ואית במסרה עליה לית כותיה ומלא וטעותא הוא דרובא דמסורת ורובא דנוסחי דיקי חסר וא"ו הר"מה ז"ל : והזהרתה מלא ה"א בסוף תיבותא ולית כוותיה בקרי' · ובמדרש לקח טוב והזהרתה אתהם וגו' אלו עשרת הדברות ה' מן והזהרתה וה' מן אתהם : החקים חק"וף בדגש : את הדרך ילכו בה מטעים ביה דבתיבי אשר : שנאי בצע בס"א כ"י שנאי־בצע : עשרת חסר וא"ו בכל ספרים מדוייקים וכן כתב הר"מה ז"ל ושרי עשרת חסר וא"ו כתיב וכל אוריי' דכוותא חסר : הגדל חסר ו"או כי לא נמנה בכלל המלאים שנמסר סימנם במ"ג פ' נח וכן מסר הר"מה ז"ל : לקול מלא בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכ"כ הר"מה ז"ל כל לישנא דקול באורייתא מלא וא"ו כתיב בר מן ה' דחסרים וכו' עיין במ"ג פרשת תולדת : מאות בספרים מדוייקים מלא וכן ראוי ע"פי המסורת כי לא נמנה בנ' חסרים שסימנם מסרתי בסוף בראשית : ישפוטו הם מלרע מכלול דף כ"ג ודף קל"ח ושרשים ולוית חן פרשת י"ט מהשער השלישי : מרפידים בהעתק הללי מרפידים ירושלמי מרפידם עכ"ל · ובמדוייקים מלא דמלא וכ"כ הר"מה ז"ל ויחנו ברפידים ואין תיס מלא דמלא בתרין יוד"ין כתיב ודכותא ויסעו מרפידים ויבאו הלין ב מלאים דמלאים ושאר אורייתא חסר יו"ד תניין וכולהון מלאים יו"ד קדמאה עכ"ל וכן נמסר במ"ג פ' בשלח : ותגיד כל לישנא תגד באורייתא חסר יו"ד בר מן דין ובמדרש לקח טוב כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים · ותגיד לבני ישראל אלו האנשים · שבוה לומר לנשים בנחת ולהבעים המצות ודקדוקיהם ולאנשים דברים קשים כגידים ורואים לדבר שלא תמצא בכל המקרא כמותו ותגיד בי"וד לשון גידים ע"כ · ובשבת פ' ר"ע בתחלה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיכין דעתו של אדם · ולבסוף פי' עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם כגידין ע"כ · ומ"מ נראה דתקר דרשה ילפינן מקרא דותגיד מיתורא די"וד ופשיטא דמשה עבד מאי דפקידו צליה רחמנא וחזינא כמי לרבינו שלמה ז"ל דמייתי הך דרשה אקרא דותגיד כדמפרש בהדיא וכ"פ רבינו בחיי : אשר עשיתי למצרים בתיקון ס"ת ישן למצרים ס"א במצרים וכן בהגהת מקרא גדולה אבל בכל ספרים מדוייקים בל"מד וכ"כ הר"מה ז"ל והמאירי אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים עם למ"ד כתיב · וכן בחומש כ"י קדמון כתוב בפסוק למצרים וכתוב עליו מטעים ביה אינשי וספרי : ואבא אתכם אלי ב' חסר יו"ד ועיין מ"ש בירמיה סימן ל"ה : ועתה אם שמוע בהעתק הללי שמוע ירושלמי שמע עכ"ל ובכל הספרים מלא וכן מסלע

לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה׃ וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו
וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם־בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם
וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם
וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם׃ וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם
עַל־הַר סִינָי׃ וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגֹעַ בְּקָצֵהוּ כָּל־
הַנֹּגֵעַ בָּהָר מוֹת יוּמָת׃ לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ־יָרֹה יִיָּרֶה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא
יִחְיֶה בִּמְשֹׁךְ הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר׃ * וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שלישי לא' של שבועו'
שִׂמְלֹתָם׃ וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל־תִּגְּשׁוּ אֶל־אִשָּׁה׃ וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל־
הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה׃ וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית
הָהָר׃ וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כְּעֶשֶׁן הַכִּבְשָׁן וַיֶּחֱרַד
כָּל־הָהָר מְאֹד׃ וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל׃ * וַיֵּרֶד ששי ורביעי לא' של שבועו'
יְהוָה עַל־הַר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יֶהֶרְסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב׃ וְגַם הַכֹּהֲנִים
הַנִּגָּשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדָּשׁוּ פֶּן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת
אֶל־הַר סִינָי כִּי־אַתָּה הַעֵדֹתָה בָּנוּ לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדַּשְׁתּוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֶךְ־
רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל־יֶהֶרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם׃ וַיֵּרֶד
מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם׃ * ס וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כ חמישי לא' של שבועו'
לֵאמֹר

מסורת הר"מה ז"ל · ויאמר אם שמוע תשמע דמרה מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותיה מלא בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן שמע אשמע בעקתו דאם ענה אענה · שמע בין אחיכם · והיה אם שמע לקרית שמע ושאר אורייתא מלאים וא"ו כולהון שמוע דקרי סי"ן דידיה בקמץ עכ"ל וכן במסר במסרה גדולה פרשת משפטים: כי ביום השלשי חסר יו"ד ע"פי המסורת וכ"כ הר"מה ז"ל · ויהי בקר יום שלישי כל ליסנא דשלישי באורייתא מלא יו"ד כתיב בר מן א' חסר וסימן כי ביום השלשי ירד : תגשו הגי"מל דגושה : ויהי קלת חד מן חסרים דחסרים ועיין בספ' הזוהר דף פ"א : בתחתית בספרים כ"י מדוייקים הת"ית במלא לבדו ולגבות הת"יו הבא אחריו מוכיח כן · וכן נראה מלשון הר"מה ז"ל שכתב ויתיצבו בתחתית ההר מלא יו"ד כתיב ודכותיה ויחרד עד שאול תחתית : ויהי קול השפר חד מן חסר וא"ו ועיין בספר הזוהר שם : פן יהרסו אל ה' לראות מלא ועיין במ"ג ריש פ' נח ומ"ש בפרשת נח גבי וירד ה' לראות : לעלת אל הר סיני וכן אל יהרסו לעלת שבסמוך בהעתק הללי שניהם חסרים ירושלמי שניהם מלאים עכ"ל · ובספרים מדוייקים שניהם חסרים · וכ"כ במסורת לעלת ד' חסרים בתורה וסימן לא יוכל העם לעלת · אל יהרסו לעלת · ולא אבואם לעלת דואלה הדברים · והמדפיסים שבח לכתוב הרביעי והוא והיינו לעלת · פלין ד' חסרים · וג' מלאים וסי' לא נוכל לעלות אל העם ויעפילו לעלות : העדתה ה"א בסוף תיבה רמז לה' לשונות של התראה בחיי : לך הל"מד בסגול: יפרץ בם הרי"ש בקמץ והוא חטוף מפני המקף :

עשרת הדברות

ברוב הפסוקים שבעשרת הדברות יש בכל תיבה ב' טעמים ונהרבע תיבות מהן דגש ורפה · ואו הן תיבת כל של ועשית כל מלאכתך · ותי"ו של הרצח · תנאף · תגנב · ויש גם כן ג' אותיות בשתי נקודות והן כ"ון של פני · ציו של בארץ מתחת כד"י של תרצח ששלשתם בקמץ ופתח וכתב הר"י ז' חכיב בספ' ע"י דיר ושלמי דפקלים פ' ו' שבשתם האמת לכל זה מפורסם שיש ב' קריאות בדברות האחד כשקורא היחיד כיון לבין עצמו אינו מדקדק לקרוא כל דבור ודבור בפני עצמו אלא מחלק הפסוקים בסדר נגון קריאתו · ודבור לא יהיה לך שהוא ארוך עושה ממנו פסוקים רבים וכן זכור את יום · וד' דברות אחרונים שהם קטנים עושה מכולם פסוק אחד · אבל הקורא בצבור צריך שיקרא כל דבור ודבור בפני עצמו בין שיהיה גדול בכתב בין שיהיה קטן · יתחייב מזה שינוי בטעמים ובנקודות ובדגש ורפה להבדיל בין שתי הקריאות כפי סדר הנקודה · ובעל א"ס ביאר הדבר יותר וכתב דלשון הזה כמו מלת פני יש בה רביע ופוף פסיק היחיד קורא בסוף פסוק והקורא בצבור קורא ברביע · ולכן הוכרחו לנקוד כו"ן פני בקמץ ובפתח · הקמץ לקורא בס"פ · כי כן דרך המקרא כל מלה הנקודה בפתח כשתבא בסוף פסוק או באתנח תנקד בקמץ והפתח לקורא ברביע · אבל לא שיהיה ליו"ד של פני נקודה כלל · ומזה הטעם יש לתי"ו של בארץ מתחת ולכד"י של תרצח קמץ ופתח · הקמץ לקורא מתחת באתנח · תרצח בסוף פסוק · והפתח לקורא מתחת דאזלא · תרצח בטרחא עד כאן · וכתב המקובל מאלשי הר"מע ז"ל בחיבורו הנקרא מאה קשיטה שהקורא שתי הנקודות לכו"ן ויו"ד של פני · ולכד"י וחי"ת של תרצח · וכן תי"ו וחי"ת של מתחת · טעות גדולה היא ומשתקין אותו בנזיפה עליו ליתן את הדין : עוד כתב ראיתי למקצת נקדנים מי שמדקדק בקריאת הקמץ לפתח במלת פני · וכן במלת מתחת · והסכך במלת תרצח לפי שטעם קריאת הפסוקים עיקר עכ"ל · וזה בטעם שכתבו גם כן לד' אותיות רפין ודגשין שזכרתי למעלה : שלקורא ביחיד כ"ף של כל מלאכתך דגושה מפני

מנין המצו'

כה כו לאמר: ס אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: לא־
כז יהיה לך אלהים אחרים על־פני: לא־תעשה לך פסל ׀ וכל־תמונה אשר בשמים ׀ ממעל
כח כט ואשר בארץ מתחת ואשר במים ׀ מתחת לארץ: לא־תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי
יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבת על־בנים על־שלשים ועל־רבעים לשנאי: ועשה חסד
ל לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: ס לא תשא את־שם־יהוה אלהיך לשוא כי
לא ינקה יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא: פ
לא זכור את־יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל־מלאכתך: ויום השביעי שבת ׀
לב ליהוה אלהיך לא־תעשה כל־מלאכה אתה ׀ ובנך־ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר
בשעריך: כי ששת־ימים עשה יהוה את־השמים ואת־הארץ את־הים ואת־כל־אשר־בם
לג וינח ביום השביעי על־כן ברך יהוה את־יום השבת ויקדשהו: ס כבד את־אביך
לד ואת־אמך למען יארכון ימיך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן לך: ס לא
לה לו לז תרצח: ס לא תנאף: ס לא תגנב: ס לא־תענה ברעך עד
לח שקר: ס לא תחמד בית רעך ס לא־תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו
ושורו וחמרו וכל אשר לרעך: פ

אנכי

מפני הטפחא שבמלא ועשית הקודמת לסוף פסוק · ושלשה תוי"ן רפין שאין טפחא לפני שום אחת מהן במלת לא ולקורא בצבור כ"ף של כל מלאכתך רפה שאין טעם מפסיק לפניה · ושלשה תוי"ן דגושין מפני הטפחא שלפניהם · ולכן אמרו בספר הזוהר פסקא טעמא בכל הני תלת וז"ל לא תרצח אי לאו דפסקא טעמא לא הוי תקונא לעלמין · ויהא אסיר לן לקטלא נפשא בעלמא אף על גב דיעבור על אורייתא אבל במה דפסקא טעמא אסיר ושרי · לא תנאף אי לא דפסקא טעמא אסיר אפילו להולדא או למחדי באתתיה חדוה דמצוה · ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי · לא תגנב אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרביה באורייתא · או דעתא דחכם לאיסתכלא ביה · או דיינא דדיין דינא לכוס טענה דאצטריך ליה למגנב דעתא דרמאה ולמגנב דעתא דהרווייהו לאפקא דינא לנהורא ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי ועיין שם ובלקח טוב לכמ"הר משה כהנא הרב · והחזקוני כתב טעם אחר וז"ל יש ברוב הדברות שתי נגינות ללמד שנאמרה שהוא דוגמת מתן תורה ומתרגמינן הדברות קורין כל דברא לא יהיה לך · וכל דברת זכור בנגינות הגדולות לעשות כל א' מהן פסוק אחד שכל אחד מהן דבר' א' לעצמה ודברות לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה · קורים בנגינות קטנות לעשות ד' פסוקים שהם ד' דברות · אבל בחדש סבט שקורין בפרשת יתרו כשאר שבתות השנה קורים לא יהיה לך וזכור בנגינות הקטנות לעשות מכל אחת מהן ד' פסוקים ודברות לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה קורים בנגינות גדולות לעשותן פסוק אחד לפי שלא מצינו בכל המקרא פסוק מב' תיבות חוץ מאלו · ובשבועות דוקא כמו שפירשתי למעלה גם בדברות אנכי ולא יהיה לך יש נגינה גדולה לעשותן שתיהן פסוק אחד לזכירן שבדבור א' נאמרו כיצד בתיבת אנכי פשטא ובתיבת אלהיך זקף קטון · ובתיבת הוצאתיך תלשא · ובתיבת מארץ מצרים קדמא ואזלא · ובתיבת עבדים רביע עכ"ד · ועיין עוד מ"ש בעל ערוגת הבשם בפ' כ"ו · ולמען יבחין וירוץ הקורא בהן ביחיד ובצבור אכתבם בס"ד כמו שכתבם בעל א"ת על טוב יזכר שמו ודע כי תיבות אשר הוצאתיך מארץ מצרים לפי דרכו אינן כי אם בטעם א' ותיבת עבדים בלא רביע ובמקצת ספרים גם הם בב' טעמים · ותיבת עבדים ברביע כמו שכתב החזקוני:

אמר הטרפים בראותי חילופים שונים בנקודות וטעמים על עשרת הדברות וכפי מה שהביאם הרב המחבר כאשר עין הקורא ירא ויקרא ולא נכון להדפיס כלם כדי שלא יתבלבל הרואה בהם חשבתי דרכי להדפיסם כפי ריהטא ומנהג כל החומשים יותר מדוייקים וכמו מציאותם ג"כ בהומש נקרא עט סופר וככה הנם קורא בעיניו לפניך ובפרט כי מכותלי דבריו של הרב המחבר ניכר כי ככה ישרים ונכוחים בעיניו:

כ אשר הוצאתיך ג' מלאים דמלאים מלא וא"ו קדים לכד"י · ומלא אל"ף קדים לת"יו · ומלא יו"ד קדים לכ"ף: וסימן הוצאתיך מאור כשדים אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וחברו במסכת תורה הר"מה ז"ל · וכן נמסר במסורת שלנו · ובירושלמי פ' לולב וערבה הוצאתך כתיב עיין בעי' פי' ן' חביב וכתב בעל יפה מראה אע"ג דבספרינו הוא מלא כמה פעמים שהגמרא חולקת עם ספרים שלנו: פני הנו"ן נקודה בקמץ ופתח: פסל הפ"א רפה: בארץ מתחת תי"ו של מתחת בקמץ ופתח: תרצח הר"י נקודה בפתח ואח"כ בקמץ: ועשית כל מלאכתך הכ"ף בדגש ורפה: תרצח תנאף תגנב שלשתן התי"ו בדגש ורפה: ועתה אבוא לשנות הטעמים כמו שכתב א"ת: הוצאתיך בלא פשט: מארץ מצרים בלא קדמא ואזלא: עברים בלא רביע: לא יהיה הל"מד במאריך וגלגל ולא בטפחא וגלגל: לא תעשה מקף באמצעותחת הסי"ן מירכא במקצת ספרים לא בגלגל מתחת ואשר הסי"ן בלא גלגל ובלא רביע: ולא בלא מקף: ולשמרי בשי"ן ימניה: מצותי כן כתיב וקרי ואין כאן ק' וכתיב כלל: תרצח הפסיק קודם ואחלו טפחא ואחר כך הרמין ואחלו מאריך וכ"ל שהוא סוף פסוק: תנאף המאריך תחת הא"לף אבל האתנח · וגם זה כ"ל שהוא סוף פסוק: לא תחמד הראשון והשני אין בהם מאריך כתיו: לא תחמד אשת בספרים מדוייקים יש כאן פרשה סתומה וכ"כ המאירי וכן נמצא בספר הר"מה ז"ל ובמצריים וירושלמיים ובכל ארץ הצבי ובארץ המזרח ותוגרמה · ובדפוס מדויק מפורטוגאל · כלם עושים שבע פרשיות סתומות בעשרת הדברות · מכבד את אביך והלאה · והכיס מהן לא תחמד בית · לא תחמד אשת · ובפרשת ואתחנן אין שום הפסק בין ישלו הספרדיים לויאמר ה' אל משה · וא"ת כתב שכן מצאתרמ"בם כ"י שהיה מהרן הלוי ז"ל · וברמ"בם של דפוס שהוגה במצרים ע"כל · אולי זהו שנתן מקום לטעות ולומר שלא תחמד בית רעך דבור תשיעי · והדבור העשירי לא תחמד אשת רעך · כמ"ש אבן עזרא ון' שועיבבשם אחרים והם אומרים שאנכי אינו מעשרת הדברים · או שאנכי ולא יהיה לך דבור א' · וסמכו דעתם ג"כ לראותם כי בפסוק אנכי במקצת ספרים יש טעמים כפולים כמו שיש בדבורים אחרים שהם יותר מפסוק א' · וכתבו עליהם הרא"בע ון' שועיב שנשתת טעמם · ואם כלם ישא רוח והאמת בקבלת ר"זל שהם חושבים בני דבורים אנכי ולא יהיה לך כמו שאמרו רז"ל מפי הגבורה שמענום:

הקולות

אמר המדפיס

להיות כי ראיתי כמה וכמה דמשבשי בקריאת עשרת הדברות לסיבת חילוק הטעמים והנקודות שיש בין לקורא ביחיד לקורא בצבור ובכל הדפוסי הם מעורבים בתערובת הומש · ובתערובת חמס לדעת האמיתי אמרתי לילך בעקבות המחבר שכתבם בכל שלשה האופנים היינו בחדא מחתא לשניהם · וחלוקה דרבנן שלשלת הקבלה לכל אחד מהם ולהדפיסם בעמודים חלוקים נאמנים וכשרים · בהם עין הקורא תחזינה מישרים :

לקורא ביחיד

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים: לא־יהיה לך אלהים
אחרים על־פני: לא־תעשה לך פסל וכל־
תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ: לא־
תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבת על־בנים על־
שלשים ועל־רבעים לשנאי: ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: ס לא
תשא את־שם יהוה אלהיך לשוא כי לא
ינקה יהוה את אשר ישא את־שמו לשוא:
פ
זכור את־יום השבת לקדשו: ששת ימים
תעבד ועשית כל־מלאכתך: ויום השביעי
שבת ליהוה אלהיך לא־תעשה כל־מלאכה
אתה ובנך־ובתך עבדך ואמתך ובהמתך
וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה
יהוה את־השמים ואת־הארץ את־הים ואת־
כל־אשר־בם וינח ביום השביעי על־כן ברך
יהוה את־יום השבת ויקדשהו: ס
כבד את־אביך ואת־אמך למען יארכון
ימיך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן
לך: ס לא תרצח ס לא
תנאף ס לא תגנב ס לא־
תענה ברעך עד שקר: ס לא־
תחמד בית רעך ס לא־תחמד אשת
רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר
לרעך:

לקורא בצבור

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים לא־יהיה לך אלהים
אחרים על־פני לא־תעשה לך פסל וכל־
תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ לא־
תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבת על־בנים על־
שלשים ועל־רבעים לשנאי ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: ס לא
תשא את־שם יהוה אלהיך לשוא כי לא
ינקה יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא:
פ
זכור את־יום השבת לקדשו ששת ימים
תעבד ועשית כל־מלאכתך ויום השביעי
שבת ליהוה אלהיך לא־תעשה כל־מלאכה
אתה ובנך־ובתך עבדך ואמתך ובהמתך
וגרך אשר בשעריך כי ששת ימים עשה
יהוה את־השמים ואת־הארץ את־הים ואת־
כל־אשר־בם וינח ביום השביעי על־כן ברך
יהוה את־יום השבת ויקדשהו: ס
כבד את־אביך ואת־אמך למען יארכון
ימיך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן
לך: ס לא תרצח: ס לא
תנאף: ס לא תגנב: ס לא־
תענה ברעך עד שקר: ס לא
תחמד בית רעך ס לא־תחמד אשת
רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר
לרעך:

וכל

פסוק האמצעי
שביעי וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ
וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־
נָמוּת: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר
תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ: וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר־
שָׁם הָאֱלֹהִים: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
לט רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ
לָכֶם: מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה־לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בְּקָרֶךָ
מ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ: וְאִם־מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־
מא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ: וְלֹא־תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר
ע"כ לא' של שבועות לֹא־תִגָּלֶה עֶרְוָתְךָ עָלָיו: פ פ פ

הפטרת יתרו ישעיהו בשנת מות המלך עזיהו עד זרע קדש מצבתה • והאיטליאני מוסיפין עד את בן טבאל ומרלגין שם ט ואומרים עוד שני פסוקים כי ילד ילד לנו עד תעשה:

כא וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד
מב וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: אִם־בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם־בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה
אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם־אֲדֹנָיו יִתֶּן־לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה־לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ
וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: וְאִם־אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת־אֲדֹנִי אֶת־אִשְׁתִּי וְאֶת־בָּנָי לֹא אֵצֵא
חָפְשִׁי: וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ
ע"כ לכהן בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: ס וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת
לוי מג הָעֲבָדִים: אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־לֹא יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ
מד מה בְּבִגְדוֹ־בָהּ: וְאִם־לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ: אִם־אַחֶרֶת יִקַּח־לוֹ שְׁאֵרָהּ
מו כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע: וְאִם־שְׁלָשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: ס
מז מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת: וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: ס וְכִי־יָזִד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ
לָמוּת

הקולת מלא וא"ו אחר הק"וף וחסר אחר הל"מד בספרים מדוייקים והעתק הללי • וע"פי המסורת שנמסרה במ"ג סוף פ' וארא וכ"כ הר"מה ז"ל דוה בלחוד מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה ודלא כמאירי ועיין ריאאכטי כאן ובריש פ' זה : **הלפידם** בספרים מדוייקים והעתק הללי חסר יו"ד בתראה ובמ"ג כתוס כ' נמסר בלפידים ג' מלא בליסנא בקריאה וסי' נמסר ויבער אש בלפידים (שופטים טו) מראיהן כלפידים (נחום ב) מפיו לפידים יהלכו (איוב מא) אח"כ כתב וכל העם רואים הלפדים ושארא לפידם כתיב עכ"ל • והמדפיס כשתבש מאד בין במסורת ובין בפסוקים כי בכל ספרי כ"י מדוייקים והפסוק הוא וכ"ל שצריך להגיה וכל העם רואים **הלפידם** כתיב ושארא לפדים כתיב גם הר"מה כתב ואת הלפידם מלא יו"ד קדמא' וחסר יו"ד תניין : **דבר אתה** במקצת ספרים הבי"ת בצירי ובמקצתן בסגול ובעל א"ת כתב בסגול וכ"כ בעל לוית חן בפ' כ"א מהשער השלישי ומקף בכנו"ע דבר נא (שמות יא) : **תחטאו** החי"ת בחטף סגול : **אלהי כסף** חד מן ג' מלעיל ע"פי המסורת כא"ש בפ' כח ע"פ אלהי שם : **ותחללה** אין בו יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל : **תעלה** המירכא אחר הסגול : **ולא תעלה במעלת** בעל רב פעלים כתב שהבי"ת בדגש שלא כמשפט ואני ראיתיו רפה בכל הספרים כדינו : **במעלת** אין בבי"ת געיא ולא מאריך במ"ס :

פרשת משפטים

כא **המשפטים** בזקף קטן : **ובשבעת** הש"ין דגושה והבי"ת בלא קדמא במ"ס : **יתן לו** התי"ו בסגול והיו"ד בלא מאריך בספרים מדוייקים וגם בדפוס ישן : **וילדה לו** במקצת ספרים הל"מד בדגש של מלא לו והאכלול הביאו בכלל הרפים : **אשר לא יעדה** לו ק' והוא חד מן ט"ו באורייתא דכתיבין בא"לף וקריין בוא"ו • ונמסרו בפרשת שמיני על פסוק אשר לא כרעים • וכולהו אתו לדרשא כמו שכתוב על כל אחד במקומו בע"ה ועל זה דרשו שהיה לו ליעדה ולקיימה וכמו שתרגם אנקלוס דקיימא ליה דמצות יעידה קודמת למצות פדייה • ואף ע"ג דכתיב בא"לף דרשינן כאילו כתיב בוא"ו • כלומר שהיה לו ליעדה ואינו רוצה והפדה והיינו כמפא דלמה לי למיכתב אשר לא יעדה • פשיטא דבלא יעדה משתעי קרא דאם יעדה היתה צריכה גט וגם לא היתה צריכה פדייה אנ שנשמע ייעוד שקנה שנעוד שכחום מינה • ומדשני קרא ש"מ לדרשא וכמו שדרשו גם כן זכירתה סוף פ' בשם על פסוק כן יקטלני לא איחל • ועיין מה שכתב אבן עזרא כאן ובספר הזוהר ומה שכתוב בפרשת בהר סיני על פסוק אשר לא המה וחשבתיה פ"ט על פסוק וישראל **לא יאסף** ויעשיה ס"ג על זכל ברכה לא נר ובמזמור ק' ע"ל **ולא אנחנו** : **בבגדו בה** במקף ולא במירכא לבל"א **שלש אלה** בל"מד בקמץ והוא הטוף : **לא יעשה** בלא מקף בתמצע : **וכי יזד** א' חסר וא' מלא דין חסר והך מלא אך הבגית אשר יזיד דפ' סיכפטי והבת .

לָמוּת: ס וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: ס וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת מח
יוּמָת: ס וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: ס וְכִי־יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ מט נ
בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה
רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא: * () ס וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אֲמָתוֹ בַּשֵּׁבֶט וּמֵת שני
תַּחַת יָדוֹ נָקֹם יִנָּקֵם: אַךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעֲמֹד לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא: ס וְכִי־יִנָּצוּ נא
אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל
הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: וְאִם־אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן
יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: ס וְכִי־
יַכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: וְאִם־שֵׁן עַבְדּוֹ
אוֹ־שֵׁן אֲמָתוֹ יַפִּיל לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת שִׁנּוֹ: פ
וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נב נג
נָקִי: וְאִם שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה
הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת: אִם־כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־יוּשַׁת עָלָיו:
אוֹ־בֵן יִגָּח אוֹ־בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ: אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף ׀ שְׁלֹשִׁים
שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל: ס וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ
וְנָפַל־שָׁמָּה שּׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: ס וְכִי־ נד
יִגֹּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת־הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמֵּת כב
יֶחֱצוּן: אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת
הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: * ס כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם נה
תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: אִם־בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים:
אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם־אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ: אִם־הִמָּצֵא תִמָּצֵא
בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמוֹר עַד־שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם: * ס כִּי יַבְעֶר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־ שלישי
כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת־בְּעִירֹה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: ס כִּי־תֵצֵא בעירו
אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִר אֶת־הַבְּעֵרָה: ס נו נז
כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם נח
שְׁנָיִם: אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ:
עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׂה עַל־שַׂלְמָה עַל־כָּל־אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה נט
עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: ס כִּי־יִתֵּן אִישׁ ס
אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וְכָל־בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ־נִשְׁבַּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: שְׁבֻעַת
יהוה

והכה איש רוב ספרים אין כתוב מתריך כ״א והכה איש : ענוש בהעתק הללי [illegible] ירושלמי [illegible] וככל הספר יס מלא וכן הוא במסורה גם הר״מה [illegible] מלא וא״ו [illegible] : בפללים בהעתק הללי בפללים ירושלמי בפלילם [illegible] וכן בתיקון ס״ת ישן בפללים במפסח בפלילם [illegible] הספרים חסר יו״ד [illegible] ומלא יו״ד [illegible] וכן הוא המסורה [illegible] מנחת כהן ועיין [illegible] : וכי יגח שור פ׳ פתוחה : מתמל בהעתק הללי [illegible] ירושלמי מתמול [illegible] וככל הספרים חסר וכן הוא [illegible] המסורה [illegible] ולא נמס הר״מה : ונפל שמה שור [illegible] דגושה [illegible] : מתמול בהעתק הללי מתמול ירושלמי [illegible] וככל הספרים מלא [illegible] במסורת [illegible] החסרים [illegible] ולא נמס הר״מה : והמת יהיה לו [illegible] לנוסח [illegible] : כי יגנב איש פרשה סתומה [illegible] יגנב [illegible] במקף [illegible] המתריך [illegible] : וארבע צאן מקף [illegible] : המצא תמצא [illegible] : בעירה בעירו ק׳ [illegible] הר״מה [illegible] בעירה [illegible] : כי תצא איש הקדמת [illegible] : גדיש [illegible] דגושה : על כל דבר [illegible] המתריך [illegible] : ירשיען חסר [illegible] ע״פ המסורה [illegible] בריש פ״ק דסנהדרין וכן נדרש במדבר רבה סוף פ״ם ועיין [illegible]
בשמות [illegible] אשר ישכבן [illegible]

ויפודרנה

יהוה תהיה בין שניהם אם־לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם׃ ואם־גנב
יגנב מעמו ישלם לבעליו׃ אם־טרף יטרף יבאהו עד הטרפה לא ישלם׃ פ
סא וכי־ישאל איש מעם רעהו ונשבר או־מת בעליו אין־עמו שלם ישלם׃ אם־בעליו עמו לא
סב ישלם אם־שכיר הוא בא בשכרו׃ ס וכי־יפתה איש בתולה אשר לא־ארשה ושכב
עמה מהר ימהרנה לו לאשה׃ אם־מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת׃
סג ס מכשפה לא תחיה׃ כל־שכב עם־בהמה מות יומת׃ ס זבח לאלהים יחרם
סד בלתי ליהוה לבדו׃ וגר לא־תונה ולא תלחצנו כי־גרים הייתם בארץ מצרים׃ כל־אלמנה
סו ויתום לא תענון׃ אם־ענה תענה אתו כי אם־צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו׃
וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים׃ * פ
פ׳ יום ב׳ או ג׳ ח״ה של פסח אם־כסף תלוה את־עמי את־העני עמך לא־תהיה לו כנשה לא־תשימון עליו נשך׃ אם־
סו פח חבל תחבל שלמת רעך עד־בא השמש תשיבנו לו׃ כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו
סט
כסותו ק׳ לערו במה ישכב והיה כי־יצעק אלי ושמעתי כי־חנון אני׃ * ס אלהים לא תקלל
ע עא ונשיא בעמך לא תאר׃ מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן־לי׃ כן־תעשה
רביעי
ושני לפסח לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם־אמו ביום השמיני תתנו־לי׃ ואנשי־קדש תהיון לי
עב עג
עד עה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו׃ ס לא תשא שמע שוא אל־
עו עז תשת ידך עם־רשע להית עד חמס׃ לא־תהיה אחרי־רבים לרעת ולא־תענה על־רב לנטת
עח אחרי רבים להטת׃ ודל לא תהדר בריבו׃ ס כי תפגע שור איבך או חמרו תעה
פ פא השב תשיבנו לו׃ ס כי־תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב
חמישי ושלישי לפסח תעזב עמו׃ * ס לא תטה משפט אבינך בריבו׃ מדבר־שקר תרחק ונקי וצדיק אל־
פב פג תהרג כי לא־אצדיק רשע׃ ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים׃
פד וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את־נפש הגר כי־גרים הייתם בארץ מצרים׃ ושש שנים
פה תזרע את־ארצך ואספת את־תבואתה׃ והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך
ויתרם תאכל חית השדה כן־תעשה לכרמך לזיתך׃ ששת ימים תעשה מעשיך וביום
פו השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן־אמתך והגר׃ ובכל אשר־אמרתי אליכם
פז פח תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על־פיך׃ שלש רגלים תחג לי בשנה׃
פט

את

ימהרנה לו הל״אד כדגש: **כל שכב עם בהמה** נס״א כ״י כתב כאן פרשה סתומה וכן פתח המדפיס הס״נ וכתב אור תורה שטעות הוא כי אין כאן פרשה כלל בכל הספרים ולא במאירי ולא כסר״מנס ז״ל עכ״ל · אמנם בפ׳ תגי הוא סתומה: **גרים** הגי״מל רפה: **תענה** בכל הספרים הנ״ון בסגול ובמל א״ת כתב שהוא בצירי עפ״י המסורת שמלא ועיין מ״ס בסוף פרשת ויצא: **וחרה אפי** במסכת סופרים וחרה אפי בשיטה אחת כך מצאתי בתיקון ס״ת ועיין במסכת סופרים פ״ה: **לא תשימון עליו נשך** ג׳ דסבריין ולא · וקריין לא כמ״ש לקמן על לא ישמע על פיך: **תחבל** אין מאריך בת״ין: **עד בא השמש** עיין מ״ס בסיף בשלח נבי פסוק עד בא השמש: **כסותה** כסותו ק׳: **אלהים לא תקלל** חצי הספר בפסוקים: **אלהים לא תקלל** במס׳ סופרים פ׳ ד׳ אלהים לא תקלל אשמם קדם וחול ר״ש אומר קדש · ובסנהדרין פ׳ ד׳ מיתות ובמכילתא פליגי בה ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא לרבי ישמעאל חול ולר׳ עקיבא קדש ורש״י בפי׳ החומש כתב הרי זו אזהרה לברכת ה׳ · ואזהרה לקללת דיין ועיין מזרחי במקום הזה ובקרבן אהרן פ׳ קדושים דף רי״ו ומ״ש לעיל סוף פ׳ ויצא: **ביום השמיני תתנו לי** מעמים בית ספרי דאמרי וכיוס: **ולא תענה על רב** כל לישנא דריב באוריי׳ מלא בר מן אחד חסר יו״ד וסימן לא תענה על רב כ״כ הר״מה ז״ל ובסנהדרין פ׳ כ״ג בברייתא אין משיבין הלך בסנהדרין משום לא תענה על ריב על רב כתיב פי׳ ואי אמר הלך חובה תו לא מצי מיבך למחזי ליה זכותא · וילפינן מיניה נמי התם בפ׳ ד׳ דדיני נפשות מתחילים מן הצד מדכתיב לא תענה על רב חסר יו״ד ומשמע לא תחלוק על מופלא של ב״ד לפי׳ שותלים תחלה לקטנים שבהם שיאמרו את דעתם: **לא תהדר** אין מאריך בתי״ו: **אבינך** במסורה קטנה שבדפוס כתוב ב חסר בלישנא כי לא יחדל מן פ׳ ולאבינך בארצך דבפסוק כי לא יחדל אביון וכ״כ הר״מה ז״ל · לא תטה משפט אבינך חסר וא״ו כתיב ודכוותא ולאבינך בארצך ודכוותא ואכלו אביני עמך · הלין תלתה חסרים בלישנא אבל כי לא יהיה בך אביון מלא וא״ו כתיב וכל לישנא אביון האביון מלא דכותיה: **ויסלף דברי צדיקים** כל צדיקם באוריי׳ מלא יו״ד קדמא׳ וחסר יו״ד בתרא׳ בר מן חד מלא דמלא וסי׳ ויסלף דברי צדיקים דפ׳ משפטי׳ והטעם שאלו דייינים צדיקים גמורים שוחד מסמים: **לא תלחץ** התי״ו רפה: **ובכל אשר אמרתי אליכם** פ׳ משפטי׳ דסבירי׳ וכל מסורת ויחזקא׳ כ״ו: **לא ישמע על פיך** כפי׳ ן׳ צורת כתוב וזהו לא ישמע על פיך וגו׳ וכתב המירוך ע׳ עשר דעד דורות קרובים דאמרת הוו מסתכסי וקרחו ולא ישמע על פיך וסופרי מגמרי דלא מקרי בו״או עכ״ל עוד במסורה ג׳ סבירים ולא ואינון לא וסימן לא תשימון עליו נשך

פנין אמצע
את־חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי־בו
יצאת ממצרים ולא־יראו פני ריקם: וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף
בצאת השנה באספך את־מעשיך מן־השדה: שלש פעמים בשנה יראה כל־זכורך אל־פני
צ צא האדן ׀ יהוה: לא־תזבח על־חמץ דם־זבחי ולא־ילין חלב־חגי עד־בקר: ראשית בכורי
צב צג ששי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו: * פ
ע"כ לה"ה של פסח הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל־המקום אשר הכנתי: השמר
מפניו ושמע בקלו אל־תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: כי אם־שמע תשמע
בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את־איביך וצרתי את־צרריך: כי־ילך מלאכי לפניך
והביאך אל־האמרי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבוסי והכחדתיו: לא־תשתחוה לאלהיהם
ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: ועבדתם את
שביעי יהוה אלהיכם וברך את־לחמך ואת־מימיך והסרתי מחלה מקרבך: * ס לא תהיה
משכלה ועקרה בארצך את־מספר ימיך אמלא: את־אימתי אשלח לפניך והמתי את־כל־
העם אשר תבא בהם ונתתי את־כל־איביך אליך ערף: ושלחתי את־הצרעה לפניך וגרשה
את־החוי את־הכנעני ואת־החתי מלפניך: לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן־תהיה הארץ
שממה ורבה עליך חית השדה: מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את־הארץ:
ושתי את־גבלך מים־סוף ועד־ים פלשתים וממדבר עד־הנהר כי ׀ אתן בידכם את ישבי הארץ
צד צה וגרשתמו מפניך: לא־תכרת להם ולאלהיהם ברית: לא ישבו בארצך פן־יחטיאו אתך
לי כי תעבד את־אלהיהם כי־יהיה לך למוקש: * פ
כד ואל־משה אמר עלה אל־יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם
מרחק: ונגש משה לבדו אל־יהוה והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ויבא משה ויספר
לעם את כל־דברי יהוה ואת כל־המשפטים ויען כל־העם קול אחד ויאמרו כל־הדברים
אשר־דבר יהוה נעשה: ויכתב משה את כל־דברי יהוה וישכם בבקר ויבן מזבח תחת
ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: וישלח את־נערי בני ישראל ויעלו עלת

ויזבחו

לא ישמע על פיך לא תזכיר פנים: שבעת ימים תאכל מצות כתוב בזוהר פ' תצוה שבעת ימים אלין לאו אינון כשבעת הימים דבכוס דאינון ... וספרים שלנו כתוב מצות וו"או וכן ראוי ... אלין ואלין תאחין ועל דאינון לתתא כתיב שבעת ימים תאכל מצות מלא כתיב חסר בלא וא"ו ... אבל שבעת ימים ... מצת דקדש לי כל בכור כתיב בלא וא"ו שהוא א' מן ... שהיכו מהארבעה חסרים שנמסר סימנם במ"ג פרשת בא ... שהוא מלא ד יודי"ן וכן כתב בהעתק הללי כולהון חסר יו"ד ... צויתך העיקר כמ"ש הר"מה ... שכן שרסר יו"ד ... ובספרי ... מלאים והסרה אוריינתא מלא יו"ד ... בר מן ב' ואינון בפרשת בראשית גם במ"ג כתוב שם ב' מלאים ... ועיין ... דתהלים ... יש בזמור פ"ט: אל תמר בו ... יו"ד תניין כתיב: האדן ׀ ה' האדן ב' חסרים ... כי אם שמוע ... ירושל' ... נקוד תמר ... ובכל הספרים מלא כי לא נמנה זה בכלל החסרים ... איביך מלא יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל כל אורייתא איביך כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד ... חסר יו"ד תניין וחסר וא"ו ... תהרסם ... פ' כי תצא: ... בשנת פ' תולדת יצחק ... כל נעשה ... לא תהיה בלא ... כדרבנות: ... מעשיהם ... נעשה ... וגרשה הרי"ש בשוא לבדו: את הכנעני ... אגרשנו ... גבלך ... ז' פסוקים את את את ואת: ... עלות ... ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים ... עלת חסר דחסר ... עלות ... עלת ... שלמות ... עולת ... עלת ...

ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק [מנין הפסו']
על־המזבח: ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר־דבר יהוה נעשה ונשמע:
ויקח משה את־הדם ויזרק על־העם ויאמר הנה דם־הברית אשר כרת יהוה עמכם על כל־
הדברים האלה: ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ויראו את אלהי
ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: ואל־אצילי בני ישראל
לא שלח ידו ויחזו את־האלהים ויאכלו וישתו: () ס ויאמר יהוה אל־משה עלה למפטיר
אלי ההרה והיה־שם ואתנה לך את־לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם:
ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל־הר האלהים: ואל־הזקנים אמר שבו־לנו בזה
עד אשר־נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי־בעל דברים יגש אלהם: ויעל משה
אל־ההר ויכס הענן את־ההר: וישכן כבוד־יהוה על־הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא
אל־משה ביום השביעי מתוך הענן: ומראה כבוד יהוה כאש אכלת בראש ההר לעיני
בני ישראל: ויבא משה בתוך הענן ויעל אל־ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים
לילה: פ פ פ

הפטרת משפטים ירמיה לד הדבר אשר היה אל ירמיהו עד מאין יושב והאיטליאני מוסיפין עד ונשב בירושלם
והאשכנזים מוסיפין ב' פסוקים סוף סימן ל"ג כה אמר ה' אם לא בריתי עד ורחמתים:

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־
איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם
זהב וכסף ונחשת: ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: וערת אילם מאדמים וערת
תחשים ועצי שטים: () שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: אבני־שהם נ"כ לכהן
ואבני מלאים לאפד ולחשן: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: ככל אשר אני מראה צו
אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל־כליו וכן תעשו: () ס ועשו ארון עצי נ"כ ללוי
שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: וצפית אתו זהב טהור מבית
ומחוץ

פסר דבר הם אזנך ושמע והוא מאי דאמרינן בפ' הוציאו לו ובפ"ק דחגיגה והובא מכלל יפה ארחה פ' אין מעמידין ובילקוט על פסוק זה דבעי רב
אסדא ויעלה את נערי בני ישראל ויעלו עלת (כבשים) ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים · או דילמא אידי ואידי פרים הוו לאמי בפקא מינה לפיסוק
טעמים וכו'. עיין בילקוט שם · ופי' רש"י לפיסוק טעמים בנגינות אם תאמר שני מינין צריך לפסוק הטעם של ויעלו עלת באתנחתא כמו שאנו
קורים אותו שמפסיק הדבור ממה שלאחריו ואי אידי ואידי פרים אין אתנחתא במלת עלת אלא אחד משאר טעמים שאין מפסיקין כדי שיתחבר לפל
אחריו עכ"ל · ואמרינן התם דמספקא כמי לאיסי נבי ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתו שם את ארון ברית ה' · (מלכים א ו) היכי קאמר ודביר
בתוך הבית מפנימה הכין לתתו שם · או דלמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה · ונפקא מינה אם הדביר דהיינו המחיצה המבדלת בין הקדש
ובין קדש הקדשים קדושתיה כלפנים או כלחוץ ולא חשיב ליה איפוי בהדי חמשה מקראות שאין להם הכרע ואלו הן שאת ארור מחר משקדים וקם
וסיכם מ"ס סו"א דהכהו באורייתא ודין בנביאי וזא דויעלו עלת דהוא כמי בדאורייתא לרב חסדא מספקא ליה ולאיסי פסיקא ליה ועיין שם ביפה
מראה וביפה תואר ב"ר פ' פ' שהביא פסוקים אחרים דומים קצת לאלו · ומדרש חזית פסוק כי טובים דודיך מיין · ובתל הטעקידה פ' וישלח על פ'
בשמעם ויתעצבו האנשים · ועיין מ"ש על פסוק ובמגרה ארבעה גבעים משקדים ובפרשת וילך על פסוק הנך שוכב וגו' וקם: באגנת חסר וא"ו
ובויקרא רבה פ"ו ר' הונא בשם רבי אבין באגנת כתיב לא זה גדול מזה · ולא זה גדול מזה · ובספר הזוהר באגנת כתיב חסר וא"ו כמה דכתיב שררך
אגן הסהר וכו': לטהר הלמ"ד בקמץ והס"ית רפה: והיה שם בספרים כתיבת יד מדוייקים ה"א הפועל בשוא וסגול וכן כתב רד"ק במכלול דף
קנ"ב וזה שלא כדברי רב פעלים שכתבו בשוא לבדו כמו והיה כנין לבקר דכי תשא: להורתם חסר וא"ו תניין · ורמז לו הק"בה שמחלוקות חכמים
עתידות לרבות בישראל ואין הוראה שלימה ואלה ועכ"ז אלו ואלו דברי אלהים חיים לכן כתיב חסר כאלו הכל הוראה א' ובספר הזוהר פ' שמיני דף
להורתם כתיב חסר כד"א ואל תדר הורתי תורה שבעל פה וכו' וכן בריקאנטי סוף פרשה זו: מי בעל הבי"ת רפה:

פרשת תרומה

כה ותולעת שני כתב הר"מה ז"ל ותולעת שני קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכות' מלא בר מן ב' חסרים וא"ו ומסר עליה מרין חסרין
בלישנא וסימן ותלעת שני דואת המשכן תעשה כי תתכלנו התלעת מכלל דשאר תולעת דאורייתא מלא וא"ו כתיב ומסורת' דמסר
עליה תלתא מלאים שטותא הוא דעל ברחך מלאים טובא הוא ונוסחי דיקי כמסורתא קמייתא סלקי: מאדמים הא"לף בקמץ לבד והוא חטוף מפני
הדגש שאחריו וכן כולם: שמן למאר דין לחוד חסר וא"ו: אבני שהם סימן קדמאה אבני שהם תניין ואבני וחד פסיק סימן אבני אפד
אמות ואבני (מלכים א ז):

וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב׃ וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע
פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית׃ וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי
שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב׃ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן
בָּהֶם׃ בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ׃ וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן צז
אֵלֶיךָ׃ וְעָשִׂיתָ כַפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ׃ וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם
כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת׃ וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־
אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו׃ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם
לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים׃
וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְמָעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׃ וְנוֹעַדְתִּי
לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר ע'כ לישרו
אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * () פ
וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ׃ וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב שני
טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃ וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ
סָבִיב׃ וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
רַגְלָיו׃ לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים
עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ וְעָשִׂיתָ קְּעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹּתָיו
אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד׃ פ צח
וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה
יִהְיוּ׃ וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה ׀ קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ
הַשֵּׁנִי

ועשית בדי הבי"ת רפה: **לא יסרו ממנו** מעטים ביה עיין במסורת במסרה דדפוסא קמץ ממנו ט' דמטעים וכו' וכולהו חשיב להו בר מן חד דהוא ויצא אחד אל השדה ללקט וכו' וילקט ממנו (מלכים ב ד) וטעותא דדפוסא הוא ותימא מה עביין לתלתא מיניהו הכא ואינון בטבעת בארן · ואם האכל יאכל דפרשת צו ובדקת צדיקים יסירו ממנו (ישעיה ה) דודאי ליכא למימעי בהו ולמימר ממנה בדאיכא למיטעי באחריני וגם במסורת ריש פרשת צו במסר ז' סבירין ממנה וקריין ממנו עם הסימן בלשון תרגום וליכא בהדייהו הנך תלתא דאמרן והכי אשכחנא במסורת כתיבת יד ונ"ל דהכי פסרתא לא פליגי אהדדי ותרוייהו איתנהו בא למסיר ו' סבירין ממנה ספיר וזאת למסיר ט' דמטעין הכי פירושא ט' מלין דאיכא למיטעי בהון ולא פריס מאי טעותא סיפא מינייהו כדאמרן דסבירין ממנה ותלתא אחריני איכא למיטעי ולמימר אגב אנ"ג דספיר כתידין ממנו: **ועשית כפרת וגו'** **ואמה וחצי רחבה** בהרבה נוסחאות מהדפוס יש מאריך בריש וטעות הוא אבלי ובספרים כתיבת יד איננו גם לא בדפוס ישן: **סככים** הכ"ף בשוא לפי דרכנו ומנהג קצת ספרים: **אל הכפרת** קדמא בא"לף לא בה"א של הכפרת: **אשר על ארון** בהעתק הללי ארן ירושלמי ארון עד כאן לשונו · ובספר הזוהר ריש פרשת שלח לך ארן חסר בכל אתר ארן הברית · ארן העדות עד כאן לשונו · ואנן לא בייתינן להכי כללי אלא כדאיתמר במסרה דילן ודין דהכא מלא בכל ספרי דוקני דלא הוי מתלתא חסרים דנמסר סימנם במסרה גדולה סוף פ' תבוא וכ"כ הר"מה ז"ל: **את כל אשר** תמהני על שלשה גדולי הדור שהם חכמים גדולים · אבן עזרא ורש"י ותוקיני · שפירשו ואת כל אשר כוא"ו דומה שכן היה כתוב בספריהם וכבר תייובינן להא מילתא ואשכחנא לה במסרה רבתא דחשיב להדין פסוקא בהדי תלתא דכתיב בהו תואם את כל אשר ותרתי אחריני איכון את כל אשר אנכי מצוה ואתם דראה את כל אשר אנוכי דשופטים הלא אחריב להדין כמי כתיב **את** בלא וא"ו · וליכא דוכתא לפלוגתא · וכן כתב הר' מזרחי ע"ל ורש"י תפסתי בכמה ס"ת ולא מצאתי זה: **זר זהב** כל ליסנא חסר ובמסכת יומא פרק בא לו ר' יוחנן רמי כתיב זר וקרינן זיר · זכה נעשית לו זיר · לא זכה נעשית לו זרה היטנו: **לו ארבע** לו בדגש בל"מד: **ועשית קערתיו** במסורת דביאל ה' כמנה עם מלין דגשים בתר יה"וא בלא מנטל וכתב במכלול שהק"וף בדגש כדין אחר מרחיק שהט"ין קריאתה כמו מל"ניל והשוא איננו כחטף וכן ועשית סירותיו שבפרשה · ובעל מקנה אברהם מנאם בכלל הזרים · ועיין מ"ש לעיל על אי כמנה באלם: **וקשותיו** בס"ין שמאלית ובהעתק הללי וקשותיו ירושלמי וקשתיו עכ"ל · ובתיקון ס"ת ישן וקשתיו מלאתי מוגה במפתח וקשותיו ע"כ · אבל בספרים מדוייקים מלא וכן כתב הר"מה ז"ל וקשותיו דשלחן קדמאה מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב ואת הקשות דויקהל חד וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין · ואת קשות הנסך מלא וא"ו כתיב: **תיעשה** יש מחלוקת גדול בספרים משנים קדמוניות · אם מלא זאת חסר יו"ד או מלא · כי בהעתק הללי כתוב תיעשה בספר מוגה · ירושלמי תעשה חסר יו"ד · והחכם אבן עזרא כתב דראיתי ספרים שבדקום חכמי טבריה ונשבעו חמשה עשר מזקניהם ששלש פעמים הסתכלו כל מלה וכל נקודה וכל מלא וכל חסר · והנה כתוב יו"ד במלת תיעשה ולא מצאתי כך בספרי ספרד וצרפת ומעבר לים · והקדמונים דרשו כי תוספת היו"ד רמז לעשרה מנורות שיעשה שלמה ובכלל אם יש שם יו"ד היא מלה זרה עכ"ל · ולא הכריע · גם הר"מה נסתפק בדבר וזה לשונו ומסרות דאסרי עליה לית מלא שמכי אפלו דדרים בילמדנו פרשת שמיני תיעשה כתיב · א"ל הקב"ה למשה השלך ככר לאור והיא נעשית מאליה · ודייקי מינה דמלא יו"ד ואנן לא בריר לן דאיכא למימר דדרשה לא מדכתיב מלא יו"ד קא דייקי דהיא נעשית מאליה דהא בדרשה לא קאמר בהדיא דמלא כתיב אלא מדלא קרינן תעשה בפתח מבנין הקל אלא קרינן תעשה בצירי מבנין נפעל דמשמע שנעשית מאליה והאי דאמרינן בדרשה תיעשה כתיב ולא אמרינן תעשה קרי משום סירכא דנקודות דבקיד הכי הוא דנקטה עכ"ל · ואור תורה הכריע דמלא יו"ד הוא שכן מצא בתוספות על התורה ובמאירי גם ראה ספרים מדוייקים בכתיבת יד וזה לשונו תעשה ז' קמצין בקריאתה ר"ל בצירי וחד מנהון מלא יו"ד וסימן תיעשה המנורה דין מלא יו"ד וכו' · וזו היא המסורת שלנו בדפוס שאותרא תעשה ז' וסימן תיעשה המנורה לית מלא וכו' · ושכן העיד בכל פ' מתן שטון שבפי העברים הוא מלא ובמדרש אחר דילמדנו

השני: שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה
האחד כפתר ופרח כן לששת הקנים היצאים מן המנרה: ובמנרה ארבעה גבעים משקדים
כפתריה ופרחיה: וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר
תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן המנרה: כפתריהם וקנתם ממנה יהיו
כלה מקשה אחת זהב טהור: ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר
פניה: ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ככר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה:
כו וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: * ס ואת המשכן תעשה עשר
שלישי יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני כרבים מעשה חשב תעשה אתם: ארך
היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל
היריעת: חמש היריעת תהיין חברת אשה אל אחתה וחמש יריעת חברת אשה אל אחתה:
ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה
הקיצונה במחברת השנית: חמשים ללאת תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאת תעשה
בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת הללאת אשה אל אחתה: ועשית חמשים
קרסי זהב וחברת את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד: ועשית יריעת
עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם: ארך היריעה האחת שלשים
באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת: וחברת את
חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל:
ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת הקיצנה בחברת וחמשים ללאת על שפת
היריעה החברת השנית: ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאת וחברת
את האהל והיה אחד: וסרח העדף ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי
המשכן: והאמה מזה והאמה מזה בעדף בארך יריעת האהל יהיה סרוח על צדי המשכן מזה

ומזה

דילמדנו פ' בהעלתך והביאו ג"כ הרב מזרחי בפ' תרומה כתוב בפירוש לכך הוא אומר מקשה תיעשה המנורה יו"ד מלא ולא כתיב תעשה ומה שהיתר אדרס הראשון מילא זה וכבר העידו חכמי דורנוש על הר"מה ז"ל שכך עשה מעשה וכתבו בספרו מלא ע"כ · עוד מצאתי באדרס רבה ריש פרשת בהעלתך לכך הוא אומר מקשה תיעשה יו"ד מלא כתיב ולא כתיב תעשה וכו' ע"ס · וכן כתב בעל מנחת כהן מקשה תיעשה כל אורייתא חסר דין מלא וכזה יש חולקים אבל זה הוא הנכון ע"פ המסורת : **שלשה גבעים משקדים** זה לבדו בגעיא בספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים וכן בפ' ויקהל : **בקנה האחד** פי' כל דסמיך **האחד בקנה** בפתח תחת הבי"ת · דסמיך **אחד** בסוף תחת הבי"ת ג' פרשיות מסתכות תקן בקנה אחד · **בקנה** אחד בסוף תחת הבי"ת · תרומה בקנה האחד בקנה האחד בפתח תחת הבי"ת · ויקהל **בקנה** האחד בפתח · **בקנה** אחד בסוף : **ובמנרה ארבעה** גבעים משקדים כפתריה ופרחיה טעה המדפיס במקרא גדולה שכתב על פסוק שלשה גבעים וגו' · ה' אלין דלית להון הכרע כי אין שם מקומו רק על פסוק זה · ובפ' וילך על פסוק הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' נמסר לסימן חמשה כתובים הללו · אותיבו שבטיא ליהושע בגבורת דמשה ועיין מ"ש בסוף פ' משפטים ע"פ ויעלו **עלת** ומ"ש בס"ד בפרשת וילך : **מקשה** הק"וף בלא דגש : **ככר זהב טהור יעשה אתה** ד' בפירין תעשה · ככר פרשת כ"ה סימן · **בתבניתם** בי"ת ראשונה דגושה : **בתבניתם** בבי"ת וכ"כ החזקוני גם הר"מה ז"ל כתב **בתבניתם** מלא יו"ד גם בי"ת כתיב ומטעים בית :

כו **מראה** המ"ם בקמץ לבד והוא חטוף : **ואת המשכן וגו' ותלעת** ג' חסרים וחברו כי תאכלנו התלעת ומה שכתוב במקרא גדולה בסוף הפרשה כלא מלא במ"ד טעות וז"ל הר"מה ז"ל ויריעות תולעים ויכסם מלא דמלא כתיב מלא וא"ו וי"וד ותולעת שני קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל ליסנא באורייתא דכותא מלא בר מן ב' חסרים וא"ו וחסר עליה תרין חסרין בלישנא וסימן ותלעת שני דותא המשכן תעשה · כי תאכלנו התלעת ומסורתא דחסר כגון תלעת מלאים שבושא הוא · דעל כרחך מלאים טובא איכא וכוסחי דיקי כמסורתא קאייתא סלקי : **ללאת** ידוע מדרך הדקדוק שאחר כל תנועה קטנה דגש או שוא נח ולכן כשנמצא קבוץ ואחריו דגש או שוא נח הרי הוא ת"ק ממש · אבל כשאין אחריו דגש או שוא נח הרי הוא במקום וא"ו שרוקה וסימן זה יהיה גם להכיר החירק של ת"ק מחירק של ת"ג כשהוא חסר יו"ד וכ"כ ר' אליהו הלוי בספר מסורת המסורת דבור רביעי ודבור חמישי וכיון שמצאנו כל **ללאת** שבתורה למ"ד שניה רפה יש לנו לומר שקבוץ הל"מד ראשונה גדולה שבא במקום וא"ו שרוקה החסרה · ובמקצת ספרים הל"מד במאריך להורות שהקבוץ הוא במקום שורק כי שרשו לול כמ"ש במלכים א' ו' ובלולים יעלו ולכן השוא נע ועיין מ"ש בפרשת ויצא אבל גנבתי יום : **וחמשים ללאה תעשה בקצה** מטעים בית דכתיב בשפת : **בקצה** הב"ל הבי"ת דגושה : **במחברת** החי"ת בשוא לבדו והמ"ם בלא מאריך : **מקבילת** במקרא גדולה כתוב על זה דין חסר הכיין מלא · ובמסורה אחרת נמסר ב' וכתוב כן עכ"ל · ובכל ספרים מדוייקים שניהם חסרים וא"ו וכן נמסר במסורת כ"י ובמנחת כהן והאחר הוא בפ' ויקהל וכן ראיתי אח"כ בהר"מה ז"ל ז"ל חמשים ללאת תעשה וגו' **מקבילת** הללאת מלא יו"ד וחסר וא"ו ותבריה דויקהל ומסיר עליה תרין וחסר כלומר חסר וא"ו : **הללאת** למ"ד ראשונה דגושה והשניה רפה : **הקיצנה בחברת והמשים** בתיקון ס"ת ישן הקיצנה במחברת הקיצונה ע"כ · והעיקר כמו שמסר הר"מה ז"ל **הקיצונה** במחברת השנית דומשים ללאת תכלת על שפה מלא דמל' מלא יו"ד ומלא וא"ו כתיב וחבריה דויקהל דכותיה ויעש **ללאת** תכלת על שפת וגו' היריעה **הקיצונה** במחברת השנית הלין ב' מלאים דמלאים · ושארה מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב ע"כ · וגם במק"ג נמסר על אלו השני ב' מלא · והסימן שנמסר במקרא גדולה קדמאה הקיצונה במחברת וגו' לא לענין חסר ומלא

קמלא

וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ׃ וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה׃ פ
וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים׃ עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רביעי
רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃ שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכֹל
קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן׃ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגְבָּה תֵימָנָה׃ וְאַרְבָּעִים
אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃ וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ׃ וְאַרְבָּעִים
אַדְנֵיהֶם כָּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃ וּלְיַרְכְּתֵי
הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃ וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לִמְקֻצְעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃ וְיִהְיוּ
תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַמִּים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי
הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ׃ וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃ וְעָשִׂיתָ בְרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי
צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד׃ וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי
צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה׃ וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרִחַ מִן־הַקָּצֶה אֶל־הַקָּצֶה׃
וְאֶת־הַקְּרָשִׁים תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־הַבְּרִיחִם
זָהָב׃ וַהֲקֵמֹתָ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ בָּהָר׃ * ס וְעָשִׂיתָ פָרֹכֶת תְּכֵלֶת חמישי
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים׃ וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה
עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אַדְנֵי־כָסֶף׃ וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת
הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ וְשַׂמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן
מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צֶלַע צָפוֹן׃
וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם׃ וְעָשִׂיתָ
לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת׃
ס וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה כז
הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ׃ וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶיןָ קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ ששי
אֹתוֹ נְחֹשֶׁת׃ וְעָשִׂיתָ סִּירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה
נְחֹשֶׁת׃ וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת עַל
אַרְבַּע קְצוֹתָיו׃ וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמָטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ׃
וְעָשִׂיתָ בַדִּים לַמִּזְבֵּחַ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת׃ וְהוּבָא אֶת־בַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת וְהָיוּ
הַבַּדִּים עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ׃ נְבוּב לֻחֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הֶרְאָה אֹתְךָ

בהר

מלות הקיבוצה איתמר חלא מתכין כמחברת או בחברת קמ מסיר : מאדמים הא"לף בקמץ לכד : מלמעלה כל מלמעלה רפי למ"ד וכל מלמטה דגש :
הקרשים הק"וף דגושה : על ראשו אל הטבעת וכפ' ויקהל אל ראשו כפ' תרומה ואת טבעתיהם ויקהל ואת טבעותם : ועשית בריחם סי'
קדמאה דועסית לקרשי צלע המשכן האחד וכי"כ דויעם לקרשי צלע המשכן האחת וחד פסוק סימן להון ויסלהו באחד ההרים או באחת הג איות
(מלכים ב ב) : ואת הקרש ס הו"או בניצוח : והקמת במסורת ב' חסר וא"ו יתהריה והקמת לך אבניה ואית דמסרי עליה דקדמאה תרין חד חסר
וחד מלא ולא מסיימי ומיגושא הוא דפרוויסו דכיבתי דיקי חזרים כתיב הר"מה ז"ל : הראית הס"א בקמץ לכד והוא חטוף : מעשה חשב יעשה ב'
סבירין תעשה כמ"ש לעיל סוף סימן כ"ה : הקרסים הק"וף דגושה : והבדילה מלרע סלח במספס והדל"ת דגושה : לכם הל"מד בקמץ : צלע
המשכן הכד"י בסגול : וארגמן הגי"מל דגושה : ועשית למסך תהלים פרש מכן למסך רפי והדין דתרומה למסך דגש : אדני בלא מקף : כז
סמנו הנו"ן דגושה : סירתיו הס"מך דגושה וכן דמכלול דף ק"ו ועיין מ"ס למעלה על קערתיו : לכל כליו ה' סבירין כל מסורת סוף הפרשה
ונפרס' ויקהל כל כליו : מלמטה הטי"ת דגושה : ברים הבי"ת רפה :

לפאת

בנו הטעו׳ שב״ע בהר כן יעשו: * ס ועשית את חצר המשכן לפאת נגב־תימנה קלעים לחצר
שש משזר מאה באמה ארך לפאה האחת: ועמדיו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי
ועמדיו העמדים וחשקיהם כסף: וכן לפאת צפון בארך קלעים מאה ארך ועמדו עשרים ואדניהם
עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף: ורחב החצר לפאת־ים קלעים חמשים אמה עמדיהם
עשרה ואדניהם עשרה: ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה: וחמש עשרה
אמה קלעים לכתף עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: ולכתף השנית חמש עשרה קלעים
עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: ולשער החצר מסך עשרים אמה תכלת וארגמן ותולעת
לשבטיר שני ושש משזר מעשה רקם עמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה: () כל־עמודי החצר
סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת: ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים
בחמשים וקמה חמש אמות שש משזר ואדניהם נחשת: לכל כלי המשכן בכל עבדתו וכל־
יתדתיו וכל־יתדת החצר נחשת: ס ס ס

הפטרת תרומה מלכים א ה וה׳ נתן חכמה לשלמה עד עמי ישראל׃

ואתה תצוה את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת
צט נר תמיד: באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על־העדת יערך אתו
כח אהרן ובניו מערב עד־בקר לפני יהוה חקת עולם לדרתם מאת בני ישראל: * ס ואתה
הקרב אליך את־אהרן אחיך ואת־בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו־לי אהרן נדב ואביהוא
ע״נ לכהן אלעזר ואיתמר בני אהרן: ועשית בגדי־קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: () ואתה
ג תדבר אל־כל־חכמי־לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את־בגדי אהרן לקדשו לכהנו־לי:
ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי־קדש
לאהרן אחיך ולבניו לכהנו־לי: והם יקחו את־הזהב ואת־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת
ע״נ ללוי השני ואת־השש: () פ

ועשו

לפאה האחת עיין מ״ש בנחמיה ט׳: **וכן לפאת צפון וגו׳ ועמדו** ועמדיו ק׳ וז״ל הר״מה ז״ל ועמדיו עשרים ריש פסוק תניין לוותיה את חצר המשכן חסר וא״ו ומלא יו״ד כתיב וכל אורייתא דכוותיה בר מן ד׳ חד מכסין חסר דחסר חסר וא״ו ויו״ד וסימן ועמדו עשרי׳ דוכן לפאת צפון דו כתיב דין ק׳ ומלא מלאים דמלאים וא״ו ויו״ד וסימן כמסר בפרשת ויקהל: **עמודיהם עשרה** דורחב החצר לפאת ים חסר וא״ו ומלא יו״ד כתיב וכל אורייתא דכוותיה בר מן ד׳ מלאים דמלאים מלאים וא״ו ויו״ד ומסר עליהם במסורת דיקהל ארבע מלאים וסימן עשרים עשרים עשרה שלשה קדמאה וכין פירושה עמודיהם עשרים דריש פסוק תניין דוייעש את החצר במשכנא תניינא עמודיהם תניין דולפאת צפון דבתריה **עמודיהם** עשרה דולפאת ים דבתריהון **עמודיהם** שלשה קדמאה דויקהל דקלעים חמש עשרה אמה אל הכתף לאפוקי דולכ״ף השנית דבתריה וה״ה נמי דמפיק תרין עמדיהם שלשה ואם הו לי׳ והאי דבקט שלשה קדמאה קדמאה דויקהל קאי וכי בקט שלשה לבתר הכך מלאת דויקהל בקט אדנקטיה בסופה ונוסחי דיקי נמי הכין דייקי כדאמרן הר״מה ז״ל: **לכל כלי המשכן** ה׳ דמטעין לסבירין כל: **יתדתיו** חסר יו״ד בין תי״ו ראשונה לדל״ת ולשון הר״מה ז״ל וכל יתדתיו דלכל כלי המשכן חסר וא״ו ומלא יו״ד בתיו״ה קדים לו״או דסוף תיבותא כתיב ומסיר עליה כולהון חסרים כלומר חסרים וא״ו:

פרשת תצוה

כח **תצוה** פסוקים: **באהל מועד מחוץ לפרכת** וגו׳ ב׳ פ׳ פשטים בתורה וסי׳ קדמאה ח׳ מלין בב׳ אהי אהי בראשיהון ואהי בסופיהון בפרשה בלא מלין ואהי׳ ומלת מלין ואהי וסימן באהל מועד מחוץ לפרוכת תניין מחוץ לפרכת העדת ע״כ במסורת׳ וזהו פירושה ב׳ פסוקים פשטים בתורה וזהו הראשון והשני סוף פרשה אמור מחוץ לפרכת העדת וגו׳ ׃ הראשון יש בו ח׳ מלין מתחילין **מועד** עד **אתו** וא״ס בראשיהון׳ היא מלת באהל שיש בה אל״ף וה״א׳ וכן בסופיהון יש מלה **אהרן** שיש בה אל״ף וה״א׳ ובפסוק השני דאמור יש בו שלש מלות פשט **מחוץ לפרכת העדת** ואחר כך באהל שיש בה אל״ף וה״א ושלש מלות אחרות פשט **מועד יערך אתו** ואח״כ **אהרן** שיש בה אל״ף וה״א׳ וכ״ל לבגיה ח׳ מלין בב׳ א״ה א״ה בראשהון וא״ה בסופיהון בתר׳ תלת מלין וא״ה ומלת מלין וה״א וכיוצא בזה מצאתי אח״כ במסורת הגדולה הגירסא והפירוש: **מחוץ** לפרכת ליה והל לפרכה: **יערך** הע״ין בחטף פתח: **הקרב** הק׳וף בלא דגש: **ואפוד** מלא וא״ו בפעטק הללי ובספרים מדוייקים עפ״י המסורת כמ״ש לקמן ובריש ויקהל בס״ד:

קימוהו

ועשו את-האפד זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר מעשה חשב: שתי כתפת
חברת יהיה-לו אל-שני קצותיו וחבר: וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: ולקחת את-שתי אבני-שהם ופתחת עליהם שמות
בני ישראל: ששה משמתם על האבן האחת ואת-שמות הששה הנותרים על-האבן
השנית כתולדתם: מעשה חרש אבן פתוחי חתם תפתח את-שתי האבנים על-שמת בני
ישראל מסבת משבצות זהב תעשה אתם: ושמת את-שתי האבנים על כתפת האפד
אבני זכרן לבני ישראל ונשא אהרן את-שמותם לפני יהוה על-שתי כתפיו לזכרן: * () [ע"כ לישראל שני]
ס ועשית משבצת זהב: ושתי שרשרת זהב טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת
ונתתה את-שרשרת העבתת על-המשבצת: ס ועשית חשן משפט מעשה חשב
כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר תעשה אתו: רבוע יהיה
כפול זרת ארכו וזרת רחבו: ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה
וברקת הטור האחד: והטור השני נפך ספיר ויהלם: והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:
והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם: והאבנים תהיין על-
שמת בני-ישראל שתים עשרה על-שמתם פתוחי חותם איש על-שמו תהיין לשני עשר
שבט: ועשית על-החשן שרשת גבלת מעשה עבת זהב טהור: ועשית על-החשן שתי
טבעות זהב ונתת את-שתי הטבעות על-שני קצות החשן: ונתתה את-שתי עבתת הזהב
על-שתי הטבעת אל-קצות החשן: ואת שתי קצות שתי העבתת תתן על-שתי
המשבצות ונתתה על-כתפות האפד אל-מול פניו: ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם
על-שני קצות החשן על-שפתו אשר אל-עבר האפוד ביתה: ועשית שתי טבעות זהב
ונתתה אתם על-שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב
האפוד

ועשו את האפד פ' פתוחה: **קצותיו** מלא וא"ו בכל ספרים מדויקים וכ"כ הר"מה על שני קצותיו דסוף פסוק דומסה כרוז א' נוקבה מלא דאלא כתיב מלא הד וא"ו ומלא יו"ד וכל אורייתא דכיתא כר מן ב' כתיבי תרין ווי"ן בין כד"י לא"יו וחסר יו"ד בין תי"ו לוא"ו כתרא וסימן משני קצותו דכרובים דויקהל על שני קצותו דאפוד דואלה פקודי: **פתוחי חתם** בהעתק הללי חתם ירושלמי חותם עכ"ל ובספרים מדוייקי' חסר והוא הראשון שהחסרים שכתבו כאן במסורת אך טעה המדפיס שכבי' באכייכם והאבנים תהיין על שמת בני ישראל שנפרסה' וכבל בטעות זה גם בעל מנחת כהן ור"ל והאבנים על שמת בני ישראל דפ' פקודי וכ"כ הר"מה ז"ל החתם ג' חסרים וא"ו באורייי' וסי' מעשה חרש · ועשית בין · והאבנים על שמת ושארא מלאים וא"ו וכ"כ בנוסחי דיקי מכ"ל: **ונשא אהרן את שמותם** כל ליסנא באוריי' חסר וא"ו בר מן ב' מלאים ונמסר עליה במסורת דיקא שמותם תרין מלאים · וסימן ונשא אהרן את שמותם ואלה שמותם דמרגלים ושארא שמתם באורייתא חסר וא"ו ומסר' דמסר עליהון פלאא הסרים סנוסא אוא לחסרים טובא הוו ונוסחי דיקי כמסרה קמייתא סלקי דהלין תרין מלאים ושארא ליסנא חסר הר"מה ז"ל: **ויהלם** בס"ס הי"וד בקמץ: **ואחלמה** מלעיל כי הטעם בל"מד לא במ"ס: **וישפה** במקצת ס"ס בפ"א בצירי כא"ס ביחזקאל כ"ח וכן ראיתי בדפוס ישן וכ"כ בעל א"מ ובי"וד במאריך בכל הספרים וכתוב במכלול דף קפ"ח אבל בשר הקרבן · ולהציב הדרבן · כדרבונות · וישפה וברפת וזהב · ושהדי במרומים · יזל מים מדליו · קבלנו קריאתם בקמץ רחב ולא שמענו ולא ראינו בהם מחלוקת וכתב המכלול יופי על **וישפה** כר' שאין ביו"ד געיא ע"כ ואין דבריו נראין כי במקצתם כתב רד"ק בבירור שהם בגעיא ועיין מ"ש בסוף קהלת על כדרבונות ובשמואל א יג על ולהציב הדרבן · ויחזקאל מ' על בשר הקרבן: **לשני עשר** ב' בליסנא באורייתא דין ואידך ושני עשר בקר דויביאו את קרבנם ושארא אורייתא לשנים עשר כתיב ואיכא אחריני בשאר קריא: **מעשה עבת** ש"א בסוף תיבה מפסה שבמק' קטנה מסכת ס"ד בכתב מעשה עבת ו': **ונתתה את שתי עבתת** בה"א לבסוף בכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וגם במ"ג פ' תרומה לא במנה במנין החסרים וכן הביאם הר"מה ז"ל והם י"ט חסרים בתורה ובמסורת הדפוס כתוב שם ועשית על החשן שרשרות וטעות הוא ור"ל ועשית על החשן שתי טבעות זהב וכו' ת ובסוף כתב הרב ז"ל הלין י"ט חסרים באורייתא ושארא מלאים וכולהון כנוסחי דיקי הכי סלקי: **ונתתה על כתפות האפד** בהעתק הללי כתפת ירושלמי כתפות עכ"ל · ובספרים מדוייקים מלא וכן מצאתי במסורת כת"י כתפות ב מלאים בתורה ואת שתי קצות ונתתה אתם על שתי וכ"כ הר"מה ז"ל: **אל עבר האפוד ביתה** במקצת ספרים כתוב האפד חסר וא"ו והמסורת שלהם ט' מלאים בליסנא ולא מנה זה עמהם וכן הוא במסורת הדפוס ע"פ ואלה הנגדים אשר יעשו חשן ואפוד וא"ת הבריע לעיקר שהוא מלא וא"ו כי כן הוא בכל ס"ס וכתב שכן מלא במסורת מדוייקת כ"י עשרה מלאים בליסנא בתורה וזה אחד מהם וכ"כ בס' סמן ששון וגם הר"מה ז"ל כתב ואית מסורת דמסרא גבי חשן ואפוד ומפיל תשעה מלאים והוא שבושא דעל כרחיך עשרה הוו ועיין בריש ויקהל: **על שתי כתפות** בעל לשון למודים מנאו בכלל הזרים שהם דגש בתר יה"וא ואני מצאתיו רפה כדינו בספרים כ"י מדוייקים והתימה על האפד שבטבעותיו שר"דק כתב בס' ל"א שהוא רפה וכן וסקלתו באבנים ובאותו בפרק עצמו מנה שתיהן עם הזרים שהם דגושים ובבר תמה עליו בעל מנן דוד בשערא כ"ו כ"ס גם בעל אור תורה כתב הב"ף רפה: **על שתי כתפות האפוד** בהעתק הללי האפוד ירושלמי האפד עכ"ל · ובספרים מדוייקים מלא וכן הוא במסורת בכלל המלאים ודע כי מה שכתוב במסורת הדפוס שתי האפוד האפוד קדמאה ב' בו ר"ל הא' והשני שבפסוק זה דשניהם מלאים וכן במסורת כ"י ועשית שתי טבעות זהב ב' בפסוק וכמ"ש בריש ויקהל:

ממעל בזקף גדול לא בכור:

לחשב

הָאֵפוֹד׃ וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָו אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפוֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפוֹד סבין מטבעתו מטבעתיו
וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד׃ וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ קא
בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד׃ וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים
וְהָיוּ עַל־לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד׃ * ס וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת׃ וְהָיָה פִי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שלישי
שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ׃ וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמֹּנֵי קב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב׃ פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן
פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב׃ וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת׃ ס וְעָשִׂיתָ צִּיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו
פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה׃ וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנָפֶת אֶל־מוּל פְּנֵי־
הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה׃ וְהָיָה עַל־מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכָל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃ וְשִׁבַּצְתָּ הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ
וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רֹקֵם׃ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֳּנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם
אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת׃ וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־
בָּנָיו אִתּוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהֲנוּ לִי׃ וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי־בָד קמץ בז"ק
לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה מִמָּתְנַיִם וְעַד־יְרֵכַיִם יִהְיוּ׃ וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עָוֹן וָמֵתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו׃ * כט
ס וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם רביעי
שְׁנַיִם תְּמִימִם׃ וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן סֹלֶת
חִטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סַל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסָּל וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי
הָאֵילִם׃ וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם׃ וְלָקַחְתָּ
אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ
לוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד׃ וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנָפֶת׃ וְלָקַחְתָּ
אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ׃ וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כֻּתֳּנֹת׃

וחגרת

לחשב האפוד מלא והמדפיס טעה ולא זכר שמצאו במסורת עם המלאים : מטבעתו מטבעתיו ק' : **להיות על חשב** מלא וא"ו ובכל ליסנא
באורייתא דכוותיה מלא בר מן ח' חסרים וסימן במסורת פ' יתרו ועיין מ"ש בפ' פקודי סימן ל"ט : **ונתת אל חשן** אין כאן פסקא : **מעשה** סע"ין
בחטף פתח : **תחרא** החי"ת בשוא לבדו בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכן חבירו שבפ' פקודי : **ונשמע קולו** כל ליסנא דקלו בקלו
באורייתא חסר וא"ו בר מן א' מלא ונשמע קולו : **הקדש** הק"וף דגושה : **ציץ** הצד"י דגושה וכן במכלול ובקצת תיקוני ס"ת הצד"י אחרונה רבתא ·
וכן מצאתי בנוסח א' מאותיות רבתות ולא נמצא כן בנסחאות ספרדיות : **חתם** בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר והוא חד מן ז' חסרים עפ"י
המסורת וסימן כמסר בריש סידרא במ"ג וכמ"ש בפ' תצוה : **מצח** בלא מאריך בצד"י בס"ס : **ולבני אהרן תעשה כתנת** הכ"ף רפה : **כתנת** הכ"ף
חסר וא"ו בהעתק הללי ובספרים מדוייקים · וכ"כ הר"מה ז"ל על זה חסר דחסר וכל אורייתא דכותא ובקצת ספרים כ"י התי"ו בשוא לבדו וכן והלבשתם
כתנת שבפרשה והלבשת אתם כתנת שבפ' פקודי · ולבשים כתנת דפ' כו ובקצת ספרים כ"י וגם בספרי הדפוס כלם בחטף קמץ · ובפרסים ויעשה
בכתנתם דפרשת שמיני והס"יו בשוא לבדו ודינו בחטף קמץ ומאילא משמע שהאחרים בחטף קמץ כדינם : **ומגבעות** בהעתק הללי ומגבעות ירוש'
ומגבעת עכ"ל : ובספרים מדוייקים מלא וכן במסורת ב' מלאים ויחבש להם דפ' כו ודין וכן מסר הר"מה ז"ל : **וכהנו לי** כתב אור תורה שבס"ס
בלא מקף והוא מלרע כי הטעם בנו"ן לא בכ"ף וכן מצאתי כדבריו בס"ת ישן ספרדי : **ממתנים** מ"ס שניה בקמץ לבד והוא חטוף : **אל המזבח** בס"ס
בחי"ת לבד פשט : **חקת עולם לו ולזרעו אחריו** בספרים כ"י ואף בדפוס ישן הטפחא באות לו והמירכא במלת ולזרעו וכן כתב אור תורה ע"ש :
אשר ברוב הספרים הוא בלא מקף והס"ין בקמצא : **ולחם מצות וגו'** מלת מצות כתיבי בפסוקא הדין מציעא חסר והוא חד מן ד' חסרים על פי כט
המסורת כמו שנמסר בפרשת בא ושארא ליסנא דמצות מלאים וא"ו הר"מה ז"ל : **בשמן** הבי"ת דגושה : **ונתת אותם על סל אחד והקרבת אתם**
בהעתק הללי ובכל הספרים אותם הראשון שבפסוק מלא והשני חסר ודע כי במסרה גדולה במנין ל"ם אותם מלא בתורה נמצא על כל אחד מכיונת
דפסוק ושבוש הוא ור"ל קדמאה דפסוק גם הר"מה ז"ל ובעל מנחת כהן הביאו המסרה זאת והיא כמו שכתבתי · ובפרשת לך לך תקנתי כל טעות
שנפלו בדפוס במ"ג על **אותם** ט"ל מלא בתורה ע"ש · ויש לי עוד ראיה ממסורת אחרת שמצאתי בספר א' כתיבת יד פרשת ראה זה תואריה ו' פסוקי
דאית בהון ב' מלין קדמאה מלא תנייתא חסר וסימנהון ונתת אותם על סל אחד · אם על תורה פ' כו כי יכריח ה' אלהיך פרשת ראה ואתם עוד עקה
(יחזקאל ה ד') ויארו כי טבנים (יחזקאל כ) כשופכי אותם (יחזקאל לא כז) וט' פסוקים בפ' בראשית ועיין מ"ש ביחזקאל כ : **הקדש** הק"וף דגושה :

מנין המצ'
וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם ומלאת
יד-אהרן ויד-בניו: והקרבת את-הפר לפני אהל מועד וסמך אהרן ובניו את-ידיהם על-
ראש הפר: ושחטת את-הפר לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקחת מדם הפר ונתתה
על-קרנת המזבח באצבעך ואת-כל-הדם תשפך אל-יסוד המזבח: ולקחת את-כל-החלב
המכסה את-הקרב ואת היתרת על-הכבד ואת שתי הכלית ואת-החלב אשר עליהן והקטרת
המזבחה: ואת-בשר הפר ואת-ערו ואת-פרשו תשרף באש מחוץ למחנה חטאת הוא: ואת-
האיל האחד תקח וסמכו אהרן ובניו את-ידיהם על-ראש האיל: ושחטת את-האיל ולקחת
את-דמו וזרקת על-המזבח סביב: ואת-האיל תנתח לנתחיו ורחצת קרבו וכרעיו ונתת על-
נתחיו ועל-ראשו: והקטרת את-כל-האיל המזבחה עלה הוא ליהוה ריח ניחוח אשה ליהוה
חמישי הוא: * ולקחת את האיל השני וסמך אהרן ובניו את-ידיהם על-ראש האיל: ושחטת
את-האיל ולקחת מדמו ונתתה על-תנוך אזן אהרן ועל-תנוך אזן בניו הימנית ועל-בהן
ידם הימנית ועל-בהן רגלם הימנית וזרקת את-הדם על-המזבח סביב: ולקחת מן-הדם
אשר על-המזבח ומשמן המשחה והזית על-אהרן ועל-בגדיו ועל-בניו ועל-בגדי בניו אתו
וקדש הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו אתו: ולקחת מן-האיל החלב והאליה ואת-החלב ׀
המכסה את-הקרב ואת יתרת הכבד ואת ׀ שתי הכלית ואת-החלב אשר עליהן ואת שוק
הימין כי איל מלאים הוא: וככר לחם אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד מסל המצות
אשר לפני יהוה: ושמת הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו והנפת אתם תנופה לפני יהוה:
ולקחת אתם מידם והקטרת המזבחה על-העלה לריח ניחוח לפני יהוה אשה הוא ליהוה:
ולקחת את-החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני יהוה והיה לך למנה:
וקדשת את ׀ חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר
לאהרן ומאשר לבניו: והיה לאהרן ולבניו לחק-עולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא
ותרומה יהיה מאת בני-ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה: ובגדי הקדש אשר לאהרן
יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא-בם את-ידם: שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו
מבניו אשר יבא אל-אהל מועד לשרת בקדש: ואת איל המלאים תקח ובשלת את-בשרו
במקם קדש: ואכל אהרן ובניו את-בשר האיל ואת-הלחם אשר בסל פתח אהל מועד:
קג ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את-ידם לקדש אתם וזר לא-יאכל כי-קדש הם: ואם-
קד יותר מבשר המלאים ומן-הלחם עד-הבקר ושרפת את-הנותר באש לא יאכל כי-קדש הוא:
מצוה כפי הר"מבם ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר-צויתי אתכה שבעת ימים תמלא ידם: ופר חטאת
תעשה ליום על-הכפרים וחטאת על-המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו: שבעת
ימים תכפר על-המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל-הנגע במזבח יקדש: *

וזה

ובניו אהרן בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים חסר וא"ו כחביריו שבתורה וכן כתב א"ת שכן הוא בכל ס"ס וגם הר"מה כתב אהרן בכל אוריי' חסר: תנתח פי"ו ראשונה גם היא דגושה: המכסה הת"ס בלא דגש: וחלת לחם הו"או בגעיא: לחק החי"ת בקמץ לבד והוא חטוף: כי תרומה הוא ה' דמטעים דסבירין היא וסימנם במסורת ומסרה אחרת כי תרומה היא במסרה אחרת כי תרומה הוא: ואם יותר הו"או בגעיא: תמלא ידם יש חסר את ומטעים ביה: והיה המזבח קדש קדשים ברוב ספרים כ"י הק"וף בלא מאריך וכתוב במכלול במשקלי השמות משקל פֹּעֶל צ"ל וכבלל ישוב החולם לחטף קמץ חָדָשִׁים קָדָשִׁים ופעמים יקרא בקמץ רחב קָדָשַׁי בְּזִית דַּק קָדָשֶׁיךָ וכו' ע"כ וכן בשרשים וז"לם אבן עזרא בספר צחות דף קנ"א ומלת קֹדֶשׁ שהיא בחולם ישוב בקמץ חטף קָדְשׁוֹ קָדָשִׁים ע"כ וכ"כ הלוית חן בכ"ו ס"א ועיין מ"ש בסוף כללי הקמץ חטוף שמדברי ר' יונה נראה שהוא קורא לעולם מלת קָדָשִׁים בקמץ רחב ושוב מאריך בבניין זה בעזרת המגוגר בכללי הקמץ חטוף ע"ש:

את

מנין המצו' ששי ס וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד׃ אֶת־הַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם׃ וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן
כָּתִית רֶבַע הַהִין וְנֵסֶךְ רְבִיעִת הַהִין יָיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׃ וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם
כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־
מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם׃ וְנֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ
בִּכְבֹדִי׃ וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי׃ וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים׃ וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ * פ
ל שביעי וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה
וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו׃ וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו
וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃ וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו
תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֵמָּה׃ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי
שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב׃ וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת
קה אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה׃ וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר
בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה׃ וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד
קו לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃ לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֵסֶךְ לֹא תִסְּכוּ עָלָיו׃ וְכִפֶּר
אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־
קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה׃ פ פ פ

הפטרת תצוה יחזקאל מג אתה בן אדם הגד את בני ישראל עד והצאתי אתכם נאם ה' אלהים *

לשבת שקלים וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ
כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם׃ זֶה יִתְּנוּ כָּל־
קו הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
ע"כ לכהן לַיהוָה׃ () כֹּל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה׃ הֶעָשִׁיר לֹא־
יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשָּׁקֶל לָתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם׃ וְלָקַחְתָּ
אֶת־כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן
ע"כ ללוי ומשבת שקלים לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם׃ () פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל
קח מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם׃ וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃ בְּבֹאָם
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה׃
ורחצו

את הכבש האחד התימא על פי' אבן עזרא שכתב בפרשה. תמוה את הכבש אחד הנהת המדקדק במכלול דף כ"ג · ובמסורת פרשת פינחס את הכבש
ל אחד לית וחד את הכבש האחד דואלה שמות : תעשה בין הת"ין בחטף פתח : תעשה לה הל"מד דגושה : ונקדש במקצת ספרי ספרד הק"לא
בקמץ ומסור עליו לית קמץ וכן ראיתי בדפוס ישן : בניו הבי"ת דגושה : לשאת אתו בהמה קדמאה לשאת אתו בהמה תנייגא לשאת אתו בהם
פרשת ויקהל וסימן ולא מהמהם ולא נה בהם (יחזקאל ז) : לפני הכפרת אשר על העדת בחומש קטן עם תרגום הסביונטא כתוב ולפני נו"או
ושעות כפל בחותו החומש וכן בחומש קדמון כ"י כתוב לפני וכתב בגליון מטעים ביה וזהו הטעות לכתבי ולפני : בהיטיבו במקיר לא במאריך :
קדשים ברוב ספרים כ"י הק"וף בלא מאריך :

פרשת תשא

כי תשא פתוחה : בני ישראל במקף : מקדש הק"וף דגושה : לרחצה ה"א בלא מפיק : אל המזבח בפסק אחד לכל נמסרין. ספרד :

ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק־עולם לו ולזרעו לדרתם: פ מנין הפסו' ע"ב לויקרא
וידבר יהוה אל־משה לאמר: ואתה קח־לך בשמים ראש מר־דרור חמש מאות וקנמן־
בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה־בשם חמשים ומאתים: וקדה חמש מאות בשקל
הקדש ושמן זית הין: ועשית אתו שמן משחת־קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת־ קט
קדש יהיה: ומשחת בו את־אהל מועד ואת ארון העדת: ואת־השלחן ואת־כל־כליו
ואת־המנרה ואת־כליה ואת מזבח הקטרת: ואת־מזבח העלה ואת־כל־כליו ואת־הכיר
ואת־כנו: וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל־הנגע בהם יקדש: ואת־אהרן ואת־בניו
תמשח וקדשת אתם לכהן לי: ואל־בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת־קדש יהיה זה
לי לדרתיכם: על־בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה קי קיא
לכם: איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על־זר ונכרת מעמיו: ס ויאמר
יהוה אל־משה קח־לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה: ועשית
אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה
לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם: והקטרת אשר
תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה: איש אשר־יעשה כמוה להריח קיב
בה ונכרת מעמיו: * ס וידבר יהוה אל־משה לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל לא
בן־אורי בן־חור למטה יהודה: ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל־
מלאכה: לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: ובחרשת אבן למלאת ובחרשת
עץ לעשות בכל־מלאכה: ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן־אחיסמך למטה־דן ובלב כל־
חכם־לב נתתי חכמה ועשו את כל־אשר צויתך: את ׀ אהל מועד ואת־הארן לעדת ואת־
הכפרת אשר עליו ואת כל־כלי האהל: ואת־השלחן ואת־כליו ואת־המנרה הטהרה ואת־
כל־כליה ואת מזבח הקטרת: ואת־מזבח העלה ואת־כל־כליו ואת־הכיור ואת־כנו: ואת
בגדי השרד ואת־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: ואת שמן המשחה ואת־
קטרת הסמים לקדש ככל אשר־צויתך יעשו: * פ
ויאמר יהוה אל־משה לאמר: ואתה דבר אל־בני ישראל לאמר אך את־שבתתי תשמרו שני
כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם: ושמרתם את־השבת כי
קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל־העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב
עמיה: ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה כל־העשה מלאכה
ביום השבת מות יומת: ושמרו בני־ישראל את־השבת לעשות את־השבת לדרתם ברית
עולם: ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם כי־ששת ימים עשה יהוה את־השמים ואת־

הארץ

מר דרור המ"ם בקמץ לבדו וכן וקנמן בשם וכן חטופים: **מעשה רוקח** כל אורייתא חסר וא"ו בר מן א' מלא וא"ו וסימן מעשה רוקח לקטורת קדמאה: **ואת ארון העדת** בפתח בכלי הכלים ירושלמי הגדת עכ"ל וכן הוא חסר בכל הספרים שאינו מהשמנה מלאים שנמסרו במ"ג פרשת אחרי מות וכמוהם הביאם הר"מה ז"ל: **והיו קדש קדשים** אין צורך לאחריך וכן שמה קדש קדשים שבסמוך: **את אהליאב** הס"ם את בגירי ובגלגל בלא מקף: **אהליאב** חדא מלא כתיב הר"מה ז"ל: **אחיסמך** חדא מלא כתיב הר"מה ז"ל: **ואת השלחן ואת כליו** מטעים ביה אינשי דאומרים ואת כל כליו: **כל כליה** במקף: **כי קדש הוא** הוא כתיב בו"או שאינו מן י"ח הכתובים היא ביו"ד בתורה וסימנם נמסר במסרה גדולה פרשת וישב וכן במסרה פרשת תבוא כל קדש הוא במסרה אחרת כי קדש היא לכם: **מחלליה** הל"מד בשוא בקצת ספרים כמנהגנו: **את השבת לדרתם** עיין מ"ש בסוף פרשת שלח לך: **לעלם** במקרא גדולה כתב הסדפים כאן וגם על פסוק וכתלו לעלם שבפרשה י"ח חסר ובפרשת בראשית על תסוף ואכל וחי לעלם · ובתהלים ע"ה נמסר גם כן י"ח חסרים וסימנם נמסר במסרה רבתא על תו · ובמסרה רבתא שבדפוס כתוב לעלם י"ח וחסר וסימן נמסר בתהלים ע"ב ובמנחת קרת מכאן ואכאן רק כתוב שם לעולם ב' מלאים בתורה וסימנם וגם כך יחתימו לעולם · לא מדרש שלמה ובנחמה · וב"ב

הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ס ויתן אל-משה ככלתו לדבר אתו בהר
לב סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים: * וירא העם כי-בשש משה
לרדת מן-ההר ויקהל העם על-אהרן ויאמרו אליו קום עשה-לנו אלהים אשר ילכו לפנינו
כי-זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-היה לו: ויאמר אלהם אהרן
פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנתיכם והביאו אלי: ויתפרקו כל-העם את-
נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל-אהרן: ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל
מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: וירא אהרן ויבן מזבח
לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים
וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: פ
וידבר יהוה אל-משה לך-רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים: סרו מהר מן-
הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל
אשר העלוך מארץ מצרים: ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-קשה-
ערף הוא: ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול: ויחל משה פרשת תעניות
את-פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול
וביד חזקה: למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני
האדמה שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה לעמך: זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך
אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את-זרעכם ככוכבי השמים וכל-הארץ הזאת

אשר

וכ"כ בפרשת יתרו אך במסורת כתיבא יד בפרשת בראשית מצאתי על פסוק הכ"ל י"ב · י' מנהון חסרים ולא מנאם וגם בהעתק הללי כתוב כאן לעלם י' חסרים בתורה · ובמסרה אחריתי כ"י מצאתים על פסוק לעלם בשגם הוא בשר וסימנהון ואכל וחי לעלם לא ידון רוחי באדם לעלם · זה שמי לעלם · ה' ימלך לעלם ועד · ועבדו לעלם · ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם · ונחלו לעלם · והנחלתם אתם · מי יתן והיה לבבם · כי אשא אל שמים כל אורייתא חסר בר מן ב' מלאים וגם כך יאמינו לעולם · לא תדרש שלמם וטבתם ע"כ · וגם בהעתק הללי כתוב כאן לעלם י' חסרים בתורה וכ"כ הר"מה ז"ל המה הגבורים אשר מעולם ב' מלאים וא"ו וכו' כדאמרן לעיל ושאר אורייתא כולהון חסרים ודוקא בהדין לישנא תב"ל · כל זה כתבתי להתלמד ולהסיר המכשולות · ועיין מ"ש במזמור פ"ה: ככלתו חסר וא"ו וב"ר פ' מ"א דרשוהו על אופנים רבים מענין כלה: שני לחת חסר דחסר ובשמות רבה פרשת מ"א ובמדרש ילמדנו אמר ר' חנינא לחת כתיב לא זו גדולה אלו ובזוהר פרשת יתרו דף פ"ד תרי הוו ומתחזיין חד ומסורתא דיקא דכולהו פוק חזי במסרה רבתי ע' ל"ח ונוסחי דוקי כמי כוותה סלקי . כתבים באצבע אלהים חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל הכתבים כתבים נאורייתא דכותא ומסורת דמסרה עליה תלתא חסר שבושא הוא דהי כתבים גרידא חשיב ארבעה הוו חד דין ותרין בויפן ויירד וחד בויפן אלי דמשנה תורה ואי הכתבי' קא חשיב טובא הוו ובולהון בכולהו נוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב ומלא יו"ד אלא ודאי כדאמרן הר"מה ז"ל ועיין גם במסור' דילן: כי בשש חסר וא"ו רמז למה שאמרו בשבת פ' ר' עקיבא ובשמות רבה פרשה מ"א ובירושלמי פ"ד דתעניות שבגיע זמן שש שעות ולא ירד ובמסורת בשש ב' וסימן משה סיסרא · ובבראשית רבה סוף פרשת י"ח אמר ר' אליעזר שלשה הן שלא המתינו בשלותן שש שעות ואלו הן אדם וישראל וסיסרא · אדם שנאמר ולא יתבששו · לא באו שש שעות והות בשלותן · וישראל שנאמר וירא העם כי בשש משה · כי באו שש שעות ולא בא משה · סיסרא שנאמר מדוע בשש רכבו לבא בכל יום היה לעוד לבא בשלש שעות ובארבע שעות ועכשיו באו שש שעות ולא בא · ועיין יפה תואר שם סימן י"ח ובתיקוני הזוהר תיקונא תליסר דף כ"ד: מה היה לו עיין מה שאכתוב בפרשת נצבים בס"ד אל-מה חרי: באזניהם הבי"ת דגושה והכ"ן בצירי: ממחרת מ"ם שניה בלא געגל בס"ם: וישתו כתוב במקרא גדולה יש ספרים וסתה בה"א וכן העתיק מנחת כהן אך בכל ספרים מדויקים כתוב בו"או וכ"כ בהעתק הללי ובמסורת שתה ג' כתיב ה"א וסימנם אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה (שמואל א) כמה הכפית (ישעיה כא) אשר אין משפטם לשתות (ירמיה מט) גם הר"מה ז"ל כתב בהדיא לאכל ושתו ויקמו לצחק וא"ו כתיב בסוף מיבותא והאי דאצטריכנא ליה משום דבעלמא בשאר קריא בה"א: לצחק בח"ית בצירי: העלוך קדמאה בצירי תנינא בחירק: צויתם הצ"ו בחירק: ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה כתוב בס"מג הל' תפלה אנו קורים ויחל ע"פ מסכת סופרים אע"פ שהוא לסוף שני פסוקים מן הפרשה ע"כ וכן במרדכי ריש פ' הקורא את המגלה עומד תימא לר"י על מנהגנו שאנו קורים בתעניות ויחל והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה והא אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים וכו' ובספרים המדויקים שאלבנו וגם בס' הרמ"בה ז"ל אין כאן שום הפסק פרשה האמנם מצאתי כתוב בס' תני שיש כאן פ' סתומה וכתב בספר מטה משה סימן תש"מט שנשאל על זה גדול בדורו מהר"י פולן והשיב דבמה פסקי פרשיות יש בס"ת של ברפתים דלא כר"מבם ע"כ · ועיין עוד בש"ע מה"רר יודא מינץ סימן ח': גדול הגי"מל דגושה וכן חברו: ויחל דעת התוספות שיש הפסק פרשה שני פסוקים קודם פסוק ויחל וכן שני פסוקים קודם פסוק והקרבתם דפסח בפרשת פנחס וכ"כ האגודה והמרדכי בשמם פרק הקורא את המגלה עומד ולא נמצא כן בספרים שלנו ובתיקוני במה"רר שמואל דיל ווויקיו כתוב ואפשר שהספרים שלהם היו עשויין כתיקון ר"ת ז"ל שלדעתו בויאמר ה' אל משה ראיתי יש שם פרשה וכן נמצא בהעתק פ"א ישן פרשה סתומה עכ"ל: להרג אתם בהרים חסר וא"ו כתיב ודכותא ויבקש להרג את משה פ' שמות הלין תרין בנוסחי דיקי חסרים עד כאן לשון הר"מה ז"ל וכן במ"ג להרוג ד' מלאים בלישנא וכו' ואין שום לו מהם: מחרון מלא וא"ו בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הר"מה ז"ל תמלא חרנך חסר וא"ו כתיב · שוב מחרון אפך מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דחרון באורייתא דכותיה מלא: את זרעכם במאריך ובמקף וכן הוא לב"א: זרעכם הזי"ן בלא קדמא: ככוכבי בכל ספרים מדוייקים מלא וא"ו וכ"כ הר"מה ז"ל ואת הכוכבים דבראשית מלא דמלא כתיב מלא וא"ו ויו"ד וכל כוכבים באורי דכותא מלא דאל' ככוכבי השמים דבי כרך ארבך מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא דרך כוכב מיעקב מלא וא"ו כתיב: הזאת הז"ין דגושה:

בך ועה

אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם׃ וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ׃ * ע"כ לבמן ומדלגין עד פסל לך
פ
וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם
כְּתֻבִים׃ וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל־הַלֻּחֹת׃ וַיִּשְׁמַע
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה׃ וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת ברעו ק'
גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת־
הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָו אֶת־הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר׃ וַיִּקַּח אֶת־ מידיו ק'
הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מֶה־עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי־הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה׃ וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן
אַל־יִחַר אַף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בְרָע הוּא׃ וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה ׀ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ׃ וָאֹמַר לָהֶם
לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה׃ וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרֻעַ
הוּא כִּי־פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם׃ וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי
וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־
יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קְרֹבוֹ׃
וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
מִלְאוּ יֶדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה׃ וַיְהִי מִמָּחֳרָת
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל־יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד
חַטַּאתְכֶם׃ וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי
זָהָב׃ וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי׃ וְעַתָּה לֵךְ ׀ נְחֵה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה
מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם׃ וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ
אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן׃ * ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם לג
אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ
אֶתְּנֶנָּה׃ וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃
אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אַתָּה פֶּן־אֲכֶלְךָ בַּדָּרֶךְ׃ וַיִּשְׁמַע
הָעָם אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבָּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר
אל

ברעה ברעו קרי וכתיב ברעה וכו"א כמ"ש ברעה הוכיאם עיין עוד בזוהר ריש פ' ויקהל : **במחנה** הבי"ת דגושה : **ומחלת** חסר דחס' עיין ריקנאטי ומה שכי' עליו בעל אור יקרות : **מידו** מידיו קרי · וכן נמסר במסורת · ובספר"מ ז"ל והכתיב רומז למה שכתו' ולכל היד החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל זו שבירת הלוחות וכן אמרו במדרש לקחם בידו א' והשליכם נכתם ואהרן ושבעים זקנים תפשו בידו שלא ישליכם ולא יכולו ואמר הק"בה תבורך יד חזקה בזאת · היינו דכתיב ולכל היד החזקה · ובדברי רז"ל כי פרחו האותיות ולכן חסר יו"ד וכשארו שתי ידיו הלוחות כיד אחת ואמרו ז"ל כי נשארו כבדות כי קדושת האותיות היתה נושאת אותם · וכמו שאמרו בארון נושאיו נושא · עכמו לא כ"ס : **בקמיהם** כתוב בביאורי מה"רר אייזק שטיין על מצות עשה מסמ"ג בהלכות ס"ת ז"ל מצאתי לשמה בקמיהם העמדי על הפקדים פ' כשא הסופרים מניעי' הרגל בב' הקופי"ן הללו כזה ק קבלה איש מפי איש ע"כ · וכן בתיקון ס"ת ישן ובספר תאגי נכתב עליהם ב' קו"ף עריכות לינגו ולא מזכיר גם במסורת הדפוס כתוב ב' קופ"ין לבוקים בתורה בקמיהם הם העומדים על הפקדים עד כאן לשונו · ולא נהגו כן סופרי עירנו גם לא מצאה זה בספרים כתיבת יד הקדמונים ובריס מסרה רבתא כתוב שקו"ף לשמאל בקמיהם זעירא ולא כן במסורת כ"י : **כשלשת אלפי איש** חד מן ד' דסבירין אלפים : **ממחרת** א"ס שניה בלא גלגל כס"ס : **אנא** עיין מ"ס בסוף פרשת ויחי : **גדלה** הגי"מל רפה : **דברתי לך** זקף קטן בל"מד : **פקדי** הפ"א בקמץ לבד והוא חטוף : **ופקדתי** עלהם בהעתק הללי וליהם ירושלמי עלהם ואומר המסרה י"ג חסרים בתורה עכ"ל · וכן הוא חסר בספרים מדוייקים שהוא חד מן י"ג חסרים וסימנהון נמסר במסרה גדולה פרשת ויגש ובספר"מ ז"ל : **וידבר ה' אל משה לך עלה מזה** סתומה : **העלית** בחירק כמו שכתבתי לעיל והוא חד מן ג' בחירק במסורת : **והפרזי** הזי"ן דגושה : **ויאמר ה' אל משה אמר אל בני ישראל** אין פה פיסקא : לג

ידעתיך

אל־בני־ישראל אתם עם־קשה־ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך ועתה הורד עדיך מעליך
ואדעה מה אעשה־לך: ויתנצלו בני־ישראל את־עדים מהר חורב: ומשה יקח את־האהל
ונטה־לו מחוץ למחנה הרחק מן־המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל־מבקש יהוה יצא אל־
אהל מועד אשר מחוץ למחנה: והיה כצאת משה אל־האהל יקומו כל־העם ונצבו איש פתח
אהלו והביטו אחרי משה עד־באו האהלה: והיה כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד
פתח האהל ודבר עם־משה: וראה כל־העם את־עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל־העם
והשתחוו איש פתח אהלו: ודבר יהוה אל־משה פנים אל־פנים כאשר ידבר איש אל־רעהו
ושב אל־המחנה ומשרתו יהושע בן־נון נער לא ימיש מתוך האהל: * פ
שלישי בשבת ח"ה של סוכות ושל פסח ויאמר משה אל־יהוה ראה אתה אמר אלי העל את־העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר־
תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם־מצאת חן בעיני: ועתה אם־נא מצאתי חן
בעיניך הודעני נא את־דרכך ואדעך למען אמצא־חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:
ויאמר פני ילכו והנחתי לך: ויאמר אליו אם־אין פניך הלכים אל־תעלנו מזה: ובמה
יודע אפוא כי־מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל־העם
אשר על־פני האדמה: * פ
רביעי שני לח"ה בשבת ויאמר יהוה אל־משה גם את־הדבר הזה אשר דברת אעשה כי־מצאת חן בעיני ואדעך בשם:
ויאמר הראני נא את־כבדך: ויאמר אני אעביר כל־טובי על־פניך וקראתי בשם יהוה לפניך
וחנתי את־אשר אחן ורחמתי את־אשר ארחם: * ויאמר לא תוכל לראת את־פני כי לא־יראני
שלישי לח"ה בשבת האדם וחי: ויאמר יהוה הנה מקום אתי ונצבת על־הצור: והיה בעבר כבדי ושמתיך
לד בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד־עברי: והסרתי את־כפי וראית את־אחרי ופני לא יראו: * פ
חמישי ב' ליום ה' ה"ה של פס' כהו ורביעי בשבת ויאמר יהוה אל־משה פסל־לך שני־לחת אבנים כראשנים וכתבתי על־הלחת את־הדברים
אשר היו על־הלחת הראשנים אשר שברת: והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל־הר סיני
ונצבת לי שם על־ראש ההר: ואיש לא־יעלה עמך וגם־איש אל־ירא בכל־ההר גם־הצאן
לכל לוי להתענות והבקר אל־ירעו אל־מול ההר ההוא: * ויפסל שני־לחת אבנים כראשנים וישכם משה בבקר
וחמישי לח"ה בשב ויעל אל־הר סיני כאשר צוה יהוה אתו ויקח בידו שני לחת אבנים: וירד יהוה בענן
ויתיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה: ויעבר יהוה על־פניו ויקרא יהוה יהוה אל רחום וחנון
נ' רבתי ארך אפים ורב־חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה
פקד עון אבות על־בנים ועל־בני בנים על־שלשים ועל־רבעים: וימהר משה ויקד ארצה

וישתחו

ידעתיך בשם הבי"ת רפויה בכל ספרי דוקני שלא כדין אתי מרחיק: **את דרכך** דין לחוד חסר י"וד באורייתא ושארא כולהון מלאים: **ויאמר פני ילכו** כתב בעל מקנה אברהם ונמשך אחריו גם כן בעל ערוגת הבשם שבאשר האתנח בראש פסוק נקרא **פשפא** כמו זה ' וכן **ויאמר הראני נא** שבסמוך וקראו לו עבד או קוץ שהוא שחור ממשרת: **גם בדגש**: **לראת את פני** כתוב בהעתק הללי שהוא חסר וא"ו ועיין ג"כ במ"ב ריש פ' נא וכן כתב הר"מה ז"ל **לראת** ג' חסרים וא"ו וסימן ולא יוכל לראות דוכסה את עין הארץ · וירד ה' **לראת** את העיר ואת המגדל · ויאמר לא תוכל **לראת** את פני מכלל דשאר אורייתא מלאים עכ"ל: **כי לא יראני** כתב אבן עזרא שהוא קמוץ וכל הספרים בפתח: **פסל לך** הס"מך בקמץ לבד והוא חטוף: **את הדברים** בס"ס הקדמאה בה"א לא בא"לף של את: **והיה נכון** בשוא לבד: **וירד** בסופר הפוך לא כתביר: **ויקרא בשם ה'** כתב רש"י ז"ל דמתרגמינן וקרא בשמא דה' עכ"ל כלומר שמשה הוא הקורא בשם ה' דאילו היה השם הקורא היה מתורגם וקרא בשמא ה' וכן מרגם ויקרא בשם ה' פרשת לך לך וכלי בשמא דה' והנה הם מטעים בעל הטעמים שסם פשטא במלת בשם והפרש גדול יש בין זה ובין ויקרא בשם ה' האמור באברהם שכם הטפחה במלת **ויקרא** וכאן במלת בשם ויותר נראה לי פירוש ן' עזרא כמ"ש כאן ודרש פ' וישמע יתרו שהשם הוא הקורא והוא שאמר בראשונה וקראתי בשם ה' לפניך וכ"כ החכם אבודר"הם בסדר תפלות של תעניות ז"לש · וכשאומר ויקרא בשם ה' צריך להפסיק מעט בין בשם לה' כי בפסוק הוא בטרחא ורוב ההמון טועים בזה ע"כ · ועיין מ"ש בס"ד בירמיה כ"ג על פסוק וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ומ"ש הרא"בע בספר מאזני לשון הקדש דף ר': **ויקרא ה' | ה'** בכל אתר דשמא אדכר תרי זימני פסיק טעמא בגוייהו ורזא דמילתא באדרא קדישא דנשא דף קל"ח: **נצר** נו"ן רבתי: **וחטאה** לית וחד עולה **וחטאה** לא שהלת: **ינקה** הקו"ף בסגול: **אבות** מלא וא"ו כתיב ובהעתק הללי מרפים פירארב ונס בספר א' כ"י כתוב **אבת** חסר וא"ו ויצא להם טעות זה כי מצאו כתוב לשון מסרה א' אבת ב' וחסר וסימנם שם לבית אבת · **פקד עון** אבת

מנין המצו וישתחו: ויאמר אם־נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך־נא אדני בקרבנו כי עם־קשה־ערף הוא
וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל־עמך אעשה
נפלאת אשר לא־נבראו בכל־הארץ ובכל־הגוים וראה כל־העם אשר־אתה בקרבו את־מעשה
ששי יהוה כי־נורא הוא אשר אני עשה עמך: * שמר־לך את אשר אנכי מצוך היום הנני
ע"כ ליערו להעניות גרש מפניך את־האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבוסי: השמר לך פן־תכרת ברית
ושני לה"ה בחול ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן־יהיה למוקש בקרבך: כי את־מזבחתם תתצון ואת־
וששי כשב ר' דגהי מצבתם תשברון ואת־אשריו תכרתון: כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא שמו ט
קיג קנא הוא: פן־תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך
ואכלת מזבחו: ולקחת מבנתיו לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן והזנו את־בניך אחרי
שלישי לה"ה בחגו אלהיהן: אלהי מסכה לא תעשה־לך: * את־חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות
ושביעי בשבת אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים: כל־פטר רחם לי וכל־
מקנך תזכר פטר שור ושה: ופטר חמור תפדה בשה ואם־לא תפדה וערפתו כל בכור
קיד בניך תפדה ולא־יראו פני ריקם: ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר
תשבת: וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה: שלש פעמים
בשנה יראה כל־זכורך את־פני האדן ׀ יהוה אלהי ישראל: כי־אוריש גוים מפניך והרחבתי
את־גבלך ולא־יחמד איש את־ארצך בעלתך לראות את־פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה:
לא־תשחט על־חמץ דם־זבחי ולא־ילין לבקר זבח חג הפסח: ראשית בכורי אדמתך תביא
קטו בית יהוה אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו: * פ
שביעי ויאמר יהוה אל־משה כתב־לך את־הדברים האלה כי על־פי ׀ הדברים האלה כרתי אתך ברית
ע"כ לה"ה ואת־ישראל: ויהי־שם עם־יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה
ויכתב על־הלחת את דברי הברית עשרת הדברים: ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת
העדת ביד־משה ברדתו מן־ההר ומשה לא־ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו: וירא אהרן
למפטיר וכל־בני ישראל את־משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו: () ויקרא אלהם משה
וישבו אליו אהרן וכל־הנשאים בעדה וידבר משה אלהם: ואחרי־כן נגשו כל־בני ישראל
ויצום את כל־אשר דבר יהוה אתו בהר סיני: ויכל משה מדבר אתם ויתן על־פניו מסוה:
ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את־המסוה עד־צאתו ויצא ודבר אל־בני ישראל את
אשר יצוה: וראו בני־ישראל את־פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את־המסוה
על־פניו עד־באו לדבר אתו: *

ס ס ס

הפטרת כי תשא מלכים יב וישלח אחאב עד ה' הוא האלהים והאשכנזים מתחילין ויהי ימים רבים

ויקהל

אבת על כנים. ובלשון מסרה אחרת מכור כהאי תכיינא פקד עון אבת דואלה שמות. והסופרים לא הנהיגו בין זה ובין הכתוב בס' ויסמע יתרו בעשרת הדברות שנס הוא בספר ואלה שמות יהוא החסר וזה ושל דברות סכיות דפרשת ואתחנן שניהם מלאים ובמסרה גדולה פרשת יתרו נמסר בכתב מפורש אבת ב' חסרים וסימנהון סס לבית אבת. פקד עון אבת דוישמע יתרו. וכ"כ בעל מנחת כהן פרשה נא וכך הם בהעתק הללי: ויאמר בפזר גדול לא סני גרישין: שמר לך הס"ס כלא אחריך במדוייקים וכל' אד רפה: שמר ס אי שעושה אותו כראש הדף וכמ"ס בעל הטורים כפרשת ויחי ועיין מ"ס בפרשת אחרי מות על פסוק סני הסעירים: והפרזי הזין דגושה: אחר רי"ש רבתי ועיין מ"ס בעל הטורים בפרשת ואתחנן על מלא אחד ובס' קדמון כתוב לאל אחר רי"ס שפיא וזקיפא וזעירא מכל רישין שבמקרא. ופליגי ביה במסורת ואמרי לית רי"ס רב ותקיף וכן היא לכתא: מסכה לא כלא מקף: תפדה הד"לת דגושה: לא תפדה כלא מקף: כל בכור בתיקון ספר תורה ישן כל בכור בפתח וכל ע"כ ואפי המסורה ידעכו שזהו כלא וא"ו כי הוא אחד מן ד' כל דסבירין וכל וסימנס נמסר בפרשת וארא: בכור מלא שאינו מהז' חסרים שנמסר סימנס בפרשת ויגש במ"ג וכן בכיאת הר"מה ז"ל: יחמד החי"ת בשוא לבדו: לא תשחט זה כתוב לא תשחט ובפרשת משפטים כתוב לא תזבח והוא חד מן ג' זוגין מתחלפי' קדמאה זי"ן תניין שי"ן וסימנס נמסר במ"ג פרשת יתרו: ראשית בריס אפרים רבתא כתב המדפיס שזו רי"ס זעירא וזה אינו בספרות כ"י ולא בספרים: ברדת הבי"ת דגושה: ויכל משה מדבר בס"ס ויכל בגלגל משה בזקף קטן מדבר בפתח:

לה וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשֹׂת אֹתָם׃ שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת
שַׁבָּתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃ לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ () פ
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃ קְחוּ מֵאִתְּכֶם
תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃ וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים׃ וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר
וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים׃ וְאַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן׃ וְכָל־
לוי חֲכַם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ () אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אָהֳלוֹ וְאֶת־מִכְסֵהוּ אֶת־
בריחיו ק קְרָסָיו וְאֶת־קְרָשָׁיו אֶת־בְּרִיחָו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו׃ אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֵת
פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ׃ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים׃ וְאֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר׃ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן׃ אֵת ׀ מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת
אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ׃ אֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ
וְאֵת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר׃ אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת־מֵיתְרֵיהֶם׃ אֶת־בִּגְדֵי
הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן׃ וַיֵּצְאוּ כָּל־עֲדַת
שני בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה׃ * () וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נְשָׂאוֹ לִבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ
הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לִמְלֶאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ׃ וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים
עַל־הַנָּשִׁים כֹּל ׀ נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת
זָהָב לַיהוָה׃ וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם
מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ׃ כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל
אֲשֶׁר נִמְצָא אִתּוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלֶאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ׃ וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ
וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ׃ וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר
נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים׃ וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי
הַמִּלֻּאִים

פרשת ויקהל

לה בְּנֵי במאריך לא במקף : מאדמים הא׳ בקמץ לבד וכן חבריו : תחשים הש״ין דגושה : ואבני שהם מקף באמצע וכן חכם לב : לאפוד
כתוב בהר״מה ז״ל לאפד ולחשן דאבני שהם קדמאה חסר דחס׳ כתיב חסר יו״ד וחסר וא״ו ומסיר עליה בכולהו מסורתא דאתו לידן לית כותיה
חסר מכלל דתרין לאפוד דויקהל מלא וא״ו כתיב ובתרתי מסרתא לאפוד תלתא תרין מלאים וחד חסר וסימנהון אבני שהם קדמאה חסר ותרין מלאים
תנרו דויקהל ודכותיה והנשאם הביאו וברובא דנסחי דיקי הכין כתיב ואית דאמרין בהון תרין חסרים וחד מלא דאבני שהם תרויהון חסר דוהנשאם
מלא וליתא דבהאי מסורתא נוסחה מסיר גבי לאפד קדמאה לית כותיה חסר ורובא דנוסחי דיקי כמסורתא קדמייתא סלקי ׃ ובלישנא כל אפוד
באורייתא בין בבגדי כהונה בין בפסל בר בא חסר וא״ו כתיב בר מן עשרה מלאים וסימנהם חשן ואפוד ומעיל ושבעה האפוד דמסיר עליה האפוד
שבעה מלאים וסימן שתי טבעות קדמאה ועשית שתי טבעות תניינא תרין בפסוקא וירכסו דואתא תבים תלתא בפסוקא ועשית את מעיל האפוד
חד שבעה וחד ואפוד דאתרן הא תמניא ותרין לאפוד דויקהל כדאמרן הא עשרה ׃ ושאר לישנא באורייתא חסר וא״ו כתיב וכולהון חסר יו״ד וחשב
אפדתו חסר וא״ו ודכוותה ויאפד לו בו חסר וא״ו כתיב ע״כ : ועיין מ״ש בפרשת תצוה ׃ יבאו שורק בוא״ו : את המשכן את אהלו וגו׳ סימן
את את ואת ׃ את ואת ׃ את את ואת ׃ ג״ה ואת ואת ׃ את את ואת וסמרא את וחד פסוק סימן כי סלעי ואגודתי אתה ולמען שמך תנחני ותכלכלני ; בריחו בריחיו
קרי : הקטרת בשני פשטין : את מזבח העלה וגו׳ סימן את ואת ׃ את ואת ׃ את ואת ׃ וחד פסוק סימן לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי
פסוק אחר בעטרכו ובזקנכו בבכיכו ובבכיתכו בצאנכו ובבקרכו ׃ חד כתיב וא״ו וחד לא כתיב וא״ו ובה״א איתנהו בפ׳ פקודי : מיתריהם מלא דמלא
כתיב בתרין יודי״ן חד קדים לת״יו וחד קדים לה״א ובל מיתריהם באורייתא דביתא ומסורת דמסרא עליהון גבי מיתריהם דפרשת במדבר לית כותיה
מלא שבושא הוא דבולא בנוסחי דיקי מלאים דמלאים כתיבין הר״מה ז״ל ; הביאו חח ונזם וטבעת וכומז שמות רבה סוף פ׳ מ״ח אמר משה לפני
הק״בה כתבת כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת הבקר הרי הביאו חמשה חח ונזם וטבעת עגיל וכומז ע״כ ׃ וקשה דלא
כתיב עגיל אלא בפ׳ מטות בביזת מדין : והנשאם לית חסר לחסר עיין במ״ג סוף פ׳ לך לך וצריך להגיה שם ויקריבו הנשיאם את קרבנם שהוא
השני שבפסוק וכן כתב בהר״מה ז״ל ובבמדבר רבה פ׳ י״ב אמר הק״בה בני שנזדרזו יכתב שהביאו יסורי והנשיאם שנתעצלו חיסר אות א׳ משמם שכן
כתיב והנשאם חסר יו״ד ע״כ ׃ ונראה לי להגיה במדרש והנשאם וכן הוא במדרש שהביא רש״י בפרשת ויקהל דיקא כמו דקאמר חיסר אות א׳ משמם
ודרובא דהאי לישנא באורייתא מלא אך יו״ד ;

הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן׃ וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאוֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים׃
כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה
שלישי שני כשהן מחוברין הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה׃ * פ
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה׃
וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה׃ וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת
בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת׃ וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת׃
וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן׃ מִלֵּא אֹתָם חָכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת
כָּל־מְלֶאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָּל־מְלָאכָה
לו וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת׃ * וְעָשָׂה בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכֹל אִישׁ חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה
וּתְבוּנָה בָּהֵמָּה לָדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת־כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה׃ וַיִּקְרָא
מֹשֶׁה אֶל־בְּצַלְאֵל וְאֶל־אָהֳלִיאָב וְאֶל כָּל־אִישׁ חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כֹּל אֲשֶׁר
נְשָׂאוֹ לִבּוֹ לְקָרְבָה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ׃ וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֵת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר׃ וַיָּבֹאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֵת כָּל־מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה
עֹשִׂים׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשֹׂת אֹתָהּ׃ וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלָאכָה
לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא׃ וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ
רביעי וְהוֹתֵר׃ * ס וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכַם־לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ
מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם׃ אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת
שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־הַיְרִיעֹת׃ וַיְחַבֵּר
אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אֶחָת וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חִבַּר אַחַת אֶל־אֶחָת׃ וַיַּעַשׂ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת
עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּמַּחְבָּרֶת כֵּן עָשָׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃
חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת
השנית

לעשת הש"ין בצירי לא בפתח: **לעשת בזהב ובכסף** בס"א כ"י כתיב בגליון מלא בספר מוגה עכ"ל · ובכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי חסר וא"ו והוא חד מן החסרים עפ"י המסורת וכיון דהכא לידן כיתא ביה מילתא ללמוד וללמד לשמור ולעשות החסרים והמלאים כי במסורת ראיתי חילוקים יש מי שמסר לעשת י"ג חסרים ויש מי שמסר י"ג ומסורת שבדפוס פיה לא פתחה בחכמה שבריס סדרא וגם בנחמיה י"ב נמסר לעשת י"ג חסר וסימן ולחשב מחשבת וחברו וזה לא יתכן שחבירו הוא בפ' כי תשא וגם כתוב לחשב מחשבת לא ולחשב ועוד **דלעשות** דהתם מלא בכל הספרים בלא מחלוקת והמדפיסים עצמו כתבו מלא וא"כ חסר בידו א' להשלים מנין י"ג · והא לך סימן שמצאתי במסורת כ"י לעשות י"ג חסר וסימניהון ויקהל משה ולחשב מחשבת ועשה בצלאל וגו' כל הסימן כמו שכתוב בדפוס ובאחרונה הוסיפו ולכם הכנסתי **לעשת** דסוף נחמיה · וגם במקרא גדולה כתב על זה דנחמיה י"ג חסר וכך מסרה בערלה כיחא טפי וכשלם מנין י"ג · וכן צריך להגיה מסורת הדפוס · עוד אעידה לי עד א' נאמן הר"מה ז"ל שכתב אשר ברא אלהים לעשות מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דלעשות באורייתא דכותא מלא בר מן ט' חסרים וא"ו ומסר הסימן כמו שהוא במסורת כ"י דלעיל וכגון זה עשה בעל אכחת בבן שכתב לעשת ט' חסר בתורה וסימן דין לעשת בזהב ובכסף דראו קרא ה' בשם לדעת לעשת את כל מלאכת עבדת הקדש וכו' ודייכו הך בעלות שונות ומי שמסר י"ב חסרים מנה כל התעה שבתורה כמ"ש והספרם הוא בכתובים בלבד שהשמיט פסוק כי עזרא הכין לבבו (עזרא ז') ופסוק ואסר ישמיעו (נחמיה ח') והוסיף יחד ולעשה וללמד בישראל חק ומשפט (עזרא ז') ובמסורת שלנו כתיב ולעשות מלא שהיא אחד מן ט"ו מלאים וסימן נמסר בשמואל ב' ז' כללא דנקטינן מכל הכך דלכולי עלמא אורם של תורה הם ט' חסרים ולית בהון פלוגתא כלל: **ואהליאב בן אחיסמך** עיין מ"ש בפ' כי תשא: **מלא אתם חכמת לב לעשות כל** נחומש עם תרגום דפוס סביוניטא כתוב בגליון יש ספרים בכל ע"כ · וספרים מסובסים הודמנו להם למדפיסים ואין בזה מחלוקת: **חרש** יש גם כן טעם פסק: **חכמה** הח"ית בקמץ לבד: **ותבונה בהמה** בהמה ג' וסימן נמסר במ"נ סוף פרשת תצוה ועל זה דרשו רז"ל שכל מי שנתעסק במלאכ' המשכן נתן בו הק"בה חכמה ובינה ודעת ולא בבני אדם בלבד אלא אפילו בבהמה ובחיה שנאמר חכמה ותבונה בהמה: **והמלאכה היתה דים** אין בוא"ו געיא: **חמש הירעת** טעו המדפיסים שכתבוהו חסר יו"ד שבכל ספרים מדוייקים הוא מלא גם במסורת כתוב יריעת כלם חסר וא"ו בלישנא וכו' מכלל שכולם מלאים יו"ד · עוד בפירוש אומר מה"רמה ז"ל **עשר יריעת** מלא יו"ד וחסר וא"ו וכל לישנא באורייתא דכותה הירעה האחת מלא יו"ד כתיב וכל לישנא מלא יו"ד: **חבר** בנוקבת ספרי הבי"ת בפתח ובקצתם בקמץ ומסורת עליו לית קמץ זקף: **ויעש ללאת** עיין מ"ש על מלא זו בפרשת תרומה: **במחברת** בחי"ת בש"וא לבדו וכל כתובים שכתב בין המ"ס בלא מאריך בספרים ב"י:

לו

מקבילה

השנית מקבילת הללאת אחת אל־אחת׃ ויעש חמשים קרסי זהב ויחבר את־היריעת אחת
אל־אחת בקרסים ויהי המשכן אחד׃ פ
חמישי ויעש יריעת עזים לאהל על־המשכן עשתי־עשרה יריעת עשה אתם׃ ארך היריעה האחת
שלשים באמה וארבע אמות רחב היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת׃ ויחבר
את־חמש היריעת לבד ואת־שש היריעת לבד׃ ויעש ללאת חמשים על שפת היריעה
הקיצנה במחברת וחמשים ללאת עשה על־שפת היריעה החברת השנית׃ ויעש קרסי
נחשת חמשים לחבר את־האהל להית אחד׃ ויעש מכסה לאהל ערת אילם מאדמים
ומכסה ערת תחשים מלמעלה׃ * ס ויעש את־הקרשים למשכן עצי שטים
עמדים׃ עשר אמת ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד׃ שתי ידת לקרש
האחד משלבת אחת אל־אחת כן עשה לכל קרשי המשכן׃ ויעש את־הקרשים למשכן
עשרים קרשים לפאת נגב תימנה׃ וארבעים אדני־כסף עשה תחת עשרים הקרשים שני
אדנים תחת־הקרש האחד לשתי ידתיו ושני אדנים תחת־הקרש האחד לשתי ידתיו׃ ולצלע
המשכן השנית לפאת צפון עשה עשרים קרשים׃ וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת
הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד׃ ולירכתי המשכן ימה עשה ששה קרשים׃
ושני קרשים עשה למקצעת המשכן בירכתים׃ והיו תואמם מלמטה ויחדו יהיו תמים
אל־ראשו אל־הטבעת האחת כן עשה לשניהם לשני המקצעת׃ והיו שמנה קרשים ואדניהם
כסף ששה עשר אדנים שני אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד׃ ויעש בריחי עצי שטים
חמשה לקרשי צלע־המשכן האחת׃ וחמשה בריחם לקרשי צלע־המשכן השנית וחמשה
בריחם לקרשי המשכן לירכתים ימה׃ ויעש את־הבריח התיכן לברח בתוך הקרשים מן־
הקצה אל־הקצה׃ ואת־הקרשים צפה זהב ואת־טבעתם עשה זהב בתים לבריחם ויצף את־
הבריחם זהב׃ ויעש את־הפרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב עשה
אתה כרבים׃ ויעש לה ארבעה עמודי שטים ויצפם זהב וויהם זהב ויצק להם ארבעה אדני־
כסף׃ ויעש מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם׃
ואת־עמודיו חמשה ואת־וויהם וצפה ראשיהם וחשקיהם זהב ואדניהם חמשה נחשת׃ פ
ויעש בצלאל את־הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו׃ לז
ויצפהו זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב׃ ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע
פעמתיו ושתי טבעת על־צלעו האחת ושתי טבעת על־צלעו השנית׃ ויעש בדי עצי שטים
ויצף אתם זהב׃ ויבא את־הבדים בטבעת על צלעת הארן לשאת את־הארן׃ ויעש כפרת
זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה׃ ויעש שני כרבים זהב מקשה עשה אתם

משני

מקבילת חסר וא"ו וציין מ"ש על זה פ' תרומה׃ עשר אמה ארך הקרש א' לחוד חסר וא"ו כאורייתא וסימן עשר אמת ארך הקרש דמשכנא
מכיינא׃ ויעש את הקרשים למשכן עשרים קרשים בסיפרי דילן לית הכא פרסתא כלל ובספר אני פליגי עליה בהרדמי וסורחי׳ הלין אתרין
פ' והלין אתרין ס' ולא פסיקא לן עד דייתי עזרא לפלגא דאתי וליגא׃ והיו תואמם ב' סבירין ויהיו הדין ואידך והיו שמנה קרשים דבתריה׃
והיו תואמם מלא וא"ו וחסר יו"ד נהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים וכן מלאתי במסורת כ"י פרשת תרומה על פסוק ויהיו תאמם מלמטה ב' דין
תאמם בתרתה והיו תואמם בתיב׳ והנה תומם בבטנה כתיב׳ ויהי בעת לדתה והנה תאומים ע"כ והוא ג"כ חד מן א' זוגים בספרא קדמאה
חסר מניין מלא וסימן כמסר כמ"ג פ' פקודי וככר טבה בזה כבל מנחת כהן כמ' וישב סכתב ויהיו תואמם חסר י"וד והיו תאמם חסר לחסר אך בפרשת
ויקהל סתם דבריו ותיקן המסורת וכתב קדמאה דתרומה חסר לחסר דויקהל מלא וא"ו וחסר יו"ד עכ"ל גם הר"מה ז"ל הביאם כולם כא"ם׃ חמשה
לקרשי צלע המשכן האחת קדמאה דכותה תאחך בדל"ת והדין דעסייה האחת בת"יו וסימן באחד הסרים או פאחת הניאיות׃ לברח בפסק
האחרון לכד׃ ואת הקרשים ואת בגציא׃ על צלעו האחת על במקף לא כיתיב׃ צלעו בפסק לא כגלגל׃

משני קצות הכפרת: כרוב אחד מקצה מזה וכרוב־אחד מקצה מזה מן־הכפרת עשה את־
הכרבים משני קצוותו: ויהיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על־הכפרת קצותיו ק
ופניהם איש אל־אחיו אל־הכפרת היו פני הכרבים: פ
ויעש את־השלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: ויצף אתו זהב
טהור ויעש לו זר זהב סביב: ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר־זהב למסגרתו סביב:
ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את־הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: לעמת
המסגרת היו הטבעת בתים לבדים לשאת את־השלחן: ויעש את־הבדים עצי שטים ויצף
אתם זהב לשאת את־השלחן: ויעש את־הכלים אשר על־השלחן את־קערתיו ואת־כפתיו ששי
ואת מנקיתיו ואת־הקשות אשר יסך בהן זהב טהור: * פ שלישי כשהן מחוברות
ויעש את־המנרה זהב טהור מקשה עשה את־המנרה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה
ממנה היו: וששה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה
מצדה השני: שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים
בקנה אחד כפתר ופרח כן לששת הקנים היצאים מן־המנרה: ובמנרה ארבעה גבעים
משקדים כפתריה ופרחיה: וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה
וכפתר תחת־שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה: כפתריהם וקנתם ממנה
היו כלה מקשה אחת זהב טהור: ויעש את־נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור:
ככר זהב טהור עשה אתה ואת כל־כליה: פ
ויעש את־מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו
קרנתיו: ויצף אתו זהב טהור את־גגו ואת־קירתיו סביב ואת־קרנתיו ויעש לו זר זהב סביב:
ושתי טבעת זהב עשה־לו | מתחת לזרו על שתי צלעתיו על שני צדיו לבתים לבדים לשאת
אתו בהם: ויעש את־הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב: ויעש את־שמן המשחה קדש לח
ואת־קטרת הסמים טהור מעשה רקח: * ס ויעש את־מזבח העלה עצי שטים חמש שביעי רביעי כשהן מחוברות
אמות ארכו וחמש־אמות רחבו רבוע ושלש אמות קמתו: ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו
ממנו היו קרנתיו ויצף אתו נחשת: ויעש את־כל־כלי המזבח את־הסירת ואת־היעים ואת־
המזרקת את־המזלגת ואת־המחתת כל־כליו עשה נחשת: ויעש למזבח מכבר מעשה רשת
נחשת תחת כרכבו מלמטה עד־חציו: ויצק ארבע טבעת בארבע הקצות למכבר הנחשת
בתים לבדים: ויעש את־הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת: ויבא את־הבדים בטבעת
על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו: ס ויעש את הכיור נחשת
ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד: ס ויעש את־החצר

לפאת

כרוב אחד כן הוא בספרים כ"י: קצוותו קצותיו קרי וכן חבירו שבפ' פקודי תרוייהו כתיבין תרין וו"ין באמצע תיבותא והם מן י"ג מלין דכתיבין תרין ווי"ן ע"פי המסורת וסימן נמסר במ"ג פרשת פקודי ושניהם חסרים יו"ד אחר הקו"ו ועיין נ"כ מ"ס בריש פרשת תבוא: למעלה הע"ין בשוא לבדו: סככים הכ"ף בשוא לבדו כפי דרכנו: אל הכפרת קדמא במ"לף: היו פני כתב הרמ"בא ו"ללא כתבת שיש בס"ת בין בפרשת תרומה בין בפרשת ויקהל יהיו פני הכרובים: ובמקצת ספרים כתוב בפרשת תרומה יהיו ובפרשת ויקהל היו כך כתוב בספרינו בפ' תרומה שהוא נואה כתוב יהיו ובפרשת ויקהל שהוא ענין העשייה כתוב היו: על השלחן על במאריך ובמקף: ואת דמנקיתיו בס"ס הא"לף בצירי ובספס לא במקף: ואת דהקשות במקף לא בקדמא: הקשות בי"או א' לבד בכל ספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים וקדמא כב"א וכ"כ הר"מה ז"ל ומסית ק ערותיו וכפותיו וקשותיו דשולחן קדמאה מלא וא"ו ותלא יו"ד כתיב ואת הקשות דויקהל חד וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין ואת קשות הנסך דבמדבר מלא וא"ו כתיב: שלשה גבעים משקדים זה הראשון בלבד בגעיא בספרים כ"י ובדפוס ישן ובא"ש בפ' תרומה: בקנה האחד הבי"ת בפתח בקנה אחד הבי"ת בשוא ועיין הספ' שספרתי בפ' תרומה: קמתו בלא גלגל: על שני בלא מקף באמצע: וחמש אמות בחילופי הדפוס לב"כ הטיים בא"ס ולב"א בשוא בחי"ת וכן הוא בא"ס כ"י כב"א ובמקף לא בקדמא ובחילופים אחרים כ"י מצאתי בהסך ועיין ביחזקאל מ"א: למזבח בפתא בספס' לבד בחי"ת: לח

עמודיהם

לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה: עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים
נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף: ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם
עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף: ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם
עשרה ואדניהם עשרה ווי העמדים וחשוקיהם כסף: ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:
קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה: ולכתף השנית מזה ומזה
למפטיר לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: () כל קלעי החצר
סביב שש משזר: והאדנים לעמדים נחשת ווי העמודים וחשוקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף
והם מחשקים כסף כל עמדי החצר: ומסך שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר: ועמדיהם
ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף: וכל היתדת
למשכן ולחצר סביב נחשת:

הפטרת ויקהל **מלכים א ז** וישלח המלך שלמה עד בת יכיל לאשכנזים ויעש חירום עד להיכל זהב ׃

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד
איתמר בן אהרן הכהן: ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את
כל אשר צוה יהוה את משה: ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם
ע"כ לכהן בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: () ס כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת
הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: וכסף
פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש: בקע לגלגלת
מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש
ע"כ ללוי ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן: () ואת האלף ושבע המאות וחמשה
ושבעים עשה ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: ונחשת התנופה שבעים ככר
ואלפים וארבע מאות שקל: ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת
ואת מכבר הנחשת אשר לו ואת כל כלי המזבח: ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער
טל החצר ואת כל יתדת המשכן ואת כל יתדת החצר סביב: * ומן התכלת והארגמן ותולעת
השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יהוה
ע"כ לישראל את משה: * () פ
שני חמישי כשהן מחוברות ויעש את האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: וירקעו את פחי הזהב
וקצץ פתילם לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה
חשב

עמודיהם עשרים ד' מלא במשכן וסימן א"ס בסוף תרומה: כל עמדי החצר כתוב במסורת ב' חסר וחברו ועמדי החצר סביב ואדניהם דבמדבר ר"פ
פ' דתקעי והחנים לכני האשכן וכן נמחי דיקי כי הוא מסורת סלקי ומסור דמסר עליה כולהון חסר וא"ו בר מן ד' סנום הוא: וכל היתדת הוא נגפא

פרשת פקודי

טל **אלה** פקודי המ"א רפה: כל הזהב העשוי פרשה סתומה: לגלגלת פני הגי"מל דגושים: הפקדים אין בד"לת דגש: ויהי מאת ככר
אין כאן פיסקא כלל: ומן התכלת בלא מאריך במלת ומן:

קצתחו

חשב: כתפת עשו לו חברת על שני קצוותו חבר: וחשב אפדתו אשר עליו ממנו קצותיו ק'
הוא כמעשהו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר כאשר צוה יהוה את משה:
ס ויעשו את אבני השהם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני
ישראל: וישם אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה יהוה את משה:

פ

ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר:
רבוע היה כפול עשו את החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול: וימלאו בו ארבעה טורי אבן
טור אדם פטדה וברקת הטור האחד: והטור השני נפך ספיר ויהלם: והטור השלישי
לשם שבו ואחלמה: והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסבת משבצת זהב במלאתם:
והאבנים על שמת בני ישראל הנה שתים עשרה על שמתם פתוחי חתם איש על שמו לשנים
עשר שבט: ויעשו על החשן שרשרת גבלת מעשה עבת זהב טהור: ויעשו שתי משבצת
זהב ושתי טבעת זהב ויתנו את שתי הטבעת על שני קצות החשן: ויתנו שתי העבתת
הזהב על שתי הטבעת על קצות החשן: ואת שתי קצות שתי העבתת נתנו על שתי
המשבצת ויתנם על כתפת האפד אל מול פניו: ויעשו שתי טבעת זהב וישימו על שני
קצות החשן על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה: ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם על
שתי כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפד: וירכסו את
החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל תכלת להית על חשב האפד ולא יזח החשן מעל
האפד כאשר צוה יהוה את משה: * פ

שלישי שני כשהן מחוברות ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: ופי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה
לפיו סביב לא יקרע: ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר:
ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את הפעמנים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך
הרמנים: פעמן ורמן פעמן ורמן על שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את משה:
ס ויעשו את הכתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: ואת המצנפת שש ואת פארי
המגבעת שש ואת מכנסי הבד שש משזר: ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן
ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את משה: ס ויעשו את ציץ נזר
הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה: ויתנו עליו פתיל תכלת
לתת על המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה: * ס ותכל כל עבדת רביעי
משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו: פ

ויביאו

קצוותו קצותיו ק' והכתיב בתרין ווי"ן קודם לתי"ו וחסר יו"ד [illegible] : חבר קדמאה דמלה וחבר [illegible]
[illegible] : וימלאו בו קדמאה [illegible] : טורי אבן [illegible] · ויהלם [illegible] : על קצות החשן קדמאה [illegible]
אל קצות [illegible] : מטבעתיו [illegible]
[illegible] : וירכסו את החשן מטבעתו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] : להית על חשב האפד [illegible]
[illegible] : ויעשו על שולי המעיל וגו' שני משזר [illegible]
[illegible] : הכתנת [illegible] : המגבעת [illegible]
[illegible] ; ואת האבנט [illegible] :

בריחו ק׳ ויביאו את־המשכן אל־משה את־האהל ואת־כל־כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואדניו׃
ואת־מכסה עורת האילם המאדמים ואת־מכסה ערת התחשים ואת פרכת המסך׃ את־
ארון העדת ואת־בדיו ואת הכפרת׃ את־השלחן את־כל־כליו ואת לחם הפנים׃ את־
המנרה הטהרה את־נרתיה נרת המערכה ואת־כל־כליה ואת שמן המאור׃ ואת מזבח
הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל׃ את ׀ מזבח הנחשת
ואת־מכבר הנחשת אשר־לו את־בדיו ואת־כל־כליו את־הכיר ואת־כנו׃ את קלעי החצר
את־עמדיה ואת־אדניה ואת־המסך לשער החצר את־מיתריו ויתדתיה ואת כל־כלי עבדת
המשכן לאהל מועד׃ את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־
בגדי בניו לכהן׃ ככל אשר־צוה יהוה את־משה כן עשו בני ישראל את כל־העבדה׃ וירא
משה את־כל־המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה׃ פ
מ וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ ביום־החדש הראשון באחד לחדש תקים את־משכן אהל
חמישי שביעי כשהן מחוברות מועד׃ ושמת שם את ארון העדות וסכת על־הארן את־הפרכת׃ והבאת את־השלחן
וערכת את־ערכו והבאת את־המנרה והעלית את־נרתיה׃ ונתתה את־מזבח הזהב לקטרת
לפני ארון העדת ושמת את־מסך הפתח למשכן׃ ונתתה את מזבח העלה לפני פתח
משכן אהל־מועד׃ ונתת את־הכיר בין־אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים׃ ושמת
את החצר סביב ונתת את־מסך שער החצר׃ ולקחת את־שמן המשחה ומשחת את־המשכן
ואת־כל־אשר־בו וקדשת אתו ואת־כל־כליו והיה קדש׃ ומשחת את־מזבח העלה ואת־
כל־כליו וקדשת את־המזבח והיה המזבח קדש קדשים׃ ומשחת את־הכיר ואת־כנו וקדשת
אתו׃ והקרבת את־אהרן ואת־בניו אל־פתח אהל מועד ורחצת אתם במים׃ והלבשת
את־אהרן את בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכהן לי׃ ואת־בניו תקריב והלבשת
אתם כתנת׃ ומשחת אתם כאשר משחת את־אביהם וכהנו לי והיתה להית להם משחתם
ששי לכהנת עולם לדרתם׃ ויעש משה ככל אשר צוה יהוה אתו כן עשה׃ * ס ויהי
בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן׃ ויקם משה את־המשכן ויתן
את־אדניו וישם את־קרשיו ויתן את־בריחיו ויקם את־עמודיו׃ ויפרש את־האהל על־המשכן
וישם את־מכסה האהל עליו מלמעלה כאשר צוה יהוה את־משה׃ ס ויקח ויתן את־
העדת אל־הארן וישם את־הבדים על־הארן ויתן את־הכפרת על־הארן מלמעלה׃ ויבא את־
הארן אל־המשכן וישם את פרכת המסך ויסך על ארון העדות כאשר צוה יהוה את־משה׃

ויתן

ויביאו את המשכן פתוחה : בריחו כתיב מלא יו"ד קדמאה בריחיו ק' וכ"כ הר"מה ז"ל בריחו תרין חסרים יו"ד בין ח"ת לו"או ברוחו כתיב וקרי בריחיו וסימן את בריחו את עמודיו דואת המשכן את אהלו · בריחו ועמדיו דויביאו את המשכן · ושארא דאורייתא מלא דמלא בתרין יו"דין בריחיו הכ"ל בלא זקף גדול : ואת מכסה עורת כ"כ הר"מה ז"ל ואת ערת גדיי העזים חסר דספר כתיב וכל אורייתא דכותא בר מן ה' מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין וסימן ואת מכסה עורת האילם קדמאה דפ' פקודי דברונא דנוסחי דייקי הכין כתיב ותניין דפסוק חסר דחסר ואשכחן חד נוסחא דכתיב ביה איפכא וטיעותא הוא : המאדמים הא"לף נקמץ לבד ואין דגש במ"ם ובמקצת ספרים הפ"ת במאריך : את ארון מלא בהיפוך הללי ובכל ספרים מדוייקים שאינו משלשה חסרים ע"פי המסורת שנמנו במ"ג סוף פ' תצוה וכן הם נהר"מה ז"ל : העדת חסר וא"ו וכל אורייתא כן כתיב בר מן ח' מלא וסימנם במ"נ פ' אחרי מות וכ"כ הר"מה ז"ל : את השלחן את כל כליו כן כתיב את כל כליו בלא וא"ו וכן במסורת את כל כליו ב' דין ואידך סוף פ' במדבר : את מזבח הנחשת וגו' סימנן של אתין שבפסוק עיין לעיל סדר ויקהל בפסוק את מזבח העלה וגו' : מכבר ב"ית נפתח : את קלעי החצר וגו' סימן את את ואת ואת את ואת תרין קדמאי והמשאי לא כסבי וא"ו וסימן ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי דואתא יעמדו על הברכה : ויברך אתם משה בהעתק הללי אתם ירושלמי אותם עכ"ל · ובכל הספרים חסר שאינו מהל"ט מלאים בתורה : ושמת שם
מ ארון העדות בהעתק הללי העדות ירושלמי העדת עכ"ל : ובכל הספרים מלא שהוא ה' מאבנא מלאים כדלעיל : משכן הכ"ף נפתח : ונתת שם מים תי"ו שנייה דנוסה : כל אשר הכ"ף דנוסה : קדש קדשים הקו"ף בלא מאריך ועיין מ"ס סוף פ' תצוה : כתנת התי"ו בחטף קמץ עיין ע"ש מזה בפ' תצוה על פסוק ולבני אהרן תעשה כתנת : משחתם המ"ם נקמץ לבד : ויקם משה וחבירו שבפסוק וכן ויקם את המחבר שבס"ף סידרה שלפנינו הקו"ף בגעיא ואין עוד בתורה אבל יש מהן י"ג בנביאים ובכתובים ונמסרת כ' בקריאה וסימנם נמסר במ"ג מלכים א' י"א ותילים מ' :

לרחצה

ס וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת׃ וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו
עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס וַיָּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֶגְבָּה׃ וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ ס וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת׃ וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת
סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃ וְאֵת
מִזְבַּח הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ * ס וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה׃ שביעי
וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃ בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקָרְבָתָם
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס וַיָּקֶם אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ
וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה׃ () פ
וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן׃ וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד למפטיר
כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן׃ וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם׃ וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ׃ כִּי עֲנַן יְהוָה עַל־
הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם׃ חזק

הפטרת פקודי מלכים א ז ויעש חירום עד להיכל זהב · והאיטליאני טוסיפין עד באוצרות בית ה׳ · והאשכנזים מתחילין שם ותשלם כל המלאכה · עד מארץ מצרים :

סכום פסוקי דספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה · אר״ט סימן · וחציו אלהים לא תקלל · ופרשיותיו י״א · בו״א ברוך ה׳ סימן · וסדריו כ״ט · ולילה ללילה יחוה דעת סימן · ופרקיו מ · תורת אלהיו בל״בו סימן · מנין הפתוחות תשע וששים · והסתומות חמש ותשעים הכל מאה וששים וארבע · פרשיות · ישלח עזרך מקדש ומציון יסע״דך סימן :

ויקרא

לרחצה׃ המ״א נסוא לכדו : ויקם את החצר פ׳ סתומה : ולמזבח סמ״ס דגושה : לבוא בהעתק סלי לבוא ירושלמי לבא ע״כ ובכל הספרים אלא שאינו מתכין החסרים ספיאנס כמ״ג ריש ס׳ ויחי :

סוף ספר ואלה שמות

ותשלם מלאכת ספר שני

והוא ספר יציאת מצרים ומתן תורה

א ויקרא

וַיִּקְרָא

אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם
קיו כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃ אִם־עֹלָה
קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ וְסָמַךְ
ע"כ לכהן יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו׃ () וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְהִפְשִׁיט
אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׃ וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־
הָאֵשׁ׃ וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־
הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה
ע"כ ללוי אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ () ס וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה
זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃ וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־
ע"כ לישראל הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ * () פ
שני וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃ וְהִקְרִיבוֹ
הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃ וְהֵסִיר
אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן׃ וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִכְנָפָיו
לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
ב קיח לַיהוָה׃ * ס וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ
לבנה

ספר ויקרא

צריך להניח ריוח ד' שיטין

ויקרא אל"ף זעירא עיין זוהר פ' ויחי דף רל"ד ודף רל"ט ופ' מצורע דף נ"ג שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וריקאנטי פ' זו ובספר מענת רזא · ומסורת הברית הגדול כאן וריש ד"ה · וכתב כמה"ר משה נאגארה שהקריאה הוא הכבוד הנזכר בפרשה שלמעלה וכבוד ה' מלא את המשכן והיינו אל"ף זעירא דויקרא ליודעים חן · **ויקרא** הכ"ל בפשטא : **ומן הצאן** בלא קדמא : **הדם על המזבח** הד"לת דגושה · והכ"א בלא פסק : **הכהנים את הנתחים** הכ"ף בגלגל והה"א בלא קדמא : **ניחוח** הראשון כתוב בהעתק הללי קדמאה מלא עכ"ל · והוא חד מן ג' מלאים ע"פ המסורת וב' האחרים הם בפ' תצוה כמו שנמסר שם במ"ג ושלשתם הם הראשונים שבתורה ופי' מלאים בזה ר"ל מלאים וא"ו אבל לענין הי"וד כולם חסרים ומי שכתב זה חסר יו"ד אינו אלא טועה והשני שבפרשה שהוא מכלל החסרים חסר וא"ו ומלא יו"ד כראוי וכן כתב הר"מה יספר שמן ששון שלא כדברי המאירי שכתב כולו חסר וז"ל הר"מה ז"ל כל ניחוח באורייתא מלא יו"ד וחסר וא"ו דקרי ולא כתיב בר מן ג' מלאים דמלאים מלא יו"ד ומלא חד וא"ו דקרי וכתיב וסימן וכו' כמ"ש במסורת שלנו · ועיין מ"ש בפ' בראשית על מלא רקיע : **מן הכשבים** כן צריך להיות סי"ן קו"דם לבי"ת. וזו היא מסורת הר"מה ז"ל כשב זי"ן פתיב כן באורייתא וסימן אם כשב הוא מקריב · כאשר יוסר חלב הכשב · שור וכשב ועז · איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב : שור או כשב או עז במחנה דאחרי מות · שור או כשב או עז כי יולד דאמר · אך בכור שור או בכור כשב · ושארא כתיב כבש בליסנא וכל שה חום בכשבים מלא יו"ד כתיב וכל כשבים באורייתא דכותא כשבים ז' כתיב כן באורייתא וסימן וכל שה חום בכשבים · וחום בכשבים · וכל חום בכשבים · והכשבים אפריד יעקב · ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים · בבקר בכשבים ובעזים · שה כשבים ושה עזים · ושארא כבשים כתיב בליסנא · **אצל המזבח** אין בכ"א פסק וזהו כס"ם : **בכנפיו** הכ"א רפה : **ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל** ברוכא לנוסחי דיקי מלא יו"ד

סנין המצ לְבֹנָה׃ וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־
לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ ס וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה
תַנּוּר סֹלֶת חַלּוֹת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃ ס וְאִם־מִנְחָה
עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה׃ פָּתוֹת אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן
מִנְחָה הִוא׃ * ס וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה׃ וְהֵבֵאתָ אֶת־ שלישי
הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־
הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־
שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־ קיט
הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ׃ וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית קכ
אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃ ס וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים קכא
לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃ וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ
עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ
אִשֶּׁה לַיהוָה׃ * פ

ג וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־ רביעי
הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב
וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃ אִם־כֶּשֶׂב הוּא־
מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה
חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב׃ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־
הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ
וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב

המכסה

כתיב ולכותא ולא יבדיל לסוף פרשתא וכל אורייתא דכותא מלא ואית חדא נוסחא דכתיב בה יבדל קדמאה חסר ואסיר עליה בכך נוסחא נופא לית כותיה חסר ושיבושא הוא ומגו מסורתא אחריתי משמע דהדין יבדיל קדמאה כמי מלא יו"ד כתיב הר"מה ז"ל ובסוף דבריו אחר שסביא כל לשונות של הבדלה כתב אשכחת הסתא דכל ליסנא באורייתא לשון הבדלה כל היכא דקריא דל"ת דידיה בחירק מלא יו"ד כתיב בר מן א' חסר וסימן ואבדל אתכם מן העמים דסוף קדשים : והביאה מפיק ה"א והחזקוני כתב וא"ו ה"א נקודים בסגול ובספרים שלנו הה"א בחטף סגול : הכהן דאת אזכרתה בגרס לא נסופר ספוך בס"ם : קדשים הק"וף בלא מאריך : וכי תקרב כתוב במסורת חסר יו"ד בליסנא וחו' ב' מכהון באורייתא והן עמן מסר הר"מה ז"ל ואח"כ כתב כמלא לשון דהקרבה חסיב במסרה חמשה חסרים י"וד באורייתא בין ריש לבית ושארא אורייתא כל ליסנא דהקרבה דקריא רי"ש דידיה בחירק מלא יו"ד כתיב וכולהו נוסחי דיקי כי האי מסורתא סלקי : חלות מצת בעתק מללי מגת ירושלמי מכוח יכ"ל : ובכל הספרים חסר והוא חד מן ד' חסרים על פי המסורת וסימן במסרה גדולה פרשת צו : סלת בשמן הב"ית דגושה : המנחה דוהרים ה"א כתיב בסוף תיבותא : קדשים הק"וף בלא מאריך : תקטירו בדרגא : קרבנך במקצת ספרים הני"ת במאריך : מנחה הוא הוא כתיב בוא"ו שאינו מן א' מסר דכתיבין יו"ד כמו שאמרתי בפרשת לך לך : מגרשה הגי"מל דגושה : השלמים השני ה"א כתוב בראש תיבה : המכסה את הקרב המ"ם רפה והס"א סמוכה בנטיות מכלול דף ך' וכן כתב הלוית חן שער א' פ"ם וכן כלם :

ב
ג

הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה
לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב
וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ
ד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת
חמישי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה׃ אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם
וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת׃ וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ׃ וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת
הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ׀ כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם
הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה׃ וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃
וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים
בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף׃ פ
וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
קכב תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ׃ וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת
וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט
אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֵת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת׃ וּמִן־הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֹת
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם׃ וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֵת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל הוּא׃ פ
אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם׃

או

בכל מושבתיכם בהעתק הללי מושבותיכם ירושלמי מושבתיכם עכ"ל ובספרים מדויקים חסר וא"ו תניינא וכן ראוי להיות כמסורת פ' ויקהל ע"פ לא תבערו אש בכל משבתיכם יו"ל משבתיכם ג' חסר וא"ו ר"ל גם אחר המ"ם • וסי' לא תבערו אש • ולחם וקלי וכרמל • כל מלאכה לא תעשו דאך בעשור לחדש וכ' מלא דמלא דכל מושבותיכם הערים תחרבנה • ממדבר דגלתה בכל מושבותיכם ותרויהון ביחזקאל ו' • ושארא מושבותיכם כתבן ע"כ • ושעות כפל נדפס והובה לומר ושארא מושבתיכם חסר וא"ו תניינא ושעות כפל גם בפסוק ממדבר דגלתה דהוא מושבותיהם כתיב בה"א וכן כתוב במסרה על כל א' משביהם לית מלא מפני שאחד הוא הכ"ף והאחר בה"א וכן מצאתי מסורת כ"י בפרשת אמור ע"פ שבת הוא לה' בכל מושבתיכם ול"ס מושבתיכם כל' כתב כן כמ"ה וסימנהון לא תבערו אש • ולחם וקלי וכרמל • כל מלאכה דיום הבכורים הלין ג' משבתיכם כתיב דתישבנה מושבותיכם כתיב דדגלתה מושבותיכם כתיב מלא דמלא עכ"ל • והיינו כך דלעיל בלישנא קלילא וכ"כ הר"מה ז"ל בכל מושבתיכם תאכלו מצות מלא וא"ו קדים לשי"ן וחסר וא"ו תניין ומלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכוותא בר מן ג' חסרים תרין ווין ואלאים יו"ד ומסר עליהם תלתא חסר וסימן לא תבערו אש בכל משבתיכם • משבתיכם דלחם וקלי וכרמל • לדרתיכם בכל משבתיכם דכל מלאכה לא תעשו דאך בעשור לחדש : תחטא החי"ת בחטף סגול :
ד אם נגלגל לא במקף : יחטא החי"ת בחטף סגול : והביא את הפר אל פתח אהל מועד לפני ה' כ' סבירין אשר לפני ה' וסימן והביא את הפר דכהן קדמאה • ויעל שלמה שם על מזבח הנחשת לפני ה' (ד"ה ב א) : אל שפך בס"א כ"י קדמון השי"ן בצירי • ורב פעלים כתב שפך מלאנוהו בכ' נקודות ור"לק העיר שהוא בג' נקודות : וטבל הכהן אצבעו מן הדם מטעים דאמריתא דקדמאה כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם בפ' נפש כי תחטא ודין כתיב בלא את :

סבירין וסמך אוֹ־הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים׃ וְסָמַךְ יָדוֹ
עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא׃ וְלָקַח
הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה׃ וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ
וְנִסְלַח לוֹ׃ *

פ

ששי וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה
קנג וְאָשֵׁם׃ אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה׃
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃
וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃

פ

וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְמִימָה יְבִיאֶנָּה׃ וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת
וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ
וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר
כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב־הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ *

פ

ה וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃ אוֹ
קנד נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת
שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר
יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם׃ אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע ׀ אוֹ
לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ וְהָיָה

כי

יסוד דפ׳ ואם נפש מלא כתניינא וכ״כ הר״מה ז״ל כל יסוד דאורייתא מלא וא״ו כתיב׃ כאשר הוסר חלב ס״א הוּסַר ובמסורת הוסר ב׳ ומלא ופי׳ הוסר חלב ומעת הוסר התמיד ובספר אחד ספרדי כתוב הוסר חלב שעעם בה״א ונמסר עליו ב׳ מלא א׳ מלעיל וא׳ מלרע וגם במ״ג סוף פ׳ חד מלעיל׃ נקבה תמימה יביאנה הסי״ו רפה׃ החטאת הטי״ת דגושה׃ קרנת שבפ׳ ואם כבש שביכו ברים פ״ד דזבחים בש״א כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר ובחטאת שתי מתנות ובה״א אף חטאת שנתנה מתנה אחת כיפר ואמרי׳ עלה א״ר הונא מ״ט דב״ש קרנת קרנת קרנות ב״א קרנות קרנות קרנות הרי כאן שש ארבע למצוה ושתים לעכב׳ ובה״א קרנת קרנת קרנות הרי כאן ארבע שלש למצוה ואחת לעכב ואימא כולהו למצוה כפרה בכדי לא אשכחן ואב״א וכו׳ ועיין בילקוט פ׳ ויקרא רמז ת״ע וקרבן אהרן פ׳ תורים דף ב״ד פ״ב׳ ופרש״י שלש פרשיות נאמרו בחטאות החיצונות בויקרא אחת בשעיר נשיא ושתים בשעת יחיד אחת בכשבה ואחת בשעירה בשתים כתיב על קרנת חסר והאחד מלא וב״ש אית להו יש אם למקרא הרי כאן שש ואין במזבח אלא ארבע והשתים יתירות לא נאמרו אלא שבנה עליהם הכתוב לעכב׳ ארבע נאמרו למצוה שמצוה בארבע מתנות ושתים מהן כשנו לעכב׳ וב״ה סברי יש אם למסורת הילכך הרי ד׳׳ ג׳ מהן למצוה נאמרו שמצוה לכתחילה ליתן אף עליהן והא׳ מעכבת כדמפרש ואזיל ואימא כולהו למצוה ואין כאן א׳ לעכב שהרי לא שנה נאחת מהן׳ ואימא אע״פ שלא נתן כלום כיפר׳ בכדי בלא כלום כלו׳ בלא מתן דמים ע״כ משמע ודאי מהגמ׳ ומפרש״י שאחד מן הג׳ פסוקים של קרנת מזבח העלה הכתובים כפ׳ זו מלא וא״ו מיהו לאו בהדיא איתמר לא בגמ׳ ולא ברש״י איזה מהם מלא ו בריש פ״ק דסנהד׳ מייתי לה כתי חנב ברתא והתם גרסינן ובה״א קרנות קרנת קרנת הרי כאן ארבע וכו׳ כר׳ אמם שהראשון דהיינו דפרש׳ נשיא הוא המלא אך רש״י ז״ל פי׳ שם בשעיר דנשיא כתיב קרנת חסר ובכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובשעיר דיחיד כתיב קרנת חסר עכ״ל׳ ולדבריו המלא הוא הג׳ דהיינו דפ׳ ואם כבש כר׳ דגירסתו בגמ׳ היתה וב״ש קרנת קרנת קרנות׳ ולכן כתב שהג׳ מלא וכן גורס בעל מנחת אהרן והיא כגירסתו דזבחים וכתב בעל א״ת שכן מלא בגמ׳ דסנהדרין ב״י אך לא ידע למה הקדים שם רש״י הג׳ לב׳ ׃ אמנם כל הספרים ומסורותיהם שוים דכל שלשת קרנות האמורים חסרים שאין שום א׳ מהם מהד׳ מלאים ע״פ המסורת כמו שכתוב בפ׳ זו במ״ג׳ וכ״כ הר״מה והמאירי וסמך ששון׳ וכבר קדאתי לך כי בכל מקום שהגמ׳ או המדרש חולק על המסורת בחסרות ויתירות אנו הולכים אחר המסורת ולא מבעיא בדרשות של אגדה כגון שלנשם כלת ואשמם אלא אפי׳ היכא דנפיק מיניה דינא כגון הכא אליבא דב״ש וב״ה׳ וכר מן דין דכולהו ספרי וספריא תכי סבירא להו ולית כהון פלוגתא כלל׳ ובס״ת הרמ״בן ז״ל סימן רל״ב נשאול נשאל על זה׳ ודברי השואל תמוהים מאד בעיני כי לא שאל כהוגן ותהפך גירסת הגמ׳ וגם נסחת הספרים׳ אולי היתה כשגגה היוצאת והשיב לו הרמ״בן ז״ל דבכל מקום אפי׳ לו בחסרות ויתירות מתקנים מיעוט ספרים ע״פי הרוב דמקרא מלא דבר הכתוב אחרי רבים להטות׳ ובעל א״ת נדחק לפרש סוגיית הגמ׳ באופן שיסכים לנוסחאות הספרים והוא עצמו הכיר בדוחק יעויין שם וכבר האדכתי יותר מדאי ואו לא מידי׃ מזבח הז״ין דגושה׃ אם לוא יגיד מלא בוא״ו אל״ף ע״פי הגמ׳ והמסורת׳ ודרשינן מיניה בפ׳ שבועת העדות אם לו לא יגיד כלומר לתובע ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור ועיין בחיו׳ ועיין עוד מ״ש בפרשת כהר סיני על פסוק אשר לא חמה׃ או בנבלת בהמה או כיתיב לא כסופר שטון והבי״ת דגושה׃
או כי יגע כי רפה ונשאר הפוך׃

ין והמצו' כִּֽי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ׃ וְאִם־
קכה לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד
לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃ וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
קכו אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל׃ וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃ וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ
שביעי קכז אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ * ס וְאִם־לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
קכח וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן
עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא׃ וֶהֱבִיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן ׀ מִמֶּנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא׃ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃ ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־
הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־
קכט חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃ פ
וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא
קל עֲוֺנוֹ׃ וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ
אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃ אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ () פ
למפטיר וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־
בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר עַל־
קלא אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר
גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃
אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ

ביום

והזה הזי"ן דגושה : ימצה. לשון החזקוני ימצא בא"לף כתיב דמשמע כמי למנין הזאה דממילא יהא הדם מצוי אצל הקיר הכי מתניא והכי פירש"י בזבחים בפ' קדשי קדשים עכ"ל · ובכל הספרים כתוב ימצה בה"א והמסור' עליו לית כתיב ה"א וכן הוא בשרשים שרש מצה ואפלא מאד מהחזקוני דפלי תניא בגמרא ותלי באי בוקי סריקי ברש"י ז"ל ואם ליה דליתא כי הכי מילי ממולייתא וכד מעיינת בשמעתא שפיר מחזי לך דלאו כדקאמר הוא: ברייתא תניא בהדיא עלה דמתני' דקתני חטאת העוף כיצד היתה נעשית וכו' · ת"ר והזה מדם החטאת מגוף החטאת היא כיצד אוחז בראש ובגוף ומזה על קיר המזבח ולא על קיר היכל ולא על קיר אולם ואיזה זה קיר התחתון או אינו אלא קיר העליון ודין הוא ומה בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה עוף שעולתו למעלה אינו דין שחטאתו למעלה ת"ל והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח קיר שהשירין שלו מתמצין ליסוד ואיזה זה קיר התחתון והכי איתא בת"כ פ' ויקרא ובגמ' פריך וכעביד מעילאי והדר כעביד מתתאי אמר רבא מי כתיב ימצה ימצא כתיב דממילא משמע ע"כ : ופירש"י וכעביד מעילאי הזאתה יעשה למעלה והדין נותן כדאמרן והדר כעביד מתתאי כדכתיב מי כתיב ימצה ימצא כתיב אי הוה כתיב ימצה הוה משמע שמזהיר את הכהן שיחזור וימצה אחר הזאה הספח דכתיב ימצה משמע כמי לענין הזאה דממילא יהיה דם מצוי אצל היסוד עכ"ל הרי לך מפורש דדרשה דקרא נפקא מדלא כתיב ימצה בפתח הי"וד וסוף המ"ס · וכתיב ימצה וכן פי' החכם כמה' משה נאגארה בעל לקח טוב על התורה ובעל קרבן אהרן בת"כ ובעל תוספת י"ט על המשנה וזה לשון הר"מה ז"ל אשר ימצא אתו אל"ף כתיב בסוף תיבותא ודכוותא וימצא הנביא וכל אורייתא דכוותא בר מן א' כתיב ה"א בענין אחרי' ימצה אל יסוד המזבח · עוד כתב במקום אחר ונמצה דמו על קיר המזבח ה"א בסוף תיבות' כתי' ודכוותא בלישנא ימצה. אל יסוד המזבח ה"א בסוף תיבותא כדאמרן ע"כ · והחזקוני נשתבש בין בקריאת המלה בין בהבנת הענין אולי בגרסתו היה כתוב אי כתיב ימצה ימצא כתיב וכן בילקוט כתוב ימצא בא"לף וטעות הוא בלי ספק · ומה שכתבתי הוא דבר יקר והוכרחתי לכל זה לנקות השגיאות מ' ישלכי אבן אמן : כי חטאת הוא הוא כתיב בו"או דליכא מ"א דכתיבין י"וד כמ"ס בפ' לך לך : והביאה הה"א נמפיק : מלוא קמצו כל מלא באורייתא חסר וא"ו ומלא אל"ף בר מן מלוא קמצו דקרבן עולה ויורד דוסמטה כל אלה : מאלה הטפחא בא"לף : בכף מאריך בכ"ף : ואת חמישתו יוסף כתב הר"מה ז"ל יוסף ה' לי בן אחר חסר וא"ו כתיב וכל לישנא כהדין מעיינא דכוותא חסר באורייתא בר מן א' מלא וא"ו · יוסף עליו דמעילה וכל יוסף גברי כולהון מלאים כתיבי · ובמסורת נמי גבי יוסף עליו דמעילה אמר עליה לית כותיה מלא בתורה ובהאי איסכא דאוסופי ומאן דמסר עליה תלתא מלאים בתורה משתבשא עכ"ל · ועיין במסורת פ' ויצא על פסוק יסף ה' לי בן אחר : שגגתו הגימ"ל בשוא : אשם אשם חסר וא"ו ועיין מ"ש ביחזקאל כ"ה : וידבר דנפש כי תחטא פתוחה : וכחש בעמיתו כתוב במקרא קטנה בגליון ב' מלעיל וא' מלרע ר"ל זה הוא מלרע ונקוד בירי והב' מלעיל הם וכחש בה שבפרשה וחבירו באיוב א' וכחש בו לא ראיתיך והם בסגול ומה שכתב במסורת על פסוק זה ינס בגימרה גדולה ב' מלרע טעות ור"ל ב' מלעיל : בתשומת יד כתב השרשים שהת"ס בסגול שלא כמנהג ובספר הללי אשר בטוליטולא הוא בפתח : בתשומת

הכל

קלב ביום אשמתו: ואת־אשמו יביא ליהוה איל תמים מן־הצאן בערכך לאשם אל־הכהן: וכפר
עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על־אחת מכל אשר־יעשה לאשמה בה: פ פ פ

הפטרה ויקרא ישעיה מג עם זו יצרתי עד ובישראל יתפאר ולאיטליאני עד וטכלערי אין אלהים

ו וידבר יהוה אל־משה לאמר: צו את־אהרן ואת־בניו לאמר זאת תורת העלה הוא
מ ועיר העלה על מוקדה על־המזבח כל־הלילה עד־הבקר ואש המזבח תוקד בו: ולבש
קלג הכהן מדו בד ומכנסי־בד ילבש על־בשרו והרים את־הדשן אשר תאכל האש את־העלה על־
ע"כ לכהן המזבח ושמו אצל המזבח: () ופשט את־בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את־הדשן אל־
מחוץ למחנה אל־מקום טהור: והאש על־המזבח תוקד־בו לא תכבה ובער עליה הכהן
קלד עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים: אש תמיד תוקד על־
קלה המזבח לא תכבה: () ס וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני־אהרן לפני יהוה
ע"כ ללוי אל־פני המזבח: והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל־הלבנה אשר על־
קלו המנחה והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה ליהוה: והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו
קלז מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל־מועד יאכלוה: לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה
מאשי קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם: כל־זכר בבני אהרן יאכלנה חק־עולם לדרתיכם
ע"כ לישראל מאשי יהוה כל אשר־יגע בהם יקדש: * () פ
שני וידבר יהוה אל־משה לאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר־יקריבו ליהוה ביום המשח אתו
קלח עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב: על־מחבת בשמן
תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח־ניחח ליהוה: והכהן המשיח
תחתיו מבניו יעשה אתה חק־עולם ליהוה כליל תקטר: וכל־מנחת כהן כליל תהיה
לא תאכל: פ
קלט וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום
אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא: הכהן המחטא אתה
יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד: כל אשר־יגע בבשרה יקדש ואשר יזה
קמ מדמה על־הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש: וכלי־חרש אשר תבשל־בו ישבר
ואם־בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים: כל־זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא:
וכל־חטאת אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ
קמא וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא: במקום אשר ישחטו את־העלה ישחטו את־האשם
ז קמב ואת־דמו יזרק על־המזבח סביב: ואת כל־חלבו יקריב ממנו את האליה ואת־החלב המכסה
את־הקרב: ואת שתי הכלית ואת־החלב אשר עליהן אשר על־הכסלים ואת־היתרת על־
הכבד

בכ"ל הכ"ית רפה: לאשמה בה לאשמה הס"א נחה · בה הכ"א רפה:

פרשת צו

ו מוקדה מ"ס וזעירא והס"א נחה והיתה ראויה במפיק מכלול דף ל"ב: בד ברביע: ומכנסי בד במקף לא בשופר: בבקר השני באתנח: והרים
ממנו ו' סבירין ממנה וקריין ממנו מסורת פ' בו וכן כ"ל במוכפים י"א ועיין מה שאמרתי בפ' תרומה סי' כ"ה: לא תאפה חמץ כתב
ר' יעקב בן חלמוך כי בספר הללי אשר בטוליטולה לא תאפה חמץ בכירי ולא מהלכיהי אכתבו כן בספרים המדוייקי' מכלול דף קכ"ו וכעל מכלל יופי
כתב זה על וכל מנחה אשר תאפה בתנור שבפסוק ואין שם מקומו: מאשי קדש קדשים אין בקי"ף מאריך בס"ם: חק עולם החי"ת בקמץ לבד:
אל משה לאמר הל"מד דגושה: זה קרבן הכי"ת נפתח. תביאנה מה שנזכר במסורת ח' מלין דנסבין יחידאין יסו' מתחנה הביאנה וכו' עיין
ביאורם במסורת ריש פ' נח: והכהן הקדמא בס"א שניה: תקטר הת"יו בקמץ לבד: בניו הב"ית דגושה: אשר יזה הפסק כרי"ם: יאכל אתה
ז קדש קדשים אין מאריך בק"וף בס"ם ועיין מ"ש בפ' תצוה סימן כ"ט: ואת שתי הכלית בס"א כ"י מלא וא"ו וכן בהעתק הללי הכליות ירוש' הכלית
ואומר

הכבד על־הכליות יסירנה׃ והקטיר אתם הכהן המזבחה אשה ליהוה אשם הוא׃ כל־זכר
בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא׃ כחטאת כאשם תורה אחת להם
הכהן אשר יכפר־בו לו יהיה׃ והכהן המקריב את־עלת איש עור העלה אשר הקריב לכהן
לו יהיה׃ וכל־מנחה אשר תאפה בתנור וכל־נעשה במרחשת ועל־מחבת לכהן המקריב
אתה לו תהיה׃ וכל־מנחה בלולה־בשמן וחרבה לכל־בני אהרן תהיה איש כאחיו׃ * פ
וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליהוה׃ אם על־תודה יקריבנו והקריב ׀ על־זבח
התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת
בשמן׃ על־חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על־זבח תודת שלמיו׃ והקריב ממנו אחד
מכל־קרבן תרומה ליהוה לכהן הזרק את־דם השלמים לו יהיה׃ ובשר זבח תודת שלמיו
ביום קרבנו יאכל לא־יניח ממנו עד־בקר׃ ואם־נדר ׀ או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו
את־זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל׃ והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש
ישרף׃ ואם האכל יאכל מבשר־זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא
יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא׃ והבשר אשר־יגע בכל־טמא לא
יאכל באש ישרף והבשר כל־טהור יאכל בשר׃ והנפש אשר־תאכל בשר מזבח השלמים
אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ ונפש כי־תגע בכל־טמא בטמאת
אדם או ׀ בבהמה טמאה או בכל־שקץ טמא ואכל מבשר־זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה
הנפש ההוא מעמיה׃ וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל לאמר כל־
חלב שור וכשב ועז לא תאכלו׃ וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל־מלאכה ואכל לא
תאכלהו׃ כי כל־אכל חלב מן־הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש
האכלת מעמיה׃ וכל־דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה׃ כל־נפש אשר־תאכל
כל־דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃
פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל לאמר המקריב את־זבח שלמיו ליהוה
יביא את־קרבנו ליהוה מזבח שלמיו׃ ידיו תביאינה את אשי יהוה את־החלב על־החזה

יביאנו

והומר המסרה ב׳ מלאים בתורה עכ״ל · וברוב הספרים חסר וכן במסורת סופה ויקרא הכליות כולם חסרים במ״ב וכו׳ ואין זה מהם · וכן כתב הר״מה ז״ל · עוד כתב זה לם ונו ואית חדא נוסחא דמוספא ואת שתי הכליות דוזאת תורת האשם ומסיר עליה תלתא מלאים ומסורת קדמיתא דיקא דרוצא דנסחי כותיה פלגי דכל אורייתא הכליות חסר בר מן ב׳ מלאים על הכליות דשלמים על הכליות דפר כהן משיח כדאמרן : **קדוש** דכל זכר בכהנים בס״א כתיבי יד מצאתיו חסר ובהעתק הללי קדש ירושלמי קדוש וכן ראיתי מחלוקת זה בין מקצת החכמים ולא הכריעו · אמנם ס׳ סמן ססין כתב בפירוש שהוא מלא וכן הוא בס״ם המדוייקים גם כפי המסורת שראיתי בדפוס וכתובי יד ראוי להיות מלא יען לא נמנה בכלל י״ג חסרים וסימנם עיין בה״ג פ׳ תצוה ופ׳ כשא ותיכון עשרה באורייתא וכ״כ הר״מה ז״ל כל קדוש דאורייתא מלא בר מן עשרה חסרים וכו׳ כמו שהם במסורות שלנו : **יאכל קדש קדשים** אין בק״וף מאריך בס״ם ועיין מ״ש בפ׳ תצוה סימן כ״ט : **עלת איש** מלעיל שהטעם בעי״ן וכן כתב אבן עזרא ב תאפה **בתנור** עיין מ״ש לעיל על לא תאפה חמץ : **במרחשת** הה״א רפה : **וחרבה** בספרים כ״י מדוייקים ובדפוס קדמון הבי״ת בקמץ גם במסרה לא נמנה עם מלין דפתחין באתנח : **וזאת תורת זבח השלמים** פתוחה : **אם על תודה יקריבנו וגו׳ חלות מצות** כתוב בספר הזוהר פרשת ויקרא חלת מצת שניהם חסרים ע״כ · אך בספרים שלנו שניהם מלאים וכן ראויים להיות ע״פ המסורה **דחלות** קדמאה דפסוק הוא א׳ מתלת מלאים הנזכרים במ״ג סדר ויקרא ומלת **מצות** אינה מהארבע חסר שנמ״ג פ׳ בא וכן מסרה הר״מה ז״ל והכי איתא במנחות פ׳ אלו מנחות ילקוט פרשת ויקרא רמז תמ״ט אמר רב הונא מאפה תנור פי׳ שדינה להיות עשר חלות שאפאה חלה אחת יצאה מ״ט מצת כתיב פי׳ חסר וא״ו מתקיף לה רב פפא טעמא דכתיב מצת הא כתיב מצות לא · והא גבי לחמי תודה דכתיב מצות בכל מין · ואמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל לחמי תודה שאפאן ארבע חלות יצא הכא פלוגתא : **וממחרת** מ״ם שניה בלא געיא בס״ם : **והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף** כן כתיב בלא ישרף ואצטריכנא להכי משום דחזינא בחומש עתיק דעתיקין דכתיב ביה **תשרף** בתי״ו ותרגום דידיה כמי בנורא תתוקד וכתוב בגליון בס׳ ר״מ ובס׳ ר״ג ישרף ובספר זקן כתוב תשרף ומוגה ישרף ובמקצת ספרים תשרף ע״כ · ואנן לא שמענא פלוגתא בהאי מידי ובכר איבטליה ההיא נוסחא מעלמא ולית דחש ליה : **ירצה** שרי בה״א : **והנפש האכלת ממנו** במסורת ריש פ׳ תרומה מסיר ט׳ ממנו דמטעים בהו והד מינייהו ואם האכל יאכל ולא ידענא מאי מטעין טייך הכא · אמנם ברים האי פרשתא איכא מסרה אחריתי דמסר ו׳ ממני דכבירין ממנה ולא מני דין בנווייהו ומסתברא דספי עדיפא וסימנא אילתא היא ועיין עוד מ״ש בריש פ׳ תרומה אבל לא יטרו ממנו : **אשר יגע** ברוב ס״ם אשר דמקף לא בהדמא : **וידבר דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וגו׳** בספרים רבים יש כאן פ׳ פתוחה וכן כתוב בהגהה מיימונית ונזכר הגי גם המאירי כוה לטעום כן בס״ת שלו · אמנם הוא עצמו כתב שבספר הר״מה אין זו פרשה ולזה הסכים מה״רר קארו ז״ל · וכתב שכן מצא בס׳ הרמ״בם מוגה וכן ראיתי אני בס״ם מדוייקים כ״י ואור תורה האריך ע״ם : **תביאינה** בתרי יו״דין וב״כ הר״מה ז״ל ידיו תביאינה מלא בתרין יודי״ן דין לאוד ובלא ה״א גבוף :

אשר

יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה
הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׃ וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם׃ הַמַּקְרִיב אֶת־
דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה׃ כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה
וְאֵת ׀ שׁוֹק הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו
לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הִקְרִיב
אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה׃ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתָם׃ זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים׃
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֺּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ *

פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה ח
וְאֵת ׀ פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת׃ וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל רביעי
מוֹעֵד׃ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם
בַּמָּיִם׃ וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ׃ וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן
אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו
אֵת צִיץ הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃ וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן
וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃ וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ
לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ * וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו חמישי
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃ וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
הַמִּזְבֵּחָה׃ וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃

וישחט

אשר צוה ה׳ לתת להם חד מן ה׳ דסבירין כאשר וקרינן אשר וסימן כאשר כת״ג על זה הפסוק : ולמלואים הוי דספיר הכא במסרה דילן ולמלואים ב׳ מלא בלישנא חבני שהם קראה לא ידענא מהי קאמר דהכא חסר וא״ו כתיב וכן מסיר הר״מה ז״ל והכי מלאים חסר וא״ו ומלא יו״ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותיה בר מן ח׳ מלא דמלא בלישנא וסימן ולמלואים ולזבח השלמים : אשר צוה ה׳ את משה ה׳ סבירין כאשר וקרינא אשר כמ״ש לעיל : קרבניהם הבי״ת בשוא בספרים כ״י מדוייקים ובדפוסים קדמונים : וידבר דקח את אהרן פתוחה : ויאסר הא״לף בשוא לבדו וספ״א
ח בדגש וכ״כ התוקוני וכן צריך להגיה בספרים : וישם עליו את החשן חצי התורה בפסוקים כן כתוב בספרים · וכ״ל שכן צריך להגיה במס׳ סופרים פ״ט וקשיא לי הא דאמרינן בפ״ק דקדושין לפיכך נקראו הראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה שהיו אומרים וא״ו דגחון חציין של אותיות ס״ת דרש דרש חציין של תיבות · והתגלח של פסוקים · ובירושלמי חזיר מיער עי״ן דיער חציין של תילים באותיות · והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקים · ועוד קשה הא דמייתי התם תנו רבנן ה׳ אלפים ותת״פח פסוקים הויין ס״ת יתר עליו ספר תילים ח׳ חסר ממנו ד״ה ח׳ ופסוקי דידן חסרים טובא זה למאות ולאלפים ולמאי דקסבר רב נחמן פ׳ הקורא עומד (רי״ר ז״ל שם) כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה קשה טפי איך כפל הפרש גדול כזה במנייכם ונוכל לומר שאין אנו בקיאין בפסוקים כי הא דאמרינן התם בקידושין בעי רב יוסף והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא אמר ליה אביי פסוקי מיהא ליתו לן מיבעיא בפסוקי נמי לא בקיאינן דכי אתא רב אחא בר חנינא אמר במערבא פסקי להאי קרא לתלתא פסוקי · ויאמר ה׳ אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן · ומייתי לה נמי בנדרים פ׳ אין בין המודר ועדיין אין דעתי נוחה בזה כי ההפרש גדול אחד עלכד שפסוקי תילים הם קצרים ולא שייך בהו הפסק כשל תורה ועוד יתרץ : וילבשם כתנת כתנת בספרים כ״י הת״יו בשוא ובמקצתן בחטף קמץ ועיין מה שכתבתי בזה בפרשת תצוה :

ניחח

וישחט ויזרק משה את־הדם על־המזבח סביב׃ ואת־האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את־
הראש ואת־הנתחים ואת־הפדר׃ ואת־הקרב ואת־הכרעים רחץ במים ויקטר משה את־
כל־האיל המזבחה עלה הוא לריח־ניחח אשה הוא ליהוה כאשר צוה יהוה את־משה׃ *
ששי ויקרב את־האיל השני איל המלאים ויסמכו אהרן ובניו את־ידיהם על־ראש האיל׃ וישחט ׀
ויקח משה מדמו ויתן על־תנוך אזן־אהרן הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו
הימנית׃ ויקרב את־בני אהרן ויתן משה מן־הדם על־תנוך אזנם הימנית ועל־בהן ידם
הימנית ועל־בהן רגלם הימנית ויזרק משה את־הדם על־המזבח סביב׃ ויקח את־החלב
ואת־האליה ואת־כל־החלב אשר על־הקרב ואת יתרת הכבד ואת־שתי הכלית ואת־חלבהן
ואת שוק הימין׃ ומסל המצות אשר ׀ לפני יהוה לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן
אחת ורקיק אחד וישם על־החלבים ועל שוק הימין׃ ויתן את־הכל על כפי אהרן ועל כפי
בניו וינף אתם תנופה לפני יהוה׃ ויקח משה אתם מעל כפיהם ויקטר המזבחה על־
העלה מלאים הם לריח ניחח אשה הוא ליהוה׃ ויקח משה את־החזה ויניפהו תנופה לפני
שביעי יהוה מאיל המלאים למשה היה למנה כאשר צוה יהוה את־משה׃ * ויקח משה משמן
המשחה ומן־הדם אשר על־המזבח ויז על־אהרן על־בגדיו ועל־בניו ועל־בגדי בניו אתו
ויקדש את־אהרן את־בגדיו ואת־בניו ואת־בגדי בניו אתו׃ ויאמר משה אל־אהרן ואל־בניו
בשלו את־הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו ואת־הלחם אשר בסל המלאים כאשר
צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלהו׃ והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו׃ ומפתח אהל
מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם כי שבעת ימים ימלא את־ידכם׃ ()
למפטיר כאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם׃ ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה
שבעת ימים ושמרתם את־משמרת יהוה ולא תמותו כי־כן צויתי׃ ויעש אהרן ובניו את כל־
הדברים אשר־צוה יהוה ביד־משה׃ ס ס ס

הפטרת צו ירמיה ז כה אמר ה׳ צבאות עד נאם ה׳ ומדלגים שם ט ואומרים כה אמר ה׳ אל יתהלל חכם עד כי
באלה חפצתי נאם ה׳ ולאיטליאני עד ונכרתה טפיהם ומדלגין שם ו ואומרים מאין כמוך ה׳ עד מאין כמוך׃

ט ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל׃ ויאמר אל־אהרן
קח־לך עגל בן־בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה׃ ואל־
בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר־עזים לחטאת ועגל וכבש בני־שנה תמימם לעלה׃
ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם׃
ויקחו את אשר צוה משה אל־פני אהל מועד ויקרבו כל־העדה ויעמדו לפני יהוה׃ ויאמר
ע׳ לכהן משה זה הדבר אשר־צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה׃ () ויאמר משה אל־אהרן
קרב אל־המזבח ועשה את־חטאתך ואת־עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את־קרבן העם
וכפר

חלת מצה אחת וחלת פניהם מלרע והו״ו בנעיה׃ כפי בניו הכ״ף רפה׃ ויניפהו במפתח ובפסו מתק הי״וד אבל פר״מת כתב ויניפהו
תנופה דויקח משה את החזה מלא יו״ד כתיב׃ מועד תשבו גריס כעי״ן׃

פרשת שמיני

ט אהרן נרביע׃ לזבח בפסא האחרון לכד וכן המזבח ולא מאריך כת״ית של המזבח כן סוף כס״ם׃ עלתך נלנל בפ״ין׃

וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃ מנין הפ
וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ () וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ וַיִּשְׁחַט ע"כ ללוי
אֶת־הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְאֶת־הָעֹלָה הִמְצִיאוּ
אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר עַל־
הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃ וַיַּקְרֵב אֵת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ
וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן׃ וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט׃ * () וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא ע"כ לישר
כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר׃ וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים שני
אֲשֶׁר לָעָם וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־
הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד׃ וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת
וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ ידיו ק'
וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃ וַתֵּצֵא
אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם׃ * וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת י
וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃ וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם
וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה ׀ לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־
פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם הקור' ישמ הגרוש קור
בְּכֻתֳּנֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר ׀ ההרפא
בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ ׀ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־ קנא
בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃ וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ קנב קנג
כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ * פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ׀ אַתָּה ׀ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל שלישי קנד
מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר׃
וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה׃ * פ
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר ׀ בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי רביעי
יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי
חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי׃ וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק הַתְּרוּמָה
תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל

ואת הכלית בהעתק הללי הכליות ירושלמי הכלית ואומר המסרה ב' מלאים בתורה עכ"ל · ושניהם הנם בפ' ויקרא כמו שנזכר שם במסורת וזהו
חסר בכל הספרים: החטאת הח"ית בפתח: ויעשה העי"ן בחטף פתח: ידו ידיו ק' והוא חד מן ג' חסרים יו"ד במוריתא כמו שמסר הר"מה ז"ל
והנם כתיבים במ"ג פ' כי תשא ובזוהר פ' בשלח דף רכ"ו ידו כתיב חסר דהא בימינה תליא כלא וכריס פ' יתרו כתיב ידו חד בנין דבעי לארמא ימינא
על שמאלא וכן בפ' אמור דף צ"ב ע"ב ובפ' נשא דף קמ"ו ועיין מ"ש בסוף פ' בשלח אבל ויהי ידו אמונה: ויברכם הרי"ש בשוא לבדו וכן ויברכו:
וישאם בכתנתם הת"ו בשוא לבדו ודינה בחטף קמץ וכס' א' מדוייק מלאתי הת"ו בחטף קמץ כ"כ רד"ק במכלול דף ר"כ ובספרים סרס כתן: וידבר י
יין ושכר בחית: ולהבדיל מאריך בו"או ובל"מד בשוא לבדו: ואל אלעזר נגלגל לא במקף: איתמר הקדמא בא"לף והמ"ם בגלגל: כי קדש קדשים
מאריך וי"ו מאריך בס"ם: קדוש כתב הם"ארי שהוא חסר אך בכל הספרים הוא מלא וכ"כ שמן ששון גם לא במנה במ"ג עם החסרים כמ"ש בפרשת צו:
ודרש

כנ"ז המצו'
ישראל: שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה
חמישי והיה לך ולבניך אתך לחק־עולם כאשר צוה יהוה: * ואת ׀ שעיר החטאת דרש
דרש משה והנה שרף ויקצף על־אלעזר ועל־איתמר בני אהרן הנותרם לאמר: מדוע לא־אכלתם
את־החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה ׀ נתן לכם לשאת את־עון העדה לכפר
עליהם לפני יהוה: הן לא־הובא את־דמה אל־הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש
כאשר צויתי: וידבר אהרן אל־משה הן היום הקריבו את־חטאתם ואת־עלתם לפני יהוה
ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה: וישמע משה וייטב בעיניו: *

פ

יא וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר אלהם: דברו אל־בני ישראל לאמר זאת החיה
ששי קנה אשר תאכלו מכל־הבהמה אשר על־הארץ: כל ׀ מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת
קנו מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: אך את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה
את־הגמל כי־מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם: ואת־השפן כי־מעלה
גרה הוא ופרסה לא יפריס טמא הוא לכם: ואת־הארנבת כי־מעלת גרה הוא ופרסה לא
הפריסה טמאה הוא לכם: ואת־החזיר כי־מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא
גרה לא־יגר טמא הוא לכם: מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם:
קנז את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם
קנח תאכלו: וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש
קנט החיה אשר במים שקץ הם לכם: ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת־נבלתם
תשקצו: כל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: ואת־אלה תשקצו מן־
קס העוף לא יאכלו שקץ הם את־הנשר ואת־הפרס ואת העזניה: ואת־הדאה ואת־האיה
למינה: את כל־ערב למינו: ואת בת היענה ואת־התחמס ואת־השחף ואת־הנץ למינהו:
ואת־הכוס ואת־השלך ואת־הינשוף: ואת־התנשמת ואת־הקאת ואת־הרחם: ואת החסידה
האנפה למינה ואת־הדוכיפת ואת־העטלף: כל שרץ העוף ההלך על־ארבע שקץ הוא לכם:
קסא לו ק' אך את־זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על־ארבע אשר־לא כרעים ממעל לרגליו לנתר
בהן על־הארץ: את־אלה מהם תאכלו את־הארבה למינו ואת־הסלעם למינהו ואת־החרגל
למינהו ואת־החגב למינהו: וכל שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם: ולאלה
תטמאו כל־הנגע בנבלתם יטמא עד־הערב: וכל־הנשא מנבלתם יכבס בגדיו וטמא עד־

הערב

דרש דרש חצי התורה בתיבות · דרש מכא ודרש מכא · פ"ק דקדושין · ובמסכת סופרים פ"ט דרש סוף סיטה · דרש ראש סיטה : הנותרם המסורת עליו לית חסר יו"ד · קדמאה הכותרים כתיב תכינא הכותרם כתיב וכן הוא בהעתק הללי ובספרי' מדוייקים והוא חד מן ה' חסר' בלישנא וסי' כמסר במ"ב פ' נשלח וכן כתב במנחת כהן שם ויותרו האנשים ג' חסר יו"ד בלישנא פי' בתורה · וסי' והותרך ה' לטובה · הנותרם לאמר · ודין וגם הרמ"ה ז"ל כתב נהדיא ואת שמות הכותרים ודכותה הכותרים קדמאה דקחו את המנחה דפ' שמיני תרויהון מלא דמלא מלא וא"ו וי"וד כתיב וחד מלא וא"ו וחסר יו"ד הכותרם דויקהלו : הקדש הק"וף דגושה : כי קדש קדשים אין נקו"ף מאריך בס"ס ועיין מ"ש סוף פ' תצוה : ואתה נתנו לכם עיין מ"ש ביחזקאל סי' כ"ג : בקדש נטפחא : הייטב הה"א נפתח לבד והי"וד דגושה והט"ית רפויה · עיין אבן עזר וספר הרכבה אות ה' א' : וממפרסי בהעתק הללי וממפרסי ירושלמי וממפריסי עכ"ל ובכל הספרים חסר ואומר המסרה ב' חד חסר וחד מלא דין חסר ועיין מ"ש בפ' ראה בס"ד : הגמל מלכא אחת בלבד בה"א : גרה דשפן הגי"מל רפה : גרה לא יגר הגי"מלין דגושות וכן תגעו : וקשקשת השלישי סי"ן ראשונה רפה כחביריו : תשקצו מן הק"וף דגושה : העזניה העי"ן בקמץ לבד והי"וד דגושה : ואת הדאה בד"לת כמ"ש בפ' ראה : אשר לא כרעים לא כתיב בא"לף וק' בו"או ודרשינן מיניה בפ' אלו טרפות אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן כגון הזחל ולא מני' לתימר שאין לו כרעים כלל דאדרבא יש להם כיקתני נגמ' ועיין מ"ש בפ' משפטים ע"פ אשר לא יעדה ומ"ש בס"ד בפ' בהר סיני על פ' אשר לא חמה : הסלעם הס"מך בקמץ לבד : החרגל הגי"מל דגושה : ולאלה תטמאו טעו המדפיסים לעשות פה פיסקא ועשאוה סתומה כי בכל ספרים כ"י מדוייקים אין כאן שום פסקא גם הרמ"בם והמאירי לא הזכירו אותה כלום · אולי יצא להם שבוש זה מראותו כתוב במסורת ולאלה ג' ראש פס' ועוד כין פסקא לפסוק · סוף מצאתי בספר תגי אך את זה תאכלו מכל שרץ ולאלה תטמאו שכתבו עם הפתוחות ואין אנו נוהגים כך · בגרון הכי"ת דגושה :

הערב: לכל הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה ושסע ׀ איננה שסעת וגרה איננה מעלה
טמאים הם לכם כל הנגע בהם יטמא: וכל ׀ הולך על כפיו בכל החיה ההלכת על ארבע
טמאים הם לכם כל הנגע בנבלתם יטמא עד הערב: והנשא את נבלתם יכבס בגדיו
וטמא עד הערב טמאים המה לכם: ס וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ קסב
החלד והעכבר והצב למינהו: והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת: אלה הטמאים
לכם בכל השרץ כל הנגע בהם במתם יטמא עד הערב: וכל אשר יפל עליו מהם ׀ במתם
יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא
וטמא עד הערב וטהר: * וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו שביעי
תשברו: מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל קסג
כלי יטמא: וכל אשר יפל מנבלתם ׀ עליו יטמא תנור וכירים יתץ טמאים הם וטמאים
יהיו לכם: אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא: וכי יפל מנבלתם
על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא: וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא
הוא לכם: ס וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה
יטמא עד הערב: והאכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב והנשא את נבלתה יכבס קסד
בגדיו וטמא עד הערב: וכל השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל: כל הולך על קסה
גחון וכל ׀ הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום ו דגושי
כי שקץ הם: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם: קסו
כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם קסז
בכל השרץ הרמש על הארץ: () כי ׀ אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להית לכם למפטיר
לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת
במים ולכל נפש השרצת על הארץ: להבדיל בין הטמא ובין הטהר ובין החיה הנאכלת
ובין החיה אשר לא תאכל: פ פ פ

הפט' שמיני שמואל ב ו ויוסף עוד דוד עד איש לביתו ולאיטליאני עד כי ה' עמך ולאשכ' עד דבר נתן אל דוד

וידבר

לכל הבהמה בל"מד בגעיא: והלטאה במקצת ספרי הדפוס הל"מד רפוי' ולא נמצא כן בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים ולא בשום נוסח מחלפא בינה רבתית: כל הנגע בהם במתם כתב הר"מה ז"ל חסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר ואית דמסרין בהון כולהון חסרים בר מן ב' מלאים ולא מסיימי ודילמא בסתר קריא דאילו באורייתא כולהון דכוותי דיקי חסרים וא"ו כתיבי: יפל עליו בס"ס כ"י ובדפוסים ישנים במקף ובמאריך וכראה שזהו דעת בנאמר ומ"ש בחילופי הדפוס ב"א יפול עליו בו"או טעות הוא אך במקצת ס"ס כתוב בגליון כ"א יפל בגלגל: מהם במתם בפסק: מכל כלי עץ מכל במקף לא בשופר הפוך והכ"ף בקמץ לא בחולם: אשר יבוא עליו בהעתק הללי יבוא ירושלמי יבא ע"כ ובכל הספרים מלא וזהו חד מן ז' מלאים ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג פ' אחרי מות וכן כתבם הר"מה ז"ל וזהו נ"כ. אחד מן י"ד יבוא דסבירין יבואו וכמנו כלם במ"ג במקום הזה ומה שתרגם אונקלוס יעלון פירושא הוא: מעין הי"וד בקמץ: וכי יתן מים על זרע רב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה. ילקוט רמז תק"מג מפרק אלו מציאות. ומייתי ליה נמי בפ"ב דפסחים ופ"ג דקדושין. ועיין ק"ס פ"א מהלכות טומאת אוכלים ופ"ח מהלכות כלים רבי' שמשון ותוספת י"ט סוף פ' כ"ה דכלים. לקח טוב סוף פ' שמיני: גחון וא"ו רבתי ולא יותר מן הכ"ון אלא פחות מעט. והיא גם כן חצי התורה באותיות כדאיתא בפ"ק דקדושין ואמרינן התם בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי וביתי ס"ת וכימניכיהו מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ס"ת ומנאום: א"ל אינהו בקיאי בחסרות ויתרות אנן לא בקיאינן ועיין מ"ש בפתיחת החיבור בשם ריקאנטי ובכפופות יהודה דף פ': ונטמתם בם חסר אל"ף וביומא פ' אמר להם הממונה תנא דבי ר' ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר ונטמתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם כך הוא הגירסא בילקוט וכן משמע מדברי רד"ק בשרשים שרש טמה והכי מוכח לישנא דזוהר סוף פרשת משפטים ונטמתם בם חסר אל"ף מאתכוותא אטימא מבולא דלית ידע לאתדכאה הכי כשאר זיני דמסאבותא דמתדכין ועיין עוד בזוהר סוף פ' זו וכן בריקאנטי פ' עקב ולא תטמאו ונטמאם בלא אל"ף כל מי שסורה עליו רוח הטומאה מקבל טומאה סתומה שאין לה פתח ועיין עוד בזוהר סוף פ' זו עכ"ל: ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש דין לחוד כתיב השרץ הרמש ובתורה כתיב השרץ השרץ הרומש הרמש: המעלה מאריך בה"א לא במ"ם וכן הוא לב"א:

פרשת תזריע

שין ומצו יב וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה
קסח זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא: וביום השמיני ימול בשר
קסט ערלתו: ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא
תבא עד-מלאת ימי טהרה: ואם-נקבה תלד וטמאה שבעים כנדתה וששים יום וששת
ג׳ בכהן ימים תשב על-דמי טהרה: () ובמלאת | ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו
קע לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן: והקריבו לפני יהוה וכפר
עליה וטהרה ממקר דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: ואם-לא תמצא ידה די שה
ב׳ ללוי ולקחה שתי-תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה: *

פ

יג וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: אדם כי-יהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או
קעא בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא אל-אהרן הכהן או אל-אחד מבניו הכהנים:
וראה הכהן את-הנגע בעור-הבשר ושער בנגע הפך | לבן ומראה הנגע עמק מעור בשרו
נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו: ואם-בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק אין
מראה מן-העור ושערה לא-הפך לבן והסגיר הכהן את-הנגע שבעת ימים: וראהו הכהן
ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא-פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים
שני שנית: * () וראה הכהן אתו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא-פשה הנגע בעור
ב׳ כי שרש וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר: ואם-פשה תפשה המספחת בעור אחרי
הראתו אל-הכהן לטהרתו ונראה שנית אל-הכהן: וראה הכהן והנה פשתה המספחת
בעור וטמאו הכהן צרעת הוא:

פ

נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל-הכהן: וראה הכהן והנה שאת-לבנה בעור והיא
הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת: צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמאו הכהן
לא יסגרנו כי טמא הוא: ואם-פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל-עור
הנגע מראשו ועד-רגליו לכל-מראה עיני הכהן: וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את-
כל-בשרו וטהר את-הנגע כלו הפך לבן טהור הוא: וביום הראות בו בשר חי יטמא:
וראה הכהן את-הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא צרעת הוא: או כי ישוב הבשר
החי ונהפך ללבן ובא אל-הכהן: וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את-
הנגע טהור הוא: *

פ

שלישי ובשר כי-יהיה בו-בערו שחין ונרפא: והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה
אדמדמת ונראה אל-הכהן: וראה הכהן והנה מראה שפל מן-העור ושערה הפך לבן
וטמאו הכהן נגע-צרעת הוא בשחין פרחה: ואם | יראנה הכהן והנה אין-בה שער לבן

ושפלה

יב **תזריע** פתוחה: **בדמי טהרה** טהרה דסמיך לדמי לא מפיק ה״א דסמיך לימי מפיק וסימניך יהודה · פי׳ שה״א שאחר יו״ד של יהודה היא נחה והה״א שאח׳ הד״לת נחה כן ה״א של טהרה הסמוכ׳ אבל דמי היא נחה ושי׳ אחר וכסימן את דמו · וגם הזוהר בסדר

יג סתים ולא אדכיר ה״א במראה: **הנגע** הגי״מל דגושה: **דמי טהרה** הד״לת דגושה: **וטהרה** הה״א בחטף פתח: **די** הד״לת בדגש: **וידבר** לאדם כי יהיה פתוחה: **וראה הכהן** בלא פסק אחר הכהן: **בעור הבשר** אין בבי״ת מאריך: **ושער** בסי״ן: **ואם בהרת לבנה הוא וגו׳** **ושערה לא הפך לבן** לא מפיק ה״א ומברו שבפסוק דוראה הכהן והנה דמפיק ואיכון מן י״א זוגין חד מפיק וחד לא מפיק: **ומחית בשר חי בשאת** הסי״ן רפה ובלא מאריך בבי״ת מכלול דף כ״א וכ״כ בספר תולים מזמור ק״ח שהסי״ן רפה וכ״כ המאירי בלוית חן שער א׳ פ״ט וכ״כ ר׳ יונה בס׳ הרקמה שבמשפטו להכבד והיקל: **לא יסגרנו** ברקרא גדולה כתוב ולא וטעות הוא: **לא יסגרנו** בספק הללי יבגירנו ירושלמי יסגרנו עכ״ל וכב׳ בספרים הגר והוא חד מן ה׳ חסר יו״ד דליכא ע״פ המסורת וכ״כ הר״מ ז״ל לא יסגרנו כי טמא הוא חסר יו״ד כתיב: **או כי ישוב** כי במאריך בתקף: **יהיה בו** כל יהיה בו דפרשתא רבי שאין בהם דין דחיק: **מראה** אין בא׳לף פתח גם ב״ס

מנין הפס ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים: ואם פשה תפשה בעור
וטמא הכהן אתו נגע הוא: ואם תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה צרבת השחין הוא
רביעי וטהרו הכהן: * ס או בשר כי יהיה בערו מכות אש והיתה מחית המכוה בהרת
שני לבנה אדמדמת או לבנה: וראה אתה הכהן והנה נהפך שער לבן בבהרת ומראה עמק
כשהן מחוברין מן העור צרעת הוא במכוה פרחה וטמא אתו הכהן נגע צרעת הוא: ואם יראנה הכהן
והנה אין בבהרת שער לבן ושפלה איננה מן העור והוא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים:
וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אתו נגע צרעת הוא: ואם
תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה בעור והוא כהה שאת המכוה הוא וטהרו הכהן כי צרבת
המכוה הוא: * פ
חמישי ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן: וראה הכהן את הנגע והנה מראהו עמק
מן העור ובו שער צהב דק וטמא אתו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא: וכי יראה
הכהן את נגע הנתק והנה אין מראהו עמק מן העור ושער שחר אין בו והסגיר הכהן את
נגע הנתק שבעת ימים: וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא
ג ונחי היה בו שער צהב ומראה הנתק אין עמק מן העור: והתגלח ואת הנתק לא יגלח והסגיר
קעב הכהן את הנתק שבעת ימים שנית: וראה הכהן את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה
הנתק בעור ומראהו איננו עמק מן העור וטהר אתו הכהן וכבס בגדיו וטהר: ואם פשה
יפשה הנתק בעור אחרי טהרתו: וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן
לשער הצהב טמא הוא: ואם בעיניו עמד הנתק ושער שחר צמח בו נרפא הנתק טהור
הוא וטהרו הכהן: ס ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרת בהרת לבנת:
וראה הכהן והנה בעור בשרם בהרת כהות לבנת בהק הוא פרח בעור טהור הוא: *
ששי שלישי ס ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא: ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח
כשהן מחוברות הוא טהור הוא: וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פרחת הוא בקרחתו
או בגבחתו: וראה אתו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת בקרחתו או בגבחתו
כמראה צרעת עור בשר: איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו:
קעג והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא | טמא
יקרא: כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו: ס
והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים: או בשתי או בערב
לפשתים ולצמר או בעור או בכל מלאכת עור: והיה הנגע ירקרק | או אדמדם בבגד או
קעד בעור או בשתי או בערב או בכל כלי עור נגע צרעת הוא והראה את הכהן: וראה הכהן
את הנגע והסגיר את הנגע שבעת ימים: וראה את הנגע ביום השביעי כי פשה הנגע
בבגד או בשתי או בערב או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע
טמא הוא: ושרף את הבגד או את השתי | או את הערב בצמר או בפשתים או את כל
כלי

והיא כהה הראשון כתוב ביו"ד וכ"כ החזקוני וגם בהעתק הללי כתוב והיא כהה דסתין עכ"ל והוא א' מן י"א כתיב יו"ד בתורה וסימן במסר במ"ג פ' ויסב וכמ"ש בפ' לך לך והמדפיסים שכתבו בו"או כזו טיכיו מרחוק : נגע הוא הס"א בחירק לא שורק בוא"ו : תחתיה החי"ת בשוא לבד : והיתה מחית הו"או נעימה . צרבת המכוה הוא כתוב הוא בוא"ו בכל ספרים מדוייקים שהיכו מן י"א הכתובים יו"ד : והתגלח הגי"מל רפוי ועיין מ"ש בס' כי אחר פ' ויאמר לו כו : והנה פשה הפ"א דגושה : או אשה השי"ן דגושה : בקרחת הכי"ת רפה : בגדיו הבי"ת דגושה והגי"מל רפה : או בשתי בספרי מדוייקי' השי"ן רפה ובשוא לבדו והכ"ף בהתחיל ועיין מ"ש בשופטי' ה' ע"ל ושכה : אדמדם דל"ת שניה דגושה : והראה הה"א בקמץ לבד :
הנגע

כלי העור אשר יהיה בו הנגע כי צרעת ממארת הוא באש תשרף: ואם יראה הכהן והנה
לא פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור: וצוה הכהן וכבסו את אשר
בו הנגע והסגירו שבעת ימים שנית: * וראה הכהן אחרי ׀ הכבס את הנגע והנה לא הפך
הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או בגבחתו:
ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע אחרי הכבס אתו וקרע אתו מן הבגד או מן העור או מן
השתי או מן הערב: () ואם תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור פרחת
הוא באש תשרפנו את אשר בו הנגע: והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר
תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר: זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר ׀ או הפשתים
או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו: פ פ פ

הפטרת תזריע מלכים ב ד ואיש בא מבעל שלישה עד כברת ארץ

יד וידבר יהוה אל משה לאמר: זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן:
ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: קעה
וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: וצוה
הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים: () את הצפר החיה יקח אתה
ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם ואת ׀ הצפר החיה בדם הצפר
השחטה על המים החיים: והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את
הצפר החיה על פני השדה: וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים
וטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: והיה ביום השביעי יגלח
את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שערו יגלח וכבס את בגדיו ורחץ
את בשרו במים וטהר: () וביום השמיני יקח שני כבשים תמימם וכבשה אחת בת שנתה קעו
תמימה ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: והעמיד הכהן המטהר קעז
את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב
אתו לאשם ואת לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה: * () ושחט את הכבש במקום קעח
אשר ישחט את החטאת ואת העלה במקום הקדש כי כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים שני
הוא: ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו
הימנית ועל בהן רגלו הימנית: ולקח הכהן מלג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית:
וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית והזה מן השמן באצבעו
שבע פעמים לפני יהוה: ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אזן המטהר
הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית על דם האשם: והנותר בשמן אשר
על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה: ועשה הכהן את החטאת
וכפר

הנגע דואם יראה הגי"מל רפה : בלי עור שבאותו פסוק במקף : בלי דוהבגד בסופר הפוך לא במקף : העור אח"ו בלא שורק :

פרשת מצורע

יד המצרע פתוחה : לאמר של"נוד דגושה : ואזב חסר וא"ו בהעתק הללי ובמפתח ובספרים מדוייקים ועיין מ"ש לקמן בסוף הק אפימו : ובס"ד :
יקח הקו"ף דגושה : ואת האזב בהעתק הללי האזוב ירושלמי האזוב ובכל הספרים חסר : יהוה סו"ין דגושה : והזה בשוא
בני"ת רפה שבתרסמ תוני טעם מפסיק : גבת הגי"מל והב"ית דגושות : כבשים הב"ף רפה : קדשים הק"וף בלא מארך : והכהן ה' יתן על החטאת
הול

וכפר על־המטהר מטמאתו ואחר ישחט את־העלה׃ והעלה הכהן את־העלה ואת־המנחה | מנין הפס
המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר׃ * ס ואם־דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש | שלישי
אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן׃ ושתי | חמישי כשהן מחוברות
תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד עלה׃ והביא אתם ביום
השמיני לטהרתו אל־הכהן אל־פתח אהל־מועד לפני יהוה׃ ולקח הכהן את־כבש האשם
ואת־לג השמן והניף אתם הכהן תנופה לפני יהוה׃ ושחט את־כבש האשם ולקח הכהן
מדם האשם ונתן על־תנוך אזן־המטהר הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו הימנית׃
ומן־השמן יצק הכהן על־כף הכהן השמאלית׃ והזה הכהן באצבעו הימנית מן־השמן אשר
על־כפו השמאלית שבע פעמים לפני יהוה׃ ונתן הכהן מן־השמן ׀ אשר על־כפו על־
תנוך אזן המטהר הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו הימנית על־מקום דם האשם׃
והנותר מן־השמן אשר על־כף הכהן יתן על־ראש המטהר לכפר עליו לפני יהוה׃ ועשה
את־האחד מן־התרים או מן־בני היונה מאשר תשיג ידו׃ את אשר־תשיג ידו את־האחד
חטאת ואת־האחד עלה על־המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני יהוה׃ זאת תורת אשר־
בו נגע צרעת אשר לא־תשיג ידו בטהרתו׃ * פ
וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר׃ כי תבאו אל־ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה | רביעי ששי כשהן מחוברות
ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם׃ ובא אשר־לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי
בבית׃ וצוה הכהן ופנו את־הבית בטרם יבא הכהן לראות את־הנגע ולא יטמא כל־אשר
בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את־הבית׃ וראה את־הנגע והנה הנגע בקירת הבית
שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראיהן שפל מן־הקיר׃ ויצא הכהן מן־הבית אל־פתח
הבית והסגיר את־הבית שבעת ימים׃ ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע
בקירת הבית׃ וצוה הכהן וחלצו את־האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל־מחוץ
לעיר אל־מקום טמא׃ ואת־הבית יקצע מבית סביב ושפכו את־העפר אשר הקצו אל־
מחוץ לעיר אל־מקום טמא׃ ולקחו אבנים אחרות והביאו אל־תחת האבנים ועפר אחר
יקח וטח את־הבית׃ ואם־ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את־האבנים ואחרי הקצות | קעט
את־הבית ואחרי הטוח׃ ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא
בבית טמא הוא׃ ונתץ את־הבית את־אבניו ואת־עציו ואת כל־עפר הבית והוציא אל־
מחוץ לעיר אל־מקום טמא׃ והבא אל־הבית כל־ימי הסגיר אתו יטמא עד־הערב׃ והשכב
בבית יכבס את־בגדיו והאכל בבית יכבס את־בגדיו׃ ואם־בא יבא הכהן וראה והנה לא־
פשה הנגע בבית אחרי הטח את־הבית וטהר הכהן את־הבית כי נרפא הנגע׃ ולקח לחטא
את־הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזב׃ ושחט את־הצפר האחת אל־כלי־חרש
על

ז״ל בלגס׃ ועשרון כתיב במסורת הדפוס ועשרן ג׳ חסר בקריאה ונמסר זה עאסם וטעות הוא כי בכל הספרים מלא וא״ו כתיב וב׳ לבדם הם חסרים וסימן ועשרן דוזה חסר מעםס על המזבח פ׳ תצוה ועשרן קדמאה דובראשי חדשיכם פ׳ פנחס וכן כתבם הר״מה ז״ל וסיים ושארא באורייתא עשרון ועשרון מלא וא״ו כתיב ע״כ • וטעו המדפיסים גם בפ׳ תצוה ופ׳ פינחס שכתבו ועשרן ה׳ ב׳ מלא וג׳ חסר ור״ל ב׳ מלא וב׳ חסר וסופו מוכיח על תחלתו שסיים שם נוסחת תצוה קדמאה וראש חדש חסר׃ אל פתח במאריך לא בתביר בס״ם׃ השמאלית הסי״ן דגושה׃ נגע צרעת הכ״ף רפויה׃ אחזתכם הזי״ן דגושה׃ ואחר כן יבא הכהן בהעתק הללי יבוא ירושלמי יבא ע״כ ובכל הספרים חסר גם במסורת לא בא בכלל ז׳ מלאים בתורה וסימן נמסר במ״ג פ׳ אחרי מות׃ והנה פשה הפ״א בדגש וכן חברו שבסמוך׃ לא פשה הפ״א רפה׃ ואזב בהעתק הללי ואזוב ירושלמי ואזוב ע״כ ובדוב ספרי הדפוס מלא וא״ו כתיב אך בכל ספרים כ״י מדוייקים ובדפוס ישן חסר וא״ו וכן במ״ג פרשת בא נמסר ג׳ ואזוב מלאים בתורה וכן כתבם הר״מה ז״ל ואין זה מהם׃

ולשאת

פנים הפנו' על־מים חיים: ולקח את־עץ־הארז ואת־האזב ואת ׀ שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל
אתם בדם הצפר השחוטה ובמים החיים והזה אל־הבית שבע פעמים: וחטא את־הבית
בדם הצפור ובמים החיים ובצפר החיה ובעץ הארז ובאזב ובשני התולעת: ושלח את־
חמישי הצפר החיה אל־מחוץ לעיר אל־פני השדה וכפר על־הבית וטהר: * זאת התורה לכל־
נגע הצרעת ולנתק: ולצרעת הבגד ולבית: ולשאת ולספחת ולבהרת: להורת ביום הטמא
וביום הטהר זאת תורת הצרעת: * פ
טו וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: דברו אל־בני ישראל ואמרתם אלהם איש איש
קפ כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא: וזאת תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את־זובו או־
החתים בשרו מזובו טמאתו הוא: כל־המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל־הכלי אשר־
ישב עליו יטמא: ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב:
והישב על־הכלי אשר־ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב: והנגע
בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב: וכי־ירק הזב בטהור וכבס בגדיו
ורחץ במים וטמא עד־הערב: וכל־המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא: וכל־הנגע בכל
אשר יהיה תחתיו יטמא עד־הערב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב:
וכל אשר יגע־בו הזב וידיו לא־שטף במים וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב: וכלי־
חרש אשר־יגע־בו הזב ישבר וכל־כלי־עץ ישטף במים: וכי־יטהר הזב מזובו וספר לו
קפא שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים וטהר: וביום השמיני יקח־לו
שתי תרים או שני בני יונה ובא ׀ לפני יהוה אל־פתח אהל מועד ונתנם אל־הכהן: ועשה
ששי שביעי אתם הכהן אחד חטאת והאחד עלה וכפר עליו הכהן לפני יהוה מזובו: * ס ואיש
בשהן מחוברות כי־תצא ממנו שכבת־זרע ורחץ במים את־כל־בשרו וטמא עד־הערב: וכל־בגד וכל־עור
קפב אשר־יהיה עליו שכבת־זרע וכבס במים וטמא עד־הערב: ואשה אשר ישכב איש אתה
שכבת־זרע ורחצו במים וטמאו עד־הערב: פ
קפג ואשה כי־תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל־הנגע בה יטמא
עד־הערב: וכל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר־תשב עליו יטמא: וכל־הנגע
במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב: וכל־הנגע בכל־כלי אשר־תשב עליו
יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד־הערב: ואם על־המשכב הוא או על־הכלי אשר־הוא
יושבת

טו ולשאת הל"מד בלא מאריך והס"ן רפה וכן ראיתי במקצת הספרים והוא ג"כ לדעת רד"ק במכלול דף כ"א ובתהלים מזמור ק"ח וכן כתב בעל א"א וגם ר' יונה הניאו עם אחרים שהמשפט נשא השכבד והוקלו : והנגע בבשר הזב אין ספר בפסוקים : בטהור בהעתק הללי בשער ירושלמי בטהור עכ"ל ובכל ספרים שלנו מלא וכן מסר הר"מה ז"ל ומכל העוף הטהור מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא בליסנא דכותא מלאים בר מן ה"א דמסיר עליה תמשה חסרים בליסנא וסימן וכו' עיין במסרה גדולה סוף שמיני ושאר ליסנא דטהור מלא וא"ו כתיב : תחתיו תי"ו ראשונה רפה : והנושא אותם יכבס בגדיו וגו' תנן במס' נדה ריש פרק ד' כנות עכ"ום כדות מעריסתן והעכ"ום מטמאים משכב תחתון כעליון וכו' ואמרינן בגמר' מ"ט והנשא כתיב · ופי' רש"י והנשא כתיב לא ידענא מאי היא ונראה בעיני שהוא פי' משובש ע"כ · וכתב רבינו שמשון בפ"ק דכלים משנה ג' דדרשי' הנושא כמו הנישא · וכן כתב הרב המזרחי והתוספות כתבו והנשא כתיב חסר וא"ו תימא דבמסורת הוא מלא וכו' עיין מה שכתבתי בפרשת נח על פסוק ואל שני המזוזות גם בכל ספרים שלנו מלא וא"ו כתיב וכן העידו המאירי וסמך ששון והכסיא כתוכם הר"מה ז"ל באמרו כשא עון וכשא חסר וא"ו ומלא אל"ף בסמ"ג בהלכות טומאת זבים ויולדת ז"ל · עוד דורש בפ' כנות עכ"ום עליונו של זב טמא מדכתיב והנשא חסר וא"ו דורש והנישא על זב יטמא בטומאה קלה שלמעלה והמסורת קאי אשלפניו והמקרא קאי אשלאחריו סברי גבי נישא לא שייך אותם וחולק על ספרים שלנו שכולם כתיב והנושא מלא בו"או וכן חולק בשבת גבי כבי עלי שחופר מעבירם כתיב וכל הספרים שלנו כתיב מעבירים בי"וד וכן במסורת יג"כ · עוד במסורת כ"י במסר על זה ג' ב' חסר וחד מלא ושנים החסרים הם בס' שמיני · והנשא את נבלתם · והנשא את נבלתה · ובעל א"ת טרח להעמיד לשון הגמר' שלא יהיה נגד המסורת והספרים יעויין משם · ועיין מה שכתוב בס"ד בפרשת נשא על כלות משה : ורחץ בשרו רחיצת בשרו ד' חסר את וסימן במסור' ושארת רחיצת את בשרו : ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע פרשה פתוחה : ישכב הכ"ף נדגש : ורחצו במים הבי"ת רפה : דם יהיה זבה כל לישנא מלא וא"ו בר מן דין : בנדתה הבי"ת רפה : וכל הנגע בכל כלי הנגע בלא קדמא : ואם על המשכב במקף ומאריך :

יֹשֶׁבֶת עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא׃ ס וְאִשָּׁה כִּי־יָזוּב זוֹב דָּמָהּ
יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה
טְמֵאָה הִוא׃ כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר קפר
תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ׃ וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר׃ * וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שביעי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְעָשָׂה קפה
הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ׃ ()
וְהִזַּרְתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם׃ למפטיר
זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זֶרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ
לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה׃ פ פ פ

הפטרת מצורע מלכים ב ז וארבעה אנשים היו מצורעים עד בשער ויטת והאיטליאני מוסיפין בראש ומתחילין
ויאמר אלישע ובסוף פסוק ויחן ה׳ אותם שם י״ג

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ׃ וַיֹּאמֶר פ׳ לשחרית
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת יום כפור
אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת׃ בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן קפו קפ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה׃ () כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־ כאן הולך
בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם׃ בשחל
וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה׃ וְהִקְרִיב אַהֲרֹן
אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ׃ () וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד ע״כ לכהן
אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה ולוי
וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל׃ וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת׃
וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה׃ וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃ () וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו ע״כ ללוי
קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃ וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה ׀ עֲנַן ושלישי לי״הב
הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃ וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי
הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃ וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה
אתו

תהיה טמאה הוא במקצת ספרי הדפוס תהיה במירכא טמאה בטפחא וספרים מדוייקים ב״י בספך והוא הנכון וכן הוא בדפוסים ישנים :
לה הל״ד בדגש : בטמאת פמ״ס רפה : וכל הנוגע בם יטמא כל כגע באורייתא חסר וא״ו בר מן דין : והביאה אותם אלרע ע״פ המסורת
וכן כתב אבן עזרא ור״דק : בני הבי״ת בדגש :

פרשת אחרי מות

אחרי מות פתוחה : בכל הבי״ת רפה : ה׳ בזקף קטן : שני השעירים גרלות בס״פ בראש הדף וכאות בגליוניהם כי זו היא סין של
בי״ה סמ״ו ע״כ ׃ ובמקראות רומא מוסיף באילוף פמור ובמעת דפרשת ראה וספרים אחרים שמר לך דפרשת כי תבא כמ״ש שם: יו
גורל הגי״מל דגוסם : והקריב אהרן אין בו בכקא וכן תנרו שבסמוך : המזבח אין בבי״ת פסט :

באהל

אתו על־הכפרת ולפני הכפרת׃ וכפר על־הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל־
חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם׃ וכל־אדם לא־יהיה ׀ באהל
מועד בבאו לכפר בקדש עד־צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל־קהל ישראל׃ * ()
שני ויצא אל־המזבח אשר לפני־יהוה וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על־קרנות
המזבח סביב׃ והזה עליו מן־הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל׃
וכלה מכפר את־הקדש ואת־אהל מועד ואת־המזבח והקריב את־השעיר החי׃ וסמך אהרן
ירו ק את־שתי ידו על־ראש השעיר החי והתודה עליו את־כל־עונת בני ישראל ואת־כל־פשעיהם
לכל־חטאתם ונתן אתם על־ראש השעיר ושלח ביד־איש עתי המדברה׃ ונשא השעיר
עליו את־כל־עונתם אל־ארץ גזרה ושלח את־השעיר במדבר׃ ובא אהרן אל־אהל מועד
ופשט את־בגדי הבד אשר לבש בבאו אל־הקדש והניחם שם׃ ורחץ את־בשרו במים
שלישי במקום קדוש ולבש את־בגדיו ויצא ועשה את־עלתו ואת־עלת העם וכפר בעדו ובעד העם׃ *
שני ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה׃ והמשלח את־השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את־
כשהן מחוברות בשרו במים ואחרי־כן יבוא אל־המחנה׃ ואת פר החטאת ואת ׀ שעיר החטאת אשר הובא
חמישי את־דמם לכפר בקדש יוציא אל־מחוץ למחנה ושרפו באש את־ערתם ואת־בשרם ואת־
פרשם׃ והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את־בשרו במים ואחרי־כן יבוא אל־המחנה׃
והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את־נפשתיכם וכל־מלאכה לא
תעשו האזרח והגר הגר בתוככם׃ כי־ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם
לפני יהוה תטהרו׃ () שבת שבתון היא לכם ועניתם את־נפשתיכם חקת עולם׃ וכפר
הכהן אשר־ימשח אתו ואשר ימלא את־ידו לכהן תחת אביו ולבש את־בגדי הבד בגדי הקדש׃
וכפר את־מקדש הקדש ואת־אהל מועד ואת־המזבח יכפר ועל הכהנים ועל־כל־עם הקהל
יכפר׃ והיתה־זאת לכם לחקת עולם לכפר על־בני ישראל מכל־חטאתם אחת בשנה
ויעש כאשר צוה יהוה את־משה׃ * () פ
יז וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־אהרן ואל־בניו ואל כל־בני ישראל ואמרת אליהם
רביעי זה הדבר אשר־צוה יהוה לאמר׃ איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או־כשב או־
עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה׃ ואל־פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן
ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו׃
למען אשר יביאו בני ישראל את־זבחיהם אשר הם זבחים על־פני השדה והביאם ליהוה אל־
פתח אהל מועד אל־הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם׃ וזרק הכהן את־הדם על־מזבח
יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה׃ ולא־יזבחו עוד את־זבחיהם
חמישי שלישי לשעירם אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה־זאת להם לדרתם׃ * ואלהם תאמר
כשהן מחוברות איש

באהל הב"א דגוש: את השעיר החי קדמא בסגול מניין בפתח וחד פסוק סימן הב המדברים סימן אחר האנכי הריתי: ירו ידיו ק' כמו שאמרתי בפ' סמיכי: והמשלח הס"א בגעיא והמ"ס בשוא לבדו: והיתה לכם לחקת עולם ב' פסוקים מטעים דין ואידך וסיפה להם לחקת עולם דפ' פיה: והגר הנ"מ בדגש: שבת שבתון היא דין כתיב יו"ד ושל פ' אמור בו"או ושניהם כקראין ככתיבתן. וסי' ותאכל היא והוא חזקוני ומסורת וכמ"ש בס' לך לך: הבד בב"א בקמץ וכמס' ב"י כתוב עליו כל קמ': ואת המזבח יכפר ועל הכהנים במ"ג מערכת את ב"ף על הכהנים ד' ופי' וכפר את מקדש הקדש דהכא ולא סרו מצות המלך (ד"ה ב ח) וידרש יחזקיהו (ד"ה ב לא) ויפקדו ביום ההוא (נחמיה יב) ע"כ ועל מסרה זו כבהלג רבים כי בכל ספרינו זה דוכפר את מקדש הקדש כתוב ועל בו"או אבל אגיד לך מה שמצאתי רשום בכתב אמת במס' ב"י שבחומש קדמון וז"ל על הבבני ג' וסימנהון ויפקדו וידרש ולא סרו וחד ועל הכהנים דוכפר את מקדש הקדש ולית פוסיה דסאיך ופליגי ביה מדינחאי דאמרי על הכהנים ובמסרת ד' ע"כ וכולה קשית בהכי מיתרצ' דהכן בחילופי קריא בבר בני מערבאי אולי ופימפיך כי מכאן תבא תורה שי' אחר אין תורה כתורת מ"י: או אשר ישחט בספרי

אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח׃ וְאֶל־פֶּתַח סימן המ
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו׃ וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי
אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר׃ עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל
דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם׃ וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר
יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ קפט
בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־אֹכְלָיו
יִכָּרֵת׃ וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃ וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃ * פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יח
כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם פרשה למנחה של
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ׃ אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם יום כפור
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם
אֲנִי יְהוָה׃ * ס אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי לוי ששי
יְהוָה׃ ס עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה קצ קצא צב
עֶרְוָתָהּ׃ ס עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס עֶרְוַת קצג
אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃ ס עֶרְוַת קצד
בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה׃ ס עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת קצה קצו
אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא קצז
תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא׃ ס עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ קצח צט
הִוא׃ ס עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא׃ ס עֶרְוַת ר
כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא רא רב
תְגַלֵּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא׃ ס עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בַּת־ רג רד
בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא׃ וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר רה רו
לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃ וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ וְאֶל־ רז רח
אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא רט רי
תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ * וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ וּבְכָל־ ישראל שביעי
בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא׃ אַל־ רביעי כשהן

תטמאו מחוברות ריא

בספרי הדפוס התי"ו בקמץ ומסור עליו במקרא גדולה ל' זקף קמץ ע"כ · אך ברוב ס"ס התי"ו בפתח ובגליון של אחד מהם כתוב שכן הוא בהללי : כי ריב ריג
נפש הבשר בדם הוא סימן קדמאה בדם הוא תניין דפ' כי הדם הוא תליתאה דמו בנפשו הוא רביעאה כל בשר דמו היא בחירק וסי' נקבה מסובב
בגד : אשר בלא מקף : ערות אשת אביך פתוחה : לטמאה בה במקצת ספרים כ"ימלא לטמאה בספחא ומלא בה בדגש וס"ס לטמאה במקף יח
וסבי"ת רפה וכן בספרים שלנו : ואת זכר נו"ן כך שמעתי ומייתי ליה הכי ביבמות סוף פ' הערל עיין תוספת י"ט וספר המינוך ובסנהדרין פרק ד'
מיתות וסוף פ' הסנהדרין ותורת כהנים פ' קדושים וכן דרש החכם כמה"ר משה נאנארא בספר לקח טוב שחיבר על התורה ובמסרה גדולה יש ע"ב
זוגים חד את וחד ואת וזה אחד מהם ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה דפרשת קדושים · ואת זכר לא תשכב משכבי אשה · והמדפיסים עצמו כתב
בפרשת קדושים ל' וא' ואת זכר · ופה ספר דבריו ונשתבש בכל מה שכתב בין בפנים ובין מבחוץ וצריך לכתוב בפסוק ואת ובגליון לית וא' את זכר
והוא דפרשת קדושים וכן ראיתי במסורת כתיבת יד : תועבה הוא בחירק יגיד עליו רעו שכינס לשון נקבה חזקוני : בה רפה : לפני בהמה
פני"ת רפה : לרבעה מפיק ה"א ודפרשת קדושים לרבעה רפה חזקוני ומסורת : תבל הוא בשורק יגיד עליו רעו שכינס לשון זכר · חזקוני ומאירי
וגם במסורת פרשת תבוא במנה עם פ' [illegible] דסנהדרין היא :

תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃ וַתִּטְמָא הָאָרֶץ
וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃ () וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא
תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ
אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ׃ וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר
קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃ כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת
הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ פ פ

הפטרת אחרי מות יחזקאל כב ויהי דבר ה׳ התשפט התשפט עד וידעת כי אני ה׳

יט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים
תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ () אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ׃ בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת
וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה׃
וְאֹכְלָיו עֲוֺנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר
אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט׃ וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט
כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ () לֹא תִּגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־
תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ׃ וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ לֹא־
תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃ לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי
שני
חמישי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ * () לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא
פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃ לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־
דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה׃ לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו
חֵטְא׃ לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה׃ אֶת־חֻקֹּתַי
תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה
עָלֶיךָ׃ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה
אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה׃ וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם׃ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ * פ

וכי

כי את כל התועבת האל ח׳ בלשון חול וסימן במסורת סר׳ תולדות ילחק: כל אשר הכ״ף בדגש: הנפשות בהעתק כללי הכתבות ירושלמי הנפשת עכ״ל · וכן בתיקון ס״ת ישן הנפשות במפתח הנפשת ע״כ ובכל הספרים מלא וכן מסר בר״מה ז״ל הנפשות תרין מלאים וא״ו וסי׳ הכפשות העשת ועל הנפשות אשר היו שמה כמו שאמרתי שם:

פרשת קדשים

יט קדשים פתוחה: דבר בשני גרשין: האלילם הה״א בגלגל: תזבחהו חסר וא״ו בתר פי״א ולשון בכל הטורים תזבחהו חסר וא״ו מלא יהיו שנים שוחטים ובח א׳ ע״כ · אבל בפ״ב דחולין אמרינן בגמרא ז׳ דברי ר׳ אליעזר בר׳ שמעון סתימאה אבל חכמים אומרים שנים שוחטים ובח א׳ וכן פסק הרמ״בם ריש פ׳ א׳ מהל׳ פסולי המוקדשין ועיין תלוסי הרס״בא סס דף ל״א וקרבן אהרן דף ר״א: והנותר בתיקון ס״ת ישן והנותר במפתח והכתר ע״כ וכלל זה מסור בידינו מהר״מה ז״ל כל ליסנא דנותר באורייתא מלא וא״ו בר מן א׳ חסר והנותר ממנו עד בקר דב׳ החדש הזה לכם ומסיר עליה לית כותיה חסר מכלל דשאר מלאים: כי במקף לא בתביר: תגזל הגי״מל בלא דגש: את חקתי תשמרו כן כתיב בחולם וא״ו לא נסוג: והוא שפחה והוא בתוב בו״או ונקוד חירק: והפדה הה״א נקמץ לבד והד״לת בגעיה:

והביאת

וְכִֽי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם מנין רמ שלישי
עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת רמח
תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ רמט רנ רנא
וְלֹא תְעוֹנֵנוּ׃ לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ רנב רנג
לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃ אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ רנה
וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ אַל־ רנו
תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ מִפְּנֵי שֵׂיבָה רנז נח נט
תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ * ס וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם רביעי
לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ׃ כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר ׀ הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם ששי כשהן
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ מחוברות רס
מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם רסא
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ * פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר ׀ כ
הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃ וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־ חמישי
פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל
אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃ וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ
לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ׃ וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת ׀ כָּל־
הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים
לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ * וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ ששי
כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר רביעי
יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר כשהן מחוברות
יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ
זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה רסב
מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ
את

החמישת בהעתק הללי כתוב החמישית ירושלמי החמישת ואומר המסרה כן כתב עכ"ל. ובכל הספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא והשי"ן רפה ומסור עליו לית כתיב כן וכ"כ המאירי ז"ל. וז"ל הר"מה ז"ל **חמישית** ב' מלאים תרין יוד"ין. וסימן וכתבם התמישת לפרעה דוהיה בתבואות. ויסף חמישית דואם המקדיש יגאל. וכן נמסר במ"ג סוף פ' ויגש ושארא חמשית כתיב חסר י"וד קדמאה ומלא יו"ד בתראה והך בליסנא מלא יו"ד קדמאה וחסר י"וד בתראה וסימן ובשנה **החמישת** תאכלו את פריו ע"כ: והמדפיסים שנו בפסוק וגרס טעות ג"כ לבטל מנחת כהן ואף תחלה דברי מסרתו כאן ובירמיה סימן ל"ו סבום אבל אחריתו טוב מראשיתו וצריך להגיה החמישת ה'. וסימן וכו' ולהעביר הקולמוס על חסר יו"ד קדמאה יבן מצאתי במסורת כ"י כאן ובמלכים א' י"ד: **תבואתו** וא"ו כתיב בסוף תיבה ומוסיפים שבחוב ראם תבואתה בה"א טעות גמור הוא כי לא נמצא בכל המקרא רק ב' כתיב ה"א לבסוף במקום וא"ו וסימן ראשית **תבואתה** דריש ירמיה. והיתה **תבואתה** ללחם דסוף יחזקאל גם החכם רקנאטי בס' התורה ובמס' שלמה הלוי בפיו וכו לחבת על מסכת בן ה' שנים טעו בזה: **ולא תעוננו** בתיקון ס"ת ישן תעוננו במפתח תעוננו עד כאן והר"מה כתב לא מצאתי ולא מעוננו מלא וא"ו כתיב: **לא תקפו** הקו"ף רפה: **אל תבקשו** הק"וף בלא דגש: **מאלהיך** המ"ם בדגש: **הגר** הגי"מל בדגש: **מזרעו** הז"ין בדגש. וכן **הזונים**: **והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה' אלהיכם** ברכות פ' אלו דברים והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים. כי קדוש זה שמן הטוב אני ה' אלהיכם זו ברכה ע"כ: ובפסוק זה אין וו מלא קדוש אבל הרבינו אבל חכמים שני פסוקים יחד מפסוק זה ומפ' אחר כיוצא בו בזאת הפרשה או מפסוק אחר שבסוף פ' שמיני להרבות בכבודה לברכת המזון דאורייתא שיחדים אליה סמך עיבי. ועוד כתב מזה הר"מה ז"ל במאמר סברי לחוש ועיין מ"ש בד"ה א ה' נס"ד: **גלה** הגי"מל דגושה: **מות יומתו שניהם** פיאן דספיק לשניהם יומתו בוא"ו ופתרא יומתו בקמץ: **תועבה** התי"ו דגושה: **אמה** הה"א במפיק:

את־האשה ואת־הבהמה מות יומתו דמיהם בם׃ ואיש אשר־יקח את־אחתו בת־אביו או־
בת־אמו וראה את־ערותה והיא תראה את־ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות
אחתו גלה עונו ישא׃ ואיש אשר־ישכב את־אשה דוה וגלה את־ערותה את־מקרה הערה
והוא גלתה את־מקור דמיה ונכרתו שניהם מקרב עמם׃ וערות אחות אמך ואחות אביך
לא תגלה כי את־שארו הערה עונם ישאו׃ ואיש אשר ישכב את־דדתו ערות דדו גלה
חטאם ישאו ערירים ימתו׃ ואיש אשר יקח את־אשת אחיו נדה הוא ערות אחיו גלה
ערירים יהיו׃ ושמרתם את־כל־חקתי ואת־כל־משפטי ועשיתם אתם ולא־תקיא אתכם
שביעי הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה׃ * ולא תלכו בחקת הגוי אשר־אני משלח
רסג מפניכם כי את־כל־אלה עשו ואקץ בם׃ ואמר לכם אתם תירשו את־אדמתם ואני אתננה
מפטיר לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר־הבדלתי אתכם מן־העמים׃ ()
והבדלתם בין־הבהמה הטהרה לטמאה ובין־העוף הטמא לטהר ולא־תשקצו את־נפשתיכם
בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר־הבדלתי לכם לטמא׃ והייתם לי קדשים
כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן־העמים להיות לי׃ ואיש או־אשה כי־יהיה בהם אוב
או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם׃ פ פ פ

הפטרת קדשים יחזקאל כ ויהי בשנה השביעית ׳ והספרדים מתחילין ויהי דבר ה׳ עד אני ה׳ אלהיכם והאשכנזי׳
עמוס ט הלא כבני כושיים עד סוף הספר

כא ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא־יטמא
רסד בעמיו׃ כי אם־לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו׃ ולאחתו
רסה הבתולה הקרובה אליו אשר לא־היתה לאיש לה יטמא׃ לא יטמא בעל בעמיו להחלו׃
יקרחו ק׳ לא־יקרחה קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת׃ () קדשים
רסו ע״כ לכהן יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם כי את־אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו
רסז סח קדש׃ אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כי־קדש הוא לאלהיו׃
רסט רע וקדשתו כי־את־לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה־לך כי קדוש אני יהוה מקדשכם׃ ובת
איש כהן כי תחל לזנות את־אביה היא מחללת באש תשרף׃ ס והכהן הגדול
מאחיו אשר־יוצק על־ראשו ׀ שמן המשחה ומלא את־ידו ללבש את־הבגדים את־ראשו לא
רעא עב יפרע ובגדיו לא יפרם׃ ועל כל־נפשת מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא׃ ומן־המקדש
לא

את מקרה הערה מטעים ביה לאמרי׳ ואף ׃ דדו גלה הנ״מל בדגש ׃ לטמא המ״ס דגושה ׃ ואבדל חסר יו״ד כדאיתא במסורת וכמ״ש בפרשת ויקרא סימן א׳ ׃ ירגמו הנ״מל דגושה ׃

פרשת אמר

כא הקרובה הקו״ף בדגש ׃ יקרחה יקרחו ק׳ והוא חד מן י״ד מלין דכתיבין ה״א בסוף תיבותא וקרי׳ וא״ו וסימן במ״ג סוף הלכה בזאת רביעאה דאיכה ׳ ובמה שנכתב בה״א ולא בו״או יש רמז למה שאמרו רבותינו במס׳ מכות פ׳ ג׳ הן הלוקין שאם קרח חמש קרחות בה׳ אצבעותיו כגון דסך אצבעותיו נשא בלומר סם המסיר את השיער ומותביהו בבת אחת בה׳ מקומות כלומר והערו בו הערהא אחת דאפ״ה מחייב חמשה וכן כתוב בלקח טוב על התורה לבה״ר משה כהגאון ודפסיקתא דר׳ טוביהו בן ר׳ אליעזר ׃ ועיין עוד טעם אחר בס׳ הזוהר דף פ״ט ׃ ואשה גרושה ה״א ואשה בלא מפיק והני״מל בדגש ׃ וקדשתו הקו״ף בלא הדמא ׃ כי במאריך לא בהביר ׃ אשר יוצק בספרים כ״י מדוייקים מספרד ושאר ארצות הא״לף בגעיא ואדבר מזה בסוף מאמר המאריך בס״ד מרחבו משם ׃ ועל כל נפשת מת חסר ו״או על פי המסורת והכי איתא בגמ׳ פ״ק דסנהדרין תניא ר׳ עקיבא אומר מנין לרביעית דם הבא משני מתים שהוא מטמא באהל שנא׳ ועל כל נפשות מת לא יבא שני נפשות ושעור א׳ ורבנן נפשת כתיב ע״כ ׳ ועיין קרבן אהרן דף רכ״ז וילקוט ופסיקתא דר׳ טוביהו ולקח טוב ופ׳ ב׳ דאהלות משנה ב׳ ׳ ומה שנסתר עליו במקרא גדולה כל מורייתא חסר לא יתכן דאשכחן ואת כל נפשות ביתו דפ׳ וישלח מלא וכן כתב הר״מה ז״ל ויקח את נשיו ואת בניו ואת כל נפשות ביתו דין בגוד מלא וא״ו במורייתא ואד חסר ועל כל נפשת מת ׃

מנין הפ ע"כ ללוי לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה׃ () וְהוּא
רעג אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃ אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו
רעה ע"כ לישר יִקַּח אִשָּׁה׃ וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ () ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
שני לֵאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב
רעו לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ׃ אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת
אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה רעז
מוּם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃ לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃
אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה רעח
מְקַדְּשָׁם׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ *

פ

כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ
רעט אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה׃ אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ ׀ אֲשֶׁר־
יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃ אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד רפ
אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃ אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר
יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ׃ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ
וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם׃ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר
וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא׃ נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה׃
וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ וְכָל־זָר
לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃ וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל רפא פס
בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ׃ וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא רפב
תֹאכֵל׃ וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ רפד
מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו
וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ׃ וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה׃ וְהִשִּׂיאוּ רפה
אוֹתָם עֲוֺן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ *

פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם שלישי
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה׃ לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים׃ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם
לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם׃ וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ רפו
לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃ עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ רפז רפח

לא

גזר אלפא בראש תיבה : **בבתוליה** הב"ית רפה דכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת זו אצל זו כשהם ממולאת. אחת שהראשונה דגושה אע"פי שהיא סמוכה לאותיות אהו"י אינו אלא בשהיה נקודה בשוא כמו לא ירדכי בפרך כן כתבו כל המדקדקים חוץ מבעל מקנה אברהם שכתב אשה בבתוליה דגש ודבריו צ"ע במקומן ועיין מ"ש בד"ה א׳ ז׳ : **בעמיו** העי"ן בפתח והמ"ם דגושה : **וידבר לאיש מזרעך** סתומה : **יגש** הגי"מל דגושה : **אני** נמירכא :
וידבר **וינזרו** פתוחה : **לאמר** הל"מד דגושה : **מקדשי** הקו"ף בקמץ לבד : **והנגע** אין בגי"מל פסק : **תגע** הגי"מל דגושה : **כי אם רחץ בשרו** כב
ד׳ חסר את וסימן במ"נ סוף ס׳ מצרע : **לטמאה בה** הבי"ת רפה : **ושבה** מלרע שלא כמנהג ועיין מ"ש בישעיה כ"ג : **ואיש כי יאכל קדש** המסורת
עליו לית בטעם מלרע דסמיך : **חמשיתו** בהעתק בלי חמשיתו ירושלמי חמישתו מכ"ל : וע"פ המסורת והספרים שלנו חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד
בתראה כמו שנמסר כאן במ"נ ובסוף ס׳ ויקרא וכן כתבם הר"מה ז"ל : **וידבר לאיש איש מבית ישראל** פתוחה : **לרצנכם** בס"ם יש מאריך בל"מד ולא
בכל"י : **בכשבים ובעזים** המסורת לית ומטעים ונראה לי שרוצה לומר לית כותיה דכתיב ובעזים בוא"ו כתר בכשבים ומטעים ביה אינשי דסברי
למימר או בעזים : **יהיה בו** הבי"ת דגושה :

או-יבלת או גרב או ילפת לא-תקריבו אלה ליהוה ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח ליהוה:
ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו ולנדר לא ירצה: ומעוך וכתות ונתוק וכרות
לא תקריבו ליהוה ובארצכם לא תעשו: ומיד בן-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מכל-
אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם: ס וידבר יהוה אל-משה לאמר:
שור או-כשב או-עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן
אשה ליהוה: ושור או-שה אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד: וכי-תזבחו זבח-תודה
ליהוה לרצנכם תזבחו: ביום ההוא יאכל לא-תותירו ממנו עד-בקר אני יהוה: ושמרתם
מצותי ועשיתם אתם אני יהוה: ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני
יהוה מקדשכם: המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה: * () פ
כג וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם מועדי יהוה אשר-תקראו
אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון
מקרא-קדש כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבתיכם: פ
אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר-תקראו אתם במועדם: בחדש הראשון בארבעה
עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה: ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליהוה
שבעת ימים מצות תאכלו: ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:
והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו: () פ
וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם כי-תבאו אל-הארץ אשר
אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן: והניף את-
העמר לפני יהוה לרצנכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: ועשיתם ביום הניפכם את-העמר
כבש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה
ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד
הביאכם את-קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם: ס וספרתם
לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: עד
ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: ממושבתיכם

תביאו

כג ואמרת אלהם מועדי ה׳ אשר תקראו אתם ר״פ סוף כ׳ אם אינם מכירין הרי הוא אומר אתם שלשה פעמים פי׳ תלתא זימני כתיב אשר תקראו אתם חד הך דהכא תנייתא בפ׳ אלה מועדי דלקמן תליתאה בחג הסכת וקרינן בהו אַתֶּם אפי׳ שוגגים אתם אפי׳ מזידים אתם ואפילו מוטעים: ועיין ילקוט סוף פרשת משפטים ור״ע ותוספת יום טוב פרק ג׳ דאבות משנה י״ג ודברים רבה פרשת ואתחנן ובפרק ב׳ דראש השנה ראש כ״ד אומר מקודש דאמר קרא וידבר משה את מועדי ה׳ מכאן שראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש מנא לן אמר קרא אשר תקראו אתם קרי ביה אַתֶּם לחסר כתיב בלא וא״ו: אלה הם מועדי בכל הספרים מלא וא״ו וכן כתב הר״מה ז״ל ודלא כמאירי: שבת בסופר הפוך: בכל מושבתיכם עיין בפרשת ויקרא סימן ד׳: בארבעה הבי״תין דגושות: עבדה כתב הר״מה ז״ל בעבדה אשר תעבד עמדי חסר וא״ו כתיב וכל לשון עבדה באורייתא דכוותא חסר· וכן כתב בכל סמן ששון שלא כדעת המאירי: לא תעשו בלא מקף באתנח: וידבר דכי תבאו אל הארץ פתוחה: בשמן הב״ית רפה: ונסכה ונסכו קרי וכן כתב הר״מה ז״ל· ובמנחות פרק שתי מדות אמר ר׳ אלעזר כתיב ונסכה וקרי ונסכו הא כיצד נסכה למנחה כי נסכו דיין מה יין רביעית אף שמן כמי רביעית: ועיין תורת כהנים וקרבן אהרן והזקוקי פסיקתא דר׳ טוביהו לקח טוב ילקוט דף קמ״ה עמוד ג׳ ריקאנטי: שבע שבתות תמימת תהיינה כל תהיינה באורייתא בתרין יוד״ין וב״ון פשוטה וחסר הה״א בתראה בר מתורת כהנים וחומש הפקודים דכתיבין בנ״ון בסופה ומלא ה״א בתראה ואינון י״א תרין מנהון בתורת כהנים בפרשת ספירת העומר ותשעה בחומש הפקודים בלא פסוקי· ובכללהון ותהיינה מחלה תרצה כדמסיר הכא במסרה דדפוסא ומסורת דמפרש גבי תרין דספירת העומר תרין מלאים בתורת כהנים טעותא הוא דהא כוליה דתלת פסוקי בכוליה נסחי דכוותא ומלאים ודילמא מסורת בת״כ בלחוד קא מפרש וספרי הוא דלא פשטנו ומסרו בתורת כהנים הר״מה ז״ל: עד ממחרת השבת השביעת תספרו וגו׳ יש פסקא באמצע תספרו ובתוב בהגהת סמ״ק סוף לבוכית מכאן דחמשים יום לא קאי אתספרו ע״ש סימן קא״ה וכן כתבו התוספות במנחות ס״ו דהכי קאמר קרא עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו אי כמי חמשים יום והקרבתם דבתריה קאיוה״ק עד ממחרת השבת השביעית תספרו ולא עד בכלל וביום חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה וגו׳ וב״כ הסמ״ג עשין ר׳ ודוגמת זה מצאנו בס׳ והכבו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו וגו׳ וסכינו בפ״ג דמכות כמה מלקין אותו ארבעים חסר א׳ סב׳ במספר ארבעים מכין שהוא סמוך לארבעים ובגמרא מ״ט דת״ק אי כתיב ארבעים במספר ה״א מ׳ במכין השתא דכתיב במספר ארבעים מכין שהוא סוכם את ארבעים ע״פ ר״ל שלת בחספר אינה דנוקה למלת ארבעים שא״כ ה״ל למכתב מ׳ יכנו במספר אבל פירושו במספר שהוא סוכם ומשלים לארבעים· ודברים אלו הם מדרכי תורה וסודותיה כמו שהאריך הר״ר יהודה בר בצלאל בס׳ באר הגולה סוף באר הראשון ובס׳ גור אריה פ׳ אמור ופ׳ כי תצא ועיין עוד בהר״אש סוף פסחים: ממושבתיכם

תביאו ׀ לחם תנופה שתים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים ליהוה: והקרבתם מנין המ[...]
על-הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה
ומנחתם ונסכיהם אשה ריח-ניחח ליהוה: ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים
בני שנה לזבח שלמים: והניף הכהן ׀ אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יהוה על-שני
כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן: וקראתם בעצם ׀ היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל- שח
מלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדרתיכם: ובקצרכם את-קציר שט
ארצכם לא-תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני
יהוה אלהיכם: * () פ
וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש חמישי
יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש: כל-מלאכת עבדה לא תעשו והקרבתם ורביעי לפסח וסכות
אשה ליהוה: ס וידבר יהוה אל-משה לאמר: אך בעשור לחדש השביעי שי שיא
הזה יום הכפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה: שיב
וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם:
כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: וכל-הנפש אשר תעשה שיג
כל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את-הנפש ההוא מקרב עמה: כל-מלאכה לא תעשו שיד
חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם: שבת שבתון הוא לכם ועניתם את-נפשתיכם שטו
בתשעה לחדש בערב מערב עד-ערב תשבתו שבתכם: * () פ ששי
וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי וחמישי לפסח וכו
הזה חג הסכות שבעת ימים ליהוה: ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא שיו שי[ז]
תעשו: שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם שיח
אשה ליהוה עצרת הוא כל-מלאכת עבדה לא תעשו: אלה מועדי יהוה אשר-תקראו אתם שיט
מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו: מלבד שבתת
יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדריכם ומלבד כל-נדבתיכם אשר תתנו ליהוה: () אך כאן הולך הקריאה
בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את-תבואת הארץ תחגו את-חג-יהוה שבעת כשחל כשנ[...]
ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר שכ
כפת תמרים וענף עץ-עבת וערבי-נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים: וחגתם
אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתיכם בחדש השביעי תחגו אתו: בסכת

תשבו

בהעתק הללי מושבותיכם ירושלמי מושבתיכם עכ"ל: ועל פי המסורת והספרים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייתא כמו שכתבתי בפרשת ויקרא סיין סס: תביאו חד מן ד' אלפ"ין דנוסין בקריאה ע"פי המסורת וסימן מסרתי בפרשת ויהי מקץ ועיין גם כן מ"ש בפרשת בראשית ע"פ ויהיו שניהם ערומים: עזים הזי"ן דגושה: ולגר הגי"מל דגושה: וידבר דב חדש השביעי פתוחה: וידבר דאך בעשור סתומה: הזה הזי"ן דגושה: שבת שבתון הוא כל שבת היא בר"א הוא: שבת שבתון הוא תנייתא מסורת פרשת תצוה מס' את' קדמאה בפרשת אחרי מות שבת שבתון היא תנייתא דהכא הוא וא' פסוק סימן ותכל היא והוא: משה לאמר הל"מד דגושה: הסכות טעו המדפיסים ב' טעיות וגרס טעות גם לבעל מנחת כהן הא' שכתבו חסר וא"ו והב' שמסר עליו כלהון חסרים במ"ב וכו' ושקר ענה כי בכל הספרים הסכות מלא וא"ו תנייתא ומסור עליו כלהון מלאים בר"ח דהוא חג הסכת תעשה לך דסוף ראה · וכן העידו הר"מה והמאירי ומאן ססון והמדפיסים כשתבם לפי שיש מסרה שאומרת כל סכת בסכת מסכת דאורייתא חסר בר מן ב' שם המקום סכות · כי בסכות הושבתי ע"כ · והוא לא ידע כי מסרה זו סכה. בסכת מסכת קא חשיב הסכות לא קא חשיב עד כאן לשון מ"ת והכי אוכח ממסורת דסוף ראה ובהדיא אמרינן התם כל הסכות דאורייתא מלא בר מן א' חסרהג הסכת תעשה לך שבעת ימים וכת"ם בריש פ' בשלח: להקריב אשה הסי"ן דגושה: מלבד שבתת ה' חסר וא"ו כתיב וכל דכוותא באורייתא חסר ומסר עליה כולהון חסרים ומסורת דמסר עליה לית כותיה חסר טעותא היא דבכולהו נוסחי דיקי כולהון חסרי' וא"ו כתיב הר"מה ז"ל: מתנותיכם בהעתק הללי מתנתיכם ירוש' מתנותיכם עכ"ל וע"פ המסורת מלא וכן הוא בספרים וכן מסר הר"מה מתנותיכם א' מלא וא' חסר וסי' מלבד שבתת ה' ומלבד מתנותיכם דין מל' דאל' מלא יו"ד ומלא וא"ו מכל מתנתיכם דקרח חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב: תחגו הגי"מל דגושה: ולקחתם לכם ביום הכי"ת דגושה: כפת תמרים חסר וא"ו וכן דרשו רבותינו בפ' לולב הגזול ותימא תרתי כפי תאמרי כפת כתיב ועיין עוד בס' הזוהר פ' ויחי סוף דף ר"ב: בסכת פ"ק דסוכה ת"ר בסוכ'

תשבו

פניו המצו' שבא תשבו שבעת ימים כל־האזרח בישראל ישבו בסכת: למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי
את־בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: וידבר משה את־מעדי
ע"ג יהוה אל־בני ישראל: פ
כד וידבר יהוה אל־משה לאמר: צו את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור
שביעי להעלת נר תמיד: מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב עד־בקר
לפני יהוה תמיד חקת עולם לדרתיכם: על המנרה הטהרה יערך את־הנרות לפני יהוה
תמיד: פ
ולקחת סלת ואפית אתה שתים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת: ושמת
אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הטהר לפני יהוה: ונתת על־המערכת
לבנה זכה והיתה ללחם לאזכרה אשה ליהוה: ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני
יהוה תמיד מאת בני־ישראל ברית עולם: והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש כי
קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק־עולם: ס ויצא בן־אשה ישראלית והוא
בן־איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: ויקב בן־
האשה הישראלית את־השם ויקלל ויביאו אתו אל־משה ושם אמו שלמית בת־דברי למטה־
דן: ויניחהו במשמר לפרש להם על־פי יהוה: פ
למפטיר וידבר יהוה אל־משה לאמר: הוצא את־המקלל אל־מחוץ למחנה וסמכו כל־השמעים
את־ידיהם על־ראשו ורגמו אתו כל־העדה: ואל־בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי־
יקלל אלהיו ונשא חטאו: ונקב שם־יהוה מות יומת רגום ירגמו־בו כל־העדה כגר כאזרח
בנקבו שם יומת: ואיש כי יכה כל־נפש אדם מות יומת: ומכה נפש־בהמה ישלמנה
נפש תחת נפש: ואיש כי־יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: שבר תחת שבר
עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו: ומכה בהמה ישלמנה ומכה
אדם יומת: משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם: וידבר משה
אל־בני ישראל ויוציאו את־המקלל אל־מחוץ למחנה וירגמו אתו אבן ובני־ישראל עשו כאשר
צוה יהוה את־משה: פ פ פ

הפטרת אמור יחזקאל מד והכהנים הלוים בני צדוק עד לא יאכלו הכהנים

וידבר

תשבו לא בסוכה על גבי סוכה ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית ופרכינן אדרבה בסוכות תרתי משמע א"ר נחמן בר יצחק בסכת כתיב חסר וא"ו : ישבו בסכת כן כתיב חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ומסורותיהם והכי איתא בפ"ק דסוכה ופ"ק דסנהד' ופ"ד דזבחי' בסכת בסכת בסכות הרי כאן ד' וכו' ומסכא כמי גמרי רבנן בפ' הישן דאדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דמדכתיב בסכת חסר וא"ו מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה א' זה אחר זה ע"ש ועיין מ"ש לעיל בפ' חג הסכות שבעת ימי' : דרתיכם הלל"ת רפה : כי בסכות הבי"ת רפה : את מעדי
כד במאריך ונקף : את מעדי דין לחוד חסר וא"ו ושאר אורייתא מלא : מחוץ לפרכת ל' וחד לפרכת דריש פנוה וסס פירשתי מסורת ב' פ' מטעים בפורה : ואפית בכל ספרים מדוייקים מלרע ס לא כמנהג וכ"כ ן' עזרא ומכלול משקל פעלת ולא כהגהת לוית חן נ"לס ואפית אתה וכן וחצית את המלקוח (מדבר ל"א) מלרע בפסוק א' לקריאת ב"כ ולקריאת ב"א שאנו סומכים על קריאתו מלעיל בשני פסוקין · וכן ועשית עטרות (זכריה ו) לב"כ מלרע ולב"א מלעיל ע"כ ובעל הגהה נשתבש במשמעות דברי המכלול עיין עליו כימשם תראה טעותו מפורסם : קדשים אין בקו"ף מאריך : הוא לו ה' דמטעין דסבירין סיא וסי' במ"ג פ' תצוה : וינצו בכל ספרים מדוייקים כ"י מלרע שהוא בפסק האחרון לבד וכן הוא בדפוס ישן : ויניחהו במסורת הדפוס כאן ובמלכים א' י"ג במספר ז' חסר בלישנא פי' חסר יו"ד וזה א' מהם ולא יתכן כי הוא מלא יו"ד בכל הספרים · וכ"ל להגיה במסורת ויגחום בס שבפ' ויעשו כן בני ישראל (יהושע ד) וכן מצאתי במסורת מדוייקים כ"י ע"פ ויניחום מחוץ למחנה ישראל (יהושע ו) ב' חד מלא וחד חסר ויעשו כן בני ישראל וגם הר"מה ז"ל כתב ויניחהו בגן עדן בכוסתי דיקי חסר יו"ד קדים לחי"ת ואפיר עליה תלתא חסר וסימן ויכחהו בגן עדן ושארא בשאר קריא מכלל דשאר אוריי' מלאי' יו"ד כתיב וכוסתי כמי דיקי הכין דיקי אחיכם הא' הניחו אתי מלא יו"ד כתי' ולבות' ויניחו אותו במשמר למקשש ויגאהו ויניחהו מחוץ לעיר חסר לחסר חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב ויניחהו במשמר דמקלל מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת מלא יו"ד כתיב עכ"ל ומ"ש הרב על ויניחהו בג"ע דמסור עליה תלתא חסר ושארא בשאר קריא קשה בעיני שלא כמחק רק וינחהו על החמור (מלכי' א' י"ג) ושם נמסר ג"כ ב' חסר בג"ע : לפרש בשין ימנית : וסמכו כל הכ"ף רפה : ויוציאו מלא דמלא ועיין מ"ש בריש פ' ב' של ד"ה :

כה וידבר יהוה אל־משה בהר סיני לאמר׃ דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו מנין הפסוקים
אל־הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת ליהוה׃ שש שנים תזרע
שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את־תבואתה׃ () ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה ע״ב לכהן
לארץ שבת ליהוה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר׃ את ספיח קצירך לא תקצור ואת־ שכבנג
ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ׃ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך שכבד שכבה
ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך׃ ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה
כל־תבואתה לאכל׃ () ס וספרת לך שבע שבתת שנים שבע שנים שבע פעמים ע״ב ללוי שכו
והיו לך ימי שבע שבתת השנים תשע וארבעים שנה׃ והעברת שופר תרועה בחדש
השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל־ארצכם׃ וקדשתם את שנת שכז כח
החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל־ישביה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל־אחזתו
ואיש אל־משפחתו תשבו׃ יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו שכטל
את־ספיחיה ולא תבצרו את־נזריה׃ כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן־השדה תאכלו את־ שלא
תבואתה׃ בשנת היובל הזאת תשבו איש אל־אחזתו׃ * () וכי־תמכרו ממכר לעמיתך ע״ב לישראל שני שלב
או קנה מיד עמיתך אל־תונו איש את־אחיו׃ במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך שלג
במספר שני־תבואת ימכר־לך׃ לפי ׀ רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט
מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך׃ ולא תונו איש את־עמיתו ויראת מאלהיך כי אני שלד
יהוה אלהיכם׃ ועשיתם את־חקתי ואת־משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על־הארץ
לבטח׃ * ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה׃ וכי תאמרו מה־ שלישי שני
נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את־תבואתנו׃ וצויתי את־ברכתי לכם בשנה כשהן מחוברות
הששית ועשת את־התבואה לשלש השנים׃ וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן־
התבואה ישן עד ׀ השנה התשיעת עד־בוא תבואתה תאכלו ישן׃ והארץ לא תמכר שלה
לצמתת כי־לי הארץ כי־גרים ותושבים אתם עמדי׃ ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו שלו
לארץ׃ * ס כי־ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את רביעי
ממכר אחיו׃ ואיש כי לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו׃ וחשב את־שני
ממכרו והשיב את־העדף לאיש אשר מכר־לו ושב לאחזתו׃ ואם לא־מצאה ידו די השיב חמישי שלישי
לו והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב לאחזתו׃ * פ ואיש כשהן מחוברות
כי־ימכר בית־מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד־תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו׃ ואם שלז
לא־יגאל עד־מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר־בעיר אשר־לא חמה לצמיתת לקנה לו ק׳

אתו

כה **בהר סיני** כתוחה : **לאמר** הל״מד בדגש : **ענבי** דגש הנ״ון לתפארת וכן ענבי רוש (דברים לב) : **ולשכירך** ברוצא דנוסחי דיקי מלא י״וד : **ולבהמתך** מאריך בל״מד ולא גריס למעלה וכן הוא לנ״א : **השבעי** חסר יו״ד בכל ספרים מדוייקים ובהעתק הללי והוא א׳ מן החסרים ע״פ המסורת וסימן נמסר בפרשת בא וכ״כ בעל הטורים וכמו שכתבתי בסוף פרשת בשלח : **את נזריה** בתיקון ס״ת נזריה במפתח נזירה ע״כ · ופר״מה כתב בהדיא ולא תבצרו את נזריה חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד תניין ועיין עוד במסורת : **וכי תמכרו** אין שם פיסקא : **ועשת** ברוב הספרים הפי״ן בקמץ וכ״כ המכלול מסקל פעלה : **וזרעתם את השנה השמינת** דין לחוד מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד תנייתא : **לצמתת** בהעתק הללי לצמתת ירושלמי לצמיתת ע״כ גם המאירי כתב לצמיתת חס׳ וא״ו וכ״כ גבי לצמיתת הב׳ שבפ׳ כי סכיהם סוים לדעתו לאכין האותיות אך בכל הספרים הראשון חסר יו״ד וחסר וא״ו והב׳ מלא יו״ד וחסר וא״ו וכ״כ הר״מה וסמן השון ומנחת כהן והא׳ הכ״די רפה והל״מד בחירק סימנו כי לי הארץ והב׳ הכד״י כדגש והל״מד בפתח סימנו לקנה אתו חזקוני ויש סימנים אחרים במסורת ע״ש : **כי לי** במקף : **כי ימוך** סי׳ קדמאה כי ימוך תנינ׳ וכי ימוך עליה וכי ימוך וחד פ׳ סי׳ ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה׳ לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל יושבי הארץ מפניכם : **גאלו** הגי״מל רפה : **ואם לא דמצאה** ואם בקדמא ובלא מקף לא במאריך ובמקף : **די** בדגש : **מושב** השין בפתח בס״ס : **והיתה גאלתו** הגי״מל דגושה : **תהיה גאלתו** הגי״מל רפה : **יגאל** הגי״מל דגושה : **אשר לא חמה** לו ק׳ וכן בכל הספרים המדוייקים כתיב בא״לף וקרי בו״או וכן בפריש הר״ן ז״ל בפ״ק דמגילה ובעל לקח טוב בפירושו על התורה ודרשינן תרויה בתס במגילה ובפ״ם דערכין אע״פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם

לכן

אתו לדרתיו לא יצא ביבל: ובתי החצרים אשר אין־להם חמה סביב על־שדה הארץ
יחשב גאלה תהיה־לו וביבל יצא: וערי הלוים בתי ערי אחזתם גאלת עולם תהיה ללוים:
ואשר יגאל מן־הלוים ויצא ממכר־בית ועיר אחזתו ביבל כי בתי ערי הלוים הוא אחזתם
שלח בתוך בני ישראל: ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחזת עולם הוא להם: ס וכי־
ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל־תקח מאתו נשך ותרבית
שלט ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך: את־כספך לא־תתן לו בנשך ובמרבית לא־תתן אכלך:
אני יהוה אלהיכם אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את־ארץ כנען להיות לכם
ששי לאלהים: * ס וכי־ימוך אחיך עמך ונמכר־לך לא־תעבד בו עבדת עבד: כשכיר
רביעי כתושב יהיה עמך עד־שנת היבל יעבד עמך: ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל־משפחתו
ואל־אחזת אבתיו ישוב: כי־עבדי הם אשר־הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת
שמב עבד: לא־תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך: ועבדך ואמתך אשר יהיו־לך מאת הגוים
אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם לאחזה: והתנחלתם אתם
שמג לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו לא־תרדה
שביעי בו בפרך: * ס וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב
עמך או לעקר משפחת גר: אחרי נמכר גאלה תהיה־לו אחד מאחיו יגאלנו: או־דדו
או בן־דדו יגאלנו או־משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו או־השיגה ידו ונגאל: וחשב עם־קנהו
משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו:
אם־עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: ואם־מעט נשאר בשנים עד־
שמד שנת היבל וחשב־לו כפי שניו ישיב את־גאלתו: כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא־ירדנו
למפטיר בפרך לעיניך: ואם־לא יגאל באלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו: () כי־לי בני־
כו ישראל עבדים עבדי הם אשר־הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: * לא־
שמה תעשו לכם אלילם ופסל ומצבה לא־תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות
עליה כי אני יהוה אלהיכם: את־שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: פ פ פ

הפטרת בהר סיני ירמיה לב ויאמר ירמיהו עד יפלא כל דבר ולאיטליאני ירמיה יז ה׳ עזי עד תהלתי אתה:

אם
לכן ולא מכוון לומר שלא היה לו מעולם דבערי חומה משמעי קרא והכי בערכין תנן בית הבנוי בחומה ר"י אומר אינו כבתי ערי חומה ר"ש אומר
כותל החיצון היא חומתו ר"י דריש אשר לו חמה בו"או ור"ש דריש אשר לא חמה בא"לף כ"ד בגם הירושלמי ובבלי אמר ר' יוחנן דשניהם מקרא א'
דרשו והורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת · ר"ש סבר כפשטיה דקרא ור' יהודה סבר בחומה היא יושבת ולא בקיר
חומה ובמסורת פ' שמיני ע"פ אשר לא כרעים ט"ו כתיבין לא וקריין לו ושלשה מהן בתורה והשאר בנביאים ובכתובים ואלו הן של תורה אשר לא יעדה
אשר לא כרעים · אשר לא חמה · וכולן ניתנו לידרש כמו שכתבתי על כל אחד במקומו ודלא כרש"י ותוספות בגמ' דערכין שרש"י כתב אשר לו
חמה כתיב מלא בוא"ו ואל"ף משמע לו ומשמע לא כלומר אין לו עכשו והיה לו קודם לכן והתוספות כתבו שאינו כן בחומשים המדוייקים שכתוב לו
בו"או וקרי לא בא"לף וכתב בעל תוספת י"ט ובחומשים מדוייקים שלנו איפכא כתיב בא"לף וק' לו בו"או וכ"כ בעל קרבן אהרן אך לא נראו לי דבריו
כמ"ש אח"כ ולדעתי כתיבת הספרים וכו' ע"ש · ובילקוט פ' ויקרא ופ' שמיני ופ' בהר סיני הובא בשם מס' סופרים ג' לו כתובים בתורה בלא"ד אל"ף
וקורין בל"מד וא"ו אשר לא כרעים אשר לא חמה אם לא יגיד הן כל אלה טעה פעמים שלש ובשבעה כיון דעל על ור"ל אשר לא יעדה כמ"ש ופ' אם לוא
יגיד הוא מאותם הכתובים מלאים בוא"ו וא"לף וסימן נמסר עליו בפ' ויקרא וכמ"ש שם וכן מצאתי בהעתק הללי ובמסר' קטנה פ' ויצא ב' מלאי' בתורה
זה וחברו כי לוא אוכל לקום מפניך : כי בתי ערי הלוים הוא אחזתם כתב החזקוני לשון זכר בשורק וכן כי אחזת עולם הוא להם עכ"ל ודבריו
תמוהים מאד בעיני כי בכל הספרים הוא אחזתם כתוב בו"או וקריאתו בחירק אבל אחזת עולם הוא להם. כתיבתו וקריאתו בו"או שורק וכ"כ המכלל
יופי וכך הם ע"פ המסורת דוק ותשכח במערכת אות הה"א דכתיב הפס אחוזם נקבה ולא היא : ושדה עיין מ"ש בפ' בראשית אבל וזהב : אחזת
עולם הוא פ' דמטעים דכבירין היא מסורת פ' תבוה ותו איפא הפס כל דסמיך לאחזה היא במ"א כי אחזת עולם הוא להם : אחזת הזי"ן דגושה :
את בספך במאריך ומקף : להיות מלא וא"ו כתיב בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ב"י לא בא בכלל החסרים בליסנא ע"פ המסורת וסימן נמסר
במ"ג פ' יתרו וכ"פ הר"מה ז"ל היות האדם לבדו מלא וא"ו כתיב ודכותא להיות נגר נארץ וכל ליסנא באורייתא דכותא מלא בר מן ח' חסרים וכו כמש"
שסדורי' במסורת שלנו : וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך בנוסחת ספרים אשכנזים אין כאן הפסק פרשה כלל ובס"ס היא פ' סתומה וכ"כ הר"מה ז"ל:
כו ונמכר הכ"ף דגושה : והתנחלתם אין בנו"ן מאריך בס"פ : תושב בפשט : נמכר הכ"ף בפתח : ואם מעט בנוסחא מדוייקים הו"או בנטיא ואין כן
ברוב ספרים: בשנים הנו"ן רפה : אלילם חסר יו"ד תניינא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ובפ' קדשים ע"פ אל תפנו אל האלילם ב' חסר
בליסנא יו"ד תניין וכ"כ הר"מה על שניהם אלו ב' חסר יו"ד תנין בליסנא : בארצכם הצ"א דגושה :

סנין הפס׳

אם־בחקתי תלכו ואת־מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה
הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: והשיג לכם דיש את־בציר ובציר ישיג את־זרע
ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: * () ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין — ע״כ לכהן שני
מחריד והשבתי חיה רעה מן־הארץ וחרב לא־תעבר בארצכם: ורדפתם את־איביכם ונפלו
לפניכם לחרב: ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם
לחרב: ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את־בריתי אתכם: * () — ע״כ ללוי שלישי
ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו: ונתתי משכני בתוככם ולא־תגעל נפשי אתכם: — חמישי
והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו־לי לעם: אני יהוה אלהיכם אשר — כשהן מחוברות
הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולך אתכם
פ
קוממיות: () — ע״כ לישראל
ואם־לא תשמעו לי ולא תעשו את כל־המצות האלה: ואם־בחקתי תמאסו ואם את־
משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את־כל־מצותי להפרכם את־בריתי: אף־אני אעשה־
זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את־השחפת ואת־הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש
וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם: ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם
שנאיכם ונסתם ואין־רדף אתכם: ואם־עד־אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע
על־חטאתיכם: ושברתי את־גאון עזכם ונתתי את־שמיכם כברזל ואת־ארצכם כנחשה:
ותם לריק כחכם ולא־תתן ארצכם את־יבולה ועץ הארץ לא יתן פריו: ואם־תלכו עמי קרי
ולא תאבו לשמע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם: והשלחתי בכם את־חית
השדה ושכלה אתכם והכריתה את־בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו דרכיכם: ואם־באלה
לא תוסרו לי והלכתם עמי קרי: והלכתי אף־אני עמכם בקרי והכיתי אתכם גם־אני שבע
על־חטאתיכם: והבאתי עליכם חרב נקמת נקם־ברית ונאספתם אל־עריכם ושלחתי דבר
בתוככם ונתתם ביד־אויב: בשברי לכם מטה־לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד
והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ס ואם־בזאת לא תשמעו לי והלכתם
עמי בקרי: והלכתי עמכם בחמת־קרי ויסרתי אתכם אף־אני שבע על־חטאתיכם: ואכלתם
בשר בניכם ובשר בנתיכם תאכלו: והשמדתי את־במתיכם והכרתי את־חמניכם ונתתי
את־פגריכם על־פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם: ונתתי את־עריכם חרבה והשמותי את־

מקרשנם

בחקתי פתוחה: **ואת מצותי תשמרו** פליאה דעת ממני כי בספר הזוהר דריש ואת משפטי תשמרו דא תורה שבכתב כר״א משפט לאלהי יעקב והכהם המופלא הר״מ ז״ל כתב במאמר סגרי לחות דבעלמא מצותי שם כולל לכל המצות והן בחלקות למדות חקים ומשפטים והכא פרושי קא מפרש דהאי מצותי בחלק המשפטים איירי כדכתיב לקמיה ואם את משפטי תגעל נפשכם · והכא פי׳ חקתי על תורה שב״עפ חקה הכוללת חקות ברדה דאינון גזרין דאורייתא כדמסיק דכתיבא בהו שמירה בפ׳ אחרי מות ובפ׳ קדשים ומשפטים דאינן מכלל מצותי דריש ליה על תורה שבכתב שרוב גופיה תורה משפטים כינהו ומשום דהכיא חקה שהיא פלמה מדת שאור אחידת בתורה שבכתב כתיבא הכא שמיר״אבל מצותי שמשמעו משפטי כדאמרן יעויין המאמר במקומו שזה יספיק להבין אמרי בינה עכ״ל: **ועשיתם אתם** ויקר״רבה א״ר חנינא בר פפא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם כוונתם לומר דמלכתיב אתם חסר וא״ו קרי ביה אתם כמו שדרשו כר״ה אשר תקראו אתם אתם אפילו שוגגים וכו׳ ועיין פי׳ במחא׳בהקדמת קרבן אהרן: **משכני בתוככם** וכן **והתהלכתי בתוככם** הכ״ף בשוא: **ולא תעשו** העי״ן בחטף פתח: **כל מצותי** הכ״ף דגושה: לכם ברביע לא בזקף קטן: **מכלות עינים ומדיבת** בס׳ א׳כ״י מדוייק מכלת ומדיבת חסרים וא״ו וכן כתב החכם ריקאנטי ואולם בשאר ספרים מכלות מלא ומדיבת חסר וכ״כ הר״מה ז״ל בשרש דאב ומדיבת נפש מלא יו״ד וחסר וא״ו כתיב ובשרש כלה מכלות עינים מלא וא״ו כתיב: **שנאיכם** חסר וא״ו בכל ספרים כ״י מדוייקים ובדפוסים ישנים וכ״כ הר״מה ז״ל חסר וא״ו ומלא יו״ד כתיב: **עזכם** הזי״ן דגושה: **ואם תלכו עמי קרי** סימן בהדין פרשתא קדמאה תנייתא וחמשאה קרי תליתאה רביעאה שתיתאה שביעאה בקרי וכך דיכן אן דאית את קרי אן דלית ולית בקרי עד כאן והכי פירושא סימן מזה הענין קרי קרי בקרי קרי בקרי בקרי וא׳ פסוק סימן ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה׳ כי עשה שם את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחשת אשר לפני ה׳ קטן מהכיל את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים · במקום שיש את · קרי · ובמקום שיש ואת · בקרי: **דרכיכם** הכפי״ן רפות: **והכיתי** בהעתק הללי והביאו ירושלמי והכתי עכ״ל ובכל הספרים מלא ועיין פ״ם בפרשת שמות: **גלוליכם** הני״מל דגושה · וכן בגוים:

פנים רפמצו

מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים
בָּהּ׃ וְאֶתְכֶם אֱזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃
אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת
אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ׃ כָּל־יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃
וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת־
חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי־חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה
לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם
בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֺנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ וְהִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֺנָם וְאֶת־עֲוֺן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם
אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי בְּקֶרִי׃ אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ
אֹיְבֵיהֶם אוֹ־אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־עֲוֺנָם׃ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־
בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃ וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת־
שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֺנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה
נַפְשָׁם׃ וְאַף־גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי
אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה׃ * פ

כז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
רביעי ששי נְפָשֹׁת לַיהוָה׃ וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים
כשהן מחוברות שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ וְאִם־נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃ וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ
שמו שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים׃ וְאִם
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת
שְׁקָלִים כָּסֶף׃ וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה
עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ וְאִם־מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר
שמז יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר
שמח יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־
שמט יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן׃ וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב

ובין

או תרצה הארץ וגו׳ כל ימי השמה וכן כל ימי השמה תשבת ה״א של השמה בקמץ לבדו והוא חטוף כי השי״ן דגושה והמ״ם ג״כ דגושה ומלת בהשמה הב״ית בקמץ חטוף וה״א בשוא לבדו ובשלשתם ה״א אחרונה רפה וכך הם בס״ם המדוייקים ודינה כמפיק וכן כתוב במכלול דף ל״ב ב׳ קפ״ב ושרשים וכס׳ הרכבה אות ב״ת וה״א ועיין מ״ם בס״ד על פ׳ סבו אלי והשמו (איוב כא) : וְהֵבֵאתִי בס״ם ובדפוסים ישנים וְהֵבֵאתִי : עלה העי״ן בקמץ והל״מד בסגול כמ״ש בפ׳ בראשית על פ׳ ויתפרו עלה תאנה : והנשארים בכם וגו׳ בארצת איביכם כפוסת עם תרגים דפוס שביוניטה כתוב י״ה ע״כ · וספרים משובשים הם והר״מה הריס מכשול זה מקרבנו וכתב בלשון הזה איביהם ג׳ וחסרים וא״ו ומלאים יו״ד וכתיבין בה״א בקללות דאם בחקתי וסי׳ והנשארים קדמאה אף אני אלך ואף גם זאת ושמע מינה דוהנשארים בתראה איביכם כתיב בכ״ף ונוסחי דיקי נמי הכין כתי׳ בהון ונוסחי דכתיב בהון איביהם דוהנשארים בתראה בה״א טעותא הוא : בעונת חסר וא״ו בין נו״ן לתיו בכל ספרים מדוייקים שלא נמנה בכלל ו׳ מלאים בליסנא בקריה וסימן נמסר בכתמיה ריש סימן ט׳ וכ״כ הר״מה ז״ל והטודה עליו את כל עונת חסר דחסר כתיב חסר וא״ו תכין דבין וא״ו קדמאה לנו״ן וחסר וא״י תנייתא בין נו״ן לתי״ו ודכותא ואף בעונת אבותם וכולהון כ״ניבין כן באורייתא : ימקו הטכי הק״וף דגושה : וזכרתי את בריתי יעקוב דין
כז לחוד מלא וא״ו באורייתא ורזא דמילתא בריקאנטי ובזוהר פ׳ וירא דף קי״ו ודף קי״טובפרשת וישלח דף קס״ח ופ׳ ויחי דף רי״ד ופ׳ אחרי מות דף ס״ו שערי אורה דף כ״ד ועיין רס״י ומזרחי ונור אריה : לכלתם חסר וא״ו כתיב ובזוהר דריש ליה בגין דהיא כלה דבגוויהו : כל אשר יתן ממנו להי׳ יהיה קדש ו׳ סבירין ממנה וקריין ממנו מסורת פ׳ בו ועיין מה שאמרתי בפ׳ תרומה סימן כ״ה :

מנין המצו' ובין רע כערכך הכהן כן יהיה: ואם־גאל יגאלנה ויסף חמישתו על־ערכך: ואיש כי־
שנ יקדש את־ביתו קדש ליהוה והעריכו הכהן בין טוב ובין רע כאשר יעריך אתו הכהן כן יקום:
חמישי ואם־המקדיש יגאל את־ביתו ויסף חמישית כסף־ערכך עליו והיה לו: * ואם ׀ משדה
שביעי אחזתו יקדיש איש ליהוה והיה ערכך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף: אם־
כשהן מחוברו שנא משנת היבל יקדיש שדהו כערכך יקום: ואם־אחר היבל יקדיש שדהו וחשב־לו הכהן את־
הכסף על־פי השנים הנותרת עד שנת היבל ונגרע מערכך: ואם־גאל יגאל את־השדה
המקדיש אתו ויסף חמשית כסף־ערכך עליו וקם לו: ואם־לא יגאל את־השדה ואם־מכר
את־השדה לאיש אחר לא־יגאל עוד: והיה השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה כשדה החרם
ששי לכהן תהיה אחזתו: * ואם את־שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו יקדיש ליהוה:
וחשב־לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היבל ונתן את־הערכך ביום ההוא קדש ליהוה:
בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר־לו אחזת הארץ: וכל־ערכך יהיה
שנב בשקל הקדש עשרים גרה יהיה השקל: אך־בכור אשר יבכר ליהוה בבהמה לא־יקדיש
איש אתו אם־שור אם־שה ליהוה הוא: ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמשתו עליו
ואם־לא יגאל ונמכר בערכך: אך כל־חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל־אשר־לו מאדם ובהמה
שנג ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל־חרם קדש־קדשים הוא ליהוה: * כל־חרם אשר
שנד שביעי יחרם מן־האדם לא יפדה מות יומת: וכל־מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה
למפטיר הוא קדש ליהוה: ס ואם־גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו: וכל־מעשר
שנו בקר וצאן כל אשר־יעבר תחת השבט העשירי יהיה־קדש ליהוה: לא יבקר בין־טוב לרע
שנו ולא ימירנו ואם־המר ימירנו והיה־הוא ותמורתו יהיה־קדש לא יגאל: אלה המצות אשר
צוה יהוה את־משה אל־בני ישראל בהר סיני:

חזק

הפטרת בחקתי ירמיה יו ה' עזי ומעזי עד תהלתי אתה • ולאיטליאני יחזקאל לד ויהי דבר ה' אלי הנבא על רועי ישראל עד ואני ארביצם נאם ה' אלהים

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות ותמשים ותשעה נטף סימן • וחציו והנגע בבשר הזב • ופרשיותיו עשרה ב'א ג"ד סימן וסדריו כ"ג ובהורתו יהגה יומם ולילה סימן • ופרקיו כ"ז ואהיה עסך ואברכך סימן • מנין הפתוחות שתים וחמשים והסתומות שש וארבעים הכל שמנה ותשעים פרשיות דוי צ"ח ואדום סימן:

וידבר

כערכך הכהן כן יהיה ס׳ קדמאה כן יהיה תניינא כן יקום ק דמאה ערכך עליו והיה לו תניינא ערכך עליו וקם לו וחד פ׳ סימן להון והיה כי קם הפלשתי: ואם גאל הגי"מל דגושה: כי יקדש חסר יו"ד כהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים וכן כתב מנחת כהן וכמסר עליו בנסחא כ"י ליה חסר ובנסחא אחריתי ג' חסר יו"ד וסתי המספרות כבוכות כי הסביר רבונה לומר ג' חסר יו"ד בלישנא בקריאה וסימן כמספר במ"ב יהושע כ וסם תתמאנה בפירוש וכן כתב הר"מה איש כי יקדש את ביתו קדש לה' דין לחוד וחסר י"ד בכל לישנא באורייתא ושארא יקדיש באורייתא מלא: ואם המקדיש הקדמאה בה"א לא בא"לף של ואם: אתו ויסף חמשית הסי"ן בלא דגש: יגאל הגי"מל דגושה וכן חבריו: ביבל הבי"ת רפוא: בשנת היובל בספרים מדוייקים ומסורותיהם מלא וא"ו וכן כתוב בפירוש בהעתק הללי וכן כתב הר"מה ז"ל במסך היבל חסר וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא חסרים בר מן ז' מלאים סתא מכהון מן קדשים עד ויצא ביבל ולא עד בכלל תלתא קדמאי יובל ותלתא בתראי היובל וחד בשנת היובל ישוב השדה: וכל מעשר הארץ • וכן וכל מעשר בקר וצאן שכיחס הענין בשוא לבדו • ועוד עתיד אני להאריך בענין זה בנחמיה יו"ד בס"ד [illegible]

ותשלם מלאכת ספר שלישי והוא ספר תורת כהנים והקרבנות

צריך

וַיְדַבֵּר

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֵאמֹר׃ שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת
כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם׃ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם
ע״כ לכהן אַתָּה וְאַהֲרֹן׃ וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֶּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא׃ () וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃ לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃ לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ לִבְנֵי יוֹסֵף
לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ לְדָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע
קרואי ק׳ בֶּן־עֵינָן׃ אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם׃ () וַיִּקַּח מֹשֶׁה
ע״כ ללוי וְאַהֲרֹן אֵת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת׃ וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי

ויתילדו

ספר במדבר

צריך להניח ריוח ד׳ שיטין

א וידבר קדמא בכ״ית: השנית ברביע: יהוו בזקף קטן: אליצור חדא מלה כתיב ומלא דמלא מלא יו״ד ומלא וא״ו כתיב הר״מה ז״ל: שדיאור מלא דמלא כתיב מלא יו״ד ומלא וא״ו וכל אורייתא דכותיה וכולהון חדא מלה כתיב הר״מה ז״ל: שלמיאל אין בל״מד מאריך וחדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותא הר״מה ז״ל: צורישדי חדא מלה כתיב ומלא דמלא מלא וא״ו וי״וד וכל אורייתא דכותא הר״מה ז״ל: עמינדב חדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותא הר״מה ז״ל: לזבולן בתיקון ס״ת לזבלון ס״א לזבולן וכ״ל עיקר ע״כ ומסורת דפרש׳ ויגש מכרעת דכתיב לזבולן וכ״כ הר״מה ז״ל דב׳ כתיב חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה באורייתא כמו שנמסר במסרותינו ושארא כתיב מלא וא״ו וחסר וא״ו תניין וזה אינו מהשלשה: לבני יוסף לאפרים קדמאה לבני יוסף לאפרים תנייהא דדין עניינא לבני יוסף לבני אפרים וחד פסוק סימן להון לרחביהו לבני רחביהו (ד״ה א כד): אלישמע חדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותיה הר״מה ז״ל: עמיהוד חדא מלה כתיב ומלא דמלא כתיב מלא יו״ד ומלא וא״ו וכל עמיהוד באורייתא דכותא: גמליאל חדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותיה: פדהצור ראיתי חילוק בספרים אם היא חדא מלה או תרתי ובירושלמי דמגילה פ״ק איתא בהדיא אלו שמות שאינן נחלקין · עמיאל · עמישדי · צוריאל · צורישדי · גמליאל · פדהצור · פדהאל ע״כ · ובמסורת כ״י כלם חדא קריא וחדא כתיב גם בעל תרומת הדשן בס׳ י״א מנה פדהצור עם השמות הדבקים דבוק מוחלט אח״כ ראיתי הר״מה ז״ל שכתב פדהצור בנוסחי דיקי חדא מלה כתיב ומלא ס״א קדים לבד״י ולא קריא ומלא וא״ו בין כד״י לרי״ם ובמסורת כל שמות השנאים חדא מלה כתיב ואשכחן חד נוסחא כתיב ביה פדה צור תרתין מלין עכ״ל: אחיעזר חדא מלה כתיב ומלא י״וד וכל אורייתא דכותיה: עמישדי חדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותיה: פגעיאל חדא מלה כתיב ומלא יו״ד וכל אורייתא דכותיה: לגד אליסף בחומש קדמון כ״י כתיב אליאסף בא״לף אחר הי״וד וכתוב בגדו בס׳ זקן אליאסף · ובס׳ ר״מ ובס׳ ר״ב אליסף ע״כ · ובכל ספרים שלנו כתוב אליסף בלא אל״ף ולא שמענו מימינו שום חולק בדבר: קריאי קרואי ק׳ והכתיב קריאי ביו״ד וכן כתב החזקוני והכי כלדרם בפסיקתא מר׳ טוביהו מלמד שכולם היו צדיקים והם היו בכהונת מערת הדברות שהרי בויקת קרח חסר יו״ד על שהיו רשעים · וכן הוא במסרה רבתא מערכת אות הא״לף בא״לפא בית״א מן ג׳ ב׳ נחד ליש ולית דכותיה חד באורייתא חד בנביאים חד בכתובים · לא כבעל הטורים שכתב וא״ו קטיעא וכן כתב הר״מה ז״ל נשיאי עדה קראי מועד דקרח חסר יו״ד כתיב אלה קריאי העדה דבמדבר מלא יו״ד כתיב בר מן יו״ד בתראה דסוף תיבותא וקרי וא״ו כתיב קריאי וקרי קרואי · קרואי העדה דפנחס מלא וא״ו וקרי יו״ד קרואי כתיב קְרוּאֵי ק׳ ע״כ ועיין מו״דמ״ש בריש פ׳ קרח ובפ׳ פנחס: אשר נקבו בשמות מחלוקת גדול ועצום ראיתי בין גדולים החכמים והספרים משנים קדמוניות אם בשמות חסר וא״ו או מלא · אית נוסחי דכתיב בהו נקבו בשמת חסר וכן דרש ר׳ טוביהו בר אליעזר בפסיקתא שלו אשר נקבו בשמת כתיב חסר וא״ו מלמד שכל הצדיקים כל זמן שגדולה מתוספת עליהם הם משפילים את עצמם · ולזה נוטה דעת בעל שמן ששון שכך מצא בספר הבבלי ובספר שתי אחיות והסכימו מגו מסרה דאמרה שמות ט׳ מלאים בתורה ולא חשיב בהדייהו נקבו בשמות דאלמא חסר הוא ובעקבת כתבי דיקי מלא וא״ו כתיב ומסרין עליה לית מלא והר״מה ז״ל נסתפק בדבר ולא הכריע · דמסרה דאמרין מסייעא לספרא קמייתא ובעל א״ת כתיב בדבר והכריע דמלא וא״ו הוא מכמה ספרי חדא שכן מצא ברוב ס״ם וכמעט בכולם וכן בהללי ובקדמון · ועוד דאשכחן תרתי מסרתא דמסייען להאי סברא חדא אמרה הכי בהדיא בשמות ב׳ בתורה א׳ מלא וא׳ חסר נקבו בשמות מלא ויקראו בשמת סוף שמות חסר ע״כ · וחדא אמרה הכי ויקראו בשמת ג׳ חסרים בליסנא כשמת אשר קרא · ונשמת תפקדו · ודין ע״כ · ואילו נקבו בשמות לא חשיב אלמא דמלא הוא ואף על גב דכתב הר״מה בסוף דבריו דמסרה קדמיתא מסייעא לנוסחי דכתיבי חסר מסייע אין בו ממש קרי לה להר״מה גופיה כתב ומסרה קדמיתא דאמרה

וַיִּתְיַלְדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם׃
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי׃ * () ס וַיִּהְיוּ בְנֵי־רְאוּבֵן ע״כ ש
בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָיו בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת׃ פ

לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ פ
לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרָיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ פ
לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת׃ פ
לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אָשֵׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ

בני

שמות ט׳ מלאי׳ בתורה ולא חשיב בהדייהו נקנו בשמות הכא שמות גרידא קא חשיב בשמות לא קא חשיב אשכחנא השתא להני נוסחי דכל ליסנא דשמות דס״ין דידיה בכירי חסר וא״ו כתיב בר מן עשרה ט׳ מנהון שמות וא׳ בשמות עכ״ל · ואם כן לא מסייעא ולא מידי וכ״מ אח״כ שהעידו חכמי נורגוס וגם בעל שמן ששון על הר״מה ז״ל שכך עשה מעשה וכתבו בספרו מלא וכן דעת המאירי ז״ל: **ויתילדו** אין מאריך ביו״ד ראשונה וכתוב במכלול דף פ״ט שעי״ן הפעל רפה אחר לא כדת להקל ובפתח פ״א הפיל וכן **הרשנה** מחלב ישעיה לד) ובשרשים שרש ילד כתב בי״ו״ד מעמדת דגעיא וכן הוא בב״א : **לגלגלתם** גי״מל שנייה דגושה בכולם : **תולדתם** אין בתי״ו מאריך בס״ם וכן כולם : **במספר שמות דראובן** כל דסנטים חסר בר מן ל׳ ראובן שמעון גד מנשה רס״גם סימן וכן כתב ר׳ טוביהו בפסיקתא שלי ד׳ במספר שמות מלאים ראובן שמעון גד מנשה לפי שנתחלקו מנחלה א״י · ונטלו נחלתם בעבר הירדן וכיגאו בעשרן ובשמעון ולוי כתיב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל · נא מכאן לוי נשאר שמעון כדרך ראובן גד ומנשה · ועיין מ״ש לקמן אצל במספר שמות דמנשה : **פקדיהם** אין בק״וף מאריך בס״ם וכן כולם וכן הפקדים : **לבני שמעון וגו׳ פקדיו** מה נשתנה שמעון שנאמר בו **פקדיו** מלמד שהיו עתידין להפקד מהדבו שהרי חסרו בחומש הפקודים שלשים ושבעה אלף ומאה בפסיקתא מר׳ טוביהו ומסורת : **לגלגלתם** דלבני שמעון למ״ד שלישית בלא שוא : **לגלגלתם** דלבני שמעון גם״ם לא נשתנית למ״ד שנייה דלגלגלתם אבל למד״ין שבתורה כמו ששינה המדפיס ובעל א״ת הרבה דברים על זה ואין לי בהם חפץ : **מאות** כתוב במסורת הדפוס מאות כלם מלאים בר מן ג׳ חסר וסימן ויהיו ימי אדם : ויחי למך · ויסקל אברהם לעפרן ע״כ וטעות הוא · ור״ל ארץ ארבע מאות דעפרן כמ״ש סוף פ׳ בראשית ע״ש : **לבני גד** הגי״מל רפה : **לבני יהודה** פתוחה : **במספר שמות** דלבני מנשה מלא וא״ו בכל ספרים מדוייקים והוא חד מן ט׳ מלאים בתורה וסימן נמסר בנ״ב פרשת בראשית על פסוק ויקרא האדם שמות וכן הביאם הר״מה ז״ל (ומה שכתב במסורת הדפוס שם ויקרא להן שמות כשמות טעות וצ״ל **בשמת** חסר וכן מסור עליה לית כותיה **כשמת** וחסר והמדפיס לא דק שלא הביא הפסוק רק ליורך מלת שמות דמכי להו ולאו אדעתיה מלה דלא דמיא השתא עלה) י״וד נמסרה אחריתא כל שמות דשבטים חסרים בר מן ד׳ רס״גם סימן בי׳ ראובן שמעון גד מנשה ומסורת כ״י מסיימת וכל נביאים וכתובים דכוותא מלא וכל **שמות** דכוותא בר מן ג׳ חסר וסימן מעשה חרש והאכנים והאבנים · ועיין מ״ש לעיל אצל במספר שמות דראובן : **לבני אשר וגו׳ ומעלה** אין בכ״ם מאריך :

בני

בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ
אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש־אחד לבית־אבתיו
היו: ויהיו כל־פקודי בני־ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל־יצא צבא
בישראל: ויהיו כל־הפקדים שש־מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: והלוים
למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר: אך את־מטה לוי לא תפקד ואת־ראשם לא תשא בתוך
בני ישראל: ואתה הפקד את־הלוים על־משכן העדת ועל כל־כליו ועל כל־אשר־לו המה
ישאו את־המשכן ואת־כל־כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו: ובנסע המשכן יורידו
אתו הלוים ובחנת המשכן יקימו אתו הלוים והזר הקרב יומת: וחנו בני ישראל איש על־
מחנהו ואיש על־דגלו לצבאתם: והלוים יחנו סביב למשכן העדת ולא־יהיה קצף על־עדת
בני ישראל ושמרו הלוים את־משמרת משכן העדות: ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה
יהוה את־משה כן עשו: * פ
ב וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: איש על־דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל
שלישי מנגד סביב לאהל־מועד יחנו: והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא
לבני יהודה נחשון בן־עמינדב: וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: והחנים
עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן־צוער: וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים
אלף וארבע מאות: מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן־חלן: וצבאו ופקדיו שבעה
וחמשים אלף וארבע מאות: כל־הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף וששת־
אלפים וארבע־מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס דגל מחנה ראובן תימנה
לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן־שדיאור: וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש
מאות: והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן־צורישדי: וצבאו
ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן־רעואל:
וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: כל־הפקדים למחנה ראובן
מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע־מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס ונסע
אהל־מועד מחנה הלוים בתוך המחנת כאשר יחנו כן יסעו איש על־ידו לדגליהם: ס
דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד: וצבאו
ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן־
פדהצור

בני נפתלי לית בעניין ושארא לבני דבכיס הוו ליה ובכתא לא הוו ליה ושאר׳ הוו לכון מסור וכ״כ ר׳טוביהו בפסיקת׳סלו : **ואתה הפקד את הלוים** כתב המכלול כל הלוים שנמקרא רפויי הל״מד ולא כתב שהה״א סמוכה בגעיא כמ״ש במלות אחרות שם וכן בספרים מדויקים כ״י הם כולם בלא געיא: **והלוים יחנו סביב למשכן העדת** חסר וא״ו · משכן **העדות** דסוף פסוק מלא מסורת פרשת אחרי מות : **וידבר דאיש על דגלו** פתוחה : **מטה זבולן** מטה כתיב בלי וא״ו ולאחרי׳ כתיב ומטה עם וא״ו ויש בו דרש בתנחומא הביאו בעל הטורים : **ראשנה יסעו** כ״כ חסר וא״ו ע״פ המסורת וסימן במלכים א׳ יח במסרה גדולה : **ראשנה** הכ״ל אין ברי״ש מאריך : **והחונם דעליו מטה שמעון** אין בה״א מאריך בספרי ספרד וכן כולם והדומים להם · הרב המאירי כתב שהוא חסר וא״ו אך בכל הספרים הוא מלא וא״ו וחסר יו״ד וב״כ בהעתק הללי והחונם דשמעון ולית כתב כן ושארא והחנים כתב · וכן כתב הר״מה ז״ל **והחונם** א׳ לחוד באורייתא כתיב עם וא״ו וחסר י״וד וסימן והחונם עליו מטה שמעון ושארא כולהון כתיבין חסר וא״ו ומלא יו״ד בליסנא · גם במסרה קטנה כתוב בגיליון כלם חסרים וא״ו בר מן ב׳ והחונם דשמעון חסר יו״ד · החונים בנדרות מלא דמלא עד כאן לשונו · כך היא הגירסא האמיתית כפי הנראה בספרים סוף כתוס ולא כמו שכתוב במסרה גדולה כאן ב׳ כתיב כן מלאים וא״ו וחסר י״וד : שלמיאל אין בל״מד מאריך בספרי ספרד : **צורישדי** מלה חדא · ובמסכת סופרים איתא בסדיא הכל שוין שאין חולקין עמיאל · עמינדב · צוריאל · צורישדי · ועיין מה שכתבתי בר״ש סירא : **ומטה גד** הגי״מל דגושה : **ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל** לית כתיב רי״ש בכל השנטים בר מן דין · קדמאה לפרשה דעואל ד״ר סימן :

פדהצור: וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים: ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן
אבידן בן־גדעני: וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: כל־הפקדים
למחנה אפרים מאת אלף ושמנת־אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ס דגל
מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: וצבאו ופקדיהם שנים וששים
אלף ושבע מאות: והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרן: וצבאו
ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות: ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן־
עינן: וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: כל־הפקדים למחנה דן מאת
אלף ושבעה וחמשים אלף ושש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ
אלה פקודי בני־ישראל לבית אבתם כל־פקודי המחנת לצבאתם שש־מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים: והלוים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את־
משה: ויעשו בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה כן־חנו לדגליהם וכן נסעו איש
למשפחתיו על־בית אבתיו: * פ
ג ואלה תולדת אהרן ומשה ביום דבר יהוה את־משה בהר סיני: ואלה שמות בני־אהרן
הבכר ׀ נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר־מלא רביעי
ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים
לא־היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על־פני אהרן אביהם: פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר: הקרב את־מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו
אתו: ושמרו את־משמרתו ואת־משמרת כל־העדה לפני אהל מועד לעבד את־עבדת
המשכן: ושמרו את־כל־כלי אהל מועד ואת־משמרת בני ישראל לעבד את־עבדת המשכן:
ונתתה את־הלוים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל: ואת־אהרן ואת־
בניו תפקד ושמרו את־כהנתם והזר הקרב יומת: פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר: ואני הנה לקחתי את־הלוים מתוך בני ישראל תחת כל־
בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלוים: כי לי כל־בכור ביום הכתי כל־בכור בארץ
מצרים הקדשתי לי כל־בכור בישראל מאדם עד־בהמה לי יהיו אני יהוה: * פ
וידבר יהוה אל־משה במדבר סיני לאמר: פקד את־בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל־ חמישי
זכר מבן־חדש ומעלה תפקדם: ויפקד אתם משה על־פי יהוה כאשר צוה: ויהיו־אלה
בני־לוי בשמתם גרשון וקהת ומררי: ואלה שמות בני־גרשון למשפחתם לבני ושמעי:
ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל: ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי
אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: לגרשון משפחת הלבני ומשפחת השמעי אלה הם
משפחת הגרשני: פקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים
וחמש

כל הפקדים למחנה אפרים וגו׳ ושמנת אלפים יש מאריך כמ״ס וסמכת: מחנה דן הד׳לת רפה וכה תביר: עמישדי מלה חדא כמ״ש בריש
פרשת: כל הפקדים למחנה דן וגו׳ ושש מאות לאחרנה במחנה דן חסר מלת לצבאתם: לאחרנה יסעו בכל ספרים חסר ראיתי הל׳מד
נקודה בקמץ והחזקוני כתב שהיא נקודה בפתח: ביום דבר ה׳ את משה כל דבור אל משה בפ״ת ביום דבר ה׳ את משה • וכל נווי את כמ״ת
ג ויכיחהו אהרן דבכללת המן פרשת בשלח: בני אהרן הבכר הבי״ת בגעיא: בהקריבם הב״ית בגעיא: נתונם נתונם שניהם חסר יו״ד מלמד
שנמסרו כולם כחיים א׳ ולמה שתי פעמים אחד למשכן ואחד לבית העולמים פסיקתא מר׳ טוביה: המה המ״ם דגושה: המה לו קדמאה לו
תביינה לו ריש פרשת בהעלתך וחשיב להו התם במסורת עם ז׳ זוגין מתחלפין קדמאה וא׳ו תביין י׳וד: כל בכור הם ד׳ ב ראשונים כ״ף כל
דגושה • ושנים אחרונים רפים: גרשון וקהת הגי״מל דגושה: ואלה שמות בני גרשון הבי״ת בגעיא: קהת הק׳וף כשוא לבדו •
ויעשה כן כולם:

ולקהת

וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה׃ וּנְשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי אֶלְיָסָף
בֶּן־לָאֵל׃ וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסֵהוּ וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
וְקַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתָרָיו לְכֹל
עֲבֹדָתוֹ׃ ס וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
וּמִשְׁפַּחַת הָעָזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי׃ בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שְׁמֹנַת
אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃ מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה׃
וּנְשִׂיא בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־עֻזִּיאֵל׃ וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה
וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ וְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃ וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי אֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃ לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי
אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי׃ וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃
וּנְשִׂיא בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת מְרָרִי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחָיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפֹנָה׃ וּפְקֻדַּת
מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃ וְעַמֻּדֵי הֶחָצֵר
סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם׃ וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד ׀ מִזְרָחָה
מֹשֶׁה ׀ וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ כָּל־
פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם נקוד על ואהרן
וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ * ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־ ששי
חֹדֶשׁ וָמָעְלָה וְשָׂא אֵת מִסְפַּר שְׁמֹתָם׃ וְלָקַחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכֹר בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבֶהֱמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמָאתָיִם׃ פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם
תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה׃ וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים וְהַמָּאתָיִם הָעֹדְפִים
עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְלָקַחְתָּ חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקָּח
עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל׃ וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים בָּהֶם׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֵת
כֶּסֶף הַפִּדְיוֹם מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם׃ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכָּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדֻיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי
יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ * פ

וידבר

ולקהת משפחת העמרמי פרשה סתומה : העמרמי במקצת ספרים הה"א נפתח : העזיאלי הע"ין בקמץ לבד והוא חטוף מפני דגשות הז"ין וכמוהו לחברוני לעזיאלי (ד"ה א כו) : הקהתי בס"ס הק"וף בשוא לבדו וכן כולם : אליצפן בן עזיאל חדא מלא כתיב ומלא יו"ד ודכוותא אליצפן בן פרנך הר"מה ז"ל : ועמדי החצר סביב כתב הר"מה על ארבעה עמודי סמים פרשת תרומה מלא וא"ו וכל ליסנא באורייתא דכותיה בר מן כ' חסרים וא"ו וסימן כל עמדי החצר דואדכים לעמדים סוף פרשת ויקהל ועמדי החצר סביב ואדניהם דרים פסוק דמקמי והחנים לפני המשכן וכן נסחי דיקי כי הא מסורת פלקי ומסורת דמסרא עליה כולהון חסרים וא"ו בר מן ד' מלאים שגוסא הוא : ויתדתם בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן אין יו"ד בין תי"ו לד"לת וזו היא מסורת הר"מה ז"ל וכל יתדותיו דלכל כלי המשכן סוף פרשת תרומה חסר וא"ו ומלא יו"ד בתראה קדים לו או דסיף איבותא כתיב ומסיר עליה כולהון חסרים כלומר חסרים וא"ו ודכוותא וכל יתדת החצר נחשת חסר וא"ו כתיב וכל ליסנא באורייתא דכוותא חסר ודכוותא וכל היתדת דסוף ויקהל חסר וא"ו כתיב · את מיתריו ויתדתיה דאלה פקודי חסר וא"ו ומלא יו"ד קדים לה"א כתיב ויתדתם ומיתריהם תרין חד בוידבר וחד בכנסא ותרויהון חסרים וא"ו כתיב : מועד בפסק : אשר פקד משה ואהרן אחד מעשר נקודות בתורה וספרי תימה כפ"ק בבכורות ובמ"ר ודוכתי אחריני כמ"ש בפ' לך לך על ביני וביניך ועיין ס' עקרים מאמר ג' סוף פ' כ"ב ובמזרחי ונור אריה ופסיקתא דר' טוביה : ויאמר ה' אל משה פקוד סתומה : ויהי כל רפה : שמת כ"כ חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ראשונים שאינו מפסקות כמ"ש למעלה : והיו לי המאריך בה"א : לגלגלת הני' מלין דגושות : מאת בכור מלא וא"ו שאינו מהספת חסרים בתורה וסימן נמסר במ"ג פרשת ויגש וכן כתב הר"מה ז"ל : הפדים לית וחסר וא"ו וסי"וד בלא דגש :

ופרשו

ד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לַצָּבָא לַעֲשׂוֹת שביעי
מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ וּבָא אַהֲרֹן
וּבָנָיו בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרִדוּ אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וְכִסּוּ־בָהּ אֵת אֲרֹן הָעֵדֻת׃ וְנָתְנוּ עָלָיו כְּסוּי
עוֹר תַּחַשׁ וּפָרְשׂוּ בֶגֶד־כְּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמָעְלָה וְשָׂמוּ בַּדָּיו׃ וְעַל ׀ שֻׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד
תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־הַקְּעָרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנַקִּיֹּת וְאֵת קְשׂוֹת הַנָּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו
יִהְיֶה׃ וּפָרְשׂוּ עֲלֵיהֶם בֶּגֶד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו׃ וְלָקְחוּ ׀
בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי
שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם׃ וְנָתְנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ אֶל־מִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־
הַמּוֹט׃ וְעַל ׀ מִזְבַּח הַזָּהָב יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו׃
וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל־בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט׃ וְדִשְּׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן׃ וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־
כָּל־כֵּלָיו אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֹּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו׃ וְכִלָּה אַהֲרֹן־וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קְהָת לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ אֵלֶּה
מַשָּׂא בְנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר ׀ בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים
וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכֵלָיו׃ () פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ אַל־תַּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ למפטיר
הַלְוִיִּם׃ וְזֹאת ׀ עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ
וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ׃ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ׃

פ פ פ

הפטרת במדבר הושע ב והיה מספר בני ישראל עד וידעת את ה'

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם
כָּל־הַבָּא לִצְבֹא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא׃ () ע"כ לכהן
וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת־
מסך

ד ופרשו דגש בשי"ן: מלמעלה ושמו בדיו סימן קדמאה ובתראה ושמו בדיו. וב' מציעאה ושמו את בדיו: יפרשו בלא דגש: המנקית הב"א בלא מאריך והמ"ם בדגש: המנקית הכ"ל בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר וא"ו וכ"כ הר"מה ז"ל המנקית דעל שלחן הפנים חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כולהון חסרים: יפרשו בפשט: ישרתו השי"ן במאריך וכן ופרשו הפ"א במאריך. וכן ונתנו על המוט. וכן ונתנו עליו: אשר ישרתו עליו בהם הי"וד בגעיא: ואת המזרקת חסר וא"ו ודכוותיה דפרשת ויקהל ואית דמסרי עליה כל אורייתא חסר ודא ודא א'היא דבאורייתא הלין תרין דלהוד הוא דכתיב בהדין ליסנא הר"מה ז"ל: עליו בזקף קטן: לשאת בזקף קטן: יגעו הגי"מל דגושה: בקדש ובכליו הבי"ת בשוא בספרים מדוייקים וכן כתב החזקוני והק"וף רפה וכן כתב רבינו יונה בספר הרקמה כי משפטו בפתחות. הבי"ת ודגשות הק"וף ובמקרא גדולה מסור עליו ג' רפין ע"כ כלומר שהבי"ת נקודה בשוא כי בעלי המסורת קורים לשוא כזה רפי לפי שלא יתכן אחריו דגש לעולם כמ"ש בעל מסו' המסורת במאמר ג' אך לא נמסר הסימן. ובמסורת כ"י מצאתי בקדש ג' וסימן הכפרת ובכליו תאכלנו ע"כ. והכי פירושא ונתת את הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים דתרומה. בקדש ובכליו דהכא. בקדש הקדשים תאכלנו דקרח. וכן מצאתי אחר כך במסורת הדפוס פ' קרח ובמסורת אחרת כתיבת יד מסור על זה וכל קריאת בקדש הקדשים עד כאן והוא היא: ה' בזקף קטן: בגשתם את קדש הקדשים המסורת עליו לית דמטעים פירוש דסבירין אל:

פרשת נשא

נשא פתוחה: נשא נש"ין לא בשי"ן: הגרשני הגי"מל והנ"ון דגושות בכולן: מלמעלה מ"ס שניים בקמץ:

ואת

סנין הפסו' מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ ׀ פֶּתַח ׀ שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־
הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם
וְעָבָדוּ׃ עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכֹל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם
עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם׃ זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם
ע״כ ללוי בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ () ס בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד
אֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו
וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו׃ וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכֹל עֲבֹדָתָם
וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם׃ זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם
ע״כ לישרא׳ שני בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ * () וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי
הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃
אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה׃ ס וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים׃ אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה׃ וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד׃ וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃ אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ כָּל־הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים׃ עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־
מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ * פ
ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל
לישי שנח
טמא

ואת מיתריהם מסורת דמסרא הכא על מיתריהם לית כוותיה מלא שכוסא הוא דכלא בכפתי דיקי מלאים דמלאים כתיבין הר״מה : **ופקדתם עלהם** נמקצת ספרי הדפוס כתוב עליהם בי״וד · ובהעתק הללי כתוב ופקדתם עליהם ירושלמי עלהם חסר ואומר המסרה י״ג חסרים בתורה עכ״ל · וכן הוא חסר בספרים כ״י מדוייקים ובדפים ישן שהוא א׳ מן י״ג חסרים וסימנהון נמסר בויגש וכן מסרם הר״מה ז״ל : **איתמר בן אהרן** מאריך בא״לף איתמר · ובכ״ית **בן** וא״לף אהרן בלא מאריך : **איתמר בן אהרן** כ״כ כדלעיל : **הקהתי** בס״ס הק״וף בשוא לבד וכן כולם : **אלפים שבע מאות** ג׳ דמטעים דסבירין ושבע דוא״ו וסימנו נמסר במ״ג : **ופקודי בני גרשון למשפחותם** כתב הר״מה ז״ל למשפחתם בגויהם דכא חסר וא״ו כתיב וכל אורייתא דכוותה בר מן א׳ מלא יא״ו וסי׳ ופקודי בני גרשון למשפחותם ומסר עליה לית כוותיה מלא בתורה ובמסורת אחריתי ודיקא כל אורייתא חסר בר מן א׳ ופקודי בני גרשון למשפחותם ואית דמסרי עליהם כולהון חסרים בר מן ח׳ מלאים וסימן ופקודי בני גרשון ובתראה דראובן (וקדמאה ובתראה דמנשה) כמו במסורת כ״י כתוב ויתן מנה לחצי וחצי הגלעד ע״כ · ודא ודא חדא היא וקדמאה דשמעון ובתראה דזבולון וקדמאה דיששכר ולאשר וכל כתובים דכוותיה מלא ולפום דיקא דהאי מסורת משמע דכולהו (לבד מבני גרשון) ביהושע קאי דאי באורייתא בתראה דראובן מי איכא הא בני ראובן ליכא למשפחתם אלא חד בויהיו בני ראובן בכר ישראל וא״כ מאי בתראה איכא דמשמע דאיכא קדמאה אלא לאו ש״מ בנביא קאי דאילו באורי׳ כולהון חסרים בר מדבני גרשון וכולהין כוסחי דיקי דאתו לידן כמי הכי דיקי ומסורת קדמאה נמי מסייעא להו כדאמרן לעיל עכ״ל · וכן מצאתי במסרה כ״י ישנה ועיין עוד במ״ג ריש פ׳ במדבר דמסיר למשפחתם כל אורייתא חסר וכו׳ וביהושע סימן י״ט נמסר למשפחותם ח׳ מלאים בס׳ יהושע וכו׳ ופלוגתי טובא איכא ביניהון ואשכחנא מסרה אחריתי כמי דמסרא למשפחותם ח׳ מלאים בתורה ובנביאים וחשבא לכולהו כדמסיר הר״מה ז״ל בר מן חד דהר״מה חשיב בתראה דראובן ובמסרה הדין ראובן קדמאה והפכתי בספרים כ״י ומצאתי קצת מהם כדברי הר״מה ז״ל וכמסורת דפ׳ במדבר ואעפ״כ גם אני בגזרה האל : **פקדיהם** אין בק״וף מאריך בס״ס וכן כולם : **פקד אותם** בכמה ספרי הדפוס וגם בהעתק פירארה חסר וא״ו אבל בהעתק הללי ובספרים כ״י מדוייקים מלא וכן הוא בדפוס ישן והוא א׳ מן ט״ל מלאים בתורה וסימן נמסר במסרה רבתא ובמסורת סיני לתורה : **ופקדיו אשר צוה** ה׳ דסבירין כאשר וסימן נמסר בפרשת בו : **לאמר** הל״מד דגושה : **וישלחו** בשי״ן רפה :

ומעלה

טמא לנפש: מזכר עד־נקבה תשלחו אל־מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את־מחניהם מנין הפסו' שנט
אשר אני שכן בתוכם: ויעשו־כן בני ישראל וישלחו אותם אל־מחוץ למחנה כאשר דבר
יהוה אל־משה כן עשו בני ישראל:

פ

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל איש או־אשה כי יעשו מכל־חטאת
האדם למעל מעל ביהוה ואשמה הנפש ההוא: והתודו את־חטאתם אשר עשו והשיב את־ שס
אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: ואם־אין לאיש גאל להשיב האשם
אליו האשם המושב ליהוה לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר־בו עליו: וכל־תרומה
לכל־קדשי בני־ישראל אשר־יקריבו לכהן לו יהיה: ואיש את־קדשיו לו יהיו איש אשר־
יתן לכהן לו יהיה:

פ

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי־תשטה
אשתו ומעלה בו מעל: ושכב איש אתה שכבת־זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא
נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה: ועבר עליו רוח־קנאה וקנא את־אשתו והוא נטמאה
או־עבר עליו רוח־קנאה וקנא את־אשתו והיא לא נטמאה: והביא האיש את־אשתו אל־ שסא
הכהן והביא את־קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא־יצק עליו שמן ולא־יתן עליו שסב
לבנה כי־מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון: והקריב אתה הכהן והעמדה לפני
יהוה: ולקח הכהן מים קדשים בכלי־חרש ומן־העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן
ונתן אל־המים: והעמיד הכהן את־האשה לפני יהוה ופרע את־ראש האשה ונתן על־
כפיה את מנחת הזכרון מנחת קנאת הוא וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים: והשביע
אתה הכהן ואמר אל־האשה אם־לא שכב איש אתך ואם־לא שטית טמאה תחת אישך
הנקי ממי המרים המאררים האלה: ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך
את־שכבתו מבלעדי אישך: והשביע הכהן את־האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה
יתן יהוה אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את־ירכך נפלת ואת־בטנך צבה:

ובאו

ומעלה המ"ם בקמץ: **בו** בי"ת רפה: **רוח** מאריך ברי"ש וכן חבירו: **או עבר** מקף בתמצע: **קרבנה** הק"וף בקמץ לבד: **האיפה** בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים קדמונים מלא יו"ד וכן מסר הר"מה ז"ל **האפה** ב' חסרים י"וד וסימן עשירת **האפה** דוהם לא תשיב בפ' ויקרא עשירת **האפה** דזה קרבן אהרן ובניו בפרשת צו וכל שארא מלאים י"וד וכן נמסר במ"ג פרשת ויקרא: **כי מנחת קנאת הוא** במסורת פרשת תבוא נמנה עם ה' דמטעין דסבירין היא • והכא כמו נמסר קדמאה הוא ובזקף דקאי אקמח תניינא היא ובאתנחתא דקאי אמנחה עכמה וסימן זקף לשון זכר אתנחתא לשון נקבה ע"כ • ובספרים מדוייקים תניינא כתיב הוא וקרי היא ותימא שבעל המסורת בתילים ע"ב מנה ג' כתיבין הוא וקריין היא וזה לא נמנה עמהם וגם בסימן שנמסר בפרשת תבוא כל דסמיך למנחה היא בר מן א' מנחת קנאת הוא קדמאה נראה שזה השני כתוב וקרי היא וממה שכתב בעל המסורת פרשת ויסב משמע ודאי שמה שכתב כאן תניינא היא ובאתנחתא היינו לענין הקריאה בלבד ולא לענין האותיות כי כתיב הוא בו"או שנמסר שם על פסוק והיא שלחה אל חמיה היא והיא • י"א כתיב י"וד בתורה ומנה אותם שם ואם זה נ"כ כתיב י"וד הוו להו י"ב ודבוותא אשכחנא בפסוק אל ילוז מעיניך (משלי ג) כמ"ש שם • וכן מ"ש בעל המסורת בפרשת תבוא כל דסמיך למנחה היא היינו נ"כ לענין הקריאה לבד • וזו היא כוונת מסרה אחרת הובאה בפרשת בהעלתך מחילופי ספר במדבר ובתוכם יש זה קדמאה מנחת קנאת הוא תניינא מנחת קנאת היא ונמסר שם לסימן בלא הוא אמר לי אחתי היא והתם כמו אחתי הוא כתוב בו"או וקרי בחירק • ואל תבהל ממה שנמסר ברים פרשה הנזכרת על פסוק כתנים המה לי • י' זוגים מתחלפים קדמאה וא"ו תניין יו"ד וחדא מינייהו מנחת קנאת. הוא מנחת קנאת היא • וכולהו אחריני כתיבין וקריין ביו"ד ולינמור מינה דתניינא כתיב היא ביו"ד דלא היא ולעולם הוא כתיב בוא"ו ונמנה בהדי הנך אחריני משום דדמי להוא במנעת • ומה שהקשיתו ממסורת תילים ע"ב י"ל דהתם מיירי בנביאים וכתובים בלבד ובזה תתיישב סתירה אחרת הנראית לכאורה בין מסורת תילים הנ"ל ובין מסורת ויסב הנ"ל כי במסורת תילים שמנתה ג' כתיבין הוא וקריין היא תכלל שכל לשון נקבה זולת אלו הג' כתיבין היא בי"וד ומסורת ויסב שאמרה שלשון נקבה י"א בלבד כתיבין היא בי"וד תכלל שכל לשון נקבה זולת הם כתיבין הוא בו"או בתנועת חירק אלא ודאי בפרשת ויסב מדבר בתורה בלבד ובספר תילי' בנביאים וכתובים כמו שאמרנו • וקצת דברים אלו למדתי מפי החכם ר' שלמה אבו חזן מק"ק ספרדים בוניציאה • ובירושלמי פ' בתרא דתענית איתא שלשה ספרים מצאו בעזרה וכו' עד באחד מצאו כתוב תשע היא ובשנים כתוב אחת עשרה היא וקיימו שניים ובטלו אחד ע"כ • ודברי המאמר כולם כנוחים למנין מסרה זו ר"ל שבשני ספרים מצאו אחת עשר היא כתיבין בי"וד כמסרה שלנו • ובא' לא מצאו רק תשע וקיימו השנים ובטלו א' • ובעל יפה מראה אחרי המחילה מכבודו לא הבין כוונת הירושלמי ונדחק לפרש גירסת מסכת סופרים והעלה חרס בידו וצריך המאיר כתיב: **ונתן אל המים** בסגול: **המאררים** במאריך הה"א לב"א ורי"ש ראשונה בשוא לבד כמ"ש וכן כולם: **ואמר הכהן** אין בכ"ף פסק: **אותך לאלה** בהעתק הללי אתך ירושלמי איתך ע"כ • ובכל הספרים מלא והוא חד מן י"ו מלאים בלשון נקבה וסימן נמסר במסרה רבתא וליכא מנייהו לחוד תרין באורייתא • וכן מסר הר"מה ז"ל

ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן ׀ אמן׃
וכתב את־האלת האלה הכהן בספר ומחה אל־מי המרים׃ והשקה את־האשה את־מי
המרים המאררים ובאו בה המים המאררים למרים׃ ולקח הכהן מיד האשה את מנחת
הקנאת והניף את־המנחה לפני יהוה והקריב אתה אל־המזבח׃ וקמץ הכהן מן־המנחה
את־אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את־האשה את־המים׃ והשקה את־המים והיתה
אם־נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפלה
ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה׃ ואם־לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה
ונזרעה זרע׃ זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה׃ או איש
אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את־אשתו והעמיד את־האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן
את כל־התורה הזאת׃ ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את־עונה׃ * פ
ו וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם איש או־אשה כי יפלא
לנדר נדר נזיר להזיר ליהוה׃ מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל־משרת ששר
ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל׃ כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין ששה סו
מחרצנים ועד־זג לא יאכל׃ כל־ימי נדר נזרו תער לא־יעבר על־ראשו עד־מלאת הימם ששי סח ששט
אשר־יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו׃ כל־ימי הזירו ליהוה על־נפש מת לא שע עא
יבא׃ לאביו ולאמו לאחיו ולאחתו לא־יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על־ראשו׃ כל
ימי נזרו קדש הוא ליהוה׃ וכי־ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו שעב
ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו׃ וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה אל־ שעג
הכהן אל־פתח אהל מועד׃ ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא
על־הנפש וקדש את־ראשו ביום ההוא׃ והזיר ליהוה את־ימי נזרו והביא כבש בן־שנתו
לאשם והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו׃ וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא
אתו אל־פתח אהל מועד׃ והקריב את־קרבנו ליהוה כבש בן־שנתו תמים אחד לעלה
וכבשה אחת בת־שנתה תמימה לחטאת ואיל־אחד תמים לשלמים׃ וסל מצות סלת
חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן ומנחתם ונסכיהם׃ והקריב הכהן לפני יהוה
ועשה את־חטאתו ואת־עלתו׃ ואת־האיל יעשה זבח שלמים ליהוה על סל המצות ועשה
הכהן

זל אותך ב׳ מלאים וא״ו בלשון נקבה וסימן כי אם אותך באשר את אשתו · יתן ה׳ אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך · וכל שארא חסרים וא״ו כתיב ובאו תלשא אחת בו״או ואין אחרת בבי״ת : המים המאררים הא״לף בקמץ : במעיך הבי״ת בגעיא : ולנפל ירך דין לחוד חסר י״וד בלישנא וכל היכא דקריא פ״ס דידיה בחירק מלא יו״ד בר מן דין : והשקה את האשה לא מפיק ה״א · והשקה את המים מפיק ה״א : וכן נמסר במסורת פרשת בראשית והשקה ב׳ רפין ואחד מפקא וסימן והשקה את כל פני האדמה · והשקה את האשה · והשקה את כחל השטים · והשקה את המים כתיב מפקא וכן הוא במסורת הגדול : ונזרעה בשרשים שרש זרע הרי״ם בשוא לבדו · ובס״א כ״י כתב בגליון בספר יריחו כתיב ונזרעה בחטף קמץ הרי״ם ע״כ : גם בספר רב פעלים דבכין כתיב מן השלמים כתב ומפואר בחטף קמץ בקצת הספרים וכקתם ונזרעה זרע · וכן ראיתי גם אני במקצת ס״ס ובדפוס קדמון וכן כתב בעל אור תורה : הקנאת הקו״ף דגושה : להזיר הזי״ן דגושה : מלאת הימם בהעתק פללי הימים ירושלמי הימם ע״כ · ובכל הספרים חסר וכן מסר הר״מה זל לאור יום מלא וא״ו כתיב וכל לישנא דכותא מלא ולימים ושנים מלא יו״ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא מלא בר מן א׳ חסר עד מלאת הימם דנזיר ע״כ · ובירושלמי דנזיר אית דילפי התם נזירו׳ שלשים יום מהכא עד מלאת הימים וכמה הם ימים מלאים ל׳ יום ובעינן מצוה אם גלח יום שלשים לא יצא א״ר יצחק בר אליעזר ימם כתיב חסר יו״ד עיין באגדו׳ ירושלמיות שבקונדרים אחרון מהילקוט דפוס סלוניקי סימן רכ״ז ותכן בכמי כריס פ״ג דנזיר מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשי׳ ואחד ואם גלח יום שלשים יצא : קדש יהיה גדל פרע שער ראשו · קדש י״ג חסרים וא״ו וסימן נמסר בסאי עכיינא במסורת וזה אחד מהם · ומהכא ילפינן בקידושין סוף פ׳ האיש מקדש המקדש בשער נזיר אינה מקודשת בשאר איסורי הנאה דחשיב התם במתניתין דאמרינן עלה בשער נזיר מנא לן דתניא קרא קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו · גידולו יהיה קדוש פי׳ מדכתיב קדש חסר וא״ו דרשינן ביה קודש הוא · אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער נזיר כן · ובסיפא דמתניתין קתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דאינן תופסין דמיהן מי קרינן קודש דמשמע שם קדושה קדוש קרינן דמשמע הוא קדוש לאפוקי דמיו שאין דין קדושה עליו · ועיין בספר עצמות יוסף פ׳ ב׳ דקדושין סוף דף נ״ב · ילקוט פרשת נשא תוספת י״ט : וביום השמיני יבא דין דנזיר בלחוד חסר יו״ד וכל שארא דאורייתא מלאים : אל הכהן הקדמא כב״א לא בא״לף של אל : וזאת תורת הנזיר אין בו פיסקא :

הכהן את־מנחתו ואת־נסכו׃ וגלח הנזיר פתח אהל מועד את־ראש נזרו ולקח את־שער סכין המ
ראש נזרו ונתן על־האש אשר־תחת זבח השלמים׃ ולקח הכהן את־הזרע בשלה מן־האיל
וחלת מצה אחת מן־הסל ורקיק מצה אחד ונתן על־כפי הנזיר אחר התגלחו את־נזרו׃ והניף
אותם הכהן ׀ תנופה לפני יהוה קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר
ישתה הנזיר יין׃ זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהוה על־נזרו מלבד אשר־תשיג ידו
כפי נדרו אשר ידר כן יעשה על תורת נזרו׃ פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר כה תברכו את־בני ישראל שער
אמור להם׃ ס יברכך יהוה וישמרך׃ ס יאר יהוה ׀ פניו אליך ויחנך׃ ס ישא
יהוה ׀ פניו אליך וישם לך שלום׃ ס ושמו את־שמי על־בני ישראל ואני אברכם׃ * פרשה יום
ס ויהי ביום כלות משה להקים את־המשכן וימשח אתו ויקדש אתו ואת־כל־כליו ראשון של חנוכה
ואת־המזבח ואת־כל־כליו וימשחם ויקדש אתם׃ ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם ז
הם נשיאי המטת הם העמדים על־הפקדים׃ ויביאו את־קרבנם לפני יהוה שש־עגלת צב רביעי
ושני עשר בקר עגלה על־שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן׃ ויאמר
יהוה אל־משה לאמר׃ קח מאתם והיו לעבד את־עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל־הלוים
איש

וחלת מצה הו"או נגעיא בס"ס: **ורקיק מצה** נטפחא: **אחר התגלחו** בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים אחר בטפחא התגלחו במירכא והס"א במאריך · ועיין מ"ש בירמיה ב' על והתבוננו: **כן יעשה** כל לשון עשייה נעמא בסי"ן ולא געיא לעולם כמו ־ עשה ־ עשה ואם ישתנה הטעם כמו ומראיהם ומעשיהם יהיה בלי געיא הן ודומיהן · כלל זה מצאתי בחומש קדמון כ"י: **אמור להם** מלא וא"ו ובמסורת הר"מה אמור אחד חסר ואחד מלא וסימן ואם אמר יאמר העבד חסר וא"ו · כה תברכו מלא וא"ו ע"כ: ובמדרש רבה ותנחומא אמור להם מלא · אמר להם הקב"ה לכהנים לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכין את ישראל תהיו מברכים אותם באנגריא ובבהלות אלא תהיו מברכין בכוונת הלב כדי שתשלוט הברכה בהן · לכך נאמר אמור להם ע"כ · ובמדרש טעמי חסרות ויתרות אמור להם מלמד שה"הן אומר להם על דבור ודבור · סמ"ג עשין כ' והר"אם סוף פ' הקורא את המגילה עומד ובזוהר דף קמ"ז אמור חוסכן רמ"ח אברין דבאדם חסר חד מ"ט דבחד תלין כלהו וכלהו מתברכאן בהאי ברכתא בהני תלת קראי כדאמרן. ובמרדכי פרק הקורא עומד כתב בשם ראבי"ה מה שהכהנים פותחים אצבעותיהם דבר זה לא מצינו בגמרא אלא דרשינן אמרו שפים אמור מלא וא"ו · קח אתו וא"ו ושים אותו בתוך כ"ה ויהיה כו"ה לשון חלון וכו': **כלות משה** במדרש רבה ובפסיקתא כלת כתיב ביומא דעלת כלתא לגננא (כ"א לגנונה) (פירוש ביום שנכנסה כלה לחופתה) גם במדרש ילמדנו לכך כתיב ויהי ביום כלת חסר וכן הוא בספר הזוהר פרשת ויחי דף רל"ו ופרשת ואלה שמות דף ה' ופרשת ויקרא דף ד' ופרשת פינחס דף רכ"ו ברעיא מהימנא ובדוכתי אחריני כדבעינן למימר קמן ובריקאנטי וכן ראיתיו חסר בעקצת ספרים גם הר"מה ז"ל כתב פליגי ביה נוסחי ומסרתאת אית נוסחי דכתיב מלא ומסרן עליה כולהון מלאין בר מן א' חסר ויהי בכלת הספרים דמסר עליה לית כותיה וחסר ואית נוסחי דכתיב חסר ומסרן עליה דחסר הוא ודרשא מסייעא למאן דאמר חסר ע"כ · וא"ת מפם לעיקר כמאן דאמר מלא שכן מצא בהללי ובמגרויס ובספרים מדוייקים קדמונים מכמה מאות שנים וכן כתב המאירי וס' סמן ססון ובכל המסרות כתוב כלם מלא בר מן חד בכלת הספרים וכן כתב בעל מנחת כהן וכן העידו חכמי בורגוס שגם הר"מה כתבו בספרו מלא · וכתוב בספר גור אריה בכלה בנכנסת לחופה וכו' · ואע"ג שבכל הספרים נכתב כלות בו"או הכי פירושו מדכתיב כלות ולא כתיב ביום כילה להקים המשכן אלא לדרוש לשון כלה והא דקאמר כלות כתיב רוצה לומר שלא כתיב כילה שאז לא תוכל לדרוש לשון כלה שהרי יש יו"ד בין הכ"ף ובין הל"מד אע"ג שאין היו"ד כתובה כיון שהחירק הוא במקום היו"ד כאילו היו"ד כתובה אבל עכשיו שכתב כלות תוכל לדרוש לשון כלה עכ"ל: ועיין בתשובות הר"מבן ז"ל סימן רל"ב ובתשובת הרש"בא ז"ל הובאה בב"י על טור י"ד סוף סימן רע"ה · ומ"ש בפרשת כא גבי וכתבו על שתי המזוזות · והר"מע ז"ל בחיבורו הנקרא מאה קשיטה כתב כי ראוי היה לכתוב כלת משה ונכתב כלות כי בטל רשות להעלים הסוד שלא להחזיק טובה לעצמו וכו' ע"ש · וגם במאמר אם כל חי סימן ל"ה כתב שכן שמע מהמקובל האלהי מוה"רר יצחק אשכנזי ז"ל · עוד כתב שם בספר מאה קשיטה שכן היה ראוי לכתוב הפילגש וכתב הפילגשים היא היו"ד שנטלה מן הושע בן נון כדיש פרשת שלח לך · והלא כבר קרא לו משה יהושע במלחמת עמלק וכו' וכן מעברים עם ה' דבני עלי מעבירים כתיב וכיוצא בו לא תימא שחלקו בעלי הגמרא עם ספרי המסורת אך העידו גם' על מקומות מיוחדים כי כתו מעגלותיה של תורה ואנחנו לא נדע · וילמד סתום מן המפורש עכ"ל · ודברי הזוהר בסוף פרשה זו וברעיא מהימנא פרשת פינחס דף רכ"ד בלקו יחדו עם מה שכתבתי שגם הם דרשוהו כלת חסר ובתר הכי אמרינן ברעיא מהימנא פרשת פינחס דאע"ג דכתיב כלות מלא דרשינן ליה כאילו נכתב חסר דאית להו לרבנן רשותא למעבד הכי ועל כל פירושין דיכלין למעבד לקשטא כלה בתכשיטין דילה קב"ה מני למעבד כמה דיימרון ולמהוי מאמין לון הס"ד על פי התורה אשר יורוך משל לאומן דחתך מאני לבושין למלכותא ועבד מנהון חתיכן סגיאן איכון דידעין אתרין דחסרין אלין חתיכות או אלין דמשתארין איהון מתקנין לון לבושין ושווין איכון חתיכות דאיתוספן באתר דמעיטין ותיכות דאיכון מעטין מוסיפין עלייהו והאי איהו על פי התורה אשר יורוך ע"כ ע"ש · וזה כלל גדול בתורה ישמע חכם ויוסף לקח לקיים כל דברי חכמים דכולהו הוו דייקי טובא בקראי ובכון תחבולות יקנה · ועיין עוד מ"ש בס"ד בפ' בלק אצל ומגבעות אשורנו בסימן כ"ג: **המטת** בהעתק הללי המטת ירושלמי המטות ע"כ · ובכל הספרים חסר והוא חד מן ג' חסרים ע"פ המסורת וכן מסרם הר"מה ז"ל: **על הפקדים** קו"ף כריכה לינע ועיין מ"ש בפרשת כי תשא על בקמיהם: **שש עגלת צב** במקרא גדולה כתוב עליו ב' חסר ופלוגתא עליה כי אמרי ־ עגלות ע"כ ואנחנו לא שמענו ולא ראינו בו מחלוקת כי בכל הספרים בסגול · וכן כתב בעל ה לשון שהסס ואופן ־ עגלה והוא הקבוץ ומנוכו ויתן להם יוסף עגלות · ובסמיכות שם ־ עגלת צב · ועכין אחר עגל בן בקר · וקבוצו ־ עגלים ולנקבה ־ עגלה וקבוצו ־ עגלות · ובסמיכות לעגלות בית און (הושע י): **ושני עשר בקר** עיין מ"ש בפרשת תצוה סימן כ"ח: **ויקריבו אותם לפני המשכן** סימן דין דוביאו לפני המשכן דייגא דויקריבו לפני המזבח ואפ"ס אשר על המשכן ועל המזבח: **לפני** אין בכ"ון דגש: **ויאמר לקח מאתם** אין בו פיסקא: **ונתתה אותם אל הלוים** בחומש שבוניציא כתוב יש ספר אותם ללוים ע"ב: ואין לחוש להם כי בכל המדוייקים כתוב אל הלוים:

איש כפי עבדתו: ויקח משה את העגלת ואת הבקר ויתן אותם אל הלוים: את ׀ שתי
העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ואת ׀ ארבע העגלת ואת שמנת
הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: ולבני קהת לא נתן כי
שני עבדת הקדש עלהם בכתף ישאו: ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח ביום המשח אתו
ויקריבו הנשיאם את קרבנם לפני המזבח: ויאמר יהוה אל משה נשיא אחד ליום נשיא
חמישי אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח: * ס ויהי המקריב ביום הראשון
את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה: וקרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן
שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים
חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: * פ
פרשת יום שני של חנוכה ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: הקרב את קרבנו קערת כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד
כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם
ע"כ ליום א' חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער: פ
פרשת יום שלישי של חנוכה ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלן: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן
שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
ע"כ ליום ב' חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלן: פ
פרשת יום רביעי של חנוכה ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן
שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה

העגלת הפ"ן בשוא ופתח: את שתי העגלות במדוייקים ובהעתק הללי ועל פי המסורת מלא וא"ו וכן כתב הר"מה ז"ל וכן קחו לכם מארץ מצרים עגלות מלא וא"ו כתיב וכל עגלות העגלות בעגלות באורייתא דכוותא מלא בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן ויקח משה את העגלת · ואת ארבע העגלת · שש עגלת צב חסר וא"ו כתיב ואית דמסרי מלתא חסר בלישנא · ויקח משה את העגלת · ואת ארבע העגלת · שש עגלת צב · והמסורת דמסר העגלות תרין מלאים כתוב העגלות קא חשיב שאר לישנא לא קא חשיב וסי' וירא את העגלות את שתי העגלות ותמניא כתיב באורייתא לישנא תרין עגלות ומלאים וחד בעגלות ומלא וארבעה העגלות תרין מלאים ותרין חסרים כדאמרן וחד עגלת צב חסר: ולבני קהת הק"וף בשוא: ויקריבו הנשיאם את קרבנם במסורת הדפוס כתוב הנשיאים ד' כתיב כן ור"ל הנשיאם וכן נמסר בסוף לך לך גם הר"מה ז"ל כתב ד' כתיב מלא יו"ד קדמאה קדים לא"ף וחסר יו"ד תניין בלישנא דאורייתא: ליום שניהם הי"וד בדגש: וקרבנו בכל הנשיאים כתיב קרבנו ובנשיא יהודה כתיב וקרבנו ומדרשו אגדה רבה במ"ר פ' י"ג: משקלה על הה"א סגולתא: מזרק בס"ם הרי"ש קמץ וכן חביריו ומסורת עליהם כולם קמץ · ובמכלול דף ר"כה בא בפתח מבלי הסמיכות ובספר ירושלמי מזרק קמץ עכ"ל: עתודים דנחשון בהעתק פירארים חסר וא"ו כחביריו [illegible] הוא שכ"ב בהעתק הללי עתודים דיהודה מלא וכן כתב בעל הטורים ורבי נדרש במד"ר כנגד ו' דברים שנתחדשו באותו היום בעולם וכנגד דוד שעמד ממנו שנתברך בו' ברכות וכנגד ו' בנים שהיו מנחשון בעלי שש ברכות גם במסורת הר"מה ז"ל והנה העתודים הגלים על הנזן חסר וא"ו ומלא יוד כתיב וכל עתדים באורייתא דכוותא בר מן ב' מלאים דמלאים דנחשון ודחמשת בקר וסימנהון עתודים חמשה דנחשון · בני בשן ועתודים וכל אורח עתדים כתיב חסר וא"ו ומלאים יו"ד וכן נמסר במסורת שלנו ובספרי זוסא: נחשון אין בנו"ן מאריך: כל הנקודות והטעמים שבפסוקי נחשון כך הם בכולם אין הפרש בניהם: נשיא יששכר בכל הנשיאים כתיב נשיא חוץ מיהודה ודרשו עליו במ"ר פ' י"ג ושפל רוח יתמך כבוד ועיין עוד שם אחרכן: הקרב חסר יו"ד בפ"א המסורת והמדפסים עיין בפי' רש"י ובמדרש רבתי ובמדרש תנחומא הקרב את קרבנו חסר שהיה רחוק ובא קרב לנא · וכל כך למה על שהיו יודעים בתורה שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ללמדך שכולם מסכימים בלבב על פיהם ובמסורת כל הקריב באורייתא מלא יו"ד ודין חסר:

חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליצור בן־שדיאור: פ ע"כ ליום ה'
ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן־צורישדי: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים פרשת יום חמישי של חנוכה
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן־צורישדי: פ ע"כ ליום ו'
ששי ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן־דעואל: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה פרשת יום ששי של חנוכה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליסף בן־דעואל: פ ע"כ ליום ו'
ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים פרשת יום שביעי של חנוכה
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן־עמיהוד: פ ע"כ ליום ז'
ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן־פדהצור: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים פרשת יום שמיני של חנוכה
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן־פדהצור: פ ע"כ ליום ז'
ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן־גדעני: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אבידן בן־גדעני: פ
שביעי ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן־עמישדי: פ
ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרן: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים
ומאה

שלמיאל וכן חברו אין מאריך בל"מד כס"ס : צורישדי חדא מלא כתיב ומלא דמלא מלא וא"ו ומלא יו"ד הר"מה ז"ל · ובמסורת כל שמות השבטים מלא חדא כתיב וקריא כתו שכתבתי פעמים בפרשת במדבר : פר אחד דאליסף ב' מלין הן : אלישמע בלא מאריך בל"מד כס"ס : ביום עשתי כל' מבוינא ביום בר מן ב' ביום וסיין ביום עשתי עשר כיום שנים עשר : עשתי בגלגל לא בתקף : פגעיאל חדא מלא כתיב ומלא יו"ד וכל אוריתא דכותא הר"מה ז"ל :

וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ פ
בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ פ
זֹאת ׀ חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־
כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃ שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים
הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה
מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה׃ () כָּל־הַבָּקָר למפטיר
לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי
עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת׃ וְכֹל בְּקַר ׀ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים
עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ׃ וּבְבֹא מֹשֶׁה
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת
מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו׃ * פ פ פ

הפטרת נשא שופטים יג ויהי איש אחד מצרעה עד ובין אשתאול

ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־
מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת׃ וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־
פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה׃ * () פ ע"כ לכהן ולחנוכה כפי מנהג איזה קהלות
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ אֹתָם׃ וְכֹה־תַעֲשֶׂה
לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ׃
וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וּפַר־שֵׁנִי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת׃ וְהִקְרַבְתָּ
אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ () וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם ע"כ ללוי
לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם׃ וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה

שנים עשר דגלגל לא במקף׃ בן עינן שניהם מלאים יו"ד וכ"כ הר"מה ז"ל אחירע בן עינן מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותא וכל סוס ומרא דכותא׃ הקערה האחת. בגליון אחד מספרי ספרד נכתב בגלו ספרים אחרים הַקְּעָרָה בחטף קמץ גם במקרא גדולה יש הערה מזה החילוף׃ מכל נספרים שלנו הקו"ף בשוא לבדו וכן כתב בספרים פרס קטר׃ אילם שנים עשר מלת עשר בפסק לא בזקף קטן׃ ושעירי עזים שנים עשר אין בסי"ן געיא׃ מועד המ"ם בלא דגש׃ ארן נכתבת הלל"י ובספרים מדוייקים חסר וא"ו וזהו חד מן ג' חסרים ע"פ המסורת וסי' במספר במ"ב סוף פ' תבוא

פרשת בהעלותך

ח העלה נרתיה בס"ס אין כוו"ן מאריך׃ עד ירכה עד פרחה חד מא"ל בלא בי"מא מן כ"ב לא כתבין וא"ו בריש תיבותא ומסמכין בזון וסימן במסורה רבתא׃ הלוים הה"א בלא קדמא ובלא מאריך וכן בספרים כ"י כולם בלא מאריך כמ"ש בפרשת במדבר סימן א'׃

מנין המ[illegible] יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את־עבדת יהוה: והלוים יסמכו את־ידיהם על ראש
הפרים ועשה את־האחד חטאת ואת־האחד עלה ליהוה לכפר על־הלוים: והעמדת את־
הלוים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה ליהוה: והבדלת את־הלוים מתוך בני
שני ישראל והיו לי הלוים: * () ואחרי־כן יבאו הלוים לעבד את־אהל מועד וטהרת אתם
ע"כ [illegible] והנפת אתם תנופה: כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל־רחם
בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי: כי לי כל־בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום
הכתי כל־בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי: ואקח את־הלוים תחת כל־בכור בבני
ישראל: ואתנה את־הלוים נתנים ׀ לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את־עבדת בני־
ישראל באהל מועד ולכפר על־בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני־ישראל
אל־הקדש: ויעש משה ואהרן וכל־עדת בני־ישראל ללוים ככל אשר־צוה יהוה את־משה
ללוים כן־עשו להם בני ישראל: ויתחטאו הלוים ויכבסו בגדיהם וינף אהרן אתם תנופה
לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם: ואחרי־כן באו הלוים לעבד את־עבדתם באהל
מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את־משה על־הלוים כן עשו להם: ס
וידבר יהוה אל־משה לאמר: זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה
יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד: ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה ולא יעבד
עוד: ושרת את־אחיו באהל מועד לשמר משמרת ועבדה לא יעבד ככה תעשה ללוים
פרשה י במשמרתם: * פ
ונביאי לה וידבר יהוה אל־משה במדבר־סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון
של פסח ט לאמר: ויעשו בני־ישראל את־הפסח במועדו: בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין
שלישי הערבים תעשו אתו במעדו ככל־חקתיו וככל־משפטיו תעשו אתו: וידבר משה אל־בני
ישראל לעשת הפסח: ויעשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים
שני במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה כן עשו בני ישראל: () ויהי אנשים אשר היו
טמאים לנפש אדם ולא־יכלו לעשת־הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום
ההוא: ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב
את־קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל: ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה־יצוה
יהוה לכם: () פ
שלישי וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי־יהיה טמא ׀ לנפש
שני או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח ליהוה: בחדש השני בארבעה עשר יום
[illegible] בין הערבים יעשו אתו על־מצות ומררים יאכלהו: לא־ישאירו ממנו עד־בקר ועצם לא
ישברו־בו ככל־חקת הפסח יעשו אתו: והאיש אשר־הוא טהור ובדרך לא־היה וחדל
לעשות

נתנים המה לי עיין מ"ס בפרשת במדבר סימן נ' אבל המה לו : כל בכור כ"ף בכל רפה וכן הסני שבפסוק : ואתנה את הלוים נתנים וגו' כדין
פסוק ה' פעמים ישראל כנגד ה' ישראל שעומדים בכל שבת נס"ת וכהן ולוי : להם בני ישראל שבסוף פסוק בלא מקף באמצע :
משה במדבר סיני בי"ת ראשונה רפה : ויהי אנשים ד סבירין ויהיו : רחקה לא איהו חד מעשרה דאינון נקודים באורייתא וכלהו אתיין
לאחזאה מלה עיין בספר הזוהר ובמדרש רבה פרשת במדבר נקוד על ה"א רחקה וכו' וכן באבות דר' נתן פ' ל"ג אבל במסכת פסחים פ' מי שהיה טמא
אמר ר' יוסי לפי' נקוד על ה' וכו' והכי איתא בירושלמי ובמסכת סופרים ובספרי וכן מעידות כל המסורות גם בעל א"ת כתב שאין נקוד אלא הה"א
וכתב הרמב"ן ז"ל ויתכן שטעם הנקודה שהיא דרך רחוקה לו בעשיית הפסח לא רחוקה ממש ועיין בפי' ר"ת ז"ל : על מצות ומררים זוהר פ' בא דף
מ"א פקודא דא למיכל אתי פסח על מצות ומרורים מלא כתיב ע"כ . ותולם בכל הספרים מלא וא"ו וכן ליכן . אבל המסורת כי אין זה מן החסרים
שבאו במסורת פרשת בא ועיין עוד מ"ס שם.

ולגר

מנין הפסוקי׳ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא
הָאִישׁ הַהוּא׃ וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה
אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ * ס וּבְיוֹם הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה
ט׳ רביעי הֶעָנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר׃ כֵּן יִהְיֶה
תָמִיד הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־אֵשׁ לָיְלָה׃ וּלְפִי הֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכָּן־שָׁם הֶעָנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃ וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן
יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסָּעוּ׃ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים
מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ׃ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעֶרֶב עַד־
בֹּקֶר וְנַעֲלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְנַעֲלָה הֶעָנָן וְנָסָעוּ׃ אוֹ־יֹמַיִם אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים
בְּהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ יִסָּעוּ׃ עַל־פִּי יְהוָה
יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ * פ
י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ
לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת׃ וְתָקְעוּ בָּהֵן וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד׃ וְאִם־בְּאַחַת יִתְקָעוּ וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה
וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה׃ וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה
יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם׃ וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ׃ וּבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ
בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצַּר הַצֹּרֵר
אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם׃ וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם
שש וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם
לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ * פ
חמישי וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת׃ וַיִּסְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי וַיִּשְׁכֹּן הֶעָנָן בְּמִדְבַּר פָּארָן׃ וַיִּסְעוּ בָּרִאשֹׁנָה עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃
וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃ וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃
והורד

ולגר הגי"מל דגושה: **יחנו ועל פי** החי"ת בחטף פתח: **ובהאריך** בספרים כ"י מדוייקים המאריך בו"או לא כה"א וכן הוא לב"א: **מערב עד**
י בקר בתיקון ס"ת ישן מערב **עד** בקר במקפח ועל ע"כ · ובכל ספרינו בלא וא"ו: **על פי ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יסעו את משמרת וגו׳** זהו אחד מן
ד׳ פסוקים שיש בהם ד׳ פעמים שם קודש וסימן אסרתי בכ"פ א׳ י"ד: **ונועדו אליך הנשיאים** הע"ין בחטף פתח: **ובמועדיכם** מלא וא"ו ויו"ד
ובמסורת ב׳ מלא דמלא וחברו אלה תעשו דסוף פינחס כמו שנמסר שם במסורת ובספר מנחת כהן וכ"כ הר"מה ז"ל וביום שמחתכם **ובמועדיכם** מלא
דמלא מלא וא"ו ויו"ד ודכוותא אלה תעשו לה׳ במועדיכם וחד חסר וא"ו ומלא יו"ד או במעדיכם דועסיפס אשר לה׳ דפרסת. שלח לך עכ"ל · ומאן דמסר
הכא על ובמועדיכם לית ומלא לא מסתבר דלא חשיב אלא ובמועדיכם בוא"ו ברים אידותא ומאן דמסר ב׳ מלא בלישנא דבמועדיכם קא מסיר:
ובמועדיבם הכ"ל הוא"ו במאריך בס"ם וכ"כ הבלמשי: **ובראשי חדשכם** נפל הבלבול בין הספרים שבמקצתם מלא יו"ד · ועל ובראשי חדשיכם
דפינחס מסור׳ עליו ב׳ כראה משם לכאורה דשניהם מלאים אך ברוב ס"ס המדוייקים זהו חסר וכן הניהו במפתח ומסור עליו לית חסר וכ"כ במנחת
כהן וגם מה שנמסר על דפינחס ב׳ ר"ל ב׳ קריאי בתורה ובראשי חדשיכם ולא חש לבאר איזה מהן מלא ואיזה חסר וכן במגלת מסרה אחרת מפורשת
שאומרת כך חדשיכם ב׳ בתורה א׳ מלא וא׳ חסר דפינחס מלא דבהעלותך חסר ע"כ · וכ"כ בעל שמן ששון והכי מוכח ממאי דגרסינן בסוף מס׳ סוכה
הובא גם בילקוט תני רבה בר שמואל יכול כשם שתוקעין על שבת בפני עצמו ועל ר"ח בפני עצמו כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף ת"ל ובראשי
חדשכם מאי תלמודא אמר אביי אמר קרא ובראשי חדשכם ותקעתם הוקשו כל החדשים כלם זה לזה לענין תקיעות שתקיעותיהן שוות רב אשי אמר
כתיב חדשכם וכתיב ובראשי איזה חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה ואמר רחמנא חדשכם חד הוא ע"כ · ופי׳ רש"י ז"ל שני ראשים
ר"ח וראש השנה וקרייה רחמנא חדשכם חסר כתיב לענין תקיעות עכ"ל · וכן כתב הר"מה ז"ל אלו דבריו ובראשי חדשכם דבהעלותך ברובא דנוסחי
דיקי דמתחזקי בדיוקא מלא יו"ד כתיב וטעותא הוא ובמונה כתיב חסר יו"ד ואשכחן נוסחא עתיקא ודיקא כותיה וגמרא דסוכה מסייעא ליה דדייק
בתם מדכתב חדשכם חסר דמשמע חד איזהו חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה וחד מלא יו"ד ובראשי חדשיכם דפינחס: **ממדבר**
הבי"ת דגושה: רגל כגלגל: צבא כזקף קטן:

וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן׃ וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאֹתָם
וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃ וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְנֵי־גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
עַד־בֹּאָם׃ וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי׃
וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מְאַסֵּף לְכָל־הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְּנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ אֵלֶּה
מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאֹתָם וַיִּסָּעוּ׃ ס וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבָב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי
חֹתֵן מֹשֶׁה נֹסְעִים ׀ אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֶתֵּן לָכֶם לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ
כִּי־יְהוָה דִּבֶּר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֵךְ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ׃
וַיֹּאמֶר אַל־נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ כִּי ׀ עַל־כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָּנוּ לְעֵינָיִם׃ וְהָיָה כִּי־
תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה ׀ הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ׃ וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃ וַעֲנַן
יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם מִן־הַמַּחֲנֶה׃ ׆ ס וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר נ הפוכה
מֹשֶׁה קוּמָה ׀ יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ׃ וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת ששי
אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ * ׆ פ נ הפוכה
יא וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל
בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה׃ וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ׃ וַיִּקְרָא שֵׁם־
הַמָּקוֹם

ונסע דגל מחנה ראובן אין בו פיסקא : אליצור חדא מלא כתיב ומלא דמלא הר"מה ז"ל וכן כתב על שדיאור וכל אורייתא דכותייהו : אליצור בן שדיאור אליצור חדא מלא כתיב ומלא דמלא וכן שדיאור מלא דמלא כתיב וכל אורייתא דכותא וכולהון חדא מלא כתיב הר"מה ז"ל : צורישדי חדא מלא כמ"ש בפרשת במדבר ובפרשת נשא : ועל צבא מטה בני גד · ועל בלא קדמא צבא בטפחא מטה בגלגל והט"ית בדגש בני במקף ובלא מאריך והבי"ת רפה : הקהתים ברוב ס"ס הק"וף בשוא לבדו ועיין מ"ש בד"ה ב' סימן כ' : ונסע דגל מחנה בני אפרים הס"מך בטעם רביע ואין בכו"ן מאריך : ונסע דגל מחנה בני אפרים אין כאן פיסקא בכל בס"ס ולא בהרמ"בס ז"ל · ואור תורה כתב שבס"י קדמונים מצא פרשה פתוחה : אלישמע חדא מלא כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא וכן עמיהוד חדא מלא כתיב ומלא דמלא וכל עמיהוד באורייתא דכוותא · וכן עמישדי חדא מלא כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הר"מה ז"ל : גמליאל חדא מלא כתיב הר"מה ז"ל וכן פדהצור במ"ש בריש ספרא : אבידן בן גדעוני דין לחוד דמסעות כתיב גדעוני מלא וא"ו וכל שאר אורייתא חסר : אחיעזר חדא מלא כתיב וכל אורייתא דכותא : פגעיאל חדא מלא כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הר"מה ז"ל : נסעים בפסק ובלא מאריך בנו"ן בס"ס : ויהי בנסע וגו' מדרש רבתי ריש פרשת שמיני חכמה בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה · שבעה אלו ז' ספרי תורה ולא חמשה הן בר קפרא עביד מריסיה דוילדבר עד ויהי בנסוע הארון חד מן ויהי עד ובנחה חד ועד סיפיה חד הרי שבעה · והכי איתא בנ"ר פ' ס"ד ובשבת פ' כל כתבי ד"ר ויהי בנסע הארן ויאמר משה · פרשה זו עשה לה הק"בה סימניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זו מקומה · ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב זה הוא בפני עצמו · כמאן אזלא הא דאמר ר' שמואל בר נחמן א"ר יוחנן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' · ופי' רש"י ז"ל עשה לה סימניות מלמעלה ומלמטה להבדילה מן הסמוכות לה בתחלה ובסוף ע"כ · ועיין סוף פ' ג' ממסכת ידים ובאבות דר' נתן פ' ל"ג רש"בג אומר עתידה פרשה זו שתעקר ממקומה ותכתב במקום אחר · ובמדרש תלים במזמור בברחו מפני אבשלום בנו זש"ה לא ידע אנוש ערכה אמר ר' אליעזר לא נכתבו פרשיותיה של תורה על הסדר שאלמלא נכתבו על הסדר כל מי שהוא קורא בהן מיד היה יכול לבראת העולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים · לפיכך נתעלם סידורה של תורה וגלוי לפני הק"בה שנאמר ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עד עולם ואותיות ואשר תבאנה יגידו למו · ובסימנים הללו טעו המדפיסים טעיות גוכות יש מי שהפך נו"ן של ויהי בנסע ונו"ן של כמתאוננים ולא עשה סימן אחר לפניו ולאחריו וטעות זה מפורסם שהיא דכל כתבי שכתבתי למעל' ומהמסרה שאמרה ט' נונ"ין מנוזרות בכל המקרא ב' מהן בתורה וז' במזמור יאמרו גאולי ה' כמ"ש בס"ד · ויש מי שעשה סימניות קודם פ' ויהי בנסע ואחריה נוני"ן גדולות יותר משאר אותיות והפך ראש הנו"ן למטה ורגלה למעלה ולא נכון לעשות כן : ולשון ספרי פרשה זו נקוד עליו מלמעלה ומלמטה וכו' · וכן כתב רש"בג ולא ידעתי מה המה אלו הנקודות ובמקצת ספרים הפכו כל הנו"ן לאחור כזה ׆ וכן נמצא בפסוקתא של ר' טוביהו · וכן מורה לשון ספר הזוהר · אך ברוב ס"ס מניחים פני הנו"ן כמו שהיא ומהפכין רגלה לאחור כזה ׆ קודם הפרשה ואחריה והיא גדולה משאר אותיות הספר וזו היא הבירה שכתב החכם ריקאנאטי ז"ל כאדם שכורע על ברכיו לפני המלך ומבקש ממנו ברכיו ובעל אור תורה האריך בזה יותר ממני יעויין שם ומ"ש הוא הקיצור שלא להטריח יותר מדאי עוד יש דעות אחרות בסימנים הללו כלאיתי לכתבן והרוצה לעמוד עליהן יעיין בס' רבינו בחיי · ובש"ת הרב הגדול מה"רר שלמה לוריאה ז"ל סימן ע"ג ובחיבור שלו מחכמת שלמה פ' כל כתבי ובש"ת מוה"רר מאיר זצ"ל מק"ק לובלין סימן ע"ה · ועיין עוד בדרשות אבן שועיב ריש פרשת ויתרו תורת עולה חלק א' פ' י"ג ובצרור המור פרשת בהעלתך דרשות ר' שלמה מלכו דף י"ג כ"ג תוספת יום טוב פ"ט דאבות משנה ד' : ובנחה עיין ריקאנטי כאן ובחיי פ' בשלח : רִבְבוֹת מצאתי כתוב בדקדוק ישן רִבֲבוֹת כולם בחטף פתח בכל לשון כמשפט חוץ מן ויהם רבבות שהוא בחטף לבד עפ"ה וכן ערבת מערבות בכל לשון הם בחטף פתח חוץ מן ויעל משה מערבות מואב שהוא בחטף לבד עפ"ה ע"כ ובבר כתבתי בריש פרשת לך לך שזהו מחלוקת בין הספרים וכמקצתן כולן בשוא לבד :

המקום ההוא תבערה כי־בערה בם אש יהוה: והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו
ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: זכרנו את־הדגה אשר־נאכל במצרים חנם
את הקשאים ואת האבטחים ואת־החציר ואת־הבצלים ואת־השומים: ועתה נפשנו יבשה
אין כל בלתי אל־המן עינינו: והמן כזרע־גד הוא ועינו כעין הבדלח: שטו העם ולקטו
וטחנו ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן:
וברדת הטל על־המחנה לילה ירד המן עליו: וישמע משה את־העם בכה למשפחתיו
איש לפתח אהלו ויחר־אף יהוה מאד ובעיני משה רע: ויאמר משה אל־יהוה למה הרעת
לעבדך ולמה לא־מצתי חן בעיניך לשום את־משא כל־העם הזה עלי: האנכי הריתי את א חסר
כל־העם הזה אם־אנכי ילדתיהו כי־תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את־הינק
על האדמה אשר נשבעת לאבתיו: מאין לי בשר לתת לכל־העם הזה כי־יבכו עלי לאמר
תנה־לנו בשר ונאכלה: לא־אוכל אנכי לבדי לשאת את־כל־העם הזה כי כבד ממני: ואם־
ככה ׀ את־עשה לי הרגני נא הרג אם־מצאתי חן בעיניך ואל־אראה ברעתי: פ
ויאמר יהוה אל־משה אספה־לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי־הם זקני העם
ושטריו ולקחת אתם אל־אהל מועד והתיצבו שם עמך: וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי
מן־הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא־תשא אתה לבדך: ואל־
העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר
כי־טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם: לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא ׀
חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: עד ׀ חדש ימים עד אשר־יצא מאפכם
והיה לכם לזרא יען כי־מאסתם את־יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו
ממצרים: ויאמר משה שש־מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר
אתן להם ואכלו חדש ימים: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את־כל־דגי הים
יאסף להם ומצא להם: פ
ויאמר יהוה אל־משה היד יהוה תקצר עתה תראה היקרך דברי אם־לא: ויצא משה וידבר
אל־העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: וירד
יהוה ׀ בענן וידבר אליו ויאצל מן־הרוח אשר עליו ויתן על־שבעים איש הזקנים ויהי כנוח
עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: וישארו שני־אנשים ׀ במחנה שם האחד אלדד ושם
השני

יא והאספסף הא"לף נחה והוא חד מן מ"ח מלין דכתבין אל"ף במצעות תיבותא ולא קריא וסימן נמסר במס"גדו ריש יחזקאל וכן כתב הר"מה ז"ל מלא אל"ף ולא קריא וחסר וא"ו: שטו כתוב בס' פתח דברי דף כ' שהוא מלרע על דרך הזרוע כמו וסרו.הספרדיים · כי שמו אותי בכור וכ"כ האמדה בפ' י"ו · וספר רב פעלים גם בספר ספרדי קדמון מסור עליו לית ומלרע ובעל א"ת כתב האם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה שהמלעא קטנה שבסוף המלה אינה ראיה שהיא מהטעמים שדרכם לבא בסוף המלה לעולם אפי' כשהמלה מלעיל כמו ויצר ויבן דפ' בראשית עיין שם ועיין מ"ש בירמיה סי' י"א: במדכה חסר וא"ו כתיב בכונסי דיקי הר"מה ז"ל: עגות הג"מל רפה ועיין מ"ש בפ' בא סימן י"ב אצל עגת מצות: הרעת בספרי הדפוס וגם בספרים אשכנזים כתיבי יד בשני פשטין ובספרים כ"י ספרדים בפשט אחד לבד וכן כתב א"ת בפשיטות בפשט האחרון לבד עכ"ל וזה לפי דרכם שלספרי ספרד שאין עושים שני פשטין רק כשיש אות אחת ביניהם או יותר: ומכל מקום המלה מלעיל כמשפטה: לא מצתי לית חסר אל"ף: את ג' את בלשון זכר וסימן במסורת: ואל אראה ברעתי זהו א' מן י"ח מלין תקון סופרים מכילתא · וילמדנו פרשת בשלח וספרי פ' זו ומסורת והיה לו לומר ברעתם אלא שכינה הכתוב רש"י כאן אבל באיוב סימן ל"ב כתב ברעתך היה לו לכתוב וכ"כ בעל העיקרים במאמר שלישי סוף פרק כ"ב ומה שיש לי להאריך בזה אכתבנו בזכריה ב' בע"ה: אספה לי בחילופי בן אשר ובן נפתלי הא"לף במאריך לב"נ ולב"א בלא מאריך וכן הוא בס"ס כב"א גם א"ת כתב בהדיא בלא מאריך בכ"ס · ומ"מ קריאת השוא נח וכן כראה מדברי המכלול דף י"ח שדמה אותו אל ערבה לפני (איוב לג) וזה שלא כדברי בעל ערוגת הבשם שכתב בפ"ג מספרו שהשוא יבוא אחר תנועה קטנה בתיבה מלעיל כמו נגבתי יום · אספה לי · דאין לדמותו למלת נגבתי דשאני התם שהשלש נקודות משמש במקום וא"ו שורק כמו ננובתי · גם מ"ש שמלת גנבתי מלעיל אינו מחוור שבכל המדויקים מלרע · וארויח עוד בענין זה במאמר מיוחד שהתחלתי במשפטי המאריך אם יעזרני יוצרי: עד אשר יצא עד בשופר הפוך: לזרא לית וכתיב אל"ף שחרס אף ה' בהם כדכתיב הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם וגו' · וכן כתב בספר תילים לא זרו מתאותם וגו' ואף אלהים עלה בהם: זה בדגש: בשר אתן להם חד מן ה' להם דסבירין לכם ומטעים בהו ספרי וסימניהון במסורת: דברי הד"לת רפה: ויאצל בנוח הא"לף: אלדד הדל"ת דגושה:

השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: וירץ
הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען יהושע בן־נון משרת משה
מבחריו ויאמר אדני משה כלאם: ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל־עם יהוה
נביאים כי־יתן יהוה את־רוחו עליהם: * ויאסף משה אל־המחנה הוא וזקני ישראל: שביעי
ורוח נסע | מאת יהוה ויגז שלוים מן־הים ויטש על־המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה
סביבות המחנה וכאמתים על־פני הארץ: ויקם העם כל־היום ההוא וכל־הלילה וכל | יום
חסר ו המחרת ויאספו את־השלו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה:
הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף יהוה חרה בעם ויך יהוה בעם מכה רבה מאד:
ויקרא את־שם־המקום ההוא קברות התאוה כי־שם קברו את־העם המתאוים: מקברות
התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: * פ
יב ותדבר מרים ואהרן במשה על־אדות האשה הכשית אשר לקח כי־אשה כשית לקח:
ויאמרו הרק אך־במשה דבר יהוה הלא גם־בנו דבר וישמע יהוה: והאיש משה ענו מאד
מכל האדם אשר על־פני האדמה: ס ויאמר יהוה פתאם אל־משה
ואל־אהרן ואל־מרים צאו שלשתכם אל־אהל מועד ויצאו שלשתם: וירד יהוה בעמוד
ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: ויאמר שמעו־נא דברי אם־
יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר־בו: לא־כן עבדי משה בכל־ביתי
נאמן הוא: פה אל־פה אדבר־בו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם
לדבר בעבדי במשה: ויחר־אף יהוה בם וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים
מצרעת כשלג ויפן אהרן אל־מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל־משה בי אדני אל־
נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל־נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם
למפטיר אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל־יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: () פ
ויאמר יהוה אל־משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים
מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד־
האסף מרים: ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן: * פ פ פ

הפטרת בהעלתך זכריה ב רני ושמחי עד חן חן לה

וידבר

ותנח עלהם בהעתק הללי עליהם ירושלמי עלהם ע"כ · וע"פ המסורת חסר כמ"ש בפרשת כי תשא וכן הוא בספרים : ויאסף בלא מאריך בי"ל
וכן הוא בחילופים לב"א : סביבות וכן חבירו שבסמוך מלא דמלא ע"פ המסורת וכן כתב הר"מה ז"ל · ויהפרו כל מצרים סביבת ביאור מלא יו"ד
וחסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכוותה בר מן ב' מלאים יו"ד ומלאים וא"ו וסימן כדרך יום כה סביבות המחנה · וישטחו להם שטוח סביבות המחנה :
יב על אדות בתיקון ס"ת ישן אדות מלאתי במלוייק ישן ארת ובמפתח אדות ע"כ : וה ר"מה התיר הספק באמרו אודת ב' כתיב וא"ו אחר הא"לף וחסר
וא"ו בתרא וסימן על אודת בנו פ' וירא · על אודות ישראל פרשת יתרו וכל שארא אדות כתיב וא"ו אחר הד"לת וחסר וא"ו קדמאה : הכשית
הש"ין רפה : אשה כשית הכ"ף רפה : הלא גם בנו דבר עיין מ"ש בפרשת בראשית על פסוק הלוא אם תיטיב : ענו מכיו ק' וכן כתב הר"מה ז"ל
והאיש משה ענו מאד חסר יו"ד ענו כתיב וק' מכיו ע"כ · ואולם בחומש קדמון כתוב יד כתוב גם כן ענו ונכתב בצדו בלשון הזה כן כתיב וכן קרי
והכי דכתיבי מלגיו ענו ומלבר מכיו קרי משום דלא בקיאי בלישנא דקודשא : אדבר בו הבי"ת בסגול : אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי
בשרו זהו אחד מי"ח מלין תקון סופרים והיה לו לומר אמנו בשרנו אלא שכינה הכתוב רש"י וילמדנו ומכילתא פרשה בשלח וספרי ופסיקתא פ' זו
ומסורת כמ"ש בזכריה ב' : בשרו הב"ית רפה : ואחר תאסף בנדרים פ' אין בין המודר אמר ר' יצחק מקרא סופרים ועטור סופרים וקריין ולא כתיבן
וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני · מקרא סופרים ארץ שמים מצרים עיטור סופרים אחר תעברו אחר תלך פ' חיי שרה אחר תאסף קדמו שרים
אחר נוגנים בלקתך כהררי אל ובעירוך ע' עטר פי' עיטור לשון הסרה תרגום לא סרו לא עטרו וכראיין הדברים שבתחלה אנשי כפרים לא הוו דיקי
במקרא והוו קרו וסמדו לבכם ואחר תעברו קדמו שרים ואחר נוגנים : צדקתך כהררי אל ומשפטיך תהום רבה והוו משתבשי באלו מילי בההוא ומן
וסברי דהכי דקדוק משום דהכי מסתבר ואתו סופרים וסלקו להכי וו"י והוו קרו אחר תעברו אחר נוגנים משפטיך תהום רבה ובכל חזו סופרים קא
עטרי להו להלין וו"י הוו קרו להו להלין מילי עיטור סופרים ואתא ר' יצחק ואורי דקבלה איכון הלכה למשה מסיני ע"כ · וכן פי' רד"ק בריש ספר
פא סופר שלו וכן פי' בתוספות והר"אש שבוסרו מן התיבות אותיות הראויות להכתב בהם · ורש"י פי' עיטור סופרים דכתיב אחר תעבורו ולא כתיב
תעבורו

יג וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ שלח־לך אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם׃
ע״כ לכהן וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל המה׃ () ואלה
שמותם למטה ראובן שמוע בן־זכור׃ למטה שמעון שפט בן־חורי׃ למטה יהודה כלב
בן־יפנה׃ למטה יששכר יגאל בן־יוסף׃ למטה אפרים הושע בן־נון׃ למטה בנימן
פלטי בן־רפוא׃ למטה זבולן גדיאל בן־סודי׃ למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי׃
למטה דן עמיאל בן־גמלי׃ למטה אשר סתור בן־מיכאל׃ למטה נפתלי נחבי בן־
ופסי׃ למטה גד גאואל בן־מכי׃ אלה שמות האנשים אשר־שלח משה לתור את־
ע״כ ללוי הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע׃ () וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען
ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את־ההר׃ וראיתם את־הארץ מה־הוא ואת־העם
הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם־רב׃ ומה הארץ אשר־הוא ישב בה הטובה
הוא אם־רעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים׃ ומה הארץ
השמנה הוא אם־רזה היש־בה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי
ע״כ לישראל בכורי ענבים׃ * () ויעלו ויתרו את־הארץ ממדבר־צן עד־רחב לבא חמת׃ ויעלו
שני בנגב ויבא עד־חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני
צען מצרים׃ ויבאו עד־נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט
בשנים ומן־הרמנים ומן־התאנים׃ למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול
אשר־כרתו משם בני ישראל׃ וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום׃ וילכו ויבאו אל־
משה ואל־אהרן ואל־כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר פארן קדשה וישיבו אתם דבר ואת־כל־
העדה

שעבורו אחר והיינו עיטור שמעטרים הדיבור דהכי משמע יפה · וכן קדמו שרים אחר נוגנים ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים · בדקדוק כהררי אל ולא כתיב כהררי אל בדקדוק · דהכי משמע טפי ובדוקא משמע : ופי׳ רן ז״ל פי׳ כל הני אחר מיותרים הן ואינן אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למיכתב פעדו לבכם ותעברו · תסגר שבעת ימים ותאסף · קדמו שרים ונוגנים אלא שנכתבו לתפארת הלשון · בדקדוק כהררי אל הוה ליה למיכתב בדקדוק הררי אל כדכתיב משפטיך תהום רבה לומר שהצדיקים הרמים כלומר המלאכים צריכים לצדקת ה׳ אל שכתב כהררי אל לתפארת הלשון · עוד פי׳ גסם רבו דהיינו שכותבים טעם מפסיק במלת אחר כי הכי דלישתמע אחר כך תלכו : אחר כך תעברו · אחר כך תאסף · קדמו שרים ואחר כך נוגנים בדקדוק כהררי כפסק בטעם כהררי ממלת אל · לומר שמלת אל הסוכה כאילו היתה בתחלת הפסוק ופירושו בדקדוק נגלית כהרים שהם גלויים ומלת הפספק היה במשמע · אחר שתלכו אחר שתעברו אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם בדקדוק כהרים של אל וקרי ליה עיטור סופרים משום דמעטרי ליה מילתא בטעם הקריאה ע״כ · משמע מדבריו שזה כתוב אחר תאסף בלא ו׳או · ותימא דבכל הספרים המוגהים כתוב ואחר בו״או ונגמרתנו לא קשיא לן מידי דלאו על האי דכתיב במרים קאמרה אלא על אחר תאסף אל עמך דכתיב במשה בפרשת מטות · וכן בספרים ישנים כתוב שם מבחוץ עיטור סופרים גם במסורת בפ׳ זו במספר חילופים דספר במדבר והאחרון הוא זה וסימן ירק ירק בפניה ואחר תאסף · כגם בקמת בני אחר תאסף אל עמיך : סוף דבר הכל כמשמע ממסורת תילים ל״ו ד׳ מלין בקריאה עיטור סופרים וסימן אחר תעברו אחר תאסף אל עמיך קדמו שרים אחר נוגנים משפטיך תהום רבה ע״כ · ובמחילה מכבוד הר״ן ז״ל אגב שיטפיה לא דק ומיהו יש לתמוה על מסרה זו שהשמיטה אחר תלך :

פרשת שלח לך

יג שלח לך פתוחה : ויתרו כתוב במסורת על ויתרו לית כותיה וחסר וכן על ויתרו את הארץ דפרשתא במסר לית כותיה וחסר ולא פליגן מסורתא אהדדי דתרויהון חסרין ניכוי מיהו קדמאה ר״ל לית כותיה רפי וחסר ובתראה דגש וחסר וכן פי׳ הר״מה ז״ל : נון במקצת ספרים הנ׳ון בדגש וכן כולם וא״ת כתב הנ׳ון רפה וכן חביריו : רפוא חד מן י״ב מלין דכתיבין אל״ף בסוף תיבותא ולא קריין וחשיב להו במסורת : עמיאל בתיקון ס״ת ישן ב׳ מלין אבל במסכת סופרים מלה חדא כמ״ש בריש במדבר : גד גי״מל רפה : גאואל הגי״מל דגש : בנגב הגי״מ דגושה : הבמחנים הה״א במאריך וכן הוא בחילופים לב״א וכן כתב במכלול דף ס״א : אם דבמבצרים במאריך לא במקף : השמנה השי״ן דגושה : היש בה במקף ובמאריך לא בקדמא כס״ם וכן הוא לב״א בחילופים · והתחזקתם הזי״ן דגושה : ויבא עד חברון אחד מן שמנה בלשון ביאה דסבירין לשון רבים וקריכן לשון יחיד וזהו שאמרו בפרק אלו נאמרים ויבא עד חברון ויבואו מיבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות ועיין עוד בספר הזוהר ומ״ש ביחזקאל סימן כ״ג בס״ד : חברון בספרים מדוייקים מלא וא״ו וכ״כ הר״מה בהלכות מסרת אסר בחברון מלא וא״ו כתיב וכל אורייתא דכותה ודכותה חברון ועזיאל מלא וכל אורייתא דכותה : אחימן בספרים כ״י ובדפוסים ישנים המ״ם נקמץ : קרא נחל אשכול בהעתק הללי אשכול ירושלמי אשכל מ״כ · ובמסורת כל לישנא מלאים במ״ה חסר וד׳ מכהון באורייתא וכן מכאס הר״מה ז״ל ואין זה מהם וכן הוא מלא בספרים שלנו :

הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ׃ וַיְסַפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת
חָלָב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה־פִּרְיָהּ׃ אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהֶעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד
וְגַם־יְלִדֵי הָעֲנָק רָאִינוּ שָׁם׃ עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בָּהָר
וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן׃ וַיַּהַס כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה
וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוּכַל לָהּ׃ וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם
כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ׃ וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר
עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת׃
וְשָׁם רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִלִים וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם׃ *
יד וַתִּשָּׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא׃ וַיִּלֹּנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כֹּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לוּ־מַתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוּ מָתְנוּ׃
וְלָמָה יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹּל בַּחֶרֶב נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ יִהְיוּ לָבַז הֲלוֹא טוֹב לָנוּ
שׁוּב מִצְרָיְמָה׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה׃ וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָּל־קְהַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה מִן־הַתָּרִים אֶת־
הָאָרֶץ קָרְעוּ בִּגְדֵיהֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר
שלישי אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד׃ * אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתָנָהּ
לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ אַךְ בַּיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ
כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ אַל־תִּירָאֻם׃ וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לִרְגּוֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים
וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָה יְנַאֲצֻנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אָנָה לֹא־יַאֲמִינוּ בִי בְּכֹל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ׃ אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי־גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃ וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הֶעֱלִיתָ בְכֹחֲךָ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ׃ וְאָמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב
הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה אַתָּה יְהוָה וַעֲנָנְךָ
עמד

ילדי הענק דין לחוד חסר יו"ד וכל אורייתא מלא : ויהס בספרים מדויקים כ"י אין הס"מך רפוי גם במסרה גדולה ליתא ואיתא בדוכתא סמ"ך
סוף ספר קהלת אבן בנוסחא אחר ב' מאלי"פא בי"תא רבתי איתא וכן בתיקון ס"ת ישן : כי יכול דין לחוד מלא וא"ו באורייתא : כי חזק הוא
ממנו סוטה פ' אלו נאמרין אמר ר' חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו · כביכול אפי'
בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם · ובעירוך ערך בעל כי חזק הוא ממנו אנו לא נאמר אלא ממנו כביכול וכו' · פי' מנו משמע מדידן ממנו דגש
משמע כלפי מעלה כביכול א למלא שאי אפשר לומר דבר זה כלפי שכינה ע"כ · ובספר מערוך שחיבר החכם לונזאנו כתב עליו בערך בעל שאם היה
גורס כן בעל הערוך בגמ' שלו נוסחא משובשת נזדמנה לו ואם הם דברי עצמו כבודו במקומו מונח כי אין הפרש בין ממנו שפירושו ממכם כמו לא
אוכל ממנו ובין ממנו שפירושו ממנכו כמו כי עצמת ממנו כי שניהם דגושים לסורות על אות ההסרים · וכן כתב רש"י בסוטה ולשונו הוא זה אל
תיקרי ממנו לא גרסינן שאין הפרש בקריאה בין ממנו שנאמר על יחיד שמדברים עליו · לממנו של רבים שאומרים על עצמם ע"כ · ואמר אני אחוז
במאמר זה (אי גרסינן ליה) צריך לדעת אשר חכמים יגידו ואחד מהם החכם ן' עזרא בריש ס' ואלה שמות שיש חילוף קריאה בין אנשי מזרח לאנשי
מערב במלת ממנו · לאנשי מזרח כל לשון רבים בנ"ון רפה וכל לשון יחיד דגש · ולאנשי מערב אין חילוק כי כולם דגושים · וידוע כי אנשי מזרח
הם בני בבל והכי קאמר אל תקרי ממנו לשון רבים בנ"ון רפה אלא ממנו לשון יחיד בנ"ון דגש כביכול וכו' · ובדומה לי שזהו פירוש המאמר על
מכונו אל"ח · אשר תרו מלרע : יושבית כל אורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד בר מן דין מלא דמלא : את הנפילים בני ענק מן הנפלים בהעתק
הללי ובירושלמי יש מחלוקת בשניהם ובמסורת ג' א' מלא וב' חסר וסימן הנפלים היו בארץ חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה ושם ראינו את
יד הנפילים ב' בפסוק קדמאה דפסוק מלא דמלא תניינא בני ענק מן הנפלים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וכך הם בספרים ובהר"מה ז"ל ·
אלהם בספרים מדויקים חסר יו"ד שלא בא במנין המלאים במסורת וסימן במסר במסרה גדולה : כל העדה אין מאריך בע"ין גם לא בה"א בס"ס :
הזאת הז"ין דגושה : הלוא בהעתק הללי הלוא ירושלמי הלא ע"כ · ובספרים שלנו מלא וא"ו וא"לף והוא אחד מן המלאים וסימן במסר כאן במ"ג
ובמ"ס בפרשת בראשית : טוב בתרין טעמין : אל כל עדת אין בא"לף מאריך בספרים כ"י : לרגום הג"ימל דגושה ובהעתק הללי לרגום ירושלמי
לרגם ע"כ ובכל הספרים מלא וב"כ הר"מה ז"ל לרגום אתם באבנים דיהושע ובלב מלא וא"ו כתיב · ועיין מ"ש בליסנא הדין בסוף סידרא : לא יאמינו
מקף באמצע : האתות בהעתק הללי האתת ירושלמי האתות ע"כ · ובכל הספרים מלא וא"ו תניינא וכן במסורת ובהר"מה ז"ל כל אורייתא אתת
כתיב חסר למסר במ"ג כתיב אתות וא"ו אחר הת"יו וחסר וא"ו קדמאה וסימן והיה אם לא יאמינו בכל האתות אשר עשיתי · ובאתות ובמופתים דמקרא
בכורים ואתך כתיב אותת וא"ו בתר אל"ף וחסר וא"ו תניין · וסימן ויתן ה' אותת ומפתים ע"כ : וכן כתב במנחת כהן סדר ואלה שמות ואית נוסחי
דמסרי הכא ב' מלא באורית ור"ל ב' האתת ואית דמסרי ב' ור"ל בליסנא ועיין במסורת פרשת ואלה שמות ופרשת כי תבא : ואעשה אתך בהעתק
הללי אתך ירושלמי אותך ע"כ · ובכל הספרים חסר שאינו מן י"ג מלאים במס"ג :

יו"ל

עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמֻּד עָנָן אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לָיְלָה׃ וְהֵמַתָּה אֶת־הָעָם
הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעֲךָ לֵאמֹר׃ מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת יְהוָה לְהָבִיא
ו נחי אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר׃ וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃ יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד נֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן
אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים׃ סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר
נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ׃ וְאוּלָם חַי־אָנִי וְיִמָּלֵא
כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ׃ כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתֹתַי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי׃ אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל־מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ׃ וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא
אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּה׃ וְהָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק
מָחָר פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף׃ * פ
רביעי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ עַד־מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים
עָלָי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלַי שָׁמָעְתִּי׃ אֱמֹר אֲלֵהֶם חַי־אָנִי נְאֻם־
יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם
לְכָל־מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינֹתֶם עָלָי׃ אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר
אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וְהֵבֵיאתִי אֹתָם וְיָדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ׃ וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יִפְּלוּ
בַּמִּדְבָּר הַזֶּה׃ וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד־תֹּם פִּגְרֵיכֶם
בַּמִּדְבָּר׃ בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ
אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי׃ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה
לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלָי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ׃ וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־
וילונו ק' שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיִּלּוֹנוּ* עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־הָאָרֶץ׃ וַיָּמֻתוּ
הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה חָיוּ מִן־
הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד׃ וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ־הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ וְעָלִינוּ אֶל־
הַמָּקוֹם

יגדל יו"ד רבתא ולא יעשנה כל כך גדולה כמו שעושים המדפיסים אלא גדולה מעט יותר משאר יודי"ן · עיין ריקאנטי כאן ובפרשת האזינו על יו"ד
קטנה שבצור ילדך תשי : סלח נא בס"ס כ"י המאריך בל"מד לא נסמך : כבוד בקמץ ובלא מאריך · ובהעתק הללי כבד ירושלמי כבוד ע"כ : ובכל
הספרים מלא כי לא נמנה במסורת רק ב' חסרים וסימן את כל הכבד הזה פרשת ויגש · כבד מכל כלי חמדה (נחום ב' וכ"כ הר"מה ז"ל עשה את כל
הכבד הזה חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא באורייתא מלא וא"ו כתיב לישנא דכבוד דכ"ף דידיה בקמץ מלא והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים מלא
וא"ו כתיב ושאר אורייתא כל לישנא דכבדו חסר וא"ו כתיב ונקר וראיתם את כבוד ה' מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא מלא בר מן א'
דלעיל הראיני נא את כבדך חסר וא"ו כתיב · את כבדו ואת גדלו דואמרו הן הראנו חסר וא"ו כתיב : וינסו הס"מך דגושה : בקולי בהעתק הללי
בקולי לית מלא בתורה ירושלמי בקלי ע"כ · ובכל הספרים מלא וכן נמסר עליו בכ"י לית מלא בתורה וכן מסר הר"מה ז"ל עליה ובלה שמעו קולי מלא
וא"ו כתיב וכל קולי גרידא באורייתא דכותא מלא וכל בקלי באורייתא חסר וא"ו כתיב בר מן א' מלא וסימן ולא שמעו בקולי דכי כל האנשים הראים
ע"כ · וטעות נפל במסורת הדפוס שכתוב ג' מלא בתורה ור"ל לית מלא : מנאצי בספרים כ"י מדוייקים הצ"ן בפתח וכן הוא בדפוס קדמון וכ"כ
בעל א"ת. גם בספר רב פעלים כתוב שמצא מסרה אחת עליו לית פתח : יורשנה בהעתק הללי יוריטנה ירושלמי יורשנה עכ"ל וגם במקצת ספרי הדפוס
כתיב מלא יו"ד אך בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן חסר וכן מצאתי מסורת כ"י יורשנה ב' וחסר פי' חסר יו"ד · וסימן וזרעו יורשנה הנה ה'
(זכריה ט) ואיכון בב' לישנא וכ"כ הר"מה ז"ל וזרעו יורשנה דועבדי כלב מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב : יפלו הפ"א דגושה : אשר נשאתי בשני
פשטין : בן יפנה הפ"א והנ"ון דגושות : והביאתי מלא יו"ד בין בי"ת לאל"ף וכל שארא באורייתא חסר יו"ד וכולהון עם אל"ף קדים לבי"ת :
במדבר הס"מ דגושה : וילונו וילינו ק' : בן יפנה הפ"א והנ"ון דגושות : וישכמו בהעתק הללי וישכמו ירושלמי וישכימו ע"כ · ובכל הספרים
חסר וכן כתב הר"מה ז"ל וישכמו בבקר אל ראש ההר חסר יו"ד וכל שארא באורייתא מלאים וכן במסורת ג' חסרים וסימנהון וישכמו בבקר ויעלו אל
ראש ההר · וישכמו בעלות השחר (יהושע ו) וכל שמואל ע"כ · הכי גרסינן במסורות כ"י ולשון אחר יש במסרה כאן ואין בו ממש ודא דאמור במסו'
וכל שמואל ר"ל כל שמואל דכוותיה חסר וכל ס' שמואל חשיב ליה כדוכתא חדא לחד :

המקום אשר־אמר יהוה כי חטאנו׃ ויאמר משה למה זה אתם עברים את־פי יהוה והוא
לא תצלח׃ אל־תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם׃ כי העמלקי
והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי־על־כן שבתם מאחרי יהוה ולא־יהיה יהוה עמכם׃
ויעפלו לעלות אל־ראש ההר וארון ברית־יהוה ומשה לא־משו מקרב המחנה׃ וירד
העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויכום ויכתום עד־החרמה׃ * פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל־ארץ
טו מושבתיכם אשר אני נתן לכם׃ ועשיתם אשה ליהוה עלה או־זבח לפלא־נדר או בנדבה
או במעדיכם לעשות ריח ניחח ליהוה מן־הבקר או מן־הצאן׃ והקריב המקריב קרבנו
ליהוה מנחה סלת עשרון בלול ברבעית ההין שמן׃ ויין לנסך רביעית ההין תעשה על־
העלה או לזבח לכבש האחד׃ או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרנים בלולה בשמן
שלשית ההין׃ ויין לנסך שלשית ההין תקריב ריח־ניחח ליהוה׃ * וכי־תעשה בן־בקר
חמישי עלה או־זבח לפלא־נדר או־שלמים ליהוה׃ והקריב על־בן־הבקר מנחה סלת שלשה
עשרנים בלול בשמן חצי ההין׃ ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח־ניחח ליהוה׃
ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או־לשה בכבשים או בעזים׃ כמספר אשר תעשו
ככה תעשו לאחד כמספרם׃ כל־האזרח יעשה־ככה את־אלה להקריב אשה ריח־ניחח
ליהוה׃ וכי־יגור אתכם גר או אשר־בתוככם לדרתיכם ועשה אשה ריח־ניחח ליהוה
כאשר תעשו כן יעשה׃ הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדרתיכם ככם כגר
יהיה לפני יהוה׃ תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם׃ * פ
ששי וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם בבאכם אל־הארץ אשר
אני מביא אתכם שמה׃ והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה׃ ראשית
שפא עריסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה׃ מראשית עריסתיכם תתנו
ליהוה תרומה לדרתיכם׃ ס וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצות האלה
אשר־דבר יהוה אל־משה׃ את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה
יהוה והלאה לדרתיכם׃ והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר בן־
חסר א בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר־עזים אחד לחטת׃ וכפר
הכהן על־כל־עדת בני ישראל ונסלח להם כי־שגגה הוא והם הביאו את־קרבנם אשה ליהוה
וחטאתם לפני יהוה על־שגגתם׃ ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל־
העם

תנגפו הפ״ו דגושה והכ״ן בגלגל: ולא יהיה מקף במאמע: והכנעני בלא מאריך בכו״ן: ויכתום הוא״ו במאריך במדוייקים וכן הוא לבן
אסר בחילופים: החרמה החי״ת בקמץ לבד: במעדיכם בהעתק הללי במועדיכם ירושלמי במועדיכם ע״כ. ובספרים חסר וא״ו וכן במסורת סוף
טו פרשת פינחס ב׳ מלא בליסנא וא׳ חסר וזהו החסר כמ״ש בפרשת בהעלתך: ניחח בפסוק האחרון לבד בס״ם: המקריב המ״ם דגושה: בלול
ברבעית בהעתק הללי ובירושלמי יש חילוף במלא זו במלא וחסר וכן במלא רביעית שבסמוך ובספרים שלנו הראשון כתוב ברבעית וכן מסור עליו
לית הסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד תניין. והשני כתיב רביעית מלא דמלא ומסורה עליו לית מלא בתורה וכל שאר אורייתא כתיב רביעת מלא יו״ד
קדמאה וחסר יו״ד תניין וכן כתב הר״מה ז״ל והכי מוכח ממסרה דסוף יחזקאל ע״ש: בשמן שלשית ההין בהעתק הללי שלשית וחברו ירושלמי
שלישת וחברו ע״כ. ובספרים שלנו שניהם חסרים יו״ד קדמאה וכן במסורת כל אורייתא כתיב כן בר מן ב׳ וכו׳ ע״ש וכן כתב הר״מה ז״ל: בן הבקר
מקף במאמע: בכבשים הבי״תין רפות: כמספר המ״ם דגושה: להקריב אשה הש״ין בצירי כחביריו: אשר בתוככם הש״ין במאריך וכן הוא
לבן אסר בחילופים: הגר הגי״מל דגושה וכן חביריו: ראשית ערסתכם בספרי הדפוס וגם בהעתק הללי יש חלופים רבים במלא זו וגם על
מראשית עריסתיכם שבסמוך והעיקר כמו שמצאתי בספרים כ״י מדוייקים ראשית ערסתכם חלה תרימו חסר דחסר חסר תרין יודין וחסר וא״ו כתיב
מראשית עריסתיכם חסר יו״ד קדמאה וחסר וא״ו ומלא יו״ד בתראה וכ״כ הר״מה ז״ל וכן במסורת קדמאה לית חסר דחסר ותניינא חסר ומלא תליתאה
דיחזקאל מלא דמלא: ובי בגלגל: תשגו בזקף קטון: אם בגלגל לא במקף: לחטת הטי״ת דגושה. וזה לבדו בא חסר אל״ף על פי המסורת
ועל כן אמרו בזבחים פ׳ כל התדיר דהאי לחטת חסר אל״ף לפי שהוא חסר משאר חטאות שהוא קרב אחר העולה כמו שפרש״י ז״ל ולמה היה דבר זה
להקדים העולה קודם החטאת בקרבן ע״א עיין גור אריה: שגגתם הגי״מל בשוא לבדו:

בחטאה

שביעי הָעָם בִּשְׁגָגָה׃ * ס וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־
שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת׃ וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָה בִשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
וְנִסְלַח לוֹ׃ הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה׃
וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה ׀ בְּיָד רָמָה מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת ׀ תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
עֲוֺנָה בָהּ׃ פ
וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים
אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־הָעֵדָה׃ וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ
מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ׃ ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוּמַת הָאִישׁ רָגוֹם אֹתוֹ
בָאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ וַיֹּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
בָּאֲבָנִים וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ () פ
למפטיר וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־
שפב כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת׃ וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
שפג וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֺת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתֻרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־
אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֺתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃ אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

פ פ פ

הפטרת שלח לך יהושע ב וישלח יהושע עד כל יושבי הארץ מפנינו

יו וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן׃
וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד
אַנְשֵׁי־שֵׁם׃ וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים
ובתוכם

בחטאה בשגגה ה"א הכנוי נחה ע"פי המסורת וכ"ת בשגגה רפה שאין כאן דין מפיק : ביד הי"וד בקמץ : הגר הגי"מל דגושה : כי בסופר הפוך לא במקף : דבר במקף לא בסופר הפוך והדל"ת רפה : עונה לא מפיק ה"א ע"פי המסורת ולפיכך בי"ת בה רפה : בה הה"א במפיק : רגום תימא על המדפיסים שכתבו חסר וא"ו וכן מסר עליו כי הוא עצמו כתב בסוף פ' אמור רגום בלם מלאים וכן הוא מלא בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים וכן מסר הר"מה ז"ל עם הארץ ירגמהו באבן חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כולהון חסרים · רגוס ירגמו בו כל העדה דמקלל מלא וא"ו כתיב ודכוותא רגוס אתו דמקושש : באבנים כל העדה מחוץ למחנה מה שכתוב במ"ג מטעים ביה אל ר"ל דמטעים ביה לומר אל מחוץ כפסוק דבתריה : ויציאו חסר וא"ו ודכותיה כאורייתא ויציאו דבת הארץ ועיין מ"ש בד"ה ב סימן א : וירגמו הגי"מל דגושה : ציצת כתוב בהעתק הללי כל ג' כתב כן ע"כ · וכך הם בספרים מדוייקים ובמסורת גם הר"מה ז"ל כתב ציצת ג' ובעינן חסרים יו"ד בתרא ומלא' יו"ד קדמאה אך במדרש רבה פרשת קרח ציצית בגמטריא ת"ר וח' גרורין וה' קשורין הרי תרי"ג פי' גרורין חוטין הנגררין · וכן הביאו רש"י ז"ל כאן וכן פי' בברייתא פרק התכלת גם בעל הטורים כתב על מספר זה כמה גמטראות והרמ"בן ז"ל יטעון על רש"י ז"ל וכתב לא הבינותי זה שציצת בתורה חסר י"וד ואין מכינה אלא חמש מאות ותשעים יהרג המזרחי השיב שאינה טענה שהמדרש הוא אליבא דמ"ד יש אם למקרא ע"כ · עוד כתוב בטור אורח חיים סימן כ"ד אף על פי שהוא כתוב חסר יו"ד מפרש בתנחומא ג' פעמים כתוב ציצת בפ' ציצית וחד מיניהו לציצת שדי למ"ד לכולהו והיא משלמת המנין עכ"ל : וכ"כ בס"מג עשין כ"ו ובפסיקתא דר' טוביהו וגם הזוהר בפ' פינחס דף רכ"ז ברעיא מהימנא ציצית בתרין יודי"ן ואי חסר י"וד הא חירק באתרה ועיין עוד בספר גור אריה : לדרתם כתב הר"אם בסוף פרק ואלו מגלחין וגם בהללי שים במדרש על כנפי בגדיהם לדרתם חסר וא"ו כלומר לדר תם עכ"ל · וכן בסדר אליהו רבא פ' כ"ו ובתיקוני הזוהר תקונא עשרים וארבע את השבת לדרתם כתיב חסר מלשון דירה אבל במדרש רות הנעלם דף כ"ב אמאי בפרשת ציצית כתיב לדורותם מלא ובשבת לדרתם חסר וכתן טעם לשבח ע"ש · אמנם בכל הספרים שניהם חסרים דחסרים וכ"כ הר"מה ז"ל לדרתם דוהקמתי את בריתי חסר דחסר כתיב וכל אורייתא דכותא חסר והכי נקט יכן :

פרשת קרח

יו ויקח קרח פתוחה : קהת הקו"ף בשוא לבדו וכן כתב בעל מקנה אברהם כי שם קהת בשוא נשקל ודן : קראי בהעתק הללי קראי ירושלמי קריאי מלא עכ"ל · ובכל הספרים כתוב קראי חסר והכי נדרש בספר הזוהר ובעל הטורים וכן דרש ר' טוביה בפסיקתא שלו פרשת

ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על־קהל יהוה: () וישמע משה ויפל על־פניו: וידבר אל־ ל"ג
קרח ואל־כל־עדתו לאמר בקר וידע יהוה את־אשר־לו ואת־הקדוש והקריב אליו ואת אשר
יבחר־בו יקריב אליו: זאת עשו קחו־לכם מחתות קרח וכל־עדתו: ותנו בהן ׀ אש
ושימו עליהן ׀ קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר־יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני
לוי: ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי: () המעט מכם כי־הבדיל אלהי ישראל ל"ג
אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את־עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה
לשרתם: ויקרב אתך ואת־כל־אחיך בני־לוי אתך ובקשתם גם־כהנה: לכן אתה וכל־
עדתך הנעדים על־יהוה ואהרן מה־הוא כי תלונו עליו: וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם תלינו
בני אליאב ויאמרו לא נעלה: המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר
כי־תשתרר עלינו גם־השתרר: * () אף לא אל־ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן־ ל"ג ליש שני
לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה: ויחר למשה מאד ויאמר
אל־יהוה אל־תפן אל־מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את־אחד מהם:
ויאמר משה אל־קרח אתה וכל־עדתך היו לפני יהוה אתה והם ואהרן מחר: וקחו ׀ איש
מחתתו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתת
ואתה ואהרן איש מחתתו: ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת
ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: ויקהל עליהם קרח את־כל־העדה אל־פתח אהל
מועד וירא כבוד־יהוה אל־כל־העדה: * ס וידבר יהוה אל־משה ואל־ שלישי
אהרן לאמר: הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: ויפלו על־פניהם ויאמרו
אל אלהי הרוחת לכל־בשר האיש אחד יחטא ועל כל־העדה תקצף: ס וידבר
יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־העדה לאמר העלו מסביב למשכן־קרח דתן ואבירם:
ויקם משה וילך אל־דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל: וידבר אל־העדה לאמר סורו
נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל־תגעו בכל־אשר להם פן־תספו בכל־חטאתם:
ויעלו מעל משכן־קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם
ובניהם וטפם: ויאמר משה בזאת תדעון כי־יהוה שלחני לעשות את כל־המעשים האלה
כי־לא מלבי: אם־כמות כל־האדם ימתון אלה ופקדת כל־האדם יפקד עליהם לא יהוה
שלחני: ואם־בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את־פיה ובלעה אתם ואת־כל־אשר להם
וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את־יהוה: ויהי ככלתו לדבר את כל־
הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם: ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־
בתיהם ואת כל־האדם אשר לקרח ואת כל־הרכוש: וירדו הם וכל־אשר להם חיים שאלה
ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל: וכל־ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם כי
אמרו

במדבר וכן במסורת ב' א' מלא וא' חסר דין חסר ר"ל ב' תיבות דומות לענין שקריאתה דריש לידהו בחירק · והמלא הוא דתן ואבירם קרואי העדה
דפ' פינחס ואע"ג דכתיב התם קרואי בוא"ו קרינן קריאי בי"וד אבל קריאי העדה דפ' במדבר הוי איפכא קריאי כתי' קרואי ק' כמו שכ"ס ועד השלשה
לא בא וזו היא כוונת מסרה אחרת ב"י דאמרה קראי ד' וסי' הוא דתן ואבירם קראי מועד אנשי שם ור"ל ב' שוין בקריאה כדאמרן ובמלא וחסר לא
א יירי מידי ובהכי כולהו ניחא לא קשיין אהדדי : ואל כל מקף דאתנא לא שופר יתר במלת ואל : אש בלא פסק אחריו : עליהן בפסק : מנב
בב"ף דגושה : בני לוי הבי"ת רפה : תלונו תלינו ק' : תשתרר עלינו גם השתרר שניהם בשי"ן שמאלית : הביאתנו בס"א כ"י וגם בנמה
ספרי הדפוס הב"א בחטף סגול בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים בחטף פתח : ותתן לנו מקף באתנח לא קדמא במלת ותתן : נעלה העי"ן
בחטף פתח : ואכלה בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים הל"מד בסגול : אלהי הרוחת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייכא ודכוותיה יפקד
א' אלהי הרוחת ועיין זוהר פרשת זו סוף דף קע"ו : ועל בלא מקף : כל במקף : וידבר אל העדה לאמר מולא בד"לא : דתן הד"לת דגושה:
האדם יפקד בגלגל בס"א : וכל אשר הם"ך במאריך לא בדרגא :

אמרו פן־תבלענו הארץ׃ ואש יצאה מאת יהוה ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי
יז הקטרת׃ * ס וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ אמר אל־אלעזר בן־
אהרן הכהן וירם את־המחתת מבין השרפה ואת־האש זרה־הלאה כי קדשו׃ את מחתות
החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי־הקריבם לפני־יהוה ויקדשו
ויהיו לאות לבני ישראל׃ ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים
וירקעום צפוי למזבח׃ זכרון לבני ישראל למען אשר לא־יקרב איש זר אשר לא מזרע
אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה ולא־יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה ביד־משה
לו׃

פ

וילנו כל־עדת בני־ישראל ממחרת על־משה ועל־אהרן לאמר אתם המתם את־עם יהוה׃
ויהי בהקהל העדה על־משה ועל־אהרן ויפנו אל־אהל מועד והנה כסהו הענן וירא כבוד
רביעי יהוה׃ ויבא משה ואהרן אל־פני אהל מועד׃ * ס וידבר יהוה אל־
משה לאמר׃ הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על־פניהם׃ ויאמר
משה אל־אהרן קח את־המחתה ותן־עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל־
העדה וכפר עליהם כי־יצא הקצף מלפני יהוה החל הנגף׃ ויקח אהרן כאשר ׀ דבר
משה וירץ אל־תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את־הקטרת ויכפר על־העם׃ ויעמד
בין־המתים ובין החיים ותעצר המגפה׃ ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע
מאות מלבד המתים על־דבר קרח׃ וישב אהרן אל־משה אל־פתח אהל מועד והמגפה
נעצרה׃ *

פ

חמישי וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ דבר ׀ אל־בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב
מאת כל־נשיאהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את־שמו תכתב על־מטהו׃ ואת
שם אהרן תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם׃ והנחתם באהל מועד
לפני העדות אשר אועד לכם שמה׃ והיה האיש אשר אבחר־בו מטהו יפרח והשכתי
מעלי את־תלנות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם׃ וידבר משה אל־בני ישראל ויתנו
אליו ׀ כל־נשיאיהם מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות
ומטה אהרן בתוך מטותם׃ וינח משה את־המטת לפני יהוה באהל העדת׃ ויהי
ממחרת ויבא משה אל־אהל העדות והנה פרח מטה־אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ

ויגמל

יז אהרן הכהן אין בו״א מאריך׃ בנפשתם דין לחוד חסר וא״ו כתיב באורייתא ובספר קרוי׳ יפכנו לנפשתם דריש משלי׃ הקריבם במקצת ספרים כ״י מסור עליו לית וחסר ור״ל חסר וא״ו שכן הוא בהעתק הללי ובדפוסים קדמונים ובכל ספרים כ״י מדוייקים ומלא י״וד והמדפיסים טעו וסמך דאף על הי״וד אימור ולא היא • וכ״כ הר״מה ז״ל כי הקריבם לפני ה׳ ויקדשו מלא יו״ד וחסר וא״ו ומסר עליה לית כותיה וחסר כלומר וחסר וא״ו׃ השרפים הפי״ן דגושה׃ למען התלשא ברא״ש תיבה׃ וכעדתו גלגל בכ״ף׃ ממחרת מ״ם סגיה בלא גלגל׃ הרמו חסר וא״ו כתיב וקרי מ״ם דידיה בדגש הר״מה ז״ל׃ המחתה המ״ם דגושה׃ הנגף קו תחת הנ״ון והוא הסוף פסוק׃ והמגפה הג״ימל דגושה׃ מאת כל נשיאהם ב׳ חד חסר וחד מלא דין חסר יו״ד ונכיין • ויתנו אליו כל נשיאיהם דלקמן מלא דמלא ועיין מסורת הברית הגדול סימן תק״כח׃ והיה האיש אשר אבחר בו חלי הספר בפסוקים׃ וינח משה את המטת בהעתק הללי המטת ירושלמי המטות עכ״ל • ובכל הספרים חסר וכן במסורת הדפוס ב׳ חסר בתורה ואיכון בחד ענייכא ע״כ • ואולם לא ראיתי לשון זה בספרים כ״י רק מסור על זה ג׳ חסר בתורה ובפירוש נאמרו שלשתן גם במסורת הדפוס פרשת נשא על הם נשיאי המטת ועל כרחין צריך לפרש מסרה זו כך דתרתי מילין בחד ענייכא כינהו ועוד איפיה לגליאטה בדוכתא אחריתי וכ״כ הר״מה ז״ל נשיאי מטות אבותם דבמדבר מלא וא״ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותה מלא בר מן ג׳ חסרים כמו שהם במסורת שלנו׃ ויוצא פרח ויצץ ציץ ברוב ספרים כ״י מדוייקים בד״י ויצן בגירי ובכל הספרים מלא ויוצא ומלא ויצן בשני טעמים ובעל מקנה אברהם בסוף פשטי מלעיל ומלרע כתב ז״ל • ועוד תזכור כי לפעמים בתיבות אשר משפטן מלרע ויסוג אחור משפטן שמו הסופרים בהם שני טעמים האחד על המקום שהיה ראוי טעמם והאחר הוא הטעם הנמצא בדלוג כמו ויוצא פרח ויצן ציץ ע״כ • כוונתו לומר שקריאת מלות אלו והדומים להן אינם לא מלעיל ולא מלרע רק בהפגדה מועטת בשני הטעמים וכ״כ המכלול דף י״ב בשקל פועל ועיין עוד מ״ש בפרשת ואתחנן סימן ד׳ על השמע עם • ובסוף ישעיה פרק כלב • וביחזקאל סימן כ״ב על גדר גדר׃

ס"ו וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים׃ וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מַטֵּהוּ׃ * פ
שש וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי וּתְכַל
תְּלוּנֹּתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ׃ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה׃ פ
וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ׃ כֹּל הַקָּרֵב ׀ הַקָּרֵב אֶל־
מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ׃ * ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה
יח וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם׃
וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי
שפד אֹהֶל הָעֵדֻת׃ וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
שפה יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם׃ וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת
שפו ס הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־
יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ
נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם׃ זֶה־יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם
לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ׃
בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ׃ וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־
תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ׃
כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים׃ בִּכּוּרֵי כָּל־
אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ׃ כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ
שפח יִהְיֶה׃ כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ ׀ פָּדֹה
תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה׃ וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא׃ אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב
שפט אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה׃ וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה׃ כֹּל ׀ תְּרוּמֹת
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית
מלח

ויאמר ה' אל משה השב פתוחה: תלונתם בתיקון ס"ת יסן תלנתם · תלונתם מצאתי במדוייק ובספר חד חסר ע"כ · ובספרים הכלי תלונתם ירושלמי תלנותם ע"כ גם בתומם עם תרגום מסביונימה יש חילוף זה ובספרים מדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחס' וא"ו בתראה וכ"כ הר"מה ז"ל והכ"ון דנוסם וכם"מ כ"י מסור פליג לית כתב כן ותלת ודגם עכ"ל והות חד מן חמש מלין דנסין זכת קדמיהון כמו שכתב בפרשת בראשית כל פסוק ויהיו שניהם ערומים בשם הר"מה ז"ל: כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות צריך ליזהר מאד וסטעמים והבלתי זהיר בקריאה כשינים לפסוק זה
יח מחרף ח"ו וכן בפסוק ה' מה רבו צרי ורבים כמוהם: ואתה ובניך אִתָּךְ כתוב במסורת כ"י כל ספרא אִתָּךְ במ"ג אתך וסימנהון ואיה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם וזה לך תרומת מתנם כל תרומת הקדשים ע"כ · ושלשתם הם בפרשה זו זה אחר זה: לכל דבר אין בל"מד געיא בספרי ספרד: לך נתתים הטעם באמצע הכ"ף לא בסופה: הקרשים הק"וף בחטף קמץ: קרבנם הק"וף בקמץ לבד: לכל מנחתם הל"מד בגעיא: אשר בלא תרין הוטרין: קדשים אין בקוף מאריך: יהיה לך הל"מד דגושה: לכל תנופת בקצת ספרים הל"מד בגעיא: לחק החי"ת בקמץ לבד וכן חברו: לכל בשר הל"מד בגעיא: בערכך הבי"ת דגושה: גרה הני"מל דגושה: אך בכור שור הבי"ת בגעיא וכל הכרת או שנסוף תיבה ואות אחרונה היא בכלמת כי אם מובלת בסה והיא מוקפת לתיבה שלאחריה אשר הבגיכה בראשה או הכרת או בחטף קמץ כגון ונסתר־לנו ואם שלש־אם וכיוצא בהן ואם דינו להיות מלא כו"או לא יומס ממנו החולם כגון אך בכור־שור גם כהיותו חסר וא"ו כגון גבר־ציד אחרי סדינו להיות מלא ואם הכרת או בתלמת מן הפה כמו כך לא יתום החולם ממנו כגון מחטא־לי וכיוצא בו: או בכור הבי"ת רפה:

ברית

מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתך: ויאמר יהוה אל־אהרן בארצם לא תנחל
וחלק לא־יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל: * ס ולבני
שביעי לוי הנה נתתי כל־מעשר בישראל לנחלה חלף עבדתם אשר־הם עבדים את־עבדת אהל
מועד: ולא־יקרבו עוד בני ישראל אל־אהל מועד לשאת חטא למות: ועבד הלוי הוא
שצ את־עבדת אהל מועד והם ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם ובתוך בני ישראל לא ינחלו
שצא נחלה: כי את־מעשר בני־ישראל אשר ירימו ליהוה תרומה נתתי ללוים לנחלה על־כן
אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה: פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר: ואל־הלוים תדבר ואמרת אלהם כי־תקחו מאת בני־ישראל
את־המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר מן־
שצב המעשר: ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן־הגרן וכמלאה מן־היקב: כן תרימו גם־אתם
תרומת יהוה מכל מעשרתיכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם ממנו את־תרומת יהוה
למפטיר לאהרן הכהן: () מכל מתנתיכם תרימו את כל־תרומת יהוה מכל־חלבו את־מקדשו ממנו:
ואמרת אלהם בהרימכם את־חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גרן וכתבואת יקב:
ואכלתם אתו בכל־מקום אתם וביתכם כי־שכר הוא לכם חלף עבדתכם באהל מועד: ולא־
תשאו עליו חטא בהרימכם את־חלבו ממנו ואת־קדשי בני־ישראל לא תחללו ולא תמותו:

פ פ פ

הפטרת קרח שמואל א יא ויאמר שמואל אל העם עד לו לעם

פרשת חקת יט וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר
דבר אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר
שצג לא־עלה עליה על: ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחוץ למחנה ושחט
אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מדמה שבע
פעמים: ושרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ישרף: ולקח
צ"ג למין הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוך שרפת הפרה: () וכבס בגדיו הכהן ורחץ
בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: והשרף אתה יכבס בגדיו
במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: ואסף ׀ איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ
למחנה

ברית מלח עולם הוא בחירק לשון נקבה חזקוני וכתוב הוא בו"או וכן הספרים כמ"ש א"ש והאריך בדבר ועיין בספרו ומסורת הדפוס לפ' תבוא כל דסמיך לברית היא בר מן א' ברית מלח עולם הוא דהא אותה וכתב דמשגגשא היא ונמסרה קמנה לית ומטעים : ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר מטעים ביה את כל מעשר : ולבני לוי הנה נתתי כל מַעֲשֵׂר וכן ואל הלוים תדבר וגו' מַעֲשֵׂר סניהם הצי"ן בחטף פתח כל פי המסורת כמ"ש בס' לך לך : והם ישאו עונם מטעין ביה ספרי למכתב את טונם : כי את מעשר בני ישראל הטי"ן כשו"א לבדו וכ"כ ר' אליה בפרקי שירוי שיר יו"ד · ועיין מ"ש בנחמיה יו"ד : כי תקחו כי במאריך ובמקף : חגדן הגי"מל דגושה : כתבואת קי"ו ראשונה בלא דגש

פרשת חקת

יט חקת פתוחה : וידבר ה' בזקף קטון : ויקחו אליך פרה הפ"א רפויה שהתרגום שבסוף התיבה אע"פי שנגינתה קרובה לגלגלה אין לה דין מפסיק : אין בה מום במאריך ובמקף : לא עלה עליה על חסר וא"ו ועיין בספר הזוהר ובכמסיקתא דר' טוביהו אסר לא עלה עליה על חסר וא"ו על כתיב · ומכאן אמרו לא עול ממש אלא אפילו כל שהו כדתנן פ' ב' דפרה רכב עליה נשען עליה כתלה בזנבה עבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה ועיין בס' פענח רזא : הכהן ורחץ בשרו ד' חסר את על פי המסורת פ' מצרע : ואחר יבא שתעתק הללי יבא ירושלמי יבוא עכ"ל · ובכל הספרים חסר שאינו מן ז' מלאים ע"פ המסורת וסימנהון במ"ג פרשת אחרי מות וכן כתב הר"מה ז"ל : במים ורחץ בשרו במים ד' חסר את וסימן נמסר במ"ג פרשת מצרע :

ענין הפסו׳ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: וכבס
האסף את־אפר הפרה את־בגדיו וטמא עד־הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם
ע״כ ללוי לחקת עולם: () הנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתחטא־בו ביום
השלישי וביום השביעי יטהר ואם־לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: כל־
הנגע במת בנפש האדם אשר־ימות ולא יתחטא את־משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש
ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: זאת התורה אדם
שצה כי־ימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר באהל יטמא שבעת ימים: וכל כלי פתוח
אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל אשר־יגע על־פני השדה בחלל־חרב או במת
או־בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן
שני ע״כ לישרא עליו מים חיים אל־כלי: * () ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על־האהל ועל־
כל־הכלים ועל־הנפשות אשר היו־שם ועל־הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: והזה
הטהר על־הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים
וטהר בערב: ואיש אשר־יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את־
מקדש יהוה טמא מי נדה לא־זרק עליו טמא הוא: והיתה להם לחקת עולם ומזה מי־
הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד־הערב: וכל אשר־יגע־בו הטמא יטמא
ע״כ והנפש הנגעת תטמא עד־הערב: * פ
כ ויבאו בני־ישראל כל־העדה מדבר־צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים
ותקבר שם: ולא־היה מים לעדה ויקהלו על־משה ועל־אהרן: וירב העם עם־משה
ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ולמה הבאתם את־קהל יהוה אל־המדבר
הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל־המקום הרע
הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות: ויבא משה ואהרן מפני הקהל
אל־פתח אהל מועד ויפלו על־פניהם וירא כבוד־יהוה אליהם: * פ
שלישי שני וידבר יהוה אל־משה לאמר: קח את־המטה והקהל את־העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם
כשהן מחוברות אל־הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן־הסלע והשקית את־העדה ואת־בעירם:
ויקח משה את־המטה מלפני יהוה כאשר צוהו: ויקהלו משה ואהרן את־הקהל אל־פני
הסלע ויאמר להם שמעו־נא המרים המן־הסלע הזה נוציא לכם מים: וירם משה את־
ידו ויך את־הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: ס ויאמר
יהוה אל־משה ואל־אהרן יען לא־האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו
את־הקהל הזה אל־הארץ אשר־נתתי להם: המה מי מריבה אשר־רבו בני־ישראל את־
יהוה ויקדש בם: * ס וישלח משה מלאכים מקדש אל־מלך אדום
כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל־התלאה אשר מצאתנו: וירדו אבתינו מצרימה
ונשב

והיתה פו״או נגעות : השלישי השלישי שניהם בתביר : כל הנגע במת וגו׳ את משכן ה׳ טמא סימן כל הנגע את משכן ה׳ טמא · ואיש אשר
יטמא · את מקדש ה׳ טמא · ואפ״ס והחכים לפני המשכן · שמרי משמרת המקדש פרשת במדבר : אין צמיד במקצת מדוייק יש הא״לף בלא מאריך
וכן נראה בחילופים לב״א : או במת הבי״ת רפה : הנפשות הנו״ן דגושה : הנפשות בהעתק הללי הנפשות ירושלמי הנפשת עכ״ל וגם בתיקון
ס״ת ישן ראיתי מחלוקת כזה אבל בכל הספרים שלנו מלא כמ״ש בסוף אחרי מות : והיתה להם לחקת עולם ב׳ פסוקים מטעים כמ״ש בפרשת אחרי
מות סימן י״ו : הנדה הד״לת דגושה : העדה הה״א רפויה במזלא ע״פי המסורת : ויאמרו לאמר מאריך ביו״ד במקצת ספרים לא בו״או כ
ובמ״ס איננו לא בו״או ולא ביו״ד : העליתנו הה״א בסגול : אליהם בהעתק הללי אליהם ירושלמי אלהם ע״כ · ובכל הספרים מלא והוא חד מן
ג׳ מלאים בתורה וסימן נמסר במסורת רבתא : לאמר הלמ״ד דגושה : הסלע הס״מך דגושה : ויקח הקו״ף דגושה : בני הבי״ת דגושה והנו״ן בצירי
ויצאו

ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבתינו: ונצעק אל־יהוה וישמע קלנו
וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: נעברה־נא בארצך
לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד
אשר־נעבר גבלך: ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן־בחרב אצא לקראתך: ויאמרו
אליו בני־ישראל במסלה נעלה ואם־מימיך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם רק אין־דבר
ברגלי אעברה: ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה: וימאן ׀
אדום נתן את־ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו: * פ
חמישי שלישי ויסעו מקדש ויבאו בני־ישראל כל־העדה הר ההר: ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן
בהר ההר על־גבול ארץ־אדום לאמר: יאסף אהרן אל־עמיו כי לא יבא אל־הארץ אשר
כשהן מחוברות נתתי לבני ישראל על אשר־מריתם את־פי למי מריבה: קח את־אהרן ואת־אלעזר בנו
והעל אתם הר ההר: והפשט את־אהרן את־בגדיו והלבשתם את־אלעזר בנו ואהרן יאסף
ומת שם: ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל־הר ההר לעיני כל־העדה: ויפשט
משה את־אהרן את־בגדיו וילבש אתם את־אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד
משה ואלעזר מן־ההר: ויראו כל־העדה כי גוע אהרן ויבכו את־אהרן שלשים יום כל
בית ישראל: * ס וישמע הכנעני מלך־ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך כא
האתרים וילחם בישראל וישב ׀ ממנו שבי: וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן
את־העם הזה בידי והחרמתי את־עריהם: וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את־הכנעני
ויחרם אתהם ואת־עריהם ויקרא שם־המקום חרמה: פ
ויסעו מהר ההר דרך ים־סוף לסבב את־ארץ אדום ותקצר נפש־העם בדרך: וידבר
העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו
קצה בלחם הקלקל: וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את־העם וימת עם־
רב מישראל: ויבא העם אל־משה ויאמרו חטאנו כי־דברנו ביהוה ובך התפלל אל־יהוה
ויסר מעלינו את־הנחש ויתפלל משה בעד העם: ויאמר יהוה אל־משה עשה לך שרף
ושים אתו על־נס והיה כל־הנשוך וראה אתו וחי: ויעש משה נחש נחשת וישמהו על־
הנס

ויצאנו בהעתק הללי ויצאנו ירושלמי וויצאנו עכ"ל ובכל ספרים מדוייקים חסר לחסר · גם בעל הטורים כתב שהוא חסר יו"ד וכן במסורת ב"
ומשכחין כבהון וסימן וישלח מלאך ויצאנו כתיב חסר לחסר · ואמרת לבנך עבדים דפרשת ואתחנן ויוציאנו כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד · אראי אוכל
אני ויוצאנו כתיב מלא וא"ו וחסר יו"ד כך היא הגירסא הנכונה וכן ראיתי במסורת. כ"י פרשת כי תבא וכן מצאתי אחר כך בהר"מה ז"ל ובסוף דבריו
כתב כללא דמילתא כו להון חסרים יו"ד לבד מן מכילתא דמלא יו"ד · וכולהון חסרים וא"ו לבר מבתראה דמלא וא"ו ושגגה יצאה מלפני המדפיס בפסוק
כאן ובפרשת כי תבא וגם במה שמסר בפרשת ואתחנן ולא בדקו דבריו כי אם במסורת כאן : קצה גבולך הגי"מל רפה : ושמאול בהעתק הללי
ושמאול ירושלמי ושמאל ע"כ · וכן בתיקון ס"ת ישן מצאתי זה המחלוקת אבל בכל ספרים שלנו מלא בא"לף וא"ו ובמ"ג כתיב עליו כן דינו וכ"כ הר"מה
ז"ל אם השמאל והימנה מלא אל"ף וחסר וא"ו וכל ליסנא דשמאל באורייתא דכוותא בר מן חמשה מלאים דמלאים מלא אל"ף ומלא וא"ו בתריה וסימן לא
נטה ימין ושמאול דאדום פרשת חקת · לנטות ימין ושמאול דבלעם · ימין ושמאול דסיחון דפרשת דברים . והיתה עמו וקרא בו דלבלתי רום לבבו
דשופטים . ימין ושמאול דברכות דכי תבא ושארא ליסנא באורייתא מלא אל"ף וחסר וא"ו כתיב ואית נוסחי דכתיב ימין ושמאול דלבלתי רום לבבו
כא חסר וא"ו עכ"ל · ובכולהו ספרי דאתו לידן מלא : במסלה כן כתיב : הנגב הגי"מל רפה : דרך הד"לת דגושה : הזה הזי"ן דגושה : לסבב
פליגי ספרי אם הבי"ת רפה או דגוש ובחילופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס וגם בכ"י לב"א רפויה ובמכלול דף קכ"א כתוב במחזורת רבה רפי ולטבריה
דגש וכ"כ בס' עט סופר ובספר מסורת המסורת כתוב מחזרתא שם ספר ולא ידעתי מי ילדו ונמצא בגליונות החומשים כגון לסבב את ארץ אדום
בבי"ת דגושה ובמחזורתא לסבב ברפי עכ"ל · ובתר הכי אשכחי מסורת כ"י על פסוק זה וזו נסחה ג' מלין פליגא בהון וסימן לסבב את ארץ אדום ·
פי הכלה לעשר · לפגע בכהני ה' (שמואל א כב) במחזורת רבא דגשין · וטבריא קריין יתהון רפיין ע"כ · וזה הפך דברי המכלול ומסור' המסור'
ופי' כי הכלה לעשר מצאתי בחילופים לב"א לעשר הל"מד בפתח והעי"ן בשוא וזה נקרא דגש ולב"נ לעשר הל"מד בשוא והעי"ן בפתח וזה נקרא רפי
כי בעלי המסור' קראו לשוא כזה הבא באותיות כל"ב המשמשות בראש התיבה רפי לפי שלא יתכן אחריו דגש לעולם כמו שכתוב במסורת המסור' אמנם
ג' והחילוף שבמלת לפגע הוא דגשות ורפיון הגי"מל דומיא דבי"ת לסבב ובזה יובן מ"ש בחילופים הנזכרים ב"א לסבב לפגע רפי ודלא כדברי
המדפיס שכתב בשמואל מתחלפין לפגע וכן בס"ת כ"י מסור עליו מחזורת רבא לפגע רפי מתחלפת לפגע בדגש וזהו בדברי רד"ק ור' אליה בלוי :
את הנחשים בספרים מדוייקים כ"י כתיב לא במקף והא"לף בציירי וכן הוא בדפוס קדמון : ושים אתו על נס קדמאה בכל נס תביינה על הנס
קדמאה

הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי׃ * ויסעו בני ישראל ששי
ויחנו באבת׃ ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על פני מואב ממזרח
השמש׃ משם נסעו ויחנו בנחל זרד׃ משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר
היצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי׃ על כן יאמר בספר
מלחמת יהוה את והב בסופה ואת הנחלים ארנון׃ ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער
ונשען לגבול מואב׃ ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את העם
ואתנה להם מים׃ ס אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה׃
באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה׃ וממתנה
נחליאל ומנחליאל במות׃ ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על
פני הישימן׃ * פ
וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי לאמר׃ אעברה בארצך לא נטה בשדה שביעי
ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר גבלך׃ ולא נתן סיחן את רביעי כשהן
ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחן את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה מחוברות
וילחם בישראל׃ ויכהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו מארנן עד יבק עד בני עמון כי
עז גבול בני עמון׃ ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמרי
בחשבון ובכל בנתיה׃ כי חשבון עיר סיחן מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב
הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן׃ על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה
ותכונן עיר סיחון׃ כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחן אכלה ער מואב בעלי במות
ארנן׃ אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פליטם ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון׃
ונירם אבד חשבון עד דיבן ונשים עד נפח אשר עד מידבא׃ וישב ישראל בארץ
האמרי׃ וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנתיה ויירש את האמרי אשר שם׃ ויפנו ויורש ק׳
ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי׃ () ויאמר לפסקא
יהוה אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר
עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון׃ ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד
בלתי

קדמאה נחש נחשת תניינא נחש הנחשת׃ ויחנו מעבר ארנון כלשון ארנון שבסידרא בר מן בתראה איבא פלוגתא בהעתק הללי ובירושלמי למבין חסיר ויתיר · ובמסורת ארנון ג׳ מלאים ובתרייתא וסימן מעבר ארנון כי ארנון גבול מואב ואת הנחלים ארנון ושלשתם סמוכים זה לזה וכן הם בספרים שלנו ובה״רמה ז״ל׃ מגבל הגי״מל דגושה׃ את והב במקצת ספרים מדוייקים כ״י חדא מלה כתיב וכ״כ החזקוני אתוהב תיבה אחת ובוא כמו אתיהב ספו״אן מתחלפת ביו״ד כמו בהתודע יוסף וכו׳ ע״ש · גם בהעתק הללי מצאתי אתוהב כתב מלה חדא בספר ירושלמי ולא רד״ק שרשים פרש והכי כתבתי המלה הזאת בשרש ו״ו כי כן דעת המפרשים כי והב לבדו מלה אחת אבל אני מצאתי בספרים מדוייקים אתוהב מלה אחת ספי״ו נקודה בשוא עכ״ל · ומדברי המפרשים נראה דפרתין מלין כתיבי כמ״ש רד״ק עצמו בשמם וסמך עליהם לכתבו בשורש ו״ו וכן נראה ממדרש רבותינו בפרק הרואה מנא את והב בסופה שני מצורעים היו וכו׳ כי אתו את והב הוו דמאו וכו׳ וגם מספר הזוהר פ׳ בשלח על פסוק ה׳ איש מלחמה עוד יש ראיה לזה מתמרה גדולה ערך את שהביאה אל״פא בי״תא את ולית מכהון ואת וחד מיניהו את והב · גם בעל א״ת העיד שכן ראה בכל ס״ס שכתבו את לבד והב לבד ומקף ביניהם ובת״יו בלי ניקוד וגם מלה כתוב בהדיא שתי תיבות כתוב בס׳ עזרא וכן העידו חכמי נורגוס שמצאו ספי תיבות בספר הר״מה ז״ל׃ ואשד הא״לף בסגול בספרים רבים מדוייקים וכ״כ רד״ק בשרשו ובעל רב פעלים כתב בעיד רד״ק שהוא בג׳ נקודות ומצאתיו ברוב ספרים בג׳ נקודות׃ הגיא הגי״מל בדגש׃ ונשקפה נמסר עליו לית ומלעיל׃ הישימן חסר וא״ו כמ״ש בפרשת האזינו׃ וישלח ישראל פ׳ פתוחה׃ בגבלו בסרי לא בפתח׃ סיחן את כל עמו טעה המדפיס לעשותו מלא וא״ו שהוא עצמו כתב במסורת ד׳ מלאים בתורה ואין זה מהם׃ ותכונן עיר סיחון בהעתק הללי סיחון ירושלמי סיחן ע״כ · ובכל הספרים מלא שהוא חד מן ד׳ מלאים בתורה וכ״כ הר״מה ז״ל · פליטם בתיקון ס״ת ישן פליטם ס״ת פלטים וכן במפתח ע״כ · והר״מה כתב כתן בכיו פליטם מלא יו״ד קדמאה וחסר יוד תניין ע״כ וכן בספרים שלנו׃ ונשים הנו״ן בפתח והשי״ן דגושה כמו אם לא ישים עליהם כוהס (ירמיה מ״ט) ודקדוק המלה עיין בס׳ מכלול דף קע״ס ושרשים שרש ישם והרא״בע ומכלל יופי׃ אשר נקוד על רי״ש בלבד מסורת פרשת במדבר ומדרש רבה ושאר מדרשות כמ״ש בפרשת לך לך גבי ביני וביניך וכ״כ בעל הטורים׃ וילכדו הכ״ף דגושה׃ בנתיה עיין מ״ש ביהושע סימן י״ז׃ ויירש ויורש ק׳ ועיין בעל הטורים׃ אל תירא אתו בספר הזוהר אל תירא אותו תרין אותו ביכון שלימין באורייתא בתרי ווי״ן חד דא וחד עד דרש אתיך אותו ודריש להו הכא במילי דעלייתא אך בכל הספרים כלם חסרים בתורה וכן במסרה רבתא נמנה כ״ד אותו מלאים ואין גם אחד בתורה וכ״כ המאירי גם הר״מה כתב אתו כלשון חסרין באורייתא ובכי כקפינן׃ ואת בניו עוד אמרו

כב בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ׃ * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ ס ס ס

הפטרת חקת שפטים יא ויפתח הגלעדי עד מפני בני ישראל

וַיַּרְא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֵת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי׃ וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי
הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־
זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר
ר"נ לכהן מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא׃ () וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ
בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי׃
וְעַתָּה לְכָה־נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־
הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר׃ וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן
ר"נ ללוי וּקְסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק׃ () וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה
וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם׃ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ׃ וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפֹּר מֶלֶךְ
מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי׃ הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה קָבָה־לִּי אֹתוֹ
אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת־
ור"נ לישראל הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא׃ () * וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן
שני חמישי יְהוָה לְתִתִּי לַהֲלֹךְ עִמָּכֶם׃ וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֲלֹךְ עִמָּנוּ׃
כשהן מחוברות וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלֹחַ שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלֶּה׃ וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר
בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אַל־נָא תִמָּנַע מֵהֲלֹךְ אֵלָי׃ כִּי־כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וּלְכָה־נָּא קָבָה־לִּי אֵת הָעָם הַזֶּה׃ וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק
מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת קְטַנָּה אוֹ גְדוֹלָה׃ וְעַתָּה
שְׁבוּ נָא בָזֶה גַּם־אַתֶּם הַלָּיְלָה וְאֵדְעָה מַה־יֹּסֵף יְהוָה דַּבֵּר עִמִּי׃ וַיָּבֹא אֱלֹהִים ׀ אֶל־בִּלְעָם
לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ
שלישי אֹתוֹ תַעֲשֶׂה׃ * וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב׃ וַיִּחַר־אַף
אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מַלְאַךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשָׂטָן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ וּשְׁנֵי נְעָרָיו
עִמּוֹ׃ וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ

ותלך

שם בזוהר כנו כתיב חסר יו"ד וקרינן בניו וכן במדרש רבה בנו כתיב שהיה לו בן קשה ממנו ואף זה לא מצאת בספרים שלנו ואולם בפרשת דברים על פסוק וכן אתו ואת בנו כתב רש"י ז"ל בנו כתיב שהיה לו בן גבור כמותו וגם במסורת שם ד' כתיב בנו וקרינן בניו ובאורייתא ליכא אלא פרשת מיכייתו וכן אותו ואת בנו ואת בנו לא ידעו דוולת הברכה וכ"כ הר"מה ז"ל ובכל מקום כמן פרשת הדברים׃

פרשת בלק

כב אל בלעם בן בעור כתב בעל מ"ס במכיל בן בעור בכתר כל אדם מדעת ובשולה אדבריו בי המדפיס סתר דבריו ממקום למקום כבתיבה ובמסורת · ומסדרות הספרים חלוקות זו מזו גם דברי הר"מה אינם במתניים ובקיאת דידים אדידיה מסיביה לרפיה ואדשיה לסיפיה ומסקנא דמילתיה דשפה בעור אינון באורייתא דישלח דבלק קדמאה דמתות דבי הבא מלאים וב' חסרים ותרווייהו בנו כתר דבלק וכל נביאים וכתובים מלאים וכ"כ ספר סמן ששון וזהו ג"כ כללא דמילתא דכתב הר"מה בסוף דבריו כל בן בעור מלא כל בנו כתר חסר וסימניך מקום שיפה כח הבן הורע כח האב מקום שהורע כח הבן יפה כח האב׃ על הנהר במאריך ונמקף בס"ם הגם שבתילופים אינו כן׃ לו לאמר שני מלאדי"ן רפוית וכן ממלי׃ ממלי לית וחסר ובמדרש רבה ממלי כתיב בר"א בשם ה' כי אמילם׃ ויבא אלהים אל בלעם עיין מ"ש בפרשת וירא בשמו קודם אלהים של פניתלך׃ [illegible] רפה ונתיצב [illegible] ושני נעריו עמו ובפרשת וירא כתיב גבי אברהם ושביכתנרין

עמו

וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדָּרֶךְ׃ וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים
גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה׃ וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּלָּחֵץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רֶגֶל בִּלְעָם
אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֶף לְהַכֹּתָהּ׃ וַיּוֹסֶף מַלְאַךְ־יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לִנְטוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאול׃ וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּרְבַּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר־אַף בִּלְעָם וַיַּךְ אֶת־
הָאָתוֹן בַּמַּקֵּל׃ וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתַנִי זֶה
שָׁלֹשׁ רְגָלִים׃ וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עַתָּה הֲרַגְתִּיךְ׃
וַתֹּאמֶר הָאָתוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן
הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא׃ וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בִלְעָם וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב
בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְּיָדוֹ וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־
אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי׃ וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן וַתֵּט
לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אוּלַי נָטְתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם־אֹתְכָה הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי׃ וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב לִקְרָאתִי בַּדָּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אָשׁוּבָה לִּי׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־
אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שָׂרֵי בָלָק׃ וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא
לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל׃ וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם
הֲלֹא שָׁלֹחַ שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֵלָי הַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבְּדֶךָ׃ וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיָכֹל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים
בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ * וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת׃ וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן רביעי
וַיְשַׁלַּח לְבִלְעָם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל ששי כשהן מחוברות
וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם׃ * וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה כג
שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃ וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פַּר וָאַיִל
בַּמִּזְבֵּחַ׃ וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי יִקָּרֶה יְהוָה לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־
יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שֶׁפִי׃ וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת
עָרַכְתִּי וָאַעַל פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר׃
וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב׃ וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי
בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי־קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל׃ מָה אֶקֹּב לֹא קַבֹּה
אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה׃ כִּי־מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן־עָם לְבָדָד

יִשְׁכֹּן

אתו וסימן אים אים כלשונו פירוש גבי אברהם שהיה עברי כתוב **אתו** שהוא לשון עברי וגם בלעם שהיה ארמי שנאמר מן ארם ינחני בלק כתוב **עמו** שהוא לשון ארמי תרגום של **אתו עמיה** וסימן אחר כשמו כן הוא פי' אברהם שהוא בא"לף כתיב **אתו** בא"לף · בלעם שהוא בעי"ן כתיב **עמו** שהוא בעי"ן · ולי נראה דסימן זה על בלעם לבדו כאמר שהוא בעי"ן ומ"ש כמלת **עמו** סימן אחר שמו אותיות אותיות א"א ע"ע פירו' אותיות שלהם הם אותות וסימנים על זה אברהם אתו בלעם עמו : **להכתה** בהעתק הללי להכותה ירושלמי להכתה ע"כ : ובכל הספרים חסר ונמסר עליו לית מחסר וכן כתב הר"מה ז"ל : **ויוסף מלאך ה' עבור** כל **עבר בעבר לעבר מעבר** באורייתא חסרים וא"ו בר מן א' מלא ויוסף מלאך ה' **עבור** : **ויעמד במקום צר** ויעמד חסר וא"ו כמו הראשון שבסמוך וכן כתב הר"מה ז"ל ויעמד מאחריהם דבשלח חסר וא"ו כתיב וכל ליסנא דויעמד באורייתא דכותא חסר ודכותא או יומים **יעמד** וכל **יעמד** דכותא חסר : **ושמאול** בהעתק הללי ושמאול ירושלמי ושמאל ע"כ · ובכל הספרים בא"לף וא"ו ובמקרא גדולה כתוב עליו כן דינו מלא ועיין מ"ש בפרשת חקת : **הכיתני** נס"ס התי"ו בקמץ : **ויקד** הק"וף בדגש : **גם אתכה הרגתי** חסר וא"ו ומלא ה"א ולית כותיה ובפסיקתא דר' טוביה אתכה בה"א כתיב אמר לו אין אתה חשוב לפני אלא כמו הנקבה הזאת : **ואותה החייתי** עיין מ"ש ביחזקאל סימן כ"ג : **לי** בדגש : **הנה באתי** בה"א במאריך : **ויעש בלק כאשר דבר בלעם** סימן קדמאה כאשר דבר תניינא כאשר אמר ואפ"ס וידבר ה' אל משה לאמר : **לי** בדגש : **אקב** הק"וף בדגש : **קבה** הקו"ף רפה : **ומגבעות אשורנו** מלא ומגבעות מלא וא"ו בכולהו ספרי וכן כתב הר"מה ז"ל ומגבעות אשורנו מלא וא"ו ודכותיה ועל הגבעות דספר תהלים ע"כ · ובספר הזוהר דף ר"ב ע"ב במתיבתא עילאה ומגבעת חסר כלא וא"ו ובמתיבתא דרקיעא ומגבעות שלים כאן וא"ו ע"כ · אמתעברנא כל יומאי על אלין לחזיכן בכמה דוכתים על פלוגתיה טובא בין אמרי דתלמודא

ישכן ובגוים לא יתחשב: מי מנה עפר יעקב ומספר את־רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים
ותהי אחריתי כמהו: ויאמר בלק אל־בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכת
חמישי ברך: ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפי אתו אשמר לדבר: * ויאמר אליו
בלק לך־נא אתי אל־מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו־
לי משם: ויקחהו שדה צפים אל־ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח:
ויאמר אל־בלק התיצב כה על־עלתך ואנכי אקרה כה: ויקר יהוה אל־בלעם וישם דבר
בפיו ויאמר שוב אל־בלק וכה תדבר: ויבא אליו והנו נצב על־עלתו ושרי מואב אתו
ויאמר לו בלק מה־דבר יהוה: וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר:
לא איש אל ויכזב ובן־אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: הנה ברך
לקחתי וברך ולא אשיבנה: לא־הביט און ביעקב ולא־ראה עמל בישראל יהוה אלהיו
עמו ותרועת מלך בו: אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו: כי לא־נחש ביעקב
ולא־קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה־פעל אל: הן־עם כלביא יקום וכארי
יתנשא לא ישכב עד־יאכל טרף ודם־חללים ישתה: ויאמר בלק אל־בלעם גם־קב לא
תקבנו גם־ברך לא תברכנו: ויען בלעם ויאמר אל־בלק הלא דברתי אליך לאמר כל
ששי שביעי כשהן מחוברות אשר־ידבר יהוה אתו אעשה: * ויאמר בלק אל־בלעם לכה־נא אקחך אל־מקום אחר
אולי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם: ויקח בלק את־בלעם ראש הפעור הנשקף על־
פני הישימן: ויאמר בלעם אל־בלק בנה־לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים
כד ושבעה אילים: ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח: * וירא בלעם
כי טוב בעיני יהוה לברך את־ישראל ולא־הלך כפעם־בפעם לקראת נחשים וישת אל־
המדבר פניו: וישא בלעם את־עיניו וירא את־ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים:
וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין: נאם שמע אמרי־אל

אשר

דאמורה דאגרתא ומארי דמסרתא בחסירי ויתירי והשתא דאתחזי לי הדין ליסנא דהאי ספר קדישא אמינא דילמא מאן יזכי כמי למפרע מאי כיתי מתיבתא עילאה ומתיבתא דרקיעא ואוריתא היכי כתיבא בהני מתיבתא יזכי כמי למידע טעמי דהלין כלוגתי דרבנן קשיסי לחכמא אתין אסתכלת בהו סוף בקיותי ברזי עילאי דהנך מתיבתי ואיכהו דאמרי כחדא מינייהו ואיתא להאי ואיתא להאי ולא פליגין אהדדי וסייעתא למילתא מליסנא דרעיא מהימנא בכדרא דכנה גבי כלות משה דאף ע״ג דידעי רבנן דמלת כלות מלא באורייתא לא מומכעי לאידרש ולמימר כלת כתיב כדכתיבנא בדוכתיה ומלין אילין סתימין וטמירין • ולא אתמסרו אלא לקדישי עליונין דרזי לחכמתא כסירין להו ואנן בהימנותא דילן כיזיל עד דייתי זימנא דיתפקחון עיננא לאסתכלא בחכמתא עילאה יהא רעוא דיהא חולקנא עם אינון דיזכון למחמי ארחין סתימין דאורייתא קדישתא ואורחוי דאלהא רבא קדישא ועילאה:
ישכן חסר וא״ו בכל ספרים כ״י מדוייקים ואף בדפוס ישן וכן בא״ג כל ליסנהון חסרים בר מן י׳ מלאים ואין גם אחד מהם בתורה וכן מסר הר״מ ז״ל וישכן באהלי שם חסר וא״ו כתיב ודכותא על פני כל אחיו ישכן חסר וא״ו וכל ישכן באורייתא דכותא • וישכן כבוד ה׳ חסר ו״או כתוב דכותא וכל וישכן באורייתא דכותא חסר אישתכח השתא דכל ליסנא דישכן באורייתא בין דכסיב וא״ו בריש תיבותא בין דלא כסיב וא״ו בריש תיבותא כולהון חסרים וא״ו בין כ״ף לכ״ון: אליו בלק הס״ית דגיסה: לך נא חד מן נ׳ בליסנא הליכה חסר ה״א דבכ״ף פסוקה כתיב: אשר דתראנו בספרים כ״י בגלגל לא במקף: ויקר הק״וף דגוסה: עלתו גלגל בט״ין: ושמע בספרים כ״י מדוייקים הו״או במאריך והשי״ן בחטף פתח וכן כתוב במכלול דף ס״ג ובמסורת ה׳ קמצין וסימן קום בלק ושמע • קרב אתה ושמע דואתחנן • הטה ה׳ אזניך דמלכים וחברו דישעיה הטה אלהי אזנך דדניאל וכולן הו״או מתוגה והשי״ן בחטף פתח כן כתוב בספר דקדוק ישן ועיין מה שכתוב בשופטים ה׳ על ושבה שביך: ויכזב הזי״ן דגושה: כי לא נחש ביעקב בירושלמי פרק במה אשה א״ר לוי כל המנחש סופו לבוא עליו ומה טעמא כי לא נחש ביעקב כי לו נחש מסגות דדריש לא בא״לף כמו לו בוא״ו אבל אין זה מן מ״ו דכתיבין בא״לף וקריין בו״או • וכן בבבלי פרק ארבעה נדרים פריך והא בלמ״ד א״לף כתיב ומשני אלא מדה כנגד מדה ועיין מה שכתוב בישעיה ס״ג גבי בכל צרתם לא צר: מה פעל בס״א כ״י הטעם בפ״א וכן נראה מחילופי הדפוס סוף דעת כן אשר אך ברוב הספרים הטעם בע״ין וכן מצאתי בחילופים כ״י לבן אשר: גם קב• גם ברך הגימלי״ן בדגש: תקבנו הק״וף בחטף קמץ: לכה נא הכו״ן בדגש: ויקח הקו״ף בדגש: ושבעה אילם בתיקון ספר תורה ישן אילם ל״א אילים דרא הפעור מלא ע״כ: וזה ברור מן המסורת דמלא י״וד קדמאה וחסר יו״ד בתראה שכן נמסר בסדר תצוה ד׳ מלאים דמלאים בתרין יודי״ן וכל סתרא כתי׳ האילם אילם חסר יו״ד בתראה ומלא יו״ד קדמאה ואין זה מן הארבעה וכן מסר הר״מה ז״ל: וישא בלעם את עיניו בספר הזוהר פ׳ בלק עינו כתיב הסוא עינא בישא וכו׳ ואינו כן בספרים שלנו • גם לא נמנה במסרה גדולה עם החסרים יו״ד באמצע תיבותא וקריא וכן כתב הר״מה ז״ל וישא עיניו וירא מלא תרין יודי״ן וכל עיניו באורייתא דכותא: בנו הבי״ת בדגש: בנו בער בהעתק הללי בער ירושלמי בעור וכן נחלקו על חברו שבסמוך וכבר כתבתי כל הצורך בריש פרשתא: נאם שמע אמרי אל וגו׳ עיין מ״ש בפ׳ וירא בפסוק וינא אלהים אל אבימלך:

אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל: כנחלים
נטיו כגנת עלי נהר כאהלים נטע יהוה כארזים עלי מים: יזל מים מדליו וזרעו במים
רבים וירם מאגג מלכו ותנשא מלכתו: אל מוציאו ממצרים כתועפת ראם לו יאכל גוים
צריו ועצמתיהם יגרם וחציו ימחץ: כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו מברכיך ברוך
ואררך ארור: ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו ויאמר בלק אל בלעם לקב איבי
קראתיך והנה ברכת ברך זה שלש פעמים: ועתה ברח לך אל מקומך אמרתי כבד
אכבדך והנה מנעך יהוה מכבוד: ויאמר בלעם אל בלק הלא גם אל מלאכיך אשר
שלחת אלי דברתי לאמר: אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי
יהוה לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר יהוה אתו אדבר: * ועתה הנני הולך שביעי
לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים: וישא משלו ויאמר נאם
בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין: נאם שמע אמרי אל וידע דעת עליון מחזה שדי
יחזה נפל וגלוי עינים: אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט
מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר
איביו וישראל עשה חיל: וירד מיעקב והאביד שריד מעיר: וירא את עמלק וישא
משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד: וירא את הקיני וישא משלו ויאמר
איתן מושבך ושים בסלע קנך: כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך: וישא
משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל: וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגם הוא עדי
אבד: ויקם בלעם וילך וישב למקמו וגם בלק הלך לדרכו: * פ
וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב: ותקראן לעם לזבחי אלהיהן כה

ויאכל

מה טבו צריך למיסוי בריש הדף בהלכה כי זו היא מ"ס של ב"ה שמ"ו וכן כתב בעל הטורים בפרשת ויחי ובמקראות רואה עושים בחילוף אותה שפתך פרשת כי תבא ובהעתק מפירארה עשו המ"ס רבתי וכן ראיתי בנוסחא אחד כ"י מחל"כא ביתא רבתית ובתיקון ס"ת ישן · אבל איננו כן בספרים ולא במסורת שלנו כי אם מ"ס של משלי : ה' בזקף קטן : מדליו כתב המכלול דף קפ"ח שזהו מן אותם שקבל קריאתם בקמץ רחב ולא שמע ולא ראה בהם מחלוקת והוסיף בעל מכלל יופי כראה שאין בדל"ת שום טעם עד כאן לשונו · וברוב הספרים מצאתי שהוא מונח תחת הד"לת והוא דמקום מתג כמו שדרכו לבא במלות שהם בזקף קטן כמ"ש בפרשת משפטים על מלת תהרסם ובנסחא כ"י מצאתי מדליו במאריך ועיין מה שכתבתי בפר' שנוי על מלת וישפה : אל מוציאו ממצרים בחומש עם תרגום ופירוש רש"י והרמב"ן דפוס ויניציאה ס"ח כתב בצדו ס"א מוציאם ע"כ · וזהו שבוש גדול שהראשון שבפרשה למעלה כתוב מוציאם וזה כתוב מוציאו וכן כתב הר"מה ז"ל מוציאם ממצרים מלא דמלא מלא וא"ו ומלא יו"ד ודכותיה אל מוציאו ממצרים מלא וא"ו וי"וד ותרויהון בזירה בלק וכן במסורת כ"י קדמאה אל מוציאם תנייתא אל מוציאו : ממצרים הרי"ם בפתח : כתועפת בהעתק הללי כתעפת וחברו ירושלמי כתועפת ושברו מלא עכ"ל : ומחלוקת זה מצאתי גם בתיקון ס"ת ישן אבל בכל הספרים שלנו שניהם מלאים וא"ו קדמאה ובמקרא כתוב עליהם ב' ב"ב וכ"כ הר"מה ז"ל כתועפת ראם תרין בבלעם ותרויהון מלאים וא"ו וחסר וא"ו סימן : בארי במסורת הגדול בארי ד' ב' קמצין וב' פתחין וסימן כרע שכב בארי · שותי עד נקר בארי (ישעיה ל"ח) בארי שואג יחזקאל כ"ב בארי ידי ורגלי ע"כ ותו לא פי' דאורייתא ודיחזקאל פתחין · דישעיה ודתלים קמצין כן איתון בנסחי דיקי : מברכיך ברוך וארריך ארור כתב ר' משה קמחי בספר מהלך בכלל אתי מרחיק זה לשונו ואם תהיה מלרע היא רפה כמו מברכך ברוך ביתה פרעה וכן בכל ספרים מדוייקים הבי"ת רפה · ובדפוס מכטובה הוסיפו בדברי המפרש ומה שאמר מברכיך ברוך ר"ל מדינתא להיות ברוך ברפי הבי"ת ודגש שהוא שלא כדין עכ"ל : ולפי דעתי איזה תלמיד טעה וכרנו תלה והמוסיף נורע לדעת המחבר כי לבנו לא כן חשב וגם בדפוס ויניציאה ליתיה : ויחר מאריך בי"וד : כבד הכ"ף בצירי : גם בדגש : הוה הנ"ון בדגש : דעת עליון מחזה שדי יחזה חילוף קדמאה אשר מחזה תנייתא מחזה ומטעים ביה : שריד בלא פזר גדול : לבער קין בספרים כתובי יד מדוייקים מונח בבי"ת ומאריך בע"ין ובמסרה קטנה שבדפוס נמסר עליו לית בטעם מלעיל : משמו אל במקצת ס"ת וגם במקצת חומשים כ"י כמנת משמואל תיבה אחת ולא מצאתי לזה עיקר בשום מפרש רק במקרא גדולה כתוב בגליון זה לשונו משמו והסר זהדרא מלה עד כאן והוא לשון מגומגם ושמעתי שיש נוהגים לכתוב כך בס"ת ול"דע אין להם על מה שיסמוכו כי בכל ספרי הדפוס ובכל מקראות כתיבי יד מדוייקות הם שתי מלות וכך הם בס"ת הקדמונים וכן ראיתי אחר כך בהר"מה ז"ל שכתב משמו אל חסר וא"ו קדים לא"ס כתיב · משמו אל תרין מלין כתנן ע"כ · ובסנהדרין פרק חלק אמר ר' יוחנן אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקדוש ב"ה עושה פדיון לבניו על כן טוב ליזהר שלא למחקו ועיין מ"ש בסוף פרשת ויצא : וענו אשור בלא מקף באמצע : ותקראן בתיקון ס"ת ישן ותקראן במפתח ותקראנה ע"כ · אבל הר"מה כתב ותקראן לעם דין לחוד באורייתא כתיב ומלא אל"ף וחסר ה"א ובכו"ן פשוטה בסוף ושאר אורייתא כו"ן ה"א בסוף תידה"א כתיב ותלתא איכון בליסנא דאורייתא תרין מנהון מלאים דמלאים אל"ף וה"א וסימן כי תקראנה מלחמה (שמות) ותקראנה אתי כאלה (שמיני) הלין מלאים דמלאים וחד מלא אל"ף יחסר ה"א כדאמרן ע"כל · ובמסורת שלנו פרשת שמיני ותקראנה ד' ג' כתיב ה"א וסימן ותקראנה אתי כאלה · ותקראנה לו השכנות ב' בפסוק ותקרן לעם לזבחי אלהיהן בתראה חסיר ע"כ · ומ"רה זו לא זכרה רק הפסוקים הכתובים ותקראנה בו"או בתחלת המלה ולפיכך לא מנתה בהם פסוק כי תקראנה מלחמה : ותקראן לעם לזבחי אלהיהן החכם בעל העקידה פירשו במ"ס וכדומה לי דבכל כיים מר אמר לאחות פשטא דלא אשת[illegible] כדין בשום דוכתא אך דילמא בשרא משתכחא אית[illegible] ליה וכמסרה איתמסר ב' אלהיהן בנו"ן והלין דכשקותא תרי מנייהו :

ויאמר

וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן׃ וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־
יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר׃
וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
למפטיר יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ () וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ
הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ׃ וַיָּבֹא אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קֳבָתָהּ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה
אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ פ פ פ

הפטרת בלק מיכה ה והיה שארית יעקב עד והצנע לכת עם אלהיך · והאיטליאני מוסיפין ב פסוקים בראש והיה זה שלום

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי
מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃
ע"כ לכהן לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם׃ () וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם
תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־
הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן־סָלוּא נְשִׂיא בֵית־אָב לַשִּׁמְעֹנִי׃ וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַת־
ע"כ ללוי צוּר רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא׃ () פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם׃ כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם
בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־
הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־פְּעוֹר׃ וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה ° פ
כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר׃ שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ ׀ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יהוה

ויאמר ה' אל משה אין בו פסקא : והנה הנו"ן כדגש : בכים הכ"ף רפה : הקבה הק"וף והבי"ת דגושות : במגפה הגי"מל דגושה :

פרשת פינחס

פינחס פתוחה : פינחס אמרו בזוהר כאן וגם בפרשת אחרי מות כי פינחס זה בי"וד זעירא ושהיא מאל"פא בי"תא דאתוון זעירין · אך בכל הספרים והמסורות ובאל"פא בי"תא שלנו אותיות זעירות לא נמצא רק יו"ד צור ילדך תש"י · עוד משמע מהזוהר כי פה בלבד פינחס מלא יו"ד והר"מה ז"ל כתב ותלך לו את פינחס מלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה מלא תכ"ל · וכן נמצא בכל הספרים והמסורות ובמל"את האריך לבאר בזוהר שלא יהיה כנגד ספרינו · ואנכי לא ידעתי בנסתרות ממני : בקנאו קל הנ"ון לפקל על הלשון ז' עזרא : את בריתי שלום במ"ג וא"ו זו קטנה ובגליון כתוב וא"ו זוטא והוא חד מאל"פא בי"תא דאותיות קטנות ע"כ וכן היא כתובה בדים מסרא רבתא שבדפוס גם במסורת כ"י (במערכת פירושים) רים פרשת חיי שרה ראיתיה נמנית עם אותיות קטנות אך לא מצאתי כן בספרים אחרים כ"י ומסרנותיהם רק מסרו כאן לית וא"ו קטיעא עד כאן · והכי אמרינן בפ"ג דקדושין בעל מום דעבודתו פסולה מנא לן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר והא שלום כתיב אמר רב נחמן וא"ו דשלום קטיעא היא ע"כ · פירוש לא קטנה כשאר אותיות קטנות שבתורה רק גדולה כשאר אותיות אלא שרגלה קצר כזה שלום וכן שמעתי בשם הרי"טבא ז"ל · ואפשר שזו היא גם כן כוונת הר"מה ז"ל שכתב כמאן דקטעוה בפלגיה כמ"ש ברים פרשת וישב · גם ר' אליה המדקדק במאמר ס' ממסורת המסורת פי' קטועה מעט מלמטה ובעל אור תורה ראה תמונה אחרת לבנה עיננו בספר מינה כזו שלום דהיינו שחתכוה לשני' ועדיין שני החלקים שם וכתייהב בה לפרש כן לשון וא"ו קטיעא דגמרין ופי' הר"מה ז"ל והביא ג"כ לשון אחר מהרי"טבא ז"ל כראה כמסכים לדעתו וזהו וא"ו דשלום קטיעא היא כראה פירושו שברותה בנתים דאי לא היל"ל זעירתא היא ונפקא מינה לס"ת ויש להגיה כל הספרים שכתוב בדרכו עכ"ל ובאמת שכן ראיתי גם אני בספר תורה קדמון מספרד כצורה השנית אבל בכמה ס"ת אחרים כתובה כצורה הראשונה ואף פי' הרי"טבא ז"ל דסליקנא מיניה אפשר שיובן כן ועיין בספר פענח רזא : בהנת הכ"ון דגושה : וכן קנא : בני ישראל בלא מקף באמצע : אמות במירכא לא בזקף קטון ובמקצת ספרים בדרגא : לאמר הל"מד דגושה והע"ם בלא דגש ; צרור מלא וא"ו כתיב ואית דמסרין עכון צרר · כי צררים כל ליכנא חסר כלומר חסר וא"ו והאי צרר דמסרין ביה חסר לאו אצרור את המדינים קאי דההוא בנוסחי דיקי מלא וא"ו כתיב ועוד דלא דמי לצררים אלא אצרר דקרי כד"י לידים בחולם קאי דומיא דכי צררים בנין על הכר הצרר אתכם דבהעלתך הר"מה ז"ל : צררים
כו נשוא לכדו לפי דרכנו : דבר השלישי במקף לא במירכא : ויהי אחרי המגפה · פ ויאמר ה' יש כאן פרשה פתוחה, באמצע פסוק :

יהוה את־משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים: * () ראובן בכור ישראל בני ראובן ע״כ לי
חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: לחצרן משפחת החצרוני לכרמי משפחת שנו
הכרמי: אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלשים:
ובני פלוא אליאב: ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא־דתן ואבירם קרואי העדה אשר קריאי
הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ותפתח הארץ את־פיה ותבלע
אתם ואת־קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס: ובני־קרח
לא־מתו: ס בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת
הימיני ליכין משפחת היכיני: לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: אלה
משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ס בני גד למשפחתם לצפון
משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: לאזני משפחת האזני לערי
משפחת הערי: לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: אלה משפחת
בני־גד לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ס בני יהודה ער ואונן וימת
ער ואונן בארץ כנען: ויהיו בני־יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת
הפרצי לזרח משפחת הזרחי: ויהיו בני־פרץ לחצרן משפחת החצרני לחמול משפחת
החמולי: אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ס בני
יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפוה משפחת הפוני: לישוב משפחת הישבי
לשמרן משפחת השמרני: אלה משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה וששים אלף ושלש
מאות: ס בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני
ליחלאל משפחת היחלאלי: אלה משפחת הזבולני לפקדיהם ששים אלף וחמש מאות:
ס בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים: בני מנשה למכיר משפחת
המכירי ומכיר הוליד את־גלעד לגלעד משפחת הגלעדי: אלה בני גלעד איעזר משפחת
האיעזרי לחלק משפחת החלקי: ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת השכמי:
ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי: וצלפחד בן־חפר לא־היו לו בנים כי
אם

כו ראובן בכור ישראל דספרים כ״י וסר״מה ומאירי אין כאן ראש פרשה אבל בספר אגי מצאתי כתוב בלשון הזה · ראובן בכור ישראל סדור וסאר כל השבטים סתומות בר מן אלה בני דן דפליגי סופרים · חד אמר פתוחה וחד אמר סדור עכ״ד כאן · ובספר אגי הנז׳ יש כמה פרשיות סדורות וגם פתוחות וסתומות דפליגי עליהון בהרדעי שאין אנו נוהגים כמותן ולכן לא כתבתים : חנוך מלא החנכי חסר והא דאמר במסורת סוף פרשת חיי שרה ובמשלי כ״ב חנך ג׳ חסר בליסנא וסימן ובני מדין עיפה · חניך משפחת החנכי · חנך לנער על פי דרכו · על מלת החנכי אמור ולא על חנוך דהוא מלא בכל הספרים וכן במסורת כ״י ג׳ חסר בליסנא וסימן ובני מדין וגו׳ · משפחת החנכי חנך לנער וכן מסר הר״מה ז״ל ובני מדין עיפה ועפר וחנך חסר וא״ו כתיב וחסר יאלך את חנוך מלא וא״ו כתיב וכל חנוך באורייתא מלא וא״ו כתיב בר מן חד חסר עיפה ועפר וחנך כדאמרן משפחת החנכי חסר וא״ו כתיב : לחצרן משפחת החצרוני במסורת פרשה ויגש נמסר הצרן כל אורייתא חסר בר מן חד החצרוני קדמאה דויקבר ע״כ · וכן כתב הר״מה ז״ל החצרוני לכרמי דין מלא וא״ו לחצרן משפחת החצרני לחמול דין חסר וא״ו כתיב · הראובני הרי״ם במאריך והיא נקראת בשורק והא״לף בהאמצע כמה כמו ויראו את ה׳ והנראו וכן הוא בספרים כ״י וכמיהו רבים כמ״ש בסוף דברים וכך היא כתובה ר׳ אליה המדקדק בכנפת שרשים שרש ירא ושוו רפי על הא״לף להורות על נחותה · וכן כתב הר״מה ז״ל אלה משפחת הראובני דפינחס מלא דמלא כתיב מלא אל״ף ומלא וא״ו ותרויהון בין רי״ש לבי״ת ולא קריין ודכוותיה כי לקחו מטה בני הראובני דאלה מסעי ודכוותא דל שבא כתיב לראובני ולגדי סוף דברים וכל לראובני דכוותא : פקדיהם הפ״א רפה : קרואי קריאי ק׳ בי״ נד וכ״כ בהעתק הללי ובמסורה קדמוניה מצאתי במדבר קרואי פינחס קריאי וסימן בריך פרי ע״כ · פי׳ דבמדבר רו דפינחס די ועל הקריאה איתמר ומילא דסבירה בהפך יעיין ג״כ מ״ש בפרשת במדבר וכריס פרשת קרח : הזרחי הזין דגושה : לאזני האזני הא״לף יקמן לגד : להצרן בהעתק הללי לחצרן ירושלמי לחצרון ע״כ : ובכל ספרים שלני חסר כחבירו דלעיל וכן כתב הר״מה ז״ל והצרן וברמי חסר וא״ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר : לפוה הוא״ו רפה בספרים מדוייקים אבל הר״מה ז״ל ור״דק ז״ל בעט סיפר שלו כתבו שהוא״ו בדגש וכן מצאתי בגליון א׳ כ״י : האלני בהעתק הללי האלוני ירושל׳ האלני ע״כ · ובכל הספרים חסר וכן בנסחא כ״י מסור עליו לית וחסר גם הר״מה ז״ל כתב משפחת האלני חס׳ דחסר חסר יו״ד וחסר וא״ו : אלה בני גלעד וכן ואלה בני שותלח הכיפי״ן בדגש מדין מפסיק ואתי מרחיק וחביריו שבפרשה כלם רפין שאין ט״ס מפסיק במלה דאשונה גם אין להם דין אתי מרחיק שמלת בני סמוכה אל המלה הבאה אחריה וכן מצאתי בספרים מדוייקים · ועיין מ״ש בחיד ה׳ על חקרנוה כן היא : ואשריאל האשראלי שניהם בשי״ן שמאלית בספרים מדוייקים ובתיקון ס״ת יהן ואשריאל במפתח ואשראל ע״כ · וספרים שלנו מלא ובהעתק הללי האשראלי ירושל׳ האשריאלי ע״כ · ובכל הספרים חסר וכן בנסחא כ״י מסורת עליו לית וחסר וגם הר״מה ז״ל כתב ואשריאל מלא האשראלי חסר :

ואלף

אם־בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה׃ אלה משפחת מנשה
ופקדיהם שנים וחמשים אלף ושבע מאות׃ ס אלה בני־אפרים למשפחתם
לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת הבכרי לתחן משפחת התחני׃ ואלה בני
שותלח לערן משפחת הערני׃ אלה משפחת בני־אפרים לפקדיהם שנים ושלשים אלף
וחמש מאות אלה בני־יוסף למשפחתם׃ ס בני בנימן למשפחתם לבלע
משפחת הבלעי לאשבל משפחת האשבלי לאחירם משפחת האחירמי׃ לשפופם משפחת
השופמי לחופם משפחת החופמי׃ ויהיו בני־בלע ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן
משפחת הנעמי׃ אלה בני־בנימן למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות׃
ס אלה בני־דן למשפחתם לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם׃
כל־משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה וששים אלף וארבע מאות׃ ס בני
אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי׃
לבני בריעה לחבר משפחת החברי למלכיאל משפחת המלכיאלי׃ ושם בת־אשר שרח׃
אלה משפחת בני־אשר לפקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות׃ ס בני
נפתלי למשפחתם ליחצאל משפחת היחצאלי לגוני משפחת הגוני׃ ליצר משפחת היצרי
לשלם משפחת השלמי׃ אלה משפחת נפתלי למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים
אלף וארבע מאות׃ אלה פקודי בני ישראל שש־מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים׃ *

פ

שלישי וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות׃ לרב תרבה
נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו׃ אך־בגורל יחלק את־הארץ
לשמות מטות־אבתם ינחלו׃ על־פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט׃ ס ואלה
פקודי הלוי למשפחתם לגרשון משפחת הגרשני לקהת משפחת הקהתי למררי משפחת
המררי׃ אלה משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת
המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את־עמרם׃ ושם אשת עמרם יוכבד בת־לוי אשר
ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את־אהרן ואת־משה ואת מרים אחתם׃ ויולד
לאהרן את־נדב ואת־אביהוא את־אלעזר ואת־איתמר׃ וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש־
זרה לפני יהוה׃ ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף כל־זכר מבן־חדש ומעלה כי לא
התפקדו בתוך בני ישראל כי לא־נתן להם נחלה בתוך בני ישראל׃ אלה פקודי משה
ואלעזר הכהן אשר פקדו את־בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו׃ ובאלה לא־היה איש
מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את־בני ישראל במדבר סיני׃ כי־אמר יהוה להם
מות ימתו במדבר ולא־נותר מהם איש כי אם־כלב בן־יפנה ויהושע בן־נון׃ * ס
כז ותקרבנה בנות צלפחד בן־חפר בן־גלעד בן־מכיר בן־מנשה למשפחת מנשה בן־יוסף
ואלה שמות בנתיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה׃ ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר
הכהן

ואלף שבע מאות ג׳ דמטעין דסבירין וסנע בי׳ או וסימן כמחר במסרה גדולה : הגרשני הכ״ון דניסה : הקהתי במקצת ספרים הק״וף בשוא לבד :
וקהת הולד כל אורייתא מלא דמלא והדין מלא וא״ו וחסר יו״ד : את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר בתיקון ס״ת ישן את ואת את
ואת ובמקצת את את ואת ואת ע״כ : והר״מ בירר דבר זה מהמסורת ובן כתב ד׳ פסוקים דאית בהון את ואת את ואת וסימן והזהרתם אתהם את
הקפים יתרו · את האהרון ואת בדיו ויקהל · וכל חשב חכמת לב · סס ויולד לאהרן את : אביהוא הבי״ת בחירק : בהקריבם אין בבי״ת נפת
כו בספרים מדויקים : ותקרבנה נגרים לא נסבי בספין : צלפחד נרביע לא בזקף קטן : בן יוסף הבי״ת רפה :

הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר׃ אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־ סנין ותוס
הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֹרַח כִּי־בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ׃ לָמָּה
יִגָּרַע שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה־לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ׃ וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה׃ * פ ן רבתי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת נָתֹן תִּתֵּן לָהֶם אֲחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ רביעי
אֲחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן׃ וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ׃ וְאִם־אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו׃ וְאִם־ שצו
אֵין לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לַאֲחֵי אָבִיו׃ וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְרָאִיתָה אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־עַמֶּיךָ גַּם־אָתָּה כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ׃ כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי
בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן׃
ס וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר׃ יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־
הָעֵדָה׃ אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת
יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־
רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו׃ וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה
אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם׃ וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־הָעֵדָה׃ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ
לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה׃ וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה׃ * פ
פרשת ר"ח בחול וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי
כח רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ׃ וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
חמישי שצז כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד׃ אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם׃ וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית
רְבִיעִת הַהִין׃ עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת
הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה׃ וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם
כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ

וביום

אבינו מת במדבר הא טעמא לטילא אריך מלה ומסיק לה ויל קרי בזוהר פרשת בלק דף ר"ה : **משפטן** נו"ן רבתי וכן אמאתי במסורת כתובי יד
מלא פה ביאה רבתית ודחומס כ"י קדמין לית ונו"ן רב ולית כתיב כן וסטעם לפי שאמר משה מאני ילמדו בכל שאליתי הדבר ברב גדול ע"כל ומוב
טוים יש לומר סנו"ן משפטן רבתא לפי שנעלם ממשה שער הנ' בדאיתא בפ"ק דר"ה וכפ"ל דנדרים כ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה
מסיני חסר א' שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים . וכן כתוב בספר כשמת שכתבתי הלוי שער י"ב : **משה לאמר** הל"מד דגושה : **וראיתה אתה** דין
לחוד מלא יו"ד וה"א בסוף מיבותא וכל ליהכא באורייתא חסר ה"א : **צן** הסכי טעם המדפיס שכתבו מלא יו"ד והוא עצמו מסר בפסוק כל כן חסר
וכל סין מלא וכן מסר הר"מה ז"ל : **ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע וגו'** אין כאן תחלת פרשה לא פתוחה ולא סתומה . ובספר מגי כתוב
וידבר ליפקד . ויאמר דקח לך סתומה ע"כ ואין אנו כותבים כן וגם הרמ"ה ז"ל לא מנאה : **לפני** בפסק : **ונתתה** בה"א לבסוף בהעתק הללו ובכל
ספרים מדוייקים והמדפיס טעה לינסותו חסר ולא כתן את לבו למה שמסר בסדר תרומה ונתת כ"ט חסרים ואין זה במנייכם ועיין מ"ש בסדר תצוה :
ואמרת להם זה האשה סימן כל אורייתא ואמרת אליהם בר מן חד ואמרת להם זה האשה וחד באורייתא ואמרתם אליהם דדברו אל בני ישראל דוב
וע"ש במסורת : **בתית רביעת** בהעתק הללי כתוב רביעת וחברו וכן הוא בכל ספרים מדוייקים מלא יוד קדמאה וחסר יו"ד בתראה והכי מוכח
במסורת לסוף יחזקאל וע"ש בפרשת שלח לך והמדפיס טעה שכתבו כהפך : **העשיה** יו"ד רפה :

וביום

כח

פנין המפטיר פ׳ מפטיר של שבת וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ׃
עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃ פ
ראש חדש שצח וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
שצט שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד׃ וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל
וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה׃ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת
ע״כ ששי לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ * ס וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
פ׳ מפטיר ליום א׳ וב׳ של פסח לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה׃ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ בַּיּוֹם
פ׳ מפטיר לשאר ימי הפסח הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ * וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים
בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃ וּמִנְחָתָם סֹלֶת
ת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ׃ עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃ וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר
אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה׃ כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־
נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
פ׳ מפטיר של שבועות מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ ס וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
תא בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׃ וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד׃ עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃ שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם׃ * פ
כט וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה
פ׳ מפטיר של ר״ה תב תג יִהְיֶה לָכֶם׃ וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
שבעה

וביום השבת פתוחה : תמימם חסר ו׳ דגושה : ונסכה הס״מ נסוא : חדשיכם החי״ת בקמץ לבד : פסח לה׳ ובחמשה עשר וגו׳ עיין מ״ש בפרשת כי תשא בויחל משה בסס סתוספות : הזה הזין בדגש : תמימם דפסח וכן תמימם דשבועות ודראש השנה כולם מלאים יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה כחבריהם וכ״כ הר״מה ז״ל שכים תמימם דעבוה מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד תניין כתיב וכל תמימם באורייתא דכוותייהו והמדפיסים טעו באלו ולא הלך בדרך תמים כי במסורת תילים ל״ו וריש משלי נמסר כל תמימם דנעירא חסר יו״ד בתקבא · בר מן חד ואיל מן הצאן תמימים יעשו (יחזקאל מ״ג) וכל דנברי מלא בר מן חד יודע ה׳ ימי תמימם : על עולת התמיד דפסח בהעתק הללי ובמנחת כהן נמסר לית מלא בתורה ובמסורה קטנה כתיב עליו ג׳ מלא בליסנא ועיין סימנם ביחזקאל מ״ו · והא והא איתא וכן כתב הר״מה ז״ל עולת תמיד דפסח דכאלה תעשו ליום מלא וא״ו כתיב וכל שאר אורייתא עלת חסר וא״ו כתיב : בהקריבכם אין בבי״ת געיא בספרים מדוייקים וגם בקצת דפוסים : בשבעתיכם טרחא בע״ין ובלא מאריך בשי״ן : עולה דבכורים בהעתק הללי מסור עליו לית מלא בתורה וכן הוא בהר״מה ז״ל · ובמסורת ובפסיקתא דר׳ טוביה למה עולה שבעצרת מלא ללמדך שבששה בסיון נתנה תורה ועצרת הלה להיות בששה בסיון ולא כמו שאמרו הטועים עצרת לאחר השבת כל זמן שיבא וכן בבטל העומר : ומנחתם דשבועות טעה המדפיס לעשות כאן פיסקא ואמר שהיא סתומה כי בכל הספרים אין כאן פיסקא כלל : שעיר עזים מסור בכורים וכפורים שעיר וכולם ושעיר ובפסיקתא דר׳ טוביהו למה נאמר בר״ה ובעצרת שעיר ולא נאמר ושעיר כמו בשאר המועדות מקיש עצרת לר״ה מה ר״ה יום נידון תורה אף עצרת יום מתן תורה מפני שלוחות הראשונות כיתבו בי״ה ועשר׳ הדברות נאמרו בעצרת וכדי להוציא׳ מלבן של צדוקים שאומרים מתן תורה לא היה בעצרת לכן הקשו זה בזה בשעיר שעיר : שעיר עזים אחד לכפר עליכם בכל הקרבנות כתיב חטאת ובעצרת אינו כתיב חטאת אמר להם הקב״ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם · ירושלמי פרק בתרא דר״ה · ובמדרש חזית פסוק כמגדל דוד מסייע בה ללמדך שלא היה בידם לא חטא ולא עון ועיין עוד ברעיא מהימנא דפרשת אמור דף צ״ו : ועשיתם עלה בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם אמר להן הקב״ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה ירושלמי פרקא בתרא דר״ה וויקרא רבה סוף פ׳ כ״ט והכי איתא בפסיקתא מכיון שנכנסתם לפני בדין ביום הזה ויצאתם בדימוס מעלה אני עליכם כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה שנאמר כי כאשר השמים החדשים וגו׳ אשר אני עושה וגו׳ ובפסיקתא דר׳ טוביהו מה נשתנה יום הזכרון מכל המועדות שכתוב כאן ועשיתם מפני שהאיל קרניו לשופר היו כתשות · וכן אמר ר׳ יהושע בסוף מסכת קנים שתי קרניו שתי חצוצרות וכו׳ פי׳ סופרות לכך נאמר כאן ועשיתם עולה לפי שיש בו עשייה אחרת חוץ מהקרבתו · ר״א ועשיתם עלה מלמד שבכל המספר את המועדות כראוי כאלו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית שנאמר ביום עשות ה׳ אלהים ארץ ושמים לכך נאמר בר״ה ועשיתם שבתשרי נברא העולם : לה׳ בזקף קטן : איל הגלגל בא״לף :

ומנחתם

מנין שבעה תמימם: ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר שני עשרנים לאיל:
ועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים: ושעיר־עזים אחד חטאת לכפר עליכם:
מלבד עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם כמשפטם לריח ניחח אשה
פ׳ מפט ליהוה: ס ובעשור לחדש השביעי הזה מקרא־קדש יהיה לכם ועניתם את־
של יום נפשתיכם כל־מלאכה לא תעשו: והקרבתם עלה ליהוה ריח ניחח פר בן־בקר אחד איל
תר אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם יהיו לכם: ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה
עשרנים לפר שני עשרנים לאיל האחד: עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים:
שעיר־עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: *
שביעי ס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה
פ׳ מפט ליום א׳ לא תעשו וחגתם חג ליהוה שבעת ימים: והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פרים
של סכות בני־בקר שלשה עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם יהיו: ומנחתם
תה סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרנים לאיל
נקוד על האחד לשני האילם: ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים: ושעיר־עזים
פרשה אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה: ס וביום השני פרים בני־
שלישי בקר שנים עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם
סכות לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד
פרשה ומנחתה ונסכיהם: ס וביום השלישי פרים עשתי־עשר אילם שנים כבשים
רביעי בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם
סכות כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס וביום
פרשה הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: מנחתם
חמישי ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד
סכות עלת התמיד מנחתה ונסכה: ס וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים
פרשה כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים
ששי במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס
סכות וביום הששי פרים שמנה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם:
פרשה ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד
שביעי עלת התמיד מנחתה ונסכיה: ס וביום השביעי פרים שבעה אילם שנים
סכות בח׳ היום מפטירין בענינו יום כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכהם לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפטם: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה: ס
ביום

ומנחתם דוכחדש דשביעי בא״ס אזלא ובמ״י זקף קטן לא מירכא: עזים במירכא לא בתביר: בקר בתביר לא במירכא: ומנחתם במ״י זקף קטן לא מירכא: וחגתם דגש בגי״מל: ועשרון דיום ראשון של חג נקוד על וא״ו בתראה מסורת ואבות דר׳ נתן פ׳ עשרה נסיונות וכן ברין לשניה במדרש רבה פ׳ במדבר ובמס׳ סופרי׳ פ״ו והכי איתמר בהדיא במסכת ברכות ריש פ׳ שתי מדות ילקוט פ׳ פינחס רמז תש״פב לקח טוב ועירוך ע׳ נקד קרית ספר פ׳ ב׳ בשל׳ מעשה הקרבנות תוספת י״ט א״ר יוסי לנה נקוד על ו׳ אנו שנאמר עשרון עשרון של עשרון ראשון של י״ט הראשון של חג שלא יהיה לא בשל שלשה לפר ולא בשל שנים לאיל: חטאת הטי״ת דגושה: לאילם דוכיום השני לאילם דיום שלישי אילם דיום רביעי כולם מלאים יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה כחבירייהו שבענין וכל אורייתא דכוותייהו במ״ד מלא דמלא וסימנהון נמסר בסדר תצוה ובסדר וישלח וכן כתב הר״מ ז״ל והמדפיס טעה כאן ולא זכר מ״ש כבר גם בטל מנחת כהן בפרשת וישלח טעה שאחרי הביאו המסרה של ד׳ אלא דמלא בתורה כתב ושארא אורייתא ואלים כתיב חסר י״וד קדמאה ור״ל אילם כתיב חסר יו״ד בתראה: וביום החמישי פתוחה: כמשפט דוכיום השביעי שבת פרק הבונה תניא ר׳ יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם הרי מ״ם יו״ד מ״ם מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה והכי איתא בספרי וכתבו התוספות בשביעי כמשפטם גרסינן כדתנוה פ״ק דתענית וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש״י דגרים בשמיני כמשפטם בסוף פרק לולב

בַּיּוֹם֙ הַשְּׁמִינִ֔י עֲצֶ֖רֶת תִּהְיֶ֣ה לָכֶ֑ם כָּל־מְלֶ֥אכֶת עֲבֹדָ֖ה לֹ֥א תַעֲשֽׂוּ׃ וְהִקְרַבְתֶּ֨ם עֹלָ֜ה אִשֵּׁ֨ה
רֵ֤יחַ נִיחֹ֙חַ֙ לַֽיהוָ֔ה פַּ֥ר אֶחָ֖ד אַ֣יִל אֶחָ֑ד כְּבָשִׂ֧ים בְּנֵי־שָׁנָ֛ה שִׁבְעָ֖ה תְּמִימִֽם׃ מִנְחָתָ֣ם וְנִסְכֵּיהֶ֗ם לַפָּ֡ר
לָאַ֧יִל וְלַכְּבָשִׂ֛ים בְּמִסְפָּרָ֖ם כַּמִּשְׁפָּֽט׃ () וּשְׂעִ֥יר חַטָּ֖את אֶחָ֑ד מִלְּבַד֙ עֹלַ֣ת הַתָּמִ֔יד וּמִנְחָתָ֖הּ וְנִסְכָּֽהּ׃
אֵ֛לֶּה תַּעֲשׂ֥וּ לַֽיהוָ֖ה בְּמוֹעֲדֵיכֶ֑ם לְבַ֨ד מִנִּדְרֵיכֶ֜ם וְנִדְבֹתֵיכֶ֗ם לְעֹלֹֽתֵיכֶם֙ וּלְמִנְחֹ֣תֵיכֶ֔ם וּלְנִסְכֵּיכֶ֖ם
ל וּלְשַׁלְמֵיכֶֽם׃ * וַיֹּ֥אמֶר מֹשֶׁ֖ה אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל כְּכֹ֛ל אֲשֶׁר־צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ פ פ

הפטרת פינחס מלכים א יט ויד ה׳ היתה אל אליהו עד וישרתהו ולאשכנזים ולספרדים ירמיה א דברי
ירמיהו עד נאם ה׳ * ובמטות ובמסעי נפרדות אז קורין ויד ה׳

וַיְדַבֵּ֤ר מֹשֶׁה֙ אֶל־רָאשֵׁ֣י הַמַּטּ֔וֹת לִבְנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל לֵאמֹ֑ר זֶ֣ה הַדָּבָ֔ר אֲשֶׁ֖ר צִוָּ֥ה יְהוָֽה׃ אִישׁ֩
תו תח כִּֽי־יִדֹּ֨ר נֶ֜דֶר לַֽיהוָ֗ה אֽוֹ־הִשָּׁ֤בַע שְׁבֻעָה֙ לֶאְסֹ֤ר אִסָּר֙ עַל־נַפְשׁ֔וֹ לֹ֥א יַחֵ֖ל דְּבָר֑וֹ כְּכָל־
הַיֹּצֵ֥א מִפִּ֖יו יַעֲשֶֽׂה׃ וְאִשָּׁ֕ה כִּֽי־תִדֹּ֥ר נֶ֖דֶר לַֽיהוָ֑ה וְאָסְרָ֥ה אִסָּ֛ר בְּבֵ֥ית אָבִ֖יהָ בִּנְעֻרֶֽיהָ׃ וְשָׁמַ֨ע
אָבִ֜יהָ אֶת־נִדְרָ֗הּ וֶֽאֱסָרָהּ֙ אֲשֶׁ֤ר אָֽסְרָה֙ עַל־נַפְשָׁ֔הּ וְהֶחֱרִ֥ישׁ לָ֖הּ אָבִ֑יהָ וְקָ֙מוּ֙ כָּל־נְדָרֶ֔יהָ וְכָל־אִסָּ֛ר
אֲשֶׁר־אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ יָקֽוּם׃ וְאִם־הֵנִ֨יא אָבִ֣יהָ אֹתָהּ֮ בְּי֣וֹם שָׁמְעוֹ֒ כָּל־נְדָרֶ֗יהָ וֶֽאֱסָרֶ֛יהָ אֲשֶׁר־
אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ לֹ֣א יָק֑וּם וַֽיהוָה֙ יִסְלַח־לָ֔הּ כִּֽי־הֵנִ֥יא אָבִ֖יהָ אֹתָֽהּ׃ וְאִם־הָי֤וֹ תִֽהְיֶה֙ לְאִ֔ישׁ
וּנְדָרֶ֖יהָ עָלֶ֑יהָ א֚וֹ מִבְטָ֣א שְׂפָתֶ֔יהָ אֲשֶׁ֥ר אָסְרָ֖ה עַל־נַפְשָֽׁהּ׃ וְשָׁמַ֥ע אִישָׁ֛הּ בְּי֥וֹם שָׁמְע֖וֹ וְהֶחֱרִ֣ישׁ
לָ֑הּ וְקָ֣מוּ נְדָרֶ֗יהָ וֶֽאֱסָרֶ֛הָ אֲשֶׁר־אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ יָקֻֽמוּ׃ וְ֠אִם בְּי֨וֹם שְׁמֹ֣עַ אִישָׁהּ֮ יָנִ֣יא אוֹתָהּ֒
וְהֵפֵ֗ר אֶת־נִדְרָהּ֙ אֲשֶׁ֣ר עָלֶ֔יהָ וְאֵת֙ מִבְטָ֣א שְׂפָתֶ֔יהָ אֲשֶׁ֥ר אָסְרָ֖ה עַל־נַפְשָׁ֑הּ וַֽיהוָ֖ה יִֽסְלַֽח־לָֽהּ׃ ()
ע״כ לכהן וְנֵ֥דֶר אַלְמָנָ֖ה וּגְרוּשָׁ֑ה כֹּ֛ל אֲשֶׁר־אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ יָק֥וּם עָלֶֽיהָ׃ וְאִם־בֵּ֥ית אִישָׁ֖הּ נָדָ֑רָה אוֹ־
אָסְרָ֥ה אִסָּ֛ר עַל־נַפְשָׁ֖הּ בִּשְׁבֻעָֽה׃ וְשָׁמַ֤ע אִישָׁהּ֙ וְהֶחֱרִ֣שׁ לָ֔הּ לֹ֥א הֵנִ֖יא אֹתָ֑הּ וְקָ֙מוּ֙ כָּל־נְדָרֶ֔יהָ
וְכָל־אִסָּ֛ר אֲשֶׁר־אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ יָקֽוּם׃ וְאִם־הָפֵר֩ יָפֵ֨ר אֹתָ֥ם ׀ אִישָׁהּ֮ בְּי֣וֹם שָׁמְעוֹ֒ כָּל־מוֹצָ֨א
ע״כ ללוי שְׂפָתֶ֧יהָ לִנְדָרֶ֛יהָ וּלְאִסַּ֥ר נַפְשָׁ֖הּ לֹ֣א יָק֑וּם אִישָׁ֣הּ הֲפֵרָ֔ם וַֽיהוָ֖ה יִֽסְלַֽח־לָֽהּ׃ () כָּל־נֵ֛דֶר וְכָל־שְׁבֻעַ֥ת
אִסָּ֖ר לְעַנֹּ֣ת נָ֑פֶשׁ אִישָׁ֥הּ יְקִימֶ֖נּוּ וְאִישָׁ֥הּ יְפֵרֶֽנּוּ׃ וְאִם־הַחֲרֵשׁ֩ יַחֲרִ֨ישׁ לָ֥הּ אִישָׁהּ֮ מִיּ֣וֹם אֶל־יוֹם֒
וְהֵקִים֙ אֶת־כָּל־נְדָרֶ֔יהָ א֥וֹ אֶת־כָּל־אֱסָרֶ֖יהָ אֲשֶׁ֣ר עָלֶ֑יהָ הֵקִ֣ים אֹתָ֔ם כִּֽי־הֶחֱרִ֥שׁ לָ֖הּ בְּי֥וֹם שָׁמְעֽוֹ׃
וְאִם־הָפֵ֥ר יָפֵ֛ר אֹתָ֖ם אַחֲרֵ֣י שָׁמְע֑וֹ וְנָשָׂ֖א אֶת־עֲוֺנָֽהּ׃ אֵ֣לֶּה הַחֻקִּ֗ים אֲשֶׁ֨ר צִוָּ֤ה יְהוָה֙ אֶת־מֹשֶׁ֔ה
ע״כ לישראל בֵּ֥ין אִ֖ישׁ לְאִשְׁתּ֑וֹ בֵּֽין־אָ֣ב לְבִתּ֔וֹ בִּנְעֻרֶ֖יהָ בֵּ֥ית אָבִֽיהָ׃ * () פ
לא וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃ נְקֹ֗ם נִקְמַת֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל מֵאֵ֖ת הַמִּדְיָנִ֑ים אַחַ֖ר תֵּאָסֵ֥ף אֶל־
שני עַמֶּֽיךָ׃ וַיְדַבֵּ֤ר מֹשֶׁה֙ אֶל־הָעָ֣ם לֵאמֹ֔ר הֵחָלְצ֧וּ מֵאִתְּכֶ֛ם אֲנָשִׁ֖ים לַצָּבָ֑א וְיִהְיוּ֙ עַל־מִדְיָ֔ן לָתֵ֥ת
נִקְמַת־יְהוָ֖ה בְּמִדְיָֽן׃ אֶ֚לֶף לַמַּטֶּ֔ה אֶ֖לֶף לַמַּטֶּ֑ה לְכֹל֙ מַטּ֣וֹת יִשְׂרָאֵ֔ל תִּשְׁלְח֖וּ לַצָּבָֽא׃ וַיִּמָּֽסְרוּ֙ מֵאַלְפֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֔ל אֶ֖לֶף לַמַּטֶּ֑ה שְׁנֵים־עָשָׂ֥ר אֶ֖לֶף חֲלוּצֵ֥י צָבָֽא׃ וַיִּשְׁלַ֨ח אֹתָ֥ם מֹשֶׁ֛ה אֶ֥לֶף לַמַּטֶּ֖ה לַצָּבָ֑א
אתם

לולב ותרבה עכ״ל · ובספ׳ המורה נורם גם הוא בשביעי כמשפטם · ופן במסורת נאמר בו״ן מי״ם פי׳ כל ענינא כתיב ונסכה כמשפט בר מן יום ב׳ דכתיב ונסכיהם וביום ו׳ ונסכיה וביום ז׳ כמשפטם מכאן רמז לנסוך המים · ובתוספתא דזוהר סוף פ׳ מגורע מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו׳ כוי יבוזו לו מאי בו״ן יומא תניינא ויומא שתיתאה ויומא שביעאה דסכות דכהון הוו מנסכי מים ויין : ביום השמיני כל ענינא ריש פסוק וביום בר מן שמיני כתיב ביום לפי שהוא רגל בפני עצמו · ללמדך שאין אות חסרה או יתירה בתורה והוא דבר רק שנאמר כי לא דבר רק הוא מכם
פסיקתא דר׳ טוביהו : ככל אשר צוה ה׳ את משה בקצת ספרים אל משה ונס״ס את :

פרשת מטות

מטות פתוחה : לאסר הא״לף נשוא לבדו בספרים כ״י וגם בדפוסים קדמונים : וקמו השני הגלגל בק״וף : אתם לפסק ובת״יו גלגל : אישה ביום שמעו השי״ן בקמץ : לענת בסמתק הלוי לענת ירושלמי לענות ע״כ · ובכל הספרים חסר וכ״כ הר״מה ז״ל לית חסר וחד מלא למכתה על מחלת לענות : אחר תאסף אל עמיך זה א׳ מהמקראות שקראו חכמים עטור סופרים כמ״ש סוף פרשת בהעלתך :

אתם ואת־פינחס בן־אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו׃ ויצבאו על־
מדין כאשר צוה יהוה את־משה ויהרגו כל־זכר׃ ואת־מלכי מדין הרגו על־חלליהם את־
אוי ואת־רקם ואת־צור ואת־חור ואת־רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן־בעור הרגו
בחרב׃ וישבו בני־ישראל את־נשי מדין ואת־טפם ואת כל־בהמתם ואת־כל־מקנהם ואת־
כל־חילם בזזו׃ ואת כל־עריהם במושבתם ואת כל־טירתם שרפו באש׃ ויקחו את־כל־
השלל ואת כל־המלקוח באדם ובבהמה׃ ויבאו אל־משה ואל־אלעזר הכהן ואל־עדת בני־
ישראל את־השבי ואת־המלקוח ואת־השלל אל־המחנה אל־ערבת מואב אשר על־ירדן
ירחו׃ * ס ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל־נשיאי העדה לקראתם אל־מחוץ שלישי שני
למחנה׃ ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה׃ נשון מחוברות
ויאמר אליהם משה החייתם כל־נקבה׃ הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר־
מעל ביהוה על־דבר־פעור ותהי המגפה בעדת יהוה׃ ועתה הרגו כל־זכר בטף וכל־אשה
ידעת איש למשכב זכר הרגו׃ וכל הטף בנשים אשר לא־ידעו משכב זכר החיו לכם׃
ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הרג נפש וכל ׀ נגע בחלל תתחטאו ביום השלישי
וביום השביעי אתם ושביכם׃ וכל־בגד וכל־כלי־עור וכל־מעשה עזים וכל־כלי־עץ תתחטאו׃
ס ויאמר אלעזר הכהן אל־אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה
אשר־צוה יהוה את־משה׃ אך את־הזהב ואת־הכסף את־הנחשת את־הברזל את־הבדיל
ואת־העפרת׃ כל־דבר אשר־יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל
אשר לא־יבא באש תעבירו במים׃ וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבאו
אל־המחנה׃ * ס ויאמר יהוה אל־משה לאמר׃ שא את ראש מלקוח השבי רביע
באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה׃ וחצית את־המלקוח בין תפשי
המלחמה היצאים לצבא ובין כל־העדה׃ והרמת מכס ליהוה מאת אנשי המלחמה היצאים
לצבא אחד נפש מחמש המאות מן־האדם ומן־הבקר ומן־החמרים ומן־הצאן׃ ממחציתם
תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת יהוה׃ וממחצת בני־ישראל תקח ׀ אחד ׀ אחז מן־
החמשים מן־האדם מן־הבקר מן־החמרים ומן־הצאן מכל־הבהמה ונתתה אתם ללוים שמרי
משמרת משכן יהוה׃ ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את־משה׃ * ויהי חמש
המלקוח יתר הבז אשר בזזו עם הצבא צאן שש־מאות אלף ושבעים אלף וחמשת אלפים׃
ובקר שנים ושבעים אלף׃ וחמרים אחד וששים אלף׃ ונפש אדם מן־הנשים אשר לא־
ידעו משכב זכר כל־נפש שנים ושלשים אלף׃ ותהי המחצה חלק היצאים בצבא מספר
הצאן שלש־מאות אלף ושלשים אלף ושבעת אלפים וחמש מאות׃ ויהי המכס ליהוה
מן־הצאן שש מאות חמש ושבעים׃ והבקר ששה ושלשים אלף ומכסם ליהוה שנים
ושבעים׃ וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד וששים׃ ונפש אדם
ששה עשר אלף ומכסם ליהוה שנים ושלשים נפש׃ ויתן משה את־מכס תרומת יהוה

לאלעזר

ואת פינחס כל אורייתא מלא יו"ד ועיין מ"ש בשמואל א׳ : ואת דמלכי מדין במקף לא במלעא והא"לף בסגול כן הוא בכ"י : הרגו הגי"מל רפה :
ירחו כל אורייתא בציר' הרי"ש וסי׳ וכן חרדים עיין במ"ג סוף מלכים : את הנחשת את במאריך ומקף בספרים כ"י אך שאין כר׳ בן בחילופים :
וחצית את המלקוח ומלית מלעיל בשני פסוקין לקריאת ב"א שאנו כותבים על קריאתו וכ"כ המכלול משקל פעלת והנהת לוית חן שער ג׳ פרק י"ס
שלא כדברי בעל מנחת כהן שכתב לחוד בטעם מלרע : והרמת מכס הקדמא בת"יו ברוב ספרי הדפוס ובכל כ"י : בזזו דסוא לבד במגהב קמא
פתריס ובתגיבגן וכן חברו שבסמוך : מן הנשים בלא קדמא בנו"ן : אשר במאריך לא בטפחא : ותהי המחצה וגו׳ ושבעת אלפים פי׳ קדמאה
דעתוי פמתכם אלף ושבעת אלפים תניינא דותוי תלתא אלף שבעת אלפים ושיתן ושתי המלכה ;

קרבן

לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־
הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים׃ וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים
מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ וַיֹּאמְרוּ
אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ וַנַּקְרֵב
אֶת־קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ
לִפְנֵי יְהוָה׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה׃ וַיְהִי כָּל־זְהַב
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שָׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת
לב שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה׃ * פ
ששי שלישי וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה
כשהן מחוברות הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה׃ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־
נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר׃ עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעֹן׃ הָאָרֶץ
אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה׃ ס וַיֹּאמְרוּ
אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ וַיֹּאמֶר
תנואון ק' מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה׃ וְלָמָּה תְנוּאוּן אֶת־
לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה׃ כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם
מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה׃ וַיִּחַר־אַף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע
לֵאמֹר׃ אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי׃ בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי וִיהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה׃ וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֹּם
כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃ וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים
לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר
וְשִׁחַתֶּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה׃ ס וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִּדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ׃
וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי
הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ׃ כִּי
שביעי רביעי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה׃ * פ
כשהן מחוברות וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה׃ וְעָבַר
לָכֶם כָּל־חָלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו׃ וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי
יהוה

לב קרבן דקמץ לבד : כלי זהב בחירק והוא חד מן ז' מטעים דסבירין בזירי וסימן נמסר במסרא רבתא : אלף שבע מאות ג' דמטעים דסבירין ושבע בו"או וסימן נמסר במסרא רבתא : ומקנה רב פתוחה : ומקנה נפסק : ואלעלה תרין באורייתא חד כתיב ה"א בסוף תיבותא וחד כתיב אל"ף ותרוויהון בפרשת מטות קדמאה בה"א תנייתא דא"לף : ושבם בסי"ן שמאלית בכל ספרים פ"י והיא שבמה האמורה למטה כמ"ש רש"י ז"ל שהיא בסי"ן שמאלית בכל הספרים : האחיכם בספרים שלנו הא"לף בפתח וכ"כ רד"ק בשרש אחה : תנואון תניאון ק' : ויעלו עד נחל אשכול מלא שאינו מהחמשה חסרים שנמסר סימנם במ"ג בס' לך לך : הקנזי הקו"ף דגושה : מלאו קל הל"מד : העשה אין מאריך בה"א ראשונה בספרים שלו וייקים יכן הוא בחילופים לב"א אך מטה המדפים סס שכתבו נוא"ו : מאחריו הא"לף בגלגל : ויאמרו גלגל בי"וד :

יהוה ואחר תשבו והייתם נקים מיהוה ומישראל והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני יהוה:
ואם־לא תעשון כן הנה חטאתם ליהוה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם: בנו־לכם
ערים לטפכם וגדרת לצנאכם והיצא מפיכם תעשו: ויאמר בני־גד ובני ראובן אל־משה
לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה: טפנו נשינו מקננו וכל־בהמתנו יהיו־שם בערי
הגלעד: ועבדיך יעברו כל־חלוץ צבא לפני יהוה למלחמה כאשר אדני דבר: ויצו להם
משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן־נון ואת־ראשי אבות המטות לבני ישראל: ויאמר
משה אלהם אם־יעברו בני־גד ובני־ראובן | אתכם את־הירדן כל־חלוץ למלחמה לפני יהוה
ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את־ארץ הגלעד לאחזה: ואם־לא יעברו חלוצים
אתכם ונאחזו בתככם בארץ כנען: ויענו בני־גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר יהוה
אל־עבדיך כן נעשה: נחנו נעבר חלוצים לפני יהוה ארץ כנען ואתנו אחזת נחלתנו מעבר
לירדן: ויתן להם | משה לבני־גד ולבני ראובן ולחצי | שבט | מנשה בן־יוסף את־ממלכת
סיחן מלך האמרי ואת־ממלכת עוג מלך הבשן הארץ לעריה בגבלת ערי הארץ סביב: ויבנו
בני־גד את־דיבן ואת־עטרת ואת ערער: ואת־עטרת שופן ואת־יעזר ויגבהה: ואת־
בית נמרה ואת־בית הרן ערי מבצר וגדרת צאן: ובני ראובן בנו את־חשבון ואת־אלעלא
ואת קריתים: ואת־נבו ואת־בעל מעון מוסבת שם ואת־שבמה ויקראו בשמת את־שמות
הערים אשר בנו: וילכו בני מכיר בן־מנשה גלעדה וילכדה ויורש את־האמרי אשר־בה: () למנשה
ויתן משה את־הגלעד למכיר בן־מנשה וישב בה: ויאיר בן־מנשה הלך וילכד את־חותיהם
ויקרא אתהן חות יאיר: ונבח הלך וילכד את־קנת ואת־בנתיה ויקרא לה נבח בשמו: *

פ פ פ

הפט׳ מסעי ירמיה א דברי ירמיהו עד תבא אליהם נאם ה׳ ולאיטל יהושע יג ויתן משה למטה עד דבר להם

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן: ויכתב לג
משה את־מוצאיהם למסעיהם על־פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם: ויסעו

מרעמסס

נקים עיין מ״ש מזה סוף פרשת מקץ: ויאמר בני גד י״ב ויאמר דסבירין ויאמרו וסימן במסורת בזה הפסוק ובשופטים י״א וקשיא לי כי דפוסן אינן אלא י״א ובכל הספרים כתוב לעולם י״ב דסבירין ויאמרו ואולם בספר אחר כ״י כתוב י״א ולשון רש״י ויאמר בני גד כלם כאיש אחד: ויאמר בני גד וגו׳ לאמר עיין מ״ש ריש פרשת וארא: בהמתנו אין בו י״וד: נון במקצת ספרים הנ״ון רפה: חלוצים אתכם בהעתק הללי חלוצים והכרו ירושלמי חלוצים והכרו ע״כ ובכל הספרים שניהם מלאים וכן מצאתי במסורת כ״י חלוץ חלוצי חלוצים כלם מלאים ב״מ חד חלצי מואב: והתם במי מסור עליו לית חסר ומה שכתוב כאן במסורת הדפוס כל ליששנא מלא בר מן א׳ חלצי בנא טעות וכ״כ הר״מה ז״ל שנים עשר אלף חלוצי צבא מלא וא״ו כתיב וכל חלוצי חלוצים כולהון מלאים וא״ו ׃ ועבר לכם כל חלוץ מלא וא״ו ודכותא כל חלוץ למלחמה דאם יעברו ׃ ודכותא כל חלוץ צבא דועבדיך יעברו ודכותא בית חלוץ הנעל כולהון מלאים ואם לא יעברו חלוצים מלא דמלא מלא וא״ו וי״וד וכל חלוצים דכותא: נעבר הנו״ן בחטף פתח: ארץ כנען חד מן ה׳ דסבירין ארצה וסימן במ״ג פרשת ויגש: ואת עטרת בהעתק הללי עטרת והכרו ירושלמי עטרות עטרות ע״כ ובכל הספרים עטרות דלעיל מלא וזה חסר וכן ואת עטרת שבסמוך חסר וכן במסורת ג׳ חסר בלישנא וסימן ויבנו בני גד את דיבן ואת עטרת שופן והעטרת תהיה לחלם דזכריה ו׳ ועל עטרות ודיבון נמסר לית ריש פ׳ ומלא בתורה וכן מסר הר״מה ז״ל עטרות ודיבן ויעזר דין לחוד מלא וא״ו כתיב ושארא חסרים באורייתא ובמסורת אחריתי עטרת תרין חסרים ואת עטרת דויבנו בני גד ואת עטרת שופן: ואת נבו ברוב ספרים כ״י אין גו״א בגעיא וכ״כ בהילופים: ויורש כתוב בספר מנחת כהן וירש את האמרי חסר מכ״ל אך בכל הספרים הוא מלא וא״ו ולא כמ״ש המאירי דבקצת תיקונין כתוב ויירש בשני יודי״ן וקרי ויורש דדוקא ויורש דוישלח משה לרגל את יעזר דסוף חקת כתיב בשני יוד״ין וכ״כ הר״מה ז״ל ויירש את האמרי דוישלח משה לרגל אל בתרין יוד״ין קדמי לריש קדמאה קרי בחולם ותניין כתיב במקום וא״ו ולא קרי יתבריה דרחשי המטות מלא וא״ו כתיב ויורש את האמרי דוילכו בני מכיר מכ״ל גם לא נמנה במסרא רבתא עם מלין דכתובים יו״ד באמצע תיבה וקריין וא״ו: חותיהם בהללי חוֹּתיהם בחטף פתח נחי״ת: קנת ברוב ספרים כ״י וספרי הדפוס ישנים הנ״ון בקמץ: לה ה״א הכנוי נחה והיא חדא מן תלת לה דלא מפקין ה״א פי המסורה וסימן כאשר ברות וזכריה ס׳ ובמדרש רפתי דרות על פסוק ותאמר אמכא חן אמר לה ה״ו אין את מן האמהות אלא מן האימהות פי׳ דמדכתיב לה בלא מפיק קרי ביה לא כלומר לא כן הדבר כאשר דברת שאין את מן האמהות כלומר השפחות אלא מן האימהות ודכוותא ויקרא לה נבח בשמו. מלמד שלא עמד לה אותו שם ודכוותא לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר משענה כי׳ דמקרא זה מדבר בחנופה וגסות הרוח כדאיתא בפ׳ זה בורר ׃ ועיין הרמ״בן ובחיי על התורה ושרם ישי על רות ותוספות פרק האיש מקדש באגדתא דעשרה קבין:

פרשת מסעי פתוחה

מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני־ישראל
ר"נ לכהן ביד רמה לעיני כל־מצרים: ומצרים מקברים את אשר הכה יהוה בהם כל־בכור ובאלהיהם
עשה יהוה שפטים: ויסעו בני־ישראל מרעמסס ויחנו בסכת: ויסעו מסכת ויחנו באתם
ר"נ ללוי אשר בקצה המדבר: ויסעו מאתם וישב על־פי החירת אשר על־פני בעל צפון ויחנו
לפני מגדל: ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך־הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים
במדבר אתם ויחנו במרה: ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה עינת מים
ר"נ לישראל שני ושבעים תמרים ויחנו־שם: ויסעו מאילם ויחנו על־ים־סוף: * ויסעו מים־סוף ויחנו
במדבר־סין: ויסעו ממדבר־סין ויחנו בדפקה: ויסעו מדפקה ויחנו באלוש: ויסעו מאלוש
ויחנו ברפידם ולא־היה שם מים לעם לשתות: ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני: ויסעו
ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה: ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת: ויסעו מחצרת
ויחנו ברתמה: ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ: ויסעו מרמן פרץ ויחנו בלבנה: ויסעו
מלבנה ויחנו ברסה: ויסעו מרסה ויחנו בקהלתה: ויסעו מקהלתה ויחנו בהר־שפר:
ויסעו מהר־שפר ויחנו בחרדה: ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת: ויסעו ממקהלת ויחנו
בתחת: ויסעו מתחת ויחנו בתרח: ויסעו מתרח ויחנו במתקה: ויסעו ממתקה ויחנו
בחשמנה: ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן: ויסעו
מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד: ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה: ויסעו מיטבתה ויחנו
בעברנה: ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר־צן הוא קדש:
ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום: ויעל אהרן הכהן אל־הר ההר על־פי
יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני־ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד
לחדש: ואהרן בן־שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר: ס וישמע הכנעני
מלך ערד והוא־ישב בנגב בארץ כנען בבא בני ישראל: ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה:
ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: ויסעו מפונן ויחנו באבת: ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים
בגבול מואב: ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גד: ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה:
ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת
שלישי חמישי מואב על ירדן ירחו: ויחנו על־הירדן מבית הישמת עד אבל השטים בערבת מואב: *
כשהן מחוברות ס וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: דבר אל־בני ישראל
ואמרת אלהם כי־אתם עברים את־הירדן אל־ארץ כנען: והורשתם את־כל־ישבי הארץ
מפניכם ואבדתם את כל־משכיתם ואת כל־צלמי מסכתם תאבדו ואת כל־במותם תשמידו:

והרשתם

לג מרעמסס נשני שאין ברלשון נח והשני נע כמ"ש בסוף ויגש: ממחרת המאריך במ"ס ראשונה וכן הוא לב"א: יצאו בני הבי"ת רפה: ויסעו מפני החירת ג' סבירין פי מפי וקרין פני מפני: ובאילם י"וד בתר אל"ף ולא בתר למ"ד: היה שם מלעיל שהקדמא בה"א ראשונה בכל ספרים כ"י וגם דפוסים ישנים: מרפידם בתיקון ס"ת ישן מרפידם ס"א מרפדים וכן במפתח ע"כ · והר"מה כתב ויחנו ברפידים ואין מים (בשלח) ויסעו מרפידים ויבאו (יתרו) הלין ב' מלאים דמלאים ושאר אורייתא חסר יו"ד מכיין וכולהון מלאים י"וד קדמאה: בקברת מקברת כך הם בהעתק הללי ובירושלמי בקברות מקברות ע"כ ובחומש עם תרגום משפנויולא הראשון כתוב חסר וכתב עליו יש ספרים בקברות והשני כתבו בפסוק מלא וכן בתיקון ס"ת ישן כתוב בקברת במפתח בקברות ע"כ · אך בספרים מדוייקים שניהם חסרים וכ"כ הר"מה ז"ל קברות שמאוה דויקרא את שם המקום ההוא נפרשה בהעלתך מלא וא"ו כתיב ודכותא מקברות התאוה נסעו העם ומפר עליהם תרין מלאים הלין ושאר אורייתא חסר וא"ו כתיב: בתרח הוא סוף פסוק: ביטבתה בי"ת ראשונה דגושה והי"וד בקמץ לבד וכן מיטבתה: בעצין גבר בהעתק הללי בעציון מעציון ירושלמי בעציון מעציון ע"כ ובספרים שלנו שניהם חסרים וכ"כ הר"מה ז"ל ויחנו בעצין גבר ויסעו מעצין גבר תרויהון חסרים וא"ו כתיב וכל לישן עצין בעצין מעצין חסרים: העברים הע"ין בחטף פתח: דבלתימה הדל"ת בדגש: הישמת בהעתק הללי הישמת ירושלמי הישימת ע"כ ובכל הספרים חסר וכן הוא על פי המסורת וכ"כ הר"מה ז"ל ויחנו על הירדן מבית הישמת חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב ועיין מ"ש ביהושע סימן י"ב: והורשתם בשי"ן ימנית: במותם בתיקון ס"ת במתם כמדוייק במותם ע"כ · והר"מה כתב ואת כל במותם תשמידו מלא וא"ו וכולהון מלאים:

ולבעם

והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה: והתנחלתם את-
הארץ בגורל למשפחתיכם לרב תרבו את נחלתו ולמעט תמעיט את נחלתו אל אשר יצא
לו שמה הגורל לו יהיה למטות אבתיכם תתנחלו: ואם לא תורישו את ישבי הארץ מפניכם
והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצררו אתכם על הארץ אשר
אתם ישבים בה: והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: * פ
וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים אל הארץ לד
כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה: והיה לכם פאת נגב ממדבר
צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה: ונסב לכם הגבול מנגב למעלה
עקרבים ועבר צנה והיה תוצאתיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמנה: ונסב והיו ק'
הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה: וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה
לכם גבול ים: וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדל תתאו לכם הר ההר: מהר ההר
תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה: ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה
יהיה לכם גבול צפון: והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה: וירד הגבל משפם
הרבלה מקדם לעין וירד הגבל ומחה על כתף ים כנרת קדמה: וירד הגבול הירדנה והיו
תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב: ויצו משה את בני ישראל לאמר
זאת הארץ אשר תתנחלו אתה בגורל אשר צוה יהוה לתת לתשעת המטות וחצי המטה:
כי לקחו מטה בני הראובני לבית אבתם ומטה בני הגדי לבית אבתם וחצי מטה מנשה
לקחו נחלתם: שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה: * פ רביעי ששי
וידבר יהוה אל משה לאמר: אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן כשרן מחוברות
ויהושע בן נון: ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את הארץ: ואלה שמות האנשים
למטה יהודה כלב בן יפנה: ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד: למטה בנימן אלידד
בן כסלון: ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי: לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן
אפד: ולמטה בני אפרים נשיא קמואל בן שפטן: ולמטה בני זבולן נשיא אליצפן בן פרנך:
ולמטה בני יששכר נשיא פלטיאל בן עזן: ולמטה בני אשר נשיא אחיהוד בן שלמי: ולמטה
בני

לד

ולמעט תמעיט בלא מאריך בכ"מ דנס"ס : וצררו הרי"ש בשוא לבדו כמכתבנו : **אל הארץ כנען** כן כתיב ומטעים ביה ספרים : **לכם בנחלה** בס"ס הבי"ת בגעיא : **נגב** במביר : **ים המלח** : **ים כנרת** כולם קמוצים בספרים כ"י מדוייקים ודפוס קדמון · והא לך לשון המכלול דף ר"נ וכמו שמלה כל הקמוצה היא חטופה במקף כן כל אות קמוצה באחרית המלה ובדבקה את כמה כראית ובמקף היא חטופה לעולם כמו זכר נא שמר תם וגו' חוץ משתי מלות ים עם כמו ים כנרת ים המלח ובין העם הזה וזולתו כי הם קמוצים והם במקף ונקראים בקמץ רחב אך בהסמכם אל מלה אחרת סמיכות ענין ישובנה פתח כמו ים סוף עם ה' אך ים כנרת ים המלח הם המוכים אע"פ שהם סמוכים סמיכות ענין וכן כל ים וזולתי ים סוף עכ"ל והמכורדי טיין עליו ואמר כבר חשב רד"ק לתת כלל זה וגו' ושבושו בכל זה מבואר מאד כי נמצאו רבים קמוצים ובמקף והם בלתי חטופים אשר גר שם אדרים כתב הדת קמין בתדות המסירה · משגב לכו · בו לדרך כל אלה קמוצים ובלתי חטופים ע"כ ובעל מגן דוד הגין בעד רד"ק וכתב זה לשונו ולא אמר כלום כי אלה המלות שאמר שהן קמוצות ובמקף ואינן חטופות אינן כן לפי הספרים המדוייקים שהיו בזמן רד"ק רק היו בלתי מקף וכן הם במקצת ספרים מדוייקים שנמצאים בידינו חוץ ממלת כתב הדת שהיא פתוחה ובמקף וכן הביאה רד"ק פתוחה בשער השמות במשקל פעל ומ"ש האפוד שהיא קמוצה במדור המסרה אפשר שרד"ק היה מסורה אחרת שאמרת בהפוך זה ואף שיודה רד"ק לאפוד שמלת גר שם ודימה לא הן במקף ואמר רד"ק בסבה שאינן חטופות היא מפני המאריך שיש בהם הקמוצה כמ"ש לשון לימודים שער א' פ"ס וכבר כתבתי לשונו בספר בראשית ע"פ כי שת לי ע"ס : **מנגב** הכ"ף דגושה : **והיה** והיו ק' ושוא חד מן מלין דכתיבין יהיה וקרין והיו כמ"ש ביהושע סימן ט"ו ו **נחלה מצרים** עיין מ"ש בתהלים סי' קכ"ל : **הגדול** הני"ל דגושה : **וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול** כתב המעתיק במסרה גדולה אות הגימל בגי"ח הגדיל מלא בתורה דלא איתבריר ליה הי כיהו הים הגדול מלא ומסיק בה מילתא דאיתברר ליה דהוא הימה הגדול דיהושע · ואומר אני דלא ברור ולא בהיר דבי מתניבא במסרה דפרשת בה מי חזי לך דחד מן ח' מלאים הוא **הים הגדול** וגבול דהכא ודפסוקי דאורייתא בלחוד קא מיירי וברורא דמילתא הכי הוא ודאי ולית בה ספיקא כלל וזכו מסיר הר"מה ז"ל · **הגבל דומחה** דגיג ס"ס בזקף קטן : **הראובני** הה"א בקמץ וקריאתו הר"יש בשורק כמ"ש בפרשת פינחס : **לקחו נחלתם** השני פתו"ן ברביע לא זקף קטן : **ירחו** הי"וד בשוא : **אלה** בשופר ויתיב לא בגלגל והל"מד דגושה : **בקי** הקו"ף דגושה : **עזן** הז"ין דגושה :

בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃ אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ * פ
לה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם
חמישי מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם׃ וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם
תט לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם׃ וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם
מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃ וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־
פְּאַת־נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם ׀ אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר
בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים׃ וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וַעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר׃ כָּל־הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃ וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם׃ * פ
ששי רביעי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־
כשהן מחוברות הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן׃ וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ
תי בִּשְׁגָגָה׃ וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט׃
וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם׃ אֵת ׀ שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן
וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה׃ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם
תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל ׀
הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃ וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא
מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃ אוֹ בִּכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃
גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִתֶנּוּ׃ וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדֳּפֶנּוּ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו
בִּצְדִיָּה וַיָּמֹת׃ אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־
הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׃ וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי בְּלֹא צְדִיָּה׃ אוֹ בְכָל־
אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ׃ וְשָׁפְטוּ
הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה׃ וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל
תיא הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־
מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ׃ וְאִם־יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃
וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם׃ כִּי
בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ׃
וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח
תיב יג אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃ וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע
תיד לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת׃ וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת
הַכֹּהֵן

פדהאל במקצת ספרים הד"לת בפתח וס"א כתב בשוא כת ובמקצתן הד"לת בקמץ ובס"א כתב בלי ניקוד · ובעל אור תורה כתב דלפי זה קריאת המלה בקמץ חטוף כמו צלפחד ולפי דבריו היתה ראויה הס"א לינקד בשוא וזה לא מצאתי כי בכל הספרים שהד"לת בקמץ הס"א כתב בלי ניקוד ואם כן קריאתו בקמץ רחב כמו פדהצור עשהאל ובכל ספרים מדוייקים כתיב מלה חדא והוא חד מן שמות שאינן נחלקים ע"פ הירושלמי כמ"ש בריש פרשת במדבר : בערבת בי"ת ראשונה דגושה : ומגרש הגי"מל רפה : זה יהיה להם חד מן ה' להם דסבירין לכם ומטעין בהו ספרים וכו' כמ"ג סדר בהעלותך ועיין מ"ש ביהושע סימן א' : אתהן ואת מגרשיהן לית כוותיה בכ"ון באורייתא : המעט הס"א בלא געיא מכלול דף כ"א וכן הוא בס"ס : לאמר הל"מד דגושה : יהדפנו הד"לת בחטף קמץ : מות יומת הס"ס במאריך והוא גם במקף במקצת מדוייקים אף על פי שאינו כראוי כן מהחילופים : גאל הגי"מל דגושה : הדם ברביע לא בזקף קטון : בה הסגי כרביע : הקדש הקו"ף דגושה : אוז הרצח בגלגל בס"א :

הַכֹּהֵן׃ וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־
יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ׃ וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים
בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהֹוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * פ
לו וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי
שביעי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי צִוָּה יְהֹוָה לָתֵת אֶת־
הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאדֹנִי צֻוָּה בַיהֹוָה לָתֵת אֶת־נַחֲלַת צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו׃
וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת
הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרַל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרֵעַ׃ וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע נַחֲלָתָן׃ וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהֹוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דֹּבְרִים׃ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהֹוָה לִבְנוֹת
צְלָפְחָד לֵאמֹר לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים׃
וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל־מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְכָל־בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן
יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו׃ וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ
יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ () כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד׃ וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה למפטיר
תִרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים׃ מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף
הָיוּ לְנָשִׁים וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן׃ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ **חזק**

הפטרת מסעי ירמיה ב שמעו דבר ה׳ עד אלהיך יהודה והספרדים מדלגין ומוסיפין כ׳ פסוקים שם אם תשוב ישראל ולאיטליאני
יהושע יט אלה הנחלות עד הערים האלה ואת מגרשיהן

סכום פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים ושמנה ארפח סי׳ · וחציו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח · ופרשיותיו עשרה
יי בדד ינחנו סימן · וסדריו ל״ב · לב טהור ברא לי אלהים סימן · ופרקיו ל״ו · לו חכמו ישכילו זאת סימן · מנין הפתוחות
שתים ותשעים והסתומות ששים ושש הכל מאה וחמשים ושמנה פרשיות · אני חלקך ונחלתך סימן ׃

אלה

את נחלת במאריך ובמקף ׃ על נחלת הראשון כתיב כאו ששני שבסמוך לא במקף ׃ וכל בת ירשת נחלה ג׳ פסוקים בקריא מן אמנין אגון לו
רישיהון וכל וסימנהון וכל שיח השדה וכל בת ירשת נחלה וכל שלל הערים (יהושע יא) ׃

ותשלם מלאכת ספר רביעי

והוא ספר הפקודים והמסעות תהלה לשומע שועות

אלה

הדברים אשר דבר משה אל־כל־ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין־פארן
ובין־תפל ולבן וחצרת ודי זהב׃ אחד עשר יום מחרב דרך הר־שעיר עד קדש ברנע׃
ויהי בארבעים שנה בעשתי־עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל־בני ישראל ככל אשר
ע״כ לכהן צוה יהוה אתו אלהם׃ () אחרי הכתו את סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת
עוג מלך הבשן אשר־יושב בעשתרת באדרעי׃ בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה
באר את־התורה הזאת לאמר׃ יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב־לכם שבת בהר
הזה׃ פנו ׀ וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל־כל־שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף
ע״כ ללוי הים ארץ הכנעני והלבנון עד־הנהר הגדל נהר־פרת׃ () ראה נתתי לפניכם את־הארץ
באו ורשו את־הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם
אחריהם׃ ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא־אוכל לבדי שאת אתכם׃ יהוה אלהיכם
הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב׃ יהוה אלהי אבותכם יסף עליכם ככם
ע״כ לישראל שני אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם׃ () * איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם
וריבכם׃ הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם׃ ותענו
אתי ותאמרו טוב־הדבר אשר־דברת לעשות׃ ואקח את־ראשי שבטיכם אנשים חכמים
וידעים ואתן אתם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת
ושטרים לשבטיכם׃ ואצוה את־שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין־אחיכם ושפטתם צדק
בין

ספר הדברים

בס״ת צריך להניח ריוח ד׳ שיטין

א אלה בגלגל והל״מד לדגש : אלהם חסר יו״ד כי אינו מהי״ז מלאים בתורה : את בשופר יתיב : בעשתרת במקצת בעשתרות ורמ״ה כתב בעשתרת קריים פרשת לך לך חסר וא״ו כתיב ודכותה אשר יושב בעשתרת באדרעי : ובנגב כ״כ לא ובכנף : ככוכבי השמים לרב חסר וא״ו וכל רב באורייתא דכותיה וכל לרב בלישנא דכותיה סר״מה ז״ל · ויש בזה דרש בדברים רבה אמר להן היום הזה כככבים אבל לעתיד לבא ל״ב אתכם עתידים להיות דומין לרבכן כיצד כתיב כאן כי ה׳ אלהיך אש אוכלה וכתיב בישרא לעתיד לבא והיה אור ישרא לאש וקדושו ללהבה : אבותכם מלא וא״ו וחסר יו״ד בכל ספרים כ״י מדוייקים וכן כתוב בהעתק הללי לית כתיב כן וגם במסורת כ״י לית חסר יו״ד וכן במסורת פרשת שמות ונספר מנחת כהן הכא והתם · ואמרתי להם אלהי אבותיכם לית מלא דמלא בתורה · אלהי אבותכם יוסף עליכם לחוד מלא וא״ו וחסר יו״ד · ופתרת אבותיכם כתיב חסר וא״ו ומלא יו״ד ע״כ · וכן אסר הר״מה ז״ל ובתקלת ספרי הדפוס דין חסר דחסר ובאחתכם חסר וא״ו ומלא יו״ד וכולם שגו ברואה : ואשימם במדרש דברים רבה ואשמם כתיב אמר ר״כל אמר להן משה אם אי אתם נשמעים להם אשמה תלוי בראשיכם וכו׳ ודרשו גם כן בספרי אלמד שאשמותיהן של ישראל תלוים בראשי דייניהם · ורש״י הביא מדרש זה דספרי וכתב בפירוש שהוא חסר יו״ד וכן נראה מהמזרחי והחזקוני שהביאו דברי רש״י ולא כתבו מזה מאומה · גם בעל הטורים אמר שהוא חסר יו״ד וכן ראיתי בספר הללי אמנם העיד בעל אור תורה כי בכל ס״ת יא שכבר ותגריים וירושלמיים מלא יו״ד ושהמסורת עליו לית ומלא ולזה הסכים המאירי ושמן ששון וכן כתב הר״מה ז״ל לפום דרשא חסר יו״ד כתיב ובכולהו נסחי מלא יו״ד כתיב וכן העידו חכמי בורגוש על הר״מה שכן עשה מעשה וכן עיקר · והמפרשים שכתבו שהוא חסר הלכו בזה אחר המדרש ואכן במקצת הספרים והמסורות כקטיבן עכ״ל · עוד מצאתי מסורת כ״י שאומרת לית וא׳ ואני אשימם (מלכים א ה) והוא חד מן מלין דמשמשין חד א׳ וחד וא׳ ולית דכוותיהון ומפס קצת ראיה שגם זה מלא ואולי לזה נתכוון בעל מנחת כהן באמרו ואשימם מלא בהברת המסרה ועיין בס״ת הרמכן ז״ל סי׳ רל״ב : טוב הדבר במקצת מדוייקים אין הטי״א במאריך וכן נראה בחילופים : אנשים הא״לף בחטף פתח : שמע בין אחיכם סנהדרין פ״ק אזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חברו קרי ביה נאי שמע בין אחיכם פי׳ שמע כתיב חסר וא״ו כלומר שמע דבריך בין אחיכם כשהם שניהם יחד :

בין־איש ובין־אחיו ובין גרו: לא־תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני־
איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו: ואצוה
אתכם בעת ההוא את כל־הדברים אשר תעשון: ונסע מחרב ונלך את כל־המדבר הגדול
והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש
ברנע: ואמר אלכם באתם עד־הר האמרי אשר־יהוה אלהינו נתן לנו: ראה נתן יהוה
אלהיך לפניך את־הארץ עלה רש כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך אל־תירא ואל־תחת: *
ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו־לנו את־הארץ וישבו אתנו דבר
את־הדרך אשר נעלה־בה ואת הערים אשר נבא אליהן: וייטב בעיני הדבר ואקח מכם
שנים עשר אנשים איש אחד לשבט: ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד־נחל אשכל וירגלו אתה:
ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר־יהוה
אלהינו נתן לנו: ולא אביתם לעלת ותמרו את־פי יהוה אלהיכם: ותרגנו באהליכם
ותאמרו בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו:
אנה ׀ אנחנו עלים אחינו המסו את־לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלת ובצורת
בשמים וגם־בני ענקים ראינו שם: ואמר אלכם לא־תערצון ולא־תיראון מהם: יהוה
אלהיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ובמדבר
אשר ראית אשר נשאך יהוה אלהיך כאשר ישא־איש את־בנו בכל־הדרך אשר הלכתם
עד־באכם עד־המקום הזה: ובדבר הזה אינכם מאמינם ביהוה אלהיכם: ההלך לפניכם
בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש ׀ לילה לראתכם בדרך אשר תלכו־בה ובענן יומם:
וישמע יהוה את־קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: אם־יראה איש באנשים האלה הדור
הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבתיכם: זולתי כלב בן־יפנה הוא
יראנה ולו־אתן את־הארץ אשר דרך־בה ולבניו יען אשר מלא אחרי יהוה: גם־בי התאנף
יהוה בגללכם לאמר גם־אתה לא־תבא שם: יהושע בן־נון העמד לפניך הוא יבא שמה
אתו חזק כי־הוא ינחלנה את־ישראל: * וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה ובניכם אשר
לא־ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה: ואתם פנו לכם
וסעו המדברה דרך ים־סוף: ותענו ׀ ותאמרו אלי חטאנו ליהוה אנחנו נעלה ונלחמנו
ככל אשר־צונו יהוה אלהינו ותחגרו איש את־כלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה: ויאמר יהוה
אלי אמר להם לא תעלו ולא־תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם: ואדבר
אליכם ולא שמעתם ותמרו את־פי יהוה ותזדו ותעלו ההרה: ויצא האמרי הישב בהר
ההוא

לא תכירו מקף באמצע: אשר יקשה בלא תרין טעמין במלת אשר: מכם בזקף קטן: בעת ההוא ההוא כתיב בוא"ו בכל ספרים כתיבת יד מדוייקים וקרי בחירק ומאי דאמרינן במסורת בעת בפתח בשבה ה במר כלהון היא וליכא חד מנהון ההוא לענין הקריאה בלחוד אתמר ועיין מ"ש בשם הר"מה על מלה זו בפרשת תולדות יצחק: אלהיך הה"א בסגול: שנים עשר בלא תרין טעמין במלת שנים: ויורדו אלינו בהעתק הללי וירדו ירושלמי ויורדו ע"כ: ובספרים שלנו מלא וא"ו ונמסר עליו ב' חסר י"וד וכן נמסר על וימהרו ויורדו לסוף מקץ ומכללא משמע דמלא וא"ו כתיב ובמסורת כתיבת יד ויורדו ב' כתיב כן ובפירוש איתמר מכלל מכתת כהן. ויורדו אלינו ב' מלא וא"ו וחסר יו"ד וסי' ויורדו איש אמתחתו ודין והכי נמי איתמסר מה"רמה ז"ל בהדיא והוסיף עוד וחד בלישנא מלא דמלא וסימן ובנסע המשכן יורידו אתו הלוים מלא וא"ו וי"וד כתיב: דבר ויאמרו הד"לת רפה: ביד האמרי להשמידנו ג' פסוקים דמטעים באורייתא ביד האמרי להשמידנו דיהושע ז' ביד האמרי להאבידנו ואחד פסוק סימן להטעים ולהוכחה עד סופא (דניאל ז): אנה אנחנו מלרע וכן אנא אלך מרוחך (תילים קל"ט) והשאר כלם מלעיל מכלול דף רס"א ומסורת. ועיין מה שכתוב בתילים סימן קי"ו: לא תערצון ולא תיראון הוא"ו בגעיא: לתור לכם תביר בכ"ף: הרע הרי"ש בקמץ: דרך הד"לת במאריך: יבא הגלגל ביו"ד בדפוס. ישן ובספרים כתיבת יד מדוייקים. ובאחד מהם מסור לית מלעיל: חזק הזי"ן בדגש: הוא ינחלנה דין לחוד חסר יו"ד בלישנא בחירק בלישן כהלה באורייתא ושאר מלאים יו"ד וכן במסורת סמואל ב': ותחגרו הגי"מל דגושה: תנגפו הפ"ין דגושה:

ויכתו

ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדברים ויכתו אתכם בשעיר עד־חרמה׃
ותשבו ותבכו לפני יהוה ולא־שמע יהוה בקלכם ולא האזין אליכם׃ ותשבו בקדש ימים
ב רבים כימים אשר ישבתם׃ * ונפן ונסע המדברה דרך ים־סוף כאשר דבר יהוה אלי
חמישי ונסב את־הר־שעיר ימים רבים׃ * ס ויאמר יהוה אלי לאמר׃ רב־לכם סב
את־ההר הזה פנו לכם צפנה׃ ואת־העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני־עשו
הישבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד׃ אל־תתגרו בם כי לא־אתן לכם מארצם
עד מדרך כף־רגל כי־ירשה לעשו נתתי את־הר שעיר׃ אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם
וגם־מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם׃ כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך
את־המדבר הגדל הזה זה ׀ ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת דבר׃ ונעבר מאת
פיסקא באמצע פסוק אחינו בני־עשו הישבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעצין גבר • ס ונפן
ונעבר דרך מדבר מואב׃ ויאמר יהוה אלי אל־תצר את־מואב ואל־תתגר בם מלחמה כי
לא־אתן לך מארצו ירשה כי לבני־לוט נתתי את־ער ירשה׃ האמים לפנים ישבו בה
עם גדול ורב ורם כענקים׃ רפאים יחשבו אף־הם כענקים והמאבים יקראו להם אמים׃
ובשעיר ישבו החרים לפנים ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה
ישראל לארץ ירשתו אשר־נתן יהוה להם׃ עתה קמו ועברו לכם את־נחל זרד ונעבר
את־נחל זרד׃ והימים אשר־הלכנו ׀ מקדש ברנע עד אשר־עברנו את־נחל זרד שלשים
ושמנה שנה עד־תם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם׃
וגם יד־יהוה היתה בם להמם מקרב המחנה עד תמם׃ ויהי כאשר־תמו כל־אנשי המלחמה
למות מקרב העם׃ ס וידבר יהוה אלי לאמר׃ אתה עבר היום את־גבול
מואב את־ער׃ וקרבת מול בני עמון אל־תצרם ואל־תתגר בם כי לא־אתן מארץ בני־
עמון לך ירשה כי לבני־לוט נתתיה ירשה׃ ארץ־רפאים תחשב אף־הוא רפאים ישבו־בה
לפנים והעמנים יקראו להם זמזמים׃ עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם יהוה מפניהם
ויירשם וישבו תחתם׃ כאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את־החרי
מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הזה׃ והעוים הישבים בחצרים עד־עזה כפתרים
היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם׃ קומו סעו ועברו את־נחל ארנן ראה נתתי בידך
את־סיחן מלך־חשבון האמרי ואת־ארצו החל רש והתגר בו מלחמה׃ היום הזה אחל
תת פחדך ויראתך על־פני העמים תחת כל־השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך׃
ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל־סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר׃ אעברה
בארצך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאל׃ אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים
בכסף תתן־לי ושתיתי רק אעברה ברגלי׃ כאשר עשו־לי בני עשו הישבים בשעיר
והמואבים הישבים בער עד אשר־אעבר את־הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהינו נתן לנו׃
ולא

ב ויכתו בדפוס ישן ובמקצת ספרים כתיבת יד אין וא"ו אחריך וכן נראה בחילופים : ויאמר ה' אלי לאמר בתומה : אל תתגרו אלרע מהנלגל
גרו"ס בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים : ומעצין גבר ס ונפן ונעבר יש כאן פרשה סתומה באמצע פסוק : ואל תתגר
סגו"ל בקמץ : עם גדול ורב כענקים במקצת ספרי הדפוס ורב הו"או בקמץ ובכיינה דלקמן ורב בשוא ובספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוסים
ישנים שניהם בשוא וכן כתב א"ת : ורם כל אורייתא ורם בר מן חד ורם לבנך וכל ספר קריה ורם בר מן א' כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם
ויהי כאשר הכ"ף רפה לבן אשר וכן ראוי מדין בג"ד כפ"ת דסמיך ליהוה : וישמידם בתיקון ס"ת ישן וישמדם במפתח וישמידם ע"כ · וסר"א
כתב וישמידם ה' מפניהם דעם גדול ורב מלא יו"ד כתיב : מכפתר בתיקון ס"ת ישן מכפתור במלויים מכפתר חסר וכן במפתח ע"כ . וסר"א
כתב בנתר ופרח חסר וא"ו כתיב ודכוותא בשכיינא אחריבא היגאים מכפתר חסר : סעו הס"מך דגושה : ברגלי הגי"מ רפה : אשר־אעבר כ"פ

וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַעֲבִרֵנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמֵּץ אֶת־לְבָבוֹ
לְמַעַן תִּתּוֹ בְיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה׃ * ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הַחִלֹּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ לָרֶשֶׁת אֶת־אַרְצוֹ׃ וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ שש
לַמִּלְחָמָה יָהְצָה׃ וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ׃ וַנִּלְכֹּד בניו
אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתִם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שָׂרִיד׃ רַק
הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ׃ מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנֹן וְהָעִיר
אֲשֶׁר בַּנַּחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לְפָנֵינוּ׃ רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרָבְתָּ כָּל־יַד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ׃ * וַנֵּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה ג
אֶדְרֶעִי׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ
וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן׃ וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ
גַּם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד׃ וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו
בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג
בַּבָּשָׁן׃ כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד׃
וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרֵם כָּל־עִיר מְתִם הַנָּשִׁים וְהַטָּף׃ וְכָל־
הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל הֶעָרִים בַּזּוֹנוּ לָנוּ׃ וַנִּקַּח בָּעֵת הַהִוא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן׃ צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לוֹ
שְׂנִיר׃ כֹּל ׀ עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן׃
כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹה הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי
עַמּוֹן תֵּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־אִישׁ׃ וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרַשְׁנוּ בָּעֵת
הַהִוא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לָראוּבֵנִי וְלַגָּדִי׃ וְיֶתֶר
הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מַמְלֶכֶת עוֹג נָתַתִּי לַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה כֹּל חֶבֶל הָאַרְגֹּב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא
יִקָּרֵא אֶרֶץ רְפָאִים׃ יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי
וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד׃ *
וְלָראוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֻל וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי

עמון

במקצת ספרים וכן ראיתי בחילופים כ״י : ונך אתו בתיקון ס״ת ישן וגם בהעתק פירארה הכ״ף רפוי · ולא מצאתי כן במדוייקים נח לא בשום ס״פ אלא מלא״פ בי״מא רבתים : בנו בניו קרי : ונחרם מאריך בו״או לבד לא בנ״ון אעפ״י שבחילופים כר׳ דהפך : והנשים והטף קדמאה והנשים והטף תניינא הנשים והטף סימן קדמאה והמלך והמן ישבו לשתות · סימן תניינא יצא המלך והמן : רק הבהמה בזזנו לנו סימן חילוף קדמאה בזזנו תניינא בזונו וסימן עם זו : את הכל הכל בזקף גדול : ונחרם אותם אין מאריך בו״או ולא בנו״ן : ונקח בעת ההוא ההוא כתיב בוא״ו וקרי בחירק וכן בכל התורה שבסמוך כמ״ש למעלה : צידנים בתיקון ס״ת ישן צדנים בספר חדא צידנים וכן במפתח ע״ב והר״מה כתב בהדיא צידני׳ נ
יקראו לחרמון מלא תרין יו״דין וחסר וא״ו כתיב : שרין בסי״ן שמאלית וכן לבנון ושריון (תילים כ״ט) כ״כ בהגהת ר׳ אליה האשכנזי בשרשים שרש שרה אף על פי שכתב במתורגמן וביש ספרים בשי״ן שמאלית · ובספרים מדוייקים כתיבת יד בשי״ן שמאלית וכן תרגם אונקלוס סריון בס״מך ומה שתרגם יונתן בן עוזיאל טורא דמסרי פירוי וכן בתרגום ירושלמי · אם כפרש כלשון המדרש שפירותיו נוסרין יהיה בשי״ן ימנית אך אפשר לפרש שפירותיו מסריחין מחמת רוב פירות הגדולים באילנות כי תרגום ולא הבאים ולא סרי : וכן מלת שניר שבפסוק ודסיר השירים מראש שניר וחרמון וביחזקאל כז׳ ברושים משניר · ובדברי הימים א׳ ה׳ ושניר והר חרמון כולם בשין שמאלית וכן במדרש שניר שהוא סונא הניר ועיין עוד מ״ש בתילים כ״ט : יקראו לו המקף באמצע לא מירכא : ערש ברזל בכופה א׳ כ״י מאל״פא בי״מא רבתא סי״ן ערש רבתי וכן הוא בהעתק פירארה ובתיקון ס״ת ישן כ״י ולא ראיתי כן בספרי הדפוס ולא בכתובי יד : הלה הוא דין לחוד כתיב ה׳ ובפסיקתא המיוחסת לר׳ טוביהו הלה היא ה״א תחת אל״ף מסמס ולמה כתיב בה״א להודיעך כי חצי שבחו לא ספר שאין מספרין בכבוד הרשע כל כך וכן הוא אומר ואין חניתו ועץ חניתו קרי : ואמרו רבותינו ז״ל חצי שבחו אין כתוב כאן · וכן הלה היא ה״א במקום אל״ף · עיין מ״ש בירמיה סימן כ״ב : אשר המקף לא בשופר ומסק : אשר על נחל ארנן בהעתק הללי ארנון מלא וכן מצאתי בס״א כ״י אך בשאר ספרים חסר וכן עיקר כי לא נמנה במסורת רק ג׳ מלא בתורה בפ׳ חקת כמ״ש שם : לראובני ולגדי וכן ולראובני ולגדי שבסמוך וכפ׳ ואתחנן וכס׳ כי תבוא וביהושע וד״ה כולם בשורק בר״ש ואל״ף נחה כמ״ש בפרשת פינחס :

ומקנכם

עמון: והערבה והירדן וגבל מכנרת ועד ים הערבה ים המלח תחת אשדת הפסגה מזרחה:
ואצו אתכם בעת ההוא לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם את־הארץ הזאת לרשתה חלוצים
תעברו לפני אחיכם בני־ישראל כל־בני־חיל: רק נשיכם וטפכם ומקנכם ידעתי כי־מקנה
רב לכם ישבו בעריכם אשר נתתי לכם: עד אשר־יניח יהוה ׀ לאחיכם ככם וירשו גם־
הם את־הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבתם איש לירשתו אשר נתתי
לכם: ואת־יהושוע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל־אשר עשה יהוה אלהיכם
לשני המלכים האלה כן־יעשה יהוה לכל־הממלכות אשר אתה עבר שמה: לא תיראום
כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם: ס ס ס

הפטרת הדברים ישעיה א חזון ישעיהו עד ושביה בצדקה

ואתחנן

אל־יהוה בעת ההוא לאמר: אדני יהוה אתה החלות להראות
את־עבדך את־גדלך ואת־ידך החזקה אשר מי־אל בשמים ובארץ
אשר־יעשה כמעשיך וכגבורתך: אעברה־נא ואראה את־הארץ הטובה אשר בעבר הירדן
ההר הטוב הזה והלבנן: ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב־
לך אל־תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: עלה ׀ ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה
ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי־לא תעבר את־הירדן הזה: וצו את־יהושע וחזקהו
ואמצהו כי־הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את־הארץ אשר תראה: ונשב
בגיא מול בית פעור: פ
ד ועתה ישראל שמע אל־החקים ואל־המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו
ובאתם וירשתם את־הארץ אשר יהוה אלהי אבתיכם נתן לכם: לא תספו על־הדבר
אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את־מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה
אתכם: עיניכם הראות את אשר־עשה יהוה בבעל פעור כי כל־האיש אשר הלך אחרי
בעל־פעור השמידו יהוה אלהיך מקרבך: ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום:
ראה ׀ למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר
אתם

ומקנכם בפתיחת מנולאת: להם בעבר הירדן בתיקון ס"א יתן להם בעבר ס"א לכם ת"כ: וזה פסוק מהמסורת שזאוד להם כי הוא אחד מן חמשה לכם דסבירין לכם ומטעין בהן ספרי וסימן נמסר במ"ג פ' בהעלתך סי' י"א ועיין מ"ש ביהושע סימן ח': ואת יהושוע צויתי רק אחד באורייתא מלא דמלא בתרין ווין וכל שאר באורייתא מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא:

פרשת ואתחנן

וכגבורתך הטעיות נגרו מאד במקרא גדולה בפסוק ובמסורה והמדפיסים לא ידעו להזהר ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים קדמונים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין וחסר י"וד · גם הר"מה ז"ל כתב דהכי כתיב בנוסחי דיקי · ועיין מ"ש בישעיה ס"ג: ויתעבר ה' בי סני"ה דניסה מדין מפיק כמ"ש בתילים סי' כ': למענכם המ"ם רפה: אל תוסף כתוב במסורת הדפוס ג' מלאים בלישנא דין וחברו לא תוסף עליו דלא וזה סיוע דהאי דלאו חסר בכולהו ספרי וכראה שכ"ל אל תוסף על דבריו דמשלי וכ"כ הר"מה ז"ל דתסף ללדת חסר וא"ו כתיב ודבותא לא תסף את כחה לך וכל אורייתא בלישנא דבותת חסר דמ"א מלא וסי' אל תוסף דבר אלי עוד וכל שאר אורייתא חסר וא"ו בלישנא ומסיר עליה תרין מלאים בלישנא דין ואל תוסף על דבריו פן יוכיח ונכזבת מכלל דשארא חסר וא"ו בלישנא ואית מסורה דמסרא גבי אל תסף ראות פני לית כותיה חסר מכלל דנוראה מלא דאמרין והאי מסורת בלשון זכר קא מסרא דאי דבל לישנא הא איכא אחריכא וחסר לא תסף את כחה לך ואית מסורה דמסרא כהון תלתא מלא וחסרא אל תוסף ראות פני בהכדאי ושבושא היא דכולהו כוותי דיקי פליגי עליה: ימה וצפנה במק"ג כתוב וצפונה מלא וא"ו ונמסר עליו ג' מלא וג' חסרים והאדפיסים בסת גם לפרט החסרים והמלאים ובא לכלל טעות גם בפסוק ובכל ספרים מדוייקים כתוב וצפנה חסר וכן מוכח במסורת רים פרש' וירא וכ"כ הכהן כל לישנא צפנה וצפנה חסר כל אורייתא מכ"ל · ומסורת שלפנינו כך צריך להגיה והיה זרעך כעפר עלה ראש הפסגה סכימם חסרים · וצפונה פנה אל הגלגל (יהושע טו) נגבה לאפיים וצפונה (שם יז) ראיתי את החיל (דניאל ח) שלשתם מלאים: בבעל פעור מצאתי כתוב בחומש הדמוך כי בספר ר"מ וכס' ר"ג מונה לבעל ע"כ וכספרים שלכו בבעל וכן תרגמו המתרגמים וכ"כ הרא"בע בבעל פעור כעבור כעל פעור: לעשות כן גלגל כסי"ן לא במאריך ומלא בן בזקף קטון לא כבסס ופוק חזי אילימוס גבר חכים בעל א"ת:

אלהים

אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה׃ כִּי מִי־גוֹי
גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרְאֵנוּ אֵלָיו׃ וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם׃ () רַק הִשָּׁמֶר לְךָ ע״כ לוי״ש שני
וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ
וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ׃ יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר יְהוָה אֵלַי
הַקְהֶל־לִי אֶת־הָעָם וְאַשְׁמִעֵם אֶת־דְּבָרָי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים
עַל־הָאֲדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן׃ וַתִּקְרְבוּן וַתַּעַמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד־לֵב
הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים
וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָתִי קוֹל׃ וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים׃ וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד
לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ פֶּן־
תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה׃ תַּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר
בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמָיִם׃ תַּבְנִית כָּל־רֹמֵשׂ בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל־דָּגָה
אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ׃ וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־
הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם
לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם׃ וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצִא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרָיִם
לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וַיהוָה הִתְאַנַּף־בִּי עַל־דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי אֶת־
הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃ כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ
הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם
פֶּן־תִּשְׁכְּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר
צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא׃ פ
כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע פ׳ לשחרית ט׳ באב
בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ׃ הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אָבֹד תֹּאבֵדוּן
מַהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תַאֲרִיכֻן יָמִים עָלֶיהָ כִּי
הִשָּׁמֵד תִּשָּׁמֵדוּן׃ וְהֵפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם בָּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג
יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה׃ וַעֲבַדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא
יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יְרִיחֻן׃ וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמָצָאתָ כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ בְּכָל־
לבבך

אלהים קרבים קודם סנהדרין פ׳ ד׳: **קראנו** אין בו יו״ד וכ״כ הר״מה ז״ל וכן חברו שבמסורת יעננו ביום קראנו: **צדיקם** בספק הללי וכל ספרים מדוייקים מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה וכל צדיקים הבדיקם באורייתא דכותיה בר מן חד מלא דמלא ויסלף דברי צדיקים דואלה שמות וכ״כ הר״מה ז״ל ועיין במ״ג סוף מזמור ל״ג: **יסורו** בהספק הללי יסורו ירושלמי יסרו ע״כ ובכל הספרים הוא מלא וכ״כ הר״מה ז״ל ובמסורת ב׳ מלאים וחברו יתגודרו יסורו כי הושע ז׳): **מלבבך** הל״מד לגיסה: **בעת ההוא** ההוא כתיב בו״או וקרי בחירק בכל ספרים כ״י מדוייקים וגם בדפוס ישן ועיין מ״ש בפ׳ דברים: **פן תשחתון** בס״ס הקדמאה כתיב לא בפ״א: **וראית את השמש** הו״או בגעיא: **ויוצא** ד׳ וחסר יו״ד וסי׳ במסורת ועיין בס׳ כפיפות יהודה דרוש ד׳ דף י״ט: **תמונת כל אשר צוך** במסורת פ׳ לו כמסר סימן מן ה׳ דסבירין כאשר וקריכן אשר וחד מיניהון השמרו לכם פן תשכחו וכפ׳ זה יש ב׳ **אשר** והדעת מכרעת שעל האחרון נאמר וכ״כ הרא״בע אשר צוך כאשר צוך: **ועשיתם פסל** במדוייקים הטעם בסי״ן: **העידתי** מלא יו״ד וכ״כ בעל הטורים ובתיקון ס״ת ישן העידתי ס״א העדתי ע״כ · והר״מה כתב העדתי תרין חסר דחסר ואחד עם יו״ד וסימן **העדתי** בכם היום דאתם נצבים חסר דחסר חסר יו״ד וחסר וא״ו ודכותא העדתי בכם דוהיה אם שמח תשמח דוהיה עקב חסר דחסר חסר יו״ד וחסר וא״ו · **העידתי** בכם סמוך דכי תוליד בנים מלא יו״ד וחסר וא״ו עכ״ל וא״ש במ״ק העידתי ב׳ מלא ר״ל בכל המקרא וחברו כי העידתי:

לבבך ובכל־נפשך׃ בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד־יהוה
אלהיך ושמעת בקלו׃ כי אל רחום יהוה אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את־ברית
אבתיך אשר נשבע להם׃ כי שאל־נא לימים ראשנים אשר־היו לפניך למן־היום אשר
ברא אלהים ׀ אדם על־הארץ ולמקצה השמים ועד־קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או
הנשמע כמהו׃ השמע עם קול אלהים מדבר מתוך־האש כאשר־שמעת אתה ויחי׃ או ׀
הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה
ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר־עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך׃ אתה
הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו׃ מן־השמים השמיעך את־קלו ליסרך
ועל־הארץ הראך את־אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש׃ ותחת כי אהב את־אבתיך
ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים׃ להוריש גוים גדלים ועצמים
ממך מפניך להביאך לתת־לך את־ארצם נחלה כיום הזה׃ וידעת היום והשבת אל־
לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל־הארץ מתחת אין עוד׃ ושמרת את־חקיו
ואת־מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על־
האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל־הימים׃ * פ
שלישי אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש׃ לנס שמה רוצח אשר ירצח את־
רעהו בבלי־דעת והוא לא־שנא לו מתמל שלשם ונס אל־אחת מן־הערים האל וחי׃ את־
בצר במדבר בארץ המישר לראובני ואת־ראמת בגלעד לגדי ואת־גולן בבשן למנשי׃ וזאת
התורה אשר־שם משה לפני בני ישראל׃ אלה העדת והחקים והמשפטים אשר דבר
משה אל־בני ישראל בצאתם ממצרים׃ בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחן
מלך האמרי אשר יושב בחשבון אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים׃ ויירשו
את־ארצו ואת־ארץ ׀ עוג מלך־הבשן שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מזרח שמש׃
מערער אשר על־שפת־נחל ארנן ועד־הר שיאן הוא חרמון׃ וכל־הערבה עבר הירדן
מזרחה ועד ים הערבה תחת אשדת הפסגה׃ * פ
ה רביעי ויקרא משה אל־כל־ישראל ויאמר אלהם שמע ישראל את־החקים ואת־המשפטים אשר
אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם׃ יהוה אלהינו כרת עמנו ברית
בחרב׃ לא את־אבתינו כרת יהוה את־הברית הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה היום כלנו
חיים

אשר ברא אלהים ׀ אדם יש פסיק בין אלהים לאדם וכן מנה בפסיקתא דאורייתא ודוגמתו ברים פרשת חיי שרה נשיא אלהים אתה׃ **השמע** עם כב׳ טעמים כי לכן שמו שני טעמים להפריש בין שתי אותיות הדומות זו בסוף המלה וזו בראשית המלה שאחריה· כמו השמע עם **שלח חשך** (תהלים ק״ה) **צרר רוח** (הושע ד) **ואזל לו** (משלי כ) לדעת המכלול **ויצץ ציץ** או כדי להרחיב על אות הגרון כמו פוטר מים (משלי יז) **יקח לב**· הנח לו שניהם בהושע ד אבל מאחרונים גם בלא אותיות דומות וגם בלא אות הגרון כמו **ערף כלב**· **מברך און** (ישעיה סו) **ויבן אלה** (סוף הושע) **גרש לץ** (משלי כב) וזולתם רבים טעם הראשון בעבור היות המלה ההיא מוכח למלה זעירא או מלעיל וטעם השני להעמיד מפני אנירי׃ ועיין מה שכתבתי בפרשת קרח על ויוצא פרח ויחזקאל כ״ב על איש גדר גדר׃ **לבוא לקחת לו** בהעתק הללי לבוא ירושלמי לבא עד כאן׃ ובספרים שלנו מלא שאין זה מהם׳ חסרים במסורת וסי׳ ברים ויחי וזה מוכרע גם ממדרש ויקרא רבה פ׳ כ״ג ומדרש חזית פסוק כשושנה בין החוחים אמר ר׳ יודן מלבוא לקחת לו גוי מקרב גוי ועד מוראים גדולים שבעים ושנים אותיות הן ואם יאמר לך אדם שבעים וחמשה אמור לו הוצא מהן גוי שני שאינו עולה מן המנין׃ **ויוצאך** בכל ספרים מדויקים ובהעתק הללי חסר יו״ד והוא כשגגה שיוצאת מלפני האדפים שכתבו מלא· ולא הבינו למסורה המוזכרת לפניו ויוצאך ב׳ חד כתיב כן חסר יו״ד וחד חסר דחסר וסימן ותחת כי אהב ויצאך ה׳ אלהיך משם בפרשה חסר דחסר וכן כתב הר״מ ז״ל ויוצאך ב׳ וסימן ויוצאך בפניו דותחת כי אהב דין מלא וא״ו וחסר יו״ד כתיב ויצאך ה׳ אלהיך משם דשמור דדברות חסר דחסר חסר וא״ו וחסר יו״ד כתיב׃ **ועצמים** הצ״ם רפה׃ **לנס שמה רוצח** דין לחוד מלא וא״ו באורייתא וכל **רצח דרצח** חסר׃ **הערים האל** ח׳ סבירין **האלה** וסימן במסורת פרשת תולדת יצחק׃ **לראובני** עיין לעיל בסוף דברים׃ **העדת** הס״א במאריך במקצת ספרים׃ **שיאן** בש״ין שמאלית ויש אוכחה מהמסורת ריש שיר השירים שנמסר סימן מן כ׳ זוגין מיחדין חד ס׳ וחד ש״ין אי נמי חד. בשי״ן שמאלית וחד בש״ין ימנית ואחד מהם **הר שיאן** בשי״ן שמאלית וחסרים ושיאן ואכתרת (יהושע י״ט) בשין ימנית׃ **אבתינו** כן הוא׃ ה

עיין

פניו ו' חיים: פנים ׀ בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש: אנכי עמד בין־יהוה וביניכם
בעת ההוא להגיד לכם את־דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא־עליתם בהר לאמר: ס
אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: לא־יהיה
לך אלהים אחרים על־פני: לא־תעשה לך פסל ׀ כל־תמונה אשר בשמים ׀ ממעל ואשר
בארץ מתחת ואשר במים ׀ מתחת לארץ: לא־תשתחוה להם ולא תעבדם כי־אנכי
יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבות על־בנים ועל־שלשים ועל־רבעים לשנאי: ועשה
מצותו חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו: ס לא תשא את־שם־יהוה אלהיך
לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא: ס שמור את־יום
השבת לקדשו כאשר צוך ׀ יהוה אלהיך: ששת ימים תעבד ועשית כל־מלאכתך: ויום
השביעי שבת ׀ ליהוה אלהיך לא תעשה כל־מלאכה אתה ובנך־ובתך ועבדך־ואמתך ושורך
וחמרך וכל־בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך: וזכרת
כי־עבד היית ׀ בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על־כן צוך
יהוה אלהיך לעשות את־יום השבת: ס כבד את־אביך ואת־אמך כאשר צוך
יהוה אלהיך למען ׀ יאריכן ימיך ולמען ייטב לך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן
לך: ס לא תרצח: ס ולא תנאף: ס ולא
תגנב: ס ולא תענה ברעך עד שוא: ס ולא תחמד אשת
תיו רעך ס ולא־תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך: *
אנכי

אמר המדפיס

עיין מ"ש בפרשת יתרו כי בהגהת טעמי עשרת הדברות כתב המחבר דעת בעל א"ת האטנם הלכתי בעקבי הראשונים להדפיס כפי המנהג וכמו שכתוב שם:

עשרת הדברות

אנכי ה' אלהיך סתומה: הוצאתיך בתביר בלבד: מארץ מצרים במרכא טפחא לבד: עבדים באתנח לא ברביע: יהיה בלא גלגל: על פני הפ"ון נקודה בקמץ ופתח כמו שכתבתי בדברות ראשונות: תעשה במאריך ובלא גלגל: לך בלא פסק: פסל בפסק והס"א רפה: כל תמונה ואלה שמות וכל תמונה מסכה תורה כל תמונה וכן במסורת פרשת ואתחנן חסיב כל תמונה דואלה הדברים עם ד' כל בלא וא"ו דסנירין וכל: בשמים בפסק: מתחת הראשון הת"ו בקמץ ופתח כמו שכתבתי בפ' יתרו: לא אין בו טפחא רק מאריך: ועל שלשים ואלה שמות על שלשים מסכה תורה ועל שלשים: לאהבי במדוייקים הבי"ת בפתח: ולשמרי מצותו המדפיסים הטעו בהגהה בעשותם מצותיו ק' ונעלם מהם מה שנאמר בסוף הפרשה ג' מצותו חסר יו"ד כלומר דכתיבי מצותו וקריין מצותיו ואין זה מהם רק ק' מצותי ביו"ד בלבד וכן כתב החזקוני מצותו כתיב מצותי ק' ע"כ וזהו חד מן מלין דכתיבין וא"ו בסוף תיבותא וקריא יו"ד ונמסר בסימן כרים שמואל וברים ירמיה וכן כתב הר"מ ז"ל מצותי דעקב אשר שמר אברהם חסר וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין כתיב וכו' אורייתא דבותיה חד וא"ו בלחוד קדים לתיו וכתוב יו"ד בתר תי"ו בר מן חד דכתיב וא"ו בתר תי"ו חלופי יו"ד וסימן ולשמרי מצותו דדברות אחרונות ואשר עליה או כתיב אי קרי גם בעל מנחת כהן נמשך אחרי המדפיסים ונפל ברשת זו טעמו ולא שם אל לבו מה שכתב לקמן בסוף האי סדרא ולשמרי מצותו כתיב וקריא מצותיו ג' בתורה כי האי גוונא וסימן האי בנאמן התשמר מצותו אם לא דעקב ועשית את מצותו דכי תבוא עכ"ל והיינו במסרא דילן: שמור ואלה שמות זכור מ"ת שמור והוא חד מן ג' זוגין מתחלפין קדמאה זין תנייני שי"ן: צוך בפסק והו"או דגושה: תעבד הע"ין בחטף פתח: ועבדך במקף: ועבדך ואמתך ואלה שמות עבדך ואמתך מסכה תורה ועבדך ואמתך: אלהיך נסכי פסטין רופט נומר אין בה"א גרים אלא פסט: לא תרצח הס"ד נקודה בפתח וקמץ כמו שכתבתי בפרשת יתרו: ולא תנאף ואלה שמות לא תנאף מסכה תורה ולא תנאף: ולא תגנב ואלה שמות לא תגנב מסכה תורה ולא תגנב: ולא תגנב סתומה וטעו המדפיסים שלא עשו פיסקא: תגנב בלא אולא ולא תענה ואלה שמות לא תענה מסכה תורה ולא תענה: ולא תחמד אשת רעך ואלה שמות לא תחמד אשת רעך מסכה תורה ולא תחמד אשת רעך: בפסיקתא דרבי טוביה ארבעה ווין ולא תנאף ולא תגנב ולא תענה ולא תחמד כנגד כ"ד ספרים שהיו עתידים לעמוד לישראל ד"א למה ולא ולא ולא לפי שכשנאמרו מפי הגבורה נאמרו בהפסקות זה מזה לעשרה פרקים לכך נאמרו בלא וי"ן: אבל משה אמרם ביחד בקורא בספר לכך נאמר ולא תנאף ולא תגנב ואו איתא המם כל אל"ף בי"ת כתיב בעשרת הדברות האחרונים אבל בראשונים אין כתיב טי"ת שאילו כתב בהם טי"ת לא היתה תקנה לישראל במעשה העגל כלומר לא נתקנה הכתובה כתקנה ואינה נידונית כאשת איש אלא כפנויה בא בלוחות שאחרונות שבי טי"תין וכזרוע נטויה ולמען ייטב לך להשלים הראשונים ע"כ ובב"ק פרק שור שנגח את הפרה ומפני מה בדברות הראשונים לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונים נאמר בהם טוב למען ייטב לך הואיל וסופן להשתבר ח"ו פסקה טובה מישראל: ולא תתאוה בית רעך ואלה שמות לא תחמד בית רעך מסכה תורה ולא תתאוה בית רעך: שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו ואלה שמות ועבדו ואמתו ושורו וחמרו מסכה תורה שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו: שורו וחמרו בפסוק זה נמסר במסורת ס"ס קרחי פירוש שלהן שורו הם כלי, וא"ו בתחלת המלה ופארא כסכין וא"ו ומפני שיש טעות בספרים קטנה שנדפסו הוכרכתי לכתבה אף על פי שהיא פשוטה ואגב ארחין למדנו פירוש קרחין והוא הספר מלא כסכין שפירושה לוקחין:

אמר המדפיס

כדי לילך בעיקבי דברות הראשונות כתובות בפרשת יתרו חלוקות לקורא ביחיד ובצבור עשיתי ככה עם אלה ובחילוקי הטעמים הלכתי אחרי החומשים יותר מוגהים ומנהג הקהלות רובם ככולם והמחלוקות שיש עליהם הנחתים כפי שכתבם הרב המחבר בהשגותיו הנדפסים כאן כאשר עין הקורא תחזינה משרים :

לקורא ביחיד

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים: לא־יהיה לך אלהים
אחרים על־פני: לא־תעשה לך פסל כל־
תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ: לא־
תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבות על־בנים ועל־
שלשים ועל־רבעים לשנאי: ועשה חסד
מצותי ק לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו: ס לא
תשא את־שם־יהוה אלהיך לשוא כי לא
ינקה יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא:
ס שמור את־יום השבת לקדשו
כאשר צוך יהוה אלהיך: ששת ימים
תעבד ועשית כל־מלאכתך: ויום השביעי
שבת ליהוה אלהיך לא תעשה כל־מלאכה
אתה ובנך־ובתך ועבדך־ואמתך ושורך
וחמרך וכל־בהמתך וגרך אשר בשעריך
למען ינוח עבדך ואמתך כמוך: וזכרת כי
עבד היית בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך
משם ביד חזקה ובזרע נטויה על־כן צוך
יהוה אלהיך לעשות את־יום השבת: ס
כבד את־אביך ואת־אמך כאשר צוך
יהוה אלהיך למען יאריכן ימיך ולמען ייטב
לך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן לך:
ס לא תרצח ס ולא תנאף
ס ולא תגנב ס ולא־תענה
ברעך עד שוא: ס ולא תחמד אשת
רעך ס ולא תתאוה בית רעך שדהו
ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך:

לקורא בצבור

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים
אחרים על־פני לא תעשה לך פסל כל־
תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ לא־
תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבות על־בנים ועל־
שלשים ועל־רבעים לשנאי ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו: ס לא
תשא את־שם־יהוה אלהיך לשוא כי לא
ינקה יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא:
ס שמור את־יום השבת לקדשו
כאשר צוך יהוה אלהיך ששת ימים תעבד
ועשית כל־מלאכתך ויום השביעי שבת
ליהוה אלהיך לא תעשה כל־מלאכה אתה
ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמרך
וכל־בהמתך וגרך אשר בשעריך למען
ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי עבד היית
בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך משם ביד
חזקה ובזרע נטויה על־כן צוך יהוה אלהיך
לעשות את־יום השבת: ס כבד את־
אביך ואת־אמך כאשר צוך יהוה אלהיך
למען יאריכן ימיך ולמען ייטב לך על
האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן לך: ס
לא תרצח: ס ולא תנאף: ס
ולא תגנב: ס ולא־תענה ברעך
עד שוא: ס ולא תחמד אשת רעך
ס ולא תתאוה בית רעך שדהו
ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך:

ס   את־הדברים האלה דבר יהוה אל־כל־קהלכם בהר מתוך האש
הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויכתבם על־שני לחת אבנים ויתנם אלי׃ ויהי כשמעכם
את־הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבון אלי כל־ראשי שבטיכם וזקניכם׃ ותאמרו
הן הראנו יהוה אלהינו את־כבדו ואת־גדלו ואת־קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו
כי־ידבר אלהים את־האדם וחי׃ ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם־
יספים ׀ אנחנו לשמע את־קול יהוה אלהינו עוד ומתנו׃ כי מי כל־בשר אשר שמע קול
אלהים חיים מדבר מתוך־האש כמנו ויחי׃ קרב אתה ושמע את כל־אשר יאמר יהוה
אלהינו ואת ׀ תדבר אלינו את כל־אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו׃ וישמע
יהוה את־קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את־קול דברי העם הזה אשר
דברו אליך היטיבו כל־אשר דברו׃ מי־יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את־
כל־מצותי כל־הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם׃ לך אמר להם שובו לכם לאהליכם׃
ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל־המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו
בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה׃ ושמרתם לעשות כאשר צוה יהוה אלהיכם אתכם
לא תסרו ימין ושמאל׃ בכל־הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון
וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון׃ * וזאת המצוה החקים והמשפטים
אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה׃
למען תירא את־יהוה אלהיך לשמר את־כל־חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוך אתה ובנך
ובן־בנך כל ימי חייך ולמען יארכן ימיך׃ ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך
ואשר תרבון מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך ארץ זבת חלב ודבש׃ * פ   שש
שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה ׀ אחד׃ ואהבת את יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך
ובכל־מאדך׃ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על־לבבך׃ ושננתם לבניך
ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך׃ וקשרתם לאות על־ידך
והיו לטטפת בין עיניך׃ וכתבתם על־מזזות ביתך ובשעריך׃ ס והיה כי־יביאך יהוה
אלהיך אל־הארץ אשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלת וטבת
אשר לא־בנית׃ ובתים מלאים כל־טוב אשר לא־מלאת וברת חצובים אשר לא־חצבת
כרמים וזיתים אשר לא־נטעת ואכלת ושבעת׃ השמר לך פן־תשכח את־יהוה אשר

הוציאך

את הדברים במאריך ובמקף : **אשר שמע** בגלגל במ"ס : **קרב אתה ושמע** עיין מ"ס בפרשת בלק על פסוק קום בלק ושמע : **את כל אשר יאמר** בתביר לא במקף והא"לף בגירי : **ואת תדבר אלינו** חד מן ג' את בלשון זכר וסימן במסור' פרשת כי בהעלתך ויחזקאל כ"ח : **תסרו** מסור עליו לית חסר והוא גם כן חד מן ח' חסרים בלשנא וסימן במלכים ב' סימן ד' וכן כתב הר"מה ז"ל ודלא כמאירי שכתבו מלא : **אשר אנכי מצוך** בכ"ף רפה על פי המסורת : **ולמען יארכן ימיך** ג' ומשתניין באתיהון . דעשרת דברות קדמאה יארכון כתיב חסר יו"ד ומלא וא"ו דעשרת דברות תניינא יאריכן כתיב מלא יו"ד וחסר וא"ו . כל ימי חייך ולמען יארכן חסר לחסר וכמסר עליהון חד קטיעא ידיה וחד קטיעא רגליה וחד קטיעא ידיה ורגליה : **תרבון** הבי"ת בדגש : **שמע** עי"ן רבתי עיין בעל הטורים וזוהר פרשת תרומה דף ק"ס ע"ב ובפרשת פינחס דף רל"ו ע"ב ודף רנ"ח ע"א וכרסת ואתחנן דף רס"ב . ושלמים וכן רבים נוהגים לכתוב שמע ראש שיטה אחד סוף שיטה . וכן כתב במסכת סופרים פ' ט' ובתיקון ס"א : **אחד** דל"ת רבתי ועיין פרק היה קורא ובעל הטורים ובהקדמת הזוהר דף י"ב ע"א ופ' תרומה שם : **בכל לבבך** כשאמרו רז"ל שצריך ליתן ריוח בין הדבקים לא אמרו להפסיק שלא לתת מקף בין שני הלמדין כאשר הוא שאם יקראהו בלא מקף יהיה נקוד בחולם וזה לא אמרו רז"ל להחליף התנועות אשר כתבו למשה מסיני . אלא אף על פי שיקראם במקף יתן ריוח והבדל ביניהם בלשון שידמה כי שני למדי"ן קרא מכלול דף נ"ג וכן כל כיוצא בזה : **בביתך** חסר יו"ד שנייה וכן כתבו הפוסקים . ובשכבך השי"ן נקמן לבד והו"או במאריך בספרים כתיבת יד מדוייקים ועיין מ"ס בשופטים בשם ר' אליהו המדקדק : **על ידך** בספר הזוהר דרש כאן יד כהה ולית יה אלא בסוף בשלח . והר"מע ז"ל באמר שערי לוחות כתב שהכל דורש בפלגתא אין כאן שגיאה כלל : **לטטפת** חסר לחסר לכ"ע כמ"ש בס"ד בפרשת עקב ע"ס : **מזזות** חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא וכן הוא בכתיבה שלי ובדבר המרבתי בזה בפרשה בא על פסוק וכתמו על שתי המזוזות : **וברת** לית חסר לחסר כמ"ש פרשת ויסב על אחד הבורות בבטה

הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים׃ את־יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע׃
לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם׃ כי אל קנא יהוה
תכה אלהיך בקרבך פן־יחרה אף־יהוה אלהיך בך והשמידך מעל פני האדמה׃ ס לא
תנסו את־יהוה אלהיכם כאשר נסיתם במסה׃ שמור תשמרון את־מצות יהוה אלהיכם
ועדתיו וחקיו אשר צוך׃ ועשית הישר והטוב בעיני יהוה למען ייטב לך ובאת וירשת
את־הארץ הטבה אשר־נשבע יהוה לאבתיך׃ להדף את־כל־איביך מפניך כאשר דבר
יהוה׃ ס כי־ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר
צוה יהוה אלהינו אתכם׃ ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו יהוה ממצרים
ביד חזקה׃ ויתן יהוה אותת ומפתים גדלים ורעים ׀ במצרים בפרעה ובכל־ביתו לעינינו׃
ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את־הארץ אשר נשבע לאבתינו׃ ויצונו
יהוה לעשות את־כל־החקים האלה ליראה את־יהוה אלהינו לטוב לנו כל־הימים לחיתנו
כהיום הזה׃ וצדקה תהיה־לנו כי־נשמר לעשות את־כל־המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו
ז כאשר צונו׃ * ס כי יביאך יהוה אלהיך אל־הארץ אשר־אתה בא־שמה
שבעי לרשתה ונשל גוים־רבים ׀ מפניך החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפרזי והחוי והיבוסי
תכו שבעה גוים רבים ועצומים ממך׃ ונתנם יהוה אלהיך לפניך והכיתם החרם תחרים אתם
תכו כח לא־תכרת להם ברית ולא תחנם׃ ולא תתחתן בם בתך לא־תתן לבנו ובתו לא־תקח
לבנך׃ כי־יסיר את־בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים וחרה אף־יהוה בכם והשמידך מהר׃
כי אם־כה תעשו להם מזבחתיהם תתצו ומצבתם תשברו ואשירהם תגדעון ופסיליהם
תשרפון באש׃ כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך בך בחר ׀ יהוה אלהיך להיות לו לעם
סגלה מכל העמים אשר על־פני האדמה׃ לא מרבכם מכל־העמים חשק יהוה בכם ויבחר
בכם כי־אתם המעט מכל־העמים׃ כי מאהבת יהוה אתכם ומשמרו את־השבעה אשר
נשבע לאבתיכם הוציא יהוה אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך־מצרים׃
וידעת כי־יהוה אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי
מצותיו ק׳ מצותו לאלף דור׃ ומשלם לשנאיו אל־פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל־פניו ישלם־לו׃

ושמרת

במסה הבי״ת בפתח תזקוני׃ **ועדתיו** בתיקון ספר תורה ישן ועדתיו בפתח ועדותיו ע״כ ובמסרות כתובי יד ה׳ וסימן שמור תשמרון כל ארחות ויכסו ויתרו׃ בעמוד תנן ידבר׃ אחרי כברי עדתיו ע״כ׃ ובמסורת הדפוס נמסר כאן ובתהלים כ״ט ועדתיו ה׳ ד׳ חסר וא׳ מלא ולא קיימא פי כיהו המלא וכפי מה שכתבת ברוב המדוייקים הוא ויכסו ויתרו׃ וזה של תורה חסר בכל הספרים וכן כתב הר״מה ז״ל **ועדתיו וחקיו** אשר כנך חסר וא״ו כתיב׃ **ויציאנו** עיין מה שכתבתי בפרשת חקת ויתברר לך טעות שנפל כאן במסורת׃ **ואותנו הוציא משם** דין לחוד מלא וא״ו באורייתא ומה שנמסר המסורת אותנו ואותכו ב׳ מלא הייכו בכלא קריה׃ **את כל המצוה** עיין מה שכתוב בירמיה ל״ב בסייעתא דשמיא׃ **כי יביאך** סתומה׃ ונשל גוים רבים מאריך בני״מל׃ **תחנם** החי״ת בקמץ לבד והוא חטוף מפני הדגש׃ **וחרה אף** בתיקון ספר תורה ישן וחרה אף צריך לכותבו נסיעה אחת ע״כ׃ ובמסכת סופרים כמכה וחרה אף עם השמות דאיכא בהו פלוגתא אם נחלקין או אין נחלקין׃ **כי דאם כה** במאריך או נגלגל לא במקף׃ **מזבחתיהם** חסר וא״ו בכל המדוייקים והמדפים והכהן כשתבשו בין בפסוק בין במסורת שמסרו כאן והעיקר שנמסר בשופטים ב ויחזקאל ו׳ מזבחותיהם ב אחד חסר ודשופטים ויחזקאל מלאים וכן מצאתי במסרות כ״י׃ **ואשירהם** בתיקון ס״ת ישן ואשירהם בפתח ואשיריהם וכן המסורת מוכיח יעד כאן׃ ואדרבא המסורת שלנו מוכיח איפכא שכן נמסר ואשירהם ג׳ מלא בלישנא וזה אחד מהם ועל יו״ד קדמאה כאמר דומיא דויעשו **אשירה** דמלכים ב יז׃ וכן כתב הר״מה ז״ל על זה של תורה דין לחוד בכל לישנא מלא יו״ד קדים לרי״ש והסיר יו״ד תניין כתיב ושארא חסר יו״ד קדים לרי״ש ומלא יו״ד תניין חד מנהון ואשריהם תשרפון דפרשת ראה ע״כ׃ **וידעת** שהר״מה לא דבר אלא בפסוקים של תורה׃ **כי אתם המעט** בספרי ספרד הה״א פלא מאריך וכן נמצא במכלול עם מלין שנפל מהן בגיות מלת המיבה שוא ובפל גם כן המאריך באות השמוש׃ **מצותו** מצותיו ק׳ ומכתיב מצותו חסר יו״ד׃ וכן כתב הר״מה ז״ל והאזנת למצותיו חסר וא״ו קריין בין וא״ו קדמאה לתי״ו ומלא יו״ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכוותא בר מן ג׳ חסרים י״וד׃ וסימן ולשמרי מצותו לאלף דור דסוף ואתחנן׃ השמר מצותו דוזכרת את כל הדרך דויהיה עקב׃ ועשית את מצותו דפ׳ תניינדסכת ושמע דכי תבוא וקצת המדפיסים היו כעוללים לא ראו אור שמטרה ונחשבה התהלכו ואשמו בזה ונדפסת הדברות ושומר תורה אשרהו׃

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם :

פ פ פ

הפטרת ואתחנן ישעיה א חזון ישעיהו עד ושביה בצדקה

והיה ׀ עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר יהוה אלהיך
לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתיך : ואהבך וברכך והרבך וברך
פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך על האדמה
אשר נשבע לאבתיך לתת לך : ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה
ובבהמתך : והסיר יהוה ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם
בך ונתנם בכל שנאיך : ואכלת את כל העמים אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תחוס עינך
עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך : ס כי תאמר בלבבך רבים
הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם : לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה
יהוה אלהיך לפרעה ולכל מצרים : המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאתת והמפתים והיד
החזקה והזרע הנטויה אשר הוצאך יהוה אלהיך כן יעשה יהוה אלהיך לכל העמים אשר
אתה ירא מפניהם : וגם את הצרעה ישלח יהוה אלהיך בם עד אבד הנשארים והנסתרים
מפניך : לא תערץ מפניהם כי יהוה אלהיך בקרבך אל גדול ונורא : () ונשל יהוה
אלהיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה :
ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה גדלה עד השמדם : ונתן מלכיהם בידך והאבדת
את שמם מתחת השמים לא יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם : פסילי אלהיהם
תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך
הוא : ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו שקץ ׀ תשקצנו ותעב ׀ תתעבנו כי
חרם הוא : * פ
כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם ח
את הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם : וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך
זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותו אם
לא : ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי
לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יהוה יחיה האדם : () שמלתך לא
בלתה

לעשותם מהרו סכחו המדפיסים פפסיבם שהרי מסרו בפרשה זו על פסיק ויקרא משה לעשתם ב׳ חסרים וב׳ מלאים וזהו אחד מן המלאים וכן מסר הר״מה ז״ל :

פרשת עקב

עקב פתוחה : ויצהרך אין יו״ד בין רי״ש לכ״ף · שגר בספרי ספרד במקף לא בשופר הסוף : מהם זכר דין לחוד חסר וא״ו באורייתא : זכר תזכר חסר וא״ו ודכותא למען תזכר את יום צאתך דראה · ואית דמסרי בהי תזכר דלא תירא מהם תרין דין וחד מלאים דין וחד דנביאים לית דכוותא דכותבי דיקי תזכר דלא תירא חסר כתיב הר״מה ז״ל : הוצאך בתיקון ספר תורה ישן הוליאך ובמסורת מחק יו״ד ע״כ · ובדמוסים ישנים כ״י מדוייקים חסר יו״ד ומסורת עליו ב׳ חסר וכן בפרשת בא יל פסוק כי ביד חזקה הוצאך נמסר ב׳ חסרים יו״ד וכן מסר הר״מה ז״ל הוציאך דבשמר לך דואתחנן ותבריה דשמור את חדש האביב דיהר מלאים דשלאים מלא וא״ו ויו״ד · כי ביד חזקה הוצאך ב׳ מלא וא״ו וחסר יו״ד ודכותא הוצאך דהמסת הגדלת : את הגוים האל ח׳ סבירין האלה וטועים במסורת פרשת תולדת יצחק : השמדך לית חסר יו״ד והוא חד מן החסרים בליבנת השמידה וכמ״ס במאריך במקנת סברים : מצותו מלותיו ק׳ : ויאכלך את המן לחוד חסר י״וד ובמקנת סברים הכ״ף במאריך : ח
מוצא פי ה׳ כל נגד בכת דסמיך ליהוה רפי כך מן המקבלים · והרבה מהן סהן דגש להוגן קריה בזה כי לא יתכן לומר פי כרפה קודם לשם כי לשון גנאי

בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: וידעת עם־לבבך כי כאשר ייסר איש
את־בנו יהוה אלהיך מיסרך: ושמרת את־מצות יהוה אלהיך ללכת בדרכיו וליראה אתו:
כי יהוה אלהיך מביאך אל־ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר:
ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ־זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל־
בה לחם לא־תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת
וברכת את־יהוה אלהיך על־הארץ הטבה אשר נתן־לך: () * השמר לך פן־תשכח את־
שני יהוה אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום: פן־תאכל
ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת: ובקרך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה־לך וכל אשר־
לך ירבה: ורם לבבך ושכחת את־יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:
המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין־מים המוציא לך מים
מצור החלמיש: המאכלך מן במדבר אשר לא־ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך
להיטבך באחריתך: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את־החיל הזה: וזכרת
את־יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את־בריתו אשר־נשבע
לאבתיך כיום הזה: פ
והיה אם־שכח תשכח את־יהוה אלהיך והלכת אחרי אלהים אחרים ועבדתם והשתחוית
להם העדתי בכם היום כי אבד תאבדון: כגוים אשר יהוה מאביד מפניכם כן תאבדון
עקב לא תשמעון בקול יהוה אלהיכם: * פ
ט שמע ישראל אתה עבר היום את־הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלת
ובצרת בשמים: עם־גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני
בני ענק: וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא־העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא
שלישי יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך: * אל־תאמר בלבבך
בהדף יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את־הארץ הזאת
וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת
את־ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את־הדבר
אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב: וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך
נתן לך את־הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם־קשה־ערף אתה: זכר אל־תשכח את
אשר־הקצפת את־יהוה אלהיך במדבר למן־היום אשר־יצאת מארץ מצרים עד־באכם עד־
המקום הזה ממרים הייתם עם־יהוה: ובחרב הקצפתם את־יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד
אתכם: בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר־כרת יהוה עמכם ואשב
בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: ויתן יהוה אלי את־
שני לוחת האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל־הדברים אשר דבר יהוה עמכם

בהר

נמצא הוא בלשון ברפה ובלילה לשם יתברך ע"כ תמצאתי. ושמעתי שבלשון ברפה פי' ר"ל אין ואפס ובכל הספרים הפ"א רפה כדיכה. ואין לנו לזוז ללשון ברפה שאין מזכירין דרכי לשון הקדש מפני כאלו לשונות. ומצאנו עוד דמיבה פ' כי פי ס' בגלות דבר שהוא רפי: **נחלי** ברוב הספרים הנ"ון דגלגל: **אבניה ברזל** בכל הכרים המדויקים הבי"ת רפה ואין כאן דין מפיק דקמץ הה"א מורה על נח כמ"ש בכלל מפיק ועיין ביחזקאל ז' יב: **ירבה לך** הל"מד דגושה: **המאכלך מן במדבר** לית וחסר ונכתבת כתיבת יוד הכ"ף במאריך: **להיטבך** מלא יוד קדים לטי"ת וחסר יו"ד אחר הטי"ת ודכוותה **והיטבך** ופרנך דכנכים והוא הד מן ט' מסרים בלישנא חדה וסימן נמסר ביחזקאל סימן ל"ג במ"ב. ובמקצת ספרים הטי"ת במאריך: **והיה אם שכח** פתוחה: **עם גדול** דמקף ובמאריך: **וברשעת** אין מאריך בוא"ו: **למן היום אשר יצאת** בתיקון ספר תורה יש: יצאת במקום יצאתם ע"כ. וזה פסוק מהמסורת שנאה בפרשת בא וכן אומרת יצאתם ב' וסימן חסר יצאתם ממצרים: לא כאורך מצרים: **ועליהם** ככל הדברים הכ"ף נגעיה:

ועליכם

בהר מתוך האש ביום הקהל: ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן יהוה אלי את־
שני לחת האבנים לחות הברית: ויאמר יהוה אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר
הוצאת ממצרים סרו מהר מן־הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה: ויאמר יהוה אלי
לאמר ראיתי את־העם הזה והנה עם־קשה־ערף הוא: הרף ממני ואשמידם ואמחה את־
שמם מתחת השמים ואעשה אותך לגוי־עצום ורב ממנו: ואפן וארד מן־ההר וההר בער
באש ושני לוחת הברית על שתי ידי: וארא והנה חטאתם ליהוה אלהיכם עשיתם לכם
עגל מסכה סרתם מהר מן־הדרך אשר־צוה יהוה אתכם: ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל
שתי ידי ואשברם לעיניכם: ואתנפל לפני יהוה כראשנה ארבעים יום וארבעים לילה
לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל־חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני יהוה
להכעיסו: כי יגרתי מפני האף והחמה אשר קצף יהוה עליכם להשמיד אתכם וישמע
יהוה אלי גם בפעם ההוא: ובאהרן התאנף יהוה מאד להשמידו ואתפלל גם־בעד אהרן בעת
ההוא: ואת־חטאתכם אשר־עשיתם את־העגל לקחתי ואשרף אתו ׀ באש ואכת אתו טחון
היטב עד אשר־דק לעפר ואשלך את־עפרו אל־הנחל הירד מן־ההר: ובתבערה ובמסה
ובקברת התאוה מקצפים הייתם את־יהוה: ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו
ורשו את־הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את־פי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא
שמעתם בקלו: ממרים הייתם עם־יהוה מיום דעתי אתכם: ואתנפל לפני יהוה את
ארבעים היום ואת־ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי־אמר יהוה להשמיד אתכם: ואתפלל
אל־יהוה ואמר אדני יהוה אל־תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר־הוצאת ממצרים
ביד חזקה: זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל־תפן אל־קשי העם הזה ואל־רשעו
ואל־חטאתו: פן־יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל־הארץ
אשר־דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר: והם עמך ונחלתך אשר
הוצאת בכחך הגדל ובזרעך הנטויה: * פ

בעת ההוא אמר יהוה אלי פסל־לך שני־לוחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית י
לך ארון עץ: ואכתב על־הלחת את־הדברים אשר היו על־הלחת הראשנים אשר שברת רביעי
ושמתם בארון: ואעש ארון עצי שטים ואפסל שני־לחת אבנים כראשנים ואעל ההרה
ושני הלחת בידי: ויכתב על־הלחת כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר יהוה
אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם יהוה אלי: ואפן וארד מן־ההר ואשם את־
הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני יהוה: ובני ישראל נסעו מבארת בני־
יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו: משם נסעו הגדגדה
ומן־הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים: בעת ההוא הבדיל יהוה את־שבט הלוי לשאת את־

ארון

ואשלכם בדפוסים קדמונים ובספרים כ"י מדוייקים חסר יו"ד וכ"כ בעל הטורים ובעל מנחת כהן וגם במסורת הגדול כמנה עם החסרים כליסנא וכמו שכ' רתי בפרשת שמות : ובאהרן הו"או במאריך בס"ס : בעד אהרן בעת ההוא הסוא כתיב בוא"ו וקרי בחירק ועיין מ"ס בפרשת דברים : ואת חטאתכם הו"או בגעיא בס"ס : ואשרף אתו נפסק : ובתבערה ובמסה בכל הספרים כתוב ובמסה בס"מך והוכרכתי לכתוב זה מפני שראיתי במסורת הדפוס סוף פרשת בשלח מסה ב' סוס קריא ומסתכין חד כתיב סמ"ך וחד כתיב ש ין וסימן מסה ומריבה ובתבערה ובמשה ע"כ · ולא מצאתי מסורה זו בסוס ספר כתוב יד גם לא נאנה זוג זה עם ב' זוגים מיחדים חד סמ"ך וחד שי"ן וסימן כריש שיר השירים וכמדומה שהיא טעות : ברנע אין בנו"ן פשט בס"ס : לאמר בזקף קטן : ממרים בתיקון ספר תורה ישן מ"ס ראשונה קטנה וכן מנו אותה באותיות קטנות אבל ברוב הספרים לא מצאתי כן וכן כתב בעל אור תורה שאין המ"ס זעירא : את הארבעים בספרים כ"י ובדפוס קדמון הא"לף בצירי ובגלגל לא במקף : אל קשי הקו"ף בשוא לבדו רד"ק במכלול דף רל"ט ובשרשים ולוית חן ש' ח' פ' י"ו · וכן כתב החזקוני ובעל מנחת כהן : מבלי קדמאה דסלת לך טבלתי מניינא דתשבע תורה מבלו : את הדברים בס"ס קדמא בא"לף לא בה"א : בעת ההוא הבדיל ה' וגו' תנן בסוף הוריות לוי קודם לישראל וילפי' לה בגמ'

ארון ברית־יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה׃ על־כן לא־היה
ללוי חלק ונחלה עם־אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אלהיך לו׃ ואנכי עמדתי
בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא־
אבה יהוה השחיתך׃ ויאמר יהוה אלי קום לך למסע לפני העם ויבאו ויירשו את־הארץ
אשר־נשבעתי לאבתם לתת להם׃ פ
ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם־ליראה את־יהוה אלהיך ללכת בכל־
דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך׃ לשמר את־מצות
יהוה ואת־חקתיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך׃ הן ליהוה אלהיך השמים ושמי השמים
הארץ וכל־אשר־בה׃ רק באבתיך חשק יהוה לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם
מכל־העמים כיום הזה׃ ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד׃ כי יהוה
אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא־ישא פנים
תלב ולא יקח שחד׃ עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה׃ ואהבתם
תלג את־הגר כי־גרים הייתם בארץ מצרים׃ את־יהוה אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק
תלה ובשמו תשבע׃ הוא תהלתך והוא אלהיך אשר־עשה אתך את־הגדלת ואת־הנוראת
האלה אשר ראו עיניך׃ בשבעים נפש ירדו אבתיך מצרימה ועתה שמך יהוה אלהיך
ככוכבי השמים לרב׃ ✱ ואהבת את יהוה אלהיך ושמרת משמרתו וחקתיו ומשפטיו
יא ומצותיו כל־הימים׃ וידעתם היום כי ׀ לא את־בניכם אשר לא־ידעו ואשר לא־ראו את־מוסר
יהוה אלהיכם את־גדלו את־ידו החזקה וזרעו הנטויה׃ ואת־אתתיו ואת־מעשיו אשר
עשה בתוך מצרים לפרעה מלך־מצרים ולכל־ארצו׃ ואשר עשה לחיל מצרים לסוסיו
ולרכבו אשר הציף את־מי ים־סוף על־פניהם ברדפם אחריכם ויאבדם יהוה עד היום הזה׃
ואשר עשה לכם במדבר עד־באכם עד־המקום הזה׃ ואשר עשה לדתן ולאבירם בני
אליאב בן־ראובן אשר פצתה הארץ את־פיה ותבלעם ואת־בתיהם ואת־אהליהם ואת כל־
היקום אשר ברגליהם בקרב כל־ישראל׃ כי עיניכם הראת את כל־מעשה יהוה הגדל
אשר עשה׃ ושמרתם את־כל־המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם
את־הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה׃ ולמען תאריכו ימים על־האדמה אשר

נשבע

וגמ' מדכתיב בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי מתוך וגו' • וכפי' רבינו עובדיה מברטנורה כתוב את שבט הלוי מתוך בני ישראל ואי גרסינן
הכי בגמר' צ"ל שהוא פסוק מורכב משני פסוקים כאורחיה דגמר' בכמה דוכתי כתיב הכא בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי וכתיב בפרשת במדבר
ונפרשת בהעלותך ובפרשת קרח מתוך בני ישראל והוא כאלו נכתב הכל בפסוק אחד וכבר הרווחתי דענין זה בד"ה א ה • ואולם בילקוט משלי רמז
תת"קל"ד ליתא מלת מתוך ועיין בספר באר שבע דף כ"ג ע"ג : **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך** כתב בעל הטורים יש בפסוק ק' אותיות
כנגד מאה ברכות וכן בשירוך ערך מאה • גם הרב אבן ירחי בספר המנהיג כתב בשם רבינו יעקב ע"כ כי אמנה במסורת פסוק זה כוליה בר מאה
אתין • ושואל מלא ע"כ • וכן כתב הרמ"בן בפירוש ס' יצירה דף כ"ג שכן כתב המקובל הרב ר' י"ט ז"ל בספר הנקרא כת"ס פ"ג בשם הרב ר' אליעזר
המקובל דמלת שואל מלא וחשבון מאה יש בפסוק זה עכ"ל • אמנם בספרים שלנו חסר וכן כתב הר"מה ז"ל שאל מעמך חסר ודבוקה ושאל אוב וידעוני
וכן כתב הרב רבינו בחיי בספר כד הקמח אות ב"ת ברכה זה לשונו • ועוד תמצא בפסוק צ"ט אותיות וגם תוספת א' שאמרו ז"ל אל תקרי מה אלא מאה
יעלו מאה • עוד ראיתי מי שרצה להוסיף וא"ו על מלת ללכת בפסוק כדי להשלים המנין וכתב שכן הוא בספר ר' יוסף טוב עלם ואין לסמוך על
זה כלל ועיקר : **ערלת** הע"ין בקמץ לבד : **הוא אלהי האלהים** הראשון קדש והשני חול וכן ואדני האדנים הראשון קדש והשני חול מס' סופרים
יא פ' ד' : **ואדני** חד מן ז' מפקין א' בלישנא וסימן במסר במ"ג סוף סדר וישב ועיין מה שכתוב בתהלים סימן קל"ה : **ברדפם אחריכם** מה תלמוד
לומר אלא שהחזיקוני שכתב אחריהם ופי' כרדוף המים אחרי המצריים והיינו דכתי' נערמו מים ותרגם אנקלוס חכימו מיא שחכמו והערימו לעשות
רצון בוראם לרדוף אחרי המצריים עכ"ל • וכן בתיקון ספר תורה ישן מצאתי במנוס זה וגם במקרא גדולה כתוב בהגהה כ"ע לרז"ל אחריכם ע"כ • ועד
הנה לא ראיתי שום מדרש מבורש מזה אולי סמכו על הא דאיתא במדרש המכילתא פרשת בשלח על פסוק ומצרים נסים לקראתו מלמד שבכל מקום
שהיה מצרי נס היה הים רץ כנגדו • וכן אמרו במדרש הובא בילקוט פרשה הנ"ל רמז רל"ה • וכן כתב רד"ק ביהושע סימן כ"ד על פסוק וישם מאפל
ביניכם ובין המצריים ויבא עליו את הים ויכסהו זה לשונו • ובדרש על כל יחיד ויחיד מהם אמר שאם היה במצרים אחד שלא היה רוצה להכנס לים
היה הגל מורדו לים ע"כ • ובודאי דאי מהא לא איריא : **את דבל מעשה** בקצת ספרים את בתביר לא בקמץ והא"לף בצירי :

נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ * ס כִּי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־
זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן הַיָּרָק׃ וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים
וּבְקָעֹת לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה־מָּיִם׃ אֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה׃ ס וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ
אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃
וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃ וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה
מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם׃
וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ
לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם׃ וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃ לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ׃ () *
ס כִּי אִם־שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדָבְקָה־בוֹ׃ וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלִּפְנֵיכֶם וִירִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִכֶּם׃ כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם
יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן מִן־הַנָּהָר נְהַר־פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאַחֲרוֹן יִהְיֶה גְּבֻלְכֶם׃ לֹא־יִתְיַצֵּב

אִישׁ

כי הארץ סתומה: והשקית ד' ג' מכאן מלרע ודין מלעיל: תשתה מים כ"כ בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים רבים בלא מאריך במלת תשתה ובחילופים כראה דל"בא יש מאריך בתי"ו ראשונה: מרשית השנה המסורת עליו לית חסר אל"ף ודרשו רבותינו בפ"ק דר"ה כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה ופי' רש"י שישראל עושין עצמן רשים בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש ע"כ · וכן אמרו בירושלמי מרוך לב בראשה ויהב לה אחרית טבא בסיפא · ובפ"ב דתענית סוף שתא כשתא ובמדרש חזית פסוק ראשך עליך ככרמל · ובויקרא רבה פ' ל"א אמר הנ"ה ישראל ראשך עליך ככרמל הרשים שבכם חביבים עלי כאליהו שעלה אל הר הכרמל ועיין בס' הזוהר פרשת האזינו סוף דף רכ"ג: והיה אם שמע פתוחה · וחרה אף בשיטה אחת כמ"ש סוף פרשת ואתחנן: לטוטפת בכללי מראות מבוכה גדולה בין חשלי רברבי גאוני עולם על מלה זו ועיקר מחלוקותיהם תלוי בגירסא וביאור ברייתא דר' ישמעאל במנחות פ' הקומץ רבה דת"ר לטטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ארבע ע"כ · והרי כאן בכל חכמת שלמה: א רש"י ז"ל פי' בפ"ק דסנהדרין דפ' כי ישאלך ובפ' שמע לטטפת חסר וא"ו אבל בוהיה אם שמוע כתיב לטטפות מלא כן הגיה הרא"ש ז"ל דלא כתיב וא"ו בין פ"א לתי"ו בשום אחד מהם עיין א"ח סימן ל"ו ובהקדמת מקרא גדולה: ג ולרבינו ישעיה הראשון מטראני ז"ל דעת שלישית דוהיה כי ישאלך ולטוטפת מלא וא"ו קמא וחסר וא"ו בתרא דפ' שמע לטטפת חסר שני ווי"ן ושניהם אלו הם כדעת התוספות · דוהיה אם שמע לטטפות חסר וא"ו קמא ומלא וא"ו בתרא וזה השלישי הוא כדעת רש"י: ד ולריא"ז דעת רביעית והוא כדעת תוספות ור"ר בשנים הראשונים אבל חלק עליהם באחרון וכתב לטוטפת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתרא וזהו ג"כ דעת הרמ"בם ז"ל וסמ"ג ומאירי והר"מש ז"ל ומסכימים לתכיאות הספרים והמסורת שלנו וזהו לשון ריא"ז מזה אומר שהוא חסר בוא"ו ראשונה ומלא בוא"ו אחרונה וחפשתי כל הספרים ולא מצאתי שום ספר כדבריו ובכולן כתיב לטוטפת מלא בוא"ו ראשונה וחסר וא"ו אחרונה וכן אומרים כל הגאונים · וכן הוא בדברי רבינו משה שהעתיק בו מן הספר המדוייק הידוע להם · וכן עיקר כקונטרסים הראשונים ע"כ: גם בעל התרומה כתב בהלכות תפילין אחר שהקשה קושיות רבות על רש"י ואמר שלא דקדק בדבר שעלה בפסק ר"י כדעת הרמ"בם ז"ל ישיבתו וכ"כ בסוף ההלכות דמתוך גמ' שלנו יש ללמוד דאין בכל השלשה וא"ו אחר הפ"א עד כאן: בא אזכך ושמע דברי כי חכם אין הר"מה ז"ל ואלו הן ולטוטפת דבא אל פרעה מלא וא"ו קדמאה ודבתרייה דוהיה אם שמוע · וחד לטטפת דשמע חסר דהסי הכי כתיב ובכולהו נסחי דיקי דאתו לידן והכי אמיר במסורתא · ואי קשיא דרשא דר' ישמעאל הרי כאן ארבע דמשמע דתרין מנהון אסרין איכא לפרושי דהכי קא דריש ב' מלאין וחד חסר הא חמש דל חד לגופיה בשו להו ארבע למכילתא ואף על גב דו"או דבין טתי"ן לא משמע רבוי אם איכו מבין לדיבתיה תבהו מכין בין פ"א לתי"ו דמשמע לשון רבים והאי דלא כתביה בדוכתיה בין פ"א לתי"ו דא"כ כיון דהוה משמע בין למקרא בין למסורת לשון רבים הוה אמינא אפילו כתבן כד' עורות נמי ואי משום דכתיב ולזכרון דמשמע חד הוה אמינא אורחיה דקרא הוא אי בתי דלאי אבד חד ספיר ואי תביד ד' ספיר דנמי כתביה רחמנא לו"או בין תרין טתי"ן דמשמע כמי לשון יחיד לעכב ולאפוקי בד' עורות דלא · וכתב א"ת לכתביה חסר לגמרי דמשמע חד אי כתב הכי פ"א אפילו בבית אחד נמי דיש אם למסורת ולא למקרא' כתביה רחמנא מלא וא"ו קדמאה דמשמע לשון רבים מליפיר וא"ו ומשמע לשון יחיד מדלא כתביה בדוכתיה לאשמועינן דמכותן כד' בתים בעור אחד ואם שנה פסל עכ"ל · ובעל אור תורה האריך בפי' הברייתא ואין זה מכוונת החיבור יעויין בספרו כללא דמילתא נקוט בידך מאי דכייל בעל מנחה כהן כל אורייתא חסר וא"ו בתראה אין חד חסר דחסר דסמי' יש אל: ובשכבך הו"או במאריך לב"א וכן הוא בספרים כ"י ובדפוסים ישן: מזוזות מלא דמלא כמ"ש באורך בפ' בא: כל המקום עיין יהושע א': גבלכם חסר וא"ו עפ"י המסורת והכי"ת במאריך בנוקבא ספרים:

איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן יהוה אלהיכם על־פני כל־הארץ אשר תדרכו־בה כאשר
דבר לכם: ס ס ס

הפטרת עקב ישעיה מט ותאמר ציון עד וקול זמרה

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את־הברכה אשר תשמעו אל־
מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם־לא
תשמעו אל־מצות יהוה אלהיכם וסרתם מן־הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת
אחרי אלהים אחרים אשר לא־ידעתם: ס והיה כי יביאך יהוה אלהיך אל־
הארץ אשר־אתה בא־שמה לרשתה ונתתה את־הברכה על־הר גרזים ואת־הקללה על־הר
עיבל: הלא־המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני הישב בערבה
מול הגלגל אצל אלוני מרה: כי אתם עברים את־הירדן לבא לרשת את־הארץ אשר־
ע"נ לאהן יהוה אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם־בה: () ושמרתם לעשות את כל־החקים
יב ואת־המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום * אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבתיך לך לרשתה כל־הימים אשר־אתם חיים על־
תלז האדמה: אבד תאבדון את־כל־המקמות אשר עבדו־שם הגוים אשר אתם ירשים אתם
את־אלהיהם על־ההרים הרמים ועל־הגבעות ותחת כל־עץ רענן: ונתצתם את־מזבחתם
ושברתם את־מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את־שמם
תלח מן־המקום ההוא: לא־תעשון כן ליהוה אלהיכם: כי אם־אל־המקום אשר־יבחר יהוה
ע"נ ללוי אלהיכם מכל־שבטיכם לשום את־שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: () והבאתם שמה
תלט עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם
וצאנכם: ואכלתם־שם לפני יהוה אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם
אשר ברכך יהוה אלהיך: לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש כל־הישר
בעיניו: כי לא־באתם עד־עתה אל־המנוחה ואל־הנחלה אשר־יהוה אלהיך נתן לך:
ועברתם את־הירדן וישבתם בארץ אשר־יהוה אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל־
ע"נ לישר' שני איביכם מסביב וישבתם־בטח: () * והיה המקום אשר־יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו
שם שמה תביאו את כל־אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם
וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליהוה: ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנתיכם
ועבדיכם

פרשת ראה

ראה מתומה: אחרי דרך צריך להפסיק מעט במלה אחרי מפני הפסק כמ"ש רש"י ז"ל: היושב בספר הללי וכל ספרים כתובי יד מדוייקים
ודפוסים ישנים חסר וכן במסורת פ' ויחי יושב י"ז מלאים בתורה וכו' וחסר שם שנים מהם הא' והעמלקי והכנעני יושב בעמק דשלח לך.
והשני יושב דואמר ה' אל תירא אתו דדברים: ויש יתר ראה הקלתי את לפניך וצריך לעבור עליו קולמוס. ופסוק אל תירא אתו הנזכר שם
הוא אשר יושב בחשבון דסוף חקת. ופסוק בעבר הירדן בניא הוא אשר יושב בחשבון דלא יבדיל דואתחנן זו היא מסורת האמתית שהביא הר"מה ז"ל
ובסוף כתב הלין שבספר מלאים וא"ו באורייתא ושאר לישנא דיושב באורייתא חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא דכותא חסר בר מן א' בלישנא אחרי' ויושב
יוסף את אביו ואת אחיו ומסור עליה כלהון מלאים בר מן ב' חסרים בכני' וכו': אצל אלוני מרה ירושלמי פ' אלו נאמרין אמר ר' אלעזר בר'
שמעון נמיתי לסופרי כותים זייפתם תורתכם ולא הועלתם לעצמכם כלום שכתבתם בתורתכם אצל אלוני מרה שכם: והלא ידוע שהוא שכם אלא
שאין אתם דורשין לגזרה שוה ואנו דורשין לגזרה שוה. נאמר כאן אלוני מרה ונאמר להלן בפרשת לך לך עד אלון מורה. מה להלן שכם אף כאן
שכם והכי איתא בבבלי: שמה השי"ן דגושה: והיה המקום וגו' עולתיכם וזבחיכם דין לחוד באורייתא מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו
תניינא ושארא עלתיכם כתיב חסר דמסר ובמסורת הדפוס יש במקום הזה שבוש. וצריך להגיה כמו שכתוב במסורת ירמיה סימן ו': אשר תדרו
בספרים מדוייקים הד"לת בדגש וכ"כ הכהן ובנסחאות כתובי יד מספרד ראיתי בגליוניהם בהללי תדרו הד"לת רפה: וגם במכלול דף כ"ג כתוב בשם
ר' יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליטולא במלא הד"לת רפה. וכן כתב המפורי נשמו ;]

יב

וְעַבְדֵיכֶם וְאַמְהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם׃ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן
תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ כִּי אִם־בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם
תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ׃ רַק בְּכָל־אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח ׀ וְאָכַלְתָּ בָשָׂר
כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל׃ רַק
הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃ לֹא־תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל־נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ׃ כִּי אִם־לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ
וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ׃ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב
אֶת־הַלֵּוִי כָּל־יָמֶיךָ עַל־אַדְמָתֶךָ׃ ס כִּי־יַרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָשָׂר כִּי־תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹּאכַל בָּשָׂר׃ כִּי־
יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ׃ אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת־הַצְּבִי
וְאֶת־הָאַיָּל כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ׃ רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם
הוּא הַנָּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר׃ לֹא תֹּאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃ לֹא
תֹּאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃ רַק קָדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ
לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה׃ וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל־
מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדַם־זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל׃ שְׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה
הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ * ס כִּי־יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
אַתָּה בָא־שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפָּנֶיךָ וְיָרַשְׁתָּ אֹתָם וְיָשַׁבְתָּ בְּאַרְצָם׃ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּנָּקֵשׁ
אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הִשָּׁמְדָם מִפָּנֶיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־
אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אָנִי׃ לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֲבַת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא
עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם׃ * אֵת כָּל־הַדָּבָר
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ׃ פ
כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת׃ וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר
דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם׃ לֹא תִשְׁמַע אֶל־
דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם

אהבים

כי אם במקום אשר יבחר בס"ס מלא אחר כמקף לא בתחלה: **מצוך** הכף בדגש ע"פ המסורת: **מעשר** כתב בעל א"ת שהמ"ן בסוף לגדו והדין עמו כא"ש בכתמיה יו"ד ולמטה בפרשת עשר תעשר וכן ראיתי בספרים כ"י ובדפוסים קדמונים והמ"ס בלא מאריך: **משלח ידך** חסר יו"ד בכל ספרים מדוייקים ודפוסים ישנים · גם לא נמנה במ"ג בכלל י"א מלאים שנמסר סימנם באיוב י"ד דליכא מיכייהו רק ב' מלאים באורייתא וכ"כ הר"מ ז"ל אם דמי אחיך מידך חסר י"וד קדים לכ"ף כתיב וכל לישנא באורייתא חסר יו"ד בר מן ב' וכו' והם הכתובים במסרתנו: **את גבלך** את במאריך ונמקף: **גבלך** חסר וא"ו ובחלופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס שכתב מלא טעות הוא · וקשה לי שבכמה ספרים כ"י אין בהם מאריך אן תמה כמו שהוא בסוף משפטים וסוף שופטים: **צויתך** חסר יו"ד בתרא בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ובספרי הדפוס ישנים וליכא באורייתא רק ב' מלאים למלאים בפרשת בראשית בעבינא דא"דם וכן כתב הר"מה ז"ל על אלו הדין ב' מלאים דפרין יוד"ין כתיב ושארא באורייתא מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד מניין: **ואכלת** בפסוק לא נגלגל: **את הצבי** את במאריך ונמקף: **חזק** ברביע לא זקף קטון: **רק קדשיך** הקו"ף בקמץ רחב כמו שכתבתי בשם האכלול סוף פרשת תבוא וכ"כ בעל לשון למודים · ובכמסחה כ"י וגם בדפוסים ישנים הקו"ף במאריך: **שמר ושמעת** כתוב במקצת ספרים שמר בראש הדף בס"ה סי"ן בי"ה סמו ועיין מ"ש בריש פרשת אחרי מות: **מצוך** הכ"ף בדגש ע"פ המסורת: **כל תועבת** הכ"ף בגעיא: **גם** ג"מל רפה: **זאת בנתורם** לתוך באורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד: **ונעבדם** בקמץ הנוף העי"ן כמו ולא תעבדם: **הישכם** היו"ד בחירק:

אהבים את־יהוה אלהיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם׃ אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו
תיראו ואת־מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון׃ והנביא ההוא או
חלם החלום ההוא יומת כי דבר־סרה על־יהוה אלהיכם המוציא אתכם ׀ מארץ מצרים
והפדך מבית עבדים להדיחך מן־הדרך אשר צוך יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע
מקרבך׃ ס כי יסיתך אחיך בן־אמך או־בנך או־בתך או ׀ אשת חיקך או רעך
אשר כנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך׃
מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד־קצה
הארץ׃ לא־תאבה לו ולא תשמע אליו ולא־תחוס עינך עליו ולא־תחמל ולא־תכסה עליו׃ תנח.נט ס
כי הרג תהרגנו ידך תהיה־בו בראשונה להמיתו ויד כל־העם באחרנה׃ וסקלתו באבנים תסא חסב
ומת כי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים׃ וכל־ישראל
ישמעו ויראון ולא־יוספו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך׃ ס כי־תשמע באחת הסג
עריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר׃ יצאו אנשים בני־בליעל מקרבך
וידיחו את־ישבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא־ידעתם׃ ודרשת
וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך׃ הכה תכה תסד
את־ישבי העיר ההוא לפי־חרב החרם אתה ואת־כל־אשר־בה ואת־בהמתה לפי־חרב׃
ואת־כל־שללה תקבץ אל־תוך רחבה ושרפת באש את־העיר ואת־כל־שללה כליל ליהוה תסה
אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד׃ ולא־ידבק בידך מאומה מן־החרם למען ישוב תסו סו
יהוה מחרון אפו ונתן־לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתיך׃ כי תשמע בקול
יהוה אלהיך לשמר את־כל־מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני יהוה
אלהיך׃ ס בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדדו ולא־תשימו קרחה בין יד
עיניכם למת׃ כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך בחר יהוה להיות לו לעם סגלה מכל רביעי
העמים אשר על־פני האדמה׃ ס לא תאכל כל־תועבה׃ זאת הבהמה אשר תסח סט
תאכלו שור שה כשבים ושה עזים׃ איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר׃ וכל־ תע
בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו׃ אך
את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את־הגמל ואת־הארנבת ואת־
השפן כי־מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם׃ ואת־החזיר כי־מפריס
פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו׃ ס
את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת תאכלו׃ וכל אשר
אין־לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם׃ ס כל־צפור טהרה תאכלו׃ תעא
וזה

כי דבר הדל"ת רפה : בן אמך הב"ת רפה : וסקלתו באבנים כאל לשון למודים אנא ככלל הזרים סהם דגש כתר יוו"א ואפלא מן האפוד כמ"ס
כמ"תוב כפסוק על סכי כתפות . בקש הב"ת רפה : וכל ישראל כמ"ס הקדמא כיו"ד לא בכ"ף : כי השמע כמ"ס אלא כי במאריך ובמקף : ושרפת
באש כמ"ס ושרפת בגלגל . באם כרביע ואין בהם קדמא אזלא : ונתן לך מאריך בכ"ון : העמים מאריך בה"א וזקף קטן כא"ס וכן הוא כמ"ס :
שור שה כשבים כן הוא כסי"ן קודם לבי"ת כמו שמסרתי בפרשת ויקרא וכן הוא במאיר כתיב : ודישן בהעתק אלוי ובכל ספרים מדוייקים
ואסרותיהם מלא יו"ד וחסר וא"ו כמ"ש בסוף פרשת ויפלא וכן כתב בעל מנחת כהן : שתי פרסות במפתח פרסת והר"מה כתב בסורת פרס ושסעת
שסע דויהי ביום השמיני חסר וא"ו כתיב וחבריה דמסכה תורה מלא וא"ו כתיב : וממפריסי בהעתק אלוי ונמפרשי ירושלמי ומפרשי ע"כ ובמסורת
ב' דין מלא ודפרשת שמיני חסר כמ"ס וכ"כ הר"מה ז"ל . וממפריסי אחד חסר ואחד מלא וסימן וממסיכי הפרסה דהך אא זה תאכלו דין חסר יו"ד
קדים לס"מך כתיב וחבריה דמסכה תורה מלא יו"ד כתיב בר מן י"וד בתראה דסוף תיבותא : ואת השפן כי מעלה גרה חמה ג' כתיבין ה"א בסדין
לים' וסימן כי מעלה גרה הוא דגמל והשפן דשמיני כי מעלה גרה האה דמסכה תורה ואע"ג דלשון רבים הוא כתיב ב"א : : גרה הסני והסליסי
הגי"מל רפה : כל צפור טהרה חסר וא"וכמ"ס צרים כת :

וזה אשר לא־תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה׃ והראה ואת־האיה והדיה למינה׃
ואת כל־ערב למינו׃ ואת בת היענה ואת־התחמס ואת־השחף ואת־הנץ למינהו׃ את־
הכוס ואת־הינשוף והתנשמת׃ והקאת ואת־הרחמה ואת־השלך׃ והחסידה והאנפה
למינה והדוכיפת והעטלף׃ וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו׃ כל־עוף טהור
תאכלו׃ לא תאכלו כל־נבלה לגר אשר־בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם
קדוש אתה ליהוה אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו׃ * פ
עשר תעשר את כל־תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה׃ ואכלת לפני יהוה אלהיך
במקום אשר־יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען
תלמד ליראה את־יהוה אלהיך כל־הימים׃ וכי־ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי־
ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברכך יהוה אלהיך׃ ונתתה
בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו׃ ונתתה הכסף
בכל אשר־תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם
לפני יהוה אלהיך ושמחת אתה וביתך׃ והלוי אשר־בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק
ונחלה עמך׃ ס מקצה׀ שלש שנים תוציא את־כל־מעשר תבואתך בשנה
ההוא והנחת בשעריך׃ ובא הלוי כי אין־לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה
אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכך יהוה אלהיך בכל־מעשה ידך אשר תעשה׃ *
טו ס מקץ שבע־שנים תעשה שמטה׃ וזה דבר השמטה שמוט כל־בעל
משה ידו אשר ישה ברעהו לא־יגש את־רעהו ואת־אחיו כי־קרא שמטה ליהוה׃ את־הנכרי
תגש ואשר יהיה לך את־אחיך תשמט ידך׃ אפס כי לא יהיה־בך אביון כי־ברך יברכך
יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן־לך נחלה לרשתה׃ רק אם־שמוע תשמע בקול
יהוה אלהיך לשמר לעשות את־כל־המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום׃ כי־יהוה אלהיך
ברכך כאשר דבר־לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובך לא
ימשלו׃ ס כי־יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר־יהוה
אלהיך נתן לך לא תאמץ את־לבבך ולא תקפץ את־ידך מאחיך האביון׃ כי־פתח תפתח
את־ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו׃ השמר לך פן־יהיה דבר עם־לבבך
בליעל לאמר קרבה שנת־השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא
עליך אל־יהוה והיה בך חטא׃ נתון תתן לו ולא־ירע לבבך בתתך לו כי בגלל׀ הדבר
הזה יברכך יהוה אלהיך בכל־מעשך ובכל משלח ידך׃ כי לא־יחדל אביון מקרב הארץ

על

והראה ברי"ש ובפרשת שמיני בד"לת והכי מוכח בחולין פרק אלו טריפות ובמסורת מערכת אות בד"לת חשיב להו בא"ב מן חד וחד · חד דל"ת וחד רי"ש: והדיה הד"לת דגושה: את הכוס מטעי ביה דאמרי ואת: וכל שרץ העוף טמא הוא לכם סימן דתורת כהנים שקן הוא לכם דמשנה תורה טמא הוא לכם וא"כם או בכל שקן טמא: לא תאכלו כל בגלגל לא במקף · ומלא כל רפה: לנכרי הל"מד בפתח חזקוני ומסורת: מעשר בספרים מדוייקים כ"י הע"ין בשוא לבדו ובלא מאריך במ"ס וכן כתב בעל אור תורה ודוגמתו את כל מעשר תבואתך שבסמוך ומה שיש לפקפק בזה אבאר בנחמיה סימן יו"ד בעזרת העוזר יתברך שמו: דגנך תירשך מן ריש ספרא לדברים עד עשר תעשר כתיב דגנך ותירשך ומן עשר תעשר עד סוף ספרא כתוב דגנך תירשך וכולהו מלא יו"ד וחסר וא"ו בתר רי"ש: ואכלת שם הסי"ן דגושה: וביתך אין יו"ד בין תי"ו לכ"ף וכן כתב הר"מה ז"ל מה מבאת מכל כלי ביתך מלא חד יו"ד קדים לתי"ו וכל לישנא דביתך באורייתא דכותה: מקצה שלש שנים פסוקה: לא יהיה בך מלא לא במאריך ואין בה מקף · יהיה במאריך לבד בי"וד ומקף אחריו לכן בי"ת בך דגושה מדין דחיק וכן הוא בס"ס · אבל בספרים אחרים מלת יהיה במירכא בי"וד סניה ואין מקף אחריו ולפיכך הבי"ת רפה: בך הב"ית דגושה: גוים הגי"מל דגושה: ידך לו הל"מד רפה: די בדגש: בליעל הבי"ת רפה: בכל מעשך בספרי ספרד במתג ובמקף וכן הוא בהגהה בהגהות בנמצאות אצלי מבעל אור תורה · ומכל מקום קריאתו בקמץ חטוף כמו שמכתוב לקמה על בל הכבור בס"ד

ולאבינך

(עין הפט') עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ׃ ס
(הדאוטליאני מתחילי כא') כִּי־יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ
תפב חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ׃ וְכִי־תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם׃ הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ
(לוי לאוטלי) וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ׃ () וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
(לי"ט ושבת) וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם׃ וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא
מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ׃ וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת
וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן׃ לֹא־יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלֵּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ
(שביעי) כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה׃ * פ
(כאן מתחילין) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ
(בשחל בחולו) וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ׃ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
תפד
תפה אַתָּה וּבֵיתֶךָ׃ וְכִי־יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל׃ רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל־הָאָרֶץ
תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃ * () פ
(לוי לי"ט)
יו שָׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִמִּצְרַיִם לָיְלָה׃ וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
תפו שָׁם׃ לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ
(שלישי לי"ט) מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ׃ () וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־
תפז גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר׃ לֹא תוּכַל
לִזְבֹּחַ אֶת־הַפָּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בָּעָרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ
מִמִּצְרָיִם׃ וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ׃
שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה׃ ()
(רביעי לי"ט) ס שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר־לָךְ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת׃
וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם
וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם׃ וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד
(חמשי לי"ט) הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה׃ () פ
(לספטמיד) תפח חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ׃ וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ
וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ׃ שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג
לַיהוָה

ולאבינך בתיקון ס"ת ישן ולאביונך ובספר זקן מצאתי ולאבינך ע"כ והמסורת מוכיח שהוא חסר כמו שנמסר בפרשת משפטים · וכ"כ הר"מ לט"
פוה משפט אבינך חסר וא"ו במיב ודבורה ולאבינך בארצך ודבורה ואכלו אביני עמך הלין ג' חסרים בלישנא : ועבדך שש שנים הבי"ת בקמץ רחב
ונמאריך במקצת ספרים כ"י ובדפוסים ישנים · וכן ועבדך שש שנים בירמיה סי' ל"ה והם שנים דומים במסורת : ומגרנך הגי"מל דגושה : ומיקבך
הבי"ת רפה : בשלחך הטעם בימין הכ"ף כי אינו פשט אלא קדמא : משנה הנו"ן בסגול : כל הבכור בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס ישן מלא
כל נמאריך ובמקף בין שתי המלות כמו שכתבתי לעיל אכל בכל מעשך · ודגים ביוצא בהן בספר תילים סימן כ"ב ל"ד כ"ט ע' ע"ב פ' קי"ו · וכן
במשלי סימן ו' י"ו כ"א · וד"ה כ' כ"ט · ובירמיה סימן א' ב' מ"ב ובגיליון א' מהם כתוב עליו ג' מוקפים ומגונים ומ"מ קריאת כולם בקמץ חטוף כי
לא נמצא רק כל עצמותי תאמרנה תילים ל"ה כל אחי רש משלי י"ט · שהם בקמץ רחב ע"פ המסורת שאין בהם מקף וזה שלא כדברי ר' אלקנה הספרדי
שכתב כי הטעם משנה אותו ומעמידו אף על פי שהוא בקמץ גדול כי לכן בא הטעם לשנות הדרת הניקוד מקמץ לפתח במבטא כמו כל הבכור כל
יו שמלה : האכלנו הראשון המ"ו רפה : לחם עני חסר וא"ו עיין ספר הזוהר פרשת בראשית דף ל"ג : בחפזון הבי"ת רפה : כאשר יברכך
י' דמטפין דסבירין אשר נקריאה וסימנם במסורת יונה סימן א' : תעשה לך אין כל"ך תם :

לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה
תפט יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ׃ שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים ׀ בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
תצ אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם׃ אִישׁ
כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ׃ * ס ס ס

הפטרת ראה ישעיה נד עניה סוערה עד כי פארך

תצא שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ
אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק׃ לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד
כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם׃ צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת־
ע״כ לכהן הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ () ס לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח
תצב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ׃ וְלֹא־תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
תצג
תצד ס לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וָשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת
יז יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃ * ס כִּי־יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ׃ וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ ׀ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי׃ וְהֻגַּד־
לְךָ וְשָׁמָעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֶשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְהוֹצֵאתָ
אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־
הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ׃ עַל־פִּי ׀ שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת
הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל־פִּי עֵד אֶחָד׃ יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־הָעָם
ע״כ ללוי בָּאַחֲרֹנָה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ () פ
כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין־דָּם ׀ לְדָם בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ
וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ׃ וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־
הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט׃ וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר תצה
אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ׃ עַל־פִּי
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ תצו
יָמִין וּשְׂמֹאל׃ וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֶת שָׁם אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל׃ וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ
ע״כ לישראל שני וְלֹא יְזִידוּן עוֹד׃ () * ס כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ

וישבתה

בכל תבואתך כדכום קדמון ובספרים כ״י מדוייקים הכ״ף בחולם ובסופר הסוף לא בקמץ ובמקף וכ״כ א״ת : יראה כל הכ״ף רפה : יבחר הח״ית בקמץ : הסכות מלא וא״ו תנייכא כמ״ש בפרשה אמר וכרים פרשת בשלח :

פרשת שופטים

לא תכיר פנים ג׳ סבירין ולא כמ״ש בפרשת משפטים סימן כ״ג אבל לא יסמכו על פיך : **צדיקם** בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים חסר יו״ד תנייתא וכן במסורת כל אורייתא חסר יו״ד בתראה בר מן א׳ מלא דמלא ויסלף דברי צדיקים דמשפטים כמ״ש בפרשת ואתחנן : **בעיני יהוה אלהיך** כל סם קודם סכות במקף מתוג כנון זה כך מצאתי בספר ישן : **והגד לך** בדגש הגי״מל : **ממך דבר** הכ״לת רפה : **דם** נפסק : **ועשית על פי הדבר** חצי הספר בפסוקים : **לא תסור** כתוב במסורת דמטעין ביה ולא והא דלא חשיב ליה בהדי מלאה אחריני דסבירין ולא כדמסיר כרים סדרא דהתם קא חשיב הכתו דקדי׳ להו בפסוק לא אחריכא : **שמע** ב׳ חסר וא״ו וסימן ואם ביום שמע אישה יקים : לבלתי שמע אל הכהן ודכותה בסתם ה׳ את תלכתיכם ומסרא דמסרא עליהם דקדמאה לית כותיה חסר כתיב שבושא דתרויהון בכוספי דיקי חסר וא״ו כתיב הר״מס ז״ל : **לשרת** לית מלא־ל :

וישבתה

תצו ושבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל־הגוים אשר סביבתי׃ שום תשים עליך מלך
תצח אשר יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי
תצט אשר לא־אחיך הוא׃ רק לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען הרבות
תק תקא סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד׃ ולא ירבה־לו נשים ולא יסור
תקב ג לבבו וכסף וזהב לא ירבה־לו מאד׃ והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את־משנה
התורה הזאת על־ספר מלפני הכהנים הלוים׃ והיתה עמו וקרא בו כל־ימי חייו למען
ילמד ליראה את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת ואת־החקים האלה לעשתם׃
לבלתי רום־לבבו מאחיו ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאול למען יאריך ימים על־ממלכתו
יח הוא ובניו בקרב ישראל׃ * ס לא־יהיה לכהנים הלוים כל־שבט לוי חלק
שלישי ונחלה עם־ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון׃ ונחלה לא־יהיה־לו בקרב אחיו יהוה הוא
תקד ה נחלתו כאשר דבר־לו׃ ס וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי
תקה תקו הזבח אם־שור אם־שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה׃ ראשית דגנך תירשך ויצהרך
תקז וראשית גז צאנך תתן־לו׃ כי בו בחר יהוה אלהיך מכל־שבטיך לעמד לשרת בשם־
רביעי יהוה הוא ובניו כל־הימים׃ * ס וכי־יבא הלוי מאחד שעריך מכל־ישראל
אשר־הוא גר שם ובא בכל־אות נפשו אל־המקום אשר־יבחר יהוה׃ ושרת בשם יהוה
תקט אלהיו ככל־אחיו הלוים העמדים שם לפני יהוה׃ חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על־
האבות׃ ס כי אתה בא אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא־תלמד לעשות
תקי כתועבת הגוים ההם׃ לא־ימצא בך מעביר בנו־ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש
יא יב ומכשף׃ וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל־המתים׃ כי־תועבת יהוה כל־עשה
תקיא תקיב אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש אותם מפניך׃ תמים תהיה עם יהוה
חמישי אלהיך׃ * כי ׀ הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל־מעננים ואל־קסמים ישמעו ואתה
לא כן נתן לך יהוה אלהיך׃ נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו
תקיג תשמעון׃ ככל אשר־שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע
את־קול יהוה אלהי ואת־האש הגדלה הזאת לא־אראה עוד ולא אמות׃ ויאמר יהוה אלי
היטיבו אשר דברו׃ נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם
את כל־אשר אצונו׃ והיה האיש אשר לא־ישמע אל־דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש
תקיד מעמו׃ אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא־צויתיו לדבר ואשר ידבר
תקטו בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא׃ וכי תאמר בלבבך איכה נדע את־הדבר אשר
תקטז לא־דברו יהוה׃ אשר ידבר הנביא בשם יהוה ולא־יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר
יט לא־דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו׃ * ס כי־יכרית יהוה אלהיך
את

ושבתה בס״א וכן במסורת לית מלא׃ תספון חד מן ג׳ חסרים [illegible] ומלא בתרתא וסימן לא תספון לראות פני [illegible]
[illegible] מספון לעמד לבדך׳ לא תספון לשוב לדבקה׳ [illegible]
[illegible]
יח [illegible] ודרש שלא כהוגן׃ מלפני בספחא׃ הכהנים בטרחא׃ הלוים [illegible] וקרא בו במסורת פרשת שמות [illegible]
[illegible] ימין ושמאול [illegible] בקרב [illegible] מעביר [illegible]
[illegible]
[illegible] כי הגוים האלה [illegible] לא אוסף [illegible] היטיבו אשר דברו [illegible]
[illegible] לא דברו [illegible]
בערידה

אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת־אַרְצָם וִירִשְׁתָּם וְיָשַׁבְתָּ בְעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם׃ שָׁלוֹשׁ
עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ׃ תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ
אֶת־גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל־רֹצֵחַ׃ וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ
אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וָחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם׃
וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רֵעֵהוּ בַיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן־הָעֵץ
וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת הֶעָרִים־הָאֵלֶּה וָחָי׃ פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי
הָרֹצֵחַ כִּי יֵחַם לְבָבוֹ וְהִשִּׂיגוֹ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נָפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי לֹא שֹׂנֵא
הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר שָׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ׃ וְאִם־יַרְחִיב
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָתֵת
לַאֲבֹתֶיךָ׃ כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל־הַיָּמִים וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה׃ וְלֹא
יִשָּׁפֵךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים׃ פ
וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל׃ וְשָׁלְחוּ
זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וָמֵת׃ לֹא־תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וּבִעַרְתָּ
דַם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ׃ * ס לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים ששי
בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ׃ ס לֹא־יָקוּם
עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי ׀ שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי
שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר׃ כִּי־יָקוּם עֵד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה׃ וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם׃ וְדָרְשׁוּ
הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְאָחִיו׃ וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת
לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא־יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע
הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ׃ וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל׃ *
ס כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כ
כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וְהָיָה כְּקָרָבְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן
וְדִבֶּר אֶל־הָעָם׃ וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אַל־
יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּחְפְּזוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם׃ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם
לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם׃ וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר
בָּנָה בַיִת־חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ׃ וּמִי־הָאִישׁ
אשר

יט בעריהם בגי"ת רפה : מתמול השני מלא בהעתק הללי ובספרים מדוייקים וכבר העתרתיך על האמת בפרשת ויצא על פסוק והנה איננו עמו כתמול שלשום : ויספת בקדמא לא בפסק : אחת הערים האל ח' משמשין בלשון האלה וסימן במסורה פרשת תולדת יצחק : ובערת דם הד"לת רפה : תנחל התי"ו בפתח : כי יקום אין בו פסקא : כאשר זמם רד"ק מנה כאשר זמם בס' מכלול משקל פָּעַל עם הזרים שהם פעלים ואינם כהכפק שהם קמוצים · וכתב עליו ר' אליה המדקדק כי לא מצאם כאשר זמם רק בפתח וכן כאשר זמם ה' צבאות (בראש זכריה) אינו קמוץ · גם בא"ג לא חשיב רק מהם ה' אשר זמם : ולא תחוס עינך בכל ספרים מדוייקים חסר יו"ד בתרא וכן מסר הר"מה שה כה עיניך וראה דלך לך מלא תרין יודי"ן כתיב וכל ליסנא דעיניך באורייתא דקריא כו"ן דידיה בסגול דכותא מלא תרין יודי"ן בר מן ג' חסרים יו"ד תניין וסימן לא יקשה בעינך בשלחך פרשת ראה · ולא תחוס עינך נפש בנפש וקצתה את כפה לא תחוס עינך · ואתרא מלאים תרין יודי"ן באורייתא וכולהון מלאים יו"ד קדמאה ע"כ · ובמסורת פרשת ראה חשיב ו' חסר בליסנא קלתא באורייתא כדאמרן ואתרא בספר קריא : כי תצא למלחמה על איבך חסר וא"ו ויו"ד כ וכן במסורת כל אורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד בר מן ב' חסר דחסר וסימן כי תצא למלחמה קדמאה דהוא דין ואידך ואכלת פרי רבי תבואה · וכן מסר הר"מה ז"ל וכל ספר אורייתא איבך כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד · ועיין ג"כ במ"ג מזמור פ"ג : וראית הו"או בגעיא : בקרבכם הרי"ש בקמץ חטוף כמו יוכן מאספם הדבר הזה (יש"ב ל) והנה רוב העולם טועים בקריאת המלה הזאת לא בלבד בנקודתה כי אף קורים אותה בקרבכם בבי"ת וכבר אותה בעלי המסורת בא"לפא ביתא מן המלות אשר כ"ף בראשיהם וכל חד לית דכותיה ספר הרבכם אות הכ"ף : יחנכנו החי"ת בשוא חוקוני :
בטע

אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו: ומי־האיש
אשר־ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן־ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: ויספו
השטרים לדבר אל־העם ואמרו מי־האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את־
שביעי לבב אחיו כלבבו: והיה ככלת השטרים לדבר אל־העם ופקדו שרי צבאות בראש העם: *
ס כי־תקרב אל־עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום: והיה אם־שלום
תקכו תענך ופתחה לך והיה כל־העם הנמצא־בה יהיו לך למס ועבדוך: ואם־לא תשלים עמך
ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה: ונתנה יהוה אלהיך בידך והכית את־כל־זכורה לפי־
חרב: רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל־שללה תבז לך ואכלת את־שלל
איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: כן תעשה לכל־הערים הרחקת ממך מאד אשר לא־
מערי הגוים־האלה הנה: רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא
תקכח תחיה כל־נשמה: כי־החרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר
צוך יהוה אלהיך: למען אשר לא־ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם
וחטאתם ליהוה אלהיכם: ס כי־תצור אל־עיר ימים רבים להלחם עליה
תקכט לתפשה לא־תשחית את־עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ
השדה לבא מפניך במצור: רק עץ אשר־תדע כי־לא־עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת
ובנית מצור על־העיר אשר־הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: * פ
כא כי־ימצא חלל באדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו:
ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל־הערים אשר סביבת החלל: והיה העיר הקרבה אל־החלל
תקל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא־עבד בה אשר לא־משכה בעל: והורדו זקני
תקלא העיר ההוא את־העגלה אל־נחל איתן אשר לא־יעבד בו ולא יזרע וערפו־שם את־העגלה
למפטיר בנחל: () ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר יהוה אלהיך לשרתו ולברך בשם יהוה ועל־
פיהם יהיה כל־ריב וכל־נגע: וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל־החלל ירחצו את־ידיהם
שפכו ק' על־העגלה הערופה בנחל: וענו ואמרו ידינו לא שפכה את־הדם הזה ועינינו לא ראו:
כפר לעמך ישראל אשר־פדית יהוה ואל־תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם:
ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי־תעשה הישר בעיני יהוה: ס ס ס

הפטרת שופטים **ישעיה נא** אנכי אנכי הוא מנחמכם עד אלהי ישראל · ולאיטליאני **שמואל א ח** ויהי כאשר זקן שמואל עד איש לעירו

כי

נטע כרם בא מלרע שלא כמנהג : **יחללנו** הי״וד בשוא והחי״ת בפתח חטוף : **והכית** חד מן ה׳ והכית בטעם מלרע : **כל שללה** כך דינו ומטעים ביה דאמרי וכל שללה : **הגוים האלה** במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים הגיים במקף והני״מל כמאריך וזהו דעת ב״א כפי מה שמצאתי בחילופי ב״א וב״נ כ״י ולב״נ המאריך בי״וד ובלא מקף · וכן בס״ס כ״י נכתב כאן בגליון חסר הגוים כפתח הגוים : **והפרזי** הזין דגושה : כי תצור וגו׳ להלחם הל״מד בגעיא : **לתפשה** הת״יו בקמץ לבד ובלא מאריך בתי״ו : **עשה** כתב המאירי עושה מלא ונספר מדוייק חסר שכ״ל · ובכל הספרים חסר וכן כתב הר״מה ז״ל · ובמסורת עשה ו׳ קמצין ומצאתי כולם חסרים : **ומדדו** הד״לת בשוא לבדו כמנהגנו לתפארת הקריאה : והיה העיר הקרבה במסורת כ״י הקרובה ב׳ ומלאים וסי׳ הבתולה הקרובה · והיה העיר הקרובה פלוגתא אם מלא או חסר עד כאן · אבל הר״מה כתב הקרבה אל החלל חסר וא״ו כתיב וחד מלא וא״ו ולאחיו הבתולה הקרובה : **אשר לא עבד בה** תנן בפ״ב דפרה שכן עליה עוף כשרה · עלה עליה זכר פסולה · ובפסחים פ׳ כל שעה ובמציעא פ׳ אלו מציאות מייתי לה · ואמרינן התם מ״ט אמר רב פפא אי כתיב עבד וקרינן עבד עד דעביד בה איהו אי כתיב עובד וקרינן עובד אפילו ממילא כמי השתא דכתב עבד וקרינן עובד עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה וכ״כל בילקוט וד״קם פרק א׳ מהלכות פרה : **בעל** חסר וא״ו כהעתק הללי ובכל הספרים כתובי יד מדוייקים ובדפוס ישן וכן כתב הר״מה ז״ל אשר לא עלה עליה על חסר ו״או כתיב וכל לישנא דעל עלו עלכם כולהו חסרים וא״ו : **לא שפכה** שפכו קרי : **לעמך** נקודא ויא לימין הס״ף

פרשת תצא

כי־תצא למלחמה על־איביך ונתנו יהוה אלהיך בידך ושבית שביו׃ וראית בשביה
אשת יפת־תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה׃ והבאתה אל־תוך ביתך תקלב
וגלחה את־ראשה ועשתה את־צפרניה׃ והסירה את־שמלת שביה מעליה וישבה בביתך
ובכתה את־אביה ואת־אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה׃
והיה אם־לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא־תמכרנה בכסף לא־תתעמר בה תחת תקלג
אשר עניתה׃ () ס כי־תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה
וילדו־לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשניאה׃ והיה ביום הנחילו את־בניו
את אשר־יהיה לו לא יוכל לבכר את־בן־האהובה על־פני בן־השנואה הבכר׃ כי את־
הבכר בן־השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר־ימצא לו כי־הוא ראשית אנו לו משפט
הבכרה׃ () ס כי־יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול
אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם׃ ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל־זקני עירו ואל־
שער מקמו׃ ואמרו אל־זקני עירו בננו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו זולל וסבא׃
ורגמהו כל־אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל־ישראל ישמעו ויראו׃ * ()
ס וכי־יהיה באיש חטא משפט־מות והומת ותלית אתו על־עץ׃ לא־תלין
נבלתו על־העץ כי־קבור תקברנו ביום ההוא כי־קללת אלהים תלוי ולא תטמא את־אדמתך תקלד
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃ * ס לא־תראה את־שור אחיך או את־שיו כב
נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך׃ ואם־לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו תקלה
ואספתו אל־תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו׃ וכן תעשה לחמרו וכן
תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל־אבדת אחיך אשר־תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל תקלט
להתעלם׃ ס לא־תראה את־חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת תקמ
מהם הקם תקים עמו׃ ס לא־יהיה כלי־גבר על־אשה ולא־ילבש גבר שמלת תקמא
אשה כי תועבת יהוה אלהיך כל־עשה אלה׃ פ תקמב
כי יקרא קן־צפור לפניך בדרך בכל־עץ או על־הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על־
האפרחים או על־הביצים לא־תקח האם על־הבנים׃ שלח תשלח את־האם ואת־הבנים תקמד
תקח־לך למען ייטב לך והארכת ימים׃ * ס כי תבנה בית חדש ועשית תקמה שלישי
מעקה לגגך ולא־תשים דמים בביתך כי־יפל הנפל ממנו׃ לא־תזרע כרמך כלאים פן תקמו
תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם׃ ס לא־תחרש בשור־ובחמר
יחדו

כי תצא סימנים: על איביך כתב בעל הטורים על אויבך חסר יו"ד שבמלחמת יחיד הכתוב מדבר ואגב שיטפיה לא דק דהאי דאמור במסורת כי תצא למלחמה על אויבך חסר יו"ד לאו על דין איתמר אלא על כי תצא למלחמה קדמאה דפרשת שופטים כמ"ש שם וכ"כ הר"מה והמאירי ז"ל שזה מלא יו"ד הוא ולא תקשי לך ממלת ונתנו ומלת שביו דאורחיה לשון יחיד דאיכא נמי טובא אחריני דכוותייהו ויתנך ה' נגף לפני אויבך בדרך אחד תצא אליו ועבדת את אויבך אשר ישלחנו וכ"כ אור תורה: בביתך בי"ת ראשונה דגושה: הבכור הבי"ת דגושה: כי קללת הל"מד דגושה לבדו ומה שכתב בעל מכלל יופי דזה למד מהמכלול דף כ"ד ודעתי הוא כמו שכתבתי בריש פרשת לך לך ומשלי כ"ו ודוכתי אחריני: לא קרוב בלא מקף במאמצע: קרוב בכל ספרים מדוייקים מלא ובמסורת פרשת שמיני על פסוק בקרבי אקדש נמסר ג' חסרים בלישנא ואין זה מהם · וכן כתב הר"מה ז"ל והייתי קרוב אלי מלא וא"ו כתיב וכל קרוב גרידא באורייתא דכוותא מלא וכל הקרב באורייתא חסר וארבעה כגון באורייתא וכולהון בנוסחי ליקי חסר וא"ו כתיב ואית דמסרי בהון תרין חסרים · ואמרי לה תלתא חסרים ואמרי לה ארבעה חסרים וחד מינייהו והקרב אליו דאחשורוש וכולהון מסתכסי דעל כרחך ארבעה חסרים כינהו וכולהון באורייתא · וסימן הקרב אל ביתו פרשת בה · כי אם לפתרו הקרב אליו פרשת אמר · ובא גואלו הקרב אליו פרשת בהר סיני הקרב אליו דפרשת כחלות דפ יכחס ודכוותא דליבנא מקרב גמו דהאזינו מ"כ במסורה גדולה כאפר הקרב ה' חסרים ד' כדאמרן והחמישי והקרב אליו כרשנא דאחשורוש: דרש בספרים מדוייקים כמוני יד ובדפוסים ישנים אין בד"לת געיא: אחיו עיין מ"ש בסוף פרשת חקת: תועבת הגי"ו רפה: קן צפור בכינה האותיות גדולות ק"וף קן גדולה · וי"א נו"ן דקן ובס"א לא כתבו רק קו"ף קן לה דתילים סימן פ"ד: המלאה כמ"ש בשוא לבדו כן כתיב: בשור ובחמר נחילופי ב"א וב"נ שנדפוס לב"א בשור־ובחמר לב"נ בשור ובחמר; ובס"ס במאריך ובמקף וי"ס במאריך בלבד;

וזכמה

[?]ון המנו' יחדו: לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו: ס גדלים תעשה־לך על־
תקנא תקנב ארבע כנפות כסותך אשר תכסה־בה: ס כי־יקח איש אשה ובא אליה ושנאה:
ושם לה עלילת דברים והוצא עליה שם רע ואמר את־האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה
הנערה ק' ולא־מצאתי לה בתולים: ולקח אבי הנער ואמה והוציאו את־בתולי הנער אל־זקני
הנערה ק' העיר השערה: ואמר אבי הנער אל־הזקנים את־בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנאה:
הנערה ק' והנה־הוא שם עלילת דברים לאמר לא־מצאתי לבתך בתולים ואלה בתולי בתי ופרשו
השמלה לפני זקני העיר: ולקחו זקני העיר־ההוא את־האיש ויסרו אתו: וענשו אתו
תקנג נד מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולו־תהיה לאשה לא־
נערה ק' יוכל לשלחה כל־ימיו: ס ואם־אמת היה הדבר הזה לא־נמצאו בתולים לנער:
הנערה ק' תקנה והוציאו את־הנער אל־פתח בית־אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה כי־עשתה נבלה
בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך: ס כי־ימצא איש שכב ׀ עם־
אשה בעלת־בעל ומתו גם־שניהם האיש השכב עם־האשה והאשה ובערת הרע מישראל:
נערה ק' ס כי יהיה נער בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה:
הנערה ק' והוצאתם את־שניהם אל־שער ׀ העיר ההוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את־הנער על־
דבר אשר לא־צעקה בעיר ואת־האיש על־דבר אשר־ענה את־אשת רעהו ובערת הרע
הנערה ק' מקרבך: ס ואם־בשדה ימצא האיש את־הנער המארשה והחזיק־בה האיש
ולנערה ק' תקנו ושכב עמה ומת האיש אשר־שכב עמה לבדו: ולנער לא־תעשה דבר אין לנער חטא
לנערה ק' מות כי כאשר יקום איש על־רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה: כי בשדה מצאה צעקה
הנערה ק' הנער המארשה ואין מושיע לה: ס כי־ימצא איש נער בתולה אשר לא־
נערה ק' הנערה ק' ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו: ונתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף
כג ולו־תהיה לאשה תחת אשר ענה לא־יוכל שלחה כל־ימיו: ס לא־יקח
תקנז נח איש את־אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: ס לא־יבא פצוע־דכה וכרות שפכה
תקנט בקהל

תכסה בה הב"את דגשה מדין דחיק: **אבי הנער** רה ק': **בתולי הנער** רה ק': **השערה** ברוב הספרים הע"ין בשוא לבדו ובמסורת ג' וסימן ולקח אבי. ועלתה ימנתו. והפרסים ס"ת שתו השערה (ישעיה כב) וכולהו איכהו בשוא לחודיה. אך יש ספרים ביניהם שהראשון והשלישי הש"ן בקמץ מפני ההפסק והאמצעי בפתח כמ"ש בסוף הפרשה. וכן במסורת כ"י השערה ג' ב' קמץ וחד פתח וסימן וכו' כדלעיל. וחד משיבי מלחמה שערה (ישעיה כח) ואל יקשה בעיניך שר"דק הביא השערה דסוף סידרא ולא כתב האחרים שלא הוצרך להביא אלא מה שמצא בו חילוף בספרים ורצה לתקן האמונות: **אבי הנער** רה ק': **ולקחו זקני** העיר־ההוא הטעם בס"א בספרים כ"י וכן כתב א"א: **מאה כסף** הכ"ף רפה אף כי מלת מאה מלעיל ואין כאן דין אתי מרחיק כי הה"א שרשית: **ונתנו לאבי הנערה** ליא מלא בתורה והכי כמי אמריגן בכתובות פרק ג' ופרק ד' אמר ר"ל המוציא שם רע בל הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה. נערה מלא דבר הכתוב וכו'. ולפיכך יש לתמוה על הר"מבם ז"ל והקרית ספר דכרים פרק ג' מהלכות נערה בתולה כתבו ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה. נערה מלא דבר הכתוב. וגם הס"מג נמשכו כ"ה כתב . וזה שלא בדקדוק ובכר העיר בזה הכסף משנה. וכתעוררו רז"ל בספר הזוהר על מה שכתוב בכל הפרשה נער חסר ה"א. והטעם כי הה"א רומזת לה"א אחרונה של שם והיא חסרה מן הנערה הזאת. אך ונתנו לאבי הנערה מלא כי היא בשלימותה וזהו כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ורמז לכנסת ישראל של מעלה מבין מכאן עונש המוציא שם רע על היכן מגיע קלקולו. ריקנאטי ועיין עוד בזוהר דפוס קרימונה פרשת בראשית עמוד סו: **בתולים לנער** רה ק'. **והוציאו את הנער** רה ק': **את הנער** רה ק': **כי יהיה נער** רה ק': **ואם בשדה** הו"או בגעיא בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס קדמונ זכן הוא בחילופים לבן אשר: **את הנער** רה ק': **והחזיק בה** מאריך בז"ין ולא בה"א: **ולנער** רה ק. ונפ' בן סורר ומורה תכן ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חברו להרגו אחר הזכור ואחר הנערה המאורסה. ויליפינן זכור ונערה מדכתיב ולנער בלא ה"א וקריינן נערה. כדרש מקרא וכדרש מסורת כיתר להביא את הזכור כנערה כמשמעה: **אין לנער** רה ק': **צעקה הנער** רה ק': **כי ימצא איש נער** רה ק': **לאבי הנער** רה ק: **ולו תהיה לאשה תחת** מלא לאסה ברביע לא בזקף קטן: **לא יוכל שלחה** במסורת מתנה ביה סימנא קדמאה לשלחה בל"מד תבייתא דלקמן שלחה גרידא וסימניך לשלל שלל. והוא חד מן י"ד זוגים קדמאה כסיב ל' ותבייתא לא כסיב וסי' נמסר במסרה רבתא מערכת הל"מד: **פצוע דכה** כפוגותי וכלכתי עד מאד לדעת לעות את יעף דבר. אם כתוב דכא בא"לף או בה"א ושאלו אל הסופרים ואין מגיד לי. ובספרי הדפוס וגם בכמה ספרים קדמונים כ"י כתוב דכא בא"לף ובכולם במסר דכא ג' וסימן פצוע דכא. ואת דכא ושפל רוח. תשב אנוש עד דכא. וזהו גם כן דעת רד"ק כי בשרשים שרש דכה בה"א אין גם אחד מהם. ובשרש דכא בא"לף הובאו שלשתם אבל בפעתק בלבי כתוב דכה בה"א ולא כיוון בעל מאיר נתיב שהביא שני האחרים בשרש דכא בא"לף וזה כתבו בה"א בשרש דכה. וכן ראיתי בספר כ"י מדוייק ישן נושן ומסרה דידיה הכי דכה ג' ב' כתיב ס"א וחד כתיב אל"ף וסימן לא יבא פצוע דכה. ואת דכא ושפל רוח. תשב אנוש עד דכא. חד באורי

בקהל יהוה: ס לא־יבא ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי לא־יבא לו בקהל תקס
יהוה: ס לא־יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור עשירי לא־יבא להם בקהל תקסא
יהוה עד־עולם: על־דבר אשר לא־קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים
ואשר שכר עליך את־בלעם בן־בעור מפתור ארם נהרים לקללך: ולא־אבה יהוה אלהיך
לשמע אל־בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך את־הקללה לברכה כי אהבך יהוה אלהיך: לא־ תקסב
תדרש שלמם וטבתם כל־ימיך לעולם: * ס לא־תתעב אדמי כי אחיך הוא רביעי
לא־תתעב מצרי כי־גר היית בארצו: בנים אשר־יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל תקסג תקסד
יהוה: ס כי־תצא מחנה על־איביך ונשמרת מכל דבר רע: כי־יהיה בך
איש אשר לא־יהיה טהור מקרה־לילה ויצא אל־מחוץ למחנה לא יבא אל־תוך המחנה: תקסה
והיה לפנות־ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל־תוך המחנה: ויד תהיה לך מחוץ תקסו
למחנה ויצאת שמה חוץ: ויתד תהיה לך על־אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת תקסז
וכסית את־צאתך: כי יהוה אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך
והיה מחניך קדוש ולא־יראה בך ערות דבר ושב מאחריך: ס לא־תסגיר תקסח
עבד אל־אדניו אשר־ינצל אליך מעם אדניו: עמך ישב בקרבך במקום אשר־יבחר באחד
שעריך בטוב לו לא תוננו: ס לא־תהיה קדשה מבנות ישראל ולא־יהיה תקסט
קדש מבני ישראל: לא־תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית יהוה אלהיך לכל־נדר כי תקעא
תועבת יהוה אלהיך גם־שניהם: ס לא־תשיך לאחיך נשך כסף נשך אכל תקעב
נשך כל־דבר אשר ישך: לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברכך יהוה אלהיך בכל תקעג
משלח ידך על־הארץ אשר־אתה בא־שמה לרשתה: ס כי־תדר נדר ליהוה
אלהיך לא תאחר לשלמו כי־דרש ידרשנו יהוה אלהיך מעמך והיה בך חטא: וכי תחדל תקעד
לנדר לא־יהיה בך חטא: מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת ליהוה אלהיך נדבה תקעה
אשר דברת בפיך: * ס כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך חמישי תקעו
ואל

חד דבניאיב חד דכר ודים ובהאי לישנא גופיה איתמסר כמו בספרא הדין בתילים: ובעל איר תורה הביא שתי הספרות ולא הכריע. אלו דבריו. דכה בה"א כתיב בכל ס"ס וכן כתב הר"מה ז"ל. והמבהיר על המאירי שלא הזכירו אבל בג' קדמוניות מצאתי דכא בא"לף ובשנים מהם מסור בהדיא ג' וכתיבין א' עכ"ל. ואם הייתי כדאי להכריע אמינא דקים לי כהר"מה ז"ל דבכל מילי דהאי ספרא עבדי כוותיה דגברא דסמכא הוא. וודאי דק ואשכח למיקם עלה דמילתא שפיר וכ"ש דס"ס מסייען ליה. גם אני יגעתי ומצאתי כן בכמה ס"א אספמיים החשובים והמעולים וכן כתב ר' יוסף הכהן בסימני המסורות דכה באורייתא בה"א וסימן לא יבא פצוע דכה. אחר ימים שכתבתי כל זה בא לידי ספר תורה חיים למורה להר"מה ז"ל. ולהיות הדברים עלי כל דבריו בהאמרים במשפט ומישרים אעתיקם כאן ואלו הן. לא יבא פצוע דכה ברובא דנוסחי דיקי ה"א כתיב בסוף תיבותא ומסורתא דמסיר עליה אלתא. תרין כתיב אל"ף וחד ה"א כתיב וסימן פצוע. ושפל רוח: ותדכא אנוש. מכיונא ה"א כתיב מכלל דאורייתא כתוב אל"ף שעותא דספרא הוא ומסורתא לאו מכיונא כן אמרה אלא פכיונא וספרא הוא דאישתבש ביה והכי כפי מסתברא דהא כולהו נסחי ואת דכא ושפל רוח אל"ף כתיב ואי מכיונא ה"א מכיונא הי כיהו ואת דכא ושפל רוח הא בכולהו נוסחי דיקי אל"ף כתיב אלא ודאי שמע מינה כדאמרן ואשכחן מסורת דיקא דמסיר עליה תלתא חד כתיב ה"א ותרין אל"ף דאורייתא כתיב ה"א. ובמסורת אחריתי משמע דכולהו כתיבי אל"ף ושיבושא הוא עכ"ל. המודיע דהאי רוח ישים מחשך לאור להחיות רוח שפלים ולב נדכאים אמן: לקללך הכ"ף דגושה ועיין מה שאכתוב בקהלת סימן ז': לך הל"מד דגושה: לא תתעב אדמי לא תתעב מצרי תו"ן הראשונות היו ראויות להדגש מדין שתי אותיות בג"ד כפ"ת והן רפות והטיל בו טעם החכם אבן עזרא לפי שהתיבה הראשונה זעירא ושתיהן כמו מלה אחת. כן מצאתי כתוב בספר הדקדוק ישן כ"י שהיה בבית מדרשו של הגאון דודי מורי ורבי ז"ל כמ"ש זהרר משה קזיס. וכמו כן אשר לא תדבר (מלכים א כב) ובכלל זה ואל מי תדמיוני ואשוה (ישעיה מ) וכן למי תדמיוני ותשוו (ישעיה מו) אבל ואל מי תדמיון אל הת"ו דגושה מפני הטפחה שנמלת מי ועיין מה שכתבתי במ' וארא על אחת אדבר: מקרה לילה נמסר עליו לית דגש והוא לתפארת הקריאה ויתכן שהמ"ם לשמות ודגש הק"וף לחסרון כו"ן כ"ן. מכלול שהל פ"ל: עשה הש"ין דגושה: על אזנך חסר יו"ד ובס"ק דכתובות דרש בר קפרא אל תקרי אזניך אלא אזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו ע"כ. וביאור בלקח טוב דדרשינן הכי מדקאמר אזנך ולא קאמר זייבך ועיין בספר באר הגולה ריש באר שלישי. ולשון הר"מה ברובא דנסחי דיקי חסר דרסר כתיב דלא יו"ד. ואית נוסחא דכתיב ביה אזניך מלא חד יו"ד בין נו"ן לכ"ף וחדא מסורת מסייעא עליו לית כותיה ומלא ואחרי רבים להטות: וחפרתה כתיב בה"א וכן כתב הר"מה ז"ל דין לחוד מלא ה"א בסוף תיבותא באורייתא ובמסורת שלנו ב' א' מלא וחפרתה בה וא' חסר וחפרת לבטח תשכב (איוב י"א): והיה מחניך קדוש מלא יו"ד על פי המסורת ואם לחיד חסר יו"ד באורייתא והיינו כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך קדמאה דפסוק: לא תוננו התי"ו נדגש: לא תביא אין בו פיסקא: מוצא שפתיך תשמר כתוב במקצת גליונים ותיקון ס"ת מוצא שפתיך בראש פרק נס"ת א' כו"ס סמא (ועיין מ"ש בפרשת בלק על מה טבו:

אל־כליך לא תתן׃ ס כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא
תניף על קמת רעך׃ * ס כי־יקח איש אשה ובעלה והיה אם־לא תמצא־חן
כד בעיניו כי־מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו׃ ויצאה
תקעט מביתו והלכה והיתה לאיש־אחר׃ ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה
תקפ ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר־לקחה לו לאשה׃ לא־יוכל בעלה הראשון
אשר־שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי־תועבה הוא לפני יהוה
ששי ולא תחטיא את־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃ * ס כי־יקח איש
תקפא פב אשה חדשה לא יצא בצבא ולא־יעבר עליו לכל־דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את־
תקפג אשתו אשר־לקח׃ לא־יחבל רחים ורכב כי־נפש הוא חבל׃ ס כי־ימצא איש
גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר־בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך׃
תקפד ס השמר בנגע־הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר־יורו אתכם הכהנים
הלוים כאשר צויתם תשמרו לעשות׃ זכור את אשר־עשה יהוה אלהיך למרים בדרך
בצאתכם ממצרים׃ ס כי־תשה ברעך משאת מאומה לא־תבא אל־ביתו
תקפה לעבט עבטו׃ בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את־העבוט החוצה׃
תקפו פז ואם־איש עני הוא לא תשכב בעבטו׃ השב תשיב לו את־העבוט כבוא השמש ושכב
שביעי בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה לפני יהוה אלהיך׃ * ס לא־תעשק שכיר
תקפח עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך׃ ביומו תתן שכרו ולא־תבוא עליו
השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את־נפשו ולא־יקרא עליך אל־יהוה והיה בך חטא׃
תקפט ס לא־יומתו אבות על־בנים ובנים לא־יומתו על־אבות איש בחטאו יומתו׃
תקצ צא ס לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה׃ וזכרת כי עבד היית
במצרים ויפדך יהוה אלהיך משם על־כן אנכי מצוך לעשות את־הדבר הזה׃ ס
תקצב צג כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה
יהיה למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך׃ ס כי תחבט זיתך לא תפאר
אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה׃ כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה
יהיה׃ וזכרת כי־עבד היית בארץ מצרים על־כן אנכי מצוך לעשות את־הדבר הזה׃ *
כה ס כי־יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל־המשפט ושפטום והצדיקו את־הצדיק
תקצד והרשיעו את־הרשע׃ והיה אם־בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו

במספר

כי תבא בקמת רעך בסמ"ג חלק הלאוין סימן קפ"ב כתוב לשון זה רמזה דס' כי תבא כי תבא דקמת רעך וגו' ותכיה בידך ולא במגל ולא בחרמש
ובאסר הזהיר לפועל שלא לחטוף קמה ולאכול כי אם ביד כך הזהיר דכרם שלא לנצור לצורך אכילתו בדבר שדרכו לנצור שערי סמוכים זה לזה ואפי'
ר' יהודה דלא דריש סמוכים במשנה תורה דריש. ועוד דכתיב כי תבא בכרם רעך וכתיב וכי תבא בקמת רעך וא"ו מוסיף על ענין ראשון ולמדין
זה מזה אמנם בס"ס אין שם וא"ו ע"כ ונראה כשלאתי על זה כי לא ראיתי ולא שמעתי מימי שיהיה מחלוק' בדבר לא בבבלי ולא בירושלמי וחוץ מכבוד
ואם לחסך אדם לומר איכה כדע בירורו של דבר אמור לו כי מפי המסורת ידענו שכתוב כי בלא וא"ו וגדול הדור אמרה ומנו הר"מה ז"ל שכתב כך
במסורתיו כל ספר דברים ריש פ' כי בר מן ה' ריש פסוק וכי וסימן וכי ירבה ממך הדרך וכי תשלחנו חפשי וכי יהיה בו מום וכי יצא ... וכי
כד תאמר בלבבך וכי יהיה איש שנא וכי יהיה באיש חטא משפט מות וכי תחדל לנדר : בה הכי"ת רפה : כריתת וחבירו שניהם מלאים יו"ד
והפרים וא"ו כדעתק הללי דבמסורת וכ"כ הר"מה ז"ל : ימות מלא בכל הספרים וכן מסר הר"מה ז"ל פן ימות גם הוא מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא
דכוותה מלא : לא יוכל אין בו פיסקא : בעלה הע"ין בגעיא לבדו : שלחה הל"מד דגושה : לכל דבר ה' דסבירין בל וקרין לכל מסורה סוף
תרומה : לא יחבל בחולם ופתח החי"ת ורפה הב"ית שרשים : והתעמר בו במסורת פ' שמות סוכה זה עם ו' דסבירין בה : כאשר צויתם
דמטעים דסבירין אסר מסורת יונה סי' א' : משאת השי"ן יתירה : וברכך הר"יש בסוה לבדו במקצת ספרים ומקצתם בחטף פתח וזה תלוי במחלוק'
ספרים כמ"ש ברש פ' לך לך : ולא תבא הו"או בגעיא : נשא את נפשו בכל הספרי' חסר וא"ו וכ"כ הר"מה : לא יומתו פרשה סתומה : ולא תחבל
כה בסוה לבדו השי"ת ודגש הבי"ת כ"כ רד"ק בשרשים והלכו אחריו המכלל יופי ובעל הלשון זהב אבל בספרים כ"י מדויקים ומספרי דפוס הח"ית
בחטף פתח והבי"ת רפה וכ"כ א"ת : קצירך בשדך הכי"ף רפה : ושכחת הו"או בגעיא בס"ס : תחבט הכי"ת בגעיא : בן נמירכא לא תביר :

השערה

שניו זוי במספר: ארבעים יכנו לא יסיף פן־יסיף להכתו על־אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך:
תקע לא־תחסם שור בדישו: ס כי־ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם
תקפ ובן אין־לו לא־תהיה אשת־המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה:
תקצו והיה הבכור אשר תלד יקום על־שם אחיו המת ולא־ימחה שמו מישראל: ואם־לא יחפץ
האיש לקחת את־יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל־הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו
שם בישראל לא אבה יבמי: וקראו־לו זקני־עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי
לקחתה: ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה
תקצט ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא־יבנה את־בית אחיו: ונקרא שמו בישראל בית חלוץ
הנעל: ס כי־ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את־אישה
מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו: וקצתה את־כפה לא תחוס עינך: ס
תרהרא לא־יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: לא־יהיה לך בביתך איפה ואיפה
תרב גדולה וקטנה: אבן שלמה וצדק יהיה־לך איפה שלמה וצדק יהיה־לך למען יאריכו
ימיך על האדמה אשר־יהוה אלהיך נתן לך: כי תועבת יהוה אלהיך כל־עשה אלה
כל עשה עול: ()
פ
לספטיר זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרך בדרך ויזנב בך כל־
תרג הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהניח יהוה אלהיך | לך מכל־
איביך מסביב בארץ אשר יהוה־אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את־זכר עמלק מתחת
תרד השמים לא תשכח: *
תרה פ פ פ

הפטרת כי תצא ישעיה נד רני עקרה עד מרחמך ה׳ • ולאשכנזי שמואל א יז ויאספו פלשתים את מחניהם עד וה׳ יהיה עמך

כו והיה כי־תבוא אל־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: ולקחת
מראשית | כל־פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמת
בטנא והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ובאת אל־הכהן אשר
יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי־באתי אל־הארץ אשר נשבע
ע״נ לנין יהוה לאבתינו לתת לנו: ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך: () וענית
תרו
ואמרת

אשערה הסי״ן בפתח והעי״ן נשוא לבדו ומלמ״ל מכלול דף ר״ו וכן הוא בספרים כ״י מדוייקים וכ״כ א״ת ועיין מ״ש למעלה בפסוק אל זקני השער: הזקנים הז״ין דגושה: לא אבה יבמי סוף פ׳ מצות חליצה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לא ולא אבה יבמי וכו׳ • וכתבו התוספות לא אבה כתיב בספרים ישנים וכן מוכח במסורת לא אבה ג׳ דסמיכי לא אבה ה׳ השחיתך • לא אבה יבמי • וישראל לא אבה לי • ויש ג׳ אחרי פסוקים במשנה תורה • ולא אבה סיחון • ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע אל בלעם • ויש פסוקים אחרים דלא שייכי לאותו מסורת • ולא אבה שאול כליו דשאול • וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה דיפתח עד כאן לשונו • וכוונתם לומר דאותם שנים דמשנה תורה אינם במסורת החסרים לפי שהם בו׳ אבל הך במסורת שבולן ריש פסוק והתוספות לא הביאו אלא השנים שהן במשנה תורה וכתבו עוד ויש פסוקים אחרים דלא שייכי לאותו מסורת וכו׳ ר״ל שאע״פי שאין בו׳ לא שייכי לאותו מסורת לפי שאינן בריש פסוק ועיין עוד בתכלת שלמה ואין להאריך יותר: הזקנים הז״ין דגושה: יחדו הד״לת דגושה: עינך חד מן ו׳ חסר יו״ד במראה כלישנא כמ״ש בפרשת שופטים: זכור פתוחה: והיה בהניח ברוב ספרים אין אב״ת געיא: תמחה את זכר עמלק כתוב במלכים א׳ י״א כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום ואמרו בב״ב פרק לא יחפור • דכי אתא יואב לגבי דוד א״ל מאי טעמא עבדת הכי א״ל דכתיב תמחה את זכר עמלק • א״ל והא אנן זכר קרינן א״ל לדידי זכר אקריון אזל לרביה א״ל היכי אקריתון א״ל תמחה את זכר עמלק • שקל ספסירא ובעא למיקטליה וכו׳ עיין בפי׳ הרש״בא והר״ן ז״ל שם • ושמעינן מהכא דמיבעי ליה למיקריא דרדקי לאסבוני בהון דלא ליפתכשו בקריאתהון דלא ליקום באחור ומתן דגרים ודייק ליקום כברוך:

פרשת כי תבוא

כו כי תבא פתוחה: אשר בפסם: וישבת בה הבי״ת כלנש:

ויוצאנו

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי
גָּדוֹל עָצוּם וָרָב׃ וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה׃ וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ׃ וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים׃ וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
וְשָׂמַחְתָּ בְכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ׃ () *
ס כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר
וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ׃ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־
עָבַרְתִּי מִמִּצְוֺתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי׃ לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־
נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי׃ הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן
קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ * () ס הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ אֶת־
יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֺתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ
בְּקֹלוֹ׃ וַיהוָה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֺתָיו׃
וּלְתִתְּךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר׃ * פ
כז רביעי וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם׃
וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד׃ וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר
תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ׀ נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־
אֲבֹתֶיךָ לָךְ׃ וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד׃ וּבָנִיתָ שָּׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־
תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל׃ אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב׃ ס וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת ׀ וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וְשָׁמַעְתָּ
בקול

ויוצאנו מלא וא״ו וחסר יו״ד כמ״ס בפרשת חקת על פסוק וישלח מלאך ויוצאנו וכן הוא בהעתק הללי ... מנחת כהן כתב בפרשת ואתחנן שזהו מלא דמלא ... ובמרא במפתח ובמורא ... ובמרא גדל דסקרא בכורים חסר וא״ו ... ושמחת בכל הכי״ת רפה : כי תכלה לעשר ... מעשר ... באני הבי״ת רפה : קדשך הקו״ף ... והקמת ... אבנים גדלות ... גדלות חסר וא״ו ... בעברכם ... והעלית עליו עולת ... באר ... הסכת ושמע כן כתיב ...

בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֺתָו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃ * ס
וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר׃ אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים
בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃ וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה
בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי׃ וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
רָם׃ ס אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ
וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן׃ ס אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־
הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר
מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר־יָתוֹם וְאַלְמָנָה
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃
ס אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר
שֹׁכֵב עִם־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר שֹׁכֵב עִם־
חֹתַנְתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס
אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דַּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ ס אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים
אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ * פ
כח וְהָיָה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֺתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ׃ וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ
כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה׃ בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ
וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ׃ בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ׃ בָּרוּךְ
אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ׃ * יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ ששי
בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ׃ יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ
וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ יְקִימְךָ יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ
כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֺת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו׃ וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ תריא
כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ׃ וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ
וּבִפְרִי אַדְמָתֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ׃ יִפְתַּח יְהוָה ׀ לְךָ אֶת־
אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם
רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה׃ וּנְתָנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה
כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֺת ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת׃ וְלֹא תָסוּר
מכל

מצותו מצותיו ק׳ : **ראובן גד ואשר וכו׳** סימן ואו״ין דפסוקא את קלתי החבר וגו׳ כמ״ש בפרשת פקודי סימן ל״ט : **פסל** הפ״א רפה : **מעשה** בתביר לא מאריך : **משגה** במקצת ספרים הגי״ת בסגול וכ״כ בעל אור תורה : **ארור שכב עם אשת אביו** כתב המאירי ז״ל לפי קצת מיקונין ארור מטה משפט וארור שכב עם אשת אביו הן שתי סתומות · אך בתקון הרמ״בם ובספר הר״מה שניהם פרשה א׳ ואני סומך על הדעת הראשון עכ״ל. וכן לא א״ת כמ״ב שראה בג׳ ספרים קדמונים פ׳ ארור שוכב עם אשת אביו סתומה · ואל כן ראה לסמוך על הדעת השני כי אף על פי שהדעת הראשון סברת הרמ״בם והר״מה ז״ל קבלה והיא העיקר בדברים אלו וגם בס״ס אין פיסקא כלל בארור שכב עם אשת אביו · ולא עוד אלא שבאחד מחשובי ספרי ספרד מצאתי בגליון כתוב בהדיא לא סתומה ולא פתוחה עד כאן לשונו · וגם מהר״י קארו כתב בספרי רבינו כתוב שהיא פרשה סתומה אבל בדפוס פור טוגאל אין שם פרשה כלל · וכן מצאתי בספר רבינו מונה עד כאן לשונו · גם אני ראיתי כן בכמה ספרי תורה טובים קדמונים ובסקראות כ״י מדוייקים : **והיה אם שמוע** פתוחה : **והשיגך** הגי״מל רפה כמשפט ובמסורת והשיגך ג׳ חד חסר וא״ו וב׳ מלא וא״ו · דברכות חסר דקללות מלא · כי הקללות בתמלאו והברכות לא נתמלאו ובפסיקתא דרב טוביה מה שנכתב בקללות מלא וא״ו על שם שמו אנכי גברה כח ארמוז כי ה׳ שוכן בקרבם ולא יתגלו בגלות : פרי הפ״א דגושה : **ינוסו** מאן דמסיר ב׳ מלא בתורה מישתבש דהדין בלחוד באורייתא מלא וכל שאר חסר אלא איתא לית מלא בתורה ואי בעית אימא ינוסו ב׳ מלא חד בתורה ואידך ואיש אל ארצו ינוסו (ישעיה י״ג) והתם נמי כמסר ינוסו ב׳ מלא בשניה דרכים והכי אשכחנא הכא במסורת דיקא : **נִשְׁבַּע־לָךְ** כן כתוב בס״ס : **והותרך** חד מן חסר יו״ד בלישנא ובמסורת א׳ מלא וא׳ חסר דין מלא ו׳או וחסר יו״ד דבכבים מלא דמלא : ונתנך הטעם לימין הכ״ף כי היא קדמא ואינו פסק : **לשמר ולעשות** כל הפרשה כתוב לשמר לעשות וזה לשמר ולעשות :

מכל־הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאול ללכת אחרי אלהים אחרים
לעבדם׃ פ
והיה אם־לא תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את־כל־מצותיו וחקתיו אשר אנכי
מצוך היום ובאו עליך כל־הקללות האלה והשיגוך׃ ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה׃
ארור טנאך ומשארתך׃ ארור פרי־בטנך ופרי אדמתך שגר אלפיך ועשתרת צאנך׃
ארור אתה בבאך וארור אתה בצאתך׃ ישלח יהוה ׀ בך את־המארה את־המהומה ואת־
המגערת בכל־משלח ידך אשר תעשה עד השמדך ועד־אבדך מהר מפני רע מעלליך אשר
עזבתני׃ ידבק יהוה בך את־הדבר עד כלתו אתך מעל האדמה אשר־אתה בא־
שמה לרשתה׃ יככה יהוה בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון
ורדפוך עד אבדך׃ והיו שמיך אשר על־ראשך נחשת והארץ אשר־תחתיך ברזל׃ יתן
יהוה את־מטר ארצך אבק ועפר מן־השמים ירד עליך עד השמדך׃ יתנך יהוה ׀ נגף לפני
איביך בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים תנוס לפניו והיית לזעוה לכל ממלכות הארץ׃
והיתה נבלתך למאכל לכל־עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד׃ יככה יהוה בשחין
מצרים ובעפלים ובגרב ובחרס אשר לא־תוכל להרפא׃ יככה יהוה בשגעון ובעורון ובטחרים ק׳
ובתמהון לבב׃ והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את־דרכיך והעי״ן בדגש
והיית אך עשוק וגזול כל־הימים ואין מושיע׃ אשה תארש ואיש אחר ישגלנה בית תבנה וישכבנה ק׳
ולא־תשב בו כרם תטע ולא תחללנו׃ שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך גזול
מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע׃ בניך ובנתיך נתנים לעם
אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל־היום ואין לאל ידך׃ פרי אדמתך וכל־יגיעך יאכל
עם אשר לא־ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל־הימים׃ והיית משגע ממראה עיניך אשר
תראה׃ יככה יהוה בשחין רע על־הברכים ועל־השקים אשר לא־תוכל להרפא מכף רגלך
ועד קדקדך׃ יולך יהוה אתך ואת־מלכך אשר תקים עליך אל־גוי אשר לא־ידעת אתה
ואבתיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן׃ והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים
אשר־ינהגך יהוה שמה׃ זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי יחסלנו הארבה׃ כרמים
תטע ועבדת ויין לא־תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת׃ זיתים יהיו לך בכל־גבולך
ושמן לא תסוך כי ישל זיתך׃ בנים ובנות תוליד ולא־יהיו לך כי ילכו בשבי׃ כל־
עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל׃ הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה
תרד מטה מטה׃ הוא ילוך ואתה לא תלונו הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב׃ ובאו
עליך כל־הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי־לא שמעת בקול יהוה אלהיך
לשמר

והיה אם לא תשמע פתוחה: עד כלתו חסר וא״ו עיין ריקאנטי: ובעפלים הע״ין בדגש ובטחרים ק׳ והכי אמרינן בגמ׳ סוף פ׳ הקורא את המגלה עומד ומסכת סופרים פ״ט ויש דגש בעי״ן להורות על דגשות הט״ת בטחרים כמ״ש בשמואל א׳ ועיין עוד מ״ש שם בסימן ו׳ בסייעתא דשמיא: עשוק בשי״ן ימנית: ישגלנה ישכבנה ק׳ שם בגמ׳ ומסכת סופרים וכתב הרשב״א שאלתי כיון שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב היאך שליח צבור קורא ישכבנה והכתוב ישגלנה וכן כל תיבה שיש בה קרי וכתיב שכולם כתובים בתורה כפי המסורת ולא כפי המקרא. תשובה זו הלכה למשה מסיני וכמ״ש בפ׳ אין בין המודר מקרא סופרים ועיטור סופרים קריין ולא כתבן כתבן ולא קריין הלכה למשה מסיני עכ״ל ומתוך נאמר שקרא כמו שכתוב בתורה בבני גדולי הדור והתרו בו שיקרא כפי המסורת ולא רצה ונידוהו והורידוהו מן התיבה: יאכל בכמה ספרים כ״י מדוייקים ובדפוסים ישנים הטעם בכ״ף וכן כתב אור תורה שהוא מלרע: קדקדך קו״ף ראשונה בקמץ לבד והשני בחטף קמץ לא בשוא כמו שהיא בדפוס ישן: והיית לשמה אין בוא״ו געיא: הצלצל בספרים כתובי יד מדוייקים ובדפוס קדמון צד״י שנייה בפתח וכן כתב אור תורה. גם במכלל יופי כתב עליו פתח בסוף פסוק וכן בס״א כ״י מצאתי כתוב בגליון חד מן פת׳ דסי׳: מעלה מעלה בס״א דפוס ישן מעלה השני העי״ן בשוא ובפתח וכ״כ בעל א״ת ובספרים אחרים קראתי שניהם בשוא לבדו:

לִשְׁמֹר מִצְוֺתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ׃ וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃ תַּחַת אֲשֶׁר
לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל׃ וְעָבַדְתָּ אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ
יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל־צַוָּארֶךָ עַד־הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ׃ יִשָּׂא
יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ׃ גּוֹי עַז
פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן׃ וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרִי־אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדָךְ
אֲשֶׁר לֹא־יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ׃ וְהֵצַר
לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹּטֵחַ בָּהֵן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצַר
לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ׃ וְאָכַלְתָּ פְרִי־בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ׃ הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ
וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר׃ מִתֵּת ׀ לְאַחַד מֵהֶם
מִבְּשַׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הִשְׁאִיר־לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ׃
הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ
חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבְבִתָּהּ׃ וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵת ׀ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר־
כֹּל בַּסָּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ׃ אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ וְהִפְלָא יְהוָה אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים
וְנֶאֱמָנִים׃ וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ׃ גַּם כָּל־חֳלִי
וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדָךְ׃ וְנִשְׁאַרְתֶּם
בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד
אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ וֶהֱפִיצְךָ
יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ
אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן׃ וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ
שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ׃ וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם
וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ׃ בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ
אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ וֶהֱשִׁיבְךָ יְהוָה ׀ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה׃
ס אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב׃ * פ
כט וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם

בארץ

כט עד השמידו אתך קדמא׳ עד השמידו אתך ׳ תביר׳ עד האבידו אתך ׳ וא״פ להשמדה ולהצורה : והצר בכל ספרים מדוייקים כ״י מלרע
כמו השני שבפסוק הראשון בקדמא והשני בסוף הפסוק וכן במכלול דף קמ״ח הביא א׳ מהם עם דומים אחרים שהם מלרע ואם היה בפרט ביניהם לא
היה נמנע מלאמרו : איבך ויאכלת חסר דמסר כמ״ס בפרשת שופטים : והענגה הגי״מל דגושה : ובשליתה הו״או במאריך בס״ס וכ״כ הכלמשי :
בספר התורה הזאת מלת בספר בטפחא ובזיין מ״ס לקמן בסדר נצבים : יעלם בספרים מדוייקים הע״ין בשוא לבדו וכן כתב א״ח ובעל ברור המור
ובעל גור אריה ׳ וכן משמע מדברי אבן עזרא ׳ ולמזרחי בחטף פתח ׳ כי לא במקף ובמאריך ובלא יתיב במלת כי : לראתה בהעתק הללי ובכל
הספרים חסר וא״ו וכן כתב הר״מס ז״ל ובלא כמאירי שכתבו מלא : והתמכרתם בהעתק פירארה הכ״ף רפוי וכן ראיתי בכוסה א׳ מאותיות גדולות
ובעיקר חסר תגדיש ישן ובלא ברוב וכן לא בספרי הדפוס ולא בספרי היד כי אם כ״ף ובכוה אסר כמעט : אלה דברי הברית אשר בספרי ספרד הא״לף
בגעיא ודומים רבים יש בס׳ כתובים כמ״ס במאמר המאריך :

המשות

בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: המסות הגדלת אשר ראו עיניך האתת
והמפתים הגדלים ההם: ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד
מפטיר היום הזה: () ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא
בלתה מעל רגלך: לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה
אלהיכם: ותבאו אל המקום הזה ויצא סיחן מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו
למלחמה ונכם: ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי:
ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשון:

פ פ פ

הפטרת כי תבוא ישעיה ס קומי אורי עד בעתה אחישנה ולאיטלאני יהושע ח אז יבנה עד אשר יבחר

אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל
איש ישראל: טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב
ע"כ לכהן מימיך: לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך כרת עמך היום: () *
שני למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתיך
לאברהם ליצחק וליעקב: ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה
הזאת: כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה
ע"כ ללוי עמנו היום: () * כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב
שלישי הגוים אשר עברתם: ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם:
פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו
ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה: והיה בשמעו
את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך למען
ספות הרוה את הצמאה: לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף יהוה וקנאתו באיש
ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מתחת השמים:
והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה:
ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את
את מכות הארץ ההוא ואת תחלאיה אשר חלה יהוה בה: גפרית ומלח שרפה כל ארצה
וצבוים ק לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצביים אשר
הפך

המסות ג' חד מלא וחד חסר דין מלא דוכיה עקב חסר וכ"כ הר"מה ז"ל: שלמתיכם בתיקון ס"ת ישן שלמתכם בסיפרא חדא שלמתיכם וכן נמפתח ע"כ והמסורת מוכיח שהוא מלא יו"ד וכן הוא בהר"מה ז"ל: ועיין עוד מ"ש בנחמיה ט': לראובני ניקוד הרי"ש שורק והא"לף נחה כמו שכתבתי פעמים רבות:

פרשת נצבים

כט נצבים פתוחה: טפכם נשיכם במסרת עתיקא מכתיבת ידא חשיב טפכם נשיכם בא"לפא ביתא מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ומשמשין בהון ובמסרא דילן אות וא"ו לא חשיב רק נשיכם טפכם דריש יהושע: גלליהם חסר וא"ו ומלא יו"ד קדים לה"א ומסיר עליה לית כותיה חסר וא"ו בתורה ולמעוטו גלוליכם דמלא קא אתי דאי למעוטי גלליהם אחרי באורייתא מאי איכא הר"מה ז"ל: לבבו פנה הפ"א רפה: האלה אין בא"לף מאריך: ורבצה בו הבא"ת דגושה: בספר התורה הזה המסורת עליו ב' כי תשמע בקול ה"ל ב' פסוקים דכתיבין בספר התורה הזה וחבריו בפסוק כי תשמע בקול לקמן בפרשה· ובשניהם הטפחא נתונה תחת התורה נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר· אבל למעלה בפרשת קללות הטפחא נתונה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת מרש"י ז"ל: בניכם בפשטא נקדמא: במהפכת הכ"ף בגע"יא: וצביים וצבוים ק' כמ"ש בפ' נח בפסוק וכוים עד לשע· והחירק ביו"ד שנייה, כמ"ש בפ' לך לך:

הַפַּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ׃ וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֳרִי
הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה׃ וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם
בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־
יְדָעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם׃ וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה
בַּסֵּפֶר הַזֶּה׃ וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיַּשְׁלִכֵם אֶל־אֶרֶץ ל יט
אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה׃ הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־ י"א נקוד
דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ () * ס וְהָיָה כִי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה
וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ ל ו
וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ
וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ׃
וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ׃ *
וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־ חמישי
נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ׃ וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵת כָּל־הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר שלישי בשני מחוברות
רְדָפוּךָ׃ וְאַתָּה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃
וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ לְטֹבָה כִּי
יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ׃ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־
נַפְשֶׁךָ׃ * ס כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ ששי
וְלֹא־רְחֹקָה הִוא׃ לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ
וְנַעֲשֶׂנָּה׃ וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ שביעי
וְנַעֲשֶׂנָּה׃ כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ׃ * ס רְאֵה רביעי בשני מחוברות

נתתי

מה חרי כן כתיב מה בלא ו"או והא מילתא פשיטא היא ולית בה ספיקא • והא דאצטריכנא להכי משום דחזינן במקרא גדולה דכתיב בה במקצת ספרים כמלא ומה וודאי דהכהו סיפרי אישתבשו וליכא למיסמך עליהון • גם מאי דכתיב התם מה כ"ד שנוס דמסרה הכי אמרה מֶה וּמֶה כ"ד פתחין ר"ל בסגול וכל דסמיך לע"ין ולח"ית דכותא במן ה' קמצין וב' פתחין • וכן במכלול דף רס"ו והדין הוא מאיכון דסמיכין לחי"ת כללא דמילתא כל מה שכתב בזה שבוש והך מסרה איתא בפרשת כי תשא וכיון דאתא לידן נימא בה מילתא דאיכא לעיוני בה טובא חדא דבל חסבת להו בכיר מינייהו חד ממנין כ"ד ותו דחשיב בהדייהו עכרתנו • ופסוק הוא ביהושע ז' מֶה עכרתנו וטעותא הוא משום דסמיך לע"ין כדאמרן לעיל • גם בנוסח כ"י ליתיה ואי הכי פשו להו עשרין ותרתין • ותו איכא לעיוני דחשיב כמי מה לעשות עוד לכרמי (ישעיה ה) ובכולהו ספרי כתיב מַה לעשות בפתח • גם בעיקר נוסחי ליתיה פשו להו חד ועשרין • וכבר עיינינן בספרי דוקני ואשכחנא דטעותא בכל בדפוס • וצריך לומר וּמֶה לעשות לה (מלכים ב ד) ותו צריך להוסיף מֶה היה הדבר בכי (שמואל א ד) מֶה היה הדבר הגד נא לי (שמואל ב א) ואף על גב דלא אשכחנא הך מסרה דיקא בשום סיפרא • סרחנא אבתרה עד דאשכחנא יתה ברחמי דשמייא שלימא וברירא • ומשום הכי חזינא לברורה ולפרושי כל הנך עשרים וארבע קראי כדבעינן למימר קמן מֶה וּמֶה כ"ד פתחין • וסימן לא ידענו מֶה היה לנו • ויחברו פרשת כי תשא • מֶה קול התרועה הגדולה (שמואל א ד) מֶה קול ההמון (שם) מֶה היה הדבר בכי (שם) וּמֶה קול הצאן (שם סימן טו) וּמֶה גם עתה (מלכים א יד) מֶה משפט האיש (מלכים ב א) הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת מֶה לעשות לך (מלכים ב ד) וּמֶה לעשות לה (שם) על מֶה תכו (ישעיה א) וחכמת מֶה להם (ירמיה ח) מֶה לידידי בביתי (ירמיה יא) והיה כי תגיד לעם הזה וגו' על מֶה דבר (ירמיה יז) הנה אל הרבה וגו' יען מֶה נאם (חגי א) בני איש עד מֶה כבודי (תלים ד) על מֶה נאץ רשע (שם סימן י) וּמֶה בר נדרי (משלי ל) וּמֶה לא תשא פשעי (איוב ז) זכור ה' מֶה היה לנו (סוף איכה) כי מֶה האדם (קהלת ב) כי מֶה הוה לאדם (שם) כי מֶה האדם (שם ז) ובהכי שלים מניינא דכ"ד בס"ד בתר עידן זמין ה' אלהי קדמי הך מסרה בספרא עתיקא כדכתיבנא וברוך נא למתן דמנהיר לכולא עלמא ביקריה : **וישלכם** למ"ד רבתא וכן כתב במסכת סופרים פ' ט' וכן כדרש בפסיקתא למ"ד וישלכם גדולה משונה מכל למ"ד שבמקרא ללמדך כי אורך הגלות עליהם : **והנגלת** בתיקון ס"ת ישן יהנגלת ס"א והנגלות וכן מצאתי במדוייקים ע"כ • והר"מב כתב והנגלת לנו ולבנינו חסר וא"ו כתיב : **לנו ולבנינו עד** אותיות לנו ולבניני כלן נקודות מלמעלה נקודה על כל אות וגם עי"ן של עד סנהדרי"ים פ' נגמר הדין וספרי דאגדתא סוכה • כמ"ש בסדר לך לך גבי בני וביניך וכן כתב החזקוני • ועיין ספר העיקרים מאמר ג' סוף פ' כ"ב ובספר אבן העזר סימן מ"ה שחיבר רא"בן הוא רבינו אליעזר בר נתן ומזרחי וגור אריה : **והיה כי** הכ"ף רפה : **בקולו** הבי"ת רפה : **והיטבך** במקצת ספרים יש מאריך בטי"ת כמ"ש בפרשת עקב על להיטבך והוא חד מן ט' מלין חסר יו"ד בלישנא הטבה וסימן נמסר ביחזקאל סוף סימן ל"ב במ"ג : **כאשר שש** מקף באמצע ובלא מירכא בשי"ן • וגם לא מאריך בכ"ף בס"ח : **לנו** הראשון והשני והרביעי הל"מד דגושה : **ראה נתתי לפניך** פרשה פתוחה :
ולדבקה בו (דלקמן) הבי"ת רפה :

ל

וילך

נתתי לפניך היום את־החיים ואת־הטוב ואת־המות ואת־הרע׃ אשר אנכי מצוך היום
לאהבה את־יהוה אלהיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכך
יהוה אלהיך בארץ אשר־אתה בא־שמה לרשתה׃ ואם־יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת
והשתחוית לאלהים אחרים ועבדתם׃ הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא־תאריכן ימים
על־האדמה אשר אתה עבר את־הירדן לבוא שמה לרשתה׃ העדתי בכם היום את־
השמים ואת־הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה
אתה וזרעך׃ לאהבה את־יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה־בו כי הוא חייך וארך ימיך
לשבת על־האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם׃

פ פ פ

הפטרת נצבים ישעיה סא שוש אשיש עד ימי עולם ולאישלאני יהושע כד
ויאסף יהושע עד כי הוא אלהינו

לא וילך משה וידבר את־הדברים האלה אל־כל־ישראל׃ ויאמר אלהם בן־מאה ועשרים
שנה אנכי היום לא־אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את־
הירדן הזה׃ יהוה אלהיך הוא עבר לפניך הוא־ישמיד את־הגוים האלה מלפניך וירשתם
יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה׃ ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיחון
ע"כ לכהן שני ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם׃ ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל־
המצוה אשר צויתי אתכם׃ חזקו ואמצו אל־תיראו ואל־תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך
הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך׃ ס ויקרא משה ליהושע ויאמר
ע"כ ללוי שלישי אליו לעיני כל־ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את־העם הזה אל־הארץ אשר נשבע יהוה
חמישי לאבתם לתת להם ואתה תנחילנה אותם׃ ויהוה הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא
כשהן מחוברות ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת׃ ויכתב משה את־התורה הזאת ויתנה אל־הכהנים
בני לוי הנשאים את־ארון ברית יהוה ואל־כל־זקני ישראל׃ ויצו משה אותם לאמר
רביעי מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות׃ בבוא כל־ישראל לראות את־פני
יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את־התורה הזאת נגד כל־ישראל באזניהם׃ הקהל
ע"כ לישראל תריב את־העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את־
יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את־כל־דברי התורה הזאת׃ ובניהם אשר לא־ידעו ישמעו
ולמדו ליראה את־יהוה אלהיכם כל־הימים אשר אתם חיים על־האדמה אשר אתם עברים
את־הירדן שמה לרשתה׃ פ
חמישי ששי ויאמר יהוה אל־משה הן קרבו ימיך למות קרא את־יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו וילך
כשהן מחוברות משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד׃ וירא יהוה באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן על־
פתח

פרשת וילך

לא וילך פתוחה׃ עיין בהרמב"ם ז"ל מגלה הוף פרק כרך כבי השיר׳ ובאגודה סוף פרק הקורא [illegible] נסים למה מחלקים אתם נצבים ופרשת וילך שהן קטנות בשים שתי שבתות בין ראש השנה לחג וקורים נצבים קודם ראש השנה׳ ווילך אחר ראש השנה ולא חלקו ראשי הפסוקים ומפני שהן גדולות׃ כי אתה תבוא קדמאה דקריאה תבוא׳ תניינא דכוותה תביא וסימן את הקוסים ואת הבדבקים ודין סוף חד מן ז׳ זוגין מתחלפין קדמאה וא"ו תניינא יו"ד וסימן בריש פרשת בשלח׃ ויכתב משה אין בו כבקא׃ ויצו משה אותם בהעתק הללו אותם ירושלמי [illegible] הספרים מלא והוא אחרון מן ל"ט מלאים בתורה וסימן בראשי במלא ט"ל׳ ובעל מנחת כהן כהן סימן אחר הקץ עד מקץ אותם כ"ל׃
הקהל את העם וגו ויראו את ה׳ אלהיכם ב׳ דמטעין בטעין דכבירין אלהיכם׃

פֶּתַח הָאֹהֶל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה ׀ אַחֲרֵי ׀ פנין המ
אֱלֹהֵי נֵכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ׃
וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם־הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת
וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה׃ וְאָנֹכִי
הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃
וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תרין
תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * כִּי־אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאֲדָמָה ׀ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי על דדן חרם' בס"ו
לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר ששי
אֶת־בְּרִיתִי׃ וְהָיָה כִּי־תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי שביעי
לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי׃ וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְצַו
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ׃ וַיְהִי ׀ כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־
סֵפֶר עַד תֻּמָּם׃ * וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃ לָקֹחַ אֵת סֵפֶר שביעי
הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃ כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי
אֶת־מֶרְיְךָ וְאֶת־עָרְפְּךָ הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי
מוֹתִי׃ הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ כִּי יָדַעְתִּי בס"ת בראש עמוד סימן בי"ה שמ"ו

אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתוּן וְסַרְתֶּם מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה
בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל־
קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם׃ *

פ פ פ

הפט' וילך ישעיה נה דרשו ה' עד לנקבציו וי"א הושע יד שובה עד סוף הספר ואומרים ג' פסוקים שבסוף מיכה

האזינו

ויאמר דהנך שכב אין בו פיסקא : וקם חד מן' פסוקים דלית להון הכרע כמ"ש בסוף משפטים וביאורם כאן במסורת · והנני מודיע לכל קורא שבעל המסורת שם במנין זה פסוק ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ולא טוב מסה סוסו מה שהוסיף ר' תנחומא בירושלמי פרק אין מעמידין אלא כל בחמשה פסוקים דאתריכן התם ומייתי' להו כמי ביומא פ' הוציאו לו · והכי איתא במדרש חזית על פסוק כי טובים דודיך מיין · וילקוט פר' בראשית רמז ל"ג ומכילתא וילמדנו סוף פרשת בשלח וראוי לשים במקומו ארור אפס כי מז ואין צורך לשנות הסימן בלשון תרגום דכולהו סנטויא נינהו · וא"ן לומר דבעל המסורת אזיל בתר גירסת ב"ר פ' פ' דלא חשיב איסי בן יהודה אלא ארבע מקראות שאין להם הכרע ור' תנחומא מוסיף חדא ובני יעקב וגו' דהתם בב"ר לא חשיב מחר ובעל המסורת לא חשיב ארור וכ"ל דלא ניחא ליה לבעל המסורת לאיכנס קרא דארור משום דפשיטא ליה שהוא שבוא דבק לאפס כי מז ולא לנעקרו שור ארור כיון דהוא רישיה דקרא וליכא למימר דבעי לאפסוקי קרא בארור דהא קיימא לן כל קרא דלא פסקיה עזרא לא פסקינן ליה · כדמוכח בפרק אין בין המודר ובעל יפה תואר כי היכי דלא תקשי אגדתא אאגדתא תריץ דתרי תנאי נינהו ואליבא דאיסי בן יהודה דלחד תנא לא מספקא ליה במחר : נכר הארץ במקף : נכר מלעיל והכ"ף בפתח לפי שהוא סמוך ענין ואף על פי כן לא נשתנה הניקוד שהוא עיין במכלול דף ר' ובמכלל יופי ועיין מ"ש במאמר המאריך בתירוץ חקירה א' : וחרה אפי בשטה א' כמ"ש בפרשת משפטים ופרשת ואתחנן על וחרה אף : והסתרתי פני הס"א רפה : אשר עשה עיין מ"ש במלכים א' י"ח : למען אין בל"מד געיא : והיה אין בי"וד תלשא : וענתה אין בתיו תלשא : אשר נשבעתי דבסוף פסוק בכל הספרים הבי"ת בקמץ אף בחילופים כראה שהוא לב"כ אבל לב"א בפתח וכן מצאתי בנסחא כ"י אדוייקת בפתח וכתוב בחוץ ואית דק"א נִשְׁבַּעְתִּי : את מריך במאריך ומקף : הייתם בי"וד אחד לבד בכל הספרים וכן הוא בהעתק הללי ובמסורת וכן כתב הר"מה ז"ל והייתם הייתם כולהון באורייתא בתרין יודי"ן כתיב בר מן א' חסר חד יו"ד וסימן ממרים הייתם עם ה' דפרשת וילך : באזניהם הבי"ת רפה : ואעידה ואעידה בתחלת הדף בספר תורה ו' ב"ה שמ"ו · ואעידה · אחרי · הדרך · באחרית · להכעיסו · קהל · הלין סמא אדי די מגילה מן שירתא פי' ו' סמין שלפניה כדין ס"ת וכן כתב הרמ"בם ז"ל ואחריהם שיטה פנויה ואחריה השירה ואין חולק בזה : את הרע אין בה"א מאריך : עד תמם בסוף שיטה :

האזינו

סימן להפסקות הקוראים הוי"ו לך

לב האזינו השמים ואדברה	ותשמע הארץ אמרי־פי׃
יערף כמטר לקחי	תזל כטל אמרתי
כשעירם עלי־דשא	וכרביבים עלי־עשב׃
כי שם יהוה אקרא	הבו גדל לאלהינו׃ ס
הצור תמים פעלו	כי כל־דרכיו משפט
אל אמונה ואין עול	צדיק וישר הוא׃
שחת לו לא בניו מומם	דור עקש ופתלתל׃
ה ליהוה תגמלו־זאת	עם נבל ולא חכם
	הלא

פרשת האזינו

לב האזינו פתוחה: בשלהי פ"ק דמגילה כל השירות כולן אריח ע"ג לבנה ולבנה ע"ג אריח חוץ משירה זו ומלכי כנען שהם אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה. מ"ט כדי שלא תהא תקומה למפלתן. וכתב הר"ן ז"ל דשירת האזינו במי כיוצא בזו היא וכו' ע"ש. והא דלא חשיב בגמ' שירת האזינו בהדי הכך תירץ חכם אחד מכרצונה תלמיד רבי' מרדכי ז"ל דהכא מן השירות שנאמרו על הנס קאמר. כגון שירת הים ודבורה ודוד והך דמגלת אסתר. אבל דהאזינו לא על נס נאמרה: ובענין צורת השירה הזאת כתב החכם בעל אור תורה בפי' מה שמצא בשלשה דמג"ס כ"י וכפי מה שכתב רבינו דוד כוכבי ז"ל בספר בית אל בשמו של הרמ"בם שכותבים אותה בשבעים ושבע שיטות. ולזה הסכים המאירי ואולם בספרי רמ"בם שנדפסו כתוב בשבעים שיטות וכן מצא ברמ"בם אחד כ"י ובבבלי ובספרדים ירושלמיים קדמונים ובמסכת סופרים פרק י"ב אלא שנפל טעות סופר שם שחסר ויש שטה חמישית שהיא אלת הכור: ואף על פי שספרי ספרד חלוקים בזה כתב החכם הנ"ל כי טוב בעיניו לעשותה בשבעים שיטות כן הן בהעתק פירארה וכבבי אתו כולהו שפיר שיוכלו להבית באמצע דיוה פרשה סתומה כדינה כמ"ש בשירת הים. דלסברא הראשונה צריך לידחק בג' מקומות להכניס בשיטה אחת מה שהוא ב' שיטות לסברא אחרונה. והם השיטה העשירית והשש עשרה והל"ח ואולי גם הל"ט. וכזה בצורת מתקלקלות ועוד כי במקומות אלו ימצא אריח ע"ג לבנה ולבנה ע"ג אריח וכן לא יעשה כמ"ש לעיל: וראשיהם הראשונים והאמצעיים הכא בתובים בספרי הר"מכס ז"ל ואולם בתיבת ואיליס הוא חולק עליו כי לדעת הרמ"בם צריך לכתבה בסוף שיטה כ"ב וכן היא בירושלמיים וכן מצאתי גם אני בספר קדמון דחשיב כל רישי שיטין דשירתא וחשיב בכי בשן ברים שיטה וזהו אומר שיש לכתבה ברים שיטה כ"ג שכן מצא בבבלי ובמסכת סופרים וכן הוא בארבעה ועשרים שקטן מדפוס ויניציאה שנת ש"ד אשר הוא מגיה שנאה צורת שירה זו שם בשלימות ואולם השיטות הצריכות למעלה משירה זו כבר כתבתים בסוף הפרשה של מעלה ולא ראיתי בהם מחלוקת אבל בשיטין שלמטה משירה זו ראיתי ס"ת משונים זה מזה ולא אדבר מהם רק אודיעך שלדעת הרמ"בם צריך חמש שיטין ואלו ראשיהם ויבא. לדבר. אשר. הזאת. אשר. וכתב עליו הר"מה תמה אני אם אינו טעות סופר ואני בספרי לא כתבתי כן רק באשר הוא נמצא בכל הספרים הישנים המדוייקים הנמצאים בארצות האלה שהם: ויבא. העם. הדברים. לבבכם. אשר: התורה. ע"כל. וכן המנהג ס"ם וירושלמיים ישנים. ושיטה ששית מסיימת במלת חייכם. ואף גם זאת ראוי ליזהר בשאת השיטין שלמעלה מהשירה להרחיב מעט האותיות למען תהיינה שיטות השירה מרווחות כל צרכן: רוב דברים אלו למדתי מחיבור החכם הנ"ל ומלבד כל אלה האריך להקשות על הר"ן ז"ל יעויין בספרו. ואני כמלקט שבלים אחרי הקוצרים ליקטתי מה שראיתי בו מן הצורך ודי בזה אל המכוון הנה: יערף ב' חסר ובמנין ליסני וסימן כמטר לקחי יערף מזבחותם (הושע י): כשעירם כתב הר"מה ז"ל קה את שני השעירם פרשת אחרי מות מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תנייבה וכל אורייתא דכותא ודכותה בלישנא בתנין אחריבה לשעירם אשר הם זנים שם ומסר עליהם כולהון כתיבין כן ודכותה בתנינא אחריבה כשעירם עלי דשא ע"כ. ומתרגם ירושלמי ויונתן בן עוזיאל מוכרח דמלת יערף ומלת כשעירם חסר דאמריכן התם אלא הזכיר משה רבינו שמו של מקום אלא לאחר עשרים ואחד תיבות שהם שמונים וחמשה אותיות: הצור ברוב ספרים כ"י אין הצ"ד רבתי גם כי במנית בנוסח אחד ב"י מאותיות גדולות ועיין מ"ש בישעיה כ"ד: ופתלתל תי"ו ראשונה רפה ודרוש! ספרים אין הפ"א רבתי. בגם שראיתיה כן בנוסח אחד מאותיות גדולות ובתיקון ישן מס"ת: ה ליהוה הה"א רבתא וכתבנה יחידה והל"מד בשוא כח ואותיות השם בנקודותיהן וכמוצאן במשפט. כן דעת גדולי ישראל וזקני חכמיהם וז"ל המאיר תיבי גולה הר"מה ז"ל ה"א דהלה' תגמלו זאת. נאנכי כפשח כתיבא בכולהו נוסחי עתיקי ודיקי ה' לחוד לה' לחוד עכ"ל. גם הרא"בע ז"ל כתב בס' מאזנים דף ר"ח בשם ר' שמואל הנגיד כי נתברר אצלו שה"א דהלה' תגמלו זאת לבדה והיא מלה זרה ונמכלול דף כ' הלה' תגמלו זאת הה"א בפתח והל"מד בשוא נח והא"לף דהיינו הי"וד בקריאת בשוא בע זסיה משפט המלה הה"א בשוא ופתח במשפט ה"א התימה והל"מד בפתח והא"לף נחה כפי כלל המסורת כל לשון אדנות עם יו"כל לא מפיק אל"ף בקריאה שם במכלול קודם לכן. ונאה הענין כן לענין מורה על סודה ולענין זה יש בתיבה הזאת שינוי אחר שלא במצא בזולתה שה"א נכתבה יחידה עכ"ל. ובדדריס האלה כתב גם כן רבינו בחיי בביאור התורה. וכ"כ במסכת סופרים ובספר הזוהר ה' דהלה' דרבתא וה"א דהברא"ס זעירא עיין בפ' זו סוף דף רכ"ז וס' לך לך דף כ"ג ע"א וריקאנטי פרשת בראשית על בהבראם. והילופים אחרים נאמרו במלה זו כמו שכתוב במ"ג ובכמה ספרים ישנים. והיה נראה לכתוב בס"ת תיבה אחת שכך נמצא בס"ם המדוייקים וגם בשם מעדבאי דקי"ל כוותייהו אמנם כיון דכל גדולי עולם אשר נקנו בשמות מסכימים לדעת א' שבי נקטינן וכן העיד הזקן החשוב בעל א"ת שעיניו ראו ספרים ישנים נואד הה"א לבדה ובמדרש ילמדנו הלה' תגמלו זאת הה"א רחוקה מן השם לפי שהיא סיום חתימתו של משה קח ראשי תיבות של פסוקי' עד ה"א מהלה' כגון ה"א מהאזינו י"וד מיערף כ"ף מכי שם ה' אקרא ה"א מהצור שי"ן משחת לו ה"א מהלה' ונמצא שהכל עולה בנמט' כמנין משה: וזו היא חתימתו של משה כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו ולכך ה"א רחוקה מהשם ע"כל ובהקדמת ספר גאולת הגר לחמש מגלות כתוב דה"א דהבראם קטנה שיקטין עצמו ויאמר ה"א כלומר הנה אנכי מוכן לשוב כדאמריכן בפ' הקומץ מ"ט תליא כרעיה דה"א דהי הדר בתשובה מעיילי ליה וה"א דהלה' תגמלו זאת גדולה. לומר שהמתגדל ומתגאה עצמו עליו נאמר הלה' תגמלו זאת. איך שייך שיתגאה החומר על היוצר שעשאו וכי יש גמול עכ"ל: וכדי להשביע נפש שוקקה לדעת דקדוקי תורה וסופרים אגיד את פירוש נכתב אמת בירושלמי פ"ק דמגילה תעבין בתיבת זאת הה"א אפס קצה המאמר תראה בהגהה מיימונית פרק ח' דמגילה וכולו תראה באן דרבינו שמואל בריה דרב חננאל אמר צריך לכתוב ה"א למטה מארכובתו של למ"ד הלה' תגמלו זאת ה"א לה' תגמלו זאת ע"כ. ומזה למד הרב המגיד זה שכתב שהיא בכתבת מעט למטה מן הל"מד. ובעל מ"א האריך כאשר כוונת המאמר על דרך הפשט והסוד יעויין בספרו: אחרי כן אודו תוך

הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָּנֶךָ | הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ׃ * ()
זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם | בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר
שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ | זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ׃
בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם | בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם
יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים | לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ | יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ׃
יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר | וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן
יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ | יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ׃
כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ | עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף
יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ | יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ׃
יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ | וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר׃ * ()
יַרְכִּבֵהוּ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ | וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי
וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע | וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר׃
חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן | עִם־חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים
בְּנֵי־בָשָׁן וְעַתּוּדִים | עִם־חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה
וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חָמֶר׃ | וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט
שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ | וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַ עָשָׂהוּ
וַיְנַבֵּל צוּר יְשֻׁעָתוֹ׃ | יַקְנִאֻהוּ בְּזָרִים
בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ׃ | יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַ
אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם | חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ
לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם׃ | צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי

ותשכח

במדרש שמות רבה ריש פרק כ"ד ר' שמאי בכנו של ר' אבא היה כותב ה"א למטן ולמ"ד למעלן כלומר הוי שלה' אגמלו זאת · ופי' בעל מתנות כהונה היה כותב כשהיה כותב בס"ת פסוק זה היה כותב ה"א של הלה' למטה שוה לשאר אותיות והלמ"ד למעלה וכו' ופירושו אינו נראה לי · והנכון אצלי לפרש זה המדרש כלשון הירושלמי דלקמן וכמו שהבין המאירי כי כן פעמים רבות האגדות ירושלמיות ודרשות שוות הן · עוד ראיתי להודיע שנסתפק החכם הנ"ל לדברי רד"ק על מלה זו כתב בשמו ש הא"לף בשוא ופתח וזה אינו כי בכל הדפוסים מהמכלול כתוב והא"לף בקמץ בשוא כמו כדין קריאת השם של ד' נקודות שוא חולם קמץ וכ"כ הגיוני פרשת שמות ז"ל וסוד המקובל בניקוד זה שמי לְעֹלָם הם הנקודות של שם הגדול והסי' מי נשמח יערוץ לה' ע"כ פי' שוא חולם קמץ ר"ת שחק וזהו יהי שם ה' מְבֹרָךְ ר"ל יהי כוונת ניקוד השם מבורך כי צריך לכוין בניקודו באופן שיעלה עם השם והוא זה · שוא הוא שני יודי"ן · חולם יו"ד הרי לא"ד · והקמץ י"ו הרי מ"ו · והשם כ"ו הרי ע"ב מטה משה סי' קע"ג ומי שחשקה נפשו לראות בענין זה מלין חדתין ועתיקין יעיין בס"ת מוה"רר מאיר ז"ל מק"ק לובלין סימן פ"ג כי בו ישמח לבו : קָנֶךָ אין בו יו"ד ורוב ספרים הקו"ף דגושה : ויכננך במקצת ספרים אין מאריך בכ"ף . ימות מלא וכ"כ הר"מה ז"ל : בינו שנות דר ודר כל דור באורייתא מלא בר מן ד' חסרים ודין בעמלק מדר דר ודכותייהו בינו שנות דר ודר וסימניך כל פסוק מלא וכל כפול חסר מהר"מה ז"ל : ויגדך בספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן הגי"מל בצירי וכ"כ רב פעלים ובסמיכות זעירא ומלעיל ובכוויים יוסב לסגול ויגש לו ויאכל ובשאר בצירי שאל אביך ויגדך : ימצאהו בשני פשטין : ישמן בעשרים וארבע קטן כדפס ישימן ביו"ד וכן מצאתי בס"ת כ"י אך בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר דחסר וכן מסור עליו וכ"כ הר"מה ונשקפה על פני הישימן דחקת מלא יוד וחסר וא"ו כתיב בנסחי דיקי ודכותא על פני הישימן דבלק ומסר עליה כולהון כתיבין כן ובתהו ילל ישמן חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב ויחנו על הירדן מבית הישמת חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב וכולהון כתיבין כן : יצרנהו הצד"י דגושה : כנשר פשט הראשון בגו"ן : ירחף החי"ת בצירי : במותי בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כתיב בוא"ו וכ"כ אבן עזרא ולשון החזקוני יתר וא"ו והמ"ם בחטף קמץ גם הר"מה ז"ל בכללים שמסר בהקדמת ספרו כתב בלשון הזה · וכל אתיא דקריא חטף באורייתא לא סמיך לה מבתרה אתא דכתיבא ולא קריא בר"א ירכיבהו על במותי ארץ דמ"ם חטף כמלא וא"ו בתרה דכתיבא ולא קריא ע"כ : וכן כתב בשרש במה והמדפיסים טעה שכתבו בלא וא"ו שהוא שכמו כתב עליה ג' יתיר וא"ו וכן מסר בישעיה סימן כ"ח במותי ג' מלא בקריאה וסימן ירכבהו על במותי ארץ · והרכבתיך על במותי ארץ (ישעיה נח) ודרך על במותי ארץ דריש מיכה וכן מצאתי במסורת כ"י ומאן דמסיר ג' ב' מלא ואחד חסר שבושא הוא ובמסרה רבתא במערכת אות בוא"ו חשיב במי לכולהו בהדי תיבותא דיתירין וא"ו וחטפין קמצין : וינקהו הסופר הפוך בק"וף : וישמע ישרון בהעתק הללי ישרן ירושלמי ישרון ע"כ · ובכל הספרים מלא וכן במסורת ישרון ג' וכתב כן וסימנהון וישמע ישרון ויבעט אין כאל ישרון רכב · ודכותא ויהי בישרון מלך וכ"כ הר"מה ז"ל : ויבעט בספרים מדוייקים העי"ן בקמץ : עבית כשית כתבו המדקדקים שהדגשה הכ"ף מדין אתי מרחיק אבל אינו על המנהג שהטעם באות שנייה : יקנאהו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים חסר דחסר וכ"כ הר"מה ז"ל וכן במסורת ב' חד חסר והוא דין וחד מלא ובפסיליהם יקניאוהו (תהלים עח) והוא מלא דמלא : יזבחו לשדים לא אלה תרגומו וכן אלהים לא ידעום : שערום בסי"ן שמאלית : תשי יו"ד זעירא ולית בקריא כוותא

ונ״י וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ׃ *   וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ
מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו׃   וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם
אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם   כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה
בָּנִים לֹא־אֵמֻן בָּם׃   הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל
כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם   וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם
בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם׃   כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי
וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית   וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָהּ
וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים׃   אַסְפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת
חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם׃   מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף
וְקֶטֶב מְרִירִי   וְשֶׁן־בְּהֵמֹת אֲשַׁלַּח־בָּם
עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר׃   מִחוּץ תְּשַׁכֶּל־חֶרֶב
וּמֵחֲדָרִים אֵימָה   גַּם־בָּחוּר גַּם־בְּתוּלָה
יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבָה׃   אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם
אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם׃   לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר
פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ   פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה
וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת׃   כִּי־גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה
וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה׃ *   לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת
יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם׃   אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה   אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם
וַיהוָה הִסְגִּירָם׃   כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם
וְאֹיְבֵינוּ פְּלִילִים׃   כִּי־מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם
וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה   עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי־רוֹשׁ
אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ׃   חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם
וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר׃   הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי
חָתוּם בְּאוֹצְרֹתָי׃   לִי נָקָם וְשִׁלֵּם
לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם   כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם

וחש

שואה כביכול השמים כחו של יוצר ׃ ויקרא רבה סוף פ׳ אחרי מות ובמ״ר פ׳ ט׳ ותנחומא פ׳ נשא ועיין ריקאנטי : תהפכת הת״ו בלא עתריך והב״ת רפוא לבדו והפ״א בדגש כ״כ במדוייקים : בלא אל חול כתרגומו : יונק עם איש שיבה מלא וא״ו כתיב ומסורת דמסרא גבי כאשר ישא האמן את היונק כל ינקי חסרים שיבוסא הוא דכולהו נוסחי דיקי יונק דהאזינו מלא וא״ו כתיב הר״מה ז״ל : כי צורם הכף דגושה : ואיבינו פלילים כתב הר״מה ז״ל בשרש פלל ונתן בפללים דמשפטים חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד בתראה ומסר עליה לית כותיה חסר יו״ד קדמאה ושאר פלילים כתיב מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד בתראה ואית נוסחי דכתיב בהו ואיבינו פלילים מלא תרין יודי״ן ומסרין בהון תלתא ונתן בפללים ואיבינו פלילים והוא עון פלילים (איוב לא) קדמאה חסר יו״ד קדמאה ותרין בתראין מלאים והדין נוסחא] פליגא אמסורתא קמייתא איהו תרתין מסורתא איכא למימר דלא פליגן דמסורת בתרייתא דיקא מסרא חסר ומלא לענין יו״ד קדמאה בלחוד קא מסרא עכ״ל וספרי דילן איכון כפשטא דמסורתא בתרייתא דתרין בתראים מלאים תרין יודין · ובמסורתא דדפוסא פרשת משפטים איכא גוונא אחריתי דלא כמאן ומשום הכי לא כתבינן לה ועוד דמסורתא ופסוקי פליגי אהדדי ועיין עוד מ״ש באיוב ל״א : כי מגפן במקף ובמאריך לא נגלגל והגי״מל דגושה : ומשדמת בשי״ן ימנית : ענבי במקף לא נגלגל: הלא הוא כמס במסורת הדפוס וגם בהרבה ספרים כ״י נמסר י״ג הלוא מלאים בתורה וחד מינייהו פליגי ביה הלוא הוא כמס עמדי ובפסוק כדפס מלא ובמסרה אחרת כ״י מצאתי י״ב הלוא מלאים בתורה ולא זה עמהם · ולזאת הסכים הר״מה ז״ל כמ״ש בפרשת בראשית יעל פסוק הלוא אם תיטיב שאת ואפילו בספרים כתובי יד שנמסר בהם י״ג מלאים ופלוגתא על דין כתבוהו בפסוק כאן חסר וא״ו והכי פשיטא ליה לבעל א״ת : באוצרתי בהפתח הללי ובכל ספרים מדוייקים מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה וכ״כ הר״מה ז״ל והמדפיס כפל אוצרות בלשון שקר ובמסורת כ״י נמסר ג׳ ושימנהון הלא סוא כמס אשר לא הראיתם דמלכים ונאירו דישעיה ע״כ ובמקצת ספרים מדוייקים דעלשים אסר דחסר דישעיה ודאורייתא שוין :

וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ׃   כִּי־יָדִין יְהוָה עַמּוֹ
וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנֶחָם   כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת יָד
וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב׃   וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ
צוּר חָסָיוּ בוֹ׃   אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ
יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם   יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם
יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה׃   רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי   אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה
מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא   וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל׃ *
כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי   וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם׃ ששי
אִם־שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי   וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי
אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי   וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם׃
אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם   וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר
מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה   מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב׃
הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ   כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם
וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו   וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ׃ *

פ

ויבא

עתדת בתיקון ס"ת איכא פלוגתא אי חסר יו"ד או מלא והמסורת מוכיח שהוא חסר דחסר וכן כתב הר"מה וחש עתדת למו חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב: ואין אלהים עמדי זוהר פרשת בראשית דף כ"ג ואין אלהים עמדי דא סמ"אל ונ"חש אם כן חול ונמחק וכן משמע בפרשת משפטים דף ק"ח ורעיא מהימנא פ' קדושים ואם כתבו הסופר לשם קדושה אין בכך כלום כמו שכתב הר"ש בר צמח בתשובה הביאה הב"י בי"ד סימן רע"ו שאם כתב שם אלהים אחרים לשם קדושת השם אין בכך כלום דהוי כמקדש בעלי מומים דלא חלה עליהם קדושה · ועיין מ"ש סוף פרשת ויצא על אלהי אביהם: כי אשא אל שמים ידי כתוב בספר תגי מן האזינו עד וישמן רים פסוקי בריש חטי · מן וישמן עד כי אשא ריש פסוקי בפלגות חטי · ומן כי אשא ועד סוף שירתא רים פסוקי בריש חטי ע"כ · וגם כי סוד ה' ליראיו ופליאה דעת ממני יגעתי לתת טעם לדבר עד שמצאתי בחסד אל טוב טעם ודעת · גלוי וידוע כי בזמן שישראל יושבים על אדמתם ויושבים רבונו של מקום שכינה שרויה ביניהם ואז ימין ה' רוממה וישראל עושה חיל ולכן פסוקים הראשוני' דאיירי במעלתן של ישראל כדכתיב כי חלק ה' עמו וגו' ימצאהו בארץ מדבר וגו' ה' בדד ינחנו וגו' מתחילים מצד ימין לרמוז כי אז מדת רחמים גוברת עליהם בגבורות ישע ימינו ולא תקשי לך מפסוק שחת לו לא וגו' הלה' תגמלו זאת וגו' כי מר"עה היה מוכיחם על שראה שעתידים לחטא וכיון שמרדו לפני המקום מתוך אכילה ומתוך משקה ומתוך שלוה כדכתיב וישמן ישרון ויבעט הימין נעשה שמאל ונגברה מדת הדין שנאמר השיב אחור ימינו מפני אויב · ולכן מן וישמן ישרון ויבעט עד כי אשא אל שמים ידי מתחילים מצד שמאל אבל כשישבע הקב"ה בימינו ובזרוע עוזו לגאלם יחזור הדבר לכמו שהיה ויהפוך מדת הדין לרחמים ובימינו יסעדנו וישביענו שובע שמחות כנעימות בימינו נצח · ויתקן עלמא על תיקוניה ויהדרון מילי כדקא יאות ונשיר לפניו שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו בגין דיתגבר רחמי על דינא וימינא על שמאלא וסטרא דקדושה על סטרא דמסאבא ודא איהו כי גבר עלינו חסדו והמשכיל יבין בשם המיוחד הנמצא למפרע במלות סתרה ראו עתה כי · וידוע כי בכל מקום שנזכר למפרע הוא מדת הדין ולכן אמר ראו עתה כי אני אני הוא וגו' · כלומר הזהירו בי כי אני כנגד הטוב ואני כנגד הרע · אני בעל הדין הממית והמוחץ כשאין אתם עושים רצוני ואני הוא בעל החסד והרחמים המחיה והרופא כשתעשו רצוני ותחזרו למוטב וכמו שמחץ לשעבר כן ירפא לעתיד לבא כמו שנאמר ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא ואם תחפוץ לדעת ולהשכיל מוצא דברי אלה אשכילך ואורך בדרך זו תלך למצא מדרשי פסיקתא בילקוט ישעיה רמז של"ג ובתילים רמז תר"כ תר"נא תשע"ח · ופתיחתא לחכימי דאיכה רבתי פתיחתא משה נ"א תזיין ואיכה רבתי פסוק בכה תבכה בלילה ופסוק השיב אחור ימינו ופסוק גדע בחרי אף · ומדרש תילים סימן קל"ז ומכילתא פרשת בשלח פסוק ימינך ה' נאדרי בכח ומדרש ילמדנו סוף וסוף פרשת אחרי מות יאירו אל עבר פניך כל אשר דברתי לך ולכפסך יכעס · וזהו מה שאמרו במדרש שוחר טוב מזמור י"ד כיון שבאה דוד שפעמים שבחטא גורם המתיל כוון קומה ה' אל נשא ידך · אריס ילדך דאנן טבעין וכ"הא אל תשטפני שבולת מים לפניך הוא אומר קומה ה' זכור שבועתך אמר לו הקב"ה חייך אני נושא שנאמר כי אשא אל שמים ידי ואומר הנה אשא אל גוים ידי · ד"א קומה ה' זכור שבועתך שנשבע המלאך על שמך שנא' וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם וכתיב לכן יחכה ה' לחננכם · ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי · וזהו סוד קץ הימין האמור בסוף דניאל כמו שפירש רבינו סעדיה גאון ז"ל ורמזו רש"י ז"ל בפ' מקום שכתב נבי בקש יעקב לגלות קץ הימין לבניו ובפרק חלק בסוף ענין תחיית המתים ור' נתן בעל הערוך בערך ימין ושערי אורה ספיר' ו' ובספר הזוהר פרשת בראשית בפסוק ויבא קין מפרי האדמה · ופ' חיי שרה דף קכ"ב · ובפרשת ויצא סוף דף קס"ג · ופרשת בלק דף ר"א · ועיין עוד בספר הזוהר פרשת נח על פסוק קץ כל בשר בא לפני כי דבריו מתוקים וכולו מחמדים ובדרך שורה שבינתי בין הבדים : אם שנותי מלרע בפסק אחד לבד לב"א : גוים הני"מל רפה : כי דם עבדיו יקום כתב הר"מה נקם נקמת בני ישראל חסר וא"ו כתיב כי דם עבדיו יקום מלא וא"ו כתיב בנוסחי דיקי ואית למסרי איפכא ושיבושא הוא ע"כ · ובמסרה דילן יקום ב' גוי חסר ר"ל יקם גוי אויביו דיהושע י' חסר כי לא היתה הנקמה שלמה שאין אחריו צרה אבל לעתיד תהיה מלאה כמ"ש בעל מסרה דיהושע סימן תקפ"ים :

שביעי וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי
הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן׃ וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ
לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם
אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם
וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ פ
מפטיר וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר׃ עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה׃
וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף
אֶל־עַמָּיו׃ עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן עַל אֲשֶׁר
לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ פ פ

הפטרת האזינו שמואל ב כב וידבר דוד לה׳ עד עולם • והאיטליאני יחזקאל יו כה אמר ה׳ אלהים ולקחתי עד והשיבו וחיו • ולאשכנזים הושע יד שובה ישראל יואל ב׳ תקעו שופר עד ולא יבושו עמי לעולם

לג וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ׃ וַיֹּאמַר
יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ
אש דת ק׳ אֵשְׁדָּת לָמוֹ׃ אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ׃ תּוֹרָה צִוָּה־
ק׳ ב מילין לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב׃ וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃
יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר׃ ס וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְהוָה קוֹל
ע״כ ליהודה שני יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֵזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה׃ () * פ
וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה׃ הָאֹמֵר
בניו ק׳ לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָו* לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ
יִנְצֹרוּ׃ יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ׃
בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־יְקוּמוּן׃ ס
ע״כ ללוי לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן׃ * ()

וליוסף

ויבא משה פתוחה: דבר הד״לת רפה: הזה ברביע: עלה הע״ין בחטף פתח: לא קדשתם אותי דין לחוד מלא וא״ו באורייתא ושארא חסרים • הרמ״ה ז״ל ומסרה רבתא:

פרשת וזאת הברכה

לג וזאת הברכה פתוחה: אשדת אש דת ק׳ • ועיין הטעם בנחוי והוא חד מן ט״ו מלין דכתיבין חדא מלה וקריין תרין מלין וסימנא במ״ג ד״ה א׳ כ״ו וכד״לת נקמץ: בישרון בהעתק הללי בישרון ירושלמי בישורן ע״כ • ובכל הספרים שלנו חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תנייגא וכמ״ש בפרשת האזינו: עם נקמץ: וללוי אמר פתוחה: תמיך ואוריך בתיקון ס״ת ישן ואוריך במפתח ואריך ע״כ • והר״מה כתב תמיך ואוריך מלא וא״ו ומלא יו״ד כתיב: וזאת בנו בניו ק׳: יורו כתב הר״מה ז״ל • ככל אשר יורו אתכם דכי תבא מלא וא״ו כתיב ודכוותא יורו משפטיך ליעקב בנוסחי דיקי: באפך הבי״ת דגושה: מובחך הבי״ת בשוא לבדו: לבנימן אמר בכל ספרי הדפוס וכ״י חסר וכן במסורת י״ן בנימין מלאים בכל המקרא וסידורן במ״ג פרשת וישלח ובמקומות אחרים ואין זה מכללם • וראיתי מסורת כ״י שמנתה י״ן בנימין מלאים כסדר המסורת שלנו וכתוב לבסוף וחד מלא ג׳ יוד״ין לבינימין אמר ידיד ע״כ ומסרה זאת היא כפלאת בעינינו ותוציאה לבו על כל הספרים כי אין גם א׳ שיהיה בהם יותר מי״וד אחד ובשבר הימים שמעתי מפי מוה״רר כתבו טראבוטו יצ״ו שראה בתשובת זקנו מוה״רר פוריץ טראבוט ז״ל שכן נמצא בלמרקא ס״ת אחד נכתב מיד המקובל מוה״רס ריקאנאטי ז״ל ולא שלאו בו יד והכבי מוסיף להפליא הפלא ופלא ושאלתי על זה את החכם בעל אור פורס ודבר קשות על סברה זו ואמר שאותם שלא שלחו יד בספר הסוא שבינו עולם באהליהם שאולי האומר הראשון אמר כן דרך חידה

פ וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רבצת תחת: שלישי
וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים: ומראש הררי־קדם וממגד גבעות עולם:
וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: בכור שורו
הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי־ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי
מנשה: * () ס ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך: עמים הר־יקראו ס״כ ליש
שם יזבחו זבחי־צדק כי שפע ימים יינקו ושפני טמוני חול: ס ולגד אמר ברוך מרחיב רביעי
גד כלביא שכן וטרף זרוע אף־קדקד: וירא ראשית לו כי־שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי
עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם־ישראל: * ס ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן־הבשן: חמישי
ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת יהוה ים ודרום ירשה: ס ולאשר אמר
ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו: ברזל ונחשת מנעלך וכימיך דבאך:
אין כאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים: * מענה אלהי קדם ומתחת זרעת ששי
עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד: וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל־ארץ דגן
ותירוש אף־שמיו יערפו־טל: אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר־
חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על־במותימו תדרך: * ס ויעל משה מערבת לד
מואב אל־הר נבו ראש הפסגה אשר על־פני ירחו ויראהו יהוה את־כל־הארץ את־הגלעד שביעי
עד־דן: ואת כל־נפתלי ואת־ארץ אפרים ומנשה ואת כל־ארץ יהודה עד הים האחרון:
ואת־הנגב ואת־הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד־צער: ויאמר יהוה אליו זאת הארץ
אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא
תעבר: וימת שם משה עבד־יהוה בארץ מואב על־פי יהוה: ויקבר אתו בגי בארץ
מואב מול בית פעור ולא־ידע איש את־קברתו עד היום הזה: ומשה בן־מאה ועשרים
שנה במתו לא־כהתה עינו ולא־נס לחה: ויבכו בני ישראל את־משה בערבת מואב

שלשים

חידה ורמז לסוד א׳ בלא הוא כמוס בג׳ יודי״ן דריש מלין ידיד ה׳ ישכן עכ״ל · ובכספרות לה׳ אלהינו אחר שכתבתי כל זה מצאתי כתוב בס׳ קנה בנקרא שער השמים בדברו על ע״ב שמות המצורפים מויסע ויבא ויט בשם המפרשים שהוא ג׳ יודי״ן ז״לם · ובחשבך חשבון השם שהוא כ״ו חבר עמו מנין אותיותיו יהיה הכל ל׳ וכודו כי לה׳ וסמו ייי וזהו שאנו כותבים השם בג׳ יודי״ן והסוד לבנימין אמר והמבין יבין ע״כ · ובפיסקא פרק אלו פאמרין במספר אותיות החושן אמרו כל התורה כלה בנימין כתיב חסר והכא בנימין שלם שנאמר ואביו קרא לו בנימין ע״כ · גם בעיני נפלא דבר זה ספרי ז׳ בנימין הן מלאים בתורה וכ״כ הר״מה ז״ל ושאלתי אל החכם הנ״ל והשיב לי מה שאמרו רז״ל כל התורה בנימין כתיב לאו דוקא אלא ר״ל על הרוב כי רובם ככולם עכ״ל · אבל בירושלמי גיטא טפי דקאמר התם והלא אינן אלא ארבעים ושבעה · אמר ר׳ יוחנן בנימין דתולדותם מלא ע״כ פי׳ כיון דהכא כתיב בתולדותם בענין כשמות אשר קרא להם אביהם והתם כתיב ואביו קרא לו בנימין מלא · ובעל יפה מראה בביאור הירושלמי נקט לישנא דבבלי אע״ג דבכל התורה כולה בנימין חסר וכו׳ ולא שת לבו לזאת המפליאה לעשות ועשה עמנו לטובה אות ויחיש קץ הפלאות ונביט תורתו בפלאות אמן : ולקדקד קו״ף ראשונה בקמץ לבד : והם רבבות הכי״א נשוא לבדו בכל הספרים כמ״ש בפרשת בהעלותך על רבבות אלפי ישראל : ושפני בכל ספרים מדוייקים בפי״ן שמאלית וכן הביאוהו הפרשים והמאיר כתיב בשרש ספן ובמסורת לית וחסר וחי״ן כתיב : ויתא חילופים רבים ראיתי במלה זו בנקודות ובטעמים וארשעה המה · הא׳ בחילופי ב״א וב״כ שבדפוס וכן ראיתי בכ״י לבן אשר ויתא כולו סגול ובשני פשטין · ולב״נ ויתא כולו צרי ובפשט אחד לבד · הב׳ ברוב ספרי הדפוס כלו בצירי ובשני פשטין · הג׳ במקצת ספרים כ״י היו״ד בצירי והתי״ו בסגול ובשני פשטין · וכן מסר בספר דקדוק כ״י וכתב ר׳ אליה בספר הרכבה שצירי היו״ד מורה על אל״ף פ״א הפעל · הד׳ בס״ם כולו צירי ובפשט האחרון בלבד · וכתב עליו בעל א״ת שזהו דעת ב״א · ורד״ק הביא שתי הסברות מפנין מלטיל ומלרע בס׳ מכלול דף קס״ו ולא הכריע זה לשונו ומחלוקת בקריאת המלה הזאת ב״א קורא אותה מלטיל בשני פשטין וב״נ מלרע בפשט אחד ויש ספרים בפשט אחד לבד ולא מתחלפים ע״כ · ולא דבר מאומה מהנקודות : ראשי עם הרי״ש בגלגל ובלא טעם אחר בשי״ן : יזנק הנו״ן דגושה : ולנפתלי אמר אין בו פיסקא ובס׳ אני יש פרשה סתומה ואין אנו נוהגין לעשותה : אלהי קדם חד מן ג׳ מלטיל ע״פ המסורת כמ״ש בפ׳ כח : דגן ותירוש בתיקון ס״ת ותירוש בס׳ מדוייק ותירש וב״כ והמסורת מוכיח שהוא מלא יא״ו כי לא נמנה בתורה רק ב׳ מלא יו״ד וחסר וא״ו וסי׳ ורב דגן ותירש ודגן ותירש שמכתיו ושארא באורייתא מלא דמלא כתיב מלא יו״ד ומלא וא״ו וכ״כ הר״מה ז״ל · אשריך בהעתק פיראררה הא״לף רבתי וכן ראיתי בכוכח כ״י מאותיות רבתות · ובתיקון ס״ת ישן ואין כן בספרים שלנו וכן בספרים מדוייקים כמסר ברים ד״ה על מלת אדם לית אל״ף רבתי · על במותימו בתיקון ס״ת ישן במותימו בספר חד במתימו ע״כ · והר״מה כתב ואתה על במותימו פדרך מלא וא״ו ומלא יו״ד כתיב : ואת הככר הו״או בגעיא : נשבעתי אין בבי״ת הלשא : הראיתיך הה״א בסגול והא״לף בחירק מכלול דף קנ״ו : בגי כל אורייתא גיא כתיב מלא אל״ף ־בסוף היבותא בר מן דין דחסר אל״ף : ולא נס לחה י״ו מלין בתורה כתיב ה׳ ראה בניך לא פללתי · אסרי לגפן עירה · סותה · ונס דלת דלה · כי גאה גאה וחברו · כי מחה אמחה · או ירה יירה · ושלח את בעירה · כי היא בסותה · כי פרעה אהרן · את כל העם ברעה · ונסכה יין שני ההין · ובנחה יאמר · לא קבה לי · לא נס לחה :

בני

שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה׃ וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־
יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד
בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים׃ לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו וּלְכָל־אַרְצוֹ׃ וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ חזק

תמו ונשלמו חמשה חמשי תורה · שבח ותהלה לאל גדול גבור ונורא ·

נבי הבי"ת רפה: האתת קדמאה בה"א לא בא"לף: לעיני כל ישראל משפט ס"ת להשלים התורה בסוף הדף · ולעיני כל ישראל באמצע שיטה צריך הלכות ס"ת וכן פסקו כל הפוסקים · והכי פסיק הילכתא רב אשי בפרק הקומץ רבה · אבל בשאר ד' חומשין יכול לגמור באמצע הדף כדתניא התם הכותב ספר תורה לא יגמור באמצע הדף כמו שגומר בחומשין אלא מקצר ועולה עד סוף הדף:

ותשלם מלאכת ספר חמישי והוא ספר משנה תורה ופטירת משה רבינו

בריך רחמנא דסייען והוא יסייע על מה דאשתאר

ברוך נותן ליעף כח
ולאין אונים עצמה ירבה

סכום פסוקי דספר הדברים תשע מאות וחמשים וחמשה הנ"ץ סימן · האזינו ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך · ופרשיותיו י"א אסרו חג בעבותים סימן · וסדריו כ"ז · יפיח אמונה יגיד צדק סימן · ופרקיו ל"ד · אודה ה' בכל לבב סימן · מנין הפתוחות שלשים וארבעה והסתומות מאה ועשרים וארבעה הכל מאה וחמשים ושמנה פרשיות · וכסא כבוד ינחילם סימן:

סכום כל פתוחות וסתומות שבתורה:

מנין הפתוחות	של ספר בראשית מג ·	והסתומות מח	הכל צא
מנין הפתוחות	של ספר שמות סט:	והסתומות צה	הכל קסד
מנין הפתוחות	של ספר ויקרא נב ·	והסתומות מז	הכל צח
מנין הפתוחות	של ספר במדבר צב	והסתומות סו	הכל קנח
מנין הפתוחות	של ספר אלה הדברים לד ·	והסתומות קכד	הכל קנח

מנין פרשיות פתוחות של כל התורה מאתים ותשעים יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו סימן · והסתומות שעט או אסרה אסר על נפשה בשבעה סימן · כמאמר מנין כל פרשיות פתוחות וסתומות תרסט · לא תחסר כל בה סימן · סדרי תורה נד למען יזמרך כבוד ולא ידם סימן: סכום הפסוקים של כל התורה ה' אלפים ושמנה מאות וארבעים וחמשה ואור החמה יהיה שבעתים סימן · וחציו וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים: מנין תיבות של ספר תורה עט אלפים ותתקעו לשוני עט סופר מהיר יפיפית מבני אדם סימן: מנין אותיות של ספר תורה שד אלפים ותת מאות וחמשה סימן · ארצה בו ואכבדה אמר ה' גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון תבנה במהרה בימינו אכי"ר:

לוח

לוח קריאת פרשיות וההפטרות המועדות והצומות ושבתות המיוחדות

בראש השנה

ביום ראשון קורין חמשה בני אדם בפרשת וירא אליו ה׳ מן וה׳ פקד את שרה עד ויגר אברהם : ואם הוא שבת קורין בו שבעה : והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובחדש השביעי באחד לחדש : ומפטירין בשמואל א א ויהי איש אחד • עד וירם קרן משיחו :
ביום שני קורין חמשה בני אדם בפרשת וירא אליו ה׳ מן ויהי אחר הדברים האלה עד סוף הפרשה : והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובחדש השביעי כאתמול : ומפטירין בירמיה לא כה אמר ה׳ מצא חן • עד ארחמנו נאם ה׳

בצום גדליה ובשאר צומות

בשחרית ובמנחה קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחל משה עד וינחם ה׳ ונומר • ומדלגין עד פסל לך : וקורין עד אשר אני עשה עמך : וכן בצום העשירי • ובצום אסתר • ובשבעה עשר בתמוז • ומפטירין במנחה ישעיה נה דרשו עד עליו לנקבציו

ביום כפור

בשחרית קורין ששה בני אדם בפרשת אחרי מות מתחלת הסדר עד וידבר ה׳ אל משה לאמר דבר אל אהרן וגו׳ :
ואם חל בשבת קורין בו שבעה : והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובעשור לחדש השביעי הזה : ומפטירין ישעיה נז ואמר סלו סלו עד כי פי ה׳ דבר • והאיטליאני מדלגים ואומרים ב פסוקים ובא לציון ואני זאת שם בסוף נ״ט :
ובמנחה קורין שלשה בני אדם באחרי מות בפרשת עריות מן כמעשה ארץ מצרים עד סוף הסדר : ומפטירין יונה עד סוף הספר ויש מוסיפים נ״פ מי אל כמוך שבסוף מיכה • והאיטליאני מתחילים ועלו מושיעים שבסוף עובדיה

בסוכות

ביום ראשון קורין חמשה בני אדם בפרשת אמור מן שור או כשב או עז עד וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל ואם הוא שבת קורין שבעה והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי : ומפטירין בזכריה י״ד הנה יום בא עד סוף הספר :
ביום שני קורין חמשה בני אדם בפרשת אמור כאתמול • והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובחמשה עשר כאתמול ומפטירין במלכים א ז ותשלם את המלאכה עד ובירו מלא לאמר לאיטליאני • והספרדים מתחילים ויקהלו אל המלך עד בהוציאי אותם מארץ מצרים

בשבת וחולו של מועד של סוכות

שבת שחל להיות בחול המועד של סכות בשחרית קורין שבעה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויאמר משה אל ה׳ ראה אתה אומר אלי עד לא תבשל גדי בחלב אמו • והמפטיר קורא בפרשת פינחס בקרבנות עניינו של יום : ומפטירין ב יחזקאל לח ויהי דבר ה׳ עד וידעו כי אני ה׳ לאיטליאני • והספרדים מתחילים והיה ביום ההוא עד וטהרו הארץ : ובמנחה קורין בסדר השבוע

בחולו של מועד

ביום ראשון קורין ארבעה בני אדם בפרשת פינחס • ראשון קורא וביום השני • והשני קורא וביום השלישי • והשלישי חוזר וקורא וביום השלישי לבד • והרביעי קורא ספיקא דיומא וביום השני וביום השלישי • וכל הימים על זה הסדר : ולאשכנ׳ שלישי קורא יום שלאחריו ורביעי ספיקא דיומא : וביום הש״ר ג׳ וד׳ קורא כמו כהן ולוי

בשמיני עצרת

קורין חמשה בני אדם בפרשת ראה מן כל הבכור עד סוף הסדר • ואם חל בשבת קורין בו שבעה • ומתחילים עשר תעשר • והאיטליאני מתחילין כל הבכור והמפטיר קורא בפרשת פינחס ביום השמיני עצרת : ומפטירין במלכים א ט ויהי ככלות שלמה עד ולישראל עמו ולאיטליאני עד חפץ לעשות

בשמחה תורה

קורין חמשה בני אדם בפרשת וזאת הברכה • והמפטיר קורא בפרשת פינחס ביום השמיני עצרת : ומפטירין ביהושע א ויהי אחרי מות משה עד חזק ואמץ לאיטליאני • והספרדים עד בכל אשר תלך

כשחל

בראש חדש

כשחל ראש חדש בחול קורין ארבעה בני אדם בפרשת פינחס מן את קרבני לחמי עד ועשה ונסכו · כהן קורא שלשה פסוקים · לוי חוזר ואמרת עד רביעית ההין · שלישי עד ונסכה · רביעי עד ונסכו · ובשבת המפטיר קורא מן וביום השבת עד יעשה ונסכו : ומפטירין בישעיה סו השמים כסאי עד סוף הספר :
לשבת ערב ראש חדש מפטירין בשמואל א ב ויאמר לו יהונתן מחר חדש עד עד עולם

בחנוכה

ביום ראשון קורין שלשה בני אדם בפרשת נשא בקרבנות הנשיאים מן כה תברכו עד זה קרבן נחשון : והאשכנזים מתחילין ויהי ביום כלות · ובשאר הימים קורין נשיא אחד לכל יום ויום · כהן קורא עד פר אחד · לוי עד ביום השלישי · וישראל חוזר וקורא ביום השני כלו · והאשכנזים קורין לשלישי ביום שלאחריו ובן בכל יום יום · וביום שמיני מתחילים ביום השמיני עד סוף הפרשה ויש מוסיפין פרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה : וביום ר״ח טבת שחל בחול קורין שלשה בני אדם בפ׳ ר״ח · והרביעי קורא בקרבנות הנשיאים בענינו של יום . וכשחל בשבת קורין ששה בני אדם בסדר השבוע והאיטליאני שבעה · ובספר שני קורא אחד בפרשת ראש חדש וביום השבת עד יעשה ונסכו והמפטיר קורא בקרבנות הנשיאים בענייגו של יום ומפטירין בזכריה ב רני ושמחי עד חן חן לה ומוסיפין והיה מדי חדש : ולשבת שניה של חנוכה מפטירין במלכים א ז ויעש חירום עד להיכל זהב

בשבת שקלים

קורא המפטיר מתחלת כי תשא עד לכפר על נפשתיכם : ומפטירין במלכים ב יא בן שבע שנים עד לכהנים יהיו · ויש מתחילים ויכרת יהוידע

בשבת זכור

קורא המפטיר בסוף פרשת כי תצא למלחמה מן זכור את אשר עשה לך עמלק עד סוף הפרשה : ומפטירין בשמואל א טו ויאמר שמואל אל שאול עד גבעת שאול · ויש מתחילין כה אמר

בפורים

קורין שלשה בני אדם בפרשת בשלח מן ויבא עמלק עד סוף הסדר ויש כופלין פסוק האחרון

בשבת פרה

קורא המפטיר מתחלת סדר חקת עד תטמא עד הערב : ומפטירין יחזקאל לו ויהי דבר ה׳ עד וידעו כי אני ה׳

בשבת החדש

קורא המפטיר בפרשת בא מן החדש הזה לכם עד בכל מושבותיכם תאכלו מצות : ומפטירין ביחזקאל מה כה אמר ה׳ אלהים בראשון עד וכי יעשה הנשיא · ויש מתחילים כל העם עד עולת תמיד · ויש מוסיפים עד איש מאחזתו :
ובשבת הגדול יש שמפטירין מלאכי ג׳ וערבה עד סוף הספר ויש שאומרים אותה כשחל בערב פסח בלבד

בפסח

ביום ראשון קורין חמשה בני אדם בפרשת בא אל פרעה מן ויקרא משה עד מארץ מצרים על צבאותם · ואם חל בשבת קורין בו שבעה ומתחילים מן והיה היום הזה . והמפטיר קורא בפרשת פינחס ובחדש הראשון עד כל מלאכת עבודה לא תעשו : ומפטירין ביהושע ה בעת ההיא עד ואין בא · ויש שמתחילים ויאמר יהושע אל העם ויש מוסיפים פסוק אחר ויהי ה׳ את יהושע שם ו׳
ביום שני קורין חמשה בני אדם בפרשת אמור מן שור או כשב או עז כי יולד עד וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל : והמפטיר קורא בפרשת פינחס כאתמול : ומפטירין במלכים ב כג ויצו המלך עד תחת אביו לאיטליאני והספרדים והאשכנזים מתחילים וישלח המלך עד בתוך אחיהם ומדלגים ואומרים ויצו המלך עד לא קם כמוהו :

בחולו של מועד

ביום ראשון קורין שלשה בני אדם בפרשת בא מן קדש לי כל בכור עד הוציאנו ה׳ ממצרים · והרביעי קורא בפ׳ פינחס מן והקרבתם אשה עולה לה׳ עד כל מלאכת עבודה לא תעשו
ביום שני קורין שלשה בני אדם בפרשת משפטים מן אם כסף תלוה את עמי עד לא תבשל גדי בחלב אמו · והרביעי

והרביעי קורא בפרשת פינחס כאתמול

ביום שלישי קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן פסל לך עד לא תבשל גדי בחלב אמו • ואם הוא שבת קורין בו שבעה ומתחילים מן ראה אתה : ומפטירין ביחזקאל לו היתה עלי יד ה׳ עד נאם ה׳ ויש מתחילים כה אמר ה׳ עד לאחרים בירך

ביום רביעי קורין שלשה בני אדם בפרשת בהעלותך מן וידבר ה׳ אל משה במדבר סיני עד ולגר ולאזרח הארץ • והרביעי קורא בפרשת פינחס כאתמול

ביום חמישי והוא שביעי שהוא יום טוב קורין חמשה בני אדם בפרשת ויהי בשלח פרעה מתחלת הסדר עד כי אני ה׳ רופאך • והמפטיר קורא בפרשת פינחס כאתמול : ומפטירין בשמואל ב כב וידבר דוד עד סוף השירה

ביום שמיני קורין חמשה בני אדם בפרשת ראה מן כל הבכור עד אשר נתן לך • ואם הוא שבת קורין שבעה ומתחילים מן עשר תעשר • והמפטיר קורא בפרשת פינחס כאתמול : ומפטירין בישעיה י עוד היום בנוב עד כי גדול בקרבך קדוש ישראל

ואת הסימן הזה תקח בידך · לדעת סדר קריאת הפרשיות האלה

משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא

זה הסדר הוא אם פסח באחד בשבת בשלישי בשבת או בשבת • ואם יבא פסח בחמישי בשבת מהפכין סדר הקריאות על דרך זה :

משך תורא פסל בקדשא כסף במדברא שלח בוכרא

ולעולם בשבת וחול המועד של פסח קורין בפרשת כי תשא מן ראה אתה אומר אלי עד לא תבשל גדי בחלב אמו והמפטיר קורא בפרשת פינחס והקרבתם • ומפטירין ביחזקאל לו היתה עלי עד לאחרים בירך ויש מתחילים כה אמר ה׳ אלהים

בשבועות

ביום ראשון קורין חמשה בני אדם בפרשת וישמע יתרו מן בחדש השלישי עד סוף הסדר • והמפטיר קורא בפ׳ פינחס וביום הבכורים עד ונסכיהם : ומפטירין ביחזקאל א ויהי בשלשים שנה עד קול מדבר

ביום שני קורין חמשה בני אדם בפרשת ראה מן כל הבכור עד סוף הפרשה • ואם חל בשבת קורין בו שבעה ומתחילים מן עשר תעשר • והמפטיר קורא בפרשת פינחס וביום הבכורים כאתמול : ומפטירין בחבקוק ג׳ וה׳ בהיכל קדשו עד סוף הספר • ויש מתחילים תפלה לחבקוק

בתשעה באב

בשחרית קורין שלשה בני אדם בפ׳ ואתחנן מן כי תוליד בנים עד אלהיך נותן לך כל הימים : ומפטירין בירמיה ח אסוף אסיפם עד באלה חפצתי נאם ה׳ • ובמנחה קורין ויחל משה כשאר תעניות : ומפטירין הושע יד שובה עד סוף הספר • והספרדים מוסיפין שלשה פסוקים שבסוף מיכה ויש מפטירין דרשו כשאר תעניות

ולתענית צבור ישעיה נה דרשו ה׳ בהמצאו עד לנקבציו

לשבת חתונה ישעיה סא שוש אשיש עד בחצרות קדשי • והאיטליאני מתחילים ונודע בגוים זרעם

תם

חמש מגילות

הלא הן שיר השירים רות קינות קהלת אסתר

מסודרות כפי סדר הזמנים הנאמרות בבתי כנסיות המוקדשים • דהיינו שיר השירים בפסח • רות בשבועות קינות בתשעה באב • קהלת בסוכות • אסתר בפורים : ועיין הערת הרב המחבר בהקדמתו לסדרן של כתובים

שיר

שיר

השירים אשר לשלמה: ישקני מנשיקות פיהו כי־טובים דדיך מיין: לריח שמניך טובים
שמן תורק שמך על־כן עלמות אהבוך: משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה
ונשמחה בך נזכירה דדיך מיין מישרים אהבוך: שחורה אני ונאוה בנות ירושלם כאהלי
קדר כיריעות שלמה: אל־תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו־בי
שמני נטרה את־הכרמים כרמי שלי לא נטרתי: הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה
איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבריך: אם־לא תדעי לך היפה
בנשים צאי־לך בעקבי הצאן ורעי את־גדיתיך על משכנות הרעים: לססתי ברכבי פרעה
דמיתיך רעיתי: נאוו לחייך בתרים צוארך בחרוזים: תורי זהב נעשה־לך עם נקדות
הכסף: עד־שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: צרור המר דודי לי בין שדי ילין: אשכל
הכפר

שיר השירים

א שיר שי"ן רבתי רמז לפה שאמרו רבותינו כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים · עיין בחיי פרשת כי תבא : אשר לשלמה במסכת
סופרים סוף פרק ה' כל השלמות האמורים בשיר השירים כולם קודש חוץ מאחד שהוא חול ואיזהו הנה מטתו שלשלמה · וי"א האלף לך
שלמה ע"כ: אבל בגמ' פ' שבועת העדות הכי איתא כל שלמה האמור בשיר השירים קדש שיר לאי שהשלום שלו חוץ מזה כרמי שלי לפני האלף לך שלמה
לדידיה והכי איתא בזוהר פ' פקודי דף רכ"ג ומאתים לנוטרים את פריו רבנן כלו' הכיאים ויעסקו בתורה א' מששה סדרים וי"א אף זה חול הנה מטתו
שלשלמה ופרכינן אף זה ולא תבעיא קאמר שלא הא דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיתא במלכא כלו' באנגריא דעבודת המלך או בהוצאה למלחמ'
פרטות לא מיענשא כדאמר כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא שמואל לא כת"ק ולא
כיש חוזרים אלא כ"ק ויש אומרים אף זה קדש וזהו חול דמטתו ושמואל דאמר כיש אומרים ע"כ בגמ' והר"ן כתב ולפי זה כ"ל דק"ל דכל שלמה
האמור בשיר השירים קדש ואף כרמי שלי לפני חוץ מהנה מטתו שלשלמה · ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' ו' מהלכות יסודי התורה כל שלמה
האמור בשיר השירים קדש והרי הוא כשאר הכינויין חוץ מזה האלף לך שלמה ע"כ · והכסף משנה כתב וכיון דשמואל כיש אומרים משמע דהכי איתא
לן למפסק והר"ן תמה על רבינו שפסק כת"ק ולי נראה דהיינו טעמא דכיון דלשמואל אנו צריכים להגיה לשון ויש אומרים לא נקטינן כוותיה
אלא נקטינן כמאי דמשמע מהם לשון ויש אומרים אף זה חול דמשמע ולא מבעיא האיך וכיון שאנו תופסים הברייתא כפשטה פסקינן כת"ק · ומה
שכתב רבינו ושדי הוא כשאר הכינויים דעתו לומר דכשאמרו דשלמה האמור בשיר השירים ומלך מלכיא שבדניאל הם קדש · לא אמרו לענין שאין
נמחקים אלא הרי הם כשאר הכנויים לכל דבריהם ונאמר דהוו קדש שאם השביע את העדים בהם וכפרו חייבים וכ"כ הריטב"א אבל רי"או כתב כלשון
הזה ואל"ה יותר שהם נמחקים כמו חנון ורחום ולי נראה שאינן נמחקים שהקב"ה עצמו נקרא שלמה שנאמר ויקרא לו ה' שלום והרי הוא כשאר הכנויין
בכ"ה נראים הד' ע"פ והרמב"ן ז"ל בחידושיו לשבועות כתב כל שלמה האמור בשיר השירים קדש אפשר דלענין מחק קאמר ולא דמי לכינוי רחום וחנון
דחיכא כנוי שהוא שם כגון אל"ף למ"ד אל"ף דל"ת וכן שלמה האמור בשיר השירים קדש ואינו נמחק אבל מלך מלכיא האמור בדניאל שהוא קדש כ"ל
דלאו לענין מחק קאמר שהרי זה כנוי ואינו שם ודמי לחנון ורחום ושאר למחקו שהרי מלך גדול אני והמלך הקדוש מותר למחקן ולא מצאנו בו איסור
לא לענין שבועה קאמר שאם השביעו במלך מלכיא האמור בדניאל קדש הוא א"כ קמ"ל פירושא דקראי אגב אורחיה ואף בשלמה האמור בשיר השירים
לא ראיתי הסופרים נמנעים מלמחוק בהן וכן נראה מדברי הרב ר' משה ז"ל ותיקר עכ"ל · וגם הר"ן תפס לעיקר דבר זה האחרון של הרמב"ן וכ"כ
הרא"ש בשבועות · וכן כתב בתשובותיו סוף כלל שלישי שאף על פי שהשם עצמו נקרא שלום כיון שאינו שם העצם אלא ע"י הפעולה נקרא כך הוה ליה
כשאר הנמחקים · וכ"ש שלמה שאינו קדוש אלא בשביל שהשלום שלו שהוא נמחק וכן כתב רבינו ירוחם בספר אדם בנתיב ב' חלק א' ועיין מ"ש בדברי
ב' בס"ד וכירמיה סי' כ"ג ושופטים ו' : כי טובים דדיך מיין בפרק אין מעמידין ובשיר השירים רבה אמר לו ר"ע לר' ישמעאל אחי היאך
אתה קורא כי טובים דדיך מיין או כי טובים דדיך מיין ופי' רשי לשון נקבה והכי קאמר כנסת ישראל ישקני הבור מנשיקות פיהו כי כך אמר לו כי
טובים דדיך מיין · א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מוכיח עליו לריח שמניך טובים וגו' פי' חבירו מוכיח עליו שהוא ל' זכר וכנסת ישראל היא שאמרה
כך לפני הקב"ה לריח שמניך וגו' · עלמות אהבוך לא שייך למימר לנקבה · ועיין ס"ת בר ששת סימן רפ"ד ואילת אהבים למוהר"ר שלמה הלוי בן
אלקבץ: ונאוה הוא"ו נגביה בספרים כ"י ובדפוסים קדמונים : נחרו בי בס"ס הני"ן בפתריך : שאהבה נפשי ש' בשבא בקריה וסימנהון
שאהבה נפשי · עד שהמלך במסבו · שהביאתיו אל בית אמי · שהמחלים הלכים · שהימים הראשונים היו טובים אמן אמב"כי זה מצאתי במסורת
כ"י: צאי לך הגד"י בנציא : בעקבי הצאן בס"פ הק"וף רפה וכן כתב המכלל יופי וכן משמע מדברי רד"ק בשרשים שרש עקב : על משכנות
הרועים כתיב חסר וא"ו ונדרש בזוהר פ' בלק דף קכ"א : לססתי לית חסר ויש בו דרש בשיר השירים רבתי ובמכילתא פ' בשלח פ' וינער ה' את מצרים :

הַכֹּפֶר ׀ דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי׃ הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים׃ הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי
אַף נָעִים אַף־עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה׃ קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רַחִיטֵנוּ בְּרוֹתִים׃ * אֲנִי חֲבַצֶּלֶת
הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים׃ כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת׃ כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי
הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי׃ הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן
וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה׃ סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי׃ שְׂמֹאלוֹ
תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה
אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים
מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־
הַחֲלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר
הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃ הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ׃ הַתְּאֵנָה
חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים ׀ סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע
בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה׃ אֶחֱזוּ־
לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְמָדַר׃ דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה
בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־
הָרֵי בָתֶר׃ * עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ג
אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא
מְצָאתִיו׃ מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם׃ כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי
מֵהֶם עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו אֶל־בֵּית אִמִּי וְאֶל־
חֶדֶר הוֹרָתִי׃ הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־
תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר
וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃
כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת׃ אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן׃ עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף
אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם׃ צְאֶינָה ׀ וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ
בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ׃ * הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ
שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד׃ שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם ד
מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוֶה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ

מבעד

ב הנך יפה עיניך הנו"ן בפתח: רחיטנו רהיטנו ק' והוא חד מן ד' מלין כתיב ח' באמצעות תיבותא וקריה ה' על פי המסורת: ואם תעוררו הוא"ו
בגעיא בס"ס ובדפוסים ישנים כחברו שבסימן ג': עד שתחפץ התי"ו בסגול: הסתו הסתיו ק' והס"מך דגושה: הלך לו בס"ס מדוייקים בטעם כל"מד
ובספרים אשכנזים בב"א: נתנו ריח קומי לכי לך ק' אבל ואמר לי קומי לך דלעיל בסמוך כתיב וקרי לך: וכן במסורת מלכים ב' ד' לכי ב'
כתיב כן מה יש לכי בבית · קומי לכי רעיתי אצטריכא דסיפרא גם במסורת דריש מלכים לא כמנה עם מלין דכתיבין יו"ד בסוף תיבותא ולא קריין
רק קומי לכי שבפסוק התאנה חנטה פגיה: שועלים שעלים במדרש שמות פ' כ"ב ושיר השירים רבה על פסוק זה אמר ר' ברכיה שועלים קדמאה
מלא תנייאנא חסר שעלים כתיב על שם שעלו של ים ע"כ: והביאו ג"כ רש"י ז"ל וכן מצאתים במקצת ספרים כ"י אך ברוב ספרים שניהם חסרים ומסרה
ג דילהון שועלים ב' מלאים בקריה וסימנהון ויפן זנב אל זנב · שועלים הלכו בו · וכתוב במכלל יופי אף על פי שחסרו הוא"ו אחר שמקומו וא"ו מאריך
קריאתו כמו עם הוא"ו כו' שאין בו געיא עכ"ל: עד שהביאתיו בה מלא בעי"ן הפעל והבי"ת בצירי והא"לף נחה ברוב נוסחאות הדפוס וכ"י וכן נקוד
במכלול בהפעיל מנחי הפ"א והל"מד וכן ראוי על פי המסורת וכסדר הסימן כאן וכישעיה מ"ג שזהו אחד מהתיבות מלאים יו"ד בלישן הבאה · ונמ"ל
ד משבת שבה מצאתי הבי"ת בחירק והא"לף בחולם וטעות הוא: כתימרות בספרים כ"י התי"ו במאריך ובקמץ המ"ם בחטף פתח: מקטרת אין
המ"ם בגעיא: הנה מטתו שלשלמה איכא מ"ד קדש הוא כדכתיבנא לעיל ריש ספרא: בעטרה שעטרה השי"ן במאריך לא בטפחא: שערך השי"ן
בגעיא לבדו: מן הרחצה בנסחא כ"י הרי"ש בקמץ וכן מצאתי בספר דקדוק ישן שנמצא בקמץ חטף בכל אספמיא וכתב גם כן אחר כך שנמצא ברוב
דוקנים הרחצה ופלוגתא הרחצה וכך מקובלני עכ"ל וברוב ספרים שלנו בפתח:

תאומי

מבעד לצמתך: כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים:
שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים: עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי
אל־הר המור ואל־גבעת הלבונה: כלך יפה רעיתי ומום אין בך: אתי מלבנון כלה אתי מלבנון
תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים: לבבתני אחתי
באחת ק' כלה לבבתני באחד מעיניך באחד ענק מצורניך: מה־יפו דדיך אחתי כלה מה־טבו דדיך מיין
וריח שמניך מכל־בשמים: נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח
שלמתיך כריח לבנון: גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום: שלחיך פרדס רמונים
עם פרי מגדים כפרים עם־נרדים: * נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל־עצי לבונה מר ואהלות
חצי הספר עם כל־ראשי בשמים: מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן־לבנון: עורי צפון ובואי
תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו: * באתי לגני אחתי כלה
ה אריתי מורי עם־בשמי אכלתי יערי עם־דבשי שתיתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושכרו
דודים: אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי־לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא־
טל קוצותי רסיסי לילה: פשטתי את־כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את־רגלי איככה
אטנפם: דודי שלח ידו מן־החור ומעי המו עליו: קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו־
מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה
בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני: מצאני השמרים הסבבים בעיר הכוני
פצעוני נשאו את־רדידי מעלי שמרי החמות: השבעתי אתכם בנות ירושלם אם־תמצאו
את־דודי מה־תגידו לו שחולת אהבה אני: מה־דודך מדוד היפה בנשים מה־דודך מדוד
שככה השבעתנו: דודי צח ואדום דגול מרבבה: ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים
שחרות כעורב: עיניו כיונים על־אפיקי מים רחצות בחלב ישבות על־מלאת: לחיו
כערוגת הבשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נטפות מור עבר: ידיו גלילי זהב
ממלאים בתרשיש מעיו עשת שן מעלפת ספירים: שוקיו עמודי שש מיסדים על־אדני־
פז מראהו כלבנון בחור כארזים: חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות
ו ירושלם: * אנה הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו עמך: דודי ירד
לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקט שושנים: אני לדודי ודודי לי הרעה בשושנים:
יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלם אימה כנדגלות: הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני
שערך

תאומי צביה הרעים בשושנים דין קדמאה תאומי בשוא וחולם · ותנינא תאמי ב קמץ וחטף קמץ בסימן ז' וסימן תתאי פי' הראשון תי"ו בשוא והשני תי"ו בקמץ: שניר וחרמון נפי"ן שמאלית כמ"ש בסוף פ' דברים: באחד מעיניך באחת ק': כפרים עם נרדים: נרד וכרכם חצי הספר בפסוקים: יזלו בשמיו הזי"ן בדגש: שראשי נמלא טל הרי"ש בדגש ע"פ המסורת ומכלול דף פ"ב: קוצותי בדגש הצד"י · וכן קוצותיו תלתלים: איככה · איככה שניהם מלאים מלעיל על פי המסורת: ומעי המו עליו כתב החכם מו"הרר שלמה הלוי בן אלקבץ חלקו בחיים בפי' שיר השירים הנקרא בשם אילת אהבים זה לשונו · וחייב אני להודיע לעברי לרבים כי מצאתי פי סופרים ופי ספרים מוטעים בפסוק הזה כי ברוב הספרים כתוב ומעי המו עלי בי"וד וכבר תראה מי שיפרשהו בכופת זה כי לא אגלה תרותו בקהל · אמרתי לגלות אזן שומעת דברי לבל תטעה גם היא כי הגירסא האמיתית ומעי המו עליו בו"או · ר"ל בעבורו ע"כ · וגם כי דבריו אינם צריכים חיזוק לא אחשך פי מלומר כי גם אני מצאתי כתוב עלי בדפוסים ישנים וגם חדשים מקרוב באו וכן במאיר כתיב שרש המה ושרש מעה ובקצת המפרשים ומה גם כי במדרש חזית על זה הפסוק ובספר אות אמת גם ובמדרש שוחר טוב על פסוק אזכרה אלהים ואהמיה במזמור ע"ז · ובילקוט תילים גם כן על פסוק הנזכר בכולם כתוב עלי בי"וד איברא כי משמעות המדרשים אין הכרח ומשמעי לגרי אבכי אמנם בילקוט ירמיה רמז סט"ו ע"פ על כן המו מעי לו · הובא מדרש שוחר טוב בסגנון אחר ונכרין דברי אמת שהוא היותר שלם שבכולם ותוכח בהדיא מהתם דקרינן עליו וכן הוא בספרים כ"י המדוקדקים: וידי נטפו מור ואצבעתי מור עבר מור ד' מלא בליש׳ וסימן אלך לי אל הר המור · וידי נטפו ב' בו נטפת מור עבר · ובמדרש חזית דרשו שלשה אחרונים מלשון מרירות וכן נפרק במה מדליקין ובפ' ר"ע אמר רב גידל אמר רב כל ת"ח שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר פי' מרירה מחמת אימה תכוינה שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר ואל תקרי שושנים אלא ששונים · ושין מה שאכתוב במלאכי סימן ב':
שחולת אהבה אני קדמאה כי חולת תנינא מחולת סימן כי שקר:

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד׃ שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם
מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת
וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר׃ אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא
לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ׃ מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר
יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ * אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל
ז לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים׃ לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב׃ שׁוּבִי
שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם׃ מַה־יָּפוּ
פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת־נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן׃ שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל־
יֶחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה׃
צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צוֹפֶה פְּנֵי
דַמָּשֶׂק׃ רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים׃ מַה־יָּפִית וּמַה־
נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים׃ זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ לְאַשְׁכֹּלוֹת׃ אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה
בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ־נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים׃ וְחִכֵּךְ כְּיֵין
הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים׃ אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ׃ לְכָה דוֹדִי
נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים׃ נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ
הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי לָךְ׃ הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־
יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃ * מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא־
ח יָבוּזוּ לִי׃ אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ אֶל־בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי׃ שְׂמֹאלוֹ
תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ מַה־תָּעִירוּ וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־
הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ
שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ׃ שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל־זְרוֹעֶךָ כִּי־
עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה׃ מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ
לְכַבּוֹת אֶת־הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃ מלה חדא
אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ׃ אִם־חוֹמָה הִיא
נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז׃ אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז
הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם׃ כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ

יבא

ו ז **שערך כעדר העזים** הסי"ן נסוג לבדו : **עמי נדיב** בס"א כ"י מסור עליו חדא מלה אבל בכמה ספרים תרתין מלין וכ"כ אבן עזרא ובן נראה שפירוש רש"י וגם במקרא גדולה נמסר עליו לית ודרמין כתיב : **שובי שובי** ארבעה מלעיל : **ידי אמן** הא"לף בקמץ והוא חטוף מפני דגשות בא"ם מכלול דף ר"ב : **שררך** הסי"ן בקמץ חטוף כמ"ש בירמיה ה' על ושדדם וזה ג"כ בא שלם ונקוד צ"ד החסר כמו רפאות אשי לשרך משלי ג' וכן לא כרת שרך (יחזקאל ט"ז) שנדגש הרי"ש לחסרון אות הכפל וכן כתב הרא"בע בספר מאזני לשון הקדש דף רי"ו ועיין מ"ש במזמור ע' על חנונני : **כשני עפרים** בגליון ס"א מסוליפולא כתוב בהללי עֳפרים : **ושדיך לאשכלות** הא"לף בפתח והכ"ף בחולם : **באשכלות** הא"לף בסגול והכ"ף בשוא כן כתב רד"ק בספר מכלול משקל אֶפְעוֹל ובשרשים · וכן מצאתי במסורת כ"י שכל **אשכלות** דלשון רבים פתוחות חוץ מזה שהוא בסגול ובמקצת ספרים כ"י ודפוס ישן כתוב גם זה בפתח ואין לסמוך עליהם : **הנצו הרמונים** מצאתי בס' דקדוק ישן כ"י שכל"י הנצו בדגש במקום אות החסרה כמו הנצצו ובספרים שבידינו אין בהם דגש ושרשו נצה : **אשקך** בנוסח כ"י הש"ין במאריך וברוב הספרים בגלגל ול"ד הוא במקום מאריך כמ"ש בחומש פעמים רבות : **אנהגך** במקצת ספרים הה"א במאריך ובחילופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס הנ"ל נסוג ודפ"ה לב"א וטעות הוא אבל וכ"ל נסוג
ח לבדו וכן מצאתי בחילופים כ"י : **חבלתך** בס"ם בל"מד דגלגל ואין טעם אחר בכ"ף וכן הוא ברוב ספרי הדפוס ובספרים אחרים הגלגל בכ"ף ואין שום פיסק בל"מד ויש ספרים בסל"מד במאריך ובכ"ף דגלגל ובגל רב פעלים ובגל הלשון כתבו בפתח כל"אד ובספרים שלנו קמוצה : **רשפי** הס"א דנוסח ע"פ המסורת שהם שבר רשפי קשת רפה · וכן כתב רש"י בתילים סימן ע"ו : **שלהבתיה** מלה חדא לכן אמר לכן הפי"ו בשוא וכ"כ רד"ק בשרש אבל ושרש שלהב וה"א אחרונה רפויה בספרים כ"י מדוייקים וכן במסורת סוף פרשת בשלח במ"ג : **ביום שידבר בה** חד מן ג' ביום דגשים ומשוין בהון מסורת קהלת סימן י"ב ועיין מה שכתבתי שם : **כמוצאת שלום** במקצת ספרים כ"י הצד"י בצירי והא"לף נחה כמו **אין בשורה מצאת** (שמואל ב' י"ח) וכן כתב אבן עזרא ובתלם הא"לף כמקבצו · אך ברוב הספרים הצד"י בשוא והא"לף בצירי · וכן כתב מאמדי ור"דק במכלול דף קפ"ג ובשרשים

יבא בפריו אלף כסף: כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את־פריו:
היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני: ברח ׀ דודי ודמה־לך לצבי או לעפר
האילים על הרי בשמים:

סכום פסוקים דספר שיר השירים מאה ושבעה עשר וסימנו וחכך כיין הטוב הולך לדודי ׃ ופרקיו שמנה וחציו
נגילה ונשמחה בך ;

רות

א ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי
מואב הוא ואשתו ושני בניו: ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני־
בניו ׀ מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי־מואב ויהיו־שם: וימת אלימלך
איש נעמי ותשאר היא ושני בניה: וישאו להם נשים מאביות שם האחת ערפה ושם
השנית רות וישבו שם כעשר שנים: וימתו גם־שניהם מחלון וכליון ותשאר האשה משני
ילדיה ומאישה: ותקם היא וכלתיה ותשב משדי מואב כי שמעה בשדה מואב כי־פקד
יהוה את־עמו לתת להם לחם: ותצא מן־המקום אשר היתה־שמה ושתי כלתיה עמה
ותלכנה בדרך לשוב אל־ארץ יהודה: ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכנה שבנה אשה לבית
אמה יעשה יהוה עמכם חסד כאשר עשיתם עם־המתים ועמדי: יתן יהוה לכם ומצאן יעש ק׳
מנוחה אשה בית אישה ותשק להן ותשאנה קולן ותבכינה: ותאמרנה־לה כי־אתך נשוב
לעמך: ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד־לי בנים במעי והיו לכם
לאנשים: שבנה בנתי לכן כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש־לי תקוה גם הייתי הלילה
לאיש וגם ילדתי בנים: הלהן ׀ תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש
אל בנתי כי־מר־לי מאד מכם כי־יצאה בי יד־יהוה: ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה
לחמותה ורות דבקה־בה: ותאמר הנה שבה יבמתך אל־עמה ואל־אלהיה שובי אחרי
יבמתך: ותאמר רות אל־תפגעי־בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל־אשר תלכי אלך ובאשר
תליני אלין עמך עמי ואלהיך אלהי: באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה יהוה לי
וכה יסיף כי המות יפריד ביני ובינך: ותרא כי־מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר
אליה

ובספרים שרם אלא ולוית חן פ׳ י״א מהספר ברציתי וזהו ה״מן יג׳ מלין מפכות בהך הא״לף שלא פדין חברותיהן וקורין להן במסורת מספין אל״ף כי׳ מבקין מוצאין וסימן כאסר בריס מפרים גדולה וכ״כ ר׳ אליהו המלקדק בדבור מסית ומספר מסורת המסורת ובהגהת פרסים מאת על רא״בע ובב״ר כ׳ ל״ס דריש ליה כאילו הא״ס נסורק לשון יביאהו כמו הוא מובאת ולא לשון מביאה כמשמעו בהולם ואין משיבין על הדרש: האלף לך שלמה מיגה ת״ל קדם הוא כדכתיבנא לעיל ריש ספרא: ודמה לך הוא״ו במאריך וסד״לא בסוא וכמ״א כ״י באסף פתח ועיין שופטים ה׳:

רות

א יעשה יפש ק׳ ׳ ובמדרש רות מהאוהר יעש יפשה כתיב אם תזכו לסכנס תחת כנפי השכינה יפשה ואם לאו יפש חסר ה״א ׳ ועיין עוד בשרש ישי בסם מדרש לקח טוב ובספר אגרת שמואל להכם כמה״רר שמואל אוזידא ובמגנות כהוכה: ומצאן כתב המכלול דף קע״ב שנגרעה ה״א הנקבה מהמכתב והא״לף נחה והסד״י בצירי וכן קראן לי מרא שבסמוך עכ״ל ואנו מאונו שניהם בסגול ...ב בספרים כ״י ׳ ובמקרא אחת בלבד שלפום יסן ומאתי קראן הרי״ס בצירי ׳ ובמדרש רות רבתי ומצאן כתיב אחת מוצאת ושתים לא מוצאות: שבנה בנתי לכן בנפחא כ״י ובדפוסים שנים הל״מד בסגול וברוב הספרים בצירי ובמכלול דף ק״טו הל״מד בסגול לפי שהיא בעסלותו ולבנה הל״מד בפתח כמו שמענה נשים (ירמיה ט׳) ויש ספרים מדוייקים הל״מד בצירי והוא על העיקר כמו לך עכ״ל ׳ ובעל פרש יסי דרש לם לכאי ע״ן כמופה כמו שדרשו רבותינו אגל ומצאן מנוחה לעיל: תשברנה הבי״ת בצירי: תעגנה ברוב הספרים הגי״מל בצירי וכ״כ רד״ק במכלול דף קכ״ו ובפרסים האריך לתת טעם לדבר גם בספר רפ פעלים כתוב הגי״מל פרויס במספם השלאים וכן כתב ר׳ אליהו בס׳ הרכבה ולוית חן שער ב׳ פרק ה׳ ובמקצת ספרים כ״י וגם בא״יזה דפוס בסגול ; ודישנה נהפלס הא״לף מהמכתב רד״ק בשרשים ומכלול וכן הוא במערבאי ובחילופי הדפוס כתוב עם יו״ד למערבאי ומפוס הוא ובמדרש רות רבתי ותשנה חסר אל״ף תסם כאן מהלכות ובוכות הוינו מפרות כמ ועיין בעל פרש יסי ובעל אגרת שמואל:

אליה: ותלכנה שתיהם עד־בואנה בית לחם ויהי כבאנה בית לחם ותהם כל־העיר עליהן
ותאמרנה הזאת נעמי: ותאמר אליהן אל־תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי־המר שדי
לי מאד: אני מלאה הלכתי וריקם השיבני יהוה למה תקראנה לי נעמי ויהוה ענה בי
ושדי הרע־לי: ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו
בית לחם בתחלת קציר שערים: * ולנעמי מידע לאישה איש גבור חיל ממשפחת
ב אלימלך ושמו בעז: ותאמר רות המואביה אל־נעמי אלכה־נא השדה
מודע ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא־חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי: ותלך ותבוא ותלקט
בשדה אחרי הקצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך: והנה־
בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים יהוה עמכם ויאמרו לו יברכך יהוה: ויאמר בעז לנערו
הנצב על־הקוצרים למי הנערה הזאת: ויען הנער הנצב על־הקוצרים ויאמר נערה
מואביה היא השבה עם־נעמי משדי מואב: ותאמר אלקטה־נא ואספתי בעמרים אחרי
הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד־עתה זה שבתה הבית מעט: ויאמר בעז אל־
רות הלוא שמעת בתי אל־תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם־
נערתי: עיניך בשדה אשר־יקצרון והלכת אחריהן הלוא צויתי את־הנערים לבלתי נגעך
וצמת והלכת אל־הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים: ותפל על־פניה ותשתחו ארצה
ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה: ויען בעז ויאמר לה הגד
הגד לי כל אשר־עשית את־חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי
אל־עם אשר לא־ידעת תמול שלשום: ישלם יהוה פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם
יהוה אלהי ישראל אשר־באת לחסות תחת־כנפיו: ותאמר אמצא־חן בעיניך אדני כי
נחמתני וכי דברת על־לב שפחתך ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך: ויאמר לה בעז לעת ה נחה
האכל גשי הלם ואכלת מן־הלחם וטבלת פתך בחמץ ותשב מצד הקצרים ויצבט־לה קלי
ותאכל ותשבע ותתר: ותקם ללקט ויצו בעז את־נעריו לאמר גם בין העמרים תלקט ולא
תכלימוה: וגם של־תשלו לה מן־הצבתים ועזבתם ולקטה ולא תגערו־בה: ותלקט
בשדה עד־הערב ותחבט את אשר־לקטה ויהי כאיפה שערים: ותשא ותבוא העיר ותרא
חמותה את אשר־לקטה ותוצא ותתן־לה את אשר־הותרה משבעה: ותאמר לה חמותה
איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך ותגד לחמותה את אשר־עשתה עמו ותאמר
שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז: ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא ליהוה אשר לא־
עזב חסדו את־החיים ואת־המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא: * ותאמר חצי הספר בפסוקים

רות

עד בואנה מלא וא"ו ללמדך שהלכו ו' ימים ובשנת כחו : קראן לי עיין לעיל על ומצאן : מרא לית כתיב א' והטעם לפי שחטאה במוראתן של
עניים שלא פרנסם בשני הרעב : משדי מואב ביו"ד וכן במסורת כל ספרא כתיב יו"ד בר מן ב' כתיב ה"א וסימן כי שמעה בשדה מואב כי פקד ה'
את עמו · ויאמר לגאל חלקת השדה : מידע מודע ק' : ואלקטה בשבלים · וכן אלקטה נא שנסמוך שניהם בחטף קמץ כ"כ רבינו יונה בספר
ב הרקמה ור"דק במכלול דף כ"ב ושרשים ומדקדקים אחרים וכן מצאתים במקצת ספרים כ"י גם כי בהרבה ספרי' הם בשוא לבדו : ותלך ותבוא ותלקט
מלא וא"ו לומר לך ו' ימים לקטה ובשנת כחה : אלקטה נא הקו"ף בחטף קמץ כמ"ש לעיל : תעבורי במקצת ספרים כ"י אשכנזים ובדפוסים ישנים
מלעיל שהטעם בבי"ת אך בס"ם מדוייקים כתובי יד וגם במקצת ספרי דפוס מלרע וכן כתב רד"ק במכלול דף כ"ג ע"ב ובא שורק תחת חולם במלת
תעבורי מזה והוא מלרע וכ"כ בדף קכ"ח שטעותו כרי"ם : הגד הגד לי כל אשר עשית בנדרים פ' אין בין המודר נמנה עם מלין דקריין ולא כתבן
את דהגד הגד וכתב הר"ן ז"ל האי את ק' ולא כתיב מיהו בספרים שלנו ק' וכתיב ואף במסרה שלנו לא מדכר ליה בהכך דקריין ולא כתבן עכ"ל ·
ודבר זה נפלא הוא מאד בעינינו אדרבה איפכא אשכחן בספרי דילן ולא כתיב ולא קרי את כלל ועיקר רק הוא חילוף בין מערבאי ומדינחאי ·
דלמדינחאי כתיב את כל אשר ולא קיימא לן כוותייהו : כאחת שפחתך ברוב הספרים חסר יו"ד : ויאמר לה בעז ה"א הכנוי נחה והיתה ראויה
להיות במפיק והוא חד מן מלא לה דלא מפקין על פי המסורת ופירוש אכ"ך פי' אורייתא נביאים כתובים · לפיכך נראה לי שבי"ת בעז רפה שאין
כאן דין מפיק כמו שכתבתי בפרשת ואלה שמות על ותחמרה בחמר ובסוף פרשת שלח לך ובזכריה ה' ועיין מ"ש בסוף פ' משות : גם בין העמרים
הטי"ן בחטף קמץ : האיש מגאלנו הוא : ותאמר חצי הספר בפסוקים :

ורחצת

רות המואביה גם ׀ כי־אמר אלי עם־הנערים אשר־לי תדבקין עד אם־כלו את כל־הקציר אשר־
לי: ותאמר נעמי אל־רות כלתה טוב בתי כי תצאי עם־נערותיו ולא יפגעו־בך בשדה
אחר: ותדבק בנערות בעז ללקט עד־כלות קציר־השערים וקציר החטים ותשב את־
חמותה: * ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש־לך מנוח אשר ייטב־לך: ועתה ג
הלא בעז מדעתנו אשר היית את־נערותיו הנה־הוא זרה את־גרן השערים הלילה: ורחצת
וסכת ושמת שמלתך עליך וירדתי הגרן אל־תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות: ויהי — שמלתך ק'
בשכבו וידעת את־המקום אשר ישכב־שם ובאת וגלית מרגלתיו ושכבתי והוא יגיד לך את — וירדת ק'
אשר תעשין: ותאמר אליה כל אשר־תאמרי ○○○ אעשה: ותרד הגרן ותעש ככל אשר־ — ושכבת ק'
צותה חמותה: ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט ותגל — אלי ק'
מרגלתיו ותשכב: * ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו: — חצי
ויאמר מי־את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על־אמתך כי גאל אתה: ויאמר
ברוכה את ליהוה בתי היטבת חסדך האחרון מן־הראשון לבלתי־לכת אחרי הבחורים אם־
דל ואם־עשיר: ועתה בתי אל־תיראי כל אשר־תאמרי אעשה־לך כי יודע כל־שער עמי
כי אשת חיל את: ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני: ליני ׀ — אם כתיב ולא קרי
הלילה והיה בבקר אם־יגאלך טוב יגאל ואם־לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי־יהוה שכבי
עד־הבקר: ותשכב מרגלותו עד־הבקר ותקם בטרום יכיר איש את־רעהו ויאמר אל־יודע — מרגלותיו ק'
כי־באה האשה הגרן: ויאמר הבי המטפחת אשר־עליך ואחזי־בה ותאחז בה וימד שש־ — ו יתירה
שערים וישת עליה ויבא העיר: ותבוא אל־חמותה ותאמר מי־את בתי ותגד־לה את כל־

אשר

ג ורחצת וסכת ושמת בדפוסים אחרונים כתוב ושמתי ביו"ד וקרי ושמת בלא יו"ד אבל בכמה ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים כתוב ושמת בלא יו"ד ואין כאן ק' וכתיב; כלל ואף במסורת ריש ספר מלכים בסדר הסימן מן מ"ג מלין דכתיבין י' בסוף תיבותא ולא קריין ולא נחשב בהם מזה הפסוק רק תיבת וירדתי ובמדרש אמרו וירדתי כתיב בדלקמן ולא דרשו סוף דבר אבל ושמת ואין אנו צריכים למה שכתב בזה בעל שרש ישי ואל יקשה בעיניך אם בפרטן הי אתה מוצא רק מ"א מלין מפני שצריך להוסיף שתי תיבות שהם בפרשת תוכחה בפסוק יען אשר לא זכרתי (ביחזקאל יו) שכתוב זכרתי ביו"ד וקרי זכרת בלא יו"ד ובאותו פסוק עצמו ולא עשיתי כתיב ביו"ד וקרי עשית בלא יו"ד ופשט המגיה בזכירתם · עוד יש לדעת כי מה שכתוב בסוף מסרה הנזכרת · הייתי · לכן כה אמר ה' אלהים יען אכלת · טעות סופרים הוא המעתיקים עלינו את הכתובים וצריך לומר אתי כה אמר אדני אלהים יען אמרים לכם אכלת אדם אתי שכתוב ביו"ד וקרי את בלא יו"ד והוא ביחזקאל סימן ל"ו: שמלתך שמלתיך קרי: וירדתי וירדת ק' ובירושלמי פ"ח דפאה וירדתי כתיב אמר לה זכותי תרד עמך: ושכבתי ושכבת ק' · ובכי איתא ברות רבתי · ועיין מה שכתב בעל אגרת שמואל והמתרגם תרגם ותהא מחלא מיכיה עיטא והוא יחוי לך וכו' · נראה שדורש יו"ד של ושכבתי לרמוז על מחלתה שמחאל ממנו ושכבתי כלומר מן לי עצה אם אכשה לאיש דה"לכ אין אחור לוהוא יגיד לך עם ושכבתי ע"כ בספר גאולת הגר: כל אשר תאמרי ○○○ אעשה אלי קרי ולא כתיב וכן אלי דהשערים שבסמוך ואיכון מן מלין דקריין ולא כתבן על פי המסורת וככי איתא בנדרים פרק אין בין המודר אמר ר' יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתבן וכתבן ולא קריין הלכה למשה מסיני · קריין ולא כתיבין פרת דבלכתו (שמואל ב ח) איש דכאשר ישאל (שמואל ב יז) באים דנכבתה (ירמיה לא) לה דפלטה (ירמיה נ) את דהנגד הנגד · אלי דהשערים ע"כ ועיין מ"ש לעיל גבי הנר הגד ובמסורת חשיב כל הכי וספי עליהו אחרינו ואלו הן בני דולא אבו ○○○ בנימין (שופטים כ) כן דכי על ○○ בן המלך מת (שמואל ב יח) כבאות דקנאת ה' ○○ תעשה זאת (מלכים ב יט) בנין דוהדרמלך ושראצר ○○○○ הכהו (שם במלכים) וכולהו איכון עשר וכן כסדרו במ"ג כאן ובריש ספר דברים ונשפס י' מלין אלו שקורין ואינן כתובים, מכאתי כתוב על זה ששני פעמים כותה נעמי את רות בראשונה אמרה כל אשר תאמרי אעשה · ובשנייה אמרה כל אשר תאמרי אלי אעשה ע"כ · ובמדרש רות דבתי אלי ק' ולא כתיב אמרה לה שמא יבא אחד מן הבלנים ויזדווג לי ואף על פי כן עלי ליסב הדברים ובמדרש לקח טוב לר' טוביהו בר' אליעזר אמרה רות לחמותה וכי כל אשר תאמרי אלי אעשה ואלך בדרך מקושטת ויחשבוני לזונה לא אעשה כן אלא הטוב והישר בעיני אלהים ואדם אעשה ולזות שפתים ארחיק ממני · וכן עשתה תחלה ותרד הגרן ואחר כך ותעש ככל אשר צותה חמותה · והיינו דגרסינן במסכת שבת פרק ואלו קשרים מאי דכתיב תן לחכם ויחכם עוד · זו רות המואביה ושמואל הרמתי וכו' · ועיין עוד בשרש ישי ובאגרת שמואל: ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי אם כתיב ולא קרי על פי הגמר' דנדרים פרק ד' ובמסורת ספי עליהו אחרינא כמו שנמסרו כאן במ"ג · ועיין מ"ש בירמיה ל"ב בס"ד וברש"י ושרש ישי ואגרת שמואל ובספר גאולת הגר כתוב דמה שכתוב אם לרמוז שספק בידו אם גואל הוא מצד היכולת שככב גם כאו וזקן: ליני כפי המסרה דריש ד"ה וריש ברכות הב"ון רבתי ולא הבל"מד ונוסח אחר מאותיות גדולות לא נמנית עמהם וכן בספרים כ"י אין שום אחד מהן גדולות: ותשכב מרגלתו מרגלותיו ק': בטרום יתיר וא"ו ובמדרש רות ר"פ ז' אמר ר' ברכיה בטרום כתיב מלמד שנשתהה שם שעות כמנין הו"או פי' שש שעות שכבה למרגלותיו ועיין שרשים ואגרת שמואל: ויאמר הבי המטפחת במדרש רבתי דרות הבה כתיב מלמד שהיה מדבר עמה כלשון זכר שלא ירגיש בו בריה · וכתב בעל מתנות כהונה צריך לומר שכן היה כתוב בספרים שלהם שבספרי שלפנינו כתיב הבי גם בעל שרש ישי כתב שלא נמצא כן בכל הספרים שלנו ובמסורת שלנו מהדפוס כאן וגם בירמיה סוף סימן ל"ט כתוב דבלוגתא על דין אמנם במסורת כ"י נמסר ומסרה הנזכרת ט' חסר א' דליתא בלא פלוגתא כלל:

כי אמר

אשר עשה־לה האיש׃ ותאמר שש־השערים האלה נתן לי כי אמר אל־תבואי ריקם אל־חמותך׃ ותאמר שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר כי לא ישקט האיש כי־אם־כלה הדבר היום׃ * ובעז עלה השער וישב שם והנה הגואל עבר אשר דבר־בעז ויאמר סורה שבה־פה פלני אלמני ויסר וישב׃ ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו־פה וישבו׃ ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב׃ ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם־תגאל גאל ואם־לא יגאל הגידה לי ואדע כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל׃ ויאמר בעז ביום־קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת־המת קניתי להקים שם־המת על־נחלתו׃ ויאמר הגאל לא אוכל לגאול־לי פן־אשחית את־נחלתי גאל־לך אתה את־גאלתי כי לא־אוכל לגאול׃ וזאת לפנים בישראל על־הגאולה ועל־התמורה לקים כל־דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל׃ ויאמר הגאל לבעז קנה־לך וישלף נעלו׃ ויאמר בעז לזקנים וכל־העם עדים אתם היום כי קניתי את־כל־אשר לאלימלך ואת כל־אשר לכליון ומחלון מיד נעמי׃ וגם את־רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם־המת על־נחלתו ולא־יכרת שם־המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום׃ ויאמרו כל־העם אשר־בשער והזקנים עדים יתן יהוה את־האשה הבאה אל־ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את־בית ישראל ועשה־חיל באפרתה וקרא־שם בבית לחם׃ ויהי ביתך כבית פרץ אשר־ילדה תמר ליהודה מן־הזרע אשר יתן יהוה לך מן־הנערה הזאת׃ ויקח בעז את־רות ותהי־לו לאשה ויבא אליה ויתן יהוה לה הריון ותלד בן׃ ותאמרנה הנשים אל־נעמי ברוך יהוה אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל׃ והיה לך למשיב נפש ולכלכל את־שיבתך כי כלתך אשר־אהבתך ילדתו אשר־היא טובה לך משבעה בנים׃ ותקח נעמי את־הילד ותשתהו בחיקה ותהי־לו לאמנת׃ ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד־בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי־ישי אבי דוד׃ ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד את־חצרון׃ וחצרון הוליד את־רם ורם הוליד את־עמינדב׃ ועמינדב הוליד את־נחשון ונחשון הוליד את־שלמה׃ ושלמון הוליד את־בעז ובעז הוליד את־עובד׃ ועבד הוליד את־ישי וישי הוליד את־דוד׃

ד

סכום פסוקי דספר רות שמונים וחמשה וסימן ובעז הוליד את עובד · וחקאבישולי הם ארבעה והרמז אבא בגבורות אלהי וגו׳ ותכיו ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי׃

איכה

כי אמר אלי · אל תבואי אלי ק׳ ולא כתיב להודיע כי רות הגידה הדבר לנעמי ד׳ פעמים כלאמרו לה על כל אשר אמרו אלי ועיין עוד בפרש [illegible] ויאמר [illegible] הספרים נב״ך בפתח לא בקמץ׃ וישב טעמו למטה ולכך הוא בלי קמץ קטן ולית דכוותיה · כן מצאתי בספר [illegible] קניתי קנית ק׳ ובמדרש רות קניתי כתיב והא מסייעא להאי דאמר ר׳ שמואל בר נחמן אלא היה מדברי תורה [illegible] ואנכי הולך ליטלה לית אנא מצי [illegible] ולא היה יודע [illegible] ולא [illegible] ועיין פרש ישי׃ לגאול לי מלא והא״לף בקמץ והוא חטוף והוא חד מן יתרים וא״ו [illegible] במסורת׃ אהבתך בה״א בקמץ בספרים מדוייקים כתובי יד ויש״ו בסגול מפני שהמלה מלעיל בשני פסוקין וכ״כ הגהות חן פ״ב [illegible] כ״י בפ״ו בצירי והטעם אחרון לבד והס״ל ברובא · ובמקראות ראשונות מדפוס בצירי ובשני פסוקין ואיכן אחורו׳ מלעיל׃ [illegible] עליו לית נחשם נט״א וכן נמצא בסוף מסרה גדולה בסם׃ חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה׃ ואלה תולדות פרץ וגו׳ [illegible] תולדות השמים והארץ אמר ר״ש בר נחמן כל תולדות שבאמרו בתורה חסרין בר מן תרין אלה תולדות פרץ וגו׳ וחדין׃ ומפני מה [illegible] כנגד ששה דברים שנטלו מאדם הראשון ואלו הם זיוו · חייו · וקומתו · ופרי הארץ · ופירות האילן · ומאורות · וכולם [illegible] ובגדו׳ [illegible] גאולה הגר כ״ל דהיינו טעמא שפרץ הראשון בעיד קמץ וסגול ופתח [illegible] נקודות להורות שעל פרץ היו ששה דברים חסרי׳ לגמרי ממין האדם · ומפרץ ואילך עד דוד חזרו ג׳ מהן שהרי זיו אבינו נמשל [illegible] ג״כ נקוה אבל חיי האדם והקומה ומאורות כשהיו חסרים לגמרי · ולעתיד יחזרו כלם לתקונם הראשון לכן [illegible] להורות שבתחלה היה הכל שלם וחסיר ואח״כ נפתחו שלשה ופרץ שני בשש נקודות להורות שלעתיד יחזרו כלם ע״כ׃ ועבד בכתיב חסר וא״ו [illegible] וכן במסורת ב״י עובד ב׳ מלא וסימן ותקראנה לו השכנות ובעז הוליד את עובד׃ ועבד הוליד את ישי ב׳ זוגין דחלין בקריה וסימנהון ודוד בן ישי · ועבד הוליד את ישי׃

לשיר [illegible]

קינות

א איכה ׀ ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה
למס׃ בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין־לה מנחם מכל־אהביה כל־
רעיה בגדו בה היו לה לאיבים׃ גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא
מצאה מנוח כל־רדפיה השיגוה בין המצרים׃ דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד כל־שעריה
שוממין כהניה נאנחים בתולתיה נוגות והיא מר־לה׃ היו צריה לראש איביה שלו כי־
יהוה הוגה על־רב־פשעיה עולליה הלכו שבי לפני־צר׃ ויצא מן־בת־ציון כל־הדרה היו בנת
שריה כאילים לא־מצאו מרעה וילכו בלא־כח לפני רודף׃ זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה
כל מחמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד־צר ואין עוזר לה ראוה צרים שחקו על־
משבתה׃ חטא חטאה ירושלם על־כן לנידה היתה כל־מכבדיה הזילוה כי־ראו ערותה
גם־היא נאנחה ותשב אחור׃ טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין מנחם
לה ראה יהוה את־עניי כי הגדיל אויב׃ ידו פרש צר על כל־מחמדיה כי־ראתה גוים באו
מקדשה אשר צויתה לא־יבאו בקהל לך׃ כל־עמה נאנחים מבקשים לחם נתנו מחמודיהם מחמדיהם
באכל להשיב נפש ראה יהוה והביטה כי הייתי זוללה׃ לוא אליכם כל־עברי דרך הביטו לו קרי
וראו אם־יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הוגה יהוה ביום חרון אפו׃ ממרום
שלח־אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אחור נתנני שממה כל־היום דוה׃
נשקד על פשעי בידו ישתרגו עלו על־צוארי הכשיל כחי נתנני אדני בידי לא־אוכל קום׃
סלה כל־אבירי ׀ אדני בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך אדני לבתולת בת־יהודה׃
על־אלה ׀ אני בוכיה עיני ׀ עיני ירדה מים כי־רחק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים
כי גבר אויב׃ פרשה ציון בידיה אין מנחם לה צוה יהוה ליעקב סביביו צריו היתה ירושלם
לנדה ביניהם׃ צדיק הוא יהוה כי־פיהו מריתי שמעו־נא כל־עמים וראו מכאבי בתולתי העמים
ובחורי הלכו בשבי׃ קראתי למאהבי המה רמוני כהני וזקני בעיר גועו כי־בקשו אכל למו
וישיבו את־נפשם׃ ראה יהוה כי־צר־לי מעי חמרמרו נהפך לבי בקרבי כי מרו מריתי מחוץ
שכלה

קינות

איכה ישבה

א למס כתב אבן עזרא וכפתחה למ״ד למס להורות על הא׳ הדעת הנסתרת ולא כדגשה המ״ם לנקל על הלשון עכ״ל. ובכל ספרים מדוייקים מצאו לידי הל״מד בקמץ וכ״כ במכלול דף כ״א ונקודת המ״ם בשבת מכריס אשכנזים בקמץ וכס״פ בפתח וכן כתב המכלול יופי והם דברי מכלול דף רס״ב: בכו תבכה מלא בכי כו״או רמז לו׳ דברים שאמרו במדרש שהיתה בוכה ומבכה אחרים עמה. לחם לפנים: כהניה נאנחים אא״לף בשוא ובגול וי״ם בשוא לבדו: כי ה׳ הוגה במפיק הה״א לנקבה מכלול דף קס״ח ומסורת שמואל ב׳ כ׳: ויצא מן בת מבת ק׳ והוא חד מן ה׳ מלין דכתיבין תרין מלין וקריין חדא מלה וסימן כד״ה ב׳ ל״ד ובאיכה רבתי ויצא מבת ציון מן בת כתיב א״ר אחא יש לכו מבה אחת ישש זה הכ״ם שבאוב בו פ׳ מבת חלקי והוסי׳. ועיין בס׳ לחם דמעה לבמה״רר שמואל אוזידא ובס׳ קול בוכים בפי׳ כמה״רר אברהם גלאנטי: לפני רודף מלא וא״ו ובמדרש איכה אמר ר׳ אחא כשם שלא גלו ישראל חלא דרודף מלא כך אינן נגאלין אלא גגואל מלא דכתיב ובא לציון גואל מלא כתיב: כל מחמדיה המ״ם שלם נקודות ובקצת ספרים בוא״ו שרוקה ונפולים הם ברוב: בנפל הפ״א רפה: גם היא נאנחה הט״ף כספו״ל והכ״ון בסוא נע ועיין מ״ש בריש יואל: מחמודיהם מחמדיהם ק׳: והביטה הו״או בפתיח בס״ם ובדפוסים קדמונים: לוא אליכם הל״מד זעירא במקצת ספרים וכן היא באלפא ביתא אותיות קטנות בריש מסרה גדולה וגם במסורת כ״י ומלת לוא מלא וא״ו וא״לף. עיין מ״ש בעל לחם דמעה ובקול בוכים בפירוש גלאנטי: אם יש מכאוב כמכאבי הביטה וראה כי מכאוב מלא כמכאבי חסר כלומר ראו אם המכאוב הגדול והמלא אשר ראיתם בימיכם אם ישוה לי המכאוב היותר קטן וחסר שבא עלי לחם דמעה: נתנני שממה במקצת מדוייקים חסר כמ״ש בישעיה סימן כ״ג: סלה כל אבירי ׀ אדני בפסיקתא דאיכה יש פסוק בין אבירי לשם. וכן בספרים כ״י מדוייקים: כל עמים עמים ק׳: למאהבי הה״א בחטף פתח:

שכלה־חרב בבית כמות׃ שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי כל־איבי שמעו רעתי ששו כי
אתה עשית הבאת יום־קראת ויהיו כמני׃ תבא כל־רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת
לי על כל־פשעי כי־רבות אנחתי ולבי דוי׃

ב איכה יעיב באפו ׀ אדני את־בת־ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא־זכר
הדם־רגליו ביום אפו׃ בלע אדני לא חמל את כל־נאות יעקב הרס בעברתו ולא
מבצרי בת־יהודה הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה׃ גדע בחרי־אף כל קרן ישראל השיב
אחור ימינו מפני אויב ויבער ביעקב כאש להבה אכלה סביב׃ דרך קשתו כאויב נצב
ימינו כצר ויהרג כל מחמדי־עין באהל בת־ציון שפך כאש חמתו׃ היה אדני ׀ כאויב בלע
ישראל בלע כל־ארמנותיה שחת מבצריו וירב בבת יהודה תאניה ואניה׃ ויחמס כגן שכו
שחת מעדו שכח יהוה ׀ בציון מועד ושבת וינאץ בזעם־אפו מלך וכהן׃ זנח אדני ׀ מזבחו
נאר מקדשו הסגיר ביד־אויב חומת ארמנותיה קול נתנו בבית־יהוה כיום מועד׃ חשב
יהוה ׀ להשחית חומת בת־ציון נטה קו לא־השיב ידו מבלע ויאבל־חל וחומה יחדו אמללו׃
טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם־נביאיה לא־מצאו
חזון מיהוה׃ ישבו לארץ ידמו זקני בת־ציון העלו עפר על־ראשם חגרו שקים הורידו
לארץ ראשן בתולת ירושלם׃ כלו בדמעות עיני חמרמרו מעי נשפך לארץ כבדי על־שבר
בת־עמי בעטף עולל ויונק ברחבות קריה׃ לאמתם יאמרו איה דגן ויין בהתעטפם כחלל
ברחבות עיר בהשתפך נפשם אל־חיק אמתם׃ מה־אעודך מה אדמה־לך הבת ירושלם אעידך
מה אשוה־לך ואנחמך בתולת בת־ציון כי־גדול כים שברך מי ירפא־לך׃ נביאיך חזו לך
שוא ותפל ולא־גלו על־עונך להשיב שביתך ויחזו לך משאות שוא ומדוחים׃ ספקו עליך שבותך
כפים כל־עברי דרך שרקו וינעו ראשם על־בת ירושלם הזאת העיר שיאמרו כלילת יפי
משוש לכל־הארץ׃ פצו עליך פיהם כל־איביך שרקו ויחרקו־שן אמרו בלענו אך זה היום
שקוינהו מצאנו ראינו׃ עשה יהוה אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי־קדם הרס ולא
חמל וישמח עליך אויב הרים קרן צריך׃ צעק לבם אל־אדני חומת בת־ציון הורידי כנחל
דמעה יומם ולילה אל־תתני פוגת לך אל־תדם בת־עינך׃ קומי ׀ רני בליל לראש אשמרות בלילה
שפכי

כי נאנחה במקצת ספרים הא"לף בשוא לבדו ועיין מ"ש בריש יואל׃ אין מנחם לי תרגומו ולית דמנחם לי ובמקרא דפוס ישן נכתב בגליון ואין אכן בכל ספרים אחרים שבאו לידי כתיב אין׃

איכה יעיב

ב הדרם רגליו כל הדם בלישנא חסר וא"ו ועל זה אמרו במדרש לא זכר הקב"ה אותו הדם של בין רגליו של זקן שנימול לצ"ט שנה ׃ ד"א ולא זכר אותו הדם שבמצרים שנאמר ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ׃ ד"א ולא זכר דם הברית שנזרק על ישראל בבאם להכניס בתחתית ההר לקבל התורה מדרש רבתי ולקח טוב׃ שלא חמל ולא ק׳׃ וירב בבת יהודה הי"א בסגול במדוייקים וכן כתב בעל פתח דברי דף ק׳ וכן כתב רש"י במלכים ב׳ י"ג אע"פי שלא כתב כן כאן ובריש פרשת שמות על וייטב אלהים׃ ויחמס כגן שכו כתיב בשי"ן על פי המסורת דהכא ובריש הושע ובמדרש קינות אמר ר׳ אבהו שכו כתיב כיון שנשא ישראל סככה חמתו של הקב"ה הכי גרסינן באיכה רבתי ׃ וכ"כ בערוך ערך סך׃ זנח אדני ׀ מזבחו בס"א כ"י יש פסיק בין השם למזבחו וכן הוא בפסיקתא דאיכה׃ טבעו ט"ית זעירא שטבע בארץ נחרב הבית ובמסורת הברית הגדול כתוב לרמוז שלא טבעו עמוק עמוק רק טביעה קטנה ׃ ועכ"ז לא מצאום החופרים כי נעלמו מעיניהם דרך נס׃ מלכה ושריה בגוים הבי"ת רפה כי אין לה דין מכיק כמ"ש בס׳ עקב על אבניה ברזל׃ העלו העי"ן בחטף סגול׃ בהתעטפם כחלל מלא כמלל בכ"ף׃ אעודך ק׳׃ שביתך שבותך ק׳׃ משאות הסי"ן בלא דגש׃ ומדוחים למערבאי חסר י"וד וכן ראיתי בס"ס מדוייקים ובס"א כ"י הדל"ת נקודות ובמדרש איכה בגל"כה כי"תא קדמאה פסוק קראתי למאהבי לא זזו מתנבאין עלי שקר עד שהגלו אותי ממקומי שנאמר ויחזו לך משאות שוא ומדיחים מדחים כתיב פי׳ שדחו אותם מארצם שגלו ׃ ובמדרש הנזכר על זה הפ׳ גרסינן ומדוחים כתיב ׃ וכתב בעל מתנות כהונה ומדחים כתיב גרסי׳ ובדלגויל בפסוק קראתי למאהבי פי׳ הנביאים היו מדיחים אותם תוך הגולה בנבואות שקר שהיו מתנבאים להם לטובה׃ ויחרקו שן הסו"ת בפית לא בהסף פתח׃ בצע אמרתו הא"לף בסגול רד"ק במכלול והרשים׃ צעק לבם אל אדני ׃ וכן גנה פני אדני׃ אם יהרג במקדש אדני ׃ כולם בשם של אדנות בספרים מדוייקים וכן ראויים להיות על פי המסורת וסימן נמסר במ"ג במערכת אות הא"לף ואינון מן י"ד בסיפרא׃ אל תדם במקצת ספרים כ"י ואל תדם בו"או וכן הוא בתרגום אבל בספרים מדוייקים בלא וא"ו׃ בליל בלילה ק׳ רוצה לומר ליל תשעה באב וכרי אותו בכל שנה

שפכי כמים לבך נכח פני אדני שאי אליו כפיך על־נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל־חוצות׃ ראה יהוה והביטה למי עוללת כה אם־תאכלנה נשים פרים עללי טפחים אם־יהרג במקדש אדני כהן ונביא׃ שכבו לארץ חוצות נער וזקן בתולתי ובחורי נפלו בחרב הרגת ביום אפך טבחת לא חמלת׃ תקרא כיום מועד מגורי מסביב ולא היה ביום אף־יהוה פליט ושריד אשר־טפחתי ורביתי איבי כלם׃

ג אני הגבר ראה עני בשבט עברתו׃ אותי נהג וילך חשך ולא־אור׃ אך בי ישב יהפך ידו כל־היום׃ בלה בשרי ועורי שבר עצמותי׃ בנה עלי ויקף ראש ותלאה׃ במחשכים הושיבני כמתי עולם׃ גדר בעדי ולא אצא הכביד נחשתי׃ גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי׃ גדר דרכי בגזית נתיבתי עוה׃ דב ארב הוא לי אריה במסתרים׃ (ארי ק׳) דרכי סורר ויפשחני שמני שומם׃ דרך קשתו ויציבני כמטרא לחץ׃ הביא בכליתי בני אשפתו׃ הייתי שחק לכל־עמי נגינתם כל־היום׃ השביעני במרורים הרוני לענה׃ ויגרס בחצץ שני הכפישני באפר׃ ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה׃ ואמר אבד נצחי ותוחלתי מיהוה׃ זכר־עניי ומרודי לענה וראש׃ זכור תזכור ותשיח עלי נפשי׃ (ותשוח ק׳) זאת אשיב אל־לבי על־כן אוחיל׃ חסדי יהוה כי לא־תמנו כי לא־כלו רחמיו׃ חדשים לבקרים רבה אמונתך׃ חלקי יהוה אמרה נפשי על־כן אוחיל לו׃ טוב יהוה לקוו לנפש תדרשנו׃ טוב ויחיל ודומם לתשועת יהוה׃ טוב לגבר כי־ישא על בנעוריו׃ ישב בדד וידם כי נטל עליו׃ יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה׃ יתן למכהו לחי ישבע בחרפה׃ כי לא יזנח לעולם אדני׃ כי אם־הוגה ורחם כרב חסדו׃ (חסדיו ק׳) כי לא ענה מלבו ויגה בני־איש׃ * לדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ׃ (חצי הספר בפסוקים) להטות משפט־גבר נגד פני עליון׃ לעות אדם בריבו אדני לא ראה׃ (ע׳ זעירא) מי זה אמר ותהי אדני לא צוה׃ מפי עליון לא תצא הרעות והטוב׃ מה־יתאונן אדם חי גבר על־חטאו׃ (חטאיו ק׳) נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד־יהוה׃ נשא לבבנו אל

פנה ושנה׳ לקח טוב ועיין עוד קול בוכים ולחם דמעה׃ נכח פני אדני כדלעיל׃ אם יהרג וכו׳ כדלעיל׃ טבחת לא חמלת גם׳ קדמון כ״י פקוד ולא בוא״ו ונכתב כבדו פליגי ביה לא חמלת פ״כ ויש לפסוק שכתוב לא בלא וא״ו מהמסורת האומרת לא חמלה ב׳ ובסיפרא הדין חד ואידך הרגת לא חמלת דאכי סבר׃

אני הגבר

ג הכביד נחשתי במכלול בשמות משקל פעלת כתב שהוא בשלש נקודות והביאו עם דומים אחרים כולם בשלש נקודות וכן הוא בשרשים וכן מצאתי בספר כ״י אך בספרים אחרים שלנו מהדפוס וכ״י החי״ת בקמץ חטוף וכן כתב בפירוש בעל הלשון בשרש נחש׃ שתם תפלתי כתבתי פיכיהם של מדפיסים שעשאוהו כולו קמוץ׳ כי בכל ספרים כ״י חציו קמץ וחציו פתח כדינו ובמסורת ב דין כתיב בשי״ן וחד כתיב בס״מך יחזקיהו שתם את מוצא (ד״ה ב לב) וזה אחד מן מלין דחמיין שי״ן וקריין סמ״ך עיין במ״ג הושע ב׳׳ ובאיכה רבתי כל המתפלל לאחר סבור מעשיו כפרשין לכך נאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי שתם כתיב לפי שאמו הבבור תפילתהון פי׳ ל׳ השלמה ועיין פי׳ המאמר בם׳ לחם דמעה׃ אריה ארי ק׳ והכתיב רמז לנבוכדנצר דכתיב ביה עלה אריה מסבכו ירמיה ד׳׃ ויפשחני בשי״ן ימנית׃ הייתי שחק לכל עמי חסר וא״ו ועוד אדבר מזה בירמיה מ״ח׃ לכל עמי חד מן ב׳ דסבירין עמים ובמדרש לקח טוב למה כתוב חסר מ״ם אלו כשדים שהם אומה שפלה ובזויה כדכתיב הן ארץ כשדים זה העם לא היה׃ עניי שע״ין בקמץ לבדו והוא חטוף׃ ותשיח ותשוח ק׳ ובמדרש ילמדנו פרשת בשלח כאנה ותשוח עלי נפשי עם י״ח תיקון סופרים וכן הוא במסורת כמ״ש בזכריה סי׳ ב׳ וכ״ל שאם הנביא מדבר על עצמו הי״לל ותשוח נפשי אלא שר״ל ותשוח עליו כלפי השכינה אם שכינה הכתוב ואמר עלי׃ כי לא כלו רחמיו כן כתיב וקרי למערבאי בי״וד ובין מ״ס לו״או וקי״ל כוותייהו וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י ובדפוס ישן גם לא נמנה במ״ג עם מלין דחסר י״וד באמצע תיבותא וקריא ולמדינחאי רחמו כתיב רחמיו ק׳׃ כי לא יזנח לעולם אדני וכן לעות אדם בריבו אדני׳ מי זה אמר ותהי אדני׳ רבת אדני׳ כלם בשם של אל״ף דל״ת על פי המסורת׳ ואיכון מן י״ד דקיכות׃ כרוב חסדו בכמה ספרים כ״י מדוייקים וגם בדפוס ישן חסדו כתיב חסדיו ק׳ ותימה שלא נמנה במסרה גדולה במערכת אות יו״ד עם מלין דחסר י״וד באמצע תיבותא וקריין׃ ויגה בני איש במקצת ספרים כ״י וגם בדפוסים קדמונים כתוב ויגא באל״ף׳ גם ר׳ אליאס המדקדק כתב בספר המסורת ראיתי בספרים הרבה שנכתב באל״ף׳ וכן כתב אבן עזרא האל״ף תחת הה״א ובשרשים ובעל הלשון ואחר כתיב בכתב בה״א וכ״כ הלוי ז״ל במ״ג מהמסורה שביאתי לפי דעת הראשון שהביא שהוא הנבחר אבלו כמ״ש בהקדמת השער הסוף׃ בני איש׃ לדכא תחת רגליו חצי הספר בפסוקים׃ לעות הע״ין זעירא במקצת ספרים כ״י וכן היא באלפא ביתא מאותיות זעירות׃ בריבו אדני לא ראה כדלעיל׃ מי זה אמר ותהי אדני כדלעיל׃ על החטאו חטאיו ק׳׳ ובמדרש לקח טוב חטאיו חטאו כתיב אפילו על חטא אחד שחטא צריך לעשות תשובה ולהתגבר על יצרו ולהסכימו׃ ונחקרה הה״א נגעיא בכל הספרים וכן מצאתי בחילופים כ״י אליכא דב״א ובחילופים שבדפוס האליכו׃

אֶל־כַּפָּיִם אֶל־אֵל בַּשָּׁמָיִם׃ נַחְנוּ פָשַׁעְנוּ וּמָרִינוּ אַתָּה לֹא סָלָחְתָּ׃ סַכּוֹתָה בָאַף וַתִּרְדְּפֵנוּ
הָרַגְתָּ לֹא חָמָלְתָּ׃ סַכּוֹתָה בֶעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה׃ סְחִי וּמָאוֹס תְּשִׂימֵנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים׃
פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל־אֹיְבֵינוּ׃ פַּחַד וָפַחַת הָיָה לָנוּ הַשֵּׁאת וְהַשָּׁבֶר׃ פַּלְגֵי־מַיִם תֵּרַד עֵינִי עַל־
שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי׃ עֵינִי נִגְּרָה וְלֹא תִדְמֶה מֵאֵין הֲפֻגוֹת׃ עַד־יַשְׁקִיף וְיֵרֶא יְהֹוָה מִשָּׁמָיִם׃ עֵינִי
עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי׃ צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפֹּר אֹיְבַי חִנָּם׃ צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּי וַיַּדּוּ־אֶבֶן
בִּי׃ צָפוּ־מַיִם עַל־רֹאשִׁי אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי׃ קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהֹוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת׃ קוֹלִי שָׁמָעְתָּ
אַל־תַּעְלֵם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי׃ קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ אַל־תִּירָא׃ רַבְתָּ אֲדֹנָי
רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ חַיָּי׃ רָאִיתָה יְהֹוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה מִשְׁפָּטִי׃ רָאִיתָה כָּל־נִקְמָתָם כָּל־מַחְשְׁבֹתָם
לִי׃ שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהֹוָה כָּל־מַחְשְׁבֹתָם עָלָי׃ שִׂפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל־הַיּוֹם׃ שִׁבְתָּם
וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם׃ תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יְהֹוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם׃ תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת־
לֵב תַּאֲלָתְךָ לָהֶם׃ תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהֹוָה׃

אֵיכָה יוּעַם זָהָב יִשְׁנֶא הַכֶּתֶם הַטּוֹב תִּשְׁתַּפֵּכְנָה אַבְנֵי־קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת׃ בְּנֵי צִיּוֹן ד
הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז אֵיכָה נֶחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי־חֶרֶשׂ מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר׃ גַּם־תַּנִּין תנים ק
חָלְצוּ שַׁד הֵינִיקוּ גּוּרֵיהֶן בַּת־עַמִּי לְאַכְזָר כִּי עֵנִים בַּמִּדְבָּר׃ דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל־חִכּוֹ בַּצָּמָא כיענים ק
עוֹלָלִים שָׁאֲלוּ לֶחֶם פֹּרֵשׂ אֵין לָהֶם׃ הָאֹכְלִים לְמַעֲדַנִּים נָשַׁמּוּ בַּחוּצוֹת הָאֱמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע
חִבְּקוּ אַשְׁפַּתּוֹת׃ וַיִּגְדַּל עֲוֺן בַּת־עַמִּי מֵחַטַּאת סְדֹם הַהֲפוּכָה כְמוֹ־רָגַע וְלֹא־חָלוּ בָהּ יָדָיִם׃
זַכּוּ נְזִירֶיהָ מִשֶּׁלֶג צַחוּ מֵחָלָב אָדְמוּ עֶצֶם מִפְּנִינִים סַפִּיר גִּזְרָתָם׃ חָשַׁךְ מִשְּׁחוֹר תָּאֳרָם לֹא
נִכְּרוּ בַּחוּצוֹת צָפַד עוֹרָם עַל־עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָעֵץ׃ טוֹבִים הָיוּ חַלְלֵי־חֶרֶב מֵחַלְלֵי רָעָב
שֶׁהֵם יָזוּבוּ מְדֻקָּרִים מִתְּנוּבֹת שָׂדָי׃ יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בִּשְּׁלוּ יַלְדֵיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֶׁבֶר
בַּת־עַמִּי׃ כִּלָּה יְהֹוָה אֶת־חֲמָתוֹ שָׁפַךְ חֲרוֹן אַפּוֹ וַיַּצֶּת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֹתֶיהָ׃ לֹא
הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי־אֶרֶץ וְכֹל יֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי יָבֹא צַר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלָםִ׃ מֵחַטֹּאת נְבִיאֶיהָ כל ק
עֲוֺנֹת כֹּהֲנֶיהָ הַשֹּׁפְכִים בְּקִרְבָּהּ דַּם צַדִּיקִים׃ נָעוּ עִוְרִים בַּחוּצוֹת נְגֹאֲלוּ בַּדָּם בְּלֹא יוּכְלוּ יִגְּעוּ
בִּלְבֻשֵׁיהֶם׃ סוּרוּ טָמֵא קָרְאוּ לָמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אַל־תִּגָּעוּ כִּי נָצוּ גַּם־נָעוּ אָמְרוּ בַּגּוֹיִם לֹא
יוֹסִפוּ לָגוּר׃ פְּנֵי יְהֹוָה חִלְּקָם לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פְּנֵי כֹהֲנִים לֹא נָשָׂאוּ זְקֵנִים לֹא חָנָנוּ׃ וזקנים ק
עוֹדֵינָה תִּכְלֶינָה עֵינֵינוּ אֶל־עֶזְרָתֵנוּ הָבֶל בְּצִפִּיָּתֵנוּ צִפִּינוּ אֶל־גּוֹי לֹא יוֹשִׁעַ׃ צָדוּ צְעָדֵינוּ עודינו ק

מלכת

צוד צדוני כצפר במקרא קדמונית כ״י נמסר עליו לית חסר למערבאי ע״כ · וכן בחילופים שלנו למערבאי צוד צדוני כצפר חסר למדנחאי כצפור מלא : אל תעלם אזנך בספרים מדוייקים כ״י וגם בדפוס ישן הע״ן בפת״ח לבדו וכן כתב הרב ר׳ אליה מזרחי בפרשת כי תבוא על פסוק יעלם ה׳ עליך · וכס׳ מכלול דף פ״ב על וה׳ העלים ממני (מלכים ב ד) כתוב בהגהת ר׳ אליה הלוי כן כל לשון העלמה הע״ן בפת״ח לבדו כמבואר במסורת : רבת אדני כלפיל : ראיתה כל נקמתם כל מחשבותם לי · שמעת חרפתם ה׳ כל מחשבתם עלי · שפתי קמי והגיונם עלי כל היום סי׳ קדמאה דפסוקא לי תניינא עלי תליתאה עלי וחד פ׳ בסוף יואל מי׳ לשון וגם מה אתם לי צר וצידון וגו׳ הגמול אתם משלמי׳ עלי ואם גומלים אתם עלי וגו׳

איכה יועם

תשתפכנה בס״ם מדוייקים הפ״א בדגש כמנהג וכן נקדו כל הנסחות : אבני קדש אין מאריך בנו״ן : המסלאים הס״א במאריך : גם תנין תנים ק׳ : היניקו בס״ם ובדפוסים ישנים מלא ביו״ד גם אחר הה״א : כי ענים כיענים ק׳ והיו״ד רפה והוא חד מן ח׳ מלין דכתיבין תרין וקריין חד וסימן בר״ש ב׳ פ״ר במ״ג וכן כתב במכלול דף נ״א שהיו״ד רפה : אשפתות הפ״א דגושה : יזובו במ״ג יש גלגול גדול מסורות מחולפות וסגירסא סיסרה כמו שמצאתי בספרים מדוייקים ויזובו ג׳ ב׳ מלא וחד חסר · ב׳ דתילים מלאים וחד דישעיה חסר · וזה יזובו מדקרים חסר : רחמניות בלא מאריך ברי״ש : וכל ישבי תבל כל קרי : מחטאת במקצת ספרים מחטאות מלא אל״ף וא״ו ובמסר מלא ליה מלא : נעו עורים יש מוסרים בנו״ן געיא באותיות קטנות ואין כן בספרים המדוייקים : נגאלו אין שום מאריך בנו״ן : זקנים וזקנים ק׳ : עודינה עודינו ק׳ : צדו צעדינו בכוזרי מאמר ב׳ סימן כ׳ אמר החבר ומה שאמר באות שמצאת בספרים בחילוף ההקשה כמו צדו כתבו בקרא בסות צדו ע״כ · ובכל ספרים שלנו כתוב צדו בדל״ת וכן פירשוהו כל המפרשים מלשון ואשר לא צדה וכן כתב רא״בע בספר צחות באות הרי״ש וכלא וי״ת כי כן כתוב הינה הדל״ת והריש דומים בכתב על כן דודנים ורודנים · דעואל רעואל ולפי דעתי שהם שני שמות לאדם אחד כהססם · על
כך

מלכת ברחבתינו קרב קצנו מלאו ימינו כי־בא קצנו׃ קלים היו רדפינו מנשרי שמים על־
ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו׃ רוח אפינו משיח יהוה נלכד בשחיתותם אשר אמרנו
יושבת ק׳ בצלו נחיה בגוים׃ שישי ושמחי בת־אדום יושבתי בארץ עוץ גם־עליך תעבר־כוס תשכרי
ה ותתערי׃ תם־עונך בת־ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת־אדום גלה על־חטאתיך׃
הביטה ק׳ זכר יהוה מה־היה לנו הביט וראה את־חרפתנו׃ נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים׃
ואין ק׳ יתומים היינו אין אב אמתינו כאלמנות׃ מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבאו׃ על
ולא ק׳ צוארנו נרדפנו יגענו לא הונח־לנו׃ מצרים נתנו יד אשור לשבע לחם׃ אבתינו חטאו
ואינם ק׳ ואנחנו ק׳ אינם אנחנו עונתיהם סבלנו׃ עבדים משלו בנו פרק אין מידם׃ בנפשנו נביא לחמנו
מפני חרב המדבר׃ עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב׃ נשים בציון ענו בתלת
בערי יהודה׃ שרים בידם נתלו פני זקנים לא נהדרו׃ בחורים טחון נשאו ונערים בעץ
כשלו׃ זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם׃ שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו׃
נפלה עטרת ראשנו אוי־נא לנו כי חטאנו׃ על־זה היה דוה לבנו על־אלה חשכו עינינו׃
על הר־ציון ששמם שועלים הלכו־בו׃ אתה יהוה לעולם תשב כסאך לדור ודור׃ למה
ונשובה ק׳ לנצח תשכחנו תעזבנו לארך ימים׃ השיבנו יהוה אליך ונשוב חדש ימינו כקדם׃ כי
אם־מאס מאסתנו קצפת עלינו עד־מאד׃ השיבנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם׃

סכום פסוקי איכה דספר איכה מאה וחמשים וארבעה סימן טוב ויחיל ודומם לתשועת ה׳ וקאפיטולי שלה חמשה והרמז
בן בג בג אומר לפום צערא אגרא ׃ וחציו לדאה פתח רגליו ׃

קהלת

א דברי קהלת בן־דוד מלך בירושלם׃ הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל
הבל׃ מה־יתרון לאדם בכל־עמלו שיעמל תחת השמש׃ דור הלך ודור
בא והארץ לעולם עמדת׃ וזרח השמש ובא השמש ואל־מקומו שואף זורח הוא שם׃
הולך אל־דרום וסובב אל־צפון סובב סבב הולך הרוח ועל־סביבתיו שב הרוח׃ כל־הנחלים
הלכים אל־הים והים איננו מלא אל־מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת׃ כל־
הדברים יגעים לא־יוכל איש לדבר לא־תשבע עין לראות ולא־תמלא אזן משמע׃ מה־
שהיה

כן ספרי הלומר כי צרו כמדנו הוא ארו כפלינו ׳ ורחוצו ברחבתינו זכתיב לא יצר צעדך ולא מקח פיהו ורמה הבא אחריו ׳ קלים היו רודפינו
נלכד בשחיתותם ׳ והכם צרו כמשמעו ואין צורך לדבר כזה המבהיל אכ״ל : יושבתי יושבת ק׳ : תעבר כוס הכי״ם בקמץ והוא חטיף מפני המקף
ה והני״ח בלא מאריך : תם עונך הכ״ן בצירי כמשפט וכתבירו שבפסוק : הביט הביטה ק׳ : נחלתנו נהפכה הפ״א בסגול והה״א בשוא נח וכך
הובא במכלול דף ק״ב ונסרפים עם דומים אחרים שהם בסגול הה״א וקל הפ״א וכן כתב בספר רב פעלים בבנין נפעל : אין אב ואין אב ק׳ : יגענו
סלא ולא ק׳ : לא הונח אין מקף במסרה הונח לנו במקף : הונח הה״א בוח״ו שורק במדוייקים עם דגש בנו״ן : אינם ואינם ק׳ : אנחנו
ואנחנו ק׳ : בתלת בערי יהודה כתוב במדרש כבוזראדן בוא לחיילותיו וכו׳ הזהירו באשת איש וכו׳ גר מתלת רמים שבתפללו ולא פנו כן
וכתפנו לכך נאמר נשים בציון ענו בתלת בערי יהודה בתלת כתיב ופי׳ בעל מתנות כהונה נשים אשמם שהיו בתלת אשמות את וכראה מדבריו שיש
מפרשים בתלת שלשה כתרגומו ובמסורה לית חסר דחסר ועיין במסורה תילים קמ״א : ששמם עיין מ״ש בקהלת סי׳ ו׳ על שחתקיף : אתה ה׳ בפרוש
רש״י כתוב ואתה בו״או וטעו בין פסוק זה ובין פסוק של תילים סימן ק״ב הדומה לו וכן במסורת אתה ה׳ ב׳ ריש פסוק וסימן אתה ה׳ תסמרם אתה
ה׳ לא תכלא רחמיך ואחד באיכה אתה ה׳ לעולם תשב ׳ ועיין עוד מ״ש בתילים ק״ב : ונשוב ונשובה ק׳ והוא״ו בגעיא : מאס מ עיין מ״ש בישעיה סי׳ ז׳

קהלת

א בירושלם כל ירושלם שנמקרא צריך להוכיח היו״ד בברכתה אף על פי שאינה נכתבת ׳ מכלול דף ק״י ובמסורת חסיב ה׳ מלא נקריאה
ופימן נמסר במסרה גדולה ירמיה כ״ו ודברי הימים ב׳ כ״ה ׃

על

שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל־חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ׃ יֵשׁ דָּבָר שֶׁיֹּאמַר
רְאֵה־זֶה חָדָשׁ הוּא כְּבָר הָיָה לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הָיָה מִלְּפָנֵנוּ׃ אֵין זִכְרוֹן לָרִאשֹׁנִים וְגַם לָאַחֲרֹנִים
שֶׁיִּהְיוּ לֹא־יִהְיֶה לָהֶם זִכָּרוֹן עִם שֶׁיִּהְיוּ לָאַחֲרֹנָה׃ אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
בִּירוּשָׁלִָם׃ וְנָתַתִּי אֶת־לִבִּי לִדְרוֹשׁ וְלָתוּר בַּחָכְמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמָיִם הוּא
עִנְיַן רָע נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ׃ רָאִיתִי אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
וְהִנֵּה הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ׃ מְעֻוָּת לֹא־יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא־יוּכַל לְהִמָּנוֹת׃ דִּבַּרְתִּי אֲנִי
עִם־לִבִּי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הִגְדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חָכְמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה לְפָנַי עַל־יְרוּשָׁלִָם וְלִבִּי
רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה וָדָעַת׃ וָאֶתְּנָה לִבִּי לָדַעַת חָכְמָה וְדַעַת הֹלֵלוֹת וְשִׂכְלוּת יָדַעְתִּי שֶׁגַּם־
ב זֶה הוּא רַעְיוֹן רוּחַ׃ כִּי בְּרֹב חָכְמָה רָב־כָּעַס וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב׃ * אָמַרְתִּי אֲנִי
בְלִבִּי לְכָה־נָּא אֲנַסְּכָה בְשִׂמְחָה וּרְאֵה בְטוֹב וְהִנֵּה גַם־הוּא הָבֶל׃ לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל
וּלְשִׂמְחָה מַה־זֹּה עֹשָׂה׃ תַּרְתִּי בְלִבִּי לִמְשׁוֹךְ בַּיַּיִן אֶת־בְּשָׂרִי וְלִבִּי נֹהֵג בַּחָכְמָה וְלֶאֱחֹז
בְּסִכְלוּת עַד אֲשֶׁר־אֶרְאֶה אֵי־זֶה טוֹב לִבְנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם מִסְפַּר יְמֵי חַיֵּיהֶם׃
הִגְדַּלְתִּי מַעֲשָׂי בָּנִיתִי לִי בָּתִּים נָטַעְתִּי לִי כְּרָמִים׃ עָשִׂיתִי לִי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְנָטַעְתִּי בָהֶם
עֵץ כָּל־פֶּרִי׃ עָשִׂיתִי לִי בְּרֵכוֹת מָיִם לְהַשְׁקוֹת מֵהֶם יַעַר צוֹמֵחַ עֵצִים׃ קָנִיתִי עֲבָדִים
וּשְׁפָחוֹת וּבְנֵי־בַיִת הָיָה לִי גַּם מִקְנֶה בָקָר וָצֹאן הַרְבֵּה הָיָה לִי מִכֹּל שֶׁהָיוּ לְפָנַי בִּירוּשָׁלִָם׃
כָּנַסְתִּי לִי גַּם־כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְּדִינוֹת עָשִׂיתִי לִי שָׁרִים וְשָׁרוֹת וְתַעֲנוּגֹת בְּנֵי הָאָדָם
שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת׃ וְגָדַלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי מִכֹּל שֶׁהָיָה לְפָנַי בִּירוּשָׁלִָם אַף חָכְמָתִי עָמְדָה לִּי׃ וְכֹל
אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אָצַלְתִּי מֵהֶם לֹא־מָנַעְתִּי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה כִּי־לִבִּי שָׂמֵחַ מִכָּל־עֲמָלִי
וְזֶה־הָיָה חֶלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי׃ וּפָנִיתִי אֲנִי בְּכָל־מַעֲשַׂי שֶׁעָשׂוּ יָדַי וּבֶעָמָל שֶׁעָמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה
הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ׃ וּפָנִיתִי אֲנִי לִרְאוֹת חָכְמָה וְהוֹלֵלוֹת וְסִכְלוּת
כִּי ׀ מֶה הָאָדָם שֶׁיָּבוֹא אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵת אֲשֶׁר־כְּבָר עָשׂוּהוּ׃ וְרָאִיתִי אָנִי שֶׁיֵּשׁ יִתְרוֹן לַחָכְמָה
מִן־הַסִּכְלוּת כִּיתְרוֹן הָאוֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ׃ הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיָדַעְתִּי
גַם־אָנִי שֶׁמִּקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת־כֻּלָּם׃ וְאָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כְּמִקְרֵה הַכְּסִיל גַּם־אֲנִי יִקְרֵנִי
וְלָמָּה חָכַמְתִּי אֲנִי אָז יוֹתֵר וְדִבַּרְתִּי בְלִבִּי שֶׁגַּם־זֶה הָבֶל׃ כִּי אֵין זִכְרוֹן לֶחָכָם עִם־הַכְּסִיל
לְעוֹלָם בְּשֶׁכְּבָר הַיָּמִים הַבָּאִים הַכֹּל נִשְׁכָּח וְאֵיךְ יָמוּת הֶחָכָם עִם־הַכְּסִיל׃ וְשָׂנֵאתִי אֶת־הַחַיִּים
כִּי רַע עָלַי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁנַּעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי־הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ׃ וְשָׂנֵאתִי אֲנִי אֶת־כָּל־
עֲמָלִי שֶׁאֲנִי עָמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ שֶׁאַנִּיחֶנּוּ לָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָי׃ וּמִי יוֹדֵעַ הֶחָכָם יִהְיֶה אוֹ
סָכָל וְיִשְׁלַט בְּכָל־עֲמָלִי שֶׁעָמַלְתִּי וְשֶׁחָכַמְתִּי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ גַּם־זֶה הָבֶל׃ וְסַבּוֹתִי אֲנִי לְיַאֵשׁ
אֶת־לִבִּי עַל כָּל־הֶעָמָל שֶׁעָמַלְתִּי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ׃ כִּי־יֵשׁ אָדָם שֶׁעֲמָלוֹ בְּחָכְמָה וּבְדַעַת וּבְכִשְׁרוֹן

ולאדם

על כל אשר היה לפני על ירושלם · מצאתי בס׳ ספרי למכתב לפני בירושלם : ודעת הללות ושכלות כל לשון טפשותא כתוב בס״מ בר מן דין
ב דכתיב בשי״ן אבל בתרגום תרגמו מלשון סכל וכל לשון חכמה בס״ין : רב כעס בקמץ ישוב החולם לקמץ חטוף : ולאחז ברוב הספרים הא׳
בחטף סגול : קניתי עבדים וגו׳ מכל שהיו ולמטה הוא אומר וגדלתי והוספתי מכל שהיה והוא חד מן ג׳ זוגים מן ב׳ ב׳ בחד מנייהו קדמאה
היו ובתנייתא היה וסימן היו היה דבר ה׳ מסורת ד״ה א כ״ג : ביתרון הב״ת בחירק והיו״ד נחה והתי״ו בשוא נע וי״ם בִּיִתְרון וס״ם כְּיִתְרון
בחטף פתח הכי״ו אולי עשו כן מפני המאריך כמו שכתבתי נ״כ במקצת ספרים כיוצא בזה באות שוא בתוך התיבה וקדם לה מלך עם מאריך ניקדים
אותה בשוא פתח וקורים אותה כמו פתח כמשפט שבעיא בראש תיבה דוגמא אֶרְדָּה נא · נֵלְכָה נא · ויספו מְיַפְּדִים · כי היתה הָרְוָחָה
הָרְבִיעִי ודומיהן אבל אין כן בס״ם המדוייקים · ועוד אבאר זה במאמר המאריך בפירוש חקירה שנית בס״ד · ורד״ק במכלול הביאו עם דומים
אחרים שהיו״ד נחה והטילו תנועתה על אות השמוש : ומ״ש בדפוס המכלול וגם במכלל יופי כִּיתְרון בקמץ התי״ו טעות הוא בלי ספק וצריך להיות
בשוא : וסבותי אני וגו׳ שעמלתי תחת השמש בספרים מוגהי׳ כתוב שעמלתי ושחכמתי כמו שהוא בפ׳ הקודם וכן נראה מהתרגום אך בספרים
מדוייקים לא מצאנו בפסוק הזה רק שעמלתי תחת השמש · ויש ראיה מבעל המסורת שכתב על פסוק ראשון שעמלתי ב׳ ועל גלת וסחב מתי כתב לית :

שהוא

ולאדם שלא עמל־בו יתננו חלקו גם־זה הבל ורעה רבה׃ כי מה־הוה לאדם בכל־עמלו
וברעיון לבו שהוא עמל תחת השמש׃ כי כל־ימיו מכאבים וכעס ענינו גם־בלילה לא־שכב
לבו גם־זה הבל הוא׃ אין־טוב באדם שיאכל ושתה והראה את־נפשו טוב בעמלו גם־זה
ראיתי אני כי מיד האלהים היא׃ כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני׃ כי לאדם שטוב
לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים
גם־זה הבל ורעות רוח׃ * לכל זמן ועת לכל־חפץ תחת השמים׃ ג

עת ללדת ועת למות עת לטעת ועת לעקור נטוע׃
עת להרוג ועת לרפוא עת לפרוץ ועת לבנות׃
עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד׃
עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים עת לחבוק ועת לרחק מחבק׃
עת לבקש ועת לאבד עת לשמור ועת להשליך׃
עת לקרוע ועת לתפור עת לחשות ועת לדבר׃
עת לאהב ועת לשנא עת מלחמה ועת שלום׃

מה־יתרון העושה באשר הוא עמל׃ ראיתי את־הענין אשר נתן אלהים לבני האדם לענות
בו׃ את־הכל עשה יפה בעתו גם את־העלם נתן בלבם מבלי אשר לא־ימצא האדם את־
המעשה אשר־עשה האלהים מראש ועד־סוף׃ ידעתי כי אין טוב בם כי אם־לשמוח
ולעשות טוב בחייו׃ וגם כל־האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל־עמלו מתת אלהים היא׃
ידעתי כי כל־אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע
והאלהים עשה שייראו מלפניו׃ מה־שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה והאלהים
יבקש את־נרדף׃ ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה
הרשע׃ אמרתי אני בלבי את־הצדיק ואת־הרשע ישפט האלהים כי־עת לכל־חפץ ועל
כל־המעשה שם׃ אמרתי אני בלבי על־דברת בני האדם לברם האלהים ולראות שהם־
בהמה המה להם׃ כי מקרה בני־האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם כמות זה כן
מות זה ורוח אחד לכל ומותר האדם מן־הבהמה אין כי הכל הבל׃ הכל הולך אל־מקום
אחד הכל היה מן־העפר והכל שב אל־העפר׃ מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה
ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ׃ וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו

כי

שהוא עמל וכן שהם בהמה דנפיקא שניהם הסי"ן בשוא : **כי מיד האלהים היא** במקצת ספרי הדפוס קדמונים כתוב הוא בו"או שרוקה ובפל
ג סאר ספרים כתיב היא : **עת לטעת** כתב ר' יונה בספר הרקמה כי מצא בקצת ספרים וגם' למסקי מדוייק **לטעת** בדגש הטי"ת אע"פ שהוא צרוב
בספרים קל וגם רד"ק הזכיר דעת ר' יונה במכלול דף כ"ד וג"ן נאפודי : **מחבק** בס"א דפוס ישן המ"ם בשוא ובכל שאר ספרים בצירי : **עת לחשות**
בחטף פתח החי"ת וי"ם בשוא לבדו : **עת לאהב** במקצת ספרים האל"ף בשוא לבדו ובמקצתם בחטף סגול : **מה יתרון העושה** מלא וא"ו במדוייקים
והמסרה עליו ב' מלא בלישנא ומי' **עושה** בעדרת זדון (משלי כא) וכן מצאתי במסרה כ"י ולפי זה יקשה דבחילופים שלנו משמע שבן הוא למדינחאי
לך למערבאי חסר ודילמא איפוך : **גם את העלם נתן בלבם** חסר וא"ו ע"פ המסורת · ובמדרש קהלת אמר ר' אחווא בריה דר' זירא העולם
העלם מהם שם המפורש משל למלך שעשה סעודה וכו' כך אמר הקב"ה ומה אם שעה שהעלמתי מהם שם המפורש הם הורגים בכינוי אלו כתתי ונליתי
להם שם המפורש עאכ"ו ובדלא הוה בחדא איכתא פרסייא דאקלת ברה בחדא מילה מן שמה מפרשא · שמעה שמואל אמר זיל אתקין ליה תכריכין
פי' ששמה היה באשה אחת · אמרו פרס שקללה בנה בדבר אחד משם המפורש שמעה שמואל ואמר לה לך והתקין לו תכריכין וכן משמע בירושלמי פרק
אמר להם המסוכה ועיין מ"ש בסדר שמות פ' זה שמי לעלם ובילמדנו פ' קדושי' העלם כתיב חסר וא"ו מפני כן אלולי שהקב"ה העלים מלבו של אדם
את המיתה לא היה אדם בונה ולא נוטע וכו' והכי איתא בשוחר טוב מזמור ט' : **מתת אלהים היא** בס"א דפוס ישן כתוב הוא בו"או וכה"א נקודה
בחירק ובכל שאר ספרים כתוב היא ביו"ד : **שיראו מלפניו** ביו"ד אחד לבד בספרים מדוייקים כ"י וברובם יש מאריך ביו"ד : **כי מקרה בני
האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם** כתב רד"ק במכלול דף רל"ט בשם ר' יוסף אביו שמלשתם הרי"ש בסגול וכן ראיתי בספרים מדוייקים
כי מקרה בני האדם הכ"ף בגעיא בס"ס : **מאשר ישמח האדם במעשיו** בס"ס הכ"ף בגעיא :

ושבתי

מי-הוא חלקו כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו: * ושבתי אני ואראה את-כל- ד
העשוקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם ומיד עשקיהם
כח ואין להם מנחם: ושבח אני את-המתים שכבר מתו מן-החיים אשר המה חיים עדנה:
וטוב משניהם את אשר-עדן לא היה אשר לא-ראה את-המעשה הרע אשר נעשה תחת
השמש: וראיתי אני את-כל-עמל ואת כל-כשרון המעשה כי היא קנאת-איש מרעהו
גם-זה הבל ורעות רוח: הכסיל חבק את-ידיו ואכל את-בשרו: טוב מלא כף נחת
ממלא חפנים עמל ורעות רוח: ושבתי אני ואראה הבל תחת השמש: יש אחד ואין
שני גם בן ואח אין-לו ואין קץ לכל-עמלו גם-עינו לא-תשבע עשר ולמי אני עמל ומחסר עיניו
את-נפשי מטובה גם-זה הבל וענין רע הוא: טובים השנים מן-האחד אשר יש-להם שכר
טוב בעמלם: כי אם-יפלו האחד יקים את-חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו:
גם אם-ישכבו שנים וחם להם ולאחד איך יחם: ואם-יתקפו האחד השנים יעמדו נגדו
והחוט המשלש לא במהרה ינתק: טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא-ידע
להזהר עוד: כי-מבית הסורים יצא למלך כי גם-במלכותו נולד רש: ראיתי את-כל-
החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר יעמד תחתיו: אין-קץ לכל-העם
לכל אשר-היה לפניהם גם האחרונים לא ישמחו-בו כי-גם-זה הבל ורעיון רוח: שמר
רגליך כאשר תלך אל-בית האלהים וקרוב לשמע מתת הכסילים זבח כי-אינם יודעים רגלך
לעשות רע: * אל-תבהל על-פיך ולבך אל-ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים
בשמים ואתה על-הארץ על-כן יהיו דבריך מעטים: כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ה
ברב דברים: כאשר תדר נדר לאלהים אל-תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים את אשר-
תדר שלם: טוב אשר לא-תדר משתדור ולא תשלם: אל-תתן את-פיך לחטיא את-
בשרך ואל-תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על-קולך וחבל את-מעשה
ידיך: כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה כי את-האלהים ירא: אם-עשק רש וגזל
משפט וצדק תראה במדינה אל-תתמה על-החפץ כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם:
ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד: אהב כסף לא-ישבע כסף ומי-אהב בהמון לא הוא
תבואה גם-זה הבל: ברבות הטובה רבו אוכליה ומה-כשרון לבעליה כי אם-ראות עיניו: ראית
מתוקה שנת העבד אם-מעט ואם-הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון: יש
רעה חולה ראיתי תחת השמש עשר שמור לבעליו לרעתו: ואבד העשר ההוא בענין רע
והוליד בן ואין בידו מאומה: כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא ומאומה
לא-ישא בעמלו שילך בידו: וגם-זה רעה חולה כל-עמת שבא כן ילך ומה-יתרון לו
שיעמל

ושבתי אני ואראה את כל העשוקים וגו׳ והנה דמעת העשוקים איח דמסרי ב׳ חסר ובפסוק ואית דמסרי ב׳ מלא ומלית בפלוגתא דמערבאי ד
ומדנחאי · למערבאי תרויהון מלא למדנחאי תרויהון חסר : עדנה בס״א כ״י הס״לא בכ״י רי ובספר אחר בסגול ומלת יו״ד אחר דל״ת וברוב ספרים
חסר וסד״לא בסגול וכן כתוב הלויה חן פ׳ ח׳ ספר ט׳ והכ״ן בלא דגש : גם עיניו עינו ק׳ : ואילו מלה אחת מורכבת משתי מלות ונמסר עליו אל
[illegible] פירוש דמשמע [illegible] באבוהר באמורם ובאו שבמבתי בסוף פ׳ ויחי : המשלש בס״א כ״י הא״ס בלגש וברוב ספרים
רפה והס״א באריך : כי מבית הסורים [illegible] מלשון התרגום כי תרגום ויבאם וסרי · באחי פרשת כח · [illegible]
[illegible] מלשון קולים [illegible] במדרש קהלת [illegible] ט׳ [illegible] ספר [illegible] פ׳ שנת של הבריות בלט ונכתב
[illegible] : ורעיון [illegible] : שמר רגליך רגלך קרי : את מעשה ידיך בס״א כ״י [illegible] ובכל הספרים ה
[illegible] : בכל היא הוא ק׳ : מלך לשדה נעבד [illegible] בסגול · [illegible] ולשון לאודים [illegible]
[illegible] : כי אם ראית ראות ק׳ :

ובעס

שיעמל לרוח׃ גם כל־ימיו בחשך יאכל וכעס הרבה וחליו וקצף׃ הנה אשר־ראיתי אני
טוב אשר־יפה לאכול־ולשתות ולראות טובה בכל־עמלו ׀ שיעמל תחת־השמש מספר ימי־
חיו אשר־נתן־לו האלהים כי־הוא חלקו׃ גם כל־האדם אשר נתן־לו האלהים עשר ונכסים
והשליטו לאכל ממנו ולשאת את־חלקו ולשמח בעמלו זה מתת אלהים היא׃ כי לא
הרבה יזכר את־ימי חייו כי האלהים מענה בשמחת לבו׃ * יש רעה אשר ראיתי תחת ו
השמש ורבה היא על־האדם׃ איש אשר יתן־לו האלהים עשר ונכסים וכבוד ואיננו חסר
לנפשו ׀ מכל אשר־יתאוה ולא־ישליטנו האלהים לאכל ממנו כי איש נכרי יאכלנו זה הבל
וחלי רע הוא׃ אם־יוליד איש מאה ושנים רבות יחיה ורב ׀ שיהיו ימי־שניו ונפשו לא־
תשבע מן־הטובה וגם־קבורה לא־היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל׃ כי־בהבל בא ובחשך
ילך ובחשך שמו יכסה׃ גם־שמש לא־ראה ולא ידע נחת לזה מזה׃ ואלו חיה אלף שנים
פעמים וטובה לא ראה הלא אל־מקום אחד הכל הולך׃ כל־עמל האדם לפיהו וגם־הנפש
לא תמלא׃ כי מה־יותר לחכם מן־הכסיל מה־לעני יודע להלך נגד החיים׃ טוב מראה
עינים מהלך־נפש גם־זה הבל ורעות רוח׃ * מה־שהיה כבר נקרא שמו ונודע אשר־הוא חצי הספר בפסוקים
אדם ולא־יוכל לדין עם שהתקיף ממנו׃ כי יש־דברים הרבה מרבים הבל מה־יתר לאדם׃ ח יהיה דהא
כי מי־יודע מה־טוב לאדם בחיים מספר ימי־חיי הבלו ויעשם כצל אשר מי־יגיד לאדם מה־
יהיה אחריו תחת השמש׃ * טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו׃ טוב ללכת ט׳ רבתי
אל־בית־אבל מלכת אל־בית משתה באשר הוא סוף כל־האדם והחי יתן אל־לבו׃ טוב כעס ז
משחוק כי־ברע פנים ייטב לב׃ לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה׃ טוב
לשמע גערת חכם מאיש שמע שיר כסילים׃ כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחק הכסיל
וגם־זה הבל׃ כי העשק יהולל חכם ויאבד את־לב מתנה׃ טוב אחרית דבר מראשיתו בצ׳ונים
טוב ארך־רוח מגבה־רוח׃ אל־תבהל ברוחך לכעוס כי כעס בחיק כסילים ינוח׃ אל־
תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על־זה׃ טובה
חכמה עם־נחלה ויתר לראי השמש׃ כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה
תחיה בעליה׃ ראה את־מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו׃ ביום טובה

היה

וכעס הרבה וחליו וקצף במקצת ספרים כולו פתוח ומלעיל כי הוא שם לפי דעתם וברובן של מדוייקים חליו קמץ וחציו פתח ומלרע כי הוא פועל ובמסורת כ״י וכעס ג׳ בקריה ופיגנהון רשע יראה וכעס · וכעס הרבה ע״כ ומה שנמסר במ״ג תהלים קי״ב וכעס ב׳ חד פתח וחד קמץ וסימן רשע יראה וכעס · וכעס הרבה · **קדמאה פתח** כ״ל דעל עיין וכעס נאמר · ולפי דעתי חיסרון נפל בדפוס ור״ל קדמאה קמץ בתראה פתח שכן במ״ג מערכת אות הכ״ף נמסר תלתא ביתא מן חד וחד · חד פתח וחד קמץ ותרי מיניייהו אילין ונסדר של קהלת ראשון ושל תהלים השני וכן כתב רד״ק בשרשים גם היטב רשע יראה **וכעש** קמץ כולו **וכעס** הרבה וחליו וקצף חציו קמץ וחציו פתח עכ״ל ומ״ש במפרה קטנה דתהלים לשון מוטעה הוא: **ואיננו חסר** בספרים כ״י ובדפוס ישן הו״או בנגינה ובמסורת ב׳ בטעם עיין מ״ש בד״ה ב׳ סי׳ י״ב: **ואילו חיה** מלרע הטעם בל״מד ועיין באסתר ז׳: **ורעות רוח:** מה שהיה כבר וגו׳ חצי הספר בפסוקים: **שהתקיף** במקרא גדולה נמסר עליו ב׳ מלין כתיבין ה׳ במצעות תיבותא ולא קריין וסימן בהתפוש וילכו אחריהם עד הירדן (מלכים ב יז) **בהשדה** ויקם המלך להלם (שם) וחד פליגא עליה שהתקיף מה שהיה כבר נקרא שמו וכו׳ ע״ש ולפי דעתי לדעת רד״ק ז״ל הוא בלא ה״א שכן הביאו בשרשים ולא כתב עליו מאומה · וכן נראה מהמכלל יופי ומבעל הלשון וכן מצאתי במקצת ספרים כתיבת יד ומסורה זו מצאתיה גם במקרא כ״י במלכים וקשה לי למה לא נמנה עמהם גם כשההכל הולך דבסיפרא שנמסר עליו יתיר ה״א · אמ״כ מצאתי במ״ג ה׳ כתיב ה״א במצעות תיבותא ולא קריין תרי הוא דאתרן לעיל דמלכים · ואידך התקיף · כשהשכל · ההשמש · דעל הר ציון ששמם ע״כ ואשנה משומם כשמעתי את הדבר הזה כי לא מצאתי בסוף ספר ששמם בה״א: **ט**וב ט״ת רבתי ועיין מ״ש באיוב סוף סימן א׳: **כן שחק הכסיל וגם זה הבל** שחק חסר וא״ו וכבר הראיתי הדבור בזה הענין בירמיה סי׳ מ״ח: **שחק הכסיל וגם זה הבל** כן כתיב וגם בוא״ו ופן אחשב למטעה כנמצא ומסכת סדרן ומנהגן של ישראל אורית אמונה כפי כי כך מצאתי בכמה ספרים כ״י ישנים מכמה מאות שנים וגם בדפוס ישן מויניציאה שנת רע״ח ודפוסים אחרים ישנים וכן נראה מפי׳ החכם ערמ״אה בעל העקידה · ולמען לא ישאר לשום אדם מקום ספק בזה ונקוף הלב כלל מיאר כי כן אוברע מהמסורת שחיבר את זה עם י״ד פסוקים אית בהון וגם ותרין מלין בסוף הסוק וכימן נמסר בפרשת מטבעים אם כל בסוק וגם בעלי. עם תראה במקרא גדולה: **ויאבד את לב מתנה** במדרש רבתי עוסק שתשקו דתן ואבירם לשבח רבן אבדו חכמתו ממנו ויאבד את לב מתנה בנות אילו היו עשרה היו כיבולין אלא שהקניטו והקפידו אותו וכו׳ כלומר דבר כיס מתנה ובס״ר פ״ו אין זה ועיין באות אות

ק׳ פ״ג שמות כ׳

היה בטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעמת־זה עשה האלהים על־דברת שלא ימצא האדם
אחריו מאומה: את־הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו:
אל־תהי צדיק הרבה ואל־תתחכם יותר למה תשומם: אל־תרשע הרבה ואל־תהי סכל
למה תמות בלא עתך: טוב אשר תאחז בזה וגם־מזה אל־תנח את־ידך כי־ירא אלהים
יצא את־כלם: החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר: כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה־טוב ולא יחטא: גם לכל־הדברים אשר ידברו אל־תתן לבך אשר לא־
תשמע את־עבדך מקללך: כי גם־פעמים רבות ידע לבך אשר גם־את קללת אחרים: כל־ אתה
זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני: רחוק מה־שהיה ועמק עמק מי
ימצאנו: סבותי אני ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון ולדעת רשע כסל והסכלות
הוללות: ומוצא אני מר ממות את־האשה אשר־היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה
טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה: ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת
לאחת למצא חשבון: אשר עוד־בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי ואשה
בכל־אלה לא מצאתי: לבד ראה־זה מצאתי אשר עשה האלהים את־האדם ישר והמה
בקשו חשבנות רבים: מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ח
ישנא: אני פי־מלך שמר ועל דברת שבועת אלהים: אל־תבהל מפניו תלך אל־תעמד
בדבר רע כי כל־אשר יחפץ יעשה: באשר דבר־מלך שלטון ומי יאמר־לו מה־תעשה:
שומר מצוה לא ידע דבר רע ועת ומשפט ידע לב חכם: כי לכל־חפץ יש עת ומשפט
כי־רעת האדם רבה עליו: כי־איננו ידע מה־שיהיה כי כאשר יהיה מי יגיד לו: אין אדם
שליט ברוח לכלוא את־הרוח ואין שלטון ביום המות ואין משלחת במלחמה ולא־ימלט
רשע את־בעליו: את־כל־זה ראיתי ונתון את־לבי לכל־מעשה אשר נעשה תחת השמש
עת אשר שלט האדם באדם לרע לו: ובכן ראיתי רשעים קברים ובאו וממקום קדוש
יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן־עשו גם־זה הבל: אשר אין־נעשה פתגם מעשה הרעה
מהרה על־כן מלא לב בני־האדם בהם לעשות רע: אשר חטא עשה רע מאת ומאריך
לו כי גם־יודע אני אשר יהיה־טוב ליראי האלהים אשר ייראו מלפניו: וטוב לא־יהיה
לרשע ולא־יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים: יש־הבל אשר נעשה על־
הארץ

טוב אשר תאחז הפ"ו בלא מאריך והמ"לף בחטף סגול ויש ספרים בתוספת לבדו: אל תנח את ידך בפסוק זה ובפסוק דבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך ראיתי בספרים נוסחאות משובחות ומדויקות רבות ותולם אלא אי מסרה כ"י מפרשת המסורת קדמאה אל תנח את ידך תנינא אל תנח ידך ועיין מ"ש לקמן סימן י"א: מקללך ליה ורפי וכל אדם בסרים לקללך דרגש · ובעלי המסורת כמנו בפס סימן בבה פי' בכ"ף הרפויה דגושה והשנייה רפויה כן לקללך שהוא בתורה דגש ושל קהלת רפי ושבירה היא קודם קהלת סימן אחר במיך במיהם: אשר גם אתה את כתיב אתה ק' ונכתבה כ"י מטוליטולא ובמקראות ישנות מדפוס הטפחה בא"לף וכן במ"ג כמכה עם אחרים שהם נטעם מלרע ועיין מ"ש בשופטים י"א ובחבקוק ב': בקשה נפשי וכן נקמו הספרים שהסמוך ברוב ספרי הדפוס וכ"י מדוייקים הפ"וף רפויה: חשבנות החי"ת בחירק והסי"ן בדגש מסורת מכלול דקל [...] ושרשים שרש חשב ולפי' אבי"ע רפויה וכן מצאתי במסורת כ"י חשבנות ב' במרים וסי' ויעש בירושלם חשבנות (ד"ה ב כ"ו) ובהם בקשו חשבנות ע"כ · וכמות זה כן מות זה וקריאה אחת לכלם: פשר דבר בחטף נקודות וי"ם שהוא בפס נקודות שרסים: ועז פניו ישנא בפ"ק דתענית כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לשנאתו שנאמר ועז פניו ישנא אל תקרי ישנא אלא ישנה · ופי' רש"י ומז כתיב חסר וא"ו מי סנות מו פנים ישנה בשי"ן ומ"לף ע"כ וכן במדרש קהלת דבתי את מלאכ כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע ניתן להם מזיו שכינה של מעלן וכיון שמטאו כנשו שונאים לפק"נה דכתיב ועז פניו ישנא · והוא חד מן תלין דמשמשין אל"ף בסוף תיבותא ולית להון וגה ובמסורה כ"י ג' כמוהון אל"ף בלישנא ופי' ושנא את בגדי כלאו דמלכים · ועז פניו ישנא · ישנא הכתם הטוב: אל תעמד בדבר רע כן כתיב אל לא ואל והוא חד מן כ"ג פסוקין דמסיימין ומתחילין אל אל וסימן כמסר במ"ג שמואל ב סימן א': וישתכחו הי"וד דמאריך לג"א [...] מצאתי דחלופים כ"י ודס"ם ובמדרש רבתי ובמסכת בעיר · וישתכחו מעשים רעים אשר כן עשו וישתכחו מעשיהם הטובים אשר עשו וכו' · ובעל מאכור כהונה פי' וישתכחו מעשים רעים דרים וישתבחו לשון שבחה וישתבחו מעשים טובים דריש לשון שכיחה כלשון הגמרא משתכחן ובילקוט מסמע דגים וישתכחו במעשיהם טב"ל ומ"מ אם בירסא סילקוט וישתבחו דב"ת הוא דרך דרש כבסיות דאמרינן בפ' הניזקין אל תקרי קבורים אלא קרובים · אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו: מלפני אלהים כן כתיב בספרים מדוייקים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס · ובמקצת ספרי הדפוס כתוב מלפני האלהים בה"א [...] וכן במסורת כתב עליו ב' [...] מלפני אלהים ד"ה ב' ל"ד

הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אלהם
כמעשה הצדיקים אמרתי שגם־זה הבל: ושבחתי אני את־השמחה אשר אין־טוב לאדם
תחת השמש כי אם־לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילונו בעמלו ימי חייו אשר־נתן־לו האלהים
תחת השמש: כאשר נתתי את־לבי לדעת חכמה ולראות את־הענין אשר נעשה על־
הארץ כי גם ביום ובלילה שנה בעיניו איננו ראה: וראיתי את־כל־מעשה האלהים כי
לא יוכל האדם למצוא את־המעשה אשר נעשה תחת־השמש בשל אשר יעמל האדם לבקש
ולא ימצא וגם אם־יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא: * כי את־כל־זה נתתי אל־לבי
ט ולבור את־כל־זה אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים גם־אהבה גם־שנאה אין
יודע האדם הכל לפניהם: הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור
ולטמא ולזבח ולאשר איננו זבח כטוב כחטא הנשבע כאשר שבועה ירא: זה ׀ רע בכל
אשר־נעשה תחת השמש כי־מקרה אחד לכל וגם לב בני־האדם מלא־רע והוללות בלבבם
בחייהם ואחריו אל־המתים: כי־מי אשר יבחר אל כל־החיים יש בטחון כי־לכלב חי הוא יחבר ק'
טוב מן־האריה המת: כי החיים יודעים שימתו והמתים אינם יודעים מאומה ואין־עוד
להם שכר כי נשכח זכרם: גם אהבתם גם־שנאתם גם־קנאתם כבר אבדה וחלק אין־
להם עוד לעולם בכל אשר־נעשה תחת השמש: לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב־
טוב יינך כי כבר רצה האלהים את־מעשיך: בכל־עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על־ראשך
אל־יחסר: ראה חיים עם־אשה אשר־אהבת כל־ימי חיי הבלך אשר נתן־לך תחת השמש
כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר־אתה עמל תחת השמש: כל אשר תמצא
ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה:
שבתי וראה תחת־השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים
לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא לידעים חן כי־עת ופגע יקרה את־כלם: כי גם לא־
ידע האדם את־עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני
האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאם: גם־זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא
אלי: עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא־אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים
גדולים: ומצא בה איש מסכן חכם ומלט־הוא את־העיר בחכמתו ואדם לא זכר את־האיש
המסכן ההוא: ואמרתי אני טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם
נשמעים: דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים: טובה חכמה מכלי
י קרב וחוטא אחד יאבד טובה הרבה: * זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מחכמה
מכבוד סכלות מעט: לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: וגם־בדרך כשהסכל הלך ביחידה
לבו

ט יבחר יחבר ק׳ [illegible] ראה חיים עם אשה וגו׳ כי הוא חלקך [illegible]

לבו חסר ואמר לכל סכל הוא׃ אם־רוח המושל תעלה עליך מקומך אל־תנח כי מרפא
יניח חטאים גדולים׃ יש רעה ראיתי תחת השמש כשגגה שיצא מלפני השליט׃ נתן
הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו׃ ראיתי עבדים על־סוסים ושרים הלכים
כעבדים על־הארץ׃ חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש׃ מסיע אבנים יעצב בהם
בוקע עצים יסכן בם׃ אם־קהה הברזל והוא לא־פנים קלקל וחילים יגבר ויתרון הכשיר
חכמה׃ אם ישך הנחש בלוא־לחש ואין יתרון לבעל הלשון׃ דברי פי־חכם חן
ושפתות כסיל תבלענו׃ תחלת דברי־פיהו סכלות ואחרית פיהו הוללות רעה׃ והסכל
ירבה דברים לא־ידע האדם מה־שיהיה ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו׃ עמל הכסילים
תיגענו אשר לא־ידע ללכת אל־עיר׃ אי־לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו׃
אשריך ארץ שמלכך בן־חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי׃ בעצלתים ימך
המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית׃ לשחוק עשים לחם ויין ישמח חיים והכסף יענה
את־הכל׃ גם במדעך מלך אל־תקלל ובחדרי משכבך אל־תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך
את־הקול ובעל הכנפים יגיד דבר׃ * שלח לחמך על־פני המים כי־ברב הימים תמצאנו׃
יא תן־חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה־יהיה רעה על־הארץ׃ אם־ימלאו העבים כנפים ק'
גשם על־הארץ יריקו ואם־יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא׃ שמר
רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור׃ כאשר אינך יודע מה־דרך הרוח כעצמים בבטן
המלאה ככה לא תדע את־מעשה האלהים אשר יעשה את־הכל׃ בבקר זרע את־זרעך
ולערב אל־תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או־זה ואם־שניהם כאחד טובים׃ ומתוק
האור וטוב לעינים לראות את־השמש׃ כי אם־שנים הרבה יחיה האדם בכלם ישמח
ויזכר את־ימי החשך כי־הרבה יהיו כל־שבא הבל׃ שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי
בחורותך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך ודע כי על־כל־אלה יביאך האלהים במשפט׃
והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך כי־הילדות והשחרות הבל׃ * וזכר את־בוראיך
יב בימי בחורתיך עד אשר לא־יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין־לי בהם חפץ׃
עד אשר לא־תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם׃ ביום
שיזעו שמרי הבית והתעותו אנשי החיל ובטלו הטחנות כי מעטו וחשכו הראות בארבות׃
וסגרו דלתים בשוק בשפל קול הטחנה ויקום לקול הצפור וישחו כל־בנות השיר׃ גם
מגבה יראו וחתחתים בדרך וינאץ השקד ויסתבל החגב ותפר האביונה כי־הלך האדם אל־
בית עולמו וסבבו בשוק הספדים׃ עד אשר לא־ירחק חבל הכסף ותרץ גלת הזהב ירתק ק'
ותשבר

נתן הסכל חד מחמשה בשם נקודות על פי המסורת וסימנם וביאורם במ"ג שמואל א' כ"ה ועיין המפרשים על רד"ה יאמר סגולה דהיינו דרשם
י בכלל זה יתן ה' לך שכל ולא חשב כמן הסכל . ובעל מנחת דוד בסימן פ"א הביא דבריו שלא טוה רק שהחזיקו כי במכלול משקל פעל כמו רד"ק בסוף
דבריו ובמסורת אחרת מצאתי נתן הסכל בשם נקודות אבל יתן ה' לך שכל בחמש נקודים : **חפר גומץ** לית ומלא ידגש . ואמר המנחה ראיתי לכתוב
עוד המעיין על יתר סימוכה דחזיתי דנפיק מקמי המדפיס על ספר גימץ בו יפול דהכיתו חסר וא"ו והוא בד"ה א יד על פסוק והמכתב כמלו וגו'
דהסכינו יפול אל חדיכיו שאול · כמסר יפיל ו' מלא בקריאת יסי' וכו' וכל קהלת ומשלי דכו' מלא במ"ג חסר ואין זה מן הענין ואח"כ דמסורה רבה
במספר ז' מלא וכד"ס שם במסרה קטנה כמסר ח' אין לחוש על זה דהסיא דאחר ספרי קמייתי ולא דקהלת יכך מלאתיו מלא כמקראות מדוייקות ת"כ :)
הוללות רעה לית בסורק : **ובעל הכנפים** כנפים ק' : אל תנח ידך אין באן מלא אח אלל דפסוק שלמעלה בסימן ז' יש מלא את כמ"ש שם
יא ובשניהם מלא ידך נלא יו"ד אחר לל"ת : **וטוב לעינים** במקצת ספרים הלמ"ד בפתח וכן ראוי על פי המסורה ועיין במ"ג סדר בראשית ומשלי סימן
י' וכן כתב המכלל יופי : **ובמראי** כתיב ביו"ד : **והשחרות** במקצת ספרים השי"ן דגושה לבדי : ב דאיך מלא יו"ד ועיין בחיי ריש פ' בראשית :
יב **ביום** ג' דגשין ומוגין בהון פי' שבבי"ת בפתח ובשבבי"ת בשוא יקרפו רפין לפי שלא יזכן אחריהם וגם יתיין ומחר דמ"ג : (ויקום לקול הצפור
לפי' בקמ"ץ ויקום בחולם בגרסה אלכריו בתהלים סי' פ' ובספר בחות דף קט"ז ד':) **ירחק** ירתק ק' ועיין מ"ש במלכים ב' י"א על מלת הסמוחות :
ותרץ גלת כרוב ספרים הרי"ש בשלש נקודות ובקצתן בשורק ובס"א במקא בחולם :

וְתִשָּׁבֶר כַּד עַל־הַמַּבּוּעַ וְנָרֹץ הַגַּלְגַּל אֶל־הַבּוֹר׃ וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב
אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ׃ הֲבֵל הֲבָלִים אָמַר הַקּוֹהֶלֶת הַכֹּל הָבֶל׃ וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת
חָכָם עוֹד לִמַּד־דַּעַת אֶת־הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה׃ בִּקֵּשׁ קֹהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי־חֵפֶץ
וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת׃ דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ
מֵרֹעֶה אֶחָד׃ וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִעַת
בָּשָׂר׃ סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֺתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם׃
כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע׃
סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם׃

סכום פסוקי דספר קהלת מאתים ועשרים ושנים. וסימן מה שהיה כבר נקרא שמו ותהיו מה שהיה כבר. והקמפיטלין שנים עשר כי זה כל האדם׃

מגלת אסתר א

מגילת אסתר צריכה לעשותה כדיני ספר תורה ובו שש עשרה פרשיות סתומות. ויש אומרים י״ז ואם עשאן פתוחות פסולה וכדי שלא לערבב שמנו לסימן אות ס כמו בחמשה חומשי תורה׃

א וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד־כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה׃
בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת ׀ הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה׃
בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל־שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל ׀ פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת
לְפָנָיו׃ בְּהַרְאֹתוֹ אֶת־עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת־יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים
וּמְאַת יוֹם׃ וּבִמְלוֹאת ׀ הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעָם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה
לְמִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ׃ חוּר ׀ כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז
בחבלי

למד דעת בספרים מדוייקים כ״י ובמקראות קדמוניות מהדפוס למד בקמץ בלא טעם אחר ובמ״ס דפוס כן דינו כי הוא מקרנים כפלם אבד ושבר בריחיה כמ״ש במכלול דף ע״ד ובשרשים ובמסורה כ״י מצאתי בס״בלא יזל מים תוד למד־דעת דמיין בשתים: כדרבנות כ״וז במכלול קבלבר קריאתו בקמץ רחב ולא שמעי כי ולא ראינו בו מחלוקת והוסיף מכלל יופי כרתה שאין דל״ה שום טייר מכ״ל. ואין דבריו נראים לי כמ״ש בפרשת תצוה ובספרים שלנו יש גלגל בד״לה שמרחיד הקמץ כמו המתג וכמ״ש בפרשת משפטים על מלה תהרסם וכס״א כ״י מצאתי כדרבנות סד״לת בפתח בלא שוא ודה״א דפוס ישן דפתח ובמאריך ואינם מחוורים ובספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר הבי״ת ועיין מ״ש בפרשת היה על ויששה: בעלי אספות שם״מך בשלש נקודות ובפ״א בדגש: סוף דבר פא״ך רבתי וכמסורת סדרית הגדול לרמוז שהס׳ בזה יש בו סודות עמוקים ובעלמים וגדולים ואינם נגלים כי אם לבעלי לבב ולהודעי חן׃

אסתר

המלך חסר וא״ו: על כסא מלכותו במדרש רבתי מלכתו כתיב פי׳ ברי דיה מלאכתו וכדלקמן לא לישב על כסא שלמה ולא הכיחוהו א״ל בב״ מלך שאינו קוזמוקרטור דכ״ל פי׳ מושל בכל העולם אינו יושב עליו אמד ויש שה לו כסא משלו כדאותו סמ״ד על כסא מלכותו מלכתו כתיב ע״כ וגם נשנת שלם לאלכו דרש ביה לשון מלאכה: בהראותו חסר וא״ו: ואת יקר אבן עזרא״כם כמות הביאו בכלל הפסוקים וכ״כ ר׳ יהודה שהוא פסוק לפי שהוא סמוך ור׳ יונה כתב שהוא פמוך וכתוב במכלול דף קכ״ה כי כן נמצא בספרים מדוייקים קמוץ וכן הביאו בעל המסורת עם הקמוצים סמוכים ובשרשים כתב ואנחנו מצאנוהו בשקצת הספרים המדוייקים קמוץ ובמקצתם פתוח: תפארת גדולתו במדוייקים הל״מד דגושה ומלא וא״ו וכמסורה עליו לית ומלא. והר״ר אליעזר אביו כתב גדולתו מלא וא״ו כי בכל יום היה מראה להם ששה אסכוריות. פי׳ אוצרות וכן שמונים מלא מלמד שהיו מלאים להראות ששה אוצרות בכל יום ע״כ. וזה כדברי רבנין דשמות רבה פ׳ ט׳ ומדרש אסתר רבתי משה כיסין היה פותח ומראה להן בכל יום. ופי׳ כיסין פי׳ מה״רר כפולי מיני חדרים ובמערכות כתובה פי׳ אוצרות ובילקוט גרס אסכוריות וזהו אוצרות ובתרגום אמר ארוך מצאתי דבר עבדיה שיחה ביבנני אחוי לבוז. ובתרגום ואח״א גרס גיסין ודייק ששה מדכתיב עושר כבוד מלכותו יקר תפארת גדולתו הרי שש וכ״מ בתרגום הארוך ע״כ: שמונים מלא וא״ו: ובמלואת כבתב ד״מלו וא״לף מכלול דף קי״א ושרשים: ובמסורה גדולה אות וא״ו כחשב עם מלין דכתיבין מוקדם ומאוחר ובמדרש ובמלואת כתיב מסיפה שבעה ימים רב ושמואל רב אמר שבעה חוץ מאותה ושמונים ושמואל אמר שבעה עם אותה ושמונים ע״כ וכתב מהר״ר שלמה הלוי בן אלקבץ בספר מנות הלוי דרב דרש הקרי ושמואל אחר שנשלמו הק״פ עשה עוד שבעה ימים. ושמואל דרש הכתיב ובמלואת כלומר בשבעים לשלום הק״ם יום ובשבעה האחרונים שהם ימים משתה. והתרגום פי׳ שהיו ב׳ משתאות הא׳ לכל שרי המדינות ק״פ יום והב׳ לעם בני ישראל שבעה ימים ועיין במסורת הבריה הגדול: לכל העם הנמצאים הל״מד בגעיא בקצת ספרים: חור חית רבתי וכתבתם אקין בספר מנות הלוי שלא כתב כזה עמפים פ״ם דף ל״ב ע״א ובמסורת סדרית הגדול סימן ת״מ ות״מא׃

בחבלי־בוץ וארגמן על־גלילי כסף ועמודי שש מטות ׀ זהב וכסף על רצפת בהט־ושש ודר
וסחרת: והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך: והשתיה כדת
אין אנס כי־כן ׀ יסד המלך על כל־רב ביתו לעשות כרצון איש־ואיש: ס גם ושתי
המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: ביום השביעי כטוב לב־
המלך ביין אמר למהומן בזתא חרבונא בגתא ואבגתא זתר וכרכס שבעת הסריסים
המשרתים את־פני המלך אחשורוש: להביא את־ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות
להראות העמים והשרים את־יפיה כי־טובת מראה היא: ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך
אשר ביד הסריסים ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו: ס ויאמר המלך לחכמים ידעי
העתים כי־כן דבר המלך לפני כל־ידעי דת ודין: והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש
מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי ׀ פרס ומדי ראי פני המלך הישבים ראשנה במלכות: כדת
מה־לעשות במלכה ושתי על ׀ אשר לא־עשתה את־מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים:
ס ויאמר מומכן לפני המלך והשרים לא על־המלך לבדו עותה ושתי המלכה ממוכן
כי על־כל־השרים ועל־כל־העמים אשר בכל־מדינות המלך אחשורוש: כי־יצא דבר־המלכה
על־כל־הנשים להבזות בעליהן בעיניהן באמרם המלך אחשורוש אמר להביא את־ושתי
המלכה לפניו ולא־באה: והיום הזה תאמרנה ׀ שרות פרס־ומדי אשר שמעו את־דבר
המלכה לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף: אם־על־המלך טוב יצא דבר־מלכות מלפניו
ויכתב בדתי פרס־ומדי ולא יעבור אשר לא־תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש ומלכותה יתן
המלך לרעותה הטובה ממנה: ונשמע פתגם המלך אשר־יעשה בכל־מלכותו כי רבה היא
וכל־הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד־קטן: וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש
המלך כדבר ממוכן: וישלח ספרים אל־כל־מדינות המלך אל־מדינה ומדינה ככתבה ואל־
עם ועם כלשונו להיות כל־איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו: * ס אחר ב
הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש זכר את־ושתי ואת אשר־עשתה ואת אשר־נגזר
עליה: ויאמרו נערי־המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: ויפקד
המלך פקידים בכל־מדינות מלכותו ויקבצו את־כל־נערה־בתולה טובת מראה אל־שושן
הבירה אל־בית הנשים אל־יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמרוקיהן: והנערה
אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן: ס

איש

רצפת במקצת ספרים כ"י ודפוס ישן הצד"י בקמץ פתח וכן כתוב קצת מן המדקדקים וספרים אחרים הרי"ש בחירק והצד"י בסגול לבדו והפ"א רפה ועיין מ"ש בשופטים כ' ויחזקאל מ' על ורצפה · וכמאמר המאריך שלי : והשקות מלא וא"ו : אנס חסר וא"ו : בזתא בכמה מדויקים כ"י הזי"ן דגושה וכן נמסר עליו במקרא גדולה לית דגש : חרבונא ב' אחד עם אל"ף בסוף ואחד עם ה"א וסימן ביום השביעי כטוב דין עם אל"ף · ויאמר חרבונה א' מן הסריסים דין בה"א וסכימם מלאים : המשרתים ספרים אחרים המשרתים : להראות ב' ומלאים וסימן להראות העמים והשרים להראות את אסתר : מראה היא כן כתיב בחירק וביו"ד : והקרב חסר וא"ו : ראי עם יו"ד באחרונה : ראשנה חסר וא"ו : מומכן ממוכן ק' והוא חד מן אלין דכתיבין מוקדם ומאוחר ועיין מ"ש בזה בתחלת מלכים : בעליהן הע"ין בסגול לבדו בספרים כ"י ובדפוס ישן · וכן לבעליהן שלפנינו : והיום הזה הו"או בגעיא : יעבור ב' מלאים וסימן אם על המלך טוב · קימו וקבל היהודים : אשר לא תבוא במקצת ספרים מדויקים מלא וא"ו והל"ף וכן הוא במגלות של ר"מ הסופר : פתגם במקצת ספרים כ"י מדויקים הגי"מל בפתח כמשפט ורד"ק כתב בשרשים שהוא קמץ בסמוך : וכל הנשים יתנו בה כמו רבים בספרים והראוי תמכנה ועיין מ"ש בפרש' ויחי על ויחמנה : יקר קמוץ · סרסים : בלשונו כל ספרא מלא בר מן א' בתראה דספרא חסר : שרר חסר וא"ו : נערות בתולות הזיכה פלוגתא בינ' ספרי במקצתהון מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה : ובמקצתהון מלא דמלא ולפום מ"ד במסרה דילן תילים מזמור קמ"ח מלא דמלא כתיב וכל מגלת אסתר דכוותיה והויכח כמו מסרה אחריתי כתיבא ידא בתילים מזמור מ"ה ודא היא סימן רוממתי בתולות (ישעיה כ"ג) בתולות אחריה · בחורים וגם בתולות אלין מליין · וכל מגלת אסתר דכוותהון אלין וכל ספר קריאה בתולת כתיב בר מן חד כתיב בתלות ותירוש ינובב בתלות (זכריה ט) עכ"ל · ואף על גב דאיכא פלוגתא בינייהו אלין אסרתהא נקוט מיהא הדא בהכך דמגלת אסתר דאולי וחדא שיטתא וכולהו סבירא להו דכולהון מלאים : טובות מראה מלא דמלא ועיין בספר מנחת בלולה בקנה אלקנה דף כ"ט ע"א : פקידים מלא דמלא : תמרקיהן כן כתיב : והנערה המאריך בה"א לא בוא"ו :

מרדכי

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: אשר
הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך
בבל: ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת
מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ויהי בהשמע דבר המלך ודתו ובהקבץ
נערות רבות אל שושן הבירה אל יד הגי ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר
הנשים: ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת
לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וישנה ואת נערותיה לטוב בית
הנשים: לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד:
ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה
בה: ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים
עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים
ובתמרוקי הנשים: ובזה הנערה באה אל המלך את כל אשר תאמר ינתן לה לבוא עמה
מבית הנשים עד בית המלך: בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני
אל יד שעשגז סריס המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך
ונקראה בשם: ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך
לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני
כל ראיה: ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת
בשנת שבע למלכותו: ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל
הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי: ויעש המלך משתה גדול לכל
שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך: ובהקבץ בתולות
שנית ומרדכי ישב בשער המלך: אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה
מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו: ס בימים
ההם ומרדכי ישב בשער המלך קצף בגתן ותרש שני סריסי המלך משמרי הסף ויבקשו
לשלח יד במלך אחשורש: ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך
בשם מרדכי: ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ ויכתב בספר דברי הימים לפני

המלך

מרדכי ברוב ספרי הדפוס כולם בשוא הד"לת ובכמה ספרים כ"י הו"לם בחטף קמץ ... : מירושלים חד מן ה' מלאים על פי המסורת ... הגלה חסר וא"ו : אמן חסר וא"ו : ובהקבץ נערות רבות ... : מנותה כן כתיב : הראיות בספרים כ"י אין ביו"ד דגש : נערותיה מלא וא"ו : מרוקיהן מלא וא"ו : המר חסר וא"ו : ובזה הנערה : אל בית הנשים שני : ונקראה בשם : לא תבוא : לבוא אל המלך : דד חסר וא"ו : לא בקשה דבר : ויארב : ובהקבץ בתולות : בימים ההם ומרדכי יושב : באמנה אתו : אחשורש ד' חסרים וא"ו : [illegible]

המלך: ס אחר ׀ הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את־המן בן־המדתא
האגגי וינשאהו וישם את־כסאו מעל כל־השרים אשר אתו: וכל־עבדי המלך אשר־
בשער המלך כרעים ומשתחוים להמן כי־כן צוה־לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:
ויאמרו עבדי המלך אשר־בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך: ויהי
באמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי־הגיד
להם אשר־הוא יהודי: וירא המן כי־אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה:
ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי־הגידו לו את־עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את־
כל־היהודים אשר בכל־מלכות אחשורוש עם מרדכי: בחדש הראשון הוא־חדש ניסן
בשנת שתים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ׀ ליום ומחדש
לחדש שנים־עשר הוא־חדש אדר: ס ויאמר המן למלך אחשורוש
ישנו עם־אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שנות מכל־עם ואת־
דתי המלך אינם עשים ולמלך אין־שוה להניחם: אם־על־המלך טוב יכתב לאבדם
ועשרת אלפים ככר־כסף אשקול על־ידי עשי המלאכה להביא אל־גנזי המלך: ויסר
המלך את־טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן־המדתא האגגי צרר היהודים: ויאמר המלך
להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך: ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון
בשלושה עשר יום בו ויכתב ככל־אשר־צוה המן אל אחשדרפני־המלך ואל־הפחות אשר ׀
על־מדינה ומדינה ואל־שרי עם ועם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו בשם המלך
אחשורש נכתב ונחתם בטבעת המלך: ונשלוח ספרים ביד הרצים אל־כל־מדינות המלך
להשמיד להרג ולאבד את־כל־היהודים מנער ועד־זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר
לחדש שנים־עשר הוא־חדש אדר ושללם לבוז: פתשגן הכתב להנתן דת בכל־מדינה ומדינה
גלוי לכל־העמים להיות עתדים ליום הזה: הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת
נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה: ס
ד ומרדכי ידע את־כל־אשר נעשה ויקרע מרדכי את־בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך
העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה: ויבוא עד לפני שער־המלך כי אין לבוא אל־שער
המלך בלבוש שק: ובכל־מדינה ומדינה מקום אשר דבר־המלך ודתו מגיע אבל גדול
ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים: ותבואינה נערות אסתר וסריסיה ותבואנה
ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את־מרדכי ולהסיר שקו מעליו
ולא קבל: ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו

על

וינשאהו אין דגש ביו"ד בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים: עובר מלא וא"ו: באמרם כאמרם ק' כתיב עם בי"ת וקרי עם כ"ף והוא חד מן מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף וסימן כמסר במ"ג דמערכת אות הבי"ת ורש הושע וריש ד"ס. וראיתי מדרש אחר כתוב כלשון הזה כאמרם פסיק כאמרם ק' אמר המן למרדכי למה אינך כורע ומשתחוה לי וכי אינו גדול מיעקב זקנך שהשתחוה הוא וביתו לעשו זקני כ"ב השתחויות ארבע בנימין זקני לא נולד בעת ההיא ולא השתחוה ע"כ ועיין מ"ש בעל מנות הלוי בדף ל"ס ע"א: כרע חסר וא"ו: ומפרד חסר וא"ו: שנות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תנייתא: אשקול מלא וא"ו: עשי עם יו"ד באחרונה: נתון מלא וא"ו: ויקראו ספרי המלך וגו' ויכתב ככל אשר מלת ככל בכ"ף דמשונים בנעיא: ואל הפחות סו"מו בנעיא: ואל שרי עם מלעיל: ונשלוח מלא וא"ו: לבוז ב' מלאים וסי' ושללם לבוז אשר כתן סילין א' סורים. אשר כתן המלך אחשורוש ליהודים: להיות עתדים חסר יו"ד קדמאה וכן במסורת ב' וסימן להיות עתדים. חסר לפנכה מלאים. מלא והוא אחד מן מלין דכתיבין וא"ו באמצע תיבותא וקריין יו"ד דלונג כמו שנמסר במס"ג אות יוד: נבוכה מלא וא"ו: גדולה ה' דהגדולה כולהון מלאים וא"ו ב' שבוא מלא וא"ו וב' חסרים בסיפרא וסימן ויבא המלך והמן אל המשתה. ויבא המלך והמן לשתות: ותבואינה ותבואנה ק' וכן כ"ל במסורת סדר ואלה שמות:

על מרדכי

על־מרדכי לדעת מה־זה ועל־מה־זה׃ ויצא התך אל־מרדכי אל־רחוב העיר אשר לפני
שער־המלך׃ ויגד־לו מרדכי את כל־אשר קרהו ואת ׀ פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול
על־גנזי המלך ביהודיים לאבדם׃ ואת־פתשגן כתב־הדת אשר־נתן בשושן להשמידם ביהודים
נתן לו להראות את־אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל־המלך להתחנן־לו ולבקש
מלפניו על־עמה׃ ויבוא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי׃ ותאמר אסתר להתך
ותצוהו אל־מרדכי׃ כל־עבדי המלך ועם מדינות המלך ידעים אשר כל־איש ואשה אשר
יבוא־אל־המלך אל־החצר הפנימית אשר לא־יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט־לו
המלך את־שרביט הזהב וחיה ואני לא נקראתי לבוא אל־המלך זה שלושים יום׃ ויגידו
למרדכי את דברי אסתר׃ ויאמר מרדכי להשיב אל־אסתר אל־תדמי בנפשך להמלט בית־
המלך מכל־היהודים׃ כי אם־החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום
אחר ואת ובית־אביך תאבדו ומי יודע אם־לעת כזאת הגעת למלכות׃ ותאמר אסתר
להשיב אל־מרדכי׃ לך כנוס את־כל־היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל־תאכלו
ואל־תשתו שלשת ימים לילה ויום גם־אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל־המלך אשר לא־
כדת וכאשר אבדתי אבדתי׃ ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר־צותה עליו אסתר׃ * ויהי ׀ ה
ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית־המלך הפנימית נכח בית המלך
והמלך יושב על־כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית׃ ויהי כראות המלך את־
אסתר המלכה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את־שרביט הזהב אשר
בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט׃ ויאמר לה המלך מה־לך אסתר המלכה ומה־
בקשתך עד־חצי המלכות וינתן לך׃ ותאמר אסתר אם־על־המלך טוב יבוא המלך והמן היום
אל־המשתה אשר־עשיתי לו׃ ויאמר המלך מהרו את־המן לעשות את־דבר אסתר ויבא
המלך והמן אל־המשתה אשר־עשתה אסתר׃ ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה־
חצי הספר בפסוקים שאלתך וינתן לך ומה־בקשתך עד־חצי המלכות ותעש׃ * ותען אסתר ותאמר
שאלתי ובקשתי׃ אם־מצאתי חן בעיני המלך ואם־על־המלך טוב לתת את־שאלתי
ולעשות את־בקשתי יבוא המלך והמן אל־המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר
המלך׃ ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב וכראות המן את־מרדכי בשער המלך ולא־קם
ולא־זע ממנו וימלא המן על־מרדכי חמה׃ ויתאפק המן ויבוא אל־ביתו וישלח ויבא את־אהביו
ואת־זרש אשתו׃ ויספר להם המן את־כבוד עשרו ורב בניו ואת כל־אשר גדלו המלך ואת

אשר

על מרדכי ב׳ וסימן ותקרא אסתר להתך ׳ ויצא המן ביום ההוא׃ לשקול מלא וא״ו׃ ביהודיים ביהודים ק׳ ובס״א כ״י כתוב ביהודיים בב׳ יו״ד בחירק ובו״ד נחה ולא סמיכן עילויים ׳ ועיין בספר מנחת הלוי דף קכ״ו עמוד א׳׃ כתב הדת במקצת ספרים מדוייקים הת״ו בקמץ ובמאריך ובמקף ותימה כי בחילופי הספרים נגם בכ״י לכן אשר הת״ו בקמץ ובגלגל ובלא מקף ׳ ולכן בכולי כפתח ובלא גלגל ובמקף בחילופים כ״י ׳ וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י כבן כפולי ׳ ובמכלול דף קנ״ח כתוב בפשיטות שהוא בפתח והאפודי בפרק ל״ב מצן עליו וכתב שהוא קמוץ כעדות המסרה וכתב גם כן שהוא במקף ובלתי חטוף ובעל מגן דוד בסוף ספרו השיב בעל רד״ק ואמר שבספרים הנמצאים בינינו הוא בפתח ובמקף ׳ ומה שאמר באפוד שהיא קמוצה בעדות המסרה אפשר שר״ק ראה מסורת אחרת שאומרת בחילוף זה ע״כ ׳ ועיין מ״ש בפרשת משפטים על יד המלך׃ ולצוות מלא וא״ו ועיין מ״ש בזה התכם שקבץ בס׳ מנחת הלוי דף קנ״ו ע״ב׃ ויבוא התך בס״א כ״י ויבא התך חסר וא״ו ומפרש דילים ב׳ חסר בסיפרא וסי׳ ויבוא התך ויבא המלך והמן ׳ אבל בספרים אחרים ויבוא התך מלא וא״ו וכן במסרה גדולה שמואל א ד ויחזקאל מ׳ כל מגלת אסתר מלא בר מן ג׳ חסרים וסימן אל המשתה אשר עשתה אסתר ׳ ויבא המלך והמן לשתות׃ מדינות המלך ידעים במקצת מדוייקים חסר וא״ו וכן נכון כי לא נמנה במסרה רבתא עם ד׳ יודעים מלא וא״ו׃ שרביט הזהב וחיה ובפרשת שמות ואם בת היא וחיה ופיאן מלכת סבא פי׳ גבי אסתר נקוד וחיה בטעם׃ נקראתי מלא אל״ף׃ שלושים מלא וא״ו׃ תחרישי מלעיל וכן כתב בעל לוית חן סוף פ׳ כ״ג מהמאמר השלישי ׳ ובספרים מדוייקים כ״י מספרד בשתי זרקאות ועיין מ״ש בפרשת בא על ובכה׃ יעמוד מלא וא״ו׃ יודע מלא וא״ו׃ כנוס מלא וא״ו׃ הנמצאים בשוא מבמ״ם ונערתי חסר וא״ו׃ ויהי כראות המלך בס״ס הכ״ף דגושה ומתחלפת בראות ועיין מ״ש בשופטים ז׳׃ וינתן לך בשני טעמים במזרין ועיין
פרשה קרם על וועצא פרח׃ עד חצי המלכות ותעש׃ ותען אסתר ותאמר חצי הספר בפסוקים׃

אשר־נשאו על־השרים ועבדי המלך׃ ויאמר המן אף לא־הביאה אסתר המלכה עם־ מל"ע
המלך אל־המשתה אשר־עשתה כי אם־אותי וגם־למחר אני קרוא־לה עם־המלך׃ וכל־
זה איננו שוה לי בכל־עת אשר אני ראה את־מרדכי היהודי יושב בשער המלך׃ ותאמר
לו זרש אשתו וכל־אהביו יעשו־עץ גבה חמשים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את־מרדכי
עליו ובא־עם־המלך אל־המשתה שמח וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ׃ ס
ו
בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את־ספר הזכרנות דברי הימים ויהיו
נקראים לפני המלך׃ וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על־בגתנא ותרש שני סריסי המלך
משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשורוש׃ ויאמר המלך מה־נעשה
יקר וגדולה למרדכי על־זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא־נעשה עמו דבר׃ ויאמר
המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית־המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את־מרדכי על־העץ
אשר־הכין לו׃ ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר ויאמר המלך יבוא׃ ויבוא
המן ויאמר לו המלך מה־לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו למי יחפץ
המלך לעשות יקר יותר ממני׃ ויאמר המן אל־המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו׃ יביאו
לבוש מלכות אשר לבש־בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות
בראשו׃ ונתון הלבוש והסוס על־יד־איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את־האיש אשר
המלך חפץ ביקרו והרכיבהו על־הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר
המלך חפץ ביקרו׃ ויאמר המלך להמן מהר קח את־הלבוש ואת־הסוס כאשר דברת ועשה־
כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל־תפל דבר מכל אשר דברת׃ ויקח המן את־
הלבוש ואת־הסוס וילבש את־מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש
אשר המלך חפץ ביקרו׃ וישב מרדכי אל־שער המלך והמן נדחף אל־ביתו אבל וחפוי
ראש׃ ויספר המן לזרש אשתו ולכל־אהביו את כל־אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש
אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא־תוכל לו כי־נפול תפול לפניו׃
עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את־המן אל־המשתה אשר־עשתה
ז
אסתר׃ ויבא המלך והמן לשתות עם־אסתר המלכה׃ ויאמר המלך לאסתר גם ביום
השני במשתה היין מה־שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה־בקשתך עד־חצי המלכות
ותעש׃ ותען אסתר המלכה ותאמר אם־מצאתי חן בעיניך המלך ואם־על־המלך טוב מלת
תנתן־לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי׃ כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו
לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצר שוה בנזק המלך׃ ס ויאמר
המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואי־זה הוא אשר־מלאו לבו לעשות כן׃
ותאמר־אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה׃ והמלך
קם בחמתו ממשתה היין אל־גנת הביתן והמן עמד לבקש על־נפשו מאסתר המלכה כי ראה
כי־כלתה אליו הרעה מאת המלך׃ והמלך שב מגנת הביתן אל־בית משתה היין והמן נפל
על

אף לא הביאה מלעיל סרסים׃ אותי המסורה עליו לית מלא בסיפרא ועיין בספר מנחת הלוי דף קנ"ד ע"ב׃ ובא חסר וא"ו׃ הזכרנות
חסר וא"ו בין רי"ש לנו"ן׃ ויהיו נקראים הוא"ו בפתח׃ בקשו לשלח יד הקו"ף רפה בס"ס מדוייקים וכן כתב רד"ק פעלים׃ יקר וגדולה׃
זכתב בוא"ו ועם דגש בלי"מד׃ לתלות מלא וא"ו׃ יותר מלא וא"ו׃ והלבשו חסר יו"ד׃ והרכבהו חסר יו"ד׃ ויאמרו לו חכמיו בספ' אחד
מדוייק הלמ"ד דגושה ובמסורת כתי חסיב לית עם דגשין בתר יה"וה בלא מבטל וסימן כמסר בס"ג פרסת וירא. ודכוותה׃ אשר החלות ב'
בפיבי בן וסימן להרמוז את עבדך׃ אם מזרע היהודים מרדכי׃ לנפל חסר וא"ו׃ תפול מלא וא"ו׃ ויבהלו חסר יו"ד׃ להרוג מלא וא"ו׃
ואלו לעבדים לפי דעתי צריך מלרע כמו ואלו חיה דקהלת ו' והם שנים המרים על פי המסורה׃

לבבוש

על־המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את־המלכה עמי בבית הדבר יצא
מפי המלך ופני המן חפו: ויאמר חרבונה אחד מן־הסריסים לפני המלך גם הנה־העץ אשר־
עשה המן למרדכי אשר דבר־טוב על־המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך
תלהו עליו: ויתלו את־המן על־העץ אשר־הכין למרדכי וחמת המלך שככה: ס
ח ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את־בית המן צרר היהודיים ומרדכי
היהודים ק׳ בא לפני המלך כי־הגידה אסתר מה הוא־לה: ויסר המלך את־טבעתו אשר העביר מהמן
ויתנה למרדכי ותשם אסתר את־מרדכי על־בית המן: ס ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך
ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן־לו להעביר את־רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב
על־היהודים: ויושט המלך לאסתר את שרבט הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך:
ותאמר אם־על־המלך טוב ואם־מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני
בעיניו יכתב להשיב את־הספרים מחשבת המן בן־המדתא האגגי אשר כתב לאבד את־
מלרע היהודים אשר בכל־מדינות המלך: כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר־ימצא את־עמי
מלרע ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי: ס ויאמר המלך אחשורש לאסתר
המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית־המן נתתי לאסתר ואתו תלו על־העץ על אשר־שלח
ביהודים ק׳ ידו ביהודיים: ואתם כתבו על־היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך
כי־כתב אשר־נכתב בשם־המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב: ויקראו ספרי־המלך
בעת־ההיא בחדש השלישי הוא־חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל־אשר־צוה
מרדכי אל־היהודים ואל האחשדרפנים־והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד־כוש שבע
ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל־היהודים ככתבם
וכלשונם: ויכתב בשם המלך אחשורש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים
בסוסים רכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים: אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל־
עיר־ועיר להקהל ולעמד על־נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את־כל־חיל עם ומדינה הצרים
אתם טף ונשים ושללם לבוז: ביום אחד בכל־מדינות המלך אחשורוש בשלושה עשר
לחדש שנים־עשר הוא־חדש אדר: פתשגן הכתב להנתן דת בכל־מדינה ומדינה גלוי
עתודים ק׳ היהודים ק׳ לכל־העמים ולהיות היהודיים עתודים ליום הזה להנקם מאיביהם: הרצים רכבי הרכש
האחשתרנים

לכבוש מלא וא״ו: **חרבונה** בס״א ולמעלה סימן א׳ חרבונא בא׳לף מסורת כאן ותילים סימן י׳: **העץ אשר עשה המן למרדכי** בל״מד בגעיא:
ח תלהו חסר וא״ו: **צרר היהודיים** היהודים ק׳: **אשר העביר** הצי״ן בחטף סגול: **ותוסף אסתר** מלא וא״ו: **ותפל לפני רגליו** חסר וא״ו
עיין מנחת הלוי דף קע״ה ע״ב: **שרבט** דין לחוד רסר י״וד: **ואם מצאתי חן** הוא״ו בגעיא בס״ס: **וטובה** מלא וא״ו: **בן המדתא** בס״א
בפירוש יד המסורת כתוב כן בהלכה בלא דגש המדתא: **איככה ואיככה** שניהם מלרע על פי המסורת בשיר השירים ה׳: **אוכל וראיתי** **אוכל**
וראיתי שניהם הו״או בגעיא בכמה ספרים כ״י וגם בדפוס ישן: **שלח ידו ביהודיים** ביהודים ק׳: **ונחתום** מלא וא״ו: **ויכתב ככל אשר צוה**
מרדכי הכ״ף בגעיא: **כלשנו** לחוד חסר בסיפרא: **להקהל ולעמד** בס״א מפליטולא הל״מד בגעיא וכן הוא בחילופים לב״א: **להקהל ולעמד**
כתוב כאן בס״ג שבדפוס ולעמוד ג׳ וסימן נאמר בסדר קרח ולעמוד לעמוד ג׳ מלא וסימן ולא יכלו הכהנים לעמוד למרת דד״ס ה׳ אלהי ישראל צדיק
אתם אבל העם רב ושתם · לסקהל ולעמוד על נפשם ע״כ: ושם בפרשת קרח נמסר ולעמד ג׳ חסר וסימן כי הבדיל אלהי ישראל אתכם · ולעמד בבקר
בבקר (ד״ה א כג) להקהל ולעמד על נפשם ע״כ · והדברים כאן תמוהים ומבולבלים וקשיין אהדדי · חדא דבפרשת קרח כתוב להקהל ולעמד בכלל
החסרים והבא בסוף דבריו בכלל המלאים: עוד טעה בחשבונו שכתב ג׳ מלא ולפי דבריו הם ד׳ כי פסוק ה׳ אלהי ישראל צדיק אתה הוא בעזרא
סוף סימן ט׳ וסיפיה דקרא כי אין לעמוד לפניך על זאת וספוק שלישי שהבית הוא גם כן בעזרא סימן י׳ דכתיב אבל העם רב והעת גשמים ואין כח
לעמוד בחוץ · עוד עירוב פסוקים כתב כאן · שעירב ולעמד עם לעמוד · ובאמת מה שנמסר בפרשת קרח על ולעמד הוא נכון · וכן מצאתי כתב
עמסורת כ״י אך מה שנמסר כאן בס״ג לא נמצא בו דבר טוב והגירסא הישרה אצלי היא כמו שמצאתי במסורת כ״י בדברי הימים על ס׳ לעמוד לשרת
ולא · לעמוד ג׳ מלא בקריה כוליה וסימן ולא יכלו הכהנים לעמוד דד״ס · ה׳ אלהי ישראל · אבל העם עד־כאן · ואם נמצא סופרים שכתבו להקהל
ולעמד מלא שגו ברואה פקו במסורת הדפוס ובכל הספרים חסר: **להשמיד ולהרג** כן כתיב ולהרג בוא״ו בתחלת התיבה בכל ספרים כ״י מדוייקים
ובדפוסים קדמונים וכן מצאתי במגלת ר״מ סופר עירכו ובמחזור קדמון: **בשלושה** כל סיפרא מלאים וכן נמסר ביהושע סי״ו: **להנתן דת** כן
מצא בשני שעמים ברוב ספרים כתובי יד: **ולהיות היהודיים** היהודים ק׳: **עתודים** עתידים ק׳ ועיין מה שכתבתי למעלה סימן ג׳:

האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה: ס
ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך
בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה: ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר:
ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון
ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם: *
ט ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו
להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים
המה בשנאיהם: נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלח יד במבקשי
רעתם ואיש לא עמד לפניהם כי נפל פחדם על כל העמים: וכל שרי המדינות
והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד
מרדכי עליהם: כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי
הולך וגדול: ויכו היהודים בכל איביהם מכת חרב והרג ואבדן ויעשו
בשנאיהם כרצונם: ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות

איש: ואת
פרשנדתא ואת ת זעירא
דלפון ואת
אספתא: ואת
פורתא ואת
אדליא ואת
ארידתא: ואת
פרמשתא ואת ש זעירא
אריסי ואת
ארידי ואת
ויזתא: עשרת ו רבתי ז זעירא
בני

ט וששן לחוד חסר וא"ו: לשלוט מלא וא"ו: ונהפוך הפ"א רפה: ואיש לא עמד לפניהם בכמה ספרי הדפוס ובקצת ספרים כ"י כתוב בפניהם וכן מתורגם באפיהון אבל בהרבה מקראות כ"י וגם בדפוסים קדמונים כתוב לפניהם בלמ"ד ובס"א כ"י ישן כתוב שכן נתקן בהללי וכתב החכם לונזאנו שכן עיקר עוד מצאתי במקרא של חכם הנזכר שעל פסוק ולא עמד איש בפניהם יהושע כ"א נמסר ב' ונקטו ודין נ"כ ופי' ונקטו ר"ל פסוק האמור ביחזקאל ו' ונקטו בפניהם והכונה שמשיבין דדין דאמצר כתוב לפניהם בל"מד וכן מצאתי במחזור קדמון: גדול וגדול כולהון מלאים וא"ו: הולך מלא וא"ו: ירושלמי אמר ר' יוסי בר בון צריך שיהא איש בריש דפא ואת בסופה י' עשרת בסוף דפא· עיין בית יוסף א"ח סימן תרצ"א: ועיין מ"ש בשירת הים ושירת האזינו ובשירת מלכי כנען: ואת פרשנדתא כל ואת דעשרת בני המן לית בהון געיא בסיפרי דוקני: פרשנדתא בריש המ"ג שבדפוס סי"ן פרשנדתא מאותיות קטנות ובס"ם מדוייקים אינו כן רק על תי"ו פרשנדתא נמסר תי"ו זעיר': פרמשתא סי"ן זעירא בס"פ לא ריש ולא תי"ו ועיין מ"ש בשמואל ב' כ"א: ארידי אמן סליק למילא ואתא ואמר אם מלא ארידי מלא יו"ד או חסר במקרא גדולה חסר יו"ד ונמסר עליו לית וחסר וכן נכתב ונמסר במקרא כ"י ואולם בספרים אחרים ישנים מהדפוס וכ"י מלא יו"ד וכ"כ ר' מאיר בארגלותיו: ויזתא במדוייקים כ"י וא"ו רבתי וכן ראיתי בנוסחאות כ"י מאותיות רבתות· ובס"ק דמגילה וא"ו דויזתא צריך למימתחיה בזקיפה וכו' וכתב הרא"ש י"א מותח בקריאתה וי"א בכתיבתה והיא מהלכת בי"את של אותיות גדולות· והר"ן כתב דלאו למימרא דבעי לאורוכי לו"או טפי מאשר וי"ין אחרי לא אשכחנו שמנויות במסורת באותיות גדולות אלא לפשוט ראשו הכפוף ויהיו לשון מתיחה שהוא זקוף כלשון זקיפה עכ"ל· ובמסכת סופרים א"ר זעירא וא"ו דויזתא צריך למזקפיה כמרדיא דלברות כן צריך להגיה לפי דעתי· כי הא דאמרינן בב"מ ריש פ' השוכר את הפועלים אלא דמתניתין דקתני ע"מ שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד· א"ל רב אחא לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן· א"ל האלהים בריכא וא"ו כי מורדיא דלברות ופי' רש"י ז"ל לברות שם הנהר מורדיא עץ ארוך שהחובל מנהיג בו את הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז פטי"לו· ובערוך ערך מרדיא פירוש המשוט של מלחים ועיין עוד בערכין וא"ו של ויזתא מ"ש בעל מנות הלוי בפסוק ותאמר אסתר. אם על המלך טוב ינתן גם מחר ונספר גאולת הגר: (אמר המגיה בכל ספרים המדוייקים זי"ן של ויזתא זעירא וכן נמסר במס"ק לית זי"ן זעירא וכן במסורת רבתא באלפא ביתא מאותיות זעירות כתיבא זי"ן של ויזתא· נ"ל פי שהרב המחבר לא כתב על זה כלום כמה לכאורה שלדעתו אינה זעירא כיון שדרכו להעיר אף על אות רבתית או זעירא ספקתי להדפיסה זעירא כמו שמצאתי בכל ספרים מדוייקים ע"כ:)

ויגתן

בני־המן בן־המדתא צרר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את־ידם׃ ביום ההוא בא מספר
ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך׃ ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה
הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני־המן בשאר מדינות המלך מה עשו
ומה־שאלתך וינתן לך ומה־בקשתך עוד ותעש׃ ותאמר אסתר אם־על־המלך טוב ינתן
גם־מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני־המן יתלו על־העץ׃
ויאמר המלך להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני־המן תלו׃ ויקהלו היהודיים — היהודים ק׳
אשר־בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן שלש מאות איש ובבזה לא
שלחו את־ידם׃ ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על־נפשם ונוח
מאיביהם והרוג בשנאיהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא שלחו את־ידם׃ ביום־שלושה
עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה׃ והיהודיים אשר־ — היהודים ק׳
בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום
משתה ושמחה׃ על־כן היהודים הפרוזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה — הפרזים ק׳
עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו׃ ויכתב מרדכי את־
הדברים האלה וישלח ספרים אל־כל־היהודים אשר בכל־מדינות המלך אחשורוש הקרובים
והרחוקים׃ לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום־חמשה
עשר בו בכל־שנה ושנה׃ כימים אשר־נחו בהם היהודים מאיביהם והחדש אשר נהפך
להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלח מנות איש
לרעהו ומתנות לאבינים׃ וקבל היהודים את אשר־החלו לעשות ואת אשר־כתב מרדכי
אליהם׃ כי המן בן־המדתא האגגי צרר כל־היהודים חשב על־היהודים לאבדם והפל
פור הוא הגורל להמם ולאבדם׃ ובבאה לפני המלך אמר עם־הספר ישוב מחשבתו
הרעה אשר־חשב על־היהודים על־ראשו ותלו אתו ואת־בניו על־העץ׃ על־כן קראו
לימים האלה פורים על־שם הפור על־כן על־כל־דברי האגרת הזאת ומה־ראו על־ככה ומה
הגיע אליהם׃ קימו וקבל היהודים עליהם ועל־זרעם ועל כל־הנלוים עליהם — וקבלו ק׳
ולא יעבור להיות עשים את־שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל־שנה ושנה׃ והימים
האלה נזכרים ונעשים בכל־דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי
הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא־יסוף מזרעם׃ ס ותכתב — ת רבתי
אסתר

וינתן לך בספרי ספרים : להעשות ב׳ ומלאים וא״ו : ותנתן דת בשושן במקצת ספרים כ״י ובדפוסים ישנים בספרי ספרים . ומקצתם בשטא
ראשון לבדו״ס באחרון : ויקהלו היהודיים היהודים ק׳ : והרוג מלא וא״ו : והיהודיים אשר בשושן והיהודים ק׳ : הפרוזים הפרזים ק׳
ויום טוב ומשלות חמישאה ספרי מוגה דקא מיתלפן בתיבת ומשלוח דהכא ודלקמן משתה ושמחה ומשלח ולא בכיתה אחא ולא בר כיתא
לאידע נסחא דחזיא טפי למיסמך עלה איכא נסחי דקדמאה חסר ובתראה מלא ואיכא נסחי דכתיבין איפכא ואיכא מיכייהו דתרווייהו חסרים
ומסרי ב׳ וחסר מיהו אסכמתא משרת בדירה דהכי אמרה . ומשלוח ב׳ חד מלא וחד חסר וסימן שמחה ומשתה מלא . ימי משתה חסר על כאן . ומזינא
נמי כר״מ דכתב הכי במגלה דידיה וכן הוא במחזור קדמון : הקרובים דין מלא וא״ו : והרחוקים מלא וא״ו : אותם מלא וא״ו : לאביונים
חסר וא״ו : וקבל היהודים עיין מ״ש במלכים א׳ י״ב בפסוק ויבאו ירבעם . ומ״ש פרש״ה בספר מנות הלוי ומ״ש לקמן אצל קימו וקבל :
החלו הל״מד בדגש : כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים כל מגילה צרר היהודים בר מן דין צרר כל היהודים : קימו וקבל
וקבלו ק׳ והוא חד מן מלין חסרין וא״ו בסוף תיבותא וקריא . ובירושלמי פ׳ הרואה ג׳ דברים גזרו ב״ד של מטה והסכים ב״ד של מעלה מהן וכו׳
מגלת אסתר קיימו וקבלו וגו׳ . רב אמר וקבל כתיב מלמד שהסכימו וכן דרות רבתי קיימו וקבלו היהודים לא כתיב . וקבל כתיב . רבן של יהודים
קבל׳ פי׳ מר״פה אבל בזוהר פרשת כי תשא דף קפ״ח גרסינן ואפילו מגילת אסתר דכתיב וקבל היהודים וקבלו היהודים מיבעי ליה . מאי וקבל
אלא דא משה דאיהו היהודים כללא דיכו לאי ע״כ . משמע דעקר דרשא אקרא דלעיל היא דכתיב וקרי וקבל וכן משמע ממדרש ילמדנו פ׳ ויחי :
נזכרים ונעשים בפתח וחטף פתח והוא״ו בגעיא בס״ס : דור ודור שניהם מלאים וא״ו : ותכתב בכמה ספרים תי״ו רבתי וכן רשימיה
במסורה אחל״פא בי״תא רבתיא ונפ״א כ״י נכתב רבתית תי״ו שניים ולא מצאתי לו חבר . ועיין במסורת הגדולה בגדול ונמסר במגלת הגר :

מגד

אסתר המלכה בת־אביחיל ומרדכי היהודי את־כל־תקף לקים את אגרת הפרים הזאת
השנית: וישלח ספרים אל־כל־היהודים אל־שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש
דברי שלום ואמת: לקים את־ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי
היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על־נפשם ועל־זרעם דברי הצומות וזעקתם: ומאמר
אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר: * ס וישם המלך אחשרש מס י
על־הארץ ואיי הים: וכל־מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך אחשורש
הלוא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: כי ׀ מרדכי היהודי משנה למלך
אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל־זרעו:

חזק

תמו ונשלמו חמש מגילות· אברך את יי במקהלות:

סכום פסוקי דספר אסתר מאה וששים וששה וסימנו על כן קראו לימים האלה פורים ופרקיו עשרה וסימן בא נר
וחציו ותען אסתר ותאמר:

את כל תקף. במנחת ש״י מלא יו״ד קטנה נמצא בתוכה את כל תקף ואין כן בספרים: תקף חסר וא״ו: הצומות מלא בשני ווי״ן: וישם המלך אחשרש. אחשורוש ק׳ ובמסורה לית חסר דחסר ועיין במסורה גדולה על פסוק ויבקשו לשלוח יד במלך אחשורוש ובחילופי קריאה שבין מדינחאי ומערבאי: וכל מעשה תקפו. כס״א דגושה: הלוא הם כתובים מלא וא״ו וא״לף כ״ה במסורת: לרב אחיו בכמה ספרים כ״י מדוייקים חסר וא״ו וכן בדפוסים ישנים ובמחזור קדמון: ודבר חסר וא״ו:

סימן לראשי פרשיות התורה בלשון תפלת ישראל אל יי

הראשון· הנוח לך שיראו חיי מצחק· יצא וישלחנו וישב· הקץ הגש ונחיה:
ובשמותיך· הראה ובא· לשלח יתרו· במשפטיך הרמים· ואתה תשא קהל פקודיך:
ויקרא צו ביום· לזרע תורתך· אחריך יתקדשו והאמירם בהר חקיך:
מדברנו נשוא והעליתנו· ושלח קרח פרה בלקתנו פנחס מטותינו תסיע:
הדברים· אתחנן· עקב ראית שפטינו· ותצא תבוא נצבנו· והאזיננו ברכה:

שמות הטעמים לפי סדר האיטליאני

זרקא שרי פזר גדול קרני פרה תלשא תרסא גרמיה ׀ רביע פסיק ׀ שלשלת קדמא אולא זקף
גדול זקף קטן שני גרשין תרין הוטרין דרגא תביר מאריך טפחא גלגל שופר הפוך פשט
שופר יתיב שני פשטין סמיך־אתנח ירח בן יומו סוף פסוק:

ואלה לפי סדר האשכנזים

זרקא סגול מנח ׀ רביע פזר תלישא גדולה· תלישא קטנה שופר מהפך פשטא זקף קטן
זקף גדול דרגא תביר מרכא טפחא אתנחתא אזלא גרש גרשים יתיב פסיק ׀ שלשלת ירח
בן יומו קרני פרה מקף־סוף פסוק:

ואלה לפי סדר הספרדים

זרקא מקף־שופר הולך סגולתא פזר גדול ירח בן יומו קרני פרה געיא תלשא אזלא
גריש פסק ׀ רביע שופר מהופך קדמא תרי קדמין זקף קטון זקף גדול שלשלת שני גרישין
תרי טעמי דרגא תביר מאריך טרחא אתנח רפא דגש יתיב תרצא שבולת
מפיק בהא שבא געיא· געיא שבא סוף פסוק:

תם ונשלם סדר הטעמים· בעזרת צור שוכן מרומים·

קודם ההפטרה יאמר

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יאמר גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ויברך

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת· הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּים· שֶׁכָּל־דְּבָרָיו נֶאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: וְנֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִכָּל־דְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל נֶאֱמָן אַתָּה בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו: רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲגוּמַת נֶפֶשׁ תְּנַקּוֹם נָקָם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְנַחֵם צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ: שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְבֵן דָּוִד· וּבְבֶן יִשַׁי מְשִׁיחָךְ בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ· עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ· כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה· שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (לִמְנוּחָה וְלִקְדוּשָּׁה) (לששון ולשמחה) לְחַיִּים וּלְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אָנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמָךְ תָּמִיד אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ בָּאֵי מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת (ו ישראל והזמנים:)	לשלש רגלים ועל יום חג המצות הזה ועל יום חג השבועות הזה ועל יום חג הסכות הזה ועל יום שמיני חג העצרת הזה

לראש השנה

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים (ועל יום השבת הזה) וְעַל יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִמְנוּחָה וְלִקְדוּשָּׁה לְחַיִּים לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת· עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אָנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמָךְ תָּמִיד אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ· וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּים לָעַד וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ עַל כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (השבת ו) יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן:

ליום הכפורים

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים (ועל יום השבת הזה) וְעַל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (למנוחה ולקדושה) לִסְלִיחָה לִמְחִילָה וּלְכַפָּרָה לְחַיִּים וּלְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת· עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אָנוּ מוֹדִים לָךְ· וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמָךְ תָּמִיד אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּים לָעַד וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה מֶלֶךְ עַל כָּל־הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ (השבת ו) יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ברכות שאומרים קודם ההפטרה כפי מנהג ק״ק אשכנזים וספרדים

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק: ואחר ההפטרה מברך

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא

יי

לספרדים ... ש׳ סבר ... וקיים כי ... כל

יי אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן ורחמן אתה ברוך אתה יי האל הנאמן בכל־דבריו : רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו ברוך אתה יי משמח ציון בבניה : שמחנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך במהרה יבא ויגל לבנו על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד ברוך אתה יי מגן דוד :

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת הזה) שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה ולמנוחה) (לששון ולשמחה) לכבוד ולתפארת : על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכין אותך יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד · ברוך אתה יי מקדש (השבת) (ו ישראל והזמנים :)

לשלש רגלים
ועל יום חג המצות הזה
ועל יום חג השבועות הזה
ועל יום חג הסכות הזה
ועל יום שמיני חג העצרת הזה

לראש השנה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת הזה) ועל יום הזכרון הזה שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה ולמנוחה) לכבוד ולתפארת : על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכין אותך יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד ודברך מלכנו אמת וקיים לעד ברוך אתה יי מלך על כל־הארץ מקדש (השבת ו) ישראל ויום הזכרון :

ליום הכפורים

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת הזה) ועל יום הכפורים הזה שנתת לנו יי אלהינו (לקדשה ולמנוחה) למחילה ולסליחה ולכפרה לכבוד ולתפארת : על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכין אותך יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד ודברך מלכנו אמת וקיים לעד ברוך אתה יי מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל ומעביר אשמותינו בכל־שנה ושנה מלך על כל־הארץ מקדש (השבת ו) ישראל ויום הכפורים :

לספרדים

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום המנוח הזה) ועל יום טוב מקרא־קדש הזה שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה) לכבוד ולתפארת · על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד :

לשלש רגלים
ועל יום חג המצות הזה
ועל יום חג השבועות הזה
ועל יום חג הסכות הזה
ועל יום שמיני חג העצרת הזה

ברוך אתה יי מקדש (השבת) (ו ישראל והזמנים :)

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום המנוח הזה) ועל יום הזכרון הזה ועל יום טוב מקרא־קדש הזה שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה) לכבוד ולתפארת

על הכל וכו׳ כלעיל

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום המנוח הזה) ועל יום הכפורים הזה ועל יום סליחת העון הזה · ועל יום מקרא־קדש הזה שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה) לכבוד ולתפארת · ולמחילה לסליחה ולכפרה ולמחול בו את כל־עונתינו · על הכל וכו׳

אמר הצעיר רפאל חיים באזילה המגיה בראותי חילופי הקריא׳ אשר בין דפוסי עטיאס בומבירגי סטפנוס פלאנטין ואתרים • אשר נדפסו בסוף המקרא דפוס עיר גדולה של אמשטרדם • אתמה ואתמהה כי יכניסו בלב המעיין ספק גדול ולא ידע הזה יכשר ואיזוהי הקריאה נאמנה : שעיפי יעצוני וכליותי הדריכוני לחקור ולדרוש ולתור ולכריע היטב • ולא אחרתי לעשות הדבר כי לבי חפץ בבינת העקב • ובכל מקום אשר יכולתי להכריע הן ממסורת המחבר רש״ן זל״הה הן מכללים אשר הורונו המדקדקים : הן מאשר למדתי בקוצר ידיעתי וראיתי במשך ההגהה אשר לא יבא טעם זה כי אם בתנאי האחר כולם אכתבם ואזכרם ואחקקם בעט לראייה האמת : הן אמת חפצתי בתורות הכתב לידע ולהודיע שלא הכנסתי ראשי בחילופי המאריך או מתג • ובכל מקום אשר לא בינותי ולא ידעתי להכריע הנחתי החילוף ואם שגיתי (אחלי יכונו) הביני לי ולא תאשימוני כי מלאכת הדפוס לחצתני ואלצתני : ואפשר שלא עיינתי הרק היטב במקומות אשר היה לי לעיין : וזה החלי : ויהיה צורי וגואלי : לעזרה ולמעוז לי :

בראשית

סי׳ פ׳

א ג יהי נגלגל לא במקף כ״כ הרב המחבר
יא תדשא הפי״ו במאריך שם
כא עוף מלא וא״ו שם
ב יד ושם במקף לא בקדמא שם
יח לא טוב את זאת ראיתי בספרי׳ מדוייקים במשך ההגה׳ שכל מקום שתבאנה שתי תיבות זעירות במקף לא יבא בראשונה מאריך ואחרתי להזהירו למעיין
כג זאת זי״ן דגושה חיבור והוא מדין דחיק ואתי מרחיק
ג יד אלהים נלגל בה״א שם
יד כי בגלגל לא במקף שם
יט בזעת מלרע שם
ד ג ויבא מלרע שם
יג מנשוא בוא״ו ואל״ף שם
כג האזינה אל״ף בשוא לבד והז״ין בציירי לא בסגול שם • ולי עוד ראיה לזה כיון דל״כע הכ״ן ברגש א״כ הז״ין בצירי כדרך המלעיל שיבא הרגש אחר תנועה גדולה ואם תהיה הז״ין בסגול אז תהיה הכ״ן רפה כדרך המלעיל שירפה אחר ת״ק דוק ותשכח ועיין בחיבור בישעיה ל״ב דכיון דהם ב׳ במסורת חדא קריאה להון ואילו הוה לית חילוף
ה ג בצלמו בכ״ף חיבור ומסור עליו לית
כט ומעצבון בד״י דגושה שם
ו ח ומן הבהמה קדמא על המ״ם של תיבת מן כי כן דרך הטעמים כשיבא ז״ק מכף אחר ז״ק אחר או אחר אזלא יבא עמו הקדמא
ח ומן העוף גז כמוהו בקדמא כמ״של
יא מעינות מלא וא״ו חיבור
ח יח ויצא במקף שם
ט יב אשר אני במקף שם
יז הקמתי חסר דהסר שם׳
י ו סבא בפשט שם
י וכלנה כו״ן בצירי שם
יב רסן ז״ק ברי״ש שם
יז הערקי ה״א בקמץ שם
יא לא ואת לוט במקף לא בקדמא שם
יג טז גם זרעך בלא מקף שם
יד א כדרלעמר חדא מלה שם
ד ושלש בחולם הל״מד שם
יז שוה וא״ו בצירי שם
טו ט משלש למ״ד בקמץ כי כן היבא והמשלש (קהלת ו) היא בקמץ אליבא דכ״ע
יא העיט עי״ן פתח דלא כמסור׳ עליו חיבור
יז טז ואברם בזקף גדול שם
יח יז ויצחק חי״ת בקמץ שם
יט והקמתי חסר ד חסר שם
כז ומקנת במקף שם

סי׳ פ׳

יח ו האהלה הטפחא בא״לף דמסור עליו ח׳ ונמסרו בסופטים ר וכולם הטעם בא״לף
יד היהוה הי״וד בשוא ופשוט הוא מן הכלל דמשה מוכיח
יט ט הלאה מדברי המחבר נראה שהה״א בלא מאריך ואע״פ שנדפס במאריך טעות הוא
יא ואת וא״ו בגעיא חיבור
לב ממהרת מ״ם שנית בלא גלגל שם
כ ה הלא בקדמא ובלא מקף שלא תבא לעולם הקדמא במקף כ״א בשתיבה שלאחריה בז״ק כמ״של סימן ז׳ פ׳ ח׳
ו ואת זי״ן דגושה כי הוא אתי מרחיק אע״פ שהה״א איננה נפועל כלו׳ שאינה כתובה דיה היותה בנה והוי כאילו נכתבה כמו נתתה לי ודגים כמוהו
ח וייראו אע״פי שכתוב בב׳ יוד״ין יש מאריך בי״וד שכן ברור ממ״ם המכלול דף קלז שצריך להמשיך כדי להורות על קריאתה בין תהיה כתובה או לא תהיה כתובה
יג ויהי בשני גרשין מסורת פ׳ נח
כא יז אלהים אל בפסק חיבור
כג גרתה בה בלא מקף שם
כב יג נאחז חי״ת בפתח שם
יג בסבך בי״ת שנית פתח שם
יז ולא חשכת בלא מקף שם
כג ו אלהים דפסק שם
ט בכסף מלא בקדמא אזלא שם
טו ארבע בקדמא כאלא יבא בפשט קוד׳ דרגא
כד ז נשבע לי במקף בלא מאריך כן משמע מהמחבר
יב חסר בזקף גדול בס״ם שם וכ״ל דנכון הוא ולא בזקף קטן כיון דליתא לקדמא במלת ועשה כמ״ש לעיל בסימן ז׳ פ׳ ח׳
כא לדעת ברביע שם
נה הנער מאריך בה״א ולא בנו״ן שם
ס ויירש בדקתי וחפשתי בכל יורש ויירש ומצאתים כולם ברי״ש בפתח והייתי אומר דגם זה מוטעה אבל כשראיתי בישעיה כ״ד על וזרעך גוים יירש דמסור עליו ב׳ ולא מצאתי לו החבר בראותי פה חילוף אמרתי דזה הוא
כה יג לתולדתם מלא וא״ו קדמאה חיבור
יד ומשמע מ״ם שנית בקמץ דמסור עליו לית וחד מסמע (ד״ה א א) ואילו הוה ליכא חילוף דלכ״ע בקמץ
כג גוים המירק בי״וד שנית חיבור
כו ג ואברכך רי״ש בשוא לבד וכן ואת ברכו שבפ׳ ד׳ לקמן
יט וימצאו שם הי״וד בקדמא כמ״של סי׳ ז׳פ׳ח׳
לה ותהיין הה״א בשוא לבד ולא מאריך בת״יו

סי׳ פ׳

כז יא שעד חסר יו״ד חיבור
כה ויבא מלעיל שם
כה לו בתרין חוטרין מסורת
כח ויתן מאריך ביו״ד ומלעיל חיבור
כט ומברכיך רי״ש בשוא שם וטע׳ המלה טפחא ופשוט הוא כי הוא סמוך לס״פ
כח יד ובזרעך בלא מאריך בוא״ו שם
כט לא רחמה כיון דלא פליגי על טעם של ויפתח שהוא בטפחא ולא על טעם של ורחל שגם הוא בטפחא א״כ תיבת רחמה באתנח
לד קרא שמו מאריך בקו״ף חיבור
ל ז בן הבי״ת בצירי ובמירכא ובלא מקף וע״ם
ח אלהים בפסק שם
יט בן ששי במקף והבי״ת בצירי מסורת עליו ועיין בחיבור לעיל פ׳ ג׳
כז ויברכני רי״ש בשוא שם
לה העקדים הדעת נוטה שהה״א בקמץ כדרך ה״א הידיעה קודם אות אח״הע אבל מצינו לפעמים שהיא בפתח • אבל היא במאריך כדרכו קודם החטף
מב ובהעטיף וא״ו במאריך חיבור
לא ה כתמל חסר וא״ו וע״ם באורך
כו בנתי חסר ג״וס
לב הכר מדברי המחבר בכמה מקומות ובפרט ברים תילים נראה שאין להקפיד אם המאריך יבא קודם התנועה או לאחריה
מד ועתה ברביע שם
נ תענה כו״ן בסגול שם
לב יז ועירים עי״ן בשוא לבד שם
ל למה זה זי״ן רפה לע״ד ועמ״ש בשמואל ב סימן יו פ׳ יז
לג ד וישקהו הנקוד גם על הו״או הראשונ׳ חיבור
טו זה זי״ן רפויה וע״ל
לד ה והחרש חסר יו״ד חיבור
יא ואשר וא״ו במאריך
יז והיינו בטפחא דסמיך לס״פ
כח אשר בעיר במקף חיבור
לה יד ויצק בד״י רפה שם
לו י דעואל בזקף גדול ולא ברביע כי לא מצינו תביע סמוך לס״פ אלא אם כן כשיבואו אחר כך תביר וטפחא דוק ותראה שנכונו דברי
יד יעלם עי״ן בשוא לבד חיבור
לח תחתיו בז״ק לא ברביע מן הטעם שבארתי לעיל פ׳ י׳
לח ג ותהר בטפחא כי הוא סמוך לאתנח ואיכו במסו׳ עם הכי פסוקי דאית בהון אתנחתא בלי משרת
טז עד שלחך בלא מקף ובע״ין במירכא מסור׳ עליו
כ ולא מצאה אין כתוב להכריע אם מלה ולא

סי' פ'
היא במקף או בטפחא והל' תקשה דכיון דסמוכה לס"פ תהיה בטפחא שהרי מצינו אחרים במקף כמו והוא פלאי (שופטים יג)
לט ו יפה תאר במקף ובלא מאריך בס"א חיבור
י עמה במפיק הה"א ופשוט הוא דאין מסור עליו לית ועוד שלא העירו בזה לא המחבר ולא המדקדקים
כב האסירם כתיב בי"וד ואין כאן ק' וכתיב כלל חיבור
מ ט והנה במקף שם
מא ה ושבות מלא וא"ו תניינא שם
ז את ביתיב ולא במקף כי לא מצינו בכל המקר' שניהם בתיב' אחת ועוד ראיה שהו' נקוד צירי וכלל מסור בידנו שבשיהיה מוקף יבא בסגול ובלתי מוקף בצירי חוץ מהני דקא מני מסו'
מה פרעה כתב המחבר שהע"ין בגלגל ברוב ס"ס ע"כ • ואמהני שהרי מסור עליו חד מן י"ח מקומות מאיילין מאריכין בין אזלא לזרקא באורייתא ונמסרו בערך ט"ע וה"ל להרב המחבר להכחישה או להשיב עליה
מב כט לו למ"ד רפה חיבור ופשוט הוא שאין כאן אתי מרחיק בסוף מתבאיו
לח ביגון בטפחא כי לא יבא תביר בלי טפחא לאחריו
מג לד ממשאת חסר וא"ו חיבור
מד יח דבר דל"ת רפה שם
כט פני בטפחא לא באתנח כי לא יבואו שני אתנח בפסוק אחד
מה יג אבי בטפחא דסמיך לס"פ
כח אלכה מאריך בא"לף ותעיין כי לרוב בשיבא צירי ואחריו שוא יבא אחר צירי מאריך
מז ח במה בז"ג או בז"ק לא ברביע ואם יבא רביע סמיך לס"פ יהיה אחריו תביר וטפחא
יט ותן תי"ו בסגול חיבור
מח ז שם שי"ן דגושה שם
ט ואברכם רי"ש בשוא לבדו
מט יג וירכתו כ"ף רפה חיבור
כג וימררהו רי"ש ראשונה בשוא לבד והמ"ס במאריך שהוא קמץ רחב

שמות

סי' פ'
ב ט והינקהו הק"וף בחירק וע' בחיבור באורך והגהת המדקדק בשרשים
ג א דעה בתביר חיבור
ו מהביט המ"ס במאריך ולא במירכא כי לא כמכה באינך אלין דאית בהון הכי תרי טעמי ונמסרו ביחזקאל ל"ו ועיין שער הנגינות בסוף המקרא גדולה
טו זה שמי שי"ן דגושה מדין דחיק
יט ביד הכ"לעד שהי"וד בקמץ כי בדקתי בכל הספרים ומצאתי שבכל זמן שהוא מוכרת הוא בקמץ כמו בחזקת היד (ישעיה ח') את היד הגדולה (שמות יד) כתנו יד (ירמיה ב) אבל הבה ביד גדליהו (ירמיה מא) היד יואב אתך (שמואל ב' יד) יד אהרן ויד בניו (שמות כט) הם בפתח לפי שהם סמוכי' א"כ זה הוא קמוץ שהוא דומה אל היד הגדולה
ד יז והיה מלעיל חיבור
ה יד עליהם חסר יו"ד שם עפ"י מסו' דפ' ויגש
בא לתת הת"ת בסגול שכלל ידוע הוא שכל מקום שהוא מוקף והוא מלעיל הוא בסגול

סי' פ'
בה הלוים כתב המחבר בשם המכלול בס' במדבר ג' שכל הלוים רפויי למ"ד והה"א בלא מאריך
ה כט לאמר למ"ד דגושה חיבור וע' באורך בא"ת
ז יו אליו ברביע חיבור
כד כל כ"ף רפה שם ופשוט הוא
כז הצפרדעים הה"א במאריך והצד"י רפה וכן כולם במ"א לקמן בסי' ח' פ' ב' ומעל הצפרדע שהה"א בלי מאריך והצד"י דגושה
ח י חמרם חסר יו"ד כחבירו שבפסוק שם
יז עמי בסגולתא שבבר ידוע לבו מספרי הנגינות שבסוף מקרא גדולה זרקא לעולם אחריה סגולתא במ"א כה אמר ה' למשיחו לכורש (ישעיה מה)
י יא מבקשים קו"ף רפה חיבור
יב ה שה תמים כיון שתיבת שה הוא בדרגא לב"ע ולא במקף א"כ תי"ו של תמים רפויה ואין כאן דחיק
בה דבר הבי"ת בצירי וברור הוא מנוסו שבידנו שכל דבר שבאתנח וס"פ הבי"ת בצירי ועיין מכלול דף ע"ד ומ"ש המחבר ביהושע י"ד
יג יח אלהים בדרגא ובפסק חיבור
יד א לאמר למ"ד דגושה כמש"ל סימן ה פ' כ"ט
ד בפרעה הבי"ת דגושה ודבר זה ידוע לבו מהמדקדקים שבכל מקום שתבא מלה ושתי אותיות הראשונות מב"גד כפ"ת ואמוכא אחת והראשונה נקודת שוא אע"פי שהיא סמוכה ליה"וא תדגש וכן כתב המחבר לקמן על בהכבדי בפרעה שהבי"ת בפרעה דגושה
יא המבלי הה"א במאריך חיבור
בא לחרבה המאריך בחי"ת לבד כן משמע מהמחבר
טו י ברוחך בי"ת רפה דסמוכה לה"א אף על פי שאינה כתובה כמ"ש בבראשית סי' כ' פ' ו'
י בעופרת כ"ף בפתח חיבור
יא במכה באלם בלי פסק בנתים ועבג"ן הבי"ת דגושה וע"ש באורך
כו כל המחלה במאריך ובמקף שם.
יו ד באכלנו לחם באכלנו במירכא ולחם בטפח' שם
יב לאמר למ"ד דגושה
יז יד זכר זין בסגול וכ"כ רד"ק בשרשים תמחה את זכר בשש נקודות אבל לזכר קדשו בחמש נקודות ולית כוותיה
יח ח מצאתם התי"ו בפתח שהרי מסור עליו חד מן ח' מלין מיחדין מלעיל ומכי ואזיל להו הקס וכלהון דמיין בקריאה ואיכון בפתח בסיפרי דוקני ותו אשכחנא למחבר שכתב בפ' כי רחל גנבתם שהתי"ו בפתח ע"כ ; ולית חד מינייהו ואף כי בדפס בקמץ טעות הוא
יז אשר במירכא אתה בטפחא חיבור
כו ישפוטו מלרע שם
כ ב אשר בדרגא וגלגל וע"ש
ב הוצאתיך בלא פשט שם
ב עבדים בלא רביע ופשוט הוא דשני טעמים יבואו בתיבה אחת אחד לקורא בבכור ואחד לקורא ביחיד והשלישי למה יבא
ג יהיה במאריך וגלגל שם בחיבור אם כן בלא מקף שהרי לא הזכירו ועוד מטעם שכתבתי לעיל
ד תעשה בלא מקף מן הטעם שכתבתי
ד לך במירכא ובגלגל ולא ידעתי דעת החילוף דכתוב במאריך הבקר' ס"פ דלובא מאן דסבר

סי' פ'
דהוא ס"פ ואין לומ' שהו' כמו המאריך שבתאי במלה שהי' מוקפת שהרי לב"ע אין כאן מקף
ד מתחת התי"ו בקמץ ופתח לסבת שתי הקריאות
יג תרצח הצד"י בפתח וטפחא וקמץ ומאריך שם בחיבור
לג שור שי"ן דגושה שם והוא אתי מרחיק שהה"א אינה מן השרש
לד לו למ"ד דגושה שם
כה בו לו גז דגושה שם
כו בט ואת הקרשים הוא"ו בגעיא שם ועיין מסורת עליו
כח לב תהרא חי"ת בשוא לבד שם
לו ציץ הצד"י דגושה שם מדין אתי מרחיק
מג לו ולזרעו הטפחא במלת לו שם
כט כב ולקחת בגלגל ולא במהפך כי לא יתכן עם הטעמים שלאחריו
ל ו בהיטיבו בתביר חיבור
לא יח ככלתו בקדמא לא בפשט כי היא קודם הסופר
לב ו לצחק הח"ית בצירי חיבור
לד א את הדברים הקדמא בה"א לא בא"לף שם
כד יחמד חי"ת בשוא לבד שם
ל וייראו במאריך הי"וד במ"ש בבראשית כ' פ' ח ולא במירכא כי לא תתכן עם הטפחא שבמלה עצמה כ"א בח' מקומות נמסרו ביחזקאל ל"ו
לג ויכל בגלגל משה בז"ק מדבר בטפח' חיבור
לה בו ובל הנשים כיון שהרב המחבר בסימן ל"ל פ' ח' וכן לקמן בסימן לז פ' י"ו וגם ויקרא בסימן כז פ' ט"ו כתב שהקדמא בתיב' שנית ולא בראשונה בראה לומר שגם כאן הקדמא בה"א ולא בכ"ף לולא שמצאו לפעמים שבא בתיבה ראשונה כמ"ש בדברים סימן י' פ' ג'
בט נדב בגלגל ולא במאיילא שלא נמנה זה עם אותם שמאיילין מאריכין בין אזלא לזרקא במסרו במסרה רבתא ערך ט"ע
לו כט תואמם חסר יו"ד חיבור
לד ואת הקרשים הוא"ו בגעיא שם
לז ט סככים כ"ף בשוא לבדו שם
יז ואת מנקיתיו הא"לף בצירי ובפשט שם
לח א וחמש במקף לא בקדמא שם
לט י וימלאו קדמא במ"ס שם
כט ואת האבנט לא כדברי זה שכתב ואת בלא מאריך ולא כדברי זה שכתב ואת במאריך הא"לף שהרי כתב המחבר ואת בגעיא • ודע שהמאריך ישנו בב' פנים א' כשבא עם השוא קראוהו געיא וכשבא עם שאר הנקודות קראוהו מאריך או מתג וכיון שכתב ואת בגעיא אם כן היא בא"לף ולא בא"לף כשאר ואת אשר מעיר עליהם ועוד שכן היה נקוד בספרו

ויקרא

סי' פ'
א ח הנתחים הה"א בלא קדמא וכן סי' [illegible] המחבר
י יא על ירך הע"ין בגלגל ולא במקף שהרי מסור עליו ח' בטעם מאריכין בספרא ואזיל [illegible] להו ופי' מאריכין לע"ד אינו רוצה לומר מאריך אלא טעם אחר אשר ישנה [illegible] לך שהרי יש טעם בגלגל והם על ירך [illegible]

סי' פ'

על חטאתו לקמן (סימן ד' פ' ג' וסימן פ' ו') על שגגתו (סימן ה' פ' י"ח) ומהם בדרגא והוא על המטהר (סימן י"ד פ' ז') ומהם בפרשא והוא על לחם (סי' כ"ג פ' כ) ועוד שהרי כמה וכמה במנאו בסי' במאריך ובמקף ולא נמנה אפי' אחד מהם ואם בדפס במקף טעות הוא
ב הכהן באזלא חיבור
יא הקטירו בדרגא שם
ג אם בגלגל לא במקף שם
יח על שגגתו בגלגל לא במקף ועיין מ"ש בסימן ה' פ' י"ח
כג ונחש מלעיל והא"ת בסגול מכח מה שכתב המחבר בפ' דלעיל
ג ומכנסי במקף חיבור
י וחרבה בי"ת קמוצה שם
לח קרבניהם בי"ת שואית שם
ט נור בחמש נקודות רד"ק בשרשים גם כי בדפס כשם
ח פרשה פתוחה חיבור
יב ואל אלעזר הא"לף בגלגל ולא במקף שם
יב וא איתמר קדמא בא"לף והמ"ם בגלגל שם
כו לכל ועיין מ"ש בברחשית סי' לא פ' לב
ל והלטאה אין הל"מד רבתי חיבור
לב שבל הכ"ף בקמץ ובמקף שם
ג ומראה הא"לף בצירי דמסור עליו ג' קמצין ובנו במספנים וזה עמהם
י בשאת השי"ן רפה חיבור
יו כי במאריך לא במקף שם
מח בשתי לא כדברי זה שהשי"ן בשוא ופתח ולא כדברי זה שהבי"ת בלא מארי'א ה בי"ת במאריך והשי"ן בשוא לבד שם
ז על המטהר הטי"ן בדרגא ובלא מקף מכח מסו' כמ"ש בסי' ח' פ' י"ח
י בשמן הבי"ת רפה דאין כאן שום מבטל
כא משנת בסגולתא אחת לבד בתי"ו ואין צורך לשיהן ויעיין המחבר בפ' בא על ובכה וע"ם בשילהי ספר הכוונות בסוף מק"ב
נה ולשאת הל"מד בלא מאריך והש"ין רפה חיבור
כו בטמאת המ"ם רפה שם
ב בבל הבי"ת רפה שם
כב ואת זכר בוא"ו בראש המלה שם
ה לרצנכם המאריך בל"מד כמ"ש המחבר לקמן בסימן כ"ב
יד גדול הגי"מל רפה מתק דסמיך ליה"וא
כה החמשית מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה חיבור
נו כי יהיה הכ"ף דגושה דמלת אשה היא ברביע
כא ד להחלו הה"א במאריך ודומה לטפחא וע' מסורה כאן
כב כא יהיה בו ב"ית דגושה חיבור
כג כו יש כאן פרשה סתומה שם
כה ז ולבהמתך מארי' בל"מד ולא גריס למעלה שם
כו העדף דל"ת בצירי בחבריו
כח ואם לא ואם בקדמא ובלא מקף חיבור
לח להיות מלא וא"ו שם
סו ובאחיכם באזלא ומהפך מסורת עליו
כו א להשתחות הה"א בלא מירכא דליתיה בהכי מילי דלית בהון מירכ' ושכחא במסו' ותוקפא ל"ן

סי' פ'

לד השמה שי"ן דגושה וכן חברו שבסבכן דלקמן חיבור
לט בעונת חסר וא"ו בתראה שם
כז טו ואם המקריש קדמא בה"א לא בא"לף שם

במדבר

סי' פ'

ב יב צורישדי חדא מלה חיבור
כה עמישדי חדא מלה שם
ג יט קהת הק"וף בשוא לבד וכן כולם שם
כז יש כאן פרשה סתומה שם
מה והיו לי מאריך בה"א שם
ד ז המנקית הה"א בלא מאריך והמ"ם לגושה וחסר וא"ו שם · וכן מסו' עליו בולם חסרים בר"א והוא דירמיה
לג איתמר מאריך בט"ף חיבו' א"כ לא בגלגל
לט שלשים במהפך וכרי' אתה לדעת שלא יבא אזלא קודם הגלגל ואחריו פשטא
ה טו האיפה מלא יו"ד חיבור
כב המאררים הא"לף בקמץ שם
כב במעיך הבי"ת בגעיא שם
כח ונזרעה הרי"ש בק"ח שם
ו כז אברכם הרי"ש בשוא לבד כמנהגנו
ז יו נחשון אין בנ"ון מאריך חיבור
עב עשתי בגלגל לא במקף שם
עח שנים נז' כמוהו שם
פה הקערה הק"וף בשוא לבד שם
פו שנים עשר בפשט לא בז"ק שם ופשוט הוא כי אחר מהפך יבא לעולם פשט
ט ב יחנו החי"ת בשוא ופתח שם
י יט ועל צבא הע"ין בקדמא כחבריו ומוכרח להיות כן שהרי ידוע לנו שבכל מקום שיבא ז"ק בראש הפסוק תלוה עמו הקדמא וידוע שאף על פי שתהיינה שתי תיבות המקף מחברן ותחשבנה כאחת כמו שכתוב בספר הכוונות · ועוד לי ראיה שהע"ין בקדמא שהרי לעיל בפ' ט"ו נמסר במסורת צבא ל' בטעם זקף גדול ושאר' ועל צבא בזקף קטן ואילו היה עוד הכרס לא היה שותק בעל המסורת למסור כאן ל' בלא קדמא · ועוד שהרי המחבר לקמן בפ' כ' כתב ועל בלא קדמא וברור הוא שהרי מלת צבא היא בטפחא ולא בז"ק וכיון שכאן לא כתב כלו' משמע שהוא בכל מקום כחבריו
יט צורישדי חדא מלה חיבור
לד הנ"ון איכה הפוכה במלת בנסעם לא קודם הפרשה הסתומה ואינה בצורה הכתובה בחלופים ועיין שם באורך
לו גם פה הנו"ן הפוכה היא קוד' הפרש' פתוחה ועיין שם
יא ח עגות גי"מל רפה שם
כג דברי דל"ת רפה שם
יג ל ויהס אין הס"מך רבתי שם
יד כג מנאצי הנו"ן פתוחה שם
טו כא לדרתיכם הרי"ש במאיילא ולא בטפחא מכח מסורת שעליו
כח בחטאה ליכא פלוגתא בין החילופים כ"א לשיש הרפה על הה"א להורות על המסורת שעליו
לא כי בסופר הפוך חיבור
לא עונה הה"א נחה שם וגם כה ליכא פלוגתא ב"א לגם יש הרבה על הה"א להורו' על במסו'

סי' פ'

שעליו
יז א קהת הקו"ף בשוא לבד שם
ה ואל כל מקף באמצע שם
יד הביאתנו הה"א בשוא ופתח שם
כא ואכלה למ"ד בסגול שם ואם תקשה לך שמסור עליו ג' לא מצאתי לו התנך
לג אשר הסי"ן במאריך שם
יז ה וכעדתו גלגל בכ"ף שם
ו ממחרת לא בדברי זה ולא כדברי זה שאין שום מאריך ולא גלגל במ"ם שבית שם
יא ותן התי"ו בסגול שהוא מוקף
כג ויצץ הצ"ו בצירי חיבור
יח ט הקדשים הק"וף בחטף קמץ שם
טו לבל בכר כתבתי שאין להקפיד בכיוצא בזה אם הגעיא קודם השוא או לאחריו
יט ב זאת בסופר הפוך ומסור עליו ב' וגב תנרע שהו' לקמן בסי' ל"א פ' כ"א הוא בסופר הפוך
ב אין בה הא"לף במאריך ובמקף חיבור
כא ד לסבב ע"ם אם הבי"ת דגושה או רפויה
ו את הנחשים הא"לף ביתיב שם
כב יח עבדי דל"ת רפה שם ודע כי זאת למודעי במשך ההגהה כי כל מקום אשר תמצאנה מלות עבד ונגד וכדומות לאלה בכנוי אז תהיינה דגושות ואם תמצאנה בסמיכות תהיינה רפויות דוק ותשכח אם צדקו דברי
כג ט הן הה"א בסגול מסו' עליו
יח ושמע הוא"ו במאריך והשי"ן בשוא ופתח חיבור
כד עם בפשט כי לא תתכן קדמא קודם הזקף קטן והע"ין בקמץ כי כן מסור עליו
כה תקבנו הקו"ף בקמץ חטוף חיבור
כד ט ברוך הבי"ת רפה וע"ש באורך
כב לבער במונח ובמאריך שם
כה יח המכה בצירי כי כן מסור עליו
יח דבר פעור במקף חיבור
כו נז הקהתי הק"וף בשוא לבד שם
כז א ותקרבנה בגריס לא בב' פשטין שם
כט ג ומנחתם באזלא וז"ק שם
לג ונסכהם מסור עליו לית חסר
ל ג לאסר הא"לף בשוא לבד חיבור
יג אתם התי"ו בגלגל ובפסק שם
לא לה הנשים בלא קדמא שם
נג בזזו ז"ין ראשונה בשוא לבד כמ"ש המחבר פעמים רבות כמנהגנו · ועוד דכלל בידינו שחמשה דברים מניעים השוא והה' הוא הדומות
לג נה וצררו רי"ש בשוא לבד חיבור
לד ג ים הי"וד קמוצה שם
ד צנה הנ"ון רפויה ששם המקום הוא צן ובבואו מלעיל יתוסף עליו ה"א
יב ים יו"ד קמוצה אע"פ שאינו במקף וכך אני שומע מדברי המכלול אשר הביא הרב לעיל בפ' ג'
טו נחלתם ברביע חיבור
לה יח רצח הכ"לעד שהוא בטעם אחד לבד בכל"י ולא גם במאריך בחי"ת מב' טעמים האחד שהמחבר דרכו להעיר על כל כיוצ' בזה והב' כי לא מצינו שני טעמי' במלה אחת את בתיבה המוכל לקרות מלעיל ומלרע כמו שלף חרב השמע עם ויצץ ציץ לבער קין וכתב עליו המחבר שראה מסור' עליו לית ומלעיל וכן הוא מסור בחבריו וכתב זה בדי שלא תטעה

סי׳ פ׳

ותקרא אותו מלרע בשגול במאריך שבעי״ן
אבל כאן א״א לקרותה בחי״ת פתח ודוק

דברים

סי׳ פ׳

א ד את היטיב אע״פי שאחריו פשטא כי זה א׳
מי״א מקומות אשר יבא פשטא אחר יתיב וע׳
המסורת עליו
יג ואשימם מלא יו״ד חיבור
כה דבר דל״ת רפה סס
ב י ורב הוא״ו שואית סס
ג ג ונכהו בזקף גדול ולא כשני גרישין כי לא
יבא טעם זה סמוך לס״פ
ט יקראו לו במקף חיבור
ט שניר בשי״ן שמאלית סס
בז וצפנה חסר וא״ו סס
ד לג השמע בב׳ טעמים סס
לז בפנין הכי״ף דגושה וזה ברור מכלל מסו׳
בידינו שכשתבא בה שתי אותיו׳ מבג״ד כפ״ת
תמובא אחת והראשונה נקודת ש א תדגש
ה ו אשר בשני טעמים אחד לקורא ביתיד וא׳
לקורא בצבור ומזה תדע ותשכיל את שאר
היבות
ח לך פסל בלא פסק באמצע וא״כ הפ״א רפה
חיבור
ח בשמים בפסק סס
ח מתחת התי״ו בקמץ ופתח סס
ט לאהבי הבי״ת פתוחה סס
יד ושורך בקדמא ושופר הפוך כי תיבת
וחמרך אלינא דב״ע לבד מאזלא יש בו גם
פשטא
טו אהיך בשני פשטין לא בגרים הה״א חיבור
יז תרצח הצד״י בפתח ושפחא קמץ ומאריך
הנקרא ס״פ לא בתירכא
יז תנאף ג״ז במאריך הנקרא ס״פ לא בתירכא
יז תגנב ג״ז כמוהם
בג שמע בגלגל במ״ס כ״כ המחב׳ א״כ אינו בב׳
טעמים
כד ושמע המ״ס המובא מסורת כאן
ו ז בביתך בב פשטין כדרכם בתיבה מלעיל
ז ה כי אם הכ״ף במאריך או בגלגל לא במקף
חיבור
יא לעשותם מלא וא״ו סס

סי׳ פ׳

יג ויאהרך חסר יו״ד סס
יג שגר במקף סס
ט טו וארד הרי״ש בצירי לא בסגול כי אלינא
דב״ע בפשטא א׳ בלבד וא״כ הוא מלרע
כד ממרים אין המ״ס זעירא חיבור
בז קשי הקו״ף בשוא לבדו סס
י ב את הדברים קדמא בא״לף לא בה״א סס
יא יא מים המ״ס דגושה מדין דחיק אע״פי שאין
כאן מלה זעירא ליתא לן בה כיון שהמ״ים
נקודת סגול כמו יחוה דעת שהד״לת דגוש׳
בא ולמד
יב ג ואשרהם בפשטא לא בשפחא כי לא יבא
טפחא כ״א סמוך לא״סף כמ״ש פעמים רבות
יד אשר יבחר במקף חיבור
יז מעשר עי״ן בשוא לבד סס
יג יב וכל ישראל קדמא ביו״ד סס
יג כי תשמע במאריך ובמקף סס
יז ושרפת באש בגלגל ורביע סס
יד ב העמים הה״א במאריך והמ״ס בדג׳ סס
ה ודישן חסר וא״ו סס
כא לא האכלו מלא לא בגלגל סס
כג מעשר עי״ן בשוא לבד וכן דלקמן פ׳ כ״ח
סס
טו יח משנה בנו״ן בסגול סס
יו טו בבל הכ״ף חולם ובשופר הפוך סס
יז ח דבר דל״ת רפה סס
יח ג תמים אין התי״ו רבתי סס
יט ו מחמול מלא וא״ו סס
כ א וראית הוא״ו בגעיא סס
כא ב ומדדו דל״ת בשוא לבדו סס
ג בעל חסר וא״ו סס
כב ה עשה שי״ן בצירי שהרי מסורת פ׳ כשלא כל
עשה דאלה הדברים קמצין ז״ל קרי התם
ובמסורת מלכים ב׳ ו׳
בו דבר הד״לת רפה דאין כאן שום מבטל
כג ה לקללך הל״מד רפוים ואין צורך לדגש
שהרי בשוא כע כדינו בשתי אותיות דומות
ח בארצו הצי״ת רפה ואין מבטל חק יה״א
כד יט בשרך הבי״ת רפה חיבור ובשום הוא שהרי
טעה קצירך אינו בפשטא אלא קדמא
בו יא בבל הבי״ת רפה סס
יד באני בן הבי״ת רפה סס
בז ט לעם הל״מד רפה ואין כאן אתי מרחיק לפי

סי׳ פ׳

שאינה מלה לא זעירא ולא מלעיל
כח א ונתנך הת״יו במאריך וגם כי ...
ההגהה כי באותן המלות אשר ...
המאריך אם יבא בהן טעם למעלה
האות לא יבא בה המאריך הבא ...
לפסוקו קמץ רחב
לו שם שי״ן דגושה מדין אתי מרחיק
סב הצלצל בצד״י שבית בפתח חיבור
סה עד בפשטא דסמוך לאתנח
גו והענגה הני״מל דגושה חיבור
סב כי לא מקף באמצע ולא ביתיב סס
סט דברי דל״ת רפה שהתרבא אינו ...
כט כח עד בקוד על העי״ן חיבור
ל יג לנו למ״ד דגושה סס
כ בו בי״ת רפה סס
לב ד הצור אין הצד״י רבתי סס
ו ה ליהוה הה״א בפני עצמה ...
ז ויגדך גי״מל בצירי סס
טו ויבעט עי״ן בקמץ סס
טו כשית י״א שהב״ף דגושה מדין אתי ...
אבל אינו על המכבג כי הטעם ...
סס
לב כי מגפן במאריך ובמקף סס
לב ענבי במקף סס
לג ו אסף הס״מך בסגול כי הוא מלעיל
מסור עליו ה׳ מלעיל ונמנו בסוף ...
וכולם בסגול והשנים שהם מלרע ...
לג ב אש דת כתיב חדא מלה וקרי׳ תרין ...
בקמץ חיבור

שיר השירים

סי׳ פ׳

ג ד שהביאתין א״לף בחה חיבור

קהלת

סי׳ פ׳

ב בג כי בדרגא לא בתביר כיון דלב״ע ...
רביע מבינו דרגא קודם רביע ולא ...
לעולם לפניו תביר
ח יא פתגם הפ״א רפוים דאין כאן מבטל
יה״וא
יב גם גי״מל דגושה מדין מפסיק
ט טו ומלט הל״מד בפתח וכן כתב רד״ק ...

צללו כעופרת במים אדירים
ודוד מנגן בידו
וירד משה אל העם
זה השער לה׳ צדיקים יבאו בו
פתחו
שערים
ויבא גוי צדיק
שומר אמנים
וישט המלך לאסתר
וידם השמש וירח עמד
ורמו לגבא דיאריותא
העצמות היבשות שמעו
IN MANTOVA
CON LICENZA
DE
SVPERIORI
גזרו את הילד החי

ספר

ארבעה ועשרים

עם תוספת מרובה תוספת טובה׳ טוב מידידיה ומטיב לאחריני הלא היא כתובה׳
בספר הישר להישיר דרך ברחבה׳ ממה שקבץ ורבץ חכמת שלמה הנשגבה׳ הדק
היטב הדק בכל מילי יקרה וחשובה׳ הן חסר הן יתר הן רב הן זעיר במשקל במדה
חשב מחשבה׳ כל פתוח. וסתום לא יבא בעקבה׳ כל טעם וניקוד מנו לא נחבא׳
כי בכל מכל כל המלאכה תמה וערבה׳ וזה יצא מעט ברזל ועפרת עפרורת זהב לו
אורייתא בבית גנזיו לזאת קרא חפצי בה׳ עם שבא באחרונה מלאכה מרובה׳ מאמר
המאריך יקרה וחשובה׳ הכל מהרב הכולל׳ לא אוסיף לדבר בו נכבדות ולמלל׳ כן
יאמרו נגמרה עליו את ההלל׳ ונמצא הדבור לשולל׳ הה״ כמהר״ר ידידיה שלמה
מנרצי זצוק״ל׳ ולגודל חבת הספר וחמדתו קראתי שמו

מנחת שי

מנחת יתן אומר למנוחה נכונה• בישיבה עליונה• תחת כנפי שכינה• כעת במרום יתרומם ממעשה ידיו
אמונה• בצאת לאור תעלומה לכל למקנה• זכות הרבים תלוי בו קריאה נאמנה• שי במנה הראויה להתכבד
להחהדר לפני מלך מאן מלכי רבנן וכל הבא להיות חבר הוא ראשי תיבות שמות הרב המחבר• ואף כי הפכא
מסתבר ישר והפוך ישר יש כי יש ויש כל בו סמא דכולא ביה לכל עובר• להנחיל אוהבי יש אוצרותיו פה לפה
מלא מה שאין הפה יכול׳ לדבר• תשבע עין לראות כי על הכל יתגדל וספרו גובר• וזה יצא שנייה ממכתש הדפוס

החלק השני

נביאים ראשונים

מנופה בנפה דקה מן הדקה׳ הוגה בעיון רב תלמוד הביא לידי מעשה׳ על ידי הבחור יניק וחכים בדוק ומנוסה׳ הוציא לאור
מלאכה מזוקקה• בעיון הגהותיו במשפט ובצדקה׳ המשכיל ונכון כמ״הר רפאל חיים באזילה יצ״ו הם כי לא להזכיר מה
שעין ראתה ותעירה עד אן נפשו חשקה׳ לראות תוך הספר אין דרך רחוקה:

ונדפס בביתי הצעיר והדפה רפאל חיים מאיטליא הרופא

פה מנטובה

בשנת וחכם ידידיה שלמה לפ״ק

על ידי העוסק במלאכת הקדש׳ תולע משפחת התולעי׳ יהושע בכמ״ר מיכאל מסיצי ז״ל

In Mantova Con Licenza de Superiori

ויהי

א
אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר׃ משה
עבדי מת ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן
להם לבני ישראל׃ כל־מקום אשר תדרך כף־רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל־
משה׃ מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים
הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם׃ לא־יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר הייתי עם־
משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך׃ חזק ואמץ כי אתה תנחיל את־העם הזה את־
הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם׃ רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל־התורה
אשר צוך משה עבדי אל־תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר תלך׃ לא־
ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל־הכתוב בו כי־
אז תצליח את־דרכך ואז תשכיל׃ הלוא צויתיך חזק ואמץ אל־תערץ ואל־תחת כי עמך
יהוה אלהיך בכל אשר תלך׃ * ויצו יהושע את־שטרי העם לאמר׃ עברו בקרב
המחנה וצוו את־העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את־הירדן
הזה לבוא לרשת את־הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה׃ ולראובני ולגדי
ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר׃ זכור את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד־
יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את־הארץ הזאת׃ נשיכם טפכם ומקניכם
ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי
החיל ועזרתם אותם׃ עד אשר־יניח יהוה לאחיכם ככם וירשו גם־המה את־הארץ אשר־
יהוה

פרשת שבחה תורה

ע"ב לספרים

א ויהי נפתח רביע׃ כל מקום אשר תדרך כל מקום כתיב בלי ה"א ודמתכה תורה סוף פרשת עקב כל המקום בה"א וא' פסוק סימן והכה מקום מקום מקנה׃ ועד הנהר פי"אי בנעיה בס"ס ובדפוס ישן׃ חזק ואמץ כי אתה תנחיל במקרא גדולה המ"ס נקודה בפתח ונמסר עליו ב' פתח ויאמר דוד ע"כ׃ ופסוק הוא בד"ה א' סוף סימן כ"ח ויאמר דויד לשלמה בנו חזק ואמץ וגו'׃ ופס בד"ה מסיר עליה ב' פתחין ופיאן חזק ואמץ אל תירא ואל׃ חזק ואמץ ועשה אל תירא ע"כ׃ ומזקו עלי לדברי המסרות האלה שאינן מכוונות ותוספתי לשעיות בכל המקומות ואולי דמסיר גד"ה חזק ואמץ אל תירא ואל׃ לא נמצא פסוק זה במקרא והוה סליק אדעתין למימר דהוא חזק ואמץ אל תערץ ואל דלקמן בסמוך׃ אך בספרים המדוייקים הוא בקמץ שהוא בזקף קטן ומסכימים לזה שכתב עליו רד"ק קמץ בזקף וכל שכן חזק ואמץ כי אתה תנחיל שהוא באתנח׃ וגם המדוייקים כולם שבפרסה הם קמוצים חוץ מפסוק רק חזק ואמץ מאד שהוא בפתח וזה יכשר להיות חברו דד"ה שאינו לא באתנח ולא בזקף׃ אשר נשבעתי לאבותם במקצת ספרים חסר וא"ו׃ אל תסור ממנו ו' פסירין ממנה וקריין ממנו מסורת פרשת נח וכן צריך להגיה במסורת שופטים י"א ועיין מ"ש בריש פרשת תרומה׃ בכל הכתוב בקמץ חטוף לא בחולם׃ צדה במקצת ספרים צידה מלא יו"ד וע"פ המסורת ראוי להיות חסר שזהו א' מן ג' חסרים וסימנם בשופטים ז' כמ"ב׃ ולראובני ולגדי הרי"ש במאריך וקריאתה בשורק והא"לף שבאמצע כתב וכמוהו רבים כמ"ש בפרשת פינחס ובסוף דברים׃ המנשה הה"א במאריך והמ"ס רפה כמ"ש בסימן י"ב׃ נשיכם טפכם ומקניכם במאריך רבתא הוא וא"ו חטיב שדין פסוקא עם אל"פא בי"תא מן תרתין תיבותא לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומעשין בהון בסתה אחריתא לחטיב כאי טפכם כטיפס בנכים׃ עד אשר יניח וגו' וירשו גם המה כפ"א יסן מספרד כתוב גם הם ויש גם כן הערה מחולף זה במקרא אחת דפוס ישן׃ המאנס ע"פ

יהוה אלהיכם נתן להם וישבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אשר נתן לכם משה עבד
יהוה בעבר הירדן מזרח השמש: ויענו את־יהושע לאמר כל אשר־צויתנו נעשה ואל־כל־
אשר תשלחנו נלך: ככל אשר־שמענו אל־משה כן נשמע אליך רק יהיה יהוה אלהיך עמך
כאשר היה עם־משה: כל־איש אשר־ימרה את־פיך ולא־ישמע את־דבריך לכל אשר־תצונו
יומת רק חזק ואמץ: * וישלח יהושע בן־נון מן־השטים שנים־אנשים מרגלים חרש לאמר
לכו ראו את־הארץ ואת־יריחו וילכו ויבאו בית־אשה זונה ושמה רחב וישכבו־שמה: ויאמר
למלך יריחו לאמר הנה אנשים באו הנה הלילה מבני ישראל לחפר את־הארץ: וישלח
מלך יריחו אל־רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך אשר־באו לביתך כי לחפר את־
כל־הארץ באו: ותקח האשה את־שני האנשים ותצפנו ותאמר כן באו אלי האנשים ולא
ידעתי מאין המה: ויהי השער לסגור בחשך והאנשים יצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים
רדפו מהר אחריהם כי תשיגום: והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ הערכות לה
על־הגג: והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחרי כאשר
יצאו הרדפים אחריהם: והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם על־הגג: ותאמר אל־
האנשים ידעתי כי־נתן יהוה לכם את־הארץ וכי־נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל־ישבי
הארץ מפניכם: כי שמענו את אשר־הוביש יהוה את־מי ים־סוף מפניכם בצאתכם
ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם
אותם: ונשמע וימס לבבנו ולא־קמה עוד רוח באיש מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא
אלהים בשמים ממעל ועל־הארץ מתחת: ועתה השבעו־נא לי ביהוה כי־עשיתי עמכם
חסד ועשיתם גם־אתם עם־בית אבי חסד ונתתם לי אות אמת: והחיתם את־אבי ואת־
אמי ואת־אחי ואת־אח*ותי ואת כל־אשר להם והצלתם את־נפשתינו ממות: ויאמרו לה
האנשים נפשנו תחתיכם למות אם לא תגידו את־דברנו זה והיה בתת־יהוה לנו את־הארץ
ועשינו עמך חסד ואמת: ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא
יושבת: ותאמר להם ההרה לכו פן־יפגעו בכם הרדפים ונחבתם שמה שלשת ימים עד
שוב הרדפים ואחר תלכו לדרככם: ויאמרו אליה האנשים נקים אנחנו משבעתך הזה
אשר השבעתנו: הנה אנחנו באים בארץ את־תקות חוט השני הזה תקשרי בחלון אשר

הורדתנו

במסורת נכון להיות גם המה שבמסורה רבתא במערכת אות הנ"ל נמסר גם הם ד' בכתיב וסימן ס ס וזה אינו מן המנין : **נתן להם** יונתן תרגם יהיב לכון כראה שהיה קורא לכם ואין כן בספרים שלנו וחסר א' מן ה' להם דסבירין לכם ומטעין בהו ספרי וסימנם במ"ג סדר בהעלתך על פסוק נשר אמן להם · ויותר נכון לומר דיונתן לא דק דליכא דקרא רק כמאי דסבירין איניש וחברו מלמד עליו בפסוק עד אשר יניח דסוף פרשת דברים דשם נמי תרגם לכון וכן עשה בפסוק זה יהיה להם מגדשי הערים דפר' מסעי דהוא נמי חד מן ה' להם דסבירין לכם : **וירשתם אותה** בספרים מדוייקים מלא וא"ו והכי מוכח מתה שנמסר במ"ג פרשת בלק על פסוק ואותה החייתי : **כל אשר צויתנו** בכתיבים עם פי' אברבנאל כתיב בכל ושמות הוא : **ככל אשר שמענו** העי"ן בשוא לבדו : **יומת** במקצת ספרים ימות והוא טעות כי הגירסא הישרה יומת והכי איתא בסנהדרין סוף פרק נגמר הדין : **חרש** בשי"ן ימנית וכן נדרש במדרש רות פרשה ב' ובתנחומא מלשון חרש עצים שאמרו כלי נגרות היה בידם · ועוד דרשו מלשון חרש שהיינו שומע שאמר להם יהושע עשו עצמיכם חרשים ואתם עומדים על רזיהם · ולפאן דדרים האם ובמדרש רבה ומדרש ילמדנו ויש בדר שלח לך מלשון כלי חרש שעשו עצמן קדרין והיו צווחין הרי קדירות מי שירצה יצא ויקנה · דרך דרש נאמר כמ"ש בעל כלי יקר ובעל לב אהרן וכדאמרינן התם בהדיא הרי ביה חרש פי' בשי"ן שמאלית וים לנו עוד ראיה שכתוב בשי"ן ימנית דבמסורה רבתא באל"פא בי"תא מן תרין תרין נחד לישן חשיב בהדייהו חרש דוישלח יהושע בן נון ואידך ובקבקר חרש וגלל (ד"ה א ט) דהוא כמו בשי"ן ימנית וחשיב להו כמו בחל"פא בי"תא מן ב' ב' מן ב' אתין עוד יש להוכיח זה מן מסרה אחרת האומרת חרש ה' ב' מנהון מלרע וסימן מי שם פה לאדם · לא תקלל חרש · כמו פתן חרש · ותרי מלעיל וסימן חרש לאמר · ובקבקר חרש וגלל · ועיין מ"ש בהפטרה א' על אחפש : **על המעברות** יונתן תרגם עד מגוזתא איב"לא דפרוסיקא מפרש על באו עד וכמ"ש רד"ק והוא חד מן ט' סבירין עד וקריין על ומיאן נמסר במסר' גדו' סדר ויחי על פסוק וירכתו על צידן · ועיין מ"ש בנחמיה י"ג : **כאשר יצאו** י' דמטעין דסבירין אשר בקריאה וסימנם במסורת יונה סימן א' : **אחותי** אחיותי ק' : **אם לא תגידו** קדמאה תגידו תניינא תגידי וסימן דודי יהוא חד מן ז' זוגין מתחלפים קדמאה בו"או תניינא ביו"ד וסימן נמסר ריש פרשת בהעלתך : **ועשינו עמך חסד ואמת** מה שכתוב במקרא גדולה עמך בפתח ועשינו עמך חסד הכי פירושא · יהושע ועשינו עמך חסד ואמת · שפטים ועשינו עמך חסד · וחד פסוק סיים הם לא תשלים עמך ; ועבדת עמך מלכתא ועיין מ"ש בריש פרשת שופטים : **עד שוב** בספרים מדוייקים מלא וא"ו ועיין מ"ש בריש פרשת וירא: פרלחי

הורדתנו בו ואת־אביך ואת־אמך ואת־אחיך ואת כל־בית אביך תאספי אליך הביתה׃ והיה
כל אשר־יצא מדלתי ביתך החוצה דמו בראשו ואנחנו נקים וכל אשר יהיה אתך בבית דמו
בראשנו אם־יד תהיה־בו׃ ואם־תגידי את־דברנו זה והיינו נקים משבעתך אשר השבעתנו׃
ותאמר כדבריכם כן־הוא ותשלחם וילכו ותקשר את־תקות השני בחלון׃ וילכו ויבאו ההרה
וישבו שם שלשת ימים עד־שבו הרדפים ויבקשו הרדפים בכל־הדרך ולא מצאו׃ וישבו שני
האנשים וירדו מההר ויעברו ויבאו אל־יהושע בן־נון ויספרו־לו את כל־המצאות אותם׃
ויאמרו אל־יהושע כי־נתן יהוה בידנו את־כל־הארץ וגם־נמגו כל־ישבי הארץ מפנינו׃ * ל"ס
וישכם יהושע בבקר ויסעו מהשטים ויבאו עד־הירדן הוא וכל־בני ישראל וילנו שם טרם ג
יעברו׃ ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו השטרים בקרב המחנה׃ ויצוו את־העם
לאמר כראתכם את ארון ברית־יהוה אלהיכם והכהנים הלוים נשאים אתו ואתם תסעו
ממקומכם והלכתם אחריו׃ אך ׀ רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה אל־תקרבו ובינו ק
אליו למען אשר־תדעו את־הדרך אשר תלכו־בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום׃
ויאמר יהושע אל־העם התקדשו כי מחר יעשה יהוה בקרבכם נפלאות׃ ויאמר יהושע
אל־הכהנים לאמר שאו את־ארון הברית ועברו לפני העם וישאו את־ארון הברית וילכו
לפני העם׃ * ויאמר יהוה אל־יהושע היום הזה אחל גדלך בעיני כל־ישראל אשר ידעון יד להו' תורות
כי כאשר הייתי עם־משה אהיה עמך׃ ואתה תצוה את־הכהנים נשאי ארון־הברית
לאמר כבאכם עד־קצה מי הירדן בירדן תעמדו׃ ויאמר יהושע אל־בני ישראל גשו הנה
ושמעו את־דברי יהוה אלהיכם׃ ויאמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם והורש
יוריש מפניכם את־הכנעני ואת־החתי ואת־החוי ואת־הפרזי ואת־הגרגשי והאמרי והיבוסי׃
הנה ארון הברית אדון כל־הארץ עבר לפניכם בירדן׃ ועתה קחו לכם שני עשר איש
משבטי ישראל איש־אחד איש־אחד לשבט׃ והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נשאי ארון
יהוה אדון כל־הארץ במי הירדן מי הירדן יכרתון המים הירדים מלמעלה ויעמדו נד אחד׃
ויהי בנסע העם מאהליהם לעבר את־הירדן והכהנים נשאי הארון הברית לפני העם׃
וכבוא נשאי הארון עד־הירדן ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא
על־כל־גדותיו כל ימי קציר׃ ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד־אחד הרחק מאד
באדם העיר אשר מצד צרתן והירדים על ים הערבה ים־המלח תמו נכרתו והעם עברו נגד מאדם ק
יריחו׃ ויעמדו הכהנים נשאי הארון ברית־יהוה בחרבה בתוך הירדן הכן וכל־ישראל

עברים

ג מדלתי ביתך אין יו"ד אחר התי"ו : ביניכם ובינו וביניו ק' : במדה באתנח : למען אשר תדעו מלא תדעו כמשפט לא בזקף קטן : שלשום בספרים מדוייקים מלא וכן נכון ע"פי המסורת דפרשת ויגש במ"ג : ועתה קחו לכם שני עשר איש סי' קדמאה שני עשר תכיינא דלקמן סימן ד' שנים עשר אנשים · תליתאה שנים העשר אים · קדמאה איש אחד לשבט תכיינא ותליתאה איש אחד משבט : ועתה קחו לכם וגו' איש אחד לשבט דין כתיב לשבט בל"מר והוא חד מן ג' לשבט קמכין ע"פ המסורת ופימן בסדר דברים והשנים שבפרשה שסמוכה בסימן ד' כגונים איש אחד משבט מ"ס : באדם מאדם ק' והוא חד מן ו' דכתיבין ב' וקרי מ"ס וסימן נמסר במ"ג מתרכא אות הבי"ת · ואפשר לומר שיש בזה רמז למה שאמרו במדרש ולמדנו כל נסים שנעשו לישראל בזכותו של אברהם היו וכו' קריעת הירדן בזכותו כדכתיב הרחק מאד באדם זה אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים · שוב מצאתי כדברי במסורת הברית הגדול סימן תת"קמ · ועיין עוד ברד"ק ולב אהרן ובמכין המאמר עיין בכלי יקר ומסורת הברית הגדול ריש סדר שופטים : אשר מצד צרתן בדפוס ישן הצד"י בפתח ובלא מאריך בתי"ו ובמכלול דף רכ"ג בשמות ששם בני ארבע אותיות כאוב פלשון בזה ובקמץ הראשונה ובפתח השלישית צרתן · צרפת · אבל ברפש ארגז פתוחים ע"כ · ובספר רב פעלים בבאור משקלי השמות ובקי"ם בגוב בלשון בזה צרתן בקמץ ובפתח וכן ממשקל זה עד צרפת ובתוספת ה"א נ"כ צרפתה אשר לצידון וכן ממשקל זה צפנת פענח ע"ש · ברחב אחריו שסוף קורא אותם בקמץ רחב וכן כתב על בשמת בת ישמעאל קמץ רחב ופתח ומשקלו אסנת בת פוטיפרע ע"כ · וכן במקצת ספרים הצד"י במאריך אך תי"ו ברתן כו וכן הספרים היא קמוצה ובמסורת צרתן ב' בין פתות (מלכים א ז) ודין ועיין במלכים א' סימן ד' וסימן יז :

עברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבר את הירדן: * ויהי כאשר תמו כל הגוי ד
לעבור את הירדן ○ ויאמר יהוה אל יהושע לאמר: קחו לכם מן העם שנים
עשר אנשים איש אחד איש אחד משבט: וצוו אותם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן
ממצב רגלי הכהנים הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון
אשר תלינו בו הלילה: ויקרא יהושע אל שנים העשר איש אשר הכין מבני ישראל איש
אחד איש אחד משבט: ויאמר להם יהושע עברו לפני ארון יהוה אלהיכם אל תוך הירדן
והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל: למען תהיה זאת אות
בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם: ואמרתם להם אשר
נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית יהוה בעברו בירדן נכרתו מי הירדן והיו האבנים האלה
לזכרון לבני ישראל עד עולם: ויעשו כן בני ישראל כאשר צוה יהושע וישאו שתי עשרה
אבנים מתוך הירדן כאשר דבר יהוה אל יהושע למספר שבטי בני ישראל ויעברום עמם
אל המלון וינחום שם: ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי
הכהנים נשאי ארון הברית ויהיו שם עד היום הזה: והכהנים נשאי הארון עמדים בתוך
הירדן עד תם כל הדבר אשר צוה יהוה את יהושע לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את
יהושע וימהרו העם ויעברו: ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבר ארון יהוה והכהנים
לפני העם: ויעברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה חמשים לפני בני ישראל כאשר
דבר אליהם משה: כארבעים אלף חלוצי הצבא עברו לפני יהוה למלחמה אל ערבות
יריחו: ביום ההוא גדל יהוה את יהושע בעיני כל ישראל ויראו אתו
כאשר יראו את משה כל ימי חייו: ויאמר יהוה אל יהושע לאמר: צוה את הכהנים
נשאי ארון העדות ויעלו מן הירדן: ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן: ויהי
בעלות הכהנים נשאי ארון ברית יהוה מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה בעלות
וישבו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו: והעם עלו מן הירדן בעשור
לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו: ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר
לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל: ויאמר אל בני ישראל לאמר אשר ישאלון בניכם
מחר את אבותם לאמר מה האבנים האלה: והודעתם את בניכם לאמר ביבשה עבר
ישראל את הירדן הזה: אשר הוביש יהוה אלהיכם את מי הירדן מפניכם עד עברכם
כאשר עשה יהוה אלהיכם לים סוף אשר הוביש מפנינו עד עברנו: למען דעת כל עמי
הארץ

עד אשר תמו כל הגוי לעבר איכא פלוגתא בינייהו מסרות איכא דמסרי לעבור ד׳ מלאים וסימן יד אשר תמו כל הגוי ואכייתא כל הגוי דסמיך ליה · ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור בפרשתא דלקמן סי׳ ד׳ · לעביר דך בליעל (נחום ב) הכי כמסר במ״ג סדר בלק והכא · ומסרה אחריתי בנחום לעבור ד׳ מלא וסי׳ ויהי כאשר תמו כל הגוי מכייתא ויהי כאשר תם כל העם לעבור · והכא נמי בדוק וכל בלייס אתי וגו׳ (שמואל ב טו) לא יוסיף לעבור בך בליעל ונוסחי דיקי כמסרה בתרייתא פלקי ולדידי חזי לי דלא היא הפלוגתא דכתיבנא במ״ג נחום ב׳. גם לא יוסיף לעבור דך בליעל אף על גב דהכא פריסית בנוסחי אחריני: **ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן** ○ **ויאמר** פיסקא באמצע פסוק: ד
על שכמו למספר שבטי בני ישראל ס״א שבטי ישראל ומוטעה הוא שזהו אחד מן ב׳ שבטי בני ישראל הסמוכים בקריאה וסימן כמסר במסרה גדולה כאן: **למען תהיה וגו׳ כי ישאלון בניכם מחר לאמר** בספר אחר דפוס ישן כתוב **מחר את אבותם** לאמר וגירסא זו איננה אלא מן המעתיקין שזהו אחד מן החלופים שיש בין פסוק זה ובין חבירו שבפרשה זו לקמן דין כתיב מחר לאמר והדרו מחר את אבותם לאמר דין כתיב כי ישאלון בניכם וחבירו אשר ישאלון בניכם ואע״פ כי אשר ראיתם את מצרים דין כתיב מה האבנים האלה לכם וחברו מה האבנים האלה: **בעברו בירדן** בקצת ספרים הטי״ן במאריך נקרא בקמץ רחב וגם ר״דק הזכיר זה החילוף: **כאשר דבר** הבי״ת בגעיא: **ויראו אתו** בספרי׳ כ״י ודפוסים ישנים הי״וד במאריך והוא חד מן ד׳ חסר ע״פ המסורת וסי׳ במ״ג: **ויהי בעלות** כתיב בבי״ת וק׳ בכ״ף והוא חד מן מלין דכתיבין ב״ית וקרין כ״ף וסימן במסרה רבתא וריש הושע וריש דברי הימים: **שלשום** בספרים מדוייקים מלא וכן ראוי על פי המסורת דפרשת ויגש במסרה גדולה:

ויראתם

ה הָאָרֶץ אֶת־יַד יְהוָה כִּי חֲזָקָה הִיא לְמַעַן יְרָאתֶם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים׃ * וַיְהִי
כִשְׁמֹעַ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל־מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל־הַיָּם אֵת אֲשֶׁר־
עברם ק׳ הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עַד־עָבְרֵנוּ וַיִּמַּס לְבָבָם וְלֹא־הָיָה בָם עוֹד רוּחַ
הפטרת מִפְּנֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל׃ * בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ
יום ראשון חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית׃ וַיַּעַשׂ־לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת צֻרִים וַיָּמָל אֶת־
של פסח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֲרָלוֹת׃ וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם
הַזְּכָרִים כֹּל ׀ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃ כִּי־מֻלִים הָיוּ כָּל־
הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלֹּדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ׃ כִּי ׀ אַרְבָּעִים
שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תֹּם כָּל־הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־
שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לַאֲבוֹתָם לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וְאֶת־בְּנֵיהֶם הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ
כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדָּרֶךְ׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־הַגּוֹי לְהִמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם
בַּמַּחֲנֶה עַד־חֲיוֹתָם׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ׃ וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּשְׁבֹּת
הַמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן
בַּשָּׁנָה הַהִיא׃ וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ
שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ׃ וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־
יְהוָה עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ׃
וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ
ו הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן׃ * וִירִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא׃ *
ע׳כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־יְרִיחוֹ וְאֶת־מַלְכָּהּ גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל׃ וְסַבֹּתֶם אֶת־
הָעִיר כֹּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַקֵּיף אֶת־הָעִיר פַּעַם אֶחָת כֹּה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁת יָמִים׃ וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים
יִשְׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסֹבּוּ אֶת־הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים וְהַכֹּהֲנִים
בשמעכם ק׳ יִתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת׃ וְהָיָה בִּמְשֹׁךְ ׀ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל בְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יָרִיעוּ כָל־הָעָם תְּרוּעָה
גְדוֹלָה וְנָפְלָה חוֹמַת הָעִיר תַּחְתֶּיהָ וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ׃ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אֶל־הַכֹּהֲנִים
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים יִשְׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת יוֹבְלִים לִפְנֵי אֲרוֹן
ויאמר ק׳ יְהוָה׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם עִבְרוּ וְסֹבּוּ אֶת־הָעִיר וְהֶחָלוּץ יַעֲבֹר לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה׃ וַיְהִי כֶּאֱמֹר
יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי יְהוָה עָבְרוּ וְתָקְעוּ
בשופרות

ה יראתם בקמץ הרי״ם ולית כותיה: **עברנו וימס** עברם ק׳ וכן כתב רד״ק · ובספר אחר כתיבא יד כתוב עליו עברם ק׳ ופליגין עליה: **עשה לך** חרבות התי״ת במאריך בספרים כתיבת יד ודפוס ישן וכן ויעש לו יהושע חרבות צרים שבסמוך: **וכל העם הילדים** עיין מה שכתוב בירמיה סימן י״ו: **אתם מל יהושע** עיין מ״ש בסימן ז׳: **בערבות יריחו** הטי״ן במאריך בספרים כ״י: **ויאמר לא כי אני** בספר אחר ישן כתיבת יד כתוב לא באל״ף וק׳ לו בו״או ודבר מתמיה הוא כי לא נמנה זה במסורת עם ט״ו דכתיבין לא וקריין לו אולי טעה הסופר בהבנת המאמר דפירוקין פרק הדר ואיתא נמי בפ״ק דמגילה ובסנהדרין פרק נגמר הדין · א״ל על איזה מהם באת א״ל עתה באתי: **של נעלך** אין מאריך במלת של:
ו בשמעכם כשמעכם ק׳ והוא חד מן י״א מלין דכתיב בי״ת וקרי כ״ף: **ויאמרו אל העם** ויאמר ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין ו׳ בסוף תיבותא ולא קריין וסימן כמספר במלכים א׳ י״ב במסרה גדולה: **ויהי כאמר** בכ״ף: **ויהי כאמר וגו׳ שבעה שופרות היובלים לפני ה׳** יונתן תרגם קדם ארונא דה׳ וכן נסחי דפוסים ישנים כתוב לפני ארון ה׳ גם כמ״ב יש הסרה מאילוף זה בלא הכרע · ויש לי לסברא שכתוב לפני ה׳ אבל המסורת

שבמערכא

בַּשּׁוֹפָרוֹת וַאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה הֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם׃ וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים תֹּקְעוּ הַשּׁוֹפָרוֹת
וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי הָאָרוֹן הָלוֹךְ וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת׃ וְאֶת־הָעָם צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר לֹא תָרִיעוּ
וְלֹא־תַשְׁמִיעוּ אֶת־קוֹלְכֶם וְלֹא־יֵצֵא מִפִּיכֶם דָּבָר עַד יוֹם אָמְרִי אֲלֵיכֶם הָרִיעוּ וַהֲרֵיעֹתֶם׃ וַיַּסֵּב
אֲרוֹן־יְהוָה אֶת־הָעִיר הַקֵּף פַּעַם אֶחָת וַיָּבֹאוּ הַמַּחֲנֶה וַיָּלִינוּ בַּמַּחֲנֶה׃ וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ
בַּבֹּקֶר וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה׃ וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיֹּבְלִים לִפְנֵי
אֲרוֹן יְהוָה הֹלְכִים הָלוֹךְ וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי אֲרוֹן
יְהוָה הוֹלֵךְ וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת׃ וַיָּסֹבּוּ אֶת־הָעִיר בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פַּעַם אַחַת וַיָּשֻׁבוּ הַמַּחֲנֶה כֹּה
עָשׂוּ שֵׁשֶׁת יָמִים׃ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיַּשְׁכִּמוּ כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר וַיָּסֹבּוּ אֶת־הָעִיר כַּמִּשְׁפָּט
הַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים רַק בַּיּוֹם הַהוּא סָבְבוּ אֶת־הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים׃ וַיְהִי בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית
תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הָרִיעוּ כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָעִיר׃ וְהָיְתָה
הָעִיר חֵרֶם הִיא וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ לַיהוָה רַק רָחָב הַזּוֹנָה תִּחְיֶה הִיא וְכָל־אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבַּיִת כִּי
הֶחְבְּאַתָה אֶת־הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר שָׁלָחְנוּ׃ וְרַק־אַתֶּם שִׁמְרוּ מִן־הַחֵרֶם פֶּן־תַּחֲרִימוּ וּלְקַחְתֶּם מִן
הַחֵרֶם וְשַׂמְתֶּם אֶת־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֵרֶם וַעֲכַרְתֶּם אוֹתוֹ׃ וְכֹל ׀ כֶּסֶף וְזָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל
קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה אוֹצַר יְהוָה יָבוֹא׃ וַיָּרַע הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשֹּׁפָרוֹת וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הָעָם אֶת־קוֹל
הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ
וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר׃ וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּעִיר מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מִנַּעַר וְעַד־זָקֵן וְעַד שׁוֹר
וָשֶׂה וַחֲמוֹר לְפִי־חָרֶב׃ וְלִשְׁנַיִם הָאֲנָשִׁים הַמְרַגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ אָמַר יְהוֹשֻׁעַ בֹּאוּ בֵּית־הָאִשָּׁה
הַזּוֹנָה וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתֶּם לָהּ׃ וַיָּבֹאוּ הַנְּעָרִים
הַמְרַגְּלִים וַיֹּצִיאוּ אֶת־רָחָב וְאֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ וְאֶת־אַחֶיהָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ וְאֵת כָּל־
מִשְׁפְּחוֹתֶיהָ הוֹצִיאוּ וַיַּנִּיחוּם מִחוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל׃ וְהָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ רַק ׀
הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב וּכְלֵי הַנְּחֹשֶׁת וְהַבַּרְזֶל נָתְנוּ אוֹצַר בֵּית־יְהוָה׃ וְאֶת־רָחָב הַזּוֹנָה וְאֶת־בֵּית אָבִיהָ
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ הֶחֱיָה יְהוֹשֻׁעַ וַתֵּשֶׁב בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי הֶחְבִּיאָה אֶת־הַמַּלְאָכִים
אֲשֶׁר־שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ לְרַגֵּל אֶת־יְרִיחוֹ׃ וַיַּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר
אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת־הָעִיר הַזֹּאת אֶת־יְרִיחוֹ בִּבְכֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה וּבִצְעִירוֹ
יַצִּיב דְּלָתֶיהָ׃ * וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ׃ וַיִּמְעֲלוּ ז
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעַל בַּחֵרֶם וַיִּקַּח עָכָן בֶּן־כַּרְמִי בֶן־זַבְדִּי בֶּן־זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה מִן־הַחֵרֶם
וַיִּחַר־אַף יְהוָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֲנָשִׁים מִירִיחוֹ הָעַי אֲשֶׁר עִם־

בית

אמתו רבתי אות הא"לף במסורה רבתא במסר ארון ה' כ"ב וזה אינו מן המנין וכן מצאתי בספרי כתיבת יד מדוייקים : תקעו תקעי ק' : והמאסף פ"א במאריך וכו' רפה וכן חברו שבסמוך: הולך הלוך ק' : ויהי ביום השביעי וישכימו בעלות במקצת ספרי בעלות הבי"ת וק' בעלות בכ"ף וכן דעת רד"ק ובספרים אחרים כתוב בכ"ף ומסור עליו כ"ף כתיב וק' וכראין עיקר שלא נזכר זה במסורת עם י"א מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף : רק רחב הזונה תחיה וגו' כל אח"הע דינו להנקד בחטף פתח כגון שַׁאֲלוּ רַחֲצוּ מַהֲרוּ יַעֲקֹב אַהֲרֹן ודומיהם ולפניהם יש מתג וג' מנטלים יש ל"ם סימן כד"ח פירוש כגידה מקדמת . דגש של אחריו . חירק שלפניו באות של שימוש ושלשתם נמצאו בפסוק א' רק רחב הזונה תִּחְיֶה היא וכל אשר אתה בבית כי הֶחְבְּאַתָה את המלאכים אשר שָׁלָחְנוּ . ודין חירק שלפניו אינו נוהג בהיותו באות של יסוד כגון נֶאֱצוּ נֶאֶשׁוּ נֶחְשָׁב מִהֵר אבל בהיותו באות של שימוש נוהג. ומבטל החטף פתח כגון תִּחְיֶה יִחְיֶה יִחְיֶה ויוצאים מכלל זה נַחֲלֵךְ אם ארצה ולפעמים תִּהְלַּךְ בארץ כי בחירק דאות של שימוש ואינו מבטל החטף פתח ואסכמיא מוסיפים עוד מבטל אחר כל שיש יו"ד לאחריו כגון יְשַׁעְיָה יִדְעְיָה זְרַחְיָה שְׁמַעְיָה וכן ועזה ואחיו . וכן בַעְיָן רוח חוץ מן להחיות שאין היו"ד מבטל החטף פתח : החבאתה בכמה ספרים האל"ף בקמץ ובספרים בפתח ומסורה עליו באחד מסס לית ופתח בא"לף . וגם רד"ק בספר מכלול דף ק"ע כתב שהיא בפתח ונתן טעם לדבר : אוצר ה' יבוא חד מן י"ד דסבירין יבואו וקריכן יבוא ונמסר הסימן במסרה גדולה סוף פרשת שמיני . ומה שתרגם יונתן יתעלון הוא למאי דסבירין . וחברו שלאחר עליו מתרגם קדש הוא קודשא אינון : ויהי כשמע במקצת ספרים הכ"ף רפה . ועיין מה שכתוב בשופטים סימן ז' : ויצאו את רחב בספרים הנאים מספרד חסר וא"ו ונכון לעשות כן לפי מ"ס בד"ה סימן א' : ויסדנה הס"מך בדגש : בן זבדי הבי"ת רפה : ויחר אף ה' בבני ישראל בס"א כ"י ישן ו כתוב בישראל ויש ג"כ הערה מזה בדפוס ישן ובשאר ספרים בבני ישראל :

בית

בית און מקדם לבית-אל ויאמר אליהם לאמר עלו ורגלו את-הארץ ויעלו האנשים וירגלו
את-העי: וישבו אל-יהושע ויאמרו אליו אל-יעל כל-העם כאלפים איש או כשלשת אלפים
איש יעלו ויכו את-העי אל-תיגע שמה את-כל-העם כי מעט המה: ויעלו מן-העם שמה
כשלשת אלפים איש וינסו לפני אנשי העי: ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש
וירדפום לפני השער עד-השברים ויכום במורד וימס לבב-העם ויהי למים: ויקרע יהושע
שמלתיו ויפל על-פניו ארצה לפני ארון יהוה עד-הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על-
ראשם: ויאמר יהושע אהה אדני יהוה למה העברת העביר את-העם הזה את-הירדן
לתת אתנו ביד האמרי להאבידנו ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן: בי אדני מה אמר אחרי
אשר הפך ישראל ערף לפני איביו: וישמעו הכנעני וכל ישבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו
את-שמנו מן-הארץ ומה-תעשה לשמך הגדול: ויאמר יהוה אל-יהושע קם
לך למה זה אתה נפל על-פניך: חטא ישראל וגם עברו את-בריתי אשר צויתי אותם
וגם לקחו מן-החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם: ולא יכלו בני ישראל לקום
לפני איביהם ערף יפנו לפני איביהם כי היו לחרם לא אוסיף להיות עמכם אם-לא תשמידו
החרם מקרבכם: קם קדש את-העם ואמרת התקדשו למחר כי כה אמר יהוה אלהי
ישראל חרם בקרבך ישראל לא תוכל לקום לפני איביך עד-הסירכם החרם מקרבכם:
ונקרבתם בבקר לשבטיכם והיה השבט אשר-ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה
אשר-ילכדנה יהוה תקרב לבתים והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים: והיה הנלכד
בחרם ישרף באש אתו ואת-כל-אשר-לו כי עבר את-ברית יהוה וכי-עשה נבלה בישראל:
וישכם יהושע בבקר ויקרב את-ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה: ויקרב את-משפחת
יהודה וילכד את משפחת הזרחי ויקרב את-משפחת הזרחי לגברים וילכד זבדי: ויקרב את-
ביתו לגברים וילכד עכן בן-כרמי בן-זבדי בן-זרח למטה יהודה: ויאמר יהושע אל-עכן
בני שים-נא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותן-לו תודה והגד-נא לי מה עשית אל-תכחד ממני:
ויען עכן את-יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי:
ק׳ ואראה בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלים כסף ולשון זהב אחד חמשים וארא
שקלים משקלו ואחמדם ואקחם והנם טמונים בארץ בתוך האהלי והכסף תחתיה: וישלח
יהושע מלאכים וירצו האהלה והנה טמונה באהלו והכסף תחתיה: ויקחום מתוך האהל
ויבאום אל-יהושע ואל כל-בני ישראל ויצקם לפני יהוה: ויקח יהושע את-עכן בן-זרח
ואת-הכסף ואת-האדרת ואת-לשון הזהב ואת-בניו ואת-בנתיו ואת-שורו ואת-חמרו ואת-
צאנו ואת-אהלו ואת-כל-אשר-לו וכל-ישראל עמו ויעלו אתם עמק עכור: ויאמר יהושע
מה

בית און הו״או דגנול : **ורגלו** הג״מל דגושה : **וירגלו** הגי״מל דגושה : **לאמר** מלרע זרפה מכלול דף רס״ו : **העברת** הה״א בצירי [illegible] ופית חנא כמנהג רד״ק בפי׳ ומכלול דף פ״ב ושרשים ותיין מ״ש בחבקוק א׳ : **ביד האמרי להאבידנו** ב׳ פסוק דמטעים עיין מ״ש בפ׳ דברים סי׳ א׳ [illegible] ומה תעשה בצירי הס״ין שלא כמנהג והוא חד מן ד׳ קמצים על פי המסורת והסימן במסרה גדולה פרשת תולדות וירמיה סוף סימן מ׳ : **ויאמר ה׳ אל יהושע קם לך** מלת קם חסר וא״ו ודרשו רבותינו בירושלמי פרק סדר תעניות. קם לך ההיא דאדכרת פירוש דמרכתיב חסר וא״ו דריש [illegible] קם לך כלומר זו היא שעמדה לך השענה שהזכרת דהיינו מה תעשה לשמך הגדול : **אשר צויתי אותם** יש מחלוקת בספרים אם הוא חסר וא״ו [illegible] מלא ובמדויקי׳ כ״י מספרד מלא וכן נכון ע״פ המסורה דלעיל סי׳ ה׳ דנמסר אתם ו׳ חסר בסיפרא ולא נמנה זה בתוכם ומ״ש שם במ״ב בסוף מסרת [illegible] והורים ה׳ מלפניכם טעות הוא. וצ״ל והורים אתם מלפניכם (יהושע כג) : **לא אוסיף** במקצת ספרים חסר וא״ו : **ואראה בשלל** וארא ק׳ וכן הוא למערבאי והוא חד מן כ״ מלין דכתיבין ה״א בסוף תיבותא ולא קריא וסי׳ במסרה רבתא ואפשר לומר שהה״א רומזת למה שאחז״ל שמעל עכן [illegible] חמשה חרמים ד׳ בימי משה וא׳ בימי יהושע. ואמרו נ״כ שעבר על חמשה חומשי תורה שנא׳ ה׳ גם כדאיתא בסנהדרין פ׳ נגמר הדין ובמדר׳ הנחומא [illegible] בשלל ראיתי מה שכתוב בתורה ואכלת את שלל איביך וכו׳ עיין כלי יקר : **ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנתיו** שלשת הווי״ן דגעיא
כס״א

מה עכרתנו יעכרך יהוה ביום הזה וירגמו אתו כל־ישראל אבן וישרפו אתם באש ויסקלו
אתם באבנים׃ ויקימו עליו גל־אבנים גדול עד היום הזה וישב יהוה מחרון אפו על־כן
קרא שם המקום ההוא עמק עכור עד היום הזה׃ * ויאמר יהוה אל־יהושע אל־תירא
ח ואל־תחת קח עמך את כל־עם המלחמה וקום עלה העי ראה נתתי בידך את־מלך העי
ואת־עמו ואת־עירו ואת־ארצו׃ ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית ליריחו ולמלכה רק־
שללה ובהמתה תבזו לכם שים־לך ארב לעיר מאחריה׃ ויקם יהושע וכל־עם המלחמה
לעלות העי ויבחר יהושע שלשים אלף איש גבורי החיל וישלחם לילה׃ ויצו אתם לאמר
ראו אתם ארבים לעיר מאחרי העיר אל־תרחיקו מן־העיר מאד והייתם כלכם נכנים׃ ואני
וכל־העם אשר אתי נקרב אל־העיר והיה כי־יצאו לקראתנו כאשר בראשנה ונסנו לפניהם׃
ויצאו אחרינו עד התיקנו אותם מן־העיר כי יאמרו נסים לפנינו כאשר בראשנה ונסנו
לפניהם׃ ואתם תקמו מהאורב והורשתם את־העיר ונתנה יהוה אלהיכם בידכם׃ והיה
כתפשכם את־העיר תציתו את־העיר באש כדבר יהוה תעשו ראו צויתי אתכם׃ וישלחם
יהושע וילכו אל־המארב וישבו בין בית־אל ובין העי מים לעי וילן יהושע בלילה ההוא בתוך
העם׃ וישכם יהושע בבקר ויפקד את־העם ויעל הוא וזקני ישראל לפני העם העי׃
וכל־העם המלחמה אשר אתו עלו ויגשו ויבאו נגד העיר ויחנו מצפון לעי והגי בינו בינו ו׳
ובין העי׃ ויקח כחמשת אלפים איש וישם אותם ארב בין בית־אל ובין העי מים לעיר׃
וישימו העם את־כל־המחנה אשר מצפון לעיר ואת־עקבו מים לעיר וילך יהושע בלילה
ההוא בתוך העמק׃ ויהי כראות מלך־העי וימהרו וישכימו ויצאו אנשי־העיר לקראת־
ישראל למלחמה הוא וכל־עמו למועד לפני הערבה והוא לא ידע כי־ארב לו מאחרי
העיר׃ וינגעו יהושע וכל־ישראל לפניהם וינסו דרך המדבר׃ ויזעקו כל־העם אשר בעיר בעי ק׳
לרדף אחריהם וירדפו אחרי יהושע וינתקו מן־העיר׃ ולא־נשאר איש בעי ובית אל אשר
לא־יצאו אחרי ישראל ויעזבו את־העיר פתוחה וירדפו אחרי ישראל׃ ויאמר
יהוה אל־יהושע נטה בכידון אשר־בידך אל־העי כי בידך אתננה ויט יהושע בכידון אשר־
בידו אל־העיר׃ והאורב קם מהרה ממקומו וירוצו כנטות ידו ויבאו העיר וילכדוה וימהרו
ויציתו את־העיר באש׃ ויפנו אנשי העי אחריהם ויראו והנה עלה עשן העיר השמימה
ולא־היה בהם ידים לנוס הנה והנה והעם הנס המדבר נהפך אל־הרודף׃ ויהושע וכל־
ישראל ראו כי־לכד הארב את־העיר וכי עלה עשן העיר וישבו ויכו את־אנשי העי׃ ואלה
יצאו מן־העיר לקראתם ויהיו לישראל בתוך אלה מזה ואלה מזה ויכו אותם עד־בלתי השאיר־לו
שריד

ח בס"ס ודפוס ישן : מה עכרתנו עיין מ"ש בפרשת כי תבא על מה חרי : וילכו אל המארב במקצת ס"ס המל"ף בשוא לבדו וכן בתהלים י' ול"א
ב' י"ג : והגי בינו ביניו ק' ומה שנמסר במקרא גדולה וג' חסר דליתנא מקומו הראוי לו הוא על מלת והגי שהם ג' חסר אל"ף • וסימנהון נגוף
פרעה וזאת הברכה במ"ג : ויקח כחמשת אלפים איש וישם אותם בספרים מדוייקים כתיבת יד ודפוסים ראשונים מלת אותם מלא וא"ו וכן
ראוי על פי המסורה שהזכרתי למעלה בסימן ז : בין בית אל ובין העי מים לעיר חלוקים הספרים והמסורות במקצת ספרים כתיב לעיר וק'
לעי • וכן כתב בעל כלי יקר ובמקצתם כתיב וק' לעיר וחלוקים גם כן בפסוק ויזעקו כל העם אשר בעיר שבסמוך ובספר אחר ישן זה האחרון כתוב
וקרי בעי • ויונתן תרגם הראשון ממערב לעי והאחרון בקרתא בעי דומה שהראשון כתוב וקרי לעי והאחרון כתוב בעיר וקרי בעי ותרגם
אקרי והכתיב • ורד"ק כתב אשר בעיר כן כתיב וק' בעי ועל הראשון לא כתב מאומה ובמסרה גדולה נמסר עי ב' כתיב עיר וסימנהון ויקח כחמשת
אלפים • ויזעקו כל העם • מסורת תחריתי וישלחם יהושע לעי • וכל העם למלחמה לעי • ויקח כחמשת אלפיה לעיר • וישימו העם את העיר'
ובאילופים שבין בני ארץ ישראל ובין בני בבל כתוב למערבאי ב' פסוק לעיר כתיב וקרי • למדינחאי לעיר כתיב לעי ק' עד כאן ולא איתגריר
פירושו היטיב : ויזעקו אשר בעיר בעי ק' כן כתב רד"ק ובעל כלי יקר ועיין מ"ש לעיל בסמוך : בעי ובית אל חד מן דסבירין ובנית וסימן
נמסר פרשת וארא ומלכים ב ב במסרה גדולה : את אנשי העי במקרא גדולה נכתב על זה • מצאתי בספר ישן העיר עד כאן : ובכל ספרים
אלמני כתוב וקרי סעי . ולא ראיתי בו מחלוקת : עד בלתי השאיר לו שריד ופליט במקצת ספרים כ"י ודפוסים אחרונים כתוב להם וכן תרגם
יונתן

שָׂרִיד וּפָלִיט׃ וְאֶת־מֶלֶךְ הָעַי תָּפְשׂוּ חָי וַיַּקְרִבוּ אֹתוֹ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ׃
וַיְהִי כְּכַלּוֹת יִשְׂרָאֵל לַהֲרֹג אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָעַי בַּשָּׂדֶה בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רְדָפוּם בּוֹ וַיִּפְּלוּ כֻלָּם לְפִי־
חֶרֶב עַד־תֻּמָּם וַיָּשֻׁבוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הָעַי וַיַּכּוּ אֹתָהּ לְפִי־חָרֶב׃ וַיְהִי כָל־הַנֹּפְלִים בַּיּוֹם הַהוּא
מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה שְׁנֵים עָשָׂר אָלֶף כֹּל אַנְשֵׁי הָעָי׃ וִיהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ אֲשֶׁר נָטָה בַּכִּידוֹן
עַד אֲשֶׁר הֶחֱרִים אֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָי׃ רַק הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל הָעִיר הַהִיא בָּזְזוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל
כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ׃ וַיִּשְׂרֹף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָי וַיְשִׂימֶהָ תֵּל־עוֹלָם שְׁמָמָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ וְאֶת־מֶלֶךְ הָעַי תָּלָה עַל־הָעֵץ עַד־עֵת הָעָרֶב וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּרִידוּ אֶת־
נִבְלָתוֹ מִן־הָעֵץ וַיַּשְׁלִיכוּ אוֹתָהּ אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיָּקִימוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ *
אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל׃ כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה הפטרת כי תבא
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבַּח אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לֹא־הֵנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל
וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת לַיהוָה וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים׃ וַיִּכְתָּב־שָׁם עַל־הָאֲבָנִים אֵת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה
אֲשֶׁר כָּתַב לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְכָל־יִשְׂרָאֵל וּזְקֵנָיו וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה
לָאָרוֹן נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח חֶצְיוֹ אֶל־מוּל הַר־גְּרִזִים וְהַחֶצְיוֹ
אֶל־מוּל הַר־עֵיבָל כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשֹׁנָה׃ וְאַחֲרֵי־
כֵן קָרָא אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה כְּכָל־הַכָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה׃ לֹא־הָיָה דָבָר מִכֹּל
אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה אֲשֶׁר לֹא־קָרָא יְהוֹשֻׁעַ נֶגֶד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַגֵּר הַהֹלֵךְ בְּקִרְבָּם׃ *
ט וַיְהִי כִשְׁמֹעַ כָּל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבְכֹל חוֹף הַיָּם הַגָּדוֹל אֶל־מוּל
הַלְּבָנוֹן הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃ וַיִּתְקַבְּצוּ יַחְדָּו לְהִלָּחֵם עִם־יְהוֹשֻׁעַ
וְעִם־יִשְׂרָאֵל פֶּה אֶחָד׃
וַיֹּשְׁבֵי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעָי׃ וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵמָּה בְּעָרְמָה וַיֵּלְכוּ
וַיִּצְטַיָּרוּ וַיִּקְחוּ שַׂקִּים בָּלִים לַחֲמוֹרֵיהֶם וְנֹאדוֹת יַיִן בָּלִים וּמְבֻקָּעִים וּמְצֹרָרִים׃ וּנְעָלוֹת בָּלוֹת
וּמְטֻלָּאוֹת בְּרַגְלֵיהֶם וּשְׂלָמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכֹל לֶחֶם צֵידָם יָבֵשׁ הָיָה נִקֻּדִים׃ וַיֵּלְכוּ אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־
לָנוּ בְרִית׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַחִוִּי אוּלַי בְּקִרְבִּי אַתָּה יוֹשֵׁב וְאֵיךְ אֶכְרוֹת־לְךָ בְרִית׃ ויאמר ק' אכרת ק'
וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֶיךָ אֲנָחְנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ׃ וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־שָׁמַעְנוּ שָׁמְעוֹ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
בְּמִצְרָיִם׃ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן
וּלְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּעַשְׁתָּרוֹת׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ זְקֵינֵינוּ וְכָל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ לֵאמֹר קְחוּ בְיֶדְכֶם
צידה

יוכתן · ונס"א כ"י כתיב לו וק' להם · אבל בס"ס מדוייקים כ"י ודפוסים קדמונים כתיב לו ואין כאן קרי וכתיב כלל · וכן הוא במאיר כתיב נס בע"פ
פלי יקר סי"ח לפרש מלא לו הלשון יחיד הנס דבאומרו ויכו אותם מורה הפך : ויהי ככלות ישראל וכו' עד תמם וישבו כל ישראל וגו' במקרא
גדולה יש פיסקא באמצעות פסוק ולא ראיתי כן בשאר ספרים גם הכהם ליונזאכו כתב במקרא שלו צריך עיון אם יש כאן פיסקא : והנשים והטף
ט בעקצת ספרים הטי"ת בקמץ : וילכו ויצטירו ברי"ש והתרגום בד"לת וכבר פתה עליו רד"ק : ויאמרו איש ישראל ויאמר ק' והוא חד מן מליץ
דכתיבין ו"או בסוף תיבותא ולא קריין וסימן במלכים א י"ב כמ"ב : אברות לך בס"ס הא"לף במאריך ובכל הספרים כתיב בו"או וקרי בקמץ חטוף ·
והוא חד מן תיבותא דיתירו' וא"ו וחספין קמצין וסימן כמסר במסרה רבתא מערכת אות הו"או ודין כמי הוא חד מן ב' מלאים וא"ו וחבריו ובריש
כולם אברות להם (ישעיה ס"א) רק הוא כחולם : בעשתרות בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים מלא וכן במסורת כל נביאים ובתובים מל'
בר מן חד ויסירו בני ישראל (שמואל א ז) . ויאמרו אלינו זקינינו הזין בנ'ניא בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים · ונס"א כ"י קדמון חסר
דחסר וכן אמרי בב"ר פ' ע"ט א"ר יוחנן כל צדיקים שנאמרו בסרוס צדיקם כתיב דהא איכא מלא צדיקים ניבלים פי' נרוצים כפירות מלא בנאמר
ונוטרים ברוח כך לא היו צדיקים לגמרי ורש"י גרים בבלי בב"ק כמו ויתכבלו ר"ל צדיקים רמאים היא דעמיד דר' יוחנן דאמר ר"י ויאמרו אלינו זקננו
וכל יושבי ארצנו זקננו כתיב זקני אשמה היינו סבי דבהתא פי' זקני בושת ע"כ ובערוך ערך זקן וקננו כתיב זקני אשמאי סבין הקלין ובספרים ראיתי
חילופים אחרים ובא' מהם כתוב לית מלא דמלא · וכ"כ רד"ק במכלול דף ק"ד · ובפי' זקינינו ככתב בי"וד המסך בין הק"וף והנ"ון שלא כמכתב ·
אדרוש א"ר יוחנן זקננו כתיב זקני אשמאי היו עכ"ל · והמדפיסים לא ידעו להזהר ועשו מלא וקננו שבאדרש מלא דמלא וצריך לתקנו אשר דמסר :

צֵידָה לַדָּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם עַבְדֵיכֶם אֲנַחְנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְרִית׃ זֶה ׀
לַחְמֵנוּ חָם הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם צֵאתֵנוּ לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ וְהָיָה נִקֻּדִים׃
וְאֵלֶּה נֹאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה שַׂלְמוֹתֵינוּ וּנְעָלֵינוּ בָּלוּ מֵרֹב
הַדֶּרֶךְ מְאֹד׃ וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם וְאֶת־פִּי יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ׃ וַיַּעַשׂ לָהֶם
יְהוֹשֻׁעַ שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם וַיִּשָּׁבְעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה׃ וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־כָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־קְרֹבִים הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבּוֹ הֵם יֹשְׁבִים׃
וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵיהֶם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְעָרֵיהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה וּבְאֵרוֹת
וְקִרְיַת יְעָרִים׃ וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּלֹּנוּ כָל־הָעֵדָה עַל־הַנְּשִׂיאִים׃ וַיֹּאמְרוּ כָל־הַנְּשִׂיאִים אֶל־כָּל־הָעֵדָה אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם
בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא נוּכַל לִנְגֹּעַ בָּהֶם׃ זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם וְהַחֲיֵה אוֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה
עָלֵינוּ קֶצֶף עַל־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַנְּשִׂיאִים יִחְיוּ וַיִּהְיוּ חֹטְבֵי
עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לְכָל־הָעֵדָה כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם הַנְּשִׂיאִים׃ וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר לָמָּה רִמִּיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר רְחוֹקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם מְאֹד וְאַתֶּם בְּקִרְבֵּנוּ
יֹשְׁבִים׃ וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם וְלֹא־יִכָּרֵת מִכֶּם עֶבֶד וְחֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לְבֵית אֱלֹהָי׃
וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ כִּי הֻגֵּד הֻגַּד לַעֲבָדֶיךָ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה
עַבְדּוֹ לָתֵת לָכֶם אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וּלְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וַנִּירָא מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵינוּ
מִפְּנֵיכֶם וַנַּעֲשֵׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וְעַתָּה הִנְנוּ בְיָדֶךָ כַּטּוֹב וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת
לָנוּ עֲשֵׂה׃ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא הֲרָגוּם׃ וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם
הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְהוָה עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר׃ * ע"כ
י וַיְהִי כִשְׁמֹעַ אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ כִּי־לָכַד יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעַי וַיַּחֲרִימָהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ כֵּן־עָשָׂה לָעַי וּלְמַלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּקִרְבָּם׃
וַיִּירְאוּ מְאֹד כִּי עִיר גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן כְּאַחַת עָרֵי הַמַּמְלָכָה וְכִי הִיא גְדוֹלָה מִן־הָעַי וְכָל־אֲנָשֶׁיהָ
גִּבֹּרִים׃ וַיִּשְׁלַח אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ אֶל־הוֹהָם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן וְאֶל־פִּרְאָם מֶלֶךְ־יַרְמוּת
וְאֶל־יָפִיעַ מֶלֶךְ־לָכִישׁ וְאֶל־דְּבִיר מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן לֵאמֹר׃ עֲלוּ־אֵלַי וְעִזְרֻנִי וְנַכֶּה אֶת־גִּבְעוֹן כִּי־
הִשְׁלִימָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת ׀ מַלְכֵי הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ
מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן מֶלֶךְ־יַרְמוּת מֶלֶךְ־לָכִישׁ מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ עַל־גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ
עָלֶיהָ׃ וַיִּשְׁלְחוּ אַנְשֵׁי גִבְעוֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אַל־תֶּרֶף יָדֶיךָ מֵעֲבָדֶיךָ
עֲלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעָה לָּנוּ וְעָזְרֵנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי יֹשְׁבֵי הָהָר׃ וַיַּעַל
יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַגִּלְגָּל הוּא וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכֹל גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אל

כי קרבים חסר וא"ו כי לא נמנה במסורת עם המלאים : יחיו ויהיו מפתים ביה לסבירין בשוא תחת הו"או והוא בפתח · מסורת פ' תרומה ועיין בפירוש רד"ק : ויהיו חטבי עצים בלא מאריך בחי"ת · כאשר דברו להם כתוב במקרא גדולה שמצא בס"א ישן מוגה אלהם ובכל ספרים שלפני כתוב להם ולא ראיתי בו מחלוקת : למה רמיתם דגש ומלעיל שאין הרפאת עושה אלרע : אנחנו החי"ת בשוא לבדו : עבד וחטבי עצים בלא מאריך בחי"ת : הגד הגד שתי הגי"מלין דגושות : ונעשה בצירי שלא כמנהג : הננו בידך קל ונשוא הנו"ן הראשונה ובמסורת ד' וסימן הננו בידך · הננו עצמך (שמואל ב ריש סימן ה) הננו אתנו לך (ירמיה ג) הננו לפניך באשמתינו (עזרא סוף סימן ט) : חטבי אין טעם בחי"ת רק בבי"ת : ושאבי מים הטעם בשי"ן כחבירין דלעיל ולא בבי"ת : ויהי כשמע פליגי ביה ספרי החזק הוא הרפה · ועיין מ"ש בשופטים ז' ובדוכתי אחריני : מלך ירושלם בספרים כ"י ובדפוס ישן אין גריס מאריך וכן חבירין שבענין · וכל ירושלם שבמקרא חסר יו"ד אחר למ"ד חוץ מחמשה שכתובים במסורת ירמיה סימן כ"ו ול"ה ב"ריש סי' כ"ס ואף אותם הכתובים בלא יו"ד שי"וד נקראת אע"פ שאינה כתובה כמ"ש במכלול דף ק"ו וכמ"ש ביחזקאל י"ד ובבראשית רבה פ' נ"ו אברהם קרא אותו יראה · שם קרא אותו שלם · והקב"ה קרא אותו ירושלם · וכתב בעל יפה תואר פה סי' י"ו דאע"ג דקרינן ירושלם הוא חסר יו"ד לפנים עכ"ל · כמ"ש התוספות בס"פ דתעניות וירו במקום יראה כי הוא"ו במ"קום ה"א כניע' :

כי

אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מֵהֶם כִּי בְיָדְךָ נְתַתִּים לֹא־יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ׃ וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם
יְהוֹשֻׁעַ פִּתְאֹם כָּל־הַלַּיְלָה עָלָה מִן־הַגִּלְגָּל׃ וַיְהֻמֵּם יְהוָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם מַכָּה־גְדוֹלָה
בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דֶּרֶךְ מַעֲלֵה בֵית־חוֹרֹן וַיַּכֵּם עַד־עֲזֵקָה וְעַד־מַקֵּדָה׃ וַיְהִי בְּנֻסָם ׀ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הֵם בְּמוֹרַד בֵּית־חוֹרֹן וַיהוָה הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן־הַשָּׁמַיִם עַד־עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים
אֲשֶׁר־מֵתוּ בְּאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּחָרֶב׃ אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ
לַיהוָה בְּיוֹם תֵּת יְהוָה אֶת־הָאֱמֹרִי לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר ׀ לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם
וְיָרֵחַ בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן׃ וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד־יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא־הִיא כְתוּבָה עַל־סֵפֶר
הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא־אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים׃ וְלֹא הָיָה כַּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו
וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוָה נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃
וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃ וַיָּנֻסוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיֵּחָבְאוּ
בַמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה׃ וַיֻּגַּד לִיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר נִמְצְאוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים נֶחְבְּאִים בַּמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה׃
וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ גֹּלּוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֶל־פִּי הַמְּעָרָה וְהַפְקִידוּ עָלֶיהָ אֲנָשִׁים לְשָׁמְרָם׃
וְאַתֶּם אַל־תַּעֲמֹדוּ רִדְפוּ אַחֲרֵי אֹיְבֵיכֶם וְזִנַּבְתֶּם אוֹתָם אַל־תִּתְּנוּם לָבוֹא אֶל־עָרֵיהֶם כִּי
נְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם׃ וַיְהִי כְּכַלּוֹת יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹתָם מַכָּה גְדוֹלָה־מְאֹד
עַד־תֻּמָּם וְהַשְּׂרִידִים שָׂרְדוּ מֵהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר׃ וַיָּשֻׁבוּ כָל־הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ מַקֵּדָה בְּשָׁלוֹם לֹא־חָרַץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת־לְשֹׁנוֹ׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ פִּתְחוּ אֶת־פִּי
הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ אֵלַי אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה׃ וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיּוֹצִיאוּ אֵלָיו אֶת־
חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה אֵת ׀ מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ אֶת־מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶת־מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶת־
מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶת־מֶלֶךְ עֶגְלוֹן׃ וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֶת־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ
אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל־קְצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֶהָלְכוּא אִתּוֹ קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיכֶם
עַל־צַוְּארֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיהֶם עַל־צַוְּארֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ
אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תֵּחָתּוּ חִזְקוּ וְאִמְצוּ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־אֹיְבֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים
אוֹתָם׃ וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי־כֵן וַיְמִיתֵם וַיִּתְלֵם עַל חֲמִשָּׁה עֵצִים וַיִּהְיוּ תְּלוּיִם עַל־הָעֵצִים עַד־
הָעָרֶב׃ וַיְהִי לְעֵת ׀ בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּרִידוּם מֵעַל הָעֵצִים וַיַּשְׁלִכֻם אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר
נֶחְבְּאוּ־שָׁם וַיָּשִׂמוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת עַל־פִּי הַמְּעָרָה עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃
וְאֶת־מַקֵּדָה לָכַד יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ הֶחֱרִם אוֹתָם וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמֶלֶךְ מַקֵּדָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִמַּקֵּדָה לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם־לִבְנָה׃ וַיִּתֵּן יְהוָה גַּם־אוֹתָהּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־מַלְכָּהּ וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר בָּהּ שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃ וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלִּבְנָה לָכִישָׁה וַיִּחַן עָלֶיהָ
וַיִּלָּחֶם בָּהּ׃ וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־לָכִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדָהּ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְלִבְנָה׃ אָז עָלָה הֹרָם מֶלֶךְ גֶּזֶר לַעְזֹר אֶת־
לכיש

כי בידך נתתים בדפוסים אחרונים כתוב בידיך ומסרה עליו יתיר יו"ד ואין כן בספרים כ"י גם לא בדפוסים ראשונים : אל המחנה הגלגלה
בה"א נחטף פתח : ויעשו כן ויוציאו אליו ברוב הספרים מלא וא"ו וע"ש מה שאכתוב בד"ה כ' סימן א' : ויהי כהוציאם במקצת דפוסים יש
מאריך בה"א אבל בספרים כ"י ודפוסים ישנים היא בגעיא בכ"ף : ההלכוא חד מן מלין דכתיבין א"לף בסוף תיבותא ולא קריא וסימן במסרה רבה פ'
לך לך ונדניאל ג' במ"ג : ואת מלכה החרם בלא מאריך בה"א ומלת מלכה נפתח שרי : ומלת החרם בגלגל : החרם אותם בדפוס ונציאני
פס"ח נכתב בגליון אותה וכן בתרגום שם נמיר יתה גם בס' ישן כתוב אותה בספרים אחרים מדוייקים כתוב אותם ותרגום שלהם יתהון וכן הוא
במאיר נתיב וכן פי' בעל כלי יקר : לעזר את לכיש הע"ין בשוא לבדו בכמה ספרים כ"י ודפוסים ישנים :

לָכִישׁ וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד׃ וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלָּכִישׁ עֶגְלֹנָה וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃ וַיִּלְכְּדוּהָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכּוּהָ לְפִי־חֶרֶב
וְאֵת כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ בַּיּוֹם הַהוּא הֶחֱרִים כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְלָכִישׁ׃ וַיַּעַל
יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מֵעֶגְלוֹנָה חֶבְרוֹנָה וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃ וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ־לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־
מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר שָׂרִיד כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְעֶגְלוֹן
וַיַּחֲרֵם אוֹתָהּ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ׃ וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ דְּבִרָה
וַיִּלָּחֶם עָלֶיהָ׃ וַיִּלְכְּדָהּ וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וַיַּכּוּם לְפִי־חֶרֶב וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־
בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֶבְרוֹן כֵּן־עָשָׂה לִדְבִרָה וּלְמַלְכָּהּ וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לְלִבְנָה
וּלְמַלְכָּהּ׃ וַיַּכֶּה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשֵׁדוֹת וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לֹא
הִשְׁאִיר שָׂרִיד וְאֵת כָּל־הַנְּשָׁמָה הֶחֱרִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ מִקָּדֵשׁ
בַּרְנֵעַ וְעַד־עַזָּה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ גֹּשֶׁן וְעַד־גִּבְעוֹן׃ וְאֵת כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת־אַרְצָם לָכַד
יְהוֹשֻׁעַ פַּעַם אֶחָת כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃ וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃ * וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל־יוֹבָב מֶלֶךְ מָדוֹן יא
וְאֶל־מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ אַכְשָׁף׃ וְאֶל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מִצְּפוֹן בָּהָר וּבָעֲרָבָה נֶגֶב כִּנְרוֹת
וּבַשְּׁפֵלָה וּבְנָפוֹת דּוֹר מִיָּם׃ הַכְּנַעֲנִי מִמִּזְרָח וּמִיָּם וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי בָּהָר
וְהַחִוִּי תַּחַת חֶרְמוֹן בְּאֶרֶץ הַמִּצְפָּה׃ וַיֵּצְאוּ הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם עִמָּם עַם־רָב כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וְסוּס וָרֶכֶב רַב־מְאֹד׃ וַיִּוָּעֲדוּ כֹּל הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ יַחְדָּו אֶל־מֵי
מֵרוֹם לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל׃

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־מָחָר כָּעֵת הַזֹּאת אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־כֻּלָּם חֲלָלִים
לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־סוּסֵיהֶם תְּעַקֵּר וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ׃ וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־עַם
הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ עֲלֵיהֶם עַל־מֵי מֵרוֹם פִּתְאֹם וַיִּפְּלוּ בָּהֶם׃ וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד־יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּם
וַיִּרְדְּפוּם עַד־צִידוֹן רַבָּה וְעַד מִשְׂרְפוֹת מַיִם וְעַד־בִּקְעַת מִצְפֶּה מִזְרָחָה וַיַּכֻּם עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־
לָהֶם שָׂרִיד׃ וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ יְהוָה אֶת־סוּסֵיהֶם עִקֵּר וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם
שָׂרַף בָּאֵשׁ׃

וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיִּלְכֹּד אֶת־חָצוֹר וְאֶת־מַלְכָּהּ הִכָּה בֶחָרֶב כִּי־חָצוֹר לְפָנִים הִיא רֹאשׁ
כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הָאֵלֶּה׃ וַיַּכּוּ אֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לְפִי־חֶרֶב הַחֲרֵם לֹא נוֹתַר כָּל־נְשָׁמָה
וְאֶת־חָצוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ׃ וְאֶת־כָּל־עָרֵי הַמְּלָכִים־הָאֵלֶּה וְאֶת־כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ וַיַּכֵּם
לְפִי־חֶרֶב הֶחֱרִים אוֹתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃ רַק כָּל־הֶעָרִים הָעֹמְדוֹת עַל־תִּלָּם לֹא
שְׂרָפָם יִשְׂרָאֵל זוּלָתִי אֶת־חָצוֹר לְבַדָּהּ שָׂרַף יְהוֹשֻׁעַ׃ וְכֹל שְׁלַל הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְהַבְּהֵמָה בָּזְזוּ
לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק אֶת־כָּל־הָאָדָם הִכּוּ לְפִי־חֶרֶב עַד־הִשְׁמִדָם אוֹתָם לֹא הִשְׁאִירוּ כָּל־נְשָׁמָה׃
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן־צִוָּה מֹשֶׁה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵסִיר דָּבָר
מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הָהָר וְאֶת־כָּל־הַנֶּגֶב וְאֵת
כָּל־אֶרֶץ הַגֹּשֶׁן וְאֶת־הַשְּׁפֵלָה וְאֶת־הָעֲרָבָה וְאֶת־הַר יִשְׂרָאֵל וּשְׁפֵלָתֹה׃* מִן־הָהָר הֶחָלָק הָעוֹלֶה ושפלתה ק

שֵׂעִיר

החרים בלא מאריך בס"א וכן ואת כל הנשמה החרים שנסמוך : ואל המלכים הו"או בגעיא בספרים כ"י ודפוס ישן : נגב כנרות בספרים כ"י יא
מדוייקים הכ"ף במאריך והכ"ון בשוא לבדו ורפה וכ"כ במכלול דף ר"כ כל כנרות בשוא בלא סמיכות והיא קל והכ"ף מעמדת בגעיא בכ"י וד"
מגיה המדקדק בכב ובמדוייקים הנו"ן בחטף פתח וכיון גם כן במלכים א ט"ו : ואת כל ערי הו"או בגעיא בס"ס : המלכים האלה בספרים
כ"י מדוייקים הל"מד במאריך וכן קבוץ לב"א : ואת כל מלכיהם הו"או בגעיא בס"ס : ושפלתה ושפלתו ק' :

וירש

שְׂעִיר וְעַד־בַּעַל גָּד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד וַיַּכֵּם וַיְמִיתֵם׃
יָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִלְחָמָה׃ לֹא־הָיְתָה עִיר אֲשֶׁר הִשְׁלִימָה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְתִּי הַחִוִּי יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־הַכֹּל לָקְחוּ בַמִּלְחָמָה׃ כִּי־מֵאֵת יְהוָה ׀ הָיְתָה
לְחַזֵּק אֶת־לִבָּם לִקְרַאת הַמִּלְחָמָה אֶת־יִשְׂרָאֵל לְמַעַן הַחֲרִימָם לְבִלְתִּי הֱיוֹת־לָהֶם תְּחִנָּה כִּי
לְמַעַן הַשְׁמִידָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיַּכְרֵת אֶת־הָעֲנָקִים מִן־הָהָר מִן־חֶבְרוֹן מִן־דְּבִר מִן־עֲנָב וּמִכֹּל הַר
יְהוּדָה וּמִכֹּל הַר יִשְׂרָאֵל עִם־עָרֵיהֶם הֶחֱרִימָם יְהוֹשֻׁעַ׃ לֹא־נוֹתַר עֲנָקִים בְּאֶרֶץ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּעַזָּה בְּגַת וּבְאַשְׁדּוֹד נִשְׁאָרוּ׃ וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמַחְלְקֹתָם לְשִׁבְטֵיהֶם וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה
מִמִּלְחָמָה׃ *
יב וְאֵלֶּה ׀ מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת־אַרְצָם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה הַשָּׁמֶשׁ
מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן וְכָל־הָעֲרָבָה מִזְרָחָה׃ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן מֹשֵׁל
מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְתוֹךְ הַנַּחַל וַחֲצִי הַגִּלְעָד וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃
וְהָעֲרָבָה עַד־יָם כִּנְרוֹת מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם־הַמֶּלַח מִזְרָחָה דֶּרֶךְ בֵּית הַיְשִׁמוֹת וּמִתֵּימָן
תַּחַת אַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה׃ וּגְבוּל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הַיּוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי׃
וּמֹשֵׁל בְּהַר חֶרְמוֹן וּבְסַלְכָה וּבְכָל־הַבָּשָׁן עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַחֲצִי הַגִּלְעָד גְּבוּל סִיחוֹן
מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן׃ מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִכּוּם וַיִּתְּנָהּ מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה יְרֻשָּׁה לָרְאוּבֵנִי
וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃ וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה מִבַּעַל גָּד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן וְעַד־הָהָר הֶחָלָק הָעֹלֶה שֵׂעִירָה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ
לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יְרֻשָּׁה כְּמַחְלְקֹתָם׃ בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבָעֲרָבָה וּבָאֲשֵׁדוֹת וּבַמִּדְבָּר וּבַנֶּגֶב הַחִתִּי
הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃

מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶחָד
מֶלֶךְ הָעַי אֲשֶׁר־מִצַּד בֵּית־אֵל אֶחָד׃
מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ אֶחָד
מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶחָד׃
מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶחָד
מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶחָד׃
מֶלֶךְ עֶגְלוֹן אֶחָד
מֶלֶךְ גֶּזֶר אֶחָד׃
מֶלֶךְ דְּבִר אֶחָד

מלך

יב וירשו חסר יו"ד ע"פ המסורת ובי"וד במאריך עיין מ"ש במלכים ב י"ז : עד ים כנרות עיין מ"ש לעיל סימן י"א : הישמות יש מחלוקת בספרים ובמסורת ד' וסימניהון ויחנו על הירדן מבית (פ' מסעי) והערבה עד ים ׳ דהכא ובית פעור ואשדות סי' י"ג דפירקא ׳ הכני פתח את כתף מואב ׳ (יחזקאל כ"ה) סימן אורייתא הישמת כתיב ׳ יהושע הישמות כתיב יחזקאל הישימות ׳ כן מצאתי במסרה כ"י והובאה ג"כ במ"נ פרשת מסעי וביחזקאל סימן הנזכר ומ"ש שם ד' כתיבין כן נראה שצריך למחוק דבמסורות כ"י אינכו ואפשר לומר על צד הדוחק ד' כתיבין כן בתי"ו לבסוף ושם ד' המסורים א' של תורה וג' של נביאים ודלא כאחריני דבתיבין היסימן בנו"ן ועיין מ"ש בפ' מסעי : לראובני הר"יש במאריך וקודמה שורק והא"לף נחה מא"ש פעמים רבות : ולחצי שבט המנשה כל המנשה דפי : מלכי כנען ודבני המן אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה כדאיתא בשילהי פ"ק דמגילה ובא"ש בשירת הים ושירת האזינו ובירושלמי פ' בני העיר ר' זעירא ור' ירמיה בשם רב שירת הים ושירת דבורה נכתבים אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבי' אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבינה דכל בניין דכן לא קאים מאי כדון למצוה או לעיכוב א"ר יוסי בר חנינא בר אבוי דר' הושעיה נכיר את כך הוינן קיימין קמי חכותא דר' הושעיה חביבך אבר ר' בא בר זבדא וסלקון ליה ואמר בשם רב לעיכוב ע"כ ועיין בהלכות סופרים פרק א' ובעל הלכות גדולות :

ב לך

מֶלֶךְ גֶּדֶר אֶחָד׃
מֶלֶךְ חָרְמָה אֶחָד
מֶלֶךְ עֲרָד אֶחָד׃
מֶלֶךְ לִבְנָה אֶחָד
מֶלֶךְ עֲדֻלָּם אֶחָד׃
מֶלֶךְ מַקֵּדָה אֶחָד
מֶלֶךְ בֵּית־אֵל אֶחָד׃
מֶלֶךְ תַּפּוּחַ אֶחָד
מֶלֶךְ חֵפֶר אֶחָד׃
מֶלֶךְ אֲפֵק אֶחָד
מֶלֶךְ לַשָּׁרוֹן אֶחָד׃
מֶלֶךְ מָדוֹן אֶחָד
מֶלֶךְ חָצוֹר אֶחָד׃
מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן מְרֹאוֹן אֶחָד א וח
מֶלֶךְ אַכְשָׁף אֶחָד׃
מֶלֶךְ תַּעְנַךְ אֶחָד
מֶלֶךְ מְגִדּוֹ אֶחָד׃
מֶלֶךְ קֶדֶשׁ אֶחָד
מֶלֶךְ־יָקְנְעָם לַכַּרְמֶל אֶחָד׃
מֶלֶךְ דּוֹר לְנָפַת דּוֹר אֶחָד
מֶלֶךְ־גּוֹיִם לְגִלְגָּל אֶחָד׃
מֶלֶךְ תִּרְצָה אֶחָד
כָּל־מְלָכִים שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד׃ א

יג וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו אַתָּה זָקַנְתָּה בָּאתָ בַיָּמִים וְהָאָרֶץ נִשְׁאֲרָה הַרְבֵּה
מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ׃ זֹאת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרֶת כָּל־גְּלִילוֹת הַפְּלִשְׁתִּים וְכָל־הַגְּשׁוּרִי׃ מִן־הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד גְּבוּל עֶקְרוֹן צָפוֹנָה לַכְּנַעֲנִי תֵּחָשֵׁב חֲמֵשֶׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי וְהָאַשְׁדּוֹדִי
הָאֶשְׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעַוִּים׃ מִתֵּימָן כָּל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וּמְעָרָה אֲשֶׁר לַצִּידֹנִים עַד־
אֲפֵקָה עַד גְּבוּל הָאֱמֹרִי׃ וְהָאָרֶץ הַגִּבְלִי וְכָל־הַלְּבָנוֹן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ מִבַּעַל גָּד תַּחַת הַר־
חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא חֲמָת׃ כָּל־יֹשְׁבֵי הָהָר מִן־הַלְּבָנוֹן עַד־מִשְׂרְפֹת מַיִם כָּל־צִידֹנִים אָנֹכִי
אוֹרִישֵׁם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק הַפִּלֶהָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ׃ וְעַתָּה חַלֵּק אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה לְתִשְׁעַת הַשְּׁבָטִים וַחֲצִי הַשֵּׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃ עִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי לָקְחוּ
נַחֲלָתָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה כַּאֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃ מֵעֲרוֹעֵר
אשר

מלך שמרון מראון חד מן מ״ח מלין דכתבין א״ף באמצעות תיבותא ולא קריא׳ : מלך תענך במקצת ספרים כתיבא יד ובדפוסים ישנים הת״ין בשוא לבדו׳ והכ׳ון בפתח וכן ביהושע י״ז וכ״א ושופטים סימן א׳ וסימן ה׳ ומלכים א ד׳ : אתה זקנתה ב׳ חד מלא וחד חסר וסימן אתה זקנתה באת בימים ׳ אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך (שמואל א ח) דיהושע מלא דשמואל חסר ׳ ועיין מסורת הברית הגדול סימן תתק״כב : אנכי אורישם בספרים כתיבא יד מדוייקים ובדפוסים ישנים בי״וד : הראובני עיין לעיל סימן י״ב : כאשר נתן להם משה עבד ה׳ י׳ דמטעין דסבירין אשר בקריאה ׳ מסורת יונה סימן א׳ :

אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר מֵידְבָא עַד־דִּיבוֹן׃ וְכֹל
עָרֵי סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן עַד־גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ וְהַגִּלְעָד וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי
וְהַמַּעֲכָתִי וְכֹל הַר חֶרְמוֹן וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה׃ כָּל־מַמְלְכוּת עוֹג בַּבָּשָׁן אֲשֶׁר־מָלַךְ בְּעַשְׁתָּרוֹת
וּבְאֶדְרֶעִי הוּא נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים וַיַּכֵּם מֹשֶׁה וַיֹּרִשֵׁם׃ וְלֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַגְּשׁוּרִי וְאֶת־הַמַּעֲכָתִי וַיֵּשֶׁב גְּשׁוּר וּמַעֲכָת בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ רַק לְשֵׁבֶט הַלֵּוִי
לֹא נָתַן נַחֲלָה אִשֵּׁי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ׃ *
וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמַטֵּה בְנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וַיְהִי לָהֶם ס הַגְּבוּל מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר
הפטרת מסות לאיטליאני עַל־שְׂפַת נַחַל־אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר עַל־מֵידְבָא׃ חֶשְׁבּוֹן וְכָל־עָרֶיהָ
אֲשֶׁר בַּמִּישֹׁר דִּיבוֹן וּבָמוֹת בַּעַל וּבֵית בַּעַל מְעוֹן׃ וְיַהְצָה וּקְדֵמֹת וּמֵפָעַת׃ וְקִרְיָתַיִם וְשִׂבְמָה
וְצֶרֶת הַשַּׁחַר בְּהַר הָעֵמֶק׃ וּבֵית פְּעוֹר וְאַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה וּבֵית הַיְשִׁמוֹת׃ וְכֹל עָרֵי הַמִּישֹׁר
וְכָל־מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה אֹתוֹ וְאֶת־נְשִׂיאֵי מִדְיָן
אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע נְסִיכֵי סִיחוֹן יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ וְאֶת־בִּלְעָם בֶּן־
בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הָרְגוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל־חַלְלֵיהֶם׃ וַיְהִי גְּבוּל בְּנֵי רְאוּבֵן הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל זֹאת
נַחֲלַת בְּנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן׃ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמַטֵּה־גָד לִבְנֵי־גָד
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל יַעְזֵר וְכָל־עָרֵי הַגִּלְעָד וַחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד־עֲרוֹעֵר אֲשֶׁר
חצי הספר עַל־פְּנֵי רַבָּה׃
וּמֵחֶשְׁבּוֹן עַד־רָמַת הַמִּצְפֶּה וּבְטֹנִים וּמִמַּחֲנַיִם עַד־גְּבוּל לִדְבִר׃ וּבָעֵמֶק בֵּית הָרָם וּבֵית
נִמְרָה וְסֻכּוֹת וְצָפוֹן יֶתֶר מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַיַּרְדֵּן וּגְבֻל עַד־קְצֵה יָם־כִּנֶּרֶת עֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה׃ זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶם׃ וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה לַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה וַיְהִי לַחֲצִי מַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ וַיְהִי גְבוּלָם מִמַּחֲנַיִם כָּל־
הַבָּשָׁן כָּל־מַמְלְכוּת עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְכָל־חַוֺּת יָאִיר אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן שִׁשִּׁים עִיר׃ וַחֲצִי הַגִּלְעָד
וְעַשְׁתָּרוֹת וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלְכוּת עוֹג בַּבָּשָׁן לִבְנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לַחֲצִי בְנֵי־מָכִיר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
אֵלֶּה אֲשֶׁר־נִחַל מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה׃ וּלְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא־נָתַן
מֹשֶׁה נַחֲלָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם׃ * וְאֵלֶּה אֲשֶׁר־ י״ד
נָחֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר נִחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת
הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ בְּגוֹרַל נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי
הַמַּטֶּה׃ כִּי־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלַת שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן נַחֲלָה
בְּתוֹכָם׃ כִּי־הָיוּ בְנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם וְלֹא־נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ כִּי אִם־
עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם לְמִקְנֵיהֶם וּלְקִנְיָנָם׃ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ויחלקו

על מידבא חד מן ט׳ דסבירין עד וקריין על וסימן כמסר במ״ג פרשת ויהי ולפיכך תרגם יונתן עד מידבא ועיין מ״ש בנחמיה סימן י״ב : ויהצה הה״א נחה לבדו בספרים מדוייקים · ובמקראות הי״וד בקמץ : ויהי גבול בני ראובן וגו׳ למשפחותם חד מן ח׳ מלאים כמ״ש בפרשת נשא וזהו בתרא דראובן : ויתן משה למטה גד וגו׳ למשפחתם חסר וכן זאת נחלת בני גד למשפחתם שבסמוך והם קדמאה ובתראה דגד כמו שכתבתי בפרשת נשא : ומחשבון עד רמת חצי הספר ובמקרא גדולה למ״ל בסוף מלכי כנען כתוב בגליון חצי הספר ואין שם מקומו · רק כאן קודם פסוק ומחשבון וכן כתב במקרא גדולה עצמה בסוף יהושע · וכן ראיתי בספרים כ״י שכתוב כאן חצי הספר בפסוקים · וסך כולם שש מאות ושמונים ושש ומחציתם שלש מאות ועשרים ושלשה : וזו ראיה גדולה שצריך להסיר שני הפסוקים הנמצאים באקצת ספרים בסימן כ״א כמ״ש שם דבלאו הכי אין החשבון מכוון : ויתן משה לחצי שבט מנשה וגו׳ למשפחותם מלא וכן ולחצי הגלעד וגו׳ למשפחותם שבסמוך והם קדמאה ובתראה דמנשה כמ״ש בפרשת נשא : ויהי גבולם ממחנים וגו׳ כתוב במקרא גדולה זה לשונו ובספר ישן מצאתי ויהי גבולם ממחנים כל הבשן וכל ממלכות עוג מלך הבשן וכל חות יאיר והוגה מבחוץ כך עכ״ל · ולא ראיתי כזה בשום ספר : כל־הבשן כל־ממלכות בס״ח כ״י כל־ הבשן כל־ ממלכות עוג אע״פי שהם במקף ובס״א מתוג הראשון בלבד וי״ס האחרון ועיין מ״ש בפ׳ ראה כל כל הבכור : בגורל נחלתם כאשר צוה י׳ למטעי׳ דסבירין

נחלקו את־הארץ׃ ויגשו בני־יהודה אל־יהושע בגלגל ויאמר אליו כלב בן־
יפנה הקנזי אתה ידעת את־הדבר אשר־דבר יהוה אל־משה איש־האלהים על אדותי ועל־
אדותיך בקדש ברנע׃ בן־ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד־יהוה אתי מקדש ברנע
לרגל את־הארץ ואשב אתו דבר כאשר עם־לבבי׃ ואחי אשר עלו עמי המסיו את־לב
העם ואנכי מלאתי אחרי יהוה אלהי׃ וישבע משה ביום ההוא לאמר אם־לא הארץ אשר
דרכה רגלך בה לך תהיה לנחלה ולבניך עד־עולם כי מלאת אחרי יהוה אלהי׃ ועתה
הנה החיה יהוה אותי כאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה מאז דבר יהוה את־הדבר הזה
אל־משה אשר־הלך ישראל במדבר ועתה הנה אנכי היום בן־חמש ושמונים שנה׃ עודני
היום חזק כאשר ביום שלח אותי משה ככחי אז וככחי עתה למלחמה ולצאת ולבוא׃
ועתה תנה־לי את־ההר הזה אשר־דבר יהוה ביום ההוא כי־אתה שמעת ביום ההוא כי־
ענקים שם וערים גדלות בצרות אולי יהוה אותי והורשתים כאשר דבר יהוה׃ ויברכהו
יהושע ויתן את־חברון לכלב בן־יפנה לנחלה׃ על־כן היתה־חברון לכלב בן־יפנה הקנזי
לנחלה עד היום הזה יען אשר מלא אחרי יהוה אלהי ישראל׃ ושם חברון לפנים קרית
ארבע האדם הגדול בענקים הוא והארץ שקטה ממלחמה׃ * ויהי הגורל למטה
טו בני יהודה למשפחתם אל־גבול אדום מדבר־צן נגבה מקצה תימן׃ ויהי להם גבול נגב
מקצה ים המלח מן־הלשן הפנה נגבה׃ ויצא אל־מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה ועלה
מנגב לקדש ברנע ועבר חצרון ועלה אדרה ונסב הקרקעה׃ ועבר עצמונה ויצא נחל
מצרים והיה תצאות הגבול ימה זה־יהיה לכם גבול נגב׃ וגבול קדמה ים המלח עד־קצה הירדן
הירדן וגבול לפאת צפונה מלשון הים מקצה הירדן׃ ועלה הגבול בית חגלה ועבר מצפון
לבית הערבה ועלה הגבול אבן בהן בן־ראובן׃ ועלה הגבול דברה מעמק עכור וצפונה
פנה אל־הגלגל אשר־נכח למעלה אדמים אשר מנגב לנחל ועבר הגבול אל־מי עין־שמש
והיו תצאתיו אל־עין רגל׃ ועלה הגבול גי בן־הנם אל־כתף היבוסי מנגב היא ירושלם
ועלה הגבול אל־ראש ההר אשר על־פני גי־הנם ימה אשר בקצה עמק־רפאים צפונה׃
ותאר הגבול מראש ההר אל־מעין מי נפתוח ויצא אל־ערי הר־עפרון ותאר הגבול בעלה
היא קרית יערים׃ ונסב הגבול מבעלה ימה אל־הר שעיר ועבר אל־כתף הר־יערים
מצפונה היא כסלון וירד בית־שמש ועבר תמנה׃ ויצא הגבול אל־כתף עקרון צפונה
ותאר הגבול שכרונה ועבר הר־הבעלה ויצא יבנאל והיו תצאות הגבול ימה׃ וגבול ים
הימה הגדול וגבול זה גבול בני־יהודה סביב למשפחתם׃ ולכלב בן־יפנה נתן חלק בתוך
בני־יהודה אל־פי יהוה ליהושע את־קרית ארבע אבי הענק היא חברון׃ וירש משם כלב

את

דמבירין חסר בקריאה מסורת יונה א׳ : המסיו היו״ד כתה והוא״ו כתה שלא במכתב שהיה משפטו בשורק הוא״ו ע״ד כשיו רגלי והדומים לו וכאן ו׳
יהודה פבא ת״ד לשון אראי אשתיו חסרא (דניאל ה) ודומיהם עיין בפי׳ רד״ק ודאשלול דף קס״ה ובשרשים שרש מסה וס׳ הרכבה אות ה׳ וא״ש נדנו
ב׳ : אותי כאשר דבר בדפוס ישן ובמוקדם ספרים כ״י מדוייקים הבי״ת בצירי ובא׳ מהם נמסר עליו לית וכל אתנח וסוף פסוק דכותא · ובדבריה
הלה כתב המכלול דף ע״ד וכאשר יבא דבר באתנח וסוף פסוק בצירי וכן בא במנולה ספיה אחר זרקא בצירי ועתה הנה החיה ה׳ אותי כאשר דבר
ובמסורת ילין לית כותיה בירי וכל אתנח וסוף פסוק בירי כותיה : (חמש ושמנים אחר המגיה נפלאתי מאד על המדפיסים שהדפיסו מלא ומסר
ושמונים ו׳ מלאים וסימן נמסר בסדר בראשית ע״כ יבלא שם ובשופטי׳ ד׳ ובמסרה רבה נמסרו וא״ו מלאים ואין זה עמהם דא״כ היו לפו והוו
שבעים ע״כ) ככחי אז במוקדם דפוסים כ״ף ראשונה רבתי מה שאין כן בדפוסים ישנים ובספרים כ״י גם לא ראיתיה גדולה בשום נוסח מאלפא
ביתא דאותיות רבתות : והיה תצאות והיו ק׳ והוא חד מן ז׳ מלין בחד לישן דכתיבין ה״א בסוף תיבותא וקריין ו׳ וסימן ונסב לכם דמסעי ט
ועבר מבחוכה דהכא · ויהי להם הגבול · ותאר הגבול · ועבר הגבול · מלתיהון בסיפרא סימן י״ח כאן אבדות (ירמיה כ׳) ועשיתי אתם לנוי
אחד (יחזקאל לז) ובמסורת הדפוס נמסר זה הסימן כאן ובפרשת מסעי במלות שונות והכוונה א׳ ובפר׳ מסעי חסר אוגג דירמיה ודיחזקאל וא״ש שם
ס׳ נ״ל ו׳ : אבן בהן בה״א לא בחי״ת וכן דלקמן סימן י״ח ע״ש :

ויתן

את־שלושה בני הענק את־ששי ואת־אחימן ואת־תלמי ילידי הענק׃ ויעל משם אל־ישבי
דבר ושם־דבר לפנים קרית־ספר׃ ויאמר כלב אשר־יכה את־קרית־ספר ולכדה ונתתי לו
את־עכסה בתי לאשה׃ וילכדה עתניאל בן־קנז אחי כלב ויתן־לו את־עכסה בתו לאשה׃
ויהי בבואה ותסיתהו לשאול מאת־אביה שדה ותצנח מעל החמור ויאמר־לה כלב מה־לך׃
ותאמר תנה־לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן־לה את גלת עליות
ואת גלת תחתיות׃ זאת נחלת מטה בני־יהודה למשפחתם׃ ויהיו הערים
מקצה למטה בני־יהודה אל־גבול אדום בנגבה קבצאל ועדר ויגור׃ וקינה ודימונה ועדעדה׃
וקדש וחצור ויתנן׃ זיף וטלם ובעלות׃ וחצור חדתה וקריות חצרון היא חצור׃ אמם
ושמע ומולדה׃ וחצר גדה וחשמון ובית פלט׃ וחצר שועל ובאר שבע ובזיותיה׃ בעלה
ועיים ועצם׃ ואלתולד וכסיל וחרמה׃ וצקלג ומדמנה וסנסנה׃ ולבאות ושלחים ועין
ורמון כל־ערים עשרים ותשע וחצריהן׃ בשפלה אשתאול וצרעה ואשנה׃ וזנוח
ועין גנים תפוח והעינם׃ ירמות ועדלם שוכה ועזקה׃ ושערים ועדיתים והגדרה וגדרתים
ערים ארבע־עשרה וחצריהן׃ צנן וחדשה ומגדל־גד׃ ודלען והמצפה ויקתאל׃
לכיש ובצקת ועגלון׃ וכבון ולחמס וכתליש׃ וגדרות בית־דגון ונעמה ומקדה ערים שש־
עשרה וחצריהן׃ לבנה ועתר ועשן׃ ויפתח ואשנה ונציב׃ וקעילה ואכזיב ומראשה
ערים תשע וחצריהן׃ עקרון ובנתיה וחצריה׃ מעקרון וימה כל אשר־על־יד
אשדוד וחצריהן׃ אשדוד בנותיה וחצריה עזה בנותיה וחצריה עד־נחל מצרים והים
הגדול ק׳ הגבול וגבול׃
ובהר שמיר ויתיר ושוכה׃ ודנה וקרית־סנה היא דבר׃ וענב ואשתמה וענים׃ וגשן
ינום ק׳ וחלן וגלה ערים אחת־עשרה וחצריהן׃ ארב ורומה ואשען׃ וינים ובית־תפוח ואפקה׃
וחמטה וקרית־ארבע היא חברון וציער ערים תשע וחצריהן׃ מעון כרמל וזיף ויוטה׃
ויזרעאל ויקדעם וזנוח׃ הקין גבעה ותמנה ערים עשר וחצריהן׃ חלחול בית־
צור וגדור׃ ומערת ובית־ענות ואלתקן ערים שש וחצריהן׃ קרית־בעל היא קרית
יערים והרבה ערים שתים וחצריהן׃ במדבר בית הערבה מדין וסככה׃ והנבשן
יכלו ק׳ ועיר־המלח ועין גדי ערים שש וחצריהן׃ ואת־היבוסי יושבי ירושלם לא־יוכלו
יו בני־יהודה להורישם וישב היבוסי את־בני יהודה בירושלם עד היום הזה׃ * ויצא
הגורל לבני יוסף מירדן יריחו למי יריחו מזרחה המדבר עלה מיריחו בהר בית־אל׃ ויצא
מבית־אל לוזה ועבר אל־גבול הארכי עטרות׃ וירד ימה אל־גבול היפלטי עד גבול בית־
תצאותיו ק׳ חרון תחתון ועד־גזר והיו תצאתו ימה׃ וינחלו בני־יוסף מנשה ואפרים׃ ויהי גבול בני־אפרים
למשפחתם

ויתן לו את עכסה התי"ו בסגול : ויהי בבואה גב"ית : מאת אביה בס"ס ודפוסים ישנים יש מאריך במ"ס : ובזיותיה חד מן מלין דסוף תיבותא יה ולא מפקי' ה' וסימן במסר במ"ג סוף פרשת בשלח : ויקתאל לתגלם כל קמץ על שני שוא"ם יקרא חטוף ודומה לו ויקדעם האמור בסמוך ועוד כלל אחר כשיהיו שני שואים באמצע המלה ויהיה השוא השני תחת אות בגד"כפת הסגית כיזה ודפוסי דגש קל כמו בשבתך יכתבו ודומיהם ונמצאו אלו השנים רפים יקתאל יקדעם ואולי מפני אח"הע ברפו מכלול דף ק"ב . וכן יקתאל דמלכים ב' י"ד : ובצקת הבי"ת בלא מאריך ולכן קריאתו בקמץ חטוף וכן בדפוס ישן הוא בחטף קמץ ממש כדרכו לעשות על החטפים קמצים : והים הגבול הגדול ק' : ושוכה דס"א ומה שכתוב במקצת ספרים ושוכו ק' הוא שלא לצורך : ארב ורומה בכמה ספרים כ"י ורומה ברי"ש לא כד"לת : ואשען השי"ן בלא דגש : וינום במ"ס ובמקצת ספרים כתיב וינים וק' וינום ובמקצתם כתיב וק' בו"או וכן בס"א כ"י נכתב בכלו לאערבאי וינום כתיב וק' : ויקדעם במקצת ספרים כ"י הד"לת בחטף קמץ ועיין מ"ש למעלה על ויקתאל : לא יוכלו יכלו ק' : גזר והיו תצאתו תיו ק' ובמקצת ספרים מלא וא"ו בתר תי"ו קמייתא אמנם על פי המסורת דפרשת מסעי ראוי להיות חסר דנמסר שם כל תוצאותיו תוצאותיו כתיב . אל גבול היפלטי שהוא פסוק זה תצאתו כתיב אל בתר בית חגלה סימן ים תצאותיו כתיב ושארא תצאתיו כתיב : גזר והיו תצאתו ימה בס"א כיוה ולא יתכן שנסיאן כ"ד נמסר כל היאה שבסיפרא ואין זה בכללם וכו'

למשפחתם ויהי גבול נחלתם מזרחה עטרות אדר עד־בית חורן עליון׃ ויצא הגבול הימה
המכמתת מצפון ונסב הגבול מזרחה תאנת שלה ועבר אותו ממזרח ינוחה׃ וירד מינוחה
עטרות ונערתה ופגע ביריחו ויצא הירדן׃ מתפוח ילך הגבול ימה נחל קנה והיו תצאתיו
הימה זאת נחלת מטה בני־אפרים למשפחתם׃ והערים המבדלות לבני אפרים בתוך
נחלת בני־מנשה כל־הערים וחצריהן׃ ולא הורישו את־הכנעני היושב בגזר וישב הכנעני
בקרב אפרים עד־היום הזה ויהי למס־עבד׃ * ויהי הגורל למטה מנשה כי־ יז
הוא בכור יוסף למכיר בכור מנשה אבי הגלעד כי הוא היה איש מלחמה ויהי־לו הגלעד
והבשן׃ ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחתם לבני אביעזר ולבני־חלק ולבני
אשריאל ולבני־שכם ולבני־חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן־יוסף הזכרים למשפחתם׃
ולצלפחד בן־חפר בן־גלעד בן־מכיר בן־מנשה לא־היו לו בנים כי אם־בנות ואלה שמות
בנתיו מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה׃ ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני ׀ יהושע בן־נון
ולפני הנשיאים לאמר יהוה צוה את־משה לתת־לנו נחלה בתוך אחינו ויתן להם אל־פי יהוה
נחלה בתוך אחי אביהן׃ ויפלו חבלי־מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן
אשר מעבר לירדן׃ כי בנות מנשה נחלו נחלה בתוך בניו וארץ הגלעד היתה לבני־
מנשה הנותרים׃ ויהי גבול־מנשה מאשר המכמתת אשר על־פני שכם והלך הגבול אל־
הימין אל־ישבי עין תפוח׃ למנשה היתה ארץ תפוח ותפוח אל־גבול מנשה לבני אפרים׃
וירד הגבול נחל קנה נגבה לנחל ערים האלה לאפרים בתוך ערי מנשה וגבול מנשה מצפון
לנחל ויהי תצאתיו הימה׃ נגבה לאפרים וצפונה למנשה ויהי הים גבולו ובאשר יפגעון
מצפון וביששכר ממזרח׃ ויהי למנשה ביששכר ובאשר בית־שאן ובנותיה ויבלעם ובנותיה
ואת־ישבי דאר ובנותיה וישבי עין־דר ובנותיה וישבי תענך ובנתיה וישבי מגדו ובנותיה
שלשת הנפת׃ ולא יכלו בני מנשה להוריש את־הערים האלה ויואל הכנעני לשבת
בארץ הזאת׃ ויהי כי חזקו בני ישראל ויתנו את־הכנעני למס והורש לא הורישו׃
וידברו בני יוסף את־יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני
עם־רב עד אשר־עד־כה ברכני יהוה׃ ויאמר אלהם יהושע אם־עם־רב אתה עלה לך
היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים כי־אץ לך הר־אפרים׃ ויאמרו בני יוסף
לא

יודע דהתם במ"ג כמספר הימה ו' וטעות הוא וצריך להגיה ז' ולהוסיף וגבול ים והימה דלעיל בסימן ט"ו : עד בית חורן במלא זו יש כל החילופים
שהיבים בחסר ויתר במקצת ספרים חסר דחסר ומקצתם מלא דמלא וי"ס מלא ו"ו קדמאה וי"ס מלא ו' בתראה ועיין ההערה הכתובה במ"ג בסי' י"ח: יז
שלה בס"א : ולבני הנשיאים בספרי כ"י מדוייקי' ובקצת דפוסים ישנים מלא דמל' ובדפוסים אחרונים הנשאים כתיב חסר יו"ד קדמאה ומל' יו"ד תניינא
ובמסור' סוף פ' לך לך נמסר כל נביאים וכתובי' נשיאם כתיב בר מן ד' וכו' והוא דלא כמאן להן כ"ל להגיה כל נביאים וכתובים נשיאים כתיב מלא
דמלא כמו שמצאנו זה בספרים המדוייקים וגם כל האחרים שבנביאים וכתובי' הם מלאים דמלא בכל הספרים חוץ מהארבעה שיצאו מן הכלל שכתבתי
כמו שראיתי אחר כך במסרות כ"י שכתוב בפירוש כל נביאים וכתובים כתיב נשיאים : ויפלו חבלי מנשה החי"ת בפתח והמסורת מלוו לית דכוותיה
פתח וכל בחבלי דכוותיה : בית שאן ובנותיה וגו' רבים החילופים שנפלו בספרים בשמה ובנותיה שבפסוק זה ועל פי המסורת כולם שבפסוק
מלאים וא"ו חוץ מן תענך ובנתיה שהוא חסר וכן במסורת כ"י ב' חסר בהיפרא מקרון תענך וכן מצאתי במסורת כ"י גלם ובנתיה ה' חסר בנביאים
וסי' מקרון תענך דיהושע לעיל סי' ט"ו והכא תענך יבלעם דשופטים א' ובנתיה דאם תיהתכה ירמיה ריש מ"ט וכל אורייתא וכתובים
דכוותה בר מן ו' וסימן מגדו דור (ד"ה א' ז') בית אל ישנה (ד"ה ב' י"ג) שוכו תמנה (ד"ה ב' כ"ח) אלה השתה הם מלאים ואחרא דכתובים
חסרים ועוד מצאתי לשון אחר דספרים מדוייקים כ"י ובנותיה ו' מלא בכתובים וסי' מגדו דור בית אל ישנה שוכו תמנה וכל נביאים דכוותה
כ"מה חסרי' וסי' מקרון תענך דיהושע תענך יבלעם דשופטי' ובנתיה דאם תיהתכה וכל אורייתא דכוותיהון ונמצאו שתי מסורות לו שוות
בכוונתן אלא שמתחלפות בגרסתן ומסורת הדפוס לסוף פרשת חקת צריכה תיקון : ואת ישבי דאר בדפוס ישן ובמקצת ספרים כ"י הוא"ו בגעיא :
וישבי עין דר ברוב הספרים חסר ו"או ובדפוס ישן כתיב דאר בא"לף ולא יתכן כפי המסורת שנמסר לסימן ד' כתיב א' ואחד מהם הוא הראשון
שבפסוק זה ולא השני : תענך בספרים כ"י מדוייקים הע"ין בשוא לבדו וכן לעיל בסימן י"ב ולקמן בסימן כ"א : ויאמר אלהם יהושע בספרים
כ"י מלא יו"ד ובמקרא גדולה חסר וכן במסרה גדולה נמסר ב' חסר דיהושע וסימן ויקרא יהושע בן נון אל סי' ו' ויאמר אלהם יהושע ע"כ ולא ידעתי
אם הוא זה או אחר דבספירא דאיכא אחריני : היערה ברוב ספרים כ"י ודפוסים ישנים הע"ין בשוא לבדו : לא

לא־יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר וְרֶכֶב בַּרְזֶל בְּכָל־הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ־הָעֵמֶק לַאֲשֶׁר בְּבֵית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ
וְלַאֲשֶׁר בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־בֵּית יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם וְלִמְנַשֶּׁה לֵאמֹר עַם־רַב אַתָּה
וְכֹחַ גָּדוֹל לָךְ לֹא־יִהְיֶה לְךָ גּוֹרָל אֶחָד׃ כִּי הַר יִהְיֶה־לָּךְ כִּי־יַעַר הוּא וּבֵרֵאתוֹ וְהָיָה לְךָ
תֹּצְאֹתָיו כִּי־תוֹרִישׁ אֶת־הַכְּנַעֲנִי כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל לוֹ כִּי חָזָק הוּא׃
וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה וַיַּשְׁכִּינוּ שָׁם אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה לִפְנֵיהֶם׃ יח
וַיִּוָּתְרוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־חָלְקוּ אֶת־נַחֲלָתָם שִׁבְעָה שְׁבָטִים׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַד־אָנָה אַתֶּם מִתְרַפִּים לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם׃
הָבוּ לָכֶם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים לַשָּׁבֶט וְאֶשְׁלָחֵם וְיָקֻמוּ וְיִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְיִכְתְּבוּ אוֹתָהּ לְפִי נַחֲלָתָם
וְיָבֹאוּ אֵלָי׃ וְהִתְחַלְּקוּ אֹתָהּ לְשִׁבְעָה חֲלָקִים יְהוּדָה יַעֲמֹד עַל־גְּבוּלוֹ מִנֶּגֶב וּבֵית יוֹסֵף יַעַמְדוּ
עַל־גְּבוּלָם מִצָּפוֹן׃ וְאַתֶּם תִּכְתְּבוּ אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֲלָקִים וַהֲבֵאתֶם אֵלַי הֵנָּה וְיָרִיתִי לָכֶם
גּוֹרָל פֹּה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ כִּי אֵין־חֵלֶק לַלְוִיִּם בְּקִרְבְּכֶם כִּי־כְהֻנַּת יְהוָה נַחֲלָתוֹ וְגָד וּרְאוּבֵן
וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃
וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַהֹלְכִים לִכְתֹּב אֶת־הָאָרֶץ לֵאמֹר לְכוּ וְהִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ
וְכִתְבוּ אוֹתָהּ וְשׁוּבוּ אֵלַי וּפֹה אַשְׁלִיךְ לָכֶם גּוֹרָל לִפְנֵי יְהוָה בְּשִׁלֹה׃ וַיֵּלְכוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּעַבְרוּ
בָאָרֶץ וַיִּכְתְּבוּהָ לֶעָרִים לְשִׁבְעָה חֲלָקִים עַל־סֵפֶר וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה׃ וַיַּשְׁלֵךְ
לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ גּוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה וַיְחַלֶּק־שָׁם יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָאָרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמַחְלְקֹתָם׃
וַיַּעַל גּוֹרַל מַטֵּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיֵּצֵא גְּבוּל גּוֹרָלָם בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי
יוֹסֵף׃ וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן וְעָלָה
והיו ק׳ בָהָר יָמָּה וְהָיָה תֹּצְאֹתָיו מִדְבַּרָה בֵּית אָוֶן׃ וְעָבַר מִשָּׁם הַגְּבוּל לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה
הִיא בֵּית־אֵל וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר עַל־הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית־חֹרוֹן תַּחְתּוֹן׃ וְתָאַר
והיו ק׳ הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת־יָם נֶגְבָּה מִן־הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חוֹרֹן נֶגְבָּה וְהָיָה תֹצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת־
בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת־יָם׃ וּפְאַת־נֶגְבָּה מִקְצֵה קִרְיַת יְעָרִים וְיָצָא
הַגְּבוּל יָמָּה וְיָצָא אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ׃ וְיָרַד הַגְּבוּל אֶל־קְצֵה הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵּי בֶן־הִנֹּם
אֲשֶׁר בְּעֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה וְיָרַד גֵּי הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי נֶגְבָּה וְיָרַד עֵין רֹגֵל׃ וְתָאַר מִצָּפוֹן
וְיָצָא עֵין שֶׁמֶשׁ וְיָצָא אֶל־גְּלִילוֹת אֲשֶׁר־נֹכַח מַעֲלֵה אֲדֻמִּים וְיָרַד אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן׃ וְעָבַר
והיו ק׳ אֶל־כֶּתֶף מוּל־הָעֲרָבָה צָפוֹנָה וְיָרַד הָעֲרָבָתָה׃ וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף בֵּית־חָגְלָה צָפוֹנָה וְהָיָה
תצאות י תֹּצְאוֹתָיו הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם־הַמֶּלַח צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל נֶגֶב׃ וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל־
אֹתוֹ לִפְאַת־קֵדְמָה זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבוּלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וְהָיוּ הֶעָרִים לְמַטֵּה
בני

יח לא ימצא לנו המסורת עליו לית ומלעיל: אבותיכם במקצת ספרים מלא דמלא וכן במסורת. יהושע כולם מלאים: ויתהלכו אין בו״ו מאריך: ויכתבו אותה במקצת ספרים מלא וכן נכון על פי המסורת דפרשת בלק אבל והתחלקו אתה שבסמוך חסר כי הוא אחד מן החסרים: על גבולו מנגב במקרא גדולה כתוב גבלו ונמסר עליו ה׳ חסר׳ ובכל ספרים כ״י מדויקים ודפוסים ישנים מלא וא״ו וכן ראוי שלא נמנה זה במסורת עם ה׳ חסרים בלישנא וסימן נמסר במ״ג פרשת חיי שרה: בשלה בה״א וכן אל המחנה שלה שבסמוך ונמנים כאחד עליהם במקצת ספרים לו ק׳: לבני ישראל כמחלקתם במק״ג גדולה וקטנה כתוב בגליון ס״א לפני ולא ראיתי כן בשום ספר: ימה והיה והיו ק׳ ועיין לעיל סימן ט״ו: מדברה במקצת ספרים הבי״ת בקמץ חטף כפי המסורת דישעיה ריש סימן י״ג ראוי להיות בפתח וכן במכלול דף רכ״ח ונראו מדברה בית און · מדברה דמשק (מלכים א י״ט) הבי״ת בפתח אף על פי שאחריהן נח נראו כן לפי שהם סמוכים · והמסורת דמשך סקרא מסכים למסורת שלנו: נגבה והיה והיו ק׳ כמו שאמרתי לעיל בסי׳ ט״ו: אבן בהן בה״א כדלעיל בסימן ט״ו ומה שכתוב עליו במ״ג יהודה ועלה אבן בהן פ״פ בפסוק דלעיל דהוא גבול יהודה ועלה ודין דגבול בנימן וירד: והיה והיו ק׳ כמ״ש לעיל סימן ט״ו: תצאותיו תצאות ק׳ כן מצאתי במקצת ספרים מדויקים ובספרים יש חילופים ומה שכתבתי כבין על פי המסורת שכתבתי לעיל בסימן י״ו: יגבל אתו הבי״ת בחולם בכל הספרים ובמקצת ספרי הדפוס מלא וא״ו ונכתב עליו יתיר וא״ו ובכל ספרים כ״י וגם בדפוסים ישנים חסר וא״ו · ובמקצת הספרים הבי״ת במאריך וכולם בזקף וכלם המכלול כרך כ״ב במשקל יפעל כתבות בחולם ובספק המלה בזקף על מלה ותירא או על מלה פה״א מלמעלה כמסף פתי״ן בקמץ חטף במקום חולם כמו

ומלך   3   2   ב   ג

בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם יְרִיחוֹ וּבֵית־חָגְלָה וְעֵמֶק קְצִיץ׃ וּבֵית הָעֲרָבָה וּצְמָרַיִם וּבֵית אֵל׃
וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה׃ וּכְפַר הָעַמֹּנִי* וְהָעָפְנִי וָגָבַע עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ גִּבְעוֹן
וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת׃ וְהַמִּצְפֶּה וְהַכְּפִירָה וְהַמֹּצָה׃ וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה׃ וְצֵלַע הָאֶלֶף
וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַםִ גִּבְעַת קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־בִנְיָמִן
יט לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ * וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לְמַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וַיְהִי
נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־יְהוּדָה׃ וַיְהִי לָהֶם בְּנַחֲלָתָם בְּאֵר־שֶׁבַע וְשֶׁבַע וּמוֹלָדָה׃ וַחֲצַר
שׁוּעָל וּבָלָה וָעָצֶם׃ וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל וְחָרְמָה׃ וְצִקְלַג וּבֵית־הַמַּרְכָּבֹת וַחֲצַר סוּסָה׃ וּבֵית
לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן עָרִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ עַיִן רִמּוֹן וָעֶתֶר וְעָשָׁן עָרִים אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן׃
וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בַּעֲלַת בְּאֵר רָאמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־
שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־הָיָה חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב מֵהֶם
וַיִּנְחֲלוּ בְנֵי־שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם׃ וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־שָׂרִיד׃ וְעָלָה גְבוּלָם ׀ לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה וּפָגַע בְּדַבָּשֶׁת וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם׃ וְשָׁב מִשָּׂרִיד קֵדְמָה מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ עַל־גְּבוּל כִּסְלֹת תָּבֹר וְיָצָא אֶל־
הַדָּבְרַת וְעָלָה יָפִיעַ׃ וּמִשָּׁם עָבַר קֵדְמָה מִזְרָחָה גִּתָּה חֵפֶר עִתָּה קָצִין וְיָצָא רִמּוֹן הַמְּתֹאָר
הַנֵּעָה׃ וְנָסַב אֹתוֹ הַגְּבוּל מִצְּפוֹן חַנָּתֹן וְהָיוּ תֹּצְאֹתָיו גֵּי יִפְתַּח־אֵל׃ וְקַטָּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן
וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים
הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃
לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי לִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ וַיְהִי גְּבוּלָם יִזְרְעֶאלָה וְהַכְּסוּלֹת
וְשׁוּנֵם׃ וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאֹן וַאֲנָחֲרַת׃ וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וָאָבֶץ׃ וְרֶמֶת וְעֵין־גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית
פַּצֵּץ׃ וּפָגַע הַגְּבוּל בְּתָבוֹר וְשַׁחֲצוּמָה* וּבֵית שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תֹּצְאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּן עָרִים שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה ושחצימה ק׳
וְחַצְרֵיהֶן׃ זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן׃ וַיֵּצֵא
הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ וַיְהִי גְּבוּלָם חֶלְקַת וַחֲלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף׃
וְאַלַמֶּלֶךְ וְעַמְעָד וּמִשְׁאָל וּפָגַע בְּכַרְמֶל הַיָּמָּה וּבְשִׁיחוֹר לִבְנָת׃ וְשָׁב מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ
בֵּית דָּגֹן וּפָגַע בִּזְבֻלוּן וּבְגֵי יִפְתַּח־אֵל צָפוֹנָה בֵּית הָעֵמֶק וּנְעִיאֵל וְיָצָא אֶל־כָּבוּל מִשְּׂמֹאל׃
וְעֶבְרֹן וּרְחֹב וְחַמּוֹן וְקָנָה עַד צִידוֹן רַבָּה׃ וְשָׁב הַגְּבוּל הָרָמָה וְעַד־עִיר מִבְצַר־צֹר וְשָׁב הַגְּבוּל
חֹסָה וְיִהְיוּ* תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה מֵחֶבֶל אַכְזִיבָה׃ וְעֻמָה וַאֲפֵק וּרְחֹב עָרִים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן׃ והיו ק׳

זאת

ומלך בו יִמְשָׁל־בָּם (ישעיה י״ט) לכו יְקַבֶּץ־אָוֶן לו (תהלים מ״א) ודומיהם ונשאר החולם תם המקף במלת כי יִגְנֹב־ איש יצא כן מפני המאריך שבסמוך עמו וכן יצא יום המקף בחולם כשהמלה ארוכה זעירא ולא מלעיל כמו יִגְבַּל־ אתו ע״כ ׃ וקשה בעיני כי בחילופים של מקרא כ״י ראיתי לב״כ יגבל־ אתו ולב״א יִגְבָּל־ אתו והנו סומכים על קריאת ב״א ׃ וגם המקרא ישנה מהדפוס בכתב מדחיק בָּ להורות על זה החילוף וצריך לי עיון׃ יט העמוני העמונה ק׳ ׃ **והמצפה** בסגול ׃ **וצלע האלף והיבוסי** הִיא ירושלם בס״א כ״י וְהַיְבוּסִי בספר הִיא־ **ירושלם** במאריך ובמקף ׃ **בני שמעון למשפחותם** חד מן ח׳ מלאים וזהו קדמאה דשמעון כמ״ש בפרשת נשא ׃ **ואלתולד** ברוב הספרים מלה אחת ׃ **וצקלג** הל״מד בחטף במקצת הספרים ומקצתן בפתח וי״ס שהל״ד במאריך ׃ **ושרוחן** בש״ין לא בה״א והיא בסגול ברוב הספרים ויש מהן בצירי ׃ **ראמת נגב** כן כתיב בכמה ספרים כ״י ודפוסים ישנים בא״לף ובמסר עליו לית כתיב אל״ף והמ״ם בפתח לא בחולם וי״ס כתוב רמת בלא אל״ף ׃ **הדברת** במקצת ספרים הדל״ת בלא מאריך וכן לקמן סימן כ״א ׃ **גתה חפר** לא מפיק ה״א מסורת הגדול ׃ **והיו תצאתיו** בס״א כ״י כתיב והיה וק׳ והיו ושמות הוא שאין זה מן הב׳ זכים בס״א וקרין בו״או כמ״ש לעיל סימן ט״ו ׃ **יפתח־אל** ב׳ במכין ותרין מלין ומקף ביניהון ׃ **ויראלה** בס״א כ״י בריש וכן נמ״צ בכתב בגדו ס״א ויראלה בריש מ״כ ׃ ונשאר ספריה בד״לי ׃ **בני זבולן למשפחותם** זהו בתראה דזבולן מן ח׳ מלאים שכתבתי בפרשת נשא ׃ **לבני ישׂשכר למשפחותם** זהו קדמאה דיששכר מן ח׳ מלאים כמ״ש בפ׳ הנ״ל ׃ **וחפרים ושיאון** בשי״ן ימנית ועיין מ״ש בפ׳ ואתחנן סי׳ ד׳ ׃ **ושחצומה** ושחצימה ק׳ ׃ **מטה בני יששכר למשפחתם** חסר וזהו בתראה דיששכר שלא נמנה עם המלאים בפרשת נשא ׃ **בני אשר למשפחותם** חד מן ח׳ מלאים וזהו קדמאה דאשר כמ״ש בפ׳ הנ״ל ׃ **בית דגן** הגי״מל בחולם ובמסר עליו לית וחסר ובמקצת דפוסים הג״ימל בקמץ וטעות הוא ׃ **ופגע בזבלון** במקצת ספרים מדוייקים חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה וכן חברו דלקמן בפרשה ובנגע **בזבלון** מנגב והם ס״פ המסורת ס׳ כתיב כן ופירוש המסר בת״ג פ׳ ויגש וכן מצאתיו במסרה ש״י ׃ **ויהיו** והיו ק׳ ׃ **מחבל** במקצת ספרים ספ״ים בסגול ומקצתן בצירי וכן מצאתי כתוב בגליון

חסר

זאת נחלת מטה בני־אשר למשפחתם הערים האלה וחצריהן: לבני נפתלי יצא
הגורל הששי לבני נפתלי למשפחתם: ויהי גבולם מחלף מאלון בצעננים ואדמי הנקב
ויבנאל עד־לקום ויהי תצאתיו הירדן: ושב הגבול ימה אזנות תבור ויצא משם חקקה
ופגע בזבלון מנגב ובאשר פגע מים וביהודה הירדן מזרח השמש: וערי מבצר הצדים
צר וחמת רקת וכנרת: ואדמה והרמה וחצור: וקדש ואדרעי ועין חצור: ויראון ומגדל־
אל חרם ובית־ענת ובית שמש ערים תשע־עשרה וחצריהן: זאת נחלת מטה בני־נפתלי
למשפחתם הערים וחצריהן: למטה בני־דן למשפחתם יצא הגורל השביעי:
ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר שמש: ושעלבין ואילון ויתלה: ואילון ותמנתה
ועקרון: ואלתקה וגבתון ובעלת: ויהד ובני־ברק וגת־רמון: ומי הירקון והרקון עם־הגבול
מול יפו: ויצא גבול בני־דן מהם ויעלו בני־דן וילחמו עם־לשם וילכדו אותה ויכו אותה
לפי־חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם: זאת נחלת מטה בני־
דן למשפחתם הערים האלה וחצריהן: ויכלו לנחל את־הארץ לגבולתיה ויתנו
בני־ישראל נחלה ליהושע בן־נון בתוכם: על־פי יהוה נתנו לו את־העיר אשר שאל את־
תמנת־סרח בהר אפרים ויבנה את־העיר וישב בה:
הפטרת אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן ׀ ויהושע בן־נון וראשי האבות למטות בני־ישראל ׀
מסעי בגורל ׀ בשלה לפני יהוה פתח אהל מועד ויכלו מחלק את־הארץ: *
לאיטליאני
כ וידבר יהוה אל־יהושע לאמר: דבר אל־בני ישראל לאמר תנו לכם את־ערי המקלט אשר־
דברתי אליכם ביד־משה: לנוס שמה רוצח מכה־נפש בשגגה בבלי־דעת והיו לכם
למקלט מגאל הדם: ונס אל־אחת ׀ מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ודבר באזני
זקני העיר־ההיא את־דבריו ואספו אתו העירה אליהם ונתנו־לו מקום וישב עמם: וכי
ירדף גאל הדם אחריו ולא־יסגרו את־הרצח בידו כי בבלי־דעת הכה את־רעהו ולא־שנא
הוא לו מתמול שלשום: וישב ׀ בעיר ההיא עד־עמדו לפני העדה למשפט עד־מות הכהן
הגדול אשר יהיה בימים ההם אז ׀ ישוב הרוצח ובא אל־עירו ואל־ביתו אל־העיר אשר־נס
משם: ויקדשו את־קדש בגליל בהר נפתלי ואת־שכם בהר אפרים ואת־קרית ארבע היא
חברון בהר יהודה: ומעבר לירדן יריחו מזרחה נתנו את־בצר במדבר במישר ממטה־
גולן ק׳ ראובן ואת־ראמות בגלעד ממטה־גד ואת־גלון בבשן ממטה מנשה: אלה היו ערי המועדה
לכל ׀ בני ישראל ולגר הגר בתוכם לנוס שמה כל־מכה־נפש בשגגה ולא ימות ביד גאל
כא הדם עד־עמדו לפני העדה: * ויגשו ראשי אבות הלוים אל־אלעזר הכהן ואל־יהושע
בן־נון ואל־ראשי אבות המטות לבני ישראל: וידברו אליהם בשלה בארץ כנען לאמר
יהוה צוה ביד־משה לתת־לנו ערים לשבת ומגרשיהן לבהמתנו: ויתנו בני־ישראל ללוים
מנחלתם אל־פי יהוה את־הערים האלה ואת־מגרשיהן: ויצא הגורל למשפחת

הקהתי

אחד עם״ם שכן הוא בהללי בצירי : מאלון לדפוסים אחרונים האלף בפתח ובכל ספרים כ״י ודפוסים קדמונים בצירי : אזנות באקרא גדולה כתוב עליו פ״א מונה אזנו ע״כ · ואין להטות אוזן להגה׳ זו ובדפוס ישן הא״לף בקמץ ובשאר ספרים בפתח : חקקה פליגי על קו״ף קדמאה אם דגש או רפי ונמצא ספרים המ״ה בו״או שורק : ופגע בזבלון עיין מ״ש לעיל על ופגע בזבלון : וירשו חד מן ד׳ חסר על פי המסורת כא״ש נמלכים
כ ג״ין והי״וד נאחריך : וידבר ה׳ אל יהושע לאמר בכל ספר יהושע כתיב ויאמר ה׳ וכאן נאמר וידבר ודבור לשון עז הוא ובאבות פ׳ אלו הגולין א״ר אחא בר חנינא מפני מה נאמרה פ׳ רוצחים בלשון עזה מפני שהם של תורה עיין ילקוט יהושע רמז כ׳ וכלי יקר : ואת גלון גולן ק׳ :

למשפחת

הקהתי ויהי לבני אהרן הכהן מן־הלוים ממטה יהודה וממטה השמעני וממטה בנימן בגורל
ערים שלש עשרה׃
ולבני קהת הנותרים ממשפחת מטה־אפרים וממטה־דן ומחצי מטה מנשה בגורל ערים
עשר׃ ולבני גרשון ממשפחות מטה־יששכר וממטה־אשר וממטה נפתלי
ומחצי מטה מנשה בבשן בגורל ערים שלש עשרה׃
לבני מררי למשפחתם ממטה ראובן וממטה־גד וממטה זבולן ערים שתים עשרה׃
ויתנו בני־ישראל ללוים את־הערים האלה ואת־מגרשיהן כאשר צוה יהוה ביד־משה בגורל׃
ויתנו ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון את הערים האלה אשר־יקרא אתהן בשם׃
ויהי לבני אהרן ממשפחות הקהתי מבני לוי כי להם היה הגורל ראישנה׃ ויתנו
להם את־קרית ארבע אבי הענוק היא חברון בהר יהודה ואת־מגרשה סביבתיה׃ ואת־
שדה העיר ואת־חצריה נתנו לכלב בן־יפנה באחזתו׃ ולבני אהרן הכהן נתנו
את־עיר מקלט הרצח את־חברון ואת־מגרשה ואת־לבנה ואת־מגרשה׃ ואת־יתר ואת־
מגרשה ואת־אשתמע ואת־מגרשה׃ ואת־חלן ואת־מגרשה ואת־דבר ואת־מגרשה׃ ואת־
עין ואת־מגרשה ואת־יטה ואת־מגרשה את־בית שמש ואת־מגרשה ערים תשע מאת שני
השבטים האלה׃ וממטה בנימין את־גבעון ואת־מגרשה את־גבע ואת־מגרשה׃
את־ענתות ואת־מגרשה ואת־עלמון ואת־מגרשה ערים ארבע׃ כל־ערי בני־אהרן הכהנים
שלש־עשרה ערים ומגרשיהן׃ ולמשפחות בני־קהת הלוים הנותרים מבני
קהת ויהי ערי גורלם ממטה אפרים׃ ויתנו להם את־עיר מקלט הרצח את־שכם ואת־
מגרשה בהר אפרים ואת־גזר ואת־מגרשה׃ ואת־קבצים ואת־מגרשה ואת־בית חרון ואת־
מגרשה ערים ארבע׃ וממטה־דן את־אלתקא ואת־מגרשה את־גבתון ואת־
מגרשה׃ את־אילון ואת־מגרשה את־גת־רמון ואת־מגרשה ערים ארבע׃
וממחצית מטה מנשה את־תענך ואת־מגרשה ואת־גת רמון ואת־מגרשה ערים
שתים׃ כל־ערים עשר ומגרשיהן למשפחות בני־קהת הנותרים׃ ולבני
גרשון ממשפחת הלוים מחצי מטה מנשה את־עיר מקלט הרצח את־גלון בבשן ואת־ גולן
מגרשה ואת־בעשתרה ואת־מגרשה ערים שתים׃ וממטה יששכר את־קשיון ואת־
מגרשה את־דברת ואת־מגרשה׃ את־ירמות ואת־מגרשה את־עין גנים ואת־מגרשה ערים
ארבע׃ וממטה אשר את־משאל ואת־מגרשה את־עבדון ואת־מגרשה׃ את־
חלקת ואת־מגרשה ואת־רחב ואת־מגרשה ערים ארבע׃ וממטה נפתלי את־
עיר מקלט הרצח את־קדש בגליל ואת־מגרשה ואת־חמת דאר ואת־מגרשה ואת־קרתן
ואת־מגרשה ערים שלש׃ כל־ערי הגרשני למשפחתם שלש־עשרה עיר ומגרשיהן׃
ולמשפחות בני־מררי הלוים הנותרים מאת מטה זבולן את־יקנעם ואת־מגרשה
את

כא למשפחת הקהתי הק"וף בשוא ברוב הספרים׃ ולבני קהת הק"וף בשוא׃ ולבני גרשון ממשפחות מטה יששכר במ"ג חסר ומסור עליו נ'
חסר בכביא ובמקצת ספרים כ"י מדוייקים מלא וא"ו ופסיק ולבני גרשון ממשפחת הלוים דלקמן בפרשה חסר וסם נמסר נ' חסר בכביא ובמק"ג נמסר כאן
וסם ג' חסר בכבי' ולא יתכן לאם כן הוו להו ד'׃ ויהי לבני אהרן ממשפחות במקצת ספרים מלא וא"ו וכן נכון ע"פי המסורה שנמסר כאן במ"ג נ'
חסר בכביאיה ושלשתם הם בפרשה זו ואין זה מהם׃ הקהתי במקצת ספרים הקוף בחטף קמץ׃ ראישנה ראשונה ק' וכתב בשני כתיב האלף והיו"ד
כמו כל הבאיש (יחזקאל ל׳)׃ את חברון ואת מגרשה ואת לבנה ואת מגרשה כתב המגיה במ"ג כולם חסרים יו"ד ובס"א ישן ומדוייק כולם חס'
במ"ב חברון לבנה ע"כ׃ וכן מצאתי גם אני בס"א כ"י אך ברוב הספרים כולם חסרים׃ ויהי ערי גורלם סימן יהושע ויהי ערי גורלם (ד"ה א' ו')
ויהי ערי גבולם׃ למשפחות בני קהת הנותרים במקצת ספרים למשפחות מלא וכן נכון ע"פ המסורת כמ"ש למעלה׃ את גלון גולן ק'׃ את דברת
במקצת

את־קרתה ואת־מגרשה: את־דמנה ואת־מגרשה את־נהלל ואת־מגרשה ערים ארבע: *
(וממטה ראובן את־עיר מקלט הרצח את־בצר במדבר ואת־מגרשה את־יהצה ואת־ ס"א ואת
מגרשה: את־קדמות ואת־מגרשה ואת־מיפעת ואת־מגרשה ערים ארבע:) ס"א את
וממטה גד את־עיר מקלט הרצח את־רמת בגלעד ואת־מגרשה ואת־מחנים ואת־
מגרשה: את־חשבון ואת־מגרשה את־יעזר ואת־מגרשה כל־ערים ארבע: כל־הערים
לבני מררי למשפחתם הנותרים ממשפחות הלוים ויהי גורלם ערים שתים עשרה: כל
ערי הלוים בתוך אחזת בני־ישראל ערים ארבעים ושמנה ומגרשיהן: תהיינה הערים
האלה עיר עיר ומגרשיה סביבתיה כן לכל־הערים האלה: ויתן יהוה לישראל
את־כל־הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו בה: וינח יהוה להם מסביב ככל
אשר־נשבע לאבותם ולא־עמד איש בפניהם מכל־איביהם את כל־איביהם נתן יהוה בידם:
כב לא־נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר־דבר יהוה אל־בית ישראל הכל בא: * אז
יקרא יהושע לראובני ולגדי ולחצי מטה מנשה: ויאמר אליהם אתם שמרתם את כל־
אשר צוה אתכם משה עבד יהוה ותשמעו בקולי לכל אשר־צויתי אתכם: לא־עזבתם
את־אחיכם זה ימים רבים עד היום הזה ושמרתם את־משמרת מצות יהוה אלהיכם: ועתה
הניח יהוה אלהיכם לאחיכם כאשר דבר להם ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם אל־ארץ
אחזתכם אשר ׀ נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן: רק ׀ שמרו מאד לעשות את־
המצוה ואת־התורה אשר צוה אתכם משה עבד־יהוה לאהבה את־יהוה אלהיכם וללכת בכל־
דרכיו ולשמר מצותיו ולדבקה־בו ולעבדו בכל־לבבכם ובכל־נפשכם: ויברכם יהושע
וישלחם וילכו אל־אהליהם: ולחצי ׀ שבט המנשה נתן משה בבשן ולחציו נתן יהושע עם־
אחיהם מעבר הירדן ימה וגם כי שלחם יהושע אל־אהליהם ויברכם: ויאמר בעבר ס"א
אליהם לאמר בנכסים רבים שובו אל־אהליכם ובמקנה רב־מאד בכסף ובזהב ובנחשת
ובברזל ובשלמות הרבה מאד חלקו שלל־איביכם עם־אחיכם: וישבו וילכו בני־
ראובן ובני־גד וחצי ׀ שבט המנשה מאת בני ישראל משלה אשר־בארץ־כנען ללכת אל־ארץ
הגלעד אל־ארץ אחזתם אשר נאחזו־בה על־פי יהוה ביד־משה: ויבאו אל־גלילות הירדן אשר
בארץ כנען ויבנו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט המנשה שם מזבח על־הירדן מזבח גדול
למראה: וישמעו בני־ישראל לאמר הנה־בנו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט המנשה את־
המזבח

במקצת ספרים הל"ת בלא מאריך כדלעיל סימן י"ט : **את קרתה** במקצת דפוסים ישנים **ואת קרתה** ובשאר ספרים בתוספת בלא וא"ו וגם במסורת
מנו זה עם כ"א את הכתובים ביתנין : קודם **וממטה גד** יש ספרים שכתוב בהם שני פסוקים ואלו הן : **וממטה ראובן את בצר ואת**
מגרשה ואת יהצה ואת מגרשה : את קדמות ואת מגרשה ואת מיפעת (ס"א את) ואת מגרשה ערים ארבע : וכן ראיתי בדפוסים
ישנים ופסוקים אלו הם גם בד"ה א' ו' : ודפ"ם ישנים כ"י פסוק ראשון כתוב באופן אחר : **וממטה ראובן את עיר מקלט הרצח את בצר**
במדבר ואת מגרשה את יהצה ואת מגרשה (ס"א ואת יהצה) : וכן נראה נכון לפרש ד' ערים או לפי הסכום שכתוב בכ' **ערים שתים עשרה**
ורד"ק כתב לעיל בפסוק לבני מררי נ"ל כזה הפסוק אומר כי שתים עשרה ערים היו לבני מררי ממטה ראובן וממטה גד וממטה זבולון · ולמטה
בספור הערים לא כתב אלא שמונה ערים ממטה זבולון ארבע · וממטה גד ארבע · וממטה ראובן לא כתב · וי"ם מינה בהם וממטה ראובן את בצר
ואת מגרשה את יהצה ואת מגרשה : את קדמות ואת מגרשה ואת מיפעת ואת מגרשה ערים ארבע : ולא ראיתי שני פסוקים אלו בשום ספר ישן
מדוייק אלא מונה במקצתם וראיתי כי נשאל רבינו האיי ז"ל בזאת השאלה והשיב אע"פ דהכא לא חשיב להו בד"ה חשיב להו כרח' מתשובתו כי איכא
בינים בספרים עכ"ל ועיין מה שכתוב במ"ג בגליון ומ"ש לאמלה בסי' י"ג בהשבון חצי הספר בפסוקים · וחילוף בזה מצאתי בכתמים סימן ז' פ"ש :
כב לראובני הרי"ש במאריך ונקודה שלה שורק וא"לף נחה כמ"ש בפרשת פינחס : **כאשר דבר להם** חד מן ב' להם דסבירין להם וסימנם במסורת
פרשת בהעלתך סימן י"א : **ועתה פנו ולכו** במקצת דפוסים ישנים פנו וסעו ובשאר ספרים ולכו וכן תרגם יונתן ואיזילו : **ויברכם יהושע** הרי"ש
נטוי לידו כמנהגכי : **ולחצי שבט המנשה** הה"א במאריך כחבריו שבענין : **מעבר הירדן** בעבר ק' וכן הוא ברוב הספרים במסרה רבתא
מסרבה את הבי"ת מנו ו' מלין דכתיבין כ' וקריין מ"ם ותסיף כתיב וחד חילוף מ' כתיב וק' ב **מעבר ולחצי שבט המנשה** נתן משה בבשן : **אהליהם**
ויברכם הרי"ש נטוי :

ועשרה

הַמִּזְבֵּחַ אֶל־מוּל אֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן אֶל־עֵבֶר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לַצָּבָא׃
וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶת־
פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן׃ וַעֲשָׂרָה נְשִׂאִים עִמּוֹ נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב לְכֹל מַטּוֹת
יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ רֹאשׁ בֵּית־אֲבוֹתָם הֵמָּה לְאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד
וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיְדַבְּרוּ אִתָּם לֵאמֹר׃ כֹּה אָמְרוּ כֹּל עֲדַת יְהוָה מָה
הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה בִּבְנוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ
לִמְרָדְכֶם הַיּוֹם בַּיהוָה׃ הַמְעַט־לָנוּ אֶת־עֲוֺן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא־הִטַּהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה
וַיְהִי הַנֶּגֶף בַּעֲדַת יְהוָה׃ וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהָיָה אַתֶּם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בַּיהוָה
וּמָחָר אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף׃ וְאַךְ אִם־טְמֵאָה אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם עִבְרוּ לָכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּת
יְהוָה אֲשֶׁר שָׁכַן־שָׁם מִשְׁכַּן יְהוָה וְהֵאָחֲזוּ בְּתוֹכֵנוּ וּבַיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ וְאֹתָנוּ אַל־תִּמְרֹדוּ בִּבְנֹתְכֶם
לָכֶם מִזְבֵּחַ מִבַּלְעֲדֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ הֲלוֹא עָכָן בֶּן־זֶרַח מָעַל מַעַל בַּחֵרֶם וְעַל־כָּל־עֲדַת
יִשְׂרָאֵל הָיָה קָצֶף וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גָוַע בַּעֲוֺנוֹ׃ וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד
וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אֶת־רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ אֵל ׀ אֱלֹהִים ׀ יְהוָה אֵל ׀ אֱלֹהִים ׀ יְהוָה
הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע אִם־בְּמֶרֶד וְאִם־בְּמַעַל בַּיהוָה אַל־תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה׃ לִבְנוֹת
לָנוּ מִזְבֵּחַ לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאִם־לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וּמִנְחָה וְאִם־לַעֲשׂוֹת עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים
יְהוָה הוּא יְבַקֵּשׁ׃ וְאִם־לֹא מִדְּאָגָה מִדָּבָר עָשִׂינוּ אֶת־זֹאת לֵאמֹר מָחָר יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם לְבָנֵינוּ
לֵאמֹר מַה־לָּכֶם וְלַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּגְבוּל נָתַן־יְהוָה בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד
אֶת־הַיַּרְדֵּן אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה וְהִשְׁבִּיתוּ בְנֵיכֶם אֶת־בָּנֵינוּ לְבִלְתִּי יְרֹא אֶת־יְהוָה׃ וַנֹּאמֶר
נַעֲשֶׂה־נָּא לָנוּ לִבְנוֹת אֶת־הַמִּזְבֵּחַ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזָבַח׃ כִּי עֵד הוּא בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
דֹּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה לְפָנָיו בְּעֹלוֹתֵינוּ וּבִזְבָחֵינוּ וּבִשְׁלָמֵינוּ וְלֹא־יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם
מָחָר לְבָנֵינוּ אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה׃ וַנֹּאמֶר וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל־דֹּרֹתֵינוּ מָחָר וְאָמַרְנוּ
רְאוּ אֶת־תַּבְנִית מִזְבַּח יְהוָה אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזֶבַח כִּי־עֵד הוּא בֵּינֵינוּ
וּבֵינֵיכֶם׃ חָלִילָה לָּנוּ מִמֶּנּוּ לִמְרֹד בַּיהוָה וְלָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לְעֹלָה
לְמִנְחָה וּלְזָבַח מִלְּבַד מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר לִפְנֵי מִשְׁכָּנוֹ׃ וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וּנְשִׂיאֵי
הָעֵדָה וְרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה
וַיִּיטַב בְּעֵינֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־בְּנֵי מְנַשֶּׁה
הַיּוֹם

ועשרה נשאים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וכן מצאתי במסורת כ"י כל נביאים וכתובים נשיאים כתיב בר מן ד' נשאים כמו שנמסרו במקרא גדולה סוף פ' לך לך וזה א' מהם וראיתי מסרה אחרת כ"י אומרת בר מן ד' נשיאם ונראה דהסוכה כ"ל עיקר : מעל מעל כתב רד"ק בשרשים מעל שאחרון שהוא פתוח כולו ומלעיל הוא שם וגם הראשון הוא מלעיל מפני סמיכותו לשם שהוא מלעיל אבל הראשון הוא חציו קמץ וחציו פתח שהוא פעל עבר ור' יהודה כתב כי הראשון מלרע ולא מצאנוהו כן בספרים המדוייקים : אל | אלהים | יהוה אל | אלהים | יהוה הוא ידע פסיקתא טובא איכא הכא ודכוותייהו טובא בק"ש כמ"ש במזמור פ"ט וחד פשטא לכולהון וכן בירושלמי פרק הרואה שלשתן שם אחד הן כאינים דאמר בסילווס קיסר אגוסטים וכב"ר פ"ח גרסינן שלשתן שם אלהים הן וכו' ובזוהר פ' אחרי מות דף ס"ה אל דא נהירו דחכמתא ואקרי חסד · אלהים דא גבורה · יהוה דא שלימו דכלא רחמי ועל דא דבר ויקרא ארץ וגו' עוד בזוהר ג' שמות אלו שלשתן יחד הם אחד והוא חותמו של הקב"ה והם נקראים אמת · וכן במדרש שוחר טוב מזמור נ' אל אלהים י"י הוא ידע מה ראו בני גד ובני ראובן להזכיר שמות הללו שני פעמים אל אלהים י"י שבהם נברא את העולם שנאמר אל אלהים י"י דבר ויקרא ארץ · אל אלהים י"י שבהם נתנה תורה לישראל כי אנכי י"י אלהיך אל קנא כנגד שלש מדות שבהם נברא בחכמה בתבונה ובדעת שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו ע"כ ותמה אני על שני גדולי הדור רש"י ור"דק שהם עושים הפסיקה חול ח"ו ופירשו אל האלהים ואדני האדנים ועיין שערי אורה סוף דף לג בשם חמישי וסוף דף מ"א : וגבול נתן ה' בינגו במקצת ספרים כ"י מדוייקים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא ונמסר עליו לית חסר וכן הוא בדפוסים ישנים : וייטב בעיניהם כתוב במכלול דף קנ"ל ויטב בעיניהם דבני גד ובני ראובן כנגדרה היו"ד פ"א הפעל מהמכתב כמו ויגידו לשאול וישר הדבר בעיניו (שמואל א' י"ח) ודומים רבים אם גם במכלול יופי כתב באו ביו"ד [illegible] לבד ונבלע היו"ד פ"א הפועל שהמכתב ובספרים שלנו בין בדפוסים ובין בכ"י בשני יו"דין :

וישמ

היום ידענו כי־בתוכנו יהוה אשר לא־מעלתם ביהוה המעל הזה אז הצלתם את־בני ישראל
מיד יהוה׃ וישב פינחס בן־אלעזר הכהן ׀ והנשיאים מאת בני־ראובן ומאת בני־גד מארץ
הגלעד אל־ארץ כנען אל־בני ישראל וישבו אותם דבר׃ וייטב הדבר בעיני בני ישראל
ויברכו אלהים בני ישראל ולא אמרו לעלות עליהם לצבא לשחת את־הארץ אשר בני־
ראובן ובני־גד ישבים בה׃ ויקראו בני־ראובן ובני־גד למזבח כי־עד הוא בינתינו כי
יהוה האלהים׃
כג ויהי מימים רבים אחרי אשר־הניח יהוה לישראל מכל־איביהם מסביב ויהושע זקן בא
בימים׃ ויקרא יהושע לכל־ישראל לזקניו ולראשיו ולשפטיו ולשטריו ויאמר אלהם אני
זקנתי באתי בימים׃ ואתם ראיתם את כל־אשר עשה יהוה אלהיכם לכל־הגוים האלה
מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם׃ ראו הפלתי לכם את־הגוים הנשארים האלה
בנחלה לשבטיכם מן־הירדן וכל־הגוים אשר הכרתי והים הגדול מבוא השמש׃ ויהוה
אלהיכם הוא יהדפם מפניכם והוריש אתם מלפניכם וירשתם את־ארצם כאשר דבר יהוה
אלהיכם לכם׃ וחזקתם מאד לשמר ולעשות את כל־הכתוב בספר תורת משה לבלתי
סור־ממנו ימין ושמאול׃ לבלתי־בוא בגוים האלה הנשארים האלה אתכם ובשם אלהיהם
לא־תזכירו ולא תשביעו ולא תעבדום ולא תשתחוו להם׃ כי אם־ביהוה אלהיכם תדבקו
כאשר עשיתם עד היום הזה׃ ויורש יהוה מפניכם גוים גדלים ועצומים ואתם לא־עמד
איש בפניכם עד היום הזה׃ איש־אחד מכם ירדף־אלף כי ׀ יהוה אלהיכם הוא הנלחם
לכם כאשר דבר לכם׃ ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה את־יהוה אלהיכם׃ כי ׀ אם־
שוב תשובו ודבקתם ביתר הגוים האלה הנשארים האלה אתכם והתחתנתם בהם ובאתם
בהם והם בכם׃ ידוע תדעו כי לא יוסיף יהוה אלהיכם להוריש את־הגוים האלה מלפניכם
והיו לכם לפח ולמוקש ולשטט בצדיכם ולצננים בעיניכם עד־אבדכם מעל האדמה הטובה
הזאת אשר נתן לכם יהוה אלהיכם׃ והנה אנכי הולך היום בדרך כל־הארץ וידעתם בכל־
לבבכם ובכל־נפשכם כי לא־נפל דבר אחד מכל ׀ הדברים הטובים אשר דבר יהוה אלהיכם
עליכם הכל באו לכם לא־נפל ממנו דבר אחד׃ והיה כאשר־בא עליכם כל־הדבר הטוב
אשר דבר יהוה אלהיכם אליכם כן יביא יהוה עליכם את כל־הדבר הרע עד־השמידו אותכם
מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לכם יהוה אלהיכם׃ בעברכם את־ברית יהוה
אלהיכם אשר צוה אתכם והלכתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרה אף־יהוה
בכם ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר נתן לכם׃ *

ויאסף

וישבו במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישבים חסר יו"ד וכן נכון על פי המסורת שנמסר בפרשת שלח לך ויפיבו י' ז' חסרים וג' מלאים וחשיב לכולהו
ואיל ודין הוא חד מן החסרים : ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד וגו' במקצת ספרי הדפוס אחר מלת למזבח · עד ק' ולא כתיב וכן
נראה מפירוש בעל כלי יקר ולא נמצא כן בספרים כ"י · וגם רש"י ז"ל כתב הרי זה מן המקראות הקצרים וצריך להוסיף בו תיבה אחת ויקראו בני
ראובן ובני גד למזבח עד וכן משמע מפירוש רד"ק · גם בתרגומים שלנו ליכא מלת סהיד ורד"ק כתב שתרגם יונתן וקרו בני גד ובני ראובן סהיד
כג למדבחא וכו' ומכל מקום אף לפי דבריו אינו אלא כמפרש · וכן כתב בעל לב אהרן המפרשים אמרו שחסר מלת עד : לכל הגוים האלה מפניכם כן
כתיב מפניכם לא מלפניכם · וראיה לדבר ממסורת פרשת עקב מלפניכם ב' וסימן והוריש ה' את כל הגוים האלה דעקב · וה' אלהיכם הוא יהדפם
תניינא דפסוק ידוע תדעו כי לא יוסיף וגו' לקמן בפרשה · ולא נזכר זה במוכם כך צ"ל להגיה מסרא זו שיש בלבול בדפוס : מכל | הדברים
הטובים במקצת דפוסים ישנים כתוב מִכָּל־ הדברים בקמץ ובמקף ובכל ספרים כ"י ושאר דפוסים בחולם ובמאריך בלגל ולגרמיה : והיה כאשר בא
וגו' אשר דבר ה' אלהיכם אליכם בספר אחד כ"י כתוב עליכם וכן תרגם יונתן עליכון וגם במקצת ספרים יש הפרש מחילוף זה אולם בשאר ספרים
כתוב אליכם : עד השמידו אותכם אין דומה לו בכל המקרא רבותי לומר לזה הפסוק הס"א כאספם והמסורת עליו לית דכותיה וכן כתב בעל
רבינו יונה בספר הרקמה :

כד וַיֶּאֱסֹף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְרָאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו
וַיִּתְיַצְּבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר
הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃
וָאֶקַּח אֶת־אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּ° אֶת־
זַרְעוֹ וָאֶתֶּן־לוֹ אֶת־יִצְחָק׃ וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת־הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת
אוֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם׃ וָאֶשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וָאֶגֹּף אֶת־מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי
בְּקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם׃ וָאוֹצִיא אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם
אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים יַם־סוּף׃ וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׂם מַאֲפֵל בֵּינֵיכֶם ׀ וּבֵין הַמִּצְרִים
וַיָּבֵא עָלָיו אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּשְׁבוּ בַמִּדְבָּר יָמִים
רַבִּים׃ וָאָבִאָה° אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּלָּחֲמוּ אִתְּכֶם וָאֶתֵּן אוֹתָם ואביא
בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם׃ וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לְקַלֵּל אֶתְכֶם׃ וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ
אֶתְכֶם וָאַצִּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי־יְרִיחוֹ
הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם׃ וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם
אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃ וָאֶתֵּן לָכֶם
אֶרֶץ ׀ אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם
אַתֶּם אֹכְלִים׃ וְעַתָּה יְראוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר
עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה׃ וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה
בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת־מִי תַעֲבֹדוּן אִם אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם מעבר
אֶת־אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם וְאָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃ וַיַּעַן הָעָם
וַיֹּאמֶר חָלִילָה לָּנוּ מֵעֲזֹב אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ
וְאֶת־אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה
וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ בָהּ וּבְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקִרְבָּם׃ וַיְגָרֶשׁ יְהוָה אֶת־
כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי יֹשֵׁב הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ׃
וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא אֵל־קַנּוֹא הוּא לֹא־
ישא

כד ואַרב ואַרבה ק׳ והוא חד מן כ״ט מלין דחסרין ה׳ בסוף תיבותא וקריין וסימן במסרה רבתא • ובירושלמי דפסחים סילבי מכלתין אמר ר׳ אחא וארב כתיב כמה ריבים עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את יצחק • ד״א כמשיתי לו אורב אין חטא מיזן ליה ואין זכה מיזן ליה עיין יפה מראה שם : ואביאה כתוב כב״א וק׳ בלא ה״א והוא חד מן כ׳ מלין דכתיבין ה׳ בסוף תיבותא ולא קריין וסי׳ במסרה רבתא : ואצל ברוב הספרים חסר יו״ד ובמסרה עליו ג׳ ב׳ חסר׳ יחד מלא ולא מסיימי וכ״כ בסופרים ו׳ על פסוק ואצל אתכם מיד מצרים ועל חברו דשמואל י׳ והמלא הוא דשמואל : ועתה יראו בא״לף אחד ובמסורת יראו ג׳ וחבירין יראו את ה׳ קדשיו (תלים ל״ד) אך יראו את ה׳ (שמואל א׳ י״ב) : את מי תעבדון בחטף פתח הע״ין ובחולם הב״ית לא בספרים מדוייקים שכתוב תַעֲבֹדוּן : בעבר מעבר ק׳ והוא חד מן ו׳ מלין דכתיב׳ ב׳ וקרי׳ מ׳ וסי׳ במסרה רבתא אות ב״ת : המעלה אתנו ואת אבתינו במקצת ספרים מלא ו״או אך במסורת ירמיה סוף סימן י״ד לא נמנה זה בכלל המלאים : את האתות ברוב הספרים כן כתוב חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה : הגדלות האלה ברוב המדוייקים חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תנייתא וכבר מוכח במסרה רבתא מערכת אות ג״מל : ישב הארץ אמר הכותב דח״וב המגיה אשתומם על המראה הנכתב לנגד עיני על האי מסורתא דליתא במערכת אות יו״ד ווש נכתב יושב ו׳ מלאים וכו׳ וא׳ מלא ביבוסתו וסימן ואת האמרי יושב הארץ ורכב ברזל בכל הכנעני כך אשכחנא בתרי נסחי חדא מסכת ס״ט וחדא מסכת סעו וקשיא טובא דברי קא מסרו חד ומני להי תרי • ואי לאו דקא מסתפינא הוה אמינא דמוטעין ניהו דהא האי פסוקא דרכב ברזל הישב כתיב ואילו הכא יושב קא חשיב היושב לא קא חשיב דהא בתר דא כולהו נסחי קא מסרו היושב ב׳ מלא וכו׳ וכל יבוסתו דכוותא בא״א חסר ורכב ברזל בכל הכנעני • וכן מבולהו נמסר ביבוסתו ט׳ על בקרבי אתה יושב ל׳ מל׳ בפס׳ א״כ האי דואת האמרי חסר כתיב וכן בכולהו כדפס חסר • ותו דבסי׳ י״ו מלהיושב נגזר ממסר כל ספר׳ מל׳ בת״א חסר ורכב ברזל ואילו בסי׳ י״ז מל ורכב ברזל נמסר ל׳ חס׳ בפס׳ מי מני אתו כולהו איביה דהאי מסר׳ דהיושב • אך משכחנא מסרא (מסכת דף ט״ו) יומר דוקניה דקא מסר וא׳ חסר ביבוסתו ורכב ברזל וכל״ל עד דכ״ל ואת האמרי ישב הארץ ובהכי אתיה ספיר • מו בטיבנא לאודועי דהא ״נב דבסי׳ י״ב היושב בחשבון כדפס חסר טעותא הוא דמסכנא דפוסי ויכיביאה ואמוצר״ם וכ״ל מלא ע״כ) : אל קנוא כתיב בתילופים ב״א אל קנא ב״כ אל קנוא • ברתם שהתילוף הוא בו״או וקנא קנואי ברוב הספרים שנכתבו בספרים כו בכל המקראות הוא מלא וכן ראוי על פי המסורת ובפלוגתות

יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם וּלְחַטֹּאותֵיכֶם׃ כִּי תַעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב
וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר־הֵיטִיב לָכֶם׃ וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי
אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי־אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־יְהוָה
לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֵדִים׃ וְעַתָּה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם
אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקוֹלוֹ נִשְׁמָע׃
וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּשֶׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם׃ וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימֶהָ שָּׁם תַּחַת הָאַלָּה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ
יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה הָאֶבֶן הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי־הִיא
שָׁמְעָה אֵת כָּל־אִמְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם׃
וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃ וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים׃ וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ
בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ׃ וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ
וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה
לְיִשְׂרָאֵל׃ וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר־הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה
אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי־שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי־יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃ וְאֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן־לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם׃

ספר יהושע נשלם· שבח לאל בורא עולם·

סכום פסוקי של ספר יהושע שש מאות וחמשים ושש · וסימנו רבו שמים כי עתה ה'· וסדריו יד ופרקיו עשרים וארבעה ׃
וסימנו כר הקטה לא תכלה וחציו ואתה בון עד ראות גלעד

ויהי

והפלוגתות שבין ב"א ובין ב"נ אינן באותיות רק בנקודות ובטעמים כמו שכתב רבי אליה בהקדמה השלישית למסורת המסורת · וגם חילוף זה הוא
בשמם נלכד · ולפי דעתי הוא אם יש מאריך בשלת אל ׃ ויקימה בספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים מלא יו"ד ׃ ויעבד ישראל סימן
יהושע · ויעבד ישראל · שופטים ב' ויעבדו העם וסימן ישראל לא ידע עמי לא התבונן ׃

ויהי

א

אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל ביהוה לאמר מי־יעלה־לנו אל־הכנעני בתחלה להלחם
בו: ויאמר יהוה יהודה יעלה הנה נתתי את־הארץ בידו: ויאמר יהודה לשמעון אחיו
עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני והלכתי גם־אני אתך בגורלך וילך אתו שמעון: ויעל
יהודה ויתן יהוה את־הכנעני והפרזי בידם ויכום בבזק עשרת אלפים איש: וימצאו את־
אדני בזק בבזק וילחמו בו ויכו את־הכנעני ואת־הפרזי: וינס אדני בזק וירדפו אחריו
ויאחזו אותו ויקצצו את־בהנות ידיו ורגליו: ויאמר אדני־בזק שבעים | מלכים בהנות ידיהם
ורגליהם מקצצים היו מלקטים תחת שלחני כאשר עשיתי כן שלם־לי אלהים ויביאהו ירושלם
וימת שם: וילחמו בני־יהודה בירושלם וילכדו אותה ויכוה לפי־חרב ואת־
העיר שלחו באש: ואחר ירדו בני יהודה להלחם בכנעני יושב ההר והנגב והשפלה:
וילך יהודה אל־הכנעני היושב בחברון ושם־חברון לפנים קרית ארבע ויכו את־ששי ואת־
אחימן ואת־תלמי: וילך משם אל־יושבי דביר ושם־דביר לפנים קרית־ספר: ויאמר כלב
אשר־יכה את־קרית־ספר ולכדה ונתתי לו את־עכסה בתי לאשה: וילכדה עתניאל בן־
קנז אחי כלב הקטן ממנו ויתן־לו את־עכסה בתו לאשה: ויהי בבואה ותסיתהו לשאול
מאת־אביה השדה ותצנח מעל החמור ויאמר־לה כלב מה־לך: ותאמר לו הבה־לי ברכה
כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן־לה כלב את גלת עלית ואת גלת תחתית:
ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את־בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב
ערד וילך וישב את־העם: וילך יהודה את־שמעון אחיו ויכו את־הכנעני יושב צפת ויחרימו
אותה ויקרא את־שם־העיר חרמה: וילכד יהודה את־עזה ואת־גבולה ואת־
אשקלון ואת־גבולה ואת־עקרון ואת־גבולה: ויהי יהוה את־יהודה ויירש את־ההר כי לא
להוריש

ספר שופטים

א **ויהי** שמש המלכה רביע וה״וא במאריך: **וימצאו את אדני בזק** מלא אדכי״פלרש׳ **וינס אדני בזק** ׳ **ויאמר אדני בזק** מלא״יל כן כתב רד״ק וכן בספרים ישנים ובמקצת ספרים מדוייקים כ״י הל״א דגלגל בשכים אחרונים וקשיא לי דהמסורת מסמא דליכא אלא תרתי בשמות סופר יוסר וינס אדני בזק להכא ׳ לדבר פס אדני זה (דכיתא סימן י׳) וי״ל דר״דק כמי סמיך ליה מסורה דלמ״ל דליכא אלא חדא בלחוד דסויין בחזים סופר כדאמרן אבל רד״ק ז״ל לשיטתיה דסבירא ליה שמאריך פוסק מלמ״ל כמו שהוכחתי במאמר המאריך ומשום הכי כייל ויאמר אדני בזק יהדי וינס אדני בזק וקרי לתרווייהו מלמ״ל: **ויכו את הכנעני** בס״ה יש מאריך בפ״א לא בכ״ון וכן כולה שנפרשה למעלה ולמטה: **שבעים מלכים בהנות** בספרים ב״י מדוייקים הב״ית בגעיא: **ויביאהו ירושלם** עיין מ״ש בירמיה סימן כ״ו: **וילך משם אל יושבי דביר** במקצת ספרים מדייקים יושבי מלא וא״ו: **דביר ושם דביר** במקצת ספרים שכיבם חסרים יו״ד ולא ידענא מאי אידון בהון: **עתניאל** הע״ין בקמץ לבד **גלת עליה ואת גלת תחתית** ובספר יהושע את **גלת עליות ואת גלת תחתיות** וכן יש שנויים אחרים ׳ כי שם **פנה לי** ׳ ונזה **הבה לי** ׳ וסימן **הזכרו** לי (פירש רד״ק:) **חרמה** הפ״א בקמץ לבד:

ועשונו

להוריש את־ישבי העמק כי־רכב ברזל להם׃ ויתנו לכלב את־חברון כאשר דבר משה
ויורש משם את־שלשה בני הענק׃ ואת־היבוסי ישב ירושלם לא הורישו בני בנימן וישב
היבוסי את־בני בנימן בירושלם עד היום הזה׃ ויעלו בית־יוסף גם־הם בית־
אל ויהוה עמם׃ ויתירו בית־יוסף בבית־אל ושם־העיר לפנים לוז׃ ויראו השמרים איש
יוצא מן־העיר ויאמרו לו הראנו נא את־מבוא העיר ועשינו עמך חסד׃ ויראם את־מבוא
העיר ויכו את־העיר לפי־חרב ואת־האיש ואת־כל־משפחתו שלחו׃ וילך האיש ארץ
החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז הוא שמה עד היום הזה׃ ולא־הוריש מנשה
את־בית־שאן ואת־בנותיה ואת־תענך ואת־בנתיה ואת־ישב דור ואת־בנותיה ואת־יושבי ישבי ק'
יבלעם ואת־בנתיה ואת־יושבי מגדו ואת־בנותיה ויואל הכנעני לשבת בארץ הזאת׃ ויהי
כי־חזק ישראל וישם את־הכנעני למס והוריש לא הורישו׃ ואפרים לא הוריש
את־הכנעני היושב בגזר וישב הכנעני בקרבו בגזר׃
זבולן לא הוריש את־יושבי קטרון ואת־יושבי נהלל וישב הכנעני בקרבו ויהיו למס׃
אשר לא הוריש את־ישבי עכו ואת־יושבי צידון ואת־אחלב ואת־אכזיב ואת־חלבה ואת־אפיק
ואת־רחב׃ וישב האשרי בקרב הכנעני ישבי הארץ כי לא הורישו׃ נפתלי
לא־הוריש את־ישבי בית־שמש ואת־ישבי בית־ענת וישב בקרב הכנעני ישבי הארץ וישבי
בית־שמש ובית ענת היו להם למס׃ וילחצו האמרי את־בני־דן ההרה כי־לא נתנו לרדת
לעמק׃ ויואל האמרי לשבת בהר־חרס באילון ובשעלבים ותכבד יד בית־יוסף ויהיו למס׃
ב וגבול האמרי ממעלה עקרבים מהסלע ומעלה׃ ויעל מלאך־יהוה מן־
פיסקא באמצע פסוק הגלגל אל־הבכים • ויאמר אעלה אתכם ממצרים ואביא אתכם אל־הארץ אשר נשבעתי
לאבתיכם ואמר לא־אפר בריתי אתכם לעולם׃ ואתם לא־תכרתו ברית ליושבי הארץ
הזאת מזבחותיהם תתצון ולא־שמעתם בקלי מה־זאת עשיתם׃ וגם אמרתי לא־אגרש
אותם מפניכם והיו לכם לצדים ואלהיהם יהיו לכם למוקש׃ ויהי כדבר מלאך יהוה את־
הדברים האלה אל־כל־בני ישראל וישאו העם את־קולם ויבכו׃ ויקראו שם־המקום ההוא
בכים ויזבחו־שם ליהוה׃ וישלח יהושע את־העם וילכו בני־ישראל איש
לנחלתו לרשת את־הארץ׃ ויעבדו העם את־יהוה כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר
ב מלאים האריכו ימים אחרי יהושוע אשר ראו את כל־מעשה יהוה הגדול אשר עשה לישראל׃
וימת יהושע בן־נון עבד יהוה בן־מאה ועשר שנים׃ ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת־
חרס בהר אפרים מצפון להר־געש׃ וגם כל־הדור ההוא נאספו אל־אבותיו ויקם דור אחר
אחריהם אשר לא־ידעו את־יהוה וגם את־המעשה אשר עשה לישראל׃ ויעשו
בני־ישראל את־הרע בעיני יהוה ויעבדו את־הבעלים׃ ויעזבו את־יהוה ׀ אלהי אבותם
המוציא אותם מארץ מצרים וילכו אחרי ׀ אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיהם

וישתחוו

ועשינו עמך חסד בסוף הס"ס וקמץ הכ"ף ויש ספרי' שכתוב בקמץ הס"ס וסוף הכ"ף והיא שגגה וילעגו זה מפי המספר רד"ק · ועיין מ"ש ביהושע ב':
ויראם את מבוא העיר בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו בחברו הקודם לו בסמוך : ואת בנותיה ואת תענך ואת בנתיה אין כנו"ע
מאריך : ואת בנותיה ואת תענך עיין מ"ש ביהושע י"ז מהחסרים והמלאים : ואת תענך הת"ין בסוף לבדו כמ"ש ביהושע י"ב וסג"ון בפתח וי"ם
בקמץ : ואת ישב דור אין כיו"ד מאריך ישבי ק' וחסר וא"ו · מלא כתיב במסורת בכלל המלאים וכן הוא במדוייקים : ואת יושבי יבלעם אין
ביו"ד מאריך חד מן ל"ד מלאים וא"ו וכן הוא במדוייקים : ואת חלבה לא מפיק ה"א מ"ג : ואת אפיק בס"א כ"י אפיק הפ"א בצירי ויש ג"כ הערה
מפילוף ובדפוס ישן אכן בשאר הספרים בחירק : ישבי הארץ כי לא הורישו חסר וא"ו כי לא נמנה במסורת עם המלאים וכן הוא בספרים ב
מדוייקים : אל הבכים ס ויאמר במקצת ספרים יש פיסקא באמצעות פסוק · ברית ליושבי במקצת ספרים ליושבי מלא וא"ו :

וישתחוו להם ויכעסו את־יהוה׃ ויעזבו את־יהוה ויעבדו לבעל ולעשתרות׃ ויחר־אף יהוה
בישראל ויתנם ביד שסים וישסו אותם וימכרם ביד אויביהם מסביב ולא־יכלו עוד לעמד לפני
אויביהם׃ בכל ׀ אשר יצאו יד־יהוה היתה־בם לרעה כאשר דבר יהוה וכאשר נשבע יהוה
להם ויצר להם מאד׃ ויקם יהוה שפטים ויושיעום מיד שסיהם׃ וגם אל־שפטיהם לא שמעו
כי זנו אחרי אלהים אחרים וישתחוו להם סרו מהר מן־הדרך אשר הלכו אבותם לשמע מצות־
יהוה לא־עשו כן׃ וכי־הקים יהוה ׀ להם שפטים והיה יהוה עם־השפט והושיעם מיד
איביהם כל ימי השופט כי־ינחם יהוה מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם׃ והיה ׀ במות
השופט ישבו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם לא
הפילו ממעלליהם ומדרכם הקשה׃ ויחר־אף יהוה בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי
הזה את־בריתי אשר צויתי את־אבותם ולא שמעו לקולי׃ גם־אני לא אוסיף להוריש איש
מפניהם מן־הגוים אשר־עזב יהושע וימת׃ למען נסות בם את־ישראל השמרים הם את־
דרך יהוה ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם־לא׃ וינח יהוה את־הגוים האלה לבלתי
הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע׃ *

ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את־ישראל את כל־אשר לא־ידעו את כל־מלחמות ג
כנען׃ רק למען דעת דרות בני־ישראל ללמדם מלחמה רק אשר־לפנים לא ידעום׃
חמשת ׀ סרני פלשתים וכל־הכנעני והצידני והחוי ישב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא
חמת׃ ויהיו לנסות בם את־ישראל לדעת הישמעו את־מצות יהוה אשר־צוה את־אבותם
ביד־משה׃ ובני ישראל ישבו בקרב הכנעני החתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי׃ ויקחו
את־בנותיהם להם לנשים ואת־בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את־אלהיהם׃ ויעשו
בני־ישראל את־הרע בעיני יהוה וישכחו את־יהוה אלהיהם ויעבדו את־הבעלים ואת־האשרות׃
ויחר־אף יהוה בישראל וימכרם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים ויעבדו בני־ישראל
את־כושן רשעתים שמנה שנים׃ ויזעקו בני־ישראל אל־יהוה ויקם יהוה מושיע לבני ישראל
ויושיעם את עתניאל בן־קנז אחי כלב הקטן ממנו׃ ותהי עליו רוח־יהוה וישפט את־
ישראל ויצא למלחמה ויתן יהוה בידו את־כושן רשעתים מלך ארם ותעז ידו על כושן
רשעתים׃ ותשקט הארץ ארבעים שנה וימת עתניאל בן־קנז׃ ויספו בני
ישראל לעשות הרע בעיני יהוה ויחזק יהוה את־עגלון מלך־מואב על־ישראל על כי־עשו
את־הרע בעיני יהוה׃ ויאסף אליו את־בני עמון ועמלק וילך ויך את־ישראל ויירשו את־עיר
התמרים׃ ויעבדו בני־ישראל את־עגלון מלך־מואב שמונה עשרה שנה׃ ויזעקו בני־
ישראל אל־יהוה ויקם יהוה להם מושיע את־אהוד בן־גרא בן־הימיני איש אטר יד־
ימינו וישלחו בני־ישראל בידו מנחה לעגלון מלך מואב׃ ויעש לו אהוד חרב ולה שני
פיות גמד ארכה ויחגר אתה מתחת למדיו על ירך ימינו׃ ויקרב את־המנחה לעגלון מלך

מואב

עם השפט חסר וא"ו וחברו שבפסוק מלא וכן והיה במות השופט דסמוך ושם שניהם מלאים על פי המסורת : מאבותם בספרים כתיבת יד ודפוסים
ישנים מלא וא"ו : השמרים הם את דרך ה' ללכת בם ד' סבירין בה וקריין בם וסימן כמסר במסרה גדולה ועיין מה שכתוב ביהושע סוף סימן כ
פ"ג : ותעז ידו מן הכפולים ומפני שהמלה מלעיל שב החולם לקמץ חטף וכן ותעז יד מדין על ישראל (סימן ו' ובמסורת כ' קמץ ובספרא : ולה
שני פיות בדפוס ישן שכתב נכלו שתי דומה שכן נמצא באיזה ספר וכן הובא בילקוט ובמקצת המפרשים · ובכל ספרים שלפני כתוב שני · ומלא
פיות בלא בכירי כפ"א :

מואב ועגלון איש בריא מאד: ויהי כאשר כלה להקריב את־המנחה וישלח את־העם
נשאי המנחה: והוא שב מן־הפסילים אשר את־הגלגל ויאמר דבר־סתר לי אליך המלך
ויאמר הס ויצאו מעליו כל־העמדים עליו: ואהוד בא אליו והוא־ישב בעלית המקרה
אשר־לו לבדו ויאמר אהוד דבר־אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא: וישלח אהוד את־יד
שמאלו ויקח את־החרב מעל ירך ימינו ויתקעה בבטנו: ויבא גם־הנצב אחר
הלהב ויסגר החלב בעד הלהב כי לא שלף החרב מבטנו ויצא הפרשדנה: ויצא אהוד
המסדרונה ויסגר דלתות העליה בעדו ונעל: והוא יצא ועבדיו באו ויראו והנה דלתות
העליה נעלות ויאמרו אך מסיך הוא את־רגליו בחדר המקרה: ויחילו עד־בוש והנה איננו
פתח דלתות העליה ויקחו את־המפתח ויפתחו והנה אדניהם נפל ארצה מת: ואהוד
נמלט עד התמהמהם והוא עבר את־הפסילים וימלט השעירתה: ויהי בבואו
ויתקע בשופר בהר אפרים וירדו עמו בני־ישראל מן־ההר והוא לפניהם: ויאמר אלהם
רדפו אחרי כי־נתן יהוה את־איביכם את־מואב בידכם וירדו אחריו וילכדו את־מעברות
הירדן למואב ולא־נתנו איש לעבר: ויכו את־מואב בעת ההיא כעשרת אלפים איש כל־
שמן וכל־איש חיל ולא נמלט איש: ותכנע מואב ביום ההוא תחת יד ישראל ותשקט
הארץ שמונים שנה: ואחריו היה שמגר בן־ענת ויך את־פלשתים שש־מאות
ד איש במלמד הבקר ויושע גם־הוא את־ישראל: * ויספו בני ישראל לעשות
הרע בעיני יהוה ואהוד מת: וימכרם יהוה ביד יבין מלך־כנען אשר מלך בחצור ושר־
צבאו סיסרא והוא יושב בחרשת הגוים: ויצעקו בני־ישראל אל־יהוה כי תשע מאות רכב־
ברזל לו והוא לחץ את־בני ישראל בחזקה עשרים שנה: * ודבורה אשה הפטרת בשלח
נביאה אשת לפידות היא שפטה את־ישראל בעת ההיא: והיא יושבת תחת־תמר דבורה
בין הרמה ובין בית־אל בהר אפרים ויעלו אליה בני ישראל למשפט: ותשלח ותקרא
לברק בן־אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה יהוה אלהי־ישראל לך ומשכת בהר
תבור ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבלון: ומשכתי אליך אל־נחל
קישון את־סיסרא שר־צבא יבין ואת־רכבו ואת־המונו ונתתיהו בידך: ויאמר אליה ברק
אם־תלכי עמי והלכתי ואם־לא תלכי עמי לא אלך: ותאמר הלך אלך עמך אפס כי לא
תהיה תפארתך על־הדרך אשר־אתה הולך כי ביד־אשה ימכר יהוה את־סיסרא ותקם דבורה
ותלך עם־ברק קדשה: ויזעק ברק את־זבולן ואת־נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי
איש ותעל עמו דבורה: וחבר הקיני נפרד מקין מבני חבב חתן משה ויט אהלו עד־אלון
בצעננים אשר את־קדש: ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בן־אבינעם הר־תבור: ויזעק בצענים ק
סיסרא את־כל־רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת־כל־העם אשר אתו מחרשת הגוים אל־נחל
קישון: ותאמר דברה אל־ברק קום כי זה היום אשר נתן יהוה את־סיסרא בידך הלא
יהוה

ד היא שפטה כן כתיב היא בלא וא״ו ויש ספרים שכתוב בהם והיא וטועים בל המומרים כן: ומבני זבלון חד מן ט״ו כתיבי כן וסימן במס׳ גדול׃ ס׳ וינס: תפארתך מאריך בה״ו בספרים כמוני יד: כי ביד הבי״ת בגעיא ומפה במדוייקים: קדשה במקצת ספרים הקו״ף בסגול וכן סנירו סנסמיך ונסכוך הכמסך כמון פתחה. נגבה. ובקצת ספרים הראשון בצי״רי והשני בסגול. ובספרי ספרד שניהם בצי״רי כמו קדשה: עשרת אלפי איש חד מן ד׳ דסבירין אלפים וסימן במסר נמסרה גדולה פרשת כי פסח: נפרד לפי פרמחי קמוץ וכן הוא במסורת וברוב הספרים. ורב פעלים כתב ממלא מבורה אחרת תליו ב׳ חד פתח נפרד מקין וחד קמוץ למאוה יבקש נפרד: אלון במקצת ספרי ספרד אילון ביו״ד: בצענים ובצעננים ק׳ והוא חד מן וא״ו מלין חסרין נו״ן במסורת תיבותא וסימן נמסלי ב׳ נמסרה גדולה: את־קדש פתח קמץ בסגול:
המחוד

יהוה יצא לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש אחריו: ויהם יהוה את־סיסרא
ואת־כל־הרכב ואת־כל־המחנה לפי־חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה וינס ברגליו:
וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגוים ויפל כל־מחנה סיסרא לפי־חרב
לא נשאר עד־אחד: וסיסרא נס ברגליו אל־אהל יעל אשת חבר הקיני
כי שלום בין יבין מלך־חצור ובין בית חבר הקיני: ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו
סורה אדני סורה אלי אל־תירא ויסר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה: ויאמר אליה
השקיני־נא מעט־מים כי צמתי ותפתח את־נאוד החלב ותשקהו ותכסהו: ויאמר אליה
עמד פתח האהל והיה אם־איש יבא ושאלך ואמר היש־פה איש ואמרת אין: ותקח יעל
אשת־חבר את־יתד האהל ותשם את־המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את־היתד
ברקתו ותצנח בארץ והוא־נרדם ויעף וימת: והנה ברק רדף את־סיסרא ותצא יעל
לקראתו ותאמר לו לך ואראך את־האיש אשר־אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל
מת והיתד ברקתו:
ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך־כנען לפני בני ישראל: ותלך יד בני־ישראל הלוך
וקשה על יבין מלך־כנען עד אשר הכריתו את יבין מלך־כנען:

ה
ותשר דבורה וברק   בן־אבינעם ביום ההוא
לאמר: בפרע פרעות בישראל בהתנדב   עם
ברכו יהוה: שמעו מלכים האזינו
רזנים   אנכי ליהוה אנכי אשירה   אזמר
ליהוה אלהי ישראל: יהוה בצאתך
משעיר

אמחנה אין בא"ס אחריך בס"ס וכן חברו שבסמוך: סורה אדני סורה אלי שניהם מלרע שלא כמנהג ברוב · רד"ק וכן במסורת ב' מלרע ונפסוק: בשמיכה המסורת עליו לית וכתיב ש"ין ובויקרא רבה פ' כ"ג אמר ריש לקיש חזרנו על כל המקרא ולא מצינו כלי ששמו שמיכה · ומהו שמיכה שמי פה · שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע וכן נמצא במסורת הוסף ב' עם מלין דחמיין ש"ין וקריין ס"מך · ורד"ק כתב שדרש זה [illegible] דרמי ביבמות פרק מצות חליצה על קרא דכתיב בין רגליה כרע נפל וגו' · אמר ר' יוחנן שבע בעילות בעל וכו' · וכ"כ בעל לב אהרן דאדרשים הללו [illegible] הם · ובעל כלי יקר נדחק ליישב שני המדרשים ע"ש · ובעל כתר שבע כתב בספרו דף י"ג ע"א שאף ר"ל מודה לר' יוחנן ומה שדרש שמי פה אינו שמעיד על כוונתה שהיתה לשם שמים כדי להתיש כחו ותהא יכולה להורגו · אבל לא בא לומר שלא בא עליה כלל · וביוצא בזה כתב בעל מסורת הברית הגדול בסימן פרק ל"ג · ומ"מ כולם מודים שכתוב בשי"ן שמאלית והמדרש הוא על דרך אל תיקרי כמו שדרשו על אחמם את ירושלם (זכריה א) ז"ל קרי המם: (כי צמתי אמר המגיה בלבול גדול קא חזינא הכא בקצת דפוסי ויניציאה אדסים מקרוב באו שהדפיסוהו מלא אל"ף ונכתבו בגליון א' כאה ולא ידעתי מאי קאמרי שהרי בדפוסים ישנים כתוב עליו לית חסר אל"ף וכן במדוייקים חסר · ועוד בדקתי במס"ר [illegible] דכתבין א' באמצעות תיבותא ולא קרי' ול' דין כחדייהו ע"כ:) את נאוד לית מלא אל"ף וא"ו: נרדם בכמה ספרים מדוייק' ודפוסים ישנים בקמץ [illegible] אלא רק בפתח: ויעף הע"ין בפתח אעפ"י שהכתוב בישעיה סי"ו דס"ד: והנה ברק הבי"ת רפה: ותשר דבורה איתא בגמ' דילן ובכמה [illegible] ובמס' סופרים דשירת דבורה נכתבת אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח דומיא דשירת הים כא"ס שם ובמלכי כנען · ואמרינן התם במס' סופרים דשירת דבורה ששים ותשע שטין [illegible] · אך נפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ואם באת לחלקם בששים שטין יהיו הן ארוכות יותר [illegible] כי מנהג [illegible] הסופר או המדפיס [illegible] ומכיונא דרישא דייקא · וכבר לא ראיתי [illegible] ספרי הדפוס ולא בספרי היד אפילו אחד שיהיה כסדר מסכת סופרים · וכל אחד בנה בכין לעצמו כאשר [illegible] והוא מן התימא כי בודאי [illegible] היה ביד הסופרים ולא דבר רק [illegible] דמסכת סופרים דזימנין [illegible] שירתא דבכי [illegible] ויחל על פי מסכת סופרים כדאיתא התם פ' י"ג הלכה ז': [illegible] שירת הים [illegible] מהמדוייקים [illegible] לפי סדר לכתוב שיטה אחת חלוקה לשנים וחלק באמצע · ושטה אחרת חלוקה לשלשה ושני חלקים באמצע וכן כלה שנים כנגד שלשה · עוד שמרו סדר אחר שכל שטה המלוקה לשלשה חלקים החלק הראשון והשלישי הוא תיבה אחת בלבד [illegible] יש תמיד טעם מפסיק או סוף פסוק וכן בסוף חלק האמצעי · וגם בסוף אמצעי שטין [illegible] חלקים יש תמיד הפסק · אך בשטות הנחלקות לשנים לא הקפידו לא בראשון ולא בשני [illegible] לא הקפידו בזה [illegible] על כן בחרתי לאחוז בכל [illegible] פסוק: [illegible] שירת הים כאמור · ושארי הסדר של סימן ראשי שטין דמסכת סופרים · אך הוספתי עליהם חמשה במקומות אשר היה ניכר החיסרון בהם עד שהגיעו לסך ששים ואחת [illegible] : עוד מצאתי [illegible] השירות הללו כי שטה שניה תחלתה לאשר [illegible] כי שטה ראשונה [illegible] היה [illegible] אז ישיר [illegible] בלא הכי אם לא [illegible] באחריתיה ואין זה כוי לה: [illegible] אשר ימנכי [illegible] לפניו שיר חדש בשירתא [illegible] : ותשר דבורה השי"ן בפתח לא קמץ חטף: [illegible]

בישראל

משעיר בצעדך משדה אדום ארץ
רעשה גם־שמים נטפו גם־עבים נטפו
מים: הרים נזלו מפני יהוה זה
סיני מפני יהוה אלהי ישראל: בימי שמגר בן־
ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי
נתיבות ילכו ארחות עקלקלות: חדלו פרזון בישראל
חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי
אם בישראל: יבחר אלהים
חדשים אז לחם שערים מגן
אם־יראה ורמח בארבעים אלף
בישראל: לבי לחוקקי ישראל המתנדבים
בעם ברכו יהוה: רכבי אתנות
צחרות ישבי על־מדין והלכי
על־דרך שיחו: מקול מחצצים בין
משאבים שם יתנו צדקות יהוה צדקת
פרזונו בישראל אז ירדו לשערים עם־
יהוה: עורי עורי דבורה עורי
עורי דברי־שיר קום ברק ושבה שביך בן־
אבינעם: אז ירד שריד לאדירים עם יהוה
ירד־לי בגבורים: מני אפרים שרשם
בעמלק אחריך בנימין בעממיך מני
מכיר ירדו מחקקים ומזבולן משכים בשבט
ספר: ושרי ביששכר עם־דבורה ויששכר
כן ברק בעמק שלח
ברגליו בפלגות ראובן גדלים
חקקי־לב: למה ישבת בין
המשפתים לשמע שרקות עדרים לפלגות
ראובן

בישראל חדלו כדנש שלאחר לאתנחתא מכלול סקל בעל : חדשים בס״א כ״י בחי״ת בחטף קמץ ובספר הסבירים בחטף פתח : אז לחם שערים בחי״ת מכלול שלא בחטף שביתה ראוייה להיות בצירי כמו כי חפץ והוא מלרע ברוב הספרים וכן מסמת מדברי רד״ק בכל חיבוריו והמסורת עליו לית מלרע : ברכו הרים בשוא לבדו כמנהגנו : מחצצים החי״ת בפתח והצד״י רפה ובשוא לבדו כמנהגנו בשתי אותיות דומות : עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר שנים הראשונים מלרע והאחרונים מלעיל וכן במכלול דף קלז : ושבה שביך כתב בעל לוית חן בספר ד׳ פ״ו שהשי״ן בחטף פתח וכן הובא במכלול דף ס״ב עם דומים אחרים שהם בשוא ופתח וזהו מה שכתב שם והשמידו הו״או במאריך ונקדו השי״ן בשוא ופתח לאמתרת הקבלה והבקשי ולא תמצאו עוד (יחזקאל כ״ו) וכן אמרו ושבה שביך וכן קום בלק ושמע שכיכם הוא״ו מוגעתרת בגעיא והשי״ן בשוא ופתח עכ״ל · וכדף פו הובא עם דומים אחרים שהם בשוא לבדו וכתב בלשון הזה · ועם אות גרונית מאריך הבנועה הקטנה ויתחטף פתח עם השוא כמו ונכתב שחדו בעדי (איוב ו) ופעמים גם בלא אות גרונית מאריך התנועה הקטנה ויחטף פתח עם השוא כמו רטפש בשרו מנוער (איוב ל״ג) או בבוא מאריך עם החירק כמו ונקפו סבכי היער (ישעיה י) ואף על פי שאין נקוד פתח עם השוא אנה קורא השוא כמו שוא ופתח וכן בשקתות המים (ס׳ שנה) והיה בקרב איש (שמואל ב׳ פ״ו) בקקם שיא וכן אם תסיה הו״או מתלה המלה כמו ושבה שביך (שופטים ה׳) ומגור דלתך (ישעיה כ״ו) ושתה בלב טוב (קהלת ט׳) · אבל אם המלה שבראשיתה וא״ו בקשרת עם המלה שבבדה אע״פ שהו״או במאריך השוא נח ולא יקרא כמו שוא ופתח כמו ישלח לו בני ארזים (ד״ה ב׳ ב׳) והוסיף עוד ר׳ אליה המדקדק דוקא וא״ו בשורק ותנועה אחריה שמה שיקראו המשוררים יתד ולא כאומן אחר ועיין מ״ש בספר פיוטן א׳ על מלת רפתם וסימן כ׳ על ונבקעו והכר המערכתי בענין זה בספר אחד ואין כאן מקום להאריך יותר :

רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי־לֵב׃   גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
שָׁכֵן   וְדָן לָמָּה יָגוּר אֳנִיּוֹת   אָשֵׁר
יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים   וְעַל־מִפְרָצָיו
יִשְׁכּוֹן׃   זְבֻלוּן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ לָמוּת   וְנַפְתָּלִי
עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה׃   בָּאוּ מְלָכִים
נִלְחָמוּ   אָז נִלְחֲמוּ מַלְכֵי כְנַעַן   בְּתַעְנַךְ
עַל־מֵי מְגִדּוֹ   בֶּצַע כֶּסֶף לֹא
לָקָחוּ׃   מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ   הַכּוֹכָבִים
מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם־סִיסְרָא׃   נַחַל קִישׁוֹן
גְּרָפָם   נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן   תִּדְרְכִי
נַפְשִׁי עֹז׃   אָז הָלְמוּ עִקְּבֵי־
סוּס   מִדַּהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו׃   אוֹרוּ
מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְהוָה   אֹרוּ אָרוֹר
יֹשְׁבֶיהָ   כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה   לְעֶזְרַת
יְהוָה בַּגִּבּוֹרִים׃   תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים
יָעֵל   אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי   מִנָּשִׁים
בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ׃   מַיִם שָׁאַל חָלָב
נָתָנָה   בְּסֵפֶל אַדִּירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה׃   יָדָהּ
לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה   וִימִינָהּ לְהַלְמוּת
עֲמֵלִים   וְהָלְמָה סִיסְרָא   מָחֲקָה
רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ׃   בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל
שָׁכָב   בֵּין רַגְלֶיהָ   כָּרַע
נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע   שָׁם נָפַל
שָׁדוּד׃   בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקְפָה וַתְּיַבֵּב   אֵם
סִיסְרָא בְּעַד הָאֶשְׁנָב   מַדּוּעַ בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ
לָבוֹא   מַדּוּעַ אֶחֱרוּ פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו׃   חַכְמוֹת
שָׂרוֹתֶיהָ תַּעֲנֶינָּה   אַף־הִיא תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ
לָהּ׃   הֲלֹא יִמְצְאוּ יְחַלְּקוּ שָׁלָל   רַחַם
רַחֲמָתַיִם לְרֹאשׁ גֶּבֶר   שְׁלַל צְבָעִים
לְסִיסְרָא

ודן בר"פת רקמן : לחוף בספרים מדוייקים מלא וא"ו : ישכון במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו וכן נכון כי הם שנים מלאים ונמנו ונכרו עוד השנים ישכון (תהלים ק"ד) ואיכון כתי מן י' מלאים בלישנא וסימן נמסר במ"ג מערכת אות הסי"ן : זבלון בדפוסים אחרונים כתוב זבלון ובטעות היא שזהו אחד מן ט' דכתיבין בו"או בתראה וסימן במ"ג פרשת ויגש וכן הוא בספרים כ"י ודפוסים אחרונים בוא"ו : בתענך הס"ין בשוא לבדו כמ"ש לעיל סימן א' והכ"ן בפתח ברוב הספרים : עקבי סוס בספרים כ"י ודפוסים ישנים הק"וף דגושה : ארו ארור פליגי ביה ספרי המסורתאה אם חסר או מלא ובמקרא גדולה נמסר כאן על ארו ארור ב' חסר ובשמואל א' י"ד על פסוק כי ארו עיני נמסר ג' דין חסר ארור ב' בו מלא ובמסרה גדולה אורו ג' מלעיל וסימן אורו ארור ב' בפסוק אורו עיני כי טעמתי ע"כ · ולא איירי מידי מחסיר ויתיר קרו של דבר ליכא מאן דפליג בקדמאה מלא ותליתאה חסר כי פליגי בתליתאה דהוא ארו ארור ובספרים מדוייקים ב' חסר : בשש הסי"ן בצירי וכן חברו כי בשש משה : חכמות החי"ת בפתח ובמסורת ב' וחברו חכמות נשים (משלי י"ד) ושאר חכמות בקמץ חטוף : תענינה ברוב ספרים כ"י מדוייקים מלא י"וד וכן הכ"ן בדגש כמו עיני תראינה בה (מיכה ז') וכמו במסורת פרשת כי עם ח' מלין דנסבין יחידאין ופירושם ברים פרשת כה : הלא בספרים מדוייקים חסר וא"ו : וכן המסורת כל שופטים חסר :

לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע
רקמתים לצוארי שלל: כן יאבדו כל־
אויביך יהוה ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקט
ו הארץ ארבעים שנה:
ויעשו בני־ישראל הרע בעיני יהוה ויתנם יהוה ביד־מדין שבע שנים: ותעז יד־מדין על־
ישראל מפני מדין עשו להם ׀ בני ישראל את־המנהרות אשר בהרים ואת־המערות ואת־
המצדות: והיה אם־זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני־קדם ועלו עליו: ויחנו עליהם
וישחיתו את־יבול הארץ עד־בואך עזה ולא־ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור: כי
הם ומקניהם יעלו ואהליהם יבאו כדי־ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבאו בארץ ובאו ק'
לשחתה: וידל ישראל מאד מפני מדין ויזעקו בני־ישראל אל־יהוה: ויהי כי־
זעקו בני־ישראל אל־יהוה על אדות מדין: וישלח יהוה איש נביא אל־בני ישראל ויאמר
להם כה־אמר יהוה ׀ אלהי ישראל אנכי העליתי אתכם ממצרים ואוציא אתכם מבית עבדים:
ואצל אתכם מיד מצרים ומיד כל־לחציכם ואגרש אותם מפניכם ואתנה לכם את־ארצם:
ואמרה לכם אני יהוה אלהיכם לא תיראו את־אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ולא
שמעתם בקולי: ויבא מלאך יהוה וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר
ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדין: וירא אליו
מלאך יהוה ויאמר אליו יהוה עמך גבור החיל: ויאמר אליו גדעון בי אדני ויש יהוה עמנו
ולמה מצאתנו כל־זאת ואיה כל־נפלאתיו אשר ספרו־לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים
העלנו יהוה ועתה נטשנו יהוה ויתננו בכף־מדין: ויפן אליו יהוה ויאמר לך בכחך זה
והושעת את־ישראל מכף מדין הלא שלחתיך: ויאמר אליו בי אדני במה אושיע את־
ישראל הנה אלפי הדל במנשה ואנכי הצעיר בבית אבי: ויאמר אליו יהוה כי אהיה עמך
והכית את־מדין כאיש אחד: ויאמר אליו אם־נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי
אות שאתה מדבר עמי: אל־נא תמש מזה עד־באי אליך והצאתי את־מנחתי והנחתי
לפניך ויאמר אנכי אשב עד שובך: וגדעון בא ויעש גדי־עזים ואיפת־קמח מצות הבשר
שם בסל והמרק שם בפרור ויוצא אליו אל־תחת האלה ויגש: ויאמר אליו מלאך האלהים
קח את־הבשר ואת־המצות והנח אל־הסלע הלז ואת־המרק שפוך ויעש כן:
וישלח מלאך יהוה את־קצה המשענת אשר בידו ויגע בבשר ובמצות ותעל האש
מן־הצור ותאכל את־הבשר ואת־המצות ומלאך יהוה הלך מעיניו: וירא גדעון
כי־מלאך יהוה הוא ויאמר גדעון אהה אדני יהוה כי־על־כן ראיתי מלאך יהוה פנים אל־פנים:
ויאמר לו יהוה שלום לך אל־תירא לא תמות: ויבן שם גדעון מזבח ליהוה ויקרא־לו
יהוה שלום עד היום הזה עודנו בעפרת אבי העזרי: ויהי בלילה ההוא ויאמר
לו

כן יאבדו כל כל הכ"ף רפה: ותעז יד מדין העי"ן בקמץ והוא חטף פת"ח לעיל סימן ג' לא בפתח כמו שנמצא במקצת דפוסים ישנים: ובאו
ובאו ק' והוא חד מן כ"ב מלין דכתיבין יו"ד בריש תיבותא וקרי' וא"ו וסימן במסר במק"ג ריש הושע וריש ד"ה ובמסרה רבתא מערכת אות היו"ד:
ויאמר לך מלא ויאמר בטעם רביע: ויאמר אליו בי אדני רד"ק פי' לשון חול ובקמץ מפני הזקף. ויונתן תרגם לשון קדש: כי אהיה כלא
מאריך בא"לף. שאתה בלפים יפן הסי"ן בסגול וכס"א כ"י בפתח ונכתב עליו בגליון יפה בפתח בסי"ן. עוד כתוב שם כ"א בקמץ ע"כ. ורד"ק כתב
שהיא קמוצה וכן מצאתי בספר ספרים: והמרק שם בפרור ברוב הספרים כולו קמוץ וכן ואת המרק שפוך דבפסוק ורד"ק כתב ונמצא המרק אחד
קמץ ואחד פתח במקצת הספרים המדוייקים והוא שלא כמשפט השמות כזה המשקל וראיתי במחברת בן אשר שזוכר אותו בכלל הקמוצים ע"כ למעוט:
ויקרא לו ה' שלום פרקא קמא דשבת אמר רב המנונא אסור לאדם שיתן שלום לחברו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום

לו יהוה קח את־פר־השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים והרסת את־מזבח הבעל אשר
לאביך ואת־האשרה אשר־עליו תכרת׃ ובנית מזבח ליהוה אלהיך על ראש המעוז הזה
במערכה ולקחת את־הפר השני והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרת׃ ויקח גדעון
עשרה אנשים מעבדיו ויעש כאשר דבר אליו יהוה ויהי כאשר ירא את־בית אביו ואת־
אנשי העיר מעשות יומם ויעש לילה׃ וישכימו אנשי העיר בבקר והנה נתץ מזבח הבעל
והאשרה אשר־עליו כרתה ואת הפר השני העלה על־המזבח הבנוי׃ ויאמרו איש אל־
רעהו מי עשה הדבר הזה וידרשו ויבקשו ויאמרו גדעון בן־יואש עשה הדבר הזה׃ ויאמרו
אנשי העיר אל־יואש הוצא את־בנך וימת כי נתץ את־מזבח הבעל וכי כרת האשרה אשר־
עליו׃ ויאמר יואש לכל אשר־עמדו עליו האתם ׀ תריבון לבעל אם־אתם תושיעון אותו
אשר יריב לו יומת עד־הבקר אם־אלהים הוא ירב לו כי נתץ את־מזבחו׃ ויקרא־לו ביום־
ההוא ירבעל לאמר ירב בו הבעל כי נתץ את־מזבחו׃

וכל־מדין ועמלק ובני־קדם נאספו יחדו ויעברו ויחנו בעמק יזרעאל׃ ורוח יהוה לבשה את־
גדעון ויתקע בשופר ויזעק אביעזר אחריו׃ ומלאכים שלח בכל־מנשה ויזעק גם־הוא
אחריו ומלאכים שלח באשר ובזבלון ובנפתלי ויעלו לקראתם׃ ויאמר גדעון אל־האלהים
אם־ישך מושיע בידי את־ישראל כאשר דברת׃ הנה אנכי מציג את־גזת הצמר בגרן אם
טל יהיה על־הגזה לבדה ועל־כל־הארץ חרב וידעתי כי־תושיע בידי את־ישראל כאשר
דברת׃ ויהי־כן וישכם ממחרת ויזר את־הגזה וימץ טל מן־הגזה מלוא הספל מים׃
ויאמר גדעון אל־האלהים אל־יחר אפך בי ואדברה אך הפעם אנסה־נא רק־הפעם בגזה
יהי־נא חרב אל־הגזה לבדה ועל־כל־הארץ יהיה־טל׃ ויעש אלהים כן בלילה ההוא ויהי
חרב אל־הגזה לבדה ועל־כל־הארץ היה טל׃ * וישכם ירבעל הוא גדעון ז
וכל־העם אשר אתו ויחנו על־עין חרד ומחנה מדין היה־לו מצפון מגבעת המורה בעמק׃
ויאמר יהוה אל־גדעון רב העם אשר אתך מתתי את־מדין בידם פן־יתפאר עלי ישראל
לאמר ידי הושיעה לי׃ ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי־ירא וחרד ישב ויצפר מהר
הגלעד וישב מן־העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו׃ ויאמר יהוה
אל־גדעון עוד העם רב הורד אותם אל־המים ואצרפנו לך שם והיה אשר אמר אליך זה ׀
ילך אתך הוא ילך אתך וכל אשר־אמר אליך זה לא־ילך עמך הוא לא ילך׃ ויורד את־
העם

הרבה ויקרא לו ה' שלום ואיתא נמי בויקרא רבה פ"ט ובמדבר רבה פ' י"א אמר ר' יודן בר' יוסי גדול שלום ששמו של הקדוש ברוך הוא נקרא שלום שנא' ויקרא לו ה' שלום אמר ר' תנחום בר יודן מכאן שאסור לו לאדם לשאול בשלום חבירו במקום הטנף והכי איתא בפ' השלום דגמר מס' דרך ארץ פ"ט ... מכאן שאסור למוחקו כדאמרינן בפ"ק דסוטה גבי שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא שנאמר כי שמש ומגן ה' אלהים ופרכינן האי אלא שמשה לא ימחק ומ"מ דבמסכת סופרים לא חשיב שלום בהדי שמות שאין נמחקין איכא לאימר דאפא וסייר ומדיף מהכון ורחום דאמרינן בסוף פ' שבועת העדות דנמחק דלא אשכחן שקרא הקדוש ברוך הוא שמו חנון ורחום אלא מכוני הוא על שם שהוא חנון ורחום לבריותיו כדלחינן בשמשון אלא אמין שמו של הקדוש ברוך הוא · מה הקדוש ברוך הוא מגן על כל העולם כולו אף שמשון הגין בדורו על ישראל ועיין מה שכתבתי בריש שיר השירים מס"ד · ובספר הזוהר פרשת ויקהל סוף דף ר' ופרשת ויקרא דף י' ובחגיגה פרק אין דורשין גבי מרכבות שהו בגזי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום · ועיין מה שכתוב בירמיה מ"ג על פסוק ה' בלקנו וברים שיר השירים : **המעוז הזה במערכת** כן כתיב הזה במערכה לא הזה אשר במערכה : **מי עשה הדבר הזה** בנביאים עם פירוש אברבניל כתיב את הדבר הזה ויש גם כן הערה מתילוף זה בדפוס ישן אבל בשאר ספרים חסר מלא את · וכן בספר עליו י"א חסרים את : **ירב לו כי נתץ את מזבחו** בנביאים הנ"ל כתוב ירב בו כמו שהוא בפסוק שלאחריו אך בשאר ספרים כתוב לו וכן בספר קדמאה יריב לו תביינא ירב לו מליתפה ירב בו : **יהי נא חרב אל הגזה** בנביאים הנ"ל ובספר אחר כתוב על הגזה ויש ספרים כתוב אל וק' על וכן תרגם יונתן על · ובמקצת ספרי הדפוס כתיב בגליון ס"א על · אמנם ברוב הספרים כתיב וק' אל : **ויהי חרב אל הגזה לבדה** אף זה כתוב על בנביאים הנזכר למעלה והתרגם מסייעו אך בכל שאר ספרים כתוב אל : **חרד** נחי"ת : **אשר אתך** כן כתיב לא אתך כמו שהוא באותו פסוק : **מהר הגלעד** במקצת דפוסים כתוב גלעד בלא ה"א · ושמא כיון זה ונין שנלמו מהר גלעד דשיר השירים וכן בספר אחר כי נמסר כאן מהר הגלעד לית · והב שנלמו מהר גלעד :

בלשונו

העם אל־המים ויאמר יהוה אל־גדעון כל אשר־ילק בלשונו מן־המים כאשר ילק הכלב תציג
אותו לבד וכל אשר־יכרע על־ברכיו לשתות: ויהי מספר המלקקים בידם אל־פיהם שלש
מאות איש וכל יתר העם כרעו על־ברכיהם לשתות מים: ויאמר יהוה אל־
גדעון בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם ונתתי את־מדין בידך וכל־העם ילכו איש
למקמו: ויקחו את־צדה העם בידם ואת שופרתיהם ואת כל־איש ישראל שלח איש
לאהליו ובשלש־מאות האיש החזיק ומחנה מדין היה לו מתחת בעמק: ויהי
בלילה ההוא ויאמר אליו יהוה קום רד במחנה כי נתתיו בידך: ואם־ירא אתה לרדת רד
אתה ופרה נערך אל־המחנה: ושמעת מה־ידברו ואחר תחזקנה ידיך וירדת במחנה וירד
הוא ופרה נערו אל־קצה החמשים אשר במחנה: ומדין ועמלק וכל־בני־קדם נפלים
בעמק כארבה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל־שפת הים לרב: ויבא
גדעון והנה־איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שערים צלול ק'
מתהפך במחנה מדין ויבא עד־האהל ויכהו ויפל ויהפכהו למעלה ונפל האהל:
ויען רעהו ויאמר אין זאת בלתי אם־חרב גדעון בן־יואש איש ישראל נתן האלהים
בידו את־מדין ואת־כל־המחנה:
ויהי כשמע גדעון את־מספר החלום ואת־שברו וישתחו וישב אל־מחנה ישראל ויאמר קומו
כי־נתן יהוה בידכם את־מחנה מדין: ויחץ את־שלש־מאות האיש שלשה ראשים ויתן
שופרות ביד־כלם וכדים רקים ולפדים בתוך הכדים: ויאמר אליהם ממני תראו וכן תעשו
והנה אנכי בא בקצה המחנה והיה כאשר־אעשה כן תעשון: ותקעתי בשופר אנכי וכל־
אשר אתי ותקעתם בשופרות גם־אתם סביבות כל־המחנה ואמרתם ליהוה ולגדעון:
ויבא גדעון ומאה־איש אשר־אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקם
הקימו את־השמרים ויתקעו בשופרות ונפוץ הכדים אשר בידם: ויתקעו שלשת הראשים
בשופרות וישברו הכדים ויחזיקו ביד־שמאולם בלפדים וביד־ימינם השופרות לתקוע ויקראו
חרב ליהוה ולגדעון: ויעמדו איש תחתיו סביב למחנה וירץ כל־המחנה ויריעו ויניסו: וינוסו ק'
ויתקעו שלש־מאות השופרות וישם יהוה את־חרב איש ברעהו ובכל־המחנה וינס המחנה
עד־בית השטה צררתה עד שפת־אבל מחולה על־טבת: ויצעק איש־ישראל מנפתלי
ומן־אשר ומן־כל־מנשה וירדפו אחרי מדין: ומלאכים שלח גדעון בכל־הר
אפרים לאמר רדו לקראת מדין ולכדו להם את־המים עד בית ברה ואת־הירדן ויצעק
כל־איש אפרים וילכדו את־המים עד בית ברה ואת־הירדן: וילכדו שני־שרי מדין את־
ערב ואת־זאב ויהרגו את־עורב בצור־עורב ואת־זאב הרגו ביקב־זאב וירדפו אל־מדין וראש־

ערב

בלשונו מן המים כן כתוב לא אל המים: ויהי מספר המלקקים [illegible] ... על ברכיהם ... מה ידברו ... צלול צליל ק': ויהי כשמע ... דיקים במקצת ספרים ... ותקעתם ... בלפדים ... ויניסו וינוסו ק': צררתה ... [illegible]

פסקת ... [illegible]

עֹרֵב וּזְאֵב הֵבִיאוּ אֶל־גִּדְעוֹן מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃ ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ אֶפְרַיִם מָה־הַדָּבָר הַזֶּה
עָשִׂיתָ לָּנוּ לְבִלְתִּי קְרֹאות לָנוּ כִּי הָלַכְתָּ לְהִלָּחֵם בְּמִדְיָן וַיְרִיבוּן אִתּוֹ בְּחָזְקָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מֶה־עָשִׂיתִי עַתָּה כָּכֶם הֲלֹא טוֹב עֹלְלוֹת אֶפְרַיִם מִבְצִיר אֲבִיעֶזֶר׃ בְּיֶדְכֶם נָתַן אֱלֹהִים אֶת־
שָׂרֵי מִדְיָן אֶת־עֹרֵב וְאֶת־זְאֵב וּמַה־יָּכֹלְתִּי עֲשׂוֹת כָּכֶם אָז רָפְתָה רוּחָם מֵעָלָיו בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר
הַזֶּה׃ וַיָּבֹא גִדְעוֹן הַיַּרְדֵּנָה עֹבֵר הוּא וּשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת הָאִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ עֲיֵפִים וְרֹדְפִים׃
וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁי סֻכּוֹת תְּנוּ־נָא כִּכְּרוֹת לֶחֶם לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי כִּי־עֲיֵפִים הֵם וְאָנֹכִי רֹדֵף אַחֲרֵי
זֶבַח וְצַלְמֻנָּע מַלְכֵי מִדְיָן׃ וַיֹּאמֶר שָׂרֵי סֻכּוֹת הֲכַף זֶבַח וְצַלְמֻנָּע עַתָּה בְּיָדֶךָ כִּי־נִתֵּן לִצְבָאֲךָ
לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן לָכֵן בְּתֵת יְהוָה אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע בְּיָדִי וְדַשְׁתִּי אֶת־בְּשַׂרְכֶם אֶת־
קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת־הַבַּרְקֳנִים׃ וַיַּעַל מִשָּׁם פְּנוּאֵל וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כָּזֹאת וַיַּעֲנוּ אוֹתוֹ אַנְשֵׁי
פְנוּאֵל כַּאֲשֶׁר עָנוּ אַנְשֵׁי סֻכּוֹת׃ וַיֹּאמֶר גַּם־לְאַנְשֵׁי פְנוּאֵל לֵאמֹר בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם
אֶתֹּץ אֶת־הַמִּגְדָּל הַזֶּה׃ וְזֶבַח וְצַלְמֻנָּע בַּקַּרְקֹר וּמַחֲנֵיהֶם עִמָּם כַּחֲמֵשֶׁת עָשָׂר אֶלֶף כֹּל
הַנּוֹתָרִים מִכֹּל מַחֲנֵה בְנֵי־קֶדֶם וְהַנֹּפְלִים מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חָרֶב׃ וַיַּעַל
גִּדְעוֹן דֶּרֶךְ הַשְּׁכוּנֵי בָאֳהָלִים מִקֶּדֶם לְנֹבַח וְיָגְבְּהָה וַיַּךְ אֶת־הַמַּחֲנֶה וְהַמַּחֲנֶה הָיָה בֶטַח׃ וַיָּנוּסוּ
זֶבַח וְצַלְמֻנָּע וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וַיִּלְכֹּד אֶת־שְׁנֵי מַלְכֵי מִדְיָן אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע וְכָל־הַמַּחֲנֶה
הֶחֱרִיד׃ וַיָּשָׁב גִּדְעוֹן בֶּן־יוֹאָשׁ מִן־הַמִּלְחָמָה מִלְמַעֲלֵה הֶחָרֶס׃ וַיִּלְכָּד־נַעַר מֵאַנְשֵׁי סֻכּוֹת
וַיִּשְׁאָלֵהוּ וַיִּכְתֹּב אֵלָיו אֶת־שָׂרֵי סֻכּוֹת וְאֶת־זְקֵנֶיהָ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה אִישׁ׃ וַיָּבֹא אֶל־אַנְשֵׁי סֻכּוֹת
וַיֹּאמֶר הִנֵּה זֶבַח וְצַלְמֻנָּע אֲשֶׁר חֵרַפְתֶּם אוֹתִי לֵאמֹר הֲכַף זֶבַח וְצַלְמֻנָּע עַתָּה בְּיָדֶךָ כִּי נִתֵּן
לַאֲנָשֶׁיךָ הַיְּעֵפִים לָחֶם׃ וַיִּקַּח אֶת־זִקְנֵי הָעִיר וְאֶת־קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת־הַבַּרְקֳנִים וַיֹּדַע בָּהֶם
אֵת אַנְשֵׁי סֻכּוֹת׃ וְאֶת־מִגְדַּל פְּנוּאֵל נָתָץ וַיַּהֲרֹג אֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר׃ וַיֹּאמֶר אֶל־זֶבַח וְאֶל־
צַלְמֻנָּע אֵיפֹה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הֲרַגְתֶּם בְּתָבוֹר וַיֹּאמְרוּ כָּמוֹךָ כְמוֹהֶם אֶחָד כְּתֹאַר בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃
וַיֹּאמַר אַחַי בְּנֵי־אִמִּי הֵם חַי־יְהוָה לוּ הַחֲיִתֶם אוֹתָם לֹא הָרַגְתִּי אֶתְכֶם׃ וַיֹּאמֶר לְיֶתֶר בְּכוֹרוֹ
קוּם הֲרֹג אוֹתָם וְלֹא־שָׁלַף הַנַּעַר חַרְבּוֹ כִּי יָרֵא כִּי עוֹדֶנּוּ נָעַר׃ וַיֹּאמֶר זֶבַח וְצַלְמֻנָּע קוּם אַתָּה
וּפְגַע־בָּנוּ כִּי כָאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיָּקָם גִּדְעוֹן וַיַּהֲרֹג אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע וַיִּקַּח אֶת־הַשַּׂהֲרֹנִים אֲשֶׁר
בְּצַוְּארֵי גְמַלֵּיהֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּדְעוֹן מְשָׁל־בָּנוּ גַּם־אַתָּה גַּם־בִּנְךָ גַּם בֶּן־
בְּנֶךָ כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְיָן׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם גִּדְעוֹן לֹא־אֶמְשֹׁל אֲנִי בָּכֶם וְלֹא־יִמְשֹׁל בְּנִי בָּכֶם
יְהוָה יִמְשֹׁל בָּכֶם׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם גִּדְעוֹן אֶשְׁאֲלָה מִכֶּם שְׁאֵלָה וּתְנוּ־לִי אִישׁ נֶזֶם שְׁלָלוֹ כִּי־
נִזְמֵי זָהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמְעֵאלִים הֵם׃ וַיֹּאמְרוּ נָתוֹן נִתֵּן וַיִּפְרְשׂוּ אֶת־הַשִּׂמְלָה
וַיַּשְׁלִיכוּ שָׁמָּה אִישׁ נֶזֶם שְׁלָלוֹ׃ וַיְהִי מִשְׁקַל נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר שָׁאָל אֶלֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת זָהָב
לְבַד מִן־הַשַּׂהֲרֹנִים וְהַנְּטִפוֹת וּבִגְדֵי הָאַרְגָּמָן שֶׁעַל מַלְכֵי מִדְיָן וּלְבַד מִן־הָעֲנָקוֹת אֲשֶׁר בְּצַוְּארֵי
גְמַלֵּיהֶם׃ וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גִדְעוֹן לְאֵפוֹד וַיַּצֵּג אוֹתוֹ בְעִירוֹ בְּעָפְרָה וַיִּזְנוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שָׁם
וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ׃

ויכנע

מבציר אביעזר הב"ית רפה וראוי להדגש רד"ק בפי' ומכלל דף נ"א וסרסים ור' יונה בס' הרקמה : ומה יכלתי במקצת ספרים אין דגש ביו"ד :
ויאמר שרי סכות י"ב סבירין ויאמרו ועיין מ"ש בסוף מטות : ואת הברקנים בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס ישן הקו"ף בחטף קמץ וכן מנחת
שכתבין וכן נכון כי הנפרד ברקון : ויענו אותו אנשי בכמה ספרים מדוייקים אותו מלא וא"ו וכן ראוי על פי המסורת עיין במסרה רבתא :
ועשרים אלף איש שלף חרב מלא א"ם במסחא · שלף במירכא וי"ס שָׁלֵף : השכוני באהלים אין בכל המקרא מלה זרה כזאת כי ה"א זרה
בכינויים · הא' שבכתבה ה"א הידיעה עם מלת סמוכה הב' כי היא סמוכה ואחריה ב"ית והראוי שכוני אהלים · והג' כי מלת שכן היא פועל עומד ואין
דרכו לבא בו פעול · פ' הרבבה סוף הכ"א : הברקנים הק"וף בחטף קמץ כמ"ש למעלה : ויאמרו איש ישראל אל גדעון עיין מ"ש במלכים א' וי"נ
שם' ויבואו ירבעם : ויעש אותו וגו' ויצג אותו לפי המסורת שניהם מלאים וא"ו וכך הם במקצת ספרים מדוייקים :

חמשל

וַיִּכָּנַע מִדְיָן לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ לָשֵׂאת רֹאשָׁם וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּימֵי
גִדְעוֹן׃ וַיֵּלֶךְ יְרֻבַּעַל בֶּן־יוֹאָשׁ וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתוֹ׃ וּלְגִדְעוֹן הָיוּ שִׁבְעִים בָּנִים יֹצְאֵי
יְרֵכוֹ כִּי־נָשִׁים רַבּוֹת הָיוּ לוֹ׃ וּפִילַגְשׁוֹ אֲשֶׁר בִּשְׁכֶם יָלְדָה־לּוֹ גַם־הִיא בֵּן וַיָּשֶׂם אֶת־שְׁמוֹ
אֲבִימֶלֶךְ׃ וַיָּמָת גִּדְעוֹן בֶּן־יוֹאָשׁ בְּשֵׂיבָה טוֹבָה וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר יוֹאָשׁ אָבִיו בְּעָפְרָה אֲבִי הָעֶזְרִי׃
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל
בְּרִית לֵאלֹהִים׃ וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַמַּצִּיל אוֹתָם מִיַּד כָּל־אֹיְבֵיהֶם
מִסָּבִיב׃ וְלֹא־עָשׂוּ חֶסֶד עִם־בֵּית יְרֻבַּעַל גִּדְעוֹן כְּכָל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם־
ט יִשְׂרָאֵל׃ * וַיֵּלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־יְרֻבַּעַל שְׁכֶמָה אֶל־אֲחֵי אִמּוֹ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם וְאֶל־
כָּל־מִשְׁפַּחַת בֵּית־אֲבִי אִמּוֹ לֵאמֹר׃ דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי כָל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם מַה־טּוֹב לָכֶם הַמְשֹׁל
בָּכֶם שִׁבְעִים אִישׁ כֹּל בְּנֵי יְרֻבַּעַל אִם־מְשֹׁל בָּכֶם אִישׁ אֶחָד וּזְכַרְתֶּם כִּי־עַצְמְכֶם וּבְשַׂרְכֶם אָנִי׃
וַיְדַבְּרוּ אֲחֵי־אִמּוֹ עָלָיו בְּאָזְנֵי כָּל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּט לִבָּם אַחֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ
כִּי אָמְרוּ אָחִינוּ הוּא׃ וַיִּתְּנוּ־לוֹ שִׁבְעִים כֶּסֶף מִבֵּית בַּעַל בְּרִית וַיִּשְׂכֹּר בָּהֶם אֲבִימֶלֶךְ אֲנָשִׁים
רֵיקִים וּפֹחֲזִים וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו׃ וַיָּבֹא בֵית־אָבִיו עָפְרָתָה וַיַּהֲרֹג אֶת־אֶחָיו בְּנֵי־יְרֻבַּעַל שִׁבְעִים
אִישׁ עַל־אֶבֶן אֶחָת וַיִּוָּתֵר יוֹתָם בֶּן־יְרֻבַּעַל הַקָּטֹן כִּי נֶחְבָּא׃ וַיֵּאָסְפוּ כָּל־בַּעֲלֵי
שְׁכֶם וְכָל־בֵּית מִלּוֹא וַיֵּלְכוּ וַיַּמְלִיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ לְמֶלֶךְ עִם־אֵלוֹן מֻצָּב אֲשֶׁר בִּשְׁכֶם׃ וַיַּגִּדוּ
לְיוֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲמֹד בְּרֹאשׁ הַר־גְּרִזִּים וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ אֵלַי בַּעֲלֵי שְׁכֶם
וְיִשְׁמַע אֲלֵיכֶם אֱלֹהִים׃ הָלוֹךְ הָלְכוּ הָעֵצִים לִמְשֹׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לַזַּיִת מָלוֹכָה עָלֵינוּ׃ מלכה ק׳
וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזַּיִת הֶחֳדַלְתִּי אֶת־דִּשְׁנִי אֲשֶׁר־בִּי יְכַבְּדוּ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל־הָעֵצִים׃
וַיֹּאמְרוּ הָעֵצִים לַתְּאֵנָה לְכִי־אַתְּ מָלְכִי עָלֵינוּ׃ וַתֹּאמֶר לָהֶם הַתְּאֵנָה הֶחֳדַלְתִּי אֶת־מָתְקִי
וְאֶת־תְּנוּבָתִי הַטּוֹבָה וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל־הָעֵצִים׃ וַיֹּאמְרוּ הָעֵצִים לַגֶּפֶן לְכִי־אַתְּ מָלוֹכִי עָלֵינוּ׃ מלכי ק׳
וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֶּפֶן הֶחֳדַלְתִּי אֶת־תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל־הָעֵצִים׃
וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעֵצִים אֶל־הָאָטָד לֵךְ אַתָּה מְלָךְ־עָלֵינוּ׃ וַיֹּאמֶר הָאָטָד אֶל־הָעֵצִים אִם בֶּאֱמֶת
אַתֶּם מֹשְׁחִים אֹתִי לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם בֹּאוּ חֲסוּ בְצִלִּי וְאִם־אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מִן־הָאָטָד וְתֹאכַל אֶת־
אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן׃ וְעַתָּה אִם־בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם וַתַּמְלִיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאִם־טוֹבָה עֲשִׂיתֶם
עִם־יְרֻבַּעַל וְעִם־בֵּיתוֹ וְאִם־כִּגְמוּל יָדָיו עֲשִׂיתֶם לוֹ׃ אֲשֶׁר־נִלְחַם אָבִי עֲלֵיכֶם וַיַּשְׁלֵךְ אֶת־נַפְשׁוֹ
מִנֶּגֶד וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדְיָן׃ וְאַתֶּם קַמְתֶּם עַל־בֵּית אָבִי הַיּוֹם וַתַּהַרְגוּ אֶת־בָּנָיו שִׁבְעִים
אִישׁ עַל־אֶבֶן אֶחָת וַתַּמְלִיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־אֲמָתוֹ עַל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם כִּי אֲחִיכֶם הוּא׃ וְאִם־
בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם עִם־יְרֻבַּעַל וְעִם־בֵּיתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שִׂמְחוּ בַּאֲבִימֶלֶךְ וְיִשְׂמַח גַּם־הוּא
בָּכֶם׃ וְאִם־אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מֵאֲבִימֶלֶךְ וְתֹאכַל אֶת־בַּעֲלֵי שְׁכֶם וְאֶת־בֵּית מִלּוֹא וְתֵצֵא אֵשׁ
מִבַּעֲלֵי שְׁכֶם וּמִבֵּית מִלּוֹא וְתֹאכַל אֶת־אֲבִימֶלֶךְ׃ וַיָּנָס יוֹתָם וַיִּבְרַח וַיֵּלֶךְ בְּאֵרָה וַיֵּשֶׁב שָׁם
מִפְּנֵי אֲבִימֶלֶךְ אָחִיו׃

וַיָּשַׂר אֲבִימֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שָׁלֹשׁ שָׁנִים׃ וַיִּשְׁלַח אֱלֹהִים רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין בַּעֲלֵי
שכם

ט המשל בכם סמ״ם רפה והס״א בלא נפיק מכלול דף ס״א : ויגדו ליותם במקצת ספרים חסר יו״ד וכן משמע ממסורת דפרשת תולדות יפתח וכל פסוק
ויגדו עבדי יצחק ויגדו לו : בראש הר גרזים חסר יו״ד קדמאה : מלוכה מלכה ק׳ : החדלתי את דשני ברוב הספרים החי״ת נחטף בקמץ וכן
שניים האחרים שבענין וכן כתוב במכלול דף פ״ג ובספר הרכבה מלת ח״ה : מתקי סמ״ם נקמץ וזאת פטוף : מלוכי מלכי ק׳ : לך אתה מלך עלינו
במקצת דפוסים ישנים כתוב מלך הל״מד בחולם וכן מצאתי בס״ה כ״י עם מאריך בל״מד ובכל ספרי ספרים נקמץ המ״ם והוא בל״מד מלי״ך :
ויקללו

שכם ויבגדו בעלי־שכם באבימלך׃ לבוא חמס שבעים בני־ירבעל ודמם לשום על־אבימלך
אחיהם אשר הרג אותם ועל בעלי שכם אשר־חזקו את־ידיו להרג את־אחיו׃ וישימו לו
בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו את כל־אשר־יעבר עליהם בדרך ויגד לאבימלך׃
ויבא געל בן־עבד ואחיו ויעברו בשכם ויבטחו־בו בעלי שכם׃ ויצאו השדה ויבצרו את־
כרמיהם וידרכו ויעשו הלולים ויבאו בית אלהיהם ויאכלו וישתו ויקללו את־אבימלך׃ ויאמר
געל בן־עבד מי־אבימלך ומי־שכם כי נעבדנו הלא בן־ירבעל וזבל פקידו עבדו את־אנשי
חמור אבי שכם ומדוע נעבדנו אנחנו׃ ומי יתן את־העם הזה בידי ואסירה את־אבימלך
ויאמר לאבימלך רבה צבאך וצאה׃ וישמע זבל שר־העיר את־דברי געל בן־עבד ויחר
אפו׃ וישלח מלאכים אל־אבימלך בתרמה לאמר הנה געל בן־עבד ואחיו באים שכמה
והנם צרים את־העיר עליך׃ ועתה קום לילה אתה והעם אשר־אתך וארב בשדה׃ והיה
בבקר כזרח השמש תשכים ופשטת על־העיר והנה־הוא והעם אשר־אתו יצאים אליך
ועשית לו כאשר תמצא ידך׃ ויקם אבימלך וכל־העם אשר־עמו לילה ויארבו על־שכם
ארבעה ראשים׃ ויצא געל בן־עבד ויעמד פתח שער העיר ויקם אבימלך והעם אשר־
אתו מן־המארב׃ וירא־געל את־העם ויאמר אל־זבל הנה־עם יורד מראשי ההרים ויאמר
אליו זבל את צל ההרים אתה ראה כאנשים׃ ויסף עוד געל לדבר ויאמר הנה־עם יורדים
מעם טבור הארץ וראש־אחד בא מדרך אלון מעוננים׃ ויאמר אליו זבל איה אפוא פיך
אשר תאמר מי אבימלך כי נעבדנו הלא זה העם אשר־מאסתה בו צא־נא עתה והלחם בו׃
ויצא געל לפני בעלי שכם וילחם באבימלך׃ וירדפהו אבימלך וינס מפניו ויפלו חללים
רבים עד־פתח השער׃ וישב אבימלך בארומה ויגרש זבל את־געל ואת־אחיו משבת
בשכם׃ ויהי ממחרת ויצא העם השדה ויגדו לאבימלך׃ ויקח את־העם
ויחצם לשלשה ראשים ויארב בשדה וירא והנה העם יצא מן־העיר ויקם עליהם ויכם׃
ואבימלך והראשים אשר עמו פשטו ויעמדו פתח שער העיר ושני הראשים פשטו על־כל־
אשר־בשדה ויכום׃ ואבימלך נלחם בעיר כל היום ההוא וילכד את־העיר ואת־העם
אשר־בה הרג ויתץ את־העיר ויזרעה מלח׃ וישמעו כל־בעלי מגדל־שכם ויבאו
אל־צריח בית אל ברית׃ ויגד לאבימלך כי התקבצו כל־בעלי מגדל־שכם׃ ויעל אבימלך
הר־צלמון הוא וכל־העם אשר־אתו ויקח אבימלך את־הקרדמות בידו ויכרת שוכת עצים
וישאה וישם על־שכמו ויאמר אל־העם אשר עמו מה ראיתם עשיתי מהרו עשו כמוני׃
ויכרתו גם־כל־העם איש שוכה וילכו אחרי אבימלך וישימו על־הצריח ויציתו עליהם את־
הצריח באש וימתו גם כל־אנשי מגדל־שכם כאלף איש ואשה׃ וילך אבימלך
אל־תבץ ויחן בתבץ וילכדה׃ ומגדל־עז היה בתוך־העיר וינסו שמה כל־האנשים והנשים
וכל

ויקללו את אבימלך [illegible] : רבה [illegible] את דברי געל בן עבד [illegible]
[illegible] מן המארב [illegible] : הנה עם יורדים [illegible] : בארומה [illegible]
[illegible] : ואבימלך נלחם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] :

וחרץ

וכל בעלי העיר ויסגרו בעדם ויעלו על גג המגדל: ויבא אבימלך עד המגדל וילחם
בו ויגש עד פתח המגדל לשרפו באש: ותשלך אשה אחת פלח רכב על ראש אבימלך
ותרץ את גלגלתו: ויקרא מהרה אל הנער נשא כליו ויאמר לו שלף חרבך ומותתני פן
יאמרו לי אשה הרגתהו וידקרהו נערו וימת: ויראו איש ישראל כי מת אבימלך וילכו
איש למקמו: וישב אלהים את רעת אבימלך אשר עשה לאביו להרג את שבעים אחיו:
ואת כל רעת אנשי שכם השיב אלהים בראשם ותבא אליהם קללת יותם בן ירבעל:

ויקם אחרי אבימלך להושיע את ישראל תולע בן פואה בן דודו איש יששכר והוא
ישב בשמיר בהר אפרים: וישפט את ישראל עשרים ושלש שנה וימת ויקבר בשמיר:
ויקם אחריו יאיר הגלעדי וישפט את ישראל עשרים ושתים שנה: ויהי לו
שלשים בנים רכבים על שלשים עירים ושלשים עירים להם להם יקראו חות יאיר עד היום
הזה אשר בארץ הגלעד: וימת יאיר ויקבר בקמון: ויספו בני ישראל
לעשות הרע בעיני יהוה ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי
צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את יהוה ולא עבדוהו:
חצי הספר בפסוקים ויחר אף יהוה בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון: וירעצו וירצצו את בני
ישראל בשנה ההיא שמנה עשרה שנה את כל בני ישראל אשר בעבר הירדן בארץ האמרי
אשר בגלעד: ויעברו בני עמון את הירדן להלחם גם ביהודה ובבנימין ובבית אפרים ותצר
לישראל מאד: ויזעקו בני ישראל אל יהוה לאמר חטאנו לך וכי עזבנו את אלהינו ונעבד
את הבעלים: ויאמר יהוה אל בני ישראל הלא ממצרים ומן האמרי מן בני עמון ומן
פלשתים: וצידונים ועמלק ומעון לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם: ואתם
עזבתם אותי ותעבדו אלהים אחרים לכן לא אוסיף להושיע אתכם: לכו וזעקו אל האלהים
אשר בחרתם בם המה יושיעו לכם בעת צרתכם: ויאמרו בני ישראל אל יהוה חטאנו
עשה אתה לנו ככל הטוב בעיניך אך הצילנו נא היום הזה: ויסירו את אלהי הנכר מקרבם
ויעבדו את יהוה ותקצר נפשו בעמל ישראל: ויצעקו בני עמון ויחנו בגלעד
ויאספו בני ישראל ויחנו במצפה: ויאמרו העם שרי גלעד איש אל רעהו מי האיש אשר
יחל להלחם בבני עמון יהיה לראש לכל ישבי גלעד:

יא ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה ויולד גלעד את יפתח: ותלד אשת גלעד
לו בנים ויגדלו בני האשה ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה
אחרת אתה: ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים
ויצאו עמו:

ויהי מימים וילחמו בני עמון עם ישראל: ויהי כאשר נלחמו בני עמון עם ישראל וילכו

זקני

ותרץ בספר כ"י מצאתי הרי"ש בקמץ חטוף ובדפוס ישן בסגול אך בספרים מדוייקים בחירק · וכן כתב הגאון ר' יונה בספר הרקמה שהחירק במקום סגול וכ"כ רד"ק בפי' ובשרשים ובמכלול דף קמ"ב הוסיף שבמלה יו"ד המשך מפני שהמלה מלעיל עד כאן · ובמסורת כתיבת יד נאמר עליו לית והד כיש תריץ ידיו : גלגלתו בספרים מדוייקים כ"י ודפוס ישן הג"מל בקמץ חטוף וכן ואת גלגלתו תקעו בית דגון (ד"ה א' י') ויש ב' בכל המקרא קללת יותם הל"מד בשוא לבדו בכמה מדוייקים ועיין מ"ש לעיל סימן ו' על הפלגשים : עמון : וירעצו חצי הספר בפסוקים : וצידונים ועמלק בספרים מדוייקים מלא יו"ד ומלא וא"ו וכן כתוב בהדיא בהאי ספרא במסור' סימן י"ח וצידונים ופלג כן כתיב מלא דמלא : יחל היו"ד בקמץ אך הוא ויחל לבושיע את ישראל בסימן י"ג וג' אחריני כשאר קריא בפתח כמו שנאמר בס"ג רים אמות : ויולד גלעד בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו : ויגדלו בני האשה כבי"ת לא בב"ון : ריקים באיזה ספר חסר יו"ד קדמאה ועל פי המסורת דמלכים ב' ב' מלא :

זקני גלעד לקחת את־יפתח מארץ טוב: ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין
ונלחמה בבני עמון: ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית
אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם: ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן עתה שבנו
אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישבי גלעד:
ויאמר יפתח אל־זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני
אנכי אהיה לכם לראש: ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם־לא
כדברך כן נעשה: וילך יפתח עם־זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש
ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יהוה במצפה:
וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך כי־באת אלי להלחם בארצי:
ויאמר מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח כי־לקח ישראל את־ארצי בעלותו ממצרים מארנון
ועד־היבק ועד־הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל־
מלך בני עמון: ויאמר לו כה אמר יפתח לא־לקח ישראל את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון:
כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עד־ים־סוף ויבא קדשה: וישלח ישראל מלאכים
אל־מלך אדום לאמר אעברה־נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל־מלך מואב שלח ולא
אבה וישב ישראל בקדש: וילך במדבר ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־
שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא־באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: וישלח
ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל נעברה־נא בארצך עד־
מקומי: ולא־האמין סיחון את־ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחון את־כל־עמו ויחנו ביהצה
וילחם עם־ישראל: ויתן יהוה אלהי־ישראל את־סיחון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויכום ויירש
ישראל את כל־ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: ויירשו את כל־גבול האמרי מארנון ועד־היבק
ומן־המדבר ועד־הירדן: ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את־האמרי מפני עמו ישראל
ואתה תירשנו: הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך אותו תירש ואת כל־אשר הוריש
יהוה אלהינו מפנינו אותו נירש: ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן־צפור מלך מואב הרוב
רב עם־ישראל אם־נלחם נלחם בם: בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה
ובכל־הערים אשר על־ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא־הצלתם בעת ההיא: ואנכי
לא־חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל
ובין בני עמון: ולא שמע מלך בני עמון אל־דברי יפתח אשר שלח אליו: ותהי
על־יפתח רוח יהוה ויעבר את־הגלעד ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד
עבר בני עמון: וידר יפתח נדר ליהוה ויאמר אם־נתון תתן את־בני עמון
בידי: והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליהוה

והעליתיהו

באתם אלי עתה מלעיל דספרים מדוייקים: אהיה לכם בלא מאריך בא"לף: ויאמר לו כה אמר יפתח י"ב דסבירין ויאמרו ועיין מ"ש בסוף
פרשת משפט: ויאסף בלא מאריך ביו"ד: הטוב טוב אתה בספרים מדוייקים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס מלרע ורד"ק בפירוש כתב מלרע הזקף
בתי"ו. ומקצת ספרים מדוייקים מלעיל הזקף בא"לף ובמכלול דף רמ"ב כתב הטוב טוב אתה מלעיל. ובמקצת ספרים מדוייקים מלרע ע"כ לשוני'
ונמסרה גדולה במערכת אות הא"לף נמסר אתה דטעמה מלעיל סימן כי עפר אתה וכו'. והיה נראה להכריע מזה שזה מלרע יען לא נמנה עמהם
אלו שנזכרו עמם ולא אלו מלעיל כגון ארור אתה מן האדמה כי גירש אתה ואין לומר דלא קא חשיב להו להיותם מלעיל בדין מפני שהם קמוצים
ובהפסק שהרי מנה ואי מזה עם אתה לירנה ובן ואקח את דבריך כי צדיק אתה (ירמיה ט') שהם בקמץ ובהפסק עוד יש כאן: פתח ומלעיל כמו אמר
אלי בני אתה ערכי והמלכי אתה (תלים ב) כמ"ש במכלול דף רמ"ב ולא כתבו במסרה זו באופן שאין לסמוך עליה ועיין מ"ש בקבלת ו' וחזקיה כ':
מערוער

והעליתיהו עולה: ויעבר יפתח אל-בני עמון להלחם בם ויתנם יהוה בידו:
ויכם מערוער ועד-בואך מנית עשרים עיר ועד אבל כרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני
צ'נ עמון מפני בני ישראל: * ויבא יפתח המצפה אל-ביתו והנה בתו יצאת
לקראתו בתפים ובמחלות ורק היא יחידה אין-לו ממנו בן או-בת: ויהי כראותו אותה
ויקרע את-בגדיו ויאמר אהה בתי הכרע הכרעתני ואת היית בעכרי ואנכי פציתי פי אל-יהוה
ולא אוכל לשוב: ותאמר אליו אבי פציתה את-פיך אל-יהוה עשה לי כאשר יצא מפיך אחרי
אשר עשה לך יהוה נקמות מאיביך מבני עמון: ותאמר אל-אביה יעשה לי
הדבר הזה הרפה ממני שנים חדשים ואלכה וירדתי על-ההרים ואבכה על-בתולי אנכי
ורעותי ורעיתי: ויאמר לכי וישלח אותה שני חדשים ותלך היא ורעותיה ותבך על-בתוליה על-
ההרים: ויהי מקץ שנים חדשים ותשב אל-אביה ויעש לה את-נדרו אשר נדר והיא לא-
ידעה איש ותהי-חק בישראל: מימים ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת-יפתח
יב הגלעדי ארבעת ימים בשנה: * ויצעק איש אפרים ויעבר צפונה ויאמרו
ליפתח מדוע עברת להלחם בבני-עמון ולנו לא קראת ללכת עמך ביתך נשרף עליך
באש: ויאמר יפתח אליהם איש ריב הייתי אני ועמי ובני-עמון מאד ואזעק אתכם ולא-
הושעתם אותי מידם: ואראה כי-אינך מושיע ואשימה נפשי בכפי ואעברה אל-בני עמון
ויתנם יהוה בידי ולמה עליתם אלי היום הזה להלחם בי: ויקבץ יפתח את-
כל-אנשי גלעד וילחם את-אפרים ויכו אנשי גלעד את-אפרים כי אמרו פליטי אפרים אתם
גלעד בתוך אפרים בתוך מנשה: וילכד גלעד את-מעברות הירדן לאפרים והיה כי יאמרו
פליטי אפרים אעברה ויאמרו לו אנשי-גלעד האפרתי אתה ויאמר לא: ויאמרו לו אמר-נא
שבלת ויאמר סבלת ולא יכין לדבר כן ויאחזו אותו וישחטוהו אל-מעברות הירדן ויפל בעת
ההיא מאפרים ארבעים ושנים אלף: וישפט יפתח את-ישראל שש שנים וימת יפתח
הגלעדי ויקבר בערי גלעד: וישפט אחריו את-ישראל אבצן מבית לחם:
ויהי-לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן-החוץ וישפט
את-ישראל שבע שנים: וימת אבצן ויקבר בבית לחם: וישפט אחריו את-
ישראל אילון הזבולני וישפט את-ישראל עשר שנים: וימת אילון הזבולני ויקבר באילון
בארץ זבולן:
וישפט אחריו את-ישראל עבדון בן-הלל הפרעתוני: ויהי-לו ארבעים בנים ושלשים בני
בנים רכבים על-שבעים עירם וישפט את-ישראל שמנה שנים: וימת עבדון בן-הלל
יג הפרעתוני ויקבר בפרעתון בארץ אפרים בהר העמלקי: * ויספו בני ישראל
לעשות הרע בעיני יהוה ויתנם יהוה ביד-פלשתים ארבעים שנה: *
הפטרת נשא ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה: וירא מלאך-
יהוה אל-האשה ויאמר אליה הנה-נא את-עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן: ועתה
השמרי

בערועד (חסר ...) : אין לו ממנו ו' סבירין ממנה וקריין ממנו ... : בעכרי ... : ורעיתי ורעותי ק':
יב ואזעק אתכם ... : ואשימה ... : והיה כי יאמרו ... :

הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵא׃ כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־
יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים׃ וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ
הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי׃ וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ
הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי ׀ יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר
מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ׃ וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ
יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד׃ וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ
הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ׃ וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ
וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ
אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי׃
וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט־הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־
מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר׃ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר
אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה
נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־
אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דבריך וְכִבַּדְנוּךָ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה דְבָרְךָ
תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא־פֶלִאי׃ וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־ פלִי ק׳
הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים׃ וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה
וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה׃ וְלֹא־יָסַף עוֹד
מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ׃ וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ
לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת׃ וַתֵּלֶד
הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה׃ וַתָּחֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ
בְּמַחֲנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל׃ * וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה וַיַּרְא אִשָּׁה ע״נ
בְּתִמְנָתָה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים׃ וַיַּעַל וַיַּגֵּד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רָאִיתִי בְתִמְנָתָה מִבְּנוֹת
פְּלִשְׁתִּים וְעַתָּה קְחוּ־אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאֵין בִּבְנוֹת אַחֶיךָ וּבְכָל־עַמִּי
אִשָּׁה כִּי־אַתָּה הוֹלֵךְ לָקַחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרֵלִים וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל־אָבִיו אוֹתָהּ קַח־לִי כִּי־
הִיא יָשְׁרָה בְעֵינָי׃ וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מֵיְהוָה הִיא כִּי־תֹאֲנָה הוּא־מְבַקֵּשׁ מִפְּלִשְׁתִּים
וּבָעֵת הַהִיא פְּלִשְׁתִּים מֹשְׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תִּמְנָתָה

ויבאו

יחל הי״וד בקמץ כמ״ש לעיל סימן י׳: בי אדוני בספרים כ״י כמסר עליו לית מלא וכרים מלאכי כמסר ז׳ מלא בלישנא וזהו וזהו איח: אשר שלחת בספרים רבים לא זקף קטן: יבוא־נא במקצת ספרים אין טעם בי״וד ולא בבי״ת: היולד ככתב בו״או עם הדגש: ויאמר מנוח עתה יבא דבריך חלוקים הספרים במילוי הי״וד ויש להכריע שהוא מלא מכח המסרה שכמסר י״ג חסר יו״ד ואין זה מהם ובמסרה גדולה מערכת אות הדל״ת כתיב דבריך י״ג הכר וסימנהון כמסר בכרסא ויבא אך לא כתבו שם רק ג׳ בתורה והספר מלאתים במסורת כ״י ואלו הן. דמה יזכה · בחקיך · גמל על עבדך · דבקה לעפר נפשי · דלפה נפשי · ותמכה תרפי · טוב עשית · מכל ארח רע · כר לרגלי · כתביתי ת״כ · ובמסורת סוף פרש׳ שמיני נמנה מתה יבא דבריך עם י״ל דסבירין יבואו וקרינן יבא וזו ראיה מבוארת שכתוב דבריך ביו״ד ויוכחן מרגם יתקיימון בפירוש לקרא: כי יבא דבריך דבריך ק׳ והוא חד מן ח׳ דכתיבין בי״וד וקריין בלא יו״ד וסימנהם במסרה רבתא אות דל״ת: והוא פלאי פלי ק׳ והוא חד מן מ״ח גלין דכתבין אל״ף באמצעות תיבותא ולא קריא וסימנם במסרה רבתא אות הא״לף · ובמדרש ילמדנו פלאי פלאים הוא עושה בי וכו׳ ובמדויקים יש מקף בין שתי המלות ולכן הפ״א רפויה עיין לב אהרן: ויהי בעלות בבי״ת והוא חד מן ה׳ בעלות בבי״ת וסי׳ דמלכים א׳ י״א והנפ״א רפויה במדויקים: ולא יסף עוד לית מלעיל ובסוף מסרה גדולה כמנא מלא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה: ובין אשתאל לפי המסורת דיהושע סימן ט״ו מלא ות״ר ויש חילופים בספרים ובמסורות:

וַיָּבֹאוּ עַד־כַּרְמֵי תִמְנָתָה וְהִנֵּה כְּפִיר אֲרָיוֹת שֹׁאֵג לִקְרָאתוֹ׃ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיְשַׁסְּעֵהוּ
כְּשַׁסַּע הַגְּדִי וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הִגִּיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה׃ וַיֵּרֶד וַיְדַבֵּר לָאִשָּׁה
וַתִּישַׁר בְּעֵינֵי שִׁמְשׁוֹן׃ וַיָּשָׁב מִיָּמִים לְקַחְתָּהּ וַיָּסַר לִרְאוֹת אֵת מַפֶּלֶת הָאַרְיֵה וְהִנֵּה עֲדַת
דְּבוֹרִים בִּגְוִיַּת הָאַרְיֵה וּדְבָשׁ׃ וַיִּרְדֵּהוּ אֶל־כַּפָּיו וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְאָכֹל וַיֵּלֶךְ אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ
וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכֵלוּ וְלֹא־הִגִּיד לָהֶם כִּי מִגְּוִיַּת הָאַרְיֵה רָדָה הַדְּבָשׁ׃ וַיֵּרֶד אָבִיהוּ אֶל־הָאִשָּׁה
וַיַּעַשׂ שָׁם שִׁמְשׁוֹן מִשְׁתֶּה כִּי כֵּן יַעֲשׂוּ הַבַּחוּרִים׃ וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים מֵרֵעִים
וַיִּהְיוּ אִתּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן אָחוּדָה־נָּא לָכֶם חִידָה אִם־הַגֵּד תַּגִּידוּ אוֹתָהּ לִי שִׁבְעַת יְמֵי
הַמִּשְׁתֶּה וּמְצָאתֶם וְנָתַתִּי לָכֶם שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִפֹת בְּגָדִים׃ וְאִם־לֹא תוּכְלוּ
לְהַגִּיד לִי וּנְתַתֶּם אַתֶּם לִי שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ חוּדָה חִידָתְךָ
וְנִשְׁמָעֶנָּה׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם מֵהָאֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד הַחִידָה שְׁלֹשֶׁת
יָמִים׃ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֹּאמְרוּ לְאֵשֶׁת־שִׁמְשׁוֹן פַּתִּי אֶת־אִישֵׁךְ וְיַגֶּד־לָנוּ אֶת־הַחִידָה פֶּן־
נִשְׂרֹף אוֹתָךְ וְאֶת־בֵּית אָבִיךְ בָּאֵשׁ הַלְיָרְשֵׁנוּ קְרָאתֶם לָנוּ הֲלֹא׃ וַתֵּבְךְּ אֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן עָלָיו
וַתֹּאמֶר רַק־שְׂנֵאתַנִי וְלֹא אֲהַבְתַּנִי הַחִידָה חַדְתָּה לִבְנֵי עַמִּי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּה וַיֹּאמֶר לָהּ הִנֵּה
לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלָךְ אַגִּיד׃ וַתֵּבְךְּ עָלָיו שִׁבְעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר־הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתֶּה
וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיַּגֶּד־לָהּ כִּי הֱצִיקַתְהוּ וַתַּגֵּד הַחִידָה לִבְנֵי עַמָּהּ׃ וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הָעִיר
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּטֶרֶם יָבֹא הַחַרְסָה מַה־מָּתוֹק מִדְּבַשׁ וּמֶה עַז מֵאֲרִי וַיֹּאמֶר לָהֶם לוּלֵא חֲרַשְׁתֶּם
בְּעֶגְלָתִי לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי׃ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיֵּרֶד אַשְׁקְלוֹן וַיַּךְ מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ
וַיִּקַּח אֶת־חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ׃ וַתְּהִי אֵשֶׁת
טו שִׁמְשׁוֹן לְמֵרֵעֵהוּ אֲשֶׁר רֵעָה לוֹ׃ * וַיְהִי מִיָּמִים בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּפְקֹד
שִׁמְשׁוֹן אֶת־אִשְׁתּוֹ בִּגְדִי עִזִּים וַיֹּאמֶר אָבֹאָה אֶל־אִשְׁתִּי הֶחָדְרָה וְלֹא־נְתָנוֹ אָבִיהָ לָבוֹא׃ וַיֹּאמֶר
אָבִיהָ אָמֹר אָמַרְתִּי כִּי־שָׂנֹא שְׂנֵאתָהּ וָאֶתְּנֶנָּה לְמֵרֵעֶךָ הֲלֹא אֲחוֹתָהּ הַקְּטַנָּה טוֹבָה מִמֶּנָּה תְּהִי־
נָא לְךָ תַּחְתֶּיהָ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן נִקֵּיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים כִּי־עֹשֶׂה אֲנִי עִמָּם רָעָה׃
וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת שׁוּעָלִים וַיִּקַּח לַפִּדִים וַיֶּפֶן זָנָב אֶל־זָנָב וַיָּשֶׂם לַפִּיד אֶחָד בֵּין־
שְׁנֵי הַזְּנָבוֹת בַּתָּוֶךְ׃ וַיַּבְעֶר־אֵשׁ בַּלַּפִּידִים וַיְשַׁלַּח בְּקָמוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיַּבְעֵר מִגָּדִישׁ וְעַד־קָמָה
וְעַד־כֶּרֶם זָיִת׃ וַיֹּאמְרוּ פְלִשְׁתִּים מִי עָשָׂה זֹאת וַיֹּאמְרוּ שִׁמְשׁוֹן חֲתַן הַתִּמְנִי כִּי לָקַח אֶת־
אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָהּ לְמֵרֵעֵהוּ וַיַּעֲלוּ פְלִשְׁתִּים וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָהּ וְאֶת־אָבִיהָ בָּאֵשׁ׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן
אִם־תַּעֲשׂוּן כָּזֹאת כִּי אִם־נִקַּמְתִּי בָכֶם וְאַחַר אֶחְדָּל׃ וַיַּךְ אוֹתָם שׁוֹק עַל־יָרֵךְ מַכָּה גְדוֹלָה
וַיֵּרֶד וַיֵּשֶׁב בִּסְעִיף סֶלַע עֵיטָם׃ וַיַּעֲלוּ פְלִשְׁתִּים וַיַּחֲנוּ בִּיהוּדָה וַיִּנָּטְשׁוּ בַּלֶּחִי׃ וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ יְהוּדָה לָמָה עֲלִיתֶם עָלֵינוּ וַיֹּאמְרוּ לֶאֱסוֹר אֶת־שִׁמְשׁוֹן עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ׃
וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ מִיהוּדָה אֶל־סְעִיף סֶלַע עֵיטָם וַיֹּאמְרוּ לְשִׁמְשׁוֹן הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי־
מֹשְׁלִים בָּנוּ פְּלִשְׁתִּים וּמַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי כֵּן עָשִׂיתִי לָהֶם׃

ויאמרו

עדת דבורים [illegible] דמזמור קי"ח : מגוית האריה אין בה"א מאריך : הלירשנו בדפוס ישן וספרים מדוייקים כ"י היו"ד נקמץ בסוף מאין ספ.
מאריך [illegible] ירדק כתב דהי' ובפירושים בי"וד מאמדת בנגינה במקצת ספרים : החידה חדתה במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישנים חדת בלא ה"א
[illegible] דהרסה בלא מאריך בה"א : ויקח לפדים חסר י"וד קדמאה ומלא יו"ד תנייתא : ויפן זנב אל זנב בספרים שלנו בי"וד
[illegible] כמ"ש במכלול דף קכ"ח וכ"כ בעל פתח דברי דף ק' והרא"בע בס' מאזני לשון הקדש דף ר"ד וכ"כ ר' יונה בס' הרקמה, שאות
[illegible] מן המחסרים מן הפעלים שהם דגושים כמו ותכל כל עבודה והכה מכמם מיכי ותלך והתע כי הם והדומה להם [illegible] ואות
[illegible] המחסרים מן הפעלים הכבדים היא בסגול כמו ויפן זנב ויקש את ערפו ויזן את יושבי ירושלם והדומה להם ורש"י בס' [illegible]
[illegible] דברי ובמלכים ב' יז כתב הסוף בסגול : ויבער אש בלפידים במדוייקים מלא דמלא כמ"ש בסוף פ' יתרו : וירדו שלשת אלפים
איש מיהודה בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים בי"וד נחה ונרונן שלכ"ו בם"ס בלא מאריך : משלים בלא מאריך כמ"ב :

כאשר

וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֶאֱסׇרְךָ יָרַדְנוּ לְתִתְּךָ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן הִשָּׁבְעוּ לִי פֶּן־תִּפְגְּעוּן בִּי
אַתֶּם׃ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֵאמֹר לֹא כִּי־אָסֹר נֶאֱסׇרְךָ וּנְתַנּוּךָ בְיָדָם וְהָמֵת לֹא נְמִיתֶךָ וַיַּאַסְרֻהוּ בִּשְׁנַיִם
עֲבֹתִים חֲדָשִׁים וַיַּעֲלוּהוּ מִן־הַסָּלַע׃ הוּא־בָא עַד־לֶחִי וּפְלִשְׁתִּים הֵרִיעוּ לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו
רוּחַ יְהוָה וַתִּהְיֶינָה הָעֲבֹתִים אֲשֶׁר עַל־זְרוֹעוֹתָיו כַּפִּשְׁתִּים אֲשֶׁר בָּעֲרוּ בָאֵשׁ וַיִּמַּסּוּ אֱסוּרָיו מֵעַל
יָדָיו׃ וַיִּמְצָא לְחִי־חֲמוֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ וַיַּךְ־בָּהּ אֶלֶף אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן בִּלְחִי
הַחֲמוֹר חֲמוֹר חֲמֹרָתָיִם בִּלְחִי הַחֲמוֹר הִכֵּיתִי אֶלֶף אִישׁ׃ וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר וַיַּשְׁלֵךְ הַלְּחִי
מִיָּדוֹ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא רָמַת לֶחִי׃ וַיִּצְמָא מְאֹד וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר אַתָּה נָתַתָּ בְיַד־
עַבְדְּךָ אֶת־הַתְּשׁוּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אָמוּת בַּצָּמָא וְנָפַלְתִּי בְּיַד הָעֲרֵלִים׃ וַיִּבְקַע אֱלֹהִים
אֶת־הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר־בַּלֶּחִי וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וַיֵּשְׁתְּ וַתָּשָׁב רוּחוֹ וַיֶּחִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ עֵין הַקּוֹרֵא
אֲשֶׁר בַּלֶּחִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי פְלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה׃ *

וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עַזָּתָה וַיַּרְא־שָׁם אִשָּׁה זוֹנָה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ׃ לַעַזָּתִים לֵאמֹר בָּא שִׁמְשׁוֹן הֵנָּה וַיָּסֹבּוּ
וַיֶּאֶרְבוּ־לוֹ כׇל־הַלַּיְלָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְחָרְשׁוּ כׇל־הַלַּיְלָה לֵאמֹר עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וַהֲרַגְנֻהוּ׃ וַיִּשְׁכַּב
שִׁמְשׁוֹן עַד־חֲצִי הַלַּיְלָה וַיָּקׇם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּאֱחֹז בְּדַלְתוֹת שַׁעַר־הָעִיר וּבִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַיִּסָּעֵם
עִם־הַבְּרִיחַ וַיָּשֶׂם עַל־כְּתֵפָיו וַיַּעֲלֵם אֶל־רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי חֶבְרוֹן׃ וַיְהִי
אַחֲרֵי־כֵן וַיֶּאֱהַב אִשָּׁה בְּנַחַל שֹׂרֵק וּשְׁמָהּ דְּלִילָה׃ וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לָהּ
פַּתִּי אוֹתוֹ וּרְאִי בַּמֶּה כֹּחוֹ גָדוֹל וּבַמֶּה נוּכַל לוֹ וַאֲסַרְנֻהוּ לְעַנֹּתוֹ וַאֲנַחְנוּ נִתַּן־לָךְ אִישׁ אֶלֶף
וּמֵאָה כָּסֶף׃ וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל־שִׁמְשׁוֹן הַגִּידָה־נָּא לִי בַּמֶּה כֹּחֲךָ גָדוֹל וּבַמֶּה תֵאָסֵר לְעַנּוֹתֶךָ׃
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ שִׁמְשׁוֹן אִם־יַאַסְרֻנִי בְּשִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא־חֹרָבוּ וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּאַחַד
הָאָדָם׃ וַיַּעֲלוּ־לָהּ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים שִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא־חֹרָבוּ וַתַּאַסְרֵהוּ בָּהֶם׃ וְהָאֹרֵב
יֹשֵׁב לָהּ בַּחֶדֶר וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיְנַתֵּק אֶת־הַיְתָרִים כַּאֲשֶׁר יִנָּתֵק פְּתִיל־
הַנְּעֹרֶת בַּהֲרִיחוֹ אֵשׁ וְלֹא נוֹדַע כֹּחוֹ׃ וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל־שִׁמְשׁוֹן הִנֵּה הֵתַלְתָּ בִּי וַתְּדַבֵּר
אֵלַי כְּזָבִים עַתָּה הַגִּידָה־נָּא לִי בַּמֶּה תֵּאָסֵר׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם־אָסוֹר יַאַסְרוּנִי בַּעֲבֹתִים חֲדָשִׁים
אֲשֶׁר לֹא־נַעֲשָׂה בָהֶם מְלָאכָה וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּאַחַד הָאָדָם׃ וַתִּקַּח דְּלִילָה עֲבֹתִים חֲדָשִׁים
וַתַּאַסְרֵהוּ בָהֶם וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וְהָאֹרֵב יֹשֵׁב בֶּחָדֶר וַיְנַתְּקֵם מֵעַל זְרֹעֹתָיו
כַּחוּט׃ וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל־שִׁמְשׁוֹן עַד־הֵנָּה הֵתַלְתָּ בִּי וַתְּדַבֵּר אֵלַי כְּזָבִים הַגִּידָה לִּי בַּמֶּה
תֵּאָסֵר וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם־תַּאַרְגִי אֶת־שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשִׁי עִם־הַמַּסָּכֶת׃ וַתִּתְקַע בַּיָּתֵד
וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיִּיקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיִּסַּע אֶת־הַיְתַד הָאֶרֶג וְאֶת־הַמַּסָּכֶת׃
וַתֹּאמֶר אֵלָיו אֵיךְ תֹּאמַר אֲהַבְתִּיךְ וְלִבְּךָ אֵין אִתִּי זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הֵתַלְתָּ בִּי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי
בַּמֶּה כֹּחֲךָ גָּדוֹל׃ וַיְהִי כִּי־הֵצִיקָה לּוֹ בִדְבָרֶיהָ כׇּל־הַיָּמִים וַתְּאַלְצֵהוּ וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ לָמוּת׃
וַיַּגֶּד־לָהּ אֶת־כׇּל־לִבּוֹ וַיֹּאמֶר לָהּ מוֹרָה לֹא־עָלָה עַל־רֹאשִׁי כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים אֲנִי מִבֶּטֶן אִמִּי אִם־
נלחתי

לאסרך בס"ס הלמ"ד בלא מאריך וכן כל כיוצא בזה קודם אותיות אח"הע וכן נאסרך דבסמוך ושניהם הס"מך בקמץ לבד והוא חטוף: וזרועותיו בספרים מדוייקים מלא דמלא: וימסו אסוריו בספרים כ"י מדוייקים הא"לף בחטף סגול וכן משמע מהשרשים ובדפוסים בשוא ופתח: וישפט את ישראל בימי פלשתים עשרים שנה עיין מ"ש בשמואל א' ב' על פסוק מעברים עם ה': ובשתי המזוזות בספרים מדוייקים חסר וא"ו קדמאה מלא וא"ו תניינא וכן ראוי ע"פ המסורת דפ' בא. שורק בסי"ן שמאלית: ואסרנוהו בספרים מדוייקים מלא וא"ו ומסור עליו לית ומלא: ואנחנו נתן לך נדפוס ישן הג"ון בסגול וכן בנסחא כ"י כתב בצדו פלוגתא נִתַּן אך בשאר ספרים בפתח וכן ראוי כפי המסורת שנמסר במ"ג ר"ס כ' ל"ר ג"כ רל"ק: בחדר במקצת ספרים בשש נקודות: ותאמר אליו בזקף קטן: כחך גדול אין בכ"ף מאריך: ותאלצהו במקצת ספרים הלמ"ד דגשה ורבוא המדוייקים רפה וג"כ ר' יונה בספר הרקמה וגם רד"ק כתב רפה הלמ"ד ודינה להדגש שהוא מבנין פִעֵל הדגש ונקודת הלמ"ד בשוא נע בספרים כ"י מדוייקים וכן נקודה בשרשים ובכתב הלשון:

גִּלַּחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כֹחִי וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּכָל־הָאָדָם׃ וַתֵּרֶא דְלִילָה כִּֽי־הִגִּיד לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ
לי ק׳ וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר עֲלוּ הַפַּעַם כִּֽי־הִגִּיד לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ וְעָלוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי
פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲלוּ הַכֶּסֶף בְּיָדָם׃ וַתְּיַשְּׁנֵהוּ עַל־בִּרְכֶּיהָ וַתִּקְרָא לָאִישׁ וַתְּגַלַּח אֶת־שֶׁבַע מַחְלְפוֹת
רֹאשׁוֹ וַתָּחֶל לְעַנּוֹתוֹ וַיָּסַר כֹּחוֹ מֵעָלָיו׃ וַתֹּאמֶר פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן וַיִּקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר
אֵצֵא כְּפַעַם בְּפַעַם וְאִנָּעֵר וְהוּא לֹא יָדַע כִּי יְהוָה סָר מֵעָלָיו׃ וַיֹּאחֲזוּהוּ פְלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ אֶת־
האסורים ק׳ עֵינָיו וַיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ עַזָּתָה וַיַּאַסְרוּהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסִירִים׃ וַיָּחֶל שְׂעַר־רֹאשׁוֹ
לְצַמֵּחַ כַּאֲשֶׁר גֻּלָּח׃
וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים נֶאֶסְפוּ לִזְבֹּחַ זֶבַח־גָּדוֹל לְדָגוֹן אֱלֹהֵיהֶם וּלְשִׂמְחָה וַיֹּאמְרוּ נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ
אֵת שִׁמְשׁוֹן אוֹיְבֵנוּ׃ וַיִּרְאוּ אֹתוֹ הָעָם וַיְהַלְלוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי אָמְרוּ נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְיָדֵנוּ אֶת־
כטוב ק׳ אוֹיְבֵנוּ וְאֵת מַחֲרִיב אַרְצֵנוּ וַאֲשֶׁר הִרְבָּה אֶת־חֲלָלֵנוּ׃ וַיְהִי כִּי טוֹב לִבָּם וַיֹּאמְרוּ קִרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן
האסורים ק׳ וִישַׂחֶק־לָנוּ וַיִּקְרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית הָאֲסִירִים וַיְצַחֵק לִפְנֵיהֶם וַיַּעֲמִידוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים׃
והמשני ק׳ וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל־הַנַּעַר הַמַּחֲזִיק בְּיָדוֹ הַנִּיחָה אוֹתִי וְהֵימִשֵׁנִי אֶת־הָעַמֻּדִים אֲשֶׁר הַבַּיִת
נָכוֹן עֲלֵיהֶם וְאֶשָּׁעֵן עֲלֵיהֶם׃ וְהַבַּיִת מָלֵא הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְשָׁמָּה כֹּל סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וְעַל־
הַגָּג כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וְאִשָּׁה הָרֹאִים בִּשְׂחוֹק שִׁמְשׁוֹן׃ וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה זָכְרֵנִי נָא וְחַזְּקֵנִי נָא אַךְ הַפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאִנָּקְמָה נְקַם־אַחַת מִשְּׁתֵי עֵינַי
מִפְּלִשְׁתִּים׃ וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן אֶת־שְׁנֵי ׀ עַמּוּדֵי הַתָּוֶךְ אֲשֶׁר הַבַּיִת נָכוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסָּמֵךְ עֲלֵיהֶם
אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ׃ וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם־פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת
עַל־הַסְּרָנִים וְעַל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו׃
וַיֵּרְדוּ אֶחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיהוּ וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ וַיַּעֲלוּ ׀ וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל בְּקֶבֶר
מָנוֹחַ אָבִיו וְהוּא שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים שָׁנָה׃ * וַיְהִי־אִישׁ מֵהַר־אֶפְרָיִם וּשְׁמוֹ יז
ואת ק׳ מִיכָיְהוּ׃ וַיֹּאמֶר לְאִמּוֹ אֶלֶף וּמֵאָה הַכֶּסֶף אֲשֶׁר לֻקַּח־לָךְ וְאַתִּי אָלִית וְגַם־אָמַרְתְּ בְּאָזְנַי הִנֵּה־
הַכֶּסֶף אִתִּי אֲנִי לְקַחְתִּיו וַתֹּאמֶר אִמּוֹ בָּרוּךְ בְּנִי לַיהוָה׃ וַיָּשֶׁב אֶת־אֶלֶף־וּמֵאָה הַכֶּסֶף לְאִמּוֹ
וַתֹּאמֶר אִמּוֹ הַקְדֵּשׁ הִקְדַּשְׁתִּי אֶת־הַכֶּסֶף לַיהוָה מִיָּדִי לִבְנִי לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל וּמַסֵּכָה וְעַתָּה אֲשִׁיבֶנּוּ
לָךְ׃ וַיָּשֶׁב אֶת־הַכֶּסֶף לְאִמּוֹ וַתִּקַּח אִמּוֹ מָאתַיִם כֶּסֶף וַתִּתְּנֵהוּ לַצּוֹרֵף וַיַּעֲשֵׂהוּ פֶּסֶל וּמַסֵּכָה

ויהי

עלו הפעם כי הגיד לה לי ק׳: ויאסרוהו ג׳ ב׳ חס׳ וא׳ מל׳ וזהו המל׳: בנחשתים סבי״ת במאריך והנ״ון קלה וכן בסוף מלכים וד״ה ב׳ ל״ו: האסירים האסורים ק׳: הרבה את חללנו בספרי׳ מדוייקים חסר יו״ד ומסור עליו ל׳ וחסר וכ״כ רד״ק לשון רבים ומ״ש שהוא בלא יו״ד: כי טוב כטוב ק׳ והוא חד מן ח׳ מלין דכתי׳ תרין וק׳ חד וסי׳ בד״ס ב׳ ל״ד במ״נ: מבית האסירים האסורים ק׳: ויעמידו אותו במקצ׳ מדוייקי׳ אותו מלא וא״ו וכן נכון ע״פ המסורת: והימשני והמשני ק׳: בשחוק שמשון מלא וא״ו והככי מוסיף דברים דמנין זה בירמיה מ״ח בס״ד: זכרני הז״ין בקמץ לבד והוא חטוף: ואנקמה נקם אחת משתי עיני הס״ין דנוסה והפ״ו רפויה שלא כמוכנב בפלת שתי שתים רד״ר בפי׳ ובמכלול דף קכ״א ובשרש שנה· ועיין מ״ש בפרשת בראשית על פסוק ויקח לו למך שתי נשים ובפרשת שמות סימן ב׳ על תיבת הצפינו ובסוף יונה: תמות נפשי בפרשת בלק במספר ג׳ חסר וזה אחד מהם ובמקצת ספרים זהו מלא ומסרה דילהון א׳ מלא וב׳ חסרים: אשתאל ביהושע סי׳ מ״ו במספר ג׳ אשתאול מלא וזה אחד מהם ובספרים כ״י חסר וגם המסורות חלוקות: והוא שפט את ישראל עשרים שנה עיין מ״ש בשמואל א׳ ב׳ אצל מעברים מס״פ: ואתי ואת ק׳: הקדשתי את הכסף לה׳ מידי כ׳ שבועות העדות כל המוה כאמורים נכנות קדש במיכה הול· ר״א אומר בכנות קדש במיכה יש מהם חול ויש מהם קדש· אל״ף למ״ד חול· י״וד ה״א קדש חוץ מזה שאל״ף למ״ד והוא קדש כל ימי היות בית האלהים בשלה ופי׳ רש״י דמיכה כנון לו בית אלהים וכגון הקדש הקדשתי את הכסף לה׳ מידי לבני וגו׳ י״וד ה״א קדש וה״ק הקדש הקדשתי הכסף לה׳ מידי לבני וגו׳ הרי הוא אסור עלי כהקדש גמורים שהם לכם עד שתחכנו מידי לבני לעשות פסל ומסכה כן כ״ל להגיה כפי׳ רש״י ומהכנמת סלמה למדתיו וכן ככה ה׳ דרככם כלפי שכינה אמר אל״ף למ״ד חול כמו לו בית אלהים· את אלהי משיחי לקחתם מכ״ל ובמס׳ סופרים מייתי בן דר׳ אליעזר בשם דר׳ יוסי והר״אבס פסק בסוף פ״ו מהלכו׳ יסודי התורה כמ״ק ורד״ק בפסוק שאל נא באלהים כתב דיונתן תרגם שאיל כמון דמימרא דה׳ אם כן דאלהים זה אינו נמחק כי קדש הוא ובדברי רז״ל שאמרו כל אלהים האמור במיכה חול חוץ מאחד שהוא קדש כל ימי היות בית האלהים בשלה· אם כן באלהים זה חול היא ונמחק· והנה הדבר אצלנו ספק ונסתפקא אני אומר שאינו נמחק ואני תמה על כי כתבה אלהים בידכם איך אמרו עליו שהוא חול ואף ר׳ אליעזר שאמר במיכה יש מהם חול ויש מהם קדש וכו׳· והנה לא הסכים עמו יוכן בן עוזיאל מכ״ל· ויראה לי דכיון דר׳ יוסי במסכת סופרים פליג את״ק טוב להחמיר בכל שם של י״וד ה״א דר׳ יוסי כמוקו עמו וכ״ש דר״א קאי כוותיה ונמ׳ דילן עוד אני אומר דכל ימי היות בית האלהים בשלה קדש הוא אף לדברי ת״ק תלא דאיפשרו׳ ר״א לכרושי דאיהו פליג בין אל״ף למ״ד לי״וד ה״א· וכן תרגם יונתן בית מקדשא דה׳:

והוא

ויהי בבית מיכה: והאיש מיכה לו בית אלהים ויעש אפוד ותרפים וימלא את־יד אחד
מבניו ויהי־לו לכהן: בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה:
ויהי־נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר־שם: וילך האיש
מהעיר מבית לחם יהודה לגור באשר ימצא ויבא הר־אפרים עד־בית מיכה לעשות דרכו:
ויאמר־לו מיכה מאין תבוא ויאמר אליו לוי אנכי מבית לחם יהודה ואנכי הלך לגור באשר
אמצא: ויאמר לו מיכה שבה עמדי והיה־לי לאב ולכהן ואנכי אתן־לך עשרת כסף לימים
וערך בגדים ומחיתך וילך הלוי: ויואל הלוי לשבת את־האיש ויהי הנער לו כאחד מבניו:
וימלא מיכה את־יד הלוי ויהי־לו הנער לכהן ויהי בבית מיכה: ויאמר מיכה עתה ידעתי
כי־ייטיב יהוה לי כי היה־לי הלוי לכהן: בימים ההם אין מלך בישראל ובימים
ההם שבט הדני מבקש־לו נחלה לשבת כי לא־נפלה לו עד־היום ההוא בתוך שבטי־ישראל
בנחלה: * וישלחו בני־דן ממשפחתם חמשה אנשים מקצותם אנשים בני־ יח
חיל מצרעה ומאשתאל לרגל את־הארץ ולחקרה ויאמרו אלהם לכו חקרו את־הארץ ויבאו
הר־אפרים עד־בית מיכה וילינו שם: המה עם־בית מיכה והמה הכירו את־קול הנער הלוי
ויסורו שם ויאמרו לו מי־הביאך הלם ומה־אתה עשה בזה ומה־לך פה: ויאמר אלהם
כזה וכזה עשה לי מיכה וישכרני ואהי־לו לכהן: ויאמרו לו שאל־נא באלהים ונדעה
התצלח דרכנו אשר אנחנו הלכים עליה: ויאמר להם הכהן לכו לשלום נכח יהוה דרככם
אשר תלכו־בה: וילכו חמשת האנשים ויבאו לישה ויראו את־העם אשר־בקרבה יושבת־לבטח
כמשפט צדנים שקט ובטח ואין־מכלים דבר בארץ יורש עצר ורחוקים המה מצידנים ודבר
אין־להם עם־אדם: ויבאו אל־אחיהם צרעה ואשתאל ויאמרו להם אחיהם מה אתם:
ויאמרו קומה ונעלה עליהם כי ראינו את־הארץ והנה טובה מאד ואתם מחשים אל־תעצלו
ללכת לבא לרשת את־הארץ: כבאכם תבאו אל־עם בטח והארץ רחבת ידים כי־נתנה
אלהים בידכם מקום אשר אין־שם מחסור כל־דבר אשר בארץ: ויסעו משם ממשפחת
הדני מצרעה ומאשתאל שש־מאות איש חגור כלי מלחמה: ויעלו ויחנו בקרית יערים
ביהודה על־כן קראו למקום ההוא מחנה־דן עד היום הזה הנה אחרי קרית יערים: ויעברו
משם הר־אפרים ויבאו עד־בית מיכה: ויענו חמשת האנשים ההלכים לרגל את הארץ
ליש ויאמרו אל־אחיהם הידעתם כי יש בבתים האלה אפוד ותרפים ופסל ומסכה ועתה דעו
מה־תעשו: ויסורו שמה ויבאו אל־בית־הנער הלוי בית מיכה וישאלו־לו לשלום: ושש־
מאות איש חגורים כלי מלחמתם נצבים פתח השער אשר מבני דן: ויעלו חמשת האנשים
ההלכים לרגל את־הארץ באו שמה לקחו את־הפסל ואת־האפוד ואת־התרפים ואת־המסכה
והכהן נצב פתח השער ושש־מאות האיש החגור כלי המלחמה: ואלה באו בית מיכה
ויקחו את־פסל האפוד ואת־התרפים ואת־המסכה ויאמר אליהם הכהן מה אתם עשים:

ויאמרו

והוא גר־שם הנו״ן בקמץ ובמאריך בספרים כ״י ודפוסים ישנים ועיין מ״ש בפ׳ בראשית ע״פ כי שת לי : ברוב ספרים ישנים אין פה פסקא קורא יח
בימים ההם ומתחלת סי׳ י״ח היא וישלחו בני דן וגו׳ : מקצותם הק״וף רפה : כמשפט צדנים בלבול גדול ראיתי אני במסרה שכתובה במקום הזה כי
רבו החילופים בין הספרי׳ בכל הפסוקים הנזכרי׳ בזה אלה זו ואין לי להאריך מלעשי אבל אני מעריך שמצאתי מסרה זו במקרא ישנה מאד דמסר צדני׳
ב׳ חסר והם פחמשה שכתובים במסרה שלנו ומשמע דהך מסרה לא פליגא אמסרת דידן ותרוויהו חד אורחא אית להו ומי שכי כמשפט צדנים חסר
יו״ד קדמאה וכן במקרא מדוייקים אבל ורחוקים המה מצידנים שבפסוק מלא תרין יודי״ן בהרבה מדוייקים כמו דמסיר מסרה דילן ושארא צידנים
מלא ... ביזכים יקראו לחרמון דפ׳ ואתחנן ודמלכים א׳ י״ו ומלכים ב׳ כ״ג : ואשתאל ויאמרו אין ביו״ד מאריך בס״פ וכן ויאמרו קומה
שבסמוך : מחשים בלא מאריך כמ״ש בס״פ : ההלכים אין בה״א שבי״ג מאריך כמ״ש וכן חברו שבסמוך :

האנשים

ויאמרו לו החרש שים-ידך על-פיך ולך עמנו והיה-לנו לאב ולכהן הטוב ׀ היותך כהן לבית
איש אחד או היותך כהן לשבט ולמשפחה בישראל: וייטב לב הכהן ויקח את-האפוד
ואת-התרפים ואת-הפסל ויבא בקרב העם: ויפנו וילכו וישימו את-הטף ואת-המקנה ואת-
הכבודה לפניהם: המה הרחיקו מבית מיכה והאנשים אשר בבתים אשר עם-בית מיכה
נזעקו וידביקו את-בני-דן: ויקראו אל-בני-דן ויסבו פניהם ויאמרו למיכה מה-לך כי נזעקת:
ויאמר את-אלהי אשר-עשיתי לקחתם ואת-הכהן ותלכו ומה-לי עוד ומה-זה תאמרו אלי
מה-לך: ויאמרו אליו בני-דן אל-תשמע קולך עמנו פן-יפגעו בכם אנשים מרי נפש
ואספתה נפשך ונפש ביתך: וילכו בני-דן לדרכם וירא מיכה כי-חזקים המה ממנו ויפן
וישב אל-ביתו: והמה לקחו את אשר-עשה מיכה ואת-הכהן אשר היה-לו ויבאו על-ליש
על-עם שקט ובטח ויכו אותם לפי-חרב ואת-העיר שרפו באש: ואין מציל כי רחוקה-היא
מצידון ודבר אין-להם עם-אדם והיא בעמק אשר לבית-רחוב ויבנו את-העיר וישבו בה:
ויקראו שם-העיר דן בשם דן אביהם אשר יולד לישראל ואולם ליש שם-העיר לראשנה:
ויקימו להם בני-דן את-הפסל ויהונתן בן-גרשם בן-מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני
עד-יום גלות הארץ: וישימו להם את-פסל מיכה אשר עשה כל-ימי היות בית-האלהים
יט בשלה: ויהי בימים ההם ומלך אין בישראל ויהי ׀ איש לוי גר בירכתי הר-
אפרים ויקח-לו אשה פילגש מבית לחם יהודה: ותזנה עליו פילגשו ותלך מאתו אל-בית
אביה אל-בית לחם יהודה ותהי-שם ימים ארבעה חדשים: ויקם אישה וילך אחריה לדבר
להשיבה ק׳ על-לבה להשיבו ונערו עמו וצמד חמרים ותביאהו בית אביה ויראהו אבי הנערה וישמח
לקראתו: ויחזק-בו חתנו אבי הנערה וישב אתו שלשת ימים ויאכלו וישתו וילינו שם:
ויהי ביום הרביעי וישכימו בבקר ויקם ללכת ויאמר אבי הנערה אל-חתנו סעד לבך פת-
לחם ואחר תלכו: וישבו ויאכלו שניהם יחדו וישתו ויאמר אבי הנערה אל-האיש הואל-
נא ולין ויטב לבך: ויקם האיש ללכת ויפצר-בו חתנו וישב וילן שם: וישכם בבקר
ביום החמישי ללכת ויאמר ׀ אבי הנערה סעד-נא לבבך והתמהמהו עד-נטות היום ויאכלו
שניהם: ויקם האיש ללכת הוא ופילגשו ונערו ויאמר לו חתנו אבי הנערה הנה נא
רפה היום לערוב לינו-נא הנה חנות היום לין פה וייטב לבבך והשכמתם מחר לדרככם
והלכת לאהלך: ולא-אבה האיש ללון ויקם וילך ויבא עד-נכח יבוס היא ירושלם ועמו
צמד

ויאמרו לו החרש במסורת פרשת וירא ודניאל ה׳ מנו מלת לו בכלל הדגשים בתר יהוא בלא מפסל. ולא ראיתי כן כי אם במקרא אחת דפוס ישן ב׳
ואת הכבודה כתוב בו״או עם דגש בד״לת והוא אחד מן ג׳ כבודה מלאים ודגשים על פי המסורת עיין יחזקאל כ״ג ותילים מ״ה: ויסבו בדגש הס״מך
והב״ית וכ״כ רד״ק והי״וד בפתח ברוב הספרים לא בקמץ והם שלשה במסורת וחביריו ויסבו את ארון אלהי ישראל (שמואל א׳ ה׳) ויסבו פניהם ממסכן
ב׳ (ד״ה ג׳ כ״ט) לקחתם ואת הכהן הוא״ו בגעיא בס״ם: ויאמרו אין מאריך ביו״ד בס״ם: מיכה ואת הכהן הוא״ו בגעיא בספרי ספרד:
כי רחוקה היא באה זאת המלה מלעיל שלא כמנהג הטעם בחי״ת והרי״ש מעמדת בגעיא כן כתוב במכלול דף ר״י וכן מצאתי במקצת ספרי׳ ובמסר
במקצתן לית בטעם מלעיל ובמכילתא מלה זו ג״כ בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה וסימן בסילבי אסרה רבתא: ויקראו שם העיר דן בשם
בספרים מדוייקים בבי״ת ולא בכ״ף: אשר יולד כתב בו״או עם דגש בל״מד: ואולם ליש שם העיר לראשונה חד מן ג׳ זוגים מתחלפים קדמאה
זיין פכייכא סי״ן וקדמאה הוא ואולם לוז שם העיר לראשונה פ׳ ויצא ובזה תבין כוונת בעל המסורת בפ׳ יתרו ומה שצריך לכנים שם: ויהונתן בן
גרשון בן מ׳נשה כן הוא בספרים מדוייקים ועל פי המדרש בדאיתא בב״ב ריש פ׳ יש נוחלין וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא אלא מתוך שעשה
מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה ופי׳ רש״בם דהנו״ן תלויה מפני שהיא יתרה דבן משה הוא וזהכי איתא במדרש חזית על פסוק ממכוני באשיות
וירושלמי פרק הרואה סימן י״ג ביפה מראה ואבות דר׳ נתן פ׳ ל״ג והוא אחד מן ד׳ אותיות תלויות בקריאה וסימנ׳ בן גרשון בן מ׳נשה. יכרסמנה חזיר
מיער (תלים פ׳) וינ׳ערו רשעים ממנה. וימנע מרשעים אורם (שניהם באיוב ל״ח) ופיין מ״ש על כל אחד מהם ובד״ה א׳ כ״ו גם ד׳ ובמסורת הגדולה
איוב ל״ח: ויקח לו אשה פלגש בנסחאות כ״י המאריך ביו״ד ובק״וף והוא סמיך: להשיבו להשיבה ק׳: סעד לבך בקמץ רחב בלי מקף
סעד-נא לבבך שבסמוך בקמץ חטוף מפני המקף: ולין וייטב לבך מצינא ביני סיפרי כלוגתא בהאי מינוקא אי הויא ביו״ד אחד לחודה או כתרין
יודי״ן. ברם כך אמרו כתב׳ ויטב ג׳ חסרים י״וד בליסבא ופיון במסר בשמואל א׳ סימן כ״ד וסוף מלכים וליכא דין ביניהון:

צמד חמורים חבושים ופילגשו עמו: הם עם־יבוס והיום רד מאד ויאמר הנער אל־אדניו
לכה־נא ונסורה אל־עיר־היבוסי הזאת ונלין בה: ויאמר אליו אדניו לא נסור אל־עיר נכרי
אשר לא־מבני ישראל הנה ועברנו עד־גבעה: ויאמר לנערו לך ונקרבה באחד המקמות
ולנו בגבעה או ברמה: ויעברו וילכו ותבא להם השמש אצל הגבעה אשר לבנימן: ויסרו
שם לבוא ללון בגבעה ויבא וישב ברחב העיר ואין איש מאסף־אותם הביתה ללון: והנה
איש זקן בא מן־מעשהו מן־השדה בערב והאיש מהר אפרים והוא־גר בגבעה ואנשי המקום
בני ימיני: וישא עיניו וירא את־האיש הארח ברחב העיר ויאמר האיש הזקן אנה תלך
ומאין תבוא: ויאמר אליו עברים אנחנו מבית־לחם יהודה עד־ירכתי הר־אפרים משם
אנכי ואלך עד־בית לחם יהודה ואת־בית יהוה אני הלך ואין איש מאסף אותי הביתה: וגם־
תבן גם־מספוא יש לחמורינו וגם לחם ויין יש־לי ולאמתך ולנער עם־עבדיך אין מחסור כל־
דבר: ויאמר האיש הזקן שלום לך רק כל־מחסורך עלי רק ברחוב אל־תלן: ויביאהו
לביתו ויבול לחמורים וירחצו רגליהם ויאכלו וישתו: המה מיטיבים את־לבם והנה אנשי ויבל
העיר אנשי בני־בליעל נסבו את־הבית מתדפקים על־הדלת ויאמרו אל־האיש בעל הבית
הזקן לאמר הוצא את־האיש אשר־בא אל־ביתך ונדענו: ויצא אליהם האיש בעל הבית
ויאמר אלהם אל־אחי אל־תרעו נא אחרי אשר־בא האיש הזה אל־ביתי אל־תעשו את־
הנבלה הזאת: הנה בתי הבתולה ופילגשהו אוציאה־נא אותם וענו אותם ועשו להם
הטוב בעיניכם ולאיש הזה לא תעשו דבר הנבלה הזאת: ולא־אבו האנשים לשמע לו
ויחזק האיש בפילגשו ויצא אליהם החוץ וידעו אותה ויתעללו־בה כל־הלילה עד־הבקר
וישלחוה בעלות השחר: ותבא האשה לפנות הבקר ותפל פתח בית־האיש אשר־אדוניה
שם עד־האור: ויקם אדניה בבקר ויפתח דלתות הבית ויצא ללכת לדרכו והנה האשה
פילגשו נפלת פתח הבית וידיה על־הסף: ויאמר אליה קומי ונלכה ואין ענה ויקחה על־
החמור ויקם האיש וילך למקמו: ויבא אל־ביתו ויקח את־המאכלת ויחזק בפילגשו וינתחה
לעצמיה לשנים עשר נתחים וישלחה בכל גבול ישראל: והיה כל־הראה ואמר לא־נהיתה
ולא־נראתה כזאת למיום עלות בני־ישראל מארץ מצרים עד היום הזה שימו־לכם עליה
עצו ודברו: ויצאו כל־בני ישראל ותקהל העדה כאיש אחד למדן ועד־ כ
באר שבע וארץ הגלעד אל־יהוה המצפה: ויתיצבו פנות כל־העם כל שבטי ישראל בקהל
עם

והיום רד מאד בנוסחאות כ"י וברוב ספרי דפוס הרי"ש בפתח וכן במסורה ל' וחד קמץ ויהודה עד רד (הושע י"ב) וכן כתב רד"ק במכלול דף ק"ל. ור' אליה המדקדק בספרי הרכבה: לך ונקרבה חד מן ג' כתיבין לך חסר ה"א בלישנא הליכה וסימן בד"ה ב' כ"ה ובפרשת בלק: ברחב העיר איכא פלוגתא לפום מאי דחזינא בספרי אי הוא חסר או מלא וליכא למפסק ממסורה דכתיבא הכא ובפרשת וירא ברחוב ד' ומל' ופו' וליכא דין בוכינן דהכא חשיבי ברחוב בקמץ הבי"ת · גם ליכא למיפסק ממסורת דלעיל סימן י"ח דהכא חשיב רחוב בלא בי"ת לשון קריאה ושום נברא: אל תלן במקצת ספרים הל"מד בקמץ אך בכל המדוייקים בפתח וכן כתב רד"ק כמו שהכתוב בסמוך על ויבול וכן במסורת תלן ב' וסימן רק ברחוב אל תלן דפילגש ובהמרותם תלן עיני (איוב י"ז) ושניה' בפתח וכן בנוסחא כ"י מסור עליו ב' ר"ל ב' בפתח: ויבול לחמורים ויבל ק' ובלבול גדול יש כאן כי במקצת ספרים הבי"ת בפתח וכן כתב רד"ק בפירוש הפסוק פ"א הפעל בפתח אבל במכלול דף קמ"ו כתב בספק. נ"ל וכשנוסף הו"ו על האותיות הנוספות ותהיה הפלה מלעיל ישוב החולם לקמץ חטף כמו ויחם בשר הילד וכו' · ויבל לחמורים וכו' · ועל כרחנו כריכים אנו לומר שטעות נפל בפי' רד"ק שבדפוסים ומה שאמר פ"א הפעל בפתח על מלת תלן דפסוק דלעיל נאמר וכן בדפוס ישן מבומבירגי שנת רפ"ח כתוב בפירוש רד"ק אל תלן פ"א הפעל בפתח וגם שם הלשון מבולבל ועירוב בפסוקים יש וכך צריך להגיה אל תלן פ"א הפעל בפתח · ויבול · ויבול כתיב וק' ויבל וא' הוא והוא מפעלי הכפל וכו' וכן סוף נקמץ רבוע בדפוסים ישנים ובספרים כ"י מדוייקים: ויצא אליהם החוץ בספרים מדוייקים הצד"י בצירי לא בחירק וזהו א' מן י"ג ויצא חסר וא"ו וסימנהון בס' קרח על פסוק ויצא פרח: בעלות השחר בעלות ק' והוא חד מן י"א דכתיבין ב' וקרי' כ' בקריאה: ויפתח דלתות בנביאים עם פ' אברבנאל כתוב ויפתח את דלתות וכן מצאתי בס"א כ"י ובמאיר כתיב אבל בספרים אחרים מדוייקים אין בהם מלת את ואולם בשמואל א' ג' כתוב ויפתח את דלתות בכל הספרים: וידיה על הסף ברוב הספרים הס"מך בקמץ ובס"א כ"י ובנביאים עם פירוש אברבנאל בפתח וכ"כ במכלול דף רנ"א סבב"מך בפתח הע"כ [illegible] בקמץ מן הדם אשר בסף ע"כ
ויהס

עם האלהים ארבע מאות אלף איש רגלי שלף חרב׃ וישמעו בני בנימן כי־עלו
בני־ישראל המצפה ויאמרו בני ישראל דברו איכה נהיתה הרעה הזאת׃ ויען האיש
הלוי איש האשה הנרצחה ויאמר הגבעתה אשר לבנימן באתי אני ופילגשי ללון׃ ויקמו
עלי בעלי הגבעה ויסבו עלי את־הבית לילה אותי דמו להרג ואת־פילגשי ענו ותמת׃ ואחז
בפילגשי ואנתחה ואשלחה בכל־שדה נחלת ישראל כי עשו זמה ונבלה בישראל׃ הנה
כלכם בני ישראל הבו לכם דבר ועצה הלם׃ ויקם כל־העם כאיש אחד לאמר לא נלך
איש לאהלו ולא נסור איש לביתו׃ ועתה זה הדבר אשר נעשה לגבעה עליה בגורל׃
ולקחנו עשרה אנשים למאה לכל ׀ שבטי ישראל ומאה לאלף ואלף לרבבה לקחת צדה לעם
לעשות לבואם לגבע בנימן ככל־הנבלה אשר עשה בישראל׃ ויאסף כל־איש ישראל
אל־העיר כאיש אחד חברים׃ וישלחו שבטי ישראל אנשים בכל־שבטי בנימן
לאמר מה הרעה הזאת אשר נהיתה בכם׃ ועתה תנו את־האנשים בני־בליעל אשר
בגבעה ונמיתם ונבערה רעה מישראל ולא אבו ••• בנימן לשמע בקול אחיהם בני ישראל׃ בני ק׳
ויאספו בני־בנימן מן־הערים הגבעתה לצאת למלחמה עם־בני ישראל׃ ויתפקדו בני בנימן
ביום ההוא מהערים עשרים וששה אלף איש שלף חרב לבד מישבי הגבעה התפקדו שבע
מאות איש בחור׃ מכל ׀ העם הזה שבע מאות איש בחור אטר יד־ימינו כל־זה קלע באבן
אל־השערה ולא יחטא׃ ואיש ישראל התפקדו לבד מבנימן ארבע מאות
אלף איש שלף חרב כל־זה איש מלחמה׃ ויקמו ויעלו בית־אל וישאלו באלהים
ויאמרו בני ישראל מי יעלה־לנו בתחלה למלחמה עם־בני בנימן ויאמר יהוה יהודה בתחלה׃
ויקומו בני־ישראל בבקר ויחנו על־הגבעה׃ ויצא איש ישראל למלחמה עם־בנימן ויערכו
אתם איש־ישראל מלחמה אל־הגבעה׃ ויצאו בני־בנימן מן־הגבעה וישחיתו בישראל
ביום ההוא שנים ועשרים אלף איש ארצה׃ ויתחזק העם איש ישראל ויספו לערך מלחמה
במקום אשר־ערכו שם ביום הראשון׃ ויעלו בני־ישראל ויבכו לפני־יהוה עד־הערב וישאלו
ביהוה לאמר האוסיף לגשת למלחמה עם־בני בנימן אחי ויאמר יהוה עלו אליו׃
ויקרבו בני־ישראל אל־בני בנימן ביום השני׃ ויצא בנימן ׀ לקראתם מן־הגבעה
ביום השני וישחיתו בבני ישראל עוד שמנת עשר אלף איש ארצה כל־אלה שלפי חרב׃
ויעלו כל־בני ישראל וכל־העם ויבאו בית־אל ויבכו וישבו שם לפני יהוה ויצומו ביום־ההוא
עד־הערב ויעלו עלות ושלמים לפני יהוה׃ וישאלו בני־ישראל ביהוה ושם ארון ברית
האלהים בימים ההם׃ ופינחס בן־אלעזר בן־אהרן עמד ׀ לפניו בימים ההם לאמר האוסף
עוד

ב והם נמי נמסר ל׳ : ולא אבו ••• בנימן בני ק׳ ולא כתיב והוא חד מן י׳ מלין דקריין ולא כתבן ע״פ המסורת וסימן כאסר ברות ותיסר הכתוב
אלא בני כי עשו זמה ונבלה בישראל וראוי היה לנדות יחוסם מבנימן הצדיק ולהרחיק מתולדותיו ומכללו ולא כינם בני בנימן כי לא אבו לשמוע בקול
אחיה׳ ואחר כל המקומו׳ שקראם בני בנימן נתן להם תקוה ודרך תשובה אם יחזרו ממעשיהם הרעי׳ ויעשו תשובה יקראו בנים על שם אביהם כך מצאתי
בפי׳ י׳ דברים נקרים ולא נכתבים : ויתפקדו בני בנימן הק״וף רפויה והפ״א קמוצה שלא כמנהג ההתפעל וכן לבד מיושבי הגבעה התפקדו · וכן
איש ישראל התפקדו שבפרשה וכן ויתפקד התם סי׳ כ״א וכן כל פקד בהתפעל המוקל קמץ פ״א הפעל רד״ק בפי׳ ומכלול דף פ״ט : שלף חרב לבד הס״ג
בגלגל והל״מד במאריך בנסחאות כ״י וגם במקצת ספרי הדפוס וכן שלף חרב כל זה שבסמוך בספרי ספרדים ועיין מ״ש בפ׳ קרח על ויוצא פרח ויצץ ציץ :
אל השערה בס״א ישן כתוב השערה בשמש בש״ין והע״ין בשוא לבדו וכן הוא בת׳ בעל הלשון ובכל שאר ספרי הדפוס וכ״י אלא הפנס בר״ש
והע״ין בשוא ופתח ולדע׳ המכלול הוא מלעיל בין שתהיה הה״א נוספת או סימן הנקבה ע״ש דף ר׳ : בית אל כל בית אל האמורים בענין בספרי
דוקני תרתי מילי נינהו כמ״ש בריש פ׳ לך לך : וישאלו באלהים פ׳ שבועת העדות ומס׳ סופרים כל שמות האמורים בגבעת בנימן ר׳ אליעזר אומר
חול׳ ר׳ יהושע אומר קדש א״ל ר׳ אליעזר וכי מבטיח מה שהבטיחם ואינו עושה א״ל ר׳ יהושע מה שהבטיחם עשה והם לא ביחנו אם לנצח אם לינצח באחרונה שביחנו
שביחנו (אורים ותומים) על ידן שנאמר ופינחס בן אלעזר וגו׳ האוסיף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימן אחי אם אחדל ויאמר ה׳ עלו כי מחר
אתננו בידך וק״ל כר׳ יהושע דהכי כותיה בגמרא דילן ודבני מערבא ביומא פ׳ בא לו כ״ג פא״טב וכן פסק הרמ״בם בפ״ו מהלכות יסודי התורה
ובתקנותיו

עוד לצאת למלחמה עם־בני־בנימן אחי אם־אחדל ויאמר יהוה עלו כי מחר אתננו בידך׃
וישם ישראל ארבים אל־הגבעה סביב׃ ויעלו בני־ישראל אל־בני בנימן ביום השלישי
ויערכו אל־הגבעה כפעם בפעם׃ ויצאו בני־בנימן לקראת העם הנתקו מן־העיר ויחלו
להכות מהעם חללים כפעם בפעם במסלות אשר אחת עלה בית־אל ואחת גבעתה בשדה
כשלשים איש בישראל׃ ויאמרו בני בנימן נגפים הם לפנינו כבראשנה ובני
ישראל אמרו ננוסה ונתקנוהו מן־העיר אל־המסלות׃ וכל איש ישראל קמו ממקומו ויערכו
בבעל תמר וארב ישראל מגיח ממקמו ממערה־גבע׃ ויבאו מנגד לגבעה עשרת אלפים
איש בחור מכל־ישראל והמלחמה כבדה והם לא ידעו כי־נגעת עליהם הרעה׃

ויגף יהוה את־בנימן לפני ישראל וישחיתו בני ישראל בבנימן ביום ההוא עשרים
וחמשה אלף ומאה איש כל־אלה שלף חרב׃ ויראו בני־בנימן כי נגפו ויתנו איש־ישראל
מקום לבנימן כי בטחו אל־הארב אשר שמו אל־הגבעה׃ והארב החישו ויפשטו אל־
הגבעה וימשך הארב ויך את־כל־העיר לפי־חרב׃ והמועד היה לאיש ישראל עם־הארב
הרב להעלותם משאת העשן מן־העיר׃ ויהפך איש־ישראל במלחמה ובנימן החל להכות
חללים באיש־ישראל כשלשים איש כי אמרו אך נגוף נגף הוא לפנינו כמלחמה הראשנה׃
והמשאת החלה לעלות מן־העיר עמוד עשן ויפן בנימן אחריו והנה עלה כליל־העיר השמימה׃
ואיש ישראל הפך ויבהל איש בנימן כי ראה כי־נגעה עליו הרעה׃ ויפנו לפני איש ישראל
אל־דרך המדבר והמלחמה הדביקתהו ואשר מהערים משחיתים אותו בתוכו׃ כתרו את־
בנימן הרדיפהו מנוחה הדריכהו עד נכח הגבעה ממזרח־שמש׃ ויפלו מבנימן שמנה־
עשר אלף איש את־כל־אלה אנשי־חיל׃ ויפנו וינסו המדברה אל־סלע הרמון ויעללהו
במסלות חמשת אלפים איש וידביקו אחריו עד־גדעם ויכו ממנו אלפים איש׃ ויהי כל־
הנפלים מבנימן עשרים וחמשה אלף איש שלף חרב ביום ההוא את־כל־אלה אנשי־חיל׃
ויפנו וינסו המדברה אל־סלע הרמון שש מאות איש וישבו בסלע רמון ארבעה חדשים׃ ואיש
ישראל שבו אל־בני בנימן ויכום לפי־חרב מעיר מתם עד־בהמה עד כל־הנמצא גם כל־
הערים הנמצאות שלחו באש׃ * ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש כא
ממנו לא־יתן בתו לבנימן לאשה׃ ויבא העם בית־אל וישבו שם עד־הערב לפני האלהים
וישאו קולם ויבכו בכי גדול׃ ויאמרו למה יהוה אלהי ישראל היתה זאת בישראל להפקד
היום מישראל שבט אחד׃ ויהי ממחרת וישכימו העם ויבנו־שם מזבח ויעלו עלות
ושלמים׃ ויאמרו בני ישראל מי אשר לא־עלה בקהל מכל־שבטי ישראל אל־יהוה כי

השבועה

ונתקנוהו דגש הק"וף לאפתרת: וארב ישראל מגיח בספרים מדוייקים חסר וא"ו בין אל"ף לרי"ש · וכן נכון שלא כמנה המסורת עם נ' מלאים בלישנא וסימן נמסר ביהושע ח' במ"ג: ויבאו מנגד בספרי מקראות ישנות כ"י כתוב מנגב וכן תרגם יונתן מדרום: ויגף ה' את בנימן וגו' שלף חרב בספרים מדוייקים בסנימאריכים · וכן אית רגלי שלף חרב דלעיל ודלקמן אית שלף חרב ביום ההוא: כי בטחו אל הארב וספרים מדוייקים חסר וא"ו וכן והארב החישו וגו' וימשך הארב וכן עם הארב דסמוך · וכן ראוים ע"פ המסורת כמ"ש למעלה: אשר שמו אל הגבעה בספרים מדוייקי' כתוב אל וכן הוא למערבאי דקים לן כוותיהו ולמדינחאי על הגבעה: והמשאת החלה הל"מד בדגש בספרים כ"י ודפוסי' ישנים: כי נגעה עליו הרעה בקצת ספרים כ"י אליו ויש הפרש ג"כ מחילוף זה בדפוס ישן ובמאיר כתיב בפרש ננע כתוב אליו ובפרש רומ עליו אבל בס"פ המדוייקים כתוב עליו: הדריכהו עיין מ"ש באיוב כ"ח: ויפלו מבנימן שמנה עשר מלא שמנה המאריך בנ"ון בספרים מדוייקים: ויהי כל הס"ף רפה במדוייקים: מעיר מתם יש ספרים שכתו"ב בחירק ואין לסמוך עליהם שזהו א' מן ד' מתם בחולם בקריאה וחסר וא"ו על פי המסורת ובספרי הדפוס שכתוב בפי' רד"ק אנשים טעות הוא כי כן הביא לשונו בעל מכלל יופי וכתבו בחולם וגם בשרשים כ"י בשרש מתה כתוב בלשון הזה והשם מעיר מתו"ם עד בהמה · אין מתו"ם בבשרי · מכף רגל ועד ראש אין בו מתו"ם · והמ"ם נוספת כמ"ש שלשו"ם · ומכוין המלה הזאת אנשים וכו' ומה שכתוב אח"כ מעיר מתים הוא פסוק אחר באיוב כ"ד וכ"כ בעל הלשון ... זל"ם מתה שניהם אנשים השם אין מתם בספרי מעיר מתם עד בהמה והמ"ם נוספת כמ"ש שלשם · ופדיום · ונסתר · מתה · ע"מ ... · מן מעיר מתים ינאקו:

נגרע

השבועה הגדולה היתה לאשר לא־עלה אל־יהוה המצפה לאמר מות יומת׃ וינחמו בני
ישראל אל־בנימן אחיו ויאמרו נגדע היום שבט אחד מישראל׃ מה־נעשה להם לנותרים
לנשים ואנחנו נשבענו ביהוה לבלתי תת־להם מבנותינו לנשים׃ ויאמרו מי אחד משבטי
ישראל אשר לא־עלה אל־יהוה המצפה והנה לא בא־איש אל־המחנה מיביש גלעד אל־
הקהל׃ ויתפקד העם והנה אין־שם איש מיושבי יבש גלעד׃ וישלחו־שם העדה שנים־
עשר אלף איש מבני החיל ויצוו אותם לאמר לכו והכיתם את־יושבי יבש גלעד לפי־חרב
והנשים והטף׃ וזה הדבר אשר תעשו כל־זכר וכל־אשה ידעת משכב־זכר תחרימו׃
וימצאו מיושבי יביש גלעד ארבע מאות נערה בתולה אשר לא־ידעה איש למשכב זכר ויביאו
אותם אל־המחנה שלה אשר בארץ כנען׃ וישלחו כל־העדה וידברו אל־בני בנימן אשר
בסלע רמון ויקראו להם שלום׃ וישב בנימן בעת ההיא ויתנו להם הנשים אשר חיו מנשי
יבש גלעד ולא־מצאו להם כן׃ והעם נחם לבנימן כי־עשה יהוה פרץ בשבטי ישראל׃
ויאמרו זקני העדה מה־נעשה לנותרים לנשים כי־נשמדה מבנימן אשה׃ ויאמרו ירשת
פליטה לבנימן ולא־ימחה שבט מישראל׃ ואנחנו לא־נוכל לתת־להם נשים מבנותינו כי־
נשבעו בני־ישראל לאמר ארור נתן אשה לבנימן׃ ויאמרו הנה חג־יהוה בשלו מימים ׀
ימימה אשר מצפונה לבית־אל מזרחה השמש למסלה העלה מבית־אל שכמה ומנגב ללבונה׃
ויצוו ק׳ ויצו את־בני בנימן לאמר לכו וארבתם בכרמים׃ וראיתם והנה אם־יצאו
בנות־שילו לחול במחלות ויצאתם מן־הכרמים וחטפתם לכם איש אשתו מבנות שילו
לריב ק׳ והלכתם ארץ בנימן׃ והיה כי־יבאו אבותם או אחיהם לרוב אלינו ואמרנו אליהם חנונו
אותם כי לא לקחנו איש אשתו במלחמה כי לא אתם נתתם להם כעת תאשמו׃ ויעשו־כן
בני בנימן וישאו נשים למספרם מן־המחללות אשר גזלו וילכו וישובו אל־נחלתם ויבנו
את־הערים וישבו בהם׃ ויתהלכו משם בני־ישראל בעת ההיא איש לשבטו ולמשפחתו
ויצאו משם איש לנחלתו׃ בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה׃

סכום פסוקי של ספר שופטים **שש מאות ושמנה עשר**׃ וסימנו ואברותיה פירקק חרון׃ וסדריו יד וקפיטולי כא
וסימנו **אך** טוב לישראל׃

ויהי

כא נגדע היום בדל״ת וכן פי׳ רד״ק לשון כריתה ובהגהת שרשים כתב המדקדק שרבים טועים בו וקורים אותו בגרע ברי״ש וכן תרגם יונתן כתמנת לשון גיוע׃ **מיביש גלעד אל הקהל** בדפוס ישן כתוב מיבים מלא יו״ד וכן מוגה בספרי מקראות כ״י קדמוניות מספרד ויפה עשו כי לא נמנה זה במסורת עם החסרים בלישנא בקריאה׃ **וימצאו מיושבי יביש גלעד** גם זה מלא בדפוס ישן ובמקראות הכ״ל וכן ראוי ע״פ המסורת׃ **והעם נחם** ברוב הספרים החי״ת בקמץ וכ״כ רד״ק כפעל עומד כי הוא קמוץ וכן הוא ע״פ המסורת שבתבתי בויאל ד׳׃ **ירשת** חסר וא״ו וכן במסורת ב׳ וחברו כתם ירשת יראי שמך (תלים ס״א) ובכנביאים עם פירוש אברבניל מלא וטעות הוא׃ **בשלו מימים ימימה** חד מן ח׳ כתוב וא״ו בסוף ע״פ המסורת דפ׳ ויחי ודקפ״א ספרים בה״א וטעות הוא׃ **למסלה העלה** בדפוס ויניציאה משנת רע״ח הל״מד בפ״ת וכן נראה בחילופים שבדפוס אליגא דב״א ולא בחילופים שראיתי בכ״י לב״א בפתח ולב״כ בחירק ותמצני שבכל הספרים הל״מד בחירק׃ **ויצו** ויצוו ק׳׃ **אם יצאו בנות** בא כמו רבים בספרים והראוי בה לנה עיין במכלול סוף השלמת ל״ב אבני השור ומ״ם בפרשת ויצא על **ויחמנה**׃ **בנות שילו לחול** מלא יו״ד ע״פ המסורת וכן חברו שבספון כמ״ם בפרשת ויחי אבל עד כי יבא שילה׃ **והיה כי יבאו** הוא״ו בגעיא במקצת ספרים מדוייקים׃ **לרוב** לריב ק׳׃ **חנונו** החי״ת בקמץ חטוף ומפני דגש ות הנו״ן ובנכחא כ״י נו״ן ראשונה בשלש נקודות ובשאר ספרים בו״או שורק׃ **תאשמו** הא״לף בשוא לבדו רב בעלים׃ **תאשמו** הכ״ל בלא מאריך בתי״ו בספרים כ״י׃

ויהי

ויהי

ויהי איש אחד מן־הרמתים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף
אפרתי׃ ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין
ילדים׃ ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם
שני בני־עלי חפני ופנחס כהנים ליהוה׃ ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־
בניה ובנותיה מנות׃ ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה׃
וכעסתה צרתה גם־כעס בעבור הרעמה כי־סגר יהוה בעד רחמה׃ וכן
יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תכעסנה ותבכה ולא תאכל׃ ויאמר לה אלקנה
אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים׃
ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי הכהן ישב על־הכסא על־מזוזת היכל יהוה׃
והיא מרת נפש ותתפלל על־יהוה ובכה תבכה׃ ותדר נדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה

תראה

ספר שמואל א

א ויהי. בפרשה: חפני ופנחס בספרים כ״י נמסר עליו לית חסר וגם ברים פרשת פינחס נמסר כלם מלאים בר מן א׳ חסר חפני ופנחס ואינוגו
מחלוקת בין מדינחאי ומערבאי ועיין גם׳ פינחס רזא ריש פרשת פינחס ובדפוס ישן הס״א במאריך ובשאר ספרים בגלגל לכן כ״ל שהוא גם
בקריאת כל שאר פינחס שבמקרא ומה גם כי זה עצמו דבן עלי נזכר פעמים רבות בספר זה בסימן ב וסימן ד׳ וסימן י״ד ושמו יוכית עליו שהוא גם
ואף תרגומו דהכא ביו״ד ועיין מ״ש בפרשת ויצא על מלת נגנבתי. ובפרשת משפטים על תהרסם ובמאמר שכתבתי על המאריך: הרעמה הרי״ש
בדגש לתפארת רד״ק בפירוש ובמכלול דף ע״ב וכן הוא במסורת: למה תבכי וגו׳ שלשתם מלאי״ל והמ״ם בסגול ורפי מכלול דף רס״ו: אחרי
אכלה מקור בתוספת ה״א וא״לף בקמץ חטוף והל״מד קמוצה והה״א רפה כן הוא בספרים כ״י מדוייקים ובדפוסים קדמונים וכן משמע נהדיא מפירו׳
רש״י ורד״ק ודין הוא קדמאה מן מלין דמשמשין חד א׳ וחד ה׳ ולית דכוותהון ע״פ המסורת וחברו ואכלה מצידי ובספרים שבל״מד בחולם טעות הוא
וצריך להיות בקמץ והכי מוכח בגמרא דכתובות סוף פ׳ אף על פי ומדברי התוספות שם והואיל דאתא לידי איתא כיה מילתא מפני ששמעתי לקצת
מגייהים שקראו אכלה בחולם הל״מד כמו אמלו בכמה ספרי הדפוס וטעות זה הביאם לפרש הגמרא והתוספות שלא כהוגן ואין דבריהם עולים
בשמועה ולא כבוכים בטעם ובנין דין לא צריכן להדורי אפירושי דחיקי דלית בהון ממש ולאפוקי שמעתא מדוכתה ברם הכי הוא ליפנא דהדין
דרשא ופירושה: דרש ר׳ יהודה איש כפר גבוריא מנין שאין פוסקים ייכות לאשה (פרש״י אין ב״ד פוסקין לה יין שהיין מרגילה לתאוות תשמיש)
שנאמר ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה שתה ולא שתת אלא מעמה אכלה ולא אכלו הכי נמי (ובעל חכמת שלמה הגיה אכלה ולא אכל)
אכן מדסני קרא בלבוריה קאמרינן מכדי בגיות קא עסיק ואתי מ״ש שאני ש״מ שתה ולא שתת: פי׳ בעלי התוספו׳ ז״ל רבותינו הצרפתים אחרי אכלה
כמו אכלה מפיק ה״א מדמע ואף על כי שלא אכלה כדכתיב ותבכה ולא תאכל מ״מ איית לן למדרש הכי ותקם חנה אחרי שבת אכילתה שהיה לה לאכול
ואחרי שהיה שכנה וביתו חוץ ממנה שלא היה לה לשתו ולכך ויחשבה עלי לשכרה שתה ולא שתת מדלא קאמר ואחרי שתותה דומיא דאכילה שלה נה אי
נמי אחרי אכל ואחרי שתה כדכתיב אכל ושתה יאמר לך (משלי כ״ג) ומדשני קרא בלבוריה דריש הכי כדמתפרש לקמן אכלה ולא אכלה הכי נמי
(בתמיה) וכי תדרוש כמו כן שאין פוסקין מזונות לאיש (סידור ל׳ יום לבעל חוב) מכדי בגוה קא עסיק ואתי דהא כתיב חנה בקרא וכתיב כמי אכלה
א״כ ליכתוב כמי שתותה או לא ליכתו קרא בגוה וליכתוב אכל ושתה מ״ש שאני ש״מ שתה ולא שתת ע״כ: הנך רואה בעיניך מהגמ׳ ורבני צרפת שבמו׳
אכלה בקמץ הל״מד וה״א נוספת ולא מפיק אך דרשוה כאילו היתה במפיק מדשני קרא בלבוריה ולא כתב אחרי אכלה ואחרי שתותה או אכל ושתה
ויש לי לתמוה על רד״ק ז״ל שכתב ובעל הדרש שאמר שתה ולא שתת לא דקדק ואחרי בקשת המחילה ממנו לא לדקדק הוא בטעם הזאת שהר׳ יהודה
ידע שמלת שתה מקור. והוא משמש ליחיד ולרבים ולזכרים ולנקבות ואם כן אף חנה היתה בכלל. אך יצאת מן הכלל מדכתב קרא שתה ושאני
בלבוריה כדאמרן ומדכתיב ותבכה ולא תאכל פירשו אחרי אכלה אחר שבת אכילתה של חנה והוכרחו לפרש ואחרי שתה אחר שבת השתיה לאחרי
ולא לה מדשני קרא ומכאן שאין פוסקין ייכות לאשה ותו לא מידי בהך שמעתא ומילתא אגב שיטפא אשמעינן שהספר המוזכר בדברי רד״ק גרס קרי
שסקרא בשם אכלה ואכלה הוא ספר א׳ מהמסורת שהראשונה שבהם מתחלת בתרין מלין אלין ונקראת גם כמסורה גדולה שבדפסה כוויניציאה בשער
ואותו סנדול במערכת אות הא״לף ורובו של מסורת אינו אלא מספר הזה כמו שכתב ר׳ אליה המדקדק בהקדמת שרשים פרש הכ״ל ונקרא
שבלויים לספר מסורת המסורת ועיין עוד מ״ש ביחזקאל סימן כ׳ ותהלים מזמור קי״ח:

ובעשו

תראה ׀ בעני אמתך וזכרתני ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו ליהוה
כל־ימי חייו ומורה לא־יעלה על־ראשו׃ והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה ועלי שמר
את־פיה׃ וחנה היא מדברת על־לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי
לשכרה׃ ויאמר אליה עלי עד־מתי תשתכרין הסירי את־יינך מעליך׃ ותען חנה ותאמר
לא אדני אשה קשת־רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי ואשפך את־נפשי לפני יהוה׃ אל־תתן
את־אמתך לפני בת־בליעל כי־מרב שיחי וכעסי דברתי עד־הנה׃ ויען עלי ויאמר לכי לשלום
ואלהי ישראל יתן את־שלתך אשר שאלת מעמו׃ ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך ותלך
האשה לדרכה ותאכל ופניה לא־היו־לה עוד׃ וישכמו בבקר וישתחוו לפני יהוה וישבו
ויבאו אל־ביתם הרמתה וידע אלקנה את־חנה אשתו ויזכרה יהוה׃ ויהי לתקפות הימים
ותהר חנה ותלד בן ותקרא את־שמו שמואל כי מיהוה שאלתיו׃
ויעל האיש אלקנה וכל־ביתו לזבח ליהוה את־זבח הימים ואת־נדרו׃ וחנה לא עלתה כי־
אמרה לאישה עד יגמל הנער והבאתיו ונראה את־פני יהוה וישב שם עד־עולם׃ ויאמר לה
אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד־גמלך אתו אך יקם יהוה את־דברו ותשב האשה ותינק
את־בנה עד־גמלה אתו׃ ותעלהו עמה כאשר גמלתו בפרים שלשה ואיפה אחת קמח ונבל יין
ותבאהו בית־יהוה שלו והנער נער׃ וישחטו את־הפר ויבאו את־הנער אל־עלי׃ ותאמר בי
אדני חי נפשך אדני אני האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אל־יהוה׃ אל־הנער הזה התפללתי
ויתן יהוה לי את־שאלתי אשר שאלתי מעמו׃ וגם אנכי השאלתהו ליהוה כל־הימים אשר
היה הוא שאול ליהוה וישתחו שם ליהוה׃ * ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי ביהוה רמה ב
קרני ביהוה רחב פי על־אויבי כי שמחתי בישועתך׃ אין־קדוש כיהוה כי־אין בלתך ואין
צור כאלהינו׃ אל־תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיכם כי אל דעות יהוה ולא ולו ק׳
נתכנו עללות׃ קשת גברים חתים ונכשלים אזרו חיל׃ שבעים בלחם נשכרו ורעבים חדלו
עד־עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה׃ יהוה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל׃ יהוה
מוריש ומעשיר משפיל אף־מרומם׃ מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם־
נדיבים וכסא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ וישת עליהם תבל׃ רגלי חסידו ישמר ורשעים חסידיו
בחשך ידמו כי־לא בכח יגבר־איש׃ יהוה יחתו מריבו עלו בשמים ירעם יהוה ידין אפסי־ מריביו ק׳ עליו ק׳
ארץ ויתן־עז למלכו וירם קרן משיחו׃ ע״כ

וילך

ובעיני הע״ין בסי״א לבדו וכתב רד״ק בשרשים שבכל הספרים המדוייקים הוא בס״מך ור׳ יונה כתב שהוא בסי״ן שמאלית כמו לו שקול ישקל כעשי (איוב ו) ואחרים עכ״ל. גם אני מצאתיו בנוסחה כ״י בסי״ן שמאלית אכן כפי המסורת יש להכריע כגירסת הספרים שהוא בס״מך שבמערכת אות ס״ך נמסר כעס ד׳ כתיב סי״ן בלישנא ולית זה ממניינם: את שלתך חסר אל״ף ובאגדת שמואל שלתך כתיב אמר לה הבן הזה שאת עתידה להעמיד הרבה שלא הוא עתיד לשאול בפורים ע״כ ורש״י פי׳ חסר אל״ף לדרוש בו לשון נכים כמו ובשליתה היוצאת. ועיין עוד בכלי יקר ובמראות הצובאות לאלשיך ומסורת הברית הגדול סימן תתק״סג: וישכמו בבקר בספרים מדוייקים חסר יו״ד וכן במסורת וישכמו ב׳ חסר וסימנהון וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר (פ׳ שלח לך) ויהי ביום השביעי וישכמו כעלות השחר (יהושע ו׳) וכל שמואל דכותא לישנא אחרינא וישכמו ג׳ חסר וסימנהון ויעלו אל ראש ההר ויהי ביום השביעי ושמואל ע״כ. וכל ס׳ שמואל חסיב כחד כך הם הגרסאות הנכונות במסורת כ״י והמסרה שנסדרה בנוקרא בפרשת שלח לך משובשת: אל תרבו תדברו התי״ו רפה ועיין מ״ש בפרשת וארא על פסוק אחת הדבר: ולא נתכנו ולו ק׳ ובאגדת שמואל ולו נתכנו עלילות אין אנו יודעין אם לו נתכנו עלילות אם עלילות שאינן מכוונות לו. ת״ל יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו: חדלו הד׳ נדגש לתפארת מכלול מסקל פ֫על: חסידו חסידיו ק׳ וביומא פרק אמר להם הממונה א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן אפילו בשביל צדיק אחד עולם מתקיים שנאמר וצדיק יסוד עולם ר׳ חייא בר אבא דידיה אמר מהכא רגלי חסידיו ישמור חסידיו תרתי משמע. א״ר נחמן בר יצחק חסידו כתיב ונס׳ הזוהר פר׳ וירא דף קי״ב חסידו כתיב חד ודא אברהם דקב״ה נטיר ליה תדיר ולא אעדי נטירו מיניה לעלמין וכו׳ ובמדרש תנחומא דריש נח נאמר על אברהם כשרדף אחר המלכים. ד״א זה יעקב שנאמר לו הנה אנכי עמך ושמרתיך ובאגדת שמואל זה יוסף ועיין כלי יקר: מריבו מריביו ק׳ ובאגדת שמואל אמר ר׳ אבא בר כהנא אם חד הוא יכול ואם תרין אינון יכלון עיין כלי יקר ובספר הזוהר פרשת ויקרא סוף דף י״ס: עלו עליו ק׳ ובאגדת שמואל אמר ר׳ אבא בר כהנא אם עולים הם לשמים משם אני מרעים בקולי ומורידם עיין כלי יקר:

ואמר

וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הָרָמָתָה עַל־בֵּיתוֹ וְהַנַּעַר הָיָה מְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה אֶת־פְּנֵי עֵלִי הַכֹּהֵן׃ וּבְנֵי עֵלִי
בְּנֵי בְלִיָּעַל לֹא יָדְעוּ אֶת־יְהוָה׃ וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים אֶת־הָעָם כָּל־אִישׁ זֹבֵחַ זֶבַח וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן
כְּבַשֵּׁל הַבָּשָׂר וְהַמַּזְלֵג שְׁלֹשׁ־הַשִּׁנַּיִם בְּיָדוֹ׃ וְהִכָּה בַכִּיּוֹר אוֹ בַדּוּד אוֹ בַקַּלַּחַת אוֹ בַפָּרוּר כֹּל
אֲשֶׁר־יַעֲלֶה הַמַּזְלֵג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ כָּכָה יַעֲשׂוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם בְּשִׁלֹה׃ גַּם בְּטֶרֶם
יַקְטִרוּן אֶת־הַחֵלֶב וּבָא ׀ נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזֹּבֵחַ תְּנָה בָשָׂר לִצְלוֹת לַכֹּהֵן וְלֹא־יִקַּח מִמְּךָ
בָּשָׂר מְבֻשָּׁל כִּי אִם־חָי׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ קַטֵּר יַקְטִירוּן כַּיּוֹם הַחֵלֶב וְקַח־לְךָ כַּאֲשֶׁר תְּאַוֶּה
נַפְשֶׁךָ וְאָמַר ׀ לוֹ כִּי עַתָּה תִתֵּן וְאִם־לֹא לָקַחְתִּי בְחָזְקָה׃ וַתְּהִי חַטַּאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד לא
אֶת־פְּנֵי יְהוָה כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֵת מִנְחַת יְהוָה׃ וּשְׁמוּאֵל מְשָׁרֵת אֶת־פְּנֵי יְהוָה נַעַר חָגוּר
אֵפוֹד בָּד׃ וּמְעִיל קָטֹן תַּעֲשֶׂה־לּוֹ אִמּוֹ וְהַעַלְתָה לוֹ מִיָּמִים ׀ יָמִימָה בַּעֲלוֹתָהּ אֶת־אִישָׁהּ לִזְבֹּחַ
אֶת־זֶבַח הַיָּמִים׃ וּבֵרַךְ עֵלִי אֶת־אֶלְקָנָה וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאָמַר יָשֵׂם יְהוָה לְךָ זֶרַע מִן־הָאִשָּׁה
הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר שָׁאַל לַיהוָה וְהָלְכוּ לִמְקֹמוֹ׃ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד
שְׁלֹשָׁה־בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדַּל הַנַּעַר שְׁמוּאֵל עִם־יְהוָה׃ וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע
אֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבוּן אֶת־הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תַעֲשׂוּן כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ אֶת־דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־הָעָם
אֵלֶּה׃ אַל בָּנָי כִּי לוֹא־טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם־יְהוָה׃ אִם־יֶחֱטָא
אִישׁ לְאִישׁ וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים וְאִם לַיהוָה יֶחֱטָא־אִישׁ מִי יִתְפַּלֶּל־לוֹ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי־
חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתָם׃ וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל הֹלֵךְ וְגָדֵל וָטוֹב גַּם עִם־יְהוָה וְגַם עִם־אֲנָשִׁים׃

וַיָּבֹא אִישׁ־אֱלֹהִים אֶל־עֵלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל־בֵּית אָבִיךָ
בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה׃ וּבָחֹר אֹתוֹ מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִי לְכֹהֵן לַעֲלוֹת עַל־מִזְבְּחִי
לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לָשֵׂאת אֵפוֹד לְפָנָי וָאֶתְּנָה לְבֵית אָבִיךָ אֶת־כָּל־אִשֵּׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לָמָּה
תבעטו

ואמר ׀ לו לא ק׳ כן הוא בספרים כ״י מדוייקים וכ״כ רד״ק כתוב בוא״ו וק׳ בא״לף ע״כ · ותרגומו שבמקרא גדולה ואמר ליה אבל במקרא מוניציאה שנת רע״ח תרגום ואמר לא ועוד עתיד אני לכתוב מזה בישעיה מ״ס נס״ד : והעלתה לו הה״א והעי״ן בפתח ורפי הל״מד ומלרע כי הטעם צרי״ן כמו שכתוב במכלול דף קנ״ז : אשר ישכבן בירושלמי פרק בתרא דכתובות ופ״ק דסוטה ישכיבון כתיב שהיו הכשים מביאות קיניהן לטהר לבתיהן והיו משהין אותן הכ״ס מעלה עליהן כאילו הן שוכבין אותן · ופירש היפה מראה ישכיבון כתיב שהוא לשון הפעיל כאילו אחרים השכיבום עם הנשים והיינו מה שמעלה עליהם הכתוב כאילו שכבו להעניתם אף על פי שהם לא עשו אי קשיא דבכל הספרים לא כתיב אלא ישכבן בלא יו״ד והיכא כתיב ישכיבון ואולי כן היה בספריהם ובדרך שכתבו התוספות בפ׳ במה בהמה גבי מ׳ בירם כתיב שפעמים הגמר׳ חולקת על ספרנו ע״כ לשונו · ולא ידענא מאי דריש על יו״ד דבתר כ״ף דהך דרשא גופה איתא בבבלי פ׳ במה בהמה גבי כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה · אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים · מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו שכבום · והכי איתא בב״ר פ׳ פ״ה ובאגדת שמואל פ׳ ז׳ ולא גרסינן ישכיבון כתיב כדגרסינן בירושלמי ואמרינן תו התם בבבלי גופא אמר רב פנחס לא חטאו וכו׳ שהכתוב ייחסו לפנה ופריך אלא הא כתיב אשר ישכבון ישכבן כתיב עד כאן · ואפילו ר׳ דס״ל יש אם למקרא · (כלומר דבתר קרייא אזלינן דהיא עיקר כדרש בריש פרקא קמא דסנהדרין אשר ירשיען אלהים תרי משמע · ונאמר אלהים למטה שהוא ירשיען אלהים · · ונאמר אלהים למעלה עד האלהים יבא מה למטה שנים אף למעלה שנים ואין בית דין שקול מוסיפים עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה שיגמר הדין בשלשה : ורבנן פליגי עליה ואמרי דרשינן כתיב) הכא אפילו ר׳ מודה משום דקרא מוכח דפנחס לא חטא שייחסו הכתוב : מעברים עם ה׳ בכל ספרים מדוייקים חסר יו״ד אחר הבי״ת וכן ראוי ע״פ המסורת שהוא חד מן ח׳ חסר בליסנא פי׳ חסר אחר הבי״ת וסימן כמסר ביהושע סימן ד׳ במ״ג והוא מלא אחר הרי״ש ונס׳ אחד דפוס ישן מעבירם כתיב והכי איתא באגדת שמואל ודריש מיניה לגנאי שחטא דמעבירים אותו כדאמרינן בירושלמי דסנהדרין פרק כהן גדול · וכן הניה בעל אות אמת באגדת שמואל מעבירים עם ה׳ מעבירם כתיב מעבירין אותו ומחזירין אותו ובבבלי פ׳ במה בהמה דרשינן דחפני לבד חטא ולא פינחס דפרכינן התם והא כתיב מעבירים אמר רב הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב וכתב שם רש״י ז״ל שבספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורת הגדול במקום שמנויים שם כל התיבות דלא כתוב בהן יו״ד וקורין לא נמנה זה · והתוספות כתבו שהגמר׳ שלנו חולקת על ספרים שלנו שכתוב בהן מעבירים וכן מצינו בירושלמי פ״ק דסוטה בשמשון · כתוב א׳ אומר וישפט את ישראל בימי פלשתים ארבעים שנה (שופטים ט״ו) וכתוב א׳ אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה (שופטים י״ו) א״ר אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו עשרים שנה בחייו ובכל הספרים שלנו כתוב עשרים שנה גם בשופטים ט״ו עכ״ל · וכן כתב בעל יפה מראה וכן הוא בבמדבר רבה פ׳ י״ד ובעל כלי יקר טרח לפרש הירושלמי באופן שלא יהיה נגד הספרים ע״ש · ובהקדמת מקרא גדולה ומ״ש בפרשת בא על פסוק ונתנו על שתי המזוזות ובמר בהא על כלות משה ובסוף פרשת מטות אבל והנושא אותם יכבס בגדיו : ופללו למ״ד עי״ן הפעל רפה : מי יתפלל לו מתחלפת ית־פלל לו : לעלות על מזבחי במקרא גדולה מסר בליו ב׳ מטעים פי׳ דמטעים ביה דסבירין להעלות כי כן משפטו כמ״ש רד״ק וחברו כ״ל שהוא לעלות עמים תחתם (איוב ל״ו) וכן תתורגם בסכיתם לאסקא :

ולאב׳

תבעטו בזבחי ובמנחתי אשר צויתי מעון ותכבד את־בניך ממני להבריאכם מראשית כל־
מנחת ישראל לעמי׃ לכן נאם־יהוה אלהי ישראל אמור אמרתי ביתך ובית אביך יתהלכו
לפני עד־עולם ועתה נאם־יהוה חלילה לי כי־מכבדי אכבד ובזי יקלו׃ הנה ימים באים
וגדעתי את־זרעך ואת־זרע בית אביך מהיות זקן בביתך׃ והבטת צר מעון בכל אשר־ייטיב
את־ישראל ולא־יהיה זקן בביתך כל־הימים׃ ואיש לא־אכרית לך מעם מזבחי
לכלות את־עיניך ולאדיב את־נפשך וכל־מרבית ביתך ימותו אנשים׃ וזה־לך האות אשר
יבא אל־שני בניך אל־חפני ופינחס ביום אחד ימותו שניהם׃ והקימתי לי כהן נאמן כאשר
בלבבי ובנפשי יעשה ובניתי לו בית נאמן והתהלך לפני־משיחי כל־הימים׃
והיה כל־הנותר בביתך יבוא להשתחות לו לאגורת כסף וככר־לחם ואמר ספחני
ג נא אל־אחת הכהנות לאכל פת־לחם׃ * והנער שמואל משרת את־יהוה
לפני עלי ודבר־יהוה היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ׃ ויהי ביום ההוא
ועיניו ק׳ ועלי שכב במקומו ועינו החלו כהות לא יוכל לראות׃ ונר אלהים טרם יכבה ושמואל
שכב בהיכל יהוה אשר־שם ארון אלהים׃ ויקרא יהוה אל־שמואל ויאמר
הנני׃ וירץ אל־עלי ויאמר הנני כי־קראת לי ויאמר לא־קראתי שוב שכב וילך וישכב׃
ויסף יהוה קרא עוד שמואל ויקם שמואל וילך אל־עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויאמר לא־
קראתי בני שוב שכב׃ ושמואל טרם ידע את־יהוה וטרם יגלה אליו דבר־יהוה׃ ויסף
יהוה קרא־שמואל בשלישת ויקם וילך אל־עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויבן עלי כי יהוה
קרא לנער׃ ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה אם־יקרא אליך ואמרת דבר יהוה כי שמע
עבדך וילך שמואל וישכב במקומו׃ ויבא יהוה ויתיצב ויקרא כפעם־בפעם שמואל ׀ שמואל
ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך׃ ויאמר יהוה אל־שמואל הנה אנכי
עשה דבר בישראל אשר כל־שמעו תצלינה שתי אזניו׃ ביום ההוא אקים אל־עלי את
כל־אשר דברתי אל־ביתו החל וכלה׃ והגדתי לו כי־שפט אני את־ביתו עד־עולם בעון
אשר־ידע כי־מקללים להם בניו ולא כהה בם׃ ולכן נשבעתי לבית עלי אם־יתכפר עון
בית־עלי בזבח ובמנחה עד־עולם׃ וישכב שמואל עד־הבקר ויפתח את־דלתות בית־יהוה
ושמואל ירא מהגיד את־המראה אל־עלי׃ ויקרא עלי את־שמואל ויאמר שמואל בני ויאמר
הנני׃ ויאמר מה הדבר אשר דבר אליך אל־נא תכחד ממני כה יעשה־לך אלהים וכה
יוסיף אם־תכחד ממני דבר מכל־הדבר אשר־דבר אליך׃ ויגד־לו שמואל את־כל־הדברים
בעיניו ק׳ ולא כחד ממנו ויאמר יהוה הוא הטוב בעינו יעשה׃ ויגדל שמואל ויהוה

היה

ולאדיב בכל ספרים שלפנינו הא"לף בשוא ופתח שלא כדברי רב פעלים שכתב ובכות הפ"א אל"ף מתמעטא ולאדיב את נפשך ע"ם לשמיד תחזיקה מן הסלתים: ועינו ועיניו ק׳: החלו הל"מד בדגש: ושמואל שכב בהיכל ה׳ הקשו בפ׳ פסחים יוחסין והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד אלא נר אלהים טרם יכבה בהיכל ה׳ ושמואל שוכב במקומו פי׳ ושמואל שוכב בהיכל ה׳ חדא מילתא משמע ועל כרח׳ מפסקינן ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית · וכן תרגם יונתן בעזרת ליואי והיכל אכר קאי שהמנורה היתה בהיכל משכן שילה ע"כ פי׳ רש"י ז"ל ועיין עוד בפירושו על הפסוק ובכלי יקר ולפי דרכנו למדנו מתלת הטעמים שהאתנח מפריד תיבת שכב מתיבת בהיכל כדי שלא יובן שהיה שוכב בהיכל ה׳ · שמואל בשלישת בספרים מדוייקים חסר יו"ד תניין והוא חד מן ד׳ דכתיבין כן על פי המסורת וסימן נמ"ג פרשת פינחס: ויתיצב בדפוסים אחרונים הגה"י בגירי ובדפוסים ישנים וגם בכמה ספרים כ"י מדוייקים בפתח ובספר אחר ישן כתוב יד וגם בדפוס ישן בקמץ: שמואל ׀ שמואל חד מן ד׳ שמות מכופלים וכולם צדיקים גמורים וכבר הארכתי בזה בתכין בפרשת ואלה שמות על משה משה: כי מקללים להם בניו זה אחד מן י"ח פסוקים שהם תיקון סופרים והיה לו לומר מקללים לי אלא שכינה הכתוב רש"י ורד"ק ומדרש ילמדנו ומכילתא פרשת שלח ומסורת. ופירוש תקון סופרים אכתוב בעזרת האל בזכריה ב׳: ויקרא עלי את שמואל בספר אחד כתיבת יד קדמון כתוב אל שמואל וכן הוא בקונקו"רדאנציאה ואף בדפוס ישן תמורגם לשמואל אבן בשאר ספרים כתוב את בתרגומא ית: בעינו בעיניו ק׳:

היה עמו ולא־הפיל מכל־דבריו ארצה׃ וידע כל־ישראל מדן ועד־באר שבע כי־נאמן שמואל
לנביא ליהוה׃ ויסף יהוה להראה בשלה כי־נגלה יהוה אל־שמואל בשלו בדבר יהוה׃ *
ד ויהי דבר־שמואל לכל־ישראל ויצא ישראל לקראת פלשתים למלחמה ויחנו על־
האבן העזר ופלשתים חנו באפק׃ ויערכו פלשתים לקראת ישראל ותטש המלחמה וינגף
ישראל לפני פלשתים ויכו במערכה בשדה כארבעת אלפים איש׃ ויבא העם אל־המחנה
ויאמרו זקני ישראל למה נגפנו יהוה היום לפני פלשתים נקחה אלינו משלה את־ארון ברית
יהוה ויבא בקרבנו וישענו מכף איבינו׃ וישלח העם שלה וישאו משם את ארון ברית־יהוה
צבאות ישב הכרבים ושם שני בני־עלי עם־ארון ברית האלהים חפני ופינחס׃ ויהי כבוא
ארון ברית־יהוה אל־המחנה וירעו כל־ישראל תרועה גדולה ותהם הארץ׃ וישמעו פלשתים
את־קול התרועה ויאמרו מה קול התרועה הגדולה הזאת במחנה העברים וידעו כי ארון
יהוה בא אל־המחנה׃ ויראו הפלשתים כי אמרו בא אלהים אל־המחנה ויאמרו אוי לנו
כי לא היתה כזאת אתמול שלשם׃ אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה אלה
הם האלהים המכים את־מצרים בכל־מכה במדבר׃ התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן
תעבדו לעברים כאשר עבדו לכם והייתם לאנשים ונלחמתם׃ וילחמו פלשתים וינגף
ישראל וינסו איש לאהליו ותהי המכה גדולה מאד ויפל מישראל שלשים אלף רגלי׃ וארון
אלהים נלקח ושני בני־עלי מתו חפני ופינחס׃ וירץ איש־בנימן מהמערכה ויבא שלה
ביום ההוא ומדיו קרעים ואדמה על־ראשו׃ ויבוא והנה עלי ישב על־הכסא יך דרך מצפה יו׳
כי־היה לבו חרד על ארון האלהים והאיש בא להגיד בעיר ותזעק כל־העיר׃ וישמע עלי
את־קול הצעקה ויאמר מה קול ההמון הזה והאיש מהר ויבא ויגד לעלי׃ ועלי בן־תשעים
ושמנה שנה ועיניו קמה ולא יכול לראות׃ ויאמר האיש אל־עלי אנכי הבא מן־המערכה
ואני מן־המערכה נסתי היום ויאמר מה־היה הדבר בני׃ ויען המבשר ויאמר נס ישראל
לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופינחס וארון האלהים
נלקחה׃ ויהי כהזכירו את־ארון האלהים ויפל מעל־הכסא אחרנית בעד
יד השער ותשבר מפרקתו וימת כי־זקן האיש וכבד והוא שפט את־ישראל ארבעים שנה׃
וכלתו אשת־פינחס הרה ללת ותשמע את־השמעה אל־הלקח ארון האלהים ומת חמיה
ואישה ותכרע ותלד כי־נהפכו עליה צריה׃ וכעת מותה ותדברנה הנצבות עליה אל־תיראי
כי־בן ילדת ולא ענתה ולא־שתה לבה׃ ותקרא לנער אי־כבוד לאמר גלה כבוד מישראל
אל־הלקח ארון האלהים ואל־חמיה ואישה׃ ותאמר גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון
ה האלהים׃ ופלשתים לקחו את ארון האלהים ויבאהו מאבן העזר אשדודה׃ ויקחו פלשתים
את־ארון האלהים ויביאו אתו בית דגון ויציגו אתו אצל דגון׃ וישכמו אשדודים ממחרת
והנה

ד׳ וישענו בספרים מדויקים חסר לחסר ובמסורת ג׳ וסימן נקחה אלינו · אל תחרש ממנו (שמואל א׳ ז׳) קויכו לו ויושיענו (ישעיה כ״ה) ובמ״ג נמסר כאן ויושיענו ג׳ ב׳ מלאים וא׳ חסר וכו׳ קדמאה חסר אבל בישעיה סימן כ״ח נמסר במסרה קטנה ג׳ ב׳ חסר וא׳ מלא וכן בספרים מדויקים גרסי דשמואל חסר לחסר וחד דישעיהו מלא דמלא׃ מה קול התרועה מה שנמסר במ״ג כ״ד וכל דסמיך לאח״ס כוותיה וכו׳ ר״ל וכל דסמיך לאו״ה ועיין במ״ס בפרש׳ בהניס · וכב״ל לקמן על מה קול ההמון׃ ויראו הפלשתים הי״ד במאריך ועיין מ״ש בסימן ז׳ בפסוק ויראו מפני פלשתים׃ יך יד ק׳׃ המבשר ברוב הספרים הה״א במאריך ובלא דגש במ״ס׃ נס ישראל לפני פלשתים כן כתוב לפני לא מפני כמו שמצאתי בס״א כ״י וכמו שנדרש בדפוס ישן׃ וארון האלהים נלקחה למעלה אומר נלקח לשון זכר וכאן נלקחה לשון נקבה ובאגדת שמואל תמצא מלת הדין בנקבה׃ כי נהפכו עליה צריה בסגול הה״א וקל הפ״א ע״פ המסורת כמ״ש בלכיאל סימן י״וד וכן במכלול דף פ״ב ובשרשים׃ ובעת בכ״ף׃ מותה בשורק וכן נמסר עד יום מותה (שמואל ב׳ ו׳) מלא פום וחד קמוץ פום וכעת מותה וסימניך דאית לה בכין פרקת דלית לה בכין חלמא׃ וישכמו אשדודים ממחרת חסר י״וד וכן וישכמו בבקר שבפסוק כמו שכתבתי בסימן א׳׃

והנה דגון נפל לפניו ארצה לפני ארון יהוה ויקחו את־דגון וישבו אתו למקומו׃ וישכמו
בבקר ממחרת והנה דגון נפל לפניו ארצה לפני ארון יהוה וראש דגון ושתי ׀ כפות ידיו
כרתות אל־המפתן רק דגון נשאר עליו׃ על־כן לא־ידרכו כהני דגון וכל־הבאים בית־דגון
על־מפתן דגון באשדוד עד היום הזה׃ ותכבד יד־יהוה אל־האשדודים וישמם
בטחרים ק׳ ויך אתם בעפלים את־אשדוד ואת־גבוליה׃ ויראו אנשי־אשדוד כי־כן ואמרו לא־ישב ארון
ע׳ דגושה אלהי ישראל עמנו כי־קשתה ידו עלינו ועל דגון אלהינו׃ וישלחו ויאספו את־כל־סרני
פלשתים אליהם ויאמרו מה־נעשה לארון אלהי ישראל ויאמרו גת יסב ארון אלהי ישראל
ויסבו את־ארון אלהי ישראל׃ ויהי אחרי ׀ הסבו אתו ותהי יד־יהוה בעיר מהומה גדולה
טחורים ק׳ מאד ויך את־אנשי העיר מקטן ועד־גדול וישתרו להם עפלים׃ וישלחו את־ארון האלהים
עקרון ויהי כבוא ארון האלהים עקרון ויזעקו העקרנים לאמר הסבו אלי את־ארון אלהי ישראל
להמיתני ואת־עמי׃ וישלחו ויאספו את־כל־סרני פלשתים ויאמרו שלחו את־ארון אלהי
ישראל וישב למקומו ולא־ימית אתי ואת־עמי כי־היתה מהומת־מות בכל־העיר כבדה מאד
בטחרים ק׳ יד האלהים שם׃ והאנשים אשר לא־מתו הכו בעפלים ותעל שועת העיר השמים׃ *
ע׳ דגושה ויהי ארון־יהוה בשדה פלשתים שבעה חדשים׃ ויקראו פלשתים לכהנים
ו ולקסמים לאמר מה־נעשה לארון יהוה הודענו במה נשלחנו למקומו׃ ויאמרו אם־משלחים
את־ארון אלהי ישראל אל־תשלחו אתו ריקם כי־השב תשיבו לו אשם אז תרפאו ונודע לכם
למה לא־תסור ידו מכם׃ ויאמרו מה האשם אשר נשיב לו ויאמרו מספר סרני פלשתים
טחורי ק׳ חמשה עפלי זהב וחמשה עכברי זהב כי־מגפה אחת לכלם ולסרניכם׃ ועשיתם
טחוריכם ק׳ צלמי עפליכם וצלמי עכבריכם המשחיתם את־הארץ ונתתם לאלהי ישראל כבוד אולי יקל
את־ידו מעליכם ומעל אלהיכם ומעל ארצכם׃ ולמה תכבדו את־לבבכם כאשר כבדו מצרים
ופרעה את־לבם הלוא כאשר התעלל בהם וישלחום וילכו׃ ועתה קחו ועשו עגלה חדשה
אחת ושתי פרות עלות אשר לא־עלה עליהם על ואסרתם את־הפרות בעגלה והשיבתם
בניהם מאחריהם הביתה׃ ולקחתם את־ארון יהוה ונתתם אתו אל־העגלה ואת ׀ כלי הזהב
אשר השבתם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אתו והלך׃ וראיתם אם־דרך גבולו
יעלה בית שמש הוא עשה לנו את־הרעה הגדולה הזאת ואם־לא וידענו כי לא ידו נגעה בנו
מקרה הוא היה לנו׃ ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרום בעגלה ואת־בניהם כלו
בבית׃ וישמו את־ארון יהוה אל־העגלה ואת הארגז ואת עכברי הזהב ואת צלמי טחריהם׃

וישרנה

אל האשדודים וישמם כן כתיב אל לא על והתרגום הוא דרך פי׳ : ויך אתם בעפלים בטחרים ק׳ ובספרים כ״י אין בב״ית מאריך ויש דגש בפ״א להורות על דגשות הט״ית וכן הכו בעפלים שבסמוך : ויראו אנשי אשדוד בספרי מדוייקי׳ אין ביו״ד מאריך וכן ראוי כי אין ראה אות וכן מ״י וחזו : וישתרו להם כתוב בשי״ן שמאלית כמו בס״מך · רד״ק וכ״כ רש״י כאן ויספרו ספרי הוא במסורת מן הכתובים שי״ן ומפורשים בלשון סמ״ך [illegible] בספרים עכ״ל : ואמהני שבהושע ב׳ נמסר כמ״ג מלין דכתיבין שי״ן וקריין סמ״ך ואין זה מהם : להם עפלים טחורים ק׳ והצי״ן בשוא לבדו : מהומת מות בנסחאות כ״י ודפוסים ישנים הה״א במאריך : הכו בעפלים בטחרים ק׳ : עפלי טחרי ק׳ והט״ין בשוא לבד : עפליכם טחריכם ק׳ והצי״ן בשוא לבד : עגלה חדשה אחת הא״לף בסגול והח״ית בקמץ בנסחאות כ״י מדוייקות ודפוסים ישנים ובדפוסים אחרונים כולו פתוח וכן מצאתי בס״א כ״י ונמוסרים הם שברי במסורת פרשת בשלח על בכנבת אחת נמסר ו׳ פתחין זקפין ולית דין מנהון ועיין במכלול דף רכ״ה : ואת צלמי טחריהם כתוב במסורת טחרים דכתבן עפלים ו׳ בקריאה ומשיב להו התם וכתב הכי קאמר וכ׳ בדקריין כן כתבן וסי׳ ואם כלאי טחריהם ואלה טחרי פוזני · ובהקדמת מקרא גדולה הפ״ס שמגיה מהא דגרסינן במגילה פרק הקורא את המגלה עומד תנו רבנן כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כמו ישגלנה · ישכבנה · בעפלים · בטחרים · ובמסורת לא מני כי אם ו׳ דכתיב בעפלים וקריבן בטחרים וכו׳ · וסוף דבריו כתב דלא ידע לתרוצי אלא דאירמיה דתלמודא לפלוגי על המסורת עד כאן לשונו · ולי נראה דעיקר קושיא מעיקרא ליתא ואילו המגיה המקשה לאזניו שגירסתינו ז״ל לא הוה קשיא ליה מידי דהא כאן לא אמרינן בגמרא אלא שכל המקראות הכתובים לגנאי קורין אותן לשבח כמו ישגלנה שיהיה מורגל נקיים משגל משכב · וכן עפלים לשון מפורש לגנאי יותר מטחרים כמו שפירש רש״י בגמרא : אבל המנוים המנויים למעלה [illegible]

וישרנה הפרות בדרך על־דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלך וגעו ולא־סרו ימין
ושמאול וסרני פלשתים הלכים אחריהם עד־גבול בית שמש: ובית שמש קצרים קציר־
חטים בעמק וישאו את־עיניהם ויראו את־הארון וישמחו לראות: והעגלה באה אל־שדה
יהושע בית־השמשי ותעמד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את־עצי העגלה ואת־הפרות העלו
עלה ליהוה: והלוים הורידו ׀ את־ארון יהוה ואת־הארגז אשר־
אתו אשר־בו כלי־זהב וישמו אל־האבן הגדולה ואנשי בית־שמש העלו עלות ויזבחו זבחים
ביום ההוא ליהוה: וחמשה סרני־פלשתים ראו וישבו עקרון ביום ההוא: ואלה
טחרי הזהב אשר השיבו פלשתים אשם ליהוה לאשדוד אחד לעזה אחד לאשקלון אחד לגת
אחד לעקרון אחד: ועכברי הזהב מספר כל־ערי פלשתים לחמשת הסרנים
מעיר מבצר ועד כפר הפרזי ועד ׀ אבל הגדולה אשר הניחו עליה את ארון יהוה עד היום
הזה בשדה יהושע בית־השמשי: ויך באנשי בית־שמש כי ראו בארון יהוה ויך בעם
שבעים איש חמשים אלף איש ויתאבלו העם כי־הכה יהוה בעם מכה גדולה: ויאמרו
אנשי בית־שמש מי יוכל לעמד לפני יהוה האלהים הקדוש הזה ואל־מי יעלה מעלינו:
וישלחו מלאכים אל־יושבי קרית־יערים לאמר השבו פלשתים את־ארון יהוה רדו העלו אתו
אליכם: * ויבאו אנשי ׀ קרית יערים ויעלו את־ארון יהוה ויבאו אתו אל־בית אבינדב
בגבעה ואת־אלעזר בנו קדשו לשמר את־ארון יהוה: ויהי מיום שבת הארון
בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל־בית ישראל אחרי יהוה:

ויאמר שמואל אל־כל־בית ישראל לאמר אם־בכל־לבבכם אתם שבים אל־יהוה
הסירו את־אלהי הנכר מתוככם והעשתרות והכינו לבבכם אל־יהוה ועבדהו לבדו ויצל אתכם
מיד פלשתים: ויסירו בני ישראל את־הבעלים ואת־העשתרת ויעבדו את־יהוה לבדו:

ויאמר שמואל קבצו את־כל־ישראל המצפתה ואתפלל בעדכם אל־יהוה: ויקבצו
המצפתה וישאבו־מים וישפכו ׀ לפני יהוה ויצומו ביום ההוא ויאמרו שם חטאנו ליהוה וישפט
שמואל את־בני ישראל במצפה: וישמעו פלשתים כי־התקבצו בני־ישראל המצפתה
ויעלו סרני־פלשתים אל־ישראל וישמעו בני ישראל ויראו מפני פלשתים: ויאמרו בני־
ישראל אל־שמואל אל־תחרש ממנו מזעק אל־יהוה אלהינו וישענו מיד פלשתים: ויקח
שמואל טלה חלב אחד ויעלה* עולה כליל ליהוה ויזעק שמואל אל־יהוה בעד ישראל ויענהו
יהוה: ויהי שמואל מעלה העולה ופלשתים נגשו למלחמה בישראל וירעם יהוה בקול־
גדול ביום ההוא על־פלשתים ויהמם וינגפו לפני ישראל: ויצאו אנשי ישראל מן־
המצפה וירדפו את־פלשתים ויכום עד־מתחת לבית כר: ויקח שמואל אבן אחת וישם
בין

בפסוק בלשון טחורים ועפלים מכלל חבריהם שנקראים וכתבים לפעמים ואין בהם שום גנאי ואם ישאל השואל מה נשתנו שניהם אלו מכל האחרים אשיבני אחר שהושמו אצל הארון שנה הכתוב בעבור קדושתו ובנה אותם בלשון נקייה וזהו טעם לפעמים לע"ד : וישרנה הפרות עיין מה שכתבתי בפרשת ויצא על ויחמנה בבאן ומלא קמץ ומסורה דרשו רבותינו ז"ל בב"ר פ' נ"ד סימן ו' שהיו הולכות בדרך ישרה : ודרשוהו עוד על פנים אחרים ה"ס : ובינה פותר סימן ו' : ויבקעו הקו"ף דגושה : ואלה טחרי הזהב ב' כתיבי וק' כענין כמו שכתבתי למעלה : ויאמרו שם חטאנו לה' ירושלמי פ' סדר תעניות כיצד ויאמר שמואל חטאנו לה' אמר רב שמואל בר רב יצחק לבש שמואל חלוקן של כל ישראל וכו' וכתב בעל יפה מראה אם אין טעות בגירסא יש לומר דאף על גב דויאמרו שם חטאנו כתיב משום דשמואל לבש חלוקן וכו' כדבסמוך חשיב ליה כאילו שמואל הוא האומר חטאנו אבל הגרסא דט"ס הוא ול"ג אלא ויאמרו שם חטאנו והכי איתא באגדת שמואל : ויראו מפני פלשתים כתוב במכלול דף קל"ג שהוא ביו"ד ראיון אבד וצריך להמשיך האותיות הנוספות ביראי תיראו להורות על היו"ד פ"א הפעל חביה כמונח או לא כתובה צריך להורות עליה בקריאתה: מזעק הזין דגושה : וישענו הפר דחבר כמ"ש לעיל סימן ד' : ויעלה ויעלהו ק' ובפ' אין מעמידין אמר ר' אחא בר חנינא מנין לעולת נקבה שכשרה בבמת יחיד שנאמר ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלה ויעלהו עולה ויעלהו לשון זכר אמר רב פפא בר יצחק ויעלה כתיב :
ושם

בין־המצפה ובין השן ויקרא את־שמה אבן העזר ויאמר עד־הנה עזרנו יהוה׃ ויכנעו
הפלשתים ולא־יספו עוד לבוא בגבול ישראל ותהי יד־יהוה בפלשתים כל ימי שמואל׃
ותשבנה הערים אשר לקחו־פלשתים מאת ישראל ׀ לישראל מעקרון ועד־גת ואת־גבולן
הציל ישראל מיד פלשתים ויהי שלום בין ישראל ובין האמרי׃ וישפט שמואל את־ישראל
כל ימי חייו׃ והלך מדי שנה בשנה וסבב בית־אל והגלגל והמצפה ושפט את־ישראל את
כל־המקומות האלה׃ ותשבתו הרמתה כי־שם ביתו ושם שפט את־ישראל ויבן־שם־מזבח
ליהוה׃ * ויהי כאשר זקן שמואל וישם את־בניו שפטים לישראל׃ ויהי ח
שם־בנו הבכור יואל ושם משנהו אביה שפטים בבאר שבע׃ ולא־הלכו בניו בדרכו ויטו ואמרת שופטים לאיטליאני
אחרי הבצע ויקחו־שחד ויטו משפט׃ ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל־שמואל הרמתה׃ בדרכיו ק'
ויאמרו אליו הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך עתה שימה־לנו מלך לשפטנו ככל־
הגוים׃ וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה־לנו מלך לשפטנו ויתפלל שמואל
אל־יהוה׃
ויאמר יהוה אל־שמואל שמע בקול העם לכל אשר־יאמרו אליך כי לא אתך מאסו כי־אתי מאסו
ממלך עליהם׃ ככל־המעשים אשר־עשו מיום העלתי אתם ממצרים ועד־היום הזה ויעזבני
ויעבדו אלהים אחרים כן המה עשים גם־לך׃ ועתה שמע בקולם אך כי־העד תעיד בהם
והגדת להם משפט המלך אשר ימלך עליהם׃ ויאמר שמואל את כל־דברי יהוה
אל־העם השאלים מאתו מלך׃ ויאמר זה יהיה משפט המלך אשר ימלך
עליכם את־בניכם יקח ושם לו במרכבתו ובפרשיו ורצו לפני מרכבתו׃ ולשום לו שרי
אלפים ושרי חמשים ולחרש חרישו ולקצר קצירו ולעשות כלי־מלחמתו וכלי רכבו׃ ואת־
בנותיכם יקח לרקחות ולטבחות ולאפות׃ ואת־שדותיכם ואת־כרמיכם וזיתיכם הטובים
יקח ונתן לעבדיו׃ וזרעיכם וכרמיכם יעשר ונתן לסריסיו ולעבדיו׃ ואת־עבדיכם ואת־
שפחותיכם ואת־בחוריכם הטובים ואת־חמוריכם יקח ועשה למלאכתו׃ צאנכם יעשר
ואתם תהיו־לו לעבדים׃ וזעקתם ביום ההוא מלפני מלככם אשר בחרתם לכם ולא־יענה
יהוה אתכם ביום ההוא׃ וימאנו העם לשמע בקול שמואל ויאמרו לא כי אם־מלך יהיה
עלינו׃ והיינו גם־אנחנו ככל־הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את־מלחמתנו׃
וישמע שמואל את כל־דברי העם וידברם באזני יהוה׃ ויאמר יהוה אל־שמואל
ע'כ שמע בקולם והמלכת להם מלך ויאמר שמואל אל־אנשי ישראל לכו איש לעירו׃ *
ויהי־איש מבן־ימין ושמו קיש בן־אביאל בן־צרור בן־בכורת בן־אפיח בן־איש ימיני ט
גבור חיל׃ ולו־היה בן ושמו שאול בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו משכמו מבנימין ק'
ומעלה גבה מכל־העם׃ ותאבדנה האתנות לקיש אבי שאול ויאמר קיש אל־שאול בנו קח־
נא אתך את־אחד מהנערים וקום לך בקש את־האתנת׃ ויעבר בהר־אפרים ויעבר בארץ־
שלשה ולא מצאו ויעברו בארץ־שעלים ואין ויעבר בארץ־ימיני ולא מצאו׃ המה באו
בארץ צוף ושאול אמר לנערו אשר־עמו לכה ונשובה פן־יחדל אבי מן־האתנות ודאג לנו׃
ויאמר

ח ושם עבם את ישראל ר' יונה גם' הרקמה מכה זה עם הזרים שבאו בקמץ שלא בהפסק ובמסורת לית קמץ וכל סוס נכר דכותיה׃ את בניו שופטים
נמה מאריך בפי"ן׃ ברדכו בדרכיו ק'׃ ויטו אחרי במירה הי"ד׃ שימה־לנו כ"כ׃ ורצו מלרע שלא כמכתב׃ שרותיכם בלא מאריך בד'לם׃
ט ויאמרו לא הל"מד דנוסח ע"פ המסורה כמ"ם במרחה וירא סימן י"ט׃ מלחמתינו ס"א מלחמתנו חסר׃ מבן ימין מבנימין ק' מלה אחת ובתיב
שני מלות׃ בארץ שלשה נסכרים ב"י מדוייקי' אלעיל והסר והכרו מוכים עליו ואים בה מבפל שלשה (מלכים ב' ד') ושם ב' חבר' ע"פ פתסו׃
בוא

וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־אֱלֹהִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר בּוֹא יָבוֹא עַתָּה נֵלְכָה
שָּׁם אוּלַי יַגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ אֲשֶׁר־הָלַכְנוּ עָלֶיהָ׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ וְהִנֵּה נֵלֵךְ וּמַה־נָּבִיא
לָאִישׁ כִּי הַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ וּתְשׁוּרָה אֵין־לְהָבִיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה אִתָּנוּ׃ וַיֹּסֶף הַנַּעַר
לַעֲנוֹת אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רֶבַע שֶׁקֶל כָּסֶף וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִגִּיד לָנוּ
אֶת־דַּרְכֵּנוּ׃ לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלֶכְתּוֹ לִדְרוֹשׁ אֱלֹהִים לְכוּ וְנֵלְכָה עַד־הָרֹאֶה
כִּי לַנָּבִיא הַיּוֹם יִקָּרֵא לְפָנִים הָרֹאֶה׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבָרְךָ לְכָה נֵלֵכָה וַיֵּלְכוּ אֶל־
הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים׃ הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר וְהֵמָּה מָצְאוּ נְעָרוֹת יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב
מָיִם וַיֹּאמְרוּ לָהֶן הֲיֵשׁ בָּזֶה הָרֹאֶה׃ וַתַּעֲנֶינָה אוֹתָם וַתֹּאמַרְנָה יֵּשׁ הִנֵּה לְפָנֶיךָ מַהֵר עַתָּה
כִּי הַיּוֹם בָּא לָעִיר כִּי זֶבַח הַיּוֹם לָעָם בַּבָּמָה׃ כְּבֹאֲכֶם הָעִיר כֵּן תִּמְצְאוּן אֹתוֹ בְּטֶרֶם יַעֲלֶה
הַבָּמָתָה לֶאֱכֹל כִּי לֹא־יֹאכַל הָעָם עַד־בֹּאוֹ כִּי־הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי־כֵן יֹאכְלוּ הַקְּרֻאִים וְעַתָּה
עֲלוּ כִּי־אֹתוֹ כְהַיּוֹם תִּמְצְאוּן אֹתוֹ׃ וַיַּעֲלוּ הָעִיר הֵמָּה בָּאִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא
לִקְרָאתָם לַעֲלוֹת הַבָּמָה׃ וַיהוָה גָּלָה אֶת־אֹזֶן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לִפְנֵי בוֹא־שָׁאוּל
לֵאמֹר׃ כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּמְשַׁחְתּוֹ לְנָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ
אֶת־עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה צַעֲקָתוֹ אֵלָי׃ וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת־שָׁאוּל
וַיהוָה עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעְצֹר בְּעַמִּי׃ וַיִּגַּשׁ שָׁאוּל אֶת־שְׁמוּאֵל בְּתוֹךְ
הַשָּׁעַר וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־נָּא לִי אֵי־זֶה בֵּית הָרֹאֶה׃ וַיַּעַן שְׁמוּאֵל אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָרֹאֶה
עֲלֵה לְפָנַי הַבָּמָה וַאֲכַלְתֶּם עִמִּי הַיּוֹם וְשִׁלַּחְתִּיךָ בַבֹּקֶר וְכֹל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ אַגִּיד לָךְ׃ וְלָאֲתֹנוֹת
הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים אַל־תָּשֶׂם אֶת־לִבְּךָ לָהֶם כִּי נִמְצָאוּ וּלְמִי כָּל־חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל
הֲלוֹא לְךָ וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ׃ וַיַּעַן שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־יְמִינִי אָנֹכִי מִקְּטַנֵּי שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְּעִרָה מִכָּל־מִשְׁפְּחוֹת שִׁבְטֵי בִנְיָמִן וְלָמָּה דִּבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה׃
וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־נַעֲרוֹ וַיְבִיאֵם לִשְׁכָּתָה וַיִּתֵּן לָהֶם מָקוֹם בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים וְהֵמָּה
כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לַטַּבָּח תְּנָה אֶת־הַמָּנָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ
שִׂים אֹתָהּ עִמָּךְ׃ וַיָּרֶם הַטַּבָּח אֶת־הַשּׁוֹק וְהֶעָלֶיהָ וַיָּשֶׂם לִפְנֵי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה הַנִּשְׁאָר
שִׂים־לְפָנֶיךָ אֱכֹל כִּי לַמּוֹעֵד שָׁמוּר־לְךָ לֵאמֹר הָעָם קָרָאתִי וַיֹּאכַל שָׁאוּל עִם־שְׁמוּאֵל בַּיּוֹם הַהוּא׃
וַיֵּרְדוּ מֵהַבָּמָה הָעִיר וַיְדַבֵּר עִם־שָׁאוּל עַל־הַגָּג׃ וַיַּשְׁכִּמוּ וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל
אֶל־שָׁאוּל הַגָּגָה לֵאמֹר קוּמָה וַאֲשַׁלְּחֶךָּ וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וּשְׁמוּאֵל הַחוּצָה׃ הֵמָּה
יוֹרְדִים בִּקְצֵה הָעִיר וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֶל־שָׁאוּל אֱמֹר לַנַּעַר וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ וַיַּעֲבֹר וְאַתָּה עֲמֹד
כַּיּוֹם וְאַשְׁמִיעֲךָ אֶת־דְּבַר אֱלֹהִים׃ *
וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי־מְשָׁחֲךָ יְהוָה עַל־נַחֲלָתוֹ י
לְנָגִיד׃ בְּלֶכְתְּךָ הַיּוֹם מֵעִמָּדִי וּמָצָאתָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם־קְבֻרַת רָחֵל בִּגְבוּל בִּנְיָמִן בְּצֶלְצַח
וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת אֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ אָבִיךָ אֶת־דִּבְרֵי הָאֲתֹנוֹת וְדָאַג
לָכֶם לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לִבְנִי׃ וְחָלַפְתָּ מִשָּׁם וָהָלְאָה וּבָאתָ עַד־אֵלוֹן תָּבוֹר וּמְצָאוּךָ שָּׁם
שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֹלִים אֶל־הָאֱלֹהִים בֵּית־אֵל אֶחָד נֹשֵׂא שְׁלֹשָׁה גְדָיִים וְאֶחָד נֹשֵׂא שְׁלֹשֶׁת כִּכְּרוֹת
לחם

בוא יבוא בספרים כ"י מדוייקים שניהם מלאים וא"ו וחל"ף ועיין מ"ש בסוף פרשת בשלח על פסוק עד בא השמש : נלכה שם בשי"ן דגושה : למה
נלכה כן כתיב נלכה לא ונלכה בו"או · וזה ברור מהמסורת הגדולה דחשיב הלין פסוקא בתלתא ביתא מן תרתין תיבותא לא נסבין וא"ו כדים תיבותא
ומוסיין תיבתי בגון : וישכמו כל ספרא ספר כא"ס בסימן א' : ויהי כעלות בכ"ף : הגג הגגה ק' :

נבל

לחם ואחד נשא נבל־יין׃ ושאלו לך לשלום ונתנו לך שתי־לחם ולקחת מידם׃ אחר כן
תבוא גבעת האלהים אשר־שם נצבי פלשתים ויהי כבאך שם העיר ופגעת חבל נבאים
ירדים מהבמה ולפניהם נבל ותף וחליל וכנור והמה מתנבאים׃ וצלחה עליך רוח יהוה
והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר׃ והיה כי תבאינה האתות האלה לך עשה לך אשר־ תבאנה ק׳
תמצא ידך כי האלהים עמך׃ וירדת לפני הגלגל והנה אנכי ירד אליך להעלות עלות לזבח
זבחי שלמים שבעת ימים תוחל עד־בואי אליך והודעתי לך את אשר תעשה׃ והיה כהפנתו
שכמו ללכת מעם שמואל ויהפך־לו אלהים לב אחר ויבאו כל־האתות האלה ביום ההוא׃
ויבאו שם הגבעתה והנה חבל־נבאים לקראתו ותצלח עליו רוח אלהים ויתנבא בתוכם׃
ויהי כל־יודעו מאתמול שלשם ויראו והנה עם־נבאים נבא ◦ ויאמר העם איש אל־רעהו מה־
זה היה לבן־קיש הגם שאול בנביאים׃ ויען איש משם ויאמר ומי אביהם על־כן היתה
למשל הגם שאול בנבאים׃ ויכל מהתנבות ויבא הבמה׃ ויאמר דוד שאול
אליו ואל־נערו אן הלכתם ויאמר לבקש את־האתנות ונראה כי־אין ונבוא אל־שמואל׃
ויאמר דוד שאול הגידה־נא לי מה־אמר לכם שמואל׃ ויאמר שאול אל־דודו הגד הגיד לנו
כי נמצאו האתנות ואת־דבר המלוכה לא־הגיד לו אשר אמר שמואל׃
ויצעק שמואל את־העם אל־יהוה המצפה׃ ויאמר ׀ אל־בני ישראל כה־אמר יהוה אלהי
ישראל אנכי העליתי את־ישראל ממצרים ואציל אתכם מיד מצרים ומיד כל־הממלכות הלחצים
אתכם׃ ואתם היום מאסתם את־אלהיכם אשר־הוא מושיע לכם מכל־רעותיכם וצרתיכם
ותאמרו לו כי־מלך תשים עלינו ועתה התיצבו לפני יהוה לשבטיכם ולאלפיכם׃
ויקרב שמואל את כל־שבטי ישראל וילכד שבט בנימן׃ ויקרב את־שבט
למשפחתיו ק׳ בנימן למשפחתו ותלכד משפחת המטרי וילכד שאול בן־קיש ויבקשהו ולא נמצא׃
וישאלו־עוד ביהוה הבא עוד הלם איש ◦ ויאמר יהוה הנה־הוא נחבא אל־הכלים׃ וירצו
ויקחהו משם ויתיצב בתוך העם ויגבה מכל־העם משכמו ומעלה׃ ויאמר שמואל אל־כל־
ד׳ דגושה העם הראיתם אשר בחר־בו יהוה כי אין כמהו בכל־העם וירעו כל־העם ויאמרו יחי המלך׃
וידבר שמואל אל־העם את משפט המלכה ויכתב בספר וינח לפני יהוה וישלח שמואל
את־כל־העם איש לביתו׃ וגם־שאול הלך לביתו גבעתה וילכו עמו החיל אשר־נגע אלהים
בלבם׃ ובני בליעל אמרו מה־ישענו זה ויבזהו ולא־הביאו לו מנחה ויהי כמחריש׃ *
יא ויעל נחש העמוני ויחן על־יבש גלעד ויאמרו כל־אנשי יביש אל־נחש כרת־לנו
ברית ונעבדך׃ ויאמר אליהם נחש העמוני בזאת אכרת לכם בנקור לכם כל־עין ימין
ושמתיה חרפה על־כל־ישראל׃ ויאמרו אליו זקני יביש הרף לנו שבעת ימים
ונשלחה מלאכים בכל גבול ישראל ואם־אין מושיע אתנו ויצאנו אליך׃ ויבאו המלאכים

גבעת

נבל יין ברוב ספרים מדוייקים שלפנינו במקום נקודות ובחרסים ואחד כתב נבל יין בשם נקודות ויש ספרים נהמש נקודות ע״כ׃ אחר כן תבוא גבעת בדפוסים אחרונים כתוב תבוא אל גבעת ובדפוסים ישנים וספרים כ״י מדוייקים ליכא מלת אל וכן הוא במאיר כתיב׃ ויהי כבאך במקצת ספרים בה״ף דגושה ובמכלול דף קז מנה עם הרפין ועיין מ״ש בתילים סימן קמ״ז׃ ופגעת בשני גרישין׃ תבאינה יתיר יו״ד׃ תוחל במקצת ספרים ובדפוס חדשים הפ״א בחירק ובישנים בצירי וכן הוא בכל כ״י׃ מאתמול במקרא אחד דפוס ישן וגם במקרא כ״י שבתי אל״ף בסגול והוי״ו רפה וכן בשאר ספרים שאל״ף בחירק והתי״ו דגושה וכ״כ רד״ק בפי׳ וסרסים ומכלול דף רכ״ט׃ עם נביאים נבא ◦ ויאמר העם במקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק׃ על כן היתה למשל הגם שאול בנבאים בספרי מדוייקים חסר יו״ד קדמאה וכן נמסר עליו׃ למשפחתו למשפחתיו ק׳׃ ויבקשהו הקו״ף רפה׃ הלם איש ◦ ויאמר פיסקא באמצע פסוק׃ הראיתם בגעיא כרי״ש על פי המסורת ועיין במכלול דף ע״ב ודף ס״א׃ ויאמר אליהם בספרים מדוייקים מלא יו״ד׃

בשמעו

גבעת שאול וידברו הדברים באזני העם וישאו כל־העם את־קולם ויבכו׃ והנה שאול בא
אחרי הבקר מן־השדה ויאמר שאול מה־לעם כי יבכו ויספרו־לו את־דברי אנשי יביש׃
ותצלח רוח־אלהים על־שאול בשמעו את־הדברים האלה ויחר אפו מאד׃ ויקח צמד בקר
וינתחהו וישלח בכל־גבול ישראל ביד המלאכים לאמר אשר איננו יצא אחרי שאול ואחר
שמואל כה יעשה לבקרו ויפל פחד־יהוה על־העם ויצאו כאיש אחד׃ ויפקדם בבזק ויהיו
בני־ישראל שלש מאות אלף ואיש יהודה שלשים אלף׃ ויאמרו למלאכים הבאים כה
תאמרון לאיש יביש גלעד מחר תהיה־לכם תשועה בחם השמש ויבאו המלאכים ויגידו
לאנשי יביש וישמחו׃ ויאמרו אנשי יביש מחר נצא אליכם ועשיתם לנו ככל־הטוב
בעיניכם׃ ויהי ממחרת וישם שאול את־העם שלשה ראשים ויבאו בתוך־
המחנה באשמרת הבקר ויכו את־עמון עד־חם היום ויהי הנשארים ויפצו ולא נשארו־בם
שנים יחד׃ ויאמר העם אל־שמואל מי האמר שאול ימלך עלינו תנו האנשים ונמיתם׃
ויאמר שאול לא־יומת איש ביום הזה כי היום עשה־יהוה תשועה בישראל׃ *
ויאמר שמואל אל־העם לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה׃ וילכו כל־העם
הגלגל וימלכו שם את־שאול לפני יהוה בגלגל ויזבחו־שם זבחים שלמים לפני יהוה וישמח
שם שאול וכל־אנשי ישראל עד־מאד׃ ויאמר שמואל אל־כל־ישראל הנה
שמעתי בקלכם לכל אשר־אמרתם לי ואמליך עליכם מלך׃ ועתה הנה־המלך מתהלך
לפניכם ואני זקנתי ושבתי ובני הנם אתכם ואני התהלכתי לפניכם מנערי עד־היום הזה׃
הנני ענו בי נגד יהוה ונגד משיחו את־שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת־מי עשקתי
את־מי רצותי ומיד־מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם׃ ויאמרו לא עשקתנו ולא
רצותנו ולא־לקחת מיד־איש מאומה׃ ויאמר אליהם עד יהוה בכם ועד משיחו היום הזה כי
לא מצאתם בידי מאומה ויאמר עד׃ ויאמר שמואל אל־העם יהוה אשר עשה את־
משה ואת־אהרן ואשר העלה את־אבותיכם מארץ מצרים׃ ועתה התיצבו ואשפטה אתכם
לפני יהוה את כל־צדקות יהוה אשר־עשה אתכם ואת־אבתיכם׃ כאשר־בא יעקב מצרים
ויזעקו אבתיכם אל־יהוה וישלח יהוה את־משה ואת־אהרן ויוציאו את־אבותיכם ממצרים
וישבום במקום הזה׃ וישכחו את־יהוה אלהיהם וימכר אתם ביד סיסרא שר־צבא חצור
וביד־פלשתים וביד מלך מואב וילחמו בם׃ ויזעקו אל־יהוה ויאמרו חטאנו כי עזבנו את־
יהוה ונעבד את־הבעלים ואת־העשתרות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדך׃ וישלח יהוה
את־ירבעל ואת־בדן ואת־יפתח ואת־שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבו בטח׃
ותראו כי נחש מלך בני־עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי־מלך ימלך עלינו ויהוה אלהיכם
מלככם׃ ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן יהוה עליכם מלך׃
אם

בשמעו בשמעו ק׳ והוא חד מן י״ד מלין דכתי׳ כ״א וקריין כ״ף וסימנהון בריש יהושע במ״ג : אחרי שאול ואחר שמוא׳ בס״א כ״י ובדפוס ישן כתוב ואחרי שמואל וכן גרסת מכתוב בדפוס אחר לבורות על אילוף זה ובשאר ספרים כתוב ואחר : בחם כחום ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין כ״א וקריין כ״ף : ויאמר עד י״ב דסבירין ויאמרו ובהגהת שמוא׳ סוף פ׳ י״ד ויאמרו עדי׳ אין כתוב כאן אלא ויאמר עד אמר להן ה״בת אתם מעידים עליו על מה שנגלוי ואני מעיד עליו על מה שנסתר ובמסכת מכות פ׳ אלו הן הלוקין א״ר אליעזר בג׳ מקומות הופיע רוח הקדש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל ובבית דינו של שלמה יכו׳ בבית דינו של שמואל דכתיב הנני ענו בי וגו׳ ויאמרו עד ויאמר עד ויאמרו מיבעי ליה יצתה בת קול ואמרה אני עד וכן בב״ר פ׳ פ״ה פי׳ י״ב ע״ש ביפה תואר ובמורה מקום : (את אבותיכם אמר המגיה קברה נפשי מאד בראותי רוב החילופים על כל אבותיכם שבשמואל ורוב הספרים אינם שוים בסכנון א׳ דזה בכה וזה בכה וליח חד מנהון דאזיל בתר מסורת דאיתא במערכת א״ב ומה לי לעשו׳ עוד אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני על כן בחרתי להדפיסם כמו שנמסרו במסרה רבתא וז״לה שמוא׳ כולם מלאים בר״ב חסר וסי׳ ואשפטה אתכם לפני · כאשר בא יעקב מצרימה דראה דפ״ע״כ ואם שגיתי כוונו לי ע״ש :) וישבום במקום הזה הספרים כ״י חסר יו״ד וכן הוא בדפוס ישן ועיין מ״ס בשמוא׳ א ל : ויאמר ויאמרו ק׳
אך

אם־תיראו את־יהוה ועבדתם אתו ושמעתם בקולו ולא תמרו את־פי יהוה והיתם גם־אתם
וגם־המלך אשר־מלך עליכם אחר יהוה אלהיכם׃ ואם־לא תשמעו בקול יהוה ומריתם
את־פי יהוה והיתה יד־יהוה בכם ובאבתיכם׃ גם־עתה התיצבו וראו את־הדבר הגדול הזה
אשר יהוה עשה לעיניכם׃ הלוא קציר־חטים היום אקרא אל־יהוה ויתן קלות ומטר ודעו וראו
כי־רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול לכם מלך׃ ויקרא שמואל אל־
יהוה ויתן יהוה קלת ומטר ביום ההוא וייראו כל־העם מאד את־יהוה ואת־שמואל׃ ויאמרו
כל־העם אל־שמואל התפלל בעד־עבדיך אל־יהוה אלהיך ואל־נמות כי־יספנו על־כל־חטאתינו רעה
לשאל לנו מלך׃ ויאמר שמואל אל־העם אל־תיראו אתם עשיתם את כל־הרעה
הזאת אך אל־תסורו מאחרי יהוה ועבדתם את־יהוה בכל־לבבכם׃ ולא תסורו כי ׀ אחרי
התהו אשר לא־יועילו ולא יצילו כי־תהו המה׃ כי לא יטש יהוה את־עמו בעבור שמו
הגדול כי הואיל יהוה לעשות אתכם לו לעם׃ * גם אנכי חלילה לי מחטא ליהוה מחדל ע״כ
להתפלל בעדכם והוריתי אתכם בדרך הטובה והישרה׃ אך ׀ יראו את־יהוה ועבדתם אתו
באמת בכל־לבבכם כי ראו את אשר־הגדל עמכם׃ ואם־הרע תרעו גם־אתם גם־מלככם
תספו׃ * בן־שנה שאול במלכו ושתי שנים מלך על־ישראל׃ ויבחר־לו יג
שאול שלשת אלפים מישראל ויהיו עם־שאול אלפים במכמש ובהר בית־אל ואלף היו עם־
יונתן בגבעת בנימן ויתר העם שלח איש לאהליו׃ ויך יונתן את נציב פלשתים אשר
בגבע וישמעו פלשתים ושאול תקע בשופר בכל־הארץ לאמר ישמעו העברים׃
וכל־ישראל שמעו לאמר הכה שאול את־נציב פלשתים וגם־נבאש ישראל בפלשתים
ויצעקו העם אחרי שאול הגלגל׃ ופלשתים נאספו ׀ להלחם עם־ישראל שלשים
אלף רכב וששת אלפים פרשים ועם כחול אשר על־שפת־הים לרב ויעלו ויחנו במכמש
קדמת בית און׃ ואיש ישראל ראו כי צר־לו כי נגש העם ויתחבאו העם במערות ובחוחים
ובסלעים ובצרחים ובברות׃ ועברים עברו את־הירדן ארץ גד וגלעד ושאול עודנו בגלגל
ויוחל ק׳ וכל־העם חרדו אחריו׃ וייחל ׀ שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא־בא
שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו׃ ויאמר שאול הגשו אלי העלה והשלמים ויעל העלה׃
ויהי ככלתו להעלות העלה והנה שמואל בא ויצא שאול לקראתו לברכו׃ ויאמר שמואל
מה עשית ויאמר שאול כי־ראיתי כי־נפץ העם מעלי ואתה לא־באת למועד הימים ופלשתים
נאספים מכמש׃ ואמר עתה ירדו פלשתים אלי הגלגל ופני יהוה לא חליתי ואתאפק
ואעלה העלה׃ ויאמר שמואל אל־שאול נסכלת לא שמרת את־מצות יהוה
אלהיך אשר צוך כי עתה הכין יהוה את־ממלכתך אל־ישראל עד־עולם׃ ועתה
ממלכתך לא־תקום בקש יהוה לו איש כלבבו ויצוהו יהוה לנגיד על־עמו כי לא שמרת את
אשר־צוך יהוה׃ ויקם שמואל ויעל מן־הגלגל גבעת בנימן ויפקד שאול את־
העם הנמצאים עמו כשש מאות איש׃ ושאול ויונתן בנו והעם הנמצא עמם
ישבים בגבע בנימן ופלשתים חנו במכמש׃ ויצא המשחית ממחנה פלשתים שלשה
ראשים

יג אך יראו חד מן ג׳ ... כחה כמ״ש ... : במכמש בספרים ... : בית און כן כתוב בספרים ... : כי נגש העם ...
וכן תרגם יונתן ופי׳ רד״ק ׃ ויוחל ויחל ק׳ ׃

ראשים הראש אחד יפנה אל־דרך עפרה אל־ארץ שועל: והראש אחד יפנה דרך בית
חרון והראש אחד יפנה דרך הגבול הנשקף על־גי הצבעים המדברה: וחרש
לא ימצא בכל ארץ ישראל כי־אמר* פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית: וירדו
כל־ישראל הפלשתים ללטוש איש את־מחרשתו ואת־אתו ואת־קרדמו ואת מחרשתו:
והיתה הפצירה פים למחרשת ולאתים ולשלש קלשון ולהקרדמים ולהציב הדרבן: והיה
ביום מלחמת ולא נמצא חרב וחנית ביד כל־העם אשר את־שאול ואת־יונתן ותמצא לשאול
וליונתן בנו: ויצא מצב פלשתים אל־מעבר מכמש: * ויהי היום ויאמר
יונתן בן־שאול אל־הנער נשא כליו לכה ונעברה אל־מצב פלשתים אשר מעבר הלז ולאביו
לא הגיד: ושאול יושב בקצה הגבעה תחת הרמון אשר במגרון והעם אשר עמו כשש
מאות איש: ואחיה בן־אחטוב אחי איכבוד בן־פינחס בן־עלי כהן יהוה בשלה נשא אפוד
והעם לא ידע כי הלך יונתן: ובין המעברות אשר בקש יונתן לעבר על־מצב פלשתים
שן־הסלע מהעבר מזה ושן־הסלע מהעבר מזה ושם האחד בוצץ ושם האחד סנה: השן
האחד מצוק מצפון מול מכמש והאחד מנגב מול גבע: ויאמר יהונתן אל־הנער | נשא כליו
לכה ונעברה אל־מצב הערלים האלה אולי יעשה יהוה לנו כי אין ליהוה מעצור להושיע
ברב או במעט: ויאמר לו נשא כליו עשה כל־אשר בלבבך נטה לך הנני עמך כלבבך:
ויאמר יהונתן הנה אנחנו עברים אל־האנשים ונגלינו אליהם: אם־כה יאמרו
אלינו דמו עד־הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם: ואם־כה יאמרו עלו
עלינו ועלינו כי־נתנם יהוה בידנו וזה־לנו האות: ויגלו שניהם אל־מצב פלשתים ויאמרו
פלשתים הנה עברים יצאים מן־החרים אשר התחבאו־שם: ויענו אנשי המצבה את־יונתן
ואת־נשא כליו ויאמרו עלו אלינו ונודיעה אתכם דבר ° ויאמר יונתן אל־נשא
כליו עלה אחרי כי־נתנם יהוה ביד ישראל: ויעל יונתן על־ידיו ועל־רגליו ונשא כליו
אחריו ויפלו לפני יונתן ונשא כליו ממותת אחריו: ותהי המכה הראשנה
אשר הכה יונתן ונשא כליו כעשרים איש כבחצי מענה צמד שדה: ותהי חרדה
במחנה בשדה ובכל־העם המצב והמשחית חרדו גם־המה ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלהים:
ויראו הצפים לשאול בגבעת בנימן והנה ההמון נמוג וילך והלם: ויאמר שאול
לעם אשר אתו פקדו־נא וראו מי הלך מעמנו ויפקדו והנה אין יונתן ונשא כליו: ויאמר שאול
לאחיה הגישה ארון האלהים כי־היה ארון האלהים ביום ההוא ובני ישראל: ויהי עד דבר שאול
אל־הכהן וההמון אשר במחנה פלשתים וילך הלוך ורב ° ויאמר שאול אל־הכהן אסף ידך:
ויזעק שאול וכל־העם אשר אתו ויבאו עד־המלחמה והנה היתה חרב איש ברעהו מהומה
גדולה מאד: והעברים היו לפלשתים כאתמול שלשום אשר עלו עמם במחנה סביב וגם־
המה להיות עם־ישראל אשר עם־שאול ויונתן: וכל איש ישראל המתחבאים בהר־אפרים
שמעו

אמר אמרו ה׳ : והיתה הו״או בגעיא : ולהציב הדרבן בספרי הדפוס וגם בכ״י הנ״א בקמץ ורד״ק כתב בפי׳ ומכלול דף רכ״ג וסרסים סגול קמץ לב״נ ולב״א הכ״ע בפתח ולסניהם הל״ת מתעלת בגעיא עכ״ל . וראיתי ספרים מדפוסים ישנים אשונים בנקודות אלו וגם דלא כמתן ועיין מ״ס בפ׳ פלוה על נישפה : מעבר מכמש כולם סנתכין בס״ין סמחלית כמ״ס למעלה : איכבוד ברוב ספרים כ״י חלא מלא ובתרמה לא בספק : סנה כתב בעל מכלל יופי סהוא מלאיל והנ״ון בסגול ובדגש ע״כל וכן ראיתי בדפוסים ישנים וספרים מלוייקים כ״י : ונודיעה אתכם דבר ס ויאמר יונתן וגו׳ במקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק : מענה הע״ין בחטף פתח : חרדה במחנה בס״ם הנ״ת רפה פסקתא אינו סמס מפסיק : הלוך ורב ס ויאמר שאול וגו׳ פיסקא באמצע הפסוק :

ואיש

שמעו כי־נסו פלשתים וידבקו גם־המה אחריהם במלחמה׃ ויושע יהוה ביום ההוא את־
ישראל והמלחמה עברה את־בית און׃ ואיש־ישראל נגש ביום ההוא ויאל שאול את־
העם לאמר ארור האיש אשר־יאכל לחם עד־הערב ונקמתי מאיבי ולא־טעם כל־העם לחם׃
וכל־הארץ באו ביער ויהי דבש על־פני השדה׃ ויבא העם אל־היער והנה הלך דבש ואין
משיג ידו אל־פיו כי־ירא העם את־השבעה׃ ויונתן לא־שמע בהשביע אביו את־העם וישלח
ותארנה את־קצה המטה אשר בידו ויטבל אותה ביערת הדבש וישב ידו אל־פיו ותראנה עיניו׃ ויען
איש מהעם ויאמר השבע השביע אביך את־העם לאמר ארור האיש אשר־יאכל לחם היום
ויעף העם׃ ויאמר יונתן עכר אבי את־הארץ ראו־נא כי־ארו עיני כי טעמתי מעט דבש
הזה׃ אף כי לוא אכל אכל היום העם משלל איביו אשר מצא כי עתה לא־
ויעט ק׳ רבתה מכה בפלשתים׃ ויכו ביום ההוא בפלשתים ממכמש אילנה ויעף העם מאד׃ ויעש
השלל ק׳ העם אל־שלל ויקחו צאן ובקר ובני בקר וישחטו־ארצה ויאכל העם על־הדם׃ ויגדו
לשאול לאמר הנה העם חטאים ליהוה לאכל על־הדם ויאמר בגדתם גלו־אלי היום אבן גדולה׃
ויאמר שאול פצו בעם ואמרתם להם הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו ושחטתם בזה
ואכלתם ולא־תחטאו ליהוה לאכל אל־הדם ויגשו כל־העם איש שורו בידו הלילה וישחטו־
שם׃ ויבן שאול מזבח ליהוה אתו החל לבנות מזבח ליהוה׃ ויאמר שאול
נרדה אחרי פלשתים לילה ונבזה בהם ׀ עד־אור הבקר ולא־נשאר בהם איש ויאמרו כל־
הטוב בעיניך עשה ס ויאמר הכהן נקרבה הלם אל־האלהים׃ וישאל שאול באלהים
הארד אחרי פלשתים התתנם ביד ישראל ולא ענהו ביום ההוא׃ ויאמר שאול גשו הלם
כל פנות העם ודעו וראו במה היתה החטאת הזאת היום׃ כי חי־יהוה המושיע את־
ישראל כי אם־ישנו ביונתן בני כי מות ימות ואין ענהו מכל־העם׃ ויאמר אל־כל־ישראל
אתם תהיו לעבר אחד ואני ויונתן בני נהיה לעבר אחד ויאמרו העם אל־שאול הטוב בעיניך
עשה׃ ויאמר שאול אל־יהוה אלהי ישראל הבה תמים וילכד יונתן ושאול
והעם יצאו׃ ויאמר שאול הפילו ביני ובין יונתן בני וילכד יונתן׃ ויאמר שאול אל־
יונתן הגידה לי מה עשיתה ויגד־לו יונתן ויאמר טעם טעמתי בקצה המטה אשר־בידי מעט
דבש הנני אמות׃ ויאמר שאול כה־יעשה אלהים וכה יוסף כי־מות תמות
יונתן׃ ויאמר העם אל־שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל
חלילה חי־יהוה אם־יפל משערת ראשו ארצה כי־עם־אלהים עשה היום הזה ויפדו העם
את־יונתן ולא־מת׃ ויעל שאול מאחרי פלשתים ופלשתים הלכו למקומם׃ ושאול לכד
המלוכה על־ישראל וילחם סביב ׀ בכל־איביו במואב ׀ ובבני־עמון ובאדום ובמלכי צובה
ובפלשתים ובכל אשר־יפנה ירשיע׃ ויעש חיל ויך את־עמלק ויצל את־ישראל מיד שסהו׃
ויהיו בני שאול יונתן וישוי ומלכי־שוע ושם שתי בנתיו שם הבכירה מרב ושם
הקטנה מיכל׃ ושם אשת שאול אחינעם בת־אחימעץ ושם שר־צבאו אבינר בן־נר דוד
שאול

ואיש ישראל נגש בשי״ן שמאלית וכן פי׳ רד״ק וכן פירשו כל המפרשים וכן הוא לפי המסורת שכתבתי בישעיה פ״ט : ביערת ברוב הספרים
העי״ן נחה לבדו : ותראנה ותארנה ק׳ : ויעש ויעט ק׳ והיו״ד פתוחה כמ״ש בסימן כ״ה אז בספר : שלל השלל ק׳ : חטאים חטי״ת בחירק
והאל״ף נחה כמו קראים אל ה׳ : גלו אלי הל״מד דגושה בספרים מדוייקים · לאכל אל הדם בדפוס עם פי׳ אברבנאל וגם במקצת ספרי כ״י כתוב
על הדם : ונבזה הו״או נגעיא : בעיניך עשה ס ויאמר הכהן פיסקא באמצע פסוק : בכל איבין סבי״ר בגעיא : איביו אין כת״ף אחריו

שאול: וקיש אבי־שאול ונר אבי־אבנר בן־אביאל: ותהי המלחמה חזקה
על־פלשתים כל ימי שאול וראה שאול כל־איש גבור וכל־בן־חיל ויאספהו אליו:
ויאמר שמואל אל־שאול אתי שלח יהוה למשחך למלך על־עמו על־ישראל ועתה
שמע לקול דברי יהוה: כה אמר יהוה צבאות פקדתי את אשר־עשה עמלק
לישראל אשר־שם לו בדרך בעלתו ממצרים: עתה לך והכיתה את־עמלק והחרמתם
את־כל־אשר־לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עד־אשה מעלל ועד־יונק משור ועד־שה
מגמל ועד־חמור: וישמע שאול את־העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי
ועשרת אלפים את־איש יהודה: ויבא שאול עד־עיר עמלק וירב בנחל: ויאמר
שאול אל־הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן־אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם־כל־בני
ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: ויך שאול את־עמלק מחוילה בואך שור
אשר על־פני מצרים: ויתפש את־אגג מלך־עמלק חי ואת־כל־העם החרים לפי־חרב:
ויחמל שאול והעם על־אגג ועל־מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל־הכרים ועל־כל־הטוב ולא
אבו החרימם וכל־המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו: ויהי דבר יהוה אל־
שמואל לאמר: נחמתי כי־המלכתי את־שאול למלך כי־שב מאחרי ואת־דברי לא הקים
ויחר לשמואל ויזעק אל־יהוה כל־הלילה: וישכם שמואל לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל
לאמר בא־שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל: ויבא שמואל אל־
שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את־דבר יהוה: ויאמר שמואל ומה
קול־הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע: ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר
חמל העם על־מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה אלהיך ואת־היותר החרמנו:
ויאמר שמואל אל־שאול הרף ואגידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמרו לו ויאמר
דבר: ויאמר שמואל הלוא אם־קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה
וימשחך יהוה למלך על־ישראל: וישלחך יהוה בדרך ויאמר לך והחרמתה את־החטאים
את־עמלק ונלחמת בו עד־כלותם אתם: ולמה לא־שמעת בקול יהוה ותעט אל־השלל
ותעש הרע בעיני יהוה: ויאמר שאול אל־שמואל אשר שמעתי בקול יהוה
ואלך בדרך אשר־שלחני יהוה ואביא את־אגג מלך עמלק ואת־עמלק החרמתי: ויקח העם
מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח ליהוה אלהיך בגלגל: ויאמר שמואל החפץ ליהוה
בעלות וזבחים כשמע בקול יהוה הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים: כי חטאת־
קסם מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את־דבר יהוה וימאסך ממלך: ויאמר
שאול אל־שמואל חטאתי כי־עברתי את־פי־יהוה ואת־דבריך כי יראתי את־העם ואשמע
בקולם: ועתה שא נא את־חטאתי ושוב עמי ואשתחוה ליהוה: ויאמר שמואל אל־
שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את־דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על־ישראל:
ויסב

טו למשחך הפי״ן בקמץ רחב וכחי״ת בחטף קמץ במקצת ספרים וספרים אחרים הפ״א בחטף פתח וכס״ס אין מאריך בפי״ן ורד״ק כתב בפי׳ ונסופי׳ שבפי״ן בקמץ רחב ובחי״ת בחטף קמץ וכן במכלול דף מ׳ ובלוית חן ס״ו פ״ב ובספר לדקדוק ישן כתוב לעולם לא יבא חטף פתח אחר חטף קמץ בסמוך חוץ מאחד למשחך למלך דשאול ע״כ: פן אספך עמו במקצת ספרים יש מאריך בס״מך ובס״ס המדוייקים הוא בא״לף ובמסורת כ״י אספך ג׳ חסר וסימן ויאמר שאול אל הקיני· לכן הכני אספך על אבותיך דיאשיהו במלכים· וחברו דדברי הימים ע״כ· והספרים אחרים הם בלא מאריך בס״מך בכל הספרים שמע מוכח דכי פדדי כיכהו וחדא קריאה אית לכולהו· ועיין מה שכתוב במאמר המאריך: ויאמרו לו דבר ויאמר ק׳: החפץ לה׳ בעלות וזבחים כשמע מלא כשמע בכ״ף:

ויבא

ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף־מעילו ויקרע: ויאמר אליו שמואל קרע יהוה
את־ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך: וגם נצח ישראל לא ישקר
ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם: ויאמר חטאתי עתה כבדני נא נגד־זקני עמי ונגד
ישראל ושוב עמי והשתחויתי ליהוה אלהיך: וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול
ליהוה: ויאמר שמואל הגישו אלי את־אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת
ויאמר אגג אכן סר מר־המות: ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן־תשכל מנשים
אמך וישסף שמואל את־אגג לפני יהוה בגלגל: וילך שמואל הרמתה ושאול
ע"ב עלה אל־ביתו גבעת שאול: * ולא־יסף שמואל לראות את־שאול עד־יום מותו כי־
יו התאבל שמואל אל־שאול ויהוה נחם כי־המליך את־שאול על־ישראל: * ויאמר
יהוה אל־שמואל עד־מתי אתה מתאבל אל־שאול ואני מאסתיו ממלך על־ישראל מלא
קרנך שמן ולך אשלחך אל־ישי בית־הלחמי כי־ראיתי בבניו לי מלך: ויאמר שמואל איך
אלך ושמע שאול והרגני ויאמר יהוה עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח ליהוה באתי:
וקראת לישי בזבח ואנכי אודיעך את אשר־תעשה ומשחת לי את אשר־אמר אליך:
ויעש שמואל את אשר דבר יהוה ויבא בית לחם ויחרדו זקני העיר לקראתו ויאמר
שלם בואך: ויאמר שלום לזבח ליהוה באתי התקדשו ובאתם אתי בזבח ויקדש את־ישי
ואת־בניו ויקרא להם לזבח: ויהי בבואם וירא את־אליאב ויאמר אך נגד יהוה משיחו:
ויאמר יהוה אל־שמואל אל־תבט אל־מראהו ואל־גבה קומתו כי מאסתיהו כי
לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ויהוה יראה ללבב: ויקרא ישי אל־אבינדב
ויעברהו לפני שמואל ויאמר גם־בזה לא־בחר יהוה: ויעבר ישי שמה ויאמר גם־בזה לא־
בחר יהוה: ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל ויאמר שמואל אל־ישי לא־בחר יהוה
באלה: ויאמר שמואל אל־ישי התמו הנערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה
רעה בצאן ויאמר שמואל אל־ישי שלחה וקחנו כי־לא נסב עד־באו פה: וישלח ויביאהו
והוא אדמוני עם־יפה עינים וטוב ראי ° ויאמר יהוה קום משחהו כי־זה הוא:
ויקח שמואל את־קרן השמן וימשח אתו בקרב אחיו ותצלח רוח־יהוה אל־דוד מהיום ההוא
ומעלה ויקם שמואל וילך הרמתה: ורוח יהוה סרה מעם שאול ובעתתו רוח־רעה מאת
יהוה: ויאמרו עבדי־שאול אליו הנה־נא רוח־אלהים רעה מבעתך: יאמר־נא אדנינו עבדיך
לפניך יבקשו איש ידע מנגן בכנור והיה בהיות עליך רוח־אלהים רעה ונגן בידו וטוב לך:
ויאמר שאול אל־עבדיו ראו־נא לי איש מיטיב לנגן והביאותם אלי: ויען אחד מהנערים
ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש
תאר ויהוה עמו: וישלח שאול מלאכים אל־ישי ויאמר שלחה אלי את־דוד בנך אשר בצאן:
ויקח ישי חמור לחם ונאד יין וגדי עזים אחד וישלח ביד־דוד בנו אל־שאול: ויבא דוד אל־
שאול ויעמד לפניו ויאהבהו מאד ויהי־לו נשא כלים: וישלח שאול אל־ישי לאמר יעמד־
נא

ויבא בית לחם הל"מד בקמץ מפני הספסק בכל ספרים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס ובמקצת דפוסים בסגול ואין לסמוך עליהם : ויאמר שלם בואך
שלם בואך עיין מ"ס בשמואל י"ח : לא בחר ה' באלה ב' במסורת בקמץ ... ואמרו מסורת שופטים י"ח ...
... באלה ... דוד לקמן סימן י"ד : וטוב ראי ○ ויאמר וגו' במקצת ספרים פיסקא באמצעות פסוק : מבעתך
... וגם המכלול דף ... והביאותם בספרים כתובי יד וקצת דפוסים
ישנים ... :

נא דוד לפני כי־מצא חן בעיני׃ והיה בהיות רוח־אלהים אל־שאול ולקח דוד את־הכנור
וניגן בידו ורוח לשאול וטוב לו וסרה מעליו רוח הרעה׃ * ויאספו פלשתים
את־מחניהם למלחמה ויאספו שכה אשר ליהודה ויחנו בין־שוכה ובין־עזקה באפס דמים׃
יז ושאול ואיש־ישראל נאספו ויחנו בעמק האלה ויערכו מלחמה לקראת פלשתים׃ ופלשתים
עמדים אל־ההר מזה וישראל עמדים אל־ההר מזה והגיא ביניהם׃ ויצא איש־הבנים
ממחנות פלשתים גלית שמו מגת גבהו שש אמות וזרת׃ וכובע נחשת על־ראשו ושריון
קשקשים הוא לבוש ומשקל השריון חמשת־אלפים שקלים נחשת׃ ומצחת נחשת על־
רגליו וכידון נחשת בין כתפיו׃ וחץ חניתו כמנור ארגים ולהבת חניתו שש־מאות ועץ
שקלים ברזל ונשא הצנה הלך לפניו׃ ויעמד ויקרא אל־מערכת ישראל ויאמר להם למה
תצאו לערך מלחמה הלוא אנכי הפלשתי ואתם עבדים לשאול ברו־לכם איש וירד אלי׃
אם־יוכל להלחם אתי והכני והיינו לכם לעבדים ואם־אני אוכל־לו והכיתיו והייתם לנו
לעבדים ועבדתם אתנו׃ ויאמר הפלשתי אני חרפתי את־מערכות ישראל היום הזה תנו
לי איש ונלחמה יחד׃ וישמע שאול וכל־ישראל את־דברי הפלשתי האלה ויחתו ויראו
מאד׃ ודוד בן־איש אפרתי הזה מבית לחם יהודה ושמו ישי ולו שמנה בנים
והאיש בימי שאול זקן בא באנשים׃ וילכו שלשת בני־ישי הגדלים הלכו אחרי־שאול
למלחמה ושם ׀ שלשת בניו אשר הלכו במלחמה אליאב הבכור ומשנהו אבינדב והשלשי
שמה׃ ודוד הוא הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול׃ ודוד הלך ושב מעל שאול לרעות
את־צאן אביו בית־לחם׃ ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום׃
ויאמר ישי לדוד בנו קח־נא לאחיך איפת הקליא הזה ועשרה לחם הזה והרץ המחנה לאחיך׃
ואת עשרת חרצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת־אחיך תפקד לשלום ואת־ערבתם תקח׃
ושאול והמה וכל־איש ישראל בעמק האלה נלחמים עם־פלשתים׃
וישכם דוד בבקר ויטש את־הצאן על־שמר וישא וילך כאשר צוהו ישי ויבא המעגלה
והחיל היצא אל־המערכה והרעו במלחמה׃ ותערך ישראל ופלשתים מערכה לקראת
מערכה׃ ויטש דוד את־הכלים מעליו על־יד שומר הכלים וירץ המערכה ויבא וישאל
לאחיו לשלום׃ והוא ׀ מדבר עמם והנה איש הבנים עולה גלית הפלשתי שמו מגת
ממער*ות פלשתים וידבר כדברים האלה וישמע דוד׃ וכל איש ישראל בראותם את־האיש ממערכות
וינסו מפניו וייראו מאד׃ ויאמר ׀ איש ישראל הר*איתם האיש העלה הזה כי לחרף
את־ישראל עלה והיה האיש אשר־יכנו יעשרנו המלך ׀ עשר גדול ואת־בתו יתן־לו ואת בית
אביו יעשה חפשי בישראל׃ ויאמר דוד אל־האנשים העמדים עמו לאמר מה־יעשה לאיש
אשר

ויאספו פלשתים בפ"א רפה׃ ויאספו שכה בספרים מדוייקים חסר וא"ו בין שי"ן לכ"ף ומסרה רבתא אית כוותייהו ואידך דבפסוק מלא וא"ו׃ וחץ חניתו וכן ק׳ ובסוטה פ׳ משוח מלחמה דרשו רבותינו ז"ל על הכתיב עדיין לא הגענו לחצי שבחו של אותו רשע׃ ובשמואל ב׳ כ"א כתוב ועץ חניתו כמ"ש שם וכן בד"ה א׳ פ׳ ועיין מ"ש בסוף פרשת דברים׃ והכיתיו א"ב ברוב ספרי הדפוס חסר יו"ד קדמאה אבל במ"ג ערך הך נמסרו והכיתיו ב׳ ב׳ חסר ואחד מלא ולא מסיימי הי ניהו המלא אבל מדחזינא דבכל ספרי דכ׳ דלקמן חסרים איכא דאיסתמא מינייהו דדין מלא וכן אשכחנא בקצת ספרי ת"כ׃ ויחתו ויראו מאד מלא וירא״ו הי"ו במאריך׃ איפת הקליא חד מן י"ב מלין דכתיבין אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין מסורת ריש פ׳ שלח לך ודניאל ג׳׃ המעגלה ברוב ספרי הדפוס ובתיבי יד מלעיל הזקף בגי"מל׃ ממערסות ממערכות ק׳ וכן בדרש בסוטה סוף פ׳ משוח מלחמה כתיב ממערות וקרינן ממערכות תני רב יוסף ששבל העדו כאן והכי איתא במדרש רות רבתי פרשתא ב׳ אבל בספר הזוהר פ׳ בלק דף ר"ו כתוב ממערכות פלשתים אל תיקרי ממערכות אלא ממערות דומה שזאת כתוב ממערכות וכ"כ בעל מתנות כהונה במדרש רות וכן הוא בירושלמי פ׳ החולץ ובהגדת שמואל פ׳ כ׳ והדבר צ"ע ומ"ש בירושלמי ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים הוא פסוק מורכב משני פסוקים כמנהג בכמה מקומות׃ הראיתם האיש בדגש פריו"ם ע"פי המסורת ומכלל דף ע"ב׃ והיה האיש הוא"ו בגעיא׃

אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלָּז וְהֵסִיר חֶרְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה כִּי חֵרֵף
מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים׃ וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם כַּדָּבָר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ׃
וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר־אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד וַיֹּאמֶר ׀ לָמָּה־זֶּה יָרַדְתָּ
וְעַל־מִי נָטַשְׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הָהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת־זְדֹנְךָ וְאֵת רֹעַ לְבָבֶךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת
הַמִּלְחָמָה יָרָדְתָּ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד מֶה עָשִׂיתִי עָתָּה הֲלוֹא דָּבָר הוּא׃ וַיִּסֹּב מֵאֶצְלוֹ אֶל־מוּל
אַחֵר וַיֹּאמֶר כַּדָּבָר הַזֶּה וַיְשִׁבֻהוּ הָעָם דָּבָר כַּדָּבָר הָרִאשׁוֹן׃ וַיִּשָּׁמְעוּ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר דָּוִד
וַיַּגִּדוּ לִפְנֵי־שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל אַל־יִפֹּל לֵב־אָדָם עָלָיו עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם
עִם־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד לֹא תוּכַל לָלֶכֶת אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם
עִמּוֹ כִּי־נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעֻרָיו׃
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל רֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ לְאָבִיו בַּצֹּאן וּבָא הָאֲרִי וְאֶת־הַדּוֹב וְנָשָׂא שֶׂה מֵהָעֵדֶר׃
וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּתִיו וְהִצַּלְתִּי מִפִּיו וַיָּקָם עָלַי וְהֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ וְהִכִּתִיו וַהֲמִיתִּיו׃ גַּם אֶת־
הָאֲרִי גַּם־הַדּוֹב הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה כְּאַחַד מֵהֶם כִּי חֵרֵף מַעַרְכֹת אֱלֹהִים
חַיִּים׃
וַיֹּאמֶר דָּוִד יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּלַנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדֹּב הוּא יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וַיֹּאמֶר
ע"כ שָׁאוּל אֶל־דָּוִד לֵךְ וַיהוָה יִהְיֶה עִמָּךְ׃ * וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת־דָּוִד מַדָּיו וְנָתַן קוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל־
רֹאשׁוֹ וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ שִׁרְיוֹן׃ וַיַּחְגֹּר דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ מֵעַל לְמַדָּיו וַיֹּאֶל לָלֶכֶת כִּי לֹא־נִסָּה וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־שָׁאוּל לֹא־אוּכַל לָלֶכֶת בָּאֵלֶּה כִּי לֹא נִסִּיתִי וַיְסִרֵם דָּוִד מֵעָלָיו׃ וַיִּקַּח מַקְלוֹ בְּיָדוֹ
וַיִּבְחַר־לוֹ חֲמִשָּׁה חַלֻּקֵי־אֲבָנִים ׀ מִן־הַנַּחַל וַיָּשֶׂם אֹתָם בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר־לוֹ וּבַיַּלְקוּט וְקַלְעוֹ
בְיָדוֹ וַיִּגַּשׁ אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי׃ וַיֵּלֶךְ הַפְּלִשְׁתִּי הֹלֵךְ וְקָרֵב אֶל־דָּוִד וְהָאִישׁ נֹשֵׂא הַצִּנָּה לְפָנָיו׃ וַיַּבֵּט
הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת־דָּוִד וַיִּבְזֵהוּ כִּי־הָיָה נַעַר וְאַדְמֹנִי עִם־יְפֵה מַרְאֶה׃ וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
דָּוִד הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי־אַתָּה בָא־אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת־דָּוִד בֵּאלֹהָיו׃ וַיֹּאמֶר
הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־דָּוִד לְכָה אֵלַי וְאֶתְּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה׃ וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָא־אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ׃ הַיּוֹם הַזֶּה יְסַגֶּרְךָ יְהוָה בְּיָדִי וְהִכִּיתִךָ וַהֲסִרֹתִי אֶת־
רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְנָתַתִּי פֶּגֶר מַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיַּת הָאָרֶץ וְיֵדְעוּ כָּל־
הארץ

ונשא שה מהעדר בקצת ספרי הדפוס כתוב זה וטעות הוא כי בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים כתוב שה וכן תרגם יונתן אימרא וכן כתבו
החכם אברבנאל ובעל כלי יקר בפירושיהם ובקונקורדאנציא בשרש נשא ושרש שה ושרש עדר: והמיתיו נכתב ביו"ד אחר מ"ם עם דגש בת"יו:
גם את הארי גם הדוב בפסוק זה רבו החילופים בספרים ובמדרשים ובפירושי המפרשים במדרש ל"ב מדות דר' יוסי הגלילי מריבוי אחר ריבוי
כיצד גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך אילו נכתב ארי ודוב הייתי אומר שתים בלבד כשהוא אומר גם את גם הרי שלשה ריבויים מלמד שהיו
שם חמשה חיות רעות כיצד ארי ושני גוריו והדוב וגורו בן כתוב זה המדרש בספר כריתות ובהליכות עולם: וגם רד"ק הביאו עם שינוי מעט -
וכן במכילתא סוף פרשת בשלח ושיר בחזוני יהושע זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז שנים חסו ושנים לא חסו וכו' דוד נתן לו רמז והם -
שנאמר גם את הארי גם את הדוב וגו'. וכן הובא בילקוט שמואל ריש רמז קכ"ז וזו היא גירסת בעל מאיר נתיב אבל באגדת שמואל סוף פ' כ' גרים
גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך. תני בשם ר' כהן ארבעה אריות ושלשה דובין הכה דוד באותו היום ה"הד ארי. הארי. את הארי.
גם את הארי. דוב. הדוב. ואת הדוב ע"כ. וכן מצאתי בס"א כ"י ואת הדוב ובילקוט מייתי הך אגדתא בלישנא אחרינא ומשבשתא היא ותסוב
הכי לא כתיבנן לה ואולם בספרי דוקני ועתיקי דאתו לידן כתוב גם את הארי גם הדוב וכן תרגם יונתן וזו היא גירסת רד"ק ורבינו ישעיה והב"י
איתא בכולהו נסחי דספרד ובויקרא רבה סוף פ' כ"ו ובמדרש אסתר רבתי פסוק ויהי אומן את הדסה. ובבא מציעא פ' המקבל וילמדנו סוף פרשת
בשלח וכ"ל דעל כרחין צריך להגיה כן בל"ב מדות דר' יוסי הגלילי דאחר שהם כבדיא גם את גם הרי שלשה ריבויין ואי גרסינן גם את הארי גם
את הדוב כדמייתי קרא התם מעיקרא הוו להו ארבעה רבויין ואי הוה גרסינן הכי גם באגדת שמואל מאי לאתויי למידרש דוב הדוב גם הדוב ואיכא
דנייהו דאגדת שמואל דריש ריבוי שאי הס"ין ה"א דהארי וה"א דהדוב להביא עוד שנים אחרים ור' יוסי הגלילי הס"ין לא דריש ורש"י ז"ל נראה שיש
לו נסחא אחרת בפסוק ובמדרש ל"ב מדות עיין עליו וכעת יספיק מה שכתבתי במקום הזה: והיה הפלשתי פתח"ו בגעיא: ונתן קובע נחשת
על ראשו בקו"ף ומלפיל וי"ס שכתוב בכ"ף והיא הגהת הסופרי' שבמסורת תפילה עליו לית כוותיה בקו"ף וחד בכף ומגן וקובע (יחזקאל כ"ג) והוא מלרע
ותרויהון מלאים ובתר קריה כותב בכ"ף כלם נר הנז אילין תרין בק"וף רד"ק בפו' ושרשים: ללכת באלה כ' בקמץ ע"פ התנו' כמ"ש למעלה סי' י"ו:
ונפש

הָאָ֔רֶץ כִּ֛י יֵ֥שׁ אֱלֹהִ֖ים לְיִשְׂרָאֵֽל׃ וְיֵֽדְעוּ֙ כָּל־הַקָּהָ֣ל הַזֶּ֔ה כִּֽי־לֹ֛א בְּחֶ֥רֶב וּבַחֲנִ֖ית יְהוֹשִׁ֣יעַ יְהוָ֑ה
כִּ֤י לַֽיהוָה֙ הַמִּלְחָמָ֔ה וְנָתַ֥ן אֶתְכֶ֖ם בְּיָדֵֽנוּ׃ וְהָיָה֙ כִּי־קָ֣ם הַפְּלִשְׁתִּ֔י וַיֵּ֥לֶךְ וַיִּקְרַ֖ב לִקְרַ֣את דָּוִ֑ד
וַיְמַהֵ֣ר דָּוִ֔ד וַיָּ֥רָץ הַֽמַּעֲרָכָ֖ה לִקְרַ֥את הַפְּלִשְׁתִּֽי׃ וַיִּשְׁלַ֨ח דָּוִ֜ד אֶת־יָד֣וֹ אֶל־הַכֶּ֗לִי וַיִּקַּ֨ח מִשָּׁ֥ם
אֶ֙בֶן֙ וַיְקַלַּ֔ע וַיַּ֥ךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּ֖י אֶל־מִצְח֑וֹ וַתִּטְבַּ֤ע הָאֶ֙בֶן֙ בְּמִצְח֔וֹ וַיִּפֹּ֥ל עַל־פָּנָ֖יו אָֽרְצָה׃ וַיֶּחֱזַ֨ק
דָּוִ֤ד מִן־הַפְּלִשְׁתִּי֙ בַּקֶּ֣לַע וּבָאֶ֔בֶן וַיַּ֥ךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּ֖י וַיְמִיתֵ֑הוּ וְחֶ֖רֶב אֵ֥ין בְּיַד־דָּוִֽד׃ וַיָּ֣רָץ
דָּוִ֡ד וַיַּעֲמֹ֣ד אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי֩ וַיִּקַּ֨ח אֶת־חַרְבּ֜וֹ וַיִּשְׁלְפָ֤הּ מִתַּעְרָהּ֙ וַיְמֹ֣תְתֵ֔הוּ וַיִּכְרָת־בָּ֖הּ אֶת־רֹאשׁ֑וֹ
וַיִּרְא֧וּ הַפְּלִשְׁתִּ֛ים כִּֽי־מֵ֥ת גִּבּוֹרָ֖ם וַיָּנֻֽסוּ׃ וַיָּקֻמוּ֩ אַנְשֵׁ֨י יִשְׂרָאֵ֜ל וִֽיהוּדָ֗ה וַיָּרִ֙עוּ֙ וַֽיִּרְדְּפוּ֙ אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּ֔ים עַד־בּוֹאֲךָ֣ גַ֔יְא וְעַ֖ד שַׁעֲרֵ֣י עֶקְר֑וֹן וַיִּפְּל֞וּ חַלְלֵ֤י פְלִשְׁתִּים֙ בְּדֶ֣רֶךְ שַׁעֲרַ֔יִם וְעַד־גַּ֖ת וְעַד־
עֶקְרֽוֹן׃ וַיָּשֻׁ֙בוּ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל מִדְּלֹ֖ק אַחֲרֵ֣י פְלִשְׁתִּ֑ים וַיָּשֹׁ֖סּוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶֽם׃ וַיִּקַּ֤ח דָּוִד֙ אֶת־
רֹ֣אשׁ הַפְּלִשְׁתִּ֔י וַיְבִאֵ֖הוּ יְרוּשָׁלִָ֑ם וְאֶת־כֵּלָ֖יו שָׂ֥ם בְּאָהֳלֽוֹ׃
וְכִרְא֨וֹת שָׁא֜וּל אֶת־דָּוִ֗ד יֹצֵא֙ לִקְרַ֣את הַפְּלִשְׁתִּ֔י אָמַ֗ר אֶל־אַבְנֵר֙ שַׂ֣ר הַצָּבָ֔א בֶּן־מִי־זֶ֥ה הַנַּ֖עַר
אַבְנֵ֑ר וַיֹּ֣אמֶר אַבְנֵ֔ר חֵֽי־נַפְשְׁךָ֥ הַמֶּ֖לֶךְ אִם־יָדָֽעְתִּי׃ וַיֹּ֖אמֶר הַמֶּ֑לֶךְ שְׁאַ֕ל אַתָּ֕ה בֶּן־מִי־זֶ֖ה הָעָֽלֶם׃
וּכְשׁ֣וּב דָּוִ֗ד מֵֽהַכּוֹת֙ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּ֔י וַיִּקַּ֤ח אֹתוֹ֙ אַבְנֵ֔ר וַיְבִאֵ֖הוּ לִפְנֵ֣י שָׁא֑וּל וְרֹ֥אשׁ הַפְּלִשְׁתִּ֖י
בְּיָדֽוֹ׃ וַיֹּ֤אמֶר אֵלָיו֙ שָׁא֔וּל בֶּן־מִ֥י אַתָּ֖ה הַנָּ֑עַר וַיֹּ֣אמֶר דָּוִ֔ד בֶּֽן־עַבְדְּךָ֥ יִשַׁ֖י בֵּ֥ית הַלַּחְמִֽי׃ * יח
וַיְהִ֗י כְּכַלֹּתוֹ֙ לְדַבֵּ֣ר אֶל־שָׁא֔וּל וְנֶ֙פֶשׁ֙ יְה֣וֹנָתָ֔ן נִקְשְׁרָ֖ה בְּנֶ֣פֶשׁ דָּוִ֑ד וַיֶּאֱהָבֵ֥ו° יְהוֹנָתָ֖ן כְּנַפְשֽׁוֹ׃ וַיִּקָּחֵ֥הוּ ויאהבהו
שָׁא֖וּל בַּיּ֣וֹם הַה֑וּא וְלֹ֣א נְתָנ֔וֹ לָשׁ֖וּב בֵּ֥ית אָבִֽיו׃ וַיִּכְרֹ֧ת יְהוֹנָתָ֛ן וְדָוִ֖ד בְּרִ֑ית בְּאַהֲבָת֥וֹ אֹת֖וֹ
כְּנַפְשֽׁוֹ׃ וַיִּתְפַּשֵּׁ֣ט יְהוֹנָתָ֗ן אֶֽת־הַמְּעִיל֙ אֲשֶׁ֣ר עָלָ֔יו וַֽיִּתְּנֵ֖הוּ לְדָוִ֑ד וּמַדָּ֕יו וְעַד־חַרְבּ֥וֹ וְעַד־קַשְׁתּ֖וֹ
וְעַד־חֲגֹרֽוֹ׃ וַיֵּצֵ֨א דָוִ֜ד בְּכֹל֩ אֲשֶׁ֨ר יִשְׁלָחֶ֤נּוּ שָׁאוּל֙ יַשְׂכִּ֔יל וַיְשִׂמֵ֣הוּ שָׁא֔וּל עַ֖ל אַנְשֵׁ֣י הַמִּלְחָמָ֑ה
וַיִּיטַב֙ בְּעֵינֵ֣י כָל־הָעָ֔ם וְגַ֖ם בְּעֵינֵ֥י עַבְדֵ֥י שָׁאֽוּל׃
וַיְהִ֣י בְּבוֹאָ֗ם בְּשׁ֤וּב דָּוִד֙ מֵהַכּ֣וֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּ֔י וַתֵּצֶ֨אנָה הַנָּשִׁ֜ים מִכָּל־עָרֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ לָשִׁ֣ור° וְהַמְּחֹל֔וֹת לשיר
לִקְרַ֖את שָׁא֣וּל הַמֶּ֑לֶךְ בְּתֻפִּ֥ים בְּשִׂמְחָ֖ה וּבְשָׁלִשִֽׁים׃ וַֽתַּעֲנֶ֛ינָה הַנָּשִׁ֥ים הַֽמְשַׂחֲק֖וֹת וַתֹּאמַ֑רְןָ הִכָּ֤ה
שָׁאוּל֙ בַּאֲלָפָ֔ו° וְדָוִ֖ד בְּרִבְבֹתָֽיו׃ וַיִּ֨חַר לְשָׁא֜וּל מְאֹ֗ד וַיֵּ֤רַע בְּעֵינָיו֙ הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֔ה וַיֹּ֗אמֶר נָתְנ֤וּ לְדָוִד֙ באלפיו
רְבָב֔וֹת וְלִ֥י נָתְנ֖וּ הָאֲלָפִ֑ים וְע֥וֹד ל֖וֹ אַ֥ךְ הַמְּלוּכָֽה׃ וַיְהִ֥י שָׁא֖וּל עָוֹ֣ן° אֶת־דָּוִ֑ד מֵהַיּ֥וֹם הַה֖וּא עוין
וָהָֽלְאָה׃ וַיְהִ֣י מִֽמָּחֳרָ֗ת וַתִּצְלַ֣ח רוּחַ֩ אֱלֹהִ֨ים ׀ רָעָ֤ה ׀ אֶל־שָׁאוּל֙ וַיִּתְנַבֵּ֣א בְתוֹךְ־
הַבַּ֔יִת וְדָוִ֛ד מְנַגֵּ֥ן בְּיָד֖וֹ כְּי֣וֹם ׀ בְּי֑וֹם וְהַחֲנִ֖ית בְּיַד־שָׁאֽוּל׃ וַיָּ֤טֶל שָׁאוּל֙ אֶת־הַחֲנִ֔ית וַיֹּ֕אמֶר אַכֶּ֥ה
בְדָוִ֖ד וּבַקִּ֑יר וַיִּסֹּ֥ב דָּוִ֛ד מִפָּנָ֖יו פַּעֲמָֽיִם׃ וַיִּרָ֥א שָׁא֖וּל מִלִּפְנֵ֣י דָוִ֑ד כִּֽי־הָיָ֤ה יְהוָה֙ עִמּ֔וֹ וּמֵעִ֥ם שָׁא֖וּל
סָֽר׃ וַיְסִרֵ֤הוּ שָׁאוּל֙ מֵֽעִמּ֔וֹ וַיְשִׂמֵ֥הוּ ל֖וֹ שַׂר־אָ֑לֶף וַיֵּצֵ֥א וַיָּבֹ֖א לִפְנֵ֥י הָעָֽם׃
וַיְהִ֥י דָוִ֛ד לְכָל־דְּרָכָ֖ו° מַשְׂכִּ֑יל וַֽיהוָ֖ה עִמּֽוֹ׃ וַיַּ֣רְא שָׁא֔וּל אֲשֶׁר־ה֖וּא מַשְׂכִּ֣יל מְאֹ֑ד וַיָּ֖גָר מִפָּנָֽיו׃ דרכיו
וְכָל־יִשְׂרָאֵל֙ וִֽיהוּדָ֔ה אֹהֵ֖ב אֶת־דָּוִ֑ד כִּֽי־ה֛וּא יוֹצֵ֥א וָבָ֖א לִפְנֵיהֶֽם׃ וַיֹּ֨אמֶר שָׁא֜וּל
אֶל־דָּוִ֗ד הִנֵּה֩ בִתִּ֨י הַגְּדוֹלָ֤ה מֵרַב֙ אֹתָהּ֙ אֶתֶּן־לְךָ֣ לְאִשָּׁ֔ה אַ֗ךְ הֱיֵה־לִּי֙ לְבֶן־חַ֔יִל וְהִלָּחֵ֖ם מִלְחֲמ֣וֹת
יְהוָ֑ה וְשָׁא֣וּל אָמַ֗ר אַל־תְּהִ֤י יָדִי֙ בּ֔וֹ וּתְהִי־ב֖וֹ יַד־פְּלִשְׁתִּֽים׃ וַיֹּ֤אמֶר דָּוִד֙ אֶל־שָׁא֔וּל

טי

ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד הריש ספרא עד הכא יונתן בר מן תרין יהונתן וסימן ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה ונו׳ ויאמר יהונתן הנה אנחנו עוברים אל האנשים ותרווייהו בחד ענייבא לעיל סימן י״ד ומן הכא עד סוף ספרא יהונתן בר מן חד וידבר שאול לקמן ריש סימן י״ט ותיין מ״ס כלי יקר ומסורת ברית הגדול סימן מאמ״ס: ויאהבו ויאהבהו ק׳: ויהי בבואם הכי״ת דגושה: לשור לשיר ק׳: ותאמרן כל כתיאים וכתובים והאמרנה כו״ן כ״ת בסוף תיבה חוץ מזה שכתוב בכו״ן פסוקה מסורת פרשת ויצא: באלפו באלפיו ק׳: עון עוין ק׳: ויתנבא בתוך הבית בתוך בספרים כ״י דבי״ת דגושה ולא ידעתי למה: ויהי דוד לכל במסורת סוף פ׳ תרומה מונה זה בס״ה לכל דמטפין כאן דסוירן כל וקריין לכל: דרכו דרכיו ק׳:

ושר

מִי אָנֹכִי וּמִי חַיַּי מִשְׁפַּחַת אָבִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי־אֶהְיֶה חָתָן לַמֶּלֶךְ׃ וַיְהִי בְּעֵת תֵּת אֶת־מֵרַב בַּת־
שָׁאוּל לְדָוִד וְהִיא נִתְּנָה לְעַדְרִיאֵל הַמְּחֹלָתִי לְאִשָּׁה׃ וַתֶּאֱהַב מִיכַל בַּת־שָׁאוּל אֶת־דָּוִד וַיַּגִּדוּ
לְשָׁאוּל וַיִּשַׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶתְּנֶנָּה לּוֹ וּתְהִי־לוֹ לְמוֹקֵשׁ וּתְהִי־בוֹ יַד־פְּלִשְׁתִּים
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד בִּשְׁתַּיִם תִּתְחַתֵּן בִּי הַיּוֹם׃ וַיְצַו שָׁאוּל אֶת־עֲבָדָו דַּבְּרוּ אֶל־דָּוִד בַּלָּט עבדיו ק
לֵאמֹר הִנֵּה חָפֵץ בְּךָ הַמֶּלֶךְ וְכָל־עֲבָדָיו אֲהֵבוּךָ וְעַתָּה הִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ׃ וַיְדַבְּרוּ עַבְדֵי שָׁאוּל
בְּאָזְנֵי דָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲנְקַלָּה בְעֵינֵיכֶם הִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְאָנֹכִי אִישׁ־רָשׁ
וְנִקְלֶה׃ וַיַּגִּדוּ עַבְדֵי שָׁאוּל לוֹ לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר דָּוִד׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה־תֹאמְרוּ
לְדָוִד אֵין־חֵפֶץ לַמֶּלֶךְ בְּמֹהַר כִּי בְּמֵאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם בְּאֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ וְשָׁאוּל חָשַׁב
לְהַפִּיל אֶת־דָּוִד בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים׃ וַיַּגִּדוּ עֲבָדָיו לְדָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשַׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי דָוִד
לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְלֹא מָלְאוּ הַיָּמִים׃ וַיָּקָם דָּוִד וַיֵּלֶךְ הוּא וַאֲנָשָׁיו וַיַּךְ בַּפְּלִשְׁתִּים מָאתַיִם אִישׁ
וַיָּבֵא דָוִד אֶת־עָרְלֹתֵיהֶם וַיְמַלְאוּם לַמֶּלֶךְ לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וַיִּתֶּן־לוֹ שָׁאוּל אֶת־מִיכַל בִּתּוֹ לְאִשָּׁה׃
וַיַּרְא שָׁאוּל וַיֵּדַע כִּי יְהוָה עִם־דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל אֲהֵבַתְהוּ׃ וַיֹּאסֶף שָׁאוּל לֵרֹא מִפְּנֵי דָוִד
עוֹד וַיְהִי שָׁאוּל אֹיֵב אֶת־דָּוִד כָּל־הַיָּמִים׃ וַיֵּצְאוּ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים וַיְהִי מִדֵּי צֵאתָם
שָׂכַל דָּוִד מִכֹּל עַבְדֵי שָׁאוּל וַיִּיקַר שְׁמוֹ מְאֹד׃ *
וַיְדַבֵּר שָׁאוּל אֶל־יוֹנָתָן בְּנוֹ וְאֶל־כָּל־עֲבָדָיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד וִיהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל חָפֵץ בְּדָוִד מְאֹד׃ יט
וַיַּגֵּד יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵאמֹר מְבַקֵּשׁ שָׁאוּל אָבִי לַהֲמִיתֶךָ וְעַתָּה הִשָּׁמֶר־נָא
בַבֹּקֶר וְיָשַׁבְתָּ בַסֵּתֶר וְנַחְבֵּאתָ׃ וַאֲנִי אֵצֵא וְעָמַדְתִּי לְיַד־אָבִי בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם וַאֲנִי
אֲדַבֵּר בְּךָ אֶל־אָבִי וְרָאִיתִי מָה וְהִגַּדְתִּי לָךְ׃ וַיְדַבֵּר יְהוֹנָתָן בְּדָוִד טוֹב אֶל־שָׁאוּל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־יֶחֱטָא הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ בְדָוִד כִּי לוֹא חָטָא לָךְ וְכִי מַעֲשָׂיו טוֹב־לְךָ מְאֹד׃
וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְכַפּוֹ וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה לְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאִיתָ
וַתִּשְׂמָח וְלָמָּה תֶחֱטָא בְּדָם נָקִי לְהָמִית אֶת־דָּוִד חִנָּם׃ וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל בְּקוֹל יְהוֹנָתָן וַיִּשָּׁבַע
שָׁאוּל חַי־יְהוָה אִם־יוּמָת׃ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן לְדָוִד וַיַּגֶּד־לוֹ יְהוֹנָתָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּבֵא
יְהוֹנָתָן אֶת־דָּוִד אֶל־שָׁאוּל וַיְהִי לְפָנָיו כְּאֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ וַתּוֹסֶף הַמִּלְחָמָה לִהְיוֹת וַיֵּצֵא דָוִד וַיִּלָּחֶם
בַּפְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו׃ וַתְּהִי רוּחַ יְהוָה רָעָה אֶל־שָׁאוּל וְהוּא בְּבֵיתוֹ
יוֹשֵׁב וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְדָוִד מְנַגֵּן בְּיָד׃ וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכּוֹת בַּחֲנִית בְּדָוִד וּבַקִּיר וַיִּפְטַר מִפְּנֵי שָׁאוּל
וַיַּךְ אֶת־הַחֲנִית בַּקִּיר וְדָוִד נָס וַיִּמָּלֵט בַּלַּיְלָה הוּא׃ וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים אֶל־
בֵּית דָּוִד לְשָׁמְרוֹ וְלַהֲמִיתוֹ בַּבֹּקֶר וַתַּגֵּד לְדָוִד מִיכַל אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר אִם־אֵינְךָ מְמַלֵּט אֶת־נַפְשְׁךָ
הַלַּיְלָה מָחָר אַתָּה מוּמָת׃ וַתֹּרֶד מִיכַל אֶת־דָּוִד בְּעַד הַחַלּוֹן וַיֵּלֶךְ וַיִּבְרַח וַיִּמָּלֵט׃
וַתִּקַּח מִיכַל אֶת־הַתְּרָפִים וַתָּשֶׂם אֶל־הַמִּטָּה וְאֵת כְּבִיר הָעִזִּים שָׂמָה מְרַאֲשֹׁתָיו וַתְּכַס בַּבָּגֶד׃
וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים לָקַחַת אֶת־דָּוִד וַתֹּאמֶר חֹלֶה הוּא׃ וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל
אֶת־הַמַּלְאָכִים לִרְאוֹת אֶת־דָּוִד לֵאמֹר הַעֲלוּ אֹתוֹ בַמִּטָּה אֵלַי לַהֲמִתוֹ׃ וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וְהִנֵּה

הַתְּרָפִים

וישר הדבר בעיניו כתב רד"ק בפירושו וישר הדבר בעיני דוד שבסמוך חסר יו"ד א"כ לבד וי"ו הפרש כמלה מתמכתב ועל זה לא כתב
ומוה ובספר מכלול דף ק"ל כתבו בתחלה בכל אחד ואחר כך כתב שבמקצת ספרים וישר הדבר בעיניו מלא בשני יודי"ן אבל וישר הדבר בעיני
דוד ספר אבל בספרים שלפנינו שניהם בי"וד אחת וכן נכון ע"פ המסורת דפרשת בלק שנמסר א' וישר וב' ויישר מלאים ואין זה מהם : את עבדו ק
עבדיו : אין חפץ למלך במהר כי במאה ערלות חד מן ה' פסוקים דלית בהון אס ומטעים בהון וסימן בת"ג פרשת חיי שרה : וימלאום קב יט
מלאו וכן במסורת ב' ומלאים וחברו וימלאום עפר פרשת תולדת יצחק : ויאסף שאול כתב בא"לף נמקום וא"ו ובמקצת ספרים כ"י כתב מבתוך
יוסף : ויבא יהונתן את דוד אל שאול בספר אחד כ"י נגררה הא"לף ונכתב לשאול ואין כן בשאר ספרים : וימלט בלילה הוא ד' דסבירין
מבוא ובתיבין הוא וסימנם בלשון ארמי ...

התרפים אל־המטה וכביר העזים מראשתיו׃ ויאמר שאול אל־מיכל למה ככה רמיתני
ותשלחי את־איבי וימלט ותאמר מיכל אל־שאול הוא־אמר אלי שלחני למה אמיתך׃ ודוד
ברח וימלט ויבא אל־שמואל הרמתה ויגד־לו את כל־אשר עשה־לו שאול וילך הוא ושמואל
וישבו בנוית׃ ויגד לשאול לאמר הנה דוד בנוית ברמה׃ וישלח שאול מלאכים לקחת
את־דוד וירא את־להקת הנביאים נבאים ושמואל עמד נצב עליהם ותהי על־מלאכי שאול
רוח אלהים ויתנבאו גם־המה׃ ויגדו לשאול וישלח מלאכים אחרים ויתנבאו גם־המה ויסף
שאול וישלח מלאכים שלשים ויתנבאו גם־המה׃ וילך גם־הוא הרמתה ויבא עד־בור הגדול
אשר בשכו וישאל ויאמר איפה שמואל ודוד ויאמר הנה בנוית ברמה׃ וילך שם אל־נוית
ברמה ותהי עליו גם־הוא רוח אלהים וילך הלוך ויתנבא עד־באו בנוית ברמה׃ ויפשט גם־
הוא בגדיו ויתנבא גם־הוא לפני שמואל ויפל ערם כל־היום ההוא וכל־הלילה על־כן יאמרו
הגם שאול בנביאם׃ * ויברח דוד מנוית ברמה ויבא ויאמר ׀ לפני יהונתן מה
עשיתי מה־עוני ומה־חטאתי לפני אביך כי מבקש את־נפשי׃ ויאמר לו חלילה לא תמות
הנה לו־עשה אבי דבר גדול או דבר קטן ולא יגלה את־אזני ומדוע יסתיר אבי ממני את־
הדבר הזה אין זאת׃ וישבע עוד דוד ויאמר ידע ידע אביך כי־מצאתי חן בעיניך ויאמר אל־
ידע־זאת יהונתן פן־יעצב ואולם חי־יהוה וחי נפשך כי כפשע ביני ובין המות׃ ויאמר יהונתן
אל־דוד מה־תאמר נפשך ואעשה־לך׃ ויאמר דוד אל־יהונתן הנה־חדש מחר
ואנכי ישב־אשב עם־המלך לאכול ושלחתני ונסתרתי בשדה עד הערב השלשית׃ אם־פקד
יפקדני אביך ואמרת נשאל נשאל ממני דוד לרוץ בית־לחם עירו כי זבח הימים שם לכל־
המשפחה׃ אם־כה יאמר טוב שלום לעבדך ואם־חרה יחרה לו דע כי־כלתה הרעה מעמו׃
ועשית חסד על־עבדך כי בברית יהוה הבאת את־עבדך עמך ואם־יש־בי עון המיתני אתה
ועד־אביך למה־זה תביאני׃ ויאמר יהונתן חלילה לך כי ׀ אם־ידע אדע כי־כלתה
הרעה מעם אבי לבוא עליך ולא אתה אגיד לך׃ ויאמר דוד אל־יהונתן מי יגיד
לי או מה־יענך אביך קשה׃ ויאמר יהונתן אל־דוד לכה ונצא השדה ויצאו שניהם השדה׃
ויאמר יהונתן אל־דוד יהוה אלהי ישראל כי־אחקר את־אבי כעת ׀ מחר השלשית
והנה־טוב אל־דוד ולא־אז אשלח אליך וגליתי את־אזנך׃ כה־יעשה יהוה ליהונתן וכה
יסיף כי־ייטב אל־אבי את־הרעה עליך וגליתי את־אזנך ושלחתיך והלכת לשלום ויהי יהוה
עמך כאשר היה עם־אבי׃ ולא אם־עודני חי ולא־תעשה עמדי חסד יהוה ולא אמות׃ ולא
הכרית

למה ככה רמיתני בס"א דמיתני בקמץ הט"ו ולא יתכן שהמספר' מעידים דרמיתני ג' חלא נרחל (פרשת ויצא) ואתה שאול (שמואל א כ"ח): **למה אמיתך** מלרע ורפי כמשפט כשיבא על אותיות אה"ע: **וישבו בנוית** בנוית ק' וכ"כ רד"ק ככתב הו"או קודם הי"וד וקרי הי"וד קודם הו"או ע"כ וכן מנחתי בל הכפוניים בטכין בספרים מדוייקי' כ"י ובדפוסים קדמונים אבל בספרי הדפוס אחרונים יש חלופים אחרים ואין בהם ממש ובזכחים פ' איזהו מקומן דרש רבה מאי דכתיב וילך הוא ושמואל וישבו בנוית וכתיב הנה דוד בנוית ברמה וכי מה ענין נוית אצל רמה אלא יושבים ברמה ועוסקים בנויו של עולם פי' בבית המקדש באיזה מקום שיהיה כן כתוב דפי' רד"ק. ותכם בכולם גמרתנו כתוב וישבו בנויות בשני וו"ין והי"וד באמצע וכ"לעיד דרנה דריש קרא ומסורת כחדא דקרא היינו וי"ו קדים לי"וד ומסורת יו"ד קדים לו"או והוי כאילו כתב בנוין וכהכי מידרים שפיר ועוסקים בנוין של דאי לאו קרי ואו"ין לא מיכן למידרש בנויו וכמסרה רבתא במערכת אות וא"ו חשיב להן בהדי מלין דכתי' מוקדם מאוחר וחשיב לכולהו ב"מ קרי בכולהו ולא ידענא מאי: **הנה דוד בנוית** בנוית ק': **ויתנבאו גם המה ויסף שאול** אין ריות באמצע כמו שהוא במקרא גדולה: **בשכו** השי"ן בפתח נתמכת ספרים ומקבים בצירי: **ויאמר הנה בנוית** י"ב דסבירין ויאמרו ועיין מ"ש בסוף פרשת תמות: **הנה בנוית** בנוית ק': **אל נוית** בנוית ק': **בנוית** בנוית ק': **מנוית** מנוית ק': **לו עשה** לא יעשה ק' ועיין כלי יקר ומ"ש בישעיה סימן מ"ט: **כי כפשע** ברוב ספרי הדפוס השי"ן בנקודה לצד ימין וזהו טעות רב שהוא לבוז פריוי: כמו שפירשו כל המפרשים מלשון אפשעה בה (ישעיה כ"ז) וכן פי' הם הרא"בע אפשעה נא כמו כי בפשע ע"כ: וכן אמרו במדרש בפסיעה אחת שנפשרתי מלפניו נבלתי גם בכל ספרים כ"י בשי"ן הנקודה לצד שמאל: **ישב אשב** בתקצת ספרים כ"י במאריך ביו"ד לא בשי"ן: **ועשית חסד על עבדך** על דסבירין עם ועיין מ"ש בפרשת וילא סימן ל':

ולא

תכרית את־חסדך מעם ביתי עד־עולם ולא בהכרת יהוה את־איבי דוד איש מעל פני
האדמה׃ ויכרת יהונתן עם־בית דוד ובקש יהוה מיד איבי דוד׃ ויוסף יהונתן
הפטרה שבת שמחרתו ר"ח להשביע את־דוד באהבתו אתו כי־אהבת נפשו אהבו׃ * ויאמר־לו יהונתן מחר
חדש ונפקדת כי יפקד מושבך׃ ושלשת תרד מאד ובאת אל־המקום אשר־נסתרת שם
ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל׃ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלח־לי למטרה׃
והנה אשלח את־הנער לך מצא את־החצים אם־אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה
קחנו ובאה כי־שלום לך ואין דבר חי־יהוה׃ ואם־כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה
לך כי שלחך יהוה׃ והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד־עולם׃
אל כ' ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על־הלחם לאכול׃ וישב המלך על־מושבו
כפעם ׀ בפעם אל־מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד׃ ולא־
דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי־לא טהור׃
ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל־יהונתן בנו מדוע לא־
בא בן־ישי גם־תמול גם־היום אל־הלחם׃ ויען יהונתן את־שאול נשאל נשאל דוד מעמדי
עד־בית לחם׃ ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה־לי אחי ועתה אם־
מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את־אחי על־כן לא־בא אל־שלחן המלך׃ ויחר־
אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן־נעות המרדות הלוא ידעתי כי־בחר אתה לבן־ישי לבשתך
ולבשת ערות אמך׃ כי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־האדמה לא תכון אתה ומלכותך
ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן־מות הוא׃ ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר
אליו למה יומת מה עשה׃ ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי־כלה היא
מעם אביו להמית את־דוד׃ ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי־אף ולא־אכל ביום־
החדש השני לחם כי נעצב אל־דוד כי הכלמו אביו׃ ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה
למועד דוד ונער קטן עמו׃ ויאמר לנערו רץ מצא נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער
רץ והוא־ירה החצי להעברו׃ ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן
אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה׃ ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה
החצים ׳ אל־תעמד וילקט נער יהונתן את־החצי ויבא אל־אדניו׃ והנער לא־ידע מאומה אך
יהונתן ודוד ידעו את־הדבר׃ ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר׃
הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו ׀ איש את־
רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל׃ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו
ע"כ שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ׀ ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם׃ *
כא ויקם וילך ויהונתן בא העיר׃ ויבא דוד נבה אל־אחימלך הכהן ויחרד אחימלך
לקראת דוד ויאמר לו מדוע אתה לבדך ואיש אין אתך׃ ויאמר דוד לאחימלך הכהן המלך
צוני

ולא בהכרת בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים חסר יו"ד וכן במסורת ב' חד חסר וחד מלא · דין הוא החסר והמלא הוא דאיוב · והמדפיסים טעו בזה . צדה אורה ה"א הכנוי רפה ע"פ המסורת ומסכמת להיות במפיק ואין לומר כי הה"א בסופה במקום למ"ד בתחלת׳ שאם כן היה ראוי לא יות נטעם מלעיל וזהו נטעם מלרע פרסיה והגה"ה : על הלחם אל הלחם ק׳ : אמלטה נא מלעיל · אמלטה נא שמה פרשת וירא מלרע. כמ"ש שם : בן נעות מלא בן נסגול וכ"כ הספרים בסרם עוה וספר הרבנה אות הנ"ון · וכתב המכלל יופי שאינו במקף ובספרים מדוייקים שלפניי הוא במקף ועיין לוית חן פן מהספר הסמיכות : נער יהונתן את החצים החצים ק׳ : לך הביא העיר מלא יו"ד ע"פ המסורת ועיין מסורת הברית הגדול פ׳ פף קב : וישקו איש את רעהו הסי"ן בדגש בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים : נבה מלעיל :

צוני דבר ויאמר אלי איש אל ידע מאומה את הדבר אשר אנכי שלחך ואשר צויתך ואת־
הנערים יודעתי אל מקום פלני אלמני: ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם תנה בידי או
הנמצא: ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחם חל אל תחת ידי כי אם לחם קדש יש אם
נשמרו הנערים אך מאשה:
ויען דוד את הכהן ויאמר לו כי אם אשה עצרה לנו כתמול שלשם בצאתי ויהיו כלי הנערים
קדש והוא דרך חל ואף כי היום יקדש בכלי: ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי
אם לחם הפנים המוסרים מלפני יהוה לשום לחם חם ביום הלקחו: ושם איש מעבדי שאול
ביום ההוא נעצר לפני יהוה ושמו דאג האדמי אביר הרעים אשר לשאול: ויאמר דוד
לאחימלך ואין יש פה תחת ידך חנית או חרב כי גם חרבי וגם כלי לא לקחתי בידי כי היה
דבר המלך נחוץ: ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר הכית בעמק האלה
הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפוד אם אתה תקח לך קח כי אין אחרת זולתה בזה ויאמר
דוד אין כמוה תננה לי: ויקם דוד ויברח ביום ההוא מפני שאול ויבא אל אכיש מלך גת:
ויאמרו עבדי אכיש אליו הלוא זה דוד מלך הארץ הלוא לזה יענו במחלות לאמר הכה שאול
באלפו ודוד ברבבתו: וישם דוד את הדברים האלה בלבבו וירא מאד מפני אכיש מלך
גת: וישנו את טעמו בעיניהם ויתהלל בידם ויתו על דלתות השער ויורד רירו אל זקנו:
ויאמר אכיש אל עבדיו הנה תראו איש משתגע למה תביאו אתו אלי: חסר
משגעים אני כי הבאתם את זה להשתגע עלי הזה יבוא אל ביתי: וילך דוד כב
משם וימלט אל מערת עדלם וישמעו אחיו וכל בית אביו וירדו אליו שמה: ויתקבצו אליו
כל איש מצוק וכל איש אשר לו נשא וכל איש מר נפש ויהי עליהם לשר ויהיו עמו כארבע
מאות איש: וילך דוד משם מצפה מואב ויאמר אל מלך מואב יצא נא אבי
ואמי אתכם עד אשר אדע מה יעשה לי אלהים: וינחם את פני מלך מואב וישבו עמו
כל ימי היות דוד במצודה: ויאמר גד הנביא אל דוד לא תשב במצודה לך
ובאת לך ארץ יהודה וילך דוד ויבא יער חרת: וישמע שאול כי נודע דוד
ואנשים אשר אתו ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה וחניתו בידו וכל עבדיו נצבים
עליו: ויאמר שאול לעבדיו הנצבים עליו שמעו נא בני ימיני גם לכלכם יתן בן ישי שדות
וכרמים לכלכם ישים שרי אלפים ושרי מאות: כי קשרתם כלכם עלי ואין גלה את אזני
בכרת בני עם בן ישי ואין חלה מכם עלי וגלה את אזני כי הקים בני את עבדי עלי לארב
כיום הזה: ויען דאג האדמי והוא נצב על עבדי שאול ויאמר ראיתי את בן
ישי בא נבה אל אחימלך בן אחטוב: וישאל לו ביהוה וצידה נתן לו ואת חרב גלית
הפלשתי נתן לו: וישלח המלך לקרא את אחימלך בן אחיטוב הכהן ואת כל בית אביו
הכהנים אשר בנב ויבאו כלם אל המלך: ויאמר שאול שמע נא בן אחיטוב ויאמר
הנני אדני: ויאמר אלו שאול למה קשרתם עלי אתה ובן ישי בתתך לו לחם וחרב ושאול לו
באלהים

עצרה לנו הכ"ל י"ב מאריך : כתמול בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו ועיין מ"ס בפרשת ויצא סימן ל"א : ויאמר דוד לאחימלך ואין מלא
ואין הא"לף בחירק בכל המדוייקים וכ"כ רד"ק ובמקצת ספרי הדפוס הא"לף בצירי ואין להשגיח בהם : תננה לי הנ"ון דגושה מכלול דף ק"י :
באלפו ודוד ברבבתו כתיב ק' ... ויתו על דלתות בא דקמץ הת"יו מלא כמנהג חבריו מכלול דף קכ"ט : יבוא אל ביתי בספרים כ"י
ודפוס ישן מלא בו"או וא"לף : ובאת לך פת"ח בקמץ : ושאול יושב בגבעה בספרים מדוייקים מלא וא"ו והיא א' מן המלאים כסיפרא מלפי
שמנויים עליהם : תחת האשל במקצת ספרים מדוייקים הא"לף בסגול ועיין מ"ס בפרשת וירא על ויטע אשל : וצידה ברוב ספרים ישנים
מלא יו"ד : שמע נא הפ"ין בנשא : אלשו אלינו ק' : ושאול לו הא"לף נחולם :

ונבר

באלהים לקום אלי לארב כיום הזה: ויען אחימלך את־המלך ויאמר ומי בכל־
עבדיך כדוד נאמן וחתן המלך וסר אל־משמעתך ונכבד בביתך: היום החלתי לשאול־לו
באלהים חלילה לי אל־ישם המלך בעבדו דבר בכל־בית אבי כי לא־ידע עבדך בכל־זאת
דבר קטן או גדול: ויאמר המלך מות תמות אחימלך אתה וכל־בית אביך: ויאמר המלך
לרצים הנצבים עליו סבו והמיתו | כהני יהוה כי גם־ידם עם־דוד וכי ידעו כי־ברח הוא ולא
גלו את־אזנו ולא־אבו עבדי המלך לשלח את־ידם לפגע בכהני יהוה: ויאמר המלך לדויג
סב אתה ופגע בכהנים ויסב דויג האדמי ויפגע־הוא בכהנים וימת | ביום ההוא שמנים וחמשה
איש נשא אפוד בד: ואת נב עיר־הכהנים הכה לפי־חרב מאיש ועד־אשה מעולל ועד־יונק
ושור וחמור ושה לפי־חרב: וימלט בן־אחד לאחימלך בן־אחטוב ושמו אביתר
ויברח אחרי דוד: ויגד אביתר לדוד כי הרג שאול את כהני יהוה: ויאמר דוד לאביתר
ידעתי ביום ההוא כי־שם דויג האדמי כי־הגד יגיד לשאול אנכי סבתי בכל־נפש בית אביך:
שבה אתי אל־תירא כי אשר־יבקש את־נפשי יבקש את־נפשך כי־משמרת אתה עמדי:
ויגדו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שסים את־הגרנות: וישאל כג
דוד ביהוה לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ס ויאמר יהוה אל־דוד לך
והכית בפלשתים והושעת את־קעילה: ויאמרו אנשי דוד אליו הנה אנחנו פה ביהודה
יראים ואף כי־נלך קעלה אל־מערכות פלשתים: ויוסף עוד דוד לשאול ביהוה
ויענהו יהוה ויאמר קום רד קעילה כי־אני נתן את־פלשתים בידך: וילך דוד ואנשו קעילה
וילחם בפלשתים וינהג את־מקניהם ויך בהם מכה גדולה וישע דוד את ישבי קעילה:
ויהי בברח אביתר בן־אחימלך אל־דוד קעילה אפוד ירד בידו: ויגד לשאול כי־בא
דוד קעילה ויאמר שאול נכר אתו אלהים בידי כי נסגר לבוא בעיר דלתים ובריח: וישמע
שאול את־כל־העם למלחמה לרדת קעילה לצור אל־דוד ואל־אנשיו: וידע דוד כי עליו
שאול מחריש הרעה ויאמר אל־אביתר הכהן הגישה האפוד: ויאמר דוד
יהוה אלהי ישראל שמע שמע עבדך כי־מבקש שאול לבוא אל־קעילה לשחת לעיר בעבורי:
היסגרני בעלי קעילה בידו הירד שאול כאשר שמע עבדך יהוה אלהי ישראל הגד־נא
לעבדך ס ויאמר יהוה ירד: ויאמר דוד היסגרו בעלי קעילה אתי
ואת־אנשי ביד שאול ס ויאמר יהוה יסגירו: ויקם דוד ואנשיו כשש־מאות איש
ויצאו מקעלה ויתהלכו באשר יתהלכו ולשאול הגד כי־נמלט דוד מקעילה ויחדל לצאת:

וישב

ונכבד בביתך במקצת ספרים הבי"ת בקמץ כמשפט הכינויי ומתחלתו בפתח ובמסורת ככבד ב' פתח וסימנהון ולא נכבד עליך (שמואל ב' י"ג) ויכבד
דוד לניאו וגו' מה נכבד היום (שמואל ב ו') וכתב שם רד"ק מה נכבד היום כתוב בפתח כי הוא פעול: לשאול לו חד מן תיבותא דיתירין וא"ו וסמיכין
קמאין וסימן נמסרה רבתא: אזנו אזני ק': לפגע עיין מ"ש בפרשת חקת על מלא לסבב: ויאמר המלך לדויג לדואג ק' כי פה קרא דויג
ודואג כמו שאומר ויסב דויג ולא קרי דואג: וי"ס שגם הוא קרי דואג והקרי הוא לפי שברוב היו קוראים אותו דואג ונראה כי בשעת המעשה קראו
בכנוי דויג לגריעות שמו ע"כ לשון רד"ק ובירושלמי פ' חלק ויאמר המלך לדויג אמר ר' יהודה בר פזי לדויג כתיב א"ל כתפסת כדג אתה
רנאה סוב אתה ופגע בכהני ה' פי' אמר לו שאול כתפסת כדג שנתפסו במצודה שאחר שעשית הגדולה דהיינו שהלשנת עליהם וחייבתם מיתה גם כן
יש לך להרגם על דרך יד העדים תהיה בו בראשונה: והאם בבבלי דריש ר' יוחנן בתחלה היה הקב"ה כביכול יושב ודואג שמא יצא זה לתרבות רעה
לאחר שיצא אמר ווי שיצא זה ופי' רש"י אמר ווי לפיכך כתיב דויג ובמסורת דואג ג' וסימן ושם איש מעבדי שאול והוא כתב על עבדי שאול
כבוא דואג האדומי ואהרון דויג כתיב ועיין כלי יקר: וימלט בן אחד ד' זעירי ואקף וסימנהון ואלה בן ששי ליעקב ודין והוליד בן פרץ
ולאפינחס בן קטן וסימן יעקב זעירא אחתיה מאחוה ועיין מ"ש בפרשת ויצא סימן ל': כי שם דויג דואג ק': את הגרנות הגי"מל בחטף קמץ
בנסחאות ב' וגם בספרים קדמונים ועיין עוד מ"ש ביואל סימן ב': בפלשתים האלה ס ויאמר פיסקא באמצע פסוק: ואף כי נלך
קעלה בספרים מדוייקים חסר יו"ד: קום רד קעילה בספרים מדוייקים מלא יו"ד: ואנשו ואנשיו ק': וישע דוד את ישבי קעילה מלא
ובקצת ספרים חסר: הגד נא לעבדך ס ויאמר בקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק: ביד שאול ס ויאמר בקצת ספרים יש פיסקא
באמצע פסוק: ויצאו מקעלה בספרים מדוייקים חסר יו"ד וכן הוא כפי המסורת שהיא שמונים במקרא בגולה ולפי חשבון רבו המלאים ושאר
וכשר

וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּדְבָּר בַּמְּצָדוֹת וַיֵּשֶׁב בָּהָר בְּמִדְבַּר־זִיף וַיְבַקְשֵׁהוּ שָׁאוּל כָּל־הַיָּמִים וְלֹא־נְתָנוֹ
אֱלֹהִים בְּיָדוֹ׃ וַיַּרְא דָוִד כִּי־יָצָא שָׁאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ וְדָוִד בְּמִדְבַּר־זִיף בַּחֹרְשָׁה׃
וַיָּקָם יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּוִד חֹרְשָׁה וַיְחַזֵּק אֶת־יָדוֹ בֵּאלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־
תִּירָא כִּי לֹא תִמְצָאֲךָ יַד־שָׁאוּל אָבִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֶהְיֶה־לְּךָ לְמִשְׁנֶה וְגַם־
שָׁאוּל אָבִי יֹדֵעַ כֵּן׃ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֹרְשָׁה וִיהוֹנָתָן הָלַךְ לְבֵיתוֹ׃
וַיַּעֲלוּ זִפִים אֶל־שָׁאוּל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד מִסְתַּתֵּר עִמָּנוּ בַמְּצָדוֹת בַּחֹרְשָׁה
בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר מִימִין הַיְשִׁימוֹן׃ וְעַתָּה לְכָל־אַוַּת נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ לָרֶדֶת רֵד וְלָנוּ הַסְגִּירוֹ
בְּיַד הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה כִּי חֲמַלְתֶּם עָלָי׃ לְכוּ־נָא הָכִינוּ עוֹד וּדְעוּ
וּרְאוּ אֶת־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר תִּהְיֶה רַגְלוֹ מִי רָאָהוּ שָׁם כִּי אָמַר אֵלַי עָרוֹם יַעְרִם הוּא׃ וּרְאוּ וּדְעוּ
מִכֹּל הַמַּחֲבֹאִים אֲשֶׁר יִתְחַבֵּא שָׁם וְשַׁבְתֶּם אֵלַי אֶל־נָכוֹן וְהָלַכְתִּי אִתְּכֶם וְהָיָה אִם־יֶשְׁנוֹ בָאָרֶץ
וְחִפַּשְׂתִּי אֹתוֹ בְּכֹל אַלְפֵי יְהוּדָה׃ וַיָּקוּמוּ וַיֵּלְכוּ זִיפָה לִפְנֵי שָׁאוּל וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּמִדְבַּר מָעוֹן
בָּעֲרָבָה אֶל יְמִין הַיְשִׁימוֹן׃ וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו לְבַקֵּשׁ וַיַּגִּדוּ לְדָוִד וַיֵּרֶד הַסֶּלַע וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר
מָעוֹן וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי־דָוִד מִדְבַּר מָעוֹן׃ וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל מִצַּד הָהָר מִזֶּה וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו
מִצַּד הָהָר מִזֶּה וַיְהִי דָוִד נֶחְפָּז לָלֶכֶת מִפְּנֵי שָׁאוּל וְשָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עֹטְרִים אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו
לְתָפְשָׂם׃ וּמַלְאָךְ בָּא אֶל־שָׁאוּל לֵאמֹר מַהֲרָה וְלֵכָה כִּי־פָשְׁטוּ פְלִשְׁתִּים עַל־הָאָרֶץ׃ וַיָּשָׁב
שָׁאוּל מִרְדֹף אַחֲרֵי דָוִד וַיֵּלֶךְ לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים עַל־כֵּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם הַהוּא סֶלַע הַמַּחְלְקוֹת׃
וַיַּעַל דָּוִד מִשָּׁם וַיֵּשֶׁב בִּמְצָדוֹת עֵין־גֶּדִי׃ * וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁב שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים כד
וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּמִדְבַּר עֵין גֶּדִי׃ וַיִּקַּח שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ
בָּחוּר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַאֲנָשָׁיו עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיְּעֵלִים׃ וַיָּבֹא אֶל־גִּדְרוֹת
הַצֹּאן עַל־הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת־רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה
יֹשְׁבִים׃ וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה אֵלֶיךָ הִנֵּה אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־
אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר יִטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת־כְּנַף־הַמְּעִיל אֲשֶׁר־לְשָׁאוּל איבך
בַּלָּט׃ וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּךְ לֵב־דָּוִד אֹתוֹ עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־כָּנָף אֲשֶׁר לְשָׁאוּל׃ וַיֹּאמֶר לַאֲנָשָׁיו
חָלִילָה לִּי מֵיְהוָה אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לַאדֹנִי לִמְשִׁיחַ יְהוָה לִשְׁלֹחַ יָדִי בּוֹ כִּי־מְשִׁיחַ יְהוָה
הוּא׃ וַיְשַׁסַּע דָּוִד אֶת־אֲנָשָׁיו בַּדְּבָרִים וְלֹא נְתָנָם לָקוּם אֶל־שָׁאוּל וְשָׁאוּל קָם מֵהַמְּעָרָה וַיֵּלֶךְ
בַּדָּרֶךְ׃ וַיָּקָם דָּוִד אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא מִן הַמְּעָרָה וַיִּקְרָא אַחֲרֵי־שָׁאוּל לֵאמֹר אֲדֹנִי מהמערה
הַמֶּלֶךְ וַיַּבֵּט שָׁאוּל אַחֲרָיו וַיִּקֹּד דָּוִד אַפַּיִם אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׁאוּל
לָמָּה תִשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי אָדָם לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד מְבַקֵּשׁ רָעָתֶךָ׃ הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֵת
אֲשֶׁר־נְתָנְךָ יְהוָה הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לַהֲרָגְךָ וַתָּחָס עָלֶיךָ וָאֹמַר לֹא־אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי
כי

וכבר כרוכה כל דוכתי דליכא בהון פסיקא כדאשכחנא בספרי עתיקי : במדבר זיף בחרשה הרי"ש בשוא נח שהמלה מלעיל והה"א נוספת וכן כולם שבפרשה : מרדף בספר אחד כ"י המ"ם בצירי וטעות הוא כי בשאר ספרים בחירק וכ"כ רד"ק בחירק המ"ם שלא כמנהג ובכמה ספרים מדוייקים המ"ם בלא מאריך ובמסורת ב' וחסר וחברו מרדף אחרי ישראל (שמואל ב' י"ח) וגם הוא בלא מאריך ובחירק כמ"ש שם וכן במכלול דף ס' : ויהי כאשר שב נגו' כאן מתחיל סימן כ"ד : איביך איבך ק' : מן המערה מהמערה ק' והוא חד מן ח' מלין דכתיבין ב' מלין וקריין חדא מלה יתי' במ"ג ר"ה ג' ל"ד : אשר נתנך ה' | היום | בידי יש פסיק בין ה' להיום ובין היום לבידי ודכוותיה בפסיקתא דנביאים אשר נתנך ה' | היום | ביד דלקמן ס"ס כ"ו אך בספרים שלנו אין בפסוק דלקמן פסיק כי אם בין ה' להיום : ואמר להרגך לב"נ הרי"ש בקמץ חטוף והג"מל בשוא ולב"א הרי"ש בקמץ רחב עם געיא והג"מל בשוא ופתח כ"כ רד"ק בספ' ובמכלול דף ל"ט והנגת לוית חן ס"ו פ"ג וכן ראיתי בחילופי ב"א וב"נ ובכמה ספרים מצאתי כב"נ ואחד מכל אלה לא מצאתי כב"א ובספרים ספרדיים הרי"ש בקמץ רחב עם מאריך והג"מל בשוא לבדו ואפשר שזה יהיה דעת ב"א · ולפי דעתי זהו אחד מן התנועות שכפלו במקצת ספרים שכל שוא שבא אחר מאריך עשאוהו שוא ופתח כמו הגעיא הבא בראש תיבה ולא הבחינו ביניהם ובעת בחרתי בקיצור שצריך אני לבאריך בענין זה במאמר מיוחד בס"ד אם יאריך ה' ימי : ותחס עליך החי"ת בקמץ חטוף לא בפתח ועיין מ"ש ביחזקאל כ' :
ואת

כי משיח יהוה הוא: ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי כי בכרתי את כנף מעילך
ולא הרגתיך דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך ואתה צדה את נפשי
לקחתה: ישפט יהוה ביני ובינך ונקמני יהוה ממך וידי לא תהיה בך: כאשר יאמר משל
הקדמני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך: אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי מי אתה
רדף אחרי כלב מת אחרי פרעש אחד: והיה יהוה לדין ושפט ביני ובינך וירא וירב את
ריבי וישפטני מידך: ויהי ככלות דוד לדבר את הדברים האלה אל שאול
ויאמר שאול הקלך זה בני דוד וישא שאול קלו ויבך: ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני
כי אתה גמלתני הטובה ואני גמלתיך הרעה: ואתם הגדת היום את אשר עשיתה אתי ואתה ק'
טובה את אשר סגרני יהוה בידך ולא הרגתני: וכי ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה
ויהוה ישלמך טובה תחת היום הזה אשר עשיתה לי: ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך
וקמה בידך ממלכת ישראל: ועתה השבעה לי ביהוה אם תכרית את זרעי אחרי ואם
תשמיד את שמי מבית אבי: וישבע דוד לשאול וילך שאול אל ביתו ודוד ואנשיו עלו על
המצודה: * וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו ויקברהו בביתו ברמה כה
ויקם דוד וירד אל מדבר פארן: ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד
ולו צאן שלשת אלפים ואלף עזים ויהי בגזז את צאנו בכרמל: ושם האיש נבל ושם אשתו
אבגיל והאשה טובת שכל ויפת תאר והאיש קשה ורע מעללים והוא כלבו: וישמע דוד כלבי ק'
במדבר כי גזז נבל את צאנו: וישלח דוד עשרה נערים ויאמר דוד לנערים עלו כרמלה
ובאתם אל נבל ושאלתם לו בשמי לשלום: ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום
וכל אשר לך שלום: ועתה שמעתי כי גזזים לך עתה הרעים אשר לך היו עמנו לא הכלמנום
ולא נפקד להם מאומה כל ימי היותם בכרמל: שאל את נעריך ויגידו לך וימצאו הנערים
חן בעיניך כי על יום טוב באנו תנה נא את אשר תמצא ידך לעבדיך ולבנך לדוד: ויבאו
נערי דוד וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו: ויען נבל את עבדי דוד
ויאמר מי דוד ומי בן ישי היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדניו: ולקחתי את
לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגזזי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי מזה
המה: ויהפכו נערי דוד לדרכם וישבו ויבאו ויגדו לו ככל הדברים האלה: ויאמר דוד
לאנשיו חגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו ויחגר גם דוד את חרבו ויעלו אחרי דוד
כארבע מאות איש ומאתים ישבו על הכלים: ולאביגיל אשת נבל הגיד נער אחד מהנערים
לאמר הנה שלח דוד מלאכים ממדבר לברך את אדנינו ויעט בהם: והאנשים טבים
לנו

כה ואתם ואתה ק': ושם אשתו אבגיל חסר יו"ד [illegible] כלבו כלבי ק': ושאלתם [illegible] לחמי [illegible] ויהפכו [illegible] ויגדו לן בספרים [illegible] חסר יו"ד: ויעט בהם [illegible] חד קמץ וחד פתח:

ותמהר

לנו מאד ולא הכלמנו ולא פקדנו מאומה כל ימי התהלכנו אתם בהיותנו בשדה: חומה
היו עלינו גם לילה גם יומם כל ימי היותנו עמם רעים הצאן: ועתה דעי וראי מה תעשי
כי כלתה הרעה אל אדנינו ועל כל ביתו והוא בן בליעל מדבר אליו: ותמהר אבוגיל
ותקח מאתים לחם ושנים נבלי יין וחמש צאן עשוות וחמש סאים קלי ומאה צמקים ומאתים
דבלים ותשם על החמרים: ותאמר לנעריה עברו לפני הנני אחריכם באה ולאישה נבל
לא הגידה: והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר והנה דוד ואנשיו ירדים
לקראתה ותפגש אתם: ודוד אמר אך לשקר שמרתי את כל אשר לזה במדבר ולא נפקד
מכל אשר לו מאומה וישב לי רעה תחת טובה: כה יעשה אלהים לאיבי דוד וכה יסיף אם
אשאיר מכל אשר לו עד האור הבקר משתין בקיר: ותרא אביגיל את דוד ותמהר ותרד
מעל החמור ותפל לאפי דוד על פניה ותשתחו ארץ: ותפל על רגליו ותאמר בי אני אדני
העון ותדבר נא אמתך באזניך ושמע את דברי אמתך: אל נא ישים אדני את לבו אל
איש הבליעל הזה על נבל כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו ואני אמתך לא ראיתי את
נערי אדני אשר שלחת: ועתה אדני חי יהוה וחי נפשך אשר מנעך יהוה מבוא בדמים
והושע ידך לך ועתה יהיו כנבל איביך והמבקשים אל אדני רעה: ועתה הברכה הזאת
אשר הביא שפחתך לאדני ונתנה לנערים המתהלכים ברגלי אדני: שא נא לפשע אמתך
כי עשה יעשה יהוה לאדני בית נאמן כי מלחמות יהוה אדני נלחם ורעה לא תמצא בך
מימיך: ויקם אדם לרדפך ולבקש את נפשך והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את
יהוה אלהיך ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע: והיה כי יעשה יהוה לאדני ככל
אשר דבר את הטובה עליך וצוך לנגיד על ישראל: ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול
לב לאדני ולשפך דם חנם ולהושיע אדני לו והיטב יהוה לאדני וזכרת את אמתך:
ויאמר דוד לאביגל ברוך יהוה אלהי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי: וברוך
טעמך וברוכה את אשר כלתני היום הזה מבוא בדמים והשע ידי לי: ואולם חי יהוה
אלהי ישראל אשר מנעני מהרע אתך כי לולי מהרת ותבאתי לקראתי כי אם נותר לנבל
עד אור הבקר משתין בקיר: ויקח דוד מידה את אשר הביאה לו ולה אמר עלי לשלום
לביתך

ותמהר אבוגיל אביגיל ק': עשוות עשויות ק' ורבותינו דרשו בפרק ראשית הגז שמעשרות את בצלותן ומאחרות לו קום משום מצוה חדשה אלו כיון ראשית הגז דכתיב ביה כאן דמשמע מרובים דאי בבכורה ואמכות אפי' סלאמתייבא : והיה היא רכבת חסר וא"ו וראה מ"ש בפרשת נח סימן ו': ותשתחו ארץ חד מן ה' דסבירין ארצה וסימן נמ"ג בפרשת ויגש : באזניך האל"ף בקמץ לבד : ועתה ארוני כ"כ ועתה לא ואתה וכן מ"י ונכון: לרדפך הדל"ת בקמץ חטוף וכו' כ"י מלאתי לרדפך ואין לרדוף אחרים ובחילופים הדל"ת רפה לקריאת ב"א ולב"כ בדגש ואין שינוי אחר בנוגים: והיתה הו"או בגעיא : ולשפך דם חנם איתא במסרה רבתא במערכת אות הו"או כל תיבותא דיתירי' וא"ו וקמצין חספין ותמן כתוב לשפוך דם נקי דאביגיל ולא נמצא במקרא רק זה הפסוק שכתוב ולשפך דם חנם ובכל הספרים הוא בלא וא"ו והוא מן התימא ולי יש לומר דאולי זאת היתה קריאת צ"כ ודברי בעל מסרה זו מיוסדים עליה כמ"ש אצל תדרוש רשעו בל תמצא (תלים י') ואין אנו סומכים על קריאתו : ויאמר דוד לאביגל הנ"אל בפתח ויש ספרים שגם זה כתוב לאביגיל וטעות כפל כסף · וכן במדרש סוטה בילקוט אמר ר' יצחק פסוק זה הזכיר פגם של אביגיל · אביגל חסר יו"ד מפני שנתנה בו עיניים כשהיא אשת איש ולשון המדרש באגדת שמואל כך הוא וזכרת את אמתך אמר ר' יצחק פסוק מוליך וחסיל שומעיך לפי שנתנה עיניים בו כשהיא אשת איש לפיכך פגמה הכתוב אביגיל הנייתה אביגל כת יב ע"כ · ואם אין טעות בגירסא צ"ל דקרי אבייתה לאבי הנזכר בפסוק אחר שראתה את דוד דהיינו מתחלת ותרא אביגיל את דוד וגו' וכן אמרו בירושלמי דסנהדרין פ' כהן גדול וזכרת את אמתך מלמד שפקרה עצמה · וכיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב בכל קריאה אקרי אביגיל בר מהדין פסוקא ויאמר דוד לאביגל · ואתיא כהא דאמרינן בפ"ק דמגילה וב"ק פרק החובל היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שותא פלכא אי נמי שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי משייטין : והשע ידי לי במקצת ספרים חסר וא"ו בין ה"א לשי"ן וכן נמסר עליו לית חסר ובמסורת בירמיה סימן א' והושע ג' וסימן מבוא בדמים והושע ידך לך דלעיל : וברוך טעמך וברוכה · והושע לא יושיעו להם בעת רעתם (ירמיה שם) ע"כ · ובלשם השי"ן בצירי לא בחירק כמו שראיתי בספר אחד כ"י : לולי מהרת במקצת ספרים כ"י כתוב לולא בא"לף ומעיר עליו לולא ד' בקריא וסימן כי לולא התמהמהנו · לולא חרשתם בעגלתי · כי לולא מהרת · לולא האמנתי לראות ע"כ · אבל בספרים אחרים כתוב לולי ביו"ד ומסרה עליהם ג"כ ד' לולא בא"לף ומשמיטים זה ומונים לולא דברתי כי אז (שמואל ב ב) דאף דבהכנו ספרי נמי דכתוב ביה לולא בא"לף לא קבלי כפסוקו בסברא דילפון ולא מכרר להו שפיר · ובשמואל ב' סימן ב' מסרו כלישנא דמסרא דילן הכא ובפרשת מקץ: ותבאתי ותבאת ק' ועיין בספר הרכבה אות הו"או :

ותבא

לביתך ראי שמעתי בקולך **ואשא פניך**: ותבא אביגיל ׀ אל־נבל והנה־לו משתה בביתו
כמשתה המלך ולב נבל טוב עליו והוא שכר עד־מאד ולא־הגידה לו דבר קטן וגדול עד־
אור הבקר: ויהי בבקר בצאת היין מנבל ותגד־לו אשתו את־הדברים האלה וימת לבו
בקרבו והוא היה לאבן: ויהי כעשרת הימים ויגף יהוה את־נבל וימת: וישמע דוד כי מת
נבל ויאמר ברוך יהוה אשר רב את־ריב חרפתי מיד נבל ואת־עבדו חשך מרעה ואת רעת
נבל השיב יהוה בראשו וישלח דוד וידבר באביגיל לקחתה לו לאשה: ויבאו עבדי דוד
אל־אביגיל הכרמלה וידברו אליה לאמר דוד שלחנו אליך לקחתך לו לאשה: ותקם ותשתחו
אפים ארצה ותאמר הנה אמתך לשפחה לרחץ רגלי עבדי אדני: ותמהר ותקם אביגיל
ותרכב על־החמור וחמש נערתיה ההלכות לרגלה ותלך אחרי מלאכי דוד ותהי־לו לאשה:
ואת־אחינעם לקח דוד מיזרעאל ותהיין גם־שתיהן לו לנשים: *
ושאול נתן את־מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן־ליש אשר מגלים: ויבאו הזפים אל־שאול
כו הגבעתה לאמר הלוא דוד מסתתר בגבעת החכילה על פני הישימן: ויקם שאול וירד אל־
מדבר־זיף ואתו שלשת־אלפים איש בחורי ישראל לבקש את־דוד במדבר־זיף: ויחן שאול
בגבעת החכילה אשר על־פני הישימן על־הדרך ודוד ישב במדבר וירא כי בא שאול אחריו
המדברה: וישלח דוד מרגלים וידע כי־בא שאול אל־נכון: ויקם דוד ויבא אל־המקום אשר
חנה־שם שאול וירא דוד את־המקום אשר שכב־שם שאול ואבנר בן־נר שר־צבאו ושאול
תיו ק׳ שכב במעגל והעם חנים סביבתו°: ויען דוד ויאמר ׀ אל־אחימלך החתי ואל־אבישי בן־צרויה
אחי יואב לאמר מי־ירד אתי אל־שאול אל־המחנה ויאמר אבישי אני ארד עמך: ויבא דוד
תיו ק׳ ואבישי ׀ אל־העם לילה והנה שאול שכב ישן במעגל וחניתו מעוכה־בארץ מראשתו° ואבנר
תיו ק׳ והעם שכבים סביבתו°: ויאמר אבישי אל־דוד סגר אלהים היום את־אויבך
בידך ועתה אכנו נא בחנית ובארץ פעם אחת ולא אשנה לו: ויאמר דוד אל־אבישי אל־
תשחיתהו כי מי שלח ידו במשיח יהוה ונקה: ויאמר דוד חי־יהוה כי אם־יהוה
יגפנו או־יומו יבוא ומת או במלחמה ירד ונספה: חלילה לי מיהוה משלח ידי במשיח יהוה
תיו ק׳ ועתה קח־נא את־החנית אשר מראשתו° ואת־צפחת המים ונלכה־לנו: ויקח דוד את־
החנית ואת־צפחת המים מראשתי שאול וילכו להם ואין ראה ואין יודע ואין מקיץ כי כלם
ישנים כי תרדמת יהוה נפלה עליהם: ויעבר דוד העבר ויעמד על־ראש־ההר מרחק רב
המקום ביניהם: ויקרא דוד אל־העם ואל־אבנר בן־נר לאמר הלוא תענה אבנר ויען אבנר
ויאמר מי אתה קראת אל־המלך: ויאמר דוד אל־אבנר הלוא־איש אתה ומי
כמוך בישראל ולמה לא שמרת אל־אדניך המלך כי־בא אחד העם להשחית את־המלך
אדניך: לא־טוב הדבר הזה אשר עשית חי־יהוה כי בני־מות אתם אשר לא־שמרתם על־
תיו ק׳ אדניכם על־משיח יהוה ועתה ׀ ראה אי־חנית המלך ואת־צפחת המים אשר מראשתו°:
ויכר שאול את־קול דוד ויאמר הקולך זה בני דוד ויאמר דוד קולי אדני המלך: ויאמר למה
זה אדני רדף אחרי עבדו כי מה עשיתי ומה־בידי רעה: ועתה ישמע־נא אדני המלך את
דברי

והגד לו אשתו במקראות כ״י ודפוסים קדמונים הנ״מל בסנ״ול: ההלכת בקצת ספרים מלא וא״ו בתרא״ה ולפום מאי דמסיר כמל המסורת בס׳
ואלה בסוף חבר דמסי: הישימן ברוב ספרים ישנים חסר וא״ו וכן הכרו מבמאוך: סביבתו° סביבותיו ק׳: מראשתו° מראשותיו ק׳: סביבתו°
סביבותיו ק׳ והוא מלא יו״ד אחר הבי״ת: אויבך כן הוא בספרים מדוייקים ובמסר עליו לית וכתיב כן לא כצ״מ במקצת ספרים אויביך ביו״ד יתיר׳
אבל טעות דעת ר״דק מלא כתב על זה כלום כמ״ש למעל׳ בסי׳ כ״ד: החנית אשר מראשתו° מראשותיו ק׳: המים אשר מראשתו° מראשותיו ק׳:

דברי עבדו אם-יהוה הסיתך בי ירח מנחה ואם בני האדם ארורים הם לפני יהוה כי-גרשוני
היום מהסתפח בנחלת יהוה לאמר לך עבד אלהים אחרים: ועתה אל-יפל דמי ארצה
מנגד פני יהוה כי-יצא מלך ישראל לבקש את-פרעש אחד כאשר ירדף הקרא בהרים:
ויאמר שאול חטאתי שוב בני-דוד כי לא-ארע לך עוד תחת אשר יקרה נפשי בעיניך היום
הזה הנה הסכלתי ואשגה הרבה מאד: ויען דוד ויאמר הנה החנית המלך ויעבר אחד חנית
מהנערים ויקחה: ויהוה ישיב לאיש את-צדקתו ואת-אמנתו אשר נתנך יהוה היום ביד ולא
אביתי לשלח ידי במשיח יהוה: והנה כאשר גדלה נפשך היום הזה בעיני כן תגדל נפשי
בעיני יהוה ויצלני מכל-צרה: ויאמר שאול אל-דוד ברוך אתה בני דוד גם עשה תעשה
וגם יכל תוכל וילך דוד לדרכו ושאול שב למקומו: * ויאמר דוד אל-לבו עתה כז
אספה יום-אחד ביד-שאול אין-לי טוב כי המלט אמלט אל-ארץ פלשתים ונואש ממני שאול
לבקשני עוד בכל-גבול ישראל ונמלטתי מידו: ויקם דוד ויעבר הוא ושש-מאות איש אשר
עמו אל-אכיש בן-מעוך מלך גת: וישב דוד עם-אכיש בגת הוא ואנשיו איש וביתו דוד
ושתי נשיו אחינעם היזרעאלת ואביגיל אשת-נבל הכרמלית: ויגד לשאול כי-ברח דוד גת
ולא-יוסף עוד לבקשו: ויאמר דוד אל-אכיש אם-נא מצאתי חן בעיניך יתנו-
לי מקום באחת ערי השדה ואשבה שם ולמה ישב עבדך בעיר הממלכה עמך: ויתן-לו
אכיש ביום ההוא את-צקלג לכן היתה צקלג למלכי יהודה עד היום הזה: ויהי
מספר הימים אשר-ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים: ויעל דוד ואנשיו
ויפשטו אל-הגשורי והגרזי והעמלקי כי הנה ישבות הארץ אשר מעולם בואך שורה ועד-
ארץ מצרים: והכה דוד את-הארץ ולא יחיה איש ואשה ולקח צאן ובקר וחמרים וגמלים
ובגדים וישב ויבא אל-אכיש: ויאמר אכיש אל-פשטתם היום ויאמר דוד על-נגב יהודה
ועל-נגב הירחמאלי ואל-נגב הקיני: ואיש ואשה לא-יחיה דוד להביא גת לאמר פן-יגדו
עלינו לאמר כה-עשה דוד וכה משפטו כל-הימים אשר ישב בשדה פלשתים: ויאמן אכיש
בדוד לאמר הבאש הבאיש בעמו בישראל והיה לי לעבד עולם: * ויהי בימים כח
ההם ויקבצו פלשתים את-מחניהם לצבא להלחם בישראל ויאמר אכיש אל-דוד ידע תדע
כי אתי תצא במחנה אתה ואנשיך: ויאמר דוד אל-אכיש לכן אתה תדע את אשר-יעשה
עבדך ויאמר אכיש אל-דוד לכן שמר לראשי אשימך כל-הימים:
ושמואל מת ויספדו-לו כל-ישראל ויקברהו ברמה ובעירו ושאול הסיר האבות ואת-הידענים
מהארץ: ויקבצו פלשתים ויבאו ויחנו בשונם ויקבץ שאול את-כל-ישראל ויחנו בגלבע:
וירא שאול את-מחנה פלשתים ויירא ויחרד לבו מאד: וישאל שאול ביהוה ולא ענהו
יהוה גם בחלמות גם באורים גם בנביאם: ויאמר שאול לעבדיו בקשו-לי אשת בעלת-
אוב ואלכה אליה ואדרשה-בה ויאמרו עבדיו אליו הנה אשת בעלת-אוב בעין דור: ויתחפש

שאול

הנה החנית חנית ק׳ : ואת אמנתו בכמה דפוסים אחרונים בחטף פתח ואין לסמוך להם כי בכל ספרים הרשומים בכתב אמת וגם בדפוסים
ראשונים בחטף סגול : לבקשני עוד בספרים כ״י ובקצת דפוסים ישנים הק׳וף רפה : בן מעוך בקצת ספרים הע״ין בשורק והנגה היא שבמסורה כז
מפורש ליה מלת פוס וחד ותנוך ובתות : היזרעאלת בקצת ספרים כ״י חסר יו״ד ונמסר עליו ב׳ חסר יו״ד ושפי כמו באפר במסרה, רבתא
במערכת פום היו״ד ויל קרי פתם : יוסף יסף ק׳ : צקלג כ״ס ביקלג מלא וי״ם שבכ״י במאריך בסניהם שבפסוק אף על פי שאין בהם יו״ד כמ״ם
בסי׳ ל׳ דספר זה ובספר שני סי׳ ד׳ : לכן היתה צקלג סבירין על כן י׳ מסורת : והגרזי והגזרי ק׳ : הירחמאלי היו״ד לגוסה בספרי אדוייקי :
ושמואל מת וגו׳ ושאול הסיר האבות ואת הידענים בקצת ספרים כתוב הסיר את האבות אבל בדוייקים כ״י אין בהם מלת את וכן במאיר כח
נתיב פרס חוג ופרס סור : וירא ברוב הספרים ביו״ד אחת בלבד : ויחרד בקצת ספרים ספרדים הח״ת בשוא לבד :

קסמי

יתיר ו שאול וילבש בגדים אחרים וילך הוא ושני אנשים עמו ויבאו אל־האשה לילה ויאמר קסומי־
נא לי באוב והעלי לי את אשר־אמר אליך׃ ותאמר האשה אליו הנה אתה ידעת את
אשר־עשה שאול אשר הכרית את־האבות ואת־הידעני מן־הארץ ולמה אתה מתנקש בנפשי
להמיתני׃ וישבע לה שאול ביהוה לאמר חי־יהוה אם־יקרך עון בדבר הזה׃ ותאמר
האשה את־מי אעלה־לך ויאמר את־שמואל העלי־לי׃ ותרא האשה את־שמואל ותזעק
בקול גדול ותאמר האשה אל־שאול לאמר למה רמיתני ואתה שאול׃ ויאמר לה המלך
אל־תיראי כי מה ראית ותאמר האשה אל־שאול אלהים ראיתי עלים מן־הארץ׃ ויאמר לה
מה־תארו ותאמר איש זקן עלה והוא עטה מעיל וידע שאול כי־שמואל הוא ויקד אפים
ארצה וישתחו׃ ויאמר שמואל אל־שאול למה הרגזתני להעלות אתי ויאמר
שאול צר־לי מאד ופלשתים נלחמים בי ואלהים סר מעלי ולא־ענני עוד גם ביד־הנביאים
גם־בחלמות ואקראה לך להודיעני מה אעשה׃ ויאמר שמואל ולמה תשאלני
ויהוה סר מעליך ויהי ערך׃ ויעש יהוה לו כאשר דבר בידי ויקרע יהוה את־הממלכה
מידך ויתנה לרעך לדוד׃ כאשר לא־שמעת בקול יהוה ולא־עשית חרון־אפו בעמלק על־
כן הדבר הזה עשה־לך יהוה היום הזה׃ ויתן יהוה גם את־ישראל עמך ביד־פלשתים ומחר
אתה ובניך עמי גם את־מחנה ישראל יתן יהוה ביד־פלשתים׃ וימהר שאול ויפל מלא־
קומתו ארצה וירא מאד מדברי שמואל גם־כח לא־היה בו כי לא אכל לחם כל־היום וכל־
הלילה׃ ותבוא האשה אל־שאול ותרא כי־נבהל מאד ותאמר אליו הנה שמעה שפחתך
בקולך ואשים נפשי בכפי ואשמע את־דבריך אשר דברת אלי׃ ועתה שמע־נא גם־אתה
בקול שפחתך ואשמה לפניך פת־לחם ואכול ויהי בך כח כי תלך בדרך׃ וימאן ויאמר לא
חצי הספר אכל ויפרצו־בו עבדיו וגם־האשה וישמע לקלם ויקם מהארץ וישב אל־המטה׃ ולאשה
עגל־מרבק בבית ותמהר ותזבחהו ותקח־קמח ותלש ותפהו מצות׃ ותגש לפני־שאול ולפני
עבדיו ויאכלו ויקמו וילכו בלילה ההוא׃

כט ויקבצו פלשתים את־כל־מחניהם אפקה וישראל חנים בעין אשר ביזרעאל׃ וסרני פלשתים
עברים למאות ולאלפים ודוד ואנשיו עברים באחרנה עם־אכיש׃ ויאמרו שרי פלשתים
מה העברים האלה ויאמר אכיש אל־שרי פלשתים הלוא־זה דוד עבד שאול מלך־ישראל
אשר היה אתי זה ימים או־זה שנים ולא־מצאתי בו מאומה מיום נפלו עד־היום הזה׃
ויקצפו עליו שרי פלשתים ויאמרו־לו שרי פלשתים השב את־האיש וישב אל־מקומו
אשר הפקדתו שם ולא־ירד עמנו במלחמה ולא־יהיה־לנו לשטן במלחמה ובמה יתרצה זה
אל־אדניו הלוא בראשי האנשים ההם׃ הלוא־זה דוד אשר יענו־לו במחלות לאמר הכה
ברבבותיו ק שאול באלפו ודוד ברבבתו׃ ויקרא אכיש אל־דוד ויאמר אליו חי־יהוה כי־
ישר אתה וטוב בעיני צאתך ובאך אתי במחנה כי לא־מצאתי בך רעה מיום באך אלי עד־
היום הזה ובעיני הסרנים לא־טוב אתה׃ ועתה שוב ולך בשלום ולא־תעשה רע בעיני
סרני פלשתים׃

ויאמר

קסומי יתיר וא"ו והכתף במקף קמץ והוא חד מן יתירין וא"ו ... : ולמה אתה ... : אם
יקרך ... : למה הרגזתני ... ופירוש רבינו
... : ערך ... : וירא מאד ...
כט ... : וישב אל המטה : ולאשה עגל חצי הספר : באלפסו ... : ברבבתו ברבבותיו ק' : באך
אלי

ויאמר דוד אל־אכיש כי מה עשיתי ומה־מצאת בעבדך מיום אשר הייתי לפניך עד היום
הזה כי לא אבוא ונלחמתי באיבי אדני המלך׃ ויען אכיש ויאמר אל־דוד ידעתי כי טוב
אתה בעיני כמלאך אלהים אך שרי פלשתים אמרו לא־יעלה עמנו במלחמה׃ ועתה
השכם בבקר ועבדי אדניך אשר־באו אתך והשכמתם בבקר ואור לכם ולכו׃ וישכם דוד
הוא ואנשיו ללכת בבקר לשוב אל־ארץ פלשתים ופלשתים עלו יזרעאל׃ * ויהי
ל בבא דוד ואנשיו צקלג ביום השלישי ועמלקי פשטו אל־נגב ואל־צקלג ויכו את־צקלג וישרפו
אתה באש׃ וישבו את־הנשים אשר־בה מקטן ועד־גדול לא המיתו איש וינהגו וילכו
לדרכם׃ ויבא דוד ואנשיו אל־העיר והנה שרופה באש ונשיהם ובניהם ובנתיהם נשבו׃
וישא דוד והעם אשר־אתו את־קולם ויבכו עד אשר אין־בהם כח לבכות׃ ושתי נשי־דוד
נשבו אחינעם היזרעלית ואביגיל אשת נבל הכרמלי׃ ותצר לדוד מאד כי־אמרו העם
לסקלו כי־מרה נפש כל־העם איש על־בנו ועל־בנתיו ויתחזק דוד ביהוה אלהיו׃ בניו ק
ויאמר דוד אל־אביתר הכהן בן־אחימלך הגישה־נא לי האפד ויגש אביתר את־האפד אל־
דוד׃ וישאל דוד ביהוה לאמר ארדף אחרי הגדוד־הזה האשגנו ויאמר לו רדף כי־השג
תשיג והצל תציל׃ וילך דוד הוא ושש־מאות איש אשר אתו ויבאו עד־נחל הבשור והנותרים
עמדו׃ וירדף דוד הוא וארבע־מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבר את־נחל
הבשור׃ וימצאו איש־מצרי בשדה ויקחו אתו אל־דוד ויתנו־לו לחם ויאכל וישקהו מים׃
ויתנו־לו פלח דבלה ושני צמקים ויאכל ותשב רוחו אליו כי לא־אכל לחם ולא־שתה מים
שלשה ימים ושלשה לילות׃
ויאמר לו דוד למי־אתה ואי מזה אתה ויאמר נער מצרי אנכי עבד לאיש עמלקי ויעזבני
אדני כי חליתי היום שלשה׃ אנחנו פשטנו נגב הכרתי ועל־אשר ליהודה ועל־נגב כלב
ואת־צקלג שרפנו באש׃ ויאמר אליו דוד התורדני אל־הגדוד הזה ויאמר השבעה לי
באלהים אם־תמיתני ואם־תסגרני ביד־אדני ואורדך אל־הגדוד הזה׃ וירדהו והנה נטשים
על־פני כל־הארץ אכלים ושתים וחגגים בכל השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים
ומארץ יהודה׃ ויכם דוד מהנשף ועד־הערב למחרתם ולא־נמלט מהם איש כי אם־ארבע
מאות איש־נער אשר־רכבו על־הגמלים וינסו׃ ויצל דוד את כל־אשר לקחו עמלק ואת־
שתי נשיו הציל דוד׃ ולא נעדר־להם מן־הקטן ועד־הגדול ועד־בנים ובנות ומשלל ועד כל־
אשר לקחו להם הכל השיב דוד׃ ויקח דוד את־כל־הצאן והבקר נהגו לפני המקנה ההוא
ויאמרו זה שלל דוד׃ ויבא דוד אל־מאתים האנשים אשר־פגרו ׀ מלכת ׀ אחרי דוד וישיבם
בנחל הבשור ויצאו לקראת דוד ולקראת העם אשר־אתו ויגש דוד את־העם וישאל להם
לשלום׃ ויען כל־איש־רע ובליעל מהאנשים אשר הלכו עם־דוד ויאמרו יען
אשר לא־הלכו עמי לא־נתן להם מהשלל אשר הצלנו כי־אם־איש את־אשתו ואת־בניו
וינהגו

אלי בספרים מדוייקים בלא וא"ו אחר הבי"ת : ואנשיו צקלג יש ספרים שכתב"י במאריך כמ"ש לעיל בסימן כז : וינהגו המסורת עליו לית מלעיל ואחד מלרע ו'נדגו וילכו שבפרשה זו לקמן וזהו אחד מהזוגים שזכרתי למעלה בסימן כ"ה ע"ש : מרה לית בטעם מלעיל וכן נמצא במסרה גדולה בספר תלים דכל הך וחד מלעיל ולית כוותיה וגם רד"ק כתב כי מרה פעל עבר כי הוא מלעיל בשני פסוקין : על בנסו בניו ק' : למי אתה בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס קדמון הל"מד בנעימה : ואת צקלג כ"א ציקלג ועיין מה שכתבתי לעיל : השבעה לי בס"א כ"י הסי"ן במאריך : ואורדך בספרים כ"י אין מאריך ברי"ש : וישיבם במסורת הדפוס וישיבם ב' וסימן ויושיבם בסר וכו' ועצות תנא · וצריך לומר וישבום נמקום הזה (שמואל א יב) ומסתביין בתאיהון ובנקודתהון :

חסורד

וינהגו וילכו: ויאמר דוד לא־תעשו כן אחי את אשר־נתן יהוה לנו וישמר
אתנו ויתן את־הגדוד הבא עלינו בידנו: ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק הירד במלחמה
וכחלק הישב על־הכלים יחדו יחלקו: ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחק
ולמשפט לישראל עד היום הזה: ויבא דוד אל־צקלג וישלח מהשלל לזקני יהודה
לרעהו לאמר הנה לכם ברכה משלל איבי יהוה: לאשר בבית־אל ולאשר ברמות־
נגב ולאשר ביתר: ולאשר בערער ולאשר בשפמות ולאשר באשתמע: ולאשר
ברכל ולאשר בערי הירחמאלי ולאשר בערי הקיני: ולאשר בחרמה ולאשר בבור־עשן
ולאשר בעתך: ולאשר בחברון ולכל־המקמות אשר־התהלך־שם דוד הוא ואנשיו: *

לא ופלשתים נלחמים בישראל וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בהר הגלבע:
וידבקו פלשתים את־שאול ואת־בניו ויכו פלשתים את־יהונתן ואת־אבינדב ואת־מלכי־שוע
בני שאול: ותכבד המלחמה אל־שאול וימצאהו המורים אנשים בקשת ויחל מאד מהמורים:
ויאמר שאול לנשא כליו שלף חרבך ודקרני בה פן־יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו־
בי ולא אבה נשא כליו כי ירא מאד ויקח שאול את־החרב ויפל עליה: וירא נשא־כליו
כי־מת שאול ויפל גם־הוא על־חרבו וימת עמו: וימת שאול ושלשת בניו ונשא כליו גם
כל־אנשיו ביום ההוא יחדו: ויראו אנשי־ישראל אשר־בעבר העמק ואשר בעבר הירדן
כי־נסו אנשי ישראל וכי־מתו שאול ובניו ויעזבו את־הערים וינסו ויבאו פלשתים וישבו
בהן:
ויהי ממחרת ויבאו פלשתים לפשט את־החללים וימצאו את־שאול ואת־שלשת בניו נפלים
בהר הגלבע: ויכרתו את־ראשו ויפשטו את־כליו וישלחו בארץ־פלשתים סביב לבשר
בית עצביהם ואת־העם: וישמו את־כליו בית עשתרות ואת־גויתו תקעו בחומת בית
שן: וישמעו אליו ישבי יביש גלעד את אשר־עשו פלשתים לשאול: ויקומו כל־איש
חיל וילכו כל־הלילה ויקחו את־גוית שאול ואת גוית בניו מחומת בית שן ויבאו יבשה
וישרפו אתם שם: ויקחו את־עצמתיהם ויקברו תחת־האשל ביבשה ויצמו שבעת ימים:
ויהי

הירד ספר אחד הירד כתיב חסר היורד ק׳ מלא • וס״א הירד כתיב וק׳ • וס״א היירד כתיב היורד ק׳ :

לאשר בבית אל וכו׳ בספר אחד כתובים יד כזה בצורה זו

לאשר	בבית אל
ולאשר	ברמות נגב
ולאשר	ביתר :
ולאשר	בערער
ולאשר	בשפמות
ולאשר	באשתמע :
ולאשר	ברכל
ולאשר	בערי הירחמאלי
ולאשר	בערי הקיני :
ולאשר	בחרמה
ולאשר	בבור עשן
ולאשר	בעתך :
ולאשר	בחברון

ובספר אחר הם בצורה זו

לאשר בבית אל
ולאשר ברמות נגב ולאשר ביתר •
ולאשר בערער
ולאשר בשפמות ולאשר באשתמע :
ולאשר ברכל
ולאשר בערי הירחמאלי ולאשר בערי הקיני :
ולאשר בחרמה
ולאשר בבור עשן ולאשר בעתך :
ולאשר בחברון
ולכל המקומות אשר התהלך שם דוד הוא ואנשיו :

לא יביש בספרים מדוייקים מלא יו״ד ומגלה כוונתיהו מסורת לסוף בוספטים : ויקחו את עצמותיהם אין בכל״י דגש : תחת האשל יש ספרים בשם נקודות ויש ספרים בהפס ועיין מ״ש בפרשת וירא על ויטע אשל :

ויהי אחרי מות שאול ודוד שב מהכות את־העמלק וישב דוד בצקלג ימים שנים:
ויהי ביום השלישי והנה איש בא מן־המחנה מעם שאול ובגדיו קרעים ואדמה על־ראשו
ויהי בבאו אל־דוד ויפל ארצה וישתחו: ויאמר לו דוד אי מזה תבוא ויאמר אליו ממחנה
ישראל נמלטתי: ויאמר אליו דוד מה־היה הדבר הגד־נא לי ויאמר אשר־נס העם מן־
המלחמה וגם־הרבה נפל מן־העם וימתו וגם שאול ויהונתן בנו מתו: ויאמר דוד אל־
הנער המגיד לו איך ידעת כי־מת שאול ויהונתן בנו: ויאמר הנער ׀ המגיד לו
נקרא נקריתי בהר הגלבע והנה שאול נשען על־חניתו והנה הרכב ובעלי הפרשים
הדבקהו: ויפן אחריו ויראני ויקרא אלי ואמר הנני: ויאמר לי מי־אתה
ויאמר אליו עמלקי אנכי: ויאמר אלי עמד־נא עלי ומתתני כי אחזני השבץ כי־כל־עוד
נפשי בי: ואעמד עליו ואמתתהו כי ידעתי כי לא יחיה אחרי נפלו ואקח הנזר ׀ אשר על־
ראשו ואצעדה אשר על־זרעו ואביאם אל־אדני הנה: ויחזק דוד בבגדו
ויקרעם וגם כל־האנשים אשר אתו: ויספדו ויבכו ויצמו עד־הערב על־שאול ועל־
יהונתן בנו ועל־עם יהוה ועל־בית ישראל כי נפלו בחרב: ויאמר דוד אל־הנער
המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן־איש גר עמלקי אנכי: ויאמר אליו דוד איך לא יראת
לשלח ידך לשחת את־משיח יהוה: ויקרא דוד לאחד מהנערים ויאמר גש פגע־בו ויכהו
וימת: ויאמר אליו דוד דמיך על־ראשך כי פיך ענה בך לאמר אנכי מתתי את־משיח
יהוה: ויקנן דוד את־הקינה הזאת על־שאול ועל־יהונתן בנו: ויאמר ללמד
בני־יהודה קשת הנה כתובה על־ספר הישר: הצבי ישראל על־במותיך חלל איך נפלו
גבורים: אל־תגידו בגת אל־תבשרו בחוצת אשקלון פן־תשמחנה בנות פלשתים פן־
תעלזנה בנות הערלים: הרי בגלבע אל־טל ואל־מטר עליכם ושדי תרומת כי שם נגעל
מגן גבורים מגן שאול בלי משיח בשמן: מדם חללים מחלב גבורים קשת יהונתן לא
נשוג אחור וחרב שאול לא תשוב ריקם: שאול ויהונתן הנאהבים והנעימם בחייהם
ובמותם לא נפרדו מנשרים קלו מאריות גברו: בנות ישראל אל־שאול בכינה המלבשכם
שני עם־עדנים המעלה עדי זהב על לבושכן: איך נפלו גברים בתוך המלחמה יהונתן
על־במותיך חלל: צר־לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאד נפלאתה אהבתך לי מאהבת
נשים: איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה: * ויהי אחרי־כן וישאל דוד
ביהוה ׀ לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר יהוה אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה
ויאמר חברנה: ויעל שם דוד וגם שתי נשיו אחינעם היזרעלית ואביגיל אשת נבל
הכרמלי: ואנשיו אשר־עמו העלה דוד איש וביתו וישבו בערי חברון: ויבאו אנשי יהודה
וימשחו־שם את־דוד למלך על־בית יהודה ויגדו לדוד לאמר אנשי יביש גלעד אשר קברו
את־שאול:

וישלח

א וישב דוד בצקלג מתחלפים הספרים כמ"ש לעיל: בבאו אל דוד בב"ית רד"ק: הדבקהו בספרים ישנים חסר יו"ד וכן בס"א כ"י מסור עליו לית וחסר: ויאמר אליו ואמר ק' מסורת כתמיה ה': עמד נא עלי ומתתני בס"א כ"י עמד המ"ם בחולם ואין לעמוד עליו כי בכל שאר ספרים בקמץ חטוף: ואמותתהו הוא"ו פתוחה ומשפטה להיות בקמץ כי הענין לעבר עיין בפי' רד"ק: אחרי נפלו בס"א כ"י הנ"ון בקמץ חטוף ובכל שאר ספרים בחירק וכ"כ רד"ק בפרשו: בבגדו בבגדיו ק'. דמיך דמך ק': ושדי תרומת במדוייקים חסר וא"ו מכיינא וכן ראוי כמ"ש במכלול פ"ט בס"ד: לא נשוג לית כתיב פי"ן ועיין מ"ש בתילים סי' מ"ד בס"ד: נפלאתה הא"לף בפתח במדוייקי' ובא' מהם כתוב עליו פתח בס' מוגה:
ועל

וישלח דוד מלאכים אל־אנשי יביש גלעד ויאמר אליהם ברכים אתם ליהוה אשר עשיתם
החסד הזה עם־אדניכם עם־שאול ותקברו אתו׃ ועתה יעש־יהוה עמכם חסד ואמת וגם
אנכי אעשה אתכם הטובה הזאת אשר עשיתם הדבר הזה׃ ועתה תחזקנה ידיכם והיו
לבני־חיל כי־מת אדניכם שאול וגם אתי משחו בית־יהודה למלך עליהם׃ ואבנר
בן־נר שר־צבא אשר לשאול לקח את־איש בשת בן־שאול ויעברהו מחנים׃ וימלכהו אל־
הגלעד ואל־האשורי ואל־יזרעאל ועל־אפרים ועל־בנימן ועל־ישראל כלה׃ בן־
ארבעים שנה איש־בשת בן־שאול במלכו על־ישראל ושתים שנים מלך אך בית יהודה היו
אחרי דוד׃ ויהי מספר הימים אשר היה דוד מלך בחברון על־בית יהודה שבע שנים
וששה חדשים׃ ויצא אבנר בן־נר ועבדי איש־בשת בן־שאול ממחנים גבעונה׃
ויואב בן־צרויה ועבדי דוד יצאו ויפגשום על־ברכת גבעון יחדו וישבו אלה על־הברכה מזה
ואלה על־הברכה מזה׃ ויאמר אבנר אל־יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו
ויאמר יואב יקמו׃ ויקמו ויעברו במספר שנים עשר לבנימן ולאיש בשת בן־שאול ושנים
עשר מעבדי דוד׃ ויחזקו איש בראש רעהו וחרבו בצד רעהו ויפלו יחדו ויקרא
למקום ההוא חלקת הצרים אשר בגבעון׃ ותהי המלחמה קשה עד־מאד ביום ההוא וינגף
אבנר ואנשי ישראל לפני עבדי דוד׃ ויהיו שם שלשה בני צרויה יואב ואבישי ועשהאל
ועשהאל קל ברגליו כאחד הצבים אשר בשדה׃ וירדף עשהאל אחרי אבנר ולא־נטה
ללכת על־הימין ועל־השמאול מאחרי אבנר׃ ויפן אבנר אחריו ויאמר האתה זה עשהאל
ויאמר אנכי׃ ויאמר לו אבנר נטה לך על־ימינך או על־שמאלך ואחז לך אחד מהנערים
וקח־לך את־חלצתו ולא־אבה עשהאל לסור מאחריו׃ ויסף עוד אבנר לאמר אל־עשהאל
סור לך מאחרי למה אככה ארצה ואיך אשא פני אל־יואב אחיך׃ וימאן לסור ויכהו אבנר
באחרי החנית אל־החמש ותצא החנית מאחריו ויפל־שם וימת תחתו ויהי כל־הבא אל־ תחתיו
המקום אשר־נפל שם עשהאל וימת ויעמדו׃ וירדפו יואב ואבישי אחרי אבנר והשמש באה
והמה באו עד־גבעת אמה אשר על־פני־גיח דרך מדבר גבעון׃ ויתקבצו בני־בנימן אחרי
אבנר ויהיו לאגדה אחת ויעמדו על ראש־גבעה אחת׃ ויקרא אבנר אל־יואב ויאמר הלנצח
תאכל חרב הלוא ידעתה כי־מרה תהיה באחרונה ועד־מתי לא־תאמר לעם לשוב מאחרי
אחיהם׃ ויאמר יואב חי האלהים כי לולא דברת כי־אז מהבקר נעלה העם איש
מאחרי אחיו׃ ויתקע יואב בשופר ויעמדו כל־העם ולא־ירדפו עוד אחרי ישראל ולא־
יספו עוד להלחם׃ ואבנר ואנשיו הלכו בערבה כל הלילה ההוא ויעברו את־הירדן וילכו
כל־הבתרון ויבאו מחנים׃ ויואב שב מאחרי אבנר ויקבץ את־כל־העם ויפקדו מעבדי דוד
תשעה־עשר איש ועשהאל׃ ועבדי דוד הכו מבנימן ובאנשי אבנר שלש־מאות וששים איש
מתו׃ וישאו את־עשהאל ויקברהו בקבר אביו אשר בית לחם וילכו כל־הלילה יואב ואנשיו
ויאר להם בחברון׃ * ותהי המלחמה ארכה בין בית שאול ובין בית דוד ודוד הלך וחזק ובית ג
שאול הלכים ודלים׃ ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינעם היזרעאלת׃ ויולדו ב
ומשנהו

ועל ישראל כלה עיין מ״ש בירמיה סימן כ׳ : וינגף אבנר במקרא גדולה כתוב וינגש ונגנש וכאה מלשני המדפיס : ועל השמאול ברונן של
ספרים כ״י מלא בא״ף ואו״ו : למה אככה מלמ״ל ודגש סמוך לה״ה עיין מ״ש בירמיה ט״ו ואז מבין : תחתו תחתיו ק׳ ובמסורת כ״י תחתו ד׳ חסר
וסימנהון במסכל . וישנו מכבר מלאכים כמימן ג׳ . אשר מלכת החיו סימן י״ו כהאי סיפרא תחתו שתחי (איוב ט) : ארבה חד מן ג׳ חסר ודגש י
כמסורת איוב י״א : ויסלדו ויולדו ק׳ : ג

לאביגל

ומשנהו כלאב לאביגל אשת נבל הכרמלי והשלשי אבשלום בן־מעכה בת־תלמי מלך גשור׃
והרביעי אדניה בן־חגית והחמישי שפטיה בן־אביטל׃ והששי יתרעם לעגלה אשת דוד
אלה ילדו לדוד בחברון׃ ויהי בהיות המלחמה בין בית שאול ובין בית דוד
ואבנר היה מתחזק בבית שאול׃ ולשאול פלגש ושמה רצפה בת־איה ויאמר אל־אבנר
מדוע באתה אל־פילגש אבי׃ ויחר לאבנר מאד על־דברי איש־בשת ויאמר
הראש כלב אנכי אשר ליהודה היום אעשה־חסד עם־בית ׀ שאול אביך אל־אחיו ואל־מרעהו
ולא המציתך ביד־דוד ותפקד עלי עון האשה היום׃ כה־יעשה אלהים לאבנר וכה יסיף
לו כי כאשר נשבע יהוה לדוד כי־כן אעשה־לו׃ להעביר הממלכה מבית שאול ולהקים
את־כסא דוד על־ישראל ועל־יהודה מדן ועד־באר שבע׃ ולא־יכל עוד להשיב את־אבנר
דבר מיראתו אתו׃ וישלח אבנר מלאכים ׀ אל־דוד תחתו לאמר למי־ארץ
לאמר כרתה בריתך אתי והנה ידי עמך להסב אליך את־כל־ישראל׃ ויאמר טוב אני
אכרת אתך ברית אך דבר אחד אנכי שאל מאתך לאמר לא־תראה את־פני כי ׀ אם־לפני
הביאך את מיכל בת־שאול בבאך לראות את־פני׃
וישלח דוד מלאכים אל־איש־בשת בן־שאול לאמר תנה את־אשתי את־מיכל אשר ארשתי
לי במאה ערלות פלשתים׃ וישלח איש בשת ויקחה מעם איש מעם פלטיאל בן־לוש׃
וילך אתה אישה הלוך ובכה אחריה עד־בחרים ויאמר אליו אבנר לך שוב וישב׃ ודבר־
אבנר היה עם־זקני ישראל לאמר גם־תמול גם־שלשם הייתם מבקשים את־דוד למלך עליכם׃
ועתה עשו כי יהוה אמר אל־דוד לאמר ביד ׀ דוד עבדי הושיע את־עמי ישראל מיד פלשתים
ומיד כל־איביהם׃ וידבר גם־אבנר באזני בנימין וילך גם־אבנר לדבר באזני דוד
בחברון את כל־אשר־טוב בעיני ישראל ובעיני כל־בית בנימן׃ ויבא אבנר אל־
דוד חברון ואתו עשרים אנשים ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר־אתו משתה׃ ויאמר אבנר
אל־דוד אקומה ׀ ואלכה ואקבצה אל־אדני המלך את־כל־ישראל ויכרתו אתך ברית ומלכת
בכל אשר־תאוה נפשך וישלח דוד את־אבנר וילך בשלום׃ והנה עבדי דוד ויואב בא
מהגדוד ושלל רב עמם הביאו ואבנר איננו עם־דוד בחברון כי שלחו וילך בשלום׃
ויואב וכל־הצבא אשר־אתו באו ויגדו ליואב לאמר בא־אבנר בן־נר אל־המלך
וישלחהו וילך בשלום׃ ויבא יואב אל־המלך ויאמר מה עשיתה הנה־בא אבנר
אליך למה־זה שלחתו וילך הלוך׃ ידעת את־אבנר בן־נר כי לפתתך בא ולדעת את־מוצאך
ואת־מבואך ולדעת את כל־אשר אתה עשה׃ ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי
אבנר וישבו אתו מבור הסרה ודוד לא ידע׃ וישב אבנר חברון ויטהו יואב אל־תוך השער
לדבר

אביגל לאביגיל ק׳: הראש כלב אנכי לשון רש״י כלב אנכי מוקף בניקף וכן הוא במק״ג אבל בכמה ספרים כ״י מדוייקים מלת כלב בטעם גלגל.
ובקצת מהם מלת אנכי הכו״ן בטעם אלגד הזרקא שנשיפה ובמסורת פ׳ בראשית במנה עם אותם שהם בטעם מלעיל: המציתך לית וחסר יו״ד בתרא.
תחתו תחתיו ק׳ כמ״ש לעיל בסימן ב׳: בבאך בס״ס בבואך מלא: פלטיאל סנהדרין פ׳ כהן גדול כתיב פלטי (שמואל א כה) וכתיב פלטיאל
א״ר יוחנן פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב ביני לביניה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב ובויקרא
רבה פ׳ כ״ג ג׳ הם שברחו מן העבירה וסוף הק״בה שמו עמהם. יוסף • ויעל • ופלטי • פלטי מנין כתוב א׳ אומר ושאול נתן את מיכל בתו לפלטי
וכתוב א׳ אומר פלטיאל קרי ליה פלטי וקרי ליה פלטיאל • מי כתיב פלטי ומי יהב פלטיאל בפריצא אלא מעיד אני עליה שלא נכנס באשת דוד:
לוש ליש ק׳: ביד דוד עבדי הושיע בס״א כ״י אושיע בא״לף ובכל שאר הספרים כתוב הושיע בה״א וכ״כ רד״ק שהוא מקור במקום אושיע כלומר
אמרתי להושיע את ישראל בידו יען ואתכם הוציא תמורה באילו אמר אוציא וכן ת״י הושיע אפרוק עכ״ל ורבינו ישעיה כתב שנחלף הא״ף בה״א ופי׳
אושיע שאותיות אהו״י מתחלפות זו בזו וכן וכל מלבושי אגאלתי כחלף הה״א בא״לף והיה לו לומר הגאלתי ע״כ • ובמסורת ב״י הושיע ב׳ מתה ורק
ב״ל פ׳ פתח ודגשתי בו הושיע ה׳ משיחו (תלים כ) • אקומה ואלכה בס״ס הו״או בגעיא: והנה עבדי דוד ויואב בא עיין מ״ש ביחזקאל כ״ג:
מבואך מובאך ק׳:

לְדַבֵּר אִתּוֹ בַּשֶּׁלִי וַיַּכֵּהוּ שָׁם הַחֹמֶשׁ וַיָּמָת בְּדַם עֲשָׂהאֵל אָחִיו׃ וַיִּשְׁמַע דָּוִד מֵאַחֲרֵי כֵן וַיֹּאמֶר
נָקִי אָנֹכִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעִם יְהוָה עַד־עוֹלָם מִדְּמֵי אַבְנֵר בֶּן־נֵר׃ יָחֻלוּ עַל־רֹאשׁ יוֹאָב וְאֶל כָּל־
בֵּית אָבִיו וְאַל־יִכָּרֵת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמְצֹרָע וּמַחֲזִיק בַּפֶּלֶךְ וְנֹפֵל בַּחֶרֶב וַחֲסַר־לָחֶם׃ וְיוֹאָב
וַאֲבִישַׁי אָחִיו הָרְגוּ לְאַבְנֵר עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת־עֲשָׂהאֵל אֲחִיהֶם בְּגִבְעוֹן בַּמִּלְחָמָה׃
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יוֹאָב וְאֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ קִרְעוּ בִגְדֵיכֶם וְחִגְרוּ שַׂקִּים וְסִפְדוּ לִפְנֵי
אַבְנֵר וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה׃ וַיִּקְבְּרוּ אֶת־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּשָּׂא הַמֶּלֶךְ
אֶת־קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ אֶל־קֶבֶר אַבְנֵר וַיִּבְכּוּ כָּל־הָעָם׃
וַיְקֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל־אַבְנֵר וַיֹּאמַר הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר׃ יָדֶךְ לֹא־אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךְ לֹא־
לִנְחֻשְׁתַּיִם הֻגַּשׁוּ כִּנְפוֹל לִפְנֵי בְנֵי־עַוְלָה נָפָלְתָּ וַיֹּסִפוּ כָל־הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו׃ וַיָּבֹא כָל־הָעָם
לְהַבְרוֹת אֶת־דָּוִד לֶחֶם בְּעוֹד הַיּוֹם וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יֹסִיף כִּי אִם־
לִפְנֵי בוֹא־הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם־לֶחֶם אוֹ כָל־מְאוּמָה׃ וְכָל־הָעָם הִכִּירוּ וַיִּיטַב בְּעֵינֵיהֶם כְּכֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה הַמֶּלֶךְ בְּעֵינֵי כָל־הָעָם טוֹב׃ וַיֵּדְעוּ כָל־הָעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה
מֵהַמֶּלֶךְ לְהָמִית אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־עֲבָדָיו הֲלוֹא תֵדְעוּ כִּי־שַׂר
וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמָשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה
קָשִׁים מִמֶּנִּי יְשַׁלֵּם יְהוָה לְעֹשֵׂה הָרָעָה כְּרָעָתוֹ׃ * וַיִּשְׁמַע בֶּן־שָׁאוּל כִּי מֵת אַבְנֵר ד
בְּחֶבְרוֹן וַיִּרְפּוּ יָדָיו וְכָל־יִשְׂרָאֵל נִבְהָלוּ׃ וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי־גְדוּדִים הָיוּ בֶן־שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד
בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי רֵכָב בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי מִבְּנֵי בִנְיָמִן כִּי גַּם־בְּאֵרוֹת תֵּחָשֵׁב עַל־בִּנְיָמִן׃ וַיִּבְרְחוּ
הַבְּאֵרֹתִים גִּתָּיְמָה וַיִּהְיוּ־שָׁם גָּרִים עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
וְלִיהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל בֵּן נְכֵה רַגְלָיִם בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים הָיָה בְּבֹא שְׁמֻעַת שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן מִיִּזְרְעֶאל
וַתִּשָּׂאֵהוּ אֹמַנְתּוֹ וַתָּנֹס וַיְהִי בְּחָפְזָהּ לָנוּס וַיִּפֹּל וַיִּפָּסֵחַ וּשְׁמוֹ מְפִיבֹשֶׁת׃ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי
רֵכָב וּבַעֲנָה וַיָּבֹאוּ כְּחֹם הַיּוֹם אֶל־בֵּית אִישׁ בֹּשֶׁת וְהוּא שֹׁכֵב אֵת מִשְׁכַּב הַצָּהֳרָיִם׃ וְהֵנָּה בָּאוּ
עַד־תּוֹךְ הַבַּיִת לֹקְחֵי חִטִּים וַיַּכֻּהוּ אֶל־הַחֹמֶשׁ וְרֵכָב וּבַעֲנָה אָחִיו נִמְלָטוּ׃ וַיָּבֹאוּ הַבַּיִת וְהוּא־
שֹׁכֵב עַל־מִטָּתוֹ בַּחֲדַר מִשְׁכָּבוֹ וַיַּכֻּהוּ וַיְמִתֻהוּ וַיָּסִירוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּקְחוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ
הָעֲרָבָה כָּל־הַלָּיְלָה׃ וַיָּבִאוּ אֶת־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־רֹאשׁ
אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל אֹיִבְךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וַיִּתֵּן יְהוָה לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת הַיּוֹם הַזֶּה
מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ׃ וַיַּעַן דָּוִד אֶת־רֵכָב וְאֶת־בַּעֲנָה אָחִיו בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי וַיֹּאמֶר לָהֶם חַי־
יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה׃ כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה־מֵת שָׁאוּל וְהוּא־הָיָה כִמְבַשֵּׂר
בְּעֵינָיו וָאֹחֲזָה בוֹ וָאֶהְרְגֵהוּ בְּצִקְלָג אֲשֶׁר לְתִתִּי־לוֹ בְּשֹׂרָה׃ אַף כִּי־אֲנָשִׁים רְשָׁעִים הָרְגוּ אֶת־
אִישׁ־צַדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת־דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם וּבִעַרְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ׃
ויצו

הגשו במקצת ספרים הגי"מל בפתח : להברות את דוד בדפוס ישן כתוב להברות בכ"ף וקרי להברות בבי"ת וכן בסנהדרין פ' כ"ב דרש רבא מאי
דכתיב ויבא כל העם להברות את דוד כתיב להכרות בכ"ף וקרינן להברות בבי"ת בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו · ופי' רש"י ז"ל בתחלה להכרותו
שהיו סבורין שמאתו היתה הריגת אבנר ולבסוף להברותו שידעו בבירור שלא מאת דוד נהרג אבנר ע"כ · וכן כתבו מנחם בן סרוק ור' יהודה חיוג
ור' יוסף קמחי כי הכתוב בכ"ף · אבן בספרים אחרים שלפנינו כתוב בבי"ת ואין כאן קרי וכתיב כלל וכן העידו רד"ק ור' יונה המדקדק שלא מצאו
כתוב בכ"ף בשום ספר מדוייק ולא במסורת ובעל כלי יקר כתב לפי דרכו שגם הז"ל לא היה להם כתיב וקרי רק להברות בבי"ת יעויין משם : לעשה
הרעה בספרים ישנים מהדפוס וכ"י הסי"ן נפגול לא בצירי כמו שהוא בדפוסים אחרים : שרי גדודים במקצת ספרים המאריך ברי"ש לא בשי"ן וי"ם ד
בגלגל ויש גם כן בלא שום טעם הכל הסוף שבהם שאין שום טעם בשי"ן : והנה באו בשני ספרים ישנים אחד מהם כ"י ואחד מהם מהדפוס מלאפי
כתוב וְהֵנָּה וטועים כל האומרים כן כי במסורת במסר וְהֵנָּה ג' בקריאה וסימן וְהֵנָּה באו עד תוך הבית · וְהֵנָּה אסרת הסיתוך (ירמיה ל"ח) וְהֵנָּה
בשבי תלבנה (יחזקאל ל') : ויסרו את ראשו בס"ס ודפוס ישן חסר יו"ד : ואהרגהו בצקלג בס"א כ"י הה"א בסגול ובספרים אחרים בשוא ופתח
ע"פ המסורת קשרתי אל אלבי וָאֶהְרְגֵהוּ מלכים ב' י') וגם הוא בשני סוחין וכ"כ במכלול דף מ"ה : בצקלג הספרים מתחלפים בק"ג בפשט א' כג'

וַיְצַו דָּוִד אֶת־הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם וַיְקַצְּצוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְלוּ עַל־הַבְּרֵכָה בְּחֶבְרוֹן וְאֵת
רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת לָקָחוּ וַיִּקְבְּרוּ בְקֶבֶר־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן׃ * וַיָּבֹאוּ כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל ה
אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנְנוּ עַצְמְךָ וּבְשָׂרְךָ אֲנָחְנוּ׃ גַּם־אֶתְמוֹל גַּם־שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת
שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ אַתָּה הָיִיתָה מוֹצִיא וְהַמֵּבִי אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ אַתָּה תִרְעֶה היית
אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבֹאוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ המוציא והמביא
חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃
בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה מָלָךְ׃ בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל־יְהוּדָה שֶׁבַע
שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַ͏ִם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה עַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה׃ וַיֵּלֶךְ
הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶל־הַיְבֻסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם־
הֱסִירְךָ הַעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר לֹא־יָבוֹא דָוִד הֵנָּה׃ וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֵת מְצֻדַת צִיּוֹן הִיא עִיר
דָּוִד׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל־מַכֵּה יְבֻסִי וְיִגַּע בַּצִּנּוֹר וְאֶת־הַפִּסְחִים וְאֶת־הַעִוְרִים שְׂנֻאו שנאי
נֶפֶשׁ דָּוִד עַל־כֵּן יֹאמְרוּ עִוֵּר וּפִסֵּחַ לֹא יָבוֹא אֶל־הַבָּיִת׃ וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצֻדָה וַיִּקְרָא־לָהּ עִיר
דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה׃ וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ וְגָדוֹל וַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ׃
וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחָרָשֵׁי עֵץ וְחָרָשֵׁי אֶבֶן קִיר וַיִּבְנוּ־בַיִת
לְדָוִד׃ וַיֵּדַע דָּוִד כִּי־הֱכִינוֹ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשֵּׂא מַמְלַכְתּוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃
וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד פִּלַגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַ͏ִם אַחֲרֵי בֹּאוֹ מֵחֶבְרוֹן וַיִּוָּלְדוּ עוֹד לְדָוִד בָּנִים וּבָנוֹת׃
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיִּלֹּדִים לוֹ בִּירוּשָׁלָ͏ִם שַׁמּוּעַ וְשׁוֹבָב וְנָתָן וּשְׁלֹמֹה׃ וְיִבְחָר וֶאֱלִישׁוּעַ וְנֶפֶג וְיָפִיעַ׃
וֶאֱלִישָׁמָע וְאֶלְיָדָע וֶאֱלִיפָלֶט׃ וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים כִּי־מָשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־הַמְּצוּדָה׃ וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ
וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה אֶל־פְּלִשְׁתִּים הֲתִתְּנֵם בְּיָדִי וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־דָּוִד עֲלֵה כִּי־נָתֹן אֶתֵּן אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדֶךָ׃ וַיָּבֹא דָוִד בְּבַעַל־פְּרָצִים וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד
וַיֹּאמֶר פָּרַץ יְהוָה אֶת־אֹיְבַי לְפָנַי כְּפֶרֶץ מָיִם עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּעַל פְּרָצִים׃
וַיַּעַזְבוּ־שָׁם אֶת־עֲצַבֵּיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו׃ וַיֹּסִפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת
וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הָסֵב אֶל־אַחֲרֵיהֶם וּבָאתָ לָהֶם
מִמּוּל בְּכָאִים׃ וִיהִי בְּשָׁמְעֲךָ אֶת־קוֹל צְעָדָה בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים אָז תֶּחֱרָץ כִּי אָז יָצָא יְהוָה
לְפָנֶיךָ לְהַכּוֹת בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים׃ וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה וַיַּךְ אֶת־פְּלִשְׁתִּים מִגֶּבַע עַד
בּוֹאֲךָ גָזֶר׃ * וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד ו
וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם
יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו׃ וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה׃ וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אבינדב

ה הננו עצמך קל׳ ובסוף כ״ין ראשונה כמ״ס ביפו סע׳ ט׳ : אתה הייתה ס מוציא הוא ק׳ המוציא ק׳ והב״א מכתובה בסוף מלת הייתה נקרחת עם מלת מוציא וכוא חד מן ג׳ מלין קדמיתא כסיב מן תנייכא וסי׳ דין ידעתה ס שחר מקומו (איוב לח) ומתחתה ס לשכות האלה (יחזקאל מ״ג ס׳) וכן מכאתים נס׳ כ״י קדמון מדויק וחילופיהון כמסרו לקמן בסימן כ״א : והמביס והמביא ק׳ : את ישראל ויאמר בספרים כ״י ונדפוס ישן אין כאן פיסקא באמצע פסוק : ארבעים שנה מלך ארבעים בלא וא״ו והוא חד מן אלפא ביתא מן חד חד מפרתין תיבותן לא נסבין וא״ו בריש תיבותא ומשמשין בהון וסימן נמסר במסרת רבתא אות וא״ו : הסירך העורים והפסחים כרוב ספרים מדויקים הה״א בפתח וסגול וכן כתב רד״ק בשרשים ובמקצת ספרים בשוא ופתח : מכה במקצת ספרים הכ״ף בכנול : שנאו שנאי ק׳ : התתנם בידי ○ ויאמר בספרים ישנים אין כאן פיסקא באמצע פסוק : ויספו עוד פלשתים בס״א כ״י חסר יו״ד וכן בספר אחר מדויק בנררה היו״ד ומסורת סלקא כוותייהו עיין במס׳ רבתא אות היו״ד : בשמעך בשמעך ק׳ בכ״ף ובכמות בנו״ן ... והוא מן י״א מלין דכתיבין כך והכי״ה נגעים :

ובצלצלים

אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן: וְדָוִד ׀ וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכֹל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעַנְעִים וּבְצֶלְצֶלִים:
וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: וַיִּחַר־
אַף יְהוָה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר
פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם
הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה: וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר
דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי: וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים
וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד
אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה: וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא:
וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד: וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר: וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה ׀
בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ: וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן
יְהוָה וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים:
וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם
לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ
ע"כ לספרדים כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: * וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד
וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת
אַחַד הָרֵקִים: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי
נָגִיד עַל־עַם יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה: וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי
וְעִם־הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה: וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יָלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ:
ז וַיְהִי כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא
רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: וַיֹּאמֶר נָתָן
ע"כ לאשכנזי אֶל־הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ: וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא ס וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־
נָתָן לֵאמֹר: לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי:
כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ
בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן: בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים: וְעַתָּה כֹּה
תאמר

ובצלצלים במקצת ספרים כ"י ודפוסים ראשונים בד"י שבייה בשוא לבדו ובמקצת ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוסים אחרונים בחטף סגול ורד"ק
בשרשים כתב וכן נדכבל הס"א ובמכתבנים ובצלצלים בסגול הס"א והגיה ר' אליה המדקדק היה לו לומר בסגול הס"א הראשונה והשנייה בחטף
סגול כדרכה : ויבאו עד גרן נכון ובד"ה א' י"ג ויבאו עד גרן כידן ובסוטה פ' אלו נאמרין בתחלה כידן ולבסוף נכון עיין שם בפי' רש"י ותכמת
שלמה דף י"ו ובאן בפי' רד"ק וירושלמי סוף פ' החולץ ומדבר רבה פ' ד' : את עבד אדם ואת כל ביתו בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים חסר
וא"ו כתכירין שבעכין ומה שנמסר במקרא גדולה כל אדום דעבד אדום חסר בר מן חד מלא · לא מצאתי כן בספרים כ"י אדרבא בס' א' כ"י מדוייק
נגררה הו"או והאריכו הדל"ת : לא היה לה ילד למדינחאי כתיב ולד בו"או וקרי ילד ביו"ד ולמערבאי כתיב ילד ביו"ד וקרי בו"או ולד כ"כ רד"ק
ובחילופי ב"א ובס"ב שאצלנו בדפוס למערבאי ילד כתיב וקרי למדינחאי ולד כתיב ילד קרי והספרים מתחלפים ואין להכריע מהם · והחכם לונזאנו
בספרים והרבה שלו מהדפוס שכתוב בפסוק ולד כמו שכנגדו ס"א ילד ועיקר למדינחאי כתיב ולד ואכן קי"ל כמערבאי עכ"ל · והמסורות מסייעות
לנסחא שלפנינו אליבא דמערבאי דכתיב וקרי ילד ביו"ד דבמסורה גדולה נמסר סימן מן כ"ב מלין דכתיבין יו"ד ברים תיבותא וקרינן וא"ו ולא נמנה
זה עמהם גם לא נמנה במשלי סימן י"א עם י' מלין דכתיבין וא"ו ברים תיבותא וקרינן יו"ד וחזינא במקצת נסחי דרבוסא בסוף סדר' לך לך גבי ותהי
שרי עקרה אין לה ולד דמסרי עליה לית וחד לא היה לה ולד וליתא בעיקר נסחי דכתיבין כתב ילדא : עד יום מותה בחולם · אבל ובעת מותה
(שמואל א ד) בשורק כמ"ש שם : ויהי בלילה ההוא ס ויהי דבר במקצת ספרים יש כאן פיסקא באמצע פסוק :

תאמר לעבדי לדוד כה אמר יהוה צבאות אני לקחתיך מן־הנוה מאחר הצאן להיות נגיד
על־עמי על־ישראל׃ ואהיה עמך בכל אשר הלכת ואכרתה את־כל־איביך מפניך ועשתי
לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ׃ ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו
ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא־יוסיפו בני־עולה לענותו כאשר בראשונה׃ ולמן־היום אשר
צויתי שפטים על־עמי ישראל והניחתי לך מכל־איביך והגיד לך יהוה כי־בית יעשה־לך יהוה׃
כי ימלאו ימיך ושכבת את־אבתיך והקימתי את־זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכינתי
את־ממלכתו׃ הוא יבנה־בית לשמי וכננתי את־כסא ממלכתו עד־עולם׃ אני אהיה־לו
לאב והוא יהיה־לי לבן אשר בהעותו והכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם׃ וחסדי לא־
יסור ממנו כאשר הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניך׃ ונאמן ביתך וממלכתך עד־
עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד־עולם׃ ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה כן דבר נתן
אל־דוד׃ ויבא המלך דוד וישב לפני יהוה ויאמר מי אנכי אדני יהוה ומי ביתי
כי הביאתני עד־הלם׃ ותקטן עוד זאת בעיניך אדני יהוה ותדבר גם אל־בית־עבדך למרחוק
וזאת תורת האדם אדני יהוה׃ ומה־יוסיף דוד עוד לדבר אליך ואתה ידעת את־עבדך אדני
יהוה׃ בעבור דברך וכלבך עשית את כל־הגדולה הזאת להודיע את־עבדך׃ על־כן גדלת
יהוה אלהים כי־אין כמוך ואין אלהים זולתך בכל אשר־שמענו באזנינו׃ ומי כעמך כישראל
גוי אחד בארץ אשר הלכו־אלהים לפדות־לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונראות
לארצך מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו׃ ותכונן לך את־עמך ישראל לך
לעם עד־עולם ואתה יהוה היית להם לאלהים׃ ועתה יהוה אלהים הדבר אשר דברת על־
עבדך ועל־ביתו הקם עד־עולם ועשה כאשר דברת׃ ויגדל שמך עד־עולם לאמר יהוה
צבאות אלהים על־ישראל ובית עבדך דוד יהיה נכון לפניך׃ כי־אתה יהוה צבאות אלהי
ישראל גליתה את־אזן עבדך לאמר בית אבנה־לך על־כן מצא עבדך את־לבו להתפלל
אליך את־התפלה הזאת׃ ועתה ׀ אדני יהוה אתה־הוא האלהים ודבריך יהיו אמת ותדבר
אל־עבדך את־הטובה הזאת׃ ועתה הואל וברך את־בית עבדך להיות לעולם לפניך כי־אתה
אדני יהוה דברת ומברכתך יברך בית־עבדך לעולם׃ *

ויהי

(אמר המגיה) **את כל איביך** במק"ג ובקצת ספרים חסר יו"ד והרי זה טעות גמור שהרי במזמור פ"ג נמסר סז' מלאים דמלאים כתיבי וכ' חסרים דחסרים ואין זה מהם ושארא איביך מלא ביו"ד בערלה כתיבי ועיין מ"ש המחבר בפ' כי תצא ובפרשת שופטים על פסוק כי תצא למלחמה) : **ושמתי מקום לעמי לישראל** במקצת ספרים כתוב לעמי ישראל ורובא דנסחי דיקי דלאו קדמי כתוב **לישראל** בל"מד אבל בד"ה א' יז' כתוב לעמי ישראל : **ונאמן ביתך** במקצת ספרים הא"לף בחטף סגול אך במדוייקים בשוא לבדו · וכ"כ רד"ק במכלול דף ע"ב ובשרשים וכ"כ בעל רב פעלים ובמשלי י"א על פסוק ונאמן רוח מכסה דבר נמסר עליו במקרא גדולה ב' א' וא' ופי' הדבר ר"ל ב' ונאמן חד בחטף סגול הייני של משלי · וחד בשוא פשוט זה דשמואל וכן מצאתי בספרים מדוייקים כ"י שנמסר כאן בשמואל ל' וא' ונאמן רוח ותרוייהו פתחין : **הבאתני** בספרים מדוייקים חסר יו"ד ודד"ה א' יז' מלא יו"ד וכן נמסר כאן ב' חד חסר וחד מלא דין חסר פי' חסר יו"ד ובד"ה נמסר ב' וחסר וא"ו וכה והא איתא : **את כל הגדולה** נכתב נוא"ו עם הדגש וכן חברו שבשמוך רד"ק : **בכל אשר שמענו** בספרים מוגים בבל בבי"ת : **אשר הלכו אלהים** כפל בו מחלוקת אם הוא קדש או חולין במדרש קהלת רבתי בפסוק טוב שם משמן טוב ר' בון בשם ר' שמואל בר נחמני אמר מכינו שהלך הק"בה מהלך חמש מאות שנה לקנות לו שם דכתיב אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם ולשום לו שם משמע מהכא שהוא קדש והפס נתר הכי איתא כתיב אשר הלך האלהים (ד"ה א יז') ולהלן הוא אומר אשר הלכו אלהים הלך זה הק"בה אלהים זה משה ואהרן והכי איתא באגדת שמואל פ' כ"ז אלמא חול הוא וכן משמע בירושלמי דסנהדרין פ' כ"ג ובהוריות דאמרינן התם הוא וכל דרגון בידיה פי' פמליא אשר הלך אלהים אין כתיב כאן אלא אשר הלכו אלהים אבל בגמרא דילן פ' א' דיני ממונות משמע שהוא קדש דהסיב ליה גבי אחריני דכל מקום שפקרו המינים תשובתן בצדן הילכך טוב להחמיר שלא למוחקו : **אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו** ירושלמי פ' לולב וערבה תני בשם ר' אליעזר ע"א עברה עם ישראל בים מה טעמא מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוי ואלהיו היינו פסל מיכה שעליו נאמר ועבר בים צרה כדאיתא בפ' חלק אמר לו ר"ע ח"ו אם אומר אתה כן נמצאת עושה את הקדש חול פי' אלא ואלהיו שהוא שם קדש והיינו כמחק אתה עושה אותו חול וסרית למתקים מה ת"ל אשר פדית לך ממצרים כביכול כאילו עצמך פדית ע"כ · וכ"ע מהירושלמי הזה דגרסינן ואלהיו והכי גרסינן בספרי פרשת בהעלתך ובמכילתא פ' בא ומדרש קהלת פסוק טוב שם משמן טוב וש"ר פ' כג וס' מ"ב אבל בשמות רבה פ' ט"ו גרסינן גוים · ופן כתוב בדברי הימים א' יז' אשר פדית ממצרים גוים ועיין מה שאכתוב בתילים מזמור פ' : **ותכונן** בשני פתחים :

[illegible]

ח ויהי אחרי־כן ויך דוד את־פלשתים ויכניעם ויקח דוד את־מתג האמה מיד פלשתים׃ ויך
את־מואב וימדדם בחבל השכב אותם ארצה וימדד שני־חבלים להמית ומלא החבל להחיות
ותהי מואב לדוד לעבדים נשאי מנחה׃ ויך דוד את־הדדעזר בן־רחב מלך צובה בלכתו
פרת ק׳ להשיב ידו בנהר־ססס׃ וילכד דוד ממנו אלף ושבע־מאות פרשים ועשרים
אלף איש רגלי ויעקר דוד את־כל־הרכב ויותר ממנו מאה רכב׃ ותבא ארם דמשק לעזר
להדדעזר מלך צובה ויך דוד בארם עשרים־ושנים אלף איש׃ וישם דוד נצבים בארם
דמשק ותהי ארם לדוד לעבדים נושאי מנחה ויושע יהוה את־דוד בכל אשר הלך׃
ויקח דוד את שלטי הזהב אשר היו אל עבדי הדדעזר ויביאם ירושלם׃ ומבטח
ומברתי ערי הדדעזר לקח המלך דוד נחשת הרבה מאד׃
וישמע תעי מלך חמת כי הכה דוד את כל־חיל הדדעזר׃ וישלח תעי את־יורם־בנו אל־
המלך דוד לשאל־לו לשלום ולברכו על אשר נלחם בהדדעזר ויכהו כי־איש מלחמות תעי
היה הדדעזר ובידו היו כלי־כסף וכלי־זהב וכלי נחשת׃
גם־אתם הקדיש המלך דוד ליהוה עם־הכסף והזהב אשר הקדיש מכל־הגוים אשר כבש׃
מארם וממואב ומבני עמון ומפלשתים ומעמלק ומשלל הדדעזר בן־רחב מלך צובה׃ ויעש
דוד שם בשבו מהכותו את־ארם בגיא־מלח שמונה עשר אלף׃ וישם באדום נצבים
בכל־אדום שם נצבים ויהי כל־אדום עבדים לדוד ויושע יהוה את־דוד בכל אשר הלך׃
וימלך דוד על־כל־ישראל ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל־עמו׃ ויואב בן־צרויה על־
הצבא ויהושפט בן־אחילוד מזכיר׃ וצדוק בן־אחיטוב ואחימלך בן־אביתר כהנים ושריה
ט סופר׃ ובניהו בן־יהוידע והכרתי והפלתי ובני דוד כהנים היו׃ * ויאמר
דוד הכי יש־עוד אשר נותר לבית שאול ואעשה עמו חסד בעבור יהונתן׃ ולבית שאול
עבד ושמו ציבא ויקראו־לו אל־דוד ויאמר המלך אליו האתה ציבא ויאמר עבדך׃ ויאמר
המלך האפס עוד איש לבית שאול ואעשה עמו חסד אלהים ויאמר ציבא אל־המלך עוד
בן ליהונתן נכה רגלים׃ ויאמר־לו המלך איפה הוא ויאמר ציבא אל־המלך הנה־
הוא בית מכיר בן־עמיאל בלו דבר׃ וישלח המלך דוד ויקחהו מבית מכיר בן־
עמיאל מלו דבר׃ ויבא מפיבשת בן־יהונתן בן־שאול אל־דוד ויפל על־פניו וישתחו
ויאמר דוד מפיבשת ויאמר הנה עבדך׃ ויאמר לו דוד אל־תירא כי עשה אעשה
עמך חסד בעבור יהונתן אביך והשבתי לך את־כל־שדה שאול אביך ואתה תאכל לחם
על־שלחני תמיד׃ וישתחו ויאמר מה עבדך כי פנית אל־הכלב המת אשר כמוני׃ ויקרא
המלך

ח וימדדם בחבל בשש נקודות ברוב הספרים וכן ומלא החבל שבפסוק׃ ויך דוד את הדדעזר ברוב הספרים בשני דלתי״ן וחולם מלא וכן חבריו שבפרשה׃ (אמר הצעיר רפאל חיים המגיה אבל בדפוסים אחרונים בין של אמשטרדם בין של ויניציאה כולם בר״ש י׳. ומשתומם על המראה שראיתי בדפוסי ויניציאה אשר בכולם לקמן על פ׳ לעזור להדדעזר נרשם מבחוץ כנ״ל ר׳ ופן כולם שלאחריו נרשם ביד קטנה להורות שהם בר״ש וקשה דהיאך על פ׳ זה דויד דוד לא נרשם כלום דלכאורה פר׳ דזה נכתב בד״לת · איברא דבוכל לומר דהמדפיסים לא מצא מחלוקת על זה אבל על אחרים שמצא בהם מאן דפליג רשם דכנ״ל בר״ש · השתא מיהא קשיא אליבייהו דשני דפליגי וסברי דהכך בתראי הם בד״לת וקמא בר״ש דהרי במסורא רבתא אות דל״ת נסדרו הני מילי לחד דל״ת וחד רי״ש ולית דכוותייהו כגון אדיקם אריקם · ולית דין בהדייהו אלא ודאי כולהו דמיין להדדי ולית ספרים בינייהו ומלחזינא להרב המחבר שכת׳ דכולהו איכון בתרי דלתי״ן ליה לזוז מיניה דודאי דק ואשכח)׃ בנהר פרת הכ״א במאריך בספרים כ״י׃ בנהר ססס · פרת ק׳ והוא חד מן מלין דקריין ולא כתיבין על פי הנראה בנדרים פ׳ אין בין המודר וע״פ המסורת בריש סדר אלה הדברים ובמגלת רות׃ ולכן הניחו מקום חלק בספרים ושמו שם הנקודות להורות עליהם והזכירו הכתוב בשני מקומות בשמואל ובדברי הימים א׳ י״ח פעם ראשון אמר להשיב ידו בנהר ופעם שני אמר להציב ידו בנהר פרת · ולהודיע שהוא נהר פרת ולא נחל מצרים כתוב חוצה לו פרת · כך מצאתי בסדר קרו ולא כתיב ופירושו ועלתו׃ וישם דוד נצבים בספרים כ״י ודפוסים ישנים חסר יו״ד קדמאה וכן חבריו שבענין׃ (בשבו א״ב בדפוסי ויניציאה כבתב בגיליון בס״א מוגה מלא וח״ו ולית א דהמסרה בעידה עליו לית חסר)׃

אגא

המלך אל־ציבא נער שאול ויאמר אליו כל אשר היה לשאול ולכל־ביתו נתתי לבן־אדניך:
ועבדת לו את־האדמה אתה ובניך ועבדיך והבאת והיה לבן־אדניך לחם ואכלו ומפיבשת
בן־אדניך יאכל תמיד לחם על־שלחני ולציבא חמשה עשר בנים ועשרים עבדים: ויאמר
ציבא אל־המלך ככל אשר יצוה אדני המלך את־עבדו כן יעשה עבדך ומפיבשת אכל על־
שלחני כאחד מבני המלך: ולמפיבשת בן־קטן ושמו מיכא וכל מושב בית־ציבא
עבדים למפיבשת: ומפיבשת ישב בירושלם כי על־שלחן המלך תמיד הוא אכל והוא
פסח שתי רגליו: * ויהי אחרי־כן וימת מלך בני עמון וימלך חנון בנו י
תחתיו: ויאמר דוד אעשה־חסד עם־חנון בן־נחש כאשר עשה אביו עמדי חסד וישלח
דוד לנחמו ביד־עבדיו אל־אביו ויבאו עבדי דוד ארץ בני עמון: ויאמרו שרי בני־עמון
אל־חנון אדניהם המכבד דוד את־אביך בעיניך כי־שלח לך מנחמים הלוא בעבור חקר את־
העיר ולרגלה ולהפכה שלח דוד את־עבדיו אליך: ויקח חנון את־עבדי דוד ויגלח את־
חצי זקנם ויכרת את־מדויהם בחצי עד שתותיהם וישלחם: ויגדו לדוד וישלח לקראתם
כי־היו האנשים נכלמים מאד ויאמר המלך שבו בירחו עד־יצמח זקנכם ושבתם: ויראו
בני עמון כי נבאשו בדוד וישלחו בני־עמון וישכרו את־ארם בית־רחוב ואת־ארם צובא
עשרים אלף רגלי ואת־מלך מעכה אלף איש ואיש טוב שנים־עשר אלף איש: וישמע
דוד וישלח את־יואב ואת כל־הצבא הגברים: ויצאו בני עמון ויערכו מלחמה פתח השער
וארם צובא ורחוב ואיש־טוב ומעכה לבדם בשדה: וירא יואב כי־היתה אליו פני המלחמה
מפנים ומאחור ויבחר מכל בחורי בישראל ויערך לקראת ארם: ואת יתר העם נתן ביד
אבשי אחיו ויערך לקראת בני עמון: ויאמר אם־תחזק ארם ממני והיתה לי לישועה ואם־
בני עמון יחזקו ממך והלכתי להושיע לך: חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו ויהוה
יעשה הטוב בעיניו: ויגש יואב והעם אשר עמו למלחמה בארם וינסו מפניו: ובני עמון
ראו כי־נס ארם וינסו מפני אבישי ויבאו העיר וישב יואב מעל בני עמון ויבא ירושלם: וירא
ארם כי נגף לפני ישראל ויאספו יחד: וישלח הדדעזר ויצא את־ארם אשר מעבר הנהר
ויבאו חילם ושובך שר־צבא הדדעזר לפניהם: ויגד לדוד ויאסף את־כל־ישראל ויעבר את־
הירדן ויבא חלאמה ויערכו ארם לקראת דוד וילחמו עמו: וינס ארם מפני ישראל ויהרג
דוד מארם שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים ואת שובך שר־צבאו הכה וימת שם:
ויראו כל־המלכים עבדי הדדעזר כי נגפו לפני ישראל וישלמו את־ישראל ויעבדום ויראו
ארם להושיע עוד את־בני עמון: * ויהי לתשובת השנה לעת צאת המלאכים יא

א וישלח

ט אתה ובניך ועבדיך והבאת מלא והבאת מלעיל אע״פי שהוא לעתיד רד״ק בשרשים ובהגהות א״א לפי שהוא עבין אחר ר״ל מתכין תבואה לפניך בשמנה הטעם וכן השמר והשקט וכו׳ : ולמפיבשת בן קטן הבי״ת בציירי ע״פ המסורת : חקר את העיר כן כתוב את העיר לא את הארץ :
י שבו בירחו בספרים מדוייקים כ״י וגם בדפו זים קדמונים הרי״ש בחירק לא בציירי והוא חסר יו״ד אחר הרי״ש ברונס : בחורי בישראל יש׳ ק׳ :
אבשי בשוא הבי״ת ובמסרה נסיברא לית כוותיה וכל ד״ה כוותיה כן כתב רד״ק וכן מצאתי במסורת וכתב רש״י בד״ה א׳ י״ם שכל אותו הספר נכתב
שנגיל כבודו של דוד ואין זה כבודו שיקראו לבן אחותו אבישי דמשמע גם אבי חשוב כדוד כי אבי הוא ישי לכך בכל ספר ד״ה אבשי ובכל ספר שמואל
אבישי לבד חד אבשי ואת יתר העם נתן ביד אבשי . ועל פי המסורת שזרי כן הוא שהיה ישי אבי אבו ברויה שהיא היתה אמו עכ״ל . ולשון רש״י
שם נתחלפו כראה שנשתבש מהמדפיסים וצריך תיקון : ארם ממני כן כתוב לא ממני ארם כמו שראיתי בס״א : והיתה לי ביו״ד אחת בלבד כרוב
הספרים וכן כתב רד״ק : הדדעזר כולם שנפרשה בשני דלתי״ן בספרים כ״י ועיין לדברי הימים א׳ סי׳ י״ח וסי׳ י״ט : ושובך בשי״ן ימנית ובשמות
רבה פ׳ מ׳ על פסוק וראיה כן שובל על שהעתיד סובך לאלהים זה המשבן שהיה עומד בסובך . ופירש בעל מתנות כהונה שנוטריקון שובל סובך
לאלהים ע״ב . ואלה שובל גם כן בשין ימנית ועיין עוד מ״ש בד״ה א׳ י״ט בס״ד : ויראו ארם ביו״ד אחת לבד ובמאריך בספרים כ״י מדוייקים
ובדפוס ישן וכן דינו להיות חסר יו״ד על פי המסורת שנמסר במערכת אות היו״ד ויראו ד׳ חסרים וסימנם שם ובתר הכי אמר וכל שמואל דכוותא בר
יא מן א׳ וכל אית ישראל והוא בשמואל א׳ י״ז וסוף הפסוק וינסו מפניו וייראו מאד והתם כמו כמסר לית מלא בסיפרא : המלאכים יתיר אל״ף :
ודוד

וישלח דוד את־יואב ואת־עבדיו עמו ואת־כל־ישראל וישחתו את־בני עמון ויצרו על־רבה
ודוד יושב בירושלם: ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו ויתהלך על־גג
בית־המלך וירא אשה רחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד: וישלח דוד וידרש לאשה
ויאמר הלוא־זאת בת־שבע בת־אליעם אשת אוריה החתי: וישלח דוד מלאכים ויקחה
ותבוא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטמאתה ותשב אל־ביתה: ותהר האשה ותשלח
ותגד לדוד ותאמר הרה אנכי: וישלח דוד אל־יואב שלח אלי את־אוריה החתי וישלח יואב
את־אוריה אל־דוד: ויבא אוריה אליו וישאל דוד לשלום יואב ולשלום העם ולשלום המלחמה:
ויאמר דוד לאוריה רד לביתך ורחץ רגליך ויצא אוריה מבית המלך ותצא אחריו משאת
המלך: וישכב אוריה פתח בית המלך את כל־עבדי אדניו ולא ירד אל־ביתו: ויגדו
לדוד לאמר לא־ירד אוריה אל־ביתו ויאמר דוד אל־אוריה הלוא מדרך אתה בא מדוע לא־
ירדת אל־ביתך: ויאמר אוריה אל־דוד הארון וישראל ויהודה ישבים בסכות ואדני יואב
ועבדי אדני על־פני השדה חנים ואני אבוא אל־ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם־אשתי חיך
וחי נפשך אם־אעשה את־הדבר הזה: ויאמר דוד אל־אוריה שב בזה גם־היום ומחר אשלחך
וישב אוריה בירושלם ביום ההוא וממחרת: ויקרא־לו דוד ויאכל לפניו וישת וישכרהו ויצא
בערב לשכב במשכבו עם־עבדי אדניו ואל־ביתו לא ירד: ויהי בבקר ויכתב דוד ספר אל־
יואב וישלח ביד אוריה: ויכתב בספר לאמר הבו את־אוריה אל־מול פני המלחמה
החזקה ושבתם מאחריו ונכה ומת: ויהי בשמור יואב אל־העיר ויתן את־אוריה אל־המקום
אשר ידע כי אנשי־חיל שם: ויצאו אנשי העיר וילחמו את־יואב ויפל מן־העם מעבדי דוד
וימת גם אוריה החתי: וישלח יואב ויגד לדוד את כל־דברי המלחמה: ויצו את־המלאך
לאמר ככלותך את כל־דברי המלחמה לדבר אל־המלך: והיה אם־תעלה חמת המלך
ואמר לך מדוע נגשתם אל־העיר להלחם הלוא ידעתם את אשר־ירו מעל החומה: מי־
הכה את־אבימלך בן־ירבשת הלוא־אשה השליכה עליו פלח רכב מעל החומה וימת בתבץ
למה נגשתם אל־החומה ואמרת גם עבדך אוריה החתי מת: וילך המלאך ויבא ויגד לדוד
את כל־אשר שלחו יואב: ויאמר המלאך אל־דוד כי־גברו עלינו האנשים ויצאו אלינו
השדה ונהיה עליהם עד־פתח השער: ויראו המוראים אל־עבדיך מעל החומה וימותו וירו ק׳ המורים
מעבדי המלך וגם עבדך אוריה החתי מת: ויאמר דוד אל־המלאך כה־תאמר אל־יואב
אל־ירע בעיניך את־הדבר הזה כי־כזה וכזה תאכל החרב החזק מלחמתך אל־העיר והרסה
וחזקהו: ותשמע אשת אוריה כי־מת אוריה אישה ותספד על־בעלה: ויעבר האבל
וישלח דוד ויאספה אל־ביתו ותהי־לו לאשה ותלד לו בן וירע הדבר אשר־עשה דוד בעיני
יהוה: * וישלח יהוה את־נתן אל־דוד ויבא אליו ויאמר לו שני אנשים היו יב
בעיר אחת אחד עשיר ואחד ראש: לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד: ולרש אין־
כל כי אם־כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם־בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו
תשתה ובחיקו תשכב ותהי־לו כבת: ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקרו
לעשות לארח הבא לו ויקח את־כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו: ויחר־אף

דוד

ודוד יושב בירושלם ... בספרים מדוייקים וכן הוא במסורת שמואל ב׳ ... : ויגדו לדוד ... חסר ... :
ויראו המוראים וירו בשרים ק׳ : כי כזה וכזה תאכל החרב ... :

סנ״א

דוד באיש מאד ויאמר אל־נתן חי־יהוה כי בן־מות האיש העשה זאת: ואת־הכבשה ישלם
ארבעתים עקב אשר עשה את־הדבר הזה ועל אשר לא־חמל:
ויאמר נתן אל־דוד אתה האיש כה־אמר יהוה אלהי ישראל אנכי משחתיך למלך על־ישראל
ואנכי הצלתיך מיד שאול: ואתנה לך את־בית אדניך ואת־נשי אדניך בחיקך ואתנה לך
את־בית ישראל ויהודה ואם־מעט ואספה לך כהנה וכהנה: מדוע בזית | את־דבר יהוה
לעשות הרע בעינו את אוריה החתי הכית בחרב ואת־אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בעיני
בחרב בני עמון: ועתה לא־תסור חרב מביתך עד־עולם עקב כי בזתני ותקח את־אשת
אוריה החתי להיות לך לאשה: כה | אמר יהוה הנני מקים עליך רעה מביתך
ולקחתי את־נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם־נשיך לעיני השמש הזאת: כי אתה עשית
בסתר ואני אעשה את־הדבר הזה נגד כל־ישראל ונגד השמש: ויאמר דוד
אל־נתן חטאתי ליהוה ויאמר נתן אל־דוד גם־יהוה העביר חטאתך לא תמות: אפס כי־
נאץ נאצת את־איבי יהוה בדבר הזה גם הבן הילוד לך מות ימות: וילך נתן אל־ביתו
ויגף יהוה את־הילד אשר ילדה אשת־אוריה לדוד ויאנש: ויבקש דוד את־האלהים בעד
הנער ויצם דוד צום ובא ולן ושכב ארצה: ויקמו זקני ביתו עליו להקימו מן־הארץ ולא
אבה ולא־ברא אתם לחם: ויהי ביום השביעי וימת הילד ויראו עבדי דוד להגיד לו כי־
מת הילד כי אמרו הנה בהיות הילד חי דברנו אליו ולא־שמע בקולנו ואיך נאמר אליו מת
הילד ועשה רעה: וירא דוד כי עבדיו מתלחשים ויבן דוד כי מת הילד ויאמר דוד אל־
עבדיו המת הילד ויאמרו מת: ויקם דוד מהארץ וירחץ ויסך ויחלף שמלתו ויבא בית־ תיו
יהוה וישתחו ויבא אל־ביתו וישאל וישימו לו לחם ויאכל: ויאמרו עבדיו אליו מה־הדבר
הזה אשר עשיתה בעבור הילד חי צמת ותבך וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם: ויאמר
בעוד הילד חי צמתי ואבכה כי אמרתי מי יודע יחנני יהוה וחי הילד: ועתה | מת למה־ וחנני
זה אני צם האוכל להשיבו עוד אני הלך אליו והוא לא־ישוב אלי: וינחם דוד את בת־
שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה ותלד בן ויקרא את־שמו שלמה ויהוה אהבו: וישלח ותקרא
ביד נתן הנביא ויקרא את־שמו ידידיה בעבור יהוה: וילחם יואב ברבת בני
עמון וילכד את־עיר המלוכה: וישלח יואב מלאכים אל־דוד ויאמר נלחמתי ברבה גם־
לכדתי את־עיר המים: ועתה אסף את־יתר העם וחנה על־העיר ולכדה פן־אלכד אני
את־העיר ונקרא שמי עליה: ויאסף דוד את־כל־העם וילך רבתה וילחם בה וילכדה:
ויקח את־עטרת־מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על־ראש דוד ושלל
העיר הוציא הרבה מאד: ואת־העם אשר־בה הוציא וישם במגרה ובחרצי הברזל ובמגזרת
הברזל

יב מדוע בזית וגו׳ לעשות הרע בעינו בעיני ק׳ כן מצאתי בס״ם המדוקדקים ודין הוא חד מן מ״א מלין דכתיבין וא״ו בסוף תיבותא וקריין י׳ וסימן במסר בריש הלי סיפרא וריש ירמיה · ובמקצת ספרים בעינו כתיב וק׳ בעיניו ומסורת פליגא עלייהו: ויראו עבדי דוד בי״וד אחד לבד ונמחרין להורות על חסרון יו״ד פ״א הפועל ועיין מ״ש לעיל בסימן י׳: שמלתו שמלותיו ק׳: יחנני וחנני ק׳: את בת שבע אשתו מצאתי ספר א׳ כתוב אשו ק׳ אשתו והפשתי בספרים מדוייקים ולא מצאתי כן וסמכתי על המסרה שמצאתי שאומר י״א מלין קורין תי״ו ולא כתיב · ומלבד זה אין מי כתיב אותם ואם כדברי הספר הזה הם י״ב אלו דברי רד״ק ועיין ציד סם: ותלד בן ויקרא ותקרא ק׳: ידידיה פליגי עליה אמוראי במס׳ פסחים לר׳ יוחנן מלה חדא ולרב ורבה תרתין מלין לפיכך ידיד חול ויה קדש ותניא ר׳ יוחנן בר׳ יוסי ורב ורבה בת״ק במסכת סופרים פ״ה הלכה י׳ ונכונותי דהלכתא חדא מלה · גם בעל ערוגת הבשם בפ׳ י״א מנאו עם השמות. הרדקים דבוק מוחלט ועיין מ״ש בסוף פרשת בשלח על כה יה החלוקים הספרים אם הה״א רפה או במפיק ובסוף פרשת בשלח נמנה במסורת עם מלין דלא מפקא ה׳ ועיין בפסקים ממה״רר ישראל אסכנזי בתל תרומת הדשן סימן קכ״ח: את עטרת מלכם כתוב במסורת ב׳ מטעים פי׳ דסבירין מלכה והאחר כרתה שהוא חברו דד״ה א׳ כ׳: ובמגזרת חסר וא״ו אחר הרי״ש וכמ״ש בפתח ברוב הספרים וב״ב בעל הלשון שהוא נגזר מן מגזרה על משקל מלכה ובמקצת ספרים כ״י סם״ס בחירק:

והעביר

הברזל והעביר אותם במלכן וכן יעשה לכל ערי בני־עמון וישב דוד וכל־העם ירושלם׃ *
ויהי אחרי־כן ולאבשלום בן־דוד אחות יפה ושמה תמר ויאהבה אמנון בן־דוד׃ ויצר
לאמנון להתחלות בעבור תמר אחתו כי בתולה היא ויפלא בעיני אמנון לעשות לה מאומה׃
ולאמנון רע ושמו יונדב בן־שמעה אחי דוד ויונדב איש חכם מאד׃ ויאמר לו מדוע אתה
ככה דל בן־המלך בבקר בבקר הלוא תגיד לי ויאמר לו אמנון את־תמר אחות אבשלם
אחי אני אהב׃ ויאמר לו יהונדב שכב על־משכבך והתחל ובא אביך לראותך ואמרת אליו
תבא נא תמר אחותי ותברני לחם ועשתה לעיני את־הבריה למען אשר אראה ואכלתי
מידה׃ וישכב אמנון ויתחל ויבא המלך לראותו ויאמר אמנון אל־המלך תבוא־נא תמר
אחתי ותלבב לעיני שתי לבבות ואברה מידה׃ וישלח דוד אל־תמר הביתה לאמר לכי
נא בית אמנון אחיך ועשי־לו הבריה׃ ותלך תמר בית אמנון אחיה והוא שכב ותקח את־
הבצק ותלוש ותלבב לעיניו ותבשל את־הלבבות׃ ותקח את־המשרת ותצק לפניו וימאן
לאכול ויאמר אמנון הוציאו כל־איש מעלי ויצאו כל־איש מעליו׃ ויאמר אמנון אל־תמר
הביאי הבריה החדר ואברה מידך ותקח תמר את־הלבבות אשר עשתה ותבא לאמנון
אחיה החדרה׃ ותגש אליו לאכל ויחזק־בה ויאמר לה בואי שכבי עמי אחותי׃ ותאמר
לו אל־אחי אל־תענני כי לא־יעשה כן בישראל אל־תעשה את־הנבלה הזאת׃ ואני אנה
אוליך את־חרפתי ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל ועתה דבר־נא אל־המלך כי לא ימנעני
ממך׃ ולא אבה לשמע בקולה ויחזק ממנה ויענה וישכב אתה׃ וישנאה אמנון שנאה
גדולה מאד כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה ויאמר־לה אמנון קומי לכי׃
ותאמר לו אל־אודת הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר־עשית עמי לשלחני ולא אבה
לשמע לה׃ ויקרא את־נערו משרתו ויאמר שלחו־נא את־זאת מעלי החוצה ונעל הדלת
אחריה׃ ועליה כתנת פסים כי כן תלבשן בנות־המלך הבתולת מעילים ויצא אותה
משרתו החוץ ונעל הדלת אחריה׃ ותקח תמר אפר על־ראשה וכתנת הפסים אשר עליה
קרעה ותשם ידה על־ראשה ותלך הלוך וזעקה׃ ויאמר אליה אבשלום אחיה האמינון
אחיך היה עמך ועתה אחותי החרישי אחיך הוא אל־תשיתי את־לבך לדבר הזה ותשב
תמר ושממה בית אבשלום אחיה׃ והמלך דוד שמע את כל־הדברים האלה ויחר לו מאד׃
ולא־דבר אבשלום עם־אמנון למרע ועד־טוב כי־שנא אבשלום את־אמנון על־דבר אשר
ענה את תמר אחתו׃ ויהי לשנתים ימים ויהיו גזזים לאבשלום בבעל חצור
אשר עם־אפרים ויקרא אבשלום לכל־בני המלך׃ ויבא אבשלום אל־המלך ויאמר הנה־
נא גזזים לעבדך ילך־נא המלך ועבדיו עם־עבדך׃ ויאמר המלך אל־אבשלום אל־בני אל־
נא

והעביר אותם מלא וא"ו והוא חד מן המלאים בספרא׃ במלבן במלכן ק' בכי"ת והוא חד מן ג' מלין דכתיבין כ' וקריין ב' וסימן בריש ד"ס ודוכתי אחריני׃ אליו תבא נא ברוב הספרים הא"ו בגלגל והוא חסר וא"ו לפי שהוא אחד מן י"ו חסרים וסימן נמסר בפרשת תזריע ואיוב סי' א' וזהו הנזכר שם תבא נא תמר אחתי קדמאה ודלקמן בסמוך מלא׃ ותברני לחם הבי"ת רפה׃ ויבא המלך לראותו מלא וא"ו בכל הספרים׃ אל המלך תבוא נא בספרים מדוייקים המאריך בא"ו ומלא וא"ו כמ"ש למעלה׃ ותלוש ותלש ק'׃ אל תעשה הפי"ן נכירי שלא כמנהג ודוגמ' מן ד' קמצים על פי המסורת כמו שכתבתי בפרשת תולדת׃ אל אודת הרעה מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה כמו שכתבתי בפרשת יתרו׃ כי כן תלבשן בכמה ספרים כ"י ודפוסים ישנים בא בנו"ן [illegible] ונמסר עליו לית וכתיב כן וכן במכלול דף כ"ד זה לשונו ופעמים לא תכתב הה"א כי כן תלבשן בנות המלך הבתולת מעילים [illegible] כי זה לבדו בא כן מן השלמים אבל מן הנחים [illegible] הרבה כמו [illegible] ותחיין [illegible] ודומיהם׃ החרישי [illegible] לכל [illegible] בשני פשטין׃ ושממה חסר וא"ו כמ"ש [illegible] לפרע [illegible] הרי"ם [illegible] לכדם לפרע [illegible] קמוצים כמו שנמסר במסרה רבה [illegible] הרי"ם׃

נא נלך כלנו ולא נכבד עליך ויפרץ־בו ולא־אבה ללכת ויברכהו׃ ויאמר אבשלום ולא
ילך־נא אתנו אמנון אחי ויאמר לו המלך למה ילך עמך׃ ויפרץ־בו אבשלום וישלח
אתו את־אמנון ואת כל־בני המלך׃ ויצו אבשלום את־נעריו לאמר ראו נא כטוב לב־
אמנון ביין ואמרתי אליכם הכו את־אמנון והמתם אתו אל־תיראו הלוא כי אנכי צויתי
אתכם חזקו והיו לבני־חיל׃ ויעשו נערי אבשלום לאמנון כאשר צוה אבשלום ויקמו׀ כל־
בני המלך וירכבו איש על־פרדו וינסו׃ ויהי המה בדרך והשמעה באה אל־דוד לאמר
הכה אבשלום את־כל־בני המלך ולא־נותר מהם אחד׃ ויקם המלך ויקרע את־בגדיו
וישכב ארצה וכל־עבדיו נצבים קרעי בגדים׃ ויען יונדב׀ בן־שמעה אחי־דוד ויאמר אל־
יאמר אדני את כל־הנערים בני־המלך המיתו כי־אמנון לבדו מת כי־על־פי אבשלום היתה
שומה מיום ענתו את תמר אחתו׃ ועתה אל־ישם אדני המלך אל־לבו דבר לאמר כל־
בני המלך מתו כי־אם אמנון לבדו מת׃ ויברח אבשלום וישא הנער הצפה את־עינו
וירא והנה עם־רב הלכים מדרך אחריו מצד ההר׃ ויאמר יונדב אל־המלך הנה בני־
המלך באו כדבר עבדך כן היה׃ ויהי׀ ככלתו לדבר והנה בני־המלך באו וישאו קולם
ויבכו וגם־המלך וכל־עבדיו בכו בכי גדול מאד׃ ואבשלום ברח וילך אל־תלמי בן־עמיחור
מלך גשור ויתאבל על־בנו כל־הימים׃
ואבשלום ברח וילך גשור ויהי־שם שלש שנים׃ ותכל דוד המלך לצאת אל־אבשלום
כי־נחם על־אמנון כי־מת׃ *
וידע יואב בן־צריה כי־לב המלך על־אבשלום׃ וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה יד
ויאמר אליה התאבלי־נא ולבשי־נא בגדי־אבל ואל־תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים
מתאבלת על־מת׃ ובאת אל־המלך ודברת אליו כדבר הזה וישם יואב את־הדברים בפיה׃
ותאמר האשה התקעית אל־המלך ותפל על־אפיה ארצה ותשתחו ותאמר הושעה המלך׃
ויאמר־לה המלך מה־לך ותאמר אבל אשה־אלמנה אני וימת אישי׃ ולשפחתך
שני בנים וינצו שניהם בשדה ואין מציל ביניהם ויכו האחד את־האחד וימת אתו׃ והנה
קמה כל־המשפחה על־שפחתך ויאמרו תני׀ את־מכה אחיו ונמתהו בנפש אחיו אשר הרג
ונשמידה גם את־היורש וכבו את־גחלתי אשר נשארה לבלתי שום־לאישי שם ושארית על־
פני האדמה׃ ויאמר המלך אל־האשה לכי לביתך ואני אצוה עליך׃ ותאמר
האשה התקועית אל־המלך עלי אדני המלך העון ועל־בית אבי והמלך וכסאו נקי׃
ויאמר המלך המדבר אליך והבאתו אלי ולא־יסיף עוד לגעת בך׃ ותאמר יזכר־
נא המלך את־יהוה אלהיך מהרבית גאל הדם לשחת ולא ישמידו את־בני ויאמר חי־יהוה
אם־יפל משערת בנך ארצה׃ ותאמר האשה תדבר־נא שפחתך אל־אדני המלך דבר ויאמר
דברי׃ ותאמר האשה ולמה חשבתה כזאת על־עם אלהים ומדבר המלך הדבר
הזה

הלוא כי בכמה ספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן נמסר במסרה רבתא ובספרים פולס מלאים : ויהי המה בדרך הכ"ף רפה : היתה שומה סוא"ק ובמקצת ספרים כתיב וק' שומה בו"או אמנם כפי המסורת כתיב בי"וד וק' בו"או וזהו א' מן א"ב כתיב יו"ד באמצע תיבותא וקריין וא"ו וסימן במסורה רבתא מערכת אות הי"וד : כי אם אמנון אם כתיב ולא קרי והוא חד מן ח' מלין דכתיבין ולא קריין וסימן נמסר ברות במ"ג : עינו עיניו ק' : עמיחור עמיהוד ק' בה"א ודל"ת והכתיב בחי"ת ורי"ש והוא חד מן ד' מלין כתיב ח' וקרי ה' וסימן נמסר בשיר השירים א' ואשלים ומן ד' מלין כתיבין רי"ש וקרי דל"ת וסימן בירמיה ס"ם ל"א : וידע יואב בן צריה חסר וא"ו ע"פי המסורת וכן הוא ברוב הספרים והי"וד בלא דגש : והיית הת"ין בלא שוא : ובאת הת"ין בלא שוא : לבלתי שום שים ק' : המדבר אליך המ"ם רפויה והב"ת סמוכה בגעיא מכלול דכ"א : מהרבית מהרבת ק' :

הַזֶּה כְּאָשֵׁם לְבִלְתִּי הָשִׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת־נִדְּחוֹ׃ כִּי־מוֹת נָמוּת וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא
יֵאָסֵפוּ וְלֹא־יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ וְחָשַׁב מַחֲשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח׃ וְעַתָּה אֲשֶׁר־בָּאתִי
לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי יֵרְאֻנִי הָעָם וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ אֲדַבְּרָה־נָּא אֶל־הַמֶּלֶךְ
אוּלַי יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אֲמָתוֹ׃ כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל אֶת־אֲמָתוֹ מִכַּף הָאִישׁ לְהַשְׁמִיד
אֹתִי וְאֶת־בְּנִי יַחַד מִנַּחֲלַת אֱלֹהִים׃ וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ יִהְיֶה־נָּא דְּבַר־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לִמְנוּחָה
כִּי ׀ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים כֵּן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לִשְׁמֹעַ הַטּוֹב וְהָרָע וַיהוָה אֱלֹהֶיךָ יְהִי עִמָּךְ׃ וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַל־נָא תְכַחֲדִי מִמֶּנִּי דָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁאֵל אֹתָךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
יְדַבֶּר־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲיַד יוֹאָב אִתָּךְ בְּכָל־זֹאת וַתַּעַן הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר חֵי־
נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־אִשׁ ׀ לְהֵמִין וּלְהַשְׂמִיל מִכֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־עַבְדְּךָ יוֹאָב הוּא
צִוָּנִי וְהוּא שָׂם בְּפִי שִׁפְחָתְךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ לְבַעֲבוּר סַבֵּב אֶת־פְּנֵי הַדָּבָר עָשָׂה
עַבְדְּךָ יוֹאָב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַאדֹנִי חָכָם כְּחָכְמַת מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים לָדַעַת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב הִנֵּה־נָא עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֵךְ הָשֵׁב אֶת־הַנַּעַר אֶת־
אַבְשָׁלוֹם׃ וַיִּפֹּל יוֹאָב אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיְבָרֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר יוֹאָב הַיּוֹם יָדַע עַבְדְּךָ
כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־עָשָׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר עַבְדּוֹ׃ וַיָּקָם יוֹאָב וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּרָה עבדך ק׳
וַיָּבֵא אֶת־אַבְשָׁלוֹם יְרוּשָׁלִָם׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יִסֹּב אֶל־בֵּיתוֹ וּפָנַי לֹא יִרְאֶה וַיִּסֹּב
אַבְשָׁלוֹם אֶל־בֵּיתוֹ וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה׃ וּכְאַבְשָׁלוֹם לֹא־הָיָה אִישׁ־יָפֶה בְּכָל־
יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּל מְאֹד מִכַּף רַגְלוֹ וְעַד קָדְקֳדוֹ לֹא־הָיָה בוֹ מוּם׃ וּבְגַלְּחוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהָיָה מִקֵּץ
יָמִים ׀ לַיָּמִים אֲשֶׁר יְגַלֵּחַ כִּי־כָבֵד עָלָיו וְגִלְּחוֹ וְשָׁקַל אֶת־שְׂעַר רֹאשׁוֹ מָאתַיִם שְׁקָלִים בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ׃
וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלוֹשָׁה בָנִים וּבַת אַחַת וּשְׁמָהּ תָּמָר הִיא הָיְתָה אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה׃
וַיֵּשֶׁב אַבְשָׁלוֹם בִּירוּשָׁלִַם שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה׃ וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם אֶל־
יוֹאָב לִשְׁלֹחַ אֹתוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ וְלֹא אָבָה לָבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁלַח עוֹד שֵׁנִית וְלֹא אָבָה לָבוֹא׃ וַיֹּאמֶר
והציתוה אֶל־עֲבָדָיו רְאוּ חֶלְקַת יוֹאָב אֶל־יָדִי וְלוֹ־שָׁם שְׂעֹרִים לְכוּ וְהוֹצִתִיהָ בָאֵשׁ וַיַּצִּתוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם
אֶת־הַחֶלְקָה בָּאֵשׁ׃ וַיָּקָם יוֹאָב וַיָּבֹא אֶל־אַבְשָׁלוֹם הַבָּיְתָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה הִצִּיתוּ
עֲבָדֶיךָ אֶת־הַחֶלְקָה אֲשֶׁר־לִי בָּאֵשׁ׃ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ ׀ לֵאמֹר בֹּא
הֵנָּה וְאֶשְׁלְחָה אֹתְךָ אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה בָּאתִי מִגְּשׁוּר טוֹב לִי עֹד אֲנִי־שָׁם וְעַתָּה אֶרְאֶה
פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם־יֶשׁ־בִּי עָוֹן וֶהֱמִתָנִי׃ וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיַּגֶּד־לוֹ וַיִּקְרָא אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיָּבֹא
אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ עַל־אַפָּיו אַרְצָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ לְאַבְשָׁלוֹם׃ * וַיְהִי טו
מֵאַחֲרֵי כֵן וַיַּעַשׂ לוֹ אַבְשָׁלוֹם מֶרְכָּבָה וְסֻסִים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו׃ וְהִשְׁכִּים אַבְשָׁלוֹם
וְעָמַד עַל־יַד דֶּרֶךְ הַשָּׁעַר וַיְהִי כָּל־הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּוֹ רִיב לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לַמִּשְׁפָּט וַיִּקְרָא
אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵי־מִזֶּה עִיר אַתָּה וַיֹּאמֶר מֵאַחַד שִׁבְטֵי־יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּךָ׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אבשלום

אם אש להמין ב׳ חסר בליבנא כדין ואידך האש בית רשע (מיכה ו׳) ותו ליכא מסרא אחריתא ב׳ סבירין יש תרי הא דאמרן ואידך איש רעים להתרועע (משלי י״ח) אבל הוא מלא יו״ד בכולהו ספרי ועיין כפורות יהודה דרוש י׳ דף כ׳: הנה נא עשיתי כן כתוב בס״ם המדוייקים ואין כאן ספרס בין קרי לכתיב וכן תרגם יונתן עבדית וכתב רד״ק שבנסחא מדוייקת מצא כתיב עשיתי וקרי עשית וגם אני מצאתי כן במקצת ספרים וכ״כ שאין לסמוך עליהם יען חסר לא זכרה אותו המסרה עם מ״ג מלין דכתיבין יו״ד בסוף תיבותא ולא קריין והובא בסימן במ״ג ריש ס׳ מלכים: את דבר עבדו עבדך ק׳: ועד קדקדו במקצת ספרים כ״י ודפוסים ישנים ק״וף שניה בחטף קמץ ובמקצת ספרים בשוא לבדו וזהו אחד מן השלשה הנמנים במסורת ושנים אחרים הם ועל קדקדו חמסו ירד · ויך את איוב בשחין: והיה מקץ סו״או בגעיא בספרים מדוייקים: והוצתיה והציתוה ק׳ ובמקצת ספרים אלא יו״ד אחר כד״י גם בכתיב: ויצתו חסר יו״ד בספרים כ״י ודפוסים ישנים ואחד מהם כאשר לית חסר: למה הציתו וזהו אחד מתמסה דגש ומלעיל סמוך לא״ה כמ״ש בירמיה ט״ו: למה באתי הבי״ת דגושה מכלול דף ק״ו:

אבשלום ראה דבריך טובים ונכחים ושמע אין-לך מאת המלך: ויאמר אבשלום מי-ישמני
שפט בארץ ועלי יבוא כל-איש אשר-יהיה-לו ריב-ומשפט והצדקתיו: והיה בקרב-איש
להשתחות לו ושלח את-ידו והחזיק לו ונשק-לו: ויעש אבשלום כדבר הזה לכל-ישראל
אשר-יבאו למשפט אל-המלך ויגנב אבשלום את-לב אנשי ישראל: ויהי מקץ
ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל-המלך אלכה נא ואשלם את-נדרי אשר-נדרתי ליהוה
בחברון: כי-נדר נדר עבדך בשבתי בגשור בארם לאמר אם-ישיב ישיבני יהוה ירושלם ישוב
ועבדתי את-יהוה: ויאמר-לו המלך לך בשלום ויקם וילך חברונה: וישלח
אבשלום מרגלים בכל-שבטי ישראל לאמר כשמעכם את-קול השפר ואמרתם מלך אבשלום
בחברון: ואת-אבשלום הלכו מאתים איש מירושלם קראים והלכים לתמם ולא ידעו כל-דבר:
וישלח אבשלום את-אחיתפל הגילני יועץ דוד מעירו מגלה בזבחו את-הזבחים ויהי הקשר
אמץ והעם הולך ורב את-אבשלום: ויבא המגיד אל-דוד לאמר היה לב-איש ישראל אחרי
אבשלום: ויאמר דוד לכל-עבדיו אשר-אתו בירושלם קומו ונברחה כי לא-תהיה-לנו פליטה
מפני אבשלם מהרו ללכת פן-ימהר והשגנו והדיח עלינו את-הרעה והכה העיר לפי-חרב:
ויאמרו עבדי-המלך אל-המלך ככל אשר-יבחר אדני המלך הנה עבדיך: ויצא המלך וכל-
ביתו ברגליו ויעזב המלך את עשר נשים פלגשים לשמר הבית: ויצא המלך וכל-העם
ברגליו ויעמדו בית המרחק: וכל-עבדיו עברים על-ידו וכל-הכרתי וכל-הפלתי וכל-הגתים
שש-מאות איש אשר-באו ברגלו מגת עברים על-פני המלך: ויאמר המלך אל-אתי הגתי
למה תלך גם-אתה אתנו שוב ושב עם-המלך כי-נכרי אתה וגם-גלה אתה למקומך: תמול
בואך והיום אנועך עמנו ללכת ואני הולך על אשר-אני הולך שוב והשב את-אחיך עמך חסד אניעך
ואמת: ויען אתי את-המלך ויאמר חי-יהוה וחי אדני המלך כי אם במקום אשר יהיה-שם אם כתיב ולא ק׳
אדני המלך אם-למות אם-לחיים כי-שם יהיה עבדך: ויאמר דוד אל-אתי לך ועבר ויעבר
אתי הגתי וכל-אנשיו וכל-הטף אשר אתו: וכל-הארץ בוכים קול גדול וכל-העם עברים
והמלך עבר בנחל קדרון וכל-העם עברים על-פני-דרך את-המדבר: והנה גם-צדוק וכל-
הלוים אתו נשאים את-ארון ברית האלהים ויצקו את-ארון האלהים ויעל אביתר עד-תם כל-
העם לעבור מן-העיר: ויאמר המלך לצדוק השב את-ארון האלהים העיר אם-אמצא
חן בעיני יהוה והשבני והראני אתו ואת-נוהו: ואם כה יאמר לא חפצתי בך הנני יעשה-
לי כאשר טוב בעיניו: ויאמר המלך אל-צדוק הכהן הרואה אתה שבה העיר
בשלום ואחימעץ בנך ויהונתן בן-אביתר שני בניכם אתכם: ראו אנכי מתמהמה בעברות בערבות ק׳
המדבר עד בוא דבר מעמכם להגיד לי: וישב צדוק ואביתר את-ארון האלהים ירושלם
וישבו שם: ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי והוא הלך יחף וכל-העם
אשר

טו ועלי יבוא בספרים המדוייקים מלא וא״ו והמסרה מסייעתן עיין בס׳ בהגלמך כי שם נמסר: בקרב איש כתב רד״ק בפי׳ ובמכלול דף קפז׳ ושרשים
סבב״ית מתמדת בניתא והרי״ם בקמץ חטוף ועיין מ״ס בסופטים ה׳ על וסבה סביך: ונשק לו הנו״ן בטעם: ישיב ישוב ק׳: ישיבני בדפוסים ישנים
וספרים כ״י מלא יו״ד: כשמעכם בכ״ף רד״ק: אנועך אניעך ק׳: כי אם במקום אם כתיב ולא קרי והוא חד מן ד׳ אם כתיב ולא ק׳ יסי׳ כמסר
ברות: שבה העירכתוב במכלול דף קלג אמר הנגיד כי הוא מלעיל ואנחנו לא מצאנוהו כן בספרים המדוייקים וכן בספר אכלה ואכלה שבה מלרע
ע״כ׃ וגם המכלול ויפי העתיק דבריו ואני ראיתיו מלעיל גם בספרים כ״י וכן ראוי להיות עפ״ה שלנו כי לא נמנה בחמשה שהם מלרע וסי׳ נמסר
במקרא גדולה תרשי בהעלמך ותלים ו׳׃ וכן מצאתי כמה מסרות בתורות יד מסכימות לדעת א׳׃ עוד מצאתי מסרה אחרת כ״י ולם שבה ושבה
ב׳ חסר וסימן שבה העיר בשלום ושבה אל גדליהו (ירמיה מ) וכן נמסר שם במ״ג ש״מ דפרוזיהו מלעיל: בעברות בערבות ק׳: הלך יחף בספרים
כ״י ובמקרא דפוסים ראשונים חסר וא״ו גם לא בא באמין המלאים בנביאים וסימן נמסר במסרה רבתא מערכת אות הס״א:

והיה

אשר־אתו חפו איש ראשו ועלו עלה ובכה׃ ודוד הגיד לאמר אחיתפל בקשרים עם־אבשלום
ויאמר דוד סכל־נא את־עצת אחיתפל יהוה׃ ויהי דוד בא עד־הראש אשר־ישתחוה שם
לאלהים והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על־ראשו׃ ויאמר לו דוד אם
עברת אתי והית עלי למשא׃ ואם־העיר תשוב ואמרת לאבשלום עבדך אני המלך אהיה
עבד אביך ואני מאז ועתה ואני עבדך והפרתה לי את עצת אחיתפל׃ והלוא עמך שם
צדוק ואביתר הכהנים והיה כל־הדבר אשר תשמע מבית המלך תגיד לצדוק ולאביתר
הכהנים׃ הנה־שם עמם שני בניהם אחימעץ לצדוק ויהונתן לאביתר ושלחתם בידם אלי
כל־דבר אשר תשמעו׃ ויבא חושי רעה דוד העיר ואבשלום יבוא ירושלם׃ *
ודוד עבר מעט מהראש והנה ציבא נער מפיבשת לקראתו וצמד חמרים חבשים ועליהם
מאתים לחם ומאה צמוקים ומאה קיץ ונבל יין׃ ויאמר המלך אל־ציבא מה־אלה לך ויאמר
ציבא החמורים לבית־המלך לרכב ולהלחם והקיץ לאכול הנערים והיין לשתות היעף במדבר׃ הלחם
ויאמר המלך ואיה בן־אדניך ויאמר ציבא אל־המלך הנה יושב בירושלם כי אמר היום ישיבו
לי בית ישראל את ממלכות אבי׃ ויאמר המלך לצבא הנה לך כל אשר למפיבשת ויאמר
ציבא השתחויתי אמצא־חן בעיניך אדני המלך׃ ובא המלך דוד עד־בחורים והנה משם
איש יוצא ממשפחת בית־שאול ושמו שמעי בן־גרא יצא יצוא ומקלל׃ ויסקל באבנים את־
דוד ואת־כל־עבדי המלך דוד וכל־העם וכל־הגברים מימינו ומשמאלו׃ וכה־אמר שמעי
בקללו צא צא איש הדמים ואיש הבליעל׃ השיב עליך יהוה כל ׀ דמי בית־שאול אשר
מלכת תחתו ויתן יהוה את־המלוכה ביד אבשלום בנך והנך ברעתך כי איש דמים אתה׃ תחתיו
ויאמר אבישי בן־צרויה אל־המלך למה יקלל הכלב המת הזה את־אדני המלך אעברה־נא
ואסירה את־ראשו׃ ויאמר המלך מה־לי ולכם בני צריה כי יקלל וכי יהוה אמר כה כי
לו קלל את־דוד ומי יאמר מדוע עשיתה כן׃ ויאמר דוד אל־אבישי ואל־כל־עבדיו הנה
בני אשר־יצא ממעי מבקש את־נפשי ואף כי־עתה בן־הימיני הנחו לו ויקלל כי־אמר לו יהוה׃
אולי יראה יהוה בעוני והשיב יהוה לי טובה תחת קללתו היום הזה׃ וילך דוד ואנשיו בעיני
בדרך ושמעי הלך בצלע ההר לעמתו הלוך ויקלל ויסקל באבנים לעמתו ועפר בעפר׃
ויבא המלך וכל־העם אשר־אתו עיפים וינפש שם׃ ואבשלום וכל־העם איש ישראל
באו ירושלם ואחיתפל אתו׃ ויהי כאשר־בא חושי הארכי רעה דוד אל־אבשלום ויאמר
חושי אל־אבשלום יחי המלך׃ ויאמר אבשלום אל־חושי זה חסדך את־רעך
למה לא־הלכת את־רעך׃ ויאמר חושי אל־אבשלם לא כי אשר בחר יהוה והעם הזה וכל־
איש ישראל לא אהיה ואתו אשב׃ והשנית למי אני אעבד הלוא לפני בנו כאשר עבדתי לו
לפני

והית לית חסר דחסר חסר יו״ד וחסר ה״א אבל והיתה לי ליסוערם לעיל סימן ו׳ חסר יו״ד ומלא ה״א׃ ושלחתם בידם במקצת ספרים ושלחתם׃ ולהלחם והלחם ק׳ והוא חד מן ד׳ מלין יתיר למ״ד באמצעות תיבותא ושאר נדכיהא אחד בסימן ד׳ ושנים בסימן ה׳ כמו שנמסר שם במסורת׃ הנה יושב מלא וא״ו שהוא א׳ מן ח׳ מלאים בסיפרא וסי׳ נמסר במ״ג בשואל ב׳ י״ט׃ והנה משם איש יוצא מלא וא״ו והוא חד מן ט׳ מלאים ע״פ המסורת וסי׳ נמסר במסרה רבתא והוא האמור שם ובא המלך דוד קדמאה דספוק׃ בקללו הל״מד רפה׃ הבליעל הבי״ת דגושה׃ תחתו תחתיו ק׳ כמ״ש לעיל בסי׳ כ׳׃ מה לי ולכם בני צריה בספרים כ״י מדוייקים וגם בקצת דפוסים קדמונים חסר וא״ו וזה יהיה א׳ מן החסרים ע״פ המסורת וסי׳ נמסר לעיל במ״ג סימן י״ד והי״וד דלא דגש ועיין לקמן בסימן י״ט׃ כי יקלל כה ק׳׃ וכי כי ק׳׃ בעוני בעיני ק׳ ובמדרש ילמדנו פ׳ בשלח ובמסורת נמנה אולי יראה ה׳ בעיני תם י״ח תיקון סופרים כמ״ש בזכריה ב׳ והיה לו לומר בעינו אלא שכינה שכתוב׃ תחת קללתו במקצת ספרים כתוב קללתי בי״וד וקרי קללתו בוא״ו וכ״כ רד״ק׃ אבן הרובן כתוב קללתו בוא״ו ואין כאן חילוף בין כתיב לקרי וכן נראה מהמסרה שלא נמנה זה עם הכתובים יו״ד בסוף תיבותא וקרינן וא״ו׃ רעה דוד הרי״ש בצירי והעי״ן בסגול בספרים מדוייקים וכן שלשה במסורת והאחרים שם ויבא חושי רעה דוד לעיל סוף סימן ט״ו׃ וזה וכן כתן כהן רעה המלך (מלכים א ד) ובמכלול דף רמ״א כתוב במשקל רעה כ״ת הסגול בצירי ועי״ן בפתח בסגול אבל רעה דוד היה ראוי הע״ין בצירי מכני בסמיכות אלא שנמצא בספרים כן וכן רעה המלך׃ לא אהיה לו ק׳׃

באשר

לפני אביך כן אהיה לפניך׃
ויאמר אבשלום אל־אחיתפל הבו לכם עצה מה־נעשה׃ ויאמר אחיתפל אל־אבשלם בוא
אל־פלגשי אביך אשר הניח לשמור הבית ושמע כל־ישראל כי־נבאשת את־אביך וחזקו ידי
כל־אשר אתך׃ ויטו לאבשלום האהל על־הגג ויבא אבשלום אל־פלגשי אביו לעיני כל־
ישראל׃ ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל־° בדבר האלהים כן כל־
עצת אחיתפל גם־לדוד גם־לאבשלם׃ * ויאמר אחיתפל אל־אבשלם אבחרה־
נא שנים־עשר אלף איש ואקומה וארדפה אחרי־דוד הלילה׃ ואבוא עליו והוא יגע ורפה
ידים והחרדתי אתו ונס כל־העם אשר־אתו והכיתי את־המלך לבדו׃ ואשיבה כל־העם
אליך כשוב הכל האיש אשר אתה מבקש כל־העם יהיה שלום׃ ויישר הדבר בעיני אבשלם
ובעיני כל־זקני ישראל׃ ויאמר אבשלום קרא נא גם לחושי הארכי ונשמעה
מה־בפיו גם־הוא׃ ויבא חושי אל־אבשלום ויאמר אבשלום אליו לאמר כדבר הזה דבר
אחיתפל הנעשה את־דברו אם־אין אתה דבר׃ ויאמר חושי אל־אבשלום לא־
טובה העצה אשר־יעץ אחיתפל בפעם הזאת׃ ויאמר חושי אתה ידעת את־אביך ואת־
אנשיו כי גברים המה ומרי נפש המה כדב שכול בשדה ואביך איש מלחמה ולא ילין את־
העם׃ הנה עתה הוא־נחבא באחת הפחתים או באחד המקומת והיה כנפל בהם בתחלה
ושמע השמע ואמר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלם׃ והוא גם־בן־חיל
אשר לבו כלב האריה המס ימס כי־ידע כל־ישראל כי־גבור אביך ובני־חיל אשר אתו׃ כי
יעצתי האסף יאסף עליך כל־ישראל מדן ועד־באר שבע כחול אשר־על־הים לרב ופניך הלכים
בקרב׃ ובאנו אליו באחת המקומת אשר נמצא שם ונחנו עליו כאשר יפל הטל על־האדמה
ולא־נותר בו ובכל־האנשים אשר־אתו גם־אחד׃ ואם־אל־עיר יאסף והשיאו כל־ישראל
אל־העיר ההיא חבלים וסחבנו אתו עד־הנחל עד אשר־לא־נמצא שם גם־צרור׃
ויאמר אבשלום וכל־איש ישראל טובה עצת חושי הארכי מעצת אחיתפל ויהוה
צוה להפר את־עצת אחיתפל הטובה לבעבור הביא יהוה אל־אבשלום את־הרעה׃ ויאמר
חושי אל־צדוק ואל־אביתר הכהנים כזאת וכזאת יעץ אחיתפל את־אבשלם ואת זקני ישראל
וכזאת וכזאת יעצתי אני׃ ועתה שלחו מהרה והגידו לדוד לאמר אל־תלן הלילה בערבות
המדבר

באשר ישאל ○ **בדבר** איש ק׳ ולא כתיב נדרים פ׳ אין בין המודר ומסורת ריש סדר אלה הדברים וירושלמי פרק חלק איש ק׳ ולא כתיב לא יכלו
הכתובים לקרותו איש וכן בהגדת תילים מזמור נ׳ איש ק׳ ולא כתיב שלא היה איש אלא מלאך · ועיין כלי יקר וחסר הכתוב איש בפנים כי בן אדם
נחוסר מאלהים כענין שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים ולא יקום דברו כדבר אלהים ולא תקום עצתו כעצת אלהים · לכן חסר הכתוב מבפנים איש
ותלה לו מבחוץ שאם ייטיב מעשיו ותהיה עצתו לשם שמים תקום עצתו כדבר אלהים כך מצאתי בס׳ קרי ולא כתיב ופירושו ועלתו : **ורפה ידים** אין
צו״או שתריך : **באחת הפחתים** בת״יו : **או באחד** בס״א כ״י כתיב באחת בת״יו וק׳ באחד בדל״ת וזה טעות גמור בלי ספק שלא נמסר כן רק על
ובאנו אליו באחת המקומת שבסמוך כמ״ש שם וכן נמסר בהדיא במ״ג מלכים א׳ י״ט · האמנם יש מחלוקת אחר בין הספרים כי במקצתם כתו׳ באחת
בת״יו ובמקצתם בדל״ת ויש מי שחשב להביא ראיה שהוא בדל״ת ממה שכתוב בשרשים שרש קום והקנין **באחד** המקומות וכזכר בלשון זכר וקינן בלשון
נקבה וגם זה סבוב לפי שטעות נפל בדפוסי השרשים · אמנם בשרשים כ״י כתוב וכזכר בלשון זכר ונקבה **ואי זה מקום מנוחתי** וגו׳ ר״ל שמלת
זה זכר ומלת מנוחתי נקבה נמצא שאין מכאן ראיה אלא הדבר כי בכל ספרי השרשים בין מהדפוס ובין מכ״י כתוב א׳ בדל״ת וכן הוא בכלל הלשון:
המקומת מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה כן הוא ברוב המדויקים ובמסרה רבתא המקומת ג׳ כתובים כן וסימן נמסר בשמואל ב׳ י״ז ועיינו
כל מקומו ואיננו רק כתוב ג׳ כמאדין כן · ומי יפן בהרם יחריש שכאן מקום לטעות לאחרים וטעה בפסוק ובמסורת · אמנם מצאתי מסרה אחת כ״י
זה כואה המקומת ג׳ וסימנהון הנה עתה הוא נחבא · ובאנו אליו באחת המקומת דלקמן בסמוך · וסבלתי אתהם מכל המקומת ע״כ וגם במקר׳ גדולה
ביחזקאל ל״ד כתוב המקומת ונמסר שם ג׳ כתוב כן : **בקרב** פליני ספרי סחוק הוא סרפה : **ובאנו אליו באחת** באחד ק׳ וכ״כ רד״ק ובנים הם
בכל המקרא הכתובים אחת בת״יו וקרי אחד בד״לת והכרו תחת רתם אחת (מלכים א יט) ועיין במלכים ב׳ י״ח : **המקומת** חסר ו״או בתראה כמ״ש
לעיל בסמוך : **ולא נותר בו** לית דכוותיה מלעיל : **אל אבשלום את הרעה** בדפוסים קדומים כתוב **על** אבשלום ובספרים כ״י אל : **אל**
אבשלום הנ״ל בדפוסים ישנים וספרים כ״י מלא וא״ו ועיין במקרא גדולה : **אל תלן הלילה** כתב ר׳ יונה שבל״מד בפתח ואני מצאתיו בפתח בכל
ספרים המדויקים כ״כ המפודי בפ׳ י״ד : **בערבות המדבר** במקצת ספרים כתיב וק׳ בעברות ויש ספרים כתיב וק׳ בעברות ובספרים אחרים

המדבר וגם עבור תעבור פן יבלע למלך ולכל-העם אשר אתו: ויהונתן ואחימעץ עמדים
בעין-רגל והלכה השפחה והגידה להם והם ילכו והגידו למלך דוד כי לא יוכלו להראות
לבוא העירה: וירא אתם נער ויגד לאבשלם וילכו שניהם מהרה ויבאו אל-בית-איש
בבחרים ולו באר בחצרו וירדו שם: ותקח האשה ותפרש את-המסך על-פני הבאר ותשטח
עליו הרפות ולא נודע דבר: ויבאו עבדי אבשלום אל-האשה הביתה ויאמרו איה אחימעץ
ויהונתן ותאמר להם האשה עברו מיכל המים ויבקשו ולא מצאו וישבו ירושלם: ויהי אחרי
לכתם ויעלו מהבאר וילכו ויגדו למלך דוד ויאמרו אל-דוד קומו ועברו מהרה את-המים כי-
ככה יעץ עליכם אחיתפל: ויקם דוד וכל-העם אשר אתו ויעברו את-הירדן עד-אור הבקר
עד-אחד לא נעדר אשר לא-עבר את-הירדן: ואחיתפל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש
את-החמור ויקם וילך אל-ביתו אל-עירו ויצו אל-ביתו ויחנק וימת ויקבר בקבר אביו:
ודוד בא מחנימה ואבשלם עבר את-הירדן הוא וכל-איש ישראל עמו: ואת-עמשא שם
אבשלם תחת יואב על-הצבא ועמשא בן-איש ושמו יתרא הישראלי אשר-בא אל-אביגל
בת-נחש אחות צרויה אם יואב: ויחן ישראל ואבשלם ארץ הגלעד: ויהי
כבוא דוד מחנימה ושבי בן-נחש מרבת בני-עמון ומכיר בן-עמיאל מלא דבר וברזלי הגלעדי
מרגלים: משכב וספות וכלי יוצר וחטים ושערים וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי: ודבש
וחמאה וצאן ושפות בקר הגישו לדוד ולעם אשר-אתו לאכול כי אמרו העם רעב ועיף וצמא
יח במדבר: * ויפקד דוד את-העם אשר אתו וישם עליהם שרי אלפים ושרי מאות: וישלח
דוד את-העם השלשית ביד-יואב והשלשית ביד אבישי בן-צרויה אחי יואב והשלשת ביד
אתי הגתי ויאמר המלך אל-העם יצא אצא גם-אני עמכם: ויאמר העם לא תצא כי אם-
נס ננוס לא-ישימו אלינו לב ואם-ימתו חצינו לא-ישימו אלינו לב כי-עתה כמנו עשרה
לעזור ק׳ אלפים ועתה טוב כי-תהיה-לנו מעיר לעזיר: ויאמר אליהם המלך אשר-ייטב בעיניכם
אעשה ויעמד המלך אל-יד השער וכל-העם יצאו למאות ולאלפים: ויצו המלך את-יואב
ואת-אבישי ואת-אתי לאמר לאט-לי לנער לאבשלום וכל-העם שמעו בצות המלך את-כל-
השרים על-דבר אבשלום: ויצא העם השדה לקראת ישראל ותהי המלחמה ביער אפרים:
וינגפו שם עם ישראל לפני עבדי דוד ותהי-שם המגפה גדולה ביום ההוא עשרים אלף:
נפוצת ק׳ ותהי-שם המלחמה נפצות על-פני כל-הארץ וירב היער לאכל בעם מאשר אכלה החרב
ביום ההוא: ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רכב על-הפרד ויבא הפרד תחת
שובך האלה הגדולה ויחזק ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר-תחתיו
עבר: וירא איש אחד ויגד ליואב ויאמר הנה ראיתי את-אבשלם תלוי באלה: ויאמר
יואב לאיש המגיד לו והנה ראית ומדוע לא-הכיתו שם ארצה ועלי לתת לך עשרה כסף
וחגרה

בעברות ק׳ בערבות: אמנם ממסורת יש להוכיח שאין כאן שום הפרש בין ק׳ לכתיב שבמסורה גדולה במערכת אות הוא״ו נמנו ס״ב מלין דכתיבין ... מאוחר ובפוכם במנה בעברות ראו אבל ... סוף למעלה בסימן ט״ו ולא במנה זה וכן נראה מפי׳ רד״ק שכתב שם פירוש הקרי והכתיב ... לא כתב מאומה: על פני הבאר חד מן ג׳ דסבירין פי מפי וקריין פני מפני וסימן במסר כרים מסעי: אל ביתו אל עירו במקצת ספרים כ״י ומודפסים כתוב ואל עירו בו״או וכן כתב רד״ק יש ספרים ואל עירו ובספר מונה אל עירו עד כאן: יתרא הישראלי ובדברי הימים א׳ ב׳ אומר יתר הישמעאלי. ובדרש ביבמות פרק הערל בבבלי ובירושלמי ובמדרש רות רבתי ובשוחר טוב מזמור ט׳: השלשית ביד יואב חסר יו״ד ... [illegible] ... וכן והשלשת ביד אתי חסר דחסר וכן מסור עליו וכן משמע במסורת פרשת לך לך ... בספרים מדוייקים כ״י: כי אם נס בדפוס ישן ובספרים מדוייקים כ״י חסר וא״ו: לעזיר לעזור ק׳: נפצות נפוצת ק׳:

ולא

וַחֲגֹרָה אֶחָת׃ וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־יוֹאָב וְלֹא אָנֹכִי שֹׁקֵל עַל־כַּפַּי אֶלֶף כֶּסֶף לֹא־אֶשְׁלַח יָדִי אֶל־
בֶּן־הַמֶּלֶךְ כִּי בְאָזְנֵינוּ צִוָּה הַמֶּלֶךְ אֹתְךָ וְאֶת־אֲבִישַׁי וְאֶת־אִתַּי לֵאמֹר שִׁמְרוּ־מִי בַּנַּעַר בְּאַבְשָׁלוֹם׃
אוֹ־עָשִׂיתִי בְנַפְשׁוֹ שֶׁקֶר וְכָל־דָּבָר לֹא־יִכָּחֵד מִן־הַמֶּלֶךְ וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב מִנֶּגֶד׃ וַיֹּאמֶר יוֹאָב לֹא־
כֵן אֹחִילָה לְפָנֶיךָ וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקָעֵם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדֶנּוּ חַי בְּלֵב הָאֵלָה׃
וַיָּסֹבּוּ עֲשָׂרָה נְעָרִים נֹשְׂאֵי כְּלֵי יוֹאָב וַיַּכּוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם וַיְמִתֻהוּ׃ וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשֹּׁפָר וַיָּשָׁב
הָעָם מִרְדֹף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־חָשַׂךְ יוֹאָב אֶת־הָעָם׃ וַיִּקְחוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ בַיַּעַר
אֶל־הַפַּחַת הַגָּדוֹל וַיַּצִּבוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד וְכָל־יִשְׂרָאֵל נָסוּ אִישׁ לְאֹהָלָו׃ וְאַבְשָׁלֹם
לָקַח וַיַּצֶּב־לוֹ בְחַיָּו אֶת־מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק־הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין־לִי בֵן בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי וַיִּקְרָא
לַמַּצֶּבֶת עַל־שְׁמוֹ וַיִּקָּרֵא לָהּ יַד אַבְשָׁלֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
וַאֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק אָמַר אָרוּצָה נָּא וַאֲבַשְּׂרָה אֶת־הַמֶּלֶךְ כִּי־שְׁפָטוֹ יְהוָה מִיַּד אֹיְבָיו׃ וַיֹּאמֶר
לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ בְּשֹׂרָה אַתָּה הַיּוֹם הַזֶּה וּבִשַּׂרְתָּ בְּיוֹם אַחֵר וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא תְבַשֵּׂר כִּי עַל־°
בֶּן־הַמֶּלֶךְ מֵת׃ וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַכּוּשִׁי לֵךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחוּ כוּשִׁי לְיוֹאָב וַיָּרֹץ׃
וַיֹּסֶף עוֹד אֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹאָב וִיהִי מָה אָרֻצָה־נָּא גַם־אָנִי אַחֲרֵי הַכּוּשִׁי וַיֹּאמֶר
יוֹאָב לָמָּה־זֶּה אַתָּה רָץ בְּנִי וּלְכָה אֵין־בְּשׂוֹרָה מֹצֵאת׃ וִיהִי־מָה אָרוּץ וַיֹּאמֶר לוֹ רוּץ וַיָּרָץ
אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת־הַכּוּשִׁי׃ וְדָוִד יוֹשֵׁב בֵּין־שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים וַיֵּלֶךְ הַצֹּפֶה אֶל־גַּג
הַשַּׁעַר אֶל־הַחוֹמָה וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אִישׁ רָץ לְבַדּוֹ׃ וַיִּקְרָא הַצֹּפֶה וַיַּגֵּד לַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִם־לְבַדּוֹ בְּשׂוֹרָה בְּפִיו וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְקָרֵב׃ וַיַּרְא הַצֹּפֶה אִישׁ־אַחֵר רָץ וַיִּקְרָא
הַצֹּפֶה אֶל־הַשֹּׁעֵר וַיֹּאמֶר הִנֵּה־אִישׁ רָץ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גַּם־זֶה מְבַשֵּׂר׃ וַיֹּאמֶר הַצֹּפֶה
אֲנִי רֹאֶה אֶת־מְרוּצַת הָרִאשׁוֹן כִּמְרֻצַת אֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִישׁ־טוֹב זֶה וְאֶל־בְּשׂוֹרָה
טוֹבָה יָבוֹא׃ וַיִּקְרָא אֲחִימַעַץ וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ לְאַפָּיו אָרְצָה וַיֹּאמֶר
בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר סִגַּר אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נָשְׂאוּ אֶת־יָדָם בַּאדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲחִימַעַץ רָאִיתִי הֶהָמוֹן הַגָּדוֹל לִשְׁלֹחַ אֶת־עֶבֶד הַמֶּלֶךְ
יוֹאָב וְאֶת־עַבְדֶּךָ וְלֹא יָדַעְתִּי מָה׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ סֹב הִתְיַצֵּב כֹּה וַיִּסֹּב וַיַּעֲמֹד׃ וְהִנֵּה הַכּוּשִׁי
בָּא וַיֹּאמֶר הַכּוּשִׁי יִתְבַּשֵּׂר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־שְׁפָטְךָ יְהוָה הַיּוֹם מִיַּד כָּל־הַקָּמִים עָלֶיךָ׃
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הַכּוּשִׁי הֲשָׁלוֹם לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַכּוּשִׁי יִהְיוּ כַנַּעַר אֹיְבֵי אֲדֹנִי
יט הַמֶּלֶךְ וְכֹל אֲשֶׁר־קָמוּ עָלֶיךָ לְרָעָה׃ * וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל־עֲלִיַּת הַשַּׁעַר וַיֵּבְךְּ וְכֹה אָמַר
בְּלֶכְתּוֹ בְּנִי אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי אַבְשָׁלוֹם מִי־יִתֵּן מוּתִי אֲנִי תַחְתֶּיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי׃ וַיֻּגַּד
לְיוֹאָב הִנֵּה הַמֶּלֶךְ בֹּכֶה וַיִּתְאַבֵּל עַל־אַבְשָׁלֹם׃ וַתְּהִי הַתְּשֻׁעָה בַּיּוֹם הַהוּא לְאֵבֶל לְכָל־הָעָם

כי

ולא ולו ק׳ : בנפשו בנפשי ק׳ : מרדף אחרי ישראל פר״לא רפה ובס״א כ״י וגם בדפוס ישן כתוב מרדף המ״ם בצירי אך בספר ספרים בחירק וכ״כ רד״ק המ״ם בחירק מלא כתבנו וכמוהו מרדף אחרי דוד (שמואל א כג) עכ״ל. ועיין מ״ש שם : לאהלו לאהליו ק׳ : ויצב לו בחיו חסר יו״ד הרבים ויש בו דרש כי חסרו חיי אבשלום עשר שנים על ששכב עם עשר פלגשי אביו לפיכך חסר יו״ד שהוא כחשבון עשרה ולפיכך נתנו בו עשר לונכיאות עשרה נערי יואב כדאיתא במדרש רבה פרשת נשא פ׳ ס׳ : כי על ס בן המלך כן ק׳ ולא כתיב והוא חד מן י׳ מלין דקריין ולא כתבן ואמר יואב כי על האמת מת בן המלך לפי רוח מעשיו כי בקש להמית את אביו וכפר בעיקר ובא בזדון אל פלגשי אביו לכן חסר כן מנפבים ואלה לו מבחוץ כי באמת הומת בן המלך וכן הוא אומר כן בכית לפחד דורות י״כ״מ : ולכה אין בשורה במקצת ספרים מלא וא״ו וכן נכון על פי המסורת דמלכים ב׳ ז׳ וכן מצאתי במסורת כ״י ועיין מסרה אחריתי שהביא בעל המסורת כאן : ויאמר המלך שלום לנער לאבשלום ויאמר אחימעץ וגו׳ כתוב במסורת ג׳ סבירין השלום ולא מסייעא היכיהו אחריני ומסתברא לחדא איכייהו הוא ויאמ׳ כה אמר המלך שלום (מלכים ב ט) דכתיב גבי יהורם ברוכב שני ושמעתים בים דסבירין השלום כדכתיב לעיל מיניה ברוכב ראשון וכדכתיב נמי בתריה ויאמר השלום יהוא ואידך סבירא לי דאיהו שלם בואך (שמואל א יז) שהוא דרך שאלה וכפר ויאמר שלום שלאחריו ודוגמתו במלכים א׳ ב׳ ותאמר השלום בואך ויאמר שלום ואת״ב דהאי דשמואל כתיב בסוף פסוקא הא אשכחנא דבנאים במלכים ב׳ ב׳ גבי נעמן ויאמר השלום דהוא את׳ בסוף פסוקא וכתיב בתריה ויאמר שלום וגו׳ :

חמשה

וישמע העם ביום ההוא לאמר נעצב המלך על־בנו׃ ויתגנב העם ביום ההוא לבוא העיר
כאשר יתגנב העם הנכלמים בנוסם במלחמה׃ והמלך לאט את־פניו ויזעק המלך קול
גדול בני אבשלום אבשלום בני בני׃ ויבא יואב אל־המלך הבית ויאמר הבשת היום את־
פני כל־עבדיך הממלטים את־נפשך היום ואת נפש בניך ובנתיך ונפש נשיך ונפש פלגשיך׃
לאהבה את־שנאיך ולשנא את־אהביך כי ׀ הגדת היום כי אין לך שרים ועבדים כי ׀ ידעתי
היום כי לא אבשלום חי וכלנו היום מתים כי־אז ישר בעיניך׃ ועתה קום צא ודבר על־
לב עבדיך כי ביהוה נשבעתי כי־אינך יוצא אם־ילין איש אתך הלילה ורעה לך זאת מכל־
הרעה אשר־באה עליך מנעריך עד־עתה׃
ויקם המלך וישב בשער ולכל־העם הגידו לאמר הנה המלך יושב בשער ויבא כל־העם
לפני המלך וישראל נס איש לאהליו׃ ויהי כל־העם נדון בכל־שבטי ישראל
לאמר המלך הצילנו ׀ מכף איבינו והוא מלטנו מכף פלשתים ועתה ברח מן־הארץ מעל
אבשלום׃ ואבשלום אשר משחנו עלינו מת במלחמה ועתה למה אתם מחרשים להשיב
את־המלך׃ והמלך דוד שלח אל־צדוק ואל־אביתר הכהנים לאמר דברו אל־
זקני יהודה לאמר למה תהיו אחרנים להשיב את־המלך אל־ביתו ודבר כל־ישראל בא אל־
המלך אל־ביתו׃ אחי אתם עצמי ובשרי אתם ולמה תהיו אחרנים להשיב את־המלך׃
ולעמשא תמרו הלוא עצמי ובשרי אתה כה יעשה־לי אלהים וכה יסיף אם־לא שר־צבא
תהיה לפני כל־הימים תחת יואב׃ ויט את־לבב כל־איש־יהודה כאיש אחד וישלחו אל־
המלך שוב אתה וכל־עבדיך׃ וישב המלך ויבא עד־הירדן ויהודה בא הגלגלה ללכת לקראת
המלך להעביר את־המלך את־הירדן׃ וימהר שמעי בן־גרא בן־הימיני אשר מבחורים וירד
עם־איש יהודה לקראת המלך דוד׃ ואלף איש עמו מבנימן וציבא נער בית שאול וחמשת
עשר בניו ועשרים עבדיו אתו וצלחו הירדן לפני המלך׃ ועברה העברה לעביר את־בית
המלך ולעשות הטוב בעינו ושמעי בן־גרא נפל לפני המלך בעברו בירדן׃ ויאמר אל־המלך
אל־יחשב־לי אדני עון ואל־תזכר את אשר העוה עבדך ביום אשר־יצא אדני־המלך מירושלם
לשום המלך אל־לבו׃ כי ידע עבדך כי אני חטאתי והנה־באתי היום ראשון לכל־בית יוסף
לרדת לקראת אדני המלך׃ ויען אבישי בן־צרויה ויאמר התחת זאת לא יומת
שמעי כי קלל את־משיח יהוה׃ ויאמר דוד מה־לי ולכם בני צרויה כי־תהיו־לי היום לשטן
היום יומת איש בישראל כי הלוא ידעתי כי היום אני־מלך על־ישראל׃ ויאמר המלך אל־
שמעי לא תמות וישבע לו המלך׃ ומפבשת בן־שאול ירד לקראת המלך
ולא־עשה רגליו ולא־עשה שפמו ואת־בגדיו לא כבס למן־היום לכת המלך עד־היום אשר־
בא בשלום׃ ויהי כי־בא ירושלם לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא־הלכת עמי
מפיבשת׃ ויאמר אדני המלך עבדי רמני כי־אמר עבדך אחבשה־לי החמור וארכב עליה
ואלך

הבשת בספרים מדוייקים חסר וא"ו אבל הובשת כהרות איתן (תהלים ע"ד) מלא׃ כי לא לו ק׳ ובמקצת ספרים מלא וא"ו ואל"ף בכתיב׃ כי אינך יוצא חד מן ה׳ פסוקים דלית בהון אם ומשמעין בהון וסימן כמסר במ"ג פרשת חיי שרה׃ ולעמשא תמרו חסר אל"ף והוא חד מן ג׳ חסרים אל"ף בלישנא דאמירה׃ ויט במקצת ספרי הדפוס הי"וד בצירי אך בכל ספרים כ"י מדוייקים בפתח שהוא מבנין פועל מכבד וכן דעת רד"ק בשרשים ׳ עוד כתב בפירוש ויתכן שהרגש ואתפני דומה שהיה קורא אותו בצירי והמסרה מעידה עליו שהוא בפתח הי"וד ותמרה כי שניהם בפתח וזה עליכו מספר (עזרא ט) וזה׃ ללכת לקראת המלך במקצת דפוסים קדומים כתוב בהם לרדת וכן ראיתי בס"א כ"י ישן וכבר חקרתי באמחאות ספרדיות הישנו׳ ומצאתי נכון ללכת וכן ת"י למיזל׃ בעינו בעיניו ק׳׃ אשר יצא ס"ו נקודות בקריא׳ י׳ בתורה וד׳ בנביאים ואחד בכתובים׃ מה לי ולכם בני צרויה נו"או ועיין לעיל סימן י"ו׃

ואלך את־המלך כי פסח עבדך: וירגל בעבדך אל־אדני המלך ואדני המלך כמלאך האלהים
ועשה הטוב בעיניך: כי לא היה כל־בית אבי כי אם־אנשי־מות לאדני המלך ותשת את־
עבדך באכלי שלחנך ומה־יש־לי עוד צדקה ולזעק עוד אל־המלך: ויאמר לו
המלך למה תדבר עוד דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את־השדה: ויאמר מפיבשת
אל־המלך גם את־הכל יקח אחרי אשר־בא אדני המלך בשלום אל־ביתו: וברזלי הגלעדי
ירד מרגלים ויעבר את־המלך הירדן לשלחו את־בירדן: וברזלי זקן מאד בן־שמנים שנה
והוא־כלכל את־המלך בשיבתו במחנים כי־איש גדול הוא מאד: ויאמר המלך אל־ברזלי
אתה עבר אתי וכלכלתי אתך עמדי בירושלם: ויאמר ברזלי אל־המלך כמה ימי שני חיי
כי־אעלה את־המלך ירושלם: בן־שמנים שנה אנכי היום האדע בין־טוב לרע אם־יטעם
עבדך את־אשר אכל ואת־אשר אשתה אם־אשמע עוד בקול שרים ושרות ולמה יהיה עבדך
עוד למשא אל־אדני המלך: כמעט יעבר עבדך את־הירדן את־המלך ולמה יגמלני המלך
הגמולה הזאת: ישב־נא עבדך ואמת בעירי עם קבר אבי ואמי והנה עבדך כמהם יעבר
עם־אדני המלך ועשה־לו את אשר־טוב בעיניך: ויאמר המלך אתי יעבר כמהם ואני
אעשה־לו את־הטוב בעיניך וכל אשר־תבחר עלי אעשה־לך: ויעבר כל־העם את־הירדן
והמלך עבר וישק המלך לברזלי ויברכהו וישב למקמו:
ויעבר המלך הגלגלה וכמהן עבר עמו וכל־עם יהודה ויעברו את־המלך וגם חצי עם ישראל:
והנה כל־איש ישראל באים אל־המלך ויאמרו אל־המלך מדוע גנבוך אחינו איש יהודה
ויעברו את־המלך ואת־ביתו את־הירדן וכל־אנשי דוד עמו: ויען כל־איש יהודה על־איש
ישראל כי־קרוב המלך אלי ולמה זה חרה לך על־הדבר הזה האכול אכלנו מן־המלך אם־
נשאת נשא לנו: ויען איש־ישראל את־איש יהודה ויאמר עשר־ידות לי במלך
וגם־בדוד אני ממך ומדוע הקלתני ולא־היה דברי ראשון לי להשיב את־מלכי ויקש דבר־איש
יהודה מדבר איש ישראל: * ושם נקרא איש בליעל ושמו שבע בן־בכרי איש ימיני ויתקע כ
בשופר ויאמר אין־לנו חלק בדוד ולא נחלה־לנו בבן־ישי איש לאהליו ישראל: ויעל כל־
איש ישראל מאחרי דוד אחרי שבע בן־בכרי ואיש יהודה דבקו במלכם מן־הירדן ועד־
ירושלם: ויבא דוד אל־ביתו ירושלם ויקח המלך את עשר־נשים פלגשים אשר הניח
לשמר הבית ויתנם בית־משמרת ויכלכלם ואליהם לא־בא ותהיינה צררות עד־יום מתן
אלמנות חיות: ויאמר המלך אל־עמשא הזעק־לי את־איש־יהודה שלשת ימים
ואתה פה עמד: וילך עמשא להזעיק את־יהודה וייחר מן־המועד אשר יעדו:
ויאמר דוד אל־אבישי עתה ירע לנו שבע בן־בכרי מן־אבשלום אתה קח את־עבדי אדניך
ורדף אחריו פן־מצא לו ערים בצרות והציל עיננו: ויצאו אחריו אנשי יואב והכרתי והפלתי
וכל־הגברים ויצאו מירושלם לרדף אחרי שבע בן־בכרי: הם עם־האבן הגדולה אשר
בגבעון ועמשא בא לפניהם ויואב חגור מדו לבשו ועלו חגור חרב מצמדת על־מתניו בתערה

בירדן הירדן ק׳: ויברכהו הרי״ש בשוא לבדו כמנהגנו: ויעברו את המלך העבירו ק׳ וכס״ם ספר יו״ל דכתיב אחר הב״ית ובספרים אחרים מלא:
הקלתני במקצת ספרים כ״י הס״א בחטף סגול: איש לאהליו ישראל תיין מ״ס במלכים א׳ י״ב ובזכריה סימן ב׳ שזהו אחד מן י״ח תיקון סופרים:
לשמר הבית במקצת ספרים מלא וא״ו אמנם ע״פ המסורת שלנו חסר שלא נמנה זה עם ח׳ לשמור מלאים שנמסר סימנם בשמואל ב׳ ס׳ י״ו ובמלכים א׳
סימן י״א: וייחר ויוחר ק׳: עתה ירע לנו מלעיל טרסים פרש ירע ועיין הנהם מדקדק שם: ועלו ועליו ק׳:

ויואב

והוא יצא ותפל: ויאמר יואב לעמשא השלום אתה אחי ותחז יד־ימין יואב בזקן עמשא
לנשק־לו: ועמשא לא־נשמר בחרב אשר ביד־יואב ויכהו בה אל־החמש וישפך מעיו ארצה
ולא־שנה לו וימת ויואב ואבישי אחיו רדף אחרי שבע בן־בכרי: ואיש עמד עליו מנערי
יואב ויאמר מי אשר חפץ ביואב ומי אשר־לדוד אחרי יואב: ועמשא מתגלל בדם בתוך
המסלה וירא האיש כי־עמד כל־העם ויסב את־עמשא מן־המסלה השדה וישלך עליו בגד
כאשר ראה כל־הבא עליו ועמד: כאשר הגה מן־המסלה עבר כל־איש אחרי
יואב לרדף אחרי שבע בן־בכרי: ויעבר בכל־שבטי ישראל אבלה ובית מעכה וכל־הברים
ויקהלו ק׳ ויקלהו ויבאו אף־אחריו: ויבאו ויצרו עליו באבלה בית המעכה וישפכו סללה אל־העיר
ותעמד בחל וכל־העם אשר את־יואב משחיתם להפיל החומה: ותקרא אשה חכמה מן־
העיר שמעו שמעו אמרו־נא אל־יואב קרב עד־הנה ואדברה אליך: ויקרב אליה ותאמר
האשה האתה יואב ויאמר אני ותאמר לו שמע דברי אמתך ויאמר שמע אנכי: ותאמר
לאמר דבר ידברו בראשנה לאמר שאול ישאלו באבל וכן התמו: אנכי שלמי אמוני
ישראל אתה מבקש להמית עיר ואם בישראל למה תבלע נחלת יהוה: ויען יואב ויאמר
חלילה חלילה לי אם־אבלע ואם־אשחית: לא־כן הדבר כי איש מהר אפרים שבע בן־בכרי
שמו נשא ידו במלך בדוד תנו־אתו לבדו ואלכה מעל העיר ותאמר האשה אל־יואב הנה
ראשו משלך אליך בעד החומה: ותבוא האשה אל־כל־העם בחכמתה ויכרתו את־ראש
שבע בן־בכרי וישלכו אל־יואב ויתקע בשפר ויפצו מעל־העיר איש לאהליו ויואב שב ירושלם
הכרתי ק׳ אל־המלך: ויואב אל כל־הצבא ישראל ובניה בן־יהוידע על־הכרי ועל־הפלתי:
ושוא ק׳ ואדרם על־המס ויהושפט בן־אחילוד המזכיר: ושיא ספר וצדוק ואביתר כהנים: וגם
כא עירא היארי היה כהן לדוד: ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה
ויבקש דוד את־פני יהוה ויאמר יהוה אל־שאול ואל־בית הדמים על אשר־המית את־הגבענים:
ויקרא המלך לגבענים ויאמר אליהם והגבענים לא מבני ישראל המה כי אם־מיתר האמרי
ובני ישראל נשבעו להם ויבקש שאול להכתם בקנאתו לבני־ישראל ויהודה: ויאמר דוד
אל־הגבענים מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את־נחלת יהוה: ויאמרו לו הגבענים אין
לנו ק׳ לי כסף וזהב עם־שאול ועם־ביתו ואין־לנו איש להמית בישראל ויאמר מה־אתם אמרים
אעשה לכם: ויאמרו אל־המלך האיש אשר כלנו ואשר דמה־לנו נשמדנו מהתיצב בכל־
יתן ק׳ גבל ישראל: ינתן־לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום ליהוה בגבעת שאול בחיר יהוה
ויאמר המלך אני אתן: ויחמל המלך על־מפיבשת בן־יהונתן בן־שאול על־שבעת יהוה
אשר בינתם בין דוד ובין יהונתן בן־שאול: ויקח המלך את־שני בני רצפה בת־איה אשר
ילדה לשאול את־ארמני ואת־מפבשת ואת־חמשת בני מיכל בת־שאול אשר ילדה לעדריאל
והמה ק׳ בן־ברזלי המחלתי: ויתנם ביד הגבענים ויקיעם בהר לפני יהוה ויפלו שבעתים יחד והם
המתו

ויואב ואבישי מלא יו״ד בכל דפוסים וכ״י ישנים : מן המסלה הה״א במאריך וכן חביריו שבענין : ויקלהו ויקהלו ק׳ : משחיתם עיין מ״ש בירמיה סימן ו : הכרסי הכרתי ק׳ : ושיא ושוא ק׳ : וברכו את נחלת הרי״ם בשוא לבדו כמנהגנו : וברכו הנ״ל כמסר עליו ב׳ וחברו פסו׳ יכנס קדש : ויאמרו לו הגבענים בדפוס ישן ובכל ספרים כ״י מלעיל הדרגא ביו״ד : אין לנו לנו ק׳ ויש בו דרש במדבר רבה פ״ח ואגדת שמואל פ׳ כ״ח וירושלמי פ׳ עשרה יוחסין ועיין בפי׳ רש״י ור״דק וכלי יקר : ינתן יתן ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין נו״ן יתיר ולא קרינן : ארמני בר״ש רד״ק : ויפלו שבעתים יחד כתיב בי״וד וקרי בלא י״וד וכן במסורת זהו אחד מן ג׳ דכתבן תים יתרים י״וד ובירושלמי פ׳ עשרה יוחסין ובאגדת שמואל דרשי שבעתם חסר י״וד זה מפיבשת היה אפסר לפרש חסר בקריאה דלא קרינן שִׁבְעָתַיִם אבל בבמדבר רבה פ׳ ח׳ איתא בהדיא שבעתם כתיב חסר י״וד ע״כ · אתמהא · ועיין בכלי׳ פ׳ הפרק : והם והמה ק׳ :

המתו בימי קציר בראשנים °תחלת קציר שערים: ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו בתחלת
לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח
עליהם יומם ואת חית השדה לילה: ויגד לדוד את אשר עשתה רצפה בת איה פלגש
שאול: וילך דוד ויקח את עצמות שאול ואת עצמות יהונתן בנו מאת בעלי יביש גלעד
אשר גנבו אתם מרחב בית שן אשר °תלום °שם הפלשתים ביום הכות פלשתים את שאול תלאו' פלשתים
בגלבע: ויעל משם את עצמות שאול ואת עצמות יהונתן בנו ויאספו את עצמות המוקעים:
ויקברו את עצמות שאול ויהונתן בנו בארץ בנימן בצלע בקבר קיש אביו ויעשו כל אשר
צוה המלך ויעתר אלהים לארץ אחרי כן: ותהי עוד מלחמה לפלשתים את
ישראל וירד דוד ועבדיו עמו וילחמו את פלשתים ויעף דוד: °וישבו בנב אשר בילידי הרפה וישבי
ומשקל קינו שלש מאות משקל נחשת והוא חגור חדשה ויאמר להכות את דוד: ויעזר
לו אבישי בן צרויה ויך את הפלשתי וימיתהו אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תצא עוד
אתנו למלחמה ולא תכבה את נר ישראל:

ויהי אחרי כן ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים אז הכה סבכי החשתי את סף אשר
בילדי הרפה: ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים ויך אלחנן בן יערי ארגים
בית הלחמי את גלית הגתי ועץ חניתו כמנור ארגים: ותהי עוד מלחמה בגת
ויהי איש °מדין ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע מספר וגם הוא ילד מדון
להרפה: ויחרף את ישראל ויכהו יהונתן בן °שמעי אחי דוד: את ארבעת אלה ילדו שמעה
להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו: *

וידבר

תחלת בתחלת ק': יביש גלעד במקצת ספרים מלא יו"ד וכ"כ מאה שנמסר במ"ג סוף שופטים שאין זה מהחסרים שמנויים שם: תלום תלאום ק': שם שמה ק': הפלשתים פלשתים ק' וזהו חד מן ב' מלין מנויינא כתיב מן קדמאה וחברו ושרי אשכלו (עזרא ד) וחילופיהון נמסר לעיל בסי' ה': ותהי עוד מלחמה לפלשתים סי' ותהי עוד מלחמה ג' בענין וב' בענין ותהי עוד המלחמה וסי' בתוך המלחמה פי' הראשון והרביעי מלחמה וב' אמצעיים המלחמה: (ויעשו כל אשר א"כ במקצת דפוסים כתו' בכל ובמ"ג מסכת רפ"ה כתו' כל אבל בין וא"ו אחרונה של ויעשו ובין כ"ף של כל יש שם שוא דומה שמתעקר' היה כתו' בכל אבל במדוייקי' כתו' כל וכן ת"י וכן העתיקו המפרשים ובדפוס ויניציאה שנה ועדתי הפכים כתו' בכל ובגליון ס"א כל והמעיין יבחר): ויעף דוד ספי"ן פתוחה וכן הוא ויעף דסיפרא בס"ם בישעיה ו' בע"ה: וישבו וישבי ק': בילידי הרפה ומשקל כתב ר' אליה המדקדק בס' מסורת המסורת מאמר א' אמרו רז"ל הרפה כתיב ערפה ק' אבל לא מצאתי כן בכל הנוסחאות המדוייקות עכ"ל. וגם רד"ק בשמואל א' י"ז כתב אבל מה שאמרו כתיב הרפה וקרינן ערפה זה לא מצאנו ע"כ. ואנכי לא ידעתי אנה מצאנו זה המדרש. לבד זה מצאתי בסוטה סוף פרק משוח מלחמה כתיב ערפה וכתיב הרפה ופי' שם רש"י כתיב ערפה שם האחת ערפה דרות וכתיב הרפה בשמואל והיא ערפה כדא' לקמן שנגזר עליה שיפלו בניה ביד בני רות שדבקה בשכינה עכ"ל שמעינן מהכא שאין כאן שום חילוק בין ק' לכתיב דתרוייהו כתיבי האי באתריה והאי באתריה ודעתיה אמי להא דאמרינן התם כתיב סוכך וכתיב סופך חד בשמואל וחד בדברי הימים והא דאמרי' בסנהדרין פ' חלק חזייה לערפה אימיה וכו'. והתם נמי א"ל אבישי לישבי וזל אשכחה לערפה אמך בקברה הוא לשון המאמר שדורש הרפה כמו ערפה. וכתב רד"ק בשם הרי"קם אביו שתיבת הרפה נכתבת בה"א ובא"לף מלשון רפאים וכן תרגם יונתן גברא ע"כ. פי' דבריו שתיבה זו לפעמים נכתבת בה"א לבסוף כמו שכתובים כאן בס' שמואל ולפעמים נכתבת בא"לף כמו שכתובים בס' דברי הימים ובאן בשמואל הם ד' בענין ובכל הספרים נכתבים בה"א בסוף ומה שנמסר במסרה קטנה ד' ב' כתיבין ה' וב' כתיבין אל"ף ר"ל ד' להרפה בל"מד שהם שנים כאן בה"א ושנים בד"ה א' כ' בא"לף וכן משמע מהמסורת ומרד"ק שם: ויהי אחרי כן ותהי עוד המלחמה בגוב במקצת ספרים חסר ברוב ספרים מלא וכן ותהי המלחמה בגוב שבסמוך: בן יערי ארגים בכל ספרים כ"י הפ"ין בסא לבדו והרי"ש בכירי לא כמו שנמצא במקצת דפוסים בחטף פתח הע"ין ובחירק הרי"ש ובמסורת הדפוס רים פ' ויקרא בא"לפא בי"תא מאותיות קטנות נחשב בהוכס רי"ש יערי ארגים וכן מצאתי בכוסח כ"י: ובנוסחאות אחרים ריש וארגים חורי (ישעיה י"ט) ויש אומרים רי"ש תי"ו פרשתא: את גלית הגתי ובד"ה א' כ' כתוב ויך אלחנן בן יעור יעיר ק'. את לחמי אחי גלית הגתי. וכתב ר' יונה בספר הרקמה שצריך לפרש בס' שמואל את אחי גליה כאשר כאמר בד"ה ועיין עוד בפי' רד"ק בשני המקומות: ועץ חניתו כן כתוב ונק' בכל הספרים ואין כאן הפרש בין קרי לכתיב כמו שהוא בשמואל א' י"ז ויש לי לתמוה על בעל מכלל יופי שכתב במקום הזה ועץ חניתו הוא יד החנית וכתיב חץ כי הוא עשוי כמו חץ ע"כ. וכן דברי השרשים בשרש עץ. ולפי שראה כתוב במורה מקום השרשים שמואל א' כ"ח טעם המכלל יופי על פי אותן הספרים וטעות סופרים הוא וצריך להגיה שמואל א' י"ז ע"ש: מדין מדון ק': ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו במקצת ספרים כ"י מדוייקים שניהם מלאים וא"ו ויש ספרים בשניהם חסרי' גם אחם ג"כ א' חסר וא' מלא ואין לי במה להכריע: שמעי שמעה ק' בה"א בכל ספרים מדוייקים והוא חד מן מלין דכתבן יו"ד בסוף תיבותא וקריין ה"א:

ספרים רבים כתבו שירה זו אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה כשירת האזינו ועשרת בני המן ומלכי כנען. וכן עשו גם קצת המדפיסים. וחוץ מכבודם אין דעתי נוחה בהם דבהדיא איתמר בסוף פ"ק דמגילה כל השירות כלן אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ מעשרת בני המן ומלכי כנען. ולא מקשי לך משירת האזינו שכבר תירץ זה הר"ן ז"ל ע"ש. ובריש פרשת האזינו כתבתי עוד טעם אחר: ומהכלל שאמרו בגמ' כל השירות כלן וכו' משמע דגם שירת דוד בכלל ואין שום טעם לומר שתהיה כעשרת בני המן ומלכי כנען דבהנהו איכא טעמא שלא תהיה תקומה למפלתן של רשעים: וכן כתב רבינו יעקב בן חיים המסרני ז"ל במגלה שם דשירת וידבר דוד צריכה ליכתב אריח על גבי לבינה ושאינים

כב וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל׃
וַיֹּאמַר יְהוָה סַלְעִי וּמְצֻדָתִי וּמְפַלְטִי־לִי׃ אֱלֹהֵי
צוּרִי אֶחֱסֶה־בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי
וּמְנוּסִי מֹשִׁעִי מֵחָמָס תֹּשִׁעֵנִי׃ מְהֻלָּל
אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ׃ כִּי אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־
מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיַּעַל יְבַעֲתֻנִי׃ חֶבְלֵי
שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי
מָוֶת׃ בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־
אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ
קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו׃ וַיִּתְגָּעַשׁ
וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם
יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ׃ עָלָה
עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו
תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ׃ וַיֵּט
שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת
רַגְלָיו׃ וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעֹף וַיֵּרָא
עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ׃ וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו
סֻכּוֹת חַשְׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים׃ מִנֹּגַהּ
נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי־אֵשׁ׃ יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם
יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ׃ וַיִּשְׁלַח

חצים

והעוסים אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה שלא כדין הם עוסים עכ"ל · וכן מצאתי במקצת נוסחי עתיקי שכתבוה אריח ע"ג לבינה · אך לא שמרו הסדרים שכתבתי בשירת הים ובשירת דבורה · רק עשו שטה אחת חלוקה לשנים וחלק באמצעי ושטה אחרת חלוקה לשלשה ושני חלקים באמצעי · וכן כלם שנים כנגד שלשה · וכל שטה החלוקה לשלשה חלקים ראשי השטין וסופן תיבה אחת בלבד · וזולת זה לא שמרו סדר אחר בחלוקת השיטין מיהו חזינן דלמיעבד אריח על גבי לבינה קבלה דקמאי היא וליכא למיגדא מינה · ואחרי ראי הסדרי' ששמרתי בשירת דבורים דומיא לשירת הים גם הלום ראיתי טוב לאחוז בהם וגם מזו אל אניח ידי · וכדאי הוא כעין זמירות ישראל שכל שירותיו נאמרו ברוח הקדש לסדר שירותיו בתוגן ובשורה ובאופן כאה ומתקבל ואף על גב דאמרינן במסכת סופרים דשירת דוד שבשמואל ובתלים לא כתבן חכמים שיעור כמו שכתבו בסימן ואלו שיטין של שירת הים ושירת דבורה · עם כל זה אמרו גם כן אבל לבלר מובהק מרכבן במפתחות בתחלה וסוף ובחרתי לכתוב פסוק וידבר דוד בשיטה מלאה לפי שאינו בכלל השירה דומיא דאז ישיר משה ופסוק ותשר דבורה ובשלשתן תחילת השירה בלשון אמירה · ה' יזכנו לשיר לפניו שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו במהרה בימינו אמן : טוב ליזהר להרחיב מעט האותיות בשני שטין של פסוק וידבר דוד למען תהיינה שיטות השירה מרווחות כל צרכן ואם ישים עד עולם בסוף השיטה וירבה לפסות שבעים שיטין יוכל לכתוב פסוק וידבר דוד בשיטה אחת מלאה באותיות קטנות ואולי זה הוא היותר נכון דומיא לשירת הים : חילופים רבים באו בשירה הזאת ממה שנאמר בספר תילים ואין ספק שכולן נאמרו ברוח הקדש ולא לחנם נתחלפו · והחכם אברבנאל מנה בשתי שירות הללו שבעים וארבעה חילופים והשתדל לתת טעם לכולם · וכן עשה בעל כלי יקר עיין עליהם : ואני בחרתי להעיר על הרבה מהן למען ירוץ הקורא בהן ולא יכשל וזה החילי · ויהי ה' משען לי :

כב ומכף שאול בספר תילים ומיד שאול : ומפלטי לי בתהילים ומפלטי ושל"מד קלה בשניהם כמ"ש שם : אלהי צורי בספר תילים, אלי צורי : אחסה בו במקף : ומאיבי אושע בתהלים ומן איבי אושע וזהו אחד מן ז' זוגים מן ב' ב' חילוף חד מן וחד מיודין וסי' נמסר במ"ג סוף פרשת שמות וכן ומקמי מן קמי : כי אפפני משברי מות בתהלים אפפוני חבלי מות : נחלי בליעל יבעתני בתהלים ונחלי בליעל יבעתוני : חבלי שאול סבני בתילים סבבוני : ואל אלהי אקרא בתילים ואל אלהי אשוע : וישמע מהיכלו בתילים ישמע מהיכלו : ושועתי באזניו בתילים ושועתי לפניו תבא באזניו : ותגעש ויתגעש ק' ובתילים כתיב וק' ותגעש : מוסדות השמים בתילים ומוסדי הרים : וירא על כנפי רוח בתילים וידא כך"לת ויש דרש בשוחר טוב ובמדרש חזית פסוק לססתי : וישת חשך בתילים ישת חשך : סביבתיו סכות בתילים סביבותיו סכתו : חשרת בתילים חשכת וכדרש במדרש שוחר טוב ובפ"ק דתעניות ואיתא התם בגמרין אמר ר' יוחנן כתיב חשכת וכתיב חשרת שקול כ"ף שני ארי"ש קרי ביה תכשרת הכי גרסינן בתי"ת וכן בעירוך כלומר קח כ"ף דכתיב בחשכת ואוקמיה בהאי תיבה דכתיב רי"ש וקרי תכשרת שנבצרת ומתמצין בעבים : ירעם מן שמים בתילים וירעם בשמים :

ויהמם

חצים ויפיצם ברק ויהמם׃ ויראו אפקי
ים יגלו מסדות תבל בגערת
יהוה מנשמת רוח אפו׃ ישלח ממרום
יקחני ימשני ממים רבים׃ יצילני
מאיבי עז משנאי כי אמצו
ממני׃ יקדמני ביום אידי ויהי
יהוה משען לי׃ ויצא למרחב
אתי יחלצני כי־חפץ בי׃ יגמלני
יהוה כצדקתי כבר ידי ישיב
לי׃ כי שמרתי דרכי יהוה ולא
רשעתי מאלהי׃ כי כל־משפטו
לנגדי וחקתיו לא־אסור ממנה׃ ואהיה
תמים לו ואשתמרה מעוני׃ וישב יהוה לי
כצדקתי כברי לנגד עיניו׃ עם־
חסיד תתחסד עם־גבור תמים
תתמם׃ עם־נבר תתבר ועם־
עקש תתפל׃ ואת־עם עני
תושיע ועיניך על־רמים תשפיל׃ כי־
אתה נירי יהוה ויהוה יגיה
חשכי׃ כי בכה ארוץ גדוד באלהי
ארלג־שור׃ האל תמים
דרכו אמרת יהוה צרופה מגן
הוא לכל החסים בו׃ כי מי־אל מבלעדי
יהוה ומי צור מבלעדי אלהינו׃ האל
מעוזי חיל ויתר תמים
דרכו׃ משוה רגליו כאילות ועל
במתי יעמידני׃ מלמד ידי
למלחמה ונחת קשת־נחושה זרעתי׃ ותתן־
לי מגן ישעך וענתך
תרבני

ויהמם ויהם ק׳ והוא חד מן כ׳ מלין דכתיבין מ״ם בסוף תיבותא ולא קריין וסימנם נמסר במ״ג מערכת אות מ״ם ובמשלי כ׳ ובתילים כתיב וק׳ ויהמם׃ אפקי ים דספרים מדוייקים חסר יו״ד בין פ״א לק״וף ובתילים כתוב אפיקי מים׃ יגלו בתילים ויגלו׃ מסדות בספרים מדוייקים חסר וא״ו קדמאה׃ בגערת בתילים מגערתך׃ רוח אפו בתילים רוח אפך׃ משנאי בתילים ומשנאי׃ משען לי בתילים למשען לי׃ כי חפץ בי ברוב ספרים מדוייקים הכ״ף בקמץ והפ״א בצירי׃ כצדקתי בתילים כצדקי׃ משפטו משפטיו ק׳ ובתילים כתיב וק׳ משפטיו׃ אסור ממנה בתילים אסיר מני׃ לו ואשתמרה בתילים עמו ואשתמר׃ לי כצדקתי בתילים לי כצדקי׃ כברי בתילים כבר ידי׃ עם גבור תמים בתילים עם גבר תמים׃ תתבר בתילים תתברר׃ תתפל בתילים תתפתל׃ נרי ה׳ וה׳ יגיה חשכי בתילים נרי ה׳ אלהי יגיה חשכי׃ כי בכה חד מן ב׳ כתיבין ה״א אחר הכ״ף על פי המסורת ובתהלים כתוב בך׳ ועיין ריקאנטי פרשת כשא אל פסוק כה תברכו ושערי אורה דף י׳׃ באלהי ארלג שור בתילים ובאלהי כו׳׃ כי מי אל בתילים כי מי אלוה׃ מבלעדי בתילים זולתי׃ מעוזי כתב כו׳ עם דגש בזי״ן׃ ויתר תמים בתילים ויתן תמים׃ דרכו דרכי ק׳ ובתילים דרכי ק׳ וכתיב׃ משוה רגליו רגלי ק׳ ובתילים ק׳ וכתיב רגלי׃ במתי במקצת ספרים במותי מלא וא״ו׃ ונחת בתילים ונחתה׃ וענתך בלא מאריך בכו״ן ובתילים וענותך בקריאת הנ״או׃

תַּרְבֵּנִי׃ תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתֵּנִי וְלֹא
מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי׃ אֶרְדְּפָה אֹיְבַי
וָאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם׃ וָאֲכַלֵּם
וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת
רַגְלָי׃ וַתַּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ
קָמַי תַּחְתֵּנִי׃ וְאֹיְבַי תַּתָּה לִּי
עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם׃ יִשְׁעוּ
וְאֵין מֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא
עָנָם׃ וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־
חוּצוֹת אֲדִקֵּם אֶרְקָעֵם׃ וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי
עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם
לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי׃ בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־
לִי לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ לִי׃ בְּנֵי
נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם׃ חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ
צוּרִי וְיָרֻם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי׃ הָאֵל
הַנֹּתֵן נְקָמֹת לִי וּמוֹרִיד עַמִּים
תַּחְתֵּנִי׃ וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ
חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי׃ עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה
מגדול ק׳ בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר׃ מִגְדִּיל
יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד
לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־
עוֹלָם׃

כג וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן־יִשַׁי וּנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עָל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וּנְעִים
זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל׃ רוּחַ יְהוָה דִּבֶּר־בִּי וּמִלָּתוֹ עַל־לְשׁוֹנִי׃ אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִבֶּר צוּר
יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹהִים׃ וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח־שָׁמֶשׁ בֹּקֶר לֹא עָבוֹת
מִנֹּגַהּ מִמָּטָר דֶּשֶׁא מֵאָרֶץ׃ כִּי־לֹא־כֵן בֵּיתִי עִם־אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם שָׂם לִי עֲרוּכָה בַכֹּל וּשְׁמֻרָה
כִּי

צעדי תחתני בתילים צעדי תחתי: ארפדה איבי ואשמידם בתילים ארדוף אויבי ואשיגם: ולא אשוב עד כלותם מלא כלותם ברוב ספרים
מדוייקים מלא וא״ו: ויפלו תחת רגלי בתילים יפלו תחת רגלי: ותזרני בתילים ותאזרני וכדרס בנדה פ׳ המפלת: קמי תחתני בתילים קמי
תחתי: תתה לי בתילים נתתה לי: משנאי ואצמיתם בכל ספרי כ״י וגם בדפוסים ישנים הו״או בקמץ ובתפלים כתוב ומשנאי אצמיתם: ישעו
בתילים ישועו: ש׳ ה׳ בתילים על ה׳: ארקם בדל״ת ובתילים ברי״ש והוא חד מן אלפא ביתא מן חד חד. חד דל״ת וחד רי״ש וכולם לית דכות׳ ופי׳
נמסר בחסרה רבתא אות דל״ת: ותפלטני מריבי עמי חד מן ג׳ דסבירין עמים · ובתפלים תפלטני מריבי עם ובמדרש ילמדנו פרשת פקודי מריבי
עם פלי האומות · מריבי עמי אלו ישראל · ובדברים רבה פ׳ א׳ כדרש על אופן אחר: תשמרני בתילים תשימני: יעבדני חד״לת בשלם נקודות
ובתפלה דכוסים יש וא״ו בתחלנו וטעות הוא: בני נכר יתכחשו בתילים בני נכר יכחשו: לשמוע אזן בתילים לשמע אזן: ויחגרו בתילים
ויחרגו: וירם אלהי צור ישעי בתהלים וירום אלוהי ישעי ובספר הזוהר רים סדר ויחי מקץ ר׳ אלעזר פתח ואמר חי ה׳ וברוך צורי וירום
אלהי צור ישעי אלוהי כתיב בו״או וכו׳ · וטעות בכל בדפוס סם ור״ל וירום אלוהי ישעי דספר תילים וכן במסורת תילים קנ״ב אלוהי ב׳ מלא ופי׳
למדני ליתסות רבונך כי אתה אלוהי · תהלה לדוד ארוממך אלוהי · וחד אלוהי מלא וסימן סי״ס וברוך צורי דספרא: ומריד עמים תחתני
בתילים וידבר עמים תחתי: ומוציאי מאיבי ומקמי תרוממני בתילים מפלטי מאיבי אף מן קמי: מאיש חמסים בתילים מאיש חמס:
ה׳ בגוים ולשמך אזמר בתילים בגויים ה׳ ולשמך אזמרה: מגדיל מגדול ק׳ ובתילים כתיב וק׳ מגדל בחירק ויש בו דרש בסוחר טוב · ועיין עוד
באבודרה״ם על ברכת המזון: עד עולם עד בסוף סימס ועולם בראש סיטה אי נמי עד עולם בסוף השיטה ושאר המלות באמצעות כמלה אחת מפני
כג הכתב: כך כל הסיטין שבתים חוץ מפסוק ראשון כמכין שירת האזינו: הקם על טעם בה״א וכן בירמיה סימן ל״ב · הוקם ג׳ בקריאה ב׳
מלא וא׳ חסר וסימן הוקם המשכן נאם הגבר הקם על · הוקם את דברי ושלמיל מ״כ: נם נמנה בסוף מסרה גדולה
נאם הגבר חסר ושלמיל

[illegible]

כי־כל־ישעי וכל־חפץ כי־לא יצמיח׃ ובליעל כקוץ מנד כלהם כי־לא ביד יקחו׃ ואיש
יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית ובאש שרוף ישרפו בשבת׃ אלה שמות הגברים אשר
לדוד ישב בשבת תחכמני ראש השלשי הוא עדינו העצנו על־שמנה מאות חלל בפעם
אחד׃ ואחרו אלעזר בן־דדי בן־אחחי בשלשה גברים עם־דוד בחרפם בפלשתים נאספו־
שם למלחמה ויעלו איש ישראל׃ הוא קם ויך בפלשתים עד כי־יגעה ידו ותדבק ידו אל־
החרב ויעש יהוה תשועה גדולה ביום ההוא והעם ישבו אחריו אך לפשט׃ ואחריו שמה
בן־אגא הררי ויאספו פלשתים לחיה ותהי־שם חלקת השדה מלאה עדשים והעם נס מפני
פלשתים׃ ויתיצב בתוך־החלקה ויצילה ויך את־פלשתים ויעש יהוה תשועה גדולה׃ וירדו
שלשים מהשלשים ראש ויבאו אל־קציר אל־דוד אל־מערת עדלם וחית פלשתים חנה בעמק
רפאים׃ ודוד אז במצודה ומצב פלשתים אז בית לחם׃ ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני
מים מבאר בית־לחם אשר בשער׃ ויבקעו שלשת הגברים במחנה פלשתים וישאבו־מים מבור
מבאר בית־לחם אשר בשער וישאו ויבאו אל־דוד ולא אבה לשתותם ויסך אתם ליהוה׃
ויאמר חלילה לי יהוה מעשתי זאת הדם האנשים ההלכים בנפשותם ולא אבה לשתותם
אלה עשו שלשת הגברים׃ ואבישי אחי יואב בן־צרויה הוא ראש השלשי והוא עורר את־
חניתו על־שלש מאות חלל ולו־שם בשלשה׃ מן־השלשה הכי נכבד ויהי להם לשר ועד־
השלשה לא־בא׃ ובניהו בן־יהוידע בן־איש־חי רב־פעלים מקבצאל הוא הכה את־שני
אראל מואב והוא ירד והכה את־האריה בתוך הבאר ביום השלג׃ והוא הכה את־איש
מצרי אשר מראה וביד המצרי חנית וירד אליו בשבט ויגזל את־החנית מיד המצרי ויהרגהו
בחניתו׃ אלה עשה בניהו בן־יהוידע ולו־שם בשלשה הגברים׃ מן־השלשים נכבד ואל־
השלשה לא־בא וישמהו דוד אל־משמעתו׃ עשהאל אחי־יואב בשלשים אלחנן בן־דדו
בית לחם׃ שמה החרדי אליקא החרדי׃ חלץ הפלטי עירא בן־עקש התקועי׃ אביעזר
הענתתי מבני החשתי׃ צלמון האחחי מהרי הנטפתי׃ חלב בן־בענה הנטפתי אתי בן־
ריבי מגבעת בני בנימן׃ בניהו פרעתני הדי מנחלי געש׃ אבי־עלבון הערבתי עזמות
הברחמי׃ אליחבא השעלבני בני ישן יהונתן׃ שמה ההררי אחיאם בן־שרר האררי׃
אליפלט בן־אחסבי בן־המעכתי אליעם בן־אחיתפל הגלני׃ חצרו הכרמלי פערי הארבי׃ חצרי

יגאל

בשבת חדא דכל חד וחד מלמ״ל ולית דכוותיה ובספרים כ״י ודפוסי׳ ישנים הק״וף בלא דגש : שרוף ישרפו במדוייקים כ״י ודפוסים קדומי׳ מלא וא״ו : העצנו העצני ק׳ : בפעם אחד אחת ק׳ כתי״ו לשון נקבה והכתיב כד״לא לשון זכר : ואחרנו ואחריו ק׳ מסורת נחמיה ג׳ וקשה בעיני שלא נמנה זה עם כ״ו מלין דחסרין יו״ד באמצע תיבותא וקרין שנמסר סימנם במ״ג שבדפוס במערכת אות הי״וד ואולם חפשתי במסורת כ״י הבאה מפולישלא אשר בספרד ונמסר סימנם כן וזה אחד מהם וכן בנסח אשכנזי : דדי דדו ק׳ בוא״ו והכתיב ביו״ד : הגברים הגברים ק׳ : בחרפם חזינא ביני ספרי פלוגתא בהאי תיבותא איכא דקרי לה בקמץ חטוף ואיכא דקרי לה בקמץ רחב עם מאריך · ואשכחנא בפריוותא כראה לרד״ק עיקר שכן כתב בפי׳ שהוא מקור מבנין פעל שרגוש כי החי״ת מעמדת בגעיא · ובשרשים הוסיף שיש קוראים אותו חטף קמץ ויהיה מקור מן הקל : ואחריו שמה בכל ספרי מדוייקים בן כתיב וק׳ וכן כראה מהמסורת דלעיל : שמה במקצת דפוסים ראשונים שמא באל״ף לבסוף ובכל ספרים מדוייקים כ״י בה״א : מלאה עדשים ובד״ה הוא אומר מלאה שעורים עיין מ״ש שם : ויתיצב בתוך החלקה ויצילה ובדברי הימים א׳ י״א כתוב ויתיצבו בתוך החלקה ויצילוה ויש בו דרש בירושלמי דסנהדרין פרק כהן גדול עיין יפה מראה שם סימן ח׳ ובאגדת שמואל פ׳ כ׳ : וירדו שלשים שלשה ק׳ : מבאר מבור ק׳ והס״ג כתיבין באר וקרין בור דעתיקא : במחנה פלשתים הפ״א רפה : וישאבו מים מבאר מבור ק׳ : ויסך אתם ובדברי הימים הוא אומר וינסך עיין ירושלמי דלעיל בסיון ט׳ ואגדת שמואל ומ״ש בד״ה א׳ י״א : ראש השלשי השלשה ק׳ : איש חיל חיל ק׳ ובפרק מי שמתו אמרי׳ אטו כולי עלמא בני מתי נינהו אלא בן איש חי שאפי׳ במיתתו קרוי חי ואין הכתיב דייק וגם׳ ד״ה כתיב איש חיל · וכתב שם רש״י דבשמואל כתיב בן איש חי כי כן מנהג בני אדם כשרואים אדם זריז אומרי׳ זה כולו חי : האריה הארי ק׳ : הבאר הבור ק׳ : אשר מראה איש ק׳ : אלחנן בן דדו חסר וא״ו בין שני הלמדי״ן בספרים מדוייקים : שמה החרדי אליקא החרדי שניהם אות ראשונה רי״ש והשניה דל״ת כתרגומו דמן חרוד וכן הם נמסרה : התקועי ברוב ספרים מדוייקים מלא וא״ו . אביעזר חד׳ מלא ביו״ד : הענתתי במקצת ספרים הנו״ן בשוא נח והת״ו דגושה ועל הרוב הנו״ן בדגש והתי״ו רפה : מהרי בספרים מדוייקים כ״י הה״א בשוא לבדו : אבי עלבון גם א׳ כ״י הע״ין בסגול והבי״ת דגושה · ובקצת ספרים הע״ין בפתח והבי״ת דגושה · ובשאר ספרים הע״ין בפתח והבי״ת רפה : בן שרר הארדי רי״ש שניה בחירק · וגם א׳ כ״י הא״לף בחטף פתח ובשאר ספרים נחה וכן כתב רד״ק : חצרו חצרי ק׳ : פערי הארבי בני״ת רד״ק :

נחרי

יגאל בן־נתן מצבה בני הגדי: צלק העמני נחרי הבארתי נשאי כלי יואב בן־צריה: עירא
כד היתרי גרב היתרי: אוריה החתי כל שלשים ושבעה: * ויסף אף־יהוה לחרות בישראל
ויסת את־דוד בהם לאמר לך מנה את־ישראל ואת־יהודה: ויאמר המלך אל־יואב שר־
החיל אשר־אתו שוט־נא בכל־שבטי ישראל מדן ועד־באר שבע ופקדו את־העם וידעתי את
מספר העם: ויאמר יואב אל־המלך ויוסף יהוה אלהיך אל־העם כהם וכהם מאה פעמים
ועיני אדני־המלך ראות ואדני המלך למה חפץ בדבר הזה: ויחזק דבר־המלך אל־יואב
ועל שרי החיל ויצא יואב ושרי החיל לפני המלך לפקד את־העם את־ישראל: ויעברו את־
הירדן ויחנו בערוער ימין העיר אשר בתוך־הנחל הגד ואל־יעזר: ויבאו הגלעדה ואל־ארץ
תחתים חדשי ויבאו דנה יען וסביב אל־צידון: ויבאו מבצר־צר וכל־ערי החוי והכנעני ויצאו
אל־נגב יהודה באר שבע: וישטו בכל־הארץ ויבאו מקצה תשעה חדשים ועשרים יום
ירושלם: ויתן יואב את־מספר מפקד־העם אל־המלך ותהי ישראל שמנה מאות אלף איש־
חיל שלף חרב ואיש יהודה חמש־מאות אלף איש: ויך לב־דוד אתו אחרי־כן ספר את־
העם ויאמר דוד אל־יהוה חטאתי מאד אשר עשיתי ועתה יהוה העבר־נא את־עון עבדך כי
נסכלתי מאד: ויקם דוד בבקר ◦ ודבר־יהוה היה אל־גד הנביא חזה דוד לאמר: הלוך פיסקא באמצע פסוק
ודברת אל־דוד כה אמר יהוה שלש אנכי נוטל עליך בחר־לך אחת־מהם ואעשה־לך: ויבא־
גד אל־דוד ויגד־לו ויאמר לו התבוא לך שבע־שנים רעב בארצך ואם־שלשה חדשים נסך
לפני־צריך והוא רדפך ואם־היות שלשת ימים דבר בארצך עתה דע וראה מה־אשיב שלחי
דבר: ויאמר דוד אל־גד צר־לי מאד נפלה־נא ביד־יהוה כי־רבים רחמו וביד אדם אל־ רחמיו ק׳
אפלה: ויתן יהוה דבר בישראל מהבקר ועד־עת מועד וימת מן־העם מדן ועד־באר שבע
שבעים אלף איש: וישלח ידו המלאך ירושלם לשחתה וינחם יהוה אל־הרעה ויאמר
למלאך המשחית בעם רב עתה הרף ידך ומלאך יהוה היה עם־גרן האורנה היבסי: ויאמר הארונה ק׳
דוד אל־יהוה בראתו את־המלאך המכה בעם ויאמר הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה
הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי: ויבא־גד אל־דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה
הקם ליהוה מזבח בגרן ארניה היבסי: ויעל דוד כדבר־גד כאשר צוה יהוה: וישקף ארונה ק׳
ארונה וירא את־המלך ואת־עבדיו עברים עליו ויצא ארונה וישתחו למלך אפיו ארצה:
ויאמר ארונה מדוע בא אדני־המלך אל־עבדו ויאמר דוד לקנות מעמך את־הגרן לבנות
מזבח ליהוה ותעצר המגפה מעל העם: ויאמר ארונה אל־דוד יקח ויעל אדני המלך הטוב
בעינו ראה הבקר לעלה והמרגים וכלי הבקר לעצים: הכל נתן ארונה המלך למלך ויאמר בעיניו ק׳
ארונה אל־המלך יהוה אלהיך ירצך: ויאמר המלך אל־ארונה לא כי־קנו אקנה מאותך
במחיר

נג נחרי הבארתי בספרי הדפוס החי״ת בחטף פתח ובכל ספרי״ס כ״י וגם בדפוס ישן בשוא לבד: נשאי נשא ק׳: הגדי בספרים שלפני הגי״מל בקמץ • ורד״ק כתב במכלול דף רכ״ב בפתח אני״מל ויש ספרים קמץ: חדשי בספר אחד כתיבת יד הסי״ן בצירי ובספרים אחרים בחירק: ויבאו דנה נספר אחד כתיבת יד הכ״ון בפתח ובשאר ספרים בקמץ ורד״ק כתב מלעיל והנ״ון רפה: שמנה במקצת ספרים מדוייקים הסי״ן פתוחה: העבר נא את עון כו״או אחד בלבד: ובדברי הימים א׳ כ״א בשני וו״ין כמו שכתוב שם: ויקם דוד בבקר ◦ ודמי וגו׳ במקצת ספרים פיסקא באמצע פסוק: גער הע״ן בפתח ובשאר ובס״מ בלא דגש והוא אחד מן ה׳ חסרים בליסנא וסימן נמסר במקרא גדולה פרשת בחקתי: רחמו במקרא גדולה יש מ״ד פחר הפ״א וסמות הוא: נפלה נא עיין מה שכתוב בדברי הימים א׳ כ״א: רחמו רחמיו ק׳: האורנה הארונה ק׳: ארניה ארונה ק׳: כדבר גד בכ״ף וכל״ס בני״ת רד״ק: בעינו בעיניו ק׳:

תם שמואל שבת לאל

בִּמְחִיר וְלֹא אַעֲלֶה לַיהוָה אֱלֹהַי עֹלוֹת חִנָּם וַיִּקֶן דָּוִד אֶת־הַגֹּרֶן וְאֶת־הַבָּקָר בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים׃ וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים וַיֵּעָתֵר יְהוָה לָאָרֶץ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

תם ונשלם ספר שמואל · ברוך הנותן ליעף כח ואל

סכום פסוקי של ספר שמואל אלף וחמש מאות וששה וסימנו אשרו חמוץ · וסדריו לד וקאפיטולי של ספר ראשון שלשים ואחד וסימנו חסד אל כל היום · ושל ספר שני עשרים וארבעה וסימנו ומאתי כרבד מכמותיך · והן הכל חמשים וחמשה וסימנו הן אל כביר ומקומיך׃

והמלך

א דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו׃ ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך
נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי־לו סכנת ושכבה בחיקך וחם לאדני המלך׃ ויבקשו
נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את־אבישג השונמית ויבאו אתה למלך׃ והנערה
יפה עד־מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה׃ ואדניה בן־חגית מתנשא
לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו׃ ולא־עצבו אביו מימיו
לאמר מדוע ככה עשית וגם־הוא טוב־תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום׃ ויהיו דבריו
עם יואב בן־צרויה ועם אביתר הכהן ויעזרו אחרי אדניה׃ וצדוק הכהן ובניהו בן־יהוידע
ונתן הנביא ושמעי ורעי והגבורים אשר לדוד לא היו עם־אדניהו׃ ויזבח אדניהו צאן ובקר
ומריא עם אבן הזחלת אשר־אצל עין רגל ויקרא את־כל־אחיו בני המלך ולכל־אנשי יהודה
עבדי המלך׃ ואת־נתן הנביא ובניהו ואת־הגבורים ואת־שלמה אחיו לא קרא׃ ויאמר נתן
אל־בת־שבע אם־שלמה לאמר הלוא שמעת כי מלך אדניהו בן־חגית ואדנינו דוד לא
ידע׃ ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את־נפשך ואת־נפש בנך שלמה׃ לכי
ובאי ׀ אל־המלך דוד ואמרת אליו הלא־אתה אדני המלך נשבעת לאמתך לאמר כי־שלמה
בנך ימלך אחרי והוא ישב על־כסאי ומדוע מלך אדניהו׃ הנה עודך מדברת שם עם־
המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את־דבריך׃ ותבא בת־שבע אל־המלך החדרה והמלך
זקן מאד ואבישג השונמית משרת את־המלך׃ ותקד בת־שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך
מה־לך׃ ותאמר לו אדני אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמתך כי־שלמה בנך ימלך אחרי
והוא ישב על־כסאי׃ ועתה הנה אדניה מלך ועתה אדני המלך לא ידעת׃ ויזבח שור
ומריא־וצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולאביתר הכהן וליאב שר הצבא ולשלמה עבדך לא
קרא׃ ואתה אדני המלך עיני כל־ישראל עליך להגיד להם מי ישב על־כסא אדני־המלך
אחריו

ספר מלכים

א ולא יחם לו כל האומר יחם בצירי היו"ד אינו אלא טועה שבכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים בחירק וכן כתב בבירור ממה שכתב רד"ק בפירוש ובס' מכלול דף קכ"ד · ועיין עוד מ"ש בהיות א' על פסוק אל יחר : ואת נתן הנביא הו"או בגעיא בס"ס וכן ואת הגבורים : הלוא שמעת מלא וא"ו כי הוא אחד מן י"ג מלא' בסיפרא וסימן נמסר בהאי סיפרא סוף סימן כ"ב : ואדנינו דוד לא ידע הנו"ן הא' דגש והוא א' מן שבעה מפקי' אל"ף בלישנא וסימן נמסר במ"ג סדר וישב ובתילים סימן קל"ו במ"ס בתילים סימן קל"ה : הלא אתה אדני חסר וא"ו שאינו במנין המלאים : ועתה אדני המלך לא ידעת בס"א ישן מצאתי כתוב ואתה וכת"י ואת רידונוי מלכא : אבל רד"ק כתב רבים טעו אחר הטעה וכתבו ואתה בא"לף לפי שהוא קרוב לתכין אבל ברור הוא שלנו כי הוא ועתה בעי"ן ומפי ספרים מדוייקים ואפי המסורת עכ"ל ובמקרא גדולה כתוב עליו ועתה ג' סבירין אתה וקרינן עתה ומטעים ביה · וכן במקרא ישנה מטוליטולא כתב בגליון בהללי של לוין ועתה : ויזבח שור ומריא וצאן מלא ומריא הו"או במאריך בס"ס וכן ויזבח שור ומריא וצאן דלקמן · וכן כתב הבלאשי · וכן גליון אחר מטוליטולא כתוב עליו פליגי שור ומריא : ואתה אדני המלך עיני כל ישראל עליך כאן תרגם יונתן ובעין · ור"דק כתב וכן ואתה בא"לף ושוטין גו בע"ין לפי שהטבען יותר קרוב :

אחריו: והיה כשכב אדני־המלך עם־אבתיו והייתי אני ובני שלמה חטאים: והנה עודנה מדברת
עם־המלך ונתן הנביא בא: ויגידו למלך לאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך
וישתחו למלך על־אפיו ארצה: ויאמר נתן אדני המלך אתה אמרת אדניהו ימלך אחרי
והוא ישב על־כסאי: כי ירד היום ויזבח שור ומריא־וצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולשרי
הצבא ולאביתר הכהן והנם אכלים ושתים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניהו: ולי אני־עבדך
ולצדק הכהן ולבניהו בן־יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא: אם מאת אדני המלך נהיה הדבר
הזה ולא הודעת את־עבדיו מי ישב על־כסא אדני־המלך אחריו: עבדך
ויען המלך דוד ויאמר קראו־לי לבת־שבע ותבא לפני המלך ותעמד לפני המלך: וישבע המלך
ויאמר חי־יהוה אשר־פדה את־נפשי מכל־צרה: כי כאשר נשבעתי לך ביהוה אלהי ישראל לאמר
כי־שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על־כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה: ותקד בת־שבע
אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם: * ויאמר ׀ המלך דוד קראו־ ע״כ לספרדים ולאשכנזים
לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולבניהו בן־יהוידע ויבאו לפני המלך: ויאמר המלך להם
קחו עמכם את־עבדי אדניכם והרכבתם את־שלמה בני על־הפרדה אשר־לי והורדתם אתו
אל־גחון: ומשח אתו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על־ישראל ותקעתם בשופר
ואמרתם יחי המלך שלמה: * ועליתם אחריו ובא וישב על־כסאי והוא ימלך תחתי ואתו ע״כ לאיטלקי
צויתי להיות נגיד על־ישראל ועל־יהודה: ויען בניהו בן־יהוידע את־המלך ויאמר ׀ אמן כן
יאמר יהוה אלהי אדני המלך: כאשר היה יהוה עם־אדני המלך כן יהי עם־שלמה ויגדל יהוה
את־כסאו מכסא אדני המלך דוד: וירד צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן־יהוידע והכרתי
והפלתי וירכבו את־שלמה על־פרדת המלך דוד וילכו אתו על־גחון: ויקח צדוק הכהן את־
קרן השמן מן־האהל וימשח את־שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל־העם יחי המלך שלמה:
ויעלו כל־העם אחריו והעם מחללים בחללים ושמחים שמחה גדולה ותבקע הארץ בקולם:
וישמע אדניהו וכל־הקראים אשר אתו והם כלו לאכל וישמע יואב את־קול השופר ויאמר
מדוע קול־הקריה הומה: עודנו מדבר והנה יונתן בן־אביתר הכהן בא ויאמר אדניהו בא
כי איש חיל אתה וטוב תבשר: ויען יונתן ויאמר לאדניהו אבל אדנינו המלך־דוד המליך
את־שלמה: וישלח אתו המלך את־צדוק הכהן ואת־נתן הנביא ובניהו בן־יהוידע והכרתי
והפלתי וירכבו אתו על פרדת המלך: וימשחו אתו צדוק הכהן ונתן הנביא למלך בגחון
ויעלו משם שמחים ותהם הקריה הוא הקול אשר שמעתם: וגם ישב שלמה על כסא
המלוכה

ולא הודעת את עבדיו עבדך ק׳: ותקד בת שבע אפים ארץ חד מן ה׳ דסבירין ארכה וסימנם במסורה: ויאמר המלך להם קחו עמכם וגו׳ דבר חדש ראיתי בספר א׳ כ״י שכתוב ויאמר להם המלך ומאן דחזי סבר טעותא הוא ולא היא · אלא תליא בפלוגתא דרבוותא דמסורה רבתא גבי פיתון ויאמר להם דוק ותשכח ופיסקא פלוגתא היא והכי כתי גרסינן ב״פ דהוריות בספרי מקומות ותמיהא לי טובא · ובילקוט פרשת כי תשא וס״א גרסינן ויאמר המלך אל בניהו · ובילקוט מלכים וס״א גרסינן ויאמר המלך אליהם וכולם משובשים · אבל בתוספתא סוף הוריות ספיר כתיב ויאמר המלך להם: והורדתם אתו אל גחון במקצת ספרים כתיב על וקרי אל · ואין כראה כן מהמפרשים וכן אמרו בהוריות פ׳ כהן משיח ובירושלמי דשקלים פ׳ שלש עשרה שופרות אין מושחים את המלכים אלא על המעין כדי שתמשך מלכותן שנאמר והורדתם אתו אל גחון · ובעל כלי יקר כתב כ״ל שדרשו קרי אל וכתיב על שהכוונה המשיחה תהיה על גיחון כלשון אין מושחין את המלכים אלא על המים · והטעם כדי שתתמשך מלכותם על המים וזהו הקש אל גיחון שיתדמה אל גיחון שתמשך מלכותו ובמה שאומר בפסוק וירד צדוק הכהן וגו׳ · ימרחב לך זה יותר כי שם לא כתוב אלא על גיחון עכ״ל · אחרי כן האיר ה׳ את עיני ומצאתי הכרע לדבר ממסורת הגדולה שזה כתוב וקרי אל שנמ״פא כי״את מן חד חד · חד אל ותד על נמנה במוכס ג׳ גחון ויאמר המלך להם קחו עמכם · על גיחון · וירד צדוק הכהן ונתן: כן יהיה עם שלמה יהיה ק׳: מכסא במקצת ספרים מדוייקים מכסא בזקף גדול: על גחון בספרים מדוייקים חסר יו״ד והוא חד מן ג׳ חסרים יו״ד על פי המסורת ושלשתם במסיבת שלמה ועיין במסורת הגדולה בגדול כיתן תתר״בה: איש חיל אתה במקצת ספרים כ״י מלרע אך בספרי ספרד מדוייקים כאלפי יד. וכל ספרי הדפוס מלעיל · וכן נזכר במסורת עם אותם שהם בטעם מלעיל:

דוד

המלוכה: וגם־באו עבדי המלך לברך את־אדנינו המלך דוד לאמר ייטב אלהיך את־שם
שלמה משמך ויגדל את־כסאו מכסאך וישתחו המלך על־המשכב: וגם־ככה אמר המלך
ברוך יהוה אלהי ישראל אשר נתן היום ישב על־כסאי ועיני ראות: ויחרדו ויקמו כל־
הקראים אשר לאדניהו וילכו איש לדרכו: ואדניהו ירא מפני שלמה ויקם וילך ויחזק בקרנות
המזבח: ויגד לשלמה לאמר הנה אדניהו ירא את־המלך שלמה והנה אחז בקרנות המזבח
לאמר ישבע־לי כיום המלך שלמה אם־ימית את־עבדו בחרב: ויאמר שלמה אם יהיה
לבן־חיל לא־יפל משערתו ארצה ואם־רעה תמצא־בו ומת: וישלח המלך שלמה וירדהו
מעל המזבח ויבא וישתחו למלך שלמה ויאמר־לו שלמה לך לביתך: *
ב ויקרבו ימי־דוד למות ויצו את־שלמה בנו לאמר: אנכי הלך בדרך כל־הארץ וחזקת והיית
לאיש: ושמרת את־משמרת יהוה אלהיך ללכת בדרכיו לשמר חקתיו מצותיו ומשפטיו
ועדותיו ככתוב בתורת משה למען תשכיל את כל־אשר תעשה ואת כל־אשר תפנה שם:
למען יקים יהוה את־דברו אשר דבר עלי לאמר אם־ישמרו בניך את־דרכם ללכת לפני
באמת בכל־לבבם ובכל־נפשם לאמר לא־יכרת לך איש מעל כסא ישראל: וגם אתה
ידעת את אשר־עשה לי יואב בן־צרויה אשר עשה לשני־שרי צבאות ישראל לאבנר בן־נר
ולעמשא בן־יתר ויהרגם וישם דמי־מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו
ובנעלו אשר ברגליו: ועשית כחכמתך ולא־תורד שיבתו בשלם שאל: ולבני ברזלי
הגלעדי תעשה־חסד והיו באכלי שלחנך כי־כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך:
והנה עמך שמעי בן־גרא בן־הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת ביום לכתי מחנים
והוא־ירד לקראתי הירדן ואשבע לו ביהוה לאמר אם־אמיתך בחרב: ועתה אל־תנקהו כי
איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה־לו והורדת את־שיבתו בדם שאול: וישכב דוד עם־
אבתיו ויקבר בעיר דוד: והימים אשר מלך דוד על־ישראל ארבעים שנה בחברון
מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש שנים: ושלמה ישב על־כסא דוד אביו
ותכן מלכתו מאד: * ויבא אדניהו בן־חגית אל־בת־שבע אם־שלמה ותאמר
השלום באך ויאמר שלום: ויאמר דבר לי אליך ותאמר דבר: ויאמר את ידעת כי־לי
היתה המלוכה ועלי שמו כל־ישראל פניהם למלך ותסב המלוכה ותהי לאחי כי מיהוה היתה
לו: ועתה שאלה אחת אנכי שאל מאתך אל־תשבי את־פני ותאמר אליו דבר: ויאמר
אמרי־נא לשלמה המלך כי לא־ישיב את־פניך ויתן־לי את־אבישג השונמית לאשה: ותאמר
בת־שבע טוב אנכי אדבר עליך אל־המלך: ותבא בת־שבע אל־המלך שלמה לדבר־לו
על־אדניהו ויקם המלך לקראתה וישתחו לה וישב על־כסאו וישם כסא לאם המלך ותשב
לימינו: ותאמר שאלה אחת קטנה אנכי שאלת מאתך אל־תשב את־פני ויאמר־לה המלך
שאלי אמי כי לא־אשיב את־פניך: ותאמר יתן את־אבישג השנמית לאדניהו אחיך לאשה:
ויען המלך שלמה ויאמר לאמו ולמה את שאלת את־אבישג השנמית לאדניהו ושאלי־לו
את־המלוכה כי הוא אחי הגדול ממני ולו ולאביתר הכהן וליואב בן־צרויה: וישבע המלך
שלמה

דוד לאמר ייטב נספרים מדויקים כ״י ודפוסים ישנים נסבי יו״ד ברא״ש המלה ובס״א צירי ובלא יו״ד בין ש״א לבי״ת : אלהיך אלהים ק׳ :
ומשפטיו ועדותיו כרמים כו הו״ש נבריאה ובוא חד מן ס׳ מפקין וס״ו בליסכא : ותאמר שאלה אחת וגו׳ אל תשב את פני תלת מסב מלפיל
ובס״ין נסגול ס״פ המסורת : ובס״א כ״י וצירי ונלרפ : ונפל יתיר כמיפוסו :

ויושיבוני

שְׁלֹמֹה בַּיהוָה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי בְנַפְשׁוֹ דִּבֶּר אֲדֹנִיָּהוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃
וְעַתָּה חַי־יְהוָה אֲשֶׁר הֱכִינַנִי וַיּוֹשִׁיבַנִי עַל־כִּסֵּא דָּוִד אָבִי וַאֲשֶׁר עָשָׂה־לִי בַּיִת כַּאֲשֶׁר
דִּבֵּר כִּי הַיּוֹם יוּמַת אֲדֹנִיָּהוּ׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּיַד בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע־בּוֹ וַיָּמֹת׃
וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹת לֵךְ עַל־שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה וּבַיּוֹם הַזֶּה לֹא אֲמִיתֶךָ
כִּי־נָשָׂאתָ אֶת־אֲרוֹן אֲדֹנָי יְהוִה לִפְנֵי דָּוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְעַנָּה אָבִי׃ וַיְגָרֶשׁ
שְׁלֹמֹה אֶת־אֶבְיָתָר מִהְיוֹת כֹּהֵן לַיהוָה לְמַלֵּא אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עַל־בֵּית עֵלִי בְּשִׁלֹה׃
וְהַשְּׁמֻעָה בָּאָה עַד־יוֹאָב כִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנִיָּה וְאַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לֹא נָטָה וַיָּנָס
יוֹאָב אֶל־אֹהֶל יְהוָה וַיַּחֲזֵק בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ׃ וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כִּי נָס יוֹאָב אֶל־אֹהֶל יְהוָה
וְהִנֵּה אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶת־בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע לֵאמֹר לֵךְ פְּגַע־בּוֹ׃ וַיָּבֹא בְנָיָהוּ אֶל־
אֹהֶל יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ צֵא וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי פֹה אָמוּת וַיָּשֶׁב בְּנָיָהוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
דָּבָר לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר יוֹאָב וְכֹה עָנָנִי׃ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּפְגַע־בּוֹ וּקְבַרְתּוֹ
וַהֲסִירֹתָ ׀ דְּמֵי חִנָּם אֲשֶׁר שָׁפַךְ יוֹאָב מֵעָלַי וּמֵעַל בֵּית אָבִי׃ וְהֵשִׁיב יְהוָה אֶת־דָּמוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
אֲשֶׁר פָּגַע בִּשְׁנֵי־אֲנָשִׁים צַדִּקִים וְטֹבִים מִמֶּנּוּ וַיַּהַרְגֵם בַּחֶרֶב וְאָבִי דָוִד לֹא יָדָע אֶת־אַבְנֵר בֶּן־
נֵר שַׂר־צְבָא יִשְׂרָאֵל וְאֶת־עֲמָשָׂא בֶן־יֶתֶר שַׂר־צְבָא יְהוּדָה׃ וְשָׁבוּ דְמֵיהֶם בְּרֹאשׁ יוֹאָב וּבְרֹאשׁ
זַרְעוֹ לְעֹלָם וּלְדָוִד וּלְזַרְעוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְכִסְאוֹ יִהְיֶה שָׁלוֹם עַד־עוֹלָם מֵעִם יְהוָה׃ וַיַּעַל בְּנָיָהוּ בֶּן
יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע־בּוֹ וַיְמִתֵהוּ וַיִּקָּבֵר בְּבֵיתוֹ בַּמִּדְבָּר׃ וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע תַּחְתָּיו עַל־
הַצָּבָא וְאֶת־צָדוֹק הַכֹּהֵן נָתַן הַמֶּלֶךְ תַּחַת אֶבְיָתָר׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשִׁמְעִי
וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵה־לְךָ בַיִת בִּירוּשָׁלַםִ וְיָשַׁבְתָּ שָׁם וְלֹא־תֵצֵא מִשָּׁם אָנֶה וָאָנָה׃ וְהָיָה ׀ בְּיוֹם צֵאתְךָ
וְעָבַרְתָּ אֶת־נַחַל קִדְרוֹן יָדֹעַ תֵּדַע כִּי מוֹת תָּמוּת דָּמְךָ יִהְיֶה בְרֹאשֶׁךָ׃ וַיֹּאמֶר שִׁמְעִי לַמֶּלֶךְ
טוֹב הַדָּבָר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֵּן יַעֲשֶׂה עַבְדֶּךָ וַיֵּשֶׁב שִׁמְעִי בִּירוּשָׁלַםִ יָמִים רַבִּים׃
וַיְהִי מִקֵּץ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַיִּבְרְחוּ שְׁנֵי־עֲבָדִים לְשִׁמְעִי אֶל־אָכִישׁ בֶּן־מַעֲכָה מֶלֶךְ גַּת וַיַּגִּידוּ
לְשִׁמְעִי לֵאמֹר הִנֵּה עֲבָדֶיךָ בְּגַת׃ וַיָּקָם שִׁמְעִי וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיֵּלֶךְ גַּתָה אֶל־אָכִישׁ לְבַקֵּשׁ
אֶת־עֲבָדָיו וַיֵּלֶךְ שִׁמְעִי וַיָּבֵא אֶת־עֲבָדָיו מִגַּת׃ וַיֻּגַּד לִשְׁלֹמֹה כִּי־הָלַךְ שִׁמְעִי מִירוּשָׁלַםִ
גַּת וַיָּשֹׁב׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשִׁמְעִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲלוֹא הִשְׁבַּעְתִּיךָ בַיהוָה וָאָעִד בְּךָ לֵאמֹר
בְּיוֹם צֵאתְךָ וְהָלַכְתָּ אָנֶה וָאָנָה יָדֹעַ תֵּדַע כִּי־מוֹת תָּמוּת וַתֹּאמֶר אֵלַי טוֹב הַדָּבָר שָׁמָעְתִּי׃
וּמַדּוּעַ לֹא שָׁמַרְתָּ אֵת שְׁבֻעַת יְהוָה וְאֶת־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר־צִוִּיתִי עָלֶיךָ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־שִׁמְעִי
אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר יָדַע לְבָבְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְדָוִד אָבִי וְהֵשִׁיב יְהוָה אֶת־רָעָתְךָ
בְּרֹאשֶׁךָ׃ וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּרוּךְ וְכִסֵּא דָוִד יִהְיֶה נָכוֹן לִפְנֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם׃ וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־
בְּנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וַיֵּצֵא וַיִּפְגַּע־בּוֹ וַיָּמֹת וְהַמַּמְלָכָה נָכוֹנָה בְּיַד־שְׁלֹמֹה׃ * וַיִּתְחַתֵּן ג
שְׁלֹמֹה אֶת־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּקַּח אֶת־בַּת־פַּרְעֹה וַיְבִיאֶהָ אֶל־עִיר דָּוִד עַד כַּלֹּתוֹ לִבְנוֹת אֶת־
בֵּיתוֹ וְאֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־חוֹמַת יְרוּשָׁלַםִ סָבִיב׃ רַק הָעָם מְזַבְּחִים בַּבָּמוֹת כִּי לֹא־נִבְנָה בַיִת
לְשֵׁם יְהוָה עַד הַיָּמִים הָהֵם׃ וַיֶּאֱהַב שְׁלֹמֹה אֶת־יְהוָה לָלֶכֶת בְּחֻקּוֹת דָּוִד אָבִיו רַק
בַּבָּמוֹת הוּא מְזַבֵּחַ וּמַקְטִיר׃ וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעֹנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי־הִיא הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה אֶלֶף
עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא׃ בְּגִבְעוֹן נִרְאָה יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה בַּחֲלוֹם
הלילה

ויושיביני ותושיבני ק׳ והכ״א בפתח במקום כירי׃ בשלה הדפוס ישן וספרים כ״י מלוויקוס חסר וא״ו׃ בנה לך הכ״א בגעיא׃

ויקץ

הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁאַל מָה אֶתֶּן־לָךְ׃ וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אַתָּה עָשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ דָוִד אָבִי
חֶסֶד גָּדוֹל כַּאֲשֶׁר הָלַךְ לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבִצְדָקָה וּבְיִשְׁרַת לֵבָב עִמָּךְ וַתִּשְׁמָר־לוֹ אֶת־הַחֶסֶד הַגָּדוֹל
הַזֶּה וַתִּתֶּן־לוֹ בֵן יֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהָי אַתָּה הִמְלַכְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ תַּחַת
דָּוִד אָבִי וְאָנֹכִי נַעַר קָטֹן לֹא אֵדַע צֵאת וָבֹא׃ וְעַבְדְּךָ בְּתוֹךְ עַמְּךָ אֲשֶׁר בָּחָרְתָּ עַם־רָב אֲשֶׁר
לֹא־יִמָּנֶה וְלֹא יִסָּפֵר מֵרֹב׃ וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לִשְׁפֹּט אֶת־עַמְּךָ לְהָבִין בֵּין־
טוֹב לְרָע כִּי מִי יוּכַל לִשְׁפֹּט אֶת־עַמְּךָ הַכָּבֵד הַזֶּה׃ וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי אֲדֹנָי כִּי שָׁאַל שְׁלֹמֹה
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו יַעַן אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא־שָׁאַלְתָּ לְּךָ יָמִים
רַבִּים וְלֹא־שָׁאַלְתָּ לְּךָ עֹשֶׁר וְלֹא שָׁאַלְתָּ נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ וְשָׁאַלְתָּ לְּךָ הָבִין לִשְׁמֹעַ מִשְׁפָּט׃ הִנֵּה
עָשִׂיתִי כִּדְבָרֶךָ הִנֵּה ׀ נָתַתִּי לְךָ לֵב חָכָם וְנָבוֹן אֲשֶׁר כָּמוֹךָ לֹא־הָיָה לְפָנֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא־יָקוּם
כָּמוֹךָ׃ וְגַם אֲשֶׁר לֹא־שָׁאַלְתָּ נָתַתִּי לָךְ גַּם־עֹשֶׁר גַּם־כָּבוֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹךָ אִישׁ בַּמְּלָכִים
כָּל־יָמֶיךָ׃ וְאִם ׀ תֵּלֵךְ בִּדְרָכַי לִשְׁמֹר חֻקַּי וּמִצְוֺתַי כַּאֲשֶׁר הָלַךְ דָּוִיד אָבִיךָ וְהַאֲרַכְתִּי אֶת־יָמֶיךָ׃
וַיִּקַץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבוֹא יְרוּשָׁלִַם וַיַּעֲמֹד ׀ לִפְנֵי ׀ אֲרוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלוֹת
וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל־עֲבָדָיו׃ אָז תָּבֹאנָה שְׁתַּיִם נָשִׁים זֹנוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַתַּעֲמֹדְנָה לְפָנָיו׃ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאַחַת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשְׁבֹת בְּבַיִת אֶחָד וָאֵלֵד
עִמָּהּ בַּבָּיִת׃ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶד גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יַחְדָּו אֵין־
זָר אִתָּנוּ בַּבַּיִת זוּלָתִי שְׁתַּיִם־אֲנַחְנוּ בַּבָּיִת׃ וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עָלָיו׃
וַתָּקָם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי מֵאֶצְלִי וַאֲמָתְךָ יְשֵׁנָה וַתַּשְׁכִּיבֵהוּ בְּחֵיקָהּ וְאֶת־בְּנָהּ הַמֵּת
הִשְׁכִּיבָה בְחֵיקִי׃ וָאָקֻם בַּבֹּקֶר לְהֵינִיק אֶת־בְּנִי וְהִנֵּה־מֵת וָאֶתְבּוֹנֵן אֵלָיו בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה
בְנִי אֲשֶׁר יָלָדְתִּי׃ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאַחֶרֶת לֹא כִי בְּנִי הַחַי וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֹמֶרֶת
לֹא כִי בְּנֵךְ הַמֵּת וּבְנִי הֶחָי וַתְּדַבֵּרְנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֹמֶרֶת זֶה־בְּנִי הַחַי
וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֹמֶרֶת לֹא כִי בְּנֵךְ הַמֵּת וּבְנִי הֶחָי׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ לִי־חָרֶב
וַיָּבִאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לִשְׁנָיִם וּתְנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאַחַת
וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת׃ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בְּנָהּ הַחַי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל־בְּנָהּ
וַתֹּאמֶר ׀ בִּי אֲדֹנִי תְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיָּלוּד הַחַי וְהָמֵת אַל־תְּמִיתֻהוּ וְזֹאת אֹמֶרֶת גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא
יִהְיֶה גְּזֹרוּ׃ וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיָּלוּד הַחַי וְהָמֵת לֹא תְמִיתֻהוּ הִיא אִמּוֹ׃
וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־
ד חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט׃ * וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ *
וְאֵלֶּה הַשָּׂרִים אֲשֶׁר־לוֹ עֲזַרְיָהוּ בֶן־צָדוֹק הַכֹּהֵן׃ אֱלִיחֹרֶף וַאֲחִיָּה בְּנֵי שִׁישָׁא סֹפְרִים
יְהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד הַמַּזְכִּיר׃ וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע עַל־הַצָּבָא וְצָדוֹק וְאֶבְיָתָר כֹּהֲנִים׃ וַעֲזַרְיָהוּ
בֶן־נָתָן עַל־הַנִּצָּבִים וְזָבוּד בֶּן־נָתָן כֹּהֵן רֵעֶה הַמֶּלֶךְ׃ וַאֲחִישָׁר עַל־הַבָּיִת וַאֲדֹנִירָם בֶּן־עַבְדָּא
עַל־הַמַּס׃
וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנֵים־עָשָׂר נִצָּבִים עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְכִלְכְּלוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה יִהְיֶה
עַל־אֶחָד לְכַלְכֵּל׃ וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בֶּן־חוּר בְּהַר אֶפְרָיִם׃ בֶּן־דֶּקֶר בְּמָקַץ וּבְשַׁעַלְבִים
ובית

ויקץ שלמה והנה חלום וגו׳ לפני ארון׳ ברית אדני במקצת ספרים כ״י ודפוסים ישנים כתוב בשם של אדנות וכן מצאתי בא״ג שנחשב זה עם ק״ל שמות הכתובים בא״לף דל״ת והיא ג״כ לחכם לונזאנו שכתב כן במקרא שלו : ואמתך ישנה באילופי המקרא שבין בני א״י, לבני בבל כתוב ישינה מלא לבני א״י . ולבני בבל ישנה חסר . וקשה כי בכל הספרים חסר ובמסורת ישנה ב׳ ואידך אני ישנה ולבי ער : על שאחר האחד ק׳ : בן דקר במקץ ברוב הספרים בא״ם קמוצה ובקו״ף פתוחה ובמדוייקים כ״י ודפוסים ישנים מלעיל בטעם בא״ם :

וּבֵית שֶׁמֶשׁ וְאֵילוֹן בֵּית חָנָן׃ בֶּן־חֶסֶד בָּאֲרֻבּוֹת לוֹ שֹׂכֹה וְכָל־אֶרֶץ חֵפֶר׃ בֶּן־אֲבִינָדָב כָּל־נָפַת
דֹּאר טָפַת בַּת־שְׁלֹמֹה הָיְתָה לּוֹ לְאִשָּׁה׃ בַּעֲנָא בֶּן־אֲחִילוּד תַּעְנַךְ וּמְגִדּוֹ וְכָל־בֵּית שְׁאָן אֲשֶׁר
אֵצֶל צָרְתַנָה מִתַּחַת לְיִזְרְעֶאל מִבֵּית שְׁאָן עַד אָבֵל מְחוֹלָה עַד מֵעֵבֶר לְיָקְמְעָם׃ בֶּן־גֶּבֶר
בְּרָמֹת גִּלְעָד לוֹ חַוֹּת יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר בַּגִּלְעָד לוֹ חֶבֶל אַרְגֹּב אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן שִׁשִּׁים עָרִים
גְּדֹלוֹת חוֹמָה וּבְרִיחַ נְחֹשֶׁת׃ אֲחִינָדָב בֶּן־עִדֹּא מַחֲנָיְמָה׃ אֲחִימַעַץ בְּנַפְתָּלִי גַּם־הוּא לָקַח אֶת־
בָּשְׂמַת בַּת־שְׁלֹמֹה לְאִשָּׁה׃ בַּעֲנָא בֶּן־חוּשַׁי בְּאָשֵׁר וּבְעָלוֹת׃ יְהוֹשָׁפָט בֶּן־פָּרוּחַ בְּיִשָּׂשכָר׃
שִׁמְעִי בֶן־אֵלָא בְּבִנְיָמִן׃ גֶּבֶר בֶּן־אֻרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְעֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן
וּנְצִיב אֶחָד אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׁתִים
וּשְׂמֵחִים׃ * וּשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל־הַמַּמְלָכוֹת מִן־הַנָּהָר אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל
מִצְרָיִם מַגִּשִׁים מִנְחָה וְעֹבְדִים אֶת־שְׁלֹמֹה כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃
וַיְהִי לֶחֶם־שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח׃ עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים
בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וּבַרְבֻּרִים אֲבוּסִים׃ כִּי־הוּא רֹדֶה בְּכָל־עֵבֶר
הַנָּהָר מִתִּפְסַח וְעַד־עַזָּה בְּכָל־מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל־עֲבָרָיו מִסָּבִיב׃ וַיֵּשֶׁב
יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע כֹּל יְמֵי שְׁלֹמֹה׃
וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֻרְוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ וּשְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים׃ וְכִלְכְּלוּ
הַנִּצָּבִים הָאֵלֶּה אֶת־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְאֵת כָּל־הַקָּרֵב אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ־שְׁלֹמֹה אִישׁ חָדְשׁוֹ לֹא יְעַדְּרוּ
דָּבָר׃ וְהַשְּׂעֹרִים וְהַתֶּבֶן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ יָבִאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם אִישׁ כְּמִשְׁפָּטוֹ׃
וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה וּתְבוּנָה הַרְבֵּה מְאֹד וְרֹחַב לֵב כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת הַיָּם׃ וַתֵּרֶב
חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל־בְּנֵי־קֶדֶם וּמִכֹּל חָכְמַת מִצְרָיִם׃ וַיֶּחְכַּם מִכָּל־הָאָדָם מֵאֵיתָן הָאֶזְרָחִי
וְהֵימָן וְכַלְכֹּל וְדַרְדַּע בְּנֵי מָחוֹל וַיְהִי־שְׁמוֹ בְכָל־הַגּוֹיִם סָבִיב׃ וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי
שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף׃ וַיְדַבֵּר עַל־הָעֵצִים מִן־הָאֶרֶז אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן וְעַד הָאֵזוֹב אֲשֶׁר יֹצֵא בַּקִּיר
וַיְדַבֵּר עַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־הָעוֹף וְעַל־הָרֶמֶשׂ וְעַל־הַדָּגִים׃ וַיָּבֹאוּ מִכָּל־הָעַמִּים לִשְׁמֹעַ אֵת חָכְמַת
שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל־מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־חָכְמָתוֹ׃ * וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ
צוֹר אֶת־עֲבָדָיו אֶל־שְׁלֹמֹה כִּי שָׁמַע כִּי אֹתוֹ מָשְׁחוּ לְמֶלֶךְ תַּחַת אָבִיהוּ כִּי אֹהֵב הָיָה חִירָם
לְדָוִד כָּל־הַיָּמִים׃ וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל־חִירָם לֵאמֹר׃ אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־דָּוִד אָבִי כִּי לֹא
יָכֹל לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר סְבָבֻהוּ עַד תֵּת־יְהוָה אֹתָם תַּחַת כַּפּוֹת
רַגְלָו׃ וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהַי לִי מִסָּבִיב אֵין שָׂטָן וְאֵין פֶּגַע רָע׃ וְהִנְנִי אֹמֵר לִבְנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי לֵאמֹר בִּנְךָ אֲשֶׁר אֶתֵּן תַּחְתֶּיךָ עַל־כִּסְאֶךָ הוּא־
יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי׃ וְעַתָּה צַוֵּה וְיִכְרְתוּ־לִי אֲרָזִים מִן־הַלְּבָנוֹן וַעֲבָדַי יִהְיוּ עִם־עֲבָדֶיךָ וּשְׂכַר
עֲבָדֶיךָ אֶתֵּן לְךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תֹּאמֵר כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ כִּי אֵין בָּנוּ אִישׁ יֹדֵעַ לִכְרָת־עֵצִים כַּצִּדֹנִים׃
וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ חִירָם אֶת־דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה וַיִּשְׂמַח מְאֹד וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן לְדָוִד בֵּן
חָכָם עַל־הָעָם הָרָב הַזֶּה׃ וַיִּשְׁלַח חִירָם אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר שָׁמַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלָי אֲנִי
אעשה

תענך ומגדו בס"ם הע"ן נסוא לבדו כמ"ם ביהושע י"ב: אשר אצל צרתנה במקצת ספרי הכ"ף במארך ובקצתן בפתח ועיין מ"ש ביהושע ג': בשמת בכמה ספרי' הב"ת בלא מאריך: ושלום היה לו בספרים מדוייקים מלעיל: ויהי שמו ברוב ספרים מדוייקים המארך בו"או לא בה"א ובמקף בין שתי המלו': וישלח חירם מלך צור י' מלא בליסנא וסי' בסדר ביחזקאל כ"ך בס"ג ופלוגתא מאגדתא דב"ר סוף פ' ס"ח וילמדנו פ' וארא: רגלו רגלי ק': ושכר עבדיך אתן לך בשתי מקראות ישנות אתן מהן כ"ף ות' מהדפוס כתוב אתן לך. ובשלים הן בסיוגון: תאמר ב' וחברו אמרים תאמר מטלי א': כצדנים במקצת מדויקים מלא ב' יוד"ין אבל לפי מה שכתבתי בשופטים י"ח חסר יו"ד קדמאה:

מכלת

אעשה את כל חפצך בעצי ארזים ובעצי ברושים: עבדי ירדו מן הלבנון ימה ואני אשימם
דברות בים עד המקום אשר תשלח אלי ונפצתים שם ואתה תשא ואתה תעשה את חפצי
לתת לחם ביתי: ויהי חירום נתן לשלמה עצי ארזים ועצי ברושים כל חפצו: ושלמה נתן
לחירם עשרים אלף כר חטים מכלת לביתו ועשרים כר שמן כתית כה יתן שלמה לחירם
שנה בשנה: * ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלם בין חירם הפטרת תרומה
ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל ויהי המס שלשים
אלף איש: וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים
בביתו ואדנירם על המס: ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמנים אלף חצב
בהר: לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הרדים
בעם העשים במלאכה: ויצו המלך ויסעו אבנים גדלות אבנים יקרות ליסד הבית אבני
גזית: ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: *

ו ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה
הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה: והבית
אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו:
והאולם על פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רחב הבית עשר באמה רחבו על
יציע ק' פני הבית: ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: ויבן על קיר הבית יצוע סביב את קירות
היציע ק' הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: היצוע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה
שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי
אחז בקירות הבית: והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל
כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו: פתח הצלע התיכנה אל כתף הבית הימנית ובלולים
יעלו על התיכנה ומן התיכנה אל השלשים: ויבן את הבית ויכלהו ויספן את הבית גבים
היציע ק' ושדרת בארזים: ויבן את היצוע על כל הבית חמש אמות קומתו ויאחז את הבית בעצי
ארזים: ויהי דבר יהוה אל שלמה לאמר: הבית הזה אשר אתה בנה אם
תלך בחקתי ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצותי ללכת בהם והקמתי את דברי אתך
ע"ס אשר דברתי אל דוד אביך: ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את עמי ישראל: *
ויבן שלמה את הבית ויכלהו: ויבן את קירות הבית מביתה בצלעות
ארזים מקרקע הבית עד קירות הספן צפה עץ מבית ויצף את קרקע הבית בצלעות ברושים:
מירכתי ק' ויבן את עשרים אמה מירכותי הבית בצלעות ארזים מן הקרקע עד הקירות ויבן לו מבית
לדביר לקדש הקדשים: וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני: וארז אל הבית
פנימה מקלעת פקעים ופטורי צצים הכל ארז אין אבן נראה: ודביר בתוך הבית מפנימה
הכין לתתן שם את ארון ברית יהוה: ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב
ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארז: ויצף שלמה את הבית מפנימה
ברתיקות ק' זהב סגור ויעבר ברתיקות זהב לפני הדביר ויצפהו זהב: ואת כל הבית צפה זהב עד תם
כל

מכלת משפט המלה מאכולת וכבלעתה סה"לף בדבם רד"ק בפירוש ומכלול דף ק"נ: שנים חדשים במקצת ספרים כ"י ושנים בוא"ו וסבום הוא וכן
ו כתב רד"ק פתוח כמו וסכים: ואדנירם אין בד"לת מאריך בכ"י: שקפים הפ"א רפויה: יצוע יציע ק': היצוע היציע ק': פתח הצלע מלרע
ובלולים נכתב בוא"ו עם הדגש: היצוע היציע ק': מירכותי מירכתי ק': ויבן לו מבית לדביר במדוייקים מלא יו"ד וכן הוא לפי המסו' ספרים
לדביר ב' א' מלא וא' חסר וסימן ומחסנון על רמת וגו' עד גבול לדבר (יהושע י"ג) ודין קדמאה חסר: ברתיקות ברתוקות ק':

כָּל־הַבַּיִת וְכָל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־לַדְּבִיר צִפָּה זָהָב׃ וַיַּעַשׂ בַּדְּבִיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי־
שָׁמֶן עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ׃ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית
עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד־קְצוֹת כְּנָפָיו׃ וְעֶשֶׂר בָּאַמָּה הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי מִדָּה אַחַת וְקֶצֶב
אֶחָד לִשְׁנֵי הַכְּרֻבִים׃ קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר בָּאַמָּה וְכֵן הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי׃ וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּרוּבִים
בְּתוֹךְ ׀ הַבַּיִת הַפְּנִימִי וַיִּפְרְשׂוּ אֶת־כַּנְפֵי הַכְּרֻבִים וַתִּגַּע כְּנַף־הָאֶחָד בַּקִּיר וּכְנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי
נֹגַעַת בַּקִּיר הַשֵּׁנִי וְכַנְפֵיהֶם אֶל־תּוֹךְ הַבַּיִת נֹגְעֹת כָּנָף אֶל־כָּנָף׃ וַיְצַף אֶת־הַכְּרוּבִים זָהָב׃ וְאֵת
כָּל־קִירוֹת הַבַּיִת מֵסַב ׀ קָלַע פִּתּוּחֵי מִקְלְעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים מִלִּפְנִים וְלַחִיצוֹן׃
וְאֶת־קַרְקַע הַבַּיִת צִפָּה זָהָב לִפְנִימָה וְלַחִיצוֹן׃ וְאֵת פֶּתַח הַדְּבִיר עָשָׂה דַּלְתוֹת עֲצֵי־שָׁמֶן הָאַיִל
מְזוּזוֹת חֲמִשִׁית׃ וּשְׁתֵּי דַּלְתוֹת עֲצֵי־שֶׁמֶן וְקָלַע עֲלֵיהֶם מִקְלְעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרוֹת
וּפְטוּרֵי צִצִּים וְצִפָּה זָהָב וַיָּרֶד עַל־הַכְּרוּבִים וְעַל־הַתִּמֹרוֹת אֶת־הַזָּהָב׃ וְכֵן עָשָׂה לְפֶתַח הַהֵיכָל
מְזוּזוֹת עֲצֵי־שָׁמֶן מֵאֵת רְבִעִית׃ וּשְׁתֵּי דַלְתוֹת עֲצֵי בְרוֹשִׁים שְׁנֵי צְלָעִים הַדֶּלֶת הָאַחַת גְּלִילִים
וּשְׁנֵי קְלָעִים הַדֶּלֶת הַשֵּׁנִית גְּלִילִים׃ וְקָלַע כְּרוּבִים וְתִמֹרוֹת וּפְטֻרֵי צִצִּים וְצִפָּה זָהָב מְיֻשָּׁר
עַל־הַמְּחֻקֶּה׃ וַיִּבֶן אֶת־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גָזִית וְטוּר כְּרֻתֹת אֲרָזִים׃
בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית יֻסַּד בֵּית יְהוָה בְּיֶרַח זִו׃ וּבַשָּׁנָה הָאַחַת עֶשְׂרֵה בְּיֶרַח בּוּל הוּא הַחֹדֶשׁ
משפטים הַשְּׁמִינִי כָּלָה הַבַּיִת לְכָל־דְּבָרָיו וּלְכָל־מִשְׁפָּטָו וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים׃ * וְאֶת־בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה
ז שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְכַל אֶת־כָּל־בֵּיתוֹ׃ וַיִּבֶן אֶת־בֵּית ׀ יַעַר הַלְּבָנוֹן מֵאָה אַמָּה אָרְכּוֹ
וַחֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ עַל אַרְבָּעָה טוּרֵי עַמּוּדֵי אֲרָזִים וּכְרֻתוֹת אֲרָזִים
עַל־הָעַמּוּדִים׃ וְסָפֻן בָּאֶרֶז מִמַּעַל עַל־הַצְּלָעֹת אֲשֶׁר עַל־הָעַמּוּדִים אַרְבָּעִים
וַחֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה עָשָׂר הַטּוּר׃ וּשְׁקֻפִים שְׁלֹשָׁה טוּרִים וּמֶחֱזָה אֶל־מֶחֱזָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים׃
וְכָל־הַפְּתָחִים וְהַמְּזוּזוֹת רְבֻעִים שָׁקֶף וּמוּל מֶחֱזָה אֶל־מֶחֱזָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים׃ וְאֵת אוּלָם
הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה רָחְבּוֹ וְאוּלָם עַל־פְּנֵיהֶם וְעַמֻּדִים וְעָב
עַל־פְּנֵיהֶם׃

וְאוּלָם הַכִּסֵּא אֲשֶׁר יִשְׁפָּט־שָׁם אֻלָם הַמִּשְׁפָּט עָשָׂה וְסָפוּן בָּאֶרֶז מֵהַקַּרְקַע עַד־הַקַּרְקַע׃ וּבֵיתוֹ
אֲשֶׁר־יֵשֶׁב שָׁם חָצֵר הָאַחֶרֶת מִבֵּית לָאוּלָם כַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הָיָה וּבַיִת יַעֲשֶׂה לְבַת־פַּרְעֹה אֲשֶׁר
לָקַח שְׁלֹמֹה כָּאוּלָם הַזֶּה׃ כָּל־אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרֹת כְּמִדֹּת גָּזִית מְגֹרָרוֹת בַּמְּגֵרָה מִבַּיִת וּמִחוּץ
וּמִמַּסָּד עַד־הַטְּפָחוֹת וּמִחוּץ עַד־הֶחָצֵר הַגְּדוֹלָה׃ וּמְיֻסָּד אֲבָנִים יְקָרוֹת אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אַבְנֵי
עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמֹנֶה אַמּוֹת׃ וּמִלְמַעְלָה אֲבָנִים יְקָרוֹת כְּמִדּוֹת גָּזִית וָאָרֶז׃ וְחָצֵר
הַגְּדוֹלָה סָבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גָּזִית וְטוּר כְּרֻתֹת אֲרָזִים וְלַחֲצַר בֵּית־יְהוָה הַפְּנִימִית וּלְאֻלָם
הַבָּיִת׃ * וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם מִצֹּר׃ בֶּן־אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא הפטרת
מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת־הַחָכְמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת ויקהל
לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלַאכְתּוֹ׃ וַיָּצַר אֶת־שְׁנֵי לספרדים
הָעַמּוּדִים

מקצות כנפיו בספרים מדוייקים אין דגש בקו״ף: המחקה המ״ם בדגש בכמה ספרים מדוייקים ומקצתן הַמְּחֻקָּה: כרתת פלוני בי״ס ספרי אם
חסר הוא או מלא · וכן לקמן בסימן ז׳: כלה הבית יש ספרים שהכ״ף בחירק ועל פי הרוב בקמץ: משפטו משפטיו ק׳: ארזים על העמודים ז
בספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן ראוי כפי המסורת שאינו ממנין הי״א חסרים: ובסדר ויקהל במסר סימנם במ״ג: על הצלעת הספרים מתחלפים
במקצתן חסר וא״ו ובמקצתן מלא וא״ו: אשר על העמודים גם זה מלא וא״ו ע״פ המסורת והספרים המדוייקים: והמזוזות חילופים רבים יש
בספרים · אמנם כפי המסורת דפרשת בא משפטו להיות מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה: ועמדים ועב על פניהם זה א׳ מן י״א חסרים:
וטור כרתת ארזים מתחלפים כרתות מלא וא״ו:

ושתי

הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת־
הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי׃ וּשְׁתֵּי כֹתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מֻצַק נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה
שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃
וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ וְכֹתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה
שׁוּשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת׃ וְכֹתָרֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר
השבכה לְעֵבֶר ◦שְׂבָכָה וְהָרִמּוֹנִים מָאתַיִם טֻרִים סָבִיב עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ וַיָּקֶם אֶת־
הָעַמֻּדִים לְאֻלָם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמָאלִי
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בֹּעַז׃ וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים׃
וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד־שְׂפָתוֹ עָגֹל ׀ סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָוֶה וקו
שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב׃ וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ ׀ סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה
מַקִּפִים אֶת־הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בִּיצֻקָתוֹ׃ עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה
פֹנִים ׀ צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים ׀ יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה ׀ פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם
מִלְמָעְלָה וְכָל־אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה׃ וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם
בַּת יָכִיל׃ וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּכֹנוֹת עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאַמָּה אֹרֶךְ הַמְּכוֹנָה הָאֶחָת
וְאַרְבַּע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְשָׁלֹשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתָהּ׃ וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה מִסְגְּרֹת לָהֶם וּמִסְגְּרֹת
בֵּין הַשְׁלַבִּים׃ וְעַל־הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר ׀ בֵּין הַשְׁלַבִּים אֲרָיוֹת ׀ בָּקָר וּכְרוּבִים וְעַל־הַשְׁלַבִּים כֵּן
מִמָּעַל וּמִתַּחַת לָאֲרָיוֹת וְלַבָּקָר לֹיוֹת מַעֲשֵׂה מוֹרָד׃ וְאַרְבָּעָה אוֹפַנֵּי נְחֹשֶׁת לַמְּכוֹנָה הָאַחַת
וְסַרְנֵי נְחֹשֶׁת וְאַרְבָּעָה פַעֲמֹתָיו כְּתֵפֹת לָהֶם מִתַּחַת לַכִּיֹּר הַכְּתֵפוֹת יְצֻקוֹת מֵעֵבֶר אִישׁ לֹיוֹת׃
וּפִיהוּ מִבֵּית לַכֹּתֶרֶת וָמַעְלָה בָּאַמָּה וּפִיהָ עָגֹל מַעֲשֵׂה־כֵן אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה וְגַם־עַל־פִּיהָ
מִקְלָעוֹת וּמִסְגְּרֹתֵיהֶם מְרֻבָּעוֹת לֹא עֲגֻלּוֹת׃ וְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים לְמִתַּחַת לַמִּסְגְּרוֹת וִידוֹת
הָאוֹפַנִּים בַּמְּכוֹנָה וְקוֹמַת הָאוֹפַן הָאֶחָד אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה׃ וּמַעֲשֵׂה הָאוֹפַנִּים
כְּמַעֲשֵׂה אוֹפַן הַמֶּרְכָּבָה יְדוֹתָם וְגַבֵּיהֶם וְחִשֻּׁקֵיהֶם וְחִשֻּׁרֵיהֶם הַכֹּל מוּצָק׃ וְאַרְבַּע כְּתֵפוֹת
אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הַמְּכֹנָה הָאֶחָת מִן־הַמְּכֹנָה כְּתֵפֶיהָ׃ וּבְרֹאשׁ הַמְּכוֹנָה חֲצִי הָאַמָּה קוֹמָה
עָגֹל ׀ סָבִיב וְעַל רֹאשׁ הַמְּכֹנָה יְדֹתֶיהָ וּמִסְגְּרֹתֶיהָ מִמֶּנָּה׃ וַיְפַתַּח עַל־הַלֻּחֹת יְדֹתֶיהָ וְעַל
ומסגרתיה וּמִסְגְּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרָיוֹת וְתִמֹרֹת כְּמַעַר־אִישׁ וְלֹיוֹת סָבִיב׃ כָּזֹאת עָשָׂה אֵת עֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת
מוּצָק אֶחָד מִדָּה אַחַת קֶצֶב אֶחָד לְכֻלָּהְנָה׃ וַיַּעַשׂ עֲשָׂרָה כִיֹּרוֹת נְחֹשֶׁת אַרְבָּעִים

בת

ושתי כתרת במדוייקים חסר וא״ו גם אחר הרי״ש וכן במסורת כמ״ש בדברי הימים ב׳ ו׳ : ויעש את העמודים וגו׳ לכסות את הכתרת אשר על ראש הרמנים במקצת ספרים כ״י כתוב אשר על ראש העמודים אבל בשאר ספרים כתוב הרמנים וגם רד״ק כתב יש ספרים שכתוב בהם אשר על ראש העמודים וטעות הוא כי המסרה אומרת ראש הרמנים לית כותיה · הנה כי זה לבדו ראש הרמנים והשאר ראש העמודים · וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שׁוּשַׁן באולם בשורק ופתח וכן כל שושן עדות · ובמסורת ב׳ פתחין וכל שושן הבירה כותיה : אשר לעבר ◦שבכה בשבכה ק׳ : מאתים טרים סביב כל טורים שבמקרא מלא וא״ו חוץ מזה שהוא חסר · מסורת פ׳ תבוס : ויקם את העמדים חד מן י״א חסרי׳ וא״ו במסורת וכן הוא בספרים מדוייקים : ועל ראש העמודים מעשה שושן וכן פרח שושן שבסמוך שניהם בחולם ובקמץ שרשים שרש שש ומסו׳ : וקוה וקו ק׳ : מסגרת להם ומסגרת שניהם חסרים וא״ו על פי המסורת וכן מצאתים דספרים מדוייקים : בין השלבים בלא מאריך כה״א בס״ש ובמקצת ספרים כ״י השי״ן בדגש ובספרי׳ אחרי׳ רפה וכן חבריו שבפסוק : ליות מעשה מורד אין ביו״ד דגש וכן חבריו שבפסוק : ומסגרתיה כרובים ומסגרתיה ק׳ בלא וא״ו בראש התיבה והוא חד מן י״א דכתיבין וא״ו בריש תיבותא ולא קריין וסימן במסרה רבתא אות וא״ו : מדה אחת קצב אחד נספר אחד כתיבת יד מצאתי כתוב וקצב עם וא״ו ובכל שאר ספרים בלא וא״ו ובמקצת דפוסים אחרונים הק״וף בצירי ובשרשים כתב שהוא בשש נקודות וכן ראיתי בנוסחאות כ״י ובדפוסים ראשונים וכן וקצב אחד לשני הכרובים דלעיל בשש נקודות בכל הספרים : לְכֻלָּהְנָה כן הוא לבן אשר :

בת יכיל | הכיור האחד ארבע באמה הכיור האחד כיור אחד על־המכונה האחת לעשר
המכנות: ויתן את־המכנות חמש על־כתף הבית מימין וחמש על־כתף הבית משמאלו
ואת־הים נתן מכתף הבית הימנית קדמה ממול נגב: * ויעש חירום את־
הכירות ואת־היעים ואת־המזרקות ויכל חירם לעשות את־כל־המלאכה אשר עשה למלך
שלמה בית יהוה: עמדים שנים וגלת הכתרת אשר־על־ראש העמדים שתים
והשבכות שתים לכסות את־שתי גלות הכתרת אשר על־ראש העמודים: ואת־
הרמנים ארבע מאות לשתי השבכות שני־טורים רמנים לשבכה האחת לכסות את־
שתי גלות הכתרת אשר על־פני העמודים: ואת־המכנות עשר ואת־הכירת עשרה על־
המכנות: ואת־הים האחד ואת־הבקר שנים־עשר תחת הים: ואת־הסירות ואת־היעים
ואת־המזרקות ואת כל־הכלים האהל אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת ממרט:
בככר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סכות ובין צרתן: וינח שלמה את־כל־הכלים
מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: ויעש שלמה את כל־הכלים אשר בית יהוה את
מזבח הזהב ואת־השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב: ואת־המנרות חמש מימין וחמש
משמאול לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרת והמלקחים זהב: והספות והמזמרות
והמזרקות והכפות והמחתות זהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים
לדלתי הבית להיכל זהב: *
ותשלם כל־המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את־קדשי | דוד אביו
את־הכסף ואת־הזהב ואת־הכלים נתן באצרות בית יהוה: * אז יקהל
ח שלמה את־זקני ישראל את־כל־ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל־המלך שלמה
ירושלם להעלות את־ארון ברית־יהוה מעיר דוד היא ציון: * ויקהלו אל־המלך שלמה
כל־איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ויבאו כל זקני ישראל וישאו
הכהנים את־הארון: ויעלו את־ארון יהוה ואת־אהל מועד ואת־כל־כלי הקדש אשר באהל
ויעלו אתם הכהנים והלוים: והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנועדים עליו
אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ויבאו הכהנים את־
ארון ברית־יהוה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת כנפי הכרובים: כי
הכרובים פרשים כנפים אל־מקום הארון ויסכו הכרבים על־הארון ועל־בדיו מלמעלה:
ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן־הקדש על־פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד
היום הזה: אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר כרת יהוה
עם

נגלת הכתרת במסורת יהושע ט"ו כמספר ז' חסרים וחד מכוון עמדים שנים קדמאה דפסוק וכן נמצא בס"ג: את שתי גלות בפסוק הנ"ל מלא וא"ו כפי המסורת דלעיל: האחת לכסות את שתי גלות מלא וא"ו כפי המסורת דלעיל: (אמר המאיר המגיה לא יכולתי להעתיק מלהודיע טעות נפל בדפוס שהכניסו על פני העמודים חסר וא"ו והלא לא נמנה זה עם י"א חסרים שנמסרו סימנם בס"ג פרשת ויקהל כמ"ש המחבר לעיל סי' זה ע"ב): ואת הסירות ברוב ספרים מדוייקים מלא דמלא: האהל האלהק': בין סכות ובין צרתן במקצת ספרים צרתן הה"א במאריך ועיין מ"ש ביהושע ג': לא נחקר החי"ת בשוא לבדו: וחמש משמאול בכמה ספרים מלא א"ף וא"ו והמזמרות ברוב ספרים הס"ת במאריך והמ"ם ראשונה רפה: הקדשים לדלתי הבית הק"וף בחטף קמץ ברוב מדוייקים: להיכל זהב כתב רד"ק להיכל דלא וא"ו והמפרש ספרים דבר וא"ו פתוח תוה: דוד אביו את הכסף כן כתיב את בלא וא"ו: את כל ראשי המטות חזינא לקמאי דמספקא להו דבמאי פירושם הכי בחינא יוהן ולאו ורפיא בידייהו וליכא למפסק מכוסחי עתיקי דאיכא מאן דכתב ואת בו"או ובתר הכי גריר לה לו"או ואיכא מאן דכתב את בלא וא"ו ובתר הכי אוסיף וא"ו ובסיפרי דדפוסא כמי איכא פלוגתא בחדתי כתוב ואת בו"או בקרא ובתרגום ובעתיקי כתיב את בלא וא"ו והכי הוי תרגומא דילהון ובס"ד אשכחנא בירורא דהאי מילתא במסורת רבתא דמסר י"ט פסוקי בסיפרא דמלכים דכתיב בהו את • את • את • ודין חד מכוייהו וחזינא כמי לבעל מ"ת דכתב בספרים הכי גרסינן את: להעלות כן הוא בס"ס: כי הכרובים מתחלפים הספרים וע"פ המסורת מלא וא"ו באין זה במספר החסרים: ויארכו פליגי ביה ספרי אי חסיר אי יתיר וע"פ שמסרו בר"ה פ' ה' דין ראוי להיות חסיר בדוקה ועולם תגרו שכבסוק הוא א' מן החסרים:

עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן
מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה׃ וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־
בֵּית יְהוָה׃
אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל׃ בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים׃
וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד׃ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֵת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר׃ * מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי
שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֱטִיבֹתָ
כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ׃ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבָּיִת כִּי אִם־בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לִשְׁמִי׃ וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקֻם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב עַל־
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם
לָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה נֶגֶד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמָיִם׃ וַיֹּאמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כָּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד
לַעֲבָדֶיךָ הַהֹלְכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לִבָּם׃ אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ
וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבְיָדְךָ מִלֵּאתָ כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וְעַתָּה יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹר לְעַבְדְּךָ דָוִד אָבִי
אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לּוֹ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם־יִשְׁמְרוּ
בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי כַּאֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְפָנָי׃ וְעַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֶן נָא דְּבָרְיךָ
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי׃ כִּי הַאֻמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
לֹא יְכַלְכְּלוּךָ אַף כִּי־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי׃ וּפָנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל־תְּחִנָּתוֹ יְהוָה אֱלֹהָי
לִשְׁמֹעַ אֶל־הָרִנָּה וְאֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם׃ לִהְיוֹת עֵינֶךָ פְתֻחוֹת אֶל־
הַבַּיִת הַזֶּה לַיְלָה וָיוֹם אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם לִשְׁמֹעַ אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל
עַבְדְּךָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה׃ וְשָׁמַעְתָּ אֶל־תְּחִנַּת עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם
הַזֶּה וְאַתָּה תִּשְׁמַע אֶל־מְקוֹם שִׁבְתְּךָ אֶל־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעְתָּ וְסָלָחְתָּ׃ אֵת אֲשֶׁר יֶחֱטָא אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וְנָשָׁא־בוֹ אָלָה לְהַאֲלֹתוֹ וּבָא אָלָה לִפְנֵי מִזְבַּחֲךָ בַּבַּיִת הַזֶּה׃ וְאַתָּה ׀ תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם
וְעָשִׂיתָ וְשָׁפַטְתָּ אֶת־עֲבָדֶיךָ לְהַרְשִׁיעַ רָשָׁע לָתֵת דַּרְכּוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צַדִּיק לָתֶת לוֹ
כְּצִדְקָתוֹ׃ בְּהִנָּגֵף עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר יֶחֶטְאוּ־לָךְ וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ וְהוֹדוּ
אֶת־שְׁמֶךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בַּבַּיִת הַזֶּה׃ וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטַּאת
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וַהֲשֵׁבֹתָם אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתָם׃ בְּהֵעָצֵר שָׁמַיִם וְלֹא־
יִהְיֶה מָטָר כִּי יֶחֶטְאוּ־לָךְ וְהִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ אֶת־שְׁמֶךָ וּמֵחַטָּאתָם יְשׁוּבוּן כִּי
תַעֲנֵם׃ וְאַתָּה ׀ תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטַּאת עֲבָדֶיךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרֵם אֶת־הַדֶּרֶךְ
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יֵלְכוּ־בָהּ וְנָתַתָּה מָטָר עַל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר־נָתַתָּה לְעַמְּךָ לְנַחֲלָה׃

רעב

אשר דבר בפיו [illegible] דפוסים הכ״מ בצירי [illegible] שהמסורה [illegible] כל דבר בסגול בר מן חס״ף [illegible] בצירי ואחד בסגול [illegible]
[illegible] דבר [illegible] ובן כתב במכלול [illegible] ובן הוא בסגיל [illegible] וברוב ספרי הדפוס : הברית
והחסד [illegible] : דבריך דברך ק׳ : יכלכלוך [illegible] : מזבחך [illegible]
[illegible] : בהנגף [illegible]

רָעָב כִּי־יִהְיֶה בָאָרֶץ דֶּבֶר כִּי־יִהְיֶה שִׁדָּפוֹן יֵרָקוֹן אַרְבֶּה חָסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יָצַר־לוֹ אֹיְבוֹ בְּאֶרֶץ
שְׁעָרָיו כָּל־נֶגַע כָּל־מַחֲלָה׃ כָּל־תְּפִלָּה כָל־תְּחִנָּה אֲשֶׁר תִהְיֶה לְכָל־הָאָדָם לְכֹל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יֵדְעוּן אִישׁ נֶגַע לְבָבוֹ וּפָרַשׂ כַּפָּיו אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה׃ וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ
וְסָלַחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לָאִישׁ כְּכָל־דְּרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת־לְבָבוֹ כִּי־אַתָּה יָדַעְתָּ לְבַדְּךָ אֶת־לְבַב
כָּל־בְּנֵי הָאָדָם׃ לְמַעַן יִרָאוּךָ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־הֵם חַיִּים עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לַאֲבֹתֵינוּ׃
וְגַם אֶל־הַנָּכְרִי אֲשֶׁר לֹא־מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבָא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ׃ כִּי יִשְׁמְעוּן אֶת־
שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה וּזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה׃ אַתָּה תִּשְׁמַע
הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְעָשִׂיתָ כְּכֹל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנָּכְרִי לְמַעַן יֵדְעוּן כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־שְׁמֶךָ
לְיִרְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלָדַעַת כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי׃ כִּי־
יֵצֵא עַמְּךָ לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבוֹ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלְלוּ אֶל־יְהוָה דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ
בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִתִי לִשְׁמֶךָ׃ וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֶת־תְּחִנָּתָם וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם׃
כִּי יֶחֶטְאוּ־לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יֶחֱטָא וְאָנַפְתָּ בָם וּנְתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב וְשָׁבוּם שֹׁבֵיהֶם אֶל־
אֶרֶץ הָאוֹיֵב רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה׃ וְהֵשִׁיבוּ אֶל־לִבָּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ
בְּאֶרֶץ שֹׁבֵיהֶם לֵאמֹר חָטָאנוּ וְהֶעֱוִינוּ רָשָׁעְנוּ׃ וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ
אֹיְבֵיהֶם אֲשֶׁר־שָׁבוּ אֹתָם וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לַאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתָ לִשְׁמֶךָ׃ וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתְּךָ אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֶת־תְּחִנָּתָם וְעָשִׂיתָ בנית
מִשְׁפָּטָם׃ וְסָלַחְתָּ לְעַמְּךָ אֲשֶׁר חָטְאוּ־לָךְ וּלְכָל־פִּשְׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ־בָךְ וּנְתַתָּם
לְרַחֲמִים לִפְנֵי שֹׁבֵיהֶם וְרִחֲמוּם׃ כִּי־עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ כּוּר
הַבַּרְזֶל׃ לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְתֻחֹת אֶל־תְּחִנַּת עַבְדְּךָ וְאֶל־תְּחִנַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹעַ אֲלֵיהֶם בְּכֹל
קָרְאָם אֵלֶיךָ׃ כִּי־אַתָּה הִבְדַּלְתָּם לְךָ לְנַחֲלָה מִכֹּל עַמֵּי הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּיַד׀ מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֲדֹנָי יְהוִה׃ * וַיְהִי׀ כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־ הפטרת שמיני עצרת
ט יְהוָה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְּרֹעַ עַל־בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת
הַשָּׁמָיִם׃ וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר׃ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֵּר לֹא־נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃
יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבֹתֵינוּ אַל־יַעַזְבֵנוּ וְאַל־יִטְּשֵׁנוּ׃ לְהַטּוֹת
לְבָבֵנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֺתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבֹתֵינוּ׃ וְיִהְיוּ
דְבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קְרֹבִים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלָיְלָה לַעֲשׂוֹת׀ מִשְׁפַּט
עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
אֵין עוֹד׃ וְהָיָה לְבַבְכֶם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֺתָיו כַּיּוֹם הַזֶּה׃
וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זֹבְחִים זֶבַח לִפְנֵי יְהוָה׃ וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח
לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף וַיַּחְנְכוּ אֶת־בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹךְ הֶחָצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵית־יְהוָה כִּי־עָשָׂה שָׁם אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי־מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטֹן מֵהָכִיל אֶת־

העלה

שבו ד׳ בטעם מלרע וסימן מסרתא בדברי הימים ב׳ כ״ח : אשר בנית בניתי ק׳ : ושמעת השמים מכון שבתך בס״ם הת׳יו בפתח וכן נדפס
יסן: מכל קראם הק׳וף בקמץ לבד והוא חטוף : לך לנחלה כן כתוב בספרי ספרד בגעיא : והמלך וכל ישראל הו׳או בגעיא בספרי ספרד :
חלבי השלמים הבי״ת רפה וכן חברו שבפסוק :

ויברכו

הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָעֵת־הַהִיא ׀ אֶת־הֶחָג וְכָל־יִשְׂרָאֵל
עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמָת ׀ עַד־נַחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים
אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם׃ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים
וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ׃ *
וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ
לַעֲשׂוֹת׃
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה שֵׁנִית כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שָׁמַעְתִּי אֶת־
תְּפִלָּתְךָ וְאֶת־תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי הִקְדַּשְׁתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִתָה לָשׂוּם־שְׁמִי
שָׁם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל־הַיָּמִים׃ וְאַתָּה אִם־תֵּלֵךְ לְפָנַי כַּאֲשֶׁר הָלַךְ דָּוִד אָבִיךָ
בְּתָם־לֵבָב וּבְיֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֻקַּי וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמֹר׃ וַהֲקִמֹתִי אֶת־
כִּסֵּא מַמְלַכְתְּךָ עַל־יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־דָּוִד אָבִיךָ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃ אִם־שׁוֹב תְּשֻׁבוּן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי חֻקֹּתַי אֲשֶׁר נָתַתִּי
לִפְנֵיכֶם וַהֲלַכְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃ וְהִכְרַתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לִשְׁמִי אֲשַׁלַּח מֵעַל פָּנָי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל לְמָשָׁל
וְלִשְׁנִינָה בְּכָל־הָעַמִּים׃ וְהַבַּיִת הַזֶּה יִהְיֶה עֶלְיוֹן כָּל־עֹבֵר עָלָיו יִשֹּׁם וְשָׁרַק וְאָמְרוּ
עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת וְלַבַּיִת הַזֶּה׃ וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת־אֲבֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּחֲזִקוּ בֵּאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֻ לָהֶם וַיַּעַבְדֻם עַל־כֵּן
הֵבִיא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת׃
וַיְהִי מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר־בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת־שְׁנֵי הַבָּתִּים אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ׃
חִירָם מֶלֶךְ־צֹר נִשָּׂא אֶת־שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבַזָּהָב לְכָל־חֶפְצוֹ אָז יִתֵּן הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה לְחִירָם עֶשְׂרִים עִיר בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל׃ וַיֵּצֵא חִירָם מִצֹּר לִרְאוֹת אֶת־הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתַן־
לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו׃ וַיֹּאמֶר מָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם
אֶרֶץ כָּבוּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּשְׁלַח חִירָם לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים כִּכַּר זָהָב׃ וְזֶה
דְבַר־הַמַּס אֲשֶׁר־הֶעֱלָה ׀ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־הַמִּלּוֹא וְאֵת חוֹמַת
יְרוּשָׁלִָם וְאֶת־חָצֹר וְאֶת־מְגִדּוֹ וְאֶת־גָּזֶר׃ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עָלָה וַיִּלְכֹּד אֶת־גֶּזֶר וַיִּשְׂרְפָהּ
בָּאֵשׁ וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעִיר הָרָג וַיִּתְּנָהּ שִׁלֻּחִים לְבִתּוֹ אֵשֶׁת שְׁלֹמֹה׃ וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־
גָּזֶר וְאֶת־בֵּית חֹרֹן תַּחְתּוֹן׃ וְאֶת־בַּעֲלָת וְאֶת־תַּמֹר בַּמִּדְבָּר בָּאָרֶץ׃ וְאֵת כָּל־עָרֵי הַמִּסְכְּנוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ לִשְׁלֹמֹה וְאֵת עָרֵי הָרֶכֶב וְאֵת עָרֵי הַפָּרָשִׁים וְאֵת ׀ חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָשַׁק לִבְנוֹת
בִּירוּשָׁלִַם וּבַלְּבָנוֹן וּבְכֹל אֶרֶץ מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ כָּל־הָעָם הַנּוֹתָר מִן־הָאֱמֹרִי הַחִתִּי הַפְּרִזִּי
הַחִוִּי

ונדרו הרי"ם בסוף כמנהגנו : שמחים וטובי לב בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא"ל ודפוסים אחרונים מלרע ולא טוב הדבר · ואחרו דר"פ
מלא"ל בכל הספרים : לארץ הזאת דטפחא לבד והגלגל טעות : ויחזקו בכל ספרים המדוייקים חסר יו"ד וכן הוא על פי המסורת בפרשת וירא
ואף על פי שראיתי איזה גמגום במסרה זו אין חולק בזה : וישתחוו ויעבדום ק' : ובזהב לכל חפצו ה' דמשמשין בהון דסבירין כל וקריין לכל
מסורת סוף פרשת תרומה : תמר תדמר ק' ועיין מ"ש בדניאל ב' על הזמנתון · ובב"ר פרשה נ"ו ויירש זרעך את שער אויביו ר' אומר זו תרמוד
אשריו כל מי שרואה במפלתה של תרמוד שהיתה שותפת בשני חרבנות וכו' · והכי איתא באיכה רבתי פסוק בלע ה' · וירושלמי פ' ד' דתעניות ובסוף
פ"ק דיבמות אין מקבלים גרים מן התרמודיים וכו' ותו אמרינן התם עבידין ישראל דעבדי יומא טבא כי חריב תרמוד · וכתב רש"י בד"ה ב' ח'
דמלכי' כתיב את תמר ותרמוד קרינן וזהו שכתבו ביבמות אין מקבלים גרים מן התרמודיים ובב"ר בפרשת עקידה מפרש שעזרו לשונאיהם של ישראל
ולפי שהזכירו מאחם ונתחלפו לרעה בסוף על כן נכתב במלכים תמר לשון תמורה שהיה להם לעשות לישראל חסד עשתה מאחם שלמה שבנה להם כרך
תרמוד : ומשום שלמה לא נכתב כאן תמר אלא תדמר כלומר עיר חשובה הכל לכבוד שלמה שאין כבוד שלמה לומר כאן הוא בנה כרך שמרדו בו וקלקלו
על כן כתב תדמור ולא תמר ועיין יפה תואר בב"ר הנ"ל סימן י"ט ומ"ש סוף פרשת וירא בנבוק ויירש זרעך את שער אויביו :

ושלישיו

החתי החוי והיבוסי אשר לא־מבני ישראל המה׃ בניהם אשר נתרו אחריהם בארץ אשר לא־
יכלו בני ישראל להחרימם ויעלם שלמה למס־עבד עד היום הזה׃ ומבני ישראל לא־נתן
שלמה עבד כי־הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו׃ אלה
שרי הנצבים אשר על־המלאכה לשלמה חמשים וחמש מאות הרדים בעם העשים במלאכה׃
אך בת־פרעה עלתה מעיר דוד אל־ביתה אשר בנה־לה אז בנה את־המלוא׃ והעלה שלמה
שלש פעמים בשנה עלות ושלמים על־המזבח אשר בנה ליהוה והקטיר אתו אשר לפני
יהוה ושלם את־הבית׃ ואני עשה המלך שלמה בעציון־גבר אשר את־אלות על־שפת ים־
סוף בארץ אדום׃ וישלח חירם באני את־עבדיו אנשי אניות ידעי הים עם עבדי שלמה׃
ויבאו אופירה ויקחו משם זהב ארבע־מאות ועשרים ככר ויבאו אל־המלך שלמה׃ *

ומלכת־שבא שמעת את־שמע שלמה לשם יהוה ותבא לנסתו בחידות׃ ותבא
ירושלמה בחיל כבד מאד גמלים נשאים בשמים וזהב רב־מאד ואבן יקרה ותבא אל־שלמה
ותדבר אליו את כל־אשר היה עם־לבבה׃ ויגד־לה שלמה את־כל־דבריה לא־היה דבר
נעלם מן־המלך אשר לא הגיד לה׃ ותרא מלכת־שבא את כל־חכמת שלמה והבית אשר
בנה׃ ומאכל שלחנו ומושב עבדיו ומעמד משרתו ומלבשיהם ומשקיו ועלתו אשר יעלה
בית יהוה ולא־היה בה עוד רוח׃
ותאמר אל־המלך אמת היה הדבר אשר שמעתי בארצי על־דבריך ועל־חכמתך׃ ולא־
האמנתי לדברים עד אשר־באתי ותראינה עיני והנה לא־הגד־לי החצי הוספת חכמה וטוב
אל־השמועה אשר שמעתי׃ אשרי אנשיך אשרי עבדיך אלה העמדים לפניך תמיד השמעים
את־חכמתך׃ יהי יהוה אלהיך ברוך אשר חפץ בך לתתך על־כסא ישראל באהבת יהוה
את־ישראל לעלם וישימך למלך לעשות משפט וצדקה׃ ותתן למלך מאה ועשרים ׀ ככר
זהב ובשמים הרבה מאד ואבן יקרה לא בא כבשם ההוא עוד לרב אשר־נתנה מלכת־שבא
למלך שלמה׃ וגם אני חירם אשר־נשא זהב מאופיר הביא מאפיר עצי אלמגים
הרבה מאד ואבן יקרה׃ ויעש המלך את־עצי האלמגים מסעד לבית־יהוה ולבית המלך
וכנרות ונבלים לשרים לא בא־כן עצי אלמגים ולא נראה עד היום הזה׃
והמלך שלמה נתן למלכת־שבא את־כל־חפצה אשר שאלה מלבד אשר נתן־לה כיד המלך
שלמה ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה׃ ויהי משקל הזהב אשר־בא לשלמה
בשנה אחת שש מאות ששים ושש ככר זהב׃ לבד מאנשי התרים ומסחר הרכלים וכל־
מלכי הערב ופחות הארץ׃ ויעש המלך שלמה מאתים צנה זהב שחוט שש־מאות זהב
יעלה על־הצנה האחת׃ ושלש־מאות מגנים זהב שחוט שלשת מנים זהב יעלה על־המגן
האחת ויתנם המלך בית יער הלבנון׃
ויעש המלך כסא־שן גדול ויצפהו זהב מופז׃ שש מעלות לכסה וראש־עגול לכסה מאחריו

וידת

ושלישיו ברוב המדוייקים מלא יו"ד : אשר בנה לה הבי"ת במאריך ובמקף בספרים כ"י ובדפוסים ישנים בגלגל : והקטיר אתו במקצת ספרים כתוב אתו וטעות הוא : אשר את אלות בספרים מדוייקים חסר יו"ד ומלא וא"ו בתיב ובמסר עליו לית וכתיב כן : ותבא ירושלמה ה' ר' מנוין חסרים יו"ד וסימן במספר במ"ג ישעיה ריש סימן ל"ו : ותבא אל שלמה בדפוס ישן כתוב אל המלך שלמה ושיבוש הוא : ויגד לה שלמה הגי"מ בגגול לא בגירי כמו ששוא במקצת דפוסים מלשים : משרתו משרתיו ק' : וישימך למלך במקצת ספרים חסר יו"ד וברונן מלא : אשר נתנה מלכת שבא בא"ס במאריך כתגירין סנעבין : שש מאות ששים בחילופי ב"א וב"נ שבדפוס וב"י הסי"ן בפגול לב"א וחוששני לטעות כי בכל ספרי בדפוס וב"י הסי"ן נגירו וב"ב המדקדקים שלנקבות שם בגירו וסמוך למלה מעירה לא מליציל בפגול כמו שש הנה :

וידות מזה ומזה אל־מקום השבת ושנים אריות עמדים אצל הידות: ושנים עשר אריים
עמדים שם על־שש המעלות מזה ומזה לא־נעשה כן לכל־ממלכות: וכל כלי משקה המלך
שלמה זהב וכל כלי בית־יער הלבנון זהב סגור אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה:
כי אני תרשיש למלך בים עם אני חירם אחת לשלש שנים תבוא | אני תרשיש נשאת זהב
וכסף שנהבים וקפים ותכיים: ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה: וכל־
הארץ מבקשים את־פני שלמה לשמע את־חכמתו אשר־נתן אלהים בלבו: והמה מביאים
איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר־שנה בשנה:
ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי־לו אלף וארבע־מאות רכב ושנים־עשר אלף פרשים
וינחם בערי הרכב ועם־המלך בירושלם: ויתן המלך את־הכסף בירושלם כאבנים ואת
הארזים נתן כשקמים אשר־בשפלה לרב: ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים
ומקוה סחרי המלך יקחו מקוה במחיר: ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף
וסוס בחמשים ומאה וכן לכל־מלכי החתים ולמלכי ארם בידם יצאו: * והמלך
יא שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת־בת־פרעה מואביות עמניות אדמית צדנית חתית: מן
הגוים אשר אמר־יהוה אל־בני ישראל לא־תבאו בהם והם לא־יבאו בכם אכן יטו את־לבבכם
אחרי אלהיהם בהם דבק שלמה לאהבה: ויהי־לו נשים שרות שבע מאות ופלגשים שלש
מאות ויטו נשיו את־לבו: ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את־לבבו אחרי אלהים אחרים
ולא־היה לבבו שלם עם־יהוה אלהיו כלבב דויד אביו: וילך שלמה אחרי עשתרת אלהי
צדנים ואחרי מלכם שקץ עמנים: ויעש שלמה הרע בעיני יהוה ולא מלא אחרי יהוה
כדויד אביו: אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב בהר אשר על־פני
ירושלם ולמלך שקץ בני עמון: וכן עשה לכל־נשיו הנכריות מקטירות ומזבחות לאלהיהן:
ויתאנף יהוה בשלמה כי־נטה לבבו מעם יהוה אלהי ישראל הנראה אליו פעמים: וצוה
אליו על־הדבר הזה לבלתי־לכת אחרי אלהים אחרים ולא שמר את אשר־צוה יהוה:
ויאמר יהוה לשלמה יען אשר היתה־זאת עמך ולא שמרת בריתי וחקתי אשר
צויתי עליך קרע אקרע את־הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך: אך־בימיך לא אעשנה
למען דוד אביך מיד בנך אקרענה: רק את־כל־הממלכה לא אקרע שבט אחד אתן לבנך
למען דוד עבדי ולמען ירושלם אשר בחרתי: ויקם יהוה שטן לשלמה את
הדד האדמי מזרע המלך הוא באדום: ויהי בהיות דוד את־אדום בעלות יואב שר הצבא
לקבר את־החללים ויך כל־זכר באדום: כי ששת חדשים ישב־שם יואב וכל־
ישראל עד־הכרית כל־זכר באדום: ויברח אדד הוא ואנשים אדמיים מעבדי אביו
אתו לבוא מצרים והדד נער קטן: ויקמו ממדין ויבאו פארן ויקחו אנשים עמם מפארן

ויבאו

לא נחשב אין מאריך בני"ן : והמה מביאים סימן מלכים והמה מביאים · ד"ב והם מביאים וחד פסוק סימן המה ישאו את המשכן וגו' והם
יא ישראל : והמה מביאים יש מחלוקת בספרים במילוי או חיסור יו"ד קדמאה ומהמסורת ירפיה סוף סימן יו' נראה שהוא מלא שלא במנה זה עם מלך
דחסרין יו"ד בלישנא דביאה : מואביות עמניות אדמית צדנית חתית בחמש תיבות אלו רבו החילופים בספרים אם חסרים או"ו בתר יו"ד או
מלאים וכניסחא ב"י נאמר על כל א' וא' לית חסר ואולם כרוב ספרים מדוייקים שתי תיבות הראשונות מלאים ושלש אחרונות חסרים ומלא מואביות
מלא גם וא"ו קדמאה כי לא נמנה עם החסרים וא"ו בלישנא במסורת פרשת דברים ובריש רות · ובמכלול דף רי"ד כתב שמ"ס עמניות כתסף קמץ ·
וכן הוא בספרים מדוייקים לא בקמץ לבד או בחולם כמו שכתוב במקצת דפוסים : דבק בס"א ב"י הבי"ת בקמץ וב"כ ר' יונה בס' הרקמה עם בזרים
שנתו קמץ שלא בהפסק וכתב עליו רד"ק במכלול שקל פָּעַל ולא מצאתיו כן בכל הספרים המדוייקים כי אם במקצתם : ופילגשים במקצת ספרים
מלא דלת ובמקצתם חסר יו"ד קדמאה : אלהי צדנים בכל הספרים חסר יו"ד קדמאה וכן נכון לפי מה שכתבתי בשופטים י"ח : ויקם ה' שטן
במקצת דפוסים יש פסיק בין שטן לשטן וכנון היה הדבר שלא יהא נראה כחוזר למעלה אבל בספרים ישנים אינכו · גם לא בספיקתא דנביאים :
ויברח אדד בא"לף ובספרי תלמי"ן והאחרים בה"א רד"ק :

ויבאו מצרים אל־פרעה מלך־מצרים ויתן־לו בית ולחם אמר לו וארץ נתן לו׃ וימצא
הדד חן בעיני פרעה מאד ויתן־לו אשה את־אחות אשתו אחות תחפניס הגבירה׃ ותלד
לו אחות תחפניס את גנבת בנו ותגמלהו תחפנס בתוך בית פרעה ויהי גנבת בית פרעה
בתוך בני פרעה׃ והדד שמע במצרים כי־שכב דוד עם־אבתיו וכי־מת יואב שר־הצבא
ויאמר הדד אל־פרעה שלחני ואלך אל־ארצי׃ ויאמר לו פרעה כי מה־אתה חסר עמי
והנך מבקש ללכת אל־ארצך ויאמר ׀ לא כי שלח תשלחני׃ ויקם אלהים לו שטן את־
רזון בן־אלידע אשר ברח מאת הדדעזר מלך־צובה אדניו׃ ויקבץ עליו אנשים ויהי שר־
גדוד בהרג דוד אתם וילכו דמשק וישבו בה וימלכו בדמשק׃ ויהי שטן לישראל כל־ימי
שלמה ואת־הרעה אשר הדד ויקץ בישראל וימלך על־ארם׃ וירבעם בן־
נבט אפרתי מן־הצרדה ושם אמו צרועה אשה אלמנה עבד לשלמה וירם יד במלך׃ וזה
הדבר אשר־הרים יד במלך שלמה בנה את־המלוא סגר את־פרץ עיר דוד אביו׃ והאיש
ירבעם גבור חיל וירא שלמה את־הנער כי־עשה מלאכה הוא ויפקד אתו לכל־סבל בית
יוסף׃ ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם וימצא אתו אחיה השילני הנביא
בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה׃ ויתפש אחיה בשלמה החדשה
אשר עליו ויקרעה שנים עשר קרעים׃ ויאמר לירבעם קח־לך עשרה קרעים כי כה אמר
יהוה אלהי ישראל הנני קרע את־הממלכה מיד שלמה ונתתי לך את עשרה השבטים׃
והשבט האחד יהיה־לו למען ׀ עבדי דוד ולמען ירושלם העיר אשר בחרתי בה מכל שבטי
ישראל׃ יען ׀ אשר עזבוני וישתחוו לעשתרת אלהי צדנין לכמוש אלהי מואב ולמלכם
אלהי בני־עמון ולא־הלכו בדרכי לעשות הישר בעיני וחקתי ומשפטי כדוד אביו׃ ולא־
אקח את־כל־הממלכה מידו כי ׀ נשיא אשתנו כל ימי חייו למען דוד עבדי אשר בחרתי אתו
אשר שמר מצותי וחקתי׃ ולקחתי המלוכה מיד בנו ונתתיה לך את עשרת השבטים׃
ולבנו אתן שבט־אחד למען היות־ניר לדויד־עבדי כל־הימים ׀ לפני בירושלם העיר אשר
בחרתי לי לשום שמי שם׃ ואתך אקח ומלכת בכל אשר־תאוה נפשך והיית מלך על־
ישראל׃ והיה אם־תשמע את־כל־אשר אצוך והלכת בדרכי ועשית הישר בעיני לשמור
חקותי ומצותי כאשר עשה דוד עבדי והייתי עמך ובניתי לך בית־נאמן כאשר בניתי לדוד
ונתתי לך את־ישראל׃ ואענה את־זרע דוד למען זאת אך לא כל־הימים׃
ויבקש שלמה להמית את־ירבעם ויקם ירבעם ויברח מצרים אל־שישק מלך־מצרים
ויהי במצרים עד־מות שלמה׃ ויתר דברי שלמה וכל־אשר עשה וחכמתו הלוא־הם
כתבים על־ספר דברי שלמה׃ והימים אשר מלך שלמה בירושלם על־כל־ישראל ארבעים
שנה׃ וישכב שלמה עם־אבתיו ויקבר בעיר דוד אביו וימלך רחבעם בנו תחתיו׃ *
יב וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל־ישראל להמליך אתו׃ ויהי כשמע ירבעם

בן

ויפקד אתו לכל סבל בית יוסף כתב ר׳ יונה עם דכין הקל ויפקד אתו לכל סבל בית יוסף ואכתבו מאכיבו בספרים המדוייקים ויפקד אחי מכ״ין ספגיל והמסורה עליו ב׳ ויפקד עליהם את גדליהו (מלכים ב׳ כ״ה) ודין׃ צדנין לית כתיב כן בכ״ון ובדוב ספרים חסר יו״ד קדמאה וכן נכון כמ״ש בשופטים י״ח׃ לדויד עבדי בספרים מדויקים כ״י לדויד הד״לת במאריך וכ״ע בחילופים כי משם כר׳ שזהו דעת ב״כ׃ ואתך אקח במקצת ספרי כ״י נמסר עליו לית זקף פתח וצריך לעיין מ״ש בס״ד בישעיה מ״ו על נקם אקח׃ אצוך הפ״ף רפה וכן במסורת מצוך ג׳ סבים דגשים ואחד רפה אתה מדבר את כל׃ ואתה תחוור עמיך׃ והיה אם תשמע בתרא רפי׃ לשמור חקותי במקצת ספ״יים מדוייקים מלא וא״ו וכן נכון ע״פ המסו דפרשת תולדת יצחק וירמיה סימן מ״ד׃ ואענה הא״לף נתה כ״כ רד״ק בכל חיבוריו׃ כי שכם בא כל ישראל גם תרגם יונתן אתי לתמן אתו כל ישראל פירושא הוא ועיין מ״ש ביחזקאל סימן כ״ג׃

אשר

בן נבט והוא עודנו במצרים אשר ברח מפני המלך שלמה וישב ירבעם במצרים: וישלחו
ויקראו לו ויבאו ירבעם וכל קהל ישראל וידברו אל רחבעם לאמר: אביך הקשה את
עלנו ואתה עתה הקל מעבדת אביך הקשה ומעלו הכבד אשר נתן עלינו ונעבדך: ויאמר
אליהם לכו עד שלשה ימים ושובו אלי וילכו העם: ויועץ המלך רחבעם את הזקנים
אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיתו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב את העם
הזה דבר: וידבר אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת
אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים: ויעזב את עצת הזקנים אשר יעצהו
ויועץ את הילדים אשר גדלו אתו אשר העמדים לפניו: ויאמר אליהם מה אתם נועצים
ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר הקל מן העל אשר נתן אביך עלינו: וידברו
אליו הילדים אשר גדלו אתו לאמר כה תאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד
את עלנו ואתה הקל מעלינו כה תדבר אליהם קטני עבה ממתני אבי: ועתה אבי העמיס
עליכם על כבד ואני אסיף על עלכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים:
ויבו ירבעם וכל העם אל רחבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אלי ביום
השלישי: ויען המלך את העם קשה ויעזב את עצת הזקנים אשר יעצהו: וידבר אליהם
כעצת הילדים לאמר אבי הכביד את עלכם ואני אסיף על עלכם אבי יסר אתכם בשוטים
ואני איסר אתכם בעקרבים: ולא שמע המלך אל העם כי היתה סבה מעם יהוה למען
הקים את דברו אשר דבר יהוה ביד אחיה השילני אל ירבעם בן נבט: וירא כל ישראל
כי לא שמע המלך אלהם וישבו העם את המלך דבר לאמר מה לנו חלק בדוד ולא נחלה
בבן ישי לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד וילך ישראל לאהליו: ובני ישראל הישבים
בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם: וישלח המלך רחבעם את אדרם אשר על
המס וירגמו כל ישראל בו אבן וימת והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס ירושלם:
ויפשעו ישראל בבית דוד עד היום הזה: ויהי כשמע כל ישראל כי שב ירבעם
וישלחו ויקראו אתו אל העדה וימליכו אתו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד זולתי
שבט יהודה לבדו:

ויבאו

אשר ברח מפני המלך שלמה. במקצת ספרי כ"י וגם בדפוסי אחרוני' כתוב שלמה המלך ובספרי הדפוס ראשוני' וגם במקצת ספרים כ"י מדוייקי' כתוב המלך שלמה וכ"מ וכן הוא במאיר נתיב: ויבאו ירבעם וכל קהל ישראל ויבא ק' ובהרבה מספרי הדפוס כתיב ויבאו ואין זכר כלל מקרי וטעות גמור הוא שזהו א' מן י"א מלין דכתי' וא"ו בסוף תיבותא ולא קריין כמו שנמסר ע"פ זה במסו' ומספרי שראיתי במסרה זו איזה טעיות הריני מורן שלא להניח מקום לבא"ים אחריכו לטעות טעות · האחד הוא כי בסימן הנזכר כתוב ויאמרו איש ישראל אל גדעון משל בנו (שופטים ח) וכתוב בלין אחר כך וכ"ש ולדידי מיפשט פשיטא לי שכתוב ויאמרו ואין כאן ק' וכתיב כלל · וכן הוא בכל הספרים · עוד טעות אחר שנסוף המסרה מנה יקבלו היהודים את אשר החלו לעשות ואף זה פסוק שכתוב יקבל בלשון יחיד בלא וא"ו לבסוף כמו שכתב החכם אבן עזרא וכמו שכתבתי שם וכן מצאתי בס' אחד מקלף ישן שכתוב בו מסרה זו בלא שני פסוקים הנזכרים ושהכי דיקא מנייכא די"א מלין דא"לב הוו להו י"ג: וידברס וידברו ס': קטני הק"וף בקמץ והטי"ת בקמץ חטוף מפני דגשות הכ"ון רד"ק בפי' ומכלול דף ר"י כאו ומחי קבלו (יחזקאל כ"ו) וכן חברו דד"ה עמהני המ"ם בקמץ והוא חטוף: העמים במקצת דפוסים קדומים הפ"ן בחטף סגול ובשאר ספרים בשוא לבדו וכן חברו לדברי הימים: ויבא ירבעם וכל העם ויבא ק' הכתוב בוא"ו וקרי בא"לף: השילני במקצת ספרים מדוייקים מלא יו"ד ובד"ה א' ט' אכתובן מזה בס"ד: ולא נחלה בבן ישי לאהליך ישראל סיין שמואל ב' כ' אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי: מלכים וד"ה ב' י' מה לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי: שמואל איש לאהליו ישראל · מלכים לאהליך ישראל · ד"ה איש לאהליך ישראל. ובספר כ"י מדוייק מצאתי שכל שלשת פסוקים אלה נמנו עם סימן י"ח מלין הקין סופרים ונראה שכן צריך להיות במסורת ריש ספר במדבר ובתילים סימן ק"ו ובמדרש ילמדנו פרש' בשלח כמ"ש בזכריה ב' והי"לל לאה"א לאלהיך אלא שכינה הכתוב וכן במדרש שביאו השמתוכי בשמואל רמז ק"ו ר' שמעון בן יוחאי אומר בשלשה דברים מאסו ישראל בימי רחבעם במלכות בית דוד ובמלכות שמים ובבית המקדש הה"ד אין לנו חלק בדוד זו מלכות שמים ולא נחלה בבן ישי זו מלכות בית דוד איש לאהליו ישראל ולא לב"ה אל תקרי לאהליו אלא לאלהיו אמר ר' שמעון בן מנסיא אין ישראל רואים סימן גאולה לעולם עד שיחזרו ויבקשו שלשתן הה"ד (הושע) אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם זו מלכות שמים · ואת דוד מלכם זו מלכות בית דוד · ופחדו אל ה' ואל טובו זה בנין ב"ה שיבנה במהרה בימינו אמן ועיין באגדת שמואל פ' י"ג ובפירוש הושע לרש"י ורד"ק גירסא אחרת ובזוהר פרשת תרומה דף קע"ה ע' ב' תניכן לא גלו ישראל מארעא עד שכפרו בק"בה ובמלכותא דבית דוד דכתיב אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי איש לאהליו ישראל · מאי איש לאהליו אתר, דמ"א שריא בגווייהו פיינו לאלהיו

ויבאו רחבעם ירושלם ויקהל את־כל־בית יהודה ואת־שבט בנימן מאה ושמנים אלף בחור
עשה מלחמה להלחם עם־בית ישראל להשיב את־המלוכה לרחבעם בן־שלמה׃ ויהי
דבר האלהים אל־שמעיה איש־האלהים לאמר׃ אמר אל־רחבעם בן־שלמה מלך יהודה
ואל־כל־בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר׃ כה אמר יהוה לא־תעלו ולא־תלחמון עם־
אחיכם בני־ישראל שובו איש לביתו כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את־דבר יהוה וישבו
ללכת כדבר יהוה׃
ויבן ירבעם את־שכם בהר אפרים וישב בה ויצא משם ויבן את־פנואל׃ ויאמר ירבעם
בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד׃ אם־יעלה ׀ העם הזה לעשות זבחים בבית־יהוה
בירושלם ושב לב העם הזה אל־אדניהם אל־רחבעם מלך יהודה והרגני ושבו אל־רחבעם
מלך־יהודה׃ ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב־לכם מעלות ירושלם הנה
אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים׃ וישם את־האחד בבית־אל ואת־האחד נתן
בדן׃ ויהי הדבר הזה לחטאת וילכו העם לפני האחד עד־דן׃ ויעש את־בית
במות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא־היו מבני לוי׃ ויעש ירבעם ׀ חג בחדש השמיני
בחמשה־עשר יום לחדש כחג ׀ אשר ביהודה ויעל על־המזבח כן עשה בבית־אל לזבח לעגלים
אשר־עשה והעמיד בבית אל את־כהני הבמות אשר עשה׃ ויעל על־המזבח ׀ אשר־עשה
בבית־אל בחמשה עשר יום בחדש השמיני בחדש אשר־בדא מלבד ויעש חג לבני ישראל מלבו
ויעל על־המזבח להקטיר׃ *

יג והנה ׀ איש אלהים בא מיהודה בדבר יהוה אל־בית־אל וירבעם עמד על־המזבח להקטיר׃
ויקרא על־המזבח בדבר יהוה ויאמר מזבח מזבח כה אמר יהוה הנה־בן נולד לבית־דוד
יאשיהו שמו וזבח עליך את־כהני הבמות המקטירים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך׃ ונתן
ביום ההוא מופת לאמר זה המופת אשר דבר יהוה הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר־
עליו׃ ויהי כשמע המלך את־דבר איש־האלהים אשר קרא על־המזבח בבית־אל וישלח
ירבעם את־ידו מעל המזבח לאמר ׀ תפשהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכל להשיבה
אליו׃ והמזבח נקרע וישפך הדשן מן־המזבח כמופת אשר נתן איש האלהים בדבר יהוה׃
ויען המלך ויאמר ׀ אל־איש האלהים חל־נא את־פני יהוה אלהיך והתפלל בעדי ותשב ידי
אלי ויחל איש־האלהים את־פני יהוה ותשב יד־המלך אליו ותהי כבראשנה׃ וידבר המלך
אל־איש האלהים באה־אתי הביתה וסעדה ואתנה לך מתת׃ ויאמר איש־האלהים אל־המלך
אם־תתן־לי את־חצי ביתך לא אבא עמך ולא־אכל לחם ולא אשתה־מים במקום הזה׃ כי־

כן

באליו עד כאן · ועיין עוד בפרשת אחרי מות דף ס"ט עמוד ב' ובכלי יקר כאן · וגם בשמואל א' ח' ובחיי פרשת וישב והארכתי עוד בביאור תיקון סופרים בזכריה ב' בפסוק כנוגע בבבת עינו : **ויבאו רחבעם** ויבא ק' : **וישובו ללכת** באקצת ספרים וישבו : **מקצות** הקו"ף רפה כמו שאכתוב בסימן י"ג : **בחדש השמיני בחמשה עשר** בחמשה הה"א דגושה בכל הספרים וטעמא לא ידענא : **מלבד** מלבו ק' ובאיכה רבתי פסוק ויתאום כנן שבו שבת ה' נכיון מועד ושבת אמסר שהקדוש ברוך הוא משבת מועדותיהם ושבתותיהם של ישראל אלא מועדותיו ושבתותיו של ירבעם בן נבט שבדא להם כדא הוא דכתיב בחדש אשר בדא מלבו מלבד כתיב כד"א מלבד שבתות ה' : **בא מיהודה** הי"וד בפת"ח ובלא מאריך במ"ס : **המקטירים** בכמה ספרים חסר יו"ד קדמאה : **ויהי כשמע** ברוב הספרים הכ"ף רפה · ובספר אחד כתיבא יד כתוב עליו לכן נפתלי דגש עד כאן · שתי תיבה דלכן אשר רפה · ועיין מה שכתבתי בשופטים ז' ולקמן סימן י"ד : **וסעדה** דעת רבינו יונה בספר הרקמה שהס"מך בחטף קמץ והקמצות בו שלא בקמץ · ולשון רד"ק ושרשים הוא"ו במאריך והס"מך בשוא · ויש ספרים שהס"מך בחטף קמץ ובמכלול כתב שהיא כווי והראוי הס"א בקמץ כמו העמק שאלה יש וקרוש ירשה וזה הס"א בחטף קמץ · ומן כתב פירוש הפסוק :

כן צוה אתי בדבר יהוה לאמר לא־תאכל לחם ולא תשתה־מים ולא תשוב בדרך אשר
הלכת: וילך בדרך אחר ולא־שב בדרך אשר בא בה אל־בית־אל: ונביא אחד
זקן ישב בבית־אל ויבוא בנו ויספר־לו את־כל־המעשה אשר־עשה איש־האלהים ׀ היום בבית־
אל את־הדברים אשר דבר אל־המלך ויספרום לאביהם: וידבר אלהם אביהם אי־זה הדרך
הלך ויראו בניו את־הדרך אשר הלך איש האלהים אשר־בא מיהודה: ויאמר אל־בניו
חבשו־לי החמור ויחבשו־לו החמור וירכב עליו: וילך אחרי איש האלהים וימצאהו ישב
תחת האלה ויאמר אליו האתה איש־האלהים אשר־באת מיהודה ויאמר אני: ויאמר אליו
לך אתי הביתה ואכל לחם: ויאמר לא אוכל לשוב אתך ולבוא אתך ולא־אכל לחם ולא־
אשתה אתך מים במקום הזה: כי־דבר אלי בדבר יהוה לא־תאכל לחם ולא־תשתה שם
מים לא־תשוב ללכת בדרך אשר־הלכת בה: ויאמר לו גם־אני נביא כמוך ומלאך דבר
אלי בדבר יהוה לאמר השבהו אתך אל־ביתך ויאכל לחם וישת מים כחש לו: וישב אתו
ויאכל לחם בביתו וישת מים: ויהי הם ישבים אל־השלחן * ויהי דבר־יהוה אל־
הנביא אשר השיבו: ויקרא אל־איש האלהים אשר־בא מיהודה לאמר כה אמר יהוה יען כי
מרית פי יהוה ולא שמרת את־המצוה אשר צוך יהוה אלהיך: ותשב ותאכל לחם ותשת
מים במקום אשר דבר אליך אל־תאכל לחם ואל־תשת מים לא־תבוא נבלתך אל־קבר
אבתיך: ויהי אחרי אכלו לחם ואחרי שתותו ויחבש־לו החמור לנביא אשר
השיבו: וילך וימצאהו אריה בדרך וימיתהו ותהי נבלתו משלכת בדרך והחמור עמד אצלה
והאריה עמד אצל הנבלה: והנה אנשים עברים ויראו את־הנבלה משלכת בדרך ואת־
האריה עמד אצל הנבלה ויבאו וידברו בעיר אשר הנביא הזקן ישב בה: וישמע הנביא
אשר השיבו מן־הדרך ויאמר איש האלהים הוא אשר מרה את־פי יהוה ויתנהו יהוה לאריה
וישברהו וימתהו כדבר יהוה אשר דבר־לו: וידבר אל־בניו לאמר חבשו־לי את־החמור
ויחבשו: וילך וימצא את־נבלתו משלכת בדרך וחמור והאריה עמדים אצל הנבלה לא־
אכל האריה את־הנבלה ולא שבר את־החמור: וישא הנביא את־נבלת איש־האלהים וינחהו
אל־החמור וישיבהו ויבא אל־עיר הנביא הזקן לספד ולקברו: וינח את־נבלתו בקברו ויספדו
עליו הוי אחי: ויהי אחרי קברו אתו ויאמר אל־בניו לאמר במותי וקברתם אתי בקבר
אשר איש האלהים קבור בו אצל עצמתיו הניחו את־עצמתי: כי היה יהיה הדבר אשר
קרא בדבר יהוה על־המזבח אשר בבית־אל ועל כל־בתי הבמות אשר בערי שמרון:
אחר הדבר הזה לא־שב ירבעם מדרכו הרעה וישב ויעש מקצות העם כהני במות
החפץ ימלא את־ידו ויהי כהני במות: ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד
מעל פני האדמה: *

בעת

אשר בא מיהודה בספרים כ"י המ"ס בלא מאריך כדלעיל וכן חברו שבפסוק: כי דבר אלי וגו' לא תשוב ללכת מוגהת ספרים כ"י מצאתי כתוב ולא תשוב · וכן מתורגם ולא תתוב אבל ברוב הספרים כתוב לא בלא וא"ו · והראשון שבפרשה כתוב ולא תשוב בוא"ו וכן במסורה על תשני ליה קדמאה ולא תשוב · עוד יש להוכיח כן מכללי המסורה שפסוק ראשון הוא אחד מן הפסוקים שכתוב בהם לא ולא ולא · ופסוק שני הוא מהמת שכתוב בהם לא ולא לא וסימנהון במסרה רבתא מערכת אות הל"מד: ויהי הם ישבים אל השלחן ס ויהי דבר וגו' מוגהת ספרים יש כאן פיסקא באמצע פסוק: אשר בא מיהודה הי"וד נחה בספרים כ"י ככל חבריו שבפרשה: מקצות העם הק"וף רפה בספרים כ"י כמ"ס בפיון י"ב וכן הוא בקצת דפוסים:

כי

בעת ההיא חלה אביה בן־ירבעם׃ ויאמר ירבעם לאשתו קומי נא והשתנית ולא ידעו כי
אתי אשת ירבעם והלכת שלה הנה־שם אחיה הנביא הוא־דבר עלי למלך על־העם הזה׃
ולקחת בידך עשרה לחם ונקדים ובקבק דבש ובאת אליו הוא יגיד לך מה־יהיה לנער׃ ותעש
כן אשת ירבעם ותקם ותלך שלה ותבא בית אחיה ואחיהו לא־יכל לראות כי קמו עיניו
משיבו׃ ויהוה אמר אל־אחיהו הנה אשת ירבעם באה לדרש דבר מעמך אל־
בנה כי־חלה הוא כזה וכזה תדבר אליה ויהי כבאה והיא מתנכרה׃ ויהי כשמע אחיהו את־
קול רגליה באה בפתח ויאמר באי אשת ירבעם למה זה את מתנכרה ואנכי שלוח אליך
קשה׃ לכי אמרי לירבעם כה־אמר יהוה אלהי ישראל יען אשר הרימתיך מתוך העם ואתנך
נגיד על עמי ישראל׃ ואקרע את־הממלכה מבית דוד ואתנה לך ולא היית כעבדי דוד
אשר שמר מצותי ואשר־הלך אחרי בכל־לבבו לעשות רק הישר בעיני׃ ותרע לעשות
מכל אשר־היו לפניך ותלך ותעשה־לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי
גוך׃ לכן הנני מביא רעה אל־בית ירבעם והכרתי לירבעם משתין בקיר עצור ועזוב בישראל
ובערתי אחרי בית־ירבעם כאשר יבער הגלל עד־תמו׃ המת לירבעם בעיר יאכלו הכלבים
והמת בשדה יאכלו עוף השמים כי יהוה דבר׃ ואת קומי לכי לביתך בבאה רגליך העירה
ומת הילד׃ וספדו־לו כל־ישראל וקברו אתו כי־זה לבדו יבא לירבעם אל־קבר יען נמצא־
בו דבר טוב אל־יהוה אלהי ישראל בבית ירבעם׃ והקים יהוה לו מלך על־ישראל אשר
יכרית את־בית ירבעם זה היום ומה גם־עתה׃ והכה יהוה את־ישראל כאשר ינוד הקנה
במים ונתש את־ישראל מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר לנהר
יען אשר עשו את־אשריהם מכעיסים את־יהוה׃ ויתן את־ישראל בגלל חטאות ירבעם
אשר חטא ואשר החטיא את־ישראל׃ ותקם אשת ירבעם ותלך ותבא תרצתה היא באה
בסף־הבית והנער מת׃ ויקברו אתו ויספדו־לו כל־ישראל כדבר יהוה אשר דבר ביד־עבדו
אחיהו הנביא׃ ויתר דברי ירבעם אשר נלחם ואשר מלך הנם כתובים על־ספר דברי הימים
למלכי ישראל׃ והימים אשר מלך ירבעם עשרים ושתים שנה וישכב עם־אבתיו וימלך
נדב בנו תחתיו׃ ורחבעם בן־שלמה מלך ביהודה בן־ארבעים ואחת שנה רחבעם
במלכו ושבע עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר־בחר יהוה לשום את־שמו שם מכל
שבטי ישראל ושם אמו נעמה העמנית׃ ויעש יהודה הרע בעיני יהוה ויקנאו אתו מכל אשר
עשו אבתם בחטאתם אשר חטאו׃ ויבנו גם־המה להם במות ומצבות ואשרים על כל־
גבעה גבהה ותחת כל־עץ רענן׃ וגם־קדש היה בארץ עשו ככל התועבת הגוים אשר
הוריש יהוה מפני בני ישראל׃ ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק שישק
מלך־מצרים על־ירושלם׃ ויקח את־אצרות בית־יהוה ואת־אוצרות בית המלך ואת־הכל
לקח ויקח את־כל־מגני הזהב אשר עשה שלמה׃ ויעש המלך רחבעם תחתם מגני נחשת
והפקיד על־יד שרי הרצים השמרים פתח בית המלך׃ ויהי מדי־בא המלך בית יהוה
ישאום

כי אתי את ק׳ : ויהי כבאה כך׳ וכן הביאו בעל המסורת במערכת אות הכ׳ באל״ף בי״ת מן חד חד נסבין כ״ף בריסיה ולית דכוותהון וזה חילוק בספרים אם מלא ואם חסר : ויהי כשמע יש ספרים שכ״ף נדגש ועיין לעיל בסימן י״ג : בבאה רגליך העירה מקור בתוספת ה״א והלמ״ד ואם כן הב״ת רפויה וכן הוא בספרים מדוייקים כ״י וגם במסורת כתבה עם מלין דלא מפקין ה״א בסוף תיבותא : ורחבעם בן שלמה וגו׳ ושבע עשרה שנה בכמה ספרים הע״ין בשוא ופתח : ויקנאו אתו קל הנ״ון אף על פי שהוא מהדגוש וכמוהו רבים : עלה שושק שישק ק׳ :

וקרשו

ישאום הרצים והשיבום אל־תא הרצים׃ ויתר דברי רחבעם וכל־אשר עשה הלא־המה
כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה׃ ומלחמה היתה בין־רחבעם ובין ירבעם כל־
הימים׃ וישכב רחבעם עם־אבתיו ויקבר עם־אבתיו בעיר דוד ושם אמו נעמה העמנית
וימלך אבים בנו תחתיו׃
ובשנת שמנה עשרה למלך ירבעם בן־נבט מלך אבים על־יהודה׃ שלש שנים מלך בירושלם טו
ושם אמו מעכה בת־אבישלום׃ וילך בכל־חטאות אביו אשר־עשה לפניו ולא־היה לבבו
שלם עם־יהוה אלהיו כלבב דוד אביו׃ כי למען דוד נתן יהוה אלהיו לו ניר בירושלם
להקים את־בנו אחריו ולהעמיד את־ירושלם׃ אשר עשה דוד את־הישר בעיני יהוה ולא־
סר מכל אשר־צוהו כל ימי חייו רק בדבר אוריה החתי׃ ומלחמה היתה בין־רחבעם ובין
ירבעם כל־ימי חייו׃ ויתר דברי אבים וכל־אשר עשה הלוא־הם כתובים על־ספר דברי
הימים למלכי יהודה ומלחמה היתה בין אבים ובין ירבעם׃ וישכב אבים עם־אבתיו ויקברו
אתו בעיר דוד וימלך אסא בנו תחתיו׃ ובשנת עשרים לירבעם מלך ישראל
מלך אסא על־יהודה׃ וארבעים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת־אבישלום׃
ויעש אסא הישר בעיני יהוה כדוד אביו׃ ויעבר הקדשים מן־הארץ ויסר את־כל־הגללים
אשר עשו אבתיו׃ וגם ואת־מעכה אמו ויסרה מגבירה אשר־עשתה מפלצת לאשרה ויכרת
אסא את־מפלצתה וישרף בנחל קדרון׃ והבמות לא־סרו רק לבב־אסא היה שלם עם־
יהוה כל־ימיו׃ ויבא את־קדשי אביו וקדשו* בית יהוה כסף וזהב וכלים׃ ומלחמה היתה וקדשי ק׳
בין אסא ובין בעשא מלך־ישראל כל־ימיהם׃ ויעל בעשא מלך־ישראל על־יהודה ויבן את־
הרמה לבלתי תת יצא ובא לאסא מלך יהודה׃ ויקח אסא את־כל־הכסף והזהב הנותרים
באוצרות בית־יהוה ואת־אוצרות בית *מלך ויתנם ביד־עבדיו וישלחם המלך אסא אל־בן־ המלך ק׳
הדד בן־טברמן בן־חזיון מלך ארם הישב בדמשק לאמר׃ ברית ביני ובינך בין אבי ובין
אביך הנה שלחתי לך שחד כסף וזהב לך הפרה את־בריתך את־בעשא מלך־ישראל ויעלה
מעלי׃ וישמע בן־הדד אל־המלך אסא וישלח את־שרי החילים אשר־לו על־ערי ישראל
ויך את־עיון ואת־דן ואת אבל בית־מעכה ואת כל־כנרות על כל־ארץ נפתלי׃ ויהי כשמע
בעשא ויחדל מבנות את־הרמה וישב בתרצה׃ והמלך אסא השמיע את־כל־יהודה אין
נקי וישאו את־אבני הרמה ואת־עציה אשר בנה בעשא ויבן בם המלך אסא את־גבע בנימן
ואת־המצפה׃ ויתר כל־דברי אסא וכל־גבורתו וכל־אשר עשה והערים אשר בנה הלא־
המה כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה רק לעת זקנתו חלה את־רגליו׃ וישכב
אסא עם־אבתיו ויקבר עם־אבתיו בעיר דוד אביו וימלך יהושפט בנו תחתיו׃ ונדב
בן־ירבעם מלך על־ישראל בשנת שתים לאסא מלך יהודה וימלך על־ישראל שנתים׃ ויעש
הרע בעיני יהוה וילך בדרך אביו ובחטאתו אשר החטיא את־ישראל׃ ויקשר עליו בעשא
בן־אחיה לבית יששכר ויכהו בעשא בגבתון אשר לפלשתים ונדב וכל־ישראל צרים על־

גבתון

טו וקדשו וקדשי ק׳ : בעשא מלך ישראל בנוסחאות כ״י כולם הפ״ין רפוא לבדו וכך הם במקצת דפוסים : בית המלך המלך ק׳ : ובינך בדפוסים הטובים וברוב ספרים כ״י מדוייקים בלא יו״ד אחר הנ״ון וכן כתב רמ״ה על פסוק ישפט ס׳ ביני ובינך כל בינך שבמקרא חסר יו״ד בין הנ״ון והכ״ף וזה מלא וכו׳ : ואת כל כנרות בספרים כ״י מדוייקים הכ״ף במארך והכ״ן רפה ובמלא לבד ומקצת ספרים בחטף פתח · וכמוהו כנרות דיהושע סימן י״א וסימן י״ב כת״ב שם והם שלשה על פי המסורת : ויחדל מבנות את הרמה נוסחא דפוסים קדומים כתוב מבנות הרמה בלא מלת את ובמכלים שם אבל רבים שכתוב נפש מלת את :

גבתון

גבתון׃ וימתהו בעשא בשנת שלש לאסא מלך יהודה וימלך תחתיו׃ ויהי כמלכו הכה
את־כל־בית ירבעם לא־השאיר כל־נשמה לירבעם עד־השמדו כדבר יהוה אשר דבר ביד־
עבדו אחיה השילני׃ על־חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את־ישראל בכעסו אשר
הכעיס את־יהוה אלהי ישראל׃ ויתר דברי נדב וכל־אשר עשה הלא־הם כתובים
על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃ ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך־ישראל
כל־ימיהם׃ *

בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא בן־אחיה על־כל־ישראל בתרצה עשרים וארבע
שנה׃ ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך ירבעם ובחטאתו אשר החטיא את־
ישראל׃ ויהי דבר־יהוה אל־יהוא בן־חנני על־בעשא לאמר׃ יען אשר
הרימתיך מן־העפר ואתנך נגיד על עמי ישראל ותלך ׀ בדרך ירבעם ותחטא את־עמי ישראל
להכעיסני בחטאתם׃ הנני מבעיר אחרי בעשא ואחרי ביתו ונתתי את־ביתך כבית ירבעם
בן־נבט׃ המת לבעשא בעיר יאכלו הכלבים והמת לו בשדה יאכלו עוף השמים׃ ויתר
דברי בעשא ואשר עשה וגבורתו הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃
וישכב בעשא עם־אבתיו ויקבר בתרצה וימלך אלה בנו תחתיו׃ וגם ביד יהוא בן־חנני
הנביא דבר־יהוה היה אל־בעשא ואל־ביתו ועל כל־הרעה ׀ אשר־עשה ׀ בעיני יהוה להכעיסו
במעשה ידיו להיות כבית ירבעם ועל אשר־הכה אתו׃ בשנת עשרים ושש שנה
לאסא מלך יהודה מלך אלה בן־בעשא על־ישראל בתרצה שנתים׃ ויקשר עליו עבדו
זמרי שר מחצית הרכב והוא בתרצה שתה שכור בית ארצא אשר על־הבית בתרצה׃ ויבא
זמרי ויכהו וימיתהו בשנת עשרים ושבע לאסא מלך יהודה וימלך תחתיו׃ ויהי
במלכו כשבתו על־כסאו הכה את־כל־בית בעשא לא־השאיר לו משתין בקיר וגאליו ורעהו׃
וישמד זמרי את כל־בית בעשא כדבר יהוה אשר דבר אל־בעשא ביד יהוא הנביא׃ אל־
כל־חטאות בעשא וחטאות אלה בנו אשר חטאו ואשר החטיאו את־ישראל להכעיס את־
יהוה אלהי ישראל בהבליהם׃ ויתר דברי אלה וכל־אשר עשה הלוא־הם כתובים על־ספר
דברי הימים למלכי ישראל׃ בשנת עשרים ושבע שנה לאסא מלך יהודה מלך
זמרי שבעת ימים בתרצה והעם חנים על־גבתון אשר לפלשתים׃ וישמע העם החנים
לאמר קשר זמרי וגם הכה את־המלך וימלכו כל־ישראל את־עמרי שר־צבא על־ישראל ביום
ההוא במחנה׃ ויעלה עמרי וכל־ישראל עמו מגבתון ויצרו על־תרצה׃ ויהי כראות
זמרי כי־נלכדה העיר ויבא אל־ארמון בית־המלך וישרף עליו את־בית־מלך באש וימת׃ על־
חטאתיו אשר חטא לעשות הרע בעיני יהוה ללכת בדרך ירבעם ובחטאתו אשר עשה
להחטיא את־ישראל׃ ויתר דברי זמרי וקשרו אשר קשר הלא־הם כתובים על־ספר דברי
הימים

גבתון ... רפויה כתבתו שבפסוק ואחרים שבספר זה: ויהי במלכו ... כפי המסורת: בכעסו ... בספרים כ"י ודפוסים ישנים: אל יהוא בן חנני ... כ"י וגם ... ספרים ... ראשונה: על בעשא לאמר במקרא גדולה כתוב על זה למערבאי אל בעשא ... וישמד זמרי וגו' אשר דבר אל בעשא ... למערבאי ולמדינחאי ... בחילופים שבין מערבאי למדינחאי: למערבאי וישמד זמרי וגו' אל בעשא: למדינחאי על בעשא ... מערבאי ... תרגם יונתן ... ספרים נמסר ... על בעשא רק זה: בית ארצא ... במלכו ... בשבתו ... ובם ... במסורת ... וחברו ... במלכו: וישמד זמרי וגו' אל בעשא עיין ... הסימן:

הימים למלכי ישראל: אז יחלק העם ישראל לחצי חצי העם היה אחרי תבני
בן גינת להמליכו והחצי אחרי עמרי: ויחזק העם אשר אחרי עמרי את העם אשר אחרי
תבני בן גינת וימת תבני וימלך עמרי: בשנת שלשים ואחת שנה לאסא מלך
יהודה מלך עמרי על ישראל שתים עשרה שנה בתרצה מלך שש שנים: ויקן את ההר
שמרון מאת שמר בככרים כסף ויבן את ההר ויקרא את שם העיר אשר בנה על שם שמר
אדני ההר שמרון: ויעשה עמרי הרע בעיני יהוה וירע מכל אשר לפניו: וילך בכל דרך
ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל להכעיס את יהוה אלהי ישראל בהבליהם:
ויתר דברי עמרי אשר עשה וגבורתו אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי
הימים למלכי ישראל: וישכב עמרי עם אבתיו ויקבר בשמרון וימלך אחאב בנו תחתיו:
ואחאב בן עמרי מלך על ישראל בשנת שלשים ושמנה שנה לאסא מלך יהודה
וימלך אחאב בן עמרי על ישראל בשמרון עשרים ושתים שנה: ויעש אחאב בן עמרי הרע
בעיני יהוה מכל אשר לפניו: ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן נבט ויקח אשה את
איזבל בת אתבעל מלך צידנים וילך ויעבד את הבעל וישתחו לו: ויקם מזבח לבעל בית
הבעל אשר בנה בשמרון: ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס
את יהוה אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו: בימיו בנה חיאל בית האלי
את יריחה באבירם בכרו יסדה ובשגיב צעירו הציב דלתיה כדבר יהוה אשר דבר ביד יהושע
יז בן נון: * ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב חי יהוה אלהי ישראל
אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי: ויהי דבר יהוה
אליו לאמר: לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית אשר על פני הירדן: והיה
מהנחל תשתה ואת הערבים צויתי לכלכלך שם: וילך ויעש כדבר יהוה וילך וישב בנחל
כרית אשר על פני הירדן: והערבים מביאים לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב ומן
הנחל ישתה: ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה גשם בארץ:
ויהי דבר יהוה אליו לאמר: קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם הנה צויתי שם אשה
אלמנה לכלכלך: ויקם וילך צרפתה ויבא אל פתח העיר והנה שם אשה אלמנה מקששת
עצים ויקרא אליה ויאמר קחי נא לי מעט מים בכלי ואשתה: ותלך לקחת ויקרא אליה
ויאמר לקחי נא לי פת לחם בידך: ותאמר חי יהוה אלהיך אם יש לי מעוג כי אם מלא
כף קמח בכד ומעט שמן בצפחת והנני מקששת שנים עצים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני
ואכלנהו ומתנו: ויאמר אליה אליהו אל תיראי באי עשי כדברך אך עשי לי משם עגה
קטנה בראשנה והוצאת לי ולך ולבנך תעשי באחרנה:

כי

מאת שמר בכל הספרים הספם בה"ס וכן בספרים כ"י לית ותלתיל מסורת עליו לית סגול ר"ל הא"לף וזה לשון לוית חן נספר ס' פרק ב' על מלת את ובה"ס השוסית כלו צירי ומלרע מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו וכן כלם בר מן א' צירי וסגול ומלתיל להספר למלה מלעיל מאת שמר: ובחטאתיו ובחטאתו ק': ויתר דברי עמרי אשר עשה בכתובים עם פי' הרד"ק כתוב עמרי וכל אשר עשה וטעות הוא: מלך צידנים ברוב ספרים מדוייקים מלא יו"ד גם אחר כל"י וכן משמע ממסורת שופטים י"ח כמ"ש שם: ירוחה כתיב בה"א וקרי בוא"ו כתו אלה והדומים לו: ובשגיב ובשגוב ק' בוא"ו שרוקה והכתיב ביו"ד: מביאים לו לחם ברוב הספרים מלא למלא ועיין מה שאמרתי לעיל סימן יו"ד: היה גשם מלרע שלא כמנהג מכלול שקל פעל ולפי זה מה שנמסר במסרה גדולה ג' בטעם מלעיל צריך לומר מלרע: קום לך צרפתה ברוב הספרים הפ"א בקמץ וכן חברו שבסמוך ובמקצת מדוייקים כ"י ודפוס ישן בלא מאריך בצ"די ובמקצת ספרים במאריך ועיין מ"ש ביהושע ג' ותלך לקחת הק"וף בפתח כאתנח: לקחי נא לי בכל ספרים כ"י הל"מד במאריך וכ"כ רד"ק בפי' ובמכלול דף י"ט וקריאתו בשוא נח: ועשיתיהו במקצת ספרים חסר יו"ד תנינא: והוצאת לי ברוב המדוייקים מלא ומ"ו והפ"ן בלי ניקוד:

כי כה אמר יהוה אלהי ישראל כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר עד יום תתן־
יהוה גשם על־פני האדמה: ותלך ותעשה כדבר אליהו ותאכל הוא־והיא וביתה ימים:
כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר כדבר יהוה אשר דבר ביד אליהו:
ויהי אחר הדברים האלה חלה בן־האשה בעלת הבית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא־
נותרה־בו נשמה: ותאמר אל־אליהו מה־לי ולך איש האלהים באת אלי להזכיר
את־עוני ולהמית את־בני: ויאמר אליה תני־לי את־בנך ויקחהו מחיקה ויעלהו אל־העליה
אשר־הוא ישב שם וישכבהו על־מטתו: ויקרא אל־יהוה ויאמר יהוה אלהי הגם
על־האלמנה אשר־אני מתגורר עמה הרעות להמית את־בנה: ויתמדד על־הילד שלש פעמים
ויקרא אל־יהוה ויאמר יהוה אלהי תשב־נא נפש־הילד הזה על־קרבו: וישמע
יהוה בקול אליהו ותשב נפש־הילד על־קרבו ויחי: ויקח אליהו את־הילד וירדהו מן־העליה
הביתה ויתנהו לאמו ויאמר אליהו ראי חי בנך: ותאמר האשה אל־אליהו עתה זה ידעתי
כי איש אלהים אתה ודבר־יהוה בפיך אמת: * ויהי ימים רבים ודבר־יהוה
היה אל־אליהו בשנה השלישית לאמר לך הראה אל־אחאב ואתנה מטר על־פני האדמה:
וילך אליהו להראות אל־אחאב והרעב חזק בשמרון: ויקרא אחאב אל־עבדיהו אשר על־
הבית ועבדיהו היה ירא את־יהוה מאד: ויהי בהכרית איזבל את נביאי יהוה ויקח עבדיהו
מאה נביאים ויחביאם חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים: ויאמר אחאב אל־עבדיהו
לך בארץ אל־כל־מעיני המים ואל כל־הנחלים אולי ׀ נמצא חציר ונחיה סוס ופרד ולוא
נכרית מהבהמה: ויחלקו להם את־הארץ לעבר־בה אחאב הלך בדרך אחד לבדו ועבדיהו
הלך בדרך־אחד לבדו: ויהי עבדיהו בדרך והנה אליהו לקראתו ויכרהו ויפל
על־פניו ויאמר האתה זה אדני אליהו: ויאמר לו אני לך אמר לאדניך הנה אליהו:
ויאמר מה חטאתי כי־אתה נתן את־עבדך ביד־אחאב להמיתני: חי ׀ יהוה אלהיך אם־
יש־גוי וממלכה אשר לא־שלח אדני שם לבקשך ואמרו אין והשביע את־הממלכה ואת־
הגוי כי לא ימצאכה: ועתה אתה אמר לך אמר לאדניך הנה אליהו: והיה
אני ׀ אלך מאתך ורוח יהוה ׀ ישאך על־אשר לא־אדע ובאתי להגיד לאחאב ולא ימצאך
והרגני ועבדך ירא את־יהוה מנערי: הלא־הגד לאדני את אשר־עשיתי בהרג איזבל את
נביאי יהוה ואחבא מנביאי יהוה מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם
ומים: ועתה אתה אמר לך אמר לאדניך הנה אליהו והרגני: ויאמר אליהו חי יהוה
צבאות אשר עמדתי לפניו כי היום אראה אליו: וילך עבדיהו לקראת אחאב ויגד־
לו וילך אחאב לקראת אליהו: ויהי כראות אחאב את־אליהו ויאמר אחאב אליו האתה
זה עכר ישראל: ויאמר לא עכרתי את־ישראל כי אם־אתה ובית אביך
בעזבכם את־מצות יהוה ותלך אחרי הבעלים: ועתה שלח קבץ אלי את־כל־
ישראל

לא תכלה בקמץ ופתחו בסגול : תתן את ק׳ וכתב בעל כלי יקר בשם ספר הזהר וזה לשונו עד את ה׳ גשם והס״ת לא יתן הגשם עד תתן את
[illegible] שע״י הזכות והתיבה [illegible] קטנה [illegible] לי [illegible] את הכותב [illegible] כי [illegible] יעורר הש״י רחמיו ע״כ · ועיין עוד בס
רמז אחר [illegible] : הוא והיא [illegible] ק׳ ונדרש [illegible] השירים רבה כפסוק [illegible] ובפרקי ר׳ אליעזר ריש פ׳ ל״ג ועיין כלי
יקר ומסורת הברית הגדול סימן [illegible] : לא נותרה־בו נשמה במקף במקצת ספרים · והבי״ת בדגש ברוב ספרים כ״י מדוייקים · ועיין מ״ש בכלל
[illegible] : הראה [illegible] ליית [illegible] ספרים [illegible] : מעיני המ״ין בשוא : ולוא נכרית מלא
[illegible] : מהבהמה כתב רד״ק [illegible] כתיב וקרי מהבהמה עכ״ל · כן הוא במקצת ספרי הדפוס אבל בספרים כ״י שלפני וגם
[illegible] כתיב [illegible] ואין כאן ק׳ וכתיב כלל : ויתחלקו [illegible] בספרים כ״י : ומצאך הא״ל במאריך בספרים כ״י:
ויפסחו

ישראל אל-הר הכרמל ואת-נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות
אכלי שלחן איזבל: * וישלח אחאב בכל-בני ישראל ויקבץ את-הנביאים אל-
הר הכרמל: ויגש אליהו אל-כל-העם ויאמר עד-מתי אתם פסחים על-שתי הסעפים
אם-יהוה האלהים לכו אחריו ואם-הבעל לכו אחריו ולא-ענו העם אתו דבר: ויאמר
אליהו אל-העם אני נותרתי נביא ליהוה לבדי ונביאי הבעל ארבע-מאות וחמשים איש:
ויתנו-לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתחהו וישימו על-העצים ואש לא ישימו
ואני אעשה את-הפר האחד ונתתי על-העצים ואש לא אשים: וקראתם בשם אלהיכם
ואני אקרא בשם-יהוה והיה האלהים אשר-יענה באש הוא האלהים ויען כל-העם ויאמרו
טוב הדבר: ויאמר אליהו לנביאי הבעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשנה כי אתם
הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו: ויקחו את-הפר אשר-נתן להם ויעשו ויקראו
בשם-הבעל מהבקר ועד-הצהרים לאמר הבעל עננו ואין קול ואין ענה ויפסחו על-המזבח
אשר עשה: ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול-גדול כי-
אלהים הוא כי-שיח וכי-שיג לו וכי-דרך לו אולי ישן הוא ויקץ: ויקראו בקול גדול ויתגדדו
כמשפטם בחרבות וברמחים עד-שפך-דם עליהם: ויהי כעבר הצהרים ויתנבאו
עד לעלות המנחה ואין-קול ואין-ענה ואין קשב: ויאמר אליהו לכל-העם גשו אלי ויגשו
כל-העם אליו וירפא את-מזבח יהוה ההרוס: ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר
שבטי בני-יעקב אשר היה דבר-יהוה אליו לאמר ישראל יהיה שמך: ויבנה את-האבנים
מזבח בשם יהוה ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח: ויערך את-העצים וינתח
את-הפר וישם על-העצים: ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על-העלה ועל-העצים
ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: וילכו המים סביב למזבח וגם את-התעלה מלא-
מים: ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל
היום יודע כי-אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדבריך* עשיתי את כל-הדברים האלה:
ענני יהוה ענני וידעו העם הזה כי-אתה יהוה האלהים ואתה הסבת את-לבם אחרנית:
ותפל אש-יהוה ותאכל את-העלה ואת-העצים ואת-האבנים ואת-העפר ואת-המים אשר-
בתעלה לחכה: וירא כל-העם ויפלו על-פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים
ע״כ יהוה הוא האלהים: * ויאמר אליהו להם תפשו את-נביאי הבעל איש אל-ימלט מהם
ויתפשום ויורדם אליהו אל-נחל קישון וישחטם שם:
ויאמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה כי-קול המון הגשם: ויעלה אחאב לאכל ולשתות
ואליהו עלה אל-ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם פניו בין ברכו: ויאמר אל-נערו עלה-נא
הבט דרך-ים ויעל ויבט ויאמר אין מאומה ויאמר שב שבע פעמים: ויהי בשבעית ויאמר
הנה

ויפסחו הו״או במאריך בספרים כ״י : **אשר עשה** במסורת פרשת וילך בפסוק ואנכי הסתר אסתיר וגו׳ על כל הרעה אשר עשה ג׳ סבירין עשו · ויפסחו : ויהתל זה לבדו בא על משקלו בדגש הפ״א והשאר רפים רד״ק : כמספר שבטי בני יעקב כתוב במק״ג ליא רפי וחד כמספר ע״כ · פי׳ רפי האמור כאן ר״ל הכ״ף בשוא ורפי הס״ם · והאחר הכ״ף בפתח ודגש הס״ם והוא במספר אשר תעשו דפרשת שלח לך · ועיין בספר מסורת המסורת מאמר ג׳ שהביא דומים רבים כאלו : **ויצקו על העלה** הי״וד במאריך בין לפ״ד שהוא תמיד והי״וד איתנית והמאריך מורה על שרשית ובין לפ״ד שהוא נוני והי״וד שרשית בשקל משכו וקחו לכם · רד״ק בפירוש ובמכלול דף קכ״ט ובשרשים שרש יצק ועיין מה שכתבתי בפרשת כי תשא על משכו ונאמר המאריך : **בעלות המנחה** בגי״ת : **בישראל** כן כתוב בכי״ת ובכתיבתים עם פירוש הרי״א׳ כתוב לישראל וטעות הוא : **ובדבריך** עשיתי כתיב ביו״ד וק׳ בלא יו״ד : **ויורדם** באקצת ספרים ויורדם מלא וא״ו : **ברכו** ברכיו ק׳ :

הִנֵּה־עָב קְטַנָּה כְּכַף־אִישׁ עֹלָה מִיָּם וַיֹּאמֶר עֲלֵה אֱמֹר אֶל־אַחְאָב אֱסֹר וָרֵד וְלֹא יַעַצָרְכָה הַגָּשֶׁם׃
וַיְהִי ׀ עַד־כֹּה וְעַד־כֹּה וְהַשָּׁמַיִם הִתְקַדְּרוּ עָבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶּשֶׁם גָּדוֹל וַיִּרְכַּב אַחְאָב וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה׃ א
וְיַד־יְהוָה הָיְתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה׃ וַיַּגֵּד
אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב׃
וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי־כָעֵת מָחָר אָשִׂים
אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם׃ וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּנַּח
אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם׃ וְהוּא־הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֹתֶם אֶחָת וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ
לָמוּת וַיֹּאמֶר ׀ רַב עַתָּה יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי־לֹא־טוֹב אָנֹכִי מֵאֲבֹתָי׃ וַיִּשְׁכַּב וַיִּישַׁן תַּחַת רֹתֶם
אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכוֹל׃ וַיַּבֵּט וְהִנֵּה מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים
וְצַפַּחַת מָיִם וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁכָּב׃ וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה ׀ שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכֹל
כִּי רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ׃ וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ ׀ הָאֲכִילָה הַהִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה עַד הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב׃ וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר
לוֹ מַה־לְּךָ פֹה אֵלִיָּהוּ׃ וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה ׀ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃
וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר
סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְהוָה׃ וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא
בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה׃ וַיְהִי ׀ כִּשְׁמֹעַ אֵלִיָּהוּ וַיָּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד
פֶּתַח הַמְּעָרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לְּךָ פֹה אֵלִיָּהוּ׃ וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה ׀ אֱלֹהֵי
צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי
לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ מִדְבַּרָה
דַמָּשֶׂק וּבָאתָ וּמָשַׁחְתָּ אֶת־חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל־אֲרָם׃ וְאֵת יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִּמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ׃ וְהָיָה הַנִּמְלָט מֵחֶרֶב
חֲזָאֵל יָמִית יֵהוּא וְהַנִּמְלָט מֵחֶרֶב יֵהוּא יָמִית אֱלִישָׁע׃ וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־
הַבִּרְכַּיִם אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל־הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ׃ וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא
אֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנֵים הֶעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלִיָּהוּ
אֵלָיו וַיַּשְׁלֵךְ אַדַּרְתּוֹ אֵלָיו׃ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקָר וַיָּרָץ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֶשְּׁקָה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי
וְאֵלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ׃ וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר
וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבִכְלִי הַבָּקָר בִּשְּׁלָם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיְשָׁרְתֵהוּ׃ *
וּבֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם קָבַץ אֶת־כָּל־חֵילוֹ וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אִתּוֹ וְסוּס וָרָכֶב וַיַּעַל וַיָּצַר כ
עַל

עלה אמר אל אחאב בנביאים עם פירוש הרי"א כתוב לאחאב ושיבוש הוא: וָרֵד כן כתיב · ובספר אחד כתיבת יד כתוב וְרֵד ואין לסמוך עליו: ויבא וישב תחת רתם אחת אחד ק' בד"לת והכתוב בתי"ו · אבל תחת רתם אחד שבסמוך כתיב וק' בד"לת · וכן ראיתי בספרים מדוייקים וזולת זה שיבוש: עגת בספר אחד כתיבת יד מלא וא"ו ובספרים מדוייקים בשלש נקודות והג"ימל רפה: מדברה דמשק עיין מה שכתבתי ביהושע י"א: כל הברכים אין בב"ית מאריך: אֶשְּׁקָה־נָּא לאבי ולאמי רבו החילופים במלה זו רבינו יונה בספר הרקמה כתב שהוא בחטף קמץ תחת השי"ן כמו אֶפְשְׁעָה בה (ישעיה כ"ז) וכן כתב האפודי בפרק י"ו · וגם רד"ק בספר מכלול דף כ"א מנאו עם דומים אחרים שהשי"ן הפעל שלהם בחטף קמץ · וכן כתב בפירוש המקרא במקצת ספרים מדוייקים השי"ן בחטף קמץ ובשרשים הוסיף שבמקצת ספרים בחטף פתח עד כאן · ומהספרים כתובי יד שבאו לידי יש מהם כדעת רד"ק במכלול ובפירוש · וקצת מהם השי"ן בשוא לבדו ובכולם השי"ן דגושה והאל"ף בלא מאריך מה שאין כן בדפוסים אחרונים: ובכלי הבקר הבי"ת בחירק בכל ספרים המדוייקים והוא אחד מן ז' מטעין דסבירין בלורי · עיין במסורת הגדולה פרק כל ב'

ויאמר

עַל־שֹׁמְרוֹן וַיִּלָּחֶם בָּהּ׃ וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הָעִירָה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר
בֶּן־הֲדַד כַּסְפְּךָ וּזְהָבְךָ לִי־הוּא וְנָשֶׁיךָ וּבָנֶיךָ הַטּוֹבִים לִי־הֵם׃ וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְךָ אֲנִי וְכָל־אֲשֶׁר־לִי׃ וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ כֹּה־
אָמַר בֶּן־הֲדַד לֵאמֹר כִּי־שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כַּסְפְּךָ וּזְהָבְךָ וְנָשֶׁיךָ וּבָנֶיךָ לִי תִתֵּן׃ כִּי ׀ אִם־
כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֶת־עֲבָדַי אֵלֶיךָ וְחִפְּשׂוּ אֶת־בֵּיתְךָ וְאֵת בָּתֵּי עֲבָדֶיךָ וְהָיָה כָּל־מַחְמַד עֵינֶיךָ
יָשִׂימוּ בְיָדָם וְלָקָחוּ׃ וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְכָל־זִקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי רָעָה זֶה
מְבַקֵּשׁ כִּי־שָׁלַח אֵלַי לְנָשַׁי וּלְבָנַי וּלְכַסְפִּי וְלִזְהָבִי וְלֹא מָנַעְתִּי מִמֶּנּוּ׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל־הַזְּקֵנִים
וְכָל־הָעָם אַל־תִּשְׁמַע וְלוֹא תֹאבֶה׃ וַיֹּאמֶר לְמַלְאֲכֵי בֶן־הֲדַד אִמְרוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר־
שָׁלַחְתָּ אֶל־עַבְדְּךָ בָרִאשֹׁנָה אֶעֱשֶׂה וְהַדָּבָר הַזֶּה לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת וַיֵּלְכוּ הַמַּלְאָכִים וַיְשִׁבֻהוּ
דָּבָר׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בֶּן־הֲדַד וַיֹּאמֶר כֹּה־יַעֲשׂוּן לִי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּ אִם־יִשְׂפֹּק עֲפַר שֹׁמְרוֹן
לִשְׁעָלִים לְכָל־הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי׃ וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר דַּבְּרוּ אַל־יִתְהַלֵּל חֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ׃
וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְהוּא שֹׁתֶה הוּא וְהַמְּלָכִים בַּסֻּכּוֹת וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו שִׂימוּ וַיָּשִׂימוּ
עַל־הָעִיר׃ וְהִנֵּה ׀ נָבִיא אֶחָד נִגַּשׁ אֶל־אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה
הֲרָאִיתָ אֵת כָּל־הֶהָמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה הִנְנִי נֹתְנוֹ בְיָדְךָ הַיּוֹם וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר אַחְאָב
בְּמִי וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה בְּנַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיֹּאמֶר מִי־יֶאְסֹר הַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אָתָּה׃
וַיִּפְקֹד אֶת־נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיִּהְיוּ מָאתַיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם פָּקַד אֶת־כָּל־הָעָם כָּל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים׃ וַיֵּצְאוּ בַּצָּהֳרָיִם וּבֶן־הֲדַד שֹׁתֶה שִׁכּוֹר בַּסֻּכּוֹת הוּא
וְהַמְּלָכִים שְׁלֹשִׁים־וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ עֹזֵר אֹתוֹ׃ וַיֵּצְאוּ נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת בָּרִאשֹׁנָה וַיִּשְׁלַח בֶּן־
הֲדַד וַיַּגִּידוּ לוֹ לֵאמֹר אֲנָשִׁים יָצְאוּ מִשֹּׁמְרוֹן׃ וַיֹּאמֶר אִם־לְשָׁלוֹם יָצָאוּ תִּפְשׂוּם חַיִּים וְאִם
לְמִלְחָמָה יָצְאוּ חַיִּים תִּפְשׂוּם׃ וְאֵלֶּה יָצְאוּ מִן־הָעִיר נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהַחַיִל אֲשֶׁר אַחֲרֵיהֶם׃
וַיַּכּוּ אִישׁ אִישׁוֹ וַיָּנֻסוּ אֲרָם וַיִּרְדְּפֵם יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּלֵט בֶּן־הֲדַד מֶלֶךְ אֲרָם עַל־סוּס וּפָרָשִׁים׃ וַיֵּצֵא
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־הַסּוּס וְאֶת־הָרָכֶב וְהִכָּה בַאֲרָם מַכָּה גְדוֹלָה׃ וַיִּגַּשׁ הַנָּבִיא אֶל־מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִתְחַזַּק וְדַע וּרְאֵה אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה כִּי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה מֶלֶךְ אֲרָם
עֹלֶה עָלֶיךָ׃

וְעַבְדֵי מֶלֶךְ־אֲרָם אָמְרוּ אֵלָיו אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל־כֵּן חָזְקוּ מִמֶּנּוּ וְאוּלָם נִלָּחֵם אִתָּם בַּמִּישׁוֹר
אִם־לֹא נֶחֱזַק מֵהֶם׃ וְאֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עֲשֵׂה הָסֵר הַמְּלָכִים אִישׁ מִמְּקֹמוֹ וְשִׂים פַּחוֹת תַּחְתֵּיהֶם׃
וְאַתָּה תִמְנֶה־לְךָ ׀ חַיִל כַּחַיִל הַנֹּפֵל מֵאוֹתָךְ וְסוּס כַּסּוּס ׀ וְרֶכֶב כָּרֶכֶב וְנִלָּחֲמָה אוֹתָם בַּמִּישׁוֹר
אִם־לֹא נֶחֱזַק מֵהֶם וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַיַּעַשׂ כֵּן׃ וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה וַיִּפְקֹד בֶּן־הֲדַד
אֶת־אֲרָם וַיַּעַל אֲפֵקָה לַמִּלְחָמָה עִם־יִשְׂרָאֵל׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָתְפָּקְדוּ וְכָלְכְּלוּ וַיֵּלְכוּ לִקְרָאתָם
וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נֶגְדָּם כִּשְׁנֵי חֲשִׂפֵי עִזִּים וַאֲרָם מִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיִּגַּשׁ אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר
אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה יַעַן אֲשֶׁר אָמְרוּ אֲרָם אֱלֹהֵי הָרִים יְהוָה וְלֹא־אֱלֹהֵי עֲמָקִים
הוּא

ויאמר לו כה אמר בן הדד י"ב דכפירין ויאמרו וע' מ"ס בסוף פרשת מפות : ישפק חסר וא"ו וכתוב בשין שמאלית פ"פ המסורת : למלחמה יצאו גס"א כ"י למלחמה הל"מד בפ"ח ויש הערה ג"כ מחילוף זה בדפוס ישן אבל בשאר ספרים בשוא : וינסו ארם במקרא גדולה נכתב בנו"ן וינס ארם בספרים מדוייקים וישנים ע"כ · ואומר אני כי אם זקנה יש כאן חכמה אין כאן : נחזק מהם החי"ת בחטף סגול בספרים מדוייקים : תמנה לך בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים הה"א במארי"ך : מלאו את הארץ בספר אחד כ"י וס"א דפוס ישן המ"ם בקמץ ולדעתם הוא פועל עבר מבנין הקל אבן בכל ספרים מדוייקים בחירק והוא פועל עבר מבנין פעל הדגוש והיתה ראויה הל"מד להדגש והוקלה · וכ"כ רד"ק בספר השרשים וטעו מדפיסי הספרים לכתוב קמוץ שכן נמסורת מלאו בל ספר מלכים חירק :

הוא ונתתי את־כל־ההמון הגדול הזה בידך וידעתם כי־אני יהוה׃ ויחנו אלה נכח אלה
שבעת ימים ויהי ביום השביעי ותקרב המלחמה ויכו בני־ישראל את־ארם מאה־אלף רגלי
ביום אחד׃ וינסו הנותרים אפקה אל־העיר ותפל החומה על־עשרים ושבעה אלף איש
הנותרים ובן־הדד נס ויבא אל־העיר חדר בחדר׃ ויאמרו אליו עבדיו הנה־נא
שמענו כי מלכי בית ישראל כי־מלכי חסד הם נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו
ונצא אל־מלך ישראל אולי יחיה את־נפשך׃ ויחגרו שקים במתניהם וחבלים בראשיהם
ויבאו אל־מלך ישראל ויאמרו עבדך בן־הדד אמר תחי־נא נפשי ויאמר העודנו חי אחי הוא׃
והאנשים ינחשו וימהרו ויחלטו הממנו ויאמרו אחיך בן־הדד ויאמר באו קחהו ויצא אליו
בן־הדד ויעלהו על־המרכבה׃ ויאמר אליו הערים אשר־לקח־אבי מאת אביך אשיב וחצות
תשים לך בדמשק כאשר־שם אבי בשמרון ואני בברית אשלחך ויכרת־לו ברית וישלחהו׃
ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל־רעהו בדבר יהוה הכיני נא וימאן האיש להכתו׃
ויאמר לו יען אשר לא־שמעת בקול יהוה הנך הולך מאתי והכך האריה וילך מאצלו וימצאהו
האריה ויכהו׃ וימצא איש אחר ויאמר הכיני נא ויכהו האיש הכה ופצע׃ וילך הנביא
ויעמד למלך על־הדרך ויתחפש באפר על־עיניו׃ ויהי המלך עבר והוא צעק אל־המלך
ויאמר עבדך יצא בקרב־המלחמה והנה־איש סר ויבא אלי איש ויאמר שמר את־האיש הזה
אם־הפקד יפקד והיתה נפשך תחת נפשו או כבר־כסף תשקול׃ ויהי עבדך עשה הנה והנה
והוא איננו ויאמר אליו מלך־ישראל כן משפטך אתה חרצת׃ וימהר ויסר את־האפר מעל° *מעליו
עיניו ויכר אתו מלך ישראל כי מהנביאים הוא׃ ויאמר אליו כה אמר יהוה יען שלחת את־
איש־חרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו׃ וילך מלך־ישראל על־ביתו סר
כא וזעף ויבא שמרונה׃ * ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היזרעאלי אשר
ביזרעאל אצל היכל אחאב מלך שמרון׃ וידבר אחאב אל־נבות לאמר תנה־לי את־כרמך
ויהי־לי לגן־ירק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו אם טוב בעיניך
אתנה־לך כסף מחיר זה׃ ויאמר נבות אל־אחאב חלילה לי מיהוה מתתי את־נחלת אבתי
לך׃ ויבא אחאב אל־ביתו סר וזעף על־הדבר אשר־דבר אליו נבות היזרעאלי ויאמר לא־
אתן לך את־נחלת אבותי וישכב על־מטתו ויסב את־פניו ולא־אכל לחם׃ ותבא אליו
איזבל אשתו ותדבר אליו מה־זה רוחך סרה ואינך אכל לחם׃ וידבר אליה כי־אדבר אל־
נבות היזרעאלי ואמר לו תנה־לי את־כרמך בכסף או אם־חפץ אתה אתנה־לך כרם תחתיו
ויאמר לא־אתן לך את־כרמי׃ ותאמר אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על־
ישראל קום אכל־לחם ויטב לבך אני אתן לך את־כרם נבות היזרעאלי׃ ותכתב ספרים
בשם אחאב ותחתם בחתמו ותשלח הספרים אל־הזקנים ואל־החרים אשר בעירו הישבים ספרים ק׳
את־נבות׃ ותכתב בספרים לאמר קראו־צום והשיבו את־נבות בראש העם׃ והושיבו
שנים

מאה אלף רגלי בקצת מדוייקים כתובי יד ודפוסים ישנים המ"ם במאריך : וחבלים בראשנו כרוב ספרים שלפני חסר יו"ד ומסורת שלהם ב׳ חסר ותגרו דמו בראשנו (יהושע ב׳) וכן כתב ר׳ יונה · ויש ספרים וחבלים בראשינו מלא בי"וד הרבים ומסורת שלהם ב׳ חד מלא וחד חסר׳ ורד"ק הביא שתי המסורות כפי׳ ובשרשים ומהפירוש נראה שתפס מסורה ראשונה עיקר : וימהרו וכן וישלחהו בנסחאות כתובי יד הוא׳ו במאריך וגם בקצת דפוסים ישנים : ויעמד למלך אל הדרך במקצת ספרים כתובי יד ודפוסים ראשונים כתוב על וכן תרגם יונתן : מעלם מעליו ק׳ : סר וזעף ב׳ בפתח על פי המסורה שלא במקרא נמי השי"ן · ותגרו ויבא אחאב אל ביתו סר וזעף שבסמוך : ותשלח הספרים ספריס ק׳ : כא

ברכת

שנים אנשים בני־בליעל נגדו ויעדהו לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאהו וסקלהו וימת:
ויעשו אנשי עירו הזקנים והחרים אשר הישבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל כאשר
כתוב בספרים אשר שלחה אליהם: קראו צום והשיבו את־נבות בראש העם: ויבאו
שני האנשים בני־בליעל וישבו נגדו ויעדהו אנשי הבליעל את־נבות נגד העם לאמר ברך
נבות אלהים ומלך ויצאהו מחוץ לעיר ויסקלהו באבנים וימת: וישלחו אל־איזבל לאמר
סקל נבות וימת: ויהי כשמע איזבל כי־סקל נבות וימת ותאמר איזבל אל־אחאב קום רש
את־כרם ׀ נבות היזרעאלי אשר מאן לתת־לך בכסף כי אין נבות חי כי־מת: ויהי כשמע
אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל־כרם נבות היזרעאלי לרשתו: ויהי
דבר־יהוה אל־אליהו התשבי לאמר: קום רד לקראת אחאב מלך־ישראל אשר בשמרון
הנה בכרם נבות אשר־ירד שם לרשתו: ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה
הרצחת וגם־ירשת ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה במקום אשר לקקו הכלבים את־דם
נבות ילקו הכלבים את־דמך גם־אתה:
ויאמר אחאב אל־אליהו המצאתני איבי ויאמר מצאתי יען התמכרך לעשות הרע בעיני יהוה:
הנני מבי° אליך רעה ובערתי אחריך והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל: מביא ק
ונתתי את־ביתך כבית ירבעם בן־נבט וכבית בעשא בן־אחיה אל־הכעס אשר הכעסת ותחטא
את־ישראל: וגם־לאיזבל דבר יהוה לאמר הכלבים יאכלו את־איזבל בחל יזרעאל: המת
לאחאב בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: רק לא־היה כאחאב אשר
התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר־הסתה אתו איזבל אשתו: ויתעב מאד ללכת אחרי
הגללים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל: ויהי כשמע
אחאב את־הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם־שק על־בשרו ויצום וישכב בשק ויהלך אט:
ויהי דבר־יהוה אל־אליהו התשבי לאמר: הראית כי־נכנע אחאב מלפני יען כי־
אביא ק נכנע מפני לא־אבי° הרעה בימיו בימי בנו אביא הרעה על־ביתו: וישבו שלש שנים אין
כב מלחמה בין ארם ובין ישראל: ויהי בשנה השלישית וירד יהושפט מלך־
יהודה אל־מלך ישראל: ויאמר מלך־ישראל אל־עבדיו הידעתם כי־לנו רמת גלעד ואנחנו
מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם: ויאמר אל־יהושפט התלך אתי למלחמה רמת גלעד
ויאמר יהושפט אל־מלך ישראל כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך: ויאמר יהושפט
חצי הספר בפסוקים אל־מלך ישראל דרש־נא כיום את־דבר יהוה: ויקבץ מלך־ישראל את־הנביאים
כארבע מאות איש ויאמר אלהם האלך על־רמת גלעד למלחמה אם־אחדל ויאמרו עלה
ויתן אדני ביד המלך: ויאמר יהושפט האין פה נביא ליהוה עוד ונדרשה מאותו:
ויאמר מלך־ישראל ׀ אל־יהושפט עוד איש־אחד לדרש את־יהוה מאתו ואני שנאתיו
כי לא־יתנבא עלי טוב כי אם־רע מיכיהו בן־ימלה ויאמר יהושפט אל־יאמר המלך כן:
ויקרא מלך ישראל אל־סריס אחד ויאמר מהרה מיכיהו בן־ימלה: ומלך ישראל ויהושפט

מלך

ברכת אלהים ומלך כל שמות האמורים בנבות קדש (פשוט מוסכם) בסוף ת' שבועת העדות י' ופי' רש"י בנבות כתיב ברך נבות אלהים עד כאן ·
ונ"ל שה"ה ברכת אלהים וכן פסק הרמ"בם סוף פ"ו מהלכות יסודי התורה ובמסכת סופרים כל השמות האמורים בנבות קדש חוץ מברך נבות אלהים
ומלך והוא טעות ודאי : הנני מבים מביא ק': לא אבים אביא ק': ויקבץ מלך ישראל חצי הספר בפסוקים : ונדרשה מאתו חזינא תרתי
נסחי כ"י דכתיב בהו מאתו ולקמן כמי בנו ויאמר מלך ישראל יבי' לדרוש את ה' מאתו בנסחא חדא כתיב מאתו · וברובא דביכתי דיקי מרווייהו
כתיבין מאתו בחולם וחסר וא"ו :

צדקיה

מלך־יהודה ישבים איש על־כסאו מלבשים בגדים בגרן פתח שער שמרון וכל־הנביאים
מתנבאים לפניהם׃
ויעש לו צדקיה בן־כנענה קרני ברזל ויאמר כה־אמר יהוה באלה תנגח את־ארם עד־כלתם׃
וכל־הנבאים נבאים כן לאמר עלה רמת גלעד והצלח ונתן יהוה ביד המלך׃ והמלאך
אשר־הלך ׀ לקרא מיכיהו דבר אליו לאמר הנה־נא דברי הנביאים פה־אחד טוב אל־המלך
יהי־נא דבריך כדבר אחד מהם ודברת טוב׃ ויאמר מיכיהו חי־יהוה כי את־אשר יאמר
יהוה אלי אתו אדבר׃ ויבוא אל־המלך ויאמר המלך אליו מיכיהו הנלך אל־רמת גלעד
למלחמה אם־נחדל ויאמר אליו עלה והצלח ונתן יהוה ביד המלך׃ ויאמר אליו המלך עד־
כמה פעמים אני משבעך אשר לא־תדבר אלי רק־אמת בשם יהוה׃ ויאמר ראיתי את־
כל־ישראל נפצים אל־ההרים כצאן אשר אין־להם רעה ויאמר יהוה לא־אדנים לאלה ישובו
איש־לביתו בשלום׃ ויאמר מלך־ישראל אל־יהושפט הלוא אמרתי אליך לוא־יתנבא עלי
טוב כי אם־רע׃ ויאמר לכן שמע דבר־יהוה ראיתי את־יהוה ישב על־כסאו וכל־צבא השמים
עמד עליו מימינו ומשמאלו׃ ויאמר יהוה מי יפתה את־אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר
זה בכה וזה אמר בכה׃ ויצא הרוח ויעמד לפני יהוה ויאמר אני אפתנו ויאמר יהוה אליו
במה׃ ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל־נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא
ועשה־כן׃ ועתה הנה נתן יהוה רוח שקר בפי כל־נביאיך אלה ויהוה דבר עליך רעה׃
ויגש צדקיהו בן־כנענה ויכה את־מיכיהו על־הלחי ויאמר אי־זה עבר רוח־יהוה מאתי לדבר
אותך׃ ויאמר מיכיהו הנך ראה ביום ההוא אשר תבא חדר בחדר להחבה׃ ויאמר מלך
ישראל קח את־מיכיהו והשיבהו אל־אמן שר־העיר ואל־יואש בן־המלך׃ ואמרת כה אמר
המלך שימו את־זה בית הכלא והאכילהו לחם לחץ ומים לחץ עד באי בשלום׃ ויאמר מיכיהו
אם־שוב תשוב בשלום לא־דבר יהוה בי ויאמר שמעו עמים כלם׃ ויעל מלך־
ישראל ויהושפט מלך־יהודה רמת גלעד׃ ויאמר מלך ישראל אל־יהושפט התחפש ובא
במלחמה ואתה לבש בגדיך ויתחפש מלך ישראל ויבוא במלחמה׃ ומלך ארם צוה את־
שרי הרכב אשר־לו שלשים ושנים לאמר לא תלחמו את־קטן ואת־גדול כי אם־את־מלך
ישראל לבדו׃ ויהי כראות שרי הרכב את־יהושפט והמה אמרו אך מלך־ישראל הוא ויסרו
עליו להלחם ויזעק יהושפט׃ ויהי כראות שרי הרכב כי־לא־מלך ישראל הוא וישובו מאחריו׃
ואיש משך בקשת לתמו ויכה את־מלך ישראל בין הדבקים ובין השרין ויאמר לרכבו הפך
ידך והוציאני מן־המחנה כי החליתי׃ ותעלה המלחמה ביום ההוא והמלך היה מעמד
במרכבה נכח ארם וימת בערב ויצק דם־המכה אל־חיק הרכב׃ ויעבר הרנה
במחנה כבא השמש לאמר איש אל־עירו ואיש אל־ארצו׃ וימת המלך ויבוא שמרון ויקברו
את

צדקיה בן כנענה הע"ין בחטף פתח: **עד כלתם** ברוב ספרים מדוייקים חסר וא"ו: **יהי נא דבריך** דברך ק' ובספרים כתובי יד אין כבי"א מחריך: **אשר לא תדבר** הת"ו רפויה בכל ספרים כ"י וכן חברו לדברי הימים ב' י"ח · ועיין מה שכתבתי בפרשת כי תבא על פסוק לא תתען: **נפצים אל ההרים** בספר אחד כ"י הפ"א בשלש נקודות ובכל שאר ספרים בחולם וכן כתב רד"ק בשרשים וכן במסורת ב' חד חסר וחד מלא וכולא פוא חברו לדברי הימים שסוא מלא וא"ו ושניהם בחולם: **אי זה עבר** וכד"ה ב' י"ח אומר אי זה **הדרך עבר** וכתב רבינו יונה בספר הרקמה שהיתור שכתוב איזה הדרך כאשר כאמר בנסחא השנית וכן כתב רש"י ז"ל כאן הרי זה מקרא קצר: **ואתה לבש בגדך** בבכיאים עם פי' הרי"א כתוב לבש בחולם הבי"ת ויש גם כן הפרה מחילוף זה בדפוס קדמון · אמנם בשאר ספרים בפתח וכן במסורת לבש ב' וחברו הוא של דברי הימים וגם הוא בפתח: **הפך ידך** בדפוסים אחרונים כתוב ידיך ביו"ד וקרי בלא יו"ד וכן כתב רד"ק · אך בדפוסים ראשונים וספרים כתובי יד מדוייקים כתוב ידך בלא יו"ד ואין כאן קרי וכתיב כלל:

אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּשֹׁמְרוֹן׃ וַיִּשְׁטֹף אֶת־הָרֶכֶב עַל בְּרֵכַת שֹׁמְרוֹן וַיָּלֹקּוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּמוֹ וְהַזֹּנוֹת
רָחָצוּ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֵּר׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אַחְאָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּבֵית הַשֵּׁן אֲשֶׁר בָּנָה וְכָל־
הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁכַּב אַחְאָב
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ אֲחַזְיָהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־אָסָא מָלַךְ עַל־יְהוּדָה בִּשְׁנַת אַרְבַּע לְאַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ יְהוֹשָׁפָט בֶּן־שְׁלֹשִׁים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה בְּמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ עֲזוּבָה בַּת־שִׁלְחִי׃ וַיֵּלֶךְ
בְּכָל־דֶּרֶךְ אָסָא אָבִיו לֹא־סָר מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃ אַךְ הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד
הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת׃ וַיַּשְׁלֵם יְהוֹשָׁפָט עִם־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹשָׁפָט
וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה וַאֲשֶׁר נִלְחָם הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
וְיֶתֶר הַקָּדֵשׁ אֲשֶׁר נִשְׁאַר בִּימֵי אָסָא אָבִיו בִּעֵר מִן־הָאָרֶץ׃ וּמֶלֶךְ אֵין בֶּאֱדוֹם נִצָּב מֶלֶךְ׃
יְהוֹשָׁפָט עָשָׂר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ לָלֶכֶת אוֹפִירָה לַזָּהָב וְלֹא הָלָךְ כִּי־נִשְׁבְּרָה אֳנִיּוֹת בְּעֶצְיוֹן גָּבֶר׃
אָז אָמַר אֲחַזְיָהוּ בֶן־אַחְאָב אֶל־יְהוֹשָׁפָט יֵלְכוּ עֲבָדַי עִם־עֲבָדֶיךָ בָּאֳנִיּוֹת וְלֹא אָבָה יְהוֹשָׁפָט׃
וַיִּשְׁכַּב יְהוֹשָׁפָט עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹרָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃
אֲחַזְיָהוּ בֶן־אַחְאָב מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן בִּשְׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה לִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ
יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָיִם׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבְדֶרֶךְ אִמּוֹ
וּבְדֶרֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעֲבֹד אֶת־הַבַּעַל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ
(מלכים שני) א וַיַּכְעֵס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה אָבִיו׃ וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת
אַחְאָב׃ וַיִּפֹּל אֲחַזְיָה בְּעַד הַשְּׂבָכָה בַּעֲלִיָּתוֹ אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן וַיָּחַל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם לְכוּ דִרְשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן אִם־אֶחְיֶה מֵחֳלִי זֶה׃ וּמַלְאַךְ יְהוָה
דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי קוּם עֲלֵה לִקְרַאת מַלְאֲכֵי מֶלֶךְ־שֹׁמְרוֹן וְדַבֵּר אֲלֵהֶם הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל אַתֶּם הֹלְכִים לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן׃ וְלָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה הַמִּטָּה אֲשֶׁר־
עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי מוֹת תָּמוּת וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּה׃ וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מַה־זֶּה שַׁבְתֶּם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ עָלָה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ לְכוּ שׁוּבוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
שָׁלַח אֶתְכֶם וְדִבַּרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ
בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת׃ וַיְדַבֵּר
אֲלֵהֶם מֶה מִשְׁפַּט הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָה לִקְרַאתְכֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵיכֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו אִישׁ בַּעַל שֵׂעָר וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר בְּמָתְנָיו וַיֹּאמַר אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי הוּא׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר
חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַל אֵלָיו וְהִנֵּה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הָהָר וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ דִּבֶּר
רֵדָה׃ וַיַּעֲנֶה אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֶל־שַׂר הַחֲמִשִּׁים וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים אָנִי תֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם
וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ וַתֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ וְאֶת־חֲמִשָּׁיו׃ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח
אֵלָיו שַׂר־חֲמִשִּׁים אַחֵר וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ מְהֵרָה רֵדָה׃
וַיַּעַן

לא עד ממנו ו׳ דסבירין ממכה וקריין ממנו מסורת ריש פרשה כו׳ ועיין מ״ש בריש פרשת תרומה ; ומקטרים כספרים כ״ב מו״ע כמתריך ;
יהושפט עשר עשה ק׳ : נשברה נשברו ק׳ ;

מלכים שני

א המבלי הס״ת במסורת כתב במתריך ... במתריך ובפרשה באלה אל המבלי אין קמץ ;

ויען אליהו וידבר אליהם אם־איש האלהים אני תרד אש מן־השמים ותאכל אתך ואת־
חמשיך ותרד אש־אלהים מן־השמים ותאכל אתו ואת־חמשיו: וישב וישלח שר־חמשים
שלשים וחמשיו ויעל ויבא שר־החמשים השלישי ויכרע על־ברכיו לנגד אליהו ויתחנן אליו
וידבר אליו איש האלהים תיקר־נא נפשי ונפש עבדיך אלה חמשים בעיניך: הנה ירדה
אש מן־השמים ותאכל את־שני שרי החמשים הראשנים ואת־חמשיהם ועתה תיקר נפשי
בעיניך: וידבר מלאך יהוה אל־אליהו רד אותו אל־תירא מפניו ויקם וירד אותו
אל־המלך: וידבר אליו כה־אמר יהוה יען אשר־שלחת מלאכים לדרש בבעל זבוב אלהי
עקרון המבלי אין־אלהים בישראל לדרש בדברו לכן המטה אשר־עלית שם לא־תרד ממנה
כי־מות תמות: וימת כדבר יהוה אשר־דבר אליהו וימלך יהורם תחתיו בשנת שתים
ליהורם בן־יהושפט מלך יהודה כי לא־היה לו בן: ויתר דברי אחזיהו אשר עשה הלוא־
המה כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל: ויהי בהעלות יהוה את־
אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן־הגלגל: ויאמר אליהו אל־אלישע שב־נא
פה כי יהוה שלחני עד־בית־אל ויאמר אלישע חי־יהוה וחי־נפשך אם־אעזבך וירדו בית־אל:
ויצאו בני־הנביאים אשר־בית־אל אל־אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום יהוה לקח את־
אדניך מעל ראשך ויאמר גם־אני ידעתי החשו: ויאמר לו אליהו אלישע שב־נא פה כי
יהוה שלחני יריחו ויאמר חי־יהוה וחי־נפשך אם־אעזבך ויבאו יריחו: ויגשו בני־הנביאים
אשר ביריחו אל־אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום יהוה לקח את־אדניך מעל ראשך
ויאמר גם־אני ידעתי החשו: ויאמר לו אליהו שב־נא פה כי יהוה שלחני הירדנה ויאמר
חי־יהוה וחי־נפשך אם־אעזבך וילכו שניהם: וחמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו
מנגד מרחוק ושניהם עמדו על־הירדן: ויקח אליהו את־אדרתו ויגלם ויכה את־המים ויחצו
הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה: ויהי כעברם ואליהו אמר אל־אלישע שאל מה אעשה־
לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי־נא פי־שנים ברוחך אלי: ויאמר הקשית לשאול
אם־תראה אתי לקח מאתך יהי־לך כן ואם־אין לא יהיה: ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה
רכב־אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים: ואלישע ראה והוא
מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים:
וירם את־אדרת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על־שפת הירדן: ויקח את־אדרת
אליהו אשר־נפלה מעליו ויכה את־המים ויאמר איה יהוה אלהי אליהו אף־הוא ויכה את־
המים ויחצו הנה והנה ויעבר אלישע: ויראהו בני־הנביאים אשר־ביריחו מנגד ויאמרו נחה
רוח אליהו על־אלישע ויבאו לקראתו וישתחוו־לו ארצה: ויאמרו אליו הנה־
נא יש־את־עבדיך חמשים אנשים בני־חיל ילכו נא ויבקשו את־אדניך פן־נשאו רוח יהוה
וישלכהו באחד ההרים או באחת הגיאות ויאמר לא תשלחו: ויפצרו־בו עד־בש ויאמר
שלחו

תיקר נא נפשי תיקר ב׳ חד מלעיל וחד מלרע וסימנין · ועיין מ״ש במאמר המאריך בתירוץ תקירה ראשונה : הנה ירדה אש מן השמים ברוב ספרי הדפוס וכ״י שופר הפוך ביו״ד ובלא פתח אחר כד״לת : את אליהו בסערה רבו החילופים שנפלו בספרים על מלה זו ותברתה שנשנין ב כי במקצתם הבי״ת במאריך והס״מך רפה ובשוא לבד · ובמקצתם בלא מאריך בבי״ת והס״מך דגושה ובשוא לבדו ורד״ק בספ׳ ובמכלול דף רי״ו ושרשים כתב שהס״מך בחטף קמץ והבי״ת מעמדת בגעיא ולא דבר מאומה מדגשות או רפיות הס״מך · אמנם ממה שכתב במכלול דף כ״א משמע בהדיא שהס״מך רפה יען נמנה זה עם מלין אחרין שכלל מהן הדגש והוא הסמוך בגעיא : אשר בית אל ד׳ דליסנא סבירין בבית מסורת כאן ובפרשת וארא : ויהי כעברם ואליהו יש מי שנסתפק אם כתוב כעברם בכ״ף או בבי״ת ולדידן פשיטא לן דכתוב בכ״ף ע״פ המדוייקים והמסורת דהוא חד מן מלין דכתבין כ״ף נדרשיה ולית דכוותא וסימנהון במספ׳ רבתא אות כ״ף : הגיאות הגאיות ק׳ והספרים מתחלפים במילוי או חיסור יו״ד כתר בי״מל: עד בש ברוב הספרים חסר וא״ו :

הלוא

שלחו וישלחו חמשים איש ויבקשו שלשה־ימים ולא מצאהו׃ וישבו אליו והוא ישב ביריחו
ויאמר אלהם הלוא־אמרתי אליכם אל־תלכו׃ ויאמרו אנשי העיר אל־אלישע
הנה־נא מושב העיר טוב כאשר אדני ראה והמים רעים והארץ משכלת׃ ויאמר קחו־לי
צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו׃ ויצא אל־מוצא המים וישלך־שם מלח ויאמר
כה־אמר יהוה רפאתי למים האלה לא־יהיה משם עוד מות ומשכלת׃ וירפו המים עד היום
הזה כדבר אלישע אשר דבר׃ ויעל משם בית־אל והוא ׀ עלה בדרך ונערים
קטנים יצאו מן־העיר ויתקלסו־בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח׃ ויפן אחריו ויראם ויקללם
בשם יהוה ותצאנה שתים דבים מן־היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים׃ וילך משם
אל־הר הכרמל ומשם שב שמרון׃ * ויהורם בן־אחאב מלך על־ישראל בשמרון ג
בשנת שמנה עשרה ליהושפט מלך יהודה וימלך שתים־עשרה שנה׃ ויעשה הרע בעיני
יהוה רק לא כאביו וכאמו ויסר את־מצבת הבעל אשר עשה אביו׃ רק בחטאות ירבעם
בן־נבט אשר־החטיא את־ישראל דבק לא־סר ממנה׃ ומישע מלך־מואב היה
נקד והשיב למלך־ישראל מאה־אלף כרים ומאה אלף אילים צמר׃ ויהי כמות אחאב
ויפשע מלך־מואב במלך ישראל׃ ויצא המלך יהורם ביום ההוא משמרון ויפקד את־כל־
ישראל׃ וילך וישלח אל־יהושפט מלך־יהודה לאמר מלך מואב פשע בי התלך אתי אל־
מואב למלחמה ויאמר אעלה כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך׃ ויאמר אי־זה הדרך
נעלה ויאמר דרך מדבר אדום׃ וילך מלך ישראל ומלך־יהודה ומלך אדום ויסבו דרך
שבעת ימים ולא־היה מים למחנה ולבהמה אשר ברגליהם׃ ויאמר מלך ישראל אהה
כי־קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד־מואב׃ ויאמר יהושפט האין פה
נביא ליהוה ונדרשה את־יהוה מאותו ויען אחד מעבדי מלך־ישראל ויאמר פה אלישע בן־
שפט אשר־יצק מים על־ידי אליהו׃ ויאמר יהושפט יש אותו דבר־יהוה וירדו אליו מלך
ישראל ויהושפט ומלך אדום׃ ויאמר אלישע אל־מלך ישראל מה־לי ולך לך אל־נביאי אביך
ואל־נביאי אמך ויאמר לו מלך ישראל אל כי־קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם
ביד מואב׃ ויאמר אלישע חי־יהוה צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני־יהושפט מלך־
יהודה אני נשא אם־אביט אליך ואם־אראך׃ ועתה קחו־לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי
עליו יד יהוה׃ ויאמר כה אמר יהוה עשה הנחל הזה גבים ׀ גבים׃ כי־כה ׀ אמר יהוה לא־
תראו רוח ולא־תראו גשם והנחל ההוא ימלא מים ושתיתם אתם ומקניכם ובהמתכם׃
ונקל זאת בעיני יהוה ונתן את־מואב בידכם׃ והכיתם כל־עיר מבצר וכל־עיר
מבחור וכל־עץ טוב תפילו וכל־מעיני־מים תסתמו וכל החלקה הטובה תכאבו באבנים׃ ויהי
בבקר כעלות המנחה והנה־מים באים מדרך אדום ותמלא הארץ את־המים׃ וכל־מואב
שמעו כי־עלו המלכים להלחם בם ויצעקו מכל חגר חגרה ומעלה ויעמדו על־הגבול׃ וישכימו
בבקר והשמש זרחה על־המים ויראו מואב מנגד את־המים אדמים כדם׃ ויאמרו דם זה
החרב נחרבו המלכים ויכו איש את־רעהו ועתה לשלל מואב׃ ויבאו אל־מחנה ישראל
ויקמו

הלוא אמרתי אליכם בקצת ספרים חסר וא"ו אבל ברובן מלא וכן הוא במסורת במנין י"ג מלאים בסיפרא וסי' נמסר לעיל סימן כ"ב בס"ג : רפאתי בחירק הפ"א : ויקללם אין דגש בל"מד : אלף אילים צמר לית וכתיב רי"ש : ויהי כמות בכ"ף רפ"ה והם ג' בכ"ף ע"פ המסורת : כנגן המנגן בספרים כ"י הה"א במאריך ומ"ס רפה וכן במקצת דפוסים : ובהמתכם בספרים מדוייקים הו"או במאריך : ויהי בבקר כעלות המנחה כעלות בכ"ף : ובס"א כ"י מצאתי כתוב ויהי כבקר כזרח השמש וטעות הוא :

ויקמו ישראל ויכו את־מואב וינסו מפניהם ויבו־בה והכות את־מואב׃ והערים יהרסו וכל־
חלקה טובה ישליכו איש־אבנו ומלאוה וכל־מעין־מים יסתמו וכל־עץ־טוב יפילו עד־השאיר
אבניה בקיר חרשת ויסבו הקלעים ויכוה׃ וירא מלך מואב כי־חזק ממנו המלחמה ויקח
אותו שבע־מאות איש שלף חרב להבקיע אל־מלך אדום ולא יכלו׃ ויקח את־בנו הבכור
אשר־ימלך תחתיו ויעלהו עלה על־החמה ויהי קצף־גדול על־ישראל ויסעו מעליו וישבו
לארץ׃ * ואשה אחת מנשי בני־הנביאים צעקה אל־אלישע לאמר עבדך אישי
ד מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את־יהוה והנשה בא לקחת את־שני ילדי לו לעבדים׃
ויאמר אליה אלישע מה אעשה־לך הגידי לי מה־יש־לכי בבית ותאמר אין לשפחתך כל
בבית כי אם־אסוך שמן׃ ויאמר לכי שאלי־לך כלים מן־החוץ מאת כל־שכניכי כלים רקים
אל־תמעיטי׃ ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד־בניך ויצקת על כל־הכלים האלה והמלא
תסיעי׃ ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה הם מגשים אליה והיא מיצקת׃ מוצקת
ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל־בנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד
השמן׃ ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לכי מכרי את־השמן ושלמי את־נשיכי ואת
בניכי תחיי בנותר׃ ויהי היום ויעבר אלישע אל־שונם ושם אשה גדולה
ותחזק־בו לאכל־לחם ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל־לחם׃ ותאמר אל־אישה הנה־נא
ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד׃ נעשה־נא עלית־קיר קטנה ונשים
לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה׃ ויהי היום ויבא שמה
ויסר אל־העליה וישכב־שמה׃ ויאמר אל־גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא־לה
ותעמד לפניו׃ ויאמר לו אמר־נא אליה הנה חרדת אלינו את־כל־החרדה הזאת מה
לעשות לך היש לדבר־לך אל־המלך או אל־שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת׃
ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אבל בן אין־לה ואישה זקן׃ ויאמר קרא־לה ויקרא־לה
ותעמד בפתח׃ ויאמר למועד הזה כעת חיה אתי חבקת בן ותאמר אל־אדני איש האלהים את
אל־תכזב בשפחתך׃ ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר־דבר אליה אלישע׃
ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל־אביו אל־הקצרים׃ ויאמר אל־אביו ראשי ראשי ויאמר אל־
הנער שאהו אל־אמו׃ וישאהו ויביאהו אל־אמו וישב על־ברכיה עד־הצהרים וימת׃ ותעל
ותשכבהו על־מטת איש האלהים ותסגר בעדו ותצא׃ ותקרא אל־אישה ותאמר שלחה
נא לי אחד מן־הנערים ואחת האתנות וארוצה עד־איש האלהים ואשובה׃ ויאמר מדוע
אתי הלכתי אליו היום לא־חדש ולא שבת ותאמר שלום׃ * ותחבש האתון ותאמר אל־ את הלכת
נערה נהג ולך אל־תעצר־לי לרכב כי אם־אמרתי לך׃ ותלך ותבא אל־איש האלהים אל־
הר הכרמל ויהי כראות איש־האלהים אתה מנגד ויאמר אל־גיחזי נערו הנה השונמית הלז׃

עתה

ויבו ויכו ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין ב״ית וקריין כ״ף : ויבו בה ב׳ סבירין כם ואילך וגירוס יכחם בה (הושע ט׳) : על החמה חסר וא״ו וכן דרשו במסיקתא ובילמדנו פרשת כי תשא החמה כתיב שהיה משתחוה לחמה ובסנהדרין סוף פ׳ אחד דיני ממונות פליגי רב ושמואל חד אמר לשם שמים · וחד אמר לשם עז · ור׳ לוי דב״ר פ׳ נ״ח סבירא ליה כמאן דאמר לשם שמים : וישבו לארץ בשילהי פירקא דלעיל אמר ר׳ חנינא בר פפא אותה שעה ירדו שונאיהם של ישראל למדרגה התחתונה · ופי׳ רש״י מדלא כתיב לארצה הכי קאמר לשפלות ולמחיית שנו שנגזר עליהם פורענות · ורד״ק מפיק לה להאי דרשא מדכתיב וישבו חסר וא״ו כלומר ישבו לארץ : כמו וישבו אתו לארץ · ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון : מה יש לכי לך ק׳ ד׳ שכניכי שכנך ק׳ ובספרים מדוייקים אין בהם יו״ד אחר כ״ף ראשונה : הם מגישים מלא גם יו״ד קדמאה בספרים מדוייקים וכן ראוי ע״פי המסורת שבמספר כאן ואף במלכים א׳ ה׳ : מיצקת מוצקת ק׳ והוא בחולם כי הוא ביכוני מהשפעיל כמו שכתוב במכלול דף קנ״ט · וכן נכון לתגיה בספרים : נשיכי נשיך ק׳ : בניכי ובניך ק׳ : אתי חבקת בן את ק׳ : אתי הלכתי את ק׳ הלכת ק׳ :

עַתָּה רוּץ־נָא לִקְרָאתָהּ וֶאֱמָר־לָהּ הֲשָׁלוֹם לָךְ הֲשָׁלוֹם לְאִישֵׁךְ הֲשָׁלוֹם לַיָּלֶד וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם׃
וַתָּבֹא אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים
הַרְפֵּה־לָהּ כִּי־נַפְשָׁהּ מָרָה־לָהּ וַיהוָה הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי׃ וַתֹּאמֶר הֲשָׁאַלְתִּי בֵן מֵאֵת
אֲדֹנִי הֲלֹא אָמַרְתִּי לֹא תַשְׁלֶה אֹתִי׃ וַיֹּאמֶר לְגֵיחֲזִי חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וָלֵךְ
כִּי־תִמְצָא־אִישׁ לֹא תְבָרְכֶנּוּ וְכִי־יְבָרֶכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר׃ וַתֹּאמֶר
אֵם הַנַּעַר חַי־יְהוָה וְחֵי־נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֶזְבֶךָּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ׃ וְגֵחֲזִי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיָּשֶׂם אֶת־
הַמִּשְׁעֶנֶת עַל־פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין קֶשֶׁב וַיָּשָׁב לִקְרָאתוֹ וַיַּגֶּד־לוֹ לֵאמֹר לֹא הֵקִיץ הַנָּעַר׃
וַיָּבֹא אֱלִישָׁע הַבָּיְתָה וְהִנֵּה הַנַּעַר מֵת מֻשְׁכָּב עַל־מִטָּתוֹ׃ וַיָּבֹא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם
וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה׃ וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיָּשֶׂם פִּיו עַל־פִּיו וְעֵינָיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־כַּפָּו וַיִּגְהַר
עָלָיו וַיָּחָם בְּשַׂר הַיָּלֶד׃ וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בַּבַּיִת אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיְזוֹרֵר הַנַּעַר
עַד־שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנַּעַר אֶת־עֵינָיו׃ וַיִּקְרָא אֶל־גֵּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל־הַשֻּׁנַמִּית הַזֹּאת
וַיִּקְרָאֶהָ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְנֵךְ׃ וַתָּבֹא וַתִּפֹּל עַל־רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת־
בְּנָהּ וַתֵּצֵא׃ * וֶאֱלִישָׁע שָׁב הַגִּלְגָּלָה וְהָרָעָב בָּאָרֶץ וּבְנֵי הַנְּבִיאִים יֹשְׁבִים לְפָנָיו
וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ שְׁפֹת הַסִּיר הַגְּדוֹלָה וּבַשֵּׁל נָזִיד לִבְנֵי הַנְּבִיאִים׃ וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל־הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט
אֹרֹת וַיִּמְצָא גֶּפֶן שָׂדֶה וַיְלַקֵּט מִמֶּנּוּ פַּקֻּעֹת שָׂדֶה מְלֹא בִגְדוֹ וַיָּבֹא וַיְפַלַּח אֶל־סִיר הַנָּזִיד כִּי־לֹא
יָדָעוּ׃ וַיִּצְקוּ לַאֲנָשִׁים לֶאֱכוֹל וַיְהִי כְּאָכְלָם מֵהַנָּזִיד וְהֵמָּה צָעָקוּ וַיֹּאמְרוּ מָוֶת בַּסִּיר אִישׁ
הָאֱלֹהִים וְלֹא יָכְלוּ לֶאֱכֹל׃ וַיֹּאמֶר וּקְחוּ־קֶמַח וַיַּשְׁלֵךְ אֶל־הַסִּיר וַיֹּאמֶר צַק לָעָם וְיֹאכֵלוּ וְלֹא
הָיָה דָּבָר רָע בַּסִּיר׃ * וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם
בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה
אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
ה וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃ * וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי
אֲדֹנָיו וּנְשֻׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ וַאֲרָם יָצְאוּ
גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ
אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר
כָּזֹאת וְכָזֹאת דִּבְּרָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם לֶךְ־בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר
אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת בְּגָדִים׃
וַיָּבֵא הַסֵּפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ אֶת־נַעֲמָן
עַבְדִּי וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הַאֱלֹהִים
אָנִי לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה
הוּא

והעלים ממני הע"ן בשוא לבדו מכלול דף פ"כ · וכן הוא בספרים כ"י מדוייקים ובלא מאריך בה"א ועיין מ"ש באיכה על פסוק אל תעלם אזנך : הלא אמרתי בספרים מדוייקים בלא וא"ו שאינו מן יג מלאים בסיפרא : חגר מתניך בספרים מדוייקים חסר וא"ו : ואין קשב באתנח בנוסחאות ספרדיות כ"י מלרע והשי"ן בציריי ונכתב בכלו שכן הוא בספר מוגה ואם כן הוא מוטעה · וכן פירשו ר' יונה כי מצאו מלרע בספר ירושלמי שנסמך עליו ורד"ק כתב עליו בשרשים שלא מצאו מלרע בשום ספר מדוייק כי אם באותו הירושלמי אשר סמך עליו ר' יונה ושוא סם דבר כמו ואין קול ואין ענה ואין קשב (מלכים א יח) וכן הוא בספרים שלנו מלעיל וסגול : כפו כפיו ק' : קרא אל השנמית הזאת בס' אחר מטוליטולא כתב בגדו נסחא אחרינא קרא לשנמית וגם בספר א' מספרד כ"י היה כתוב בראשונה אל השונמית ואח"כ עבר על הגדר ורוים עלמא טובא ללמ"ד שהניחו לשנמית ועלה הוא בטיכי : ללקט ארת אין בא"לף מאריך : ממנו ו' סבירין ממנו וקריין ממנו מסורת רים פ' כו ועיין מ"ש רים פ' תרומה : ויצקו לאנשים היו"ד מפסדת בגעיה לחסרון היו"ד פ"א הפועל שהמכתב רד"ק וכן הוא בספרים מדוייקים : באכלם בכ"ף רד"ק : לחם בכורים עשרים לחם שעורים חד מחלפ"א ביה"א מן ב' ב' לא כסנין וא"ו בריש מיבותא ומסמין בהון וסימן במסרה רבתא : והאיש איש גדול בכל ספרים שלפני מלרע וכלל יתר כתב בה מלרע שלא בתנח וכמקצת ספרים מלעיל והן דברי המכלול בדף [illegible] :

הוא לי׃ ויהי כשמע ׀ אלישע איש־האלהים כי־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח אל־
המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל׃ ויבא נעמן
בסוסו וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע׃ וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך ורחצת
שבע־פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר׃ ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי ׀
יצא יצוא ועמד וקרא בשם־יהוה אלהיו והניף ידו אל־המקום ואסף המצורע׃ הלא טוב
אבנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא־ארחץ בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה׃
ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלוא תעשה ואף כי־אמר
אליך רחץ וטהר׃ וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב
בשרו כבשר נער קטן ויטהר׃ וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו
ויאמר הנה־נא ידעתי כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה קח־נא ברכה מאת
עבדך׃ ויאמר חי־יהוה אשר־עמדתי לפניו אם־אקח ויפצר־בו לקחת וימאן׃ ויאמר
נעמן ולא יתן־נא לעבדך משא צמד־פרדים אדמה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח
לאלהים אחרים כי אם־ליהוה׃ לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני בית־רמון
להשתחות שמה והוא ׀ נשען על־ידי והשתחויתי בית רמן בהשתחויתי בית רמן יסלח־נא
יהוה לעבדך בדבר הזה׃ ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כברת ארץ׃ *
ויאמר גיחזי נער אלישע איש־האלהים הנה ׀ חשך אדני את־נעמן הארמי הזה מקחת
מידו את אשר־הביא חי־יהוה כי־אם־רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה׃ וירדף גיחזי
אחרי נעמן ויראה נעמן רץ אחריו ויפל מעל המרכבה לקראתו ויאמר השלום׃ ויאמר ׀
שלום אדני שלחני לאמר הנה עתה זה באו אלי שני־נערים מהר אפרים מבני הנביאים
תנה־נא להם ככר־כסף ושתי חלפות בגדים׃ ויאמר נעמן הואל קח ככרים ויפרץ־בו

ויצר

בסוסו בסוסיו ק׳ והכי איתא בירושלמי פרק חלק במנין גחזי: אבנה אמנה ק׳: בהשתחויתי כפי הנראה בחילופים שלנו לבן נפתלי מלרע בפסק א׳ לבד ולב״א שאנו סומכים עליו מלעיל בשני פסוקין והפסק הראשון ראוי להיות על היו״ד וכ״כ רד״ק בפי׳ הפסוק מלעיל בשני פסוקין והוא שם · ובפל מכלל יופי סעה שכתב שם כי הוא מלעיל בשני פסוקין כראה מדבריו שהמלעיל מורה שהוא שם ואדרבא איפכא מיבעי ליה כמ״ש במכלול דף קס״ו זה לשונו כי מלרע הוא, שם בהשתחויתי בית רמון אך דבריו אלו סותרים למה שכת׳ בפירוש הפסוק כדלעיל ובכמה ספרי הדפוס וכתובי יד מצאתיו מלרע בפסוק האחרון לבד וכנון דא פריכא רבא: בהשתחויתי בית רמן יסלח נא נא כתיב ולא קרי ע״פ הגמרא פרק אין נין שמודר ועל פי המסורת וסימן כאסר ברות: ולקחתי מאתו מאומה במקרא גדולה כתוב מומה חסר אל״ף והוא כפירוש רש״י ז״ל שכתב מומה חסר א״ף לפי שהיתה לקיחה זו למום וכו״ל ובכל הספרים שבאו לידי כתיב מאומה בא״לף: גם ר׳ אליהו המדקדק בהגהת שרשים שרש מאם הביא לשון רש״י ואח״כ אמר ואני לא מצאתי כן בכל הספרים וגם איננו במנין מלות דלא מפקין אל״ף כמו שלתך ודומיהו ע״כ דבריו ואע״פי שאין ראיה מוכחת לדברי רש״י ז״ל סמך לדבריו מצאתי ממדרש תנחומא וזה לשונו חי ה׳ כי אם רצתי אחריו ולקחתי מידו מאומה אמר הקב״ה אני אמרתי שלא יהא לך משלו מאומה ואתה חזרת ולקחת ממנו מאומה חייך מומו אתה נוטל שנאמר וצרעת נעמן תדבק בך · עוד מצאתי בויקרא רבה סדר מצורע פרק יו״ד על עברים הדברים נגעים באים וכו׳ עד ועל חילול ה׳ מגיחזי ויאמר גיחזי נער אלישע וגו׳ מהו מאומה מן מומא דאית ביה פי׳ בכעמן ומנין שלקה בצרעת שנאמר וצרעת נעמן תדבק בך · ומאמר זה איתא נמי במדרש רבה פרשת נשא פ״ז בלישנא יתירא והכי איתמר התם ועל המתלל שם שמים זה גיחזי שרץ אחר נעמן ליטול ממנו ממון שנאמר וירדף גיחזי אחרי נעמן וגו׳ אלישע קידש שמו של הקב״ה שלא רצה ליטול מנעמן כלום וגיחזי רדף אחריו ונשבע לו לשקר שאלה אלו שישלח לו ממון נמצא זה מחלל ש״ש מה שקידש אלישע · אמר לו הב״ה לגיחזי רשע אתה אמרת חי ה׳ כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה בשבועה בשמי כדי לחללו חייך מאומה אמרת ומומו אתה נוטל וצרעת נעמן תדבק בך ע״כ ומתוך כל מאמרים אלו נמרתי אומר שבספרו של רש״י היה כתוב מומה וקרי מאומה וסברתו היה שגם אבותינו ז״ל דרשוהו כן וכן ראיתי לבעל כלי יקר שכתב כראה כי פשט הוא שגם ז״ל דרשו קרי וכתיב דקרינן מאומה וכתיב מומה לשון מום ע״כ · אך לפי דעתי אין זה מוכרח בדברי רבותינו ז״ל אדרבה נוכל לקיים גירסתם בספרים שלנו אבל דרשו מאומה לשון מום כמו שדרשו ג״כ בב״ר פ׳ כ״ו על פסוק אל תיתם לו מאומה אל תיתם לו מומה ובויקרא רבה פ׳ ל״ד בענין הנדקה א״ל הק״בה לא דייך שלא נתת לו משלך מאומה אלא מה שנתתי לו אתה מכנים לו עין רעה לפיכך והוליד בן ואין בידו מאומה מן כל מה דהוה ליה לא ישבוק ליה ייה וכתיב מומא לבתיה ויש להם ז״ל על מה שיסמוכו מתרי קראי דכתיבי מאום למערבאי וקרי׳ ומיתפרשן מום ולו הן ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאום (איוב ל״א) ותברו ילדים אשר אין בהם כל מאום כריש דניאל ואיכון מן מ״ח מלין דכספין אל״ף באמצעות תיבותא ולא קריין וסימכבין במסרה רבתא ובחילופי המקרא שבין מערבאי למדנחאי כתוב באותו של איוב דלמדנחאי מאומה כתיב מום ק׳ · אחר כל אלה הדברים מצאתי סיוע לרש״י מירושלמי דפרק חלק דאמרינן התם אתא גיחזי ואמר חי ה׳ כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה מומה כתיב פ״כ אך בעל יפה מראה כתב מומה כתיב לא מצאתי כן בשום ספר ונראה שהוא כמו קרי ביה מומה דמשום דק״ל שלא מצינו לשון מאומה על מציאות דבר אלא על שעדרו לא תתן לי מאומה · ולא ידע אתו מאומה · כי לא מצאתם בידי מאומה להכי ק אמר דה״ל כאילו כתיב מומה שרמז שיקח מומו דראינו בצרעת: קח ככרים חד מתל״פת בי״את מן כ״ב לא נסבין וא״ו בדים תיבותא ומתפין בהון וסימן במסרת רבתא:

ככרים

וַיָּצַר כִּכְּרַיִם כֶּסֶף בִּשְׁנֵי חֲרִטִים וּשְׁתֵּי חֲלִפוֹת בְּגָדִים וַיִּתֵּן אֶל־שְׁנֵי נְעָרָיו וַיִּשְׂאוּ לְפָנָיו׃ וַיָּבֹא
אֶל־הָעֹפֶל וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּפְקֹד בַּבָּיִת וַיְשַׁלַּח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ׃ וְהוּא־בָא וַיַּעֲמֹד אֶל־אֲדֹנָיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע מֵאַן גֵּחֲזִי וַיֹּאמֶר לֹא־הָלַךְ עַבְדְּךָ אָנֶה וָאָנָה׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא־לִבִּי
הָלַךְ כַּאֲשֶׁר הָפַךְ־אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ לִקְרָאתֶךָ הַעֵת לָקַחַת אֶת־הַכֶּסֶף וְלָקַחַת בְּגָדִים וְזֵיתִים
וּכְרָמִים וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת׃ וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק־בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו
מְצֹרָע כַּשָּׁלֶג׃ * וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֶל־אֱלִישָׁע הִנֵּה־נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ׃ נֵלְכָה־נָּא עַד־הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם אִישׁ קוֹרָה אֶחָת
וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שָׁם מָקוֹם לָשֶׁבֶת שָׁם וַיֹּאמֶר לֵכוּ׃ וַיֹּאמֶר הָאֶחָד הוֹאֶל נָא וְלֵךְ אֶת־עֲבָדֶיךָ
וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵלֵךְ׃ וַיֵּלֶךְ אִתָּם וַיָּבֹאוּ הַיַּרְדֵּנָה וַיִּגְזְרוּ הָעֵצִים׃ וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה
וְאֶת־הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל־הַמָּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר אֲהָהּ אֲדֹנִי וְהוּא שָׁאוּל׃ וַיֹּאמֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים
אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת־הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב־עֵץ וַיַּשְׁלֶךְ־שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל׃ וַיֹּאמֶר הָרֶם לָךְ וַיִּשְׁלַח
יָדוֹ וַיִּקָּחֵהוּ׃ וּמֶלֶךְ אֲרָם הָיָה נִלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּוָּעַץ אֶל־עֲבָדָיו לֵאמֹר אֶל־מְקוֹם
פְּלֹנִי אַלְמֹנִי תַּחֲנֹתִי׃ וַיִּשְׁלַח אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִשָּׁמֶר מֵעֲבֹר הַמָּקוֹם
הַזֶּה כִּי־שָׁם אֲרָם נְחִתִּים׃ וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ אִישׁ־הָאֱלֹהִים
וְהִזְהִירָה וְנִשְׁמַר שָׁם לֹא אַחַת וְלֹא שְׁתָּיִם׃ וַיִּסָּעֵר לֵב מֶלֶךְ־אֲרָם עַל־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּקְרָא
אֶל־עֲבָדָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הֲלוֹא תַּגִּידוּ לִי מִי מִשֶּׁלָּנוּ אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר אַחַד מֵעֲבָדָיו
לוֹא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־אֱלִישָׁע הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּיִשְׂרָאֵל יַגִּיד לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
תְּדַבֵּר בַּחֲדַר מִשְׁכָּבֶךָ׃ וַיֹּאמֶר לְכוּ וּרְאוּ אֵיכֹה הוּא וְאֶשְׁלַח וְאֶקָּחֵהוּ וַיֻּגַּד־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה
בְדֹתָן׃ וַיִּשְׁלַח־שָׁמָּה סוּסִים וְרֶכֶב וְחַיִל כָּבֵד וַיָּבֹאוּ לַיְלָה וַיַּקִּפוּ עַל־הָעִיר׃ וַיַּשְׁכֵּם מְשָׁרֵת
אִישׁ הָאֱלֹהִים לָקוּם וַיֵּצֵא וְהִנֵּה־חַיִל סוֹבֵב אֶת־הָעִיר וְסוּס וָרָכֶב וַיֹּאמֶר נַעֲרוֹ אֵלָיו אֲהָהּ אֲדֹנִי
אֵיכָה נַעֲשֶׂה׃ וַיֹּאמֶר אַל־תִּירָא כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אִתָּנוּ מֵאֲשֶׁר אוֹתָם׃ וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע
וַיֹּאמַר יְהוָה פְּקַח־נָא אֶת־עֵינָיו וְיִרְאֶה וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵי הַנַּעַר וַיַּרְא וְהִנֵּה הָהָר מָלֵא
סוּסִים וְרֶכֶב אֵשׁ סְבִיבֹת אֱלִישָׁע׃ וַיֵּרְדוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר הַךְ־נָא אֶת־
הַגּוֹי־הַזֶּה בַּסַּנְוֵרִים וַיַּכֵּם בַּסַּנְוֵרִים כִּדְבַר אֱלִישָׁע׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלִישָׁע לֹא־זֶה הַדֶּרֶךְ וְלֹא
זֹה הָעִיר לְכוּ אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁוּן וַיֹּלֶךְ אוֹתָם שֹׁמְרוֹנָה׃ וַיְהִי
כְּבֹאָם שֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע יְהוָה פְּקַח אֶת־עֵינֵי־אֵלֶּה וְיִרְאוּ וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ
וְהִנֵּה בְּתוֹךְ שֹׁמְרוֹן׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱלִישָׁע כִּרְאֹתוֹ אוֹתָם הַאַכֶּה אַכֶּה אָבִי׃ וַיֹּאמֶר
לֹא תַכֶּה הַאֲשֶׁר שָׁבִיתָ בְּחַרְבְּךָ וּבְקַשְׁתְּךָ אַתָּה מַכֶּה שִׂים לֶחֶם וָמַיִם לִפְנֵיהֶם וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ
וְיֵלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם׃ וַיִּכְרֶה לָהֶם כֵּרָה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא־
יספו

ככרים כסף הכ"ף דגושה מפני הסמיכות : מאן מאין ק' : אנה ואנה במקצת ספרי הדפוס הנו"ן נקמץ בשתי המלות וטעות הוא כי בכל ספרים המדוייקים אנה הראשון הנו"ן בסגול וכן ולא תצא משם אנה ואנה והלכת אנה ואנה (מלכים א ב) והם שלשה במסורת : תדבק בך הת"ו במאריך : ובזרעך הו"או במאריך במדוייקים : נלכה נא מאריך בנ"ון בנסחאות כ"י ודפוסים ישנים : הרם לך הרי"ש בסגול והמלה מלעיל כמו מצא במסורת פרשת וישלח על פסוק ואתה הרם את מטך והוא ג"כ בשטה אחת דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה וסימן בסוף ת"ג : השמר י"ס הדפוסים ראשונים שהמ"ם בצירי ומשובשים הם כי המלה מלעיל והמ"ם בסגול ות' בלבד כמצא בצירי כי הוא מלרע השמר והשקט (ישעיה ז') : והזהירה והזהירו ק' : איכה הכ"ף בחולם (אמר המגיה טח מראות עיני בראותי החילופים שמצאתי בין הספרים במלה זו כי במקרא גדולה מונחת בגליון איכו ק' ובאחרת איפה ק' וכן בדפוסי אמסטרדם איפה ק' ובדפוסי ויניציאה קדמא איכו ובקדמא איפה · ואין לי להכריע במסורת אלא שמצאתי ריש סימן ל"ה נמסר בכמה אופנים אשר נכתבה תיבת איפה ואילו בכ"ף לא נסדר שם · אבל הנראה לע"ד אין כאן ק' וכתיב כלל כיון שהרב המחבר דרכו להעיר על כל ק' וכתיב · וכאן לא העיר אלא הכ"ף בחולם · וכן נראה דעת רד"ק בפירוש הפסוק וכן כתב בשרשים שרש איך ע"ש : וכן כתב המכלל יופי כמו איכה פרעה אלא שהוא קמוץ וזה בחולם ע"כ) : כבואם בכ"ף : בראותו בכ"ף : ובקשתך הו"או במאריך במדויקים כ"י :

יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃
וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּקְבֹּץ בֶּן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־כָּל־מַחֲנֵהוּ וַיַּעַל וַיָּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן׃ וַיְהִי רָעָב
גָּדוֹל בְּשֹׁמְרוֹן וְהִנֵּה צָרִים עָלֶיהָ עַד הֱיוֹת רֹאשׁ־חֲמוֹר בִּשְׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֹבַע הַקַּב חִרֵי יוֹנִים
בַּחֲמִשָּׁה־כָסֶף׃ וַיְהִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עֹבֵר עַל־הַחֹמָה וְאִשָּׁה צָעֲקָה אֵלָיו לֵאמֹר הוֹשִׁיעָה אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר אַל־יוֹשִׁעֵךְ יְהוָה מֵאַיִן אוֹשִׁיעֵךְ הֲמִן־הַגֹּרֶן אוֹ מִן־הַיָּקֶב׃ וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ
מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַזֹּאת אָמְרָה אֵלַי תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְנֹאכְלֶנּוּ הַיּוֹם וְאֶת־בְּנִי נֹאכַל מָחָר׃
וַנְּבַשֵּׁל אֶת־בְּנִי וַנֹּאכְלֵהוּ וָאֹמַר אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הָאַחֵר תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְנֹאכְלֶנּוּ וַתַּחְבִּא אֶת־בְּנָהּ׃
וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דִּבְרֵי הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וְהוּא עֹבֵר עַל־הַחֹמָה וַיַּרְא הָעָם וְהִנֵּה
הַשַּׂק עַל־בְּשָׂרוֹ מִבָּיִת׃ וַיֹּאמֶר כֹּה־יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִף אִם־יַעֲמֹד רֹאשׁ אֱלִישָׁע בֶּן־
שָׁפָט עָלָיו הַיּוֹם׃ וֶאֱלִישָׁע יֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְהַזְּקֵנִים יֹשְׁבִים אִתּוֹ וַיִּשְׁלַח אִישׁ מִלְּפָנָיו בְּטֶרֶם יָבֹא
הַמַּלְאָךְ אֵלָיו וְהוּא ׀ אָמַר אֶל־הַזְּקֵנִים הַרְּאִיתֶם כִּי־שָׁלַח בֶּן־הַמְרַצֵּחַ הַזֶּה לְהָסִיר אֶת־רֹאשִׁי רְאוּ ׀
כְּבֹא הַמַּלְאָךְ סִגְרוּ הַדֶּלֶת וּלְחַצְתֶּם אֹתוֹ בַּדֶּלֶת הֲלוֹא קוֹל רַגְלֵי אֲדֹנָיו אַחֲרָיו׃ עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר
עִמָּם וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ יֹרֵד אֵלָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־זֹאת הָרָעָה מֵאֵת יְהוָה מָה־אוֹחִיל לַיהוָה עוֹד׃ *

וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה כָּעֵת ׀ מָחָר סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם
שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר־לַמֶּלֶךְ נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֹּאמַר הִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּכָה רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם
לֹא תֹאכֵל׃ * וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנוּ׃ אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם־יָשַׁבְנוּ
פֹה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־יְחַיֻּנוּ נִחְיֶה וְאִם־יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ׃ וַיָּקֻמוּ בַנֶּשֶׁף
לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ׃ וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ ׀ אֶת־
מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ׃ וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַנֶּשֶׁף וַיַּעַזְבוּ אֶת־
אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר־הִיא וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְשָׁם׃ וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים
הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים
וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
לֹא־כֵן ׀ אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים וְחִכִּינוּ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וּמְצָאָנוּ
עָוֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר
בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר אָסוּר וְאֹהָלִים
כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה׃ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־

עבריו

חרי יונים דיב יונים ק׳ כן הוא בס״ס מדוייקים כ״י ונס׳ נדפוס ישן אבל גירסת ארי״ף וריא״ז בפ׳ הקורא את המגילה עומד חורי יונים וכן כתב בעל הלשון כי בכתוב חורי יונים והקרי דביונים על משקל גליונים · ובמקצת ספרים חדא מלה כתיב ובספרי יודי״ן וי״ס ביו״ד אחד לבד וכן הוא ברד״ק בפי׳ ובשרשים שרש דב וזו היא גם כן גירסת רבינו ישעיה הראשון ז״ל במפרשי : **ויהי כשמע** בלינו ספרים שהוא דגש או רפה ועיין מ״ש בשופטים י״ג : **הראיתם** הרי״ש נדגש ע״פ המסורת ומכלול דף פ״ב ודף ס״א : **המרצח** המ״ם רפויה וסה״א סמוכה בבתיה מכלול דף כ׳ : **קול רכב קול סוס** בתרגום של יונתן פסוד וקל סיסון ובכל ספרים כ״י ודפוסים ישנים קול סוס בלא וא״ו כרחם המלה וכן הוא במאיר כתיב · ואני יגעתי למצוא על בירורו על דבר עד שמצאתי דחמד אל מפרה מסכים עשר פסוקים דמיין מן ג׳ ב׳ מלין קדמאה ותליתאה לא כסיב וא״ו ומציעאה כסיב וא״ו ופי׳ במסר במסורה גדולה ישעיה מ״ט ופסוק זה אינו כחשב עמהם ומזה כלמד שכתוב קול בלא וא״ו : **שכר עלינו** כתוב במכלול משקל פעל סמוך מלעיל שלא במכבן וכסוף מסורה גדולה כתב גם כן בשמא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה : **המחנה כאשר היא** כתוב וק׳ בי״וד בדפוסים ישנים וספרי כ״י : **ויבאו המצרעים** בספרים מדוייקים בא״ם רפה והכ״א במפריך : **ומצאנו עון** מלא בספרי וגו׳ ועיין אחד מן ד׳ מלא על פי המסורת ומי׳ מסור כל״ב מ׳ כ״א · ועיין עוד בפי׳ רש״י ז״ל :

עבדיו אגידה־נא לכם את אשר־עשו לנו ארם ידעו כי־רעבים אנחנו ויצאו מן־המחנה להחבה
בהשדה לאמר כי־יצאו מן־העיר ונתפשם חיים ואל־העיר נבא׃ ויען אחד מעבדיו ויאמר
ויקחו־נא חמשה מן־הסוסים הנשארים אשר נשארו־בה הנם ככל־ההמון ישראל אשר נשארו־
בה הנם ככל־המון ישראל אשר־תמו ונשלחה ונראה׃ ויקחו שני רכב סוסים וישלח המלך
אחרי מחנה־ארם לאמר לכו וראו׃ וילכו אחריהם עד־הירדן והנה כל־הדרך מלאה בגדים
וכלים אשר־השליכו ארם בהחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך׃ ויצא העם ויבזו את מחנה
ארם ויהי סאה־סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה׃ והמלך הפקיד את־השליש
אשר־נשען על־ידו על־השער וירמסהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אשר
דבר ברדת המלך אליו׃ ויהי כדבר איש האלהים אל־המלך לאמר סאתים שערים בשקל
וסאה־סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון׃ ויען השליש את־איש האלהים ויאמר
והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא
תאכל׃ ויהי־לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת׃ ואלישע דבר אל־האשה
ח
אשר־החיה את־בנה לאמר קומי ולכי אתי וביתך וגורי באשר תגורי כי־קרא יהוה לרעב וגם־
בא אל־הארץ שבע שנים׃ ותקם האשה ותעש כדבר איש האלהים ותלך היא וביתה ותגר
בארץ פלשתים שבע שנים׃ ויהי מקצה שבע שנים ותשב האשה מארץ פלשתים ותצא
לצעק אל־המלך אל־ביתה ואל־שדה׃ והמלך מדבר אל־גחזי נער איש־האלהים לאמר
ספרה־נא לי את כל־הגדלות אשר־עשה אלישע׃ ויהי הוא מספר למלך את אשר־החיה
את־המת והנה האשה אשר־החיה את־בנה צעקת אל־המלך על־ביתה ועל־שדה ויאמר גחזי
אדני המלך זאת האשה וזה־בנה אשר־החיה אלישע׃ וישאל המלך לאשה ותספר־לו ויתן־
לה המלך סריס אחד לאמר השיב את־כל־אשר־לה ואת כל־תבואת השדה מיום עזבה את־
הארץ ועד־עתה׃ ויבא אלישע דמשק ובן־הדד מלך־ארם חלה ויגד־לו לאמר בא
איש האלהים עד־הנה׃ ויאמר המלך אל־חזהאל קח בידך מנחה ולך לקראת איש האלהים
ודרשת את־יהוה מאותו לאמר האחיה מחלי זה׃ וילך חזאל לקראתו ויקח מנחה בידו וכל־
טוב דמשק משא ארבעים גמל ויבא ויעמד לפניו ויאמר בנך בן־הדד מלך־ארם שלחני
אליך לאמר האחיה מחלי זה׃ ויאמר אליו אלישע לך אמר־לא חיה תחיה והראני יהוה
כי־מות ימות׃ ויעמד את־פניו וישם עד־בש ויבך איש האלהים׃ ויאמר חזאל מדוע אדני
בכה ויאמר כי ידעתי את אשר־תעשה לבני ישראל רעה מבצריהם תשלח באש ובחריהם
בחרב תהרג ועלליהם תרטש והרתיהם תבקע׃ ויאמר חזהאל כי מה עבדך הכלב כי יעשה
הדבר

בהשדה נסדה ק׳ ועיין מ״ס בקהלת סימן ו׳ על שהתקיף : **הנם ככל ההמון** בכ״ף וכן חברו סבפסוק : **ההמון ישראל אשר נשארו בה** חסין ה׳ : בהחפזם כתיב ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין ה״א במלעות תיבותא ולא קריין כמ״ש בקהלת סימן ו׳ : **ויהי כדבר וגו׳** **וסאה סלת** במקצת ספרים כתוב וסאה הס״מך בשוא לבדו ובספרים כ״י מדוייקי׳ וגם בדפוסים ישנים הס״מך בחטף קמץ והו״או במאריך וכ״כ רד״ק בשרשים ויסי סאה סלת בשוא הס״מך וסאה סלת בשקל בחטף קמץ הס״מך : **היהיה כדבר הזה** הרבו הספרים לפסוק בדבר הזה ובדוך היודע אי זה יכשר הזה או זה כי בשתי מקראות כ״י ישנים קדמוניות מצאתי כתוב **הדבר** הזה בה״א כמו שכתוב בתחילת הפרשה וגם בדפוס ישן שכתוב בפנים **כדבר** כרשם אבהון הדבר להורות שמצא חילוף זה בספרים · ולא ראיתי לאחד מהמפרשים כלום זולתי בעל כלי יקר שכתב ובזה יובן שנוי הלשון שלמעלה אמר הדבר הזה וכאן הוא אומ׳ כדבר הזה להכביד חטא השליש לומר שלא האמין כלל לא זה ולא כיוצא בו ולזה אמר כאן כדבר הזה בכ״ף הדמיון לא כן למעלה שכתב היהיה הדבר הזה עכ״ל · ובן בתרגום יונתן הראשון פתגמא והשני כפתגמא אבל במאיר כתיב שניהם בה״א : **אשר החיה** ברוב ספרים החי״ת בחטף סגול כמנהג ברוב כס״פא גרוכית · ויש ספרים בשוא לבדו : ולכי **אתי** את ק׳ : **החית את המת** החי״ת בחטף סגול וכן **החיה** את בנה · אשר החיה אלישע שבפסוק ומתחלפים בשוא לבד כמ״ש למעלה : וזה־בנה יפה דגש : **מיום עזבה את הארץ** בספרים מדוייקים הה״א רפה וכ״כ רד״ק במכלול דף ל״ב ובפי׳ ושרשים שהוא מקור והע״ין בקמץ חטוף והה״א רפה ומסבטה במפיק והמסורת עליו ב׳ לא מפיק ה״א וחברו עזבה יתומיך (ירמיה מ״ט) שהוא ציווי · ומזה למדנו שהע״ין חטופה ואין בה מאריך ; **לא חיה תחיה** לו ק׳ :

הדבר הגדול הזה ויאמר אלישע הראני יהוה אתך מלך על־ארם: וילך ׀ מאת אלישע
ויבא אל־אדניו ויאמר לו מה־אמר לך אלישע ויאמר אמר לי חיה תחיה: ויהי ממחרת
ויקח המכבר ויטבל במים ויפרש על־פניו וימת וימלך חזהאל תחתיו: ובשנת
חמש ליורם בן־אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן־יהושפט מלך יהודה:
בן־שלשים ושתים שנה היה במלכו ושמנה שנה מלך בירושלם: וילך בדרך ׀ מלכי ישראל
כאשר עשו בית אחאב כי בת־אחאב היתה־לו לאשה ויעש הרע בעיני יהוה: ולא־אבה
יהוה להשחית את־יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר־לו לתת לו ניר ולבניו כל־הימים:
בימיו פשע אדום מתחת יד־יהודה וימלכו עליהם מלך: ויעבר יורם צעירה וכל־הרכב עמו
ויהי־הוא קם לילה ויכה את־אדום הסביב אליו ואת שרי הרכב וינס העם לאהליו: ויפשע
אדום מתחת יד־יהודה עד היום הזה אז תפשע לבנה בעת ההיא: ויתר דברי יורם וכל־
אשר עשה הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יורם עם־אבתיו
ויקבר עם־אבתיו בעיר דוד וימלך אחזיהו בנו תחתיו: בשנת שתים־עשרה שנה
ליורם בן־אחאב מלך ישראל מלך אחזיהו בן־יהורם מלך יהודה: בן־עשרים ושתים שנה
אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם ושם אמו עתליהו בת־עמרי מלך ישראל: וילך
בדרך בית אחאב ויעש הרע בעיני יהוה כבית אחאב כי חתן בית־אחאב הוא: וילך את־
יורם בן־אחאב למלחמה עם־חזאל מלך־ארם ברמת גלעד ויכו ארמים את־יורם: וישב
יורם המלך להתרפא ביזרעאל מן־המכים אשר יכהו ארמים ברמה בהלחמו את־חזהאל מלך
ארם ואחזיהו בן־יהורם מלך יהודה ירד לראות את־יורם בן־אחאב ביזרעאל כי־חלה הוא:

ט ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים ויאמר לו חגר מתניך וקח פך השמן
הזה בידך ולך רמת גלעד: ובאת שמה וראה־שם יהוא בן־יהושפט בן־נמשי ובאת והקמתו
מתוך אחיו והביאת אתו חדר בחדר: ולקחת פך־השמן ויצקת על־ראשו ואמרת כה־אמר
יהוה משחתיך למלך אל־ישראל ופתחת הדלת ונסתה ולא תחכה: וילך הנער הנער הנביא
רמת גלעד: ויבא והנה שרי החיל ישבים ויאמר דבר לי אליך השר ויאמר יהוא אל־מי
מכלנו ויאמר אליך השר: ויקם ויבא הביתה ויצק השמן אל־ראשו ויאמר לו כה־אמר יהוה
אלהי ישראל משחתיך למלך אל־עם יהוה אל־ישראל: והכיתה את־בית אחאב אדניך ונקמתי
דמי ׀ עבדי הנביאים ודמי כל־עבדי יהוה מיד איזבל: ואבד כל־בית אחאב והכרתי לאחאב
משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל: ונתתי את־בית אחאב כבית ירבעם בן־נבט וכבית
בעשא בן־אחיה: ואת־איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל ואין קבר ויפתח הדלת וינס:
ויהוא יצא אל־עבדי אדניו ויאמר לו השלום מדוע בא־המשגע הזה אליך ויאמר אליהם אתם
ידעתם

שנה סניס ק׳ : לתת לו ניר הפעם כת״יו : ניר ולבניו במקצת ספרים כ״י וכמה דפוסים כתוב לבנין בלא וא״ו ברחשית הפלה וכן משמע מפי׳ רלב״ג · ובמקצת ספרים כ״י מדוייקים וגם בדפוס ישן כתוב ולבניו בו״או וכן הוא בתרגום ובמאיר נתיב וגם חברו שבד״ה ב׳ סימן כ״א כתוב בוא״ו וסנייהם היגאו כן במסורת שם : בשנת שתים עשרה שנה בנביאים עם פי׳ ברישא ליכא אלא שנה · וכן בס״א כ״י אמנם ברוב הספרים איכא :
ט ורא‍ה שם יהוא י״ם וראה במאריך הו״או : והביאת בא מלא בע״ין הפועל מכלול דף ק״ן וכן ראיתי במסורת הביאת והביאת ב׳ כתיבי כן וחברו לא הביאתי לי סה פלחיך · ותימא שבישעיה סימן מ״ג במקרא גדולה לא נחשב זה עם אותם שהם מלאים יו״ד בלישן הבאה · ועיין עוד מ״ש בישעיה לז : משחתיך למלך אל ישראל במקצת ספרים כ״י ישנים וגם במקצת דפוסים ראשונים כתוב על ישרא ומתברר לן דשגגה היא וצריך למיכתב אל ישראל דהכי איתא במסורת כל משחתיך למלך כתוב אל ישראל בר מן א׳ על ישראל וסימן ויאמר נתן אל דוד אבה האיש פוק חזי בש״ב ס׳ ויחי וכן כתב רד״ק אל ישראל כמו על ישראל · וכן כתב לקמן אל עם ה׳ אל ישראל כמו על : ויאמר לו השלום י״ב דסבירין ויאמרו ועיין מ״ש בסוף עמוס : המשגע הזה הספרים חלוקים במקצתם הה״א במאריך והמ״ם רפויה ובמקצתם במאריך ודגש · וי״ם בלא מאריך ובלא דגש ורד״ק בספר מכלול דף פ׳ מביא עם אותם שהם כתוב ובלא מאריך בה״א :

יְדַעְתֶּם אֶת־הָאִישׁ וְאֶת־שִׂיחוֹ׃ וַיֹּאמְרוּ שֶׁקֶר הַגֶּד־נָא לָנוּ וַיֹּאמֶר כָּזֹאת וְכָזֹאת אָמַר אֵלַי לֵאמֹר
כֹּה אָמַר יְהוָה מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיְמַהֲרוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ בִּגְדוֹ וַיָּשִׂימוּ תַחְתָּיו
אֶל־גֶּרֶם הַמַּעֲלוֹת וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ מָלַךְ יֵהוּא׃ וַיִּתְקַשֵּׁר יֵהוּא בֶּן־יְהוֹשָׁפָט בֶּן־נִמְשִׁי
אֶל־יוֹרָם וְיוֹרָם הָיָה שֹׁמֵר בְּרָמֹת גִּלְעָד הוּא וְכָל־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם׃ וַיָּשָׁב יְהוֹרָם
הַמֶּלֶךְ לְהִתְרַפֵּא בְיִזְרְעֶאל מִן־הַמַּכִּים אֲשֶׁר יַכֻּהוּ אֲרַמִּים בְּהִלָּחֲמוֹ אֶת־חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיֹּאמֶר
הגיד ק' יֵהוּא אִם־יֵשׁ נַפְשְׁכֶם אַל־יֵצֵא פָלִיט מִן־הָעִיר לָלֶכֶת לַגִּיד בְּיִזְרְעֶאל׃ וַיִּרְכַּב יֵהוּא וַיֵּלֶךְ
יִזְרְעֶאלָה כִּי יוֹרָם שֹׁכֵב שָׁמָּה וַאֲחַזְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד לִרְאוֹת אֶת־יוֹרָם׃ וְהַצֹּפֶה עֹמֵד עַל־
הַמִּגְדָּל בְּיִזְרְעֶאל וַיַּרְא אֶת־שִׁפְעַת יֵהוּא בְּבֹאוֹ וַיֹּאמֶר שִׁפְעַת אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם קַח רַכָּב
וּשְׁלַח לִקְרָאתָם וְיֹאמַר הֲשָׁלוֹם׃ וַיֵּלֶךְ רֹכֵב הַסּוּס לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הֲשָׁלוֹם
וַיֹּאמֶר יֵהוּא מַה־לְּךָ וּלְשָׁלוֹם סֹב אֶל־אַחֲרָי וַיַּגֵּד הַצֹּפֶה לֵאמֹר בָּא־הַמַּלְאָךְ עַד־הֵם וְלֹא־שָׁב׃
וַיִּשְׁלַח רֹכֵב סוּס שֵׁנִי וַיָּבֹא אֲלֵהֶם וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם וַיֹּאמֶר יֵהוּא מַה־לְּךָ וּלְשָׁלוֹם
סֹב אֶל־אַחֲרָי׃ וַיַּגֵּד הַצֹּפֶה לֵאמֹר בָּא עַד־אֲלֵיהֶם וְלֹא־שָׁב וְהַמִּנְהָג כְּמִנְהַג יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי כִּי
בְשִׁגָּעוֹן יִנְהָג׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֱסֹר וַיֶּאְסֹר רִכְבּוֹ וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
אִישׁ בְּרִכְבּוֹ וַיֵּצְאוּ לִקְרַאת יֵהוּא וַיִּמְצָאֻהוּ בְּחֶלְקַת נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי׃ וַיְהִי כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אֶת־
יֵהוּא וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם יֵהוּא וַיֹּאמֶר מָה הַשָּׁלוֹם עַד־זְנוּנֵי אִיזֶבֶל אִמְּךָ וּכְשָׁפֶיהָ הָרַבִּים׃
וַיַּהֲפֹךְ יְהוֹרָם יָדָיו וַיָּנֹס וַיֹּאמֶר אֶל־אֲחַזְיָהוּ מִרְמָה אֲחַזְיָה׃ וְיֵהוּא מִלֵּא יָדוֹ בַקֶּשֶׁת
וַיַּךְ אֶת־יְהוֹרָם בֵּין זְרֹעָיו וַיֵּצֵא הַחֵצִי מִלִּבּוֹ וַיִּכְרַע בְּרִכְבּוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֶל־בִּדְקַר שָׁלִשֹׁה
שָׂא הַשְׁלִכֵהוּ בְּחֶלְקַת שְׂדֵה נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי כִּי־זְכֹר אֲנִי וָאַתָּה אֵת רֹכְבִים צְמָדִים אַחֲרֵי אַחְאָב
אָבִיו וַיהוָה נָשָׂא עָלָיו אֶת־הַמַּשָּׂא הַזֶּה׃ אִם־לֹא אֶת־דְּמֵי נָבוֹת וְאֶת־דְּמֵי בָנָיו רָאִיתִי אֶמֶשׁ
נְאֻם־יְהוָה וְשִׁלַּמְתִּי לְךָ בַּחֶלְקָה הַזֹּאת נְאֻם־יְהוָה וְעַתָּה שָׂא הַשְׁלִכֵהוּ בַּחֶלְקָה כִּדְבַר יְהוָה׃
וַאֲחַזְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה רָאָה וַיָּנָס דֶּרֶךְ בֵּית הַגָּן וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו יֵהוּא וַיֹּאמֶר גַּם־אֹתוֹ הַכֻּהוּ אֶל־
הַמֶּרְכָּבָה בְּמַעֲלֵה־גוּר אֲשֶׁר אֶת־יִבְלְעָם וַיָּנָס מְגִדּוֹ וַיָּמָת שָׁם׃ וַיַּרְכִּבוּ אֹתוֹ עֲבָדָיו יְרוּשָׁלְָמָה
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִקְבֻרָתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃ וּבִשְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיוֹרָם בֶּן־
אַחְאָב מָלַךְ אֲחַזְיָה עַל־יְהוּדָה׃ וַיָּבוֹא יֵהוּא יִזְרְעֶאלָה וְאִיזֶבֶל שָׁמְעָה וַתָּשֶׂם בַּפּוּךְ עֵינֶיהָ וַתֵּיטֶב
אֶת־רֹאשָׁהּ וַתַּשְׁקֵף בְּעַד הַחַלּוֹן׃ וְיֵהוּא בָּא בַשָּׁעַר וַתֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם זִמְרִי הֹרֵג אֲדֹנָיו׃ וַיִּשָּׂא
שמטוה פָנָיו אֶל־הַחַלּוֹן וַיֹּאמֶר מִי אִתִּי מִי וַיַּשְׁקִיפוּ אֵלָיו שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה סָרִיסִים׃ וַיֹּאמֶר שִׁמְטוּהוּ
וַיִּשְׁמְטוּהָ וַיִּז מִדָּמָהּ אֶל־הַקִּיר וְאֶל־הַסּוּסִים וַיִּרְמְסֶנָּה׃ וַיָּבֹא וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיֹּאמֶר פִּקְדוּ־נָא
אֶת־הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וְקִבְרוּהָ כִּי בַת־מֶלֶךְ הִיא׃ וַיֵּלְכוּ לְקָבְרָהּ וְלֹא־מָצְאוּ בָהּ כִּי אִם־הַגֻּלְגֹּלֶת
וְהָרַגְלַיִם וְכַפּוֹת הַיָּדָיִם׃ וַיָּשֻׁבוּ וַיַּגִּידוּ לוֹ וַיֹּאמֶר דְּבַר־יְהוָה הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ
והיתה ק' אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר בְּחֵלֶק יִזְרְעֶאל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת־בְּשַׂר אִיזָבֶל׃ וְהָיְתָ נִבְלַת אִיזֶבֶל
כְּדֹמֶן עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֵלֶק יִזְרְעֶאל אֲשֶׁר לֹא־יֹאמְרוּ זֹאת אִיזָבֶל׃ * וּלְאַחְאָב שִׁבְעִים
בָּנִים בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּכְתֹּב יֵהוּא סְפָרִים וַיִּשְׁלַח שֹׁמְרוֹן אֶל־שָׂרֵי יִזְרְעֶאל הַזְּקֵנִים וְאֶל־הָאֹמְנִים אַחְאָב
לֵאמֹר׃ וְעַתָּה כְּבֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֲלֵיכֶם וְאִתְּכֶם בְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם וְאִתְּכֶם הָרֶכֶב וְהַסּוּסִים וְעִיר
מִבְצָר

לגיד להגיד ק' ונראה שכן צריך להיות בחילופים למערבאי : ושלח לקראתם בספרים כ"י הו"או במאריך ויש מהם ספסי"ן בסות ופתח : וישלח
רכב סוס שני ויבא אלהם ויאמר כה אמר המלך שלום עיין מ"ש בשמואל ב' י"ח : בדקר שלשה הס"ת במקום וא"ו : שמטוהו שמטוה ק' :
והיתה והיתה ק' ובס"ס הוא"ו בגעיא ובס"א כ"י מלאתיו בב' אזלי"ן וריע ומסור עליו לית כתיב ב' אזלי"ן וכן הוא בחילופי המקרא לפי' למדינחאי :

מִבְצָר וְהַנָּשֶׁק׃ וּרְאִיתֶם הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר מִבְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם וְשַׂמְתֶּם עַל־כִּסֵּא אָבִיו וְהִלָּחֲמוּ עַל־
בֵּית אֲדֹנֵיכֶם׃ וַיִּרְאוּ מְאֹד מְאֹד וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה שְׁנֵי הַמְּלָכִים לֹא עָמְדוּ לְפָנָיו וְאֵיךְ
נַעֲמֹד אֲנָחְנוּ׃ וַיִּשְׁלַח אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וַאֲשֶׁר עַל־הָעִיר וְהַזְּקֵנִים וְהָאֹמְנִים אֶל־יֵהוּא ׀ לֵאמֹר
עֲבָדֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלֵינוּ נַעֲשֶׂה לֹא־נַמְלִיךְ אִישׁ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה׃ וַיִּכְתֹּב
אֲלֵיהֶם סֵפֶר ׀ שֵׁנִית לֵאמֹר אִם־לִי אַתֶּם וּלְקֹלִי ׀ אַתֶּם שֹׁמְעִים קְחוּ אֶת־רָאשֵׁי אַנְשֵׁי בְנֵי־אֲדֹנֵיכֶם
וּבֹאוּ אֵלַי כָּעֵת מָחָר יִזְרְעֶאלָה וּבְנֵי הַמֶּלֶךְ שִׁבְעִים אִישׁ אֶת־גְּדֹלֵי הָעִיר מְגַדְּלִים אוֹתָם׃ וַיְהִי
כְּבֹא הַסֵּפֶר אֲלֵיהֶם וַיִּקְחוּ אֶת־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁחֲטוּ שִׁבְעִים אִישׁ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם בַּדּוּדִים
וַיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו יִזְרְעֶאלָה׃ וַיָּבֹא הַמַּלְאָךְ וַיַּגֶּד־לוֹ לֵאמֹר הֵבִיאוּ רָאשֵׁי בְנֵי־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר שִׂימוּ
אֹתָם שְׁנֵי צִבֻּרִים פֶּתַח הַשַּׁעַר עַד־הַבֹּקֶר׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־הָעָם צַדִּקִים
אַתֶּם הִנֵּה אֲנִי קָשַׁרְתִּי עַל־אֲדֹנִי וָאֶהְרְגֵהוּ וּמִי הִכָּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה׃ דְּעוּ אֵפוֹא כִּי לֹא יִפֹּל
מִדְּבַר יְהוָה אַרְצָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עַל־בֵּית אַחְאָב וַיהוָה עָשָׂה אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ
אֵלִיָּהוּ׃ וַיַּךְ יֵהוּא אֵת כָּל־הַנִּשְׁאָרִים לְבֵית־אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל וְכָל־גְּדֹלָיו וּמְיֻדָּעָיו וְכֹהֲנָיו עַד־
בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד׃ וַיָּקָם וַיָּבֹא וַיֵּלֶךְ שֹׁמְרוֹן הוּא בֵּית־עֵקֶד הָרֹעִים בַּדָּרֶךְ׃ וְיֵהוּא מָצָא
אֶת־אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר מִי אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ אֲנַחְנוּ וַנֵּרֶד לִשְׁלוֹם בְּנֵי־
הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַגְּבִירָה׃ וַיֹּאמֶר תִּפְשׂוּם חַיִּים וַיִּתְפְּשׂוּם חַיִּים וַיִּשְׁחָטוּם אֶל־בּוֹר בֵּית־עֵקֶד אַרְבָּעִים
וּשְׁנַיִם אִישׁ וְלֹא־הִשְׁאִיר אִישׁ מֵהֶם׃ וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב לִקְרָאתוֹ
וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵשׁ אֶת־לְבָבְךָ יָשָׁר כַּאֲשֶׁר לְבָבִי עִם־לְבָבֶךָ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב יֵשׁ וָיֵשׁ תְּנָה
אֶת־יָדֶךָ וַיִּתֵּן יָדוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֵלָיו אֶל־הַמֶּרְכָּבָה׃ וַיֹּאמֶר לְכָה אִתִּי וּרְאֵה בְּקִנְאָתִי לַיהוָה וַיַּרְכִּבוּ
אֹתוֹ בְּרִכְבּוֹ׃ וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹן וַיַּךְ אֶת־כָּל־הַנִּשְׁאָרִים לְאַחְאָב בְּשֹׁמְרוֹן עַד־הִשְׁמִדוֹ כִּדְבַר יְהוָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּהוּ׃ וַיִּקְבֹּץ יֵהוּא אֶת־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַחְאָב עָבַד אֶת־
הַבַּעַל מְעָט יֵהוּא יַעַבְדֶנּוּ הַרְבֵּה׃ וְעַתָּה כָל־נְבִיאֵי הַבַּעַל כָּל־עֹבְדָיו וְכָל־כֹּהֲנָיו קִרְאוּ אֵלַי
אִישׁ אַל־יִפָּקֵד כִּי זֶבַח גָּדוֹל לִי לַבַּעַל כֹּל אֲשֶׁר־יִפָּקֵד לֹא יִחְיֶה וְיֵהוּא עָשָׂה בְעָקְבָּה לְמַעַן הַאֲבִיד
אֶת־עֹבְדֵי הַבָּעַל׃ וַיֹּאמֶר יֵהוּא קַדְּשׁוּ עֲצָרָה לַבַּעַל וַיִּקְרָאוּ׃ וַיִּשְׁלַח יֵהוּא בְּכָל־
יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ כָּל־עֹבְדֵי הַבַּעַל וְלֹא־נִשְׁאַר אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־בָא וַיָּבֹאוּ בֵּית הַבַּעַל וַיִּמָּלֵא בֵית־
הַבַּעַל פֶּה לָפֶה׃ וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל־הַמֶּלְתָּחָה הוֹצֵא לְבוּשׁ לְכֹל עֹבְדֵי הַבָּעַל וַיֹּצֵא לָהֶם
הַמַּלְבּוּשׁ׃ וַיָּבֹא יֵהוּא וִיהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב בֵּית הַבָּעַל וַיֹּאמֶר לְעֹבְדֵי הַבַּעַל חַפְּשׂוּ וּרְאוּ פֶּן־יֶשׁ־
פֹּה עִמָּכֶם מֵעַבְדֵי יְהוָה כִּי אִם־עֹבְדֵי הַבַּעַל לְבַדָּם׃ וַיָּבֹאוּ לַעֲשׂוֹת זְבָחִים וְעֹלוֹת וְיֵהוּא שָׂם־
לוֹ בַחוּץ שְׁמֹנִים אִישׁ וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִמָּלֵט מִן־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עַל־יְדֵיכֶם נַפְשׁוֹ
תַּחַת נַפְשׁוֹ׃ וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ ׀ לַעֲשׂוֹת הָעֹלָה וַיֹּאמֶר יֵהוּא לָרָצִים וְלַשָּׁלִשִׁים בֹּאוּ
הַכּוּם אִישׁ אַל־יֵצֵא וַיַּכּוּם לְפִי־חָרֶב וַיַּשְׁלִכוּ הָרָצִים וְהַשָּׁלִשִׁים וַיֵּלְכוּ עַד־עִיר בֵּית־הַבָּעַל׃
וַיֹּצִאוּ אֶת־מַצְּבוֹת בֵּית־הַבַּעַל וַיִּשְׂרְפוּהָ׃ וַיִּתְּצוּ אֵת מַצְּבַת הַבָּעַל וַיִּתְּצוּ אֶת־בֵּית הַבַּעַל

וישימהו

ויראו מאד מאד בספרים מדוייקים כ״י וגם דפוסים ישנים היו״ד במאריך והוא חד מן ד׳ חסרים י״וד ע״פ המסורת מלבד שמואל וסימן במסורה רבתא אות יו״ד : **שימו אתם** ברוב ספרים כ״י מדוייקים וגם בדפוסים קדמונים אתם חסר וא״ו וכן נכון ע״פ המסורת כי במלכים ב׳ כו׳ נ׳ נמסר ט׳ אותם מלאים בסיפרא ולא נחשב זה עמהם : **ויאמר אל כל העם צדקים אתם** כתב המכלל יופי בא יוס המ״ס לרדה בחסרון יו״ד בכתיבה והם דברי רד״ק במכלול דף י״ב · ותמהני כי בכל הספרים חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד בתראה וכן הדיוו דע״ל המסורת במלים לא על נכוק ובשונת כדיקים · וכבר השיג עליו ר׳ אליה המדקדק וכתב בהגהותיו לספר מכלול זהו טעות כי חסר בו יו״ד קדמאה והי״ל לו לומר ואכסים כדיקים המה ישפטו (יחזקאל כ״ג) : **תנה את ידך** במקצת דפוסים אחרונים כתוב ידיך ביו״ד וטעות הוא : **בעקבה** בספרים כ״י ודפוסים ישנים הטי״ן בקמץ חטוף והבי״ת לגושה ובה״א רפה : **ויצאו את מצבות בית הבעל,** לית חסר דחסר ועיין מ״ס נכ״ה ב׳ פומן א׳ :

וישמהו

וישמהו למחראות עד־היום׃ וישמד יהוא את־הבעל מישראל׃ רק חטאי ירבעם בן־
נבט אשר החטיא את־ישראל לא־סר יהוא מאחריהם עגלי הזהב אשר בית־אל ואשר בדן׃
ויאמר יהוה אל־יהוא יען אשר־הטיבת לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית
לבית אחאב בני רבעים ישבו לך על־כסא ישראל׃ ויהוא לא שמר ללכת בתורת־יהוה
אלהי־ישראל בכל־לבבו לא סר מעל חטאות ירבעם אשר החטיא את־ישראל׃
בימים ההם החל יהוה לקצות בישראל ויכם חזאל בכל־גבול ישראל׃ מן־הירדן מזרח
השמש את כל־ארץ הגלעד הגדי והראובני והמנשי מערער אשר על־נחל ארנן והגלעד
והבשן׃ ויתר דברי יהוא וכל־אשר עשה וכל־גבורתו הלוא־הם כתובים על־ספר דברי הימים
למלכי ישראל׃ וישכב יהוא עם־אבתיו ויקברו אתו בשמרון וימלך יהואחז בנו תחתיו׃
והימים אשר מלך יהוא על־ישראל עשרים־ושמנה שנה בשמרון׃ * ועתליה אם יא
אחזיהו וראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל־זרע הממלכה׃ ותקח יהושבע בת־המלך ואתה ק
יורם אחות אחזיהו את־יואש בן־אחזיה ותגנב אתו מתוך בני־המלך הממותים אתו ואת־מינקתו הסופרים
בחדר המטות ויסתרו אתו מפני עתליהו ולא הומת׃ ויהי אתה בית יהוה מתחבא שש שנים
ועתליה מלכת על־הארץ׃ ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את־שרי המאיות המאות
לכרי ולרצים ויבא אתם אליו בית יהוה ויכרת להם ברית וישבע אתם בבית יהוה וירא
אתם את־בן־המלך׃ ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשון השלשית מכם באי השבת ושמרי
משמרת בית המלך׃ והשלשית בשער סור והשלשית בשער אחר הרצים ושמרתם את־
משמרת הבית מסח׃ ושתי הידות בכם כל יצאי השבת ושמרו את־משמרת בית־יהוה אל־
המלך׃ והקפתם על־המלך סביב איש וכליו בידו והבא אל־השדרות יומת והיו את־המלך
בצאתו ובבאו׃ ויעשו שרי המאיות ככל אשר־צוה יהוידע הכהן ויקחו איש את־אנשיו באי המאות
השבת עם יצאי השבת ויבאו אל־יהוידע הכהן׃ ויתן הכהן לשרי המאיות את־החנית ואת־ המאות
השלטים אשר למלך דוד אשר בבית יהוה׃ ויעמדו הרצים איש וכליו בידו מכתף
הבית הימנית עד־כתף הבית השמאלית למזבח ולבית על־המלך סביב׃ ויוצא את־בן־המלך
ויתן עליו את־הנזר ואת־העדות וימלכו אתו וימשחהו ויכו־כף ויאמרו יחי המלך׃
ותשמע עתליה את־קול הרצין העם ותבא אל־העם בית יהוה׃ ותרא והנה המלך
עמד על־העמוד כמשפט והשרים והחצצרות אל־המלך וכל־עם הארץ שמח ותקע בחצצרות
ותקרע

וישמהו ברוב המדוייקים כן כתיב מלא יו"ד : **למחראות** למוצאות ק' והכי איתא בסלהי פירקא דהקורא את המגילה עומד ואמרינן התם דר'
יא יהושע בן קרחה היה אומר למחראות כשמה מפני שהוא גנאי לכגל דאמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא בר וכו' : **אשר בית אל** ד' דסבירין בבי"ת ב
וכל גבורתו יונתן תרגם וגבורתיה דומה שהוא גורס וגבורתו ולא מצאתי כן לאחד מהספרים . **וראתה** ראתה ק' : **הממותים** המומתים ק'
ונמצא ספרים הכתיב בשני תוי"ן . אמנם ברוב ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים בת י"ו אחת בלבד וכן ברד"ק כאן ובפי' רש"י ד"ה ב' כ"ב ואת
חד מן מלין דכתיבין מוקדם מאוחר וסימן במסרה רבתא אות וא"ו . ברם צריך להתיישב בדבר שמצאתי במלכים א' י"ט מסרה מן ז' מלין דכתיבין
תי"ו ולא קריין . ומילין אלין איכון מתלתא גווני תרי מינייהו כתיבין תי"ו וסימן דל"ת וסימן ובאתו אליו באחת המקמות (שמואל ב' י"ז)
באחד ק' . ותבריה ויבא ויסב תחת רתם אחת (מלכים א' י"ט) אחד ק' . ותרתי אחריני כתיבין ת"יו וקריין ה"א בשנת הרביעית (ירמיה כ"ח)
בשנת הרביעית (ירמיה ל"ב) תרווייהו בשנה ק' ותלתא כתיבין תי"ו ולא קריין כלל וסימן ארבעת כנפות (יחזקאל י"ז) ארבע ק' . עפר התפלשתי
(מיכה א') התפלשי ק' . הממותתים המומתים ק' והמסרה בחד שאה כלליהו זאת אומרת שתיבה זו כתובה בשני תוי"ן וצריך עיון . ובסוף קהלת
איכא נמי מסרה אחריתי חילופא דדא מן י"א מלין דקריין תי"ו ולא כתבן דאית בהון תמנה אכפי . ובמסרה גדולה כתוב שם ואני המאסף קשיא
לי טובא וכו' ולדידן לא קשיא לן כלל דאורחיה הוא בדחזינן הכא : **המאיות** המאות ק' : **השלשית מכם** . וכן **והשלשית בשער סור** .
והשלשית בשער אחר הרצים בשלשתם ראיתי חילופים רבים ומשנת אני אותם שבשלשתם חסרים יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה ומסורת דברשת
שלא לך מסייעא לכן זיל קרי התם במסרה גדולה : **שרי המאיות** המאות ק' : לשרי המאיות המאות ק' : **ויוצא** הצד"י נחירק והסר יו"ד על
פי המסורת ושם ד' כתובים כן וסימן נפרשת ומצאנו במקרא גדולה :

ותקרע עתליה את־בגדיה ותקרא קשר קשר: ויצו יהוידע הכהן את־שרי המאות ׀ פקדי
החיל ויאמר אליהם הוציאו אתה אל־מבית לשדרת והבא אחריה המת בחרב כי אמר הכהן
אל־תומת בית יהוה: וישמו לה ידים ותבוא דרך־מבוא הסוסים בית המלך ותומת שם: *
ויכרת יהוידע את־הברית בין יהוה ובין המלך ובין העם להיות לעם ליהוה
ובין המלך ובין העם: ויבאו כל־עם הארץ בית־הבעל ויתצהו את־מזבחתו ואת־צלמיו
שברו היטב ואת מתן כהן הבעל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדת על־בית יהוה:
ויקח את־שרי המאות ואת־הכרי ואת־הרצים ואת ׀ כל־עם הארץ וירידו את־המלך מבית
יהוה ויבואו דרך־שער הרצים בית המלך וישב על־כסא המלכים: וישמח כל־עם־הארץ
והעיר שקטה ואת־עתליהו המיתו בחרב בית מלך: * בן־שבע שנים יהואש
במלכו: בשנת־שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צביה יב
מבאר שבע: ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל־ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן:
הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: ויאמר יהואש אל־
הכהנים כל כסף הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף
אשר יעלה על לב־איש להביא בית יהוה: יקחו להם הכהנים איש מאת מכרו והם יחזקו
את־בדק הבית לכל אשר־ימצא שם בדק: ויהי בשנת עשרים ושלש שנה
למלך יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק הבית: ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן
ולכהנים ויאמר אלהם מדוע אינכם מחזקים את־בדק הבית ועתה אל־תקחו־כסף מאת
מכריכם כי־לבדק הבית תתנהו: ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף מאת העם ולבלתי חזק
את־בדק הבית: ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
בימין בבוא־איש בית יהוה ונתנו־שמה הכהנים שמרי הסף את־כל־הכסף המובא בית־יהוה:
ויהי כראותם כי־רב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את־הכסף
הנמצא בית־יהוה: ונתנו את־הכסף המתכן על־ידו עשי המלאכה המפקדים בית יהוה
ויוציאהו לחרשי העץ ולבנים העשים בית יהוה: ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות עצים
ואבני מחצב לחזק את־בדק בית־יהוה ולכל אשר־יצא על־הבית לחזקה: אך לא יעשה
בית יהוה ספות כסף מזמרות מזרקות חצצרות כל־כלי זהב וכלי־כסף מן־הכסף המובא בית־
יהוה: כי־לעשי המלאכה יתנהו וחזקו־בו את־בית יהוה: ולא יחשבו את־האנשים אשר
יתנו את־הכסף על־ידם לתת לעשי המלאכה כי באמנה הם עשים: כסף אשם וכסף
חטאות לא יובא בית יהוה לכהנים יהיו: * אז יעלה חזאל מלך ארם וילחם על־
גת וילכדה וישם חזאל פניו לעלות על־ירושלם: ויקח יהואש מלך־יהודה את כל־הקדשים
אשר־הקדישו יהושפט ויהורם ואחזיהו אבתיו מלכי יהודה ואת־קדשיו ואת כל־הזהב
הנמצא באצרות בית־יהוה ובית המלך וישלח לחזאל מלך ארם ויעל מעל ירושלם: ויתר
ודברי

את שרי המאיות המאות ק׳: פקדי החיל כל פקודי מלא וא״ו בר מן חד חסר ויצו יהוידע את שרי · מסורת ריש פרשת פקודי: ויתצהו את
מזבחתו בס״א כתיבת יד ביה כתוב את ואחר כך סוסיפו וא״ו ועשו ואת וכן כראה מהחרנום וכן מצאתי בשני דפוסים ישנים ובמאיר נתיב ·
אמנם ברוב הספרים כתוב את בלא וא״ו: מזבחתו מזבחתיו ק׳: ויקח את שרי המאות ליח כתיב כן כמכין: בית מלך המלך ק׳: ומקטרים
בספרים כ״י בוא״ו במאריך: כל כסף הקדשים במקצת מדוייקים הק״וף בחטף קמץ וגם לספרים שהיא בקמץ לבד קריאתה בחטף קמץ כמ״ם נשים
פרשת תנוה: בימין מימין ק׳: את הכסף המתכן הס״ת במאריך בספרים כ״י: ידו ידי ק׳: המפקדים המפקדים ק׳: כלי זהב וכלי כסף
מנוקם בחירק ונמצרה גדולה נמצא עם ו׳ מפתין דסבירין בכירי:

דברי יואש וכל־אשר עשה הלוא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה׃ ויקמו
עבדיו ויקשרו־קשר ויכו את־יואש בית מלא הירד סלא׃ ויוזכר בן־שמעת ויהוזבד בן־שמר
עבדיו הכהו וימת ויקברו אתו עם־אבתיו בעיר דוד וימלך אמציה בנו תחתיו׃ ❋
בשנת עשרים ושלש שנה ליואש בן־אחזיהו מלך יהודה מלך יהואחז בן־יהוא על־
יג ישראל בשמרון שבע עשרה שנה׃ ויעש הרע בעיני יהוה וילך אחר חטאת
ירבעם בן־נבט אשר־החטיא את־ישראל לא־סר ממנה׃ ויחר־אף יהוה בישראל ויתנם
ביד ׀ חזאל מלך־ארם וביד בן־הדד בן־חזאל כל־הימים׃ ויחל יהואחז את־פני יהוה וישמע
אליו יהוה כי ראה את־לחץ ישראל כי־לחץ אתם מלך ארם׃ ויתן יהוה לישראל מושיע
ויצאו מתחת יד־ארם וישבו בני־ישראל באהליהם כתמול שלשום׃ אך לא־סרו מחטאת
בית־ירבעם אשר־החטי את־ישראל בה הלך וגם האשרה עמדה בשמרון׃ כי לא השאיר
ליהואחז עם כי אם־חמשים פרשים ועשרה רכב ועשרת אלפים רגלי כי אבדם מלך ארם
וישמם כעפר לדש׃ ויתר דברי יהואחז וכל־אשר עשה וגבורתו הלוא־הם כתובים על־ספר
דברי הימים למלכי ישראל׃ וישכב יהואחז עם־אבתיו ויקברהו בשמרון וימלך יואש בנו
תחתיו׃ בשנת שלשים ושבע שנה ליואש מלך יהודה מלך יהואש בן־יהואחז על־
ישראל בשמרון שש עשרה שנה׃ ויעשה הרע בעיני יהוה לא סר מכל־חטאות ירבעם
בן־נבט אשר־החטיא את־ישראל בה הלך׃ ויתר דברי יואש וכל־אשר עשה וגבורתו אשר
נלחם עם אמציה מלך־יהודה הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃ וישכב
יואש עם־אבתיו וירבעם ישב על־כסאו ויקבר יואש בשמרון עם מלכי ישראל׃
ואלישע חלה את־חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך־ישראל ויבך על־פניו ויאמר אבי ׀
אבי רכב ישראל ופרשיו׃ ויאמר לו אלישע קח קשת וחצים ויקח אליו קשת וחצים׃
ויאמר ׀ למלך ישראל הרכב ידך על־הקשת וירכב ידו וישם אלישע ידיו על־ידי המלך׃
ויאמר פתח החלון קדמה ויפתח ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חץ־תשועה ליהוה
וחץ תשועה בארם והכית את־ארם באפק עד־כלה׃ ויאמר קח החצים ויקח ויאמר למלך
ישראל הך ארצה ויך שלש־פעמים ויעמד׃ ויקצף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש
או־שש פעמים אז הכית את־ארם עד־כלה ועתה שלש פעמים תכה את־ארם׃
וימת אלישע ויקברהו וגדודי מואב יבאו בארץ בא שנה׃ ויהי הם ׀ קברים
איש והנה ראו את־הגדוד וישליכו את־האיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע
ויחי ויקם על־רגליו׃ וחזאל מלך ארם לחץ את־ישראל כל ימי יהואחז׃ ויחן
יהוה אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את־אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם
ולא־השליכם מעל־פניו עד־עתה׃ וימת חזאל מלך־ארם וימלך בן־הדד בנו תחתיו׃ וישב
יהואש בן־יהואחז ויקח את־הערים מיד בן־הדד בן־חזאל אשר לקח מיד יהואחז אביו במלחמה
שלש פעמים הכהו יואש וישב את־ערי ישראל׃ ❋ בשנת שתים ליואש בן־יואחז
יד מלך ישראל מלך אמציהו בן־יואש מלך יהודה׃ בן־עשרים וחמש שנה היה במלכו ועשרים

ותשע

ויוזבר בכ"ף וכרי"ם ואין כיו"ד מארץ · ויהוזבד בבי"ת ובדל"ת. כן כתב רד"ק ואני מצאתי שניהם בבי"ת ובדל"ת במרבית ספרים מדויקים כתובי
יד ודפוס א' ישן וכן דה"ס כתוב זבד בן שמעת בבי"ת ובדל"ת : אך לא סרו וגו' החטיא חסר אל"ף וכן בירמיה ל"ב: ועשרה רכב מלעיל :
אשר נלחם עם אמציה נדפוס ישן ככתב בגליון אמציהו וכן הוא במקצת ספרים כ"י ומסתברא הוא בידם שזהו אחד מן ס' שכתובים בלא וא"ו על פי
המסורת וסימן כאשר לקמן סימן י"ד כ"ג : וירבעם ישב מן נפור :

יהועדן

ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו יהועדין מן־ירושלם׃ ויעש הישר בעיני יהוה רק לא
כדוד אביו ככל אשר־עשה יואש אביו עשה׃ רק הבמות לא־סרו עוד העם
מזבחים ומקטרים בבמות׃ ויהי כאשר חזקה הממלכה בידו ויך את־עבדיו המכים את־
המלך אביו׃ ואת־בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת־משה אשר־צוה יהוה לאמר לא־
יומתו אבות על־בנים ובנים לא־יומתו על־אבות כי אם־איש בחטאו ימות׃ הוא־הכה את־אדום
בגיא־מלח עשרת אלפים ותפש את־הסלע במלחמה ויקרא את־שמה יקתאל עד היום הזה׃
אז שלח אמציה מלאכים אל־יהואש בן־יהואחז בן־יהוא מלך ישראל לאמר לכה
נתראה פנים׃ וישלח יהואש מלך־ישראל אל־אמציהו מלך־יהודה לאמר החוח אשר בלבנון
שלח אל־הארז אשר בלבנון לאמר תנה את־בתך לבני לאשה ותעבר חית השדה אשר
בלבנון ותרמס את־החוח׃ הכה הכית את־אדום ונשאך לבך הכבד ושב בביתך
ולמה תתגרה ברעה ונפלתה אתה ויהודה עמך׃ ולא־שמע אמציהו ויעל יהואש מלך־
ישראל ויתראו פנים הוא ואמציהו מלך־יהודה בבית שמש אשר ליהודה׃ וינגף יהודה
לפני ישראל וינסו איש לאהלו׃ ואת אמציהו מלך־יהודה בן־יהואש בן־אחזיהו תפש יהואש
מלך־ישראל בבית שמש ויבאו ירושלם ויפרץ בחומת ירושלם בשער אפרים עד־שער הפנה
ארבע מאות אמה׃ ולקח את־כל־הזהב והכסף ואת כל־הכלים הנמצאים בית־יהוה ובאצרות
בית המלך ואת בני התערבות וישב שמרונה׃ ויתר דברי יהואש אשר עשה וגבורתו ואשר
נלחם עם אמציהו מלך־יהודה הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃
וישכב יהואש עם־אבתיו ויקבר בשמרון עם מלכי ישראל וימלך ירבעם בנו תחתיו׃
ויחי אמציהו בן־יואש מלך יהודה אחרי מות יהואש בן־יהואחז מלך ישראל חמש עשרה
שנה׃ ויתר דברי אמציהו הלא־הם כתבים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה׃ ויקשרו
עליו קשר בירושלם וינס לכישה וישלחו אחריו לכישה וימתהו שם׃ וישאו אתו על־הסוסים
ויקבר בירושלם עם־אבתיו בעיר דוד׃ ויקחו כל־עם יהודה את־עזריה והוא בן־שש עשרה
שנה וימלכו אתו תחת אביו אמציהו׃ הוא בנה את־אילת וישבה ליהודה אחרי שכב־המלך
עם־אבתיו׃ בשנת חמש־עשרה שנה לאמציהו בן־יואש מלך יהודה מלך ירבעם
בן־יואש מלך־ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה׃ ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מכל־
חטאות ירבעם בן־נבט אשר החטיא את־ישראל׃ הוא השיב את־גבול ישראל מלבוא
חמת עד־ים הערבה כדבר יהוה אלהי ישראל אשר דבר ביד־עבדו יונה בן־אמתי הנביא אשר
מגת החפר׃ כי־ראה יהוה את־עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר
לישראל׃ ולא־דבר יהוה למחות את־שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן־
יואש׃ ויתר דברי ירבעם וכל־אשר עשה וגבורתו אשר־נלחם ואשר השיב את־דמשק ואת־
חמת

*הועדין יהועדן ק׳ : ומקטרים בספרים מדוייקים הק״ו במאריך : בספר בספרים מדוייקים הס״מך בגלגל : תורת משה הת״ו במאריך : לא יומתו באקצת ספרים יש מאריך במלת לא ולא במלת יומתו וכן חברו שבסמוך : ימית יומת ק׳ : בגי המלח מלח ק׳ ומלת בגי במקצת ספרים מלא יו״ד וא״לף . אך במסורה נמנה במספר החסרים אל״ף בקריאה וסימן במחר במ״ג ביסוסא סימן י״ח וזכריה סימן י״ד : יקתאל עיין מה שכתבתי ביסוסא ט״ו : ונשאך בספרים מדוייקים הנו״ן במאריך : לאהלו לאהליו ק׳ : ויבאו ירושלם ויבא ק׳ : הנמצאים בית בבניאים יש פי׳ הר״א׳ בבית וגם ... אחר כרסם בן בחוץ אבל בכל שאר ספרים כתוב בית ובד״ה כתוב בבית האלהים : התערבות בס״א כ״י בנ״ית לגיסם וכן חברו שבד״ה ובשאר ספרים שניהן רפין : ויתר דברי יהואש וגו׳ ואשר נלחם עם אמציהו בכל הספרים כתוב בו״או ונאחר מן הספרים כ״י היה כתוב בוא״ו ואחר כך עבר עליה קולמוס . ולפי דעתי בספרים במה שבמלא כתוב במסורת ויתר דברי יואש אשר נלחם וסדרת המסרה המעיינים בהר לדין הוא ולא היא דהכא כתיב יהואש ומסרה קתני ליה אפסוקא דלעיל דכתיב יואש : מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל בס״א כ״י וגם בדפוס ישן מוניציאה ובבניאים עם פי׳ מהר״א׳ כתוב בן יואש על ישראל ובספרים אחרים כתוב מלך וכן תרגם יונתן :

ומקטרים

חמת ליהודה בישראל הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃ וישכב ירבעם
עם־אבתיו עם מלכי ישראל וימלך זכריה בנו תחתיו׃ * בשנת עשרים ושבע
שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן־אמציה מלך יהודה׃ בן־שש עשרה שנה היה
במלכו וחמשים ושתים שנה מלך בירושלם ושם אמו יכליהו מירושלם׃ ויעש הישר
בעיני יהוה ככל אשר־עשה אמציהו אביו׃ רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים
בבמות׃ וינגע יהוה את־המלך ויהי מצרע עד־יום מתו וישב בבית החפשית ויותם בן־
המלך על־הבית שפט את־עם הארץ׃ ויתר דברי עזריהו וכל־אשר עשה הלא־הם כתובים
על־ספר דברי הימים למלכי יהודה׃ וישכב עזריה עם־אבתיו ויקברו אתו עם־אבתיו בעיר
דוד וימלך יותם בנו תחתיו׃ בשנת שלשים ושמנה שנה לעזריהו מלך יהודה
מלך זכריהו בן־ירבעם על־ישראל בשמרון ששה חדשים׃ ויעש הרע בעיני יהוה כאשר
עשו אבתיו לא סר מחטאות ירבעם בן־נבט אשר החטיא את־ישראל׃ ויקשר עליו שלם
בן־יבש ויכהו קבל־עם וימיתהו וימלך תחתיו׃ ויתר דברי זכריה הנם כתובים על־ספר
דברי הימים למלכי ישראל׃ הוא דבר־יהוה אשר דבר אל־יהוא לאמר בני רביעים ישבו
לך על־כסא ישראל ויהי־כן׃ שלום בן־יביש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעזיה
מלך יהודה וימלך ירח־ימים בשמרון׃ ויעל מנחם בן־גדי מתרצה ויבא שמרון ויך את־
שלום בן־יביש בשמרון וימיתהו וימלך תחתיו׃ ויתר דברי שלום וקשרו אשר קשר הנם
כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃ אז יכה־מנחם את־תפסח ואת־כל־אשר־בה
ואת־גבוליה מתרצה כי לא פתח ויך את כל־ההרותיה בקע׃ בשנת שלשים
ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן־גדי על־ישראל עשר שנים בשמרון׃ ויעש
הרע בעיני יהוה לא־סר מעל חטאות ירבעם בן־נבט אשר־החטיא את־ישראל כל־ימיו׃ בא
פול מלך־אשור על־הארץ ויתן מנחם לפול אלף ככר־כסף להיות ידיו אתו להחזיק הממלכה
בידו׃ ויצא מנחם את־הכסף על־ישראל על כל־גבורי החיל לתת למלך אשור חמשים
שקלים כסף לאיש אחד וישב מלך אשור ולא־עמד שם בארץ׃ ויתר דברי מנחם וכל־
אשר עשה הלוא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל׃ וישכב מנחם עם־
אבתיו וימלך פקחיה בנו תחתיו׃ בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך
פקחיה בן־מנחם על־ישראל בשמרון שנתים׃ ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מחטאות
ירבעם בן־נבט אשר החטיא את־ישראל׃ ויקשר עליו פקח בן־רמליהו שלישו ויכהו בשמרון
בארמון בית־מלך את־ארגב ואת־האריה ועמו חמשים איש מבני גלעדים וימתהו וימלך
תחתיו׃ ויתר דברי פקחיה וכל־אשר עשה הנם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי
ישראל׃

בשנת חמשים ושתים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקח בן־רמליהו על־ישראל בשמרון

עשרים

ומקטרים בבמות בספרים כ״י מאריך כו׳ וכן ומקטרים שבסוף סימן הזה : וישב בבית החפשית סימן מלכים בבית החפשית ד״ב
החפשית וא׳ פסוק ... : בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור : קבל־עם במקצת ספרים הוא
מלא ... רד״ק ... וכן ... קדם עמה׳ וגם נספר ...
נקמץ חסוף : שלום בן יבש וגו׳ לעזיה מלך יהודה נספר אחד כ״י כתוב לעזריה וכן בספר אחר ... לעזריה וכן הוא בתרגום
אבל בספרים אחרים כתוב לעזיה וכן דינו מכח המסורת ... עם הכתובים עזיה במסרה רבתא אות ... וכן כתב מהרי״א ז״ל לעזיה הוא עזריה
פעמים קורא אותו עזריה ופעמים עזיה ... : ויך את שלום בן יביש במקצת ספרים מלא יו״ד וכן דינו ע״פ המסורת ...
... : בית המלך ...

עשרים שנה: ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מן־חטאות ירבעם בן־נבט אשר החטיא
את־ישראל: בימי פקח מלך־ישראל בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את־עיון ואת־
אבל בית־מעכה ואת־ינוח ואת־קדש ואת־חצור ואת־הגלעד ואת־הגלילה כל ארץ נפתלי
ויגלם אשורה: ויקשר־קשר הושע בן־אלה על־פקח בן־רמליהו ויכהו וימיתהו וימלך
תחתיו בשנת עשרים ליותם בן־עזיה: ויתר דברי־פקח וכל־אשר עשה הנם כתובים על־
ספר דברי הימים למלכי ישראל: בשנת שתים לפקח בן־רמליהו מלך
ישראל מלך יותם בן־עזיהו מלך יהודה: בן־עשרים וחמש שנה היה במלכו ושש־עשרה
שנה מלך בירושלם ושם אמו ירושא בת־צדוק: ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר־עשה
עזיהו אביו עשה: רק הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות הוא בנה
את־שער בית־יהוה העליון: ויתר דברי יותם וכל־אשר עשה הלא־הם כתובים על־ספר
דברי הימים למלכי יהודה: בימים ההם החל יהוה להשליח ביהודה רצין
מלך ארם ואת פקח בן־רמליהו: וישכב יותם עם־אבתיו ויקבר עם־אבתיו בעיר דוד אביו
וימלך אחז בנו תחתיו: * בשנת שבע־עשרה שנה לפקח בן־רמליהו מלך אחז
בן־יותם מלך יהודה: בן־עשרים שנה אחז במלכו ושש־עשרה שנה מלך בירושלם ולא־
עשה הישר בעיני יהוה אלהיו כדוד אביו: וילך בדרך מלכי ישראל וגם את־בנו העביר
באש כתעבות הגוים אשר הוריש יהוה אתם מפני בני ישראל: ויזבח ויקטר בבמות ועל־
הגבעות ותחת כל־עץ רענן: אז יעלה רצין מלך־ארם ופקח בן־רמליהו מלך־ישראל
ירושלם למלחמה ויצרו על־אחז ולא יכלו להלחם: בעת ההיא השיב רצין
מלך־ארם את־אילת לארם וינשל את־היהודים מאילות וארומים* באו אילת וישבו שם עד
היום הזה: וישלח אחז מלאכים אל־תגלת פלסר מלך־אשור לאמר עבדך ובנך אני
עלה והושעני מכף מלך־ארם ומכף מלך ישראל הקומים עלי: ויקח אחז את־הכסף ואת־
הזהב הנמצא בית יהוה ובאצרות בית המלך וישלח למלך־אשור שחד: וישמע אליו מלך
אשור ויעל מלך אשור אל־דמשק ויתפשה ויגלה קירה ואת־רצין המית: וילך המלך אחז
לקראת תגלת פלאסר מלך־אשור דומשק וירא את־המזבח אשר בדמשק וישלח המלך אחז
אל־אוריה הכהן את־דמות המזבח ואת־תבניתו לכל־מעשהו: ויבן אוריה הכהן את־המזבח
ככל אשר־שלח המלך אחז מדמשק כן עשה אוריה הכהן עד־בוא המלך־אחז מדמשק:
ויבא המלך מדמשק וירא המלך את־המזבח ויקרב המלך על־המזבח ויעל עליו: ויקטר
את־עלתו ואת־מנחתו ויסך את־נסכו ויזרק את־דם־השלמים אשר־לו על־המזבח: ואת
המזבח הנחשת אשר לפני יהוה ויקרב מאת פני הבית מבין המזבח ומבין בית יהוה ויתן
אתו על־ירך המזבח צפונה: ויצוהו המלך אחז את־אוריה הכהן לאמר על המזבח הגדול
הקטר את־עלת־הבקר ואת־מנחת הערב ואת־עלת המלך ואת־מנחתו ואת עלת כל־עם
הארץ ומנחתם ונסכיהם וכל־דם עלה וכל־דם־זבח עליו תזרק ומזבח הנחשת יהיה־לי לבקר:
ויעש

בא תגלת בס״א כ״י כתוב תלגת ובגליון שלו ס״א תגלת · ובספר אחר כ״י כתוב בפנים תגלת ובחוץ תלגת ק׳ ובכל שאר ספרים כתיב וק׳ תגלת כחדריו הבתניו · ובד״ה ב׳ כ״ח כתוב תלגת : ומקטרים הו״או במאריך כמו שכתבתי למעלה : וישכב יותם עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו בס״א כ״י וגם בדפוס ישן השמיטו ויקבר עם אבתיו ואף בדפוס ישן פוניציאה ליתא בתרגום ואתקבר עם אבהוהי ובספרים אחרים איתנהו בפסוק ובתרגום : וארומים ואדומים ק׳ והוא חד מן ד׳ מלין כתיבין ר״ש וק׳ ד׳ וסימן בסדר במ״ג בירמיה סימן ל״ח : דומשק נכתב בו״או עם דגש בס״ס ונקבר בלגו לית כלא : ויצוהו ויצוה ק׳ : ואת עלת המלך בספרים עבריים בוא״ו בנגינה :
ואת

וַיַּעַשׂ אוּרִיָּה הַכֹּהֵן כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה הַמֶּלֶךְ אָחָז׃ וַיְקַצֵּץ הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶת־הַמִּסְגְּרוֹת הַמְּכֹנוֹת
וַיָּסַר מֵעֲלֵיהֶם וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־הַיָּם הוֹרִד מֵעַל הַבָּקָר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל
מַרְצֶפֶת אֲבָנִים׃ וְאֶת־מֵיסַךְ הַשַּׁבָּת אֲשֶׁר־בָּנוּ בַבַּיִת וְאֶת־מְבוֹא הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה הֵסֵב בֵּית
יְהוָה מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָחָז אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב אָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ חִזְקִיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ *
בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְאָחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ הוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה בְשֹׁמְרוֹן עַל־יִשְׂרָאֵל
תֵּשַׁע שָׁנִים׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה רַק לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו׃ עָלָיו עָלָה
שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיְהִי־לוֹ הוֹשֵׁעַ עֶבֶד וַיָּשֶׁב לוֹ מִנְחָה׃ וַיִּמְצָא מֶלֶךְ־אַשּׁוּר בְּהוֹשֵׁעַ קֶשֶׁר
אֲשֶׁר שָׁלַח מַלְאָכִים אֶל־סוֹא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלֹא־הֶעֱלָה מִנְחָה לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר כְּשָׁנָה בְשָׁנָה
וַיַּעַצְרֵהוּ מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּאַסְרֵהוּ בֵּית כֶּלֶא׃ וַיַּעַל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר בְּכָל־הָאָרֶץ וַיַּעַל שֹׁמְרוֹן וַיָּצַר
עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ שָׁנִים׃ בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְהוֹשֵׁעַ לָכַד מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־שֹׁמְרוֹן וַיֶּגֶל אֶת־יִשְׂרָאֵל
אַשּׁוּרָה וַיֹּשֶׁב אֹתָם בַּחְלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי׃ וַיְהִי כִּי־חָטְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה
אֱלֹהֵיהֶם הַמַּעֲלֶה אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִתַּחַת יַד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם וַיִּירְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃
וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ וַיְחַפְּאוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא־כֵן עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּבְנוּ לָהֶם בָּמוֹת בְּכָל־עָרֵיהֶם מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים
עַד־עִיר מִבְצָר׃ וַיַּצִּבוּ לָהֶם מַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־גִּבְעָה גְבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ וַיְקַטְּרוּ־
שָׁם בְּכָל־בָּמוֹת כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֶגְלָה יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דְּבָרִים רָעִים לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה׃
וַיַּעַבְדוּ הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם לֹא תַעֲשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וַיָּעַד יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה
בְּיַד כָּל־נְבִיאוֹ כָל־חֹזֶה לֵאמֹר שֻׁבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר נביאי ק׳
צִוִּיתִי אֶת־אֲבֹתֵיכֶם וַאֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד עֲבָדַי הַנְּבִיאִים׃ וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם
כְּעֹרֶף אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ וַיִּמְאֲסוּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת
אֶת־אֲבוֹתָם וְאֵת עֵדְוֹתָיו אֲשֶׁר הֵעִיד בָּם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָם
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת כָּהֶם׃ וַיַּעַזְבוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
שני ק׳ מַסֵּכָה שְׁנֵים עֲגָלִים וַיַּעֲשׂוּ אֲשֵׁירָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבָּעַל׃ וַיַּעֲבִירוּ
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קְסָמִים וַיְנַחֵשׁוּ וַיִּתְמַכְּרוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ׃ וַיִּתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל וַיְסִרֵם מֵעַל פָּנָיו לֹא נִשְׁאַר רַק שֵׁבֶט יְהוּדָה לְבַדּוֹ׃
גַּם־יְהוּדָה לֹא שָׁמַר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ וַיִּמְאַס יְהוָה
בְּכָל־זֶרַע יִשְׂרָאֵל וַיְעַנֵּם וַיִּתְּנֵם בְּיַד־שֹׁסִים עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכָם מִפָּנָיו׃ כִּי־קָרַע יִשְׂרָאֵל
וידח ק׳ מֵעַל בֵּית דָּוִד וַיַּמְלִיכוּ אֶת־יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וַיַּדָּא יָרָבְעָם אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהֶחֱטִיאָם
חֲטָאָה גְדוֹלָה׃ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־חַטֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא־סָרוּ מִמֶּנָּה׃ עַד אֲשֶׁר־
הֵסִיר יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד כָּל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל אַדְמָתוֹ
אשורה

ואת הכיר את ק׳ : מיסך מוסך ק׳ : החיצונה במקצת ספרים מלרע ובמדוייקים מלעיל ובמסר עליו לית בטעם מלעיל וכ״כ רד״ק ובמכלל ג״כ
נסוף א״ב בשטה אחת דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה : ויגל את ישראל אשורה ס״ו בסגול וכ״כ רש״י כאן ובאיכה ג׳ כתוב ספוא בגירין ויש
שם טעות סופר שכתוב ויגל מלך בבל את ישראל אשורה וצריך למחוק מלך בבל : בחלח בספרים מדוייקים החי״ת בשוא לבדו : ויעבדו הגלולים
תרגומו ופלחו ית טעותא דומה שהיה כתוב את הגלולים ובספרים שלנו אינו ובמקצת ספרים כתוב הגללים חסר וא״ו : כל נביאו נביאי ק׳ ויש בו דרש
בפסיקתא עיין ילקוט ורד״ק וכלי יקר : ושמרו מצותי חקותי י״ס שכתוב וחקותי בוא״ו בתחלת המלה וטעות היא כי נמסר עליו ג׳ וסימנהון
עקב אשר שמע אברהם וגו׳ ינחם סוב משובן דמלכים א׳ ט׳ · ועד ה׳ · וכן הוא בלא וא״ו בתחלה בספרים ב׳ מדוייקים ודפוסים קדמונים · עוד
נמצא בספרים חסר וא״ו שבתחלתה אבל במדוייקים מלא וכן ראוי ע״פ המסורת דפ׳ תולדות יצחק : שנים שני ק׳ : וידא וידח ק׳ : ויגל ישראל מעל

אשרה עד היום הזה: ויבא מלך־אשור מבבל ומכותה ומעוא ומחמת
ומספרוים וישב בערי שמרון תחת בני ישראל וירשו את־שמרון וישבו בעריה: ויהי
בתחלת שבתם שם לא יראו את־יהוה וישלח יהוה בהם את־האריות ויהיו הרגים בהם:
ויאמרו למלך אשור לאמר הגוים אשר הגלית ותושב בערי שמרון לא ידעו את־משפט
אלהי הארץ וישלח־בם את־האריות והנם ממיתים אותם כאשר אינם ידעים את־משפט
אלהי הארץ: ויצו מלך־אשור לאמר הליכו שמה אחד מהכהנים אשר הגליתם
משם וילכו וישבו שם וירם את־משפט אלהי הארץ: ויבא אחד מהכהנים אשר הגלו
משמרון וישב בבית־אל ויהי מורה אתם איך ייראו את־יהוה: ויהיו עשים גוי גוי אלהיו
ויניחו בבית הבמות אשר עשו השמרנים גוי גוי בעריהם אשר הם ישבים שם: ואנשי
בבל עשו את־סכות בנות ואנשי־כות עשו את־נרגל ואנשי חמת עשו את־אשימא: והעוים
עשו נבחז ואת־תרתק והספרוים שרפים את־בניהם באש לאדרמלך וענמלך אלה ספרוים:
ויהיו יראים את־יהוה ויעשו להם מקצותם כהני במות ויהיו עשים להם בבית הבמות: את־
יהוה היו יראים ואת־אלהיהם היו עבדים כמשפט הגוים אשר־הגלו אתם משם: עד היום הזה
הם עשים כמשפטים הראשנים אינם יראים את־יהוה ואינם עשים כחקתם וכמשפטם וכתורה
וכמצוה אשר צוה יהוה את־בני יעקב אשר־שם שמו ישראל: ויכרת יהוה אתם ברית
ויצום לאמר לא תיראו אלהים אחרים ולא־תשתחוו להם ולא תעבדום ולא תזבחו להם:
כי אם־את־יהוה אשר העלה אתכם מארץ מצרים בכח גדול ובזרוע נטויה אתו תיראו ולו
תשתחוו ולו תזבחו: ואת־החקים ואת־המשפטים והתורה והמצוה אשר כתב לכם תשמרון
לעשות כל־הימים ולא תיראו אלהים אחרים: והברית אשר־כרתי אתכם לא תשכחו
ולא תיראו אלהים אחרים: כי אם־את־יהוה אלהיכם תיראו והוא יציל אתכם מיד כל־
איביכם: ולא שמעו כי אם־כמשפטם הראשון הם עשים: ויהיו הגוים האלה יראים
את־יהוה ואת־פסיליהם היו עבדים גם־בניהם ובני בניהם כאשר עשו אבתם הם עשים עד
היום הזה: ויהי בשנת שלש להושע בן־אלה מלך ישראל מלך חזקיה יח
בן־אחז מלך יהודה: בן־עשרים וחמש שנה היה במלכו ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם
ושם אמו אבי בת־זכריה: ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר־עשה דוד אביו: הוא
הסיר את־הבמות ושבר את־המצבת וכרת את־האשרה וכתת נחש הנחשת אשר־עשה
משה כי עד־הימים ההמה היו בני־ישראל מקטרים לו ויקרא־לו נחשתן: ביהוה אלהי־
ישראל

ארפתו הי"וד בחירק וכ"כ רש"י ז"ל ובמסורת שלנו בסוף מלכים נמסר ויגל ד' וסימן יהודה מעל אדמתו וחברו דסוף ירמיה · ויגל הפארית דד"ה ויגל אזנם למוסר (איוב ל"ו) : ומאי דמני בהו ויגל את הפארית דד"ה טעותא הוא דבכולהו ספרי בסגול וכ"ל ויגל ישראל דהכא · והכי אשכחנא בדיוק במס' כ"י : **ומעוא ומחמת** בכל הספרים כתוב **ומעוא** בא"לף ומסור עליה לית כתיב א"ף וקשה דעיני כי בחילופי מקרא כתוב למדינחאי בה"א ולמערבאי בא"לף : **וספרוים** ומספרוים ק' : **וירשו את שמרון** ביו"ד האיזן לבד ונעדרה הי"וד פ"א הפעל מהמכתב ובמסורה וירשו ד' ספרין וסימנהון ואלה מלכי הארץ יהושע ריש סימן י"ב · ויבא גבול בני דן מהם · סם סוף סימן י"ט · ויבא מלך אשור מבבל דמלכים · ויבאו וירשו אתה (ירמיה ל"ב) ואית דמפרי ז' חסרי' בליסב' · וכן נמסר ביהושע סימן י"ט וסימן כ"א בא"ב וליבא ביניהו פלוגתא ובספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס קדמון הי"וד במאריך והוא ככון כחבריו · איך ייראו את ה' בספרים מדוייקים ודפוסים ישנים השני יודין ובמאריך : **עשו נבחז** בנביאים עם פי' הרא"ה כתוב עשו את נבחז והוא טעות : **והעוים עשו נבחז** כתב רד"ק בזיין וי"ס כתוב בנון וטעות הוא בספרים מכ"ל · ובמק"נ בגליון כתוב לית זיין רבתי ואולי זאת היתה סבת הטעות אך לא מצאתי כן בשום נוסח מא"לפא ביתא רבתית · ובס"א כ"י נמסר עליו לית כתיב זיין ואלא רבתי אינכה · ובמ"ל דרך אחרים דמאמר א' ס' ב' כתב הספך זה וז"ל ונכתב בנ"ון וצריך עד פרכים חשבוה לנ"ין וכו' ע"ס · ובנוסחא כ"י מאוחרות קצנות נמנה בתוכם סי"ן והעוים עשו נבחז ואין כן במסורות אחרות : **אלה** אלהים : **ספרים** ספרוים ק : **מקצותם** הקו"ף רפה : **ונחת נחש הנחשת** בס"א כ"י וכתת את כחש והתרגום מסייעו שתרגם ופכיק ית חויא · ולא ראיתי כן בשאר ספרים · אדרבא יש להוכיח מאפורת דלא כתיב את ובבמתניכיה מן הדא דבמסורת רבתי נמסר סימן י"ט פסוקים בספר מלכים דכתיב בהו את את את ודין חד מנהון שמעת מינם דלא את זה מהכא דאי לאו הכי הוו להו ד' את כמסורת סרין ועוד לן למי אכייבין בדפי י"ו פסוקים דאית בהו את את את את ומיכנון בספרים רבתא :

ויבא

יִשְׂרָאֵל בָּטָח וְאַחֲרָיו לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכֹל מַלְכֵי יְהוּדָה וַאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו׃ וַיִּדְבַּק בַּיהוָה לֹא־
סָר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וְהָיָה יְהוָה עִמּוֹ בְּכֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא
יַשְׂכִּיל וַיִּמְרֹד בְּמֶלֶךְ־אַשּׁוּר וְלֹא עֲבָדוֹ׃ הוּא־הִכָּה אֶת־פְּלִשְׁתִּים עַד־עַזָּה וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ מִמִּגְדַּל
נוֹצְרִים עַד־עִיר מִבְצָר׃ וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְהוֹשֵׁעַ
בֶּן־אֵלָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־שֹׁמְרוֹן וַיָּצַר עָלֶיהָ׃ וַיִּלְכְּדֻהָ מִקְצֵה
שָׁלֹשׁ שָׁנִים בִּשְׁנַת־שֵׁשׁ לְחִזְקִיָּה הִיא שְׁנַת־תֵּשַׁע לְהוֹשֵׁעַ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִלְכְּדָה שֹׁמְרוֹן׃ וַיֶּגֶל
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם בַּחְלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי׃ עַל ׀ אֲשֶׁר לֹא־
שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ אֶת־בְּרִיתוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וְלֹא שָׁמְעוּ
וְלֹא עָשׂוּ׃ וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
עַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת וַיִּתְפְּשֵׂם׃ וַיִּשְׁלַח חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־מֶלֶךְ־אַשּׁוּר ׀ לָכִישָׁה ׀
לֵאמֹר ׀ חָטָאתִי שׁוּב מֵעָלַי אֵת אֲשֶׁר־תִּתֵּן עָלַי אֶשָּׂא וַיָּשֶׂם מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כִּכַּר־כֶּסֶף וּשְׁלֹשִׁים כִּכַּר זָהָב׃ וַיִּתֵּן חִזְקִיָּה אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵית־יְהוָה
וּבְאֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ בָּעֵת הַהִיא קִצַּץ חִזְקִיָּה אֶת־דַּלְתוֹת הֵיכַל יְהוָה
וְאֶת־הָאֹמְנוֹת אֲשֶׁר צִפָּה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת־
תַּרְתָּן וְאֶת־רַב־סָרִיס ׀ וְאֶת־רַבְשָׁקֵה מִן־לָכִישׁ אֶל־הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ בְּחֵיל כָּבֵד יְרוּשָׁלִָם וַיַּעֲלוּ
וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלִַם וַיַּעֲלוּ וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ בִּתְעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה אֲשֶׁר בִּמְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס׃
וַיִּקְרְאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת וְשֶׁבְנָה הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן־
אָסָף הַמַּזְכִּיר׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַבְשָׁקֵה אִמְרוּ־נָא אֶל־חִזְקִיָּהוּ כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר
מָה הַבִּטָּחוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר בָּטָחְתָּ׃ אָמַרְתָּ אַךְ־דְּבַר־שְׂפָתַיִם עֵצָה וּגְבוּרָה לַמִּלְחָמָה עַתָּה עַל־
מִי בָטַחְתָּ כִּי מָרַדְתָּ בִּי׃ עַתָּה הִנֵּה בָטַחְתָּ לְּךָ עַל־מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל־מִצְרַיִם
אֲשֶׁר יִסָּמֵךְ אִישׁ עָלָיו וּבָא בְכַפּוֹ וּנְקָבָהּ כֵּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְכָל־הַבֹּטְחִים עָלָיו׃ וְכִי־
תֹאמְרוּן אֵלַי אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּטָחְנוּ הֲלוֹא־הוּא אֲשֶׁר הֵסִיר חִזְקִיָּהוּ אֶת־בָּמֹתָיו וְאֶת־מִזְבְּחֹתָיו
וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה וְלִירוּשָׁלִַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲווּ בִּירוּשָׁלִָם׃ וְעַתָּה הִתְעָרֶב נָא אֶת־
אֲדֹנִי אֶת־מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְאֶתְּנָה לְךָ אַלְפַּיִם סוּסִים אִם־תּוּכַל לָתֶת לְךָ רֹכְבִים עֲלֵיהֶם׃ וְאֵיךְ
תָּשִׁיב אֵת פְּנֵי פַחַת אַחַד עַבְדֵי אֲדֹנִי הַקְּטַנִּים וַתִּבְטַח לְךָ עַל־מִצְרַיִם לְרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים׃ עַתָּה
הֲמִבַּלְעֲדֵי יְהוָה עָלִיתִי עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַשְׁחִתוֹ יְהוָה אָמַר אֵלַי עֲלֵה עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְהַשְׁחִיתָהּ׃ וַיֹּאמֶר אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ וְשֶׁבְנָה וְיוֹאָח אֶל־רַבְשָׁקֵה דַּבֶּר־נָא אֶל־עֲבָדֶיךָ אֲרָמִית
כִּי שֹׁמְעִים אֲנָחְנוּ וְאַל־תְּדַבֵּר עִמָּנוּ יְהוּדִית בְּאָזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר עַל־הַחֹמָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַבְשָׁקֵה
הַעַל אֲדֹנֶיךָ וְאֵלֶיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל־הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל־ צואתם
הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת־חֲרֵיהֶם וְלִשְׁתּוֹת אֶת־שֵׁינֵיהֶם עִמָּכֶם׃ וַיַּעֲמֹד רַבְשָׁקֵה וַיִּקְרָא בְקוֹל־גָּדוֹל מימי רגליהם

יהודית

וינחם בחלח בספרים מדוייקים החי"ת בשוא לבדו : ובארבע עשרה שנה וגו' חילופים רבים יש בין פרשה זו לאותה שבישעיהו וכתבו במסורת
שם : שדה כובס כתב בעל המסורת ג' ב' מלא וחד חסר ולא פי' איזהו החסר ובס"א כ"י מצאתי חסר אותו של ישעיה סימן ל"ו · ובשני ספרים כ"י
וכן הרד"ק ורמ"ה שלנו דדפוס כתוב ג' מלאים ובותרת למה שנאמר כאן במקרא גדולה ג' חד חסר : את במתיו במקצת ספרים במותיו מלא וא"ו :
אמר אלי עלה על הארץ הזאת כן ראיתי בספרי הדפוס חדשים גם ישנים וגם בס"א כ"י מדוייק כתוב על אבל בספרים אחרים כ"י כתוב אל הארץ
וכן בתרגום סק לארעא ואולם בישעיה ל"ו בבית נעל המסורת כפה חילופים שבין פסוק דמלכים לפסוק דישעיה בזה הענין וכתב סוף על הארץ
ודישעיה אל הארץ עיין שם : ויאמר אליקים בן חלקיהו ושבנה ב' כתוב ה"א סדין ואידך ויקראו אל המלך דלעיל : הישבים על החמה
בספרים מדוייקים חסר וא"ו : חריהם צואתם ק' ועיין מ"ש בישעיה ל"ו : שיניהם מימי רגליהם ק' ומתקני הנקוד שמו כל הנקודות של שתי
המלות שנקראות הכתיב הקרי כתובה מלא מלה ... ועיין מ"ש בזה בישעיה ל"ו בס"ד :

יהודית וידבר ויאמר שמעו דבר־המלך הגדול מלך אשור׃ כה אמר המלך אל־ישא לכם
חזקיהו כי־לא יוכל להציל אתכם מידו׃ ואל־יבטח אתכם חזקיהו אל־יהוה לאמר הצל
יצילנו יהוה ולא תנתן את־העיר הזאת ביד מלך אשור׃ אל־תשמעו אל־חזקיהו כי כה
אמר מלך אשור עשו־אתי ברכה וצאו אלי ואכלו איש־גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי־
ברו׃ עד־באי ולקחתי אתכם אל־ארץ כארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים ארץ
זית יצהר ודבש וחיו ולא תמתו ואל־תשמעו אל־חזקיהו כי־יסית אתכם לאמר יהוה יצילנו׃
ההצל הצילו אלהי הגוים איש את־ארצו מיד מלך אשור׃ איה אלהי חמת וארפד איה
אלהי ספרוים הנע ועוה כי־הצילו את־שמרון מידי׃ מי בכל־אלהי הארצות אשר־הצילו
את־ארצם מידי כי־יציל יהוה את־ירושלם מידי׃ והחרישו העם ולא־ענו אתו דבר כי־
מצות המלך היא לאמר לא תענהו׃ ויבא אליקים בן־חלקיה אשר־על־הבית ושבנא
הספר ויואח בן־אסף המזכיר אל־חזקיהו קרועי בגדים ויגדו לו דברי רבשקה׃ * ויהי יט
כשמע המלך חזקיהו ויקרע את־בגדיו ויתכס בשק ויבא בית יהוה׃ וישלח
את־אליקים אשר־על־הבית ושבנא הספר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים אל־ישעיהו
הנביא בן־אמוץ׃ ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום־צרה ותוכחה ונאצה היום הזה כי באו
בנים עד־משבר וכח אין ללדה׃ אולי ישמע יהוה אלהיך את ׀ כל־דברי רבשקה אשר
שלחו מלך־אשור ׀ אדניו לחרף אלהים חי והוכיח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך ונשאת
תפלה בעד השארית הנמצאה׃ ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל־ישעיהו׃ ויאמר להם
ישעיהו כה תאמרון אל־אדניכם כה ׀ אמר יהוה אל־תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר
גדפו נערי מלך־אשור אתי׃ הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו
והפלתיו בחרב בארצו׃ וישב רבשקה וימצא את־מלך אשור נלחם על־לבנה כי שמע כי
נסע מלכיש׃ וישמע אל־תרהקה מלך־כוש לאמר הנה יצא להלחם אתך
וישב וישלח מלאכים אל־חזקיהו לאמר׃ כה תאמרון אל־חזקיהו מלך־יהודה לאמר אל־
ישאך אלהיך אשר אתה בטח בו לאמר לא תנתן ירושלם ביד מלך אשור׃ הנה ׀ אתה
שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל־הארצות להחרימם ואתה תנצל׃ ההצילו
אתם אלהי הגוים אשר שחתו אבותי את־גוזן ואת־חרן ורצף ובני־עדן אשר בתלאשר׃ איו
מלך־חמת ומלך ארפד ומלך לעיר ספרוים הנע ועוה׃ ויקח חזקיהו את־הספרים מיד
המלאכים ויקראם ויעל בית יהוה ויפרשהו חזקיהו לפני יהוה׃ ויתפלל חזקיהו
לפני יהוה ויאמר יהוה אלהי ישראל ישב הכרבים אתה־הוא האלהים לבדך לכל ממלכות
הארץ

אל ישא לכם חזקיהו בספרי הדפוס האחרונים מלא יו"ד אבל בספרים כ"י ודפוסים ישנים חסר וכן מצאתי במסורת כ"י ה' ב' מנהון חסר וסימנהון אל ישא לכם חזקיהו דמלכים ודישעיהו חסר ודד"ה חויב בו תילים פ"ט מלא וחד ישימות עלימו תילים כ"ה כתיב חד מלא וקריא ב' מלין : להציל אתכם מידו הספרים שכתוב בהם מידי הם כבני בבל אבל לבני ארץ ישראל שאנו סומכים עליהם בחילופי המקרא כתוב מידו : כי לא יוכל להציל אתכם מידו (הכ"ל) מי יוכל לתקן את אשר עותו הסופרי' והמדפיסים מימים קדמוני' וכ"ש שנתקיים בנו בעוונותינו לכן אבני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר והנה אנחנו מגששים כעורים באפלת המחלוק' ואין אנו מכלימי' את דרכינו לאנא חבנני: בשלשת ספרים ישנים מהדפוס כתוב מידי וכן מצאתי בס"א מדוייק כ"י מספרד ובספר אחד כ"י כתב בפסוק מידו ונרשם מבחוץ כ"א מידי ובספר אחר כתוב מידו בוא"ו ונקוד חירק ואין בידי להכריע כי בספרים אחרים כתוב מידו וכן מתורגם מן ידיה' ה' יגיה חשכנו ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה : ולא תנתן את־העיר הזאת בספרים כ"י ודפוסים ישנים כתוב את העיר : וחיו ולא תמתו במקצת ספרים תמותו מלא וא"ו אך כפי המסורת דינו להיות חסר מלא כתוב זה עם ז' מלאים בסדר מקץ : ויבא אליקים וגו' ויגידו לו דברי רבשקה אי מסכתא נסחי דכתיב בהו לו את דברי הם אליבא דמדינחאי אבל למערבאי כתיב ויגידו לו דברי • וכן מצאתי בספרים המדוייקים ובאחד מהם נכתב בגדו יפה יפה אף : ושבנא הספר בערבה מדוייקים חסר וא"ו ומילתא בסיקתא נמסר בשמואל ב' סימן ט' סופר השופר בל נביאים חסר בר מן ב' מלאים ותרגום דין כגוויהו : הנני נתן בו רוח דמלכים חסר • דישעיה מלא : יט

הָאָרֶץ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ הַטֵּה יְהוָה ׀ אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח יְהוָה עֵינֶיךָ
וּרְאֵה וּשְׁמַע אֵת דִּבְרֵי סַנְחֵרִיב אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ לְחָרֵף אֱלֹהִים חָי׃ אָמְנָם יְהוָה הֶחֱרִיבוּ מַלְכֵי
אַשּׁוּר אֶת־הַגּוֹיִם וְאֶת־אַרְצָם׃ וְנָתְנוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם־מַעֲשֵׂה
יְדֵי־אָדָם עֵץ וָאֶבֶן וַיְאַבְּדוּם׃ וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וְיֵדְעוּ כָּל־מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ
כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבַדֶּךָ׃ וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֶל־חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל־סַנְחֵרִב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר שָׁמָעְתִּי׃ זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עָלָיו בָּזָה לְךָ לָעֲגָה לְךָ בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן אַחֲרֶיךָ רֹאשׁ הֵנִיעָה בַּת יְרוּשָׁלִָם׃
אֶת־מִי חֵרַפְתָּ וְגִדַּפְתָּ וְעַל־מִי הֲרִימוֹתָ קּוֹל וַתִּשָּׂא מָרוֹם עֵינֶיךָ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ בְּיַד מַלְאָכֶיךָ
ברב ק׳ חֵרַפְתָּ ׀ אֲדֹנָי וַתֹּאמֶר ברכב רִכְבִּי אֲנִי עָלִיתִי מְרוֹם הָרִים יַרְכְּתֵי לְבָנוֹן וְאֶכְרֹת קוֹמַת אֲרָזָיו
קצו ק׳ מִבְחוֹר בְּרֹשָׁיו וְאָבוֹאָה מְלוֹן קִצֹּה יַעַר כַּרְמִלּוֹ׃ אֲנִי קַרְתִּי וְשָׁתִיתִי מַיִם זָרִים וְאַחְרִב בְּכַף־
פְּעָמַי כֹּל יְאֹרֵי מָצוֹר׃ הֲלֹא־שָׁמַעְתָּ לְמֵרָחוֹק אֹתָהּ עָשִׂיתִי לְמִימֵי קֶדֶם וִיצַרְתִּיהָ עַתָּה
הֲבֵיאתִיהָ וּתְהִי לַהְשׁוֹת גַּלִּים נִצִּים עָרִים בְּצֻרוֹת׃ וְיֹשְׁבֵיהֶן קִצְרֵי־יָד חַתּוּ וַיֵּבֹשׁוּ הָיוּ עֵשֶׂב
שָׂדֶה וִירַק דֶּשֶׁא חֲצִיר גַּגּוֹת וּשְׁדֵפָה לִפְנֵי קָמָה׃ וְשִׁבְתְּךָ וְצֵאתְךָ וּבֹאֲךָ יָדָעְתִּי וְאֵת הִתְרַגֶּזְךָ
אֵלָי׃ יַעַן הִתְרַגֶּזְךָ אֵלַי וְשַׁאֲנַנְךָ עָלָה בְאָזְנָי וְשַׂמְתִּי חַחִי בְּאַפֶּךָ וּמִתְגִּי בִּשְׂפָתֶיךָ וַהֲשִׁבֹתִיךָ
בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־בָּאתָ בָּהּ׃ וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אָכוֹל הַשָּׁנָה סָפִיחַ וּבַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית סָחִישׁ וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁלִישִׁית זִרְעוּ וְקִצְרוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְאִכְלוּ פִּרְיָם׃ וְיָסְפָה פְּלֵיטַת בֵּית־יְהוּדָה הַנִּשְׁאָרָה
שֹׁרֶשׁ לְמָטָּה וְעָשָׂה פְרִי לְמָעְלָה׃ כִּי מִירוּשָׁלִַם תֵּצֵא שְׁאֵרִית וּפְלֵיטָה מֵהַר צִיּוֹן קִנְאַת
צבאות יְהוָה ○○○○○ תַּעֲשֶׂה־זֹּאת׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֹא יָבֹא אֶל־הָעִיר
ק׳ ולא כתיב הַזֹּאת וְלֹא־יוֹרֶה שָׁם חֵץ וְלֹא־יְקַדְּמֶנָּה מָגֵן וְלֹא־יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סֹלְלָה׃ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־יָבֹא בָּהּ
יָשׁוּב וְאֶל־הָעִיר הַזֹּאת לֹא יָבֹא נְאֻם־יְהוָה׃ וְגַנּוֹתִי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי
וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי׃ וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא ׀ מַלְאַךְ יְהוָה וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה
אַשּׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אָלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים׃ וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ
וַיָּשָׁב סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּנִינְוֵה׃ וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית ׀ נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ
ושראצר

ועיין מ״ש בס׳ בלק על פסוק קום בלק ושמע וסופטים
הטה ה׳ אזנך ושמע הו״או במאריך ובקצת ספרים בס״ן בשוא לבדו ובמקצתם בשוא ופתח ועיין מ״ש בס׳ בלק על פסוק קום בלק ושמע: ושמע את דברי סנחריב בדפוס ישן כתוב את כל דברי וכן בס׳ א״כ״י היה כתוב בתחלה את דברי ואחר כך הוסיף הסופר ה׳ על ושנה שניך: ושמע את דברי סנחריב בדפוס ישן כתוב את כל דברי ... ואולם בכל שאר ספרים אין כאן מלת כל רק הוא בס׳ ישעיה כמו שנזכר במסורת שם וכן בתרגום מדפוס ישן וכן מתורגם על כל פתגמי: אשר שלחו בס״א כ״י שנה הסופר בין שלח לשלחו ואין ספק בזה שכתוב שלחו כמו ספרי המפרשים ובישעיה כתוב שלח וזהו נ״ב א׳ מהחילופים שיש בין שני הספרים: ביד מלאכיך חרפת ׀ אדני יש פסיק בין חרפת לשם להרחיק החירוף כן הוא בפסיקתא דנביאים ובספרים מדוייקים וכן הוא חברו דישעיה: ברכב רכבי ברב ק׳: מבחור ברשיו החי״ת בחולם ובישעיה מבחר בפתח וסימנהון ראשי כפריהון וכן במסורת מנחור ב׳ ומלא הדין דמלכים וחברו וכל עיר מבחור דסתי סיפרא סימן ג׳: מלון קצה קצו ק׳ ועיין מ״ש בישעיה סימן ל״ז: כל יארי מצור פליני ספרי כ״י אם חסר הוא או מלא ועיין מ״ש בזכריה י׳: עתה הביאתיה עיין מ״ש בזה בישעיה ל״ז ובמיעוט ספרים דין דמלכים הבי״ת בחירק והאל״ף בחולם וליכא למיסמך עליהון: ותהי להשות גלים נצים במקצת ספרים כן כתוב בשניהם להשות ובחוץ להשאות ק׳ וזה טעות גמור הוא כי אותו של ישעיה כתוב להשאות כמו שנז׳ בחילופים שהובאו שם וכ״כ ן׳ עזרא בישעיה אבל זה דמלכים כתיב וק׳ להשות וכן נמנה במסורת לעיל סימן י״ו עם מלין דלא מפקין אל״ף בקריאה ולית להון זוג׳ והוא נ״כ חד מן ד׳ זוגים מתחלפים מן ב׳ קדמאה חסר אל״ף בתראה מלא אל״ף וסימנם בריש פ׳ אלדת יצחק וד״ה א׳ ז׳ וכן ראיתי בספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים הלג״ד פתוחה והה״א בשוא נח וכן כתב רד״ק במכלול דף קמ״ג ובשרשים שרש שאה ושרש נשה ע״פ ספרים מדוייקים וכ״כ בלוית חן שער ז׳ פ״ה ובס״א כ״י כתוב עליו במסורה רבה להשות וכן הביאו רד״ק בתחלה בפתח הה״א והסי״ן דנושה ושרשו נשא ולקריאה אחרת יהיה משרש שאה: ושאננך במקצת ספרים כ״י ודפוסים קדמונים כ״ין ראשונה דקמץ וכן חברו דישעיה והם שנים במסורת ויכון דשקולים הם יבואו שניהם בקריאה אחת וספרים אחרים שניהם בפתח כמ״ש בישעיה: קנאת ה׳ ○○○○○ תעשה זאת צבאות ק׳ ולא כתיב והוא חד מן י׳ מלין דקריין ולא כתבן שנמסר סימנם בריש סדר אלה הדברים ונרות ומ״ש שם במסורת צבאות כי מירושלם הכא דישעיה טעות הוא וצריך להגיה דמלכים שכן הוא בכל הספרים ודישעיה צבאות כתיב וק׳ ונסדר קרי ולא כתיב ופירושו מצאתי כתוב בלשון הזה חסר צבאות מדפנים והלא אותו מבחין להודיע כי שתי נקמות נקם אלהים זו אחלה ע״י עצמו ואחרייכן על ידי צבאות מלאכיו וכן הוא אומר ויצא מלאך ה׳ ויך במחנה אשור וגו׳: וגנותי אל העיר בס״א כתיבת יד על העיר אכן בשאר ספרים כתוב אל וכן במסורת ירמיה ל״ב כל וגנותי על העיר בר מן חד אל העיר ... לבני ישראל ... דמלכים והתרגום שתרגם על יש לומר דברוסי קא מפרש:
ואדרמלך האל״ף בצירי נמצא בספרים מדוייקים כ״י ובס״א כתוב פלא כ״פ ואדרמלך:
ושראצר

ושראצר ... הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסרחדן בנו תחתיו:
בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר
יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: ויסב את פניו אל הקיר ויתפלל אל יהוה לאמר:
אנה יהוה זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם והטוב בעיניך עשיתי
ויבך חזקיהו בכי גדול:
ויהי ישעיהו לא יצא העיר התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: שוב ואמרת אל חזקיהו
נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך הנני רפא
לך ביום השלישי תעלה בית יהוה: והספתי על ימיך חמש עשרה שנה ומכף מלך
אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי: ויאמר
ישעיהו קחו דבלת תאנים ויקחו וישימו על השחין ויחי: ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה
אות כי ירפא יהוה לי ועליתי ביום השלישי בית יהוה: ויאמר ישעיהו זה לך האות
מאת יהוה כי יעשה יהוה את הדבר אשר דבר הלך הצל עשר מעלות אם ישוב
עשר מעלות: ויאמר יחזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות לא כי ישוב הצל אחרנית
עשר מעלות: ויקרא ישעיהו הנביא אל יהוה וישב את הצל במעלות אשר ירדה
במעלות אחז אחרנית עשר מעלות:
בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו כי
שמע כי חלה חזקיהו: וישמע עליהם חזקיהו ויראם את כל בית נכתה את
הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת שמן הטוב ואת בית כליו ואת כל אשר נמצא
באוצרתיו לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו: ויבא ישעיהו הנביא
אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך ויאמר חזקיהו
מארץ רחוקה באו מבבל: ויאמר מה ראו בביתך ויאמר חזקיהו את כל אשר בביתי ראו
לא היה דבר אשר לא הראיתם באצרתי: ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע
דבר יהוה: הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה
בבלה לא יותר דבר אמר יהוה: ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים
בהיכל מלך בבל: ויאמר חזקיהו אל ישעיהו טוב דבר יהוה אשר דברת ויאמר הלוא אם

שלום

ושראצר ○○○ הכהו כניו ק׳ ולא כתיב על פי המסורה ואלו נכתב ואדרמלך ושראצר הכהו לא נודע כי בניו הכוהו בחרב לכן אלה בניו מנחון להודיע. בקמא ה׳ כו לכל התילם כתכין שכתוב הכפי מקים עליך רשה מכיתך כן מצאתי: אסרחדן במסכת ספרים אלה חדא ומקבתן פרין עלין כא״ש ביתשעיה: אנה ה׳ חד מן ו׳ כתיבין ה״א לשון בינותא ובס״א כ״י בשני טעמים כזה אנה ובשאר ספרים בטעם א׳ לבד בכו״ן ועיין מ״ש בתילים סימן קי״ח: ובלבב שלם ובישעיה סי׳ ובלב שלם וסימן ראשי ספרהון פי׳ מלכים המתחיל והמלך סים לו ה׳ אותיות כתיב ובלבב שהוא של ה״א אותיות ישעיה המתחיל חזון סים לו ד׳ אותיות כן ובלב של ד׳ אותיות: העיר חצר ק׳ ונדרש בבבלי דעירובין פ׳ עושין פסין ובירושלמי פ׳ חלק העכין מנהו עיין ילקוט מלכים רמז רא״כ ובפי׳ רש״י ורד״ק וכלי יקר: רפא לך בב׳ ספרים כ״י הפ״א בפתח וזהו גם דעת רד״ק במכלול דף קכ״ב חמנם בספרי דפוס ובס״ם כ״י בצירי והמלה מלעיל בכל הספרים: והספתי זסי׳ א׳ מן ב׳ מלרע על פי המסורה וחברו והוספתי על כל תהלתך (תלים ע״א) ושכית דקהלת מלעיל ובמסורת חשיב להו ומה שכתוב כאן במסורת שבמקרא גדולה ב׳ בתראי מלעיל טעות מפורש הוא ור״ל ב׳ בתראי מלרע וכן מצאתי במסורת כ״י ובספר תילים כמאמר יפה והדין חסר וא״ו בתר ה״א ותלתא אחריני מלאים. ועיין עוד מ״ש בתילים ע״א: וישמע עליהם חזקיהו במקרא דפוס ישן מוניציאה נכתב בגיליון וישמח וכן בתרגום שלה וחדי עליהון חזקיה וזהו טעות גדול שכל הספרים ומסורתיהם מסכימים שזה דמלכים וישמע ודישעיה וישמח וא׳ פסוק סימן שמעה ותשמח ציון וזהו נ״כ א׳ מן שנמנים במסורת דסמיך על לשון שמיעה ותרגומו וקביל מנהון חזקיה: וישמע עליהם חזקיהו (הכ״ל) בס״א ישן מטוליטולא כתוב אליהם וכ״כ החכם לונזאנו שכן מצא בספרים כ״י ואיני סומך עליהם לבטל ספרים האחרים שבמסרה אומרת כל לשון שמיעה אל בר מן י״ב על וזה א׳ מהם וכ״כ רד״ק וישמע עליהם כמו אליהם וכן מצאתי מפרש כ״י מאומרת בפי׳ סיאן מלכים וישמע עליהם חזקיהו: ישעיה וישמח עליהם חזקיהו: נכתה נכתוב ק׳: ואת בית כליו בס״א כ״י ואת כל בית הוא בנכאים עם פי׳ פריאה ונדפוס ישן יש הערה שחילוף זה אכן בכל שאר ספרים אין בהם מלת כל רק הוא בס׳ ישעיה: ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו בס״א נכתב נגדו י״ס שכתוב ישעיה: יקחו יקחו ק׳:

ויקח

שָׁלוֹם וֶאֱמֶת יִהְיֶה בְיָמָי׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי חִזְקִיָּהוּ וְכָל־גְּבוּרָתוֹ וַאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַבְּרֵכָה וְאֶת־
הַתְּעָלָה וַיָּבֵא אֶת־הַמַּיִם הָעִירָה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ *
כא וַיִּשְׁכַּב חִזְקִיָּהוּ עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ מְנַשֶּׁה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה
מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי־בָהּ׃ וַיַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר אִבַּד חִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיָּקֶם מִזְבְּחֹת לַבַּעַל וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם׃ וּבָנָה מִזְבְּחֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה
בִּירוּשָׁלִַם אָשִׂים אֶת־שְׁמִי׃ וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא הַשָּׁמָיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה׃
וְהֶעֱבִיר אֶת־בְּנוֹ בָּאֵשׁ וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ וְעָשָׂה אוֹב וְיִדְּעֹנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיס׃
וַיָּשֶׂם אֶת־פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בַּבַּיִת אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְנוֹ בַּבַּיִת
הַזֶּה וּבִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָשִׂים אֶת־שְׁמִי לְעוֹלָם׃ וְלֹא אֹסִיף
לְהָנִיד רֶגֶל יִשְׂרָאֵל מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבוֹתָם רַק ׀ אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוִּיתִים וּלְכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה אֹתָם עַבְדִּי מֹשֶׁה׃ וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּתְעֵם מְנַשֶּׁה לַעֲשׂוֹת אֶת־
הָרָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה בְּיַד־עֲבָדָיו
הַנְּבִיאִים לֵאמֹר׃ יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ־יְהוּדָה הַתֹּעֵבוֹת הָאֵלֶּה הֵרַע מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר לְפָנָיו וַיַּחֲטִא גַם־אֶת־יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־יְרוּשָׁלִַם וִיהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעָיו תִּצַּלְנָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃ וְנָטִיתִי
עַל־יְרוּשָׁלִַם אֵת קַו שֹׁמְרוֹן וְאֶת־מִשְׁקֹלֶת בֵּית אַחְאָב וּמָחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלִַם כַּאֲשֶׁר־יִמְחֶה אֶת־
הַצַּלַּחַת מָחָה וְהָפַךְ עַל־פָּנֶיהָ׃ וְנָטַשְׁתִּי אֵת שְׁאֵרִית נַחֲלָתִי וּנְתַתִּים בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וְהָיוּ לְבַז
וְלִמְשִׁסָּה לְכָל־אֹיְבֵיהֶם׃ יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי וַיִּהְיוּ מַכְעִסִים אֹתִי מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
יָצְאוּ אֲבוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר־מִלֵּא
אֶת־יְרוּשָׁלִַם פֶּה לָפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃
וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַשֶּׁה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּגַן־בֵּיתוֹ בְּגַן־עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ אָמוֹן בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמוֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם
וְשֵׁם אִמּוֹ מְשֻׁלֶּמֶת בַּת־חָרוּץ מִן־יָטְבָה׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו׃
וַיֵּלֶךְ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־הָלַךְ אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָבַד אָבִיו וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם׃ וַיַּעֲזֹב
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה׃ וַיִּקְשְׁרוּ עַבְדֵי־אָמוֹן עָלָיו וַיָּמִיתוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
בְּבֵיתוֹ׃ וַיַּךְ עַם־הָאָרֶץ אֵת כָּל־הַקֹּשְׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ
בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָמוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יהודה

כא ויקם מזבחת לבעל במלה זו וחברותיה שבסמוך רבו החילופים בספרים אם הם חסרים וא"ו או מלאים והעיקר כמו שמצאתי בס"ס כ"י שזה ויקם מזבחת ובנה מזבחת שבסמוך חסרים ופ' אלו כמסר ב' חסרים ובעכין וכל אורייתא כוותיה חסר · והכי איתמר בהדיא במסרת רבתא אבל ויבן מזבחות שבפסוק לאחריו ראוי להיות מלא . ועונן יש ספרים שחסר וא"ו אחר ע"ין : לעשות הרע בעיני ה' להכעיס בדפוס ישן מויניציאה כתוב להכעיסו וכן הוא בקונקורדאנציאה · אך ב שאר ספרים כתוב להכעיס בלא וא"ו ומה שמתורגם לארגזא קדמוהי כן דרך התרגום בכל מלת להכעיס מפני כבוד המקום ברוך הוא : להניד רגל ישראל ראיתי מי שנסתפק אם כתוב את רגל וכן נראה מהתרגום ואין ספק מוכיח מידי ודאי כל הספרים כתובים בלא מלת את : התעבות האלה חד מן ס' כתיבין כן חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה כמו שנמסר בהאי סיפרא ריש סימן י"ו ובסוף סדר אחרי מות : שמעיו שמעה ק' ונראה שכן צריך לומר בחילופי המקרא אליבא דמערבאי : ויהיו מכעיסים במקצת ספרים כ"י מלא יו"ד גם אחר הע"ין וכן נכון לפי המסורת דריש שמואל : הלא הם כתובים בספרים חדשים מהדפים מלא וא"ו והוא טעות כי אין זה מן י"ב מלאים שנמנו במסורת בסוף ספר ראשון ממלכים וכן בספרים כ"י ודפוסים ישנים חסר : יטבה הי"וד בקמץ חטוף במדוייקים כ"י ודפוסים ראשונים ובדפוסים חדשים היו"ד במאריך ומוטעים הם : הגלולים י"ס שכתוב הגללים : ויתר דברי אמון וגו' הלא הם כתובים במדוייקים חסר וא"ו
וכן

כב יהודה: ויקבר אתו בקברתו בגן עזא וימלך יאשיהו בנו תחתיו: * בן שמנה
שנה יאשיהו במלכו ושלשים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו ידידה בת עדיה מבצקת:
ויעש הישר בעיני יהוה וילך בכל דרך דוד אביו ולא סר ימין ושמאול: ויהי
בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו שלח המלך את שפן בן אצליהו בן משלם הספר בית
יהוה לאמר: עלה אל חלקיהו הכהן הגדול ויתם את הכסף המובא בית יהוה אשר אספו
שמרי הסף מאת העם: ויתנה° על יד עשי המלאכה המפקדים בבית יהוה ויתנו אתו ויתנו אתו
לעשי המלאכה אשר בבית יהוה לחזק בדק הבית: לחרשים ולבנים ולגדרים בית
ולקנות עצים ואבני מחצב לחזק את הבית: אך לא יחשב אתם הכסף הנתן על ידם כי
באמונה הם עשים: ויאמר חלקיהו הכהן הגדול על שפן הספר ספר התורה
מצאתי בבית יהוה ויתן חלקיה את הספר אל שפן ויקראהו: ויבא שפן הספר אל המלך
וישב את המלך דבר ויאמר התיכו עבדיך את הכסף הנמצא בבית ויתנהו על יד עשי
המלאכה המפקדים בית יהוה: ויגד שפן הספר למלך לאמר ספר נתן לי חלקיה הכהן
ויקראהו שפן לפני המלך: ויהי כשמע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו:
ויצו המלך את חלקיה הכהן ואת אחיקם בן שפן ואת עכבור בן מיכיה ואת שפן הספר
ואת עשיה עבד המלך לאמר: לכו דרשו את יהוה בעדי ובעד העם ובעד כל יהודה
על דברי הספר הנמצא הזה כי גדולה חמת יהוה אשר היא נצתה בנו על אשר לא שמעו
אבתינו על דברי הספר הזה לעשות ככל הכתוב עלינו: וילך חלקיהו הכהן ואחיקם
ועכבור ושפן ועשיה אל חלדה הנביאה אשת שלם בן תקוה בן חרחס שמר הבגדים והיא
ישבת בירושלם במשנה וידברו אליה: ותאמר אליהם כה אמר יהוה אלהי ישראל אמרו
לאיש אשר שלח אתכם אלי: כה אמר יהוה הנני מביא רעה אל המקום הזה ועל ישביו
את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה: תחת אשר עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים
למען הכעיסני בכל מעשה ידיהם ונצתה חמתי במקום הזה ולא תכבה: ואל מלך יהודה
השלח אתכם לדרש את יהוה כה תאמרו אליו כה אמר יהוה אלהי ישראל הדברים אשר
שמעת: יען רך לבבך ותכנע מפני יהוה בשמעך אשר דברתי על המקום הזה ועל
ישביו להיות לשמה ולקללה ותקרע את בגדיך ותבכה לפני וגם אנכי שמעתי נאם יהוה:
לכן הנני אספך על אבתיך ונאספת אל קברתיך בשלום ולא תראינה עיניך בכל הרעה
כג אשר אני מביא על המקום הזה וישבו את המלך דבר: * וישלח המלך ויאספו אליו
הפטרה יום ב לאשכנזים ולספרדים כל זקני יהודה וירושלם: ויעל המלך בית יהוה וכל איש יהודה וכל ישבי ירושלם אתו
והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול ויקרא באזניהם את כל דברי ספר הברית
הנמצא בבית יהוה: ויעמד המלך על העמוד ויכרת את הברית לפני יהוה ללכת אחר
יהוה ולשמר מצותיו ואת עדותיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית
הזאת

כב *כי נכון מה שעם סמכתי למעלה : מבצקת הצ"א בקמץ חטוף והקו"ף בפתח ובהרבה ספרים בקמץ : ויתנה ויתנהו ק' : בבית בית ק' : לחזק בדק הבית ברוב ספרי הדפוס כתוב לחזק את בדק וכן מ"י לתקפת ים בידקא וברוב ספרים כ"י שלפני ליכא מלה את וגם בדפוס ישן ומאיר נתיב שרש חזק ושרש בדק ליכא : ויאמר חלקיהו הכהן הגדול הראשון שבס' חלקיהו בוא"ו והשני חלקיה בלא וא"ו כן ראוי ע"פי המסורת ד"ה ב' ל"ג סמ"ג וכן כתבתי ברוין של מדוייקים : ויצו המלך את חלקיה הכהן ואת אחיקם בן שפן בכל הספרים כתוב חלקיה בלא וא"ו ושלמטה בפ' הסמוכה כתוב ויצו המלך את חלקיהו בוא"ו ובמ"ג חלקיהו הכהן ה' וסימן עלה אל חלקיהו ויאמר חלקיהו הכהן ויצו המלך את וילך חלקיהו הכהן ויצו המלך תנינא דסיפרא ע"כ והאי קרא דמסיר מסורתא דלעיל במתניתא ויצו המלך את על הבוח דכתיב בד"ה ב' ל"ד ויאמר יקראי אחר יכי כולהון כתיבין במכינא דהכא אבל ויצו המלך את קדמאה דהאי סיפרא כתוב חלקיה בלא וא"ו כדכתבינן לעיל : חרחס במקצת ספרים עם ס' אי"ל ורוב מדוייקים בס"מך וכן כתב רד"ק : במשנה בדפוסים חדשים הכ"ון בצירי וביספרים בסגול וכן בכ"י בסגול : הנני אספך עיין מ"ש בתהלים מ' ט"ו : ובהרבה ספרים אין כאן סוס מאריך : ואת עדותיו נהגעת הו"או רד"ק ובמסורת עדותיו ה' חסקין וא"ו בליסנא ובימינון וסמוך כג את

הַזֹּאת הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד כָּל־הָעָם בַּבְּרִית׃ וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנֶה וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסַּף לְהוֹצִיא מֵהֵיכַל יְהוָה אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִם
לַבַּעַל וְלָאֲשֵׁרָה וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמָיִם וַיִּשְׂרְפֵם מִחוּץ לִירוּשָׁלִַם בְּשַׁדְמוֹת קִדְרוֹן וְנָשָׂא אֶת־
עֲפָרָם בֵּית־אֵל׃ וְהִשְׁבִּית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתְנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה
וּמְסִבֵּי יְרוּשָׁלִָם וְאֶת־הַמְקַטְּרִים לַבַּעַל לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וְלַמַּזָּלוֹת וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמָיִם׃ וַיֹּצֵא
אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלִַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיָּדֶק לְעָפָר
וַיַּשְׁלֵךְ אֶת־עֲפָרָהּ עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם׃ וַיִּתֹּץ אֶת־בָּתֵּי הַקְּדֵשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר
הַנָּשִׁים אֹרְגוֹת שָׁם בָּתִּים לָאֲשֵׁרָה׃ וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיְטַמֵּא אֶת־הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר קִטְּרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגֶּבַע עַד־בְּאֵר שָׁבַע וְנָתַץ אֶת־בָּמוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פֶּתַח שַׁעַר
יְהוֹשֻׁעַ שַׂר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאול אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר׃ אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל־
מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלִָם כִּי אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם׃ * וְטִמֵּא אֶת־הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵי
*בְנֵי־הִנֹּם לְבִלְתִּי לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ וְאֶת־בִּתּוֹ בָּאֵשׁ לַמֹּלֶךְ׃ וַיַּשְׁבֵּת אֶת־הַסּוּסִים אֲשֶׁר
נָתְנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לַשֶּׁמֶשׁ מִבֹּא בֵית־יְהוָה אֶל־לִשְׁכַּת נְתַן־מֶלֶךְ הַסָּרִיס אֲשֶׁר בַּפַּרְוָרִים וְאֶת־
מַרְכְּבוֹת הַשֶּׁמֶשׁ שָׂרַף בָּאֵשׁ׃ וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עַל־הַגָּג עֲלִיַּת אָחָז אֲשֶׁר־עָשׂוּ ׀ מַלְכֵי
יְהוּדָה וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה מְנַשֶּׁה בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה נָתַץ הַמֶּלֶךְ וַיָּרָץ מִשָּׁם
וְהִשְׁלִיךְ אֶת־עֲפָרָם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן׃ וְאֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר ׀ עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלִַם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר־
הַמַּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת ׀ שִׁקֻּץ צִידֹנִים וְלִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב וּלְמִלְכֹּם
תּוֹעֲבַת בְּנֵי־עַמּוֹן טִמֵּא הַמֶּלֶךְ׃ וְשִׁבַּר אֶת־הַמַּצֵּבוֹת וַיִּכְרֹת אֶת־הָאֲשֵׁרִים וַיְמַלֵּא אֶת־
מְקוֹמָם עַצְמוֹת אָדָם׃ וְגַם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל הַבָּמָה אֲשֶׁר עָשָׂה יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט
אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא וְאֶת־הַבָּמָה נָתָץ וַיִּשְׂרֹף אֶת־הַבָּמָה הֵדַק
לְעָפָר וְשָׂרַף אֲשֵׁרָה׃ וַיִּפֶן יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּרְא אֶת־הַקְּבָרִים אֲשֶׁר־שָׁם בָּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת־
הָעֲצָמוֹת מִן־הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיְטַמְּאֵהוּ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
קָרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוּן הַלָּז אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר
הַקֶּבֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה וַיִּקְרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמִּזְבַּח
בֵּית־אֵל׃ וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ לוֹ אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמֹתָיו וַיְמַלְּטוּ עַצְמֹתָיו אֵת עַצְמוֹת הַנָּבִיא אֲשֶׁר־
בָּא מִשֹּׁמְרוֹן׃ וְגַם אֶת־כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר ׀ בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַכְעִיס הֵסִיר יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־אֵל׃ וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־
כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשְׂרֹף אֶת־עַצְמוֹת אָדָם עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלִָם׃ *
וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃
כִּי לֹא נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃ כִּי אִם־בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה
בִּירוּשָׁלִָם׃ וְגַם אֶת־הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים וְאֵת כָּל־הַשִּׁקֻּצִים

אשר

לא מצאתי · ויטמאו את חקיו · וייטמ־המלך על העמוד דמלכים · וחברו דד״ה מפני אשר קטרתם כן מצאתי במסורות כ״י וכמסו׳ שבדפוס במלכים ב׳ ג׳ גם זו לטעמה זו עדתיו ה׳ בלישכת יסימן בסדר ואחתן ותילים סימן כ״ט והם חמש כנגד חמש: בגי בני בן ק׳: בפרורים כרי״ם וכן הוא בתרגום ירושלמי ובגמרא ··· ומד״ר כמו ס׳ פצירוף פרך פרויר: ואת המזבחות אשר על הגג הוא״ו בגעיא כס״ס: ואת הבמות אשר על פני הוא״ו בגעיא כס״ס: להר המשחית בסוף פרק דאם בהמה כתוב בספרי הנמרא להר המשחה יטעות הוא מהמדפיסים וכן בפירש״י כ״י כיוב להר המשחית · ופי׳ המפרסים שהוא הר המשחה הנקרא גם כן הר הזתים · וכנהו הכתוב בלשון המשחית לגנאי מפני דכין ע״א שכנו בו: שקץ צידנים בספרים מדוייקים מלא ב׳ יוד״ין וכן נכון ע״פי המסו׳ דשופטים י״ם כא״ש בם;

אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלִַם בִּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתֻבִים עַל־
הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה׃ וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־
יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכֹל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כָּמֹהוּ׃ * אַךְ ׀
לֹא־שָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר־חָרָה אַפּוֹ בִּיהוּדָה עַל כָּל־הַכְּעָסִים אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ
מְנַשֶּׁה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה גַּם אֶת־יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל וּמָאַסְתִּי
אֶת־הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר־בָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם׃ וְיֶתֶר
דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ בְּיָמָיו
עָלָה פַרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־נְהַר פְּרָת וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ
וַיְמִיתֵהוּ בִּמְגִדּוֹ כִּרְאֹתוֹ אֹתוֹ׃ וַיַּרְכִּבֻהוּ עֲבָדָיו מֵת מִמְּגִדּוֹ וַיְבִאֻהוּ יְרוּשָׁלִַם וַיִּקְבְּרֻהוּ בִּקְבֻרָתוֹ
וַיִּקַּח עַם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו׃ *
בֶּן־עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה יְהוֹאָחָז בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
חֲמוּטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ וַיַּאַסְרֵהוּ
פַרְעֹה נְכֹה בְרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת בִּמְלֹךְ בִּירוּשָׁלִָם וַיִּתֶּן־עֹנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ מֵאָה כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר
זָהָב׃ וַיַּמְלֵךְ פַּרְעֹה נְכֹה אֶת־אֶלְיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ תַּחַת יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו וַיַּסֵּב אֶת־
שְׁמוֹ יְהוֹיָקִים וְאֶת־יְהוֹאָחָז לָקָח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיָּמָת שָׁם׃ וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב נָתַן יְהוֹיָקִים לְפַרְעֹה
אַךְ הֶעֱרִיךְ אֶת־הָאָרֶץ לָתֵת אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי פַרְעֹה אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ נָגַשׂ אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב
אֶת־עַם הָאָרֶץ לָתֵת לְפַרְעֹה נְכֹה׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכוֹ
וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ זְבִידָה בַת־פְּדָיָה מִן־רוּמָה׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ * בְּיָמָיו עָלָה נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְהִי־לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד כד
שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַיָּשָׁב וַיִּמְרָד־בּוֹ׃ וַיְשַׁלַּח יְהוָה ׀ בּוֹ אֶת־גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת־גְּדוּדֵי אֲרָם וְאֵת ׀
גְּדוּדֵי מוֹאָב וְאֵת גְּדוּדֵי בְנֵי־עַמּוֹן וַיְשַׁלְּחֵם בִּיהוּדָה לְהַאֲבִידוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָיו
הַנְּבִיאִים׃ אַךְ ׀ עַל־פִּי יְהוָה הָיְתָה בִּיהוּדָה לְהָסִיר מֵעַל פָּנָיו בְּחַטֹּאת מְנַשֶּׁה כְּכֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה׃ וְגַם דַּם־הַנָּקִי אֲשֶׁר שָׁפָךְ וַיְמַלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלִַם דָּם נָקִי וְלֹא־אָבָה יְהוָה לִסְלֹחַ׃ וְיֶתֶר
דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב
יְהוֹיָקִים עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְלֹא־הֹסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ
כִּי־לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד־נְהַר פְּרָת כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם׃
בֶּן־שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
נְחֻשְׁתָּא בַת־אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלִָם׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה אָבִיו׃ בָּעֵת
הַהִיא עָלָה עַבְדֵי נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלִָם וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר׃ וַיָּבֹא נְבוּכַדְנֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל עַל־הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ׃ וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ
וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ׃ וַיּוֹצֵא מִשָּׁם אֶת־כָּל־
אוֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְקַצֵּץ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל בְּהֵיכַל יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ וְהִגְלָה אֶת־כָּל־יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֵת ׀ כָּל־
גבורי

חלקיהו הכהן בית ה׳ בכל הספרי׳ כתוב בית לא בבית : כראתו כב״ף וכן במסורת כראתו לית חסר ואחד מלא · כי אין הכינר : ויבאהו ירושלם בס״ס חסר י״וד אחר הבי״ת וכן הוא במקצת דפוסים ישנים ועיין מה שאכתוב עתיד לכתוב בירמיה סימן כ״ו בס״ד : במלך מאלך ק : זבידה זבודה ק׳ בי״או עם דגש בד״לת רד״ק : בעת ההיא עלה עלו ק : ויצא יהויכין מלך יהודה על מלך בבל בדפוס ישן כתוב אל מלך וטעות הוא כי בכל שאר ספרי הדפוס וגם בכ״י כתוב על מלך אמנם בספר כ״י כתוב עליו בגליון למלך ע״פ המסורת ומנה כ״ט למלך בקריאה וזה מכללם אך במ״ג שלנו בדפוס לא נמנה זה עמהם · והמסרה כ״י אשמיטה להיות למלך על ישראל דד״ב סימן כ״ח ונסחא דדפוסה טפי עדיפא ועלה סמכינן דבמסורה אחריתי איתמסר ס׳ על מלך ודין חד מיניהון ועיין לקמן בסילוקי סיפרא : ואת כל השרים הו״או נגעיא בס״ס : עשרה

גבורי החיל עשרה אלפים גולה וכל־החרש והמסגר לא נשאר זולת דלת עם־הארץ׃ ויגל עשרת ק׳
את־יהויכין בבלה ואת־אם המלך ואת־נשי המלך ואת־סריסיו ואת אולי הארץ הוליך גולה אילי ק׳
מירושלם בבלה׃ ואת כל־אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסגר אלף הכל גבורים
עשי מלחמה ויביאם מלך־בבל גולה בבלה׃ וימלך מלך־בבל את־מתניה דדו תחתיו
ויסב את־שמו צדקיהו׃ בן־עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת
עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חמיטל בת־ירמיהו מלבנה׃ ויעש הרע בעיני חמוטל ק׳
יהוה ככל אשר־עשה יהויקים׃ כי על־אף יהוה היתה בירושלם וביהודה עד־השלכו
אתם מעל פניו וימרד צדקיהו במלך בבל׃ * ויהי בשנת התשיעית כה
למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבכדנאצר מלך־בבל הוא וכל־חילו על־ירושלם
ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב׃ ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך
צדקיהו׃ בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא־היה לחם לעם הארץ׃ ותבקע העיר
וכל־אנשי המלחמה ׀ הלילה דרך שער ׀ בין החמתים אשר על־גן המלך וכשדים על־העיר
סביב וילך דרך הערבה׃ וירדפו חיל־כשדים אחר המלך וישגו אתו בערבות ירחו וכל־
חילו נפצו מעליו׃ ויתפשו את־המלך ויעלו אתו אל־מלך בבל רבלתה וידברו אתו
משפט׃ ואת־בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת־עיני צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים ויבאהו
בבל׃ ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע־עשרה שנה
למלך נבכדנאצר מלך־בבל בא נבוזראדן רב־טבחים עבד מלך־בבל ירושלם׃ וישרף
את־בית יהוה ואת־בית המלך ואת כל־בתי ירושלם ואת־כל־בית גדול שרף באש׃ ואת־
חומת ירושלם סביב נתצו כל־חיל כשדים אשר רב־טבחים׃ ואת יתר העם הנשארים
בעיר ואת־הנפלים אשר נפלו על־המלך בבל ואת יתר ההמון הגלה נבוזראדן רב־טבחים׃
וליגבים ק׳ ומדלת הארץ השאיר רב־טבחים לכרמים ולגבים׃ ואת־עמודי הנחשת אשר בית־יהוה
ואת־המכנות ואת־ים הנחשת אשר בבית־יהוה שברו כשדים וישאו את־נחשתם בבלה׃
ואת־הסירות ואת־היעים ואת־המזמרות ואת־הכפות ואת כל־כלי הנחשת אשר־ישרתו־בם
לקחו

עשרה עשרת ק׳ : אולי אילי ק׳ : חמיטל חמוטל ק׳ : עד השלכו בספרים מוטעים הה״א בקמץ ואין לחוש עליהם שכן במסו׳ כ״א חסר וא׳ מלא וזהו
כה החסר וחברו דסוף ירמיה מלא ושניהם בחירק : ויהי בשנת התשיעית במ״ג כתוב בשנת ומסור עלי׳ בשנה כתיב למדנחאי וכן בנסחא כ״י נכתב כן
נגדה ונחילופי דידן ליתיה ומ״מ כבר איבטיל׳ ההיא נסחא דבמערבאי נקטי׳ ובנסחא עתיקא כ״י בשנת כתיב בשנה ק׳ ולפום מאי דחזי לי לאו דסמכא
היא דאי הכי הוה ליה לבעל המסורת למיחשביה בהדי ז׳ מלין דכתיבין תי״ו ולא קרינן כמ״ש לעיל בהאי סיפרא הכיינא דמלכים סימן י״א ואיכא
נוסחא אחריתא דכתיב בשנה וק׳ בשנת וליכא למסמך כמי עלה דאם כן ה״ל למימניה עם י״א מלין דקריין תי״ו ולא כתבן ואינון כתיבין ברים
שופטים ובריש קהלת · וכיון דאית בטילו כולהו נסחי דאמרן אית לן למימר על כרחין דנסחא דילן עדיפא טפי הילכך לא כינדי מינה : ולא היה
לחם בס״א כ״י היה מלרע׳ ובספרים אחרים שלפני מלעיל ובמכלול משקל פָעַל מכה ולא היה לחם לעם הארץ דירמיה עם דומים אחרים שבאו
מלרע שלא כמנהג וכתב אחר כך ודמלכים פליגין עליה · וכן כתב המכלל יופי יש אומרים שהוא מלעיל כמנהג ויש אומרים שהוא מלרע שלא כמנהג
ועיין במסרה גדולה אות הה״א ומ״ש במלכים א׳ י״ג : וירדפו חיל כשדים אחר המלך כן כתיב לא אחרי : בערבות ירחו הרי״ש בצירי וחסר
יו״ד ובמקצת ספרים הוסיפו יו״ד · ולפי מה שכתוב כאן במסורת חסר דכללא כ״יל וכל אורייתא דכוותיה · וכן כתב הר״מה ז״ל גבי פ׳ מעבר לירדן
ירחו פרשת חקת חסר יו״ד קדים לח״ית וכל אורייתא דכוותיה : וידברו אתו משפט ובירמיה וידבר אתו משפטים : ויאסרהו בס״א ישן ויאסרהו
פרי״ש בשלש נקודות ומשקלו בכלו ויביאהו בבל וסני טעיות הן שכל א׳ גורם לחברו טעות ראשון מבואר ממה שנמסר במסורת ויאסרהו ג׳ בקריאת
וסימן ויאסרהו בשנים עבתים חדשים (שופטים ט״ו) ויקרו את עיניו (שם סימן י״ו) וילכדו את מנשה בחוחים דד״ה · למדנו מכאן שזה כתוב
ויאסרהו בצירי וכיון שכן צריך לומר גם כן ויבאהו בצירי כמו שכתוב בסוף ירמיה וכמו שכתוב כאן בספרים כ״י מדוייקים ודפוסי׳ ישנים לא בשלש
נקודות כמו שהוא בדפוסים חדשים ומי שלא יתפייס בזה יעיין במסורת ירמיה סוף סימן כ״ו שנמסר ז׳ ויביאהו ואין זה ממניינם וכן תרגם יונתן
ואפריה ואוביליה וכן הם במאיר כתיב וכתי׳ רל״בג : בנחשתים הנ״ון בלא דגש והש״ית במאריך כמ״ש בשופטים י״ו וכן הוא במדוייקים : ויבאהו
בבל בתרתי דפוסי כתוב בבלה ואיכוו אטעו אגפשייהו במאי דאשכחו במ״ר סימנא מן עשרים ותשע בבלה · וחד מינייהו ואת עיני צדקיהו עור
ויאסרהו סברי דהדין הוא ולא היא דהתם בסוף ירמיה קיימא ואזלא · ובחדש החמישי וגו׳ למלך נבכדנאצר חדא מלה כתיב כחביריו שבמנין :
אשר רב טבחים בספר אחד כ״י כתוב אשר את רב וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מזה החילוף ואין כן בשאר הספרים : ואת יתר העם
הנשארים וגו׳ ואת יתר ההמון ובסוף ירמיה הוא אומר יתר האמון וסימן הא לכם זרע במלכים ומדלת הארץ · ובירמיה ומדלות הארץ וסימן
עניותא בתר עניותא אזלא פירוש ירמיה שמדבר מעניות החרבן כתב ומדלות לשון רבים · ובמלכים שהם עשירים כתב ומדלה לשון יחיד :
ולגבים וליגבים ק׳ ובמקצת ספרים כתיב וליגבים ואין הפרש בין קרי לכתיב · ובאחד מהם כתב בחוץ ולגבים כתוב למדנחאי וליגבים ק׳ ·
ובחילופים שלכו שבין מערבאי למדנחאי לא נזכר מזה כלל ומה שכתבתי בתחלה הוא דעת רד״ק שכתב זה לשונו וכתיב ולגבים בלא יו״ד כ״א הפעל ;
ואת המכנות הו״או געיא נס״ס ; המזמרות הס״א בקובה במאריך והמ״ס רפה ונמקצת ספרים הב״א בלא מאריך והמ״ס דגושה : ובהרת

לקחו: ואת־המחתות ואת־המזרקות אשר זהב זהב ואשר־כסף כסף לקח רב־טבחים:
העמודים ׀ שנים הים האחד והמכנות אשר־עשה שלמה לבית יהוה לא־היה משקל לנחשת
כל־הכלים האלה: שמנה עשרה אמה קומת ׀ העמוד האחד וכתרת עליו ׀ נחשת וקומת
הכתרת שלש אמה ושבכה ורמנים על־הכתרת סביב הכל נחשת וכאלה לעמוד השני על־
השבכה: ויקח רב־טבחים את־שריה כהן הראש ואת־צפניהו כהן משנה ואת־שלשת
שמרי הסף: ומן־העיר לקח סריס אחד אשר־הוא פקיד ׀ על־אנשי המלחמה וחמשה
אנשים מראי פני־המלך אשר נמצאו בעיר ואת הספר שר הצבא המצבא את־עם הארץ
וששים איש מעם הארץ הנמצאים בעיר: ויקח אתם נבוזראדן רב־טבחים וילך אתם
על־מלך בבל רבלתה: ויך אתם מלך בבל וימיתם ברבלה בארץ חמת ויגל יהודה מעל
אדמתו: והעם הנשאר בארץ יהודה אשר השאיר נבוכדנאצר מלך בבל ויפקד עליהם
את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן: וישמעו כל־שרי החילים המה
והאנשים כי־הפקיד מלך־בבל את־גדליהו ויבאו אל־גדליהו המצפה וישמעאל בן־נתניה
ויוחנן בן־קרח ושריה בן־תנחמת הנטפתי ויאזניהו בן־המעכתי המה ואנשיהם: וישבע
להם גדליהו ולאנשיהם ויאמר להם אל־תיראו מעבדי הכשדים שבו בארץ ועבדו את־מלך
בבל וייטב לכם: ויהי ׀ בחדש השביעי בא ישמעאל בן־נתניה בן־
אלישמע מזרע המלוכה ועשרה אנשים אתו ויכו את־גדליהו וימת ואת־היהודים ואת־
הכשדים אשר־היו אתו במצפה: ויקמו כל־העם מקטן ועד־גדול ושרי החילים ויבאו
מצרים כי יראו מפני כשדים: ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין
מלך־יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת
מלכו את־ראש יהויכין מלך־יהודה מבית כלא: וידבר אתו טבות ויתן את־כסאו מעל
כסא המלכים אשר אתו בבבל: ושנא את בגדי כלאו ואכל לחם תמיד לפניו כל־ימי
חייו: וארחתו ארחת תמיד נתנה־לו מאת המלך דבר־יום ביומו כל ימי חיו: חזק

סכום פסוקי של ספר מלכים אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה וסימנו אשרי הגוי אשר ה׳ אלהיו • וסדריו שלשים וחמשה סימן חן חן לה • וקאפיטולי שבספר ראשון כב סימן בך יברך ישראל • וספר שני כה סימן כה תברכו את בני ישראל • בין הכל מז והסימן יזל מים מדליו

ובתרת עליו וגו׳ בספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר כ״ף וכן שניה אחרים שבפ׳ : שלש אמה אמות ק׳ ובמלכים א׳ ז׳ כתוב חמש אמות • עיין שם מפרשים וכלי יקר : שמרי הסף הסמ״ך בפתח במדוייקים ועיין מה שכתבתי בשופטים סימן י״ט : אשר הוא פקיד ב׳ פסוקים מטעים וסימן אשר הוא פקיד דסוף מלכים • ירמיה אשר היה פקיד • וא׳ פסוק סימן הוא היה גבר ביד • מלכים ואת הספר שר הצבא • ירמיהו ואת ספר שר הצבא • וחד פסוק סימן וזה פרשגן הכשתון עד כאן לשון המסורת • פי׳ שבאותו פסוק כתיב לעזרא הכהן הספר ספר דברי וגו׳ (עזרא ז) : וחמשה אנשים חלוף • מלכים וחמשה אנשים • ירמיהו ושבעה אנשים •וכן צריך לגרוס במדבר רבה פרשת י״א והכי איתא בירושלמי פרקא קמא דסנהדרין סימן ד׳ עיין כלי יקר • מלכים מעל כסא המלכים • ירמיה ממעל לכסא המלכים • מלכים מבית כלא • ירמיה מבית הכליא : על מלך בבל רבלתה זהו אחד מן ט׳ על הסמוך למלת מלך וסימנם במקרא גדולה יחזקאל כ״א ודניאל י״א • ובנביאים עם פירוש הרי״א כתוב אל מלך ואיחלף ליה בביא בכביא : ויגל יהודה היו״ד בחירק על פי המסורת וכמ״ש במלכים ב׳ י״ז וכן כתב רש״י שם אף על פי שלא כתב כן ברוב פרשת שאות על פסוק וייטב אלהים • ובאיכה על פסוק וירב בבת יהודה : אל גדליהו המצפה בספר א׳ כ״י המצפתה ושמא נתחלף לו בין זה דמלכים ובין אותו של ירמיה בסימן מ׳ • ובמקרא גדולה כתוב על זה בס׳ מוגה • ובלשון הזה מצאתי בספר כ״י ור״ל שכן ראוי להיות המצפה ולא המצפתה עוד יש ראיה ממסרה הגדולה שבמערכת מ״ס כמסר ו׳ המצפתה ולא נמנה זה בתוכם • והוי יודע שמסרה זו צריכה תיקון מחסרין יובל להמנות ספרי בירמיה סימן הנ״ל יש עוד ב׳ המצפתה • ויבאו א־ן יהודה אל גדליהו המצפתה והסימן כ״ל ח׳ המצפתה וכן על כל אחד מהם נמסר ח׳ : ושנא בא׳לף ודישעיה בה״א מסורת תילים יו״ד ומכלול דף ק״י קע״ד • וסרסים שרש שנה : ואבל לחם ואכל מלרע שלא כמנהג • מכלול שקל פעל וכן חברו דירמיה : כל ימי חיו בי״ו אחת בלבד והוא חד מן ד׳ חסרים על פי המסורת אבל כל ימי חייו שבפסוק הקודם בשני יודי״ן כי לא בא כמנין החסרים • וכן מצאתי במקצת ספרים ובמקצת שניהם מלאים והמסורת חולקת עליהם : ה׳ יקיים בנו מקרא שכתוב יחיינו מיומים ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו ונדעה נרדפה לדעת את ה׳ כשחר נכון מצאו וגו׳ :

תם ספר מלכים • שבח למלך מלכי המלכים •

הצעיר רפאל חיים באזילה הטניה גם מה לא אחשך עטי מלחוות תקון הספקות אשר הכניס בלב המעיין לוח חילופי הקריאה הנדפס בסוף המקרא של אמשטרדם ואלו הן אשר הכרעתי בקוצר שכלי על נביאים הראשונים

יהושע

חרוץ מלא מסירת כאן
והגית בו הכ"ת דגושה מדין אתי מרחיק
אותם מלא מכח מסורת דאין זה מאכין
החסרים כמסרו בסימן ה'
אותה מלא עיין בחיבור
וריחו מלא יו"ד מכח מסורת מלכים ב כה
ביהוה הכ"ית במאריך ויו"ד בלי סוא וכרור
ממסו' תילים קלו ע"ס מקומות אשר תעיין
בנם כ"ית רפה דאין כאן מפסיק
מחמל חסר מסורת פרשת ויצא ומלכים ב
י"נ גם כי נדפס מלא לפי רוב הספרים
יח נחמל כ"ף רפויה דאין כאן מפסיק ועיין לעיל סימן ג'
וריחו מלא מסורת מלכים ב' כה
וריחו גו
בעלות עיין בחיבור
נגוו דל"ת דגושה יעוי"ש במדבר כב' י"א
המה מלעיל דאין מסורת עליו ל"ת
למה מלרע ורפה עיין בחבור
אותם מלא סס
והן נסגול סהוא מוקף
דבר דל"ת רפה דאין כאן מפסיק
יא המלכים נמקף דכת' במחבר למ"ד במאריך
ג נגרות נו"ן רפה עיין בחיבור לעיל סי' ית
השפות מלא כ"ב בחיבור
יח ויהצה הה"א נסוא לבד סס
חכי הספר עיין סס
לב וריחו מלא ע"ל סימן כ'
על דריגא לא נטפחא דלא קאתי טפחא כ"א סמוך לא"סף
ויברכהו הרי"ס נסוא לבד עיין בחיבור נפ' סי' לך לך
וריחו ע"ל
התענך הנ"ון פתח ע' בחיבור סימן יב
ברבני הרי"ס נסוא ע' חיבור פ' לך לך
יח ה יעמר הי"וד במאריך כמכתב קודס החטף
מדברה הכי"ת בפתח חיבור
ואלפלך הל"מד דאסונה דגושה אחר ת"ק
לגבולותיה מלא וא"ו קדמאה מסו' פ' מסעי
ב ביד הכי"ת רפה דאין כאן מפסיק
וממטה דן נה"א לא ביו"ד כמ"ש סס
וממטה דן הד"לת רפה ואין כאן לא דחיק ולא אתי מרחיק סהט"ית נקודת צירי
ולדבקה בו בי"ת דגושה מדין דחיק ועוד דנכרסת נכבים כמסרו ב' כלומר אותם סנפ' רפין וא"כ זה דגוש דאי לאו הכי הוו לכו ג' וכמדומה לי שראיתי בתסגר' ולדבקה כו סנפ' רפין
וריחו ע"ל סימן ב' פ' א
אותו מלא מכח מסורת
הגדלות מלא ו'או בתראה חיבור
ישב חסר עיין מ"ס בהגהה כאן
אותו מלא מכח מסורת
ויעבר הי"וד במאריך כדרכו קודס בחטף
אותו מלא כדלעיל

שופטים

הכנעני הה"א במאריך ולא הנ"ון חיבור

סי' פ'
א ז אותו מלא שאינו מב' חסרים בספר'
כה שבוא מלא וא"ו חיבור
כז תענך הנ"ון פתח חיבור ביהושע יג
כח לסס עיין חיבור בקינות סימן א'
ל יושבי מלא סס
לב ישבי חסר סס
ג יז אותה מל' מכח מסו' דפ' בלק גם כי נדפ' חסר
יט הס בקמץ מסורת עליו
ד יט ביד הכ"ית רפה חיבור
ה יח זבלון מלא וא"ו בתראה סס
יט בתענך עי"ן סוא ונ"ון פתח סס
ו יא וישב סי"ן סגול סהוא בב' פסוקין
לא אותו מלא מסורת
לו דברת בי"ת בפתח כן מסור עליו
לט אנסה נא כיון סנ"ון נא דגושה איכא דכ"ת אם כן הוא נמקף דא"לה ויהיה אכפה בשופר הפוך תחת הס"מך אין כאן דחיק ולא אתי מרחיק
ח ח אותו מלא
י איש שלף איס נטפחא עיין בחבור
טו אותי מלא מכח מסורת רבתי
כה ויפרשו הס"ין כן משמע מתרגום ומפרשים וכ"כ בקונקורדאנציאס
כז אותו שניס שבפסוק מלאים חיבור
ט ז ויגדו חסר יו"ד ע' בחיבור
לה המארב אל"ף בסוא לבד סס
נג גלגלתו גי"מל שנית בקמץ חיבור
יא ז עתה מלעיל סס
טו י למה רפה ומלרע ע' מסו' תילים מ"ג דוק ותשכח
יא מיהודה יו"ד נחה ע' חיבור
יז ה ואמרנוהו מלא וא"ו סס
טו החלת בי בי"ת דגושה מדין אתי מרחיק
כא אותו מלא מסורת
כה בי טוב כתיבין תרין מלין חיבור
כח משתי סי"ן דגושה ותי"ו רפה סס
יח ה התצלח חסר יו"ד מסורת עליו
יט כא ויבול הכ"ית בקמץ חיבור
כ טו שלף בתרי טעמי סס
לג גבע הנ"מל רפה ואין כאן לא דחיק ולא אתי מרחיק שהרי"ס נקודת צירי
לה שלף בתרי טעמי וכן אחרי שלאחריו חיבור
לו הארב חסר וא"ו סס
לו והארב גם זה חסר סס
מ החלה למ"ד בדגש סס

שמואל א

סי' פ'
א ב מיהודה הי"וד בסוא מכלל מס"ה מוכיח ועיין מסורת תילים קלז
כב והביאותיו מלא וא"ו על פי מסו' דפ' מקץ אע"פ שדפסנו אותו חסר ע"פ רוב הספרים
ה א ויבאהו חסר וא"ו ועיין בחיבור בירמיה כו
ו בעפלים הפ"א רפה כן משמע מהחיבור שכת' שיש לגם בעי"ן להורות על הטי"ת ואם כן אחר שוא נע לא יבא דגש
ח מה נעשה הנו"ן דגושה מדין דחיק
ז ח וישענו חסר דחסר חיבור • וטעות נפל בחילופי' הכ"ל שכתוב וישעבי ביו"ד לבסוף
ט ד שלשה מלעיל חיבור

סי' פ'
ט ז בוא יבוא תרויהון מלאים סס
יב יש היו"ד דגושה מדין אתי מרחיק
כא א הלוא מלא מסורת
יב טו ובאבותיכם מלא ועיין מ"ס בסי' זה בהגה'
יד טו בסהנה בי"ת רפה עיין בחיבור
כז ביערת העי"ן נסוא לבד סס
מד יוסיף מלא דמלא מסורת מערכת יו"ד
יט יז שלחתני התי"ת בחירק דמסור עליו ל' וגם כי נדפס בצירי טעות הוא
יז למה רפה ומלרע חיבור
יח בנוית בו"או וי"וד סס
כד בנביאם חסר יו"ד במראה דוק ותשכח
כ ח למה זה זיין דגושה אף כי אין בה דין אתי מרחיק כיון שהמ"ס נקודת קמץ בתבאי הוא שלא תהיה הה"א שרשית עבן אית ביה דין דחיק לפי שהוא מוקף
כא יז יבוא מלא חיבור
כב י וצידה מלא יו"ד סס
טו חלילה לי למ"ד לי דגושה כדין אתי מרחי'
יח בד בי"ת בפתח דמסור' פרשת אחרי מות כולהון פתחין בס"א
כג א ויגדו חסר יו"ד עיין מסורת מלכים ב יח
ז לבוא מלא וא"ו עיין מסו' ויחי וחיבור סס
כא ביכים חסר וא"ו מסורת כאן וגם כי נדפס מלא לפי רוב הספרים
כה ויגדו גם זה חסר כדלעיל
כה יא אשר כפסט לא נטפח' כי אינו סמוך לא"סף
יב ויגדו חסר כדלעיל סימן כ"ג ועיין חיבור
לג כלתני תי"ו רפה שהחירק במקום תנועה גדולה
לז ותגד גי"מל בסגול ע' בחיבור
כו א הישימן חסר וא"ו סס
ג הישימן גם זה סס
י יבוא מלא מכח מסורת פרשת בהעלתך
כח ט ולמה מלרע ורפה חיבור
כא ותבוא מלא וא"ו עיין מסורת יחזקאל כב דכז' סס אשה בתולת אוב ואילו בבעלת אוב לא נזכרת מלת ותבא כ"א כאן ותבוא באסס ועוד דכאן נמסר במ"ק י"א מלא
ל ט הוא בלי טפחא דאינו סמוך לא"סף
לא יא יביש ביו"ד ע' חיבור

שמואל ב

סי' פ'
א כב מחלב חי"ת צירי ב"מ מר"דק בשרשים
כה גברים חסר וא"ו מסורת יהושע י
ג ד בן בי"ת רפה דסמיך ליה"וא
יג בבאך עיין בחיבור
לד ידך חסר מכח מסורת איוב יד
ד ב שרי עיין בחיבור
ה ב שלשום מלא מכח מסורת פרשת ויצא
ח יבסי חסר מסורת כאן
כב ויספו חסר גם יו"ד חיבור
ו ה ובצלצלים בד"י שני' בחטף סגול סס
טו הסרתי חסר יו"ד וע' מ"ס בהגה' ביהושע ב
כא הגדולה למ"ד דגושה חיבור
כד והכונן בתרי טעמי סס
יא י ויגדו חסר סס
יא לאכל חסר וא"ו עיין מסורת יחזקאל יט
יב לא אותם מלא חיבור

סי' פ'

יג ו לראותו מלא שם
יב תעשת הטי"ן בצירי שם
יז אורת כ"כ שם
יד לב המלך באזלא אליבא דחד או בגלגל אליבא דחד ולאו בתרויהון דליתיה בתרי מלין דתרי טעמי
טו ד יבוא מלא מסורת פרשת בהעלתך
יג לב בסגול שהוא מוקף
לז ואבשלום בקדמא על הא"לף ובזקף קטן על הל"מד ועיין מ"ש בבראשית סימן ז' והוא מלא וא"ו כי אינו בחסרים נמנו במסורת לקמן סימן יז
טז ג יושב מלא חיבור
ה יוצא מלא גם זה שם
יז למה לא המ"ם דגוש דאינו סמוך לא"חה"ע מלעיל ומלת לא הל"מד בלא דגש דאינו בכלל דחיק דאין בו מקף ואינו באתי מרחיק לפי שכיון שהמ"ם נקודת קמץ בתנאי הוא שלא תהיה הה"א שרשית · ועוד לי טעם אחר שכיון שטעמו הוא מפסיק אין בו דין אתי מרחיק והכתוב מזה נאורך בס"ד
יז ג ואשיבה בל הכ"ף דגוש' מדין אתי מרחיק ואין לומר שכיון שתיבת בל במקף אין בו כלל זה בא ולמד ותבקש ותמצא כולם כמוהו
ט המקומות כ"כ וכן חברו שבפ' י"ב חיבור
כב לא נעדר בלא מקף שלא תבינו מקף וגלגל
יח ב השלשות וכן השני שבפ' חסרי יו"ד קדמא' ומלאים יו"ד בתרא' ובג' שבפ' חסר דחסר עיין בחיבור
כח בפיו בי"ת רפה דסמיך ליה"וא
יט יא למה המ"ם רפה ומלרע דסמיך לאחה"ע
יג ולמה דגש שהוא מלעיל ואינו סמיך לאחה"ע
לג בלכל כ"ף ראשונה בחירק והב' בפתח ולא כמו שכתוב בחילופים בְלְבֵל דמסו' עלוי ל' וא"ה הוו להו טפי ולא בִלְבֵל בכ"ף שנית בצירי
ט ויברכהו רי"ש נשוא לבד ע' בחיבור והבי"ת בגלגל דאי לאו הכי יהיה ק"ח
כ ג צררות מלא וא"ו בתרא' דוק כאן ובפרשת בא במסורת
כא ב מדין דל"ת בחולם שהוא קרי וכתיב ועיין בחיבור
ב ואצבעות נסתפק גם המחבר
כב יו יגלו מלרע והמחבר כתב בתילים ויגלו
כג ג דבר דל"ת רפה דהמירכא אינו מפסיק
ח הגברים חסר שאינו במלאי' נמסרו ביוש ד
כ ובניהו בן בי"ת של בן רפה שהקדמ' אינו מפסיק
כז אביעזר חדא מלא חיבור
לג הארדי אל"ף נחה רד"ק ושם
לז נחרי חי"ת נשוא לבד שם
לז צריה חסר מסורת לעיל סימן י"ג

מלכים א

סי' פ'

א א יחם יו"ד בחירק חיבור
ב בחיקך הבי"ת רפה פשוט
ח בן גם זה רפה
יט ובריא הו"או במאריך חיבור
ב כה בן בי"ת רפה
כז בשלה בלי יו"ד חיבור
מב ביהוה בי"ת רפה
מג ומרוע בשני פשטין או בזקף גדול לא בקדמא כי לא תבוא קדמא קודם זקף קטן
ד יב תענך עי"ן נשוא לבד חיבור: והכ"ון בפתח כמ"ש ביהושע י"ב
ו ח ובלולים דגש בל"מד שנית חיבור
י קומתו מלא מסורת רבתי אות ק"וף כל קריאה מלא במ"א
ז ז אלם כיון דלא פליגי בשיבא אולם מלא שה"למד רפה אם כן בשיבה חסר לא תדגש שאז השלם בקודות במקום שורק
יב ולאלם גם זה כמוהו
מא גלות מלא וא"ו חיבור
מב גלות גם זה שם
מה הסירות מלא דמלא שם
מה האהל הלמ"ד דגושה תדע לך שהרי כתב המחבר בפרשת כי תבא שתיבת ובעפלים יש דגש בעי"ן להורות על הטי"ת וכן כתב בשמואל א' ה' וכן ביהושע כב מעבר לירדן שמו הדגש במ"ם להורות על הרי"ש וכן אחרים כמוהו · ואילו ביהושע ג' באדם העיר דקרי מאדם הבי"ת רפה פה ולמד ותראה האמת שמעינן מהא דלעולם אזלינן בתר הקרי
ח כז יכלכלוך מלא חיבור
ט יג ויבדכו הרי"ם בשוא לבד שם
כב ויחזקו חסר יו"ד מסורת פרשת וירא
י יא באופיר מלא גם וא"ו שהרי נחבירו שבפ' נמסר לית חסר וא"ו
יא א מואביות מלא דמלא חיבור
א עמניות המ"ם בק"ח ומלא וא"ו שם
יד יהוה נכון היה הפס' אבל במדוייק' אינו שם
לג בדוד בלי יו"ד מכח מסורת דריש סימן זה
לז אקח הק"וף בקמץ חיבור
לח חקותי מלא וא"ו שם
יב י עלנו בדקתי ומצאתי כול' חסרי וא"ו ויו"ד
יא העמים עי"ן נשוא לבד חיבור
טו השילני מלא יו"ד שם
יד כא ושבע הוא"ו בגעיא' והשי"ן נשוא לבד וכ' בחיבור שופטי' ה' על ושבה שביך ומ"ם כאן
טו ג חטאות מלא וא"ו מכח מסורת דס' בשא
יז בעשא עי"ן נשוא לבד חיבור
יז ט צרפתה כיון שכתב המחבר שהפ"א בקמץ סרס בלוכת החילוף אם התי"ו תהיה דגושה או רפה
יח ה מהבהמה אף גם בזאת סרס מלונותם באמרו המחבר שק' וכתיב כן
כז ויקץ הק"וף רפה שהרי כתב רד"ק ביו"ד איתן לבד ויו"ד השרש נעלמה הוי כאלו נכתבו שתיהן ויש לו דין תכונה גדולה
לד ויצקו היו"ד במאריך ועיין בחיבור
יט כ אשקה עיין שם ותראה הנכון
כ כה נחזק החי"ת בחטף סגול שם
לג אחיך בן הבי"ת דגושה מדין אתי מרחיק ועמ"ש לעיל בשמואל ב סימן יז פ' ג'
כב יז הלא חסר וא"ו על פי מסורת דלקמן ואף על פי שבדפס מלא טעות הוא דמטעבא מ"ק דכאן דקא מפרא עליה יז מלאים

מלכים ב

סי' פ'

א ו המבלי במאריך הה"א חיבור
יג האלהים הה"א בגלגל כי כן דרך מאריך לבא קודם החטף ולפעמים ישתנה לגלגל כשהתיבה בזקף קטן

סי' פ'

ב יו המבלי ה"א במאריך ע' בחיבור
ב כג בדרך בי"ת רפה דאין כאן...
ד ה מגישים מלא דמלא חיבור
כח הלא חסר וא"ו שם
כט חגר גם זה חסר שם
כט תברכנו רי"ש נשוא לבד כפי מ"ש בפרשת לך לך
ה כ מאומה כ"כ ועיין בחיבור באורך
כה גחזי מאריך בגי"מל כדרכו קודם החטף
ו ז אחד כולן בפתח ובודאי טעות בכל ... שכתוב אחד בסגול וקמץ שהרי עליו ... נמסרו כ"ה פתחין וזה עמהם
ז ט ומצאנו הט"ף כשה וכן נקדו רד"ק ... סרס מצא שהרי שם על אין בשורה ... כתב הא"לף נחה ואם גם זו נחה היה ...
יח וסאה הו"או במאריך והס"מך בק"ח ...
ח ו עזבה הה"א רפה שם
ט ג פך הפ"א רפה שהרי תיבת ולקחת ... מלרע ובכ"ף בסופה ולא בנו"ן וכן ... רד"ק ומפרש' וכן הביאו הקונקורדאנ...
יט שלום כ"כ בלי ה"א בראש תיבה ע' ... בשמואל ב' י"ח
כח ירושלמה חסר יו"ד ובמסו' אות יו"ד ... מסרא ה' ד' חסרים וא' מלא וכן ביש... ולא מסיימי הי ניהו ובדקתי ומצאתי ... חסרי' בר מן דין דד"ה ב' ל"ב אחר זה ... שנחריב דהוא מלא בכל המדוייקים
י טו ידך חסר יו"ד חיבור
יא ב הממותים כ"כ בתי"ו אחת לבד שם
יב ו יקחו להם למאן דסברי דיקחו ... הפוך פשוט הוא דלהם בפסוק לא במקף ...
י בימין הבי"ת רפה להורו' על המ"ם ... במלכים א' סימן ז' פ' מ"ה
טו י קבל בק"ח חיבור ופירוש הדברים ... שהבי"ת בק"ח בידוע מן הכלל בשינא ... במקף אבל הקיף בקמץ רחב שלא תבינו ... חטופי' זה אחר זה ולכן שמו המאריך בק...
כג פקחיה בן הבית רפ' שהקד' ... לו הלא חסר שאינו במלאים בסיפרא
יז טו ויצוהו בגלגל לא בתביר שלא תבינו ... קודם תלישא אלא עם דרגא או טפחא
יז הורד חסר יו"ד דמסור עליו לית כ"כ
יט הלא חסר מכח מסורת
יז ו בחלח חי"ת נשוא לבד חיבור
יג מדרכיכם כפ"ין רפין כ"כ המחבר ... מקומות ובפרט בישעיה נ"ה
יח יא בחלח כחבירו לעיל חיבור
כז החמה חסר שם
לז הספר חסר מכח מסורת שמואל ב' ט'
יט יו ושמע הו"או במאריך והשי"ן נשוא ופ' ...
כח ושאננך כו"ן הראשונה בקמץ ועי'ש
לב יבא חסר מסו' פ' בהעלתך כל מלכים ...
כ כ הלא חסר מסורת
כא ד מזבחת חסר וחבירו דבפ' ו' הוא מלא ...
יז הלא חסר מסורת
כה הלא גם זה כמוהו
כד א נבכדנאצר בד"י בדגש בחבירוי ... הדגש אחר תנועה קטנה
כ השליכו הה"א בחירק חיבור וטעות ... בחומש חילופים שכתוב בוא"ו שורק ... בחולם והוא מלרע
כה א נבוכדנאצר חדא מלא חיבור
יח הסף הס"מך בפתח שם

וירד משה אל העם
ודוד מנגן בידו
צללו כעופרת במים אדירים
זהה שער לה׳
פתחו
שערים
ויבא גוי צדיק
שומר אמנים
וידם השמש וירח עמד
ויושט המלך לאסתר
ורמו לגבא דיארייתא
נזרו את הילד החי
IN MANTOVA
CON LICENZA.
DE
SVPERIORI
העצמות היבשות שמעו

ספר

ארבעה ועשרים

עם תוספת מרובה תוספת טובה׳ טוב מידידיה ומטיב לאחריני הלא היא כתובה ׳ בספר הישר להישיר דרך ברחבה׳ ממה שקבץ ורבץ חכמת שלמה הנשגבה׳ הדק היטב הדק בכל מילי יקרה וחשובה׳ הן חסר הן יתר הן רב הן זעיר במשקל במרה חשב מחשבה ׳ כל פתוח וסתום לא יבא בעקבה ׳ כל טעם וניקוד מנו לא נחבא ׳ כי בכל מכל כל המלאכה תמה וערבה ׳ וזה יצא מעט ברזל ועפרת עפורות זהב לו אורייתא בבית גנזיו לזאת קרא חפצי בה׳ עם שבא באחרונה מלאכה מרובה׳ מאמר המאריך יקרה וחשובה׳ הכל מהרב הכולל׳ לא אוסיף לדבר בו נכבדות ולמלל׳ פן יאמרו נגמרה עליו את ההלל׳ ונמצא הדבור לשולל׳ הה״ כמהו״ר ידידיה שלמה מנורצי זצ״וקל׳ ולגודל חבת הספר וחמדתו קראתי שמו

מנחת שי

מנחת יתן אומר למנוחה נכונה • בישיבה עליונה • תחת כנפי שכינה • כעת במרום יתרומם ממעשה ידיו אמונה • בצאת לואר תעלומה לכל למקנה • זכות הרבים תלוי בו קריאה נאמנה • שי במנה הראויה להתכבד להתהדר לפני מלך מאן מלכי רבנן וכל הבא להיות חבר הוא ראשי תיבות שמות הרב המחבר • ואף כי הכא מסתבר ישר והפוך ישר יש כי יש ויש כל בו סמא דכולא ביה לכל עובר • להנחיל אוהבי יש אוצרותיו פה לפה מלא מה שאין הפה יכול לדבר • תשבע עין לראות כי על הכל יתגדל וספרו גוברי וזה יצא שלשה ממכתש הדפוס

החלק השלישי

נביאים אחרונים

מנופה בנפה דקה מן הדקה ׳ הונה בעיון רב תלמוד הביא לידי מעשה ׳ על ידי הבחור יניק וחכים בדוק ומנוסה ׳ הוציא לאור מלאכה מזוקקה ׳ בעיון הגהות ין במשפט ובצדקה ׳ המשכיל ונבון כמ״הר רפאל חיים באזילה יצ״ו הס כי לא להזכיר מה שעין ראתה והעירה עד אן נפשו חשקה ׳ לראות הון הספר אין רוץ רהוקה :

ונדפס בביתי הצעיר והרפה רפאל חיים מאיטליא הרופא

פה מנטובה

בשנת מטיב בטובו ידידיה שלמה לפ״ק

על ידי העוסק במלאכת הקדש ׳ תולע משפחת התולעי׳ יהושע בכמ״ר מיכאל מסיני ז״ל

In Mantova Con Licenza de Superiori

חזון

א הפטרה ואלה הדברים

ישעיהו בן־אמוץ אשר חזה על־יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה׃
שמעו שמים והאזיני ארץ כי יהוה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי׃ ידע שור
קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן׃ הוי גוי חטא עם כבד עון זרע
מרעים בנים משחיתים עזבו את־יהוה נאצו את־קדוש ישראל נזרו אחור׃ על מה תכו
עוד תוסיפו סרה כל־ראש לחלי וכל־לבב דוי׃ מכף־רגל ועד־ראש אין־בו מתם פצע
וחבורה ומכה טריה לא־זרו ולא חבשו ולא רככה בשמן׃ ארצכם שממה
עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם זרים אכלים אתה ושממה כמהפכת זרים׃ ונותרה
בת־ציון כסכה בכרם כמלונה במקשה כעיר נצורה׃ לולי יהוה צבאות הותיר לנו שריד
כמעט כסדם היינו לעמרה דמינו׃ שמעו דבר־יהוה קציני סדם האזינו תורת
אלהינו עם עמרה׃ למה־לי רב־זבחיכם יאמר יהוה שבעתי עלות אילים וחלב מריאים
ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי׃ כי תבאו לראות פני מי־בקש זאת מידכם רמס
חצרי׃ לא תוסיפו הביא מנחת־שוא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא־
אוכל און ועצרה׃ חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא׃ ובפרשכם
כפיכם אעלים עיני מכם גם כי־תרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו׃ רחצו הזכו
הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע׃ למדו היטב דרשו משפט אשרו
חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה׃ לכו־נא ונוכחה יאמר יהוה אם־יהיו חטאיכם
כשנים כשלג ילבינו אם־יאדימו כתולע כצמר יהיו׃ אם־תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו׃
ואם־תמאנו ומריתם חרב תאכלו כי פי יהוה דבר׃
איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים׃ כספך היה
לסיגים

סדרן של נביאים אחרונים כפי מה שאמרו בבתרא פ׳ השותפין ׃ ירמיה ׃ יחזקאל ׃ ישעיה ׃ תרי עשר ׃ וכתבו טעמים וסברות כנונות על זה הסדר כדאיתא התם בגמרא ובעלי המסורת סדרום כפי זמנם כמו שכתב רד״ק בהקדמת ירמיה ׃ והחכם אברבנאל הוסיף טעמים אחרים בהקדמתו לנביאים אחרונים וכתב עוד רד״ק שבנביאים של תרי עשר אעפ״י שיש מהם נביאים קדמו לירמיהו ויחזקאל לפי שנבואתם קטנה לא כתבו כל ספר וספר לבד כדי שלא יאבד במיעוטו ׃ כמו שאמרו ז״ל איידי דזוטר מרכס ׃ והחכם אבן עזרא בסוף דניאל כתב שקדמונינו ז״ל חברו אלה השנים עשר ספרים ושמום ספר א׳ בחשבון כ״ד ספרים בעבור היות הספרים קטנים והם מטעם א׳ כי כולם נבואות עתידות ואין כבה החמש מגילות כי איכה הפך שיר השירים ׃ (א״ב אבל אנחנו סדרנום כפיכנהוג בכל המקראות)

ישעיה

א חזון החי״ת בחטף פתח הז״ין בחולם וטעם המילה פשט ׃ בסכה בכרם הבי״ת רפויה מכלול דף ק״ח ׃ נלאיתי בדפוסים ראשונים וגם במקצת ס״ס כ״י מלא יו״ד אחר הא׳ ׃ יאדימו הדל״ת דגושה ׃ מלאתי משפט איכה רבתי פסוק בלנ ה׳ ולא חמל ר׳ פנחס בשם ר׳ הושעיה אמר ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות היו בירושלם מנין מלאתי משפט מלתי כתיב ׃ אבל בפתיחתא דאיכה הכי איתא ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות

לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם׃ שָׂרַיִךְ סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף שַׁלְמֹנִים
יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנָה לֹא־יָבוֹא אֲלֵיהֶם׃
לָכֵן נְאֻם הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶנָּחֵם מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה מֵאוֹיְבָי׃ וְאָשִׁיבָה יָדִי
עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ׃ וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה
אַחֲרֵי־כֵן יִקָּרֵא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה׃ צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה׃ * וְשֶׁבֶר ע׳נ
פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי יְהוָה יִכְלוּ׃ כִּי יֵבֹשׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם וְתַחְפְּרוּ מֵהַגַּנּוֹת
אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם׃ כִּי תִהְיוּ כְּאֵלָה נֹבֶלֶת עָלֶהָ וּכְגַנָּה אֲשֶׁר־מַיִם אֵין לָהּ׃ וְהָיָה
הֶחָסֹן לִנְעֹרֶת וּפֹעֲלוֹ לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה׃ * הַדָּבָר אֲשֶׁר ב
חָזָה יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם׃ וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית־יְהוָה
בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם׃ וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה
אֶל־הַר־יְהוָה אֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־
יְהוָה מִירוּשָׁלָם׃ וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם
לְמַזְמֵרוֹת לֹא־יִשָּׂא גוֹי אֶל־גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה׃
בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְהוָה׃ כִּי נָטַשְׁתָּה עַמְּךָ בֵּית יַעֲקֹב כִּי מָלְאוּ מִקֶּדֶם וְעֹנְנִים
כַּפְּלִשְׁתִּים וּבְיַלְדֵי נָכְרִים יַשְׂפִּיקוּ׃ וַתִּמָּלֵא אַרְצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וְאֵין קֵצֶה לְאֹצְרֹתָיו וַתִּמָּלֵא אַרְצוֹ
סוּסִים וְאֵין קֵצֶה לְמַרְכְּבֹתָיו׃ וַתִּמָּלֵא אַרְצוֹ אֱלִילִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲווּ לַאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֶצְבְּעֹתָיו׃ וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל־אִישׁ וְאַל־תִּשָּׂא לָהֶם׃ בּוֹא בַצּוּר וְהִטָּמֵן בֶּעָפָר מִפְּנֵי פַּחַד
יְהוָה וּמֵהֲדַר גְּאֹנוֹ׃ עֵינֵי גַּבְהוּת אָדָם שָׁפֵל וְשַׁח רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא׃ כִּי יוֹם לַיהוָה צְבָאוֹת עַל כָּל־גֵּאֶה וָרָם וְעַל כָּל־נִשָּׂא וְשָׁפֵל׃ וְעַל
כָּל־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן הָרָמִים וְהַנִּשָּׂאִים וְעַל כָּל־אַלּוֹנֵי הַבָּשָׁן׃ וְעַל כָּל־הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל־
הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת׃ וְעַל כָּל־מִגְדָּל גָּבֹהַּ וְעַל כָּל־חוֹמָה בְצוּרָה׃ וְעַל כָּל־אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ
וְעַל כָּל־שְׂכִיּוֹת הַחֶמְדָּה׃ וְשַׁח גַּבְהוּת הָאָדָם וְשָׁפֵל רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא׃ וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף׃ וּבָאוּ בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה
וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ׃ בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֵת אֱלִילֵי
זְהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ־לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֺת לַחְפֹּר פֵּרוֹת וְלָעֲטַלֵּפִים׃ לָבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצֻּרִים וּבִסְעִפֵי הַסְּלָעִים
מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ׃ חִדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ
כִּי־בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא׃ * כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מֵסִיר מִירוּשָׁלַםִ וּמִיהוּדָה ג
מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֵנָה כֹּל מִשְׁעַן־לֶחֶם וְכֹל מִשְׁעַן־מָיִם׃ גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְקֹסֵם
וְזָקֵן׃ שַׂר־חֲמִשִּׁים וּנְשׂוּא פָנִים וְיוֹעֵץ וַחֲכַם חֲרָשִׁים וּנְבוֹן לָחַשׁ׃ וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרֵיהֶם
וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ־בָם׃ וְנִגַּשׂ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן וְהַנִּקְלֶה
בַּנִּכְבָּד׃ כִּי־יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה־לָּנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת
יָדֶךָ׃ יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי
קָצִין

כנסיות היו בירושלם חוץ מבית המקדש מכוון מלאתי בגימטריא הכי הוו וגם במדרש חזית פסוק עיניך כיונים לא גרסינן מלאתי כתיב וכן כתב רש"י בפי׳
המקרא בסס פסיקתא וכן הוא בירושלמי ריש פ׳ שני דייני גזירות ומגלה פ׳ בני העיר : לסיגים בספרים כ"י ובדפוסים ישנים מלא דמלא וכן במסו׳
סיגים ג׳ מלאים וסימן הגו סיגים מכסף (משלי כ"ה) כסף סיגים מצפה על חרש (משלי כ"ו) בור סיגים כסף היו (יחזקאל כ"ב) וא׳ כספך היה לסיגים
ועיין בכפותות יהודה דף קי"ג : כבר סגיך במקצת ספרים מלא י"וד אחר הס"מך : עלה בספרים מעטים מלא יו"ד אחר ל"מד וברוב הספרים ג
חסר וכן נמסר עליו לית חסר : ונגש העם בשי"ן שמאלית וכן פירשו כל המפרשים וכפי המסורת שהכתוב בסימן כ"ט בס"ד :

עני

קְצִין עָם׃ כִּי כָשְׁלָה יְרוּשָׁלִַם וִיהוּדָה נָפָל כִּי־לְשׁוֹנָם וּמַעַלְלֵיהֶם אֶל־יְהוָה לַמְרוֹת עֱנֵי כְבוֹדוֹ׃
הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם וְחַטָּאתָם כִּסְדֹם הִגִּידוּ לֹא כִחֵדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי־גָמְלוּ לָהֶם רָעָה׃
אִמְרוּ צַדִּיק כִּי־טוֹב כִּי־פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ׃ אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי־גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לּוֹ׃ עַמִּי
נֹגְשָׂיו מְעוֹלֵל וְנָשִׁים מָשְׁלוּ בוֹ עַמִּי מְאַשְּׁרֶיךָ מַתְעִים וְדֶרֶךְ אֹרְחֹתֶיךָ בִּלֵּעוּ׃
נִצָּב לָרִיב יְהוָה וְעֹמֵד לָדִין עַמִּים׃ יְהוָה בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם־זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם
מה לכם ק׳ בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם׃ מַלָּכֶם תְּדַכְּאוּ עַמִּי וּפְנֵי עֲנִיִּים תִּטְחָנוּ נְאֻם־אֲדֹנָי יֱהוִה
נטויות ק׳ צְבָאוֹת׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נְטוּוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת
עֵינָיִם הָלוֹךְ וְטָפֹף תֵּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה׃ וְשִׂפַּח אֲדֹנָי קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן וַיהוָה פָּתְהֵן ק
יְעָרֶה׃ בַּיּוֹם הַהוּא יָסִיר אֲדֹנָי אֵת תִּפְאֶרֶת הָעֲכָסִים וְהַשְּׁבִיסִים וְהַשַּׂהֲרֹנִים׃
הַנְּטִפוֹת וְהַשֵּׁירוֹת וְהָרְעָלוֹת׃ הַפְּאֵרִים וְהַצְּעָדוֹת וְהַקִּשֻּׁרִים וּבָתֵּי הַנֶּפֶשׁ וְהַלְּחָשִׁים׃ הַטַּבָּעוֹת
וְנִזְמֵי הָאָף׃ הַמַּחֲלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת וְהַמִּטְפָּחוֹת וְהָחֲרִיטִים׃ וְהַגִּלְיֹנִים וְהַסְּדִינִים וְהַצְּנִיפוֹת
וְהָרְדִידִים׃ וְהָיָה תַחַת בֹּשֶׂם מַק יִהְיֶה וְתַחַת חֲגוֹרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה קָרְחָה
וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֹרֶת שָׂק כִּי־תַחַת יֹפִי׃ מְתַיִךְ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ וּגְבוּרָתֵךְ בַּמִּלְחָמָה׃ וְאָנוּ
ד וְאָבְלוּ פְּתָחֶיהָ וְנִקָּתָה לָאָרֶץ תֵּשֵׁב׃ * וְהֶחֱזִיקוּ שֶׁבַע נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר
לַחְמֵנוּ נֹאכֵל וְשִׂמְלָתֵנוּ נִלְבָּשׁ רַק יִקָּרֵא שִׁמְךָ עָלֵינוּ אֱסֹף חֶרְפָּתֵנוּ׃ בַּיּוֹם
הַהוּא יִהְיֶה צֶמַח יְהוָה לִצְבִי וּלְכָבוֹד וּפְרִי הָאָרֶץ לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת לִפְלֵיטַת יִשְׂרָאֵל׃ וְהָיָה ׀
הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל־הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלִָם׃ אִם ׀ רָחַץ
אֲדֹנָי אֵת צֹאַת בְּנוֹת־צִיּוֹן וְאֶת־דְּמֵי יְרוּשָׁלִַם יָדִיחַ מִקִּרְבָּהּ בְּרוּחַ מִשְׁפָּט וּבְרוּחַ בָּעֵר׃ וּבָרָא
כ״א מנוה חסר יוד יְהוָה עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאֶהָ עָנָן ׀ יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל־כָּל־
כָּבוֹד חֻפָּה׃ וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר׃ *
ה אָשִׁירָה נָּא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן־שָׁמֶן׃ וַיְעַזְּקֵהוּ
וַיְסַקְּלֵהוּ וַיִּטָּעֵהוּ שֹׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ וְגַם־יֶקֶב חָצֵב בּוֹ וַיְקַו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים׃
וְעַתָּה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלִַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ־נָא בֵּינִי וּבֵין כַּרְמִי׃ מַה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא
עָשִׂיתִי בּוֹ מַדּוּעַ קִוֵּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים׃ וְעַתָּה אוֹדִיעָה־נָּא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר־
אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הָסֵר מְשׂוּכָּתוֹ וְהָיָה לְבָעֵר פָּרֹץ גְּדֵרוֹ וְהָיָה לְמִרְמָס׃ וַאֲשִׁיתֵהוּ בָתָה לֹא
יזמר

עני כבודו חסר יו״ד עי״ן הפעל: **ענתה בם** הבי״ת דגושה: **מאשריך מתעים** השי״ן דגושה בכל ספרים כ״י: **מלכם** מה לכם ק׳: **נטוות** גרון נטויות ק׳: **ומשקרות** ברוב ספרי הדפוס כתוב בשי״ן ימנית ובספר הם מטועי׳ עלינו הכתובים כי מלת משקרות בשי״ן שמאלית בכל ספרי׳ כ״י מדוייקים כמו שנראה מדברי המפרשים ובפרט בשרשים ומאיר כתיב וכן אמרו בב״ר ולא מן העין והרי היא סקרנית שנאמר ומשקרות עינים ובויקרא רבה ריש פרשת מצורע שהיו מסקרות עיניהם בסיקרא והכי איתא באיכה רבתי פסוק סורו טמא ועיין עוד מ״ש למטה על ושפח: **וטפוף** פליגי ביה ספרי אם חסר הוא או מלא: **ושפח** מה שכתוב במקרא גדולה על ומשקרות דלעיל בסמוך לית וכתיב שי״ן אין שם מקומו בספרים כ״י רק על מלת ושפח כמו שנמסר גם ע״פ והנה משפח שבסימן ה׳ דכל שאר לשון ספחת נכתב בס״מך וכן כתב רד״ק בשני מקומות בפי׳ ובשרשים ועיין במסורת הושע ב׳: **ושפח אדני** בשם של אדנות: **וה׳ פתהן יערה** בשם הוי״ה: **יסיר אדני** בשם של אדנות: **והגלינים** במקצת ספרים מדוייקים כ״י ודפוסים קדמונים כתוב והגליונים בו״או בתחלת התיבה וכן הוא בתרגום ובפי׳ רש״י ורא״בע ורד״ק וברוב הספרים חסר וא״ו אחר י״וד: **כי תחת** יופי בספרים מדוייקים כי תחת במקף והטפחא במלת תחת ולא מצאתי על זה שום פירוש כפי משמעות הטעמים וזולתי פירוש הגאון שהביא הרא״בע וז״ל אמר הגאון כי הכפך שהוא תחת יותר יפה להם ע״כ ואולם לפי דרש רז״ל גם כי אינו על דרך הטעמים כ״ל שהוא כאילו אמר תחת יופי כי כסדר הכתוב בכלם **תחת בשם מק יהיה וגו׳** וכן אמרו בפרק במה אשה חלופי סופרא כינא ורד״ק גורס חלופי סופרא בוחא ואין להקפיד בסדור התיבות זו לפני זו שכן דרך לשון הקדש כמו **וקראו אבר אל אבל ומספד אל יודעי נהי** שהוא כאילו אמר ויודעי נהי אל מספד וכן **אף אש**
ד **צריך תאכלם** (ישעיה כ״ו) שהוא כמו אף צריך אש תאכלם וכמוהם רבים כמו שכתב רד״ק במכלול דף ק״ב קכ״א: **ונקתה** מלעיל בטרחא: **כי על כל כבוד** בס״א כ״י ליכא מלת כל וגם בשני ספרים ישנים ספרדיים איננה ואחר כך כתבו בחוץ ס״א כל משמע׳ דאיכא ספיקא במילתא אמנם כל
ה המפרשים פירשוהו עם מלת כל: **ועתה יושב** במקצת ספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן נכון ע״פ המסורת כי לא נמנה עם ה׳ חסרים בסיפרא וכן מנם במ״ג ריש סימן ו׳: **הסר משוכתו** פליגי ביה ספרי החזק הוא הרפי ואם חסר הוא או מלא ורד״ק בפי׳ כתב הסר משוכתו בדגש עם הו״או במשוכת חדק נרפי ובשרשים שרש שוך כתב ופליגי עליה משוכתו רפי וכ״כ בעל הלשון שיש חילוק זה בספרים ורובם בדגש אשב״י שכתב בוא״ו וכ״ל.

יזמר ולא יעדר ועלה שמיר ושית ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר׃ כי כרם יהוה
צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו ויקו למשפט והנה משפח לצדקה והנה צעקה׃
הוי מגיעי בית בבית שדה בשדה יקריבו עד אפס מקום והושבתם לבדכם בקרב הארץ׃
באזני יהוה צבאות אם־לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין יושב׃ כי עשרת
צמדי־כרם יעשו בת אחת וזרע חמר יעשה איפה׃ הוי משכימי בבקר שכר ירדפו
מאחרי בנשף יין ידליקם׃ והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל יהוה לא
יביטו ומעשה ידיו לא ראו׃ לכן גלה עמי מבלי־דעת וכבודו מתי רעב והמונו צחה צמא׃
לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי־חק וירד הדרה והמונה ושאונה ועלז בה׃ וישח
אדם וישפל־איש ועיני גבהים תשפלנה׃ ויגבה יהוה צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש
בצדקה׃ ורעו כבשים כדברם וחרבות מחים גרים יאכלו׃ הוי משכי העון
בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה׃ האמרים ימהר יחישה מעשהו למען נראה ותקרב
ותבואה עצת קדוש ישראל ונדעה׃ הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע שמים
חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר׃ הוי חכמים בעיניהם
ונגד פניהם נבנים׃
הוי גבורים לשתות יין ואנשי־חיל למסך שכר׃ מצדיקי רשע עקב שחד וצדקת צדיקים
יסירו ממנו׃ לכן כאכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה שרשם כמק יהיה
ופרחם כאבק יעלה כי מאסו את תורת יהוה צבאות ואת אמרת קדוש־ישראל נאצו׃
על־כן חרה אף־יהוה בעמו ויט ידו עליו ויכהו וירגזו ההרים ותהי נבלתם כסוחה בקרב חוצות
בכל־זאת לא־שב אפו ועוד ידו נטויה׃ ונשא־נס לגוים מרחוק ושרק לו מקצה הארץ
והנה מהרה קל יבוא׃ אין־עיף ואין־כושל בו לא ינום ולא יישן ולא נפתח אזור חלציו
ולא נתק שרוך נעליו׃ אשר חציו שנונים וכל־קשתתיו דרכות פרסות סוסיו כצר נחשבו
וגלגליו כסופה׃ שאגה לו כלביא ושאג ככפירים וינהם ויאחז טרף ויפליט ואין מציל׃ ישאג ק׳
וינהם עליו ביום ההוא כנהמת־ים ונבט לארץ והנה־חשך צר ואור חשך בעריפיה׃ *
ו בשנת־מות המלך עזיהו ואראה את־אדני ישב על־כסא רם ונשא ושוליו
הפטרת יתרו מלאים את־ההיכל׃ שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים
יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף׃ וקרא זה אל־זה ואמר קדוש קדוש קדוש
יהוה צבאות מלא כל־הארץ כבודו׃ וינעו אמות הספים מקול הקורא והבית ימלא עשן׃
ואמר אוי־לי כי־נדמיתי כי איש טמא־שפתים אנכי ובתוך עם־טמא שפתים אנכי ישב כי
את־המלך יהוה צבאות ראו עיני׃ ויעף אלי אחד מן־השרפים ובידו רצפה במלקחים
לקח

והושבתם בשורק וכ״כ במכלול דף קי״ז : **והיה כנור ונבל תף וחליל** מלת תף בלא וא״ו בראשית המלה והוא חד מן ב״ב׳ לא כסבין וא״ו גרים תיבותא ומטעין בהון וסימן כמסר במסרת רבתא אות וא״ו אבל מלת וחליל היא בו״או וכן צריך לסגיה סתם במסורת : **נקדש בצדקה** במקצת ספרים מדוייקים הדלי״ת בפתח : **פניהם נבנים** במקצת ספרים כתובי יד חסר וא״ו ומתרה כוותיהו אזלא דבריים סדר אלה הדברים כמסר כלם חסרים בר מן א׳ כי לא כגוכים המה : **הוי גבורים** במקצת ספרים כתובי יד מלא וא״ו ומסורת מסייעא להו דכמסר ז׳ חסרים ולית דין ביניהון פוק חזי בסיר הסירים סימן ג׳ ויהושע סימן י׳ : **יסירו ממנו** במסורת ריש פרשת תרומה ממנו ט׳ דמטעי׳ וזה אחד מהם וכם כתבתי מה שטלה על לבי בזה הענין ועיין בפירוש רד״ק : **וכל קשתתיו** בדגש השי״ן ורפי התי״ן בספרים המדוייקים · וכן דעת רד״ק בשרשים ובמכלול שקל פֻּעַל שהשי״ן דגושה או לצורך או לתפארת · שאם הוא קבוץ מן קֶשֶׁת הדגש לצורך כמו מן שַׁבָּת שַׁבְּתוֹת ואם הוא קבוץ מן קַשָּׁת בשם נקודות הדגש לתפארת · שקבוץ קַשָּׁת קַשָּׁתוֹת כמו וְקַשָּׁתוֹת נערים תרטשנה ,ישעיה י״ג) ועיין עוד בירמי׳ כ״א ותילים לז׳ ונחמיה ד׳ : **ושאג** ישאג ק׳ : **קדוש קדוש** ו׳ חד מן ג׳ כסו׳ דמיין דאית בהון ג׳ מלין מסולסין וסימנם בירמיה כ״ב בת״ג וחד היכל ה׳ היכל ה׳ היכל ה׳ : **ויעף** כאשר הע״ין קמוץ ויקרא בחטוף הוא מגזרת עוף וכאשר כתוב הוא מגזרת עיף כמו ויעף העם (שמואל ב כא) הרא״בע ורד״ק בפי׳ ומכלול דף קל״ט ושרשים :

עשיריה

לקח מעל המזבח: ויגע על־פי ויאמר הנה נגע זה על־שפתיך וסר עונך וחטאתך תכפר:
ואשמע את־קול אדני אמר את־מי אשלח ומי ילך־לנו ואמר הנני שלחני: ויאמר לך
ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל־תבינו וראו ראו ואל־תדעו: השמן לב־העם הזה
ואזניו הכבד ועיניו השע פן־יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו: ואמר
עד־מתי אדני ויאמר עד אשר אם־שאו ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תשאה
שממה: ורחק יהוה את־האדם ורבה העזובה בקרב הארץ: ועוד בה
עשיריה ושבה והיתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע קדש מצבתה: *
ז ויהי בימי אחז בן־יותם בן־עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך־ארם ופקח בן־
רמליהו מלך־ישראל ירושלם למלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ויגד לבית דוד
לאמר נחה ארם על־אפרים וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי־יער מפני־רוח:
ויאמר יהוה אל־ישעיהו צא־נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנך אל־קצה תעלת
הברכה העליונה אל־מסלת שדה כובס: ואמרת אליו השמר והשקט אל־תירא ולבבך
אל־ירך משני זנבות האודים העשנים האלה בחרי־אף רצין וארם ובן־רמליהו: יען כי־יעץ
עליך ארם רעה אפרים ובן־רמליהו לאמר: נעלה ביהודה ונקיצנה ונבקענה אלינו ונמליך
מלך בתוכה את בן־טבאל: כה אמר אדני יהוה לא תקום ולא תהיה: כי
ראש ארם דמשק וראש דמשק רצין ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם: וראש
אפרים שמרון וראש שמרון בן־רמליהו אם לא תאמינו כי לא תאמנו: ויוסף
יהוה דבר אל־אחז לאמר: שאל־לך אות מעם יהוה אלהיך העמק שאלה או הגבה
למעלה: ויאמר אחז לא־אשאל ולא־אנסה את־יהוה:
ויאמר שמעו־נא בית דוד המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם את־אלהי: לכן יתן
אדני הוא לכם אות הנה העלמה הרה וילדת בן וקראת שמו עמנואל: חמאה ודבש
יאכל לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב: כי בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב תעזב
האדמה אשר אתה קץ מפני שני מלכיה: יביא יהוה עליך ועל־עמך ועל־בית
אביך ימים אשר לא־באו למיום סור־אפרים מעל יהודה את מלך אשור: והיה
ביום ההוא ישרק יהוה לזבוב אשר בקצה יארי מצרים ולדבורה אשר בארץ אשור: ובאו
ונחו כלם בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים ובכל הנהללים: ביום ההוא
יגלח אדני בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את־הראש ושער הרגלים וגם את־הזקן
תספה: והיה ביום ההוא יחיה־איש עגלת בקר ושתי־צאן: והיה מרב
עשות חלב יאכל חמאה כי־חמאה ודבש יאכל כל־הנותר בקרב הארץ: והיה

ביום

עשיריה ושבה בסוף מ״ג נמסר סטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה ואחד מהם ושבה והיתה לבער: אשר בשלכת מצבת בם ד׳
סבירין בה וקריין בם וסימנם במסרה רבתא ועיין מ״ש בסוף סימן ס״ג: השמר והשקט זה לבדו מלרע כמ״ש במלכים ב׳ ו׳: טבאל בדפוס ישן
הטי״ת בפתח ולא טוב הדבר שבכל שאר ספרים בקמץ ובמקבתן הא״לף בקמץ ויש מהן שהטי״ת במאריך: העמק שאלה במקצת ספרים כ״י מדוייקים
הטי״ן בשוא לבדו: עמנואל פליגי ביה ספרי אי הוי חדא מלה או תרין מלין וכן כולם שבעכין · ובמסכת סופרים פ׳ ד׳ מיירי מהדין ענייכא ולית
הנא שמע מינה מידי משום טעותא דחייסכא התם ויונתן תרגם וקראת שמו עמנואל · כי כשמו כן הוא ובפסוק מלא רחב ארצך עמנואל
תרגם מלי פתאי ארעך ישראל; ובפסוק עצו עצה וגו׳ כי עמנו אל תרגם ארי בסעדנא אלהא שמעינן מינה דאליתאה בלחוד קדש ואחריני חול ואי
כבי אליתאה כחלק ואיכו כמחק ואחריכי כמחקין ואיכן כחלקים כדכתביכן בספרא דתילים סוף מזמור ק״ד גבי הללויה: לדעתו מאוס ברע במקרא
גדולה הכי״ת בשוא ואין לחוש עלה כי בכל שאר ספרים בקמץ כחברו שבסמוך: בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב במקצת ספרים כ״י
מאס ובחר חסר וא״ו ובספר אחר נגררו הוא״ין וכן במקרא גדולה סוף איכה נמסר מאוס ג׳ וחסר אמנם ברוב הספרים מאוס ובחור דהכא כולהון
מלאים וגם במסורת כ״י ובמקרא גדולה כאן נמסר מאוס ג׳ בקריאה ולא הזכירו כלום ממלא או חסר עוד במקרא גדולה שמואל א׳ כ׳ על ובחר אתה
מכל שבטי ישראל נמסר סס ג׳ ב׳ חסר וא׳ מלא ובמסורת כ״י לא אמרו אלא ג׳ בקרי׳:

ביום ההוא יהיה כל־מקום אשר יהיה־שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה׃
בחצים ובקשת יבוא שמה כי־שמיר ושית תהיה כל־הארץ׃
וכל ההרים אשר במעדר יעדרון לא־תבוא שמה יראת שמיר ושית והיה למשלח שור
ולמרמס שה׃ * ויאמר יהוה אלי קח־לך גליון גדול וכתב עליו בחרט
אנוש למהר שלל חש בז׃ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת־זכריהו בן ח
יברכיהו׃ ואקרב אל־הנביאה ותהר ותלד בן ○ ויאמר יהוה אלי קרא שמו
מהר שלל חש בז׃ כי בטרם ידע הנער קרא אבי ואמי ישא׀ את־חיל דמשק ואת שלל
שמרון לפני מלך אשור׃ ויסף יהוה דבר אלי עוד לאמר׃ יען כי
מאס העם הזה את מי השלח ההלכים לאט ומשוש את־רצין ובן־רמליהו׃ ולכן הנה
אדני מעלה עליהם את־מי הנהר העצומים והרבים את־מלך אשור ואת־כל־כבודו ועלה
על־כל־אפיקיו והלך על־כל־גדותיו׃ וחלף ביהודה שטף ועבר עד־צואר יגיע והיה מטות
כנפיו מלא רחב־ארצך עמנו אל׃
רעו עמים וחתו והאזינו כל מרחקי־ארץ התאזרו וחתו התאזרו וחתו׃ עצו עצה ותפר
דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל׃ כי כה אמר יהוה אלי כחזקת היד ויסרני מלכת
בדרך העם־הזה לאמר׃ לא־תאמרון קשר לכל אשר־יאמר העם הזה קשר
ואת־מוראו לא־תיראו ולא תעריצו׃ את־יהוה צבאות אתו תקדישו והוא מוראכם והוא
מעריצכם׃ והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל לפח ולמוקש ליושב
ירושלם׃ וכשלו בם רבים ונפלו ונשברו ונוקשו ונלכדו׃ צור תעודה חתום
תורה בלמדי׃ וחכיתי ליהוה המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי־לו׃ הנה אנכי והילדים
אשר נתן־לי יהוה לאתות ולמופתים בישראל מעם יהוה צבאות השכן בהר ציון׃
וכי־יאמרו אליכם דרשו אל־האבות ואל־הידענים המצפצפים והמהגים הלוא־עם אל־אלהיו
ידרש בעד החיים אל־המתים׃ לתורה ולתעודה אם־לא יאמרו כדבר הזה אשר אין־לו
שחר׃ ועבר בה נקשה ורעב והיה כי־ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה׃
ואל־ארץ יביט והנה צרה וחשכה מעוף צוקה ואפלה מנדח׃ כי לא מועף לאשר מוצק
לה כעת הראשון הקל ארצה זבלון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל
הגוים׃ * העם ההלכים בחשך ראו אור גדול ישבי בארץ צלמות אור נגה עליהם׃ ט
הרבית הגוי לא הגדלת השמחה שמחו לפניך כשמחת בקציר כאשר יגילו בחלקם שלל׃ לו ק׳
כי את־על סבלו ואת מטה שכמו שבט הנגש בו החתת כיום מדין׃ כי כל־סאון סאן
ברעש ושמלה מגוללה בדמים והיתה לשרפה מאכלת אש׃ כי־ילד ילד־לנו בן נתן־לנו

וכל ההרים יש ספרים וְכָל־ההרים : ותהר ותלד בן ויאמר וגו׳ במקצת ספרים מדוייקים אין כאן פיסקא באמצע פסוק : ארצך עמנואל
ח מלה אחת כמ״ש לעיל בסימן ז׳ וכן חברו דלקמן בפסוק עמנו אל : (אמר רפא״ל חיים בא״ז ולא שמעתי ולא אבין שמבואלי דבריו כבר דסופרין אלו את
אלו ספרי לעיל בסימן ז׳ משמע מבח התרגום דהאי עמנואל דעמנו עמה תרי מלין הוו ואלו הכא חדא מלה ואי לאו דקא מסתפינא הוה אמינא דלעיל
לא הכריע את דעתו אלא כתב דמבח התרגום משמע דנחלקין אבל מ״מ סברתו דכולהו חדא מלה אבל ק״ל דהוה ליה למכתב הכא דבטעמא במלת ביכדי
להכריע דה״נ חדא מלה ולכך לא בעינ׳ לשנויי מכותב שאר ספרי ולא חיישי׳ לדבריו דהכא ושלקתיהו האי תליתאי בתרי מילי ע״כ :) והוא מעריצכם
במקצת ספרים מערצכם בלא יו״ד ויש מהם במאריך כמ״ש : וחכיתי בחירק עי״ן הפעל וקויתי בצירי ובמגילה פרק הקורא עומד א״ל ר׳ חייא לר׳
שמעון ברבי אלמלא אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קולך אתא א״ל לאבוה א״ל זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה׳ לא נמצא מחרף
ומגדף כמותך פי׳ שהיה ר׳ חייא עלג בלשונו וקורא לחי״תין הי״ין וכו׳ כאומר והכיתי מכאן למדנו כמה צריך ליזהר בקריאת האותיות שלא תדמה
הזי״ן סמ״ך והסמ״ך זי״ן ולא טפ״ין עייכ״ין ולא עייני״ן טפי״ן ולא הכי״ן חתי״ן ולא חתי״ן הכי״ן כי אם לא יבאר ולא יפריד בלשונו ביניהם׳ פעמים יבא
לידי חירוף וגידוף ח״ו ממכלול דף כ״ו : וכי יאמרו אליכם וגו׳ רבה סוף פ׳ ויקרא א״ר סימון בארי לא נתנבא אלא שני פסוקים ולא היה בהם כדי
ספר ונטפלו בישעיה ואלו הן וכי יאמרו אליכם וחברו והכי איתא סוף פ׳ תזריע ועיין בפירוש רד״ק : הלוא עם במקצת ספרים מלא וא״ו וא״לף
ט וכן נכון כי לא נמנה במסרה דלקמן סימן י׳ עם ו׳ החסרים בהאי סיפרא : לא הגדלת השמחה לו ק׳ :

שמו

וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי־עַד שַׂר־שָׁלוֹם׃ לְםַרְבֵּה
הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹּאת׃ דָּבָר שָׁלַח אֲדֹנָי בְּיַעֲקֹב
וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְיָדְעוּ הָעָם כֻּלּוֹ אֶפְרַיִם וְיוֹשֵׁב שֹׁמְרוֹן בְּגַאֲוָה וּבְגֹדֶל לֵבָב לֵאמֹר׃ לְבֵנִים
נָפָלוּ וְגָזִית נִבְנֶה שִׁקְמִים גֻּדָּעוּ וַאֲרָזִים נַחֲלִיף׃ וַיְשַׂגֵּב יְהוָה אֶת־צָרֵי רְצִין עָלָיו וְאֶת־אֹיְבָיו
יְסַכְסֵךְ׃ אֲרָם מִקֶּדֶם וּפְלִשְׁתִּים מֵאָחוֹר וַיֹּאכְלוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־פֶּה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ
וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה׃ וְהָעָם לֹא־שָׁב עַד־הַמַּכֵּהוּ וְאֶת־יְהוָה צְבָאוֹת לֹא דָרָשׁוּ׃

וַיַּכְרֵת יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל רֹאשׁ וְזָנָב כִּפָּה וְאַגְמוֹן יוֹם אֶחָד׃ זָקֵן וּנְשׂוּא־פָנִים הוּא הָרֹאשׁ
וְנָבִיא מוֹרֶה־שֶּׁקֶר הוּא הַזָּנָב׃ וַיִּהְיוּ מְאַשְּׁרֵי הָעָם־הַזֶּה מַתְעִים וּמְאֻשָּׁרָיו מְבֻלָּעִים׃ עַל־
כֵּן עַל־בַּחוּרָיו לֹא־יִשְׂמַח ׀ אֲדֹנָי וְאֶת־יְתֹמָיו וְאֶת־אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל־
פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה׃ כִּי־בָעֲרָה כָאֵשׁ רִשְׁעָה שָׁמִיר וָשַׁיִת
תֹּאכֵל וַתִּצַּת בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וַיִּתְאַבְּכוּ גֵּאוּת עָשָׁן׃ בְּעֶבְרַת יְהוָה צְבָאוֹת נֶעְתַּם אָרֶץ וַיְהִי
הָעָם כְּמַאֲכֹלֶת אֵשׁ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֹא יַחְמֹלוּ׃ וַיִּגְזֹר עַל־יָמִין וְרָעֵב וַיֹּאכַל עַל־שְׂמֹאל וְלֹא
שָׂבֵעוּ אִישׁ בְּשַׂר־זְרֹעוֹ יֹאכֵלוּ׃ מְנַשֶּׁה אֶת־אֶפְרַיִם וְאֶפְרַיִם אֶת־מְנַשֶּׁה יַחְדָּו הֵמָּה עַל־יְהוּדָה
בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה׃ * הוֹי הַחֹקְקִים חִקְקֵי־אָוֶן וּמְכַתְּבִים
עָמָל כִּתֵּבוּ׃ לְהַטּוֹת מִדִּין דַּלִּים וְלִגְזֹל מִשְׁפַּט עֲנִיֵּי עַמִּי לִהְיוֹת אַלְמָנוֹת שְׁלָלָם וְאֶת־
יְתוֹמִים יָבֹזּוּ׃ וּמַה־תַּעֲשׂוּ לְיוֹם פְּקֻדָּה וּלְשׁוֹאָה מִמֶּרְחָק תָּבוֹא עַל־מִי תָנוּסוּ לְעֶזְרָה וְאָנָה
תַעַזְבוּ כְּבוֹדְכֶם׃ בִּלְתִּי כָרַע תַּחַת אַסִּיר וְתַחַת הֲרוּגִים יִפֹּלוּ בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד
יָדוֹ נְטוּיָה׃ הוֹי אַשּׁוּר שֵׁבֶט אַפִּי וּמַטֶּה־הוּא בְיָדָם זַעְמִי׃ בְּגוֹי חָנֵף
אֲשַׁלְּחֶנּוּ וְעַל־עַם עֶבְרָתִי אֲצַוֶּנּוּ לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז וּלְשִׂימוֹ מִרְמָס כְּחֹמֶר חוּצוֹת׃ וְהוּא ולשומו

שמו פלא כתוב במכלול דף רמ״ז ויקרא שמו פלא הפ״א בצירי וכל שאר פלא בסגול. אמנם בחלק שני מהמכלול שהוא השרשים כתוב שהוא בשש נקודות · ולפי דעתי טעות נפל בשרשים שלנו וצריך לומר בחמש נקודות ודבר הלמד מענינו הוא שהרי כבר כתב קודם לכן והשם עשה פלא בשש נקודות · וכן בספר בעל הלשון שכל דבריו הם מהשרשים כתוב והתואר בב׳ נקודות פלא יועץ והוא עצמו כתב גם כן בספר רב פעלים ויקרא שמו פלא לית בב׳ נקודות וכל שארא בשלש נקודות אחרי כתבי בא לידי שרשים כ״י ומצאתיהו כמו שאמרתי בחמש נקודות ומכל מקום פלא הוא בצירי כי בכל ספרים שלפני גם זה הוא בשש נקודות ואין לי מה להשיב : לםרבה למרבה ק׳ והוא חד מן ח׳ מלין דכתיבין תרין וקריין חד בקריאה וסימנם נמסר במקרא גדולה דברי הימים ב׳ ל״ד אם כן איפוא לפי הכתיב צריך להיות ב׳ מלין אבל לא מצאתי כן בשום ספר ובסנהדרין פרק חלק דרש בר קפרא מפני מה כל מ״ם שבאמצע תיבה פתוחה וזו סתומה בקש הק״בה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג וכו׳ עד לכך נסתם וכתב בעל מסורת המסורת במאמר א׳ הככי מתמיה תמהון גדול על הדרשות שנדרשו על המלה הזאת ואומרים כי המ״ם סתומה באמצע המלה והרי לפי הכתיב איננה באמצע המלה כי הכתיב הוא ב׳ מלות לם רבה ונוכל לפרש לם כמו להם כמו אראלם צעקו (ישעיה ל״ג) שהוא כמו אראה להם וכן בשלם הבשר (מלכים א׳ י״ט) בשל להם הבשר וגם לם רבה לפי הכתיב פי׳ להם רבה המשרה ע״כ דבריו · ולי נראה שאין מקום לתמיהה זו דאפשר שהמדרש סובר דמלה חדא כתיב וכן נראה מפי׳ רד״ק שכתב לם רבה המשרה המ״ם סתומה בכתוב וקרי במ״ם פתוחה והפך זה בעזרא היינו נחמיה ב׳ הם פרוצים מ״ם פתוחה בסוף התיבה בכתוב ויש בו דרש כאשר יסתמו חומות ירושלם שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואז תפתח המשרה שהיא סתומה עד מלך המשיח ע״כ · מדבריו אלו משמע בהדיא דתיבת הם פרוצים תרתי מילי ותיבת לסרבה חדא מלה וגם החכם אבן עזר כתב כי המ״ם סגור בתוך המלה · עוד מצאתי ראיה לדברי ממה שכתב בעל אות אמת בסוף מדרש רות זה לשונו בהגהת המדרש · אחר כך סייעני ה׳ יתברך ויתע׳ ומצאתי כ״א מדוייקת והיא זו חזקיה דכתיב למרבה המשרה וגו׳ למרבה לית כותיה מ״ם סתומה באמצע קריא ולמ״ד שלו גדולה מכל למדי״ן שבמקרא וכו׳ אמנם למ״ד זו לא מצאתיה גדולה בשום מקום ולא בשום נוסח מאל״פא בי״תא רבתא ועיין בספר הזוהר ריש פרשת שלח לך : ולסעדה בספרים כ״י הו״או במאריך : מורה שקר המ״ם במאריך : מאשרי השי״ן דגושה : אלמנתיו במקצת מדוייקים חסר וא״ו : בסבכי היער במקצת ספרים הבי״ת בחטף פתח ועיין מה שכתבתי בשופטים ה׳ : ויאכל על שמאל בספרים כ״י ובדפוס ישן מלא בא״לף וא״ו : איש בשר זרעו חסר וא״ו בתר רי״ש ובשבת פ׳ במה מדליקין בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהם ובנותיהם וכו׳ עד דכתיב איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי זרועו אלא זרעו ע״כ וכו׳ דמייתורא דמלת זרעו יליף לה דהוה מצי למיכתב איש בשרו כדכתיב והאכלתי מוניך את בשרם : ועוד ידו נטויה שם בשבת מאי ועוד ידו נטויה הכל יודעים וכו׳ אלא כל המנבל את פיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה · ופירש רש״י ועוד לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן שבעים שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה ע״כ ובכל הספרים כתיב ועוד מלא וא״ו ואין לתמוה מזה כמו שאכתוב בסוף מלאכי בס״ד : ומכתבים בספרי ספרד יש מאריך בו״או : ולשימו ולשומו ק׳ : מרמס בס״ס כ״י ובדפוסים אחרונים המ״ם בקמץ כמשפט שהוא מוכרת כמו והיה למרמס אך בספרים אחרים כ״י ובדפוסים ישנים המ״ם בפתח וכ״כ רד״ק בשרשים וגם במכלול מנאו עם הדומים. לו שבאו פתוחים מבלי הסמיכות וכ״כ בעל הלשון:

לא־כן ידמה ולבבו לא־כן יחשב כי להשמיד בלבבו ולהכרית גוים לא מעט׃ כי יאמר
הלא שרי יחדו מלכים׃ הלא ככרכמיש כלנו אם־לא כארפד חמת אם־לא כדמשק
שמרון׃ כאשר מצאה ידי לממלכת האליל ופסיליהם מירושלם ומשמרון׃ הלא כאשר
עשיתי לשמרון ולאליליה כן אעשה לירושלם ולעצביה׃ והיה כי־יבצע אדני
את־כל־מעשהו בהר ציון ובירושלם אפקד על־פרי־גדל לבב מלך־אשור ועל־תפארת רום
עיניו׃ כי אמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבנותי ואסיר ׀ גבולת עמים ועתידתיהם ועתודתיהם
שושתי ואוריד כאביר יושבים׃ ותמצא כקן ׀ ידי לחיל העמים וכאסף ביצים עזבות כל־ ק
הארץ אני אספתי ולא היה נדד כנף ופצה פה ומצפצף׃ היתפאר הגרזן על החצב בו
אם־יתגדל המשור על־מניפו כהניף שבט ואת־מרימיו כהרים מטה לא־עץ׃ לכן
ישלח האדון יהוה צבאות במשמניו רזון ותחת כבדו יקד יקד כיקוד אש׃ והיה אור־
ישראל לאש וקדושו ללהבה ובערה ואכלה שיתו ושמירו ביום אחד׃ וכבוד
יערו וכרמלו מנפש ועד־בשר יכלה והיה כמסס נסס׃ ושאר עץ יערו מספר
יהיו ונער יכתבם׃ והיה ׀ ביום ההוא לא־יוסיף עוד שאר ישראל ופליטת
בית־יעקב להשען על־מכהו ונשען על־יהוה קדוש ישראל באמת׃ שאר ישוב שאר
יעקב אל־אל גבור׃ כי אם־יהיה עמך ישראל כחול הים שאר ישוב בו כליון חרוץ שוטף
צדקה׃ כי כלה ונחרצה אדני יהוה צבאות עשה בקרב כל־הארץ׃
לכן כה־אמר אדני יהוה צבאות אל־תירא עמי ישב ציון מאשור בשבט יככה ומטהו ישא־
עליך בדרך מצרים׃ כי־עוד מעט מזער וכלה זעם ואפי על־תבליתם׃ ועורר עליו יהוה
צבאות שוט כמכת מדין בצור עורב ומטהו על־הים ונשאו בדרך מצרים׃ והיה ׀ ביום
ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועלו מעל צוארך וחבל על מפני־שמן׃ בא על־עית עבר
במגרון למכמש יפקיד כליו׃ עברו מעברה גבע מלון לנו חרדה הרמה גבעת שאול נסה׃
צהלי קולך בת־גלים הקשיבי לישה עניה ענתות׃ נדדה מדמנה ישבי הגבים העיזו׃ *
עוד היום בנב לעמד ינפף ידו הר בית־ציון גבעת ירושלם׃ הנה נת ל׳ הפטרה יום ח׳ של פסח
האדון יהוה צבאות מסעף פארה במערצה ורמי הקומה גדעים והגבהים ישפלו׃ ונקף
יא סבכי היער בברזל והלבנון באדיר יפול׃ * ויצא חטר מגזע ישי ונצר
משרשיו יפרה׃ ונחה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת
יהוה׃ והריחו ביראת יהוה ולא־למראה עיניו ישפוט ולא־למשמע אזניו יוכיח׃ ושפט
בצדק דלים והוכיח במישור לענוי־ארץ והכה־ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע׃
והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו׃ וגר זאב עם־כבש ונמר עם־גדי ירבץ ועגל
וכפיר

ועתידתיהם ועתודותיהם ק׳: **שושתי** בשני סי״נין השניה קורין סי״ן והוא כמו סמ״ך רד״ק: **כאביר** יתיר אל״ף: **כהניף שבט ואת מרימיו** בכולהו נסחי עתיקי דדפוסא וכ״י כתוב ואת בוא״ו וכן משמע מפי׳ רש״י ורא״בע וכ״כ החכם ליאזאנו שכן הוא בכל ס״ס: **לכן ישלח האדון יהוה צבאות** בנסחי דייקי דכ״י ודפוסא כתוב בשם המיוחד וגם במסרה רבתא לא נחשב במספר שמות של אדנות: **ונער יכתבם** בס״א כ״י ביו״ן בחטף קמץ ובספר א׳ בחטף פתח וחילוק כזה ראיתי בין ב״א וב״נ על פסוק ועל לבם אכתבנה (ירמיה ל״א) אבל בשאר ספרים זה של ישעיה כתוב בשוא לבדו: **עשה בקרב כל הארץ** במקצת דפוסים ראשונים לא יש מלת כל וגם במקצת ספרים כ״י היה כתוב בתחלה בקרב הארץ ואח״כ הוסיפו מלת כל ואין לי בזה הכרע: **למכמש** המ״ם בקמץ והספרים כ״י בשי״ן שמאלית כמ״ש בשמואל א׳ י״ג: **בית ציון** בת ק׳: **גדעים** במקצת ספרים גדועים מלא וא״ו: **סבכי היער** במקצת ספרים כ״י ודפוס ישן הבי״ת בחטף פתח ועיין לעיל סימן ט׳ ובשופטים ה׳ ובתילים ע״ד על בסבך עץ: **ויצא חטר** במקצת ספרים מדוייקים כ״י הטעם ביו״ד וברוב ספרים בצד״י: **מגזע** הגי״מל בשוא לא בצירי: **והכה ארץ** בס״א דפוס ישן כתוב והכה הטעם בכ״ף ובלא מקף בין שתי המלות וחילופים רבים מצאתי בספרים ובמדוייקים כ״י ודפוסים ישנים במקף ובס״א במאריך: **והיה צדק** במקצת ספרים כ״י ודפוסים ישנים כתוב והיה מלעיל כמשפטו ובספרים אחרים הטעם ביו״ד וכן חשבו רד״ק במכלול שקל פָּעַל עם דומים אחרים שהם מלרע

וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם׃ וּפָרָה וָדֹב תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן
וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל־תֶּבֶן׃ וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל־חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי
גָּמוּל יָדוֹ הָדָה׃ לֹא־יָרֵעוּ וְלֹא־יַשְׁחִיתוּ בְּכָל־הַר קָדְשִׁי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה
אֶת־יְהוָה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים׃
וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא שֹׁרֶשׁ יִשַׁי אֲשֶׁר עֹמֵד לְנֵס עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ וְהָיְתָה מְנֻחָתוֹ כָּבוֹד׃
וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֲדֹנָי ׀ שֵׁנִית יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת־שְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם
וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם׃ וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל
וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם
לֹא־יְקַנֵּא אֶת־יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא־יָצֹר אֶת־אֶפְרָיִם׃ וְעָפוּ בְכָתֵף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יָבֹזּוּ אֶת־
בְּנֵי־קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם׃ וְהֶחֱרִים יְהוָה אֵת לְשׁוֹן יָם־
מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בַּעְיָם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים׃ וְהָיְתָה
מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ *
יב וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ יְהוָה כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי׃ הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח
וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה׃ וּשְׁאַבְתֶּם־מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה׃
וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ׃
מודעת ק׳ זַמְּרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מידעת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ׃ צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ
ע״כ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ * מַשָּׂא בָּבֶל אֲשֶׁר חָזָה יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ׃ עַל הַר־נִשְׁפֶּה
יג שְׂאוּ־נֵס הָרִימוּ קוֹל לָהֶם הָנִיפוּ יָד וְיָבֹאוּ פִּתְחֵי נְדִיבִים׃ אֲנִי צִוֵּיתִי לִמְקֻדָּשָׁי גַּם קָרָאתִי
גִבּוֹרַי לְאַפִּי עַלִּיזֵי גַּאֲוָתִי׃ קוֹל הָמוֹן בֶּהָרִים דְּמוּת עַם־רָב קוֹל שְׁאוֹן מַמְלְכוֹת גּוֹיִם נֶאֱסָפִים
יְהוָה צְבָאוֹת מְפַקֵּד צְבָא מִלְחָמָה׃ בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק מִקְצֵה הַשָּׁמָיִם יְהוָה וּכְלֵי זַעְמוֹ
לְחַבֵּל כָּל־הָאָרֶץ׃ הֵילִילוּ כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה כְּשֹׁד מִשַּׁדַּי יָבוֹא׃ עַל־כֵּן כָּל־יָדַיִם תִּרְפֶּינָה
וְכָל־לְבַב אֱנוֹשׁ יִמָּס׃ וְנִבְהָלוּ ׀ צִירִים וַחֲבָלִים יֹאחֵזוּן כַּיּוֹלֵדָה יְחִילוּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ יִתְמָהוּ
פְּנֵי לְהָבִים פְּנֵיהֶם׃ הִנֵּה יוֹם־יְהוָה בָּא אַכְזָרִי וְעֶבְרָה וַחֲרוֹן אָף לָשׂוּם הָאָרֶץ לְשַׁמָּה
וְחַטָּאֶיהָ יַשְׁמִיד מִמֶּנָּה׃ כִּי־כוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּכְסִילֵיהֶם לֹא יָהֵלּוּ אוֹרָם חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ
וְיָרֵחַ לֹא־יַגִּיהַ אוֹרוֹ׃ וּפָקַדְתִּי עַל־תֵּבֵל רָעָה וְעַל־רְשָׁעִים עֲוֺנָם וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן זֵדִים וְגַאֲוַת
עָרִיצִים אַשְׁפִּיל׃ אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז וְאָדָם מִכֶּתֶם אוֹפִיר׃ עַל־כֵּן שָׁמַיִם אַרְגִּיז וְתִרְעַשׁ
הָאָרֶץ מִמְּקוֹמָהּ בְּעֶבְרַת יְהוָה צְבָאוֹת וּבְיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ׃ וְהָיָה כִּצְבִי מֻדָּח וּכְצֹאן וְאֵין מְקַבֵּץ
אִישׁ אֶל־עַמּוֹ יִפְנוּ וְאִישׁ אֶל־אַרְצוֹ יָנוּסוּ׃ כָּל־הַנִּמְצָא יִדָּקֵר וְכָל־הַנִּסְפֶּה יִפּוֹל בֶּחָרֶב׃
השכבנה ק׳ וְעֹלְלֵיהֶם יְרֻטְּשׁוּ לְעֵינֵיהֶם יִשַּׁסּוּ בָּתֵּיהֶם וּנְשֵׁיהֶם תשגלנה*׃ הִנְנִי מֵעִיר עֲלֵיהֶם אֶת־מָדָי
אֲשֶׁר־כֶּסֶף לֹא יַחְשֹׁבוּ וְזָהָב לֹא יַחְפְּצוּ־בוֹ׃ וּקְשָׁתוֹת נְעָרִים תְּרַטַּשְׁנָה וּפְרִי־בֶטֶן לֹא יְרַחֵמוּ
עַל

יב מלרע שלא כמנהג : יוסיף אדני | שנית יש פסיק בין השם לשנית וכמוהו בחגי ב׳ ויהי דבר ה׳ | שנית אל חגי וטעם אחד לכלם : ועפו בכתף הנ״א רפויה מכלול דף ק״ח : ים מצרים במקצת ספרים בפתח ועיין מכלול דף ר״ב משקל פ״ל : ותנחמני בספרים מדוייקים הוא״ו במאריך : כי עזי הע״ין בקמץ חטוף מפני דגשות הז״ין : ממעיני הע״ין בפתח : מידעת מודעת ק׳ : יושבת במקצת ספרים חסר וא״ו ולא נכון לעשות
יג כן כי לא בא במסורת פרשת מצורע וירמיה נ״א בכלל החסרים : שאו נס בגעיא : הלילו בדפוס ישן בי״וד אחר הה״א וגם במקצת ספרים כ״י שבתחלה נכתבו בלא י״וד והוסיפוה אחרי כן : בשד משדי יבוא הנגיד פירשו לשון חזק ואחרים פירשוהו קדש לכן אסור לאוחקו וכן וכשד משדי יבוא (יואל א) וכן דרשוהו בספר הזוהר הובא בריקנאטי פרשת לך לך כי כשהפסקה הי״וד משדי אזי היא שודה ומתמלאת מן הכחות החיצונים אז נקראת חרב לה׳ מלאה דם : ונבהלו הוא״ו בגעיא בספרי ספרד וה״א בקמץ מפני השלשלת כי יש לה משפט הפסק רד״ק : הנספה הס״א בסגול : תשגלנה תשכבנה ק׳ :

עַל־בָּנִים לֹא־תָחוּס עֵינָם׃
וְהָיְתָה בָבֶל צְבִי מַמְלָכוֹת תִּפְאֶרֶת גְּאוֹן כַּשְׂדִּים כְּמַהְפֵּכַת אֱלֹהִים אֶת־סְדֹם וְאֶת־עֲמֹרָה׃ לֹא־
תֵשֵׁב לָנֶצַח וְלֹא תִשְׁכֹּן עַד־דּוֹר וָדוֹר וְלֹא־יַהֵל שָׁם עֲרָבִי וְרֹעִים לֹא־יַרְבִּצוּ שָׁם׃
וְרָבְצוּ־שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ־שָׁם׃
וְעָנָה אִיִּים בְּאַלְמְנוֹתָיו וְתַנִּים בְּהֵיכְלֵי עֹנֶג וְקָרוֹב לָבוֹא עִתָּהּ וְיָמֶיהָ לֹא יִמָּשֵׁכוּ׃ * כִּי יְרַחֵם
יד יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָם עַל־אַדְמָתָם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל־בֵּית
יַעֲקֹב׃ וּלְקָחוּם עַמִּים וֶהֱבִיאוּם אֶל־מְקוֹמָם וְהִתְנַחֲלוּם בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמַת יְהוָה לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת וְהָיוּ שֹׁבִים לְשֹׁבֵיהֶם וְרָדוּ בְּנֹגְשֵׂיהֶם׃ וְהָיָה בְּיוֹם הָנִיחַ יְהוָה לְךָ
מֵעָצְבְּךָ וּמֵרָגְזֶךָ וּמִן־הָעֲבֹדָה הַקָּשָׁה אֲשֶׁר עֻבַּד־בָּךְ׃ וְנָשָׂאתָ הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל
וְאָמָרְתָּ אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ שָׁבְתָה מַדְהֵבָה׃ שָׁבַר יְהוָה מַטֵּה רְשָׁעִים שֵׁבֶט מֹשְׁלִים׃ מַכֶּה
עַמִּים בְּעֶבְרָה מַכַּת בִּלְתִּי סָרָה רֹדֶה בָאַף גּוֹיִם מֻרְדָּף בְּלִי חָשָׂךְ׃ נָחָה שָׁקְטָה כָּל־הָאָרֶץ
פָּצְחוּ רִנָּה׃ גַּם־בְּרוֹשִׁים שָׂמְחוּ לְךָ אַרְזֵי לְבָנוֹן מֵאָז שָׁכַבְתָּ לֹא־יַעֲלֶה הַכֹּרֵת עָלֵינוּ׃ שְׁאוֹל
מִתַּחַת רָגְזָה לְךָ לִקְרַאת בּוֹאֶךָ עוֹרֵר לְךָ רְפָאִים כָּל־עַתּוּדֵי אָרֶץ הֵקִים מִכִּסְאוֹתָם כֹּל מַלְכֵי
גוֹיִם׃ כֻּלָּם יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ אֵלֶיךָ גַּם־אַתָּה חֻלֵּיתָ כָמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ׃ הוּרַד שְׁאוֹל גְּאוֹנֶךָ
הֶמְיַת נְבָלֶיךָ תַּחְתֶּיךָ יֻצַּע רִמָּה וּמְכַסֶּיךָ תּוֹלֵעָה׃ אֵיךְ נָפַלְתָּ מִשָּׁמַיִם הֵילֵל בֶּן־שָׁחַר נִגְדַּעְתָּ
לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל־גּוֹיִם׃ וְאַתָּה אָמַרְתָּ בִלְבָבְךָ הַשָּׁמַיִם אֶעֱלֶה מִמַּעַל לְכוֹכְבֵי־אֵל
אָרִים כִּסְאִי וְאֵשֵׁב בְּהַר־מוֹעֵד בְּיַרְכְּתֵי צָפוֹן׃ אֶעֱלֶה עַל־בָּמֳתֵי עָב אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן׃
אַךְ אֶל־שְׁאוֹל תּוּרָד אֶל־יַרְכְּתֵי־בוֹר׃ רֹאֶיךָ אֵלֶיךָ יַשְׁגִּיחוּ אֵלֶיךָ יִתְבּוֹנָנוּ הֲזֶה הָאִישׁ
מַרְגִּיז הָאָרֶץ מַרְעִישׁ מַמְלָכוֹת׃ שָׂם תֵּבֵל כַּמִּדְבָּר וְעָרָיו הָרָס אֲסִירָיו לֹא־
פָתַח בָּיְתָה׃ כָּל־מַלְכֵי גוֹיִם כֻּלָּם שָׁכְבוּ בְכָבוֹד אִישׁ בְּבֵיתוֹ׃ וְאַתָּה הָשְׁלַכְתָּ מִקִּבְרְךָ כְּנֵצֶר
נִתְעָב לְבֻשׁ הֲרֻגִים מְטֹעֲנֵי חָרֶב יוֹרְדֵי אֶל־אַבְנֵי־בוֹר כְּפֶגֶר מוּבָס׃ לֹא־תֵחַד אִתָּם בִּקְבוּרָה
כִּי־אַרְצְךָ שִׁחַתָּ עַמְּךָ הָרָגְתָּ לֹא־יִקָּרֵא לְעוֹלָם זֶרַע מְרֵעִים׃ הָכִינוּ לְבָנָיו מַטְבֵּחַ
בַּעֲוֺן אֲבוֹתָם בַּל־יָקֻמוּ וְיָרְשׁוּ אָרֶץ וּמָלְאוּ פְנֵי־תֵבֵל עָרִים׃ וְקַמְתִּי עֲלֵיהֶם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת
וְהִכְרַתִּי לְבָבֶל שֵׁם וּשְׁאָר וְנִין וָנֶכֶד נְאֻם־יְהוָה׃
וְשַׂמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִפֹּד וְאַגְמֵי־מָיִם וְטֵאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃
נִשְׁבַּע יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי כֵּן הָיָתָה וְכַאֲשֶׁר יָעַצְתִּי הִיא תָקוּם׃
לִשְׁבֹּר אַשּׁוּר בְּאַרְצִי וְעַל־הָרַי אֲבוּסֶנּוּ וְסָר מֵעֲלֵיהֶם עֻלּוֹ וְסֻבֳּלוֹ מֵעַל שִׁכְמוֹ יָסוּר׃ זֹאת
הָעֵצָה הַיְּעוּצָה עַל־כָּל־הָאָרֶץ וְזֹאת הַיָּד הַנְּטוּיָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם׃ * בִּשְׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ
אָחָז הָיָה הַמַּשָּׂא הַזֶּה׃ אַל־תִּשְׂמְחִי פְלֶשֶׁת כֻּלֵּךְ כִּי נִשְׁבַּר שֵׁבֶט מַכֵּךְ כִּי־מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ יֵצֵא
צֶפַע וּפִרְיוֹ שָׂרָף מְעוֹפֵף׃ וְרָעוּ בְּכוֹרֵי דַלִּים וְאֶבְיוֹנִים לָבֶטַח יִרְבָּצוּ וְהֵמַתִּי בָרָעָב שָׁרְשֵׁךְ
ושאריתך

והיתה בבל הכ"ת רפויה מכלול דף ק"ח : **ורבצו שם** בספרים כ"י ובדפוסים ישנים הרי"ש במאריך : **ומרגזך** המ"ם בחירק : (א"ה כ"כ רד"ק
כאן ובשרשים שרש רגז ואילו בשרש עצב לא כתב מאומה ש"מ שמ"ם מעצבך בצירי ולא כפי מקראות ויניציא' שכתוב בגליון שבניה בחירק ע"כ) **יצע
רמה** מצאתי בספר דקדוק ישן כ"י בלשון הזה ובנפעל נוסף (פי' הִפָּעֵל) העתיד שלו כמו העבר של בפעל חזק (פי' בבנין פֻּעַל) רק חילוק יש בו
שהעבר בנפעל חזק ע"ין הפעל היא דגושה וע"ין הפועל בנפעל נוסף לעתיד היא רפויה כמו **תחתיך יצע רמה** הצד"י רפויה כי היא עתידה והו"או
היא תמורת הי"וד שהיתה הפ"א כי היה דינו יוצע מלא וא"ו אלא שחסר ע"פ המסורת ועל עקרו **יוציע** ועל מלואו **יהויצע** ומכינו לקבר אובל ע"ל
עקרו **אויבל** ועל מילואו **אהויבל** אבל יצע לרבים הצד"י דגושה כי הוא שלא הוזכר שם פועלו והיו"ד היא פ"א ועל כן הצד"י דגושה כי הוא בפעל
חזק עד כאן · ובספרים מדוייקים שלפנינו שניהם בדגש והמסורת תבא עליהם יצע ב' : **ומכסיך תולעה** כתב הזקן לונזאנו שבספרי ספרד חסר
יו"ד וגם אני מצאתי כן בקצת ספרי' : **שכבו בכבוד** הב"ת רפויה מכלול דף ק"ח : **וטאטאתיה** כן הוא במדוייקים בב' טפ"ין ושתי הטית"ין בצירי :
ובה

ושאריתך יהרג: הילילי שער זעקי־עיר נמוג פלשת כלך כי מצפון עשן בא ואין בודד
במועדיו: ומה־יענה מלאכי־גוי כי יהוה יסד ציון ובה יחסו עניי עמו: *
טו משא מואב כי בליל שדד ער מואב נדמה כי בליל שדד קיר־מואב נדמה: עלה
הבית ודיבן הבמות לבכי על־נבו ועל מידבא מואב ייליל בכל־ראשיו קרחה כל־זקן גרועה:
בחוצתיו חגרו שק על גגותיה וברחבתיה כלה ייליל ירד בבכי: ותזעק
חשבון ואלעלה עד־יהץ נשמע קולם על־כן חלצי מואב יריעו נפשו ירעה לו: לבי למואב
יזעק בריחה עד־צער עגלת שלשיה כי ׀ מעלה הלוחית בבכי יעלה־בו כי דרך חרנים זעקת־
שבר יעערו: כי־מי נמרים משמות יהיו כי־יבש חציר כלה דשא ירק לא היה: על־כן
יתרה עשה ופקדתם על נחל הערבים ישאום: כי־הקיפה הזעקה את־גבול מואב עד־
אגלים יללתה ובאר אילים יללתה: כי מי דימון מלאו דם כי־אשית על־דימון נוספות
טז לפליטת מואב אריה ולשארית אדמה: * שלחו־כר משל־ארץ מסלע מדברה אל־הר
הביאי ק׳ בת־ציון: והיה כעוף־נודד קן משלח תהיינה בנות מואב מעברת לארנון: הביאו* עצה
עשי ק׳ עשו* פלילה שיתי כליל צלך בתוך צהרים סתרי נדחים נדד אל־תגלי: יגורו בך נדחי
מואב הוי־סתר למו מפני שודד כי־אפס המץ כלה שד תמו רמס מן־הארץ:
והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת באהל דוד שפט ודרש משפט ומהר צדק: שמענו
גאון־מואב גא מאד גאותו וגאונו ועברתו לא־כן בדיו: לכן ייליל מואב למואב כלה
ייליל לאשישי קיר־חרשת תהגו אך־נכאים: כי שדמות חשבון אמלל גפן שבמה בעלי
גוים הלמו שרוקיה עד־יעזר נגעו תעו מדבר שלחתיה נטשו עברו ים: על־כן אבכה
בבכי יעזר גפן שבמה אריוך דמעתי חשבון ואלעלה כי על־קיצך ועל־קצירך הידד נפל:
ונאסף שמחה וגיל מן־הכרמל ובכרמים לא־ירנן לא ירעע יין ביקבים לא־ידרך הדרך הידד
השבתי: על־כן מעי למואב ככנור יהמו וקרבי לקיר חרש: והיה כי־נראה כי־נלאה
מואב על־הבמה ובא אל־מקדשו להתפלל ולא יוכל: זה הדבר אשר דבר
יהוה אל־מואב מאז: ועתה דבר יהוה לאמר בשלש שנים כשני שכיר ונקלה כבוד מואב
יז בכל ההמון הרב ושאר מעט מזער לוא כביר: * משא דמשק הנה דמשק
כאן חסר נגינות מוסר מעיר והיתה מעי מפלה: עזבות ערי ערער לעדרים תהיינה ורבצו ואין מחריד: *
ונשבת

טו ובה יחסו עניי עמו כאן סיום קאפיטולו י״ד וסימן ט״ו מתחיל משא מואב וגו׳: עלה הבית ודיבן במ״ג בגליון כתוב בספר מוגה ודיבן כתיב עכ״ל וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י ספרדים הו״או: מואב ייליל בכל ספרי הדפוס וכ״י י״וד ראשונה בשוא ושניה בצירי וכן חברו שבסמוך וכתב המכלול בדף קכ״ו שזהו דעת ב״א וכן כי־יוילילו על משכבותם (הושע ז) ומשבר רוח תיילילו (ישעיה ס״ה) וקשה לי כי בחילופים נראה שזהו דעת ב״נ אבל לב״א הראשונה בצירי והשניה כתה וכן כתב המכלול שם בשם ר׳ יהודה בפסוק לכן ייליל מואב שבסמוך בסימן י״ו כתה הי״וד השנים וצירי הראשונה: כל זקן גרועה כן כתיב כל בלא וא״ו ויונתן תרגם וכל אכשר שהוא לתקון הלשון ובמ״ש בירמיה מ״ח וכל זקן גרעה ובכמה ספרי הדפוס כתוב כאן גדועה בדל״ת בפסוק ובפי׳ רד״ק וכן הוא בפי׳ רד״ק כ״י אך בכמה ספרים כ״י מדוייקים וגם בדפוס ישן כתוב גרועה ברי״ש וכ״כ החכם אברבנאל שזה היה להם גרעון גדול שהדרת פניהם זקן וגם אותו דירמיה כתוב ברי״ש בכל הספרים וכן במסורת ב׳ חד מלא וחד חסר ובספרים מדוייקים דישעיה מלא ודירמיה חסר ואי בעית אימא מילתא דשויא לתרוייהו דבמסורת איכא חילופי טובא בין פסוקי ישעיה לירמיה וחד מינייהו ישעיה כל זקן ירמיה וכל זקן ואילו גרועה לא קא חשיב שמע מינה דכי הדדי כינהו וליכא לאפלוגי בינייהו: על גגתיה ס״א
יז גגותיה מלא וא״ו: צוער ס״א צער חסר וא״ו: חרנים ס״א חורנים מלא וא״ו קדמאה: אלים ס״א אילים מלא דמלא: מושל ארץ חלוקים הספרים זה מזה רובן של דפוסים בלא מאריך במלת מושל לא במ״ם ולא בשי״ן וכ״י המאריך במ״ם במקצתם ומקצתם בשי״ן וברובם השי״ן בצירי וכפי הנראה בחילופים בין נדבוש ובין בכ״י המ״ם במאריך והשי״ן בסגול לב״א ולב״נ המאריך בשי״ן ובצירי וכן מצאתי במקצת ספרים המ״ם במאריך והשי״ן בסגול כב״א: כעוף נודד אין מאריך בעי״ן: הביאו עצה הביאי ק׳ בי״וד והכתוב בוא״ו: עשו עשי ק׳ בוא״ו והכתוב בי״וד כ״כ רד״ק וכן מצאתי בספרים מדוייקים כ״י ודפוס ישן: נודד בספרים ספרדים חסר וא״ו: הוי סתר למו כתוב בספר דקדוק ישן שמלת הוי בחטף פתח גדול ע״פ המסו ולית דכותיה עכ״ל. ובספרים שלנו בחטף סגול: ועברתו לא כן עיין מ״ש בירמיה סי׳ מ״ח: שרוקיה בו״או עם דגש בק״וף ובשי״ן שמאלית: תעו מדבר עיין מ״ש בתהלים כ״ח בס״ד: שלחתיה במקצת ספרים שלוחתיה ורש שלחותיה: אריוך מלעיל בשני פשטין פרשים שם רוס וס׳ הרבבה (ה״ה קיצך במק״ג הוא בי״וד גם אחר בד״י ולפי המפרשים שהוא ל׳ קיץ פ״ל חסר י״וד וכן העתיקו רד״ק כאן ובשרשי ע״כ:)
יז לא ירנן לא ירעע כן כתיב לא ירעע בלא וא״ו ופסוק זה הוא א׳ מן פסיקים דאית בהון ג׳ לא לא לא וסימנהון במסר׳ רבתא:

וְנִשְׁבַּת מִבְצָר מֵאֶפְרַיִם וּמַמְלָכָה מִדַּמֶּשֶׂק וּשְׁאָר אֲרָם כִּכְבוֹד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ נְאֻם יְהוָה
צְבָאוֹת׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִדַּל כְּבוֹד יַעֲקֹב וּמִשְׁמַן בְּשָׂרוֹ יֵרָזֶה׃ וְהָיָה כֶּאֱסֹף
קָצִיר קָמָה וּזְרֹעוֹ שִׁבֳּלִים יִקְצוֹר וְהָיָה כִּמְלַקֵּט שִׁבֳּלִים בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ וְנִשְׁאַר־בּוֹ עֹלֵלוֹת
כְּנֹקֶף זַיִת שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גַּרְגְּרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעִפֶיהָ פֹּרִיָּה נְאֻם־יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁעֶה הָאָדָם עַל־עֹשֵׂהוּ וְעֵינָיו אֶל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּרְאֶינָה׃ וְלֹא יִשְׁעֶה אֶל־הַמִּזְבְּחוֹת
מַעֲשֵׂה יָדָיו וַאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו לֹא יִרְאֶה וְהָאֲשֵׁרִים וְהַחַמָּנִים׃
בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ עָרֵי מָעֻזּוֹ כַּעֲזוּבַת הַחֹרֶשׁ וְהָאָמִיר אֲשֶׁר עָזְבוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה
שְׁמָמָה׃ כִּי שָׁכַחַתְּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵךְ וְצוּר מָעֻזֵּךְ לֹא זָכָרְתְּ עַל־כֵּן תִּטְּעִי נִטְעֵי נַעֲמָנִים וּזְמֹרַת
זָר תִּזְרָעֶנּוּ׃ בְּיוֹם נִטְעֵךְ תְּשַׂגְשֵׂגִי וּבַבֹּקֶר זַרְעֵךְ תַּפְרִיחִי נֵד קָצִיר בְּיוֹם נַחֲלָה וּכְאֵב אָנוּשׁ׃
הוֹי הֲמוֹן עַמִּים רַבִּים כַּהֲמוֹת יַמִּים יֶהֱמָיוּן וּשְׁאוֹן לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם כַּבִּירִים
יִשָּׁאוּן׃ לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם רַבִּים יִשָּׁאוּן וְגָעַר בּוֹ וְנָס מִמֶּרְחָק וְרֻדַּף כְּמֹץ הָרִים לִפְנֵי־רוּחַ
וּכְגַלְגַּל לִפְנֵי סוּפָה׃ לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה בַלָּהָה בְּטֶרֶם בֹּקֶר אֵינֶנּוּ זֶה חֵלֶק שׁוֹסֵינוּ וְגוֹרָל לְבֹזְזֵינוּ׃ *
הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לְנַהֲרֵי־כוּשׁ׃ הַשֹּׁלֵחַ בַּיָּם צִירִים וּבִכְלֵי־גֹמֶא עַל־פְּנֵי־ יח
מַיִם לְכוּ מַלְאָכִים קַלִּים אֶל־גּוֹי מְמֻשָּׁךְ וּמוֹרָט אֶל־עַם נוֹרָא מִן־הוּא וָהָלְאָה גּוֹי קַו־קָו וּמְבוּסָה
אֲשֶׁר־בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ׃ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל וְשֹׁכְנֵי אָרֶץ כִּנְשֹׂא־נֵס הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקֹעַ שׁוֹפָר
תִּשְׁמָעוּ׃ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֵלַי אֶשְׁקוֹטָה וְאַבִּיטָה בִמְכוֹנִי כְּחֹם צַח עֲלֵי־אוֹר ו יתיה
כְּעָב טַל בְּחֹם קָצִיר׃ כִּי־לִפְנֵי קָצִיר כְּתָם־פֶּרַח וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּה וְכָרַת הַזַּלְזַלִּים בַּמַּזְמֵרוֹת
וְאֶת־הַנְּטִישׁוֹת הֵסִיר הֵתַז׃ יֵעָזְבוּ יַחְדָּו לְעֵיט הָרִים וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְקָץ עָלָיו הָעַיִט וְכָל־
בֶּהֱמַת הָאָרֶץ עָלָיו תֶּחֱרָף׃ * בָּעֵת הַהִיא יוּבַל־שַׁי לַיהוָה צְבָאוֹת עַם הפטרת מ... לאיטליאני
מְמֻשָּׁךְ וּמוֹרָט וּמֵעַם נוֹרָא מִן־הוּא וָהָלְאָה גּוֹי קַו־קָו וּמְבוּסָה אֲשֶׁר בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ אֶל־
מְקוֹם שֵׁם־יְהוָה צְבָאוֹת הַר־צִיּוֹן׃ * מַשָּׂא מִצְרָיִם הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל־ יט
עָב קַל וּבָא מִצְרַיִם וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפָּנָיו וּלְבַב מִצְרַיִם יִמַּס בְּקִרְבּוֹ׃ וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם
בְּמִצְרַיִם וְנִלְחֲמוּ אִישׁ־בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מַמְלָכָה בְּמַמְלָכָה׃ וְנָבְקָה רוּחַ־מִצְרַיִם
בְּקִרְבּוֹ וַעֲצָתוֹ אֲבַלֵּעַ וְדָרְשׁוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הָאִטִּים וְאֶל־הָאֹבוֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים׃ וְסִכַּרְתִּי
אֶת־מִצְרַיִם בְּיַד אֲדֹנִים קָשֶׁה וּמֶלֶךְ עַז יִמְשָׁל־בָּם נְאֻם הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְנִשְּׁתוּ־מַיִם
מֵהַיָּם וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ׃ וְהֶאֶזְנִיחוּ נְהָרוֹת דָּלְלוּ וְחָרְבוּ יְאֹרֵי מָצוֹר קָנֶה וָסוּף קָמֵלוּ׃ עָרוֹת
עַל־יְאוֹר עַל־פִּי יְאוֹר וְכֹל מִזְרַע יְאוֹר יִיבַשׁ נִדַּף וְאֵינֶנּוּ׃ וְאָנוּ הַדַּיָּגִים וְאָבְלוּ כָּל־מַשְׁלִיכֵי
בַיְאוֹר חַכָּה וּפֹרְשֵׂי מִכְמֹרֶת עַל־פְּנֵי־מַיִם אֻמְלָלוּ׃ וּבֹשׁוּ עֹבְדֵי פִשְׁתִּים שְׂרִיקוֹת וְאֹרְגִים
חורי

עללות חלוקים הספרים במילוי וחיסור וא"ו קדמאה ובתראה : **החרש והאמיר** בדפוסי אחרונים הרי"ש בצירי וטעו' הוא כי הוא בסגול ומלעיל כמו וחרש מצל (יחזקאל לא) וכן הוא בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים בסגול : **תטעי** בדגש הטי"ת ובמסורת ב' כרמים ור"ל עוד תטעי כרמים (ירמיה לב) ושניהם דגושים כמ"ש בשרשים בשרש נטע : **תשגשגי** בדפוסים אחרונים גי"מל ראשונה דגושה ובספרים כ"י וגם בדפוסים ראשונים רפה : **ביום נחלה** במקצת ספרים החי"ת בשוא לבד ומקצתם בשוא ופתח וכס"א ישן מדוייק נכתב עליו יפה שוא יפתח תחת החי"ת ע"כ וכ"כ רד"ק בשרש חלה : **ובגלגל** בס"ס גי"מל ראשונה רפה ושנייה דגושה : **אשקוטה** כתוב בוא"ו וק' בלא וא"ו בחטף קמץ והוא חד מן ימירין וא"ו וחטפין קמצין על פי המסורת וסימן במסרה רבתא : **בחם קציר** בבי"ת . **ובסר** הס"מך בסגול : **גמל** המ"ם בצירי ומלרע יטעה מי שכתבו בסגול ומלעיל : **יהיה נצה** לא מפיק ה"א ע"פ המסורת וחד מפיק עלמה כלה וזהו א' מן י"א זוגים חד מפיק ה"א וחד לא מפיק : **ולבהמת** הו"או במאריך בספרים כ"י : **ימשל בם** הסי"ן בקמץ לבד : **קנה וסוף קמלו** כתב בעל ערוגת הבשם בפ"ג מספרו שהל"מד דגושה וכן מצאתי בס"א כ"י אמנם בשאר ספרים רפה : **על פי יאור** ליכא למיחש על מאן דמספקא ליה אי כתיב **ועל פי** בו"או דדין הוא חד מן י"ח פסוקי דאית בהון **על על** וחדא מלה באמצע וסימנהון במלכים ב' ט"ו : **יבש נדף** במקצת ספרים וגם בשני יודי"ן : **ביאור חכה** עיין מ"ש בזכריה י' : **וארגים חורי** עיין מ"ש בשמואל ב' כ"א

חורי׃ וְהָיוּ שָׁתֹתֶיהָ מְדֻכָּאִים כָּל־עֹשֵׂי שֶׂכֶר אַגְמֵי־נָפֶשׁ׃ אַךְ־אֱוִלִים שָׂרֵי צֹעַן חַכְמֵי יֹעֲצֵי
פַרְעֹה עֵצָה נִבְעָרָה אֵיךְ תֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה בֶּן־חֲכָמִים אֲנִי בֶּן־מַלְכֵי־קֶדֶם׃ אַיָּם אֵפוֹא
חֲכָמֶיךָ וְיַגִּידוּ נָא לָךְ וְיֵדְעוּ מַה־יָּעַץ יְהוָה צְבָאוֹת עַל־מִצְרָיִם׃ נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן נִשְּׁאוּ שָׂרֵי
נֹף הִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם פִּנַּת שְׁבָטֶיהָ׃ יְהוָה מָסַךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עִוְעִים וְהִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם
בְּכָל־מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתָּעוֹת שִׁכּוֹר בְּקִיאוֹ׃ וְלֹא־יִהְיֶה לְמִצְרַיִם מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
רֹאשׁ וְזָנָב כִּפָּה וְאַגְמוֹן׃ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִצְרַיִם כַּנָּשִׁים וְחָרַד ׀ וּפָחַד מִפְּנֵי
תְּנוּפַת יַד־יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־הוּא מֵנִיף עָלָיו׃
וְהָיְתָה אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָּא כֹּל אֲשֶׁר יַזְכִּיר אֹתָהּ אֵלָיו יִפְחָד מִפְּנֵי עֲצַת יְהוָה צְבָאוֹת
אֲשֶׁר־הוּא יוֹעֵץ עָלָיו׃ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חָמֵשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מְדַבְּרוֹת
שְׂפַת כְּנַעַן וְנִשְׁבָּעוֹת לַיהוָה צְבָאוֹת עִיר הַהֶרֶס יֵאָמֵר לְאֶחָת׃ בַּיּוֹם הַהוּא
יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם וּמַצֵּבָה אֵצֶל־גְּבוּלָהּ לַיהוָה׃
וְהָיָה לְאוֹת וּלְעֵד לַיהוָה צְבָאוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם כִּי־יִצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה מִפְּנֵי לֹחֲצִים וְיִשְׁלַח לָהֶם
מוֹשִׁיעַ וָרָב וְהִצִּילָם׃ וְנוֹדַע יְהוָה לְמִצְרַיִם וְיָדְעוּ מִצְרַיִם אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְעָבְדוּ זֶבַח
וּמִנְחָה וְנָדְרוּ־נֵדֶר לַיהוָה וְשִׁלֵּמוּ׃ וְנָגַף יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם נָגֹף וְרָפוֹא וְשָׁבוּ עַד־יְהוָה וְנֶעְתַּר
לָהֶם וּרְפָאָם׃ בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְסִלָּה מִמִּצְרַיִם אַשּׁוּרָה וּבָא־אַשּׁוּר בְּמִצְרַיִם וּמִצְרַיִם
בְּאַשּׁוּר וְעָבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־אַשּׁוּר׃ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִישִׁיָּה לְמִצְרַיִם
וּלְאַשּׁוּר בְּרָכָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ אֲשֶׁר בֵּרֲכוֹ יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר בָּרוּךְ עַמִּי מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה
ע״כ יָדַי אַשּׁוּר וְנַחֲלָתִי יִשְׂרָאֵל׃ * בִּשְׁנַת בֹּא תַרְתָּן אַשְׁדּוֹדָה בִּשְׁלֹחַ אֹתוֹ
כ סַרְגוֹן מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלָּחֶם בְּאַשְׁדּוֹד וַיִּלְכְּדָהּ׃ בָּעֵת הַהִיא דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ
לֵאמֹר לֵךְ וּפִתַּחְתָּ הַשַּׂק מֵעַל מָתְנֶיךָ וְנַעַלְךָ תַחֲלֹץ מֵעַל רַגְלֶךָ וַיַּעַשׂ כֵּן הָלֹךְ עָרוֹם וְיָחֵף׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת
עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כּוּשׁ׃ כֵּן יִנְהַג מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־שְׁבִי מִצְרַיִם וְאֶת־גָּלוּת כּוּשׁ נְעָרִים וּזְקֵנִים
עָרוֹם וְיָחֵף וַחֲשׂוּפַי שֵׁת עֶרְוַת מִצְרָיִם׃ וְחַתּוּ וָבֹשׁוּ מִכּוּשׁ מַבָּטָם וּמִן־מִצְרַיִם תִּפְאַרְתָּם׃
וְאָמַר יֹשֵׁב הָאִי הַזֶּה בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה־כֹה מַבָּטֵנוּ אֲשֶׁר־נַסְנוּ שָׁם לְעֶזְרָה לְהִנָּצֵל מִפְּנֵי מֶלֶךְ
כא אַשּׁוּר וְאֵיךְ נִמָּלֵט אֲנָחְנוּ׃ * מַשָּׂא מִדְבַּר־יָם כְּסוּפוֹת בַּנֶּגֶב לַחֲלוֹף
מִמִּדְבָּר בָּא מֵאֶרֶץ נוֹרָאָה׃ חָזוּת קָשָׁה הֻגַּד־לִי הַבּוֹגֵד ׀ בּוֹגֵד וְהַשּׁוֹדֵד ׀ שׁוֹדֵד
עֲלִי עֵילָם צוּרִי מָדַי כָּל־אַנְחָתָה הִשְׁבַּתִּי׃ עַל־כֵּן מָלְאוּ מָתְנַי חַלְחָלָה צִירִים אֲחָזוּנִי כְּצִירֵי
יוֹלֵדָה נַעֲוֵיתִי מִשְּׁמֹעַ נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת׃ תָּעָה לְבָבִי פַּלָּצוּת בִּעֲתָתְנִי אֵת נֶשֶׁף חִשְׁקִי שָׂם
לִי

י״ט: **כל עשי שכר** כל לשון סכירה כתיב סמ״ך בר מן דין כתיב שי״ן: **נשאו** בשי״ן ימנית מלשון הכחש השיאני: **התעו את מצרים פנת**
במקצת דפוסים אחרונים כתוב **והתעו** בוא״ו בראשית המלה ואינם אלא טועים אבל **והתעו** את מצרים בכל מעשהו שבסמוך הוא בו״ו: **לחגא**
החי״ת בקמץ חטוף מפני דגשות הגי״מל: **עיר ההרס** בה״א לא בחי״ת כמו שכתבנו באיזה ספר וכן במנה במסרה גדולה בסדר מן ל״א קריין ה׳ וכל
חד וחד לית דכותיה והכי איתא בסילהי מנחות מאי עיר ההרס כדמתרגם רב יוסף קרתא דבית שמש דעתידא למיחרב יתאמר היא חדא מנהון: ומאי
משמע דהאי הרס לישנא דשימשא הוא שנאמר האומר לחרס ולא יזרח וגו׳ (איוב ט) ע״כ. וכן הוא בתרגום יונתן ורש״י כתב תרגם יונתן לשני פני׳
כ וכו׳ ועיין מ״ש בדברי הימים ב׳ ל״ג על ויעתר ובסוף יחזקאל על **יעבדוהו**: **סרגון** הס״מך בפתח בכל ספרים מדוייקים ובפל רב פעלים כתבו
בקמץ רחב על משקל **דרבון** וכן מצאתי באיזה ספר: **וחשופי** הפ״א בפתח ובקצת דפוסים בצירי והוא טעות חסוף ומגולה: **צורי מדי** בדפוס
כא ישן מלעיל וכן כתב רש״י צורי טעמו למעלה בצירי אבל רד״ק כתב טעמו מלרע. וכן הוא בספרים כתובי יד ושאר ספרי הדפוס: **כל אנחתה**
במסורת פרשת וארא חשיב ליה עם ד׳ כל בלא וא״ו דסבירין וכל. **כל אנחתה** לא מפיק ה״א רש״י ורד״ק כאן וביחזקאל סימן י״ו ובמכלול
דף ל״ב ובמסרא רבתא במנה עם מלין דלא מפקין ה״א בסוף תיבותא ומטעין בהון: **נעויתי** הע״ין בחטף פתח: **חשקי** בספר ב״י הח״ית בסגול
ובשאר ספרים בחירק. וכ״כ רד״ק:

המצפה

לי לחרדה׃ ערך השלחן צפה הצפית אכול שתה קומו השרים משחו מגן׃
כי כה אמר אלי אדני לך העמד המצפה אשר יראה יגיד׃ וראה רכב צמד
פרשים רכב חמור רכב גמל והקשיב קשב רב־קשב׃
ויקרא אריה על־מצפה ׀ אדני אנכי עמד תמיד יומם ועל־משמרתי אנכי נצב כל־הלילות׃
והנה־זה בא רכב איש צמד פרשים ויען ויאמר נפלה נפלה בבל וכל־פסילי אלהיה שבר
לארץ׃ מדשתי ובן־גרני אשר שמעתי מאת יהוה צבאות אלהי ישראל הגדתי לכם׃
משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה־מלילה שמר מה־מליל׃ אמר שמר
אתא בקר וגם־לילה אם־תבעיון בעיו שבו אתיו׃ משא בערב ביער בערב תלינו
ארחות דדנים׃ לקראת צמא התיו מים ישבי ארץ תימא בלחמו קדמו נדד׃ כי־מפני
חרבות נדדו מפני ׀ חרב נטושה ומפני קשת דרוכה ומפני כבד מלחמה׃ כי־כה אמר
אדני אלי בעוד שנה כשני שכיר וכלה כל־כבוד קדר׃ ושאר מספר־קשת גבורי בני־קדר
ימעטו כי יהוה אלהי־ישראל דבר׃ * משא גיא חזיון מה־לך אפוא כב
כי־עלית כלך לגגות׃ תשאות ׀ מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא
חללי־חרב ולא מתי מלחמה׃ כל־קציניך נדדו־יחד מקשת אסרו כל־נמצאיך אסרו יחדו
מרחוק ברחו׃ על־כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי אל־תאיצו לנחמני על־שד בת־עמי׃
כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה לאדני יהוה צבאות בגי חזיון מקרקר קר ושוע אל־ההר׃
ועילם נשא אשפה ברכב אדם פרשים וקיר ערה מגן׃ ויהי מבחר־עמקיך מלאו רכב
והפרשים שת שתו השערה׃ ויגל את מסך יהודה ותבט ביום ההוא אל־נשק
בית היער׃
ואת בקיעי עיר־דוד ראיתם כי־רבו ותקבצו את־מי הברכה התחתונה׃ ואת־בתי ירושלם
ספרתם ותתצו הבתים לבצר החומה׃ ומקוה עשיתם בין החמתים למי הברכה הישנה
ולא הבטתם אל־עשיה ויצרה מרחוק לא ראיתם׃ ויקרא אדני יהוה צבאות ביום ההוא
לבכי ולמספד ולקרחה ולחגר שק׃ והנה ׀ ששון ושמחה הרג ׀ בקר ושחט
צאן אכל בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות׃ ונגלה באזני יהוה צבאות אם־יכפר
העון הזה לכם עד־תמתון אמר אדני יהוה צבאות׃ כה אמר אדני יהוה
צבאות לך־בא אל־הסכן הזה על־שבנא אשר על־הבית׃ מה־לך פה ומי לך פה כי־חצבת
לך פה קבר חצבי מרום קברו חקקי בסלע משכן לו׃ הנה יהוה מטלטלך טלטלה גבר
ועטך עטה׃ צנוף יצנפך צנפה כדור אל־ארץ רחבת ידים שמה תמות ושמה מרכבות
כבודך קלון בית אדניך׃ והדפתיך ממצבך וממעמדך יהרסך׃ והיה ביום ההוא וקראתי
לעבדי

המצפה בספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוסים ישנים הה"א במאריך והמ"ם רפה : וראה רכב ברוב הספרים מלעיל בטעם ברי"ש : ובן גרני הנ"מל
בקמץ לי"ד והוא הסוף : אתא בקר במקצת ספרים כ"י אתה בה"א וכן הביאו הפרשים בשרש אתה ובהגהה שם א"א במסורה אתא בקר לית כתיב א"ף
וחד ואתה מרבבת קדש כתיב ה"א : משא בערב ביער בערב בספרים מדוייקים שניהם שבפסוק בשוא לבד : קשת גבורי בדפוסים קדמונים
נב וספרים כ"י מלא וא"ו : עלית כלך כתוב במכלול דף רס"ה כלך בקמץ ובמקצת ספרים הוא בצירי ע"כ . וכ"ל להכריע מן המסורת שהוא בקמץ
שכן נמסר על פסוק זה כלך ג' ושנים האחרים הם כלך יפה רעיתי דשיר השירים אסף אאסוף יעקב כלך (מיכה ב) וגם במסרה קטנה נמסר על
כל א' מהם ג' קמץ . בגי הוא א' מן החסרים אל"ף וסימן במס"ג זכריה י"ד : השערה : הע"ין בשוא לבדו וכבר ברירנא לכא מילתא בפרשת כי
תבא סימן כ"ב : אל נשק במקצת ספרים כ"י הנ"ון בצירי וכן כתוב בפרשים שהוא בחמש נקודות אך ממסרה אחת שהביא אח"כ נראה שהוא בשש
נקודות וכן ראיתי בשאר ספרים : ותתצו תי"ו השרש רפה ומשפטה להדגש כי שרשו נתץ כ"כ ר' יונה בספר הרקמה ורד"ק בפי' ובמכלול דף נ"ג
ובשרשים וכ"כ האפודי : הבתים בגלגל וזקף קטן : לבצר הצד"י דגושה : אכל בשר במקרא גדולה אכול מלא וא"ו ונמסר עליו י' מלאים
וטעות הוא כי מה שנמסר בפרשת שמיני בכלל המלאים הוא אכול ושתו שבפסוק וזה הראשון הוא חסר בכל המדוייקים :

ואבנטך

לעבדי לאליקים בן-חלקיהו: והלבשתיו כתנתך ואבנטך אחזקנו וממשלתך אתן בידו
והיה לאב ליושב ירושלם ולבית יהודה: ונתתי מפתח בית-דוד על-שכמו ופתח ואין
סגר וסגר ואין פתח: ותקעתיו יתד במקום נאמן והיה לכסא כבוד לבית אביו:
ותלו עליו כל ׀ כבוד בית-אביו הצאצאים והצפעות כל כלי הקטן מכלי האגנות ועד כל-כלי
הנבלים: ביום ההוא נאם יהוה צבאות תמוש היתד התקועה במקום נאמן
ונגדעה ונפלה ונכרת המשא אשר-עליה כי יהוה דבר: * משא צר
כג הילילו ׀ אניות תרשיש כי-שדד מבית מבוא מארץ כתים נגלה-למו: דמו ישבי אי סחר
צידון עבר ים מלאוך: ובמים רבים זרע שחר קציר יאור תבואתה ותהי סחר גוים:
בושי צידון כי-אמר ים מעוז הים לאמר לא-חלתי ולא-ילדתי ולא גדלתי בחורים רוממתי
בתולות: כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צר: עברו תרשישה הילילו ישבי אי:
הזאת לכם עליזה מימי-קדם קדמתה יבלוה רגליה מרחוק לגור: מי יעץ
זאת על-צר המעטירה אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי-ארץ: יהוה צבאות יעצה לחלל
גאון כל-צבי להקל כל-נכבדי-ארץ:
עברי ארצך כיאר בת-תרשיש אין מזח עוד: ידו נטה על-הים הרגיז ממלכות יהוה צוה
כתים ק׳ אל-כנען לשמד מעזניה: ויאמר לא-תוסיפי עוד לעלוז המעשקה בתולת בת-צידון כתיים
קומי עברי גם-שם לא-ינוח לך: הן ׀ ארץ כשדים זה העם לא היה אשור יסדה לציים
בחוניו ק׳ הקימו בחיניו עררו ארמנותיה שמה למפלה: הילילו אניות תרשיש כי שדד מעזכן:
והיה ביום ההוא ונשכחת צר שבעים שנה כימי מלך אחד מקץ שבעים שנה יהיה לצר
כשירת הזונה: קחי כנור סבי עיר זונה נשכחה היטיבי נגן הרבי-שיר למען
תזכרי: והיה מקץ ׀ שבעים שנה יפקד יהוה את-צר ושבה לאתננה וזנתה את-כל-
ממלכות הארץ על-פני האדמה: והיה סחרה ואתננה קדש ליהוה לא יאצר ולא יחסן כי
לישבים לפני יהוה יהיה סחרה לאכל לשבעה ולמכסה עתיק: *
כד הנה יהוה בוקק הארץ ובולקה ועוה פניה והפיץ ישביה: והיה כעם ככהן כעבד כאדניו
כשפחה כגברתה כקונה כמוכר כמלוה כלוה כנשה כאשר נשא בו: הבוק ׀ תבוק הארץ
והבוז ׀ תבוז כי יהוה דבר את-הדבר הזה: אבלה נבלה הארץ אמללה נבלה תבל אמללו
מרום עם-הארץ: והארץ חנפה תחת ישביה כי-עברו תורת חלפו חק הפרו ברית עולם:
על-כן אלה אכלה ארץ ויאשמו ישבי בה על-כן חרו ישבי ארץ ונשאר אנוש מזער: אבל
תירוש אמללה-גפן נאנחו כל-שמחי-לב: שבת משוש תפים חדל שאון עליזים שבת משוש
כנור: בשיר לא ישתו-יין ימר שכר לשתיו: נשברה קרית-תהו סגר כל-בית מבוא:
צוחה על-היין בחוצות ערבה כל-שמחה גלה משוש הארץ: נשאר בעיר שמה ושאיה

יכת

כב ואבנטך בס״א כ״י הכ״ן בסגול ובלא מאריך ובשאר ספרים בצירי וברובן במאריך: **דמו** הם״ס דגושה: **רוממתי** **בתולות** בספרים מדוייקים מלא דמלא ועיין מ״ס באסתר סי׳ ב׳: **קדמתה** הה״א במפיק רד״ק: **המעשקה** בספרים כ״י ודפוס ישן הה״א במאריך והמ״ס רפה וכן הוא במכלול דף כ״א
כתיים כתים ק׳ וכ״כ רד״ק וקשה בעיני כי בחילופי המקרא שלנו משמע שכן הוא למדנחאי אבל למערבאי כתים כתיב וקרי: **בחינין** בחוניו ק׳:
מעזכן הזי״ן דגושה וכן חדות ה׳ היא מעזכם (נחמיה ח) סרסים: **היטיבי** בס״ס מדוייקים כ״י ואף בדפוס ישן מלא יו״ד גם אחר הט״א: **ושבה**
לאתננה ב׳ מלרע ע״פ המסורת וחברו **ושבה** אל בית אביה דאמור וחד שבה דאסתר: **לאתננה** ה״א הכנוי רפה ע״פ המסורת וכן הוא במכלול דף
כד ל״ב אבל והיתה סחרה **ואתננה** שבסמוך במפיק ה״א והוא חד מן י״א זוגים חד מפיק ה״א וחד לא מפיק וסימן במסרה רבתא אות ה״א: **כנשה** בה״א:
כאשר נשא בו בא״לף וכן במסורת ב׳ כתיב א״לף וחברו וכל איש אשר לו נשא (שמואל א כב) וכן כתבם הסרסים בשרש נשה: **על כן אלה**
אבלה ארץ נאיזה ספרים בבי״ת אך ברובן של מדוייקים בכ״ף וכ״כ רד״ק כפי׳ ובשרשים וגם הרא״בע פירשו מענין אכילה: **ויאשמו** בשוא הא״לף
והסי״ן רד״ק כפי׳ ושרשים ומכלול דף ק״יד:

בעללת

יֻכַּת־שָׁעַר׃ כִּי כֹה יִהְיֶה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ בְּתוֹךְ הָעַמִּים כְּנֹקֶף זַיִת כְּעֹלֵלֹת אִם־כָּלָה בָצִיר׃
הֵמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יָרֹנּוּ בִּגְאוֹן יְהוָה צָהֲלוּ מִיָּם׃ עַל־כֵּן בָּאֻרִים כַּבְּדוּ יְהוָה בְּאִיֵּי הַיָּם שֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וָאֹמַר רָזִי־לִי
רָזִי־לִי אוֹי לִי בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ׃ פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ׃
וְהָיָה הַנָּס מִקּוֹל הַפַּחַד יִפֹּל אֶל־הַפַּחַת וְהָעוֹלֶה מִתּוֹךְ הַפַּחַת יִלָּכֵד בַּפָּח כִּי־אֲרֻבּוֹת
מִמָּרוֹם נִפְתָּחוּ וַיִּרְעֲשׁוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ׃ רֹעָה הִתְרֹעֲעָה הָאָרֶץ פּוֹר הִתְפּוֹרְרָה אֶרֶץ מוֹט
הִתְמוֹטְטָה אָרֶץ׃ נוֹעַ תָּנוּעַ אֶרֶץ כַּשִּׁכּוֹר וְהִתְנוֹדְדָה כַּמְּלוּנָה וְכָבַד עָלֶיהָ פִּשְׁעָהּ וְנָפְלָה
וְלֹא־תֹסִיף קוּם׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה עַל־צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וְעַל־
מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל־הָאֲדָמָה׃ וְאֻסְּפוּ אֲסֵפָה אַסִּיר עַל־בּוֹר וְסֻגְּרוּ עַל־מַסְגֵּר וּמֵרֹב יָמִים יִפָּקֵדוּ׃
וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי־מָלַךְ יְהוָה צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַםִ וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד׃ *
כה יְהוָה אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמִמְךָ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה
אֹמֶן׃ כִּי שַׂמְתָּ מֵעִיר לַגַּל קִרְיָה בְצוּרָה לְמַפֵּלָה אַרְמוֹן זָרִים מֵעִיר לְעוֹלָם לֹא יִבָּנֶה׃ עַל־
כֵּן יְכַבְּדוּךָ עַם־עָז קִרְיַת גּוֹיִם עָרִיצִים יִירָאוּךָ׃ כִּי־הָיִיתָ מָעוֹז לַדָּל מָעוֹז לָאֶבְיוֹן בַּצַּר־לוֹ
מַחְסֶה מִזֶּרֶם צֵל מֵחֹרֶב כִּי רוּחַ עָרִיצִים כְּזֶרֶם קִיר׃ כְּחֹרֶב בְּצָיוֹן שְׁאוֹן זָרִים תַּכְנִיעַ חֹרֶב
בְּצֵל עָב זְמִיר עָרִיצִים יַעֲנֶה׃ וְעָשָׂה יְהוָה צְבָאוֹת לְכָל־הָעַמִּים בָּהָר הַזֶּה
מִשְׁתֵּה שְׁמָנִים מִשְׁתֵּה שְׁמָרִים שְׁמָנִים מְמֻחָיִם שְׁמָרִים מְזֻקָּקִים׃ וּבִלַּע בָּהָר הַזֶּה פְּנֵי־
הַלּוֹט ׀ הַלּוֹט עַל־כָּל־הָעַמִּים וְהַמַּסֵּכָה הַנְּסוּכָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם׃ בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנָי
יְהוִה דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֵּר׃ וְאָמַר
בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְהוָה קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ׃
כִּי־תָנוּחַ יַד־יְהוָה בָּהָר הַזֶּה וְנָדוֹשׁ מוֹאָב תַּחְתָּיו כְּהִדּוֹשׁ מַתְבֵּן בְּמֵי מַדְמֵנָה׃ וּפֵרַשׂ במו ק׳
יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כַּאֲשֶׁר יְפָרֵשׂ הַשֹּׂחֶה לִשְׂחוֹת וְהִשְׁפִּיל גַּאֲוָתוֹ עִם אָרְבּוֹת יָדָיו׃ וּמִבְצַר מִשְׂגַּב
חוֹמֹתֶיךָ הֵשַׁח הִשְׁפִּיל הִגִּיעַ לָאָרֶץ עַד־עָפָר׃ * בַּיּוֹם הַהוּא יוּשַׁר הַשִּׁיר־ כו
הַזֶּה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה עִיר עָז־לָנוּ יְשׁוּעָה יָשִׁית חוֹמוֹת וָחֵל׃ פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי־צַדִּיק
שֹׁמֵר אֱמֻנִים׃ יֵצֶר סָמוּךְ תִּצֹּר שָׁלוֹם ׀ שָׁלוֹם כִּי בְךָ בָּטוּחַ׃ בִּטְחוּ בַיהוָה עֲדֵי־עַד כִּי בְּיָהּ
יְהוָה צוּר עוֹלָמִים׃ כִּי הֵשַׁח יֹשְׁבֵי מָרוֹם קִרְיָה נִשְׂגָּבָה יַשְׁפִּילֶנָּה יַשְׁפִּילָהּ עַד־
אֶרֶץ יַגִּיעֶנָּה עַד־עָפָר׃ תִּרְמְסֶנָּה רָגֶל רַגְלֵי עָנִי פַּעֲמֵי דַלִּים׃ אֹרַח לַצַּדִּיק
מֵישָׁרִים יָשָׁר מַעְגַּל צַדִּיק תְּפַלֵּס׃ אַף אֹרַח מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה קִוִּינוּךָ לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרְךָ תַּאֲוַת־
נָפֶשׁ׃ נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה אַף־רוּחִי בְקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לָאָרֶץ צֶדֶק לָמְדוּ
יֹשְׁבֵי תֵבֵל׃

בעללת במקצת ספרים מלא וא״ו בתרא׳ וחסר וא״ו קדמא׳ ויש ספרים בהפך ובקצתם מלא דמלא : **רזי לי רזי לי** מלת רזי מלעיל ומפני מלת
לי שהיא נגדה שהיא מלה זעירא׳ רד״ק בפירוש ובמכלול דף רל״ח ושרשים ובמאמר המאריך אשר התחלתי אשנה אף אני חלקי באלו המאריכין
וביונא בהן אם ייטב בעיני ה׳ להאריך ימי : **ופחת ופח** רפ״ין : **והיה הנס** בספרי ספרד הו״או בגעיא : **רעה** לית מלעיל עיין במסורת
במקום הזה ועיין גם כן בשטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה הלא היא כתובה בסוף מסרה גדולה שלנו : **ולא תסיף** במקצת ספרים
כה חסר וא״ו וכן הוא לפי המסורת דפרשת בא׳ ועיין מה שכתוב בעמוס סימן ה׳ : **ובושה** מלרע : **מחסה** בסוף לבדו סרסים . **ממחים** בספרים
כתובי יד מדוייקים מ״ם שנייה בגלגל והי״וד בזקף קטן : **ויושיענו** מלא דמלא כמו שכתבתי בשמואל א׳ ד׳ : **במי** במו ק׳ : **השחה לשחות**
שניהם בשי״ן שמאלית וכן מוכח בירושלמי פרק שני דשקלים : **ארבות ידיו** כן כתוב ברוב ספרים מדוייקים בקמץ חטוף והבי״ת דגושה :
חמתיך במקצת ספרים מלא וא״ו קדמא׳ ויש ספרים מלא וא״ו בתרא׳ : **חומות וחל** בספרים מדוייקים מלא דמלא וכן הוא במסורת תילים כ״ח :
כו **שמר אמנים** אמנים כתיב חסר וא״ו ובפרק כל כתבי אל תקרי אמונים אלא שאומרים אמן : **ולזכרך** בספרי ספרד הו״או במאריך :

יֻחַן רָשָׁע בַּל־לָמַד צֶדֶק בְּאֶרֶץ נְכֹחוֹת יְעַוֵּל וּבַל־יִרְאֶה גֵּאוּת יְהוָה׃ יְהוָה רָמָה
יָדְךָ בַּל־יֶחֱזָיוּן יֶחֱזוּ וְיֵבֹשׁוּ קִנְאַת־עָם אַף־אֵשׁ צָרֶיךָ תֹאכְלֵם׃ יְהוָה תִּשְׁפֹּת שָׁלוֹם לָנוּ כִּי גַּם־
כָּל־מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָּנוּ׃ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ לְבַד־בְּךָ נַזְכִּיר שְׁמֶךָ׃
מֵתִים בַּל־יִחְיוּ רְפָאִים בַּל־יָקֻמוּ לָכֵן פָּקַדְתָּ וַתַּשְׁמִידֵם וַתְּאַבֵּד כָּל־זֵכֶר לָמוֹ׃ יָסַפְתָּ לַגּוֹי יְהוָה
יָסַפְתָּ לַגּוֹי נִכְבָּדְתָּ רִחַקְתָּ כָּל־קַצְוֵי־אָרֶץ׃ יְהוָה בַּצַּר פְּקָדוּךָ צָקוּן לַחַשׁ מוּסָרְךָ
לָמוֹ׃ כְּמוֹ הָרָה תַּקְרִיב לָלֶדֶת תָּחִיל תִּזְעַק בַּחֲבָלֶיהָ כֵּן הָיִינוּ מִפָּנֶיךָ יְהוָה׃ הָרִינוּ חַלְנוּ
כְּמוֹ יָלַדְנוּ רוּחַ יְשׁוּעֹת בַּל־נַעֲשֶׂה אֶרֶץ וּבַל־יִפְּלוּ יֹשְׁבֵי תֵבֵל׃ יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ
וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל׃ לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ
דלתיך ק׳ / יעבר
וּסְגֹר דְּלָתְךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי כִמְעַט־רֶגַע עַד־יַעֲבָור־זָעַם׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה יֹצֵא
מִמְּקוֹמוֹ לִפְקֹד עֲוֹן יֹשֵׁב־הָאָרֶץ עָלָיו וְגִלְּתָה הָאָרֶץ אֶת־דָּמֶיהָ וְלֹא־תְכַסֶּה עוֹד עַל־הֲרוּגֶיהָ׃ *
בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ
כז וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן וְהָרַג אֶת־הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם׃ בַּיּוֹם הַהוּא כֶּרֶם חֶמֶר
עַנּוּ־לָהּ׃ אֲנִי יְהוָה נֹצְרָהּ לִרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה פֶּן יִפְקֹד עָלֶיהָ לַיְלָה וָיוֹם אֶצֳּרֶנָּה׃ חֵמָה אֵין
לִי מִי־יִתְּנֵנִי שָׁמִיר שַׁיִת בַּמִּלְחָמָה אֶפְשְׂעָה בָהּ אֲצִיתֶנָּה יָּחַד׃ אוֹ יַחֲזֵק בְּמָעֻזִּי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם
הפטרה שמות לאשכנזים
לִי שָׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי׃ * הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי־
תֵבֵל תְּנוּבָה׃ הַכְּמַכַּת מַכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם־כְּהֶרֶג הֲרֻגָיו הֹרָג׃ בְּסַאסְּאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגָה
בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים׃ לָכֵן בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֺן־יַעֲקֹב וְזֶה כָּל־פְּרִי הָסִר חַטָּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ ׀
כָּל־אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי־גִר מְנֻפָּצוֹת לֹא־יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים׃ כִּי עִיר בְּצוּרָה בָּדָד נָוֶה
מְשֻׁלָּח וְנֶעֱזָב כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבָּץ וְכִלָּה סְעִפֶיהָ׃ בִּיבֹשׁ קְצִירָהּ תִּשָּׁבַרְנָה
נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחֻנֶּנּוּ׃
וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט יְהוָה מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרָיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר
כח וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלִָם׃ * הוֹי עֲטֶרֶת
גֵּאוּת שִׁכֹּרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גֵּיא־שְׁמָנִים הֲלוּמֵי יָיִן׃
הִנֵּה חָזָק וְאַמִּץ לַאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שַׂעַר קָטֶב כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ
בְּיָד׃ בְּרַגְלַיִם תֵּרָמַסְנָה עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם׃ וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ
אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרָהּ בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ

יבלענה

למד צדק מלרע שלא כמנהג מכלול דף ו׳ ושרשים : ה׳ רמה ידך לשון רש״י כל יד רמה שבמקרא טעמו למטה וזה טעמו למעלה עד כאן · ויש לתמוה עליו שהמסורת אומרת רמה ג׳ לעיל בקריאה וסימן פן יאמרו ידנו רמה · רמה קרני בה׳ · רמה ידך : וסגור במקצת ספרים כ״י הס״מך בשוא ופתח וכן כתוב בספר רב פעלים · וחתום הספר · חגור חרבך בחטף פתח הס״א גרונית וגם בלי גרונית וסגר דלתך ועיין מ״ש בשופטים ה׳ : דלתיך דלתך ק׳ : יעבור זעם כתוב בו״או וק׳ בלא וא״ו בקמץ חטוף מפני המקף והוא חד מן מלין יתירין וא״ו וחטפין קמצין עפ״ה וסי׳ במסרה
כז רבתא אות וא״ו : הרוגיה עיין מ״ש במשלי ז׳ על פסוק ועצמים כל הרגיה : פן יפקד עליה מפירוש רש״י נראה שהיה כתוב בספרו פן אפקד וכן רצה לבאר התרגום אבן כל שאר המפרשים פירשוהו כמו שכתוב בספרים שלנו יפקד ובעל מאיר כתיב שכתב אפקד סמך לו על רש״י ז״ל ולא כמו עלמא כוותיה : אצרנה בקמץ חטף הצד״י במקצת ספרים כן כתב רד״ק בפירוש ובשרשים וכ״כ במכלול דף כ״א על ואצרנה עקב (תהלים קי״ט) בלא מחלוקת : שמיר שית המסורת עליו לית דסמיך ר״ל שכל השאר כתיב שמיר ושית עם וא״ו החבור ; אפשעה בה בספרים שבאו לידי השי״ן בשוא לבדו ובמקרא גדולה כתוב ויש ספרים בחטף קמץ וכן כתב רד״ק בשרשים שהוא בחטף קמץ במקצת הספרים ובמכלול דף כ״א הביאו עם אחרים שהם בחטף קמץ בלא מחלוקת וגם ר׳ יונה כתב שהוא בחטף קמץ בשי״ן כמו אשקה נא (מלכים א יט) ועיין מ״ש בשמואל א׳ כ׳ על פסוק כי כפשע ביני ובין המות : אציתנה יחד יו״ד יחד דגושה כמ״ש במכלול דף ק״ו : במעזי הע״ין בשלם נקודות והז״ין דגושה ברוב הספרים ובמקצת כתובי
כח יד הע״ין בוא״ו שורק : בסאסאה פירש רש״י באותה מדה נראה מפירושו שהס״א במפיק לכנוי הנקבה אבן בספרים שלפני הה״א רפה וכן פי׳ רד״ק בפירוש המקרא ובשרשים : הסר חטאתו בחירק וחסר יו״ד : שער קטב הש״ין שמאלית בכל ספרים מדוייקים וכן פי׳ רד״ק לשון סערה · גם המאיר כתיב הביאו עם אותם הכתובים בסי״ן : והיתה ציצת הוא״ו בגעיא לבן אסר ולכן כתבתי בלא געיא : בבכורה יונתן תרגם בביכורא

יְבַלְעֶנָּה׃ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה
לִשְׁאָר עַמּוֹ׃ וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעְרָה׃
וְגַם־אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא שָׁגוּ בַשֵּׁכָר נִבְלְעוּ מִן־הַיַּיִן תָּעוּ מִן־הַשֵּׁכָר
שָׁגוּ בָּרֹאֶה פָּקוּ פְּלִילִיָּה׃ כִּי כָּל־שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם׃ אֶת־מִי
יוֹרֶה דֵעָה וְאֶת־מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מֵחָלָב עַתִּיקֵי מִשָּׁדָיִם׃ כִּי צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו
לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם׃ כִּי בְּלַעֲגֵי שָׂפָה וּבְלָשׁוֹן אַחֶרֶת יְדַבֵּר אֶל־הָעָם הַזֶּה׃ אֲשֶׁר ׀ אָמַר
אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הָנִיחוּ לֶעָיֵף וְזֹאת הַמַּרְגֵּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוֹעַ׃ וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צַו לָצָו
צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם לְמַעַן יֵלְכוּ וְכָשְׁלוּ אָחוֹר וְנִשְׁבָּרוּ וְנוֹקְשׁוּ וְנִלְכָּדוּ׃ *
לָכֵן שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה אַנְשֵׁי לָצוֹן מֹשְׁלֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִָם׃ כִּי אֲמַרְתֶּם
כָּרַתְנוּ בְרִית אֶת־מָוֶת וְעִם־שְׁאוֹל עָשִׂינוּ חֹזֶה שׁיט שׁוֹטֵף כִּי־°עבר לֹא יְבוֹאֵנוּ כִּי שַׂמְנוּ כָזָב
מַחְסֵנוּ וּבַשֶּׁקֶר נִסְתָּרְנוּ׃
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן אָבֶן אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת מוּסָד מוּסָּד הַמַּאֲמִין לֹא יָחִישׁ׃
וְשַׂמְתִּי מִשְׁפָּט לְקָו וּצְדָקָה לְמִשְׁקָלֶת וְיָעָה בָרָד מַחְסֵה כָזָב וְסֵתֶר מַיִם יִשְׁטֹפוּ׃ וְכֻפַּר
בְּרִיתְכֶם אֶת־מָוֶת וְחָזוּתְכֶם אֶת־שְׁאוֹל לֹא תָקוּם שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי יַעֲבֹר וִהְיִיתֶם לוֹ לְמִרְמָס׃
מִדֵּי עָבְרוֹ יִקַּח אֶתְכֶם כִּי־בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יַעֲבֹר בַּיּוֹם וּבַלָּיְלָה וְהָיָה רַק־זְוָעָה הָבִין
שְׁמוּעָה׃ כִּי־קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׂתָּרֵעַ וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס׃ כִּי כְהַר־פְּרָצִים יָקוּם יְהוָה
כְּעֵמֶק בְּגִבְעוֹן יִרְגָּז לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂהוּ זָר מַעֲשֵׂהוּ וְלַעֲבֹד עֲבֹדָתוֹ נָכְרִיָּה עֲבֹדָתוֹ׃ וְעַתָּה אַל־
תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן־יֶחְזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם כִּי־כָלָה וְנֶחֱרָצָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת עַל־כָּל־
הָאָרֶץ׃ הַאֲזִינוּ וְשִׁמְעוּ קוֹלִי הַקְשִׁיבוּ וְשִׁמְעוּ אִמְרָתִי׃ הֲכֹל הַיּוֹם יַחֲרֹשׁ
הַחֹרֵשׁ לִזְרֹעַ יְפַתַּח וִישַׂדֵּד אַדְמָתוֹ׃ הֲלוֹא אִם־שִׁוָּה פָנֶיהָ וְהֵפִיץ קֶצַח וְכַמֹּן יִזְרֹק וְשָׂם
חִטָּה שׂוֹרָה וּשְׂעֹרָה נִסְמָן וְכֻסֶּמֶת גְּבֻלָתוֹ׃ וְיִסְּרוֹ לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהָיו יוֹרֶנּוּ׃ כִּי לֹא בֶחָרוּץ
יוּדַשׁ קֶצַח וְאוֹפַן עֲגָלָה עַל־כַּמֹּן יוּסָּב כִּי בַמַּטֶּה יֵחָבֶט קֶצַח וְכַמֹּן בַּשָּׁבֶט׃ לֶחֶם
יוּדָק כִּי לֹא לָנֶצַח אָדוֹשׁ יְדוּשֶׁנּוּ וְהָמַם גִּלְגַּל עֶגְלָתוֹ וּפָרָשָׁיו לֹא יְדֻקֶּנּוּ׃ גַּם־
זֹאת מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת יָצָאָה הִפְלִא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה׃ * הוֹי אֲרִיאֵל כט
אֲרִיאֵל קִרְיַת חָנָה דָוִד סְפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה חַגִּים יִנְקֹפוּ׃ וַהֲצִיקוֹתִי לַאֲרִיאֵל וְהָיְתָה תַאֲנִיָּה
וַאֲנִיָּה וְהָיְתָה לִּי כַּאֲרִיאֵל׃ וְחָנִיתִי כַדּוּר עָלָיִךְ וְצַרְתִּי עָלַיִךְ מֻצָּב וַהֲקִמֹתִי עָלַיִךְ מְצֻרֹת׃
וְשָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ תְּדַבֵּרִי וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֵךְ וְהָיָה כְּאוֹב מֵאֶרֶץ קוֹלֵךְ וּמֵעָפָר אִמְרָתֵךְ

תצפצף

משמע שהה"א היכה לכנוי וכן כתב רד"ק בפי' ובמכלול דף ל"ב ודף רכ"ח והיכה לכינוי רק לתפארת הקריאה ולרש"י מפיק הה"א לכנוי וזהו חד מן י"א זוגים חד מפיק ה"א וחד לא מפיק וחברו בבכורה בתאנה (הושע ט) ועיין מ"ס דיחזקאל כ"ב על לא גשמה: **כי צו לצו צו לצו** הראשון והשלישי בפתח והשני והרביעי בקמץ וכן קו לקו קו לקו כך הם בספרים מדוייקים אלו וחבריהם שבסמוך · **ולא אבוא שמוע** חד מן מלין דכתי' אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין וסימן בדניאל ג' וכדים פרשת שלח לך במקרא גדולה: **שיט** שוט ק': **סעבר** יעבר ק': **יסד** בפתח הס"מך בכל ספרים שלפני וכן כתב רד"ק בפירוש ובשרשים והוא חד מן ד' יסד שכמנו במסרה רבתא וכולם פתוחים אכן במכלול דף ר"ב מנה זה עם דומי' אחרי' שהם קמוצים ואחר כך כתב ובנוסחת ספרים מדוייקים הוא פתח: **מוסד מוסד** הראשון רפי והשני דגוש וכן כתב הר"אבע ור"דק בפירוש ובמכלול דף קנ"ו ודף רל"א ובשרשים ולרש"י הראשון פתח והשני קמץ וכן מצאתי בדפוס ישן ובשאר ספרים שניהם קמוצים ועיין דברי הימים כ"ח: **והמסכה צרה** מלעיל כי הוא פועל עבר שרשים שרש כור וכן נמסר עליו לית בטעם מלעיל והוא ג"כ בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה וסימן בסוף מסרה גדולה: **יחזקו** בשוא החי"ת והעין רד"ק בפירוש ומכלול דף מ"ה ושרשים: **הכל היום** לית רפי: **יפתח וישדד** בשי"ן שמאלית לשון שדה: **חטה שורה** בכל ספרים מדוייקים בשי"ן שמאלית וכן פירשו רובי המפרשים אבל מפירוש רש"י נראה שהוא קורא בשי"ן ימנית וכן משמע בירושלמי ריש פרקא קמא דחלה עלה למתניתין דקתני חמשה דברים חייבים בחלה החטים והשעורים וכו' ר' שמעון בר נחמן שמע כולהון מן הדה ושם חטה שורה וגו' ושם חטה אלו חטים שורה זו שבולת שועל ולמה נקראת שורה שהיא עשויה כשורה שעורה אלו שעורים נסמן זה שיפון · כוסמת אלו הכוסמין גבולתו עד כאן גבולו של לחם לחלה · ולמדין מן הקבלה רבינו שמשון וילקוט ישעיה רמז ס"ב: **על כמן יוסב** בוא"ו עם הדגש וכן כתב רד"ק בפירוש אבל במכלול דף ק"פ ובשרשים כתב ופליגי עליה יוסב רפי: **יודק** רפה: **והיה כאוב** הו"או נגעיא בס"ם:

באנק

תצפצף: והיה כאבק דק המון זריך וכמץ עבר המון עריצים והיה לפתע פתאם: מעם
יהוה צבאות תפקד ברעם וברעש וקול גדול סופה וסערה ולהב אש אוכלה: והיה כחלום
חזון לילה המון כל־הגוים הצבאים על־אריאל וכל־צביה ומצדתה והמציקים לה:
והיה כאשר יחלם הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו וכאשר יחלם הצמא והנה שתה
והקיץ והנה עיף ונפשו שוקקה כן יהיה המון כל־הגוים הצבאים על־הר ציון:
התמהמהו ותמהו השתעשעו ושעו שכרו ולא־יין נעו ולא שכר: כי־נסך עליכם
יהוה רוח תרדמה ויעצם את־עיניכם את־הנביאים ואת־ראשיכם החזים כסה:
ספר ק׳ ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום אשר־יתנו אתו אל־יודע הספר לאמר קרא נא־
זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא: ונתן הספר על אשר לא־ידע ספר לאמר קרא נא־זה
ואמר לא ידעתי ספר: ויאמר אדני יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו
כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה: לכן הנני יוסף להפליא
את־העם־הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר: הוי
המעמיקים מיהוה לסתר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי ראנו ומי ידענו: הפככם
אם־כחמר היצר יחשב כי־יאמר מעשה לעשהו לא עשני ויצר אמר ליצרו לא הבין:
הלוא־עוד מעט מזער ושב לבנון לכרמל והכרמל ליער יחשב: ושמעו ביום־ההוא
החרשים דברי־ספר ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה: ויספו ענוים ביהוה שמחה
ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו: כי־אפס עריץ וכלה לץ ונכרתו כל־שקדי און:
אלו שני הפסוקים והפטרת שמות מחטיאי אדם בדבר ולמוכיח בשער יקשון ויטו בתהו צדיק: * לכן כה־
אמר יהוה אל־בית יעקב אשר פדה את־אברהם לא־עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו:
כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את־קדוש יעקב ואת־אלהי ישראל
ל יעריצו: * וידעו תעי־רוח בינה ורוגנים ילמדו־לקח: * הוי בנים סוררים
נאם־יהוה לעשות עצה ולא מני ולנסך מסכה ולא רוחי למען ספות חטאת על־חטאת:
ההלכים לרדת מצרים ופי לא שאלו לעוז במעוז פרעה ולחסות בצל מצרים: והיה לכם
מעוז פרעה לבשת והחסות בצל־מצרים לכלמה: כי־היו בצען שריו ומלאכיו חנס יגיעו:
כל הבאיש על־עם לא־יועילו למו לא לעזר ולא להועיל כי לבשת וגם־לחרפה:
משא בהמות נגב בארץ צרה וצוקה לביא וליש מהם אפעה ושרף מעופף ישאו
על־כתף עירים חיליהם ועל־דבשת גמלים אוצרותם על־עם לא יועילו: ומצרים הבל
וריק יעזרו לכן קראתי לזאת רהב הם שבת: עתה בוא כתבה על־לוח אתם ועל־ספר
חקה

כאבק הכ״ף בשוא והא״לף בקמץ בספרים שלפנינו וכתב רד״ק בשרשים שכן הוא ברוב הספרים ובמצא במקצתן הכ״ף בפתח והא״לף בחטף פתח : ומצדתה בחולם . והמציקים במקצת דפוסי׳ ישני׳ הס״א במאריך והמ״ם רפה וכן מצאתי בנסחה כ״י ובשאר ספרי׳ המ״ם דגושה והס״א בלא מאריך : השתעשעו בס״א כ״י הע״ין בשוא ובשאר ספרים בפתח : שכרו ולא יין לדעת רובי המפרשים הוא עבר וכן במקצת ספרים השי״ן במאריך . אך מפי׳ רש״י נראה שהוא צווי לדעתו בפלס הרבן מאד (ירמיה ב) וכן בכמה ספרים השי״ן בלא מאריך : אל יודע הספר ספר ק׳ : נגש בספרים מדוייקי׳ בשי״ן ימנית וכן פי׳ ן׳ גאנח והאברבנאל והוא א׳ מן ד׳ בשי״ן ימנית וסימנהון במסרה רבתא ורד״ק כתב שכן כתבו ר׳ א״נ כה וכן במקצת הספרי׳ והמסורה לית כוותיה בספרה ואם בשי״ן שמאלית הנה אחר כמוהו נגש והוא כענה ועוד מסורת אחר נגש ונגש ד׳ בשי״ן וסימן ואיש ישראל ויחברו שמואל א׳ י״ג וי״ד ירהבו (ישעיה ג) נענה (סם נג) אם כן יען כי נגש בשי״ן ימנית כי אלה שארבעה לבד הם בשי״ן ובמקצת הספרים נמצא יען כי נגש בשי״ן וכן דעת המתרגם ורש״י ון׳ עזרא ועיין שקלא וטריא שבמקרא גדולה בישעיה כ״ב : יוסף בחירק וחסר יו״ד לפי המסורת שבמקרא גדולה על פסוק זה : הפככם הס״א בפתח בכל ספרים מדוייקים כ״י וגם ברוב הדפוסים . כי בראותו במקצת ספרים חסר וא״ו בתר אל״ף : והחסות בשורק : הבאיש הסכי כתיב הא״לף וקרי יו״ד כמו סנירל ראשונה (יהושע כח) : עירים בס״ם כתיב יק׳ ני״וד ובספרים אחרים עורים כתי׳ עירים ק׳ : חיליהם י״ם שחסר יו״ד אחר הל״מד : אוצרותם י״ם שחסר וא״ו בתר אל״ף וי״ם חסר וא״ו קדמאה : כתבה על לוח וגו ועל ספר חקה ס״א של כתבה ושל חקה במפיק ולדעת יוכתן שתיהן בלא מפיק רד״ק בפי׳ ובשרשים והרא״בע כתב חקה ורפה וי״ם שהה״א במפיק :

חקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם: כי עם מרי הוא בנים כחשים בנים לא אבו שמוע
תורת יהוה: אשר אמרו לראים לא תראו ולחזים לא תחזו לנו נכחות דברו לנו חלקות
חזו מהתלות: סורו מני דרך הטו מני ארח השביתו מפנינו את קדוש ישראל:
לכן כה אמר קדוש ישראל יען מאסכם בדבר הזה ותבטחו בעשק ונלוז ותשענו
עליו: לכן יהיה לכם העון הזה כפרץ נפל נבעה בחומה נשגבה אשר פתאם לפתע יבוא
שברה: ושברה כשבר נבל יוצרים כתות לא יחמל ולא ימצא במכתתו חרש לחתות
אש מיקוד ולחשף מים מגבא: כי כה אמר אדני יהוה קדוש ישראל בשובה
ונחת תושעון בהשקט ובבטחה תהיה גבורתכם ולא אביתם: ותאמרו לא כי על סוס ננוס
על כן תנוסון ועל קל נרכב על כן יקלו רדפיכם: אלף אחד מפני גערת אחד מפני גערת
חמשה תנסו עד אם נותרתם כתרן על ראש ההר וכנס על הגבעה: ולכן יחכה יהוה
לחננכם ולכן ירום לרחמכם כי אלהי משפט יהוה אשרי כל חוכי לו: כי עם בציון ישב
בירושלם בכו לא תבכה חנון יחנך לקול זעקך כשמעתו ענך: ונתן לכם אדני לחם צר
ומים לחץ ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך: ואזניך תשמענה דבר
מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו: וטמאתם את צפוי פסילי
כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לו: ונתן מטר זרעך אשר
תזרע את האדמה ולחם תבואת האדמה והיה דשן ושמן ירעה מקניך ביום ההוא כר
נרחב: והאלפים והעירים עבדי האדמה בליל חמיץ יאכלו אשר זרה ברחת ובמזרה:
והיה על כל הר גבה ועל כל גבעה נשאה פלגים יבלי מים ביום הרג רב בנפל מגדלים:
והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש
יהוה את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא: הנה שם יהוה בא ממרחק בער אפו
וכבד משאה שפתיו מלאו זעם ולשונו כאש אכלת: ורוחו כנחל שוטף עד צואר יחצה
להנפה גוים בנפת שוא ורסן מתעה על לחיי עמים: השיר יהיה לכם כליל התקדש חג
ושמחת לבב כהולך בחליל לבוא בהר יהוה אל צור ישראל: והשמיע יהוה את הוד
קולו ונחת זרועו יראה בזעף אף ולהב אש אוכלה נפץ וזרם ואבן ברד: כי מקול יהוה
יחת אשור בשבט יכה: והיה כל מעבר מטה מוסדה אשר יניח יהוה עליו בתפים
ובכנרות ובמלחמות תנופה נלחם בה: כי ערוך מאתמול תפתה גם הוא למלך הוכן
העמיק הרחב מדרתה אש ועצים הרבה נשמת יהוה כנחל גפרית בערה בה: *
הוי הירדים מצרים לעזרה על סוסים ישענו ויבטחו על רכב כי רב ועל פרשים לא
כי עצמו מאד ולא שעו על קדוש ישראל ואת יהוה לא דרשו: וגם הוא חכם ויבא רע
ואת

מני דרך הטו מני ארח במקצת דפוסים ישנים הנ"ון בחירק בשניהם ובשאר דפוסים וגם בכל ספרים כתובי יד שניהם בצירי וכ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים : מאסכם הס"ס בקמץ רחב והט"ף בקמץ חטוף : כשבר נבל בדפוס ישן הנ"ון בסגול וכן כתב רב פעלים ויש ספרים בשלש נקודות עד כאן · ובשאר ספרים בב' נקודות וכן נראה מהמכלול ובשרשים : כתות הת"יו בוא"ו שורק : זה הדרך לכו בו במסורת פרשת ואלה שמות נחשב זה עם ו' דסבירין בה : ביום חבש עיין מה שהכתוב ביחזקאל כ"ד : משאה הה"א רפה רש"י ורד"ק : אש אוכלה במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים חסר וא"ו : מוסדה פה וה"א מפיק הבינוני כתה והיתה ראויה במפיק רד"ק בפירוש ומכלול דף ל"ב והוא חד מן מלין דלא מפקינן ה"א בסוף תיבותא ומטעין בהון וסימן במסרה רבתא : נלחם בה בה ק' ובמסרה גדולה נמנה עם ד' דסבירין בה וקריין בם ועיין מה
שהכתוב בסוף סימן ס"ג מזה הספר : מאתמול בשורק אבן עזרא ורד"ק : גם הוא היא ק' : למלך הוכן בספרים מדוייקים קמץ מכלול לא
דף קמ"ג : העמיק בספרים כתובי יד מדוייקים בשוא הע"ין ומלא יו"ד : הרחב בספרים מדוייקים חסר יו"ד : על סוסים ישענו בספרים מדוייקים כתובי יד על בלא וא"ו וכן הוא במאיר נתיב שרש סוס ושרש שען · ובספרי הדפוס כתוב ועל : ויבא רע מלעיל כמו שכתבתי בפרשת תולדות ויבחק :

ואת

וְאֶת־דְּבָרָיו לֹא הֵסִיר וְקָם עַל־בֵּית מְרֵעִים וְעַל־עֶזְרַת פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ וּמִצְרַיִם אָדָם וְלֹא־אֵל
וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְלֹא־רוּחַ וַיהוָה יַטֶּה יָדוֹ וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עָזֻר וְיַחְדָּו כֻּלָּם יִכְלָיוּן׃
כִּי כֹה אָמַר־יְהוָה׀ אֵלַי כַּאֲשֶׁר יֶהְגֶּה הָאַרְיֵה וְהַכְּפִיר עַל־טַרְפּוֹ אֲשֶׁר יִקָּרֵא עָלָיו מְלֹא
רֹעִים מִקּוֹלָם לֹא יֵחָת וּמֵהֲמוֹנָם לֹא יַעֲנֶה כֵּן יֵרֵד יְהוָה צְבָאוֹת לִצְבֹּא עַל־הַר־צִיּוֹן וְעַל־
גִּבְעָתָהּ׃ כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יְהוָה צְבָאוֹת עַל־יְרוּשָׁלִָם גָּנוֹן וְהִצִּיל פָּסֹחַ וְהִמְלִיט׃ שׁוּבוּ
לַאֲשֶׁר הֶעְמִיקוּ סָרָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כִּי בַּיּוֹם הַהוּא יִמְאָסוּן אִישׁ אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ
אֲשֶׁר עָשׂוּ לָכֶם יְדֵיכֶם חֵטְא׃ וְנָפַל אַשּׁוּר בְּחֶרֶב לֹא־אִישׁ וְחֶרֶב לֹא־אָדָם תֹּאכְלֶנּוּ וְנָס לוֹ
מִפְּנֵי־חֶרֶב וּבַחוּרָיו לָמַס יִהְיוּ׃ וְסַלְעוֹ מִמָּגוֹר יַעֲבוֹר וְחַתּוּ מִנֵּס שָׂרָיו נְאֻם־יְהוָה אֲשֶׁר־אוּר
לב לוֹ בְּצִיּוֹן וְתַנּוּר לוֹ בִּירוּשָׁלִָם׃ * הֵן לְצֶדֶק יִמְלָךְ־מֶלֶךְ וּלְשָׂרִים לְמִשְׁפָּט
יָשֹׂרוּ׃ וְהָיָה־אִישׁ כְּמַחֲבֵא־רוּחַ וְסֵתֶר זָרֶם כְּפַלְגֵי־מַיִם בְּצָיוֹן כְּצֵל סֶלַע־כָּבֵד בְּאֶרֶץ עֲיֵפָה׃
וְלֹא תִשְׁעֶינָה עֵינֵי רֹאִים וְאָזְנֵי שֹׁמְעִים תִּקְשַׁבְנָה׃ וּלְבַב נִמְהָרִים יָבִין לָדָעַת וּלְשׁוֹן עִלְּגִים
לכילי נקמץ תְּמַהֵר לְדַבֵּר צָחוֹת׃ לֹא־יִקָּרֵא עוֹד לְנָבָל נָדִיב וּלְכִילַי לֹא יֵאָמֵר שׁוֹעַ׃ כִּי נָבָל נְבָלָה
יְדַבֵּר וְלִבּוֹ יַעֲשֶׂה־אָוֶן לַעֲשׂוֹת חֹנֶף וּלְדַבֵּר אֶל־יְהוָה תּוֹעָה לְהָרִיק נֶפֶשׁ רָעֵב וּמַשְׁקֶה צָמֵא
עניים ק׳ יַחְסִיר׃ וְכֵלַי כֵּלָיו רָעִים הוּא זִמּוֹת יָעָץ לְחַבֵּל עֲנָוִים בְּאִמְרֵי־שֶׁקֶר וּבְדַבֵּר
אֶבְיוֹן מִשְׁפָּט׃ וְנָדִיב נְדִיבוֹת יָעָץ וְהוּא עַל־נְדִיבוֹת יָקוּם׃
נָשִׁים שַׁאֲנַנּוֹת קֹמְנָה שְׁמַעְנָה קוֹלִי בָּנוֹת בֹּטְחוֹת הַאְזֵנָּה אִמְרָתִי׃ יָמִים עַל־שָׁנָה תִּרְגַּזְנָה
בֹּטְחוֹת כִּי כָּלָה בָצִיר אֹסֶף בְּלִי יָבוֹא׃ חִרְדוּ שַׁאֲנַנּוֹת רְגָזָה בֹּטְחוֹת פְּשֹׁטָה וְעֹרָה וַחֲגוֹרָה
עַל־חֲלָצָיִם׃ עַל־שָׁדַיִם סֹפְדִים עַל־שְׂדֵי־חֶמֶד עַל־גֶּפֶן פֹּרִיָּה׃ עַל אַדְמַת עַמִּי קוֹץ שָׁמִיר תַּעֲלֶה
כִּי עַל־כָּל־בָּתֵּי מָשׂוֹשׂ קִרְיָה עַלִּיזָה׃ כִּי־אַרְמוֹן נֻטָּשׁ הֲמוֹן עִיר עֻזָּב עֹפֶל וָבַחַן הָיָה בְעַד
מְעָרוֹת עַד־עוֹלָם מְשׂוֹשׂ פְּרָאִים מִרְעֵה עֲדָרִים׃ עַד־יֵעָרֶה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם וְהָיָה מִדְבָּר
והכרמל ק׳ לַכַּרְמֶל וְכַרְמֶל לַיַּעַר יֵחָשֵׁב׃ וְשָׁכַן בַּמִּדְבָּר מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בַּכַּרְמֶל תֵּשֵׁב׃ וְהָיָה מַעֲשֵׂה
הַצְּדָקָה שָׁלוֹם וַעֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד־עוֹלָם׃
וְיָשַׁב עַמִּי בִּנְוֵה שָׁלוֹם וּבְמִשְׁכְּנוֹת מִבְטַחִים וּבִמְנוּחֹת שַׁאֲנַנּוֹת׃ וּבָרַד בְּרֶדֶת הַיָּעַר וּבַשִּׁפְלָה
לג תִּשְׁפַּל הָעִיר׃ אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל־כָּל־מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל־הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר׃ * הוֹי
שׁוֹדֵד וְאַתָּה לֹא שָׁדוּד וּבוֹגֵד וְלֹא־בָגְדוּ בוֹ כַּהֲתִמְךָ שׁוֹדֵד תּוּשַּׁד כַּנְּלֹתְךָ לִבְגֹּד יִבְגְּדוּ־בָךְ׃
יְהוָה חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ הֱיֵה זְרֹעָם לַבְּקָרִים אַף־יְשׁוּעָתֵנוּ בְּעֵת צָרָה׃ מִקּוֹל
הָמוֹן נָדְדוּ עַמִּים מֵרֹמְמֻתֶךָ נָפְצוּ גּוֹיִם׃ וְאֻסַּף שְׁלַלְכֶם אֹסֶף הֶחָסִיל כְּמַשַּׁק גֵּבִים שֹׁקֵק בּוֹ׃
נִשְׂגָּב יְהוָה כִּי שֹׁכֵן מָרוֹם מִלֵּא צִיּוֹן מִשְׁפָּט וּצְדָקָה׃ וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת
ודעת

ואת דבריו לא הסיר ירושלמי פרק הערל ואת דברו לא הסיר כלומר קרי ביה דברו ודריש ליה לשון דָּבָר והכי איתא בויקרא רבה פרשת כ״ב ואת דבריו לא הסיר ואת דברו לא הסיר וכו״ל בבמדבר רבה פ׳ ט׳ ועיין מ״ש בס׳ מלאכי אכל ופה אחד מבקש : אדם ולא אל הו״או בגעיא ואין מאריך בל״מד : העמיקו בספרים מדוייקים הע״ין בשוא לבדו : למשפט ישרו בסי״ן שמאלית : והיה איש במקצת ספרים הה״א במאריך : לעשות חנף בספרים מדוייקים מלעיל כי הוא שם דבר וכן כראה מהסרסים וכן כתב בעל הלשון שהוא על משקל חֹמֶשׁ ורש״י כתב בהדיא חנף שם דבר לכך טעמו למעלה ונקוד פתח פירוש פתח קטן : וכלי כליו רעים הכ״ף בצירי אף על פי שהוא הכילי שזכר למעלה : ענוים עניים ק׳ : האזנה אמרתי בספרים כתובי יד מדוייקים הא״לף בשוא לבדו והז״ין בצירי וכן הוא בדפוס ישן יגיד עליו רעו דנשי למך על פי המסורת למימרא דחדא קריאה אית להון ועיין מה שכתבתי בסדר בראשית : וחגורה לית מלעיל ומלא וא״ו במדוייקים ונמנה בסוף מסרה גדולה בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה : וכרמל והכרמל ק׳ : ובמשכנות בספרי ספרד הו״או במאריך : כהתמך הפ״ו במאריך במקצת ספרים ובכתובי יד וגם במקצת דפוסים חסר יו״ד וכתב רד״ק בפירוש ובשרשו שהוא קל והיתה המ״ם ראויה להדגש וכן כתוב במכלול דף קע״ט : תושד בו״או עם הדגש בשי״ן : בנלתך בדגש הנו״ן לחסרון הה״א כי משפטו כהנלתך בפלס להגלתך מכלול דף קפ״ה וספר [illegible] כ״ף : מרממתיך במקצת ספרים מלא וא״ו אחר רי״ש :

ודעת יראת יהוה היא אוצרו׃ הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום
מר יבכיון׃ נשמו מסלות שבת עבר ארח הפר ברית מאס ערים לא חשב אנוש׃ אבל
אמללה ארץ החפיר לבנון קמל היה השרון כערבה ונער בשן וכרמל׃ עתה אקום יאמר
יהוה עתה ארומם עתה אנשא׃ תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם׃ והיו
עמים משרפות שיד קוצים כסוחים באש יצתו׃ שמעו רחוקים אשר עשיתי
ודעו קרובים גברתי׃ פחדו בציון חטאים אחזה רעדה חנפים מי ׀ יגור לנו אש אוכלה מי־
יגור לנו מוקדי עולם׃ הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך
בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו מראות ברע׃ הוא מרומים ישכן מצדות סלעים
משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים׃ מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים׃ לבך
יהגה אימה איה ספר איה שקל איה ספר את־המגדלים׃ את־עם נועז לא תראה עם
עמקי שפה משמוע נלעג לשון אין בינה׃ חזה ציון קרית מועדנו עיניך תראינה ירושלם
חצי הספר בפסוקים נוה שאנן אהל בל־יצען בל־יסע יתדתיו לנצח וכל־חבליו בל־ינתקו׃ ° כי אם־שם
אדיר יהוה לנו מקום־נהרים יארים רחבי ידים בל־תלך בו אני־שיט וצי אדיר לא יעברנו׃
כי יהוה שפטנו יהוה מחקקנו יהוה מלכנו הוא יושיענו׃ נטשו חבליך בל־יחזקו כן־תרנם
בל־פרשו נס אז חלק עד־שלל מרבה פסחים בזזו בז׃ ובל־יאמר שכן חליתי העם הישב
בה נשא עון׃ * קרבו גוים לשמע ולאמים הקשיבו תשמע הארץ ומלאה לד
תבל וכל־צאצאיה׃ כי קצף ליהוה על־כל־הגוים וחמה על־כל־צבאם החרימם נתנם
לטבח׃ וחלליהם ישלכו ופגריהם יעלה באשם ונמסו הרים מדמם׃ ונמקו כל־צבא
השמים ונגלו כספר השמים וכל־צבאם יבול כנבל עלה מגפן וכנבלת מתאנה׃
כי־רותה בשמים חרבי הנה על־אדום תרד ועל־עם חרמי למשפט׃ חרב ליהוה
מלאה דם הדשנה מחלב מדם כרים ועתודים מחלב כליות אילים כי זבח ליהוה בבצרה
וטבח גדול בארץ אדום׃
וירדו ראמים עמם ופרים עם־אבירים ורותה ארצם מדם ועפרם מחלב ידשן׃ כי יום נקם
ליהוה שנת שלומים לריב ציון׃ ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית והיתה ארצה לזפת
בערה׃ לילה ויומם לא תכבה לעולם יעלה עשנה מדור לדור תחרב לנצח נצחים אין
עבר בה׃ וירשוה קאת וקפד וינשוף וערב ישכנו־בה ונטה עליה קו־תהו ואבני־בהו׃
חריה ואין־שם מלוכה יקראו וכל־שריה יהיו אפס׃ ועלתה ארמנתיה סירים קמוש וחוח
במבצריה והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה׃ ופגשו ציים את־איים ושעיר על־רעהו
יקרא אך־שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח׃ שמה קננה קפוז ותמלט ובקעה ודגרה
בצלה אך־שם נקבצו דיות אשה רעותה׃ דרשו מעל־ספר יהוה וקראו אחת מהנה לא
נעדרה

הן אראלם צעקו חצה לית חסר ויש בו דרש באיכה רבתי פסוק בכה תבכה בלילה ובב"ר פרשת כ"ו עיין יפה תואר שם סי' ז' ומתנות כהונה: קמל פתח באתנח ועיין מכלול שקל פעל : מראות ברע סימן ישעיהו מראות ברע · חבקוק מראות רע · וחד פסוק סימן לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב : מרחקים המ"ם בפתח כמו שכתוב בירמיה ח' : יהגה הגי"מל בדגש ובלא מאריך בי"ד בספרים כתובי יד וגם בקצת דפוסים : בל ינתקו : כי אם שם וגו' חצי הספר בפסוקים : צאצאיה אל"ף ראשונה בחטף סגול : באשם הבי"ת בקמץ חטוף והא"לף בשוא ונחה וכן והבאשו (יואל ב) מכלול דף ר"ח ושרשים שרש באש : ונהפכו בסגול הה"א וקל הפ"א שרשים : וקפד במקצת ספרים מלא וא"ו אחר הפ"א : וינשוף השי"ן בחולם בספרים מדוייקים וכן כתב רד"ק לא בשורק כמו שכתוב באיזה ספרים : קו תהו נהו בפסוק שלשה רפין קו תהו שלו בה ס' בם : וקראו בס"ם הו"או במאריך וי"ס שהקו"ף בחטף פתח ועיין מ"ש בשופטים ה': לד

אשה

נֶעְדָּרָה אִשָּׁה רְעוּתָהּ לֹא פָקָדוּ כִּי־פִי הוּא צִוָּה וְרוּחוֹ הוּא קִבְּצָן׃ וְהוּא־הִפִּיל לָהֶן גּוֹרָל וְיָדוֹ
חִלְּקַתָּה לָהֶם בַּקָּו עַד־עוֹלָם יִירָשׁוּהָ לְדוֹר וָדוֹר יִשְׁכְּנוּ־בָהּ׃ *
לה יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצָּלֶת׃ פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד
הַלְּבָנוֹן נִתַּן־לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד־יְהוָה הֲדַר אֱלֹהֵינוּ׃ חַזְּקוּ
יָדַיִם רָפוֹת וּבִרְכַּיִם כֹּשְׁלוֹת אַמֵּצוּ׃ אִמְרוּ לְנִמְהֲרֵי־לֵב חִזְקוּ אַל־תִּירָאוּ הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם נָקָם
יָבוֹא גְּמוּל אֱלֹהִים הוּא יָבוֹא וְיֹשַׁעֲכֶם׃ אָז תִּפָּקַחְנָה עֵינֵי עִוְרִים וְאָזְנֵי חֵרְשִׁים תִּפָּתַחְנָה׃
אָז יְדַלֵּג כָּאַיָּל פִּסֵּחַ וְתָרֹן לְשׁוֹן אִלֵּם כִּי־נִבְקְעוּ בַמִּדְבָּר מַיִם וּנְחָלִים בָּעֲרָבָה׃ וְהָיָה
הַשָּׁרָב לַאֲגַם וְצִמָּאוֹן לְמַבּוּעֵי מָיִם בִּנְוֵה תַנִּים רִבְצָהּ חָצִיר לְקָנֶה וָגֹמֶא׃ וְהָיָה־שָׁם
מַסְלוּל וָדֶרֶךְ וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקָּרֵא לָהּ לֹא־יַעַבְרֶנּוּ טָמֵא וְהוּא־לָמוֹ הֹלֵךְ דֶּרֶךְ וֶאֱוִילִים לֹא יִתְעוּ׃
לֹא־יִהְיֶה שָׁם אַרְיֵה וּפְרִיץ חַיּוֹת בַּל־יַעֲלֶנָּה לֹא תִמָּצֵא שָׁם וְהָלְכוּ גְּאוּלִים׃ וּפְדוּיֵי יְהוָה
יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה׃ *)
לו וַיְהִי בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל כָּל־
עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת וַיִּתְפְּשֵׂם׃ וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־רַבְשָׁקֵה מִלָּכִישׁ יְרוּשָׁלַמָה* אֶל־ ירושלמה ק'
הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ בְּחֵיל כָּבֵד וַיַּעֲמֹד בִּתְעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה בִּמְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס׃ וַיֵּצֵא אֵלָיו
אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת וְשֶׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן־אָסָף הַמַּזְכִּיר׃
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַבְשָׁקֵה אִמְרוּ־נָא אֶל־חִזְקִיָּהוּ כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר מָה הַבִּטָּחוֹן
הַזֶּה אֲשֶׁר בָּטָחְתָּ׃ אָמַרְתִּי אַךְ־דְּבַר־שְׂפָתַיִם עֵצָה וּגְבוּרָה לַמִּלְחָמָה עַתָּה
עַל־מִי בָטַחְתָּ כִּי מָרַדְתָּ בִּי׃ הִנֵּה בָטַחְתָּ עַל־מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יִסָּמֵךְ אִישׁ עָלָיו וּבָא בְכַפּוֹ וּנְקָבָהּ כֵּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְכָל־הַבֹּטְחִים עָלָיו׃ וְכִי־תֹאמַר
אֵלַי אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּטָחְנוּ הֲלוֹא־הוּא אֲשֶׁר הֵסִיר חִזְקִיָּהוּ אֶת־בָּמֹתָיו וְאֶת־מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר
לִיהוּדָה וְלִירוּשָׁלַםִ לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲווּ׃ וְעַתָּה הִתְעָרֶב נָא אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַשּׁוּר
וְאֶתְּנָה לְךָ אַלְפַּיִם סוּסִים אִם־תּוּכַל לָתֶת לְךָ רֹכְבִים עֲלֵיהֶם׃ וְאֵיךְ תָּשִׁיב אֵת פְּנֵי פַחַת
אַחַד עַבְדֵי אֲדֹנִי הַקְּטַנִּים וַתִּבְטַח לְךָ עַל־מִצְרַיִם לְרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים׃
וְעַתָּה הֲמִבַּלְעֲדֵי יְהוָה עָלִיתִי עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְהַשְׁחִיתָהּ יְהוָה אָמַר אֵלַי עֲלֵה אֶל־הָאָרֶץ
הַזֹּאת וְהַשְׁחִיתָהּ׃ וַיֹּאמֶר אֶלְיָקִים וְשֶׁבְנָא וְיוֹאָח אֶל־רַבְשָׁקֵה דַּבֶּר־נָא אֶל־עֲבָדֶיךָ אֲרָמִית
כִּי שֹׁמְעִים אֲנָחְנוּ וְאַל־תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ יְהוּדִית בְּאָזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר עַל־הַחוֹמָה׃ וַיֹּאמֶר רַבְשָׁקֵה
הַאֶל אֲדֹנֶיךָ וְאֵלֶיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל־הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל־ צואתם ק'
הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת־חַרְאֵיהֶם* וְלִשְׁתּוֹת אֶת־°° שֵׁינֵיהֶם* עִמָּכֶם׃ וַיַּעֲמֹד רַבְשָׁקֵה וַיִּקְרָא בְקוֹל־ מימי ק' רגליהם ק'
גדול

אשה רעותה במקרא גדולה כתוב בגליון ספר אחר ואשה עד כאן לשונו · והתרגום סיוע לו אבל לא ראיתי כן לאחד מהספרים :
לה נקם יבוא מלא וא"ו בספרים מדויקים וכן חברו שבפסוק וכנון לעשות כן כי אין לו מן ז' חסרים הנזכרים במסורת פרשת בהעלתך : בנוה תנים
רבצה כתב רש"י שם דבר הוא כמו מרבץ שהרי אינו מפיק ה"א עכ"ל ובספרים שלנו הה"א במפיק גם לא נמנה במסורת עם מלין דלא מפקין ה"א
בסוף תיבותא : ישיגו ונסו זהו ישינו ונסו ושלמטה מזה בפרשת עורי עורי ישיגון בכון נסו אין ואו כראש המלה וסימן וא"ו בו"או כ"ון בכ"ון
לו עיין רד"ק : מלכיש ירושלמה ה' חסרי' וחד מל' עיין במסורת על פסוק זה והמל' הוא בד"ה ב' ל"ב אחר זה שלח סנחריב : אמרתי אך דבר
שפתים סי' דמלכים אמרת ודישעיהו אמרתי וחד פסוק סימן ויקרא אבימלך ליצחק : הלוא הוא לפי המסורת ראוי להיות מל' וא"ו שאין זה
ממנין ז' חסרי' בסיפרא שבמסר סימנם במ"ג סי' י' וכן מצאתיו מל' במקצת ספרים : עלה אל הארץ הזאת בכל ספרים שלנו כתוב אל ותימא
על המתרגם שתרגם סק על ארעא : חראיהם צואתם ק' ובחילופי מלכים וישעיה כתוב במסורת מלכים חריהם ישעיה חראיהם : שיניהם מימי
רגליהם ק' ובכל הספרים כתו' שיניהם ביו"ד אחר השי"ן וכן הוא חברו דמלכים ברוב הספרים וכ"כ המכלל יופי בשני המקומות אמנם במסורה כתוב
מלכי' שניהם כתי' ישעיה שיניהם כתיב עוד מצאתי בס"א כ"י כי בשני המקומו' כתוב בפנים גם מלת מימי והקרי והכתיב אינו אלא על מלת שיניהם
ונראה מדברי רש"י שכן היה כתוב בספרו וכ"כ מדבריו בפי' הגמר' סוף פ' הקורא את המגילה עומד וכך היא גירסת הרי"ף ורבינו ישעיה הראשון גם
אבל הרא"ש וריא"ז אינם גורסים מלת מימי בכתיב וכך היא גירסת רד"ק כמ"ש במלכים וכ"כ בעל המסורת במאמר אחד וזה תלוי בנסחאות הגמרא :

ישא

גדול יהודית ויאמר שמעו את־דברי המלך הגדול מלך אשור׃ כה אמר המלך אל־ישא
לכם חזקיהו כי לא־יוכל להציל אתכם׃ ואל־יבטח אתכם חזקיהו אל־יהוה לאמר הצל
יצילנו יהוה לא תנתן העיר הזאת ביד מלך אשור׃ אל־תשמעו אל־חזקיהו כי כה אמר
המלך אשור עשו־אתי ברכה וצאו אלי ואכלו איש־גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי־בורו׃
עד־באי ולקחתי אתכם אל־ארץ כארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים׃ פן־יסית
אתכם חזקיהו לאמר יהוה יצילנו ההצילו אלהי הגוים איש את־ארצו מיד מלך אשור׃
איה אלהי חמת וארפד איה אלהי ספרוים וכי־הצילו את־שמרון מידי׃
מי בכל־אלהי הארצות האלה אשר־הצילו את־ארצם מידי כי־יציל יהוה את־ירושלם מידי׃
ויחרישו ולא־ענו אתו דבר כי־מצות המלך היא לאמר לא תענהו׃ ויבא אליקים בן־
חלקיהו אשר־על־הבית ושבנא הספר ויואח בן־אסף המזכיר אל־חזקיהו קרועי בגדים ויגידו
לו את דברי רבשקה׃ * ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את־בגדיו ויתכס בשק ויבא לז
בית יהוה׃
וישלח את־אליקים אשר־על־הבית ואת ׀ שבנא הסופר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים
אל־ישעיהו בן־אמוץ הנביא׃ ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום־צרה ותוכחה ונאצה היום
הזה כי באו בנים עד־משבר וכח אין ללדה׃ אולי ישמע יהוה אלהיך את ׀ דברי רבשקה
אשר שלחו מלך־אשור ׀ אדניו לחרף אלהים חי והוכיח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך
ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה׃ ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל־ישעיהו׃ ויאמר
אליהם ישעיהו כה תאמרון אל־אדניכם כה ׀ אמר יהוה אל־תירא מפני הדברים אשר שמעת
אשר גדפו נערי מלך־אשור אותי׃ הנני נותן בו רוח ושמע שמועה ושב אל־ארצו
והפלתיו בחרב בארצו׃ וישב רבשקה וימצא את־מלך אשור נלחם על־לבנה כי שמע
כי נסע מלכיש׃ וישמע על־תרהקה מלך־כוש לאמר יצא להלחם אתך וישמע וישלח
מלאכים אל־חזקיהו לאמר׃ כה תאמרון אל־חזקיהו מלך־יהודה לאמר אל־ישאך אלהיך
אשר אתה בוטח בו לאמר לא תנתן ירושלם ביד מלך אשור׃ הנה ׀ אתה שמעת אשר
עשו מלכי אשור לכל־הארצות להחרימם ואתה תנצל׃ ההצילו אותם אלהי הגוים
אשר־השחיתו אבותי את־גוזן ואת־חרן ורצף ובני־עדן אשר בתלשר׃ איה מלך־חמת
ומלך ארפד ומלך לעיר ספרוים הנע ועוה׃ ויקח חזקיהו את־הספרים מיד המלאכים
ויקראהו ויעל בית יהוה ויפרשהו חזקיהו לפני יהוה׃ ויתפלל חזקיהו אל־יהוה לאמר׃
יהוה צבאות אלהי ישראל ישב הכרבים אתה־הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ
אתה עשית את־השמים ואת־הארץ׃ הטה יהוה ׀ אזנך ושמע פקח יהוה עינך וראה
ושמע את כל־דברי סנחריב אשר שלח לחרף אלהים חי׃ אמנם יהוה החריבו מלכי
אשור את־כל־הארצות ואת־ארצם׃
ונתן את־אלהיהם באש כי לא אלהים המה כי אם־מעשה ידי־אדם עץ ואבן ויאבדום׃
ועתה יהוה אלהינו הושיענו מידו וידעו כל־ממלכות הארץ כי־אתה יהוה לבדך׃

וישלח

ישא עיין מה שכתבתי במלכים ב׳ י״ח׃ הטה ה׳ אזנך ושמע הו״או במאריך ובמקצת ספרים הסי״ן בשוא ופתח ובמקצתן בשוא לבדו ועיין מ״ש לז
בפרשת בלק על פסוק קום בלק ושמע׃

ביד

וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֶל־חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל־סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עָלָיו בָּזָה לְךָ לָעֲגָה
לְךָ בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן אַחֲרֶיךָ רֹאשׁ הֵנִיעָה בַּת יְרוּשָׁלִָם׃ אֶת־מִי חֵרַפְתָּ וְגִדַּפְתָּ וְעַל־מִי
הֲרִימוֹתָה קּוֹל וַתִּשָּׂא מָרוֹם עֵינֶיךָ אֶל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ בְּיַד עֲבָדֶיךָ חֵרַפְתָּ ׀ אֲדֹנָי וַתֹּאמֶר
בְּרֹב רִכְבִּי אֲנִי עָלִיתִי מְרוֹם הָרִים יַרְכְּתֵי לְבָנוֹן וְאֶכְרֹת קוֹמַת אֲרָזָיו מִבְחַר בְּרֹשָׁיו וְאָבוֹא
מְרוֹם קִצּוֹ יַעַר כַּרְמִלּוֹ׃ אֲנִי קַרְתִּי וְשָׁתִיתִי מָיִם וְאַחְרִב בְּכַף־פְּעָמַי כֹּל יְאֹרֵי מָצוֹר׃ הֲלוֹא־
שָׁמַעְתָּ לְמֵרָחוֹק אוֹתָהּ עָשִׂיתִי מִימֵי קֶדֶם וִיצַרְתִּיהָ עַתָּה הֲבֵאתִיהָ וּתְהִי לְהַשְׁאוֹת גַּלִּים
נִצִּים עָרִים בְּצֻרוֹת׃ וְיֹשְׁבֵיהֶן קִצְרֵי־יָד חַתּוּ וָבֹשׁוּ הָיוּ עֵשֶׂב שָׂדֶה וִירַק דֶּשֶׁא חֲצִיר גַּגּוֹת
וּשְׁדֵמָה לִפְנֵי קָמָה׃ וְשִׁבְתְּךָ וְצֵאתְךָ וּבוֹאֲךָ יָדָעְתִּי וְאֵת הִתְרַגֶּזְךָ אֵלָי׃ יַעַן הִתְרַגֶּזְךָ אֵלַי
וְשַׁאֲנַנְךָ עָלָה בְאָזְנָי וְשַׂמְתִּי חַחִי בְּאַפֶּךָ וּמִתְגִּי בִּשְׂפָתֶיךָ וַהֲשִׁיבֹתִיךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־בָּאתָ בָּהּ׃
וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אָכוֹל הַשָּׁנָה סָפִיחַ וּבַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית שָׁחִיס וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית זִרְעוּ וְקִצְרוּ וְנִטְעוּ
כְרָמִים וְאָכוֹל פִּרְיָם׃ וְיָסְפָה פְּלֵיטַת בֵּית־יְהוּדָה הַנִּשְׁאָרָה שֹׁרֶשׁ לְמָטָּה וְעָשָׂה פְרִי לְמָעְלָה׃ ואכלו ק
כִּי מִירוּשָׁלִַם תֵּצֵא שְׁאֵרִית וּפְלֵיטָה מֵהַר צִיּוֹן קִנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹּאת׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֹא יָבוֹא אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא־יוֹרֶה שָׁם חֵץ וְלֹא־
יְקַדְּמֶנָּה מָגֵן וְלֹא־יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סֹלְלָה׃
בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־בָּא בָּהּ יָשׁוּב וְאֶל־הָעִיר הַזֹּאת לֹא יָבוֹא נְאֻם־יְהוָה׃ וְגַנּוֹתִי עַל־הָעִיר הַזֹּאת
לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי׃ וַיֵּצֵא ׀ מַלְאַךְ יְהוָה וַיַּכֶּה בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר
מֵאָה וּשְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אָלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים׃ וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב
סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּנִינְוֵה׃ וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית ׀ נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ
וְשַׂרְאֶצֶר בָּנָיו הִכֻּהוּ בַחֶרֶב וְהֵמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אֲרָרָט וַיִּמְלֹךְ אֵסַר־חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ *
לח בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבוֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה׃ וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל־הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל־יְהוָה׃ וַיֹּאמַר אָנָּה יְהוָה זְכָר־נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל׃ וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יְשַׁעְיָהוּ לֵאמֹר׃
הָלוֹךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי דָּוִד אָבִיךָ שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתֶךָ רָאִיתִי אֶת־
דִּמְעָתֶךָ הִנְנִי יוֹסִף עַל־יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ וּמִכַּף מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אַצִּילְךָ וְאֵת הָעִיר
הַזֹּאת וְגַנּוֹתִי עַל־הָעִיר הַזֹּאת׃ וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת מֵאֵת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יְהוָה

את

ביד עבדיך חרפת | אדני יש פסיק בין חרפת לשם כמ"ש במלכים : מרום קצו סנהדרין פ' חלק ר' חנינא בר פפא רמי כתיב מרום קצו וכתיב מלון קצו אמר אותו רשע בתחלה אחריב דירה של מטה ואח"כ אחריב דירה של מעלה ופי' רש"י כתוב מרום קצו בישעיה וכתוב מלון במלכים כן צריך להגיה כפי' רש"י : כל יארי בכל ספרים כ"י חסר וא"ו בתר אל"ף ועיין מ"ש בזכריה סימן י' : הלוא שמעת מלא וא"ו בספרים מדוייקים וע"פי המסורת שזכרתי למעלה בסימן ל"ו : עתה הבאתיה בספרים מועטים כתוב הביאתיה ביו"ד וא"לף אחר הבי"ת וגם במכלל יופי כתוב על זה בא מלא נשי"ן הפעל ועל אותו דמלכים לא כתב מאומה ולפי דעתי בשתבש בדברי המכלול שכתב בדף ק"כ ובאו מלאים בעי"ן הפעל וכו' ומנה בכללם עתה הביאתיה ונמורה מקום בגליון כתוב ישעיה לג אך אין למדין מהמורה מקום כי אם מהספרים המדוייקי' שזה דישעיה חסר ודמלכים מלא וקצת תימא שלא נמנה חילוף זה עם חילופים אחרים שנמנו במסורת שלנו בין מלכים לישעיה ויותר מזה יש לתמוה על בעל המסורת דישעיה סימן מ"ג לא מנה שום אחד מאלו עם אותן ששה מלאים ועיין עוד מ"ש במלכים ב' ט' : ושאננך בכמה ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים כ"ן ראשונה בקמץ וכן חברו דמלכים וכך הם בשרשים ובבעל הלשון ובמקצת ספרים בפתח כמ"ש במלכים : ואבול ואכלו ק' ויש ספרים שהכתיב ואבל ונוסחא קמייתא עדיפא דמסורא רבתא חשיב ליה בהדי מלין דכתיבין מוקדם ומאוחר פוק חזי התם באות וא"ו : ואדרמלך בס"ס הוא"ו בגעיא : אסרחדן במקצת ספרים כ"י ודפוסים קדמונים חדא מלה וי"ס תרין מלין כמ"ש במלכים ובעזרא ד' : ויאמר אנה במקצת ספרים כ"י בשני טעמים אָנָּה ובשאר ספרים בטעם א' לבד בכ"ון וזה א' מן ו' כתובים בה"א בלשון בקשה ומה שיש לדקדק בזה אכתבנו בתילים קי"ו בס"ד : ובלב שלם ובס' מלכים כתיב ובלבב ושם מסרתי הסימן ומה שכתוב במקרא גדולה כאן וּבְלֵבָב טעות הוא מהדפוס שהקדים למ"ד לבי"ת :

אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֵּר׃ הִנְנִי מֵשִׁיב אֶת־צֵל הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יָרְדָה בְמַעֲלוֹת אָחָז בַּשֶּׁמֶשׁ
אֲחֹרַנִּית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת וַתָּשָׁב הַשֶּׁמֶשׁ עֶשֶׂר מַעֲלוֹת בַּמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יָרָדָה׃ מִכְתָּב
לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בַּחֲלֹתוֹ וַיְחִי מֵחָלְיוֹ׃ אֲנִי אָמַרְתִּי בִּדְמִי יָמַי אֵלֵכָה בְּשַׁעֲרֵי שְׁאוֹל
פֻּקַּדְתִּי יֶתֶר שְׁנוֹתָי׃ אָמַרְתִּי לֹא־אֶרְאֶה יָהּ יָהּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים לֹא־אַבִּיט אָדָם עוֹד עִם־יוֹשְׁבֵי
חָדֶל׃ דּוֹרִי נִסַּע וְנִגְלָה מִנִּי כְּאֹהֶל רֹעִי קִפַּדְתִּי כָאֹרֵג חַיַּי מִדַּלָּה יְבַצְּעֵנִי מִיּוֹם עַד־לַיְלָה
תַּשְׁלִימֵנִי׃ שִׁוִּיתִי עַד־בֹּקֶר כָּאֲרִי כֵּן יְשַׁבֵּר כָּל־עַצְמוֹתָי מִיּוֹם עַד־לַיְלָה תַּשְׁלִימֵנִי׃ כְּסוּס
עָגוּר כֵּן אֲצַפְצֵף אֶהְגֶּה כַּיּוֹנָה דַּלּוּ עֵינַי לַמָּרוֹם אֲדֹנָי עָשְׁקָה־לִּי עָרְבֵנִי׃ מָה־אֲדַבֵּר וְאָמַר־
לִי וְהוּא עָשָׂה אֶדַּדֶּה כָל־שְׁנוֹתַי עַל־מַר נַפְשִׁי׃ אֲדֹנָי עֲלֵיהֶם יִחְיוּ וּלְכָל־בָּהֶן חַיֵּי רוּחִי
וְתַחֲלִימֵנִי וְהַחֲיֵנִי׃ הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר־לִי מָר וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מִשַּׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ
אַחֲרֵי גֵוְךָ כָּל־חֲטָאָי׃ כִּי לֹא שְׁאוֹל תּוֹדֶךָּ מָוֶת יְהַלְלֶךָּ לֹא־יְשַׂבְּרוּ יוֹרְדֵי־בוֹר אֶל־אֲמִתֶּךָ׃
חַי חַי הוּא יוֹדֶךָ כָּמוֹנִי הַיּוֹם אָב לְבָנִים יוֹדִיעַ אֶל־אֲמִתֶּךָ׃ יְהוָה לְהוֹשִׁיעֵנִי וּנְגִנוֹתַי נְנַגֵּן כָּל־
יְמֵי חַיֵּינוּ עַל־בֵּית יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ יִשְׂאוּ דְּבֶלֶת תְּאֵנִים וְיִמְרְחוּ עַל־הַשְּׁחִין וְיֶחִי׃
וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ מָה אוֹת כִּי אֶעֱלֶה בֵּית יְהוָה׃ * בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח מְרֹאדַךְ לט
בַּלְאֲדָן בֶּן־בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ־בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל־חִזְקִיָּהוּ וַיִּשְׁמַע כִּי חָלָה וַיֶּחֱזָק׃ וַיִּשְׂמַח
עֲלֵיהֶם חִזְקִיָּהוּ וַיַּרְאֵם אֶת־בֵּית נְכֹתֹה אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַבְּשָׂמִים וְאֵת הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב
וְאֵת כָּל־בֵּית כֵּלָיו וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאוֹצְרֹתָיו לֹא־הָיָה דָבָר אֲשֶׁר לֹא־הֶרְאָם חִזְקִיָּהוּ
בְּבֵיתוֹ וּבְכָל־מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ וַיָּבֹא יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מָה אָמְרוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וּמֵאַיִן יָבֹאוּ אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ אֵלַי מִבָּבֶל׃ וַיֹּאמֶר
מָה רָאוּ בְּבֵיתֶךָ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתִי רָאוּ לֹא־הָיָה דָבָר אֲשֶׁר לֹא־הִרְאִיתִים
בְּאוֹצְרֹתָי׃ וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה צְבָאוֹת׃ הִנֵּה יָמִים בָּאִים
וְנִשָּׂא כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וַאֲשֶׁר אָצְרוּ אֲבֹתֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה בָּבֶל לֹא־יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר יְהוָה׃
וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמְּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל׃ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ
אֶל־יְשַׁעְיָהוּ טוֹב דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַיֹּאמֶר כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי׃ *

מ נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם׃ דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלִַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה
הפטרה ואתחנן
צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֺנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד יְהוָה כִּפְלַיִם בְּכָל־חַטֹּאתֶיהָ׃ קוֹל קוֹרֵא
בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יַשְּׁרוּ בָּעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ׃ כָּל־גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל־הַר וְגִבְעָה
יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה׃ וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי
פִּי יְהוָה דִּבֵּר׃ קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל־הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל־חַסְדּוֹ
כְּצִיץ הַשָּׂדֶה׃ יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם׃ יָבֵשׁ חָצִיר
נָבֵל צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם׃ עַל הַר־גָּבֹהַּ עֲלִי־לָךְ מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן

הרימי

יושבי חדל בכל אתר כתיב חלד והכא כתיב חדל ז״ל קרי בזוהר פרשת נח סוף דף ס״ה : כארי הכ״ף בקמץ וכן במסורת ב׳ קמצין כארי לישני
שויתי עד בקר כארי ידי ורגלי ועיין מ״ש בעל ערוגת הבשם בסוף פ״ג מספרו : כסוס כן כתיב וק׳ ואי משכחת ספרי דכתיב כסים וקרי כסוס גם
אליבא דמדינחאי דלא נקיטינן כוותייהו אבל בירמיה סימן ח׳ כתוב וסוס וק׳ וסים : דלו עיין מ״ש באיוב כ״ח : אדני עשקה (א״ה במ״ג נכתב
ביו״ד ה״א וטעות גמור הוא שהרי נמסר בערך א״ד במכין קל״ד אדני ולא ידעתי למה הרב המחבר לא העיר על זה ע״כ) עשקה לי כווי ואע״פ
שהעי״ן איננה חטופה אלא נקראת במאריך הגה כמוהו שמרה נפשי כי חסיד אני או יהיה עבר לנקבה כ״כ רד״ק בפי׳ ובשרשי׳ לאפוקי אותן שקוראי׳
בחטף ועיין מ״ש בתילים מזמור פ״ו : יודיע אל אמתך התרגום ורא״בע פי׳ אל זה השני בצירי ורד״ק תמה עליהם כי בכל הספרי׳ אל נקוד סגול וסמוך
במקף עם אמתך כמו הראשון והמסרה אל אמתך שנים והם אלה השנים אשר הם בפסוק כי לא שאול תודך ובפ׳ חי חי : מראדך בט״ף ברוב הספרים
ובקצת מהם מרדך בלא אל״ף : באוצרתי כן הוא במקצת ספרים מדוייקים כמ״ש בפ׳ האזינו : בכל חטאתיה בצי״ת וכן פי׳ כל המפרשים : נבל
ציץ זה וחבירו שבסמוך בשני טעמים כמו ויצץ ציץ לפרשת קרח עיין שם : נשבה בו הבי״ת של בו דגושה ועוד אדבר בזה בכלל אתי מרחיק בס״ד :

משלה

הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל־תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם :
הנה אדני יהוה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו : כרעה עדרו
ירעה בזרעו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל : מי־מדד בשעלו מים
ושמים בזרת תכן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים : מי־תכן
את־רוח יהוה ואיש עצתו יודיענו : את־מי נועץ ויבינהו וילמדהו בארח משפט וילמדהו
דעת ודרך תבונות יודיענו : הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים כדק
יטול : ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה : כל־הגוים כאין נגדו מאפס ותהו
נחשבו־לו : ואל־מי תדמיון אל ומה־דמות תערכו־לו : הפסל נסך חרש וצרף בזהב
ירקענו ורתקות כסף צורף : המסכן תרומה עץ לא־ירקב יבחר חרש חכם יבקש־לו להכין
פסל לא ימוט : הלוא תדעו הלוא תשמעו הלוא הגד מראש לכם הלוא הבינתם מוסדות
הארץ : הישב על־חוג הארץ וישביה כחגבים הנוטה כדק שמים וימתחם כאהל לשבת :
הנותן רוזנים לאין שפטי ארץ כתהו עשה : אף בל־נטעו אף בל־זרעו אף בל־שרש
בארץ גזעם וגם־נשף בהם ויבשו וסערה כקש תשאם : ואל־מי תדמיוני
ואשוה יאמר קדוש : שאו־מרום עיניכם וראו מי־ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם
ע״כ בשם יקרא מרב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר : *
הפטרת לך לך למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מיהוה ומאלהי משפטי יעבור : הלוא
ידעת אם־לא שמעת אלהי עולם יהוה בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר
לתבונתו : נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה : ויעפו נערים ויגעו ובחורים כשול
יכשלו : וקוי יהוה יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו : *
מא החרישו אלי איים ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט נקרבה : מי העיר
ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו :
ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא : מי־פעל ועשה קרא הדרות מראש אני יהוה
ראשון ואת־אחרנים אני־הוא : ראו איים וייראו קצות הארץ יחרדו קרבו ויאתיון : איש
את־רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק : ויחזק חרש את־צרף מחליק פטיש את־הולם פעם
אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט : ואתה ישראל עבדי
יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי : אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה
קראתיך ואמר לך עבדי־אתה בחרתיך ולא מאסתיך : אל־תירא כי־עמך אני אל־תשתע
כי־אני אלהיך אמצתיך אף־עזרתיך אף־תמכתיך בימין צדקי : הן יבשו ויכלמו כל הנחרים
בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך : תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס
אנשי מלחמתך : כי אני יהוה אלהיך מחזיק ימינך האמר לך אל־תירא אני עזרתיך :
אל

משלה לו למ״ד של לו רפה : **מי תכן את רוח** בכל הספרים יש טפחא במלת רוח ומלת ה׳ היא תשובה לשאלה ואיכו׳ כסמך רוח אל ה׳ וכן דעת יונתן ומפרשים אחרים ויש מי שפי׳ בענין אחר ואינו על דרך הטעמים : **המסכן** המ״ם רפויה והס״א סמוכה במאריך מכלול : **ואל מי תדמיוני** הת״ו רפה ועיין מ״ש בפרשת כי תצא על לא תתעב ובפרש׳ וארא על אתה תדבר : **מי ברא אלה** טועים הטועים אותו מלעיל שהמכלול מנאו כדף ו׳ עם אותם שאינו מלרע שלא כמנהג : **עצמה ירבה** חטף צ״פ המסורת ר״ל קמץ חטוף וחברו כוס עצמה דסוף נחום : **וקוי** היו״ד בצירי והוא ע״ן הפועל וי״ו הרבים כעלמת והוברה הי״וד מהמכת׳ ונשארה במכנה בפגישת שכי יוד״ין אבל וקוי ה׳ המה יירשו ארץ תילים לז בשבעת וא״ו ע״ן הפועל כן דעת רד״ק במכלול מסקל פועלים ובשרשים ובתילים וכן מצאתי בספרים מדוייקים ועיין עוד מ״ש בתילי׳ : **ראו איים וייראו** פלוגי ספרי אם הוא בתרי יוד״ין או בחדא בלחוד וממסורת ליכא לאכרועי מידי : **ויאתיון** בדפוסים ישנים וגם ברוב ספרי׳ כ״י הה״א בחטף סגול וכן כתב המכלול יופי הה״א כנה ולמד זה מהמכלול דף קס״ג ומפרשים שהוא עם אחרים שה״א כנה : **את צרף** יש מי שכתבו מלא וא״ו ואין לסמוך עליו שהוא א׳ מן ד׳ חס׳ במסו׳ : **החזקתיך מקצות** בספרי׳ כ״י מדוייקים הקו״ף רפה וכ״כ רב פעלים : **ואמר לך** מלעיל במדוייקי׳ כ״י וגם בדפוסים ישנים :
בעל

אַל־תִּֽירְאִי֙ תּוֹלַ֣עַת יַעֲקֹ֔ב מְתֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל אֲנִ֤י עֲזַרְתִּיךְ֙ נְאֻם־יְהוָ֔ה וְגֹאֲלֵ֖ךְ קְד֥וֹשׁ
יִשְׂרָאֵֽל׃ הִנֵּ֣ה שַׂמְתִּ֗יךְ לְמוֹרַג֙ חָר֣וּץ חָדָ֔שׁ בַּ֖עַל פִּֽיפִיּ֑וֹת תָּד֤וּשׁ הָרִים֙ וְתָדֹ֔ק וּגְבָע֖וֹת כַּמֹּ֥ץ
תָּשִֽׂים׃ תִּזְרֵם֙ וְר֣וּחַ תִּשָּׂאֵ֔ם וּסְעָרָ֖ה תָּפִ֣יץ אוֹתָ֑ם וְאַתָּה֙ תָּגִ֣יל בַּֽיהוָ֔ה בִּקְד֥וֹשׁ יִשְׂרָאֵ֖ל
תִּתְהַלָּֽל׃ * ע'כ
הָעֲנִיִּ֨ים וְהָאֶבְיוֹנִ֜ים מְבַקְשִׁ֥ים מַ֙יִם֙ וָאַ֔יִן לְשׁוֹנָ֖ם בַּצָּמָ֣א נָשָׁ֑תָּה אֲנִ֤י יְהוָה֙ אֶעֱנֵ֔ם אֱלֹהֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל
לֹ֥א אֶעֶזְבֵֽם׃ אֶפְתַּ֤ח עַל־שְׁפָיִים֙ נְהָר֔וֹת וּבְת֥וֹךְ בְּקָע֖וֹת מַעְיָנ֑וֹת אָשִׂ֤ים מִדְבָּר֙ לַאֲגַם־מַ֔יִם
וְאֶ֥רֶץ צִיָּ֖ה לְמוֹצָ֥אֵי מָֽיִם׃ אֶתֵּ֣ן בַּמִּדְבָּ֗ר אֶ֚רֶז שִׁטָּ֔ה וַהֲדַ֖ס וְעֵ֣ץ שָׁ֑מֶן אָשִׂ֣ים בָּעֲרָבָ֗ה בְּר֛וֹשׁ
תִּדְהָ֥ר וּתְאַשּׁ֖וּר יַחְדָּֽו׃ לְמַ֨עַן יִרְא֤וּ וְיֵֽדְעוּ֙ וְיָשִׂ֣ימוּ וְיַשְׂכִּ֔ילוּ יַחְדָּ֔ו כִּ֥י יַד־יְהוָ֖ה עָ֣שְׂתָה זֹּ֑את
וּקְד֥וֹשׁ יִשְׂרָאֵ֖ל בְּרָאָֽהּ׃ קָרְב֥וּ רִֽיבְכֶ֖ם יֹאמַ֣ר יְהוָ֑ה הַגִּ֙ישׁוּ֙ עֲצֻמ֣וֹתֵיכֶ֔ם יֹאמַ֖ר מֶ֥לֶךְ
יַעֲקֹֽב׃ יַגִּ֣ישׁוּ וְיַגִּ֔ידוּ לָ֔נוּ אֵ֖ת אֲשֶׁ֣ר תִּקְרֶ֑ינָה הָרִאשֹׁנ֣וֹת ׀ מָ֣ה הֵ֗נָּה הַגִּ֡ידוּ וְנָשִׂ֣ימָה לִבֵּנוּ֩ וְנֵדְעָ֨ה
אַחֲרִיתָ֔ן א֥וֹ הַבָּא֖וֹת הַשְׁמִיעֻֽנוּ׃ הַגִּ֙ידוּ֙ הָאֹתִיּ֣וֹת לְאָח֔וֹר וְנֵ֣דְעָ֔ה כִּ֥י אֱלֹהִ֖ים אַתֶּ֑ם אַף־תֵּיטִ֣יבוּ
וְתָרֵ֔עוּ וְנִשְׁתָּ֖עָה וְנִרְאֶ֥ יַחְדָּֽו׃ הֵן־אַתֶּ֣ם מֵאַ֔יִן וּפָעָלְכֶ֖ם מֵאָ֑פַע תּוֹעֵבָ֖ה יִבְחַ֥ר בָּכֶֽם׃ ונראה ק'
הַעִיר֤וֹתִי מִצָּפוֹן֙ וַיַּ֔את מִמִּזְרַח־שֶׁ֖מֶשׁ יִקְרָ֣א בִשְׁמִ֑י וְיָבֹ֤א סְגָנִים֙ כְּמוֹ־חֹ֔מֶר וּכְמ֥וֹ יוֹצֵ֖ר יִרְמָס־ ויאת
טִֽיט׃ מִֽי־הִגִּ֤יד מֵרֹאשׁ֙ וְנֵדָ֔עָה וּמִלְּפָנִ֖ים וְנֹאמַ֣ר צַדִּ֑יק אַ֣ף אֵין־מַגִּ֗יד אַ֚ף אֵ֣ין מַשְׁמִ֔יעַ אַ֥ף אֵין־
שֹׁמֵ֖עַ אִמְרֵיכֶֽם׃ רִאשׁ֥וֹן לְצִיּ֖וֹן הִנֵּ֣ה הִנָּ֑ם וְלִירוּשָׁלִַ֖ם מְבַשֵּׂ֥ר אֶתֵּֽן׃ וְאֵ֙רֶא֙ וְאֵ֣ין אִ֔ישׁ וּמֵאֵ֖לֶּה
וְאֵ֣ין יוֹעֵ֑ץ וְאֶשְׁאָלֵ֖ם וְיָשִׁ֥יבוּ דָבָֽר׃ הֵ֣ן כֻּלָּ֔ם אָ֥וֶן אֶ֖פֶס מַעֲשֵׂיהֶ֑ם ר֥וּחַ וָתֹ֖הוּ נִסְכֵּיהֶֽם׃ *
הֵ֤ן עַבְדִּי֙ אֶתְמָךְ־בּ֔וֹ בְּחִירִ֖י רָצְתָ֣ה נַפְשִׁ֑י נָתַ֤תִּי רוּחִי֙ עָלָ֔יו מִשְׁפָּ֖ט לַגּוֹיִ֥ם יוֹצִֽיא׃ מב
לֹ֥א יִצְעַ֖ק וְלֹ֣א יִשָּׂ֑א וְלֹֽא־יַשְׁמִ֥יעַ בַּח֖וּץ קוֹלֽוֹ׃ קָנֶ֤ה רָצוּץ֙ לֹ֣א יִשְׁבּ֔וֹר וּפִשְׁתָּ֥ה כֵהָ֖ה לֹ֣א יְכַבֶּ֑נָּה
לֶאֱמֶ֖ת יוֹצִ֥יא מִשְׁפָּֽט׃ לֹ֤א יִכְהֶה֙ וְלֹ֣א יָר֔וּץ עַד־יָשִׂ֥ים בָּאָ֖רֶץ מִשְׁפָּ֑ט וּלְתוֹרָת֖וֹ אִיִּ֥ים יְיַחֵֽילוּ׃ * הפטרת בראשית
כֹּֽה־אָמַ֞ר הָאֵ֣ל ׀ יְהוָ֗ה בּוֹרֵ֤א הַשָּׁמַ֙יִם֙ וְנ֣וֹטֵיהֶ֔ם רֹקַ֥ע הָאָ֖רֶץ וְצֶאֱצָאֶ֑יהָ נֹתֵ֤ן נְשָׁמָה֙
לָעָ֣ם עָלֶ֔יהָ וְר֖וּחַ לַהֹלְכִ֥ים בָּֽהּ׃ אֲנִ֧י יְהוָ֛ה קְרָאתִ֥יךָֽ בְצֶ֖דֶק וְאַחְזֵ֣ק בְּיָדֶ֑ךָ וְאֶצָּרְךָ֗ וְאֶתֶּנְךָ֛ לִבְרִ֥ית
עָ֖ם לְא֥וֹר גּוֹיִֽם׃ לִפְקֹ֖חַ עֵינַ֣יִם עִוְר֑וֹת לְהוֹצִ֤יא מִמַּסְגֵּר֙ אַסִּ֔יר מִבֵּ֥ית כֶּ֖לֶא יֹ֥שְׁבֵי חֹֽשֶׁךְ׃ אֲנִ֥י
יְהוָ֖ה ה֣וּא שְׁמִ֑י וּכְבוֹדִי֙ לְאַחֵ֣ר לֹֽא־אֶתֵּ֔ן וּתְהִלָּתִ֖י לַפְּסִילִֽים׃ הָרִאשֹׁנ֖וֹת הִנֵּה־בָ֑אוּ וַחֲדָשׁוֹת֙
אֲנִ֣י מַגִּ֔יד בְּטֶ֥רֶם תִּצְמַ֖חְנָה אַשְׁמִ֥יעַ אֶתְכֶֽם׃ שִׁ֤ירוּ לַֽיהוָה֙ שִׁ֣יר חָדָ֔שׁ תְּהִלָּת֖וֹ
מִקְצֵ֣ה הָאָ֑רֶץ יוֹרְדֵ֤י הַיָּם֙ וּמְלֹא֔וֹ אִיִּ֖ים וְיֹשְׁבֵיהֶֽם׃ יִשְׂא֤וּ מִדְבָּר֙ וְעָרָ֔יו חֲצֵרִ֖ים תֵּשֵׁ֣ב קֵדָ֑ר יָרֹ֙נּוּ֙
יֹ֣שְׁבֵי סֶ֔לַע מֵרֹ֥אשׁ הָרִ֖ים יִצְוָֽחוּ׃ יָשִׂ֥ימוּ לַֽיהוָ֖ה כָּב֑וֹד וּתְהִלָּת֖וֹ בָּאִיִּ֥ים יַגִּֽידוּ׃ יְהוָה֙ כַּגִּבּ֣וֹר
יֵצֵ֔א כְּאִ֥ישׁ מִלְחָמ֖וֹת יָעִ֣יר קִנְאָ֑ה יָרִ֙יעַ֙ אַף־יַצְרִ֔יחַ עַל־אֹיְבָ֖יו יִתְגַּבָּֽר׃ הֶחֱשֵׁ֙יתִי֙
מֵעוֹלָ֔ם אַחֲרִ֖ישׁ אֶתְאַפָּ֑ק כַּיּוֹלֵדָ֣ה אֶפְעֶ֔ה אֶשֹּׁ֥ם וְאֶשְׁאַ֖ף יָֽחַד׃ אַחֲרִ֤יב הָרִים֙ וּגְבָע֔וֹת
וְכָל־עֶשְׂבָּ֖ם אוֹבִ֑ישׁ וְשַׂמְתִּ֤י נְהָרוֹת֙ לָֽאִיִּ֔ים וַאֲגַמִּ֖ים אוֹבִֽישׁ׃ וְהוֹלַכְתִּ֣י עִוְרִ֗ים בְּדֶ֙רֶךְ֙ לֹ֣א
יָדָ֔עוּ בִּנְתִיב֥וֹת לֹא־יָדְע֖וּ אַדְרִיכֵ֑ם אָשִׂים֩ מַחְשָׁ֨ךְ לִפְנֵיהֶ֜ם לָא֗וֹר וּמַעֲקַשִּׁים֙ לְמִישׁ֔וֹר אֵ֚לֶּה
הַדְּבָרִ֔ים עֲשִׂיתִ֖ם וְלֹ֥א עֲזַבְתִּֽים׃ נָסֹ֤גוּ אָחוֹר֙ יֵבֹ֣שׁוּ בֹ֔שֶׁת הַבֹּטְחִ֖ים בַּפָּ֑סֶל הָאֹמְרִ֥ים לְמַסֵּכָ֖ה
אַתֶּ֥ם אֱלֹהֵֽינוּ׃

החרשים

בעל פפיות פ"א סגייה רפויה כמשפטה וכן וחרב פיפיות בידם דתילים : **נשתה** דגש התי"ו לתפארת המלה מכלול סקל פָעַל : **קרבו ריבכם** במקצת
ספרים הק"וף בלא מאריך ומ"מ קריאתו בקמץ רחב כי משפט התיבה בשוא כע שהוא כווי מהדגוש אלא שספרי"ם איכה מקבלת דגש והטילוהו תחת הק"וף
שמשפטה בפתח כ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים וגם החכם ן' עזרא כתב שהוא כווי מהבנין הכבד הדגוש ע"מ ברכו את ה' עכ"ל · ולא יתכן להיות כווי
מהקל נסקל חרבו מאד (ירמיה ב') כי שרש קרב מבנין הקל הוא עומד וזה יוצא : **ונשתעה** מלעיל הטעם בתי"ו : **ונראה** ונראה ק': **וישיבו דבר**
במלוייקי מל' יו"ד וכן נמס וישיבו ג' חד חס' וב' מלא וזהו א' מן המלאי' עיין במ"ג סדר דברים : **ואחזק** בגירי והח"ית בשו' לבדו רד"ק בפי' ומכלול ד"פה: מב
ראית

החרשים שמעו והעורים הביטו לראות׃ מי עור כי אם־עבדי וחרש כמלאכי אשלח מי
ראית ק' עור כמשלם ועור כעבד יהוה׃ ראית רבות ולא תשמר פקוח אזנים ולא ישמע׃ יהוה
ע"כ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר׃ * והוא עם־בזוז ושסוי הפח בחורים כלם ובבתי
כלאים החבאו היו לבז ואין מציל משסה ואין־אמר השב׃ מי בכם יאזין זאת יקשב
למשסה ק' וישמע לאחור׃ מי־נתן למשוסה יעקב וישראל לבזזים הלוא יהוה זו חטאנו לו ולא־אבו
בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו׃ וישפך עליו חמה אפו ועזוז מלחמה ותלהטהו מסביב
ולא ידע ותבער־בו ולא־ישים על־לב׃ * ועתה כה־אמר יהוה בראך יעקב מג
ויצרך ישראל אל־תירא כי גאלתיך קראתי בשמך לי־אתה׃ כי־תעבר במים אתך אני
ובנהרות לא ישטפוך כי־תלך במו־אש לא תכוה ולהבה לא תבער־בך׃ כי אני יהוה
אלהיך קדוש ישראל מושיעך נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתיך׃ מאשר
יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיך ולאמים תחת נפשך׃ אל־תירא כי
אתך־אני ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך׃ אמר לצפון תני ולתימן אל־תכלאי
הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ׃ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף־
עשיתיו׃ הוציא עם־עור ועינים יש וחרשים ואזנים למו׃ כל־הגוים נקבצו יחדו
ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת וראשנות ישמיענו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת׃
אתם עדי נאם־יהוה ועבדי אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי־אני הוא לפני לא־
נוצר אל ואחרי לא יהיה׃ אנכי אנכי יהוה ואין מבלעדי מושיע׃ אנכי הגדתי והושעתי
והשמעתי ואין בכם זר ואתם עדי נאם־יהוה ואני־אל׃ גם־מיום אני הוא ואין מידי מציל אפעל
ומי ישיבנה׃ כה־אמר יהוה גאלכם קדוש ישראל למענכם שלחתי בבלה

והורדתי

ראית ראות ק': **פקח** במקצת ספרים פקוח מלא וא"ו: **ויאדיר** הא"לף בשוא לבדו: **השב** הסי"ן בפתח ובמסורת ב' א' סוף פסוק וא' ריש פסוק השב אל תערה (יחזקאל כ"א): **יקשיב** במקצת הספרים חסר יו"ד וכן נמסר עליו לית חסר: **למשוסה** למשסה ק' ועיין מ"ש רס"י בתילים מזמור מ"ה על מלת ביקרותיך: **הלוא ה'** מלא וא"ו בספרים מדוייקים וכן ראוי ע"פ המסורת שאין זה מן ז' חסרים בסיפרא וסימנהון בסימן י': ולא אבו בפ' הנזקין עכה אותו תינוק ואמר הלוא ה' זו חטאנו לו לא אבו וגו' וכתב בעל יפה מראה בפ"ב דהוריות דלפי גרסת הנזקין דגרים לא אבו י"ל דהשמטת הו"או היתה בחכמה וכו' ואף על גב דבירושלמי דהתם גרסינן ולא אבו אולי המעתיק לא דק וחשב לתקן ולא אבו כלשון הכתוב עד כאן לשונו. וכל מה שכתב בזה כ"ל דוחק דבס' אגדות הגמרא גרים ולא בו"או והכי איתא במדרש איכה רבתי ר"ס אל"פא בי"תא דביעתא והכי גרסינן בזוהר סוף פ' חיי שרה ושם כדרש יפה מהו חטאנו למדברים בעדם ומהו ולא אבו לנשמרים ואין אנו צריכים למה שנדחק היפה מראה ובתוספתא פ' ב' דהוריות כענה אותו תינוק ואמר הלוא ה' זו חטאנו לו ע"כ ולא סיים סיפיה דקרא: **בשמך** אין בבי"ת געיא: **אקבצך** הכ"ף בדגש: **שלחתי בבלה** במדרש שוחר טוב על מזמור על נהרות בבל. באותה שעה נכנסו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכו' עד ירדו מלפני ושאו המשאוי עליהם מיד ירדו מלאכי השרת ונטלו המשאוי מעליהם ולא מלאכי השרת בלבד אלא הקב"ה כביכול נשא בעצמו שנאמר למענכם שולחתי בבלה ובמדרש רבתי סוף פרשת אמור ראיתי והנה מנורת זהב וגולה על ראשה תרין אמוראין חד אמר גולה. וחד אמר גאולה. מ"ד גולה שגולה לבבל וגלתה שכינה כביכול עמהם כדאמרין למענכם שולחתי בבלה. ומ"ד גאולה שנאמר גאלינו ה' צבאות שמו. והכי גרסינן שולחתי בספרי סוף פרשת מסעי ופרשת בהעלותך ובמכילתא דהחדש פ' י"ד ובשיר השירים רבה בפסוק אתי מלבנון כלה ובמדרש פסיקתא הובא בילקוט זכריה רמז תק"ע וישעיה רמז שי"ג. ומדרש איכה פסוק בחורים טחון נשאו הובא בערוך ערך בריח אף על פי שאינו כן במדרש חמש מגלות רבתא וגם בערך שלח כתב הערוך בשם מגלת איכה שולחתי בבלה כתיב וכן הוא במדרש ויושע פסוק תביאמו ותטעמו. גם החכם אבן עזרא פירשו כאלו הוא קורא השי"ן בקבוץ שפתים מגנין פועל שֻׁלחתי. וכן מצאתי בדפוס ישן ובנסחה כ"י והחכם אברבנאל פירשו בתחילה בחירק ואחר כך כתב ויש קוראים אותו בשורק ונראה שחז"ל כן היו קוראים כמו שאמרו גלו לבבל וכו' עכ"ל. ובירושלמי פ"ק דתענית גלו לבבל וגלת שכינה עמהם מאי טעמא למענכם שולחתי בבלה וכתב בעל יפה מראה כראה דמסורת בידם דשולחתי גרסינן אף על פי שאינו כן בספרינו ובפרק בכי העיר ובשמות רבה פ' ט"ו ופ' כ"ג לא גרסינן אלא שלחתי וכו' עד כאן לשונו ע"ש. ורד"ק תמה מהחכם אבן עזרא ובסוף דבריו כתב ואני מקובל כי קריאתו שלחתי בחירק השי"ן מבנין פעל הדגוש וכן מצאתי בכל הספרים המדוייקים אשר ראיתי וכן נראה מהתרגום אבל לפי מה שנמצא בדברי רבותינו ז"ל ידמה שהם היו קוראים שלחתי בקבוץ שפתים השי"ן שאמרו כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה ע"כ דבריו. ולבי אומר לי דגירסת כל המדרשים שלחתי בחירק כמו שכתוב בספרים שלנו וכן הוא בספר הזוהר ריש פרשת ואלה שמות ובמדבר רבה פ' ז' ובאיכה רבתי סוף אל"פא בי"תא קדמאה וילמדנו פרשת בהר סיני אלא שאמרו שִׁלחתי דרך דרש על דרך אל תקרי. ויש אם למקרא ולמסורת דמכינן למיקרי שלחתי בקבוץ הס"ין וכן כתב מה"רר מתתיה דלאקרט בפירוש שערי אורה שער ראשון ע"ז המאמר גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה אל תקרי שלחתי אלא שולחתי. וכן ייסד הפייט בהושענת קהלות בבלה כשלחת רחום למענך שֻׁלחת וכן ייסד בהושענת כנה משוררת ויושע לנוחה מצויינת וַיִּוָּשַׁע כמו שדרשו בזוהר פרשת אחרי מות דף ס"ט על פסוק צדיק ונושע הוא (זכריה ט) וכן דרשו במדרש תנחומא צדיק ונושע הוא אמר ר' אבהו כביכול שלך ושלנו היא הגאולה דכתיב ולכה לישועתה לנו אמר ר"מ כתיב ויושע ה' ביום ההוא ויִוָּשַׁע ה' כתיב כביכול וכו' כמ"ש בפרשת בשלח על מג

ויושע

וְהוֹרַדְתִּי בָרִיחִים כֻּלָּם וְכַשְׂדִּים בָּאֳנִיּוֹת רִנָּתָם׃ אֲנִי יְהוָה קְדוֹשְׁכֶם בּוֹרֵא יִשְׂרָאֵל מַלְכְּכֶם׃
כֹּה אָמַר יְהוָה הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה׃ הַמּוֹצִיא רֶכֶב־וָסוּס חַיִל וְעִזּוּז יַחְדָּו
יִשְׁכְּבוּ בַּל־יָקוּמוּ דָּעֲכוּ כַּפִּשְׁתָּה כָבוּ׃ אַל־תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת וְקַדְמֹנִיּוֹת אַל־תִּתְבֹּנָנוּ׃ הִנְנִי
עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עַתָּה תִצְמָח הֲלוֹא תֵדָעוּהָ אַף אָשִׂים בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ בִּישִׁמוֹן נְהָרוֹת׃ תְּכַבְּדֵנִי
חַיַּת הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת יַעֲנָה כִּי־נָתַתִּי בַמִּדְבָּר מַיִם נְהָרוֹת בִּישִׁמֹן לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְחִירִי׃ *
הפטרת ויקרא עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ׃ וְלֹא־אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל׃ לֹא־הֵבֵיאתָ
לִּי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה׃ לֹא־
קָנִיתָ לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ׃
אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר׃ הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה יָחַד סַפֵּר אַתָּה
לְמַעַן תִּצְדָּק׃ אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ בִי׃ וַאֲחַלֵּל שָׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֶתְּנָה לַחֵרֶם
יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים׃ * וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ׃ מד
כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשֶׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָּ אַל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וִישֻׁרוּן בָּחַרְתִּי בוֹ׃ כִּי אֶצָּק־
מַיִם עַל־צָמֵא וְנֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה אֶצֹּק רוּחִי עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ׃ וְצָמְחוּ בְּבֵין
חָצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם׃ זֶה יֹאמַר לַיהוָה אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ
לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת
אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין אֱלֹהִים׃ וּמִי־כָמוֹנִי יִקְרָא וְיַגִּידֶהָ וְיַעְרְכֶהָ לִי מִשּׂוּמִי
עַם־עוֹלָם וְאֹתִיּוֹת וַאֲשֶׁר תָּבֹאנָה יַגִּידוּ לָמוֹ׃ אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־תִּרְהוּ הֲלֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ
וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עֵדָי הֲיֵשׁ אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדַי וְאֵין צוּר בַּל־יָדָעְתִּי׃ יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם
בַּל־יוֹעִילוּ וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדְעוּ לְמַעַן יֵבֹשׁוּ׃ מִי־יָצַר אֵל וּפֶסֶל נָסָךְ לְבִלְתִּי
נקוד לא המה הוֹעִיל׃ הֵן כָּל־חֲבֵרָיו יֵבֹשׁוּ וְחָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם יִתְקַבְּצוּ כֻלָּם יַעֲמֹדוּ יִפְחֲדוּ יֵבֹשׁוּ יָחַד׃
חָרַשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד וּפָעַל בַּפֶּחָם וּבַמַּקָּבוֹת יִצְּרֵהוּ וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ גַּם־רָעֵב וְאֵין כֹּחַ לֹא־
שָׁתָה מַיִם וַיִּיעָף׃ חָרַשׁ עֵצִים נָטָה קָו יְתָאֲרֵהוּ בַשֶּׂרֶד יַעֲשֵׂהוּ בַּמַּקְצֻעוֹת וּבַמְּחוּגָה יְתָאֳרֵהוּ
וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת׃ לִכְרָת־לוֹ אֲרָזִים וַיִּקַּח תִּרְזָה וְאַלּוֹן
נון זעירא וַיְאַמֶּץ־לוֹ בַּעֲצֵי־יָעַר נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם יְגַדֵּל׃ וְהָיָה לְאָדָם לְבָעֵר וַיִּקַּח מֵהֶם

ויחם

יושע וכן דרשו בשמות רבה פ׳ ל׳ על פסוק וירא כי אין איש וישתומם וגו׳ ובפסוק כי קרובה ישועתי לבא ודומה לזה יוסד הפייט כהושעת מאמר והוצאתי אתכם נקוב והוצאתי אתכם ונר׳ לי דהכי פירושא מאמר הק״בה שאמר והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים נקוב והוצאתי לשון אשר נקבו בשמות כלומר אל תקרי והוצאתי אתכם אלא והוצאתי אתכם כי יש אם למקרא ולמסורת גם כן כביכול היה עמהם בצרה ור״ל כמו שקיימת אותה ההבטחה כן הושענא אבל פסוק אני ה׳ אלהיכם אשר הוצאתי אתכם איננה הבטחה שבשעה שנאמר כבר יצאו וביוצא בזה אמרו בשלשי מועד קטן מנין לאבל שמסב בראש שנאמר אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם (איוב כ״ט) קרי ביה ינחם ר״ל בחירק סי״וד כמו שכתב בעל כימוקי יוסף שם וכ״כ התוס׳ סוף מגילת האשה ועיין מה שכתוב בתילים מזמור פ״ה בסייעתא דשמיא ולקמן על והורדתי בריחים׃ והורדתי בריחים מדרש איכה רבתי בחורים טחון נשאו את מוצא שלא היה ריחים בבבל וכשעלה נבוכדנאצר הטעינן ריחים והורידן לבבל הה״ד והורדתי בריחים כלם ברחים כתיב ע״כ ובכל ספרים שלנו בריחים מלא דמלא ויראה לי שאין המדרש חולק על הספרים דא״נ דלא אשכחן בכוליה קריא ליטנא דרחים כי אם חסר יו״ד קדים לחי״ת מ״מ מכינן למימר דקרי ביה ריחים בכירי הרי״ש וביו״ד נחה ויש אם למקר׳ ולמסור׳ כמ״ש למעלה׃ דרך בישמון בספרי מדוייקי׳ כ״כ מלא יו״ד קדמאה וחסר יו״ד תנייתא ומלא ו״או׃ נהרות בישמון כ״כ במדוייקי׳ מלא תרי יודי״ן וחסר וא״ו׃ לא
מד הביאת מלא י״וד ו״ןאף ועיין מ״ש בסי׳ לג ודמכלול הנזכר שם׃ לא כבדתני בבי״ת לשון כבוד׃ וצמחו בבין חציר י״ת ויתרבון כדיקיא רכינין ומפנקין בלבלבי עסב כאילן דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין׃ וכמדומה לי שסוא היה קורא כבין בכ״ף וכן מ״אין דברי הרא״בע שכתב וצמחו רוחי וברכתי כמו חציר ורבים אמרו על הצאצאים וכן וצמחו כאילו הם יושבים בין החציר והטעם שיפרו וירבו עכ״ל אבל בספרים שלנו בבי״ת וכן כתב רד״ק וכן פירש רש״י ז״ל׃ ויערכה לי במקצת ספרים הע״ין בפתח ובספרים מדוייקים בשוא וכ״כ בשרשים ובמכלול דף מ״ס׃ ועדיהם המה חד מן ד׳ נקודות בנביאים וסימנם בפרשת במדבר סיני במ״ג׃ יצר אל מלרע שלא כמנהג מכלול דף ו׳׃ מעצד בדפוס עתיק הע״ין בחטף קמץ ולא סמכינן עליה דכולהו ספרי אחריני בחטף פתח כחבריה דירמיה סימן י׳׃ וייעף במקצת ספרים כתובי יד וגם בדפוס ישן כתוב וייעף בשני יודי״ן ואין כן בשאר הספרים׃ יתארהו בשרד הא״לף בשוא ופתח ובמחוגה יתארהו הא״לף בחטף קמץ רד״ק בפירוש ומכלול דף כ״ב ושרשים וכן בספר ישן כתוב בגיליון וסי׳ אאר ובס׳ אחר כתיבת יד שכיפם בחטף פתח ואין לחוש עליו וכתב רבינו יונה בס׳ הרקמה ובמחוגה יתארהו ליה דכותי׳ קמץ נטע מלרע שלא כמנהג מכלול דף ו׳׃ ארן נו״ן זעירא והיא חד מן ג׳ נוני״ן אריכין זעירין על פי המסורת׃ ויש קורין ארז בזי״ן וטועין
נימוק

ויחם אף־ישיק ואפה לחם אף־יפעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו׃ חציו שרף במו־
אש על־חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אף־יחם ויאמר האח חמותי ראיתי אור׃ ושאריתו
לאל עשה לפסלו יסגור־לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה׃ סגד ק׳
לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבתם׃ ולא־ישיב אל־לבו ולא דעת
ולא־תבונה לאמר חציו שרפתי במו־אש ואף אפיתי על־גחליו לחם אצלה בשר ואכל
ויתרו לתועבה אעשה לבול עץ אסגוד׃ רעה אפר לב הותל הטהו ולא־יציל את־נפשו
ולא יאמר הלוא־שקר בימיני׃ זכר־אלה יעקב וישראל כי עבדי־אתה יצרתיך
עבד־לי אתה ישראל לא תנשני׃ מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך שובה אלי כי
גאלתיך׃ רנו שמים כי־עשה יהוה הריעו תחתיות ארץ פצחו הרים רנה יער וכל־עץ בו
כי־גאל יהוה יעקב ובישראל יתפאר׃ * כה־אמר יהוה גאלך ויצרך מבטן עב
אנכי יהוה עשה כל נטה שמים לבדי רקע הארץ מי אתי׃ מפר אתות בדים וקסמים מאתי ק׳
יהולל משיב חכמים אחור ודעתם יסכל׃ מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים האמר
לירושלם תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבותיה אקומם׃ האמר לצולה חרבי ונהרתיך
אוביש׃ האמר לכורש רעי וכל־חפצי ישלם ולאמר לירושלם תבנה והיכל תוסד׃ *
כה־אמר יהוה למשיחו לכורש אשר־החזקתי בימינו לרד־לפניו גוים ומתני מה
מלכים אפתח לפתח לפניו דלתים ושערים לא יסגרו׃ אני לפניך אלך והדורים אושר אישר ק׳
דלתות נחושה אשבר ובריחי ברזל אגדע׃ ונתתי לך אוצרות חשך ומטמני מסתרים
למען תדע כי־אני יהוה הקורא בשמך אלהי ישראל׃ למען עבדי יעקב וישראל בחירי
ואקרא לך בשמך אכנך ולא ידעתני׃ אני יהוה ואין עוד זולתי אין אלהים
אאזרך ולא ידעתני׃ למען ידעו ממזרח־שמש וממערבה כי־אפס בלעדי אני יהוה ואין
עוד׃ יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני יהוה עשה כל־אלה׃
הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו־צדק תפתח־ארץ ויפרו־ישע וצדקה תצמיח יחד אני יהוה
בראתיו׃ הוי רב את־יצרו חרש את־חרשי אדמה היאמר חמר ליצרו מה־ת
תעשה ופעלך אין־ידים לו׃ הוי אמר לאב מה־תוליד ולאשה מה־תחילין׃
כה־אמר יהוה קדוש ישראל ויצרו האתיות שאלוני על־בני ועל־פעל ידי תצוני׃
אנכי

סימוק כ"א בסרסים : **ויחם** הח"ית בקמץ חטוף והזקף כי"ול רד"ק : **חמותי** בספר אחד כתיבת יד מלעיל ובשאר ספרים מלרע וכן כתב רד"ק : **יסגוד לו** חד מן יתירין וא"ו וחטפין קמצין ע"פ המסו' וסי' במסרה רבתא מערכת אות וא"ו : **הלוא שקר** מלא וא"ו וצ"ף כי אינו מן החס' בספר : **זכר אלה יעקב וישרא' כי עבדי אתה וגו' ישראל לא תנשני** בכגיאים עם פירוש אברבניל כתוב וישראל לא תנשני בוא"ו וכן בדפוס ישן מוינציאה נכתב מבחוץ וישראל גם במקרא ישנה ספרדית היה כתוב בתחלה בו"או ואחר כך נגררה ומריס הוה אמינא אולי משנה הוא למיכתביה בו"או כרם כדחזאי כל אילין אמינא שלא דבר הוא ואיכא למיחש עלוי ובתר דאסכתי כמי במסרה רבתא דדפוסא ל"ג וישראל בקריא דכתיב בה זכר אלה יעקב וישראל ב' בו כזעיר איתמוטטא רגלי לאתרועי כמאן דכתיב בו"או אילולי ה' דסעיד לי וזמין בידי מסרה כתובת ידא דלא חסנא להדין פסוקא אלא חדא בלחוד דהוא קדמאה דפסוק ולהלא שמעינן דאמר כהילכתא וברותא דכוסחי ליקי ובתרגום יונתן ובהך מסרא דדפוסא כד מעיינא עם תסכח דלא סלקא כהוגן כל עיקר לפום חושבנא דעלמין ותלת ובכרא לה תלתא פסוקי והריכי מברדן חד מינהון הוא **וישראל ויהודה יושבים** בסכות (שמואל ב יא) תכויכא **וישראל מקראי** (ישעיה מח) תליתאה ליהודה וישראל דאסא (דה"ב ב יו) ותו חזיכא בה טעותא ומשום הכי פריסנא מאי דבריכא לה כתיב התם וישראל הוא ירעו בסוף דפא וברים דפא אם במ"ד ואם במגל דמיחזי כתרין פסוקי וכולא חד פסוקא היא ביהושע כ"ב ותו וישראל חכים בעין דאר כ"ל בעין אשר שמואל א' ריש סימן כ"ט ותו יוכרך מבטן כ"ל יברי מבטן וסיומא דקרא וישראל לא יאסף בישעיה מ"ט יהא רעותיה דמארי עלמא עם עמיה ישראל למלס בימנא יתפרקון דבית יהודה וישראל יסרי לרוחתן אמן : **חטאתיך** יש ספרים סכתוב בהם חטאותיך מלא בו"או וא"לף : **שובה** חד מן ה' מלרע על פי המסורת וכן במכלול דף קל"ג : **עשה כל** הכ"ף דגושה : **מי אתי** מאתי ק' והוא חד מן מלין דכתיבין תרין וקריין חד ונסדרו בד"ה ב' ל"ד ויש בזה דרש בבראשי' רבה פ' א' ופ"ג' וסוחר טוב מזמור כ"ד מי היה שותף עמי בבריאתו של עולם והסוד מבואר בס' הבהיר והובא בציוני פרשת חיי שרה : **כה אמר ה' למשיחו לכרש** לית זרקא בלא סגלא : **אושר** אישר ק' : **וממערבה** בספרים מדוייקים הה"א רפה וכן כתב רד"ק ותרגומו וממערבא : **ובורא חשך** מלרע : **ובורא רע** מלעיל ועיין מה שכתב בעל כפוגת יהודה ריש דרוש ח"ח :

וסחר

אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָרָאתִי אֲנִי יָדַי נָטוּ שָׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם צִוֵּיתִי׃ אָנֹכִי הַעִירֹתִהוּ
בְצֶדֶק וְכָל־דְּרָכָיו אֲיַשֵּׁר הוּא־יִבְנֶה עִירִי וְגָלוּתִי יְשַׁלֵּחַ לֹא בִמְחִיר וְלֹא בְשֹׁחַד אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה יְגִיעַ מִצְרַיִם וּסְחַר־כּוּשׁ וּסְבָאִים אַנְשֵׁי מִדָּה עָלַיִךְ
יַעֲבֹרוּ וְלָךְ יִהְיוּ אַחֲרַיִךְ יֵלֵכוּ בַּזִּקִּים יַעֲבֹרוּ וְאֵלַיִךְ יִשְׁתַּחֲווּ אֵלַיִךְ יִתְפַּלָּלוּ אַךְ בָּךְ אֵל וְאֵין עוֹד
אֶפֶס אֱלֹהִים׃ אָכֵן אַתָּה אֵל מִסְתַּתֵּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ׃ בּוֹשׁוּ וְגַם־נִכְלְמוּ כֻּלָּם יַחְדָּו
הָלְכוּ בַכְּלִמָּה חָרָשֵׁי צִירִים׃ יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא־תֵבֹשׁוּ וְלֹא־תִכָּלְמוּ
עַד־עוֹלְמֵי עַד׃ כִּי כֹה אָמַר־יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ
וְעֹשָׂהּ הוּא כוֹנְנָהּ לֹא־תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְהוָה וְאֵין עוֹד׃ לֹא בַסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי
בִּמְקוֹם אֶרֶץ חֹשֶׁךְ לֹא אָמַרְתִּי לְזֶרַע יַעֲקֹב תֹּהוּ בַקְּשׁוּנִי אֲנִי יְהוָה דֹּבֵר צֶדֶק מַגִּיד מֵישָׁרִים׃
הִקָּבְצוּ וָבֹאוּ הִתְנַגְּשׁוּ יַחְדָּו פְּלִיטֵי הַגּוֹיִם לֹא יָדְעוּ הַנֹּשְׂאִים אֶת־עֵץ פִּסְלָם וּמִתְפַּלְלִים אֶל־אֵל
לֹא יוֹשִׁיעַ׃ הַגִּידוּ וְהַגִּישׁוּ אַף יִוָּעֲצוּ יַחְדָּו מִי הִשְׁמִיעַ זֹאת מִקֶּדֶם מֵאָז הִגִּידָהּ הֲלוֹא אֲנִי
יְהוָה וְאֵין־עוֹד אֱלֹהִים מִבַּלְעָדַי אֵל־צַדִּיק וּמוֹשִׁיעַ אַיִן זוּלָתִי׃ פְּנוּ־אֵלַי וְהִוָּשְׁעוּ כָּל־אַפְסֵי־
אָרֶץ כִּי אֲנִי־אֵל וְאֵין עוֹד׃ בִּי נִשְׁבַּעְתִּי יָצָא מִפִּי צְדָקָה דָּבָר וְלֹא יָשׁוּב כִּי־לִי תִּכְרַע כָּל־
בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל־לָשׁוֹן׃ אַךְ בַּיהוָה לִי אָמַר צְדָקוֹת וָעֹז עָדָיו יָבוֹא וְיֵבֹשׁוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בּוֹ׃
בַּיהוָה יִצְדְּקוּ וְיִתְהַלְלוּ כָּל־זֶרַע יִשְׂרָאֵל׃ * כָּרַע בֵּל קֹרֵס נְבוֹ הָיוּ עֲצַבֵּיהֶם לַחַיָּה וְלַבְּהֵמָה מו
נְשֻׂאֹתֵיכֶם עֲמוּסוֹת מַשָּׂא לַעֲיֵפָה׃ קָרְסוּ כָרְעוּ יַחְדָּו לֹא יָכְלוּ מַלֵּט מַשָּׂא וְנַפְשָׁם בַּשְּׁבִי
הָלָכָה׃ שִׁמְעוּ אֵלַי בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־שְׁאֵרִית בֵּית יִשְׂרָאֵל הַעֲמֻסִים מִנִּי־בֶטֶן
הַנְּשֻׂאִים מִנִּי־רָחַם׃ וְעַד־זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד־שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבֹּל אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי
אֶסְבֹּל וַאֲמַלֵּט׃ לְמִי תְדַמְּיוּנִי וְתַשְׁווּ וְתַמְשִׁלוּנִי וְנִדְמֶה׃ הַזָּלִים זָהָב מִכִּיס
וְכֶסֶף בַּקָּנֶה יִשְׁקֹלוּ יִשְׂכְּרוּ צוֹרֵף וְיַעֲשֵׂהוּ אֵל יִסְגְּדוּ אַף־יִשְׁתַּחֲווּ׃ יִשָּׂאֻהוּ עַל־כָּתֵף יִסְבְּלֻהוּ
וְיַנִּיחֻהוּ תַחְתָּיו וְיַעֲמֹד מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ אַף־יִצְעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֶה מִצָּרָתוֹ לֹא יוֹשִׁיעֶנּוּ׃
זִכְרוּ־זֹאת וְהִתְאֹשָׁשׁוּ הָשִׁיבוּ פוֹשְׁעִים עַל־לֵב׃ זִכְרוּ רִאשֹׁנוֹת מֵעוֹלָם כִּי
אָנֹכִי אֵל וְאֵין עוֹד אֱלֹהִים וְאֶפֶס כָּמוֹנִי׃ מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית וּמִקֶּדֶם אֲשֶׁר לֹא־נַעֲשׂוּ
אֹמֵר עֲצָתִי תָקוּם וְכָל־חֶפְצִי אֶעֱשֶׂה׃ קֹרֵא מִמִּזְרָח עַיִט מֵאֶרֶץ מֶרְחָק אִישׁ עֲצָתוֹ אַף־דִּבַּרְתִּי עצתי
אַף־אֲבִיאֶנָּה יָצַרְתִּי אַף־אֶעֱשֶׂנָּה׃ * שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִ
מִצְּדָקָה׃ קֵרַבְתִּי צִדְקָתִי לֹא תִרְחָק וּתְשׁוּעָתִי לֹא תְאַחֵר וְנָתַתִּי בְצִיּוֹן תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל
תִּפְאַרְתִּי׃ רְדִי ׀ וּשְׁבִי עַל־עָפָר בְּתוּלַת בַּת־בָּבֶל שְׁבִי־לָאָרֶץ אֵין־כִּסֵּא בַּת־כַּשְׂדִּים כִּי לֹא
תוֹסִיפִי יִקְרְאוּ־לָךְ רַכָּה וַעֲנֻגָּה׃ קְחִי רֵחַיִם וְטַחֲנִי קָמַח גַּלִּי צַמָּתֵךְ חֶשְׂפִּי־שֹׁבֶל גַּלִּי־שׁוֹק
עִבְרִי נְהָרוֹת׃ תִּגָּל עֶרְוָתֵךְ גַּם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ נָקָם אֶקָּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם׃

גאלנו

וסחר כוש ברוב הספרים הו"או במאריך והס"מך בשוא לבדו ובמקצת ספרים בשוא ופתח כמנהגם בשאר מקומות בכיוצא בזה אמנם כפי הכלל
שנתן רד"ק על ושלח לי עצי ארזים השוא נח ולא יקרא כמו שוא ופתח וכבר הארכתי בענין זה בשופטים ה׳ : ואליך ישתחוו בו"או : אליך
יתפללו בלא וא"ו : בקשוני בספר אחד כ"י וגם בדפוס ישן הבי"ת בחירק ואין לנו לזוז מספרים אחרים שהב"ית בפתח והקו"ף בדגש : כל ברך
בס"א כ"י הבי"ת והר"יש בציירי ובספרים אחרים הבי"ת בציירי והרי"ש בסגול ורד"ק בשרשים כתב שהוא בשש נקודות : עדיו יבוא ויבשו י"ד
דסבירין יבואו וקריין יבוא וסימנם נמסר במ"ג סוף פרשת שמיני ועיין עוד מ"ש ביחזקאל סי׳ כ"ג : קרסו כרעו שניהם במאריך במקצת ספרים: מו
למי תדמיוני הפ"ו רפויה כמ"ש בפרשת כי תצא על לא תתעב ועיין עוד בפ"שת וארא על אתה תדבר : ותמשלוני בספרים מדוייקים חסר
יו"ד בתר שי"ן ומלא וא"ו בתר למ"ד : איש עצתו עצתי ק׳ : לא תוסיפי יקראו לך רכה מלרע בפסוק אחד וכן לא תוסיפי יקראו לך גברת מז
דבסמוך והם שנים מלרע על פי המסור׳ ובקצת ספרי׳ שניהם בב׳ פסוקין ובקצתן הראשון מלעיל והשני מלרע ויש ספרים בהפך ומה שכתבתי בתחלה
הוא המוסכם מרד"ק בפירוש ומכלול דף ק"י ובשרשים וכן מצאתי בספרים מדוייקים : וטחני קמח הטי"ת בגלגל בספרי ספרד : חשפי השי"ן
שואות מתכין מחשף הלבן והפ"א בסגול : נקם אקח רד"ק בשקל אפעול הביאו עם הזקפין קמוצין וכן ותופך אקח (מלכים א יח) ורב פעלים
כתב

גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל׃ שבי דומם ובאי בחשך בת־כשדים כי
לא תוסיפי יקראו־לך גברת ממלכות׃ קצפתי על־עמי חללתי נחלתי ואתנם בידך לא־
שמת להם רחמים על־זקן הכבדת עלך מאד׃ ותאמרי לעולם אהיה גברת עד לא־שמת
אלה על־לבך לא זכרת אחריתה׃ ועתה שמעי־זאת עדינה היושבת לבטח האמרה
בלבבה אני ואפסי עוד לא אשב אלמנה ולא אדע שכול׃
ותבאנה לך שתי־אלה רגע ביום אחד שכול ואלמן כתמם באו עליך ברב כשפיך בעצמת
חבריך מאד׃ ותבטחי ברעתך אמרת אין ראני חכמתך ודעתך היא שובבתך ותאמרי
בלבך אני ואפסי עוד׃ ובא עליך רעה לא תדעי שחרה ותפל עליך הוה לא תוכלי כפרה
ותבא עליך פתאם שאה לא תדעי׃ עמדי־נא בחבריך וברב כשפיך באשר יגעת מנעוריך
אולי תוכלי הועיל אולי תערוצי׃ נלאית ברב עצתיך יעמדו־נא ויושיעך הברו שמים
החזים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך׃ הנה היו כקש אש שרפתם לא־
יצילו את־נפשם מיד להבה אין־גחלת לחמם אור לשבת נגדו׃ כן היו־לך אשר יגעת
סחריך מנעוריך איש לעברו תעו אין מושיעך׃ * שמעו־זאת בית־יעקב מח
הנקראים בשם ישראל וממי יהודה יצאו הנשבעים ׀ בשם יהוה ובאלהי ישראל יזכירו לא
באמת ולא בצדקה׃ כי־מעיר הקדש נקראו ועל־אלהי ישראל נסמכו יהוה צבאות שמו׃
הראשנות מאז הגדתי ומפי יצאו ואשמיעם פתאם עשיתי ותבאנה׃ מדעתי
כי קשה אתה וגיד ברזל ערפך ומצחך נחושה׃ ואגיד לך מאז בטרם תבוא השמעתיך
פן־תאמר עצבי עשם ופסלי ונסכי צום׃ שמעת חזה כלה ואתם הלוא תגידו השמעתיך
חדשות מעתה ונצרות ולא ידעתם׃ עתה נבראו ולא מאז ולפני־יום ולא שמעתם פן־
תאמר הנה ידעתין׃ גם לא־שמעת גם לא ידעת גם מאז לא־פתחה אזנך כי ידעתי בגוד
תבגוד ופשע מבטן קרא לך׃ למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם־לך לבלתי
הכריתך׃ הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עני׃ למעני למעני אעשה כי איך
יחל וכבודי לאחר לא־אתן׃ שמע אלי יעקב וישראל מקראי אני־הוא אני
ראשון אף אני אחרון׃ אף־ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם יעמדו
יחדו׃ הקבצו כלכם ושמעו מי בהם הגיד את־אלה יהוה אהבו יעשה חפצו בבבל וזרעו
כשדים׃ אני אני דברתי אף־קראתיו הביאתיו והצליח דרכו׃ קרבו אלי שמעו־זאת לא
מראש

כתב שמצא מסורת אחת אקח ב׳ וקמצין א׳ קמץ ואוחד אקח ואחד פתח נקס אקח עפ״ל ובמסרה שלנו בא״ל פא בי״תא מן חד חד קמץ בזקפא לא כמו״רק נקס אקח וסימנס ברים ס׳ ויקרא. ועיין מ״ש במלכים א׳ י״א : ותבאנה במקצת ספרי הדפוס הו״או בפתח וטעו הוא כי היא וא״ו החבור ולא להיפוך וכ״ל נסוא כמו סת״י ויתין וכ״כ רד״ק : אין ראני במקצת ספרים הא״לף בפתח ומקצתם בקמץ וכ״כ רד״ק בפי׳ ובס׳ מכלול דף קס״ב כתב שהוא בפתח ונסס ר׳ יונה בקמץ ובשרשים אמר קמץ גדול תחת קמץ קטן וזהו גם דעת הרא״בע שכתב וקמץ ט״ף ראני בעבור היותו מהגרון : ותפל עליך הוה שרי לנו נרויהו למדפיסים שכתבו שם הקדש : הברו סברי ק׳ : מודעים במקצת ספרים כ״י מדוייקים ובדפוס ישן חסר יו״ד קדמאה : לחדשים הל״מד בסגול שלא כמשפט והראוי בקמץ מכלול דף כ׳ : אחטם לך במקצת ספרים אחטום בו״או יתירא ואין לסמוך עליהם כי בכל ספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים בלא וא״ו גם לא נמנה במסורת עם מלין דיתירין וא״ו וחטפין קמצין : שמע אלי יעקב וישראל מקראי בירושלמי דסוטה פ״ט גמרין אמר ר׳ מתניה טעמא דהדין תנייא שמע אלי יעקב עבדי וישראל מקראי חסר וא״ו מה המקרה הזאת טוביה דהן גבי קוטנה דהכן וכו׳ ובכולהו סיפרי דילן ליכא מלת עבדי בפסוק והכי גרסינן בבבלי ובשמות רבה פ׳ א׳ וויקרא רבה פ׳ כ״ט ובמדרש תנחומא ריש פרשת ואלה שמות ובאגדת תילים נזגנור י״ד בלא מלת עבדי ונראה דאשגרת לישן היא לסמוך עבדי אצל יעקב כמה דאת אמר ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו (ישעיה מד) ודמיא להא דאמרינן בפרקא קמא דע״ח הכא תוספתא ספרא גבירא עיין עירוך ע׳ ספר הספי : וימיני טפחה שמים כתוב בשרשים שבמקצת ספרים מדוייקים טפחה בקמץ חטף וכן מצאתי במקצת ספרי ספרד שנכתב בצדו ס״א טִפְּחָה וקריאה זרה היא כלי : הקבצו כלכם ושמעו בספרי ספרד הו״או במאריך והשי״ן בסוא לבד ובמקצת ספרים השי״ן בסוא ופתח ועיין שופטים ה׳ ומה שכתבתי שם נסס ר׳ אליה המדקדק :

מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה אדני יהוה שלחני ורוחו׃
כה־אמר יהוה גאלך קדוש ישראל אני יהוה אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך׃
לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים׃ ויהי כחול זרעך וצאצאי
מעיך כמעותיו לא־יכרת ולא־ישמד שמו מלפני׃ צאו מבבל ברחו מכשדים
בקול רנה הגידו השמיעו זאת הוציאוה עד־קצה הארץ אמרו גאל יהוה עבדו יעקב׃ ולא
צמאו בחרבות הוליכם מים מצור הזיל למו ויבקע־צור ויזבו מים׃ אין שלום אמר יהוה
לרשעים׃ *

מט
שמעו איים אלי והקשיבו לאמים מרחוק יהוה מבטן קראני ממעי אמי הזכיר שמי׃ וישם
פי כחרב חדה בצל ידו החביאני וישימני לחץ ברור באשפתו הסתירני׃ ויאמר לי עבדי־
אתה ישראל אשר־בך אתפאר׃ ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי אכן
משפטי את־יהוה ופעלתי את־אלהי׃ ועתה ׀ אמר יהוה יצרי מבטן לעבד לו לשובב יעקב
אליו וישראל לא יאסף ואכבד בעיני יהוה ואלהי היה עזי׃ ויאמר נקל מהיותך לי עבד לו ק׳
להקים את־שבטי יעקב ונצירי ישראל להשיב ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד־קצה ונצורי ק׳
הארץ׃ כה אמר־יהוה גאל ישראל קדושו לבזה־נפש למתעב גוי לעבד
משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למען יהוה אשר נאמן קדש ישראל ויבחרך׃
כה ׀ אמר יהוה בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך ואצרך ואתנך
לברית עם להקים ארץ להנחיל נחלות שממות׃ לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך
הגלו על־דרכים ירעו ובכל־שפיים מרעיתם׃ לא ירעבו ולא יצמאו ולא־יכם שרב ושמש
כי־מרחמם ינהגם ועל־מבועי מים ינהלם׃ ושמתי כל־הרי לדרך ומסלתי ירמון׃ הנה־
אלה מרחוק יבאו והנה־אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים׃ רנו שמים וגילי ארץ יפצחו ופצחו ק׳
הרים רנה כי־נחם יהוה עמו ועניו ירחם׃ * ותאמר ציון עזבני יהוה הפטרת עקב
ואדני שכחני׃ התשכח אשה עולה מרחם בן־בטנה גם־אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך׃
הן על־כפים חקתיך חומתיך נגדי תמיד׃ מהרו בניך מהרסיך ומחריביך ממך יצאו׃
שאי־סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו־לך חי־אני נאם־יהוה כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים

ככלה

הגידו השמיעו זאת במקרא גדולה כתוב ס״א והשמיעו וכן מצאתי בנסחא כ״י אכן בשאר ספרים כתוב השמיעו בלא וא״ו : **ולא צמאו בחרבות** בחטף קמץ הפ״א כמו שכתוב ביחזקאל י״ג בס״ד : **כחי כליתי** בס״א כ״י הלמ״ד בחירק ובשאר ספרי׳ בצירי וכ״כ רד״ק בשרשים ולא כליתי את בני ישראל בחירק • לתהו והבל כחי כליתי בצירי : **יצרי מבטן** בכמה ספרים כתוב יוצרי מלא וא״ו ובשני ספרים ישנים מספרד היה כתו׳ בתחלה בו״או ואח״כ נגררה וזהו מן החילופים שבין בני ארץ ישראל ובין בני בבל למערבאי חסר ולמדנחאי מלא : **לעבד לו** מה שנמסר בישעיה ריש סי׳ ט׳ לא ט״ו דכתיבין אל״ף וקריין וא״ו ותרין פלוגתא יוצרי מבטן לעבד לו קאי אסיפיה דקרא דכתיב וישראל לא יאסף כדבעינן למימר קמן : **וישראל לא יאסף** לו ק׳ בו״או והכתיב בא״לף כן כתבו הרא״בע ורד״ק ובמסורת ישעיה דלעיל כתוב דאיכא פלוגתא בהדין וגם על ואכבד אתי יואב דד״ה א׳ י״א ואשכחנא כמי מסרא אחריתי דכוותה כ״י בפ׳ בהר סיני ט״ו כתיב לא וקרין לו וכו׳ כמה דכתיבין במסר׳ דילן פרשת שמיני ובתר הכי מסיימא וב׳ פלוגא לא יאסף ולא שם קדמאה דד״ה ע״כ : והם השנים האמורים במסרה שלנו וכן מצאתי במקצת ספרים דשניהם כתובים לא בא״לף וקרי׳ לו בוא״ו ובספרים אחרים זה דישעיה כתיב וק׳ לא בא״לף ודד״ה כתיב וקרי ולו בוא״ו ומה שכתוב במכלל יופי כאן כ״כ בו״או טעות הוא ור״ל כן ק׳ בוא״ו שהרי בסוף דבריו אמר שכתוב לא יאסף בא״לף והן הן דברי רד״ק עוד כתוב במסרה כ״י שזכרתי למעלה וב׳ חילוף כתיב לו וקרי לא בחזקה יעשה ע״כ והם ג״כ הנזכרים במסרה שלנו בישעיה סימן ט׳ ואין ביניהם רק שינוי הלשון וזהו פירושם בחזקה שמואל א׳ ב׳ שכתוב ואמר לו בו״או וקרי לא בא״לף ופי׳ יעשה היא ויאמר לו חלילה לא תמות הנה לו עשה אבי דבר גדול וגו׳ שמואל א׳ כ׳ שכתוב לו עשה וק׳ לא יעשה : **ונצירי** ונצורי ק׳ ובירושלמי פ׳ ד׳ דשביעית יליף מהכא ר׳ אלעזר דאפילו כפלין חיין לעתי׳ לבא וכתב בעל יפה מראה לא ידעתי היכי משמע נצירי נפלים ולי נראה דדריש ליה מלשון ונצר משרשיו יפרה : **למתעב גוי** במקצת ספרים כתובי יד העי״ן בסגול ואין טעם רק בתי״ו ובספרים מדוייקים התי״ו בשופר והעי״ן במאריך ונקודה בצירי בפלת מבהק אזן דסוף סיפרא וכן נמנה במסו׳ עם הקמצין בלישנא : **ויבחרך** בס״א כ״י וגם בדפוס ישן כתוב ויבחרך בשוא הו״או ואין לסמוך עליהם בכל כזה : **לאשר בחשך הגלו** בכל ספרים כ״י ודפוסים ישנים מלרע וכן כתוב במכלול דף קנ״ח : **יפצחו** ופצחו ק׳ וכן בכל הספרים חוץ מאחד יפצחו כתיב ופצחו ק׳ ורד״ק כתוב בהפך וכן העתיק לשונו בעל מכלל יופי ופליאה דעתם ממני שזהו אחד מן מ׳ לין דכתיבין יו״ד בריש תיבותא וקרי׳ וא״ו וסימן במסרה רבתא וריש הושע וריש דברי הימים : **ועניו** במקצת ספרים ועניין בשני יודי״ן : **ותקשרים** הו״או במאריך בס״ם :

הרסתך

כַּכַּלָּה׃ כִּי חֳרְבֹתַיִךְ וְשֹׁמְמֹתַיִךְ וְאֶרֶץ הֲרִסֻתֵךְ כִּי עַתָּה תֵּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מְבַלְּעָיִךְ׃
עוֹד יֹאמְרוּ בְאָזְנַיִךְ בְּנֵי שִׁכֻּלָיִךְ צַר־לִי הַמָּקוֹם גְּשָׁה־לִּי וְאֵשֵׁבָה׃ וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד־
לִי אֶת־אֵלֶּה וַאֲנִי שְׁכוּלָה וְגַלְמוּדָה גֹּלָה ׀ וְסוּרָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה
אֵיפֹה הֵם׃
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל־גּוֹיִם יָדִי וְאֶל־עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנֹתַיִךְ
עַל־כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה׃ וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנַיִךְ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתַיִךְ אַפַּיִם אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ־לָךְ וַעֲפַר
רַגְלַיִךְ יְלַחֵכוּ וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יֵבֹשׁוּ קֹוָי׃ הֲיֻקַּח מִגִּבּוֹר מַלְקוֹחַ וְאִם־שְׁבִי צַדִּיק
יִמָּלֵט׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה גַּם־שְׁבִי גִבּוֹר יֻקָּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת־יְרִיבֵךְ אָנֹכִי אָרִיב
וְאֶת־בָּנַיִךְ אָנֹכִי אוֹשִׁיעַ׃ וְהַאֲכַלְתִּי אֶת־מוֹנַיִךְ אֶת־בְּשָׂרָם וְכֶעָסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וְיָדְעוּ כָל־
בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב׃ *
נ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוּת אִמְּכֶם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשַׁי אֲשֶׁר־מָכַרְתִּי אֶתְכֶם
לוֹ הֵן בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם׃ מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין
עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם־אֵין־בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת
מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמֹת בַּצָּמָא׃ אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם׃
אֲדֹנָי יֱהוִה נָתַן לִי לְשׁוֹן לִמּוּדִים לָדַעַת לָעוּת אֶת־יָעֵף דָּבָר יָעִיר ׀ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר
יָעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמֹעַ כַּלִּמּוּדִים׃ אֲדֹנָי יֱהוִה פָּתַח־לִי אֹזֶן וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי אָחוֹר לֹא נְסוּגֹתִי׃
גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחָיַי לְמֹרְטִים פָּנַי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת וָרֹק׃ וַאדֹנָי יֱהוִה יַעֲזָר־לִי עַל־
כֵּן לֹא נִכְלָמְתִּי עַל־כֵּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּחַלָּמִישׁ וָאֵדַע כִּי־לֹא אֵבוֹשׁ׃ קָרוֹב מַצְדִּיקִי מִי־יָרִיב אִתִּי
נַעַמְדָה יָּחַד מִי־בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלָי׃ הֵן אֲדֹנָי יֱהוִה יַעֲזָר־לִי מִי־הוּא יַרְשִׁיעֵנִי הֵן כֻּלָּם
כַּבֶּגֶד יִבְלוּ עָשׁ יֹאכְלֵם׃ מִי בָכֶם יְרֵא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר ׀ הָלַךְ
חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו׃ הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת
לְכוּ ׀ בְּאוּר אֶשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בְּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹּאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן׃ *
נא שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְהוָה הַבִּיטוּ אֶל־צוּר חֻצַּבְתֶּם וְאֶל־מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם׃
הַבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה תְּחוֹלֶלְכֶם כִּי־אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ׃ כִּי־
נִחַם יְהוָה צִיּוֹן נִחַם כָּל־חָרְבֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן־יְהוָה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא
בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה׃ * הַקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וּלְאוּמִּי אֵלַי הַאֲזִינוּ כִּי תוֹרָה מֵאִתִּי
תֵצֵא וּמִשְׁפָּטִי לְאוֹר עַמִּים אַרְגִּיעַ׃ קָרוֹב צִדְקִי יָצָא יִשְׁעִי וּזְרֹעַי עַמִּים יִשְׁפֹּטוּ אֵלַי אִיִּים
יְקַוּוּ וְאֶל־זְרֹעִי יְיַחֵלוּן׃ שְׂאוּ לַשָּׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהַבִּיטוּ אֶל־הָאָרֶץ מִתַּחַת כִּי־שָׁמַיִם כֶּעָשָׁן
נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כַּבֶּגֶד תִּבְלֶה וְיֹשְׁבֶיהָ כְּמוֹ־כֵן יְמוּתוּן וִישׁוּעָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וְצִדְקָתִי לֹא תֵחָת׃

שמעו

הרסתך בספרים מדוייקים חסר יו"ד בתר ר"ש וכן מסור עליו לית וחסר : אלה איפה הם בס"א כ"י ככתב בגדו פ"א ואלה ע"כ ולא שמכינן
נ נא עליה מידי : נעמדה יחד הטעם בנו"ן וכ"כ בעל מקנה אברהם והי"וד בדגש : אשכם הא"לף בסגול והש"ין רפה רד"ק : תחוללכם יש ספרים
שהל"מד בפתח והרוב המדוייקים בסגול וכן כתב רד"ק בשורש חול : ואברכהו הו"או בפתח : וארבהו הו"או בשוא ושניה עתיד במקום עבר כי
הוא"ו הם לחיבור ולא להיפוך ועיין מ"ש בפרשת תולדות יצחק על בטרם תבא ואברככה : ולאומי בו"או עם דגש רמ"ס כן כתב רד"ק וגם במסו'
לית ומלא ובמדרש שאל רשב"י את ראב"י וכו' לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר ולאמי אלי האזינו ולאמי כתיב הכי גרסינן בילקוט פ' פקודי
ובשיר השירים בשם תנחומא ובמדרש רבה פ' נשא פ' י"ב ושיר השירים רבה בפסוק דודי לי ובפסוק אחותי רעיתי ובפ' אחת היא יונתי וכן הביאו
רש"י בשיר השירים ואיתא נמי בזוהר פרשת ואתחנן דף רס"ב וריקאנטי פרשת בא ולאמי אלי האזינו אל תקרי לאומי אלא לאמי דלא זז הקב"ה
מחבבה לכנסת ישראל עד דקראה אמי וכו' אבל בתורת כהנים ריש פרשת שמיני כתוב אין אמו של ישראל שנאמר ולאומי אלי האזינו ע"כ ותו לא
ובמד"ר גופיה סוף פרשת פקודי הובא מאמר זה וליכא ולאמי כתיב ואף בשיר השירים רבה על פסוק דודי לי ואני לו כדרש ולאומי מלא מלשון ולאם
מלאם יאמץ וכבר כתבנו בפ' בא שבמקומות רבים המדרש חולק על המסורת והמסורת נקיטינן :

שמעו אלי ידעי צדק עם תורתי בלבם אל־תיראו חרפת אנוש ומגדפתם
אל־תחתו׃ כי כבגד יאכלם עש וכצמר יאכלם סס וצדקתי לעולם תהיה וישועתי לדור
דורים׃ עורי עורי לבשי־עז זרוע יהוה עורי כימי קדם דורות עולמים הלוא
את־היא המחצבת רהב מחוללת תנין׃ הלוא את־היא המחרבת ים מי תהום רבה השמה
מעמקי־ים דרך לעבר גאולים׃
ופדויי יהוה ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על־ראשם ששון ושמחה ישיגון נסו יגון
ואנחה׃ אנכי אנכי הוא מנחמכם מי־את ותיראי מאנוש ימות ומבן־אדם
חציר ינתן׃ ותשכח יהוה עשך נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל־היום מפני חמת
המציק כאשר כונן להשחית ואיה חמת המציק׃ מהר צעה להפתח ולא־ימות לשחת
ולא יחסר לחמו׃ ואנכי יהוה אלהיך רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו׃ ואשים
דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי־אתה׃
התעוררי התעוררי קומי ירושלם אשר שתית מיד יהוה את־כוס חמתו את־קבעת
כוס התרעלה שתית מצית׃ אין־מנהל לה מכל־בנים ילדה ואין מחזיק בידה מכל־בנים
גדלה׃ שתים הנה קראתיך מי ינוד לך השד והשבר והרעב והחרב מי אנחמך׃ בניך
עלפו שכבו בראש כל־חוצות כתוא מכמר המלאים חמת־יהוה גערת אלהיך׃ לכן שמעי־
נא זאת עניה ושכרת ולא מיין׃ כה־אמר אדניך יהוה ואלהיך יריב עמו הנה
לקחתי מידך את־כוס התרעלה את־קבעת כוס חמתי לא־תוסיפי לשתותה עוד׃ ושמתיה ביד
מוגיך אשר־אמרו לנפשך שחי ונעברה ותשימי כארץ גוך וכחוץ לעברים׃ *
עורי עורי לבשי עזך ציון לבשי בגדי תפארתך ירושלם עיר הקדש כי לא יוסיף נב
יבא־בך עוד ערל וטמא׃ התנערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחו מוסרי צוארך שביה התפתחי
בת־ציון׃ כי־כה אמר יהוה חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו׃ כי כה אמר
אדני יהוה מצרים ירד־עמי בראשנה לגור שם ואשור באפס עשקו׃ ועתה מה־לי־פה
נאם־יהוה כי־לקח עמי חנם משלו יהילילו נאם־יהוה ותמיד כל־היום שמי מנאץ׃ לכן משליו ק
ידע עמי שמי לכן ביום ההוא כי־אני־הוא המדבר הנני׃ מה־נאוו על־ההרים
רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלהיך׃ קול
צפיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון׃ פצחו רננו יחדו חרבות
ירושלם כי־נחם יהוה עמו גאל ירושלם׃ חשף יהוה את־זרוע קדשו לעיני כל־הגוים
וראו כל־אפסי־ארץ את ישועת אלהינו׃ סורו סורו צאו משם טמא אל־תגעו צאו מתוכה
הברו נשאי כלי יהוה׃ כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון כי־הלך לפניכם יהוה
ומאספכם אלהי ישראל׃ * הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד׃ כאשר ע'כ
שממו עליך רבים כן־משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם׃ כן יזה גוים רבים עליו

יקפצו

ידעי צדק בספרים מדוייקים כתובי יד ודפוס ישן חסר וא"ו : עורי עורי שניהם מלרע וכן במכלול דף קל"ג והשלישי שבפסוק מלעיל :
המחצבת בס"א ישן כ"י החי"ת בשוא לבדו וכן בדפוסים אחרונים אבל בספרים אחרים כ"י ודפוסים ישנים בשוא ופתח על משקל המחרבת שבסמוך
וכן נקוד בשרשים ובעל הלשון : ישיגון נסו ושלמעלה מזה בפרשת חזקו ידים רפות ישיגו ונסו וסי' וא"ו נו"ן כמ"ס : כאשר כונן להשחית י'
דמטעין דסבירין אסר בקריאה וסימן במסורת יונה סימן א' : המלאים המ"ס רפה וסה"א סמוכה במאריך : ביד מוגיך י"ת ביד דהוו מונן ליך
כראה שהיה קורא מוניך בנו"ן שרשו יגה הנה"א שרשים שרש יגה : התפתחו התפתחי ק' : כי כה אמר ה' חנם נמכרתם כב' הקורא את המגלה נב
עומד עליה דמתכי' דקתני ואם היו שלשתן ב' פרשיו' קורים א' א' אמרי' בגמ' כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי ועתה
מה לי פה וגו' והכי איתא במס' סופרי' פ' י"א ולא מצאתי כן לא' מהספרי': משלו משליו ק': המדבר הנני הה"א במאריך והמ"ס רפה : משחת המ"ס
בחירק

יקפצו מלכים פיהם כי אשר לא־ספר להם ראו ואשר לא־שמעו התבוננו׃ * מי האמין נג
לשמעתנו וזרוע יהוה על־מי נגלתה׃ ויעל כיונק לפניו וכשרש מארץ ציה לא־תאר לו
ולא הדר ונראהו ולא־מראה ונחמדהו׃ נבזה וחדל אישים איש מכאבות וידוע חלי
וכמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנהו׃ אכן חלינו הוא נשא ומכאבינו סבלם ואנחנו
חשבנהו נגוע מכה אלהים ומענה׃ והוא מחלל מפשענו מדכא מעונתינו
מוסר שלומנו עליו ובחברתו נרפא־לנו׃ כלנו כצאן תעינו איש לדרכו פנינו ויהוה
הפגיע בו את עון כלנו׃ נגש והוא נענה ולא יפתח־פיו כשה לטבח יובל וכרחל לפני
גוזיה נאלמה ולא יפתח פיו׃ מעצר וממשפט לקח ואת־דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ
חיים מפשע עמי נגע למו׃ ויתן את־רשעים קברו ואת־עשיר במתיו על לא־חמס עשה
ולא מרמה בפיו׃ ויהוה חפץ דכאו החלי אם־תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים
וחפץ יהוה בידו יצלח׃ מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם
הוא יסבל׃ לכן אחלק־לו ברבים ואת־עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו
נד ואת־פשעים נמנה והוא חטא־רבים נשא ולפשעים יפגיע׃ * רני עקרה
הפטרה נח תצא לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא־חלה כי־רבים בני־שוממה מבני בעולה אמר יהוה׃
הרחיבי׀ מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו אל־תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך חזקי׃
כי־ימין ושמאול תפרצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושיבו׃ אל־תיראי כי־לא תבושי
ואל־תכלמי כי־לא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך לא תזכרי־עוד׃
כי בעליך עשיך יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי כל־הארץ יקרא׃ כי־כאשה
עזובה ועצובת רוח קראך יהוה ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך׃ ברגע
קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך׃ בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך ובחסד עולם
רחמתיך אמר גאלך יהוה׃ כי־מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי־נח
ע"כ עוד על־הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער־בך׃ כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה
הפטרה וחסדי מאתך לא־ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהוה׃ * עניה
סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים׃ ושמתי כדכד
שמשתיך ושעריך לאבני אקדח וכל־גבולך לאבני־חפץ׃ וכל־בניך למודי יהוה ורב שלום
בניך

נג נחירק: חלינו ביו"ד אחד לבד: ומכאבינו סבלם יש ספרים שכתוב ומכאוביגו הוא קרי ולא כתיב ולא ראיתי כן אלא במקצת דפוסים אחרונים ואין זכרון מזה בראשונה גם לא נמנה במסורת עם מלים דקריין ולא כתבן ומלת מכאבינו חסר וא"ו אחר אל"ף למערבאי: מכה אלהים יפה נכירי כי הוא סמוך והנוקדו בסגול טועה טעות גדולה כי אין השם מוכה חלילה וכן במסורת מכה ב׳ וקמץ חד כתיב ה"א וחד כתי׳ יוד מכי חרב במלחמה (ירמיה י"ח): שלומנו יש נידסחאות חלוקות ורובן של מדוייקים מלא וא"ו וחסר יו"ד ובספר ישן מלא ביו"ד: נגש והוא נענה בסי"ן שמאלית כמ"ש בישעיה כ"ט וכן פירשו רש"י ורד"ק מלשון לא יגוש את רעהו ומהתרגום נראה שהוא בשי"ן ימנית ועיין מאי דסקיל וטרי מסדר המסורת במקרא גדולה על נגש בסי"ן שמאלית ואכן כתבנא בכל חד וחד מאי דחזי לן: גזויה נאלמה בדפוסים ישנים ובספרים כ"י הא"לף בחטף סגול וכן נקוד בשרשים ובעל הלשון וכתב רד"ק שהמלה מלעיל: בני הבי"ת בגעיא: שוממה במקצת ספרים חסר ובקצת מדוייקים מלא ואני
נד יושב משומם בראותי רבוי החילופים שנפלו בספרים ורע עלי מאד המעשה כי בכל יום ויום הולכים ומתרבים והמדפיסים הולכים חשכים ואין נוגה להם ואין דורש ואין מבקש סבת חילוף זה נולד ממה שנמצא במסורת שוממה ג׳ ובמקצתן ס ומה ג׳ ב׳ חסר וא׳ מלא וסימן ותשב תמר ושממה (שמואל ב׳ י"ג) נתנני שממה כל היום איכה א׳ כי רבים בני שוממה ע"כ ולא נתפרש איזהו המלא: כי מי נח יש מחלוקת בספרים במלה הזאת ברוב הספרים הם שתי מלות ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי כדת דותה וכן תרגם יונתן כיומי נח מרד"ק: ומגער בך בע"ין נקרא בקמץ חטוף כ"כ רד"ק נפי׳ ובמכלול דף קפ"ט בבנין קריאת השוא על שלשה דרכים וא׳ מהם כשיבא אחריו אחת מאותיות אח"ע שקריאתו נוטה לקריאת אות׳ האות בתנועה וכן על הקמץ חטוף כמו ומגער בך קריאת הגי"מל נוטה לקמץ חטוף מפני העי"ן ויש ספרים מדוייקים שהגי"מל נקודה בקמץ חטוף ע"כ וזרות כמו ושהר ידים יוסיף אומץ (איוב י"ז): מאתך זה לבדו נמצא בנירי התי"ו בכל המקרא מכלול דף ר"ס וכל האחרים בקמץ והם חמשה ע"פ המסו׳ וסימנם במלכים א׳ סימן כ׳: ושמתי כדכד הכ"ף ראשונה דגושה ושנייה רפה ובספרים מדוייקים כ"ף ראשונה במאריך ומכאן נ"ל ראיה שהמאריך בא תחת תנועה קטנה אינו מונע הגעיא בא אחריו שהוא נח בלי ספק כמו כלאיתי בלבל והם שנים דומים ע"פ המסורת כמ"ש בירמיה כ׳ ובמאמר פרטי אשר לי בענין המאריך הרחבתי הדיבור ובאן כתרתי בקיצור רב:

הן

בָּנָיִךְ׃ בִּצְדָקָה תִּכּוֹנָנִי רַחֲקִי מֵעֹשֶׁק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמְּחִתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלָיִךְ׃
הֵן גּוֹר יָגוּר אֶפֶס מֵאוֹתִי מִי־גָר אִתָּךְ עָלַיִךְ יִפּוֹל׃ הִנֵּה אָנֹכִי בָּרָאתִי חָרָשׁ נֹפֵחַ בְּאֵשׁ פֶּחָם הנה ק׳
וּמוֹצִיא כְלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאָנֹכִי בָּרָאתִי מַשְׁחִית לְחַבֵּל׃
כָּל־כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח וְכָל־לָשׁוֹן תָּקוּם־אִתָּךְ לַמִּשְׁפָּט תַּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַת עַבְדֵי יְהוָה
וְצִדְקָתָם מֵאִתִּי נְאֻם־יְהוָה׃ *
נה הוֹי כָּל־צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין־לוֹ כָּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא־
מְחִיר יַיִן וְחָלָב׃ לָמָּה תִשְׁקְלוּ־כֶסֶף בְּלוֹא־לֶחֶם וִיגִיעֲכֶם בְּלוֹא לְשָׂבְעָה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ אֵלַי
וְאִכְלוּ־טוֹב וְתִתְעַנַּג בַּדֶּשֶׁן נַפְשְׁכֶם׃ הַטּוּ אָזְנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה
לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים׃ הֵן עֵד לְאוּמִּים נְתַתִּיו נָגִיד וּמְצַוֵּה לְאֻמִּים׃ הֵן
גּוֹי לֹא־תֵדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא־יְדָעוּךָ אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאֲרָךְ׃ ע״ב
הפטרה ויחל לקהלות ולתעניות צבור דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב׃ יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן
מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ׃ כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי נְאֻם יְהוָה׃ כִּי־גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם
וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם׃ כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי
אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לָאֹכֵל׃ כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר
יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפַצְתִּי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו׃ כִּי־
בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־
כָף׃ תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ תַּחַת הַסִּרְפַּד יַעֲלֶה הֲדַס וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם ותחת ק׳
נו לֹא יִכָּרֵת׃ * כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי
לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת׃ אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹּאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ
וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל־רָע׃ וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְדֵּל
יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל־יֹאמַר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר
יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי׃
וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת׃
וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־שֹׁמֵר שַׁבָּת
מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי׃ וַהֲבִיאוֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם
וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים׃ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה מְקַבֵּץ
נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עָלָיו לְנִקְבָּצָיו׃ * כֹּל חַיְתוֹ שָׂדָי אֵתָיוּ לֶאֱכֹל כָּל־חַיְתוֹ בַּיָּעַר׃ נ״ב
צֹפָו עִוְרִים כֻּלָּם לֹא יָדָעוּ כֻּלָּם כְּלָבִים אִלְּמִים לֹא יוּכְלוּ לִנְבֹּחַ הֹזִים שֹׁכְבִים צפיו ק׳ צ רבתי
אֹהֲבֵי לָנוּם׃ וְהַכְּלָבִים עַזֵּי־נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה וְהֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין כֻּלָּם לְדַרְכָּם
פנו

נה הן הנה ק׳: **בלוא לשבעה** ברוב הספרים מלא וא״ו וא״לף כחברו שבפ׳ הקודש והס״ו׳ מלאים ע״פ המסורת ושנים אחרים הם ועמי המיר כבודו בלוא יועיל אם ישך הנחש בלוא לחש: **הן עד לאומים** בו״או עם דגש כמ״ש רד״ק: **נגיד ומצוה** בצירי שלא כמנהג רד״ק וכן נמסר עליו לית: **כי לא מחשבותי** בספר הזוהר ריש סדר ויקרא מחשבתי כתיב חסר בלא וא״ו ודריש ליה התם וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י אבל בספרים אחרים כתיב בוא״ו ונמסר עליו ליה מלא: **דרכיכם דרכי** בספרים כ״י גם כ״ף ראשונה רפה וכן מדרכיכם שבסמוך: **והצליח אשר שלחתיו** באיזה דפוס והצליח ס
נו אשר שלחתיו את קרי ולא כתיב ולא מצאתי כן בשום ספר כ״י גם לא נמנה במסורת עם מלין דקריין ולא כתבן: **שתחת הסרפד** ותחת קרי לכן התי״ו רפה בקריאה: **את שבתתי** במקצת ספרים מלא וא״ו: **והביאותים** ברוב מדוייקים מלא דמלא וכן נכון לפי מסורת ירמיה כ״ה ולא משמע הכי בחילופים שבין מערבאי למדנחאי **צפו** צפיו ק׳ והצד״י רבתי ואית דאמרי כופיה הליכות ביתה דסוף משלי וא״ד גת אתה וכל העם וא״ד הבור תמים פעלו: **והמה רעים** מן התימה שתרגם יונתן מלא **רעים** שבאשון ידמה שהוא קורא המלה במקמן הרי״ס רד״ק:

פָּנוּ אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקָּצֵהוּ׃ אֵתָיוּ אֶקְחָה־יַיִן וְנִסְבְּאָה שֵׁכָר וְהָיָה כָזֶה יוֹם מָחָר גָּדוֹל יֶתֶר
נז מְאֹד׃ * הַצַּדִּיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל־לֵב וְאַנְשֵׁי־חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין כִּי־מִפְּנֵי הָרָעָה
נֶאֱסַף הַצַּדִּיק׃ יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ׃ וְאַתֶּם קִרְבוּ־
הֵנָּה בְּנֵי עֹנְנָה זֶרַע מְנָאֵף וַתִּזְנֶה׃ עַל־מִי תִּתְעַנָּגוּ עַל־מִי תַּרְחִיבוּ פֶה תַּאֲרִיכוּ לָשׁוֹן הֲלוֹא־
אַתֶּם יִלְדֵי־פֶשַׁע זֶרַע שָׁקֶר׃ הַנֵּחָמִים בָּאֵלִים תַּחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן שֹׁחֲטֵי הַיְלָדִים בַּנְּחָלִים
תַּחַת סְעִפֵי הַסְּלָעִים׃ בְּחַלְּקֵי־נַחַל חֶלְקֵךְ הֵם הֵם גּוֹרָלֵךְ גַּם־לָהֶם שָׁפַכְתְּ נֶסֶךְ
הֶעֱלִית מִנְחָה הַעַל אֵלֶּה אֶנָּחֵם׃ עַל הַר־גָּבֹהַּ וְנִשָּׂא שַׂמְתְּ מִשְׁכָּבֵךְ גַּם־שָׁם עָלִית לִזְבֹּחַ
זָבַח׃ וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתְּ זִכְרוֹנֵךְ כִּי מֵאִתִּי גִּלִּית וַתַּעֲלִי הִרְחַבְתְּ מִשְׁכָּבֵךְ וַתִּכְרָת־
לָךְ מֵהֶם אָהַבְתְּ מִשְׁכָּבָם יָד חָזִית׃ וַתָּשֻׁרִי לַמֶּלֶךְ בַּשֶּׁמֶן וַתַּרְבִּי רִקֻּחָיִךְ וַתְּשַׁלְּחִי צִרַיִךְ עַד־
מֵרָחֹק וַתַּשְׁפִּילִי עַד־שְׁאוֹל׃ בְּרֹב דַּרְכֵּךְ יָגַעַתְּ לֹא אָמַרְתְּ נוֹאָשׁ חַיַּת יָדֵךְ מָצָאת עַל־כֵּן
לֹא חָלִית׃ וְאֶת־מִי דָּאַגְתְּ וַתִּירְאִי כִּי תְכַזֵּבִי וְאוֹתִי לֹא זָכַרְתְּ לֹא־שַׂמְתְּ עַל־לִבֵּךְ הֲלֹא אֲנִי
מַחְשֶׁה וּמֵעֹלָם וְאוֹתִי לֹא תִירָאִי׃ אֲנִי אַגִּיד צִדְקָתֵךְ וְאֶת־מַעֲשַׂיִךְ וְלֹא יוֹעִילוּךְ׃ בְּזַעֲקֵךְ
יַצִּילֻךְ קִבּוּצַיִךְ וְאֶת־כֻּלָּם יִשָּׂא־רוּחַ יִקַּח־הָבֶל וְהַחוֹסֶה בִי יִנְחַל־אֶרֶץ וְיִירַשׁ הַר־קָדְשִׁי׃ *
וְאָמַר סֹלּוּ־סֹלּוּ פַּנּוּ־דָרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי׃ כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא (הפטרת שחרית יום כפור)
שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת־דַּכָּא וּשְׁפַל־רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת
לֵב נִדְכָּאִים׃ כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְּצוֹף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי
עָשִׂיתִי׃ בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ קָצַפְתִּי וְאַכֵּהוּ הַסְתֵּר וְאֶקְצֹף וַיֵּלֶךְ שׁוֹבָב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ׃
דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו׃ בּוֹרֵא נוב (ניב ק׳)
שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאתִיו׃ וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשְׁקֵט
נח לֹא יוּכָל וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וָטִיט׃ אֵין שָׁלוֹם אָמַר אֱלֹהַי לָרְשָׁעִים׃ * קְרָא
בְגָרוֹן אַל־תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם׃ וְאוֹתִי יוֹם
יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי יֶחְפָּצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר־צְדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו לֹא עָזָב יִשְׁאָלוּנִי מִשְׁפְּטֵי־
צֶדֶק קִרְבַת אֱלֹהִים יֶחְפָּצוּן׃ לָמָּה צַּמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עִנִּינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תֵדָע הֵן בְּיוֹם צֹמְכֶם

תמצאו

גדול יתר מאד בס"א כ"י הי"וד בצירי ובכל שאר ספרים שלפני הי"וד בס גול ובמכלול כמכה עם דומים אחרים אשר פ"א הפעל בצירי וכן כתוב
נז נשרשים שהוא בחמש נקודות גם בעל רב פעלים כתב על זה שהוא בב' נקודות ושארא בג' נקודות : באין מבין בין תבין את אשר לפניך בפירוש
רד"ק כי נראה מפירושו דגרים ואין בו"או וכן יש להסתפק בתרגום יונתן אמנם בכל הספרי' בבי"ת וכן במסורת נמסר י"ג פסוקים דכתיבין כהון ואין
ואין במלעות פסוק ואין זה מהם : נאסף הצדיק הא"לף בחטף סגול בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים וכן במסורת נאסף ג' ב' פתחים וא' קמץ וסימן
אני נאסף אל עמי פרשת ויחי · כאשר נאסף אהרן פרשת פנחס · כי מפני הרעה נאסף הצדיק · קדמאה קמץ ע"כ וכולם הא"לף בחטף סגול וכן
הוא נשרשים : הלך נכחו במדרש הנעלם פרשת חיי שרה אמר ר' יצחק הנשמה הולכת נכחה למקום העדן הגנוז לה מאי משמע א"ר יהודה מהאי
משמע נכחה כתיב בה"א ובספרים שלנו כתוב נכחו בו"או : שחטי הילדים בשי"ן ימנית והכי איתא בנדה פ' כל היד ובמסכת כלה המוציא שכבת
זרע לבטלה כאלו שופך דמים שנאמר שחטי הילדים בנחלים וגו' אל תקרי שוחטי אלא סוחטי ע"כ · כלומר דאי משום ליטנא דשחיטה בלחוד לא הוה
משמע מוציא ש"ז לבטלה אבל ליטנא דסחיטה שהוא לשון עבירה רמיז הכי ודרשי' קרא ומסורת דכל השוחט כאילו סוחט ומדברי הרא"בע בפי' התורה
על פסוק ואשחט אתם ל' כס פרעה כר' שהיה קורא שחטי הילדים בשי"ן שמאלית שכן כתב שם ואשחט אתם כמו שחטי הילדים ואף כאן כתב שחטי כמו
ואשחט אתם אל כס פרעה ובכן הוסרה תמיהת המדקדק עליו בשרשים שרש שחט זה לשונו · א"א ותימה גדולה על הרא"בע שפירש ואשחט כמו שחטי
הילדים והרי הוא בשי"ן שמאלית בכל הספרים לפי שהוא לשון סחיטה ע"כ · ומשכתבתי כל זה מצאתי בספר מקור חיים שהסכים לדברי וכתב בלשון
הזה נראה שהחכם ן' עזרא היה קורא שחטי בסגולת כמו סמ"ך וכן כתב בפירוש ישעיהו וכן אמרו במסכת נדה אל תיקרי שוחטי אלא סוחטי ע"כ
שמח לבי בדבריו : ותכרת לך בקמץ חטוף מפני המקף : ציריך במקצת ספרים צריך חסר יו"ד וכן נמסר עליו לית וחסר : מרחק ברוב הספרים
ח"ר וא"ו ופליגי עליה במסורת עיין במקרא גדולה בשמואל א' כ"ו : חית ידך מצאת במקצת ספרי הדפוס כתוב ידך וצ"ל ידך כי הוא לנקבה ואם
און בידך הרחיקהו : מחשה ומעלם במסורת הדפוס ג' ב' מלא וא' חסר ע"כ ולא פירש יותר · והמדפיס כתב זה מלא וא"ו אבל בכמה ספרים
מדוייקים כ"י וגם בדפוס ישן חסר וכן מצאתי מפורש במסורת כ"י ומעולם ג' ב' מלא וחד חסר וסימן ומעולם לא שמעו · בטרם הרים · ואת מי דאגת
נתראה חסר : בזעקך יש ספרים שהע"ין בשוא לבדו · ואמר סלו סלו הל"מד דגושה בשניהם : ואת דכא עיין מ"ש בפרשת כי תצא על פצוע
דכה : בורא נוב כיב ק' : אין שלום אמר אלהי כן הוא והספרים שכתוב בהם אמר ה' טעות הוא כי הראשון אשר בפרשה באו מבבל הוא אמר
ה' וזהו אמר אלהי והסימן ה' אלהי רד"ק (א"ה והמסורת עליו לית ולאו כוותייהו דספרי דכתיבין אמר ה' תרי הוו) : קרבת אלהים כתוב
נח בשרשים שרש קרב זה לשונו ובשם קרבת אלהים יחפצון קרבת אלהים לי טוב (תלים עג) חטף וי"ש קרבת אלהים יחפצון מלעיל וקרבת אלהים לי טוב
חטף

תִּמְצְאוּ־חֵפֶץ וְכָל־עַצְּבֵיכֶם תִּנְגֹּשׂוּ׃ הֵן לְרִיב וּמַצָּה תָּצוּמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרֹף רֶשַׁע לֹא־תָצוּמוּ
כַיּוֹם לְהַשְׁמִיעַ בַּמָּרוֹם קוֹלְכֶם׃ הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כְּאַגְמֹן
רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא־צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַיהוָה׃ הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ פַּתֵּחַ
חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים וְכָל־מוֹטָה תְּנַתֵּקוּ׃ הֲלוֹא פָרֹס
לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי־תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם׃ אָז
יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְהוָה יַאַסְפֶךָ׃ אָז
תִּקְרָא וַיהוָה יַעֲנֶה תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם־תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֶצְבַּע וְדַבֶּר־אָוֶן׃
וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נַעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם׃
וְנָחֲךָ יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן
רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יְכַזְּבוּ מֵימָיו׃ וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־וָדוֹר תְּקוֹמֵם
וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר פֶּרֶץ מְשֹׁבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת׃ אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם
קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר
דָּבָר׃
אָז תִּתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־בָּמוֹתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִּי יְהוָה ו׳ יתירה
דִּבֵּר׃ * הֵן לֹא־קָצְרָה יַד־יְהוָה מֵהוֹשִׁיעַ וְלֹא־כָבְדָה אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ׃ כִּי אִם־ ע״כ
נט
עֲוֺנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּלִים בֵּינֵכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטֹּאותֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְּׁמוֹעַ׃
כִּי כַפֵּיכֶם נְגֹאֲלוּ בַדָּם וְאֶצְבְּעוֹתֵיכֶם בֶּעָוֺן שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ־שֶׁקֶר לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶהְגֶּה׃ אֵין־
קֹרֵא בְצֶדֶק וְאֵין נִשְׁפָּט בֶּאֱמוּנָה בָּטוֹחַ עַל־תֹּהוּ וְדַבֶּר־שָׁוְא הָרוֹ עָמָל וְהוֹלִיד אָוֶן׃ בֵּיצֵי
צִפְעוֹנִי בִּקֵּעוּ וְקוּרֵי עַכָּבִישׁ יֶאֱרֹגוּ הָאֹכֵל מִבֵּיצֵיהֶם יָמוּת וְהַזּוּרֶה תִּבָּקַע אֶפְעֶה׃
קוּרֵיהֶם לֹא־יִהְיוּ לְבֶגֶד וְלֹא יִתְכַּסּוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂי אָוֶן וּפֹעַל חָמָס בְּכַפֵּיהֶם׃
רַגְלֵיהֶם לָרַע יָרֻצוּ וִימַהֲרוּ לִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם מַחְשְׁבוֹת אָוֶן שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּמְסִלּוֹתָם׃
דֶּרֶךְ שָׁלוֹם לֹא יָדָעוּ וְאֵין מִשְׁפָּט בְּמַעְגְּלוֹתָם נְתִיבוֹתֵיהֶם עִקְּשׁוּ לָהֶם כֹּל דֹּרֵךְ בָּהּ לֹא יָדַע
שָׁלוֹם׃ עַל־כֵּן רָחַק מִשְׁפָּט מִמֶּנּוּ וְלֹא תַשִּׂיגֵנוּ צְדָקָה נְקַוֶּה לָאוֹר וְהִנֵּה־חֹשֶׁךְ לִנְגֹהוֹת
בָּאֲפֵלוֹת נְהַלֵּךְ׃ נְגַשְׁשָׁה כַעִוְרִים קִיר וּכְאֵין עֵינַיִם נְגַשֵּׁשָׁה כָּשַׁלְנוּ בַצָּהֳרַיִם
כַּנֶּשֶׁף בָּאַשְׁמַנִּים כַּמֵּתִים׃ נֶהֱמֶה כַדֻּבִּים כֻּלָּנוּ וְכַיּוֹנִים הָגֹה נֶהְגֶּה נְקַוֶּה לַמִּשְׁפָּט וָאַיִן
לִישׁוּעָה רָחֲקָה מִמֶּנּוּ׃ כִּי־רַבּוּ פְשָׁעֵינוּ נֶגְדֶּךָ וְחַטֹּאותֵינוּ עָנְתָה בָּנוּ כִּי־פְשָׁעֵינוּ

אתנו

חסף • וי״ס נהפך אבל בספר אבלה ואבלה כתוב שביהם טעמם מלעיל עכ״ל ומה שכתב והסס קרבת אלהים יחפצון קרבת אלהים לי טוב חטף כוונתו לומר שנשניהם אין מאריך בק״וף והשוא נח ומה שכתב וים ספרים קרבת אלהים יחפצון מלעיל כוונתו בזה שים מאריך בק״וף והשוא נע כי זה הוא דרכו של רד״ק בכמה מקומות להכניע השוא הבא אחר מאריך כמו משבו נדרו ודומיהם וקורא אותו מלעיל אף על פי שים במלה טעם אחר מפני הטעמדה שצריך להעמיד במאריך כמ״ש במאמר המאריך ובספרים ישנים מצאתי אותו דתילים במאריך ובמקבתם בחטף פתח ובמסרה גדולה נמנו שניהם באל״פא בי״תא מן תרין תרין בחד לישן : עצביכם תנגשו דגש הנד״י לתפארת ומן התימא שתרגם יונתן וכל תקלתיכון מקרבין תרגם כמו בשי״ן כמו ויגש אליו יהודה שתרגומו וקריב לותיה יהודה רד״ק : באגרף ברוב ספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים חסר וא״ו ובמסורת ב׳ וחברו באכן או באגרף וגם הוא חסר : הלוא פרס בפרקא קמא דב״ב אמר רב הונא בודקים למזונות ואין בודקים לכסות וכו׳ תנ״א קרא הלוא פרס לרעב לחמך בשי״ן כתוב פרס והדר הב ליה וכו׳ ורב יהודה אמר בודקים לכסות ואין בודקים למזונות וכו׳ תנ״א קרא הכא כתיב הלוא פרס וגו׳ פרוס לאתר ובדקרינן וכו׳ משמע בהדיא דלב״ע פרס בשי״ן שמאלית כתיב אבל במסורת סוף פרשת במדבר והובאה גם בשרשים שרש פרס כל לשון פריסה כתוב בשי״ן בר מן ב׳ בתיבין סמ״ך הלוא פרס ולא יפרסו להם ירמיה י״ו ע״כ וגם במסורת כ״י על פ׳ זה כתוב לית וחסר וכתיב סמ״ך ע״כ וכן הוא בכל הספרים וגם בזוהר פרס׳ ויקהל מאי פרס למפרס ליה מפה בכסותא ומזונא ד״א הלוא פרס כד״א פרים פריסת דבעי למפרס פריסין דנהמא קמיה נגין דלא לכסיף ויפרוס קמיה בעינא טבא ע״כ ובויקרא רבה פ׳ ל״ד הלוא פרס כבר היא פרוסה שמראה השנה נגזר על אדם מה שמשתכר ומה שמתחסר : כבוד ה׳ יאספך חד מן אלפא בי״תא מן ב׳ ב׳ לא נסבין וא״ו ומטעין בהון וסימן במסר במסרה רבתא : לקדוש ה׳ מכבד חד מן אל״פא בי״תא לא נסבין וא״ו כמ״ש לעיל : במותי ארץ וא״ו יתירא והמ״ם בחטף קמץ כמ״ש בפ׳ האזינו : אזנו משמוע במקצת דפוסים יש מאריך בא״לף וטעות הוא : עונתיכם (א״ה חסר וא״ו ועיין מ״ש ביחזקאל ל״ו) : הרו עמל במקצת דפוסים ישנים כתוב הרה בה״א וטעות הוא : והוליד בצרי וכי״וד נט
המסך : נגששה בעורים מוקל ובאין עינים נגששה דגושה : נהגה הגי״מל בדגש :

וכובע

אתנו ועונתינו ידענום׃ פשע וכחש ביהוה ונסוג מאחר אלהינו דבר־עשק
וסרה הרו והגו מלב דברי־שקר׃ והסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמד כי־כשלה
ברחוב אמת ונכחה לא־תוכל לבוא׃ ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וירא יהוה
וירע בעיניו כי־אין משפט׃ וירא כי־אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרעו
וצדקתו היא סמכתהו׃ וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם
תלבשת ויעט כמעיל קנאה׃ כעל גמלות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאיביו לאיים
גמול ישלם׃ וייראו ממערב את־שם יהוה וממזרח־שמש את־כבודו כי־יבוא כנהר צר
רוח יהוה נססה בו׃ ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יהוה׃ ואני
זאת בריתי אותם אמר יהוה רוחי אשר עליך ודברי אשר־שמתי בפיך לא־ימושו מפיך ומפי
ס זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד־עולם׃ * קומי אורי כי בא
הפטרת כי תבוא אורך וכבוד יהוה עליך זרח׃ כי־הנה החשך יכסה־ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח יהוה
וכבודו עליך יראה׃ והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך׃ שאי־סביב עיניך וראי
כלם נקבצו באו־לך בניך מרחוק יבאו ובנתיך על־צד תאמנה׃ אז תראי ונהרת ופחד
ורחב לבבך כי־יהפך עליך המון ים חיל גוים יבאו לך׃ שפעת גמלים תכסך
בכרי מדין ועיפה כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלות יהוה יבשרו׃
כל־צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך יעלו על־רצון מזבחי ובית תפארתי אפאר׃
מי־אלה כעב תעופינה וכיונים אל־ארבתיהם׃
כי־לי איים יקוו ואניות תרשיש בראשנה להביא בניך מרחוק כספם וזהבם אתם לשם
יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פארך׃ ובנו בני־נכר חמתיך ומלכיהם ישרתונך כי
בקצפי הכיתיך וברצוני רחמתיך׃ ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה לא יסגרו להביא אליך
חיל גוים ומלכיהם נהוגים׃ כי־הגוי והממלכה אשר לא־יעבדוך יאבדו והגוים חרב יחרבו׃
כבוד הלבנון אליך יבוא ברוש תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד׃
והלכו אליך שחוח בני מעניך והשתחוו על־כפות רגליך כל־מנאציך וקראו לך עיר יהוה
ציון קדוש ישראל׃

תחת

וכובע ישועה מלעיל רד״ק׃ **ויעט כמעיל** י״ס שהמ״ם דגושה ורד״ק כתב בפירוש ובמכלול דף כ״א שהיא רפה ובלא מאריך כב״ק וכ״כ רב פעלים וכן הוא בס״ס מדוייקים ודומה לו ויעטו כמעיל בשתם (מזמור ק״ט)׃ **כעל גמלות** יש גרסאות מחולפות והמוסכם מרוב המדוייקות חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תנייתא׃ **וייראו ממערב** במקרא גדולה נמסר כאן ה׳ ד׳ מלא ודין חסר ע״כ וכ״כ הרא״בע י״א שהוא מלשון יראה והוא חסר יו״ד וי״א כמשמעו ושעם שמו מעשהו והעד את כבודו עכ״ל אמנם ע״פי המסורת האמיתית זהו מלא בשני יודי״ן כי בסדר דברים ובסוף מיכה הובאו כל החמשה וזהו א׳ מן המלאים והחסר הוא ויראו ממך דסוף מיכה כמ״ש שם וכך מצאתי במדוייקים ובמסרו׳ כ״י וסימנהון בלשון תרגום עמא ממערבא ימחדון אומיא ויבהכון׃ **נוססה בו** הסי״ת רפה׃ **ובנתיך** י״ס מלא וא״ו אחר הנ״ון׃ **אז תראי** רבים טעו בזאת המלה שקראו התי״ו בנעיא כמו מן ירא וגם י״ס שכתוב ביו״ד וטעות הוא כי שרשו ראה וכן ת״י בכן תחזין ותנהרין רד״ק וכן בנסחא כ״י מסור עליו לית חטף אבל לפי דעת הרא״בע הוא מלשון יראה שפי׳ אז תראי באחדם שירא בבא לו תשועה ודבר שלא עלה על לב כאשר יקרה למצא אבדה וכן פי׳ הרי״אה ז״ל דע שבמלת ותראי כפי הספרים המדוייקים אין יו״ד בין התי״ו והרי״ש ות״י בכן תחזין ותתנהרין אבל כפי המסורת הוא מלשון יראה וכמוהו אבלי בלכביס ג׳ אך פרחי אותי תקחי מוסר שהוא מלשון יראה עם היותו חסר יו״ד עכ״ל • ומ״ש על אותו דלכביס שהוא חסר יו״ד לא מצאתי כן בספרים המדוייקי׳ שלפני ובכולם מלא יו״ד׃ **ורחב לבבך** בכל ספרים מדוייקי׳ כתוב ורחב בחי״ת וכן פי׳ התרגום ורש״י ורד״ק והרי״ת ובעל מאיר נתיב הביאו בשרש רהב בה״א ונמשך אחר דעת ר׳ יהודה חיוג כמ״ש רד״ק בשרש רהב ו״לם ותימה אני ממה שמצאתי בס׳ הנקו׳ לר׳ יהודה חייג שכתב נפחד ורהב בה״א ואמר כי הרי״ש קמוצה והה״א פתוחה בספרים ניגו ובין רהב ובכל שהוא פתוח כולו • ואנחנו קבלנו קריאתו ורחב בחי״ת וכן כתבו ר׳ יונה בחי״ת ע״כ • ובהגהת המדקדק א״א ובמסורת רהב הם י״ב בלישנא דכתיבין בה״א ולא מנו זה עמהם משמע שהוא ורחב בחי״ת ע״כ ומסרה זו הובאה במקרא גדולה תילים פ׳ שוא״ונס ס׳ רהב י״ב בלישנא וכו׳ והובאה נ״כ בישעיה סימן ל׳ ומסיים בה וא׳ כ״ל ופחד ורהב לבבך ע״כ וסיום זה הוא מהמעתיק ומה שבר׳ לו אינו נראה לרד״ק ושאר מפרשים׃ **שפעת גמלים** בספרים מדוייקים מאריך בשי״ן׃ (**ותהלות** א״ה עפ״י המסורת דלקמן סימן ס״ג נכון להיות מלא וכן הוא דלקמן סימן ס״ג המדפיס שבח מסרא דלקמיה וראוי להיות מלא׃) **אילי נביות ישרתונך** מלעיל האתנחתא בת״יו לפיכך הנ״ון

תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר וָדוֹר׃ וְיָנַקְתְּ חֲלֵב
גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב׃ תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת
אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ
שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה׃ לֹא־יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה
חוֹמֹתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה׃ לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יָאִיר לָךְ
וְהָיָה־לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ׃ לֹא־יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי
יְהוָה יִהְיֶה־לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ׃ וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר
מטעי מַטָּעַו מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר׃ הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעִתָּהּ
סא אֲחִישֶׁנָּה׃ * רוּחַ אֲדֹנָי יֱהוִה עָלָי יַעַן מָשַׁח יְהוָה אֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים שְׁלָחַנִי
ע״כ לַחֲבֹשׁ לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר וְלַאֲסוּרִים פְּקַח־קוֹחַ׃ לִקְרֹא שְׁנַת־רָצוֹן לַיהוָה
וְיוֹם נָקָם לֵאלֹהֵינוּ לְנַחֵם כָּל־אֲבֵלִים׃ לָשׂוּם ׀ לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר שֶׁמֶן
שָׂשׂוֹן תַּחַת אֵבֶל מַעֲטֵה תְהִלָּה תַּחַת רוּחַ כֵּהָה וְקֹרָא לָהֶם אֵילֵי הַצֶּדֶק מַטַּע יְהוָה לְהִתְפָּאֵר׃
וּבָנוּ חָרְבוֹת עוֹלָם שֹׁמְמוֹת רִאשֹׁנִים יְקוֹמֵמוּ וְחִדְּשׁוּ עָרֵי חֹרֶב שֹׁמְמוֹת דּוֹר וָדוֹר׃
וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם׃ וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי יְהוָה תִּקָּרֵאוּ מְשָׁרְתֵי
אֱלֹהֵינוּ יֵאָמֵר לָכֶם חֵיל גּוֹיִם תֹּאכֵלוּ וּבִכְבוֹדָם תִּתְיַמָּרוּ׃ תַּחַת בָּשְׁתְּכֶם מִשְׁנֶה וּכְלִמָּה
יָרֹנּוּ חֶלְקָם לָכֵן בְּאַרְצָם מִשְׁנֶה יִירָשׁוּ שִׂמְחַת עוֹלָם תִּהְיֶה לָהֶם׃ כִּי אֲנִי יְהוָה אֹהֵב מִשְׁפָּט
שֹׂנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה וְנָתַתִּי פְעֻלָּתָם בֶּאֱמֶת וּבְרִית עוֹלָם אֶכְרוֹת לָהֶם׃ וְנוֹדַע בַּגּוֹיִם זַרְעָם
הפטרה נצבים וְצֶאֱצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כָּל־רֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יְהוָה׃ * שׂוֹשׂ
אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי־יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר
וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ׃ כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֵּן ׀ אֲדֹנָי יֱהוִה יַצְמִיחַ
סב צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם׃ * לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלִַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד־
יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר׃ וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדֵךְ וְקֹרָא לָךְ
וצנוף שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקֳּבֶנּוּ׃ וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה וּצְנִיף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהָיִךְ׃
לֹא־יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא־יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי־בָהּ וּלְאַרְצֵךְ
בְּעוּלָה כִּי־חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל׃ כִּי־יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן
עַל־כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ׃ עַל־חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלִַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל־הַיּוֹם
וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּרִים אֶת־יְהוָה אַל־דֳּמִי לָכֶם׃ וְאַל־תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ עַד־יְכוֹנֵן
וְעַד־יָשִׂים אֶת־יְרוּשָׁלִַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ׃ נִשְׁבַּע יְהוָה בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם־אֶתֵּן אֶת־דְּגָנֵךְ
עוֹד מַאֲכָל לְאֹיְבַיִךְ וְאִם־יִשְׁתּוּ בְנֵי־נֵכָר תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ׃ כִּי מְאַסְפָיו יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ
אֶת־יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתֻּהוּ בְּחַצְרוֹת קָדְשִׁי׃ עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ
הָעָם

בסגול וכן הוא ומלכיהם ישרתונך שבסמוך רד״ק : ישועה חומתיך כן הוא בספרים מדוייקים מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה : יירשו ארץ
סא כן הוא בשני יודי״ן במדוייקים : מטעו מטעי ק׳ : פקח קוח שתי מלות ובכינם מלה אחת רד״ק : לאבלי ציון לית דחס ליה למחן דכתב לאבילי
סב בי״וד בתר בי״ת : שנא גזל יש ספרים שהזין בסגול והמלה מלעיל גָזֶל אבל בספרים הטובים בצירי ומלרע : מעיל צדקה יעטני חד מן אל״פא
בי״תא מן ב׳ ב׳ לא נסבין וא״ו ברים תיבותא ומטעין בהון וסימן במסר במסרה רבתא : לא אחשה החי״ת בחטף סגול בספרים מדוייקים כ״י וגם
ברוב ספרי הדפוס וכן הביאו רד״ק בשרשים עם הדומים בחטף סגול : וצנוף וצניף ק׳ : המזכירים במקצת ספרים חסר יו״ד קדמאה : מאספיו
במקצת ספרים מדוייקים הא״לף בפתח ובלא מאריך ורד״ק בפירוש ובשרשים כתב שהוא מן הדגוש והנקל ובמכלול דף נ״ד כתב במקצת ספרים נקמץ
ובמקצתם בפתח ובמסרה פליגין עליה יש סקירין בגעיא מְאַסְפָיו ויש סקורין בחטף מְאַסְפָיו : והללו ברוב ספרי הדפוס למ״ד ראשונה דגושה
ובספרים כ״י בלא דגש והב״ת בתתקין :

הפלה

העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על-העמים :
הנה יהוה השמיע אל-קצה הארץ אמרו לבת-ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו ופעלתו
לפניו : וקראו להם עם-הקדש גאולי יהוה ולך יקרא דרושה עיר לא נעזבה :
מי-זה ׀ בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צעה ברב
כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע : מדוע אדם ללבושך ובגדיך כדרך בגת : פורה ׀
דרכתי לבדי ומעמים אין-איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויז נצחם על-בגדי וכל-
מלבושי אגאלתי : כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה : ואביט ואין עזר ואשתומם
ואין סומך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני : ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם : חסדי יהוה ׀ אזכיר תהלות יהוה כעל כל אשר-גמלנו
יהוה ורב-טוב לבית ישראל אשר-גמלם כרחמיו וכרב חסדיו : ויאמר אך-עמי המה בנים
לא ישקרו ויהי להם למושיע : בכל-צרתם ׀ לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו
הוא גאלם וינטלם וינשאם כל-ימי עולם : * והמה מרו ועצבו את-רוח קדשו ויהפך
להם לאויב הוא נלחם-בם :
ויזכר ימי-עולם משה עמו איה ׀ המעלם מים את רעי צאנו איה השם בקרבו את-רוח קדשו :
מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם :
מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יכשלו : כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה תניחנו כן
נהגת עמך לעשות לך שם תפארת : * הבט משמים וראה מזבל קדשך ותפארתך איה
קנאתך וגבורתיך המון מעיך ורחמיך אלי התאפקו : כי-אתה אבינו כי אברהם לא ידענו
וישראל לא יכירנו אתה יהוה אבינו גאלנו מעולם שמך : למה תתענו יהוה מדרכיך
תקשיח לבנו מיראתך שוב למען עבדיך שבטי נחלתך : למצער ירשו עם-קדשך צרינו
בוססו

המסלה הה"ס רפה והס"א במאריך : **נעזבה** ברוב ספרים הע"ין בחטף סגול וכ"כ בשרשים וברב פעלים : **רב להושיע** חד מן ג' ג' לא נסבין וא"ו נרים תיבותא ומטעין בהון וסימן במסרה רבתא : **חסדי** הד"לת דגושה והחי"ת במאריך ברוב המדוייקים ומכאן ראיה שאין המאריך מכיע הסוף הבא אחריו שאילו היה כנ' לא יתכן דגש בדלי"ת : **כל אשר גמלנו** בס"א כ"י ובמקצת דפוסים ראשונים כל אשר בקמץ ובמקף ובשא' ספרים בחולם : **ברחמיו** בס"ם הכ"ף בגעיא : **בכל צרתם** הבי"ת בגעיא : **לא צר לו** ק'ורין הוא חד מן ט"ו דכתיבין לא בא"לף וקריין לו בוא"ו וסי' נמסר במ"נ פ' שמיני וכדרש בסוטה סוף פ' ה' ע"ש ובפי' המשנה להרמ"בם ז"ל ובס' תומר דבורה דף ג' ובספר קול בוכים דף ט"ו ודף פ"ב ועיין פי' המאמר בס' נרית הלוי מהחכם אלקבץ בפירוש ההגדה ובס' מנות הלוי מהנ"ל על המגילה בהקדמתו דף י"ד והכי איתמר בזוהר סוף פ' וירא כתיב לא בא"לף וק' בוא"ו ודרשינן כמי במדרש דכתיב בא"לף דבכל צרה שאינה לישראל באומות איננה צרה והרא"בע כתב האמת שהוא בו"או כטעם ותקצר נפשו דרך משל להבין השומעים כאילו גם הוא היה בצרה על כן מהר להושיעם עכ"ל · ולאו למימרא שהוא כתוב בו"או אך לשיטתיה אזיל שסקרי בו"או הוא האמת לבדו כמו שכתב בהדיא בריש פ' משפטים על אשר לא יעדה : **את רעי צאנו** במלה זאת יש מחלוקת גדול ועצום בין הספרים והמפרשים כי במקצת ספרים כתוב **רעה** בה"א ומקצת ביו"ד ואין איש שם על לב בחילוף זה החכם ן' עזרא פירשו בה"א שכתב איה המעלם אותם מים סוף על משל משה שהוא רועה את ישראל גם רש"י כתב את רעה צאנו דמיון רועה המעלה את צאנו איה הוא וכו' וכן ת"י אן **דדברינון במדברא** כרעיא לעניה אבל רד"ק פירשו ביו"ד שכתב את **רעי** צאנו עם רועי צאנו והם משה ואהרן גם החכם אברבנאל פירשו ביו"ד וכתב כלשון הזה והנה היו זוכרים ואומרים זה · את רועי צאנו שהיו כנוי לנביאים ישעיהו והושע ועמוס ומיכה שהיו באותו הזמן שמפני שהיו מוכיחים אותם היו משיבים להם שאינם ראויים להוכיח לפי שלא היו עושים נסים ונפלאות כמו שעשה משה ויהיה שעור הכתוב ויזכור את עמו רעי צאנו שהם הנביאים שהיו רועי ישראל ימי עולמו של משה באמרם אליהם איה המעלם מים שהוא משה איה איש כמדרגתו וכו' ואעפ"י שאיני כדאי להכריע בין החכמים האלה כתתי אל לבי היות לנו הכרעה ממסרה אחת והיא זו **רעה** ד' קמצין כתובים ה"א וסימנם נמסר בפרשת ויגש ובתילי' סי' פ' ומדחזינן בכולהו ספרי דהדין דישעיה כתיב בצירי ולא חשיב ליה בעל המסורת בהדי אחריני דכתיבין בה"א ובקמץ קטן שמע מינה דכתוב ביו"ד ותימה לחד מן ד' דמסרה זו הוא רעה ישראל האזינה וברובא דספרי דידן בסגול ובמקרא עתיקה כ"י אשכחנא הדין דישעיה בה"א ובירי ונמס' עליו ד' ודילמא ס"ל דהדין חד מן ד' קמצין ורועה ישראל במרעה טוב ירעה אותנו : **בוקע** בס"א קדמון מספרד בב' טעמים וכן נמנה בסוף מסרה גדולה שלנו בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה ודבוותיה מגע בר (משלי י"ח) בקצע בצע (משלי א) ועיין מ"ש לקמן בסימן ס"ו : **מזבל קדשך** ברוב ספרים כ"י ושבי"ת בב' נקודות וכן כתוב במ"ג בגיליון ברוב הספרים חסר : **איה קנאתך וגבורתיך** במקצת ספרים כ"י כתוב **וגבורתיך** הרי"ש בקמץ והוא טעות כי ברוב ספרי' בחולם וכן נמסו' ג' בלישנהון בקריה וסימנהון אשר יעשה כמעשיך · איה קנאתך · דור לדור ישבח מעשיך חד בתורה חד בנביאי' חד בכתובים ע"כ ושלשתם בחולם ובמקר' גדולה ריש פ' ואתחנן הובאה מסרה זו ובסוף כתב ב' קדמאי גבורתך כתיב וא"כ זה דישעיה חסר י"וד וכן בס' תילים נמסר שם ב' חד מלא וחד חסר ושל תילים מלא יו"ד בנוסחי דיקיא"כ זה דישעיה חסר וכן הוא במקצת הספרים אבל בספרים ספרדים מלא יו"ד כמו שהוא במקרא גדולה עצמה בפסוק ובמסורת כ"י מצאתי כתוב ג' בלישנא ולא הזכירו יותר ואחת מהן אומרת ג' חסר בלישנא וכן נמסר במקרא גדולה פרשת ואתחנן וודאי דעל וא"ו בתר רי"ש נאמר וכך הם שלשתם חסר וא"ו בתראה בכל הספרים ועיין עוד מ"ש בפ' ואתחנן : **ורחמיך** הו"או בגעיא בס"ם :

בּוֹסְסוּ מִקְדָּשֶׁךָ׃ הָיִינוּ מֵעוֹלָם לֹא־מָשַׁלְתָּ בָּם לֹא־נִקְרָא שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם לוּא־קָרַעְתָּ שָׁמַיִם
סד יָרַדְתָּ מִפָּנֶיךָ הָרִים נָזֹלּוּ׃ * כִּקְדֹחַ אֵשׁ הֲמָסִים מַיִם תִּבְעֶה־אֵשׁ לְהוֹדִיעַ שִׁמְךָ לְצָרֶיךָ
מִפָּנֶיךָ גּוֹיִם יִרְגָּזוּ׃ בַּעֲשׂוֹתְךָ נוֹרָאוֹת לֹא נְקַוֶּה יָרַדְתָּ מִפָּנֶיךָ הָרִים נָזֹלּוּ׃ וּמֵעוֹלָם לֹא־
שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא־רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה־לוֹ׃ פָּגַעְתָּ אֶת־שָׂשׂ וְעֹשֵׂה
צֶדֶק בִּדְרָכֶיךָ יִזְכְּרוּךָ הֶן־אַתָּה קָצַפְתָּ וַנֶּחֱטָא בָּהֶם עוֹלָם וְנִוָּשֵׁעַ׃ וַנְּהִי כַטָּמֵא כֻּלָּנוּ וּכְבֶגֶד
עִדִּים כָּל־צִדְקֹתֵינוּ וַנָּבֶל כֶּעָלֶה כֻּלָּנוּ וַעֲוֺנֵנוּ כָּרוּחַ יִשָּׂאֻנוּ׃ וְאֵין־קוֹרֵא בְשִׁמְךָ מִתְעוֹרֵר לְהַחֲזִיק
בָּךְ כִּי־הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ מִמֶּנּוּ וַתְּמוּגֵנוּ בְּיַד־עֲוֺנֵנוּ׃ וְעַתָּה יְהוָה אָבִינוּ אָתָּה אֲנַחְנוּ הַחֹמֶר וְאַתָּה
יֹצְרֵנוּ וּמַעֲשֵׂה יָדְךָ כֻּלָּנוּ׃ אַל־תִּקְצֹף יְהוָה עַד־מְאֹד וְאַל־לָעַד תִּזְכֹּר עָוֺן הֵן הַבֶּט־נָא עַמְּךָ
כֻלָּנוּ׃ עָרֵי קָדְשְׁךָ הָיוּ מִדְבָּר צִיּוֹן מִדְבָּר הָיָתָה יְרוּשָׁלַםִ שְׁמָמָה׃
בֵּית קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ אֲשֶׁר הִלְלוּךָ אֲבֹתֵינוּ הָיָה לִשְׂרֵפַת אֵשׁ וְכָל־מַחֲמַדֵּינוּ הָיָה לְחָרְבָּה׃
סה הַעַל־אֵלֶּה תִתְאַפַּק יְהוָה תֶּחֱשֶׁה וּתְעַנֵּנוּ עַד־מְאֹד׃ * נִדְרַשְׁתִּי לְלוֹא שָׁאָלוּ
נִמְצֵאתִי לְלֹא בִקְשֻׁנִי אָמַרְתִּי הִנֵּנִי הִנֵּנִי אֶל־גּוֹי לֹא־קֹרָא בִשְׁמִי׃ פֵּרַשְׂתִּי יָדַי כָּל־הַיּוֹם אֶל־
עַם סוֹרֵר הַהֹלְכִים הַדֶּרֶךְ לֹא־טוֹב אַחַר מַחְשְׁבֹתֵיהֶם׃ הָעָם הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי עַל־פָּנַי תָּמִיד
זֹבְחִים בַּגַּנּוֹת וּמְקַטְּרִים עַל־הַלְּבֵנִים׃ הַיֹּשְׁבִים בַּקְּבָרִים וּבַנְּצוּרִים יָלִינוּ הָאֹכְלִים בְּשַׂר
הַחֲזִיר וּפְרַק פִּגֻּלִים כְּלֵיהֶם׃ הָאֹמְרִים קְרַב אֵלֶיךָ אַל־תִּגַּשׁ־בִּי כִּי קְדַשְׁתִּיךָ אֵלֶּה עָשָׁן בְּאַפִּי ומרק ק
אֵשׁ יֹקֶדֶת כָּל־הַיּוֹם׃ הִנֵּה כְתוּבָה לְפָנָי לֹא אֶחֱשֶׁה כִּי אִם־שִׁלַּמְתִּי וְשִׁלַּמְתִּי עַל־חֵיקָם׃
עֲוֺנֹתֵיכֶם וַעֲוֺנֹת אֲבוֹתֵיכֶם יַחְדָּו אָמַר יְהוָה אֲשֶׁר קִטְּרוּ עַל־הֶהָרִים וְעַל־הַגְּבָעוֹת חֵרְפוּנִי וּמַדֹּתִי
פְעֻלָּתָם רִאשֹׁנָה עַל־חֵיקָם׃ כֹּה אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יִמָּצֵא הַתִּירוֹשׁ בָּאֶשְׁכּוֹל אל ק
וְאָמַר אַל־תַּשְׁחִיתֵהוּ כִּי בְרָכָה בּוֹ כֵּן אֶעֱשֶׂה לְמַעַן עֲבָדַי לְבִלְתִּי הַשְׁחִית הַכֹּל׃ וְהוֹצֵאתִי
מִיַּעֲקֹב זֶרַע וּמִיהוּדָה יוֹרֵשׁ הָרָי וִירֵשׁוּהָ בְחִירַי וַעֲבָדַי יִשְׁכְּנוּ־שָׁמָּה׃ וְהָיָה הַשָּׁרוֹן לִנְוֵה־צֹאן
וְעֵמֶק עָכוֹר לְרֵבֶץ בָּקָר לְעַמִּי אֲשֶׁר דְּרָשׁוּנִי׃
וְאַתֶּם עֹזְבֵי יְהוָה הַשְּׁכֵחִים אֶת־הַר קָדְשִׁי הַעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן וְהַמְמַלְאִים לַמְנִי מִמְסָךְ׃
וּמָנִיתִי אֶתְכֶם לַחֶרֶב וְכֻלְּכֶם לַטֶּבַח תִּכְרָעוּ יַעַן קָרָאתִי וְלֹא עֲנִיתֶם דִּבַּרְתִּי וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתַּעֲשׂוּ
הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בְּחַרְתֶּם׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה עֲבָדַי ׀
יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂמָחוּ וְאַתֶּם תֵּבֹשׁוּ׃ הִנֵּה
עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוּב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב וּמִשֵּׁבֶר רוּחַ תְּיֵלִילוּ׃ וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם לִשְׁבוּעָה
לִבְחִירַי וֶהֱמִיתְךָ אֲדֹנָי יְהוִה וְלַעֲבָדָיו יִקְרָא שֵׁם אַחֵר׃ אֲשֶׁר הַמִּתְבָּרֵךְ בָּאָרֶץ יִתְבָּרֵךְ בֵּאלֹהֵי
אָמֵן וְהַנִּשְׁבָּע בָּאָרֶץ יִשָּׁבַע בֵּאלֹהֵי אָמֵן כִּי נִשְׁכְּחוּ הַצָּרוֹת הָרִאשֹׁנוֹת וְכִי נִסְתְּרוּ מֵעֵינָי׃
כִּי

לא משלת בם במסרה רבתא תנו זה עם ד׳ סבירין בה וקריין בם ולא ידענא מאי סבירין שייך הכא לכן נראה שהגירסה הנכונה כמו שמצאתי במסרה
סד כ״י דמסיר ג׳ בלחוד וליכא פסוק הדין כגוונייהו : נזלו דגש הל״מד לתפארת רד״ק כפי׳ ומכלול שקל פָּעֵל : כקדח אש המסם ם לית דכוותא בכ״א :
וַנֶּחֱטָא כן נקוד וליכא פלוגתא בהתורה במקרא גדולה : ועוננו חסר יו״ד הרבים מהמחבר רד״ק וכן ותמוגנו ביד עוננו שבסמוך בספרי מדוייקי׳ :
סה הללוך הל״מד בשוא לבדו כמנהגנו : ללוא שאלו מלא וא״ו וא״לף : ללא בקשנו מלא ללא חסר וא״ו וכן מלא בקשני בשלש נקודו׳ ברוב ספרי׳ :
ומקטרים בספרים כ״י פו״או נמחריך : ופרק ומרק ק׳ ועיין הגהת שרשים שרש מרק : ראשונה על חיקם אל חיקם ק׳ כן הוא בספרים שלנו
בדפוס וכ״י ושהפסוק שלמעלה כתוב וקרי על אבל בפירו׳ רד״ק שבח״ג שבת ש״ז כתוב הראשון כתוב אל וק׳ על וזה השני על וק׳ אל חיקם ובמקראות
אחרות קדמוניות עם פירוש רד״ק כתוב באופן אחר נ״ל הראשון כתוב אל וקרי על וזה השני על חיקם ובעל מכלל יופי כתב גם הוא לשון זה עצמו :
ומיה דה במקצת ספרי הדפוס כתוב ומיהודה היו״ד בשוא וטעות הוא כי בספרים מדוייקים כ״י היו״ד נחה וכן נכון ע״פ המסורת כ״י שנמסר
עליו ב׳ וחבירו מסיר מירושלם ומיהודה (ישעיה ג) שגם הוא היו״ד נחה וכן נמסר שם במקרא גדולה ב׳ בסיפרא : והממלאים הה״א במאריך וקלא
פל״מך ועיין ע״ש בתיבת פיתנג׳ : לסני בנו״ס רפה ובל״מד בלא געיא ר׳ יונה בספר הרקמה ומכלול דף כ״א ושרשים שרש מנד : ומשבר רוח
בספרים מדוייקים השי״ן בציר׳ וכן כתבו בשרשים :

כי-הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה ולא תזכרנה הראשנות ולא תעלינה על-לב:
כי-אם-שישו וגילו עדי-עד אשר אני בורא כי הנני בורא את-ירושלם גילה ועמה משוש:
וגלתי בירושלם וששתי בעמי ולא-ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה: לא-יהיה משם
עוד עול ימים וזקן אשר לא-ימלא את-ימיו כי הנער בן-מאה שנה ימות והחוטא בן-מאה
שנה יקלל: ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים: לא יבנו ואחר ישב לא
יטעו ואחר יאכל כי-כימי העץ ימי עמי ומעשה ידיהם יבלו בחירי: לא יגעו לריק ולא
ילדו לבהלה כי זרע ברוכי יהוה המה וצאצאיהם אתם: והיה טרם יקראו ואני אענה
עוד הם מדברים ואני אשמע: זאב וטלה ירעו כאחד ואריה כבקר יאכל-תבן ונחש עפר
לחמו לא-ירעו ולא-ישחיתו בכל-הר קדשי אמר יהוה: *

סו כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי-זה בית אשר תבנו-לי ואי-זה מקום
הפטרת שבת ור״ח מנוחתי: ואת-כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אביט אל-עני ונכה-רוח
וחרד על-דברי: שוחט השור מכה-איש זובח השה ערף כלב מעלה מנחה דם-חזיר
מזכיר לבנה מברך און גם-המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: גם-אני אבחר
בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני
ובאשר לא-חפצתי בחרו: שמעו דבר-יהוה החרדים אל-דברו אמרו אחיכם
שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: קול שאון מעיר
קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה
והמליטה זכר: מי-שמע כזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם-יולד גוי פעם
אחת כי-חלה גם-ילדה ציון את-בניה: האני אשביר ולא אוליד יאמר יהוה אם-אני
המוליד ועצרתי אמר אלהיך: שמחו את-ירושלם וגילו בה כל-אהביה
שישו אתה משוש כל-המתאבלים עליה: למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען
תמצו והתענגתם מזיז כבודה: כי-כה | אמר יהוה הנני נוטה-אליה
כנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על-צד תנשאו ועל-ברכים תשעשעו: כאיש
אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו: וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם
כדשא תפרחנה ונודעה יד-יהוה את-עבדיו וזעם את-איביו: כי-הנה
יהוה באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה אפו וגערתו בלהבי-אש: כי באש
יהוה נשפט ובחרבו את-כל-בשר ורבו חללי יהוה: המתקדשים והמטהרים אל-הגנות
אחת ק׳ אחר אחד בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם-יהוה: ואנכי
מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את-כל-הגוים והלשנות ובאו וראו את-כבודי:
ושמתי בהם אות ושלחתי מהם | פליטים אל-הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת
תובל

ירושלם גילה לא מפיק ה״א : יבלו עיין מ״ש באיוב כ״א : לא יגעו לריק כתב המכלול בדף קכ״ב שנא בי״וד האיתן לבד ע״כ וכן הוא ברוב ספרי הדפוס והי״וד במאריך בספרים כתובי יד ובמקצתם בשני יו״ין וגם במאריך ואף לספרים שכתובובי״וד א׳ קריאת הגי״מל בשוא נע לדעת רד״ק וכן ויגעו עמים בדי ריק ירמיה נ״א ושניהם הובאו במכלול בדף הנ״ל : מכה איש הכ״ף בצירי לא בסגול : ערף כלב קריאתו בשני טעמים והוא פועל עבר כי השם הוא מלעיל ערף ולא הביא רד״ק ועיין מה שאכתוב בשמו ביחזקאל כ״ב על פסוק גדר גדר ומה שכתבתי בפרשת קרח על ויוצא פרח : מברך און בשני טעמים ועיין מה שכתבתי בישעיה מ״ט ובפרשת ואתחנן סימן ד׳ על השמע עם : חבל לה החי״ת בצירי וכל שארא בסגול בכל ליסן מסורת ורד״ק בשרשיו ורב פעלים : מי ראה כאלה במקרא ישנה מויניציאה כדפס מבחוץ ומי בוא״ו ולא ידעתי מי הכניס בלב המדפיס זה הספק לולא שמצא בתרגום ואף הוא כאילין ולא שמעתי ולא ראיתי כן בשום ספר ובמקרא הנזכרת עצמה מתורגם מן חזא בלא וא״ו : אם יולד גוי בשני טעמים והל״מד בצירי כן הוא בספרים כתובי יד מדוייקים ובספרי הדפוס בטעם אחד לבד בוא״ו והל״מד בסגול : מזיז כבודה בזי״ן כמן מזוו לאפוקי מי שכתב מזוו בו״או : אחד בתוך אחת ק׳ :

תּוּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי
בַּגּוֹיִם׃ וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם ׀ מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים
וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַ͏ִם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה׃
וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם׃ וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ
בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֺת לְפָנַי אָמַר יְהוָה׃ וְיָצְאוּ וְרָאוּ
בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־
בָּשָׂר׃

והוזרים זה הפסוק כדי לסיים בדבר טוב׃

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה׃

סכום פסוקי של ספר ישעיה אלף ומאתים ותשעים וחמשה וסימנו אמת ארצ״ה וקאפיטולי
ששים וששה וסימנו ועו;כי כ׳ בלו׃

דברי

תובל במקצת ספרים תבל בשלש נקודות׃ והביאו את כל אחיכם (אמר רפאל חיים המגיה במקרא גדולה כתבת בפסוקא הדין תרי פסיקתא חד בתר תיבת הגוים וחד בתר מנחה ואילו בדפוסי ויניציאה כתבאו תלת׳ תרי כמה דכתיבנא ותליתאה בתר תיבת אחיכם ולכאורה הוה אמינא דדילמא חדא מינייהו משבשתא היא אבל כדחזינא במסרת רבתא בערך אות פ״א בפסיקתא (בדפסה בשנת רב״ו) אשכחנא דלא כנסחא דדין ולאו כנסחא דדין עברי בתם ליתו אלא תרי חד בתר אחיכם וחד בתר מנחה ותו לא ע״כ)׃ יבא כל בשר להשתחות במסורת סוף פרשת שמיני חשיב ליה עם י״ל דסבירין יבואו וקרינן יבוא ויונתן תרגם ייתון הוא למאי דסבירין כפשטא דקרא וכן דרכו ברוב המקומות׃
ד׳ ספרים נגמרים בפסוק שלמעלן וסימנהון ית״קק ועיין בבבלי וירושלמי ריש פ׳ אין עומדין׳ ויפה מראה שם ואגדת תילים מזמור ד׳ וסוכרי ריש פרשת וזאת הברכה׃

תם ספר ישעיה כל הנשמה תהלל יה

דברי

דברי

ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן׃ אשר היה דבר־יהוה אליו
בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה בשלש־עשרה שנה למלכו׃
ויהי בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה עד־תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן־יאשיהו
מלך יהודה עד־גלות ירושלם בחדש החמישי׃ ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃
בטרם אצורך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך׃
ואמר אהה אדני יהוה הנה לא־ידעתי דבר כי־נער אנכי׃ ויאמר יהוה אלי
אל־תאמר נער אנכי כי על־כל־אשר אשלחך תלך ואת כל־אשר אצוך תדבר׃ אל־תירא
מפניהם כי־אתך אני להצלך נאם־יהוה׃ וישלח יהוה את־ידו ויגע על־פי ויאמר יהוה
אלי הנה נתתי דברי בפיך׃ ראה הפקדתיך היום הזה על־הגוים ועל־הממלכות לנתוש
ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע׃ ויהי דבר־יהוה אלי לאמר מה־אתה
ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה׃
ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי־שקד אני על־דברי לעשתו׃ ויהי דבר־
יהוה אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה׃
ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על כל־ישבי הארץ׃ כי הנני קרא
לכל־משפחות ממלכות צפונה נאם־יהוה ובאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלם ועל
כל־חומתיה סביב ועל כל־ערי יהודה׃ ודברתי משפטי אותם על כל־רעתם אשר עזבוני
ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם׃ ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם
את כל־אשר אנכי אצוך אל־תחת מפניהם פן־אחתך לפניהם׃ ואני הנה נתתיך היום
לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת על־כל־הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם
ב הארץ׃ ונלחמו אליך ולא־יוכלו לך כי־אתך אני נאם־יהוה להצילך׃ * ויהי
דבר

ירמיה

א דברי ירמיהו טעם המילה מירכא׃ אצורך בבטן כן כתיב בו"או וק' הכל"י בקמץ חטוף והוא חד מן מלין יתירין וא"ו וחספין קמצין על פי המסורת׃ ואמר אהה ה"א סגייה במפיק בספרים כ"י ודפוסים ישנים וכן כל אהה שבמקרא׃ לנתוש ולנתוץ התוי"ן רפויות׃ לכל משפחות בס"ס הכ"ף במאריך ועיין מ"ש בפרשת ראה על כל הבכור׃ ונתנו בס"ס הוא"ו בגעיא׃ למעשי ידיהם חד מן י"ח דכתיבין יו"ד וסימנם במסרה רבתא ורד"ק כתב יש ספרים שכתוב בהם למעשה בה"א וטעות הוא וע"פ המסורת ידענו זה׃ ואתה תאזר בספרי הדפוס הא"לף בחטף סגול ומלא וא"ו ובספרים כ"י מדוייקים הט"ף בשוא לבדו וחסר וגם רב פעלים כתב שהא"לף בשוא נח ע"כ וכן נאזר בגבורה תילים ס"ה הא"לף בשוא לבדו׃ ולחמות במקצת ספרים מלא וא"ו קדמאה בתר חי"ת וחסר וא"ו תנייתא בתר מ"ם ובספרי ספרד כהפך ומסורת מסייעא להו דוק ותשכח ויונתן תרגם ובשור דנחש אולי היה קורא ולחמת בלשון יחיד דומיא דעיר מבצר ועמוד ברזל׃ וגם נמקרא ישנה דפוס ויניציאה יש הערה מזה אבל לא מצאתי כן בשום ספר׃

הלך

דבר־יהוה אלי לאמר׃ הלך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר יהוה זכרתי לך חסד
נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה׃ קדש ישראל ליהוה ראשית
הפטרת מסעי תבואתה כל־אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם־יהוה׃ * שמעו דבר־
יהוה בית יעקב וכל־משפחות בית ישראל׃ כה ׀ אמר יהוה מה־מצאו אבותיכם בי עול
כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו׃ ולא אמרו איה יהוה המעלה אתנו מארץ
מצרים המוליך אתנו במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא־עבר בה
איש ולא־ישב אדם שם׃ ואביא אתכם אל־ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו
ותטמאו את־ארצי ונחלתי שמתם לתועבה׃ הכהנים לא אמרו איה יהוה ותפשי התורה
לא ידעוני והרעים פשעו בי והנביאים נבאו בבעל ואחרי לא־יועלו הלכו׃ לכן עד אריב
אתכם נאם־יהוה ואת־בני בניכם אריב׃ כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו
מאד וראו הן היתה כזאת׃ ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא
יועיל׃ שמו שמים על־זאת ושערו חרבו מאד נאם־יהוה׃ כי־שתים רעות עשה עמי
אתי עזבו מקור ׀ מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא־יכלו המים׃ העבד
ישראל אם־יליד בית הוא מדוע היה לבז׃ עליו ישאגו כפרים נתנו קולם
וישיתו ארצו לשמה עריו נצתה מבלי ישב׃ גם־בני־נף ותחפנס ירעוך קדקד׃ הלוא נצתו ק׳ ותחפנחס
זאת תעשה־לך עזבך את־יהוה אלהיך בעת מולכך בדרך׃ ועתה מה־לך לדרך מצרים ק׳
לשתות מי שחור ומה־לך לדרך אשור לשתות מי נהר׃ תיסרך רעתך
ומשבותיך תוכחך ודעי וראי כי־רע ומר עזבך את־יהוה אלהיך ולא פחדתי אליך נאם־אדני
יהוה צבאות׃ כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי לא אעבוד כי על־כל־ אעבור ק׳
גבעה גבהה ותחת כל־עץ רענן את צעה זנה׃ ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת ואיך
נהפכת לי סורי הגפן נכריה׃ כי אם־תכבסי בנתר ותרבי־לך ברית נכתם עונך לפני
נאם אדני יהוה׃ איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי
דרכך בגיא דעי מה עשית בכרה קלה משרכת דרכיה׃ פרה ׀ למד מדבר באות נפשו נפשה ק׳
שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה כל־מבקשיה לא ייעפו בחדשה ימצאונה׃ מנעי רגלך
מיחף וגורנך מצמאה ותאמרי נואש לוא כי־אהבתי זרים ואחריהם אלך׃ וגרונך ק׳

כבשת

ב

הלך ברור אצלנו מהמסורת שהוא חסר וא״ו וכן הוא בספרים מדוייקים ומצאת כי תדרשנה בסוף ויצא : **וקראת** בספרים כ״י מדוייקים הו״או בגעיא : **ראשית תבואתה** כתוב בה״א והת״יו בחולם וכן חברו שבסמוך יחזקאל והיתה תבואתה ללחם עיין זהר פרשת משפטים דף קכ״א ופרשת האזינו דף רצ״ו ותיקונים תיקון ט״ו : **יאשמו** הא״לף בשוא לבדו רד״ק : **וכל משפחות** בס״ס הכ״ף במאריך כמו שכתבתי לעיל סימן א׳ : **ואביא אתכם אל ארץ הכרמל** מלא יו״ד ואל״ף כמ״ש בספר זה סימן ל״ב : **והתבוננו** בספרים מדוייקים כ״י שמאריך בה״א לא בבי״ת ומכאן ראיה שאין מאריך בזה מכיע שהוא הבא אחריו דא״לב לא היתה הבי״ת דגושה ודומה לו אחר **התגלחו** דפרש׳ נשא **התכברי** כארבה דסוף נחום ורבים כיוצא בהם בלשון הם כעל שהם דגושים אחר השי״ו ובבר דברתי מזה במאמר המאריך ואין להאריך כאן : **ההימיר** במקצת ספרים כ״י חסר יו״ד ראשונה ורד״ק כתב כתיב ביו״ד בין הה״א והמ״ם : **ועמי המיר כבודו בלוא יועיל** זהו א׳ מן י״ח תיקון סופרים שבמקרא והיה לו לומר כבודי אלא שכינה הכתוב מדרש ילמדנו ומכילתא פ׳ בשלח ומסורת ופי׳ תיקון סופרים אכאר בארוכה בזכריה ב׳ : **ושערו** בשי״ן שמאלית כמו בס״מך ענין סערה : **חרבו** בחי״ת בקראת בקמץ חטוף והוא בווי מן הקל כמו **שמו** **ושערו** והמסורת עליו לית חטף וכתב ר׳ יונה בספר הרקמה כי יש אנשים שהיו קוראים אותו כמו **חרבו** פני האדמה והיו מפרשים אותו ג״כ בווי אבל מן הדגוש כמו **פרקו** נזמי הזהב והשיב הוא עליהם מפני המסרה הנ״ל ועוד המסרה על חרבו המים אומרת שהם שנים ובפסוק רד״ק בפי׳ ושרשים ומכלול דף י״ט : **בארות בארת** כן ראיתי בספרים מדוייקי׳ וגם במקצת דפוסים קדמאה מלא וא״ו תניין חסר ובמקרא גדולה כתוב שבספרים אחרים שניהם חסרים ויש מחלוקת בדבר : **נצתה** נצתו ק׳ : **ותחפנס** ותחפנחס ק׳ . **הלוא** מלא וא״ו ע״פ המסורת : **עזבך** הע״ין בקמץ לבד והוא חטוף : **אעבוד** אעבור ק׳ ברי״ש והכתוב בדל״ת והם שנים במסורת וחברו בעזרא ח׳ כמ״ש שם : **כלה זרע אמת** כתוב בה״א וכן ראוי ע״פ המסורת שנמסר בשמואל ב׳ סימן ב׳ דכל ספר ירמיה כתיב **כלה** בה״א בר מן תרין בחד פסוקא כי מקטנם ועד גדולם וגו׳ בסימן ו׳ ומאי דכתיב הכא במסורת וסימן כי מקטנם ועד גדולם דירמיה סימן ו׳ ב״לב׳ בפסוק אבל אותם, שבפסוק כי מקטן ועד גדול בירמיה סימן ח׳ שניהם בה״א ועיין מ״ש בסוף מלאכי בס״ד ובדקדוקי פ׳ בראשית כלה זרע אמת כלה כתיב רמז לכלה הכלולה מן הכל שהיא זרע אמת כד״א תתן אמת ליעקב וכו׳ : **אחרי הבעלים** כן כתיב אחרי בלא וא״ו בראשית המלה וראיתי מי שנסתפק בזה וגם בס״א כ״י ובכמה דפוסים עם פירוש פרי״א כתוב ואחרי וכן כראה מהתרגום והספרים אחרים אינו כן : **נפשו** נפשה ק׳ : **בחדשה** אין בחי״ת מאריך : **וגורנך** וגרונך ק׳ :
ילדתני

כבשת גנב כי ימצא כן הבישו בית ישראל המה מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאיהם׃
אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני כי־פנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו ילדתנו
קומה והושיענו׃ ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם־יושיעוך בעת רעתך כי מספר
עריך היו אלהיך יהודה׃ * למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם־יהוה׃
לשוא הכיתי את־בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם נביאיכם כאריה משחית׃ הדור
אתם ראו דבר־יהוה המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמרו עמי רדנו לוא־
נבוא עוד אליך׃ התשכח בתולה עדיה כלה קשריה ועמי שכחוני ימים אין מספר׃
מה־תיטבי דרכך לבקש אהבה לכן גם את־הרעות למדתי את־דרכיך׃ גם בכנפיך נמצאו למדת ק׳
דם נפשות אביונים נקיים לא־במחתרת מצאתים כי על־כל־אלה׃ ותאמרי כי נקיתי אך
שב אפו ממני הנני נשפט אותך על־אמרך לא חטאתי׃ מה־תזלי מאד לשנות את־
דרכך גם ממצרים תבשי כאשר־בשת מאשור׃ גם מאת זה תצאי וידיך על־ראשך כי־
מאס יהוה במבטחיך ולא תצליחי להם׃ * לאמר הן ישלח איש את־אשתו והלכה מאתו
והיתה לאיש־אחר הישוב אליה עוד הלוא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים שכבת ק׳
ושוב אלי נאם־יהוה׃ שאי־עיניך על־שפים וראי איפה לא שגלת על־דרכים ישבת
להם כערבי במדבר ותחניפי ארץ בזנותיך וברעתך׃ וימנעו רבבים ומלקוש לוא היה
ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם׃ הלוא מעתה קראתי לי אבי אלוף נערי אתה׃ קראת
הינטר לעולם אם־ישמר לנצח הנה דברתי ותעשי הרעות ותוכל׃ ויאמר
יהוה אלי בימי יאשיהו המלך הראית אשר עשתה משבה ישראל הלכה היא על־כל־הר
גבה ואל־תחת כל־עץ רענן ותזני־שם׃ ואמר אחרי עשותה את־כל־אלה אלי תשוב ולא־
שבה ותראה בגודה אחותה יהודה׃ וארא כי על־כל־אדות אשר נאפה משבה ישראל ותרא
שלחתיה ואתן את־ספר כריתתיה אליה ולא יראה בגדה יהודה אחותה ותלך ותזן גם־היא׃
והיה מקל זנותה ותחנף את־הארץ ותנאף את־האבן ואת־העץ׃ וגם־בכל־זאת לא־שבה
אלי בגודה אחותה יהודה בכל־לבה כי אם־בשקר נאם־יהוה׃ ויאמר יהוה
אלי צדקה נפשה משבה ישראל מבגדה יהודה׃ הלך וקראת את־הדברים האלה צפונה
ואמרת שובה משבה ישראל נאם־יהוה לוא־אפיל פני בכם כי־חסיד אני נאם־יהוה לא
אטור לעולם׃ אך דעי עונך כי ביהוה אלהיך פשעת ותפזרי את־דרכיך לזרים תחת כל־
עץ רענן ובקולי לא־שמעתם נאם־יהוה׃ שובו בנים שובבים נאם־יהוה כי
אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון׃ ונתתי
לכם רעים כלבי ורעו אתכם דעה והשכיל׃ והיה כי תרבו ופריתם בארץ בימים ההמה
נאם־יהוה לא־יאמרו עוד ארון ברית יהוה ולא יעלה על־לב ולא יזכרו־בו ולא יפקדו ולא
יעשה

ילדתני ילדתנו ק׳ : מאפליה במקצת ספרים כ״י מדוייקים המ״ם בפתח והא״לף נחה בלי ניקוד ומקצתן האל״ף בשוא ובולן המ״ם בלא מאריך והפ״א בציירי ובדגש קל והיא מלה אחת בשקל מפעליה כמ״ש רד״ק בשרש אפל ושרש שלהב ובעל לוית חן בש׳ י״א מהשער השמיני ובתרי טעמי ע״פ המסורת והפ״א רפויה וכן נמסר במ״ג סוף פרשת בשלח וגם רד״ק כתב בפירוש ובשרשים שהמ״ם בפתח והא״לף בשוא · עוד כתב שיש ספרים שנקוד בהם מאפליה המ״ם בשוא והא״לף בפתח והפ״א בדגש חזק עכ״ל· עוד מצאתי במקצת ספרים הש״ף בחטף פתח ובדפוס אחר שתי מלות ואפלו ואין נונה להם: למדתי למדת ק׳ : שגלת שכבת ק׳ : קראתי קראת ק׳ : הנה דברת במקצת דפוסי׳ ישני׳ כתוב דברתי ביו״ד וק׳ בלא יו״ד וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י וגם רד״ק כתב כן אמנם בספרים אחרים מדוייקים כתוב בלא יו״ד גם לא נמנה במסורת ברים ספר מלכים עם מלין דכתיבין יו״ד בסוף תיבותא ולא קריא וראיתי גם כן מסרה אחת כ״י ממלות אלו ואין זה מכללם : ותראה ותרא ק׳ : ותחנף ס חי״ת בחטף סגול : הלוך וקראת בספרי ספרד הו״או בנביא : צפונה מלא וא״ו ועיין מ״ש בסימן כ״ג .

יעשה עוד: בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יהוה ונקוו אליה כל־הגוים לשם יהוה
לירושלם ולא־ילכו עוד אחרי שררות לבם הרע: בימים ההמה ילכו בית־
יהודה על־בית ישראל ויבאו יחדו מארץ צפון על־הארץ אשר הנחלתי את־אבותיכם:
ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן־לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי
תקראו־לי ומאחרי לא תשובו: אכן בגדה אשה מרעה כן בגדתם בי בית ישראל נאם־ תקראי תשובי
יהוה: קול על־שפיים נשמע בכי תחנוני בני ישראל כי העוו את־דרכם שכחו את־יהוה
אלהיהם: שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם הננו אתנו לך כי אתה יהוה אלהינו:
אכן לשקר מגבעות המון הרים אכן ביהוה אלהינו תשועת ישראל: והבשת אכלה את־
יגיע אבותינו מנעורינו את־צאנם ואת־בקרם את־בניהם ואת־בנותיהם: נשכבה בבשתנו
ותכסנו כלמתנו כי ליהוה אלהינו חטאנו אנחנו ואבותינו מנעורינו ועד־היום הזה ולא שמענו
בקול יהוה אלהינו: * אם־תשוב ישראל | נאם־יהוה אלי תשוב ואם־תסיר שקוציך מפני ולא ד
תנוד: ונשבעת חי־יהוה באמת במשפט ובצדקה והתברכו בו גוים ובו יתהללו:
כי־כה | אמר יהוה לאיש יהודה ולירושלם נירו לכם ניר ואל־תזרעו אל־קצים:
המלו ליהוה והסרו ערלות לבבכם איש יהודה וישבי ירושלם פן־תצא כאש חמתי ובערה
ואין מכבה מפני רע מעלליכם: הגידו ביהודה ובירושלם השמיעו ואמרו ותקעו שופר תקעו
בארץ קראו מלאו ואמרו האספו ונבואה אל־ערי המבצר: שאו־נס ציונה העיזו אל־
תעמדו כי רעה אנכי מביא מצפון ושבר גדול: עלה אריה מסבכו ומשחית
גוים נסע יצא ממקמו לשום ארצך לשמה עריך תצינה מאין יושב: על־זאת חגרו שקים
ספדו והילילו כי לא־שב חרון אף־יהוה ממנו: והיה ביום־ההוא נאם־יהוה
יאבד לב־המלך ולב השרים ונשמו הכהנים והנבאים יתמהו: ואמר אהה |
אדני יהוה אכן השא השאת לעם הזה ולירושלם לאמר שלום יהיה לכם ונגעה חרב עד־
הנפש: בעת ההיא יאמר לעם־הזה ולירושלם רוח צח שפיים במדבר דרך בת־עמי לוא
לזרות ולוא להבר: רוח מלא מאלה יבוא לי עתה גם־אני אדבר משפטים אותם:
הנה | כעננים יעלה וכסופה מרכבותיו קלו מנשרים סוסיו אוי לנו כי שדדנו: כבסי מרעה
לבך ירושלם למען תושעי עד־מתי תלין בקרבך מחשבות אונך: כי קול מגיד מדן
ומשמיע און מהר אפרים: הזכירו לגוים הנה השמיעו על־ירושלם נצרים באים מארץ
המרחק ויתנו על־ערי יהודה קולם: כשמרי שדי היו עליה מסביב כי־אתי מרתה נאם יהוה:
דרכך ומעלליך עשו אלה לך זאת רעתך כי מר כי נגע עד־לבך: מעי | מעי אחולה קירות לבי אחילה ק'
המה

ד הקראו תקראי ק': תשובו תשובי ק': ארפה לית כתיב ה"א: הננו בקלות שני הנונין ובשוא הראשונה עפ"י המסורת כמ"ש ביהושע סי"ט: המון בספרים רבים הה"א בחטף פתח ורד"ק כתב בשרשים שהוא קמוץ וכן ס"א מטוליטולא ככתב בלדו יפה בספר מוגה בקמץ: ותכסנו בס"ם הוא"ו במאריך וכ"כ הבעלמשי: ותקעו תקעו ק': מלאו כווי מהדגוש והוא קל הל"מד והיה ראוי להדגש רד"ק בפי' ושרשים ור' יונה בס' הרקמה ועיין מ"ש ביחזקאל ס': מסבכו הבי"ת דגושה וכתב המכלול במשקל פעל שהנפרד ממנו סבך והיה לו לומר סבכו הבי"ת בחטף קמץ אלא שהפסיק לו בשוא לבדו להקל כמו שאמרו מכתנות ויצאום בכתנותם הת"ו בשוא לבדו ועיין עוד שם ובשרשים כתב מסבכו הבי"ת בשוא ופתח וי"ס בשוא לבדו ודגש הב"ית לתפארת ע"כ · ובספרי הדפוס וגם במקצת ספרים כ"י הבי"ת בשוא לבדו ויש ספרים כ"י שהבי"ת בחטף קמץ כמשפטו: והנבאים יתמהו בס"ם חסר יו"ד ברמה גם במסורת דספרא סימן כ"ו לא נמנה עם המלאים: יאמר לעם הזה בספרים מדוייקים כ"י הל"מד במאריך ובמקף ביניהם המלות: יבוא לי בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס ישן הגלגל בי"ד: דרכך ומעלליך עשו אלה כל הספרים הכתובים בשורק טועים כי הוא מקור וצריך לשית בחולם והוא מן הכתובים וא"ו בסוף ע"פ המסורת וסימן נמסר בירמיה כ"ב וכן הוא בספרים כ"י ודפוסים ישנים ובמכלול דף קכ"ב ומה שכתב בגליון המכלול כנגד פסוק עשו אלה לך (יחזקאל כג) הוא טעות המחוקקים וצ"ל ירמיה ד'. ועיין עוד מה שאני כתבתי בנבא בעבין בירמיה כ"ב: מעי | מעי בהרבה מדוייקים אין פסק אחרי מעי בשני: אחולה אחילה ק': קירות לבי במדרש קהלת

שמעת ק׳ המה־לי לבי לא אחריש כי קול שופר שמעתי* נפשי תרועת מלחמה׃ שבר על־שבר
נקרא כי־שדדה כל־הארץ פתאם שדדו אהלי רגע יריעתי׃ עד־מתי אראה־נס אשמעה
קול שופר׃ כי ׀ אויל עמי אותי לא ידעו בנים סכלים המה ולא נבונים המה
חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו׃ ראיתי את־הארץ והנה־תהו ובהו ואל־השמים
ואין אורם׃ ראיתי ההרים והנה רעשים וכל־הגבעות התקלקלו׃ ראיתי והנה אין
האדם וכל־עוף השמים נדדו׃ ראיתי והנה הכרמל המדבר וכל־עריו נתצו מפני יהוה
מפני חרון אפו׃ כי־כה אמר יהוה שממה תהיה כל־הארץ וכלה לא אעשה׃
על־זאת תאבל הארץ וקדרו השמים ממעל על כי־דברתי זמתי ולא נחמתי ולא־אשוב
ממנה׃ מקול פרש ורמה קשת ברחת כל־העיר באו בעבים ובכפים עלו כל־העיר עזובה
ואין־יושב בהן איש׃ ואתי* שדוד מה־תעשי כי־תלבשי שני כי־תעדי עדי־זהב כי־תקרעי ואת ק׳
בפוך עיניך לשוא תתיפי מאסו־בך עגבים נפשך יבקשו׃ כי קול כחולה שמעתי צרה
כמבכירה קול בת־ציון תתיפח תפרש כפיה אוי־נא לי כי־עיפה נפשי להרגים׃ *
ה שוטטו בחוצות ירושלם וראו־נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם־תמצאו איש אם־יש
עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה׃ ואם חי־יהוה יאמרו לכן לשקר
ישבעו׃ יהוה עיניך הלוא לאמונה הכיתה אתם ולא־חלו כליתם מאנו קחת מוסר חזקו
פניהם מסלע מאנו לשוב׃ ואני אמרתי אך־דלים הם נואלו כי לא ידעו דרך יהוה
משפט אלהיהם׃ אלכה־לי אל־הגדלים ואדברה אותם כי המה ידעו דרך יהוה משפט
אלהיהם אך המה יחדו שברו על נתקו מוסרות׃ על־כן הכם אריה מיער זאב ערבות
ישדדם נמר שקד על־עריהם כל־היוצא מהנה יטרף כי רבו פשעיהם עצמו משבותיהם׃ *
אסלח ק׳ אי לזאת אסלוח*־לך בניך עזבוני וישבעו בלא אלהים ואשבע אותם וינאפו ובית זונה
מוזנים ק׳ יתגודדו׃ סוסים מיזנים* משכים היו איש אל־אשת רעהו יצהלו׃ העל־אלה
לוא־אפקד נאם־יהוה ואם בגוי אשר־כזה לא תתנקם נפשי׃ עלו בשרותיה
ושחתו וכלה אל־תעשו הסירו נטישותיה כי לוא ליהוה המה׃ כי בגוד בגדו בי בית
ישראל ובית יהודה נאם־יהוה׃ כחשו ביהוה ויאמרו לוא־הוא ולא־תבוא עלינו רעה
וחרב ורעב לוא נראה׃ והנביאים יהיו לרוח והדבר אין בהם כה יעשה
להם׃ לכן כה־אמר יהוה אלהי צבאות יען דברכם את־הדבר הזה הנני נתן
דברי בפיך לאש והעם הזה עצים ואכלתם׃ הנני מביא עליכם גוי ממרחק בית ישראל
נאם

קהלת רבתי פסוק כי ברב חלומות בעבייבא דחזקיהו ר׳ חונא בשם ר׳ יוסי אמר בקירות לבו כשא עיניו שנאמר מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו׳ לבו כתיב ע״כ ותמיהא לי טובא מאי קא דייק מדכתיב לבו ועוד קשה דבעל המסו׳ לא חשיב ליה עם מלין דכתי׳ וא״ו בסוף תיבותא וקריין יו״ד לכן נר׳ דלא גרסינן ליה וגם בירושלמי פרק תפלת השחר ליתיה וכן כתב בעל אות אמת לבו כתיב יתר ע״כ : ויותר יש לתמוה על בעל מתנות כהונה שכתב כלשון הזה לבו כת׳ כן דרך הספר להודיע לבו המסורת אע״פ שאין בו צורך לפי דרכו : שמעתי יתיר י״וד : שדדו אהלי השי״ן בג׳ נקודות בכל ספרים שלפני וכן כתב רד״ק בשרשים אבל בעל פתח דברי בסוף ספרו כתבו בקמץ רחב שְׁדָדוּ : ואתי שדוד ואת ק׳ : כי תעדי כן כתוב כי בלא וא״ו : ודעו ובקשו בספרים כ״י ודפוס יש׳ן קל הק״וף כמשפט רוב הבנין בזה השורש במ״ש בשרש ס ור׳ יונה הביאו בספר הרקמה עם הקלין כמו קראו מלאו שבפ׳ הקודמת : לכן לשקר סבירין אבן כמו אבן לשקר מנצעות דלעיל סימן ג׳ מסורת שמואל א׳ כז : ולא חלו יש ספרים ולא בגעיא : ישדדם כן כתוב בספרים מדויקים ובהללי וכתב רד״ק בפי׳ ובמכלול דף קפ״א ובשרשים שנא שלם ונקוד על דרך החסר כמו שהיה בחסרון הכפל יְשָׁדֵם כי בקוד השלם היה יְשָׁדְדֵם כמו ישמרם והוא מהקל ויתכן היותו מבנין פועל הכבד הדומ׳ למרובע מן יְשֹׁדֵד מכנותם (הושע י׳) ובא במשפטו והוא הנכון עכ״ל ולכל האופנים קריאת השי״ן בקמץ חטוף כמו ושדדו את בני קדם (ירמיה מט) שדדה ניכוה (נחום ג) ועיין בספר הרכבה אות י׳ ומ״ש בס״ד במזמור ט׳ על חנכני : ואשבע בכל ספרים כ״י בשי״ן שמאלית וכן פי׳ המתרג׳ והמפרשי׳ : אסלוח אסלח ק׳ : מוזנים מיזנים ק׳ כיו״ד והכתיב בו״או כן הוא למתרגמי : לוא הוא מתחלפת לא הוא וכן לוא נראה דסוף פס׳ מתחלפת לא נראה אמנם במכו׳ פרשת ויקרא כמנו שניהם במנין ל״ה מלאים :

נְאֻם־יְהוָה גּוֹי ׀ אֵיתָן הוּא גּוֹי מֵעוֹלָם הוּא גּוֹי לֹא־תֵדַע לְשֹׁנוֹ וְלֹא תִשְׁמַע מַה־יְדַבֵּר׃ אַשְׁפָּתוֹ
כְּקֶבֶר פָּתוּחַ כֻּלָּם גִּבּוֹרִים׃ וְאָכַל קְצִירְךָ וְלַחְמֶךָ יֹאכְלוּ בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יֹאכַל צֹאנְךָ וּבְקָרֶךָ
יֹאכַל גַּפְנְךָ וּתְאֵנָתֶךָ יְרֹשֵׁשׁ עָרֵי מִבְצָרֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בּוֹטֵחַ בָּהֵנָּה בֶּחָרֶב׃ וְגַם
בַּיָּמִים הָהֵמָּה נְאֻם־יְהוָה לֹא־אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם כָּלָה׃ וְהָיָה כִּי תֹאמְרוּ תַּחַת מֶה עָשָׂה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וַתַּעַבְדוּ אֱלֹהֵי נֵכָר בְּאַרְצְכֶם
כֵּן תַּעַבְדוּ זָרִים בְּאֶרֶץ לֹא לָכֶם׃ הַגִּידוּ זֹאת בְּבֵית יַעֲקֹב וְהַשְׁמִיעוּהָ בִיהוּדָה
לֵאמֹר׃ שִׁמְעוּ־נָא זֹאת עַם סָכָל וְאֵין לֵב עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ׃
הַאוֹתִי לֹא־תִירָאוּ נְאֻם־יְהוָה אִם מִפָּנַי לֹא תָחִילוּ אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חָק־עוֹלָם וְלֹא
יַעַבְרֶנְהוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ וְלֹא יוּכָלוּ וְהָמוּ גַלָּיו וְלֹא יַעַבְרֻנְהוּ׃ וְלָעָם הַזֶּה הָיָה לֵב סוֹרֵר וּמוֹרֶה
סָרוּ וַיֵּלֵכוּ׃ וְלוֹא־אָמְרוּ בִלְבָבָם נִירָא נָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַנֹּתֵן גֶּשֶׁם וֹירֶה וּמַלְקוֹשׁ בְּעִתּוֹ יורה ק'
שְׁבֻעֹת חֻקּוֹת קָצִיר יִשְׁמָר־לָנוּ׃ עֲוֺנוֹתֵיכֶם הִטּוּ־אֵלֶּה וְחַטֹּאותֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם׃ כִּי־
נִמְצְאוּ בְעַמִּי רְשָׁעִים יָשׁוּר כְּשַׁךְ יְקוּשִׁים הִצִּיבוּ מַשְׁחִית אֲנָשִׁים יִלְכֹּדוּ׃ כִּכְלוּב מָלֵא עוֹף
כֵּן בָּתֵּיהֶם מְלֵאִים מִרְמָה עַל־כֵּן גָּדְלוּ וַיַּעֲשִׁירוּ׃ שָׁמְנוּ עָשְׁתוּ גַּם עָבְרוּ דִבְרֵי־רָע דִּין לֹא־
דָנוּ דִּין יָתוֹם וְיַצְלִיחוּ וּמִשְׁפַּט אֶבְיוֹנִים לֹא שָׁפָטוּ׃ הַעַל־אֵלֶּה לֹא־אֶפְקֹד נְאֻם־יְהוָה אִם בְּגוֹי
אֲשֶׁר־כָּזֶה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי׃ שַׁמָּה וְשַׁעֲרוּרָה נִהְיְתָה בָּאָרֶץ׃
הַנְּבִאִים נִבְּאוּ בַשֶּׁקֶר וְהַכֹּהֲנִים יִרְדּוּ עַל־יְדֵיהֶם וְעַמִּי אָהֲבוּ כֵן וּמַה־תַּעֲשׂוּ לְאַחֲרִיתָהּ׃ *
הָעִזוּ ׀ בְּנֵי בִנְיָמִן מִקֶּרֶב יְרוּשָׁלִַם וּבִתְקוֹעַ תִּקְעוּ שׁוֹפָר וְעַל־בֵּית הַכֶּרֶם שְׂאוּ מַשְׂאֵת כִּי רָעָה ו
נִשְׁקְפָה מִצָּפוֹן וְשֶׁבֶר גָּדוֹל׃ הַנָּוָה וְהַמְּעֻנָּגָה דָּמִיתִי בַּת־צִיּוֹן׃ אֵלֶיהָ יָבֹאוּ רֹעִים וְעֶדְרֵיהֶם
תָּקְעוּ עָלֶיהָ אֹהָלִים סָבִיב רָעוּ אִישׁ אֶת־יָדוֹ׃ קַדְּשׁוּ עָלֶיהָ מִלְחָמָה קוּמוּ וְנַעֲלֶה בַצָּהֳרָיִם
אוֹי לָנוּ כִּי־פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי־עָרֶב׃ קוּמוּ וְנַעֲלֶה בַלָּיְלָה וְנַשְׁחִיתָה אַרְמְנוֹתֶיהָ׃
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּרְתוּ עֵצָה וְשִׁפְכוּ עַל־יְרוּשָׁלִַם סֹלְלָה הִיא הָעִיר הָפְקַד כֻּלָּהּ עֹשֶׁק
בְּקִרְבָּהּ׃ כְּהָקִיר בַּוִר מֵימֶיהָ כֵּן הֵקֵרָה רָעָתָהּ חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל־פָּנַי תָּמִיד חֳלִי וּמַכָּה׃ ביר ק'
הִוָּסְרִי יְרוּשָׁלִַם פֶּן־תֵּקַע נַפְשִׁי מִמֵּךְ פֶּן־אֲשִׂימֵךְ שְׁמָמָה אֶרֶץ לוֹא נוֹשָׁבָה׃ כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹלֵל יְעוֹלְלוּ כַגֶּפֶן שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל הָשֵׁב יָדְךָ כְּבוֹצֵר עַל־סַלְסִלּוֹת׃ עַל־
מִי אֲדַבְּרָה וְאָעִידָה וְיִשְׁמָעוּ הִנֵּה עֲרֵלָה אָזְנָם וְלֹא יוּכְלוּ לְהַקְשִׁיב הִנֵּה דְבַר־יְהוָה הָיָה לָהֶם
לְחֶרְפָּה לֹא יַחְפְּצוּ־בוֹ׃ וְאֵת חֲמַת יְהוָה ׀ מָלֵאתִי נִלְאֵיתִי הָכִיל שְׁפֹךְ עַל־עוֹלָל בַּחוּץ וְעַל
סוֹד בַּחוּרִים יַחְדָּו כִּי־גַם־אִישׁ עִם־אִשָּׁה יִלָּכֵדוּ זָקֵן עִם־מְלֵא יָמִים׃ וְנָסַבּוּ בָתֵּיהֶם לַאֲחֵרִים
שָׂדוֹת וְנָשִׁים יַחְדָּו כִּי־אַטֶּה אֶת־יָדִי עַל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי מִקְּטַנָּם וְעַד־גְּדוֹלָם כֻּלּוֹ
בּוֹצֵעַ בָּצַע וּמִנָּבִיא וְעַד־כֹּהֵן כֻּלּוֹ עֹשֶׂה שָּׁקֶר׃ וַיְרַפְּאוּ אֶת־שֶׁבֶר עַמִּי עַל־נְקַלָּה לֵאמֹר
שָׁלוֹם

כלם גבורים במקצת ספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן נכון ע"פ המסורת כי לא נמנה במספר ז' חסרים ביהושע פי' ו' ובשיר השירים סי' ג': ירשש
חסר וא"ו ונמסר עליו במקצת ספרים כ"י לית וחסר וי"ם מלא: אתה בוטח למערבאי מלא וא"ו ולמדנחאי חסר וכן מצאתי בכמה מדוייקים כ"י
מלא ומסורת משלי כ"ח אתיא כמדנחאי דאמרה כל כביאים חסר בר מן ב' וסימן אשר אתה בוטח בו דישעיה ובארץ שלום אתה בוטח (ירמיה יב): ו
ואמרת אליהם יש ספרים מלא יו"ד: וירה יורה ק' כן הוא במקצת מדויקים: צללי ערב במדוייקים הל"מד בשוא לבדו והכד"י בלא מאריך
ויש מהם שהכד"י במאריך ומה שכתב בעל מכלל יופי במקום הזה הוא לשון המכלול דף ב"ד ומה שעלה על לבי בענין זה כבר כתבתי בריש פרשת
לך לך: כרתו עצה לא מפיק ה"א וכן הוא למערבאי ודלא כמדנחאי · וקשה לי שלא נמנה עם הזוגים חד מפיק ה"א וחד לא מפיק דלא תשחית
את עצה סוף פרשת שופטים מפיק וזה לא מפיק וכן מתורגם שם לא תחביל ית אילנא וכאן מתורגם קוצו אעא · וי"ל דבפלגותא לא קא מיירי:
כהקיר חכי המקרא בפסוקים כן מצאתי בשתי מקראות כ"י: בור ביר ק' והמלה מלעיל בשני פסוקין: לא יחפצו בו בספר אחד כ"י כתוב ולא
בוא"ו וגם במקרא ישנה מויניציאה יש הפרש מחילוף זה ובספרים אחרים כתוב לא בלא וא"ו: ואת חמת ה' | מלאתי יש פסיק בין ה' למלאתי
כי מלא כל הארץ כבודו: כי מקטנם ועד גדולם כל זה הענין הוא כתוב למטה סימן ח' עם שאר הפסוקים הבאים אחד זה במלות שונות למטה
כתוב

שלום ׀ שלום ואין שלום׃ הבישו כי תועבה עשו גם־בוש לא־יבושו גם־הכלים לא ידעו
לכן יפלו בנפלים בעת־פקדתים יכשלו אמר יהוה׃
כה אמר יהוה עמדו על־דרכים וראו ושאלו ׀ לנתבות עולם אי־זה דרך הטוב ולכו־בה
ומצאו מרגוע לנפשכם ויאמרו לא נלך׃ והקמתי עליכם צפים הקשיבו לקול שופר
ויאמרו לא נקשיב׃ לכן שמעו הגוים ודעי עדה את־אשר־בם׃ שמעי הארץ הנה אנכי
מביא רעה אל־העם הזה פרי מחשבותם כי על־דברי לא הקשיבו ותורתי וימאסו־בה׃
למה־זה לי לבונה משבא תבוא וקנה הטוב מארץ מרחק עלותיכם לא לרצון וזבחיכם לא־
ערבו לי׃ לכן כה אמר יהוה הנני נתן אל־העם הזה מכשלים וכשלו בם אבות ובנים
יחדו שכן ורעו יאבדו׃ כה אמר יהוה הנה עם בא מארץ צפון וגוי גדול יעור
מירכתי־ארץ׃ קשת וכידון יחזיקו אכזרי הוא ולא ירחמו קולם כים יהמה ועל־סוסים
ירכבו ערוך כאיש למלחמה עליך בת־ציון׃ שמענו את־שמעו רפו ידינו צרה החזיקתנו
חיל כיולדה׃ אל־תצאי השדה ובדרך אל־תלכי כי חרב לאיב מגור מסביב׃ בת־עמי
חגרי־שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי־לך מספד תמרורים כי פתאם יבא השדד עלינו׃
בחון נתתיך בעמי מבצר ותדע ובחנת את־דרכם׃ כלם סרי סוררים הלכי רכיל נחשת
וברזל כלם משחיתים המה׃ נחר מפח מאשתם עפרת לשוא צרף צרוף ורעים לא נתקו׃
כסף נמאס קראו להם כי־מאס יהוה בהם׃ * הדבר אשר היה אל־ירמיהו
מאת יהוה לאמר׃ עמד בשער בית יהוה וקראת שם את־הדבר הזה ואמרת שמעו דבר־
יהוה כל־יהודה הבאים בשערים האלה להשתחות ליהוה׃
כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל היטיבו דרכיכם ומעלליכם ואשכנה אתכם במקום הזה׃
אל־תבטחו לכם אל־דברי השקר לאמר היכל יהוה היכל יהוה היכל יהוה המה׃ כי אם־
היטיב תיטיבו את־דרכיכם ואת־מעלליכם אם־עשו תעשו משפט בין איש ובין רעהו׃ גר
יתום ואלמנה לא תעשקו ודם נקי אל־תשפכו במקום הזה ואחרי אלהים אחרים לא תלכו
לרע לכם׃ ושכנתי אתכם במקום הזה בארץ אשר נתתי לאבותיכם למן־עולם ועד־
עולם׃ הנה אתם בטחים לכם על־דברי השקר לבלתי הועיל׃ הגנב ׀ רצח ונאף והשבע
לשקר וקטר לבעל והלך אחרי אלהים אחרים אשר לא־ידעתם׃ ובאתם ועמדתם לפני
בבית הזה אשר נקרא־שמי עליו ואמרתם נצלנו למען עשות את כל־התועבת
האלה׃

המערת פרצים היה הבית הזה אשר־נקרא־שמי עליו בעיניכם גם־אנכי הנה ראיתי נאם־
יהוה

כתוב מקטון ועד גדול והכה מקטנם ועד גדולם. למטה כלה בס"א והכה כלו בו"או · למטה וירפו והכה וירפאו והוא חד מן ד' זוגים מן ב' ב' קדמאה מפי' א' ותני' לא מפי' א' וסימן בד"ה א' ז' למטה את שבר בת עמי · והכה את שבר עמי : יאבדו ואבדו ק' : תצאי תצאו ק' : תלכי תלכו ק' : כלם סרי בס"א נכתב בגדו כ"א סרי ע"כ · ובכל הספרים כתיב בס"מך וכן הוא במסורת וכ"כ רד"ק : משחיתם המה יש מחלוקת בספרים ובמחרות במקצתם מלא י"וד קדמאה ובתרא וכן נראה ממסורת פרשת וירא ובקצת ספרים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה וכן מצאתי במקרא ישנה כ"י בגליון נראה לי חוקיה הנקדן שהוא חסר יו"ד בתראה על פי המסורת עד כאן לשונו · ונוסח מסרה שלו כך היא משחיתים א' ד' מנהון מלא דמלא וסימנהון משחיתים אותו בתוכו (שופטים כ) משחיתים להפיל החומה (שמואל ב כ) זרע מרעים בנים משחיתים · ועוד העם משחיתים (דברי הימים ב כז) וב' משחתים · כי משחתים אנחנו · וקדשתי עליך משחתים (ירמיה כב) וב' כתיב משחיתם · ובלמי שכבריכם המשחיתם את הארץ (שמואל א ו) כלם משחיתים המה ע"כ · וברוך יודע האמת : מאשתם מאש תם ק' והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין חדא מלה וקריין תרין מלין וסדורם בדברי הימים א' כז במ"ג : דרכיכם הכפי"ן רפין וכן חברו שבסמוך : היכל ה' היכל ה' היכל ה' חד מן ג' פסוקים משולשים ועיין בירמיה סימן כ"ב במ"ג ובגנבת אגוז ריש דף כ"ו : הגנב רצח ונאף שלשתם חסרים וא"ו אחר ע"ין הפעל : ונאף בס"ם בו"או בגעיא : התועבת במקצת הספרים מלא דמלא אתנם על כי המסורת דסוף פרשת אחרי מות נכון להיות חסר וא"ו תניין : המערת כתוב במכלול דף ס"ם שהמ"ם רפה והה"א בגעיא :

יהוה: כי לכו־נא אל־מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה וראו את
אשר־עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל: ועתה יען עשותכם את־כל־המעשים האלה
נאם־יהוה ואדבר אליכם השכם ודבר ולא שמעתם ואקרא אתכם ולא עניתם: ועשיתי
לבית אשר נקרא־שמי עליו אשר אתם בטחים בו ולמקום אשר־נתתי לכם ולאבותיכם
כאשר עשיתי לשלו: והשלכתי אתכם מעל פני כאשר השלכתי את־כל־אחיכם את כל־
זרע אפרים: ואתה אל־תתפלל בעד־העם הזה ואל־תשא בעדם רנה
ותפלה ואל־תפגע־בי כי־אינני שמע אתך: האינך ראה מה המה עשים בערי יהודה
ובחצות ירושלם: הבנים מלקטים עצים והאבות מבערים את־האש והנשים לשות בצק
לעשות כונים למלכת השמים והסך נסכים לאלהים אחרים למען הכעסני: האתי
הם מכעסים נאם־יהוה הלוא אתם למען בשת פניהם:
לכן כה־אמר אדני יהוה הנה אפי וחמתי נתכת אל־המקום הזה על־האדם ועל־הבהמה
הפטרה צו ועל־עץ השדה ועל־פרי האדמה ובערה ולא תכבה: *
כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על־זבחיכם ואכלו בשר: כי לא־דברתי
כי הוציא ק׳ את־אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא° אותם מארץ מצרים על־דברי עולה וזבח: כי
אם־את־הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו־לי
לעם והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם: ולא שמעו ולא־הטו את־
אזנם וילכו במעצות בשררות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: למן־היום אשר יצאו
אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים יום השכם
ושלח: ולוא שמעו אלי ולא הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם הרעו מאבותם: ודברת
אליהם את־כל־הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: ואמרת
אליהם זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אבדה האמונה ונכרתה
מפיהם: גזי נזרך והשליכי ושאי על־שפים קינה כי מאס יהוה ויטש את־
דור עברתו: כי־עשו בני־יהודה הרע בעיני נאם־יהוה שמו שקוציהם בבית אשר־נקרא־
שמי עליו לטמאו: ובנו במות התפת אשר בגיא בן־הנם לשרף את־בניהם ואת־
בנתיהם באש אשר לא צויתי ולא עלתה על־לבי: לכן הנה ימים באים
נאם־יהוה ולא־יאמר עוד התפת וגיא בן־הנם כי אם־גיא ההרגה וקברו בתפת מאין מקום:
והיתה נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: והשבתי
מערי יהודה ומחצות ירושלם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה כי לחרבה תהיה
ח הארץ: * בעת ההיא נאם־יהוה ויוציאו את־עצמות מלכי־יהודה ואת־עצמות שריו ואת־
ויוצאו ק׳ עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי־ירושלם מקבריהם: ושטחום
לשמש

כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו מלא יו״ד וכתיב וא״ו בסוף תיבה ע״פי המסורת שכתבתי בפסוק עד כי יבא שילה: הכעסני במקצת ספרים מלא יו״ד וכ״ע במסורת שמואל א׳ א׳: מכעסים במקצת ספרים חסר יו״ד קדמאה ועיין מ״ש בס׳ זה סימן ל״ב: הוציא הוציאי ק׳: אותם מארץ במדוייקים מלא וא״ו וכן ראוי ע״פ המסורת דירמיה כ״ג וכן כוית׳ אותם שבסמוך: ושלח בלא וא״ו אחר למ״ד: (אליהם א״ה מלא יו״ד שכן נמסר במסרה רבתא ערך א״ל שכל אליהם דירמיה מלאים ע״כ): גזי נזרך הגי״מל בקמץ חטוף מפני דגשות הז״ין כמו רני ושמחי ועיין מ״ש בפרשת
ח בראשית אכל ביום אכלכם ממנו: והשליכי בספרים מדוייקים הו״או בגעיא: והיתה נבלת בס״ם הו״או בגעיא וכן הוא בחילופים לבן אשר:
ומחצות ברוב ספרים כ״י מדוייקים החי״ת בשלש נקודות: ויוציאו יתיר וא״ו כן מצאתי בספרים מדוייקים מספרד והוא חד מן י״א מלין דכתיבין וא״ו בריש תיבותא ולא קריין וסימן נמסר במסרה רבתא ובכמה ספרים ויוציאו כתיב וק׳ יוציאו והכל אחד · ונראה שנסחת רד״ק ויצאו כתיב וקרי יוציאו שכן כתוב בפירושו בספרים ישנים וכן העתיק בעל מכלל יופי אבל במקרא גדולה יש גמגום בלשונו וצריך תיקון:

בכל

לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל ׀ צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וַאֲשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וַאֲשֶׁר
דְּרָשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃ וְנִבְחַר
מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים
אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה הֲיִפְּלוּ וְלֹא יָקוּמוּ אִם־יָשׁוּב וְלֹא יָשׁוּב׃ מַדּוּעַ
שׁוֹבְבָה הָעָם הַזֶּה יְרוּשָׁלַםִ מְשֻׁבָה נִצַּחַת הֶחֱזִיקוּ בַּתַּרְמִית מֵאֲנוּ לָשׁוּב׃ הִקְשַׁבְתִּי וָאֶשְׁמָע
לוֹא־כֵן יְדַבֵּרוּ אֵין אִישׁ נִחָם עַל־רָעָתוֹ לֵאמֹר מֶה עָשִׂיתִי כֻּלֹּה שָׁב בִּמְרֻצָוֺתָם כְּסוּס שׁוֹטֵף | כמרוצתם ק׳
בַּמִּלְחָמָה׃ גַּם־חֲסִידָה בַשָּׁמַיִם יָדְעָה מוֹעֲדֶיהָ וְתֹר וְסוּס וְעָגוּר שָׁמְרוּ אֶת־עֵת בֹּאָנָה וְעַמִּי | וסיס ק׳
לֹא יָדְעוּ אֵת מִשְׁפַּט יְהוָה׃
אֵיכָה תֹאמְרוּ חֲכָמִים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת יְהוָה אִתָּנוּ אָכֵן הִנֵּה לַשֶּׁקֶר עָשָׂה עֵט שֶׁקֶר סֹפְרִים׃
הֹבִשׁוּ חֲכָמִים חַתּוּ וַיִּלָּכֵדוּ הִנֵּה בִדְבַר־יְהוָה מָאָסוּ וְחָכְמַת מֶה לָהֶם׃ לָכֵן אֶתֵּן
אֶת־נְשֵׁיהֶם לַאֲחֵרִים שְׂדוֹתֵיהֶם לְיוֹרְשִׁים כִּי מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל כֻּלֹּה בֹּצֵעַ בָּצַע מִנָּבִיא וְעַד־כֹּהֵן
כֻּלֹּה עֹשֶׂה שָּׁקֶר׃ וַיְרַפּוּ אֶת־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי עַל־נְקַלָּה לֵאמֹר שָׁלוֹם ׀ שָׁלוֹם וְאֵין שָׁלוֹם׃
הֹבִשׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַּם־בּוֹשׁ לֹא־יֵבֹשׁוּ וְהִכָּלֵם לֹא יָדָעוּ לָכֵן יִפְּלוּ בַנֹּפְלִים בְּעֵת פְּקֻדָּתָם
יִכָּשְׁלוּ אָמַר יְהוָה׃ * אָסֹף אֲסִיפֵם נְאֻם־יְהוָה אֵין עֲנָבִים בַּגֶּפֶן וְאֵין תְּאֵנִים | הפטרת תשעה באב
בַּתְּאֵנָה וְהֶעָלֶה נָבֵל וָאֶתֵּן לָהֶם יַעַבְרוּם׃ עַל־מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים הֵאָסְפוּ וְנָבוֹא אֶל־עָרֵי
הַמִּבְצָר וְנִדְּמָה־שָּׁם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֲדִמָּנוּ וַיַּשְׁקֵנוּ מֵי־רֹאשׁ כִּי חָטָאנוּ לַיהוָה׃
קַוֵּה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לְעֵת מַרְפֵּה וְהִנֵּה בְעָתָה׃ מִדָּן נִשְׁמַע נַחְרַת סוּסָיו מִקּוֹל
מִצְהֲלוֹת אַבִּירָיו רָעֲשָׁה כָּל־הָאָרֶץ וַיָּבוֹאוּ וַיֹּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ עִיר וְיֹשְׁבֵי בָהּ׃ כִּי הִנְנִי
מְשַׁלֵּחַ בָּכֶם נְחָשִׁים צִפְעֹנִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם לָחַשׁ וְנִשְּׁכוּ אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה׃
מַבְלִיגִיתִי עֲלֵי יָגוֹן עָלַי לִבִּי דַוָּי׃ הִנֵּה־קוֹל שַׁוְעַת בַּת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מַרְחַקִּים
הַיהוָה אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מַלְכָּהּ אֵין בָּהּ מַדּוּעַ הִכְעִסוּנִי בִּפְסִלֵיהֶם בְּהַבְלֵי נֵכָר׃ עָבַר קָצִיר כָּלָה
קָיִץ וַאֲנַחְנוּ לוֹא נוֹשָׁעְנוּ׃ עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי הָשְׁבָּרְתִּי קָדַרְתִּי שַׁמָּה הֶחֱזִקָתְנִי׃ הַצֳרִי אֵין
בְּגִלְעָד אִם־רֹפֵא אֵין שָׁם כִּי מַדּוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכַת בַּת־עַמִּי׃ מִי־יִתֵּן רֹאשִׁי מַיִם וְעֵינִי
מְקוֹר דִּמְעָה וְאֶבְכֶּה יוֹמָם וָלַיְלָה אֵת חַלְלֵי בַת־עַמִּי׃ * מִי־יִתְּנֵנִי בַמִּדְבָּר
ט מְלוֹן אֹרְחִים וְאֶעֶזְבָה אֶת־עַמִּי וְאֵלְכָה מֵאִתָּם כִּי כֻלָּם מְנָאֲפִים עֲצֶרֶת בֹּגְדִים׃ וַיַּדְרְכוּ אֶת־
לְשׁוֹנָם קַשְׁתָּם שֶׁקֶר וְלֹא לֶאֱמוּנָה גָּבְרוּ בָאָרֶץ כִּי מֵרָעָה אֶל־רָעָה ׀ יָצָאוּ וְאֹתִי לֹא־יָדָעוּ נְאֻם־
יְהוָה׃ אִישׁ מֵרֵעֵהוּ הִשָּׁמֵרוּ וְעַל־כָּל־אָח אַל־תִּבְטָחוּ כִּי כָל־אָח עָקוֹב יַעְקֹב וְכָל־רֵעַ רָכִיל
יַהֲלֹךְ׃

בכל המקמות חסר וא״ו קדמאה עיין במסורת שמואל ב׳ י״ז: במרצותם כמרוצתם ק׳: וסוס וסיס ק׳: הבשו כי תועבה בספרים מדוייקים
חסר וא״ו וחסר יו״ד כחברו שלמעלה הבשו חכמים וכמסר עליהם ב׳ חסר דחסר: לא יבשו חסר וא״ו אחר הב״ית בספרים מדוייקים: מי ראש
נא״לף ובנביאים עם פירוש הרי״א וגם בס״א כ״י כתוב רוש בוא״ו וטעותא הוא דלא אשתכח בוא״ו רק עכנמו ענבי רוש בלחוד דהאזינו: קוה
לשלום וגו׳ עיין מה שכתוב בסימן י״ד בפסוק הדומה לזה: מדן נשמע נחרת בס״ס הכ״ון בלא מאריך והח״ית בשוא לבדו וכמוהו הוד נחרו
אימה (איוב לט): מרחקים במ״ס בפתח וכן תרגומה ארע מרחקים (ישעיה ל״ג): היהוה הא״לף כתה וכן במסורת כל לשון אדכרות עם מס״פ מפיק
נר מן חד הה׳ אין בכיון מכלול דף ן׳: לוא נושענו מלא וא״ו ואל״ף כמקצת ספרים כ״י ודפוסים ישנים וכן נמנה במסורת פרשת ויקרא עם ל״ב
מלאים בקריאה: חללי בת עמי במקצת ספרים הגיהו חַלְלֵי וכ״כ רד״ק בשרשים והנה חללי תרב הלמ״ד בשוא לבדו· את חללי בת עמי הל״מד
בשוא ובפתח והתי״ו מתעלת בגעי׳ עכ״ל ולפ״ד זהו תלוי במחלוקת הספרים כמ״ש בריש ס׳ לך לך וטעם המלה מירכא: ואתי לא ידעו בספרי מדוייקים
חסר וא״ו אחר הא״לף גם לא נחשב במסורת בכלל המלאים: לא ידעו הדל״ית קמוצה שגם התביר והטרחא לפעמים יש להם דין הפסק כמ״ש המכלול
סקל ‎פָּעֲלוּ ומי שכתב לא ידעו בשוא הד״לת לא ידע בין ימינו לשמאלו וזהו ג״כ אחד מן ה׳ קמצין במסורת: איש מרעהו השמרו בכבריאים בם
בריא׳ כתוב ואיש בוא״ו אמנם בשאר ספרים כתוב איש בלא וא״ו: יעקב הע״ין בשוא לבדו וכל שאר יעקב שגם בר כם בשוא ופתח:

יהלכו

יהלך׃ ואיש ברעהו יהתלו ואמת לא ידברו למדו לשונם דבר־שקר העוה נלאו׃ שבתך
בתוך מרמה במרמה מאנו דעת־אותי נאם־יהוה׃ לכן כה אמר יהוה צבאות
הנני צורפם ובחנתים כי־איך אעשה מפני בת־עמי׃ חץ שוחט לשונם מרמה דבר בפיו שחוט
שלום את־רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו׃ העל־אלה לא־אפקד־בם נאם־יהוה אם
בגוי אשר־כזה לא תתנקם נפשי׃
על־ההרים אשא בכי ונהי ועל־נאות מדבר קינה כי נצתו מבלי־איש עבר ולא שמעו קול
מקנה מעוף השמים ועד־בהמה נדדו הלכו׃ ונתתי את־ירושלם לגלים מעון תנים ואת־
ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב׃ מי־האיש החכם ויבן את־זאת ואשר־
דבר פי־יהוה אליו ויגדה על־מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר׃ ויאמר
יהוה על־עזבם את־תורתי אשר נתתי לפניהם ולא־שמעו בקולי ולא־הלכו בה׃ וילכו
אחרי שררות לבם ואחרי הבעלים אשר למדום אבותם׃ לכן כה־אמר יהוה צבאות
אלהי ישראל הנני מאכילם את־העם הזה לענה והשקיתים מי־ראש׃ והפצותים בגוים
אשר לא ידעו המה ואבותם ושלחתי אחריהם את־החרב עד־כלותי אותם׃ כה
אמר יהוה צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה ואל־החכמות שלחו ותבואנה׃
ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו־מים׃ כי קול נהי נשמע
מציון איך שדדנו בשנו מאד כי־עזבנו ארץ כי השליכו משכנותינו׃ כי־
שמענה נשים דבר־יהוה ותקח אזנכם דבר־פיו ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה׃
כי־עלה מות בחלונינו בא בארמנותינו להכרית עולל מחוץ בחורים מרחבות׃ דבר כה
נאם־יהוה ונפלה נבלת האדם כדמן על־פני השדה וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף׃
כה ׀ אמר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו ואל־יתהלל הגבור בגבורתו אל־
יתהלל עשיר בעשרו׃ כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה
ע'כ חסד משפט וצדקה בארץ כי־באלה חפצתי נאם־יהוה׃ *
הנה ימים באים נאם־יהוה ופקדתי על־כל־מול בערלה׃ על־מצרים ועל־יהודה ועל־אדום
ועל־בני עמון ועל־מואב ועל כל־קצוצי פאה הישבים במדבר כי כל־הגוים ערלים וכל־בית
ישראל ערלי־לב׃ * שמעו את־הדבר אשר דבר יהוה עליכם בית ישראל׃
כה ׀ אמר יהוה אל־דרך הגוים אל־תלמדו ומאתות השמים אל־תחתו כי־יחתו הגוים מהמה׃
כי־חקות העמים הבל הוא כי־עץ מיער כרתו מעשה ידי־חרש במעצד׃ בכסף ובזהב
ייפהו במסמרות ובמקבות יחזקום ולוא יפיק׃ כתמר מקשה המה ולא ידברו נשוא ינשוא
כי לא יצעדו אל־תיראו מהם כי־לא ירעו וגם־היטיב אין אותם׃ מאין כמוך
יהוה גדול אתה וגדול שמך בגבורה׃ מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל־חכמי
הגוים ובכל־מלכותם מאין כמוך׃ ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא׃ כסף

מרקע

יהתלו בדגש הל"מד לתפארת מכלול סקל פעל׃ שוחט שחוט ק"ו יש אם למקרא ולמסורת שזה בא להיות שוחט לאחרים ונמצא שחוט כי ל"ה תלמא קטיל כלאית׳ בערכים פרק ג׳ כלי יקר סוף פרשת קרח׃ מי ראש בא"לף כמ"ש למעלה סימן ח׳׃ והפצותים במקצת ספרים מדוייקים חסר יו"ד אחר פ"א ונמסר עליו ב׳ חד חסר וחד מלא ע"כ׃ ועיין מ"ש ביחזקאל י"א׃ אשר לא ידעו כן כתיב ולא תשמע לדברי מי שאומר פ"א ידעום׃ ותשנה בסי"ן שמאלית׃ כי השליכו כל הקורא וכי בו"או אינו אלא טועה׃ בנותיכם מתחלפת חסר וא"ו׃ אל יתהלל עשיר בדפוס ישן כתוב ואל בו"או וכן מצאתי בס"א כ"י וכל מאן דכתיב הכי טעי דבמסורה רבתא׳ נמסר כ"ב יתירא"ין ואל ולית להון זוגא ומאן דחשיב בהדייהו מהני תלת הוא ואל יתהלל הגבור׃ נשוא ינשוא כל נשא שבמקרא חסר וא"ו ודין בלחוד מלא׃ יראך ביו"ד האיתן לבד ופ"א הפעל בעלמת תסובבנו ונמשכת הי"וד בנעיא להורות על יו"ד הנקדת רד"ק

צורף

מְרֻקָּע מִתַּרְשִׁישׁ יוּבָא וְזָהָב מֵאוּפָז מַעֲשֵׂה חָרָשׁ וִידֵי צוֹרֵף תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁם מַעֲשֵׂה
חֲכָמִים כֻּלָּם׃ וַיהוָה אֱלֹהִים אֱמֶת הוּא־אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם מִקִּצְפּוֹ תִּרְעַשׁ הָאָרֶץ
וְלֹא־יָכִלוּ גוֹיִם זַעְמוֹ׃
כִּדְנָה תֵּאמְרוּן לְהוֹם אֱלָהַיָּא דִּי־שְׁמַיָּא וְאַרְקָא לָא עֲבַדוּ יֵאבַדוּ מֵאַרְעָא וּמִן־תְּחוֹת שְׁמַיָּא
אֵלֶּה׃ עֹשֵׂה אֶרֶץ בְּכֹחוֹ מֵכִין תֵּבֵל בְּחָכְמָתוֹ וּבִתְבוּנָתוֹ נָטָה שָׁמָיִם׃ לְקוֹל
תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה *אָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה וַיֹּצֵא רוּחַ מֵאֹצְרֹתָיו׃ הארץ ק׳
נִבְעַר כָּל־אָדָם מִדַּעַת הֹבִישׁ כָּל־צוֹרֵף מִפָּסֶל כִּי שֶׁקֶר נִסְכּוֹ וְלֹא־רוּחַ בָּם׃ הֶבֶל הֵמָּה
מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים בְּעֵת פְּקֻדָּתָם יֹאבֵדוּ׃ לֹא־כְאֵלֶּה חֵלֶק יַעֲקֹב כִּי־יוֹצֵר הַכֹּל הוּא וְיִשְׂרָאֵל
שֵׁבֶט נַחֲלָתוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ אִסְפִּי מֵאֶרֶץ כִּנְעָתֵךְ יֹשֶׁבֶתִי בַּמָּצוֹר׃ יושבת ק׳
כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי קוֹלֵעַ אֶת־יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בַּפַּעַם הַזֹּאת וַהֲצֵרוֹתִי לָהֶם לְמַעַן
יִמְצָאוּ׃ אוֹי לִי עַל־שִׁבְרִי נַחְלָה מַכָּתִי וַאֲנִי אָמַרְתִּי אַךְ זֶה חֳלִי וְאֶשָּׂאֶנּוּ׃
אָהֳלִי שֻׁדָּד וְכָל־מֵיתָרַי נִתָּקוּ בָּנַי יְצָאֻנִי וְאֵינָם אֵין־נֹטֶה עוֹד אָהֳלִי וּמֵקִים יְרִיעוֹתָי׃ כִּי נִבְעֲרוּ
הָרֹעִים וְאֶת־יְהוָה לֹא דָרָשׁוּ עַל־כֵּן לֹא הִשְׂכִּילוּ וְכָל־מַרְעִיתָם נְפוֹצָה׃ קוֹל שְׁמוּעָה הִנֵּה
בָאָה וְרַעַשׁ גָּדוֹל מֵאֶרֶץ צָפוֹן לָשׂוּם אֶת־עָרֵי יְהוּדָה שְׁמָמָה מְעוֹן תַּנִּים׃ יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי
לֹא לָאָדָם דַּרְכּוֹ לֹא־לְאִישׁ הֹלֵךְ וְהָכִין אֶת־צַעֲדוֹ׃ יַסְּרֵנִי יְהוָה אַךְ־בְּמִשְׁפָּט אַל־בְּאַפְּךָ פֶּן־
תַּמְעִטֵנִי׃ שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ עַל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יְדָעוּךָ וְעַל מִשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ
כִּי־אָכְלוּ אֶת־יַעֲקֹב וַאֲכָלֻהוּ וַיְכַלֻּהוּ וְאֶת־נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ׃ הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל־ א
יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר׃ שִׁמְעוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְדִבַּרְתֶּם אֶל־אִישׁ יְהוּדָה וְעַל־
יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָם׃ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע
אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת׃ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצִיאִי־אוֹתָם מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם
מִכּוּר הַבַּרְזֶל לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם כְּכֹל אֲשֶׁר־אֲצַוֶּה אֶתְכֶם וִהְיִיתֶם לִי לְעָם
וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים׃ לְמַעַן הָקִים אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּיּוֹם הַזֶּה וָאַעַן וָאֹמַר אָמֵן ׀ יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קְרָא
אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַםִ לֵאמֹר שִׁמְעוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם׃ כִּי הָעֵד הַעִדֹתִי בַּאֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַעֲלוֹתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה הַשְׁכֵּם וְהָעֵד לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְּקוֹלִי׃ וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ אִישׁ בִּשְׁרִירוּת
לִבָּם הָרָע וָאָבִיא עֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַבְּרִית־הַזֹּאת אֲשֶׁר־צִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשׂוּ׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי נִמְצָא־קֶשֶׁר בְּאִישׁ יְהוּדָה וּבְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָםִ׃ שָׁבוּ עַל־עֲוֹנֹת אֲבוֹתָם
הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר מֵאֲנוּ לִשְׁמוֹעַ אֶת־דְּבָרַי וְהֵמָּה הָלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם הֵפֵרוּ
בית

צורף טעם המלרעים ארף חסר כי אינגו מן ד׳ חסרים ביסעיה סימן מ״ח : יכלו בספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים חסר יו״ד וכן נמסר עליו ל׳ חסר וחברו חסר לא יכלו המים (ירמיה ג) : אלהיא די הי״וד דגושה : ומן תחות בכתיבים עם פירוש ערבא כתוב מן תחות וטעות הוא : מקצה מארץ הארץ ק׳ : מעשה תעתעים יש ספרי׳ שכתוב בהם תעתועים מלא וא״ו ותועים הם כי הם שנים חסרים במסורת ומנרו בירמיה ב׳ : יושבתי יושבת ק׳ : והצרתי להם מלעיל הטעם ברי״ש ועיין מ״ש בצפניה סימן א׳ : נחלה החי״ת בשוא לבדו הר״ק ועיין מ״ש בתילים סימן קנ״ג : יצאני ואינם יש ספרים שהו״או בגעיא ; ודברתם יונתן תרגם ותמללונון נראה שהיה קורא והברתם בקמץ הדא״ו ואנחנו מצאנו בכל הספרי׳ המדוייקים ודברתם בסגול הבי״ת כל זה לשון רד״ק ואולם בספרים שלנו מתורגם ותמללון : ועל ישבי ירושלם בדפוס ישן כתוב ואל ושבוש הוא כי על פי המסורת כתוב ועל עיין במסרה גדול׳ בשרש ישב : (הזאת) ועשיתם אותם ברוב ספרים מדוייקים מלא וא״ו נכון כי לא נמנה בחסרים ספרא רים סימן כ״ג במכין החסרים : נמצא קשר במאריך הנו״ן בס״ם . שבו בספר אחד ספרדי נכתב בגלו טעמו מלעיל גם בס׳ א׳ קדמון כתוב עליו מלעיל אבל שטו מלרע עיין מ״ש בברשת בהעלתך : על עונת חסר וא״ו אחר הנו״ן גם במסורת בספרא רים סימן ט׳ לא בא במספר המלאים בלישנא : אבותם הראשנים ברוב ספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן דינו כי לא נמנה במסורת עם החסרים דכתיבים וכתובים ;

בית־ישראל ובית יהודה את־בריתי אשר כרתי את־אבותם: לכן כה אמר
יהוה הנני מביא אליהם רעה אשר לא־יוכלו לצאת ממנה וזעקו אלי ולא אשמע אליהם:
והלכו ערי יהודה וישבי ירושלם וזעקו אל־האלהים אשר הם מקטרים להם והושע לא־יושיעו
להם בעת רעתם: כי מספר עריך היו אלהיך יהודה ומספר חצות ירושלם שמתם
מזבחות לבשת מזבחות לקטר לבעל:
ואתה אל־תתפלל בעד־העם הזה ואל־תשא בעדם רנה ותפלה כי ׀ אינני שמע בעת
קראם אלי בעד רעתם:
מה לידידי בביתי עשותה המזמתה הרבים ובשר־קדש יעברו מעליך כי רעתכי אז תעלזי:
זית רענן יפה פרי־תאר קרא יהוה שמך לקול ׀ המולה גדלה הצית אש עליה ורעו דליותיו:
ויהוה צבאות הנוטע אותך דבר עליך רעה בגלל רעת בית־ישראל ובית יהודה אשר עשו
להם להכעסני לקטר לבעל: ויהוה הודיעני ואדעה אז הראיתני מעלליהם:
ואני ככבש אלוף יובל לטבוח ולא־ידעתי כי־עלי ׀ חשבו מחשבות נשחיתה עץ בלחמו
ונכרתנו מארץ חיים ושמו לא־יזכר עוד: ויהוה צבאות שפט צדק בחן כליות ולב אראה
נקמתך מהם כי אליך גליתי את־ריבי: לכן כה־אמר יהוה על־אנשי ענתות
המבקשים את־נפשך לאמר לא תנבא בשם יהוה ולא תמות בידנו: לכן כה אמר יהוה
צבאות הנני פקד עליהם הבחורים ימתו בחרב בניהם ובנותיהם ימתו ברעב: ושארית
לא תהיה להם כי־אביא רעה אל־אנשי ענתות שנת פקדתם: * צדיק אתה יב
יהוה כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל־בגדי בגד:
נטעתם גם־שרשו ילכו גם־עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם: ואתה יהוה
ידעתני תראני ובחנת לבי אתך התקם כצאן לטבחה והקדשם ליום הרגה:
עד־מתי תאבל הארץ ועשב כל־השדה ייבש מרעת ישבי־בה ספתה בהמות ועוף כי
אמרו לא יראה את־אחריתנו: כי את־רגלים ׀ רצתה וילאוך ואיך תתחרה את־הסוסים
ובארץ שלום אתה בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן: כי גם־אחיך ובית־אביך גם־המה
בגדו בך גם־המה קראו אחריך מלא אל־תאמן בם כי־ידברו אליך טובות:
עזבתי את־ביתי נטשתי את־נחלתי נתתי את־ידדות נפשי בכף איביה: היתה־לי נחלתי
כאריה ביער נתנה עלי בקולה על־כן שנאתיה: העיט צבוע נחלתי לי העיט
סביב עליה לכו אספו כל־חית השדה התיו לאכלה: רעים רבים שחתו כרמי בססו את־
חלקתי נתנו את־חלקת חמדתי למדבר שממה: שמה לשממה אבלה עלי שממה נשמה
כל־הארץ כי אין איש שם על־לב: על־כל־שפים במדבר באו שדדים כי חרב ליהוה
אכלה מקצה־ארץ ועד־קצה הארץ אין שלום לכל־בשר: זרעו חטים וקצים קצרו נחלו
לא יועלו ובשו מתבואתיכם מחרון אף־יהוה: כה ׀ אמר יהוה על־כל־שכני
הרעים הנגעים בנחלה אשר־הנחלתי את־עמי את־ישראל הנני נתשם מעל אדמתם ואת־
בית יהודה אתוש מתוכם: והיה אחרי נתשי אותם אשוב ורחמתים והשבתים איש לנחלתו
ואיש

והלכו ערי יהודה. כו״א ובגעיא נס״ס : שמך י״ס שכתוב בסס שְׁמֶךָ ובטלים כמיעוטן : המולה כתב בו״א ע״פ דנס הל״מד רד״ק כפירוס ובסרסי״
אכל קו״ב : המלה כקול מחנה דרים יחזקאל כלא וא״ו וכך במסורת המולה ב׳ א׳ מלא וא׳ חסר : ובנותיהם מתחלפת חסר וא״ו כתר נו״ן : גם עשו יב
פרי בב״א רפה : ושבי בה במקצת ספרים כ״י ודפוסים יסכים מאריך כי״ודי : זרעו חטים כתב רס״י ספר שנקוד בו זָרְעוּ בחירק הז״ין סימום הוא :
נחלו קמץ״ת בשוא לבדו וכן חברו ע״פ המסורת ולא נחלו על סגר יוסף (עמוס ו) ותייקת״ש בכתובים סס :

אח

ואיש לארצו: והיה אם־למד ילמדו את־דרכי עמי להשבע בשמי חי־יהוה כאשר למדו
את־עמי להשבע בבעל ונבנו בתוך עמי: ואם לא ישמעו ונתשתי את־הגוי ההוא נתוש
ואבד נאם־יהוה: *
יג כה־אמר יהוה אלי הלוך וקנית לך אזור פשתים ושמתו על־מתניך ובמים לא תבאהו:
ואקנה את־האזור כדבר יהוה ואשם על־מתני: ויהי דבר־יהוה אלי שנית
לאמר: קח את־האזור אשר קנית אשר על־מתניך וקום לך פרתה וטמנהו שם בנקיק
הסלע: ואלך ואטמנהו בפרת כאשר צוה יהוה אותי: ויהי מקץ ימים רבים ויאמר
יהוה אלי קום לך פרתה וקח משם את־האזור אשר צויתיך לטמנו־שם: ואלך פרתה
ואחפר ואקח את־האזור מן־המקום אשר־טמנתיו שמה והנה נשחת האזור לא יצלח לכל:
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: כה אמר יהוה ככה אשחית את־גאון יהודה ואת־
גאון ירושלם הרב: העם הזה הרע המאנים לשמוע את־דברי ההלכים בשררות לבם
וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם ויהי כאזור הזה אשר לא־יצלח לכל:
כי כאשר ידבק האזור אל־מתני־איש כן הדבקתי אלי את־כל־בית ישראל ואת־כל־בית
יהודה נאם־יהוה להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו: ואמרת אליהם את־
הדבר הזה כה־אמר יהוה אלהי ישראל כל־נבל ימלא יין ואמרו אליך הידע לא נדע כי כל־
נבל ימלא יין: ואמרת אליהם כה־אמר יהוה הנני ממלא את־כל־ישבי הארץ הזאת ואת־
המלכים הישבים לדוד על־כסאו ואת־הכהנים ואת־הנביאים ואת כל־ישבי ירושלם שכרון:
ונפצתים איש אל־אחיו והאבות והבנים יחדו נאם־יהוה לא־אחמול ולא־אחוס ולא ארחם
מהשחיתם: שמעו והאזינו אל־תגבהו כי יהוה דבר: תנו ליהוה אלהיכם
ושית ק׳ כבוד בטרם יחשך ובטרם יתנגפו רגליכם על־הרי נשף וקויתם לאור ושמה לצלמות ישית
לערפל: ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה־נפשי מפני גוה ודמע תדמע ותרד עיני
דמעה כי נשבה עדר יהוה: אמר למלך ולגבירה השפילו שבו כי ירד
מראשותיכם עטרת תפארתכם: ערי הנגב סגרו ואין פתח הגלת יהודה כלה הגלת
שאו ק׳ וראו ק׳ שלומים: שאי עיניכם וראי הבאים מצפון איה העדר נתן־לך צאן תפארתך:
מה־תאמרי כי־יפקד עליך ואת למדת אתם עליך אלפים לראש הלוא חבלים יאחזוך כמו
אשת לדה: וכי תאמרי בלבבך מדוע קראני אלה ברב עונך נגלו שוליך נחמסו עקביך:
היהפך כושי עורו ונמר חברברתיו גם־אתם תוכלו להיטיב למדי הרע: ואפיצם כקש־
עובר לרוח מדבר: זה גורלך מנת־מדיך מאתי נאם־יהוה אשר שכחת אותי ותבטחי
בשקר: וגם־אני חשפתי שוליך על־פניך ונראה קלונך: נאפיך ומצהלותיך זמת זנותך
על

יג את דרכי הד״לת מעמדת בגעיא והמסורת עליו לית בגעיא רד״ק כפי׳ ופרסים וכן מצאתי בס״ם: לא יצלח לכל מה שכתוב במק״ג כן בספר מוגה ר״ל שכן כתיב לא בלא וא״ו: הידע לא נדע חילוף מסורת אני רואה חיבא דמסרי הידוע ב׳ מלא וא׳ חסר וסימן הידוע כדע דמקן ודין דהכא ואידך הידע תדע בי בעלים מלך בהאי ספרא סימן ם ואיכא דמסרי ב׳ חסר וא׳ מלא ותרתי מתראתא לא מקיימי היכיהו המלא והחס׳ וכיחא לי למימר דמסרא כתרייתא טפי עדיפא בגבחי דיקי בקטי כוותא דאורייתא מלא כמ״ש שם ודירמיה חסרים: ואת הנביאים יש ספרים חסר יו״ד קדמאה: שכרון בכ״ף: יחשך במסורת ב׳ חד מלא וחד חסר ובספרים כ״י ודפוסים ישנים זהו החסר והמלא הוא גם חשך לא יחשיך ממך (תילים קלט) ושניהם הח״ית בשוא לבדו: ושית. ושית ק: במסתרים תבכה־נפשי כ״ב נמרכא: מפני גוה הה״א רפה: עיני דמעה בס״א ישן כתוב בצדי. בהללי עיני ע״כ ואין כן בספרים שלנו: הגלת שלומים כרוב המדויקי׳ מלא וא״ו: שאי שאו ק׳: וראי וראו ק׳: ואת למדת בספרי הדפוס כתוב למדתי ביו״ד ומסורת עליו יתיר א״ד ובספרים כ״י מדויקים כתוב בלא יו״ד גם לא במנה במסורת ריש מלכים עם מלין דכתיבין יו״ד בסוף תיבותא ולא קרי׳ ואלא למדתי דהתם הוא בירמיה ב׳ בפסוק מה תיטבי ומסרה זו מצאתיה גם במקרא כ״י במלכים ב׳ ד׳ ולא נזכר מזה כלום: יאחזוך ראיתי כמה ספרים חלוקים זה מזה בנקודת הח״ית מי בצירי ומי בסגול ומי בחטף פתח ובמדויקי׳ בחטף סגול וכ״כ רד״ק בפי׳ ובשרשי:

עַל־גְּבָעוֹת בַּשָּׂדֶה רָאִיתִי שִׁקּוּצָיִךְ אוֹי לָךְ יְרוּשָׁלַםִ לֹא תִטְהֲרִי אַחֲרֵי מָתַי עֹד׃ *
יד אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ עַל־דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת׃ אָבְלָה יְהוּדָה וּשְׁעָרֶיהָ אֻמְלְלוּ
צעיריהם ק׳ קָדְרוּ לָאָרֶץ וְצִוְחַת יְרוּשָׁלַםִ עָלָתָה׃ וְאַדִּרֵיהֶם שָׁלְחוּ צְעוֹרֵיהֶם לַמָּיִם בָּאוּ עַל־גֵּבִים לֹא־
מָצְאוּ מַיִם שָׁבוּ כְלֵיהֶם רֵיקָם בֹּשׁוּ וְהָכְלְמוּ וְחָפוּ רֹאשָׁם׃ בַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חַתָּה כִּי לֹא־הָיָה
גֶשֶׁם בָּאָרֶץ בֹּשׁוּ אִכָּרִים חָפוּ רֹאשָׁם׃ כִּי גַם־אַיֶּלֶת בַּשָּׂדֶה יָלְדָה וְעָזוֹב כִּי לֹא־הָיָה דֶּשֶׁא׃
וּפְרָאִים עָמְדוּ עַל־שְׁפָיִם שָׁאֲפוּ רוּחַ כַּתַּנִּים כָּלוּ עֵינֵיהֶם כִּי־אֵין עֵשֶׂב׃ אִם־עֲוֺנֵינוּ עָנוּ בָנוּ
יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־רַבּוּ מְשׁוּבֹתֵינוּ לְךָ חָטָאנוּ׃ מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה
לָמָּה תִהְיֶה כְּגֵר בָּאָרֶץ וּכְאֹרֵחַ נָטָה לָלוּן׃ לָמָּה תִהְיֶה כְּאִישׁ נִדְהָם כְּגִבּוֹר לֹא־יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ
וְאַתָּה בְקִרְבֵּנוּ יְהוָה וְשִׁמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אַל־תַּנִּחֵנוּ׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה לָעָם הַזֶּה
כֵּן אָהֲבוּ לָנוּעַ רַגְלֵיהֶם לֹא חָשָׂכוּ וַיהוָה לֹא רָצָם עַתָּה יִזְכֹּר עֲוֺנָם וְיִפְקֹד חַטֹּאתָם׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי אַל־תִּתְפַּלֵּל בְּעַד־הָעָם הַזֶּה לְטוֹבָה׃ כִּי יָצֻמוּ אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֶל־רִנָּתָם וְכִי
יַעֲלוּ עֹלָה וּמִנְחָה אֵינֶנִּי רֹצָם כִּי בַּחֶרֶב וּבָרָעָב וּבַדֶּבֶר אָנֹכִי מְכַלֶּה אוֹתָם׃ וָאֹמַר אֲהָהּ ׀
אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה הַנְּבִאִים אֹמְרִים לָהֶם לֹא־תִרְאוּ חֶרֶב וְרָעָב לֹא־יִהְיֶה לָכֶם כִּי־שְׁלוֹם אֱמֶת
אֶתֵּן לָכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שֶׁקֶר הַנְּבִאִים נִבְּאִים בִּשְׁמִי לֹא
ואליל ק׳ ותרמית ק׳ שְׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם חֲזוֹן שֶׁקֶר וְקֶסֶם וֶאֱלוּל וְתַרְמוּת לִבָּם הֵמָּה מִתְנַבְּאִים
לָכֶם׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה עַל־הַנְּבִאִים הַנִּבְּאִים בִּשְׁמִי וַאֲנִי לֹא־שְׁלַחְתִּים
וְהֵמָּה אֹמְרִים חֶרֶב וְרָעָב לֹא יִהְיֶה בָּאָרֶץ הַזֹּאת בַּחֶרֶב וּבָרָעָב יִתַּמּוּ הַנְּבִאִים הָהֵמָּה׃ וְהָעָם
אֲשֶׁר־הֵמָּה נִבְּאִים לָהֶם יִהְיוּ מֻשְׁלָכִים בְּחֻצוֹת יְרוּשָׁלַםִ מִפְּנֵי ׀ הָרָעָב וְהַחֶרֶב וְאֵין מְקַבֵּר לָהֵמָּה
הֵמָּה נְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם וְשָׁפַכְתִּי עֲלֵיהֶם אֶת־רָעָתָם׃ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
תֵּרַדְנָה עֵינַי דִּמְעָה לַיְלָה וְיוֹמָם וְאַל־תִּדְמֶינָה כִּי שֶׁבֶר גָּדוֹל נִשְׁבְּרָה בְּתוּלַת בַּת־עַמִּי מַכָּה
נַחְלָה מְאֹד׃ אִם־יָצָאתִי הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה חַלְלֵי־חֶרֶב וְאִם בָּאתִי הָעִיר וְהִנֵּה תַּחֲלוּאֵי רָעָב כִּי
גַם־נָבִיא גַם־כֹּהֵן סָחֲרוּ אֶל־אֶרֶץ וְלֹא יָדָעוּ׃ הֲמָאֹס מָאַסְתָּ אֶת־יְהוּדָה אִם־
בְּצִיּוֹן גָּעֲלָה נַפְשֶׁךָ מַדּוּעַ הִכִּיתָנוּ וְאֵין לָנוּ מַרְפֵּא קַוֵּה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב וּלְעֵת מַרְפֵּא וְהִנֵּה
בְעָתָה׃ יָדַעְנוּ יְהוָה רִשְׁעֵנוּ עֲוֺן אֲבוֹתֵינוּ כִּי חָטָאנוּ לָךְ׃ אַל־תִּנְאַץ לְמַעַן שִׁמְךָ אַל־תְּנַבֵּל
כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ זְכֹר אַל־תָּפֵר בְּרִיתְךָ אִתָּנוּ׃ הֲיֵשׁ בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם מַגְשִׁמִים וְאִם־הַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ
רְבִבִים הֲלֹא אַתָּה־הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּנְקַוֶּה־לָּךְ כִּי־אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־כָּל־אֵלֶּה׃ *
טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אִם־יַעֲמֹד מֹשֶׁה וּשְׁמוּאֵל לְפָנַי אֵין נַפְשִׁי אֶל־הָעָם הַזֶּה שַׁלַּח מֵעַל־
פָּנַי וְיֵצֵאוּ׃ וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אָנָה נֵצֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲשֶׁר לַמָּוֶת לַמָּוֶת
וַאֲשֶׁר לַחֶרֶב לַחֶרֶב וַאֲשֶׁר לָרָעָב לָרָעָב וַאֲשֶׁר לַשְּׁבִי לַשֶּׁבִי׃ וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם
אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת נְאֻם־יְהוָה אֶת־הַחֶרֶב לַהֲרֹג וְאֶת־הַכְּלָבִים לִסְחֹב וְאֶת־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֶת־בֶּהֱמַת
הארץ

יד צעוריהם צעיריהם ק׳: היה גשם בא מלרע שלא כמנהג וכן היה דשא דבסמוך מכלל ל׳ שקל פעל ועיין מ״ש במלכים א׳ י״ז וכ״ע ממכיינה דמסו׳: אם עונינו ענו בנו כתב רד״ק חסר יו״ד הרבים וגם המכלל יופי העתיק דבריו וכן מצאתי במקרא׳ ישנה מהדפוס אכן בכל שאר ספרי׳ שלפני מלא וכן מסור עליו לית ומלא: הנה הנבאים בספרים מוגהים חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד בתרא׳ וכן כולם שבפרשה ויש חילופים אחרים בספרים ולא כתיא אכני ולא כן כניא: שקר הנבאים כן כתיב: ואלול ואליל ק׳: ותרמות ותרמית ק׳ ◊ מתנבאים לכם במקצת ספרים כתוב להם וברוב דפוסים ישנים וספרי׳ כ״י שבאו לידי כתוב לכם וכן תרגומו מתנבן לכון גם החכם לונזאנו כתב שכן עיקר: על הנבאים כ״כ ◊ הנבאים ההמה כן כתיב: מכה נחלה בחי״ת בשוא לבדו פרשים: והנה חללי חרב הל״מד בשוא לבדו פרשים ועיין מ״ש לעיל סי׳ ח׳: קוה לשלום וגו׳ למעלה בפ׳ אסוף אסיפם כתוב מקצת פסוק זה ויש ביניהם שינוי מעט הראשון לעת וזה ולעת הראשון מרפה בה״א וזה מרפא בא״לף: יתנו רבבים י״ם מלא דמלא וחסרי׳ שלבם רביבים ב׳ מ׳ חסר וא׳ מלא וסימנהון ויתכיו רבבים ירמיה ג׳ חסר יו״ד קדמאה ◊ היש בהבלי הגוים מגשימים ורובן של מדוייקים שכיבם חסר ונמסר עליהם ב׳ חסר וכן נמסר במסורה גדולה שלנו:

לזועה

הָאָרֶץ לֶאֱכֹל וּלְהַשְׁחִית׃ וּנְתַתִּים לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ בִּגְלַל מְנַשֶּׁה בֶן־יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ לזוע"ו
יְהוּדָה עַל אֲשֶׁר־עָשָׂה בִּירוּשָׁלָםִ׃ כִּי מִי־יַחְמֹל עָלַיִךְ יְרוּשָׁלַםִ וּמִי יָנוּד לָךְ וּמִי יָסוּר לִשְׁאֹל לְשָׁלֹם
לָךְ׃ אַתְּ נָטַשְׁתְּ אֹתִי נְאֻם־יְהוָה אָחוֹר תֵּלֵכִי וָאַט אֶת־יָדִי עָלַיִךְ וָאַשְׁחִיתֵךְ נִלְאֵיתִי הִנָּחֵם׃
וָאֶזְרֵם בְּמִזְרֶה בְּשַׁעֲרֵי הָאָרֶץ שִׁכַּלְתִּי אִבַּדְתִּי אֶת־עַמִּי מִדַּרְכֵיהֶם לוֹא־שָׁבוּ׃ עָצְמוּ־לִי
אַלְמְנוֹתָו מֵחוֹל יַמִּים הֵבֵאתִי לָהֶם עַל־אֵם בָּחוּר שֹׁדֵד בַּצָּהֳרָיִם הִפַּלְתִּי עָלֶיהָ פִּתְאֹם עִיר ואלמנותיו
וּבֶהָלוֹת׃ אֻמְלְלָה יֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה נָפְחָה נַפְשָׁהּ בָּאה שִׁמְשָׁהּ בְּעֹד יוֹמָם בּוֹשָׁה באה ק'
וְחָפֵרָה וּשְׁאֵרִיתָם לַחֶרֶב אֶתֵּן לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה׃ אוֹי־לִי אִמִּי כִּי יְלִדְתִּנִי
אִישׁ רִיב וְאִישׁ מָדוֹן לְכָל־הָאָרֶץ לֹא־נָשִׁיתִי וְלֹא־נָשׁוּ־בִי כֻּלֹּה מְקַלְלַונִי׃ אָמַר יְהוָה אִם־לֹא
שֵׁרוֹתִךָ לְטוֹב אִם־לוֹא ׀ הִפְגַּעְתִּי בְךָ בְּעֵת־רָעָה וּבְעֵת צָרָה אֶת־הָאֹיֵב׃ הֲיָרֹעַ בַּרְזֶל ׀ בַּרְזֶל שריתיך
מִצָּפוֹן וּנְחֹשֶׁת׃ חֵילְךָ וְאוֹצְרוֹתֶיךָ לָבַז אֶתֵּן לֹא בִמְחִיר וּבְכָל־חַטֹּאותֶיךָ וּבְכָל־גְּבוּלֶיךָ׃
וְהַעֲבַרְתִּי אֶת־אֹיְבֶיךָ בְּאֶרֶץ לֹא יָדָעְתָּ כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי עֲלֵיכֶם תּוּקָד׃ אַתָּה
יָדַעְתָּ יְהוָה זָכְרֵנִי וּפָקְדֵנִי וְהִנָּקֶם לִי מֵרֹדְפַי אַל־לְאֶרֶךְ אַפְּךָ תִּקָּחֵנִי דַּע שְׂאֵתִי עָלֶיךָ חֶרְפָּה׃
נִמְצְאוּ דְבָרֶיךָ וָאֹכְלֵם וַיְהִי דְבָרְיךָ לִי לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחַת לְבָבִי כִּי־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלַי יְהוָה אֱלֹהֵי דבריך
צְבָאוֹת׃ לֹא־יָשַׁבְתִּי בְסוֹד־מְשַׂחֲקִים וָאֶעְלֹז מִפְּנֵי יָדְךָ בָּדָד יָשַׁבְתִּי כִּי־זַעַם מִלֵּאתָנִי׃ לָמָּה
הָיָה כְאֵבִי נֶצַח וּמַכָּתִי אֲנוּשָׁה מֵאֲנָה הֵרָפֵא הָיוֹ תִהְיֶה לִי כְּמוֹ אַכְזָב מַיִם לֹא נֶאֱמָנוּ׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אִם־תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמֹד וְאִם־תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כְּפִי תִהְיֶה
יָשֻׁבוּ הֵמָּה אֵלֶיךָ וְאַתָּה לֹא־תָשׁוּב אֲלֵיהֶם׃ וּנְתַתִּיךָ לָעָם הַזֶּה לְחוֹמַת נְחֹשֶׁת
בְּצוּרָה וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי לְהוֹשִׁיעֲךָ וּלְהַצִּילֶךָ נְאֻם־יְהוָה׃ וְהִצַּלְתִּיךָ
טז מִיַּד רָעִים וּפְדִתִיךָ מִכַּף עָרִצִים׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ לֹא־תִקַּח לְךָ
אִשָּׁה וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ בָּנִים וּבָנוֹת בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה עַל־הַבָּנִים וְעַל־הַבָּנוֹת
הַיִּלּוֹדִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־אִמֹּתָם הַיֹּלְדוֹת אוֹתָם וְעַל־אֲבוֹתָם הַמּוֹלִדִים אוֹתָם בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃
מְמוֹתֵי תַחֲלֻאִים יָמֻתוּ לֹא יִסָּפְדוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ וּבַחֶרֶב וּבָרָעָב יִכְלוּ
וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה אַל־
תָּבוֹא בֵּית מַרְזֵחַ וְאַל־תֵּלֵךְ לִסְפּוֹד וְאַל־תָּנֹד לָהֶם כִּי־אָסַפְתִּי אֶת־שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה נְאֻם־
יְהוָה אֶת־הַחֶסֶד וְאֶת־הָרַחֲמִים׃ וּמֵתוּ גְדֹלִים וּקְטַנִּים בָּאָרֶץ הַזֹּאת לֹא יִקָּבֵרוּ וְלֹא־יִסְפְּדוּ
לָהֶם וְלֹא יִתְגֹּדַד וְלֹא יִקָּרֵחַ לָהֶם׃ וְלֹא־יִפְרְסוּ לָהֶם עַל־אֵבֶל לְנַחֲמוֹ עַל־מֵת וְלֹא־יַשְׁקוּ
אוֹתָם כּוֹס תַּנְחוּמִים עַל־אָבִיו וְעַל־אִמּוֹ׃ וּבֵית־מִשְׁתֶּה לֹא־תָבוֹא לָשֶׁבֶת אוֹתָם לֶאֱכֹל
וְלִשְׁתּוֹת׃ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מַשְׁבִּית מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה

לעיניכם

טו לזועה לזעוה ק׳ : נלאיתי י״ס נלאתי חסר יו״ד : אלמנותו אלמנותיו ק׳ : באה שמשה בא ק׳ : מקללוני במקצת ספרים הל״מד בקמץ ועיין דקדוקו
במכלול דף ע״ט וכו׳ רב פעלים בחלק הזרים כתב שהמסורת עליו לית ופתח בס״ף : שרותך שריתיך ק׳ : ואוצרתיך י״ס ואוצרותיך מלא וא״ו
גם אחר רי״ש וי״ס חסר דחסר : והעברתי ברי״ש וכן במנחה במדוייקים הראויים לסמוך עליהם וכפ׳ חטאת יהודה שבסמוך והעבדתיך וכר׳כי יונתן
היה קורא גם זה בד״לת שתרגם שניהם ותשתעבדון כ״כ רד״ק וגם אני מצאתי ס״א שזה כתוב בדל״ת וק׳ ברי״ש : בארץ לא ידעת בנביאים עם פירו׳
הרא׳ כתוב אשר לא ידעת וטעה המדפיס בין זה ובין מה שבסמוך בפ׳ חטאת יהודה : קרחה הקו״ף במאריך : ויהי דבריך דברך ק׳ והוא חד מן ח׳
כתובים דבריך וקריין דברך וסימנהון במ״ג אות דל״ת ומ״ש שם כמצאו דבריך ואכלם כ׳ בפסוק ר״ל תביין דפסו׳ : ואעלז במקצת ספרים העי״ן בחטף
סגול ובמדוייקים בשוא לבדו וחסר וא״ו אחר למ״ד : למה היה כתב רד״ק למה בדגש ומלעיל על הה״א והוא חד מן הה׳ עכ״ל ובמסו׳ ה׳ דגש לא״ה
וסימנהון בתילים מ״ג במ״ג ומ״ש שם שהם סמוכים לאח״ע צריך להגיה לא״ה • וכן כ״ל בלוית חן פ״ג מהשער התשיעי ועיין בסוף ספר מכלול על מלת
טז מה וקל להבין : לא נאמנו הא״ף בחטף סגול ברוב הספרי׳ : הילודים במדוייקים מלא וא״ו וכן במסו׳ ג׳ ב׳ חסר וחד מלא וסימנהון וכל העם הילדים
במדבר דיהושע ואלה שמות הילדים לו בירושלם (שמואל ב ה) הילודים במקום ע״כ • כך היא הגירסא הנכונה והמסרה הכתובה ביהושע ה׳ במ״ג
מוטעית ומה שכתוב שם בירושלם דדברי הימים לא יתכן להיות במכין זה דהתם כתיב ואלה שמות הילודים (ד״ה א יד) ונמסר עליו לית ומלא :
ואל תנד במקצת ספרים כתוב תנוד בו״או שורק ובמקצתם תנד בג׳ נקודו׳ ובס״א כ״י נכתב בגלו ולי נראה חזקיה הנקדן תָנֹד ע״כ וגם רד״ק כתב
שהוא נחולם : לשבת אותם במקצת ספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן נכון כי לא נמצא עם המלאים בְּאֵתִי סיפרא סימן כ״ב :

ומה

לעיניכם ובימיכם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה: והיה כי תגיד לעם הזה את
כל־הדברים האלה ואמרו אליך על־מה דבר יהוה עלינו את כל־הרעה הגדולה הזאת ומה עוננו
ומה חטאתנו אשר חטאנו ליהוה אלהינו: ואמרת אליהם על אשר־עזבו אבותיכם אותי נאם־
יהוה וילכו אחרי אלהים אחרים ויעבדום וישתחוו להם ואתי עזבו ואת־תורתי לא שמרו:
ואתם הרעתם לעשות מאבותיכם והנכם הלכים איש אחרי שררות לבו־הרע לבלתי שמע
אלי: והטלתי אתכם מעל הארץ הזאת על־הארץ אשר לא ידעתם אתם ואבותיכם
ועבדתם־שם את־אלהים אחרים יומם ולילה אשר לא־אתן לכם חנינה:
לכן הנה־ימים באים נאם־יהוה ולא־יאמר עוד חי־יהוה אשר העלה את־בני ישראל מארץ
מצרים: כי אם־חי־יהוה אשר העלה את־בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות
אשר הדיחם שמה והשבתים על־אדמתם אשר נתתי לאבותם: הנני שלח
לדוגים רבים נאם־יהוה ודיגום ואחרי־כן אשלח לרבים צידים וצדום מעל כל־הר ומעל כל־ לדיגים ק׳
גבעה ומנקיקי הסלעים: כי עיני על־כל־דרכיהם לא נסתרו מלפני ולא־נצפן עונם מנגד
עיני: ושלמתי ראשונה משנה עונם וחטאתם על חללם את־ארצי בנבלת שקוציהם
ותועבותיהם מלאו את־נחלתי: * יהוה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליך הפטרה
גוים יבאו מאפסי־ארץ ויאמרו אך־שקר נחלו אבותינו הבל ואין־בם מועיל: היעשה־לו בחקתי ולאיטליאני
אדם אלהים והמה לא אלהים: לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את־ידי ואת־ סיום הפטרה בהר סיני
גבורתי וידעו כי־שמי יהוה: * חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר יז
חרושה על־לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם: כזכר בניהם מזבחותם ואשריהם על־עץ
רענן על גבעות הגבהות: הררי בשדה חילך כל־אוצרותיך לבז אתן במתיך
בחטאת בכל־גבוליך: ושמטתה ובך מנחלתך אשר נתתי לך והעבדתיך את־איביך בארץ
אשר לא־ידעת כי־אש קדחתם באפי עד־עולם תוקד: כה | אמר יהוה ארור
הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן־יהוה יסור לבו: והיה כערער בערבה ולא
יראה כי־יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב: ברוך הגבר
אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: והיה כעץ | שתול על־מים ועל־יובל ישלח שרשיו
ולא ירא כי־יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי: יראה ק׳
עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו: אני יהוה חקר לב בחן כליות ולתת לאיש כדרכו כדרכיו ק׳
כפרי מעלליו: קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימו יעזבנו ימיו ק׳
ובאחריתו יהיה נבל: כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו:
מקוה ישראל יהוה כל־עזביך יבשו יסורי בארץ יכתבו כי עזבו מקור מים־חיים את־יהוה: וסורי ק׳
רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה: * הנה־המה אמרים
אלי איה דבר־יהוה יבוא־נא: ואני לא־אצתי מרעה אחריך ויום אנוש לא התאויתי אתה
ידעת

ומה עוננו ומה חטאתנו הכי דכתיב עונינו חטאתינו ביו״ד טעו דבספרי דיקי בלא יו״ד וכן כתב הקמחי : והשבתים מתחלפים בספרים במילוי וחיסור יו״ד אחר השי״ן וואו אחר ב״ית : לדוגים לדיגים ק׳ : לא נסתרו כן כתיב לא בלא וא״ו בראש המלה : ותועבותיהם במקצת ספרים מדוייקים מלא וא״ו גם אחר הבי״ת וכן נכון כי הוא א׳ מהשלשה מלאים שנמסרו ביחזקאל י״ב : על גבעות מה שכתב במ״ג כן בס׳ מוגה ר״ל שכתוב על בלא וא״ו אע״פ שאין נראה כן מהתרגום וכן מצאתי בס״א כ״י ועל : חילך כל אוצרותיך במקצת ספרים כ״י כתוב וכל בו״או ובספרי אחרים בלא וא״ו וזהו מה שכתב על זה במקרא גדולה יפה ר״ל שנכון לעשות כן בלא וא״ו וכ״כ רד״ק חסר וא״ו השמוש כמו שמש ירח : אוצרותיך חלוקים הספרים זה מזה אם חסר וא״ו קדמאה או בתראה או אם הוא מלא דמלא או חסר דחסר : והעבדתיך בדל״ת ולמעלה בפסוק אוי לי אמי כרי״ש ע״ש : ירא יראה ק׳ : כדרכו כדרכיו ק׳ : ימו ימיו ק׳ : יסורי וסורי ק׳ :

אל

ידעת מוצא שפתי נכח פניך היה׃ אל־תהיה־לי למחתה מחסי־אתה ביום רעה׃ יבשו
רדפי ואל־אבשה אני יחתו המה ואל־אחתה אני הביא עליהם יום רעה ומשנה שברון
שברם׃ כה־אמר יהוה אלי הלך ועמדת בשער בני־עם אשר יבאו בו מלכי
יהודה ואשר יצאו בו ובכל שערי ירושלם׃ ואמרת אליהם שמעו דבר־יהוה מלכי יהודה
וכל־יהודה וכל ישבי ירושלם הבאים בשערים האלה׃ כה אמר יהוה השמרו
בנפשותיכם ואל־תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלם׃ ולא־תוציאו
משא מבתיכם ביום השבת וכל־מלאכה לא תעשו וקדשתם את־יום השבת כאשר צויתי
שמוע ק׳ את־אבותיכם׃ ולא שמעו ולא הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם לבלתי שומע ולבלתי קחת
מוסר׃ והיה אם־שמע תשמעון אלי נאם־יהוה לבלתי ׀ הביא משא בשערי העיר הזאת
בו ק׳ ביום השבת ולקדש את־יום השבת לבלתי עשות־בה כל־מלאכה׃ ובאו בשערי העיר
הזאת מלכים ׀ ושרים ישבים על־כסא דוד רכבים ׀ ברכב ובסוסים המה ושריהם איש יהודה
וישבי ירושלם וישבה העיר־הזאת לעולם׃ ובאו מערי־יהודה ומסביבות ירושלם ומארץ
בנימן ומן־השפלה ומן־ההר ומן־הנגב מבאים עלה וזבח ומנחה ולבונה ומבאי תודה בית
יהוה׃ ואם־לא תשמעו אלי לקדש את־יום השבת ולבלתי ׀ שאת משא ובא בשערי
ירושלם ביום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלם ולא תכבה׃
יח הדבר אשר היה אל־ירמיהו מאת יהוה לאמר׃ קום וירדת בית היוצר ושמה אשמיעך
והנה הוא ק׳ את־דברי׃ וארד בית היוצר והנהו עשה מלאכה על־האבנים׃ ונשחת הכלי אשר הוא
עשה בחמר ביד היוצר ושב ויעשהו כלי אחר כאשר ישר בעיני היוצר לעשות׃
ויהי דבר־יהוה אלי לאמור׃ הכיוצר הזה לא־אוכל לעשות לכם בית ישראל נאם־יהוה
הנה כחמר ביד היוצר כן־אתם בידי בית ישראל׃ רגע אדבר על־גוי ועל־ממלכה
לנתוש ולנתוץ ולהאביד׃ ושב הגוי ההוא מרעתו אשר דברתי עליו ונחמתי על־הרעה
אשר חשבתי לעשות לו׃ ורגע אדבר על־גוי ועל־ממלכה לבנות ולנטע׃
הרע ק׳ ועשה הרעה בעיני לבלתי שמע בקולי ונחמתי על־הטובה אשר אמרתי להיטיב אותו׃
ועתה אמר־נא אל־איש־יהודה ועל־יושבי ירושלם לאמר כה אמר יהוה הנה אנכי
יוצר עליכם רעה וחשב עליכם מחשבה שובו נא איש מדרכו הרעה והיטיבו דרכיכם
ומעלליכם׃ ואמרו נואש כי־אחרי מחשבותינו נלך ואיש שררות לבו־הרע נעשה׃
לכן כה אמר יהוה שאלו־נא בגוים מי שמע כאלה שערורת עשתה מאד בתולת
ישראל׃ היעזב מצור שדי שלג לבנון אם־ינתשו מים זרים קרים נוזלים׃ כי־שכחני
עמי לשוא יקטרו ויכשלום בדרכיהם שבילי עולם ללכת נתיבות דרך לא סלולה׃ לשום
שריקות ק׳ ארצם לשמה שרוקת עולם כל עובר עליה ישם ויניד בראשו׃ ברוח־קדים

אפיצם

אל תהיה לי הי״וד בצירי ונמסר עליו ל׳ : מחסי אתה החי״ת בשוא ופתח והוא חד מן ח׳ רפין בלישנא עיין סרסים סרס חסה : ומשנה בכמה ספרים הנו״ן בצירי ובמסורת ב׳ וחברו ומשנה כסף וגם רד״ק כתב כי הוא נקוד סגול : הלך ועמדת חסר וא״ו במקצת מדוייקים וכן מספטו ע״פ המסורת לסוף פרשת ויגש : בני עם העם ק׳ : ואמרת אליהם במקצת ספרים מדוייק יש מלא יו״ד וכן כתוב במסרה גדולה ודירמיה וישעיה מלא בספרים מדוייקים : שומע שמוע ק׳ : בה בו ק׳ : מבאים ברוב הספרים חסר יו״ד קדמאה ומלא יו״ד בתראה : ומבאי ברוב בספרים חסר יו״ד אחר הבי״ת וכן הוא במסורת מן מלין דחסר יו״ד בלישן ביחיד וקשה לי למה לא נמנה במסרה זו מלא מבאים שבפסוק : והנהו והנה הוא ק׳ ועיין מ״ש הרמ״בע בס׳ בחות דף קמ״ט : עשה בחמר ביד היוצר בכ״י כן פירשו המפרשים וכן מונה בספרים מדוייקים : אלי לאמור חד מן נ׳ מלא וא״ו : לנתוש ולנתוץ התו״ן רפין : ולהאביד הו״א בגעיא : הרעה הרע ק׳ : יוצר עליכם אין לשמוע לעבא מי שכתב לומר יוצר במקום יוצר : והיטיבו דרכיכם בספרים הטובים מלא יו״ד אחר ה״א ואחר ט״ית : אם ינתשו בתי״ו כמו בשי״ת רד״ק : שבילי עולם במדוייקים כתוב שבולי בוא״ו ואין כאן ק׳ וכתיב מלבל אבל רד״ק כת׳ שבולי בוא״ו וקרי שבילי ביו״ד וכן הוא במקצת ספרי׳ : שרוקת שריקות ק׳ : ברוח קדים כב״ף רפה

אפיצם לפני אויב ערף ולא־פנים אראם ביום אידם׃ ויאמרו לכו ונחשבה
על־ירמיהו מחשבות כי לא־תאבד תורה מכהן ועצה מחכם ודבר מנביא לכו ונכהו בלשון
ואל־נקשיבה אל־כל־דבריו׃ הקשיבה יהוה אלי ושמע לקול יריבי׃ הישלם תחת־טובה
רעה כי־כרו שוחה לנפשי זכר ׀ עמדי לפניך לדבר עליהם טובה להשיב את־חמתך מהם׃
לכן תן את־בניהם לרעב והגרם על־ידי־חרב ותהינה נשיהם שכלות
ואלמנות ואנשיהם יהיו הרגי מות בחוריהם מכי־חרב במלחמה׃ תשמע זעקה מבתיהם
כי־תביא עליהם גדוד פתאם כי־כרו שיחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי׃ ואתה יהוה ידעת שוחה
את־כל־עצתם עלי למות אל־תכפר על־עונם וחטאתם מלפניך אל־תמחי והיו מכשלים ויהיו ק׳
לפניך בעת אפך עשה בהם׃ * כה אמר יהוה הלך וקנית בקבק יוצר חרש
יט ומזקני העם ומזקני הכהנים׃ ויצאת אל־גיא בן־הנם אשר פתח שער החרסות וקראת ההרסית ק׳
שם את־הדברים אשר־אדבר אליך׃ ואמרת שמעו דבר־יהוה מלכי יהודה וישבי ירושלם
כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מביא רעה על־המקום הזה אשר כל־שמעה תצלנה
אזניו׃ יען ׀ אשר עזבני וינכרו את־המקום הזה ויקטרו־בו לאלהים אחרים אשר לא־
ידעום המה ואבותיהם ומלכי יהודה ומלאו את־המקום הזה דם נקים׃ ובנו את־במות
הבעל לשרף את־בניהם באש עלות לבעל אשר לא־צויתי ולא דברתי ולא עלתה על־לבי׃
לכן הנה־ימים באים נאם־יהוה ולא־יקרא למקום הזה עוד התפת וגיא בן־הנם
כי אם־גיא ההרגה׃ ובקתי את־עצת יהודה וירושלם במקום הזה והפלתים בחרב לפני
איביהם וביד מבקשי נפשם ונתתי את־נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ׃ ושמתי
את־העיר הזאת לשמה ולשרקה כל עבר עליה ישם וישרק על־כל־מכתה׃ והאכלתים
את־בשר בניהם ואת בשר בנתיהם ואיש בשר־רעהו יאכלו במצור ובמצוק אשר יציקו להם
איביהם ומבקשי נפשם׃ ושברת הבקבק לעיני האנשים ההלכים אותך׃ ואמרת אליהם
כה־אמר ׀ יהוה צבאות ככה אשבר את־העם הזה ואת־העיר הזאת כאשר ישבר את־כלי
היוצר אשר לא־יוכל להרפה עוד ובתפת יקברו מאין מקום לקבור׃ כן־אעשה למקום
הזה נאם־יהוה וליושביו ולתת את־העיר הזאת כתפת׃ והיו בתי ירושלם ובתי מלכי
יהודה כמקום התפת הטמאים לכל הבתים אשר קטרו על־גגתיהם לכל צבא השמים
והסך נסכים לאלהים אחרים׃
ויבא ירמיהו מהתפת אשר שלחו יהוה שם להנבא ויעמד בחצר בית־יהוה ויאמר אל־כל־
העם׃ כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מביא אל־העיר הזאת ועל־כל־עריה את מביא ק׳
כ כל־הרעה אשר דברתי עליה כי הקשו את־ערפם לבלתי שמוע את־דברי׃ * וישמע
פשחור בן־אמר הכהן והוא־פקיד נגיד בבית יהוה את־ירמיהו נבא את־הדברים האלה׃
ויכה פשחור את ירמיהו הנביא ויתן אתו על־המהפכת אשר בשער בנימן העליון אשר בבית
יהוה׃ ויהי ממחרת ויצא פשחור את־ירמיהו מן־המהפכת ויאמר אליו ירמיהו לא פשחור

קרא

וכן במסורת ברוח קדים ב׳ וסימן ברוח קדים עזה כל הלילה ברוח קדים תשבר אניות תרשיש עד כאן · ולא קא חשיב דין עמהון משום דאיתיה
בכ״ף וכן כראה מהתרגום ורד״ק והאפודי פ׳ י״ד וכתב המתורגמן ערך רוח סרוב העולם טועין וקורין בכי״ת ועיין מה שאכתוב ביחזקאל י״ו אצל
ובדמי בניך׃ שיחה סוחה ק׳׃ טמנו לרגלי בקמץ במדוייקים לא בסורק׃ והיו ויהיו ק׳׃ הלך וקנית בספרים מוגהים חסר וא״ו וכן יט
דאוי על פי המסורת דסוף פרשת ויבא׃ בקבק בית ראשונה רפה׃ החרסות החרסית ק׳׃ כמקום התפת בכ״ף וכן נמסר עליו לית ר״ל לית כ
כוותיה בקריאה בכ״ף ואילו בבי״ת טובא הוו׃ לכל צבא י״ס לכל־צבא והרוב בחולם׃ מבי מביא ק׳׃

הייתי

קרא יהוה שמך כי אם־מגור מסביב׃ כי כה אמר יהוה הנני נתנך למגור לך ו
ולכל־אהביך ונפלו בחרב איביהם ועיניך ראות ואת־כל־יהודה אתן ביד מלך־בבל והגלם
בבלה והכם בחרב׃ ונתתי את־כל־חסן העיר הזאת ואת־כל־יגיעה ואת־כל־יקרה ואת כל־
אוצרות מלכי יהודה אתן ביד איביהם ובזזום ולקחום והביאום בבלה׃ ואתה פשחור וכל
ישבי ביתך תלכו בשבי ובבל תבוא ושם תמות ושם תקבר אתה וכל־אהביך אשר־נבאת
להם בשקר׃ פתיתני יהוה ואפת חזקתני ותוכל הייתי לשחוק כל־היום כלה
לעג לי׃ כי־מדי אדבר אזעק חמס ושד אקרא כי־היה דבר־יהוה לי לחרפה ולקלס כל־
היום׃ ואמרתי לא־אזכרנו ולא־אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בערת עצר בעצמתי
ונלאיתי כלכל ולא אוכל׃ כי שמעתי דבת רבים מגור מסביב הגידו ונגידנו כל אנוש
שלמי שמרי צלעי אולי יפתה ונוכלה לו ונקחה נקמתנו ממנו׃ ויהוה אותי כגבור עריץ
על־כן רדפי יכשלו ולא יכלו בשו מאד כי־לא השכילו כלמת עולם לא תשכח׃ ויהוה
צבאות בחן צדיק ראה כליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך גליתי את־ריבי׃
שירו ליהוה הללו את־יהוה כי הציל את־נפש אביון מיד מרעים׃
ארור היום אשר ילדתי בו יום אשר־ילדתני אמי אל־יהי ברוך׃ ארור האיש אשר בשר
את־אבי לאמר ילד־לך בן זכר שמח שמחהו׃ והיה האיש ההוא כערים אשר־הפך יהוה
ולא נחם ושמע זעקה בבקר ותרועה בעת צהרים׃ אשר לא־מותתני מרחם ותהי־לי
אמי קברי ורחמה הרת עולם׃ למה זה מרחם יצאתי לראות עמל ויגון ויכלו בבשת ימי׃
* הדבר אשר־היה אל־ירמיהו מאת יהוה בשלח אליו המלך צדקיהו את־פשחור כא
בן־מלכיה ואת־צפניה בן־מעשיה הכהן לאמר׃ דרש־נא בעדנו את־יהוה כי נבוכדראצר
מלך־בבל נלחם עלינו אולי יעשה יהוה אותנו ככל־נפלאתיו ויעלה מעלינו׃
ויאמר ירמיהו אליהם כה תאמרן אל־צדקיהו׃ כה־אמר יהוה אלהי ישראל הנני
מסב את־כלי המלחמה אשר בידכם אשר אתם נלחמים בם את־מלך בבל ואת־הכשדים
הצרים עליכם מחוץ לחומה ואספתי אותם אל־תוך העיר הזאת׃ ונלחמתי אני אתכם
ביד נטויה ובזרוע חזקה ובאף ובחמה ובקצף גדול׃ והכיתי את־יושבי העיר הזאת ואת־
האדם ואת־הבהמה בדבר גדול ימתו׃ ואחרי־כן נאם־יהוה אתן את־צדקיהו מלך־יהודה ׀
ואת־עבדיו ׀ ואת־העם ואת־הנשארים בעיר הזאת מן־הדבר ׀ מן־החרב ומן־הרעב ביד
נבוכדראצר מלך־בבל וביד איביהם וביד מבקשי נפשם והכם לפי־חרב לא־יחוס עליהם ולא
יחמל ולא ירחם׃ ואל־העם הזה תאמר כה אמר יהוה הנני נתן לפניכם את־דרך החיים
ואת־דרך המות׃ הישב בעיר הזאת ימות בחרב וברעב ובדבר והיוצא ונפל על־הכשדים
וחיה ק' הצרים עליכם *יחיה והיתה־לו נפשו לשלל׃ כי שמתי פני בעיר הזאת לרעה ולא לטובה
נאם־יהוה ביד־מלך בבל תנתן ושרפה באש׃ ולבית מלך יהודה שמעו דבר־
יהוה

הייתי לשחוק מלא וא"ו ומה שיש להאריך בזה אכתבנו בזה הספר בסימן ת"ח בס"ד: ונלאיתי ברוב ספרים מלא יו"ד אחר אל"ף: כלכל כ"ף ראשונה דגושה והאחרונה רפה ודומה לו וסמתי כדכד (ישעיה כ"ד) כמו שכתבתי שם · וכן כתבו המדקדקים והמסורת מנה אותם בכלל הזרים עיין במקרא גדולה דניאל ה' ובקצת ספרים מדוייקים כ"ף ראשונה במאריך: ורחמה הרת עולם הה"א נחה ועיקרם במפיק מכלול דף ל"ד ושרש' ומסור' וכן הוא בספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים עוד נמסר במסרה גד לא רחמה ד' וגו' וא' ורחמה הרת עולם לא מפיק ה"א: כא דרש נא בעדנו את ברוב הספרים חסר יו"ד אחר דל"ת: לא יחום לא כתיב בלא וא"ו וכן הוא במ"ג עם פסוקים שכתוב בהם לא ולא ולא באמצע פסוק: יחוס בשורק לא בחולם: יחיה וחיה ק':

יְהוָה׃ בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט וְהַצִּילוּ גָזוּל מִיַּד עוֹשֵׁק פֶּן־תֵּצֵא כָאֵשׁ
חֲמָתִי וּבָעֲרָה וְאֵין מְכַבֶּה מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֵיהֶם׃ הִנְנִי אֵלַיִךְ יֹשֶׁבֶת הָעֵמֶק צוּר הַמִּישֹׁר נְאֻם־ מעלליכם ק
יְהוָה הָאֹמְרִים מִי־יֵחַת עָלֵינוּ וּמִי יָבוֹא בִּמְעוֹנוֹתֵינוּ׃ וּפָקַדְתִּי עֲלֵיכֶם כִּפְרִי מַעַלְלֵיכֶם נְאֻם־
יְהוָה וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּיַעְרָהּ וְאָכְלָה כָּל־סְבִיבֶיהָ׃ *

כב
כֹּה אָמַר יְהוָה רֵד בֵּית־מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדִבַּרְתָּ שָּׁם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ וְאָמַרְתָּ שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה
מֶלֶךְ יְהוּדָה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד אַתָּה וַעֲבָדֶיךָ וְעַמְּךָ הַבָּאִים בַּשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה׃ כֹּה ׀ אָמַר
יְהוָה עֲשׂוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה וְהַצִּילוּ גָזוּל מִיַּד עָשׁוֹק וְגֵר יָתוֹם וְאַלְמָנָה אַל־תֹּנוּ אַל־תַּחְמֹסוּ וְדָם
נָקִי אַל־תִּשְׁפְּכוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ כִּי אִם־עָשׂוֹ תַּעֲשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וּבָאוּ בְשַׁעֲרֵי הַבַּיִת הַזֶּה
מְלָכִים יֹשְׁבִים לְדָוִד עַל־כִּסְאוֹ רֹכְבִים בָּרֶכֶב וּבַסּוּסִים הוּא וַעֲבָדָו וְעַמּוֹ׃ וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ ועבדיו ק
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי־לְחָרְבָּה יִהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה׃ כִּי־
כֹה ׀ אָמַר יְהוָה עַל־בֵּית מֶלֶךְ יְהוּדָה גִּלְעָד אַתָּה לִי רֹאשׁ הַלְּבָנוֹן אִם־לֹא אֲשִׁיתְךָ מִדְבָּר עָרִים
לֹא נוֹשָׁבָה׃ וְקִדַּשְׁתִּי עָלֶיךָ מַשְׁחִתִים אִישׁ וְכֵלָיו וְכָרְתוּ מִבְחַר אֲרָזֶיךָ וְהִפִּילוּ עַל־הָאֵשׁ׃ נושבו ק
וְעָבְרוּ גּוֹיִם רַבִּים עַל הָעִיר הַזֹּאת וְאָמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָעִיר הַגְּדוֹלָה
הַזֹּאת׃ וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעַבְדוּם׃
אַל־תִּבְכּוּ לְמֵת וְאַל־תָּנֻדוּ לוֹ בְּכוּ בָכוֹ לַהֹלֵךְ כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד וְרָאָה אֶת־אֶרֶץ
מוֹלַדְתּוֹ׃ כִּי כֹה אָמַר־יְהוָה אֶל־שַׁלֻּם בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הַמֹּלֵךְ תַּחַת
יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו אֲשֶׁר יָצָא מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה לֹא־יָשׁוּב שָׁם עוֹד׃ כִּי בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־הִגְלוּ אֹתוֹ
שָׁם יָמוּת וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לֹא־יִרְאֶה עוֹד׃ הוֹי בֹּנֶה בֵיתוֹ בְּלֹא־צֶדֶק וַעֲלִיּוֹתָיו
בְּלֹא מִשְׁפָּט בְּרֵעֵהוּ יַעֲבֹד חִנָּם וּפֹעֲלוֹ לֹא יִתֶּן־לוֹ׃ הָאֹמֵר אֶבְנֶה־לִּי בֵּית מִדּוֹת וַעֲלִיּוֹת
מְרֻוָּחִים וְקָרַע לוֹ חַלּוֹנָי וְסָפוּן בָּאָרֶז וּמָשׁוֹחַ בַּשָּׁשַׁר׃ הֲתִמְלֹךְ כִּי אַתָּה מְתַחֲרֶה בָאָרֶז
אָבִיךָ הֲלוֹא אָכַל וְשָׁתָה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה אָז טוֹב לוֹ׃ דָּן דִּין־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָז טוֹב הֲלוֹא־
הִיא הַדַּעַת אֹתִי נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי אֵין עֵינֶיךָ וְלִבְּךָ כִּי אִם־עַל־בִּצְעֶךָ וְעַל דַּם־הַנָּקִי לִשְׁפּוֹךְ
וְעַל־הָעֹשֶׁק וְעַל־הַמְּרוּצָה לַעֲשׂוֹת׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־יִסְפְּדוּ לוֹ הוֹי אָחִי וְהוֹי אָחוֹת לֹא־
יִסְפְּדוּ לוֹ הוֹי אָדוֹן וְהוֹי הֹדֹה׃ קְבוּרַת חֲמוֹר יִקָּבֵר סָחוֹב וְהַשְׁלֵךְ מֵהָלְאָה לְשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִָם׃

עלי

מעלליהם מעלליכם ק׳ והוא חד מן תרין מלין כתבין ה״א וקריין כ״ף ואידך וחשב עליהם מחשבה (ירמיה מ״ט) : יתום בלא וא״ו בתחלת המלה :
כב אל תנו ברוב הספרים חסר וכן נמסר עליו לית חסר : אל תחמסו באיזה ספרים כתוב ואל בו״או ובספרים אחרים בלא וא״ו ואולם יש לתמוה שלא
נמנה פסוק זה עם ה׳ פסוקי׳ שכתוב בהם אל אל אל וסימנם במסרה גדולה : כי אם עשו תעשו ד׳ כתיבין וא״ו בסוף וסי׳ דרכך ומעלליך עשו
אלה (ירמיה ד) כי אם היטב תיטיבו וגו׳ אם עשו תעשו משפט (ירמיה ז) כי אם עשו תעשו את הדבר הזה · ביד אל גוים עשו יעשה לו (יחזקאל
לא) ובפרשת ויצא הסכלת עשו נמסר עליו ל׳ ב׳ כתיבין ה״א וא׳ וא״ו וסימן הסכלת עשו · למען עשה כיום הזה סוף פרשת ויחי : עשה ס״ס
(תהלים קא) עשה צדקה ומשפט (משלי כ״א) קדמאה כתוב וא״ו ע״כ והמגיה כתקשה מאד במסרות אלו ובסוף דבריו כתב ולא ידענא מה למימר ביה
ולדידי חזי לי דהכי מסראתא׳ לא פליגן אהדדי ותרווייהו איתנהו דמאי דנמסר בפ׳ ויצא מיירי מהנהו דעי״נין דילהון בשוא ופתח ג׳ מנהון נה״א
וחד בו״או ומסרה דהכא מהנהו דעי״נין דילהון בקמץ וכולהון בו״או ומשום הכי לא חשיב בהו עָשה אלה לך בזנותך (יחזקאל כג) ודכוותיה טובא
דלא דמיין לאינך דאיכון בקמץ ובתיבין בה״א ובהנהו לא מיירי לא הכא ולא התם בפרשת ויצא ובהכי כולהו ריהטן ומיתברן ספיר ולא קשיין
כלל : ועבדו ועבדיו ק׳ : אם לא אשיתך וגו׳ ערים לא נושבה יש ספרים שכתוב לוא מלא וא״ו ואל״ף ובדפוס ישן הראשון שבפסוק מלא
והשני חסר · אמנם ברוב ספרים מדוייקים שניהם בלא וא״ו גם לא נמנו במסורת במנין המלאים : נושבה נושבו ק׳ : כי במקום חד מן ה׳
פסוקים מטעין דלית בהון אם וסימן בריש פרשת חיי שרה : בלא צדק במקצת ספרים כ״י ודפוסים ישנים הבי״ת נגעיא : ופעלו לא יתן לו
במקרא ישנה מורכיא הע״ין בחטף קמץ ולפי דעתי טעו בלשון רד״ק בפירוש המועתק במקראות שלנו שכתב ואמר פעלו בעי״ן בקמץ חטף וכו׳ ·
ונראה לי שצריך להגיה והראוי במקום ואמר ועיין בשרשים ומכ״ל יופי ומשם תבין שזו היא כוונת רד״ק וכן בכל הספרים הפ״א בחולם והע״ין בחטף
פתח וגם במסורת ופעלו ב׳ וחברו ופעלו לניצוץ (ישעיה סוף סימן ב׳) : התמלך התי״ו בפתח במאריך והמ״ם בשוא ופתח כן כתב רד״ק בשרשי
וכן מצאתי ברוב ספרים מדוייקים : הלא היא בכמה ספרים כתוב הלוא מלא וא״ו ואל״ף אמנם במ״ב נמסר וירמיה כולהון מלא במ״ב חסר וזה
אחד מהם : היא כן כתוב בספרים מדוייקים ביו״ד ומה שכתוב במסורת ג׳ ר״ל ג׳ הלא היא הסמוכים במקרא וסימן בסוף פרש׳ דברים במקרא גדולה
ונכתם כתוב הלה בה״א ונקבת הות בוא״ו וקרי בחירק :

וצעקי

עֲלִי הַלְּבָנוֹן וּצְעָקִי וּבַבָּשָׁן תְּנִי קוֹלֵךְ וְצַעֲקִי מֵעֲבָרִים כִּי נִשְׁבְּרוּ כָּל־מְאַהֲבָיִךְ׃
דִּבַּרְתִּי אֵלַיִךְ בְּשַׁלְוֺתַיִךְ אָמַרְתְּ לֹא אֶשְׁמָע זֶה דַרְכֵּךְ מִנְּעוּרַיִךְ כִּי לֹא־שָׁמַעַתְּ בְּקוֹלִי׃ כָּל־
רֹעַיִךְ תִּרְעֶה־רוּחַ וּמְאַהֲבַיִךְ בַּשְּׁבִי יֵלֵכוּ כִּי אָז תֵּבֹשִׁי וְנִכְלַמְתְּ מִכֹּל רָעָתֵךְ׃
יָשַׁבְתִּי בַּלְּבָנוֹן מְקֻנַּנְתִּי בָּאֲרָזִים מַה־נֵּחַנְתְּ בְּבֹא־לָךְ חֲבָלִים חִיל כַּיֹּלֵדָה׃ חַי־
אָנִי נְאֻם־יְהוָה כִּי אִם־יִהְיֶה כָּנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה חוֹתָם עַל־יַד יְמִינִי כִּי מִשָּׁם אֶתְּקֶנְךָּ׃
וּנְתַתִּיךָ בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשֶׁךָ וּבְיַד אֲשֶׁר־אַתָּה יָגוֹר מִפְּנֵיהֶם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד
הַכַּשְׂדִּים׃ וְהֵטַלְתִּי אֹתְךָ וְאֶת־אִמְּךָ אֲשֶׁר יְלָדַתְךָ עַל הָאָרֶץ אַחֶרֶת אֲשֶׁר לֹא־
יֻלַּדְתֶּם שָׁם וְשָׁם תָּמוּתוּ׃ וְעַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הֵם מְנַשְּׂאִים אֶת־נַפְשָׁם לָשׁוּב שָׁם שָׁמָּה לֹא
יָשׁוּבוּ׃ הַעֶצֶב נִבְזֶה נָפוּץ הָאִישׁ הַזֶּה כָּנְיָהוּ אִם־כְּלִי אֵין חֵפֶץ בּוֹ מַדּוּעַ הוּטְלוּ
הוּא וְזַרְעוֹ וְהֻשְׁלְכוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדָעוּ׃ אֶרֶץ אֶרֶץ אָרֶץ שִׁמְעִי דְּבַר־יְהוָה׃
כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה כִּתְבוּ אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גֶּבֶר לֹא־יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יִצְלַח מִזַּרְעוֹ
כג אִישׁ יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד וּמֹשֵׁל עוֹד בִּיהוּדָה׃ * הוֹי רֹעִים מְאַבְּדִים וּמְפִצִים
אֶת־צֹאן מַרְעִיתִי נְאֻם־יְהוָה׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־הָרֹעִים הָרֹעִים אֶת־עַמִּי
אַתֶּם הֲפִצֹתֶם אֶת־צֹאנִי וַתַּדִּחוּם וְלֹא פְקַדְתֶּם אֹתָם הִנְנִי פֹקֵד עֲלֵיכֶם אֶת־רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם
נְאֻם־יְהוָה׃
וַאֲנִי אֲקַבֵּץ אֶת־שְׁאֵרִית צֹאנִי מִכֹּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר־הִדַּחְתִּי אֹתָם שָׁם וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְהֶן עַל־נְוֵהֶן
וּפָרוּ וְרָבוּ׃ וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעִים וְרָעוּם וְלֹא־יִירְאוּ עוֹד וְלֹא־יֵחַתּוּ וְלֹא יִפָּקֵדוּ נְאֻם־יְהוָה׃
הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וַהֲקִמֹתִי לְדָוִד צֶמַח צַדִּיק וּמָלַךְ מֶלֶךְ וְהִשְׂכִּיל וְעָשָׂה מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה בָּאָרֶץ׃
בְּיָמָיו תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח וְזֶה־שְּׁמוֹ אֲשֶׁר־יִקְרְאוֹ יְהוָה ׀ צִדְקֵנוּ׃ לָכֵן
הנה

וצעקי פ"א הפעל בחטף קמץ והעי"ן בקמץ רחב כן כתב ר' יונה בס' הרקמה וכן כתב רד"ק בפירו' ובמכלול דף י"ט ושרשים וכן הוא במקצת ספרים
מדוייקים והו"או במאריך וי"ס שבל"י בשוא לבדו: ומאהביך כ"כ בס"ס במאריך בו"או: ישבתי בלבנון יתיר יו"ד: מקננתי יתיר יו"ד:
נחנת ברוב ספרים כתיב וק' בלא יו"ד וכן משמע מדברי רד"ק שכתב ישבתי מקננתי יו"ד יתירה בכתב לא במבטא ועל נחנת לא כתב מאומה מזה:
ובספר מכלול כתב שהשוא השני איננו מתנועע אלא הוא נח מפני דגש הבי"ת הסמוכה לו רוצה לומר כי אין דגש אחר שוא נע ובמסורת ריש ס' מלכים
נמסר בסימן מן מלין דכתיבין יו"ד בסוף תיבותא ולא קריין ובמסורת כ"י מצאתי כתוב בהדיא ישבתי בלבנון מקננתי בארזים ב' בפסוק ועיין מה
שכתבתי ברות על ורחצת וסכת ושמת: אתקנך התי"ו בדגש לחסרון נו"ן פ"א הפעל והכ"ן נוספת ומפני ההפסק בא מלעיל ודגש קל בכ"ף עיין בס'
הערכה אות אל"ף ובמדרש חזית פסוק שימני כחותם ובפסיקתא נוסח אתקנך ר' חמא בר חנינא אמר משם אני נותק מלכות בית דוד: ד"א אנתקך
אין כתיב כאן אלא אתקנך בתשובה ד"א ממקום כתיקתו תהא תקנתו ע"כ · ויתכן לומר שהוא מורכב משני שרשים נתק ותקן והטעם שאמר לנתק
יכניה ותוך כדי דיבור אמר לתקנו ע"י בנו שאלתיאל אשר יצא ממנו זרובבל שבנה הבית וכ"ה שררה בישראל· לוית חן סמ"ר ז' פ' א': וביד
כג נבוכדראצר מלך בבל וביד הכשדים בס"א כ"י מצאתי כתוב וביד עבדיו וטעות הוא: הוטלו בכמה ספרים הוטְלוּ הטי"ת בחטף פתח: ארץ
ארץ ארץ חד מן ג' פסוקים משולשים בקריאה וסימן נמסר כאן במ"ג: והשבתי בספרים מדוייקים חסר יו"ד בתר שי"ן וחסר וא"ו בתר בי"ת:
נוהן בספרים מדוייקים חס' יו"ד בתר וא"ו: והקמתי עליהם בספרים מדוייקים חסר דחסר וכן נכון על פי המסורת שאין זה מן ג' מלא דמלא
וסימן נמסר ביחזקאל סוף סימן י"ו ולא מן ו' חסרים וא"ו וסימן נמסר בפרשת בחקתי וכן הוא. והקמתי לדוד שבסמוך: אשר יקראו בספרי ספרד
הא"לף בגעיא וכמוהו רבים כמ"ש בסוף מאמר המאריך: יקראו אל ירוץ הקורא לקרות יקראו בשורק כמו שכתוב באיזה דפוס שאם ירוץ יכשל:
וזה שמו אשר יקראו ה' | צדקנו כתב ן' עזרא בריש פרשת יתרו כי שם המשיח ה' צדקנו כמו שקרא משה למזבח ה' נסי · והגאון אמר כי השם
דבק עם מלת יקראו ושם המשיח הוא צדקנו והנה הוא מטעה בעל הטעמים ששם טרחא במלת יקראו וכו' עיין שם וגם מה שכתב בפרשת
וישלח על פסוק אל אלהי ישראל וכן פירש רד"ק כאן וגם בירמיה ל"ג על פסוק אשר יקרא לה ה' | צדקנו: ולבד יבין כי כה' | יראה וכה' |
נסי וכה' | צדקנו בשני המקומות וכה' | שמה דסוף יחזקאל בכולם יש פסק אחר מלת ה' ובפסוק ויקרא לו אל אלהי ישראל יש טפחא במלת אל
וכן בפסוק ויקרא לו ה' שלום (שופטים ו') יש טפחא כה' וזו חכמה מפוארה מבעל הטעמים להורות לנו כי גם שבכולם בשם ה' יקראו המשכילים
יזהירו ויבינו כי נשגב ה' לבדו ולא הנקראים בשמו וכן בבראשית רבה פרשת כ"ט מהו כיסן של ישראל וכו' · ומי הוא כיסו של משה הקדוש ברוך
הוא שנאמר ויקרא לו ה' נסי · דוד רועו של ישראל וכו' מי הוא רועו של דוד הקדוש ברוך הוא שנאמר ה' רועי לא אחסר ירושלם אורו של עולם
מי הוא אורה של ירושלם הקדוש ברוך הוא דכתיב והיה לך ה' לאור עולם · ובמדרש איכה רבתי על כי רחק ממני מנחם בענין שמו של משיח · אמר
ר' לוי טבא למדינתא דשמה כשם מלכה ושם מלכה כשם אלהיה טבא למדינתא דשמה כשם מלכה דכתיב ושם העיר מיום ה' שמה ושם מלכה כשם אלהיה
שנאמר וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו · ועיין מה שכתבתי בפרשת שמות על משה משה ובפרשת כי תשא על פסוק ויקרא בשם ה' ובסוף יחזקאל
ובב"ר פ' ס"ד סימן ד' ויפה תואר שם וגם בב"ר סוף פ' ע"ט על פסוק ויקרא לו אל אלהי ישראל ובדקדוקי ורמב"ן שם ועבודת הקדש סוף פ' י"ח

הנה־ימים באים נאם־יהוה ולא־יאמרו עוד חי־יהוה אשר העלה את־בני ישראל מארץ
מצרים׃ כי אם־חי־יהוה אשר העלה ואשר הביא את־זרע בית ישראל מארץ צפונה
ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על־אדמתם׃ לנבאים נשבר לבי
בקרבי רחפו כל־עצמותי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני יהוה ומפני דברי קדשו׃
כי מנאפים מלאה הארץ כי־מפני אלה אבלה הארץ יבשו נאות מדבר ותהי מרוצתם רעה
וגבורתם לא־כן׃ כי־גם־נביא גם־כהן חנפו גם־בביתי מצאתי רעתם נאם־יהוה׃ לכן
יהיה דרכם להם כחלקלקות באפלה ידחו ונפלו בה כי־אביא עליהם רעה שנת פקדתם
נאם־יהוה׃ ובנביאי שמרון ראיתי תפלה הנבאו בבעל ויתעו את־עמי את־
ישראל׃ ובנביאי ירושלם ראיתי שערורה נאוף והלך בשקר וחזקו ידי מרעים
לבלתי־שבו איש מרעתו היו־לי כלם כסדם וישביה כעמרה׃ לכן כה־אמר
יהוה צבאות על־הנבאים הנני מאכיל אותם לענה והשקתים מי־ראש כי מאת נביאי ירושלם
יצאה חנפה לכל־הארץ׃ כה־אמר יהוה צבאות אל־תשמעו על־דברי הנבאים
הנבאים לכם מהבלים המה אתכם חזון לבם ידברו לא מפי יהוה׃ אמרים אמור למנאצי
דבר יהוה שלום יהיה לכם וכל הלך בשררות לבו אמרו לא־תבוא עליכם רעה׃ כי מי
עמד בסוד יהוה וירא וישמע את־דברו מי־הקשיב דברי וישמע׃ הנה סערת דברו ק׳
יהוה חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול׃ לא ישוב אף־יהוה עד־עשתו
ועד־הקימו מזמות לבו באחרית הימים תתבוננו בה בינה׃ לא־שלחתי את־הנבאים
והם רצו לא־דברתי אליהם והם נבאו׃ ואם־עמדו בסודי וישמעו דברי את־
עמי וישבום מדרכם הרע ומרע מעלליהם׃ האלהי מקרב אני נאם־יהוה ולא
אלהי מרחק׃ אם־יסתר איש במסתרים ואני לא־אראנו נאם־יהוה הלוא את־השמים
ואת־הארץ אני מלא נאם־יהוה׃ שמעתי את אשר־אמרו הנבאים הנבאים בשמי שקר
לאמר חלמתי חלמתי׃ עד־מתי היש בלב הנבאים נבאי השקר ונביאי תרמת לבם׃
החשבים להשכיח את־עמי שמי בחלומתם אשר יספרו איש לרעהו כאשר שכחו אבותם
את־שמי בבעל׃ הנביא אשר־אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת
מה־לתבן את־הבר נאם־יהוה׃ הלוא כה דברי כאש נאם־יהוה וכפטיש יפצץ
סלע׃ לכן הנני על־הנבאים נאם־יהוה מגנבי דברי איש מאת רעהו׃ הנני על־הנבאים
נאם־יהוה הלקחים לשונם וינאמו נאם׃ הנני על־נבאי חלמות שקר נאם־יהוה ויספרום
ויתעו את־עמי בשקריהם ובפחזותם ואנכי לא־שלחתים ולא צויתים והועיל לא־יועילו לעם־
הזה

מחלק הספרדים ופ׳ כ״א מחלק סתרי התורה ודרך אמונה מאמר ב׳ סוף שער ד׳ ופ׳ ב׳ דמגלה ותוספות שם וגור אריה פ׳ וישלח ובעל הטורים סוף פ׳ וירא על ה׳ ירמה : ולא יאמרו עוד במקצת ס״ס ולא יאמרו עוד ס״א יאמרו עוד : מארץ צפונה אין לנו לסמוך על מסורת שבמקרא גדולה שדבריה סותרים זה את זה במסרה גדולה נמסר ה׳ חסר בירמיה וכן נמסר כאן וגם בסימן ג׳ וכשתעיין עליהם בכתובים תמצא ג׳ מהם מלאים וב׳ חסרים ולא עוד אלא שבסימן ג׳ בפסוק הלך וקראת מסור עליו במסרה קטנה ה׳ בסיפרא ולית חסר ואולם המוסכם מרוב ספרים המדוייקים כי כלם מלאים וכן מצאתי מסורת כ״י המומרת כפוכה ה׳ בסיפרא ולא חילקה ביניהם כלום ממלוי וחיסור : עברו יין בספרים מדוייקים מלרע הטע׳ בריש וכן הוא בדפוסים ראשונים : ידחו מלעיל שלא כמכתב מכלול דף קנ״ו : חנפה הכו״ן בשלש נקודות והפ״א בדגש : וכל הלך בשרדות מלא הלך חסר וא״ו בספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים גם במ״ג לא נמנה עם המלאים בכתובים : דברי דברו ק׳ : לא שלחתי את הנבאים במקצת מדוייקים חסר יו״ד קדמאה וכן כתוב ע״פ המסו׳ דסיפרא סי׳ כ״ו : וישמעו במקצת ס״ם הקדמונים חסר יו״ד וכן נמסר עליו לית וחסר : הלוא את השמים לפי המסורת מלא וא״ו וא״לף וכן הוא בספרים מדוייקים : איש לרעהו יש ספרים שכתוב בהם איש אל רעהו ובטלים במיעוטן : כאשר שכחו י׳ דמטעין חסר בקריאה וסי׳ נמסר ביונה סי׳ א׳ במ״ג : לכן הנני על הנבאים במקצת ספרים מדוייקים חסר יו״ד קדמאה וכן חברו שבסמוך הנני על הנבאים ומסורת דסיפרא סימן כ״ו מעבתת שא״ן שו מן המלאים ומהם יש ספרים שזה השני דראש פסוק כתוב הנביאם ומסור עליו ג׳ כתיבין כן :
ואם

הַזֶּה נְאֻם־יְהוָה׃ וְכִֽי־יִשְׁאָלְךָ הָעָם הַזֶּה אֽוֹ־הַנָּבִיא אֽוֹ־כֹהֵן לֵאמֹר מַה־מַּשָּׂא
יְהוָה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־מַה־מַּשָּׂא וְנָטַשְׁתִּי אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה׃ וְהַנָּבִיא וְהַכֹּהֵן וְהָעָם אֲשֶׁר
יֹאמַר מַשָּׂא יְהוָה וּפָקַדְתִּי עַל־הָאִישׁ הַהוּא וְעַל־בֵּיתוֹ׃ כֹּה תֹאמְרוּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶל־
אָחִיו מֶה־עָנָה יְהוָה וּמַה־דִּבֶּר יְהוָה׃ וּמַשָּׂא יְהוָה לֹא תִזְכְּרוּ־עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ
דְּבָרוֹ וַהֲפַכְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ׃ כֹּה תֹאמַר אֶל־הַנָּבִיא מֶה־
עָנָךְ יְהוָה וּמַה־דִּבֶּר יְהוָה׃ וְאִם־מַשָּׂא יְהוָה תֹּאמֵרוּ לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה יַעַן
אֲמָרְכֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מַשָּׂא יְהוָה וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תֹאמְרוּ מַשָּׂא יְהוָה׃
לָכֵן הִנְנִי וְנָשִׁיתִי אֶתְכֶם נָשֹׁא וְנָטַשְׁתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעִיר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם מֵעַל
פָּנָי׃ וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם חֶרְפַּת עוֹלָם וּכְלִמּוּת עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא תִשָּׁכֵחַ׃ * הִרְאַנִי כד
יְהוָה וְהִנֵּה שְׁנֵי דּוּדָאֵי תְאֵנִים מֽוּעָדִים לִפְנֵי הֵיכַל יְהוָה אַחֲרֵי הַגְלוֹת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶֽלֶךְ־בָּבֶל
אֶת־יְכָנְיָה בֶן־יְהוֹיָקִים מֶֽלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרֵי יְהוּדָה וְאֶת־הֶחָרָשׁ וְאֶת־הַמַּסְגֵּר מִירוּשָׁלַםִ וַיְבִאֵם
בָּבֶל׃ הַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים טֹבוֹת מְאֹד כִּתְאֵנֵי הַבַּכֻּרוֹת וְהַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־
תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מָה־אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר תְּאֵנִים הַתְּאֵנִים
הַטֹּבוֹת טֹבוֹת מְאֹד וְהָרָעוֹת רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ׃
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּתְּאֵנִים הַטֹּבוֹת הָאֵלֶּה כֵּן אַכִּיר
אֶת־גָּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶרֶץ כַּשְׂדִּים לְטוֹבָה׃ וְשַׂמְתִּי עֵינִי עֲלֵיהֶם
לְטוֹבָה וַהֲשִׁבֹתִים עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְנִיתִים וְלֹא אֶהֱרֹס וּנְטַעְתִּים וְלֹא אֶתּוֹשׁ׃ וְנָתַתִּי לָהֶם
לֵב לָדַעַת אֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים כִּי־יָשֻׁבוּ אֵלַי בְּכָל־לִבָּם׃
וְכַתְּאֵנִים הָרָעוֹת אֲשֶׁר לֹא־תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה כֵּן אֶתֵּן אֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶֽלֶךְ־יְהוּדָה
וְאֶת־שָׂרָיו וְאֵת ׀ שְׁאֵרִית יְרוּשָׁלַםִ הַנִּשְׁאָרִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְהַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וּנְתַתִּים
לִזְוָעָה לְרָעָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ לְחֶרְפָּה וּלְמָשָׁל לִשְׁנִינָה וְלִקְלָלָה בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר־ לזעוה
אַדִּיחֵם שָׁם׃ וְשִׁלַּחְתִּי בָם אֶת־הַחֶרֶב אֶת־הָרָעָב וְאֶת־הַדָּבֶר עַד־תֻּמָּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
נָתַתִּי לָהֶם וְלַאֲבוֹתֵיהֶם׃ * הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה עַל־יִרְמְיָהוּ עַל־כָּל־עַם יְהוּדָה כה
בַּשָּׁנָה הָרְבִעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשֹׁנִית לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל׃ אֲשֶׁר דִּבֶּר יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא עַל־כָּל־עַם יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַםִ לֵאמֹר׃ מִן־שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַד ׀ הַיּוֹם הַזֶּה זֶה שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דְבַר־
יְהוָה אֵלָי וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם אַשְׁכֵּים וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם׃ וְשָׁלַח יְהוָה אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדָיו
הַנְּבִאִים הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְלֹא־הִטִּיתֶם אֶת־אָזְנְכֶם לִשְׁמֹעַ׃ לֵאמֹר שׁוּבוּ־נָא אִישׁ
מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמֵרֹעַ מַעַלְלֵיכֶם וּשְׁבוּ עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם לְמִן־עוֹלָם
וְעַד־עוֹלָם׃ וְאַל־תֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם וְלֹא־תַכְעִיסוּ אוֹתִי
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְלֹא אָרַע לָכֶם׃ וְלֹא־שְׁמַעְתֶּם אֵלַי נְאֻם־יְהוָה לְמַעַן הַכְעִסוּנִי בְּמַעֲשֵׂה הכעיסני
ידיכם

ואם משא ה׳ חד מן ד׳ פסוקים דאית בהון שם הקדוש ד׳ פעמים וסימן כמסר בד״ה ב׳ י״ל : ולאבותיכם לפי המסורת מלא וא״ו וכן הוא
כד בספרים מדוייקים : וכלמות יש ספרים שהמ״ם בוא״ו חולם אכן ברוב הספרים בשורק וכן כתב רד״ק בפירוש ובשרשים : הראני בחירק הה״א :
יכניה ס״א יכניהו : לזועה לזעוה ק׳ : לחרפה בלא וא״ו : לשנינה בלא וא״ו : את הרעב בלא וא״ו ע״פ המסורת דריש משפטים וכן כתב
כה רד״ק : בשנה הרבעית בספרים מדוייקים חסר יו״ד קדמאה וכן נראה ממסורת דסוף יחזקאל : אשכים ודבר הא״לף בקמץ ה״א ובא מלא יו״ד
ע״פ המסורת : שובו נא בספרים מדוייקים בוא״ו שורק לא בשלש נקודות וכן דינו מכח המסורת שלא נמנה עם המסרים במסורת דהאי סיפרא סימן
ל״ה : ולאבותיכם בספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן ראוי לפי המסורת : הכעסוני הכעיסני ק׳ :

לששנות

יְדֵיכֶם לְרַע לָכֶם׃ לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת יַעַן אֲשֶׁר לֹא־שְׁמַעְתֶּם אֶת־דְּבָרָי׃
הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלָקַחְתִּי אֶת־כָּל־מִשְׁפְּחוֹת צָפוֹן נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַבְדִּי וַהֲבִאֹתִים
עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל־יֹשְׁבֶיהָ וְעַל כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב וְהַחֲרַמְתִּים וְשַׂמְתִּים לְשַׁמָּה וְלִשְׁרֵקָה
וּלְחָרְבוֹת עוֹלָם׃ וְהַאֲבַדְתִּי מֵהֶם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה
קוֹל רֵחַיִם וְאוֹר נֵר׃ וְהָיְתָה כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחָרְבָּה לְשַׁמָּה וְעָבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־מֶלֶךְ
בָּבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה׃ וְהָיָה כִמְלֹאות שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל־מֶלֶךְ־בָּבֶל וְעַל־הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם־
יְהוָה אֶת־עֲוֺנָם וְעַל־אֶרֶץ כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם׃ וְהֵבֵאוֹתִי עַל־הָאָרֶץ הַהִיא
אֶת־כָּל־דְּבָרַי אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי עָלֶיהָ אֵת כָּל־הַכָּתוּב בַּסֵּפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר־נִבָּא יִרְמְיָהוּ עַל־כָּל־הַגּוֹיִם׃
כִּי עָבְדוּ־בָם גַּם־הֵמָּה גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים גְּדוֹלִים וְשִׁלַּמְתִּי לָהֶם כְּפָעֳלָם וּכְמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם׃
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלַי קַח אֶת־כּוֹס הַיַּיִן הַחֵמָה הַזֹּאת מִיָּדִי וְהִשְׁקִיתָה אֹתוֹ אֶת־
כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַ אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם׃ וְשָׁתוּ וְהִתְגֹּעֲשׁוּ וְהִתְהֹלָלוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אָנֹכִי
שֹׁלֵחַ בֵּינֹתָם׃ וָאֶקַּח אֶת־הַכּוֹס מִיַּד יְהוָה וָאַשְׁקֶה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שְׁלָחַנִי יְהוָה אֲלֵיהֶם׃
אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה וְאֶת־מְלָכֶיהָ אֶת־שָׂרֶיהָ לָתֵת אֹתָם לְחָרְבָּה לְשַׁמָּה לִשְׁרֵקָה
וְלִקְלָלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ אֶת־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־שָׂרָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ׃ וְאֵת
כָּל־הָעֶרֶב וְאֵת כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ הָעוּץ וְאֵת כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־אַשְׁקְלוֹן וְאֶת־עַזָּה
וְאֶת־עֶקְרוֹן וְאֵת שְׁאֵרִית אַשְׁדּוֹד׃ אֶת־אֱדוֹם וְאֶת־מוֹאָב וְאֶת־בְּנֵי עַמּוֹן׃ וְאֵת כָּל־מַלְכֵי־
צֹר וְאֵת כָּל־מַלְכֵי צִידוֹן וְאֵת מַלְכֵי הָאִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיָּם׃ אֶת־דְּדָן וְאֶת־תֵּימָא וְאֶת־בּוּז
וְאֵת כָּל־קְצוּצֵי פֵאָה׃ וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עֲרָב וְאֵת כָּל־מַלְכֵי הָעֶרֶב הַשֹּׁכְנִים בַּמִּדְבָּר׃ וְאֵת
כָּל־מַלְכֵי זִמְרִי וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עֵילָם וְאֵת כָּל־מַלְכֵי מָדָי׃ וְאֵת כָּל־מַלְכֵי הַצָּפוֹן הַקְּרֹבִים
וְהָרְחֹקִים אִישׁ אֶל־אָחִיו וְאֵת כָּל־הַמַּמְלְכוֹת הָאָרֶץ אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמֶלֶךְ שֵׁשַׁךְ יִשְׁתֶּה
אַחֲרֵיהֶם׃ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ וּקְיוּ וְנִפְלוּ
וְלֹא תָקוּמוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַ בֵּינֵיכֶם׃ וְהָיָה כִּי יְמָאֲנוּ לָקַחַת־הַכּוֹס מִיָּדְךָ
לִשְׁתּוֹת וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת שָׁתוֹ תִשְׁתּוּ׃ כִּי הִנֵּה בָעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי
עָלֶיהָ אָנֹכִי מֵחֵל לְהָרַע וְאַתֶּם הִנָּקֵה תִנָּקוּ לֹא תִנָּקוּ כִּי חֶרֶב אֲנִי קֹרֵא עַל־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְאַתָּה תִּנָּבֵא אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם יְהוָה
מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל־נָוֵהוּ הֵידָד כְּדֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ׃ בָּא שָׁאוֹן עַד־קְצֵה הָאָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה בַּגּוֹיִם נִשְׁפָּט הוּא לְכָל־בָּשָׂר הָרְשָׁעִים
נְתָנָם לַחֶרֶב נְאֻם־יְהוָה׃
כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנֵּה רָעָה יֹצֵאת מִגּוֹי אֶל־גּוֹי וְסַעַר גָּדוֹל יֵעוֹר מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ׃ וְהָיוּ
חַלְלֵי יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ לֹא יִסָּפְדוּ וְלֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן
עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃ הֵילִילוּ הָרֹעִים וְזַעֲקוּ וְהִתְפַּלְּשׁוּ אַדִּירֵי הַצֹּאן כִּי־מָלְאוּ יְמֵיכֶם לִטְבוֹחַ
וּתְפוֹצוֹתִיכֶם וּנְפַלְתֶּם כִּכְלִי חֶמְדָּה׃ וְאָבַד מָנוֹס מִן־הָרֹעִים וּפְלֵיטָה מֵאַדִּירֵי הַצֹּאן׃ קוֹל

צעקת

לְשִׁמְמוֹת כן כתיב : והבאותי והבאתי ק׳ : והתהללו בספרים מדוייקי׳ חסר וא״ו אחר הה״א : את שריה י״ס ואת ונסחר ספרים בלא וא״ו ו״נ
רד״ק והוא חד מן פסוקים דכתיב בהון את ואת ואת את וסימן נמסר במלכים א׳ סימן ז׳ : לשרקה בלא וא״ו : ואת מלכי האי מחלפין ואת כל
מלכי האי וכן תרגם יונתן · ורד״ק כתב אין בו כל בספר מוגה : את דדן הזינא פלוגתא רבתא ביני ספרי וספרייא בכתי תיבותא איכא מאן דכתב
לה בו״או ואיכא מאן דכתב לה בלא וא״ו ולפום מאי דחזינן במסרה נסחא בפרייתא טטיפליכא מדמסירא ד׳ את ריש פסוק בסיפרא וכולהו איתנהו
בפסוקי דלעיל ודין חד מנהון : וקיו כ״ב ביו״ד וי״ס שכתוב וקוו וק׳ וקיו ושכוס הוא : כי מלאו ימיכם מאן דכתיב ידיכם מסתכם : ותפוצותיכם
יש

צעקת הרעים ויללת אדירי הצאן כי־שדד יהוה את־מרעיתם׃ ונדמו נאות השלום מפני
חרון אף־יהוה׃ עזב ככפיר סכו כי־היתה ארצם לשמה מפני חרון היונה ומפני חרון
אפו׃ * בראשית ממלכות יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה מאת
יהוה לאמר׃ כה ׀ אמר יהוה עמד בחצר בית־יהוה ודברת על־כל־ערי יהודה הבאים
להשתחות בית־יהוה את כל־הדברים אשר צויתיך לדבר אליהם אל־תגרע דבר׃ אולי
ישמעו וישבו איש מדרכו הרעה ונחמתי אל־הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם מפני
רע מעלליהם׃ ואמרת אליהם כה אמר יהוה אם־לא תשמעו אלי ללכת בתורתי אשר
נתתי לפניכם׃ לשמע על־דברי עבדי הנבאים אשר אנכי שלח אליכם והשכם ושלח ולא
שמעתם׃ ונתתי את־הבית הזה כשלה ואת־העיר הזאתה אתן לקללה לכל גויי הארץ׃
וישמעו הכהנים והנבאים וכל־העם את־ירמיהו מדבר את־הדברים האלה בבית יהוה׃
ויהי ׀ ככלות ירמיהו לדבר את כל־אשר־צוה יהוה לדבר אל־כל־העם ויתפשו אתו הכהנים
והנביאים וכל־העם לאמר מות תמות׃ מדוע נבית בשם־יהוה לאמר כשלו יהיה הבית
הזה והעיר הזאת תחרב מאין יושב ויקהל כל־העם אל־ירמיהו בבית יהוה׃ וישמעו ׀
שרי יהודה את הדברים האלה ויעלו מבית־המלך בית יהוה וישבו בפתח שער־יהוה החדש׃
ויאמרו הכהנים והנבאים אל־השרים ואל־כל־העם לאמר משפט־מות לאיש הזה כי נבא
אל־העיר הזאת כאשר שמעתם באזניכם׃ ויאמר ירמיהו אל־כל־השרים ואל־כל־העם
לאמר יהוה שלחני להנבא אל־הבית הזה ואל־העיר הזאת את כל־הדברים אשר שמעתם׃
ועתה היטיבו דרכיכם ומעלליכם ושמעו בקול יהוה אלהיכם וינחם יהוה אל־הרעה אשר
דבר עליכם׃ ואני הנני בידכם עשו־לי כטוב וכישר בעיניכם׃ אך ׀ ידע תדעו כי אם־
ממתים אתם אתי כי־דם נקי אתם נתנים עליכם ואל־העיר הזאת ואל־ישביה כי באמת
שלחני יהוה עליכם לדבר באזניכם את כל־הדברים האלה׃ ויאמרו השרים וכל־העם
אל־הכהנים ואל־הנביאים אין־לאיש הזה משפט־מות כי בשם יהוה אלהינו דבר אלינו׃
מיכה ג ויקמו אנשים מזקני הארץ ויאמרו אל־כל־קהל העם לאמר׃ מיכה המורשתי היה נבא
בימי חזקיהו מלך־יהודה ויאמר אל־כל־עם יהודה לאמר כה־אמר ׀ יהוה צבאות ציון שדה
תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער׃ ההמת המתהו חזקיהו מלך־יהודה
וכל־יהודה הלא ירא את־יהוה ויחל את־פני יהוה וינחם יהוה אל־הרעה אשר־דבר עליהם
ואנחנו עשים רעה גדולה על־נפשותינו׃ וגם־איש היה מתנבא בשם יהוה אוריהו בן־
שמעיהו מקרית היערים וינבא על־העיר הזאת ועל־הארץ הזאת ככל דברי ירמיהו׃ וישמע
המלך־יהויקים וכל־גבוריו וכל־השרים את־דבריו ויבקש המלך המיתו וישמע אוריהו ויירא
ויברח ויבא מצרים׃ וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים את־אלנתן בן־עכבור ואנשים

אתו

יש ספרים שהפ״א בשורק והת״ו בצירי ורוב הספרים הפ״א בחולם והת״ו בחירק וכן כתב רד״ק בפירוש ובמכלול דף קמ״ח ודף רל״ב ובשרשים שורש
כו פוץ. גם כן בחולם ומשפטו בשורק ונא״ה גם כן בחירק שלא כמנהג ומשפטו בצירי וכ״כ בהגהת לוית חן ש״ח פ׳ י״ד: ויללת במקצת ספרים
הו״או בשוא והי״וד בחירק וזה הוא לקריאת ב״כ כמו שכתב רד״ק אבל לב״א שאנו סומכים עליו הוא״ו בחירק והי״וד נחה. ועיין עוד מה שכתוב
בשרשים שרש ילל: הבית הזה כשלה כתוב בה״א והשני שבפרשה בו״או ושניהם חסרי׳ י״וד מסורת ורד״ק: הזאתה הזאת ק׳: לכל גוי הארץ
במקצת ספרים כ״י מדוייקים ביו״ד אחת בלבד ומסורת מסייעא להו שנמסר בירמיה סימן ל״ג גויי ג׳ מלאים ולית דין מנהון: וישמעו הכהנים
והנבאים חסר יו״ד קדמאה שאין זה ממנין ח׳ מלאים דבאי ספרא וסימן נמסר כאן במ״ג אבל ויתפשו אותו הכהנים והנביאים שבסמוך הוא מ׳
מהמלאים: תחרב החי״ת בשוא וסגול: מאין יושב בספרים מדוייקים מלא וא״ו וכן ראוי ע״פי המסורת שנמסר בסימן ב׳ ה׳ חסר בסיפרא ואין
זה מהם: ויאמרו הכהנים והנבאים חסר יו״ד קדמאה דליתיה מן המלאים אבל ויאמרו השרים וגו׳ דלקמן בסמוך מלא כמ״ש במסורת: דרכיכם
הכפ״ין רפין: שלחניה עליכם כל האומר אליכם אינו אלא טועה: מיכיה מיכה ק׳: אלנתן מלא א׳ בגא רד״ק:

ויבאהו

אתו אל־מצרים׃ ויוציאו את־אוריהו ממצרים ויבאהו אל־המלך יהויקים ויכהו בחרב
וישלך את־נבלתו אל־קברי בני העם׃ אך יד אחיקם בן־שפן היתה את־ירמיהו לבלתי
תת־אתו ביד־העם להמיתו׃ בראשית ממלכת יהויקים בן־יאושיהו מלך
יהודה היה הדבר הזה אל־ירמיה מאת יהוה לאמר׃ * כה־אמר יהוה אלי עשה לך מוסרות
כז ומטות ונתתם על־צוארך׃ ושלחתם אל־מלך אדום ואל־מלך מואב ואל־מלך בני עמון
ואל־מלך צר ואל־מלך צידון ביד מלאכים הבאים ירושלם אל־צדקיהו מלך יהודה׃ וצוית
אתם אל־אדניהם לאמר כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל כה תאמרו אל־אדניכם׃
אנכי עשיתי את־הארץ את־האדם ואת־הבהמה אשר על־פני הארץ בכחי הגדול ובזרועי
הנטויה ונתתיה לאשר ישר בעיני׃ ועתה אנכי נתתי את־כל־הארצות האלה ביד
נבוכדנאצר מלך־בבל עבדי וגם את־חית השדה נתתי לו לעבדו׃ ועבדו אתו כל־הגוים
ואת־בנו ואת־בן־בנו עד בא־עת ארצו גם־הוא ועבדו בו גוים רבים ומלכים גדלים׃ והיה
הגוי והממלכה אשר לא־יעבדו אתו את־נבוכדנאצר מלך־בבל ואת אשר לא־יתן את־צוארו
בעל מלך בבל בחרב וברעב ובדבר אפקד על־הגוי ההוא נאם־יהוה עד־תמי אתם בידו׃
ואתם אל־תשמעו אל־נביאיכם ואל־קסמיכם ואל־חלמתיכם ואל־ענניכם ואל־כשפיכם אשר־
הם אמרים אליכם לאמר לא תעבדו את־מלך בבל׃ כי שקר הם נבאים לכם למען
הרחיק אתכם מעל אדמתכם והדחתי אתכם ואבדתם׃ והגוי אשר יביא את־צוארו בעל
מלך־בבל ועבדו והנחתיו על־אדמתו נאם־יהוה ועבדה וישב בה׃ ואל־צדקיה מלך־יהודה
דברתי ככל־הדברים האלה לאמר הביאו את־צואריכם בעל ׀ מלך־בבל ועבדו אתו ועמו
וחיו׃ למה תמותו אתה ועמך בחרב ברעב ובדבר כאשר דבר יהוה אל־הגוי אשר לא־
יעבד את־מלך בבל׃ ואל־תשמעו אל־דברי הנבאים האמרים אליכם לאמר לא תעבדו
את־מלך בבל כי שקר הם נבאים לכם׃ כי לא שלחתים נאם־יהוה והם נבאים בשמי
לשקר למען הדיחי אתכם ואבדתם אתם והנבאים הנבאים לכם׃ ואל־הכהנים ואל־כל־
העם הזה דברתי לאמר כה אמר יהוה אל־תשמעו אל־דברי נביאיכם הנבאים לכם לאמר
הנה כלי בית־יהוה מושבים מבבלה עתה מהרה כי שקר המה נבאים לכם׃ אל־תשמעו
אליהם עבדו את־מלך בבל וחיו למה תהיה העיר הזאת חרבה׃ ואם־נבאים הם ואם־יש
דבר־יהוה אתם יפגעו־נא ביהוה צבאות לבלתי־באו הכלים ׀ הנותרים בבית־יהוה ובית מלך
יהודה ובירושלם בבלה׃ כי כה אמר יהוה צבאות אל־העמדים ועל־הים
ועל־המכנות ועל יתר הכלים הנותרים בעיר הזאת׃ אשר לא־לקחם נבוכדנאצר מלך
בבל בגלותו את־יכוניה בן־יהויקים מלך־יהודה מירושלם בבלה ואת כל־חרי יהודה וירושלם׃
כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל על־הכלים הנותרים בית יהוה ובית מלך־
יהודה וירושלם׃ בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם־יהוה והעליתים והשבתים
כח אל־המקום הזה׃ * ויהי ׀ בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה מלך־יהודה
בשנת

ויבאהו בספרים מדוייקים חסר יו״ד אחר הבי״ת ומסורת שלנו מהדפוס סתומה ולא ביארה כל הצורך והספרים מתחלפים שאמנם מצאתי מסו׳ אחת
כ״י ברורה בהוגן וזו נסחה ויבאהו ז׳ וסימנהון ויאמר אלכי בזק ריש שופטים ופלשתים לקחו את ארון (שמואל א ה) וירכבהו עבדיו את ממגידו
(מלכים ב כג) ויוציאו את אוריהו · וישמעו אליו גוים (יחזקאל יט) ויתנהו בסוגר בחחים (שם) ויבקש את אחזיהו (ד״ה ב כב) קדמאה ויביאהו
כז כתיב ושארא ויבאהו כתיב ע״כ וגם במקרא גדולה על ויביאהו ירושלם דריש שופטים נמסר עליו ז׳ ולית כן כתיב: בראשית ממלכת יהויקים
בן יאושיהו לית מלא וכתיב כן: ועבדו בו הבי״ת רפויה: מלך בבל וחיו הו״או במאריך: את יכוניה לית ומלא:
בשנת

בשנת הרביעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן־עזור הנביא אשר מגבעון בבית יהוה
לעיני הכהנים וכל־העם לאמר: כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את־
על מלך בבל: בעוד ׀ שנתים ימים אני משיב אל־המקום הזה את־כל־כלי בית יהוה אשר
לקח נבוכדנאצר מלך־בבל מן־המקום הזה ויביאם בבל: ואת־יכניה בן־יהויקים מלך־
יהודה ואת־כל־גלות יהודה הבאים בבלה אני משיב אל־המקום הזה נאם־יהוה כי אשבר
את־על מלך בבל: ויאמר ירמיה הנביא אל־חנניה הנביא לעיני הכהנים ולעיני כל־העם
העמדים בבית יהוה: ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה יהוה יקם יהוה את־דבריך אשר
נבאת להשיב כלי בית־יהוה וכל־הגולה מבבל אל־המקום הזה: אך־שמע־נא הדבר הזה
אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל־העם: הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן־העולם
וינבאו אל־ארצות רבות ועל־ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר: הנביא אשר ינבא
לשלום בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר־שלחו יהוה באמת: ויקח חנניה הנביא את־
חצי הספר המוטה מעל צואר ירמיה הנביא וישברהו: * ויאמר חנניה לעיני כל־העם לאמר כה אמר
יהוה ככה אשבר את־על ׀ נבכדנאצר מלך־בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל־הגוים
וילך ירמיה הנביא לדרכו: ויהי דבר־יהוה אל־ירמיה אחרי שבור חנניה
הנביא את־המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר: הלוך ואמרת אל־חנניה לאמר כה
אמר יהוה מוטת עץ שברת ועשית תחתיהן מטות ברזל: כי כה־אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל על ברזל נתתי על־צואר ׀ כל־הגוים האלה לעבד את־נבכדנאצר מלך־בבל ועבדהו
וגם את־חית השדה נתתי לו: ויאמר ירמיה הנביא אל־חנניה הנביא שמע־נא חנניה
לא־שלחך יהוה ואתה הבטחת את־העם הזה על־שקר: לכן כה אמר יהוה הנני משלחך
מעל פני האדמה השנה אתה מת כי־סרה דברת אל־יהוה: וימת חנניה הנביא בשנת
כט ההיא בחדש השביעי: * ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא
מירושלם אל־יתר זקני הגולה ואל־הכהנים ואל־הנביאים ואל־כל־העם אשר הגלה
נבוכדנאצר מירושלם בבלה: אחרי צאת יכניה־המלך והגבירה והסריסים שרי יהודה
וירושלם והחרש והמסגר מירושלם: ביד אלעשה בן־שפן וגמריה בן־חלקיה אשר שלח
צדקיה מלך־יהודה אל־נבוכדנאצר מלך בבל בבלה לאמר: כה אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל לכל־הגולה אשר־הגליתי מירושלם בבלה: בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו
את־פרין: קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת־בנותיכם תנו לאנשים
ותלדנה בנים ובנות ורבו־שם ואל־תמעטו: ודרשו את־שלום העיר אשר הגליתי אתכם
שמה והתפללו בעדה אל־יהוה כי בשלומה יהיה לכם שלום: כי כה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל אל־ישיאו לכם נביאיכם אשר־בקרבכם וקסמיכם ואל־תשמעו אל־
חלמתיכם אשר אתם מחלמים: כי בשקר הם נבאים לכם בשמי לא שלחתים נאם־
יהוה: כי־כה אמר יהוה כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם
והקמתי עליכם את־דברי הטוב להשיב אתכם אל־המקום הזה: כי אנכי ידעתי את־

מחשבת

בשנת הרביעית בספרי ק׳ : הרבעית במקצת ספרים מדוייקים כ״י ודפוס ישן חסר יו״ד קדמאה ומסורת דסוף יחזקאל מסייעתא להון : ויביאם בבל ברובא דספרי לייקי דדפוסא וכתב ידא מלא י״וד : ויאמר חנניה וגו׳ חצי הספר : ויהי דבר ה׳ אל ירמיה ברובא ספרי בתראי דדפוסא כתוב ירמיהו כו׳ ולא גרס בספרי קדמאי דוקני כתיב ירמיה בלא ו״או וכר מן דין בסמיכוי׳ מן הלא מסרא דאמרה מן בראשית ממלכת סימן כן עד כה אמר ה׳ אל אחאב בן קוליה סימן כ״ט ירמיה ע״כ : ואת בנותיכם ס״א בנתיכם חסר וא״ו :

הַמַּחֲשָׁבֹת אֲשֶׁר אָנֹכִי חֹשֵׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם־יְהוָה מַחְשְׁבוֹת שָׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרִית
וְתִקְוָה׃ וּקְרָאתֶם אֹתִי וַהֲלַכְתֶּם וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלָי וְשָׁמַעְתִּי אֲלֵיכֶם׃ וּבִקַּשְׁתֶּם אֹתִי
וּמְצָאתֶם כִּי תִדְרְשֻׁנִי בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ וְנִמְצֵאתִי לָכֶם נְאֻם־יְהוָה וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבִיתְכֶם וְקִבַּצְתִּי שבותכם ק
אֶתְכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם וּמִכָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם־יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם אֶל־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הִגְלֵיתִי אֶתְכֶם מִשָּׁם׃ כִּי אֲמַרְתֶּם הֵקִים לָנוּ יְהוָה נְבִאִים בָּבֶלָה׃
כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה אֶל־הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶל־כִּסֵּא דָוִד וְאֶל־כָּל־הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּעִיר הַזֹּאת
אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָצְאוּ אִתְּכֶם בַּגּוֹלָה׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מְשַׁלֵּחַ בָּם אֶת־הַחֶרֶב
אֶת־הָרָעָב וְאֶת־הַדָּבֶר וְנָתַתִּי אוֹתָם כַּתְּאֵנִים הַשֹּׁעָרִים אֲשֶׁר לֹא־תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ׃
וְרָדַפְתִּי אַחֲרֵיהֶם בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדָּבֶר וּנְתַתִּים לְזַוָעָה לְכֹל ׀ מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ לְאָלָה לזועה ק
וּלְשַׁמָּה וְלִשְׁרֵקָה וּלְחֶרְפָּה בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִדַּחְתִּים שָׁם׃ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶל־דְּבָרַי
נְאֻם־יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם אֶת־עֲבָדַי הַנְּבִאִים הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם נְאֻם־יְהוָה׃
וְאַתֶּם שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה כָּל־הַגּוֹלָה אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתִּי מִירוּשָׁלִַם בָּבֶלָה׃ כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אַחְאָב בֶּן־קוֹלָיָה וְאֶל־צִדְקִיָּהוּ בֶן־מַעֲשֵׂיָה הַנִּבְּאִים לָכֶם בִּשְׁמִי
שָׁקֶר הִנְנִי ׀ נֹתֵן אֹתָם בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְהִכָּם לְעֵינֵיכֶם׃ וְלֻקַּח מֵהֶם קְלָלָה לְכֹל
גָּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּבָבֶל לֵאמֹר יְשִׂמְךָ יְהוָה כְּצִדְקִיָּהוּ וּכְאֶחָב אֲשֶׁר־קָלָם מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּאֵשׁ׃
יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנַאֲפוּ אֶת־נְשֵׁי רֵעֵיהֶם וַיְדַבְּרוּ דָבָר בִּשְׁמִי שֶׁקֶר אֲשֶׁר לוֹא
צִוִּיתִם וְאָנֹכִי הַוּיֹדֵעַ וָעֵד נְאֻם־יְהוָה׃ היודע ק
וְאֶל־שְׁמַעְיָהוּ הַנֶּחֱלָמִי תֹּאמַר לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יַעַן אֲשֶׁר
אַתָּה שָׁלַחְתָּ בְשִׁמְכָה סְפָרִים אֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִַם וְאֶל־צְפַנְיָה בֶן־מַעֲשֵׂיָה הַכֹּהֵן וְאֶל־
כָּל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר׃ יְהוָה נְתָנְךָ כֹהֵן תַּחַת יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן לִהְיוֹת פְּקִדִים בֵּית יְהוָה לְכָל־
אִישׁ מְשֻׁגָּע וּמִתְנַבֵּא וְנָתַתָּה אֹתוֹ אֶל־הַמַּהְפֶּכֶת וְאֶל־הַצִּינֹק׃ וְעַתָּה לָמָּה לֹא גָעַרְתָּ בְּיִרְמְיָהוּ
הָעַנְּתֹתִי הַמִּתְנַבֵּא לָכֶם׃ כִּי עַל־כֵּן שָׁלַח אֵלֵינוּ בָּבֶל לֵאמֹר אֲרֻכָּה הִיא בְּנוּ בָתִּים וְשֵׁבוּ
וְנִטְעוּ גַנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶן׃ וַיִּקְרָא צְפַנְיָה הַכֹּהֵן אֶת־הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא׃
וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ שְׁלַח עַל־כָּל־הַגּוֹלָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אֶל־שְׁמַעְיָה
הַנֶּחֱלָמִי יַעַן אֲשֶׁר נִבָּא לָכֶם שְׁמַעְיָה וַאֲנִי לֹא שְׁלַחְתִּיו וַיַּבְטַח אֶתְכֶם עַל־שָׁקֶר׃ לָכֵן כֹּה־
אָמַר יְהוָה הִנְנִי פֹקֵד עַל־שְׁמַעְיָה הַנֶּחֱלָמִי וְעַל־זַרְעוֹ לֹא־יִהְיֶה לוֹ אִישׁ ׀ יוֹשֵׁב ׀ בְּתוֹךְ־הָעָם הַזֶּה
וְלֹא־יִרְאֶה בַטּוֹב אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה־לְעַמִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי־סָרָה דִבֶּר עַל־יְהוָה׃ *
ל הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כְּתָב־לְךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ אֶל־סֵפֶר׃ כִּי הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־
יהוה

לתת לכם אחרית ותקוה עיין מה שאני עתיד לכתוב בדברי הימים א׳ סימן ה׳ בס״ד: **שביתכם** שבותכם ק׳: **את הרעב** כן כתיב את בלא וא״ו ברוב המדוייקים וכן נכון על פי המסורת דרים משפטים: **לזועה** לזעוה ק׳: **את עבדי הנבאים** חסר יו״ד קדמאה על פי המסורת דסימן כ״ו וכן הוא בספרים מדוייקים: **ישמך ה׳ בצדקיהו** ב׳ חסר וחברו כאפרים: **וכאחב** כן כתיב ובחילופים שלנו בין מערבאי ומדנחאי בכל הטעות וכריכי׳ תיקון: **שקר אשר לוא** בכמה ספרים מדוייקים מלא וא״ו ואל״ף וזהו אחד מן ל״ה מלאים שנמסר סימנם בפרשת ויקרא ונסמן במלת וינאפו בפסוק זה: **צויתם** ברוב ספרים מדוייקים חסר יו״ד תנייתא: **הוידע** היודע ק׳: **ועד** כל ועד בסגול חוץ מזה שהוא בצירי וכ״ל בטעם שלפולם ועד שהם סגול לפי שפתרונם עדי עד אבל היודע **ועד** פתרונו לשון עדות לכך הוא בצירי: **בשמכה** לית ומלא ה״א: **הענתתי** כ״כ לא כמו שכתוב בדפוס בומבירגי שנת ש״ד הטנעתתי: **ארכה היא** חד מן ג׳ דגושים וחסר על פי המסורת וסימן בחיוב י״א: **כה אמר ה׳ אל שמעיה הנחלמי** בספר אחד ישן כתיבת יד זה וחברו שבסמוך בסוף לבדו וכן במקצת דפוסים אחרונים אבל בספרים אחרים כתובי יד ודפוסים׳ כולם שנכרשה נחטף סגול: **איש יושב** במקצת מדוייקים מלא וא״ו וכן נכון על פי המסורת שנמסר בכאי סיפרא סימן ב׳: **כתב לך** התי״ו בקמץ לבד והוא חטוף:

ונהפכו

יְהוָה וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה אָמַר יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִים אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי
לַאֲבוֹתָם וִירֵשׁוּהָ׃ וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל וְאֶל־יְהוּדָה׃
כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה קוֹל חֲרָדָה שָׁמָעְנוּ פַּחַד וְאֵין שָׁלוֹם׃ שַׁאֲלוּ־נָא וּרְאוּ אִם־יֹלֵד זָכָר מַדּוּעַ
רָאִיתִי כָל־גֶּבֶר יָדָיו עַל־חֲלָצָיו כַּיּוֹלֵדָה וְנֶהֶפְכוּ כָל־פָּנִים לְיֵרָקוֹן׃ הוֹי כִּי גָדוֹל הַיּוֹם הַהוּא
מֵאַיִן כָּמֹהוּ וְעֵת־צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ׃ וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם ׀ יְהוָה צְבָאוֹת
אֶשְׁבֹּר עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ וּמוֹסְרוֹתֶיךָ אֲנַתֵּק וְלֹא־יַעַבְדוּ־בוֹ עוֹד זָרִים׃ וְעָבְדוּ אֵת יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם׃ וְאַתָּה אַל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־
יְהוָה וְאַל־תֵּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֲךָ מֵרָחוֹק וְאֶת־זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט
וְשַׁאֲנַן וְאֵין מַחֲרִיד׃ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהוֹשִׁיעֶךָ כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם ׀ אֲשֶׁר
הֲפִצוֹתִיךָ שָּׁם אַךְ אֹתְךָ לֹא־אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסַּרְתִּיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנַקֵּה לֹא אֲנַקֶּךָּ׃
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָנוּשׁ לְשִׁבְרֵךְ נַחְלָה מַכָּתֵךְ׃ אֵין־דָּן דִּינֵךְ לְמָזוֹר רְפֻאוֹת תְּעָלָה אֵין לָךְ׃
כָּל־מְאַהֲבַיִךְ שְׁכֵחוּךְ אוֹתָךְ לֹא יִדְרֹשׁוּ כִּי מַכַּת אוֹיֵב הִכִּיתִיךְ מוּסַר אַכְזָרִי עַל רֹב עֲוֺנֵךְ עָצְמוּ
חַטֹּאתָיִךְ׃ מַה־תִּזְעַק עַל־שִׁבְרֵךְ אָנוּשׁ מַכְאֹבֵךְ עַל ׀ רֹב עֲוֺנֵךְ עָצְמוּ חַטֹּאתַיִךְ עָשִׂיתִי אֵלֶּה
לָךְ׃ לָכֵן כָּל־אֹכְלַיִךְ יֵאָכֵלוּ וְכָל־צָרַיִךְ כֻּלָּם בַּשְּׁבִי יֵלֵכוּ וְהָיוּ שֹׁאסַיִךְ לִמְשִׁסָּה וְכָל־בֹּזְזַיִךְ אֶתֵּן
לָבַז׃ כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם־יְהוָה כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ
צִיּוֹן הִיא דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה הִנְנִי־שָׁב שְׁבוּת אָהֳלֵי יַעֲקוֹב וּמִשְׁכְּנֹתָיו
אֲרַחֵם וְנִבְנְתָה עִיר עַל־תִּלָּהּ וְאַרְמוֹן עַל־מִשְׁפָּטוֹ יֵשֵׁב׃ וְיָצָא מֵהֶם תּוֹדָה וְקוֹל מְשַׂחֲקִים
וְהִרְבִּתִים וְלֹא יִמְעָטוּ וְהִכְבַּדְתִּים וְלֹא יִצְעָרוּ׃ וְהָיוּ בָנָיו כְּקֶדֶם וַעֲדָתוֹ לְפָנַי תִּכּוֹן וּפָקַדְתִּי
עַל כָּל־לֹחֲצָיו׃ וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלָי כִּי מִי הוּא־זֶה
עָרַב אֶת־לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻם־יְהוָה׃ וִהְיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים׃
הִנֵּה ׀ סַעֲרַת יְהוָה חֵמָה יָצְאָה סַעַר מִתְגּוֹרֵר עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל׃ לֹא יָשׁוּב
חֲרוֹן אַף־יְהוָה עַד־עֲשֹׂתוֹ וְעַד־הֲקִימוֹ מְזִמּוֹת לִבּוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְבּוֹנְנוּ בָהּ׃ בָּעֵת
לא הַהִיא נְאֻם־יְהוָה אֶהְיֶה לֵאלֹהִים לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם׃ * כֹּה אָמַר
הפטרת יום שני של ר״ה יְהוָה מָצָא חֵן בַּמִּדְבָּר עַם שְׂרִידֵי חָרֶב הָלוֹךְ לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל׃ מֵרָחוֹק יְהוָה נִרְאָה לִי
וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ עַל־כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד׃ עוֹד אֶבְנֵךְ וְנִבְנֵית בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעְדִּי
תֻפַּיִךְ וְיָצָאת בִּמְחוֹל מְשַׂחֲקִים׃ עוֹד תִּטְּעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שֹׁמְרוֹן נָטְעוּ נֹטְעִים וְחִלֵּלוּ׃
כִּי יֶשׁ־יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרָיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ כִּי־
כֹה ׀ אָמַר יְהוָה רָנּוּ לְיַעֲקֹב שִׂמְחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ הַלְלוּ וְאִמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה
אֶת־עַמְּךָ אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל׃ הִנְנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים
מירכתי

ונהפכו בסגול הה״א וקל הפ״א שרשים ; ומוסרותיך בהרבה מדוייקים מלא וא״ו גם אחר רי״ש ונמסר עליו לית ומלא : ויסרתיך יש ספרים שכתוב בהם וִיסַּרְתִּיךְ הו״או בחירק והי״וד נחה כמו ויסדתיך בספירים (ישעיה נד) ולפי דעתי הם מטים משפט המלה מהמכתב שבן בסוף סימן מ״ו כתוב מקצת פסוק זה ואין בכיהם הפרש במלה זו והניהם כתובים ויסרתיך הו״או בשוא דאם לא כן לא היה נמנע רד״ק מלאומרו כדרכו בכמה מקומות בן אמת שמצאתי אח״כ בס״א שגם בסימן מ״ו כתוב עליו ויסרתיך הו״או בחירק : נחלה מכתך החי״ת בשוא לבדו בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים וכן כתב רד״ק בשרש חלה וכן משמע מהגהת המדקדק בשרש נחל : שאסיך יתיר אל ף : כי אעלה ארכה במקצת ספרים ארוכה בו״או שורק ואולם בסימן ל״ג נמסר סימן ארוכה ד׳ ב׳ מלא וב׳ חסר וסי׳ הנני מעלה לה · כי אעלה ארכה · ותעל ארוכה למלאכה (ד״ה ב כד) כי עלתה ארוכה (נחמיה ד) ב׳ קדמאי חסר וזהו א׳ מן החסרים ולכל הגירסאות הכ״ף צריכה להיות רפה : ומשכנתיו במקצת ספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר הכ״ן ובאחד מהם נמסר עליו ב׳ חד חסר וחד מלא ע״כ · וכן באיוב סימן ל״ט על פסוק ומשכנותיו מלאה מסורת עליו במקר׳ גדולה ב׳ חד חסר : כה אמר ה׳ כאן מתחיל ראש הסימן ; מצא חן מלרע : ונבנית בספרים קדמונים הו״או בגעיא : תעדי בלא מאריך בתי״ו : תטעי בדגש הטי״ת כמ״ש בישעיה ה׳ : הנני מביא אותם במקצת מדוייקים מלא וא״ו ויפה עשו יען לא נמנה זה עם החסרים בהאי ביפרא וסי׳ נמסר בסי׳ כ״ג :

מירכתי־ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה׃ בבכי יבאו ובתחנונים
אובילם אוליכם אל־נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי־הייתי לישראל לאב ואפרים
בכרי הוא׃ שמעו דבר־יהוה גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה ישראל
יקבצנו ושמרו כרעה עדרו׃ כי־פדה יהוה את־יעקב וגאלו מיד חזק ממנו׃ ובאו ורננו
במרום־ציון ונהרו אל־טוב יהוה על־דגן ועל־תירש ועל־יצהר ועל־בני־צאן ובקר והיתה
נפשם כגן רוה ולא־יוסיפו לדאבה עוד׃ אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו
והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם׃ ורויתי נפש הכהנים דשן ועמי את־
טובי ישבעו נאם־יהוה׃ כה ׀ אמר יהוה קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה
על־בניה מאנה להנחם על־בניה כי איננו׃ כה ׀ אמר יהוה מנעי קולך מבכי
ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם־יהוה ושבו מארץ אויב׃ ויש־תקוה לאחריתך
נאם־יהוה ושבו בנים לגבולם׃ שמוע שמעתי אפרים מתנודד
יסרתני ואוסר כעגל לא למד השבני ואשובה כי אתה יהוה אלהי׃ כי־אחרי שובי נחמתי
ואחרי הודעי ספקתי על־ירך בשתי וגם־נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי׃ הבן יקיר לי
אפרים אם ילד שעשעים כי־מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על־כן המו מעי לו רחם ארחמנו
נאם־יהוה׃ * הציבי לך צינים שמי לך תמרורים שתי לבך למסלה דרך ע"כ
הלכתי שובי בתולת ישראל שבי אל־עריך אלה׃ עד־מתי תתחמקין הבת השובבה כי־ הלכת
ברא יהוה חדשה בארץ נקבה תסובב גבר׃ כה־אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל עוד יאמרו את־הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו בשובי את־שבותם יברכך יהוה נוה־
צדק הר הקדש׃ וישבו בה יהודה וכל־עריו יחדו אכרים ונסעו בעדר׃ כי
הרויתי נפש עיפה וכל־נפש דאבה מלאתי׃ על־זאת הקיצתי ואראה ושנתי ערבה לי׃

הנה ימים באים נאם־יהוה וזרעתי את־בית ישראל ואת־בית יהודה זרע אדם וזרע
בהמה׃ והיה כאשר שקדתי עליהם לנתוש ולנתוץ ולהרס ולהאביד ולהרע כן אשקד
עליהם לבנות ולנטוע נאם־יהוה׃ בימים ההם לא־יאמרו עוד אבות אכלו בסר ושני בנים
תקהינה׃ כי אם־איש בעונו ימות כל־האדם האכל הבסר תקהינה
שניו׃ הנה ימים באים נאם־יהוה וכרתי את־בית ישראל ואת־בית יהודה
ברית חדשה׃ לא כברית אשר כרתי את־אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם
מארץ מצרים אשר־המה הפרו את־בריתי ואנכי בעלתי בם נאם־יהוה׃ כי זאת הברית
אשר אכרת את־בית ישראל אחרי הימים ההם נאם־יהוה נתתי את־תורתי בקרבם ועל־
לבם אכתבנה והייתי להם לאלהים והמה יהיו־לי לעם׃ ולא ילמדו עוד איש את־רעהו

ואיש

וילדת יחדו ברוב ספרים כ"י חסר וא"ו אחר יו"ד וכן הוא בדפוסים ראשונים: ובתחנונים בספרים מדוייקים כ"י הו"או במאריך וכ"כ הכלמשי: ואפרים בכרי הוא מלעיל על פי המסורה וחברו ראובן בכרי אתה: ובאו מלעיל דטעם הזרקא מקומו לעולם באות אחרונה: מיגונם הי"וד נחה: ורויתי ביו"ד אחר וא"ו ובס"א כתיבת יד בא מלעיל ובשאר ספרים מלרע וכן כתב רד"ק הטעם מלרע בתי"ו: להנחם כן כתוב בל"מד ברפה במלה ואין לחוש על מי שחשב לכתוב הנחם בלא למ"ד: ועיניך מדמעה ובספר תילים את עיני מן דמעה וזהו אחד מן ב' ב' חילוף חד מן וחד מיחדין וסימן נמסר במסרה גדולה פרשת שמות: הבן יקיר הבי"ת רפה: שעשועים מתחלפת שעשעים: למסלה המ"ס רפה והל"מד מעמדת בגעית מכלול דף כ"א: הלכתי הלכת ק' וכן כתב רש"י הלכתי כתיב וכל מקום שהלכת הלכתי אני ובמדרש איכה רבתי פסוק קראתי למאהבי אמר ר' חייא הלכתי כתיב את מוכא בשעה שגלו ישראל לבבל מה כתיב למשכבם שלחתי בבלה וכו' ועיין מה שכתבתי בישעיה מ"ג וריקאנטי פרשת בראשית דף כ"ח: תסובב גבר ברוב הספרים תסובב בשני טעמים: ונסעו בעדר בהרבה מדוייקים הבי"ת בקמץ: הקיצתי הה"א בשוא וסגול וכם שלשה במסורת ושנים האחרים הם בספר תלים סימן ג' וסימן קל"ט והמסורות חלוקות איכא דמסרי הכא ג' מלא ודין חסר ואיכא דמסרי ב' חסר וא' מלא: ביום החזיקי בספר א' כ"י החזיקי ובספרים אחרים הה"א בסגול והחי"ת בחטף סגול וכן כתב רד"ק עוד מצאתי שהספרים מתחלפים יש מהן בטעם מלעיל בזין וברוב מדוייקים מלרע: הפרו הפ"א בצירי לא בקמץ וזהו חד מן ד' הפרו במסורת: אכתבנה בקמץ חטף התי"ו לב"א ולב"כ בשוא ופתח בן הוא בחילופים וכ"כ רד"ק בפי' ובשרשים ותמהני שבכמה ספרים התי"ו נקודה בשוא ופתח כב"כ דלא סמכינן עליה:

כי

ואיש את־אחיו לאמר דעו את־יהוה כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד־גדולם נאם־יהוה כי
אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכר־עוד׃ כה ׀ אמר יהוה נתן שמש לאור
יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו׃ אם־ימשו
החקים האלה מלפני נאם־יהוה גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל־הימים׃
כה ׀ אמר יהוה אם־ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי־ארץ למטה גם־אני אמאס
בכל־זרע ישראל על־כל־אשר עשו נאם־יהוה׃ הנה ימים ° ° נאם־יהוה (באים כתיב)
ונבנתה העיר ליהוה ממגדל חננאל שער הפנה׃
ויצא עוד קוה המדה נגדו על גבעת גרב ונסב געתה׃ וכל־העמק הפגרים ׀ והדשן וכל־ (קו ק׳)
השרמות עד־נחל קדרון עד־פנת שער הסוסים מזרחה קדש ליהוה לא־ינתש ולא־יהרס (השדמות ק׳)
עוד לעולם׃ *
הדבר אשר־היה אל־ירמיהו מאת יהוה בשנת העשרית לצדקיהו מלך יהודה היא השנה לב
שמנה־עשרה שנה לנבוכדראצר׃ ואז חיל מלך בבל צרים על־ירושלם וירמיהו (שנה ק׳)
הנביא היה כלוא בחצר המטרה אשר בית־מלך יהודה׃ אשר כלאו צדקיהו מלך־יהודה
לאמר מדוע אתה נבא לאמר כה אמר יהוה הנני נתן את־העיר הזאת ביד מלך־בבל ולכדה׃
וצדקיהו מלך יהודה לא ימלט מיד הכשדים כי הנתן ינתן ביד מלך־בבל ודבר־פיו עם־פיו
ועיניו את־עינו תראינה׃ ובבל יולך את־צדקיהו ושם יהיה עד־פקדי אתו נאם־יהוה כי (עיניו ק׳)
תלחמו את־הכשדים לא תצליחו׃ * ויאמר ירמיהו היה דבר־יהוה אלי (הפטרת בהר)
לאמר׃ הנה חנמאל בן־שלם דדך בא אליך לאמר קנה לך את־שדי אשר בענתות כי
לך משפט הגאלה לקנות׃ ויבא אלי חנמאל בן־דדי כדבר יהוה אל־חצר המטרה ויאמר
אלי קנה נא את־שדי אשר־בענתות אשר ׀ בארץ בנימין כי־לך משפט הירשה ולך הגאלה
קנה־לך ואדע כי דבר־יהוה הוא׃ ואקנה את־השדה מאת חנמאל בן־דדי אשר בענתות
ואשקלה־לו את־הכסף שבעה שקלים ועשרה הכסף׃ ואכתב בספר ואחתם
ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים׃ ואקח את־ספר המקנה את־החתום המצוה והחקים
ואת

כי כולם כו"או עם דגש הל"מד בספרים מדוייקי' ונמסר עליו לית מלא וכ"כ רד"ק בפי' ובמכלול דף ק"ה ואין לחוש לספרים שכתוב כלם בג' נקודו': אם ימדו בס"א כ"י הטעם בד"לת ובשאר ספרים במ"ס: ימים ס ס באים ק' ולא כתיב נדרים פרק אין בין המודר ומסורת ר"ס ס' אלה הדברים ועלתו דבר סתום הוא לכן לומר כי לעתים רחוקות ולימי' רבים זאת הבשור' וכאשר נקרא באים קרב הקץ וקרבה הבשורה כך מצאתי בסדר י' דברים נקרים ולא כתבים ופירושם ועלתם: ממגדל חננאל שער הפנה בכמה ספרים קדמונים כ"י וגם בדפוס ישן כן כתוב בלא מלת עד ואין זו גירסת רד"ק שכן כתב עד שער הפנה ר"ל עד שער הפנים וכן אמר בנבואת זכריה עד שער הפנים סימן י"ד וזכר גם כן שם ומגדל חננאל עכ"ל וכן הוא בתרגום ובפי' הרא' ותמיהא לי מילתא טובא וכגון דא ודאי צריכא עיונא ולקדוקא ובתר הכי אשכחנא כמי בספרים דר' מנחם די לונזאנו מדפוס גומנזירגי שכת' ש"ד דעבר עליה קולמוס ובודאי הוא אותו זקן לסמוך עליו דודאי דק ואשכח הכי בספרי דוקני: קוה קו ק' והק"וף בפתח בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים: על גבעת גרב זהו א' מן אותם הכתובים על וסבורים עד וסימן מסרתי בנחמיה י"ב: וכל העמק הפגרים חד מן א"ב מן חד חד מן תרתין תיבותא לא נסבין וא"ו בריש תבותא ומטעין בהון וסימן נמסר במסרה רבתא: וכל השרמות השדמות ק' בד"לת והוא חד מן ד' מלין דכתיבין רי"ש וקריין דל"ת במסורת: ולא יהרס הו"או בגעיא בס"ס: בשנת בשנה ק': העשרית במקצת ספרים מדוייקים חסר יו"ד קדמאה וכבון הדבר ע"פ המסורת דסוף פ' בשלח: ועיניו את עינו עיניו ק' כן מצאתי במקצת מדוייקים מספרד וגם בדפוס ישן שחילוף הקרי והכתיב הוא על מלת עיניו ובספרים אחרים הוא במלת ועיניו: ובבל יולך ברוב ספרים כ"י חסר יו"ד ונמסר עליו ב' חד מלא וחד חסר ולא מסיימי וכן נמסר בקהלת סימן י"א על פסוק יוליך את הקול וכיון דהוא מלא בכל הספרים ממילא משמע דזהו החסר: ואשקלה בספרים ספרדים ברואים לסמוך עליהם הק"וף בחטף פתח וכן במסורת כ"י מצאתי ואשקלה ג' בקריא ב' חסר ופתח וחד מלא וקמץ וסימנהון ואשקלה לו את הכסף ה' ואשקלה על ידם כסף • ואשקולה להם ע"כ וסניהם בעזרא ח' ופי' המסרה ר"ל ב' בלא וא"ו אחר קו"ף ובחטף פתח וא' מלא וא"ו ובחטף קמץ וכן כתב רד"ק בשרשים ואשקלה לו את הכסף • ואשקלה על ידם שניה' הקו"ף בשוא ופתח ואשקולה להם את הכסף בחטף קמץ עכ"ל ועיין עוד מ"ש שם בעזרא: את החתום המצוה בנדרים פ' אין בין המודר חשיב את דהמצוה עם מילין דכתיבין ולא קריין והר"ן ז"ל כתב את דהמצוה בם' ואתחנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו עכ"ל ובהקדמת מק"ג כתוב דרש"י ז"ל פי' את דהמצוה כתיב בירמיה ע"כ ולפי דעתי הוא זה דמלת את כראית מיותרת אח"כ מצאתי בחילופי מערבאי ומדינחאי דלמערבאי את החתום המצוה והחקי' למדנחאי את החתום ואת המצוה אולי זאת היתה כוונת וגירסת רש"י ז"ל וכן צריך להגיה בפירושו ואת המצוה כגירסת מקצת ספרים • עוד כתב הר"ן שם דמסרה חשיב כל הני וטפי עלייהו אחריני במסורת רות מיהו לא חשיב את דהמצוה אלא את דהכנפש דכתיב בירמיה גבי צדקיהו חי ה' את אשר עשה לנו את הנפש הזאת׃

וְאֶת־הַגָּלוּי׃ וָאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי
הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה׃ וָאֲצַוֶּה אֶת־
בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת
סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים
רַבִּים׃ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים
בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃ וָאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־
נֵרִיָּה לֵאמֹר׃ אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנֵּה׀ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל
וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־דָּבָר׃ עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל־חֵיק
בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־
עֵינֶיךָ פְקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ אֲשֶׁר־שַׂמְתָּ אֹתוֹת
וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וַתֹּצֵא
אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבְמוֹרָא גָּדוֹל׃
וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וַיָּבֹאוּ
וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ וְלֹא־שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ וּבְתֹרוֹתְךָ לֹא־הָלָכוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ ובתורתך ק׳
וַתַּקְרֵא אֹתָם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת׃ הִנֵּה הַסֹּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים
הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדָּבֶר וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהִנְּךָ רֹאֶה׃ וְאַתָּה אָמַרְתָּ
אֵלַי אֲדֹנָי יֱהֹוִה קְנֵה־לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים׃
וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ הִנֵּה אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי כָּל־בָּשָׂר הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל־
דָּבָר׃ * לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל וּלְכָדָהּ׃ וּבָאוּ הַכַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים עַל־הָעִיר הַזֹּאת וְהִצִּיתוּ אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ
וּשְׂרָפוּהָ וְאֵת הַבָּתִּים אֲשֶׁר קִטְּרוּ עַל־גַּגּוֹתֵיהֶם לַבַּעַל וְהִסִּכוּ נְסָכִים לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן
הַכְעִסֵנִי׃ כִּי־הָיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אַךְ עֹשִׂים הָרַע בְּעֵינַי מִנְּעֻרֹתֵיהֶם כִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אַךְ מַכְעִסִים אֹתִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי עַל־אַפִּי וְעַל־חֲמָתִי הָיְתָה לִּי הָעִיר הַזֹּאת
לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה לַהֲסִירָהּ מֵעַל פָּנָי׃ עַל כָּל־רָעַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי
יְהוּדָה אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְעִסֵנִי הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם כֹּהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם וְאִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלִָם׃ וַיִּפְנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וְלַמֵּד אֹתָם הַשְׁכֵּם וְלַמֵּד וְאֵינָם שֹׁמְעִים לָקַחַת מוּסָר׃
וַיָּשִׂימוּ שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו לְטַמְּאוֹ׃ וַיִּבְנוּ אֶת־בָּמוֹת הַבַּעַל אֲשֶׁר׀
בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם לְהַעֲבִיר אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לַמֹּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִים וְלֹא עָלְתָה עַל־לִבִּי
לַעֲשׂוֹת

לעיני חנמאל דדי כתב ר״יונה בספר הרקמה שפירושו בן דדי כאשר אמר למעלה ועיין בפי׳ רד״ק ורש״י: הכתבים בספר המקנה במאיר נתיב שרש כתב ושרש ספר כתוב הכתובים וכן בס״א כ״י כתוב בפנים הכתובים אך כתב בצדו כ״ל חזקיה הנקדן הכתבים ע״כ · ובמקרא גדולה נמסר עליו לית רובה לומר דליכא כוותיה בקריאה הלא אמרה דכתיב הכתבים דאילו הכתובים טובא כיהו ויש להסתפק בפירוש רד״ק ותרגום יונתן: אל חיק בניהם מלא יו״ד וכן ראוי כי לא נמנה במסורת משלי ה׳ במנין ד׳ חסרים וכתב רד״ק בשרש חיק שיש ספרים א׳ל חק בניהם חסר: וירשו אתה ביו״ד האיתן לבד ובמאריך ובעדרים יו״ד פ״א הפעל מאמכתב והוא חד מן ד׳ חסרים על פי המסורת כמו שכתבתי במלכים ב׳ י״ז על פסוק וירשו את שמרון: ובתרותך ובתורתך ק׳: למען הכעסני כעסוני הסופרים והמדפיסים נחילופיהם בלישנא דכעם בהדין סיפרא אם הם מלאים יו״ד או חסרים וצריך עיון במסורת רים שמואל כמו שכתבתי בירמיה סימן ז׳ ועיין לקמן סימן מ״ד: אך מכעסים ברוב הספרים חסר יו״ד קדמאה אבל במסורת שמואל א׳ א׳ נמסר כל מכעיסים מלא בר מן א׳ חסר והכה ב׳ את ישראל (מלכים א׳ י״ד) וכשעיינתי עליו מצאתיו מלא בכל ספרים הטובים וכן נמסר עליו לית מלא לפיכך אני אומר שצריך להגיה מסורת דלעיל ולומר כל מכעסים חסר בר מן א׳ מלא והכה ה׳ את ישראל: עשו להכעסני במקצת ספרים חסר יו״ד:

החטי

לַעֲשׂוֹת הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת לְמַעַן הַחֲטִי* אֶת־יְהוּדָה׃ וְעַתָּה לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר ׀ אַתֶּם אֹמְרִים נִתְּנָה בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל בַּחֶרֶב וּבָרָעָב וּבַדָּבֶר׃
הִנְנִי מְקַבְּצָם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַהֲשִׁבֹתִים אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהֹשַׁבְתִּים לָבֶטַח׃ וְהָיוּ לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים׃ וְנָתַתִּי לָהֶם
לֵב אֶחָד וְדֶרֶךְ אֶחָד לְיִרְאָה אוֹתִי כָּל־הַיָּמִים לְטוֹב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם׃ וְכָרַתִּי לָהֶם
בְּרִית עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא־אָשׁוּב מֵאַחֲרֵיהֶם לְהֵיטִיבִי אוֹתָם וְאֶת־יִרְאָתִי אֶתֵּן בִּלְבָבָם לְבִלְתִּי סוּר
מֵעָלָי׃ וְשַׂשְׂתִּי עֲלֵיהֶם לְהֵטִיב אוֹתָם וּנְטַעְתִּים בָּאָרֶץ הַזֹּאת בֶּאֱמֶת בְּכָל־לִבִּי וּבְכָל־נַפְשִׁי׃
כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר הֵבֵאתִי אֶל־הָעָם הַזֶּה אֵת כָּל־הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת כֵּן
אָנֹכִי מֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר עֲלֵיהֶם׃ וְנִקְנָה הַשָּׂדֶה בָּאָרֶץ הַזֹּאת
אֲשֶׁר ׀ אַתֶּם אֹמְרִים שְׁמָמָה הִיא מֵאֵין אָדָם וּבְהֵמָה נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים׃ שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף
יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר ׀ וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֵי יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי
לג הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי־אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם נְאֻם־יְהוָה׃ * וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ שֵׁנִית וְהוּא עוֹדֶנּוּ עָצוּר בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה
עֹשָׂהּ יְהוָה יוֹצֵר אוֹתָהּ לַהֲכִינָהּ יְהוָה שְׁמוֹ׃ קְרָא אֵלַי וְאֶעֱנֶךָּ וְאַגִּידָה לְךָ גְּדֹלוֹת וּבְצֻרוֹת
לֹא יְדַעְתָּם׃
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־בָּתֵּי הָעִיר הַזֹּאת וְעַל־בָּתֵּי מַלְכֵי יְהוּדָה הַנְּתֻצִים אֶל־
הַסֹּלְלוֹת וְאֶל־הֶחָרֶב׃ בָּאִים לְהִלָּחֵם אֶת־הַכַּשְׂדִּים וּלְמַלְאָם אֶת־פִּגְרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר־הִכֵּיתִי
בְאַפִּי וּבַחֲמָתִי וַאֲשֶׁר הִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהָעִיר הַזֹּאת עַל כָּל־רָעָתָם׃ הִנְנִי מַעֲלֶה־
לָּהּ אֲרֻכָה וּמַרְפֵּא וּרְפָאתִים וְגִלֵּיתִי לָהֶם עֲתֶרֶת שָׁלוֹם וֶאֱמֶת׃ וַהֲשִׁבֹתִי אֶת־שְׁבוּת יְהוּדָה
וְאֵת שְׁבוּת יִשְׂרָאֵל וּבְנִתִים כְּבָרִאשֹׁנָה׃ וְטִהַרְתִּים מִכָּל־עֲוֹנָם אֲשֶׁר חָטְאוּ־לִי וְסָלַחְתִּי לְכוֹל*־
עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ־לִי וַאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִי׃ וְהָיְתָה לִּי לְשֵׁם שָׂשׂוֹן לִתְהִלָּה וּלְתִפְאֶרֶת לְכֹל
גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת־כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשֶׂה אֹתָם וּפָחֲדוּ וְרָגְזוּ עַל כָּל־הַטּוֹבָה
וְעַל כָּל־הַשָּׁלוֹם אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשֶׂה לָּהּ׃
כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה עוֹד יִשָּׁמַע בַּמָּקוֹם־הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין בְּהֵמָה
בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלִַם הַנְשַׁמּוֹת מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין יוֹשֵׁב וּמֵאֵין בְּהֵמָה׃
קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת כִּי־טוֹב
יְהוָה כִּי־לְעוֹלָם חַסְדּוֹ מְבִאִים תּוֹדָה בֵּית יְהוָה כִּי־אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת־הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁנָה אָמַר
יהוה

החטי חסר אל"ף וכן במלכים ב׳ י"ג מכלול דף קי"א ובאו גם כן מלות אחרות בחסרון הא"לף הובאו במכלול דף ק"כ : **בחרב וברעב** ראיתי פוסקים על שתי הסיפיסים אם כתוב וברעב עם וא"ו או בלא וא"ו יש שכתבו בתחלה בוא"ו ואח"כ העבירו עליה קולמוס ויש שכתבו בתחלה בלא וא"ו והוסיפוה אחר כך והין ולאו ורפיא בידייהו ואכן ברחמי מאריה דשמיא אשכחנא בירורא דמילתא דהוא בוא"ו מן מה דאזיכן בירמי׳ סימן ל"ח דאמסה איכון דכתיבין בחרב ברעב בלא וא"ו וליכא דין ביניהון שמע מינה דהדין כתיב בו"או וכן ת"י : **להיטיבי אותם** מלא וא"ו כי איכו מן החסרים בסימן כ"ג : ה׳ שמו ברוב ספרים ישנים אין פסק בין ה׳ למלת שמו : **גדלות ובצרות** בספרו של יונתן בן עוזיאל היה כתוב **ונצרות** בנ"ון שתרגם וברבן ונטירן וכן היה כתוב בספרו של רש"י ספירם שמורות בלבי לנסותם : **ולמלאם** בספרים כ"י ודפוסים ישנים אין דגש בלמ"ד • ובנוסחא מדוייקת יש עליה הקו של רפי : **מעלה לה ארכה** בס"א כ"י **ארוכה** בו"או שורק ולא יתכן ממה שכתבתי לעיל סימן ל׳ : **ורפאתים** במק"ג נמסר עליו לית וחסר יו"ד אבל בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים ביו"ד : **וסלחתי לכול** לית מלא וקריאתו בקמץ חטוף כדין כל המוקף וכן כתב בעל מסורת המסורת בדבור שביעי והוא חד מן מלין ית"רין וא"ו וחטפין קמצין על פי המסורת וסימן במסרה רבתא אות הו"או : **עונותיהם** בספרים מדוייקים מלא וא"ו אחר הנ"ון ובמ"ג שלנו מהדפוס עונותיהם ב׳ מלא וסימן וסלחת לעמך ויכלמו מעונותיהם (יחזקאל מ"ג) ונראה לי לגניה וסלחתי לכל עונותיהם שהוא פסוק הכתוב כאן במקום וסלחת לעמך שהוא במלכים א׳ ח׳ כי אין מלא עונותיהם באותו פסוק : **במקום הזה** ס"א במקום וברוב ספרים ישנים מאריך במ"ם ובמקף בין שתי המלות : **הנשמות** במקצת ספרים הה"א בלא מאריך והנ"ון בדגש וגם ס"ה הה"א במאריך והנ"ון קלה : **קול ששון וקול שמחה** חד מן ג׳ פסוקים דאית בהון ד׳ פעמים אזכרה וסימן מסרתי בד"ה ב׳ י"ד :

יהוה: כה אמר יהוה צבאות עוד ישמע | במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין
בהמה ובכל עריו נוה רעים מרבצים צאן: בערי ההר בערי השפלה ובערי הנגב ובארץ
בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה עד תעברנה הצאן על ידי מונה אמר יהוה:
הנה ימים באים נאם יהוה והקמתי את הדבר הטוב אשר דברתי אל בית
ישראל ועל בית יהודה: בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה ועשה
משפט וצדקה בארץ:
בימים ההם תושע יהודה וירושלם תשכון לבטח וזה אשר יקרא לה יהוה | צדקנו: כי כה
אמר יהוה לא יכרת לדוד איש ישב על כסא בית ישראל: ולכהנים הלוים לא יכרת איש
מלפני מעלה עולה ומקטיר מנחה ועשה זבח כל הימים: ויהי דבר יהוה אל
ירמיהו לאמור: כה אמר יהוה אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה ולבלתי
היות יומם ולילה בעתם: גם בריתי תפר את דוד עבדי מהיות לו בן מלך על כסאו
ואת הלוים הכהנים משרתי: אשר לא יספר צבא השמים ולא ימד חול הים כן ארבה
את זרע דוד עבדי ואת הלוים משרתי אתי:
ויהי דבר יהוה אל ירמיהו לאמר: הלוא ראית מה העם הזה דברו לאמר שתי המשפחות
אשר בחר יהוה בהם וימאסם ואת עמי ינאצון מהיות עוד גוי לפניהם: כה
אמר יהוה אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: גם זרע יעקוב ודוד
עבדי אמאס מקחת מזרעו משלים אל זרע אברהם ישחק ויעקב כי אשוב את שבותם אשיב ק׳
ורחמתים: * הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה ונבוכדראצר מלך לד
בבל | וכל חילו וכל ממלכות ארץ ממשלת ידו וכל העמים נלחמים על ירושלם ועל כל
עריה לאמר: כה אמר יהוה אלהי ישראל הלך ואמרת אל צדקיהו מלך יהודה ואמרת
אליו כה אמר יהוה הנני נתן את העיר הזאת ביד מלך בבל ושרפה באש:
ואתה לא תמלט מידו כי תפש תתפש ובידו תנתן ועיניך את עיני מלך בבל תראינה
ופיהו את פיך ידבר ובבל תבוא: אך שמע דבר יהוה צדקיהו מלך יהודה כה אמר יהוה
עליך לא תמות בחרב:
בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשנים אשר היו לפניך כן ישרפו לך והוי
אדון יספדו לך כי דבר אני דברתי נאם יהוה: וידבר ירמיהו הנביא אל
צדקיהו מלך יהודה את כל הדברים האלה בירושלם: וחיל מלך בבל נלחמים על ירושלם
ועל כל ערי יהודה הנותרות אל לכיש ואל עזקה כי הנה נשארו בערי יהודה ערי מבצר: *
הפטרה משפטים הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את כל העם אשר
בירושלם לקרא להם דרור: לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי והעבריה
חפשים לבלתי עבד בם ביהודי אחיהו איש: וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו
בברית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבלתי עבד בם עוד וישמעו
וישלחו

ה׳ | צדקנו עיין מ״ש לעיל בסימן כ״ג: מעלה עולה הספרים חלוקים בין מלא לחסר ויש להכריע שהוא מלא ו״או דליכא שום חסר בסיפרא רק כי יצמו וגו׳ וכי יעלו עלה בסימן י״ד וכן במסר שם ובפרשת נשא: ישחק כתוב בסי״ן והוא חד מן ד׳ הכתובים כן בכוי ליצחק וסימן במסר כאן במסורת ובעמוס ז׳: אשוב אשיב ק׳: ונבוכדראצר בספרים כ״י ודפוסים ישנים כתוב בר״ם ות״לף וכן במסרה גדולה במערכת אות כ״ן מסור כל ירמיה ויחזקאל ראצר ומן בראשית ממלכת יהויקים תכייבא שהוא בריש סי׳ כז עד קוליה נאצר ופסוק זה הוא בסימן כ״ט מתחיל כה אמר ה׳ צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה וגו׳ ונאותו פ׳ עצמו יש כיד כנוכדראצר מלך בבל: (א״ה וקשיא לי טובא והלא הכא במסר ג׳ וחבירו הוא ונבוכדנאצר מלכא בדניאל ריש סי׳ ג׳ וכגם כמי בדכיש במסר עליו ב׳ ואי הכי הכא כמי כתיב בנ״ון ע״כ) ובל חילו הו״או בגעיא; ובמשרפות נס״ם הו״או במארי:
ויבבישום

ויחזרו וַיְשַׁלֵּחוּ׃ וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשִׁבוּ אֶת־הָעֲבָדִים וְאֶת־הַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר שִׁלְּחוּ חָפְשִׁים וַיִּכְבִּישׁוּם
לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר׃ כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי כָּרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצִאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר׃ מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תְּשַׁלְּחוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר־יִמָּכֵר לְךָ
וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם׃
וַתָּשֻׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתִּכְרְתוּ בְרִית לְפָנַי
בַּבַּיִת אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו׃ וַתָּשֻׁבוּ וַתְּחַלְּלוּ אֶת־שְׁמִי וַתָּשִׁבוּ אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם חָפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לִהְיוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שְׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ
לזועה ק׳ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם־יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדֶּבֶר וְאֶל־הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזַעֲוָה לְכֹל
מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ׃ וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִתִי אֲשֶׁר לֹא־הֵקִימוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית
אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְפָנָי הָעֵגֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנַיִם וַיַּעַבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו׃ שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלִַם
הַסָּרִסִים וְהַכֹּהֲנִים וְכֹל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בִּתְרֵי הָעֵגֶל׃ וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם
וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ׃ וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ
מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים
מֵעֲלֵיכֶם׃ הִנְנִי מְצַוֶּה נְאֻם־יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֻהָ
ג׳ חוזרו לאחוריהם ג׳ פסוקים בסוף כי ל״ג כה אמר ה׳ אם לא בָאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יֹשֵׁב׃ *
הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר׃ הָלוֹךְ
אֶל־בֵּית הָרֵכָבִים וְדִבַּרְתָּ אוֹתָם וַהֲבִאוֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל־אַחַת הַלְּשָׁכוֹת וְהִשְׁקִיתָ אוֹתָם יָיִן׃
לה וָאֶקַּח אֶת־יַאֲזַנְיָה בֶן־יִרְמְיָהוּ בֶּן־חֲבַצִּנְיָה וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת־כָּל־בָּנָיו וְאֵת כָּל־בֵּית הָרֵכָבִים׃ וָאָבִא
אֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל־לִשְׁכַּת בְּנֵי חָנָן בֶּן־יִגְדַּלְיָהוּ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־אֵצֶל לִשְׁכַּת הַשָּׂרִים אֲשֶׁר
מִמַּעַל לְלִשְׁכַּת מַעֲשֵׂיָהוּ בֶן־שַׁלֻּם שֹׁמֵר הַסַּף׃ וָאֶתֵּן לִפְנֵי בְּנֵי בֵית־הָרֵכָבִים גְּבִעִים מְלֵאִים
יַיִן וְכֹסוֹת וָאֹמַר אֲלֵיהֶם שְׁתוּ־יָיִן׃ וַיֹּאמְרוּ לֹא נִשְׁתֶּה־יָּיִן כִּי יוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב אָבִינוּ צִוָּה עָלֵינוּ
לֵאמֹר לֹא תִשְׁתּוּ־יַיִן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם עַד־עוֹלָם׃ וּבַיִת לֹא־תִבְנוּ וְזֶרַע לֹא־תִזְרָעוּ וְכֶרֶם לֹא־
תִטָּעוּ וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי בָּאֳהָלִים תֵּשְׁבוּ כָּל־יְמֵיכֶם לְמַעַן תִּחְיוּ יָמִים רַבִּים עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר אַתֶּם גָּרִים שָׁם׃ וַנִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב אָבִינוּ לְכֹל אֲשֶׁר צִוָּנוּ לְבִלְתִּי שְׁתוֹת־
יַיִן כָּל־יָמֵינוּ אֲנַחְנוּ נָשֵׁינוּ בָּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ׃ וּלְבִלְתִּי בְּנוֹת בָּתִּים לְשִׁבְתֵּנוּ וְכֶרֶם וְשָׂדֶה וָזֶרַע
לֹא יִהְיֶה־לָּנוּ׃ וַנֵּשֶׁב בָּאֳהָלִים וַנִּשְׁמַע וַנַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יוֹנָדָב אָבִינוּ׃ וַיְהִי בַּעֲלוֹת
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־הָאָרֶץ וַנֹּאמֶר בֹּאוּ וְנָבוֹא יְרוּשָׁלִַם מִפְּנֵי חֵיל הַכַּשְׂדִּים וּמִפְּנֵי
חיל

לד ויכבישום יתיר יו״ד ורד״ק כתב ויכבישום כתיב ויכבשום ק׳ וכן הוא במקצת ספרים : השלחו הסי״ן בגעיא : לזועה לזעוה ק׳ : ואבא אתם בית ה׳ אל לשכת כתב בעל מסורת הברית הגדול בירמיה סימן ב׳ ואבי ג׳ חסר אל״ף וסימן ואבי אתכם אלי פרשת יתרו · ואבי אתכם אל ארץ הכרמל ירמיה ב׳ · ואבי אתם בית ה׳ ע״כ : ובירמיה סימן ל״ה כתב שבודמכה לו נסחא משובשת אבל הנסחא האמיתית היא שהם חסר יו״ד כמו שנמסר בפרשת יתרו והככי מודיע שגם זו היא משובשת וצריך להשמיט ממנה פסוק ואביא אתכם אל ארץ הכרמל כי הוא מלא יו״ד ואל״ף בכל הספרים והגירסא הישרה כך היא ואבא ב׳ חסר יו״ד וסימן ואבא אתכם אלי ואבא אתם בית ה׳ : בן שלם השי״ן בפתח לא בחירק כמו שהוא א׳ שבב · ובמכילתא ריש פרשת וישמע יתרו מתחל׳ היו קוראין אותו יהונדב ובשבא לאותו מעשה פתחו לו אות אחת ונקרא יונדב שנאמר בהתחברך לרשע וגו׳ מכאן אמרו חכמים אל יתחבר אדם לרשע אפילו לקרבו לתורה פירוש בהתחברו לרשע עם יהוא בס׳ מלכים ואמרינן כמי התם מקמי הכי שכן אתה מוצא בעפרון שמתחלה היו קוראים אותו עפרון וכשקבל הכסף מיד אברהם פחתו אות אחת משמו שנאמר וישקל אברהם לעפרן את הכסף עפרן כתיב ועיין מ״ש שם : ויהי בעלות בגעי״א רד״ק : ויהי בעלות נבוכדראצר מלך בבל אל הארץ כן כתיב בספרי ספרד המדוייקים ובמקצת · כי יונדב בן רכב מסורת יונדב ג׳ וסי׳ ויאמרו לא נשתה יין · ונשב באהלים · לכן כה אמר וגו׳ · וכל שמואל דכוותא בר מן

חֵיל אֲרָם וַנֵּשֶׁב בִּירוּשָׁלָֽם׃
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹֽר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָלֹךְ וְאָמַרְתָּ לְאִישׁ
יְהוּדָה וּלְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָ͏ִם הֲלוֹא תִקְחוּ מוּסָר לִשְׁמֹעַ אֶל־דְּבָרַי נְאֻם־יְהוָֽה׃ הוּקַם אֶת־דִּבְרֵי
יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב אֲשֶׁר־צִוָּה אֶת־בָּנָיו לְבִלְתִּי שְׁתוֹת־יַיִן וְלֹא שָׁתוּ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שָׁמְעוּ אֵת
מִצְוַת אֲבִיהֶם וְאָנֹכִי דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשְׁכֵּם וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלָֽי׃ וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־
כָּל־עֲבָדַי הַנְּבִיאִים ׀ הַשְׁכֵּים וְשָׁלֹחַ ׀ לֵאמֹר שֻׁבוּ־נָא אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וְהֵיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאַל־
תֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם וּשְׁבוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וְלַאֲבֹתֵיכֶם וְלֹא הִטִּיתֶם
אֶת־אָזְנְכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלָֽי׃
כִּי הֵקִימוּ בְּנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב אֶת־מִצְוַת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוָּם וְהָעָם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ אֵלָֽי׃ לָכֵן
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא אֶל־יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם אֵת
כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֵיהֶם יַעַן דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמֵעוּ וָאֶקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנֽוּ׃ וּלְבֵית
הָרֵכָבִים אָמַר יִרְמְיָהוּ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם עַל־מִצְוַת
יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם וַתִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־מִצְוֺתָיו וַתַּעֲשׂוּ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה אֶתְכֶֽם׃ לָכֵן
כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־יִכָּרֵת אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב עֹמֵד לְפָנַי כָּל־הַיָּמִֽים׃ ×
וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־ לו
יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹֽר׃ קַח־לְךָ מְגִלַּת־סֵפֶר וְכָתַבְתָּ אֵלֶיהָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי
אֵלֶיךָ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה וְעַל־כָּל־הַגּוֹיִם מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ מִימֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּֽה׃
אוּלַי יִשְׁמְעוּ בֵּית יְהוּדָה אֵת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ אִישׁ
מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וְסָלַחְתִּי לַעֲוֺנָם וּלְחַטָּאתָֽם׃ וַיִּקְרָא יִרְמְיָהוּ אֶת־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה
וַיִּכְתֹּב בָּרוּךְ מִפִּי יִרְמְיָהוּ אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלָיו עַל־מְגִלַּת־סֵֽפֶר׃ וַיְצַוֶּה יִרְמְיָהוּ
אֶת־בָּרוּךְ לֵאמֹר אֲנִי עָצוּר לֹא אוּכַל לָבוֹא בֵּית יְהוָֽה׃ וּבָאתָ אַתָּה וְקָרָאתָ בַמְּגִלָּה אֲשֶׁר־
כָּתַבְתָּ מִפִּי אֶת־דִּבְרֵי יְהוָה בְּאָזְנֵי הָעָם בֵּית יְהוָה בְּיוֹם צוֹם וְגַם בְּאָזְנֵי כָל־יְהוּדָה הַבָּאִים
מֵעָרֵיהֶם תִּקְרָאֵֽם׃ אוּלַי תִּפֹּל תְּחִנָּתָם לִפְנֵי יְהוָה וְיָשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה כִּי־גָדוֹל הָאַף
וְהַחֵמָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־הָעָם הַזֶּֽה׃ וַיַּעַשׂ בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא
לִקְרֹא בַסֵּפֶר דִּבְרֵי יְהוָה בֵּית יְהוָֽה׃
וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִשִׁית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בַּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁעִי קָרְאוּ צוֹם לִפְנֵי יְהוָה
כָּל־הָעָם בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְכָל־הָעָם הַבָּאִים מֵעָרֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלָֽם׃ וַיִּקְרָא בָרוּךְ בַּסֵּפֶר אֶת־דִּבְרֵי
יִרְמְיָהוּ בֵּית יְהוָה בְּלִשְׁכַּת גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן הַסֹּפֵר בֶּחָצֵר הָעֶלְיוֹן פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה הֶחָדָשׁ
בְּאָזְנֵי כָּל־הָעָֽם׃ וַיִּשְׁמַע מִכָיְהוּ בֶן־גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה מֵעַל הַסֵּֽפֶר׃ וַיֵּרֶד
בֵּית־הַמֶּלֶךְ עַל־לִשְׁכַּת הַסֹּפֵר וְהִנֵּה־שָׁם כָּל־הַשָּׂרִים יוֹשְׁבִים אֱלִישָׁמָע הַסֹּפֵר וּדְלָיָהוּ בֶן־שְׁמַעְיָהוּ
וְאֶלְנָתָן בֶּן־עַכְבּוֹר וּגְמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן וְצִדְקִיָּהוּ בֶן־חֲנַנְיָהוּ וְכָל־הַשָּׂרִֽים׃
וַיַּגֵּד לָהֶם מִכָיְהוּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמֵעַ בִּקְרֹא בָרוּךְ בַּסֵּפֶר בְּאָזְנֵי הָעָֽם׃ וַיִּשְׁלְחוּ
כָל־הַשָּׂרִים אֶל־בָּרוּךְ אֶת־יְהוּדִי בֶּן־נְתַנְיָהוּ בֶּן־שֶׁלֶמְיָהוּ בֶן־כּוּשִׁי לֵאמֹר הַמְּגִלָּה אֲשֶׁר קָרָאתָ
בָּהּ

ובמקצת ספרים כ"י על הארץ וכן תרגם יונתן על ארעא אמנם במסרה גדולה ערך אר נמסר כל ירמיה על הארץ בר מן ב' אל הארץ וזה א' מהם
וחברו והשיבותים אל הארץ סימן ל' וכן מסור עליהם ב' בסיפרא : וליושבי יש ספרים וליושבי : אל העם הזה בס"א כ"י על העם הזה וכן ת"י לו
על עמא הדין אבל נשאר ספרים כתוב אל וכן במסורת מלכים א' ריש סימן י"ד נמסר ח' על העם ואין זה מהם : לאמר המגלה בת"ס דגושה וכה"א
בלא מאריך כן הוא בספרים מדוייקים כמו תכרו שבפסוק ב' :

הצרה

בה באזני העם קחנה בידך ולך ויקח ברוך בן־נריהו את־המגלה בידו ויבא אליהם:
ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם: ויהי כשמעם את־כל־הדברים
פחדו איש אל־רעהו ויאמרו אל־ברוך הגיד נגיד למלך את כל־הדברים האלה:
ואת־ברוך שאלו לאמר הגד־נא לנו איך כתבת את־כל־הדברים האלה מפיו: ויאמר להם
ברוך מפיו יקרא אלי את כל־הדברים האלה ואני כתב על־הספר בדיו: ויאמרו
השרים אל־ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל־ידע איפה אתם: ויבאו אל־המלך
חצרה ואת־המגלה הפקדו בלשכת אלישמע הספר ויגידו באזני המלך את כל־הדברים:
וישלח המלך את־יהודי לקחת את־המגלה ויקחה מלשכת אלישמע הספר ויקראה יהודי
באזני המלך ובאזני כל־השרים העמדים מעל המלך: והמלך יושב בית
החרף בחדש התשיעי ואת־האח לפניו מבערת: ויהי | כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה
יקרעה בתער הספר והשלך אל־האש אשר אל־האח עד־תם כל־המגלה על־האש אשר על־
האח: ולא פחדו ולא קרעו את־בגדיהם המלך וכל־עבדיו השמעים את כל־
הדברים האלה: וגם אלנתן ודליהו וגמריהו הפגעו במלך לבלתי שרף את־המגלה ולא
שמע אליהם: ויצוה המלך את־ירחמאל בן־המלך ואת־שריהו בן־עזריאל ואת־שלמיהו
בן־עבדאל לקחת את־ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא ויסתרם יהוה: ויהי
דבר־יהוה אל־ירמיהו אחרי | שרף המלך את־המגלה ואת־הדברים אשר כתב ברוך מפי
ירמיהו לאמר: שוב קח־לך מגלה אחרת וכתב עליה את כל־הדברים הראשנים אשר
היו על־המגלה הראשנה אשר שרף יהויקים מלך־יהודה: ועל־יהויקים מלך־יהודה תאמר
כה אמר יהוה אתה שרפת את־המגלה הזאת לאמר מדוע כתבת עליה לאמר בא־יבוא
מלך־בבל והשחית את־הארץ הזאת והשבית ממנה אדם ובהמה: לכן כה־
אמר יהוה על־יהויקים מלך יהודה לא־יהיה־לו יושב על־כסא דוד ונבלתו תהיה משלכת
לחרב ביום ולקרח בלילה: ופקדתי עליו ועל־זרעו ועל־עבדיו את־עונם והבאתי עליהם
ועל־ישבי ירושלם ואל־איש יהודה את כל־הרעה אשר־דברתי אליהם ולא שמעו:

וירמיהו לקח | מגלה אחרת ויתנה אל־ברוך בן־נריהו הספר ויכתב עליה מפי ירמיהו
את כל־דברי הספר אשר שרף יהויקים מלך־יהודה באש ועוד נוסף עליהם דברים רבים
כהמה: * וימלך־מלך צדקיהו בן־יאשיהו תחת כניהו בן־יהויקים אשר המליך נבוכדראצר לז
מלך־בבל בארץ יהודה: ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל־דברי יהוה אשר דבר
ביד ירמיהו הנביא:

וישלח המלך צדקיהו את־יהוכל בן־שלמיה ואת־צפניהו בן־מעשיה הכהן אל־ירמיהו הנביא
לאמר התפלל־נא בעדנו אל־יהוה אלהינו: וירמיהו בא ויצא בתוך העם
ולא־נתנו אתו בית הכליא: וחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו הכשדים הצרים על־ הכלוא
ירושלם את־שמעם ויעלו מעל ירושלם: ויהי דבר־יהוה אל־ירמיהו הנביא
לאמר

לז חצרה מלעיל הזקף בכל"י רד"ק : ויהי בקרוא במקצת ספרים כתובי יד ודפוסים ישנים מלא וא"ו ואל"ף ונמסר עליו ג' אחד מלא ואחד חסר
ובן נמסר במלכים ב' ה' על ויהי בקרא מלך ישראל ולא, מסיימי וכיון דחזינן בכולהו ספרי דסל מלכים חסר ממילא משמע דהדין מלא : בן שלמיה
במקצת ספרים כתובי יד ובדפוס ישן כתוב שלמיהו כו"או ובשאר ספרים בלא וא"ו ועיין מה שכתוב במקרא גדולה בסימן דלעיל במסורת. ג' בקריא
וכו' ואחד ושלמיהו ואין זה מהם ובן מצאתי במסורת בקיבת יד : ונראה דזו היא עיקר לא כאשר אחריתי דכתיב התם : הכליא הכלוא ק' :

לאמר׃ כה־אמר יהוה אלהי ישראל כה תאמרו אל־מלך יהודה השלח אתכם אלי
לדרשני הנה ׀ חיל פרעה היצא לכם לעזרה שב לארצו מצרים׃ ושבו הכשדים ונלחמו
על־העיר הזאת ולכדה ושרפה באש׃
כה ׀ אמר יהוה אל־תשאו נפשתיכם לאמר הלך ילכו מעלינו הכשדים כי־לא ילכו׃ כי
אם־הכיתם כל־חיל כשדים הנלחמים אתכם ונשארו־בם אנשים מדקרים איש באהלו יקומו
ושרפו את־העיר הזאת באש׃ והיה בהעלות חיל הכשדים מעל ירושלם מפני חיל
פרעה׃ ויצא ירמיהו מירושלם ללכת ארץ בנימן לחלק משם בתוך העם׃
ויהי־הוא בשער בנימן ושם בעל פקדת ושמו יראייה בן־שלמיה בן־חנניה ויתפש את־ירמיהו
הנביא לאמר אל־הכשדים אתה נפל׃ ויאמר ירמיהו שקר אינני נפל על־הכשדים ולא
שמע אליו ויתפש יראייה בירמיהו ויבאהו אל־השרים׃ ויקצפו השרים על־ירמיהו והכו
אתו ונתנו אותו בית האסור בית יהונתן הספר כי־אתו עשו לבית הכלא׃ כי בא ירמיהו
אל־בית הבור ואל־החניות וישב־שם ירמיהו ימים רבים׃ וישלח המלך צדקיהו ויקחהו
וישאלהו המלך בביתו בסתר ויאמר היש דבר מאת יהוה ויאמר ירמיהו יש ויאמר ביד
מלך־בבל תנתן׃ ויאמר ירמיהו אל־המלך צדקיהו מה חטאתי לך ולעבדיך ולעם הזה
כי־נתתם אותי אל־בית הכלא׃ ואיו נביאיכם אשר־נבאו לכם לאמר לא־יבא מלך־בבל ואיה ק׳
עליכם ועל הארץ הזאת׃ ועתה שמע־נא אדני המלך תפל־נא תחנתי לפניך ואל־תשבני
בית יהונתן הספר ולא אמות שם׃
ויצוה המלך צדקיהו ויפקדו את־ירמיהו בחצר המטרה ונתן לו ככר־לחם ליום מחוץ האפים
עד־תם כל־הלחם מן־העיר וישב ירמיהו בחצר המטרה׃ * וישמע שפטיה בן־מתן לח
וגדליהו בן־פשחור ויוכל בן־שלמיהו ופשחור בן־מלכיה את־הדברים אשר ירמיהו מדבר אל־
כל־העם לאמר׃ כה אמר יהוה הישב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיצא אל־
הכשדים יחיה והיתה־לו נפשו לשלל וחי׃ וחיה ק׳
כה אמר יהוה הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך־בבל ולכדה׃ ויאמרו השרים אל־
המלך יומת נא את־האיש הזה כי־על־כן הוא־מרפא את־ידי אנשי המלחמה הנשארים ׀
בעיר הזאת ואת ידי כל־העם לדבר אליהם כדברים האלה כי ׀ האיש הזה איננו דרש
לשלום לעם הזה כי אם־לרעה׃ ויאמר המלך צדקיהו הנה־הוא בידכם כי־אין המלך
יוכל אתכם דבר׃ ויקחו את־ירמיהו וישלכו אתו אל־הבור ׀ מלכיהו בן־המלך אשר בחצר
המטרה וישלחו את־ירמיהו בחבלים ובבור אין־מים כי אם־טיט ויטבע ירמיהו בטיט׃
וישמע עבד־מלך הכושי איש סריס והוא בבית המלך כי־נתנו את־ירמיהו אל־הבור והמלך
יושב בשער בנימן׃ ויצא עבד־מלך מבית המלך וידבר אל־המלך לאמר׃ אדני המלך
הרעו האנשים האלה את כל־אשר עשו לירמיהו הנביא את אשר־השליכו אל־הבור וימת
תחתיו מפני הרעב כי אין הלחם עוד בעיר׃ ויצוה המלך את עבד־מלך הכושי לאמר
קח

לחלק משם בכל ספרים שלפני בחי"ת בשוא ופתח ובמכלול דף פ"ה כתוב שהוא בשוא לבדו לחלק ואחריו הלכו בעל מכלל יופי ובעל הלשון וכן
כתוב בלוית חן פ׳ כ"ג מהשער השלישי: יראייה בב׳ יודי"ן הראשונה כקראת ונקודה בקמץ ודגושה והשנית חירק כקראת וכן ומהייאל ילד את
מתושאל וכן יששכר לקריאת בן אשר רד"ק ועיין מה שכתבתי בפרשת ויצא על יששכר: ואיו ואיה ק׳ והוא חד מן מלין דכתיבין ו׳ בסוף תיבותא
וקריין ה"א וסימן נמסר בשמואל ב׳ כ"א וגם כאמר ואיו נביאיכם פלוגתא וכן במסורת כתיבת יד מצאתי הדין פליגין עליה האמנם יש מסרה אחרת לח
מפורשת ואיה ג׳ ר"פ נקריאה וכו׳ ואיו נביאכם כן כתוב ועיין במסורת על פסוק זה: ועתה שמע נא בגעיא: יחיה וחיה ק׳:
והעלות

קח בידך מזה שלשים אנשים והעלית את־ירמיהו הנביא מן־הבור בטרם ימות׃
סחבות ויקח עבד־מלך את־האנשים בידו ויבא בית־המלך אל־תחת האוצר ויקח משם בלוי הסחבות
ובלוי מלחים וישלחם אל־ירמיהו אל־הבור בחבלים׃ ויאמר עבד־מלך הכושי אל־ירמיהו
שים נא בלואי הסחבות והמלחים תחת אצלות ידיך מתחת לחבלים ויעש ירמיהו כן׃
וימשכו את־ירמיהו בחבלים ויעלו אתו מן־הבור וישב ירמיהו בחצר המטרה׃ וישלח
המלך צדקיהו ויקח את־ירמיהו הנביא אליו אל־מבוא השלישי אשר בבית יהוה ויאמר
המלך אל־ירמיהו שאל אני אתך דבר אל־תכחד ממני דבר׃ ויאמר ירמיהו אל־צדקיהו
כי אגיד לך הלוא המת תמיתני וכי איעצך לא תשמע אלי׃ וישבע המלך צדקיהו אל־
את כתיב ולא קרי ירמיהו בסתר לאמר חי־יהוה את אשר עשה־לנו את־הנפש הזאת אם־אמיתך ואם־אתנך
ביד האנשים האלה אשר מבקשים את־נפשך׃ ויאמר ירמיהו אל־צדקיהו
כה־אמר יהוה אלהי צבאות אלהי ישראל אם־יצא תצא אל־שרי מלך־בבל וחיתה נפשך
והעיר הזאת לא תשרף באש וחיתה אתה וביתך׃ ואם לא־תצא אל־שרי מלך בבל ונתנה
העיר הזאת ביד הכשדים ושרפוה באש ואתה לא־תמלט מידם׃
ויאמר המלך צדקיהו אל־ירמיהו אני דאג את־היהודים אשר נפלו אל־הכשדים פן־יתנו אתי
בידם והתעללו־בי׃ ויאמר ירמיהו לא יתנו שמע־נא בקול יהוה לאשר אני דבר אליך
וייטב לך ותחי נפשך׃ ואם־מאן אתה לצאת זה הדבר אשר הראני יהוה׃ והנה כל־
הנשים אשר נשארו בבית מלך־יהודה מוצאות אל־שרי מלך בבל והנה אמרת הסיתוך
ויכלו לך אנשי שלמך הטבעו בבץ רגלך נסגו אחור׃ ואת־כל־נשיך ואת־בניך מוצאים
אל־הכשדים ואתה לא־תמלט מידם כי ביד מלך־בבל תתפש ואת־העיר הזאת תשרף באש׃
ויאמר צדקיהו אל־ירמיהו איש אל־ידע בדברים־האלה ולא תמות׃ וכי־
ישמעו השרים כי־דברתי אתך ובאו אליך ואמרו אליך הגידה־נא לנו מה־דברת אל־המלך
אל־תכחד ממנו ולא נמיתך ומה־דבר אליך המלך׃ ואמרת אליהם מפיל־אני תחנתי
לפני המלך לבלתי השיבני בית יהונתן למות שם׃ ויבאו כל־השרים אל־
ירמיהו וישאלו אתו ויגד להם ככל־הדברים האלה אשר צוה המלך ויחרשו ממנו כי לא־
נשמע הדבר׃ וישב ירמיהו בחצר המטרה עד־יום אשר־נלכדה ירושלם והיה כאשר
לט נלכדה ירושלם׃ * בשנה התשעית לצדקיהו מלך־יהודה בחדש העשרי
בא נבוכדראצר מלך־בבל וכל־חילו אל־ירושלם ויצרו עליה׃ בעשתי־עשרה שנה
לצדקיהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר׃ ויבאו כל שרי מלך־
בבל וישבו בשער התוך נרגל שראצר סמגר־נבו שרסכים רב־סריס נרגל שראצר רב־מג
וכל־שארית שרי מלך בבל׃ ויהי כאשר ראם צדקיהו מלך־יהודה וכל אנשי המלחמה
ויברחו ויצאו לילה מן־העיר דרך גן המלך בשער בין החמתים ויצא דרך הערבה׃

וירדפו

והעלית בס"ס הו"או בגעיא : בלוי הסחבות סחבות ק' : חי ה' את אשר את כתיב ולא קרי ועיין מה שכתבתי בסימן ל"ב ט"פ את החתום :
לט שמע נא בגעיא : הראני במירק. בס"א רד"ק : ואמרו אליך הוא"ו בגעיא בספרי ספרד : בשנה התשעית בס"ס חסר יו"ד קדמאה ובספרי אחרינו מלא דמלא ולית למיפסט ממסור' דנסח דהתם לא איירי אלא במלת התשיעי כדחשיב להו ואזיל ומה שכתו' שם ופסוק ויהי בשנה התשיעית ליהויקים טעות הוא ור"ל ויהי בשנה התשעית ליהויקים וגו' בחדש התשעי למעלה בסימן ל"ו : בעשתי עשרה עיין מ"ש ביחזקאל ריש סימן כ"ו :
נרגל מלה חדא : שראצר מלה חדא ובס"ס בסי"ן שמאלית וס"א שראצר כולהון נקודה בצירי הא"לף : סמגרנבו מלה חדא ובחולם וי"ס שכתוב סמגר־נבו תרתין מלין ומקף ביניהם וים ספרים גבו בסורק : שרסכים בספר מוגה מלה חדא וכתוב במ"ס בסוף תיבה : רב סרים תרין מלין :
רב מג תרתין מלין . רוב דברים אלו מר"דק :

וירדפו חיל־כשדים אחריהם וישגו את־צדקיהו בערבות ירחו ויקחו אותו ויעלהו אל־
נבוכדראצר מלך־בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים: וישחט מלך בבל את־
בני צדקיהו ברבלה לעיניו ואת כל־חרי יהודה שחט מלך בבל: ואת־עיני
צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים לביא אתו בבלה: ואת־בית המלך ואת־בית העם שרפו
הכשדים באש ואת־חומות ירושלם נתצו: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת־הנפלים
אשר נפלו עליו ואת יתר העם הנשארים הגלה נבוזראדן רב־טבחים בבל: ומן־העם
הדלים אשר אין־להם מאומה השאיר נבוזראדן רב־טבחים בארץ יהודה ויתן להם כרמים
ויגבים ביום ההוא: ויצו נבוכדראצר מלך־בבל על־ירמיהו ביד נבוזראדן רב־טבחים
לאמר: קחנו ועיניך שים עליו ואל־תעש לו מאומה רע כי אם כאשר ידבר אליך כן אס
עשה עמו: וישלח נבוזראדן רב־טבחים ונבושזבן רב־סריס ונרגל שראצר רב־מג וכל ולא
רבי מלך־בבל: וישלחו ויקחו את־ירמיהו מחצר המטרה ויתנו אתו אל־גדליהו בן־ נון
אחיקם בן־שפן להוצאהו אל־הבית וישב בתוך העם: ואל־ירמיהו היה דבר־
יהוה בהיתו עצור בחצר המטרה לאמר: הלוך ואמרת לעבד־מלך הכושי לאמר כה־
אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מבי את־דברי אל־העיר הזאת לרעה ולא לטובה מבא
והיו לפניך ביום ההוא: והצלתיך ביום־ההוא נאם־יהוה ולא תנתן ביד
האנשים אשר־אתה יגור מפניהם: כי מלט אמלטך ובחרב לא תפל והיתה לך נפשך
לשלל כי־בטחת בי נאם־יהוה: * הדבר אשר־היה אל־ירמיהו מאת יהוה מ
אחר ׀ שלח אתו נבוזראדן רב־טבחים מן־הרמה בקחתו אתו והוא־אסור באזקים בתוך
כל־גלות ירושלם ויהודה המגלים בבלה: ויקח רב־טבחים לירמיהו ויאמר אליו יהוה
אלהיך דבר את־הרעה הזאת אל־המקום הזה: ויבא ויעש יהוה כאשר דבר כי־חטאתם
ליהוה ולא־שמעתם בקולו והיה לכם דבר הזה: ועתה הנה פתחתיך היום מן־האזקים הרבי
אשר על־ידך אם־טוב בעיניך לבוא אתי בבל בא ואשים את־עיני עליך ואם־רע בעיניך
לבוא־אתי בבל חדל ראה כל־הארץ לפניך אל־טוב ואל־הישר בעיניך ללכת שמה לך:
ועודנו לא־ישוב ושבה אל־גדליה בן־אחיקם בן־שפן אשר הפקיד מלך־בבל בערי יהודה
ושב אתו בתוך העם או אל־כל־הישר בעיניך ללכת לך ויתן־לו רב־טבחים ארחה ומשאת
וישלחהו: ויבא ירמיהו אל־גדליה בן־אחיקם המצפתה וישב אתו בתוך העם הנשארים
בארץ: וישמעו כל־שרי החילים אשר בשדה המה ואנשיהם כי־הפקיד מלך־
בבל את־גדליהו בן־אחיקם בארץ וכי ׀ הפקיד אתו אנשים ונשים וטף ומדלת הארץ מאשר
לא־הגלו בבלה: ויבאו אל־גדליה המצפתה וישמעאל בן־נתניהו ויוחנן ויונתן
בני־קרח ושריה בן־תנחמת ובני ׀ עופי הנטפתי ויזניהו בן־המעכתי המה ואנשיהם: עיפי ק
וישבע להם גדליהו בן־אחיקם בן־שפן ולאנשיהם לאמר אל־תיראו מעבוד הכשדים
שבו

בערבות ירחו בספרים מדוייקים הרי"ש בצירי ויש ספרים בחירק וכ"ע המסורת דסוף מלכים : ויקחו אותו במקצת מדוייקים מלא וא"ו ויש מהם
שבתחלה כתוב חסר ואחרי כן הגיהו והוסיפו וא"ו : ויעלהו אל נבוכדראצר כן כתיב ברי"ש במקצת ספרים מדוייקים ודפוסים ישנים ועיין מ"ש
לעיל בסימן כ"ד : בנחשתים ברוב ספרים כ"י ודפוסים ישנים קלה הנו"ן והב"ית במאריך : נבוזראדן מלה חדא וכן כל נבוכדנצר ונבוכדראצר
מלה חדא רד"ק : מאומה רע בדגש הרי"ש רד"ק בפי' ומכלול דף ע"ב : כי אם כאשר אם כתיב ולא קרי : ונבושזבן בנו"ן אחרונה זעירא והוא
חד מן ג' נו"נין אריכין וזעירין ע"ם המסורת : שראצר בשי"ן שמאלית כמ"ש למעלה בזה הסימן : להוצאהו אל הבית מי שכתב מן הבית פגנה
יצאה מלפניו : הנני מביס מביא ק' והוא חד מן ט' מלין חסר אל"ף בלישנא עפ"ב : באזיקים הא"לף נחה וכן האזקים שבסמוך : סדבר הזה ט
הדבר ק' : אתי בבל הבית"ין רפין : ושבה אל גדליה מלעיל כמ"ש בשמואל ב' ט"ו : וישמעו כל שרי כ"ף רפה : עופי עיפי ק' :
ואתם

שבו בארץ ועבדו את־מלך בבל וייטב לכם׃ ואני הנני ישב במצפה לעמד לפני הכשדים
אשר יבאו אלינו ואתם אספו יין וקיץ ושמן ושמו בכליכם ושבו בעריכם אשר־תפשתם׃
וגם כל־היהודים אשר־במואב ׀ ובבני־עמון ובאדום ואשר בכל־הארצות שמעו כי־נתן מלך־
בבל שארית ליהודה וכי הפקיד עליהם את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן׃ וישבו כל־היהודים
מכל־המקמות אשר נדחו־שם ויבאו ארץ־יהודה אל־גדליהו המצפתה ויאספו יין וקיץ הרבה
מאד׃ ויוחנן בן־קרח וכל־שרי החילים אשר בשדה באו אל־גדליהו המצפתה׃ ויאמרו
אליו הידע תדע כי בעליס ׀ מלך בני־עמון שלח את־ישמעאל בן־נתניה להכתך נפש ולא־
האמין להם גדליהו בן־אחיקם׃ ויוחנן בן־קרח אמר אל־גדליהו בסתר במצפה לאמר
אלכה נא ואכה את־ישמעאל בן־נתניה ואיש לא ידע למה יככה נפש ונפצו כל־יהודה
הנקבצים אליך ואבדה שארית יהודה׃ ויאמר גדליהו בן־אחיקם אל־יוחנן בן־קרח אל־
תעשה ק תעשׂ את־הדבר הזה כי־שקר אתה דבר אל־ישמעאל׃ * ויהי ׀ בחדש
מא השביעי בא ישמעאל בן־נתניה בן־אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך ועשרה אנשים אתו
אל־גדליהו בן־אחיקם המצפתה ויאכלו שם לחם יחדו במצפה׃ ויקם ישמעאל בן־נתניה
ועשרת האנשים ׀ אשר־היו אתו ויכו את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן בחרב וימת אתו אשר־
הפקיד מלך־בבל בארץ׃ ואת כל־היהודים אשר־היו אתו את־גדליהו במצפה ואת־
הכשדים אשר נמצאו־שם את אנשי המלחמה הכה ישמעאל׃ ויהי ביום השני
להמית את־גדליהו ואיש לא ידע׃ ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש
מגלחי זקן וקרעי בגדים ומתגדדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית יהוה׃ ויצא ישמעאל
בן־נתניה לקראתם מן־המצפה הלך הלך ובכה ויהי כפגש אתם ויאמר אליהם באו אל־
גדליהו בן־אחיקם׃ ויהי כבואם אל־תוך העיר וישחטם ישמעאל בן־נתניה אל־תוך הבור
הוא והאנשים אשר־אתו׃ ועשרה אנשים נמצאו־בם ויאמרו אל־ישמעאל אל־תמתנו
כי־יש־לנו מטמנים בשדה חטים ושערים ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוך אחיהם׃
והבור אשר השליך שם ישמעאל את ׀ כל פגרי האנשים אשר הכה ביד־גדליהו הוא אשר
עשה המלך אסא מפני בעשא מלך־ישראל אתו מלא ישמעאל בן־נתניהו חללים׃ וישב ׀
ישמעאל את־כל־שארית העם אשר במצפה את־בנות המלך ואת־כל־העם הנשארים
במצפה אשר הפקיד נבוזראדן רב־טבחים את־גדליהו בן־אחיקם וישבם ישמעאל בן־נתניה
וילך

ואתם אספו יין וקיץ בס"א כ"י הוא"ו בקמץ והשאר ספרים בשוא וכ"כ רד"ק שזה הראשון בשוא והשני שבסמוך וקיץ הרבה בקמץ הוא"ו : בעלים
מא יש ספרים בת"ס ובמדויקים בס"מך וכן כתב רד"ק עוד מצאתי הטי"ן במקצת ספרים בשוא לבד : אל תעשׂ תעשה ק' : בן נתניה בן כו"ת רפה :
הלוך ובֹכה (אמר הצעיר רפאל חיים באזילה המגיה לא ידעתי מי הכנים בלב מדפיסי מקראות ויניציאה חלוף גרסאות באשר ראיתי על פסוק זה
והוא כי בדפוס שנת ועדתי כתוב וּבָכֹה ובגיליון ס"א וּבֹכֶה ואילו בדפוס שנת וזה לך האות כתוב בפנים וּבֹכֶה ובגיליון ס"א וּבָכֹה ולא ראי זה
כראי זה הכל הפוך שבהם כ"ל שבולם משובשים הם שהרי במסורת כאן נמסר בֹּכֶה וּבֹכֶה ז' ונמנו בה' שמות על פסוק והנה נער בכה ז"ל מני לגא
בתם ותמצאם מכוונים ונמנה עמהם פ' זה ויצא ישמעאל בן נתניה וכן נמסרו במסרה רבתא ז' וגם בפרשת בהעלתך על פסוק העם בכה נמסר ז'
ואם לא כן פשטה הם · ועוד אלו ראיה גמורה שכתוב וּבֹכֶה שהרי בשמואל ב' ס"ו על פסוק עלה ובוכה נמסר ב' חד מלא וחד חסר ולא נמצא בכל
המקרא תיבת ובוכה בוא"ו בראשית המלה אלא הכוא דשמואל וזה דירמיה · גם כאן בירמיה במסרה קטנה נמסר ב' ואל תקשה ממש"ן שבעזרא י'
על פסוק בכה והתנפל דנמסר עליו ד' שממה כפסך משובשת היא דאם בוכה גרידא קא מסרה אפילו אם תאמר דהאי וּבָכֹה כתיב אם כן חמישאה
בֹכֶה כתיבי · ואם תאמר דבֹכֶה וּבֹכֶה קא מסרה לדידך כמי שותא הוו · ועוד אין לומר דהאי מסרה דעזרא ר"ל ד' חסרים וא"ו אחר הבי"ת שהרי
כולם חסרים הם בספרי דוקני ועל אחד מהם היה לו לבעל המסורת למסור עליו לית מלא אלא ודאי כדאמרן · וכן נראה שמתרגם יונתן שתרגם
ובכי וכן כתבו בעל מאיר כתיב בוא"ו אחר הבי"ת כדי שלא להפסיק ע"כ :) כפגש בס"ס הגימ"ל רפה : ויהי כבואם יש מחלוקת בספרים אם
הוא מלא וא"ו או חסר והמסורות סתומות כי במקצתם כתוב כבאם ב' חד חסר וחד מלא ויפי כבאם שמרון · א"ל תוך העיר · ובמקצתם כתוב כאן לית
מלא וחד חסר וגירסא זו נראית עיקר שגם במסרה שלנו במלכים ב' ו' על ויפי כבאם שמרון נמסר לית וחסר וחד מלא וישחטם שהוא זה דירמיה:

וילך

וילך לעבר אל־בני עמון: וישמע יוחנן בן־קרח וכל־שרי החילים אשר אתו
את כל־הרעה אשר עשה ישמעאל בן־נתניה: ויקחו את־כל־האנשים וילכו להלחם עם־
ישמעאל בן־נתניה וימצאו אתו אל־מים רבים אשר בגבעון: ויהי כראות כל־העם אשר
את־ישמעאל את־יוחנן בן־קרח ואת כל־שרי החילים אשר אתו וישמחו: ויסבו כל־העם
אשר־שבה ישמעאל מן־המצפה וישבו וילכו אל־יוחנן בן־קרח: וישמעאל בן־נתניה
נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן וילך אל־בני עמון: ויקח יוחנן בן־קרח וכל־שרי
החילים אשר־אתו את כל־שארית העם אשר השיב מאת ישמעאל בן־נתניה מן־המצפה
אחר הכה את־גדליה בן־אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסים אשר השיב
מגבעון: וילכו וישבו בגרות כמוהם אשר־אצל בית לחם ללכת לבוא מצרים: מפני כמהם
הכשדים כי יראו מפניהם כי־הכה ישמעאל בן־נתניה את־גדליהו בן־אחיקם אשר־הפקיד
מלך־בבל בארץ: *

מב ויגשו כל־שרי החילים ויוחנן בן־קרח ויזניה בן־הושעיה וכל־העם מקטן ועד־גדול: ויאמרו
אל־ירמיהו הנביא תפל־נא תחנתנו לפניך והתפלל בעדנו אל־יהוה אלהיך בעד כל־השארית
הזאת כי־נשארנו מעט מהרבה כאשר עיניך ראות אתנו: ויגד־לנו יהוה אלהיך את־
הדרך אשר נלך־בה ואת־הדבר אשר נעשה: ויאמר אליהם ירמיהו הנביא שמעתי הנני
מתפלל אל־יהוה אלהיכם כדבריכם והיה כל־הדבר אשר־יענה יהוה אתכם אגיד לכם לא־
אמנע מכם דבר: והמה אמרו אל־ירמיהו יהי יהוה בנו לעד אמת ונאמן אם־לא ככל־
הדבר אשר ישלחך יהוה אלהיך אלינו כן נעשה: אם־טוב ואם־רע בקול יהוה אלהינו
אשר אנו° שלחים אתך אליו נשמע למען אשר ייטב־לנו כי נשמע בקול יהוה אלהינו: אנחנו
ויהי מקץ עשרת ימים ויהי דבר־יהוה אל־ירמיהו:
ויקרא אל־יוחנן בן־קרח ואל כל־שרי החילים אשר אתו ולכל־העם למקטן ועד־גדול:
ויאמר אליהם כה־אמר יהוה אלהי ישראל אשר שלחתם אתי אליו להפיל תחנתכם לפניו:
אם־שוב תשבו בארץ הזאת ובניתי אתכם ולא אהרס ונטעתי אתכם ולא אתוש כי נחמתי
אל־הרעה אשר עשיתי לכם: אל־תיראו מפני מלך בבל אשר־אתם יראים מפניו אל־
תיראו ממנו נאם־יהוה כי־אתכם אני להושיע אתכם ולהציל אתכם מידו: ואתן לכם
רחמים ורחם אתכם והשיב אתכם אל־אדמתכם: ואם־אמרים אתם לא נשב בארץ
הזאת לבלתי שמע בקול יהוה אלהיכם: לאמר לא כי ארץ מצרים נבוא אשר לא־נראה
מלחמה וקול שופר לא נשמע וללחם לא־נרעב ושם נשב: ועתה לכן שמעו דבר־יהוה
שארית יהודה כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אם־אתם שום תשמון פניכם לבא מצרים
ובאתם לגור שם: והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם בארץ מצרים
והרעב אשר־אתם דאגים ממנו שם ידבק אחריכם מצרים ושם תמתו: ויהיו
כל

וילך לעבור בדי"ס ומאן דכתב לעבר בל"ות לא טב עבד: אל בני עמון במאיר כתיב כמו את בני עמון וכן מצאתי במקצת ספרים כ"י קדמונים
מספרד וגם בנביאים עם פירוש הרי"א אבל בספרים אחרים כתוב אל: וימצאו אותו אל מים רבים התרגום ורש"י נראה שהיו קוראים על מים
רבים ובספרים שלנו כתוב אל ובמק"ג כתב המגיה שיש חילוק במסרות והכריע כגירסת אל וכן ראיתי בס' אחד בספרים כ"י וזו היא הסכמת רד"ק
מב שפירש אל כמו על ודומה לו אל ההרים לא אכל: כמוהם כמהם ק': הושעיה בספרים כ"י ודפוסים ישנים בשוא לבדו והם שלשה במסורת:
והיה כל הדבר הו"או בגעיא בס"ס: כל הדבר במאריך הכ"ף ועיין סוף פרשת ראה: בכל הדבר בגעיא: אנסו אנחנו ק': כי נחמתי
אל הרעה בספר אחד כתיבת יד על הרעה ולא יתכן כי זה הוא אחד מן ז' שכתוב נחמה סמוך למלת אל בלישנא כמו שנמסר במסרה גדולה שמ"ו ב':
לא נרעב ספר אחר קמץ: תמתו במקצת ספרים תמותו מלא וא"ו ועפ"ה ראוי להיות חסר כי לא בא במספר המלאים בס' ויהי מקץ אבל ועתה ידע
תדעו

כל־האנשים אשר־שמו את־פניהם לבוא מצרים לגור שם ימותו בחרב ברעב ובדבר ולא־
יהיה להם שריד ופליט מפני הרעה אשר אני מביא עליהם׃
כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל כאשר נתך אפי וחמתי על־ישבי ירושלם כן תתך
חמתי עליכם בבאכם מצרים והייתם לאלה ולשמה ולקללה ולחרפה ולא־תראו עוד את־
המקום הזה׃ דבר יהוה עליכם שארית יהודה אל־תבאו מצרים ידע תדעו כי־העידתי
בכם היום׃ כי התעתים בנפשותיכם כי־אתם שלחתם אתי אל־יהוה אלהיכם לאמר התעיתם ק
התפלל בעדנו אל־יהוה אלהינו וככל אשר יאמר יהוה אלהינו כן הגד־לנו ועשינו׃ ואגד
לכם היום ולא שמעתם בקול יהוה אלהיכם ולכל אשר־שלחני אליכם׃ ועתה ידע תדעו
כי בחרב ברעב ובדבר תמותו במקום אשר חפצתם לבוא לגור שם׃ *
מג ויהי ככלות ירמיהו לדבר אל־כל־העם את־כל־דברי יהוה אלהיהם אשר שלחו יהוה אלהיהם
אליהם את כל־הדברים האלה׃ ויאמר עזריה בן־הושעיה ויוחנן בן־קרח
וכל־האנשים הזדים אמרים אל־ירמיהו שקר אתה מדבר לא שלחך יהוה אלהינו לאמר
לא־תבאו מצרים לגור שם׃ כי ברוך בן־נריה מסית אתך בנו למען תת אתנו ביד־
הכשדים להמית אתנו ולהגלות אתנו בבל׃ ולא־שמע יוחנן בן־קרח וכל־שרי החילים
וכל־העם בקול יהוה לשבת בארץ יהודה׃ ויקח יוחנן בן־קרח וכל־שרי החילים את כל־
שארית יהודה אשר־שבו מכל־הגוים אשר נדחו־שם לגור בארץ יהודה׃ את־הגברים
ואת־הנשים ואת־הטף ואת־בנות המלך ואת כל־הנפש אשר הניח נבוזראדן רב־טבחים
את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן ואת ירמיהו הנביא ואת־ברוך בן־נריהו׃ ויבאו ארץ מצרים
כי לא שמעו בקול יהוה ויבאו עד־תחפנחס׃ ויהי דבר־יהוה אל־ירמיהו
בתחפנחס לאמר׃ קח בידך אבנים גדלות וטמנתם במלט במלבן אשר בפתח בית־
פרעה בתחפנחס לעיני אנשים יהודים׃ ואמרת אליהם כה־אמר יהוה צבאות אלהי
ישראל הנני שלח ולקחתי את־נבוכדראצר מלך־בבל עבדי ושמתי כסאו ממעל לאבנים
שפרירו ק האלה אשר טמנתי ונטה את־שפרורו עליהם׃ ובאה והכה את־ארץ מצרים אשר למות
ובא ק למות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב׃ והצתי אש בבתי אלהי מצרים
ושרפם ושבם ועטה את־ארץ מצרים כאשר־יעטה הרעה את־בגדו ויצא משם בשלום׃
ושבר את־מצבות בית שמש אשר בארץ מצרים ואת־בתי אלהי־מצרים ישרף באש׃ *
מד הדבר אשר היה אל־ירמיהו אל כל־היהודים הישבים בארץ מצרים הישבים
במגדל ובתחפנחס ובנף ובארץ פתרוס לאמר׃ כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
אתם ראיתם את כל־הרעה אשר הבאתי על־ירושלם ועל כל־ערי יהודה והנם חרבה היום
הזה ואין בהם יושב׃ מפני רעתם אשר עשו להכעסני ללכת לקטר לעבד לאלהים
אחרים אשר לא ידעום המה אתם ואבתיכם׃ ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים
השכים

מג תדעו כי בחרב ברעב ובדבר תמותו שבסמוך הוא אחד מהמלאים : התעתים התעיתם ק׳ ובס״א כ״י העי״ן בחירק ורד״ק כתב בצירי הע״ין וכן הוא
בכל הספרים : בנפשותיכם בנוקדת ספרים חסר וא״ו ואולם כפי המסורת הם שנים מלאים ותברו השמרו בנפשותיכם ירמיה י״ז : לא תבאו
מצרים בספרים מדוייקים חסר וא״ו בתר בי״ת : שפרורו שפרירו ק׳ : ובאה ובא ק׳ : כאשר יעטה הטי״ן בשוא לבדו בכל ספרים כתובי יד
מד וגם בכמה דפוסים וכן הוא בבעל הלשון ובמסורת פרשת כי תזריע יעטה ד׳ וסימן ועל שפם יעטה · כאשר יעטה · תהי לו כבגד יעטה · גם
ברכות יעטה מורה. וכולם בשוא לבדו : אשר עשו להכעסני חסר יו״ד אחר הע״ין במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים ועיין
מה שכתבתי לעיל בסימן ל״ב :

הַשְׁכֵּ֥ים וְשָׁלֹ֖חַ לֵאמֹ֑ר אַל־נָ֣א תַעֲשׂ֗וּ אֵ֛ת דְּבַֽר־הַתֹּעֵבָ֥ה הַזֹּ֖את אֲשֶׁ֥ר שָׂנֵֽאתִי׃ וְלֹ֤א שָֽׁמְעוּ֙
וְלֹא־הִטּ֣וּ אֶת־אָזְנָ֔ם לָשׁ֖וּב מֵרָעָתָ֑ם לְבִלְתִּ֥י קַטֵּ֖ר לֵאלֹהִ֥ים אֲחֵרִֽים׃ וַתִּתַּ֤ךְ חֲמָתִי֙ וְאַפִּ֔י וַתִּבְעַר֙
בְּעָרֵ֣י יְהוּדָ֔ה וּבְחֻצ֖וֹת יְרוּשָׁלִָ֑ם וַתִּהְיֶ֛ינָה לְחָרְבָּ֥ה לִשְׁמָמָ֖ה כַּיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃
וְעַתָּ֡ה כֹּֽה־אָמַ֣ר יְהוָה֩ אֱלֹהֵ֨י צְבָא֜וֹת אֱלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לָמָה֩ אַתֶּ֨ם עֹשִׂ֜ים רָעָ֤ה גְדוֹלָה֙ אֶל־נַפְשֹׁ֣תֵכֶ֔ם
לְהַכְרִ֨ית לָכֶ֤ם אִֽישׁ־וְאִשָּׁה֙ עוֹלֵ֣ל וְיוֹנֵ֔ק מִתּ֖וֹךְ יְהוּדָ֑ה לְבִלְתִּ֛י הוֹתִ֥יר לָכֶ֖ם שְׁאֵרִֽית׃
לְהַכְעִסֵ֜נִי בְּמַעֲשֵׂ֣י יְדֵיכֶ֗ם לְקַטֵּ֞ר לֵאלֹהִ֤ים אֲחֵרִים֙ בְּאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם אֲשֶׁר־אַתֶּ֛ם בָּאִ֥ים
לָג֖וּר שָׁ֑ם לְמַ֙עַן֙ הַכְרִ֣ית לָכֶ֔ם וּלְמַ֤עַן הֱיֽוֹתְכֶם֙ לִקְלָלָ֣ה וּלְחֶרְפָּ֔ה בְּכֹ֖ל גּוֹיֵ֥י הָאָֽרֶץ׃ הַֽשְׁכַחְתֶּ֞ם
אֶת־רָע֣וֹת אֲבוֹתֵיכֶ֡ם וְאֶת־רָעוֹת֩ ׀ מַלְכֵ֨י יְהוּדָ֜ה וְאֵ֣ת רָעֹ֣ות נָשָׁ֗יו וְאֵת֙ רָעֹ֣תֵכֶ֔ם וְאֵ֖ת רָעֹ֣ת נְשֵׁיכֶ֑ם
אֲשֶׁ֤ר עָשׂוּ֙ בְּאֶ֣רֶץ יְהוּדָ֔ה וּבְחֻצ֖וֹת יְרוּשָׁלִָֽם׃ לֹ֣א דֻכְּא֔וּ עַ֖ד הַיּ֣וֹם הַזֶּ֑ה וְלֹ֣א יָֽרְא֗וּ וְלֹא־הָלְכ֤וּ
בְתוֹרָתִי֙ וּבְחֻקֹּתַ֔י אֲשֶׁר־נָתַ֣תִּי לִפְנֵיכֶ֔ם וְלִפְנֵ֖י אֲבוֹתֵיכֶֽם׃ לָכֵ֗ן כֹּֽה־אָמַ֞ר יְהוָ֤ה
צְבָאוֹת֙ אֱלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל הִנְנִ֨י שָׂ֧ם פָּנַ֛י בָּכֶ֖ם לְרָעָ֑ה וּלְהַכְרִ֖ית אֶת־כָּל־יְהוּדָֽה׃ וְלָקַחְתִּ֞י אֶת־
שְׁאֵרִ֣ית יְהוּדָ֗ה אֲשֶׁר־שָׂ֨מוּ פְנֵיהֶ֜ם לָב֣וֹא אֶֽרֶץ־מִצְרַיִם֮ לָג֣וּר שָׁם֒ וְתַ֨מּוּ כֹ֜ל בְּאֶ֧רֶץ מִצְרַ֣יִם יִפֹּ֗לוּ
בַּחֶ֤רֶב בָּֽרָעָב֙ יִתַּ֔מּוּ מִקָּטֹן֙ וְעַד־גָּד֔וֹל בַּחֶ֥רֶב וּבָרָעָ֖ב יָמֻ֑תוּ וְהָיוּ֙ לְאָלָ֣ה לְשַׁמָּ֔ה וְלִקְלָלָ֖ה וּלְחֶרְפָּֽה׃
וּפָ֣קַדְתִּ֗י עַ֤ל הַיּֽוֹשְׁבִים֙ בְּאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם כַּאֲשֶׁ֥ר פָּקַ֖דְתִּי עַל־יְרוּשָׁלִָ֑ם בַּחֶ֥רֶב בָּרָעָ֖ב וּבַדָּֽבֶר׃ וְלֹ֨א
יִהְיֶ֜ה פָּלִ֤יט וְשָׂרִיד֙ לִשְׁאֵרִ֣ית יְהוּדָ֔ה הַבָּאִ֥ים לָגֽוּר־שָׁ֖ם בְּאֶ֣רֶץ מִצְרָ֑יִם וְלָשׁ֣וּב ׀ אֶ֣רֶץ יְהוּדָ֗ה אֲשֶׁר־
הֵ֠מָּה מְנַשְּׂאִ֤ים אֶת־נַפְשָׁם֙ לָשׁ֣וּב לָשֶׁ֣בֶת שָׁ֔ם כִּ֥י לֹֽא־יָשׁ֖וּבוּ כִּ֥י אִם־פְּלֵטִֽים׃ וַיַּעֲנ֣וּ
אֶֽת־יִרְמְיָ֗הוּ כָּל־הָאֲנָשִׁ֤ים הַיֹּֽדְעִים֙ כִּֽי־מְקַטְּר֤וֹת נְשֵׁיהֶם֙ לֵאלֹהִ֣ים אֲחֵרִ֔ים וְכָל־הַנָּשִׁ֥ים הָעֹמְד֖וֹת
קָהָ֣ל גָּד֑וֹל וְכָל־הָעָ֛ם הַיֹּשְׁבִ֥ים בְּאֶֽרֶץ־מִצְרַ֖יִם בְּפַתְר֥וֹס לֵאמֹֽר׃ הַדָּבָ֛ר אֲשֶׁר־
דִּבַּ֥רְתָּ אֵלֵ֖ינוּ בְּשֵׁ֣ם יְהוָ֑ה אֵינֶ֥נּוּ שֹׁמְעִ֖ים אֵלֶֽיךָ׃
כִּי֩ עָשֹׂ֨ה נַעֲשֶׂ֜ה אֶֽת־כָּל־הַדָּבָ֣ר ׀ אֲשֶׁר־יָצָ֣א מִפִּ֗ינוּ לְקַטֵּר֩ לִמְלֶ֨כֶת הַשָּׁמַ֜יִם וְהַסֵּֽיךְ־לָ֣הּ נְסָכִ֗ים
כַּאֲשֶׁ֨ר עָשִׂ֜ינוּ אֲנַ֣חְנוּ וַאֲבֹתֵ֗ינוּ מְלָכֵ֤ינוּ וְשָׂרֵ֙ינוּ֙ בְּעָרֵ֣י יְהוּדָ֔ה וּבְחֻצ֖וֹת יְרוּשָׁלִָ֑ם וַנִּֽשְׂבַּֽע־לֶ֔חֶם
וַנִּהְיֶ֣ה טוֹבִ֔ים וְרָעָ֖ה לֹ֥א רָאִֽינוּ׃ וּמִן־אָ֨ז חָדַ֜לְנוּ לְקַטֵּ֧ר לִמְלֶ֛כֶת הַשָּׁמַ֛יִם וְהַסֵּֽךְ־לָ֥הּ נְסָכִ֖ים
חָסַ֣רְנוּ כֹ֑ל וּבַחֶ֥רֶב וּבָרָעָ֖ב תָּֽמְנוּ׃ וְכִֽי־אֲנַ֤חְנוּ מְקַטְּרִים֙ לִמְלֶ֣כֶת הַשָּׁמַ֔יִם וּלְהַסֵּ֥ךְ לָ֖הּ נְסָכִ֑ים
הֲמִֽבַּלְעֲדֵ֣י אֲנָשֵׁ֗ינוּ עָשִׂ֤ינוּ לָהּ֙ כַּוָּנִ֣ים לְהַעֲצִבָ֔ה וְהַסֵּ֥ךְ לָ֖הּ נְסָכִֽים׃ וַיֹּ֥אמֶר יִרְמְיָ֖הוּ אֶל־כָּל־
הָעָ֑ם עַל־הַגְּבָרִ֨ים וְעַל־הַנָּשִׁ֜ים וְעַל־כָּל־הָעָ֗ם הָעֹנִ֥ים אֹת֛וֹ דָּבָ֖ר לֵאמֹֽר׃ הֲל֣וֹא אֶת־הַקִּטֵּ֗ר אֲשֶׁר֩
קִטַּרְתֶּ֜ם בְּעָרֵ֧י יְהוּדָ֣ה וּבְחֻצ֣וֹת יְרוּשָׁלִַ֗ם אַתֶּ֤ם וַאֲבֽוֹתֵיכֶם֙ מַלְכֵיכֶ֣ם וְשָׂרֵיכֶ֔ם וְעַ֖ם הָאָ֑רֶץ אֹתָ֞ם זָכַ֤ר
יְהוָה֙ וַתַּעֲלֶ֖ה עַל־לִבּֽוֹ׃ וְלֹא־יוּכַ֨ל יְהוָ֜ה ע֗וֹד לָשֵׂאת֙ מִפְּנֵי֙ רֹ֣עַ מַֽעַלְלֵיכֶ֔ם מִפְּנֵ֥י הַתּוֹעֵבֹ֖ת אֲשֶׁ֣ר
עֲשִׂיתֶ֑ם וַתְּהִ֨י אַרְצְכֶ֜ם לְחָרְבָּ֨ה וּלְשַׁמָּ֧ה וְלִקְלָלָ֛ה מֵאֵ֥ין יוֹשֵׁ֖ב כְּהַיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃ מִפְּנֵ֞י אֲשֶׁ֣ר קִטַּרְתֶּ֗ם
וַאֲשֶׁ֤ר חֲטָאתֶם֙ לַֽיהוָ֔ה וְלֹ֤א שְׁמַעְתֶּם֙ בְּק֣וֹל יְהוָ֔ה וּבְתֹרָת֧וֹ וּבְחֻקֹּתָ֛יו וּבְעֵדְוֺתָ֖יו לֹ֣א הֲלַכְתֶּ֑ם עַל־
כן

להכעסני במעשי ידיכם בספרים הנ"ל חסר יו"ד כדלעיל : **במעשי** הג"ל העי"ן בחטף פתח : **למען הכרית לכם** במקרא גדולה נכתב נכרו
בספר מוגה להם ע"כ וקורא אני אותו ספר מוטעה : **השכחתם** השי"ן קלה והה"א בלא געיא ויש ספרים הה"א בגעיא כן כתב רד"ק בפי' ובמכלול
דף ס"א : **לאלה לשמה** במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישנים ולשמה בוא"ו ובספרים אחרים בלא וא"ו ואין לסמוך בזה על מסורת שלנו הכתובה
בס' ירמיה סוף סימן כ"ד דכוונתה אינה אלא לתת סימן לסדר התיבות המתחלפות ולא לסדר הוא"וין : **למלכת השמים** חסר אל"ף וכן האחרים
אשר בפרשה כי המירו הגבירה בשפחתה וקראוה בשמה מטרוני' וכו' ספר האמונות לרס"ט ועיין עוד במערכת האלהות פרק ט' : **להעצבה** במקצת
ספרים כ"י הה"א במפיק ובספרי ספרד רפויה וכ"כ רד"ק בפירוש ובס' מכלול דף ל"ב ובשרשים שהה"א רפה ומשפטה במפיק וכן נראה מהתרגום
ומפירוש רש"י : **מפני התועבת** כן כתוב בספרים מדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייתא וכן ראוי על פי המסורת דסוף ס' אחרי מות :
ותהי ארצכם לחרבה ולשמה יש ספרים כתוב לשמה בלא וא"ו ויש ספרים שנכתב בוא"ו ואחר כך נגררה ויש מהם בלא וא"ו והוסיפוה אחרי כן :
ובעדותיו במקצת ספרים כתובי יד הד"לת בחולם ובמסך הוא"ו ורד"ק כתב בשוא הד"לת ובחולם הוא"ו וכן הוא בספרים מדוייקים וזהו אחד מן ב'
מפקין וא"ו בלישנא וסימן במ"ג מלכים א' ב' :

ובעדותיו

כן קראת אתכם הרעה הזאת כיום הזה׃ ויאמר ירמיהו אל־כל־העם ואל
כל־הנשים שמעו דבר־יהוה כל־יהודה אשר בארץ מצרים׃ כה־אמר יהוה־צבאות אלהי
ישראל לאמר אתם ונשיכם ותדברנה בפיכם ובידיכם מלאתם ׀ לאמר עשה נעשה את־
נדרינו אשר נדרנו לקטר למלכת השמים ולהסך לה נסכים הקים תקימנה את־נדריכם
ועשה תעשינה את־נדריכם׃ לכן שמעו דבר־יהוה כל־יהודה הישבים בארץ
מצרים הנני נשבעתי בשמי הגדול אמר יהוה אם־יהיה עוד שמי נקרא ׀ בפי ׀ כל־איש יהודה
אמר חי־אדני יהוה בכל־ארץ מצרים׃ הנני שקד עליהם לרעה ולא לטובה ותמו כל־
איש יהודה אשר בארץ־מצרים בחרב וברעב עד־כלותם׃ ופליטי חרב ישבון מן־ארץ
מצרים ארץ יהודה מתי מספר וידעו כל־שארית יהודה הבאים לארץ־מצרים לגור שם דבר־
מי יקום ממני ומהם׃ וזאת־לכם האות נאם־יהוה כי־פקד אני עליכם במקום הזה למען
תדעו כי קום יקומו דברי עליכם לרעה׃
כה ׀ אמר יהוה הנני נתן את־פרעה חפרע מלך־מצרים ביד איביו וביד מבקשי נפשו כאשר
נתתי את־צדקיהו מלך־יהודה ביד נבוכדראצר מלך־בבל איבו ומבקש נפשו׃ * מה
הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל־ברוך בן־נריה בכתבו את־הדברים האלה על־
ספר מפי ירמיהו בשנה הרבעית ליהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה לאמר׃ כה־אמר יהוה
אלהי ישראל עליך ברוך׃ אמרת אוי־נא לי כי־יסף יהוה יגון על־מכאבי יגעתי באנחתי
ומנוחה לא מצאתי׃ כה ׀ תאמר אליו כה אמר יהוה הנה אשר־בניתי אני הרס ואת
אשר־נטעתי אני נתש ואת־כל־הארץ היא׃ ואתה תבקש־לך גדלות אל־תבקש כי הנני
מביא רעה על־כל־בשר נאם־יהוה ונתתי לך את־נפשך לשלל על כל־המקמות אשר תלך־
שם׃ * אשר היה דבר־יהוה אל־ירמיהו הנביא על־הגוים׃ מו
למצרים על־חיל פרעה נכו מלך מצרים אשר־היה על־נהר־פרת בכרכמש אשר הכה
נבוכדראצר מלך בבל בשנת הרביעית ליהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה׃
ערכו מגן וצנה וגשו למלחמה׃ אסרו הסוסים ועלו הפרשים והתיצבו בכובעים מרקו
הרמחים לבשו הסרינות׃ מדוע ראיתי המה חתים נסגים אחור וגבוריהם יכתו ומנוס
נסו ולא הפנו מגור מסביב נאם־יהוה׃ אל־ינוס הקל ואל־ימלט הגבור צפונה על־יד
נהר־פרת כשלו ונפלו׃ מי־זה כיאר יעלה כנהרות יתגעשו מימיו׃ מצרים כיאר
יעלה וכנהרות יתגעשו מים ויאמר אעלה אכסה־ארץ אבידה עיר וישבי בה׃ עלו
הסוסים והתהוללו הרכב ויצאו הגבורים כוש ופוט תפשי מגן ולודים תפשי דרכי קשת׃
והיום ההוא לאדני יהוה צבאות יום נקמה להנקם מצריו ואכלה חרב
ושבעה

ובידיכם מלאתם יש ספרים שכתוב בהם ובידכם ובדוכן של מדויקים כתוב וביְדֵיכם בשני יודי"ן ונמסר עליו לית ומלא: עד כלותם הכ"ף
בשוא לא בפתח: וידעו בספרי ספרד הוא"ו בגעיה וכן הוא בחילופים לבן אשר: וזאת לכם האות בפתחה כ"י וזה לכם אבל במסורת ריש פ'
תרומה נמסר י"ג וזאת ריש פסוק וזה אחד מהם וכן הוא בשאר ספרים: מפי ירמיהו בשנה הרבעית במקצת ספרים כ"י ודפוס ישן כתוב בשנת מה
ואחד מהם כתוב עליו למדינחאי בשנת כתיב למערבאי בשנה כתיב וכן במקרא גדולה בחילופי מערבאי ומדינחאי כתוב למערבאי בשנה למדינחאי
בשנת כתיב בשנה ק' וידוע שאנו סומכים על קריאה מערבאי שהם בני ארץ ישראל וכן נראה שהיתה גירסת רד"ק שלא כתב על זה מאומה כמו שכתב
בסמוך על פ' למצרים כל חיל פרעה וגו' בשנת הרביעית וגו': ואת כל הארץ היא בגליון א' מס"ם כתוב עליו למדנחאי הארץ לי היא עד כאן מו
וכן ת"י וית כל ארעא דישראל דילי היא: הנביא על הגוים יש מי שכתב על כל הגוים ושיבוש הוא שזהו אחד מן ה' בקריאה דליכא מלת כל
וסימנם במסורת על פסוק זה: הסרינות בס"א כ"י בש"ין שמאלית ובשאר ספרים בסמך וחסר וא"ו קדמאה ופליגי ספרי בו"או תנייתא ובמקרא גדולה
נמסר עליו לית וחסר וכתוב סמ"ך: נסוגים י"ס חסר וא"ו: יתגעשו מימיו במאריך: מצרים כיאר אין דגש ביו"ד ובכל ספרים כ"י חסר וא"ו
ובמוהו מי זה כיאר שבפ' הקודם ועיין מ"ש בזכריה י': ויצאו בכירי היו"ד והוא אינן ולית כותים ושארא ויצאו בקמץ היו"ד רד"ק: הגבורים
לפי המסורת מלא וא"ו שזהו א' מן ז' מלאים וסימן נמסר במיכה ד' בח"ג וכן הוא במקצת ספרים: והיום הוא"ו בגעיה בס"ם:

ושבעה ורותה מדמם כי זבח לאדני יהוה צבאות בארץ צפון אל-נהר-פרת: עלי גלעד
וקחי צרי בתולת בת-מצרים לשוא הרביתי רפאות תעלה אין לך: שמעו גוים קלונך
וצוחתך מלאה הארץ כי-גבור בגבור כשלו יחדיו נפלו שניהם: * הרבית ק
הדבר אשר דבר יהוה אל-ירמיהו הנביא לבוא נבוכדראצר מלך בבל להכות את-ארץ
מצרים: הגידו במצרים והשמיעו במגדול והשמיעו בנף ובתחפנחס אמרו התיצב והכן הפט כא לספרד
לך כי-אכלה חרב סביביך: מדוע נסחף אביריך לא עמד כי יהוה הדפו: הרבה כושל
גם-נפל איש אל-רעהו ויאמרו קומה ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ מולדתנו מפני חרב היונה:
קראו שם פרעה מלך-מצרים שאון העביר המועד: חי-אני נאם-המלך יהוה צבאות
שמו כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא: כלי גולה עשי לך יושבת בת-מצרים כי-נף
לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: עגלה יפה-פיה מצרים קרץ מצפון בא בא:
גם-שכריה בקרבה כעגלי מרבק כי-גם-המה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום אידם בא
עליהם עת פקדתם: קולה כנחש ילך כי-בחיל ילכו ובקרדמות באו לה
כחטבי עצים: כרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי רבו מארבה ואין להם מספר:
הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון: אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל-
אמון מנא ועל-פרעה ועל-מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-פרעה ועל הבטחים בו: ונתתים
ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו ואחרי-כן תשכן כימי-קדם נאם-יהוה:
ואתה אל-תירא עבדי יעקב ואל-תחת ישראל כי הנני מושעך מרחוק ואת-זרעך מארץ
שבים ושב יעקוב ושקט ושאנן ואין מחריד: אתה אל-תירא עבדי יעקב
נאם-יהוה כי אתך אני כי אעשה כלה בכל-הגוים אשר הדחתיך שמה ואתך לא-אעשה
כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך: * אשר היה דבר-יהוה אל-ירמיהו
מז ע"ב הנביא אל-פלשתים בטרם יכה פרעה את-עזה: כה אמר יהוה הנה-מים עלים מצפון
והיו לנחל שוטף וישטפו ארץ ומלואה עיר וישבי בה וזעקו האדם והילל כל יושב הארץ:
מקול שעטת פרסות אביריו מרעש לרכבו המון גלגליו לא-הפנו אבות אל-בנים מרפיון
ידים: על-היום הבא לשדוד את-כל-פלשתים להכרית לצר ולצידון כל שריד עזר כי-שדד
יהוה את-פלשתים שארית אי כפתור: באה קרחה אל-עזה נדמתה אשקלון שארית עמקם
עד-מתי תתגודדי: הוי חרב ליהוה עד-אנה לא תשקטי האספי אל-תערך הרגעי ודמי:
איך תשקטי ויהוה צוה-לה אל-אשקלון ואל-חוף הים שם יעדה: *
מח למואב כה-אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הוי אל-נבו כי שדדה הבישה נלכדה
קריתים הבישה המשגב וחתה: אין עוד תהלת מואב בחשבון חשבו עליה רעה לכו
ונכריתנה מגוי גם-מדמן תדמי אחריך תלך חרב: קול צעקה מחורנים שד ושבר גדול:
נשברה

ורותה במקצת ספרים כ"י ורִותה בחירק הרי"ש ודגש בוא"ו שטועים אותו מהדגוש אבל בספרים מדוייקים מספרד הרי"ש בקמץ וכן כתב רד"ק
ורָוְּתה מן הקל ולית כותיה ושארא רִוְּתה ורִוּתה מן הדגוש: הרביתי הרבית ק': העביר המועד בס"א ישן כ"י ודפוס ראשון הע"ין בשוא לבדו
ובשאר ספרים בחטף סגול: יפה פיה שתי מלות ועכינו מלה אחת רד"ק בפירוש ובמכלול דף רכ"ה אבל בהגהת שרשים כתב ר"א הלוי שכתוב וקרי מלה
אחת: כרתו יערה כתב רד"ק בפירוש ובשרשים שיש מחלוקת בקריאת המלה הזאת יש קוראים אותה בקמץ חטוף ואומרים שהוא צווי כמו חָרְבוּ מאד
(ירמיה ב) כאילו מדבר כנגד החיל ויש קוראים אותה בהעמדה כמו שָׁמְרוּ עדתיו (תילים צ"ט) שהוא פעל עבר וכן מצאנוהו בספרי מדוייקים
הכ"ף מעומדת בגעיא וזאת הקריאה הנכונה לפי הענין ועיין עוד בפירוש: ושאנן במקצת ספרים כ"י הנו"ן בקמץ וע"פ המסורת הוא בפתח והם
מז ד' וזה א' מהם וכן הוא ברוב הספרים: ויסרתיך עיין לעיל בסימן ל' מ"ש במלה זו: והילל בס"א כ"י והילל בצרי הל"מד ובשאר ספרים בחירק
מח וחסר יו"ד המשך וכ"כ רד"ק: קול צעקה בכתובים עם פי' סריח' זעקה בזי"ן וטעות הוא שזהו א' מן ד' בצעקה בכתובים כמו שבאו במסורת:
מחורנים בס"א מחרנים חסר: ושבר במקצת כ"י הנו"ן בשוא וספרים אחרים בקמץ:

השמיעו

נשברה מואב השמיעו זעקה צעוריה : כי מעלה הלחות בבכי יעלה־בכי כי במורד חורנים
צרי צעקת־שבר שמעו : נסו מלטו נפשכם ותהינה כערוער במדבר : כי יען בטחך
במעשיך ובאוצרותיך גם־את תלכדי ויצא כמיש בגולה כהניו ושריו יחד : ויבא שדד
אל־כל־עיר ועיר לא תמלט ואבד העמק ונשמד המישר אשר אמר יהוה : תנו־ציץ למואב
כי נצא תצא ועריה לשמה תהיינה מאין יושב בהן : ארור עשה מלאכת יהוה רמיה וארור
מנע חרבו מדם : שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל־שמריו ולא־הורק מכלי אל־כלי
ובגולה לא הלך על־כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר : לכן הנה־ימים באים
נאם־יהוה ושלחתי־לו צעים וצעהו וכליו יריקו ונבליהם ינפצו : ובש מואב מכמוש כאשר־
בשו בית ישראל מבית אל מבטחם : איך תאמרו גבורים אנחנו ואנשי־חיל למלחמה :
שדד מואב ועריה עלה ומבחר בחוריו ירדו לטבח נאם־המלך יהוה צבאות שמו : קרוב
איד־מואב לבוא ורעתו מהרה מאד : נדו לו כל־סביביו וכל ידעי שמו אמרו איכה נשבר
מטה־עז מקל תפארה : רדי מכבוד ישבי בצמא ישבת בת־דיבון כי־שדד מואב עלה בך ושבי ק׳
שחת מבצריך : אל־דרך עמדי וצפי יושבת ערוער שאלי־נס ונמלטה אמרי מה־נהיתה :
הביש מואב כי־חתה הילילי וזעקי הגידו בארנון כי שדד מואב : ומשפט בא אל־ארץ המישר הלילו ק׳ וזעקו ק׳
אל־חלון ואל־יהצה ועל־מופעת : ועל־דיבון ועל־נבו ועל־בית דבלתים : ועל קריתים מיפעת
ועל־בית גמול ועל־בית מעון : ועל־קריות ועל־בצרה ועל כל־ערי ארץ מואב הרחקות
והקרבות : נגדעה קרן מואב וזרעו נשברה נאם יהוה : השכירהו כי על־יהוה הגדיל
וספק מואב בקיאו והיה לשחק גם־הוא : ואם ׀ לוא השחק היה לך ישראל אם־בגנבים
נמצאה כי־מדי דבריך בו תתנודד : עזבו ערים ושכנו בסלע ישבי מואב והיו כיונה תקנן נמצא ק׳
בעברי פי־פחת : שמענו גאון־מואב גאה מאד גבהו וגאונו וגאותו ורם לבו : אני ידעתי
נאם־יהוה עברתו ולא־כן בדיו לא־כן עשו : על־כן על־מואב איליל ולמואב כלה אזעק אל־
אנשי קיר־חרש יהגה : מבכי יעזר אבכה־לך הגפן שבמה נטישתיך עברו ים עד ים יעזר נגעו
על־קיצך ועל־בציריך שדד נפל : ונאספה שמחה וגיל מכרמל ומארץ מואב ויין מיקבים

השבתי

השמיעו בס״א כ״י מוגה הַשְׁמִיעוּ ואינו כן בספרים אחרים ובמקרא גדולה נמסר עליו לית וזהו הכרע שכתוב השמיעו בחירק שאין דומה לו במקרא שאם היה בפתח הלא נמצאו רבים כמוהו : צעוריה צעיריה ק׳ : הלחות הלוחית ק׳ : חורנים ס״א חרונים ויש ספרים חרנים : ותהינה במקצת ספרים ותהיינה בשני יוד״ין אבל במסורת כתוב על זה ב׳ חסר וכן נמסר בירמיה י״ח על פסוק ותהינה נשיהם שכלות : כמיש כמוש ק׳ : יחד יחדיו ק׳ : שאנן חד מן ד׳ שהנו״ן פתוחה על פי המסורת וכן כתב רד״ק : טעמו בו הטי״ת נסוג לבדו בספרים כ״י ודפוסים ישנים ובמסורת ד׳ טעמו וחד וטעמו וסימן נמסר בשמואל א׳ כ״א ותילים סימן ל״ד וכולם נסוג לבד : ישבי בצמא ושבי ק׳ : ערוער מלא וא״ו כי לא נמנה במסורת במנין החסרים : הלילי הלילו ק׳ : וזעקי וזעקו ק׳ : מופעת מיפעת ק׳ : והיה לשחק גם הוא בספרי הדפוס ובמקצת מדוייקים כ״י חסר וא״ו וכן במסורת ב׳ מלא בלישנא בכתובים וסימן הראים בשחוק שמשון (שופטים י״ו) פתיתני ה׳ ואפת חזקתני ותוכל הייתי לשחוק כל היום (ירמיה כ) וכל כתובים דכוותה מלא בר מן ד׳ חסרים וסימן שחק לרעהו אהיה • קדמאה דפסוק איוב י״ב • גם בשחק יכאב לב (משלי י״ד) כן שחק הכסיל (קהלת ז) הייתי שחק לכל עמי (איכה ג) כך היא בגירסא המצויה אבל בס׳ קדמון מדוייק מספרד והיא שוה עם לשון אחרון שהובא בירמיה סימן כ׳ במ״ג ועם לשון ראשון שבמשלי י״ד • ובווכה א׳ לכולן אלא שמתחלפות בסדרן ולשונות אחרים שהובאו בספר במקומות אין בהם ממש משום דהאי גריס בהאי לישנא והאי גריס בלישנא אחרינא ופתרן אהדדי ומבלבלי לישני במנייני׳ ובגירסי׳ • והאי דכתב המגיה בירמיה כ׳ ואני הבעיר המאסף בקשתי ולא מצאתי פסוק קדמאה דהיינו כי היה דבר ה׳ לשחק וגו׳ ודאי דקושטא קאמר ולפום מאי דחזי לי הוא דמסתבר נגירסיה בפסוקא הדין דכתיב ביה כי על ה׳ וגו׳ ודין הוא בחסר דקאמר עליה בקדמיתא לשחוק ז׳ מלא וא׳ חס׳ ומיהו קשיא רישא אסיפא דבמנייכא דמני בתר הכי ו׳ מלא מני בגווייהו וספק מואב בקיאו דהיינו הך חסר דמעיקרא ותו קשיא דקא חשיב והיה מואב לשחוק דהאי פרשתא לקמן נהדי המלאים דהוא חסר בכולהו ספרי ותו האי דכתב במשלי י״ד לישנא אחרינא כל בכיאים מלא בר מן ב׳ חסר בשחק שמשון • פתיתני ה׳ ואפת • פליג אכולהו לישני ואכולהו ספרי דאיכון מלאים איסתכח השתא דכל חדא וחדא מאילין מסרתא הויא לה חדא לגבי תרתי או לגבי תלת ולאו כלום כ״ש דאית בהו פירכי וחזינא נמי מסרה אחריתי דקאמרה בשחוק ב׳ חד מלא וחד חסר בשחוק שמשון • גם בשחק יכאב לב • קדמאה מלא ומי לא מידי בהאי ענייכא והלא נמי נסחא מצלייא היא בלישנא קמא דמשלי • ה׳ ישיב שבות ירושלם כבראשונה אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה : ואם לוא השחק חסר וא״ו כמ״ש לעיל : נמצאה נמצא ק׳ : עברתו ולא כן בדיו סימן דישעיה י״ו ועברתו לא כן דירמיה עברתו ולא כן ומה שיש לדקדק מבראשית רבה סוף פ׳ כ״א עיין יפה תואר שם סימן י״ג : עד ים יעזר הטי״ן נסוג לבדו כמו שהוא חברו בפ׳ : מיקבים היו״ד נחה :

שלשיה

השבתי לא־ידרך הידד הידד לא הידד׃ מזעקת חשבון עד־אלעלה עד־יהץ נתנו קולם
מצער עד־חרנים עגלת שלשיה כי גם־מי נמרים למשמות יהיו׃ והשבתי למואב נאם־
יהוה מעלה במה ומקטיר לאלהיו׃ על־כן לבי למואב כחללים יהמה ולבי אל־אנשי קיר־
חרש כחלילים יהמה על־כן יתרת עשה אבדו׃ כי כל־ראש קרחה וכל־זקן גרעה על כל־
ידים גדדת ועל־מתנים שק׃
על כל־גגות מואב וברחבתיה כלה מספד כי־שברתי את־מואב ככלי אין־חפץ בו נאם־יהוה׃
איך חתה הילילו איך הפנה־ערף מואב בוש והיה מואב לשחק ולמחתה לכל־סביביו׃
כי־כה אמר יהוה הנה כנשר ידאה ופרש כנפיו אל־מואב׃ נלכדה הקריות
והמצדות נתפשה והיה לב גבורי מואב ביום ההוא כלב אשה מצרה׃ ונשמד מואב מעם
כי על־יהוה הגדיל׃ פחד ופחת ופח עליך יושב מואב נאם־יהוה׃ הניס מפני הפחד הנס
יפל אל־הפחת והעלה מן־הפחת ילכד בפח כי־אביא אליה אל־מואב שנת פקדתם נאם־
יהוה׃ בצל חשבון עמדו מכח נסים כי־אש יצא מחשבון ולהבה מבין סיחן ותאכל
פאת מואב וקדקד בני שאון׃
אוי־לך מואב אבד עם־כמוש כי־לקחו בניך בשבי ובנתיך בשביה׃ ושבתי
שבות־מואב באחרית הימים נאם־יהוה עד־הנה משפט מואב׃ *
מט לבני עמון כה אמר יהוה הבנים אין לישראל אם־יורש אין לו מדוע ירש מלכם את־גד
ועמו בעריו ישב׃ לכן הנה ימים באים נאם־יהוה והשמעתי אל־רבת בני־עמון תרועת
מלחמה והיתה לתל שממה ובנתיה באש תצתנה וירש ישראל את־ירשיו אמר יהוה׃
הילילי חשבון כי שדדה־עי צעקנה בנות רבה חגרנה שקים ספדנה והתשוטטנה בגדרות
כי מלכם בגולה ילך כהניו ושריו יחדו׃ מה־תתהללי בעמקים זב עמקך הבת
השובבה הבטחה באצרתיה מי יבוא אלי׃ הנני מביא עליך פחד נאם־אדני יהוה צבאות
מכל־סביביך ונדחתם איש לפניו ואין מקבץ לנדד׃ ואחרי־כן אשיב את־שבות בני־עמון
נאם־יהוה׃ לאדום כה אמר יהוה צבאות האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה
מבנים נסרחה חכמתם׃ נסו הפנו העמיקו לשבת ישבי דדן כי איד עשו הבאתי עליו עת
פקדתיו׃ אם־בצרים באו לך לא ישארו עוללות אם־גנבים בלילה השחיתו דים׃ כי־
אני חשפתי את־עשו גליתי את־מסתריו ונחבה לא יוכל שדד זרעו ואחיו ושכניו ואיננו׃
עזבה יתמיך אני אחיה ואלמנתיך עלי תבטחו׃ כי־כה ׀ אמר יהוה הנה
אשר

שלשיה בספרים מדוייקים חסר יו"ד אחר למ"ד וכן נכון שהמסורת אומרת שלשיה ג' וסימן עד צוער עגלת שלשיה (ישעיה ט"ו) עד חרנים עגלת
שלשיה · ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה (שם סימן יט) בתראה מלא : למואב כחללים חסר יו"ד קדמאה : חרש כחלילים מלא דמלא כן
מצאתי בדפוס ישן ובמקצת ספרים כ"י מדוייקים ובא' מהם נכתב מבחוץ בס"א כחללים תרוויהו חסר ובספר מוגה קדמאה חסר תנייתא מלא שוב מצאתי
כזו היא מן הפלוגתות שבין מערבאי ומדנחאי · ולמערבאי חרש כחלילים מלא דמלא : והיה מואב לשחק חסר וא"ו כמ"ש לעיל : והיה לב בס"ם
מט הו"או נגעיה : הניס הנס ק' : כי אש יצא ג' סבירין יצאה : מבין סיחן י"ס סיחון : הבנים אין לישראל בי"ת רפה וה"א חטף פתח שסוף
לס"ן מתיבה רס"י : את יורשיו מתחלפת ירשיו חסר וא"ו : ספדנה במסורת הושע ב' כמנה עם מלין דחמיין סי"ן וקריין סמ"ך ספדנה והתשוטטנה
ולא נמצא בספרינו כי אם ספדנה בס"מך שוב מצאתי בהגהת שרשי' שורש סוט אבל והתשוטטנה בגדרות א"א הרב' יש לתמוה כי במסור' מנו זאת המלה
בכלל מלין דכתיבין סי"ן וקריין סמ"ך וכן מצאתי במקצת ספרים מדוייקים והתשוטטנה בגדרות בשי"ן שמאלית. והתימא כי שום מפרש לא דבר מזה
מאומה ואולי יש לפרשו מלשון ושטי כזב בדרך רחוקה עכ"ל · ולדידי ניחא טפי למימר דהך מפרש דהושע איירי ממלת שפדנה דהכי נקיט לה במסו'
בסי"ן שמאלית אף על גב דאשתכח בסיפרי דילן בס"מך דאורחא דמסר' לאדכורי ברישא תיבותא דעיילא קיימא כדחזינן הכא וכן עבמא דוכתין אבל
מלת והתשוטטנה בסי"ן ימנית ולית בה פלוגתא : מי יבוא אלי במקצת מדוייקים מלא וא"ו ואל"ף וכן ראוי על פי המסורת דפרשת בהעלתך :
נסרחה בס"א כתיבת יד ובדפוס ישן נסרחה הרי"ש בחטף קמץ וכן כתב רד"ק בפירוש ובשרשים ובספרים אחרים בשוא לבדו : העמקו ברוב הספרים
העי"ן בשוא לבד וחסר יו"ד אחר מ"ם : לא ישארו במקצת ספרים כתובי יד חסר יו"ד ומסור עליו לית חסר : עזבה גווי ועיין מה שכתבתי
במלכים ב' ח' : ואלמנתיך יש ספרים מלא וא"ו אחר הנו"ן : עלי תבטחו עיין מה שכתבתי בפרשת ויצא על ויחמנה בבאן :
תפלצתך

אֲשֶׁר־אֵין מִשְׁפָּטָם לִשְׁתּוֹת הַכּוֹס שָׁתוֹ יִשְׁתּוּ וְאַתָּה הוּא נָקֹה תִּנָּקֶה לֹא תִנָּקֶה כִּי שָׁתֹה
תִשְׁתֶּה׃ כִּי בִי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי־לְשַׁמָּה לְחֶרְפָּה לְחֹרֶב וְלִקְלָלָה תִּהְיֶה בָצְרָה וְכָל־
עָרֶיהָ תִהְיֶינָה לְחָרְבוֹת עוֹלָם׃ שְׁמוּעָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בַּגּוֹיִם שָׁלוּחַ
הִתְקַבְּצוּ וּבֹאוּ עָלֶיהָ וְקוּמוּ לַמִּלְחָמָה׃ כִּי־הִנֵּה קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי בָּאָדָם׃ תִּפְלַצְתְּךָ
הִשִּׁיא אֹתָךְ זְדוֹן לִבֶּךָ שֹׁכְנִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע תֹּפְשִׂי מְרוֹם גִּבְעָה כִּי־תַגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר קִנֶּךָ מִשָּׁם
אוֹרִידְךָ נְאֻם־יְהוָה׃ וְהָיְתָה אֱדוֹם לְשַׁמָּה כֹּל עֹבֵר עָלֶיהָ יִשֹּׁם וְיִשְׁרֹק עַל־כָּל־מַכּוֹתֶהָ׃
כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה וּשְׁכֵנֶיהָ אָמַר יְהוָה לֹא־יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא־יָגוּר בָּהּ בֶּן־אָדָם׃ הִנֵּה
כְּאַרְיֵה יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הַיַּרְדֵּן אֶל־נְוֵה אֵיתָן כִּי־אַרְגִּיעָה אֲרִיצֶנּוּ מֵעָלֶיהָ וּמִי בָחוּר אֵלֶיהָ אֶפְקֹד כִּי
מִי כָמוֹנִי וּמִי יוֹעִדֶנִּי וּמִי־זֶה רֹעֶה אֲשֶׁר יַעֲמֹד לְפָנָי׃
לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת־יְהוָה אֲשֶׁר יָעַץ אֶל־אֱדוֹם וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל־יֹשְׁבֵי תֵימָן אִם־לֹא
יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן אִם־לֹא יַשִּׁים עֲלֵיהֶם נְוֵהֶם׃ מִקּוֹל נִפְלָם רָעֲשָׁה הָאָרֶץ צְעָקָה בְּיַם־
סוּף נִשְׁמַע קוֹלָהּ׃ הִנֵּה כַנֶּשֶׁר יַעֲלֶה וְיִדְאֶה וְיִפְרֹשׂ כְּנָפָיו עַל־בָּצְרָה וְהָיָה לֵב גִּבּוֹרֵי אֱדוֹם
בַּיּוֹם הַהוּא כְּלֵב אִשָּׁה מְצֵרָה׃ לְדַמֶּשֶׂק בּוֹשָׁה חֲמָת וְאַרְפָּד כִּי־שְׁמֻעָה רָעָה
שָׁמְעוּ נָמֹגוּ בַּיָּם דְּאָגָה הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל׃ רָפְתָה דַמֶּשֶׂק הִפְנְתָה לָנוּס וְרֶטֶט הֶחֱזִיקָה צָרָה
וַחֲבָלִים אחותה כַּיּוֹלֵדָה׃ אֵיךְ לֹא־עֻזְּבָה עִיר תְּהִלָּה קִרְיַת מְשׂוֹשִׂי׃ לָכֵן יִפְּלוּ בַחוּרֶיהָ
בִּרְחֹבֹתֶיהָ וְכָל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה יִדַּמּוּ בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּחוֹמַת
דַּמָּשֶׂק וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת בֶּן־הֲדָד׃ לְקֵדָר וּלְמַמְלְכוֹת חָצוֹר אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאצּוֹר
מֶלֶךְ־בָּבֶל כֹּה אָמַר יְהוָה קוּמוּ עֲלוּ אֶל־קֵדָר וְשָׁדְדוּ אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם׃ אָהֳלֵיהֶם וְצֹאנָם יִקָּחוּ
יְרִיעוֹתֵיהֶם וְכָל־כְּלֵיהֶם וּגְמַלֵּיהֶם יִשְׂאוּ לָהֶם וְקָרְאוּ עֲלֵיהֶם מָגוֹר מִסָּבִיב׃ נֻסוּ נֻּדוּ מְאֹד הֶעְמִיקוּ
עליכם ק׳ לָשֶׁבֶת יֹשְׁבֵי חָצוֹר נְאֻם־יְהוָה כִּי־יָעַץ עֲלֵיהֶם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עֵצָה וְחָשַׁב עֲלֵיהֶם
מַחֲשָׁבָה׃ קוּמוּ עֲלוּ אֶל־גּוֹי שְׁלֵיו יוֹשֵׁב לָבֶטַח נְאֻם־יְהוָה לֹא־דְלָתַיִם וְלֹא־בְרִיחַ לוֹ בָּדָד
יִשְׁכֹּנוּ׃ וְהָיוּ גְמַלֵּיהֶם לָבַז וַהֲמוֹן מִקְנֵיהֶם לְשָׁלָל וְזֵרִתִים לְכָל־רוּחַ קְצוּצֵי פֵאָה וּמִכָּל־עֲבָרָיו
אָבִיא אֶת־אֵידָם נְאֻם־יְהוָה׃ וְהָיְתָה חָצוֹר לִמְעוֹן תַּנִּים שְׁמָמָה עַד־עוֹלָם לֹא־יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ
וְלֹא־יָגוּר בָּהּ בֶּן־אָדָם׃ אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־עֵילָם
בְּרֵאשִׁית מַלְכוּת צִדְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי שֹׁבֵר אֶת־קֶשֶׁת
עֵילָם רֵאשִׁית גְּבוּרָתָם׃ וְהֵבֵאתִי אֶל־עֵילָם אַרְבַּע רוּחוֹת מֵאַרְבַּע קְצוֹת הַשָּׁמַיִם וְזֵרִתִים
עילם ק׳ לְכֹל הָרֻחוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא־יִהְיֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָבוֹא שָׁם נִדְּחֵי עולם׃ וְהַחְתַּתִּי אֶת־עֵילָם
לפני

תפלצתך בספרים מדוייקים המאריך בתי״ו לא בל״מד : אֹתָךְ זדון במקצת ספרים כתובי יד אֹתָךְ וטועים הם שזהו א׳ מן ד׳ אֹתָךְ לזכר על פי המסורת ובמסרה גדולה שלנו כתוב שנמסר הסימן בירמיה י״ב ושם לא נמסר כלום ואולם מצאתיו בספרים כ״י בשופטים י״ג וזהו הלשון אותך ד׳ קמ״ץ וסימנהון נעצרה נא אותך (שופטים יג) תפלצתך השיא אתך · צדיק אתה ה׳ כי אריב אליך (ירמיה יב) בהתהלכך תנחה אותך · וכל יחזקאל דכוותהון כמ״ו ב״א וכל אס״ף ולשון נקבה וספר יחזקאל דכותא כמ״ו וסימנהון שולח אני אותך ושל אחריו (יחזקאל ב) ודברי אותך שם סוף סימן ג׳ והוצאתי אותך סימן ל״ח · ונטשתיך המדברה סימן כ״ט · להביא אתך עליהם סימן ל״ח ע״כ · ומסרה הגדולה מסיימת וכל לשון נקבה דכו׳ תגביה כנשר הכ״ף דגושה מדין מפיק כמ״ש בעובדיה וכן כתב רד פעלים בכלל מפיק : כמהפכת הכ״ף בגעיא : יועידני בסגול הד׳ לא ובדגש הנו״ן שלא כמנהג והם שנים בספרא ע״פ המסורת וחברו בסימן נ׳ כמ״ש שם : אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר חשב בכל הספרים מלא וא״ו וכן במסורת ב׳ וחברו ומחשבותיו אשר חשב אל ארץ כשדים לקמן סוף סימן נ׳ ונראה שכן צריך להגיה בחילופים למערבאי : והיה לב הו״או בגעיא כמ״ש : כלב אשה בכ״ף : תהלה תהלת ק׳ : נבוכדראצור כתוב בוא״ו וק׳ בלא וא״ו שביה נקרא גם כן נבוכדראצור בחולם רד״ק ועיין מ״ש בבזורה סימן כ׳ : ושדדו בקמץ חטוף בפלס חרבו מאד רד״ק בפירוש ובשרשים ובמכלול דף י״ט וכן בס״א כ״י מסורת עליו לית חטוף קמץ ועיין מ״ש בירמיה ה׳ על ישדדם : העמיקו בספרים מדוייקים הטי״ן בשוא לבד : וחשב עליהם עליכם ק׳ ועיין ירמיה כ״ח : שליו בשוא השי״ן וכי״וד המסך : וזרתים במקצת ספרים מדוייקים חסר יו״ד בתר רי״ש וכן הוא חברו שבסמוך בפסוק והבאתי אל עילם : אשר לא יבוא חד מן י״ד מלות דסבירין יבואו וסימנם נמסר בת״ג סוף פרשת שמיני ומה שתרגם יונתן דלא יהכון הוא לפי משמעות הכתוב למאי דסבירין : נדחי הד׳ לא נדגש לחסרון כ״א הפעל · נדחי ישראל יכנס רבה רד״ק : עולם עילם ק׳ :

אשוב

לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם וְלִפְנֵי ׀ מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהֵבֵאתִי עֲלֵיהֶם ׀ רָעָה אֶת־חֲרוֹן אַפִּי נְאֻם־יְהוָה וְשִׁלַּחְתִּי
אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב עַד כַּלּוֹתִי אוֹתָם׃ וְשַׂמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם וְהַאֲבַדְתִּי מִשָּׁם מֶלֶךְ וְשָׂרִים
נְאֻם־יְהוָה׃ וְהָיָה ׀ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אָשׁוּב אֶת־שְׁבִית עֵילָם נְאֻם־יְהוָה׃ * אשיב שבות

נ
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־בָּבֶל אֶל־אֶרֶץ כַּשְׂדִּים בְּיַד יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא׃ הַגִּידוּ בַגּוֹיִם
וְהַשְׁמִיעוּ וּשְׂאוּ־נֵס הַשְׁמִיעוּ אַל־תְּכַחֵדוּ אִמְרוּ נִלְכְּדָה בָבֶל הֹבִישׁ בֵּל חַת מְרֹדָךְ הֹבִישׁוּ
עֲצַבֶּיהָ חַתּוּ גִּלּוּלֶיהָ׃ כִּי עָלָה עָלֶיהָ גּוֹי מִצָּפוֹן הוּא־יָשִׁית אֶת־אַרְצָהּ לְשַׁמָּה וְלֹא־יִהְיֶה יוֹשֵׁב
בָּהּ מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה נָדוּ הָלָכוּ׃ בַּיָּמִים הָהֵמָּה וּבָעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה יָבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
הֵמָּה וּבְנֵי־יְהוּדָה יַחְדָּו הָלוֹךְ וּבָכוֹ יֵלֵכוּ וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם יְבַקֵּשׁוּ׃ צִיּוֹן יִשְׁאָלוּ דֶּרֶךְ הֵנָּה
פְנֵיהֶם בֹּאוּ וְנִלְווּ אֶל־יְהוָה בְּרִית עוֹלָם לֹא תִשָּׁכֵחַ׃ צֹאן אֹבְדוֹת הָיָה עַמִּי היו ק׳
רֹעֵיהֶם הִתְעוּם הָרִים שׁוֹבְבִים מֵהַר אֶל־גִּבְעָה הָלָכוּ שָׁכְחוּ רִבְצָם׃ כָּל־מוֹצְאֵיהֶם אֲכָלוּם שובבום ק׳
וְצָרֵיהֶם אָמְרוּ לֹא נֶאְשָׁם תַּחַת אֲשֶׁר חָטְאוּ לַיהוָה נְוֵה־צֶדֶק וּמִקְוֵה אֲבוֹתֵיהֶם יְהוָה׃ נֻדוּ
מִתּוֹךְ בָּבֶל וּמֵאֶרֶץ כַּשְׂדִּים יֵצְאוּ וִהְיוּ כְּעַתּוּדִים לִפְנֵי־צֹאן׃ כִּי הִנֵּה אָנֹכִי מֵעִיר וּמַעֲלֶה עַל־ צאו ק׳
בָּבֶל קְהַל־גּוֹיִם גְּדֹלִים מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְעָרְכוּ לָהּ מִשָּׁם תִּלָּכֵד חִצָּיו כְּגִבּוֹר מַשְׁכִּיל לֹא יָשׁוּב רֵיקָם׃
וְהָיְתָה כַשְׂדִּים לְשָׁלָל כָּל־שֹׁלְלֶיהָ יִשְׂבָּעוּ נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי תִשְׂמְחִי כִּי תַעַלְזִי שֹׁסֵי תשמחו תעלזו
נַחֲלָתִי כִּי תָפוּשִׁי כְּעֶגְלָה דָשָׁה וְתִצְהֲלִי כָּאֲבִרִים׃ בּוֹשָׁה אִמְּכֶם מְאֹד חָפְרָה יוֹלַדְתְּכֶם הִנֵּה תפושו
אַחֲרִית גּוֹיִם מִדְבָּר צִיָּה וַעֲרָבָה׃ מִקֶּצֶף יְהוָה לֹא תֵשֵׁב וְהָיְתָה שְׁמָמָה כֻּלָּהּ כֹּל עֹבֵר עַל־ ותצהלו ק׳
בָּבֶל יִשֹּׁם וְיִשְׁרֹק עַל־כָּל־מַכּוֹתֶיהָ׃ עִרְכוּ עַל־בָּבֶל ׀ סָבִיב כָּל־דֹּרְכֵי קֶשֶׁת יְדוּ אֵלֶיהָ אַל־תַּחְמְלוּ
אֶל־חֵץ כִּי לַיהוָה חָטָאָה׃
הָרִיעוּ עָלֶיהָ סָבִיב נָתְנָה יָדָהּ נָפְלוּ אָשְׁוִיּוֹתֶיהָ נֶהֶרְסוּ חוֹמוֹתֶיהָ כִּי נִקְמַת יְהוָה הִיא הִנָּקְמוּ בָהּ אשיותיה
כַּאֲשֶׁר עָשְׂתָה עֲשׂוּ־לָהּ׃ כִּרְתוּ זוֹרֵעַ מִבָּבֶל וְתֹפֵשׂ מַגָּל בְּעֵת קָצִיר מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה אִישׁ
אֶל־עַמּוֹ יִפְנוּ וְאִישׁ לְאַרְצוֹ יָנֻסוּ׃ שֶׂה פְזוּרָה יִשְׂרָאֵל אֲרָיוֹת הִדִּיחוּ הָרִאשׁוֹן
אֲכָלוֹ מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְזֶה הָאַחֲרוֹן עִצְּמוֹ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פֹקֵד אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶל־אַרְצוֹ כַּאֲשֶׁר פָּקַדְתִּי אֶל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ וְשֹׁבַבְתִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶל־נָוֵהוּ וְרָעָה הַכַּרְמֶל וְהַבָּשָׁן וּבְהַר אֶפְרַיִם וְהַגִּלְעָד תִּשְׂבַּע נַפְשׁוֹ׃ בַּיָּמִים
הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה יְבֻקַּשׁ אֶת־עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ וְאֶת־חַטֹּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמָּצֶאינָה
כִּי אֶסְלַח לַאֲשֶׁר אַשְׁאִיר׃ עַל־הָאָרֶץ מְרָתַיִם עֲלֵה עָלֶיהָ וְאֶל־יוֹשְׁבֵי פְּקוֹד
חֲרֹב וְהַחֲרֵם אַחֲרֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה וַעֲשֵׂה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ׃ קוֹל מִלְחָמָה בָּאָרֶץ וְשֶׁבֶר גָּדוֹל׃
אֵיךְ נִגְדַּע וַיִּשָּׁבֵר פַּטִּישׁ כָּל־הָאָרֶץ אֵיךְ הָיְתָה לְשַׁמָּה בָּבֶל בַּגּוֹיִם׃ יָקֹשְׁתִּי לָךְ וְגַם־נִלְכַּדְתְּ
בָּבֶל וְאַתְּ לֹא יָדָעַתְּ נִמְצֵאת וְגַם־נִתְפַּשְׂתְּ כִּי בַיהוָה הִתְגָּרִית׃ פָּתַח יְהוָה אֶת־אוֹצָרוֹ וַיּוֹצֵא
את

אשוב אשיב ק׳: שבית שבות ק׳: חתו מלעיל רד״ק: היה היו ק׳ ועיין מ״ש ביהושע סימן ט״ו: שובבים שובבום ק׳: נאשם בא״לף בשוא לבדו שרשים: יצאו צאו ק׳: גדלים חסר וא״ו ע״פ המסורת בירמיה סימן כ״ה ובדוכתי אחריני: תשמחי תשמחו ק׳: תעלזי תעלזו ק׳: תפושי תפושו ק׳: דשה בספרים מדוייקים שלפני בה״א וכן הוא דעת ר׳ יונה המדקדק ובדפוסים ישנים מצאתיהו בא״לף ורד״ק הביא שתי הגירסאות בפירוש ובשרשים שרש דוש ושרש דשא גם בעל מאיר נתיב הביאן בשרש דוש בה״א ובשרש דשא בא״לף אבל האפודי כתב בפ׳ כ״ד מספרו שר׳ יהודה המדקדק כתב זה בכלל אחרים שהא״לף תבא תמורת ה״א וטעה כי הוא בה״א כפי המסרה עד כאן לשונו: וראיית המסרה כ״ל שהיא מה שלא נחשב זה עם מלין דמשמשין א׳ בסוף תיבותא וכל חד וחד לית דכותיה ונמסר בריש מסרה גדולה: ותצהלי ותצהלו ק׳: כאבירים למערבאי כאבירים מלא למדנחאי כאברים חסר כ״כ בחילופים שלנו וכן מצאתי בכמה מדוייקים כתובי יד מלא דמלא: אשויתיה אשיותיה ק׳ ויש ספרים שהא״לף בפתח ורד״ק כתב בפירוש ובשרשים שהא״לף בקמץ חטוף בפלס ארמנותיה: ואיש לארצו בספר אחד כתיבת יד ובשני דפוסים ישנים כתוב ואיש אל ארצו וברובן של ספרים כתוב לארצו: בימים ההם ובעת ההיא זה כתוב הפסוק למערבאי ולמעלה בתחלת הפרשה בימים ההמה ואין בו מחלוקת: נגדע בדפוסים חדשים הנ״ון בסגול אבל בישנים ובכתובי יד מדוייקים בחירק:

סלוה

את-כלי זעמו כי-מלאכה היא לאדני יהוה צבאות בארץ כשדים׃ באו-לה מקץ פתחו
מאבסיה סלוה כמו-ערמים והחרימוה אל-תהי-לה שארית׃ חרבו כל-פריה ירדו לטבח
הוי עליהם כי-בא יומם עת פקדתם׃ קול נסים ופלטים מארץ בבל להגיד בציון את-
נקמת יהוה אלהינו נקמת היכלו׃ השמיעו אל-בבל ׀ רבים כל-דרכי קשת חנו עליה סביב
ק' ולא כתיב אל-יהי-○ פליטה שלמו-לה כפעלה ככל אשר עשתה עשו-לה כי אל-יהוה זדה אל-קדוש
כתיב ישראל׃ לכן יפלו בחוריה ברחבתיה וכל-אנשי מלחמתה ידמו ביום ההוא נאם-יהוה׃
הנני אליך זדון נאם-אדני יהוה צבאות כי בא יומך עת פקדתיך׃ וכשל
זדון ונפל ואין לו מקים והצתי אש בעריו ואכלה כל-סביבתיו׃ כה אמר יהוה
צבאות עשוקים בני-ישראל ובני-יהודה יחדו וכל-שביהם החזיקו בם מאנו שלחם׃ גאלם ׀
חזק יהוה צבאות שמו ריב יריב את-ריבם למען הרגיע את-הארץ והרגיז לישבי בבל׃ חרב
על-כשדים נאם-יהוה ואל-ישבי בבל ואל-שריה ואל-חכמיה׃ חרב אל-הבדים ונאלו חרב
אל-גבוריה וחתו׃ חרב אל-סוסיו ואל-רכבו ואל-כל-הערב אשר בתוכה והיו לנשים חרב
אל-אוצרתיה ובזזו׃ חרב אל-מימיה ויבשו כי ארץ פסלים היא ובאימים יתהללו׃ לכן
ישבו ציים את-איים וישבו בה בנות יענה ולא-תשב עוד לנצח ולא תשכון עד-דור ודר׃
כמהפכת אלהים את-סדם ואת-עמרה ואת-שכניה נאם-יהוה לא-ישב שם איש ולא-יגור בה
בן-אדם׃ הנה עם בא מצפון וגוי גדול ומלכים רבים יערו מירכתי-ארץ׃ קשת וכידן
יחזיקו אכזרי המה ולא ירחמו קולם כים יהמה ועל-סוסים ירכבו ערוך כאיש למלחמה
עליך בת-בבל׃ שמע מלך-בבל את-שמעם ורפו ידיו צרה החזיקתהו חיל כיולדה׃
ארצם ק' הנה כאריה יעלה מגאון הירדן אל-נוה איתן כי-ארגיעה ארוצם מעליה ומי בחור אליה
אפקד כי מי כמוני ומי יועדני ומי-זה רעה אשר יעמד לפני׃ לכן שמעו עצת-יהוה אשר
יעץ אל-בבל ומחשבותיו אשר חשב אל-ארץ כשדים אם-לא יסחבום צעירי הצאן אם-לא
ישים עליהם נוה׃ מקול נתפשה בבל נרעשה הארץ וזעקה בגוים נשמע׃ *
נא כה אמר יהוה הנני מעיר על-בבל ואל-ישבי לב קמי רוח משחית׃ ושלחתי לבבל ׀ זרים
ידרך כתיב ולא ק' וזרוה ויבקקו את-ארצה כי-היו עליה מסביב ביום רעה׃ אל-ידרך ידרך הדרך קשתו ואל-
יתעל בסרינו ואל-תחמלו אל-בחוריה החרימו כל-צבאה׃ ונפלו חללים בארץ כשדים
ומדקרים בחוצותיה׃ כי לא-אלמן ישראל ויהודה מאלהיו מיהוה צבאות כי ארצם מלאה
אשם מקדוש ישראל׃ נסו ׀ מתוך בבל ומלטו איש נפשו אל-תדמו בעונה כי עת נקמה
היא ליהוה גמול הוא משלם לה׃

כוס

סלוה ניווי בקמץ חטוף מפני דגשות הל"מד׃ אל יהי ○ פלטה לה ק' ולא כתיב כדרים פ' אין בין המודר ומסורת ריש סדר ואלה הדברים וזהו אחת מן י' תיבות הנקראות ולא נכתבות וסימנם סדרתי ברות ועלתו כי בבל היא כסא המלוכה ובית המלכות וכן הוא אומר הלא דא היא בבל רבתא די אנה בניתה לבית מלכו וגו' ובה סקעה גלות ישראל ובטלה מלכותם וכבתרו מלכיהם וביסר ירמיהו הנביא ע שארית ישראל בנקמת ה' ממנה בסבי עולמים וכתב אל יהי לה פליטה בעולם הזה והוסיף לה מבחוץ וכתב ואל יהי לה פליטה לע"הב כך מצאתי כתוב בס"ם׃ ככל אשר עשתה מתחלפת בכל אשר עשתה׃ זדה עבר מלעיל רד"ק׃ פסלים חסר יו"ד קדמאה ע"פ המסורת בשופטי' סימן ג' וכן הוא בספרים מדוייקים׃ מגאון הני"מ דגושה׃ כי ארגיעה ג' ב' מלא וחד חסר וסימנהון כי ארגיעה ארוצם לעיל סימן מ"ט ארגיעה לשון שקר (משלי י"ב) וכן נמסר בספרים אחרים ב' מלא וחד חסר ולא מסיימי ובספר אחד כתיבת יד נמסר על דין דהכא לית חסר ועיין מה שכתב המגיה בסימן מ"ט לעיל ובמשלי סימן י"ב׃ ארוצם ארצם ק'׃ יועדני בסגול הד"לת ובדגש הנו"ן שלא כמנהג כמו חסר למעלה בסימן מ"ט רד"ק בפירוש ומכלול דף מ"ג והגהת לוית חן שער ו' פ"ה׃ אם לא יסחבום מי שחשב לכתוב לוא גולא בו"או ואל"ף טעה בין זה ובין האמור למעלה בסימן מ"ט לפי שראה במסורת האומרת אם לוא יסחבום קדמאה הוא סבר שרוצה לומר לא קדמאה שבפסוק זה ולא היא דר"ל קדמאה דספר ירמיה׃ אל ידרך אין דגש בד"לת׃ אל ידרך ידרך הדרך חד מן מלין דכתיבין ולא קריין מסורת רות ונדרים פ' אין בין המודר׃ אל ידרך וגו' ואל יתעל וגו' יונתן תרגם כמו אל לא ימתח וגו' ויש נסחאות כתוב לה בס"א לה ימתח דמתח קשתיה ולא יסק בשריוניה כן כתב רד"ק בשרשים שרש אלה׃

כוס זהב בבל ביד יהוה משכרת כל הארץ מיינה שתו גוים על כן יתהללו גוים׃ פתאם
נפלה בבל ותשבר הילילו עליה קחו צרי למכאובה אולי תרפא׃ רפאנו את בבל ולא
נרפתה עזבוה ונלך איש לארצו כי נגע אל השמים משפטה ונשא עד שחקים׃
הוציא יהוה את צדקתינו באו ונספרה בציון את מעשה יהוה אלהינו׃ הברו החצים
מלאו השלטים העיר יהוה את רוח מלכי מדי כי על בבל מזמתו להשחיתה כי נקמת יהוה
היא נקמת היכלו׃ אל חומת בבל שאו נס החזיקו המשמר הקימו שמרים
הכינו הארבים כי גם זמם יהוה גם עשה את אשר דבר אל ישבי בבל׃ שכנתי על מים שכנת
רבים רבת אוצרת בא קצך אמת בצעך׃ נשבע יהוה צבאות בנפשו כי אם מלאתיך
אדם כילק וענו עליך הידד׃ עשה ארץ בכחו מכין תבל בחכמתו ובתבונתו
נטה שמים׃ לקול תתו המון מים בשמים ויעל נשאים מקצה ארץ ברקים למטר עשה
ויוצא רוח מאצרתיו׃ נבער כל אדם מדעת הביש כל צרף מפסל כי שקר נסכו ולא
רוח בם׃ הבל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו׃ לא כאלה חלק יעקוב
כי יוצר הכל הוא ושבט נחלתו יהוה צבאות שמו׃ מפץ אתה לי כלי
מלחמה ונפצתי בך גוים והשחתי בך ממלכות׃ ונפצתי בך סוס ורכבו ונפצתי בך רכב
ורכבו׃ ונפצתי בך איש ואשה ונפצתי בך זקן ונער ונפצתי בך בחור ובתולה׃ ונפצתי
בך רעה ועדרו ונפצתי בך אכר וצמדו ונפצתי בך פחות וסגנים׃ ושלמתי לבבל ולכל
יושבי כשדים את כל רעתם אשר עשו בציון לעיניכם נאם יהוה׃ הנני
אליך הר המשחית נאם יהוה המשחית את כל הארץ ונטיתי את ידי עליך וגלגלתיך מן
הסלעים ונתתיך להר שרפה׃ ולא יקחו ממך אבן לפנה ואבן למוסדות
כי שממות עולם תהיה נאם יהוה׃ שאו נס בארץ תקעו שופר בגוים קדשו עליה גוים
השמיעו עליה ממלכות אררט מני ואשכנז פקדו עליה טפסר העלו סוס כילק סמר׃ קדשו
עליה גוים את מלכי מדי את פחותיה ואת כל סגניה ואת כל ארץ ממשלתו׃
ותרעש הארץ ותחל כי קמה על בבל מחשבות יהוה לשום את ארץ בבל לשמה
מאין יושב׃ חדלו גבורי בבל להלחם ישבו במצדות נשתה גבורתם היו לנשים הציתו
משכנתיה נשברו בריחיה׃
רץ לקראת רץ ירוץ ומגיד לקראת מגיד להגיד למלך בבל כי נלכדה עירו מקצה׃
והמעברות נתפשו ואת האגמים שרפו באש ואנשי המלחמה נבהלו׃ כי
כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל בת בבל כגרן עת הדריכה עוד מעט ובאה עת הקציר
לה׃ אכלנו הממנו נבוכדראצר מלך בבל הציגנו כלי ריק בלענו כתנין מלא כרשו אכלני הממני הציגני
מעדני הדיחנו׃ חמסי ושארי על בבל תאמר ישבת ציון ודמי אל ישבי כשדים תאמר בלעני
ירושלם׃ לכן כה אמר יהוה הנני רב את ריבך ונקמתי את נקמתך הדיחני
והחרבתי

שכנתי שכנת ק׳ : אוצרת בספרים מדוייקים חסר וא״ו תיבינה כליסנה כתרמה דאיתא במסורת ועיין מה שמכתוב בדברי הימים א׳ ט׳ : נשבע
ה׳ צבאות בנפשו יש מסרה שלא תמצא ירמיהו כשבע ה׳ צבאות בנפשו עמוס קדמאה כשבע ה׳ (אלהים) בקדשו תניינא כשבע ה׳ (אלהים) בנפשו רד״ק:
אכלנו אכלני ק׳ : הממנו הממני ק׳ : נבוכדראצר מלך בבל הציגנו הציגני ק׳ : בלענו בלעני ק׳ : מלא כרשו הל״מד בקמץ ובמכלול דף קנ״א
כתוב בלשון הזה ור׳ יעקב בן אלעזר כתב מלא כרשו כבירי אבל אנחנו מצאנוהו בקמץ בכל הספרים המדוייקים והמסור׳ עליו שנים בתרי לישני אין
מלה קדמאה כתוב בה״לם בתרא כתוב בה״א ע״כ לשום פירוש קדמאה זה דירמיה והוא לשון מילוי בתרא כי אין מלה בלשוני (תהלים קלט) סבות
לשון דבור : הדיחנו הדיחני ק׳ : ונקמתי מי שכתב ונקמתי הכ״ן בקמץ טעה שהם שלשה בחירק על פי המסורת וסימן במסר במקרא גדולה :
ונשל

והחרבתי את־ימה והובשתי את־מקורה: והיתה בבל לגלים ׀ מעון־תנים שמה ושרקה
מאין יושב: יחדו ככפרים ישאגו נערו כגורי אריות: בחמם אשית את־משתיהם
והשכרתים למען יעלזו וישנו שנת־עולם ולא יקיצו נאם יהוה:
אורידם ככרים לטבוח כאילים עם־עתודים: איך נלכדה ששך ותתפש תהלת כל־הארץ
איך היתה לשמה בבל בגוים: עלה על־בבל הים בהמון גליו נכסתה: היו עריה
לשמה ארץ ציה וערבה ארץ לא־ישב בהן כל־איש ולא־יעבר בהן בן־אדם: ופקדתי על־
בל בבבל והצאתי את־בלעו מפיו ולא־ינהרו אליו עוד גוים גם־חומת בבל נפלה:
צאו מתוכה עמי ומלטו איש את־נפשו מחרון אף־יהוה: ופן־ירך
לבבכם ותיראו בשמועה הנשמעת בארץ ובא בשנה השמועה ואחריו בשנה השמועה
וחמס בארץ ומשל על־משל: לכן הנה ימים באים ופקדתי על־פסילי בבל וכל־ארצה
תבוש וכל־חלליה יפלו בתוכה: ורננו על־בבל שמים וארץ וכל אשר בהם כי מצפון
יבוא־לה השודדים נאם־יהוה: גם־בבל לנפל חללי ישראל גם־לבבל נפלו חללי כל־
הארץ: פלטים מחרב הלכו אל־תעמדו זכרו מרחוק את־יהוה וירושלם
תעלה על־לבבכם: בשנו כי־שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו כי באו זרים על־מקדשי
בית יהוה: לכן הנה־ימים באים נאם־יהוה ופקדתי על־פסיליה ובכל־ארצה
יאנק חלל: כי־תעלה בבל השמים וכי תבצר מרום עזה מאתי יבאו שדדים לה נאם־
יהוה: קול זעקה מבבל ושבר גדול מארץ כשדים: כי־שדד יהוה את־בבל ואבד ממנה
קול גדול והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם:
כי בא עליה על־בבל שודד ונלכדו גבוריה חתתה קשתותם כי אל גמלות יהוה שלם ישלם:
והשכרתי שריה וחכמיה פחותיה וסגניה וגבוריה וישנו שנת־עולם ולא יקיצו נאם־המלך
יהוה צבאות שמו: כה־אמר יהוה צבאות חמות בבל הרחבה ערער
תתערער ושעריה הגבהים באש יצתו ויגעו עמים בדי־ריק ולאמים בדי־אש ויעפו:
הדבר אשר־צוה ׀ ירמיהו הנביא את־שריה בן־נריה בן־מחסיה בלכתו את־צדקיהו
מלך־יהודה בבל בשנת הרבעית למלכו ושריה שר־מנוחה: ויכתב ירמיהו את כל־הרעה
אשר־תבוא אל־בבל אל־ספר אחד את כל־הדברים האלה הכתבים אל־בבל: ויאמר
ירמיהו אל־שריה כבאך בבל וראית וקראת את כל־הדברים האלה: ואמרת יהוה אתה
דברת אל־המקום הזה להכריתו לבלתי היות־בו יושב למאדם ועד־בהמה כי־שממות עולם
תהיה: והיה ככלתך לקרא את־הספר הזה תקשר עליו אבן והשלכתו אל־תוך פרת:
ואמרת ככה תשקע בבל ולא־תקום מפני הרעה אשר אנכי מביא עליה ויעפו עד־הנה
דברי ירמיהו: * בן־עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה נב
מלך

ומשל על משל כן הוא בדפוסים ישנים ובמקצת ספרים כתובי יד ומשל בו"או וכן כתוב בחילופים שבין מערבאי למדנחאי וכן נדפס בפי' רש"י ורד"ק והרי"אב ובמאיר נתיב ובספרים אחרים בלא וא"ו וזהו מחלוקת יש בכפי הנראה בספרים קדומים : מצפון יבוא לה השודדים מה שתרגם יונתן מציפונא ייתון פירושא הוא דדין הוא חד מן י"ד דסבירין יבואו וקריכן יבוא וסימן במסר במסרה גדולה סוף פרשת שמיני ועיין עוד מ"ש ביחזקאל כ"ג : פלטים מחרב הלכו רפי ע"פ המסורת וכ' דגשים על הר ביון ששם : ערוס הלכו מגלי לגוס : ובכל ארצה יאנק חלל במסו' יחזקאל כן נמנה זה עם ה' ובכל דמטעין בהון דסבירין וכל : קשתותם הש"ין דגושה והתי"ו רפויה בדפוס קדמון ובספרים מדוייקים כ"י וכן וכל קשתותיו דרכות (ישעיה ה) והדומים להם כמו שכתבתי שם . וגבוריה בדפוסים ישנים ובספרים כ"י מדוייקים מלא וא"ו אחר הבי"ת : ויגעו ביו"ד האיגן לבד והיא מעמדת בגעיא לחסירין הי"וד פ"א הפכל רד"ק יאין בגי"מל דגם אבל וייגעו עמים בדי אש חבקוק ב' בשני יודי"ן כמ"ש שם : כבאך בכ"ף וכן ככלתך שנסמך רד"ק : וראית וקראת שני הואוי"ן בגעיא : שממות במקצת מדוייקים הש"ין במאריך :

מלך בירושלם ושם אמו חמיטל בת ירמיהו מלבנה: ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר־ חמוטל ק׳
עשה יהויקים: כי על־אף יהוה היתה בירושלם ויהודה עד־השליכו אותם מעל פניו
וימרד צדקיהו במלך בבל: ויהי בשנה התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש
בא נבוכדראצר מלך־בבל הוא וכל־חילו על־ירושלם ויחנו עליה ויבנו עליה דיק סביב:
ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו: בחדש הרביעי בתשעה
לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא־היה לחם לעם הארץ: ותבקע העיר וכל־אנשי המלחמה
יברחו ויצאו מהעיר לילה דרך שער בין־החמתים אשר על־גן המלך וכשדים על־העיר
סביב וילכו דרך הערבה: וירדפו חיל־כשדים אחרי המלך וישיגו את־צדקיהו בערבת
ירחו וכל־חילו נפצו מעליו: ויתפשו את־המלך ויעלו אתו אל־מלך בבל רבלתה בארץ
חמת וידבר אתו משפטים: וישחט מלך־בבל את־בני צדקיהו לעיניו וגם את־כל־שרי
יהודה שחט ברבלתה: ואת־עיני צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים ויבאהו
מלך־בבל בבלה ויתנהו בבית־הפקדת עד־יום מותו: ובחדש החמישי בעשור לחדש בית ק׳
היא שנת תשע־עשרה שנה למלך נבוכדראצר מלך־בבל בא נבוזראדן רב־טבחים עמד
לפני מלך־בבל בירושלם: וישרף את־בית־יהוה ואת־בית המלך ואת כל־בתי ירושלם
ואת־כל־בית הגדול שרף באש: ואת־כל־חמות ירושלם סביב נתצו כל־חיל כשדים: אשר
את־רב־טבחים: ומדלות העם ואת־יתר העם הנשארים בעיר ואת־הנפלים אשר נפלו
אל־מלך בבל ואת יתר האמון הגלה נבוזראדן רב־טבחים: ומדלות הארץ השאיר
נבוזראדן רב־טבחים לכרמים וליגבים: ואת־עמודי הנחשת אשר לבית־יהוה ואת־המכנות
ואת־ים הנחשת אשר בבית־יהוה שברו כשדים וישאו את־כל־נחשתם בבלה: ואת־
הסירות ואת־היעים ואת־המזמרות ואת־המזרקת ואת־הכפות ואת כל־כלי הנחשת אשר־
ישרתו בהם לקחו: ואת־הספים ואת־המחתות ואת־המזרקות ואת־הסירות ואת־המנרות
ואת־הכפות ואת־המנקיות אשר זהב זהב ואשר־כסף כסף לקח רב־טבחים: העמודים
שנים הים אחד והבקר שנים־עשר נחשת אשר־תחת המכנות אשר עשה המלך שלמה
לבית יהוה לא־היה משקל לנחשתם כל־הכלים האלה: והעמודים שמנה עשרה אמה
קומה העמד האחד וחוט שתים־עשרה אמה יסבנו ועביו ארבע אצבעות נבוב: וכתרת קומת ק׳
עליו נחשת וקומת הכתרת האחת חמש אמות ושבכה ורמונים על־הכותרת סביב הכל
נחשת וכאלה לעמוד השני ורמונים: ויהיו הרמנים תשעים וששה רוחה כל־הרמונים
מאה על־השבכה סביב: ויקח רב־טבחים את־שריה כהן הראש ואת־צפניה כהן המשנה
ואת־שלשת שמרי הסף: ומן־העיר לקח סריס אחד אשר־היה פקיד על־אנשי המלחמה
ושבעה אנשים מראי פני־המלך אשר נמצאו בעיר ואת ספר שר הצבא המצבא את־עם
הארץ וששים איש מעם הארץ הנמצאים בתוך העיר: ויקח אותם נבוזראדן רב־טבחים
וילך

נב חמיטל חמוטל ק׳ : היה לחם במדוייקים כ״י היה מלרע ועיין מ״ש על חברו בסוף מלכים : ויאסרהו בנחשתים הבי״ת בגעיא ורפה : בבית בית ק׳ : ואת כל חמות לפי המסור׳ מלא וא״ו תכיונא וכן הוא בס׳ מוגה : ואת יתר העם הו״או בגעיא : ואת יתר האמון וכס׳ מלכים ואת יתר ההמון : ומדלות הארץ ובספר מלכים ומדלת הארץ ושם מסרתי הסימנים : הים אחד גירסאות משונות ראיתי בספרים במקצתם האחד כתיב אחד ק׳ ובקצת נסחאות ישנות כ״י כך היה כתוב בהם בתחלה ואחר כך נמחקה הה״א ובקצתם היה כתוב בתחלה אחד ואחר כך הוסיפו ה״א ומהמסורת שבידינו יש להכריע שכתוב וק׳ אחד יען לא נמנה זה עם אותם דכתבין ה״א ברים תיבותא ולא קריין : קומה קומת ק׳ : רוחה מלעיל וכתיב בה״א וחד מלרע וכתיב א׳ף ונשא המון רוחא (דניאל ב) : ואת ספר שר הצבא במקצת ספרי הדפוס כתוב השר צבא ודבר זה ברור כי טעות נפל בדפוס כי בכל ספרים מדוייקים כתוב שר הצבא וכן הוא במסורת במקום הזה כמו שכתבתי בסוף ס׳ מלכים :

ויגל

וַיֹּלֶךְ אוֹתָם אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה׃ וַיַּכֶּה אוֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְמִתֵם בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל
יְהוּדָה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ זֶה הָעָם אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְרֶאצַּר בִּשְׁנַת־שֶׁבַע יְהוּדִים שְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה׃ בִּשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מִירוּשָׁלַםִ
נֶפֶשׁ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁנָיִם׃
בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים לִנְבוּכַדְרֶאצַּר הֶגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים יְהוּדִים נֶפֶשׁ שְׁבַע מֵאוֹת
אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ וַיְהִי בִשְׁלֹשִׁים
וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ־יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא
אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מַלְכֻתוֹ אֶת־רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּצֵא אֹתוֹ מִבֵּית הַכְּלִיא׃
וַיְדַבֵּר אִתּוֹ טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כִּסְאוֹ מִמַּעַל לְכִסֵּא סְמְלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּבָבֶל׃ וְשִׁנָּה אֵת
בִּגְדֵי כִלְאוֹ וְאָכַל לֶחֶם לְפָנָיו תָּמִיד כָּל־יְמֵי חַיָּו׃ וַאֲרֻחָתוֹ אֲרֻחַת תָּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת
מֶלֶךְ־בָּבֶל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ עַד־יוֹם מוֹתוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּיו׃

נגמר בשלימות · תוכחות של נביא ירמיה ·

פתחו לנו שערי צדק · נבא בם נודה יה :

סכום פסוקי של ספר ירמיה אלף ושלש מאות וששים וחמשה וסימנו אנכי אשמח ביה״וה · וסדריו שלשים ואחד · וסימנו חסד אל כל היום · מספר הקאפיטולי חמשים ושנים : וסימנו אודה ה׳ בכ״ל לבב:

ויהי

ויגל יהודה הי״וד בחירק ע״פ המסורת כמ״ש במלכים ב׳ יז׳ ועיין עוד מ״ש במלכים ב׳ כ״ה: בשנת שמונה עשרה מלא וא״ו ע״פה: לנבוכדראצר מירושלם במקצת מקראות מסדקים כתוב לנבוכדראצר הגלה מירושלם וכן הוא במאיר כתיב אמנם בכל ספרים מדוייקים כ״י אין בהם מלת הגלה וכן מתורגם לנבוכדנצר מירושלם: הכליא הכלוא ק׳: סמלכים המלכים ק׳: ושנה בה״א ודמלכים בא״לף כמ״ש שם: ואכל לחם מלרע שלא כמנהג כתברו דמלכים: תמיד כל ימי חיו זהו א׳ מן ד׳ חסרים יו״ד בקריאה וסימן במסר בסוף מלכים אבל כל ימי חייו שבסמוך בשני יודי״ן:

ת ו ש ל ב ע

ויהי

וַיְהִי

בְּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר־כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה
מַרְאוֹת אֱלֹהִים׃ בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין׃ הָיֹה הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר־כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה׃
וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין
הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה׃ וְאַרְבָּעָה
פָנִים לְאֶחָת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם׃ וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל
וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל׃ וִידוּ אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם וידי
לְאַרְבַּעְתָּם׃ חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא־יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ׃
וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי
נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן׃ וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִישׁ וּשְׁתַּיִם
מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹתֵיהֶנָה׃ וְאִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה
הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן׃ וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת
כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק׃ וְהַחַיּוֹת רָצוֹא
וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק׃ וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו׃
מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר
יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן׃ עַל־אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן׃
וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן׃ וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ
הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים׃ עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם הָרוּחַ
לָלֶכֶת יֵלֵכוּ שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים׃

בלכתם

וַיְהִי א | בשלשים שנה טעם המלה גלגל וגרמיה : ואראה מראות אלהים בספר הזוהר פרשת יתרו קודם עשרת הדברים אמר ר' יוסי א"ח דנביאין כולהו לגבי משה כנוקבי לגבי דכר דכתיב פה אל פה אדבר בו ומראה · ולשאר נביאים במראה אליו אתודע במראה ולא מראה כ"ש יחזקאל דאפילו מראה לא כתיב ביה אלא מראת חסר וכ"ש דכתיב במשה ולא בחידות אלא כל מלה על בורייה ע"כ · והכי איתא התם מקמי הכי וכן בפ'נא דף מ' ופ' משפטים דף קכ"ד ובסוף פ' משפטים דריש ליה חסר עוד מצאתי כתוב בפי' מעשה מרכבה כי בפ' הזה יש ע"ב אותיות למנין ע"ב שמות הקדשים והטהורים כי הגולה ומראות חסרים הם משתי ווי"ן · וכן כתב הריקאנטי פרשת בשלח אמנם בספרים שלנו שתי המלות מלאים וא"ו וידו אדם וידי ק' · ובסוף פ' ערבי פסחים דרשו ידו כתיב זה ידו של הקב"ה שהיא פרושה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מפני מדת הדין ועיין עקידה שער ס"ג וק"ג : ופניהם וכנפיהם (פרדות) אלמלא טעם זקף גדול על ופניהם הייתי אומרים כי הוא דבוק עם וכנפיהם אבל הטעם מלמדנו להעמיד תיבת ופניהם כפני עצמה רש"י ורד"ק : גויתיהנה כרונך של ספרים הנו"ן בלא דגש וכן נכון כי אין דרך הנ"ון להדגש רק כשהיא סימן לנקבה הפעולה כמו שכתוב ביחזקאל י"ג ובסוף מיכה וכן במכלול דף קנ"ג והה"א בכירי במקצת ספרים : הלפדים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה כמ"ש בסוף פרשת יתרו ומי שכתבו מלא דמלא לא דקדק על נכון : והחיות רצוא במסורת ריש פרשת שלח לך חשיב ליה עם אלין דכתיבין אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין : ודמות אחד לארבעתן בדפוס ישן כרשם מבחוץ תם וטעות גמור הוא כי זהו אחד מן ד' כתיבין נו"ן על פי המסורת :

ובהנשאם

בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמתם כי רוח
החיה באופנים: ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם
מלמעלה: ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה לאיש שתים מכסות להנה
ולאיש שתים מכסות להנה את גויתיהם: ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול
שדי בלכתם קול המלה כקול מחנה בעמדם תרפינה כנפיהן: ויהי קול מעל לרקיע אשר
על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהן: וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר
דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: וארא כעין חשמל כמראה
אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש ונגה
לו סביב: כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה
דמות כבוד יהוה ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר: *
ב ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך ואדבר אתך: ותבא בי רוח כאשר דבר אלי ותעמדני
על רגלי ואשמע את מדבר אלי: ויאמר אלי בן אדם שולח אני אותך אל
בני ישראל אל גוים המורדים אשר מרדו בי המה ואבותם פשעו בי עד עצם היום הזה:
והבנים קשי פנים וחזקי לב אני שולח אותך אליהם ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה:
והמה אם ישמעו ואם יחדלו כי בית מרי המה וידעו כי נביא היה בתוכם: ואתה
בן אדם אל תירא מהם ומדבריהם אל תירא כי סרבים וסלונים אותך ואל עקרבים אתה
יושב מדבריהם אל תירא ומפניהם אל תחת כי בית מרי המה: ודברת את דברי אליהם
אם ישמעו ואם יחדלו כי מרי המה:
ואתה בן אדם שמע את אשר אני מדבר אליך אל תהי מרי כבית המרי פצה פיך ואכל
את אשר אני נתן אליך: ואראה והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגלת ספר: ויפרש
ג אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה והי: * ויאמר
אלי בן אדם את אשר תמצא אכול אכול את המגלה הזאת ולך דבר אל בית ישראל: ואפתח
את פי ויאכלני את המגלה הזאת: ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את
המגלה הזאת אשר אני נתן אליך ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק:
ויאמר אלי בן אדם לך בא אל בית ישראל ודברת בדברי אליהם: כי לא אל עם עמקי
שפה וכבדי לשון אתה שלוח אל בית ישראל: לא אל עמים רבים עמקי שפה וכבדי
לשון אשר לא תשמע דבריהם אם לא אליהם שלחתיך המה ישמעו אליך: ובית ישראל
לא יאבו לשמע אליך כי אינם אבים לשמע אלי כי כל בית ישראל חזקי מצח וקשי לב
המה: הנה נתתי את פניך חזקים לעמת פניהם ואת מצחך חזק לעמת מצחם: כשמיר
חזק מצר נתתי מצחך לא תירא אותם ולא תחת מפניהם כי בית מרי המה:
ויאמר אלי בן אדם את כל דברי אשר אדבר אליך קח בלבבך ובאזניך שמע
ולך

ובהנשאם נס"ס הו"או כמאריך וכן כתב הכלמשי: בקול שדי הנגיד פירשו לשון חול ואחרים פירשוהו קדש וכן נדרש בתורת כהנים ריש פרשת
ויקרא ואם כן אסור למוחקו: ויהי קול וגו' תרפינה כנפיהן כנו"ן בסוף תיבה: כמראה אדם עליו מלמעלה הפ"ין נשוא לבדו: וארא כעין
ב החשמל הש"ין בלא מאריך: אותך אל בני ישראל כן כתיב לא אל בית ישראל: והנה יד שלוחה בספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן ראוי כפי
מה שכתבתי בפרשת וישלח: והנה בו מגלת ספר כמסורת פרשת שמות מנו זה פסוק דסבירין כה ועיין בפי' רש"י ורד"ק: ויפרש אותה לפני
ג מלא עפ"י דפרשת בלק: קינים והגה רבו החילופים ובמקצת מדוייקים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניינא ועיין מ"ס בר"ה א' סוף סימן כ':
והגה בה"א בסוף תיבה לא בא"לף: ויאכלני במקצת ספרים נמסר עליו לית חסר וי"ס מלא ונמסר עליו ב' ומלא: ואכלה בכל ספרים מדוייקים
הה"א רפה שהיא נוספת ונכנסה כ"י נמסר עליו לית וחד ואכלה מליד בני ואחד אחרי אכלה בשילה וחד ואכלה מניהי:

ולך

וְלֵךְ בֹּא אֶל־הַגּוֹלָה אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה אִם־
יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ׃ וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהֹוָה מִמְּקוֹמוֹ׃
וְקוֹל ׀ כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מַשִּׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל׃ וְרוּחַ
נְשָׂאַתְנִי וַתִּקָּחֵנִי וָאֵלֵךְ מַר בַּחֲמַת רוּחִי וְיַד־יְהֹוָה עָלַי חָזָקָה׃ וָאָבוֹא אֶל־הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב
הַיֹּשְׁבִים אֶל־נְהַר־כְּבָר וָאֲשֶׁר* הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם וָאֵשֵׁב שָׁם שִׁבְעַת יָמִים מַשְׁמִים בְּתוֹכָם׃ ואש
וַיְהִי מִקְצֵה שִׁבְעַת יָמִים ס וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי׃ בְּאָמְרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ
וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה לְחַיֹּתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ׃
וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא־שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ
הִצַּלְתָּ׃ וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה עָוֶל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ
בְּחַטָּאתוֹ יָמוּת וְלֹא תִזָּכַרְןָ צִדְקֹתָו* אֲשֶׁר עָשָׂה וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ׃ וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתּוֹ צַדִּיק צדקת
לְבִלְתִּי חֲטֹא צַדִּיק וְהוּא לֹא־חָטָא חָיוֹ יִחְיֶה כִּי נִזְהָר וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ׃
וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד־יְהֹוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל־הַבִּקְעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ׃ וָאָקוּם
וָאֵצֵא אֶל־הַבִּקְעָה וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד־יְהֹוָה עֹמֵד כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר־כְּבָר וָאֶפֹּל עַל־
פָּנָי׃ וַתָּבֹא־בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי וַיְדַבֵּר אֹתִי וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא הִסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ׃
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וַאֲסָרוּךָ בָּהֶם וְלֹא תֵצֵא בְּתוֹכָם׃ וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק
אֶל־חִכֶּךָ וְנֶאֱלַמְתָּ וְלֹא־תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה׃ וּבְדַבְּרִי
אוֹתְךָ אֶפְתַּח אֶת־פִּיךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הַשֹּׁמֵעַ ׀ יִשְׁמָע וְהֶחָדֵל ׀ יֶחְדָּל כִּי
ד בֵּית מְרִי הֵמָּה׃ * וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ לְבֵנָה וְנָתַתָּה אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְחַקּוֹתָ
עָלֶיהָ עִיר אֶת־יְרוּשָׁלִָם׃ וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מָצוֹר וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סֹלְלָה וְנָתַתָּה
עָלֶיהָ מַחֲנוֹת וְשִׂים־עָלֶיהָ כָּרִים סָבִיב׃ וְאַתָּה קַח־לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אוֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל
בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וַהֲכִינֹתָה אֶת־פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בַמָּצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
וְאַתָּה שְׁכַב עַל־צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב
עָלָיו תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם׃ וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנֵי עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים
יוֹם וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל׃ וְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְּךָ הימוני שֵׁנִית וְנָשָׂאתָ הימני
אֶת־עֲוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ׃ וְאֶל־מְצוֹר יְרוּשָׁלִַם תָּכִין
פָּנֶיךָ וּזְרֹעֲךָ חֲשׂוּפָה וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ׃ וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְלֹא־תֵהָפֵךְ מִצִּדְּךָ אֶל־צִדֶּךָ
עַד־כַּלּוֹתְךָ יְמֵי מְצוּרֶיךָ׃ וְאַתָּה קַח־לְךָ חִטִּין וּשְׂעֹרִים וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְדֹחַן וְכֻסְּמִים וְנָתַתָּה

אותם

ולך בא אל הגולה במקצת ספרים ולך בסגול סל״מד ואולם מצאתי מסורת כ״י האומרת ולך י״א בקריאה וסם כתובים בנ״ב וכסוף הסימן מסיימת וכולם קמץ בר מן חד בסגול אל ארץ המריה : אל נהר כבר ואשר ואשב ק׳ : ויהי מקצה שבעת ימים ויהי דבר ה אלי לאמר במקצת ספרים יש פסקא באמצעות פסוק ובספרי ספרד אין כאן פסקא כלל : מרשעו ומדרכו בנביאים עם פירוש הרי״אב וגם בדפוס ישן ווינציאה כתוב מדרכו בלא וא״ו בראש מלה כדרך שכתוב בפסוק הקודם ובכל שאר ספרים זה השני בוא״ו : צדקתו צדקתיו ק׳ : ובדברי הוא״ו במאריך בס״ס : והחדל ברוב דפוסים אחרונים הס״א בגירי וכן ראיתי בס״א כ״י ובכמה ספרים כ״י מדוייקים בסגול וכן בדפוסים קדמוני׳ : ונתתה אותה בספרים כ״י מלא וא״ו ומסורת דפרשת בלק אזלא כוותייהו וכן ונתתה אותה שבסמוך : (ונתתה עליה א״ס במקצת ספרים כתב בגליון ס״א ונתת חסר ה״א ע״כ׳ וזה אינו סהרי בפרשת תרומה נמסרו כ״ט חסרים ה״א ואין זה מכללם ע״כ) : והכינתה ברוב הספרים חסר וא״ו אחר כו״ן ומה שנמסר עליו לית מלא על היו״ד נאמר ובמקצת ספרים יש מאריך בכ״ף ובס״א כ״י בנו״ן ויש מהם בלא מאריך כלל ומ״מ המלה מלעיל כמו שכתבתי בפרשת בא על וככה : הימיני הימני ק׳ : ימי מצוריך חילופים הרבה מצאתי במלה זו בספר אחד כתוב מצודך בדל״ת וק׳ מצוריך בר״ים וברוב ספרים כתיב וק׳ בר״ש וכן תרגם יונתן צירך וכן הוא בשרשים ובמאיר כתיב שרש צור ובפירוש רד״ק כתוב ומלת מצוריך כתיב ביו״ד הרצוי האחד מצור שומרון והא׳ מצור ירושלם ע״כ וכן בספרי כ״י מדוייקים ובדפוס ישן ביו״ד ובכמה ספרים חסר : ובסמים בדגש הס״מך :

ותשעים

אוֹתָם בִּכְלִי אֶחָד וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לְךָ לְלָחֶם מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתָּה ׀ שׁוֹכֵב ׀ עַל־צִדְּךָ שְׁלֹשׁ־
מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכְלֶנּוּ׃ וּמַאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקוֹל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מֵעֵת
עַד־עֵת תֹּאכְלֶנּוּ׃ וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה תִשְׁתֶּה שִׁשִּׁית הַהִין מֵעֵת עַד־עֵת תִּשְׁתֶּה׃ וְעֻגַת
שְׂעֹרִים תֹּאכְלֶנָּה וְהִיא בְּגֶלְלֵי צֵאַת הָאָדָם תְּעֻגֶנָה לְעֵינֵיהֶם׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־לַחְמָם טָמֵא בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם׃ וָאֹמַר
אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא־אָכַלְתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד־עַתָּה וְלֹא־
בָא בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לְךָ אֶת־צְפוּעֵי הַבָּקָר תַּחַת גֶּלְלֵי ק׳ צפיעי
הָאָדָם וְעָשִׂיתָ אֶת־לַחְמְךָ עֲלֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הִנְנִי שֹׁבֵר מַטֵּה־לֶחֶם בִּירוּשָׁלִַם
וְאָכְלוּ־לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה וּבְשִׁמָּמוֹן יִשְׁתּוּ׃ לְמַעַן יַחְסְרוּ לֶחֶם וָמָיִם
וְנָשַׁמּוּ אִישׁ וְאָחִיו וְנָמַקּוּ בַּעֲוֺנָם׃ *
ה וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ ׀ חֶרֶב חַדָּה תַּעַר הַגַּלָּבִים תִּקָּחֶנָּה לָּךְ וְהַעֲבַרְתָּ עַל־רֹאשְׁךָ וְעַל־זְקָנֶךָ
וְלָקַחְתָּ לְךָ מֹאזְנֵי מִשְׁקָל וְחִלַּקְתָּם׃ שְׁלִשִׁית בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר
וְלָקַחְתָּ אֶת־הַשְּׁלִשִׁית תַּכֶּה בַחֶרֶב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרֶה לָרוּחַ וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃
וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם מְעַט בְּמִסְפָּר וְצַרְתָּ אוֹתָם בִּכְנָפֶיךָ׃ וּמֵהֶם עוֹד תִּקָּח וְהִשְׁלַכְתָּ
אוֹתָם אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ וְשָׂרַפְתָּ אֹתָם בָּאֵשׁ מִמֶּנּוּ תֵצֵא־אֵשׁ אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל׃
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה זֹאת יְרוּשָׁלִַם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת׃ וַתֶּמֶר אֶת־
מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם וְאֶת־חֻקּוֹתַי מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ כִּי בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ
וְחֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן הֲמָנְכֶם מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבוֹתֵיכֶם בְּחֻקּוֹתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם
לֹא עֲשִׂיתֶם׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי עָלַיִךְ גַּם־אָנִי וְעָשִׂיתִי בְתוֹכֵךְ
מִשְׁפָּטִים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם׃ וְעָשִׂיתִי בָךְ אֵת אֲשֶׁר לֹא־עָשִׂיתִי וְאֵת אֲשֶׁר־לֹא־אֶעֱשֶׂה כָמֹהוּ
עוֹד יַעַן כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ׃ לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ וּבָנִים יֹאכְלוּ אֲבוֹתָם
וְעָשִׂיתִי בָךְ שְׁפָטִים וְזֵרִיתִי אֶת־כָּל־שְׁאֵרִיתֵךְ לְכָל־רוּחַ׃ לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהֹוִה אִם־לֹא יַעַן אֶת־מִקְדָּשִׁי טִמֵּאת בְּכָל־שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ וְגַם־אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא־תָחוֹס
עֵינִי וְגַם־אֲנִי לֹא אֶחְמוֹל׃ שְׁלִשִׁתַיִךְ בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ וּבָרָעָב יִכְלוּ בְתוֹכֵךְ וְהַשְּׁלִשִׁית בַּחֶרֶב
יִפְּלוּ סְבִיבוֹתָיִךְ וְהַשְּׁלִשִׁית לְכָל־רוּחַ אֱזָרֶה וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃ וְכָלָה אַפִּי וַהֲנִחוֹתִי חֲמָתִי
בָּם וְהִנֶּחָמְתִּי וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְּקִנְאָתִי בְּכַלּוֹתִי חֲמָתִי בָּם׃ וְאֶתְּנֵךְ לְחָרְבָּה
ולחרפה

ותשעים יום תאכלנו במקצת ספרים הכ"ף בשוא ופתח וכן **אשר תאכלנו** · עד עת תאכלנו · ועגת שעורים תאכלנה שבסמוך וכל לשון אכילה דכוותייהו ובמקצת ספרים כולם בשוא לבדו ועיין מ"ש בריש פרשת לך לך ובפרשת בראשית על בעלכון תאכלנה : **במשורה** הב"ית בחירק והמ"ם בשוא נח לא כמו שכתוב בפתח הבי"ת ובדגש במ"ם : **תעגנה** בכל מדוייקים הג"ן בלא דגש וכ"כ ר' יונה ורד"ק וכתב עוד רד"ק שר"ל תעגינה הנשים ויש אומרים כי הנו"ן והה"א לפעולה ולדעתם היתה ראויה להדגש ע"כ · ולענין מילוי או חיסור יו"ד אחר גי"מל ראיתי חילוף בספרים כי במקצת מדוייקים חסר יו"ד ונמסר עליו לית וחסר דחסר ר"ל חסר וא"ו אחר עי"ן וחסר יו"ד אחר גי"מל ובמקצת מדוייקים מלא יו"ד ומה שנמסר עליו לית וחסר ר"ל חסר וא"ו אחר עי"ן ובכל הספרים הגי"מל בסגול ורד"ק כתב בשרש עוג שהנח תמורת הדגש אם כן לדעתו מלא יו"ד : מנעורי י"ם כתוב מנערי חסר וא"ו ולא דקדקו היטב כי בגמ' מלכים א' י"ח נמסר ג' חסר בליסנא ואין זה מהם : **צפועי** צפיעי ק' : **תחת גללי** הגי"מל במאריך : **תקחנה לך** בל"מד דגושה מכלול דף ק"ו : **וצרת אותם** כפי המסו' מלא וא"ו כי לא נמנה במ"ג במנין החסרים וכן מצאתי במקצת ספרים מדוייקים וכן והשלכת **אותם** שבסמוך אבל ושרפת אתם בהם הוא א' מהחסרים : **ובמשפטי** הוא"ו במאריך ועיין מ"ש לקמן בסימן י"ח : במהו **עוד** בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים בלא וא"ו אחר המ"ם : **אגרע** ברוב הספרים ברי"ש וכן פי' רד"ק בפי' ובשרשים שרש גרע · ויונתן תרגם אקטוף יראה שהיה כתוב בספרו אגדע בדל"ת שכן רוב לשון גדיעה מתורגם בלשון קטיפה וכן בס"א כ"י בד"לת ובספר אחר ג"כ בד"לת וכתוב עליו בגליון ס"א אגרע ברי"ש וכן מצאתי אח"כ בס' מתורגמן שחיבר ר' אליהו הלוי אלו דבריו בשרש קטף וגם אני אגדע ואף אני אקטוף נראה לי שהוא קורא אגדע בד"לת ואינו אלא ברי"ש עכ"ל · שוב מצאתי שזהו מן החילופים שבין מערבאי ומדנחאי למערבאי אגרע כתיב וקרי ולמדנחאי אגדע

וּלְחֶרְפָּה בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר׃ וְהָיְתָה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה מוּסָר וּמְשַׁמָּה לַגּוֹיִם
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ בַּעֲשׂוֹתִי בָךְ שְׁפָטִים בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְתֹכְחוֹת חֵמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ בְּשַׁלְּחִי
אֶת־חִצֵּי הָרָעָב הָרָעִים בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ לְמַשְׁחִית אֲשֶׁר־אֲשַׁלַּח אוֹתָם לְשַׁחֶתְכֶם וְרָעָב אֹסֵף
עֲלֵיכֶם וְשָׁבַרְתִּי לָכֶם מַטֵּה־לָחֶם׃ וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעָב וְחַיָּה רָעָה וְשִׁכְּלֻךְ וְדֶבֶר וָדָם יַעֲבָר־
בָּךְ וְחֶרֶב אָבִיא עָלַיִךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ *

ו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם׃ וְאָמַרְתָּ
הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָוֹת ולגאיות ק
הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם חֶרֶב וְאִבַּדְתִּי בָּמוֹתֵיכֶם׃ וְנָשַׁמּוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חַמָּנֵיכֶם
וְהִפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי גִּלּוּלֵיכֶם׃ וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גִּלּוּלֵיהֶם וְזֵרִיתִי אֶת־
עַצְמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם׃ בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם הֶעָרִים תֶּחֱרַבְנָה וְהַבָּמוֹת
תִּישָׁמְנָה לְמַעַן יֶחֶרְבוּ וְיֶאְשְׁמוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ גִּלּוּלֵיכֶם וְנִגְדְּעוּ חַמָּנֵיכֶם וְנִמְחוּ
מַעֲשֵׂיכֶם׃ וְנָפַל חָלָל בְּתוֹכְכֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ וְהוֹתַרְתִּי בִּהְיוֹת לָכֶם פְּלִיטֵי חֶרֶב
בַּגּוֹיִם בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם בָּאֲרָצוֹת׃ וְזָכְרוּ פְלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם
אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת־לִבָּם הַזּוֹנֶה אֲשֶׁר־סָר מֵעָלַי וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם וְנָקֹטּוּ
בִּפְנֵיהֶם אֶל־הָרָעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכֹל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם׃ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל־חִנָּם דִּבַּרְתִּי
לַעֲשׂוֹת לָהֶם הָרָעָה הַזֹּאת׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַכֵּה בְכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלְךָ וֶאֱמָר־
אָח אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹת רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדֶּבֶר יִפֹּלוּ׃
הָרָחוֹק בַּדֶּבֶר יָמוּת וְהַקָּרוֹב בַּחֶרֶב יִפּוֹל וְהַנִּשְׁאָר וְהַנָּצוּר בָּרָעָב יָמוּת וְכִלֵּיתִי חֲמָתִי בָּם׃
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בִּהְיוֹת חַלְלֵיהֶם בְּתוֹךְ גִּלּוּלֵיהֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם אֶל כָּל־גִּבְעָה רָמָה
בְּכֹל ׀ רָאשֵׁי הֶהָרִים וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן וְתַחַת כָּל־אֵלָה עֲבֻתָּה מְקוֹם אֲשֶׁר נָתְנוּ־שָׁם רֵיחַ
נִיחֹחַ לְכֹל גִּלּוּלֵיהֶם׃ וְנָטִיתִי אֶת־יָדִי עֲלֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה מִמִּדְבַּר
דִּבְלָתָה בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ *

ז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא
הַקֵּץ עַל־אַרְבַּעַת כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ עַתָּה הַקֵּץ עָלַיִךְ וְשִׁלַּחְתִּי אַפִּי בָךְ וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ ארבע
וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ׃ וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי עָלַיִךְ וְלֹא אֶחְמוֹל כִּי דְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן
וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רָעָה אַחַת
רָעָה הִנֵּה בָאָה׃ קֵץ בָּא בָּא הַקֵּץ הֵקִיץ אֵלָיִךְ הִנֵּה בָּאָה׃
בָּאָה הַצְּפִירָה אֵלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ בָּא הָעֵת קָרוֹב הַיּוֹם מְהוּמָה וְלֹא־הֵד הָרִים׃ עַתָּה מִקָּרוֹב
אֶשְׁפּוֹךְ חֲמָתִי עָלַיִךְ וְכִלֵּיתִי אַפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ׃
וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמוֹל כִּדְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה
מכה

אגדע כתיב בד"לת וק' אגרע ברי"ש : והיתה בס"ס ובדפוסים קדמונים הו"או בגעיא : בשלחי הבי"ת בגעיא בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים
ו ישנים : ולגאות ולגאיות ק' ובס"ס בלא יו"ד אחר הגי"מל : הנני אני כ"כ לא הנה אני : וזריתי מלרע בפסק א' לבד רד"ק : יחרבו בסגול
היו"ד והחי"ת רד"ק : ויאשמו בשוא הא"לף רד"ק : בתוככם הכ"ף בשוא : ונקטו בדגש הטי"ת וכן במסורת לית ודגש והביא ר' יהודה מלה זו
בבנין נפעל מנחי הע"ין דומה שמצאו בספריו רפה ור' יונה כתב שמצאו דגש וכן מצאנוהו בספרים מדוייקים והמסורת עליו לית ודגש וא"כ יהיה
מפעלי הכפל שרשים : (סביבות מזבחותיהם א"ב טעות גדול ראיתי בדפוס וויניציאה עם פתרון המלות מסכת יחנו שכתוב שם סביבו' מזבחותיכם
ז בכ"ף וזה אינו שהרי במסו' כאן כמכה עם ג' מזבחותיהם בה"א ע"כ :) עבתה הפי"ו דגושה : דבלתה בד"לת כמו רבלתה ברי"ש וכן רצואל דעואל
רד"ק : ארבעת ארבע ק' : כדרכיך בכ"ף רד"ק : תועבותיך בספרים מדוייקים מלא גם וא"ו תנייאה וכן נכון עפ"ה שבסי' ה' דפאי סיפרא נמסר
ה' תועבתיך כתוב כן חסר וא"ו בתראה ואין זה מכללם ויש לדעת כי שם במסורת הדפוס חסר פסוק אחד מהחמשה והוא על כל תועבתיך שבפסוק
יען אשר לא זכרת בסימן י"ו : אתן ותועבותיך מלא גם וא"ו תנייאה בספרים מדוייקים ועיין מ"ש לעיל ברים פרשה זו : תהיין הפי"ו במארך :
וצאה

מטה: הנה היום הנה באה יצאה הצפרה צץ המטה פרח הזדון: החמס קם למטה־
רשע לא־מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא־נה בהם: בא העת הגיע היום הקונה
אל־ישמח והמוכר אל־יתאבל כי חרון אל־כל־המונה: כי המוכר אל־הממכר לא ישוב
ועוד בחיים חיתם כי־חזון אל־כל־המונה לא ישוב ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו: תקעו
בתקוע והכין הכל ואין הלך למלחמה כי חרוני אל־כל־המונה: החרב בחוץ והדבר
והרעב מבית אשר בשדה בחרב ימות ואשר בעיר רעב ודבר יאכלנו: ופלטו פליטיהם
והיו אל־ההרים כיוני הגאיות כלם המות איש בעונו: כל־הידים תרפינה
וכל־ברכים תלכנה מים: וחגרו שקים וכסתה אותם פלצות ואל כל־פנים בושה ובכל־
ראשיהם קרחה: כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה יהיה כספם וזהבם לא־יוכל להצילם
ביום עברת יהוה נפשם לא ישבעו ומעיהם לא ימלאו כי־מכשול עונם היה: וצבי עדיו
לגאון שמהו וצלמי תועבתם שקוציהם עשו בו על־כן נתתיו להם לנדה: ונתתיו ביד־
הזרים לבז ולרשעי הארץ לשלל וחללוה°: והסבותי פני מהם וחללו את־צפוני ובאו־בה וחללוהו
פריצים וחללוה: עשה הרתוק כי הארץ מלאה משפט דמים והעיר מלאה
חמס: והבאתי רעי גוים וירשו את־בתיהם והשבתי גאון עזים ונחלו מקדשיהם: קפדה־
בא ובקשו שלום ואין: הוה על־הוה תבוא ושמעה אל־שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא
ותורה תאבד מכהן ועצה מזקנים: המלך יתאבל ונשיא ילבש שממה וידי עם־הארץ
תבהלנה מדרכם אעשה אותם ובמשפטיהם אשפטם וידעו כי־אני יהוה: *
ויהי בשנה הששית בששי בחמשה לחדש אני יושב בביתי וזקני יהודה יושבים לפני ותפל ח
עלי שם יד אדני יהוה: ואראה והנה דמות כמראה־אש ממראה מתניו ולמטה אש
וממתניו ולמעלה כמראה־זהר כעין החשמלה: וישלח תבנית יד ויקחני בציצת ראשי
ותשא אתי רוח בין־הארץ ובין השמים ותבא אתי ירושלמה במראות אלהים אל־פתח
שער הפנימית הפונה צפונה אשר־שם מושב סמל הקנאה המקנה: והנה־שם כבוד
אלהי ישראל כמראה אשר ראיתי בבקעה: ויאמר אלי בן־אדם שא־נא עיניך דרך צפונה
ואשא עיני דרך צפונה והנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה בבאה:

ויאמר

יצאה הצפרה בדגש הכל"י כחברו דלעיל ואין הפרש ביניהם רק שזה חסר וחברו מלא: מהמהם בס"א כ"י ה"א ראשונ' בשוא לבדו ובדפוס ישן בחטף פתח ונשאר ספרים בחטף סגול: ולא נה בהם הכי"ת בדגש וכן מצאתי בס' א' של דקדוק כ"י ישן שהיה בבית מדרשו של הגאון מורי ורבי כמה"רר משה קזים דודי ז"ל וזה לשונו מפיק ה"א כגון מחציתה בבקר וכיוצא בו ובכלל זה יש לכלול ה"א הנקודה פתח אשר קריאתה כעין מפיק ה"א ולא נה בהם ודומיהן ע"כ ועיין מ"ש בפרשת עקב על אבניה ברזל ובהושע ב על ושמתיה כמדבר ובסוף מיכה: והמוכר יש חילוף בספרים בין מלא לחסר וכן על חברו שבסמוך: כי חזון בזה הפסוק כי חזון בז"ין ובפסוק של מעלה כי חרון ברי"ש ובפסוק של מטה כי חרוני: אל כל המונה לא ישוב שארי ליה מאריה למאן דסליק אדעתיה למימר אל כל המונה נאם ה' ואיסתכם בפסוקי דהאי סיפרא סוף סימן ל"א וסוף סי' ל"ב: והיו אל ההרים בנביאים עם פי' הרי"אה כתוב על וטעות הוא וכ"כ רד"ק אל ההרים כמו על ההרים: ופלטו פליטיהם והיו אל ההרים כיוני הגאיות כלם המות המסורת לית חסר וא"ו קדמאה וכל שאר קריי' הומות ע"כ: ובירושלמי דתענית פ' בשלשה פרקים ר' הוה יתיב מתני כלם הומיות אמר ליה ר' חנינא בר חמא המות אמר ליה הן קריית אמר ליה קדם רב המנונא דבבל אמר ליה כד תיחות לקמן אמור ליה דמניתך חכים וידע דלא מתמני ביומוהי ע"כ ומאי דכתיב התם בירושלמי ר' הוה יתיב ומתני וזכרו פליטיהם אותי והיו אל ההרים וגו' וכן כתוב במתנות כהונה במדרש קהלת פ' כי העושק יהולל חכם אבל בפרשה של מעלה סי' ו' כתוב וזכרו פליטיכם אותי בגויים וגו' ותו איתא התם בריש דעבירא ומני לר' חמא בר חנינא וכ"ל לרבי חנינא בר חמא בדמוכח בתר הכי וכן הוא בבבלי דכתובות פ' הנושא ובמדרש קהלת דלעיל: לשלל וחללוה וחללוהו ק': מקדשיהם הכל"ת בשוא נח רד"ק בפי' ומכלול דף רכ"ז ושרשים: קפדה־בא בספרים כתובי יד במקף והכי"ת רפויה וטעם קפדה הוא קו א' בדמות הטפחא הנקרא מאיילא שהיא טעם מפסיק וזהו אחד מן י"א מקומות שמסרת המאיילא לאתנחתא: ובמשפטיהם בכי"ת רד"ק:
ח סמל הקנאה המקנה ממה שכתב המזרחי בפרשת בראשית על אבי ישב אהל ומקנה נראה ברור שבספריו היה כתוב המקנא בא"לף ואחר כך אמר גם יתכן שהיה כתוב בספרי רז"ל בה"א ובכל ספרים שלפני כתוב בה"א ואף על פי שהוא מענין קנאה שפרשו קנא בא"לף בא כדרך בעלי הה"א וזו היא כונת רד"ק בפירוש ובשרשים וטעות נפל בשרשים לכתוב המקנה בא"לף וצריך להיות בה"א כמו שמצאתי בשרשים ישן כתיבת יד וכן כתב בעל הלשון המקנה בה"א תמורת אל"ף כי דינו מקניא וכו' גם בעל יפה תואר בבראשית רבה פרשת כ"ג סימן ד' כתב על המזרחי לשון זה ואני בקשתי בכמה ספרים ובכולם מצאתי סמל הקנאה המקנה בה"א:

ויאמר אלי בן־אדם הראה אתה מהם עשים תועבות גדלות אשר בית־ישראל
עשים פה לרחקה מעל מקדשי ועוד תשוב תראה תועבות גדלות׃ ויבא אתי אל־פתח
החצר ואראה והנה חר־אחד בקיר׃ ויאמר אלי בן־אדם חתר־נא בקיר ואחתר בקיר
והנה פתח אחד׃ ויאמר אלי בא וראה את־התועבות הרעות אשר הם עשים פה׃
ואבוא ואראה והנה כל־תבנית רמש ובהמה שקץ וכל־גלולי בית ישראל מחקה על־הקיר
סביב׀ סביב׃ ושבעים איש מזקני בית־ישראל ויאזניהו בן־שפן עמד בתוכם עמדים
לפניהם ואיש מקטרתו בידו ועתר ענן־הקטרת עלה׃ ויאמר אלי הראית בן־אדם אשר
זקני בית־ישראל עשים בחשך איש בחדרי משכיתו כי אמרים אין יהוה ראה אתנו עזב יהוה
את־הארץ׃ ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדלות אשר־המה עשים׃ ויבא אתי
אל־פתח שער בית־יהוה אשר אל־הצפונה והנה־שם הנשים ישבות מבכות את־התמוז׃
ויאמר אלי הראית בן־אדם עוד תשוב תראה תועבות גדלות מאלה׃ ויבא
אתי אל־חצר בית־יהוה הפנימית והנה־פתח היכל יהוה בין האולם ובין המזבח כעשרים
וחמשה איש אחריהם אל־היכל יהוה ופניהם קדמה והמה משתחויתם קדמה לשמש׃
ויאמר אלי הראית בן־אדם הנקל לבית יהודה מעשות את־התועבות אשר עשו־פה כי־
מלאו את־הארץ חמס וישבו להכעיסני והנם שלחים את־הזמורה אל־אפם׃ וגם־אני
אעשה בחמה לא־תחוס עיני ולא אחמול וקראו באזני קול גדול ולא אשמע אותם׃ *
ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי משחתו בידו׃ והנה ששה ט
אנשים באים׀ מדרך־שער העליון אשר׀ מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש־אחד
בתוכם לבש בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת׃ וכבוד׀ אלהי
ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית ויקרא אל־האיש הלבש הבדים
אשר קסת הספר במתניו׃
ויאמר יהוה אלו עבר בתוך העיר בתוך ירושלם והתוית תו על־מצחות האנשים הנאנחים
והנאנקים על כל־התועבות הנעשות בתוכה׃ ולאלה אמר באזני עברו בעיר אחריו והכו
על־תחוס עיניכם ואל־תחמלו׃ זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו למשחית ועל־כל־
איש אשר־עליו התו אל־תגשו וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית׃
ויאמר אליהם טמאו את־הבית ומלאו את־החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר׃ ויהי
כהכותם ונאשאר אני ואפלה על־פני ואזעק ואמר אהה אדני יהוה המשחית אתה את כל־
שארית ישראל בשפכך את־חמתך על־ירושלם׃ ויאמר אלי עון בית־ישראל ויהודה
גדול במאד מאד ותמלא הארץ דמים והעיר מלאה מטה כי אמרו עזב יהוה את־הארץ ואין
יהוה

מהם מה ספק׳ והוא חד מן ט״ו מלין דכתיבין מלה חדא וקריין תרין מלין׃ לרחקה החי״ת בחטף קמץ וכן כתבו המדקדקים׃ התמוז כתב רד״ק בפירוש ובשרשים שברוב הנסחאות תמוז כתיב בשני ווי״ן וכזרות נחשב בעיני ואי אתת לידי אכת מחיק לחדא מינייהו דקא שכיחן ספרי דכתי׳ טפי מן ארבע מאה שנין נחדא וא״ו בלחוד׃ את הזמורה אל אפם אלאפי מיבעי ליה אלא שכינה הכתוב וזהו חד מן י״ח מלין שהם תקון סופרי׳ כמ״ש רד״ק וקצת מהם נספרי פ׳ בהעלתך ומכילתא פ׳ בשלח וגלכם במדרש ילמדנו פ׳ בשלח ומסורת הגדול כמו שסמכתו בזכריה ב׳ ושם הארכתי׃ ואיש כלי חד מן ז׳ בחירק ומטעין לסבירין בצירי וסימן במ״ג וכן כלי מפצו שבסמוך׃ משחתו החי״ת בצירי׃ ספנה בשקל אשר אתה מראה׃ לבש בדים בספרים כ״י ודפוסים ישנים חסר וא״ו וכן דינו מכח המסורת כאן וסוף משלי׃ הלבש הבדים אף זה חסר וא״ו בספרים כ״י ובמקצת דפוסים ישנים ובספרים כ״י שהיה בתחלה בו א״ו עברו עליה קולמוס׃ אלו אליו ק׳׃ והתוית תו הפי״ו דגושה מדין אתי מרחיק ומלת תו חסר יו״ד במדוייקים׃ על תחוס אל ק׳׃ עיניכם עינכם ק׳ לשון יחיד והכתיב לשון רבים׃ ומלאו הל״מד איננה דגושה וכמוהו רבים קלים מבנין הדגוש כמו ונקשו ברחובותיה כי לא מלאו אחרי ויקבאו בו ודומיהם רד״ק בפירוש ומכלול דף ע״ד ושרשים ובמסורת נמסר על זה ומלאו לית וא׳ מלאו ע״ב׳ והוא בירמיה ד׳ קראו מלאו ואמרו׃ ויהי כהכותם בכ״ף׃ ונאשאר במקצת ספרים כ״י השי״ן בשוא לבדו וכן הוא בחיבורי ר׳ יוסף זארק ודקדוק במלה עיין במכלול דף ס״ח ובספר הרכבה מר׳ אליהו הלוי אות וא״ו׃ ותמלא הארץ דמים כן ראיתי בכמה ספרים וכן
תרגם

יְהוָה רֹאֶה׃ וְגַם־אֲנִי לֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמֹל דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתָתִּי׃ וְהִנֵּה
הָאִישׁ לְבֻשׁ הַבַּדִּים אֲשֶׁר הַקֶּסֶת בְּמָתְנָיו מֵשִׁיב דָּבָר לֵאמֹר עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָנִי׃ *
וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה אֶל־הָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הַכְּרֻבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר כְּמַרְאֵה דְּמוּת כִּסֵּא נִרְאָה
עֲלֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִישׁ לְבֻשׁ הַבַּדִּים וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל־בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל אֶל־תַּחַת לַכְּרוּב
וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַחֲלֵי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים וּזְרֹק עַל־הָעִיר וַיָּבֹא לְעֵינָי׃ וְהַכְּרֻבִים עֹמְדִים
מִימִין לַבַּיִת בְּבֹאוֹ הָאִישׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ וַיָּרָם כְּבוֹד־יְהוָה מֵעַל הַכְּרוּב
עַל מִפְתַּן הַבָּיִת וַיִּמָּלֵא הַבַּיִת אֶת־הֶעָנָן וְהֶחָצֵר מָלְאָה אֶת־נֹגַהּ כְּבוֹד יְהוָה׃
וְקוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד־הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה כְּקוֹל אֵל־שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ׃ וַיְהִי בְּצַוֺּתוֹ אֶת־
הָאִישׁ לְבֻשׁ־הַבַּדִּים לֵאמֹר קַח אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַגַּלְגַּל מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד אֵצֶל הָאוֹפָן׃
וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב אֶת־יָדוֹ מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים אֶל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת הַכְּרֻבִים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל־חָפְנֵי
לְבֻשׁ הַבַּדִּים וַיִּקַּח וַיֵּצֵא׃ וַיֵּרָא לַכְּרֻבִים תַּבְנִית יַד־אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם׃ וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה
אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים אֵצֶל הַכְּרוּבִים אוֹפַן אֶחָד אֵצֶל הַכְּרוּב אֶחָד וְאוֹפַן אֶחָד אֵצֶל הַכְּרוּב אֶחָד
וּמַרְאֵה הָאוֹפַנִּים כְּעֵין אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ׃ וּמַרְאֵיהֶם דְּמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן
בְּתוֹךְ הָאוֹפָן׃ בְּלֶכְתָּם אֶל־אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִפְנֶה
הָרֹאשׁ אַחֲרָיו יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם׃ וְכָל־בְּשָׂרָם וְגַבֵּהֶם וִידֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם וְהָאוֹפַנִּים
מְלֵאִים עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּם אוֹפַנֵּיהֶם׃ לָאוֹפַנִּים לָהֶם קוֹרָא הַגַּלְגַּל בְּאָזְנָי׃ וְאַרְבָּעָה
פָנִים לְאֶחָד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי־
נָשֶׁר׃ וַיֵּרֹמּוּ הַכְּרוּבִים הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי בִּנְהַר־כְּבָר׃ וּבְלֶכֶת הַכְּרוּבִים יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים
אֶצְלָם וּבִשְׂאֵת הַכְּרוּבִים אֶת־כַּנְפֵיהֶם לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ לֹא־יִסַּבּוּ הָאוֹפַנִּים גַּם־הֵם מֵאֶצְלָם׃
בְּעָמְדָם יַעֲמֹדוּ וּבְרוֹמָם יֵרוֹמּוּ אוֹתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּהֶם׃ וַיֵּצֵא כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתַּן
הַבָּיִת וַיַּעֲמֹד עַל־הַכְּרוּבִים׃ וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת־כַּנְפֵיהֶם וַיֵּרוֹמּוּ מִן־הָאָרֶץ לְעֵינַי בְּצֵאתָם
וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה הַקַּדְמוֹנִי וּכְבוֹד אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה׃
הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בִּנְהַר־כְּבָר וָאֵדַע כִּי כְרוּבִים הֵמָּה׃ אַרְבָּעָה
אַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאֶחָד וּדְמוּת יְדֵי אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם׃ וּדְמוּת פְּנֵיהֶם
יא הֵמָּה הַפָּנִים אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר־כְּבָר מַרְאֵיהֶם וְאוֹתָם אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ׃ * וַתִּשָּׂא
אֹתִי רוּחַ וַתָּבֵא אֹתִי אֶל־שַׁעַר בֵּית־יְהוָה הַקַּדְמוֹנִי הַפּוֹנֶה קָדִימָה וְהִנֵּה בְּפֶתַח הַשַּׁעַר עֶשְׂרִים
וַחֲמִשָּׁה אִישׁ וָאֶרְאֶה בְתוֹכָם אֶת־יַאֲזַנְיָה בֶן־עַזֻּר וְאֶת־פְּלַטְיָהוּ בֶן־בְּנָיָהוּ שָׂרֵי הָעָם׃
וַיֹּאמֶר אֵלָי בֶּן־אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אָוֶן וְהַיֹּעֲצִים עֲצַת־רָע בָּעִיר הַזֹּאת׃ הָאֹמְרִים
לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בָּתִּים הִיא הַסִּיר וַאֲנַחְנוּ הַבָּשָׂר׃ לָכֵן הִנָּבֵא עֲלֵיהֶם הִנָּבֵא
בֶּן־אָדָם׃ וַתִּפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה כֵּן אֲמַרְתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמַעֲלוֹת

תרגם יונתן חייבי קטול אבל בספר א׳ מדוייק כ״י קדמון וגם בדפוס א׳ ישן כתוב ותמלא הארץ חמס ורד״ק פירש בתחלה ותמלא הארץ חמס ובסוף
דבריו כתב ובקצת ספרים מדוייקים ותמלא הארץ דמים פי׳ שופכים דמים ע״כ · ובעל מאיר כתיב ארוכא אמרי רבנו שהביאו בשרש דם ובשרש חמס
י ולשוני כתשאי מכרעכא לא קאמיכא : והנה האיש לבש הבדים ברוב ספרים ישנים חסר וא״ו : כאשר ככל אסר ק׳ ; ויראה והנה אל הרקיע
וגו׳ כאן הוא ראש סימן י׳ : וקול כנפי הכרובים מלא וא״ו שלא כמנה במסו׳ פ׳ תרומה עם החסרים וכן הוא במדוייקי׳ : לגלגל מבינות לכרובים
מלא וא״ו כמ״ש לעיל : וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים מלא וא״ו והשני שבפסוק חסר : וירא לכרבים זהו א׳ מן החסרים במסו׳ הנ״ל
יא וכן הוא במדוייקים : אצל הכרובים מלא וא״ו על פי המסורת דלעיל : לאופנים להם קורא איכא פלוגתא אי הוי מן מלין דמסרפת במאיילא
לאתנח מסורת ד״ה ב׳ כ׳ : להם קורא בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים מלא וא״ו : ויעמד על הכרובים מלא וא״ו כמ״ש למעלה : ותשא
אתי חסר וא״ו בספרים מדוייקים וכן ותבא אתי שבפסוק : הקדמני במקצת ספרים הקדמונים מלא וא״ו :

הדביתם

ומעלות רוחכם אני ידעתיה׃
הרביתם חלליכם בעיר הזאת ומלאתם חוצתיה חלל׃ לכן כה־אמר אדני
יהוה חלליכם אשר שמתם בתוכה המה הבשר והיא הסיר ואתכם הוציא מתוכה׃ חרב
יראתם וחרב אביא עליכם נאם אדני יהוה׃ והוצאתי אתכם מתוכה ונתתי אתכם ביד־
זרים ועשיתי בכם שפטים׃ בחרב תפלו על־גבול ישראל אשפוט אתכם
וידעתם כי־אני יהוה׃ היא לא־תהיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה לבשר אל־גבול ישראל
אשפט אתכם׃ וידעתם כי־אני יהוה אשר בחקי לא הלכתם ומשפטי לא עשיתם
וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם׃ ויהי כהנבאי ופלטיהו בן־בניה מת ואפל על־
פני ואזעק קול־גדול ואמר אהה אדני יהוה כלה אתה עשה את שארית ישראל׃
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם אחיך אחיך אנשי גאלתך וכל־בית ישראל
כלה אשר אמרו להם ישבי ירושלם רחקו מעל יהוה לנו היא נתנה הארץ למורשה׃
לכן אמר כה־אמר אדני יהוה כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות ואהי
להם למקדש מעט בארצות אשר־באו שם׃ לכן אמר כה־אמר אדני
יהוה וקבצתי אתכם מן־העמים ואספתי אתכם מן־הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם
את־אדמת ישראל׃ ובאו שמה והסירו את־כל־שקוציה ואת־כל־תועבתיה ממנה׃ ונתתי
להם לב אחד ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר׃
למען בחקתי ילכו ואת־משפטי ישמרו ועשו אתם והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים׃
ואל־לב שקוציהם ותועבותיהם לבם הלך דרכם בראשם נתתי נאם אדני יהוה׃ וישאו
הכרובים את־כנפיהם והאופנים לעמתם וכבוד אלהי־ישראל עליהם מלמעלה׃ ויעל כבוד
יהוה מעל תוך העיר ויעמד על־ההר אשר מקדם לעיר׃ ורוח נשאתני ותבאני כשדימה
אל־הגולה במראה ברוח אלהים ויעל מעלי המראה אשר ראיתי׃ ואדבר אל־הגולה
את כל־דברי יהוה אשר הראני׃ *
יב ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם בתוך בית־המרי אתה ישב אשר עינים להם לראות
ולא ראו אזנים להם לשמע ולא שמעו כי בית מרי הם׃
ואתה בן־אדם עשה לך כלי גולה וגלה יומם לעיניהם וגלית ממקומך אל־מקום אחר
לעיניהם אולי יראו כי בית מרי המה׃ והוצאת כליך ככלי גולה יומם לעיניהם ואתה

הרביתם הבי"ת בצירי לא בחירק כמו שראיתי באיזה ספרים : ומלאתם בכמה ספרים כתוב ומלאתים ביו"ד אחר התי"ו ובס"א מדוייק מטוליטולה הוא בלא יו"ד וכתוב עליו בגליון למדנחאי כתוב ומלאתים וכן הוא בחילופים שלנו למערבאי ומלאתם למדנחאי ומלאתים וידוע דקי' לן כמערבאי וכן הוא בדפוס ישן : בתוכה לבשר אל גבול בכנויים עם פי' הרי"אה כתוב על גבול כמו שתרגם המתרגם וכמו שכתוב בפ' שלמעלה אבן בשאר ספרים כתוב אל ובן מוכח מסורת דפרשת חקת דבמסר סימן ה' על גבול ואין זה במספרם ושל מעלה הוא אחד מהם : וכמשפטי בס"ס הו"או באחריך : סביבותיכם עשיתם רי"בל רמי כתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם לעיל סימן ה' וכתיב הכא עשיתם כמתוקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם סנהדרין שילהי פ"א דיני ממונות : ויהי כהנבאי במקצת ספרים כ"ף בב"ית ובספרים אחרים בכ"ף וכ"כ רד"ק בכ"ף : הפיצותים ברוב ספרים מדוייקים מלא דמלא ועיין מה שכתבתי בירמיה סימן ט' : למקדש מעט בספרים שלנו הד"לת בקמץ ורד"ק כתב שיש ספרים בפתח : נפצותם הפ"א בחולם כמ"ש בסימן כ' וכן במכלול דף ק"מ : תועבתיה מחלפת תועבותיה ועיין מ"ש בסימן י"ו : לב אחד כן כתיב לא לב חדש כמו שכתוב בסימן ל"ו מזה הספר וכ"ע מתרגמים שתרגם שניהם לב דחיל ורוח דחילא : ורוח חדשה אתן בקרבכם בספרים רבים כתוב בקרבכם וכן כתבתי בהעתקי בתחלה אף על פי שראיתי בספרים אחרים בקרבם אחרי כן רות חדש היה אתי לכתוב בקרבם כראותי ספרים אחרים כתובים כן כוספים על הראשונים וכן הוא במאיר כתיב שרש כתן ושרש קרב וכן נראה מפירוש הרי"אה וגם לשון הכתוב מוכיח כן שכולו מדבר שלא לנוכח וכן פסיק שלפניו ושלאחריו וכן ת"י במציהון ובאמת כי קשה עלי מאד להחליף הספרים אך א"א לזנות סטרא לבי תרי ושמא טעו בפסוק האחר דסימן ל"ו שבוא כולו לנוכח ולפניו ואחריו ה' ימסר ויחיש הזמן שישיר השבושים מקרבנו תורה א' ומשפט א' יהיה לנו אמן : והסרתי לב בכנויים עם פירוש הרי"אה כתוב את לב וטעה המדפיס בין זה ובין הכתוב ביחזקאל סימן ל"ו ואין כן בשאר ספרים : מבשרם כן כתיב לא מבשרכם : ותבאני בספרים מדוייקים חסר יו"ד אחר בי"ת : הראני הנסור עליו לית סגול וקמץ :

תצא בערב לעיניהם כמוצאי גולה: לעיניהם חתר־לך בקיר והוצאת בו: לעיניהם
על־כתף תשא בעלטה תוציא פניך תכסה ולא תראה את־הארץ כי־מופת נתתיך לבית
ישראל: ואעש כן כאשר צויתי כלי הוצאתי ככלי גולה יומם ובערב חתרתי־לי בקיר
ביד בעלטה הוצאתי על־כתף נשאתי לעיניהם: ויהי דבר־יהוה אלי בבקר
לאמר: בן־אדם הלא אמרו אליך בית ישראל בית המרי מה אתה עשה: אמר אליהם
כה אמר אדני יהוה הנשיא המשא הזה בירושלם וכל־בית ישראל אשר־המה בתוכם:
אמר אני מופתכם כאשר עשיתי כן יעשה להם בגולה בשבי ילכו: והנשיא אשר־בתוכם
אל־כתף ישא בעלטה ויצא בקיר יחתרו להוציא בו פניו יכסה יען אשר לא־יראה לעין הוא
את־הארץ: ופרשתי את־רשתי עליו ונתפש במצודתי והבאתי אתו בבלה ארץ כשדים
ואותה לא־יראה ושם ימות: וכל אשר סביבתיו עזרה וכל־אגפיו אזרה לכל־רוח וחרב
אריק אחריהם: וידעו כי־אני יהוה בהפיצי אותם בגוים וזריתי אותם בארצות: והותרתי
מהם אנשי מספר מחרב מרעב ומדבר למען יספרו את־כל־תועבותיהם בגוים אשר־באו
שם וידעו כי־אני יהוה: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם לחמך ברעש
תאכל ומימיך ברגזה ובדאגה תשתה: ואמרת אל־עם הארץ כה־אמר אדני יהוה ליושבי
ירושלם אל־אדמת ישראל לחמם בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון ישתו למען תשם ארצה
מםלאה מחמס כל־הישבים בה: והערים הנושבות תחרבנה והארץ שממה תהיה וידעתם
כי־אני יהוה: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם מה־המשל הזה לכם
על־אדמת ישראל לאמר יארכו הימים ואבד כל־חזון: לכן אמר אליהם כה־אמר אדני
יהוה השבתי את־המשל הזה ולא־ימשלו אתו עוד בישראל כי אם־דבר אליהם קרבו הימים
ודבר כל־חזון: כי לא יהיה עוד כל־חזון שוא ומקסם חלק בתוך בית ישראל: כי ׀
אני יהוה אדבר את אשר אדבר דבר ויעשה לא תמשך עוד כי בימיכם בית המרי אדבר
דבר ועשיתיו נאם אדני יהוה:
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם הנה בית־ישראל אמרים החזון אשר־הוא חזה לימים
רבים ולעתים רחוקות הוא נבא: לכן אמר אליהם כה אמר אדני יהוה לא־תמשך עוד
יג כל־דברי אשר אדבר דבר ויעשה נאם אדני יהוה: * ויהי דבר־יהוה אלי
לאמר: בן־אדם הנבא אל־נביאי ישראל הנבאים ואמרת לנביאי מלבם שמעו דבר־
יהוה: כה אמר אדני יהוה הוי על־הנביאים הנבלים אשר הלכים אחר רוחם ולבלתי
ראו: כשעלים בחרבות נביאיך ישראל היו: לא עליתם בפרצות ותגדרו גדר על־בית
ישראל לעמד במלחמה ביום יהוה: חזו שוא וקסם כזב האמרים נאם־יהוה ויהוה לא
שלחם

יב בית ישראל בית המרי המ״ס בסגול: פניו יכסה כסתה כלמה פני מרוב השבושים הנמצאים בדפוסים כי בנביאים עם פירוש הרי״אה כתוב
פניך תכסה וטעות הנראה לעין הוא: לעין הוא את הארץ במקצת ספרים מדוייקים הל״מד בקמץ: עזרה עזרו ק׳: מחרב מרעב ומדבר
בנביאים עם פי׳ הרי״אה כתוב ומרעב בו״או וגם בס״א ישן מכתתיו מוגה בו״או ואין כן בשאר ספרים: קרבו הימים כן כתוב: בתוך בית ישרא
יג כן הוא והספרים שכתוב בתוך בני ישראל טעות הוא כי כן היא המסרה כל קריאה בתוך בני ישראל בר מן דין בתוך בית ישראל רד״ק: הנבאים
בקמץ הנו״ן ולית כוותיה ושאר נבאים הנבאים בסוף רד״ק בפירוש ושרשים: ולבלתי ראו מה שנמסר במסורת הדפוס כאן הוא לשון מבולבל
והריני כותב בלשון ברור כל פסוק דאית ביה תרי לבלתי קדמאה לבלתי בלא וא״ו תנייתא ולבלתי בו״או בר מן א׳ לבלתי הביא משא וגו׳ (ירמיה יז)
דאית בההוא פסוקא תרי לבלתי בלא וא״ו וכל פסוק דלית ביה אלא חד לבלתי הוא בלא וא״ו בר מן ד׳ דאיכון ולבלתי בו״או וסימנהון לקדש את יום
השבת ולבלתי שאת משא (ירמיה סוף סימן יז) אם תפרו את בריתי וגו׳ ולבלתי היות (ירמיה ל״ג) ולבלתי בנות בתים לשבתנו (ירמיה לה) ההלכים
אחר רוחם ולבלתי ראו אילין ולבלתי ולית להון זוגא: כשעלים בחרבות כא הפ״א בחטף קמץ מכלול דף ר״ו ובמסורת ב׳ קמצין וסימן תעלית
כחו נ״ב: פי׳ תעלית הוא פסוק זה דכתיב ביה כשעלים וכי׳ כחו הוא פסוק ולא צמאו בחרבות דכתיב בישעיה סוף סימן מ״ח:
הלוא

שלחם ויחלו לקים דבר: הלוא מחזה־שוא חזיתם ומקסם כזב אמרתם ואמרים נאם־יהוה
ואני לא דברתי: לכן כה אמר אדני יהוה יען דברכם שוא וחזיתם כזב לכן
הנני אליכם נאם אדני יהוה: והיתה ידי אל־הנביאים החזים שוא והקסמים כזב בסוד
עמי לא־יהיו ובכתב בית־ישראל לא יכתבו ואל־אדמת ישראל לא יבאו וידעתם כי אני
אדני יהוה: יען וביען הטעו את־עמי לאמר שלום ואין שלום והוא בנה חיץ
והנם טחים אתו תפל: אמר אל־טחי תפל ויפל היה | גשם שוטף ואתנה אבני אלגביש
תפלנה ורוח סערות תבקע: והנה נפל הקיר הלוא יאמר אליכם איה הטיח אשר טחתם:
לכן כה אמר אדני יהוה ובקעתי רוח־סערות בחמתי וגשם שטף באפי יהיה ואבני אלגביש
בחמה לכלה: והרסתי את־הקיר אשר־טחתם תפל והגעתיהו אל־הארץ ונגלה יסדו
ונפלה וכליתם בתוכה וידעתם כי־אני יהוה: וכליתי את־חמתי בקיר ובטחים אתו תפל
ואמר לכם אין הקיר ואין הטחים אתו: נביאי ישראל הנבאים אל־ירושלם והחזים לה
חזון שלם ואין שלם נאם אדני יהוה:
ואתה בן־אדם שים פניך אל־בנות עמך המתנבאות מלבהן והנבא עליהן: ואמרת כה־
אמר | אדני יהוה הוי למתפרות כסתות על | כל־אצילי ידי ועשות המספחות על־ראש כל־
קומה לצודד נפשות הנפשות תצודדנה לעמי ונפשות לכנה תחיינה: ותחללנה אתי אל־
עמי בשעלי שערים ובפתותי לחם להמית נפשות אשר לא־תמותנה ולחיות נפשות אשר
לא־תחיינה בכזבכם לעמי שמעי כזב: לכן כה־אמר | אדני יהוה הנני אל־
כסתותיכנה אשר אתנה מצדדות שם את־הנפשות לפרחות וקרעתי אתם מעל זרועתיכם
ושלחתי את־הנפשות אשר אתם מצדדות את־נפשים לפרחת: וקרעתי את־מספחתיכם
והצלתי את־עמי מידכן ולא־יהיו עוד בידכן למצודה וידעתן כי־אני יהוה: יען הכאות לב־
צדיק שקר ואני לא הכאבתיו ולחזק ידי רשע לבלתי־שוב מדרכו הרע להחיתו: לכן שוא
לא תחזינה וקסם לא־תקסמנה עוד והצלתי את־עמי מידכן וידעתן כי־אני יהוה: ויבוא
אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני: * ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: יד
בן־אדם האנשים האלה העלו גלוליהם על־לבם ומכשול עונם נתנו נכח פניהם האדרש
אדרש להם: לכן דבר־אותם ואמרת אליהם כה־אמר | אדני יהוה איש איש מבית
ישראל אשר יעלה את־גלוליו אל־לבו ומכשול עונו ישים נכח פניו ובא אל־הנביא אני יהוה
נעניתי

הלוא מחזה במקצת מדויקים מלא וא"ו וא"ל"ף וכן נכון כי איננו מן ח' הלא חסרים בסיפרא וסימן נמסר לעיל במסרה גדולה סוף סימן י"ב: **ובכתב בית ישראל** בקמץ התי"ו והוא סמוך ר"י בס' הרקמה: **ואתנה** במקצת ספרים קדמונים התי"ו בסגול ועיין למטה בפ' זו ובסימן ל"ד ונפ' ויצא ויונתן תירגם וית אבני אלגבים כראה שהיה קורא ואת אבני אלגבים וגם רד"ק כתב שכן כתוב במקצת נוסחאות אמנם כפי המסורת שהכתוב בסמוך כ"ל ואתנה: **אבני אלגביש** בס"א כ"י שתי מלות וכן כתב רד"ק שכן מצא במקצת הספרים ועיין מ"ש בסימן ל"ח בע"ה: **ובקעתי** הנו"ן בחירק: **שים פניך אל בנות** בחילופים שלנו כתוב למערבאי על בנות למדנחאי אל בנות ונראה שצריך להפך הגרסא כי בכל הספרים כתוב אל בנות וכן במסורת אל בנות ג' וסימן הכפלים היו בארץ. וישב ישראל בשטים. בן אדם שים פניך: **תצודדנה** במקצת דפוסים ראשונים התי"ו בחירק ואינה אלא בשוא: **תמותנה** בכל ספרים כ"י מדויקים אין דגש בנו"ן וכן ראוי כמנהג נו"ן הנקבות וכן כסתותיכנה שבסמוך ובמקצת ספרים מלא יו"ד בין תי"ו לנו"ן: **כסתותיכנה** אין דגש בנו"ן כמ"ש בסמוך ועיין במכלול דף פ"ג ודף קכ"ז: **אשר אתנה** במקצת ספרים התי"ו בצירי וקמץ בסגול ובכולם אין דגש בנו"ן ובמסורת ואתנה ג' וסימן ואתנה ידעתן (פ' ויצא) ואתנה אבני אלגבים לעיל בסמוך. ואתנה באני (יחזקאל ל"ד) וחד אתנה וסימן הבכי אל כסתותיכנה אשר אתנה אבל ואתן באני באן מרעיתי דלקמן סימן ל"ד איכו מהם ומטעים בהו אינשי: **זרועתיכם** בספרים כ"י מדויקים ודפוסים ישנים מלא ו"או קדמאה: **ולא יהיו עוד בידכן** הספרים מתחלפים ומי יתן יבאו אנשי כנסת הגדולה ויאמרו: במקצת ספרים אשכנזים ישנים מצאה שנים כתוב בידכם במ"ם וכן מצאתי נסחה ישנה אחד ספרדית שבך היה כתוב בה בתחלה אף על פי שנגררה המ"ם אחרי כן ועשאוה נו"ן ואולם בנסחא מדויקת מטוליטולא וגם בספרים אחרים כ"י כתוב בנו"ן כחברו שבפסוק והצלתי את עמי מידכן וכן זאת פרשים ומאיר נתיב: **למצדה** במקצת ספרים ישנים למצודה בוא"ו ורד"ק כתב שהוא חסר וא"ו: **ויבוא אלי אנשים** שיר השירים רבה בפסוק זאת קומתך ויבואו אלי אנשים אלו חנניה מישאל ועזריה וזהו א' מן שמנה בלשון ביאה דסבירין לשון רבים וכן תרגם יונתן כמפרש אתו לותי כאורחיה בסאר

נעניתי לו בה ברב גלוליו: למען תפש את־בית־ישראל בלבם אשר נזרו מעלי בגלוליהם
כלם: לכן אמר ׀ אל־בית ישראל כה אמר אדני יהוה שובו והשיבו מעל
גלוליכם ומעל כל־תועבתיכם השיבו פניכם: כי־איש איש מבית ישראל ומהגר אשר־
יגור בישראל וינזר מאחרי ויעל גלוליו אל־לבו ומכשול עונו ישים נכח פניו ובא אל־הנביא
לדרש־לו בי אני יהוה נענה־לו בי: ונתתי פני באיש ההוא והשמתיהו לאות ולמשלים
והכרתיו מתוך עמי וידעתם כי־אני יהוה: והנביא כי־יפתה ודבר דבר אני יהוה פתיתי
את הנביא ההוא ונטיתי את־ידי עליו והשמדתיו מתוך עמי ישראל: ונשאו עונם כעון
הדרש כעון הנביא יהיה: למען לא־יתעו עוד בית־ישראל מאחרי ולא־יטמאו עוד בכל־
פשעיהם והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים נאם אדני יהוה:
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם ארץ כי תחטא־לי למעל־מעל ונטיתי ידי עליה
ושברתי לה מטה־לחם והשלחתי־בה רעב והכרתי ממנה אדם ובהמה: והיו שלשת
האנשים האלה בתוכה נח דנאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם נאם אדני יהוה: לו־
חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה והיתה שממה מבלי עובר מפני החיה: שלשת האנשים
האלה בתוכה חי־אני נאם אדני יהוה אם־בנים ואם־בנות יצילו המה לבדם ינצלו והארץ
תהיה שממה: או חרב אביא על־הארץ ההיא ואמרתי חרב תעבר בארץ והכרתי ממנה
אדם ובהמה: ושלשת האנשים האלה בתוכה חי־אני נאם אדני יהוה לא יצילו בנים
ובנות כי הם לבדם ינצלו: או דבר אשלח אל־הארץ ההיא ושפכתי חמתי עליה בדם
להכרית ממנה אדם ובהמה: ונח דנאל ואיוב בתוכה חי־אני נאם אדני יהוה אם־בן אם־
בת יצילו המה בצדקתם יצילו נפשם: כי כה אמר אדני יהוה אף כי־ארבעת
שפטי ׀ הרעים חרב ורעב וחיה רעה ודבר שלחתי אל־ירושלם להכרית ממנה אדם ובהמה:
והנה נותרה־בה פלטה המוצאים בנים ובנות הנם יוצאים אליכם וראיתם את־דרכם ואת־
עלילותם ונחמתם על־הרעה אשר הבאתי על־ירושלם את כל־אשר הבאתי עליה: ונחמו
אתכם כי־תראו את־דרכם ואת־עלילותם וידעתם כי לא חנם עשיתי את כל־אשר־עשיתי
טו בה נאם אדני יהוה: * ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם מה־יהיה
עץ־הגפן מכל־עץ הזמורה אשר היה בעצי היער: היקח ממנו עץ לעשות למלאכה אם־
יקחו

בשאר לוכתי ומדרש אגדה יש הביאו רש"י ז"ל ועיין מ"ס ביחזקאל כ"ב: נעניתי לו בה הה"א בלא מפיק מכלול דף ל"ב והוא חד מן מלין לא מפקין ה"א בסוף תיבותא ומסעין בהון וסימן במ"ג ובמקצת ספרים בה כתיב בא ק' בא"לף · (א"ה ולבי מגמגם בזה למה לא כתב הר"ב שבמסרה רבתא ערך בה איתא ג' בה דקריין כלישנא אחרינא ואחד מהם הוא זה דכתיב בה בה"א וקרי בא בא"ף וא"כ קשו תרי מסרות אהדדי ע"כ): ונתתי פני הפ"א רפה: למעל מעל בקמץ חטוף ובקצת דפוסים ישנים למעל בחולם ואין בהם ממש: ושברתי לה מלעיל וכן כמנה בטעם חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה וסימן בסוף מ"ג: שלשת האנשים האלה במקצת ספרים כ"י ושלשת בו"או ובספרים היותר מדוייקים בלא וא"ו: נח דנאל ואיוב נס"א כ"י נכתב בגליון י"ס דניאל וכן כתב על חברו שבפרסה ועל חכם אתה מדנאל יחזקאל כ"ח ובספר אחר כ"י כולם כתובים דנאל וק' דניאל וכן במסורת דנאל ג' חסרים יו"ד וסי' חכם אתה מדנאל · והיו שלשת האנשים · ונח דנאל ואיוב בתוכם · וגם רד"ק בפי' ובמכלול דף ק"י כתב דנ' אלך כתובין בלא יו"ד והיו"ד נקראת אעפ"י שאינה כתובה כיו"ד ירושלם והנ"ך כאה כי הבירי תחת היו"ד והיו"ד דגושה: ושכלתה הכ"ף דגושה ובס"א כ"י נכתב כנגדו ושכלתה פליגא ובמכלול דף ל"ה פקדתה כולו קמוץ והה"א במפי' כן הוא על המשפט אלא שמצאנוהו במשקל פקרתה הל"מד פתוחה והתי"ו דגושה והה"א רפה והוא מלעיל כמו לו חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה · ככל אשר צותה חמותה (רות ג) וידו חלקתה להם בקו (ישעיה לד) ונעשתה ברתה (שמואל א א) עכ"ל · אבל בכל מדוייקים שלפני לא"ד ושכלתה קמוצה וכן משפטה מפני הספסק: שלשת האנשים כן הוא שלשת בלא וא"ו ושלמטה ושלשת בוא"ו: והארץ תהיה שממה נס"א כ"י יש בגליון נ"כ שממה תהיה ע"כ · ובחלופים שלנו לא נמצא חילוף זה: או דבר אשלח אל הארץ תרגומו על ארעא והוא מחלוקת בין מערבאי למדנחאי ולמערבאי אל הארץ וכן היא המסרה כאן מן ריש סיפרא ועד הנקף בסימן כ"א אל הארץ במ"א או חרב אביא על הארץ לעיל בסמוך וכל שאר קריא דכוותא על הארץ בר מן ג' אל הארץ וכו': ונח דנאל ואיוב עיין מ"ס לעיל בסימן זה: כי לא חנם בס"א כ"י ובכבישים עם פי' אברבנאל כתוב לא אל חנם אבן בשאר ספרים ליתיה וגם בשתי כסאות כ"י סהיה במוב בהן מלת לא במחקה ובמקרא גדולה מסיר עליו לית דסמיך: אשר עשיתי בה במקרא גדולה כתוב נגלו בספר מוגה לה וספר מוטעה הוא:

יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יָתֵד לִתְלוֹת עָלָיו כָּל־כֶּלִי׃ הִנֵּה לָאֵשׁ נִתַּן לְאָכְלָה אֵת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ
וְתוֹכוֹ נָחָר הֲיִצְלַח לִמְלָאכָה׃ הִנֵּה בִּהְיוֹתוֹ תָמִים לֹא יֵעָשֶׂה לִמְלָאכָה אַף כִּי־אֵשׁ אֲכָלַתְהוּ
וַיֵּחָר וְנַעֲשָׂה עוֹד לִמְלָאכָה׃
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כַּאֲשֶׁר עֵץ־הַגֶּפֶן בְּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר־נְתַתִּיו לָאֵשׁ לְאָכְלָה כֵּן נָתַתִּי אֶת־
יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָםִ׃ וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה
בְּשׂוּמִי אֶת־פָּנַי בָּהֶם׃ וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה יַעַן מָעֲלוּ מַעַל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ ×
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם הוֹדַע אֶת־יְרוּשָׁלִַם אֶת־תּוֹעֲבֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לִירוּשָׁלִַם מְכֹרֹתַיִךְ וּמֹלְדֹתַיִךְ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אָבִיךְ הָאֱמֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית׃
וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת אֹתָךְ לֹא־כָרַּת שָׁרֵּךְ וּבְמַיִם לֹא־רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהֻמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ
וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ׃ לֹא־חָסָה עָלַיִךְ עַיִן לַעֲשׂוֹת לָךְ אַחַת מֵאֵלֶּה לְחֻמְלָה עָלָיִךְ וַתֻּשְׁלְכִי
אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ בְּיוֹם הֻלֶּדֶת אֹתָךְ׃ וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ
וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי׃ רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי
וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה׃ וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ וְהִנֵּה
עִתֵּךְ עֵת דֹּדִים וָאֶפְרֹשׂ כְּנָפִי עָלַיִךְ וָאֲכַסֶּה עֶרְוָתֵךְ וָאֶשָּׁבַע לָךְ וָאָבוֹא בִבְרִית אֹתָךְ נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהוִה וַתִּהְיִי־לִי׃ וָאֶרְחָצֵךְ בַּמַּיִם וָאֶשְׁטֹף דָּמַיִךְ מֵעָלָיִךְ וָאֲסֻכֵךְ בַּשָּׁמֶן׃ וָאַלְבִּישֵׁךְ רִקְמָה
וָאֶנְעֲלֵךְ תָּחַשׁ וָאֶחְבְּשֵׁךְ בַּשֵּׁשׁ וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי׃ וָאֶעְדֵּךְ עֶדִי וָאֶתְּנָה צְמִידִים עַל־יָדַיִךְ וְרָבִיד
עַל־גְּרוֹנֵךְ׃ וָאֶתֵּן נֶזֶם עַל־אַפֵּךְ וַעֲגִילִים עַל־אָזְנָיִךְ וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשֵׁךְ׃ שש ק׳
וַתַּעְדִּי זָהָב וָכֶסֶף וּמַלְבּוּשֵׁךְ שֵׁשִׁי וָמֶשִׁי וְרִקְמָה סֹלֶת וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן אָכָלְתִּי אכלת ק׳
וַתִּיפִי בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּצְלְחִי לִמְלוּכָה׃ וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ כִּי כָּלִיל הוּא בַּהֲדָרִי
אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי עָלַיִךְ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וַתִּבְטְחִי בְיָפְיֵךְ וַתִּזְנִי עַל־שְׁמֵךְ וַתִּשְׁפְּכִי
אֶת־תַּזְנוּתַיִךְ עַל־כָּל־עוֹבֵר לוֹ־יֶהִי׃ וַתִּקְחִי מִבְּגָדַיִךְ וַתַּעֲשִׂי־לָךְ בָּמוֹת טְלֻאוֹת וַתִּזְנִי עֲלֵיהֶם
לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה׃ וַתִּקְחִי כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ מִזְּהָבִי וּמִכַּסְפִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וַתַּעֲשִׂי־לָךְ
צַלְמֵי זָכָר וַתִּזְנִי־בָם׃ וַתִּקְחִי אֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתֵךְ וַתְּכַסִּים וְשַׁמְנִי וּקְטָרְתִּי נָתַתִּי לִפְנֵיהֶם׃ נתת ק׳
וְלַחְמִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָךְ סֹלֶת וָשֶׁמֶן וּדְבַשׁ הֶאֱכַלְתִּיךְ וּנְתַתִּיהוּ לִפְנֵיהֶם לְרֵיחַ נִיחֹחַ וַיֶּהִי נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וַתִּקְחִי אֶת־בָּנַיִךְ וְאֶת־בְּנוֹתַיִךְ אֲשֶׁר יָלַדְתְּ לִי וַתִּזְבָּחִים לָהֶם לֶאֱכוֹל הַמְעַט
מִתַּזְנֻתָךְ׃ וַתִּשְׁחֲטִי אֶת־בָּנָי וַתִּתְּנִים בְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם׃ וְאֵת כָּל־תּוֹעֲבֹתַיִךְ וְתַזְנֻתַיִךְ מתזנותיך ק׳
לֹא זָכַרְתְּי אֶת־יְמֵי נְעוּרָיִךְ בִּהְיוֹתֵךְ עֵרֹם וְעֶרְיָה מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמֵךְ הָיִית׃ וַיְהִי אַחֲרֵי כָּל־ זכרת ק׳
רעתך

טו טז עץ הגפן בעץ היער כן הוא בעץ אע״פ שמתורגם כאעי : את תועבתיה בספרים כ״י מדוייקי׳ ודפוסים ישנים חסר וא״ו בין כ״ת לת״יו וכמסו׳ ג׳ ב׳ מלא ואחד חסר וכולהון בסיפרא וסימנהון הודע את ירושלם · ובאו שמה והסירו סי׳ י״א התשפט התשפט ריש סימן כ״ב ולא מסיימי הי מינייהו מלא וחסר וחילופים רבים יש בספרים ופלינן אהדדי והן גופן קשיין דידהו אדידהו וכס״א כ״י קדמאה ובתראה מלא מציעא׳ חסר : מכרתיך בחולם הכ״ף : ביום הולדת זה הראשון ככתב בו״או עם הדגש : לא כרת עבר מבנין פועל והרי״ש דגושה כמשפט לא כמנהג ולכן הכ״ף בקמץ חטוף מכלול דף פ׳ : שרך השין בקמץ חטוף מפני דגשות הרי״ש הבא אחריו ע״פה כמ״ש במכלול דף ע״ב והגהת ר׳ אליים שם : והמלח הה״א בקמץ חטוף : המלחת הח״ית בפתח מפני שהיא גרונית מכלול דף פ״ז : חתלת במקצת ספרים תי״ו ראשונה בקמץ ומקצתן בפתח : עדיים בכל ספרים כ״י מדוייקים מלרע שהאתנח בי״וד : ואלבשך בכמה ספרים ואלבישך מלא יו״ד : ואנעלך במקצת ספרים העי״ן בקמץ וזהו דעת כ״כ כפי מה שמצאתי בס״א מדוייק בגליון ולכ״א בשוא ופתח וכן כתב רד״ק : ותעדי הע״ין בשוא לבד : ששי שש ק׳ וכ״כ רד״ק ונראה שצריך להפוך הגירסא בחילופים ממערבאי למדנחאי : אכלתי אכלת ק׳ : ותיפי מלעיל בשני פסוקין לב״א ולב״נ מלרע בפסק א׳ לבד : וקטרתי הטי״ת בקמץ חטוף לב״א ולב״נ בפתח כן מצאתי בחילופים כ״י וכ״כ רד״ק בפי׳ ובסרסים וטעות נפל בחילופי הדפוס ועיין לקמן סי׳ כ״ג : נתתי נתת ק׳ ועיין הרמ״בן ורקאנטי ריש פרשת אחרי מות : ונתתיהו כתב הריקאנטי במקום הכ״ל שכתוב ונתתהו וק׳ ונתתיהו ואין כן בספרים וכן במסורת ונתתיהו ב׳ וסימן ונתתיהו בידך (שופטים ד) ונתתיהו לפניהם : ילדת ברוב ספרים מדוייקים כן כתיב וק׳ בלא יו״ד בסוף תיבה גם לא כמנה במסורת לריש מלכים ולא נמסור׳ כ״י שמצאתי ג״כ במלכים בפרשת ואשה אחת מנשי בני הנביאים : מתזנותסך מתזנותיך ק׳ : זכרתי זכרת ק׳ :

תזנותך

רעתך אוי אוי לך נאם אדני יהוה: ותבני־לך גב ותעשי־לך רמה בכל־רחוב: אל־
כל־ראש דרך בנית רמתך ותתעבי את־יפיך ותפשקי את־רגליך לכל־עובר ותרבי את־
תזנותיך ק תזנותסך*: ותזני אל־בני־מצרים שכניך גדלי בשר ותרבי את־תזנותך להכעסני: והנה
נטיתי ידי עליך ואגרע חקך ואתנך בנפש שנאותיך בנות פלשתים הנכלמות מדרכך זמה:
ותזני אל־בני אשור מבלתי שבעתך ותזנים וגם לא שבעת: ותרבי את־תזנותך אל־
ארץ כנען כשדימה וגם־בזאת לא שבעת: מה אמלה לבתך נאם אדני יהוה בעשותך
את־כל־אלה מעשה אשה־זונה שלטת: בבנותיך גבך בראש כל־דרך ורמתך
עשית ק היית ק עשיתי* בכל־רחוב ולא־הייתי* כזונה לקלס אתנן: האשה המנאפת תחת אישה תקח את־
זרים: לכל־זנות יתנו־נדה ואת נתת את־נדניך לכל־מאהביך ותשחדי אותם לבוא אליך
מסביב בתזנותיך: ויהי־בך הפך מן־הנשים בתזנותיך ואחריך לא זונה ובתתך אתנן ואתנן
לא נתן־לך ותהי להפך: לכן זונה שמעי דבר־יהוה:
כה־אמר אדני יהוה יען השפך נחשתך ותגלה ערותך בתזנותיך על־מאהביך ועל כל־גלולי
תועבותיך וכדמי בניך אשר נתת להם: לכן הנני מקבץ את־כל־מאהביך אשר ערבת
עליהם ואת כל־אשר אהבת על כל־אשר שנאת וקבצתי אתם עליך מסביב וגליתי ערותך
אלהם וראו את־כל־ערותך: ושפטתיך משפטי נאפות ושפכת דם ונתתיך דם חמה
וקנאה: ונתתי אותך בידם והרסו גבך ונתצו רמתיך והפשיטו אותך בגדיך ולקחו כלי
תפארתך והניחוך עירם ועריה: והעלו עליך קהל ורגמו אותך באבן ובתקוך בחרבותם:
ושרפו בתיך באש ועשו־בך שפטים לעיני נשים רבות והשבתיך מזונה וגם־אתנן לא תתני־
עוד: והנחתי חמתי בך וסרה קנאתי ממך ושקטתי ולא אכעס עוד: יען אשר לא־
זכרת ק זכרתי* את־ימי נעוריך ותרגזי־לי בכל־אלה וגם אני הא דרכך בראש נתתי נאם אדני יהוה
עשית ק ולא עשיתי* את־הזמה על כל־תועבתיך: הנה כל־המשל עליך ימשל לאמר כאמה בתה:
בת־אמך את געלת אישה ובניה ואחות אחותך את אשר געלו אנשיהן ובניהן אמכן חתית
ואביכן אמרי: ואחותך הגדולה שמרון היא ובנותיה היושבת על־שמאולך ואחותך
עשית ק הקטנה ממך היושבת מימינך סדם ובנותיה: ולא בדרכיהן הלכת ובתועבותיהן עשיתי*
כמעט קט ותשחתי מהן בכל־דרכיך: חי־אני נאם אדני יהוה אם־עשתה סדם אחותך
היא ובנותיה כאשר עשית את ובנותיך: הנה־זה היה עון סדם אחותך גאון שבעת־לחם
ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד־עני ואביון לא החזיקה: ותגבהינה ותעשינה תועבה
לפני

תזנותסך תזנותיך ק׳: להכעסני במקצת ספרים מלא יו״ד אחר עי״ן ועיין בירמיה סימן ל״ב: והנה נטיתי ידי בנביאים עם פי׳ הרי״אה כתוב נטיתי את ידי ובשאר ספרים ליתיה והמסו׳ אומרת עליו י״ו חסרים את בכתיב יד וחסי׳ נמסר ביחזקאל ב״ה במס״ג: שנאתיך במקצת ספרים שנאותיך מלא וא״ו בתר אל״ף: עשיתי עשית ק׳: הייתי היית ק׳: ותשחדי החי״ת בחטף קמץ רד״ק בכל המקומות: ויהי בך הפך בחמש נקודות ותהי להפך בשש נקודות ויש ספרים שכיבם בשש נקודו׳ כן כתב רד״ק בשרשים וגם בעל רב פעלים כתב ויהי בך הפך מן הנשים יש ספרים הוא לבדו נב״כ ואחרא בג״ן וי״ס כל הפך בג״ן עכ״ל ואני מצאתי ההפך במקצת ספרים מדוייקים שכיבם בחמש נקודות: לא זונה בוא״ו עם הדגש: וכדמי בניך יש ספרים ובדמי בב״ית ולכן הוא״ו שרוקה וכן נראה מפירוש רש״י והתרגום אבל בספרים מדוייקים ובדמי בכ״ף והוא״ו בשוא וכן כתב רד״ק והמפורש בפ׳ י״ד מספרו בתמורת האותיות כתב בלשון הזה ובאה הכ״ף תמורת הבי״ת כארבע רוחות השמים (זכריה ב) כרוח קדים אפיצם (ירמיה יח) כאשר ילכו אפרוש (הושע ז) וכדמי בניך: ומפני זה כתב רש״י בפי׳ יחזקאל ובעון דמי בניך ולא טעה בו כמו שחשבו קצת: אשר נתת ברוב הספרים כתיב נתתי ביו״ד וק׳ בלא יו״ד ואולם בס׳ אחד מדוייק מטליטלא כתוב נתת בלא יו״ד ואין כאן הפרש בין ק׳ לכתיב כלל ולפי דעתי ראוי לסמך עליו כי לא נמנה זה עם מלין דכתיבין יו״ד בסוף תיבותא ולא קריין ברים ספר מלכים וגם במסורת כ״י לא מצאתיהו: ונתתי אתך בספרים מדוייקים חסר וא״ו ושלאחריו בפסוק מלא וכן הם לפי המסורת וכן ורגמו אותך שבפסוק הנמשך הוא מן המלאים על פי המסורת: זכרתי זכרת ק׳: עשיתי עשית ק׳: כאמה בתה ה״א של כאמה איננה מפיק רש״י וכ״כ רד״ק בפירוש ובמכלול דף ל״ב כאמה הה״א רפ׳ בתה הה״א מפיק וגם נמס״ג נמנה מלת כאמה עם מלין לא מפקין ה״א בסוף תיבותא ומטעין בהון: עשיתי כמעט קט עשית ק: ותשחתי מהן הה״א בסגול: ותשחתי מהן הכ״ל יש ספרים כמו׳ מהם במ״ם והרוב בנ״ון:

לפני ואסיר אתהן כאשר ראיתי׃ ושמרון כחצי חטאתיך לא חטאה ותרבי את־תועבותיך
מהנה ותצדקי את־אחותך בכל־תועבתיך אשר עשיתי׃ גם־את ׀ שאי כלמתך אשר אחותיך
פללת לאחותך בחטאתיך אשר־התעבת מהן תצדקנה ממך וגם־את בושי ושאי כלמתך עשית ק
בצדקתך אחותיך׃ ושבתי את־שביתהן את־שבית סדם ובנותיה ואת־שבית שמרון שבות
ובנותיה ושבית שביתיך בתוככהנה׃ למען תשאי כלמתך ונכלמת מכל אשר עשית שבות
בנחמך אתן׃ ואחותיך סדם ובנותיה תשבן לקדמתן ושמרון ובנותיה תשבן לקדמתן ואת שבות ק
ובנותיך תשבינה לקדמתכן׃ ולוא היתה סדם אחותך לשמועה בפיך ביום גאוניך׃
בטרם תגלה רעתך כמו עת חרפת בנות־ארם וכל־סביבותיה בנות פלשתים השאטות
אותך מסביב׃ את־זמתך ואת־תועבותיך את נשאתים נאם יהוה׃ כי כה
אמר אדני יהוה ועשיתי אותך כאשר עשית אשר־בזית אלה להפר ברית׃ וזכרתי אני ועשית ק
את־בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם׃ וזכרת את־דרכיך ונכלמת
בקחתך את־אחותיך הגדלות ממך אל־הקטנות ממך ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך׃
והקימותי אני את־בריתי אתך וידעת כי־אני יהוה׃ למען תזכרי ובשת ולא
יהיה־לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי־לך לכל־אשר עשית נאם אדני יהוה׃ ×
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם חוד חידה ומשל משל אל־בית ישראל׃ יז
ואמרת כה־אמר ׀ אדני יהוה הנשר הגדול גדול הכנפים ארך האבר מלא הנוצה אשר־לו
הרקמה בא אל־הלבנון ויקח את־צמרת הארז׃ את ראש יניקותיו קטף ויביאהו אל־ארץ
כנען בעיר רכלים שמו׃ ויקח מזרע הארץ ויתנהו בשדה־זרע קח על־מים רבים צפצפה
שמו׃ ויצמח ויהי לגפן סרחת שפלת קומה לפנות דליותיו אליו ושרשיו תחתיו יהיו
ותהי לגפן ותעש בדים ותשלח פראות׃ ויהי נשר־אחד גדול גדול כנפים ורב נוצה והנה
הגפן הזאת כפנה שרשיה עליו ודליותיו שלחה־לו להשקות אותה מערגות מטעה׃
אל־שדה טוב אל־מים רבים היא שתולה לעשות ענף ולשאת פרי להיות לגפן
אדרת׃ אמר כה אמר אדני יהוה תצלח הלוא את־שרשיה ינתק ואת־פריה ׀ יקוסס ויבש
כל־טרפי צמחה תיבש ולא־בזרע גדולה ובעם־רב למשאות אותה משרשיה׃ והנה
שתולה התצלח הלא כגעת בה רוח הקדים תיבש יבש על־ערגת צמחה תיבש׃

ויהי

את אחותך אחותיך ק׳ : אשר עשיתי עשית ק׳ : אחיותך הא״לף בלא מאריך והחי״ת בשוא לבד : ושבתי את שביתהן כולם בזה הפסוק שבית כתוב ביו״ד וק׳ שבות בו״או ובשורק שביתהן שביתיך כתיב וק׳ בחירק וביו״ד כ״כ בעל מכלל יופי וכ״ל שכן צריך להגיה בפירוש רד״ק וכן מצאתי בנוסחא מדוייקת מטליטלא ובכמה ספרים כתוב שבותהן בו״או וק׳ ביו״ד וגירסא ראשונה נראית עיקר : את שבית סדם שבות ק׳ : ואת שבית שמרון שבות ק׳ : ושבית שביתיך ושבות ק׳ : בתוככהנה בכל הספרים הכ״ף בשוא לבדו וקשה דלפי הנראה בחילופי הדפוס וגם בחילופי׳ כ״י זהו אליבא דב״נ אך לב״א הכ״ף בשוא ופתח : לשמועה בס״א קדמון לשמועה הל״מד בפתח והשי״ן דגושה ויחיד הוא אבל רבים : ועשיתם ועשיתי ק׳ : והקימותי אני את בריתי אתך זה אתך בדגש וסלמעלה אותך : לכל אשר עשית הת״יו בלא נקודת השוא ברוב ספרים כ״י : ותשלח פראות ברוב ספרים המדוייקי׳ מלא וא״ו קודם לתי״ו ויש ביניהם מחלוקת אם הרי״ש קודם לא״לף או אם אל״ף קודם לרי״ש ורד״ק בפירוש כתב פראות כתיב ריש קודם לא״לף ובשרשים שרש פאר הוסיף וכן פראתיו ברוב בכתבו הרי״ש קודם הא״לף והמסרה תנא עליהם כי שנים נכתבו אל״ף קודם לרי״ש ותארכנה פארתיו ׳ ותחת פארתיו ילדו ושניהם ביחזקאל ל״א ושארא רי״ש קודם לא״לף עכ״ל ועיין בסימן ל״א שיש שם חילופים רבים : שלחה חד מן וא״ו רפין וסימנם במ״ג שמואל א׳ סימן י״ז : אל שדה טוב בכל ספרי כ״י ודפוסים ישנים אין שום טעם בד״לת רק בשי״ן : למשאות השי״ן בלא דגש בכל ספרים כ״י וגם במקצת דפוסים ישנים : הלא כגעת בס״ם מדוייקים הכ״ף בדגש וכתב כנגדו בגליון פליגי ביה כגעת ור׳ משה קמחי הביאו עם דומים אחרים דגושים ובמכלול כתוב וכ״ף וגי״מל פליגין עליה כמו הלא כגעת בה ׳ אזר נא כגבר חלציך (איוב לח) יש שקוראים רפה והיא קריאת ב״א ויש שקוראים דגש והיא קריאת ב״נ עכ״ל ׳ וכך הם בחילופים שלנו ובעל מקנה אברהם כתב בהפך דלב״א דגושות ולב״נ רפות ושהעולם נוהג לסבירא׳ אותן כב״א ודבריו תמוהים וסותרים זה את זה שהרי כתב בתחלה שאם שתי אותיות ממוצא אחת בראשונה דגושה ולפי זה שתי תיבות אלו ראויות להדגש דכ״ף וגי״מל שתיהן ממוצא א׳ מאותיות גי״כק ואחר כך כתב שלבן בפתלי מחלוקת בשתי תיבות אלה כי לפי כלל זה ראויות להיות רפות והעולם נוהג הפך הכלל וחושש אני מטעות המעתיק או המדפיס : תיבש יבש הבי״ת בחולם לא בצירי כמו שנמצא באיזה ספר וכ״כ רד״ק שהוא מקור כמו ויברך ברוך אתכם :

אולי

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ אמר־נא לבית המרי הלא ידעתם מה־אלה אמר הנה־בא
מלך־בבל ירושלם ויקח את־מלכה ואת־שריה ויבא אותם אליו בבלה׃ ויקח מזרע המלוכה
ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת־אילי הארץ לקח׃ להיות ממלכה
שפלה לבלתי התנשא לשמר את־בריתו לעמדה׃ וימרד־בו לשלח מלאכיו מצרים לתת־
לו סוסים ועם־רב היצלח הימלט העשה אלה והפר ברית ונמלט׃ חי־אני נאם אדני
יהוה אם־לא במקום המלך הממליך אתו אשר בזה את־אלתו ואשר הפר את־בריתו אתו
בתוך־בבל ימות׃ ולא בחיל גדול ובקהל רב יעשה אותו פרעה במלחמה בשפך סללה
ובבנות דיק להכרית נפשות רבות׃ ובזה אלה להפר ברית והנה נתן ידו וכל־אלה עשה
לא ימלט׃ לכן כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אלתי אשר בזה ובריתי
אשר הפיר ונתתיו בראשו׃ ופרשתי עליו רשתי ונתפש במצודתי והביאותיהו
מברחו בבלה ונשפטתי אתו שם מעלו אשר מעל־בי׃ ואת כל־מברחו בכל־אגפיו בחרב יפלו
במדנחאי והנשארים לכל־רוח יפרשו וידעתם כי אני יהוה דברתי׃ * כה אמר אדני
האזינו יהוה ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה ונתתי מראש ינקותיו רך אקטף ושתלתי אני על
הר־גבה ותלול׃ בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר
ושכנו תחתיו כל צפור כל־כנף בצל דליותיו תשכנה׃ וידעו כל־עצי השדה כי אני יהוה
השפלתי עץ גבה הגבהתי עץ שפל הובשתי עץ לח והפרחתי עץ יבש אני יהוה דברתי
יח ועשיתי׃ * ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ מה־לכם אתם משלים את־
המשל הזה על־אדמת ישראל לאמר אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה׃ חי־אני
נאם אדני יהוה אם־יהיה לכם עוד משל המשל הזה בישראל׃ הן כל־הנפשות לי הנה
כנפש האב וכנפש הבן לי־הנה הנפש החטאת היא תמות׃ ואיש כי־יהיה צדיק ועשה
משפט וצדקה׃ אל־ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל־גלולי בית ישראל ואת־אשת רעהו
לא טמא ואל־אשה נדה לא יקרב׃ ואיש לא יונה חבלתו חוב ישיב גזלה
לא יגזל לחמו לרעב יתן ועירם יכסה־בגד׃ בנשך לא־יתן ותרבית לא יקח
מעול ישיב ידו משפט אמת יעשה בין איש לאיש׃ בחקותי יהלך ומשפטי שמר לעשות
אמת צדיק הוא חיה יחיה נאם אדני יהוה׃
והוליד בן־פריץ שפך דם ועשה אח מאחד מאלה׃ והוא את־כל־אלה לא עשה כי גם אל־
ההרים אכל ואת־אשת רעהו טמא׃ עני ואביון הונה גזלות גזל חבל לא ישיב ואל־הגלולים

נשא

אילי הארץ הא׳לף בצירי: **והביאותיהו בבלה** שתי הבי״תין רפויות: **מברחו** מברחיו ק׳: **כה אמר אדני יהוה** כן נקוד כמנהג: (ינקותיו
א״ה עיין מ״ש בסוף הושע): **ועשה פרי** ברוב הספרים הפ״א רפה ובגליון א׳ מ״ס נכתב נגלו בספר א׳ ועשה פרי בדגש על כאן ולא ידעתי
למה שאין כאן לא טעם מפסיק ולא אתי מרחיק שהה״א סרסית: **תשכנה** דגש הכו״ן לכו״ן הסרס רס״י ור״דק בפירוש ומכלול דף כ״ד וזהו א׳ מן א׳
מלין דכל חד וחד לית דכוותיה דגש וסימן במסורת ריש פרשת כו וביאורם ריש פרשת כח: **וידעו** בספרי ספרד הו״או נגעיא: **עץ שפל** בספרים
רבים כ״י מדוייקים שבאו לידי הפ״א בקמץ ובאחד מהם מסורת עליה לית זקף קמץ ור״דק בשרשי׳ כת׳ בלשון הזה ובצירי הגבהתי עץ שפל ובמקצת
יח הספרים המדוייקים הוא קמץ ע״כ: **יתן ועירם** במקצת ספרים מדוייקים מלא יו״ד וכן כתב רד״ק נכתב ביו״ד המשך אחר הפ״ין ע״כ ויש ספרים
מלא וא״ו אחר הרי״ש: **בנשך לא יתן** במקצת ספרים כ״י הבי״ת בשוא אבל רד״ק כתב שהיא פתוחה לחסרון ה״א הידיעה: **צדיק הוא חיה יחיה**
במקצת ספרים כתוב חיו בו״או וכפי המסרה ראוי להיות בה״א כי אין זה מהארבעה דכתיבין וא״ו בקריאה והסימן בסדר במ״ג יחזקאל ג׳ וכ״כ רד״ק
בסוף פרשה זו על פסוק ויראה וישוב וגו׳ חיו יחיה בוא״ו וכל הנזכרים למעלה בה״א: **והוליד בן פריץ** בס״א כתיבת יד הבי״ת בסגול ולא יתכן
כפי המסרה דפרשת ויצא שזהו א׳ מן ד׳ בצירי: **מאחד מאלה** ברוב הספרים בד״לת ובמקצתם כתוב בגליון כ״א מאחת: **כי גם אל ההרים אכל**
במקצת ספרים כולו קמוץ וכן הביאו רד״ק במכלול עם הקמוצים אבל בפי׳ כתב כי גם אל ההרים אכל פתח בזקף ושלמעלה לא אכל קמץ בזקף והסימן
לא אכל קמץ פומיה אכל פתח פומיה עכ״ל וכן מצאתי במקצת מדוייקים כ״י וכ״כ ר׳ אליה המדקדק בהגהת המכלול ברוב הספרים אבל ה״א פתוח
והשני לא אבל קמוצים וכן במסורת לאכל פתח פומיה ודלא אכל קמץ פומיה וכן כתב בסוף שער שברו לחות כל שכיונא אל ההרים לא אבל כלו קמץ
אכל אל ההרים אבל הא׳ו קמץ והב׳ו פתח׃

בנשך

נשא עיניו תועבה עשה: בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות
האלה עשה מות יומת דמיו בו יהיה: והנה הוליד בן וירא את כל חטאת אביו אשר
עשה ויראס ולא יעשה כהן: על ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל
את אשת רעהו לא טמא: ואיש לא הונה חבל לא חבל וגזלה לא גזל לחמו לרעב נתן
ועירום כסה בגד: מעני השיב ידו נשך ותרבית לא לקח משפטי עשה בחקותי הלך הוא
לא ימות בעון אביו חיה יחיה: אביו כי עשק עשק גזל גזל אח ואשר
לא טוב עשה בתוך עמיו והנה מת בעונו: ואמרתם מדע לא נשא הבן בעון האב והבן
משפט וצדקה עשה את כל חקותי שמר ויעשה אתם חיה יחיה: הנפש החטאת היא
תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת
רשע עליו תהיה: והרשע כי ישוב מכל חטאתו אשר עשה ושמר את כל חקותי ועשה
משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות: כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר
עשה יחיה: החפץ אחפץ מות רשע נאם אדני יהוה הלוא בשובו מדרכיו וחיה: ובשוב
צדיק מצדקתו ועשה עול ככל התועבות אשר עשה הרשע יעשה וחי כל צדקתו אשר עשה
לא תזכרנה במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם ימות: ואמרתם לא יתכן דרך
אדני שמעו נא בית ישראל הדרכי לא יתכן הלא דרכיכם לא יתכנו: בשוב צדיק מצדקתו
ועשה עול ומת עליהם בעולו אשר עשה ימות: ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש
משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה: ויראה וישוב מכל פשעיו אשר עשה חיו יחיה לא
ימות: ואמרו בית ישראל לא יתכן דרך אדני הדרכי לא יתכנו בית ישראל
הלא דרכיכם לא יתכן: לכן איש כדרכיו אשפט אתכם בית ישראל נאם אדני יהוה שובו
והשיבו מכל פשעיכם ולא יהיה לכם למכשול עון: השליכו מעליכם את כל פשעיכם
אשר פשעתם בם ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמתו בית ישראל: כי לא
אחפץ במות המת נאם אדני יהוה והשיבו וחיו: * ואתה שא קינה אל יט
נשיאי ישראל: ואמרת מה אמך לביא בין אריות רבצה בתוך כפרים רבתה גוריה: ע"כ
ותעל אחד מגריה כפיר היה וילמד לטרף טרף אדם אכל: וישמעו אליו גוים בשחתם
נתפש ויבאהו בחחים אל ארץ מצרים: ותרא כי נוחלה אבדה תקותה ותקח אחד
מגריה כפיר שמתהו: ויתהלך בתוך אריות כפיר היה וילמד לטרף טרף אדם אכל:
וידע אלמנותיו ועריהם החריב ותשם ארץ ומלאה מקול שאגתו: ויתנו עליו
גוים סביב ממדינות ויפרשו עליו רשתם בשחתם נתפש: ויתנהו בסוגר בחחים ויבאהו
אל

בנשך נתן ברוב ספרים מדוייקים הבי"ת בפתח: **ויראס** ויראה ק': **על ההרים לא אכל וגו' את אשת רעהו** בס"א כ"י מצאתי ואת בו"או ונטל הוא במיעוטו: **ועירום כסה בגד** בספרים מדוייקים חסר יו"ד ומלא וא"ו: **ותרבית לא לקח** לא בקמץ וזקף כי גם הזקף יש לו מפסק המפסק במקומות רבים וכמוהו רבים במסורת ריש ס' במדבר וריש ס' ויקרא ובמכלול שקל פָּעַל והרבה מהם בפרשה זו: **ורשעת הרשע** הרשע ק': **חטאתו** חטאתיו ק': **הלוא** בספרים כ"י מדוייקים מלא וא"ו וא"לף וכן נכון ע"פ המסורת דהאי סיפרא בסימן י"ב כי לא בא שם במנין ח' חס': **מדרכיו** בספרים כ"י מדוייקים כן כתיב וק' כיו"ד ואין כאן חילוף בין קרי לכתיב וכן הוא במקצת דפוסים ישנים גם לא נמנה במ"ג עם החסרים יו"ד באמצע תיבותא: **כל צדקתו** צדקותיו ק': **וישוב** וישב ק' והשי"ן קמוצה: **ולמה תמתו** במקצת מדוייקים חסר וא"ו אחר המ"ם וכן לעשות כן כי אין זה מן ז' מלאים כמ' מקן ומי שכתבו מלא נתחלף לו זה עם אותו שהוא בסימן ל"ג: **והשיבו וחיו** בכבירים עם פי' הריא' השיבו בלא וא"ו בראש התיבה וטעות הוא: **ויבאהו** חסר יו"ד אחר הבי"ת בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים כמ"ש בירמיה סימן כ"ו: **בחחים** בס"א ישן כתוב **בחחים** בחולם ובשאר ספרי' בפתח אבל וילכדו את מנשה **בחוחים** ד"ה ב' ל"ג בחולם בכל הספרי': **בסוגר** בכל ספרים שלפני חוץ מא' הבי"ת בפתח וברוב ספרי הדפוס מלעיל בשני פסוקין וכן מצאתי בס"א כ"י ישן בסוגר ונכתב בצדו מתחלפת בסוגר מלרע ור"דק בס' מכלול דף רי"ב הביאו עם דומים אחרים שהם מלרע ופתחין וא"חב אמר וב"כ קורא בסוגר מלעיל בשני פסוקין ובדברים האלה כתב בעל מקוה אברהם בשקל פֻּעַל ובסוף כתב אמנם אני מצאתי בְּסְפָרִי בסוגר גם כן בקמץ: **בחחים** ויקרא רבה סוף פרשה מצורע כשעלה נבוכדנצר להחריב את ירושלם נשאל לסנהדרין סיתגו

אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל יְבִאֻהוּ בַּמְּצֹדוֹת לְמַעַן לֹא־יִשָּׁמַע קוֹלוֹ עוֹד אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל׃
אִמְּךָ כַגֶּפֶן בְּדָמְךָ עַל־מַיִם שְׁתוּלָה פֹּרִיָּה וַעֲנֵפָה הָיְתָה מִמַּיִם רַבִּים׃ וַיִּהְיוּ־לָהּ מַטּוֹת
עֹז אֶל־שִׁבְטֵי מֹשְׁלִים וַתִּגְבַּהּ קוֹמָתוֹ עַל־בֵּין עֲבֹתִים וַיֵּרָא בְגָבְהוֹ בְּרֹב דָּלִיֹּתָיו׃ וַתֻּתַּשׁ בְּחֵמָה
לָאָרֶץ הֻשְׁלָכָה וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פִּרְיָהּ הִתְפָּרְקוּ וְיָבֵשׁוּ מַטֵּה עֻזָּהּ אֵשׁ אֲכָלָתְהוּ׃ וְעַתָּה
שְׁתוּלָה בַמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצָמָא׃
וַתֵּצֵא אֵשׁ מִמַּטֵּה בַדֶּיהָ פִּרְיָהּ אָכָלָה וְלֹא־הָיָה בָהּ מַטֵּה־עֹז שֵׁבֶט לִמְשׁוֹל קִינָה הִיא וַתְּהִי
כ לְקִינָה׃ * וַיְהִי׀ בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בַּחֲמִשִׁי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־
אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־
אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם
הוֹדִיעֵם׃ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בָּחֳרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית
יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ בַּיּוֹם הַהוּא
נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא
לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־
תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא
הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי
אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֲבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר׃
וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם׃
וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ וַיַּמְרוּ־
בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי
בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם׃ וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן
שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם׃ וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר
לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ יַעַן
בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ׃
וַתָּחָס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר׃ וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר
בְּחוּקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ׃ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקּוֹתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם׃ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ * וַיַּמְרוּ־בִי הַבָּנִים בְּחֻקּוֹתַי לֹא־
הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא־שָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי

חללו

סימנו לו יהויקים עמדו וכבלוהו ושלשלוהו לו וכיצד שלשלוהו ר' אליעזר בר' כתן אמר חי שלשלו אותו כד"א ויתנהו בסוגר בחחים • בחיים כתיב ר"ש אמר מת שלשלו אותו לו כד"א למען לא ישמע קולו עוד אמר רי"בל אבי מק יים דברי שניהם חי שלשלו אותו אלא שהיה מפונק ומת בידם ע"כ: וספרים שלנו כתיב וק' בחחים ובתלופים שבין מערבאי למדנחאי לא מצאנו שום חילוף רק ביחזקאל כ"ט בפסוק ונתתי חחיים בלחייך למערבאי חחיים כתיב חחים ק' ולמדנחאי חחים כתיב וק' : במצדות במקצת ספרים כתובי יד ודפוסים ישנים הצ"די בקמץ לא בחולם וכן נראה ממסורת דישעיה סימן ל"ג שכולם קמוצים וכן הוא בשרשים שרש מצד : עזה הה"א במפיק : קינה היא לית בטעם מלעיל וכן כתוב בסוף מ"ג בטעם חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה : השביעית בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא דמלא : התשפט אתם התשפוט ברוב ספרים כ"י ודפוסי' ישנים התשפט הראשון חסר והשני מלא : אשר נודעתי אליהם יחזקאל כודעתי אליהם אוריית' כודעתי להם : את חקותי במקצת ספרים מלא וא"ו וכ"כ ממסורת ירמיה סי' מ"ד : ותחס החי"ת בקמץ חטוף ובמסו' ב' וחברו ואמר להרגך ותחס עליך (שמואל א כד) : בחוקי בו"או עם דגש בקו"ף : וימרו בי הבנים וגו' לעשות אותם אשר יעשה אותם ברוב הספרים שכיהם מלאים גם לא כמכו . במ"ג עם כ"ח אתם חסרים שביחזקאל וקשה ממסורת

חִלְּלוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּם בַּמִּדְבָּר׃ וַהֲשִׁבֹתִי אֶת־יָדִי וָאַעַשׂ לְמַעַן
שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם׃ גַּם־אֲנִי נָשָׂאתִי
אֶת־יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְהָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת׃ יַעַן מִשְׁפָּטַי לֹא־עָשׂוּ
וְחֻקּוֹתַי מָאָסוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ וְאַחֲרֵי גִּלּוּלֵי אֲבוֹתָם הָיוּ עֵינֵיהֶם׃ וְגַם־אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם
חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם׃ וָאֲטַמֵּא אוֹתָם בְּמַתְּנוֹתָם בְּהַעֲבִיר כָּל־פֶּטֶר
רָחַם לְמַעַן אֲשִׁמֵּם לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ אֲשֶׁר אֲנִי יְהוָה׃ לָכֵן דַּבֵּר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
בֶּן־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעֲלָם בִּי מָעַל׃
וָאֲבִיאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לָהֶם וַיִּרְאוּ כָל־גִּבְעָה רָמָה וְכָל־עֵץ
עָבֹת וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם אֶת־זִבְחֵיהֶם וַיִּתְּנוּ־שָׁם כַּעַס קָרְבָּנָם וַיָּשִׂימוּ שָׁם רֵיחַ נִיחוֹחֵיהֶם וַיַּסִּיכוּ שָׁם
אֶת־נִסְכֵּיהֶם׃ וָאֹמַר אֲלֵהֶם מָה הַבָּמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם וַיִּקָּרֵא שְׁמָהּ בָּמָה עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃ לָכֵן אֱמֹר ׀ אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הַבְדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם אַתֶּם
נִטְמְאִים וְאַחֲרֵי שִׁקּוּצֵיהֶם אַתֶּם זֹנִים׃ וּבִשְׂאֵת מַתְּנֹתֵיכֶם בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בָּאֵשׁ אַתֶּם
נִטְמְאִים לְכָל־גִּלּוּלֵיכֶם עַד־הַיּוֹם וַאֲנִי אִדָּרֵשׁ לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־
אִדָּרֵשׁ לָכֶם׃ וְהָעֹלָה עַל־רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר ׀ אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כַגּוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת
הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן׃ חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־לֹא בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם׃ וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת
אֲשֶׁר נְפוֹצוֹתֶם בָּם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה׃ וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם
אֶל־מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתְּכֶם שָׁם פָּנִים אֶל־פָּנִים׃ כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּטְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרָיִם כֵּן אִשָּׁפֵט אִתְּכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם בְּמָסֹרֶת הַבְּרִית׃ וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם
אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ וְאַתֶּם בֵּית־יִשְׂרָאֵל כֹּה־
אָמַר ׀ אֲדֹנָי יֱהוִה אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עֲבֹדוּ וְאַחַר אִם־אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי לֹא
תְחַלְּלוּ־עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם׃ כִּי בְהַר־קָדְשִׁי בְּהַר ׀ מְרוֹם יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
שָׁם יַעַבְדֻנִי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה בָּאָרֶץ שָׁם אֶרְצֵם וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת־תְּרוּמֹתֵיכֶם וְאֶת־רֵאשִׁית
מַשְׂאוֹתֵיכֶם בְּכָל־קָדְשֵׁיכֶם׃ בְּרֵיחַ נִיחֹחַ אֶרְצֶה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפֹצֹתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם׃ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה
בַּהֲבִיאִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לַאֲבוֹתֵיכֶם׃
וּזְכַרְתֶּם־שָׁם אֶת־דַּרְכֵיכֶם וְאֵת כָּל־עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נִטְמֵאתֶם בָּם וּנְקֹטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם בְּכָל־
רָעוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם׃ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם לְמַעַן שְׁמִי לֹא כְדַרְכֵיכֶם
כא הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ * וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ תֵּימָנָה וְהַטֵּף אֶל־דָּרוֹם וְהִנָּבֵא אֶל־יַעַר הַשָּׂדֶה

נגב

ממסורת שכתבתי בפרשת תבוא על פסוק יכתת אותם על שלו · ועוד קשה כי מאותם שכ"ח שמנה בעל המסורת בסיפרא לחסרים מצאתי הרבה מהם מלאים בכל הספרים : והשבתי במקצת דפוסים ישנים בפסוק האחרון לבד אבל בספרים כ"י מדוייקים בשני פסוקין וכן במסורת ב' מלעיל ותגירו והשיבותי ידי על עקרון ברים עמוס כמ"ש שם : לתת אותה להם בספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן משמע ממסורת בלק : בהעביר בס"ם בב"ית בגעיא : והעלה הל"מד בקמץ וכן משמע ממסורת יחזקאל סימן מ"ג : נפוצותם בחולם הפ"א וכן חברו שבפרשה ושלמעלה בסימן י"א ואיכון מלאה בסיפרא על פי המסורת ובמקצת ספרים דין דהכא חסר וא"ו תנייתא : כן אשפט אתכם במקצת ספרים ישנים כתוב אִתכם ומטעים הם אבל רבים שכתוב אִתכם וכן מתורגם מנכון : לא יבוא ממה שנמסר בפרשת בהעלתך משמע שזהו מלא וא"ו וא"לף וכן הוא במדוייקים וזהו אחד מן י"ד סבירין יבואו לשון רבים וקריין יבוא בלשון יחיד וסימן נמסר בפרשת שמיני ועיין עוד מ"ש ביחזקאל סימן כ"ג :

נֶגֶב: וְאָמַרְתָּ לְיַעַר הַנֶּגֶב שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי מַצִּית־בְּךָ ׀ אֵשׁ וְאָכְלָה
בְךָ כָל־עֵץ־לַח וְכָל־עֵץ יָבֵשׁ לֹא־תִכְבֶּה לַהֶבֶת שַׁלְהֶבֶת וְנִצְרְבוּ־בָהּ כָּל־פָּנִים מִנֶּגֶב צָפוֹנָה:
וְרָאוּ כָּל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה בִּעַרְתִּיהָ לֹא תִּכְבֶּה: וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הֵמָּה אֹמְרִים לִי
הֲלֹא מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים הוּא: וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ
אֶל־יְרוּשָׁלִַם וְהַטֵּף אֶל־מִקְדָּשִׁים וְהִנָּבֵא אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל: וְאָמַרְתָּ לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה
אָמַר יְהוָה הִנְנִי אֵלַיִךְ וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע: יַעַן אֲשֶׁר־
הִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע לָכֵן תֵּצֵא חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ אֶל־כָּל־בָּשָׂר מִנֶּגֶב צָפוֹן: וְיָדְעוּ כָּל־בָּשָׂר
כִּי אֲנִי יְהוָה הוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ לֹא תָשׁוּב עוֹד: וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֵאָנַח
בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבִמְרִירוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם: וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל־מָה אַתָּה נֶאֱנָח
וְאָמַרְתָּ אֶל־שְׁמוּעָה כִי־בָאָה וְנָמֵס כָּל־לֵב וְרָפוּ כָל־יָדַיִם וְכִהֲתָה כָל־רוּחַ וְכָל־בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה
מַּיִם הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־
אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר יְהוָה אֱמֹר חֶרֶב חֶרֶב הוּחַדָּה וְגַם־מְרוּטָה: לְמַעַן טְבֹחַ טֶבַח
הוּחַדָּה לְמַעַן־הֱיֵה־לָהּ בָּרָק מֹרָטָּה אוֹ נָשִׂישׂ שֵׁבֶט בְּנִי מֹאֶסֶת כָּל־עֵץ: וַיִּתֵּן אֹתָהּ לְמָרְטָה
לִתְפֹּשׂ בַּכָּף הִיא־הוּחַדָּה חֶרֶב וְהִיא מֹרָטָּה לָתֵת אוֹתָהּ בְּיַד־הוֹרֵג: זְעַק וְהֵילֵל בֶּן־אָדָם כִּי־
הִיא הָיְתָה בְעַמִּי הִיא בְּכָל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל מְגוּרֵי אֶל־חֶרֶב הָיוּ אֶת־עַמִּי לָכֵן סְפֹק אֶל־יָרֵךְ:
כִּי בֹחַן וּמָה אִם־גַּם־שֵׁבֶט מֹאֶסֶת לֹא יִהְיֶה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא וְהַךְ כַּף אֶל־כָּף וְתִכָּפֵל חֶרֶב שְׁלִישִׁתָה חֶרֶב חֲלָלִים הִיא חֶרֶב חָלָל
הַגָּדוֹל הַחֹדֶרֶת לָהֶם: לְמַעַן ׀ לָמוּג לֵב וְהַרְבֵּה הַמִּכְשֹׁלִים עַל כָּל־שַׁעֲרֵיהֶם נָתַתִּי אִבְחַת־
חָרֶב אָח עֲשׂוּיָה לְבָרָק מְעֻטָּה לְטָבַח: הִתְאַחֲדִי הֵימִנִי הָשִׂימִי הַשְׂמִילִי אָנָה
פָּנַיִךְ מֻעָדוֹת: וְגַם־אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל־כַּפִּי וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי:
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶן־אָדָם שִׂים־לְךָ ׀ שְׁנַיִם דְּרָכִים לָבוֹא חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל
מֵאֶרֶץ אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם וְיָד בָּרֵא בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ־עִיר בָּרֵא: דֶּרֶךְ תָּשִׂים לָבוֹא חֶרֶב אֵת
רַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן וְאֶת־יְהוּדָה בִירוּשָׁלִַם בְּצוּרָה: כִּי־עָמַד מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־אֵם הַדֶּרֶךְ בְּרֹאשׁ
שְׁנֵי הַדְּרָכִים לִקְסָם־קָסֶם קִלְקַל בַּחִצִּים שָׁאַל בַּתְּרָפִים רָאָה בַּכָּבֵד: בִּימִינוֹ הָיָה ׀ הַקֶּסֶם
יְרוּשָׁלִַם לָשׂוּם כָּרִים לִפְתֹּחַ פֶּה בְּרֶצַח לְהָרִים קוֹל בִּתְרוּעָה לָשׂוּם כָּרִים עַל־שְׁעָרִים לִשְׁפֹּךְ
סֹלְלָה לִבְנוֹת דָּיֵק: וְהָיָה לָהֶם כִּקְסוֹם־שָׁוְא בְּעֵינֵיהֶם שְׁבֻעֵי שְׁבֻעוֹת לָהֶם וְהוּא־מַזְכִּיר עָוֺן א׳ יהוה
לְהִתָּפֵשׂ: לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה יַעַן הַזְכַּרְכֶם עֲוֺנְכֶם בְּהִגָּלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם

להראות

הצא חרבי מתערה הט"ין נשוא לבדו כתבריו שבפרשה והם ד׳ בקריאה על פי המסורת מלא בחד עניינא דא בתר דא וחד בשמואל א׳ י״ז : מנגב צפון כן כתוב ברוב הספרים ובס"א כ"י צפונה וכן בס"א כ"י כתב בצדו כ"ל צפונה מכח המסורת עד כאן · וכן נראה מכלל יאיר נתיב : נאנח כן הוא בס"ם הא"לף נשוא לבדו ויש ספרים בחטף סגול : הנבא ואמרת כה אמר יהוה אמר חרב וגו׳ במקצת ספרים כ"י כתוב כה אמר אדני יהוה וגם בדפוס ישן יש הטעה מחילוף זה וכן הוא בתרגום ובשאר ספרים אינו כן : ברק מרטה דגש הטי"ת לתפארת · וכן היא מרטה שנפת ק הנמשך רד"ק בפירוש ומכלול סקל פ֣עַל ושרשים : ויתן אתה זהו אחד מן ג׳ אתה חסרים · ב׳ בס׳ יהושע ודין כמו שכתבתי בסימן כ"ו : למרטה נקוד בתוספת הס"א כמו לקרבה ע מלאכה כי הס"א רפה : לתת אותה ביד הורג מלא וא"ו לפי המסורת שאכתוב בסימן כ"ג : היו את עמי בפירוש רד"ק כתוב אל עמי וכן הוא בכנ"ים עם פירוש הרא׳ וגם בדפוס ישן מויניציאה נכתב בצדו אל דומה שנסתפקו בזה ואמנם בשאר ספרים כתוב את : לכן ספק סבירין למען מסורת שמואל א׳ כ"ג : שלישתה מלעילוהס"א נוספת מסורת ורד"ק ובספרי מדוייקים חסר יו"ד נתרחה ושבי איתא במסורה פרש׳ פינחס : החדרת להם בכנ"ים עם פי׳ הרי"א כתוב לבם וגם בדפוס ישן נכתב כן בגליון ואין להסתפק בזה כטעות הוא : אבחה בס"א כ"י הא"לף בסגול וכן בס"א כתוב בגליון ס"א אִבְחַת ע"כ · ובקרובן של ספרים בחירק וכ"כ בשרשים שרש אבח : לבנות דיק כן הוא לבנות בלא וא"ו ברוב המלה את"פי שאין נראה כן בר"דק ובתרגום : בקסום שוא כתיב בוא"ו וקרי בלא וא"ו בקמץ חטוף והוא מקור רד"ק ובמחברת גדולה במערכת אות וא"ו נמנו כל התיבות שהן בוא"ו יתירה ובקמץ חטף ונמנה עמהם לקסם קסם שלמעלה בפרשה · וכ"ל דטעות הוא וצריך לומר כקסום סוא ובמכלול דף קפ"ג סגיאו עם דומי׳ אחרים שיש מאריך עם החירק שהוא קורא אותם כמו חטף פתח כמ"ם בשוטטים ס׳ ולא מצאתי בו מאריך לא בספרי הדפוס ולא בכ"י ובתילופים נראה שהמאריך הוא לב"נ אבל לא לב"א :

לְהֵרָאוֹת חַטֹּאותֵיכֶם בְּכֹל עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזָּכֶרְכֶם בַּכַּף תִּתָּפֵשׂוּ׃ וְאַתָּה חָלָל
רָשָׁע נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֲוֺן קֵץ׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הָסִיר
הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה זֹאת לֹא־זֹאת הַשָּׁפָלָה הַגְבֵּהַּ וְהַגָּבֹהַּ הַשְׁפִּיל׃ עַוָּה עַוָּה עַוָּה
אֲשִׂימֶנָּה גַּם־זֹאת לֹא הָיָה עַד־בֹּא אֲשֶׁר־לוֹ הַמִּשְׁפָּט וּנְתַתִּיו׃
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶל־חֶרְפָּתָם וְאָמַרְתָּ חֶרֶב
חֶרֶב פְּתוּחָה לְטֶבַח מְרוּטָה לְהָכִיל לְמַעַן בָּרָק׃ בַּחֲזוֹת לָךְ שָׁוְא בִּקְסָם־לָךְ כָּזָב לָתֵת
אוֹתָךְ אֶל־צַוְּארֵי חַלְלֵי רְשָׁעִים אֲשֶׁר־בָּא יוֹמָם בְּעֵת עֲוֺן קֵץ׃ הָשֵׁב אֶל־תַּעְרָהּ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־
נִבְרֵאת בְּאֶרֶץ מְכֻרוֹתַיִךְ אֶשְׁפֹּט אֹתָךְ׃ וְשָׁפַכְתִּי עָלַיִךְ זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי
אָפִיחַ עָלָיִךְ וּנְתַתִּיךְ בְּיַד אֲנָשִׁים בֹּעֲרִים חָרָשֵׁי מַשְׁחִית׃ לָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה דָּמֵךְ יִהְיֶה
כב בְּתוֹךְ הָאָרֶץ לֹא תִזָּכֵרִי כִּי אֲנִי יְהֹוָה דִּבַּרְתִּי׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
הפטרת אחרי מות וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃
בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא
עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ
יִתְקַלְּסוּ־בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן
שְׁפָךְ־דָּם׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ קָדָשַׁי
בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלָּלְתְּ׃ אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם וְאֶל־הֶהָרִים
אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃ עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃ וְאִישׁ ׀ אֶת־
אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃
שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחַתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ הֲיַעֲמֹד
לִבֵּךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהֹוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ וַהֲפִיצוֹתִי
אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ׃ וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־
ע"כ לספרדים אֲנִי יְהֹוָה׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם הָיוּ־לִי בֵית־יִשְׂרָאֵל
לסיג ק' לְסוּג כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוּר סִגִים כֶּסֶף הָיוּ׃ לָכֵן כֹּה
ע"כ לקצת מקומות אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל־תּוֹךְ יְרוּשָׁלִָם׃ * קְבֻצַת
כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָפַחַת־עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי
וּבַחֲמָתִי וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם׃ וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם
בְּתוֹכָהּ׃ כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תֻּתְּכוּ בְתוֹכָהּ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהֹוָה
שָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עֲלֵיכֶם׃
וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם אֱמָר־לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא מְטֹהָרָה הִיא לֹא גֻשְׁמָהּ בְּיוֹם
זעם

השפלה המלה מלעיל: עוה עוה עוה חד מן ג' פסוקים דאית בהון ג' מלין מותאמין וסימנהון בירמיה כ"ב במ"ג: לו המשפט בספר אחד כ"י
כתב בכדו לא המשפט בספרים אחרים ולע"ד אין בהם ממש: השב אל תערה הסי"ן בפתח כמ"ש בישעיה סימן מ"ב: והודעתה מפיק ה"א:
כב תועבותיה עיין מ"ש בסימן י"ו: לטמאה ה"א רפה: ותבוא עד שנותיך יונתן תרגם ומטא עידן בישתיך וזהו מן החילופי' שבין מערבאי
למדינחאי • למערבאי כתיב וק' עד ולמדנחאי עת כתיב עד ק': קדשי בלא חטף ובקמץ רחב ובספרים כ"י אין מאריך בק"וף וכן ויחללו קדשי
שבפרשה ועיין מה שכתבתי בפרשת תבוא סי' כ"ט: הנדה ענו בך זה כתוב ענו ושבפסוק הנמשך ענה: (ואתי שכחת א"ב שכחה אחזתו למדפיס
שהדפיסו מלא והלא לא נמנה במסרה רבתא בכנגין המלאים ע"כ): לעיני גוים כן כתיב בלא ה"א לא הגוים: בן אדם היו בספרים כ"י בזקף גדול
לא בשני גרישין: לסוג לסיג ק': סיגים כסף היו במקצת ספרים מלא דמלא ומצאתי אני אותם מכת המסרה שכתבתי ברים ישעיה: לא גשמה נפל
בדגש

ועם: קשר נביאיה בתוכה כארי שואג טרף טרף נפש אכלו חסן ויקר יקחו אלמנותיה
הרבו בתוכה: כהניה חמסו תורתי ויחללו קדשי בין־קדש לחל לא הבדילו ובין־הטמא
לטהור לא הודיעו ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם: שריה בקרבה כזאבים טרפי
טרף לשפך־דם לאבד נפשות למען בצע בצע: ונביאיה טחו להם תפל חזים שוא וקסמים
להם כזב אמרים כה אמר אדני יהוה ויהוה לא דבר: עם הארץ עשקו עשק וגזלו גזל
ועני ואביון הונו ואת־הגר עשקו בלא משפט: ואבקש מהם איש גדר־גדר
ועמד בפרץ לפני בעד הארץ לבלתי שחתה ולא מצאתי: ואשפך עליהם זעמי באש
כג עברתי כליתים דרכם בראשם נתתי נאם אדני יהוה: * ויהי דבר־יהוה
אלי לאמר: בן־אדם שתים נשים בנות אם־אחת היו: ותזנינה במצרים בנעוריהן זנו
שמה מעכו שדיהן ושם עשו דדי בתוליהן: ושמותן אהלה הגדולה ואהליבה אחותה
ותהיינה לי ותלדנה בנים ובנות ושמותן שמרון אהלה וירושלם אהליבה: ותזן אהלה תחתי
ותעגב על־מאהביה אל־אשור קרובים: לבשי תכלת פחות וסגנים בחורי חמד כלם
פרשים רכבי סוסים: ותתן תזנותיה עליהם מבחר בני־אשור כלם ובכל אשר־עגבה בכל־
גלוליהם נטמאה: ואת־תזנותיה ממצרים לא עזבה כי אותה שכבו בנעוריה והמה עשו
דדי בתוליה וישפכו תזנותם עליה: לכן נתתיה ביד־מאהביה ביד בני אשור אשר עגבה
עליהם: המה גלו ערותה בניה ובנותיה לקחו ואותה בחרב הרגו ותהי־שם לנשים
ושפוטים עשו בה: ותרא אחותה אהליבה ותשחת עגבתה ממנה ואת־
תזנותיה מזנוני אחותה: אל־בני אשור עגבה פחות וסגנים קרבים לבשי מכלול פרשים
רכבי סוסים בחורי חמד כלם: וארא כי נטמאה דרך אחד לשתיהן: ותוסף
אל

הדגש מהשי"ן והס"א במפיק לכנוי הנקבה לפי התרגום ורש"י ולפי' ראשון של רד"ק כפירוש ובשרשים. ובסוף דבריו כתב גם יתכן שיהיה מפיק הה"א לתפארת הקריאה לא לכינוי הנקבה וכמוהו ותעלמה יצא אור (איוב כח) וגלה על ראשה (זכריה ד) כבכורה בטרם קיץ (ישעיה כח) ועיין מה שכתבתי שם וכל אלו נופקין ה"א על פי המסורת וכמנו במסרה רבתא במערכת הה"א חוץ מתפסיק ותעלמה יצא אור שלא נזכר שם: שואג טרף
טרף כן הוא ברוב ספרים פ"י בתרי טעמי: ומשבתותי העלימו בספרים כ"י מדויקים הע"ין בשוא לבדו וכן בדפוסים ישנים ועיין מה שכתבתי
באיכה סוף סימן ג': כזאבים הכ"ף בחירק: איש גדר גדר בס"א קדמון הד"לת בסגול ובטל הוא במיעוטו ובס"ס כ"י יש מאריך בגי"מל ולא בד"לת
וכן הוא בחילופים שלנו לב"א ובמקצת ספרים בד"לת ולא בגי"מל ובספרים אחרים אין בהם שום טעם הגד השוה שבהם שאין כאן שני טעמי' ור"דק
בפירוש הפסוק כתב גדר בשני טעמים במאריך הגי"מל מפני המקף ומעמיד בד"לת לטעמיד מפני הצירי שבד"לת כי לא יבא פועל מהשלמים כי אם
בצירי לפיכ' לא יבא מלעיל שלא ידמה לשם כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק ממנו וכ"כ בהגהת לוית חן פ' י"ט מהשער השלישי ובמכלול דף
י"ב נשקל פעל כתב ואם יהיה בשלמים מלעיל יהיה מאריך גם כן בעי"ן שפעל להעמיד הצירי כמו ואבקש מהם איש גדר גדר משמע בהדיא מדבריו
שאין קריאתו לא מלרע ולא מלעיל בהחלט רק בהעמדה מועטת בשני הטעמים וכבר כתבתי בפ'קרח על פסוק ויוצא פרח שזהו ג"כ דעת בעל מקנה
כג אברהם וכן כתב בעל ערוגת הבשם בפ"ו כי כן יחייבו תרי טעמי: ותהיינה במקצת דפוסים אחרונים כתוב ותהיין בנו"ן ארוכה בסוף תיבה אבל
בדפוסים ראשונים וגם בספרים מדוייקים כ"י כתוב בנו"ן ה"א לבסוף ומסורת דהאי סיפרא סימן כ"ט סלקא כוותייהו: ותעגב בס"א כ"י ותעגב
בסגול התי"ו וכן כתוב במקרא גדולה ס"א ותעגב ובס"א כ"י כתב עליו למדנחאי ותעגב: ואותה בחרב הרגו במסרא דדפוסא הכי איתא הכא
ובפרשת שמיני כמו דכוותה ואותה ד' בקריאה ג' חסרים וחד מלא וסימן מדוע לא אכלתם וגו' ואתה כהן (פרש' שמיני) ואתה החייתי (פרשת בלק)
ואתה בחרב הרגו ואותה לא יראה (יחזקאל יב) בתראה מלא ע"כ. והך מסרה ודאי לאו דסמכא היא ואינה אלא מן המתמיהות דאשכחנא בה מילי
טובא דלית בהון מששא חדא דלדידה ואותה החייתי חסר ולאו הכין הוא דבכולהו סיפרי מלא כדחזינן להרמ"ה ז"ל דמסר הכי באורייתא אותה ב'
מלאים וא"ו בליתנא וסימן ואותה החייתי. ואם ביום שמע אשה יניא אותה. ושארא חסרים וא"ו כולהון עכ"ל: וכר מן דין במסרה אחריתי
דדפוסא פרשת בלק כמסר י"ב מלאים בליסנא וקדמאה דידהו ואותה החייתי: עוד קשיא לן דפסוק ואותה בחרב הרגו הוא כמי מלא בכל הספרים
ולאו דין בלחוד הוא מלא אלא כולהון דספר יחזקאל מלאים בר מן חד ויתן אתה למרטה לתפש בכף בסימן כ"א כדמוכח במסרה דפרשת בלק דבעינן
למימר קמן והואיל דאתא לידן מסורת דפ' בלק חזינא למכתב לה הכא כדי לברורא שפיר ואותה י"ב מלאים בליסנא וסי' ואותה החייתי פ'בלק ואם
ביום שמע אשה יניא אותה פ' מטות ב' מלא באורייתא ויטבל אותה ביערת (שמואל א יד) ויצא אותה משרתו (שמואל ב יג) ב' מלא בסיפרא. נשים
באות מאירות אותה (ישעיה כז) אשר יראה הרואה אותה (ישעיה כח) הלא שמעת למרחוק אותה (ישעיה ל"ז) ב' מלא בסיפרא למן היום אשר
בנו אותה (ירמיה לב) יוצר אותה להכינה (ירמיה לג) ב' מלא בסיפרא. צרר רוח אותה (הושע ד) האריבו אותה מידכם (מלאכי א) ב' מלא
בסיפרא היינו בתרי עשר. אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש (תלים כז) וכל יהושע וספטים ויחזקאל דכוותה בר"ג חסרים וסימנהם להרג את כל
ישבי העי וגו' ויכו אתה לפי חרב (יהושע ח) והתחלקו אתה (סם סימן יח) ויתן אתה למרטה לתפש בכף (יחזקאל כא) ע"כ ולישנא דמסר הדין לא
אשכחנא בספרי כ"י רק זוגי זוגי קא מסרי בכל ספרא וספרא כי האי גוונא באורייתא כנוסף ב' מלא באורייתא. בשמואל ב' מלא בסיפרא. בישעיה
ג' מלא בסיפרא. בירמיה ב' מלא בסיפרא. בתרי עשר ב' מלא בסיפרא ואיכון הכי גופייהו דאמרן במס"ה דלעיל ברם על אותה אבקש דתלים לא
איתמסר מידי אע"ג דהוא מלא בכולהו ספרי: עגבתה בסגנה הגו"ן נקמן:

אֶל־תַּזְנוּתֶיהָ וַתֵּרֶא אַנְשֵׁי מְחֻקֶּה עַל־הַקִּיר צַלְמֵי כַשְׂדִּיים* חֲקֻקִים בַּשָּׁשַׁר׃ חֲגוֹרֵי
אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם סְרוּחֵי טְבוּלִים בְּרָאשֵׁיהֶם מַרְאֵה שָׁלִשִׁים כֻּלָּם דְּמוּת בְּנֵי־בָבֶל כַּשְׂדִּים אֶרֶץ
מוֹלַדְתָּם׃ וַתַּעְגְּבָ° עֲלֵיהֶם לְמַרְאֵה עֵינֶיהָ וַתִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֲלֵיהֶם כַּשְׂדִּימָה׃
וַיָּבֹאוּ אֵלֶיהָ בְנֵי־בָבֶל לְמִשְׁכַּב דֹּדִים וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּתַזְנוּתָם וַתִּטְמָא־בָם וַתֵּקַע נַפְשָׁהּ מֵהֶם׃
וַתְּגַל תַּזְנוּתֶיהָ וַתְּגַל אֶת־עֶרְוָתָהּ וַתֵּקַע נַפְשִׁי מֵעָלֶיהָ כַּאֲשֶׁר נָקְעָה נַפְשִׁי מֵעַל אֲחוֹתָהּ׃
וַתַּרְבֶּה אֶת־תַּזְנוּתֶיהָ לִזְכֹּר אֶת־יְמֵי נְעוּרֶיהָ אֲשֶׁר זָנְתָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַתַּעְגְּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם
אֲשֶׁר בְּשַׂר־חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם׃ וַתִּפְקְדִי אֵת זִמַּת נְעוּרָיִךְ בַּעְשׂוֹת
מִמִּצְרַיִם דַּדַּיִךְ לְמַעַן שְׁדֵי נְעוּרָיִךְ׃ לָכֵן אָהֳלִיבָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי
מֵעִיר אֶת־מְאַהֲבַיִךְ עָלַיִךְ אֵת אֲשֶׁר־נָקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם וַהֲבֵאתִים עָלַיִךְ מִסָּבִיב׃ בְּנֵי בָבֶל
וְכָל־כַּשְׂדִּים פְּקוֹד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ כָּל־בְּנֵי אַשּׁוּר אוֹתָם בַּחוּרֵי חֶמֶד פַּחוֹת וּסְגָנִים כֻּלָּם שָׁלִשִׁים
וּקְרוּאִים רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם׃ וּבָאוּ עָלַיִךְ הֹצֶן רֶכֶב וְגַלְגַּל וּבִקְהַל עַמִּים צִנָּה וּמָגֵן וְקוֹבַע
יָשִׂימוּ עָלַיִךְ סָבִיב וְנָתַתִּי לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט וּשְׁפָטוּךְ בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם׃ וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ וְעָשׂוּ
אוֹתָךְ בְּחֵמָה אַפֵּךְ וְאָזְנַיִךְ יָסִירוּ וְאַחֲרִיתֵךְ בַּחֶרֶב תִּפּוֹל הֵמָּה בָּנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ יִקָּחוּ וְאַחֲרִיתֵךְ
תֵּאָכֵל בָּאֵשׁ׃ וְהִפְשִׁיטוּךְ אֶת־בְּגָדַיִךְ וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ׃ וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּתֵךְ מִמֵּךְ וְאֶת־
זְנוּתֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְלֹא־תִשְׂאִי עֵינַיִךְ אֲלֵיהֶם וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד׃ כִּי
כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי נֹתְנָךְ בְּיַד אֲשֶׁר שָׂנֵאת בְּיַד אֲשֶׁר־נָקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם׃ וְעָשׂוּ
אוֹתָךְ בְּשִׂנְאָה וְלָקְחוּ כָּל־יְגִיעֵךְ וַעֲזָבוּךְ עֵירֹם וְעֶרְיָה וְנִגְלָה עֶרְוַת זְנוּנַיִךְ וְזִמָּתֵךְ וְתַזְנוּתָיִךְ׃
עָשֹׂה אֵלֶּה לָךְ בִּזְנוֹתֵךְ אַחֲרֵי גוֹיִם עַל אֲשֶׁר־נִטְמֵאת בְּגִלּוּלֵיהֶם׃ בְּדֶרֶךְ אֲחוֹתֵךְ הָלָכְתְּ
וְנָתַתִּי כוֹסָהּ בְּיָדֵךְ׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה כּוֹס אֲחוֹתֵךְ תִּשְׁתִּי הָעֲמֻקָּה וְהָרְחָבָה
תִּהְיֶה לִצְחֹק וּלְלַעַג מִרְבָּה לְהָכִיל׃ שִׁכָּרוֹן וְיָגוֹן תִּמָּלֵאִי כּוֹס שַׁמָּה וּשְׁמָמָה כּוֹס אֲחוֹתֵךְ
שֹׁמְרוֹן׃ וְשָׁתִית אוֹתָהּ וּמָצִית וְאֶת־חֲרָשֶׂיהָ תְּגָרֵמִי וְשָׁדַיִךְ תְּנַתֵּקִי כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן שָׁכַחַתְּ אוֹתִי וַתַּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרֵי גַוֵּךְ וְגַם־אַתְּ שְׂאִי זִמָּתֵךְ וְאֶת־
תַּזְנוּתָיִךְ׃ וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט אֶת־אָהֳלָה וְאֶת־אָהֳלִיבָה וְהַגֵּד
לָהֶן אֵת תּוֹעֲבוֹתֵיהֶן׃ כִּי נִאֵפוּ וְדָם בִּידֵיהֶן וְאֶת־גִּלּוּלֵיהֶן נִאֵפוּ וְגַם אֶת־בְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלְדוּ־לִי
הֶעֱבִירוּ לָהֶם לְאָכְלָה׃ עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְּאוּ אֶת־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי
חִלֵּלוּ׃ וּבְשַׁחֲטָם אֶת־בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְּלוֹ וְהִנֵּה־כֹה עָשׂוּ
בְּתוֹךְ בֵּיתִי׃ וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה לַאֲנָשִׁים בָּאִים מִמֶּרְחָק אֲשֶׁר מַלְאָךְ שָׁלוּחַ אֲלֵיהֶם וְהִנֵּה־
בָאוּ לַאֲשֶׁר רָחַצְתְּ כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ וְעָדִית עֶדִי׃ וְיָשַׁבְתְּ עַל־מִטָּה כְבוּדָּה וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ לְפָנֶיהָ

כשד[...] ק'
ותעג[...] ק'

וקטרתי

כשדיים כשדים ק': חקקים יש ספרים חקוקים: חגורי יש ספרים חגורי בשורק ורד"ק כתבו בחולם: מראה שלישים במקצת ספרים שלשים חסר יו"ד קדמאה כחברו שבסמוך: ותעגבם ותעגבה ק': בעשות בכמה ספרים כתובי יד מדוייקים בע"ין בשוא לבדו וכן בדפוס ישן ואחרים בחטף פתח: שלשים וקרואים ברוב הספרים חסר יו"ד קדמאה: (הצן אמר המגיה במקראות ויניציאה חדשים מקרוב באו כתוב בגליון ס"א חצן בחי"ת וטעות גמור הוא שהרי כל המפרשים פרשוהו בה"א ואף למאן דמפרשי ליה לשון זרוע כתבו שהוא כמו חצן בחי"ת ועיין רד"ק כאן בפירוש ובשרשים שרש הצן ומה שכתב רש"י כאן ועוד ראיה ממס"ג מערכת אות ה"א דנמסר שם סטה מן ל"א קריין ה"א ולית דכוו' ובכללן הצן ע"כ): ומגן וקובע בקו"ף ומלרע ובפתח זולתי הסמיכות וכתוב במכלול דף רי"ב שר' יהודה כתבו קמוץ ועיין מ"ש בשמואל א' י"ז: עשה אלה לך מלא עשה בה"א ועיין מה שכתב בעל המסורת בירמיה כ"ב שיש ספרים נמסר זה כו' או במקום אם עשו תעשו דהתם וכבר בירמיה זה העניין שם בסייעתא דשמיא. ועיין עוד מ"ש בירמיה ד': העבירו להם בדפוס ישן וגם בכמה ספרים כתובי יד מדוייקים כתוב להם במ"ם לא להן בנ"ון ובכור ברבים מוסב אל הגלולים כמו שפירשו רד"ק והרי"א וכן הוא במכלול יופי ובמאיר נתיב שרש אכל עוד יש להביא ראיה מהמסורת שהביאה כאן סימן בן י"ד לבן ואחד מהם הוא והגד להן שבס' הקודש ואין זה בתוכם: ובשחטם בס"ם כו' או במאריך: כבודה כו' או עם הדגש ועיין שופטים י"ח:

וקטרתי

וקטרתי ושמני שמת עליה: וקול המון שלו בה ואל־אנשים מרב אדם מובאים סובאים
ממדבר ויתנו צמידים אל־ידיהן ועטרת תפארת על־ראשיהן: ואמר לבלה
נאופים עתה יזנה תזנותיה והיא: ויבוא אליה כבוא אל־אשה זונה כן באו אל־אהלה ואל־
אהליבה אשת הזמה: ואנשים צדיקם המה ישפטו אותהם משפט נאפות ומשפט
שפכות דם כי נאפת הנה ודם בידיהן: כי כה אמר אדני יהוה העלה עליהם
קהל ונתן אתהן לזעוה ולבז: ורגמו עליהן אבן קהל וברא אותהן בחרבותם בניהם
ובנותיהם יהרגו ובתיהן באש ישרפו: והשבתי זמה מן־הארץ ונוסרו כל־הנשים ולא
תעשינה כזמתכנה: ונתנו זמתכנה עליכן וחטאי גלוליכן תשאינה וידעתם כי אני אדני
כד יהוה: * ויהי דבר־יהוה אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור
לחדש לאמר: בן־אדם כתוב־לך את־שם היום את־עצם היום הזה סמך מלך־בבל אל־
ירושלם בעצם היום הזה: ומשל אל־בית־המרי משל ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה
שפת הסיר שפת וגם־יצק בו מים: אסף נתחיה אליה כל־נתח טוב ירך וכתף מבחר
עצמים מלא: מבחר הצאן לקוח וגם דור העצמים תחתיה רתח רתחיה גם־בשלו
עצמיה בתוכה:
לכן כה־אמר ׀ אדני יהוה אוי עיר הדמים סיר אשר חלאתה בה וחלאתה לא יצאה ממנה
לנתחיה לנתחיה הוציאה לא־נפל עליה גורל: כי דמה בתוכה היה על־צחיח סלע שמתהו
לא שפכתהו על־הארץ לכסות עליו עפר: להעלות חמה לנקם נקם נתתי את־דמה על־
צחיח סלע לבלתי הכסות: לכן כה אמר אדני יהוה אוי עיר הדמים גם־אני
אגדיל המדורה: הרבה העצים הדלק האש התם הבשר והרקח המרקחה והעצמות
יחרו: והעמידה על־גחליה רקה למען תחם וחרה נחשתה ונתכה בתוכה טמאתה תתם
חלאתה: תאנים הלאת ולא־תצא ממנה רבת חלאתה באש חלאתה: בטמאתך זמה
יען טהרתיך ולא טהרת מטמאתך לא תטהרי־עוד עד־הניחי את־חמתי בך: אני יהוה
דברתי

וקטרתי הס"ת בקמץ והוא חטוף ובחילופי ב"א וב"נ שנדפוס יש טעות וצריך להגיה כמו שמצאתי בחילופים כ"י לב"א וקטרתי בקמץ לב"נ וקטרתי וכן כתב רד"ק בפירוש ובשרשים וכן הוא בכל ספרים כ"י מדוייקים בקמץ כמשפט ועיין לעיל סימן י"ו : שלו בה חד מן ג' רפין אף על פי שהם מפיק כמו שכתבתי בישעיה ל"ד ובתלים ס"ח : סובאים סבאים ק' והס"מך בקמץ רחב : ויתנו צמידים אל ידיהן בכל הספרים כתוב אל וכן כתב רד"ק שהוא כמו על : נאופים בס"ם הא"לף בוא"ו שורק : עתה יזנה עתה יזנו ק' : תזנותיה ברוב הספרים מלא יו"ד אחר תי"ו : ויבוא אליה כבוא אל אשה זונה יונתן תרגם ועלו לותה ודין הוא חד מן ח' דקריין לישן חד ותמיין לישן שנין בליש' וסימנהון ויעלו בנגב ויבא עד חברון · ויבוא אלי אנשים מזקני ישראל (יחזקאל סוף סימן יג) ויבוא אליה כבוא אל דהכא · ויבוא אל הגוים אשר באו שם (יחזקאל לו) והנה עבדי דוד ויואב בא (שמואל ב ג) ואל אדמת ישראל לא יבוא (יחזקאל כ) בפסוק וברותי מכם המרדים · אך בה' לי אמר צדקות ועז עדיו יבוא ויבשו (ישעיה מ"ה) כי מצפון יבוא לה (ירמיה נא) בפסוק ורננו על בבל ע"כ · וכן נמסר בריש פרשת שלח לך במ"ג ובלבול זה לערב מלין דכתי' יבוא עם ויבוא איני יודע מהו כי כבר נמסרו סוף פרשת שמיני עם י"ד יבוא דסבירין יבואו ובמסרה אחריתי חשיב נמי ויבא כל העם להברות את דוד (שמואל ב ג) ויבא כל העם לפני המלך (שמואל ב יט) וכל ויבא העם דכותיה · וחשיב נמי כי שכם בא כל ישראל דוילך רחבעם דמלכים וכד"ה אומר באו ובמסרה אחרת כ"י לא נמסר כי אם ז' מהנך דאמרן לעיל ואפיק מינייהו ויואב בא דלא דמי לאחריני וודאי דכולהו אתר לדרשא והיכא דאיכא למידרש דרשינן : משפט נאפות מלא וא"ו תנינא והשני שבפסוק חסר ברוב מדוייקים והם ג' במ"ג והשלישי הוא לעיל בסי"ו ושפטתיך משפטי נאפות : בניהם ובנותיהם בספרי ספרד מלא וא"ו אחר כ"ון : ונוסרו דגש בו"או ובס"מך ובמקצת ספרים כ"י אשכנזי' הו"או בקמץ ובספרדים בפתח והיא מלה מורכבת מנפעל והתפעל והספרים שהו"או בקמץ הם כמשפט הנפעל ואותם שבפתח כמשפט ההתפעל : ונתנו זמתכנה בספרים המדוייקים אין דגש בנו"ן וכן ככון כמשפט נו"ן הנקבות וכמו שכתבתי לעיל בסימן י"ג : תשאינה בספרים מדוייקים כ"י וגם בספרי הדפוס השי"ן בסגול והא"לף והיו"ד נחות ורד"ק בפירוש כתב ומלת תשאינה בתנועת הש"ן בסגול והיו"ד למשך כראה שהוא קורא תשאינה וכ"כ בשרשים : כתוב לך התי"ו בקמץ חטוף אעפ"י שהוא מלא וא"ו והמסרה מנאו עם המלאים וא"ו בלישנא בקריאה ויש לתמוה למה לא נמנה ג"כ עם המלות שהם מלאים וא"ו ובקמץ חטוף שלא הם כתובים במ"ג אות וא"ו : כל נתח ברוב ספרים שלבו הנו"ן בצירי וכתוב בשרשים שהנו"ן בסגול ויש ספרים בצירי : גם בשלו גם כתוב בלא וא"ו ונמסר עליו שהוא אחד מן ד' פסוקים שכתוב בהם וגם גם : בשלו הבי"ת בקמץ לא בפתח : חלאתה בה הה"א רפה על פי המסורת שהיתה ראויה להיו' במפיק ולכן אין בבי"ת דגש שאין כאן דין מפיק והאחרים שבפרשה בלם במפיק כמנהג ועיין שרשים שרש חלא : והרקח המרקחה ר' יונה כתב בס' הרקמה כי מצאו בס' ירושלמי בקמץ הה"א ואם כן יהיה מקור מבנין הפעל ונתנו כי בספר בבלי מצאו פתח וכן מצאנוהו אנחנו בספרי מדוייקים והמסורת עליו לית ופתח ע"כ לשון רד"ק בשרשים : וחרה נחשתה לית מלעיל ובסוף מס"ג איתא שטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה וזה א' מהם :

עיניך

דברתי באה ועשיתי לא־אפרע ולא־אחוס ולא אנחם כדרכיך וכעלילותיך שפטוך נאם
אדני יהוה: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם הנני לקח ממך את־מחמד
עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולוא תבוא דמעתך: האנק ׀ דם מתים אבל לא־
תעשה פארך חבוש עליך ונעליך תשים ברגליך ולא תעטה על־שפם ולחם אנשים לא
תאכל: ואדבר אל־העם בבקר ותמת אשתי בערב ואעש בבקר כאשר צויתי: ויאמרו
אלי העם הלא־תגיד לנו מה־אלה לנו כי אתה עשה: ואמר אליהם דבר־יהוה היה אלי
לאמר: אמר ׀ לבית ישראל כה־אמר אדני יהוה הנני מחלל את־מקדשי גאון עזכם
מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב יפלו: ועשיתם
כאשר עשיתי על־שפם לא תעטו ולחם אנשים לא תאכלו: ופארכם על־ראשיכם
ונעליכם ברגליכם לא תספדו ולא תבכו ונמקתם בעונתיכם ונהמתם איש אל־אחיו:
והיה יחזקאל לכם למופת ככל אשר־עשה תעשו בבאה וידעתם כי אני אדני יהוה:
ואתה בן־אדם הלוא ביום קחתי מהם את־מעוזם משוש תפארתם את־מחמד
עיניהם ואת־משא נפשם בניהם ובנותיהם: ביום ההוא יבוא הפליט אליך
להשמעות אזנים: ביום ההוא יפתח פיך את־הפליט ותדבר ולא תאלם עוד והיית להם
למופת וידעו כי־אני יהוה: * ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שים כה
פניך אל־בני עמון והנבא עליהם: ואמרת לבני עמון שמעו דבר־אדני יהוה כה־אמר
אדני יהוה יען אמרך האח אל־מקדשי כי־נחל ואל־אדמת ישראל כי נשמה ואל־בית יהודה
כי הלכו בגולה: לכן הנני נתנך לבני־קדם למורשה וישבו טירותיהם בך ונתנו בך
משכניהם המה יאכלו פריך והמה ישתו חלבך: ונתתי את־רבה לנוה גמלים ואת־בני
עמון למרבץ־צאן וידעתם כי־אני יהוה:
כי כה אמר אדני יהוה יען מחאך יד ורקעך ברגל ותשמח בכל־שאטך בנפש אל־אדמת
ישראל: לכן הנני נטיתי את־ידי עליך ונתתיך לבג לגוים והכרתיך מן־העמים והאבדתיך לבז ק׳
מן־הארצות אשמידך וידעת כי־אני יהוה:
כה אמר אדני יהוה יען אמר מואב ושעיר הנה ככל־הגוים בית יהודה: לכן הנני פתח
את־כתף מואב מהערים מעריו מקצהו צבי ארץ בית הישימות בעל מעון וקריתמה וקריתים ק׳
לבני־קדם על־בני עמון ונתתיה למורשה למען לא־תזכר בני־עמון בגוים: ובמואב אעשה
שפטים וידעו כי־אני יהוה: כה אמר אדני יהוה יען עשות אדום בנקם נקם
לבית יהודה ויאשמו אשום ונקמו בהם: לכן כה אמר אדני יהוה ונטתי ידי על־אדום
והכרתי ממנה אדם ובהמה ונתתיה חרבה מתימן ודדנה בחרב יפלו: ונתתי את־נקמתי
באדום

עיניך במגפה הכי״ת בשוא וי״ס בפתח : חבוש עליך שלשה הם במקרא וסימנהון ביום חבש ה׳ את שבר עמו (ישעיה ל) פארך חבוש עליך פניהם חבש בטמון וכאשר יש לבלבל גדול במסורת ובספרים כ״י עד שאין שנים מהם מסכימים לדעת אחת ואף כל ס׳ בפני עצמו אין הפסוקים מכוונים למסורה הכתובת בו כי במקצתם נמסר ב׳ חסר וחד מלא ומקצתם ב׳ מלא וחד חסר והדיבור כחבוש שהיכו מתיר עצמו וכאשר לא יכולתי לסמוך על המסרות אמרתי לאחוז בספרים הטובים וללכת אחר הרוב והם כמו שכתובים הפסוקים עד חבש ה׳ את שבר עמו ולכן כתבתי דישעיה ואיוב חסר ודיחזקאל מלא וכך היא המסורה באיוב מ׳ : ולא תעטה בספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים הטי״ן בשוא לבדו וכן לא תעטו שבסמוך : והיה יחזקאל הקו״ף בסגול : והנבא עליהם כן כתיב עליהם לא אליהן : למרבץ צאן בע״ס בחירק לא בפתח : מחאך יד ורקעך בספר בעל הלשון ובספרים כ״י מדוייקים ודפוסים ישנים חי״ת מחאך וקו״ף ורקעך בשוא לבד : שאטך השי״ן בקמץ רחב והא״לף נחה ועיין בס׳ ההרכבה ובלוית חן שנ׳ פ״ח : לבג לבז ק׳ וכן ת״י לביז וכן כתב רד״ק בפירוש ובעל מסורת המסורת במאמר א׳ מין ג׳ : יען אמר בדפוסים קדמונים ובספרים כ״י מדוייקים הע״ין פתח לא בחטף סגול : הישימות עיין מ״ש ביהושע סימן י״ב : וקריתמה וקריתימה ק׳ : ויאשמו הא״לף בשוא לבדו רד״ק : אשום ב׳ חד מלא וחד חסר הדין מלא ואידך אשם אשם סוף פרשת ויקרא חסר דהתם סוגא והכא מזיד : ודדנה הה״א נוספת כי המלה מלעיל הטעם כד״לא

בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי וְיָדְעוּ אֶת־נִקְמָתִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן עֲשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בִּנְקָמָה וַיִּנָּקְמוּ נָקָם בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ
לְמַשְׁחִית אֵיבַת עוֹלָם׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי נוֹטֶה יָדִי עַל־פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת־
כְּרֵתִים וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־שְׁאֵרִית חוֹף הַיָּם׃ וְעָשִׂיתִי בָם נְקָמוֹת גְּדֹלוֹת בְּתוֹכְחוֹת חֵמָה וְיָדְעוּ
כו כִּי־אֲנִי יְהֹוָה בְּתִתִּי אֶת־נִקְמָתִי בָּם׃ * וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם יַעַן אֲשֶׁר־אָמְרָה צֹּר עַל־יְרוּשָׁלַם הֶאָח נִשְׁבְּרָה
דַּלְתוֹת הָעַמִּים נָסֵבָּה אֵלָי אִמָּלְאָה הָחֳרָבָה׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי
עָלַיִךְ צֹר וְהַעֲלֵיתִי עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים כְּהַעֲלוֹת הַיָּם לְגַלָּיו׃ וְשִׁחֲתוּ חֹמוֹת צֹר וְהָרְסוּ מִגְדָּלֶיהָ
וְסִחֵיתִי עֲפָרָהּ מִמֶּנָּה וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לִצְחִיחַ סָלַע׃ מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַיָּם כִּי אֲנִי
דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה וְהָיְתָה לְבַז לַגּוֹיִם׃ וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב תֵּהָרַגְנָה וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהֹוָה׃
כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי מֵבִיא אֶל־צֹר נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל מִצָּפוֹן מֶלֶךְ מְלָכִים בְּסוּס
וּבְרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים וְקָהָל וְעַם־רָב׃ בְּנוֹתַיִךְ בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יַהֲרֹג וְנָתַן עָלַיִךְ דָּיֵק וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ
סֹלְלָה וְהֵקִים עָלַיִךְ צִנָּה׃ וּמְחִי קָבָלּוֹ יִתֵּן בְּחֹמוֹתָיִךְ וּמִגְדְּלֹתַיִךְ יִתֹּץ בְּחַרְבוֹתָיו׃ מִשִּׁפְעַת
סוּסָיו יְכַסֵּךְ אֲבָקָם מִקּוֹל פָּרַשׁ וְגַלְגַּל וָרֶכֶב תִּרְעַשְׁנָה חוֹמוֹתַיִךְ בְּבֹאוֹ בִּשְׁעָרַיִךְ כִּמְבוֹאֵי עִיר
מְבֻקָּעָה׃ בְּפַרְסוֹת סוּסָיו יִרְמֹס אֶת־כָּל־חוּצוֹתָיִךְ עַמֵּךְ בַּחֶרֶב יַהֲרֹג וּמַצְּבוֹת עֻזֵּךְ לָאָרֶץ תֵּרֵד׃
וְשָׁלְלוּ חֵילֵךְ וּבָזְזוּ רְכֻלָּתֵךְ וְהָרְסוּ חוֹמוֹתַיִךְ וּבָתֵּי חֶמְדָּתֵךְ יִתֹּצוּ וַאֲבָנַיִךְ וְעֵצַיִךְ וַעֲפָרֵךְ בְּתוֹךְ
מַיִם יָשִׂימוּ׃ וְהִשְׁבַּתִּי הֲמוֹן שִׁירָיִךְ וְקוֹל כִּנּוֹרַיִךְ לֹא יִשָּׁמַע עוֹד׃ וּנְתַתִּיךְ לִצְחִיחַ סֶלַע
מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה לֹא תִבָּנֶה עוֹד כִּי אֲנִי יְהֹוָה דִּבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה לְצוֹר הֲלֹא ׀ מִקּוֹל מַפַּלְתֵּךְ בֶּאֱנֹק חָלָל בֵּהָרֵג הֶרֶג בְּתוֹכֵךְ יִרְעֲשׁוּ הָאִיִּים׃
וְיָרְדוּ מֵעַל כִּסְאוֹתָם כֹּל נְשִׂיאֵי הַיָּם וְהֵסִירוּ אֶת־מְעִילֵיהֶם וְאֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתָם יִפְשֹׁטוּ חֲרָדוֹת ׀
יִלְבָּשׁוּ עַל־הָאָרֶץ יֵשֵׁבוּ וְחָרְדוּ לִרְגָעִים וְשָׁמְמוּ עָלָיִךְ׃ וְנָשְׂאוּ עָלַיִךְ קִינָה וְאָמְרוּ לָךְ אֵיךְ
אָבַדְתְּ נוֹשֶׁבֶת מִיַּמִּים הָעִיר הַהֻלָּלָה אֲשֶׁר הָיְתָה חֲזָקָה בַיָּם הִיא וְיֹשְׁבֶיהָ אֲשֶׁר־נָתְנוּ חִתִּיתָם
לְכָל־יוֹשְׁבֶיהָ׃ עַתָּה יֶחְרְדוּ הָאִיִּן יוֹם מַפַּלְתֵּךְ וְנִבְהֲלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר־בַּיָּם מִצֵּאתֵךְ׃
כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה בְּתִתִּי אֹתָךְ עִיר נֶחֱרֶבֶת כֶּעָרִים אֲשֶׁר לֹא־נוֹשָׁבוּ בְּהַעֲלוֹת
עָלַיִךְ אֶת־תְּהוֹם וְכִסּוּךְ הַמַּיִם הָרַבִּים׃ וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר אֶל־עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךְ
בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כָּחֳרָבוֹת מֵעוֹלָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים׃
כז בַּלָּהוֹת אֶתְּנֵךְ וְאֵינֵךְ וּתְבֻקְשִׁי וְלֹא־תִמָּצְאִי עוֹד לְעוֹלָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ * וַיְהִי
דבר

כו נ"ל את רד"ק: ויהי בעשתי הכי הספר ונמסר ירמיה סי' ל"ט בעשתי ג' וסי' ויהי בארבעים שנה דריש ס' דברים · בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בחדש הרביעי בעשתי עשרה שנה דבור דיחזקאל פלוגתא ע"כ : ובמסרה כ"י כתוב בעשתי דפלגיה דיחזקאל : ונתתי אותה מלא וא"ו בספרים כתובי יד מדוייקים וכן נכון עפ"ם שכתבתי לעיל בסימן כ"ג : ומחי קבלו הקו"ף בקמץ רחב לכן יש מאריך בס"ם והב"ית בקמץ חטוף מפני דגשות הל"מד כמו קטני עבה (מלכים א יב) מכלול דף ר"ו ואין לנקדה בשוא קמץ כי אין דגש אחר שוא נע : יתן בחמותיך מתחלפת חסר לחסר ומלא למלא ב' עסך הע"ין בפתח : הלא י"ס שהוא מלא וא"ו וש"ף ולא דקדקו שזהו א' מן א' חסרים בסיפרא וסי' נמסר בסי' י"ב במ"ג : באנק ס"א בֶּאֱנֹק הא"לף בשוא לבדו ובשאר ספרים בחטף סגול : בהרג י"ס שהבי"ת בצירי וכ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים וכן שהוא כמו בעטף עולל ויונק ומשפטם בההרג בהעטף ובמכלול הה"א הכנין הוטלה תנועתה על בי"ת השמוש ועיין כימוק א"א בשרשים שרש הרג : וירדו בס"ם הו"או בגעיא : נושבת מימים יש נוקדין רפי ופותרין מיושבת מימים קדמונים ויש נוקדים דגש ופותרין מיושבת בחזקה על ידי ימים הסמוכים לה וכן ת"י עכ"ל רש"י ז"ל וביאור דבריו כי ימים שהוא לשון יום היו"ד בקמץ ורפי אחריו כמשפט כמו ויהי מימים ולאחר דיפתח אבל ימים שהוא לשון ים היו"ד בפתח ודגש אחריו כמנהג אחר תנועה קטנה כמו ומלאו את המים בימים וכן הוא בספרים שלנו בפתח ודגש : יחרדו בשוא הח"ית רד"ק : כי ר[illegible] בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים בכ"ף : ותבקשי הו"או במאריך והתי"ו בחטף פתח רד"ק בפירוש ובמכלול דף ס"ג ובמקצת ספרים [illegible] בשוא לבדו ועיין מ"ש בשפטים ה' :

דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם שָׂא עַל־צֹר קִינָה׃ וְאָמַרְתָּ לְצוֹר הַיֹּשֶׁבֶתִי עַל־ הישבת ק
מְבוֹאֹת יָם רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל־אִיִּים רַבִּים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צוֹר אַתְּ אָמַרְתְּ אֲנִי כְּלִילַת
יֹפִי׃ בְּלֵב יַמִּים גְּבוּלָיִךְ בֹּנַיִךְ כָּלְלוּ יָפְיֵךְ׃ בְּרוֹשִׁים מִשְּׂנִיר בָּנוּ לָךְ אֵת כָּל־לֻחֹתָיִם אֶרֶז
מִלְּבָנוֹן לָקָחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיִךְ׃ אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן עָשׂוּ מִשּׁוֹטָיִךְ קַרְשֵׁךְ עָשׂוּ־שֵׁן בַּת־אֲשֻׁרִים
מֵאִיֵּי כִּתִּים׃ שֵׁשׁ־בְּרִקְמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֵׂךְ לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי
אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ׃ יֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַרְוַד הָיוּ שָׁטִים לָךְ חֲכָמַיִךְ צוֹר הָיוּ בָךְ הֵמָּה חֹבְלָיִךְ׃
זִקְנֵי גְבַל וַחֲכָמֶיהָ הָיוּ בָךְ מַחֲזִיקֵי בִּדְקֵךְ כָּל־אֳנִיּוֹת הַיָּם וּמַלָּחֵיהֶם הָיוּ בָךְ
לַעֲרֹב מַעֲרָבֵךְ׃ פָּרַס וְלוּד וּפוּט הָיוּ בְחֵילֵךְ אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ מָגֵן וְכוֹבַע תִּלּוּ־בָךְ הֵמָּה נָתְנוּ
הֲדָרֵךְ׃ בְּנֵי אַרְוַד וְחֵילֵךְ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב וְגַמָּדִים בְּמִגְדְּלוֹתַיִךְ הָיוּ שִׁלְטֵיהֶם תִּלּוּ עַל־
חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב הֵמָּה כָּלְלוּ יָפְיֵךְ׃ תַּרְשִׁישׁ סֹחַרְתֵּךְ מֵרֹב כָּל־הוֹן בְּכֶסֶף בַּרְזֶל בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת
נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ׃ יָוָן תֻּבַל וָמֶשֶׁךְ הֵמָּה רֹכְלָיִךְ בְּנֶפֶשׁ אָדָם וּכְלֵי נְחֹשֶׁת נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ׃ מִבֵּית
תּוֹגַרְמָה סוּסִים וּפָרָשִׁים וּפְרָדִים נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ׃ בְּנֵי דְדָן רֹכְלַיִךְ אִיִּים רַבִּים סְחֹרַת יָדֵךְ
קַרְנוֹת שֵׁן וְהוֹבְנִים הֵשִׁיבוּ אֶשְׁכָּרֵךְ׃ אֲרָם סֹחַרְתֵּךְ מֵרֹב מַעֲשָׂיִךְ בְּנֹפֶךְ אַרְגָּמָן וְרִקְמָה וּבוּץ והבנים ק
וְרָאמֹת וְכַדְכֹּד נָתְנוּ בְּעִזְבוֹנָיִךְ׃ יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רֹכְלָיִךְ בְּחִטֵּי מִנִּית וּפַנַּג
וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן וָצֹרִי נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ׃
דַּמֶּשֶׂק סֹחַרְתֵּךְ בְּרֹב מַעֲשַׂיִךְ מֵרֹב כָּל־הוֹן בְּיֵין חֶלְבּוֹן וְצֶמֶר צָחַר׃ וְדָן וְיָוָן מְאוּזָּל בְּעִזְבוֹנַיִךְ
נָתָנוּ בַּרְזֶל עָשׁוֹת קִדָּה וְקָנֶה בְּמַעֲרָבֵךְ הָיָה׃ דְּדָן רֹכַלְתֵּךְ בְּבִגְדֵי־חֹפֶשׁ לְרִכְבָּה׃
עֲרַב וְכָל־נְשִׂיאֵי קֵדָר הֵמָּה סֹחֲרֵי יָדֵךְ בְּכָרִים וְאֵילִם וְעַתּוּדִים בָּם סֹחֲרָיִךְ׃ רֹכְלֵי
שְׁבָא וְרַעְמָה הֵמָּה רֹכְלָיִךְ בְּרֹאשׁ כָּל־בֹּשֶׂם וּבְכָל־אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ׃ חָרָן וְכַנֵּה
וָעֶדֶן רֹכְלֵי שְׁבָא אַשּׁוּר כִּלְמַד רֹכַלְתֵּךְ׃ הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְמַכְלֻלִים בִּגְלוֹמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגִנְזֵי
בְּרֹמִים בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרֻזִים בְּמַרְכֻלְתֵּךְ׃ אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ וַתִּמָּלְאִי
וַתִּכְבְּדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים׃ בְּמַיִם רַבִּים הֱבִאוּךְ הַשָּׁטִים אֹתָךְ רוּחַ הַקָּדִים שְׁבָרֵךְ בְּלֵב יַמִּים׃
הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנַיִךְ מַעֲרָבֵךְ מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלָיִךְ מַחֲזִיקֵי בִדְקֵךְ וְעֹרְבֵי מַעֲרָבֵךְ וְכָל־אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ אֲשֶׁר־
בך

שא על צר חסר וא"ו שלא כמנהג במסורת בפסוק של מעלה בכלל המלאים ועיין מה שכתבתי בתלים מ"ה: **הישבתי** יתיר יו"ד ובספרים כתובי יד ודפוסים ישנים חסר ואו"ו אחר יו"ד וכן הוא במסורת פרשת מצורע וירמיה סימן נ"א דמנין החסרים: **כללו** הל"מד בשוא לבדו כמנהגנו: **ברושים משניר** בשי"ן שמאלית כמ"ש בסוף פרשת דברים: **מאיי כתים** במקצת ספרים כתוב כתיים ואין שום קרי בחוץ ובס"א כתוב עליו בגליון כ"א כתיים כתיב כתים ק' ע"כ · ורד"ק כתב כתים בביו"ד אחת כתיב וק' בשני יודי"ן ביו"ד היחס וביו"ד הריבוי כתיים כמו אלהי העבריים: **זקני גבל** במקצת ספרים קדמונים כ"י בקמץ וזהו דעת ר' יעקב בן אלעזר שכתב כי גבל ועמון תילים פ"ג פתח · אבל זקני גבל קמץ ורד"ק כתב עליו בספר מכלול דף קנ"ט שמצא בספרים מדוייקים זקני גבל פתח והמסורת עליו לית פתח גבל ועמון קמץ והמסורת עליו לית קמץ וכן מצא בספר אכלה ואכלה גם במסורה רבתא ערך פת' נמנה בא"לפא ביתא מן חד וחד חד פתח וחד קמץ זקני גבל פתח גבל ועמון קמץ: **וכובע** תלו בך מלרע הרשים והוא בכ"ף: **במגדלותיך** יש ספרים חסר וא"ו: **נתנו עזבוניך** כתב רד"ק בשרש עזב בעזבוניך נתנו וכל אשר בם הסיה ענייניו ענין סחורה והזי"ן דגושה ע"כ · וכן מצאתי בספר א' קדמון כ"י ובשאר ספרים מדוייקים שלפני הזי"ן רפויה בכולם: **והובנים** והבנים ק' בקמץ חטוף והוא חד מן מלין יתירין וא"ו וחטפין קמצים על פי המסורת: **וראמות** י"ם חסר וא"ו בתר מ"ם: **מאוזל** בוא"ו עם דגש בזי"ן: **נתנו** בדגש הנו"ן לתפארת הקריאה מפני הפסק רד"ק ומסורת: **דדן רכלתך** י"ת מן דדן מיתן סחורא כר' שהיה כתוב בספרו סחרתך כמו שתרגם למעלה על תרשיש סחרתך · וכן ארם סחרתך · דמשק סחרתך דאם לא כן היה לו לתרגם תגרך כמו שתרגם למטה על בלמד רכלתך ובדפו' ויניציאה שנת רע"ח יש הערה מחילוף זה אבל לא מצאתי כן לאחד מהספרים ואפשר לומר שאין התרגום חליק מספרים שלפני שהן תרגם לקמן על **וארזים** במרכלתך סחורתיך וכן על **ברב חכמתך ברכלתך** תרגם בסגי חוכמתך ובסחורתך ואחרים כיוצא בהן ורוכל וסוחר תגרי איקרו: **לרכבה** הה ולפיכך הס"א בלא מפיק והוא חד מן י"ח זוגים חד מפיק וחד לא מפיק על פי המסורת: **בכרים ואילם** דין הוא חד מן ג' דכתובים כן מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תנייתא וסימן נמסר במסרה רבתא וכן מצאתי במקצת ספרים מדוייקים: **ובכל אבן יקרה** במ"ג נמסר על זה ה' דמטעין בהון דסבירין ובכל · וכן כ"ל להגיה במסורת וכן נמסר בפרש' משפטים ועיין עוד לקמן ובכל קהלך: **במכללים** יש ספרים שהמ"ם בחירק וברובן בפתח וכן משמע במכלול דף רכו' במשקל מפעול: **ובגנזי ברמים** בספרים כ"י חסר וא"ו אחר רי"ש: **וארזים** בס"א כ"י קדמון נ"ספרי"ם בקמץ אולי זאת היתה גירסת יונתן שתרגם אתי הדסין וכמו שפי' דבריו רש"י ז"ל אך בשאר ספרים הרי"ש בשלש נקודות ופי' ר' יונה בס"לף תמורת החי"ת כמו חרוזים וכ"כ רד"ק ובמקצת ספרים נמסר עליו כ"ת כוותיה מכאן ראיה שהוא בג' נקודות: **במים רבים הביאוך** מתחלפת בביאוך חסר יו"ד: **השטים אותך** במקצת מדוייקים מלא וא"ו וכן נמסרה גדולה נמנה עם המלאים בלשון נקבה: **שברך** הר"ים בצירי: **הונך** בספרים מדוייקים כ"י ודפוסי' ישנים הנו"ן בציורי לא בקמץ כמו שנמצא במקצת ספרי הדפוס: **וערבי** בס"ם הו"או בגעיא לא בט"ן ובמקצת ספרים אינה בשום אות:

ובכל

בָּךְ וּבְכָל־קְהָלֵךְ אֲשֶׁר בְּתוֹכֵךְ יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים בְּיוֹם מַפַּלְתֵּךְ׃
לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלָיִךְ יִרְעֲשׁוּ מִגְרֹשׁוֹת׃ וְיָרְדוּ מֵאָנִיּוֹתֵיהֶם כֹּל תֹּפְשֵׂי מָשׁוֹט מַלָּחִים כֹּל חֹבְלֵי
הַיָּם אֶל־הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ׃ וְהִשְׁמִיעוּ עָלַיִךְ בְּקוֹלָם וְיִזְעֲקוּ מָרָה וְיַעֲלוּ עָפָר עַל־רָאשֵׁיהֶם בָּאֵפֶר
יִתְפַּלָּשׁוּ׃ וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ קָרְחָא וְחָגְרוּ שַׂקִּים וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר־נֶפֶשׁ מִסְפֵּד מָר׃ וְנָשְׂאוּ
אֵלַיִךְ בְּנִיהֶם קִינָה וְקוֹנְנוּ עָלָיִךְ מִי כְצוֹר כְּדֻמָה בְּתוֹךְ הַיָּם׃ בְּצֵאת עִזְבוֹנַיִךְ מִיַּמִּים הִשְׂבַּעַתְּ
עַמִּים רַבִּים בְּרֹב הוֹנַיִךְ וּמַעֲרָבַיִךְ הֶעֱשַׁרְתְּ מַלְכֵי־אָרֶץ׃ עֵת נִשְׁבֶּרֶת מִיַּמִּים בְּמַעֲמַקֵּי־מָיִם
מַעֲרָבֵךְ וְכָל־קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ נָפָלוּ׃ כֹּל יֹשְׁבֵי הָאִיִּים שָׁמְמוּ עָלָיִךְ וּמַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ שַׂעַר
רָעֲמוּ פָּנִים׃ סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ עָלָיִךְ בַּלָּהוֹת הָיִית וְאֵינֵךְ עַד־עוֹלָם׃ *
כח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם אֱמֹר לִנְגִיד צֹר כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן גָּבַהּ
לִבְּךָ וַתֹּאמֶר אֵל אָנִי מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי בְּלֵב יַמִּים וְאַתָּה אָדָם וְלֹא־אֵל וַתִּתֵּן לִבְּךָ כְּלֵב
אֱלֹהִים׃ הִנֵּה חָכָם אַתָּה מִדָּנִאֵל כָּל־סָתוּם לֹא עֲמָמוּךָ׃ בְּחָכְמָתְךָ וּבִתְבוּנָתְךָ עָשִׂיתָ
לְּךָ חָיִל וַתַּעַשׂ זָהָב וָכֶסֶף בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ׃ בְּרֹב חָכְמָתְךָ בִּרְכֻלָּתְךָ הִרְבִּיתָ חֵילֶךָ וַיִּגְבַּהּ לְבָבְךָ
בְּחֵילֶךָ׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן תִּתְּךָ אֶת־לְבָבְךָ כְּלֵב אֱלֹהִים׃ לָכֵן
הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ זָרִים עָרִיצֵי גּוֹיִם וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם עַל־יְפִי חָכְמָתֶךָ וְחִלְּלוּ יִפְעָתֶךָ׃ לַשַּׁחַת
יוֹרִדוּךָ וָמַתָּה מְמוֹתֵי חָלָל בְּלֵב יַמִּים׃ הֶאָמֹר תֹּאמַר אֱלֹהִים אָנִי לִפְנֵי הֹרְגֶךָ וְאַתָּה אָדָם
וְלֹא־אֵל בְּיַד מְחַלְלֶךָ׃ מוֹתֵי עֲרֵלִים תָּמוּת בְּיַד־זָרִים כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שָׂא קִינָה עַל־מֶלֶךְ צוֹר וְאָמַרְתָּ לּוֹ כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה חוֹתֵם תָּכְנִית מָלֵא חָכְמָה וּכְלִיל יֹפִי׃ בְּעֵדֶן גַּן־אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל־
אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ אֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת וְזָהָב מְלֶאכֶת
תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בָּךְ בְּיוֹם הִבָּרַאֲךָ כּוֹנָנוּ׃ אַתְּ־כְּרוּב מִמְשַׁח הַסּוֹכֵךְ וּנְתַתִּיךָ בְּהַר קֹדֶשׁ אֱלֹהִים
הָיִיתָ בְּתוֹךְ אַבְנֵי־אֵשׁ הִתְהַלָּכְתָּ׃ תָּמִים אַתָּה בִּדְרָכֶיךָ מִיּוֹם הִבָּרְאָךְ עַד־נִמְצָא עַוְלָתָה
בָּךְ׃ בְּרֹב רְכֻלָּתְךָ מָלוּ תוֹכְךָ חָמָס וַתֶּחֱטָא וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים וָאַבֶּדְךָ כְּרוּב הַסֹּכֵךְ מִתּוֹךְ
אַבְנֵי־אֵשׁ׃ גָּבַהּ לִבְּךָ בְּיָפְיֶךָ שִׁחַתָּ חָכְמָתְךָ עַל־יִפְעָתֶךָ עַל־אֶרֶץ הִשְׁלַכְתִּיךָ לִפְנֵי מְלָכִים
נְתַתִּיךָ לְרַאֲוָה בָךְ׃ מֵרֹב עֲוֺנֶיךָ בְּעֶוֶל רְכֻלָּתְךָ חִלַּלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ וָאוֹצִא־אֵשׁ מִתּוֹכְךָ הִיא
אֲכָלַתְךָ וָאֶתֶּנְךָ לְאֵפֶר עַל־הָאָרֶץ לְעֵינֵי כָּל־רֹאֶיךָ׃ כָּל־יוֹדְעֶיךָ בָּעַמִּים שָׁמְמוּ
עָלֶיךָ בַּלָּהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד־עוֹלָם׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם
שִׂים

ובכל קהלך אשר בתוכך בנביאים עם פי' הרי"א כתוב וכל קהלך וכן נראה מהתרגום אמנם בספרים אחרים כתוב ובכל וכן הוא במסורת גם ב' ובכל דמטעין בהון דסנירין וכל והתרגום פרושי קא מפרש : מגרשות בכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ראשונים הרי"ש בחולם לא בשוא כמו שנקוד במקצת דפוסי' אחרונים ובדפוס השרשים ומה שכתב רד"ק מגרשות בחולם על הרי"ש אמר וכן תכין מלשון השרשים שכתב ומשקל אחר ירעשו מגרשות ותמהני מבעל הלשון שכתב מגרשות בקמץ ע"מ משפחה : וירדו הוא"ו בגעיא בס"ס ; קרחא במקצת ספרים כ"י בס"א ועל פי הקמחי היא בא"לף וכן כתב בעל הלשון ובמ"ג נמסר עליו לית כתיב א' ק' והיא חד מן מלין דכתיבין א"ף בסוף תיבותא ע"כ ודבר זה צריך עיון דבחילופים
כח שלנו משמע דלמערבאי כתי' קרח' בס"א : בניהם הנו"ן בחירק בכלם פריהם בפיהם מכלול דף קס"ה ק"ו ושרשים שרש נהה : לנגיד אין בני"מ דגש במדוייקים ובס"א כ"י כתוב לְנָגִיד ולא יתכן לפי שהמסרה אומרת לית כוותיה ואילו לְנָגִיד טובא הוו בקריאה : ואתה אדם ולא בספרים כ"י מדוייקים הגעיא בו"או לא בל"מד : חכם אתה מדנאל חסר יו"ד והיא נקראת דנוסה במנחת הפירי ואעפ"י שאינה כו"ד ירושלם רד"ק ובמקצת ספרים כ"י כתוב בגליונם מדניאל ק' ועיין מ"ש לעיל סימן י"ד : חותם תכנית בכל הספרים מדוייקים הת"ו בצירי ובמ"ג כתוב ב"א חותם ע"כ ולא נמצא חילוף זה בחילופי ב"א וב"נ אולי זאת היתה גירסת יונתן שתרגם את דמי למנא דכורתא וגם בנביאים עם פירוש הרי"א כתוב חותם וכ"כ מפירושו שכתב ולכן דמה אותו לתבנית החתום שבו יחתמו הדברי' לקיומם ע"כ אמנם גירסת רש"י ורד"ק בצירי וליכא למיגדא מינה : מסכתך בכל ספרי' כ"י מדוייקים הכ"ף שלאחר הס"מך רפויה וכ"ף אחרונה קמוצה : וישפה ס"א וישפה בצירי ובמקצת ספרים כ"י אין שום טעם בי"וד אבל גם יש נוכח ועיין מ"ש בפ' תבוא על מלה זו ; וברקת וזהב בספרים כ"י מדוייקים אין בגי"ת מאריך ואף על פי כן קריאתו בקמץ רחב כמ"ש בפ' תצוה על וספה ; הבראך כוננו במקצת ספרים כתובי יד ובדפוס ישן הר"יש בשוא ובשאר ספרים פתח : את כרוב ממשח חד מן ב' את לזכר וסימן במסורת כאן ובפרשת בהעלתך ; כרוב הסוכך מתחלפת הסכך חסר וא"ו ; מקדשיך מלא יו"ד :

שים פניך אל־צידון והנבא עליה׃ ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני עליך צידון ונכבדתי
בתוכך וידעו כי־אני יהוה בעשותי בה שפטים ונקדשתי בה׃ ושלחתי־בה דבר ודם
בחוצותיה ונפלל חלל בתוכה בחרב עליה מסביב וידעו כי־אני יהוה׃ ולא־יהיה עוד לבית
ישראל סלון ממאיר וקוץ מכאב מכל סביבתם השאטים אותם וידעו כי אני אדני יהוה׃ *
כה־אמר אדני יהוה בקבצי את־בית ישראל מן־העמים אשר נפצו בם ונקדשתי
בם לעיני הגוים וישבו על־אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב׃ וישבו עליה לבטח ובנו
בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי
אני יהוה אלהיהם׃ * בשנה העשירית בעשרי בשנים עשר לחדש היה
כט דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם שים פניך על־פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל־מצרים
כלה׃ דבר ואמרת כה־אמר אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך־מצרים התנים הגדול הרבץ
בתוך יאריו אשר אמר לי יארי ואני עשיתני׃ ונתתי חחיים בלחייך והדבקתי דגת־יאריך
חחים בקשקשתיך והעליתיך מתוך יאריך ואת כל־דגת יאריך בקשקשתיך תדבק׃ ונטשתיך
המדברה אותך ואת כל־דגת יאריך על־פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ
ולעוף השמים נתתיך לאכלה׃ וידעו כל־ישבי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת
בכף ק׳ קנה לבית ישראל׃ בתפשם בך בכפך תרוץ ובקעת להם כל־כתף ובהשענם עליך תשבר
והעמדת להם כל־מתנים׃ לכן כה אמר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב
והכרתי ממך אדם ובהמה׃ והיתה ארץ־מצרים לשממה וחרבה וידעו כי־אני יהוה יען
אמר יאר לי ואני עשיתי׃ לכן הנני אליך ואל־יאריך ונתתי את־ארץ מצרים לחרבות
חרב שממה ממגדל סונה ועד־גבול כוש׃ לא תעבר־בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר־
בה ולא תשב ארבעים שנה׃ ונתתי את־ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות
ועריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה ארבעים שנה והפצתי את־מצרים בגוים וזריתים
בארצות׃ כי כה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את־מצרים מן־
העמים אשר־נפצו שמה׃ ושבתי את־שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרוס על־ארץ
מכורתם והיו שם ממלכה שפלה׃ מן־הממלכות תהיה שפלה ולא־תתנשא
עוד על־הגוים והמעטתים לבלתי רדות בגוים׃ ולא יהיה־עוד לבית ישראל למבטח מזכיר
עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה׃
ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם
נבוכדראצר מלך־בבל העביד את־חילו עבדה גדלה אל־צר כל־ראש מקרח וכל־כתף מרוטה
ושכר לא־היה לו ולחילו מצר על־העבדה אשר־עבד עליה׃ לכן כה אמר
אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך־בבל את־ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה
ובזז בזה והיתה שכר לחילו׃
פעלתו אשר־עבד בה נתתי לו את־ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה׃ ביום
ע״נ ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון־פה בתוכם וידעו כי־אני יהוה׃ *

ויהי

אשר נפצו בם יונתן גרים ססתרגם דאיתבדרו לתמן ובקצת ספרים היה כתוב בראשונה שם ואח״כ הגיהו בם וכן ראיתי להיות מכח המסורת שבשופטים ב׳ במסר סימן ו׳ פסוקים דאית בהון בם בם וזה א׳ מהם וכן הוא בהללי ובס״ס : מצרים כלה במקצת ספרי הדפוס וגם בס״א כ״ינקוד
כט כלה הל״מד בחולם אבל לדעת רד״ק הוא בקמץ וכן נמצא ברוב הספרים : חחיים יתיר יו״ד ונקרא בי״וד א׳ חחים וכ״כל בחילופים למערבאי :
בכפך בכ״ף ק׳ : גדלה אל צר הספרים מתחלפים במלא וחסר : ובזז בזה לית מפיק ה״א :

ובאה

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני יהוה הילילו
ל הה ליום׃ כי־קרוב יום וקרוב יום ליהוה יום ענן עת גוים יהיה׃ ובאה חרב במצרים
והיתה חלחלה בכוש בנפל חלל במצרים ולקחו המונה ונהרסו יסודתיה׃ כוש ופוט
ולוד וכל־הערב וכוב ובני ארץ הברית אתם בחרב יפלו׃ כה אמר יהוה ונפלו
סמכי מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב יפלו־בה נאם אדני יהוה׃ ונשמו בתוך
ארצות נשמות ועריו בתוך־ערים נחרבות תהיינה׃ וידעו כי־אני יהוה בתתי־אש במצרים
ונשברו כל־עזריה׃ ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בצים להחריד את־כוש בטח והיתה
חלחלה בהם ביום מצרים כי הנה באה׃ כה אמר אדני יהוה והשבתי את־
המון מצרים ביד נבוכדראצר מלך־בבל׃ הוא ועמו אתו עריצי גוים מובאים לשחת הארץ
והריקו חרבותם על־מצרים ומלאו את־הארץ חלל׃ ונתתי יארים חרבה ומכרתי את־
הארץ ביד־רעים והשמתי ארץ ומלאה ביד־זרים אני יהוה דברתי׃ כה־אמר
אדני יהוה והאבדתי גלולים והשבתי אלילים מנף ונשיא מארץ־מצרים לא יהיה־עוד ונתתי
יראה בארץ מצרים׃ והשמתי את־פתרוס ונתתי אש בצען ועשיתי שפטים בנא׃
ושפכתי חמתי על־סין מעוז מצרים והכרתי את־המון נא׃ ונתתי אש במצרים חול תחיל*
סין ונא תהיה להבקע ונף צרי יומם׃ בחורי און ופי־בסת בחרב יפלו והנה בשבי* תלכנה׃
ובתחפנחס חשך היום בשברי־שם את־מטות מצרים ונשבת־בה גאון עזה היא ענן יכסנה
ובנותיה בשבי* תלכנה׃ ועשיתי שפטים במצרים וידעו כי־אני יהוה׃ ויהי
באחת עשרה שנה בראשון בשבעה לחדש היה דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם את־זרוע
פרעה מלך־מצרים שברתי והנה לא־חבשה לתת רפאות לשום חתול לחבשה לחזקה
לתפש בחרב׃ לכן כה־אמר אדני יהוה הנני אל־פרעה מלך־מצרים ושברתי
את־זרעתיו את־החזקה ואת־הנשברת והפלתי את־החרב מידו׃ והפצותי את־מצרים
בגוים וזריתם בארצות׃ וחזקתי את־זרעות מלך בבל ונתתי את־חרבי בידו ושברתי את־
זרעות פרעה ונאק נאקות חלל לפניו׃ והחזקתי את־זרעות מלך בבל וזרעות פרעה
תפלנה וידעו כי־אני יהוה בתתי חרבי ביד מלך־בבל ונטה אותה אל־ארץ מצרים׃ והפצותי
את־מצרים בגוים וזריתי אותם בארצות וידעו כי־אני יהוה׃ *
לא ויהי באחת עשרה שנה בשלישי באחד לחדש היה דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם אמר
אל־פרעה מלך־מצרים ואל־המונו אל־מי דמית בגדלך׃ הנה אשור ארז בלבנון יפה
ענף

ל ובאה חרב מלרע שלא כמנהג : וכל הערב בדפוס ישן מויניציאה ובנביאים עם פי׳ הרלב״ג כתוב בל הערב בלא וא״ו וטעות הוא : את פתרוס בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים מלא וא״ו : תחיל תחול ק׳ : ופי־בסת לית ותרתי מלין ורד״ק כתב תרתין מלין כתיבין וקריין מלה חדא ולדבריו קשה שלא נמנה במסורת ד״ה ב׳ ל״ד עם מלין דכתיבין תרין וקריין חד ובכמה ספרים חדא מלה כתיב : חשך היום י״ת איתי חשוך ביומם משמע שהוא גורס חשך בשי״ן ימנית ובכל ספרים שלנו בסי״ן שמאלית וכן פי׳ רד״ק לשון מניעה כמו ולא חסך ממני מאומה ובמקרא גדולה כאן ובמ״ג כתוב חסך ז׳ בקריאה וסימן נמסר בשמואל א׳ סוף סימן כ״ה ובשמואל כתוב וסימן נמסר במסרה רבתא וסימן חיננו בשום מקום ואני מצאתיו במסורות כ״י וזהו חיננו גדול בבית הזה פ׳ ויסב · וישמע דוד כי מת נבל (שמואל א׳ כה) ויתקע יואב בשופר (שמואל ב׳ י״ח) ויאמר גחזי נער אלישע (מלכים ב׳ ה) מכה עמים בעברה (ישעיה י״ד) ובתחפנחס חשך ה׳ וס׳ · יפלם נתיב לאפו (תלים ע״ח) וכולם בשי״ן שמאלית מעכין מניעה דאילו מענין חשך ומחשך איבא אחריני בקריאה וקצת תימה על המאיר כתיב ששבוא זה דיחזקאל בשני הכבייכים אולי עשה כן מפני התרגום : היא ענן יכסנה בכל ספרים כ״י כתוב וק׳ היא בי״וד וחירק לא כמו שנמצא בכמה ספרים מהדפוס שכתוב הוא בו״או וק׳ בחירק שזה אינו מאותן דכתיבין היא וקריין הוא שסימנם מסור במ״ג תילים ע״ג : מידו : והפצותי את מצרים ד׳ בסיפרא חד בסימן כ״ב וחד בסימן כ״ט וב׳ בסימן זה והספרים חלוקים ומתחלפים בכל הדברים אשר יפלו בזאת המלה ולפי מה שמצאתי בס״ס קדמאה מלא דמלא וכן נמסר עליו במ״ג ל׳ מלא תנייני חסר דחסר וכן נמסר עליו במ״ג לית חסר תליתאה ורביעאה חסר יו״ד ומלא וא״ו : תפלנה וידעו בס״ס הו״או בגעיא : ונטה אותה אל ארץ מצרים בנביאים עם פירוש הרלב״ג על ארץ והוא טעות ואף רד״ק כתב אל ארץ מצרים כמו על : והפצותי עיין מ״ס לעיל בסמוך :

ענף וחרש מצל וגבה קומה ובין עבתים היתה צמרתו׃ מים גדלוהו תהום רממתהו את־
נהרתיה הלך סביבות מטעה ואת־תעלתיה שלחה אל כל־עצי השדה׃ על־כן גבהא קמתו
מכל עצי השדה ותרבינה סרעפתיו ותארכנה פארתו ממים רבים בשלחו׃ בסעפתיו קננו פארתיו
כל־עוף השמים ותחת פארתיו ילדו כל חית השדה ובצלו ישבו כל גוים רבים׃
וייף בגדלו בארך דליותיו כי־היה שרשו אל־מים רבים׃ ארזים לא־עממהו בגן־אלהים
ברושים לא דמו אל־סעפתיו וערמנים לא־היו כפארתיו כל־עץ בגן־אלהים לא־דמה אליו
ביפיו׃ יפה עשיתיו ברב דליותיו ויקנאהו כל־עצי־עדן אשר בגן האלהים׃
לכן כה אמר אדני יהוה יען אשר גבהת בקומה ויתן צמרתו אל־בין עבותים ורם לבבו
בגבהו׃ ואתנהו ביד איל גוים עשו יעשה לו כרשעו גרשתיהו׃ ויכרתהו זרים עריצי
גוים ויטשהו אל־ההרים ובכל־גאיות נפלו דליותיו ותשברנה פראתיו בכל־אפיקי הארץ
וירדו מצלו כל־עמי הארץ ויטשהו׃
על־מפלתו ישכנו כל־עוף השמים ואל־פראתיו היו כל חית השדה׃ למען אשר לא־יגבהו
בקומתם כל־עצי־מים ולא־יתנו את־צמרתם אל־בין עבתים ולא־יעמדו אליהם בגבהם כל־
שתי מים כי־כלם נתנו למות אל־ארץ תחתית בתוך בני אדם אל־יורדי בור׃
כה־אמר אדני יהוה ביום רדתו שאלה האבלתי כסתי עליו את־תהום ואמנע נהרותיה
ויכלאו מים רבים ואקדר עליו לבנון וכל־עצי השדה עליו עלפה׃ מקול מפלתו הרעשתי
גוים בהורדי אתו שאלה את־יורדי בור וינחמו בארץ תחתית כל־עצי־עדן מבחר וטוב־
לבנון כל־שתי מים׃ גם־הם אתו ירדו שאלה אל־חללי־חרב וזרעו ישבו בצלו בתוך גוים׃
אל־מי דמית ככה בכבוד ובגדל בעצי־עדן והורדת את־עצי־עדן אל־ארץ תחתית בתוך
ערלים תשכב את־חללי־חרב הוא פרעה וכל־המונה נאם אדני יהוה׃ * ויהי לב
בשתי עשרה שנה בשני־עשר חדש באחד לחדש היה דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם
שא קינה על־פרעה מלך־מצרים ואמרת אליו כפיר גוים נדמית ואתה כתנים בימים ותגח
בנהרותיך ותדלח־מים ברגליך ותרפס נהרתם׃ כה אמר אדני יהוה ופרשתי
עליך

לא **מים גדלוהו** במקצת ספרים גדלוהו בג׳ נקודות׃ **סביבות מטעה** ברוב המדוייקים מלא וא״ו׃ **שלחה** קלה הל״מד כ״כ ר׳ יונה ורד״ק וזהו אחד מן ו׳ שלחה רפי׳ וסימנם נמסר במ״ג שמואל א׳ י״ו׃ **סרעפתיו** בכמה ספרי הדפוס סרעפתו כתיב בלא יו״ד הרבוי וקרי ביו״ד וכן כתב רד״ק ומלת פארתיו שבפסוק כתיב וק׳ ביו״ד ולא כתב רד״ק על זה כלום ובכל ספרים כ״י מדוייקים חילוף הדברים סרעפתיו כתיב וק׳ ביו״ד פארתו כתיב בלא יו״ד וק׳ ביו״ד וכן מצאתי במקצת ספרי הדפוס וכן נכון עפ״ה שנמנה מלת פארתו עם מלין החסרים יו״ד באמצע תיבותא ולא נמנה עמהם מלת סרעפתיו׃ **ותארכנה פארתו** פארתיו ק׳ כמ״ש לעיל בסמוך ורד״ק כתב הא״לף קודם לרי״ש וכ״כ על פארתיו שבפסוק הנמשך ועיין מ״ש למעלה בסימן י״ז׃ **ובצלו ישבו** בס״א כ״י כתוב ישבו בקמץ הי״וד וכן נראה לפי משמעות הפסוק אך בכל שאר ספרים הי״וד בצירי וגם בס׳ דלעיל בכתב בכלו כ״ל יֵשְׁבוּ תכח המסורת ע״כ ואמת הדבר שזהו א׳ מן כ׳ יֵשְׁבוּ עפ״ה וסימן כסדר במ״ג פ׳ משפטים׃ **וייף בגדלו** בחירק הי״וד הראשונה ונוח השנייה לקריאת ב״כ ולקריאת ב״א וַיְיִף בשוא הראשונה וחירק השנייה וזהו דעת ר׳ יונה והאפודי וכן מלא רד״ק ברוב הספרים ובמקצתם בחירק הראשונה ושוא השנייה לב״א וזו היא הקריאה הנכונה לדעתו על משקל וַיֵּשֶׁב וכ״כ בשרשים ובמכלול דף קס״ט ובעל הלשון כתב וייף בגדלו י״ס יו״ד ראשונה חרוקה ושנייה שואית וסם הרבים וי״ס בהפך ונחלקו הספרים על איזה מהם דעת ב״א ואיזה מהם דעת ב״כ עכ״ל ולדבריו קשה שלא הזכיר בכלל קריאת י״וד ראשונה ונוח השנייה כמו שהוא בספרים שלנו וקשה גם כן לגירסת הספרים שנהגו כקריא׳ בן נפתלי ז״ל דנהגו כן לתפארת הקריאה אמנם ראיתי ס״א כ״י שכתוב בפנים וַיְיִף וכתב מבחוץ ב״כ וַיְיִף ואם כדבריו יפה עשו בספרים שלנו שכוונו לדעת ב״א׃ **עממהו** מ״ם ראשונה בקמץ׃ **היו כפראתיו** כאן הרי״ש קודם לא״לף רד״ק וברוב הספרים כ״י שלפני הא״לף קודם לרי״ש׃ **ביד איל גוים** לבני ארץ ישראל חסר י״וד ולבני בבל מלא וכן כתב רד״ק בפירוש ובשרשים ובדפוסים ישנים וספרים כ״י מדוייקים מלא יו״ד ויש לתמוה עליהם דאכן בחילופי המקרא לאו כתר בני בבל נהירינן וסמא עשו כן לסכה מן הסבות ועיין עוד מ״ש רד״ק בשרשים׃ **ברשעו** בכמה ספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים בכ״ף וכן פי׳ החכם אברבנאל׃ **ותשברנה פראתיו** בספרי הדפוס רי״ש קודם לא״לף וכן מצאתי בס״א כ״י מדוייק ובכמה ספרים כ״י בהפך ועיין לעיל בסימן י״ז׃ **ואל פראתיו** הרי״ש קודם לא״לף רד״ק וברוב ספרים כ״י שבאו לידי בהפך׃ **יעמדו אליהם** הא״לף בצירי רד״ק וי״מ כמו אליהם בשוא ופתח׃ **ביום רדתו שאלה** כזה ובשנים אחרים שבסמוך יש מחלוקת בספרים כי בהרבה מהם כולם מלא וא״ו אמנם כפי המסרה שנמסר כאן ובפרשת וישב כולם חסרים׃ **האבלתי** בב״ר פ׳ ל״ג ר׳ יהודה בר׳ אמ׳ הובלתי כתיב יהכי איתא בשמות רבה ריש ס׳ י״ד אבל בויקרא רבה פ׳ כ״ג וברים במדבר רבה ובמדרש קהלת פסוק מי יודע רוח בני האדם לא גרסינן ליה׃ **אתו ירדו** בנביאים עם פי׳ הרי״אב ירדו הי״וד בצירי ושוא הוא׃ לב **והורדת את עצי עדן** הה״א בשורק׃ **בנהרותיך** בס״ם מלא ו״או׃ **ותרפס** בכמה דפוסים כתוב ותרפס בשי״ן והמסרה חולקת עליהם
סמ״ך

עליך את־רשתי בקהל עמים רבים והעלוך בחרמי׃ ונטשתיך בארץ על־פני
השדה אטילך והשכנתי עליך כל־עוף השמים והשבעתי ממך חית כל־הארץ׃ ונתתי
את־בשרך על־ההרים ומלאתי הגאיות רמותך׃ והשקיתי ארץ צפתך מדמך
אל־ההרים ואפקים ימלאון ממך׃ וכסיתי בכבותך שמים והקדרתי את־כככביהם שמש
בענן אכסנו וירח לא־יאיר אורו׃ כל־מאורי אור בשמים אקדירם עליך ונתתי חשך על־
ארצך נאם אדני יהוה׃ והכעסתי לב עמים רבים בהביאי שברך בגוים על־
ארצות אשר לא־ידעתם׃ והשמותי עליך עמים רבים ומלכיהם ישערו עליך שער בעופפי
חרבי על־פניהם וחרדו לרגעים איש לנפשו ביום מפלתך׃ כי כה אמר אדני
יהוה חרב מלך־בבל תבואך׃ בחרבות גבורים אפיל המונך עריצי גוים כלם ושדדו את־
גאון מצרים ונשמד כל־המונה׃ והאבדתי את־כל־בהמתה מעל מים רבים ולא תדלחם
רגל־אדם עוד ופרסות בהמה לא תדלחם׃ אז אשקיע מימיהם ונהרותם
כשמן אוליך נאם אדני יהוה׃ בתתי את־ארץ מצרים שממה ונשמה ארץ ממלאה
בהכותי את־כל־יושבי בה וידעו כי־אני יהוה׃ קינה היא וקוננוה בנות הגוים תקוננה
אותה על־מצרים ועל־כל־המונה תקוננה אותה נאם אדני יהוה׃ ויהי בשתי
עשרה שנה בחמשה עשר לחדש היה דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם נהה על־המון
מצרים והורדהו אותה ובנות גוים אדרם אל־ארץ תחתיות את־יורדי בור׃ ממי נעמת
רדה והשכבה את־ערלים׃ בתוך חללי־חרב יפלו חרב נתנה משכו אותה וכל־המוניה׃
ידברו־לו אלי גבורים מתוך שאול את־עזריו ירדו שכבו הערלים חללי־חרב׃ שם אשור
וכל־קהלה סביבותיו קברתיו כלם חללים הנפלים בחרב׃ אשר נתנו קברתיה
בירכתי־בור ויהי קהלה סביבות קברתה כלם חללים נפלים בחרב אשר־נתנו חתית בארץ
חיים׃ שם עילם וכל־המונה סביבות קברתה כלם חללים הנפלים בחרב אשר־ירדו ערלים
אל־ארץ תחתיות אשר נתנו חתיתם בארץ חיים וישאו כלמתם את־יורדי בור׃ בתוך
חללים נתנו משכב לה בכל־המונה סביבותיו קברתה כלם ערלים חללי־חרב כי־נתן חתיתם
בארץ חיים וישאו כלמתם את־יורדי בור בתוך חללים נתן׃ שם משך תבל וכל־המונה
סביבותיו קברותיה כלם ערלים מחללי חרב כי־נתנו חתיתם בארץ חיים׃ ולא ישכבו
את־גבורים נפלים מערלים אשר ירדו־שאול בכלי־מלחמתם ויתנו את־חרבותם תחת
ראשיהם ותהי עונתם על־עצמותם כי־חתית גבורים בארץ חיים׃ ואתה בתוך ערלים
תשבר ותשכב את־חללי־חרב׃ שמה אדום מלכיה וכל־נשיאיה אשר־נתנו בגבורתם את־
חללי־חרב המה את־ערלים ישכבו ואת־ירדי בור׃ שמה נסיכי צפון כלם וכל־צדני אשר־
ירדו את־חללים בחתיתם מגבורתם בושים וישכבו ערלים את־חללי־חרב וישאו כלמתם
את־יורדי בור׃ אותם יראה פרעה ונחם על־כל־המונה חללי־חרב פרעה וכל־חילו נאם

אדני

סכן אומרת ג׳ כתיבין ס״ין בלישנהון וסימן ברגל תרפשון ודבתריה ומרפש רגליכם תשתינה (יחזקאל לד) מעין נרפש ומקור משחת (משלי כה) שמעת מינה הדין כתיב בס״מך וכן הוא בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים: ביום מפלתך במקצת ספרים כ״י מפלתך: הגוים תקוננה בס״ס הכ״ון בכירי וכן חברו סבפ׳ ובספרים אחרים כ״י סניהם בסגול ועיין מכלול דף כ״ד: משכו המסרה עליו לית וחסף ר״ל קמץ חטוף ובמסרה אחרת כ״י לית וחד משכו וקחו לכם והלין תרתי מסרתא חד אורחא אית להו ולא פליגי אהדדי ועיין רד״ק בפי׳ ובשרשים ומכלול דף י״ט: ידברו בספרים כ״י הי״ד בגעיא: אלי גבורים בכל ספרים שלנו חסר יו״ד בין אל״ף ללמ״ד והמסורת עליו לית חסר ועיין שרשים שרש איל: מחללי כתב רד״ק שהלמ״ד בשוא ופתח וכבר כתבתי ברים פ׳ לך לך שזהו חילוף ספרים: עצמותם בס״ס מלא וא״ו: מגבורתם הגי״מל רפה ומשפטה להדגש וכמוהו בבציר אביעזר (שופטים ח) ר׳ יונה בספר הרקמה ורד״ק בפירוש ומכלול דף כ״ח: על כל המונה במקצת ספרים כ״י המונה וטעות הוא שזהו א׳ מן ד׳ דקתיבין כה״א כמו בו״או וסימן נמסר בסאי סיפרא סימן ל״ט בת״ג וכן שבפסוק הסמוך הוא אחד מהם:

חתיתו

אֲדֹנָי יֱהוִה׃ כִּֽי־נָתַתִּי אֶת־חִתִּיתוֹ* בְּאֶרֶץ חַיִּים וְהֻשְׁכַּב בְּתוֹךְ עֲרֵלִים אֶת־חַלְלֵי־ חתיתי
חֶרֶב פַּרְעֹה וְכָל־הֲמוֹנֹה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ *
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־עַמְּךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶרֶץ כִּי־אָבִיא עָלֶיהָ לג
חָרֶב וְלָקְחוּ עַם־הָאָרֶץ אִישׁ אֶחָד מִקְצֵיהֶם וְנָתְנוּ אֹתוֹ לָהֶם לְצֹפֶה׃ וְרָאָה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה
עַל־הָאָרֶץ וְתָקַע בַּשּׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם׃ וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר
וַתָּבוֹא חֶרֶב וַתִּקָּחֵהוּ דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה׃ אֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא נִזְהָר דָּמוֹ בּוֹ יִהְיֶה
וְהוּא נִזְהָר נַפְשׁוֹ מִלֵּט׃ וְהַצֹּפֶה כִּי־יִרְאֶה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה וְלֹא־תָקַע בַּשּׁוֹפָר וְהָעָם לֹא־
נִזְהָר וַתָּבוֹא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נָפֶשׁ הוּא בַּעֲוֺנוֹ נִלְקָח וְדָמוֹ מִיַּד־הַצֹּפֶה אֶדְרֹשׁ׃
וְאַתָּה בֶן־אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אֹתָם מִמֶּנִּי׃ בְּאָמְרִי
לָרָשָׁע רָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֺנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ
אֲבַקֵּשׁ׃ וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ לָשׁוּב מִמֶּנָּה וְלֹא־שָׁב מִדַּרְכּוֹ הוּא בַּעֲוֺנוֹ יָמוּת
וְאַתָּה נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן אֲמַרְתֶּם לֵאמֹר
כִּי־פְשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים וְאֵיךְ נִחְיֶה׃ אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אָנִי ׀ נְאֻם ׀
אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם
הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־עַמְּךָ צִדְקַת
הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא־יִכָּשֶׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ וְצַדִּיק לֹא
יוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ בְּיוֹם חֲטֹאתוֹ׃ בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק חָיֹה יִחְיֶה וְהוּא־בָטַח עַל־צִדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל
כָּל־צִדְקָתוֹ* לֹא תִזָּכַרְנָה וּבְעַוְלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה בּוֹ יָמוּת׃ וּבְאָמְרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְשָׁב מֵחַטָּאתוֹ צדקותיו ק׳
וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה׃ חֲבֹל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזֵלָה יְשַׁלֵּם בְּחֻקּוֹת הַחַיִּים הָלַךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עָוֶל
חָיוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת׃ כָּל־חַטֹּאתָו* אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזָּכַרְנָה לוֹ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה חָיוֹ יִחְיֶה׃ חטאתיו ק׳
וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמְּךָ לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי וְהֵמָּה דַּרְכָּם לֹא־יִתָּכֵן׃ בְּשׁוּב־צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה
עָוֶל וּמֵת בָּהֶם׃ וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה׃ וַאֲמַרְתֶּם
לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפּוֹט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בָּעֲשִׂרִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתֵנוּ בָּא־אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלִַם לֵאמֹר הֻכְּתָה הָעִיר׃ וְיַד־
יְהוָה הָיְתָה אֵלַי בָּעֶרֶב לִפְנֵי בּוֹא הַפָּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת־פִּי עַד־בּוֹא אֵלַי בַּבֹּקֶר וַיִּפָּתַח פִּי וְלֹא
נֶאֱלַמְתִּי עוֹד׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם יֹשְׁבֵי הֶחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה
עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים לֵאמֹר אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם וַיִּירַשׁ אֶת־הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה
הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה׃ לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי יֱהוִה עַל־הַדָּם ׀ תֹּאכֵלוּ וְעֵינֵכֶם
תִּשְׂאוּ אֶל־גִּלּוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ׃ עֲמַדְתֶּם עַל־חַרְבְּכֶם עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה וְאִישׁ
את

חתיתו חתיתי ק׳ : והשכב כתב רד״ק בשרשים במקצת ספרים בקמץ חטוף וְהָשְׁכַּב ובקצת הספרים השורק ר״ל בשלש נקודות ובפירוש כתב הה״א
לג בקבוץ שפתים וכן הוא בספרים שלנו : איש אחד מקציהם רפויה הקו״ף רד״ק בפי׳ ושרשים וע״ש בהגהת הלוי : באמרי אין קו למעלה : ואתה
בן אדם השני רפי כמו הראשון : ביום פשעו כן כתוב בכל הספרים וכן במסורת פשעו ב׳ וחברו להגיד ליעקב פשעו (מיכה ג׳) אבל בשילהי פ״ק
דקידושין בגמרא ובתוספתא גרסינן ביום רשעו וכן הובא בילקוט קבלת על פסוק וחוטא אחד יאבד טובה הרבה ובהרמ״בם פ׳ שלישי מהלכות
תשובה והרי״ף והר״אש פ״ק דראש השנה וטעות תמוהים הוא זה ובעל יפה מראה בפ״ק דפאה סימן כ״ד מייתי לה להך תוספתא והתם קאי ספיר
פשעו : כל צדקתו צדקותיו ק׳ : לא תזכרנה בספרים מדוייקים ב׳ וא״ו ה״א בסוף תיבה וכן בדפוסים ראשונים : כל חטאתו חטאתיו ק׳ :
וצדקה עשה חיו יחיה במקצת ספרים כתוב חיה בה״א אמנם כפי המסורת שבסימן ג׳ הוא בוא״ו שזהו א׳ מן ד׳ דכתיבין כן וכן שבפסוק הקודם
לזה : לגלותנו בס״ם ודפוסים ישנים אין יו״ד אחר התי״ו וכן במסורת כ״י ביחזקאל ריש סי׳ מ׳ לגלותנו ב׳ בקריא וחסר בא אלי הפליט · בעשרים
וחמש : עד בוא אלי מלא וא״ו וא״לף וכן בכל המסורות במנין המלאים נמנו שנים מלאים בזה הפסוק : נאלמתי בס״ם הא״לף בשוא לבדו :
עשיתן תועבה בנו״ן ע״פ המסורת :

את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו׃ כה־תאמר אליהם כה־אמר אדני
יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות בחרב יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו
ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו׃ ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון
עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר׃ וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה
על כל־תועבתם אשר עשו׃ ואתה בן־אדם בני עמך הנדברים בך אצל
הקירות ובפתחי הבתים ודבר־חד את־אחד איש את־אחיו לאמר באו־נא ושמעו מה הדבר
היוצא מאת יהוה׃ ויבואו אליך כמבוא־עם וישבו לפניך עמי ושמעו את־דבריך ואותם
לא יעשו כי־עגבים בפיהם המה עשים אחרי בצעם לבם הלך׃ והנך להם כשיר עגבים
יפה קול ומטב נגן ושמעו את־דבריך ועשים אינם אותם׃ ובבאה הנה באה וידעו כי
נביא היה בתוכם׃ * ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ בן־אדם הנבא על־
לד רועי ישראל הנבא ואמרת אליהם לרעים כה־אמר אדני יהוה הוי רעי ישראל אשר היו
הפטרה ויהי שכיאני רעים אותם הלוא הצאן ירעו הרעים׃ את־החלב תאכלו ואת־הצמר תלבשו הבריאה
תזבחו הצאן לא תרעו׃ את־הנחלות לא חזקתם ואת־החולה לא־רפאתם ולנשברת לא
חבשתם ואת־הנדחת לא השבתם ואת־האבדת לא בקשתם ובחזקה רדיתם אתם ובפרך׃
ותפוצינה מבלי רעה ותהיינה לאכלה לכל־חית השדה ותפוצינה׃ ישגו צאני בכל־ההרים
ועל כל־גבעה רמה ועל כל־פני הארץ נפצו צאני ואין דורש ואין מבקש׃
לכן רעים שמעו את־דבר יהוה׃ חי־אני נאם אדני יהוה אם־לא יען היות־צאני לבז
ותהיינה צאני לאכלה לכל־חית השדה מאין רעה ולא־דרשו רעי את־צאני וירעו הרעים
אותם ואת־צאני לא רעו׃ לכן הרעים שמעו דבר־יהוה׃
כה־אמר אדני יהוה הנני אל־הרעים ודרשתי את־צאני מידם והשבתים מרעות צאן ולא־
ירעו עוד הרעים אותם והצלתי צאני מפיהם ולא־תהיין להם לאכלה׃ כי כה
אמר אדני יהוה הנני־אני ודרשתי את־צאני ובקרתים׃ כבקרת רעה עדרו ביום־היותו
בתוך־צאנו נפרשות כן אבקר את־צאני והצלתי אתהם מכל־המקומת אשר נפצו שם ביום
ענן וערפל׃ והוצאתים מן־העמים וקבצתים מן־הארצות והביאותים אל־אדמתם ורעיתים
אל־הרי ישראל באפיקים ובכל מושבי הארץ׃ במרעה־טוב ארעה אתם ובהרי מרום־
ישראל יהיה נוהם שם תרבצנה בנוה טוב ומרעה שמן תרעינה אל־הרי ישראל׃ אני
כ ארעה צאני ואני ארביצם נאם אדני יהוה׃ * את־האבדת אבקש ואת־הנדחת אשיב
ולנשברת אחבש ואת־החולה אחזק ואת־השמנה ואת־החזקה אשמיד ארענה במשפט׃
ואתנה צאני כה אמר אדני יהוה הנני שפט בין־שה לשה לאילים ולעתודים׃ המעט
מכם המרעה הטוב תרעו ויתר מרעיכם תרמסו ברגליכם ומשקע־מים תשתו ואת הנותרים
ברגליכם

אם לא אשר בחרבות הן רבים החילופים אשר אתנו במלה הזאת בס"א כ"י וגם בדפוס ישן הב"ית בקמץ והחי"ת בחטף קמץ ובמקצת דפוסים הבי"ת
לד בסגול והחי"ת בחטף סגול ואולם בדפוסים קדמונים וספרים כ"י מדוייקים הבי"ת בסגול והחי"ת בחטף קמץ : והנך הה"א בחירק : ואמרת אליהם
במקצת הספרים מלא יו"ד וכן נכון עפ"ה כי אין זה במנין ז' חסרים דסיפרא וסימן נמסר בסימן י"ו במ"ג : הוי רעי ישראל בס"ס יש גלגל במלת
הוי ושופר הפוך במלת רעי וכן בדפוסים ישנים : ישגו צאני הגי"מל דגושה כמשפט וכמוהו ואם כל עדת ישראל ישגו חברו : יען היות הה"א
בחטף סגול : הרעים ודרשתי בס"ס הו"או בגעיא : תהיין י"ס בכו"ן ה"א בסוף תיבה וטעות הוא שזהו א' מן הכתובים בנו"ן ארוכה והמסור'
הגה עליהם ה' כתובים כן וסימן ביחזקאל כ"ט : המקומות ג' כתוב כן כמ"ש בשמואל ב' י"ז : בתוך צאנו אין שום מתג במלת בתוך : ארעה
אתם חזינא בהאי תיבותא פלוגתא איכא מאן דכתב לה בקדמיתא חסר וא"ו ובתר הכי אוסיף עלה וא"ו ודחיק להו עלמא טובא להאי וא"ו ואיכא
מאן דכתיב לה בקדמיתא מלא וא"ו ובתר הכי גריר לה ורווח לה עלמא לתי"ו וכ"ה במסרה גדולה : ואתנה במקצת ספרים קדמונים הפ"ה בסגול
וכן נסמן עליו בגליון ס̤ ובכמה ספרים נכירי ועיין לעיל סימן י"ג :

בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפֹּשׂוּן׃ וְצֹאנִי מִרְמַס רַגְלֵיכֶם תִּרְעֶינָה וּמִרְפַּשׂ רַגְלֵיכֶם תִּשְׁתֶּינָה׃
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה אֲלֵיהֶם הִנְנִי־אָנִי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין־שֶׂה בִרְיָה וּבֵין שֶׂה רָזָה׃ יַעַן
בְּצַד וּבְכָתֵף תֶּהְדֹּפוּ וּבְקַרְנֵיכֶם תְּנַגְּחוּ כָּל־הַנַּחְלוֹת עַד אֲשֶׁר הֲפִיצוֹתֶם אוֹתָנָה אֶל־הַחוּצָה׃
וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא־תִהְיֶינָה עוֹד לָבַז וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה לָשֶׂה׃ וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד
וְרָעָה אֶתְהֶן אֵת עַבְדִּי דָוִיד הוּא יִרְעֶה אֹתָם וְהוּא־יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעֶה׃ וַאֲנִי יְהוָה אֶהְיֶה לָהֶם
לֵאלֹהִים וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי
חַיָּה־רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְיָשְׁבוּ בַמִּדְבָּר לָבֶטַח וְיָשְׁנוּ בַּיְּעָרִים׃ וְנָתַתִּי אוֹתָם וּסְבִיבוֹת גִּבְעָתִי
בְּרָכָה וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ גִּשְׁמֵי בְרָכָה יִהְיוּ׃ וְנָתַן עֵץ הַשָּׂדֶה אֶת־פִּרְיוֹ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן
יְבוּלָהּ וְהָיוּ עַל־אַדְמָתָם לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּשִׁבְרִי אֶת־מֹטוֹת עֻלָּם וְהִצַּלְתִּים מִיַּד
הָעֹבְדִים בָּהֶם׃ וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד בַּז לַגּוֹיִם וְחַיַּת הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלֵם וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד׃
וַהֲקִמֹתִי לָהֶם מַטָּע לְשֵׁם וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד אֲסֻפֵי רָעָב בָּאָרֶץ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם׃
וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אִתָּם וְהֵמָּה עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן
מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לה
לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל־הַר שֵׂעִיר וְהִנָּבֵא עָלָיו׃ וְאָמַרְתָּ לּוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
הִנְנִי אֵלֶיךָ הַר־שֵׂעִיר וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ וּנְתַתִּיךָ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה׃ עָרֶיךָ חָרְבָּה אָשִׂים וְאַתָּה
שְׁמָמָה תִהְיֶה וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יַעַן הֱיוֹת לְךָ אֵיבַת עוֹלָם וַתַּגֵּר אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי
חָרֶב בְּעֵת אֵידָם בְּעֵת עֲוֺן קֵץ׃ לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־לְדָם אֶעֶשְׂךָ וְדָם יִרְדֲּפֶךָ
אִם־לֹא דָם שָׂנֵאתָ וְדָם יִרְדֲּפֶךָ׃ וְנָתַתִּי אֶת־הַר שֵׂעִיר לְשִׁמְמָה וּשְׁמָמָה וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ עֹבֵר
וָשָׁב׃ וּמִלֵּאתִי אֶת־הָרָיו חֲלָלָיו גִּבְעוֹתֶיךָ וְגֵאוֹתֶיךָ וְכָל־אֲפִיקֶיךָ חַלְלֵי־חֶרֶב יִפְּלוּ בָהֶם׃
שִׁמְמוֹת עוֹלָם אֶתֶּנְךָ וְעָרֶיךָ לֹא תִישַׁבְנָה וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יַעַן אֲמָרְךָ אֶת־שְׁנֵי הַגּוֹיִם תשבנה ק
וְאֶת־שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת לִי תִהְיֶינָה וִירַשְׁנוּהָ וַיהוָה שָׁם הָיָה׃ לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
וְעָשִׂיתִי כְּאַפְּךָ וּכְקִנְאָתְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָה מִשִּׂנְאָתֶיךָ בָּם וְנוֹדַעְתִּי בָם כַּאֲשֶׁר אֶשְׁפְּטֶךָ׃ וְיָדַעְתָּ
שממו כִּי־אֲנִי יְהוָה שָׁמַעְתִּי ׀ אֶת־כָּל־נָאָצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר ׀ שָׁמֵמָה לָנוּ נִתְּנוּ
לְאָכְלָה׃ וַתַּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם אֲנִי שָׁמָעְתִּי׃ כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּשְׂמֹחַ כָּל־הָאָרֶץ שְׁמָמָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ כְּשִׂמְחָתְךָ לְנַחֲלַת בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל
לו אֲשֶׁר־שָׁמֵמָה כֵּן אֶעֱשֶׂה־לָּךְ שְׁמָמָה תִהְיֶה הַר־שֵׂעִיר וְכָל־אֱדוֹם כֻּלָּהּ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ *
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה׃
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה יַעַן אָמַר הָאוֹיֵב עֲלֵיכֶם הֶאָח וּבָמוֹת עוֹלָם לְמוֹרָשָׁה הָיְתָה לָּנוּ׃
לכן

תהדפו התי״ו בסגול בכל הספרים לא בפתח כמו שראיתי בדפוס ישן : **תנגחו** הגי״מל דגש בכל ספרים כ״י : **ביערים** במקצת ספרים כן כתיב וקרי וכן נראה שהוא דעת רד״ק שלא כתב עליו מאומה ובספרים אחרים ביעורים כתיב ביערים ק׳ : **ונתן** אין מתג בנו״ן : **לבטח וידעו** בס״ס הוא״ו בגעיא : **ואתן צאני** כן כתיב ואתן כמ״ש למעלה סי׳ י״ג : **צאן מרעיתי אדם אתם** חד משפט ביתא מן ב׳ לא נסבין וא״ו בריש תיבות ומטעין בהון : **על הר שעיר** כן כתוב בכל הספרים על הר ובס״א כ״י שהיה כתוב בתחלה על נמחק וכתב אח״כ אל וקלקול הוא זה דביסטי׳ כ״ו מני במסורת כל אל דסמיכי למלת הר ולית דין בגווייהו : **ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם ירדפך** ב׳ בפסוק והראשון בחטף קמץ לב״א ובסוף ופתח לב״נ כן כתב רד״ק בפי׳ ובמכלול דף כ״א ובשרשים והגהת לוית חן שער ו׳ פ׳ ה׳ ותמהני על רוב ספרים שלנו שהם בשוא ופתח כב״נ אמנם בחילופי ב״א וב״נ שבדפוס וגם בכ״י לב״א יִרְדָּפֶךָ ב״נ יִרְדֲּפֶךָ וחושש אני להם מחטאת : **לשממה** במקצת ספרים כ״י כתוב לִשְׁמָמָה ובמדוייקים לשממה השי״ן בחירק ובמאריך ומ״ם ראשונה בשוא וזהו דעת רד״ק שכתב בפירוש ובמכלול דף רט״ו שם במשקל שמלה שפחה ונמשך פ״א הפעל בטעם ע״כ · ונקצת ספרים מ״ם ראשונה בחטף פתח כמנהגם אחר המאריך או בעבור שתי אותיות דומות : **שממות עולם** בספרים מדוייקים השי״ן במאריך והמ״ם בשוא לבדו וכן משמע מדברי רד״ק שלא כתב עליו רק שנמשך פ״א הפעל בטעם ובספרים שהמ״ם בחטף פתח הוא מהטועים שכתבתי למעלה : **תישבנה** תשובנה ק׳ : **אשפטך** בהרבה ספרים כ״י ודפוסים ישנים הפ״א בשוא לבדו כדינו ועיין מכלול פתוחי אפקוד : **וידעת** הו״או בגעיא בס״ס : **נאצותיך** בקמץ הנו״ן והא״לף : **שממה** שממו ק׳ :

להיותכם

לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן בְּיַעַן שַׁמּוֹת וְשָׁאֹף אֶתְכֶם מִסָּבִיב
לִהְיוֹתְכֶם מוֹרָשָׁה לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וַתַּעֲלוּ עַל־שְׂפַת לָשׁוֹן וְדִבַּת־עָם׃ לָכֵן הָרֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי יֱהֹוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת
וְלֶחֳרָבוֹת הַשֹּׁמְמוֹת וְלֶעָרִים הַנֶּעֱזָבוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְבַז וּלְלַעַג לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם אֲשֶׁר מִסָּבִיב׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה אִם־לֹא בְּאֵשׁ קִנְאָתִי דִבַּרְתִּי עַל־שְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וְעַל־
אֱדוֹם כֻּלָּא אֲשֶׁר נָתְנוּ־אֶת־אַרְצִי לָהֶם לְמוֹרָשָׁה בְּשִׂמְחַת כָּל־לֵבָב בִּשְׁאָט נֶפֶשׁ לְמַעַן מִגְרָשָׁהּ
לָבַז׃ לָכֵן הִנָּבֵא עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי בְקִנְאָתִי וּבַחֲמָתִי דִּבַּרְתִּי יַעַן כְּלִמַּת גּוֹיִם נְשָׂאתֶם׃
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי אִם־לֹא הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לָכֶם מִסָּבִיב הֵמָּה כְּלִמָּתָם
יִשָּׂאוּ׃ וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא׃ כִּי
הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם׃ וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה
וְנֹשְׁבוּ הֶעָרִים וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה׃ וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה וְרָבוּ וּפָרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם
כְּקַדְמוֹתֵיכֶם וְהֵיטִבֹתִי מֵרִאשֹׁתֵיכֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהֹוָה׃ וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם אֶת־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל וִירֵשׁוּךָ וְהָיִיתָ לָהֶם לְנַחֲלָה וְלֹא־תוֹסִף עוֹד לְשַׁכְּלָם׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יֱהֹוִה יַעַן אֹמְרִים לָכֶם אֹכֶלֶת אָדָם אָתְּי* וּמְשַׁכֶּלֶת גּוֹיֵךְ* הָיִית׃ לָכֵן אָדָם לֹא־תֹאכְלִי עוֹד
וְגוֹיֵךְ* לֹא תְכַשְּׁלִי־עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ וְלֹא־אַשְׁמִיעַ אֵלַיִךְ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם וְחֶרְפַּת עַמִּים
לֹא תִשְׂאִי־עוֹד וְגוֹיֵךְ* לֹא־תַכְשִׁלִי עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ *
וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי׃ וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ
עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ׃ וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם
שְׁפַטְתִּים׃ וַיָּבוֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם־יְהֹוָה אֵלֶּה
וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ׃ וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה׃
לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־
קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם׃ וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהֹוָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם׃
ולקחתי

לו להיותכם אין בי״וד מאריך : **ותעלו** בס״א כ״י העי״ן בקמץ כמנהג ובשאר ספרים בחטף פתח שלא כמנהג וכן כתב רד״ק ועיין מ״ש בד״ה ב׳ י״ג אבל אל תלחמו : **ולחרבות השממות** בספרים כ״י מדוייקים כתוב ולחרבות בו״או ברא״שית המלה וכן הוא בדפוסים קדמונים ובמאיר כתיב וכן נראה מהתרגום : **השממות** ברוב ספרים כ״י המ״ם בצירי וכל דפוס בשוא וגם רד״ק כתב בצירי המ״ם במקצת ספרים ובמקצתם בשוא : **ועל אדום כלא** המסורת עליו לית כתיב אל״ף וכתב רד״ק שהא״לף במקום ה״א כמו והיה לכם לזרא ודומיהם רבים במכלול דף ק״י : **בשאט** י״ם בפתח הט״ף ורובן בקמץ : **ואתם** בשני גרישין : **ענפכם** הפ״א בדגש ברוב הספרים : **ופריכם** בס״א כ״י הפ״א בחירק ובשאר ספרים בסגול וכן כתב רד״ק בשרשים שהיא בסגול ובפירוש כתב וי״ס בחירק : **ונעבדתם** בס״א כ״י העי״ן בשוא לבדו והב״ית דנוסה אך ברובן של ספרים העי״ן בחטף סגול : **והיטבתי** בס״א כ״י בכתב בבדו מתחלפת והיטבתי ע״כ · וזהו דעת ב״נ בשני פסוקין כמו שנראה בחילופים ומ״ש בחילופי הדפוס צ״א והטיבתי ב״נ והטיבתי שינוש הוא ור״ל והטיבתי ולטבין מלוי או חיסור יו״ד אחר הט״א והט״ית חילופים רבים נמצאים בספרים ובמסו׳ בסיפרא סימן ל״ג מני להדין עם מלין דחסרין יו״ד בלישנא הטבה ר״ל חסר י״וד אחר הטי״ת : **מראשתיכם** הרי״ש בחירק ובשי״ן שמאלית : **אדם אתי** את ק׳ : **גויך** גוייך ק׳ : **וגויך** וגוייך ק׳ : **תכשלי** תשכלי ק׳ : **וגויך** וגוייך ק׳ כולם יו״ד הרבים חסרה מהמכתב ונשארה במבטא כמו גוים לוים : תכשלי כן כתיב וק׳ : **אותה בדרכם** בבי״ת וסלמטה בסמוך בכ״ף : **ואפיץ אתם** במסורת חסיב ליה בהדיה הנהו דחסרים וא״ו בסדר יחזקאל והספרים מתחלפים : **ויבוא אל הגוים** הא דתרגם יונתן ועלו לביני עממיא פירושא הוא כי ארחתיה בכמה דוכתי ובפתיחתא דחכימי דאיכא רבתי לא הוה צריך קרא למימר אלא ויבאו · ואת אמר ויבא אלא כביכול הוא עמהו הה״ד ויבא אל הגוים וכו׳ ובמסורת סדר שלח לך חשיב ליה בהדי אחריני דכתיבין ויבא לשון יחיד וסבירין ויבאו לשון רבים וכתבתים לעיל סימן כ״ג : **אשר חללהו** י״ם חללוהו : **המחלל** הה״א סמוכה במאריך והמ״ם רפה : **בכם לעיניהם** בספר א׳ קדמון כ״י נכתב בגליון זה הלשון היה בהללי בכם ונתקן בהם ע״כ ואין כן בספרים שלנו ונמלא לעיניהם יש מחלוקת בין ספרי הדפוס לכ״י כי ברוב הדפוסים כתוב לעיניכם וברוב כ״י לעיניהם וכן תרגם יונתן וכן נראה לי עיקר בראיות המסרות חדא דבירמיה סימן י״ו נמסר סימן מן ח׳ לעיניכם ולית דין מינייהו ש״מ דהדין כתיב לעיניהם וכן הוא במאיר בג״ע · עוד במסורת נמסר על זה

ולקחתי אתכם מן־הגוים וקבצתי אתכם מכל־הארצות והבאתי אתכם אל־אדמתכם: וזרקתי
עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל־גלוליכם אטהר אתכם:
ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את־לב האבן מבשרכם ונתתי לכם
לב בשר: ואת־רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר־בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם:
וישבתם בארץ אשר נתתי לאבתיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים:
והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל־הדגן והרביתי אתו ולא־אתן עליכם רעב:
והרביתי את־פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:
וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא־טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל
תועבותיכם: לא למענכם אני־עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם
בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי
את־הערים ונבנו החרבות: והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל־
עובר: ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות
בצורות ישבו: וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי ׀ אני יהוה בניתי הנהרסות נטעתי
ע"כ הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי: * כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש
הפטרת שבת ח"ה שיפסח לבית־ישראל לעשות להם ארבה אתם כצאן אדם: כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה
כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי־אני יהוה: *
לז והפטרה מתחילה כאן היתה עלי יד־יהוה ויוצאני ברוח יהוה ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות: והעבירני
עליהם סביב ׀ סביב והנה רבות מאד על־פני הבקעה והנה יבשות מאד:
ויאמר אלי בן־אדם התחיינה העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת: ויאמר
אלי הנבא על־העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר־יהוה:
כה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחייתם: ונתתי
עליכם גידים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחייתם וידעתם כי־
אני יהוה: ונבאתי כאשר צויתי ויהי־קול כהנבאי והנה־רעש ותקרבו עצמות עצם אל־
עצמו: וראיתי והנה־עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם:
ויאמר אלי הנבא אל־הרוח הנבא בן־אדם ואמרת אל־הרוח כה־אמר ׀ אדני יהוה מארבע

רוחות

לעיניהם כ"ד וסימן נמסר בס' חקת התורה וכ"כ במסרה גדולה ואולם לא נמצא הסימן בס' המכלל וברוך כ' כי פקח את עיני וראה סימן מסרה זו במקרא כ"ו ביחזקאל סימן י"ב וזה מכללם וזו נסחה לעיניהם כ"ד וסימנהון ויאסר אותו לעיניהם (פ' מקץ) תועבת מצרים לעיניהם (פ' וארא) אל הסלע לעיניהם (פ' חקת) במים לעיניהם (פ' פנחס) וצויתה אותו לעיניהם (שם) ירטשו לעיניהם (ישעיה יג) את ברוך לעיניהם (ירמיה לב) תעגינה לעיניהם (יחזקאל ד) עשה לך כלי גולה ב' בו (שם סימן יב) והוצאת כליך ב' בו (שם) לעיניהם תחר לך (שם) לעיניהם על כתף (שם) כסאתי לעיניהם (שם) ואעש למען שמי (שם סימן כ) ואעשה למען שמי (שם) והסיבתי את ידי (שם) ואתה בן אדם האנח (שם סימן כא) בהקדשי בכם לעיניהם (סימן לו) והיו העצים (סימן לז) בהקדשי בך לעיניהם (סימן לח) ואם כבלתו (סימן מג) וכתבתיהם לעיניהם (איוב כח): ולקחתי אתכם מן הגוים כן כתיב ומי שכתב מן העמים אינו אלא טועה: מכל טמאותיכם במקצת ספרים כתוב מבל ואין כן ברוב ספרי׳: (מכל עונותיכם א"ב במסורת עליו ב' מלא עונותיכם הטו אלה (ירמיה ה) והכי כמי התם נמסר ב' וכתבתי לדברי אלה לפי שראיתי במקצת ספרים מדוייקים שהוא חסר ולפי מה שכתבתי ראוי להיות מלא דהא ודאי גם שם בירמיה חשיב ב' ור"ל מלאים דאי עונותיכם גרידא קא חשיב הא שבעה הוו ותרי בעונתיכם וכולם חסרים בר מן שנים אלו אלא ודאי כדאמרן ע"כ): ונבנו החרבות הס"א בפנול והחי"ת בקמץ חטף והרי"ש בקמץ רד"ק: הלזו בחילופים שלפנינו לב"א הלזו בפסוק האחרון לבד ולב"נ בשני פסוקין ור"דק כתב בהפך בשרש לז ובו"ב הלוית חן שער ס' פ' ו' וכל הספרים פה כדבריהם וכב"א: והערים החרבות בצירי הרי"ש רד"ק: והנשמות הה"א בשאריך והנו"ן רפה במקצת מדוייקים ובקצת ספרים דגושה:
לז בצאן קדשים בקמץ רחב כמ"ש בס' תבוה סימן כ"ם: החרבות בצירי הרי"ש רד"ק: ויוציאני ל"פ בסיפרא וזהו הראשון והשני כריס סימן מ"ב והשלישי בסוף סימן מ"ו והרביעי כריס סימן מז והספרים מתחלפים במילוי וחיסור וא"ו ויו"ד בכל הבדדים שאפשר להיות עד שאין שנים מהם מסכימים לגירסא אחת ואין בי להכריע ביניהם לבד זה מצאתי במקצת ספרים שנמסר באיזה מקום ב' מלא ולא סימנו וכאשר ראיתי שאין לסמוך עליה׳ בחרתי לכתוב אחרי רוב הנסחאות של כל אחד ואחד בפני עצמו ומצאתי הרביעי מלא וא"ו וחסר יו"ד וג' הראשוני׳ מלא וא"ו ויו"ד: והעלתי בס"ס הו"או בגעיא וחסר יו"ד אחר לא"ד: ותקרבו עצמות עצם אל עצמו עיין מ"ס בפרשת ויבא על ויחפנה בבאן:

והבאתי

רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ׃ וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ
וַיַּעַמְדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הִנֵּה אֹמְרִים יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ׃ לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִֹה הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל׃ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּפִתְחִי אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי
אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי׃ וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וִחְיִיתֶם וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־אַדְמַתְכֶם וִידַעְתֶּם
כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי נְאֻם־יְהוָה׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ע"כ
וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לִיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חברו וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתוֹב הפטרת ויגש
עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חברו׃ וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד חבריו ק׳
וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ׃ * וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא־תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה חבריו ק׳
לָּךְ׃ דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִֹה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל חברו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי׃ וְהָיוּ חבריו ק׳
הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם׃ וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִֹה הִנֵּה אֲנִי
לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ־שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל־
אַדְמָתָם׃ וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם
לְמֶלֶךְ וְלֹא יהיה־עוֹד לִשְׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד׃ וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד יהיו ק׳
בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכֹּל מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם
וְטִהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים׃ וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוֹעֶה אֶחָד
יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּ וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם׃ וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי
נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם׃ וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם
וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם׃ וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי
ע"כ לְעָם׃ וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם׃ *
לח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־גּוֹג אֶרֶץ הַמָּגוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ
מֶשֶׁךְ וְתֻבָל וְהִנָּבֵא עָלָיו׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִֹה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ הפטרת שבת חה"מ סכות
וְתֻבָל׃ וְשׁוֹבַבְתִּיךָ וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת־כָּל־חֵילֶךָ סוּסִים וּפָרָשִׁים
לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּם קָהָל רָב צִנָּה וּמָגֵן תֹּפְשֵׂי חֲרָבוֹת כֻּלָּם׃ פָּרַס כּוּשׁ וּפוּט אִתָּם כֻּלָּם

מגן

והבאתי אתכם אל אדמת ישראל בירושלמי פ׳ בתרא דכלאים יתיב טעמא לקבורת יעקב אבינו בא״י דכתיב אתהלך לפני ה׳ בארצות החיים ארץ שמתיה חיין תחלה לימות המשיח ומה טעם נותן נשמה לעם עליה ופריך אלא מעתה רבותינו שבגולה הפסידו אמר ר׳ סימאי מחליד (פי׳ נוקב) הקב״ה לפניהם את הארץ והן מתגלגלים כנודות וכיון שהן מגיעים לא״י נפשן חוזרות עליהן ומה טעם והבאתי אתכם על אדמת ישראל ונתתי רוחי בכם וחייתם עד כאן. ואף על פי שפסוק זה לא מצינו הוא מורכב משני פסוקים כתוב אחד אומר והבאתי אתכם אל אדמת ישראל ובתר הכי כתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם ונקט הכי כדי לקצר הכתובים כדאשכחן בכמה דוכתי וכמו שהכתוב בדברי הימים א׳ ה׳ ע״ש: וכתב עליו ליהודה ברוב הספרים חסר וכן נכון כמו שאומר בסמוך: ולבני ישראל חברו חבריו ק׳ ובב״ר פ׳ צ״ח פסוק ויקרא יעקב לבניו רבנן אמרי כוה אותן על המחלוקת אמר לסון תהון כולכון אסיפס א׳ הה״ד ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל וגו׳ חברו כתיב ועשו בני ישראל אגודה א׳ התקינו עצמיכם לגאולה ומה כתיב אחריו ועשיתי אתם לגוי אחד וגו׳: וכתוב עליו ליוסף בספרים מדוייקים מלא וכן נכון כי זה הוא א׳ מן ה׳ בלישנא מלא וסימן נמסר במ״ג ריש סימן כ״ד דהאי סיפרא: וכל בית ישראל חברו חבריו ק׳: וקרב אתם נווי מן הדגוש ונא בפתח הר״ש כמו פלג לשונם וסק״וף קמוצה בעבור הרי״ש שאינה מקבלת דגש: ושבטי ישראל חברו חבריו ק׳: וקבצתי אתם מסביב חסר וא״ו והבאתי אותם מלא כך מצאתי במקצת מדוייקים וכן ראוייס עפ״ה: ועשיתי אתם הספרים מתחלפים ובמ״ג לא נא נמכין החסרים וכן והושעתי אתם שבסמוך: ולא יהיה יהיו ק׳ ועיין מ״ש ביהושע ט״ו: ולא יחצו מלעיל: מכל מושבתיהם י״ס מבל: ובמשפטי ילכו הל״מד בצירי: וחקותי ישמרו כפי המסורת דפרשת תולדת יצחק וירמיה סימן מ״ד זהו מלא וא״ו אחר קו״ף וכן נמצא במקצת ספרים: ותבל והנבא ברוב ספרים מדוייקי׳ חסר וא״ו וכן אותו שבפסוק הנמשך ויש ספרים שכיהם מלאים: לח

מָגֵן וְכוֹבָע׃ גֹּמֶר וְכָל־אֲגַפֶּיהָ בֵּית תּוֹגַרְמָה יַרְכְּתֵי צָפוֹן וְאֶת־כָּל־אֲגַפָּיו עַמִּים רַבִּים אִתָּךְ׃
הִכֹּן וְהָכֵן לְךָ אַתָּה וְכָל־קְהָלֶךָ הַנִּקְהָלִים עָלֶיךָ וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר׃ מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד
בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא ׀ אֶל־אֶרֶץ ׀ מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב מְקֻבֶּצֶת מֵעַמִּים רַבִּים עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־הָיוּ לְחָרְבָּה תָּמִיד וְהִיא מֵעַמִּים הוּצָאָה וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח כֻּלָּם׃ וְעָלִיתָ כַּשֹּׁאָה תָבוֹא
כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ תִּהְיֶה אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָךְ׃ כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהֹוִה וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עַל־לְבָבֶךָ וְחָשַׁבְתָּ מַחֲשֶׁבֶת רָעָה׃ וְאָמַרְתָּ
אֶעֱלֶה עַל־אֶרֶץ פְּרָזוֹת אָבוֹא הַשֹּׁקְטִים יֹשְׁבֵי לָבֶטַח כֻּלָּם יֹשְׁבִים בְּאֵין חוֹמָה וּבְרִיחַ וּדְלָתַיִם
אֵין לָהֶם׃ לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז לְהָשִׁיב יָדְךָ עַל־חֳרָבוֹת נוֹשָׁבֹת וְאֶל־עַם מְאֻסָּף מִגּוֹיִם
עֹשֶׂה מִקְנֶה וְקִנְיָן יֹשְׁבֵי עַל־טַבּוּר הָאָרֶץ׃ שְׁבָא וּדְדָן וְסֹחֲרֵי תַרְשִׁישׁ וְכָל־כְּפִרֶיהָ יֹאמְרוּ
לְךָ הֲלִשְׁלֹל שָׁלָל אַתָּה בָא הֲלָבֹז בַּז הִקְהַלְתָּ קְהָלֶךָ לָשֵׂאת ׀ כֶּסֶף וְזָהָב לָקַחַת מִקְנֶה וְקִנְיָן
לִשְׁלֹל שָׁלָל גָּדוֹל׃ לָכֵן הִנָּבֵא בֶן־אָדָם וְאָמַרְתָּ לְגוֹג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה
הֲלוֹא ׀ בַּיּוֹם הַהוּא בְּשֶׁבֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לָבֶטַח תֵּדָע׃ וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן אַתָּה
וְעַמִּים רַבִּים אִתָּךְ רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם קָהָל גָּדוֹל וְחַיִל רָב׃ וְעָלִיתָ עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל כֶּעָנָן
לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּהְיֶה וַהֲבִאוֹתִיךָ עַל־אַרְצִי לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהִקָּדְשִׁי
בְךָ לְעֵינֵיהֶם גּוֹג׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הַאַתָּה־הוּא אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי בְּיָמִים קַדְמוֹנִים בְּיַד
עֲבָדַי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים בַּיָּמִים הָהֵם שָׁנִים לְהָבִיא אֹתְךָ עֲלֵיהֶם׃ *
הפטרת שבת חה"מ של סכות לספרדים וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גוֹג עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי׃
וּבְקִנְאָתִי בְאֵשׁ־עֶבְרָתִי דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל׃
וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאֲדָמָה וְכֹל הָאָדָם
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנֶהֶרְסוּ הֶהָרִים וְנָפְלוּ הַמַּדְרֵגוֹת וְכָל־חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל׃ וְקָרָאתִי
עָלָיו לְכָל־הָרַי חֶרֶב נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה׃ וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתּוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם
וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגָפְרִית אַמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲגַפָּיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
וְהִתְגַּדִּלְתִּי וְהִתְקַדִּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהֹוָה׃ * וְאַתָּה בֶן־ לט ע"כ לאיטליאנים
אָדָם הִנָּבֵא עַל־גּוֹג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל׃
וְשֹׁבַבְתִּיךָ וְשִׁשֵּׁאתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן וַהֲבֵאוֹתִךָ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ
מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ אַפִּיל׃ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים
אֲשֶׁר אִתָּךְ לְעֵיט צִפּוֹר כָּל־כָּנָף וְחַיַּת הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה׃ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל כִּי אֲנִי
דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמָגוֹג וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהֹוָה׃
וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אַחֵל אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהֹוָה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל׃ הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי׃ וְיָצְאוּ
יֹשְׁבֵי ׀ עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבִעֲרוּ וְהִשִּׂיקוּ בְּנֶשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה בְּקֶשֶׁת וּבְחִצִּים וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֹמַח וּבִעֲרוּ
בהם

והכן לך בספרים כתובי יד לך ולא דקדק כי זהו אחד מן י' לך זקפין בקריאה עפ"ה : וכל קהלך ברוב הספרים חסר יו"ד אחר למ"ד וחילוף
זה הוא גם כן על הקהלת קהלך שבסמוך : כשואה יש ספרים חסר וא"ו : והבאותיך יש חילופים בספרים ובמקצת מדוייקים חסר יו"ד אחר
הבי"ת וכן חברו שבפרשה הנמשכת והם ב' בסיפרא : ורעשו בלא מאריכים : אלגביש בספרים שלנו חדא מלה כתיב ובפרשים שרש גבש כתב כי
הוא שתי מלות במקצת ספרים המדוייקים ובמקצתם ימצא מלה אחת ועיין לעיל סימן י"ג : והבאותיך רבים החילופים בנמצאים בספרים ועיין
מה שכתבתי בפ' שלמעלה : והבאותיך על הרי ישראל בספר אחד ישן כתוב אל הרי וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחילוף זה אמנם
בשאר ספרים כתוב על וכן יש להוכיח מהמסרה שאמרה אל הרי ב' בקריאה וסימן במסר ביחזקאל סימן ו' וסימן ל"ד ואין זה אתנייהו : שמאולך לט
בספרים מדוייקים כ"י מלא וא"ו ואל"ף וכן בדפוסים ישנים : ויצאו הוא"ו נגעיא בס"ס :

המונה

בהם אש שבע שנים׃ ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי בנשק יבערו־
אש ושללו את־שלליהם ובזזו את־בזזיהם נאם אדני יהוה׃ והיה ביום ההוא
אתן לגוג ׀ מקום־שם קבר בישראל גי העברים קדמת הים וחסמת היא את־העברים וקברו
שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו גיא המון גוג׃ וקברום בית ישראל למען טהר את־
הארץ שבעה חדשים׃ וקברו כל־עם הארץ והיה להם לשם יום הכבדי נאם אדני יהוה׃
ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את־העברים את־הנותרים על־פני הארץ לטהרה
מקצה שבעה־חדשים יחקרו׃ ועברו העברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עד
קברו אתו המקברים אל־גיא המון גוג׃ וגם שם־עיר המונה וטהרו הארץ׃ *
ואתה בן־אדם כה־אמר ׀ אדני יהוה אמר לצפור כל־כנף ולכל ׀ חית השדה הקבצו
ובאו האספו מסביב על־זבחי אשר אני זבח לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר
ושתיתם דם׃ בשר גבורים תאכלו ודם־נשיאי הארץ תשתו אילים כרים ועתודים פרים
מריאי בשן כלם׃ ואכלתם־חלב לשבעה ושתיתם דם לשכרון מזבחי אשר־זבחתי לכם׃
ושבעתם על־שלחני סוס ורכב גבור וכל־איש מלחמה נאם אדני יהוה׃
ונתתי את־כבודי בגוים וראו כל־הגוים את־משפטי אשר עשיתי ואת־ידי אשר־שמתי בהם׃
וידעו בית ישראל כי אני יהוה אלהיהם מן־היום ההוא והלאה׃ וידעו הגוים כי בעונם
גלו בית־ישראל על אשר מעלו־בי ואסתר פני מהם ואתנם ביד צריהם ויפלו בחרב כלם׃
כטמאתם וכפשעיהם עשיתי אתם ואסתר פני מהם׃ לכן כה אמר אדני
יהוה עתה אשיב את־שבית יעקב ורחמתי כל־בית ישראל וקנאתי לשם קדשי׃ ונשו את־ שבות ק׳
כלמתם ואת־כל־מעלם אשר מעלו־בי בשבתם על־אדמתם לבטח ואין מחריד׃ בשובבי
אותם מן־העמים וקבצתי אתם מארצות איביהם ונקדשתי בם לעיני הגוים רבים׃ וידעו ב׳ מלעיל
כי אני יהוה אלהיהם בהגלותי אתם אל־הגוים וכנסתים על־אדמתם ולא־אותיר עוד מהם
שם׃ ולא־אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את־רוחי על־בית ישראל נאם אדני יהוה׃
מ * בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע
עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם ׀ היום הזה היתה עלי יד־יהוה ויבא אתי שמה׃
במראות אלהים הביאני אל־ארץ ישראל ויניחני אל־הר גבה מאד ועליו כמבנה־עיר מנגב׃
ויביא אותי שמה והנה־איש מראהו כמראה נחשת ופתיל־פשתים בידו וקנה המדה והוא
עמד בשער׃ וידבר אלי האיש בן־אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר־
אני מראה אותך כי למען הראותכה הבאתה הנה הגד את־כל־אשר־אתה ראה לבית
ישראל׃ והנה חומה מחוץ לבית סביב ׀ סביב וביד האיש קנה המדה שש־אמות באמה
וטפח וימד את־רחב הבנין קנה אחד וקומה קנה אחד׃ ויבוא אל־שער אשר פניו דרך
הקדימה

המונה חד מן ד׳ דכתיבין ה׳ בקריאה במקום וא״ו : **עד קברו** במקצת ספרים כ״י הקוף במאריך וכן בדפוס ישן : **וטהרו הארץ** מפירוש רש״י משמע שהיה כתוב בספרו בארץ בבי״ת וכן בדפוס ישן מויניציאה נכתב כן בגליון ולא ראיתי כן בשום ספר : **תשתו אילים** בשני יודין ובס״א כ״י כתוב ואילים בו״או ולא נמצא כן בשאר ספרים : **שבית** שבות ק׳ : **וקנאתי** הנו״ן בכירי : **בהגלותי** בלא דגש בגי״מל : **וכנסתים על אדמתם** כתוב ספרי הדפוס אחרונים כתוב אל אדמתם וכתב עליו המדפיס במקרא גדולה אל יפה וכך דינו כי לא נמצא במסרה כי אם ד׳ על אדמתם בסיפרא וזה לא נמצא מכללם ומטעי ביה ספרי עכ״ל · ומסרה זו כתובה ביחזקאל סימן ל״ו וסימן בקבצי את בית ישראל וגו׳ על אדמתם (יחזקאל כח) וכתן עץ השדה את פריו וגו׳ והיו על אדמתם (שם סימן לד) בית ישראל ישבים על אדמתם (סימן לו) כשבתם על אדמתם (סימן לט) ובכל ספרים כ״י שראיתי וגם בדפוסים ראשונים אף זה כתוב על ובקצתם נמסר עליו ד׳ בסיפרא ועימא דאם כן הוו להו חמשה וכן במאיר נתיב כולם כתובים על : **לגלותנו** ב׳ חסר יו״ד כמ״ש בסימן ל״ג : **הראותכה** כתוב בה״א אחר הכ״ף ועיין מ״ש בתגי סימן א׳ : **הבאתה** במקצת ספרים חסר ה״א בקריאה

הקדימה ויעל במעלתו וימד ׀ את־סף השער קנה אחד רחב ואת סף אחד קנה אחד רחב: במעלותיו
והתא קנה אחד ארך וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות וסף השער מאצל אלם
השער מהבית קנה אחד: וימד את־אלם השער מהבית קנה אחד: וימד את־אלם
השער שמנה אמות ואילו שתים אמות ואלם השער מהבית: ותאי השער דרך הקדים ואיליו
שלשה מפה ושלשה מפה מדה אחת לשלשתם ומדה אחת לאילם מפה ומפו: וימד
את־רחב פתח־השער עשר אמות ארך השער שלוש עשרה אמות:
וגבול לפני התאות אמה אחת ואמה־אחת גבול מפה והתא שש־אמות מפו ושש אמות
מפו: וימד את־השער מגג התא לגגו רחב עשרים וחמש אמות פתח נגד פתח: ויעש
את־אילים ששים אמה ואל־איל החצר השער סביב ׀ סביב: ועל פני השער היאתון על־ האיתון ק'
לפני אלם השער הפנימי חמשים אמה: וחלונות אטמות אל־התאים ואל אליהמה
לפנימה לשער סביב ׀ סביב וכן לאלמות וחלונות סביב ׀ סביב לפנימה ואל־איל תמרים:
ויביאני אל־החצר החיצונה והנה לשכות ורצפה עשוי לחצר סביב ׀ סביב שלשים לשכות
אל־הרצפה: והרצפה אל־כתף השערים לעמת ארך השערים הרצפה התחתונה:
וימד רחב מלפני השער התחתונה לפני החצר הפנימי מחוץ מאה אמה הקדים והצפון:
והשער אשר פניו דרך הצפון לחצר החיצונה מדד ארכו ורחבו: ותאו שלושה מפו תאיו איליו
ושלשה מפו ואילו ואלמו היה כמדת השער הראשון חמשים אמה ארכו ורחב חמש ועשרים אילמיו
באמה: וחלונו ואילמו ותימרו כמדת השער אשר פניו דרך הקדים ובמעלות שבע חסרין עלותיו חלוניו
יעלו־בו ואילמו לפניהם: ושער לחצר הפנימי נגד השער לצפון ולקדים וימד כלם חסרים יו"ד
משער אל־שער מאה אמה: ויולכני דרך הדרום והנה־שער דרך הדרום ומדד אילו
ואילמו כמדות האלה: וחלונים לו ולאילמו סביב ׀ סביב כהחלנות האלה חמשים אמה
ארך ורחב חמש ועשרים אמה: ומעלות שבעה עלותו ואלמו לפניהם ותמרים לו אחד
מפו ואחד מפו אל־אילו: ושער לחצר הפנימי דרך הדרום וימד משער אל־השער דרך
הדרום מאה אמות: ויביאני אל־חצר הפנימי בשער הדרום וימד את־השער הדרום
כמדות האלה: ותאו ואילו ואלמו כמדות האלה וחלונות לו ולאלמו סביב ׀ סביב חמשים
אמה ארך ורחב עשרים וחמש אמות: ואלמות סביב ׀ סביב ארך חמש ועשרים אמה
ורחב חמש אמות: ואילמו אל־חצר החיצונה ותמרים אל־אילו ומעלות שמונה מעלו:

ויביאני

בתראה ורד"ק כתבו בה"א: **במעלתו** במעלותיו ק': **מאצל אלם** במקצת ספרים חסר וא"ו וכן במסורת כל צורת הבית חסר בר מן ה' מלאים וסימן נמסר במ"ג ואין זה מהם: **ואילו** ואיליו ק' ובמקצת ספרים חסר יו"ד בין אל"ף ללמ"ד בכתיב ובקרי: **שלשה מפה וגו'** קדמאה ותניינא ותליתאה שבפסוק כתיב מפה בה"א ורביעאה בו"או וכן ראויים על פי המסורת כמו שנמסר במ"ג בסימן זה וכן כתבם רד"ק וזולת זה שבוש: **וגבול לפני התאות אמה אחת ואמה אחת גבול מפה והתא שש אמות מפו ושש אמות מפו** קדמאה דפסוק בה"א על פי המסורת ושנים אחרונים בו"או וכן ראיתי במקצת ספרים המדוייקים. **ואל איל החצר** בכל ספרים כ"י שלפני וגם בדפוסים ישנים כתוב איל בצירי הא"לף והיו"ד נחה לא כמו שכתוב בקצת דפוסים אֵיל: **היאתון** האיתון ק': **סביב לפנימה** אין בפ"א דגש: **תמרים** המ"ם רפה וכן כולם: **לשכות ורצפה וגו' אל הרצפה** בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים הרי"ש במאריך והצד"י דגושה לבד והפ"א רפה ובקצת ספרים הצד"י בחטף פתח כמ"ש על רצפת דמגילת אסתר וזה תלוי במחלוקת הנסחאות בלא מאריך עם החירק וכן **והרצפה הרצפה** שבפסוק הסמוך ובריש סימן מ"ב ור"פ ב' ז' אבל ובידו רצפה דישעיה ו' הפ"א דגושה בכל הספרים ולפי זה יהיה הפרש זה ביניהם שלשון גחלת בדגש ולשון רצפת אבנים בקרקע רפי: **השער התחתונה** מלעיל הטעם בתי"ו והה"א נוספת רד"ק בפירוש ושרשים וזהו מה שנמסר בסוף מ"ג בשטה חדא לכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה וצריך להגיה שם לשון הפסוק: **ותאו** ותאיו ק': **שלשה מפו ושלשה מפו** שניהם כתובים בו"או רד"ק גם לא כמנו במסורת עם י"א דכתיבין ה"א בצורת הבית: **ואילו** ואיליו ק' והיו"ד בתר אל"ף בספרים מדוייקים: **ואלמו** ואלמיו ק' ובמקצת ספרים מלא יו"ד בתר אל"ף כתיב: **וחלונו** וחלוניו ק': **ואילמו** ואילמיו ק': **ותימרו** ותימריו ק' וי"ס חסר יו"ד בתר תי"ו ועיין מ"ש בישעיה נ': **ואילמו** ואילמיו ק': **ומדד אילו** איליו ק' **ואילמו** ואילמיו ק': **לו ולאילמו** ולאילמיו ק': **עלותו** עלותיו ק': **ואלמו** ואלמיו ק': **ותמרים לו אחד מפו ואחד מפו** שניהם כתובים בו"או שלא כמנו במסורת עם הכתובים בה"א וכן כתב רד"ק: **אל אילו** איליו ק': **ותאו** ותאיו ק': **ואילו** ואיליו ק': **ואלמו** ואלמיו ק': **ולאלמו** ולאלמיו ק': **ואילמו אל חצר** ואילמיו ק': **ותמרים אל אילו** איליו ק': **שמנה מעלו** מעליו ק':

ותאו

וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַקָּדִים וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה׃ וְתָאָו וְאֵלָו וְאֵלַמָּו
כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה וְחַלּוֹנוֹת לוֹ וּלְאֵלַמָּו סָבִיב ׀ סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה׃
וְאֵלַמָּו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְתִמֹרִים אֶל־אֵילָו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו׃ וַיְבִיאֵנִי אֶל־
שַׁעַר הַצָּפוֹן וּמָדַד כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה׃ תָּאָו אֵלָו וְאֵלַמָּו וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים
אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה׃ וְאֵילָו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְתִמֹרִים אֶל־אֵילָו מִפּוֹ וּמִפּוֹ
וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו׃
וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם יָדִיחוּ אֶת־הָעֹלָה׃ וּבְאֻלָם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפּוֹ
וּשְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה לִשְׁחוֹט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם׃ וְאֶל־הַכָּתֵף מִחוּצָה לָעוֹלֶה
לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת וְאֶל־הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֻלָם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת׃
אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה לְכֶתֶף הַשָּׁעַר שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ׃
וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת לָעוֹלָה אַבְנֵי גָזִית אֹרֶךְ אַמָּה אַחַת וָחֵצִי וְרֹחַב אַמָּה אַחַת וָחֵצִי וְגֹבַהּ
אַמָּה אֶחָת אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעוֹלָה בָּם וְהַזָּבַח׃ וְהַשְׁפַתַּיִם טֹפַח
אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת סָבִיב ׀ סָבִיב וְאֶל־הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקָּרְבָּן׃ וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי
לִשְׁכוֹת שָׁרִים בֶּחָצֵר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם אֶחָד אֶל־
כֶּתֶף שַׁעַר הַקָּדִים פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפֹן׃ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֹה הַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ
דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבָּיִת׃ וְהַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לַכֹּהֲנִים
שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ הֵמָּה בְנֵי־צָדוֹק הַקְּרֵבִים מִבְּנֵי־לֵוִי אֶל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ׃ וַיָּמָד אֶת־
הֶחָצֵר אֹרֶךְ ׀ מֵאָה אַמָּה וְרֹחַב מֵאָה אַמָּה מְרֻבָּעַת וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבָּיִת׃ וַיְבִאֵנִי אֶל־
אֻלָם הַבַּיִת וַיָּמָד אֵל אֻלָם חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת
מִפּוֹ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ׃ אֹרֶךְ הָאֻלָם עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אַמָּה וּבַמַּעֲלוֹת
אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו וְעַמֻּדִים אֶל־הָאֵילִים אֶחָד מִפֹּה וְאֶחָד מִפֹּה׃ * וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַהֵיכָל וַיָּמָד מא
אֶת־הָאֵילִים שֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ וְשֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב־מִפּוֹ רֹחַב הָאֹהֶל׃ וְרֹחַב הַפֶּתַח עֶשֶׂר
אַמּוֹת וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וַיָּמָד אָרְכּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב
עֶשְׂרִים אַמָּה׃ וּבָא לִפְנִימָה וַיָּמָד אֵיל־הַפֶּתַח שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרֹחַב
הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת׃ וַיָּמָד אֶת־אָרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל־פְּנֵי הַהֵיכָל
וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ וַיָּמָד קִיר־הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרֹחַב הַצֵּלָע אַרְבַּע אַמּוֹת
סָבִיב ׀ סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב׃ וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל־צֵלָע שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בַּקִּיר
אשר

ותאו ותאיו ק׳ : ואלו ואליו ק׳ : ואלמו ואלמיו ק׳ : ולאלמו ולאלמיו ק׳ : ואלמו לחצר ואלמיו ק׳ : ותמרים אל אילו איליו ק׳ : מפו
ומפו שניהם בו״או : מעלו מעליו ק׳ : תאו תאיו ק׳ : אלו אליו ק׳ : ואלמו ואלמיו ק׳ : ואילו לחצר החיצונה ואיליו ק׳ : ותמרים אל
אילו איליו ק׳ : מפו ומפו שניהם בוא״ו : ושמנה מעלות מעלו מעליו ק׳ : ולִשְׁכָּה כן כתוב : ובאלם השער שנים שלחנות מפו ושנים
שלחנות מפה הראשון בו״או והשני בה״א רד״ק ומסורת : ארבעה שלחנות מפה וארבעה שלחנות מפה שניהם בה״א על פי המסורת :
והשפתים יש ספרים שהה״א בלא מאריך והש״ין דגושה ובספרי ספרד המדוייקים הה״א במאריך והשי״ן בלא דגש : בשר הקרבן בהעמדת קמץ
הקו״ף בגעיא וכרפיון הבי״ת מפני העמדת הקמץ לפיכך נרפתה הבי״ת כפלס הרדבן וכן קבלנו קריאתו ולא שמענו ולא ראינו
בו מחלוקת אלא שר׳ יונה כתבו בחטיפות הקו״ף ורפיות הבי״ת כן כתב רד״ק בפירוש ומכלול דף קפ״ח ישרשים גם אני ראיתי במקצת ספרים בלא
מאריך בקו״ף כדעת ר׳ יונה ועיין מה שכתבתי בפרשת תבוא על ויספה וכסוף מאמר המאריך : לשכות שרים הל״מד במאריך בספרים מדוייקים
וכן הם בסימן מ״ב : וימד אל אלם לית חסר יו״ד כאולמא : חמש אמות מפה וחמש אמות מפה שניהם בה״א ושנים האחרים שבפסוק בוא״ו
רד״ק ומסורת : אחד מפה ואחד מפה שניהם כתובים בה״א רד״ק ומסורת דילן וכן מצאתים במסורת כתיבת יד י״א כתיבין ה״א כמו שנמסר במסורת
הדפוס : ויביאני אל ההיכל וימד את האילים שש אמות רחב מפו ושש אמות רחב מפו שניהם בו״או בספרים מדוייקים וכן דינם מכח
המסורת : ורחב הפתח עשר אמות וכתפות הפתח חמש אמות מפו וחמש אמות מפו שניהם כתובים בו״או : צלע אל צלע מלרע

וקמוצים

אשר־לבית לצלעות סביב ׀ סביב להיות אחוזים ולא־יהיו אחוזים בקיר הבית: ורחבה ורחבה
ונסבה למעלה למעלה לצלעות כי מוסב־הבית למעלה למעלה סביב ׀ סביב לבית על־כן
רחב־לבית למעלה וכן התחתונה יעלה על־העליונה לתיכונה: וראיתי לבית גבה סביב ׀
מוסדות ק׳ סביב מיסדות הצלעות מלו הקנה שש אמות אצילה: רחב הקיר אשר־
לצלע אל־החוץ חמש אמות ואשר מנח בית צלעות אשר לבית: ובין הלשכות רחב
עשרים אמה סביב לבית סביב ׀ סביב: ופתח הצלע למנח פתח אחד דרך הצפון ופתח
אחד לדרום ורחב מקום המנח חמש אמות סביב ׀ סביב: והבנין אשר אל־פני הגזרה
פאת דרך־הים רחב שבעים אמה וקיר הבנין חמש־אמות רחב סביב ׀ סביב וארכו תשעים
אמה: ומדד את־הבית ארך מאה אמה והגזרה והבניה וקירותיה ארך מאה אמה:
ורחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה: ומדד ארך־הבנין אל־פני הגזרה אשר על־
ואתיקיהא ק׳ אחריה ואתוקיהא מפו ומפו מאה אמה וההיכל הפנימי ואלמי החצר: הספים והחלונים
האטמות והאתיקים ׀ סביב לשלשתם נגד הסף שחיף עץ סביב ׀ סביב והארץ עד־החלונות
והחלנות מכסות: על־מעל הפתח ועד־הבית הפנימי ולחוץ ואל־כל־הקיר סביב ׀ סביב
בפנימי ובחיצון מדות: ועשוי כרובים ותמרים ותמרה בין־כרוב לכרוב ושנים פנים
לכרוב: ופני אדם אל־התמרה מפו ופני־כפיר אל־התמרה מפו עשוי אל־כל־הבית סביב ׀
נקוד על ההיכל סביב: מהארץ עד־מעל הפתח הכרובים והתמרים עשוים וקיר ההיכל:
ההיכל מזוזת רבעה ופני הקדש המראה כמראה: המזבח עץ שלוש אמות גבה
וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקירתיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יהוה:
ושתים דלתות להיכל ולקדש: ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות
דלתות שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת: ועשויה אליהן אל־דלתות ההיכל
כרובים ותמרים כאשר עשוים לקירות ועב עץ אל־פני האולם מהחוץ: וחלונים אטמות
מב ותמרים מפו ומפו אל־כתפות האולם וצלעות הבית והעבים: ויוציאני
אל־החצר החיצונה הדרך דרך הצפון ויבאני אל־הלשכה אשר נגד הגזרה ואשר־נגד הבנין
אל־הצפון: אל־פני ארך אמות המאה פתח הצפון והרחב חמשים אמות: נגד
העשרים אשר לחצר הפנימי ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה אתיק אל־פני־אתיק
בשלשים: ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל־הפנימית דרך אמה אחת ופתחיהם
לצפון: והלשכות העליונת קצרות כי־יוכלו אתיקים מהנה מהתחתנות ומהתיכנות בנין:
כי

זקמוצים וכן כולם שבענין שרשים ועיין מה שכתבתי בפרשת בראשית על ויבן ה׳ אלהים את הצלע: ורחבה ונסבה שני הוא״וין בגעיא במדוייקים:
מיסדות מוסדות ק׳: מלו הקנה בס״א ישן כתוב בו״או וכתב בצדו כ״א מלא וגם אני מצאתיו בא״לף בדפוס ישן ובספרים אחרים בו״או וכ״כ
רד״ק בשרשים בו״או במקום אל״ף: וקיר הבנין חמש אמות בספרים מדוייקים כ״י המאריך בחי״ת וכיוצא בזה בסוף פ׳ ויקהל ע״ש: ואתוקיהא
ואתיקיהא ק׳ ובמסורת ריש פרשת שלח לך חסיב לי׳ עם מלין דכתיבין אל״ף בסוף תיבותא ולא קריין: מפו ומפו שניהם בו״או: שחיף עץ סביב
בספרים מדוייקים כ״י שחיף בשי״ן שמאלית וגם רד״ק הביאו בשרש בשני עצמו לפי שאינו בשרש אחר שהביא בשי״ן ימנית וראיתי ג״כ לבעל הלשון
ולבעל מאיר נתיב שכתבו בפירוש שזהו בשי״ן ואין לספק בזה שכן המסרה מעידה עליו בהוסע ב׳ שכתוב בשי״ן וק׳ בס״מך: עד החלונות מלא דמלא
והחלנות מכסות חסר וא״ו קדמאה כן מצאתי בספרים מדוייקים כ״י וכן הם לפי המסורת: ותמרים ותמרה הה״א בלא דגש בספרים מדוייקים
כ״י כמו שכתבתי למעלה: אל התמרה מפו ופני כפיר אל התמרה מפו התוי״ן במאריך והמ״ם רפה בספרים כ״י מדוייקים ושניהם מפו שבפסוק
כתובים בו״או: והתמרים עשוים וקיר ההיכל חד מן ט״ו נקודות שבמקרא: שתים מוסבות דלתות שתים כן בהללי אבל בס״ם שתים שתים
בשני פסוקין: כרובים ותמרים התי״ו במאריך במקצת ספרים: ותמרים מפו ומפו שניהם כתובים בו״או: והעבים הב״ית דגושה: ויוציאני
עיין מה שכתבתי בריש סימן לז׳: ויבאני אל הלשכה על זה ועל ויבאני אל אלם הבית שבסוף פרשה שלמעלה נמסר ב׳ חסר: ונגד רצפה עיין
מ״ש לעיל סימן מ׳: בשלשים בל״מד בחירק: כי יוכלו אתיקים הי״וד בחולם וכתוב בו״או במקום אל״ף ויש ספרים שכתוב בגליון יאכלו ק׳:
מהתחתנות בלא מאריך בתי״ו וכן בפסוק הסמוך:

והנה

כִּי מְשֻׁלָּשׁוֹת הֵנָּה וְאֵין לָהֶן עַמּוּדִים כְּעַמּוּדֵי הַחֲצֵרוֹת עַל־כֵּן נֶאֱצַל מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת וּמֵהַתִּיכֹנוֹת
מֵהָאָרֶץ׃ וְגָדֵר אֲשֶׁר־לַחוּץ לְעֻמַּת הַלְּשָׁכוֹת דֶּרֶךְ הֶחָצֵר הַחִצֹנָה אֶל־פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת אָרְכּוֹ
חֲמִשִּׁים אַמָּה׃ כִּי־אֹרֶךְ הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַחִצֹנָה חֲמִשִּׁים אַמָּה וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל
(ומתחת לשכות ק׳) מֵאָה אַמָּה׃ וּמִתַּחְתָּה *לְשָׁכוֹת הָאֵלֶּה *הַמָּבוֹא מֵהַקָּדִים בְּבֹאוֹ לָהֵנָּה מֵהֶחָצֵר הַחִצֹנָה׃
(המביא ק׳) בְּרֹחַב גֶּדֶר הֶחָצֵר דֶּרֶךְ הַקָּדִים אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה וְאֶל־פְּנֵי הַבִּנְיָן לְשָׁכוֹת׃ וְדֶרֶךְ לִפְנֵיהֶם
כְּמַרְאֵה הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן כְּאָרְכָּן כֵּן רָחְבָּן וְכֹל מוֹצָאֵיהֶן וּכְמִשְׁפְּטֵיהֶן וּכְפִתְחֵיהֶן׃
וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם פֶּתַח בְּרֹאשׁ דָּרֶךְ דֶּרֶךְ בִּפְנֵי הַגְּדֶרֶת הֲגִינָה דֶּרֶךְ הַקָּדִים
בְּבוֹאָן׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה הֵנָּה לִשְׁכוֹת
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ־שָׁם הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר־קְרוֹבִים לַיהוָה קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים שָׁם יַנִּיחוּ קָדְשֵׁי
הַקֳּדָשִׁים וְהַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם כִּי הַמָּקוֹם קָדֹשׁ׃ בְּבֹאָם הַכֹּהֲנִים וְלֹא־יֵצְאוּ מֵהַקֹּדֶשׁ
(ולבשו ק׳) אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְשָׁם יַנִּיחוּ בִגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־יְשָׁרְתוּ בָהֶן כִּי־קֹדֶשׁ הֵנָּה *יִלְבְּשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים
וְקָרְבוּ אֶל־אֲשֶׁר לָעָם׃ וְכִלָּה אֶת־מִדּוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְהוֹצִיאַנִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו
(מאות ק׳) דֶּרֶךְ הַקָּדִים וּמְדָדוֹ סָבִיב סָבִיב׃ מָדַד רוּחַ הַקָּדִים בִּקְנֵה הַמִּדָּה חֲמֵשׁ־*אֵמוֹת קָנִים בִּקְנֵה
הַמִּדָּה סָבִיב׃ מָדַד רוּחַ הַצָּפוֹן חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בִּקְנֵה הַמִּדָּה סָבִיב׃ אֵת רוּחַ הַדָּרוֹם
מָדָד חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בִּקְנֵה הַמִּדָּה׃ סָבַב אֶל־רוּחַ הַיָּם מָדַד חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בִּקְנֵה
הַמִּדָּה׃ לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוֹ חוֹמָה לוֹ סָבִיב סָבִיב אֹרֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְרֹחַב חֲמֵשׁ מֵאוֹת
מג לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחֹל׃ * וַיּוֹלִכֵנִי אֶל־הַשָּׁעַר שַׁעַר אֲשֶׁר פֹּנֶה דֶּרֶךְ הַקָּדִים׃ וְהִנֵּה
כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ׃
וּכְמַרְאֵה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר־רָאִיתִי בְּבֹאִי לְשַׁחֵת אֶת־הָעִיר
וּמַרְאוֹת כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל־נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי׃ וּכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל־הַבָּיִת דֶּרֶךְ
שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים׃ וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וַתְּבִאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד־
יְהוָה הַבָּיִת׃ וָאֶשְׁמַע מִדַּבֵּר אֵלַי מֵהַבָּיִת וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלִי׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם
אֶת־מְקוֹם כִּסְאִי וְאֶת־מְקוֹם כַּפּוֹת רַגְלַי אֲשֶׁר אֶשְׁכָּן־שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלֹא
יְטַמְּאוּ עוֹד בֵּית־יִשְׂרָאֵל שֵׁם קָדְשִׁי הֵמָּה וּמַלְכֵיהֶם בִּזְנוּתָם וּבְפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם בָּמוֹתָם׃
בְּתִתָּם סִפָּם אֶת־סִפִּי וּמְזוּזָתָם אֵצֶל מְזוּזָתִי וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם וְטִמְּאוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וָאֲכַל אֹתָם בְּאַפִּי׃ עַתָּה יְרַחֲקוּ אֶת־זְנוּתָם וּפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם מִמֶּנִּי
(מפטרת תצוה) וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם לְעוֹלָם׃ * אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת
וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית׃ וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ
(צורתיו ק׳ צורתיו ק׳ תורתיו ק׳) וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־*צוּרֹתָו וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־*צוּרֹתָו וְכָל־*תּוֹרֹתָו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם
וישמרו

והנה על פני ההיכל בכל הספרים כתוב על פני ונראה שכן צריך להגיה בחילופים למערבאי ויש לזה הוכחה מהמסרה בפרשת משפטים משכתבתי זה עיינתי אחר כך בחילופים שבדפוס ויניציאה שנת רפ״ו ושם כתוב למערבאי על פני למדנחאי אל פני וזו היא באמת הגירסא הישרה וגירסא ראשונה שהיתה לפני משבשת ס״ט משובשת בלי ספק : ומתחתה לשכות ומתחת הלשכות ק׳ וזו היא אחת מן שלש תיבות שהראשונה לוקחת מן האחרונה וסימן מסרתי בשמואל ב׳ ה׳ : המבוא המביא ק׳ : ודרך לפניהם במ״ס לא בכ״ון : בפני הגדרת הגי״מל ברגש : לשכות הצפון לשכות הדרום וגו׳ לשכות הקדש כן כתובים כלם : ילבשו ולבשו ק׳ : וקרבו הקו״ף במאריך בקצת ספרים : בקנה המדה אין בק״וף דגש : חמש אמות מאות ק׳ : חומה לו לית מלעיל וכמנה בסוף מסרה גדולה בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה : ואפל אל פני כן כתיב ב׳ פני וב״כ רד״ק ועיין למטה בסימן מ״ד ומלא ואפל חסר וא״ו אחר פ״א : והנה מלא כבוד ה׳ הבית בספר אחד כתיבא יד ובדפוס ישן כתוב את הבית ובספרים אחרים אין בהם מלת את : אתה בן אדם כל סיפרא ואתה בר מן דין : ומובאיו אין לו חבר במקרא והיה ראוי להיות ומבואיו אולי היה כן בעבור היותו סמוך למלת ומוצאיו וכמוהו ופן אורש וגנבתי ותפשתי (משלי ל) כן כתב הרא״בע בס׳ מאזנים עיין שם דף ר״כ : וכל צורתו צורתיו ק׳ : וכל צורתו צורתיו ק׳ : וכל תורתו תורתיו ק׳ :

וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם׃ זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־
גְּבֻלוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת׃ וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה
אַמָּה וָטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ׃
וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד־
הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה׃ וְהַהַרְאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמֵהָאֲרִאֵיל וּלְמַעְלָה ומהאריאל
הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע׃ וְהָאֲרִאֵיל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל והאריאל
אַרְבַּעַת רְבָעָיו׃
וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב אֶל אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ
חֲצִי הָאַמָּה וְהַחֵיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֹתֵהוּ פְּנוֹת קָדִים׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם׃ וְנָתַתָּה
אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשָׁרְתֵנִי פַּר בֶּן־בָּקָר
לְחַטָּאת׃ וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה וְאֶל הַגְּבוּל
סָבִיב וְחִטֵּאתָ אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ׃ וְלָקַחְתָּ אֵת הַפָּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ
לַמִּקְדָּשׁ׃ וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטְּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטְּאוּ
בַּפָּר׃ בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא תַּקְרִיב פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים׃ וְהִקְרַבְתָּם
לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה׃ שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה
שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ׃ שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדָו׃ וִיכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַעֲשׂוּ ידיו ק
הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שַׁלְמֵיכֶם וְרָצָאתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ * ע"כ
מד
וַיָּשֶׁב אֹתִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן הַפֹּנֶה קָדִים וְהוּא סָגוּר׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי
יְהוָה הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בוֹ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה
סָגוּר׃ אֶת־הַנָּשִׂיא נָשִׂיא־הוּא יֵשֶׁב־בּוֹ לֶאֱכוֹל־לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא יהוה
וּמִדַּרְכּוֹ יֵצֵא׃ וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ־שַׁעַר־הַצָּפוֹן אֶל־פְּנֵי הַבַּיִת וָאֵרֶא וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־
בֵּית יְהוָה וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה בֶּן־אָדָם שִׂים לִבְּךָ וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְּׁמָע
אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אֹתָךְ לְכָל־חֻקּוֹת בֵּית־יְהוָה וּלְכָל־תּוֹרֹתָו וְשַׂמְתָּ לִבְּךָ לִמְבוֹא הַבַּיִת תורתיו ק
בְּכֹל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ׃ וְאָמַרְתָּ אֶל־מֶרִי אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב־לָכֶם
מִכָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי־נֵכָר עַרְלֵי־לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר לִהְיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי
לְחַלְּלוֹ אֶת־בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת־לַחְמִי חֵלֶב וָדָם וַיָּפֵרוּ אֶת־בְּרִיתִי אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם׃ וְלֹא
שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קָדָשָׁי וַתְּשִׂימוּן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמַרְתִּי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם׃

כה

קדש קדשים אין נקו"ף מאריך בספרים מדוייקים: ומהאראיל ומהאריאל ק': והאראיל והאריאל ק': והגבול בדגש הנימל: והחיק לה
במקצת ספרים יש מאריך בה"א ובקצתם בחי"ת ויש ספרים בה"א ובחי"ת ומהן בלא כלום ומהנראה בחילופים לבן אשר המאריך בחי"ת ולב"כ בה"א:
ונתתה על ארבע בשתי מקראות ישנות כתובי יד כתוב אל ארבע וכן הוא בפירוש רש"י אבל בספרי ספרד כתוב על: קרנתיו במדוייקים חסר
ו"או: והקרבתם התי"ו בקמץ: שבעת ימים יכפרו בכל ספרים כתובי יד שלפני כתוב יכפרו ביו"ד ואין כאן ק' וכתיב כלל וכן הוא במקצת
ספרי הדפוס אך בכמה דפוסים כתיב וכפרו בו"או וק' יכפרו ביו"ד וכן כתב רד"ק וכפרו כתיב וקרי יכפרו ביו"ד וגירסא ראשונה נראית לי עיקר
יען לא נמנה זה עם מלין דכתיבין וא"ו בריש תיבותא וקריין יו"ד וסימן נמסר בת"ג ריש סימן י"א לספר משלי טוב מצאתי שזהו מן המחלוקת שבין
מערבאי למדנחאי: למדנחאי וכפרו כתיב יכפרו ק' ולמערבאי כתיב יכפרו וכבר כתבנו רבות פעמים דבתר מערבאי אזלינן בחילופי קריה: ומלאו
ידו ידיו ק': ורצאתי כתוב בא"לף במקום י"וד: וישב אתי וגו' כאן תחלת הפרשה: נשיא הוא הטעם בנ"ון בספרים מדוייקים ובמקף בין מד
שתי המלות: ישב בו המאריך בי"וד: לאכול לחם חד מן מלין יתירין וא"ו וחטפין קמוצין עפ"ה: ואפל אל פני י"ס שכתוב על פני והם
שמעט מכל האחרים שכתוב אל וגם במסורת נמסר על זה ועל חברו שלמעלה בפ' הקודמת ב' למימרא דבי הדדי כינהו: ולכל תורתו תורתיו ק:
מכל תועבותיכם במדויקים מלא וא"ו גם בתר בי"ת כחברו שבסמוך:

וערל

כה־אמר אדני יהוה כל־בן־נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל־מקדשי לכל־בן־נכר אשר
בתוך בני ישראל׃ כי אם־הלוים אשר רחקו מעלי בתעות ישראל אשר תעו מעלי
אחרי גלוליהם ונשאו עונם׃ והיו במקדשי משרתים פקדות אל־שערי הבית ומשרתים
את־הבית המה ישחטו את־העלה ואת־הזבח לעם והמה יעמדו לפניהם לשרתם׃ יען
אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית־ישראל למכשול עון על־כן נשאתי ידי עליהם
נאם אדני יהוה ונשאו עונם׃ ולא־יגשו אלי לכהן לי ולגשת על־כל־קדשי אל־קדשי
הקדשים ונשאו כלמתם ותועבותם אשר עשו׃ ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל
עבדתו ולכל אשר יעשה בו׃ * והכהנים הלוים בני צדוק אשר
שמרו את־משמרת מקדשי בתעות בני־ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני
להקריב לי חלב ודם נאם אדני יהוה׃ המה יבאו אל־מקדשי והמה יקרבו אל־שלחני
לשרתני ושמרו את־משמרתי׃ והיה בבואם אל־שערי החצר הפנימית בגדי פשתים
ילבשו ולא־יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתה׃ פארי פשתים
יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו ביזע׃ ובצאתם אל־החצר
החיצונה אל־החצר החיצונה אל־העם יפשטו את־בגדיהם אשר־המה משרתם בם והניחו
אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים אחרים ולא־יקדשו את־העם בבגדיהם׃ וראשם לא
יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את־ראשיהם׃ ויין לא־ישתו כל־כהן בבואם אל־
החצר הפנימית׃ ואלמנה וגרושה לא־יקחו להם לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל
והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו׃ ואת־עמי יורו בין קדש לחל ובין־טמא לטהור
יודעם׃ ועל־ריב המה יעמדו לשפט במשפטי ושפטהו ואת־תורתי ואת־חקתי בכל־
מועדי ישמרו ואת־שבתותי יקדשו׃ ואל־מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב ולאם
ולבן ולבת לאח ולאחות אשר־לא־היתה לאיש יטמאו׃ ואחרי טהרתו שבעת
ימים יספרו־לו׃ וביום באו אל־הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו
נאם אדני יהוה׃

והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תתנו להם בישראל אני אחזתם׃ המנחה
והחטאת והאשם המה יאכלום וכל־חרם בישראל להם יהיה׃ וראשית כל־בכורי כל
וכל־תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח
ברכה אל־ביתך׃ כל־נבלה וטרפה מן־העוף ומן־הבהמה לא יאכלו
הכהנים׃ * ובהפילכם את־הארץ בנחלה תרימו תרומה ליהוה קדש
מה מן־הארץ ארך חמשה ועשרים אלף ארך ורחב עשרה אלף קדש־הוא בכל־גבולה סביב׃
יהיה

וערל בשר לא יבוא במסורת סוף פ׳ סימני מונה זה עם י״ד דסבירין יבואו וקרינן יבוא׃ ומשרתים בס״ס הו״או במאריך׃ ישרתו אותם במדוייקים מלא וא״ו גם לא נמנה במ״ג עם החסרים׃ קדשי הקדשים הק״וף בחטף קמץ׃ יעשה בו׃ והכהנים הלוים בני צדוק במקצת ספרי הדפוס יש פיסקא באמצע פסוק בין והכהנים הלוים ובספרים כ״י הפיסקא היא קודם והכהנים וכן כתב בעל אור תורה כי בס״ס אין פיסקא אז באמצע פסוק׃ ובצאתם בתלשא׃ (א״ה מצאתי חילופי גרסאות במלת משרתם אי חסיר או מלא ולפי מקראות מדוייקות הכמצאות לפני כנון להיות חסר) בלשכת הל״מד במאריך והשי״ן בשוא לבדו והכ״ף רפה׃ כי אם בתולת י״ס מלא דמלא וי״ס חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תנייגא ועיין במסורת תילים מזמור קמ״ח׃ לשפט למשפט ק׳׃ ושפטהו ישפטהו ק׳׃ ואל מת אדם לא יבוא חד מן י״ד דסבירין יבואו וקרינן יבוא וסי׳ במ״ג סוף סמיכי ויונתן תרגם לא ייעלון אזיל למשמעותיה קרא למאי דסבירין והכי אורחיה ברוב דוכתי׃ להם לנחלה בס״ס הל״מד בגעיא׃ בכורי כל מלעיל שהקדמא בכ״ף׃ כל רפי׃ וכל־ תרומת כל חלוקים הספרים זה מזה ונקטנן כתוב וכל׳ תרומת כל וקא סבינן ספרי טפי מן תלת מאה סבין דאית בהון פלוגתא הדא ועד כען נדוכתא קיימא׃ עריסותיכם הרבה חילופים יש בספרים והמסורת אומרת הסוא מלא דמלא׃ עשרה אלף מלעיל הטעם בסי״ן׃

יִהְיֶה מִזֶּה אֶל־הַקֹּדֶשׁ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת מְרֻבָּע סָבִיב וַחֲמִשִּׁים אַמָּה מִגְרָשׁ לוֹ סָבִיב׃
וּמִן־הַמִּדָּה הַזֹּאת תָּמוֹד אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וּבוֹ־יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ חמשה ק'
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃ קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ הוּא לַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה הַקְּרֵבִים לְשָׁרֵת אֶת־
יְהוָה וְהָיָה לָהֶם מָקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ לַמִּקְדָּשׁ׃ וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ וַעֲשֶׂרֶת
אֲלָפִים רֹחַב יִהְיֶה לַלְוִיִּם מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת לָהֶם לַאֲחֻזָּה עֶשְׂרִים לְשָׁכֹת׃ וַאֲחֻזַּת הָעִיר תִּתְּנוּ והיה
חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים רֹחַב וְאֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִהְיֶה׃ וְלַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל־פְּנֵי תְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־פְּנֵי
אֲחֻזַּת הָעִיר מִפְּאַת־יָם יָמָּה וּמִפְּאַת קֵדְמָה קָדִימָה וְאֹרֶךְ לְעֻמּוֹת אַחַד הַחֲלָקִים מִגְּבוּל יָם אֶל־
גְּבוּל קָדִימָה׃ לָאָרֶץ יִהְיֶה־לּוֹ לַאֲחֻזָּה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא־יוֹנוּ עוֹד נְשִׂיאַי אֶת־עַמִּי וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה רַב־לָכֶם נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל חָמָס וָשֹׁד
הָסִירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ הָרִימוּ גְרֻשֹׁתֵיכֶם מֵעַל עַמִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ מֹאזְנֵי־צֶדֶק
וְאֵיפַת־צֶדֶק וּבַת־צֶדֶק יְהִי לָכֶם׃ הָאֵיפָה וְהַבַּת תֹּכֶן אֶחָד יִהְיֶה לָשֵׂאת מַעְשַׂר הַחֹמֶר הַבָּת
וַעֲשִׂירִת הַחֹמֶר הָאֵיפָה אֶל־הַחֹמֶר יִהְיֶה מַתְכֻּנְתּוֹ׃ וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים
חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם׃ זֹאת
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים׃
וְחֹק הַשֶּׁמֶן הַבַּת הַשֶּׁמֶן מַעְשַׂר הַבַּת מִן־הַכֹּר עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר כִּי־עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר׃
וְשֶׂה־אַחַת מִן־הַצֹּאן מִן־הַמָּאתַיִם מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ *
הפטרת החדש כֹּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת
וְהַמִּנְחָה וְהַנֵּסֶךְ בַּחַגִּים וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת
כאן מתחילין הספרדים וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל׃ * כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ׃
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזַת
שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־
הַבָּיִת׃ בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח חָג שְׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת
יֵאָכֵל׃ וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת׃ וְשִׁבְעַת יְמֵי־
הֶחָג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת
שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם׃ וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ בַּשְּׁבִיעִי
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן׃
מו כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר *
שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ׃ וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם
הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־
מפתן

מרבע בספרים ישנים כ"י ומהדפוס הבי"ת בפתח׃ חמשׁ חמשה ק'׃ קדשים אין בקו"ף מאריך בספרי' כ"י וגם במקצת דפוסים׃ מקום לבתים במקצת ספרים כתיבת יד לבתים של"מד בפתח ובספר אחר כתוב לַבתים ונכתב בצדו נראה לי לְבתים תכה המסורת׃ יהיה והיה ק'׃ יהיה לכם כן כתיב במדוייקים ויהי לא יהיה׃ מעשר החמר וכן מעשר הבת שנסמוך הע"ין בשוא פשוט בספרים ובכתמיה י"וד מרחיב [illegible] בזה [illegible] בעזרת הא-ל׃ ובחדשים ובשבתות בכל בכתיבים עם פירוש הריא"ז כתוב ובחדשים ובשבתות ובכל׃ ואיש שוגה [illegible] כן׃ חג שבעות כן כתיב מלא [illegible] עיין מסורת ירמיה ה'׃ תמימם ליום כל תמימם [illegible] מן

מפתן השער ויצא והשער לא־יסגר עד־הערב: והשתחוו עם־הארץ פתח השער ההוא
בשבתות ובחדשים לפני יהוה: והעלה אשר־יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה
כבשים תמימם ואיל תמים: ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין
לאיפה: וביום החדש פר בן־בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ואיפה
לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה: ובבוא
הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא: ובבוא עם־הארץ לפני יהוה במועדים הבא
דרך שער צפון להשתחות יצא דרך־שער נגב והבא דרך־שער נגב יצא דרך־שער צפונה
יצא ק' לא ישוב דרך השער אשר־בא בו כי נכחו יצאו*: והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם
יצאו: ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן
הין לאיפה: וכי־יעשה הנשיא נדבה עולה או־שלמים נדבה ליהוה ופתח
לו את־השער הפנה קדים ועשה את־עלתו ואת־שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא
וסגר את־השער אחרי צאתו: וכבש בן־שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה בבקר
בבקר תעשה אתו: ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית ההין
ועשו ק' לרס את־הסלת מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: ועשו* את־הכבש ואת־המנחה ואת־
ע"כ השמן בבקר בבקר עולת תמיד: *
כה־אמר אדני יהוה כי־יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחזתם היא
בנחלה: וכי־יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד־שנת הדרור ושבת לנשיא
אך נחלתו בניו להם תהיה: ולא־יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו
ע"כ ינחל את־בניו למען אשר לא־יפצו עמי איש מאחזתו: * ויביאני במבוא אשר על־
בירכתים ק' כתף השער אל־הלשכות הקדש אל־הכהנים הפנות צפונה והנה־שם מקום בירכתם*
ימה: ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו־שם הכהנים את־האשם ואת־החטאת אשר
יאפו את־המנחה לבלתי הוציא אל־החצר החיצונה לקדש את־העם: ויוציאני אל־החצר
החיצנה ויעבירני אל־ארבעת מקצועי החצר והנה חצר במקצע החצר חצר במקצע החצר:
בארבעת מקצעות החצר חצרות קטרות ארבעים ארך ושלשים רחב מדה אחת לארבעתם
מהקצעות: וטור סביב בהם סביב לארבעתם ומבשלות עשוי מתחת הטירות סביב:
מז ויאמר אלי אלה בית המבשלים אשר יבשלו־שם משרתי הבית את־זבח העם: * וישבני
אל־פתח הבית והנה־מים יצאים מתחת מפתן הבית קדימה כי־פני הבית קדים והמים
ירדים

מו מן א' ואיל מן הכאן תמימים יעשו לעיל סי' מ"ג: וביום החדש פר בן בקר תמימם במקצת ספרים כ"י כתו' תמים ותרגומו בר תורי שלים וכן הוא במאיר כתיב והכי גרסינן במנחות פרק התכלת הובא בילקוט פרשת פינחס ובקרית ספר פ' ח' מהלכות תמידים ומוספים ורש"י כמי כפירוש המקרא סוף סימן דלעיל הכי נקיט ליה לקרא והתם במנחות דרשינן פר מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורה ובראשי חדשיכם פרים בני בקר שנים מנין שאם לא מצא שנים שמביא א' ת"ל פר ורד"ק גרים תמימם וכתב על דרש זה שלפיכך אמר תמימם לשון רבים אף על פי שאמר פר לשון יחיד שאם מצא שנים יביא שנים כמו שכתוב בתורה וקודם לכן כתב אמר פר יחיד ואמר תמימים רבים יש מפרשים שיהיה הפר ואמו תמימים וזה חדוש ע"כ לשונו בפירושו · וכן כתב בשרש תמם ובמכלול דף י"ד וכן כתב החכם ר' יונה בספר הרקמה שער מה שמשמשו בו בחסרון שלשון הכתוב תמימם והדין כי שיהיה תמים כי הוא ספור לפר בלבד אלא אם יושם ספור לשניהם יחד עכ"ל לכוונתנו · וכתב עוד בשער אחר שהמסורת עליו בקר תמימם לית דכותיה ע"כ · ובבראשית רבה הקשו חכמינו ז"ל קושיות רבות בפרשה זו עד שאמר ר' יוחנן פרשה זו עתיד אליהו לדרשה כלומר שאין אנו יודעים לדרשה ואמר רב חסדא אמר רב שבקשו לגנוז ס' יחזקאל לפי שהיו דבריו סותרין דברי תורה ברם זכור לטוב חנניה בן חזקיה בן גריון שישב בעליה ודרשן ובתשובותיכו כעלם ממנו מה שדרש ה' ברוב חסדו ישלח לנו אליהו הנביא ב"ב אמן: נכחו יצאו יצא ק': בבואם יבוא חד מן' דסבירין יבואו וקרינן יבוא וסימן במ"ג סוף פרשת שמיני: ובצאתם יצאו בס"א כ"י גם על זה יצא ק' ויוצא הוא מדרך כל המפרשים שפירשוהו לשון רבים וכן כתיב וקרי יצאו בכל שאר ספרים: ועשו יעשו ק': והיתה לו הל"מד בדגש ובפשטא זקף קטן: הלשכות הכ"ף רפה בספרים מדוייקים כמו שהם אחרים רבים למעלה: בירכתם בירכתים ק': ויוציאני עיין מ"ש בריש סי' לז: מקצעת במקצת ספרים מקצעות מלא וא"ו כקראה: מהקצעות מלא וו היא תחת מן ט"ן נקודות בקריאה: המבשלים בספרים כ"י מדוייקים הב"ת במאריך והמ"ם רפה:

ויוצאני

יֹרְדִים מִתַּחַת מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית מִנֶּגֶב לַמִּזְבֵּחַ׃ וַיּוֹצִאֵנִי דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה וַיְסִבֵּנִי דֶּרֶךְ
חוּץ אֶל־שַׁעַר הַחוּץ דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים וְהִנֵּה־מַיִם מְפַכִּים מִן־הַכָּתֵף הַיְמָנִית׃
בְּצֵאת־הָאִישׁ קָדִים וְקָו בְּיָדוֹ וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם מֵי אָפְסָיִם׃ וַיָּמָד
אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם מַיִם בִּרְכָּיִם וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי מֵי מָתְנָיִם׃ וַיָּמָד אֶלֶף נַחַל אֲשֶׁר לֹא־
אוּכַל לַעֲבֹר כִּי־גָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׂחוּ נַחַל אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵר׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרָאִיתָ בֶן־אָדָם
וַיּוֹלִכֵנִי וַיְשִׁבֵנִי שְׂפַת הַנָּחַל׃ בְּשׁוּבֵנִי וְהִנֵּה אֶל־שְׂפַת הַנַּחַל עֵץ רַב מְאֹד מִזֶּה וּמִזֶּה׃
וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל־הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה וְיָרְדוּ עַל־הָעֲרָבָה וּבָאוּ הַיָּמָּה אֶל־
הַיָּמָּה הַמּוּצָאִים וְנִרְפְּאוּ הַמָּיִם׃ וְהָיָה כָל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר־יִשְׁרֹץ אֶל כָּל־אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם
נַחֲלַיִם יִחְיֶה וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וְיֵרָפְאוּ וָחָי כֹּל אֲשֶׁר־יָבוֹא
שָׁמָּה הַנָּחַל׃ וְהָיָה יַעַמְדוּ עָלָיו דַּוָּגִים מֵעֵין גֶּדִי וְעַד־עֵין עֶגְלַיִם מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ עמדו
לְמִינָה תִּהְיֶה דְגָתָם כִּדְגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד׃ בִּצֵּאתָו וּגְבָאָיו וְלֹא יֵרָפְאוּ לְמֶלַח בצאתיו ק׳
נִתָּנוּ׃ וְעַל־הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל־שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל־עֵץ־מַאֲכָל לֹא־
יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא־יִתֹּם פִּרְיוֹ לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר כִּי מֵימָיו מִן־הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים וְהָיוּ פִרְיוֹ והיה ק׳
לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה גֵּה גְבוּל אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ
אֶת־הָאָרֶץ לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף חֲבָלִים׃ וּנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר
נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְתִתָּהּ לַאֲבֹתֵיכֶם וְנָפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם בְּנַחֲלָה׃ וְזֶה
גְּבוּל הָאָרֶץ לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל הַדֶּרֶךְ חֶתְלֹן לְבוֹא צְדָדָה׃ חֲמָת בֵּרוֹתָה
סִבְרַיִם אֲשֶׁר בֵּין־גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וּבֵין גְּבוּל חֲמָת חָצֵר הַתִּיכוֹן אֲשֶׁר אֶל־גְּבוּל חַוְרָן׃ וְהָיָה
גְבוּל מִן־הַיָּם חֲצַר עֵינוֹן גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וְצָפוֹן צָפוֹנָה וּגְבוּל חֲמָת וְאֵת פְּאַת צָפוֹן׃ וּפְאַת
קָדִים מִבֵּין חַוְרָן וּמִבֵּין־דַּמֶּשֶׂק וּמִבֵּין הַגִּלְעָד וּמִבֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן מִגְּבוּל עַל־הַיָּם
הַקַּדְמוֹנִי תָּמֹדּוּ וְאֵת פְּאַת קָדִימָה׃ וּפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה מִתָּמָר עַד־מֵי מְרִיבוֹת קָדֵשׁ נַחֲלָה
אֶל־הַיָּם הַגָּדוֹל וְאֵת פְּאַת־תֵּימָנָה נֶגְבָּה׃ וּפְאַת־יָם הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבוּל
עַד־נֹכַח לְבוֹא חֲמָת זֹאת פְּאַת־יָם׃ וְחִלַּקְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְהָיָה תַּפִּלוּ אוֹתָהּ בְּנַחֲלָה לָכֶם וּלְהַגֵּרִים הַגָּרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־הוֹלִדוּ בָנִים
בְּתוֹכְכֶם וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּכֶם יִפְּלוּ בְנַחֲלָה בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְהָיָה
בַשֵּׁבֶט אֲשֶׁר־גָּר הַגֵּר אִתּוֹ שָׁם תִּתְּנוּ נַחֲלָתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ * וְאֵלֶּה מח
שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים מִקְצֵה צָפוֹנָה אֶל־יַד דֶּרֶךְ־חֶתְלֹן לְבוֹא־חֲמָת חֲצַר עֵינָן גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק צָפוֹנָה
אֶל־יַד חֲמָת וְהָיוּ־לוֹ פְאַת־קָדִים הַיָּם דָּן אֶחָד׃ וְעַל גְּבוּל דָּן מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה
אָשֵׁר אֶחָד׃ וְעַל גְּבוּל אָשֵׁר מִפְּאַת קָדִימָה וְעַד־פְּאַת־יָמָּה נַפְתָּלִי אֶחָד׃ וְעַל גְּבוּל
נַפְתָּלִי מִפְּאַת קָדְמָה עַד־פְּאַת יָמָּה מְנַשֶּׁה אֶחָד׃ וְעַל גְּבוּל מְנַשֶּׁה מִפְּאַת קָדְמָה עַד־

פאת

מז ויוצאני עיין מ"ש כרים סימן ל"ו : מי אפסים כ"כ בכל ספרים כ"י מדויקים שראיתי וגם בדפוסים קדמונים בקמץ חטוף בא"לף וכן כתבו בעל הלשון והוא על משקל מי מתנים שבסמוך : כי גאו מלרע הטעם בא"לף : מי שחו בסי"ן שמאלית וכן תרגם יונתן מי סחנא וכן נראה מלשון רד"ק בפ' ר"ס ובשרשים וכן מוכיח ירושלמי דשקלים פ' ו' : וישבני שפת הנחל בספרי הדפוס כתוב וישבני על שפת הנחל וכך ת"י וכן הוא בפי' רד"ק האמנם בכל ספרים כ"י שבאו לידי אין בהם מלה על וכן פירש רש"י הייגו דכתיב וישבני שפת הנחל כלומר אצל שפת הנחל ששם היה עומד : ונרפאו הא"לף נחה : יעמדו עמדו ק' : דוגים בס"א כ"י דיגים ק' ורד"ק כתב דוגים כן כתיב וק' : למינה חד מן מלין דלא מפקין ה' בסוף תיבותא ומטעין בהון וכ"כ רש"י ורד"ק ובעל יפה מראה בפ"ו דשקלים סימן י"ד : בצאתו בצאתיו ק' : לחדשיו ברוב הספרים הל"מד בקמץ ובמקצתן בסגול והחי"ת בחטף קמץ : המה יוצאים במסורת יחזקאל סוף סימן י"ד חשיב להדין מן ד' יוצאים מלא והכי אשכחנא בספרי דיקי דספרד : והיו והיה ק' : והיה תפלו אותה בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו וכן ראוי ע"פ המסורת שכתבתי לעיל סי כ"ג : מח לבוא חמת הל"מד בגעיא בספרים מדויקים : והיו לו במקצת ספרים הה"א במאריך :

והיה

פאת ימה אפרים אחד: ועל גבול אפרים מפאת קדים ועד פאת ימה ראובן אחד:
ועל גבול ראובן מפאת קדים עד פאת ימה יהודה אחד: ועל גבול
יהודה מפאת קדים עד פאת ימה תהיה התרומה אשר תרימו חמשה ועשרים אלף רחב
וארך כאחד החלקים מפאת קדימה עד פאת ימה והיה המקדש בתוכו: התרומה אשר
תרימו ליהוה ארך חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים: ולאלה תהיה תרומת
הקדש לכהנים צפונה חמשה ועשרים אלף וימה רחב עשרת אלפים וקדימה רחב עשרת
אלפים ונגבה ארך חמשה ועשרים אלף והיה מקדש יהוה בתוכו: לכהנים המקדש
מבני צדוק אשר שמרו משמרתי אשר לא תעו בתעות בני ישראל כאשר תעו הלוים:
והיתה להם תרומיה מתרומת הארץ קדש קדשים אל גבול הלוים:
והלוים לעמת גבול הכהנים חמשה ועשרים אלף ארך ורחב עשרת אלפים כל ארך חמשה
יעביר ק׳ ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים: ולא ימכרו ממנו ולא ימר ולא יעבור ראשית הארץ
כי קדש ליהוה: וחמשת אלפים הנותר ברחב על פני חמשה ועשרים אלף חל הוא
בתוכו ק׳ לעיר למושב ולמגרש והיתה העיר בתוכה: ואלה מדותיה פאת צפון חמש מאות
כו׳ ולא ק׳ וארבעת אלפים ופאת נגב חמש חמש מאות וארבעת אלפים ומפאת קדים חמש מאות
וארבעת אלפים ופאת ימה חמש מאות וארבעת אלפים: והיה מגרש לעיר צפונה
חמשים ומאתים ונגבה חמשים ומאתים וקדימה חמשים ומאתים וימה חמשים ומאתים:
והנותר בארך לעמת תרומת הקדש עשרת אלפים קדימה ועשרת אלפים ימה והיה לעמת
תבואתו ק׳ תרומת הקדש והיתה תבואתה ללחם לעבדי העיר: והעבד העיר יעבדוהו מכל שבטי
ישראל: כל התרומה חמשה ועשרים אלף בחמשה ועשרים אלף רביעית תרימו את
תרומת הקדש אל אחזת העיר: והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת
הקדש ולאחזת העיר אל פני חמשה ועשרים אלף תרומה עד גבול קדימה וימה על פני
חמשה ועשרים אלף על גבול ימה לעמת חלקים לנשיא והיתה תרומת הקדש ומקדש
בתוכו ק׳ הבית בתוכה: ומאחזת הלוים ומאחזת העיר בתוך אשר לנשיא יהיה בין גבול יהודה
ובין גבול בנימן לנשיא יהיה: ויתר השבטים מפאת קדימה עד פאת ימה
בנימן אחד: ועל גבול בנימן מפאת קדימה עד פאת ימה שמעון אחד: ועל גבול
שמעון מפאת קדימה עד פאת ימה יששכר אחד: ועל גבול יששכר מפאת קדימה
עד

והיה המקדש בתוכו במקצת ספרים כתוב בתוכה בה״א וק׳ בתוכו בו״או וכן כתב רד״ק אבל במקצת ספרים מדוייקים כתיב וק׳ בתוכו בו״או והמסו׳ אזלא כוותייהו. שכן אומרת בתוכה ב׳ כתובין כן ובענין וסימן חל הוא לעיר למושב ולמגרש והיתה העיר **בתוכה** ׃ ומקדש הבית **בתוכה** וכן מצאתי במסורת כ״י שמע מינה דהלין כתיב בוא״ו ׃ **לכהנים המקדש** בספרים מדוייקים המ״ם רפה והה״א במאריך ׃ **ולא יעבור** יעביר ק׳ ׃ **והיתה העיר בתוכה** בתוכו ק׳ ׃ **נגב חמש חמש מאות** חמש כתיב ולא ק׳ והוא אחד מהשמונה דכתיבין ולא קריין וסי׳ נמסר במגלת רות וזהו גם כן מן הנזכרים בגמרא פרק אין בין המודר ופירש הר״ן זכרונו לברכה חמש שני כתיב ולא קרי ועיין מה שכתבתי ברות ובירמיה סימן ל״ב ׃ **תבואתה** כתיב בה״א וקרי בו״או וחברו בירמיה ב׳ ׃ **והעבד העיר יעבדוהו** באגדת שמואל בענין הגבעונים כתוב שאף לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מרחקן שנאמר והעבד את העיר יעבדוהו וגו׳ ואיתא כמי במדרש שוחר טוב מזמור א׳ ומזמור י״ז שאף הקדוש ברוך הוא עתיד לרחקן לעתיד לבא שנאמר והעבד העיר יעבדוהו וגו׳ יאבדוהו כתיב וכן במדרש רבה ריש פרשת נשא הובא זה המדרש ושם כתוב יאבדוהו מכל שבטי ישראל והכי איתא בגמ׳ א״י בפרק עשרה יוחסין והעבד את העיר יאבדוהו אבל בגמרא דילן פרק יש נוחלין גרסינן יעבדוהו דאמרינן התם עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים אידך למאן אמר רב חסדא לנשיא דכתיב והעבד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל וה״ג בבראשית רבה פ׳ כ׳ אמר ר׳ לוי לעתיד לבא הכל מתרפאין חוץ מנחש וגבעוני נחש שנאמר ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו וגו׳ גבעוני והעבד העיר יעבדוהו וגו׳ ובעל יפה מראה כתב בקידושין בלשון הזה ומ״ש כאן יאבדוהו היינו כמ״ש במדרש רבה אל תקרי יעבדוהו אלא יאבדוהו והיינו משום דאותיות אח״ע מתחלפות עכ״ל ועיין מה שכתוב בס״ד בסוף דברי הימים על ויעתר ובכל ספרים שלנו כתוב והעבד העיר יעבדוהו ובלא מלת את וכן במסורת יעבדוהו ב׳ מלא וחברו כל גוים יעבדוהו ׃ **ומקדש הבית בתוכה** בתוכו ק׳ ׃ **ויתר השבטים מפאת קדימה** בספרים מדוייקים מלא יו״ד וכן נכון כדבעינן למימר קמן ׃

ועל

עַד־פְּאַת־יָמָּה זְבוּלֻן אֶחָד׃ וְעַל ׀ גְּבוּל זְבוּלֻן מִפְּאַת קָדִמָה עַד־פְּאַת־יָמָּה גָּד אֶחָד׃
וְעַל גְּבוּל גָּד אֶל־פְּאַת נֶגֶב תֵּימָנָה וְהָיָה גְבוּל מִתָּמָר מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ נַחֲלָה עַל־הַיָּם הַגָּדוֹל׃
זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּפִּילוּ מִנַּחֲלָה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחְלְקוֹתָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
וְאֵלֶּה תּוֹצְאֹת הָעִיר מִפְּאַת צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה׃ וְשַׁעֲרֵי
הָעִיר עַל־שְׁמוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צָפוֹנָה שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד
שַׁעַר לֵוִי אֶחָד׃ וְאֶל־פְּאַת קָדִימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה וְשַׁעַר
יוֹסֵף אֶחָד שַׁעַר בִּנְיָמִן אֶחָד שַׁעַר דָּן אֶחָד׃ וּפְאַת־נֶגְבָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים
מִדָּה וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה שַׁעַר שִׁמְעוֹן אֶחָד שַׁעַר יִשָּׂשכָר אֶחָד שַׁעַר זְבוּלֻן אֶחָד׃
פְּאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שַׁעֲרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שַׁעַר גָּד אֶחָד שַׁעַר אָשֵׁר אֶחָד
שַׁעַר נַפְתָּלִי אֶחָד׃ סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף וְשֵׁם־הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה ׀ שָׁמָּה׃

בחזוק אל נגמר בשלימות ספר יחזקאל :

את מגדליו איה סופר איה שוקל :

סכום פסוקי של ספר יחזקאל אלף ומאתים ושבעים ושלשה · וסימנו כאיל תערג על אפיקי מי״ם כ״ן נפש״י תער״ג אליך אלקים · ומנין הקאפיטולי ארבעים ושמנה · וסימנו ועל יוב״ל ישלח שרשיו :

דבר

ועל גבול זבולן מפאת קדמה בספרים מדוייקים חסר וכן במסורת כ״י ג׳ חסר כמן סימן ר״ל נפתלי מנשה זבולן : ה׳ ׀ שמה יש פסיק בין ה׳ לשמה ובגמרא פ׳ הספינה ג׳ נקראו על שמו של הק״בה אלו הם צדיקים ומשיח וירושלם צדיקים שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו׳ · משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו ה׳ צדקנו · ירושלם דכתיב ושם העיר ה׳ שמה אל תקרי שמה אלא שְׁמה ומה שלא אמר הכתוב בפירוש ה׳ שְׁמה בשוא השי״ן רק בקמץ כתוב במסורת הברית הגדול ריש דברי הימים ב׳ לרמוז גם כן דה׳ אוה למושב לו המקום ההוא נצח סלה ועד ולא זזה שכינה מכותל מערבי אפילו בחרבנא ע״כ · ועיין מ״ס בירמיה כ״ג שוחר טוב מזמור כ״א גנת אגוז דף ס״ב בחיי פרשת לך לך ופרשת כי תשא :

תם ספר יחזקאל שבח לאלהי ישראל

דע קורא נעים כי תרי עשר הם שנים עשר נביאים · שנתנבאו בזמנים שונים · חדשים וגם ישנים · והואיל שדברו נבואות קטנות · סדרום רבותינו ז״ל שיחדיו יהיו חוברות · לכך גם אנחנו נכלל סכום הפסוקים בסוף כלם בחדא מחתא · מחתינהו כדין וכהילכתא :

דבר

יהוה | אשר היה אל־הושע בן־בארי בימי עזיה יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם א
בן־יואש מלך ישראל׃ תחלת דבר־יהוה בהושע ויאמר יהוה אל־הושע לך קח־לך אשת
זנונים וילדי זנונים כי־זנה תזנה הארץ מאחרי יהוה׃ וילך ויקח את־גמר בת־דבלים
ותהר ותלד־לו בן׃ ויאמר יהוה אליו קרא שמו יזרעאל כי־עוד מעט ופקדתי את־דמי
יזרעאל על־בית יהוא והשבתי ממלכות בית ישראל׃ והיה ביום ההוא ושברתי את־
קשת ישראל בעמק יזרעאל׃ ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רחמה כי
לא אוסיף עוד ארחם את־בית ישראל כי־נשא אשא להם׃ ואת־בית יהודה ארחם
והושעתים ביהוה אלהיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב ובמלחמה בסוסים ובפרשים׃
ותגמל את־לא רחמה ותהר ותלד בן׃ ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי
הפטרה במדבר לא־אהיה לכם׃ * והיה מספר בני־ישראל כחול הים אשר לא־ימד ולא
יספר והיה במקום אשר־יאמר להם לא־עמי אתם יאמר להם בני אל־חי׃ ונקבצו בני־
יהודה ובני־ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן־הארץ כי גדול יום יזרעאל׃ אמרו
לאחיכם עמי ולאחותיכם רחמה׃ ריבו באמכם ריבו כי־היא לא אשתי ואנכי לא אישה
ותסר זנוניה מפניה ונאפופיה מבין שדיה׃
פן־אפשיטנה ערמה והצגתיה כיום הולדה ושמתיה כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא׃
ואת־בניה לא ארחם כי־בני זנונים המה׃ כי זנתה אמם הובישה הורתם כי
אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי׃ לכן הנני־שך
את־דרכך בסירים וגדרתי את־גדרה ונתיבותיה לא תמצא׃ ורדפה את־מאהביה ולא
תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל־אישי הראשון כי טוב לי אז
מעתה׃ והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה וזהב
עשו לבעל׃ לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתי צמרי
ופשתי לכסות את־ערותה׃ ועתה אגלה את־נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא־יצילנה
מידי׃ והשבתי כל־משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה׃
והשמתי גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה המה לי אשר נתנו־לי מאהבי ושמתים ליער

א דבר־יו כן נקוד ובניקף׃ ירבעם אין מאריך כרי"ס׃ שמה לא רחמה החי"ת בקמץ׃ לא אהיה הה"א בשוא לבד ובלא מאריך בא"לף׃
ב והיה מספר וגו׳ והיה במקום בספרים כ"י מדוייקים סגיסם הו"או בגעיא׃ ושמתיה כמדבר הכ"ף רפה כמו שכתבתי בפ׳ עקב על
אבנים ברזל׃ ושקויי הו"או כתם והיא למשך והי"וד כעב והיא במקום למ"ד הפעל אבל ושקוי התילים ק"ב הו"או כעב והיא תמורת לא"ד הפעל׃
ובקשתם הרפה להקל׃ ן׳ עזרא׃ חדשה החי"ת בקמץ לבד׃ והשמתי בהרבה ספרים כ"י ודפוסים ישנים בטעם רביע וספרים אחרים בשופר׃

ואכלתם חית השדה: ופקדתי עליה את־ימי הבעלים אשר תקטיר להם
ותעד נזמה וחליתה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה: לכן הנה אנכי מפתיה
והלכתיה המדבר ודברתי על־לבה: ונתתי לה את־כרמיה משם ואת־עמק עכור לפתח
תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ־מצרים: והיה ביום־
ההוא נאם־יהוה תקראי אישי ולא־תקראי־לי עוד בעלי: והסרתי את־שמות הבעלים
מפיה ולא־יזכרו עוד בשמם:
וכרתי להם ברית ביום ההוא עם־חית השדה ועם־עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב
ומלחמה אשבור מן־הארץ והשכבתים לבטח: וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק
ובמשפט ובחסד וברחמים: וארשתיך לי באמונה וידעת את־יהוה: * ע״ס
והיה ׀ ביום ההוא אענה נאם־יהוה אענה את־השמים והם יענו את־הארץ:
והארץ תענה את־הדגן ואת־התירוש ואת־היצהר והם יענו את־יזרעאל: וזרעתיה לי בארץ
ורחמתי את־לא רחמה ואמרתי ללא־עמי עמי־אתה והוא יאמר אלהי: *
ויאמר יהוה אלי עוד לך אהב־אשה אהבת רע ומנאפת כאהבת יהוה את־בני ישראל והם ג
פנים אל־אלהים אחרים ואהבי אשישי ענבים: ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחמר
שערים ולתך שערים: ואמר אליה ימים רבים תשבי לי לא תזני ולא תהיי לאיש וגם־
אני אליך: כי ׀ ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך ואין שר ואין זבח ואין מצבה ואין
אפוד ותרפים: אחר ישבו בני ישראל ובקשו את־יהוה אלהיהם ואת דויד מלכם ופחדו
אל־יהוה ואל־טובו באחרית הימים: * שמעו דבר־יהוה בני ישראל כי ד
ריב ליהוה עם־יושבי הארץ כי אין־אמת ואין־חסד ואין־דעת אלהים בארץ: אלה וכחש
ורצח וגנב ונאף פרצו ודמים בדמים נגעו: על־כן ׀ תאבל הארץ ואמלל כל־יושב בה
בחית השדה ובעוף השמים וגם־דגי הים יאספו: אך איש אל־ירב ואל־יוכח איש ועמך
כמריבי כהן: וכשלת היום וכשל גם־נביא עמך לילה ודמיתי אמך: נדמו עמי מבלי
הדעת כי־אתה הדעת מאסת ואמאסאך מכהן לי ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם־
אני: כרבם כן חטאו־לי כבודם בקלון אמיר: חטאת עמי יאכלו ואל־עונם ישאו נפשו:
והיה כעם ככהן ופקדתי עליו דרכיו ומעלליו אשיב לו: ואכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו
כי־את־יהוה עזבו לשמר: זנות ויין ותירוש יקח־לב: עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כי
רוח זנונים התעה ויזנו מתחת אלהיהם: על־ראשי ההרים יזבחו ועל־הגבעות יקטרו
תחת אלון ולבנה ואלה כי טוב צלה על־כן תזנינה בנותיכם וכלותיכם תנאפנה:

לא

עוד בעלי הע״ין בשוא לבדו במדוייקים כ״י ובדפוס ישן: (והסירותי א״ה בלאתי בשוא טעות אשר נפל ברוב הספרי׳ על מלא והסירותי אשר הכיתותי חסר יו״ד ולא מצאתי בו שום מסרה לא בזעירא ולא ברבתא וחפשתי עד מקום שידי יד כהה מגעת בכל הסרתי והסרתי שבמקרא ומצאתים כולם חסר יו״ד אך בתילים פ״א על הסירותי מסבל שכמו ככתב בגיליון ב׳ מלא ולא מצאתי השני וכיון דדין מלא בא״זה ספרים אמרתי קוש משכא כי זה הוא): ולא יזכרו עוד כס״א כ״י בטעם בז״ין וברוב דפוסים כרי״ש ובמקצת מדוייקים כ״י ודפוס ישן יש גם כן מאריך בז״ין ובכתובים עם פירוש הריא״ כתוב יִזָּכְרוּ וטעות הוא: ואכרה דגש הכ״ף לתפארת מכלול דף ד׳ ודף קס״ד: ובקשו קל הקו״ף: ואמאסאך הו״או בשוא בדפוסים קדמונים ובכל ספרים כ״י וכן נקודה במכלול דף מ״ד ובבעל הלשון ובמקרא לונדא״כי וכתיב בא׳לף יתירא בין הס״מד והכ״ף ועיין בספר הרכבה של ר׳ אליהו אות וא״ו ובשמות רבה פ׳ ל״ח אמר ר׳ יהודה כל כהן שהוא אוכל בתרומה ואינו בן תורה אינו כהן לעתיד לבא אלא כמאס מסלסה דברים שנאמר ואמאסאך מכהן לי שכן ג׳ אלפ״ין יש בו שנמאס מן הכהונה ומן המקדש ומן הלויה: כרבם כן חטאו לי כרבם כתיב חסר וא״ו לשון רב ובסיא כלומר כשהחוטא הרב והוא הכסיא כן חוטאים כלם וכן דרשו בדברים רבה פ׳ ב׳ אמר ר׳ שמואל בר נחמני כל מה שהגדולים עושים הדור עושה וכו׳: כבודם בקלון אמיר זהו אחד מן י״ח תקון סופרים והיה לו לומר כבודי אלא שכינה הכתוב מדרש ילמדנו פרשת בשלח ומסורת כמ״ש בזכריה ב׳: יִקַּח־לב במקצת מדוייקים בג׳ טעמים וכן במכלול דף ג״ה: אלון ולבנה הנו״ן בסגול לא בקמץ וכן במסורת לית וחד מקל לִבְנֶה:
וכלותיכם תנאפנה במקצת ספרים הא׳לף בקמץ:

אל

לא־אפקוד על־בנותיכם כי תזנינה ועל־כלותיכם כי תנאפנה כי־הם עם־הזנות יפרדו ועם־
הקדשות יזבחו ועם לא־יבין ילבט: אם־זנה אתה ישראל אל־יאשם יהודה ואל־תבאו
הגלגל ואל־תעלו בית און ואל־תשבעו חי־יהוה: כי כפרה סררה סרר ישראל עתה
ירעם יהוה ככבש במרחב: חבור עצבים אפרים הנח־לו: סר סבאם הזנה הזנו אהבו
הבו קלון מגניה: צרר רוח אותה בכנפיה ויבשו מזבחותם: * שמעו־
ה זאת הכהנים והקשיבו ׀ בית ישראל ובית המלך האזינו כי לכם המשפט כי־פח הייתם
למצפה ורשת פרושה על־תבור: ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכלם: אני ידעתי
אפרים וישראל לא־נכחד ממני כי עתה הזנית אפרים נטמא ישראל: לא
יתנו מעלליהם לשוב אל־אלהיהם כי רוח זנונים בקרבם ואת־יהוה לא ידעו: וענה גאון־
ישראל בפניו וישראל ואפרים יכשלו בעונם כשל גם־יהודה עמם:
בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את־יהוה ולא ימצאו חלץ מהם: ביהוה בגדו כי־בנים זרים
ילדו עתה יאכלם חדש את־חלקיהם: תקעו שופר בגבעה חצצרה ברמה הריעו בית און
אחריך בנימין: אפרים לשמה תהיה ביום תוכחה בשבטי ישראל הודעתי נאמנה:
היו שרי יהודה כמסיגי גבול עליהם אשפוך כמים עברתי: עשוק אפרים רצוץ משפט
כי הואיל הלך אחרי־צו: ואני כעש לאפרים וכרקב לבית יהודה: וירא אפרים את־
חליו ויהודה את־מזרו וילך אפרים אל־אשור וישלח אל־מלך ירב והוא לא יוכל לרפא לכם
ולא־יגהה מכם מזור: כי אנכי כשחל לאפרים וככפיר לבית יהודה אני אני אטרף ואלך
אשא ואין מציל: אלך אשובה אל־מקומי עד אשר־יאשמו ובקשו פני בצר להם
ו ישחרנני: * לכו ונשובה אל־יהוה כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו: יחינו מימים
ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו: ונדעה נרדפה לדעת את־יהוה כשחר
נכון מצאו ויבוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ: מה אעשה־לך אפרים מה אעשה־לך
יהודה וחסדכם כענן־בקר וכטל משכים הלך: על־כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי־
פי ומשפטיך אור יצא: כי חסד חפצתי ולא־זבח ודעת אלהים מעלות: והמה כאדם
עברו

אל יאשם יהודה ואל תבאו הגלגל ואל תעלו וגו׳ ואל תשבעו וגו׳ הראשון אל בלא וא״ו והשלשה האחרים בוא״ו וכן מצאתו בספרים מדוייקים: הנה לו במקצת מדוייקים בב׳ טעמים וכן במכלול דף כ״ה: הזנה הזנו הכ״ון בצירי במדוייקים לא בסגול וכ״כ רד״ק במכלול דף קנ״ז והלוית חן בפ׳ י״א מהשער רביעי: צרר רוח כתוב במכלול דף כ״ה כי מלת צרר בשני טעמים וי״א כי לכן שמו שני טעמים כאשר כפנסות שתי אותיות דומות זו בסוף המלה וזו בראשית המלה שבצדה כדי לבאר קריאת שתיהן כמו שהזהירו רבותינו בק״ש ליתן ריוח בין הדבקים וה״ה לכל קריאה • אמנם בספרים הכמאים אתנו בטעם אחד לבד ברי״ס ועיין מ״ש בפרשת ואתחנן סימן ד׳: ויבשו מזבחותם בדפוס קדמון כתוב מִזְבְּחוֹתָם וכן מצאתי במקצת ספרים כ״י אך נכתב בצדו מִזְבְּחוֹתָם כ״ל חזקיה מכח המסורת ע״כ • וכן פירשוהו המפרשים וכן הוא בספרים מדוייקים ומלא וא״ו ומסורת
ה עליו לית ומלא: ושחטה בשי״ן ימנית ובס״א כ״י השי״ן בקמץ אך נכתב בצדו בהללי פתח ע״כ • ואף רד״ק כתב מקור כי השי״ן פתוחה בשקל לאהבה: שטים במקצת ספרים כתוב סטים בס״מך וכן הגיה בספר חכמת שלמה בפרק חלק דף ל״ו ולי נראה דגירסת הספרים הכתובים בשי״ן עקר שכן במסורת נמסר ב׳ חד כתיב בס״ך עשה סטים שנאתי (תילים ק״א) וחד כתיב שי״ן שטים העמיקו וכן כתבוהו רד״ק ומאיר כתיב בשרש שטה וכן הוא בס״ס: העמיקו בספרים כ״י מדוייקים הע״ין בשוא לבדו וכ״כ המכלול דף פ״ב וכן העמיקו שחתו דסיפרא סימן ט׳ ואף בעל רב פעלים כתב כן בבנין הפעל: אני ידעתי הע״ין בשוא לבדו: עתה יאכלם חדש המדרש שדורשו כאילו כתוב חָדָשׁ הוא על דרך אל תקרי כמנהג המדרשים במקומות הרבה כמ״ש בס׳ מלאכי וכן הוא בהדיא במדרש ילמדנו פרשת שמות בה׳ בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש שהיו מולידים ולא מלין ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצרים כיון שראה כן הפך הקב״ה את האהבה שהיה אוהב אותן שנאמר הפך לבם לשנא עמו עתה יאכלם חדש חדש כתיב עמד מלך חדש וחדש עליהן גזירות קשות לכך כתי׳ ויקם מלך חדש וגו׳: יאשמו בא״לף והש״ין בשוא לבדו:
ו ובקשו קל הק״וף: ונדעה נרדפה ונדעה ה׳ בקריאה וסימן הוציאם אליכו ונדעה אתם • יגישו ויגידו לנו • הגידו האותיות לאחור: ונדעה בשלמי הדעה הזאת • ונדעה התלאית דהכנו דפסק מיבה • וחד פלוגתא ונדעה נרדפה לדעת כן נמסר במסרה גדולה וביוצא ויטעיה סימן מ״א ולא ידעתי מה היא הפלוגתא שבכל ספרים שלנו כתוב ונדעה בו״או ואולי באיזה ספר היה כתוב נדעה בלא וא״ו וכן הוא בילקוט הושע רמז תק״כב כדרש פ״ק דברכות כל היוצא מב״ה אל יפסיע פסיעה גסה ולא אמרן אלא בדנפיק אבל בדעייל מצוה למירהט שנאמר נדעה נרדפה וגו׳ • וכן הוא ברבינו ישעיה הראשון מטראני ז״ל שם בברכות ובמיימוני ריש פ״ח מהל׳ תפלה ובסמ״ג בלא וא״ו אבל אכן לית לן לשנויי מה שמסרו לנו בעלי המסורת וכן הוא בפ״ק דתענית ובמכלול דף ס״ג ובס׳ בחות דף קכ״א בוא״ו: מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה בנביאים עם פי׳ הריא׳ כתוב ומה אעשה לך יהודה והוא שיבוש:

עָבְרוּ בְרִית שָׁם בָּגְדוּ בִי׃ גִּלְעָד קִרְיַת פֹּעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה מִדָּם׃ וּכְחַכֵּי אִישׁ גְּדוּדִים חֶבֶר
כֹּהֲנִים דֶּרֶךְ יְרַצְּחוּ שֶׁכְמָה כִּי זִמָּה עָשׂוּ׃ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל רָאִיתִי שַׁעֲרִירִיָּה שָׁם זְנוּת לְאֶפְרַיִם שערוריה ק׳
נִטְמָא יִשְׂרָאֵל׃ גַּם־יְהוּדָה שָׁת קָצִיר לָךְ בְּשׁוּבִי שְׁבוּת עַמִּי׃ *
ז כְּרָפְאִי
לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֺן אֶפְרַיִם וְרָעוֹת שֹׁמְרוֹן כִּי פָעֲלוּ שָׁקֶר וְגַנָּב יָבוֹא פָּשַׁט גְּדוּד בַּחוּץ׃ וּבַל־
יֹאמְרוּ לִלְבָבָם כָּל־רָעָתָם זָכָרְתִּי עַתָּה סְבָבוּם מַעַלְלֵיהֶם נֶגֶד פָּנַי הָיוּ׃
בְּרָעָתָם
יְשַׂמְּחוּ־מֶלֶךְ וּבְכַחֲשֵׁיהֶם שָׂרִים׃ כֻּלָּם מְנָאֲפִים כְּמוֹ תַנּוּר בֹּעֵרָה מֵאֹפֶה יִשְׁבּוֹת מֵעִיר
מִלּוּשׁ בָּצֵק עַד־חֻמְצָתוֹ׃ יוֹם מַלְכֵּנוּ הֶחֱלוּ שָׂרִים חֲמַת מִיָּיִן מָשַׁךְ יָדוֹ אֶת־לֹצְצִים׃ כִּי־
קֵרְבוּ כַתַּנּוּר לִבָּם בְּאָרְבָּם כָּל־הַלַּיְלָה יָשֵׁן אֹפֵהֶם בֹּקֶר הוּא בֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה׃ כֻּלָּם יֵחַמּוּ
כַּתַּנּוּר וְאָכְלוּ אֶת־שֹׁפְטֵיהֶם כָּל־מַלְכֵיהֶם נָפָלוּ אֵין־קֹרֵא בָהֶם אֵלָי׃ אֶפְרַיִם בָּעַמִּים הוּא
יִתְבּוֹלָל אֶפְרַיִם הָיָה עֻגָה בְּלִי הֲפוּכָה׃ אָכְלוּ זָרִים כֹּחוֹ וְהוּא לֹא יָדָע גַּם־שֵׂיבָה זָרְקָה בּוֹ
וְהוּא לֹא יָדָע׃ וְעָנָה גְאוֹן־יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו וְלֹא־שָׁבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא בִקְשֻׁהוּ בְּכָל־
זֹאת׃ וַיְהִי אֶפְרַיִם כְּיוֹנָה פוֹתָה אֵין לֵב מִצְרַיִם קָרָאוּ אַשּׁוּר הָלָכוּ׃ כַּאֲשֶׁר יֵלֵכוּ אֶפְרוֹשׂ
עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי כְּעוֹף הַשָּׁמַיִם אוֹרִידֵם אַיְסִרֵם כְּשֵׁמַע לַעֲדָתָם׃ אוֹי לָהֶם כִּי־נָדְדוּ מִמֶּנִּי שֹׁד
לָהֶם כִּי־פָשְׁעוּ בִי וְאָנֹכִי אֶפְדֵּם וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים׃ וְלֹא־זָעֲקוּ אֵלַי בְּלִבָּם כִּי יְיֵלִילוּ
עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם עַל־דָּגָן וְתִירוֹשׁ יִתְגּוֹרָרוּ יָסוּרוּ בִי׃ וַאֲנִי יִסַּרְתִּי חִזַּקְתִּי זְרוֹעֹתָם וְאֵלַי יְחַשְּׁבוּ־
רָע׃ יָשׁוּבוּ לֹא עָל הָיוּ כְּקֶשֶׁת רְמִיָּה יִפְּלוּ בַחֶרֶב שָׂרֵיהֶם מִזַּעַם לְשׁוֹנָם זוֹ לַעְגָּם בְּאֶרֶץ
ח מִצְרָיִם׃ * אֶל־חִכְּךָ שֹׁפָר כַּנֶּשֶׁר עַל־בֵּית יְהוָה יַעַן עָבְרוּ בְרִיתִי וְעַל־תּוֹרָתִי פָּשָׁעוּ׃ לִי
יִזְעָקוּ אֱלֹהַי יְדַעֲנוּךָ יִשְׂרָאֵל׃ זָנַח יִשְׂרָאֵל טוֹב אוֹיֵב יִרְדְּפוֹ׃ הֵם הִמְלִיכוּ וְלֹא מִמֶּנִּי
הֵשִׂירוּ וְלֹא יָדָעְתִּי כַּסְפָּם וּזְהָבָם עָשׂוּ לָהֶם עֲצַבִּים לְמַעַן יִכָּרֵת׃ זָנַח עֶגְלֵךְ שֹׁמְרוֹן חָרָה
אַפִּי בָּם עַד־מָתַי לֹא יוּכְלוּ נִקָּיֹן׃ כִּי מִיִּשְׂרָאֵל וְהוּא חָרָשׁ עָשָׂהוּ וְלֹא אֱלֹהִים הוּא כִּי־
שְׁבָבִים יִהְיֶה עֵגֶל שֹׁמְרוֹן׃ כִּי רוּחַ יִזְרָעוּ וְסוּפָתָה יִקְצֹרוּ קָמָה אֵין־לוֹ צֶמַח בְּלִי יַעֲשֶׂה־
קֶּמַח אוּלַי יַעֲשֶׂה זָרִים יִבְלָעֻהוּ׃ נִבְלַע יִשְׂרָאֵל עַתָּה הָיוּ בַגּוֹיִם כִּכְלִי אֵין־חֵפֶץ בּוֹ׃ כִּי־
הֵמָּה עָלוּ אַשּׁוּר פֶּרֶא בּוֹדֵד לוֹ אֶפְרַיִם הִתְנוּ אֲהָבִים׃ גַּם כִּי־יִתְנוּ בַגּוֹיִם עַתָּה אֲקַבְּצֵם
וַיָּחֵלּוּ מְּעָט מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים׃ כִּי־הִרְבָּה אֶפְרַיִם מִזְבְּחֹת לַחֲטֹא הָיוּ־לוֹ מִזְבְּחוֹת לַחֲטֹא׃
אֶכְתָּוב־לוֹ רֻבּוֹ תּוֹרָתִי כְּמוֹ־זָר נֶחְשָׁבוּ׃ זִבְחֵי הַבְהָבַי יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֹּאכֵלוּ יְהוָה לֹא רָצָם רבי ק׳
עַתָּה יִזְכֹּר עֲוֺנָם וְיִפְקֹד חַטֹּאתָם הֵמָּה מִצְרַיִם יָשׁוּבוּ׃ וַיִּשְׁכַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־
עֹשֵׂהוּ וַיִּבֶן הֵיכָלוֹת וִיהוּדָה הִרְבָּה עָרִים בְּצֻרוֹת וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּעָרָיו וְאָכְלָה אַרְמְנֹתֶיהָ׃ *
ט אַל־תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּיל כְּעַמִּים כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ אָהַבְתָּ אֶתְנָן עַל כָּל־גָּרְנוֹת דָּגָן׃
גרן

וכחכי איש גדודים במקצת ספרי הדפוס בכי"ת אחר הו"או וטעות הוא כי לפי התרגום ולכל הפירושים בכ"ף וכן מצאתי בדפוסים ישנים ובספרים
כ"י מדוייקים: ירצחו שכמה בספרי הדפוס החי"ת בגלגל ובספרים כ"י מדוייקים בלא גלגל ובמקף בין שתי המלות וזהו מה שכתוב במקרא גדולה
ו פלוגתא ירצחו והוא מחלוקת ב"א וב"נ וספרי הדפוס הם כב"א כפי הנראה בחילופים ושם כתוב ירחצו וצ"ל ירצחו: שעריריה שערוריה ק': פשט
גדוד חד מאלפא ביתא מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ברים תיבותא ומטעין בהון וסימן כמסר במסרה רבתא: ובל יאמרו ללבבם הל"מד בחירק:
ישמחו מלך המ"ם בדגש: בערה מלעיל: החלו בלא מאריך בה"א: קרבו בלא מאריך בקו"ף: אין קורא הקורא ואין בו"או אינו קורא
בצדק: היה עגה רפה הגי"מל: ולא בקשהו קלסק"וף: כאשר ילכו י' דמטעין דסבירין אסר מסורת יוכה א': כאשר ילכו יונתן תרגם באתר
דיהכון ונוכל לומר שהכ"ף תמורת הבי"ת כמ"ש האפודי בפ' י"ד ועיין מ"ש ביחזקאל י"ו אבל וכדמי בניך: לענם בספרים כ"י מדוייקים
ח וגם במקצת דפוסים העי"ן בשוא לבדו והגי"מל דגושה: ידענוך בספרים כ"י הי"וד בגעיא: השירו ולא ידעתי חד מן מלין דכתיבין סי"ן וקרי'
סמ"ך וסימן כמסר במ"ג הושע ג' וכן כתב רש"י ז"ל: ויחלו מעט בספרים כ"י המ"ם דגושה: ממשא מלך שרים שרים כתיב בלא וא"ו וכן צריך
להגיה בס"ק דבבא בתרא והוא חד מאלפא ביתא מן ב' ב' מלין לא נסבין וא"ו ברים תיבותא ומטעין אינשי בהון וסימן כמסר במסרה רבתא: אכתוב
לו יתיר וא"ו והתי"ו בקמץ חטוף מפני המקף והדומים לו כתובים במסרה גדולה אות הוא"ו: רבו רבי ק': יזבחו בשר ויאכלו במקצת ספרים
ט ויאכלו בו"או בשוא וכן משמע מפירוש רש"י ורד"ק כתב שהיא אלא בפתח: אל גיל בעמים בכ"ף וכן נמנה במ"ג באלפא ביתא מן חד חד נסבין
כ"ף

גרן ויקב לא ירעם ותירוש יכחש בה׃ לא ישבו בארץ יהוה ושב אפרים מצרים ובאשור
טמא יאכלו׃ לא יסכו ליהוה יין ולא יערבו לו זבחיהם כלחם אונים להם כל אכליו
יטמאו כי לחמם לנפשם לא יבוא בית יהוה׃
מה תעשו ליום מועד וליום חג יהוה׃ כי הנה הלכו משד מצרים תקבצם מף תקברם
מחמד לכספם קימוש יירשם חוח באהליהם׃ באו ימי הפקדה באו ימי השלם ידעו
ישראל אויל הנביא משגע איש הרוח על רב עונך ורבה משטמה׃ צפה אפרים עם
אלהי נביא פח יקוש על כל דרכיו משטמה בבית אלהיו׃ העמיקו שחתו כימי הגבעה
יזכור עונם יפקוד חטאתם׃ כענבים במדבר מצאתי ישראל כבכורה בתאנה
בראשיתה ראיתי אבותיכם המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים כאהבם׃
אפרים כעוף יתעופף כבודם מלדה ומבטן ומהריון׃ כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים
מאדם כי גם אוי להם בשורי מהם׃ אפרים כאשר ראיתי לצור שתולה בנוה ואפרים
להוציא אל הורג בניו׃ תן להם יהוה מה תתן תן להם רחם משכיל ושדים צמקים׃
כל רעתם בגלגל כי שם שנאתים על רע מעלליהם מביתי אגרשם לא אוסף אהבתם כל
שריהם סוררים׃ הכה אפרים שרשם יבש פרי בלי* יעשון גם כי ילדון והמתי מחמדי בלי ק
בטנם׃ ימאסם אלהי כי לא שמעו לו ויהיו נדדים בגוים׃ *
י גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו כרב לפריו הרבה למזבחות כטוב לארצו היטיבו מצבות׃
חלק לבם עתה יאשמו הוא יערף מזבחותם ישדד מצבותם׃ כי עתה יאמרו אין מלך
לנו כי לא יראנו את יהוה והמלך מה יעשה לנו׃ דברו דברים אלות שוא כרת ברית
ופרח כראש משפט על תלמי שדי׃ לעגלות בית און יגורו שכן שמרון כי אבל עליו
עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו׃ גם אותו לאשור יובל מנחה למלך ירב
בשנה אפרים יקח ויבוש ישראל מעצתו׃ נדמה שמרון מלכה כקצף על פני מים׃
ונשמדו במות און חטאת ישראל קוץ ודרדר יעלה על מזבחותם ואמרו להרים כסונו
ולגבעות נפלו עלינו׃ מימי הגבעה חטאת ישראל שם עמדו לא תשיגם בגבעה
מלחמה על בני עלוה׃ באותי ואסרם ואספו עליהם עמים באסרם לשתי עינתם׃ עונתם
ואפרים עגלה מלמדה אהבתי לדוש ואני עברתי על טוב צוארה ארכיב אפרים יחרוש
יהודה ישדד לו יעקב׃ זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד נירו לכם ניר ועת לדרוש את
יהוה

כ״ף נרפיה ולית דכוותה׃ **יכחש בה** ב׳ סבירין גם כמ״ש במלכים ב׳ ג׳׃ **צופה אפרים עם אלהי** בכל הספרים כתוב אלהי והרוא׳ כתב כראה הדברי רש״י שהיה כתוב בספרו עם אלהיו ואינו כן כי אם עם אלהי ורואה אני מחלוקת בין המפרשים אם שם זה חול או קדש וכן בבית אלהיו שבסוף זה הפסוק׳ ובמסכת סופרים שבידנו ר׳ כתן אומר בבית אלהיו הרי זה קודש ע״כ. ולפי דעתי יש שם חיסרון והמקום ימלא חסרונכו׃ **פח יקוש** בס״א כ״י בשורק כמו מפח יקוש דתילים וכן וכבפור מפח יקוש (משלי ו) אבל בשאר ספרים זה לבדו בחולם וכן כתב הקמחי בשרש יקש׃ **העמיקו** בס״א דפוס ישן הע״ין בחטף סגול ובספרים אחרים בשוא לבדו ועיין מ״ש לעיל סימן ה׳׃ **חטאתם** בכמה ספרי הדפוס וכ״י מלא בא״לף וא״ו אך במקצת ספרים מדוייקים ישנים וגם בדפוס קדמון כתוב חטאתם בלא וא״ו וכן נראה עיקר דבמסורת ישעיה כ״ח נמסר חטאתם ע׳ והכא חשיב להו ד׳ באורייתא וב׳ בנביאים ומדחזינן דסכהו דאורייתא בלא וא״ו אית לן למימר דשארא כמי דכוותייהו ובפרשת קרח איתא להך מסרא בגוונא אחריתי ודא ודא חדא היא ולא פליגי אהדדי דוק ותשכח׃ **כבכורה** הה״א בלא מפיק והוא חד מן י״ח זוגין חד מפיק וחד לא מפיק׃ **כאהבם** הא״לף בקמץ רחב והה״א בחטף קמץ׃ **בשורי** בשי״ן שמאלית וכן הוא במסורת הושע ב׳ עם מלין דמתיין שי״ן וקריכן סמ״ך׃ **תן להם ה׳** הת״ו בגירי בספרים מדוייקים וכן תן להם רחם משכיל עיין במכלול דף ק ב ומ״ש במזמור כ״ח בס״ד׃ **רחם משכיל** השי״ן ימנית וחברו על פי המסורת אבינ בגבור משכיל (ירמיה כ)׃ **סוררים** מתחלפת סררים חסר וא״ו׃ **בלי** בל ק׳׃ **מחמדי** המ״ם בשוא ופתח׃ **עתה יאשמו** בס״א קדמון מהדפוס הא״לף בשוא וסגול ובספרים מדוייקים בשוא לבדו ובלא מאריך ביו״ד׃ **ופרח כראש** בכ״ף׃ **קוץ ודרדר** במקצת ספרים קדמונים כ״י דל״ת שנייה בקמץ גם בעל רב פעלים כתב שמצא כן במקצת ספרים ועיין גם כן מ״ש בפרשת בראשית על וקוץ ודרדר׃ **מימי הגבעה** חָטָאתָ ישרא׳ כ״ח חָטָאת וכן כתב רש״י נָל חטאת זה נקוד רפי שהוא לשון נקבה ולשעבר כמו עשת באת אזלת יד׃ **עינתם** עונתם ק׳׃ **ישדד לו יעקב** בשי״ן שמאלית מתניך סדה וכן במסורת ג׳ בקריאה וכולם כתובים כן׃

יושב

יְהוָה עַד־יָבוֹא וְיֹרֶה צֶדֶק לָכֶם׃ חֲרַשְׁתֶּם־רֶשַׁע עַוְלָתָה קְצַרְתֶּם אֲכַלְתֶּם פְּרִי־כָחַשׁ כִּי־בָטַחְתָּ
בְדַרְכְּךָ בְּרֹב גִּבּוֹרֶיךָ׃ וְקָאם שָׁאוֹן בְּעַמֶּךָ וְכָל־מִבְצָרֶיךָ יוּשַּׁד כְּשֹׁד שַׁלְמַן בֵּית אַרְבֵאל
בְּיוֹם מִלְחָמָה אֵם עַל־בָּנִים רֻטָּשָׁה׃
כָּכָה עָשָׂה לָכֶם בֵּית־אֵל מִפְּנֵי רָעַת רָעַתְכֶם בַּשַּׁחַר נִדְמֹה נִדְמָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ * כִּי יא
נַעַר יִשְׂרָאֵל וָאֹהֲבֵהוּ וּמִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לִבְנִי׃ קָרְאוּ לָהֶם כֵּן הָלְכוּ מִפְּנֵיהֶם לַבְּעָלִים יְזַבֵּחוּ
וְלַפְּסִלִים יְקַטֵּרוּן׃ וְאָנֹכִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחָם עַל־זְרוֹעֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רְפָאתִים׃
בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה וָאֶהְיֶה לָהֶם כִּמְרִימֵי עֹל עַל לְחֵיהֶם וְאַט אֵלָיו אוֹכִיל׃
לֹא יָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַשּׁוּר הוּא מַלְכּוֹ כִּי מֵאֲנוּ לָשׁוּב׃ וְחָלָה חֶרֶב בְּעָרָיו וְכִלְּתָה
בַדָּיו וְאָכָלָה מִמֹּעֲצוֹתֵיהֶם׃ * וְעַמִּי תְלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי וְאֶל־עַל יִקְרָאֻהוּ יַחַד לֹא יְרוֹמֵם׃ הפטרה ויצא
אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתֶּנְךָ כְאַדְמָה אֲשִׂימְךָ כִּצְבֹאיִם נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי יַחַד
נִכְמְרוּ נִחוּמָי׃ לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחֵת אֶפְרָיִם כִּי אֵל אָנֹכִי וְלֹא־אִישׁ
בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר׃ אַחֲרֵי יְהוָה יֵלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי־הוּא יִשְׁאַג וְיֶחֶרְדוּ בָנִים
מִיָּם׃ יֶחֶרְדוּ כְצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהוֹשַׁבְתִּים עַל־בָּתֵּיהֶם נְאֻם־יְהוָה׃ * יב
סְבָבֻנִי בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה עֹד רָד עִם־אֵל וְעִם־קְדוֹשִׁים
נֶאֱמָן׃ אֶפְרַיִם רֹעֶה רוּחַ וְרֹדֵף קָדִים כָּל־הַיּוֹם כָּזָב וָשֹׁד יַרְבֶּה וּבְרִית עִם־אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ
וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל׃ וְרִיב לַיהוָה עִם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב כִּדְרָכָיו כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ׃
בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת־אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים׃ וַיָּשַׂר אֶל־מַלְאָךְ וַיֻּכָל בָּכָה וַיִּתְחַנֶּן־לוֹ בֵּית־ הפטרה
אֵל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ׃ וַיהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זִכְרוֹ׃ וְאַתָּה בֵּאלֹהֶיךָ תָשׁוּב
חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקַוֵּה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד׃
כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב׃ וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אַךְ עָשַׁרְתִּי מָצָאתִי אוֹן לִי כָּל־יְגִיעַי
לֹא יִמְצְאוּ־לִי עָוֹן אֲשֶׁר־חֵטְא׃ וְאָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים
כִּימֵי מוֹעֵד׃ וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאָנֹכִי חָזוֹן הִרְבֵּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה׃ אִם־גִּלְעָד
אָוֶן אַךְ־שָׁוְא הָיוּ בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים זִבֵּחוּ גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדָי׃ * וַיִּבְרַח יַעֲקֹב ס"נ הפטרה וישלח לאשכנזים
שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמָר׃ וּבְנָבִיא הֶעֱלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
וּבְנָבִיא נִשְׁמָר׃ הִכְעִיס אֶפְרַיִם תַּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו יִטּוֹשׁ וְחֶרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ אֲדֹנָיו׃
כְּדַבֵּר אֶפְרַיִם רְתֵת נָשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֶּאְשַׁם בַּבַּעַל וַיָּמֹת׃ * וְעַתָּה יוֹסִפוּ לַחֲטֹא יג
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה מִכַּסְפָּם כִּתְבוּנָם עֲצַבִּים מַעֲשֵׂה חָרָשִׁים כֻּלֹּה לָהֶם הֵם אֹמְרִים זֹבְחֵי אָדָם
עֲגָלִים יִשָּׁקוּן׃ לָכֵן יִהְיוּ כַּעֲנַן־בֹּקֶר וְכַטַּל מַשְׁכִּים הֹלֵךְ כְּמֹץ יְסֹעֵר מִגֹּרֶן וּכְעָשָׁן מֵאֲרֻבָּה׃
וְאָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וֵאלֹהִים זוּלָתִי לֹא תֵדָע וּמוֹשִׁיעַ אַיִן בִּלְתִּי׃ אֲנִי יְדַעְתִּיךָ
בַּמִּדְבָּר

יושד כבתב בוא"ו עם הדגש וברוב ספרים שלנו השי"ן קמוצה ורד"ק בספר מכלול דף ק"ף כתבו בפתח ואחר כך כתב ובקצת ספרים קמץ בזקף :
ארבאל בספרים מדוייקים כ"י הבי"ת רפויה וכן הוא בדפוסים ישנים : בשחר בבי"ת לא בכ"ף וכן במסורת לית כותיה ואילו בכ"ף הא איכא כגון יא
אז יבקע כשחר אורך (ישעיה נח) : קחם על זרועתיו כולו קמוץ ועיין בספר הרכבה מר' אליה המדקדק : אמשכם הכ"ף בציירי ברוב
הספרים : ממעצותיהם הרבה חילופים יש במלוי וחיסור וא"וין ובתילים ה' על פסוק יפלו ממעצותיהם מסור עליה ב' כתיב כן והוא חסר וא"ו
קדמאה ומלא וא"ו תנינא : כצבאים החירק תחת הי"וד והא"לף נחה : נאמן ברובן של ספרים הנ"ון בחטף סגול והכ"ון בלא מאריך : כמעלליו יב
ישיב לו כן כתיב בלא וא"ו ומי שחשב לכתו' וכמעלליו בו"או טעה וכן מתורגם בדפוס ישן כעובדוהי : ויתחנן לו החי"ת במאריך : ואתה
באלהיך תשוב הרי זה קודש מסכת סופרים : ויאמר אפרים במסורת חשיב ליה בהדי י"ב דסבירין ויאמרו ועיין מה שכתבתי בסוף פ' מטות :
באהלים בספרים כ"י מדוייקים הא"לף בחטף קמץ וכן במקצת ספרי הדפוס גם במסורת כאן ובשופטים ח' נמסר באהלים ד' בקריאה וכולם בחטף יג
קמץ : ודברתי בשני פסוקין וי"ס בפסוק א' בלבד ואין לחוש להם : ויאשם בספרים כ"י מדוייקים וגם במקצת ספרי הדפוס הא"לף בשוא לבדו
וכ"כ במכלול דף קי"ד : בתבונם בכל ספרים כ"י בב"ף וכן פירשו כל המפרשים :

תלאובת

במדבר בארץ תלאובות: * כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על־כן שכחוני: ואהי
להם כמו־שחל כנמר על־דרך אשור: אפגשם כדב שכול ואקרע סגור לבם ואכלם שם
כלביא חית השדה תבקעם: שחתך ישראל כי־בי בעזרך: אהי מלכך אפוא ויושיעך
בכל־עריך ושפטיך אשר אמרת תנה־לי מלך ושרים: אתן־לך מלך באפי ואקח
בעברתי: צרור עון אפרים צפונה חטאתו: חבלי יולדה יבאו לו הוא־בן
לא חכם כי־עת לא־יעמד במשבר בנים: מיד שאול אפדם ממות אגאלם אהי דבריך
מות אהי קטבך שאול נחם יסתר מעיני: כי הוא בין אחים יפריא יבוא קדים רוח יהוה
ממדבר עלה ויבוש מקורו ויחרב מעינו הוא ישסה אוצר כל־כלי חמדה: * תאשם
יד שמרון כי מרתה באלהיה בחרב יפלו עלליהם ירטשו והריותיו יבקעו: *
שובה ישראל עד יהוה אלהיך כי כשלת בעונך: קחו עמכם דברים ושובו אל־יהוה
אמרו אליו כל־תשא עון וקח־טוב ונשלמה פרים שפתינו: אשור לא יושיענו על־סוס
לא נרכב ולא־נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר־בך ירחם יתום: ארפא משובתם
אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון:
ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ישבו ישבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן
זכרו כיין לבנון: אפרים מה־לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני כברוש רענן ממני
פריך נמצא: מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי־ישרים דרכי יהוה וצדקים ילכו בם
ופשעים יכשלו בם: *

יואל

א דבר־יהוה אשר היה אל־יואל בן־פתואל: שמעו־זאת הזקנים והאזינו כל יושבי
הארץ ההיתה זאת בימיכם ואם בימי אבתיכם: עליה לבניכם ספרו ובניכם
לבניהם ובניהם לדור אחר: יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק
ויתר הילק אכל החסיל: הקיצו שכורים ובכו והיללו כל־שתי יין על־עסיס כי נכרת מפיכם:
כי־גוי עלה על־ארצי עצום ואין מספר שניו שני אריה ומתלעות לביא לו:
שם גפני לשמה ותאנתי לקצפה חשף חשפה והשליך הלבינו שריגיה: אלי כבתולה חגרת־
שק על־בעל נעוריה: הכרת מנחה ונסך מבית יהוה אבלו הכהנים משרתי
יהוה

תלאובת ס"א תלאבות: כנמר על דרך אשור אישתבשו כולהו כסתי דכתיבין אשור בפתח האל"ף ונדגש בשי"ן כי הוא בקמץ האל"ף והשי"ן
רפה וכ"כ רש"י ז"ל כל אשור שבמקרא דגש וזה רפי שאינו שם מקום אלא אחריב ואשקוד כמו אשורנו ולא קרוב · וכ"כ רד"ק בפירוש ובשרשים שהוא
פעול מבנין הקל · עוד כתב בשרשים ויש לפרש מן אשורנו ולא קרוב האל"ף למדבר וזהו כפירוש רש"י ז"ל ולכל הפירושים בקמץ ורפי: קטבך
יד הטע"ת בקמץ לכל והוא חטוף רד"ק בפירוש ובמכלול דף ר"י: תאשם שמרון הא"לף בשוא לבדו רד"ק בכל המקומות: כי מרתה באלהיה מס'
סופרים פ' ד' כי מרתה באלהיה הרי זה קדש: אמרו אליו בס"א כ"י ובכת"יאים עם פירוש הריא' וגם בדפוס ישן מויניציאה כתוב ואמרו כו"אר
וכן נדפס בפירוש רד"ק ואולם בשאר דפוסים וספרים אחרים כ"י בלא וא"ו וכן הוא בתרגום: יונקותיו מתחלפים הספרים במילוי וחיסור וא"ו
קדמאה ותנייתא: (א"ה אבל לפי המסר ביחזקאל י"ז על מראש ינקותיו ב' חד חסר וחד מלא ולפי רוב ספרים המדויקי' אידך חסר שמעכת תיבה
דהאי מלא הוא): רענן הע"ין בשוא ופתח ובלא מאריך ברי"ם: ויבן אלה בב' טעמים וכן במכלול דף כ"ה ועיין מ"ש בפ' קרח על ויוכח פרח
וכפרשת ואתחנן על השמע עם:

יואל

והילילו מתחלפת והיללו וס"ם והלילו: ומתלעות ברוב המדויקים הו"או במאריך: הכרת הה"א בקמץ חטוף: אבלו הא"לף במאריך
במקצת מדויקים:

יְהוָה׃ שֻׁדַּד שָׂדֶה אָבְלָה אֲדָמָה כִּי שֻׁדַּד דָּגָן הוֹבִישׁ תִּירוֹשׁ אֻמְלַל יִצְהָר׃
הֹבִישׁוּ אִכָּרִים הֵילִילוּ כֹּרְמִים עַל־חִטָּה וְעַל־שְׂעֹרָה כִּי אָבַד קְצִיר שָׂדֶה׃ הַגֶּפֶן הוֹבִישָׁה
וְהַתְּאֵנָה אֻמְלָלָה רִמּוֹן גַּם־תָּמָר וְתַפּוּחַ כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יָבֵשׁוּ כִּי־הֹבִישׁ שָׂשׂוֹן מִן־בְּנֵי אָדָם׃
חִגְרוּ וְסִפְדוּ הַכֹּהֲנִים הֵילִילוּ מְשָׁרְתֵי מִזְבֵּחַ בֹּאוּ לִינוּ בַשַּׂקִּים מְשָׁרְתֵי אֱלֹהָי כִּי נִמְנַע מִבֵּית
אֱלֹהֵיכֶם מִנְחָה וָנָסֶךְ׃ קַדְּשׁוּ־צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה אִסְפוּ זְקֵנִים כֹּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְזַעֲקוּ אֶל־יְהוָה׃
אֲהָהּ לַיּוֹם כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה וּכְשֹׁד מִשַּׁדַּי יָבוֹא׃ הֲלוֹא נֶגֶד עֵינֵינוּ אֹכֶל נִכְרָת מִבֵּית
אֱלֹהֵינוּ שִׂמְחָה וָגִיל׃ עָבְשׁוּ פְרֻדוֹת תַּחַת מֶגְרְפֹתֵיהֶם נָשַׁמּוּ אֹצָרוֹת נֶהֶרְסוּ מַמְּגֻרוֹת כִּי
הֹבִישׁ דָּגָן׃ מַה־נֶּאֶנְחָה בְהֵמָה נָבֹכוּ עֶדְרֵי בָקָר כִּי אֵין מִרְעֶה לָהֶם גַּם־עֶדְרֵי הַצֹּאן נֶאְשָׁמוּ׃
אֵלֶיךָ יְהוָה אֶקְרָא כִּי־אֵשׁ אָכְלָה נְאוֹת מִדְבָּר וְלֶהָבָה לִהֲטָה כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה׃ גַּם־בַּהֲמוֹת
שָׂדֶה תַּעֲרוֹג אֵלֶיךָ כִּי יָבְשׁוּ אֲפִיקֵי מָיִם וְאֵשׁ אָכְלָה נְאוֹת מִדְבָּר׃ *
ב תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן וְהָרִיעוּ בְּהַר קָדְשִׁי יִרְגְּזוּ כֹּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי־בָא יוֹם־יְהוָה כִּי קָרוֹב׃ יוֹם
חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל כְּשַׁחַר פָּרֻשׂ עַל־הֶהָרִים עַם רַב וְעָצוּם כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן־
הָעוֹלָם וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף עַד־שְׁנֵי דּוֹר וָדוֹר׃ לְפָנָיו אָכְלָה אֵשׁ וְאַחֲרָיו תְּלַהֵט לֶהָבָה כְּגַן־
עֵדֶן הָאָרֶץ לְפָנָיו וְאַחֲרָיו מִדְבַּר שְׁמָמָה וְגַם־פְּלֵיטָה לֹא־הָיְתָה לּוֹ׃ כְּמַרְאֵה סוּסִים מַרְאֵהוּ
וּכְפָרָשִׁים כֵּן יְרוּצוּן׃ כְּקוֹל מַרְכָּבוֹת עַל־רָאשֵׁי הֶהָרִים יְרַקֵּדוּן כְּקוֹל לַהַב אֵשׁ אֹכְלָה
קָשׁ כְּעַם עָצוּם עֱרוּךְ מִלְחָמָה׃
מִפָּנָיו יָחִילוּ עַמִּים כָּל־פָּנִים קִבְּצוּ פָארוּר׃ כְּגִבּוֹרִים יְרֻצוּן כְּאַנְשֵׁי מִלְחָמָה יַעֲלוּ חוֹמָה
וְאִישׁ בִּדְרָכָיו יֵלֵכוּן וְלֹא יְעַבְּטוּן אֹרְחוֹתָם׃ וְאִישׁ אָחִיו לֹא יִדְחָקוּן גֶּבֶר בִּמְסִלָּתוֹ יֵלֵכוּן וּבְעַד
הַשֶּׁלַח יִפֹּלוּ לֹא יִבְצָעוּ׃ בָּעִיר יָשֹׁקּוּ בַּחוֹמָה יְרֻצוּן בַּבָּתִּים יַעֲלוּ בְּעַד הַחַלּוֹנִים יָבֹאוּ כַּגַּנָּב׃
לְפָנָיו רָגְזָה אֶרֶץ רָעֲשׁוּ שָׁמָיִם שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִים אָסְפוּ נָגְהָם׃ וַיהוָה נָתַן קוֹלוֹ
לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ כִּי עָצוּם עֹשֵׂה דְבָרוֹ כִּי־גָדוֹל יוֹם־יְהוָה וְנוֹרָא מְאֹד וּמִי
יְכִילֶנּוּ׃ וְגַם־עַתָּה נְאֻם־יְהוָה שֻׁבוּ עָדַי בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְצוֹם וּבִבְכִי וּבְמִסְפֵּד׃ וְקִרְעוּ
לְבַבְכֶם וְאַל־בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד
וְנִחָם עַל־הָרָעָה׃ מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחָם וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה מִנְחָה וָנֶסֶךְ לַיהוָה
הפטרת האזינו לאשכנזים אֱלֹהֵיכֶם׃ * תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קַדְּשׁוּ־צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה׃ אִסְפוּ־עָם

קדשו

וכשד משדי יבוא עיין מ"ש בישעיה י"ג : **הלוא נגד עינינו** הלא נגד עינינו כמה ספרים מדוייקים שכתוב בהם הלוא מלא וא"ו וא"לף ונשתבשו הספרים הכתובים בלא וא"ו לפי שמצאו כתוב במ"גשלנו כל הלא דתרי עשר חסרים בר מן א' מלא הלוא חשך יום ה' עמוס ה' וטעות נפל במסרתנו וכן צריך לגרוס כל הלוא דתרי עשר מלאים בר מן א' חסר וסימן הלא חשך יום ה' והתם בעמוס קאי ספיר ונמסר עליו לית חסר בסיפרא ואין להקפיד בדבר דודאי הכי הוא : **מגרפתיהם** בספר אחד כ"י המ"ם בחירק ובספרים אחרים בסגול וכן כתב רד"ק בפירוש ובשרשים שהמ"ם בסגול : **מה נאנחה** בספר בעל הלשון הא"לף בסגול והנ"ון בשוא נח וכן הוא בספרים כ"י מדוייקים ובמקצת ספרי הדפוס וכן מצאתי מסורת כ"י נאנחה ב' וסימנהון חטא חטאה ירושלם · מה נאנחה בהמה ע"כ · אבל שמעו כי נאנחה אני כו"ן שניה בקמץ ועיין מ"ש שם : **נאשמו** הא"לף בשוא לבדו רד"ק · **קדשי** הק"וף בקמץ לבד : **לא יוסף** בס"א כ"י הס"מך בחירק אבן בשאר ספרים בצירי וכן יש להוכיח ממסור דפרשת ויצא על פסוק יסף ה' לי בן אחר וכן כתב רד"ק שהוא בצירי : **מרכבות** בפתח המ"ם רד"ק : **ערוך מלחמה** בס"א כ"י הע"ין בקמץ ובספרים אחרים בחטף סגול וגם רד"ק כתב שהוא בשוא וסגול ורש"י כתב שהוא נקוד חטף פתח : **כגבורים ירצון** בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוס ישן כ"כבלא נ"ון אחר רי"ש וגם במ"ק נמסר על כן ירוצון האמור למעלה לית מלא : **ואיש אחיו לא ידחקון** בס"א כ"י ואיש **את** אחיו וגם בדפוס ישן יש הערה מחילוף זה אבל בכל שאר ספרים שלפני אין בהם מלת את : **השלח יפלו** במקצת ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס קדמון כתוב יִפֹּלוּ ובשאר ספרים הפ"א בחולם : **לא יבצעו** יש ספרים שכתוב בהם **ולא** בו"או וכן נראה מהתרגום ורש"י וזהו מחלוקת ישן בין הספרים ובמקצת ס"ס קדמונים מצאתי שבתחלה נכתבו בו"או ואחר כך גררוה ובאחד מגליונים נכתב בגלדו יפה בספר מוגה לא וכן במקרא גדולה : **בעיר ישקו** בשי"ן ימנית וחסר וא"ו ברוב הספרים :
החלונים ברוב הספרים מלא וא"ו : **עשה דברו** בס"ס הש"ין בצירי וכן ראוי לפי המסו' דפ' בשלח **עשה** ח' קמצים וכו' ודמלכים ב' סי' ז' ובמכלול דף קנ"א ה בא קצת מסרה זו ומה שכתוב שם וכל תיובא משלי טעות הוא וכ"ל וכל צה הדברי' מלכים כלשון המסרה דבשלח : **ונחם על הרעה** במקצת ספרים

קַדְּשׁוּ קָהָל קִבְצוּ זְקֵנִים אִסְפוּ עוֹלָלִים וְיֹנְקֵי שָׁדָיִם יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ׃ בֵּין
הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְהוָה וְיֹאמְרוּ חוּסָה יְהוָה עַל־עַמֶּךָ וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ
לְחֶרְפָּה לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם׃ וַיְקַנֵּא יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיַּחְמֹל
עַל־עַמּוֹ׃ וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת־הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׂבַעְתֶּם
אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד חֶרְפָּה בַּגּוֹיִם׃ וְאֶת־הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל־אֶרֶץ
צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם הַקַּדְמֹנִי וְסֹפוֹ אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ כִּי
הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת׃ אַל־תִּירְאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי־הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ אַל־תִּירְאוּ
בַּהֲמוֹת שָׂדַי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר כִּי־עֵץ נָשָׂא פִרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם׃ וּבְנֵי צִיּוֹן
גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ
בָּרִאשׁוֹן׃ וּמָלְאוּ הַגֳּרָנוֹת בָּר וְהֵשִׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר׃ וְשִׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים
אֲשֶׁר אָכַל הָאַרְבֶּה הַיֶּלֶק וְהֶחָסִיל וְהַגָּזָם חֵילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי בָּכֶם׃ וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל
וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃
כ׳ וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא־יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃ *
ג וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן אֶשְׁפּוֹךְ אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם זִקְנֵיכֶם
חֲלֹמוֹת יַחֲלֹמוּן בַּחוּרֵיכֶם חֶזְיֹנוֹת יִרְאוּ׃ וְגַם עַל־הָעֲבָדִים וְעַל־הַשְּׁפָחוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה
אֶשְׁפּוֹךְ אֶת־רוּחִי׃ וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם וָאֵשׁ וְתִימֲרוֹת עָשָׁן׃ הַשֶּׁמֶשׁ
יֵהָפֵךְ לְחֹשֶׁךְ וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃ וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יִקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה יִמָּלֵט כִּי בְּהַר־צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְלֵיטָה כַּאֲשֶׁר אָמַר יְהוָה וּבַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר יְהוָה
ד קֹרֵא׃ * כִּי הִנֵּה בַּיָּמִים הָהֵמָּה וּבָעֵת הַהִיא אֲשֶׁר אָשׁוּב אֶת־שְׁבוּת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם׃
אשב ק׳ וְקִבַּצְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהוֹרַדְתִּים אֶל־עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט וְנִשְׁפַּטְתִּי עִמָּם שָׁם עַל־עַמִּי וְנַחֲלָתִי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פִּזְּרוּ בַגּוֹיִם וְאֶת־אַרְצִי חִלֵּקוּ׃ וְאֶל־עַמִּי יַדּוּ גוֹרָל וַיִּתְּנוּ הַיֶּלֶד בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה
מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ׃
וְגַם מָה־אַתֶּם לִי צֹר וְצִידוֹן וְכֹל גְּלִילוֹת פְּלָשֶׁת הַגְּמוּל אַתֶּם מְשַׁלְּמִים עָלָי וְאִם־גֹּמְלִים אַתֶּם
עלי

ספריו ונחם על הרעה בקמץ מי יודע ישוב ונחם שבסמוך בפתח וכמקצת ספרים בהפך וי"ם שניהם קמוצים ומי יודע לבבריש ולכאורה היה נראה
לבבריש מדרך הדקדוק שהראשון קמוץ והשני פתוח שכן על פסוק ונחם על הרעה דיונה כתב שם רד"ק שהוא קמץ כי הוא בינוני מבנין נפעל וכן
כתב בשופטים סימן כ"א על ויעם נחם ובשמואל א' סוף סימן ט"ו על וה' נחם כי המליך את שאול על ישראל ובשרשים על ואין איש נחם על רעתו
(ירמיה ח) אבל על פסוק מי יודע ישוב ונחם האמור גם כן ביונה כתב שהוא בפתח כי הוא פעל עבר מוסב לעתיד מפני הו"או והוא מבנין פיעל
עכ"ל · ושניהם אלו דיואל דומים ממש לאותם דיונה אך תימה על רד"ק שלא כתב על אלו מאומה ושתיקתו מוכחת שבספק בהם וגירסת הספרים
שניהם קמוצים נראית לי עיקר שכן מצאתי מסורת כ"י זה לשונו נחם ונחם ו' פתחין וסימנהון ותכל דוד המלך וגו' (שמואל ב סוף סימן יג) אותם
ירא פרעה (יחזקאל לב) מי יודע ישוב ונחם דיונה · נחם ה' וחברו עמוס ז' עוד קרא לאמר (זכריה סוף סימן א) וכל ישעיה דכוותא עד כאן
הדא אתרא דסהדא כולהון קמצין תו אשכחי מסרא אחריתי בליסנא אחריני נחם ונחם ו' פתח בקריא אמכין · פרעה · זאת · זאת · ישוב ונחם דניניה
כיון וכל ישעיה דכוותהון ע"כ · ודא ודא חדא היא ולית בהון פלוגתא אלא חדא נוסחא רויחא וחדא נוסחא קיטא ואיכא נוסחא אחריתא במסרת
דדפוסא גרים זכריה ולא סלקא כהוגן משום דבכיר מיכוייהו חד · ותו דלא משתמע מינה מי יודע ישוב אי דיואל אי דיונה ואתוטל הכי בדילנא
מינה וכתבית להכך : **קבצו זקנים** בספרים כ"י מדוייקים וגם במקצת ספרי הדפוס הבי"ת רפה ונמסר עליו ב' פי' ב' רפי' וחברו קבצו את כל ישראל
המצפתה (שמואל א ז) וכן במקרא כ"י נמסר שם בשמואל ב' רפים וכן כתב רש"י קבצו זקנים מלשון **שלח קבץ** אלי (מלכים א יח) לשון רפי וקל ע"ב
פי' שהוא בווי מהקל והא דנמסר לעיל על פ' קבצו כאתור ב' ר"ל ב' דסמיך להון אתרור וחבריה קבצו אתרור דנחום ב' ותרווייהו דגשין בדיגייהו :
ויונקי מתחלפת ויונקי חסר וא"ו : **ויאמרו חוסה** בספרי הדפוס יש מארי' ביו"ד ובכ"י געיא בוא"ו : **נחלתך לחרפה** בספרים מדוייקים בפשט
לא זקף קטן : **ואת הצפוני** במקצת ספרים הו"או געיא : **באשו** הבי"ת בקמץ חטוף מפני כחות השוא הבא אחריו : **ומלאו הגרנות** ברוב ספרים
כ"י וגם בדפוסים קדמונים הגי"מל בחטף קמץ וכן נקודה בשרשים ובעל הלשון ובמסורת ב' וחברו והמה שסים את הגרנות (שמואל א' כג) וגם הוא
ג בחטף קמץ כמ"ש שם : **ובנתיכם** יש ספרים ובנותיכם מלא וא"ו : **ותימרות** בספרים כ"י מדוייקים מלא יו"ד ומלא וא"ו וכן במסורת שיר השירים
ג' מלא דמלא וסימן כתימרות עשן מקטרת : ואילו ואילמיו ותימוריו · דם ואש ותימרות עשן ע"כ · וצריך להגיה שם ואלוביו ואילמיו ותימוריו
ד שהן ביחזקאל סי' מ' אך בספרים שלפנינו כתיב ותמריו חסר וא"ו ובקצת ספרים חסר גם היו"ד שאחר התי"ו : **קרא** במקצת ספרים קורא מלא וא"ו
ולא יתכן כי במסורת נמנו י' מלא ואין קרא זה מהם : **אשוב** אשיב ;

עָלַי קַל מְהֵרָה אָשִׁיב גְּמֻלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם׃ אֲשֶׁר־כַּסְפִּי וּזְהָבִי לְקַחְתֶּם וּמַחֲמַדַּי הַטֹּבִים
הֲבֵאתֶם לְהֵיכְלֵיכֶם׃ וּבְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם מְכַרְתֶּם לִבְנֵי הַיְּוָנִים לְמַעַן הַרְחִיקָם מֵעַל
גְּבוּלָם׃ הִנְנִי מְעִירָם מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתָם שָׁמָּה וַהֲשִׁבֹתִי גְמֻלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם׃
וּמָכַרְתִּי אֶת־בְּנֵיכֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם בְּיַד בְּנֵי יְהוּדָה וּמְכָרוּם לִשְׁבָאיִם אֶל־גּוֹי רָחוֹק כִּי יְהוָה
דִּבֵּר׃ קִרְאוּ־זֹאת בַּגּוֹיִם קַדְּשׁוּ מִלְחָמָה הָעִירוּ הַגִּבּוֹרִים יִגְּשׁוּ יַעֲלוּ כֹּל אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה׃ כֹּתּוּ אִתֵּיכֶם לַחֲרָבוֹת וּמַזְמְרֹתֵיכֶם לִרְמָחִים הַחַלָּשׁ יֹאמַר גִּבּוֹר אָנִי׃ עוּשׁוּ
וָבֹאוּ כָל־הַגּוֹיִם מִסָּבִיב וְנִקְבָּצוּ שָׁמָּה הַנְחַת יְהוָה גִּבּוֹרֶיךָ׃ יֵעוֹרוּ וְיַעֲלוּ הַגּוֹיִם אֶל־עֵמֶק
יְהוֹשָׁפָט כִּי שָׁם אֵשֵׁב לִשְׁפֹּט אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם מִסָּבִיב׃ שִׁלְחוּ מַגָּל כִּי בָשַׁל קָצִיר בֹּאוּ רְדוּ
כִּי־מָלְאָה גַּת הֵשִׁיקוּ הַיְקָבִים כִּי רַבָּה רָעָתָם׃ הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים בְּעֵמֶק הֶחָרוּץ כִּי קָרוֹב יוֹם
יְהוָה בְּעֵמֶק הֶחָרוּץ׃ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִים אָסְפוּ נָגְהָם׃ וַיהוָה מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג
וּמִירוּשָׁלַ͏ִם יִתֵּן קוֹלוֹ וְרָעֲשׁוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וַיהוָה מַחֲסֶה לְעַמּוֹ וּמָעוֹז לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וִידַעְתֶּם
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן הַר־קָדְשִׁי וְהָיְתָה יְרוּשָׁלַ͏ִם קֹדֶשׁ וְזָרִים לֹא־יַעַבְרוּ־בָהּ עוֹד׃
וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה
יֵלְכוּ מָיִם וּמַעְיָן מִבֵּית יְהוָה יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשִּׁטִּים׃ מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה תִהְיֶה וֶאֱדוֹם
לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ דָם־נָקִיא בְּאַרְצָם׃ וִיהוּדָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב
וִירוּשָׁלַ͏ִם לְדוֹר וָדוֹר׃ וְנִקֵּיתִי דָּמָם לֹא־נִקֵּיתִי וַיהוָה שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן׃

עמוס

דִּבְרֵי עָמוֹס אֲשֶׁר־הָיָה בַנֹּקְדִים מִתְּקוֹעַ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי ׀ עֻזִּיָּה מֶלֶךְ־ א
יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁנָתַיִם לִפְנֵי הָרָעַשׁ׃ וַיֹּאמַר ׀
יְהוָה מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַ͏ִם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאוֹת הָרֹעִים וְיָבֵשׁ רֹאשׁ הַכַּרְמֶל׃
כֹּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי דַמֶּשֶׂק וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־דּוּשָׁם בַּחֲרֻצוֹת
הַבַּרְזֶל אֶת־הַגִּלְעָד׃ וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּבֵית חֲזָאֵל וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת בֶּן־הֲדָד׃ וְשָׁבַרְתִּי בְּרִיחַ

דמשק

אשיב גמלכם במקצת ספרים ישנים כ"י ומהדפוס זה וחברו שבסמוך שכיהם בלא מאריך בגי"מל וחסר וא"ו ומסורת אזלא כוותהון דאיכון תרי מן
שיטא חסר בלישנא וסימן נמסר במסרא גדולה מערכת אות הגי"מל ובמסרה קטנה כמי מסור עליהם ב' וחסר ובטבין ועיין מ"ש בנאמר המאריך׃
ומחמדי הטבים במסורת חשיב ליה עם ה' חסר וא"ו בלישנא בקריא והכהו דכתבין ליה הכי טבאות הן עבדין׃ בנותיכם יש ספרים חסר וא"ו׃
ומכרום לשבאים במקצת ספרים הא"לף בחירק והי"וד נחה וזהו דעת רד"ק בפירוש ובמקצת ספרים הא"לף נחה והי"וד נעה בחירק והוא דעת
רד"ק עצמו בספר מכלול דף רל"ט והמכלול יופי תפס עיקר לשון המכלול ובמסורת כ"י ע"פ מכין עפאים (תילים ק"ד) מצאתי לשון זה אלין כתבין
אל"ף ולא קריין שבאים · פתאים · עפאים · כנאים ע"כ והככי מבארה שבאים היינו ומכרום לשבאים פתאים ר"ל כל פתאים הכתובים בא"לף וי"וד ·
כמ"ש במכלול כדף רל"ט עפאים מכין עפאים יתנו קול · כנאים פסוק הוא בד"ה א' י"ב · וכבנאים על ההרים למהר זאת אומרת כדעת רד"ק
במכלול׃ ומזמרתיכם ברוב ספרים ישנים חסר וא"ו בתר רי"ש׃ החלש הל"מד בקמץ׃ כי מלאה גת הגי"מל דגושה והמכלול בשער אותיות
אנ"י מנאו בתחלה בכלל הרפים ואחר כך כתב שנמצא בספרים מדוייקים בדגש אבל ב"כ כתב כי הוא רפי ועיין מ"ש בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך לי"הוא
בדין אתי מרחיק׃ המונים המונים בס"ס כ"י וגם בדפוס ישן שניהם מלא וא"ו׃ וכוכבים ברוב ספרים מדוייקים מלא וא"ו אחר כ"ף׃ ורעשו
הע"ין בחטף פתח׃ מחסה לעמו בכל הספרים בחטף פתח וכן צריך להגיה במסורת המסורת סוף מאמר ג' וכן נכון על פי המסורת כי זהו א' מן
ח' רפין וסימן נמסר בתילים ס"ב במ"ג ופי' רפי' למסו' ר"ל בחטף פתח כמו אלו הסמוכה או בחטף סגול כמו בורי אֶחֱסֶה בו וחבריו · ופי' דנסין
ר"ל בנוח פשוט כמו סלעים מחסה לשפנים אומר לה' מַחְסִי ודומיהן ויש לדעת שטעה המדפיס במסורת הנזכרת באומרו מַחֲסֶה ט' רפין בלישנא
וצריך באחרונה חנני ה' כי בך חסיה נפשי וגו' דמזמור כן וצריך לומר ח' רפין בלישנ' ולהשמיט חנני ה' וגו' שאינו מן המנין ואין לו ענין באחרי'
אדרבא איפכא הוי שהוא בנוח לבדו כמו שמסיימת המסרה עצמה באמרה וכל אֶחֱסֶה דכוות' רפין בר מן א' דגש ובכל ככפיך אֶחְסֶה שהוא סוף פסוק
חנני ה' דלעיל וכן ראיתי בכמה מסרות כ"י ותימא על רד"ק בשרשים והנלווים אליו בעל מכלל יופי ובעל הלשון שכתבו גם הם על זה דיואל שהוא
בנוח לבדו ורד"ק לא דק בפעם הזאת שהוא עצמו בתחלת דבריו הביא סימן מסורת הנזכרת מן שמנה רפין וזה דיואל אחד מהם כרמז במלת מציון
ראשית הפסוק ועל ובכל ככפיך אחסה אמר שמסורת הנזכרת היא הפך מה שכתב בתחילה שהוא בשוא וסגול ואל זה לא הביט שלפי מסורת הנ"ל גם
הוא הפך מה שכתב אחר כך בנוח לבדו׃ דם נקיא נכתב בא"לף על פי המסורת וכן ואל תתן עלינו דם נקיא דיונה והם מן י"ב מלין דכתיבין
אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין וסימן נמסר במ"ג פרשת שלח ודניאל ג'׃

והשיבותי

דמשק והכרתי יושב מבקעת־און ותומך שבט מבית עדן וגלו עם־ארם קירה אמר יהוה׃
כה אמר יהוה על־שלשה פשעי עזה ועל־ארבעה לא אשיבנו על־הגלותם גלות שלמה
להסגיר לאדום׃ ושלחתי אש בחומת עזה ואכלה ארמנתיה׃ והכרתי יושב מאשדוד
ותומך שבט מאשקלון והשיבותי ידי על־עקרון ואבדו שארית פלשתים אמר אדני יהוה׃
כה אמר יהוה על־שלשה פשעי־צר ועל־ארבעה לא אשיבנו על־הסגירם
גלות שלמה לאדום ולא זכרו ברית אחים׃ ושלחתי אש בחומת צר ואכלה ארמנותיה׃
כה אמר יהוה על־שלשה פשעי אדום ועל־ארבעה לא אשיבנו על־רדפו
בחרב אחיו ושחת רחמיו ויטרף לעד אפו ועברתו שמרה נצח׃ ושלחתי אש בתימן
ואכלה ארמנות בצרה׃
כה אמר יהוה על־שלשה פשעי בני־עמון ועל־ארבעה לא אשיבנו על־בקעם הרות הגלעד
למען הרחיב את־גבולם׃ והצתי אש בחומת רבה ואכלה ארמנותיה בתרועה ביום
מלחמה בסער ביום סופה׃ והלך מלכם בגולה הוא ושריו יחדו אמר יהוה׃ *
ב כה אמר יהוה על־שלשה פשעי מואב ועל־ארבעה לא אשיבנו על־שרפו עצמות מלך־אדום
לשיד׃ ושלחתי־אש במואב ואכלה ארמנות הקריות ומת בשאון מואב בתרועה בקול
שופר׃ והכרתי שופט מקרבה וכל־שריה אהרוג עמו אמר יהוה׃ כה
אמר יהוה על־שלשה פשעי יהודה ועל־ארבעה לא אשיבנו על־מאסם את־תורת יהוה
וחקיו לא שמרו ויתעום כזביהם אשר־הלכו אבותם אחריהם׃ ושלחתי אש ביהודה ואכלה
הפטרת וישב ארמנות ירושלם׃ * כה אמר יהוה על־שלשה פשעי ישראל ועל־ארבעה
לא אשיבנו על־מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים׃ השאפים על־עפר־ארץ בראש
דלים ודרך ענוים יטו ואיש ואביו ילכו אל־הנערה למען חלל את־שם קדשי׃ ועל־
בגדים חבלים יטו אצל כל־מזבח ויין ענושים ישתו בית אלהיהם׃ ואנכי השמדתי את־
האמרי מפניהם אשר כגבה ארזים גבהו וחסן הוא כאלונים ואשמיד פריו ממעל ושרשיו
מתחת׃ ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולך אתכם במדבר ארבעים
שנה לרשת את־ארץ האמרי׃
ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריכם לנזרים האף אין־זאת בני ישראל נאם־יהוה׃ ותשקו
את־הנזרים יין ועל־הנביאים צויתם לאמר לא תנבאו׃ הנה אנכי מעיק תחתיכם כאשר
תעיק העגלה המלאה לה עמיר׃ ואבד מנוס מקל וחזק לא־יאמץ כחו וגבור לא־ימלט
נפשו׃ ותפש הקשת לא יעמד וקל ברגליו לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט נפשו׃ ואמיץ
לבו

עמוס

א והשיבותי ידי מלעיל הטעם בבי"ת ובמקצת ספרים מלרע והמסורת מוכחת כנגדם ואומרת ב' מלעיל כמ"ש ביחזקאל כ': בחומת צר לית בטעם מלעיל בענין: ואכלה ארמנותיה בכמה ספרים חסר וא"ו אמנם כפי המסורת ראוי להיות מלא וכן מצאתיה מפורשת במקרא כ"י זה לשונה ארמנתיה ד' חסר בליסנא וסימן ועלתה ארמנתיה (ישעיה לד) וישכח ישראל את עשהו (הושע ח) ושלחתי אש בחומת עזה דלעיל מתאב אנכי (עמוס ו) ע"כ וכן במקרא גדולה נמסר על כל א' מהם ד' חסר בליסנא: ושחת רחמיו במדרש ילמדנו פרשת כי תצא בשיצא ממעי אמו חתך טיבורין שלה פי' אחים שלה ובלעו מדרי"כי שלא תלד הה"ד על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו רחמו כתי' ע"כ ואין כן בספרי'שלנו: שמרה נצח כתב ר' עזרא בפי' המקרא וגם' באות דף קס"ח שהה"א בהא אע"פ שעיקרה במפיק לכנוי הנעדרה וב"כ רד"ק במכלול דף ל"ב ובפי' כתב שהמלה מלעיל מפני סמיכותה למלת נצח שהיא מלעיל ובשרשים הוסיף וי"א כי הה"א נוספת לפי שהמלה מלעיל: מאסם את תורת בדפוס ישן מוניציאה כנגד מלת את
ב נכתב בגליון בס"א לית ולפי דעתי נשתבשו במה שכתוב כנגד מלת מאסם לית וסברי דעל מלת את איתמר ולא היא: מבניכם לנביאים בספרים מדויקים מלא דגולא: ותשקו את הנזרים כן כתיב בספרים מדויקים חסר יו"ד קדמאה:

לִבּוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה׃ שִׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
ג דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר׃ רַק
אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֵת כָּל־עֲוֺנֹתֵיכֶם׃ הֲיֵלְכוּ שְׁנַיִם
יַחְדָּו בִּלְתִּי אִם־נוֹעָדוּ׃ הֲיִשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ הֲיִתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ
מִמְּעֹנָתוֹ בִּלְתִּי אִם־לָכָד׃ הֲתִפֹּל צִפּוֹר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הֲיַעֲלֶה־פַּח מִן־
הָאֲדָמָה וְלָכוֹד לֹא יִלְכּוֹד׃ אִם־יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר
וַיהוָה לֹא עָשָׂה׃ כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דָּבָר כִּי אִם־גָּלָה סוֹדוֹ אֶל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים׃
אַרְיֵה שָׁאָג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יְהוִה דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא׃ * הַשְׁמִיעוּ עַל־אַרְמְנוֹת בְּאַשְׁדּוֹד וְעַל־
ע"כ אַרְמְנוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאִמְרוּ הֵאָסְפוּ עַל־הָרֵי שֹׁמְרוֹן וּרְאוּ מְהוּמֹת רַבּוֹת בְּתוֹכָהּ וַעֲשׁוּקִים
בְּקִרְבָּהּ׃ וְלֹא־יָדְעוּ עֲשׂוֹת־נְכֹחָה נְאֻם־יְהוָה הָאֹצְרִים חָמָס וָשֹׁד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם׃
י"ס מלא
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צַר וּסְבִיב הָאָרֶץ וְהוֹרִד מִמֵּךְ עֻזֵּךְ וְנָבֹזּוּ אַרְמְנוֹתָיִךְ׃ כֹּה
אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יַצִּיל הָרֹעֶה מִפִּי הָאֲרִי שְׁתֵּי כְרָעַיִם אוֹ בְדַל־אֹזֶן כֵּן יִנָּצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הַיֹּשְׁבִים בְּשֹׁמְרוֹן בִּפְאַת מִטָּה וּבִדְמֶשֶׁק עָרֶשׂ׃ שִׁמְעוּ וְהָעִידוּ בְּבֵית יַעֲקֹב נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוִה
אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת׃ כִּי בְּיוֹם פָּקְדִי פִשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפָקַדְתִּי עַל־מִזְבְּחוֹת בֵּית־אֵל וְנִגְדְּעוּ
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנָפְלוּ לָאָרֶץ׃ וְהִכֵּיתִי בֵית־הַחֹרֶף עַל־בֵּית הַקָּיִץ וְאָבְדוּ בָּתֵּי הַשֵּׁן וְסָפוּ בָּתִּים
ד רַבִּים נְאֻם־יְהוָה׃ * שִׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פָּרוֹת הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן הָעֹשְׁקוֹת
דַּלִּים הָרֹצְצוֹת אֶבְיוֹנִים הָאֹמְרֹת לַאֲדֹנֵיהֶם הָבִיאָה וְנִשְׁתֶּה׃ נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְהוִה בְּקָדְשׁוֹ
כִּי הִנֵּה יָמִים בָּאִים עֲלֵיכֶם וְנִשָּׂא אֶתְכֶם בְּצִנּוֹת וְאַחֲרִיתְכֶן בְּסִירוֹת דּוּגָה׃ וּפְרָצִים תֵּצֶאנָה
אִשָּׁה נֶגְדָּהּ וְהִשְׁלַכְתֶּנָה הַהַרְמוֹנָה נְאֻם־יְהוָה׃ בֹּאוּ בֵית־אֵל וּפִשְׁעוּ הַגִּלְגָּל הַרְבּוּ לִפְשֹׁעַ
וְהָבִיאוּ לַבֹּקֶר זִבְחֵיכֶם לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים מַעְשְׂרֹתֵיכֶם׃ וְקַטֵּר מֵחָמֵץ תּוֹדָה וְקִרְאוּ נְדָבוֹת
הַשְׁמִיעוּ כִּי כֵן אֲהַבְתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ וְגַם־אֲנִי נָתַתִּי לָכֶם נִקְיוֹן שִׁנַּיִם בְּכָל־
עָרֵיכֶם וְחֹסֶר לֶחֶם בְּכֹל מְקוֹמֹתֵיכֶם וְלֹא־שַׁבְתֶּם עָדַי נְאֻם־יְהוָה׃
וְגַם אָנֹכִי מָנַעְתִּי מִכֶּם אֶת־הַגֶּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לַקָּצִיר וְהִמְטַרְתִּי עַל־עִיר אֶחָת וְעַל־
עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְחֶלְקָה אֲשֶׁר־לֹא־תַמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבָשׁ׃ וְנָעוּ
שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ עָרִים אֶל־עִיר אַחַת לִשְׁתּוֹת מַיִם וְלֹא יִשְׂבָּעוּ וְלֹא־שַׁבְתֶּם עָדַי נְאֻם־יְהוָה׃
הִכֵּיתִי אֶתְכֶם בַּשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן הַרְבּוֹת גַּנּוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וּתְאֵנֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֹאכַל
הַגָּזָם וְלֹא־שַׁבְתֶּם עָדַי נְאֻם־יְהוָה׃ שִׁלַּחְתִּי בָכֶם דֶּבֶר בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם הָרַגְתִּי
בַחֶרֶב בַּחוּרֵיכֶם עִם שְׁבִי סוּסֵיכֶם וָאַעֲלֶה בְּאֹשׁ מַחֲנֵיכֶם וּבְאַפְּכֶם וְלֹא־שַׁבְתֶּם עָדַי נְאֻם־יְהוָה׃
הפכתי

ג את כל עונתיכם בספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר נו"ן (א"ס עיין מ"ס ביחזקאל ל"ו) : ממענתו כרוב הספרים חסר וא"ו אחר טי"ן וכן בס"א
כ"י ומסור עליו לית חסר : וה' לא עשה למתרגמי לא מפיק ה"א ולמדינחאי במפיק : דִּבֶּר מי לא ינבא ברוב הספרים הבי"ת בסגול ועיין מ"ס
ביהושע סימן י"ד : מהומת בכל הספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוסים קדמונים הה"א בו"או סורק לא בחולם כמו שהוא בכמה דפוסים : והורד
במקצת מדוייקים חסר יו"ד וכן נמסר עליו לית חסר יו"ד וי"ס כתוב וְהוּרַד וכן משמע מהתרגום אבל ברוב הספרים המדוייקים כתוב והורד וכן
פי' הרא"בע ור"דק וכן נראה לי מכח המסורת שנמסר בזכריה י' וְהוּרַד ב' וסימן והורד המסכן פ' בהעלתך והורד גאון אשור סס בזכריה :
בפאת מטה ובדמשק י"ת על דמשק רחיכין כר' שהוא קורא דמשק בשי"ן שמאלית וכן משמע מפי' רש"י וממדרש סדר עולם שהביא הוא ז"ל אך בכל
ספרים מדוייקים שבאו לפני בשי"ן ימנית וכן פירש הרא"בע ור"דק והחכם אברבנאל אחר שהביא פי' התרגום ורש"י וסדר עולם כתב נראה מזה
שבספרים השלמים האלה היה כתוב ובדמשק בשי"ן שמאלית אמנם ברוב הספרים הנמצאים אתנו כתוב בשי"ן ימנית ורואה אני כדבריהם ז"ל כי גם
בכתיבות המדוייקות אשר אתנו בספרד מר' ישרא' ואבן מרואם כך הוא נקוד בשי"ן שמאלית : ביום פקדי פשעי הפ"א בגירי : האמרות לאדניהם
ד חד מן ז' מפקין אל"ף בלישנא כמ"ש בתילים סימן קל"ה : בצנות הבי"ת בשוא ובנביאים עם פי' הרא"ב בפתח וטעות הוא : והשלכתנה אין
בנו"ן דגש בספרים כ"י גם לא בספרים קדמונים וכן בדין כי היא סימן לנקבות רבות ולא לנקבה הפעולה ועיין ביחזקאל סימן י"ג ובמכלול דף פ"ג :
שתים שלש טעה מי שהדפיסו מלא וא"ו כי אין זה בכלל המלאים עפ"ה וסימן נמסר בת"ג יחזקאל מ"א : ובאפכם בס"ס הו"או במאריך :
במהפכת

הָפַכְתִּי בָכֶם כְּמַהְפֵּכַת אֱלֹהִים אֶת־סְדֹם וְאֶת־עֲמֹרָה וַתִּהְיוּ כְּאוּד מֻצָּל מִשְּׂרֵפָה וְלֹא־שַׁבְתֶּם
עָדַי נְאֻם־יְהוָה׃
לָכֵן כֹּה אֶעֱשֶׂה־לְּךָ יִשְׂרָאֵל עֵקֶב כִּי־זֹאת אֶעֱשֶׂה־לָּךְ הִכּוֹן לִקְרַאת־אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל׃ כִּי הִנֵּה
יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה־שֵּׂחוֹ עֹשֵׂה שַׁחַר עֵיפָה וְדֹרֵךְ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ יְהוָה
ה אֱלֹהֵי־צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ * שִׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹשֵׂא עֲלֵיכֶם קִינָה
בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ נָפְלָה לֹא־תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נִטְּשָׁה עַל־אַדְמָתָהּ אֵין מְקִימָהּ׃
כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָעִיר הַיֹּצֵאת אֶלֶף תַּשְׁאִיר מֵאָה וְהַיּוֹצֵאת מֵאָה תַּשְׁאִיר עֲשָׂרָה לְבֵית
יִשְׂרָאֵל׃ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל דִּרְשׁוּנִי וִחְיוּ׃ וְאַל־תִּדְרְשׁוּ בֵּית־
אֵל וְהַגִּלְגָּל לֹא תָבֹאוּ וּבְאֵר שֶׁבַע לֹא תַעֲבֹרוּ כִּי הַגִּלְגָּל גָּלֹה יִגְלֶה וּבֵית־אֵל יִהְיֶה לְאָוֶן׃
דִּרְשׁוּ אֶת־יְהוָה וִחְיוּ פֶּן־יִצְלַח כָּאֵשׁ בֵּית יוֹסֵף וְאָכְלָה וְאֵין־מְכַבֶּה לְבֵית־אֵל׃ הַהֹפְכִים
לְלַעֲנָה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לָאָרֶץ הִנִּיחוּ׃ עֹשֵׂה כִימָה וּכְסִיל וְהֹפֵךְ לַבֹּקֶר צַלְמָוֶת וְיוֹם לַיְלָה
הֶחְשִׁיךְ הַקּוֹרֵא לְמֵי־הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ יְהוָה שְׁמוֹ׃ הַמַּבְלִיג שֹׁד עַל־עָז וְשֹׁד עַל־
מִבְצָר יָבוֹא׃ שָׂנְאוּ בַשַּׁעַר מוֹכִיחַ וְדֹבֵר תָּמִים יְתָעֵבוּ׃ לָכֵן יַעַן בּוֹשַׁסְכֶם עַל־דָּל וּמַשְׂאַת־
בַּר תִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בָּתֵּי גָזִית בְּנִיתֶם וְלֹא־תֵשְׁבוּ בָם כַּרְמֵי־חֶמֶד נְטַעְתֶּם וְלֹא תִשְׁתּוּ אֶת־יֵינָם׃
כִּי יָדַעְתִּי רַבִּים פִּשְׁעֵיכֶם וַעֲצֻמִים חַטֹּאתֵיכֶם צֹרְרֵי צַדִּיק לֹקְחֵי כֹפֶר וְאֶבְיוֹנִים בַּשַּׁעַר הִטּוּ׃
לָכֵן הַמַּשְׂכִּיל בָּעֵת הַהִיא יִדֹּם כִּי עֵת רָעָה הִיא׃ דִּרְשׁוּ־טוֹב וְאַל־רָע לְמַעַן תִּחְיוּ וִיהִי־כֵן
יְהוָה אֱלֹהֵי־צְבָאוֹת אִתְּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם׃ שִׂנְאוּ־רָע וְאֶהֱבוּ טוֹב וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט
אוּלַי יֶחֱנַן יְהוָה אֱלֹהֵי־צְבָאוֹת שְׁאֵרִית יוֹסֵף׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת
אֲדֹנָי בְּכָל־רְחֹבוֹת מִסְפֵּד וּבְכָל־חוּצוֹת יֹאמְרוּ הוֹ־הוֹ וְקָרְאוּ אִכָּר אֶל־אֵבֶל וּמִסְפֵּד אֶל־יוֹדְעֵי
נֶהִי׃ וּבְכָל־כְּרָמִים מִסְפֵּד כִּי־אֶעֱבֹר בְּקִרְבְּךָ אָמַר יְהוָה׃ הוֹי הַמִּתְאַוִּים
אֶת־יוֹם יְהוָה לָמָּה־זֶּה לָכֶם יוֹם יְהוָה הוּא־חֹשֶׁךְ וְלֹא־אוֹר׃ כַּאֲשֶׁר יָנוּס אִישׁ מִפְּנֵי הָאֲרִי
וּפְגָעוֹ הַדֹּב וּבָא הַבַּיִת וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־הַקִּיר וּנְשָׁכוֹ הַנָּחָשׁ׃
הֲלֹא־חֹשֶׁךְ יוֹם יְהוָה וְלֹא־אוֹר וְאָפֵל וְלֹא־נֹגַהּ לוֹ׃ שָׂנֵאתִי מָאַסְתִּי חַגֵּיכֶם וְלֹא אָרִיחַ
בְּעַצְּרֹתֵיכֶם׃ כִּי אִם־תַּעֲלוּ־לִי עֹלוֹת וּמִנְחֹתֵיכֶם לֹא אֶרְצֶה וְשֶׁלֶם מְרִיאֵיכֶם לֹא אַבִּיט׃
הָסֵר

במהפכת הה"א בשוא לבדו ובמסורת ירמיה סימן מ"ט כמהפכת ו' וכולהון כתיבין כן : ובורא רוח ברוב ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן מלא
וחסר וא"ו אחר ב"ית וכן נמסר עליו לית חסר : ומגיד לאדם מה שחו בפ"ק דחגיגה מאי מה שיחו אמר רב אפילו שיחה קלה יתירה שבין איש
לאשתו מגידים לו בשעת מיתה וכן בירושלמי פרק אין דורשין אפילו דברים שאין בהן חט כתבין לאדם על פנקסו ומי מגיד לאדם הבל היוצ' מפיו
והכי איתא במ"ר פרשת אמור ואיכה רבתי גבי יתן בעפר פיהו ובסוף מדרש קהלת רבתי נראה שבכל המדרשים קוראים שיחו בחירק השי"ן וביו"ד
אבן בספרים שלנו נכתב שחו בצירי ובלא יו"ד וכן כתב רד"ק שזהו בצירי אבל אתם ידעתם את האיש ואת שיחו בחיר' עכ"ל ונ"ל דהמדרשים לא פליגי
ה אספרי דילן אך דרשוהו לשון שיחה לפי שסיבה הכתוב לכתוב כלשון הזה ולא כתב לשון אחר היותר מובן על ענין האדם ומעשיו : לא תוסיף קום
נמצא בספרי הדפוס חסר יו"ד וכן ראוי כפי המסורת דפרשת בא אל פרעה יען נמנה זה בכלל ז' חסרים יו"ד הנזכרים שם ואע"פי שנכרתו כו ראיון ז"ה
אינן אלא ו' לפי האמת שמה שכתוב שם והולכתי עליכם אדם הוא הפסוק עצמו שכתוב אח"כ ולא תוסף עוד לשכלם שהכל הוא פסוק א' ולפי דעתי
אין לסמוך על מסרה היא שהספרים חלוקים עליה בהרבה פסוקים שהם מלאים ומכללם ימים על ימי מלך תוסיף (תלים ס"א) עין שזפתו ולא
תוסיף (איוב כ) יראת ה' תוסיף ימים (משלי י) עוד יש מסרה אחרת ביחזקאל ל"ו החולקת עליה שאומרת ג' חסר יו"ד בקריאה וסימן ולא תוסף
עוד לשכלם (יחזקאל שם) כי אם תבל ועוד תוסף (משלי י"ט) ובוגדים באדם תוסף (משלי כ"ג) ולזאת שומעים שמסכמת למציאות הספרים
וכן מצאתיה במקראות ישנות כ"י במשלי כ"ג • ויתר היא שלא תמום ואולם תחלת לשון המסרה דפרשת בא אמת הוא וכן מצאתי במקרא הנ"ל באיוב
ל"ח ול"ס תסיף ג' בתיב כן וסימן והשיבך ה' מצרים פרשת כי תבוא נוע תנוע ארץ (ישעיה כ"ד) עד פה תבוא ולא תסיף עד כאן אבל וכמהר
לא תסף דפרשת בא הכל מודים שהוא חסר לחסר וזולת אלו כ"ל שכולם מלאים דמלאים מכח מסרות שזכרתי וכן ברוב ספרים כ"י ודפוסים קדמונים
זה דעמוס מלא דמלא עוד יש לדעת כי בישעיה כ"ד וביחזקאל ל"ו נמסר מסרה אחרת ג'לם ולא תוסף ד' בקריאה וסימן נוע תנוע ארץ והולכתי
עליכם אדם • עין שזפתו • ואמר עד פה תבא ע"כ • ואין זו סותרת מה שאמרנו שכוונת מסרה זו איננה על המלאים והחסרים רק לתת סימן לד'
אלו דקדים להון מלא ולא וזה ברור : ויהי כן בכמה ספרים הו"או במאריך : כאשר ינוס איש מפני הארי ג' דמטעים סבירין מפי • מסורת
ריש פרשת מסעי : בעצרתיכם הצד"י דגושה לתפארת מכלול שקל פָּעַל : תעלו לי עלות במקצת מדוייקים חסר וא"ו קדמאה וכן נכון כפי
המסורת דריש ס' מקץ : מריאכם מתחלפת מריאיכם :

בלנה

הָסֵר מֵעָלַי הֲמוֹן שִׁרֶיךָ וְזִמְרַת נְבָלֶיךָ לֹא אֶשְׁמָע׃ וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט וּצְדָקָה כְּנַחַל אֵיתָן׃
הַזְּבָחִים וּמִנְחָה הִגַּשְׁתֶּם־לִי בַמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בֵּית יִשְׂרָאֵל׃
וּנְשָׂאתֶם אֵת סִכּוּת מַלְכְּכֶם וְאֵת כִּיּוּן צַלְמֵיכֶם כּוֹכַב אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לָכֶם׃ וְהִגְלֵיתִי
ו אֶתְכֶם מֵהָלְאָה לְדַמָּשֶׂק אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ * הוֹי הַשַּׁאֲנַנִּים
בְּצִיּוֹן וְהַבֹּטְחִים בְּהַר שֹׁמְרוֹן נְקֻבֵי רֵאשִׁית הַגּוֹיִם וּבָאוּ לָהֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל׃
עִבְרוּ כַלְנֵה וּרְאוּ וּלְכוּ מִשָּׁם חֲמַת רַבָּה וּרְדוּ גַת־פְּלִשְׁתִּים הֲטוֹבִים מִן־הַמַּמְלָכוֹת הָאֵלֶּה אִם־
רַב גְּבוּלָם מִגְּבֻלְכֶם׃ הַמְנַדִּים לְיוֹם רָע וַתַּגִּשׁוּן שֶׁבֶת חָמָס׃ הַשֹּׁכְבִים עַל־מִטּוֹת שֵׁן
וּסְרֻחִים עַל־עַרְשׂתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק׃ הַפֹּרְטִים עַל־פִּי הַנָּבֶל
כְּדָוִיד חָשְׁבוּ לָהֶם כְּלֵי־שִׁיר׃ הַשֹּׁתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן וְרֵאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשָׁחוּ וְלֹא נֶחְלוּ עַל־
שֵׁבֶר יוֹסֵף׃ לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים׃
נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְהוִה בְּנַפְשׁוֹ נְאֻם־יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מְתָאֵב אָנֹכִי אֶת־גְּאוֹן יַעֲקֹב וְאַרְמְנֹתָיו
שָׂנֵאתִי וְהִסְגַּרְתִּי עִיר וּמְלֹאָהּ׃ וְהָיָה אִם־יִוָּתְרוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים בְּבַיִת אֶחָד וָמֵתוּ׃ וּנְשָׂאוֹ
דּוֹדוֹ וּמְסָרְפוֹ לְהוֹצִיא עֲצָמִים מִן־הַבַּיִת וְאָמַר לַאֲשֶׁר בְּיַרְכְּתֵי הַבַּיִת הַעוֹד עִמָּךְ וְאָמַר אָפֶס
וְאָמַר הָס כִּי לֹא לְהַזְכִּיר בְּשֵׁם יְהוָה׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה מְצַוֶּה וְהִכָּה הַבַּיִת הַגָּדוֹל
רְסִיסִים וְהַבַּיִת הַקָּטֹן בְּקִעִים׃ הַיְרֻצוּן בַּסֶּלַע סוּסִים אִם־יַחֲרוֹשׁ בַּבְּקָרִים כִּי־הֲפַכְתֶּם
לְרֹאשׁ מִשְׁפָּט וּפְרִי צְדָקָה לְלַעֲנָה׃ הַשְּׂמֵחִים לְלֹא דָבָר הָאֹמְרִים הֲלוֹא בְחָזְקֵנוּ לָקַחְנוּ לָנוּ
קַרְנָיִם׃ כִּי הִנְנִי מֵקִים עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת גּוֹי וְלָחֲצוּ אֶתְכֶם
ז מִלְּבוֹא חֲמָת עַד־נַחַל הָעֲרָבָה׃ * כֹּה הִרְאַנִי אֲדֹנָי יְהוִה וְהִנֵּה יוֹצֵר גֹּבַי
בִּתְחִלַּת עֲלוֹת הַלָּקֶשׁ וְהִנֵּה־לֶקֶשׁ אַחַר גִּזֵּי הַמֶּלֶךְ׃ וְהָיָה אִם־כִּלָּה לֶאֱכוֹל אֶת־עֵשֶׂב הָאָרֶץ
וָאֹמַר אֲדֹנָי יְהוִה סְלַח־נָא מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי קָטֹן הוּא׃ נִחַם יְהוָה עַל־זֹאת לֹא תִהְיֶה אָמַר
יְהוָה׃ כֹּה הִרְאַנִי אֲדֹנָי יְהוִה וְהִנֵּה קֹרֵא לָרִב בָּאֵשׁ אֲדֹנָי יְהוִה וַתֹּאכַל אֶת־
תְּהוֹם רַבָּה וְאָכְלָה אֶת־הַחֵלֶק׃ וָאֹמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֲדַל־נָא מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי
קָטֹן הוּא׃ נִחַם יְהוָה עַל־זֹאת גַּם־הִיא לֹא תִהְיֶה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה׃ כֹּה
הִרְאַנִי וְהִנֵּה אֲדֹנָי נִצָּב עַל־חוֹמַת אֲנָךְ וּבְיָדוֹ אֲנָךְ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מָה־אַתָּה רֹאֶה עָמוֹס
וָאֹמַר אֲנָךְ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הִנְנִי שָׂם אֲנָךְ בְּקֶרֶב עַמִּי יִשְׂרָאֵל לֹא־אוֹסִיף עוֹד עֲבוֹר לוֹ׃ וְנָשַׁמּוּ
בָּמוֹת יִשְׂחָק וּמִקְדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל יֶחֱרָבוּ וְקַמְתִּי עַל־בֵּית יָרָבְעָם בֶּחָרֶב׃ וַיִּשְׁלַח
אֲמַצְיָה כֹּהֵן בֵּית־אֵל אֶל־יָרָבְעָם מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר קָשַׁר עָלֶיךָ עָמוֹס בְּקֶרֶב בֵּית יִשְׂרָאֵל
לֹא־תוּכַל הָאָרֶץ לְהָכִיל אֶת־כָּל־דְּבָרָיו׃ כִּי־כֹה אָמַר עָמוֹס בַּחֶרֶב יָמוּת יָרָבְעָם וְיִשְׂרָאֵל
גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֲמַצְיָה אֶל־עָמוֹס חֹזֶה לֵךְ בְּרַח־לְךָ אֶל־אֶרֶץ
יהודה

ו כלנה בס"ס הנו"ן בצירי והכ"ף במאריך ועיין פ' נח סי' י' : מגבלכם במקצת ספרים מגבולכם בו"או וכן הוא במקרא גדולה אמנם כפי המסורת
שבמ"ג לא יתכן שנמסר שם גבולכם ג' ב' חסר וא' מלא כל המקום אשר תדרך דאורייתא · כל מקום דיהושע · אם רב גבולם ע"כ · ולא מסיימא כי
מיניהו מלא ומדחזינן שהוא דיהושע מלא בכולהו ספרי ודאורייתא חסר על כרחין צריכין למימר דהדין דעמוס חסר : ותגשון במקצת מדוייקי'
חסר י"וד וכא' מהם נמסר לית וחסר : ערשתם מתחלפת ערשותם מלא וא"ו : ולא נחלו החי"ת בשוא לבדו שרשים שרש חלה וכן הוא בספרים
המדוייקים וזה שלא כדברי ר' יוסף זארק שכתב בס' רב פעלים ובעל הלשון שהחי"ת בחטף סגול ועיין גם מ"ש בירמיה סימן י"ב : על שבר
יוסף הס"מך בצירי : בראש גלים בכתובים עם פי' הרד"ק כתוב גוים והוא טעות גלוי וידוע : וארמנתיו חד מן ד' חסרים וא"ו בליש' כמ"ש
ז לעיל סימן א' : סלח נא ס"מך בגעיא : עוד עבור לו חד מן י' מלאים בלישנא וסימן במ"ג פרשת בלק וכן חברו דסיפרא סימן ח' ותמיהא לי
טובא דבמסורה רבתא בסדר תיבותא דיתרין וא"ו וחסרין קמצין חשיב אוסיף עוד עבור לו דעמוס ולא קא מפרש במי הי מינייהו קמץ חטף ובכולהו
ספרי דילן תרוייהו בחולם ודילמא סדא היא דעתא דב"כ כמ"ש בתלים י' גבי תדרוש רשעו ואכן כבר גלינן בכמה דוכתי דלא סמכינן עלויה : במות
ישחק חד מן ד' דכתיבין בשי"ן כנוי ליצחק וסימן נמסר במסורת כאן ובירמיה סימן ל"ג ועיין בחיי פרשת ויצא :

יְהוּדָה וֶאֱכָל־שָׁם לֶחֶם וְשָׁם תִּנָּבֵא׃ וּבֵית־אֵל לֹא־תוֹסִיף עוֹד לְהִנָּבֵא כִּי מִקְדַּשׁ־מֶלֶךְ הוּא
וּבֵית מַמְלָכָה הוּא׃ וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר אֶל־אֲמַצְיָה לֹא־נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן־
נָבִיא אָנֹכִי כִּי־בוֹקֵר אָנֹכִי וּבוֹלֵס שִׁקְמִים׃ וַיִּקָּחֵנִי יְהוָה מֵאַחֲרֵי הַצֹּאן וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה לֵךְ
הִנָּבֵא אֶל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ וְעַתָּה שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה אַתָּה אֹמֵר לֹא תִנָּבֵא עַל־יִשְׂרָאֵל וְלֹא תַטִּיף
עַל־בֵּית יִשְׂחָק׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אִשְׁתְּךָ בָּעִיר תִּזְנֶה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ
וְאַדְמָתְךָ בַּחֶבֶל תְּחֻלָּק וְאַתָּה עַל־אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת וְיִשְׂרָאֵל גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ *
כֹּה הִרְאַנִי אֲדֹנָי יֱהוִה וְהִנֵּה כְּלוּב קָיִץ׃ וַיֹּאמֶר מָה־אַתָּה רֹאֶה עָמוֹס וָאֹמַר
ח כְּלוּב קָיִץ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי בָּא הַקֵּץ אֶל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל לֹא־אוֹסִיף עוֹד עֲבוֹר לוֹ׃ וְהֵילִילוּ
שִׁירוֹת הֵיכָל בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה רַב הַפֶּגֶר בְּכָל־מָקוֹם הִשְׁלִיךְ הָס׃
עניי ק׳ שִׁמְעוּ־זֹאת הַשֹּׁאֲפִים אֶבְיוֹן וְלַשְׁבִּית עֲנִוֵּי־אָרֶץ׃ לֵאמֹר מָתַי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנַשְׁבִּירָה־
שֶּׁבֶר וְהַשַּׁבָּת וְנִפְתְּחָה־בָּר לְהַקְטִין אֵיפָה וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וּלְעַוֵּת מֹאזְנֵי מִרְמָה׃ לִקְנוֹת
בַּכֶּסֶף דַּלִּים וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם וּמַפַּל בַּר נַשְׁבִּיר׃ נִשְׁבַּע יְהוָה בִּגְאוֹן יַעֲקֹב אִם־אֶשְׁכַּח
לָנֶצַח כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם׃ הַעַל זֹאת לֹא־תִרְגַּז הָאָרֶץ וְאָבַל כָּל־יוֹשֵׁב בָּהּ וְעָלְתָה כָאֹר כֻּלָּהּ
ונשקעה ק׳ וְנִגְרְשָׁה וְנִשְׁקְהָ כִּיאוֹר מִצְרָיִם׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה וְהֵבֵאתִי
הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרָיִם וְהַחֲשַׁכְתִּי לָאָרֶץ בְּיוֹם אוֹר׃
וְהָפַכְתִּי חַגֵּיכֶם לְאֵבֶל וְכָל־שִׁירֵיכֶם לְקִינָה וְהַעֲלֵיתִי עַל־כָּל־מָתְנַיִם שָׂק וְעַל־כָּל־רֹאשׁ קָרְחָה
וְשַׂמְתִּיהָ כְּאֵבֶל יָחִיד וְאַחֲרִיתָהּ כְּיוֹם מָר׃ הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא־רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא־צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם־לִשְׁמֹעַ אֵת דִּבְרֵי יְהוָה׃ וְנָעוּ
מִיָּם עַד־יָם וּמִצָּפוֹן וְעַד־מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־דְּבַר־יְהוָה וְלֹא יִמְצָאוּ׃ בַּיּוֹם
הַהוּא תִּתְעַלַּפְנָה הַבְּתוּלֹת הַיָּפוֹת וְהַבַּחוּרִים בַּצָּמָא׃ הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן וְאָמְרוּ
חֵי אֱלֹהֶיךָ דָּן וְחֵי דֶּרֶךְ בְּאֵר־שָׁבַע וְנָפְלוּ וְלֹא־יָקוּמוּ עוֹד׃ *
ט רָאִיתִי אֶת־אֲדֹנָי נִצָּב עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיֹּאמֶר הַךְ הַכַּפְתּוֹר וְיִרְעֲשׁוּ הַסִּפִּים וּבְצַעַם בְּרֹאשׁ כֻּלָּם
וְאַחֲרִיתָם בַּחֶרֶב אֶהֱרֹג לֹא־יָנוּס לָהֶם נָס וְלֹא־יִמָּלֵט לָהֶם פָּלִיט׃ אִם־יַחְתְּרוּ בִשְׁאוֹל מִשָּׁם
יָדִי תִקָּחֵם וְאִם־יַעֲלוּ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם אוֹרִידֵם׃ וְאִם־יֵחָבְאוּ בְּרֹאשׁ הַכַּרְמֶל מִשָּׁם אֲחַפֵּשׂ
וּלְקַחְתִּים וְאִם־יִסָּתְרוּ מִנֶּגֶד עֵינַי בְּקַרְקַע הַיָּם מִשָּׁם אֲצַוֶּה אֶת־הַנָּחָשׁ וּנְשָׁכָם׃
וְאִם־יֵלְכוּ בַשְּׁבִי לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם מִשָּׁם אֲצַוֶּה אֶת־הַחֶרֶב וַהֲרָגָתַם וְשַׂמְתִּי עֵינִי עֲלֵיהֶם
לְרָעָה וְלֹא לְטוֹבָה׃
וַאדֹנָי יֱהוִה הַצְּבָאוֹת הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ וַתָּמוֹג וְאָבְלוּ כָּל־יוֹשְׁבֵי בָהּ וְעָלְתָה כַיְאֹר כֻּלָּהּ וְשָׁקְעָה כִּיאֹר
מעלותיו ק׳ מִצְרָיִם׃ הַבּוֹנֶה בַשָּׁמַיִם מַעֲלוֹתוֹ וַאֲגֻדָּתוֹ עַל־אֶרֶץ יְסָדָהּ הַקֹּרֵא לְמֵי־הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵם
עַל

ח כי בוקר אנכי שלשתן שבפסוק מלעיל : על בית ישחק גם זה א׳ מן הכתובים בשי״ן כמו בכד״י עפ״ה דלעיל : ענוי ארץ עניי ק׳ : נשבע ה׳
בגאון בכנויים עם פירוש הרית׳ כתוב בשם של אל״ף דל״ת ובספרים אחרים בשם המיוחד גם במסורת לא כמנה במספר שמות של אדנות : ונשקה
ונשקעה ק׳ : כיאור מה שיש לדקדק בזה אם הוא חסר וא״ו או מלא עיין מ״ש בזכריה : והבאתי השמש (מלת והבאתי) בלא מאריך בס״א : כי אם
לשמע את דברי ה׳ כלהו ספרי הכי איתנהו ובשלהי פרק חולין גרסינן דבר ה׳ וה״ג בב״ר פ׳ כ״ה ונראה דנקטי שני באסגרת לישן פסוק דבתריה
ט ודרשינהו אהדדי ובבמדבר רבה פ׳ נ׳ קאי שפיר דברי : הבתולת ספרים אחרים הבתולות : ובצעם המלה מלעיל בשני פשטין וכן נמסר עליו
לית וטעם מלעיל והכד״י בקמץ והעי״ן בפתח והיה ראוי להיות כולו קמוץ כמו באהבתו ובחמלתו הוא גאלם . אשר גמלם ברחמיו אבל מפני שהמלה
מלעיל בפתחה העי״ן וקמצא הכד״י לא זז ממקומו וכן מצאתי בס׳ א׳ כ״י מאד ישן מסכים למה שכתוב במכלול דף ל״ד ובשרשים ורב פעלים ותמיה
אני מאד כי בספרים רבים גם הכד״י פתוחה : לא ינוס להם בס״א כ״י ולא ובאחר ספרים בלא וא״ו וכן בס״א ספרדי נכתב בגדו יפה בס׳ מוגה לא :
מעלותו מעלותיו ק׳ : הקרא אשכחנא בספרי דוקני דבקדמיתא הוה כתיב באו הקורא בו״או ובתר הכי גרירו לה ורווחי עלמא לרי״ש וחזינא
כמי בספרי אחריני דבקיעי מתיקרא בלא וא״ו ומסר׳ דילן מסייעא לפום דמסרא ו׳ מלא ולית דין בגווייהו :

והנעותי

עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ יְהוָה שְׁמוֹ׃ * הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־
יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר׃
הִנֵּה עֵינֵי ׀ אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא
הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־
בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ׃ בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כֹּל חַטָּאֵי עַמִּי
הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה׃ בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת
וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם׃ לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־
שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹּאת׃ הִנֵּה
יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה׃ וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ
כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם׃ וּנְטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ
עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ *

עובדיה

א חֲזוֹן עֹבַדְיָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֶאֱדוֹם שְׁמוּעָה שָׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בַּגּוֹיִם שֻׁלָּח
קוּמוּ וְנָקוּמָה עָלֶיהָ לַמִּלְחָמָה׃ הִנֵּה קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד׃ זְדוֹן
לִבְּךָ הִשִּׁיאֶךָ שֹׁכְנִי בְחַגְוֵי־סֶלַע מְרוֹם שִׁבְתּוֹ אֹמֵר בְּלִבּוֹ מִי יוֹרִדֵנִי אָרֶץ׃ אִם־תַּגְבִּיהַּ
כַּנֶּשֶׁר וְאִם־בֵּין כּוֹכָבִים שִׂים קִנֶּךָ מִשָּׁם אוֹרִידְךָ נְאֻם־יְהוָה׃ אִם־גַּנָּבִים בָּאוּ־לְךָ אִם־שׁוֹדְדֵי
לַיְלָה אֵיךְ נִדְמֵיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דַּיָּם אִם־בֹּצְרִים בָּאוּ לָךְ הֲלוֹא יַשְׁאִירוּ עֹלֵלוֹת׃ אֵיךְ נֶחְפְּשׂוּ
עֵשָׂו נִבְעוּ מַצְפֻּנָיו׃ עַד־הַגְּבוּל שִׁלְּחוּךָ כֹּל אַנְשֵׁי בְרִיתֶךָ הִשִּׁיאוּךָ יָכְלוּ לְךָ אַנְשֵׁי שְׁלֹמֶךָ
לַחְמְךָ יָשִׂימוּ מָזוֹר תַּחְתֶּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ׃ הֲלוֹא בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהַאֲבַדְתִּי חֲכָמִים
מֵאֱדוֹם וּתְבוּנָה מֵהַר עֵשָׂו׃ וְחַתּוּ גִבּוֹרֶיךָ תֵּימָן לְמַעַן יִכָּרֶת־אִישׁ מֵהַר עֵשָׂו מִקָּטֶל׃
מֵחֲמַס אָחִיךָ יַעֲקֹב תְּכַסְּךָ בוּשָׁה וְנִכְרַתָּ לְעוֹלָם׃ בְּיוֹם עֲמָדְךָ מִנֶּגֶד בְּיוֹם שְׁבוֹת זָרִים חֵילוֹ
וְנָכְרִים בָּאוּ שְׁעָרוֹ* וְעַל־יְרוּשָׁלִַם יַדּוּ גוֹרָל גַּם־אַתָּה כְּאַחַד מֵהֶם׃ וְאַל־תֵּרֶא בְיוֹם־אָחִיךָ בְּיוֹם
נָכְרוֹ וְאַל־תִּשְׂמַח לִבְנֵי־יְהוּדָה בְּיוֹם אָבְדָם וְאַל־תַּגְדֵּל פִּיךָ בְּיוֹם צָרָה׃ אַל־תָּבוֹא בְשַׁעַר־

עמי

והנעותי י״ס והנעתי : צרור ארץ חד מן ה׳ דסבירין ארצה וסי׳ במ״ג פ׳ ויגש וריש מלכים : ונגש חורש בס״ן ימנית ולא כמי שכתב שהוא בס״ן שמאלית עיין במקרא גדולה ישעיה כ״ג על פסוק נגש והוא נענה וכן מצאתי מסרה כ״י שאמרה בפי׳ ונגש ד׳ בקריא׳ וסימנהון ונגש חורש בקצר ונגש משה לבדו אל ה׳ ונגש הכהן ודבר אל העם והקרבתיו ונגש אלי ע״כ וכולם בס״ן ימנית : בקצר ס״א בקוצר מלא (א״ה והמסורת עליו לית מלא) : תתמוגגנה כתב המכלל יופי בהפסק בקמץ והן דברי המכלול שנעתקו מדפוס קוסטאנטינא וכן ראיתי בס״א כ״י אבל במכלול דפוס ויניציאה דף קמ״ד כתוב ובהפסק וכל הגבעות תתמוגגנה וליכא מלת בקמץ וגם בספרים המוגהים אתנו בפתח וכן נמסר עליו בספר א׳ לית ופתח :

עובדיה

א חזון עבדיה ברוב הספרים חסר וא״ו אחר עי״ן : שכני בחגוי הבי״ת רפה : מי יורידני במקצת ספרים חסר יו״ד אחר רי״ש : תגביה כנשר הכ״ף דגושה מדין מפיק בת״ס ביחזקאל ז׳ ובכללי בג״ד כפ״ת דסמיך ליה׳ וא וכן חברו שבירמיה מ״ט : באו לך במקצת ספרים הטעם בא׳לף ובלא מקף בין שתי המלות וזהו דעת רד״ק במכלול דף קל״ה וכ״כ הלוית חן בפ׳ כ׳ מהשער הרביעי אבל בס״ם מדוייקים כ״י וגם במקצת דפוסים הטעם בבי״ת ובמקף וכן העיד הר״ר מנחם די לונזאנו שכן מצא בס״ם אעפ״י שאינו כן בהללי ובמכלול : אם שודדי לילה בספרים כ״י ודפוסים ישני׳ מלא וא״ו אחר שי״ן : תכסך בושה הבי״ת רפה : עמדך במקצת ספרים הט״ס בלא מאריך והקמץ חטוף אכן ברוב המדוייקים במאריך והקמץ רחב ורד״ק גם׳ מכלול דף ל״ט הביאו בתחלה עם דומים אחרים שהם בקמץ חטוף ואח״כ כתב ויש ספרים מדוייקים הט״ס מעמדת בגעיא ובפי״ן ובס״ס לא הביא רק האחרון וכן כתב בעל הלשון הט״ס בקמץ רחב תמורת קמץ חטוף וכן בהגהת לוית חן שער ו׳ פרק ג׳ : שערו שערו ק׳ : ביום נכרו הכ״ף בקמץ לבד והוא חטוף :

גמלך

עמי ביום אידם אל-תרא גם-אתה ברעתו ביום אידו ואל-תשלחנה בחילו ביום אידו: ואל-
תעמד על-הפרק להכרית את-פליטיו ואל-תסגר שרידיו ביום צרה: כי-קרוב יום-יהוה
על-כל-הגוים כאשר עשית יעשה לך גמלך ישוב בראשך: כי כאשר שתיתם על-הר
קדשי ישתו כל-הגוים תמיד ושתו ולעו והיו כלוא היו: ובהר ציון תהיה פליטה והיה
קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם: והיה בית-יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו
לקש ודלקו בהם ואכלום ולא-יהיה שריד לבית עשו כי יהוה דבר: וירשו הנגב את-
הר עשו והשפלה את-פלשתים וירשו את-שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנימן את-הגלעד:
וגלת החל-הזה לבני ישראל אשר-כנענים עד-צרפת וגלת ירושלם אשר בספרד ירשו את
ערי הנגב: ועלו מושעים בהר ציון לשפט את-הר עשו והיתה ליהוה המלוכה:

יונה

א ויהי דבר-יהוה אל-יונה בן-אמתי לאמר: קום לך אל-נינוה העיר הגדולה וקרא
עליה כי-עלתה רעתם לפני: ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יהוה וירד יפו
וימצא אניה | באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יהוה:
ויהוה הטיל רוח-גדולה אל-הים ויהי סער-גדול בים והאניה חשבה להשבר: וייראו
המלחים ויזעקו איש אל-אלהיו ויטלו את-הכלים אשר באניה אל-הים להקל מעליהם ויונה
ירד אל-ירכתי הספינה וישכב וירדם: ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה-לך נרדם קום
קרא אל-אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: ויאמרו איש אל-רעהו לכו ונפילה
גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות ויפל הגורל על-יונה: ויאמרו אליו
הגידה-נא לנו באשר למי-הרעה הזאת לנו מה-מלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואי-מזה
עם אתה: ויאמר אליהם עברי אנכי ואת-יהוה אלהי השמים אני ירא אשר-עשה את-
הים ואת-היבשה: וייראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה-זאת עשית כי-ידעו
האנשים כי-מלפני יהוה הוא ברח כי הגיד להם: ויאמרו אליו מה-נעשה לך וישתק הים
מעלינו כי הים הולך וסער: ויאמר אליהם שאוני והטילני אל-הים וישתק הים מעליכם
כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם: ויחתרו האנשים להשיב אל-היבשה
ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם: ויקראו אל-יהוה ויאמרו אנה יהוה אל-נא נאבדה
בנפש

גמלך ברוב ספרים אין מאריך במ"ס וחסר וא"ו עכ"ס ועיין מ"ש במאמר המאריך סוף תירוץ חקירה ב': **כל הגוים תמיד** גירסת בעל אחיר כתיב סביב שכן הביאו בשרש סבב ובשרש שתה ולא הביאו בשרש תמד וכ"כ רד"ק ישתו כל הגוים סביב פי' תמיד בלי הפסק וגם המכלל יופי הלך אחריו וקרוב להיות שכן נמצא באיזה ספר וגם אני מצאתי בספר קדמון שבתחלה היה כתוב סביב ואחרי כן **תמיד** אמנם בכל שאר ספרים שלפני כתוב תמיד וכן יהיה תמיד עד שיבא אליהו · וכן תרגם יונתן **תדירא** והוא תרגום המלה עצמה · ולא לפירוש כמו שחשב רד"ק · אחר זמן שכתבתי כל זה אתחזי לי אליהו ואמר שעל פסוק ושתו כל הגוים **תמיד** ושתו ולעו נמסר עליו מטעין ביה ספרי למכתב כל הגוים סביב פי' שהסופרים מטעין את הקוראים · מסורת המסורת סוף מאמר ח': **החל הזה** ברוב הספרים הה"א במאריך והחי"ת בצירי ונמקף בין שתי המלות · וכן כתב רד"ק שהחי"ת בצירי: **צרפת** הצד"י בקמץ רחב מפני המוכח ובספר אחד כ"י במאריך ועיין מה שכתבתי ביהושע ג'· **ירשו** כן הוא בספרים מדוייקים ציו"ד אחד לבד ובמאריך והוא חד מן החסרים יו"ד בלשון ירושה על פי המסורת ועיין מה שכתבתי במלכים ב' י"ג: **ועלו מושעים** פליגי ספרי ומסרתא אית דמסרי ב' מלא ואידך תתן להם מושיעים נחמיה ט' ואית דמסרי ב' חד חסר וחד מלא ולא אסיימי ומלחזיכן הכוא דכתיב מל' בכולהו ספרי ס"מ דהלין דיעובדיה חסר וספרי דספרד כמסרא בתרויתא סלקי · ה' אלהינו הוא יושיענו אמן:

יונה

א באה מלרע על פי המסורת: **ויאמרו אנה** ו' כתובים ה' בלשון בקשה וסימן בתילים סימן קי"ו ובספרים יש מחלוקת אם הוא בטעם אחד בלבד כלון או אם הוא בשני טעמים אָנָה וכן יש מחלוקת בין המדקדקים אם הם מלעיל או מלרע ובס"ד אביא כל הסברות בתילים סימן קי"ו:

בנפש האיש הזה ואל־תתן עלינו דם נקיא כי־אתה יהוה כאשר חפצת עשית: וישאו
את־יונה ויטלהו אל־הים ויעמד הים מזעפו: וייראו האנשים יראה גדולה את־יהוה
ויזבחו זבח ליהוה וידרו נדרים: וימן יהוה דג גדול לבלע את־יונה ויהי יונה במעי הדג
ב שלשה ימים ושלשה לילות: * ויתפלל יונה אל־יהוה אלהיו ממעי הדגה:
ויאמר קראתי מצרה לי אל־יהוה ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי: ותשליכני
מצולה בלבב ימים ונהר יסבבני כל־משבריך וגליך עלי עברו: ואני אמרתי נגרשתי
מנגד עיניך אך אוסיף להביט אל־היכל קדשך: אפפוני מים עד־נפש תהום יסבבני סוף
חבוש לראשי: לקצבי הרים ירדתי הארץ בריחיה בעדי לעולם ותעל משחת חיי יהוה
אלהי: בהתעטף עלי נפשי את־יהוה זכרתי ותבוא אליך תפלתי אל־היכל קדשך:
משמרים הבלי־שוא חסדם יעזבו: ואני בקול תודה אזבחה־לך אשר נדרתי אשלמה
ג ישועתה ליהוה: ויאמר יהוה לדג ויקא את־יונה אל־היבשה: * ויהי
דבר־יהוה אל־יונה שנית לאמר: קום לך אל־נינוה העיר הגדולה וקרא אליה את־הקריאה
אשר אנכי דבר אליך: ויקם יונה וילך אל־נינוה כדבר יהוה ונינוה היתה עיר־גדולה
לאלהים מהלך שלשת ימים: ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד
ארבעים יום ונינוה נהפכת: ויאמינו אנשי נינוה באלהים ויקראו־צום וילבשו שקים
מגדולם ועד־קטנם: ויגע הדבר אל־מלך נינוה ויקם מכסאו ויעבר אדרתו מעליו ויכס
שק וישב על־האפר: ויזעק ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדליו לאמר האדם והבהמה
הבקר והצאן אל־יטעמו מאומה אל־ירעו ומים אל־ישתו: ויתכסו שקים האדם והבהמה
ויקראו אל־אלהים בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן־החמס אשר בכפיהם: מי־יודע
ישוב ונחם האלהים ושב מחרון אפו ולא נאבד: וירא האלהים את־מעשיהם כי־שבו
ד מדרכם הרעה וינחם האלהים על־הרעה אשר־דבר לעשות־להם ולא עשה: * וירע אל־
יונה רעה גדולה ויחר לו: ויתפלל אל־יהוה ויאמר אנה יהוה הלוא־זה דברי עד־היותי
על־אדמתי על־כן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי כי אתה אל־חנון ורחום ארך אפים
ורב־חסד ונחם על־הרעה: ועתה יהוה קח־נא את־נפשי ממני כי טוב מותי מחיי:
ויאמר יהוה ההיטב חרה לך: ויצא יונה מן־העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סכה
וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה־יהיה בעיר: וימן יהוה־אלהים קיקיון ויעל מעל
ליונה להיות צל על־ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על־הקיקיון שמחה גדולה: וימן
האלהים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את־הקיקיון וייבש: ויהי כזרח השמש וימן
אלהים רוח קדים חרישית ותך השמש על־ראש יונה ויתעלף וישאל את־נפשו למות ויאמר
טוב מותי מחיי: ויאמר אלהים אל־יונה ההיטב חרה־לך על־הקיקיון ויאמר היטב חרה־
לי עד־מות: ויאמר יהוה אתה חסת על־הקיקיון אשר לא־עמלת בו ולא גדלתו שבן־
לילה היה ובן־לילה אבד: ואני לא אחוס על־נינוה העיר הגדולה אשר יש־בה הרבה
משתים־עשרה רבו אדם אשר לא־ידע בין־ימינו לשמאלו ובהמה רבה: *

דבר

נקיא יתיר א' ועיין מ"ס בסוף יונה : כאשר חפצת י' דמטעין דסבירין חסר בקריאה וסי' בסמו' : קראתי מצרה לית בטעם מלעיל : ויקראו
צום כלא מאריך בו"או : ישוב ונחם על פי הקמחי והמסו' זהו בפתח ונחם על הרעה שבסמוך בקמץ וכ"כ ן' עזרא ועיין מ"ס ביואל ב' : ויאמר
אנה ה' במקצת ספרים בב' טעמים ובמקצתן בטעם א' לבד כמ"ס למעל' בסי' א' : בעלות השחר בב"ית והוא חד מן ה' שנמסר הסי' במ"ג מלכים א' סי'
י"ד: משתים במ"ס במאורי' ובסי"ן בשוא בלא מפני דגשו ספ"ו כ"כ רד"ק בספ' ובמכלול דף קנ"א וכן הוא בכל הספרי' מדוייקי' ולא כמ"ס בהגה' לוית
חן דיס פ' י"ג מהמסגר הא' שהסי"ן והת"ו רפויו' ולדברי הראב"ע בס' צחות דף קכ"ה ע"ב הוא בדג' בסי"ן ובת"ו ועיין מ"ס בשופטי' י"ו ובפרש ד'
פהיכל

א דבר־יהוה אשר היה אל־מיכה המרשתי בימי יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה אשר־
חזה על־שמרון וירושלם: שמעו עמים כלם הקשיבי ארץ ומלאה ויהי אדני
יהוה יהוה בכם לעד אדני מהיכל קדשו: כי־הנה יהוה יצא ממקומו וירד ודרך על־במותי־
ארץ: ונמסו ההרים תחתיו והעמקים יתבקעו כדונג מפני האש כמים מגרים במורד:
בפשע יעקב כל־זאת ובחטאות בית ישראל מי־פשע יעקב הלוא שמרון ומי במות יהודה
הלוא ירושלם: ושמתי שמרון לעי השדה למטעי כרם והגרתי לגי אבניה ויסדיה אגלה:
וכל־פסיליה יכתו וכל־אתנניה ישרפו באש וכל־עצביה אשים שממה כי מאתנן זונה קבצה
שולל ק׳ ועד־אתנן זונה ישובו: על־זאת אספדה ואילילה אילכה שילל וערום אעשה מספד
כתנים ואבל כבנות יענה: כי אנושה מכותיה כי־באה עד־יהודה נגע עד־שער עמי עד־
התפלשי ק׳ ירושלם: בגת אל־תגידו בכו אל־תבכו בבית לעפרה עפר התפלשתי: עברי לכם
יושבת שפיר עריה־בשת לא יצאה יושבת צאנן מספד בית האצל יקח מכם עמדתו: כי־
חלה לטוב יושבת מרות כי־ירד רע מאת יהוה לשער ירושלם:
רתם המרכבה לרכש יושבת לכיש ראשית חטאת היא לבת־ציון כי־בך נמצאו פשעי
ישראל: לכן תתני שלוחים על מורשת גת בתי אכזיב לאכזב למלכי
חסר א ישראל: עד הירש אבי לך יושבת מרשה עד־עדלם יבוא כבוד ישראל:
ב קרחי וגזי על־בני תענוגיך הרחבי קרחתך כנשר כי־גלו ממך: * הוי
חשבי־און ופעלי רע על־משכבותם באור הבקר יעשוה כי יש־לאל ידם: וחמדו שדות
וגזלו ובתים ונשאו ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו: לכן כה אמר יהוה הנני
חשב על־המשפחה הזאת רעה אשר לא־תמישו משם צואריתכם ולא תלכו רומה כי עת
רעה היא: ביום ההוא ישא עליכם משל ונהה נהי נהיה אמר שדוד נשדנו חלק עמי
ימיר איך ימיש לי לשובב שדינו יחלק: לכן לא־יהיה לך משליך חבל בגורל בקהל יהוה:
אל־תטפו יטיפון לא־יטפו לאלה לא יסג כלמות: האמור בית־יעקב הקצר רוח יהוה
אם־אלה מעלליו הלוא דברי ייטיבו עם הישר הולך: ואתמול עמי לאויב יקומם ממול
שלמה

מיכה

א מהיכל קדשו אין במ״ס מאריך: יצא ממקומו יצא חסר וא״ו דליכא מן המלאים עפ״ה: ממקומו בספרים מדוייקים מלא וא״ו: במותי
יתיר וא״ו וכמ״ס בחטף קמץ כמ״ש בפרשת האזינו: ובחטאות מלא אל״ף וא״ו: זונה קבצה הקו״ף בחירק וכ״כ הרא״בע ורד״ק בפי׳ ובשרשים
שרש קבץ ושרש פתח והחירק תמורת שורק ומשפטו קֻבצה וכן כתב החכם ר׳ יונה בספר הרקמה וזכי גרסינן בפ״ק דע״א ובקהלת רבתי על פסוק כל
הדברים יגעים והוכרחתי לכתוב זה מפני שראיתי ילקוט שכתב קובצה וגם במקרא ישנה נדפס קבצה בשלש נקודות ובמקרא אחרת קבצה בקמץ
הק״וף וכולם טועים: שילל שולל ק׳: לעפרה במקצת דפוסים ישנים כתוב לעפרה הע״ין בקמץ והוא חטוף וכן הוא במקצת ס״ס מדוייקים. וכא׳ מהם
נרשם בגיליון בהללי פתח ולשון רד״ק בפתח העי״ן ושאר עפרה בכל הכתוב הע״ין נקראת בקמץ חטוף והיא עפרה אשר לבנימן: התפלשתי
התפלשי ק׳ והוא מלעיל: יושבת שפיר ברוב הספרים מלא וא״ו וכן כולם שבענין וכיון לטעות כן ע״פ המסורת דירמיה מ״ח וסוף סדר מצורע
שנמנו שם החסרים ואין שום אחד מאלה במנייניהם: לשער ירושלם אין מאריך בי״ד ולא ברי״ש: לאכזב בס״א כ״י נכתב בגדו בהללי לאַכזב
קמץ ע״כ ובכל ספרים שלנו הא״לף בפתח וגם רד״ק כתב שהוא כמו היו תהיה לי כמו אכזב ירמיה ט״ו: עד הירש בספרים כ״י מלת עד בטעם
רביע לא בשופר הפוך: אבי לך חסר אל״ף שהיא למ״ד הפעל מהמכת׳ וכן סמן ראש אל יכי ראשי רד״ק בפי׳ ומכלול דף ק״כ: כנשר כי גלו ממך
ב בדפוס ישן מויניציאה כתב בגדו ס״א על בניך כי גלו ממך ובאמת שכן הוא בתרגום אבל לא מצאתי כן בשום ספר ויש להוכיח מהמסורת שאין
ממשות בגירסא אותו הספר כי במסרה גדולה נמנו כל בניך שבמקרא ואין שום זכר מזה: הוי בס״ס בטעם מונח: ופעלי רע בספרים מדוייקים
הטעם בפ״א לא בל״מד: ואיש ונחלתו יש מחלוקת גדול אם כתוב ואיש בו״או או בלא בו״או · וראיתי בעשרים וארבע קטן דפוס בומבירגי
מויניציאה שנת ש״ך שהוא בלא וא״ו והחכם ר׳ מנחם הוסיף בו וא״ו וכתב עליו כן מצאתי ברוב הספרים בו״או: רמה מלרע ובס״א כ״י נכתב בגדו
רומה בספר א׳ ע״כ ובכל ספרים שראיתי הר״ים בחולם וגם הרא״בע ורד״ק כתבו שהוא בשקל טיבה קימה: אל תטיפו במקצת הספרים תטפו
חסר יו״ד: הישר הלך במקצת מדוייקים חסר וא״ו וכן במסרה גדולה לא נמנה עם המלאים בנביאים וכן הלך רוח שבסמוך: ואתמול בשורק
וכתב החכם אברבניל שרש״י עשה ואת מול שתי מלות אבל כפי האמת אינו כי אם מלה אחת כמו שזכר הרא״בע עד כאן · וכן הוא בפירוש רד״ק
ובמכלול דף רנ״ט ובשרשים:

שלמה אדר תפשטון מעברים בטח שובי מלחמה: נשי עמי תגרשון מבית תענגיה
מעל עלליה תקחו הדרי לעולם: קומו ולכו כי לא־זאת המנוחה בעבור טמאה תחבל
וחבל נמרץ: לו־איש הלך רוח ושקר כזב אטף לך ליין ולשכר והיה מטיף העם הזה:
אסף אאסף יעקב כלך קבץ אקבץ שארית ישראל יחד אשימנו כצאן בצרה כעדר בתוך
הדברו תהימנה מאדם: עלה הפרץ לפניהם פרצו ויעברו שער ויצאו בו ויעבר מלכם
ג לפניהם ויהוה בראשם: * ואמר שמעו־נא ראשי יעקב וקציני בית
ישראל הלוא לכם לדעת את־המשפט: שנאי טוב ואהבי רעה גזלי עורם מעליהם
ושארם מעל עצמותם: ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו ואת־עצמתיהם
פצחו ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת: אז יזעקו אל־יהוה ולא יענה אותם ויסתר
פניו מהם בעת ההיא כאשר הרעו מעלליהם: כה אמר יהוה על־הנביאים
המתעים את־עמי הנשכים בשניהם וקראו שלום ואשר לא־יתן על־פיהם וקדשו עליו
מלחמה: לכן לילה לכם מחזון וחשכה לכם מקסם ובאה השמש על־הנביאים וקדר
עליהם היום: ובשו החזים וחפרו הקסמים ועטו על־שפם כלם כי אין מענה אלהים:
ואולם אנכי מלאתי כח את־רוח יהוה ומשפט וגבורה להגיד ליעקב פשעו ולישראל
חטאתו: שמעו־נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט
ואת כל־הישרה יעקשו: בנה ציון בדמים וירושלם בעולה: ראשיה בשחד ישפטו
וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל־יהוה ישענו לאמר הלוא יהוה בקרבנו לא־
חצי הספר בפסוקים תבוא עלינו רעה: * לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה
והר הבית לבמות יער: *
ד והיה באחרית הימים יהיה הר בית־יהוה נכון בראש ההרים ונשא הוא מגבעות ונהרו
עליו עמים: והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל־הר־יהוה ואל־בית אלהי
יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר־יהוה מירושלם: ושפט בין
עמים רבים והוכיח לגוים עצמים עד־רחוק וכתתו חרבתיהם לאתים וחניתתיהם למזמרות
לא־ישאו גוי אל־גוי חרב ולא־ילמדון עוד מלחמה: וישבו איש תחת גפנו ותחת תאנתו
ואין מחריד כי־פי יהוה צבאות דבר: כי כל־העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך
בשם־יהוה אלהינו לעולם ועד: ביום ההוא נאם־יהוה אספה הצלעה
והנדחה אקבצה ואשר הרעתי: ושמתי את־הצלעה לשארית והנהלאה לגוי עצום ומלך
יהוה עליהם בהר ציון מעתה ועד־עולם: ואתה מגדל־עדר עפל בת־ציון
עדיך תאתה ובאה הממשלה הראשנה ממלכת לבת־ירושלם: עתה למה תריעי רע
המלך אין־בך אם־יועצך אבד כי־החזיקך חיל כיולדה: חולי וגחי בת־ציון כיולדה כי־
עתה

בעבור טמאה בספרים מדוייקים הטי"ת מתמדת במאריך והה"א רפה ולכן הטי"ת בקמץ רחב שהוא עבר לנקבה וכן הוא לפי' הרא"בע והקמחי אבל
לפי התרגום ופי' רש"י הטי"ת בקמץ חטוף כי הוא מקור לדעתם והה"א במפיק לכנוי הנקבה: הדברו בספרים כ"י מדוייקים וגם באיזה דפוס ישן
יש מאריך בדל"ית ואף רד"ק כתב בפי' ובשרשים שהדל"ת מתמדת בגעיא ונקראת בקמץ רחב ומשפטה להחטף כמו ורעו כבשים כדברם ישעיה ה': ג
תהימנה בספרים כ"י הה"ן בלא דגש וכן נכון כמשפט נו"ן הרבות להרפא כמ"ש בסוף מיכה על תראינה בה: ראשי יעקב כן כתו' ראשי יעקב
ושלמטה בפ' כתוב ראשי בית יעקב: הלוא לכם מלא וא"ו וא"לף: ואהבי רעה רע ק': יענה אותם חד מן ב' מלא וי"ו בתריסר: מענה י"ס
שהנו"ן בסגול וע"פ המסורת בכירי וכן כתב רש"י ז"ל: מלאתי כח הכ"ף רפ"ה: המתעבים המ"ם רפויה והה"א סמוכה בגעיא מכלול דף כ':
לאמר הלוא מלא וא"ו וא"לף: תבוא מלא וא"ו וא"לף כי לא נמנה בריש ס' תוריע עם החסרים: לכן בגללכם חצי הספר בפסוקים: והלכו ד
גוים רבים הו"או בגעיא בס"ס: ויורנו בס"ס יש מאריך ביו"ד ובספרים אחרים איננו: תאתה בא"לף נחה:

ושכנת

עַתָּה תֵצְאִי מִקִּרְיָה וְשָׁכַנְתְּ בַּשָּׂדֶה וּבָאת עַד־בָּבֶל שָׁם תִּנָּצֵלִי שָׁם יִגְאָלֵךְ יְהוָה מִכַּף אֹיְבָיִךְ׃
וְעַתָּה נֶאֶסְפוּ עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים הָאֹמְרִים תֶּחֱנָף וְתַחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ׃ וְהֵמָּה לֹא יָדְעוּ מַחְשְׁבוֹת
יְהוָה וְלֹא הֵבִינוּ עֲצָתוֹ כִּי קִבְּצָם כֶּעָמִיר גֹּרְנָה׃ קוּמִי וָדוֹשִׁי בַת־צִיּוֹן כִּי־קַרְנֵךְ אָשִׂים בַּרְזֶל
וּפַרְסֹתַיִךְ אָשִׂים נְחוּשָׁה וַהֲדִקּוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַחֲרַמְתִּי לַיהוָה בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדוֹן כָּל־
הָאָרֶץ׃ עַתָּה תִּתְגֹּדְדִי בַת־גְּדוּד מָצוֹר שָׂם עָלֵינוּ בַּשֵּׁבֶט יַכּוּ עַל־הַלְּחִי אֵת שֹׁפֵט יִשְׂרָאֵל׃
* וְאַתָּה בֵּית־לֶחֶם אֶפְרָתָה צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמְּךָ לִי יֵצֵא לִהְיוֹת
מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹצָאֹתָיו מִקֶּדֶם מִימֵי עוֹלָם׃ לָכֵן יִתְּנֵם עַד־עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו
יְשׁוּבוּן עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְעָמַד וְרָעָה בְּעֹז יְהוָה בִּגְאוֹן שֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו וְיָשָׁבוּ כִּי־עַתָּה יִגְדַּל
עַד־אַפְסֵי־אָרֶץ׃ * וְהָיָה זֶה שָׁלוֹם אַשּׁוּר כִּי־יָבוֹא בְאַרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנֹתֵינוּ
וַהֲקֵמֹנוּ עָלָיו שִׁבְעָה רֹעִים וּשְׁמֹנָה נְסִיכֵי אָדָם׃ וְרָעוּ אֶת־אֶרֶץ אַשּׁוּר בַּחֶרֶב וְאֶת־אֶרֶץ
נִמְרֹד בִּפְתָחֶיהָ וְהִצִּיל מֵאַשּׁוּר כִּי־יָבוֹא בְאַרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בִּגְבוּלֵנוּ׃ * וְהָיָה׀
שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ
וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׃ וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בְּבַהֲמוֹת יַעַר
כִּכְפִיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל׃ תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ
יִכָּרֵתוּ׃ וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבֹתֶיךָ׃
וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ׃
וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעוֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ׃ וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצֵּבוֹתֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְלֹא־
תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ׃ וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁירֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ׃ וְעָשִׂיתִי בְּאַף
וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמֵעוּ׃ *
שִׁמְעוּ־נָא אֵת אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־הֶהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלֶךָ׃ שִׁמְעוּ הָרִים
אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֵתָנִים מֹסְדֵי אָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם־יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח׃
עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ וּמָה הֶלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִי׃ כִּי הֶעֱלִתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים
פְּדִיתִיךָ וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם׃
עַמִּי זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמֶה־עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל
לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְהוָה׃ בַּמָּה אֲקַדֵּם יְהוָה אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים
בְּנֵי שָׁנָה׃ הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי
חַטַּאת נַפְשִׁי׃ הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה־טּוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת
חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ׃ * קוֹל יְהוָה לָעִיר יִקְרָא וְתוּשִׁיָּה
יִרְאֶה שְׁמֶךָ שִׁמְעוּ מַטֶּה וּמִי יְעָדָהּ׃ עוֹד הַאִשׁ בֵּית רָשָׁע אֹצְרוֹת רֶשַׁע וְאֵיפַת רָזוֹן זְעוּמָה׃
האזכה

ושכנת בשדה בירושלמי פ' לולב וערבה דרש ר' זעירא ושכנת בשדה ושכנתי בשדה ופי' בעל יפה מראה משום דלשון שלכול או גלות מיכתבי ליה בלשון שכון לא יפול אלא על הדירה בשלוה והשקט דריש ביה ושכנתי בשדה; שהשכינה כביכול גולה עמהם עכ"ל. אבל באגדת תילים מזמור י"ח אמר ר' אלעזר ושכנתי כתיב שאע"פ שחרב שכינתי עומדת שם וכן בילמדנו פרשת נח ובסוף פרשת וישלח ושכנת בשדה ושכנתי כתיב בשדה שאע"פ שאתה גולה בשדה שכינתי לא זזה ממך וכן בריקאנטי פרשת בראשית דף כ"ח וכדומה לזה ובספרים שלנו לא נמצא כזה : ועמד ורעה בכינויים עם פי' הריא' כתוב וראה והוא שבוש שזהו א' מן ט' ורפה בקריאה ו' ביסין וג' עבין וסימן נמסר בתילים סימן כ"ח : בעז ב' חד חסר וחד מלא והמלא הוא בסוף משלי כך היא הגירסא הנכונה : אשור כי יבוא בספרים מדוייקים מלא וא"ו ואל"ף וכן ראוי ע"פ המסורת דפרשת בהעלתך : ומעוננים בספרים כ"י המאריך בו"או לא בע"ין : מסדי ארץ במקצת ספרים חסר וא"ו וכן מסורת עליו לית חסר : הלאתיך במקצת ספרים בא"לף בחירק ובדונן של מדוייקים בצירי ואף רד"ק כתב ובשרשים הה"א בסגול והא"לף בצירי : אכף בפתח ועיין שרשים שרש כפף, והגהת המדקדק שם : ברבבות עיין בריש פרשת לך לך על ואברכה מברכיך : האש בית רשע חסר יו"ד ובמסורת ב' פתחין חד חסר וחד מלא והמלא הוא האיש במוני יכרת בחתיה, ו' ועיין עוד מ"ס בשמואל ב' י"ד :

חטאותיך

הַאֶזְכֶּה בְּמֹאזְנֵי רֶשַׁע וּבְכִיס אַבְנֵי מִרְמָה׃ אֲשֶׁר עֲשִׁירֶיהָ מָלְאוּ חָמָס וְיֹשְׁבֶיהָ דִּבְּרוּ־שָׁקֶר
וּלְשׁוֹנָם רְמִיָּה בְּפִיהֶם׃ וְגַם־אֲנִי הֶחֱלֵיתִי הַכּוֹתֶךָ הַשְׁמֵם עַל־חַטֹּאותֶיךָ׃ אַתָּה תֹאכַל
וְלֹא תִשְׂבָּע וְיֶשְׁחֲךָ בְּקִרְבֶּךָ וְתַסֵּג וְלֹא תַפְלִיט וַאֲשֶׁר תְּפַלֵּט לַחֶרֶב אֶתֵּן׃ אַתָּה תִזְרַע וְלֹא
תִקְצוֹר אַתָּה תִדְרֹךְ־זַיִת וְלֹא־תָסוּךְ שֶׁמֶן וְתִירוֹשׁ וְלֹא תִשְׁתֶּה־יָּיִן׃ וְיִשְׁתַּמֵּר חֻקּוֹת עָמְרִי
וְכֹל מַעֲשֵׂה בֵית־אַחְאָב וַתֵּלְכוּ בְּמֹעֲצוֹתָם לְמַעַן תִּתִּי אֹתְךָ לְשַׁמָּה וְיֹשְׁבֶיהָ לִשְׁרֵקָה וְחֶרְפַּת
עַמִּי תִּשָּׂאוּ׃ * אַלְלַי לִי כִּי הָיִיתִי כְּאָסְפֵּי־קַיִץ כְּעֹלְלֹת בָּצִיר אֵין־אֶשְׁכּוֹל לֶאֱכוֹל
בִּכּוּרָה אִוְּתָה נַפְשִׁי׃ אָבַד חָסִיד מִן־הָאָרֶץ וְיָשָׁר בָּאָדָם אָיִן כֻּלָּם לְדָמִים יֶאֱרֹבוּ
אִישׁ אֶת־אָחִיהוּ יָצוּדוּ חֵרֶם׃ עַל־הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב הַשַּׂר שֹׁאֵל וְהַשֹּׁפֵט בַּשִּׁלּוּם וְהַגָּדוֹל
דֹּבֵר הַוַּת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַבְּתוּהָ׃ טוֹבָם כְּחֵדֶק יָשָׁר מִמְּסוּכָה יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתְךָ בָאָה עַתָּה
תִהְיֶה מְבוּכָתָם׃ אַל־תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ אַל־תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי־פִיךָ׃
כִּי־בֵן מְנַבֵּל אָב בַּת קָמָה בְאִמָּהּ כַּלָּה בַּחֲמֹתָהּ אֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ׃ וַאֲנִי בַּיהוָה אֲצַפֶּה
אוֹחִילָה לֵאלֹהֵי יִשְׁעִי יִשְׁמָעֵנִי אֱלֹהָי׃ אַל־תִּשְׂמְחִי אֹיַבְתִּי לִי כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי כִּי־אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ
יְהוָה אוֹר לִי׃ זַעַף יְהוָה אֶשָּׂא כִּי חָטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִיב רִיבִי וְעָשָׂה מִשְׁפָּטִי
יוֹצִיאֵנִי לָאוֹר אֶרְאֶה בְּצִדְקָתוֹ׃ וְתֵרֶא אֹיַבְתִּי וּתְכַסֶּהָ בוּשָׁה הָאֹמְרָה אֵלַי אַיּוֹ יְהוָה אֱלֹהָיִךְ
עֵינַי תִּרְאֶינָּה בָּהּ עַתָּה תִּהְיֶה לְמִרְמָס כְּטִיט חוּצוֹת׃ יוֹם לִבְנוֹת גְּדֵרָיִךְ יוֹם הַהוּא יִרְחַק־
חֹק׃ יוֹם הוּא וְעָדֶיךָ יָבוֹא לְמִנִּי אַשּׁוּר וְעָרֵי מָצוֹר וּלְמִנִּי מָצוֹר וְעַד־נָהָר וְיָם מִיָּם וְהַר
הָהָר׃ וְהָיְתָה הָאָרֶץ לִשְׁמָמָה עַל־יֹשְׁבֶיהָ מִפְּרִי מַעַלְלֵיהֶם׃

רְעֵה עַמְּךָ בְשִׁבְטֶךָ צֹאן נַחֲלָתֶךָ שֹׁכְנִי לְבָדָד יַעַר בְּתוֹךְ כַּרְמֶל יִרְעוּ בָשָׁן וְגִלְעָד
כִּימֵי עוֹלָם׃ כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת׃ יִרְאוּ גוֹיִם וְיֵבֹשׁוּ מִכֹּל
גְּבוּרָתָם יָשִׂימוּ יָד עַל־פֶּה אָזְנֵיהֶם תֶּחֱרַשְׁנָה׃ יְלַחֲכוּ עָפָר כַּנָּחָשׁ כְּזֹחֲלֵי
אֶרֶץ יִרְגְּזוּ מִמִּסְגְּרֹתֵיהֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִפְחָדוּ וְיִרְאוּ מִמֶּךָּ׃ מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֺן וְעֹבֵר
עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא׃ יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ

עונתינו

חטאותיך הספרים מתחלפים כי במקצתם בלא וא"ו ובמקצתם גם בלא יו"ד ובירמיה סימן ט"ו כתב במסורת חטאותיך בא"לף וא"ו ויו"ד : **והסג** בס"א כ"י **ותשג** בש"ין שמאלית וגם בדפוס ישן מוויניציאה יש הערה מחילוף זה ובשאר ספרים בס"מך וכן כתב רד"ק בשרש נסג שזה נכתב בסמך ואף הרא"בע כתב שהם"מך כש"ין : **תדרך זית** בס"א כ"י הרי"ש בקמץ חטוף וזו היא קריאת כ"כ אבל לב"א בחולם וכן במסורת ה' וחסר' בקריאה וסימן כל מקום כל המקום · במותימו · אתה · על שחל · וכולם בחולם וביאורם במסרה גדולה סוף פ' עקב ורים יהושע : **ולא תשתה יין** כל יין רפי חוץ מזה שהוא דגש : **אללי לי** ב' דין בטעם לעיל וחד בטעם לרע אם רשעתי אללי לי (איוב י) : **לאכול בכורה** בספרים מדוייקים מלא וא"ו והוא חד מן י"ג לאכול מלא וסימן ביחזקאל י"ו : **יצודו חרם** בס"א כ"י החי"ת בקמץ ובשאר ספרים בצירי וכן במסורת סוף מלאכי ב' ס"פ ובספרא והם אלה השנים דהכא ודהתם וגם הוא בצירי ברוב הספרים, אעפ"י שיש איזה ספר בסגול וכ"כ רד"ק בשרשים יצודו חרם הוא בחמש נקודות ורב פעלים כתב יצודו חרם בצ"כ ושארא בנ"ן בכל לישן וי"ס מצאתי בהם כל חרם בנ"ן : **השר שאל** מתחלפת שואל מלא וא"ו : **אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף** בחגיגה סוף פ' אין דורשין ספרי מאי דכתיב אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף אם יאמר לך יצ"הר חטא והקב"ה מוחל לך אל תאמן בו וכו' ואל תבטחו באלוף וכו' וכן מתורגם לא תתמכון ברחים ולא תתרחצון בקריב אמנם בכל הספרים כתוב אל תבטחו בלא וא"ו ופסוק זה הוא אחד מן כ"ג פסוקים דרישיהון ומציעתהון אל אל וסימן נמסר בשמואל ב' סימן א' : **חיקך** אין יו"ד בתר קו"ף : **אל תשמחי איבתי** במקצת ספרים מלרע בפסק אחד לבד וכן ותרא איבתי שבסמוך ובספרים מדוייקים שניהם מלעיל בשני פסוקין כמו שזכר רד"ק בפירוש ובמכלול דף ע"ו ובמסרה ב' וחסר ומלעיל ובענין : **ותרא** בכמה ספרי הדפוס וגם באיזה ספר כ"י מלעיל הטעם בתי"ו ושגו כרואה כי נמסר עליו לית ומלרע וגם בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס קדמון הטעם ברי"ש וכ"כ רד"ק בפירוש ובלוית חן פ' ט"ו מהשער הרביעי כמו ירא פרעה · ותרא אשקלון זכריה ט' : **ותכסה בושה** הבי"ת רפה ואין כאן דין מפיק כמ"ש בפרשת עקב על אבניה ברזל : **תראינה בה** כו"ן הרבות לנוסח שלא כמנהג כי אין משפט כו"ן הנקבות להדגש לעולם אלא אם כן תהיה כו"ן הנקבה פעולה כגון ישפילנה יגיענה אבל כו"ן הרבות לעולם קלה כמו תראינה ירושלם (ישעיה לג) וזולתו רד"ק בפירוש ומכלול דף כ"ד וקכ"ג וכן במסורת לית בדגש וכי"ת בה לנוסח כמ"ש במכלול דף ק"ו ועיין שופטים ה על תענינה : **יום הוא ועדיך יבוא** חד מן י"ד דסבירין יבואו מסורת סוף פרשת שמיני ויונתן תרגם יתכנשון גלותא דמן אתור פרושי קא מפרש כי אורחיה בכמה דוכתי לפום מאי דסבירין : **ויראו ממך** חסר יו"ד פ"א הפעל וי"וד האיתן כמשפט בנעיא רד"ק ובמסורת ויראו ב' ד' מלא וחד חסר נחש חסר וסימנהון בלשון תרגום מפרתי בישעיה סימן כ"ט : **יכבש** מתחלפת בין מלא לחסר ובספר אחד בתיבת יד מסור עליו לית וחסר :

עֲוֺנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאתָם׃ תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם׃

נחום

א מַשָּׂא נִינְוֵה סֵפֶר חֲזוֹן נַחוּם הָאֶלְקֹשִׁי׃ אֵל קַנּוֹא וְנֹקֵם יְהוָה נֹקֵם יְהוָה וּבַעַל חֵמָה
נֹקֵם יְהוָה לְצָרָיו וְנוֹטֵר הוּא לְאֹיְבָיו׃ יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָול־כֹּחַ וְנַקֵּה לֹא
יְנַקֶּה יְהוָה בְּסוּפָה וּבִשְׂעָרָה דַּרְכּוֹ וְעָנָן אֲבַק רַגְלָיו׃ גּוֹעֵר בַּיָּם וַיַּבְּשֵׁהוּ וְכָל־הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב
אֻמְלַל בָּשָׁן וְכַרְמֶל וּפֶרַח לְבָנוֹן אֻמְלָל׃ הָרִים רָעֲשׁוּ מִמֶּנּוּ וְהַגְּבָעוֹת הִתְמֹגָגוּ וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ
מִפָּנָיו וְתֵבֵל וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ׃ לִפְנֵי זַעְמוֹ מִי יַעֲמוֹד וּמִי יָקוּם בַּחֲרוֹן אַפּוֹ חֲמָתוֹ נִתְּכָה כָאֵשׁ
וְהַצֻּרִים נִתְּצוּ מִמֶּנּוּ׃ טוֹב יְהוָה לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה וְיֹדֵעַ חֹסֵי בוֹ׃ וּבְשֶׁטֶף עֹבֵר כָּלָה
יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ וְאֹיְבָיו יְרַדֶּף־חֹשֶׁךְ׃ מַה־תְּחַשְּׁבוּן אֶל־יְהוָה כָּלָה הוּא עֹשֶׂה
לֹא־תָקוּם פַּעֲמַיִם צָרָה׃ כִּי עַד־סִירִים סְבֻכִים וּכְסָבְאָם סְבוּאִים אֻכְּלוּ כְּקַשׁ יָבֵשׁ מָלֵא׃
מִמֵּךְ יָצָא חֹשֵׁב עַל־יְהוָה רָעָה יֹעֵץ בְּלִיָּעַל׃ כֹּה׀ אָמַר יְהוָה אִם־שְׁלֵמִים וְכֵן
רַבִּים וְכֵן נָגֹזּוּ וְעָבָר וְעִנִּתִךְ לֹא אֲעַנֵּךְ עוֹד׃ וְעַתָּה אֶשְׁבֹּר מֹטֵהוּ מֵעָלָיִךְ וּמוֹסְרֹתַיִךְ אֲנַתֵּק׃
וְצִוָּה עָלֶיךָ יְהוָה לֹא־יִזָּרַע מִשִּׁמְךָ עוֹד מִבֵּית אֱלֹהֶיךָ אַכְרִית פֶּסֶל וּמַסֵּכָה אָשִׂים קִבְרֶךָ כִּי
קַלּוֹתָ׃ הִנֵּה עַל־הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם חָגִּי יְהוּדָה חַגַּיִךְ
ב שַׁלְּמִי נְדָרָיִךְ כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לַעֲבָור־בָּךְ בְּלִיַּעַל כֻּלֹּה נִכְרָת׃ עָלָה מֵפִיץ עַל־פָּנַיִךְ נָצוֹר
מְצֻרָה צַפֵּה־דֶרֶךְ חַזֵּק מָתְנַיִם אַמֵּץ כֹּחַ מְאֹד׃
כִּי שָׁב יְהוָה אֶת־גְּאוֹן יַעֲקֹב כִּגְאוֹן יִשְׂרָאֵל כִּי בְקָקוּם בֹּקְקִים וּזְמֹרֵיהֶם שִׁחֵתוּ׃ מָגֵן גִּבֹּרֵיהוּ
מְאָדָּם אַנְשֵׁי־חַיִל מְתֻלָּעִים בְּאֵשׁ־פְּלָדוֹת הָרֶכֶב בְּיוֹם הֲכִינוֹ וְהַבְּרֹשִׁים הָרְעָלוּ׃ בַּחוּצוֹת
יתהוללו

במצלות ים בסמוך בשורק הכ״י ובמוכרח. בחולם כמ״ש בפרשה בשלח: כל חטאתם במקרא ספרים כתוב חטאותם מלא א״ף וא״ו ואולם כפי המסורות שנמסרו בפרשת קרח ובישעיה כ״ח במ״ג כתוב בא״לף לבד: חסד לאברהם חד מן א״ב מן ב׳ ב׳ לא נסבין וא״ו בריש תיבותא ומטעין בהון וסימן במסרה רבתא אות ו׳ (א״ה אבל רש״י כתן טעם לשבח למה נאמר חסד בלא וא״ו בריש תיבותא) ה׳ ירחמנו וירא׳ בעניינו לכלה הפשעים ולהתם חטאות ולכפר עונות ולהביא צדק עולמים במהרה בימינו אמן:

נחום

הכי נמסר במסרה רבתא ובמקרא גדולה. ריש ישעיה חזון ב׳ ריש פסוק וסימן חזון ישעיהו חזון עובדיה ואחד פלוגתא חזון נחום האלקושי ע״כ ״ אולי במקצת ספריהם תחלת ספר נחום היה חזון. נחום אך בספרים שלנו כתוב משא נינוה. ספר חזון נחום וכן במסרות. כ״י נמסר חזון ב׳ ריש פסוק והם אלו השנים דישעיה ועובדיה וגם במקרא גדולה שכמה נמסר כן בריש עובדיה וכן במדרש יש טעם למה נכתב חזון בשני נביאים כלבד ישעיה ועובדיה עיין בחיי סוף פרשת וישלח: ספר חזון לרש״י חָזוֹן נקוד קמץ לפי שאינו דבוק ואינו דומה לחזון ישעיהו שנקוד חטף פתח. וכן בס״א
א מס׳ כתב בגליו ס״א חָזוֹן בקמץ. ולרד״ק בשוא ופתח כי הוא סמוך כמו חזון ישעיהו ואף דברי הר״אבע מורין כן שכתב כי דבק הוא אעפ״י שהוא מגיד ע״כ וכל ספרים שלפני הם כדברי רד״ק והמבם אנר ככיל כתב וכפי הספרים המדוייקים אשר לנו צדקו דברי רש״י: האלקשי בס״א כתיבת יד האל־קשי תרתין מלין וכשאר ספרים חדא מלה: וגדול כח כתיב בו״או אחר הד׳לית וקרי בלא וא״ו בקמץ חטוף מפני המקף והוא מן מלין יתירין וא״ו וחטפין קמצים במסרה רבתא ועיין מ״ש בתילים סימן קמ״ה: בסופה בס״א כ״י הס״מך זעירא וכן מסור עליו ואף בריש מסרה גדולה נמנה עם אותיות קטנות וכן מצאתי במקבת מסר׳ כ״י ועיין מ״ש בתילים כ״ו: מה תחשבון בחילופי אשר אתנו בדפוס לב״א מה תחשבון בלא מקף ומלת מה מאריך אם כן התי״ו רפה שאין כאן דין דחיק ולב״כ בלא מאריך ובמקף והת״יו דגושה כדין דחיק ובחילופי׳ כ״י מצאתי בהפך וכן הוא בכל הספרי׳ במקף ובדגש ובס״א כתוב תְּחַשְּׁבוּן ושמה נחשב הוא: כי עד סירים מלא דמלא ועיין ב״ר פ׳ כ״ו ויפה תואר שם סימן ו׳ ומתנות כהונ׳: ובסבאם בקמץ חטוף: ומוסרותיך בספרים הלוקים זה מזה במילוי וחיסור וא״ו בתר מ״ם ובתר רי״ש: קברך בס״א כ״י מספרך נגרר הסגול שתחת הרי״ש
ב ונשאר שוא והטעם בכ״ף וככל שאר ספרים שלפני כסגול ומלעיל: לעבור בך בכל הספרים יתיר וא״ו וקריאתו בקמץ חטוף מפני הסמיכות ותמיהא לי דלא חשיב ליה בעל המסורת בהדי אחריני דיתירין וא״ו וחטפין קמצין ובנביא יש אחרונים עם פירוש אברבניל נקוד לעבור בחולם וקרוב להיות שיהיה זה מה שכתוב במ״ג ד׳ מלא ופלוגתא א״כ ר״ל שזה חלוק מן האחרים שהם בחולם וזה בקמץ חטוף ובמסרות כ״י ליכא מלא ופלוגתא והסי׳ במסר במ״ג כאן וכפ׳ בלק ויהושע ג׳ ויש לי עוד פי׳ אחר בזה ובתבתיהו ביהושע ג׳ ע״ש עד אשר תמו כל הגוי לעבר תראנו משם כי הוא המחוור שבכלן מגן גבריהו בספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר בי״ת ומלא יו״ד אחר רי״ש ובמכלל יופי בא כגוי הנספר בה״א וא״ו מונע בשורק והוא כמו גבוריו וחסרים יו״ד הרבוי מהמכתב ונשארה בתנועה והבירי תורה עליה עכ״ל והיא העתקת המכלול דף קנ״ג: מאדם הא״לף בקמץ לבד והוא חטוף מפני
דגשות

יִתְהוֹלְלוּ הָרֶכֶב יִשְׁתַּקְשְׁקוּן בָּרְחֹבוֹת מַרְאֵיהֶן כַּלַּפִּידִים כַּבְּרָקִים יְרוֹצֵצוּ׃ יִזְכֹּר אַדִּירָיו יִכָּשְׁלוּ
בַּהֲלִכוֹתָם יְמַהֲרוּ חוֹמָתָהּ וְהֻכַן הַסֹּכֵךְ׃ שַׁעֲרֵי הַנְּהָרוֹת נִפְתָּחוּ וְהַהֵיכָל נָמוֹג׃ וְהֻצַּב
גֻּלְּתָה הֹעֲלָתָה וְאַמְהֹתֶיהָ מְנַהֲגוֹת כְּקוֹל יוֹנִים מְתֹפְפֹת עַל־לִבְבֵהֶן׃
וְנִינְוֵה כִבְרֵכַת־מַיִם מִימֵי הִיא וְהֵמָּה נָסִים עִמְדוּ עֲמֹדוּ וְאֵין מַפְנֶה׃ בֹּזּוּ כֶסֶף בֹּזּוּ זָהָב וְאֵין
קֵצֶה לַתְּכוּנָה כָּבֹד מִכֹּל כְּלִי חֶמְדָּה׃ בּוּקָה וּמְבוּקָה וּמְבֻלָּקָה וְלֵב נָמֵס וּפֵק בִּרְכַּיִם
וְחַלְחָלָה בְּכָל־מָתְנַיִם וּפְנֵי כֻלָּם קִבְּצוּ פָארוּר׃ אַיֵּה מְעוֹן אֲרָיוֹת וּמִרְעֶה הוּא לַכְּפִרִים אֲשֶׁר
הָלַךְ אַרְיֵה לָבִיא שָׁם גּוּר אַרְיֵה וְאֵין מַחֲרִיד׃ אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גֹרוֹתָיו וּמְחַנֵּק לְלִבְאֹתָיו
וַיְמַלֵּא־טֶרֶף חֹרָיו וּמְעֹנֹתָיו טְרֵפָה׃ הִנְנִי אֵלַיִךְ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבְעַרְתִּי בֶעָשָׁן רִכְבָּהּ
וּכְפִירַיִךְ תֹּאכַל חָרֶב וְהִכְרַתִּי מֵאֶרֶץ טַרְפֵּךְ וְלֹא־יִשָּׁמַע עוֹד קוֹל מַלְאָכֵכֵה׃ *
הוֹי עִיר דָּמִים כֻּלָּהּ כַּחַשׁ פֶּרֶק מְלֵאָה לֹא יָמִישׁ טָרֶף׃ קוֹל שׁוֹט וְקוֹל רַעַשׁ אוֹפָן וְסוּס
דֹּהֵר וּמֶרְכָּבָה מְרַקֵּדָה׃ פָּרָשׁ מַעֲלֶה וְלַהַב חֶרֶב וּבְרַק חֲנִית וְרֹב חָלָל וְכֹבֶד פָּגֶר וְאֵין קֵצֶה
לַגְּוִיָּה יִכָּשְׁלוּ בִּגְוִיָּתָם׃ מֵרֹב זְנוּנֵי זוֹנָה טוֹבַת חֵן בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הַמֹּכֶרֶת גּוֹיִם בִּזְנוּנֶיהָ
וּמִשְׁפָּחוֹת בִּכְשָׁפֶיהָ׃
הִנְנִי אֵלַיִךְ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וְגִלֵּיתִי שׁוּלַיִךְ עַל־פָּנָיִךְ וְהַרְאֵיתִי גוֹיִם מַעְרֵךְ וּמַמְלָכוֹת קְלוֹנֵךְ׃
וְהִשְׁלַכְתִּי עָלַיִךְ שִׁקֻּצִים וְנִבַּלְתִּיךְ וְשַׂמְתִּיךְ כְּרֹאִי׃ וְהָיָה כָל־רֹאַיִךְ יִדּוֹד מִמֵּךְ וְאָמַר שָׁדְּדָה
נִינְוֵה מִי יָנוּד לָהּ מֵאַיִן אֲבַקֵּשׁ מְנַחֲמִים לָךְ׃ הֲתֵיטְבִי מִנֹּא אָמוֹן הַיֹּשְׁבָה בַּיְאֹרִים מַיִם
סָבִיב לָהּ אֲשֶׁר־חֵיל יָם מִיָּם חוֹמָתָהּ׃ כּוּשׁ עָצְמָה וּמִצְרַיִם וְאֵין קֵצֶה פּוּט וְלוּבִים הָיוּ
בְּעֶזְרָתֵךְ׃ גַּם־הִיא לַגֹּלָה הָלְכָה בַשֶּׁבִי גַּם עֹלָלֶיהָ יְרֻטְּשׁוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת וְעַל־נִכְבַּדֶּיהָ
יַדּוּ גוֹרָל וְכָל־גְּדוֹלֶיהָ רֻתְּקוּ בַזִּקִּים׃ גַּם־אַתְּ תִּשְׁכְּרִי תְּהִי נַעֲלָמָה גַּם־אַתְּ תְּבַקְשִׁי מָעוֹז
מֵאוֹיֵב׃ כָּל־מִבְצָרַיִךְ תְּאֵנִים עִם־בִּכּוּרִים אִם־יִנּוֹעוּ וְנָפְלוּ עַל־פִּי אוֹכֵל׃ הִנֵּה עַמֵּךְ נָשִׁים
בְּקִרְבֵּךְ לְאֹיְבַיִךְ פָּתוֹחַ נִפְתְּחוּ שַׁעֲרֵי אַרְצֵךְ אָכְלָה אֵשׁ בְּרִיחָיִךְ׃ מֵי מָצוֹר שַׁאֲבִי־לָךְ חַזְּקִי
מִבְצָרָיִךְ בֹּאִי בַטִּיט וְרִמְסִי בַחֹמֶר הַחֲזִיקִי מַלְבֵּן׃
שָׁם תֹּאכְלֵךְ אֵשׁ תַּכְרִיתֵךְ חֶרֶב תֹּאכְלֵךְ כַּיָּלֶק הִתְכַּבֵּד כַּיֶּלֶק הִתְכַּבְּדִי כָּאַרְבֶּה׃ הִרְבֵּית
רֹכְלַיִךְ מִכּוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם יֶלֶק פָּשַׁט וַיָּעֹף׃ מִנְּזָרַיִךְ כָּאַרְבֶּה וְטַפְסְרַיִךְ כְּגוֹב גֹּבָי הַחוֹנִים
בגדרות

דגשות הד"לת: **כלפידים** בכל ספרים מדוייקים כ"י ודפוסים קדמונים מלא דמלא וכן נכון ע"פה כמ"ש בסוף פרשת יתרו: **בהלכותם** בהליכתם ק' ובכתיב בלא יו"ד כן הוא במדוייקים ובחילופי מערבאי ומדנחאי יש במקום הזה סיבוב ואין לסמוך עליהם: **ימהרו חומתה** לרש"י הה"א רפה במקום לנו"ד בתחילתה וכ"כ מהתרגום ולר"דק במפיק לכנוי הנקבה וכן נמצא בספרים שלנו: **על לבבהן** במקצת ספרי הדפוס בי"ת ראשונה דגושה אבל בכל ספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ראשונים שתיהן רפות: **ופק** בהרבה ספרים כתובי יד ודפוסים ישנים חסר יו"ד וכן מסורת עליה לית וחסר: **ומרעה הוא לכפרים** באחד מספרי ספרד הקדמונים מצאתי שנגררה הוא"ו ונראה שמי שהגיה כן סמך על מה שמצא בחילופים שלנו דלמערבאי כתוב מרעה ולמדנחאי ומרעה ואנו סומכים על מערבאי. אך אמנם בכל שאר הספרים כתוב **ומרעה** בו"או והסברה נותנת שהגירסא הפוכה בחילופים כמו שמצאתי פעמים רבות ובמקרא גדולה דפוס וויניציאה שנת רפ"ו אמנם שהחילוף הוא דלמדנחאי כתוב היא: **מלאככה** במקצת ספרים כ"ף ראשונה בצירי ושנייה בסגול ומקצתן בהפך ויש ספרים שתיהן בסגול וברוב המדוייקים שתיהן בצירי ור"דק בפירוש ובמכלול דף קכ"ו ובשרשים שרש לאך כתב שכ"ף האחרונה בצירי והביא עליו המדקדק שהיה לו לומר תחת שתי הכפין האחת היא תחת יו"ד סימן הנקבה כמו לבכי עונכי והשנית מקום קמץ ובא קמץ קטן תחת קמץ גדול עד כאן: **ומרכבה** בספרים שלנו המ"ם בסגול והרשים בפתח המ"ם כי כן נמצא במקצת ספרים המדוייקים אבל מצאנו במסרה כל לשון מרכבה בלשון יחיד בשלש נקודות כמו ויאסר יוסף מרכבתו. ויהי לשלמה ארבעים אלף ארות סוסים למרכבו חוץ מאחד במרכבת המשנה פרשת מקץ נחירק. וכל לשון רבים בפתח מרכבות פרעה. מרכבות עמי נדיב ודומיהן: **יכשלו** וכשלו ק': **והראיתי גוים מערך** בפתח הה"א שלא כמנהג שרשים: **מערך** בכל ספרים מדוייקים וגם בדפוס קדמון הטי"ן בשוא לבדו: **שודה** השי"ן בקמץ לבד והוא חטוף בעבור הדגש שאחריו רד"ק בפירוש ומכלול דף פ' וכן כתב החכם ר' יונה בספר הרקמה. שהקמץ במקום שורק פירוש ג' נקודות: **כוש עצמה** הע"ין בקמץ לבד והוא חטוף וכמוהו ולאין אונים **עצמה** ירבה (ישעיה מ) כמו שכתבתי שם: **ומצרים** באיזה ספר כתוב מצרים בלא וא"ו ונטלים הם לגבי אחרים שהם בו"או: **התכבדי** כן הוא במאריך הה"א ובדגש בכ"ף ועיין מה שכתבתי בירמיה ב' על והתבוננו: **מנזריך** דגש הנו"ן לתפארת הקריאה רד"ק בפירוש ובמכלול שקל פעל:

בַּגְּדֵרוֹת בְּיוֹם קָרָה שֶׁמֶשׁ זָרְחָה וְנוֹדַד וְלֹא־נוֹדַע מְקוֹמוֹ אַיָּם׃ נָמוּ רֹעֶיךָ מֶלֶךְ אַשּׁוּר
יִשְׁכְּנוּ אַדִּירֶיךָ נָפֹשׁוּ עַמְּךָ עַל־הֶהָרִים וְאֵין מְקַבֵּץ׃ אֵין־כֵּהָה לְשִׁבְרֶךָ נַחְלָה מַכָּתֶךָ כֹּל
שֹׁמְעֵי שִׁמְעֲךָ תָּקְעוּ כַף עָלֶיךָ כִּי עַל־מִי לֹא־עָבְרָה רָעָתְךָ תָּמִיד׃

חבקוק

א הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה חֲבַקּוּק הַנָּבִיא׃ עַד־אָנָה יְהוָה שִׁוַּעְתִּי וְלֹא תִשְׁמָע אֶזְעַק
אֵלֶיךָ חָמָס וְלֹא תוֹשִׁיעַ׃ לָמָּה תַרְאֵנִי אָוֶן וְעָמָל תַּבִּיט וְשֹׁד וְחָמָס לְנֶגְדִּי
וַיְהִי רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא׃ עַל־כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה וְלֹא־יֵצֵא לָנֶצַח מִשְׁפָּט כִּי רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת־
הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל׃ רְאוּ בַגּוֹיִם וְהַבִּיטוּ וְהִתַּמְּהוּ תְּמָהוּ כִּי־פֹעַל פֹּעֵל בִּימֵיכֶם
לֹא תַאֲמִינוּ כִּי יְסֻפָּר׃ כִּי־הִנְנִי מֵקִים אֶת־הַכַּשְׂדִּים הַגּוֹי הַמַּר וְהַנִּמְהָר הַהוֹלֵךְ לְמֶרְחֲבֵי־
אֶרֶץ לָרֶשֶׁת מִשְׁכָּנוֹת לֹּא־לוֹ׃ אָיֹם וְנוֹרָא הוּא מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא׃ וְקַלּוּ מִנְּמֵרִים
סוּסָיו וְחַדּוּ מִזְּאֵבֵי עֶרֶב וּפָשׁוּ פָּרָשָׁיו וּפָרָשָׁיו מֵרָחוֹק יָבֹאוּ יָעֻפוּ כְּנֶשֶׁר חָשׁ לֶאֱכוֹל׃
כֻּלֹּה לְחָמָס יָבוֹא מְגַמַּת פְּנֵיהֶם קָדִימָה וַיֶּאֱסֹף כַּחוֹל שֶׁבִי׃ וְהוּא בַּמְּלָכִים יִתְקַלָּס וְרֹזְנִים
מִשְׂחָק לוֹ הוּא לְכָל־מִבְצָר יִשְׂחָק וַיִּצְבֹּר עָפָר וַיִּלְכְּדָהּ׃ אָז חָלַף רוּחַ וַיַּעֲבֹר וְאָשֵׁם זוּ כֹחוֹ
לֵאלֹהוֹ׃ הֲלוֹא אַתָּה מִקֶּדֶם יְהוָה אֱלֹהַי קְדֹשִׁי לֹא נָמוּת יְהוָה לְמִשְׁפָּט שַׂמְתּוֹ וְצוּר לְהוֹכִיחַ
יְסַדְתּוֹ׃ טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת רָע וְהַבִּיט אֶל־עָמָל לֹא תוּכָל לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ
בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ׃ וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׂ לֹא־מֹשֵׁל בּוֹ׃ כֻּלֹּה בְּחַכָּה
הֵעֲלָה יְגֹרֵהוּ בְחֶרְמוֹ וְיַאַסְפֵהוּ בְּמִכְמַרְתּוֹ עַל־כֵּן יִשְׂמַח וְיָגִיל׃ עַל־כֵּן יְזַבֵּחַ לְחֶרְמוֹ וִיקַטֵּר
לְמִכְמַרְתּוֹ כִּי בָהֵמָּה שָׁמֵן חֶלְקוֹ וּמַאֲכָלוֹ בְּרִאָה׃ הַעַל כֵּן יָרִיק חֶרְמוֹ וְתָמִיד לַהֲרֹג גּוֹיִם
לֹא יַחְמוֹל׃ * עַל־מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה וְאֶתְיַצְּבָה עַל־מָצוֹר וַאֲצַפֶּה לִרְאוֹת ב
מַה־יְדַבֶּר־בִּי וּמָה אָשִׁיב עַל־תּוֹכַחְתִּי׃ וַיַּעֲנֵנִי יְהוָה וַיֹּאמֶר כְּתוֹב חָזוֹן וּבָאֵר עַל־הַלֻּחוֹת
לְמַעַן יָרוּץ קוֹרֵא בוֹ׃ כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם־יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה־לוֹ
כִּי־בֹא יָבֹא לֹא יְאַחֵר׃
הִנֵּה עֻפְּלָה לֹא־יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה׃ וְאַף כִּי־הַיַּיִן בֹּגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא
יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו
כל

ונודד במקצת ספרים הד"לת בקמץ ור"לק בפירוש ובשרשים כתב שהוא פתח במקצת הספרים ומקצתם קמץ והמסרה פליגין ביה : נמו מלרע אף ע"פי שסרשו נוס ; נחלה החי"ת בשוא לבדו :

חבקוק

א ראו בגוים והביטו בס"ם הו"או בנגינות : משכנות הטעם בנו"ן : וקלו מלרע וכן וחדו מכלול דף קנ"ה : מזאבי מלעיל ודומה לו זאבי ערב בצפניה ג' : ופשו מלעיל : ורזנים בכמה ספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר הרי"ש וחפשתי במסרות ולא מצאתי מסרה מפורשת אך מצאתי בשופטים ה' על האזינו רזנים שנמסר כל קרי' חסר בר מן ג' וביסעיה סימן מ' על הנותן רוזנים ובתלים ב' על ורוזנים נוסדו יחד ובמשלי ל"א על ולרוזנים או שכר נמסר על כלם ג' מהם ב' מלא מכאן ראיה שזה דחבקוק חסר : אלהי קדשי לא נמות זהו א' מן י"ח תקון סופרים והיה לו לומר תמות רש"י כאן והכילתא ומדרש ילמדנו פרשת בשלח וספרי פרשת בהעלתך ומסורת וכזכריה סימן ב' אכתוב באורך פירוש תיקון סופרים בעזרת העוזר ע"ש : מראות רע נודע לנו מפי המסורת כי זה מראות רע בלא בי"ת ושל ישעיה ל"ג מראות ברע וכן היא המסרה קדמאה דישעיהו מראות ברע הכיינה דתרי עשר מראות רע וחד פסוק סימן לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב רד"ק : בבלע בבי"ת בבלע את הקדש סוף פרשת במדבר בב"ק : הֵעֲלָה הראוי כמו הֶעֱלָה נרתיה ובאה המלה הזאת משובה בניקוד מהמכבד כי הה"א בקידה בצירי והעי"ן בחטף פתח כמו שבת
ב נשלמו' למה העברת (יהושע ז') רד"ק בפירוש ומכלול דף קנ"ו ושרשים ונמסר עליו לית דכותיה : לא יאחר רבים כבוכו במלה זו אם כתוב לא או ולא והספרים מתחלפים ואפי המסורת יש להכריע שכתוב לא בלא וא"ו שכן מכתה המסרה קכ"ג פסוקים דאית בהון ב' ולא ואין זה במנייכם ובכל ספרא דאנא מסבח וא"ו מחיקנא לה : היין בגד במקצת מדוייקים חסר וא"ו ויש להם על מה שיסמוכו כי במשלי כ"ג על וישלף דברי בגד נמסר ב' חסר וא"ף במקרא כתיבת יד נמסר על זה ב' חסר :

כָּל־הָעַמִּים׃ הֲלוֹא־אֵלֶּה כֻלָּם עָלָיו מָשָׁל יִשָּׂאוּ וּמְלִיצָה חִידוֹת לוֹ וְיֹאמַר הוֹי הַמַּרְבֶּה לֹּא־
לוֹ עַד־מָתַי וּמַכְבִּיד עָלָיו עַבְטִיט׃ הֲלוֹא פֶתַע יָקוּמוּ נֹשְׁכֶיךָ וְיִקְצוּ מְזַעְזְעֶיךָ וְהָיִיתָ לִמְשִׁסּוֹת
לָמוֹ׃ כִּי־אַתָּה שַׁלּוֹתָ גּוֹיִם רַבִּים יְשָׁלּוּךָ כָּל־יֶתֶר עַמִּים מִדְּמֵי אָדָם וַחֲמַס־אֶרֶץ קִרְיָה וְכָל־
יֹשְׁבֵי בָהּ׃ הוֹי בֹּצֵעַ בֶּצַע רָע לְבֵיתוֹ לָשׂוּם בַּמָּרוֹם קִנּוֹ לְהִנָּצֵל מִכַּף רָע׃
יָעַצְתָּ בֹּשֶׁת לְבֵיתֶךָ קְצוֹת־עַמִּים רַבִּים וְחוֹטֵא נַפְשֶׁךָ׃ כִּי־אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ
יַעֲנֶנָּה׃ הוֹי בֹּנֶה עִיר בְּדָמִים וְכוֹנֵן קִרְיָה בְּעַוְלָה׃ הֲלוֹא הִנֵּה מֵאֵת יְהוָה
צְבָאוֹת וְיִיגְעוּ עַמִּים בְּדֵי־אֵשׁ וּלְאֻמִּים בְּדֵי־רִיק יִעָפוּ׃ כִּי תִּמָּלֵא הָאָרֶץ לָדַעַת אֶת־כְּבוֹד
יְהוָה כַּמַּיִם יְכַסּוּ עַל־יָם׃ הוֹי מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ מְסַפֵּחַ חֲמָתְךָ וְאַף שַׁכֵּר לְמַעַן
הַבִּיט עַל־מְעוֹרֵיהֶם׃ שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם־אַתָּה וְהֵעָרֵל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין יְהוָה
וְקִיקָלוֹן עַל־כְּבוֹדֶךָ׃ כִּי־חֲמַס לְבָנוֹן יְכַסֶּךָּ וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתַן מִדְּמֵי אָדָם וַחֲמַס־אֶרֶץ קִרְיָה
וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ׃ מָה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פְסָלוֹ יֹצְרוֹ מַסֵּכָה וּמוֹרֶה שָּׁקֶר כִּי־בָטַח יֹצֵר יִצְרוֹ עָלָיו
לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אִלְּמִים׃ הוֹי אֹמֵר לָעֵץ הָקִיצָה עוּרִי לְאֶבֶן דּוּמָם הוּא יוֹרֶה
הִנֵּה־הוּא תָּפוּשׂ זָהָב וָכֶסֶף וְכָל־רוּחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ׃ * וַיהוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־
הָאָרֶץ׃ * תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שִׁגְיֹנוֹת׃ יְהוָה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ הפטרה יום ב' של שבועות
יָרֵאתִי יְהוָה פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר׃ אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן
יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ׃ וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה ג
קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזֹּה׃ לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו׃ עָמַד עזו ק'
וַיְמֹדֶד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ׃
תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן׃ הֲבִנְהָרִים חָרָה יְהוָה
אִם בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה׃ עֶרְיָה תֵעוֹר
קַשְׁתֶּךָ שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר סֶלָה נְהָרוֹת תְּבַקַּע־אָרֶץ׃ רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר
נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יָדֵיהוּ נָשָׂא׃ שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרַק
חֲנִיתֶךָ׃ בְּזַעַם תִּצְעַד־אָרֶץ בְּאַף תָּדוּשׁ גּוֹיִם׃ יָצָאתָ לְיֵשַׁע עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ
מָחַצְתָּ רֹּאשׁ מִבֵּית רָשָׁע עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה׃ נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָו פרזיו
יסערו

ויקצו מזעזעיך י"א שהוא מנחי הל"מד ה"א ופרשו קצה ולדעתם אפשר שיהיה בלא מאריך כמו שנמצא במקצת ספרים וי"א שהוא מנחי פ"א יו"ד ופרשו יקץ וכן נמצא במקצת ספרים בשני יודי"ן ורד"ק כתב בפירוש ובמכלול דף קכ"ט ובשרשים שרש יקץ שבא ביו"ד האיתן לבד והיו"ד בו מוטעמת בגעיא להורות על היו"ד פ"א הפועל כמו ויגעו עמים בדי ריק (ירמיה נ"א) וכן הוא ברוב הספרים : ישלוך בכמה ספרים כ"י מדוייקים השי"ן בקמץ והוא חטוף מפני דגשות הל"מד וכן נקדו ר' יוסף זארק וכן בספר בעל הלשון וכס' בעל רב פעלים כמו שאחרי שמי יבוזום (צפניה ב) חקת עולם תחגהו אבל רד"ק כתב שלות מגזרת שלל ומתכוייכו וכן ישלוך בשקל סבות יסבוך : וייגעו בכל הספרים היו"ד במאריך ויש מהם בי"וד אחת לבד ועל פי המסורת בשני יו"דין ודירמיה נ"א בי"וד אחד וכן כתב רד"ק : שתה גם אתה בכמה ספרי הדפוס מלעיל הטרחא בא"לף וכן מצאתי במקצת ספרים כ"י ספרדים האמנם בספרים אחרים כ"י וגם בדפוסים קדמונים מלרע גם לא נמנה במסרה גדולה שלנו עם אותם שהם מלעיל ועיין מ"ש בקבלה ז' ושופטים י"א : ומורה שקר הנוקד שקר בשש נקודות הוא מורה שקר : קרנים מידו במקרא גדולה נכתב בצדו יפה ומטעים ביה ג ופירושא דמילתא הוא דאיכא מאן דכתבי וקרנים בו"או ומיהו הדא היא סברא דיליה והדין חילופא ודאי צריך עיונא ודקדוקא . וכבר עיינינן ודייקינן ואשכחנא ביה פלוגתא ביני רבוואתא וספרי וספריא וספרי דאגדתא כאגדת שמואל פ' ד' ושוחר טוב מזמור ע"ה הכי איתא רמה קרני בה' עשר קרנות הם קרנו של אברהם וכו' קרנו של יצחק וכו' קרנו של משה וכו' וקרנה של תורה ונגה כאור תהיה וקרנים מידו לו והכי איתא בילקוט בוא"ו וכאיכה רבתי באל"פא בי"תא תנייהא בפסוק גדע בחרי אף כל קרן ישראל מייתי הך אגדתא והתם גרים קרנים בלא וא"ו וי"א ודיקוקין ובפי' פרא"בע ורש"י נמי כתיב בו"או ואזינא נמי בפי' רש"י כ"י . על הא דדרים רבא בפר"ק דפסחים למה נדמו צדיקים דומים בפני השכינה כנר בפני האבוקה דהכי כתיב וקרנים בו"או ובדפוסי עתיקא דאית ביה פי' הריא"ה איתיה בו"או אע"ג דלא משמע הכי מפי' הריא"ה וגם בפי' רד"ק ושרשים ליתא והכי איתא בבעל הלשון ובמאי' כתיב וכולהו נוסחי דספרד עתיקי ודוקני בלא וא"ו ולבתר עידן איתברר לי שפיר פירוקא דהאי מילתא ברחמי דשמיא מגו מסרה רבתא מא"כא בי"תא מן תרתיה תיבותא לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומטעים איכסי בהון דסבירין בוא"ו ואיתנהו בלא וא"ו והדין חד מנייהו: עזה עזו ק' : ויצא מלרע : ויתפצצו הצד"י בשוא לבדו כפי דרכנו : מרכבתיך בנביאים עם פי' הריא"ה כתוב ומרכבתיך בו"או ברא"שי המלה וגם בדפוס ישן מוינציאה כתוב בגיליון בו"או וזה טעות גמור הוא בלי ספק וגם המסורת אומרת מרכבתיך ב' חסר והאחדתי מרכבתיך מיכה ה' מרכבתיך ישועה ס"ת דזה וזה שוין : שמש ירח חד מן אלפ"א בי"תא מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ומטעי' בהון וסי' כמס' רבתא : מחצת ראש בא הרי"ש בגע' במלה זעיר' בלא עליה מלה מלעי' מכלול ד"עב : פרזו פרזיו ק':

צללו

יסערו להפיצני עליצתם כמו־לאכל עני במסתר׃ דרכת בים סוסיך חמר מים רבים׃
שמעתי ותרגז בטני לקול צללו שפתי יבוא רקב בעצמי ותחתי ארגז אשר אנוח ליום צרה
לעלות לעם יגודנו׃
כי־תאנה לא־תפרח ואין יבול בגפנים כחש מעשה־זית ושדמות לא־עשה אכל גזר ממכלה
צאן ואין בקר ברפתים׃ ואני ביהוה אעלוזה אגילה באלהי ישעי׃ יהוה אדני חילי
וישם רגלי כאילות ועל במותי ידרכני למנצח בנגינותי׃ * ע״ב

צפניה

א דבר־ יהוה אשר־היה אל־צפניה בן־כושי בן־גדליה בן־אמריה בן־חזקיה בימי
יאשיהו בן־אמון מלך יהודה׃ אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם־
יהוה׃ אסף אדם ובהמה אסף עוף־השמים ודגי הים והמכשלות את־הרשעים והכרתי
את־האדם מעל פני האדמה נאם־יהוה׃ ונטיתי ידי על־יהודה ועל כל־יושבי
ירושלם והכרתי מן־המקום הזה את־שאר הבעל את־שם הכמרים עם־הכהנים׃ ואת־
המשתחוים על־הגגות לצבא השמים ואת־המשתחוים הנשבעים ליהוה והנשבעים במלכם׃
ואת־הנסוגים מאחרי יהוה ואשר לא־בקשו את־יהוה ולא דרשהו׃ הס מפני אדני יהוה
כי קרוב יום יהוה כי־הכין יהוה זבח הקדיש קראיו׃ והיה ביום זבח יהוה ופקדתי על־
השרים ועל־בני המלך ועל כל־הלבשים מלבוש נכרי׃
ופקדתי על כל־הדולג על־המפתן ביום ההוא הממלאים בית אדניהם חמס ומרמה׃ והיה
ביום ההוא נאם־יהוה קול צעקה משער הדגים ויללה מן־המשנה ושבר גדול מהגבעות׃
הילילו ישבי המכתש כי נדמה כל־עם כנען נכרתו כל־נטילי כסף׃ והיה
בעת ההיא אחפש את־ירושלם בנרות ופקדתי על־האנשים הקפאים על־שמריהם האמרים
בלבבם

צללו הלמ״ד בשוא לבדו כמנהגנו : **ושדמות** בשי״ן ימנית : **אעלוזה** עיין מ״ש בתהלים סימן ס׳ : **ידרכני** במקצת ספרים מלא יו״ד בתר רי״ש ורמיתי בספרים ספרדיים שבתחלה היו כתובים ביו״ד ואחר כך המריכו גגה של רי״ש ונשארה המלה חסר יו״ד :

צפניה

א אסף אסף כל **מעל פני האדמה** כן כתוב וכן צ״ל בשוחר טוב מזמור כ״ב : **מן המקום הזה** בס״א כ״י עם פי׳ הרי״א כתוב המקום ההוא ובספרי׳ אחרים הזה וכן תרגם יונתן מן אתרא הדין : **את שאר** במקצת ספרים הא״לף בפתח ובס״ס בקמץ : **את שם הכמרים** בכנ״מים עם פי׳ הרי״א כתוב ואת שם וכן בדפוס ישן מויניציאה ככתב בגליון ואת וכן בס״א כ״י כתוב עליו ואת בס״א והתרגום סיוע להם אך בכל שאר ספרים שלפני כתוב את בלא וא״ו : **לא בקשו** בספרים כ״י הק״וף רפה : **ופקדתי על השרים** בכנ״מים עם פירוש הרי״א כתוב על כל השרים וכל המוסיף גורע ויש להכריע זה ממה שכתוב במסורת אסתר ב׳ על נשאו על השרים ג׳ ופקדתי ע״כ · ר״ל שאין בכל המקרא רק אלו השנים שכתוב על השרים : הממלאים קלה הל״מד ועיין מ״ש באיוב סימן ג׳ : **אחפש את ירושלם** בפסיקתא רבתי אמר ר׳ אחא לא תהא קורא אחפש בש״ין אלא בסי״ן אחפס אמר הק״בה מוציא אני אותה לחירות כשם שכתבתי בתורה וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו · ואני סכיתי שני עיניהם של בני שנאמר כי נסך ה׳ עליכם רוח תרדמה ויעצם את עיניכם איני בדין שיצאו לחפשי ע״כ והמדרש הוא על דרך אל תיקרי כדקאמר איהו גופיה לא תהא קורא וכו׳ ואין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל יש להם רשות לחכמים ז״ל לדרוש המקראות בכל ענין שיכולים לדרשן וסמכו על מה שכתוב אחת דבר אלהים שתים זו שמענו מקרא א׳ יוצא לכמה טעמים וכן מה שכתוב הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע ושבעים פנים לתורה כמבואר בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות ובדוכתי אחריני וכבר האריך בזה בענין הרב הגדול ר׳ יודא ליווא בבמ״ר בגלגל בס׳ באר הגולה שלו סוף באר שלישי ודי בזה לפי קצורנו בחיבור הזה וכי האי גונא דרשו על דאגה בלב איש ישחנה כמ״ש במשלי י״ב ועל ותכסהו בשמיכה כמ״ש בשופטים ד׳ ועל פסוק שנין דא מן דא (דניאל ז) אל תקרי שנין אא שנין כדאית׳ בויקרא רבה פ׳ י״ג ופ׳ פקדת הארץ ותשקקה רבת תעשרנה שבו׳ מענין עושר דרשוהו בויקרא רבה סוף פ׳ ל״ה מענין עשרה שבוא שם מספר שאמרו שם שהיא עושה לכם א׳ לעשרה וכן אמרו במדרש חזית פ׳ אני לדודי אם זכיתם תעשירנה לשון עושר ואם לאו תעשרנה לשון מעשר שתעשה לכם א׳ מעשרה עוד אמרו עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ובשוחר טוב מזמור ט׳ וב״ר פרשה ס״ג דרשו שני גוים בבטנך כמו שנואי גיים בבטנך ובמדרש ילמדנו בס״א כבשים שהם כובשים את העונות ויום הכפורים נח ומבפר א״ל ב״ה אע״פ שכתוב בשי״ן אנו קוראים כבשים שמכבסים עונותיהם של ישראל כשלג שנאמר כבשי מרעה לבך ירושלם ובירושלמי פרק אין מעמידין ומדרש חזית פסוק כי טובים דודיך כבשים ללבושך כבשים כתיב כלומר דקרי ביה כבשים בלא שבולת כיצד בשעה שתלמידיך

בִּלְבָבָם לֹא־יֵיטִיב יְהוָה וְלֹא יָרֵעַ׃ וְהָיָה חֵילָם לִמְשִׁסָּה וּבָתֵּיהֶם לִשְׁמָמָה וּבָנוּ בָתִּים וְלֹא
יֵשֵׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת־יֵינָם׃ קָרוֹב יוֹם־יְהוָה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמַהֵר מְאֹד קוֹל יוֹם
יְהוָה מַר צֹרֵחַ שָׁם גִּבּוֹר׃ יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם
חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל׃ יוֹם שׁוֹפָר וּתְרוּעָה עַל הֶעָרִים הַבְּצֻרוֹת
וְעַל הַפִּנּוֹת הַגְּבֹהוֹת׃
וַהֲצֵרֹתִי לָאָדָם וְהָלְכוּ כַּעִוְרִים כִּי לַיהוָה חָטָאוּ וְשֻׁפַּךְ דָּמָם כֶּעָפָר וּלְחֻמָם כַּגְּלָלִים׃ גַּם־
כַּסְפָּם גַּם־זְהָבָם לֹא־יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה וּבְאֵשׁ קִנְאָתוֹ תֵּאָכֵל כָּל־הָאָרֶץ כִּי־כָלָה
אַךְ־נִבְהָלָה יַעֲשֶׂה אֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ *
ב הִתְקוֹשְׁשׁוּ וָקוֹשּׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָף׃ בְּטֶרֶם לֶדֶת חֹק כְּמֹץ עָבַר יוֹם בְּטֶרֶם ׀ לֹא־יָבוֹא עֲלֵיכֶם
חֲרוֹן אַף־יְהוָה בְּטֶרֶם לֹא־יָבוֹא עֲלֵיכֶם יוֹם אַף־יְהוָה׃ בַּקְּשׁוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַנְוֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ בַּקְּשׁוּ־צֶדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף־יְהוָה׃ כִּי עַזָּה עֲזוּבָה
תִהְיֶה וְאַשְׁקְלוֹן לִשְׁמָמָה אַשְׁדּוֹד בַּצָּהֳרַיִם יְגָרְשׁוּהָ וְעֶקְרוֹן תֵּעָקֵר׃ הוֹי יֹשְׁבֵי
חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרֵתִים דְּבַר־יְהוָה עֲלֵיכֶם כְּנַעַן אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהַאֲבַדְתִּיךְ מֵאֵין יוֹשֵׁב׃ וְהָיְתָה
חֶבֶל הַיָּם נְוֹת כְּרֹת רֹעִים וְגִדְרוֹת צֹאן׃

והיה

קטנים כבוש לפניאס ד״א עוד אמרו בפ״ב דחגיגה אל תקרי כבשים אלא כבושים דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך ובב״ר ריש פ׳ צ״א דרשו וירא יעקב כי יש שבר במצרים לשון תקוה כמו אשרי שאל יעקב בעזרו שברו וגו׳ ובהדיא אמרינן התם בההיא פרשתא סימן ו׳ אל תהי קורא יש שבר אלא יש סבר וכן בזוהר פ׳ ויקהל דף קצ״ח סברו על ה׳ אלהיו לא אמר תקותו ולא בטחונו אלא סברו, אל תקרי סברו אלא שברו דניחא להו לאדיקייא לתברא גרמייהו ולאתברא תבירו על תבירו וכלא על ה׳ אלהיו כד״א כי עליך הורגנו כל היום כי עליך נשאתי חרפה, כגוונא דיעקב דכתיב וירא יעקב כי יש שבר במצרים דהא תבירו דגלותא חמא דהוה ליה במצרים וסוי תוקפיה בקב״ה ועיין עוד בילמדנו פרשת מקץ ובמדב׳ רבה פ׳ ט׳ ופ׳ ק׳ דסוטה כי תשטה אשתו כתיב בשי״ן לומר שאינה זונה עד שיכנס בה השטות ובריש פרשת שלח לך פסוק שנים אנשים מרגלים חרש קרי ביה חרש פי׳ בשי״ן שמאלית ובמדרש חזית פסוק ישקני וזוהר פ׳ שמות דף י״ח שיר השירים שיר שאמרוהו שרים של מעלה ובפסוק משכני אחריך דריש לשון רש ומסכן ובשוחר טוב דרשו אליך ה׳ נפשי אשא מעכין כי תשא ברעך משאת מאומה ובסוף מדרש חזית דריש הרי בשמים כמו בשמים ואיכה רבתי פסוק נכה תבכה ותשא כל העדה כמ״ד כי תשא ברעך ופ׳ בשקר עול פשעי שי״ן כתי׳ שקד הקב״ה איך להבי׳ עלי את הרעה ובפ׳ היה קורא בפרש שדי אל תקרי בפרש בשי״ן אלא בפרס בשי״ן ימנית ובספרי פרשת האזינו יונק עם איש שיבה אל תקרי איש שיבה אלא איש ישיבה ראוים לישב בישיבה ובבמ״ר פ׳ ט׳ דרשו פסוק ויאבד אשה בנחל שורק מעכין אילן סרק ואמרו מהו בנחל שורק שנעשה כאילן שאין עושה פירות ובפ׳ י״ד דרשו משמרות כטועים לשון שמירה א״ר ברכיה הכהן ב״ר אנו קוראים מסמרות ואין כתיב אלא משמרות מה משמרות כהונה ולויה כ״ד אף ספרים כ״ד וכן כדרש בקהלת רבתי ובירושלמי פ׳ במה בהמה יוצאה ופרק חלק ובשמות רבה פ׳ ו׳ וקהלת רבתי וילמדנו פרשת וארא דרשו פסוק כי העשק יהולל חכם מלשון עסק ובשוחר טוב מזמור י״ו שובע שמחות את פניך אל תיקרי שובע אלא שבע ובזוהר פ׳ פקודי דף רל״ו סתום העין סתום העין כלא חד, וכן בפרשת כשא דף קמ״ו ובפרשת וזאת הברכה ופ׳ אלו עוברים אל תיקרי מורשה אלא מאורסה ובמדרש רבתי ומדרש ילמדנו פ׳ נח דרשו ויהי כל הארץ שפה אחת כאילו כתיב בשי״ן ימנית ועל משגיא לגוים כמ״ש באיוב י״ב ואסבחן כמי דמחלפי סמ״ך בשי״ן ימנית בחילוף זס שר״ן כי הא דאמרינן בירושלמי פרק חלק בעכייבא דאחז ובויקרא רבה פ׳ ל״ו בפסוק אל מסלת שדה כובס אל תהי קורא כובס אלא כובש שהיה כובש פניו ונורח ממנו הא כיצד נשעה שהיה הכביא בא לקטרגו היה בורח לתקום טומאה וכובש את פניו במקום טומאה עיין יפה מראה שם סי׳ ד׳ ומחלפי כמי טי״ת בתי״ו בחילוף דטל״כת במדרש רבתי סוף פ׳ במדבר דדרשי קרא דכתיב ותהלאי אחטם לך כאילו כתיב אחתם בתי״ו שיהא קן נאולה החתום כלומר אסיר והפתח החותם כמו ודשנו שר״ל הפרת הדשן ובב״ר פ׳ כ״ט סימן ז׳ דרשו כלי חמס מכרתיהם מגורותיהם בחילוף ג״כק והכ״ף במקום ג״מל כמו ויכרו מעיכות וכנה אשר נטעה ובבמדבר רבה פ׳ ז׳ דרשו ובבקר זרעך תפריחי (ישעיה י״ז) כמו תפריגי בחילוף ח״ת בג״מל תרגום לא כמר לא פ״ג ובמדרש ופסחתי עליכם אל תקרי ופסחתי אלא ופסעתי אל תקרי אשר פסח אלא אשר פסע ובילמדנו פ׳ יתרו ויחד יתרו אל תיקרי ויחד אלא ויהד שנעשה יהודי ובמ״ר פ״י כדרש לתואל כמו כמוש בחילוף דטל״כת ובפ׳ י״ג כף אחת זו ברכתו של זבולון שברכו אביו זבולון לחוף ימים ישכן ואין כף אלא חוף כמה דתימא כהרות יממחאו כף ובפ׳ י״ט ויחנו בנחל זרד שלא היה הנחל אלא מלא זרת ולא יכלו לעברו קא דריש זרד בחילוף דלי״ת בתי״ו באותיות דטל״כת ובמדרש חזית פסוק בואך במגדל השן משה חורך זכריה ט׳ זה מלך המשיח שעתיד להדריך כל באי העולם בתשובה לפני הקב״ה דדריש חדרך לשון הדרכה בחילוף חי״ת בה״א כמשפט אח״הע ובפסוק סררך אגן הסהר אדרא דאזדרה אכון כר תסדלי אמר איש אחרין דקריין וכוותין לזהרה סהרה בחילוף זס שר״ן ובפסוק איכה יעיב באפו ה׳ את בת ציון דרשו איך חייב ה׳ ברוגזיה ית בת ציון אית אתרא דצוחין לחייבא עייבא בחילוף אח״הע והתם כמי איכא דדריש ליה איך כייב ה׳ ברוגזיה אית אתרא דכוחין לכיבא עייבא ובפרקי ר״א אל תקרי וישקהו אלא וישכהו בחילוף ג״כק וברים פ׳ אין עומדין אל תקרי בהדרת קדש אלא בחדרת קדש ובשבת פ׳ ב״מ אל תקרי בהלה אלא בחלה ובירושלמי פ״ק דפאה בכבד את ה׳ מהונך מתה שחננך וכן הוא בילקוט משלי ג׳ בשם פסיקתא וזוהר פ׳ יתרו דף פ״ג ובפסיקתא סוף פ׳ כי תבוא אל תיקרי והשיגוך אלא והשיגוך בחילוף זס שר״ן ובפ״ב דקדושים הבקי חנקי ובפ׳ כיצד מעברין רוכבי אתוכות בחורות שעוש״ן אותה בפגרים ועיין עוד מ״ש במלאכי ב׳ על מה באחד מבקש וד״ה ב׳ כ״ג על ויעתר לו וקהלת ח׳ על ועז פניו ישנא . יום שאה ומשואה במדוייקים שאה חסר וא״ו אחר שי״ן ומשואה מלא : והצרתי בספרי הדפוס וגם בס״ם מדוייקים כ״י מלעיל הטעם ברי״ש וכ״כ מהמסרה שאמר׳ והצרתי ב׳ וחסר והצרתי להם למען ימצאו (ירמיה י) והצרתי לאדם ולא אחרים מעכין מלעיל ומלרע כלום אבל במקצת ספרים כ״י זה של צפניה מלרע ונמסר עליו לית מלרע וזהו גם דעת רד״ק שכתב בפי׳ ובשרשי׳ שרש צור והצרתי לאדם מלרע והצרתי להם מלעיל : וקושו במקצת ספרים הסי״ן רפה ור״דק כתב שהיא דגושה לחסרון הכפל כמו סבו את הטיר יהושע ו׳ וכן הוא בס״ם : פעלו בת״ג יש שוא תחת הל״מד והוא טעות המדפיסים : והיתה חבל בס״ם הו״או נגעיה ב

שבותם

וְהָיָה חֶבֶל לִשְׁאֵרִית בֵּית יְהוּדָה עֲלֵיהֶם יִרְעוּן בְּבָתֵּי אַשְׁקְלוֹן בָּעֶרֶב יִרְבָּצוּן כִּי יִפְקְדֵם יְהוָה
יתם אֱלֹהֵיהֶם וְשָׁב שְׁבוּתָם׃ שָׁמַעְתִּי חֶרְפַּת מוֹאָב וְגִדּוּפֵי בְּנֵי עַמּוֹן אֲשֶׁר חֵרְפוּ אֶת־עַמִּי וַיַּגְדִּילוּ
עַל־גְּבוּלָם׃ לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־מוֹאָב כִּסְדֹם תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן ף
כַּעֲמֹרָה מִמְשַׁק חָרוּל וּמִכְרֵה־מֶלַח וּשְׁמָמָה עַד־עוֹלָם שְׁאֵרִית עַמִּי יְבָזּוּם וְיֶתֶר גּוֹי יִנְחָלוּם׃
זֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חֵרְפוּ וַיַּגְדִּלוּ עַל־עַם יְהוָה צְבָאוֹת׃ נוֹרָא יְהוָה עֲלֵיהֶם כִּי רָזָה
אֵת כָּל־אֱלֹהֵי הָאָרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ כֹּל אִיֵּי הַגּוֹיִם׃ גַּם־אַתֶּם כּוּשִׁים חַלְלֵי חַרְבִּי
הֵמָּה׃ וְיֵט יָדוֹ עַל־צָפוֹן וִיאַבֵּד אֶת־אַשּׁוּר וְיָשֵׂם אֶת־נִינְוֵה לִשְׁמָמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר׃
וְרָבְצוּ בְתוֹכָהּ עֲדָרִים כָּל־חַיְתוֹ־גוֹי גַּם־קָאַת גַּם־קִפֹּד בְּכַפְתֹּרֶיהָ יָלִינוּ קוֹל יְשׁוֹרֵר בַּחַלּוֹן חֹרֶב
בַּסַּף כִּי אַרְזָה עֵרָה׃ זֹאת הָעִיר הָעַלִּיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לָבֶטַח הָאֹמְרָה בִּלְבָבָהּ אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד
אֵיךְ ׀ הָיְתָה לְשַׁמָּה מַרְבֵּץ לַחַיָּה כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשְׁרֹק יָנִיעַ יָדוֹ׃ * הוֹי ג
מֹרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה׃ לֹא שָׁמְעָה בְּקוֹל לֹא לָקְחָה מוּסָר בַּיהוָה לֹא בָטָחָה אֶל־
אֱלֹהֶיהָ לֹא קָרֵבָה׃ שָׂרֶיהָ בְקִרְבָּהּ אֲרָיוֹת שֹׁאֲגִים שֹׁפְטֶיהָ זְאֵבֵי עֶרֶב לֹא גָרְמוּ לַבֹּקֶר׃
נְבִיאֶיהָ פֹּחֲזִים אַנְשֵׁי בֹּגְדוֹת כֹּהֲנֶיהָ חִלְּלוּ־קֹדֶשׁ חָמְסוּ תּוֹרָה׃ יְהוָה צַדִּיק
בְּקִרְבָּהּ לֹא יַעֲשֶׂה עַוְלָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר מִשְׁפָּטוֹ יִתֵּן לָאוֹר לֹא נֶעְדָּר וְלֹא־יוֹדֵעַ עַוָּל בֹּשֶׁת׃
הִכְרַתִּי גוֹיִם נָשַׁמּוּ פִּנּוֹתָם הֶחֱרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדּוּ עָרֵיהֶם מִבְּלִי־אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב׃
אָמַרְתִּי אַךְ־תִּירְאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוּסָר וְלֹא־יִכָּרֵת מְעוֹנָהּ כֹּל אֲשֶׁר־פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אָכֵן הִשְׁכִּימוּ
הִשְׁחִיתוּ כֹּל עֲלִילוֹתָם׃ לָכֵן חַכּוּ־לִי נְאֻם־יְהוָה לְיוֹם קוּמִי לְעַד כִּי מִשְׁפָּטִי לֶאֱסֹף גּוֹיִם
לְקָבְצִי מַמְלָכוֹת לִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי כֹּל חֲרוֹן אַפִּי כִּי בְּאֵשׁ קִנְאָתִי תֵּאָכֵל כָּל־הָאָרֶץ׃ כִּי־
אָז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם יְהוָה לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד׃ מֵעֵבֶר לְנַהֲרֵי־
כוּשׁ עֲתָרַי בַּת־פּוּצַי יוֹבִלוּן מִנְחָתִי׃ בַּיּוֹם הַהוּא לֹא תֵבוֹשִׁי מִכֹּל עֲלִילֹתַיִךְ אֲשֶׁר פָּשַׁעַתְּ
בִּי כִּי־אָז ׀ אָסִיר מִקִּרְבֵּךְ עַלִּיזֵי גַּאֲוָתֵךְ וְלֹא־תוֹסִפִי לְגָבְהָה עוֹד בְּהַר קָדְשִׁי׃ וְהִשְׁאַרְתִּי
בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל וְחָסוּ בְּשֵׁם יְהוָה׃ שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא־יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא־יְדַבְּרוּ כָזָב
וְלֹא־יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי־הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבְצוּ וְאֵין מַחֲרִיד׃ רָנִּי בַּת־
צִיּוֹן הָרִיעוּ יִשְׂרָאֵל שִׂמְחִי וְעָלְזִי בְּכָל־לֵב בַּת יְרוּשָׁלָם׃ הֵסִיר יְהוָה מִשְׁפָּטַיִךְ פִּנָּה אֹיְבֵךְ
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ׀ יְהוָה בְּקִרְבֵּךְ לֹא־תִירְאִי רָע עוֹד׃ בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָמֵר לִירוּשָׁלַם אַל־תִּירָאִי
צִיּוֹן אַל־יִרְפּוּ יָדָיִךְ׃ יְהוָה אֱלֹהַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ גִּבּוֹר יוֹשִׁיעַ יָשִׂישׂ עָלַיִךְ בְּשִׂמְחָה יַחֲרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ
יגיל

שבותם שביתם ק׳ : יבוזום בכל ספרים כ״י מדוייקים הבי״ת בקמץ חטוף מפני דגשות הז״ין ששרשו בזז וכן כתב הרא״בע בפי׳ ורד״ק במכלול דף
קפ״א ועיין חבקוק ב׳ : ויתר גוי כי״וד א׳ לבד והיא יו״ד הכנוי נפלה מהמכתב ונשארה במבטא רד״ק : קאת בכמה ספרי הדפוס
הא״לף בפתח וכן בגליון א׳ מס״ם נכתב עליו בהללי קָאַת אך בכל ספרים כ״י ספרדי ודפוסים ראשונים בקמץ : כי ארזה ה״א הכנוי רפה והיא
ראויה במפיק רד״ק בפי׳ ומכלול דף ל״ב ושרשים : העליזה בכמה ספרי הדפוס וגם במקצת ספרים כ״י מלעיל בשני פשטין ובכמה ספרים כ״י מדוייקי׳
וגם במקצת ספרי הדפוס מלרע בפשט האחרון בלבד ובחילופי ב״א וב״נ שלפנינו בדפוס נראה שההפרש שביניהם הוא במאריך הה״א אבל בחילופים
ג כ״י ראיתי שההפרש הוא אם הה״א בנקודה בפתח או בקמץ ולב״א בקמץ וכן בס׳ א׳ מצאתיו בפתח כב״נ ובכל שאר ספרים בקמץ : פחזים בדפוס ישן
ובספרים כ״י חסר וא״ו : לא נעדר כתב רב פעלים עד א׳ לא נעדר (שמואל ב יז) המסורת עליו לית זקף קמץ ומסרה אחרת מצאתי עליו ב׳ זקפין
קמצין משפטו יתן לאור לא נעדר ודין עכ״ל וכן הוא קמץ בכל הספרים : אך תיראי מלא יו״ד ועיין מ״ש בישעיה ס׳ : תקחי מוסר כ״כ תקחי
בכל ספרים שלנו וכן צריך להגיה בחילופים למערבאי ומה שתרגם המתרגם תקבלון אולפן נראה שהוא כמו שכתוב למדנחאי וכן בחילופים לבע׳
תקחו כתיב תקחי ק׳ : מעונה במפיק הה״א : לכן חכו לי וגו׳ מה שכתוב במקרא גדולה על פסוק זה ר״ל שהוא חד מן פסוקים בקריא דאית בהון
אל״פבית כ״ב ודין יתר עליהן אותיות כפולות מנצ״פך : לקבצי הקו״ף נקרא בקמץ חטף רד״ק : אהפך בכל ספרים כ״י וגם במקצת דפוסים אין
מאריך בא״לף : מכל עלילתיך בספרים כ״י מדוייקים ובדפוס ישן חסר וא״ו אחר למ״ד ובאחד פסם כמספר לית וחסר וא״ו ויש ספרים כתוב מכל
בקמץ ובמקף והם המעט מכל שאר ספרים שכתוב מכל בחולם : ולא תוספי יש ספרים תוסיפי : ועלזי הע״ין בקמץ לבד והוא חטוף : לא תיראי
רע בדפוס ישן ובמקצת ספרים מדוייקים כ״י מלא יו״ד ובמאריך ויש ספרים בלא מאריך וכן ת״י לא תדחלון ואף הרא״בע פי׳ לא תיראי עוד מאויב
ודברי רד״ק תמהין כי הוא מן ראה וכ״כ הרי״מ׳ שהוא כענין לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם :

בשנת

יגיל עליך ברנה׃ נוגי ממועד אספתי ממך היו משאת עליה חרפה׃
הנני עשה את־כל־מעניך בעת ההיא והושעתי את־הצלעה והנדחה אקבץ ושמתים לתהלה
ולשם בכל־הארץ בשתם׃ בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי־אתן אתכם לשם
ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את־שבותיכם לעיניכם אמר יהוה׃

חגי

א בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה דבר־יהוה ביד־
חגי הנביא אל־זרבבל בן־שאלתיאל פחת יהודה ואל־יהושע בן־יהוצדק
הכהן הגדול לאמר׃ כה אמר יהוה צבאות לאמר העם הזה אמרו לא עת־בא עת־בית
יהוה להבנות׃ ויהי דבר־יהוה ביד־חגי הנביא לאמר׃ העת לכם אתם
לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב׃ ועתה כה אמר יהוה צבאות שימו לבבכם
על־דרכיכם׃ זרעתם הרבה והבא מעט אכול ואין־לשבעה שתו ואין־לשכרה לבוש ואין־
לחם לו והמשתכר משתכר אל־צרור נקוב׃ כה אמר יהוה צבאות שימו
לבבכם על־דרכיכם׃ עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה־בו ואכבדם* אמר יהוה׃ ואכבדה ק
פנה אל־הרבה והנה למעט והבאתם הבית ונפחתי בו יען מה נאם יהוה צבאות יען ביתי
אשר־הוא חרב ואתם רצים איש לביתו׃ על־כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה
יבולה׃ ואקרא חרב על־הארץ ועל־ההרים ועל־הדגן ועל־התירוש ועל־היצהר ועל אשר
תוציא האדמה ועל־האדם ועל־הבהמה ועל כל־יגיע כפים׃ וישמע זרבבל
בן־שלתיאל ויהושע בן־יהוצדק הכהן הגדול וכל ׀ שארית העם בקול יהוה אלהיהם ועל־
דברי חגי הנביא כאשר שלחו יהוה אלהיהם וייראו העם מפני יהוה׃ ויאמר חגי מלאך
יהוה במלאכות יהוה לעם לאמר אני אתכם נאם־יהוה׃ ויער יהוה את־רוח זרבבל בן־
שלתיאל פחת יהודה ואת־רוח יהושע בן־יהוצדק הכהן הגדול ואת־רוח כל שארית העם
ויבאו ויעשו מלאכה בבית־יהוה צבאות אלהיהם׃ ביום עשרים וארבעה לחדש בששי
ב בשנת שתים לדריוש המלך׃ * בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר־
יהוה ביד־חגי הנביא לאמר׃ אמר־נא אל־זרבבל בן־שלתיאל פחת יהודה ואל־יהושע בן־
יהוצדק הכהן הגדול ואל־שארית העם לאמר׃ מי בכם הנשאר אשר ראה את־הבית
הזה בכבודו הראשון ומה אתם ראים אתו עתה הלוא כמהו כאין בעיניכם׃ ועתה חזק
זרבבל ׀ נאם־יהוה וחזק יהושע בן־יהוצדק הכהן הגדול וחזק כל־עם הארץ נאם־יהוה ועשו
כי־אני אתכם נאם יהוה צבאות׃ את־הדבר אשר־כרתי אתכם בצאתכם ממצרים ורוחי

עמדת

א בשנת שתים לדריוש כל דריוש דחגי זכריה ודניאל ועזרא חד"לא בקמץ ובמאריך במקצת ספרים ובמקצתם בקמץ ובלא מאריך וי"ס בפתח ועיין מ"ש בדניאל ריש סימן ו׳ : על דרכיכם בספרים כ"י הכ"ף רפה וכן חברו שבסמוך : ואכבדם ואכבדה ק׳ ובבבלי פ"ק דיומא מ"ש דמחוס ה"א אלו ה׳ דברים שיש בין מקדש ראשון למקדש שני וחשיב להו התם ובב"ר פ׳ ט"ו ומדרש חזית אם חומה היא ובירושלמי פ׳ ב׳ דתענית והחילופים שבין אלו המדרשים כתבן בעל יפה מראה שם בתענית ואות ה"א שנחסרה כאן נתמלאה בפסוק למען הראותכה הבאתה הנה יחזקאל מ׳ שראה הם כנגד ליחזקאל צורת הבית שראוי להיות לעתיד לבא וכל ה"א דברים הללו יחזרו למקומן ועיין בחיי פ׳ ויגש ואגב שיטפא אומר שרש"י ז"ל פירש ביומא רוח הקדש לא שרתה בנביאים משנת שתים לדריוש המלך ואילך וכתוב גם׳ כמת דוד שחיבר כה"ר דוד גאנז שיש בגירסא זו טעו׳ סופר וצ"ל משנת ארבע לדריוש כמו שנאמר בזכריה ריש סימן ז׳ ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר ה׳ אל זכריה וגו׳ : התירוש י"ס חסר וא"ו : כאשר שלחו י׳ דמטעים דסבירין חסר וכימן במסר בח"ג יונה א׳ : ואת רוח כל הו"או כגעיא בס"ס : בכבודו ברוב ספרים מדוייקים ויש ספרים מלא וא"ו :
ב לו

עמדת בתוככם אל־תיראו׃ כי כה אמר יהוה צבאות עוד אחת מעט היא
ואני מרעיש את־השמים ואת־הארץ ואת־הים ואת־החרבה׃ והרעשתי את־כל־הגוים
ובאו חמדת כל־הגוים ומלאתי את־הבית הזה כבוד אמר יהוה צבאות׃ לי הכסף ולי
הזהב נאם יהוה צבאות׃ גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן־הראשון אמר יהוה
צבאות ובמקום הזה אתן שלום נאם יהוה צבאות׃ בעשרים וארבעה
לתשיעי בשנת שתים לדריוש היה דבר־יהוה ביד־חגי הנביא לאמר׃ כה אמר יהוה
צבאות שאל־נא את־הכהנים תורה לאמר׃ הן ׀ ישא־איש בשר־קדש בכנף
בגדו ונגע בכנפו אל־הלחם ואל־הנזיד ואל־היין ואל־שמן ואל־כל־מאכל היקדש ויענו הכהנים
ויאמרו לא׃ ויאמר חגי אם־יגע טמא־נפש בכל־אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו
יטמא׃ ויען חגי ויאמר כן העם־הזה וכן־הגוי הזה לפני נאם־יהוה וכן כל־מעשה ידיהם
ואשר יקריבו שם טמא הוא׃ ועתה שימו־נא לבבכם מן־היום הזה ומעלה
מטרם שום־אבן אל־אבן בהיכל יהוה׃ מהיותם בא אל־ערמת עשרים והיתה עשרה
בא אל־היקב לחשף חמשים פורה והיתה עשרים׃ הכיתי אתכם בשדפון ובירקון ובברד
את כל־מעשה ידיכם ואין־אתכם אלי נאם־יהוה׃ שימו־נא לבבכם מן־היום הזה ומעלה
מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן־היום אשר־יסד היכל־יהוה שימו לבבכם׃
העוד הזרע במגורה ועד־הגפן והתאנה והרמון ועץ הזית לא נשא מן־היום הזה
אברך׃ ויהי דבר־יהוה ׀ שנית אל־חגי בעשרים וארבעה לחדש לאמר׃
אמר אל־זרבבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את־השמים ואת־הארץ׃ והפכתי כסא
ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש
בחרב אחיו׃ ביום ההוא נאם־יהוה צבאות אקחך זרבבל בן־שאלתיאל עבדי נאם־יהוה
ושמתיך כחותם כי־בך בחרתי נאם יהוה צבאות׃

זכריה

א בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש היה דבר־יהוה אל־זכריה בן־ברכיה בן־עדו
הנביא לאמר׃ קצף יהוה על־אבותיכם קצף׃ ואמרת אלהם כה אמר
יהוה צבאות שובו אלי נאם יהוה צבאות ואשוב אליכם אמר יהוה צבאות׃ אל־תהיו
כאבתיכם

לי הכסף ולי הזהב נאם ה׳ צבאות ראיתי מי שנסתפק בפסוק זה אם כתוב נאם או אמר כי בבריאת השנויים בשתי מלכו׳ בפ׳ קנין תורה קתני אמר והכי איתא בשילהי פ׳ עשרה יוחסין ובסנהדרין פ׳ חלק ובילקוט אך יש להתיר ספק זה ממה שראיתי במסרה גדולה כל נאם ה׳ צבאות וזה א׳ מהם והואיל שבאה להעיד על ככה ודאי דיפה כיוונה ודקדקה בדבר אל נכון : העם הזה בספרים כ״י וגם בדפוס קדמון המאריך בה״א לא בע״ין : וכן הגוי ברוב המדוייקים אין מאריך במלת וכן : לחשף החי״ת בשוא לבדו בספרים כ״י ואף בכמה דפוסים ודומה לו ולחשף מים מגבא (ישעיה ל) : ויהי דבר ה׳ ׀ שנית יש פסיק בין השם לשנית כמ״ש בישעיה י״א : אמר אל זרבבל פחת יהודה זה לבדו הטעם בפ״א וכן כתוב במכלול דף רמ״ג ובשרשים שרש פחה ובא אחד מלעיל אמר אל זרבבל פחת. יהודה ע״כ ותימא על המכלול יופי שכתב ברים ספרא פחת מלרע במשפט וכן פחת יהודה שנאמר בא משמע מדבריו שפחת יהודה הקודם לו בפסוק ויער ה׳ הוא מלעיל וכן כתב עליו במקומו בפירוש ובכל הספרים הוא מלרע כמו שנראה מפורש מדברי רד״ק דלעיל ובלוית חן פ׳ י״ז מהספר השמיני כתוב ובסמוך כלו פתות ומלרע פחת יהודה ומלעיל אמר בא אל זרבבל בן שלתיאל פחת יהודה ע״כ וגם זה שבוש כי הוא מלרע וצריך להגיה אמר אל זרבבל פחת יהודה וכספרי ספרד פחת יהודה במירכא שפחא ובלא מקף עיניהם ובקצת ספרים פחת יהודה במקף ובמאריך הפ״א ולעבין המאריך אם עושה מלעיל בטחתי בחסד אלהים לחוות דעי במאמר בפני עצמו כי הוא ארוך במקומו :

זכריה

א בשנת שתים לדריוש עיין מ״ש בריש חגי : בן עדו בס״א כ״י עדוא בו״או וא״לף ואין כן בשאר ספרים וכן דינו אבה המסורת להיות בוא״ו :
שובו

כאבתיכם אשר קראו אליהם הנביאים הראשנים לאמר כה אמר יהוה צבאות שובו נא
מדרכיכם הרעים ומעליליכם הרעים ולא שמעו ולא הקשיבו אלי נאם יהוה׃
אבותיכם איה הם והנבאים הלעולם יחיו׃ אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים
הלוא השיגו אבתיכם וישובו ויאמרו כאשר זמם יהוה צבאות לעשות לנו כדרכינו
וכמעללינו כן עשה אתנו׃ ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא
חדש שבט בשנת שתים לדריוש היה דבר יהוה אל זכריה בן ברכיהו בן עדוא הנביא
לאמר׃ ראיתי הלילה והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמד בין ההדסים אשר
במצלה ואחריו סוסים אדמים שרקים ולבנים׃ ואמר מה אלה אדני ויאמר
אלי המלאך הדבר בי אני אראך מה המה אלה׃ ויען האיש העמד בין ההדסים ויאמר
אלה אשר שלח יהוה להתהלך בארץ׃ ויענו את מלאך יהוה העמד בין ההדסים ויאמרו
התהלכנו בארץ והנה כל הארץ ישבת ושקטת׃ ויען מלאך יהוה ויאמר יהוה צבאות
עד מתי אתה לא תרחם את ירושלם ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה׃
ויען יהוה את המלאך הדבר בי דברים טובים דברים נחמים׃ ויאמר אלי
המלאך הדבר בי קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות קנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה׃
וקצף גדול אני קצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה
עזרו לרעה׃ לכן כה אמר יהוה שבתי לירושלם ברחמים ביתי יבנה בה נאם יהוה
צבאות וקוה ינטה על ירושלם׃ עוד קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות עוד ועוד ק'
תפוצנה ערי מטוב ונחם יהוה עוד את ציון ובחר עוד בירושלם׃ * ואשא ב
את עיני וארא והנה ארבע קרנות׃ ואמר אל המלאך הדבר בי מה אלה ויאמר אלי
אלה הקרנות אשר זרו את יהודה את ישראל וירושלם׃ ויראני יהוה ארבעה
חרשים׃ ואמר מה אלה באים לעשות ויאמר לאמר אלה הקרנות אשר זרו את יהודה
כפי איש לא נשא ראשו ויבאו אלה להחריד אתם לידות את קרנות הגוים הנשאים קרן
אל ארץ יהודה לזרותה׃

ואשא עיני וארא והנה איש ובידו חבל מדה׃ ואמר אנה אתה הלך ויאמר אלי למד
את ירושלם לראות כמה רחבה וכמה ארכה׃ והנה המלאך הדבר בי יצא ומלאך אחר
יצא לקראתו׃ ויאמר אלו רץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרב אליו ק'
אדם ובהמה בתוכה׃ ואני אהיה לה נאם יהוה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה׃
הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם יהוה כי כארבע רוחות השמים פרשתי
אתכם

שובו נא מדרכיכם הכ"ף רפה בספרים כ"י: ומעלליכם יתיר יו"ד קדמאה ומאן דגרים וממעלליכם משתבש: אבותיכם איה הם בספרים
מדוייקים מלא וא"ו וכן נמנה במסורת הושע סימן ט' עם ג' מלאים בסיפרא: והנבאים בכמה ספרים כ"י מצאתי שבתחלה היה כתוב והנביאים
מלא דמלא ואח"כ נגררה יו"ד קדמאה: וישובו ויאמרו בספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים בטעם רביע לא זקף קטן: כאשר זמם ה' צבאות
עיין מ"ש בפרשת שופטים סימן י"ט אבל ועשיתם לו כאשר זמם: שרקים במקצת ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוסים קדמונים בשי"ן שמאלית וכן
משמע מהשרשים שהביא בתחלה שרש שרק בשי"ן ימנית ואח"כ שרש אחר שכולם בשי"ן שמאלית וזה בתוכם וכן כתב הראב"ע שהוא מגזרת סורקים אלא
שהסכים בעל מאיר נתיב: שבתי לירושלם ברחמים בס"ס כן כתיב בגעיא בבי"ת: וקוה וקו ק': ונחם פתח ועיין מ"ש ביואל ב': חרשים ב
אין בחי"ת מאריך: לזרותה אין מאריך בזי"ן: כמה רחבה וכמה ארכה בס"ס יש מקף בין כמה-רחבה ובכל ספרים כתובי יד וגם במקצת
דפוסים ישנים שהניחם הטעם במ"ס ועיין מ"ש בתילים סימן ע"ח: אלסו אליו ק': אהיה לה במאריך ולכבוד אהיה בלא מאריך בא"לף כן הוא
במקצת ספרים כתובי יד וגם בדפוס קדמון: כארבע בכ"ף והוא חד מן ד' בקריאה וסימנהון במלכים א' כ"ג במ"ג והכי איתמר בהדיא בפ"ק
דתעניות תאנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר וכו' אלא רוחות מ"ל דלא מיעברי אמר ריב"ל דאמר קרא כי כארבע רוחות השמים פרשתי
אתכם מאי קאמר קב"ה לישראל אילימא ה"ק דבדרתינכו בד' רוחי דעלמא האי כארבע בארבע מיבעי ליה אלא ה"ק כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך
א"א לעולם בלא ישראל וזהו מ"ש קטיעא בר שלום להסות קיסר בפ"ק דע"ז ונמצא אתה סוף פ' בשלח ד"א המודעי אומר כשנא עמלק להזיק את ישראל
מתחת

אתכם נאם יהוה: הוי ציון המלטי יושבת בת בבל: כי כה אמר יהוה
צבאות אחר כבוד שלחני אל הגוים השללים אתכם כי הנגע בכם נגע בבבת עינו: כי
הנני מניף את ידי עליהם והיו שלל לעבדיהם וידעתם כי יהוה צבאות שלחני: *
רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם יהוה: ונלוו גוים רבים אל
יהוה ביום ההוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כי יהוה צבאות שלחני אליך: ונחל
יהוה את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלם: הס כל בשר
מפני יהוה כי נעור ממעון קדשו: *
ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך יהוה והשטן עמד על ימינו לשטנו:
ויאמר יהוה אל השטן יגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בך הבחר בירושלם הלוא זה אוד
מצל מאש: ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: ויען ויאמר
אל העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך
עונך והלבש אתך מחלצות:
ואמר ישימו צניף טהור על ראשו וישימו הצניף הטהור על ראשו וילבשהו בגדים ומלאך
יהוה עמד: ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: כה אמר יהוה צבאות אם
בדרכי תלך ואם את משמרתי תשמר וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר את חצרי ונתתי
לך מהלכים בין העמדים האלה: שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים
לפניך

פתחת כנפי אביהם שבשמים אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בניך שאתה עתיד לפזרן תחת רוחות השמים שנאמר כי כארבע רוחות השמים וגו' • רשע זה בא לגלן מתחת כנפיך ס"א שנאת להם מי יקרא בו ע"כ • ולכאורה נראה שזה המדרש קורא כארבע בכ"ף ומכל מקום על המסורת יש לסמוך וכ"ש דגמרתנו כמי הכי ס"ל והכי איתמר בהדיא בזוהר פרשת שמות דף ה' כארבע לא כאמר אלא כארבע כמה דלאי אפשר לעלמא בלא ארבע רוחות כך אי אפשר לעלמא בלא ישראל והאפודי בפ' י"ד מספרו מנה זה עם אחרים שבאה הכ"ף תמורת הבי"ת כמו שכתבתי ביחזקאל י"ו אבל וכרמי בניך : יושבת בת בבל בספרים מדוייקים מלא וא"ו וכן יפה לעשות כי לא בא במנין החסרים במסורת בסוף ס' מגורע וכירמיה סימן נ"א : נוגע בבבת עינו זהו אחד מן י"ח מלין תקון סופרים ומקצתם סובתו במכילתא בפיסקא וברוב גאונך ובספרי פרשת בהעלתך בפיסקא ויהי בנסע הארן וכולהו מייתי להו במדרש ילמדנו פרשת בשלח ומסורת ריש סדר במדבר ותילים סימן ק"ו ואלו הן בבת עיני • ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו (מלאכי א) כי מקללים להם בניו (שמואל א ג) והיה עלי למשא (איוב ז) קדושי לא נמות (חבקוק א) המיר כבודו בלא יועיל (ירמיה ב) וימירו את כבודם בתבנית שור (תילים קו) כבודם בקלון אמיר (הושע ד) וירשיעו את איוב (איוב לב) ואברהם עודנו עומד על ה' (פרשת וירא) ואל אראה ברעתי (פ' בהעלתך) אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו (שם) אים לאהליו ישראל (שמואל ב כ) גבי שבע בן בכרי לאהליך ישראל (מלכים א יב) אים לאהליך ישראל (דברי הימים ב יא) כן נראה להגיה וכמו שמצאתי במסרה כ"י דלאו הכי בכיר מינייהו תרתי • ותשוח עלי נפשי (איכה ג) אולי יראה ה' בעיני (שמואל ב יו) והנם שולחים את הזמורה אל אפם (יחזקאל ח) ע"כ • ובפירוש תקון סופרים יש מי שכתב שאנשי כנסת הגדולה תקנו ושינו הדבור ממה שהיה כתוב בתחלה ולכאורה כן יראה ממדרש ילמדנו וכן כתב ר' נתן בעל הערוך בערך כבד בענין תקון סופרים שבספרים הראשונים היה כתוב בבבת עיני וכן משמע ממדרש רבה ריש סדר בא אל פרעה דאיתא התם ר' יהושע אומר תקון סופרים הוא עיני כתיב וכן בפרשת משפטים פ' ל' חביבין ישראל כבבת העין העליונה שנאמר כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו אלו הסופרים והחכמים שתקנו הסיג הזה ופירוש זה הביאו בעל מתנות כהונה בבראשית רבה פרשת מ"ט וגם בבמדבר רבה פרשת כ' אמר הקב"ה לבלעם הרשע אני כתבתי על ישראל כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו ואתה הולך ליגע בהם ולקללם תנקר עינו שנאמר שתם העין ופירוש בעל מ"כ בבת עינו דריש הקרי עינו על הנוגע עצמו כלומר שיסתם עינו ואין פי' זה נכון בעיני המפרשים כי חלילה לנו להאמין שהסופרים יוסיפו או יגרעו או ישנו אפילו אות אחת ממה שכתוב בתורה ואדרבה תיקון כסילים יקרא וחס ליה לזרעיה דאברהם למעבד הכי עוד כתב בעל העקרים שאין אדם בעולם שיזייף ס' שיאמר אני זייפתי או תקנתי כך וכך ואיך יאמרו הם תיקון סופרים הוא זה ואולם עיקר הפירוש כמ"ש הרשב"א שהסופרים והחכמים דקדקו ומצאו לפי ענין כל אחד ואחד מן הכתובים ההם שעיקר הכונה לא היתה כמו שנראה מן המכתב בספר אלא כך כונה אחרת ולא היה לו לכתוב כך אלא כך אלא שכינה הכתוב ולא קראו תקון סופרים אלא שהם דקדקו ופירשו שהם כינויים והכתוב עצמו כינה כן וכן כתב בעל הליכות עולם והרב המזרחי ובעל יפה תואר פרש' וירא ומחברים אחרים זולתם והוא קרוב למה שכתב בעל העיקרים במאמר ג' פ' כ"ב וזו היא באמת כוונת מדרש ילמדנו שכן אמר נוגע בבבת עינו עיניה היה לו לומר אלא שכינהו הכתוב כביכול כלפי מעלה וסוף המאמר מוכיח גם כן בתחלתו באמרו אלא שכינו פסוקים אלו אנשי כנסת הגדולה ולכך נקראו סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה ודורשין אותן הרי מבואר שהחכמים והסופרים דקדקו ופירשו שהכתוב מדבר דרך כינוי ויש להם כח לפרש כן כמו שנמסרה התורה לחכמים לדרוש כפי חכמתם וקבלתם אבל לא להוסיף או לגרוע אפילו אות אחת ועיין עוד מ"ש המזרחי בפרשת בהעלתך אבל ואל אראה ברעתי בשם ס' ישן גם זה מצאתי בס' כללי הגמרא שחיבר מוה"רר יוסף קארו סמוך להליכות עולם זה לשונו והא דאמרינן תיקון סופרים וכו' הר' יהודה ז"ל כתב ר"ל שכתבה התורה על דרך תקון סופרי' שתוקנים מה שכותבים שיהיה דרך כבוד שעל דרך משל דוד המלך יצוה לסופר מהיר שיכתוב שדוד מצוה לפלוני שיעשה כך וכך הנה הסופר יתקן לשון הכתוב בשיאמר המלך דוד יצוה לפלוני עד כאן לשונו • ובמסורת פרשת משפטים נמסר סימן מן ט עינו וחד ועינו ואחד מהם הוא נגע בבבת עינו ומה שחסרתי כאן לבאר עיקר כוונת הכתובים אמלא על כל אחד ואחד במקומו בי"ד ה' אלהי עלי אבל קבצתי אותם כאן כדי שיהיו כולם מצויין במקום אחד למי שירצה לראותם : והיו שלל לעבדיהם במקצת מקראות חדשות מקריב נאו אל הדפוס כתוב לעבדיהם הע"ין בחולם וטעות בכל בהם וצריך להניף יד עליהם ולתקנם בפתח הע"ין וכן פירשו כל המפרשים : רני הרי"ש
ג
בקמץ לבד והוא חטוף מפני דגשות הנו"ן : שמע נא בגעיא :

לְפָנֶיךָ כִּי־אַנְשֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח׃ כִּי ׀ הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי
לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם הִנְנִי מְפַתֵּחַ פִּתֻּחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמַשְׁתִּי אֶת־
עֲוֺן הָאָרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד׃ בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת
גֶּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה׃ * וַיָּשָׁב הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיְעִירֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ׃ וַיֹּאמֶר ד
אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וַיֹּאמֶר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ ואמר
עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ׃ וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין
הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ׃ וָאַעַן וָאֹמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדֹנִי׃
וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי׃ וַיַּעַן וַיֹּאמֶר
אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת׃ מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן
חֵן לָהּ׃ * וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ יְדֵי זְרֻבָּבֶל יִסְּדוּ הַבַּיִת הַזֶּה וְיָדָיו ע׳נ
תְּבַצַּעְנָה וְיָדַעְתָּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם׃ כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת וְשָׂמְחוּ וְרָאוּ אֶת־
הָאֶבֶן הַבְּדִיל בְּיַד זְרֻבָּבֶל שִׁבְעָה־אֵלֶּה עֵינֵי יְהוָה הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל־הָאָרֶץ׃ וָאַעַן וָאֹמַר
אֵלָיו מַה־שְּׁנֵי הַזֵּיתִים הָאֵלֶּה עַל־יְמִין הַמְּנוֹרָה וְעַל־שְׂמֹאולָהּ׃ וָאַעַן שֵׁנִית וָאֹמַר אֵלָיו מַה־
שְׁתֵּי שִׁבֲּלֵי הַזֵּיתִים אֲשֶׁר בְּיַד שְׁנֵי צַנְתְּרוֹת הַזָּהָב הַמְרִיקִים מֵעֲלֵיהֶם הַזָּהָב׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי
לֵאמֹר הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶּה שְׁנֵי בְנֵי־הַיִּצְהָר הָעֹמְדִים עַל־
אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ׃ * וָאָשׁוּב וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה מְגִלָּה עָפָה׃ וַיֹּאמֶר ה
אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר אֲנִי רֹאֶה מְגִלָּה עָפָה אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשֶׂר בָּאַמָּה׃
וַיֹּאמֶר אֵלַי זֹאת הָאָלָה הַיּוֹצֵאת עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ כִּי כָל־הַגֹּנֵב מִזֶּה כָּמוֹהָ נִקָּה וְכָל־הַנִּשְׁבָּע
מִזֶּה כָּמוֹהָ נִקָּה׃ הוֹצֵאתִיהָ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל־בֵּית הַגַּנָּב וְאֶל־בֵּית הַנִּשְׁבָּע
בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְלָנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלַּתּוּ וְאֶת־עֵצָיו וְאֶת־אֲבָנָיו׃ וַיֵּצֵא הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר
אֵלַי שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מָה הַיּוֹצֵאת הַזֹּאת׃ וָאֹמַר מַה־הִיא וַיֹּאמֶר זֹאת הָאֵיפָה הַיּוֹצֵאת
וַיֹּאמֶר זֹאת עֵינָם בְּכָל־הָאָרֶץ׃ וְהִנֵּה כִּכַּר עֹפֶרֶת נִשֵּׂאת וְזֹאת אִשָּׁה אַחַת יוֹשֶׁבֶת בְּתוֹךְ
הָאֵיפָה׃ וַיֹּאמֶר זֹאת הָרִשְׁעָה וַיַּשְׁלֵךְ אֹתָהּ אֶל־תּוֹךְ הָאֵיפָה וַיַּשְׁלֵךְ אֶת־אֶבֶן הָעֹפֶרֶת אֶל־
פִּיהָ׃ וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא וְהִנֵּה שְׁתַּיִם נָשִׁים יוֹצְאוֹת וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם וְלָהֵנָּה כְנָפַיִם כְּכַנְפֵי
הַחֲסִידָה וַתִּשֶּׂאנָה אֶת־הָאֵיפָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמָיִם׃ וָאֹמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר
בִּי אָנָה הֵמָּה מוֹלִכוֹת אֶת־הָאֵיפָה׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי לִבְנוֹת־לָהּ בַיִת בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וְהוּכַן וְהֻנִּיחָה
שָּׁם עַל־מְכֻנָתָהּ׃ * וָאָשֻׁב וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה אַרְבַּע מַרְכָּבוֹת יֹצְאוֹת מִבֵּין ו

שני

תקראו איש לרעהו בדפוסים אחרונים כתוב אל רעהו אבל בדפוסים ראשונים ובכל ספרי ספרד ושאר ארצות כ״י כתוב **לרעהו** ואין לפקפק בזה דקא שכיחן ספרי טפי מן ארבע מאה שכין דהכי איתנהו ולית בהון פלוגתא וחזינא נמי בספריה דר׳ מנחם דבת׳הכין בכל ספרי ספרד לרעהו:
ויאמר ואמר ק׳ עיין במסורת נחמיה ה׳ : **וגלה** הה״א במפיק לכנוי הנקבה או לתפארת כמו שכתב רד״ק בפירוש ובמכלול דף רכ״ח וכמו שכתבתי
ד ביחזקאל כ״ג ובויקרא רבה סוף פרשה ל״ב דריש ליה מלשון גולה בחולם ומלשון גאולה כמו שכתבתי בישעיה מ״ג ואין זה מהתימא מהטעם שאכתוב
במלאכי בסייעתא דשמיא : **סימין הגלה** לא מפיק ה״א : **למישר** במלכים א׳ כ׳ נמסר סימן מן המלאים וא״ו ואין זה ביניהם וכן מצאתיו חס׳
במקצת המדוייקים : **את האבן הראשה** לא מפיק ה״א מסורת הגדול : **ידי זרבבל יסדו הבית הזה** בדפים ישן כתוב את הבית הזה והוא לבדו
כשאר : **כי מי בז** הבדל בין נחי הע״ין והכפולים הוא כי בנחי הע״ין פ״א הפעל קמוצה להורות על הנח והכפולים פ״א הפעל פתוחה והמשל
כי אם תם הכסף ותם השמש פתוחים וקם העם ושב קמוצים וכן בכל חלקי העוברים ומפני שמצאנו כי מי בז ליום קטנות פתוח שפטנו שהוא מן
הכפולים וכו׳ וטעה ר׳ דוד קמחי שאמר כי בז פתוח שלא כמשפט כן כתב האפודי בפרק כ״ה : **מה־שתי** השי״ן נחה בהסמך עליו **מה** ונקראו שתי
מלות במלה אחת מכלול דף קנ״א ורב פעלים במספר שתים ובקצת ספרי ספרד אין מקף בין שתי המלות והשי״ן דגושה ובאחד מהם מצאתי שכתב
ה בצדו מתחלפת מה־שתי רפי : **שבלי** לית חטף פתח : **המריקים** כן כתיב : **לבנות לה בית** חד מן ג׳ דלא מפקין ה״א בקריאה וסימנהון
במסורת הגה ובוות ולכן ב״ת בית רפויה שאין כאן דין דחיק כמ״ש ברות ובמקומות אחרים ועיין סוף מטות : **מכנתה** בס״א כ״י הכ״ף בחולם עם
וא״ו

שני ההרים וההרים הרי נחשת׃
במרכבה הראשנה סוסים אדמים ובמרכבה השנית סוסים שחרים׃ ובמרכבה השלשית
סוסים לבנים ובמרכבה הרבעית סוסים ברדים אמצים׃ ואען ואמר אל־המלאך הדבר
בי מה־אלה אדני׃ ויען המלאך ויאמר אלי אלה ארבע רוחות השמים יוצאות מהתיצב
על־אדון כל־הארץ׃ אשר־בה הסוסים השחרים יצאים אל־ארץ צפון והלבנים יצאו אל־
אחריהם והברדים יצאו אל־ארץ התימן׃ והאמצים יצאו ויבקשו ללכת להתהלך בארץ
ויאמר לכו התהלכו בארץ ותתהלכנה בארץ׃ ויזעק אתי וידבר אלי לאמר ראה היוצאים אל־
ארץ צפון הניחו את־רוחי בארץ צפון׃ ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ לקוח מאת הגולה מחלדי
ומאת טוביה ומאת ידעיה ובאת אתה ביום ההוא ובאת בית יאשיה בן־צפניה אשר־באו
מבבל׃ ולקחת כסף־וזהב ועשית עטרות ושמת בראש יהושע בן־יהוצדק הכהן הגדול׃
ואמרת אליו לאמר כה אמר יהוה צבאות לאמר הנה־איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה
את־היכל יהוה׃ והוא יבנה את־היכל יהוה והוא־ישא הוד וישב ומשל על־כסאו והיה
כהן על־כסאו ועצת שלום תהיה בין שניהם׃ והעטרת תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה
ולחן בן־צפניה לזכרון בהיכל יהוה׃ ורחוקים יבאו ובנו בהיכל יהוה וידעתם כי־יהוה
צבאות שלחני אליכם והיה אם־שמוע תשמעון בקול יהוה אלהיכם׃ * ויהי
בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר־יהוה אל־זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו׃
וישלח בית־אל שראצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את־פני יהוה׃ לאמר אל־הכהנים
אשר לבית־יהוה צבאות ואל־הנביאים לאמר האבכה בחדש החמשי הנזר כאשר עשיתי זה
כמה שנים׃ ויהי דבר־יהוה צבאות אלי לאמר׃ אמר אל־כל־עם הארץ
ואל־הכהנים לאמר כי־צמתם וספוד בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה הצום צמתני
אני׃ וכי תאכלו וכי תשתו הלוא אתם האכלים ואתם השתים׃ הלוא את־
הדברים אשר קרא יהוה ביד הנביאים הראשנים בהיות ירושלם ישבת ושלוה ועריה
סביבתיה והנגב והשפלה ישב׃ ויהי דבר־יהוה אל־זכריה לאמר׃ כה
אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את־אחיו׃ ואלמנה
ויתום גר ועני אל־תעשקו ורעת איש אחיו אל־תחשבו בלבבכם׃ וימאנו להקשיב ויתנו
כתף סררת ואזניהם הכבידו משמוע׃ ולבם שמו שמיר משמוע את־התורה ואת־הדברים
אשר שלח יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול מאת יהוה צבאות׃
ויהי כאשר־קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר יהוה צבאות׃ ואסערם על כל־
הגוים אשר לא־ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישימו ארץ־חמדה לשמה׃ *

ויהי

וא"ו ובמקצת ספרים בוא"ו שרוקה וברוב המדוייקים בשלש נקודות׃ ובמרכבה השלשית לפי המסורה דפרשת שלח לך ראוי להיות חסר יו"ד קדמאה
ו וכן הוא בספרים מדוייקים׃ ובמרכבה הרבעית במקצת מדוייקים חסר יו"ד קדמאה וכן משמע ממסורת דסוף יחזקאל׃ אלה ארבע רוחות
נס"א כ"י במחקה הו"או תכייתא ומסור עליו כן כתיב ובמסורה רבתא שם ארבע רוחות פליג ובספרים מלא דמלא׃ ויאמר לכו התהלכו י"ב דסבירין
ויאמרו ועיין מ"ש בסוף מטות׃ ראה היוצאים במקצת ספרים חסר וא"ו אמנם במסורת יחזקאל סימן י"ד חשיב ליה במנין המלאים׃ ומאת
טוביה מי שכתבים מאת טוביהו חטא שגרה וא"ו בתחלת תיבת ומאת והוסיף בסוף תיבת טוביה וראוי הוא לגנזה כי בכל ספרים כ"י ודפוסים
ישנים כתוב ומאת טוביה וכן נזכר לקמן לחלם ולטוביה׃ ועשית לפ"כ מלרע הסופר בתי"ו ולפ"א מלעיל הסופר בשי"ן ובמוהו אנו קוראים
רד"ק בפירוש ומכלול דף ז'׃ לחלם בס"א כ"י מכתתי החי"ת בסגול וכ"כ רב פעלים י"ם בכ"ן וי"ם בג"כ אכן במכלול נמנה עם הדומים ספ"א
ז הגועל שלהם בצירי׃ לדריוש המלך כן כתיב׃ בכסלו תיבה מהן דכתיב בכסליו מלא יו"ד ובטיל ברובא דספרי דכתיבין חסר יו"ד׃ השתים
י"ם מלא וא"ו׃ סביבתיה בס"ם המדוייקים ואף בדפוסים ישנים חסר וא"ו בתר בי"ת׃ ורעת איש אחיו כן כתיב בלא מלת את באמצע
וכ"כ מפירוש רד"ק׃ ואסערם הא"לף בצירי והס"מך בקמץ והע"ין בחטף פתח כ"כ רד"ק בפי' ובמכלול דף כ"ט ור' אליה הלוי בס' הרכבה׃

ח וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנֵּאתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה
גְדוֹלָה וְחֵמָה גְדוֹלָה קִנֵּאתִי לָהּ׃ כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁבְתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ
יְרוּשָׁלִָם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלִַם עִיר־הָאֱמֶת וְהַר־יְהוָה צְבָאוֹת הַר הַקֹּדֶשׁ׃ כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת עֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלִָם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרֹב יָמִים׃
וּרְחֹבוֹת הָעִיר יִמָּלְאוּ יְלָדִים וִילָדוֹת מְשַׂחֲקִים בִּרְחֹבֹתֶיהָ׃ כֹּה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת כִּי יִפָּלֵא בְּעֵינֵי שְׁאֵרִית הָעָם הַזֶּה בַּיָּמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינַי יִפָּלֵא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃
כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ׃
וְהֵבֵאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בֶּאֱמֶת וּבִצְדָקָה׃
כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם הַשֹּׁמְעִים בַּיָּמִים הָאֵלֶּה אֵת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּיוֹם יֻסַּד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהֵיכָל לְהִבָּנוֹת׃ כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים
הָהֵם שְׂכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וּשְׂכַר הַבְּהֵמָה אֵינֶנָּה וְלַיּוֹצֵא וְלַבָּא אֵין־שָׁלוֹם מִן־הַצָּר וַאֲשַׁלַּח
אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ׃ וְעַתָּה לֹא כַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לִשְׁאֵרִית הָעָם הַזֶּה נְאֻם
יְהוָה צְבָאוֹת׃ כִּי־זֶרַע הַשָּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ
טַלָּם וְהִנְחַלְתִּי אֶת־שְׁאֵרִית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה׃ וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הֱיִיתֶם קְלָלָה בַּגּוֹיִם בֵּית
יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל כֵּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וִהְיִיתֶם בְּרָכָה אַל־תִּירָאוּ תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם׃
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהָרַע לָכֶם בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחָמְתִּי׃
כֵּן שַׁבְתִּי זָמַמְתִּי בַּיָּמִים הָאֵלֶּה לְהֵיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אַל־תִּירָאוּ׃ אֵלֶּה
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַּבְּרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם׃
וְאִישׁ ׀ אֶת־רָעַת רֵעֵהוּ אַל־תַּחְשְׁבוּ בִּלְבַבְכֶם וּשְׁבֻעַת שֶׁקֶר אַל־תֶּאֱהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה
אֲשֶׁר שָׂנֵאתִי נְאֻם־יְהוָה׃
וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמֹעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם
אֱהָבוּ׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עֹד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיֹשְׁבֵי עָרִים רַבּוֹת׃
וְהָלְכוּ יוֹשְׁבֵי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר נֵלְכָה הָלוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
אֵלְכָה גַּם־אָנִי׃ וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלִָם וּלְחַלּוֹת
אֶת־פְּנֵי יְהוָה׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכֹּל לְשֹׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהֶחֱזִיקוּ בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר נֵלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם׃ * מַשָּׂא דְבַר־יְהוָה בְּאֶרֶץ חַדְרָךְ וְדַמֶּשֶׂק מְנֻחָתוֹ כִּי לַיהוָה עֵין אָדָם ט
וְכֹל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְגַם־חֲמָת תִּגְבָּל־בָּהּ צֹר וְצִידוֹן כִּי חָכְמָה מְאֹד׃ וַתִּבֶן צֹר מָצוֹר
לָהּ וַתִּצְבָּר־כֶּסֶף כֶּעָפָר וְחָרוּץ כְּטִיט חוּצוֹת׃ הִנֵּה אֲדֹנָי יוֹרִשֶׁנָּה וְהִכָּה בַיָּם

חילה

ח **ויהי דבר ה׳ צבאות לאמר** במקצת ספרים ישנים כ״י כתוב אלי לאמר וכן נראה מהתרגום עמי למימר אבל רד״ק כתב שהוא כמו אלי לאמר
ובמסורת לית כותיה חסר אלי וגם בספר כ״י ששיה כתוב בו בתחלה מלת אלי נגררה אחר כך והתרגום אפשר שהוא לפירוש : **אל תיראו תחזקנה
ידיכם** החי״ת בחטף סגול כמו הראשון שלמעלה ובס״א כ״י ישן מצאתי זה השני בשוא לבדו : **אמת ומשפט שלום** המחזורים והמשניות שכתוב בהם
בסוף פ״ק דאבות ושלום בוא״ו מוטעים וכן דרשו רבותינו בפ״ק דסנהדרין בבבלי ובירושלמי איזהו משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע :
ט **ולמעדים** בס״ס כ״י ובדפוסים ישנים יש מאריך בו״או לא במ״ס : **והלכו** בס״ס הו״או בגעיא : **תגבל בה** הבי״ת בקמץ לבדו והוא חטוף מפני
המקף וכן **ותצבר כסף** שבסמוך : **כי חכמה מאד** החי״ת בקמץ רחב כי הוא פעל עבר לנקבה ובמקצת מדוייקים יש מאריך בחי״ת וזהו מה שנכתב
עליו לית געיא : **הנה ארני** בשם אל אל״ף דל״ת :

חֵילָהּ וְהִיא בָּאֵשׁ תֵּאָכֵל׃
תֵּרֶא אַשְׁקְלוֹן וְתִירָא וְעַזָּה וְתָחִיל מְאֹד וְעֶקְרוֹן כִּי־הוֹבִישׁ מֶבָּטָהּ וְאָבַד מֶלֶךְ מֵעַזָּה וְאַשְׁקְלוֹן
לֹא תֵשֵׁב׃ וְיָשַׁב מַמְזֵר בְּאַשְׁדּוֹד וְהִכְרַתִּי גְּאוֹן פְּלִשְׁתִּים׃ וַהֲסִרֹתִי דָמָיו
מִפִּיו וְשִׁקֻּצָיו מִבֵּין שִׁנָּיו וְנִשְׁאַר גַּם־הוּא לֵאלֹהֵינוּ וְהָיָה כְּאַלֻּף בִּיהוּדָה וְעֶקְרוֹן כִּיבוּסִי׃
וְחָנִיתִי לְבֵיתִי מִצָּבָה מֵעֹבֵר וּמִשָּׁב וְלֹא־יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם עוֹד נֹגֵשׂ כִּי־עַתָּה רָאִיתִי בְעֵינָי׃
גִּילִי מְאֹד בַּת־צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַ‍ִם הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי
וְרֹכֵב עַל־חֲמוֹר וְעַל־עַיִר בֶּן־אֲתֹנוֹת׃ וְהִכְרַתִּי־רֶכֶב מֵאֶפְרַיִם וְסוּס מִירוּשָׁלַ‍ִם
וְנִכְרְתָה קֶשֶׁת מִלְחָמָה וְדִבֶּר שָׁלוֹם לַגּוֹיִם וּמָשְׁלוֹ מִיָּם עַד־יָם וּמִנָּהָר עַד־אַפְסֵי־אָרֶץ׃ גַּם־
אַתְּ בְּדַם־בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ׃ שׁוּבוּ לְבִצָּרוֹן אֲסִירֵי הַתִּקְוָה גַּם־
הַיּוֹם מַגִּיד מִשְׁנֶה אָשִׁיב לָךְ׃ כִּי־דָרַכְתִּי לִי יְהוּדָה קֶשֶׁת מִלֵּאתִי אֶפְרַיִם וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ
צִיּוֹן עַל־בָּנַיִךְ יָוָן וְשַׂמְתִּיךְ כְּחֶרֶב גִּבּוֹר׃ וַיהוָה עֲלֵיהֶם יֵרָאֶה וְיָצָא כַבָּרָק חִצּוֹ וַאדֹנָי יְהוִה
בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן׃ יְהוָה צְבָאוֹת יָגֵן עֲלֵיהֶם וְאָכְלוּ וְכָבְשׁוּ
אַבְנֵי־קֶלַע וְשָׁתוּ וְהָמוּ כְּמוֹ־יָיִן וּמָלְאוּ כַּמִּזְרָק כְּזָוִיּוֹת מִזְבֵּחַ׃
וְהוֹשִׁיעָם יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי־נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת עַל־אַדְמָתוֹ׃ כִּי
מַה־טּוּבוֹ וּמַה־יָּפְיוֹ דָּגָן בַּחוּרִים וְתִירוֹשׁ יְנוֹבֵב בְּתֻלוֹת׃ * שַׁאֲלוּ מֵיְהוָה מָטָר בְּעֵת
מַלְקוֹשׁ יְהוָה עֹשֶׂה חֲזִיזִים וּמְטַר־גֶּשֶׁם יִתֵּן לָהֶם לְאִישׁ עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה׃ כִּי הַתְּרָפִים
דִּבְּרוּ־אָוֶן וְהַקּוֹסְמִים חָזוּ שֶׁקֶר וַחֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ הֶבֶל יְנַחֵמוּן עַל־כֵּן נָסְעוּ כְמוֹ־צֹאן
יִעֲנוּ כִּי־אֵין רֹעֶה׃
עַל־הָרֹעִים חָרָה אַפִּי וְעַל־הָעַתּוּדִים אֶפְקוֹד כִּי־פָקַד יְהוָה צְבָאוֹת אֶת־עֶדְרוֹ אֶת־בֵּית יְהוּדָה
וְשָׂם אוֹתָם כְּסוּס הוֹדוֹ בַּמִּלְחָמָה׃ מִמֶּנּוּ פִנָּה מִמֶּנּוּ יָתֵד מִמֶּנּוּ קֶשֶׁת מִלְחָמָה מִמֶּנּוּ יֵצֵא
כָל־נוֹגֵשׂ יַחְדָּו׃ וְהָיוּ כְגִבֹּרִים בּוֹסִים בְּטִיט חוּצוֹת בַּמִּלְחָמָה וְנִלְחֲמוּ כִּי יְהוָה עִמָּם וְהֹבִישׁוּ
רֹכְבֵי סוּסִים׃ וְגִבַּרְתִּי אֶת־בֵּית יְהוּדָה וְאֶת־בֵּית יוֹסֵף אוֹשִׁיעַ וְהוֹשְׁבוֹתִים כִּי רִחַמְתִּים וְהָיוּ
כַּאֲשֶׁר לֹא־זְנַחְתִּים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱנֵם׃
וְהָיוּ כְגִבּוֹר אֶפְרַיִם וְשָׂמַח לִבָּם כְּמוֹ־יָיִן וּבְנֵיהֶם יִרְאוּ וְשָׂמֵחוּ יָגֵל לִבָּם בַּיהוָה׃
אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם כִּי פְדִיתִים וְרָבוּ כְּמוֹ רָבוּ׃ וָאֶזְרָעֵם בָּעַמִּים וּבַמֶּרְחַקִּים יִזְכְּרוּנִי
וְחָיוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וָשָׁבוּ׃ וַהֲשִׁבוֹתִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאַשּׁוּר אֲקַבְּצֵם וְאֶל־אֶרֶץ גִּלְעָד וּלְבָנוֹן
אֲבִיאֵם וְלֹא יִמָּצֵא לָהֶם׃ וְעָבַר בַּיָּם צָרָה וְהִכָּה בַיָּם גַּלִּים וְהֹבִישׁוּ כֹּל מְצוּלוֹת יְאֹר וְהוּרַד

גאון

תרא מלרע הטעם כרי״ש רד״ק בפירוש ובמכלול דף קס״ו וכן בספרי ספרד׃ **הוביש מבטה** המ״ם בסגול מסורת ורד״ק׃ **גילי מאד** מלרע וכן במסורת לית בטעם מלרע וכן כתב רד״ק בחיבוריו וכן בספרי ספרד׃ **ועל עיר בן אתנות** זוהר פרשת בלק דף ר״ן אתנת כתיב ודרים ליה כמס לפום ארחיה ובספרי דילן מלא וא״ו תניינא׃ **ומשלו** קריאת המ״ם בקמץ חטוף׃ **מים עד ים** בנביאים עם פירוש ארי״אה כתוב **ועד ים** וטעות הוא מכמה טעמים חדא דבפרשת משפטים נמסר סימן מן כל **ועד ים** שבמקרא ואין זה בתוכם ועוד דבפרשת לך לך ובמסרה גדולה נמסר סימן ג׳ פסוק דאית בהון ועל עד ואין פסוק זה מהם וכן מביאו בס׳ תהלים מזמור ע״ב שאמר דוד ברוח הקדש כסגנון זה באמרו וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ וגם בתמוס א׳ כתיב וביתו מים עד ים ומצפון ועד מזרח׃ **ושתו והמו** בספר א׳ כ״י כתוב **והמו** בוא״ו וכן הוא בפי׳ רד״ק ובמכלול יופי ובנביאים עם פי׳ הרי״א בפסוק ובפירוש ובמאיר כתיב ועיין מ״ש בתהלים מזמור מ״ו ולבי מגמגם בזה מפני רבוי הספרים הכתובים הפך בלא וא״ו וגם לא נמנה במסורת עם כ״ב זוגין יחידאין ב׳ מלין בסבין וא״ו ולית להון זוגא׃ **והושיעם** הו״או נעצית בס״ס ובלא מאריך בה״א׃ **מתנוססות** בס״ס המאריך במ״ם לא בנו״ן׃ **בתלות** עיין מ״ש במגילת אסתר סימן ב׳׃ **ושם אותם** זהו א׳ מן השנים מלאים וא״ו כתרי עשר׃ **ואזרעם** אין בריש מאריך׃ **מצולות יאר** במסרה גדולה דילן הכי נמסר יאור היאור ו׳ מלאים וסימן נמסר בס׳ מקץ והתם נמסר יאור היאור כל אורייתא חסר וכל נביאים וכתובים דכוותה חסר בר מן ו׳ ע״כ׃ ואו לא והעיקר חסר וגם בס״א כ״י נמסר היאור כל לישנא חסר במ״ו מלא ע״כ׃ ותפשתי על מקום שידי הגיעה ולא זכיתי למצוא בשום מקום פרטן מאלה הששה מלאים גם כי אמרתי אלקטן אחד לאחד מתוך הכתובים כדי למצוא חשבונם לא עשיתי מאומה מפני החילופים שנפלו בספרים ומי יוכל לתקן את חסר עוותו כותבי הספרים ומי יודע להבחין איזה יכשר בזה או זה
בקיצנה

גְּאוֹן אַשּׁוּר וְשֵׁבֶט מִצְרַיִם יָסוּר׃ וְגִבַּרְתִּים בַּיהוָה וּבִשְׁמוֹ יִתְהַלָּכוּ נְאֻם יְהוָה׃ * פְּתַח יא
לְבָנוֹן דְּלָתֶיךָ וְתֹאכַל אֵשׁ בַּאֲרָזֶיךָ׃ הֵילֵל בְּרוֹשׁ כִּי־נָפַל אֶרֶז אֲשֶׁר אַדִּרִים שֻׁדָּדוּ הֵילִילוּ
אַלּוֹנֵי בָשָׁן כִּי יָרַד יַעַר הַבָּצוּר׃ קוֹל יִלְלַת הָרֹעִים כִּי שֻׁדְּדָה אַדַּרְתָּם קוֹל שַׁאֲגַת כְּפִירִים הבציר ק׳
כִּי שֻׁדַּד גְּאוֹן הַיַּרְדֵּן׃ כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהָי רְעֵה אֶת־צֹאן הַהֲרֵגָה׃ אֲשֶׁר
קֹנֵיהֶן יַהַרְגֻן וְלֹא יֶאְשָׁמוּ וּמֹכְרֵיהֶן יֹאמַר בָּרוּךְ יְהוָה וַאעְשִׁר וְרֹעֵיהֶם לֹא יַחְמוֹל עֲלֵיהֶן׃ כִּי
לֹא אֶחְמוֹל עוֹד עַל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ נְאֻם־יְהוָה וְהִנֵּה אָנֹכִי מַמְצִיא אֶת־הָאָדָם אִישׁ בְּיַד־רֵעֵהוּ
וּבְיַד מַלְכּוֹ וְכִתְּתוּ אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא אַצִּיל מִיָּדָם׃ וָאֶרְעֶה אֶת־צֹאן הַהֲרֵגָה לָכֵן עֲנִיֵּי הַצֹּאן
וָאֶקַּח־לִי שְׁנֵי מַקְלוֹת לְאַחַד קָרָאתִי נֹעַם וּלְאַחַד קָרָאתִי חֹבְלִים וָאֶרְעֶה אֶת־הַצֹּאן׃
וָאַכְחִד אֶת־שְׁלֹשֶׁת הָרֹעִים בְּיֶרַח אֶחָד וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָּהֶם וְגַם־נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִי׃
וָאֹמַר לֹא אֶרְעֶה אֶתְכֶם הַמֵּתָה תָמוּת וְהַנִּכְחֶדֶת תִּכָּחֵד וְהַנִּשְׁאָרוֹת תֹּאכַלְנָה אִשָּׁה אֶת־
בְּשַׂר רְעוּתָהּ׃ וָאֶקַּח אֶת־מַקְלִי אֶת־נֹעַם וָאֶגְדַּע אֹתוֹ לְהָפֵיר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת־
כָּל־הָעַמִּים׃ וַתֻּפַר בַּיּוֹם הַהוּא וַיֵּדְעוּ כֵן עֲנִיֵּי הַצֹּאן הַשֹּׁמְרִים אֹתִי
כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא׃
וָאֹמַר אֲלֵיהֶם אִם־טוֹב בְּעֵינֵיכֶם הָבוּ שְׂכָרִי וְאִם־לֹא חֲדָלוּ וַיִּשְׁקְלוּ אֶת־שְׂכָרִי שְׁלֹשִׁים כָּסֶף׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הַשְׁלִיכֵהוּ אֶל־הַיּוֹצֵר אֶדֶר הַיְקָר אֲשֶׁר יָקַרְתִּי מֵעֲלֵיהֶם וָאֶקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף
וָאַשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית יְהוָה אֶל־הַיּוֹצֵר׃ וָאֶגְדַּע אֶת־מַקְלִי הַשֵּׁנִי אֵת הַחֹבְלִים לְהָפֵר אֶת־הָאַחֲוָה
בֵּין יְהוּדָה וּבֵין יִשְׂרָאֵל׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי עוֹד קַח־לְךָ כְּלִי רֹעֶה אֱוִלִי׃ כִּי הִנֵּה־אָנֹכִי מֵקִים רֹעֶה בָּאָרֶץ
הַנִּכְחָדוֹת לֹא־יִפְקֹד הַנַּעַר לֹא־יְבַקֵּשׁ וְהַנִּשְׁבֶּרֶת לֹא יְרַפֵּא הַנִּצָּבָה לֹא יְכַלְכֵּל וּבְשַׂר הַבְּרִיאָה
יֹאכַל וּפַרְסֵיהֶן יְפָרֵק׃ הוֹי רֹעִי הָאֱלִיל עֹזְבִי הַצֹּאן חֶרֶב עַל־זְרוֹעוֹ וְעַל־עֵין
יְמִינוֹ זְרֹעוֹ יָבוֹשׁ תִּיבָשׁ וְעֵין יְמִינוֹ כָּהֹה תִכְהֶה׃ * מַשָּׂא דְבַר־יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל יב
נְאֻם־יְהוָה נֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ וְיֹצֵר רוּחַ־אָדָם בְּקִרְבּוֹ׃
הִנֵּה אָנֹכִי שָׂם אֶת־יְרוּשָׁלִַם סַף־רַעַל לְכָל־הָעַמִּים סָבִיב וְגַם עַל־יְהוּדָה יִהְיֶה בַמָּצוֹר עַל־
יְרוּשָׁלִָם׃ וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא אָשִׂים אֶת־יְרוּשָׁלִַם אֶבֶן מַעֲמָסָה לְכָל־הָעַמִּים כָּל־
עֹמְסֶיהָ שָׂרוֹט יִשָּׂרֵטוּ וְנֶאֶסְפוּ עָלֶיהָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ׃
בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְהוָה אַכֶּה כָל־סוּס בַּתִּמָּהוֹן וְרֹכְבוֹ בַּשִּׁגָּעוֹן וְעַל־בֵּית יְהוּדָה אֶפְקַח אֶת־עֵינַי
וְכֹל סוּס הָעַמִּים אַכֶּה בַּעִוָּרוֹן׃ וְאָמְרוּ אַלֻּפֵי יְהוּדָה בְּלִבָּם אַמְצָה לִי יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם בַּיהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם׃ בַּיּוֹם הַהוּא אָשִׂים אֶת־אַלֻּפֵי יְהוּדָה כְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעֵצִים וּכְלַפִּיד אֵשׁ בְּעָמִיר
ואכלו

בקיטנא מיבא ד׳ מלאים דלא חזינא להו פלוגתא בספרי דייקי ואלו הן ערות על יאור על פי יאור וכל מזרע יאור (ישעיה י״ט) ובסימן כ״ג קציר
יאור תבואתה כי פליגי ספרי בפסוק כל משליכי ביאור (סס סימן יט) ובטעמים ח׳ ונסקעה ביאור מצרים וכאן בזכריה זאת חשבתי לעשות מלא
יא כל משליכי ביאור דסמיך ליה לתלתא אחריני מלאים וגם הבוא לטעמים מסום דכתרווייהו נמסר במ״ג ו׳ מלא טוב וסלח ה׳ יורנו איזה הדרך ישכון
אור יעבר על פשע ותמחה אשם ותשליך במצולות ים כל חטאתינו אמן : אשר אדרים כן הוא ברוב ספרים כ״י ודפוסים ישנים חסר יו״ד קדמאה ומלא
יו״ד תניינא וי״ס מלא דמלא ובדפוסים חדשים אדירים : הבצור הבציר ק׳ : יללת כל״מד בשוא לבדו כמכתב ומה שכתב המכלל יופי הוא העתק
מהמכלול דף כ״ד ועיין מ״ש בשופטים ז׳ על המלקקים : אשר קניהן בכ״ן ומכריהן בכ״ן ורעיהם בת״ס עליהן בכ״ן כך מצאתי ברוב המדוייקי׳
ואילנוסים רביה ראיתי בספרים אחרים ותקבר נפשי בהם על כן הסתרתי פני מהם : ואעשיר הוא״ו פתוחה והא״לף נחה והשי״ן בשוא לבדו כ״כ
רד״ק בכל ספריו : על ישבי הארץ בספרים מדוייקים חסר וא״ו כי לא נמנה במסורת עם המלאים : בחלה החי״ת בחטף פתח ואין בגי״ת מאריך :
להפיר את בריתי בציר״י וביו״ד המשך רד״ק : מקים רעה בס״א כ״י וגם במקצת דפוס ישן כתוב רָעָה וזה הבל ורעה רבה וגם יונתן תרגם אנא
יב מקים פרנסא ורועה ישראל ירעה אותנו דעה והשכל אמן : הוי רעי האליל עזבי רעי עזבי שניהם בחירק והיו״ד נוספת כמו אסרי לגפן עירה
חצבי מרום קברו ושוכני כ״ב : יהיה במצור במקצת ספרים ישנים כ״י כתוב תהיה וכן בדפוס ישן יש הערה מזה ואין כן בספרי אחרים : בעורון
במקצ׳ דפוסים ישנים הבי״ת בשוא ובספרי כ״י בפת׳ : אמצה י״ס שהא״ף בקמץ והרוכן בפתח וכ״כ רד״ק שהוא שם בשקל עולה : ככיור הכ״ף בגעי׳ :
ואכלו

וְאָכְלוּ עַל־יָמִין וְעַל־שְׂמֹאול אֶת־כָּל־הָעַמִּים סָבִיב וְיָשְׁבָה יְרוּשָׁלִַם עוֹד תַּחְתֶּיהָ בִּירוּשָׁלִָם׃
וְהוֹשִׁיעַ יְהוָה אֶת־אָהֳלֵי יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה לְמַעַן לֹא־תִגְדַּל תִּפְאֶרֶת בֵּית־דָּוִיד וְתִפְאֶרֶת יֹשֵׁב
יְרוּשָׁלִָם עַל־יְהוּדָה׃ בַּיּוֹם הַהוּא יָגֵן יְהוָה בְּעַד יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלִַם וְהָיָה הַנִּכְשָׁל בָּהֶם בַּיּוֹם
הַהוּא כְּדָוִיד וּבֵית דָּוִיד כֵּאלֹהִים כְּמַלְאַךְ יְהוָה לִפְנֵיהֶם׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲבַקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלִָם׃ וְשָׁפַכְתִּי עַל־בֵּית דָּוִיד וְעַל ׀ יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלִַם רוּחַ חֵן
וְתַחֲנוּנִים וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר־דָּקָרוּ וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפֵּד עַל־הַיָּחִיד וְהָמֵר עָלָיו כְּהָמֵר עַל־
הַבְּכוֹר׃ בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַּל הַמִּסְפֵּד בִּירוּשָׁלִַם כְּמִסְפַּד הֲדַדְרִמּוֹן בְּבִקְעַת מְגִדּוֹן׃ וְסָפְדָה
הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְבָד מִשְׁפַּחַת בֵּית־דָּוִיד לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד מִשְׁפַּחַת בֵּית־נָתָן לְבָד
וּנְשֵׁיהֶם לְבָד׃ מִשְׁפַּחַת בֵּית־לֵוִי לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד׃
כֹּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת מִשְׁפָּחֹת מִשְׁפָּחֹת לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד׃ * בַּיּוֹם יג
הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִיד וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם לְחַטַּאת וּלְנִדָּה׃ וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא
נְאֻם ׀ יְהוָה צְבָאוֹת אַכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעֲצַבִּים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים
וְאֶת־רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן־הָאָרֶץ׃ וְהָיָה כִּי־יִנָּבֵא אִישׁ עוֹד וְאָמְרוּ אֵלָיו אָבִיו וְאִמּוֹ
יֹלְדָיו לֹא תִחְיֶה כִּי שֶׁקֶר דִּבַּרְתָּ בְּשֵׁם יְהוָה וּדְקָרֻהוּ אָבִיהוּ וְאִמּוֹ יֹלְדָיו בְּהִנָּבְאוֹ׃ וְהָיָה ׀
בַּיּוֹם הַהוּא יֵבֹשׁוּ הַנְּבִיאִים אִישׁ מֵחֶזְיֹנוֹ בְּהִנָּבְאֹתוֹ וְלֹא יִלְבְּשׁוּ אַדֶּרֶת שֵׂעָר לְמַעַן כַּחֵשׁ׃
וְאָמַר לֹא נָבִיא אָנֹכִי אִישׁ־עֹבֵד אֲדָמָה אָנֹכִי כִּי אָדָם הִקְנַנִי מִנְּעוּרָי׃ וְאָמַר אֵלָיו מָה
הַמַּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ וְאָמַר אֲשֶׁר הֻכֵּיתִי בֵּית מְאַהֲבָי׃ חֶרֶב עוּרִי עַל־רֹעִי
וְעַל־גֶּבֶר עֲמִיתִי נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת הַךְ אֶת־הָרֹעֶה וּתְפוּצֶיןָ הַצֹּאן וַהֲשִׁבֹתִי יָדִי עַל־הַצֹּעֲרִים׃
וְהָיָה בְכָל־הָאָרֶץ נְאֻם־יְהוָה פִּי־שְׁנַיִם בָּהּ יִכָּרְתוּ יִגְוָעוּ וְהַשְּׁלִשִׁית יִוָּתֶר בָּהּ׃ וְהֵבֵאתִי אֶת־
הַשְּׁלִשִׁית בָּאֵשׁ וּצְרַפְתִּים כִּצְרֹף אֶת־הַכֶּסֶף וּבְחַנְתִּים כִּבְחֹן אֶת־הַזָּהָב הוּא ׀ יִקְרָא בִשְׁמִי וַאֲנִי
אֶעֱנֶה אֹתוֹ אָמַרְתִּי עַמִּי הוּא וְהוּא יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהָי׃ * הִנֵּה יוֹם־בָּא לַיהוָה יד
הפטרת יום א׳ של סכות
וְחֻלַּק שְׁלָלֵךְ בְּקִרְבֵּךְ׃
וְאָסַפְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם ׀ אֶל־יְרוּשָׁלִַם לַמִּלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנָשַׁסּוּ הַבָּתִּים וְהַנָּשִׁים תִּשָּׁגַלְנָה
וְיָצָא חֲצִי הָעִיר בַּגּוֹלָה וְיֶתֶר הָעָם לֹא יִכָּרֵת מִן־הָעִיר׃ וְיָצָא יְהוָה וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם
כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב׃
וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם־הַהוּא עַל־הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלִַם מִקֶּדֶם וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים
מֵחֶצְיוֹ מִזְרָחָה וָיָמָּה גֵּיא גְּדוֹלָה מְאֹד וּמָשׁ חֲצִי הָהָר צָפוֹנָה וְחֶצְיוֹ נֶגְבָּה׃ וְנַסְתֶּם גֵּיא־הָרַי

כי

ואכלו אין בא״לף מאריך : **והושע** במקצת ספרים מלא יו״ד וטעות בכל בהם כי שנים לבדם נמצאו במקרא א׳ מלא וא׳ חסר **והושיע** את עמי מיד פלשתים (שמואל א ט) מלא וזה דזכריה חסר וכן בירושלמי פ׳ לולב וערבה דרש ר׳ בא סרונגיה והושיע ה׳ את אהלי יהודה בראשנה והושע כתיב וכתב בעל יפה מראה חסר יו״ד וק׳ ביה והושע ויהיה פי׳ את אהלי יהודה עם אהלי יהודה ומה שכתוב במ״ג מזמור כ׳ על כי הושיע ה׳ לית וא׳ והושיע ב׳ לאו לענין חסר ומלא איתמר רק מסמיכות המלה אגל ס׳ : **תפארת בית דויד** בספרים מדוייקים מלא וכן במ״ג כמסר ה׳ מלאים וכל תרי עשר ועזרא וד״ה דכותא מלאים : **בעד יושב ירושלם** אין ברי״ש מאריך וכן הבאים על ירושלם שבסמוך וכן ועל יושב ירושלם : **והביטו אלי את אשר** דקרו בסוכה ריש פ׳ החליל גרסינן בגמרא ובפי׳ רש״י והביטו אליו ואין כן במקראות : **הדדרמון** בספרים מדוייקים חדא מלה כתיב וחסר יו״ד ומלא וא״ו וברים גמרא דס״ק דמגילה מייתי ליה להאי קרא כמספד הדדרמון בן טברימון ולא נמצא כן במקראות כי אם בתרגומו של ר׳ יוסף אבל בשילהי מועד קטן קאי שפיר : **מגדון** בצ״ון וככ״ל במגלה ובמ״ק : **בהנבאו** בצי״ת : **והשלשית יותר בה** וכן והבאתי את **השלשית** באם בספרי הדפוס שניהם מלא דמלא אכן בספרים מדוייקים כ״י שניהם חסר יו״ד קדמאה וכן נכון עפ״ה בפרשת שלח לך במ״ג : **אל ירושלם** אין בריש מאריך : **תשגלנה** תשכבנה ק׳ והוא חד מן ד׳ כתיבן ליסן שגל וקריין ליסן שכיבה וסימן כמסר כאן במ״ג : **פני ירושלם** בלא גלגל ברי״ש : **ונסתם גיא הרי** בכל ספרים שלנו כתוב ונסתם וכן במסורת ונסתם ג׳ בקריאה וסימן ונסתם ואין רדף אתכם ׳ ונסתם גיא הרי ב׳ בפסוק וחד נסתם כאשר נסתם מפני הרעש וי״ת ויסתתים כראה שהוא קורא וְנִסְתַּם וגם החכם אבן עזרא כתב כי כל אנשי מזרח קוראי׳ אותו כן כמו **נעתם** ארץ (ישעיה ט) וכ״כ ר׳ שייה הלוי בהגהת שרשים וכמדומה לי שאף קריאתו של רש״י ז״ל היתה כן שלא הביא רק פי׳ התרגום ורד״ק בפי׳ ובשרשי׳ הביא תרגום יונתן וכתב דומה כי היה קורא אותו וְנִסְתַּם בשקל נפעל וסרבו ספם ואומרי׳ כי נמצא כן במקצת ספרים מדוייקי׳ אבל אני לא ראיתיהו ע״כ ור׳ עזריה מן האדומים כתב
בספרו

כי־יגיע גי־הרים אל־אצל ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה מלך־יהודה ובא יהוה
אלהי כל־קדשים עמך׃ והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות יקפאון׃ והיה
יום־אחד הוא יודע ליהוה לא־יום ולא־לילה והיה לעת־ערב יהיה־אור׃ והיה ביום ההוא
יצאו מים־חיים מירושלם חצים אל־הים הקדמוני וחצים אל־הים האחרון בקיץ ובחרף יהיה׃
והיה יהוה למלך על־כל־הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד׃ יסוב כל־הארץ
כערבה מגבע לרמון נגב ירושלם וראמה וישבה תחתיה למשער בנימן עד־מקום שער
הראשון עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך׃ וישבו בה וחרם לא יהיה־עוד
וישבה ירושלם לבטח׃ וזאת ׀ תהיה המגפה אשר יגף יהוה את־כל־העמים
אשר צבאו על־ירושלם המק ׀ בשרו והוא עמד על־רגליו ועיניו תמקנה בחריהן ולשונו תמק
בפיהם׃ והיה ביום ההוא תהיה מהומת־יהוה רבה בהם והחזיקו איש
יד רעהו ועלתה ידו על־יד רעהו׃ וגם־יהודה תלחם בירושלם ואסף חיל כל־הגוים סביב
זהב וכסף ובגדים לרב מאד׃ וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל־הבהמה
אשר יהיה במחנות ההמה כמגפה הזאת׃ והיה כל־הנותר מכל־הגוים הבאים
על־ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהוה צבאות ולחג את־חג הסכות׃ והיה
אשר לא־יעלה מאת משפחות הארץ אל־ירושלם להשתחות למלך יהוה צבאות ולא עליהם
יהיה הגשם׃ ואם־משפחת מצרים לא־תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר
יגף יהוה את־הגוים אשר לא יעלו לחג את־חג הסכות׃ זאת תהיה חטאת מצרים
וחטאת כל־הגוים אשר לא יעלו לחג את־חג הסכות׃ ביום ההוא יהיה על־מצלות הסוס
קדש ליהוה והיה הסירות בבית יהוה כמזרקים לפני המזבח׃ והיה כל־סיר בירושלם
וביהודה קדש ליהוה צבאות ובאו כל־הזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא־יהיה כנעני עוד
בבית־יהוה צבאות ביום ההוא׃ *

מלאכי

משא דבר־יהוה אל־ישראל ביד מלאכי׃ אהבתי אתכם אמר יהוה ואמרתם א
במה אהבתנו הלוא־אח עשו ליעקב נאם־יהוה ואהב את־יעקב׃ ואת־עשו
שנאתי ואשים את־הריו שממה ואת־נחלתו לתנות מדבר׃ כי־תאמר אדום רששנו ונשוב
ונבנה חרבות כה אמר יהוה צבאות המה יבנו ואני אהרוס וקראו להם גבול רשעה והעם
אשר־זעם יהוה עד־עולם׃ ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל׃
בן

בספרו בחלק קול אלהים כי בהעתקה היונית המיוחסת לשבעים זקנים היא בשלש המלות שבפסוק ונסתם לשון סתימה · וכתב שנוסח זה יתיישב לדברי היוסיפון שזכר ע״ם ואפו אין לנו לזוז ממסורת שמסרו לנו אבותינו : יקפאון וקפאון ק׳ ובמסרה רבתא וגם ברוב ספרים הוסט ורוב ד״ם נמנה עם אלין דכתיבין יו״ד ברים תיבותא וקריין וא״ו ועל זה נאמר שם יקפאון פלוגתא דרב נחמן ר״ל שלדעתו הוא בוא״ו גם בכתיב אבל במדרש רבה ובתנחומא פרשת חקת אמרו לא יהיה אור יקרות וקפאון יקפאון כתיב דברים המכוסים מכם בעה״ז עתידין להיות צפוים לע״הב בהדין סניא דסגי דכתיב והולכתי עורים בדרך לא ידעו וגו׳ ופי׳ בעל מתנות כהונה יקפאון יו״ד האימן מורה על העתיד ועיין נסחא א׳ בערוך ערך קלם : כערבה בכ״ף וכם סגיל במסורת וחברו היה הסרון כערבה (ישעיה לג) עיין תוספתא דסוטה פ׳ י״א : וראמה הו״או בגעיא ברוב הספרים בכ״א ובס״א הא״לף בשוא לבד וגם״א הא״לף נחה וראמה וכן מנאתי כתוב בספר קדמון כ״י מדקדוק שהא״לף נראית ואינה נקראת כמו וקאם שאון בעמך (הושע י) ע״כ · ואולם ברוב הספרים הא״לף של וראמה בשוא ופתח גם לא נמנה במסרה גדולה עם מלין דנסבין א״לף באמצעות תיבותא ולא קריין וכ״כ רד״ק וראמה בתנועה הא״לף במקום וא״ו ע״ן הפעל כא״לף וקאם שאון בעמך אלא שהא״לף ההיא היא נחה : ומגדל הוא״ו בלא מאריך : וחרם לא יהיה החי״ת בצירי לא בסגול · בחריהן החי״ת במאריך בס״ם : מהומת ה׳ הה״א במאריך ובמקף בין שתי המלות : בשנה להשתחות הת״ו בלא מאריך ובן תכרו שבסמוך : אשר יגף ה׳ את הגוים במקצת ספרים כ״י ישנים וגם בדפוס קדמון כתוב את בל הגוים וברוב הספרים אין בהם מלת כל :
באברכם

בן יכבד אב ועבד אדניו ואם־אב אני איה כבודי ואם־אדונים אני איה מוראי אמר | יהוה
צבאות לכם הכהנים בוזי שמי ואמרתם במה בזינו את־שמך׃ מגישים על־מזבחי לחם
מגאל ואמרתם במה גאלנוך באמרכם שלחן יהוה נבזה הוא׃ וכי־תגשון עור לזבח אין
רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר יהוה
צבאות׃ ועתה חלו־נא פני־אל ויחננו מידכם היתה זאת הישא מכם פנים אמר יהוה
צבאות׃ מי גם־בכם ויסגר דלתים ולא־תאירו מזבחי חנם אין־לי חפץ בכם אמר יהוה
צבאות ומנחה לא־ארצה מידכם׃ כי ממזרח־שמש ועד־מבואו גדול שמי בגוים ובכל־
מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי־גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות׃ ואתם
מחללים אותו באמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו׃ ואמרתם הנה מתלאה
והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת־הפסח ואת־החולה והבאתם את־המנחה
הארצה אותה מידכם אמר יהוה׃ וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני
ב כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים׃ * ועתה אליכם המצוה הזאת
הכהנים׃ אם־לא תשמעו ואם־לא תשימו על־לב לתת כבוד לשמי אמר יהוה צבאות
ושלחתי בכם את־המארה וארותי את־ברכותיכם וגם ארותיה כי אינכם שמים על־לב׃
הנני גער לכם את־הזרע וזריתי פרש על־פניכם פרש חגיכם ונשא אתכם אליו׃ וידעתם
כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את־לוי אמר יהוה צבאות׃ בריתי |
היתה אתו החיים והשלום ואתנם־לו מורא וייראני ומפני שמי נחת הוא׃ תורת אמת
היתה בפיהו ועולה לא־נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון׃ כי־
ע"ם שפתי כהן ישמרו־דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יהוה־צבאות הוא׃ * ואתם
סרתם מן־הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלוי אמר יהוה צבאות׃ וגם־אני
נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל־העם כפי אשר אינכם שמרים את־דרכי ונשאים פנים
בתורה׃ הלוא אב אחד לכלנו הלוא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית
אבתינו׃ בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי | חלל יהודה קדש יהוה
אשר אהב ובעל בת־אל נכר׃ יכרת יהוה לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב
ומגיש מנחה ליהוה צבאות׃ וזאת שנית תעשו כסות דמעה את־מזבח יהוה בכי ואנקה
מאין עוד פנות אל־המנחה ולקחת רצון מידכם׃ ואמרתם על־מה על כי־יהוה העיד
בינך ובין | אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך׃ ולא־אחד
עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש זרע אלהים ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך אל־
יבגד

מלאכי

א באמרכם שלחן במקראות גדולות הא"לף בשוא לבדו וכן מצאתי בנסחא כ"י ישנה ספרדית ואולם בשאר ספרים שלפני בחטף סגול: וכי תגשון פליגי ביה ספרי בין חסר וא"ו למלא: ומנחה טהורה מלא וא"ו ועיין מ"ס בריש פרשת נח: באמרכם בנסחא כ"י דלעיל אף זה האלף בשוא לבד ואין כן בספרים אחרים: שלחן אדני מגאל הוא בספרים מדוייקים הגיהו בשם אדנות וכן נמנה במסורת במנין קל"ד וכן הוא בדפוסים ישנים: ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו זהו אחד מן י"ח מלין תקון סופרים והיה לו לו' אותי אלא שכינה הכתוב מדרש ילמדנו ומכילתא פרשת בשלח ומסורת וכן צריך לפרש דברי רש"י ז"ל כמו שכתב הוא בעצמו בחבקוק א' וכבר הארכתי בענין זה בזכריה ב': משחת י"ס שבתי"ו בקמץ כמו ומקר משחת (משלי כה) ובס"א כ"י מסור על זה דמלאכי ב̄ וכ"ל שר"ל ב̄ שבמ"ס בקמץ לאפוקי משחת מאיש מראהו (ישעיה נב) שהמ"ם
ב בחירק: משחת לאדני בדפוס ישן מויניציאה כתב בשם המיוחד וגירסא הביא איננה אלא מן המתמיהין דבמסו' ישעיה כ"ח חשיב ז' לאדני דכתי' כן ודין חד מינייהו: וזריתי מלעיל הסופר ברי"ש ובמ"ס יש ג"כ מאריך בתי"ו ועכ"פ המלה מלעיל כמ"ש רד"ק והמסו' עליו ל' כוותי' מלעיל והרי"ש בחירק לא בצירי כמו שנמצא בדפוס ישן: בגדתה בה בדפוס ישן בגדת בלא ה"א ואין לחוש עליו: ומה האחד מבקש זרע אלהים י"א ומה חד בעי אולפין די ותקיים ליה ולד מן קדם ה' וכתב רש"י שהפי' כזון אם לא שמלת האחד בטע' זקף קטן כותק את תיבת מבקש מלהתחבר עם ומה האחד
וכמכו

וסמכו אבל זרע אלהים ע"כ : גם לפי המדרש שהביא אחר כך רש"י ז"ל אינו על דרך הטעמים אך הוא כדרך התרגו' ואין זה מן הקושי לדרך הדרש לדרוש על פנים רבים אף על פי שאינן כסדר גמל הטעמים ולמדין ואין משיבין כמו שאכתוב באיוב ל"ו ודוכתי אחריני ולא בטעמים בלבד אלא אף בנקודות ואותיות כמו שדרשו בפרק אין עומדים פסוק התשכח אשה עולה בחולם ובלא מפיק ומלת מרחם מלשון פטר רחם ובבראשית רבה פ' ל"ב דרשו פסוק ישבחהו רחם (איוב כ"ד) מעבין רחמנות ובשבת פרק במה מדליקין ופ' ר"ע שפתותיו שושנים נוטפות מור אל תקרי שושנים אלא שונים אל תקרי מור אלא מר כמו שכתבתי בשיר השירים ה' ובפסוק שבע שמחות אל תקרי שבע אלא שבע במדבר רבה פ' ט"ו ובפסוק ושבע ילין (משלי יט) אמרו בפרק היה קורא אל תקרי ושבע אלא ושבע ובפרק הרואה שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת ובסוטה פ' ז' שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים ובירושלמי פרק אחד דיני ממונות ויעבר הרנה במחנה מהו הרנה הריני עיין יפה מראה שם סימן ט' ובמדבר רבה פ' ב' ובשיר השירים רבתי פסוק הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה דרשי ליה וגודלו פי' אהבתו ודרשי ליה כמו ודילוגו על המדלג מלכה להלכה ועל התינוק המדלג על האזכרה ותו דרשי ליה ולגלוגו פירוש דבורו המגומגם ובבראשית רבה פרשה כ"ט דרשו הרים גבננים כמו גבנים ובבראשית רבה סוף פ' ס"ה דרשי וירח את ריח בגדיו כמו בוגדיו כדאמרינן בהדיא בפ' א' דיני ממונות אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו ובמדרש חזית פסוק חכו ממתקים דריש מור ואהלות קציעות כל בגדותיך כמו בגידותיך וכן בבמדבר רבה ריש פרשה י' ובשוחר טוב מזמור כ"ד וכתב את בן ירבעם ל תהי קורא ובאב אלא ובאב בשעה שמכאיבו ובפ"ק דקידושין את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה ובבראשית רבה פ' כ"ח סימן כ"ב דרשו אמרי ספר אמרי סופר שהם מספרין אמרין שכתבו בסופר ובתרועה עוד שם בסימן כ"ג ובפ' ע"ח סימן י"ג דרשו בן פרת יוסף בן פרות רבית פירו' שעל ידי חלום הפרות נתגדל עיין יפה תואר שם וגם בפ' כ"ט סימן י"ג וביומא פ' י"ה ובמדבר רבה פ' ז' אל תקרי לחם אבירים אלא לחם אברים שנבלע ברמ"ח איברים ובפ' י"א ובראשית רבה פ' ל"ט והיה ברכה קרי ביה והיה בריכה מה הבריכה הזאת מטהרת את הטמאים אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה ובפ' י"ב משכבתך ישראל אל תהי קורא משכבתיך אלא משכבתיך פי' בפתח המ"ם לשון משכון של הלואה ובפ' י"ג ומדרש חזית פסוק באתי לגני לדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה דרשו וישכנו כמו וישכינו ואמרו ישכינו השכינה עליהם ובזהיא פרשת כמי אל תקרי קטרת אלא עקרת אל תקרי קטרת אלא קרעת אל תקרי אחת אלא אחות ובפ' י"ט דריש שנחשים השרפים כאילו כתיב השרופים ובדברי רבה פרשת ראה כי אם שמור תשמרון קרי ביה תשמרון פירוש תהיו כשמרים ובפרשת שופטים אכנו בדבר קרי ביה בדבר פי' בדבור ובמדרש חזית פסוק שחורה אני ונאוה אל תקרי בנות ירושלם אלא בונות ירושלם זו סנהדרי גדולה של ישראל שיושבים ומבינים אותן בכל שאלה ומשפט ובפ' אין דורשין ל תקרי שר חמשים אלא שר חומשים ובמדרש חזית פסוק השבעתי אתכם דרשו וְחָטָאת עמך כאילו כתיב וְחַטָּאתְ בקמץ התי"ו דאמר התם את חטי על עמך וכו' ובפ' בני העיר אל תקרי ולמשכאי אלא ולמשכאי ובחזית פ' לכה דודי נליכה בכפרים בכופרים[נו] ובדות רבתי הלהן תעגנה הועגמני בם"מ ובסוף פ' ליכי הלילה גבר חכם בעוז גבר חכם בועז ובריש פתיחתא דחכימי דאיכה רבתי צהלי קולך בת גלים בת גולים והתם כמיבכתיחתא ר' אבהו והמה כאדם ויאמר לו אַיֶּכָּה אֵיכָה כמו שדרשו גם בס' הזוהר פ' בראשית דף כ"ט ובפתיחתא ר' יוחנן משא גי חזיון על שדים ספדים על חרבן א' ושל חרבן ב' ופי' המ"כ שדים קרי ביה שתים ובפתיחתא הוי אריאל אריאל כדרש חגים ינקפו (ישעיה כט) כמו היגים יכפוקו ובפ' בכה תבכה משה כותם ואת אוגור ושב אל המחנה קרי ביה ושוב ובפסוק על אלה אני בוכיה אל תקרי גדיותיך אלא גוויותיך וכן הוא בכתובות פרק מציאת האשה ובריש אלפ"א בי"תא תבייבא דאיכה רבתי דרשו ההפך עלי בלהות כמו בהלות בהיפוך אותיות ובפסוק ולא זכר הדם רגליו אין הקדוש ב"ה בורר אותו הדם של בין רגליו של זקן וכו' אין את נזכר לכו אותו הדם שנאמרים וכו' ובקהלת רבתי פסוק את הכל עשה יפה בעתו ושוחר טוב מזמור ט' וילמדנו פ' קדושים דריש גם העלם נתן בלבם מלשון העלמה ודכוותיה למנצח עלמות לבן ובפסוק שמור רגלך כדרש יהי מקורך ברוך כמו מקראך וכן בירושלמי פרק היה קורא ופ' ויאבד את לב מתנה דרשוהו לשון מתון אילו היה משה מתון היה כבול ופ' וראיתי את כל מעשה האלהים והלבד אשר יקשה מכם אם הייתי בוכרו ושמעתיו ואם לאו ושמעתיו פירוש קרי ביה ושמעתיהו בחירק השי"ן שהוא כמו והשמעתיו ובסוף מדרש קהלת דריש ויותר מהמה לשון מהומה שכל המכניס בתוך ביתו יותר מעשרים וארבע ספרים מהומה הוא מכניס בביתו כגון ספר בן סירא וכו' ועיין יפה מראה בפר' חלק סימן י' והתם כמידרש סוף דבר לשון דֵּבֶר ולמה קורין אותו דבר דדביר טבין עם ביסין ובשבת פרק במה בהמה ובזוהר פרשת נח דף ס"ח וממקדשי תחלו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי וכן בפ' י"ד דזבחים נורא אלהים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך. ובפ"ק דברכות מנא לן דשמא גרים אמר קרא אשר שם שמות בארץ אל תקרי שַׁמּוֹת אלא שֵׁמוֹת וב"ר פ' ל"ט עֲמָךְ כדבנות עִמָּךְ היית בעת שנלכת לשמי לירד לכבשן האש ובאגדת שמואל פ' ה' ופ"ק דמגילה אין קדוש כה' כי אין בלתך אל תקרי בלתך אלא בלותך ואין צור כאלהינו: אל תקרי אין צור אלא אין צייר ובב"ר פ' א' וילמדנו וש"ר פ' ל' ובזוהר פרשת תרומה דף קס"א וריש פרשת שמיני ופרשת קרח דף קע"ח ופרשת תולדות יצחק ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן ובזוהר פרשת וילך דף רפ"ה אל תקרי אמון אלא אמן ובמדרש הנעלם שם הדודאים נתנו ריח אל תקרי הדודאים אלא הדודים ובכתובות פ' שני דייני גזרות ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר ולבן שנים מחלב אל תקרי שִׁנַּיִם אלא שְׁנַיִם אל תקרי לבן שנים אלא ליבון שנים ובפ"ק דברכות ואתי השלבת אחרי גוך אל תקרי גוך אלא גאך ובפ' היה קורא אל תקרי בַּמֶּה אלא בָּמָה ובזוהר פרשת ויצא יששכר חמר גרם אל תקרי גרם אלא גָּרַם דחמרא גרמא ליה וכו' ובב"ר פרשת וישב ויבך אתו אביו זה יצחק פי' קרי ביה אִתּוֹ שהיה יצחק אביו של יעקב בוכה עמו ובפ' כל כתבי שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו ובספר הזוהר פרשת האזינו דף רצ"ו ודוכתי אחריני אל תקרי תמתי אלא תאומתי ובפרק עושין פסין אל תקרי רקתך אלא ריקניך וזוהר פרשת ויחי דף רל"ח כי כל לבש שנים אל תקרי שנים אלא שְׁנַיִם כגון מילה ופריעה וכו' ובירושלמי פ"ק דפאה סימן כ"ד וכן כדרש בשיר השירים רבה פסוק חכו ממתקים ובפ' במה מדליקין איש בשר זרעו אל תקרי זרעו אלא זֵרְעוֹ והתם כמי ואם באה לא תוסרו לי ל תקרי באלה אלא בְּאָלָה וביומא פ' י"ה ובספרי פ' בהעלותך וישטחו להם שטוח אל תקרי וישטחו אלא וישחטו אל תקרי שטוח אלא שחוט ובספרי כמי התם המרבה והממעיט אל תהי קורא הממעיט אלא הממעט ובפרק היה קורא בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש (שבולת) אלא בפרס (שבולת) אל תקרי בצלמון אלא בצלמות וזוהר פרשת ויקהל סוף דף קצ"ח וישב הים לפנות בקר לאיתנו אל תיקרי לאיתנו אלא לתנאו למה דאתני עמיה קב"ה בעובדא דבראשית ובכמה מקומות חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות ובפרשת מצורע דף כ"ג ותומכיה מאושר אל תקרי מאושר אלא מראשו ובפרשת אחרי מות דף ע"א על כן עלמות אהבוך אל תקרי עלמות אלא עולמות וגם במדרש חזית כדרש על פנים רבים ובפ' החליל ופ' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלים לך ובסוטה פרק אלו נאמרים וזוהר פרשת נשא דף ק"ל ודף קמ"ו טוב עין הוא יברך אל תקרי יבורך אלא יברך ובאדרא דהאזינו בזוהר דף רצ"א בספרא דאגדתא תנינן כי אל דעות ה' אל תקרי דעות אלא עדות ופ' הנ"ל דף רכ"ג במה יכשלו ל תקרי במה אלא באימה ובתיקוני הזוהר דף ל' כ"ה אם תשכבון בין שפתים אל תקרי אִם אלא אֵם וביוצא כדרש בכמה מקומות פסוק כי אם לבינה תקרא כמו אֵם וכן כי אם ליראה כדרש בתיקונים דף כ"ח אל תקרי אִם אלא אֵם ובספרי פרשת האזינו אל תקרי לא אֵמֻן בם אלא לא אָמֵן בם ובפרקי ר' אליעזר דמילה ומי איכא למאן דאמר אשה לאו בת מילה היא והכתיב ותקח צפרה צר קרי ביה וַתַּקַּח והא כתיב ותכרות קרי ביה וַתַּכְרֵת ובמדרש ושמרתם את המצות אל תקרי את המצות אלא את המצוות ובשמות רבה וילמדנו פרשת וארא ואת יואש עשה שפטים אלא שפוטים על כבודו כי גלה ממנו ל תקרי כבודו אלא כְּבֵדוֹ שבת פ' במה בהמה אשר ישכנון ישכבן כתיב אל בָּנַי בְּנֵי כתיב מעבירים מעבירים כתי' ברכות פ' אין עומדין אל תקרי בהדרת קדש אלא בחרדת ובפ"ק דר"ה ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לִשְׁלֹשׁ אלא לשליש וב"ר פ' י"ט סימ' י"ד אל תקרי וַיִּשְׁמְעוּ אלא וישמיעו ובמדרש ילקוט פרשת פנחס רמז תש"פג שלחייך פרדס רמונים אל תקרי שלחייך אלא שלוחייך דם כל בשר לא תאכלו קרי ביה לא תאכילו ובפ"ק דחגיגה למען יִלְמְדוּ קרי ביה יְלַמְּדוּ ובפ"ק דקדושי' וּלְמַדְתֶּם קרי ביה וְלִמַּדְתֶּם תפדה קרי ביה תִּפָּדֶה ובפסוק ועוד ידו נטוי' כתב רש"י שם ועוד לשון וָעֶד ובפסוק מוציא אסירים בכושרות דרשו על בכושרות דרשות רבות כדאית' בפ"ק דסוטה ובספרי פרשת ראה. ודוכתי אחריני עיין ילקוט תילים ס"ח ובסנהדרין פ' הנחנקין והיה האיש אשר לא ישמע קרי ביה לא ישמיע ובפ"ק דסוטה אל תקרי בעדי עדיים אלא בעדרי עדרים ובפ"ק דע"א אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ובמדרש איכה ללקח טוב בפסוק נשקד על פשעי כדרש נשקד כמו נשקר שי"ן תמורת סמ"ך דל"ת תמורת רי"ש מלשון חוט השיקרא ובפ' בני העיר אל תקרי בשות עינים אלא בהות עינים ובירושלמי ריש פ"ק דברכות קִרְבֵת עַל חַד מִן קָמַיָּא (דניאל ז) ובספרי' גרסי'

קאמוא

יִבְגֹּד׃ כִּי־שָׂנֵא שַׁלַּח אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכִסָּה חָמָס עַל־לְבוּשׁוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחֲכֶם וְלֹא תִבְגֹּדוּ׃ הוֹגַעְתֶּם יְהוָה בְּדִבְרֵיכֶם וַאֲמַרְתֶּם בַּמָּה הוֹגָעְנוּ בֶּאֱמָרְכֶם
ג כָּל־עֹשֵׂה רָע טוֹב ׀ בְּעֵינֵי יְהוָה וּבָהֶם הוּא חָפֵץ אוֹ אַיֵּה אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט׃ * הִנְנִי שֹׁלֵחַ
מַלְאָכִי וּפִנָּה־דֶרֶךְ לְפָנָי וּפִתְאֹם יָבוֹא אֶל־הֵיכָלוֹ הָאָדוֹן ׀ אֲשֶׁר־אַתֶּם מְבַקְשִׁים וּמַלְאַךְ הַבְּרִית
אֲשֶׁר אַתֶּם חֲפֵצִים הִנֵּה־בָא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ וּמִי מְכַלְכֵּל אֶת־יוֹם בּוֹאוֹ וּמִי הָעֹמֵד
בְּהֵרָאוֹתוֹ כִּי־הוּא כְּאֵשׁ מְצָרֵף וּכְבֹרִית מְכַבְּסִים׃ וְיָשַׁב מְצָרֵף וּמְטַהֵר כֶּסֶף וְטִהַר אֶת־
הפטרת שבת הגדול לאשכנזים בְּנֵי־לֵוִי וְזִקַּק אֹתָם כַּזָּהָב וְכַכָּסֶף וְהָיוּ לַיהוָה מַגִּישֵׁי מִנְחָה בִּצְדָקָה׃ * וְעָרְבָה לַיהוָה
מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָ͏ִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיֹּת׃ וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט
וְהָיִיתִי ׀ עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה
וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב
לֹא כְלִיתֶם׃ לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב׃ הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם
בַּמֶּה קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה׃ בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֵאָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ׃
הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי׃ וְגָעַרְתִּי לָכֶם
בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחִת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃
וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ חָזְקוּ
עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ עָלֶיךָ׃ אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע
כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרַנִּית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים
גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמָּלֵטוּ׃ אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב

יהוה

קאסיא קיומיא כלומר אל תקרי קמיות אלא קיימות יפה מראה ובמדרש לקח טוב דאיכה רבתי פסוק בלע ה׳ ולא חמל בלחמו קדמו נודד אל תקרי
נודד אלא נודות ובפ״ב דעירובין בליכה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים ובסוכה אל תקרי פרי עץ הדר אלא הדיר עוד שם אל תאמר הדר
אלא הדור ובמדרש על הרי בשמים אל תקרי בשמים אלא בסמים ובפרק הנזקין ראיתי רשעים קבורים וגו׳ אל תקרי קבורים אלא קבוצים אל תקרי ויסתכחו
אלא ויסתכחו ובב״ר ריש פ׳ ס״ח אתא עיני אל ההדרים אל הסורים ובפ׳ פ״ד סימן ט׳ דריש והנה קמה אלומתי מלשון אלילים ולשון אלמים ולשון
העלמה כחילוף ע״ין בא״לף ובפ׳ כל הכתבים דרשו לא תנאף כאילו כתיב לא תנאיף ילקוט פרשת ואתחנן סוף רמז תת״ל ועירוך ערך עקב ובפרק
ערבי פסחים לא תשא שמע שוא קרי ביה לא תשיא ובב״ר ריש פ׳ פ״ו דרשו ויוסף הורד כמו הוריד כמו שדרשו בהדיא בפ״ק דסוטה אל תקרי
הורד אלא הוריד וב״ר פ׳ כ״ב סימן ב׳ דרשו והאדם ידע כמו הודיע וכן בפ״ח סימן ד׳ כי יודע ה׳ דרך צדיקים הודיע דרך צדיקים למלאכי השרת
ובפ׳ י״ד סימן י׳ דרשו עתה ידעתי כמו הודעתי ואין להפלא ממה שדרשו הנכון העומד במקום יוצא כי זה דרכם ז״ל פעמים רבות וכבר דבר מזה
הר״אס בפסוק ארמי אובד אבי ובעל יפה תואר בב״ר פ׳ ח׳ ובפ׳ י״ד ודוכתי אחריני ובפ״ק דגיטין בפסוק וקינה ודימונה ועדעדה ובפ׳ וצקלג
ומדמנה וסנסנה ובבתרא פ׳ הספינה בפסוקים על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו׳ דרשו דרשות הנראות בתחלת הדעת זרות מאד הן מצד
הענין והן מצד הנקודות והאותיות ואין ספק כי כל דברי חכמינו ז״ל בחכמה העליונה נאמרים ומזהב ומפז רב נחמדים והם דברי אמת ויושר וכל
חפצים לא ישוו בהם כמ״ש בס׳ באר הגולה באר שלישי ועיין עוד מ״ש בזכריה סימן ד׳ על וגלה וישעיה ל״ח על ואת דבריו לא הסיר ובסכיה א׳ על
אחפם וכאלה רבים עד אין מספר אשר לא יספרו מרוב או אספרם מרוב: כי שנא שלח אמר ה׳ אלהי ישראל בכל ספר מלאכי כתיב ה׳ צבאות
וכאן כתיב אלהי ישראל כביכול לא יחול שמו בגירושין אלא על ישראל בלבד פי׳ דאי כתב ה׳ צבאות הוה משמע שמיחד שמו על הגירושין שעליהם
היה קורא שמו ית׳ אבל השתא דכתיב אלהי ישראל אתא לאשמועינן שאינו קורא שמו אלא על זכרון ישראל לא על הגירושין וכן אמרו בבבלי פ׳ המגרש
שנאוי המשלח לפני המקום ואפילו למ״ד התם אם שנאת שלח מ״מ אין ה׳ מיחד שמו על הגירושין שאינו מיחד שמו על הרעה כדאיתא בב״ר פ״ג סימן
ח׳ ואיתא נמי בסנהדרין פ׳ כ״ג בא וראה כמה קשים גירושין שהרי לדוד התירו לו ליחד ולא לגרש ב״ר פ׳ י״ח סימן ט׳ ויפה תואר שם ויפה מראה
ג ריש פ״ק דקדושין: הוגעתם הע״ין בשוא לבדו: באמרכם הבי״ת בסגול: כל עשה רע בספרים מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים הסי״ן בציר״י
וטוב לעשות כן כדמוכח במסורת פרשת בשלח על פסוק עשה פלא: מבקשים הקו״ף בלא דגש: ובנשבעים לשקר בנביאים עם סי׳ הרי״א כתוב
ובנשבעים בשמי לשקר ושקר הוא דוכר: ומטי גר לית כתיב יו״ד ובפ״ק דחגיגה אמר רש״ל כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנ׳
ומטי גר מטי כתיב: לא כליתם הכ״ף בשוא: הגוי כלו כתיב בו״או ובמקרא גדולה יש מסרה משובשת והגירסא הנכונה כך היא כל ספר ירמיה
ויחזקאל ותרי עשר כלה כתיב בה״א בר מן ג׳ בו״או וסימן כי מקטנם ועד גדולם ירמיה ו׳ ב׳ בפסוק. במארה אתם נארים וכל שאר קרי׳ כלו כתיב
בו״או בר מן ב׳ בה״א וסימן וימליכהו אל הגלעד (שמואל ב ב) בחוצתיו חגרו שק (ישעיה טו) לכן איליל מואב (שם סימן יו) ועיין מ״ש בירמיה
סימן ב׳: והריקתי (מ״ס פליגי ספרי אי חסיר יו״ד אי מלא אבל עפ״ה דפ׳ בחקותי ראוי להיות מלא דהכי נמסר התם ב׳ וחסר וא״ו מכלל דמלאי׳
יו״ד כנגהו׃

ויכתב

יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃ וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ׃ וְשַׁבְתֶּם
וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ׃
כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל־זֵדִים וְכָל־עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף׃ וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה
וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק׃ וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת
רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי ז רבתי
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים׃ הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה
הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃ וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־
אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם׃

וכופלים זה הפסוק כרי לסיים בדבר טוב

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא

נשלמו נביאים אחרונים· תהלה לשוכן מעונים :

סכום פסוקי של תרי עשר הם אלף וחמשים וסימן אל״ף לי אל הר המור · ומנין הקאפיטולי הם ששים ושבעה
והרמז כ״י גד״ל עד שמים חסדך ·

ויכתב ספר יש טעות בקבלת פרקי אבות פ׳ ג׳ שכתוב בהם ויכתב בספר והכתוב הוא ויכתב ספר : ועסותם באיוב מ״א חשיב בעל המסרה כמה מילין מיחדין בלישן עשיה וכסופן ועסותם רשעים כי יהיו אפר כלינא עליה ע״כ ובכל ספרים שלנו כתוב ועסותם גם מ״ך ולא ראיתי בו מחלוקת :
זכרו זין רבתא : הארץ חרם עיין מ״ש במיכה ז׳ :

תו של בע

צללו כעפרת במים אדירים
ודוד מנגן בידו
וירד משה אל העם
זה השער לי״י
פתחו
שערים
ויבא גוי צדיק
שומר אמנים
ויושט המלך לאסתר
וידם השמש וירח עמד
ורמו לגבא דאריותא
IN MANTOVA
CON LICENZA
DE
SUPERIORI
העצמות היבשות שמעו
גזרו את הילד החי

ספר

ארבעה ועשרים

עם תוספת מרובה תוספת טובה· טוב מדידה ומטיב לאחרוני הלא היא כתובה ·
בספר הישר להישיר דרך ברחבה· ממה שקבץ ורבץ חכמת שלמה הנשגבה· הדק
היטב היטב הדק בכל מילי יקרה וחשובה· הן חסר הן יתר הן רב הן זעיר במשקל בטרה
חשב מחשבה · כל פתוח וסתום לא יבא בעקבה · כל טעם וניקוד מנו לא נחבא ·
כי בכל מכל כל המלאכה תמוה וערבה · וזה יצא מעט ברזל ועפרת עפרות זהב לו
אורייתא בבית גנזיו לזאת קרא חפצי בה· עם שבא באחרונה מלאכה מרובה· מאמר
המאריך יקרה וחשובה· הכל מהרב הכולל· לא אוסיף לדבר בו נכברות ולמלל· פן
יאמרו נגמרה עליו את ההלל· ונמצא הדבור לשולל· הה׳ כמהר״ר ידידיה שלמה
מנורצי זצ״וקל· ולגודל חבת הספר וחמדתו קראתי שמו

מנחת שי

מנחת יתן אוטר למנוחה נכונה• בישיבה עליונה• תחת כנפי שכינה• כעת במרום יתרומם ממעשה ידיו
אמונה• בצאת לאור תעלומה לכל למקנה• זכות הרבים תלוי בו קריאה נאמנה• ש׳ במנה הראויה להתכבר
להתהדר לפני מלך מאן מלכי רבנן וכל הבא להיות חבר הוא ראשי תיבות שמות הרב המחבר• ואף כי הפכא
מסתבר ישר והפוך ישר• י״ש כי יש ויש כל בו סמא דכולא ביה לכל עובר• להנחיל אוהבי י״ש אוצרותיו פה לפה
מלא מה שאין הפה יכול לדבר• תשבע עין לראו׳כי על הכל יתגדל וספרו נובר• וזה יצא רביעית מטכתש הדפוס

החלק הרביעי

כתובים

מנופה בנפה דקה מן הדקה· הונה בעיון רב תלמוד הביא לידי מעשה · על ידי הבחור יניק וחכים בדוק ומנוסה · הוציא לאור
מלאכה מזוקקה• בעיון הגהותיו במשפט יבצוקה• המשכיל ונבון כמ״הר רפאל חיים באזילה יצ״ו הם כי לא להזכיר מה
שעין ראתה ותעירה עד אן נפשו חשקה · לראות תוך הספר אין דרך רחוקה:

ונדפס בביתי הצעיר והרפה רפאל חיים מאיטליא הרי״א

פה מנטובה

בשנת מטיב בטובו ידידיה שלמה לפ״ק

על ידי העוסק במלאכת הקדש· תולע משפחת התולעי· יהושע נבס״ר מיכאל מסיני ז״ל

In Mantova Con Licenza de Superiori

מדרש תנחומא

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

הקדמה בסדרן של כתובים · ומי כתב כל כ"ד ספרים ·

סדרן של כתובים כפי מה שאמרו חז"ל בפ"ק דב"ב · רות · תלים · איוב · משלי · קהלת · שיר השירים · קינות · דניאל · מגלת אסתר · עזרא · דברי הימים · וזה הסדר הוא לפי הזמן כמו שפירש רש"י שם · אכן בעלי המסורת והספרדים סדרום בסדר אחר ד"ה · תהלים · איוב · משלי · רות · שיר השירים · קהלת · קינות · אסתר · דניאל · עזרא · והאשכנזים מסדרים באופן אחר · תהלים · משלי · איוב · חמש מגלות · דניאל · עזרא · ד"ה · ובמקצת ספרי' נהגו לסדר חמש מגילות אחר חמשה חומשי תורה שהם חמש אצל חמש · ועוד לפי שנהגו כל ישראל לקראם בצבור כמו קריאת התורה הנאמרת בצבור וסדרו שיר השירים בתחלה הנאמרת בחג המצות שהוא ראש לרגלים · וכן כל א' ואחד כפי סדר זמנם מחג המצות ואילך · עוד נכון להקדים שיר השירים שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש הקדשים ומעלתו גדולה מאד כדאיתא בזוהר פרשת תרומה דף קמ"ג קמ"ד קמ"ה והחכם יחייא בהקדמת פירושו לכתובים נתן טעם למנהג קריאתם בזמנים הללו · וסמכו משלי אצל תלים כדי לסמוך הבן אצל האב · ואחריו איוב · ששלשתן מניגון א' והשאר כס' הגמרא לפי זמנם ובמדרש חזית פליגי בג' ספרים שכתב שלמה איזה מהם כתב תחלה ור' חייא רבה אמר כס' המסורת דלעיל ומייתי סייעתא מקרא וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף · זה שיר השירים וקהלת בסוף אמרה · ואיכא כמי התם גווני אחריני דלא דמיין להנך דכתבינן ואחרים אומרים שקהלת כתב תחלה ואחר כך ספר משלי ואחרון אחרון חביב ספר שיר השירים וזהו לדעת חכמי האמת וכן נאמר בפירוש במדרש הנעלם והוא ג"כ דעת רא"בע במדרש כמ"ש בעל ידי משה בהקדמתו לחמש מגלות ועיין זוהר פרשת בא ריש דף ל"ט ופרשת אחרי מות דף ס"ד וכיון שבא לידינו לדבר בסדר הספרים ראיתי לכתוב גם כן מי כתבן כדאיתא התם בב"ב משה כתב ספרו וספר איוב ואתיא כמ"ד איוב בימי משה היה ושמונה פסוקים שבסוף התורה איכא מ"ד יהושע כתבן ואיכא מ"ד משה כתבן בדמע · יהושע כתב ספרו והא דכתיב וימת יהושע וגו' אסקיה אלעזר · והא דכתיב ואלעזר בן אהרן מת אסקיה פנחס · שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות והא דכתיב ושמואל מת · אסקיה גד החוזה ונתן הנביא · דוד כתב ס' תלים ע"י עשרה זקנים שנזכרו בגמרא שם ופירש רש"י ז"ל שדוד כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו ויש שהיו בימיו כגון אסף והימן וידותון הלוים המשוררים עכ"ל · ועיין במדרש חזית פסוק כמגדל דוד צוארך · ומדרש קהלת פסוק החכמה תעוז לחכם שיש שם חילוק דעות · ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות · חזקיהו וסיעתו כתבו ישעיה משלי שיר השירים וקהלת ; אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל תרי עשר דניאל ומגלת אסתר · עזרא כתב ספרו ויחס של ד"ה עד לו הכי אתמר התם בגמרא ורבינו גרשום ז"ל פי' שהוא חשב היחס בד"ה מאדם הראשון עד עצמו · וכן נראה מפירוש רש"י והרי"טבא ז"ל ויחס עצמו הוא בדברי הימים א' ה' · אך לא נזכר שמו שם כאו שנזכר בספר עזרא רק שם אביו ושם אחיו וכתב הרי"טבא שם שיש גורסין עד ולו והוא ראש פסוק ולו אחים בני יהושפט ד"ה ב' כ"א והכל ענין א' כי באותו פסוק הוא ייחוסו עכ"ל והתוספות כתבו בשם ר"ת ז"ל הייחוס עצמו כתוב לפני זה הפסוק ע"כ : ואני שמעתי ולא אבין כי אין באותם הפסוקים ייחוס עצמו כלל וצריך לי עיון · ובעל חכמת שלמה דרך אחרת היתה אתו שפי' עד לו מלשון עדות כלומר עדות למה שייחס את עצמו כבר בס' עזרא וכו' ובתר הכי אמרינן בגמרא ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה ומשמע דקאי אדברי הימים ובעל חכמת שלמה פי' דקאי אעזרא וכן כתב רש"י בספר עזרא בתחלת פסוק דברי נחמיה מכאן ואילך כתב נחמיה ס' זה ע"כ · ואמרינן נמי בסנהדרין פ' חלק מכדי כל מילי דעזרא נחמיה אמרינהו · (ופי' רש"י רוב דברים שבס' עזרא) מ"ט לא איקרי ספרא על שמיה אמר רב ירמיה בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר זכרה לי אלהי לטובה ורב יוסף אמר מפני שספר בגנותן של ראשונים וכו' · ה' יזכרנו לטובה ויפקדנו בישועתו אמן :

אמרו במסכת סופרים שאעפ"י שלא נתנו חכמים שיעור לשירת דוד שבשמואל ותילים מ"מ לנגר מובהק מרכפן באותיות בראש וסוף וכן תהלים כולו ואיוב ומשלי וכך היו נוהגים הקדמונים וכ"כ ר"י בהשומפים דמשום הכי כתבו איוב בשדי תלים ומשלי לפי שהם מעינין אחד כתובים מעין שירה ומקראות קצרים וכנין אחד ולפי שאין בזה הידור מצוה כלל שאין כל הפסוקים שוים ופעמים רבות נכנס אחד מהם בגבול חברו ומבלבל הקריאה לקורא בהם ותכבד המלאכה על המדפיסים · על כן נחרתי למשוך ידי מזה ושלא לעשות הפרש בין אלו ובין שאר כתבי הקדש כי הכל הולך אחר כוונת הלב ורחמנא לבא בעי בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען והוא יסייע יתן על מה דאשתאר :

ועתה אתחיל לדבר בטעמים ובנגונים בגזרת ארני הארונים

כתבו המדקדקים בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליה"וא כי בשלשת ספרים · תהלים · משלי · איוב · הטרחא אשר היא בראש תיבה מפסיק אשר היא באמצע איננו מפסיק כמו סְבָבוּנִי פָּרִים רַבִּים הפ"א דגושה אַבִּירֵי בָשָׁן כתרוני הבי"ת רפויה וכן קֹדֵר הִלַּכְתִּי בְּלֹא חמה הבי"ת דגושה קַמְתִּי בַקָּהָל אשוע איוב ל' הבי"ת רפה לפי שהטרחא איננה בראש התיבה רק אחר תנועת הקו"ף :

עוד אמרו שהחלק השלישי לזרקא שהוא במקום הסגולתא בשאר ספרים גם הוא מפסיק כמו בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי פדיתה אותי · ירבו עַצְּבוֹתָם אַחֵר מָהָרוּ בל אסיך · וכן כשיבא גם בלא זרקא כמו מֵאִתְּךָ תְּהִלָּתִי בְּקָהָל רב וזולתם הרבה · עוד יש לטעם השלישי לזרקא משפט אתנח וסוף פסוק לשנות הנקוד כמ"ש רד"ק במכלול שקל פעל ולפי שיש באלה הספרים פסוקים קצרים לפי' משונים הם בטעמיהם וכן ימצא בהם געיות רבות כמו במלת אשרי וביו"ד מהשם ובמלות אחרות שלא נמצאו כהנה בשאר כתבי הקדש כמו שכתבתי בסוף מאמר המאריך ולא לחנם כתבנו והם כמוסים באוצרות מי שעמד בסוד ה' :

ובסוף ספר בשם קדמון הדפיס כמה"רר אליעזר פרובינצאלו יצ"ו שמות טעמי תהלים וכלליהן בקיצור ואלו הן :

מְיוּשָׁב צִינּוֹר עוֹלֶה וְיוֹרֵד יְמָנִית חוֹנָה גַּרְמִיָּה ׀ צִינּוֹרִית כָּתֵף יָמִין גַּלְגַּל פּוֹנֶה מַרְעִיש מַרְעִיד כָּתֵף יָמִין וּמְיוּשָּׁב סוֹף פָּסוּק

א שני מיושב הם א' בראש הפסוק והשני קודם הסוף פסוק ואשר קודם הסוף פסוק לעולם יש לו הכתף ימין :

ב צינור בסוף תיבה ויש לו ניגון וצינורית בראש תיבה ואין לה ניגון ובאו בפסוק אחד בתילים ס"ט אל יבשו בי קויך והניגון לצינור :

ג הימנית היא שאנו קורין אותה טפחא בטעמי נביאים ובתילים משלי ואיוב באה בשני אופנים האחד בראש התיבה קודם הנקודות ואין התיבה מלעיל בעבורה רק שהניגון נעשה לתיבה שהיא בראשיתה אע"פי שיהיה הגלגל אחריה או קודם לה בתיבה אחרת ויש לה דין טעם מפסיק והב' באה אחר התנועות ועושה מלעיל ומלרע ואין לה דין מפסיק :

ד כשיבאו שני גלגלים זה אחר זה בין בראש הפסוק בין בסופו הניגון לשני אע"פי שאינו טעם מפסיק :

ה הגרמיה תבא לפעמים קודם המיושב ולפעמים קודם הצינור וכשתבא עם הצנור תנועתה משוברת ויותר נמוכה :

ו הכתף ימין יבא לפעמים לבדו לטעם קודם הסוף פסוק ועם המיושב ברוב :

ז הפונה אין לו ניגון רק מלעיל או מלרע :

ח כשתבא הגרמיה ואח"כ המיושב עם היורד אין לה ניגון כגון פסוק חרפה שברה בתילים ס"ט וכשתבא לבדה בלא מיושב אחריה או בלא צינור אין לה גם כן ניגון :

ט מרעיש ומרעיד יש קוראים אותם מנענע ומכדכד ובשמותם כן נגונם וניגון א' לארבעתם : אם המיושב או הכתף ימין לבדו יבאו קודם הסוף פסוק עם איזה טעם אחר כגון הגלגל והטפחא וכיוצא הטעם נעשה למיושב או לכתף ימין ולא לשאר הטעמים כנזכר ואם יבוא הגלגל עם איזה טעם אחר חוץ מהב' הנז' הטעם נעשה לגלגל סוף דבר המיושב והכתף ימין קודמי' והגלגל שני להם לעשות הטעם קודם הסוף פסוק :

אמר המגיה אחרי הרפסת הטעמים של תילים כפי דעת הרב המחבר כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים אמרתי ראוי ג"כ להרפיסם כפי נוסחת הקדמון שנמצא בכל המקראות כדי שמתוך שניהם יבין ויבחין הקורא ולא יכשל בקריאות ואלה הם באזהרותיהם שנדפסו מטע' המגיהים הקדמונים:

ידוע אדע קורא נעים כי באו בתהלים משלי איוב פסוקים קטנים מכל שאר כ"א הספרים לכך נשתנו הטעמים משאר טעמי המקרא ובמקום הסגולתא המסרת לזרקא בא באמת העולה ויורד · והזרקא אשר בא בלי עולה ויורד אין לו מלכות ונקרא צנורי · עוד ראויה לדעת כי הטרחא בראש תיבה קודם הנקודה הוא מלך ומפסיק ונקראת דחי אבל אינו מטעים כ"א לפי משקלם כמו בור הדה מזמור ו' הטעם ג"כ ואינו נטעם אלא בריש לפי משקלם כמו עשה בנה פנה מלרע אלי שם כ"כ גם הטבי מלרע כראשון אבל בשהטרחא אחר הנקודה ראשונה מטעים ואינו מפסיק כלל · והוא כמו מאריך או שופר הולך ושאר טעמים בלתי מפסיקים ·

ואלו הם למוציאיהם למיניהם · בעזר בורא השמים ונוטיהם ·

זרקא עולה ויורד ירח בן יומו פזר גדול פסק ׀ רביע שופר מהפך אזלא פסק ׀ שופר עלוי רביע · רביע יורד רביע גדול ויורד · זרקא רביע יורד פסק ׀ שופר הולך רביע יורד שלשלת גדול ׀ שלשלת קטון טרחא שופר הולך אתנח רביע מגרש מאריך סוף פסוק: דחי אתנח גריש סוף פסוק: רביע גדול (בלא אתנח) מאריך סוף פסוק: פסיק ׀ צנורי:

בספר תהלות יש ענינים נפלאים כמו שספרו הקודמים מהסגולות הנפלאות אשר לכל מזמור ומזמור ומהתמדת ההשגחה האלהית על כל מי שירבה בקריאתם בכונה רצויה ויתפלל בהם ערב ובקר וצהרים והיתה הידיעה הזאת מפורסמת אצלם ומפני ששמעתי רבים מעם הארץ באמרם המזמורים בבתי כנסיות שאינם בקיאים בפיסוקי הטעמים גם לא ידעו ולא יבינו פסקי הכתובים ודרכם באפלה לא ידעו במה יכשלו ופעמים רבות יבינו בפיהם חרבות בשפתותיהם ובאים לידי חירוף וגידוף חלילה אשר כל שומעם תצלנה שתי אזניו והחילול בהפך לחילול ח"ו · גמרתי להעיר על רוב פסיקתא דתילים מאותם שנעשו לכוונה זו להרחיק החירופים והגידופים ולזות שפתים ירחק ממנו כמו שכתבתיו מרבותינו בכרנה מקומות ומתהלים ילמדו לשאר ספרים ולשומעים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב וכתיב וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל:

מסקינן בגמ' פ"ק דברכות דאשרי האיש ולמה רגשו חדא פרשתא היא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פיתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו וכתבו התוספות דכל פרשה לא דוקא דהא לא אשכחן שום פרשה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא או אלא ר"ל תחומה מעין פתיחה כמו תהלה שפתח בתהלה וסיים בתהלה תהלת ה' ידבר פי וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהללויה ומסיימות בהללויה · וכן הודו וכן ה' אדונינו · ולכך תקנו חכמים ברוב ברכות לעשות חתימתן מעין פתיחתן: ובפ"ב דמגלה מה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית אמר ר' אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים דכתיב שבר זרוע רשע וגו' ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ופי' רש"י בפרשה תשיעית וא"ת שמינית היא אשרי ולמה רגשו גוים תרתי פרשתא היא והתוספות הקשו עליו מדאמרינן בפ"ק דברכות דאשרי ולמה רגשו גוים חדא פרשתא היא · ותירצו דב"ל דלמגלה על מות לבן ולמה ה' תעמוד ברחוק תרתי ניהו עכ"ל · באמת בנוסחת רש"י כ"י ישנה מצאתי לשון אחר והוא זה · וא"ת עשירית היא אשרי ולמה רגשו גוים חדא פרשתא היא כדאמרינן בברכות בגי' י"א ברכות בפ"ק ע"כ · וזו היא גירסא ישרה בעיני אעפ"י שאין גירסת הספרים מודין לה ובזה הכל מתוקן ואין מקום לקושיית התוספות כלל ולדברי הכל אשרי ולמה רגשו חדא פרשתא היא כמסקנת דגמ' דלעיל ועל מות לבן ולמה ה' תעמוד ברחוק תרתי איכין אבל רד"ק כתב כי למה רגשו גוים הוא מזמור שני וכן מצאנו אותו בכל הספרים המדוייקים שהוא ראש מזמור ובחשבון כותבים אותו שני ע"כ ואמרינן בירושלמי פ' כל כתבי דרי"בל אשכח בספרא דאגדתא דכתי' בה מאה וארבעים ושבעה מזמורות שכתוב בתילים כנגד שנותיו של אבינו יעקב מלמד שכל הקלוסים שישראל מקלסים לה"בה כנגד שנותיו של יעקב הנא' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל והכי איתא בשוחר טוב מזמור כ"ב וק"ד וכתב בעל יפה מראה אע"ג דלספרים דידן ק"ן הוו הרי אמרו בפ"ק דברכות דאשרי ולמה רגשו גוים חד הוא והכי נמי ירתה דבב' מקומות אחרים מוכים חז"ל א' מה שנמנו בספרינו לשנים עכ"ל · ואני מצאתי בכמה ספרים בכלל שאין לא לכנו תחלת המזמור וכ"כ רד"ק שם · עוד מצאתי בס' קדוון כי הללו את ה' כל גוים איננו תחלת מזמור רק הוא דבוק עם מזמור שלפניו בסו לשו קמן במגיילא דירושלמי ושוחר טוב:

אשרי

אשרי

א

האיש אשר ׀ לא הלך בעצת רשעים
ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא
ישב: כי אם בתורת יהוה חפצו ובתורתו
יהגה יומם ולילה: והיה כעץ שתול על־
פלגי מים אשר פריו ׀ יתן בעתו ועלהו לא־
יבול וכל אשר־יעשה יצליח: לא־כן הרשעים
כי אם־כמץ אשר־תדפנו רוח: על־כן ׀ לא־
יקמו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים:
כי־יודע יהוה דרך צדיקים ודרך רשעים
תאבד: * ב למה רגשו
גוים ולאמים יהגו־ריק: יתיצבו ׀ מלכי־ארץ
ורוזנים נוסדו־יחד על־יהוה ועל־משיחו:
ננתקה את־מוסרותימו ונשליכה ממנו
עבתימו: יושב בשמים ישחק אדני ילעג־
למו: אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו:
ואני נסכתי מלכי על־ציון הר־קדשי: אספרה
אל־חק יהוה אמר אלי בני אתה אני היום
ילדתיך: שאל ממני ואתנה גוים נחלתך
ואחזתך אפסי־ארץ: תרעם בשבט ברזל
ככלי יוצר תנפצם: ועתה מלכים
השכילו הוסרו שפטי ארץ: עבדו את־
יהוה ביראה וגילו ברעדה: נשקו־בר פן
יאנף ׀ ותאבדו דרך כי־יבער כמעט אפו אשרי
כל־חוסי בו: * ג מזמור
לדוד בברחו מפני ׀ אבשלום בנו: יהוה
מה־רבו צרי רבים קמים עלי: רבים אמרים
לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה: ואתה
יהוה מגן בעדי כבודי ומרים ראשי: קולי
אל־יהוה אקרא ויענני מהר קדשו סלה: אני
שכבתי ואישנה הקיצותי כי יהוה יסמכני:
לא־אירא מרבבות עם אשר סביב שתו עלי:
קומה יהוה ׀ הושיעני אלהי כי־הכית את־כל־
איבי

א **אשרי האיש** במלת אשרי יש בה שני מאריכין א׳ בא״לף וא׳ בשי״ן וכ״ה שכתב לונזאנו בסוף ספר עבודת הקדש שלו וכן מצאתי מסורת פ״י כלשון הזה אשרי ד׳ ריש פ׳ בטעם מאריכין וסי׳ אשרי האיש אשר לא הלך אשרי אדם לא יחשב אשרי הגבר אשר שם ה׳ אשרי אדם שומע לי (משלי ח) וכולם כתובי׳כן גם״ס בשני מאריכין ועיין בסוף מזמור כ״ח: **ובדרך חטאים** החי״ת בפתח לא חטף פתח: **ובמושב לצים** מלא וא״ו ובמסו׳ ב׳ בקריאה ואידך ובמושב זקנים יהללוהו בסי׳ קז וגם הוא מלא: **ובתורתו** הו״או במאריך: **והיה כעץ** טעם המלה מיושב ובס״ם הו״או בגעיא: **פלגי מים** ברוב ספרים הפ״א קמוצה ועיין במסו׳ פ׳ עקב על פ׳ ארץ נחלי מים וגירסא דהתם ניחא אבל בתילים פ״ו ומשלי לית חסי׳ בהדי ג׳ פתחים באתנחתא וסוף פסוק יתם כהרות למדבר והסנוסא הוא וצ״ל יתם מדבר לאגם מים. **כמץ** חסר וא״ו וכן נמסר בהדיא כמץ ב׳ דגשים
ב וחסרים וסימן וגבעות כמץ תשים ישעיה מ״א כי אם כמץ: **אשר** הש״ך בגעיא בספרים מדוייקים: **תדפנו** הד״לת דגושה: **יהגו ריק** היו״ד בלא מאריך והה״א בשוא לבדו והגי״מל דגושה ודומה לו ובתורתו יהגה: **ננתקה** הנ״ון בגעיא: **אספרה אל חק** מסכת סופרים אספרה אל חק זה קדש והכמים אומרים הרי זה חול ובקצת ס״פ הל״ף אספרה בגעיא: **יהוה אמר אלי** היו״ד בגעיא בס״ם: **עבדו את ה׳ ביראה** בי״ת ביראה דגושה לא מדין מפסיק שהשני גלגלים גם כי הם מנגינות הימנית אינם מפסיקים רק מדין מפיק בעבור קריאת ה׳ בא״לף דל״ת כמנהג וזה כלל גדול בכל המקרא ואעידה לי עדים ויהרג ה׳ כל בכור כי אין במלת ה׳ רק שופר הפוך שאינו מפסיק ומלת כל דגושה וכן ויתעבר ה׳ בי למענכם פ׳ שת ואתחנן ואני אל ה׳ בטחתי תילים ל״א וכן בישעיה כ״ו ביום ההוא יפקד ה׳ נתרנו שים תרשא בשם שאינו מפסיק והכ״ית דגושה וכן רבי׳ בתילים כמו אודה ה׳ כצדקו אשירה לה׳ בחיי אזמרה לאלהי בעודי למען שמך ה׳ תחייני: אהללה ה׳ בחיי: שבו לה׳ באודם כי רוצה ה׳ בעמו מלות ה׳ בריה ואני אל ה׳ בטחתי וכולם דגשים מפני היו״ד של קריאת השם וזולתם יהיו רפין כמו ישיב עמלו בראשו. נתתה שמחה בלבי: קרנה נפשי באלה. סמר מפחדך בשרי. מסליך קרחו כפתים. יהללו שמו במחול. לעשות נקמה בגוים: כל אלה ודומיהם שהם בשני גלגלים
ג לעולם רפין: **בברחו** הבי״ת בקמץ לבד והוא תמוה: ה׳ **מה רבו צרי** צריך ליזהר בקריאה שנשם כן ח״ו יבוא לידי חירוף כמ״ש בפ׳ קרא אבל כל שקיב הקרב: **אמרים** בלא מאריך בא״לף: **ישועתה לו באלהים** היו״ד בגעיא: **ואישנה** בלא מאריך בו״או: **הקיצותי** מלא וא״ו ועיין מ״ש בירמיה ל״א: **קומה** בטעם מלרע וכן כל קומה אשר בזה הספר וולתי וקומה לעזרתי שהוא מלעיל רד״ק ומסורת:

אֹיְבַי לֶחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ׃ לַיהוָה
הַיְשׁוּעָה עַל־עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה׃ *
ד לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד׃
בְּקָרְאִי עֲנֵנִי ׀ אֱלֹהֵי צִדְקִי בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי חָנֵּנִי
וּשְׁמַע תְּפִלָּתִי׃ בְּנֵי אִישׁ עַד־מֶה כְבוֹדִי
לִכְלִמָּה תֶּאֱהָבוּן רִיק תְּבַקְשׁוּ כָזָב סֶלָה׃ וּדְעוּ
כִּי־הִפְלָה יְהוָה חָסִיד לוֹ יְהוָה יִשְׁמַע בְּקָרְאִי
אֵלָיו׃ רִגְזוּ וְאַל־תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל־
מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה׃ זִבְחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק וּבִטְחוּ אֶל־
יְהוָה׃ רַבִּים אֹמְרִים מִי־יַרְאֵנוּ טוֹב נְסָה־
עָלֵינוּ אוֹר פָּנֶיךָ יְהוָה׃ נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי
מֵעֵת דְּגָנָם וְתִירוֹשָׁם רָבּוּ׃ בְּשָׁלוֹם יַחְדָּו
אֶשְׁכְּבָה וְאִישָׁן כִּי־אַתָּה יְהוָה לְבָדָד לָבֶטַח
תּוֹשִׁיבֵנִי׃ * ה לַמְנַצֵּחַ אֶל־
הַנְּחִילוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד׃ אֲמָרַי הַאֲזִינָה ׀
יְהוָה בִּינָה הֲגִיגִי׃ הַקְשִׁיבָה ׀ לְקוֹל שַׁוְעִי
מַלְכִּי וֵאלֹהָי כִּי־אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל׃ יְהוָה בֹּקֶר
תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ־לְךָ וַאֲצַפֶּה׃ כִּי ׀
לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע ׀ אָתָּה לֹא יְגֻרְךָ רָע׃ לֹא־
יִתְיַצְּבוּ הוֹלְלִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ שָׂנֵאתָ כָּל־פֹּעֲלֵי
אָוֶן׃ תְּאַבֵּד דֹּבְרֵי כָזָב אִישׁ־דָּמִים וּמִרְמָה
יְתָעֵב ׀ יְהוָה׃ וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא
בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל־קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ׃
יְהוָה ׀ נְחֵנִי בְצִדְקָתֶךָ לְמַעַן שׁוֹרְרָי הַוְשַׁר
לְפָנַי דַּרְכֶּךָ׃ כִּי אֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה קִרְבָּם

הַוּוֹת קֶבֶר־פָּתוּחַ גְּרוֹנָם לְשׁוֹנָם יַחֲלִיקוּן׃
הַאֲשִׁימֵם ׀ אֱלֹהִים יִפְּלוּ מִמֹּעֲצוֹתֵיהֶם בְּרֹב
פִּשְׁעֵיהֶם הַדִּיחֵמוֹ כִּי־מָרוּ בָךְ׃ וְיִשְׂמְחוּ כָל־
חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ וְתָסֵךְ עָלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ
בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ׃ כִּי־אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק יְהוָה
כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ׃ * ו
לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת עַל־הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד׃
יְהוָה אַל־בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל־בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי׃
חָנֵּנִי יְהוָה כִּי אֻמְלַל אָנִי רְפָאֵנִי יְהוָה כִּי
נִבְהֲלוּ עֲצָמָי׃ וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וְאַתְּ יְהוָה ואתה
עַד־מָתָי׃ שׁוּבָה יְהוָה חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי
לְמַעַן חַסְדֶּךָ׃ כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל
מִי יוֹדֶה־לָּךְ׃ יָגַעְתִּי ׀ בְּאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל־
לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה׃ עָשְׁשָׁה
מִכַּעַס עֵינִי עָתְקָה בְּכָל־צוֹרְרָי׃ סוּרוּ מִמֶּנִּי
כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן כִּי־שָׁמַע יְהוָה קוֹל בִּכְיִי׃ שָׁמַע
יְהוָה תְּחִנָּתִי יְהוָה תְּפִלָּתִי יִקָּח׃ יֵבֹשׁוּ ׀
וְיִבָּהֲלוּ מְאֹד כָּל־אֹיְבָי יָשֻׁבוּ יֵבֹשׁוּ רָגַע׃ *
ז שִׁגָּיוֹן לְדָוִד אֲשֶׁר־שָׁר לַיהוָה
עַל־דִּבְרֵי־כוּשׁ בֶּן־יְמִינִי׃ יְהוָה אֱלֹהַי בְּךָ
חָסִיתִי הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל־רֹדְפַי וְהַצִּילֵנִי׃ פֶּן־
יִטְרֹף כְּאַרְיֵה נַפְשִׁי פֹּרֵק וְאֵין מַצִּיל׃ יְהוָה
אֱלֹהַי אִם־עָשִׂיתִי זֹאת אִם־יֶשׁ־עָוֶל בְּכַפָּי׃
אִם־גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רָע וָאֲחַלְּצָה צוֹרְרִי רֵיקָם׃ הישר
יִרַדֹּף אוֹיֵב ׀ נַפְשִׁי וְיַשֵּׂג וְיִרְמֹס לָאָרֶץ חַיָּי
וכבודי

ד הישועה כל הישועה שבמקרא היו"ד רפה מכלול דף כ"א: בקראי הקו"ף בקמץ לבד וכן חנני והם חטופים: בני איש: הכו"ן במאריך: תבקשו כזב הכ"ף רפה: ואל תחטאו הוא"ו בגעיא: נסה עלינו הנו"ן בגעיא במסורת ב' דין כתוב בס"מך וה"א וחד כתיב בסי"ן ואל"ף קומה ה' אל נשא ידך והוא חד מן י"ב זוגין בקריאה חד מן ב' ב' חד כתיב אל"ף בסוף תיבותא וחד כתיב ה"א וסימן נמסר במזמור י' במ"ג: עלינו בספרים
ה פ"י מדוייקים בטעם חונה: אמרי האזינה | יהוה בינה הגיגי בפסיקתא דספר תילי' יש פסיק בין האזינה לשם וכן הוא בס"ס ובטעם מיושב בשם: הקשיבה לקול שועי בספרים מדוייקים כן הוא בטעם גרמיה: יהוה בקר יו"ד של שם בגעיא: אערך לך בקמץ לבד והוא חטוף: כי לא אל חפץ רשע | אתה כך הם הטעמים בס"ס ויש פסיק בין רשע לאתה כי חלילה לאל מרשע: לא יגרך המסורת עליו לית וחסר ובקצת ספרי' יש מאריך בגי"מל להורות על חסרון הוא"ו ולכן כ"ל שהשוא נע כמ"ש בסוף פ' ויצא: יתעב | ה' יש פסיק בין יתעב לשם כפי פשט שכתוב הוא שם הוא המתעב איש דמים ומרמה ולא בא לומר שאיש הדמים הוא המתעב ועוד כדי להרחיק לשון תועבה מהשם: אבוא ביתך טעה מי שכתבו ביו"ד אחר תי"ו: היכל קדשך במאריך הה"א ובמקף בין שתי המלות וכמוהו רבים כמ"ש במאמר המאריך: הושר הישר ק': האשימם אלהים הא"ף בגעיא בס"ס: ויעלצו הוא"ו בגעיא. י"ם שהעי"ן בפתח אבל רד"ק כתב שהעי"ן והלמ"ד בשוא: תעטרנו בספר אחד כ"י תְּעַטְּרֶנּוּ וגם בדפוס
ו מוינציאה נרשם כן בכלו אמנם בשאר ספרים אינו כן וגם רד"ק כתב שהוא כמו יעטרנו המלך: עַל־ השמינית כן כתוב: יהוה אל באפך תוכיחני יו"ד השם בגעיא: ואל בחמתך תיסרני הוא"ו בגעיא: חנני החי"ת בקמץ לבד והוא חטוף: אמלל בס"א כ"י הל"מד בקמץ ובשאר ספרים בפתח וכ"כ ן' עזרא וכ"כ רד"ק בפי' וגם בשרשים כתב שנמצא פתוח ברוב הספרים וכן ראוי כפי המסורת: ונפשי אין בו כנור: ואת ואתה ק': שובה ה' ה' בטעם מלרע וסימן במסורת כאן וזה א' מהם: יגעתי באנחתי הכי"ת בגעיא: עששה העי"ן בגעיא: תפלתי יקח בגעיא:
ז שולמי רע במקצת מדוייקים מלרע הטעם בס"ס וכמסר עליו לית ומלא: ואחלצה צוררי ריקם במדוייקים אין במלת ואחלצה כתף ימין ומיושב ולכן נגינת הסוף פסוק במלת צוררי וכן נכון לפי רש"י ורד"ק שמלת ריקם היא סמוכה למלת צוררי אבל לפי אבן עזרא ואחרים שפירשו הצוררים אותו שלא חנם נכון להיות כתף ימין ומיושב במלת ואחלצה: ירדף הרי"ש בפתח ודקדוק המלה עיין בפירוש רד"ק ומכלול דף נ':

קוטה

וכבודי ׀ לעפר ישכן סלה: קומה יהוה ׀
באפך הנשא בעברות צוררי ועורה אלי
משפט צוית: ועדת לאמים תסובבך ועליה
למרום שובה: יהוה ידין עמים שפטני
יהוה כצדקי וכתמי עלי: יגמר־נא רע ׀ רשעים
ותכונן צדיק ובחן לבות וכליות אלהים צדיק:
מגני על־אלהים מושיע ישרי־לב: אלהים
שופט צדיק ואל זעם בכל־יום: אם־לא
ישוב חרבו ילטוש קשתו דרך ויכוננה: ולו
הכין כלי־מות חציו לדלקים יפעל: הנה
יחבל־און והרה עמל וילד שקר: בור כרה
ויחפרהו ויפל בשחת יפעל: ישוב עמלו
בראשו ועל קדקדו חמסו ירד: אודה יהוה
כצדקו ואזמרה שם־יהוה עליון: *

ח למנצח על־הגתית מזמור לדוד:
יהוה אדנינו מה־אדיר שמך בכל־הארץ אשר
עניים ק תנה הודך על־השמים: מפי עוללים ׀
ויונקים יסדת עז למען צורריך להשבית אויב
ומתנקם: כי־אראה שמיך מעשה אצבעתיך
ירח וכוכבים אשר כוננתה: מה־אנוש כי־
תזכרנו ובן־אדם כי תפקדנו: ותחסרהו מעט
מאלהים וכבוד והדר תעטרהו: תמשילהו
במעשי ידיך כל שתה תחת־רגליו: צנה
עניים ק ואלפים כלם וגם בהמות שדי: צפור שמים
ודגי הים עבר ארחות ימים: יהוה אדנינו
מה־אדיר שמך בכל־הארץ: *

ט למנצח על־מות לבן מזמור לדוד:
אודה יהוה בכל־לבי אספרה כל־נפלאותיך:
אשמחה ואעלצה בך אזמרה שמך עליון:
בשוב־אויבי אחור יכשלו ויאבדו מפניך: כי־
עשית משפטי ודיני ישבת לכסא שופט צדק:
גערת גוים אבדת רשע שמם מחית לעולם
ועד: האויב ׀ תמו חרבות לנצח וערים
נתשת אבד זכרם המה: ויהוה לעולם ישב
כונן למשפט כסאו: והוא ישפט־תבל
בצדק ידין לאמים במישרים: ויהי יהוה
משגב לדך משגב לעתות בצרה: ויבטחו
בך יודעי שמך כי לא־עזבת דרשיך יהוה:
זמרו ליהוה ישב ציון הגידו בעמים עלילותיו:
כי־דרש דמים אותם זכר לא־שכח צעקת
ענוים: חננני יהוה ראה עניי משנאי
מרוממי משערי־מות: למען אספרה כל־
תהלתיך בשערי בת־ציון אגילה בישועתך:
טבעו גוים בשחת עשו ברשת־זו טמנו נלכדה
רגלם: נודע ׀ יהוה משפט עשה בפעל כפיו
נוקש רשע הגיון סלה: ישובו רשעים לשאולה
כל־גוים שכחי אלהים: כי לא לנצח ישכח אביון
תקות ענוים תאבד לעד: קומה יהוה אל־

יעז

קומה מלרע: שופט צדיק מלא וא"ו ובד"ה ב' כ"ו יש חלופי מסורות וגם אכתוב בס"ד מה שנראה בעיני: לדלקים הל"מד בגעיא: ישוב עמלו בראשו הבי"ת רפה: ועל קדקדו קו"ף שניה בחטף קמץ כמ"ש בשמואל ב' י"ד: מפי עוללים ויונקים בס"ס הו"או בגעיא ובקצת ספרים ויונקים מלא וא"ו: ותחסרהו מעט המ"ם דגושה בס"ס: על מות יש מחלוקת בין הסופרים והמפרשים אם היא חדא מלה או תרין מלין ומדרשי אגדה יש דנים ואין מהם הכרע. רש"י כתב שראה במסורת הגדול שהיא תיבה אחת שהרי חיבר לה ואולי יכתבנו על מות במזמור מ"ח והחכם ן' עזרא כתב כאן כי שתים מלות הן וכ"כ בסימן מ"ח שבעל המסורת אומר שהם שתי מלות וכדברים האלה כתב רד"ק בשרש עלם על ינהגנו על מות ותו אשכחנא בליסנא אחרינא על מות ב' בספרא וסימן על מות לבן כי זה אלהים אלהינו ולית דכוותייהו דסמיכין ע"כ. ופי' דסמיכין ר"ל שהם סמוכים זה לזה אבל הם תרין מלין כי הא דאמרינן מי הוא זה ג' דסמיכי וסימן בירמיה ל' ודכוותא שבטי בני ישראל ב' דסמיכי וסימן ביהושע ד' ודכוותייהו טובא במסורת: חרבות אמר בן לברט כי מלת חרבות בפתח בספר קדמון על כן פי' בו כמו חרבות צורים והנכון בעיני שהחי"ת חטוף בקמץ. הרא"בע ור' אליאה המדקדק כתב בהגהת שרשים שיש מחלוקת אם החי"ת חטף פתח או בחטף קמץ והוא לשון חרבן ע"כ ואני מצאתיהו בכל מדויקי שלפני בחטף קמץ: והוא ישפט תבל בס' א' מדויק ישן הפ"א בקמץ והוא חטוף ומפני המקף אמנם בשאר ספרים בחולם ולא מצאתי דעתי עליה שפיר משום מאי לחזינא בחילופי דידן דלב"א בקמץ ולב"נ בחולם ועיין מ"ש במזמור פ"ו: הגידו בעמים בספרים מדויקים מלא יו"ד וכ"א הגדו חסר: צעקת ענוים עניים ק' והיא חד מן ה' דכתיבין ענוים וקריין עניים וחילופיהון ב' כתיב עניים וקריין ענוים כמו שכתוב כאן במסורה: חננני ה' יש ספרים שהחי"ת בפתח ואם כן הוא צווי מבנין פעל הדגוש בשקל לבדני וצרפה הנו"ן כמו בחת אבכי אליכו וזהו דעת רד"ק בפירוש ובן כתב הוא עצמו בס' מכלול דף קפ"ב בשם ר' יהודה ואח"כ אמר שנמצא במקצת ספרים בקמץ ובן הוא ברוב ספרים שלנו ואם כן הוא צווי מהקל בשקל חקרני אל וקריאתו בקמץ חטוף בעבור השוא הנח אחריו גם כי הוא נע בפגישת שני הנוני"ן וכ"כ ר' אליאה בספר ההרכבה אות החי"ת ובעל לוית חן בפרק רביעי מהמאמר השביעי שלפי הספרים שהחי"ת בקמץ הוא חטוף וכיוצא בזה כתבתי בירמיה ה' על ישדדם ובשיר השירים ז' על שררך אגן הסהר: חננני ה' בטעם קיושב ברוב הספרים: למען אספרה כל תהלתיך מלא יו"ד בתר תי"ו על פי המסורת ועיין מ"ש רד"ק: ענוים עניים ק' בי"וד והכתיב בו"או: קומה מלרע:

שיחה

יעז אנוש ישפטו גוים על־פניך׃ שיתה
יהוה ׀ מורה להם ידעו גוים אנוש המה סלה׃
י למה יהוה תעמד ברחוק תעלים
לעתות בצרה׃ בגאות רשע ידלק עני
יתפשו ׀ במזמות זו חשבו׃ כי־הלל רשע
על־תאות נפשו ובצע ברך נאץ ׀ יהוה׃ רשע
כגבה אפו בל־ידרש אין אלהים כל־מזמותיו׃
יחילו דרכו ׀ בכל־עת מרום משפטיך מנגדו
כל־צורריו יפיח בהם׃ אמר בלבו בל־אמוט
לדר ודר אשר לא־ברע׃ אלה ׀ פיהו מלא
ומרמות ותך תחת לשונו עמל ואון׃ ישב ׀
במארב חצרים במסתרים יהרג נקי עיניו
לחלכה יצפנו׃ יארב במסתר ׀ כאריה בסכה
יארב לחטוף עני יחטף עני במשכו ברשתו׃
ודכה ישח ונפל בעצומיו חלכאים׃ אמר
בלבו שכח אל הסתיר פניו בל־ראה לנצח׃
קומה יהוה אל נשא ידך אל־תשכח עניים׃
על־מה ׀ נאץ רשע ׀ אלהים אמר בלבו לא
תדרש׃ ראתה כי־אתה ׀ עמל וכעס ׀ תביט
לתת בידך עליך יעזב חלכה יתום אתה ׀
היית עוזר׃ שבר זרוע רשע ורע תדרוש־
רשעו בל־תמצא׃ יהוה מלך עולם ועד
אבדו גוים מארצו׃ תאות ענוים שמעת
יהוה תכין לבם תקשיב אזנך׃ לשפט יתום

ודך בל־יוסיף עוד לערץ אנוש מן־הארץ׃ *
יא למנצח לדוד ביהוה ׀ חסיתי
איך תאמרו לנפשי נודו הרכם צפור׃ כי נודי ק׳
הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חצם על־
יתר לירות במו־אפל לישרי־לב׃ כי השתות
יהרסון צדיק מה־פעל׃ יהוה ׀ בהיכל קדשו
יהוה בשמים כסאו עיניו יחזו עפעפיו יבחנו
בני אדם׃ יהוה צדיק יבחן ורשע ואהב חמס דרכו׳
שנאה נפשו׃ ימטר על־רשעים פחים אש
וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם׃ כי־צדיק
יהוה צדקות אהב ישר יחזו פנימו׃ *
יב למנצח על־השמינית מזמור
לדוד׃ הושיעה יהוה כי־גמר חסיד כי־פסו
אמונים מבני אדם׃ שוא ׀ ידברו איש את־רעהו
שפת חלקות בלב ולב ידברו׃ יכרת יהוה ידכה ק׳
כל־שפתי חלקות לשון מדברת גדלות׃ אשר חל כאים ק׳
אמרו ׀ ללשננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון ענוים ק׳
לנו׃ משד עניים מאנקת אביונים עתה
אקום יאמר יהוה אשית בישע יפיח לו׃
אמרות יהוה אמרות טהרות כסף צרוף בעליל
לארץ מזקק שבעתים׃ אתה־יהוה תשמרם
תצרנו ׀ מן־הדור זו לעולם׃ סביב רשעים
יתהלכון כרם זלות לבני אדם׃ *
יג למנצח מזמור לדוד׃ עד־אנה
יהוה

שיתה מלרע׃ למה ג׳ ראש פסוק רפין וסימן למה אמרת אחתי היא׳ למה ה׳ תעמד ברחוק׳ למה ה׳ תזנח נפשי׃ יתפשו בגרמיה לאחריו׃
ברך נאץ ׀ ה׳ יש פסיק בין נאץ לשם וכן למטה בפסוק על מה נאץ רשע ׀ אלהים יש פסיק בין רשע לאלהים שלא לסמוך לשון רשע וכיוצא אצל
קדוש ישראל׃ רשע כגבה בדפוס ישן מויניציאה בב״ת וכן נראה מהתרגום ובשאר ספרים בכ״ף וכן במסורת. בגבה ב׳ בקריאה וסימן חסר כגבה
ארזים גבהו׳ כגבה אפו׃ דרכו דרכיו ק׳׃ אלה פיהו מלא אין במלת פיהו מיוסב וספ״א דגישה׃ ומרמות בס״א כ״י מרמות בלא וא״ו וכ״כ
מהתרגום ובשאר ספרים בו״או׃ במארב במקצת ס״ם הא״לף בשוא לבדו כמו שכתבתי ביהושע ח׳׃ לחלכה הל״מד בגעיא׃ לחטוף עני יחטף
מתחלפים בספרים בנקודות ובאותיות במקצתם שתי המלות בשוא לבד וי״ס שתיהן בחטף פתח ובספרים מבאים מספרד הראשון בחטף פתח ומלא וא״ו
והשני בשוא וחסר׃ ודכה ידכה ק׳ ויש בו דרש באגדת תילים׃ חלכאים חל כאים ק׳ והנה בחלכאים מחלוקת יש בין כתיב לק׳ אם היא מלה אחת
או שתים והמדקדק גדול אמר כי חלכאים מלה א׳ כן כתב הרא״בע ולשון רס״י ראיתי במסורת הגדולה חלכאים א׳ מחמש עשרה תיבות הכתובות תיבה
א׳ ונקראות שתי תיבות כמו בגד וכו׳ וסימן בד״ה א׳ כג וכן כתב רד״ק בפי׳ ובשרשים שרש חיל ושרש חלך ובספר הרכבה אות החי״ת׃ שכח אל
כ״כ במאריך בכ״ף בס״ס׃ אל תשכח עניים ענוים ק׳׃ על מה ׀ נאץ רשע ׀ אלהים יש פסיק בין רשע לאלהים כמו שאמרתי בראש המזמור׳
ובמקצת דפוסים ישנים יש שני גלגלים בנאץ רשע והוא נכון בעיני׃ ראתה חסר יו״ד׃ כי אתה ׀ עמל וכעס ׀ תביט יש פסיק בין מלת אתה
למלת עמל להרחיק החירוף כלפי מעלה ח״ו׃ תדרוש רשעו במקרא גדולה דפוס בומבירגי שע״ת כתוב תדרוש בו״או ובחטף קמץ במנהג קצת
ספרים באותיות הראויות בקמץ חטוף כי הוא במקף וכן מצאתיו בקמץ חטוף במקרא כ״י וגם במסורה רבתא נמנה עם מלין דיתירין וא״ו וחטפין
יא קמצין אבל בחילופים מצאתי שזהו לקריאת ב״א שאנו סומכים עליו בחולם וב״כ רד״ק בשרש דרש ועיין מ״ש בעמוס ז׳׃ נודו נודי
ק׳ ויש בו דרש באגדת תילים והמלה מלעיל בסגול קימו שובי והכתיב ראיה על הקרי ובס״ם אין בהם רביע לא׳ בד״לת ולא בנו״ן ובספרים כ״י יש
יב בהם רביע הוא בנו״ן׃ בהיכל קדשו הבי״ת בגעיא׃ אש וגפרית בס״ס בטעם ימוכית וי״ס חונה׃ שוא ידברו היו״ד בגעיא בס״ם׃ אמרות
ה׳ במקצת ספרי הדפוס המ״ם בשוא לבד אך בכמה ספרים כ״י ודפוסים ישנים בחטף פתח׃ בעליל הע״ין בחטף פתח׃ סביב רשעים יתהלכון
ויקרא רבה ריש פ׳ ל״ב ר׳ יהודה אומר סביב לרשעים הצדיקים מהלכים וכו׳ ולפי זה היה צריך להיות פסוק הטעם במלת רשעים ולכן אמר לו רבי
נחמיה עד מתי אתה עוקף (פי׳ מעקם ומעוות ובמדרש תילים גרים שוקה) עלינו את המקרא אלא סביב לצדיקים הרשעי׳ מהלכים וכו׳׃ כרם זלות
מלת כרם חסר וא״ו וכתם במדרש רבתי ושוחר טוב דרשי ליה לשון רוממות כמו הקרי ולשון כרם כמו שכתוב זיל קרי בהם׃

עד

יְהוָה תִּשְׁכָּחֵנִי נֶצַח עַד־אָנָה ׀ תַּסְתִּיר אֶת־פָּנֶיךָ
מִמֶּנִּי׃ עַד־אָנָה ׀ אָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי יָגוֹן
בִּלְבָבִי יוֹמָם עַד־אָנָה ׀ יָרוּם אֹיְבִי עָלָי׃ הַבִּיטָה
עֲנֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הָאִירָה עֵינַי פֶּן־אִישַׁן הַמָּוֶת׃
פֶּן־יֹאמַר אֹיְבִי יְכָלְתִּיו צָרַי יָגִילוּ כִּי אֶמּוֹט׃
וַאֲנִי ׀ בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ
אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָמַל עָלָי׃
יד לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ
חסר יוד אֵין אֱלֹהִים הִשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה אֵין עֹשֵׂה־
טוֹב׃ יְהוָה מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף עַל־בְּנֵי־אָדָם
לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מַשְׂכִּיל דֹּרֵשׁ אֶת־אֱלֹהִים׃ הַכֹּל
סָר יַחְדָּו נֶאֱלָחוּ אֵין עֹשֵׂה־טוֹב אֵין גַּם־אֶחָד׃
הֲלֹא יָדְעוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן אֹכְלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם
יְהוָה לֹא קָרָאוּ׃ שָׁם ׀ פָּחֲדוּ פָחַד כִּי אֱלֹהִים
בְּדוֹר צַדִּיק׃ עֲצַת־עָנִי תָבִישׁוּ כִּי יְהוָה
מַחְסֵהוּ׃ מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל
בְּשׁוּב יְהוָה שְׁבוּת עַמּוֹ יָגֵל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל׃
* טו מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה מִי־יָגוּר
בְּאָהֳלֶךָ מִי־יִשְׁכֹּן בְּהַר קָדְשֶׁךָ׃ הוֹלֵךְ תָּמִים
וּפֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ׃ לֹא־רָגַל ׀
עַל־לְשֹׁנוֹ לֹא־עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה וְחֶרְפָּה לֹא־
נָשָׂא עַל־קְרֹבוֹ׃ נִבְזֶה ׀ בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת־
יִרְאֵי יְהוָה יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמִר׃
כַּסְפּוֹ ׀ לֹא־נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל־נָקִי לֹא־לָקָח
עֹשֵׂה־אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם׃ *
יו מִכְתָּם לְדָוִד שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי־חָסִיתִי
בָךְ׃ אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אָתָּה טוֹבָתִי בַּל־
עָלֶיךָ׃ לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירֵי
כָּל־חֶפְצִי־בָם׃ יִרְבּוּ עַצְּבוֹתָם אַחֵר מָהָרוּ בַּל־
אַסִּיךְ נִסְכֵּיהֶם מִדָּם וּבַל־אֶשָּׂא אֶת־שְׁמוֹתָם
עַל־שְׂפָתָי׃ יְהוָה מְנָת־חֶלְקִי וְכוֹסִי אַתָּה
תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי׃ חֲבָלִים נָפְלוּ־לִי בַּנְּעִמִים אַף־
נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי׃ אֲבָרֵךְ אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר
יְעָצָנִי אַף־לֵילוֹת יִסְּרוּנִי כִלְיוֹתָי׃ שִׁוִּיתִי יְהוָה
לְנֶגְדִּי תָמִיד כִּי מִימִינִי בַּל־אֶמּוֹט׃ לָכֵן ׀ שָׂמַח
לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף־בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח׃ כִּי ׀
לֹא־תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא־תִתֵּן חֲסִידֶיךָ
לִרְאוֹת שָׁחַת׃ תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע
שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח׃ *
יז תְּפִלָּה לְדָוִד שִׁמְעָה יְהוָה ׀
צֶדֶק הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי הַאֲזִינָה תְפִלָּתִי בְּלֹא שִׂפְתֵי
מִרְמָה׃ מִלְּפָנֶיךָ מִשְׁפָּטִי יֵצֵא עֵינֶיךָ תֶּחֱזֶינָה
מֵישָׁרִים׃ בָּחַנְתָּ לִבִּי ׀ פָּקַדְתָּ לַּיְלָה צְרַפְתַּנִי
בַל־תִּמְצָא זַמֹּתִי בַּל־יַעֲבָר־פִּי׃ לִפְעֻלּוֹת אָדָם
בִּדְבַר שְׂפָתֶיךָ אֲנִי שָׁמַרְתִּי אָרְחוֹת פָּרִיץ׃
תָּמֹךְ אֲשֻׁרַי בְּמַעְגְּלוֹתֶיךָ בַּל־נָמוֹטּוּ פְעָמָי׃
אֲנִי־קְרָאתִיךָ כִי־תַעֲנֵנִי אֵל הַט־אָזְנְךָ לִי שְׁמַע
אִמְרָתִי׃ הַפְלֵה חֲסָדֶיךָ מוֹשִׁיעַ חוֹסִים
מִמִּתְקוֹמְמִים בִּימִינֶךָ׃ שָׁמְרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת־
עָיִן בְּצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנִי׃ מִפְּנֵי רְשָׁעִים זוּ
שַׁדּוּנִי אֹיְבַי בְּנֶפֶשׁ יַקִּיפוּ עָלָי׃ חֶלְבָּמוֹ סָּגְרוּ
פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת׃ אַשֻּׁרֵנוּ עַתָּה סְבָבוּנִי
עֵינֵיהֶם יָשִׁיתוּ לִנְטוֹת בָּאָרֶץ׃ דִּמְיֹנוֹ כְּאַרְיֵה
יִכְסוֹף לִטְרוֹף וְכִכְפִיר יֹשֵׁב בְּמִסְתָּרִים׃ קוּמָה
יְהוָה קַדְּמָה פָנָיו הַכְרִיעֵהוּ פַּלְּטָה נַפְשִׁי מֵרָשָׁע
חַרְבֶּךָ׃ מִמְתִים יָדְךָ ׀ יְהוָה מִמְתִים מֵחֶלֶד
חלקם

יד עד אנה ׀ תסתיר בגרמיה וכן עד אנה ירום : יגל לבי במקצת ספרים יגל בטעם אחד לכל בני"מ : השחיתו התעיבו הסהי"ן בגעיא :
יהוה משמים בגעיא בס"ס : על בני אדם כ"כ : אין עשה טוב כן הוא בס"ס בכירי ובמקף ובן חברו שבסמוך ועיין בסימן כ"ב : הלא ידעו
טו חסר וא"ו כי לא נמנה עם ט' מלאים בכתובים : כל פעלי כ"כ : שם פחדו פחד מלא פחד הב"א רפה : מי ישכן כל האומר ומי ישכן בו"או
יו אינו אלא טועה : בעיניו בגעיא בס"ס : שמרני השי"ן מעמדת בגעיא וקריאתה בקמץ רחב תמורת קמץ חט"ף כן הוא בספרים כ"י מדוייקים
וכ"כ רד"ק בפי' ובמכלול דף י"א ודף רי"ו ובשרשים וכמוהו שמרה נפשי כי חסיד אני במזמור פ"ו עיין מ"ש שם : אמרת לה' לית לשון זכר :
יהוה מנת בגעיא ובמיוסב : מנת חלקי י"ס שהנו"ן בפתח ובמקף בין שתי המלות ובספרים אחרים בקמץ ובלא מקף : בנעמים במקצת ספרים
יז מדוייקים חסר יו"ד קדמאה וכן מצאתי מסורת כ"י דדיקא כוותייהו או תוארם הכתובים והנעימם כתיב חבלו לי בנעמים כתיב תודיעני נעמות
כתיב ושאר כל לישנא מלא : שפרה עלי במאריך הס"ין : חסידיך בס"ס ביו"ד בתר דל"ת ומסור עליו יתיר יו"ד : זמתי מלרע אבל בירמיה ד'
כי דברתי זמתי מלעיל וכן נמסר עליו לית מלעיל : ארחות פריץ בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוסים ישנים מלא יו"ד וכן הגיה בספרו בית
א"ת וכן במסורת פריץ ב' וחברו והוליד בן פריץ : תמך אשרי י"ס תמוך אשורי : נמוטו פעמי מלעיל נמוטו רפי ועיין רד"ק בפי' ובשרש מטט :
מפני רשעים זו הימנית במלת רשעים וכבון לפי' רד"ק ולא כן למפרשים אחרים : אשרנו יש במלה זו חילופים רבים במילוי או חיסור וא"ו אחר
שי"ן ובמילוי וחיסור יו"ד אחר רי"ש : סבבוני סבבונו ק' : ממתים ידך ה' ממתים מחלד בתוך נס' דקדוק ישן הגל ב' אותיות רפויות באמצע

חלקם בחיים וצפינך תמלא בטנם ישבעו
בנים והניחו יתרם לעולליהם: אני בצדק אחזה
פניך אשבעה בהקיץ תמונתך: * יח
למנצח לעבד יהוה לדוד אשר דבר ׀ ליהוה
את־דברי השירה הזאת ביום הציל־יהוה
אותו מכף כל־איביו ומיד שאול:
ויאמר ארחמך יהוה חזקי: יהוה ׀
סלעי ומצודתי ומפלטי אלי צורי אחסה־
בו מגני וקרן ישעי משגבי: מהלל
אקרא יהוה ומן־איבי אושע: אפפוני חבלי־
מות ונחלי בליעל יבעתוני: חבלי
שאול סבבוני קדמוני מוקשי
מות: בצר־לי ׀ אקרא יהוה ואל־
אלהי אשוע ישמע מהיכלו
קולי ושועתי לפניו ׀ תבוא באזניו: ותגעש
ותרעש ׀ הארץ ומוסדי הרים
ירגזו ויתגעשו כי־חרה לו: עלה
עשן ׀ באפו ואש־מפיו
תאכל גחלים בערו ממנו: ויט
שמים וירד וערפל תחת
רגליו: וירכב על־כרוב ויעף וידא
על־כנפי־רוח: ישת חשך ׀ סתרו סביבותיו
סכתו חשכת־מים עבי שחקים: מנגה
נגדו עביו עברו ברד וגחלי־
אש: וירעם בשמים ׀ יהוה ועליון
יתן קלו ברד וגחלי־
אש: וישלח חציו ויפיצם וברקים
רב ויהמם: ויראו ׀ אפיקי

מים ויגלו מוסדות תבל מגערתך
יהוה מנשמת רוח אפך: ישלח ממרום
יקחני ימשני ממים רבים: יצילני
מאיבי עז ומשנאי כי־אמצו
ממני: יקדמוני ביום־אידי ויהי־
יהוה למשען לי: ויוציאני למרחב
יחלצני כי חפץ בי: יגמלני
יהוה כצדקי כבר ידי ישיב
לי: כי־שמרתי דרכי יהוה ולא־
רשעתי מאלהי: כי כל־משפטיו
לנגדי וחקתיו לא־אסיר מני: ואהי
תמים עמו ואשתמר מעוני: וישב־יהוה לי
כצדקי כבר ידי לנגד עיניו: עם־
חסיד תתחסד עם־גבר תמים
תתמם: עם־נבר תתברר ועם־
עקש תתפתל: כי־אתה עם־עני
תושיע ועינים רמות תשפיל: כי־
אתה תאיר נרי יהוה אלהי יגיה
חשכי: כי־בך ארץ גדוד ובאלהי
ארלג־שור: האל תמים
דרכו אמרת־יהוה צרופה מגן
הוא לכל ׀ החוסים בו: כי מי אלוה מבלעדי
יהוה ומי צור זולתי אלהינו: האל
המאזרני חיל ויתן תמים
דרכי: משוה רגלי כאילות ועל
במתי יעמידני: מלמד ידי
למלחמה ונחתה קשת־נחושה זרועתי: ותתן־
לי מגן ישעך וימינך תסעדני וענותך
תרבני

תיבה תנקד האחת בחטף פתח כמו הללו צללו שממות עולם חצוצרות ארוממך וכיוצא בהן וכן ממתים ירך ה׳ ממתים מחלד ועיין מ״ס כריס סדר לך לך: וצפינך וצפונך ק׳: לעולליהם בכל הספרים מלא וא״ו וחילופים משמע שכן הוא למדנחאי אבל לא למערבאי:

שירה זו נאמרה גם בספר שמואל אך יש הפרש ביניהם במלות שונות כמו שהעירותי על הרבה מהן שם ולפי שכתבתי אותה בסדר שירת הים יח ושירת דבורה מהטעמים האמורים שם גם זו ראיתי אני לכתבה כדמותה בצלמה דלא גרעא מינה שהתיהן כיתבו מרומה אחד (א״ם להיות כי לקוצר הסטה הוכרחנו לשנות מדעת הבעלים הרב המחבר שכתב מלמנצח עד ומיד שאול בשני שטות היינו הזאת סוף שטה אחת ושאר הפסו׳ בשטה אחרת ראינו להעיר על זה אוזן הקורא כדי שלא נהיה כשולח יד שלא ברשות) יהי רצון שנזכה לשיר את שיר ה׳ על אדמת הקדש בירושלם אמן: ארחמך קבלנו קריאתו בקמץ חטוף אשר לא כדת בהיות הע״ין גרונית וכן אבחנך על מי מריבה בסימן כ״א ולזה הספים הקמתי וי״ס ארחמך בקמץ רחב וכן מצאתי בספר דקדוק ישן כי אין דרך לבא קמץ חטף רק במקום חולם הדומה לו קצת דרך קריאה על כן יאמר בס׳ מדוייק ארחם ך ה׳ חזקי בקמץ רחב כי הוא בא מן ארחם ולא מן ארחום ויש חולקין בתיבה זו עכ״ל: ה׳ סלעי סמ״ך במאריך כן הוא בס״ס: ומצודתי ומפלטי קל בלא דגש בל״מד בכמה ספרים מדוייקים וכמוהו בס׳ שמואל ובמזמור קמ״ד: ונחלי בליעל בגעיא בס״ס: ויתגעשו הי״וד בגעיא: חשכת מים אין ביו״ד מיושב: בשמים יהוה בגעיא בס״ס: כי חפץ בי במדוייקים חפץ בב׳ טעמים כמו שכתבתי בשמואל: עם גבר בספרי ספרד הבי״ת קמוצה וספר א׳ בפתח: החוסים בו יש ספרים החסים חסר וא״ו: ועל במתי בספרים מדוייקים חסר וא״ו וכן חברו לשמואל והמסורת ג׳ חד מלא והוא לסוף תנקוק: ונחתה בגעיא: וענותך בגעיא:

ואיבי

תַּרְבֵּֽנִי׃ תַּרְחִיב צַעֲדִי תַחְתָּי וְלֹא
מָעֲדוּ קַרְסֻלָּֽי׃ אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי
וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא־אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָֽם׃ אֶמְחָצֵם
וְלֹא־יֻכְלוּ קוּם יִפְּלוּ תַּחַת
רַגְלָֽי׃ וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ
קָמַי תַּחְתָּֽי׃ וְאֹיְבַי נָתַתָּה לִּי
עֹרֶף וּמְשַׂנְאַי אַצְמִיתֵֽם׃ יְשַׁוְּעוּ
וְאֵין מוֹשִׁיעַ עַל־יְהוָה וְלֹא
עָנָֽם׃ וְאֶשְׁחָקֵם כְּעָפָר עַל־פְּנֵי־רוּחַ כְּטִיט
חוּצוֹת אֲרִיקֵֽם׃ תְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי
עָם תְּשִׂימֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם
לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֽוּנִי׃ לְשֵׁמַע אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ
לִי בְּנֵי־נֵכָר יְכַחֲשׁוּ־לִֽי׃ בְּנֵי־
נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְרְגוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶֽם׃ חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ
צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִֽי׃ הָאֵל
הַנּוֹתֵן נְקָמוֹת לִי וַיַּדְבֵּר עַמִּים
תַּחְתָּֽי׃ מְפַלְּטִי מֵאֹיְבָי אַף מִן־קָמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ
חָמָס תַּצִּילֵֽנִי׃ עַל־כֵּן ׀ אוֹדְךָ בַגּוֹיִם ׀
יְהוָה וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּֽרָה׃ מַגְדִּל
יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד ׀
לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָֽם׃

* יט לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִֽד׃

הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד
הָרָקִֽיעַ׃ יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְּלַיְלָה
יְחַוֶּה־דָּֽעַת׃ אֵין־אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע
קוֹלָֽם׃ בְּכָל־הָאָרֶץ ׀ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם
לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם־אֹהֶל בָּהֶֽם׃ וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא
מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹֽרַח׃ מִקְצֵה
הַשָּׁמַיִם ׀ מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קְצוֹתָם וְאֵין
נִסְתָּר מֵחַמָּתֽוֹ׃ תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה
מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת
פֶּֽתִי׃ פִּקּוּדֵי יְהוָה יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת
יְהוָה בָּרָה מְאִירַת עֵינָֽיִם׃ יִרְאַת יְהוָה ׀
טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי־יְהוָה אֱמֶת צָֽדְקוּ
יַחְדָּֽו׃ הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים
מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִֽים׃ גַּם־עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם
בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָֽב׃ שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת
נַקֵּֽנִי׃ גַּם מִזֵּדִים ׀ חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־
בִי אָז אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָֽב׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן ׀
אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִֽי׃

* כ לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִֽד׃

יַעַנְךָ יְהוָה בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם ׀ אֱלֹהֵי יַעֲקֹֽב׃
יִשְׁלַח־עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶֽךָּ׃ יִזְכֹּר כָּל־
מִנְחֹתֶךָ וְעוֹלָתְךָ יְדַשְּׁנֶה סֶֽלָה׃ יִתֶּן־לְךָ
כִלְבָבֶךָ וְכָל־עֲצָתְךָ יְמַלֵּֽא׃ נְרַנְּנָה ׀ בִּישׁוּעָתֶךָ
וּבְשֵׁם־אֱלֹהֵינוּ נִדְגֹּל יְמַלֵּא יְהוָה כָּל־מִשְׁאֲלוֹתֶֽיךָ׃
עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי הוֹשִׁיעַ ׀ יְהוָה מְשִׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְּׁמֵי
קָדְשׁוֹ בִּגְבֻרוֹת יֵשַׁע יְמִינֽוֹ׃ אֵלֶּה בָרֶכֶב וְאֵלֶּה
בַסּוּסִים וַאֲנַחְנוּ ׀ בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַזְכִּֽיר׃
הֵמָּה כָּרְעוּ וְנָפָלוּ וַאֲנַחְנוּ קַּמְנוּ וַנִּתְעוֹדָֽד׃
יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵֽנוּ׃ *

כא לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִֽד׃ יְהוָה
בְּעָזְּךָ יִשְׂמַח־מֶלֶךְ וּבִישׁוּעָתְךָ מַה־יָּגֶיל מְאֹֽד׃
תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לּוֹ וַאֲרֶשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל־מָנַעְתָּ
סֶּֽלָה׃ כִּֽי־תְקַדְּמֶנּוּ בִּרְכוֹת טוֹב תָּשִׁית לְרֹאשׁוֹ
עֲטֶרֶת פָּֽז׃ חַיִּים ׀ שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לּוֹ
אֹרֶךְ יָמִים עוֹלָם וָעֶֽד׃ גָּדוֹל כְּבוֹדוֹ בִּישׁוּעָתֶךָ
הוֹד וְהָדָר תְּשַׁוֶּה עָלָֽיו׃ כִּֽי־תְשִׁיתֵהוּ בְרָכוֹת
לָעַד תְּחַדֵּהוּ בְשִׂמְחָה אֶת־פָּנֶֽיךָ׃ כִּֽי־הַמֶּלֶךְ
בֹּטֵחַ בַּיהוָה וּבְחֶסֶד עֶלְיוֹן בַּל־יִמּֽוֹט׃ תִּמְצָא
ידך

ואיבי בגעיא׃ ואשחקם בגעיא׃ מְרִיבֵי עָם כן הוא בס"ם׃ אלוהי ישעי מלא וא"ו על פי המסורת כמו שכתבתי בשמואל ובמדרש חסרות
יט ויתרות כל אלהי שבמקרא חסר וא"ו במ"ח מלא וירום אלוהי ישעי ולמה כשהישועה באה כל החסרות מתמלאות׃ בגוים | ה׳ יש פסיק בין בגוים לשם
מפני שכבוד כמ"ש בסימן כ״ו׃ מספרים בגעיא בס"ם׃ יראת ה׳ טהורה מלא וא"ו ועיין מ"ס ברים פרשת נח׃ משפטי בגעיא׃ ומפז רב
כ ס"א הפ"א בפתח׃ אל ימשלו בי אז איתם במקצת מדוייקים מלא בי בטעם ימכית וכבון הוא לפי משמעות הכתוב׃ יִהְיוּ לרצון כן כתיב׃ יתן
כא לך כלבבך וכל הו"או בגעיא׃ ובשם אלהינו כן הוא בס"ם׃ ישע ימינו היו"ד בצירי כי לא כמצאו בסגול רק חמשה והביאם המכלול דף ר"ה
ובעל המסורת בישעיה סימן מ"ה ואין זה מכללם וכן הוא בס"ם׃ קמנו אין בכ"ון רביע׃ יהוה בגעיא בס"ם׃ בעזך העי"ן בקמץ חטוף מפני
דגשות הז"ין וכן כהלת בעזך׃ אתה פוררת בעזך סימן ע"ד והם ג׳ חסרים וא"ו עפ"ס׃ מה יגיל יו"ד האיתן דגוש׃ כדין דחיק והגי"מל בסגול
כי המלה מלעיל ויתיר יו"ד בתר גי"מל רד"ק בפירוש ומכלול דף קמ"ב ועיין זוהר פ׳ פקודי ריש דף רל"ה׃ כי תשיתהו ברכות בס"ם מלא תשיתהו

יָדְךָ לְכָל־אֹיְבֶיךָ יְמִינְךָ תִּמְצָא שֹׂנְאֶיךָ׃
תְּשִׁיתֵמוֹ ׀ כְּתַנּוּר אֵשׁ לְעֵת פָּנֶיךָ יְהוָה בְּאַפּוֹ
יְבַלְּעֵם וְתֹאכְלֵם אֵשׁ׃ פִּרְיָמוֹ מֵאֶרֶץ תְּאַבֵּד
וְזַרְעָם מִבְּנֵי אָדָם׃ כִּי־נָטוּ עָלֶיךָ רָעָה חָשְׁבוּ
מְזִמָּה בַּל־יוּכָלוּ׃ כִּי תְּשִׁיתֵמוֹ שֶׁכֶם בְּמֵיתָרֶיךָ
תְּכוֹנֵן עַל־פְּנֵיהֶם׃ רוּמָה יְהוָה בְעֻזֶּךָ נָשִׁירָה
וּנְזַמְּרָה גְּבוּרָתֶךָ׃ * כב
לַמְנַצֵּחַ עַל־אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר מִזְמוֹר
לְדָוִד׃ אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי
דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי׃ אֱלֹהַי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֹא תַעֲנֶה
וְלַיְלָה וְלֹא־דוּמִיָּה לִי׃ וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב
תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל׃ בְּךָ בָּטְחוּ אֲבֹתֵינוּ בָּטְחוּ
וַתְּפַלְּטֵמוֹ׃ אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלָטוּ בְּךָ בָטְחוּ
וְלֹא־בוֹשׁוּ׃ וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא־אִישׁ חֶרְפַּת
אָדָם וּבְזוּי עָם׃ כָּל־רֹאַי יַלְעִגוּ לִי יַפְטִירוּ
בְשָׂפָה יָנִיעוּ רֹאשׁ׃ גֹּל אֶל־יְהוָה יְפַלְּטֵהוּ
יַצִּילֵהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ׃ כִּי־אַתָּה גֹחִי מִבָּטֶן
מַבְטִיחִי עַל־שְׁדֵי אִמִּי׃ עָלֶיךָ הָשְׁלַכְתִּי מֵרָחֶם
מִבֶּטֶן אִמִּי אֵלִי אָתָּה׃ אַל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי כִּי־
צָרָה קְרוֹבָה כִּי־אֵין עוֹזֵר׃ סְבָבוּנִי פָּרִים
רַבִּים אַבִּירֵי בָשָׁן כִּתְּרוּנִי׃ פָּצוּ עָלַי פִּיהֶם
אַרְיֵה טֹרֵף וְשֹׁאֵג׃ כַּמַּיִם נִשְׁפַּכְתִּי וְהִתְפָּרְדוּ
כָּל־עַצְמוֹתָי הָיָה לִבִּי כַּדּוֹנָג נָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי׃
יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ ׀ כֹּחִי וּלְשׁוֹנִי מֻדְבָּק מַלְקוֹחָי וְלַעֲפַר־
מָוֶת תִּשְׁפְּתֵנִי׃ כִּי סְבָבוּנִי כְּלָבִים עֲדַת
מְרֵעִים הִקִּיפוּנִי כָּאֲרִי יָדַי וְרַגְלָי׃ אֲסַפֵּר כָּל־
עַצְמוֹתָי הֵמָּה יַבִּיטוּ יִרְאוּ־בִי׃ יְחַלְּקוּ בְגָדַי
לָהֶם וְעַל־לְבוּשִׁי יַפִּילוּ גוֹרָל׃ וְאַתָּה יְהוָה
אַל־תִּרְחָק אֱיָלוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה׃ הַצִּילָה

מֵחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד־כֶּלֶב יְחִידָתִי׃ הוֹשִׁיעֵנִי
מִפִּי אַרְיֵה וּמִקַּרְנֵי רֵמִים עֲנִיתָנִי׃ אֲסַפְּרָה
שִׁמְךָ לְאֶחָי בְּתוֹךְ קָהָל אֲהַלְלֶךָּ׃ יִרְאֵי יְהוָה ׀
הַלְלוּהוּ כָּל־זֶרַע יַעֲקֹב כַּבְּדוּהוּ וְגוּרוּ מִמֶּנּוּ כָּל־
זֶרַע יִשְׂרָאֵל׃ כִּי לֹא־בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֱנוּת
עָנִי וְלֹא־הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבְשַׁוְּעוֹ אֵלָיו שָׁמֵעַ׃
מֵאִתְּךָ תְּהִלָּתִי בְּקָהָל רָב נְדָרַי אֲשַׁלֵּם נֶגֶד
יְרֵאָיו׃ יֹאכְלוּ עֲנָוִים ׀ וְיִשְׂבָּעוּ יְהַלְלוּ יְהוָה
דֹּרְשָׁיו יְחִי לְבַבְכֶם לָעַד׃ יִזְכְּרוּ ׀ וְיָשֻׁבוּ אֶל־
יְהוָה כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־
מִשְׁפְּחוֹת גּוֹיִם׃ כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל
בַּגּוֹיִם׃ אָכְלוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ ׀ כָּל־דִּשְׁנֵי־אֶרֶץ לְפָנָיו
יִכְרְעוּ כָּל־יוֹרְדֵי עָפָר וְנַפְשׁוֹ לֹא חִיָּה׃ זֶרַע
יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר לַאדֹנָי לַדּוֹר׃ יָבֹאוּ וְיַגִּידוּ
צִדְקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה׃ * כג
מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רֹעִי לֹא אֶחְסָר׃
בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל־מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי׃
נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב יַנְחֵנִי בְמַעְגְּלֵי־צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ׃
גַּם כִּי־אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא־אִירָא רָע כִּי־
אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי׃
תַּעֲרֹךְ לְפָנַי ׀ שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן
רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה׃ אַךְ ׀ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי
כָּל־יְמֵי חַיָּי וְשַׁבְתִּי בְּבֵית־יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים׃ *
כד לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ
תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ׃ כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ
וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ׃ מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יְהוָה
וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ׃ נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב
אֲשֶׁר ׀ לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע נפשי
לְמִרְמָה׃ יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה
מאלהי

בגלגל ולפיכך הבי"ת רפויה וספרים אחרים בימנית והבית דגושה : ותאכלם אש הוא"ו בגעיא : כי תשיתמו שכם בספרים מדוייקים מלא כי כב
בימנית ולכן התי"ו דגושה וי"ס כי תשיתמו במקף והתי"ו רפויה : אלהי אקרא בס"ס יש געיא בא"לף בין שוא לסגול ולא ידענא למאי אהניא :
ולא דמיה הוא"ו בגעיא בס"ס : דמיה לי כתב בעל המסורת דומיה ד' א' חסר וסימן ולילה ולא דמיה לי · באלמתי דומיה סימן ל"ט אך אל אלהים
דומיה נפשי בסימן ס"ב לך דומיה תהלה סימן ס"ה קדמאה חסר וכן הוא חסר במקצת מדוייקים ועיין מ"ש בסי' ס"ה : ילעגו לי בספרים מדוייקים
חסר יו"ד והגימ"ל רפה : כי חפץ בו בהרבה מדוייקים בשני טעמים : אל תרחק ממני ממני בימנית : והתפרדו כל עצמותי בס"ס הכ"ף
במאריך אע"פ שהמלה מוקפת ועיין בסוף כ' ראה על כל הבכור ויש עוד שנים למטה בזה המזמור : ולעפר הוא"ו בגעיא : כלבים יש גם המקל
השליש : כארי הכ"ף בקמץ ועיין מ"ש בישעיה ל"ח : ומקרני רמים כתב רד"ק בשרש ראם ונהכית הא"לף ומקרני ראמים עניתני ע"כ · אמנם
בכל ספרים שלנו כתוב רמים בחסרון הא"לף : ובשועו בגעיא : מאתך תהלתי בגעיא : לעד חציו קמץ וחציו פתח וי"ס כולו קמץ : כל משפחות
בס"ס במאריך וכן כל דשני ארץ : ומשל בגוים בספרי' מדוייקים חסר וא"ו כתר א"ס וכן במסו' קהלת סימן ט' . במסר מושל י"ד מלא' ואין זה מהם :
מנחות כן מצאתי במקצת מדוייקים ב"י : ינחמני התי"ו בחטף פתח : ושבתי בבית הבי"ת דגושה בס"ס : אשר לא נשא לשוא נפשו נפשי ק' כג
ובמקצת

מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ׃ זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ
יַעֲקֹב סֶלָה׃ שְׂאוּ שְׁעָרִים ׀ רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ
פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד׃ מִי זֶה מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה׃
שְׂאוּ שְׁעָרִים ׀ רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם
וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד׃ מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד
יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה׃ *
כה לְדָוִד אֵלֶיךָ יְהוָה נַפְשִׁי אֶשָּׂא׃
אֱלֹהַי בְּךָ בָטַחְתִּי אַל־אֵבוֹשָׁה אַל־יַעַלְצוּ אֹיְבַי
לִי׃ גַּם כָּל־קֹוֶיךָ לֹא יֵבֹשׁוּ יֵבֹשׁוּ הַבּוֹגְדִים
רֵיקָם׃ דְּרָכֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֹרְחוֹתֶיךָ
לַמְּדֵנִי׃ הַדְרִיכֵנִי בַאֲמִתֶּךָ ׀ וְלַמְּדֵנִי כִּי־אַתָּה
אֱלֹהֵי יִשְׁעִי אוֹתְךָ קִוִּיתִי כָּל־הַיּוֹם׃ זְכֹר־
רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה׃ חַטֹּאות
נְעוּרַי ׀ וּפְשָׁעַי אַל־תִּזְכֹּר כְּחַסְדְּךָ זְכָר־לִי־אַתָּה
לְמַעַן טוּבְךָ יְהוָה׃ טוֹב־וְיָשָׁר יְהוָה עַל־כֵּן
יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ׃ יַדְרֵךְ עֲנָוִים בַּמִּשְׁפָּט
וִילַמֵּד עֲנָוִים דַּרְכּוֹ׃ כָּל־אָרְחוֹת יְהוָה חֶסֶד
וֶאֱמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעֵדֹתָיו׃ לְמַעַן־שִׁמְךָ
יְהוָה וְסָלַחְתָּ לַעֲוֺנִי כִּי רַב־הוּא׃ מִי־זֶה הָאִישׁ
יְרֵא יְהוָה יוֹרֶנּוּ בְּדֶרֶךְ יִבְחָר׃ נַפְשׁוֹ בְּטוֹב
תָּלִין וְזַרְעוֹ יִירַשׁ אָרֶץ׃ סוֹד יְהוָה לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ
לְהוֹדִיעָם׃ עֵינַי תָּמִיד אֶל־יְהוָה כִּי הוּא־יוֹצִיא
מֵרֶשֶׁת רַגְלָי׃ פְּנֵה־אֵלַי וְחָנֵּנִי כִּי־יָחִיד וְעָנִי
אָנִי׃ צָרוֹת לְבָבִי הִרְחִיבוּ מִמְּצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי׃
רְאֵה עָנְיִי וַעֲמָלִי וְשָׂא לְכָל־חַטֹּאותָי׃ רְאֵה־
אוֹיְבַי כִּי־רָבּוּ וְשִׂנְאַת חָמָס שְׂנֵאוּנִי׃ שָׁמְרָה
נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אַל־אֵבוֹשׁ כִּי־חָסִיתִי בָךְ׃ תֹּם־
וָיֹשֶׁר יִצְּרוּנִי כִּי קִוִּיתִיךָ׃ פְּדֵה אֱלֹהִים אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִכֹּל צָרוֹתָיו׃ *
כו
לְדָוִד ׀ שָׁפְטֵנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי בְּתֻמִּי
הָלַכְתִּי וּבַיהוָה בָּטַחְתִּי לֹא אֶמְעָד׃ בְּחָנֵנִי
יְהוָה וְנַסֵּנִי צָרְופָה כִלְיוֹתַי וְלִבִּי׃ כִּי־חַסְדְּךָ
לְנֶגֶד עֵינָי וְהִתְהַלַּכְתִּי בַּאֲמִתֶּךָ׃ לֹא־יָשַׁבְתִּי
עִם־מְתֵי־שָׁוְא וְעִם נַעֲלָמִים לֹא אָבוֹא׃ שָׂנֵאתִי
קְהַל מְרֵעִים וְעִם־רְשָׁעִים לֹא אֵשֵׁב׃ אֶרְחַץ

בנקיון

ונמצאת ס"ס כתוב נפשו בו"או זעירא וכן מסור עליו וא"ו זעירא ׃ ודיעות רבות יש במלה זו חלוקות זו מזו הא' שאין כאן קרי וכתיב והכתיבה והקריאה שוים בו"או ובחולם וכ"כ מהמתרגום שתרגם לחייבא נפשיה וכן בב"ר פ' כ"ט סימן ז' ושמות רבה ריש פ' ד' ובדברים רבה ריש פרשת וזאת הברכה והמגלה דבי אליהו ריש פ' י"ז ובמדרש שוחר טוב כפי נסחת הילקוט באמרו אשר לא נשא לשוא נפשו זה משה שלא נשא לשוא נפשו של מצרי וכו' ד"א מדבר באברהם וכו'. אשר לא נשא לשוא נפשו של נמרוד ׃ ד"א מדבר ביעקב וכו' אשר לא נשא לשוא נפשו של לבן ׃ אך במדרש הנזכר הנמצא אצלנו בדפוס כתוב בתחלה אשר לא נשא לשוא נפשו זה משה וכו' כמו שכתוב לעיל ואח"כ אומר זה אברהם וכו' אשר לא נשא לשוא נפשי נפשו של נמרוד וכו' ׃ ד"א זה יעקב וכו' אשר לא נשא לשוא נפשי ללבן וכו' ע"ש ׃ גם החכם בעל העקידה בתחלת שער א' ובסוף שער כ"ה ובעל נוה שלום במאמר י' פ' ב' ובעל העקרים במאמר ג' חלק ל' כלם דרשו נפשו בו"או וכ"כ ר' אליה המדקדק בס' המסורת מאמר ט' ז"ל והנה במסרות המדוייקו' לא קראו הו"או הקטנה וא"ו זעירא אך וא"ו קטיעא פי' קצוצה מעט מלמטה כמו את בריתי שלום וא"ו קטיעא וכן לא נשא לשוא נפשו וא"ו קטיעא ע"כ ותמהתי אני על כל המפרשים אשר ראיתי שלפי פי' כלם הוא כתיב נפשו וק' נפשי ובן ראיתי ברוב נסחאות המסורת ואין ספק כי הוא טעות סופרי' וטעו בין זה ובין פדה נפשו מעבור בשלח (איוב לג) שהוא קרי נפשי וכן נמנה עם מ"א מלין דכתי' וא"ו וקריין יו"ד ולשוא נפשו לא נמנה עמהם הרי שאינה אלא וא"ו קטיעא וכן בהגהותיו לשרשים כתב א"א לשוא נפשו רבים טועים סבורים שהוא כתוב נפשו וק' נפשי ואינו אלא וא"ו זעירא וקריאת המלה כנקודתה נפשו עכ"ל ׃ הדעת השני שכתוב נפשי וק' נפשו וזהו דעת הרא"בע ׃ השלישי שכתוב נפשו וק' נפשי כמו שראיתי בספרים כ"י מדוייקים וכן כתפשט המנהג בספרי הדפוס וזהו ג"כ דעת רד"ק כמו שכתב בפי' הפסוק וכ"פ החכם ר' יונה המדקדק בס' הרקמה בשער ממ"ה בנא"מר בל"שון ובח"פן ב"ו זול"תו נשבע ה' בנפשו במקום בשמו וכמוהו אשר לא נשא לשוא נפשי במקום שמי ע"כ ׃ וכ"כ בעל יפה תואר בב"ר פ' כ"ט סימן ז' וכן הוא מפורש בס' הזוהר פ' וירא דף ק"א ופ' תזריע דף מ"ה וכ"כ בעל מראות אלהים בחלק התכלית ריש פ' ס"ב וכבי משמע בספר הכוזרי במאמר ג' סימן כ"ז כמו שפי' כמוה"רר יהודה מוסקאטו ז"ל זיל קרי התם וכ"כ בתשובה כמה"רר יהוסף חזק ז"ל לכמה"רר עזרא מפאנו ז"ל ולא תקשי לן מספרי דאגדתא דכל היכא דאיכ' למידרש דרשי כפי הכתיב או כפי הק' והכתי' הלזה ובתר הכי הביא המדרש שאינו דורש את הכתו' והמתרגם כנר נודע שדרכו על הרוב לתקן הדבור אחר פשט הכתוב גם לא יקשה ממה שלא נמנה זה במסור' מאינון דכתיבין וא"ו בסוף תיבותא וקריין יו"ד כי פעמים רבות מצאתי מסרו' דנחתי למכוינא ושיירי כמ"ש בפ' בשלח על השלן וזאכין דבצרי כגון הכא דמסיר מ"א מילין ובכרטון אתה מוצא יותר ומה שכתב ר' אליה שטעו הסופרים בין זה ובין פדה נפשו מעבור בשלח (איוב לג) שהוא ק' נפשי וכן נמנה עם מ"א מלין דכתי' וא"ו וקריין יו"ד אחרי המחילה ממנו נראה שהוא הטועה דאדרבא איפכא כתיב פדה נפשי וק' נפשו ונמסר עליו שהוא חד מן כ"ד מלין דכתיבין י' בסוף תיבותא וקרי' וא"ו וסימן במסר בס"ג מערכת אות יו"ד ואותן מ"א דכתיבין וא"ו וק' יו"ד סימן ברים שמואל ולית דין ביניהו גם לא אחדל לומר כי במסו' הדפוס שלנו במנין אותיות זעירות כתוב וא"ו לשוא לא נשא אולי נפל בלבול בספרים בין וא"ו לשוא לוא"ו נפשו דסמיך ליה אל ה' נפשי אשא שהיא כפשי משפט שקר וכפר על אשר חטא על הנפש ונפשי ישובב יכחני במעגלי צדק למען שמו ועיין מ"ש באיוב כ"ג ׃ דורשו דורשיו ק' ׃ והנשאו בגעיא ׃ והנשאו הראשון והשני וס"ה מי זה והשני ושאו מי הוא זה והוא חד מן זוגין קדמא' כתיב אות וחסר מלה ותנייא' חסר אות ויתיר מלה וסי' כאשר ביחזקאל י"א כמ"ג ׃
כה אליך ה' נפשי אשא במדרש תוית פ' השבעתי אתכם אליך ה' נפשי אשא אשא כתיב שהיו משיאין עצמן על קדושת שמו של הק"בה פי' מדליקין כמו וישאם דוד ואנשיו דשמואל פי' וישרפם ולא נמצא כתיב זה בספרינו ׃ אלהי הא"לף בגעיא בס"ם בין שוא לסגול ׃ ארחתיך י"ס שהא"לף בקמץ חטוף אבל במדוייקים בחולם וכ"כ רד"ק בשרשים והספרים מתחלפי' במילוי או חיסור וא"ו קדמאה ותנייא ׃ הדריכני באמתך כי"א רפה ׃ ולמדני הוא"ו בגעיא ׃ זכר רחמיך הכ"ף בחולם ובדפוס ישן מוגיהין אותה בקמץ חטף והוא טעות שכן במסו' איכא ג' במסר וכר ג' קמצין וסי' כחסדך זכר לי אתה זכר דבר לעבדך זכר עניי ומרודי וכל דסמיכין לאון פי' זכר אני זכר זאת זכר נא דכותהון קמצין ׃ וסלחת הוא"ו בגעיא ׃
כו לירואיו בס"ס בי"וד אחר רי"ש וס"א לירואיו חסר ׃ ושא לכל חטאותי כל חטאתי אסר וא"ו בר מן דין ושא לכל חטאתי ׃ צרופה צרפה ק' ׃

בנקיון כפי ואסבבה את־מזבחך יהוה׃ לשמע
בקול תודה ולספר כל־נפלאותיך׃ יהוה
אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך׃ אל־
תאסף עם־חטאים נפשי ועם־אנשי דמים
חיי׃ אשר־בידיהם זמה וימינם מלאה שחד׃
ואני בתמי אלך פדני וחנני׃ רגלי עמדה
במישור במקהלים אברך יהוה׃ *

כז לדוד ׀ יהוה ׀ אורי וישעי ממי
אירא יהוה מעוז־חיי ממי אפחד׃ בקרב עלי
מרעים לאכל את־בשרי צרי ואיבי לי המה
כשלו ונפלו׃ אם־תחנה עלי ׀ מחנה לא־
יירא לבי אם־תקום עלי מלחמה בזאת אני
בוטח׃ אחת ׀ שאלתי מאת־יהוה אותה
אבקש שבתי בבית־יהוה כל־ימי חיי לחזות
בנעם־יהוה ולבקר בהיכלו׃ כי יצפנני ׀
בסכה ביום רעה יסתרני בסתר אהלו בצור
ירוממני׃ ועתה ירום ראשי על איבי
סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה
ואזמרה ליהוה׃ שמע־יהוה קולי אקרא
וחנני וענני׃ לך ׀ אמר לבי בקשו פני את־
פניך יהוה אבקש׃ אל־תסתר פניך ׀ ממני
אל תט־באף עבדך עזרתי היית אל־תטשני
ואל־תעזבני אלהי ישעי׃ כי־אבי ואמי
עזבוני ויהוה יאספני׃ הורני יהוה דרכך
ונחני בארח מישור למען שוררי׃ אל־תתנני
בנפש צרי כי קמו־בי עדי־שקר ויפח חמס׃
לולא האמנתי לראות בטוב־יהוה בארץ חיים׃
קוה אל־יהוה חזק ויאמץ לבך וקוה אל־יהוה׃

כח לדוד אליך יהוה ׀
אקרא צורי אל־תחרש ממני פן־תחשה ממני
ונמשלתי עם־יורדי בור׃ שמע קול תחנוני
בשועי אליך בנשאי ידי אל־דביר קדשך׃ אל־
תמשכני עם־רשעים ועם־פעלי און דברי
שלום עם־רעיהם ורעה בלבבם׃ תן־להם
כפעלם וכרע מעלליהם כמעשה ידיהם תן
להם השב גמולם להם׃ כי לא יבינו אל־
פעלת יהוה ואל־מעשה ידיו יהרסם ולא
יבנם׃ ברוך יהוה כי־שמע קול תחנוני׃
יהוה ׀ עזי ומגני בו בטח לבי ונעזרתי ויעלז
לבי ומשירי אהודנו׃ יהוה עז־למו ומעוז
ישועות משיחו הוא׃ הושיעה ׀ את־עמך
וברך את־נחלתך ורעם ונשאם עד־העולם׃ *

כט מזמור לדוד הבו ליהוה
בני אלים הבו ליהוה כבוד ועז׃ הבו ליהוה
כבוד שמו השתחוו ליהוה בהדרת־קדש׃ קול
יהוה על־המים אל־הכבוד הרעים יהוה על־
מים רבים׃ קול־יהוה בכח קול יהוה בהדר׃
קול יהוה שבר ארזים וישבר יהוה את־ארזי
הלבנון׃ וירקידם כמו־עגל לבנון ושרין
כמו בן־ראמים׃ קול־יהוה חצב להבות־
אש׃ קול יהוה יחיל מדבר יחיל יהוה
מדבר קדש׃ קול יהוה ׀ יחולל אילות ויחשף

יערות

כו ואסבבה חסר וא"ו: יהוה אהבתי בגעיא בס"ס: מלאה שחד בס"ס הסי"ן דגושה: אלך בטעם רביע: המה כשלו רפי: כי יצפנני בסכה ברים מס"ג באלפ"א בי"תא מאותיות קטנות ס' יצפנני בסכה ולא מצאתיה קטנה בשום ספר גם לא בכונת א' כ"י מאותיות קטנות ומ"ס במק"ג בריש ס' ויקר"א יצפנני בסכה טעות הוא עוד כתוב שם ס' בסופה ובסערה דרכו כתוב א' שכתוב ובסערה בשי"ן והם שנים במסו' כתובי' סי"ן וחברו חסר בסערה ישופני איוב ט' ואות קטנה דהכא היא סמ"ך בסוכה ועיין מ"ש בריש נחום: יסתירני במקצת מדוייקים מלא יו"ד וי"ס חסר: סביבותי הס"מך דגעיא: סביבתי הכ"ל בכמה ספרים חסר וא"ו: וחנני בו"או בכל הספרים: למען שוררי ברוב ספרים ישנים מלא וא"ו: לולא בטעם רביע ונקוד למעלה ולמטה כן הוא בספרים מדוייקים וכן מצאתי במסרה כ"י דין נקוד למטה ולמעלה ושארא כי אם לטיל ובמסר' אחרת כ"י מצאתי בלשון הזה לולא נקוד מלעיל ומלרע בר מן וא"ו דלא נקודה אלא מלעיל ע"כ וכן ראיתי במקרא כ"י מכוליטולא ובפ"ק דברכות תנא משמיה דר' יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו דלמא שמא יגרום החטא והחסיד יעבץ כתב כל לולא שבמקרא מפורש וזה סתום כי לא פירש מה היה אם לא היה מאמין ע"ס: בטוב הבי"ת בגעיא:

כח ידיהם תן להם בספרים מדוייקים בצירי וכן היה ראוי להיות אע"פי שהוא במקף לפי שאינו סמוך למלה זעירא או מלה שהיא מלעיל כמו תן להם ה' מה תתן תן להם רחם משכיל הושע ט' אבל במכלול דף ק"ב כתוב שנמצא א' בסגול שלא כמנהג תן להם כפעלם והמסו' עליו ל' כותיה סגול וחד וחד עליה אם פ' קרח וכ"כ בהגהת לוית חן ס"פ פ"ח: כי לא יבינו אין אחר כי פסק: עזי בג' נקודות סגו"ין: ונעזרתי בו"או בגעיא:

כט ורעם בס"ס המדוייקים הו"או במאריך וזהו מ"ש בחילופים ב"א ורעם יוציא הרי"ש ב"נ לא יוציא ועיין מ"ש בשופטים ה': ושריון בשי"ן שמאלית כמ"ש בסוף פ' דברים עוד מצאתי הכרעה לזה במ"נ ריש מערכת אות הס"מך שנמסר שם סי' מן ה' זוגין חד ס' וחד ש' כגון סתרי ומגיני ולבנן וספרי וא' מהם הוא שריון דצידנים יקראו ושריון דוירקידם כמו שנ"ל: יחולל אילות בס' הזהר פ' אחרי מות דף ס"ח אילת כתיב חסר ובספרי דוק מלא: ויחשוף החי"ת בחטף סגול:

יהוה

יערות ובהיכלו כלו אמר כבוד׃ יהוה למבול
ישב וישב יהוה מלך לעולם׃ יהוה עז לעמו
יתן יהוה ׀ יברך את־עמו בשלום׃ *

ל

מזמור שיר־חנכת הבית לדוד׃
ארוממך יהוה כי דליתני ולא־שמחת איבי
לי׃ יהוה אלהי שועתי אליך ותרפאני׃
יורדי ק׳ יהוה העלית מן־שאול נפשי חייתני מיורדי־
בור׃ זמרו ליהוה חסידיו והודו לזכר קדשו׃
כי רגע ׀ באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי
ולבקר רנה׃ ואני אמרתי בשלוי בל־אמוט
לעולם׃ יהוה ברצונך העמדתה להררי עז
הסתרת פניך הייתי נבהל׃ אליך יהוה
אקרא ואל־אדני אתחנן׃ מה־בצע בדמי
ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך׃
שמע־יהוה וחנני יהוה היה־עזר לי׃ הפכת
מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה׃
למען ׀ יזמרך כבוד ולא ידם יהוה אלהי
לעולם אודך׃ *

לא

למנצח מזמור לדוד׃ בך־יהוה
חסיתי אל־אבושה לעולם בצדקתך פלטני׃
הטה אלי ׀ אזנך מהרה הצילני היה לי ׀ לצור־
מעוז לבית מצודות להושיעני׃ כי־סלעי
ומצודתי אתה ולמען שמך תנחני ותנהלני׃
תוציאני מרשת זו טמנו לי כי אתה מעוזי׃
בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יהוה אל אמת׃
שנאתי השמרים הבלי־שוא ואני אל־יהוה
בטחתי׃ אגילה ואשמחה בחסדך אשר
ראית את־עניי ידעת בצרות נפשי׃ ולא
הסגרתני ביד־אויב העמדת במרחב רגלי׃
חנני יהוה כי צר־לי עששה בכעס עיני נפשי
ובטני׃ כי כלו ביגון חיי ושנותי באנחה
כשל בעוני כחי ועצמי עששו׃ מכל־צררי הייתי
חרפה ולשכני ׀ מאד ופחד למידעי ראי בחוץ
נדדו ממני׃ נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי
אבד׃ כי שמעתי ׀ דבת רבים מגור מסביב
בהוסדם יחד עלי לקחת נפשי זממו׃ ואני ׀
עליך בטחתי יהוה אמרתי אלהי אתה׃
בידך עתתי הצילני מיד־אויבי ומרדפי׃ האירה
פניך על־עבדך הושיעני בחסדך׃ יהוה אל־
אבושה כי קראתיך יבשו רשעים ידמו לשאול׃
תאלמנה שפתי שקר הדברות על־צדיק
עתק בגאוה ובוז׃ מה רב טובך אשר־
צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם׃
תסתירם ׀ בסתר פניך מרכסי איש תצפנם
בסכה מריב לשנות׃ ברוך יהוה כי הפליא
חסדו לי בעיר מצור׃ ואני ׀ אמרתי בחפזי
נגרזתי מנגד עיניך אכן שמעת קול תחנוני
בשועי אליך׃ אהבו את־יהוה כל־חסידיו
אמונים נצר יהוה ומשלם על־יתר עשה
גאוה׃ חזקו ויאמץ לבבכם כל־המיחלים
ליהוה׃ *

לב

לדוד משכיל אשרי נשוי־פשע
כסוי חטאה׃ אשרי־אדם לא יחשב יהוה
לו עון ואין ברוחו רמיה׃ כי־החרשתי בלו
עצמי בשאגתי כל־היום׃ כי ׀ יומם ולילה
תכבד עלי ידך נהפך לשדי בחרבוני קיץ סלה׃
חטאתי

ל יהוה עז בגעיא: **מזמור שיר חנכת הבית** ב׳ בטעם פזר הדין ואידך שירו לה׳ שיר חדש סימן כ״ח ועיין זוהר פרשת בלק דף כ״א: **יהוה העלית** בגעיא: **העלית** הל״מד בחירק וכן במסורת ג׳ בקריאה וסימן לך עלה מזה׳ וסמעו מצרים: העלית מן שאול נפשי: **מיורדי בור** מירדי ק׳ והיו״ד דגושה והוא מקור והיה ראוי בקמץ חטוף וכמסך הקמץ בטעם כמו רדפי טוב והכתיב מיורדי בור וכמשלתי עם יורדי בור ובמסר עליו לית יתיר וא״ו: **יהוה ברצונך** בגעיא: **העמדתה להררי** למ״ד בגעיא: **ואל אדני אתחנן** בספרים מדוייקים בשם של אדנות וכן במסר

לא במסורת הגדולה במכין קל״ד: **היה עזר** בגעיא בין בסוף לסגול בס״ס: **לצור** בגעיא: **מעוז** בז׳ין ובמזמור ע״א מעון בנ״ון במ״ס שם בס״ד וכן מצאתי במסרה כ״י סימן קדמאה לצור מעוז תנייא לצור מעון וחד פסוק סימן מפיקים מזן אל זן: **ותנהלני** במאריך בו״או בס״ס: **מעוזי** נכתב בו״או עם הדגש: **בידך אפקיד רוחי פדיתה** אותי כן הוא ברוב ס״ס: **העמדת במרחב רגלי** הבי״ת רפויה בספרים מדוייקים כ״י וכן דינה כפי הכלל שכתבתי בראש הספר: **עששה בכעס** הבי״ת רפויה פליגי בה ספרי: **ביגון** אין בבי״ת געיא: **כשל בעוני כחי** הכ״ף רפה: **ולשכני** במאריך הל״מד בס״ס: **למידעי** במאריך הל״מד בס״ס: **מגור** מסביב כן כתוב: **ואני ׀ עליך בטחתי** יש פסיק בין ואני ובין עליך כדי שיהיו דבריו של אדם ברורים כלפי מעלה ואל ימהר להוציא מפיו בבהלה **ואני עליך** כי האלהים בשמים ואתה על הארץ: **בידך עתתי** חסר וא״ו: **הושיעני** מלא יו״ד: **יהוה אל אבושה** בגעיא: **נגרזתי** סימן תילים נגרזתי יונה נגרשתי: **מנגד עיניך** כן כתוב: **אהבו**

לב בא״לף בסגול ובס״א בחטף סגול וטעות כשל בחילופים שלנו מב״א וב״נ: **נשוי** בגעיא: **אשרי אדם** עיין מ״ש בריש סיפרא: **בהרבני** ל׳ וחסר:
ואהה

חַטָּאתִי אוֹדִיעֲךָ וַעֲוֺנִי לֹא־כִסִּיתִי אָמַרְתִּי אוֹדֶה
עֲלֵי פְשָׁעַי לַיהוָה וְאַתָּה נָשָׂאתָ עֲוֺן חַטָּאתִי
סֶלָה׃ עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־חָסִיד ׀ אֵלֶיךָ
לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא
יַגִּיעוּ׃ אַתָּה ׀ סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט
תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה׃ אַשְׂכִּילְךָ ׀ וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ־זוּ
תֵלֵךְ אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינִי׃ אַל־תִּהְיוּ ׀ כְּסוּס
כְּפֶרֶד אֵין הָבִין בְּמֶתֶג־וָרֶסֶן עֶדְיוֹ לִבְלוֹם בַּל
קְרֹב אֵלֶיךָ׃ רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ
בַּיהוָה חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ׃ שִׂמְחוּ בַיהוָה וְגִילוּ
צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב׃ * לג
רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה לַיְשָׁרִים נָאוָה
תְהִלָּה׃ הוֹדוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר
זַמְּרוּ־לוֹ׃ שִׁירוּ־לוֹ שִׁיר חָדָשׁ הֵיטִיבוּ נַגֵּן
בִּתְרוּעָה׃ כִּי־יָשָׁר דְּבַר־יְהוָה וְכָל־מַעֲשֵׂהוּ
בֶּאֱמוּנָה׃ אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְהוָה
מָלְאָה הָאָרֶץ׃ בִּדְבַר יְהוָה שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ
וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צְבָאָם׃ כֹּנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן
בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת׃ יִירְאוּ מֵיְהוָה כָּל־הָאָרֶץ
מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל׃ כִּי הוּא אָמַר
וַיֶּהִי הוּא־צִוָּה וַיַּעֲמֹד׃ יְהוָה הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם
הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים׃ עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם
תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר׃ אַשְׁרֵי הַגּוֹי
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהָיו הָעָם ׀ בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ׃
מִשָּׁמַיִם הִבִּיט יְהוָה רָאָה אֶת־כָּל־בְּנֵי הָאָדָם׃
מִמְּכוֹן־שִׁבְתּוֹ הִשְׁגִּיחַ אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃
הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל־כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם׃ אֵין־
הַמֶּלֶךְ נוֹשָׁע בְּרָב־חָיִל גִּבּוֹר לֹא־יִנָּצֵל בְּרָב־
כֹּחַ׃ שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא
יְמַלֵּט׃ הִנֵּה עֵין יְהוָה אֶל־יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ׃
לְהַצִּיל מִמָּוֶת נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם בָּרָעָב׃ נַפְשֵׁנוּ
חִכְּתָה לַיהוָה עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא׃ כִּי־בוֹ יִשְׂמַח

לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ׃ יְהִי־חַסְדְּךָ
יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ׃ *
לד לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי
אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ׃ אֲבָרְכָה אֶת־יְהוָה
בְּכָל־עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי׃ בַּיהוָה תִּתְהַלֵּל
נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ׃ גַּדְּלוּ לַיהוָה
אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׃ דָּרַשְׁתִּי אֶת־יְהוָה
וְעָנָנִי וּמִכָּל־מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי׃ הִבִּיטוּ אֵלָיו
וְנָהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל־יֶחְפָּרוּ׃ זֶה עָנִי קָרָא
וַיהוָה שָׁמֵעַ וּמִכָּל־צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ׃ חֹנֶה
מַלְאַךְ־יְהוָה סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם׃ טַעֲמוּ
וּרְאוּ כִּי־טוֹב יְהוָה אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ׃
יְראוּ אֶת־יְהוָה קְדֹשָׁיו כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו׃
כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא־יַחְסְרוּ
כָל־טוֹב׃ לְכוּ־בָנִים שִׁמְעוּ־לִי יִרְאַת יְהוָה
אֲלַמֶּדְכֶם׃ מִי־הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים
לִרְאוֹת טוֹב׃ נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וּשְׂפָתֶיךָ
מִדַּבֵּר מִרְמָה׃ סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה־טוֹב בַּקֵּשׁ
שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ׃ עֵינֵי יְהוָה אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנָיו
אֶל־שַׁוְעָתָם׃ פְּנֵי יְהוָה בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית
מֵאֶרֶץ זִכְרָם׃ צָעֲקוּ וַיהוָה שָׁמֵעַ וּמִכָּל־צָרוֹתָם
הִצִּילָם׃ קָרוֹב יְהוָה לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב וְאֶת־דַּכְּאֵי־
רוּחַ יוֹשִׁיעַ׃ רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ
יְהוָה׃ שֹׁמֵר כָּל־עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא
נִשְׁבָּרָה׃ תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק
יֶאְשָׁמוּ׃ פּוֹדֶה יְהוָה נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ
כָּל־הַחֹסִים בּוֹ׃ * לה
לְדָוִד ׀ רִיבָה יְהוָה אֶת־יְרִיבַי לְחַם
אֶת־לֹחֲמָי׃ הַחֲזֵק מָגֵן וְצִנָּה וְקוּמָה בְּעֶזְרָתִי׃
וְהָרֵק חֲנִית וּסְגֹר לִקְרַאת רֹדְפָי אֱמֹר לְנַפְשִׁי
יְשֻׁעָתֵךְ אָנִי׃ יֵבֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ מְבַקְשֵׁי נַפְשִׁי
יִסֹּגוּ אָחוֹר וְיַחְפְּרוּ חֹשְׁבֵי רָעָתִי׃ יִהְיוּ כְּמֹץ
לִפְנֵי

ואתה נשאת בלא פסק באמצע : לעת מצוא במדוייקים כ"י מלא ו"או וא"לף : לשטף במדוייקים כ"י בחטף נקודות וכ"כ רד"ק בשרשו : ואורך
לג בגעיא : בל קרב חסר וא"ו : יהוה הפיר בגעיא : ויגרשהו י"ס בפתח הגי"מל וכס"א מדוייק כתוב ויגרשהו הרי"ש בחטף פתח וגם בחילופים
נראה שזהו דעת ב"א : תהלתו בגעיא : יראו את ה' הט"ף כתב במ"ס בסוף יהושע : כל טוב בחולם גם לא נמנה במסו' עם אותם שהם בשורק :
לד לכו בנים בגעיא : ואת דכאי בגעיא : יאשמו הא"לף בשוא לבדו ודומה לו תאשם שמרון הושע י"ד : ולא יאשמו האלף בשוא לבדו והשי"ן
בשוא הראשון נח והב' נע : כל החסים בו בס"ס במארך ובמקף ועיין מ"ש סוף פ' ראה : ריבה מלרע : וקומה לי' מלעיל בספר' : ישועתך בגעי' :
יהי

לִפְנֵי־ר֑וּחַ וּמַלְאַ֖ךְ יְהוָ֣ה דּוֹחֶֽה׃ יְהִי־דַרְכָּם
חֹשֶׁךְ וַחֲלַקְלַקֹּת וּמַלְאַךְ יְהוָה רֹדְפָם׃ כִּי־חִנָּם
טָמְנוּ־לִי שַׁחַת רִשְׁתָּם חִנָּם חָפְרוּ לְנַפְשִׁי׃
תְּבוֹאֵהוּ שׁוֹאָה לֹא־יֵדָע וְרִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר טָמַן
תִּלְכְּדוֹ בְּשׁוֹאָה יִפָּל־בָּהּ׃ וְנַפְשִׁי תָּגִיל בַּיהוָה
תָּשִׂישׂ בִּישׁוּעָתוֹ׃ כָּל עַצְמוֹתַי ׀ תֹּאמַרְנָה
יְהוָה מִי כָמוֹךָ מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי
וְאֶבְיוֹן מִגֹּזְלוֹ׃ יְקוּמוּן עֵדֵי חָמָס אֲשֶׁר לֹא־
יָדַעְתִּי יִשְׁאָלוּנִי׃ יְשַׁלְּמוּנִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה
שְׁכוֹל לְנַפְשִׁי׃ וַאֲנִי ׀ בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק
עִנֵּיתִי בַצּוֹם נַפְשִׁי וּתְפִלָּתִי עַל־חֵיקִי תָשׁוּב׃
כְּרֵעַ־כְּאָח לִי הִתְהַלָּכְתִּי כַּאֲבֶל־אֵם קֹדֵר שַׁחוֹתִי׃
וּבְצַלְעִי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ נֶאֶסְפוּ עָלַי נֵכִים וְלֹא
יָדַעְתִּי קָרְעוּ וְלֹא־דָמּוּ׃ בְּחַנְפֵי לַעֲגֵי מָעוֹג
חָרֹק עָלַי שִׁנֵּימוֹ׃ אֲדֹנָי כַּמָּה תִּרְאֶה הָשִׁיבָה
נַפְשִׁי מִשֹּׁאֵיהֶם מִכְּפִירִים יְחִידָתִי׃ אוֹדְךָ
בְּקָהָל רָב בְּעַם עָצוּם אֲהַלְלֶךָּ׃ אַל־יִשְׂמְחוּ־
לִי אֹיְבַי שֶׁקֶר שֹׂנְאַי חִנָּם יִקְרְצוּ־עָיִן׃ כִּי לֹא
שָׁלוֹם יְדַבֵּרוּ וְעַל רִגְעֵי־אֶרֶץ דִּבְרֵי מִרְמוֹת
יַחֲשֹׁבוּן׃ וַיַּרְחִיבוּ עָלַי פִּיהֶם אָמְרוּ הֶאָח ׀
הֶאָח רָאֲתָה עֵינֵנוּ׃ רָאִיתָה יְהוָה אַל־תֶּחֱרַשׁ
אֲדֹנָי אַל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי׃ הָעִירָה וְהָקִיצָה
לְמִשְׁפָּטִי אֱלֹהַי וַאדֹנָי לְרִיבִי׃ שָׁפְטֵנִי כְצִדְקְךָ
יְהוָה אֱלֹהָי וְאַל־יִשְׂמְחוּ־לִי׃ אַל־יֹאמְרוּ
בְלִבָּם הֶאָח נַפְשֵׁנוּ אַל־יֹאמְרוּ בִּלַּעֲנוּהוּ׃ יֵבֹשׁוּ
וְיַחְפְּרוּ ׀ יַחְדָּו שְׂמֵחֵי רָעָתִי יִלְבְּשׁוּ־בֹשֶׁת
וּכְלִמָּה הַמַּגְדִּילִים עָלָי׃ יָרֹנּוּ וְיִשְׂמְחוּ חֲפֵצֵי
צִדְקִי וְיֹאמְרוּ תָמִיד יִגְדַּל יְהוָה הֶחָפֵץ שְׁלוֹם
עַבְדּוֹ׃ וּלְשׁוֹנִי תֶּהְגֶּה צִדְקֶךָ כָּל־הַיּוֹם
תְּהִלָּתֶךָ׃ *

לו

לַמְנַצֵּחַ ׀ לְעֶבֶד־יְהוָה לְדָוִד׃ נְאֻם־
פֶּשַׁע לָרָשָׁע בְּקֶרֶב לִבִּי אֵין־פַּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד
עֵינָיו׃ כִּי־הֶחֱלִיק אֵלָיו בְּעֵינָיו לִמְצֹא עֲוֺנוֹ
לִשְׂנֹא׃ דִּבְרֵי־פִיו אָוֶן וּמִרְמָה חָדַל לְהַשְׂכִּיל
לְהֵיטִיב׃ אָוֶן ׀ יַחְשֹׁב עַל־מִשְׁכָּבוֹ יִתְיַצֵּב
עַל־דֶּרֶךְ לֹא־טוֹב רָע לֹא יִמְאָס׃ יְהוָה
בְּהַשָּׁמַיִם חַסְדֶּךָ אֱמוּנָתְךָ עַד־שְׁחָקִים׃
צִדְקָתְךָ ׀ כְּהַרְרֵי־אֵל מִשְׁפָּטֶךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם
וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְהוָה׃ מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים
וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן׃ יִרְוְיֻן
מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם׃ כִּי־עִמְּךָ
מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה־אוֹר׃ מְשֹׁךְ חַסְדְּךָ
לְיֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי־לֵב׃ אַל־תְּבוֹאֵנִי
רֶגֶל גַּאֲוָה וְיַד־רְשָׁעִים אַל־תְּנִדֵנִי׃ שָׁם נָפְלוּ
פֹּעֲלֵי אָוֶן דֹּחוּ וְלֹא־יָכְלוּ קוּם׃ *

לז

לְדָוִד ׀ אַל־תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים
אל

יהי דרכם בגעיא בס"ס : וחלקלקת חסר וא"ו : כל עצמותי ב' קמצין בטעם בקריה וסי' כל אחי רש שנאוהו (משלי י"ט) כל עצמותי תאמרנה וכן במכלול דף ר"כ כל מלת כל שהיא במקף ישוב החולם לקמץ חטף חוץ משנים שיקראו בלא מקף בקמץ רחב כל עצמותי תאמרנה כל אחי רש כמ"ש במשלי י"ט : מי כמוך במסורה שלנו בדניאל ה' נמסר סי' מן י"א מלין דגשין בתר יהוה בלא מקטל ושנים מהם ה' מי כמוכה נאדר בקדש כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך ובסוף הסי' כתוב כל עצמותי פלוגתא דב"א וב"נ וכ"כ בפרשת עקב על ס' ויעכך וירעבך אמנם בכל ספרי המדקדקים לא נמנה זה דתילים עם היוצאים מן הכלל וגם בפלוגתות שלנו שבין ב"א וב"נ לא נמצא זה עמהם וכן בכל הספרים שלנו רפי כדינו וכר מן דין אשכחנא בס' דקדוק ישן בלשון הזה וכן מי כמוכה שבשירת הים הסמוך לאזכרת השם והוא מי כמוכה השני שבפסוק הוא נדגש שלא יהא נראה כמו ה' מיכה ולא יזכר שם מיכה נגד אזכרת השם אבל מי כמוכה הראשון שאינו סמוך לאזכר' השם יעמוד בעומדו להרפותו וגם כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך רפי כמשפטו חוק יה"וא אף כי סמוך לאזכרת השם לפי שלא נאמר על הים ולא הודגש רק אותו שעל הים כי מיכה גנב פסלו והעבירו ביום שנאמר ועבר בים צרה על כן נכון לדקדק באותו שעל הים כמבואר · עוד כתוב בס הנזכר שם זו גאלת פלוגתא בין ב"א ובן ב"נ ובס' ר' אברה' אבן עזרא דגש מפני הוגן הקריאה ע"כ · וכתבתי כל זה להראות שטעות נפל במקרא גדולה בכל המקומות בדניאל ובפרשת עקב כי מה שכתוב שם דמחלוקת ב"א וב"נ · ובס' עזרא נאמר על פסוק עם זו גאלת כי באמת יש בו מחלוקת ב"א וב"נ אבל זה דתילים ליכא מאן דפליג דהוא רפי ועיין מ"ש בפרשת בשלח בסם א"ת : ונאספו בגעיא : כמה תראה כן כתוב : ראתה עיננו בלא יו"ד תכייתא : אל יאמרו בלבם האח נפשנו אל יאמרו בס"א כ"י ואל יאמרו בוא"ו וכן היה כתוב בס"א ישן כושן רק שנמחקה אח"כ אות הו"או ויפה נעשה למחוק אותה שכן במסורת שמואל ב' א' נמסר סימן מן כ"ג פסוקים בקריאה רישא ומציעתא אל אל ודין חד מיניהון ויש לדעת כי במסו' שם כתוב אל יאמרו בלבבם וכן מצאתי בס"א ישן שנתחלה היה כתוב

לו בלבבם ואח"כ הגיהו בלבם וכן נכון שזהו א' מן ט' בלבם בקריאה וסימן נמסר ביחזקאל י"ד : בלענוהו העי"ן בשוא ופתח : צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה זה א' מן המקראות שקראו רבותינו עיטור סופרים כמ"ש סוף פרשת בהעלותך ומה שכתב הר"ן בשם רבנו דמלת כהררי נפסק בטעם ממלת אל לא נמצא כן בספרינו אדרבא איפכא שיש מקף בין שתי המלות : כהררי אל מפני הגעיא טעם השוא תקרא פתח בהרחבה בקריאת אות הגרון שבבדרם מכלול דף קפ"ט : אדם ובהמה תושיע בס"ס אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ וכן נ"ל נכון להפסיק בטעם במלת תושיע שלא יהא נראה כמחרף ח"ו : מה יקר זכר ר' יהודה מה יקר חסדך פעל עבר ואולי מצאו בספרו הקו"ף פתוחה ומאשר מצאנוהו אנחנו בספרינו קמוץ כולו נכון להיות תאר השם פרסים : דחו ולא יכלו לדעת החכם ר' יהודה מלת דחו מלעיל כמלת מה טבו והחכם ר' יונה כתב כי מצא אותו בספר מדויק מלרע וכן מצאנוהו בספרים מדויקים מלרע רד"ק בפי' ומכלול דף קמ"ג ושרשים :

אַל־תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה׃ כִּי כֶחָצִיר מְהֵרָה
יִמָּלוּ וּכְיֶרֶק דֶּשֶׁא יִבּוֹלוּן׃ בְּטַח בַּיהוָה
וַעֲשֵׂה־טוֹב שְׁכָן־אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה׃ וְהִתְעַנַּג
עַל־יְהוָה וְיִתֶּן־לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ׃ גּוֹל עַל־
יְהוָה דַּרְכֶּךָ וּבְטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה׃ וְהוֹצִיא
כָאוֹר צִדְקֶךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ כַּצָּהֳרָיִם׃ דּוֹם ׀
לַיהוָה וְהִתְחוֹלֵל לוֹ אַל־תִּתְחַר בְּמַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ
בְּאִישׁ עֹשֶׂה מְזִמּוֹת׃ הֶרֶף מֵאַף וַעֲזֹב חֵמָה
אַל־תִּתְחַר אַךְ־לְהָרֵעַ׃ כִּי־מְרֵעִים יִכָּרֵתוּן
וְקֹוֵי יְהוָה הֵמָּה יִירְשׁוּ־אָרֶץ׃ וְעוֹד מְעַט וְאֵין
רָשָׁע וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל־מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ׃ וַעֲנָוִים
יִירְשׁוּ־אָרֶץ וְהִתְעַנְּגוּ עַל־רֹב שָׁלוֹם׃ זֹמֵם
רָשָׁע לַצַּדִּיק וְחֹרֵק עָלָיו שִׁנָּיו׃ אֲדֹנָי יִשְׂחַק־
לוֹ כִּי־רָאָה כִּי־יָבֹא יוֹמוֹ׃ חֶרֶב ׀ פָּתְחוּ רְשָׁעִים
וְדָרְכוּ קַשְׁתָּם לְהַפִּיל עָנִי וְאֶבְיוֹן לִטְבוֹחַ יִשְׁרֵי־
דָרֶךְ׃ חַרְבָּם תָּבוֹא בְלִבָּם וְקַשְּׁתוֹתָם
תִּשָּׁבַרְנָה׃ טוֹב־מְעַט לַצַּדִּיק מֵהֲמוֹן רְשָׁעִים
רַבִּים׃ כִּי זְרוֹעוֹת רְשָׁעִים תִּשָּׁבַרְנָה וְסוֹמֵךְ צַדִּיקִים
יְהוָה׃ יוֹדֵעַ יְהוָה יְמֵי תְמִימִם וְנַחֲלָתָם
לְעוֹלָם תִּהְיֶה׃ לֹא־יֵבֹשׁוּ בְּעֵת רָעָה וּבִימֵי
רְעָבוֹן יִשְׂבָּעוּ׃ כִּי רְשָׁעִים יֹאבֵדוּ וְאֹיְבֵי יְהוָה
כִּיקַר כָּרִים כָּלוּ בֶעָשָׁן כָּלוּ׃ לֹוֶה רָשָׁע וְלֹא
יְשַׁלֵּם וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן׃ כִּי מְבֹרָכָיו יִירְשׁוּ
אָרֶץ וּמְקֻלָּלָיו יִכָּרֵתוּ׃ מֵיְהוָה מִצְעֲדֵי־גֶבֶר
כּוֹנָנוּ וְדַרְכּוֹ יֶחְפָּץ׃ כִּי־יִפֹּל לֹא יוּטָל כִּי־יְהוָה
סוֹמֵךְ יָדוֹ׃ נַעַר ׀ הָיִיתִי גַּם־זָקַנְתִּי וְלֹא־רָאִיתִי
צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ־לָחֶם׃ כָּל־הַיּוֹם חוֹנֵן
וּמַלְוֶה וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה׃ סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה־
טוֹב וּשְׁכֹן לְעוֹלָם׃ כִּי יְהוָה ׀ אֹהֵב מִשְׁפָּט
וְלֹא־יַעֲזֹב אֶת־חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ וְזֶרַע
רְשָׁעִים נִכְרָת׃ צַדִּיקִים יִירְשׁוּ־אָרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ
לָעַד עָלֶיהָ׃ פִּי־צַדִּיק יֶהְגֶּה חָכְמָה וּלְשׁוֹנוֹ
תְּדַבֵּר מִשְׁפָּט׃ תּוֹרַת אֱלֹהָיו בְּלִבּוֹ לֹא
תִמְעַד אֲשֻׁרָיו׃ צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ
לַהֲמִיתוֹ׃ יְהוָה לֹא־יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ וְלֹא
יַרְשִׁיעֶנּוּ בְּהִשָּׁפְטוֹ׃ קַוֵּה אֶל־יְהוָה ׀ וּשְׁמֹר
דַּרְכּוֹ וִירוֹמִמְךָ לָרֶשֶׁת אָרֶץ בְּהִכָּרֵת רְשָׁעִים
תִּרְאֶה׃ רָאִיתִי רָשָׁע עָרִיץ וּמִתְעָרֶה
כְּאֶזְרָח רַעֲנָן׃ וַיַּעֲבֹר וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ וָאֲבַקְשֵׁהוּ
וְלֹא נִמְצָא׃ שְׁמָר־תָּם וּרְאֵה יָשָׁר כִּי־אַחֲרִית
לְאִישׁ שָׁלוֹם׃ וּפֹשְׁעִים נִשְׁמְדוּ יַחְדָּו אַחֲרִית
רְשָׁעִים נִכְרָתָה׃ וּתְשׁוּעַת צַדִּיקִים מֵיְהוָה
מָעוּזָּם בְּעֵת צָרָה׃ וַיַּעְזְרֵם יְהוָה וַיְפַלְּטֵם
יְפַלְּטֵם מֵרְשָׁעִים וְיוֹשִׁיעֵם כִּי־חָסוּ בוֹ׃ *

לח

מִזְמוֹר לְדָוִד לְהַזְכִּיר׃
יְהוָה אַל־בְּקֶצְפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וּבַחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי׃
כִּי־חִצֶּיךָ נִחֲתוּ בִי וַתִּנְחַת עָלַי יָדֶךָ׃ אֵין־מְתֹם
בִּבְשָׂרִי מִפְּנֵי זַעְמֶךָ אֵין־שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי
חַטָּאתִי׃ כִּי עֲוֺנֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא
כָבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי׃ הִבְאִישׁוּ נָמַקּוּ חַבּוּרֹתָי
מִפְּנֵי אִוַּלְתִּי׃ נַעֲוֵיתִי שַׁחֹתִי עַד־מְאֹד כָּל־
הַיּוֹם קֹדֵר הִלָּכְתִּי׃ כִּי־כְסָלַי מָלְאוּ נִקְלֶה
וְאֵין מְתֹם בִּבְשָׂרִי׃ נְפוּגֹתִי וְנִדְכֵּיתִי עַד־מְאֹד
שָׁאַגְתִּי מִנַּהֲמַת לִבִּי׃ אֲדֹנָי נֶגְדְּךָ כָל־
תַּאֲוָתִי וְאַנְחָתִי מִמְּךָ לֹא־נִסְתָּרָה׃ לִבִּי
סְחַרְחַר עֲזָבַנִי כֹחִי וְאוֹר־עֵינַי גַּם־הֵם אֵין אִתִּי׃

אהבי

לז יבולון לית ומלא : משאלת לית וחסר וא"ו : וקוי בהגהת הו"א שהוא ע"ין הפעל מן קוה והי"וד סימן הרבים אבל וקוי ה' יחליפו כח ישעיה מ' בהגהת הי"וד שהיא במקום עי"ן הפעל והו"או למסך כו"או שומרי וי"וד הרבים נפלה מהמכתב כ"כ רד"ק בפי' וכן צריך להגיה במכלל יופי ובפי' רד"ק מלפוס כפול"י והחכם אבן עזרא כתב על זה דתילים שהי"וד תחת הו"או ועל אותו שבישעיה לא כתב מאומה נראה שהוא סובר בהפך ולפי מה שנמסר במק"ג שלכו הכא והתם נראה דאתיא כותיה : יירשו ארץ בשני יוד"ין ובמאריך : כי יבא יומו חסר וא"ו אחר בי"ת : וקשתותם בספרים מדויקים השי"ן דגושה והתי"ו רפויה וכן נכון כמ"ש בישעיה ה' וירמיה נ"א ונחמיה ד' וכ"כ ר' יונה גם' הרקמה שדגשות השי"ן הוא מפני פגישת שתי התוי"ן כמו שדגשו כ"ון ירמיהו שעכתתי : טוב בלא רביע : כי זרועות בלא פסק באמצע : כי רשעים בלא פסק באמצע : כלו בעשן כלו הראשון מלרע והשני מלעיל לסוף פסוק מכלול דף קנ"א : ולא ראיתי בגעיא : סור מרע ועשה טוב מלא טוב בטעם רביע לא באתנח : כי ה' | אהב משפט הגרמיה קודם מלת אהב ולא אחריו : את חסידיו בר"ר פרשת פ"ו חסידו כתיב זה יוסף וכן בעירוך ע' חסר הובא זה המדרש ובספר הזוהר פרשת וישב האי קרא אוקמוה באברהם חסידו כתיב ע"כ · גרס בסיפרי דידן לא אשכחנא רק ב' חסרים ע"פה וסי' רגלי חסידו ישמר דשמואל ודרך חסידו ישמר משלי ב' : מעוזם כו"או עם הדגש : יפלטם בשלי יפלטם בלא דגש : יהוה אל בגעיא : אל בקצפך הק"וף בסגול
לח רד"ק : תוכיחני התי"ו רפויה וכן תיסרני : בעצמי הע"ין בחטף פתח : נעויתי שחתי במקראות מדויקות חסר וא"ו אבל במכלול אם קדר שחותי בסימן ל"ס מלא וא"ו והמסורה תנא עליהם ב' חד מלא וחד חסר : נפוגתי מתחלפים כפוגותי : אדני נגדך י"ס בגעיא : ואור עיני בגעיא :

וקרובי

אהבי ׀ ורעי מנגד נגעי יעמדו וקרובי מרחק
עמדו: וינקשו ׀ מבקשי נפשי ודרשי רעתי
דברו הוות ומרמות כל־היום יהגו: ואני
כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח־פיו:
ואהי כאיש אשר לא־שמע ואין בפיו תוכחות:
כי־לך יהוה הוחלתי אתה תענה אדני אלהי:
כי־אמרתי פן־ישמחו־לי במוט רגלי עלי
הגדילו: כי־אני לצלע נכון ומכאובי נגדי
תמיד: כי־עוני אגיד אדאג מחטאתי:
ואיבי חיים עצמו ורבו שנאי שקר: ומשלמי
רעה תחת טובה ישטנוני תחת רדופי־טוב: רדפי ק
אל־תעזבני יהוה אלהי אל־תרחק ממני:
חושה לעזרתי אדני תשועתי: *

טל למנצח לידיתון מזמור ידותון ק
לדוד: אמרתי אשמרה דרכי מחטוא
בלשוני אשמרה לפי מחסום בעד רשע לנגדי:
נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר:
חם־לבי ׀ בקרבי בהגיגי תבער־אש דברתי
בלשוני: הודיעני יהוה ׀ קצי ומדת ימי מה
היא אדעה מה־חדל אני: הנה טפחות ׀
נתתה ימי וחלדי כאין נגדך אך כל־הבל כל־
אדם נצב סלה: אך־בצלם ׀ יתהלך־איש
אך־הבל יהמיון יצבר ולא־ידע מי־אספם:
ועתה מה־קויתי אדני תוחלתי לך היא:
מכל־פשעי הצילני חרפת נבל אל־תשימני:
נאלמתי לא אפתח־פי כי אתה עשית: הסר
מעלי נגעך מתגרת ידך אני כליתי: בתוכחות
על־עון ׀ יסרת איש ותמס כעש חמודו אך
הבל כל־אדם סלה: שמעה תפלתי ׀ יהוה
ושועתי ׀ האזינה אל־דמעתי אל־תחרש כי גר
אנכי עמך תושב ככל־אבותי: השע ממני
ואבליגה בטרם אלך ואינני: *

מ למנצח לדוד מזמור: קוה
קויתי יהוה ויט אלי וישמע שועתי: ויעלני ׀
מבור שאון מטיט היון ויקם על־סלע רגלי
כונן אשרי ׀ ויתן בפי ׀ שיר חדש תהלה
לאלהינו יראו רבים וייראו ויבטחו ביהוה:
אשרי הגבר אשר־שם יהוה מבטחו ולא־
פנה אל־רהבים ושטי כזב: רבות עשית ׀
אתה ׀ יהוה אלהי נפלאתיך ומחשבתיך אלינו
אין ׀ ערך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר:
זבח ומנחה ׀ לא־חפצת אזנים כרית לי עולה
וחטאה לא שאלת: אז אמרתי הנה־באתי
במגלת־ספר כתוב עלי: לעשות־רצונך
אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי: בשרתי צדק ׀
בקהל רב הנה שפתי לא אכלא יהוה אתה
ידעת: צדקתך לא־כסיתי ׀ בתוך לבי
אמונתך ותשועתך אמרתי לא־כחדתי חסדך
ואמתך לקהל רב: אתה יהוה לא־תכלא
רחמיך ממני חסדך ואמתך תמיד יצרוני:
כי אפפו־עלי ׀ רעות עד־אין מספר השיגוני
עונתי ולא־יכלתי לראות עצמו משערות
ראשי ולבי עזבני: רצה יהוה להצילני
יהוה לעזרתי חושה: יבשו ויחפרו ׀ יחד
מבקשי נפשי לספותה יסגו אחור ויכלמו
חפצי רעתי: ישמו על־עקב בשתם האמרים
לי האח ׀ האח: ישישו וישמחו ׀ בך כל־
מבקשיך יאמרו תמיד יגדל יהוה אהבי
תשועתך

וקרובי מלא וא"ו: וינקשו במקצת מדוייקים הקו"ף דגושה אבל ר' יונה גם' הרקמה הביאו עם מלין המוקלין ורד"ק לא הביאו כר' שהוא קורא אותו דגש: ואיבי בגעיא בס"ס: רדופי טוב רדפי ק' והכתיב בו"או אחר דל"ת ונמשך הקמץ בטעם כמו מורדי בור: לידיתון לידותון ק': הודיעני ה' ׀ קצי הגרמיה היא אחר השם ולא קודם: ולא ידע בגעיא בס"ס ובלא מאריך בל'מד: מכל פשעי בס"א מטוליטולא המ"ם במאריך מכל־ פשעי: בתוכחות בגעיא: שמעה תפלתי יש ספרים שהמ"ם בחטף קמץ וזהו דעת ר' יונה בספר הרקמה והאפודי בפ' י"ו ויש ספרים
מ בחטף פתח וכמו זר נחשבו וגם רד"ק לא זכר זרות זה בחיבוריו ובעל אור תורה כתב המ"ם בשוא לבד בספרי ספרד: מטיט היון בקצת ספרים הו"או בסגול ובס"ס בצירי וכ"כ בשרשים שהוא בשקל עקב: ויקם הק"וף בסגול על פי המסורת: אשרי עיין מ"ש ברים ספרא: ולא פנה הו"או בגעיא בס"ס: במגלת ספר אין בפ"א רביע: כל מבקשיך בס"ס במאריך: יאמרו תמיד במקצת ספרים כתוב ויאמרו בו"או ולפי דעתי נתחלף להם בין זה ובין אותו שבמזמור ע' שכתוב בו"או בכל הספרים וכן נראה בעיני להבריא מהמסורת שזהו בלא וא"ו שבן כיסתים סימן י"ד כמסר ט' ויאמרו ותרי מינייהו ירדנו וישמחו סימן ל"ס ישישו וישמחו בך סימן ע' ואי הוה דין בוא"ו הוו להו עשר והתם במזמור ע' ול"ס כמסר ט' רפין והכא לא נמסר מידי ס"מ כדכתיבנא תו אשכחנא בתר הכי מסרא דיקא וברירא דאמרא הכי קדמאה ויאמרו תמיד תנייבא ואמרו תמיד תליתאה ויאמרו תמיד וזו אינה צריכה לפנים:

תְּשׁוּעָתֶךָ׃ וַאֲנִי ׀ עָנִי וְאֶבְיוֹן אֲדֹנָי יַחֲשָׁב־
לִי עֶזְרָתִי וּמְפַלְטִי אַתָּה אֱלֹהַי אַל־תְּאַחַר׃ *
מא לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃
אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל־דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְהוָה׃
יְהוָה ׀ יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ יְאֻשַּׁר בָּאָרֶץ וְאַל־תִּתְּנֵהוּ
בְּנֶפֶשׁ אֹיְבָיו׃ יְהוָה יִסְעָדֶנּוּ עַל־עֶרֶשׂ דְּוָי
כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ׃ אֲנִי־אָמַרְתִּי יְהוָה
חָנֵּנִי רְפָאָה נַפְשִׁי כִּי־חָטָאתִי לָךְ׃ אוֹיְבַי
יֹאמְרוּ רַע לִי מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ׃ וְאִם־
בָּא לִרְאוֹת ׀ שָׁוְא יְדַבֵּר לִבּוֹ יִקְבָּץ־אָוֶן לוֹ יֵצֵא
לַחוּץ יְדַבֵּר׃ יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כָּל־שֹׂנְאָי
עָלַי ׀ יַחְשְׁבוּ רָעָה לִי׃ דְּבַר־בְּלִיַּעַל יָצוּק בּוֹ
וַאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא־יוֹסִיף לָקוּם׃ גַּם־אִישׁ
שְׁלוֹמִי ׀ אֲשֶׁר־בָּטַחְתִּי בוֹ אוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל
עָלַי עָקֵב׃ וְאַתָּה יְהוָה חָנֵּנִי וַהֲקִימֵנִי וַאֲשַׁלְּמָה
לָהֶם׃ בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי־חָפַצְתָּ בִּי כִּי לֹא־
יָרִיעַ אֹיְבִי עָלָי׃ וַאֲנִי בְּתֻמִּי תָּמַכְתָּ בִּי
וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם׃ בָּרוּךְ יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מֵהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן ׀ וְאָמֵן׃ *

ספר שני

מב לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל
לִבְנֵי־קֹרַח׃ כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל־אֲפִיקֵי־מָיִם כֵּן
נַפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים׃ צָמְאָה נַפְשִׁי ׀
לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי
אֱלֹהִים׃ הָיְתָה־לִּי דִמְעָתִי לֶחֶם יוֹמָם וָלָיְלָה
בֶּאֱמֹר אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ׃ אֵלֶּה
אֶזְכְּרָה ׀ וְאֶשְׁפְּכָה עָלַי ׀ נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר ׀ בַּסָּךְ
אֶדַּדֵּם עַד־בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל־רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן
חוֹגֵג׃ מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי ׀ נַפְשִׁי וַתֶּהֱמִי עָלָי
הוֹחִלִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת פָּנָיו׃
אֱלֹהַי עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתּוֹחָח עַל־כֵּן אֶזְכָּרְךָ מֵאֶרֶץ
יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר׃ תְּהוֹם־אֶל־
תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ
עָלַי עָבָרוּ׃ יוֹמָם ׀ יְצַוֶּה יְהוָה ׀ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה
שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי׃ אוֹמְרָה ׀ לְאֵל
סַלְעִי לָמָה שְׁכַחְתָּנִי לָמָּה־קֹדֵר אֵלֵךְ בְּלַחַץ
אוֹיֵב׃ בְּרֶצַח ׀ בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפוּנִי צוֹרְרָי בְּאָמְרָם
אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ׃ מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי
נַפְשִׁי וּמַה־תֶּהֱמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד
אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעֹת פָּנַי וֵאלֹהָי׃ * מג
שָׁפְטֵנִי אֱלֹהִים ׀ וְרִיבָה רִיבִי מִגּוֹי
לֹא־חָסִיד מֵאִישׁ מִרְמָה וְעַוְלָה תְפַלְּטֵנִי׃ כִּי־
אַתָּה ׀ אֱלֹהֵי מָעוּזִּי לָמָה זְנַחְתָּנִי לָמָּה־קֹדֵר
אֶתְהַלֵּךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב׃ שְׁלַח־אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ
הֵמָּה יַנְחוּנִי יְבִיאוּנִי אֶל־הַר־קָדְשְׁךָ וְאֶל־
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ׃ וְאָבוֹאָה ׀ אֶל־מִזְבַּח אֱלֹהִים
אֶל־אֵל שִׂמְחַת גִּילִי וְאוֹדְךָ בְכִנּוֹר אֱלֹהִים
אֱלֹהָי׃ מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי ׀ נַפְשִׁי וּמַה־תֶּהֱמִי
עָלָי

מא ומפלטי קל הל"מד ברוב ספרים ויש מהם בדגש : אתה בס"ס הא"לף בפתח כמ"ש במזמור ע' ושופטים י"א ובן כתב המכלול דף רס"ב : ימלטהו בגעיא והל"מד דגושה : יאשר ואשר ק' : יהוה יסעדנו בספרי ספרד בגעיא : אני אמרתי בגעיא ומקף לא בשופר כן הוא בס"ס ועיין מ"ש במשלי כ"ו : יקבץ און במקצת מדוייקים הי"וד במאריך : דבר בליעל בגעיא :

ספר שני מב אפיקי־מים כ"כ : היתה־לי כ"כ : באמר קדמאה באמר בתרא באמרם וי"ס שהא"לף באמר בשוא לבדו ואינה נקראת וכ"כ האבודרהם בס' של פסח ובמסורת מונה ג' באמר חסר בקריאה וזה אחד מהם ושנים האחרים הם בחטף סגול בכל הספרים וגם זה כמותם ברוב הספרים : ותהמי קדמאה ותהמי תנייתא ותליתאה ומה תהמי ובמקצת דפוסים הה"א בשוא לבדו וכן מצאתי בס"א כ"י ישן ואולם בשאר ספרים בחטף סגול : אלהי בס"ס יש געיא בט"ף בין שוא לסגול: תהום־אל־תהום כ"כ : ובלילה שירה עמי ב' במסורת חד כתיב וא"ו ויהי שירו חמשה ואלף וחד כתיב ה' ובלילה שירה עמי ובמסרה רבתא מערכת אות הא"לף חשיב להו בא"לפא בי"תא מן ב' ב' ופרוויהון בתרי לישני ור"ל פי' שירה עמי תהא הכייתו בתוכנו שירה לשון הכייה כמתרגמינן ויחן וסרח וזו למדתי מתוך מסורת הגדולה שחבר את זה עם ויהי שירו חמשה וא"לף בא"לפא בי"תא של שתי תיבות החלוקי' בפתרונן לימד שאין זה לשון שיר ומדרש האגדה פותרו לשון שיר וכו' ע"ש עוד כ"ל שיש בזה רמז למה שלמדו רבותינו בפ"ק דע"ז מזה הפסוק שבלילה הק"בה יושב ושומע שירה מפי חיות הקדש וגם למה שאמרו בס' הזהר פרשת ואלה שמות דף י"ח שהק"בה ברא המלאכים הממונים בחסדו ביום וברא המלאכים הממונים לומר שירה בלילה ואיתא התם א"ר נחמיה אשרי הזוכה לדעת באותו שיר דתני' הזוכה באותו שיר ידע בטבייכי התורה ובחכמה ויאזין ויחקור ויוסיף כח וגבורה במה שהיה ובמה שעתיד להיות וכזה זכה שלמה וכו' ועיין ברעיא מהימנא ריש פ' כשא וריקאנטי פרשת בראשית דף כ"ו מערכת האלהות פ"ג בספ' חייט סוף דף ל"ג : למה שכחתני למה הראשון רפה ומלרע והשני דגש ומלעיל מסורת ורד"ק בספ' ומכלול דף רס"ו ומה שכתוב כאן במסורת ואם הוא סמוך לאותיות אח"ע צריך להגיה א"ה כמ"ש בירמיה ט"ו : שכחתני קדמאה למה שכחתני בתר' למה זנחתני והוא חד מן ג' זוגים מתחלפין קדמאה ש"ין ותנייתא זיין כמו שנמסר במלכי' ב' י"א : קדר אלך קדמאה אלך בתרא אתהלך והאבודרהם כתב סימן שא"ל אחר פי' הראשון שכחתני א"לך השני זנחתני אתהלך : ברצח בעצמותי בגעיא : ומה תהמי ברוב הספרים הה"א בחטף סגול

מג כמ"ש לעיל : מאיש מרמה במקצת ספרים בטעם א' לבד בא"לף ובמקצתם כמ"ש וי"ס בב' טעמים והחכם לוצאטו כתב שהוא מלעיל : אהי מעוזי במדוייקים בכתב בו"או עם הדגש וכ"כ רד"ק : למה זנחתני למה הא' רפה ומלרע והב' דגש ומלעיל : ואודך בכנור בגעיא רפה : ומה תהמי ברוב הספרים

עֲלַי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעֹת
פָּנַי וֵאלֹהָי׃ * מד
לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי־קֹרַח מַשְׂכִּיל׃ אֱלֹהִים ׀
בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְּרוּ־לָנוּ פֹּעַל פָּעַלְתָּ
בִימֵיהֶם בִּימֵי קֶדֶם׃ אַתָּה ׀ יָדְךָ גּוֹיִם הוֹרַשְׁתָּ
וַתִּטָּעֵם תָּרַע לְאֻמִּים וַתְּשַׁלְּחֵם׃ כִּי לֹא
בְחַרְבָּם יָרְשׁוּ אָרֶץ וּזְרוֹעָם לֹא־הוֹשִׁיעָה לָּמוֹ
כִּי־יְמִינְךָ וּזְרוֹעֲךָ וְאוֹר פָּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם׃ אַתָּה־
הוּא מַלְכִּי אֱלֹהִים צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב׃ בְּךָ
צָרֵינוּ נְנַגֵּחַ בְּשִׁמְךָ נָבוּס קָמֵינוּ׃ כִּי לֹא
בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי׃ כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ
מִצָּרֵינוּ וּמְשַׂנְאֵינוּ הֱבִישׁוֹתָ׃ בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ
כָל־הַיּוֹם וְשִׁמְךָ לְעוֹלָם נוֹדֶה סֶלָה׃ אַף־זָנַחְתָּ
וַתַּכְלִימֵנוּ וְלֹא־תֵצֵא בְּצִבְאוֹתֵינוּ׃ תְּשִׁיבֵנוּ
אָחוֹר מִנִּי־צָר וּמְשַׂנְאֵינוּ שָׁסוּ לָמוֹ׃ תִּתְּנֵנוּ
כְּצֹאן מַאֲכָל וּבַגּוֹיִם זֵרִיתָנוּ׃ תִּמְכֹּר־עַמְּךָ
בְלֹא־הוֹן וְלֹא רִבִּיתָ בִּמְחִירֵיהֶם׃ תְּשִׂימֵנוּ
חֶרְפָּה לִשְׁכֵנֵינוּ לַעַג וָקֶלֶס לִסְבִיבוֹתֵינוּ׃ תְּשִׂימֵנוּ
מָשָׁל בַּגּוֹיִם מְנוֹד־רֹאשׁ בַּלְאֻמִּים׃ כָּל־הַיּוֹם
כְּלִמָּתִי נֶגְדִּי וּבֹשֶׁת פָּנַי כִּסָּתְנִי׃ מִקּוֹל מְחָרֵף
וּמְגַדֵּף מִפְּנֵי אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם׃ כָּל־זֹאת בָּאַתְנוּ
וְלֹא שְׁכַחֲנוּךָ וְלֹא־שִׁקַּרְנוּ בִּבְרִיתֶךָ׃ לֹא־
נָסוֹג אָחוֹר לִבֵּנוּ וַתֵּט אֲשֻׁרֵינוּ מִנִּי אָרְחֶךָ׃
כִּי דִכִּיתָנוּ בִּמְקוֹם תַּנִּים וַתְּכַס עָלֵינוּ בְצַלְמָוֶת׃
אִם־שָׁכַחְנוּ שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וַנִּפְרֹשׂ כַּפֵּינוּ לְאֵל זָר׃

הֲלֹא אֱלֹהִים יַחֲקָר־זֹאת כִּי־הוּא יֹדֵעַ תַּעֲלֻמוֹת
לֵב׃ כִּי־עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָל־הַיּוֹם נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן
טִבְחָה׃ עוּרָה ׀ לָמָּה תִישַׁן ׀ אֲדֹנָי הָקִיצָה
אַל־תִּזְנַח לָנֶצַח׃ לָמָּה־פָנֶיךָ תַסְתִּיר תִּשְׁכַּח
עָנְיֵנוּ וְלַחֲצֵנוּ׃ כִּי שָׁחָה לֶעָפָר נַפְשֵׁנוּ דָּבְקָה
לָאָרֶץ בִּטְנֵנוּ׃ קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן
חַסְדֶּךָ׃ * מה לַמְנַצֵּחַ עַל־
שֹׁשַׁנִּים לִבְנֵי־קֹרַח מַשְׂכִּיל שִׁיר יְדִידֹת׃ רָחַשׁ
לִבִּי ׀ דָּבָר טוֹב אֹמֵר אָנִי מַעֲשַׂי לְמֶלֶךְ לְשׁוֹנִי
עֵט ׀ סוֹפֵר מָהִיר׃ יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם הוּצַק
חֵן בְּשְׂפְתוֹתֶיךָ עַל־כֵּן בֵּרַכְךָ אֱלֹהִים לְעוֹלָם׃
חֲגוֹר־חַרְבְּךָ עַל־יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ׃
וַהֲדָרְךָ ׀ צְלַח רְכַב עַל־דְּבַר־אֱמֶת וְעַנְוָה־צֶדֶק
וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ׃ חִצֶּיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים
תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ בְּלֵב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ׃ כִּסְאֲךָ
אֱלֹהִים עוֹלָם וָעֶד שֵׁבֶט מִישֹׁר שֵׁבֶט מַלְכוּתֶךָ׃
אָהַבְתָּ צֶּדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן ׀ מְשָׁחֲךָ
אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן מֵחֲבֵרֶךָ׃ מֹר־
וַאֲהָלוֹת קְצִיעוֹת כָּל־בִּגְדֹתֶיךָ מִן־הֵיכְלֵי שֵׁן
מִנִּי שִׂמְּחוּךָ׃ בְּנוֹת מְלָכִים בְּיִקְּרוֹתֶיךָ
נִצְּבָה שֵׁגַל לִימִינְךָ בְּכֶתֶם אוֹפִיר׃ שִׁמְעִי־
בַת וּרְאִי וְהַטִּי אָזְנֵךְ וְשִׁכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ׃
וְיִתְאָו הַמֶּלֶךְ יָפְיֵךְ כִּי־הוּא אֲדֹנַיִךְ וְהִשְׁתַּחֲוִי־לוֹ׃
וּבַת־צֹר ׀ בְּמִנְחָה פָּנַיִךְ יְחַלּוּ עֲשִׁירֵי עָם׃ כָּל־
כְּבוּדָּה בַת־מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב
לבושה

הספרים הס"א בחטף סגולכמו שכתבתי במזמור דלעיל והם ג' בענין ׃ והאנודריס כתב כסדר של פסח שמצא בספרים המדוייקים הראשון
מד והשני בשוא והשלישי בשוא וסגול ׃ אתה ידך גוים בספרי ספרד ידך בטעם מרעים וי"ס ידך ׀ גוים ׃ תמכור עמך בלא בי"ת רפה ׃ לא
נסוג אחור לבנו במסורת פרשת דברים לא תסיג ד' בתיבין סמ"ך בלשון הסגה והתם חשיב לבו וכל נסיגה דכוותא בס"מך בר מן חד בתיב שי"ן לא
נסוג אחור לבנו ע"כ והך גירסא היכה אלא מן המתמיהות שהרי בכל הספרים כתוב לא נסוג בס"מך בלא מחלוקת ואומר אני שטעות סופרים הוא
זה שנתחלף להם דוד ביהונתן והך צריך לגרוס לא נשוג אחור ופסוק הוא בשמואל ב' א' בקינת שאול ויונתן דכתיב קשת יהונתן לא נשוג אחור ואין
לנמגס בזה דודאי הכי הוא והתם נמי נמסר עליו לית כתיב שי"ן ׃ ותט אשרינו בספרים מדוייקי' ב' יתיר יו"ד ויש מהם גם מלא וא"ו וב"כ הסכם
לונזאנו בכל ס"ם מלא יו"ד וקשה כי וה"ט לשון יחיד ׃ הלא אלהים יחקר זאת במדוייקים חסר וא"ו וכן נכון כי אינגו במנין ט' מלאים בכתובים ׃
למה תישן ׀ אדני יש פסיק בין תישן לשם כי השיכה מלה ניפרדת ואין ליחם אותה אל קבורה רק בהשאל ודכוותיה ויקץ כישן ׀ שבמזמור ע"ח וכל
כיוצא בזה שכתוב בתורה ובדברי נביאים וכתובים הוא דרך משל ומליצה לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע ועל הכל אמרו חכמים דברה תורה
מה כלשון בני אדם ׃ ולחצנו בגעיא ׃ קומה מלרע וכל תכלות דכוותיה בר מן אחד וקומה בעזרתי כמ"ש בסי' ל"ה ׃ חֲגוֹר־חַרְבְּךָ עַל־יָרֵךְ כ"כ ׃
על דבר אמת כ"כ ׃ בגדותיך מתחלפת בגדתיך חסר וא"ו ׃ ביקרותיך כתב החכם אבן עזרא שיש מחלוקת בין בעלי המסורת והקריאה כי האחד
ביקרותיך על דרך בימינו והשני בדרך מישני עפר ורש"י כתב ביקרותיך ק"וף דגש לפי שהוא לשון בקור וא"עפ שבתו' יו"ד לפניה ראיתי בקודר רב
סעדיה תיבה זו סדורה עם מי כתן למשיסה יעקב (ישעיה מ"ג) שכתוב בו יו"ד והס"מך מודגשת ורד"ק כתב במכלול דף ח"ה שלקריאת ב"ב הבי"ת
נחירק והיו"ד נחה והק"וף דגושה ובשרשי הוסיף שלקריאת ב"א הבי"ת בשוא והיו"ד בחירק כמשפטו ביקרותיך וכ"כ בעל לוית חן בפ' ראשון משער
השני ובעל מכלל יופי תמה על רד"ק שבפירוש תלים לא הזכיר כי אם קריאת בן נפתלי וגם בהגהות שרשים א"א קשה לי מאחר שאנו הולכים על
קריאת ב"א למה הוא נקוד בכל הספרים כפי קריאת ב"ב ע"כ ובמכלול שקל פִּעֵל הובאה מלה זו עם מלות אחרות שהדגש בהן לתפארת ועיין עוד
בשרשים שרש ילל ׃ כבודה נכתב בוא"ו עם הדגש ועיין סופטים י"ח ׃

לְבוּשָׁהּ׃ לִרְקָמוֹת תּוּבַל לַמֶּלֶךְ בְּתוּלוֹת
אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ׃ תּוּבַלְנָה
בִּשְׂמָחֹת וָגִיל תְּבֹאֶינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ׃ תַּחַת
אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל־
הָאָרֶץ׃ אַזְכִּירָה שִׁמְךָ בְּכָל־דֹּר וָדֹר עַל־כֵּן
עַמִּים יְהוֹדֻךָ לְעֹלָם וָעֶד׃ * מו

לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי־קֹרַח עַל־עֲלָמוֹת שִׁיר׃
אֱלֹהִים לָנוּ מַחֲסֶה וָעֹז עֶזְרָה בְצָרוֹת נִמְצָא
מְאֹד׃ עַל־כֵּן לֹא־נִירָא בְּהָמִיר אָרֶץ וּבְמוֹט
הָרִים בְּלֵב יַמִּים׃ יֶהֱמוּ יֶחְמְרוּ מֵימָיו
יִרְעֲשׁוּ־הָרִים בְּגַאֲוָתוֹ סֶלָה׃ נָהָר פְּלָגָיו
יְשַׂמְּחוּ עִיר־אֱלֹהִים קְדֹשׁ מִשְׁכְּנֵי עֶלְיוֹן׃ אֱלֹהִים
בְּקִרְבָּהּ בַּל־תִּמּוֹט יַעְזְרֶהָ אֱלֹהִים לִפְנוֹת בֹּקֶר׃
הָמוּ גוֹיִם מָטוּ מַמְלָכוֹת נָתַן בְּקוֹלוֹ תָּמוּג אָרֶץ׃
יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
סֶלָה׃ לְכוּ חֲזוּ מִפְעֲלוֹת אֱלֹהִים אֲשֶׁר־שָׂם
שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ׃ מַשְׁבִּית מִלְחָמוֹת עַד־קְצֵה
הָאָרֶץ קֶשֶׁת יְשַׁבֵּר וְקִצֵּץ חֲנִית עֲגָלוֹת יִשְׂרֹף
בָּאֵשׁ

מו בתולות עיין מ"ס במגלת אסתר סימן ב׳ : תובלנה בשמחת חסר וא"ו וכן נמסר עליו : מחסה ועז החי"ת בשוא ופתח : ירעשו הרים הי"וד במאריך בס"ס : ישמחו בגעיא: המו גוים במקרא גדולה נמסר עליו לית מלעיל וג׳ מלרע וגם בזכריה ט נמסר המו ג׳ מלרע וא׳ מלעיל המו גוים מטו עוד כתב המגיה שם כי בכל ספרי המסרה מונים ג׳ המו ונמצאו ד׳ • המו מעי לו • המו כמו יין • המו גוים מטו ממלכות • ומעי המו עלי • אבל נ"ל כי הם ג׳ מלרע וא׳ מלעיל והוא המו גוים מטו ממלכות ע"כ • ותמה אני מאד על דבריו כי בכל הספרים המו גוים מלרע כחביריו ומה שכתב דבכל ספרי המסרה מונים ג׳ המו ונמצאו ד׳ הוא לפי שבעלי המסורת לא מנו המו כמו יין עם ג׳ אחרים הכתובים בלא וא"ו רק מנו אותו עם הכתובים והמו בו"או וזה למדתי מתוך מסורת הגדולה שאמרה והמו ג׳ וסימנהון ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו (ירמיה ה) והמו גליהם כמים רבים (שם סימן נא) והמו כמו יין • כללא דמילתא דאיכא ג׳ המו בלא וא"ו וג׳ והמו בו"או וכולהון מלרע כמשפט וספרי המסורת דמסרי ג׳ המו שפיר קאמרי אך צריך לתקן בזכריה והמו כמו יין בו"או ועיין מ"ס בזכריה בס"ד : לכו חזו בגעיא במקצת ספרים וכן הוא בחילופים כ"י לב"א :
לכו חזו מפעלות אלהים זהו אחד מן המקראות שקשין אצלי במקרא אם כתוב כאן אלהים או שם ההויה כי שני כתובים הן בספר תילים אחד בזה המזמור ואחד במזמור ס"ו אותו שבמזמור ס"ו כתוב לכו וראו מפעלות אלהים ואין בו מחלוקת וכן הוא בבראשית רבה פרשת פ"ד אבל זה בסימן מ"ו רואה אני בו מחלוקת גדול בין הספרי׳ מימי עולם ומשנים קדמוניות כי בספרי הדפוס שאצלנו וגם בספרים כ"י מדוייקים כתוב מפעלות ה׳ בשם של הויה וכן תרגם המתרגם וכן הוא במאיר נתיב שרש פעל וכן פירשו החכם יחייא והחכם אלשיך בפירושיהם על תילים והכי איתא בפ"ק דברכות ובב"ר פרשת פ"ח ובזוהר ריש פרשת נח אבל בזהר סוף פרשת בראשית ר׳ יהודה פתח לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ וכו׳ והתם דריש טעמא דקרא מ"ט כתיב בשם אלהים ולא שם של יו"ד ה"א והכי נקיט בפרשת ואלה שמות דף ה׳ • והר"מט ז"ל במאמר שערי לחות כתב בלשון הזה בפ׳ בראשית מהזוהר דף כ"ח ב׳ ר׳ יהודה פתח לכו חזו מפעלות אלהים והיא גופא קשיא ניתי ספר תילים ונחזי דהא מפעלות ה׳ כתיב דע כי תרי קראי נינהו אחד במזמור מ"ו לכו חזו מפעלות ה׳ אשר שם שמות בארץ • ואחד במזמור ס"ו לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם והאי קרא תניינא דייק שפיר כי מה שהוא נורא עלילה מפעלות הדין הוא • ואחרי שזכר שם אלהים בדקדוק לפי צורך הדרוש חזר ואתמר בסופי תיבות נורא עלילה על בני אדם • ומספר הראשי תיבות בני׳ אנ"י יה"וה אלה"יכם • וגם כל המזמור מראשו לסופו מיוסד על שם אלהים זולתי הזכרה אחת בא"לף דל"ת שגם היא דין ולנו בו עיונים נחמדים בדבר הלמד מענינו בפסוק עולות מחים ובדבר הלמד מסופו בפסוק אחרון יעו יכו במקומן אשר ים לשם יהם אמיך עם שכלל הזה שכל המזמו׳ ההוא פיוס רב ורם לגבורה של מעלה אבל ההוא קרא במזמור קמא לא ברירה לן מילתיה אי יהוב דקאמר רחמי דוקא בהא אפליגו ביה תנאי התם בפרשת בראשית ור׳ יהודה שפיר ידע דכתיב יהוה ור׳ יצחק הכי נמי דאתא לסיועיה והאי דפתח ביה בשם אלהים אינו אלא לדרשה והכי קאמר כיון דפשיטא לן ה׳ הוא האלהים מוכחא מילתא דהכא בדינא משתעי קרא מכמה טעמי חדא דנקט מפעלות ואשכחן בדוכתא אחרינא דכתיב מפעלות אלהים ותו ליכא בקראי כי האי גוונא אלא ה׳ קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז והתם נמי בדינא איתמר שהרי בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין והנה פועל ה׳ ורבותיה נאמר על מה שיצא אל גמר המעשה על ידי קדימת החסד ושתופו עם הדין אבל מפעל מורה הכח הראשון שעלה במחשבה כדמוכח קרא בסדר משלי וכן בנוסח זכרונות דראש השנה אתה זוכר את כל המפעל • ועוד האי תנא לסיועיה למילתיה דריש חזו מלשון חזות קשה וכן שמות מלשון שממה כדאיתא התם וכל אלו הן ראיות נכוחות לפי סברתו לפרש אותה האזכרה דבדינא איתמר וכמוהו בסדום גפרית ואש מאת ה׳ אבל בריש פרשת נח בדף ס׳ ר׳ אלעזר פתח בהאי קרא בדרשא אחריתי דלא עסיקא ואתיא בדינא אלא ברחמי דוקא ודריש שמות כמו ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו והוא לא החליף את האזכרות דלא אצטרי׳ליה ונשתבשו ספרי הזוהר מהוסיף גורע שכתב שם חזות קשה הוגד לי בגנוב הוא אתו מפרשת בראשית כי שם ביתו ואין בזה ספק אף על פי שראיתי מן המפרשים הבאים והמשובחים מי שכתב בהפך עד כאן לשונו : ואנכי לא ידעתי בנסתרות ממני רק בנגלות לנגד עיני מפי ספרים ומפי סופרים בו׳ נוסחאות ועוד בספר אחד כתיבת יד מכמה מאות שנים מספרד ואשכנז כתוב מפעלות אלהים גם במזמור מ"ו וכן ראיתי בדפוס קדמון וכן הוא בילקוט תילים • ובמדרש אסתר רבתי אצל פסוק קכף בגתן ותרש • וכן מצאתי בהגהות הגמ׳ דפוס קוסטאנטינה שנת רע"א בפרקא קמא דברכות וכן משמע מפירוש רד"ק דתילים וכן פירשו בעל נורא תהלות ומאיר תהלות והר"ר יוסף יעבץ גם המאיר נתיב בשרש חזה כתב לכו חזו מפעלות אלהים וכן בשרש אלה כתוב אלהים בשני הפסוקים וכן משמע פשט לשון הזוהר בפרשת בראשית מלבד מה שכתב דוגמתו בפרשת ואלה שמות • סוף דבר הכל נשמע כי אלהים כתוב גם בזה המזמור ומה גם כי פשט שני המזמורים מוכיח שכולם מיוסדים על שם אלהים : עוד מצאתי ראיה מהמסרה שכתוב מפעלות אלהים בב׳ מקומות כי במקרא גדולה מערכת אות הא"לף נמסר אלין מלין משמשין אלהים ולית דכוותייהו וסימן ברכו אלהים לית הדר אלהים לית וכו׳ • והתם חשיב ואזיל לכלהו ואם איתא דחד מהני תרי קראי כתיב מפעלות ה׳ הוה ליה למימני אידך דכתיב אלהים בהדי הנך דמשמשים אלהים ולית דכוותייהו ומדלא מני ליה בהדייהו שמע מנה דתרווייהו כתיבין אלהים וזו היא אצלי ראיה גדולה שאין עליה תשובה: הנה הלום ראיתי אחרי כתבי שרשים כתיבת יד שבמקום שכתוב בשרשים שאצלנו בדפוס שרש פעל לכו וראו מפעלות אלהים כתוב שם לכו חזו מפעלות אלהים • וכן בספר בעל הלשון שדרכו להעתיק דברי השרשים כתוב כן ראו עיני ושמחתי שזה מבואר בעצמו שהשרשים שבדפוס היה מתוקן מתחלתו ובטעות המדפיסים לפי שמצאו כתוב מפעלות אלהים וחשבו שטעה הסופר בין חזו ובין ראו ותקנו לפי דעתם לכו וראו ונסחת שרשים כתיבת יד ובעל הלשון מאושרת בעיני כי היא שוה עם גרסת רד"ק בפירוש תילים • ואף על פי שאיני כדאי להכריע בין מחלוקות הבאים בכתבי הקדש וכל שכן בשמות הקדושים לא יכולתי לסרב לגדולים אשר חלו פני לכתוב להם מה שמצאתי על זה והם יבחרו הטוב בעיניהם ואם שגיתי יבינו לי וה׳ הטוב יכפר בעד ויצילנו משגיאות עד יצא מנגה צדק ויורנו את אשר נדבר ועיין מ"ס במזמור ס"ו ובמאמר כ"ב :

למנצח

באש ׃ הרפו ודעו כי־אנכי אלהים ארום
בגוים ארום בארץ ׃ יהוה צבאות עמנו
משגב לנו אלהי יעקב סלה ׃

מז למנצח לבני־קרח מזמור ׃
כל־העמים תקעו־כף הריעו לאלהים בקול
רנה ׃ כי־יהוה עליון נורא מלך גדול על־
כל־הארץ ׃ ידבר עמים תחתינו ולאמים
תחת רגלינו ׃ יבחר־לנו את־נחלתנו את
גאון יעקב אשר־אהב סלה ׃ עלה אלהים
בתרועה יהוה בקול שופר ׃ זמרו אלהים
זמרו זמרו למלכנו זמרו ׃ כי מלך כל־הארץ
אלהים זמרו משכיל ׃ מלך אלהים על־גוים
אלהים ישב ׀ על־כסא קדשו ׃ נדיבי עמים ׀
נאספו עם אלהי אברהם כי לאלהים מגני־
ארץ מאד נעלה ׃ * מח

שיר מזמור לבני־קרח ׃ גדול יהוה
ומהלל מאד בעיר אלהינו הר־קדשו ׃ יפה נוף
משוש כל־הארץ הר־ציון ירכתי צפון קרית
מלך רב ׃ אלהים בארמנותיה נודע למשגב ׃
כי־הנה המלכים נועדו עברו יחדו ׃ המה
ראו כן תמהו נבהלו נחפזו ׃ רעדה אחזתם
שם חיל כיולדה ׃ ברוח קדים תשבר אניות
תרשיש ׃ כאשר שמענו ׀ כן ראינו בעיר־
יהוה צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד־
עולם סלה ׃ דמינו אלהים חסדך בקרב
היכלך ׃ כשמך אלהים כן תהלתך על־
קצוי־ארץ צדק מלאה ימינך ׃ ישמח ׀ הר־ציון
תגלנה בנות יהודה למען משפטיך ׃ סבו
ציון והקיפוה ספרו מגדליה ׃ שיתו לבכם ׀
לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור
אחרון ׃ כי זה ׀ אלהים אלהינו עולם ועד
הוא ינהגנו על־מות ׃ * מט

למנצח לבני־קרח מזמור ׃ שמעו־
זאת כל־העמים האזינו כל־ישבי חלד ׃ גם־
בני אדם גם־בני־איש יחד עשיר ואביון ׃ פי
ידבר חכמות והגות לבי תבונות ׃ אטה
למשל אזני אפתח בכנור חידתי ׃ למה אירא
בימי רע עון עקבי יסובני ׃ הבטחים על־
חילם וברב עשרם יתהללו ׃ אח לא־פדה
יפדה איש לא־יתן לאלהים כפרו ׃ ויקר
פדיון נפשם וחדל לעולם ׃ ויחי־עוד לנצח
לא יראה השחת ׃ כי יראה ׀ חכמים ימותו
יחד כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם ׃
קרבם בתימו ׀ לעולם משכנתם לדור ודר
קראו בשמותם עלי אדמות ׃ ואדם ביקר בל־
ילין נמשל כבהמות נדמו ׃ זה דרכם כסל למו
ואחריהם

מז למנצח אין מאריך בל"מד : את גאון זהו אחד מן ג' את נקוד סגול ובמאריך בלא מקף רד"ק ומסורת כאן ומשלי ג' ומ"ס באיוב סוף סי' מ"א :
כי מלך כל הארץ בס"א כ"י ובדפוס ישן כתוב על כל הארץ ואף בספר אחד ישן מספרד כ"י נכתב בראשונה עם מלת על ואח"כ נגררה גם בדפוס
ישן וויניציאה נכתב בגלו ס"א על וכן היא במאיר כתיב וכן נראה מפי' ן' עזרא ורד"ק ואין להכריע זה ממה שמצאנו בנ"ך ז' על כל הארץ וכל
תהלים דכוותא בר מן ב' על הארץ וסימן ויקרא רעב על הארץ : כי נגבה שמים על הארץ · ולומר שזה כתוב על כל הארץ דהתם לא מסיר רק
הנהו דכתיב בהו מלת על סמוך למלת הארץ אי אית בניהון מל' כל או לא אבל בל הארץ דלא קדים להו מלת על לא מיירי בהו מידי דטובא איכון :
ישב על כסא אין מאריך בי"וד : נאספו ברוב הספרים הפ"ף בשוא סגול : גדול ה' ומהלל מאד י"ס ה' ומהלל בשני גלגלים : ספרו המסורת עליו
מח ספרו בי"ת רפין והברו לכו ספרו את ישראל (ד"ה א' כ"א) : לחילה בגעיא : לחילה לא מפיק ה"א והוא חד מן י"א זוגין חד מפיק וחד לא
מפיק וכ"כ בהגהת שרשים שרש חיל א"א הה"א של לחילה רפה והיא נוספת אבל והכה בים חילה (זכריה ט) הה"א במפיק שהיא לכינוי הנקבה
הנסתרת עכ"ל : ובירושלמי פ' ב' דמגילה ובבלי מועד קטן עתיד הקדוש ברוך הוא להיפסות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא · מה טעמא שיתו
לבכם לחילה לחולה כתיב והכי איתא בויקרא רבה סוף פ' י"א ובמדרש חזית פסוק על כן עלמות אהבוך ופסוק שובי שובי השולמית ובמדרש קהלת
מט פסוק אין זכרון לראשונים וכן בתיקוני הזהר בריש תיקונא חד ועשרין ובהשוא זמנא שם רמש ואין מספר ונו' שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת
לשחק בו ויהי חלי עתון ה"הל שיתו לבכם לחילה ונו' לחולה כתיב ע"כ ובכל ספרים שלנו כתוב וק' לחילה בי"וד והכי איתא באגדת תילים · וכן
מסכימות כל המסרות : על מות שתי מלות כמ"ש בריש מזמור ט' וכן כתב רד"ק ביהושע ג' : למה אירא חד מן ה' דנסין אף על גב דסמיכין
לא"ה וסימן נמסר בא"ג סימן מ"ב ועיין בספר מכלול בסופו על מלת מה : ישובני בספרים מדוייקים נכתב בוא"ו עם הדגש וכ"כ רד"ק : ויחי
עוד בגעיא : לעולם מפני הגעיא שעם השוא קודם אות הגרון תקרא חולם בקריאת האות שנגלה מכלול דף קפ"ט · לדור ודר ד' דסמיכי כתיבי
כן קדמאה מלא ותניין חסר וסימן במ"ג : כבהמות נדמו דומה בעיני שקבלת מהקדמונים היה כתוב בספריהם נדמה ונראה כלם הרב רבינו משה
הקוצי שכתב בחיבורו בהקדמת חלק העשין כדמה כתיב כדמו ק' וסמך לדבריו מדאתי ממדרש קהלת רבתי על פסוק גם במדעך מלך אל תקלל ואיתא
נמי בויקרא רבה פ' ל"ב ומשם נראה דכתוב נדמה וכן כתב בעל מתנות כהונה הכי גרסינן כמשל כבהמות נדמה ואין נדמה אלא שתיקה ע"כ · אך
גירסא קליספא קא חזינא הכא דלא אשכחנא כי האי גיונא בסיפרי דאתו קדמנא גם בעל אות אמת כהכהו תרי דוכתי דמדרש קהלת וויקרא רבה
הגיה צריך לומר כבהמות נדמו אין נדמו אלא שתקו שיתקתים וכו' : כסל למו רד"ק אמר שהוא בשוא נקודות אבל בס"ס בקמץ נקודות וכן במסורה
ולדעת רשע בעל (קהלת ז) לית סגול :

לשאול

ואחריהם | בפיהם ירצו סלה: כצאן |
לשאול שתו מות ירעם וירדו בם ישרים |
לבקר וצירם לבלות שאול מזבל לו: אך־
אלהים יפדה־נפשי מיד־שאול כי יקחני סלה:
אל־תירא כי־יעשר איש כי־ירבה כבוד ביתו:
כי לא במותו יקח הכל לא־ירד אחריו כבודו:
כי־נפשו בחייו יברך ויודך כי־תיטיב לך:
תבוא עד־דור אבותיו עד־נצח לא יראו־אור:
אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו: *

נ מזמור לאסף אל |
אלהים יהוה דבר ויקרא־ארץ ממזרח־שמש
עד־מבאו: מציון מכלל־יפי אלהים הופיע:
יבא אלהינו ואל־יחרש אש־לפניו תאכל
וסביביו נשערה מאד: יקרא אל־השמים
מעל ואל־הארץ לדין עמו: אספו־לי חסידי
כרתי בריתי עלי־זבח: ויגידו שמים צדקו
כי־אלהים | שפט הוא סלה: שמעה עמי |
ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך
אנכי: לא על־זבחיך אוכיחך ועולתיך
לנגדי תמיד: לא־אקח מביתך פר
ממכלאתיך עתודים: כי־לי כל־חיתו־יער
בהמות בהררי־אלף: ידעתי כל־עוף הרים
וזיז שדי עמדי: אם־ארעב לא־אמר לך
כי־לי תבל ומלאה: האוכל בשר אבירים
ודם עתודים אשתה: זבח לאלהים תודה
ושלם לעליון נדריך: וקראני ביום צרה
אחלצך ותכבדני: ולרשע | אמר אלהים
מה־לך לספר חקי ותשא בריתי עלי־פיך:
ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחריך:
אם־ראית גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך:
פיך שלחת ברעה ולשונך תצמיד מרמה:
תשב באחיך תדבר בבן־אמך תתן־דפי:
אלה עשית | והחרשתי דמית היות־אהיה
כמוך אוכיחך ואערכה לעיניך: בינו־נא
זאת שכחי אלוה פן־אטרף ואין מציל: זבח
תודה יכבדנני ושם דרך אראנו בישע אלהים:

* נא למנצח מזמור
לדוד: בבוא־אליו נתן הנביא כאשר־בא
אל־בת־שבע: חנני אלהים כחסדך כרב
רחמיך מחה פשעי: הרבה כבסני מעוני הרב
ומחטאתי טהרני: כי־פשעי אני אדע
וחטאתי נגדי תמיד: לך לבדך | חטאתי
והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך
תזכה בשפטך: הן־בעוון חוללתי ובחטא

יחמתני

לשאול שתו כן הוא בס"ס במאריך בל"מד ובנ"א ויש מן המדקדקים שנקדו הסי"ן בחטף פתח ואין דעתי נוחה בזה וקריאת העולם בשוא נח · אבל
בעל לוית חן בשער ד' פ' ו' כתב כאן לשאול שתו מלעיל שתו בשוא פירוש סי' ע"ג מלרע וכן כתב רב פעלים ובעל א"ת בפ' בהעלתך על פסוק שטו
העם כתב שגם הוא מצא במסרה כ"י כאן לשאול שתו מלעיל ואחר כך כתב ותיבו אם הוא מלעיל או לא · ע עדיין ובמקומו יתבאר בע"ה עכ"ל :
אבל לא ראיתי שכתב על זה מאומה בשום מקום ובספר א' כ"י מסור על זה לית מלרע וא' מלעיל שתו בשוא ע"כ · ואומר אני שאם מסור בידיהם כך
נקבל ואם לדין יש להשיב להיותו פתוח ודגוש וגם מדברי רש"י ואבן עזרא ור"דק בספר מכלול דף קמ"ב נראה דשתי מלות אלו שוים הם לכל דבר
כשם שנשתנו שניהם מן הכלל להיות פתוחים ודגושים שאם היה ביניהם הפרש לא אישתמיט חד מינייהו למכתביה : **וצירם** וצורם ק' : **מיד שאול**
בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא : **כי יעשר** העי"ן בחטף פתח : **מזמור לאסף** סמ"ך במרכא : **אל | אלהים יהוה** בס"ס יו"ד של שם בגעיא נ
וגם בשם של אלהים יש געיא אחת פין השוא לסגול ויש פסיק בין אל לאלהים להורות שכל א' מהם שם קדש בפני עצמו כמ"ש במזמור פ"ט אבל חסין
יה ויהושע כ"כ ודוכתי אחריני וכן משמע בירושלמי פ' הרואה דאמרינן התם שלשתם שם א' כאינש דאמר וכו' וכן נראה מפירוש הרא"בע והתרגום
שלא כדברי רש"י ור"דק : **מכלל יופי** הב"ף רפה : **יבא אלהינו** בס"ס בב' טעמים וס"א בטעם א' בגי"ת : **ואל יחרש** הו"או בגעיא : **כרתי**
בריתי תבי"ת רפה : **שמעה | עמי** בגרמיה : **אלהים אלהיך** אלהיך בטעם גלגל : **ועולתיך לנגדי תמיד** יש ספרים **ועולתיך לנגדי** תמיד
בטעם מיוסד על עולתיך ומירכא תחת לנגדי : **כי לי כל** כ"ף של כל רפה : **ותכבדני** בס"ס במאריך : **ותשא בריתי** בי"ת רפה : **באחיך תדבר**
תבי"ו רפויה בכל הספרים ועיין מ"ש בפ' וארא על אתה תדבר : **והחרשתי** בגעיא בס"ס : **יכבדנני** בגעיא וכן מצאתי בחילופי כ"י לב"א : **ושם**
דרך במה טעו בהאי תיובתא דקרו ושם בשי"ן ימנית ואטעו לכולהו כתבי ומסתייעי ממאי דאשכחנו בויקרא רבה פרשה ט' אמר ר' ינאי ושם כתיב
דשיים אורחיה שני שוי פי' השם אורחותיו בדרך ארץ הרבה סוה ודריש ושם מלשון שומת ב"ד שהוא בשי"ן ימנית וקושטא דמילתא דקרינן בשי"ן
שמאלית ומדרש אגדה הוא על דרך אל תקרי כי הא דאמרינן בפרקא קמא דמו"ק ובפ"ק דסוטה אמר רי"בל כל השם אורחותיו בעה"ז זוכה ורואה
בישועתו של הקב"ה שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי ושם אלא ושם כלומר אל תקרי בשי"ן שמאלית אלא בשי"ן ימנית והתם נמי במועד
קטן וויקרא רבה מקמי הכי דרשי ליה באנפי אחריני בשי"ן שמאלית כדקרינן והכי אשכחנא בכולהו כתבי עתיקי ואף על גב דלדידי מילתא דפשיטא
היא ולית בה ספיקא חזינא לברורה וכ"כ בעל יפה תואר בב"ר פ' ד' סימן ס' ומאן דלא סגי ליה בהאי ליעיין במסרה רבתא דמסיר א' ושם בשי"ן
שמאלית זיל קרי במסורת סדר ויצא ודין חד מנהון וכן פירשו הרא"בע ורש"י ורד"ק סוף מכלול בס' מתורגמן שרש שלה ושם דרך אראנו וגו' תרגום
ומאן דיצרי אורחא ביסא וכו' נראה שהיה קורא ושם בשי"ן ימין ובפתח על משקל ותם לריק בחכם לשון שממה ע"כ אמנם בספרים שלנו מתורגם
ודי יערי אורחא ביסא וכו' : **בישע אלהים** הי"וד בצירי על פי המסורת דישעיה סימן מ"ה וכן כתב המכלול דף ר"ד : **בבוא** בגעיא בס"ס : נא
הרבה הרב ק' : **הן בעוון חוללתי** ד' מלאים תרי וי"ן בלישנא נקיבה וזה אחד מהם ועיין מ"ש רש"י בדברי הימים א' כ"א :

וכל

יחמתני אמי: הן־אמת חפצת בטחות
ובסתם חכמה תודיעני: תחטאני באזוב
ואטהר תכבסני ומשלג אלבין: תשמיעני
ששון ושמחה תגלנה עצמות דכית: הסתר
פניך מחטאי וכל־עונתי מחה: לב טהור
ברא־לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי: אל־
תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל־תקח ממני:
השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני:
אלמדה פשעים דרכיך וחטאים אליך ישובו:
הצילני מדמים ׀ אלהים אלהי תשועתי תרנן
לשוני צדקתך: אדני שפתי תפתח ופי
יגיד תהלתך: כי ׀ לא־תחפץ זבח ואתנה
עולה לא תרצה: זבחי אלהים רוח נשברה
לב־נשבר ונדכה אלהים לא תבזה: היטיבה
ברצונך את־ציון תבנה חומות ירושלם:
אז תחפץ זבחי־צדק עולה וכליל אז יעלו על־
מזבחך פרים: * נב
למנצח משכיל לדוד: בבוא דואג
האדמי ויגד לשאול ויאמר לו בא דוד אל־
בית אחימלך: מה־תתהלל ברעה הגבור
חסד אל כל־היום: הוות תחשב לשונך
כתער מלטש עשה רמיה: אהבת רע
מטוב שקר ׀ מדבר צדק סלה: אהבת כל־
דברי־בלע לשון מרמה: גם־אל יתצך
לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ
חיים סלה: ויראו צדיקים וייראו ועליו
ישחקו: הנה הגבר לא ישים אלהים מעוזו
ויבטח ברב עשרו יעז בהותו: ואני ׀ כזית
רענן בבית אלהים בטחתי בחסד־אלהים
עולם ועד: אודך לעולם כי עשית ואקוה
שמך כי־טוב נגד חסידיך: * נג
למנצח על־מחלת משכיל
לדוד: אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו
והתעיבו עול אין עשה־טוב: אלהים משמים
השקיף על־בני־אדם לראות היש משכיל דרש
את־אלהים: כלו סג יחדו נאלחו אין עשה־
טוב אין גם־אחד: הלא־ידעו פעלי און
אכלי עמי אכלו לחם אלהים לא קראו:
שם פחדו־פחד לא־היה פחד כי־אלהים פזר
עצמות חנך הבישתה כי־אלהים מאסם:
מי יתן מציון ישעות ישראל בשוב אלהים
שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל: *
נד למנצח בנגינת
משכיל לדוד: בבוא הזיפים ויאמרו לשאול
הלא דוד מסתתר עמנו: אלהים בשמך
הושיעני ובגבורתך תדינני: אלהים שמע
תפלתי האזינה לאמרי־פי: כי זרים ׀ קמו
עלי ועריצים בקשו נפשי לא שמו אלהים
לנגדם סלה: הנה אלהים עזר לי אדני בסמכי
נפשי: ישוב הרע לשררי באמתך הצמיתם:
בנדבה אזבחה־לך אודה שמך יהוה כי־טוב:
כי מכל־צרה הצילני ובאיבי ראתה עיני: * ׀
נה למנצח בנגינת
משכיל לדוד: האזינה אלהים תפלתי ואל־
תתעלם מתחנתי: הקשיבה לי וענני אריד
בשיחי ואהימה: מקול אויב מפני עקת
רשע

וכל עונתי בגעיא בס״ס: מדמים אלהים בגעיא בס״ס בין השוא לסגול: זבחי אלהים במקצת ספרים הבי״ת בחטף פתח ומה שהביאם לזה
היה ברואתם המאריך עם החירק כמ״ש רד״ק בכמה מקומות ואין כאן מקום להאריך: האדמי ברוב המדוייקים חסר וא״ו: עשה רמיה בס״ס
הסי״ן בצירי וכן ראוי על פי המסורת דפרשת בשלח ומלכים ב׳ ו׳: אהבת רע בא הרי״ש ברגש במלה זעירא בבא עליה מלה מלעיל מבלול דף ע״ב
והוא קמוץ עפ״ה: מעוזו בוא״ו עם הדגש: (המזמור כ״ג הלז משובה קצת ממזמור י״ד ורועה א׳אמרן ברוח הקדש וכיתנו לידרש קצתם באו במדרשי
רבותינו ז״ל וקצתם פירשם אבן יחייא: אלהים משמים הא״לף בגעיא: על בני אדם הבי״ת בגעיא בס״א מטוליטולא: כלו סג ולהלן
הוא אומר בסי׳ י״ד הכל סר ויש בו דרש באגדת תילים: נאלחו ברוב הספרים הא״לף בחטף סגול וכן חברו דלעיל בסימן י״ד: אין עשה טוב
בצירי וכן דינו כפי המסורת דמלכים ב׳ ו׳ וכמהו אין עשה טוב שבסמוך: פעלי און כ״כ: פחדו פחד הפ״א רפה: למנצח בנגינת במקצת
מדוייקים חסר וא״ו וכן במסורת בנגינות ב׳ מלא בלישנא וסימן בקראי עננו׳ אל באפך תוכיחני ונגינות שופי סבר סי׳ ס״ט: הלא דוד הלא
כתיב בלא וא״ו בספרים מדוייקים וכן נכון כי אינכו במניין ט׳ מלאים בכתובים: ובגבורתך תדינני בספרים כ״י מדוייקים הת״ו רפוים
ועיין בפרשת וארא על אתה תדבר: כי זרים קמו עלי תרגומו ארום זדונים קמו עלי וכן תרגם במזמור פ״ו ע״פ אלהים זדים קמו עלי כראה
שהיה קורא שניהם זדים אמנם בספרינו כתוב כאן זרים ובשמואל ביה מן הדא מסרה דאמרה זדים ד׳ וכל אל״פא בי״תא רבתי דבוותא ולא נחשב זה
מהספרים: קמו עלי במירכא: ועריצים בגעי׳ בס״ס: בקשו נפשי קל הק״וף: בסמכי נפשו בגעיא: ישוב הרע יתיב ק׳: למנצח בנגינת במקצת
מדוייקים

רשע כי־ימיטו עלי און ובאף ישטמוני׃
לבי יחיל בקרבי ואימות מות נפלו עלי׃
יראה ורעד יבא בי ותכסני פלצות׃ ואמר
מי־יתן־לי אבר כיונה אעופה ואשכנה׃
הנה ארחיק נדד אלין במדבר סלה׃ אחישה
מפלט לי מרוח סעה מסער׃ בלע אדני
פלג לשונם כי־ראיתי חמס וריב בעיר׃
יומם ולילה יסובבה על־חומתיה ואון ועמל
בקרבה׃ הוות בקרבה ולא־ימיש מרחבה
תך ומרמה׃ כי לא־אויב יחרפני ואשא
לא־משנאי עלי הגדיל ואסתר ממנו׃ ואתה
אנוש כערכי אלופי ומידעי׃ אשר יחדו
נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש׃
ישימות עלימו ירדו שאול חיים כי־רעות
במגורם בקרבם׃ אני אל־אלהים אקרא
ויהוה יושיעני׃ ערב ובקר וצהרים אשיחה
ואהמה וישמע קולי׃ פדה בשלום נפשי
מקרב־לי כי־ברבים היו עמדי׃ ישמע אל
ויענם וישב קדם סלה אשר אין חליפות למו
ולא יראו אלהים׃ שלח ידיו בשלמיו
חלל בריתו׃ חלקו מחמאת פיו וקרב־
לבו רכו דבריו משמן והמה פתחות׃ השלך
על־יהוה יהבך והוא יכלכלך לא־יתן לעולם
מוט לצדיק׃ ואתה אלהים תורדם לבאר
שחת אנשי דמים ומרמה לא־יחצו ימיהם ואני
אבטח־בך׃ *

נו
למנצח על־יונת אלם רחקים לדוד
מכתם באחז אותו פלשתים בגת׃ חנני
אלהים כי־שאפני אנוש כל־היום לחם
ילחצני׃ שאפו שוררי כל־היום כי־רבים
לחמים לי מרום׃ יום אירא אני אליך
אבטח׃ באלהים אהלל דברו באלהים
בטחתי לא אירא מה־יעשה בשר לי׃ כל־
היום דברי יעצבו עלי כל־מחשבתם לרע׃
יגורו יצפינו המה עקבי ישמרו כאשר קוו
נפשי׃ על־און פלט־למו באף עמים הורד
אלהים׃ נדי ספרתה אתה שימה דמעתי
בנאדך הלא בספרתך׃ אז ישובו אויבי
אחור ביום אקרא זה־ידעתי כי־אלהים לי׃
באלהים אהלל דבר ביהוה אהלל דבר׃
באלהים בטחתי לא אירא מה־יעשה אדם
לי׃ עלי אלהים נדריך אשלם תודת לך׃
כי הצלת נפשי ממות הלא רגלי מדחי
להתהלך לפני אלהים באור החיים׃ *

נז
למנצח אל־תשחת
לדוד מכתם בברחו מפני־שאול במערה׃
חנני אלהים חנני כי בך חסיה נפשי ובצל־
כנפיך אחסה עד יעבר הוות׃ אקרא
לאלהים עליון לאל גמר עלי׃ ישלח משמים
ויושיעני חרף שאפי סלה ישלח אלהים חסדו
ואמתו

מדוייקי׳ חסר וא״ו כמ״ש במזמור דלעיל׃ ואימות מות נאיוב ס״ס ט׳ ע״ש ואמתו אל תבעתני אומרת המס׳ ואמתו ד׳ חס׳ יוד בליסנא ובמס׳ אחריתי מני פ׳ ומוסיף ואימות מות ובכל ספרי שלנו כתוב ואימות מלא יו״ד וגם בס״א כ״י מסור עליו ל׳ ומלא׃ יראה ורעד יבא בי חד מן י״ד דסבי׳ יבואו לשון רבים מסורת סוף פ׳ שמיני ותרגומו אתיין למחי דכבירין׃ ולא ימיש בגעיא׃ כי לא אויב כ״כ׃ ישימות ישי מות ק׳ והוא חד מן ט״ו מלין דכתי׳ מלה א׳ וקריין תרתי וסימנהון כד״ה א׳ כז׳ במ״ג ולשון רד״ק כפי׳ כתוב בלא א׳לף וק׳ בא״לף כמו לא ישיא אויב בו סימן פ״ט וכ״כ בשרשים שהוא בחסרון א׳ל״ף כמו אל יבי ראשי ועיין מ״ש במלכים ב׳ י״ח על אל ישא לכם׃ מקרב לי בקמץ חטוף׃ ויענם בגעיא׃ בשלומיו בס״ם מלא וא׳ וספרי׳ אחרי׳ חסר׃ מחמאת בס״ם המ״ת בשוא לבד וכן נקוד במכלול דף מ׳ ובכתאב הלשון וספרי׳ אחרים בחטף פתח׃ וקרב לבו במקצת ספרים אין בו מקף והטעם במלת וקרב ואם כן קריאתו בקמץ רחב ור״דק כתב שהוא חטוף כמו מקרב לי דלעיל ולפי דבריו צריך לומר שמלת וקרב אין בו טעם זולתי המאריך דאינו נחשב טעם דהטעם ומקף הם תרתי דסתרן אהדדי כמ״ש במאמ׳ המאריך וכן מצאתי בס׳ מדוייק משוליטולא וממנו שכתב ר׳ אליה המדקדק בפרקי שירה שיר י״ב כראה שהיה קורא וקרב לבו כמו וזהב הארץ ההיא ובעשרים וארבע של החכם לוצאטו מצאתי כתוב בלשון הזה אבל פסוק דלעיל פדה בשלום נפשי מקרב לי התרגום והרא״בע מפרשים מקרב לי לשון קירבה ורד״ק ורש״י פירשו ענין מלחמה ודעת התרגום נ״ל עיקר שאילו היה ענין מלחמה מה ת״ל לי אבל וקרב לבו לכ״ע ענין מלחמה ולעכין קריאתם מקרב לי ודאי בקמץ חטוף כיון שהוא במקף אבל וקרב לבו בספרי הדפוס אין בו מקף ולפי זה אפשר שקריאתו בקמץ רחב אך בס״ם הוא במקף ועכ״ז נ״ל שקריאתו בקמץ רחב ואין כן דעת רד״ק עכ״ל׃ יהבך במקצת ספרים במאריך׃ למנצח על יונת הטעם בי״וד׃ באלהים אהלל דברו וגו׳ מה יעשה בשר לי הדין קדמאה בשר לי ותניינא דמזמורא אדם לי וא׳ בפסוק סימן על בשר אדם לא ייסך׃ יגורו הרא״בע פירשו מגזרת גדול כראב שהוא גורם יגורו בד״לת ולית דכוותיה׃ יצפינו יצפונו ק׳׃ תודת לך ברובן של ספרים מדוייקים חסר וא״ו תנייכא׃ הלא יש במסורת ט׳ הלוא מלא בכתובים ואין זה מהם וכן הוא חסר במדוייקים׃ אחסה ברוב ספרים כ״י מדוייקים החי״ת בשוא לבדו ועיין מ״ש בסוף יואל׃ ויושיעני בגעיא בס״ם׃

בני

ואמתו: נפשי בתוך לבאם אשכבה
להטים בני־אדם שניהם חנית וחצים ולשונם
חרב חדה: רומה על־השמים אלהים על
כל־הארץ כבודך: רשת הכינו לפעמי
כפף נפשי כרו לפני שיחה נפלו בתוכה סלה:
נכון לבי אלהים נכון לבי אשירה ואזמרה:
עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר:
אודך בעמים אדני אזמרך בלאמים: כי־
גדל עד־שמים חסדך ועד־שחקים אמתך:
רומה על־שמים אלהים על כל־הארץ כבודך:

* נח למנצח אל־תשחת
לדוד מכתם: האמנם אלם צדק תדברון
מישרים תשפטו בני אדם: אף־בלב עולת
תפעלון בארץ חמס ידיכם תפלסון: זרו
רשעים מרחם תעו מבטן דברי כזב: חמת־
למו כדמות חמת־נחש כמו־פתן חרש יאטם
אזנו: אשר לא־ישמע לקול מלחשים
חובר חברים מחכם: אלהים הרס־שנימו
בפימו מלתעות כפירים נתץ יהוה: ימאסו
כמו־מים יתהלכו־למו ידרך חצו כמו יתמללו: חציו ק׳
כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל־חזו
שמש: בטרם יבינו סירתיכם אטד כמו־
חי כמו־חרון ישערנו: ישמח צדיק כי־חזה
נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע: ויאמר אדם
אך־פרי לצדיק אך יש־אלהים שפטים בארץ:

* נט למנצח אל־תשחת
לדוד מכתם בשלח שאול וישמרו את־הבית
להמיתו: הצילני מאיבי אלהי ממתקוממי
תשגבני: הצילני מפעלי און ומאנשי דמים
הושיעני: כי הנה ארבו לנפשי יגורו עלי
עזים לא־פשעי ולא־חטאתי יהוה: בלי־עון
ירצון ויכוננו עורה לקראתי וראה: ואתה
יהוה־אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה
לפקד כל־הגוים אל־תחן כל־בגדי און סלה:
ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר: הנה
יביעון בפיהם חרבות בשפתותיהם כי־מי
שמע: ואתה יהוה תשחק־למו תלעג לכל־
גוים: עזו אליך אשמרה כי־אלהים משגבי:
חסדי ק׳ אלהי חסדו יקדמני אלהים יראני בשררי:
אל־תהרגם פן־ישכחו עמי הניעמו בחילך
והורידמו מגננו אדני: חטאת־פימו דבר־
שפתימו וילכדו בגאונם ומאלה ומכחש
יספרו: כלה בחמה כלה ואינמו וידעו כי־
אלהים משל ביעקב לאפסי הארץ סלה:
וישבו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר: המה
יניעון ק׳ ינועון לאכל אם־לא ישבעו וילינו: ואני
אשיר עזך וארנן לבקר חסדך כי־היית משגב
לי ומנוס ביום צר־לי: עזי אליך אזמרה
כי־אלהים משגבי אלהי חסדי: *

ס למנצח על־שושן עדות
מכתם

בני אדם בגעיא: כרו לפני שיחה בחירק וכל האומר שוחה בשורק קורא אני עליו משנה ישרים לדרך רע בשחותו הוא יפול משלי כ״ח:
עורה הנבל כתוב במכלול דף קל״ז וכבר באו מהם מלרע עורה הנבל וכנור שובה ה׳ וכו׳ מב״ל וכן בס״ם הוא בשני טעמי׳ טעם הראשון הוא ימני׳
בראש תיבה כמנהג שאינו עושה מלעיל בתהלים והטעם השני מורה שהוא מלרע · ומלת הנבל בספרי ספרד בגירי אבל בכלי נבל תילים ע״א בסגול
והמסורת עליו לית סגול ואחד עם וא״ו והיה כנור ונבל ישעיה ה׳: אודך בעמים | אדני יש פסיק בין בעמים לשם שלא לייחס אלהות לעמים
ודכוותיה בסוף סימן י״ח וסימן ק״ח ודוכתי אחריני: בלאמים בל״מד רפה: כי גדל עד שמים פסחים פ׳ מקום שנהגו רבא רמי כתיב כי גדול
מעל שמים חסדך סימן ק״ח וכתיב כי גדל עד שמים חסדך הא כיצד כאן בעושים לשמה כאן בעושים שלא לשמה וכו׳: ועיין בספר הזוהר פרש׳ ויחי
דף ר״ט: ועד שחקים בגעיא בס״ם: רומה על שמים הראשון השמים בה״א וזה שמים בלא ה״א: תעו מבטן מלרע כמשפטו בשאינו סמוך
למלה זעירא או מלעיל כמו בוין שנו ובספר תעו ישעיה כח וכן כל תעו שבמקרא מלרע חוץ מן תעו מדבר ישעיה י״ו שהוא מלעיל וכן נמסר עליו
נח לית מלעיל וגם במכלול דף קכ״א כתוב ובאו מהם מלעיל תעו מדבר · כלו בעשן כלו · וזודעי לא חזו ימיו איוב כ״ד: יאטם בספרים מדוייקים
כי הא׳לף בשוא לבדו וכן הוא בבעל הלשון: אלהים הרס בגעיא בס״ם: נתוץ | ה׳ יש פסיק בין נתוץ לשם מפני כבודו של שם: חצו חציו
נט ק׳ וכן נמנה במסורת עם מלין דחסרים יו״ד באמצע תיבותא וקרין: תמס יהלך הת״ו בסגול: חזו שמש מלעיל: הצילני מאיבי | אלהי
יש פסיק בין מאיבי לשם מפני הכבוד: בלי עון בגעיא: ירצון ויכוננו י״ם שכתוב בהם ויכוננו ואינם נכונים וגם רד״ק כתב ויכוננו תי״ו
התפעל נבלעת בדגש ומשפטו ויתכוננו: ואתה ה׳ אלהים | צבאות בפסיקתא דס׳ תילים יש פסיק בין אלהים לצבאות וכן מצאתי בס״א כ״י ישן
יותר משלש מאות שנה ובסתו זו ערבה עלי מטעם שאכתוב במזמור פ״ט אבל חסין | יה: כל הגוים בס״ם כל במאריך ובמקף וכבר כתבתי מזה סוף
פרשת ראה · אלהי חסדו חסדי ק׳: דבר שפתימו בגעיא: ואינמו בגעיא בס״ם וידעו מפני הגעיא שעם השוא אבל היו״ד מקרא חירק
כהרחבה מכלול דף קפ״ט: ינועון יניעון ק׳: עזי אליך אזמרה הראשון עזו אליך אשמרה וזה עזי אליך אזמרה והוא חד מן ב׳ זוגין
ס מתחלפים קדמאה שי״ן ותנייתא זי״ן וסימן נמסר בת״ג מלכים ב׳ סימן י״א: שושן בשורק ובפתח ובמסורת ב׳ פתחין וזה א׳ מהם וחברו מעשה

מִכְתָּם לְדָוִד לְלַמֵּד׃ בְּהַצּוֹתוֹ ׀ אֶת אֲרַם
נַהֲרַיִם וְאֶת־אֲרַם צוֹבָה וַיָּשָׁב יוֹאָב וַיַּךְ אֶת־
אֱדוֹם בְּגֵיא־מֶלַח שְׁנֵים עָשָׂר אָלֶף׃ אֱלֹהִים
זְנַחְתָּנוּ פְרַצְתָּנוּ אָנַפְתָּ תְּשׁוֹבֵב לָנוּ׃ הִרְעַשְׁתָּה
אֶרֶץ פְּצַמְתָּהּ רְפָה שְׁבָרֶיהָ כִי־מָטָה׃ הִרְאִיתָ
עַמְּךָ קָשָׁה הִשְׁקִיתָנוּ יַיִן תַּרְעֵלָה׃ נָתַתָּה
לִּירֵאֶיךָ נֵּס לְהִתְנוֹסֵס מִפְּנֵי קֹשֶׁט סֶלָה׃ לְמַעַן
יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנוּ׃ אֱלֹהִים ׀
דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ אֶעְלֹזָה אֲחַלְּקָה שְׁכֶם וְעֵמֶק סֻכּוֹת
אֲמַדֵּד׃ לִי גִלְעָד ׀ וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז
רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי׃ מוֹאָב ׀ סִיר רַחְצִי עַל־
אֱדוֹם אַשְׁלִיךְ נַעֲלִי עָלַי פְּלֶשֶׁת הִתְרוֹעָעִי׃
מִי יֹבִלֵנִי עִיר מָצוֹר מִי נָחַנִי עַד־אֱדוֹם׃
הֲלֹא־אַתָּה אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ וְלֹא־תֵצֵא אֱלֹהִים
בְּצִבְאוֹתֵינוּ׃ הָבָה־לָּנוּ עֶזְרָת מִצָּר וְשָׁוְא
תְּשׁוּעַת אָדָם׃ בֵּאלֹהִים נַעֲשֶׂה־חָיִל וְהוּא
יָבוּס צָרֵינוּ׃ *

סא

לַמְנַצֵּחַ ׀ עַל־נְגִינַת לְדָוִד׃ שִׁמְעָה
אֱלֹהִים רִנָּתִי הַקְשִׁיבָה תְּפִלָּתִי׃ מִקְצֵה
הָאָרֶץ ׀ אֵלֶיךָ אֶקְרָא בַּעֲטֹף לִבִּי בְּצוּר־יָרוּם
מִמֶּנִּי תַנְחֵנִי׃ כִּי־הָיִיתָ מַחְסֶה לִי מִגְדַּל־עֹז
מִפְּנֵי אוֹיֵב׃ אָגוּרָה בְאָהָלְךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה
בְסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶּלָה׃ כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים שָׁמַעְתָּ
לִנְדָרָי נָתַתָּ יְרֻשַּׁת יִרְאֵי שְׁמֶךָ׃ יָמִים עַל־
יְמֵי־מֶלֶךְ תּוֹסִיף שְׁנוֹתָיו כְּמוֹ־דֹר וָדֹר׃ יֵשֵׁב
עוֹלָם לִפְנֵי אֱלֹהִים חֶסֶד וֶאֱמֶת מַן יִנְצְרֻהוּ׃
כֵּן אֲזַמְּרָה שִׁמְךָ לָעַד לְשַׁלְּמִי נְדָרַי יוֹם ׀ יוֹם׃
*

סב

לַמְנַצֵּחַ עַל־יְדוּתוּן
מִזְמוֹר לְדָוִד׃ אַךְ אֶל־אֱלֹהִים דּוּמִיָּה נַפְשִׁי
מִמֶּנּוּ יְשׁוּעָתִי׃ אַךְ־הוּא צוּרִי וִישׁוּעָתִי
מִשְׂגַּבִּי לֹא־אֶמּוֹט רַבָּה׃ עַד־אָנָה ׀ תְּהוֹתְתוּ
עַל־אִישׁ תְּרָצְּחוּ כֻלְּכֶם כְּקִיר נָטוּי גָּדֵר הַדְּחוּיָה׃
אַךְ מִשְּׂאֵתוֹ ׀ יָעֲצוּ לְהַדִּיחַ יִרְצוּ כָזָב בְּפִיו יְבָרֵכוּ
וּבְקִרְבָּם יְקַלְלוּ־סֶלָה׃ אַךְ לֵאלֹהִים דּוֹמִּי
נַפְשִׁי כִּי־מִמֶּנּוּ תִּקְוָתִי׃ אַךְ־הוּא צוּרִי
וִישׁוּעָתִי מִשְׂגַּבִּי לֹא אֶמּוֹט׃ עַל־אֱלֹהִים ועננו
יִשְׁעִי וּכְבוֹדִי צוּר־עֻזִּי מַחְסִי בֵּאלֹהִים׃ בִּטְחוּ
בוֹ בְכָל־עֵת ׀ עָם שִׁפְכוּ־לְפָנָיו לְבַבְכֶם אֱלֹהִים
מַחֲסֶה־לָּנוּ סֶלָה׃ אַךְ ׀ הֶבֶל בְּנֵי־אָדָם כָּזָב
בְּנֵי־אִישׁ בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד׃
אַל־תִּבְטְחוּ בְעֹשֶׁק וּבְגָזֵל אַל־תֶּהְבָּלוּ חַיִל ׀ כִּי־
יָנוּב אַל־תָּשִׁיתוּ לֵב׃ אַחַת ׀ דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם־
זוּ שָׁמָעְתִּי כִּי עֹז לֵאלֹהִים׃ וּלְךָ־אֲדֹנָי חָסֶד
כִּי־אַתָּה תְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ׃ *

סג

מִזְמוֹר לְדָוִד בִּהְיוֹתוֹ
בְּמִדְבַּר יְהוּדָה׃ אֱלֹהִים ׀ אֵלִי אַתָּה אֲשַׁחֲרֶךָּ
צָמְאָה לְךָ ׀ נַפְשִׁי כָּמַהּ לְךָ בְשָׂרִי בְּאֶרֶץ־צִיָּה
וְעָיֵף בְּלִי־מָיִם׃ כֵּן בַּקֹּדֶשׁ חֲזִיתִךָ לִרְאוֹת
עֻזְּךָ וּכְבוֹדֶךָ׃ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ מֵחַיִּים שְׂפָתַי
יְשַׁבְּחוּנְךָ׃ כֵּן אֲבָרֶכְךָ בְחַיָּי בְּשִׁמְךָ אֶשָּׂא
כַפָּי׃ כְּמוֹ חֵלֶב וָדֶשֶׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי וְשִׂפְתֵי
רְנָנוֹת יְהַלֶּל־פִּי׃ אִם־זְכַרְתִּיךָ עַל־יְצוּעָי
בְּאַשְׁמֻרוֹת אֶהְגֶּה־בָּךְ׃ כִּי־הָיִיתָ עֶזְרָתָה לִּי
וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ אֲרַנֵּן׃ דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ
בִּי תָּמְכָה יְמִינֶךָ׃ וְהֵמָּה לְשׁוֹאָה יְבַקְשׁוּ נַפְשִׁי
יָבֹאוּ בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ׃ יַגִּירֻהוּ עַל־יְדֵי־חָרֶב

מנת

סוסן באולם (מלכים א ז) וכל סוסן הבירה לכוותיה: את ארם את זה נקוד סגול והוא במאריך בלא מקף שלא כמנהג וכן באו שנים אחרים כמו
זה את גאון יעקב · את אשר יאהב ה׳ יוכיח (משלי ג) רד״ק כאן ומסורת במזמור מז ומשלי ג׳ ואתבתוב עוד מזה באיוב סוף סימן מ״א: ועננו
ועננו ק׳: אעלוזה המסרה עליו ג׳ ב׳ חסרים וא׳ מלא וסימן ואני בה׳ אעלוזה לחבקוק · אלהים דבר בקדשו · וחברו בסימן ק״ח לחבקוק מלא
סא וכולן בע״ין בחטף סגול בכמה ספרים וכספרדים כולן בשוא לבדו: ולא תצא בגעיא בס״ס: אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר הכ״ף רפין:
כמו דר ודר ברוב ספרים מדוייקים שניהם חסרים וא״ו וכן בכון כפי המסורת דמזמור קמ״ה: לשלמי הל״מד בגעיא: על ידותון בגליון מ״ב כתוב
על פי הרא״בע נראה שהיה גורס לידותון ולי נראה שאין הכרע ובכל ספרים שלנו כתוב על ידותון וכן נדרש באגדת תילים על הדתות ועל
סב הדינים שאתה עושה לנו: תרצחו בסנהדרין פרק חלק פיסקא אנשי סדום דרש רבא מאי דכתיב עד אנה תהותתו על איש תרצחו כלכם וגו׳ מלמד
שהיו נותנין עיניהם בבעלי ממון ומושיבים אותו אצל קיר נטוי ודוחין אותו עליו ובאין ונוטלין את ממונו נראה שהמדרש קורא תרצחו בפתחות
הרי״ש מן ועתה מרצחים · ירצחו שכמה זכך היא קריאת בן נפתלי ומחזורא רבה ובעל אמת אבל קריאת אנשי טבריא ור׳ פנחס ראש הישיבה
והרא״בע ר״ים תרצחו קמוצה וחטופה מפני דגשות הצד״י ועלייהו סמכינן מטום דבן אשר קאי כוותייהו: יקללו סלה הקו״ף במאריך והל״מד
סג בשוא ובלא דגש: בטחו בו בי״ת בו רפה: כמעשהו בגעיא בס״ס וכן הוא לב״א: אלהים אלי אתה אשחרך אל״ף אשחרך בגעיא בס״ס:
כמה במפיק בס״א ואין לו סבר במקרא: בתחתיות געיא בס״ס:

מנת

מְנָת שֻׁעָלִים יִהְיוּ׃ וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים
יִתְהַלֵּל כָּל־הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דוֹבְרֵי־
שָׁקֶר׃ * סד

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃ שְׁמַע־אֱלֹהִים
קוֹלִי בְשִׂיחִי מִפַּחַד אוֹיֵב תִּצֹּר חַיָּי׃ תַּסְתִּירֵנִי
מִסּוֹד מְרֵעִים מֵרִגְשַׁת פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ אֲשֶׁר
שָׁנְנוּ כַחֶרֶב לְשׁוֹנָם דָּרְכוּ חִצָּם דָּבָר מָר׃ לִירֹת
בַּמִּסְתָּרִים תָּם פִּתְאֹם יֹרֻהוּ וְלֹא יִירָאוּ׃ יְחַזְּקוּ־
לָמוֹ ׀ דָּבָר רָע יְסַפְּרוּ לִטְמוֹן מוֹקְשִׁים אָמְרוּ
מִי יִרְאֶה־לָּמוֹ׃ יַחְפְּשׂוּ עוֹלֹת תַּמְנוּ חֵפֶשׂ
מְחֻפָּשׂ וְקֶרֶב אִישׁ וְלֵב עָמֹק׃ וַיֹּרֵם אֱלֹהִים
חֵץ פִּתְאוֹם הָיוּ מַכּוֹתָם׃ וַיַּכְשִׁילֻהוּ
עָלֵימוֹ לְשׁוֹנָם יִתְנֹדְדוּ כָּל־רֹאֵה בָם׃ וַיִּירְאוּ
כָּל־אָדָם וַיַּגִּידוּ פֹּעַל אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂהוּ הִשְׂכִּילוּ׃
יִשְׂמַח צַדִּיק בַּיהוָה וְחָסָה בוֹ וְיִתְהַלְלוּ כָּל־
יִשְׁרֵי־לֵב׃ * סה

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד שִׁיר׃ לְךָ דֻמִיָּה
תְהִלָּה ׀ אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן וּלְךָ יְשֻׁלַּם־נֶדֶר׃ שֹׁמֵעַ
תְּפִלָּה עָדֶיךָ כָּל־בָּשָׂר יָבֹאוּ׃ דִּבְרֵי עֲוֺנֹת
גָּבְרוּ מֶנִּי פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפְּרֵם׃ אַשְׁרֵי ׀ דומק
תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ נִשְׂבְּעָה בְּטוּב
בֵּיתֶךָ קְדֹשׁ הֵיכָלֶךָ׃ נוֹרָאוֹת ׀ בְּצֶדֶק תַּעֲנֵנוּ
אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ מִבְטָח כָּל־קַצְוֵי־אֶרֶץ וְיָם רְחֹקִים׃

מֵכִין הָרִים בְּכֹחוֹ נֶאְזָר בִּגְבוּרָה׃ מַשְׁבִּיחַ ׀
שְׁאוֹן יַמִּים שְׁאוֹן גַּלֵּיהֶם וַהֲמוֹן לְאֻמִּים׃
וַיִּירְאוּ ׀ יֹשְׁבֵי קְצָוֺת מֵאוֹתֹתֶיךָ מוֹצָאֵי־בֹקֶר וָעֶרֶב
תַּרְנִין׃ פָּקַדְתָּ הָאָרֶץ וַתְּשֹׁקְקֶהָ רַבַּת תַּעְשְׁרֶנָּה
פֶּלֶג אֱלֹהִים מָלֵא מָיִם תָּכִין דְּגָנָם כִּי־כֵן
תְּכִינֶהָ׃ תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בִּרְבִיבִים
תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ׃ עִטַּרְתָּ שְׁנַת
טוֹבָתֶךָ וּמַעְגָּלֶיךָ יִרְעֲפוּן דָּשֶׁן׃ יִרְעֲפוּ נְאוֹת
מִדְבָּר וְגִיל גְּבָעוֹת תַּחְגֹּרְנָה׃ לָבְשׁוּ כָרִים ׀
הַצֹּאן וַעֲמָקִים יַעַטְפוּ־בָר יִתְרוֹעֲעוּ אַף־יָשִׁירוּ׃
* סו לַמְנַצֵּחַ שִׁיר מִזְמוֹר
הָרִיעוּ לֵאלֹהִים כָּל־הָאָרֶץ׃ זַמְּרוּ כְבוֹד־שְׁמוֹ
שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ׃ אִמְרוּ לֵאלֹהִים מַה־
נּוֹרָא מַעֲשֶׂיךָ בְּרֹב עֻזְּךָ יְכַחֲשׁוּ לְךָ אֹיְבֶיךָ׃
כָּל־הָאָרֶץ ׀ יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ וִיזַמְּרוּ־לָךְ יְזַמְּרוּ שִׁמְךָ
סֶלָה׃ לְכוּ וּרְאוּ מִפְעֲלוֹת אֱלֹהִים נוֹרָא
עֲלִילָה עַל־בְּנֵי אָדָם׃ הָפַךְ יָם ׀ לְיַבָּשָׁה
בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בְרָגֶל שָׁם נִשְׂמְחָה־בּוֹ׃ מֹשֵׁל
בִּגְבוּרָתוֹ ׀ עוֹלָם עֵינָיו בַּגּוֹיִם תִּצְפֶּינָה הַסּוֹרְרִים ׀
אַל־יָרִימוּ לָמוֹ סֶלָה׃ בָּרְכוּ עַמִּים ׀ אֱלֹהֵינוּ
וְהַשְׁמִיעוּ קוֹל תְּהִלָּתוֹ׃ הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים
וְלֹא־נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ׃ כִּי־בְחַנְתָּנוּ אֱלֹהִים
צְרַפְתָּנוּ כִּצְרָף־כָּסֶף׃ הֲבֵאתָנוּ בַמְּצוּדָה שַׂמְתָּ
מוּעָקָה

מנת שעלים ר׳ יונה בס׳ הרקמה כתב מלא מנת עם הזרים שהוא קמוצים בסמיכות וכן ומנת המלך מן רכושו (דברי הימים ב לא) : והמלך
ישמח כתוי הנראה בחילופים הו״או בגעיא לב״א וכן מצאתי בספר מדוייק מטוליטולא : כי יסכר תימא שבמסורת הגדולה ובפ׳ נח נמסר כל ליסכ׳
כתיב סמ״ך בר מן א׳ כי ישכר פי דוברי שקר וזהו שקר כי בכל הספרים כתוב יסכר בס״מך ויראה לי דצ״ל לומר בל עושה שכר אגמי נפש ישעיה
י״ט וכן בשרשים שרש סכר כתב כי יסכר פי דוברי שקר · ויספרו מעיינות תהום ענין סגירה ומזה הענין אע״פי שנכתב בשי״ן כל עשה שכר אגמי
נפש וגם המאיר כתיב הביאו בשרש סכר ומאי דכתיב התם דמסורת וכל אתרא כתיב שי״ן במ״א וסכרו עליהם יועצים נ״ל וסכרים עליהם יועצים
סד עזרא ד׳ : לירת במסתרים במקצת מדוייקים חסר וא״ו אבל לירות במו אפל סימן י״א מלא והמסרה תנא עליהם ב׳ א׳ מלא וא׳ חסר : יספרו
בגעיא בקצת ס״ס : יחפשו עולת בס״ס מדוייקים יש במלת יחפשו שתי געיות א׳ ביו״ד וא׳ בפ״ה : תמנו בדפוס קדמון וגם במקרא ב״י ספרדית
כתוב טמנו בטי״ת קמוצה וכן הוא לפי רש״י ז״ל ולרד״ק ור״דק בתי״ו פתוחה ובמסו׳ הגדו׳ תמנו ג׳ וסימן האם תמנו לגוע · חסדיה׳ כי לא תמנו ·
תמנו הפה מחופש ע״כ · וקשה בעיני למה לא כמנה עמהם וברעת תמנו ירמיה מ״ד : עמק ס״א עמיק מלא : פתאום ברוב המדוייקים מלא :
ויכשילהו ס״א ויכשילוהו מלא וא״ו : יתנודדו ס״א יתנדדו חסר וא״ו : ראה בם ס״א ראה בסגול : לך דמיה במסורת תילים סימן מ״ב דומיה
ד׳ א׳ חסר וסימן ולילה ולא דמיה לי : כאלמתי דומיה · אך אל אלהים דומיה נפשי : לך דומיה תהלה קדמאה חסר ע״כ · ואילם לפי מה שמצאתי
בכתובים ברוב הספרים המדוייקים כולם מלאים חוץ מהאחרון וא״כ היה ראוי להביא במסורת בתראה חסר · ואיכא דמפרש ד׳ ב׳ מלאים וב׳ חס׳ ולא
סה מסיימי ואי קושטא הכי צריכן למימר דקדמאה ובתראה חסר : לך דמיה תהלה רפי הה״א : תבחר הפי״ו במאריך כמו למען תמחץ רגלך
ובקצת ספרים הב״ית בחטף פתח בשביעם שחשבו לתת להם דין הגעיא ואין זה הדעת מחוור אבל כמ״ש במאמר המאריך בס״ד : נאזר הא״לף בשוא
לבדו כמ״ש ברים ירמיה וכן במכלול דף ע״ב : מוצאי בקר רפי הכ״ית : ותשקקה במקצת מדוייקים ותשקקים ביו״ד ועיין מ״ש בלבנים א׳ על
סו אתפס : צמחה אין במ״ם דגש : יכחשו לך היו״ד בגעיא בס״ס וכן בחילופים לב״א : לכו וראו מפעלות אלהים ב״ר פ׳ פ חסי׳ ב׳ כתיב לכו
חזו מפעלות ה׳ וגו׳ וכן בעל יפה תואר בראה דט״ס יש כאן וצ״ל לכו וראו מפעלות אלהים והוא שכתיב במזמור ס״ו דסיפיה דקרא נורא עלילה
על בני אדם ע״כ : גם במדרש ילמדנו ה׳ וישב מייתי מפעלות אלהים נורא עלילה אך צריך להגיה שם לכו וראו במקום לכו חזו ועיין מ״ש במזמור
מ״ו : ים ליבשה הל״מד בגעיא : נשמחה בו בס״ס במקף בין שתי המלות ובלא טעם בחי״ת והכי״ת דנושה מדין רחיק : הסוררים אל ירימו
ירומו ק׳ : ברכו עמים | אלהינו בס״ס יש פסיק בין עמים לאלהינו וכן נכון מטעם שכתבתי בסימן כ״ז וסימן ס״ו וכן נמנה בפסיקתא דספר
תילים :

מוּעָקָה בְמָתְנֵינוּ׃ הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ
בָאֵשׁ וּבַמַּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה׃ אָבוֹא בֵיתְךָ
בְעוֹלוֹת אֲשַׁלֵּם לְךָ נְדָרָי׃ אֲשֶׁר־פָּצוּ שְׂפָתָי
וְדִבֶּר־פִּי בַּצַּר־לִי׃ עֹלוֹת מֵחִים אַעֲלֶה־לָּךְ
עִם־קְטֹרֶת אֵילִים אֶעֱשֶׂה בָקָר עִם־עַתּוּדִים
סֶלָה׃ לְכוּ־שִׁמְעוּ וַאֲסַפְּרָה כָּל־יִרְאֵי אֱלֹהִים
אֲשֶׁר עָשָׂה לְנַפְשִׁי׃ אֵלָיו פִּי־קָרָאתִי וְרוֹמַם
תַּחַת לְשׁוֹנִי׃ אָוֶן אִם־רָאִיתִי בְלִבִּי לֹא יִשְׁמַע ׀
אֲדֹנָי׃ אָכֵן שָׁמַע אֱלֹהִים הִקְשִׁיב בְּקוֹל
תְּפִלָּתִי׃ בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־הֵסִיר
תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי׃ * סז

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת מִזְמוֹר שִׁיר׃ אֱלֹהִים
יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה׃ לָדַעַת
בָּאָרֶץ דַּרְכֶּךָ בְּכָל־גּוֹיִם יְשׁוּעָתֶךָ׃ יוֹדוּךָ
עַמִּים ׀ אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם׃ יִשְׂמְחוּ
וִירַנְּנוּ לְאֻמִּים כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִישֹׁר וּלְאֻמִּים ׀
בָּאָרֶץ תַּנְחֵם סֶלָה׃ יוֹדוּךָ עַמִּים ׀ אֱלֹהִים
יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם׃ אֶרֶץ נָתְנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ
אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ׃ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וְיִירְאוּ אוֹתוֹ
כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ׃ * סח

לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר שִׁיר׃ יָקוּם
אֱלֹהִים יָפוּצוּ אוֹיְבָיו וְיָנוּסוּ מְשַׂנְאָיו מִפָּנָיו׃
כְּהִנְדֹּף עָשָׁן תִּנְדֹּף כְּהִמֵּס דּוֹנַג מִפְּנֵי־אֵשׁ
יֹאבְדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹהִים׃ וְצַדִּיקִים יִשְׂמְחוּ
יַעַלְצוּ לִפְנֵי אֱלֹהִים וְיָשִׂישׂוּ בְשִׂמְחָה׃ שִׁירוּ ׀
לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ
שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו׃ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת
אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ׃ אֱלֹהִים ׀ מוֹשִׁיב
יְחִידִים ׀ בַּיְתָה מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשָׁרוֹת אַךְ
סוֹרְרִים שָׁכְנוּ צְחִיחָה׃ אֱלֹהִים בְּצֵאתְךָ
לִפְנֵי עַמֶּךָ בְּצַעְדְּךָ בִישִׁימוֹן סֶלָה׃ אֶרֶץ
רָעָשָׁה ׀ אַף־שָׁמַיִם נָטְפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים זֶה
סִינַי מִפְּנֵי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ גֶּשֶׁם נְדָבוֹת
תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ׃
חַיָּתְךָ יָשְׁבוּ־בָהּ תָּכִין בְּטוֹבָתְךָ לֶעָנִי אֱלֹהִים׃
אֲדֹנָי יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב׃ מַלְכֵי
צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וּנְוַת־בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל׃
אִם־תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפַתָּיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה
בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ׃ בְּפָרֵשׂ
שַׁדַּי ׀ מְלָכִים בָּהּ תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן׃ הַר־אֱלֹהִים
הַר־בָּשָׁן הַר גַּבְנֻנִּים הַר־בָּשָׁן׃ לָמָּה ׀ תְּרַצְּדוּן
הָרִים גַּבְנֻנִּים הָהָר חָמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ אַף־
יְהוָה יִשְׁכֹּן לָנֶצַח׃ רֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם
אַלְפֵי שִׁנְאָן אֲדֹנָי בָם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ׃ עָלִיתָ
לַמָּרוֹם ׀ שָׁבִיתָ שֶּׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם וְאַף
סוֹרְרִים לִשְׁכֹּן ׀ יָהּ אֱלֹהִים׃ בָּרוּךְ אֲדֹנָי
יוֹם ׀ יוֹם יַעֲמָס־לָנוּ הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה׃
הָאֵל ׀ לָנוּ אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְלֵיהוִה אֲדֹנָי לַמָּוֶת
תּוֹצָאוֹת׃ אַךְ־אֱלֹהִים יִמְחַץ רֹאשׁ אֹיְבָיו קָדְקֹד
שֵׂעָר מִתְהַלֵּךְ בַּאֲשָׁמָיו׃ אָמַר אֲדֹנָי מִבָּשָׁן
אָשִׁיב אָשִׁיב מִמְּצֻלוֹת יָם׃ לְמַעַן ׀ תִּמְחַץ
רַגְלְךָ בְּדָם לְשׁוֹן כְּלָבֶיךָ מֵאֹיְבִים מִנֵּהוּ׃ רָאוּ
הֲלִיכוֹתֶיךָ אֱלֹהִים הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַקֹּדֶשׁ׃
קִדְּמוּ שָׁרִים אַחַר נֹגְנִים בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפֵפוֹת׃
בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים אֲדֹנָי מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל׃
שָׁם בִּנְיָמִן צָעִיר רֹדֵם שָׂרֵי יְהוּדָה רִגְמָתָם
שָׂרֵי

באנו באש במקצת מדוייקים אין מקף בין שתי המלות : לא ישמע | אדני בספרי כ"י מדוייקים יש פסיק בין ישמע לשם וכן הוא בפסיקתא דתילים
וכמוהו אחרי האזינה | אדני בסי' ב' אתכתי כי ישמע | ה' הבעקתו ישמע | ט' איוב כ"ז · אך שוא לא ישמע | ט' איוב ל"ב · הטה ה' | אזנך וחד טעמ' סז
לכולהו : יודוך עמים | אלהים יש פסיק בין עמים לאלהים שלא יהא כר' כאומר שהעמים הם אלהים וכן חברו שבמזמור ובמקצת ספרים שכיהם בשני
גלגלים יודוך עמים : ישמחו בי"וד במאריך בס"ס : יודך עמים | השני יעשה בטעמים כמו הראשון : וצדיקים בגעיא בס"ס : ישמחו יעלצו בס"א סח
דפוס יסן כתוב ויעלצו בו"או וראיתי אחרים נסתפקו בזה אמנם ברוב הספרים הוא בלא וא"ו : בכושרות מלא דמלא אע"פי שדרשוהו רז"ל על פנים
רנים כדא יתא בפ"ק דסוטה וספרי פ' ראה ודוכתי אחריני ואין זה תימא כמ"ש בסוף מלאכי : אלהים בצאתך הא"לף נגעי' בס"ס : בצעדך בישימון
בני"ת בישימון רפה : המבשרות המ"ם רפויה והה"א סמוכה בגעיא מכלול דף כ"א : תרצדון געיא בס"ס : ארני בם חד מן ג' רפין במפיק כמ"ש
בישעיה ל"ד : ברוך ארני יום | יום יש פסיק בין יום יום : ישועתנו געיא בס"ס : האל | לנו מלת האל בשני טעמי' ויש פסיק אחריה כמכתב בכמה
מקומות בפסוק תיבה ותחלת מה שלאחריה שוין כמו אל תט לבי לדבר | רע · וכן ואם זרוע כאל | לך איוב מ' · להבדיל אבני | יש · ולאביגיל ונו'
שלח דוד מלאכים | מהמדבר שמואל א' כ"ה · בנה עבדי | יאכלו ישעיה · לכל | לראש ודומיהן : למושעות געיא בס"ס : תוצאות לפי המסרה
דפ' משפטי חסר וא"ו קדמאה וכן הוא במקצת מדוייקים : למען תמחץ הת"יו במאריך והמ"ם בשוא נח כמ"ש במזמור ס"ה על אשרי תבחר : קדמו
שרים אחר נגנים זה א' מן המקראות שקראו עיטור סופרים וכבר ביארתי זה הענין על תשלומו סוף פ' בהעלתך : במקהלות מכני הגעיא שטס
בסוף

שרי זבלון שרי נפתלי: צוה אלהיך עזך
עוזה אלהים זו פעלת לנו: מהיכלך על־
ירושלם לך יובילו מלכים שי: גער חית
קנה עדת אבירים בעגלי עמים מתרפס
ברצי־כסף בזר עמים קרבות יחפצו: יאתיו
חשמנים מני מצרים כוש תריץ ידיו לאלהים:
ממלכות הארץ שירו לאלהים זמרו אדני
סלה: לרכב בשמי שמי־קדם הן יתן בקולו
קול עז: תנו עז לאלהים על־ישראל גאותו
ועזו בשחקים: נורא אלהים ממקדשיך
אל ישראל הוא נתן עז ותעצמות לעם
ברוך אלהים:

סט

למנצח על־שושנים לדוד: הושיעני
אלהים כי באו מים עד־נפש: טבעתי
ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי־מים
ושבלת שטפתני: יגעתי בקראי נחר גרוני
כלו עיני מיחל לאלהי: רבו משערות
ראשי שנאי חנם עצמו מצמיתי איבי שקר
אשר לא־גזלתי אז אשיב: אלהים אתה ידעת
לאולתי ואשמותי ממך לא־נכחדו: אל־יבשו
בי קויך אדני יהוה צבאות אל־יכלמו בי
מבקשיך אלהי ישראל: כי־עליך נשאתי
חרפה כסתה כלמה פני: מוזר הייתי לאחי
ונכרי לבני אמי: כי־קנאת ביתך אכלתני
וחרפות חורפיך נפלו עלי: ואבכה בצום
נפשי ותהי לחרפות לי: ואתנה לבושי שק
ואהי להם למשל: ישיחו בי ישבי שער
ונגינות שותי שכר: ואני תפלתי־לך
יהוה עת רצון אלהים ברב־חסדך ענני באמת
ישעך: הצילני מטיט ואל־אטבעה אנצלה
משנאי וממעמקי־מים: אל־תשטפני שבלת
מים ואל־תבלעני מצולה ואל־תאטר־עלי
באר פיה: ענני יהוה כי־טוב חסדך כרב
רחמיך פנה אלי: ואל־תסתר פניך מעבדך
כי־צר־לי מהר ענני: קרבה אל־נפשי גאלה
למען איבי פדני: אתה ידעת חרפתי ובשתי
וכלמתי נגדך כל־צוררי: חרפה שברה
לבי ואנושה ואקוה לנוד ואין ולמנחמים ולא
מצאתי: ויתנו בברותי ראש ולצמאי
ישקוני חמץ: יהי־שלחנם לפניהם לפח
ולשלומים למוקש: תחשכנה עיניהם מראות
ומתניהם תמיד המעד: שפך־עליהם זעמך
וחרון אפך ישיגם: תהי־טירתם נשמה
באהליהם אל־יהי ישב: כי־אתה אשר־הכית
רדפו ואל־מכאוב חלליך יספרו: תנה־עון על־
עונם ואל־יבאו בצדקתך: ימחו מספר חיים ועם
צדיקים אל־יכתבו: ואני עני וכואב ישועתך
אלהים תשגבני: אהללה שם־אלהים בשיר
ואגדלנו בתודה: ותיטב ליהוה משור פר
מקרן מפרים: ראו ענוים ישמחו דרשי
אלהים ויחי לבבכם: כי־שמע אל־אביונים
יהוה ואת־אסיריו לא בזה: יהללוהו שמים
וארץ ימים וכל־רמש בם: כי אלהים
יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה:
וזרע עבדיו ינחלוה ואהבי שמו ישכנו־בה:

ע

למנצח לדוד להזכיר
אלהים

השוא תקרא פתח בפרחבה מכלול דף קפ"ט ובפ"ק דכתובות מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים לדרות ר' אבהו אמר מהכא במקהלות
ברכו אלהים וכתבו התוספות אף על גב דמקהלות תרי קהלות משמע אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים בסוס עכ"ל ומקהלות דעלמא בעי למימר
ומיהו בירושלמי פ' שלשה שאכלו דריש במקהלות כתיב חסר ו' או עכ"ל · ובכל ספרים שלנו מלא וכן במסורת פרשת מסעי ויחנו במקהלת לית חסר
סט וא' מלא במקהלות ברכו: עוזה נכתב בו"ו עם הדגש: נותן | עז יש פסיק בין נתן לעז: אלהים אתה ידעת אל"ף של אלהים בגעיא בס"ס
בסתה כלמה כ"ף של כלמה רפי: וחרפות מתחלפת ות־פות רפי: תאטר הא"לף בשוא לבדו במדוייקים: ולמנחמים במקצת מדוייקים הל"מד
במאריך: ולשלומים בגעיא בס"ס: שפך־עליהם זעמך בספר אחד כ"י כתוב שפך ובכתב בצדו מתחלפת שְׁפָךְ ואני מצאתיהו קמץ חטוף בכל
שאר ספרים שלפני: תנה עון בגעיא: מקרן לית וחסר כמה מדליקין אמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחד היתה לו במצחו
שנאמר מקרין מפרים ופריך מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן מקרן כתיב ופי' רש"י מקרין תרתי משמע דהוה מקרין כל קרניו וכן פירש בפרק
אלו טרפות וכן כתב רבנו תם בפרקא קמא דע"א דמקרן כראה קרן אחד יותר ממקרין · ובמתנות כהונה דייק מדכתיב חסר יו"ד משמע בעל קרן
א' כמו בתלת בעברי יהודה חסר וא"ו ודרשו מזל חד בתולה הוה · מקרין משמע בעל שתי קרנים כמו מפרים וחבריו ע"כ ועיין עוד בירושלמי פ' במה
מדליקין ומדרש קהלת פסוק מה שהיה הוא שיהיה ומערכת האלהות פ' ט': ראו ענוים ישמחו כן כתיב ישמחו בלא וא"ו בראש תיבה ועיין מ"ש
בד"ה א' כ"ג: יהללוהו שמים וארץ ימים וכל בס"ס שתי התיבות בגעיא:

אלהים להצילני יהוה לעזרתי חושה: יבשו
ויחפרו מבקשי נפשי יסגו אחור ויכלמו חפצי
רעתי: ישובו על־עקב בשתם האמרים
האח | האח: ישישו וישמחו | בך כל־
מבקשיך ויאמרו תמיד יגדל אלהים אהבי
ישועתך: ואני | עני ואביון אלהים חושה־
לי עזרי ומפלטי אתה יהוה אל־תאחר: *

עא בך־יהוה חסיתי אל־
אבושה לעולם: בצדקתך תצילני ותפלטני
הטה־אלי אזנך והושיעני: היה לי | לצור
מעון לבוא תמיד צוית להושיעני כי־סלעי
ומצודתי אתה: אלהי פלטני מיד רשע מכף
מעול וחומץ: כי־אתה תקותי אדני יהוה
מבטחי מנעורי: עליך | נסמכתי מבטן
ממעי אמי אתה גוזי בך תהלתי תמיד:
כמופת הייתי לרבים ואתה מחסי־עז: ימלא
פי תהלתך כל־היום תפארתך: אל־תשליכני
לעת זקנה ככלות כחי אל־תעזבני: כי־אמרו
אויבי לי ושמרי נפשי נועצו יחדו: לאמר
אלהים עזבו רדפו ותפשוהו כי־אין מציל:
אלהים אל־תרחק ממני אלהי לעזרתי חישה:
יבשו יכלו שטני נפשי יעטו חרפה וכלמה
מבקשי רעתי: ואני תמיד איחל והוספתי
על־כל־תהלתך: פי | יספר צדקתך כל־היום
תשועתך כי לא ידעתי ספרות: אבוא
בגברות אדני יהוה אזכיר צדקתך לבדך:
אלהים למדתני מנעורי ועד־הנה אגיד
נפלאותיך: וגם עד־זקנה | ושיבה אלהים
אל־תעזבני עד־אגיד זרועך לדור לכל־יבוא
גבורתך: וצדקתך אלהים עד־מרום אשר־
עשית גדלות אלהים מי כמוך: אשר הראיתנו הראית
צרות רבות ורעות תשוב תחיינו ומתהמות תחי
הארץ תשוב תעלנו: תרב | גדלתי ותסב תעל
תנחמני: גם־אני | אודך בכלי־נבל אמתך
אלהי אזמרה לך בכנור קדוש ישראל: תרננה
שפתי כי אזמרה־לך ונפשי אשר פדית: גם־
לשוני כל־היום תהגה צדקתך כי־בשו כי־
חפרו מבקשי רעתי: *

עב לשלמה | אלהים משפטיך למלך תן
וצדקתך לבן־מלך: ידין עמך בצדק ועניך
במשפט: ישאו הרים | שלום לעם וגבעות
בצדקה: ישפט | עניי־עם יושיע לבני אביון
וידכא עושק: ייראוך עם־שמש ולפני ירח
דור דורים: ירד כמטר על־גז כרביבים
זרזיף ארץ: יפרח־בימיו צדיק ורב שלום חושה
עד־בלי ירח: וירד מים עד־ים ומנהר עד־
אפסי־ארץ: לפניו יכרעו ציים ואיביו עפר
ילחכו: מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו

מלכי

ע מבקשי נפשי אין דגש בק"וף: כל מבקשיך קו"ף רפה: עזרי זה כתוב עזרי ובמזמור מ' עזרתי ובמדרש קהלת רבתי פ' ראה זה מצאתי אמרה קהלת אמר ר' ירמיה זה רוח הקדש פעמים מסחה בלשון זכר ופעמים מסחה בלשון נקבה כתוב א' אומר אמר קהלת וכתוב א' אומר אמרה קהלת כתו' א' אומר עזרי ומפלטי וכתוב א' אומר עזרתי ומפלטי כתוב א' אומר רגלי מבסר וכתוב א' אומר מבסרת ציון וכן בילקוט קהלת רמז תתק"עז:

עא ומפלטי קל הל"מד ברוב ספרים ויש מהם בדגש: יהוה אל תאחר זה כתוב כ' אל תאחר ובמזמור מ' אלהי: לצור מעון במקצת ספרי' ישנים כתוב מעוז בז"ין וכך היא גירסת המתרגם שפי' לצור מעוז שבמזמור ל"א · אמנם לגירסת כל ספרים מדוייקים כ"י זה כתו' מעון בנו"ן וכן במסורת מעון ד' ומלא בקריה וסימן והנטה · תבעטו לבות · תפלה למשה · וכל בר כש וקריה לכותהון בר מן חד ועל קריתים: כן מצאתי במסרה כ"י ועיין מ"ש במזמור ל"א: אלהי פלטני מיד רשע הא"לף בגעיא בס"ס: בך תהלתי הי"ו ראשונה רפה: לרבים במקצת דפוסים ישנים הל"מד קמוצה ובמדוייקים פ"י בשוא: בכלות כחי בכ"ף וחד בבי"ת בבלות בשרך (משלי ה) כמ"ס במסורת: רדפו ותפשוהו בן הוא לב"א: חישה חוסה ק': והוספתי במקצת דפוסים ישנים והוספתי מלעיל וכן כתבו רד"ק ומכלל יופי אבל בכל ספרים כ"י מדוייקים מלרע וכן במסורת והוספתי ד' בקריאה ב' מלעיל וב' מלרע על ימיך על כל תהלתך מלרע · הגדלתי וגדלתי מלעיל · ומה שכתוב כאן בפירוש רד"ק והוספתי קריאתו מלעיל ל"ד מסגה הוא וצ"ל קריאתו מלרע וכן בפי' רד"ק הנדפס בעיר במבולי כתוב קריאתו מלרע וגירסת ישרה היא ועיין מ"ש במלכים ב' כ': הגבורות כן כתוב: וגם עד זקנה | ושיבה בטעם גרמיה אחר מלת זקנה: לכל יבוא חד מן י"ד דסבירין יבואו לשון רבים וקריגן יבוא לשון יחיד מסורת סוף פ' שמיני ועיין בפי' רד"ק: הראיתנו הראיתני ק': תחיינו תחייני ק' ובמקצת ספרים כתוב תחינו בי"וד א' ועיין בסימן פ' ובסימן פ"ה: תעלנו תעלני ק': גדלתי בס"ס בגעיא: תנחמני בס"ס בגעיא: בכלי נבל המסורת עליו לית סגול והיה כנור ונבל (ישעיה ה) מכלול דף ר"ד ושרשים: אזמרה לך בכנור בי"ת רפה: מבקשי רעתי מאן דקרי מבקשי נפשו טעי במילתא דמייבקיא אמרין כל יומא בבי

עב מדרשא ובכנישתא וסטיותא ליה ובהתתא · לשלמה אלהים הא"לף בגעיא: ידין עמך בצדק ועניך במשפט שתי הבת"ין רפויות: ועניך במשפט בדפוסים ישנים ובמדוייקים כ"י בשני יוד"ין והאי דמסיר בעל המסור' ג' בליסנא וחד מיבייהו כי לא יחדל אביון וגו' לאחיך לעניך והוא ביו"ד א' כתיב לא קשיא מידי דלא נחית בעל המסורות רק לאת סי' לתלת מלין דשוין אהדדי בליסנא בקריאה ולאו לענין חסר ומלא איתמר דגם חיה עניך שבסימן ע"ד כתיב בשני יודי"ן והוא חד מהני תלת: ישפט עניי עם הע"ין בגעיא בס"ס: יפרח בימיו בגעיא ובמקף:

כל

מַלְכֵי שְׁבָא וּסְבָא אֶשְׁכָּר יַקְרִיבוּ׃ וְיִשְׁתַּחֲווּ־
לוֹ כָל־מְלָכִים כָּל־גּוֹיִם יַעַבְדוּהוּ׃ כִּי־יַצִּיל
אֶבְיוֹן מְשַׁוֵּעַ וְעָנִי וְאֵין־עֹזֵר לוֹ׃ יָחֹס עַל־דַּל
וְאֶבְיוֹן וְנַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים יוֹשִׁיעַ׃ מִתּוֹךְ וּמֵחָמָס
יִגְאַל נַפְשָׁם וְיֵיקַר דָּמָם בְּעֵינָיו׃ וִיחִי וְיִתֶּן־
לוֹ מִזְּהַב שְׁבָא וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ תָמִיד כָּל־הַיּוֹם
יְבָרֲכֶנְהוּ׃ יְהִי פִסַּת־בַּר ׀ בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים
יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ׃
יְהִי שְׁמוֹ ׀ לְעוֹלָם לִפְנֵי־שֶׁמֶשׁ יִנִּין שְׁמוֹ וְיִתְבָּרְכוּ
בוֹ כָּל־גּוֹיִם יְאַשְּׁרוּהוּ׃ בָּרוּךְ ׀ יְהוָה אֱלֹהִים
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ׃ וּבָרוּךְ ׀
שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כֹּל הָאָרֶץ
אָמֵן ׀ וְאָמֵן׃ כָּלּוּ תְפִלּוֹת דָּוִד בֶּן־יִשָׁי׃ *

ספר שלישי

עג מִזְמוֹר לְאָסָף אַךְ טוֹב
לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרֵי לֵבָב׃ וַאֲנִי כִּמְעַט
נטוי רַגְלָי כְּאַיִן שפכה אֲשֻׁרָי׃ כִּי־קִנֵּאתִי
בַּהוֹלְלִים שְׁלוֹם רְשָׁעִים אֶרְאֶה׃ כִּי אֵין
חַרְצֻבּוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא אוּלָם׃ בַּעֲמַל אֱנוֹשׁ
אֵינֵמוֹ וְעִם־אָדָם לֹא יְנֻגָּעוּ׃ לָכֵן עֲנָקַתְמוֹ
גַאֲוָה יַעֲטָף־שִׁית חָמָס לָמוֹ׃ יָצָא מֵחֵלֶב
עֵינֵמוֹ עָבְרוּ מַשְׂכִּיּוֹת לֵבָב׃ יָמִיקוּ ׀ וִידַבְּרוּ
בְרָע עֹשֶׁק מִמָּרוֹם יְדַבֵּרוּ׃ שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם
פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ׃ לָכֵן ׀ ישיב
עַמּוֹ הֲלֹם וּמֵי מָלֵא יִמָּצוּ לָמוֹ׃ וְאָמְרוּ אֵיכָה
יָדַע־אֵל וְיֵשׁ דֵּעָה בְעֶלְיוֹן׃ הִנֵּה־אֵלֶּה רְשָׁעִים
וְשַׁלְוֵי עוֹלָם הִשְׂגּוּ־חָיִל׃ אַךְ־רִיק זִכִּיתִי לְבָבִי
וָאֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי׃ וָאֱהִי נָגוּעַ כָּל־הַיּוֹם
וְתוֹכַחְתִּי לַבְּקָרִים׃ אִם־אָמַרְתִּי אֲסַפְּרָה כְמוֹ
הִנֵּה דוֹר בָּנֶיךָ בָגָדְתִּי׃ וָאֲחַשְּׁבָה לָדַעַת
זֹאת עָמָל הִיא בְעֵינָי׃ עַד־אָבוֹא אֶל־מִקְדְּשֵׁי־
אֵל אָבִינָה לְאַחֲרִיתָם׃ אַךְ בַּחֲלָקוֹת תָּשִׁית
לָמוֹ הִפַּלְתָּם לְמַשּׁוּאוֹת׃ אֵיךְ הָיוּ לְשַׁמָּה
כְרָגַע סָפוּ תַמּוּ מִן־בַּלָּהוֹת׃ כַּחֲלוֹם מֵהָקִיץ
אֲדֹנָי בָּעִיר ׀ צַלְמָם תִּבְזֶה׃ כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי
וְכִלְיוֹתַי אֶשְׁתּוֹנָן׃ וַאֲנִי־בַעַר וְלֹא אֵדָע
בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ׃ וַאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ אָחַזְתָּ
בְּיַד־יְמִינִי׃ בַּעֲצָתְךָ תַנְחֵנִי וְאַחַר כָּבוֹד
תִּקָּחֵנִי׃ מִי־לִי בַשָּׁמָיִם וְעִמְּךָ לֹא־חָפַצְתִּי
בָאָרֶץ׃ כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי צוּר־לְבָבִי וְחֶלְקִי
אֱלֹהִים לְעוֹלָם׃ כִּי־הִנֵּה רְחֵקֶיךָ יֹאבֵדוּ
הִצְמַתָּה כָּל־זוֹנֶה מִמֶּךָּ׃ וַאֲנִי ׀ קִרֲבַת
אֱלֹהִים לִי טוֹב שַׁתִּי ׀ בַּאדֹנָי יֱהֹוִה מַחְסִי
לְסַפֵּר כָּל־מַלְאֲכוֹתֶיךָ׃ *

עד מַשְׂכִּיל לְאָסָף לָמָה אֱלֹהִים זָנַחְתָּ
לָנֶצַח יֶעְשַׁן אַפְּךָ בְּצֹאן מַרְעִיתֶךָ׃ זְכֹר
עֲדָתְךָ ׀ קָנִיתָ קֶּדֶם גָּאַלְתָּ שֵׁבֶט נַחֲלָתֶךָ הַר־
צִיּוֹן זֶה ׀ שָׁכַנְתָּ בּוֹ׃ הָרִימָה פְעָמֶיךָ לְמַשֻּׁאוֹת
נֶצַח כָּל־הֵרַע אוֹיֵב בַּקֹּדֶשׁ׃ שָׁאֲגוּ צֹרְרֶיךָ
בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ שָׂמוּ אוֹתֹתָם אֹתוֹת׃ יִוָּדַע
כְּמֵבִיא לְמָעְלָה בִּסְבָךְ־עֵץ קַרְדֻּמּוֹת׃ וְעַת *
פִּתּוּחֶיהָ יָּחַד בְּכַשִּׁיל וְכֵילַפֹּת יַהֲלֹמוּן׃ שִׁלְחוּ
באש

נטיו ק' שפכו ק' ישוב ק'

כל גוים במאריך : ואין עוזר לו הו"או בגעיא בס"ס וכן הוא בחילופים לב"א : שמו לעולם בגעיא בס"ס : ינין ינון ק' : כל גוים יאשרהו מלת כל במאריך : עשה נפלאות בס"ס בכירי וכן ראוי כפי המסורת דפרשת בשלח : וימלא בנסחא ספרדית וימלא ואיכא למידטלה ממאר דאמרינן במסורת וימלא ב' בקריה וסימנהון ואולם חי אני וברוך שם כבודו : את כל הארץ יש מחלוקת בין הספרים כי במקצתן כתוב כל הארץ בחולם ואי חשיבנא לאכרועי הוה אמינא דכיסחי דכתיבין בקמץ יאות הן עבדין ועדיפי טפי דמדחזינן במסרה רבתא סימן מן י"ד פסוקי דאית בהון את כל הארץ וכולהון קמצין מסתברא דהדין כמי דכוותייהו : כלו תפלות בקמץ חטוף מפני דגשות הל"מד : נטוי נטיו ק' : שפכה שפכו ק' : אינמו בספרים מדוייקים אין בו יו"ד אחר הנ"ון וכן יצא מחלב עינמו שבסמוך : תהלך הה"א בחטף פתח ועיין מ"ש בישעיה ו' : לכן ישיב ישוב ק' : ואמרו בגעיא בס"ס : השגו חיל בסי"ן שמאלית : עמל היא הוא ק' : ספו תמו תי"ו רפי : ואחר כבוד הטעם על ואחר ואינו דבוק עם כבוד כי הנגינה מפריד ביניהם רש"י ורד"ק ואבן עזרא לפירוש השני אבל לפירושו הראשון ואחר כבוד סמוך : קרבת בספרים כ"י הק"וף במאריך ונקמץ הר"יש בחטף פתח ועיין מ"ש בישעיה סימן כ"ח : מחסי בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים החי"ת בשוא לבדו וכנון לעשות כן שאין זה מן ט' רפין בלישן במסורת וסימן במזמור ס"ב בנ"ג ומה שנמסר כאן במקרא גדולה ט' רפים בל"ים' וגם נקדו הח"ית בחטף פתח טעות הוא : בסבך עץ בקמץ חטוף ובמדוייקים הבי"ת במאריך והס"מך בשוא לבד וכן הוא לב"א ובקצת ספרים הס"מך בשוא ופתח במכתב קריאתם במלת סבכי היער (ישעיה י') וכיוצא והעולם נוהגים לקרות בסבך בשוא כח במו יקשל עבי יתמך דברי תשכן עליו ודומיהם כמו שכתבתי במאמ' המארי' : ועתה ועתה ק' : וכילפות הפ"א דגושה ובמקצת ספרים וכלפות בלא יו"ד ובפרש"י כתוב שהי"וד למשך : יהלמון הה"א בחטף פתח בכל המדוייקים : שלחו באש קלה הל"מד ובכ"כ ר' יונה בס' הרקמה וכמוהו רבים קלים מהדגים כמ"ש ביחזקאל מ' ובמ"ש רד"ק במכלול דף פ"ד ובמסורת שופטים א' שלחו ד' דגשין ובהם חשיב להו ואזיל וכל דסמיכי להם דכוותייהו דגשין בר מן א' רפי שלחו באש מקדשך ומטעין ביה :

משכן

בָאֵשׁ מִקְדָּשֶׁךָ לָאָרֶץ חִלְּלוּ מִשְׁכַּן־שְׁמֶךָ׃
אָמְרוּ בְלִבָּם נִינָם יָחַד שָׂרְפוּ כָל־מוֹעֲדֵי־אֵל
בָּאָרֶץ׃ אוֹתֹתֵינוּ לֹא־רָאִינוּ אֵין־עוֹד נָבִיא
וְלֹא־אִתָּנוּ יֹדֵעַ עַד־מָה׃ עַד־מָתַי אֱלֹהִים
יְחָרֶף צָר יְנָאֵץ אוֹיֵב שִׁמְךָ לָנֶצַח׃ לָמָּה תָשִׁיב
יָדְךָ וִימִינֶךָ מִקֶּרֶב חוֹקְךָ כַלֵּה׃ וֵאלֹהִים
מַלְכִּי מִקֶּדֶם פֹּעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ אַתָּה
פוֹרַרְתָּ בְעָזְּךָ יָם שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל־
הַמָּיִם׃ אַתָּה רִצַּצְתָּ רָאשֵׁי לִוְיָתָן תִּתְּנֶנּוּ
מַאֲכָל לְעָם לְצִיִּים׃ אַתָּה בָקַעְתָּ מַעְיָן וָנָחַל
אַתָּה הוֹבַשְׁתָּ נַהֲרוֹת אֵיתָן׃ לְךָ יוֹם אַף־לְךָ
לָיְלָה אַתָּה הֲכִינוֹתָ מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ׃ אַתָּה
הִצַּבְתָּ כָּל־גְּבוּלוֹת אָרֶץ קַיִץ וָחֹרֶף אַתָּה יְצַרְתָּם׃
זְכָר־זֹאת אוֹיֵב חֵרֵף ׀ יְהוָה וְעַם נָבָל נִאֲצוּ
שְׁמֶךָ׃ אַל־תִּתֵּן לְחַיַּת נֶפֶשׁ תּוֹרֶךָ חַיַּת
עֲנִיֶּיךָ אַל־תִּשְׁכַּח לָנֶצַח׃ הַבֵּט לַבְּרִית כִּי
מָלְאוּ מַחֲשַׁכֵּי־אֶרֶץ נְאוֹת חָמָס׃ אַל־יָשֹׁב
דַּךְ נִכְלָם עָנִי וְאֶבְיוֹן יְהַלְלוּ שְׁמֶךָ׃ קוּמָה
אֱלֹהִים רִיבָה רִיבֶךָ זְכֹר חֶרְפָּתְךָ מִנִּי־נָבָל כָּל־
הַיּוֹם׃ אַל־תִּשְׁכַּח קוֹל צֹרְרֶיךָ שְׁאוֹן קָמֶיךָ
עֹלֶה תָמִיד׃ *

עה

לַמְנַצֵּחַ אַל־תַּשְׁחֵת מִזְמוֹר לְאָסָף
שִׁיר׃ הוֹדִינוּ לְּךָ ׀ אֱלֹהִים הוֹדִינוּ וְקָרוֹב
שְׁמֶךָ סִפְּרוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ׃ כִּי אֶקַּח מוֹעֵד אֲנִי
מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט׃ נְמֹגִים אֶרֶץ וְכָל־יֹשְׁבֶיהָ
אָנֹכִי תִכַּנְתִּי עַמּוּדֶיהָ סֶּלָה׃ אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים
אַל־תָּהֹלּוּ וְלָרְשָׁעִים אַל־תָּרִימוּ קָרֶן׃ אַל־
תָּרִימוּ לַמָּרוֹם קַרְנְכֶם תְּדַבְּרוּ בְצַוָּאר עָתָק׃
כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים׃
כִּי־אֱלֹהִים שֹׁפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים׃
כִּי כוֹס בְּיַד־יְהוָה וְיַיִן חָמַר ׀ מָלֵא מֶסֶךְ וַיַּגֵּר
מִזֶּה אַךְ־שְׁמָרֶיהָ יִמְצוּ יִשְׁתּוּ כֹּל רִשְׁעֵי־אָרֶץ׃
וַאֲנִי אַגִּיד לְעֹלָם אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב׃ וְכָל־
קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמַמְנָה קַרְנוֹת צַדִּיק׃ *

עו

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת
מִזְמוֹר לְאָסָף שִׁיר׃ נוֹדָע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ׃ וַיְהִי בְשָׁלֵם סוּכּוֹ
וּמְעוֹנָתוֹ בְצִיּוֹן׃ שָׁמָּה שִׁבַּר רִשְׁפֵי־קָשֶׁת
מָגֵן וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה סֶלָה׃ נָאוֹר אַתָּה אַדִּיר
מֵהַרְרֵי־טָרֶף׃ אֶשְׁתּוֹלְלוּ ׀ אַבִּירֵי לֵב נָמוּ
שְׁנָתָם וְלֹא־מָצְאוּ כָל־אַנְשֵׁי־חַיִל יְדֵיהֶם׃
מִגַּעֲרָתְךָ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב נִרְדָּם וְרֶכֶב וָסוּס׃ אַתָּה ׀
נוֹרָא אַתָּה וּמִי־יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ מֵאָז אַפֶּךָ׃
מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקָטָה׃
בְּקוּם־לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהִים לְהוֹשִׁיעַ כָּל־עַנְוֵי־אֶרֶץ
סֶלָה׃ כִּי־חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָּ שְׁאֵרִית חֵמֹת
תַּחְגֹּר׃ נִדְרוּ וְשַׁלְּמוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־
סְבִיבָיו יֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא׃ יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים
נוֹרָא לְמַלְכֵי־אָרֶץ׃ *

עז

לַמְנַצֵּחַ עַל־ידיתון לְאָסָף מִזְמוֹר׃
קולי

משכן שמך המ"ס נמאריך במדוייקים ומכאן ראיה שאין מאריך בזה מכיון בשוא הבא אחריו : שרפו כל כ"ף רפה : למה תשיב המ"ס דגושה : חוקך כלה חיקך ק' : חרף ׀ ה' יש פסיק אחר חרף כדי להרחיק לשון חירוף מהשם : יהללו שמך כן הוא בכ"י : עלה תמיד במדוייקי' חסר וא"ו : הודינו לך אלהים הא"לף בגעיא בספרי ספרד : נמגים בגעיא : ממדבר הרים בקצת הספרים הכ"ית קמוצה וכן פי' רד"ק בפי' תילים ובשרשים והוסיף שבמקצת הספרים ממדבר פתח ואם כן יהיה הרים מגזרת הר לפי שהוא סמוך והנכון בקמץ ואיננו סמוך וא"כ יהיה הרים מענין רוממות וכן במדרש תנחומא ובבמדבר רבה פרשה כ"ב אמר ר' אבא כל הרים שבמקרא הרים חוץ מזה שהוא רומות לומר שאין אדם מתרומם מדרכים הללו מה הקדוש ברוך הוא עושה כוטל מזה ונותן לזה וכו' : כי אלהים שפט חסר וא"ו ועיין מה שכתבתי בדברי הימים ב' כ"ג : ביד ה' הבי"ת בגעיא : ואני אגיד לעלם במקרא גדולה נמסר במסורת לעלם י"ח חסרים וסימן במסרה רבתא בערך ע"ו ובמסרה רבתא לעלם י"ח חסרים וסימנם במסר בתילים פ"ה ובמצאתינו קרחים מכאן ומכאן ועברתי עליהם עד שמצאתי כל הענין ואלו הן וחי לעלם · באדם לעלם · זה שמי לעלם · ימלך לעלם ועד · ועבדו לעלם · אות היא לעלם · אתן לזרעכם ונחלו לעלם · לעלם בהם תעבודו · למען ייטב להם ולבניהם לעלם · ואמרתי חי אנכי לעלם : יחי אדני המלך דוד לעלם · מלכים סוף סימן אל"ף · ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו לעלם מלכים א' ב' · מאלכתך על ישראל לעלם · מלכים א' ט' באהבת ה' את ישראל לעלם · מלכים א' י' : עמים יהודוך לעלם ועד · תילים מ"ה · ואני אגיד לעלם · תילים ע"ה · ואתה מרום לעלם ה' · תילים צ"ב · מאסתי לא לעלם אחיה : איוב ז' · וכן מצאתי במסרה כתיבת יד בלשון קצר ועיין מה שכתבתי בפרשת כי תשא סימן ל"א : בשלם סוכו בהרבה מדוייקים נכתב בו"או עם הדגש וכן במסורת ירמיה כ"ה סכו ג' בקריאה וסימן עזב ככפיר סכו כן כתיב ויהי בשלם סוכו כן כתיב ויחמס כגן שכו כן כתיב בס"ין : רשפי קשת הפ"א רפה על פי המסורת וכן כתב רש"י ז"ל ועיין שיר השירים ח' : נדרו הנו"ן מטעמת בגעיא מכלול דף י"ט ויש ספרים שהד"לת בשוא ופתח : לה' אלהיכם הא"לף בגעיא בס"ם : יבילו שי בספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר יו"ד וכן במסורת ב' חד מלא וחד חסר יובילו מלכים שי · נדרו ושלמו קדמאה מלא : ידיתון ידותון ק' :

והאזין

קוֹלִי אֶל־אֱלֹהִים וְאֶצְעָקָה קוֹלִי אֶל־אֱלֹהִים
וְהַאֲזִין אֵלָי׃ בְּיוֹם צָרָתִי אֲדֹנָי דָּרָשְׁתִּי יָדִי ׀
לַיְלָה נִגְּרָה וְלֹא תָפוּג מֵאֲנָה הִנָּחֵם נַפְשִׁי׃
אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהֱמָיָה אָשִׂיחָה ׀ וְתִתְעַטֵּף
רוּחִי סֶלָה׃ אָחַזְתָּ שְׁמֻרוֹת עֵינָי נִפְעַמְתִּי
וְלֹא אֲדַבֵּר׃ חִשַּׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם שְׁנוֹת
עוֹלָמִים׃ אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלָּיְלָה עִם־לְבָבִי
אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי׃ הַלְעוֹלָמִים יִזְנַח ׀ אֲדֹנָי
וְלֹא־יֹסִיף לִרְצוֹת עוֹד׃ הֶאָפֵס לָנֶצַח חַסְדּוֹ
גָּמַר אֹמֶר לְדֹר וָדֹר׃ הֲשָׁכַח חַנּוֹת אֵל אִם־
קָפַץ בְּאַף רַחֲמָיו סֶלָה׃ וָאֹמַר חַלּוֹתִי הִיא
שְׁנוֹת יְמִין עֶלְיוֹן׃ אֶזְכּוֹר מַעַלְלֵי־יָהּ כִּי־ אזכיר ק׳
אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פִּלְאֶךָ׃ וְהָגִיתִי בְכָל־פָּעֳלֶךָ
וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה׃ אֱלֹהִים בַּקֹּדֶשׁ דַּרְכֶּךָ
מִי־אֵל גָּדוֹל כֵּאלֹהִים׃ אַתָּה הָאֵל עֹשֵׂה פֶלֶא
הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ׃ גָּאַלְתָּ בִּזְרוֹעַ עַמֶּךָ
בְּנֵי־יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֶלָה׃ רָאוּךָ מַּיִם ׀ אֱלֹהִים
רָאוּךָ מַּיִם יָחִילוּ אַף יִרְגְּזוּ תְהֹמוֹת׃ זֹרְמוּ
מַיִם ׀ עָבוֹת קוֹל נָתְנוּ שְׁחָקִים אַף־חֲצָצֶיךָ
יִתְהַלָּכוּ׃ קוֹל רַעַמְךָ ׀ בַּגַּלְגַּל הֵאִירוּ בְרָקִים
תֵּבֵל רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ׃ בַּיָּם דַּרְכֶּךָ
ושביליך ק׳ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים וְעִקְּבוֹתֶיךָ לֹא נֹדָעוּ׃
נָחִיתָ כַצֹּאן עַמֶּךָ בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

עח מַשְׂכִּיל לְאָסָף

הַאֲזִינָה עַמִּי תּוֹרָתִי הַטּוּ אָזְנְכֶם לְאִמְרֵי־פִי׃
אֶפְתְּחָה בְמָשָׁל פִּי אַבִּיעָה חִידוֹת מִנִּי־קֶדֶם׃
אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ וַנֵּדָעֵם וַאֲבוֹתֵינוּ סִפְּרוּ־לָנוּ׃
לֹא נְכַחֵד ׀ מִבְּנֵיהֶם לְדוֹר אַחֲרוֹן מְסַפְּרִים
תְּהִלּוֹת יְהוָה וֶעֱזוּזוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה׃
וַיָּקֶם עֵדוּת ׀ בְּיַעֲקֹב וְתוֹרָה שָׂם בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדִיעָם לִבְנֵיהֶם׃ לְמַעַן
יֵדְעוּ ׀ דּוֹר אַחֲרוֹן בָּנִים יִוָּלֵדוּ יָקֻמוּ וִיסַפְּרוּ
לִבְנֵיהֶם׃ וְיָשִׂימוּ בֵאלֹהִים כִּסְלָם וְלֹא יִשְׁכְּחוּ
מַעַלְלֵי־אֵל וּמִצְוֹתָיו יִנְצֹרוּ׃ וְלֹא יִהְיוּ ׀
כַּאֲבוֹתָם דּוֹר סוֹרֵר וּמֹרֶה דּוֹר לֹא־הֵכִין לִבּוֹ
וְלֹא־נֶאֶמְנָה אֶת־אֵל רוּחוֹ׃ בְּנֵי־אֶפְרַיִם
נוֹשְׁקֵי רוֹמֵי־קָשֶׁת הָפְכוּ בְּיוֹם קְרָב׃ לֹא
שָׁמְרוּ בְּרִית אֱלֹהִים וּבְתוֹרָתוֹ מֵאֲנוּ לָלֶכֶת׃
וַיִּשְׁכְּחוּ עֲלִילוֹתָיו וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר הֶרְאָם׃
נֶגֶד אֲבוֹתָם עָשָׂה פֶלֶא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂדֵה־
צֹעַן׃ בָּקַע יָם וַיַּעֲבִירֵם וַיַּצֶּב־מַיִם כְּמוֹ־נֵד׃
וַיַּנְחֵם בֶּעָנָן יוֹמָם וְכָל־הַלַּיְלָה בְּאוֹר אֵשׁ׃
יְבַקַּע צֻרִים בַּמִּדְבָּר וַיַּשְׁקְ כִּתְהֹמוֹת רַבָּה׃
וַיּוֹצִא נוֹזְלִים מִסָּלַע וַיּוֹרֶד כַּנְּהָרוֹת מָיִם׃
וַיּוֹסִיפוּ עוֹד לַחֲטֹא־לוֹ לַמְרוֹת עֶלְיוֹן בַּצִּיָּה׃
וַיְנַסּוּ־אֵל בִּלְבָבָם לִשְׁאָל־אֹכֶל לְנַפְשָׁם׃ וַיְדַבְּרוּ
בֵּאלֹהִים אָמְרוּ הֲיוּכַל אֵל לַעֲרֹךְ שֻׁלְחָן בַּמִּדְבָּר׃
הֵן הִכָּה־צוּר ׀ וַיָּזוּבוּ מַיִם וּנְחָלִים יִשְׁטֹפוּ הֲגַם־
לֶחֶם יוּכַל תֵּת אִם־יָכִין שְׁאֵר לְעַמּוֹ׃ לָכֵן ׀
שָׁמַע יְהוָה וַיִּתְעַבָּר וְאֵשׁ נִשְּׂקָה בְיַעֲקֹב וְגַם־
אַף עָלָה בְיִשְׂרָאֵל׃ כִּי לֹא הֶאֱמִינוּ בֵּאלֹהִים
וְלֹא בָטְחוּ בִּישׁוּעָתוֹ׃ וַיְצַו שְׁחָקִים מִמָּעַל

ודלתי

והאזין בדפוס ישן כתוב וְהַאֲזִין ואין להאזין אליו ולשון הרא"בע׳ י"א שהיה ראוי להיות והאזין כמו לא האמין ור׳ משה אמר שהוא לשון ציווי ונכי דעתי שם הפועל : נגרה הגי"מל דגושה : הלעולמים הל"מד רפה והה"א בלא געיא מכלול דף ס"א : הלעולמים יזנח אדני יש פסיק בין יזנח לשם : חלותי היא בא מלעיל מפני המלה זעירא חסר בכלו מכלול דף קנ"ט ועיין עוד שם : אזכיר אזכור ק׳ : עשה פלא הודעת בעמים מלא כושה בצירי ומלא פלא רפי ומלא בעמים רפי : גאלת בזרוע במקצת ספרים מלא גאלת בטעם ימנית וגי"ת בזרוע ג"כ דגושה ולא ידעתי למה שמתכאי אתי מרחיק כשהה"א איננה נכתבת כריך שהמלה הסמוכה לה תהיה מלה זעירא או מלעיל בתנועה הראשונה שלה או באות השכייה אם חוה . תשובה בשוא ואין כאן שום א׳ מאלה התנאים וגם"א כ"י ישן מלאתיו רפי כמשפט וכ"כ המכלל יופי והמכלול בשער אותיות אהו"י כתוב כי סוא דגש מדין, אתי ירחיק אבל איכו על המנהג כי השעם באות שנייה ובמקצת נוסחאות מספרי המסורה במנה זה עם אותם שיבאו מן הכלל ועיין גם כן מ"ש באיוב ב׳ על אקרנוה כן היא : ראוך מים אלהים הא"לף בגעיא בספרי ספרד : רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ כן הוא במדוייקים : ושביליך ק׳ : ועקבותיך דגש הקו"ף לתפארת : ביד משה מפני הגעיא שעם השוא תקרא חירק בהרחבה מכלול דף קפ"ט : עח אפתחה בספרים כ"י מדוייקים התי"ו בשוא לבדו ורדק כתב שיש ספרים התי"ו נקמץ חטף וגם הרא"בע כתב קמוצת התי"ו בחטף בעבור אות הגרון כמו אשמעה מה ידבר סימן פ"ה : מספרים המ"ם בגעיא בס"ס : ונפלאתיו חסר וא"ו בתר אל"ף על פי המסורת דפרשת שמות : ביעקב הבי"ת בגעיא : נאמנה את אל כן כתיב בספרים מדוייקים את אל ובקצת דפוסים ישנים כתיב אל אל ואין לסמוך עליהם : בני אפרים בגעיא : ונפלאותיו בס"ס מלא וא"ו אחר אל"ף וכן נכון עפ"ה דפרשת שמות כי לא כמנה שם עם החסרים : כתהמות רבה מפי׳ רש"י משמע שהיה קורא בתהמות בבי"ת וכן נמצא בפירוש דפוס אמנם במדוייקים כ"י בכ"ף וכן פי׳ רד"ק בפי׳ תילים ובשרשים שרש תהם : הגם לֶחֶם יוּכַל תֵּת אם יָכִין שְׁאֵר לעמו כך הם הטעמים במדוייקים : נשקה ביעקב בשי"ן שמאלית לשון היסק והבערה :

וְדַלְתֵי שָׁמַיִם פָּתָח׃ וַיַּמְטֵר ׀ עֲלֵיהֶם מָן
לֶאֱכֹל וּדְגַן־שָׁמַיִם נָתַן לָמוֹ׃ לֶחֶם אַבִּירִים
אָכַל אִישׁ צֵידָה שָׁלַח לָהֶם לָשֹׂבַע׃ יַסַּע קָדִים
בַּשָּׁמָיִם וַיְנַהֵג בְּעֻזּוֹ תֵימָן׃ וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם
כֶּעָפָר שְׁאֵר וּכְחוֹל יַמִּים עוֹף כָּנָף׃ וַיַּפֵּל
בְּקֶרֶב מַחֲנֵהוּ סָבִיב לְמִשְׁכְּנֹתָיו׃ וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׂבְּעוּ מְאֹד וְתַאֲוָתָם יָבִא לָהֶם׃ לֹא־זָרוּ
מִתַּאֲוָתָם עוֹד אָכְלָם בְּפִיהֶם׃ וְאַף אֱלֹהִים ׀
עָלָה בָהֶם וַיַּהֲרֹג בְּמִשְׁמַנֵּיהֶם וּבַחוּרֵי יִשְׂרָאֵל
הִכְרִיעַ׃ בְּכָל־זֹאת חָטְאוּ־עוֹד וְלֹא הֶאֱמִינוּ
בְּנִפְלְאוֹתָיו׃ וַיְכַל־בַּהֶבֶל יְמֵיהֶם וּשְׁנוֹתָם
בַּבֶּהָלָה׃ אִם־הֲרָגָם וּדְרָשׁוּהוּ וְשָׁבוּ וְשִׁחֲרוּ־
אֵל׃ וַיִּזְכְּרוּ כִּי־אֱלֹהִים צוּרָם וְאֵל עֶלְיוֹן
גֹּאֲלָם׃ * וַיְפַתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם
יְכַזְּבוּ־לוֹ׃ וְלִבָּם לֹא־נָכוֹן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֶמְנוּ
בִּבְרִיתוֹ׃ וְהוּא רַחוּם ׀ יְכַפֵּר עָוֺן וְלֹא־יַשְׁחִית
וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ ׀
וַיִּזְכֹּר כִּי־בָשָׂר הֵמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב׃
כַּמָּה יַמְרוּהוּ בַמִּדְבָּר יַעֲצִיבוּהוּ בִּישִׁימוֹן׃
וַיָּשׁוּבוּ וַיְנַסּוּ אֵל וּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל הִתְווּ׃ לֹא־
זָכְרוּ אֶת־יָדוֹ יוֹם אֲשֶׁר־פָּדָם מִנִּי־צָר׃ אֲשֶׁר־
שָׂם בְּמִצְרַיִם אֹתוֹתָיו וּמוֹפְתָיו בִּשְׂדֵה־צֹעַן׃
וַיַּהֲפֹךְ לְדָם יְאֹרֵיהֶם וְנֹזְלֵיהֶם בַּל־יִשְׁתָּיוּן׃
יְשַׁלַּח בָּהֶם עָרֹב וַיֹּאכְלֵם וּצְפַרְדֵּעַ וַתַּשְׁחִיתֵם׃
וַיִּתֵּן לֶחָסִיל יְבוּלָם וִיגִיעָם לָאַרְבֶּה׃ יַהֲרֹג
בַּבָּרָד גַּפְנָם וְשִׁקְמוֹתָם בַּחֲנָמַל׃ וַיַּסְגֵּר לַבָּרָד
בְּעִירָם וּמִקְנֵיהֶם לָרְשָׁפִים׃ יְשַׁלַּח־בָּם ׀ חֲרוֹן
אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים׃
יְפַלֵּס נָתִיב לְאַפּוֹ לֹא־חָשַׂךְ מִמָּוֶת נַפְשָׁם

וְחַיָּתָם לַדֶּבֶר הִסְגִּיר׃ וַיַּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּמִצְרָיִם
רֵאשִׁית אוֹנִים בְּאָהֳלֵי־חָם׃ וַיַּסַּע כַּצֹּאן עַמּוֹ
וַיְנַהֲגֵם כַּעֵדֶר בַּמִּדְבָּר׃ וַיַּנְחֵם לָבֶטַח וְלֹא
פָחָדוּ וְאֶת־אוֹיְבֵיהֶם כִּסָּה הַיָּם׃ וַיְבִיאֵם אֶל־
גְּבוּל קָדְשׁוֹ הַר־זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ׃ וַיְגָרֶשׁ
מִפְּנֵיהֶם ׀ גּוֹיִם וַיַּפִּילֵם בְּחֶבֶל נַחֲלָה וַיַּשְׁכֵּן
בְּאָהֳלֵיהֶם שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְנַסּוּ וַיַּמְרוּ אֶת־
אֱלֹהִים עֶלְיוֹן וְעֵדוֹתָיו לֹא שָׁמָרוּ׃ וַיִּסֹּגוּ
וַיִּבְגְּדוּ כַּאֲבוֹתָם נֶהְפְּכוּ כְּקֶשֶׁת רְמִיָּה׃
וַיַּכְעִיסוּהוּ בְּבָמוֹתָם וּבִפְסִילֵיהֶם יַקְנִיאוּהוּ׃
שָׁמַע אֱלֹהִים וַיִּתְעַבָּר וַיִּמְאַס מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל׃
וַיִּטֹּשׁ מִשְׁכַּן שִׁלוֹ אֹהֶל שִׁכֵּן בָּאָדָם׃ וַיִּתֵּן
לַשְּׁבִי עֻזּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ בְיַד־צָר׃ וַיַּסְגֵּר לַחֶרֶב
עַמּוֹ וּבְנַחֲלָתוֹ הִתְעַבָּר׃ בַּחוּרָיו אָכְלָה־אֵשׁ חצי הס
וּבְתוּלֹתָיו לֹא הוּלָּלוּ׃ כֹּהֲנָיו בַּחֶרֶב נָפָלוּ
וְאַלְמְנֹתָיו לֹא תִבְכֶּינָה׃ וַיִּקַץ כְּיָשֵׁן ׀ אֲדֹנָי
כְּגִבּוֹר מִתְרוֹנֵן מִיָּיִן׃ וַיַּךְ־צָרָיו אָחוֹר חֶרְפַּת
עוֹלָם נָתַן לָמוֹ׃ וַיִּמְאַס בְּאֹהֶל יוֹסֵף וּבְשֵׁבֶט
אֶפְרַיִם לֹא בָחָר׃ וַיִּבְחַר אֶת־שֵׁבֶט יְהוּדָה
אֶת־הַר צִיּוֹן אֲשֶׁר אָהֵב׃ וַיִּבֶן כְּמוֹ־רָמִים
מִקְדָּשׁוֹ כְּאֶרֶץ יְסָדָהּ לְעוֹלָם׃ וַיִּבְחַר בְּדָוִד
עַבְדּוֹ וַיִּקָּחֵהוּ מִמִּכְלְאֹת צֹאן׃ מֵאַחַר עָלוֹת
הֱבִיאוֹ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב עַמּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל נַחֲלָתוֹ׃
וַיִּרְעֵם כְּתֹם לְבָבוֹ וּבִתְבוּנוֹת כַּפָּיו יַנְחֵם׃ *

עט מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים
בָּאוּ גוֹיִם ׀ בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ
שָׂמוּ אֶת־יְרוּשָׁלִַם לְעִיִּים׃ נָתְנוּ אֶת־נִבְלַת
עֲבָדֶיךָ מַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמָיִם בְּשַׂר חֲסִידֶיךָ
לְחַיְתוֹ־אָרֶץ׃ שָׁפְכוּ דָמָם ׀ כַּמַּיִם סְבִיבוֹת
ירושלם

מן לאכל ברוב בספרים הא"לף בחטף סגול : צידה יש מחלוקת בספרים אם הוא חסר וא"ו או מלא ואולם לפי המסורת מלא כי בשופטים ז' נמנו ג' חסרים ואין זה מהם : וכחול כן הוא בספרי ספרד : סביב למשכנתיו ב' חד חסר וחד מלא וסימן ויפל בקרב מחנהו סביב למשכנותיו בסימן קל"ב ובמדוייקים הראשון חסר והשני מלא : בכל זאת חטאו-עוד כן הוא בספרי ספרד במאריך החי"ת ובמקף : בנפלאותיו בנוקדת מדוייקים מלא וכן נכון על פי המסורת דפרשת שמות : ודרשוהו י"ס ודרשהו : ושחרו-אל כ"ב והס"ין במאריך : גאלם בס"ס כי גאלם וטעות הוא : ויפתוהו חצי הספר וקשיא לי הא דאמרינן בפ"ק דקדושין והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקים ועיין מה שכתבתי בסוף פרשת צו : ולא ישחית הו"או בגעיא : כמה ימרוהו מלרע כי כן טעם המלה להיות מלרע כמו כמה לי עונות וחטאות איוב י"ג · כמה | נר רשעים ידעך איוב כ"א : אשר פדם בס"ס יש געיא בא לף : ונזליהם בכמה ספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר הנו"ן : ועדותיו מלא וא"ו כתיב ועיין מ"ש בסדר ואתחנן סימן ו' : ותפארתו ביד הו"או בגעיא וכן ביד רפויה שאין טעם מפסיק קודם לה : לא הוללו נכתב בו"או עם דגש בל"מד : ויקץ כישן אדני יש פסיק בין כישן לשם כי אין למעלה לא יקיצה ולא שינה ועיין מ"ש לעיל בסימן מ"ד : ובשבט הו"או בגעיא וכן הוא בס"ס : וירעם בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים היו"ד בחירק וכן מוכחת מסורת הושע ד' עיין עליה : כתם בכ"ף בחולם ואחר כתם פרח ישעיה י"ח בקמץ חטוף : אלהים באו גוים בס"ס בגעיא הא"לף בקמץ וחטף סגול או בראשו : בנחלתך הכי"ת בגעיא : סביבות ירושלם בכיסם בגעיא בס"ס :

אל

ירושלם ואין קובר: היינו חרפה לשכנינו
לעג וקלס לסביבותינו: עד־מה יהוה תאנף
לנצח תבער כמו־אש קנאתך: שפך חמתך ׀
אל־הגוים אשר לא־ידעוך ועל ממלכות אשר
בשמך לא קראו: כי אכל את־יעקב ואת־
נוהו השמו: אל־תזכר־לנו עונת ראשנים
מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: עזרנו ׀
הלויה אלהי ישענו על־דבר כבוד־שמך והצילנו
וכפר על־חטאתינו למען שמך: למה ׀
בגוים ק' יאמרו הגוים איה אלהיהם יודע בגיים לעינינו
נקמת דם־עבדיך השפוך: תבוא לפניך אנקת
אסיר כגדל זרועך הותר בני תמותה: והשב
לשכנינו שבעתים אל־חיקם חרפתם אשר
חרפוך אדני: ואנחנו עמך ׀ וצאן מרעיתך
נודה לך לעולם לדור ודר נספר תהלתך: *

פ

למנצח אל־ששנים
עדות לאסף מזמור: רעה ישראל ׀ האזינה
נהג כצאן יוסף ישב הכרובים הופיעה: לפני
אפרים ׀ ובנימן ומנשה עוררה את־גבורתך
ולכה לישעתה לנו: אלהים השיבנו והאר
פניך ונושעה: יהוה אלהים צבאות עד־
מתי עשנת בתפלת עמך: האכלתם לחם
דמעה ותשקמו בדמעות שליש: תשימנו
מדון לשכנינו ואיבינו ילעגו־למו: אלהים
צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה: גפן
ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה: פנית
לפניה ותשרש שרשיה ותמלא־ארץ: כסו
הרים צלה וענפיה ארזי־אל: תשלח קצירה
עד־ים ואל־נהר יונקותיה: למה פרצת
גדריה וארוה כל־עברי דרך: יכרסמנה
חזיר מיער וזיז שדי ירענה: אלהים צבאות
שוב נא הבט משמים וראה ופקד גפן זאת:
וכנה אשר־נטעה ימינך ועל־בן אמצתה
לך: שרפה באש כסוחה מגערת פניך
יאבדו: תהי־ידך על־איש ימינך על־בן־
אדם אמצת לך: ולא־נסוג ממך תחיינו
ובשמך נקרא: יהוה אלהים צבאות השיבנו
האר פניך ונושעה: *

פא

למנצח על־הגתית לאסף: הרנינו
לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: שאו־
זמרה ותנו־תף כנור נעים עם־נבל: תקעו
בחדש שופר בכסה ליום חגנו: כי חק
לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ׀
ביהוסף שמו בצאתו על־ארץ מצרים שפת
לא־ידעתי אשמע: הסירותי מסבל שכמו
כפיו מדוד תעברנה: בצרה קראת ואחלצך
אענך

אל הגוים ובירמיה על הגוים: ואת נוהו בגעיא: איה אלהיהם בגעיא הא'לף בס"ס בראש החטף סגול או באתנח: בגוים בגוים ק': אשר
פ חרפוך אדני בסס של אל"ף דל"ת: לדור ודר חד מן ד' קדמאה מלא תניינא חסר וסימן במסרה גדולה סימן מ"ט: רעה ישראל זהו אחד מן
מלין רעה קמצין כתוב ה"א ועל פי המסורת וכן מצאתי בשני דפוסים ישנים ועיין מ"ש בישעיה סימן ס"ג: הכרובים במדוייקים כ"י וגם בדפוס
ישן מלא וא"ו וכן נכון כי לא נמנה במסורת פרשת תרומה בנמנין החסרים: לפני אפרים עיין מה שכתוב במשלי סימן ד' על לפני אמי: ולכה
בה"א והוא חד מן ד' ולכה כמו ולך על פי המסורת והביאם גם כן רש"י ז"ל וטעם הנגינה נמשך על מלת לישעתה שים בה גלגל ואינה דבוקה למלת
לנו כי בטעם מפריד ביניהם ואתי שפיר למאי דדריש ר' חלקיה בשם ר' אבהו ולכה מלא כתיב שכל הישועה כביכול שלך היא שוחר טוב וב"ר פ"ט
ודכוותיה דריש נמי ר' אבהו בפסוק יגל לבי בישועתך זה א' מן המקראות הקשין שישועתו של הק"בה כביכול היא ישועתן של ישראל יגל לבי
בישועתנו אין כתיב כאן אלא בישועתך אמר דוד ישועתך היא ישועתנו ודכוותיה בפסוק ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי ודכוותיה דריש נמי
בפסוק רמה קרני בה' כי שמחתי בישועתך דוק ותשכח. ועיין עוד מה שכתבתי בישעיה מ"ג ובשמואל ב' ז' וירמיה ל"א פסוק למסלה דרך הלכתי וזוהר
פרשת קדושים דף כ' עמוד ב'. ריקנאטי פרשת בראשית דף כ"ו כ"ח. בחיי פרשת בשלח פסוק זה אלי ואנוהו: לישעתה מתחלפי' הספרים ולפי
המסורת חסר וא"ו כי הוא א' מן ו' חסרים בליסנא וסימן במ"ג תילים ל"ה ודוכתי אחריני: גפן ממצרים במדוייקים כ"י ודפוס ישן מלא גפן
בימנית: כסו הרים בקמץ הטוף מפני דגשות הס"מך: ארזי אל הא'לף במאריך לב"א וכן הוא במדוייקים: קצירה ברוב המדוייקים חסר יו"ד
אחר רי"ש: מיער העי"ן תלויה ויש בו דרש באגדת תילים וויקרא רבה פ' י"ג ומדרש חזית פסוק כמעט שעברתי מהם ואבות דר' נתן פ' ל"ג ועיין
מ"ש בפרשת בו קודש ויסם עליו את החשן ובשופטים י"ח: וכנה כ"ף רבתא: תהי ידך התי"ו בגעיא ועיין מ"ש במשלי כ"ו: תחיינו
פא י"ס תחינו בי"וד א' בלבד ועיין לעיל סימן ע"א ולקמן סימן פ"ה: עוזנו במקצת מדוייקים בכתב בו"או עם דגש בזין ובלא י"וד: שאו־זמרה
מפני הגעיא שעם השוא קודם אות הגרון יקרא סורק בהרחבה מכלול דף קפ"ט: בכסה המסורת עליו לית וכתיב ה"א ורבותינו דרשו במסכת ר"ה
ב' ג' איזה חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה ויש בזה פי' רבים עיין עליהם ובזוהר פרשת אמור דף ק' ע' ב' ופרשת פנחס דף רל"א ע"ב ופ'
שופטים דף רפ"ב: עדות ביהוסף שמו פסוק זה מתחיל בתי"ן ומסיים בע"ין רמז למה שאמרו בסוטה פ' אלו נאמרים בא גבריאל ולמדו ע' לשון
א"כ לפי שלא בכנה מן הערוה זכה שלא ישלוט בו ובזרעו ע"ה מדה כנגד מדה כאמרם ז"ל אל תקרי עלי עין אלא עולי עין מסו' הברית הגדול:
שפת לא ידעתי אשמע כתוב בס' רב פעלים שבמס' מקצת ספרי' מלא שפת לא ידעתי אשמע לי' פתח בס"פ ולא מצאתי כן בשום ספ': ואחלצך כ"ב:

אֶעֶנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה
סֶלָה׃ שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם־
תִּשְׁמַע־לִי׃ לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא
תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר׃ אָנֹכִי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ׃
וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי׃
וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם׃
לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ׃ כִּמְעַט
אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי׃ מְשַׂנְאֵי
יְהוָה יְכַחֲשׁוּ־לוֹ וִיהִי עִתָּם לְעוֹלָם׃ וַיַּאֲכִילֵהוּ
מֵחֵלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָ׃ *

פב
מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים
נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט׃ עַד־
מָתַי תִּשְׁפְּטוּ־עָוֶל וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ־סֶלָה׃
שִׁפְטוּ־דַל וְיָתוֹם עָנִי וָרָשׁ הַצְדִּיקוּ׃ פַּלְּטוּ־
דַל וְאֶבְיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ׃ לֹא יָדְעוּ ׀
וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי
אָרֶץ׃ אֲנִי־אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן
כֻּלְּכֶם׃ אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים
תִּפֹּלוּ׃ קוּמָה אֱלֹהִים שָׁפְטָה הָאָרֶץ כִּי־
אַתָּה תִנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם׃ *

פג
שִׁיר מִזְמוֹר לְאָסָף׃ אֱלֹהִים אַל־
דֳּמִי־לָךְ אַל־תֶּחֱרַשׁ וְאַל־תִּשְׁקֹט אֵל׃ כִּי־הִנֵּה
אוֹיְבֶיךָ יֶהֱמָיוּן וּמְשַׂנְאֶיךָ נָשְׂאוּ רֹאשׁ׃ עַל־
עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל־צְפוּנֶיךָ׃ אָמְרוּ
לְכוּ וְנַכְחִידֵם מִגּוֹי וְלֹא־יִזָּכֵר שֵׁם־יִשְׂרָאֵל עוֹד׃
כִּי נוֹעֲצוּ לֵב יַחְדָּו עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרֹתוּ׃ אָהֳלֵי
אֱדוֹם וְיִשְׁמְעֵאלִים מוֹאָב וְהַגְרִים׃ גְּבָל וְעַמּוֹן
וַעֲמָלֵק פְּלֶשֶׁת עִם־יֹשְׁבֵי צוֹר׃ גַּם־אַשּׁוּר
נִלְוָה עִמָּם הָיוּ זְרוֹעַ לִבְנֵי־לוֹט סֶלָה׃ עֲשֵׂה־
לָהֶם כְּמִדְיָן כְּסִיסְרָא כְיָבִין בְּנַחַל קִישׁוֹן׃
נִשְׁמְדוּ בְעֵין־דֹּאר הָיוּ דֹּמֶן לָאֲדָמָה׃ שִׁיתֵמוֹ
נְדִיבֵמוֹ כְּעֹרֵב וְכִזְאֵב וּכְזֶבַח וּכְצַלְמֻנָּע כָּל־
נְסִיכֵמוֹ׃ אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירְשָׁה לָּנוּ אֵת נְאוֹת
אֱלֹהִים׃ אֱלֹהַי שִׁיתֵמוֹ כַגַּלְגַּל כְּקַשׁ לִפְנֵי־
רוּחַ׃ כְּאֵשׁ תִּבְעַר־יָעַר וּכְלֶהָבָה תְּלַהֵט
הָרִים׃ כֵּן תִּרְדְּפֵם בְּסַעֲרֶךָ וּבְסוּפָתְךָ
תְבַהֲלֵם׃ מַלֵּא פְנֵיהֶם קָלוֹן וִיבַקְשׁוּ שִׁמְךָ
יְהוָה׃ יֵבֹשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ עֲדֵי־עַד וְיַחְפְּרוּ וְיֹאבֵדוּ׃
וְיֵדְעוּ כִּי־אַתָּה שִׁמְךָ יְהוָה לְבַדֶּךָ עֶלְיוֹן עַל־
כָּל־הָאָרֶץ׃ *

פד
לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית לִבְנֵי־קֹרַח מִזְמוֹר׃
מַה־יְדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת׃ נִכְסְפָה
וְגַם־כָּלְתָה ׀ נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לִבִּי וּבְשָׂרִי
יְרַנְּנוּ אֶל אֵל־חָי׃ גַּם־צִפּוֹר ׀ מָצְאָה בַיִת
וּדְרוֹר ׀ קֵן לָהּ אֲשֶׁר־שָׁתָה אֶפְרֹחֶיהָ אֶת־
מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מַלְכִּי וֵאלֹהָי׃ אַשְׁרֵי
יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה׃ אַשְׁרֵי אָדָם
עוֹז־לוֹ בָךְ מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם׃ עֹבְרֵי ׀ בְּעֵמֶק
הַבָּכָא מַעְיָן יְשִׁיתוּהוּ גַּם־בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה׃
יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל־חָיִל יֵרָאֶה אֶל־אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן׃
יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שִׁמְעָה תְפִלָּתִי הַאֲזִינָה
אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה׃ מָגִנֵּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים
וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ׃ כִּי טוֹב־יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ
מֵאָלֶף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר
בְּאָהֳלֵי־רֶשַׁע׃ כִּי שֶׁמֶשׁ ׀ וּמָגֵן יְהוָה אֱלֹהִים

חֵן

רעם בספרים ישנים הרי"ש קמוצה : אבחנך קבלנו קריאתו בקמץ חטוף אשר לא כדת בהיות העי"ן גרונית וכן ארחמך ה' חזקי בפלס אוברך
מארץ ירדן וכ"כ רד"ק בספר' ובפרסים : הרחב פיך סגול : ואמלאהו נפל ממנו הדגש לסקל : במועצותיהם בגעיא : לו עמי לו בטעם
מיושב : פב מזמור לאסף אלהים נצב בגעיא הא"לף בס"ס : בקרב אלהים ישפט אלהים זה משמש קדש וחול מסכת סופרים פרק ד' ועיין מ"ס
בפרשת משפטים סוף סי' י כ"ב על אלהים לא תקלל וסוף פרשת ויצא על אלהי אביהם : שפטו דל בספרים כ"י בפתח כמו השני ואולם לפי המסרה
הראשון בקמץ והשני בפתח : אני אמרתי הא"לף בגעיא בס"ס ועיין מ"ס במשלי כ"ו : פג גבל ברוב הספרים הבי"ת קמוצה ועיין מ"ס ביחזקאל כ"ז :
כסיסרא הכ"ף בגעיא : בעין דאר הבי"ת בגעיא : נירשה-לנו י"ס נירשה לנו הנו"ן בגלגל : אלהי שיתמו בגעיא הא"לף בס"ס : כגלגל הכ"ף
רפה : ויחפרו הו"או בגעיא : וידעו במקרא גדולה הי"וד בקמץ וטעות הוא כי הוא א' מן י"א מלין וירעו בקריאה וסי'
במזמור כ"ט כמ"ג : פד מצאה בית במכלול דף ק"ו הובאה מלת מצאה עם מלות אחרות שהן מלעיל והנה הנא בסופן נכתב ולא תדגשו המלות
שלאחריהן כמו מלאה גת יואל ג' . נוספה בו ודומיהן ובס"ס מלת מצאה בב' טעמים ועיין מ"ס בפרשת קרח על ויוצא פרח : קן לה ק"וף רבתי
ועיין מ"ס רבינו בחיי פרשת תולדות יצחק אכל קנתי בחיי : עוד יהללוך הי"וד בגעיא בס"א מטוליטולא : מעין חד מן ה' קמצים בקריאה וסימן
בפרשת המיכי : יראה אל אלהים בציון הראשון חול והשני קדש מסכת סופרים פ' ד' : כי שמש ומגן ה' אלהים במקומות רבים מהזהר תמצא
כי שמש ומגן ה' בגלות ובבר השיר בזה הר"מע ז"ל במאמר שברי לוחות ואמר אל תתמה כי זהו דרך הגמרא ג"כ לדרוש הפסוקים בחלוף וחסיר ויתיר

חן וכבוד יתן יהוה לא ימנע־טוב להלכים
בתמים : יהוה צבאות אשרי אדם בטח בך :
* פה למנצח לבני־קרח
בית ק' מזמור : רצית יהוה ארצך שבת שבות
יעקב : נשאת עון עמך כסית כל־חטאתם
סלה : אספת כל־עברתך השיבות מחרון
אפך : שובנו אלהי ישענו והפר כעסך עמנו :
הלעולם תאנף־בנו תמשך אפך לדר ודר :
הלא אתה תשוב תחינו ועמך ישמחו־בך :
נ"ל בלא את הראנו יהוה חסדך וישעך תתן־לנו : אשמעה
מה־ידבר האל | יהוה כי | ידבר שלום אל־
עמו ואל־חסידיו ואל־ישובו לכסלה : אך
קרוב ליראיו ישעו לשכן כבוד בארצנו : חסד־
ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו : אמת
מארץ תצמח וצדק משמים נשקף : גם־יהוה
יתן הטוב וארצנו תתן יבולה : צדק לפניו
יהלך וישם לדרך פעמיו : * פו
תפלה לדוד הטה־יהוה אזנך ענני
כי־עני ואביון אני : שמרה נפשי כי־חסיד
אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך :
חנני אדני כי־אליך אקרא כל־היום : שמח
נפש עבדך כי אליך אדני נפשי אשא : כי־
אתה יהוה טוב וסלח ורב־חסד לכל־קראיך :
האזינה יהוה תפלתי והקשיבה בקול תחנונותי :
ביום צרתי אקראך כי תענני : אין־כמוך באלהים |
אדני ואין כמעשיך : כל־גוים | אשר עשית
יבואו | וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך :
כי־גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך :
הורני יהוה | דרכך אהלך באמתך יחד לבבי
ליראה שמך : אודך | אדני אלהי בכל־
לבבי ואכבדה שמך לעולם : כי־חסדך גדול
עלי והצלת נפשי משאול תחתיה : אלהים |
זדים קמו־עלי ועדת עריצים בקשו נפשי ולא
שמוך לנגדם : ואתה אדני אל־רחום וחנון
ארך אפים ורב־חסד ואמת : פנה אלי
וחנני תנה־עזך לעבדך והושיעה לבן־אמתך :
עשה־עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבשו כי־
אתה יהוה עזרתני ונחמתני : * פז
לבני־קרח מזמור שיר יסודתו בהררי־
קדש : אהב יהוה שערי ציון מכל משכנות
יעקב

מזה שהם כתובים במקומם כי הוכי' דתתפרש הביא דרשא דעלה קייתי כמו הן אל כביר לא ימאס שבקים בנא' וקרא כתיב הן אל כביר ולא ימאס איוב
ל"ו והנה בסוף המאמר האריך על זה בדברים נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת להוכיח במיסור כי בצדק כל אמרי פי הזוהר אין בהם נפתל ועקש
ישמע חכם ויוסף לקח לקיים דברי חכמים ונבון תחבולות יקנה ואיני מן הנה להאריך כאן · ועיין עוד מ"ש במזמור מ"ו ובסוף פרשת בא ואיוב ל"ו
פה ובד"ה א' ה' אבל פסוק ואלה ראשי בית אבותם : שבות שבית ק' : כסית כל הכ"ף רפה : אספת כל הכ"ף רפה : לדר ודר בספרים מדוייקים
שניהם חסר וא"ו : הלא אתה בס"ם הה"א בגעיא וכן הוא בחילופים לב"א : החיינו מתחלפת תחינו ביו"ד א' בלבד כדלעיל סי' פ' : אשמעה
פו בגליון א' מס"ם כתב בבלדו כ"א אשמעה חטף קמץ ועיין מ"ש בריש מזמור ע"ח בשם הרא"בע : ואל ישובו הו"או בגעיא בס"ם : תפלה לדוד בספרים
מדוייקים אין פסיק אחר לדוד : שמרה נפשי בספר קדמון כ"י הנקרא לשון למודים המכונה לר' שלמה ירחיי מצאתי כתוב לשון זה בכללי הקמץ
חטוף אם תרצה לדעת איזהו הגוש שאחר קמץ שהוא כח רפה אם תמצא כוונת המלה אם לא כמו במלת שמרה זאת לעולם ד"ה א' כ"ט שהוא ציווי
או הגוש הנוא כח שאם תקראנו בקמץ רחב יהיה פועל עבר והוא הפך כוונת הפסוק ועל זה נפל הספק במלת ברתו יערה ירמיה מ"ו · כי יפלו בה
שני פירושים אם ציווי אם פעל עבר עד כאן לשונו נראה מדבריו דהדין כמי דכיתי' בקמץ חטוף ומצאתי מסרה קדמוני' מסייעא ליה וזו היא כל קריא
שָׁמרה קמץ בר מן א' חסף שמרה זאת לעולם וכל תהלים דכותיה חטף בר מן א' שָׁמרה נפשי עדותיך סימן קי"ט קמץ : עוד מצאתי מסרה אחרת
בסוף מסרה גדולה שלנו בשטה מן כ"א דכל חד וחד לית בספר כוותיה וכל קריא דכוותיה בר מן חד וכו' ואחד מהם שמרה נפשי עדותיך וכל קריאה
דכוותיה בר מן א' שמרה זאת לעולם והלין תרתי מסרתא חד אורחא אית להו אלא דמיחלפי בגירסתהון ומתרווייהו שמעינן דקריאת שמרה נפשי
בקמץ חטוף כמו שמרה נפשי והצילני סימן כ"ה שיהיה ה' שמרה לפי סימן קמ"א אבל לדעת רד"ק איכו כן שהרי כתב בפי' על שמרה נפשי שהשי"ן
נקרא בקמץ רחב וגעיא עם הקמץ להורות כי כן נקרא ולא בקמץ חטף והוא ציווי · כמו שמרה זאת לעולם זכרה לי אלהי לטובה סוף נחמיה שהם
חטופים כמשפט אבל זה נמשך בשי"ן בטעם לפיכך כוטה הניגון · וכן שמרני אל כי חסיתי בך סימן י"ו · וכן כתוב במכלול דף י"ח ודף רי"ו
ובשרשים שרש שמר · עוד כתב בישעיה סימן ל"ח ובשרשים שרש עשק על עשקה לי ערבני שלפי דעתו הוא ציווי ואף על פי שאינו חטוף הנה
כמוהו שמרה נפשי כי חסיד אני ובפשוטינו הם כדעת רד"ק במאריך ולדעת יש אומרים שהביא הרא"בע קריאתו גם כן בקמץ רחב כי הוא פועל
עבר · ועיין מה שכתב החכם לוצאטו בפרק הליכות שבא שהדפים בסוף ספר עבודת הקדש · ומה שכתבתי גם אני בסוף מאמר המאריך :
אין כמוך באלהים | אדני יש פסיק בין באלהים לאדני כי גדול כבוד ה' וכן הוא בפסיקתא דתהלות ובמקצת ספרי' כ"י מצאתי יהוה ואין כמעשיך
בשם המיוחד אבל במס"ג נחשב באותם שהם בשם של אדנות : ואין כמעשיך בגעיא הכ"ף : ליראה שמך בספרים מדוייקים אין כתוב בהם מלת את וכן
ספרו בגוים כבודו סי' צ"ו וספרים שכתו' בגליוניהם את קולא כתיב טעות הוא כי בעל המסורת הביא ברות ע"פ כי אמר אלי אל תבואי' מלין דקריין
ולא כתבן ולא נמנה בהם אלו השנים אבל בד"ה א' י"ו כתוב ספרו בגוים את כבודו : אלהים | זדים קמו עלי מסכת סופרים פ' ד' אלהים זדים קמו
פז עלי קדש אלא שהקורא צריך שיהא מפסיק בקריאתו : ועדת הע"ין בחטף פתח : בקשו נפשי הק"וף בלא דגש ברוב המדוייקים : יסודתו בשורק :

ליראי

יעקב׃ נכבדות מדבר בך עיר האלהים
סלה׃ אזכיר ׀ רהב ובבל לידעי הנה
פלשת וצר עם־כוש זה ילד־שם׃ ולציון ׀
יאמר איש ואיש ילד־בה והוא יכוננה עליון׃
יהוה יספר בכתוב עמים זה ילד־שם סלה׃
ושרים כחללים כל־מעיני בך׃ * פח
שיר מזמור לבני קרח למנצח על־
מחלת לענות משכיל להימן האזרחי׃ יהוה
אלהי ישועתי יום־צעקתי בלילה נגדך׃ תבוא
לפניך תפלתי הטה אזנך לרנתי׃ כי־שבעה
ברעות נפשי וחיי לשאול הגיעו׃ נחשבתי
עם־יורדי בור הייתי כגבר אין־איל׃ במתים
חפשי כמו חללים שכבי קבר אשר לא־זכרתם
עוד והמה מידך נגזרו׃ שתני בבור תחתיות
במחשכים במצלות׃ עלי סמכה חמתך
וכל־משבריך ענית סלה׃ הרחקת מידעי
ממני שתני תועבות למו כלא ולא אצא׃
עיני דאבה מני עני קראתיך יהוה בכל־יום
שטחתי אליך כפי׃ הלמתים תעשה־פלא
אם־רפאים יקומו ׀ יודוך סלה׃ היספר
בקבר חסדך אמונתך באבדון׃ היודע בחשך
פלאך וצדקתך בארץ נשיה׃ ואני ׀ אליך
יהוה שועתי ובבקר תפלתי תקדמך׃ למה
יהוה תזנח נפשי תסתיר פניך ממני׃ עני
אני וגוע מנער נשאתי אמיך אפונה׃ עלי
עברו חרוניך בעותיך צמתתוני׃ סבוני כמים
כל־היום הקיפו עלי יחד׃ הרחקת ממני
אהב ורע מידעי מחשך׃ * פט
משכיל לאיתן האזרחי׃ חסדי יהוה
עולם אשירה לדר ודר ׀ אודיע אמונתך בפי׃
כי־אמרתי עולם חסד יבנה שמים ׀ תכן
אמונתך בהם׃ כרתי ברית לבחירי נשבעתי
לדוד עבדי׃ עד־עולם אכין זרעך ובניתי
לדר־ודור כסאך סלה׃ ויודו שמים פלאך
יהוה אף־אמונתך בקהל קדשים׃ כי מי
בשחק יערך ליהוה ידמה ליהוה בבני אלים׃
אל נערץ בסוד־קדשים רבה ונורא על־כל־
סביביו׃ יהוה ׀ אלהי צבאות מי־כמוך
חסין ׀ יה ואמונתך סביבותיך׃ אתה מושל
בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם׃ אתה
דכאת כחלל רהב בזרוע עזך פזרת אויביך׃ לך
שמים אף־לך ארץ תבל ומלאה אתה יסדתם׃
צפון וימין אתה בראתם תבור וחרמון בשמך
ירננו׃ לך זרוע עם־גבורה תעז ידך תרום
ימינך׃ צדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת
יקדמו פניך׃ אשרי העם יודעי תרועה יהוה
באור־פניך יהלכון׃ בשמך יגילון כל־היום
ובצדקתך ירומו׃ כי־תפארת עזמו אתה
וברצונך תרים קרנינו׃ כי ליהוה מגננו ו
ולקדוש ישראל מלכנו׃ אז דברת־בחזון לחסידיך
ותאמר

לידעי הלמ"ד בגעיא׃ **וצר** בס"א כ"י חסר וא"ו אחר הצ"י ומסורת מסייעתא ליה כי לא נמנה זה ביחזקאל כ"ו עם י' מלאי' בלישנא בקריאה׃ **יהוה יספר** י"וד של שם בגעיא׃ **כל מעיני** בס"ס מלא כל במאריך ובמקף ומכל מקום קריאתו בקמץ חטוף כמ"ש בפרשת ראה על כל בכבור ושנה
פח כתובי כמאמו רבי' בתילי' ובמקומות אחרים׃ **יום צעקתי בלילה** כתב הרא"בע כי יום צעקתי קשור עם הבא אחריו וכן דעת רד"ק וכן הוא לפי נגינת הטעמים בספר יש מדוייקים לכן בי"ת בלילה רפויה ואין נראה כן מפי' רש"י ז"ל׃ **במצלות** נחולם הצ"די כמ"ש בפרשת בשלח ובכל ספרים מדוייקים כן כתיב חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תנייתא וכן צריך להגיה במסורה פרשת בשלח ועיין גם כן מ"ש בנחמיה ט'׃ **בכל יום** בכל הספרים כתוב **בכל יום** וכן הוא בתרגום ובפי' הרא"בע ור"דק ובמסורת בכל יום ג' ופימנם ואל זעם בכל יום׃ עיני דאבה מני עני׃ בכל יום אברכך ומה שכתב המגיה שראה בספר מדוייק כתוב בכל עם דומה בעיני שהיה ספר משובש׃ **תעשה פלא** הת"ו במאריך בס"ס ועיין מ"ש בבבלי בג"ד כפ"ת דסמיך ליה ואל בדין דחיק ואתי מרחיק ובמאמר המאריך׃ **תפלתי תקדמך** ת"ו תפלתי בגעיא בס"ס׃ **נשאתי אמיך** במקצת ספרים כתוב אימיך מלא י"וד ואינם נכונים כן זהו א' מן ד' חסרים יו"ד בלישנא וסימן נמסר באיוב סוף סי' ט'׃ **מידעי** המ"ם בגעיא׃ **מחשך** תימה גדולה על רש"י שפי' מחשך
פט בחשכתי ובחדלתי מהם משמע שהיה גורס מחשך בשי"ן שמאלית לשון ולא חשך ממני הגהת שרשים ומהמסורת יש להוכיח שהוא בשי"ן ימנית שכן אומרת מחשך ב' וסימן מיודעי מחשך׃ אשים מחשך לפניהם לאור׃ **לדר ודר אודיע** במקצת ספרים שניהם מלאים ואינם נכונים כי לא נמנה פסוק זה עם החמשה מלאים במסורת תילים סימן קמ"ה אבל ברוב הספרים שניהם חסרים והמסורת שלפנינו האומרת לדר ודור לית דכות' כתיב כן וסימן חסדי ה' עולם אשירה וד' חלוף דור קדמאה' מלא ותנינא' חסר וכו' צריך לומר ונכיתי לדר ודור כסאך סלה שבפסו' כי שם נמסר בספרים לית כתיב כן וכן נמסר בהדיא במסורת תילים סימן מ"ט׃ **כרתי ברית** הב"ית רפויה׃ **חסין | יה** יש פסיק בין חסין ליה לפי שמלת חסין הוא תואר ואינו סמוך ליה כאומר ח'ו חסין של יה אבל הוא מוכרת בשכל גביר והם שני שמות של ה"בה וכ"כ הרא"בע ורד"ק ור' אליאת הלוי וכמוהו האדן | יה דפרשת משפטים וחבריה דכי תשא ואחרים כיוצא בהן כמ"ש במזמור ס"ט ויהושע כ"ב׃ **יקדמו** הי"וד בגעיא׃ **באור פניך** הבי"ת בגעיא׃ **תרים קרנינו** תרום קרנינו בהרבה ספרים מדוייקים כתוב קרנינו ביו"ד הרבים וכ"כ רד"ק׃ **לחסידיך** בכמה ספרים מדוייקים כתוב לחסידך בי"וד לשון רבים וכן הוא

ותאמר שויתי עזר על־גבור הרימותי בחור
מעם׃ מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי
משחתיו׃ אשר ידי תכון עמו אף־זרועי
תאמצנו׃ לא־ישא אויב בו ובן־עולה לא
יעננו׃ וכתותי מפניו צריו ומשנאיו אגוף׃
ואמונתי וחסדי עמו ובשמי תרום קרנו׃
ושמתי בים ידו ובנהרות ימינו׃ הוא יקראני
אבי אתה אלי וצור ישועתי׃ אף־אני בכור
אתנהו עליון למלכי־ארץ׃ לעולם אשמור־
לו חסדי ובריתי נאמנת לו׃ ושמתי לעד
זרעו וכסאו כימי שמים׃ אם־יעזבו בניו
תורתי ובמשפטי לא ילכון׃ אם־חקתי יחללו
ומצותי לא ישמרו׃ ופקדתי בשבט פשעם
ובנגעים עונם׃ וחסדי לא־אפיר מעמו ולא
אשקר באמונתי׃ לא־אחלל בריתי ומוצא
שפתי לא אשנה׃ אחת נשבעתי בקדשי
אם־לדוד אכזב׃ זרעו לעולם יהיה וכסאו
כשמש נגדי׃ כירח יכון עולם ועד בשחק
נאמן סלה׃ ואתה זנחת ותמאס התעברת
עם־משיחך׃ נארתה ברית עבדך חללת
לארץ נזרו׃ פרצת כל־גדרתיו שמת מבצריו
מחתה׃ שסהו כל־עברי דרך היה חרפה
לשכניו׃ הרימות ימין צריו השמחת כל־
אויביו׃ אף־תשיב צור חרבו ולא הקמתו
במלחמה׃ השבת מטהרו וכסאו לארץ
מגרתה׃ הקצרת ימי עלומיו העטית עליו
בושה סלה׃ עד־מה יהוה תסתר לנצח
תבער כמו־אש חמתך׃ זכר־אני מה־חלד
על־מה־שוא בראת כל־בני־אדם׃ מי גבר
יחיה ולא יראה־מות ימלט נפשו מיד־שאול
סלה׃ איה ׀ חסדיך הראשנים ׀ אדני
נשבעת לדוד באמונתך׃ זכר אדני חרפת
עבדיך שאתי בחיקי כל־רבים עמים׃ אשר
חרפו אויביך ׀ יהוה אשר חרפו עקבות משיחך׃
ברוך יהוה לעולם אמן ׀ ואמן׃

ספר רביעי

צ תפלה למשה איש־האלהים
אדני מעון אתה היית לנו בדר ודר׃ בטרם ׀
הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד־
עולם אתה אל׃ תשב אנוש עד־דכא
ותאמר שובו בני־אדם׃ כי אלף שנים
בעיניך כיום אתמול כי יעבר ואשמורה
בלילה׃ זרמתם שנה יהיו בבקר כחציר
יחלף׃ בבקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש׃
כי־כלינו באפך ובחמתך נבהלנו׃ שתה עונתינו
לנגדך עלמנו למאור פניך׃ כי כל־ימינו
פנו בעברתך כלינו שנינו כמו־הגה׃ ימי־
שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת ׀
שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי־גז חיש
ונעפה׃ מי־יודע עז אפך וכיראתך עברתך׃
למנות ימינו כן הודע ונבא לבב חכמה׃
שובה יהוה עד־מתי והנחם על־עבדיך׃
שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל־
ימינו׃ שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו

הוא לרש"י והרא"בע ופתרגום אבל לרד"ק הוא בלא יו"ד: **הרימותי בחור** הבי"ת רפה: **אף אני** בשני ספרים ישנים אחד מהם כ"י ואחד מהם מהדפוס כתוב אני בחטף פתח ורד"ק כתב שהוא הקמץ שלא בהפסק אבל הוא בהעמדת טעם כי הוא בטרחא ויש לו לפעמי' משפט ההפסק וכן **ברבני** גם אני אבי• וכן ברביע אם אני לא אעבר אליך• וכן במכלול דף רמ"ב: **אשמור לו** חד מן יתירין וא"ו וחטפים קמצ"ים על פי המסורת: הקסתו הק"וף בכירי ובלא יו"ד אחריה וי"ס בי"וד ואחם בחירק וספרי הדפוס הם כגירסא ראשונה: **משהרו** במקרא גדולה הטי"ת בקמץ לבד ונכמה ספרים מהדפוס וכ"י כתוב **משהרו** בשוא לבדו וספרים אחרים הטי"ת בחטף קמץ וכן כתבו ר' יונה והרא"בע ור"דק שהו' בחטף קמץ לתפארת בעבור אות הגרון וכן דגש הט"ית לתפארת כדגש מקדש ה': **העטית** הע"ין בחטף סגול: **זכר אני** בקמץ חטוף לא בחולם כמו שנמצא באיזה ספרי': על מה שוא הסי"ן דגושה: **ולא יראה מות** כדגש הת"ס כס"ם: **הראשונים | אדני** יש פסיק בין הראשונים לאדני כי יותר הכל הוא ראשון והוא אח־ון ומבלעדיו אין אלהים: **אויביך ה'** יש פסיק בין אויביך לשם שלא יהא כאומר שהאויבים הם אלוהות ח"ו ולהרחיק גם כן משמו ית' כל לשון שנאה וחירוף ח"ו כי חייבים אנו לכבדו ולאהבו תמיד: **עקבות** דגש הקו"ף לתפארת: **אדני מעון** נסס של אל"ף דל"ת ובטעם מיושב ונספרי ספרד הא"לף בגעיא: **ותחולל** בתרי טעמי החי"ת בגלגל והל"מד במירכא: **עד עולם** הכי איתא בכסתי דספרד **עד** בלא וא"ו לא כספרים דגרסי ועד בו"או ויש לזה הוכחה מהמסרה דמכי ביטעיה סימן כ"ט ובדברי הימים א' כ"ט י"כ ועד עולם בו"או ולי' דין בהדייהו: **בעיניך** בגעיא שתים ספה ק' ובמלה מלרע וכן במסורה ב' חד מלעיל וחד מלרע וסימן כל שתה תחת רגליו• שתה עונתינו לנגדך• ואף כתב רד"ק בספ' המכלול דף קל"ה: **ורהבם** קריאת הרי"ש בקמץ חטוף: **שובה** מלרע:

רעה: יראה אל־עבדיך פעלך והדרך על־
בניהם: ויהי ׀ נעם אדני אלהינו עלינו
ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:
* צא ישב בסתר עליון בצל
שדי יתלונן: אמר ליהוה מחסי ומצודתי
אלהי אבטח־בו: כי הוא יצילך מפח יקוש
מדבר הוות: באברתו ׀ יסך לך ותחת־
כנפיו תחסה צנה וסחרה אמתו: לא־תירא
מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באפל
יהלך מקטב ישוד צהרים: יפל מצדך ׀ אלף
ורבבה מימינך אליך לא יגש: רק בעיניך
תביט ושלמת רשעים תראה: כי־אתה
יהוה מחסי עליון שמת מעונך: לא־תאנה
אליך רעה ונגע לא־יקרב באהלך: כי
מלאכיו יצוה־לך לשמרך בכל־דרכיך: על־
כפים ישאונך פן־תגף באבן רגלך: על־שחל
ופתן תדרך תרמס כפיר ותנין: כי בי חשק
ואפלטהו אשגבהו כי־ידע שמי: יקראני ׀
ואענהו עמו־אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו:
ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: *
צב מזמור שיר ליום
השבת: טוב להודות ליהוה ולזמר לשמך
עליון: להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:
עלי־עשור ועלי־נבל עלי הגיון בכנור: כי
שמחתני יהוה בפעלך במעשי ידיך ארנן:
מה־גדלו מעשיך יהוה מאד עמקו מחשבתיך:
איש־בער לא ידע וכסיל לא־יבין את־זאת:
בפרח רשעים ׀ כמו עשב ויציצו כל־פעלי
און להשמדם עדי־עד: ואתה מרום לעלם
יהוה: כי הנה איביך ׀ יהוה כי־הנה איביך
יאבדו יתפרדו כל־פעלי און: ותרם כראים
קרני בלתי בשמן רענן: ותבט עיני בשורי
בקמים עלי מרעים תשמענה אזני: צדיק
כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה: שתולים
בבית יהוה בחצרות אלהינו יפריחו: עוד
ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו: להגיד
כי־ישר יהוה צורי ולא־עלתה בו: * עולתה
צג יהוה מלך גאות לבש לבש
יהוה עז התאזר אף־תכון תבל בל־תמוט:
נכון כסאך מאז מעולם אתה: נשאו
נהרות ׀ יהוה נשאו נהרות קולם ישאו נהרות
דכים: מקלות ׀ מים רבים אדירים משברי־
ים אדיר במרום יהוה: עדתיך ׀ נאמנו
מאד לביתך נאוה־קדש יהוה לארך ימים: *
צד אל־נקמות יהוה אל
נקמות הופיע: הנשא שפט הארץ השב
גמול על־גאים: עד־מתי רשעים ׀ יהוה
עד־מתי רשעים יעלזו: יביעו ידברו עתק
יתאמרו כל־פעלי און: עמך יהוה ידכאו
ונחלתך יענו: אלמנה וגר יהרגו ויתומים
ירצחו: ויאמרו לא יראה־יה ולא־יבין אלהי
יעקב: בינו בערים בעם וכסילים מתי
תשכילו: הנטע אזן הלא ישמע אם־יצר
עין הלא יביט: היסר גוים הלא יוכיח
המלמד אדם דעת: יהוה ידע מחשבות
אדם כי־המה הבל: אשרי הגבר אשר־
תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: להשקיט לו
מימי רע עד יכרה לרשע שחת: כי ׀ לא־יטש
יהוה

צ"א ויהי נעם אדני יש מחלוקת בספרים אם הוא בשם של אדנות או בשם המיוחד ועל המסורת יש לסמוך שהוא בא"לף דל"ת: באברתו יסך לך יש
ספרים מלא לך בטעם מיושב: כנפיו תחסה בכל הספרים הח"א בשוא לבדו ומ"ש עליו במקרא גדולה חד מן ט' רפין בליסנא טעות הוא כי אין
זה ממניינם ועיין מה שכתבתי בסוף יואל: פן תגף בהרבה מדוייקים חסר וא"ו: ואענהו הו"או בגעיא והעי"ן בחטף סגול: עמו־אנכי בצרה
צ"ב הבי"ת רפויה: במעשי הכ"ית בגעיא: מה גדלו הגי"מל דגושה: אויבך יהוה יו"ד של שם בגעיא: בקמים עלי מרעים בקמים עלי קמוץ
עם מלא מרעים וכן מוכיחים הטעמים: בלבנון ישגה בספר אחד כתיבת יד מצאתי ישגא בא"לף ובכל שאר הספרים בה"א ועיין מ"ש באיוב ח':
צ"ג ולא הוא"ו בגעיא: עולתה עולתה ק': נהרות יהוה בגעיא: נאוה קדש כל נאוה שבמקרא לא מפיק א"לף בר מן דין וספרי דכתבי הא"י כמי
נאוה לא יאות עבדי דבמסורת חשיב ליה עם מלין דמפקין א': עד מתי רשעים | ה' יש פסיק בין רשעים לשם כי רחוק ה' מרשעים ושלא יהא
כמחרף ח"ו: יביעו ידברו בשני גלגלים שהניגון נמשך לשני: ונחלתך בגעיא: לא יראה יה יש ד' דגש בתר יה"וא על פי המסורת וסימן
ויאמרו לא יראה יה ・ אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ・ מן המצר קראתי יה: יסר יסרני יה ・ ובמסורת לכולא ה' כמנו עם י"ח מלין דגשין בתר יהו"א
בלא מגבל: אם יצר עין מלא יתר בב' טעמים במדויקים: יהוה ידע יו"ד של שם בגעיא: תיסרנו יה א' מן ד' דגושים כדלעיל:

יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב׃ כִּי־עַד־צֶדֶק
יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב׃ מִי־יָקוּם
לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצֵּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן׃
לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט ׀ שָׁכְנָה דוּמָה
נַפְשִׁי׃ אִם־אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה
יִסְעָדֵנִי׃ בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ
יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי׃ הַיְחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר
עָמָל עֲלֵי־חֹק׃ יָגוֹדּוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי
יַרְשִׁיעוּ׃ וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר
מַחְסִי׃ וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם ׀ אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם
יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ *
צה לְכוּ נְרַנְּנָה לַיהוָה נָרִיעָה
לְצוּר יִשְׁעֵנוּ׃ נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת
נָרִיעַ לוֹ׃ כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־
כָּל־אֱלֹהִים׃ אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי־אָרֶץ
וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ׃ אֲשֶׁר־לוֹ הַיָּם וְהוּא
עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ׃ בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה
וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי־יְהוָה עֹשֵׂנוּ׃ כִּי הוּא
אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם
אִם־בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ׃ אַל־תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם
כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה בַּמִּדְבָּר׃ אֲשֶׁר נִסּוּנִי
אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי גַּם־רָאוּ פָעֳלִי׃ אַרְבָּעִים
שָׁנָה ׀ אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם
וְהֵם לֹא־יָדְעוּ דְרָכָי׃ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי
אִם־יְבֹאוּן אֶל־מְנוּחָתִי׃ * צו
שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיהוָה
כָּל־הָאָרֶץ׃ שִׁירוּ לַיהוָה בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ
מִיּוֹם־לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ׃ סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ
בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו׃ כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל
מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים׃ כִּי ׀ כָּל־
אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה׃
הוֹד־וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ׃ הָבוּ
לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז׃
הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ־מִנְחָה וּבֹאוּ
לְחַצְרוֹתָיו׃ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ
חִילוּ מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ׃ אִמְרוּ בַגּוֹיִם ׀ יְהוָה
מָלָךְ אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים
בְּמֵישָׁרִים׃ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ
יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ׃ יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ
אָז יְרַנְּנוּ כָּל־עֲצֵי־יָעַר׃ לִפְנֵי יְהוָה ׀ כִּי בָא
כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט־תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים
בֶּאֱמוּנָתוֹ׃ * צז יְהוָה מָלָךְ
תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים׃ עָנָן וַעֲרָפֶל
סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ׃ אֵשׁ לְפָנָיו
תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו׃ הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל
רָאֲתָה וַתָּחֵל הָאָרֶץ׃ הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ
מִלִּפְנֵי יְהוָה מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ׃ הִגִּידוּ
הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל־הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ׃ יֵבֹשׁוּ ׀
כָּל־עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ־
לוֹ כָּל־אֱלֹהִים׃ שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח ׀ צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה
בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה׃ כִּי־אַתָּה
יְהוָה עֶלְיוֹן עַל־כָּל־הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל־
כל

צה צו ישעשעו בס"ס המדוייקים הי"וד בגעיא והשי"ן ובעיין הראשונים פתוחות וכן כתב רד"ק בפי' ומכלול דף קפ"ח ושרשים : יגודו במקצת ספרים חסר וא"ו : ידיו יצרו כריש פ"ק דכתובות אסיב בבלי א"ר חייא שאו ויבשת ידיו ידו כתיב ובכל ספרינו כ"וב ידיו גם לא במנה במס"ג עם כ"ו מלין חסרים י"וד באמצע תיבותא וקריין : לפני יהוה הל"מד במאריך בס"ס : (זה המזמור כ"ו כתוב ג"כ בד"ה א' י"ו סמוך למזמור הודו לה' קראו בשמו אחר הפסוק ובנביאי אל תרעו ואמרו רבותינו שבחלק הראשון היו אומרים אותו בבקר ובחלק השני היו אומרים בערב ויש בין מזמור זה לאותו שבד"ה איזה חילופים במלות שכתבו כמו שכתבה גם במזמור הודו ובחרתי להעיר על קצת מהם כדי להבחין בין זה לזה ומישתן בהם טעם להבחין ישא ברכה מאת ה') מיום ליום וכד"ה מיום אל יום : ספרו בגוים כבודו בספרים ישנים אין בהם מלת את לא נקרי ולא בכתיב וכן הוא במסורת סוף ויצב אבל בד"ה כתוב את כבודו ועיין מ"ש בסימן פ"ו : נורא הוא וכד"ה ונורא : כי | כל אלהי צריך להדגיש כ"ף של כל מפני הטעם מפסיק ולכן צריך להפסיק בין מלת כי למלת כל כמו שידוע ג"כ אצל בעלי הסוד וכן צריך להפסיק בין אלילים ובין וה' שמים עשה שלא יבא כחוזר למעלה : עז ותפארת במקדשו וכד"ה עז וחדוה במקמו : ובאו לחצרותיו כד"ה ובאו לפניו : חילו מפניו כד"ה חילו מלפניו : ירעם בס"ס הי"וד במאריך וכן הוא בחילופים לב"א וקבלנו קריאתו בשוא נח : יעלז שדי כד"ה יעלץ השדה : ירננו כל עצי יער כד"ה ירננו עצי היער : לפני ה' כי בא כי בא לשפט הארץ וכד"ה מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ : ישפט-תבל לפי הכרעה בחילופים הפ"א בקמץ חטוף לב"א ולב"נ בחולם ובכל הספרים הפ"א בחולם כב"נ שלא כמכתב ולפי' אני אומר שהחילוף שביניהם הוא אם יש מאריך בפ"א דומיא דחילופי אחרינא דהכא ואי בעית אימא איפוך לב"א בחולם ולב"נ בקמץ כדאפליגו כי הא גוונא גבי כי יגנב איש בפרשת משפטים ואחרינא דכוותייהו ועיין מ"ש בסימן ט' על ישפט
צז תבל : האירו ברקיו קדמאה במזמור ע"ז האירו ברקים בתראה האירו ברקיו · קדמאה רגזה ותרעש בתראה ראתה ותחל · קדמאה במזמור כ' ויגידו שמים בתראה הגידו השמים : כי אתה ה' גלא גרמיה אתר אתר :

כָּל־אֱלֹהִים׃ אֹהֲבֵי יְהוָה שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר
נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם׃ אוֹר זָרֻעַ
לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה׃ שִׂמְחוּ צַדִּיקִים
בַּיהוָה וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ׃ * צח
מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיהוָה ׀ שִׁיר חָדָשׁ כִּי־
נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה־לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ׃
הוֹדִיעַ יְהוָה יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ׃
זָכַר חַסְדּוֹ ׀ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל־
אַפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ׃ הָרִיעוּ לַיהוָה
כָּל־הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ׃ זַמְּרוּ לַיהוָה
בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זִמְרָה׃ בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל
שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי ׀ הַמֶּלֶךְ יְהוָה׃ יִרְעַם
הַיָּם וּמְלֹאוֹ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ׃ נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ־
כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ׃ לִפְנֵי־יְהוָה כִּי בָא
לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט־תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים
בְּמֵישָׁרִים׃ * צט יְהוָה מָלָךְ
יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ׃ יְהוָה
בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל־כָּל־הָעַמִּים׃ יוֹדוּ
שִׁמְךָ גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא׃ וְעֹז מֶלֶךְ
מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב ׀ אַתָּה עָשִׂיתָ׃ רוֹמְמוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא׃
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן ׀ בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ
קֹרְאִים אֶל־יְהוָה וְהוּא יַעֲנֵם׃ בְּעַמּוּד עָנָן
יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן־לָמוֹ׃
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם אֵל נֹשֵׂא הָיִיתָ לָהֶם
וְנֹקֵם עַל־עֲלִילוֹתָם׃ רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי־קָדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
* ק מִזְמוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ
לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ׃ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה בְּשִׂמְחָה
בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה׃ דְּעוּ כִּי־יְהוָה הוּא ׀
אֱלֹהִים הוּא עָשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ עַמּוֹ וְצֹאן ולו
מַרְעִיתוֹ׃ בֹּאוּ שְׁעָרָיו ׀ בְּתוֹדָה חֲצֵרֹתָיו
בִּתְהִלָּה הוֹדוּ לוֹ בָּרְכוּ שְׁמוֹ׃ כִּי־טוֹב יְהוָה
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד־דֹּר וָדֹר אֱמוּנָתוֹ׃ *
קא לְדָוִד מִזְמוֹר חֶסֶד־וּמִשְׁפָּט
אָשִׁירָה לְךָ יְהוָה אֲזַמֵּרָה׃ אַשְׂכִּילָה ׀ בְּדֶרֶךְ
תָּמִים מָתַי תָּבוֹא אֵלָי אֶתְהַלֵּךְ בְּתָם־לְבָבִי
בְּקֶרֶב בֵּיתִי׃ לֹא־אָשִׁית ׀ לְנֶגֶד עֵינַי דְּבַר־
בְּלִיָּעַל עֲשֹׂה־סֵטִים שָׂנֵאתִי לֹא יִדְבַּק בִּי׃
לֵבָב עִקֵּשׁ יָסוּר מִמֶּנִּי רָע לֹא אֵדָע׃ מְלוֹשְׁנִי
בַסֵּתֶר ׀ רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית גְּבַהּ־עֵינַיִם וּרְחַב
לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכָל׃ עֵינַי ׀ בְּנֶאֶמְנֵי־אֶרֶץ לָשֶׁבֶת
עִמָּדִי הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יְשָׁרְתֵנִי׃ לֹא־
יֵשֵׁב ׀ בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא־
יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי׃ לַבְּקָרִים אַצְמִית כָּל־רִשְׁעֵי־
אָרֶץ לְהַכְרִית מֵעִיר־יְהוָה כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ *
קב תְּפִלָּה לְעָנִי כִי־יַעֲטֹף
וְלִפְנֵי יְהוָה יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ׃ יְהוָה שִׁמְעָה
תְפִלָּתִי וְשַׁוְעָתִי אֵלֶיךָ תָבוֹא׃ אַל־תַּסְתֵּר
פָּנֶיךָ ׀ מִמֶּנִּי בְּיוֹם צַר לִי הַטֵּה־אֵלַי אָזְנֶךָ
בְּיוֹם אֶקְרָא מַהֵר עֲנֵנִי׃ כִּי־כָלוּ בְעָשָׁן יָמָי

ועצמותי

צח צט לפני ה' כן הוא בס"ס בב' מאריכין ועיין בריש תילים על מלת אשרי : **אתה כוננת** בלא ה"א בסוף תיבה : **בכהניו** הכ"ף בגעיא : **קראים**
הא"לף נחה וכן הטעמים לה' שמואל א' י"ד : **ידבר אליהם** בו"ו כי לא נמנה עם החסרים בס' כתובים : **רוממו** המ"ם בשוא לבדו וכן חברו שבמזמור :
והשתחוו הו"או בגעיא : **הוא אלהים** בב"ר פ"ק גרסינן הוא האלהים וה"נ בזוהר פרשת ויקרא דף ח' ועל המסורת והספרים יש לסמוך כי זה הוא
אחד מן ד' הוא אלהים דסמיכין בקריא וסימן נמסר כאן במסרה גדולה : **ולא אנחנו** ולו ק' בו"או והכתיב ולא בא"לף ואיכא בספרי דאית בהו
ק פיסקא ואחריני דכתיב בהו ולא בא"לף ולית בהו הקרי בו"או וכולהו איסתבשו דהדין הוא חד מן ט"ו דכתיבין לא בא"לף וקריין לו בו"או וסימן
במ"ג פרשת שמיני וכולהו אתו לדרשא כדכתיבין בכמה דוכתי ובהאי כמו דרשי ביה ר' יהודה בר סימון ור' אחא בב"ר פ"ק חד אמר הוא עשנו
ולא אנחנו ברתנו את נפשנו לא כפרעה שאמר לי יארי ואני עשיתני (יחזקאל כ"ט) וחד אמר הוא עשנו ולו אנו משלימים את נפשותינו ע"כ · ומר
קא אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי · מר דריש כפי הכתיב ומר דריש כפי הקרי · ועיין עוד גם בזוהר סוף פ' וירא ומערכת האלהו' ריש פרק ד'
וכס' מנות הלוי לחכם אלקבץ בהקדמת פי' המגלה דף י"ד : **לדוד מזמור** ז' דקדי' דוד למזמור והדין חסר וא"ו למתרבאי ולמדכאי כולהון
שלמין : **דבר בליעל** בגעיא : **עשה סטים** כתוב בה"א ועיין מ"ש בירמיה כ"ב : **סטים** ב' א' כתיב בסמ"ך וא' כתיב בשי"ן כמ"ש בהושע סי' ה' :
מלושני כתיב בו"או וקרי בקמץ חטוף והוא חד מן יתירין וא"ו וחטפין קמצין עמ"ס : **אותו אצמית** מלא אתו לא אוכל חסר כן מצאתי בספרי'
מדוייקים ואף במסרה גדולה נמנה הראשון בכלל כ"ד מלאים ולא השני והכי איתא בערכין פ"ג' אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הק"בה
קב אין אני והוא יכולים לדור בעולם שנאמר אתו לא אוכל אל תקרי אתו אלא אתי : **גבה עינים** הגי"מל בגעיא : **כי כלו בעשן** בב"ית ותרגומו
ארום איסתליאו היך תננא ואיגרמי היך תפיא חרן דומה שהיה קורא כעשן בכ"ף וכן נראה מפי' יחייא אבל בכל ספרים מדוייקים בבי"ת וכן
הסכמת מפי' ברא"בע ור"דק ומפרשים אחרים רבים ובמקרא גדולה מבור עב"ין לית וזה פירושו שאין לנו בכל המקרא אלא ג' בעשן בב"ית וזה לבדו

בשוא

וְעַצְמוֹתַי כְּמוֹקֵד נִחָרוּ׃ הוּכָּה־כָעֵשֶׂב וַיִּבַשׁ
לִבִּי כִּי־שָׁכַחְתִּי מֵאֲכֹל לַחְמִי׃ מִקּוֹל אַנְחָתִי
דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי׃ דָּמִיתִי לִקְאַת מִדְבָּר
הָיִיתִי כְּכוֹס חֳרָבוֹת׃ שָׁקַדְתִּי וָאֶהְיֶה כְּצִפּוֹר
בּוֹדֵד עַל־גָּג׃ כָּל־הַיּוֹם חֵרְפוּנִי אוֹיְבָי
מְהוֹלָלַי בִּי נִשְׁבָּעוּ׃ כִּי־אֵפֶר כַּלֶּחֶם אָכָלְתִּי
וְשִׁקֻּוַי בִּבְכִי מָסָכְתִּי׃ מִפְּנֵי־זַעַמְךָ וְקִצְפֶּךָ כִּי
נְשָׂאתַנִי וַתַּשְׁלִיכֵנִי׃ יָמַי כְּצֵל נָטוּי וַאֲנִי
כָּעֵשֶׂב אִיבָשׁ׃ וְאַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב
וְזִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר׃ אַתָּה תָקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן
כִּי־עֵת לְחֶנְנָהּ כִּי־בָא מוֹעֵד׃ כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ
אֶת־אֲבָנֶיהָ וְאֶת־עֲפָרָהּ יְחֹנֵנוּ׃ וְיִירְאוּ גוֹיִם
אֶת־שֵׁם יְהוָה וְכָל־מַלְכֵי הָאָרֶץ אֶת־כְּבוֹדֶךָ׃
כִּי־בָנָה יְהוָה צִיּוֹן נִרְאָה בִּכְבוֹדוֹ׃ פָּנָה אֶל־
תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא־בָזָה אֶת־תְּפִלָּתָם׃ תִּכָּתֶב
זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן וְעַם נִבְרָא יְהַלֶּל־יָהּ׃ כִּי־
הִשְׁקִיף מִמְּרוֹם קָדְשׁוֹ יְהוָה מִשָּׁמַיִם ׀ אֶל־אֶרֶץ
הִבִּיט׃ לִשְׁמֹעַ אֶנְקַת אָסִיר לְפַתֵּחַ בְּנֵי
תְמוּתָה׃ לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם יְהוָה וּתְהִלָּתוֹ
בִּירוּשָׁלִָם׃ בְּהִקָּבֵץ עַמִּים יַחְדָּו וּמַמְלָכוֹת
לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃ עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחוֹ* קִצַּר יָמָי׃ כחי ק׳
אֹמַר אֵלִי אַל־תַּעֲלֵנִי בַּחֲצִי יָמָי בְּדוֹר דּוֹרִים
שְׁנוֹתֶיךָ׃ לְפָנִים הָאָרֶץ יָסַדְתָּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ
שָׁמָיִם׃ הֵמָּה ׀ יֹאבֵדוּ וְאַתָּה תַּעֲמֹד וְכֻלָּם

כַּבֶּגֶד יִבְלוּ כַּלְּבוּשׁ תַּחֲלִיפֵם וְיַחֲלֹפוּ׃ וְאַתָּה־
הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמּוּ׃ בְּנֵי־עֲבָדֶיךָ יִשְׁכּוֹנוּ
וְזַרְעָם לְפָנֶיךָ יִכּוֹן׃ *

קג

לְדָוִד ׀ בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְכָל־קְרָבַי
אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ׃ בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְאַל־
תִּשְׁכְּחִי כָּל־גְּמוּלָיו׃ הַסֹּלֵחַ לְכָל־עֲוֺנֵכִי
הָרֹפֵא לְכָל־תַּחֲלוּאָיְכִי׃ הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיָּיְכִי
הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים׃ הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב
עֶדְיֵךְ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי׃ עֹשֵׂה צְדָקוֹת
יְהוָה וּמִשְׁפָּטִים לְכָל־עֲשׁוּקִים׃ יוֹדִיעַ דְּרָכָיו
לְמֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו׃ רַחוּם וְחַנּוּן
יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חָסֶד׃ לֹא־לָנֶצַח יָרִיב
וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר׃ לֹא כַחֲטָאֵינוּ עָשָׂה לָנוּ
וְלֹא כַעֲוֺנֹתֵינוּ גָּמַל עָלֵינוּ׃ כִּי כִגְבֹהַּ שָׁמַיִם
עַל־הָאָרֶץ גָּבַר חַסְדּוֹ עַל־יְרֵאָיו׃ כִּרְחֹק מִזְרָח
מִמַּעֲרָב הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת־פְּשָׁעֵינוּ׃ כְּרַחֵם
אָב עַל־בָּנִים רִחַם יְהוָה עַל־יְרֵאָיו׃ כִּי־הוּא
יָדַע יִצְרֵנוּ זָכוּר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ׃ אֱנוֹשׁ כֶּחָצִיר
יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֵּן יָצִיץ׃ כִּי רוּחַ עָבְרָה־
בּוֹ וְאֵינֶנּוּ וְלֹא־יַכִּירֶנּוּ עוֹד מְקוֹמוֹ׃ וְחֶסֶד
יְהוָה ׀ מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם עַל־יְרֵאָיו וְצִדְקָתוֹ
לִבְנֵי בָנִים׃ לְשֹׁמְרֵי בְרִיתוֹ וּלְזֹכְרֵי פִקֻּדָיו
לַעֲשׂוֹתָם׃ יְהוָה בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ
בַּכֹּל מָשָׁלָה׃ בָּרְכוּ יְהוָה מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי

כח

נשוא הבי״ת ושנים אחרים שהם כלו בעשן כלו מזמור ל״ו והבעתה בעשן רכבה נחום ב׳ בסגול׃ הוכה בו״או עם הדגש רד״ק בפנים ומכלול דף
ק״ה ודף קס״ו ושרשים׃ חרבות יש חילופים בספרים מי בקמץ החי״ת ומי בחטף פתח ובמדוייקים בחטף קמץ׃ כצפור בודד בבי״ת ובוא״ו חד מן
ג׳ בודד בקריאתם ומלא ובקורא בודד בנו״ן כמו והיה כצוף בודד וכן כצפור בודדת מן קנה אשלי ב׳ הרי הוא כאיש בודד ממקומו׃ כי אפר
כלחם אכלתי בכ״ף ותהנא דבי אליהו דאמר בפ׳ ב׳ כי בעשרים ושתים שנה שנסתלקה רוח הקדש מדוד מלך ישראל בכל יום ויום היה מוריד
דמעות ואוכל פתו באפר שנאמר כי אפר כלחם אכלתי לאו דברים באפר בכ״ת אלא שהיה אוכל האפר והלחם יחדו כמו שבני אדם אוכלים הלחם
לבד וכתב בעל לחם דמעה בפסוק קומי רני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך שלא אמר כי אפר בלחם בב״ית כי אז היה משמעו שטבל האפר
בלחם אבל חסר שהיה האפר מועט ועתה שמעינן שהיה האפר כשיעור הלחם׃ ושקוי בתבוסת הו״או וחד ושוקיי בהושע ב׳ כמ״ש שם׃ ותשלכני
בספרים שלפני ותשליכני מלא יו״ד והמסורת ותשליכני ב׳ א׳ ריש פסוק וחד סוף פסוק וסימנם כי נשאתני ותשליכני ותשליכני מגולה דיונה ובספר
אחד מדוייק מטוליטולא נגרר הי״וד זרווח ליה עלמא לל״מד וכן בקצת מסרות נמסר ב׳ חד מלא וחד חסר ואית מן הדא מסורתא לית את משמע מינה
כלום דלא מסיימא בהמעיבה מן הדא דמסורת דבתא חשיב כל מלין דחסרין יו״ד בלישנא דשלכה וחד מינייהו כי נשאתני ותשלכני׃ וזכרך יש
טעות בנוסחת הספרים שכתוב כמאך במקום וזכרך וכן טעה בו החכם ר׳ אברהם בן עזרא שפירש כמאך והטעות הוא בין פסוק זה ובין פ׳ של קינות
הדומה לו כי אותו של קינות הוא אתה כסאך וסימן איכה ושל תילים ואתה וזכרך וסימן ואת״ו עיין רד״ק׃ לחננה שני הנונין קלים בלי דגש׃ ואת
עפרה בגעיא׃ וכל מלכי הוא״ו בגעיא בס״ס׃ תכתב זאת לדור בספרים מדוייקים מלא וחסר׃ כחו כחי ק׳׃ המה ׀ יאבדו כתוב בספרים
בגרמיה׃ יאבדו הבי״ת בצירי׃ ויחלפו בס״ס הו״או בגעיא׃ לדוד ברכי נפשי במקצת ספרים הבי״ת במאריך וכן כולם שבמזמור זה והדומים קג
להם ולכל האופנים קריאתם בקמץ רחב כמ״ש בישעיה מ״א׃ לכל עונכי יש ביו״ד אחר הנו״ן וברובם איננה׃ המעטרכי הה״א במאריך בס״ס
התחדש כנשר דל״ת במהפך ונו״ן בגלגל כך הם הטעמים במדוייקים׃ עשה צדקות במקצת מדוייקים השי״ן בצירי וכן הוא לפי מסורת מלכים ב׳
ז׳ יען לא כתבה זה עם אותם שהם בסגול׃ כי כגבה בספרים אשר אתנו כ״ף כגבה רפויה ובמכלול דף ק״ח כתוב דפליגין עליה וכן כתב ר׳ אברהם
דבלמש׃ הרחיק ממנו הה״א במאריך במדוייקים וכן הוא לב״א והרי״ם בשוא נח כפי קבלתנו׃ יהוה בשמים היו״ד בגעיא בס״ס׃

כח עשי דברו לשמע בקול דברו׃ ברכו
יהוה כל־צבאיו משרתיו עשי רצונו׃ ברכו
יהוה ׀ כל־מעשיו בכל־מקמות ממשלתו
ברכי נפשי את־יהוה׃ * קד

ברכי נפשי את־יהוה יהוה אלהי גדלת
מאד הוד והדר לבשת׃ עטה־אור כשלמה
נוטה שמים כיריעה׃ המקרה במים עליותיו
השם־עבים רכובו המהלך על־כנפי־רוח׃
עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט׃
יסד־ארץ על־מכוניה בל־תמוט עולם ועד׃
תהום כלבוש כסיתו על־הרים יעמדו־מים׃
מן־גערתך ינוסון מן־קול רעמך יחפזון׃ יעלו
הרים ירדו בקעות אל־מקום זה ׀ יסדת להם׃
גבול־שמת בל־יעברון בל־ישובון לכסות הארץ׃
המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון׃
ישקו כל־חיתו שדי ישברו פראים צמאם׃
עליהם עוף־השמים ישכון מבין עפאים יתנו־
קול׃ משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך
תשבע הארץ׃ מצמיח ׀ חציר ׀ לבהמה
ועשב לעבדת האדם להוציא לחם מן־
הארץ׃ ויין ׀ ישמח לבב־אנוש להצהיל
פנים משמן ולחם לבב־אנוש יסעד׃ ישבעו
עצי יהוה ארזי לבנון אשר נטע׃ אשר־שם
צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה׃ הרים
הגבהים ליעלים סלעים מחסה לשפנים׃
עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו׃
תשת־חשך ויהי לילה בו־תרמש כל־חיתו־
יער׃ הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל
אכלם׃ תזרח השמש יאספון ואל־
מעונתם ירבצון׃ יצא אדם לפעלו ולעבדתו
עדי־ערב׃ מה־רבו ׀ מעשיך ׀ יהוה כלם
בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך׃ זה ׀
הים גדול ורחב ידים שם־רמש ואין מספר
חיות קטנות עם־גדלות׃ שם אניות
יהלכון לויתן זה־יצרת לשחק־בו׃ כלם
אליך ישברון לתת אכלם בעתו׃ תתן להם
ילקטון תפתח ידך ישבעון טוב׃ תסתיר
פניך יבהלון תסף רוחם יגועון ואל־עפרם
ישובון׃ תשלח רוחך יבראון ותחדש פני
אדמה׃ יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה
במעשיו׃ המביט לארץ ותרעד יגע בהרים
ויעשנו׃ אשירה ליהוה בחיי אזמרה לאלהי
בעודי׃ יערב עליו שיחי אנכי אשמח ביהוה׃
יתמו חטאים ׀ מן־הארץ ורשעים ׀ עוד אינם
ברכי נפשי את־יהוה
הללויה׃ *

הודו

קד עטה־אור כ״כ: המקרה במים עליותיו הטעם שבעי״ן היא געיא כמו שנמצאת פעמים רבות כיוצא בזה בס״ס קודם השוא או אחריו ואינם מקפידים בזה: המהלך הה״א במאריך: גבול שמת הגי מל בגעיא וכן בחילופים לב״א: ישברו פראים בשי״ן ימנית: עפאים יש שהע״ין בחטף פתח ויש מהם בקמץ לבד והמדוייקים בחטף קמץ וכן כיון כמו עפיה שפיר אתרו עפיה דניאל ד׳ שהע״ין בקמץ חטוף והא״לף עפאים בחא והחירק תחת היו״ד וכמוהו פתאים צבאים ועיין מ״ס בדניאל ד׳: ויין ישמח פ׳ בתרא דיומא וסנהדרין פ׳ בן סורר ומורה רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחהו זכה משממו ופי׳ רש״י כתיב ישמח בשי״ן לשון שממה משממו וכו׳ שמחת לבו וקרינן ישמח לשון שמחה אם זכה וידע להזהר בעצמו מלשתות יותר מדאי משמחו שמפקח את הלב. ובספרי מקראות כ״י ישנות מאד מצאתי כתוב ישמח בה״א וק׳ ישמח בחי״ת אולי כשהם נמרחם היו גורסין רבא רמי כתיב ישמה וקרינן ישמח ולא כמצא כזה בספרינו. וגם בעל המסורת מוכח זה במכין ז׳ ישמח ולא הם הפרם ביניהם מכלל שכולם שוים: ועל הגאון הגדול מה״ר יהודה בריאל זצ״וקל והוא כי ישמח הוא מכין הבכד אשר הוא יורה על דבר והפכו כמו ודשנו סקלו מאבן ודומיהם וא״כ אתי שפיר בכלון דידן דלאו למימרא דכתיב ישמה בה״א וק׳ ישמח בחי״ת אלא דלא אפשר לפרשו בשני ענייניו מכח השמחה או מכשלה דהם שתי ענינים הפוכים והקרי והכתיב תדא ביניהו ובהכי אין צורך לפי׳ רש״י ודוק ע״כ): ישמח לבב בגעיא הל״מד: ולחם לבב בגעיא: ארזי בס״ם מאריך בא״לף: מחסה לשפנים במקצת ספרים השי״ן דגושה וברובן שלפני רפוי והל״מד במאריך במקצתן: למועדים בשוא הל״מד: מעונתם בדפוסים אחרונים כתוב מעונתם בקמץ הכ״ון וטעות נפל בהם כי בדפוסים ראשונים ובכל ספרים כ״י בחולם: ולעבדתו בגעיא: מעשיך יהוה בגעיא: קנינך בס״א כ״י ובדפוס ישן מלא יו״ד אחר נ״ון שניה ואין כן בשאר ספרים: תסף רוחם חד מן ג׳ חסרים ומלרע וסימן במ״ג בפ׳ בראשית: ואל עפרם הו״או בגעיא בס״ם: ויעשנו הוא״ו בגעיא בס״ם: אשירה לה׳ בחיי אזמרה לאלהי בעודי שתי הכי״פין דגושות: ברכי נפשי את ה׳ הללויה כתחלת סימנה צריך לכתבו באמצע השיטה ובפ״ק דברכות אמר ר׳ יהודה בריה דר׳ שמעון בן פזי מאה ושלש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה׳ הללויה ופריכנן הני ק׳ ושלש מאה וארבע הויין ומהדרינן דאשרי ולמה רגשו חדא פ׳ היא וכבר הארכתי בענין זה בפתיחת זה הספר ובויקרא רבה פ׳ ד׳ ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יוחנן אמר מאה ועשרים מזמורים אמר דוד ולא חתם בהם הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חטאים וגו׳ ונראה שצ״יך לתגיה מאה ושלש מזמורים כגרסא גמרתינו והכי איתא במדרש תילים אמר ר׳ שמואל בר אבא מראש הספר ועד כאן מאה ושלשה מזמורין ואין כתיב בהן הללויה וכשהרשעים נגמרין מה כתיב ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה׳ הללויה ולמה כנגד רשעים רבה ולענין אם מלת הללויה היא מלה אחת או שתים ראיתי בספרים גירסאות משונות קצת מהם שהי מלות חלוקות

קה הודו ׀ ליהוה קראו בשמו
הודיעו בעמים עלילותיו : שירו־לו זמרו־לו
שיחו בכל־נפלאותיו : התהללו בשם קדשו
ישמח לב ׀ מבקשי יהוה : דרשו יהוה ועזו
בקשו פניו תמיד : זכרו נפלאותיו אשר־עשה
מפתיו ומשפטי־פיו : זרע אברהם עבדו
בני יעקב בחיריו : הוא יהוה אלהינו בכל־
הארץ משפטיו : זכר לעולם בריתו דבר
צוה לאלף דור : אשר כרת את־אברהם
ושבועתו לישחק : ויעמידה ליעקב לחק
לישראל ברית עולם : לאמר לך אתן את־
ארץ כנען חבל נחלתכם : בהיותם מתי
מספר כמעט וגרים בה : ויתהלכו מגוי אל־
גוי ממלכה אל־עם אחר : לא־הניח אדם
לעשקם ויוכח עליהם מלכים : אל־תגעו
במשיחי ולנביאי אל־תרעו : ויקרא רעב
על־הארץ כל־מטה־לחם שבר : שלח לפניהם
איש לעבד נמכר יוסף : ענו בכבל רגליו
ברזל באה נפשו : עד־עת בא־דברו אמרת
יהוה צרפתהו : שלח מלך ויתירהו משל
עמים ויפתחהו : שמו אדון לביתו ומשל
בכל־קנינו : לאסר שריו בנפשו וזקניו
יחכם : ויבא ישראל מצרים ויעקב גר
בארץ־חם : ויפר את־עמו מאד ויעצמהו
מצריו : הפך לבם לשנא עמו להתנכל
בעבדיו : שלח משה עבדו אהרן אשר
בחר־בו : שמו־בם דברי אתותיו ומפתים
בארץ חם שלח חשך ויחשך ולא מרו
את־דבריו : הפך את־מימיהם לדם וימת
את־דגתם : שרץ ארצם צפרדעים בחדרי
מלכיהם : אמר ויבא ערב כנים בכל־גבולם :
נתן גשמיהם ברד אש להבות בארצם : ויך
גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם : אמר ויבא
ארבה וילק ואין מספר : ויאכל כל־עשב
בארצם ויאכל פרי אדמתם : ויך כל־בכור
בארצם ראשית לכל־אונם : ויוציאם בכסף
וזהב ואין בשבטיו כושל : שמח מצרים
בצאתם כי־נפל פחדם עליהם : פרש ענן
למסך

הלוקות לגמרי וקצתם במקף בניהם (ומקצתם מלה אחת) וזה דעת הרד"ק אבל ריא"ז פסק בסוף פסחים שהן שתי מלות וכותבין הללו בשיטה אחת ויה אחרת והא מילתא תליא באשלי רברבי תנאי ואמוראי דבירושלמי פ' לולב הגזול ופ"ק דמגילה פליגי בה אמוראי חד אמר כחלק ואינו נמחק וחד אמר נמחק ואינו כחלק ולא איפסקא הילכתא כחד מינייהו ובמסכת סופרים פ' ה' הלכה י' פליגי בתרי תנאי כי הא גוונא ומסתברא דאמוראי אמרי לטעמייהו כתנאי והזוהר סוף פרשת ויקהל בכל אינון שירין ותושבחן דקאמר דוד הא תנינן דלעילא מכלהון הוא הללויה בגין דכליל שמא ושבחא כחדא וכו' וכן בפרשת ויחי דף רל"ב ובשוחר טוב מזמור א' ואתיא כריב"ל דאמר בירושלמי פ' לולב הגזול ובבלי פ' ע"פ בעשרה מאמרות נאמר ס' תלים. וכו' וגדול שבכולן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת כלו' דשתי תיבות הן ואמר התם בבבלי דפליגא דידיה אדידיה דאמר ריב"ל מאי הללויה הללוהו בהילולים הרבה אלמא תיבה א' היא ונסתם כמו אמרינן דרב ס"ל דשתי תיבות הן דאמרי' מ"ש דאמר רב חזינא להו לתהילי דבי חביבי פי' ר' חייא דודי דכתיב בהו הללו בחד גיסא ויה בחד גיסא ורבה הכי ס"ל מדאמר התם בבבלי מרחב יה בלבד אחת היא מכלל דהללויה תרתי נינהו אבל רב חסדא פליג עליהו דאמר רב חסדא אמר ר' יוחנן הללויה כסיה וידידיה אחת הן כלומר שאינן נחלקות לשתי תיבות ובירושלמי נמי מייתי עובדא דרב דאמר שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ מוחק אני כל הללויה שבו שלא נתכוון לקדשן הוי, בן אמר הללויה כלומר ילפי' מינה דרב אמר הללויה תיבה אחת והאי עובדא פליגא אעובדא דלעיל דגמ' דילן ותו גרסינן התם בפסחים ילקום וריב"ל איתמר רב חסדא אמר הללויה סוף פירקא רבה בר רב הונא אמר הללויה ריש פירקא ופי' באורה דבמקום שיש שני פעמים הללויה כ"ע ל"פ דחד סוף פירקא וחד ריש פירקא כי פליגי במזמורים שאין בהם כי אם הללויה א' לבדו בין מזמור למזמור ע"כ. ואמרינן בתר הכי אמר רב חסדא חזינא להו לתהילי דבי רב חנין בר אבא דכתיב בהו הללויה באמצע פירקא אלמא ספוקי מספקא ליה אמר ר' חנין בר אבא הכל מודים בהללת ה' יגבר פי הללויה דבתריה ריש פירקא רשע יראה וכעס הללויה דבתריה ריש פירקא שעומדים בבית ה' הללויה דבתריה ריש פירקא קרא פי' בעלי מקרא מוסיפים אף אלו מנהל בדרך ישתה הללויה דבתריה ריש פירקא ראשית חכמה יראת ה' הללויה דבתריה ריש פירקא ע"כ וקשיא לי טובא דאמרן שעומדים בבית ה' הללויה דבתריה ריש פירקא דמשמע דהלל הגדול הבא אחריו רישיה הללויה וכן פסק ריא"ז ולאו הכי הוא בספרי דילן זאת ועוד אחרת. במקרא גדולה סוף פרשת בשלח חשיב במסורת מן מלין דלא מפק' ה"א הללויה קדמאה ולא אשכחנא כדין בשום סיפרא דכולהו במפיק: (המזמור הזה ק"ה כתוב ג"כ בד"ה א' סי' י"ו עד ובנביאי אל תרעו ויש ביניהם איזה הפרשות במלות שונות ואעיר על כל א' מהם כדי שלא יטעו התלמידים בהם) עלילותיו בספרים ישנים כ"י ומהדפוס מלא וא"ו ובד"ה כמסר ב' חסר ויש לנו זה לד"ה ועוד אחר במסורה סימן י"ב : בכל נפלאותיו בדפוסים ישנים וספרים כ"י מלא וא"ו וכן ראוי כפי המסורת לסדר ואלה שמות : זכרו נפלאותיו ברוב ספרים ישנים מלא וא"ו : ומשפטי פיו ובד"ה ומשפטי פיהו : זרע אברהם ובד"ה זרע ישראל : זכר לעולם ובד"ה זכרו לעולם : לישחק בשי"ן ובד"ה ליצחק וחד מסוק סימן בחקם סרה פי' פל"י קודם לסי"ג בד"ה קודם תילים לסדר בעלי המסו' כמ"ש בפתיחת ס' זה ונזה א' מן ד' ישחק בשי"ן כנוי ליצחק ועיין בס' כפורת יהודה סוף דרוש כ"ג : אתן את ארץ ובד"ה אתן ארץ : בהיותם ובד"ה בהיותכם : ממלכה ובד"ה וממלכה : לא הניח אדם ובד"ה לא הניח לאיש : ולנביאי ובד"ה ובנביאי : בכבל רגליו רגלו ק' : לאסר שריו הא' לפ' כשוא לבדו בדפוסים ישנים וספרים כ"י : שריו במדרש שוחר טוב סרו כתיב זה פוטיפר וגם רש"י הביא זה המדרש ולא נעלה כן בספרינו גם במ"ג לא נמנה עם אותם שחסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריין : שלח חשך כן הוא בס"ס בשני טעמים ובמכלול דף כ"ה כמ"ש גם' ואתחנן סי' ד' אבל שלח מלך דלעיל בטעם א' ועיין מ"ש בהושע ד' על צרר רוח וכן במסורת : ויחשך בס"ס המי"ת בשוא לבד וספרים אחרים בקמץ פתח : את דבריו דברו ק' : ויפת בסגול הפ"ה ע"פ המסורת : ויך כל בכור בארצם בדפוס ישן ממכלולי כתוב במצרים
וכן

לְמָסָךְ וְאֵשׁ לְהָאִיר לָיְלָה: שָׁאַל וַיָּבֵא שְׂלָו
וְלֶחֶם שָׁמַיִם יַשְׂבִּיעֵם: פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם
הָלְכוּ בַּצִּיּוֹת נָהָר: כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קָדְשׁוֹ
אֶת־אַבְרָהָם עַבְדּוֹ: וַיּוֹצִא עַמּוֹ בְשָׂשׂוֹן בְּרִנָּה
אֶת־בְּחִירָיו: וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל
לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: בַּעֲבוּר ׀ יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו
יִנְצֹרוּ הַלְלוּ־יָהּ:
קו
הַלְלוּיָהּ ׀ הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: מִי
יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְהוָה יַשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ: אַשְׁרֵי
שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְכָל־עֵת: זָכְרֵנִי
יְהוָה בִּרְצוֹן עַמֶּךָ פָּקְדֵנִי בִּישׁוּעָתֶךָ: לִרְאוֹת ׀
בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחַת גּוֹיֶךָ לְהִתְהַלֵּל
עִם־נַחֲלָתֶךָ: חָטָאנוּ עִם־אֲבוֹתֵינוּ הֶעֱוִינוּ
הִרְשָׁעְנוּ: אֲבוֹתֵינוּ בְמִצְרַיִם ׀ לֹא־הִשְׂכִּילוּ
נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֹב חֲסָדֶיךָ וַיַּמְרוּ עַל־
יָם בְּיַם־סוּף: וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ
אֶת־גְּבוּרָתוֹ: וַיִּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיֶּחֱרָב וַיּוֹלִיכֵם
בַּתְּהֹמוֹת כַּמִּדְבָּר: וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׂוֹנֵא
וַיִּגְאָלֵם מִיַּד אוֹיֵב: וַיְכַסּוּ־מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד
מֵהֶם לֹא נוֹתָר: וַיַּאֲמִינוּ בִדְבָרָיו יָשִׁירוּ
תְּהִלָּתוֹ: מִהֲרוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חִכּוּ
לַעֲצָתוֹ: וַיִּתְאַוּוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ־אֵל
בִּישִׁימוֹן: וַיִּתֵּן לָהֶם שֶׁאֱלָתָם וַיְשַׁלַּח רָזוֹן
בְּנַפְשָׁם: וַיְקַנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
קְדוֹשׁ יְהוָה: תִּפְתַּח־אֶרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וַתְּכַס
עַל־עֲדַת אֲבִירָם: וַתִּבְעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם
לֶהָבָה תְּלַהֵט רְשָׁעִים: יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בְּחֹרֵב

וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסֵּכָה: וַיָּמִירוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית
שׁוֹר אֹכֵל עֵשֶׂב: שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעָם עֹשֶׂה
גְדֹלוֹת בְּמִצְרָיִם: נִפְלָאוֹת בְּאֶרֶץ חָם
נוֹרָאוֹת עַל־יַם־סוּף: וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם
לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב
חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית: וַיִּמְאֲסוּ בְּאֶרֶץ חֶמְדָּה לֹא־
הֶאֱמִינוּ לִדְבָרוֹ: וַיֵּרָגְנוּ בְאָהֳלֵיהֶם לֹא
שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: וַיִּשָּׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל
אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: וּלְהַפִּיל זַרְעָם בַּגּוֹיִם
וּלְזָרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: וַיִּצָּמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר
וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מֵתִים: וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם
וַתִּפְרָץ־בָּם מַגֵּפָה: וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל
וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: וַתֵּחָשֶׁב לוֹ לִצְדָקָה לְדֹר
וָדֹר עַד־עוֹלָם: וַיַּקְצִיפוּ עַל־מֵי מְרִיבָה וַיֵּרַע
לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם: כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיְבַטֵּא
בִּשְׂפָתָיו: לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה לָהֶם: וַיִּתְעָרְבוּ בַגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ
מַעֲשֵׂיהֶם: וַיַּעַבְדוּ אֶת־עֲצַבֵּיהֶם וַיִּהְיוּ לָהֶם
לְמוֹקֵשׁ: וַיִּזְבְּחוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם
לַשֵּׁדִים: וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַּם־בְּנֵיהֶם
וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זִבְּחוּ לַעֲצַבֵּי כְנָעַן וַתֶּחֱנַף
הָאָרֶץ בַּדָּמִים: וַיִּטְמְאוּ בְמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ
בְּמַעַלְלֵיהֶם: וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיְתָעֵב
אֶת־נַחֲלָתוֹ: וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם
שֹׂנְאֵיהֶם: וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּכָּנְעוּ תַּחַת
יָדָם: פְּעָמִים רַבּוֹת יַצִּילֵם וְהֵמָּה יַמְרוּ
בַּעֲצָתָם וַיָּמֹכּוּ בַּעֲוֹנָם: וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם

בשמעו

וכן הוא בתרגום ופי' הראב"ע ספוקי מספקא לי גם החכם לנוזאכו כתב שמלא בנסחא אחת במצרים ובכל ס"ס בארצם: למסך עיין מ"ש בפרשת
תרומה סימן כ"ו: שלו חסר יו"ד עפ"ס: ינצרו הללויה תיבה אחת: הללויה הודו תיבה אחת: כי לעולם חסדו ירושלמי פ' היה קורא ר' קו
יונה בשם רב חסדא אסר צריך להתיז כי לעולם חסדו ע"כ ופי' בו הצריך להרחיק תיבת כי מתיבת לעולם דלא לישתמע כלעולם כתיבה אחת ובשמע
תינה בשם שהעולם לא יתקיים לעד כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה כן יהיה חסד האל ית' ח"ו וזה היפך כי חסדי מאתך לא ימוש וגו'
ועוד אומר דצריך להתיז ס' של חסדו דלא לישתמע חזרו בזיין ואין משמעותו כלום א"כ חז דו פי' ראה שתי רשויות ח"ו כנ"ל: מי ימלל גבורות
זוהר פ' יתרו דף פ"ג אמר ר' חייא גבורת ה' חסר דהא כולהו כלילן בדא ומסורת פליגא עליה דמסחא גבורות ב' מלא וסימן ודבר גבורה ואין ערכו
מי ימלל גבורות ה': צדקה בכל עת הכי"ת רפויה: פקדני בס"א ספרדי כתוב ופקדני בו"או ואין כן בשאר ספרים וגם בס"א היה כתוב בראשונה
בוא"ו ואח"כ נגררה ובמסורת פקדני לית ואילו היה בו"או היתה אומרת ב' ואידך זכרני ופקדני ירמיה ט"ו: גויך בדפוס ישן כתוב גוייך בב' יודי"ן
ובשאר ספרים ביו"ד א' בלבד וכ"כ רד"ק בשרשים שנפלה יו"ד הרבים מהמכת' ונשארה כמנסה: חטאנו עם אבתינו וגו' בס"א כ"י ישן חסר וא"ו
וכן אבתינו במצרים שבסמוך והמסורת מכרעת כמותו שכן בירמיה ט"ו כמסר אבותינו ה' מלא ואין אלו מכללם: בתהמות כמדבר מלא כמדבר בב"ף
וכן אמרו בפ"ר סוף פ' ב"א מה במדבר לא חסרו כלום אף בתהומות לא חסרו כלום וכן במסורת ב"י במדבר ו' בקריה וסי' ושמתיה כמדבר הושע ב' ס
תבל כמדבר ישעיה י"ד מגלה ובתוכ במדבר שם סי"כג כנהר כמדבר ירמיה ט' כיה כמדבר בפנים ב' בתהמות כמדבר וזה שלא כגירסת רש"י שהוא קורא
במדבר בבי"ת: וימירו את כבודם זהו א' מן י"ח פסוקים ת"ס והי"לל את כבודו אלא שכינה הכתוב הרא"בע כאן ופרש"י באיוב סימן ל"ב ובולם
מפורשים כאן במסו' ובמדרש ילמדנו פ' בשלח ותקנתם בספרי פ' בהעלתך ומכילתא פ' בשלח וכתבתי' בזכריה סי"ב מסם תרגם: להשמידם בגעי:

חסרו

בשמעו את־רנתם ׃ ויזכר להם בריתו
וינחם כרב חסדיו ׃ ויתן אותם לרחמים
לפני כל־שוביהם ׃ הושיענו ׀ יהוה אלהינו
וקבצנו מן־הגוים להדות לשם קדשך
להשתבח בתהלתך ׃ ברוך יהוה ׀
אלהי ישראל מן־העולם ׀ ועד העולם
ואמר כל־העם אמן
הללויה ׃ *

ספר חמישי

קז הדו ליהוה כי־טוב כי
לעולם חסדו ׃ יאמרו גאולי יהוה אשר גאלם
מיד־צר ׃ ומארצות קבצם ממזרח וממערב
מצפון ומים ׃ תעו במדבר בישימון דרך
עיר מושב לא מצאו ׃ רעבים גם־צמאים
נפשם בהם תתעטף ׃ ויצעקו אל־יהוה
בצר להם ממצוקותיהם יצילם ׃ וידריכם
בדרך ישרה ללכת אל־עיר מושב ׃ יודו
ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם ׃ כי־השביע
נפש שקקה ונפש רעבה מלא־טוב ׃ ישבי
חשך וצלמות אסירי עני וברזל ׃ כי־המרו
אמרי־אל ועצת עליון נאצו ׃ ויכנע בעמל
לבם כשלו ואין עזר ׃ ויזעקו אל־יהוה בצר
להם ממצקותיהם יושיעם ׃ יוציאם מחשך
וצלמות ומוסרותיהם ינתק ׃ יודו ליהוה חסדו
ונפלאותיו לבני אדם ׃ כי־שבר דלתות
נחשת ובריחי ברזל גדע ׃ אולים מדרך
פשעם ומעונתיהם יתענו ׃ כל־אכל תתעב
נפשם ויגיעו עד־שערי מות ׃ ויזעקו אל־
יהוה בצר להם ממצקותיהם יושיעם ׃ ישלח
דברו וירפאם וימלט משחיתותם ׃ יודו
ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם ׃ ויזבחו
זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה ׃ ׆ יורדי
הים באניות עשי מלאכה במים רבים ׃
׆ המה ראו מעשי יהוה ונפלאותיו
במצולה ׃ ׆ ויאמר ויעמד רוח סערה
ותרומם גליו ׃ ׆ יעלו שמים ירדו
תהומות נפשם ברעה תתמוגג ׃ ׆ יחוגו
וינועו כשכור וכל־חכמתם תתבלע ׃
׆ ויצעקו אל־יהוה בצר להם וממצוקתיהם
יוציאם ׃ יקם סערה לדממה ויחשו גליהם ׃
וישמחו כי־ישתקו וינחם אל־מחוז חפצם ׃
יודו ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם ׃
וירוממוהו בקהל־עם ובמושב זקנים יהללוהו ׃
ישם נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון ׃
ארץ

קו חסדו חסדיו ק׳ ׃ וקבצנו הו״או לגעיא בקצת ספרים ׃ להודות במקצת ספרים להדות חסר וא״ו קדמאה ׃ ואמר כל העם אמן בתחלת שטה
מלת הללויה צריך לעשותה באמצע שיטה וחדא מלה ׃ מצפון בלא וא״ו בראשית המלה ׃ תעו במדבר מלרע ועיין מ״ש בריש מזמור כ״ח ׃
התעטף ׃ ויצעקו קדמאה ויצעקו בצד״י תניינא ותלתאה ויזעקו בזיין רביעאה ויצעקו בצד״י וסימן הולכי מדבר ויורדי הים בצד״י וסימן הזי״ן
אסירים וחולים בזיין וסימן אחז ׃ יצילם קדמאה יצילם תניינא ותליתאה יושיעם רביעאה יוציאם ׃ ממצקותהם יושיעם במקצת מדוייקים חסר
וא״ו אחר צד״י ומלא וא״ו אחר ק״וף וכן ממצקותיהם יושיעם שבסמוך ונמסר על כל אחד מהם ב׳ כתיב כן ׃ ממצקותיהם יושיעם כן כתוב ׃
׆ יורדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים ׃ ׆ המה ראו מעשי ה׳ ונפלאותיו במצולה ׃ ׆ ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם
גליו ׃ ׆ יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג ׃ ׆ יחוגו וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע ׃ ׆ ויצעקו אל ה׳
בצר להם וממצוקתיהם יוציאם ׃ ׆ שופך בוז על נדיבים ויתעם בתהו לא דרך ׃ ט״ז פסוקים אית בהון הדין סימן נו״ן הפוכה ׆
וסימן ויהי בנסע הארן ׳ ויהי העם כמתאננים ׃ יורדי הים באניות המה ראו מעשי ה׳ ׳ ויאמר ויעמד רוח ׳ יעלו שמים ירדו ׳ יחוגו וינועו
כשכור ׳ ויצעקו אל ה׳ בצר להם ׳ שפך בוז על נדיבים ׳ ומקרין אכין ורקין בתורה ע״כ במסורת פרשת בהעלתך ובפסיקתא דר׳ טוביה ויהי
בנסע הארן מסומן מלמעלה ומלמטה כנו״ן הפוכין שהן דומין לכ״ף ורי״ש׳ פי׳ אך רק כל מקום שנאמר אך ורק מיעוט מה בא למעט לומר שאין זה
מקום הפרשה הזו ורש״י כתב כאן יש סמניות בפ׳ זו ובאין לידרש במקום אכין ורקין למעט לומר במקו׳ קודם גזר דין נענין לאחר גזר דין אינן
נענין ע״כ ׳ וכן בערוך ערך אך אכין ורקין מיעוטין וכו׳ הכי כמו עשה בתילים נוני״ן הפוכין כדין רק ואך ע״כ ׳ ונוני״ן אלו נקראים מנעלי
במסרה נוני״ן מנוזרות מלשון נזורו אחור שכן בתחלה מתחיל הסופר לכתבן כסדרן לפנים ואחר כך הופכן לאחור וסימניות הללו צריך לעשותן
קודם הפסוקים כמו שכתבתי בפרשת בהעלתך ולא באמצע הפסוקים שהרי יש קצת מהם שאין בהם נו״ן וכן מצאתי בספר אחד קדמון מדוייק מספרד
ועיקרא דמילתא איתא בפ״ק דר״ה ת״ש יורדי באניות וגו׳ ׳ המה ראו מעשי ה׳ וגו׳ ׳ ויאמר ויעמד וגו׳ ׃ יעלו שמים וגו׳ ׳ יחוגו וינועו וגו׳ ׳
ויצעקו אל ה׳ וגו׳ ׳ יודו לה׳ חסדו וגו׳ ׳ ואיכא בין גמרא ומסורת פסוק יודו לה׳ חסדו ופסוק שפך בוז על נדיבים דבגמ׳ חשיב כנגדיהו יודו לה׳
חסדו ומסו׳ חשיב שופך בוז ׳ ורש״י כתב במסכת ר״ה בין פסוק לפסוק יש סמניות הפוכין כזה כאכין ורקין באין לדרשה וכו׳ ׳ עוד מצאתי במסורת
ישנה אותיות מנוזרות שנקריה הן תשעה ב׳ בתורה ויהי בנסע הארן וז׳ במזמור יאמרו גאולי תחלתן יורדי הים באניות וסופן שופך בוז על נדיבי׳ ׃
באניות אין דגש בנ״ון ׃ מעשי ה׳ ני״וד והוא חד מן י״א דכתיבין כן במסורת ׃ יחגו במקצת ספרים חסר וא״ו ׃ וממצוקתיהם יוציאם
רביעאה דעבייתא וממצקתיהם בוא״ו בתחלת המלה ואחריו בלא וא״ו ודין הוא חד מן מלין דמשמשין ומ״מ בריש׳ יהון ׳ ובמקצת ספרים כתוב יו״ד
זה האחרון מלא וא״ו אחר הצד״י וחסר וא״ו אחר קוף ובמסורת עליו לית כתב כן ׃

אֶרֶץ פְּרִי לִמְלֵחָה מֵרָעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ׃ יָשֵׂם
מִדְבָּר לַאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמֹצָאֵי מָיִם׃
וַיּוֹשֶׁב שָׁם רְעֵבִים וַיְכוֹנְנוּ עִיר מוֹשָׁב׃ וַיִּזְרְעוּ
שָׂדוֹת וַיִּטְּעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה׃
וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֶמְתָּם לֹא יַמְעִיט׃
וַיִּמְעֲטוּ וַיָּשֹׁחוּ מֵעֹצֶר רָעָה וְיָגוֹן׃ ׀ שֹׁפֵךְ
בּוּז עַל־נְדִיבִים וַיַּתְעֵם בְּתֹהוּ לֹא־דָרֶךְ׃ וַיְשַׂגֵּב
אֶבְיוֹן מֵעוֹנִי וַיָּשֶׂם כַּצֹּאן מִשְׁפָּחוֹת׃ יִרְאוּ
יְשָׁרִים וְיִשְׂמָחוּ וְכָל־עַוְלָה קָפְצָה פִּיהָ׃ מִי־
חָכָם וְיִשְׁמָר־אֵלֶּה וְיִתְבּוֹנְנוּ חַסְדֵי יְהוָה׃ *

קח
שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד׃ נָכוֹן
לִבִּי אֱלֹהִים אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה אַף־כְּבוֹדִי׃ עוּרָה
הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָּׁחַר׃ אוֹדְךָ בָעַמִּים ׀
יְהוָה וַאֲזַמֶּרְךָ בַּלְאֻמִּים׃ כִּי־גָדוֹל מֵעַל־
שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ׃ רוּמָה
עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ׃
לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי׃
אֱלֹהִים ׀ דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ אֶעְלֹזָה אֲחַלְּקָה שְׁכֶם
וְעֵמֶק סֻכּוֹת אֲמַדֵּד׃ לִי גִלְעָד ׀ לִי מְנַשֶּׁה
וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי׃ מוֹאָב ׀
סִיר רַחְצִי עַל־אֱדוֹם אַשְׁלִיךְ נַעֲלִי עֲלֵי־פְלֶשֶׁת
אֶתְרוֹעָע׃ מִי יֹבִלֵנִי עִיר מִבְצָר מִי נָחַנִי
עַד־אֱדוֹם׃ הֲלֹא־אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ וְלֹא־תֵצֵא
אֱלֹהִים בְּצִבְאֹתֵינוּ׃ הָבָה־לָּנוּ עֶזְרָת מִצָּר
וְשָׁוְא תְּשׁוּעַת אָדָם׃ בֵּאלֹהִים נַעֲשֶׂה־חָיִל
וְהוּא יָבוּס צָרֵינוּ׃ *

קט
לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי
אַל־תֶּחֱרַשׁ׃ כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי
פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי לְשׁוֹן שָׁקֶר׃ וְדִבְרֵי שִׂנְאָה
סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם׃ תַּחַת־אַהֲבָתִי
יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה׃ וַיָּשִׂימוּ עָלַי רָעָה
תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי׃ הַפְקֵד
עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ׃ בְּהִשָּׁפְטוֹ
יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה׃ יִהְיוּ־יָמָיו
מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר׃ יִהְיוּ־בָנָיו יְתוֹמִים
וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה׃ וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֵלוּ
וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם׃ יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה לְכָל־
אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבֹזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ׃ אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ
חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו׃ יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם׃ יִזָּכֵר ׀ עֲוֹן
אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח׃
יִהְיוּ נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וְיַכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם׃
יַעַן אֲשֶׁר ׀ לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי
וְאֶבְיוֹן וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת׃ וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ
וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ׃ וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה
כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו׃
תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרֶהָ׃
זֹאת ׀ פְּעֻלַּת שֹׂטְנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע
עַל־נַפְשִׁי׃ וְאַתָּה ׀ יְהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי
לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי׃ כִּי־עָנִי
וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי׃ כְּצֵל כִּנְטוֹתוֹ
נֶהֱלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה׃ בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם

ובשרי

קח **ויטעו כרמים** בדגש הטי"ת סרסים : (ה' פסוקים הראשונים מזה המזמור קח נאמרו במזמור נ"ז ות' פסוקים האחרונים נאמרו במזמור ס' ואין ביניהם חילוף רק במקצת תיבות : **עורה הנבל** בס"ם עורה בשני טעמים ועיין מ"ש בסימן נ"ז : **אודך בעמים ׀ ה'** יש פסיק בין עמים לשם כמ"ש במזמור נ"ז : **ואזמרך** בו"או ובסימן נ"ז אזמרך בלא וא"ו : **בלאמים** הל"מד רפה : **מעל שמים** ובסימן נ"ז עד שמים ועיין מ"ש שם : **ועד שחקים** הו"או בגעיא : **ועל כל הארץ** ובסימן נ"ז על כל הארץ : **ועננ‍י** בספרים מדוייקים בן כתיב וק' בי"וד אבל במזמור נ"ז כתיב בו"או וק' בי"וד **אעלזה** עיין מ"ש בסימן ס' : **לי גלעד לי** קדמאה דסיפרא לי גלעד ולי · סבייגא לי גלעד לי ואחד פסוק סימן ולי הדברי ונו' הוספת לי ונו' דניאל ד' : **עלי פלשת אתרועע** ובסימן ס' עלי פלשת התרועעי : **עיר מבצר** ובסימן נ"ז עיר מצור : **הלא אלהים** ובסימן נ"ז הלא אתה אלהים : **ולא תצא** בגעיא :

קט **וישימו עלי רעה** בטעם ימוכית לא מיושב : **ודרשו מחרבותיהם** כתב ר' יעקב בן חיים זצ"ל כי בספר הללי אשר בטוליטולא כתוב עליו במסרה לית בותיה חטף וגם הגיד בתב שמצאו כן במסרה וברוב הספרים כ"כ רד"ק בשרשים ובפי' הוסיף שלקריאה הזאת תהיה המלה כווי כמו **חרבו מאד** · **משכו אותה** וטי"ת לפרש היתכין על קריאה זו ובהגהות שרשים א"ת ויהיה דרשו בקמץ חטוף כמו ודרשו בקמץ מכוין פועל או בחולם בעבור הרי"ש שאינה מקבלת הדגש על משקל כי גרשו מאתרים וכן פי' רש"י גאחד מהפכים ואלם ודרשו משמש מאת אחרים ספרי נקוד הטף קמץ ע"כ ובן מצאתי גם אני בס' ישן מ' ספרד שמסור לית כו' חטף · המאמם תחלת דברי רד"ק כפי' כך הם ומלת ודרשו בקריאת בקמץ רחב כמו **ושמרו דרך ה'** וכן קבלנו קריאתה : **ואל יהי** בגעיא : **אל תמח** מ"ש בקמץ : **עני ואביון** בס"ם בטעם ומכית ום' את' תונה : **ונבאה** י"ם בצירי וי"ם בסגול : **ולא חפץ** בגעיא : **תהילו** בגעיא : **ולמוח** מ"ש בצירי סרסים : **עשה אתי** בספרי ספרד הע"ין בגעיא ויש ין מה שמכתוב במשלי כ"ו : **חלל** תלויו קמץ ותליו פתח והוא פעל עבר רד"ק ותכן עזרא : **כנטותו** בכ"ף רד"ק : **נהלכתי** ברוב ספרים מדוייקים הה"א בחטף סגול :

וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן׃ וַאֲנִי ׀ הָיִיתִי חֶרְפָּה
לָהֶם יִרְאוּנִי יְנִיעוּן רֹאשָׁם׃ עָזְרֵנִי יְהוָה
אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְחַסְדֶּךָ׃ וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹּאת
אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָהּ׃ יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה
תְבָרֵךְ קָמוּ ׀ וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח׃ יִלְבְּשׁוּ
שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם׃ אוֹדֶה
יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ׃ כִּי־
יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ׃ *

קי לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם
יְהוָה ׀ לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ
הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ׃ מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן
רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ׃ עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ
בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ׃
נִשְׁבַּע יְהוָה ׀ וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם
עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק׃ אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ
מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים׃ יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא
גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה׃ מִנַּחַל
בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ׃ *

קיא הַלְלוּיָהּ ׀ אוֹדֶה יְהוָה
בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה׃ גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי
יְהוָה דְּרוּשִׁים לְכָל־חֶפְצֵיהֶם׃ הוֹד־וְהָדָר
פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד׃ זֵכֶר עָשָׂה
לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה׃ טֶרֶף נָתַן
לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ׃ כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד
לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם׃ מַעֲשֵׂי יָדָיו
אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו׃ סְמוּכִים
לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר׃ פְּדוּת ׀
שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה־לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא
שְׁמוֹ׃ רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְהוָה שֵׂכֶל
טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד׃ *

קיב הַלְלוּיָהּ ׀ אַשְׁרֵי־אִישׁ
יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד׃ גִּבּוֹר
בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר יְשָׁרִים יְבֹרָךְ׃ הוֹן־
וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד׃ זָרַח
בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְשָׁרִים חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק׃ טוֹב־
אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט׃ כִּי־
לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק׃
מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיהוָה׃
סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו׃
פִּזַּר ׀ נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ
תָּרוּם בְּכָבוֹד׃ רָשָׁע יִרְאֶה ׀ וְכָעָס שִׁנָּיו
יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד׃ *

קיג הַלְלוּיָהּ ׀ הַלְלוּ עַבְדֵי
יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה׃ יְהִי שֵׁם יְהוָה
מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ
עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה׃ רָם עַל־כָּל־
גּוֹיִם ׀ יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ׃ מִי כַּיהוָה
אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת׃ הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃ מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת
יָרִים אֶבְיוֹן׃ לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי
עַמּוֹ׃ מוֹשִׁיבִי ׀ עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים
שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ׃ *

קיד בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב
מֵעַם לֹעֵז׃ הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל
מַמְשְׁלוֹתָיו׃ הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב
לְאָחוֹר׃ הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־

צאן

וידעו כי ידך זאת בס"ס הז"אן בגעיא אעפ"י שאין נראה כן מדברי לשון למודים שהבאתי לשונו במאמר המאריך : ועבדך בס"ס בגעיא :
במעיל המ"ם רפה והכ"ף בלא מאריך רד"ק בפי' ומכלול דף כ"א וכן בישעיה כ"ט : בשתם השי"ן בקמץ לבד : משפטי נפשו ג' כפשו מטעי;
קי נהון וסימן ואל עונם ישאו נפשו הושיע ד' להושיע משפטי נפשו : ולא כבתי איוב ל"א מסורת הושע : בהדרי בדל"ת מתגין הדר וכן הוא מס"ג
מערכת אות דל"ת באל"פא בי"תא מן חד וחד חד דל"ת וחד רי"ש ובכ"ר פ"ל"ט סימן ט' בהדרי קדש מהדרו של עולם הקדשתיך והכי גרסי' התם
מהדרו בד"לת וכי רש"י ממזרח שהוא הדרו של עולם דכתיב קורא ממזרח עיט ונאמ' על אברהם מי העיר ממזרח וגו' וכן פי' בעל יפה תואר מענין
הדר וכן צריך לגרוס בפי' אנ"א לעולם בדל"ת וז"ל בהדרי קדש מהדרו של עולם הקדשתיך פי' בזכות שמסרת עצמך על קדושת שמי הבאתיך להדרו
של עולם דהיינו הר המוריה שהוא גבוה מכל הארצו' וגם הוא הדרו של עולם כמ"ש יפה נוף משוש כל הארץ ומשם יצאה אורה לעולם כמ"ש והארץ
האירה מכבודו : בהדרי הכ"ל הנ"ית בגעיא : ילדתיך במקצת מדוייקים מלא יו"ד בתר תי"ו וחסר וא"ו בתר דל"ת ויש חילופים בספרי : מלכי
קיא צדק תרתין מלין ועיין מ"ש בפ' לך לך : מחץ ביום אפו מלרע : מחץ ראש מלעיל מפני מלה זעירא : הללויה תיבה אחת : לנפלאותיו
בס"ס מלא וא"ו וכן נכון עפ"ה דס' ואלה שמות כי לא נמנה שם עם ז' חס' וא"ו בליסנא : ליראיו ברוב המדוייקי' חסר יו"ד בתר רי"ש : נאמנים
ב קיג במקצת ספרים הא"לף בחטף סגול ובס"ס בשוא לבדו : וכעס בס"ס כולו קמוץ ולרש"י אביו קמץ והביו פתח ועיין מ"ש בקהלת סימן ה' : הללויה
תיבה אחת וכן במזמור דלעיל ובסוף זה המזמור : על כל גוים | ה' יש פסיק בין מלת גוים לשם משום כבוד שמו ית' כמ"ש במזמור כו : עם
קיד נדיבי בס"ס אין מיושב במלת עם : ממשלותיו המ"ם בפתח : רקדו כאילים במדוייקים מלא יו"ד גם אחר הא"לף וכן ראוי ע"פ המסורת

צאן: מה־לך הים כי תנוס הירדן תסב
לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות
כבני־צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני
אלוה יעקב: ההפכי הצור אגם־מים חלמיש
למעינו־מים: *

קטו

לא
לנו יהוה לא לנו כי־לשמך תן כבוד על־
חסדך על־אמתך: למה יאמרו הגוים איה־
נא אלהיהם: ואלהינו בשמים כל אשר־
חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: פה־להם ולא ידברו עינים להם
ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו אף
להם ולא יריחון: ידיהם | ולא ימישון
רגליהם ולא יהלכו לא־יהגו בגרונם: כמוהם
יהיו עשיהם כל אשר־בטח בהם: ישראל
בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: בית אהרן
בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יראי יהוה
בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יהוה זכרנו
יברך יברך את־בית ישראל יברך את־בית
אהרן: יברך יראי יהוה הקטנים עם־
הגדלים: יסף יהוה עליכם ועל־
בניכם: ברוכים אתם ליהוה עשה שמים
וארץ: השמים שמים ליהוה והארץ נתן
לבני־אדם: לא המתים יהללו־יה ולא כל־ירדי
דומה: ואנחנו | נברך יה מעתה ועד־עולם
הללויה: *

קיו

אהבתי כי־ישמע |
יהוה את־קולי תחנוני: כי־הטה אזנו לי
ובימי אקרא: אפפוני | חבלי־מות ומצרי
שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם־
יהוה אקרא אנה יהוה מלטה נפשי: חנון
יהוה וצדיק ואלהינו מרחם: שמר פתאים
יהוה דלותי ולי יהושיע: שובי נפשי למנוחיכי
כי־יהוה גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות
את־עיני מן־דמעה את־רגלי מדחי: אתהלך
לפני יהוה בארצות החיים: האמנתי כי
אדבר אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי
כל־האדם כזב: מה־אשיב ליהוה כל־
תגמולוהי עלי: כוס־ישועות אשא ובשם
יהוה אקרא: נדרי ליהוה אשלם נגדה־נא
לכל־עמו: יקר בעיני יהוה המותה לחסידיו:
אנה יהוה כי־אני עבדך אני עבדך בן־אמתך
פתחת למוסרי: לך אזבח זבח תודה ובשם

יהוה

בסימן כ"ט וסימן פ"ט : למעינו הע"ין בשוא : **לא לנו** י"ס שאין זה תחלת המזמור וכ"כ רד"ק וכבר דברתי מזה בפתיחת הספר : **על אמתך** קטו
חד מאל"פא בי"תא מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ברים תבותא ומטעין בהון וסימן במסרה רבתא : **עצביהם** הע"ין בגעיא בס"ס : **לא יהגו בגרונם** קיו
הגי"מל דגושה וכן בי"ת בגרונם : **יהללו-יה** אין געיא בי"וד של יהללו רק הוא מאריך בס"א במקצת ספרים : **הללויה** צריך לכתבו באמצע
שיטה ותיבה אחת : **אהבתי כי ישמע | ה'** יש פסיק בין ישמע לשם כמו שכתבתי בסוף מזמור ס ו : **אנה ה' מלטה נפשי** במקצת ספרים
בטעם אחד לבד בכ"ון וברוב הכ"י שלפני בשני טעמים ובמסורת ו' דכתיבין ה"א בלישן בקשה וסימן אנה ה' זכר נא דמלכים וחבירו דישעיה ב'
דיונה ב' דהלל וכלל העולה מדברי רד"ק בספ' ובמכלול דף רס"א ובשרשים שרש אן שכל אנא בא"לף הוא לעולם מלעיל וכן כל שהוא דלעיל בה"א
שהם לשון בקשה ותחנה ונתן טעם לדבריו כי הא"לף קמוצה והנ"ון דגושה וכ"כ בעל לוית חן בפ' א' שער ט' ואולם בספרים שלנו אמת הדבר כי
הא"לף קמוצה והנ"ון דגושה בכולם אך בטעמים יש חילופים בספרים כמ"ש על כל א' מהם במקומו ובס' דקדוק ישן כ"י מצאתי שכל לשון בקשה בין
בא"לף ובין בה"א מלרע ולשון איה מלעיל וטופס לשונו הוא זה אנא אשר פתרונו לשון נא קמץ ואין הדגש מבטלו ולא נודע לי טעם בדבר אך נ"ל
בטעם לפי שאין הדגש בא מפני יתרון הא"לף שלפניו שאין ביסוד התיבה רק נא והא"לף שנראה התיבה יתירה והרבה אלפי"ן נמצאו בקריאה
יתרות בתחילת יסוד התיבה כמו אל"ף של ואחותי באזניכם : וכן אל"ף שבאבחת חרב . וכן אל"ף של ויתאבכו גאות עשן . וכן אל"ף של אנא
מיותרת ואין בשורש יסודו כי אם נא ותדע כי נגינת אנא למטה לפי שהנ"ון עיקר התיבה ואין הא"לף עיקר כמו אנה שפתרונו איה שהנגינה
קבועה כמו עד אן לכך טעמו בא"לף ודינם הקמץ כי כרפים הם אבל אנא שהוא כמו נא טעמו למטה באות עיקר ויש לפתור על דגשות הנ"ון כדי
להפרים בין אנא אשר פתרונו לשון נא לאנה שפתרונו איה ולכך אין דגש הנו"ן מבטל הקמץ כן נראה לי ואותם שפתרונם איה כולם נגינתם
למעלה בר מן ב' שנגינתם למטה על פי המסורת וסימן אנה אנחנו עלים : אנה אלך מרוחך עד כאן לשונו : ובעל מקנה אברהם הביא שתי
הסברות במשפטי הנגינות וכתב כלשון הזה יש מעמידין הקריאה במאה תיבות בראשם שסימנם ל"ב א"ס בהיותם בקמץ וקודמות לדגש כמו למה
בתים . אנא . ימה . שמה . ואנחנו לא ראינו מן המדקדקים בלשונם שיעמידו כי אם לי"ס בלבד ובעל ערוגת הבשם בחר ללכת אחרי הספרי'
שהם בב' טעמים וראה לפשר שתהיה קריאת אנא בהעמדה קצת לא מלעיל ולא מלרע בהחלט כי כך יחייבו תרי טעמי כמ"ש ביחזקאל כ"ב בללא
דבקטיכן דהלם דעות בדבר והאיש החכם ומבין מדעתו יבחר לו אחד מהם כאשר יתבונן כי הוא יבחר ולא אני וה' יורנו בדרך אמת ועיין מ"ש
בסוף פרשת ויחי : **פתאים** כל פתאים הא"לף נחה והי"וד נעה והיא למ"ד הפעל וי"וד הרבים נבלעה רד"ק בפירוש ושרשים ומכלול דף רל"ט ועיין
מה שכתבתי בסימן ק"ד : **דלותי** ב' בסיפרא דין מלרע וחד מלעיל כי דלותי מאד בסימן קמ"ב : **שובי נפשי** חד מן ג' שובי בטעם לרע וכן
במכלול דף קל"ז : **כל האדם כזב** כל **תגמולוהי** שניהם במאריך ובמקף בס"ס : **אנה ה' כי אני** זהו אחד מן הששה הכתובים בה"א בלשון
בקשה ובספר אחד כ"י בטעם אחד בלבד בכ"ון ובכמה ספרים בשני טעמים ועיין למעלה בפסוק אנה ה' מלטה נפשי : **אני עבדך בן אמתך** האל"ף
של אמתך אינה בגעיא בס"ס וכן בחלופים לבן אשר :

בתוככי

יְהוָה אֶקְרָא׃ נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־נָּא
לְכָל־עַמּוֹ׃ בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלִָם
הַלְלוּ־יָהּ׃ *

קיז הַלְלוּ אֶת־יְהוָה
כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים׃ כִּי
גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְהוָה לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ׃ *

קיח הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־
טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ יֹאמְרוּ־נָא בֵית־אַהֲרֹן כִּי
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי
בַמֶּרְחָב יָהּ׃ יְהוָה לִי לֹא אִירָא מַה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם׃ יְהוָה לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה
בְשֹׂנְאָי׃ טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם׃
טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים׃ כָּל־גּוֹיִם
סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם׃ סַבּוּנִי גַם־
סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם׃ סַבּוּנִי
כִדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי
אֲמִילַם׃ דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי׃
עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה׃ קוֹל רִנָּה
וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל׃
יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל׃
לֹא־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ׃ יַסֹּר
יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי׃ פִּתְחוּ־לִי
שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ׃ זֶה־הַשַּׁעַר
לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ׃ אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי
וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה׃ אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים
הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה׃ מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹּאת
הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ׃ זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה
נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ׃ אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה
נָּא אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא׃ בָּרוּךְ הַבָּא
בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה׃ אֵל יְהוָה
וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ׃
אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ׃ הוֹדוּ לַיהוָה
כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ * קיט

אשרי

קיז קיח

בתוככי ירושלם שתי המלות בגעיא : הללויה צריך לכתבו באמצע שטה ותיבה אחת : הללויה שבסוף סימן קיז צריך לכתבו באמצע שיטה ותיבה אחת : יאמר נא ישראל בי״וד במאריך : קראתי יה חד מן ד׳ דגושים כמ״ש בסימן כ״ד : במרחב יה פליגי אמוראי בסוף ערבי פסחים אי הויא חדא מלה או תרתין מלין ובמסורת סוף בשלח חשיב ליה בהדי מלין דלא מפקא ה״א ואתיא כמ״ד חדא מלה ובספרי דידן תרתין מלין והה״א בפסיק : כדבורים במסורת הקפוס ג׳ בלישנא חסרים וסימן כאשר תעשינה הדבורים פ׳ דברים • והנה עדת דברים שופטים י״ד • סבוני כדברים אנ״ך וכן נמסר בשופטים • ואולם בספרים ישנים כ״י ומהדפוס דאורייתא חסר ודנביאים וכתובים מלא ומסרת דילהון ג׳ בלישנא ב׳ מנהון מלא : עזי ג׳ קמצים בקריאה וסימנהון וזמרת יה דויושע ה׳ ודישעיהו ודהלילא כמ״ש בפרשת בשלח וכתב הר׳ שלמה אלמולי בספר הליכות שבא שכל אות שהאות שאחריה דגושה הנה אותה האות הראשונה א״א שתהיה נקודה בשוא מורכב כלל והטעם שכיון שהשוא המורכבים לו דין שוא נע והשוא נע אין אחריו דגש לעולם אם כן יתחייב שכשאחריו דגש אין באות הקודמת שוא מורכב כלל וא״כ הנה מצאנו רבי עקרא הר״ים בשוא קמץ והכ״ון דגושה וכן עזי וזמרת יה • אמנם בספרים הנזכרים כי זה טעות נפל בספרי אשכנז וצרפת ונתפשט בכל הספרים הנדפסים ונעתקים מהם אבל בכל ס״ם המדוייקים אין לא ברבי ולא בעזי וחני כי אם קמץ לבד ואין צריך לשום שוא להורות על שחטיפות כי הדגש מספיק לעידה על זה לפי שכל הדגש מורץ את האות הקודמת ומתשיבה אליו עכ״ל • ואולם מצאתי לר׳ יהודה בן בלעם שספרדי שכתב בלשון הזה יש סופרים שאינם מחברים חטף קמץ באות אם בא שוא תחת אות הסמוכה לה אלא נוקדים אותה בקמץ לבדו ועושים ארבה דחבה אכלה בשילה • ולא יתכן בעיני להיות כן לפי שמצאנו אכלה בשילה במסורת לית דכוותיה וא״כ הוא הלא מצינו כמו כן נוקד אכלה ומתעם פיה בקמץ לבדו ופתח בסתר המסורת ועוד קרבה אל נפשי גאלה מצינו במסור לית דכוותיה ומצינו עוד קרבה שכת השנית נוקד כמו כן בקמץ • לפיכך נראה בעיני שיתכן חטף קמץ באות אע״פי שהאות שאחריה לא נוקדת בשוא כדי להבריד בין להבא ובין לשעבר עכ״ל • ואין זה כלום דכוונת המסרת היא על הקריאה לומר דאכלה בשילה הוא לבדו קריאתו בקמץ חטוף וכן קרבה אל נפשי גאלה מש״כ באחרים שקריאתם בקמץ רחב וכן כתב ר״ם אלמולי בענין זה שאם מצינו לעבדה ולשמרה לעברך בברית בחטף קמץ הע״ין והשי״ן זה הוא טעות שנפל בכל הספרים הנדפסים ונמשך מספרי אשכנז וצרפת אולם בספרים המדוייקים אין עי״ן לעבדה לעברך נגרעת ולא ש״ין לשמרה כי אם בקמץ לבדו והסבה בזה כי כמו שהדגש ... הקמץ הקודם אינו צריך עוד אל חברת שוא ועוד שאם ... לעבדה נקודה בשוא קמץ ... אנא ה׳ הושיעה נא אנא ה׳ הצליחה נא בספרים שאין שוא מחטיף שוא : יסרני יה חד מן ד׳ דגושים כ׳ במזמור זה וב׳ במזמור כ״ד : הצליחה נא המסורת עליו ליתן ומלרע מחלפים יש נוסח בטעם אחד לבד ... טעמים ועיין מ״ש למעלה ... ואחד והצליחה ומלעיל • והצליחה נא לעבדך ... ולקרות הצליחה מלרע שבפסוק זה שוים הם בטעמים ברוב הספרים ובשניהם יש זרקא באמצע תיבה וטעם אחד בסופה ... נגד שקוראים שתי המלות והושיעה מלעיל וראיתי בחבור קטן מדקדוק המקרא דברי אגור לר׳ יעקב לוי ... לדבריו לקרות הושיעה מלרע ... מלעיל ולמד להם כי שניהם מלרע ... מדקדקים ובעלי המסורת למימריה כי היכי דאמור גבי הצליחה דסמיך ליה ומדלא אמרי מידי שמע מינה דקריאתו מלעיל ... : בעבותים בכמה ספרים חסר והכי אשכחנא בסיפרא עתיקא דכתיב הושיעה בטעם גלגל בשי״ן ... כי אם ג׳ מלאים והנם ביחזקאל סימן ג׳ עכ״ל • ואומר אני וא״ו אבל בס״ם מלא ובמקרא גדולה כתוב בעבתים בן דינו חסר כי לא נמנו במסורת ... שאין זו ראיה דהתם ג׳ עבותים קא חשיב ולא גמרינן בעבותים מעבותים

א

אשרי תמימי-דרך ההלכים בתורת יהוה:
אשרי נצרי עדתיו בכל-לב ידרשוהו:
אף לא-פעלו עולה בדרכיו הלכו:
אתה צויתה פקדיך לשמר מאד:
אחלי יכנו דרכי לשמר חקיך:
אז לא-אבוש בהביטי אל-כל-מצותיך:
אודך בישר לבב בלמדי משפטי צדקך:
את-חקיך אשמר אל-תעזבני עד-מאד:

ב

במה יזכה-נער את-ארחו לשמר כדברך:
בכל-לבי דרשתיך אל-תשגני ממצותיך:
בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא-לך:
ברוך אתה יהוה למדני חקיך:
בשפתי ספרתי כל משפטי-פיך:
בדרך עדותיך ששתי כעל כל-הון:
בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך:
בחקתיך אשתעשע לא אשכח דברך:

ג

גמל על-עבדך אחיה ואשמרה דברך:
גל-עיני ואביטה נפלאות מתורתך:
גר אנכי בארץ אל-תסתר ממני מצותיך:
גרסה נפשי לתאבה אל-משפטיך בכל-עת:
גערת זדים ארורים השגים ממצותיך:
גל מעלי חרפה ובוז כי עדתיך נצרתי:
גם ישבו שרים בי נדברו עבדך ישיח בחקיך:
גם-עדתיך שעשעי אנשי עצתי:

ד

דבקה לעפר נפשי חיני כדברך:
דרכי ספרתי ותענני למדני חקיך:
דרך-פקודיך הבינני ואשיחה בנפלאותיך:
דלפה נפשי מתוגה קימני כדברך:
דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני:
דרך אמונה בחרתי משפטיך שויתי:
דבקתי בעדותיך יהוה אל-תבישני:
דרך-מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי:

ה

הורני יהוה דרך חקיך ואצרנה עקב:
הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל-לב:
הדריכני בנתיב מצותיך כי-בו חפצתי:
הט-לבי אל-עדותיך ואל אל-בצע:
העבר עיני מראות שוא בדרכך חיני:
הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך:
העבר חרפתי אשר יגרתי כי משפטיך טובים:
הנה תאבתי לפקדיך בצדקתך חיני:

ו

ויבאני חסדך יהוה תשועתך כאמרתך:
ואענה חרפי דבר כי-בטחתי בדברך:
ואל-תצל מפי דבר-אמת עד-מאד כי למשפטך יחלתי:
ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד:
ואתהלכה ברחבה כי פקדיך דרשתי:
ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש:
ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי:

ואשא

זכר שלא לכתוב כי אם פסוק א' בשטה א' באמצע הנייר ולהניח שטה אחת חלקה בין אלף לב"ית וכן בין כל אות ואות מכ"ב אותיות : לא פעלו קיט
ספ"א רפויה : אתה צויתה פקדיך ו' חסרים וא"ו וסימנהון אתה צוית פקדיך · הנה תאבתי לפקדיך · ואתהלכה ברחבה · זאת היתה לי · כמעט
כלוני בארץ · צעיר אנכי ונבזה · וסימנהון אהו"כן : בדרך עדותיך הו"או נקראת כן הוא נשמה אותיות באל"פא בי"תא זאת וסימנם פרץ
ב"ן ד"מה בר מן ה' כות צדק עדתיך ונמצאו עוד שנים אחרים במסורת ולשלמה בני תן לבב שלם לשמר מצותיך עדותיך ד"ה א' כ"ט · ולא הקשיבו
אל מצותיך ולעדותיך נחמיה ט' · ומה שכתוב במסורת הדפוס בדרך עדותיך ששתי ט' מפקי' וא"ו צריך להגיה י' מפקי' וא"ו ולהוסיף ולעדותיך
דנחמיה : גר אנכי בארץ אין סוס טעם בא"לף : גרסה נפשי לתאבה בבי"ת ובקצת נוסחי עתיקי דדפוסא כתוב לתאוה בו"או וטעותא הוא :
ותורתך הו"או בגעיא : משפטיך שויתי במירכא כן הוא בספרים כ"י לא בגלגל : דבקתי בעדותיך חד מן ח' מפקי' וא"ו בעינין : ואצרנה
במכלול דף כ"א הנה"י בחטף קמץ ולא ראיתי כן בשום ספר ועיין בישעיה כו' : הט לבי אל עדותך חד מן ח' באלפא ביתא בו"או כעה : תאבתי
לפקדיך בספרים מדוייקים חסר וא"ו וכן דינו מהמסרה שכתבתי למעלה : ויבאני חסדך חסר יו"ד הרבים מהמכת' ולית כותיה : ואל תצל ה"ואו
בגעיא : ואשמרה תורתך תמיד הו"או בגעיא ויש מי שכתב אותו בקמץ לפי שמצא במסורת ח' וא"ין קמצין בתמניא אפי (פי' אלפי"ן) בא"ב וא'
מהם ואשמרה תורתך תמיד וטעות נפל במסורת הדפוס וצריך לגרוס ואשמרה תורתך שבאות זין וסימנו מוכיח זז חג"פק ר"ם שנים הראשונים
באות זין ובמסורת הדפוס מנ"פש ר"ל חנ"פק וכן מצאתי במסרה כ"י כל אלפא ביתא וא"ת בגעיא הו"או בר מן ח' קמצין וסי' ואתנחם ואשמרה ואשיבה
ואקימה ואשאבה ואשובה ואתקוטטה ואחכם : ואתהלכה הוא"ו בגעיא ובדפוס ישן בקמץ ושבוש הוא כמ"ש במסורת דלעיל :

זכר

וְאֶשָּׂא־כַפַּי אֶל־מִצְוֺתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי וְאָשִׂיחָה
בְחֻקֶּיךָ׃

ז

זְכָר־דָּבָר לְעַבְדֶּךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתָּנִי׃
זֹאת נֶחָמָתִי בְעָנְיִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיָּתְנִי׃
זֵדִים הֱלִיצֻנִי עַד־מְאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי׃
זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם ׀ יְהוָה וָאֶתְנֶחָם׃
זַלְעָפָה אֲחָזַתְנִי מֵרְשָׁעִים עֹזְבֵי תּוֹרָתֶךָ׃
זְמִרוֹת הָיוּ־לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי׃
זָכַרְתִּי בַלַּיְלָה שִׁמְךָ יְהוָה וָאֶשְׁמְרָה תּוֹרָתֶךָ׃
זֹאת הָיְתָה־לִּי כִּי פִקֻּדֶיךָ נָצָרְתִּי׃

ח

חֶלְקִי יְהוָה אָמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ׃
חִלִּיתִי פָנֶיךָ בְכָל־לֵב חָנֵּנִי כְּאִמְרָתֶךָ׃
חִשַּׁבְתִּי דְרָכָי וָאָשִׁיבָה רַגְלַי אֶל־עֵדֹתֶיךָ׃
חַשְׁתִּי וְלֹא הִתְמַהְמָהְתִּי לִשְׁמֹר מִצְוֺתֶיךָ׃
חֶבְלֵי רְשָׁעִים עִוְּדֻנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃
חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ׃
חָבֵר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יְרֵאוּךָ וּלְשֹׁמְרֵי פִּקּוּדֶיךָ׃
חַסְדְּךָ יְהוָה מָלְאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי׃

ט

טוֹב עָשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה כִּדְבָרֶךָ׃
טוּב טַעַם וָדַעַת לַמְּדֵנִי כִּי בְמִצְוֺתֶיךָ הֶאֱמָנְתִּי׃
טֶרֶם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שָׁמָרְתִּי׃
טוֹב־אַתָּה וּמֵטִיב לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃
טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זֵדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב אֱצֹּר פִּקּוּדֶיךָ׃
טָפַשׁ כַּחֵלֶב לִבָּם אֲנִי תּוֹרָתְךָ שִׁעֲשָׁעְתִּי׃
טוֹב־לִי כִי־עֻנֵּיתִי לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ׃
טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכָסֶף׃

י

יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכוֹנְנוּנִי הֲבִינֵנִי וְאֶלְמְדָה מִצְוֺתֶיךָ׃
יְרֵאֶיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׂמָחוּ כִּי לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי׃
יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי־צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ וֶאֱמוּנָה עִנִּיתָנִי׃
יְהִי־נָא חַסְדְּךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ לְעַבְדֶּךָ׃
יְבֹאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחְיֶה כִּי־תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי׃
יֵבֹשׁוּ זֵדִים כִּי־שֶׁקֶר עִוְּתוּנִי אֲנִי אָשִׂיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ׃
יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעוּ עֵדֹתֶיךָ׃
יְהִי־לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ׃

כ

כָּלְתָה לִתְשׁוּעָתְךָ נַפְשִׁי לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי׃
כָּלוּ עֵינַי לְאִמְרָתֶךָ לֵאמֹר מָתַי תְּנַחֲמֵנִי׃
כִּי־הָיִיתִי כְּנֹאד בְּקִיטוֹר חֻקֶּיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃
כַּמָּה יְמֵי־עַבְדֶּךָ מָתַי תַּעֲשֶׂה בְרֹדְפַי מִשְׁפָּט׃
כָּרוּ־לִי זֵדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוֹרָתֶךָ׃
כָּל־מִצְוֺתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר רְדָפוּנִי עָזְרֵנִי׃
כִּמְעַט כִּלּוּנִי בָאָרֶץ וַאֲנִי לֹא־עָזַבְתִּי פִקֻּדֶיךָ׃
כְּחַסְדְּךָ חַיֵּנִי וְאֶשְׁמְרָה עֵדוּת פִּיךָ׃

ל

לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם׃
לְדֹר וָדֹר אֱמוּנָתֶךָ כּוֹנַנְתָּ אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד׃
לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ׃
לוּלֵי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי אָז אָבַדְתִּי בְעָנְיִי׃
לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי׃
לְךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דָרָשְׁתִּי׃
לִי קִוּוּ רְשָׁעִים לְאַבְּדֵנִי עֵדֹתֶיךָ אֶתְבּוֹנָן׃
לְכָל־תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד׃

מ

מָה־אָהַבְתִּי תוֹרָתֶךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי׃
מֵאֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֺתֶךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי׃
מִכָּל־מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי כִּי עֵדְוֺתֶיךָ שִׂיחָה לִי׃
מִזְּקֵנִים אֶתְבּוֹנָן כִּי פִקּוּדֶיךָ נָצָרְתִּי׃
מִכָּל־אֹרַח רָע כָּלִאתִי רַגְלָי לְמַעַן אֶשְׁמֹר דְּבָרֶךָ׃
מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִּי כִּי־אַתָּה הוֹרֵתָנִי׃
מַה־נִּמְלְצוּ לְחִכִּי אִמְרָתֶךָ מִדְּבַשׁ לְפִי׃

זכר דבר במקצת ספרים זכר בחולם והרוב בקמץ חטוף : הליצני הה"א בחטף סגול ובדפוסים ישנים בחטף פתח ואין לחוש לו : זכרתי משפטיך בספרים כ"י אין פסיק בין זכרתי למשפטיך אבל יש פסיק בין מעולם לה' שלא יהא נראה כאומר ה' מעולם של ה' ומיחזי כשתי רשויות חלילה וכן הוא בפסיקתא דתילים : האמנתי הא"לף בחטף סגול : אשיח בפקודיך בדפוסים ישנים וברוב ספרים כ"י מלא וא"ו וכן ראוי כי לא נמנה במסרה עם הו' חסרים שכתבתי למעלה : וידעו וידעי ק' : תנחמני התי"ו נגעיא : למשפטיך הל"מד בגעיא בס"ס : לא אשכח פקודיך ברוב ספרים ישנים מלא וא"ו וכן נכון כמ"ש לעיל : לך אני בס"ס בגעיא : לכל תכלה בגעיא : כי עדותיך הע"ין בקמץ : כי פקודיך נצרתי מלא וא"ו כי אינו מהמשפט חסרים וכן הוא בספרים ישנים : אמרתך בתרגם וי"ם ברביע :

מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבּוֹנָן עַל־כֵּן שָׂנֵאתִי ׀ כָּל־אֹרַח שָׁקֶר׃

נ

נֵר־לְרַגְלִי דְבָרֶךָ וְאוֹר לִנְתִיבָתִי׃

נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ׃

נַעֲנֵיתִי עַד־מְאֹד יְהוָה חַיֵּנִי כִדְבָרֶךָ׃

נִדְבוֹת פִּי רְצֵה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לַמְּדֵנִי׃

נַפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃

נָתְנוּ רְשָׁעִים פַּח לִי וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי׃

נָחַלְתִּי עֵדְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שְׂשׂוֹן לִבִּי הֵמָּה׃

נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֵקֶב׃

ס

סֵעֲפִים שָׂנֵאתִי וְתוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי׃

סִתְרִי וּמָגִנִּי אָתָּה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי׃

סוּרוּ מִמֶּנִּי מְרֵעִים וְאֶצְּרָה מִצְוֹת אֱלֹהָי׃

סָמְכֵנִי כְאִמְרָתְךָ וְאֶחְיֶה וְאַל־תְּבִישֵׁנִי מִשִּׂבְרִי׃

סְעָדֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה וְאֶשְׁעָה בְחֻקֶּיךָ תָמִיד׃

סָלִיתָ כָּל־שׁוֹגִים מֵחֻקֶּיךָ כִּי־שֶׁקֶר תַּרְמִיתָם׃

סִגִים הִשְׁבַּתָּ כָל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לָכֵן אָהַבְתִּי עֵדֹתֶיךָ׃

סָמַר מִפַּחְדְּךָ בְשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יָרֵאתִי׃

ע

עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וָצֶדֶק בַּל־תַּנִּיחֵנִי לְעֹשְׁקָי׃

עֲרֹב עַבְדְּךָ לְטוֹב אַל־יַעַשְׁקֻנִי זֵדִים׃

עֵינַי כָּלוּ לִישׁוּעָתֶךָ וּלְאִמְרַת צִדְקֶךָ׃

עֲשֵׂה עִם־עַבְדְּךָ כְחַסְדֶּךָ וְחֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי׃

עַבְדְּךָ־אָנִי הֲבִינֵנִי וְאֵדְעָה עֵדֹתֶיךָ׃

עֵת לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ׃

עַל־כֵּן אָהַבְתִּי מִצְוֹתֶיךָ מִזָּהָב וּמִפָּז׃

עַל־כֵּן ׀ כָּל־פִּקּוּדֵי כֹל יִשָּׁרְתִּי כָּל־אֹרַח שֶׁקֶר
שָׂנֵאתִי׃

פ

פְּלָאוֹת עֵדְוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נְצָרָתַם נַפְשִׁי׃

פֵּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים׃

פִּי־פָעַרְתִּי וָאֶשְׁאָפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יָאָבְתִּי׃

פְּנֵה־אֵלַי וְחָנֵּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאֹהֲבֵי שְׁמֶךָ׃

פְּעָמַי הָכֵן בְּאִמְרָתֶךָ וְאַל־תַּשְׁלֶט־בִּי כָל־אָוֶן׃

פְּדֵנִי מֵעֹשֶׁק אָדָם וְאֶשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ׃

פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעַבְדֶּךָ וְלַמְּדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ׃

פַּלְגֵי־מַיִם יָרְדוּ עֵינָי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרָתֶךָ׃

צ

צַדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיָשָׁר מִשְׁפָּטֶיךָ׃

צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד׃

צִמְּתַתְנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכְחוּ דְבָרֶיךָ צָרָי׃

צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ׃

צָעִיר אָנֹכִי וְנִבְזֶה פִּקֻּדֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃

צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת׃

צַר־וּמָצוֹק מְצָאוּנִי מִצְוֹתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעָי׃

צֶדֶק עֵדְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הֲבִינֵנִי וְאֶחְיֶה׃

ק

קָרָאתִי בְכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֶצֹּרָה׃

קְרָאתִיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאֶשְׁמְרָה עֵדֹתֶיךָ׃

קִדַּמְתִּי בַנֶּשֶׁף וָאֲשַׁוֵּעָה לִדְבָרְיךָ יִחָלְתִּי׃

קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמֻרוֹת לָשִׂיחַ בְּאִמְרָתֶךָ׃

קוֹלִי שִׁמְעָה כְחַסְדֶּךָ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶךָ חַיֵּנִי׃

קָרְבוּ רֹדְפֵי זִמָּה מִתּוֹרָתְךָ רָחָקוּ׃

קָרוֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמֶת׃

קֶדֶם יָדַעְתִּי מֵעֵדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יְסַדְתָּם׃

ר

רְאֵה־עָנְיִי וְחַלְּצֵנִי כִּי־תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי׃

ריבה

נפשי בכפי הכי"ת רפה: נחלתי עדותיך הו"או בגעיא ב"ס: ותורתך אהבתי הו"או בגעיא: לדברך יחלתי כן הוא בספרים כ"י: ואשעה אין דגש בשי"ן: בחקיך הכי"ת דגושה וי"ס רפה: סגים במקצת מדוייקים חסר יו"ד קדמאה ומסורת ממלאים סימן ב"ה מסייעא להו: עשיתי משפט וצדק כל קריא צדק ומשפט בר מן חד חילוף משפט וצדק: ערב עבדך כל אלפ"א ביתא אית בכל פסוק חד מן עשר לישני אלין אמירה · דבור · עדות · דרך · משפט · פקוד · צווי · תורה · חק · אמונה · ואינון רמיזין לעשרה פתגמי אורייתא דאתיהיבת על טורא דסיני בר מן חד פרק ערב עבדך לטוב דלית ביה חד מכל אלין ואית דגרסי צדק במקום אמונה: פלאות עדותיך הו"או בגעיא: פתח דבריך הפ"א בקמץ קטן להבדיל ביניו ובין פתח הסגור שהוא בפתח קטן שרשים וכן במסורת לית קמץ ובמסרה אחרת כל קריא פתח ובפתח בג' נקודות בר מן א' קמץ פתח דבריך יאיר שהוא פתחון דברים להתחלה: מבין פתיים בשבי יודי"ן וכן ערום ראה רעה דמשלי כ"ב והמסורת תנא עליהם ב' מל' בתרין יודי"ן: ואל תשלט הוא"ו בגעיא: ועבדך בגעיא הו"או: ותורתך בגעיא הו"או: צדק עדותיך לעולם הוא"ו בגעיא: קראתי בכל לב הבי"ת רפה: לדבריך יחלתי לדברך ק': כמשפטיך חיני הכ"ף בגעיא בס"ס: קרבו רדפי זמה בספרים מדוייקים מלא קרבו בימנית וכן נכון לא כגלגל: ובל מצותיך הו"או בגעיא:

רחמיך

רִיבָה רִיבִי וּגְאָלֵנִי לְאִמְרָתְךָ חַיֵּנִי׃
רָחוֹק מֵרְשָׁעִים יְשׁוּעָה כִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דָרָשׁוּ׃
רַחֲמֶיךָ רַבִּים ׀ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּנִי׃
רַבִּים רֹדְפַי וְצָרָי מֵעֵדְוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי׃
רָאִיתִי בֹגְדִים וָאֶתְקוֹטָטָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא
שָׁמָרוּ׃
רְאֵה כִּי־פִקּוּדֶיךָ אָהָבְתִּי יְהוָה כְּחַסְדְּךָ חַיֵּנִי׃
רֹאשׁ־דְּבָרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפַּט צִדְקֶךָ׃

שׁ

שָׂרִים רְדָפוּנִי חִנָּם וּמִדְּבָרֶיךָ פָּחַד לִבִּי׃
שָׂשׂ אָנֹכִי עַל־אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב׃
שֶׁקֶר שָׂנֵאתִי וָאֲתַעֵבָה תּוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי׃
שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ׃
שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל׃
שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי׃
שָׁמְרָה נַפְשִׁי עֵדֹתֶיךָ וָאֹהֲבֵם מְאֹד׃
שָׁמַרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֵדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכַי נֶגְדֶּךָ׃

ת

תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כִּדְבָרְךָ הֲבִינֵנִי׃
תָּבוֹא תְּחִנָּתִי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרָתְךָ הַצִּילֵנִי׃
תַּבַּעְנָה שְׂפָתַי תְּהִלָּה כִּי תְלַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ׃
תַּעַן לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צֶּדֶק׃
תְּהִי־יָדְךָ לְעָזְרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בָחָרְתִּי׃
תָּאַבְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי׃
תְּחִי־נַפְשִׁי וּתְהַלְלֶךָּ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזְרֻנִי׃
תָּעִיתִי כְּשֶׂה אֹבֵד בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא
שָׁכָחְתִּי׃

קכ שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה
בַּצָּרָתָה לִּי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי׃ יְהוָה הַצִּילָה
נַפְשִׁי מִשְּׂפַת־שֶׁקֶר מִלָּשׁוֹן רְמִיָּה׃ מַה־יִּתֵּן
לְךָ וּמַה־יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה׃ חִצֵּי גִבּוֹר
שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים׃ אוֹיָה־לִי כִּי־גַרְתִּי
מֶשֶׁךְ שָׁכַנְתִּי עִם־אָהֳלֵי קֵדָר׃ רַבַּת שָׁכְנָה־
לָּהּ נַפְשִׁי עִם שׂוֹנֵא שָׁלוֹם׃ אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי
אֲדַבֵּר הֵמָּה לַמִּלְחָמָה׃ *

קכא
שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל־הֶהָרִים
מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי׃ עֶזְרִי מֵעִם יְהוָה עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ אַל־יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ אַל־
יָנוּם שֹׁמְרֶךָ׃ הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר
יִשְׂרָאֵל׃ יְהוָה שֹׁמְרֶךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד
יְמִינֶךָ׃ יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יַכֶּכָּה וְיָרֵחַ בַּלָּיְלָה׃
יְהוָה יִשְׁמָרְךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ׃
יְהוָה יִשְׁמָר־צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ *

קכב שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְהוָה נֵלֵךְ׃
עֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלָם׃ יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה־לָּהּ יַחְדָּו׃ שֶׁשָּׁם עָלוּ
שְׁבָטִים שִׁבְטֵי־יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת
לְשֵׁם יְהוָה׃ כִּי שָׁמָּה ׀ יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט
כִּסְאוֹת לְבֵית דָּוִד׃ שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלָם
יִשְׁלָיוּ אֹהֲבָיִךְ׃ יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה
בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ׃ לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא
שָׁלוֹם בָּךְ׃ לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה
טוֹב לָךְ׃ *

קכג שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת־עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם׃ הִנֵּה
כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל־יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה
אֶל־יַד גְּבִרְתָּהּ כֵּן עֵינֵינוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד
שֶׁיְּחָנֵּנוּ׃ חָנֵּנוּ יְהוָה חָנֵּנוּ כִּי־רַב שָׂבַעְנוּ בוּז׃
רַבַּת שָׂבְעָה־לָּהּ נַפְשֵׁנוּ הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים
הַבּוּז לִגְאֵיוֹנִים׃ *

קכד שִׁיר
המעלות

רחמיך רבים ׀ ה׳ כך הם הטעמים בס״ס וצריך ליזהר שלא יסמוך מלת רבים לשם וכן דקדק בעל הטעמים להניח פסק בין שתי המלות להרחיק רבוי השמו ית׳ : כמשפטיך הכ״ף בגעיא : מעדותיך לא נטיתי הו״או כתיב : כחסדך הכ״ף בגעיא : ומדבריך ומדברך ק׳ : תחי נפשי ותהללך מפני שבגעיא טעם הסוף תקרא חירק בהרחבה כשתבוא קודם אות הגרון וזהו א׳ מן הדומי במכלול דף קפ״ט וכן הוא בספרי כ״י בגעיא : יעזרני במקצת ספרים כ״י מדוייקים יעזרני בשני שוא״ים : תעיתי כשה בספרים מדוייקים בסגול וכן דינו לפי שאינו סמוך כמ״ש השרשים בשרש
קכא סה : יהוה הצילה נפשי בגעיא בס״ס : אני שלום הא״לף בגעיא בס״ס וכן בחילופים לב״א : שיר למעלות וזהו לבדו עם למ״ד : שומר ישראל בספרים מדוייקים מלא וכן מסמנו כי כתבה במסורת עם המלאים : יהוה ישמרך בס״ס בגעיא : יהוה ישמר בס״ס בגעיא : ישמר
קכב צאתך בקמץ חטוף ובמקצת ספרים ישנים כתוב ישמר בחולם ומצאתי כתוב שהוא דעת ב״כ : עמדות בטעם א׳ לבד : אבקשה טוב כן הוא
קכג בטעם ברוב ספרים ישנים : אל יד אדוניהם הא״לף בגעיא בס״ס : לגאיונים לגאי יונים ק׳ והוא חד מן ט״ו מלין כתוב מלה הדא וקרי׳ תרתי :
נחלה

הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְהוָה שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר־
נָא יִשְׂרָאֵל׃ לוּלֵי יְהוָה שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ
אָדָם׃ אֲזַי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בַּחֲרוֹת אַפָּם בָּנוּ׃
אֲזַי הַמַּיִם שְׁטָפוּנוּ נַחְלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ׃
אֲזַי עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים׃ בָּרוּךְ
יְהוָה שֶׁלֹּא נְתָנָנוּ טֶרֶף לְשִׁנֵּיהֶם׃ נַפְשֵׁנוּ כְּצִפּוֹר
נִמְלְטָה מִפַּח יוֹקְשִׁים הַפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ
נִמְלָטְנוּ׃ עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם יְהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ׃ *

קכה שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
הַבֹּטְחִים בַּיהוָה כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־יִמּוֹט לְעוֹלָם
יֵשֵׁב׃ יְרוּשָׁלַםִ הָרִים סָבִיב לָהּ וַיהוָה סָבִיב
לְעַמּוֹ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט
הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלְחוּ
הַצַּדִּיקִים בְּעַוְלָתָה יְדֵיהֶם׃ הֵיטִיבָה יְהוָה
לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם׃ וְהַמַּטִּים
עֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹלִיכֵם יְהוָה אֶת־פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל׃ *

קכו שִׁיר
הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ
כְּחֹלְמִים׃ אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ
רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת
עִם־אֵלֶּה׃ הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ
שְׂמֵחִים׃ שׁוּבָה יְהוָה אֶת־שְׁבוּתֵנוּ כַּאֲפִיקִים
בַּנֶּגֶב׃ הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ׃
הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ־הַזָּרַע בֹּא־יָבֹא
בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו׃ *

קכז
שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם־יְהוָה לֹא־
יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ אִם־יְהוָה לֹא־
יִשְׁמָר־עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר׃ שָׁוְא לָכֶם
מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי־שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים
כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא׃ הִנֵּה נַחֲלַת יְהוָה בָּנִים
שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן׃ כְּחִצִּים בְּיַד־גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי
הַנְּעוּרִים׃ אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת־
אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא־יֵבֹשׁוּ כִּי־יְדַבְּרוּ אֶת־אוֹיְבִים
בַּשָּׁעַר׃ *

קכח שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
אַשְׁרֵי כָּל־יְרֵא יְהוָה הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו׃ יְגִיעַ
כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ׃ אֶשְׁתְּךָ
כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים
סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ׃ הִנֵּה כִי־כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יְרֵא
יְהוָה׃ יְבָרֶכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב
יְרוּשָׁלָםִ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ׃ וּרְאֵה־בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל׃ *

קכט שִׁיר
הַמַּעֲלוֹת רַבַּת צְרָרוּנִי מִנְּעוּרַי יֹאמַר־נָא
יִשְׂרָאֵל׃ רַבַּת צְרָרוּנִי מִנְּעוּרָי גַּם לֹא־יָכְלוּ
לִי׃ עַל־גַּבִּי חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים הֶאֱרִיכוּ לְמַעֲנוֹתָם׃ למעניתם
יְהוָה צַדִּיק קִצֵּץ עֲבוֹת רְשָׁעִים׃ יֵבֹשׁוּ וְיִסֹּגוּ
אָחוֹר כֹּל שֹׂנְאֵי צִיּוֹן׃ יִהְיוּ כַּחֲצִיר גַּגּוֹת
שֶׁקַּדְמַת שָׁלַף יָבֵשׁ׃ שֶׁלֹּא מִלֵּא כַפּוֹ קוֹצֵר
וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר׃ וְלֹא אָמְרוּ הָעֹבְרִים בִּרְכַּת־
יְהוָה אֲלֵיכֶם בֵּרַכְנוּ אֶתְכֶם בְּשֵׁם יְהוָה׃ *

קל שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים
קְרָאתִיךָ יְהוָה׃ אֲדֹנָי שִׁמְעָה בְקוֹלִי תִּהְיֶינָה
אָזְנֶיךָ קַשֻּׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי׃ אִם־עֲוֹנוֹת
תִּשְׁמָר־יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמֹד׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה
לְמַעַן תִּוָּרֵא׃ קִוִּיתִי יְהוָה קִוְּתָה נַפְשִׁי
וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי׃ נַפְשִׁי לַאדֹנָי מִשֹּׁמְרִים
לַבֹּקֶר שֹׁמְרִים לַבֹּקֶר׃ יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל־
יְהוָה כִּי־עִם־יְהוָה הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְדוּת׃
וְהוּא יִפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֹנֹתָיו׃ *

שיר

קכד נחלה קריאתו מלעיל כי הטעם בנו"ן והחי"ת בשוא לבדו וכן נחלה מצרים במדבר ל"ד והמסרה תבא עליהם ב' טעמים מלעיל ואחרא טעמא בל"מד וכתב הרמ"בע כי מלת נחלה תמצא על ג' דרכים וכולם שונים האחד הוא נחלה לישראל עבדו החי"ת בחטף פתח והה"א לנקבה · והשני נחלה מכתי ירמיה י' שהוא לשון חולי פועל עבר מבנין כפעל והחי"ת בשוא לבדו והמלה מלרע · והשלישי נחלה עבר על נפשנו החי"ת בשוא והמלה מלעיל כי הטעם בנו"ן והה"א נוספת :
קכה כהר ציון בגעיא : ירושלם בגעיא : ולישרים היו"ד נחה : עקלקלותם הפ"ן בגעיא בס"ס :
קכו שובה ה' מלרע : שבותנו שביתנו ק' וכ"כ רד"ק שכתוב בו"או וקרי ביו"ד וקשיא לי שלא נמנה במסרה גדולה עם מלין דכתיבין וא"ו בתחלת תיבה וקרי יו"ד וראיתי לא' מס"ם שהתחלה כתב הקרי והכתיב בספרים שלנו ואח"כ נמחק מכתוב הקרי ונכרהה הו"או שבספרים ובאחרה יו"ד :
קכז משכימי קום בשני טעמים במקנת ס"ס : שנא כל שנה כתיב כה"א בר מן חד כתיב אל"ף כן יתן לידידו שנא מלמד שת"ח שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומנדדין שינה מעיניהם בעוה"ז לעסוק בתורה הקב"ה נותן להם נחת רוח לחיי העה"ב ויש אים שינה אחת ומתנה מקיצים לחיי העה"ב כמו שנאמר על זאת הקיצותי ואראה ושנתי ערבה לי :
קכח אשתך בסגול הא"לף ומה שכתוב במקנה אברהם והחטף בגול בה. תמורת חירק כגון אשתך כגפן טעות הוא ור"ל והסגול ועיין בחיי פרשת וישלח : יברכך יהוה בספרים כ"י אין געיא ביו"ד של שם :
קכט למענותם למעניתם ק' : ברכת ה' אליכם מאן דכתיבי עליכם טעי :
קל ולדברו הוא"ו בגעיא :

קלא) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד
יְהוָה ׀ לֹא־גָבַהּ לִבִּי וְלֹא־רָמוּ עֵינַי וְלֹא־
הִלַּכְתִּי ׀ בִּגְדֹלוֹת וּבְנִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי׃ אִם־לֹא שִׁוִּיתִי ׀
וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי כְּגָמֻל עֲלֵי אִמּוֹ כַּגָּמֻל עָלַי
נַפְשִׁי׃ יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־
עוֹלָם׃ * קלב שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
זְכוֹר־יְהוָה לְדָוִד אֵת כָּל־עֻנּוֹתוֹ׃ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לַיהוָה נָדַר לַאֲבִיר יַעֲקֹב׃ אִם־אָבֹא בְּאֹהֶל
בֵּיתִי אִם־אֶעֱלֶה עַל־עֶרֶשׂ יְצוּעָי׃ אִם־אֶתֵּן
שְׁנַת לְעֵינָי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה׃ עַד־אֶמְצָא
מָקוֹם לַיהוָה מִשְׁכָּנוֹת לַאֲבִיר יַעֲקֹב׃ הִנֵּה־
שְׁמַעֲנוּהָ בְאֶפְרָתָה מְצָאנוּהָ בִּשְׂדֵי־יָעַר׃
נָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו נִשְׁתַּחֲוֶה לַהֲדֹם רַגְלָיו׃
קוּמָה יְהוָה לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ׃ כֹּהֲנֶיךָ
יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ׃ בַּעֲבוּר דָּוִד
עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ׃ נִשְׁבַּע־יְהוָה ׀
לְדָוִד אֱמֶת לֹא־יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנְךָ
אָשִׁית לְכִסֵּא־לָךְ׃ אִם־יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ ׀ בְּרִיתִי
וְעֵדֹתִי זוֹ אֲלַמְּדֵם גַּם־בְּנֵיהֶם עֲדֵי־עַד יֵשְׁבוּ
לְכִסֵּא־לָךְ׃ כִּי־בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב
לוֹ׃ זֹאת־מְנוּחָתִי עֲדֵי־עַד פֹּה אֵשֵׁב כִּי
אִוִּתִיהָ׃ צֵידָהּ בָּרֵךְ אֲבָרֵךְ אֶבְיוֹנֶיהָ אַשְׂבִּיעַ
לָחֶם׃ וְכֹהֲנֶיהָ אַלְבִּישׁ יֶשַׁע וַחֲסִידֶיהָ רַנֵּן
יְרַנֵּנוּ׃ שָׁם ׀ אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד עָרַכְתִּי נֵר
לִמְשִׁיחִי׃ אוֹיְבָיו אַלְבִּישׁ בֹּשֶׁת וְעָלָיו יָצִיץ
נִזְרוֹ׃ * קלג שִׁיר
הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים שֶׁבֶת
אַחִים גַּם־יָחַד׃ כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב ׀ עַל־הָרֹאשׁ
יֹרֵד עַל־הַזָּקָן זְקַן־אַהֲרֹן שֶׁיֹּרֵד עַל־פִּי מִדּוֹתָיו׃
כְּטַל־חֶרְמוֹן שֶׁיֹּרֵד עַל־הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שָׁם ׀ צִוָּה
יְהוָה אֶת־הַבְּרָכָה חַיִּים עַד־הָעוֹלָם׃ *
קלד שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה ׀
בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַבְדֵי יְהוָה הָעֹמְדִים
בְּבֵית־יְהוָה בַּלֵּילוֹת׃ שְׂאוּ־יְדֵכֶם קֹדֶשׁ
וּבָרְכוּ אֶת־יְהוָה׃ יְבָרֶכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ * קלה
הַלְלוּיָהּ ׀
הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה׃
שֶׁעֹמְדִים בְּבֵית יְהוָה בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ׃
הַלְלוּיָהּ כִּי־טוֹב יְהוָה זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים׃
כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ׃ כִּי
אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל־אֱלֹהִים׃
כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ יְהוָה עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ
בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת׃ מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה
הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא־רוּחַ
מֵאוֹצְרוֹתָיו׃ שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מֵאָדָם
עַד־בְּהֵמָה׃ שָׁלַח ׀ אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי
מִצְרָיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־עֲבָדָיו׃ שֶׁהִכָּה גּוֹיִם
רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים׃ לְסִיחוֹן ׀ מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת
כְּנָעַן׃ וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ׃ יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר־
ודר

קלא קלב ה׳ ׀ לא גבה יש פסיק בין ה׳ ובין לא גבה שלא יהא כאומר ח״ו כי ה׳ אינו גבוה ומקרא כתיב כי רם ה׳ וגו׳ וגבוה : אם אתן שנת בספרי הדפוס
הס״ון קמוצה ובמדוייקים כ״י פתוחה ובן כתוב במכלול דף רל״ב ובאו בת״יו ונפתח שלא בסמיכות אם אתן שנת לעיני · חמת למו תילים כ״ח
אבל הם סמוכים אותיות השמוש ובהגהת ר׳ אליאה המדקדק אמר המניה שנת קמוץ ואמרו בת״יו שב לשנת וחמת ונפתח שב לחמת לבד והעד
על זה שאמר בשרשים ובלי סמיכות עם התי״ו אם אתן שנת ולא הזכיר הפתח עד כאן · ותמה אני מאד ממנו לפרש דברי המכלול הפך האמת
כי דבריו מוכיחים שמניהם בתי״ו ונפתח והעד שהביא מהשרשים אדרבה סותר את דבריו שהרי בתחלה הביא מתוקה שנת העובד · שנת עולם
ירמיה כ״א שהם בפתח ואחר כך אמר ובלי סמיכות עם התי״ו אם אתן שנת לעיני ומדלא חילק ביניה׳ ש״מ דהוא כמו בפתח כוותהון גם בעל הלשון
שרכו להעתיק השרשים כתב ובסמיכות מתוקה שנת העובד ובמוכרת על דרך סמיכות אם אתן שנת לעיני עד כאן · ואף בעל המסורת מנה ה׳
שנת בלשון שינה ולא הפרים בוניהם : לעיני אין בלמ״ד געיא : לעפעפי הל״מד נגעיא : קומה ה׳ וגו׳ אלה השלשה פסוקים אמרם ג״ב שלמה
בבית המקדש בה נוכתו כמו שכתוב בדברי הימים ב׳ ו׳ אלא שיש בין אותם הפסוקים ובין אלה שינוי מעט והענין אחד : ועדתי זו ברוב המדוייקים
בטעם אחד לבד בת״יו ובספר מדוייק מטוליטולא בב׳ טעמים : אוה מפיק ה״א : צידה הה״א במפיק והמלה מלרע כי אין הימנית שבראש תיבה
קלד קלה עושה מלעיל בעבורה : וכהניה הו״או בגעיא בספרי ספרד : שאו ידכם לית חסר יו״ד הרבים : הללויה צריך לכתבו באמצע שיטה ולעשותו
תיבה אחת : שעמדים ויש ספרים שים גלגל בע״ין או בש״ין וזרות הוא : הללויה כי טוב תיבה אחת : ואדנינו כל לשון אדון ואלוה שרכב
עליו בו״כל הוא רפי הא״לף ולא מפיק כגון באדני · באלהים · ואדני · ואלהים · כאדני · כאלהים · לאדני · לאלהים · בר מן ז׳
מפקין אל״ף וסימנהון בתילים סימן קל״ו במ״ג וזה אחד מהם : מעלה נשאים מקצה קלה הקו״ף : שלח אותת בכמה ספרים כתובי יד ודפוסים
ישנים כן כתיב מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו תנייתא :

ודר: כי ידין יהוה עמו ועל עבדיו יתנחם:
עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה
להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים
להם ולא יאזינו אף אין יש רוח בפיהם:
כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בטח בהם:
בית ישראל ברכו את יהוה בית אהרן ברכו
את יהוה: בית הלוי ברכו את יהוה יראי
יהוה ברכו את יהוה: ברוך יהוה מציון
שכן ירושלם הללויה: *

קלו

הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו:
הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו:
הודו לאדני האדנים כי לעולם חסדו:
לעשה נפלאות גדלות לבדו כי לעולם חסדו:
לעשה השמים בתבונה כי לעולם חסדו:
לרקע הארץ על המים כי לעולם חסדו:
לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו:
את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו:
את הירח וכוכבים לממשלות בלילה
כי לעולם חסדו:
למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו:
ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו:
ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו:
לגזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו:
והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו:
ונער פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו:
למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו:
למכה מלכים גדלים כי לעולם חסדו:
ויהרג מלכים אדירים כי לעולם חסדו:
לסיחון מלך האמרי כי לעולם חסדו:
ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו:
ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו:
נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו:
שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו:
ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו:
נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו:
הודו לאל השמים כי לעולם חסדו:

קלז * על נהרות בבל שם
ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון: על
ערבים בתוכה תלינו כנרותינו: כי שם
שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה
שירו לנו משיר ציון: איך נשיר את שיר
יהוה על אדמת נכר: אם אשכחך ירושלם
תשכח ימיני: תדבק לשוני לחכי אם לא
אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש
שמחתי: זכר יהוה לבני אדום את יום
ירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה:
בת בבל השדודה אשרי שישלם לך את גמולך
שגמלת לנו: אשרי שיאחז ונפץ את
עלליך אל הסלע: *

קלח

לדוד אודך בכל לבי נגד אלהים
אזמרך: אשתחוה אל היכל קדשך ואודה
את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת
על כל שמך אמרתך: ביום קראתי ותענני
תרהבני בנפשי עז: יודוך יהוה כל מלכי
ארץ כי שמעו אמרי פיך: וישירו בדרכי
יהוה כי גדול כבוד יהוה: כי רם יהוה
ושפל יראה וגבה ממרחק יידע: אם אלך
בקרב צרה תחיני על אף איבי תשלח ידך
ותושיעני ימינך: יהוה יגמר בעדי יהוה
חסדך לעולם מעשי ידיך אל תרף: *

קלט למנצח לדוד מזמור יהוה
חקרתני ותדע: אתה ידעת שבתי וקומי

בנתה

קלו קלז ירושלם בגעיא: הללויה עיין מ"ש בסוף מזמור ק"ד: (המזמור הלז קל"ו צריך לכתוב כלו אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה כמו שכתבתי
בספרים כ"י): הודו לאדני ז' מתקין אל"ף בלישנא: לרקע במדוייקים חסר וא"ו: כנרותינו במדוייקים חסר וא"ו: שאלונו
קלח שובינו געיא בס"ם והלמ"ד בשורק: שובינו הסי"ן בחולם: ירושלם תשכח היו"ד בגעיא: יום ירושלם היו"ד בגעיא: את עלליך
במקצת מדוייקים חסר וא"ו וכן במסורת ב' חד מלא על כתם עולליך חיבה ב': כי הגדלת על כל שמך מצאתי בספר דקדוק ישן על כל שמך
שיוצא מן הכלל שהוא במקף ונקוד חולם אבל בכל ספרים שלנו הוא בקמץ במכתב: תרהבני בנפשי במקצת מדוייקים מלא תרהבני בטפחא וביו"ת
בנפשי רפויה כרגא ובקצתם תרהבני ברביע וביו"ת בנפשי לגושה: ממרחק נקצת הספרים התי"ת פתוחה וקצתם קמוצה:

וכל

בנתה לרעי מרחוק: ארחי ורבעי זרית וכל-
דרכי הסכנתה: כי אין מלה בלשוני הן יהוה
ידעת כלה: אחור וקדם צרתני ותשת עלי
כפכה: פלאיה דעת ממני נשגבה לא- לאה ק'
אוכל לה: אנה אלך מרוחך ואנה מפניך
אברח: אם-אסק שמים שם אתה ואציעה
שאול הנך: אשא כנפי-שחר אשכנה
באחרית ים: גם-שם ידך תנחני ותאחזני
ימינך: ואמר אך-חשך ישופני ולילה אור
בעדני: גם-חשך לא-יחשיך ממך ולילה
כיום יאיר כחשיכה כאורה: כי-אתה קנית
כליתי תסכני בבטן אמי: אודך על כי יכסמו ק'
נוראות נפליתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעת ימוטו ק'
מאד: לא-נכחד עצמי ממך אשר-עשיתי
בסתר רקמתי בתחתיות ארץ: גלמי ראו ידעתי ק'
עיניך ועל-ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא ולו ק'
אחד בהם: ולי מה-יקרו רעיך אל מה
עצמו ראשיהם: אספרם מחול ירבון
הקיצתי ועודי עמך: אם-תקטל אלוה ׀
רשע ואנשי דמים סורו מני: אשר ימרוך
למזמה נשוא לשוא עריך: הלוא-משנאיך
יהוה ׀ אשנא ובתקוממיך אתקוטט: תכלית
שנאה שנאתים לאויבים היו לי: חקרני אל
ודע לבבי בחנני ודע שרעפי: וראה אם-
דרך-עצב בי ונחני בדרך עולם: *

קמ למנצח מזמור לדוד:

חלצני יהוה מאדם רע מאיש חמסים תנצרני:
אשר חשבו רעות בלב כל-יום יגורו מלחמות:
שננו לשונם כמו-נחש חמת עכשוב תחת
שפתימו סלה: שמרני יהוה ׀ מידי רשע
מאיש חמסים תנצרני אשר חשבו לדחות
פעמי: טמנו-גאים ׀ פח לי וחבלים פרשו
רשת ליד-מעגל מקשים שתו-לי סלה:
אמרתי ליהוה אלי אתה האזינה יהוה קול
תחנוני: יהוה אדני עז ישועתי סכותה
לראשי ביום נשק: אל-תתן יהוה מאויי
רשע זממו אל-תפק ירומו סלה: ראש מסבי
עמל שפתימו יכסומו: ימיטו עליהם
גחלים באש יפלם במהמרות בל-יקומו: איש
לשון בל-יכון בארץ איש-חמס רע יצודנו
למדחפת: ידעת כי-יעשה יהוה דין עני
משפט אבינים: אך צדיקים יודו לשמך
ישבו ישרים את-פניך: *

קמא
מזמור לדוד יהוה קראתיך חושה לי
האזינה קולי בקראי-לך: תכון תפלתי
קטרת לפניך משאת כפי מנחת-ערב: שיתה
יהוה שמרה לפי נצרה על-דל שפתי: אל-
תט-לבי ׀ לדבר ׀ רע להתעולל עללות ׀
ברשע את-אישים פעלי-און ובל-אלחם
במנעמיהם: יהלמני צדיק ׀ חסד ויוכיחני
שמן ראש אל-יני ראשי כי-עוד ותפלתי
ברעותיהם: נשמטו בידי-סלע שפטיהם

ושמעו

וכל דרכי הו"או בגעיא: ותשת עלי כפכה סודו ותשת עלי הפכך ועל כן מלא בס"א עיין במסורת שבסוף ספר לקוטי שכחה ופאה דף כ"ח ע"
ב': פלאיה פליאה ק': לא אוכל לה מלת אוכל בשני טעמים: אנה אלך זה א' מן השנים מלרע והשני אנה אנחנו עלים: ותאחזני הו"או
בגעיא: לא יחשיך במדוייקים הח"ית בשוא לבדו כמ"ש בירמיה י"ג. עצמי העי"ן נקראת בקמץ חטף: בתחתיות הבי"ת בגעיא: ועל
ספרך הו"או בגעיא: ולא אחד בהם ולו ק' ומדרשי אגדה יש רבים ועיין עוד דברים הקדמת הרא"בד לספר יצירה: ולי מה יקרו כתב רב
פעלי שדגש דחיק ואתי מרחיק דגש חזק ולכן ימצא גם ביתר האותיות ולי מה יקרו רעיך מה טבו אהליך יעקב ודומיהם: אלוה ׀ רשע יש פסיק
בין אלוה לרשע וכן צריך להפסיק בקריאה שלא יטא כראה כמחרף ח"ו וכן בפסוק שלא משנאיך ה' ׀ אשנא שבסמוך יש פסיק בין השם לאשנא משום
כבודו שלמעלה כמ"ש פעמים רבות: למזמה נשוא חד מן מלין דכתיב אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין הרא"בע ורד"ק ומסורת דניאל ג' וריש
ס' שלח לך: לשוא עריך אמר בעל המסרה על ויהי ערך שמואל א' כ"ח ב' בלישנהון חד חסר וחד מלא והסמדתי עריך מיבב ב' ולדעתו אינו
מזה הענין כשוא לשוא עריך כי לא חשבו עמהם כ"כ בשרשים אבל במסרה שלפנינו בשמואל ובמיכה במסר ח' בלישן דבנו בקריאה ונחשב עמהם גם
כשוא לשוא עריך: כמו נחש בגעיא: מאויי כתב רד"ק בפירוש שהיו"ד דגושה ובמכלול דף רכ"ו ור' יונה כתב כי מאויי רשע רפי ולא
מצאנוהו אנחנו כן אלא בס"א ירושלמי ראיתיו רפי קמץ הו"או והוא הספר אשר סמך עליו ר' יונה כי הוא מביא ראיה תמיד ממקרא ירושלמי וזהו
ספרים בסיקוסים וזה שנים רבות ע"כ. וגם אני מצאתיו כן בספר אחד כ"י ישן: יכסומו יכסימו ק': ימיטו ימוטו ק': ידעת ידעתי ק'
ובמסורת ב' כתיב ידעת וקרי ידעתי והשני ידעת כי כל תוכל איוב מ"ב ואיכון ראש פסוקא וליה דכוותיהון: משאת כן כתיב בשני מאריכין:
נצרה דגש הכ"די לתפארת: לדבר ׀ רע יש פסיק באמצע: פעלי און הפ"א במאריך: ויוכיחני הו"או בגעיא: אל יני חסר אל"ף ע"פ
המסורת וכמו שאמרתי במיכה א':

קמ
קמא

וְשָׁמְעוּ אֲמָרַי כִּי נָעֵמוּ׃ כְּמוֹ פֹלֵחַ וּבֹקֵעַ
בָּאָרֶץ נִפְזְרוּ עֲצָמֵינוּ לְפִי שְׁאוֹל׃ כִּי אֵלֶיךָ ׀
יֱהֹוִה אֲדֹנָי עֵינָי בְּכָה חָסִיתִי אַל־תְּעַר נַפְשִׁי׃
שָׁמְרֵנִי מִידֵי פַח יָקְשׁוּ לִי וּמֹקְשׁוֹת פֹּעֲלֵי אָוֶן׃
יִפְּלוּ בְמַכְמֹרָיו רְשָׁעִים יַחַד אָנֹכִי עַד־אֶעֱבוֹר׃ *

קמב מַשְׂכִּיל לְדָוִד
בִּהְיוֹתוֹ בַמְּעָרָה תְפִלָּה׃ קוֹלִי אֶל־יְהֹוָה
אֶזְעָק קוֹלִי אֶל־יְהֹוָה אֶתְחַנָּן׃ אֶשְׁפֹּךְ לְפָנָיו
שִׂיחִי צָרָתִי לְפָנָיו אַגִּיד׃ בְּהִתְעַטֵּף עָלַי ׀
רוּחִי וְאַתָּה יָדַעְתָּ נְתִיבָתִי בְּאֹרַח־זוּ אֲהַלֵּךְ
טָמְנוּ פַח לִי׃ הַבֵּיט יָמִין וּרְאֵה וְאֵין־לִי
מַכִּיר אָבַד מָנוֹס מִמֶּנִּי אֵין דּוֹרֵשׁ לְנַפְשִׁי׃
זָעַקְתִּי אֵלֶיךָ יְהֹוָה אָמַרְתִּי אַתָּה מַחְסִי חֶלְקִי
בְּאֶרֶץ הַחַיִּים׃ הַקְשִׁיבָה ׀ אֶל רִנָּתִי כִּי־דַלּוֹתִי
מְאֹד הַצִּילֵנִי מֵרֹדְפַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי׃ הוֹצִיאָה
מִמַּסְגֵּר ׀ נַפְשִׁי לְהוֹדוֹת אֶת־שְׁמֶךָ בִּי יַכְתִּרוּ
צַדִּיקִים כִּי תִגְמֹל עָלָי׃ *

קמג
מִזְמוֹר לְדָוִד יְהֹוָה ׀ שְׁמַע תְּפִלָּתִי
הַאֲזִינָה אֶל־תַּחֲנוּנַי בֶּאֱמֻנָתְךָ עֲנֵנִי בְּצִדְקָתֶךָ׃
וְאַל־תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט אֶת־עַבְדֶּךָ כִּי לֹא־יִצְדַּק
לְפָנֶיךָ כָל־חָי׃ כִּי רָדַף אוֹיֵב ׀ נַפְשִׁי דִּכָּא
לָאָרֶץ חַיָּתִי הוֹשִׁיבַנִי בְמַחֲשַׁכִּים כְּמֵתֵי עוֹלָם׃
וַתִּתְעַטֵּף עָלַי רוּחִי בְּתוֹכִי יִשְׁתּוֹמֵם לִבִּי׃
זָכַרְתִּי יָמִים ׀ מִקֶּדֶם הָגִיתִי בְכָל־פָּעֳלֶךָ
בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשׂוֹחֵחַ׃ פֵּרַשְׂתִּי יָדַי אֵלֶיךָ
נַפְשִׁי ׀ כְּאֶרֶץ־עֲיֵפָה לְךָ סֶלָה׃ מַהֵר עֲנֵנִי ׀
יְהֹוָה כָּלְתָה רוּחִי אַל־תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי
עִם־יֹרְדֵי בוֹר׃ הַשְׁמִיעֵנִי בַבֹּקֶר ׀ חַסְדֶּךָ כִּי־
בְךָ בָטָחְתִּי הוֹדִיעֵנִי דֶּרֶךְ־זוּ אֵלֵךְ כִּי־אֵלֶיךָ
נָשָׂאתִי נַפְשִׁי׃ הַצִּילֵנִי מֵאֹיְבַי ׀ יְהֹוָה אֵלֶיךָ
כִסִּתִי׃ לַמְּדֵנִי ׀ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ כִּי־אַתָּה
אֱלוֹהָי רוּחֲךָ טוֹבָה תַּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר׃
לְמַעַן־שִׁמְךָ יְהֹוָה תְּחַיֵּנִי בְּצִדְקָתְךָ ׀ תוֹצִיא
מִצָּרָה נַפְשִׁי׃ וּבְחַסְדְּךָ תַּצְמִית אֹיְבָי
וְהַאֲבַדְתָּ כָּל־צֹרֲרֵי נַפְשִׁי כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ׃ *

קמד לְדָוִד ׀ בָּרוּךְ יְהֹוָה ׀ צוּרִי
הַמְלַמֵּד יָדַי לַקְרָב אֶצְבְּעוֹתַי לַמִּלְחָמָה׃ חַסְדִּי
וּמְצוּדָתִי מִשְׂגַּבִּי וּמְפַלְטִי לִי מָגִנִּי וּבוֹ חָסִיתִי
הָרוֹדֵד עַמִּי תַחְתָּי׃ יְהֹוָה מָה־אָדָם וַתֵּדָעֵהוּ
בֶּן־אֱנוֹשׁ וַתְּחַשְּׁבֵהוּ׃ אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה יָמָיו
כְּצֵל עוֹבֵר׃ יְהֹוָה הַט־שָׁמֶיךָ וְתֵרֵד גַּע
בֶּהָרִים וְיֶעֱשָׁנוּ׃ בְּרוֹק בָּרָק וּתְפִיצֵם שְׁלַח
חִצֶּיךָ וּתְהֻמֵּם׃ שְׁלַח יָדֶיךָ מִמָּרוֹם פְּצֵנִי
וְהַצִּילֵנִי מִמַּיִם רַבִּים מִיַּד בְּנֵי נֵכָר׃ אֲשֶׁר
פִּיהֶם דִּבֶּר־שָׁוְא וִימִינָם יְמִין שָׁקֶר׃ אֱלֹהִים
שִׁיר חָדָשׁ אָשִׁירָה לָּךְ בְּנֵבֶל עָשׂוֹר אֲזַמְּרָה־
לָּךְ׃ הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים הַפּוֹצֶה אֶת־
דָּוִד עַבְדּוֹ מֵחֶרֶב רָעָה׃ פְּצֵנִי וְהַצִּילֵנִי מִיַּד
בְּנֵי־נֵכָר אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר־שָׁוְא וִימִינָם יְמִין
שָׁקֶר׃ אֲשֶׁר בָּנֵינוּ ׀ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים
בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית
הֵיכָל׃ מְזָוֵינוּ מְלֵאִים מְפִיקִים מִזַּן אֶל־זַן
צֹאונֵנוּ מַאֲלִיפוֹת מְרֻבָּבוֹת בְּחוּצוֹתֵינוּ׃ אַלּוּפֵינוּ
מְסֻבָּלִים אֵין־פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה
בִּרְחֹבֹתֵינוּ׃ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי
הָעָם שֶׁיְהֹוָה אֱלֹהָיו׃ *

תהלה

קמב קמג נתיבתי חסר"ן בגעיא : **כי דלותי** מלעיל וחד מלרע דלותי ולי יהושיע : **במעשה** נקמת ס"ס בגעיא וכן הוא לב"א בחילופים : **נפשי כארץ** עיפה החכם ערמאה במאיר תהלות שלו פירשו כאילו הוא בב"ית **בארץ** שכן כתב כי הנפש אף כי היא בארץ עיפה הוא גוף האדם היא לך סלה כי הנפש המשכלת הוא חלק אלוה מעולמו וכו' ; וגם החכם יחייא פי' בבי"ת וזהו לשונו אף כי המעשה הטוב הוא במגע ממני המחשבה טובה עודנה אף כי נפשי שהיא נתונה בארץ עיפה ויבשה אכל טוב לבלתי היותה בארץ חסר עיני ה' אלהי בה מראשית השנה ועד אחרית השנה היא לך אלהי עולם הפלה והנצחיות ע"כ ומגו כללא דמסורת פ' לך לך תסתיים דכתוב בכ"ף דנמסר התם ה' כארץ בכ"ף והדין חד מנהון ונוסחי דיקי כמי כוותיה סלקי ודא היא גירסת התרגום ון' עזרא ורד"ק ואחריני ולא משגחינן בערמאה ויחייא לגבי ן' עזרא ורד"ק דהוו בקיאי בגירסא טפי מיניהו : **מאויבי ׀ ה'** יש פסיק בין מאיבי לה' כמכתב בכמה מקומות לדבר נחות : **והאבדת** בגעיא : **המלמד ידי לקרב** הה"ס רפויה והם"א
קמד פתוחה בגעיא מכלול דף כ' ומלת לקרב הק"וף רפויה והל"מד בלא געיא מכלול דף כ"א : **ומפלטי** קל הל"מד וכמוהו רבים רד"ק בפי' ומכלול דף ע"ד ושרשים והגהה שם ועיין במזמור י"ח : **הרודד** במדוייקים ב"י מלא וא"ו : **עמי** חד מן ג' דסבירין עמים וסימן נמסר במ"ג שמואל ב' כ"ב והתם המכלול בשקל פועלים וכ"כ ר' יונה בס' הרקמה : **תחתי** כתב רש"י כי בס' מדוייק מוגה יש מסו' עליו תחתיו ק' ע"כ ולא נמצא כן בספרי שלנו ולא במסרתנו : **יהוה מה אדם** הי"וד בגעיא בס"ס : **ויעשנו** הו"או בגעי' בס"ס : **אלהים שיר חדש** הא"לף בגעיא בס"ס : **והצילני מיד** בני נכר הצ"ת בגעיא בס"ס וכן בחילופי' לב"א : **צאוננו** כ"כ במדוייקי' : **בחוצותינו** במדוייקי' מלא וא"ו גם אחר הד"י : **מסבלם** הה"ס בגעי':

וגבורתיך

קמה
תהלה לדוד ארוממך
אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד :
בכל־יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד :
גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר :
דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו : הדר
כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה : ועזוז
גדולתך נוראותיך יאמרו וגדלותך אספרנה : זכר
רב־טובך יביעו וצדקתך ירננו : חנון ורחום
יהוה ארך אפים וגדל־חסד : טוב־יהוה
לכל ורחמיו על־כל־מעשיו : יודוך יהוה
כל־מעשיך וחסידיך יברכוכה : כבוד מלכותך
יאמרו וגבורתך ידברו : להודיע ׀ לבני
האדם גבורתיו וכבוד הדר מלכותו : מלכותך
מלכות כל־עלמים וממשלתך בכל־דור ודר :
סומך יהוה לכל־הנפלים וזוקף לכל־הכפופים :
עיני־כל אליך ישברו ואתה נותן־להם את־
אכלם בעתו : פותח את־ידך ומשביע לכל־
חי רצון : צדיק יהוה בכל־דרכיו וחסיד
בכל־מעשיו : קרוב יהוה לכל־קראיו לכל
אשר יקראהו באמת : רצון־יראיו יעשה
ואת־שועתם ישמע ויושיעם : שומר יהוה
את־כל־אהביו ואת כל־הרשעים ישמיד :
תהלת יהוה ידבר־פי ויברך כל־בשר שם
קדשו לעולם ועד : * קמו
הללויה הללי נפשי את־יהוה :
אהללה יהוה בחיי אזמרה לאלהי בעודי :
אל־תבטחו בנדיבים בבן־אדם ׀ שאין לו
תשועה : תצא רוחו ישב לאדמתו ביום
ההוא אבדו עשתנתיו : אשרי שאל
יעקב בעזרו שברו על־יהוה אלהיו : עשה ׀
שמים וארץ את־הים ואת־כל־אשר־בם
השמר אמת לעולם : עשה משפט ׀
לעשוקים נתן לחם לרעבים יהוה מתיר
אסורים : יהוה ׀ פקח עורים יהוה זקף
כפופים יהוה אהב צדיקים : יהוה ׀ שמר
את־גרים יתום ואלמנה יעודד ודרך רשעים
יעות : ימלך יהוה ׀ לעולם אלהיך ציון לדר
ודר הללויה : * קמז הללויה ׀
כי־טוב זמרה אלהינו כי־נעים נאוה תהלה :
בונה ירושלם יהוה נדחי ישראל יכנס :
הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם : מונה
מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא : גדול
אדונינו ורב־כח לתבונתו אין מספר : מעודד
ענוים יהוה משפיל רשעים עדי־ארץ : ענו
ליהוה בתודה זמרו לאלהינו בכנור : המכסה
שמים ׀ בעבים המכין לארץ מטר המצמיח
הרים חציר : נותן לבהמה לחמה לבני
ערב אשר יקראו : לא בגבורת הסוס יחפץ
לא־בשוקי האיש ירצה : רוצה יהוה את־
יראיו את־המיחלים לחסדו : שבחי ירושלם
את־יהוה הללי אלהיך ציון : כי־חזק בריחי
שעריך ברך בניך בקרבך : השם־גבולך
שלום חלב חטים ישביעך : השלח אמרתו
ארץ עד־מהרה ירוץ דברו : הנתן שלג
כצמר

קמה וגבורתיך בי"וד ועיין מ"ס בישעיה סימן פ"ג : וגדלותך וגדולתך ור"דק כתב שנכתב ביו"ד הרבוי אחר התי"ו וכן הוא בדפוסים אחרונים אבל בדפוסים ראשונים ובס"ס כ"י מדוייקים לא נמצא בהם יו"ד וכן מסתבר דלא נמנה במסורת רק עם ס"ב מלין דכתיבין מוקדם מאוחר וסימנם נמסר במ"ג אות הו"או : וגדל חסד בס"ס המדוייקים כתוב ונדל חסד בקמץ חטוף ובלא וא"ו אחר דל"ת וכן הוא בדפוסים ישני ובמקצת דפוסים כתוב וגדול חסד בו"או ויש להם על מה שיסמוכו מהמסרה שלנו שנמנה זה עם המלות שיש בהם וא"ו יתירה אע"פי שהן בקמץ חטוף וכבר נמנו במסרה זו תיבות אחרות עם וא"ו שלא נמצאו כן בספרים ולפיכך אין לסמוך עליה אדרבה יש לדחותה מפני מסרה אחרת האומרת וגדל ב' חד מלא וחד חסר והמלא הוא וגדול כח דריש נחום והחסר הוא זה וכן כתב רד"ק בהדיא הכא והתם : יברכוכה חד מן מלין דכת יבין כ"ה בסוף תיבותא ובזוהר פרשת בשלח דף קמ"ו אל תקרי יברכוכה אלא יברכו כ"ה כה תברכו בשם המפורש כה תברכו בלשון הקדש · ועיין עוד בזוהר פרשת ואתחנן דף רס"ו וריקאנטי פרשת בשלח ושערי אורה דף י' ובחיי פרשת בשלח על פסוק זה אלי ואנוהו ויברכוכה יברכו כה כלומר בענין הזה והוא נגלה ונסתר כענין נוסח הברכות שתקנו ברוך אתה לנוכח ואשר קדשנו בנסתר וזהו שאמר מיד כבוד מלכותך יאמרו · וגבורתך ידברו לנוכח ואח"כ אמר להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו שלא לנוכח להורות שאף על פי שהוא יתברך נסתר ונעלם מהשגת כל מושג נגלה הוא ונמצא בלבבות : וכבוד הדר ברוב הספרים הכתף ימין והמיעט במלא וכבוד : וממשלתך בכל דור ודר כן הוא לפי המסרה שלנו קדמאה מלא תנינא חסר וברובה ספרים שניהם מלאים : פותח את ידך חסר יו"ד על פי המסורת : ה' ידבר פי יו"ד של ידבר בגעיא ולא יו"ד של שם :
קמו הללויה ריש פרקא וחדא מלה : ימלך ה' לעולם הל"מד בגעיא : לדר ודר הללויה חדא מלה : הללויה כי טוב חדא מלה : הרופא במקצת ספרים חסר וא"ו : לעצבותם בדגש הבי"ת לתפארת : רוצה ה' עיין מ"ס בסימן קמ"ט : המיחלים הס"ת במאריך :
קרחו

בצמר כפור כאפר יפזר: משליך קרחו
כפתים לפני קרתו מי יעמד: ישלח דברו
וימסם ישב רוחו יזלו־מים: מגיד דברו
ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: לא־עשה
כן לכל־גוי ומשפטים בל־ידעום הללויה: *

קמח

הללויה ׀ הללו את־יהוה
מן־השמים הללוהו במרומים: הללוהו כל־
מלאכיו הללוהו כל־צבאו: הללוהו שמש
וירח הללוהו כל־כוכבי אור: הללוהו שמי
השמים והמים אשר ׀ מעל השמים: יהללו
את־שם יהוה כי הוא צוה ונבראו: ויעמידם
לעד לעולם חק־נתן ולא יעבור: הללו את־
יהוה מן־הארץ תנינים וכל־תהמות: אש
וברד שלג וקיטור רוח סערה עשה דברו:
ההרים וכל־גבעות עץ פרי וכל־ארזים: החיה
וכל־בהמה רמש וצפור כנף: מלכי־ארץ
וכל־לאמים שרים וכל־שפטי ארץ: בחורים
וגם־בתולות זקנים עם־נערים: יהללו ׀ את־
שם יהוה כי־נשגב שמו לבדו הודו על־ארץ
ושמים: וירם קרן ׀ לעמו תהלה לכל־חסידיו
לבני ישראל עם קרבו הללויה: *

קמט

הללויה ׀ שירו ליהוה
שיר חדש תהלתו בקהל חסידים: ישמח
ישראל בעשיו בני־ציון יגילו במלכם:
יהללו שמו במחול בתף וכנור יזמרו־לו: כי־
רוצה יהוה בעמו יפאר ענוים בישועה:
יעלזו חסידים בכבוד ירננו על־משכבותם:
רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:
לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים:
לאסר מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל:
לעשות בהם ׀ משפט כתוב הדר הוא לכל־
חסידיו הללויה: *

קנ

הללויה ׀ הללו־אל בקדשו הללוהו ברקיע
עזו: הללוהו בגבורתיו הללוהו כרב גדלו:
הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור:
הללוהו בתף ומחול הללוהו במנים ועגב:
הללוהו בצלצלי־שמע הללוהו בצלצלי
תרועה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

נשלם ספר תהלים · תהלות לאל קדש הלולים ·

סכום פסוקי של ספר תהלים קס אלפים וחמש מאות ועשרים ושבעה ורמז דוד בן ישי על ישראל תשתדד · וסדריו הם תשעה עשר וסימנו ביום טובה היה בטוב ומזמוריו מאה וחמשים וסימנו ודרור קן לה :

משלי

קרחו במקצת ספרים מדוייקים הקו"ף בפתח ובמאריך וכן נקוד פתח בספר בעל הלשון · וי"ס בקמץ ובמאריך וברוב הדפוסים בקמץ חטוף : כפתים רד"ק מנאו בספר מכלול דף קנ"ז עם הרפויין כמו הן אני כפיך איוב ל"ג · ויהיה כאן שם העיר שופטים י' · וכ"כ בעל מקנה אברם וכ"כ ר' אליה הלוי בפרק שירה ובפי' מהלך שבילי הדעת שבכל שתי אותיות בג"ד כפת זו אצל זו שהראשונה דגושה הוא אז, שתיהם ממוצא א' אבל אם הן משתי מוצאות תהיינה רפות ובספר רב פעלים כתוב שמכלל שתי אותיות יצאו ג' רפין שלא כמנהג עכ"ה ויהי כאן שם העיר · משליך קרחו כפתים · הן אני כפיך לאל · ועוד אחר שלא הזכירו בעל המסורת ורפה גם הוא · והיא כפורחת עלתה נצה ע"כ : דברו דבריו ק' : הללויה שבסוף וריש המזמור שלאחריו חדא מלה : צבאו כצאיו ק' : יהללו הי"וד בגעיא בס"ס : בתולות בדפוסים ישנים ובכל ספרים כ"י שלפני מלא דמלא ועיין מ"ש באסתר ב' : לכל חסידיו הל"מד בגעיא : הללויה שבסוף וריש המזמור שלאחריו חדא מלה : כי רוצה ב' מלא ואידך רוצה ה' את יראיו ובס"ס שניהם הצד"י בצירי : יעלזו בשני שואין : פיפיות ב' ואידך בישעיה סימן מ"א ועיין מ"ש שם : בלאמים קל הל"מד ולא מצאנוהו דגש כי אם בספר אחד כ"י : לאסר הא"לף בשוא לבדו : הללויה שבסוף וריש המזמור שלאחריו חדא מלה : גדלו הגי"מל בשלש נקודות רד"ק בשרשים : בנבל במקצת ספרים הנו"ן בסגול ורד"ק כתב בשוא בצירי : ועגב חסר וא"ו אחר עי"ן והגי"מל רפויים ועיין מ"ש מכלל ויפי באיוב ל' : בצלצלי תרועה הצי"ת בגעיא : הללויה חדא מלה כתיב :

תם ספר תהלים · בעזר מגביה שפלים ·

מִשְׁלֵי

שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ לָדַעַת
חָכְמָה וּמוּסָר לְהָבִין אִמְרֵי בִינָה׃ לָקַחַת
מוּסַר הַשְׂכֵּל צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמֵשָׁרִים׃ לָתֵת
לִפְתָאיִם עָרְמָה לְנַעַר דַּעַת וּמְזִמָּה׃ יִשְׁמַע
חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה׃ לְהָבִין
מָשָׁל וּמְלִיצָה דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידֹתָם׃ יִרְאַת
יְהוָה רֵאשִׁית דָּעַת חָכְמָה וּמוּסָר אֱוִילִים בָּזוּ׃
שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל־תִּטֹּשׁ תּוֹרַת
אִמֶּךָ׃ כִּי ׀ לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וַעֲנָקִים
לְגַרְגְּרֹתֶךָ׃ בְּנִי אִם־יְפַתּוּךָ חַטָּאִים אַל־
תֹּבֵא׃ אִם־יֹאמְרוּ לְכָה אִתָּנוּ נֶאֶרְבָה לְדָם
נִצְפְּנָה לְנָקִי חִנָּם׃ נִבְלָעֵם כִּשְׁאוֹל חַיִּים
וּתְמִימִים כְּיוֹרְדֵי בוֹר׃ כָּל־הוֹן יָקָר נִמְצָא
נְמַלֵּא בָתֵּינוּ שָׁלָל׃ גּוֹרָלְךָ תַּפִּיל בְּתוֹכֵנוּ
כִּיס אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּנוּ׃ בְּנִי אַל־תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ
אִתָּם מְנַע רַגְלְךָ מִנְּתִיבָתָם׃ כִּי רַגְלֵיהֶם
לָרַע יָרוּצוּ וִימַהֲרוּ לִשְׁפָּךְ־דָּם׃ כִּי־חִנָּם
מְזֹרָה הָרָשֶׁת בְּעֵינֵי כָּל־בַּעַל כָּנָף׃ וְהֵם
לְדָמָם יֶאֱרֹבוּ יִצְפְּנוּ לְנַפְשֹׁתָם׃ כֵּן אָרְחוֹת
כָּל־בֹּצֵעַ בָּצַע אֶת־נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח׃
חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה בָּרְחֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ׃
בְּרֹאשׁ הֹמִיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בָּעִיר
אֲמָרֶיהָ תֹאמֵר׃ עַד־מָתַי ׀ פְּתָיִם תְּאֵהֲבוּ
פֶתִי וְלֵצִים לָצוֹן חָמְדוּ לָהֶם וּכְסִילִים יִשְׂנְאוּ־
דָעַת׃ תָּשׁוּבוּ לְתוֹכַחְתִּי הִנֵּה אַבִּיעָה לָכֶם
רוּחִי אוֹדִיעָה דְבָרַי אֶתְכֶם׃ יַעַן קָרָאתִי
וַתְּמָאֵנוּ נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מַקְשִׁיב׃ וַתִּפְרְעוּ
כָל־עֲצָתִי וְתוֹכַחְתִּי לֹא אֲבִיתֶם׃ גַּם־אֲנִי
בְּאֵידְכֶם אֶשְׂחָק אֶלְעַג בְּבֹא פַחְדְּכֶם׃ בְּבֹא
כְשַׁאֲוָה ׀ פַּחְדְּכֶם וְאֵידְכֶם כְּסוּפָה יֶאֱתֶה בְּבֹא
עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוּקָה׃ אָז יִקְרָאֻנְנִי וְלֹא אֶעֱנֶה
יְשַׁחֲרֻנְנִי וְלֹא יִמְצָאֻנְנִי׃ תַּחַת כִּי־שָׂנְאוּ דָעַת
וְיִרְאַת יְהוָה לֹא בָחָרוּ׃ לֹא־אָבוּ לַעֲצָתִי
נָאֲצוּ כָּל־תּוֹכַחְתִּי׃ וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם

ומִמֹּעֲצֹתֵיהֶם

משלי

א **משלי** מ"ס רבתי ומדרש אגדה מלמד שנתענה מ' יום שנתנו לו חכמת התורה כמשה דכתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה והכי איתא באגדת משלי ועיין מסורת הברית הגדול : **ומשרים** ג' וסימן כי אתה בחן לבב ד"ה א' כ"ט לקחת מוסר השכל · כל מעגל טוב משלי ב' ע"כ ובכמה ספרים מסור ג' ב' מלא וחד חסר ולא מסיימי ומדחזינן בכולהו ספרי דהאי דד"ה ודמשלי ב' מלאים אית לן למימר דדין חסר ובקצת ספרים נמסר ומישרים ג' ותו לא ונכתבו שלשתן מלאים : **לתת לפתאים** בס"ס הא"לף נחה והיו"ד נעה כמ"ש בתהלים סי' קי"ו : **לגרגרתך** במקצת ספרים מדוייקים חסר וא"ו וחסר יו"ד עיין במסורת : **גורלך תפיל** הפ"א דגושה מפני הטפחא שבמלת גורלך : **מזרה** בספרים מדוייקים חסר וא"ו וכן נמסר עליו לית וחסר : **יארבו** ברוב הספרים הא"לף בחטף סגול : **בצע בצע** כן הוא במדוייקים בב' טעמים ובס"א נמסר לית נטעם מלעיל ותו אשכחנ' בטעמא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה דחשיב ליה בגווייהו ועיין מ"ש בישעיה ס"ג : **תאמר** ב' בזירי בהפסק וסי' ועתה כיה ויכרתו לי ארזים מלכים א' ה' · בפתחי שערים : **פתים** נכתב בלא אל"ף עם יו"ד לא"ד הפעל לבד וי"וד הרבים נפלה וכן כי משובת פתים תהרגם שבסמוך והמסורת קבא עליהם ב' חסר כתיב בחד יו"ד לחוד : **תאהבו פתי** בגעיא והה"א בחטף פתח ועיין בס' הרכבה : **תאהבו** ילקוט איכה רמז תתק"בא תאהבו פתי תאהבון כתיב אמר הקב"ה בנוהג שבעולם אדם אוכל בהמה ד' ימים או ג' ימים ונפשו קניטה עליו ואתם הרי כמה שנים אתם עובדים אלילים שכתוב בה לא תאמר לו צא תאמר לו ואין נפשכם קניטה ע"כ · פי' בהמה דגים כבושים קטנים כדתנן פ' י' דתרומות ר' יהודה מתיר בבהמה · ובפ' הנודר מן המבושל הנודר מן הבהמה מותר בטרית טרופה וקא דריש נו"ן תאהבון תרגום דג נונא אבל לא נמצאת בספרים שלנו : **תשובו** בספרים ישנים כ"י ומהדפוס מלא וא"ו : **לתוכחתי** הלא"ד בגעיא : **בשאוה** כשואה ק' : **ואידכם** בגעיא הו"או בס"ס : **יאתה** הא"לף בחטף סגול ברוב הספרים לא בשוא לבדו כמו שנמצא מקצתם וכן בשרשים עדיך תאתה מיכה ד' בטעם הא"לף ובגעיא תיובתא לן מבשון והב יאתה בסופה יאתה והמסורת עליהם יתתה ב' : **אענה** העי"ן בחטף סגול : **ויאכלו** הו"או בגעיא בס"ס :

ושאנן

ממעצתיהם ישבעו׃ כי משובת פתים
תהרגם ושלות כסילים תאבדם׃ ושמע לי
ישכן־בטח ושאנן מפחד רעה׃ ב
בני אם־תקח אמרי ומצותי תצפן
אתך׃ להקשיב לחכמה אזנך תטה לבך
לתבונה׃ כי אם לבינה תקרא לתבונה
תתן קולך׃ אם־תבקשנה ככסף וכמטמנים
תחפשנה׃ אז תבין יראת יהוה ודעת אלהים
תמצא׃ כי־יהוה יתן חכמה מפיו דעת
ותבונה׃ וצפן לישרים תושיה מגן להלכי
תם׃ לנצר ארחות משפט ודרך חסידו
ישמר׃ אז תבין צדק ומשפט ומישרים
כל־מעגל־טוב׃ כי־תבוא חכמה בלבך
ודעת לנפשך ינעם׃ מזמה תשמר עליך
תבונה תנצרכה׃ להצילך מדרך רע מאיש
מדבר תהפכות׃ העזבים ארחות ישר
ללכת בדרכי־חשך׃ השמחים לעשות רע
יגילו בתהפכות רע׃ אשר ארחתיהם עקשים
ונלוזים במעגלותם׃ להצילך מאשה זרה
מנכריה אמריה החליקה׃ העזבת אלוף
נעוריה ואת־ברית אלהיה שכחה׃ כי שחה
אל־מות ביתה ואל־רפאים מעגלתיה׃ כל־
באיה לא ישובון ולא־ישיגו ארחות חיים׃
למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים
תשמר׃ כי־ישרים ישכנו־ארץ ותמימים

יותרו בה׃ ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים
יסחו ממנה׃ ג בני תורתי
אל־תשכח ומצותי יצר לבך׃ כי ארך ימים
ושנות חיים ושלום יוסיפו לך׃ חסד ואמת אל־
יעזבך קשרם על־גרגרותיך כתבם על־לוח
לבך׃ ומצא־חן ושכל־טוב בעיני אלהים
ואדם׃ בטח אל־יהוה בכל־לבך ואל־
בינתך אל־תשען׃ בכל־דרכיך דעהו והוא
יישר ארחתיך׃ אל־תהי חכם בעיניך ירא
את־יהוה וסור מרע׃ רפאות תהי לשרך יצפן
ושקוי לעצמותיך׃ כבד את־יהוה מהונך חסידיו ק׳
ומראשית כל־תבואתך׃ וימלאו אסמיך
שבע ותירוש יקביך יפרצו׃ מוסר יהוה
בני אל־תמאס ואל־תקץ בתוכחתו׃ כי את
אשר־יאהב יהוה יוכיח וכאב את־בן ירצה׃
אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה׃
כי טוב סחרה מסחר־כסף ומחרוץ תבואתה׃
יקרה היא מפניים וכל־חפציך לא ישוו־בה׃ מפנינים
ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד׃
דרכיה דרכי־נעם וכל־נתיבתיה שלום׃ עץ־
חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר׃
יהוה בחכמה יסד־ארץ כונן שמים
בתבונה׃ בדעתו תהומות נבקעו ושחקים
ירעפו־טל׃ בני אל־ילזו מעיניך נצר תושיה
ומזמה׃ ויהיו חיים לנפשך וחן לגרגרתיך׃
אז

ב ושאנן הכ״ן בפתח וזה א׳ מן הארבעה וסימן נמסר בירמיה סימן ל׳ במ״ג׃ **אזנך** חד מן החסרים י״וד במסורת׃ **כי אם לבינה** בכל הספרים הא״לף בחירק ובמקרא גדולה כתוב בגליון כי לפי התרגום הוא אם בצירי שתרגם אימא ע״כ ונראה לי שזהו כפי מדרשי רבותינו ז״ל שדרשו כן על דרך אל תקרי אם אלא אֵם דיש אם למקרא ולמסורת כי הא דאמרינן בחלומות בפ׳ הרואה הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר כי אם לבינה תקרא והכי איתא בהדיא במד״ר פרשת נשא דברי למואל מלך משא וגו׳ זו היתה תורה שמסרתו לשלמה שנקראת אם לומדים כמה דתימא כי אם לבינה תקרא אם כתוב ע״כ׳ וכן בהקדמת תיקוני הזוהר דף ב׳ י״א ותיקונים דף ל״ד מ״ח כ״ט ובזוהר פרשת תרומה דף קט״ז וריקנאטי פרשת כי תצא דף רי״א בשם ספר הבהיר ושערי צדק סוף מדה השמינית נדרש כאילו נכתב בצירי אֵם וכולן נאמרו דרך דרש וכיוצא בזה נדרש בתיקוני הזוהר דף ל׳ ודף כ״ה אם תשכבון בין שפתים אל תקרי אם אלא אֵם עוד שם דף כ״ח כי אם ליראה אל תקרי אם אלא אֵם הה״ד אים ואמו ואביו תיראו וכו׳׃ **ובמטמנים** הו״או בגעיא בספרים ישנים׃ **וצפן** יצפן ק׳׃ **חסידו** חסידיו ק׳׃ **לנפשך** בס״ס הלמ״ד בגעיא׃ **מזמה תשמר עליך תבונה תנצרכה** כן הם הטעמים במדוייקים כ״י׃ **בתהפכות** הכ״ית בגעיא בס״ס׃ **להצילך מאשה זרה** בדפוס מנאפולי כתוב רעה וטעות הוא׃ **החליקה** ברוב הספרים החי״ת בחטף סגול וכן חבירו שבסימן ז׳׃
ג **כי את אשר** הכלל את בצירי ובמקף בסגול וזולתי מקף בא בסגול בג׳ מקומות וזה אחד מהם כמ״ש בתלים סימן ס׳ ובאיוב סוף סימן מ״א׃ **יאהב** ברוב הספרים הא״לף בחטף סגול׃ **יקרה היא** לית מלעיל ונמנה בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה בסוף מסורת גדול׃ **מפניים** מפנינים ק׳ והכתיב מפניים ולין הוא חד מן מלין דחסרין נו״ן וקריין ודרשו בבבלי סוף הוריות ובירושלמי פרק הבונה ובמדרש רבה ריש פרשת נשא יקרה היא מפנינים מכ״ג שנכנס לפני ולפנים ונראה לי לדרשי תחלה יו״ד קדמאה אלקמיה דהוי מפני ובתר הכי דרשי׳ יו״ד תנייתא אבתריה דהוי מפנים והיינו דאמר יקרה היא מכ״ג שנכנס לפני ולפנים וקרוב לזה ראיתי אח״כ במסורת הברית הגדול והנאני׃ **וכל נתיבתיה** הו״או בגעיא׃ **ותמכיה** הו״או בגעיא׃ **יהוה בחכמה** יו״ד של שם בגעיא בספרים ישנים׃ **אל ילזו מעיניך** קדמאה ילזו תנייתא יליזו לקמן סימן ד׳ ובמסורה ריש פרשת בהעלתך חשיב להכך תס ז׳ זוגים מתחלפים קדמאה וא״ו תנייתא יו״ד ואע״ג דכתיב הכא ילזו חסר וא״ו לאו לענין הכתיבה איתמר במסור׳ רק לענין הקריאה כדאשכחן מנחת קנאות

אָז תֵּלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכֶּךָ וְרַגְלְךָ לֹא תִגּוֹף׃ אִם־
תִּשְׁכַּב לֹא־תִפְחָד וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתֶךָ׃ אַל־
תִּירָא מִפַּחַד פִּתְאֹם וּמִשֹּׁאַת רְשָׁעִים כִּי תָבֹא׃
כִּי־יְהוָה יִהְיֶה בְכִסְלֶךָ וְשָׁמַר רַגְלְךָ מִלָּכֶד׃ אַל־
תִּמְנַע־טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדֶיךָ לַעֲשׂוֹת׃ ידך ק
אַל־תֹּאמַר לְרֵעֶיךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ לרעך ק
אִתָּךְ׃ אַל־תַּחֲרֹשׁ עַל־רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא־ כשילו ק
יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ׃ אַל־תָּרוֹב עִם־אָדָם תריב ק
חִנָּם אִם־לֹא גְמָלְךָ רָעָה׃ אַל־תְּקַנֵּא בְּאִישׁ
חָמָס וְאַל־תִּבְחַר בְּכָל־דְּרָכָיו׃ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה
נָלוֹז וְאֶת־יְשָׁרִים סוֹדוֹ׃ מְאֵרַת יְהוָה בְּבֵית
רָשָׁע וּנְוֵה צַדִּיקִים יְבָרֵךְ׃ אִם־לַלֵּצִים הוּא־
יָלִיץ וְלַעֲנִיִּים יִתֶּן־חֵן׃ כָּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ ולענוים ק
וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן׃

ד

שִׁמְעוּ בָנִים מוּסַר אָב וְהַקְשִׁיבוּ לָדַעַת
בִּינָה׃ כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל־
תַּעֲזֹבוּ׃ כִּי־בֵן הָיִיתִי לְאָבִי רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי
אִמִּי׃ וַיֹּרֵנִי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמָךְ־דְּבָרַי לִבֶּךָ
שְׁמֹר מִצְוֹתַי וֶחְיֵה׃ קְנֵה חָכְמָה קְנֵה בִינָה
אַל־תִּשְׁכַּח וְאַל־תֵּט מֵאִמְרֵי־פִי׃ אַל־תַּעַזְבֶהָ
וְתִשְׁמְרֶךָּ אֱהָבֶהָ וְתִצְּרֶךָּ׃ רֵאשִׁית חָכְמָה
קְנֵה חָכְמָה וּבְכָל־קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה׃ סַלְסְלֶהָ
וּתְרוֹמְמֶךָּ תְּכַבֵּדְךָ כִּי תְחַבְּקֶנָּה׃ תִּתֵּן לְרֹאשְׁךָ
לִוְיַת־חֵן עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת תְּמַגְּנֶךָּ׃
שְׁמַע בְּנִי וְקַח אֲמָרָי וְיִרְבּוּ לְךָ שְׁנוֹת
חַיִּים׃ בְּדֶרֶךְ חָכְמָה הֹרֵיתִיךָ הִדְרַכְתִּיךָ
בְּמַעְגְּלֵי־יֹשֶׁר׃ בְּלֶכְתְּךָ לֹא־יֵצַר צַעֲדֶךָ וְאִם־
תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל׃ הַחֲזֵק בַּמּוּסָר אַל־תֶּרֶף
נִצְּרֶהָ כִּי־הִיא חַיֶּיךָ׃ בְּאֹרַח רְשָׁעִים אַל־
תָּבֹא וְאַל־תְּאַשֵּׁר בְּדֶרֶךְ רָעִים׃ פְּרָעֵהוּ אַל־
תַּעֲבָר־בּוֹ שְׂטֵה מֵעָלָיו וַעֲבוֹר׃ כִּי לֹא יִשְׁנוּ
אִם־לֹא יָרֵעוּ וְנִגְזְלָה שְׁנָתָם אִם־לֹא יַכְשׁוֹלוּ׃
כִּי לָחֲמוּ לֶחֶם רֶשַׁע וְיֵין חֲמָסִים יִשְׁתּוּ׃ וְאֹרַח
צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד־נְכוֹן הַיּוֹם׃
דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ׃
בְּנִי לִדְבָרַי הַקְשִׁיבָה לַאֲמָרַי הַט־
אָזְנֶךָ׃ אַל־יַלִּיזוּ מֵעֵינֶיךָ שָׁמְרֵם בְּתוֹךְ לְבָבֶךָ׃
כִּי־חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם וּלְכָל־בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא׃
מִכָּל־מִשְׁמָר נְצֹר לִבֶּךָ כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים׃
הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק
מִמֶּךָּ׃ עֵינֶיךָ לְנֹכַח יַבִּיטוּ וְעַפְעַפֶּיךָ יַיְשִׁרוּ
נֶגְדֶּךָ׃ פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְכָל־דְּרָכֶיךָ יִכֹּנוּ׃
אַל־תֵּט־יָמִין וּשְׂמֹאול הָסֵר רַגְלְךָ מֵרָע׃

ה

בְּנִי לְחָכְמָתִי הַקְשִׁיבָה
לִתְבוּנָתִי הַט־אָזְנֶךָ׃ לִשְׁמֹר מְזִמּוֹת וְדַעַת
שְׂפָתֶיךָ יִנְצֹרוּ׃ כִּי נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתֵי זָרָה
וְחָלָק מִשֶּׁמֶן חִכָּהּ׃ וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַלַּעֲנָה
חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת׃ רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת
שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ׃ אֹרַח חַיִּים פֶּן־תְּפַלֵּס
נָעוּ מַעְגְּלֹתֶיהָ לֹא תֵדָע׃ וְעַתָּה
בנים

ד קנאות הוא מנחת קנאות היא וכמ"ש בפרשת נשא : וערבה שנתך הוא"ו נגעיא : לאל ידיך ידך ק' : לרעיך לרעך ק' : והוא יושב חד מן ב' מלא בסיפרא : אל תרוב תריב ק' : ואת ישרים הו"או נגעיא בס"ס : ולעניים ולענוים ק' : מוסר אב חד מן י"ב פתחים וסי' במסר בסימן ו' במ"ג והמלה מלעיל : לפני אמי במקצת דפוסים אחרונים לפני כתיב לבני ק' ויש ספרים שכתוב בהם לבני אמי בכתוב וכן פי' הטמכוא"ל ואין הדבר כן שספרי חבירו מלמד עליו לפני אפרים ובנימן ומנשה תילים סימן פ' והמסורת נוחת ואומרת ב' סבירין לבני וקריין לפני ומטעין בהו ס"מ דכי הדדי ניכהו והכי אשכחנא בספרי דוקני דכתיבין וקריין לפני : יתמך דברי במקצת ספרים כתוב יתמך דברי בחולם הת"ס וזהו דעת ר"כ ורוב הספרים בקמץ חטוף ובכ"א · וכ"כ רד"ק במכלול דף כ"ב נח כן בקמץ חטף אע"פי שלא נח על מלה זעירא או מלה מלעיל לפי שהי"וד מועמדת בגעיא ע"כ ומ"מ קריאת השוא נח כמו יקטל עני איוב כ"ד : וחיה הח"ית בשוא לבדו : סלסלה במקצת דפוסים אחרונים כתוב י"וד אחר למ"ד ושבוש הוא ועיין מ"ש בד"ה א' ב' : תכבדך ב' בטעם מלעיל דלא כמנהגא שאל אביך ויגדך ודין וכן כתב המכלול בדף ע"ז : הריתיך חסר וא"ו אחר ה"א ומלא יו"ד אחר ריש ואחר תי"ו והמסורת לית וחד והוריתיך אסר תדבר ועיין מה שכתבתי בס' ואלה שמות : בלכתך הכ"ף בגעיא בס"ס : נצרה דגש הצ"די לתפארת : פרעהו בריש ולית כוותיה וחד בד"לת פדעהו מרדת שחת איוב ל"ג וכמ"ג מערכ'את הד"לת נמנה בא"לפא בי"תא מן חד דל"ת וחד רי"ש ולית דכותא : כי לא ישנו נעלמה הי"וד פ"א הפעל מהמכתב וי"וד אינן מועמדת בגעיא להורו' עליה מכלול דף ק"לא וכתב ר' אליה המדקדק בס' טוב טעם פ' ז' ובהגהת שרשים שמתג לפעמים מבדיל בין לשון ללשון כגון לא ישנו אם לא ירעו הי"וד נמתג להורות על י"וד השרש ששרשו ישן · ואחרי דברי לא ישנו שאין בו מתג שרשו שנה · ובן וייראו שהוא לשון מורא במלאים חסרים יו"ד השרש ושמתג מורה עליו להבדיל בין לשון מורא ללשון ראיה : ונגזלה הו"או נגעיא בס"ס : יכשולו יכשילו ק' : באפלה הכ"ף ולית כוותיה : עקשות פה דגש הק"וף לתפארת : יישרו חד מן ד' חסרים יו"ד בתר שי"ן בליסנא ועיני המדפיסים לא הביטו לנוכח המסרה שלפניהם : רגלך ה בלא י"וד : וכל דרכיך הו"או בגעיא : יכנו בלא וא"ו אחר כ"ף : ואחריתה בגעיא הו"או בספרי ספרד : מרה כלענה הכ"ף רפה : נעו מלרע רב פעלים :

בנים שמעו־לי ואל־תסורו מאמרי־פי: הרחק
מעליה דרכך ואל־תקרב אל־פתח ביתה:
פן־תתן לאחרים הודך ושנתך לאכזרי: פן־
ישבעו זרים כחך ועצביך בבית נכרי: ונהמת
באחריתך בכלות בשרך ושארך: ואמרת
איך שנאתי מוסר ותוכחת נאץ לבי: ולא־
שמעתי בקול מורי ולמלמדי לא־הטיתי
אזני: כמעט הייתי בכל־רע בתוך קהל
ועדה: שתה־מים מבורך ונזלים מתוך
בארך: יפוצו מעינתיך חוצה ברחבות
פלגי־מים: יהיו־לך לבדך ואין לזרים אתך:
יהי־מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך:
אילת אהבים ויעלת־חן דדיה ירוך בכל־עת
באהבתה תשגה תמיד: ולמה תשגה בני
בזרה ותחבק חק נכריה: כי נכח עיני יהוה
דרכי־איש וכל־מעגלתיו מפלס: עוונותיו
ילכדנו את־הרשע ובחבלי חטאתו יתמך:
הוא ימות באין מוסר וברב אולתו ישגה:

ו בני אם־ערבת
לרעך תקעת לזר כפיך: נוקשת באמרי־פיך
נלכדת באמרי־פיך: עשה זאת אפוא בני
והנצל כי באת בכף־רעך לך התרפס ורהב
רעיך: אל־תתן שנה לעיניך ותנומה
לעפעפיך: הנצל כצבי מיד וכצפור מיד
יקוש:
לך־אל־נמלה עצל ראה דרכיה וחכם: אשר

אין־לה קצין שטר ומשל: תכין בקיץ לחמה
אגרה בקציר מאכלה: עד־מתי עצל ׀
תשכב מתי תקום משנתך: מעט שנות
מעט תנומות מעט ׀ חבק ידים לשכב: ובא־
כמהלך ראשך ומחסרך כאיש מגן: אדם
בליעל איש און הולך עקשות פה: קורץ
בעיניו מולל ברגלו מורה באצבעתיו: ברגלו
תהפכות ׀ בלבו חרש רע בכל־עת מדנים ישלח: מדינים
על־כן פתאם יבוא אידו פתע
ישבר ואין מרפא: שש־הנה שנא יהוה
ושבע תועבות נפשו: עינים רמות לשון תועבת
שקר וידים שפכות דם־נקי: לב חרש
מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ לרעה:
יפיח כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין
אחים: נצר בני מצות אביך
ואל־תטש תורת אמך: קשרם על־לבך
תמיד ענדם על־גרגרתך: בהתהלכך ׀
תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות
היא תשיחך: כי נר מצוה ותורה אור
ודרך חיים תוכחות מוסר: לשמרך מאשת
רע מחלקת לשון נכריה: אל־תחמד יפיה
בלבבך ואל־תקחך בעפעפיה: כי בעד־
אשה זונה עד־ככר לחם ואשת איש נפש
יקרה תצוד: היחתה איש אש בחיקו ובגדיו
לא תשרפנה: אם־יהלך איש על־הגחלים
ורגליו לא תכוינה: כן הבא אל־אשת רעהו
לא

ושנתך חלוקים הספרים במילוי וחיסור יו"ד אחר תי"ו וגם בוא"ו אחר נו"ן: **ונהמת** במקצת ספרים כ"י הו"או בגעיא ואומרים שכן הוא לב"א אמנם בחילופים שלנו כן הוא לב"נ: **בכלות** בבי"ת וחד בכ"ף בכלות בחי תילים ע"ב ואיכון מן א"ב חד כ"ף וחד בי"ת ועיין ב"כ במסורת תילים ע"א במ"ג: **ואמרת** הוא"ו בגעיא ובטעם מיושב: **ולא שמעתי** הו"או בגעיא בס"ס: **ונזלים** בהרבה מדוייקים חסר וא"ו אחר נו"ן: **יפוצו** בכל ספרים ישנים בוא"ו שורק: **בקורך ברוך** בי"ת רפה: **ויעלת חן** הוא"ו בגעיא: **וכל מעגלתיו** הו"או בגעיא: **עוונותיו** חד מן ד' דכתיבין בהון תרין ווי"ן בליסנא ועיין פי' רש"י בד"ס א' כ"א והע"ין בגעיא בס"ס וטעם המלה מיושב: **והנצל** בגעיא הו"או: **ורהב רעיך** כל רעך שבספר משלי חסר י"וד אחר עי"ן. חוץ מזה שהוא מלא והיינו דדרש ר' יצחק ביומא פרק י"ה אם ממון יש לו בידך התר לו פסת היד ואם לאו הרבה עליו רעים ופי' רש"י רעיך בתרא דקרא כתיב מלא לפי שהוא לשון רבים וכתב בחיי פרשת ויגש רעיך השני מלא כלומר שצריך להתרפס לפני שכיהם לפני המלוה שימתין לו ולפני הלוה שיוציאהו מן הערבות: **ובא כמהלך ראשך ומחסרך** וסימן כ"ד וגא מתהלך רישך ומחסריך וסימן שכתך ומשתכרך · ובמדרש משלי וגא כמהלך ראשך זה מלך המשיח שעתיד לעבור בראש ישראל שנאמר ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם: **הולך עקשות פה** בכל ספרים ישנים מהדמום וכ"י מלא וא"ו וכן כבון עפ"ם דקהלת ט': **קורץ בעיניו** בכמה ספרים כתיב בעינו וק' בעיניו כמו שהוא מולל ברגלו שבפסוק אילם בספר מוגה מטוליטולא שהיה כתוב כן בתחלה נמחק הקרי מבחוץ ונתקן בפנים בעיניו איברא ודאי דהכי מוכח מהמסורת דבמערבת אות היו"ד במסר סימן מן כ"ו מלין דחסרין יו"ד באמצע תיבותא וקריין וחשיב בהדייהו מולל ברגלו ושביק מלת בעיניו לאימורת דהכי כתיב ביו"ד: **מדנים** מדינים ק': **יבוא אידו** בנסחא כ"י יבוא לית מלא בסיפרא ובמסורת פרשת בהעלתך איכא פלוגתא ובליסנא בתרא דבתם אית דאמרי פתאום יבוא אידו לית מלא במשלי ועיין מ"ש בסימן ז': **תועבות** תועבת ק': **ממהרות** בנ"או: **על גרגרתך** במקצת ספרים חסר וא"ו ומסר יו"ד עיין במסורת ריש משלי: **בשכבך** בגעיא בס"ס:

לא־ינקה כל־הנגע בה׃ לא־יבוזו לגנב כי
יגנוב למלא נפשו כי ירעב׃ ונמצא ישלם
שבעתים את־כל־הון ביתו יתן׃ נאף אשה
חסר־לב משחית נפשו הוא יעשנה׃ נגע־
וקלון ימצא וחרפתו לא תמחה׃ כי־קנאה
חמת־גבר ולא־יחמול ביום נקם׃ לא־ישא
פני כל־כפר ולא־יאבה כי תרבה־שחד׃

ז

בני שמר אמרי
ומצותי תצפן אתך׃ שמר מצותי וחיה
ותורתי כאישון עיניך׃ קשרם על־אצבעתיך
כתבם על־לוח לבך׃ אמר לחכמה אחתי
את ומדע לבינה תקרא׃ לשמרך מאשה
זרה מנכריה אמריה החליקה׃ כי בחלון
ביתי בעד אשנבי נשקפתי׃ וארא בפתאים
אבינה בבנים נער חסר־לב׃ עבר בשוק
אצל פנה ודרך ביתה יצעד׃ בנשף־בערב
יום באישון לילה ואפלה׃ והנה אשה
לקראתו שית זונה ונצרת לב׃ המיה היא
וסררת בביתה לא־ישכנו רגליה׃ פעם ׀
בחוץ פעם ברחבות ואצל כל־פנה תארב׃
והחזיקה בו ונשקה לו העזה פניה ותאמר לו׃
זבחי שלמים עלי היום שלמתי נדרי׃ על־
כן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך׃
מרבדים רבדתי ערשי חטבות אטון מצרים׃
נפתי משכבי מר אהלים וקנמון׃ לכה נרוה
דדים עד־הבקר נתעלסה באהבים׃ כי אין
האיש בביתו הלך בדרך מרחוק׃ צרור הכסף
לקח בידו ליום הכסא יבוא ביתו׃ הטתו
ברב לקחה בחלק שפתיה תדיחנו׃ הולך
אחריה פתאם כשור אל־טבח יבוא וכעכס
אל־מוסר אויל׃ עד־יפלח חץ כבדו כמהר
צפור אל־פח ולא־ידע כי־בנפשו הוא׃
ועתה בנים שמעו־לי והקשיבו
לאמרי פי׃ אל־ישט אל־דרכיה לבך ואל־
תתע בנתיבותיה׃ כי־רבים חללים הפילה
ועצמים כל־הרגיה׃ דרכי שאול ביתה ירדות
אל־חדרי־מות׃

ח

הלא־
חכמה תקרא ותבונה תתן קולה׃ בראש־
מרמים עלי־דרך בית נתיבות נצבה׃ ליד־
שערים לפי־קרת מבוא פתחים תרנה׃
אליכם אישים אקרא וקולי אל־בני אדם׃
הבינו פתאים ערמה וכסילים הבינו לב׃
שמעו כי־נגידים אדבר ומפתח שפתי מישרים׃
כי־אמת יהגה חכי ותועבת שפתי רשע׃
בצדק כל־אמרי־פי אין בהם נפתל ועקש׃
כלם נכחים למבין וישרים למצאי דעת׃
קחו־מוסרי ואל־כסף ודעת מחרוץ נבחר׃
כי־טובה חכמה מפנינים וכל־חפצים לא
ישוו

כל הנגע בס"ס הכ"ף מתיגה אע"פי שהמלה מוקפת וכבר נתבאר ענין זה בסוף פרשת ראה : וחיה בס"ס היו"ד בסגול כי המנהג בצירי וכן כתוב
ז במכלול דף קכ"ג הכינוי בנה בצירי ובא אחד בסגול שמר מצותי וחיה : בפתאים נכתב בא"לף יו"ד הא"לף נחה והיו"ד נעה : פנה הה"א במפיק
מסורת וסרסים : בנשף־בערב יום כ"כ בס"ס ואין מקף אחר בערב : העזה פניה לית מלעיל מס"ג בסופה נסחא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית
דכותיה : ותאמר לו ה' בפתח וזה לבדו מלעיל ועיין במסורת אסתר סימן ה' ומכלול דף קי"ג והגהת המדקדק שם : אטון כתוב בספר באר
מים חיים בחלק שני ממנו הנקרא מקור חיים אטן חסר כתיב ותולה ששים ופירושו מרבדים רבדתי ערש מפסוקי דרתמי של מכין ששים שבהם
נכרתים המזיקים ע"כ : ובספרים שלנו נכתב בו"או : באהבים בכמה ספרים הא"לף בחטף פתח אבל רד"ק כתב בשרשים שהוא בחטף קמץ וכן
הוא בס"ס המדוייקים : צרור בס"ס הכד"י בגעיא וכן הוא לב"א : הכסא הכ"ף בסגול : ליום הכסא יבא ביתו במדוייקים חסר וא"ו ודוגמתו
כשור אל טבח יבא שבסמוך וכן נכון ע"פ המסורת שכתבתי למעלה בסימן ו' : כבדו הכ"ף בגעיא : ואל תתע תעה לבבי פלצות בעתתני בראותי
ריבוי החילופים שנפלו בספרים כלנו כצאן תעינו : איש לדרכו פנינו : ואין מי יורה דעה : ידין בהלכה : בכמה ספרים חדשים גם ישנים
כתובים ונדפסים בלא וא"ו ואף באיזה ספר שבתחלה נכתב בוא"ו נגררה אח"כ ובקצת דפוסים ישנים כתוב ואל בוא"ו ואף בס"א כ"י מוגה בו"או
אע"פי שלא נכתב כן בראשונה ונסחא זו מאושרת בעיני מפני שמצאתי במ"ג כ"ג פסוקים בקריאה ריש ומציעתא אל אל וסימן נמסר בשמואל ב'
א' ואין זה ממנייננם וכן הוא עם וא"ו בתרגום ובפי' ן' עזרא ורל"בג וקב ונקי ויחייא ועמנואל ומאיר נתיב אך קשה שבמ"נ נמסר סימן מן כ"ב
יחידאין ואל ולית להון זוגא ואין זה כמניינם השם יקיים בנו מקרא שכתו' וידעו תועי רוח בינה : תתע בטעם א' לבד בת"יו בס"ס ואף בספרים
שהם בב' טעמים שניהם בתי"ו ראשונה כי כן משפט המלה להיות מלעיל כמו ותלך ותתע : תחת גערה במבין משלי יז' : וכל הקורא אותו מלרע
אינו אלא טועה : בנתיבותיה מלא וא"ו במדוייקים : ועצמים כל הרגיה רבים ועצומים החילופים שנפלו על הרגיה ועל זוגה שבישעיה סיף
סי' כ"ו והמסרות אומרות ב' חד מלא וחד חסר ולא מסיימי ואין לי להורות אך ע"פ רוב הספרים שנזדמנו לפני לישעיהו מלא ולכן חס' : ירדות
ח בס"ס חסר וא"ו אחר יו"ד : בראש מרמים בכמה ספרים כתיב מרומים מלא וא"ו ואינו כך כן מהמסו' דבא יב י"ו כמספר ד' מלא כלים ואין זה
מהם ונימו' תילים סי' קמ"ח נמסר ג' מלא כלים' ולא נחשב בתוכם והבדי במרומים לחיוב וחוששני לה מטעות : נתיבות בספרי מדויקי' מל' וא"ו :
מבוא פתחים פליגי ביה ספרי החזק הוא הרפה : פתאים הא"לף נחה והיו"ד נעה : כי אמת טעם בחל"ף : למצאי דעת בשוא הכד"י :

ישוו-בה: אני חכמה שכנתי ערמה ודעת
מזמות אמצא: יראת יהוה שנאת רע גאה
וגאון ׀ ודרך רע ופי תהפכות שנאתי: לי-
עצה ותושיה אני בינה לי גבורה: בי מלכים
ימלכו ורזנים יחקקו צדק: בי שרים ישרו
ונדיבים כל-שפטי צדק: אני אהביה אהב אוהבי
ומשחרי ימצאנני: עשר-וכבוד אתי הון
עתק וצדקה: טוב פריי מחרוץ ומפז ותבואתי
מכסף נבחר: בארח-צדקה אהלך בתוך
נתיבות משפט: להנחיל אהבי יש
ואצרתיהם אמלא: יהוה קנני ראשית דרכו
קדם מפעליו מאז: מעולם נסכתי מראש
מקדמי-ארץ: באין-תהומות חוללתי באין
מעינות נכבדי-מים: בטרם הרים הטבעו
לפני גבעות חוללתי: עד-לא עשה ארץ
וחוצות וראש עפרות תבל: בהכינו שמים
שם אני בחקו חוג על-פני תהום: באמצו
שחקים ממעל בעזוז עינות תהום: בשומו
לים ׀ חקו ומים לא יעברו-פיו בחוקו מוסדי
ארץ: ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשעים
יום ׀ יום משחקת לפניו בכל-עת: משחקת
בתבל ארצו ושעשעי את-בני אדם: ועתה
בנים שמעו-לי ואשרי דרכי ישמרו:

שמעו מוסר וחכמו ואל-תפרעו: אשרי
אדם שמע לי לשקד על-דלתתי יום ׀ יום
לשמר מזוזת פתחי: כי מצאי מצאי חיים מצא
ויפק רצון מיהוה: וחטאי חמס נפשו כל-
משנאי אהבו מות:

ט חכמות
בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה: טבחה
טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה: שלחה
נערתיה תקרא על-גפי מרמי קרת: מי-פתי
יסר הנה חסר-לב אמרה לו: לכו לחמו
בלחמי ושתו ביין מסכתי: עזבו פתאים
וחיו ואשרו בדרך בינה: יסר לץ לקח לו
קלון ומוכיח לרשע מומו: אל-תוכח לץ
פן-ישנאך הוכח לחכם ויאהבך: תן לחכם
ויחכם-עוד הודע לצדיק ויוסף לקח: תחלת
חכמה יראת יהוה ודעת קדשים בינה: כי-
בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אם-
חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא: אשת
כסילות הומיה פתיות ובל-ידעה מה: וישבה
לפתח ביתה על-כסא מרמי קרת: לקרא
לעברי-דרך המישרים ארחותם: מי-פתי
יסר הנה וחסר-לב ואמרה לו: מים-גנובים
ימתקו ולחם סתרים ינעם: ולא-ידע כי-
רפאים שם בעמקי שאול קראיה:

משלי

אני חכמה הא"לף נגעיא בספרי ספרד וכן הוא לבן אשר • ועיין מה שכתבתי במשלי כ"ו : **שנאת רע** הסי"ן נגעיא : **ופי תהפכות** ברוב ספרים המדוייקים יש טעם מפסיק במלת ופי ותי"ו תהפכות דגושה וכ"כ ן' עזרא ובס"א מדוייק יש במלת ופי כמף ימין ומיושב : **ורוזנים** חס' וא"ו אחר רי"ש ועיין מ"ש בחבקוק א' : **יחקקו** במדוייקים חסר וא"ו אחר חי"ת : **כל שפטי צדק** כמה ספרי וספרייא איספקו בהך תיבותא מן שני"ן קדמאין אי קריא ארץ או צדק ולא ידעו לאכרועי איכא נוסחי עתיקי דבקדמיתא הוו כתיבי צדק ובתר הכי גרירו לה וכתבו ארץ ואיכא נוכחי דעבדו איפכא ואיכא מאן דארכביה אתרי רכשי וכתב ארץ צדק ואיכא מינייהו דכתבי מלה חדא בבתי גוואי ומלה אחרא בבתי בראי ולא ידענא מאי אדון בה דלי' בינתא לא מחזיק בדק ולא שופט צדק לאחוז דין אסכתנא דמתרגמינן דייני דארעותא והזיב' כתי' במאיר כתי' דמייתי ליה בשרש צדק • שפט • ובשרש צדק וכן הוא בפי' יחייא ובדפוס נאפולי • גם בספרו של בעל אור תורה במחק מלת ארץ וכתב צדק ואמר שבס"ס כתוב צדק וכל פי הכללי הגיהו ארץ והנכון צדק וסימניך צדק צדק תרדוף ע"כ • פי' דאינון תרי פסוקי דסמיכי להדדי וסופיהון צדק • ה' יקיים בנו מה שאמר ע"י ישעיה נביאו כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו אכי"ר : **אהביה** אהבי ק' : **נתיבות** בספרים מדוייקים מלא וא"ו : **ואצרתיהם** במקצת ספרים הו"או נגעיא : **יהוה קנני** יו"ד של שם נגעיא : **באין תהומות** מתחלפת תהמות חסר וא"ו קדמאה וזה תלוי בחילוף המסורות שהובאו במקרא גדולה פרשת בשלח : **לפני גבעות** הגי"מל רפה : **בחקו חוג** רפה הק"וף מכלול דף קפ"א ואבן עזרא : **עינות תהום** בספרים כ"י מדוייקים העי"ן בחירק וכ"כ בשרשים ובסמוך עינות מים בצירי • בעזוז עינות תהום בחירק כן צריך להגיה בספרי השרשים שלנו כמו שמצאתי בשרשים כ"י ישן • גם בעל מכלל יופי ובעל הלשון כתבו שזהו בחירק כי כן דרכם להעתיק מהשרשים וזה לשון בעל הלשון ובסמיכות ממנו בצירי שתים עשרה עינות מים וממנו בחירק בעזוז עינות תהום : **בחוקו מוסדי** ממה שכתוב במכלול ובשרשים משמע שזה דומה לבחקו חוג דלעיל חסר וא"ו ורפה הק"וף וכן נמצא באיזה ספרי. אמנם ברוב הספרים זה השני מלא וא"ו וכן במסורת ב' ובענין חד חסר וחד מלא : **אשרי אדם** כן הוא בס"ס בשני מאריכין כמ"ש בריש ספרא : **מצאי חיים** מצא ק' : **וחטאי** געיא בס"ס : **נערתיה** העי"ן בחטף פתח : **מי פתי** רפי בפ"א : **חסר לב אמרה לו** הדין קדמאה חסרי אמרה בלא וא"ו ואידך דלקמן **וחסר לב ואמרה לו** בו"או והוא חד מן ח' זוגין מן ב' בחד ענינא מתחלפים קדמאה לא כתיב וא"ו ותניינא כתיב וא"ו וסימנהון במסרה רבתא אות וא"ו : **בלחמי** הבי"ת נגעיא וברוב הספרים הת"ית בשוא לבדו : **פתאים** הא"לף נחה והי"וד נעה כמ"ש בתהלים קי"ו : **ויאהבך** ברוב הספרים הא"לף בחטף סגול : **לבדך תשא** הל"מד נגעיא : **הומיה** פליגי ספרי אי חסר הוא או מלא וזה תלוי בנסחאות המסורות דהכא אמרי' הומיה ג' ב' חס' וחד מלא ופי' נמסר במ"ג סי' ז' ובישעיה כ"ב אמר ב' מלא וא' חסר : **פתיות** בס"ס הפ"א פתוחה והי"וד דגושה וי"ש שהתי"ו קמוצה : **וישבה** הו"או נגעיא בס"ס : **המישרים** הה"א סמוכה במאריך בס"ס : **ולא ידע** הו"או נגעיא בס"ס :

י מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח־אָב וּבֵן
כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ׃ לֹא־יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע
וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת׃ לֹא־יַרְעִיב יְהוָה נֶפֶשׁ
צַדִּיק וְהַוַּת רְשָׁעִים יֶהְדֹּף׃ רָאשׁ עֹשֶׂה כַף־
רְמִיָּה וְיַד חָרוּצִים תַּעֲשִׁיר׃ אֹגֵר בַּקַּיִץ בֵּן
מַשְׂכִּיל נִרְדָּם בַּקָּצִיר בֵּן מֵבִישׁ׃ בְּרָכוֹת
לְרֹאשׁ צַדִּיק וּפִי רְשָׁעִים יְכַסֶּה חָמָס׃ זֵכֶר
צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב׃ חֲכַם־לֵב
יִקַּח מִצְוֹת וֶאֱוִיל שְׂפָתַיִם יִלָּבֵט׃ הוֹלֵךְ בַּתֹּם
יֵלֶךְ בֶּטַח וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ׃ קֹרֵץ עַיִן יִתֵּן
עַצָּבֶת וֶאֱוִיל שְׂפָתַיִם יִלָּבֵט׃ מְקוֹר חַיִּים
פִּי צַדִּיק וּפִי רְשָׁעִים יְכַסֶּה חָמָס׃ שִׂנְאָה
תְּעוֹרֵר מְדָנִים וְעַל כָּל־פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה׃
בְּשִׂפְתֵי נָבוֹן תִּמָּצֵא חָכְמָה וְשֵׁבֶט לְגֵו חֲסַר־
לֵב׃ חֲכָמִים יִצְפְּנוּ־דָעַת וּפִי־אֱוִיל
מְחִתָּה קְרֹבָה׃ הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ מְחִתַּת
דַּלִּים רֵישָׁם׃ פְּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים תְּבוּאַת
רָשָׁע לְחַטָּאת׃ אֹרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר מוּסָר
וְעוֹזֵב תּוֹכַחַת מַתְעֶה׃ מְכַסֶּה שִׂנְאָה שִׂפְתֵי־
שָׁקֶר וּמוֹצִא דִבָּה הוּא כְסִיל׃ בְּרֹב דְּבָרִים
לֹא יֶחְדַּל־פָּשַׁע וְחֹשֵׂךְ שְׂפָתָיו מַשְׂכִּיל׃ כֶּסֶף
נִבְחָר לְשׁוֹן צַדִּיק לֵב רְשָׁעִים כִּמְעָט׃ שִׂפְתֵי
צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים וֶאֱוִילִים בַּחֲסַר־לֵב יָמוּתוּ׃
בִּרְכַּת יְהוָה הִיא תַעֲשִׁיר וְלֹא־יוֹסִף עֶצֶב עִמָּהּ׃
כִּשְׂחוֹק לִכְסִיל עֲשׂוֹת זִמָּה וְחָכְמָה לְאִישׁ
תְּבוּנָה׃ מְגוֹרַת רָשָׁע הִיא תְבוֹאֶנּוּ וְתַאֲוַת
צַדִּיקִים יִתֵּן׃ כַּעֲבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצַדִּיק
יְסוֹד עוֹלָם׃ כַּחֹמֶץ ׀ לַשִּׁנַּיִם וְכֶעָשָׁן לָעֵינָיִם
כֵּן הֶעָצֵל לְשֹׁלְחָיו׃ יִרְאַת יְהוָה תּוֹסִיף יָמִים
וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה׃ תּוֹחֶלֶת צַדִּיקִים
שִׂמְחָה וְתִקְוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד׃ מָעוֹז לַתֹּם
דֶּרֶךְ יְהוָה וּמְחִתָּה לְפֹעֲלֵי אָוֶן׃ צַדִּיק לְעוֹלָם
בַּל־יִמּוֹט וּרְשָׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ־אָרֶץ׃ פִּי־צַדִּיק
יָנוּב חָכְמָה וּלְשׁוֹן תַּהְפֻּכוֹת תִּכָּרֵת׃
שִׂפְתֵי צַדִּיק יֵדְעוּן רָצוֹן וּפִי רְשָׁעִים תַּהְפֻּכוֹת׃
יא מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת יְהוָה וְאֶבֶן
שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ׃ בָּא־זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן וְאֶת־
צְנוּעִים חָכְמָה׃ תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף
בֹּגְדִים וְשָׁדָּם׃ לֹא־יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֶבְרָה
וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת׃ צִדְקַת תָּמִים תְּיַשֵּׁר
דַּרְכּוֹ וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע׃ צִדְקַת יְשָׁרִים
תַּצִּילֵם וּבְהַוַּת בֹּגְדִים יִלָּכֵדוּ׃ בְּמוֹת אָדָם
רָשָׁע תֹּאבַד תִּקְוָה וְתוֹחֶלֶת אוֹנִים אָבָדָה׃
צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו׃ בְּפֶה
חָנֵף יַשְׁחִת רֵעֵהוּ וּבְדַעַת צַדִּיקִים יֵחָלֵצוּ׃
בְּטוּב צַדִּיקִים תַּעֲלֹץ קִרְיָה וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים
רִנָּה׃ בְּבִרְכַּת יְשָׁרִים תָּרוּם קָרֶת וּבְפִי
רְשָׁעִים תֵּהָרֵס׃ בָּז־לְרֵעֵהוּ חֲסַר־לֵב וְאִישׁ
תְּבוּנוֹת יַחֲרִישׁ׃ הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה־סּוֹד
וְנֶאֱמַן־רוּחַ מְכַסֶּה דָבָר׃ בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפָּל־
עָם וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ׃ רַע־יֵרוֹעַ כִּי־עָרַב
זָר וְשֹׂנֵא תֹקְעִים בּוֹטֵחַ׃ אֵשֶׁת־חֵן תִּתְמֹךְ
כָּבוֹד וְעָרִיצִים יִתְמְכוּ־עֹשֶׁר׃ גֹּמֵל נַפְשׁוֹ
אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי׃ רָשָׁע עֹשֶׂה
פְּעֻלַּת־שָׁקֶר וְזֹרֵעַ צְדָקָה שֶׂכֶר אֱמֶת׃ כֵּן־
צְדָקָה לְחַיִּים וּמְרַדֵּף רָעָה לְמוֹתוֹ׃ תּוֹעֲבַת
יְהוָה עִקְּשֵׁי־לֵב וּרְצוֹנוֹ תְּמִימֵי דָרֶךְ׃ יָד לְיָד
לֹא־יִנָּקֶה רָּע וְזֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט׃ נֶזֶם זָהָב
בְּאַף חֲזִיר אִשָּׁה יָפָה וְסָרַת טָעַם׃ תַּאֲוַת
צַדִּיקִים אַךְ־טוֹב תִּקְוַת רְשָׁעִים עֶבְרָה׃ יֵשׁ

מפזר

י והות רשעים יהדף בכמה מקראות מהגדפסות באחרונה ראיתי בוגדים ות תקוטה עם הקורא יס כן כי בכל ספרים כ״י ודפוסים ישנים וכן
נעשרים ותרבה גדול כתוב רשעים וכן בתרגום ושרשים ומאיר כתיב וכל המפרשים וזהו א׳ מהשבושים שכיון שנפל בדפוס א׳ כולם טועים אחריו
ועל כיוצא בזה אמרו שגגתא כיון דעאל עאל ולפיכך הוצרכתי לכותבו : יהדף בספרי׳ שלפני הי״וד בסגול חוץ מדפוס מאפולי שהוא בפתח ורד״ק
ועל כיוצא בזה אמרו שגגתא כיון דעאל ... בהם חסר הולך בתם מלא : בהם חסר עיין מסורת פ׳ נהר סיני : ומוצא דבה במדוייקים
כתב בשרשים כי מלא חילוף זה בין הספרים המדוייקים : הילך בתם המדוייקים : נבחר י״ם נבחר בפתח : היא תבואנו בספרי׳ מדוייקי׳
חסר יו״ד וכן במסורת ב׳ חד חסר וחד מלא והמלא הוא ומוציא כלי למעשהו ישעיה כ״ד : ודרש רעה תבואנו · קדמאה חסר ואיכא דמסרי
מלא וא״ו וכן במסורת תבואנו ג׳ ב׳ מלא וא׳ חסר וסימן כל יד עמל תבאנו איוב כ׳ מגורת רשע · ודרש רעה תבואנו · קדמאה חסר
יא ודרש רעה תבואנו חסר : ואת צנועים בו״או בגעיא : ושדם ישדם ק׳ והוא בקמץ חטף מן הכפולים כמ״ש במכלול דף קפ״א : ונאמן רוח הצ״ף
בחטף סגול וכ״כ רב פעלים בבנין כפעל ועיין מ״ש בשמואל ב׳ סימן ז׳ : רע ירוע בס״ם אין שום טעם בריש רע : ושנא חסר וא״ו אחר סי״ן
נפ״ב בישעיה סימן ב״א כי זהו א׳ מן ד׳ חסרים הנזכרים שם וכן הניהו במקצת ספרים : תוקעים במקצת ספרים חסר וא״ו : עשה פעלת הפ״א
רפה : ינקה רע הרי״ש בדגש במלה זעירא כבת עליה מלה מלעיל מכלול דף ע״ב :

חרשן

מְפַזֵּר וְנוֹסָף עוֹד וְחוֹשֵׂךְ מִיֹּשֶׁר אַךְ־לְמַחְסוֹר׃
נֶפֶשׁ־בְּרָכָה תְדֻשָּׁן וּמַרְוֶה גַּם־הוּא יוֹרֶא׃ מֹנֵעַ
בָּר יִקְּבֻהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר׃ שֹׁחֵר
טוֹב יְבַקֵּשׁ רָצוֹן וְדֹרֵשׁ רָעָה תְבוֹאֶנּוּ׃ בּוֹטֵחַ
בְּעָשְׁרוֹ הוּא יִפֹּל וְכֶעָלֶה צַדִּיקִים יִפְרָחוּ׃ עֹכֵר
בֵּיתוֹ יִנְחַל־רוּחַ וְעֶבֶד אֱוִיל לַחֲכַם־לֵב׃ פְּרִי־
צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם׃ הֵן צַדִּיק
בָּאָרֶץ יְשֻׁלָּם אַף כִּי־רָשָׁע וְחוֹטֵא׃ יב
אֹהֵב מוּסָר אֹהֵב דָּעַת וְשׂוֹנֵא תוֹכַחַת
בָּעַר׃ טוֹב יָפִיק רָצוֹן מֵיְהוָה וְאִישׁ מְזִמּוֹת
יַרְשִׁיעַ׃ לֹא־יִכּוֹן אָדָם בְּרֶשַׁע וְשֹׁרֶשׁ צַדִּיקִים
בַּל־יִמּוֹט׃ אֵשֶׁת־חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ וּכְרָקָב
בְּעַצְמוֹתָיו מְבִישָׁה׃ מַחְשְׁבוֹת צַדִּיקִים
מִשְׁפָּט תַּחְבֻּלוֹת רְשָׁעִים מִרְמָה׃ דִּבְרֵי
רְשָׁעִים אֱרָב־דָּם וּפִי יְשָׁרִים יַצִּילֵם׃ הָפוֹךְ
רְשָׁעִים וְאֵינָם וּבֵית צַדִּיקִים יַעֲמֹד׃ לְפִי
שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל־אִישׁ וְנַעֲוֵה־לֵב יִהְיֶה לָבוּז׃ טוֹב
נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ מִמִּתְכַּבֵּד וַחֲסַר־לָחֶם׃ יוֹדֵעַ
צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי׃
עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע־לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵיקִים חֲסַר־
לֵב׃ חָמַד רָשָׁע מְצוֹד רָעִים וְשֹׁרֶשׁ צַדִּיקִים
יִתֵּן׃ בְּפֶשַׁע שְׂפָתַיִם מוֹקֵשׁ רָע וַיֵּצֵא מִצָּרָה
צַדִּיק׃ מִפְּרִי פִי־אִישׁ יִשְׂבַּע־טוֹב וּגְמוּל יְדֵי־
אָדָם יָשׁוּב לוֹ׃ דֶּרֶךְ אֱוִיל יָשָׁר בְּעֵינָיו וְשֹׁמֵעַ
לְעֵצָה חָכָם׃ אֱוִיל בַּיּוֹם יִוָּדַע כַּעְסוֹ וְכֹסֶה

קָלוֹן עָרוּם׃ יָפִיחַ אֱמוּנָה יַגִּיד צֶדֶק וְעֵד
שְׁקָרִים מִרְמָה׃ יֵשׁ בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב
וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא׃ שְׂפַת־אֱמֶת תִּכּוֹן
לָעַד וְעַד־אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר׃ מִרְמָה בְּלֶב־
חֹרְשֵׁי רָע וּלְיֹעֲצֵי שָׁלוֹם שִׂמְחָה׃ לֹא־יְאֻנֶּה
לַצַּדִּיק כָּל־אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע׃ תּוֹעֲבַת
יְהוָה שִׂפְתֵי־שָׁקֶר וְעֹשֵׂי אֱמוּנָה רְצוֹנוֹ׃ אָדָם
עָרוּם כֹּסֶה דָּעַת וְלֵב כְּסִילִים יִקְרָא אִוֶּלֶת׃
יַד־חָרוּצִים תִּמְשׁוֹל וּרְמִיָּה תִּהְיֶה לָמַס׃ דְּאָגָה
בְלֶב־אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה׃ יָתֵר
מֵרֵעֵהוּ צַדִּיק וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תַּתְעֵם׃ לֹא־
יַחֲרֹךְ רְמִיָּה צֵידוֹ וְהוֹן־אָדָם יָקָר חָרוּץ׃
בְּאֹרַח־צְדָקָה חַיִּים וְדֶרֶךְ נְתִיבָה אַל־מָוֶת׃
יג בֵּן חָכָם מוּסַר אָב וְלֵץ
לֹא־שָׁמַע גְּעָרָה׃ מִפְּרִי פִי־אִישׁ יֹאכַל טוֹב
וְנֶפֶשׁ בֹּגְדִים חָמָס׃ נֹצֵר פִּיו שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ
פֹּשֵׂק שְׂפָתָיו מְחִתָּה־לוֹ׃ מִתְאַוָּה וָאַיִן נַפְשׁוֹ
עָצֵל וְנֶפֶשׁ חָרֻצִים תְּדֻשָּׁן׃ דְּבַר־שֶׁקֶר יִשְׂנָא
צַדִּיק וְרָשָׁע יַבְאִישׁ וְיַחְפִּיר׃ צְדָקָה תִּצֹּר
תָּם־דָּרֶךְ וְרִשְׁעָה תְּסַלֵּף חַטָּאת׃ יֵשׁ מִתְעַשֵּׁר
וְאֵין כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב׃ כֹּפֶר נֶפֶשׁ־
אִישׁ עָשְׁרוֹ וְרָשׁ לֹא־שָׁמַע גְּעָרָה׃ אוֹר־
צַדִּיקִים יִשְׂמָח וְנֵר רְשָׁעִים יִדְעָךְ׃ רַק־
בְּזָדוֹן יִתֵּן מַצָּה וְאֶת־נוֹעָצִים חָכְמָה׃ הוֹן
מֵהֶבֶל יִמְעָט וְקֹבֵץ עַל־יָד יַרְבֶּה׃ תּוֹחֶלֶת
מְמֻשָּׁכָה

הדשן הת"יו רפויה וכבר האריכתי שכין זה בפרשת וארא על אתה תדבר : מנע בר. בסוף מסרה גדולה במסר סטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית לבוותיה ואחד מהם מנע בר ועיין מה שכתבתי בישעיה ס"ג : יקבהו לאום זוהר פרשת בלק דף קצ"א לאם כתיב והכי דרים ליה חסר וא"ו וכן במס"ג סוף מערכת אות וא"ו במסר סימן מן כ"ה זוגין חד מלא וא' במלעות תיבות וחד כתיב וא"ו ברים תיבותא וחס וחד מהכהו זוגי לאום ברוב עם הדרת מלך משלי ט"ו ולאם מלאם יאמץ ברם בספרי דוקני לאם דברב עם חסר לאים דמנע בר משלי י"א מלא וכן במסרה לדפוסא פרשת תולדות יאחק גבי ולאם מלאם יאמץ במסר כלם חסר בר מן א' מלא וסיומא דמלתא אשכחנא בהדיא במסרה כתיבת יד כל ליבנא חסר בר מן יקבוהו לאום יאמטול הכי צריך להגיה במסרה רבתא לאום מונע בר ופליגא אספרא דזוהר : פרי צדיק הפ"א בגעיא : אהב יב
דעת הה"לף בגלגל והס"א במרכא : ואיש מזמות ירשיע במסרה כ"ו כך מלאתי ירשיע ה' בקריאה וסימנהון ובכל אחר יפנה ירשיע שמואל א' י"ד . טוב יפיק דהכא . אף אמנם איוב ל"ד . נקי . והוא ישקט ומי ירשע בתראה חסר ומ"ם נקי כראה לי שהוא פסוק ודם נקי ירשיעו תילים צ"ד וחילופים אחרים יש במסרות שלכו בשמואל א' ט"ו ואיוב ל"ד והם לא מכו רק ד' ירשיע שהוא דתילים כתוב ירשיעו בו"או והטולה משתיהן שזה דמשלי חסר כי פליגי בזוהא ישקט ומי ירשע ואכן מרובא דספרי דוקני סתיבנא : בעלה הע"ין בשוא לבדו : מבישה הב"א רפה : לפי שכלו הל"מד בגעיא : ורחמי הו"או בגעיא בס"ס : ישוב יתיב ק' : ושמע לעצה הל"מד בשוא : אויל בי"ם ג' ביום לגנסים ומטעין דסין וסימן במסר בקהלת סימן י"ב ועיין מ"ש שם : שפת אמת הסי"ן בגעיא : תכון לעד בס"ם הע"ין פתוח ובאשכנזים קמוצה : כסה דעת בס"ם הד'לת דגושה ובאשכנזים רפויה : למס י"ם בקמץ הס"ם : ישחנה בשי"ן ימנית לשון שפלות ומה שאמרו ביומא פ' ט"ו חד אמר ישיחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרים דרך דרש נאמר כמו שכתבתי בכתובים א' : נתיבה הב"א רפה והיא ראויה במפיק מכלול דף ל"ב וברסים : אל-מות תרגימו למותא דומה שהוא קורא אל בסגול וכן ראיתי במקצת ספרים ישנים כתובי יד ובכל שאר ספרים שלפני בפתח וכן פירשו כל המפרשים : חרצים תדשן התי"ו דגושה בכל הספרים ואינה דומה אל נפש ברכה תדשן דלעיל סימן י"א שאינה סמוכה לאי"ו : דבר שקר יג
הד'לת בגעיא : תם דרך בקמץ ישוב החולם לקמץ חטוף :

הלוך

ממשכה מחלה־לב ועץ חיים תאוה באה :
בז לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא ישלם :
תורת חכם מקור חיים לסור ממקשי מות :
שכל־טוב יתן־חן ודרך בגדים איתן : כל־
ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת :
מלאך רשע יפל ברע וציר אמונים מרפא :
ריש וקלון פורע מוסר ושמר תוכחת יכבד :
הלך ק׳ תאוה נהיה תערב לנפש ותועבת כסילים
וחכם ק׳ סור מרע : הלוך את־חכמים וחכם ורעה
כסילים ירוע : חטאים תרדף רעה ואת־
ענוים ק׳ צדיקים ישלם־טוב : טוב ינחיל בני־בנים
וצפון לצדיק חיל חוטא : רב־אכל ניר ראשים
ויש נספה בלא משפט : חושך שבטו שונא
בנו ואהבו שחרו מוסר : צדיק אכל לשבע
נפשו ובטן רשעים תחסר :

יד

חכמות נשים בנתה ביתה ואולת
בידיה תהרסנו : הולך בישרו ירא
יהוה ונלוז דרכיו בוזהו : בפי־אויל חטר
גאוה ושפתי חכמים תשמורם : באין אלפים
אבוס בר ורב־תבואות בכח שור : עד אמונים
לא יכזב ויפיח כזבים עד שקר : בקש־לץ
חכמה ואין ודעת לנבון נקל : לך מנגד לאיש
כסיל ובל־ידעת שפתי־דעת : חכמת ערום
הבין דרכו ואולת כסילים מרמה : אולים
יליץ אשם ובין ישרים רצון : לב יודע מרת
נפשו ובשמחתו לא־יתערב זר : בית רשעים
ישמד ואהל ישרים יפריח : יש דרך ישר
לפני־איש ואחריתה דרכי־מות : גם־בשחק
יכאב־לב ואחריתה שמחה תוגה : מדרכיו
ישבע סוג לב ומעליו איש טוב : פתי יאמין
לכל־דבר וערום יבין לאשרו : חכם ירא
וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח : קצר־
אפים יעשה אולת ואיש מזמות ישנא : נחלו
פתאים אולת וערומים יכתרו דעת : שחו
רעים לפני טובים ורשעים על־שערי צדיק :
גם־לרעהו ישנא רש ואהבי עשיר רבים :
בז־לרעהו חוטא ומחונן עניים אשריו : הלוא
יתעו חרשי רע וחסד ואמת חרשי טוב :
בכל־עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך
למחסור : עטרת חכמים עשרם אולת
כסילים אולת : מציל נפשות עד אמת ויפח
כזבים מרמה : ביראת יהוה מבטח־עז
ולבניו יהיה מחסה : יראת יהוה מקור חיים
לסור ממקשי מות : ברב־עם הדרת־מלך
ובאפס לאם מחתת רזון : ארך אפים רב־
תבונה וקצר־רוח מרים אולת : חיי בשרים
לב מרפא ורקב עצמות קנאה : עשק
דל חרף עשהו ומכבדו חנן אביון : ברעתו
ידחה רשע וחסה במותו צדיק : בלב נבון
תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע : צדקה
תרומם־גוי וחסד לאמים חטאת : רצון־מלך
לעבד משכיל ועברתו תהיה מביש :

מענה

הלוך את חכמים הולך ק׳ : וחכם יחכם ק׳ : רב אבל במקף ישוב בחולם לקמץ חטוף וכ"כ רש"י ז"ל ובספרים מדוייקים אין מאריך בריש :
יד חכמות נשים החי"ת בפתח רש"י ורד"ק ועיין מ"ס בשופטים ה׳ על חכמות שרותיה : בפי אויל הבי"ת בגעיא : תשמורם היה ראוי עם
הכינוי חטף קמץ ובא השורק במקומו מכלול דף כ"ג : ורב תבואות במקף ישוב הח'לם לקמץ חטוף גם במסורת דברי הימים ב׳ סימן כ"ח במנה
בכלל הקמוצים וטעה מי שכתבו בחולם או בפתח : ובל ידעת שפתי דעת כתוב בפירוש עמכולל ובפירוש קב ונקי שיש ספרים שכתוב בהם
שפתי שקר ולא ראיתיו עד הנה בסוף ספר ותרגומו בשפותיה ידיעתא וכן פירשוהו אבן עזרא ורש"י ורלב"ג ויחייא : ובין ישרים בעל המסורת
הביא בסוף יונה ובמשלי כ"ג מסרה א׳ מן ו׳ בן בליסנא ד׳ מנהון חסרים ובכלל המלאים מונה ובין ישרים רצון ונתקשה מאד על מסרה זו לפי
שבכל הספרים כתוב ובין ישרים בצירי ומסרה זו לא ראיתיה בסוף ספר כ"י וכך מצאתי שבן בן ובן ד׳ בליסנא דקריאה וסימן והיה אם בן הכות
הרשע · יקה · אתה חסת על הקיקיון ב׳ בו · וכל בן בין דכוותיה · ועיין עוד מ"ס · בסי׳ כ"ג : מרת נפשו הרי"ש דגושה על פי
המסורת ולכן המ"ם בקמץ חטוף מכלול דף ע"ב ודף ר"כ : גם בשחק חסר וא"ו וכבר נתבאר ענין זה תשלומו בירמיה סימן מ"ח : ובושת
במקצת ספרים חסר וא"ו אחר הבי"ת וע"פ הוא מלא כי לא נמנה במשלי כ"ח במנין החסרים : קצר אפים הקו"ף בגעיא : נחלו פתאים הט"ף
נחה וסי"וד בעה : יכתרו דעת טעה המדפיס אותו מלא יו"ד כי הוא חסר בספרים מדוייקים וכן במסורת ב׳ וחסר וסימן כי יכתרו צדיקים ·
יכתרו דעת : שחו במקצת ספרים השי"ן קמוצה והמלה מלעיל אבל בס"ס השי"ן פתוחה והמלה מלרע וכן באסו׳ שחו ב׳ וסי׳ שחו גבעות עולם
דחבקוק שחו רעים וכן כתוב בשרשים שרש שחח : ומחונן עניים ענוים ק׳ : הלא יתעו הה"א בגעיא בס"ס : בכל עצב במקצת ספרים
הע"ין בצירי ורד"ק כתב שהוא בשם נקודות : ובאפס לאם עיין מ"ס לעיל סימן י"א אבל יקבהו לאום : ברעתו ידחה רשע הב ית בגעיא בס"ס ב
וחסה במותו הבי"ת רפה : תרומם גוי ס"א תרומם גוי וס"א תרומם : רצון מלך בגעיא ובמקף :

מענה

טו מענה־רך ישיב חמה ודבר־
עצב יעלה־אף׃ לשון חכמים תיטיב דעת
ופי כסילים יביע אולת׃ בכל־מקום עיני
יהוה צפות רעים וטובים׃ מרפא לשון עץ
חיים וסלף בה שבר ברוח׃ אויל ינאץ
מוסר אביו ושמר תוכחת יערים׃ בית צדיק
חסן רב ובתבואת רשע נעכרת׃ שפתי
חכמים יזרו דעת ולב כסילים לא־כן׃ זבח
רשעים תועבת יהוה ותפלת ישרים רצונו׃
תועבת יהוה דרך רשע ומרדף צדקה יאהב׃
מוסר רע לעזב ארח שונא תוכחת ימות׃
שאול ואבדון נגד יהוה אף כי־לבות בני־אדם׃
לא־יאהב לץ הוכח לו אל־חכמים לא ילך׃
לב שמח ייטב פנים ובעצבת־לב רוח נכאה׃
לב נבון יבקש־דעת ופני כסילים ירעה אולת׃
כל־ימי עני רעים וטוב־לב משתה תמיד׃
טוב־מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומהומה
בו׃ טוב ארחת ירק ואהבה־שם משור
אבוס ושנאה־בו׃ איש חמה יגרה מדון וארך
אפים ישקיט ריב׃ דרך עצל כמשכת
חדק וארח ישרים סללה׃
בן חכם ישמח־אב וכסיל אדם בוזה אמו׃
אולת שמחה לחסר־לב ואיש תבונה יישר־
לכת׃ הפר מחשבות באין סוד וברב
יועצים תקום׃ שמחה לאיש במענה־פיו
ודבר בעתו מה־טוב׃ ארח חיים למעלה
למשכיל למען סור משאול מטה׃ בית גאים
יסח ׀ יהוה ויצב גבול אלמנה׃ תועבת יהוה
מחשבות רע וטהרים אמרי־נעם׃ עכר
ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יחיה׃ לב
צדיק יהגה לענות ופי רשעים יביע רעות׃
רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים ישמע׃
מאור־עינים ישמח־לב שמועה טובה תדשן־
עצם׃ אזן שמעת תוכחת חיים בקרב
חכמים תלין׃ פורע מוסר מואס נפשו
ושומע תוכחת קונה לב׃ יראת יהוה מוסר
חכמה ולפני כבוד ענוה׃

יו לאדם מערכי־לב ומיהוה מענה לשון
כל־דרכי־איש זך בעיניו ותכן רוחות יהוה׃
גל אל־יהוה מעשיך ויכנו מחשבתיך׃ כל
פעל יהוה למענהו וגם־רשע ליום רעה׃
תועבת יהוה כל־גבה־לב יד ליד לא ינקה׃
בחסד ואמת יכפר עון וביראת יהוה סור
מרע׃ ברצות יהוה דרכי־איש גם־אויביו ופי ק
ישלם אתו׃ טוב מעט בצדקה מרב
תבואות בלא משפט׃ לב אדם יחשב דרכו
ויהוה יכין צעדו׃ קסם ׀ על־שפתי־מלך
במשפט לא ימעל־פיו׃ פלס ׀ ומאזני משפט
ליהוה מעשהו כל־אבני־כיס׃ תועבת מלכים
עשות רשע כי בצדקה יכון כסא׃ רצון
מלכים שפתי־צדק ודבר ישרים יאהב׃ חמת־
מלך מלאכי־מות ואיש חכם יכפרנה׃ באור־
פני־מלך חיים ורצונו כעב מלקוש׃ קנה־
חכמה מה־טוב מחרוץ וקנות בינה נבחר
מכסף׃ מסלת ישרים סור מרע שמר נפשו
נצר דרכו׃ * לפני־שבר גאון ולפני כשלון חצי הס
גבה רוח׃ טוב שפל־רוח את־עניים ענוים
מחלק שלל את־גאים׃ משכיל על־דבר
ימצא

טו מענה רך נא הרי"ם בדגש במלה זעירא בנא עליה מלה מלעיל אבלול דף ע"ב : בבל מקום הכי"ת בגעיא : תוכחת יערים המסורת שבדפוס אומרת יעריס ג' וחסר וסימן ערם יערם הוא דזפיס שמואל א' כ"ג · ושמר תוכחת יערם · לץ תכה ופתי יערם סימן י"ט · אבל בכמה ספרים מדוייקי' מהלפוס וכ"י תוכחת יערים מלא יו"ד והמסורת שלהם אומרת יערם ב' וחסרים וסי' ערם יערם הוא · לץ תכה ופתי יערם : צדקה יאהב ברוב הספרים הא"לף יחטף בגול : שונא תוכחת ימות הכ"ון במירכא והת"יו רפויה · בני אדם הכ"ית בגעיא : לא יאהב לץ הא"לף בחטף סגול ברוב הספרים : ייטב חסר האמצם בסימן י' וייטיב גהה מלא : ובעצבת לב דגש הכד"י לתפארת מכלול סקל פעל : ופני כסילים ופי ק' : יסח | ה' יש פסיק בין יסח לשם שלא יראה כמחרף ח"ו : יהגה לענות הני"מל דגושה : מאור עינים המ"ם בגעיא : קונה לב
יו המסורת כל קונה בשתי נקודות אבל מלאתי קונה לב בדגש הכ"מד אם כן הוא בשלש נקודות מפני הדגש מכלול דף קנ"ב : כל דרכי איש בס"ס יש מאריך במלת כל ומכל מקום קריאתו בקמץ חטוף כמו שכתבתי בסוף פרשת ראה : ישרים יאהב הא"לף בחטף סגול ברוב ספרים : קנה חכמה הק"וף בגעיא : שמר נפשו בספרים מדוייקים חסר וא"ו וכן ראוי כי לא מצאנו במסורת בכלל המלאים וסימן נמסר בהתי סופרא סימן י' במ"ג :
נצר דרכו : לפני שבר גאון וכו' חצי הספר בפסוקים : ענוים עניים :

ועל

יְמְצָא־טוֹב וּבוֹטֵחַ בַּיהוָה אַשְׁרָיו׃ לַחֲכַם־
לֵב יִקָּרֵא נָבוֹן וּמֶתֶק שְׂפָתַיִם יֹסִיף לֶקַח׃ מְקוֹר
חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו וּמוּסַר אֱוִלִים אִוֶּלֶת׃ לֵב
חָכָם יַשְׂכִּיל פִּיהוּ וְעַל־שְׂפָתָיו יֹסִיף לֶקַח׃
מוש ק׳ צוּף־דְּבַשׁ אִמְרֵי־נֹעַם מָתוֹק לַנֶּפֶשׁ וּמַרְפֵּא
לָעָצֶם׃ יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי־אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ
דַּרְכֵי־מָוֶת׃ נֶפֶשׁ עָמֵל עָמְלָה לּוֹ כִּי־אָכַף
עָלָיו פִּיהוּ׃ אִישׁ בְּלִיַּעַל כֹּרֶה רָעָה וְעַל־
שפתו ק׳ שְׂפָתָיו כְּאֵשׁ צָרָבֶת׃ אִישׁ תַּהְפֻּכוֹת יְשַׁלַּח
ן זעירא מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף׃ אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה
רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב׃ עֹצֶה עֵינָיו
לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת קֹרֵץ שְׂפָתָיו כִּלָּה רָעָה׃
עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא׃
טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלֹּכֵד
עִיר׃ בַּחֵיק יוּטַל אֶת־הַגּוֹרָל וּמֵיְהוָה כָּל־
מִשְׁפָּטוֹ׃ יז טוֹב פַּת חֲרֵבָה
וְשַׁלְוָה־בָהּ מִבַּיִת מָלֵא זִבְחֵי־רִיב׃ עֶבֶד־
מַשְׂכִּיל יִמְשֹׁל בְּבֵן מֵבִישׁ וּבְתוֹךְ אַחִים יַחֲלֹק
נַחֲלָה׃ מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת
יקר ק׳ יְהוָה׃ מֵרַע מַקְשִׁיב עַל־שְׂפַת־אָוֶן שֶׁקֶר
מֵזִין עַל־לְשׁוֹן הַוֹּת׃ לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ
שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה׃ עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי
בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם׃ לֹא־נָאוָה
לְנָבָל שְׂפַת־יֶתֶר אַף כִּי־לְנָדִיב שְׂפַת־שָׁקֶר׃
אֶבֶן־חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו אֶל־כָּל־אֲשֶׁר יִפְנֶה
יַשְׂכִּיל׃ מְכַסֶּה־פֶּשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה וְשֹׁנֶה

בְדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף׃ תֵּחַת גְּעָרָה בְמֵבִין
מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה׃ אַךְ־מְרִי יְבַקֶּשׁ־רָע
וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח־בּוֹ׃ פָּגוֹשׁ דֹּב שַׁכּוּל
בְּאִישׁ וְאַל־כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ׃ מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת
טוֹבָה לֹא־תָמִישׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ׃ פּוֹטֵר מַיִם
רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוֹשׁ׃
מַצְדִּיק רָשָׁע וּמַרְשִׁיעַ צַדִּיק תּוֹעֲבַת יְהוָה גַּם־
שְׁנֵיהֶם׃ לָמָּה־זֶּה מְחִיר בְּיַד־כְּסִיל לִקְנוֹת
חָכְמָה וְלֶב־אָיִן׃ בְּכָל־עֵת אֹהֵב הָרֵעַ וְאָח
לְצָרָה יִוָּלֵד׃ אָדָם חֲסַר־לֵב תּוֹקֵעַ כָּף עֹרֵב
עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ׃ אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מַצָּה
מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֶּשׁ־שָׁבֶר׃ עִקֶּשׁ־לֵב לֹא
יִמְצָא־טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה׃ יֹלֵד
כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ וְלֹא־יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל׃ לֵב
שָׂמֵחַ יֵיטִב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ־גָּרֶם׃
שֹׁחַד מֵחֵק רָשָׁע יִקָּח לְהַטּוֹת אָרְחוֹת מִשְׁפָּט׃
אֶת־פְּנֵי מֵבִין חָכְמָה וְעֵינֵי כְסִיל בִּקְצֵה־אָרֶץ׃
כַּעַס לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל וּמֶמֶר לְיוֹלַדְתּוֹ׃ גַּם
עֲנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא־טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל־
יֹשֶׁר׃ חוֹשֵׂךְ אֲמָרָיו יוֹדֵעַ דָּעַת וְקַר־רוּחַ אִישׁ
תְּבוּנָה׃ גַּם אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב אֹטֵם
שְׂפָתָיו נָבוֹן׃ יח לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ
נִפְרָד בְּכָל־תּוּשִׁיָּה יִתְגַּלָּע׃ לֹא־יַחְפֹּץ כְּסִיל
בִּתְבוּנָה כִּי אִם־בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ׃ בְּבוֹא־
רָשָׁע בָּא גַם־בּוּז וְעִם־קָלוֹן חֶרְפָּה׃ מַיִם
עֲמֻקִּים דִּבְרֵי פִי־אִישׁ נַחַל נֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה׃

שאת

יז ועל שפתיו כאש שפתו ק׳ בו״או והכתיב ביו״ד וא״ו ודין הוא חד מן ז׳ מלין דכתיבין י״וד במלעות תיבותא ולא קרי׳ וסימן נמסר במ״ג אות י״וד׃ ונרגן חד מן ג׳ נוני״ן אריכין זעירין׃ ימשל בכל ספרים ישנים חסר וא״ו׃ בבן מביש מתחלפת בבן בסגול ועיין מסורת פ׳ ויצא׃ שפת יתר בדפוסים אחרונים היו״ד בקמץ אבל בדפוסים ישנים ובספרים מדוייקים כ״י בסגול׃ מכסה פשע המ״ם בגעיא׃ תחת גערה לית מלעיל מסרה גדולה בסופה בסמא חלא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה׃ תמיש תמוש ק׳׃ פוטר מים בב׳ טעמים מכלול דף כ״ה׃ למה זה הזיין דגושה׃ מגביה פתחו הפ״א דגושה מדין מפיק כמו שכתבתי בעזרה׃ עקש לב הקו״ף בסגול ויש ספרים בצירי׃ ייטיב גהה בספרים כ״י ודפוסים ישנים מלא יו״ד ומה שנמסר כאן במסורת הדפוס ב׳ חסר וסימן כי ייטיב אל אבי שמואל א׳ כ׳ ׃ לב שמח ייטב גהה כ״ל להניח לב שמח ייטב פנים דלעיל סימן ט״ו שכן הוא חסר בכל הספרים וכתם כמו מסורת ב׳ חסר׃ שחד מחק רשע יקח הטעם מפסיק במלת מחק וכן פירשו רובי המפרשים אבל לפי׳ רש״י וליחייא מלת מחק קשורה עם רשע והכה הם מטעים בעלי הטעמים׃ עלי ישר יסמו ישרים על זאת ברואתם בספריהם על ישר ואני כותב עלי ישר וכדי שלא יאמרו עלי עד מתי אתה מבכים ראשך בין המחלוקות ומי הוא זה ערב את לבו לשלוח יד בספרי הקדש׃ אודיע לכל כי לא מלבי אני בודה חילוף זה אף מי שקעיר את רוחי היה ראש המפרשים רש״י ז״ל כי בפירוש כתב שלא פעמים עלי׃ וגם בפירוש התכם לון יוסף יחייא כתוב כן אח״כ חפשתי בספרים ומצאתי דפוסים ישנים מנאפולי ותשוקלין כתוב עלי וכן הוא במאיר נתיב שרש ישר׃ כדב׃ ככה׃ ואף בספרים כתובי יד קדמונים ראיתי מהם שכתבו כן בתחלה ועדיין לא נתקררה דעתי בכל אלה עד שמצאתי מדרשי רבותינו ז״ל בויקרא רבה פרשה כ׳ ותנחומא פרשת אחרי מות הובא גם בילקוט משלי רמז תת״קנו ובכולם כתוב עלי׃ ה׳ יורנו זה הדרך ישכן אור ויכחנו בארץ מישור אמן׃ וקר רוח יקר ק׳׃
יח לתאוה בגעיא הל״מד בספרי ספרד׃ בבוא רשע הגעיא בבי״ת׃ ועם קלון בגעיא הו״או בספרי ספרד׃

שְׂאֵת פְּנֵי־רָשָׁע לֹא־טוֹב לְהַטּוֹת צַדִּיק בַּמִּשְׁפָּט׃
שִׂפְתֵי כְסִיל יָבֹאוּ בְרִיב וּפִיו לְמַהֲלֻמוֹת יִקְרָא׃
פִּי־כְסִיל מְחִתָּה־לוֹ וּשְׂפָתָיו מוֹקֵשׁ נַפְשׁוֹ׃
דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי־בָטֶן׃
גַּם מִתְרַפֶּה בִמְלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית׃
מִגְדַּל־עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ־יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב׃
הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה בְּמַשְׂכִּיתוֹ׃
לִפְנֵי־שֶׁבֶר יִגְבַּהּ לֵב־אִישׁ וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה׃
מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע אִוֶּלֶת הִיא־לוֹ וּכְלִמָּה׃
רוּחַ־אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ וְרוּחַ נְכֵאָה מִי
יִשָּׂאֶנָּה׃ לֵב נָבוֹן יִקְנֶה־דָּעַת וְאֹזֶן חֲכָמִים
תְּבַקֶּשׁ־דָּעַת׃ מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ וְלִפְנֵי
גְדֹלִים יַנְחֶנּוּ׃ צַדִּיק הָרִאשׁוֹן בְּרִיבוֹ יָבֹא־
רֵעֵהוּ וַחֲקָרוֹ׃ מִדְיָנִים יַשְׁבִּית הַגּוֹרָל וּבֵין
עֲצוּמִים יַפְרִיד׃ אָח נִפְשָׁע מִקִּרְיַת־עֹז
וּמִדְוָנִים כִּבְרִיחַ אַרְמוֹן׃ מִפְּרִי פִי־אִישׁ
תִּשְׂבַּע בִּטְנוֹ תְּבוּאַת שְׂפָתָיו יִשְׂבָּע׃ מָוֶת
וְחַיִּים בְּיַד־לָשׁוֹן וְאֹהֲבֶיהָ יֹאכַל פִּרְיָהּ׃ מָצָא
אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְהוָה׃ תַּחֲנוּנִים
יְדַבֶּר־רָשׁ וְעָשִׁיר יַעֲנֶה עַזּוֹת׃ אִישׁ רֵעִים
לְהִתְרֹעֵעַ וְיֵשׁ אֹהֵב דָּבֵק מֵאָח׃ יט
טוֹב רָשׁ הוֹלֵךְ בְּתֻמּוֹ מֵעִקֵּשׁ שְׂפָתָיו וְהוּא
כְסִיל׃ גַּם בְּלֹא־דַעַת נֶפֶשׁ לֹא־טוֹב וְאָץ
בְּרַגְלַיִם חוֹטֵא׃ אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ
וְעַל־יְהוָה יִזְעַף לִבּוֹ׃ הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים
וְדָל מֵרֵעֵהוּ יִפָּרֵד׃ עֵד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה
וְיָפִיחַ כְּזָבִים לֹא יִמָּלֵט׃ רַבִּים יְחַלּוּ פְנֵי־
נָדִיב וְכָל־הָרֵעַ לְאִישׁ מַתָּן׃ כָּל אֲחֵי־רָשׁ ׀

שְׂנֵאֻהוּ אַף כִּי מְרֵעֵהוּ רָחֲקוּ מִמֶּנּוּ מְרַדֵּף
אֲמָרִים לֹא־הֵמָּה׃ קֹנֶה־לֵּב אֹהֵב נַפְשׁוֹ שֹׁמֵר לו ק׳
תְּבוּנָה לִמְצֹא־טוֹב׃ עֵד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה
וְיָפִיחַ כְּזָבִים יֹאבֵד׃ לֹא־נָאוֶה לִכְסִיל תַּעֲנוּג
אַף כִּי־לְעֶבֶד ׀ מְשֹׁל בְּשָׂרִים׃ שֵׂכֶל אָדָם
הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עֲבֹר עַל־פָּשַׁע׃ נַהַם
כַּכְּפִיר זַעַף מֶלֶךְ וּכְטַל עַל־עֵשֶׂב רְצוֹנוֹ׃ הַוֹּת
לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל וְדֶלֶף טֹרֵד מִדְיְנֵי אִשָּׁה׃
בַּיִת וָהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת וּמֵיְהוָה אִשָּׁה מַשְׂכָּלֶת׃
עַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה וְנֶפֶשׁ רְמִיָּה תִרְעָב׃
שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ בּוֹזֵה דְרָכָיו יוּמָת׃
מַלְוֵה יְהוָה חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֶּם־לוֹ׃ יַסֵּר
בִּנְךָ כִּי־יֵשׁ תִּקְוָה וְאֶל־הֲמִיתוֹ אַל־תִּשָּׂא נַפְשֶׁךָ׃ ובא ק׳
גְּרָל־חֵמָה נֹשֵׂא עֹנֶשׁ כִּי אִם־תַּצִּיל וְעוֹד תּוֹסִף׃ גרל ק׳
שְׁמַע עֵצָה וְקַבֵּל מוּסָר לְמַעַן תֶּחְכַּם בְּאַחֲרִיתֶךָ׃ ומדינים ק׳
רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב־אִישׁ וַעֲצַת יְהוָה הִיא
תָקוּם׃ תַּאֲוַת אָדָם חַסְדּוֹ וְטוֹב רָשׁ מֵאִישׁ
כָּזָב׃ יִרְאַת יְהוָה לְחַיִּים וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל־
יִפָּקֶד רָע׃ טָמַן עָצֵל יָדוֹ בַּצַּלָּחַת גַּם־אֶל־
פִּיהוּ לֹא יְשִׁיבֶנָּה׃ לֵץ תַּכֶּה וּפֶתִי יַעְרִם
וְהוֹכִיחַ לְנָבוֹן יָבִין דָּעַת׃ מְשַׁדֶּד־אָב יַבְרִיחַ
אֵם בֵּן מֵבִישׁ וּמַחְפִּיר׃ חֲדַל־בְּנִי לִשְׁמֹעַ
מוּסָר לִשְׁגוֹת מֵאִמְרֵי־דָעַת׃ עֵד בְּלִיַּעַל
יָלִיץ מִשְׁפָּט וּפִי רְשָׁעִים יְבַלַּע־אָוֶן׃ נָכוֹנוּ
לַלֵּצִים שְׁפָטִים וּמַהֲלֻמוֹת לְגֵו כְּסִילִים׃
כ לֵץ הַיַּיִן הֹמֶה שֵׁכָר וְכָל־
שֹׁגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם׃ נַהַם כַּכְּפִיר אֵימַת
מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוֹטֵא נַפְשׁוֹ׃ כָּבוֹד לָאִישׁ
שֶׁבֶת

יבאו בריב הבי״ת רפה׃ למהלמות הלמ״ד בגעיא׃ ולפני כבוד הכ״ף רפוים׃ יבא רעהו ובא ק׳׃ ומדונים ומדינים ק׳׃ איש רעים
יט עיין מ״ס בסמנו ב׳ סימן י״ד׃ כל אחי רש כל זה אין בו מקף כי איננו חטוף כחביריו אלא נקרא בקמץ רחב וכן כל עצמותי תאמרנה שבמזמור
ל״ה והסתר שהם נקודים קמץ הם חטופים כולם זולתי אלו השנים כ״ז בת ילים׃ שנאהו השי״ן בגעיא׃ מרעהו במקצת ספרים המ״ם בצירי
ובס״ס בשוא וכ״כ רד״ק בס׳ מכלול דף רמ״ו שהמ״ם בשוא׃ לא המה לו ק׳׃ בוזה בהרבה ספרים הזי״ן בסגול אמנם במסורת נמנה עם ו׳ זוגין
חד כתיב ה״א וחד כתיב יו״ד וקמכין׃ יומת ימות ק׳׃ מלוה ה׳ בסגול הו״או במקצת ספרים ורד״ק הביאו עם הדומים בצירי במכלול דף קנ״ו׃
גרל חמה גדל ק׳ והוא חד מן ד׳ מלין דכתיבין רי״ש וקרינן דל״ת וסימן במסורת ירמיה סוף סימן ל״א׃ גדל הגי״מל בגעיא וכ״כ בכלמשי בסקל
פעול׃ ושבע ילין כ״כ עפ״ב ושבע והם ב׳ במקרא וחברו וימת אברהם׃ והוכיח י״ס והוכח הכ״ף בצירי ובמדוייקים בחירק והוא ג״כ מלא
יו״ד כי לא נמנה במסורת בגדול עם החסרים ומ״ס שם במערכת אות היו״ד ו׳ חסרים בלישנא ב׳ חסרים וא״ו ושארא חסרים יו״ד כ״ל לפניה ג׳
חסרים וא״ו ושארא חסרים יו״ד וכן נמסר בפרשת וירא ג׳ חסרים יו״ד בלישנא׃ משדד המ״ם בגעיא׃ חדל בני הטעם שכמגא במקצת ספרים
כ בחי״ת היא בגעיא כי כן נמצאת בכמה מקומות באמצע החטף פתח והחטף סגול ויש מהן רבות בס״ס ולא ידעתי מה אם תמשת׃ שגה בו הג״ימל
בסגול וכן ברוב הספרים בי״ת בו דגושה׃

שבת מריב וכל־אויל יתגלע: מחרף עצל
ושאל ק׳ לא־יחרש ישאל בקציר ואין: מים עמקים
עצה בלב־איש ואיש תבונה ידלנה: רב־
אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא:
מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו: מלך
תמרוק ק׳ יושב על־כסא־דין מזרה בעיניו כל־רע: מי־
יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאתי: אבן
ואבן איפה ואיפה תועבת יהוה גם־שניהם:
גם במעלליו יתנכר־נער אם־זך ואם־ישר
פעלו: אזן שמעת ועין ראה יהוה עשה
גם־שניהם: אל־תאהב שנה פן־תורש פקח
עיניך שבע־לחם: רע רע יאמר הקונה
ואזל לו אז יתהלל: יש זהב ורב־פנינים
וכלי יקר שפתי־דעת: לקח־בגדו כי־ערב
נכריה ק׳ זר ובעד נכרים חבלהו: ערב לאיש לחם
ק׳ שקר ואחר ימלא־פיהו חצץ: מחשבות
בעצה תכון ובתחבלות עשה מלחמה: גולה־
סוד הולך רכיל ולפתה שפתיו לא תתערב:
באשון ק׳ מקלל אביו ואמו ידעך נרו באישון חשך:
מבהלת ק׳ נחלה מבחלת בראשונה ואחריתה לא
תברך: אל־תאמר אשלמה־רע קוה
ליהוה וישע לך: תועבת יהוה אבן ואבן
ומאזני מרמה לא־טוב: מיהוה מצעדי־
גבר ואדם מה־יבין דרכו: מוקש אדם ילע
קדש ואחר נדרים לבקר: מזרה רשעים

מלך חכם וישב עליהם אופן: נר יהוה
נשמת אדם חפש כל־חדרי־בטן: חסד
ואמת יצרו־מלך וסעד בחסד כסאו: תפארת
בחורים כחם והדר זקנים שיבה: חברות פצע
תמריק ברע ומכות חדרי־בטן:

כא

פלגי־מים לב־מלך ביד־יהוה על־כל־אשר
יחפץ יטנו: כל־דרך איש ישר בעיניו ותכן
לבות יהוה: עשה צדקה ומשפט נבחר
ליהוה מזבח: רום עינים ורחב־לב נר רשעים
חטאת: מחשבות חרוץ אך־למותר וכל־
אץ אך־למחסור: פעל אצרות בלשון שקר
הבל נדף מבקשי־מות: שד־רשעים יגורם
כי מאנו לעשות משפט: הפכפך דרך
איש וזר וזך ישר פעלו: טוב לשבת על־
פנת־גג מאשת מדונים ובית חבר: נפש
רשע אותה־רע לא־יחן בעיניו רעהו: בענש־
לץ יחכם־פתי ובהשכיל לחכם יקח־דעת:
משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע:
אטם אזנו מזעקת־דל גם־הוא יקרא ולא
יענה: מתן בסתר יכפה־אף ושחד בחק
חמה עזה: שמחה לצדיק עשות משפט
ומחתה לפעלי און: אדם תועה מדרך
השכל בקהל רפאים ינוח: איש מחסור
אהב שמחה אהב יין־ושמן לא יעשיר: כפר
לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד: טוב שבת

בארץ

ישאל ושאל ק׳ : עמקים הע״ין בחטף פתח : רב אדם במקף ישוב החולם לקמץ חטוף : אל תאהב הא״לף בחטף סגול ברוב הספרים : שבע
לחם הסי״ן בגעיא : רע רע בס״ס שניהם פתוחים וכן משמע מכללי המסורת ערך רע : ואזל לו בספרים שלנו בטעם אחד גלגל בז״ין ומכלול
דף כ״ה כתוב שהוא בב׳ טעמים ואזל ועיין מ״ש בהושע ד׳ אצל צרר רוח : ורב פנינים במקף ישוב החולם לקמץ חטוף : לקח בגדו הל״מד
בגעיא : נכרים חבלהו נכריה ק׳ : באישון באשון ק׳ ומה שכתב רד״ק בשרשים שרש איש שנכפל במלה זו ע״ין הפועל ר״ל נקרי כי הכתיב
ביו״ד כמו באישון לילה ואפלה סימן ז׳ ובדפוס באכולי כתוב באשון חסר יו״ד ובחולם השי״ן והוא טעות : מבחלת מבהלת ק׳ והוא חד מן ד׳
מלין כתיבין ח״ית וק׳ ה״א וסימן נמסר בת״ג כאן ובשיר השירים א׳ · ועיין מה שכתב בעל הטורים פרשת מטות פסוק ומקנה רב היה לבני ראובן·
ובמדבר רבה סוף פרשת מטות : ילע קדש כתב בעל מכלל יופי שמלת ילע מלרע ולמד כן משמכלול דף קמ״ב שהביא זה עם דומים אחרים שהם
מלרע בפתח עם אות גרונית וכן ראיתיו מלרע בדפוס שונצין · ובדפוסים אחרים בשני טעמים אמנם בספרים כתובי יד מדוייקים הוא מלעיל
כא כמנהג המלות הסמוכות למלה זעירא או מלעיל : תמריק ברע תמרוק ק׳ : כל דרך איש הכ״ף מתוגה בספרי ספרד ואף על פי כן קריאת המלה
בקמץ חטוף מהטעם שכתבתי לעיל סימן י״ט ובסוף פרשת ראה: נר רשעים חטאת תרגומו ושרגא דרשיעי לחטאה דומה שהיה קורא נֵר בציר
כמו שנמצא במקצת ספרים אבל במדוייקים הוא בחירק וכן משמע מדברי הרא״בע שכתב נר חסר יו״ד וטעמו שיגיר ויחרוש הרשע לעשות חטאת
וגם רד״ק הביאו בשרש נור עם אותם שהם בחירק · ואם לחשך אדם לפקפק בזה אמור לו כלך אצל מסורת ירמיה סימן ד׳ דבהדיא אמרה ניר ח׳
ז׳ מלא וחד חסר והתם חשיב לכולהו ומסיים בה הכי נר רשעים חטאת בתראה חסר · ובהגהת שרשים א״א והוא כמו נר בציר׳ · וכן ישבע ריש
בחירק · רש ועושר בציר׳ · וכן נר רשעים בחירק כמו נר בצירי וכן תרגומו שרגא דרשיעא ע״כ : מבקשי מות לשון רש״י פעל אוצרות להרבות
הון בלשון שקר הבל נדף וגו׳ מוקשי מות עד כאן · דומה שהיה כתוב בספרו מוקשי במקום מבקשי : מדונים ובית מדינים ק׳ : בענש לץ יש
ספרים בפתח הנ״ית :

בְּאֶרֶץ־מִדְבָּר מֵאֵשֶׁת מִדְוָנִים וָכָעַס׃ אוֹצָר ׀ מדונים ק׳
נֶחְמָד וָשֶׁמֶן בִּנְוֵה חָכָם וּכְסִיל אָדָם יְבַלְּעֶנּוּ׃
רֹדֵף צְדָקָה וָחָסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד׃
עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם וַיֹּרֶד עֹז מִבְטֶחָה׃
שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ׃ זֵד
יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן׃ תַּאֲוַת
עָצֵל תְּמִיתֶנּוּ כִּי־מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת׃ כָּל־הַיּוֹם
הִתְאַוָּה תַאֲוָה וְצַדִּיק יִתֵּן וְלֹא יַחְשֹׂךְ׃ זֶבַח
רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה אַף כִּי־בְזִמָּה יְבִיאֶנּוּ׃ עֵד־כְּזָבִים
יֹאבֵד וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לָנֶצַח יְדַבֵּר׃ הֵעֵז אִישׁ
רָשָׁע בְּפָנָיו וְיָשָׁר הוּא ׀ יָבִין דַּרְכּוֹ׃ אֵין חָכְמָה יבין ק׳ דרכו ק׳
וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְהוָה׃ סוּס מוּכָן
לְיוֹם מִלְחָמָה וְלַיהוָה הַתְּשׁוּעָה׃

כב

נִבְחָר שֵׁם מֵעֹשֶׁר רָב מִכֶּסֶף וּמִזָּהָב
חֵן טוֹב׃ עָשִׁיר וָרָשׁ נִפְגָּשׁוּ עֹשֵׂה כֻלָּם
יְהוָה׃ עָרוּם ׀ רָאָה רָעָה וְיִסָּתֵר וּפְתָיִים
עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ׃ עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת יְהוָה עֹשֶׁר
וְכָבוֹד וְחַיִּים׃ צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר
נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם׃ חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ
גַּם כִּי־יַזְקִין לֹא־יָסוּר מִמֶּנָּה׃ עָשִׁיר בְּרָשִׁים
יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה׃ זוֹרֵעַ עַוְלָה
יִקְצוֹר־אָוֶן וְשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ יִכְלֶה׃ טוֹב־עַיִן
הוּא יְבֹרָךְ כִּי־נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל׃ גָּרֵשׁ לֵץ
וְיֵצֵא מָדוֹן וְיִשְׁבֹּת דִּין וְקָלוֹן׃ אֹהֵב טְהוֹר־
לֵב חֵן שְׂפָתָיו רֵעֵהוּ מֶלֶךְ׃ עֵינֵי יְהוָה נָצְרוּ
דָעַת וַיְסַלֵּף דִּבְרֵי בֹגֵד׃ אָמַר עָצֵל אֲרִי
בַחוּץ בְּתוֹךְ רְחֹבוֹת אֵרָצֵחַ׃ שׁוּחָה עֲמֻקָּה
פִּי זָרוֹת זְעוּם יְהוָה יִפָּול־שָׁם׃ אִוֶּלֶת קְשׁוּרָה
בְלֶב־נָעַר שֵׁבֶט מוּסָר יַרְחִיקֶנָּה מִמֶּנּוּ׃ עֹשֵׁק
דָּל לְהַרְבּוֹת לוֹ נֹתֵן לְעָשִׁיר אַךְ־לְמַחְסוֹר׃
הַט אָזְנְךָ וּשְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים וְלִבְּךָ תָּשִׁית
לְדַעְתִּי׃ כִּי־נָעִים כִּי־תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ יִכֹּנוּ
יַחְדָּו עַל־שְׂפָתֶיךָ׃ לִהְיוֹת בַּיהוָה מִבְטַחֶךָ
הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם אַף־אָתָּה׃ הֲלֹא כָתַבְתִּי לְךָ
שָׁלְשׁוֹם בְּמֹעֵצוֹת וָדָעַת׃ לְהוֹדִיעֲךָ קֹשְׁטְ שלישים ק׳
אִמְרֵי אֱמֶת לְהָשִׁיב אֲמָרִים אֱמֶת לְשֹׁלְחֶךָ׃
אַל־תִּגְזָל־דָּל כִּי דַל־הוּא וְאַל־תְּדַכֵּא עָנִי בַשָּׁעַר׃
כִּי־יְהוָה יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת־קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ׃
אַל־תִּתְרַע אֶת־בַּעַל אָף וְאֶת־אִישׁ חֵמוֹת לֹא
תָבוֹא׃ פֶּן־תֶּאֱלַף אָרְחֹתָו וְלָקַחְתָּ מוֹקֵשׁ ארחתיו ק׳
לְנַפְשֶׁךָ׃ אַל־תְּהִי בְתֹקְעֵי־כָף בַּעֹרְבִים
מַשָּׁאוֹת׃ אִם־אֵין־לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח
מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ׃ אַל־תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ׃ חָזִיתָ אִישׁ ׀ מָהִיר
בִּמְלַאכְתּוֹ לִפְנֵי־מְלָכִים יִתְיַצָּב בַּל־יִתְיַצֵּב לִפְנֵי
חֲשֻׁכִּים׃

כג

כִּי־תֵשֵׁב לִלְחוֹם אֶת־
מוֹשֵׁל בִּין תָּבִין אֶת־אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ׃ וְשַׂמְתָּ
שַׂכִּין בְּלֹעֶךָ אִם־בַּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה׃ אַל־תִּתְאָו
לְמַטְעַמּוֹתָיו וְהוּא לֶחֶם כְּזָבִים׃ אַל־תִּיגַע
לְהַעֲשִׁיר מִבִּינָתְךָ חֲדָל׃ הֲתָעוּף עֵינֶיךָ בּוֹ התעיף ק׳
וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה־לּוֹ כְנָפַיִם כְּנֶשֶׁר וְעָיף יעוף ק׳
הַשָּׁמָיִם׃ אַל־תִּלְחַם אֶת־לֶחֶם רַע עָיִן
וְאַל־תִּתְאָו לְמַטְעַמֹּתָיו׃ כִּי ׀ כְּמוֹ־שָׁעַר
בְּנַפְשׁוֹ כֶּן־הוּא אֱכוֹל וּשְׁתֵה יֹאמַר לָךְ וְלִבּוֹ
בַּל

מדונים וכעס מדינים ק׳: עיר גברים חד מן ז׳ חסרים עפ״ה ובויקרא רבה פרשת ל״א גברים כתיב חסר וא״ו שכלם גברים ואין בהם נקבה פי׳ לשון גבר זכר שכל המלאכים זכרים: מבטחה ה״א הכנוי נחה והיתה ראויה להדגש מכלול דף ל״ב וכן מלאתי במסו׳ כ״י מבטחה לית ורפי ה״א:
כב יבין יבין ק׳ והוא חד מן ג׳ מלין דכתיבין כ״פ וקריין בי״ת: דרכיו דרכו ק׳: ויסתר ונסתר ק׳ ועיין בספר הזוהר פרשת נח דף ס״ט: ופתיים בספרי יודי״ן וחברו פתח לדריך יאיר: ונענשו הו״או בגעיא בס״ס: יקצור און כתיב בוא״ו וקרי בקמץ חטוף מפני המקף והוא חד מן מלין דיתירין וא״ו וחטפין קמצין על פי המסורת וחשיב ליה נמי בהדי ג׳ יקצור מלא וא״ו ותרתי אחריני בחולם: גרש לץ בב׳ טעמים וכן מכלול דף כ״ב: טהור לב יתיר וא״ו וקריאתו בקמץ חטוף כדלעיל אע״פי שלא נמנה במסורת עם האחרים: יפול שם גם זה נמנה עם מלין דחטפין קמצין ויתירין וא״ו: קשורה בלב הבי״ת רפויה: שלשום שלישים ק׳: תאלף הא״לף בחטף סגול ברוב ספרים: ארחתו ארחתיו ק׳: אל תסג גבול עולם פ״ב דפאה מי שהיו מניח את העניים ללקוט וכו׳ הה״ז גוזל את העניים על זה נאמר אל תסג גבול עולים כלומר אל תקרי עולם אלא עולים וככי איתא במדרש ילמדנו סוף פרשת וישלח ועיין בפי׳ המשנה להרמ״בם. וביפה מראה ותוספת י״ט ומ״ש במלאכי סי׳ ג׳:
כג לפני מלכים במאריך ובמקף: את מושל בין המסורת שלפנינו בעשרים וארבע גדול מלאה בלבולים אבל במסרה כ״י כך מצאתי בין ג׳ ב׳ חסר וחד מלא וסימן אם בן הבות. דברי אגור בן יקה׳ בין תבין את אשר לפניך. וחד שבן לילה היה ובן לילה אבד: וכל בן כון דכותא ועיין עוד מ״ש למעלה בסימן י״ד: להעשיר הל״מד בגעיא: התעוף התעיף ק׳: ואיננו הו״או בגעיא בס״ס: ועיף יעוף ק׳: שער חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה רש״י וכן נמסר עליו לית מלרע: אכול ושתה בספרי מדוייקים מלא וא״ו וכן מסו׳ יחזקאל ב׳ במסר ה׳ אכול מלא וזה א׳ מהם:

תבנג

בַּל־עִמָּךְ׃ פִּתְּךָ־אָכַלְתָּ תְקִיאֶנָּה וְשִׁחַתָּ
דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים׃ בְּאָזְנֵי כְסִיל אַל־תְּדַבֵּר כִּי־
יָבוּז לְשֵׂכֶל מִלֶּיךָ׃ אַל־תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם וּבִשְׂדֵי
יְתוֹמִים אַל־תָּבֹא׃ כִּי־גֹאֲלָם חָזָק הוּא־
יָרִיב אֶת־רִיבָם אִתָּךְ׃ הָבִיאָה לַמּוּסָר לִבֶּךָ
וְאָזְנֶךָ לְאִמְרֵי־דָעַת׃ אַל־תִּמְנַע מִנַּעַר מוּסָר
כִּי־תַכֶּנּוּ בַשֵּׁבֶט לֹא יָמוּת׃ אַתָּה בַּשֵּׁבֶט
תַּכֶּנּוּ וְנַפְשׁוֹ מִשְּׁאוֹל תַּצִּיל׃ בְּנִי אִם־חָכַם
לִבֶּךָ יִשְׂמַח לִבִּי גַם־אָנִי׃ וְתַעְלֹזְנָה כִלְיוֹתָי
בְּדַבֵּר שְׂפָתֶיךָ מֵישָׁרִים׃ אַל־יְקַנֵּא לִבְּךָ
בַּחַטָּאִים כִּי אִם־בְּיִרְאַת יְהוָה כָּל־הַיּוֹם׃ כִּי
אִם־יֵשׁ אַחֲרִית וְתִקְוָתְךָ לֹא תִכָּרֵת׃ שְׁמַע־
אַתָּה בְנִי וַחֲכָם וְאַשֵּׁר בַּדֶּרֶךְ לִבֶּךָ׃ אַל־תְּהִי
בְסֹבְאֵי־יָיִן בְּזֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ׃ כִּי־סֹבֵא וְזוֹלֵל
יִוָּרֵשׁ וּקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נוּמָה׃ שְׁמַע לְאָבִיךָ
זֶה יְלָדֶךָ וְאַל־תָּבוּז כִּי־זָקְנָה אִמֶּךָ׃ אֱמֶת
גיל יגיל ק קְנֵה וְאַל־תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה׃ גּוֹל
ויולד ק ישמח ק יָגוֹל אֲבִי צַדִּיק °יוֹלֵד חָכָם וְיִשְׂמַח־בּוֹ׃ יִשְׂמַח־
אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ׃ תְּנָה־בְנִי לִבְּךָ
תצרנה ק לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכַי תִּרְצֶנָה׃ כִּי־שׁוּחָה עֲמֻקָּה
זוֹנָה וּבְאֵר צָרָה נָכְרִיָּה׃ אַף־הִיא כְּחֶתֶף
אויבך ק תֶּאֱרֹב וּבוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסִף׃ לְמִי אוֹי
מדינים ק לְמִי אֲבוֹי לְמִי מִדְוָנִים ׀ לְמִי שִׂיחַ לְמִי פְּצָעִים
חִנָּם לְמִי חַכְלִלוּת עֵינָיִם׃ לַמְאַחֲרִים עַל־הַיָּיִן
לַבָּאִים לַחְקֹר מִמְסָךְ׃ אַל־תֵּרֶא יַיִן כִּי
בכוס ק יִתְאַדָּם כִּי־יִתֵּן בַּכִּיס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים׃
אַחֲרִיתוֹ כְּנָחָשׁ יִשָּׁךְ וּכְצִפְעֹנִי יַפְרִשׁ׃ עֵינֶיךָ
יִרְאוּ זָרוֹת וְלִבְּךָ יְדַבֵּר תַּהְפֻּכוֹת׃ וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב

בְּלֶב־יָם וּכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חִבֵּל׃ הִכּוּנִי בַל־
חָלִיתִי הֲלָמוּנִי בַּל־יָדָעְתִּי מָתַי אָקִיץ אוֹסִיף
אֲבַקְשֶׁנּוּ עוֹד׃

כד

אַל־תְּקַנֵּא
בְּאַנְשֵׁי רָעָה וְאַל־תִּתְאָו לִהְיוֹת אִתָּם׃ כִּי־
שֹׁד יֶהְגֶּה לִבָּם וְעָמָל שִׂפְתֵיהֶם תְּדַבֵּרְנָה׃
בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן׃ וּבְדַעַת
חֲדָרִים יִמָּלְאוּ כָּל־הוֹן יָקָר וְנָעִים׃ גֶּבֶר־חָכָם
בַּעוֹז וְאִישׁ דַּעַת מְאַמֶּץ־כֹּחַ׃ כִּי בְתַחְבֻּלוֹת
תַּעֲשֶׂה־לְּךָ מִלְחָמָה וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ׃
רָאמוֹת לֶאֱוִיל חָכְמוֹת בַּשַּׁעַר לֹא־יִפְתַּח פִּיהוּ׃
מְחַשֵּׁב לְהָרֵעַ לוֹ בַּעַל־מְזִמּוֹת יִקְרָאוּ׃ זִמַּת
אִוֶּלֶת חַטָּאת וְתוֹעֲבַת לְאָדָם לֵץ׃ הִתְרַפִּיתָ
בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה׃ הַצֵּל לְקֻחִים לַמָּוֶת
וּמָטִים לַהֶרֶג אִם־תַּחְשׂוֹךְ׃ כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־
יָדַעְנוּ זֶה הֲלֹא־תֹכֵן לִבּוֹת ׀ הוּא־יָבִין וְנֹצֵר
נַפְשְׁךָ הוּא יֵדָע וְהֵשִׁיב לְאָדָם כְּפָעֳלוֹ׃ אֱכָל־
בְּנִי דְבַשׁ כִּי־טוֹב וְנֹפֶת מָתוֹק עַל־חִכֶּךָ׃ כֵּן ׀
דְּעֶה חָכְמָה לְנַפְשֶׁךָ אִם־מָצָאתָ וְיֵשׁ אַחֲרִית
וְתִקְוָתְךָ לֹא תִכָּרֵת׃ אַל־תֶּאֱרֹב רָשָׁע לִנְוֵה
צַדִּיק אַל־תְּשַׁדֵּד רִבְצוֹ׃ כִּי שֶׁבַע ׀ יִפּוֹל
צַדִּיק וָקָם וּרְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בְרָעָה׃ בִּנְפֹל
אוֹיִבְיךָ אַל־תִּשְׂמָח וּבִכָּשְׁלוֹ אַל־יָגֵל לִבֶּךָ׃
פֶּן־יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו
אַפּוֹ׃ אַל־תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל־תְּקַנֵּא בָּרְשָׁעִים׃
כִּי ׀ לֹא־תִהְיֶה אַחֲרִית לָרָע נֵר רְשָׁעִים יִדְעָךְ׃
יְרָא־אֶת־יְהוָה בְּנִי וָמֶלֶךְ עִם־שׁוֹנִים אַל־
תִּתְעָרָב׃ כִּי־פִתְאֹם יָקוּם אֵידָם
וּפִיד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדֵעַ׃ גַּם־אֵלֶּה לַחֲכָמִים

הכר

תכנו בשבט הבי"ת רפויה: ותעלונה העי"ן בחטף פתח: בזללי הבי"ת רפה: (א"ה אלה דברי הרב בעצמו ולא ידענא לאפוקי מאי ואי לא
דקא מסתפינא הוה אמינא דטעות סופר הוא ועל בי"ת בסבאי אי בשר קאי ע"כ) גול גיל ק': יגול יגיל ק' כן הוא בכמה ספרים אבל בס'
א' כ"י מוגה יגיל בכתוב וכן נראה ממסורת הגדול שבמערכת אות היו"ד יש אלפ"א ביתא כתיב וא"ו באמצע תיבותא וקרין יו"ד ולא נמנה שם רק
מלת גול: שיולד ויולד ק': וישמח ישמח ק' עיין זוהר פרשת במדבר דף קי"ט ובסוף ספר הזהר בהגהת קצת טעיות שנפלו בדפוס: תרצנה
תצרנה ק': עמקה מתחלפת עמוקה: תארב בחטף סגול האל"ף ברוב ספרים: באדם תוסיף בכמה ספרים מדוייקים חסר יו"ד ונמסר עליו
ג' חסרים וכבר כתבתי זה הענין בעמוס ה': למי מדונים מדינים ק': למאחרים המ"ם רפה והלמ"ד מוטעמת בגעיא מכלול דף כ"א: בכיס
בכוס ק' ומדרשי אגדה יש בויקרא רבה פרשת י"ב ובמדבר רבה פרשת י' ומדרש אסתר ריש פרשת ה' ומדרש משלי דף ע"ב וילמדנו פרשת שמיני:
כד ובשכב בראש חבל במדבר רבה פרשת י' חבל כתיב זה היה אמן שנתנך בחבל: ימלאו בס"א כ"י ימלאו ואין לחוש עליו דבהדיא כתב רד"ק
במכלול דף פ"ג שנשאר עם הסוגה כאשר היה בלתי הפסק והראוי בצירי: בעוז הבי"ת קמוצה ברוב הספרים ועיין מ"ש במלאכי ב' אבל ומה האחד:
צר כחכה מלא ה"א בסוף תיבה ובזוהר פרשת ויצא קנ"ב ופרשת וישלח דף קע"ד נדרש גר כח כה: הלא תכן לבות הה"א בגעיא בס"ס:
אויביך אויבך ק': ובכשלו משפטו והכשלו ונפלה הה"א מהמכתב: עם שונים בס"א כ"י מוגה ועם נו"או וכן נדפוס שונצין: והכי איתא
בסוטה פ' היה נוטל ובמדבר רבה פ' ט"ו ובתנחומא וכן הוא בתרגום ובמפרשים רבים אבל ברוב הספרים הוא בלא וא"ו וכן נפרשים ומאיר כתיב
ובמסורת שונים ב' ובתרי לישני ומלא וסימנהון עם שונים אל תתערב וכלים מכלים שונים:

הכר

הַכֵּר־פָּנִים בְּמִשְׁפָּט בַּל־טוֹב׃ אֹמֵר ׀ לְרָשָׁע
צַדִּיק אָתָּה יִקְּבֻהוּ עַמִּים יִזְעָמוּהוּ לְאֻמִּים׃
וְלַמּוֹכִיחִים יִנְעָם וַעֲלֵיהֶם תָּבוֹא בִרְכַּת־טוֹב׃
שְׂפָתַיִם יִשָּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים׃ הָכֵן
בַּחוּץ ׀ מְלַאכְתֶּךָ וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ אַחַר
וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ׃ אַל־תְּהִי עֵד־חִנָּם בְּרֵעֶךָ
וַהֲפִתִּיתָ בִּשְׂפָתֶיךָ׃ אַל־תֹּאמַר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה־
לִי כֵּן אֶעֱשֶׂה־לּוֹ אָשִׁיב לָאִישׁ כְּפָעֳלוֹ׃ עַל־
שְׂדֵה אִישׁ־עָצֵל עָבַרְתִּי וְעַל־כֶּרֶם אָדָם חֲסַר־
לֵב׃ וְהִנֵּה עָלָה כֻלּוֹ ׀ קִמְּשֹׂנִים כָּסּוּ פָנָיו
חֲרֻלִּים וְגֶדֶר אֲבָנָיו נֶהֱרָסָה׃ וָאֶחֱזֶה אָנֹכִי
אָשִׁית לִבִּי רָאִיתִי לָקַחְתִּי מוּסָר׃ מְעַט
שֵׁנוֹת מְעַט תְּנוּמוֹת מְעַט ׀ חִבֻּק יָדַיִם לִשְׁכָּב׃
וּבָא־מִתְהַלֵּךְ רֵישֶׁךָ וּמַחְסֹרֶיךָ כְּאִישׁ מָגֵן׃

כה גַּם־אֵלֶּה מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
הֶעְתִּיקוּ אַנְשֵׁי ׀ חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה׃ כְּבֹד
אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר וּכְבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר׃
שָׁמַיִם לָרוּם וָאָרֶץ לָעֹמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין
חֵקֶר׃ הָגוֹ סִיגִים מִכָּסֶף וַיֵּצֵא לַצֹּרֵף כֶּלִי׃
הָגוֹ רָשָׁע לִפְנֵי־מֶלֶךְ וְיִכּוֹן בַּצֶּדֶק כִּסְאוֹ׃ אַל־
תִּתְהַדַּר לִפְנֵי־מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדֹלִים אַל־תַּעֲמֹד׃
כִּי טוֹב אֲמָר־לְךָ עֲלֵה הֵנָּה מֵהַשְׁפִּילְךָ לִפְנֵי
נָדִיב אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ׃ אַל־תֵּצֵא לָרִב מַהֵר
פֶּן מַה־תַּעֲשֶׂה בְּאַחֲרִיתָהּ בְּהַכְלִים אֹתְךָ רֵעֶךָ׃
רִיבְךָ רִיב אֶת־רֵעֶךָ וְסוֹד אַחֵר אַל־תְּגָל׃
פֶּן־יְחַסֶּדְךָ שֹׁמֵעַ וְדִבָּתְךָ לֹא תָשׁוּב׃ תַּפּוּחֵי
זָהָב בְּמַשְׂכִּיּוֹת כָּסֶף דָּבָר דָּבֻר עַל־אָפְנָיו׃
נֶזֶם זָהָב וַחֲלִי־כָתֶם מוֹכִיחַ חָכָם עַל־אֹזֶן
שֹׁמָעַת׃ כְּצִנַּת־שֶׁלֶג ׀ בְּיוֹם קָצִיר צִיר נֶאֱמָן
לְשֹׁלְחָיו וְנֶפֶשׁ אֲדֹנָיו יָשִׁיב׃ נְשִׂיאִים וְרוּחַ
וְגֶשֶׁם אָיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת־שָׁקֶר׃ בְּאֹרֶךְ
אַפַּיִם יְפֻתֶּה קָצִין וְלָשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבָּר־גָּרֶם׃
דְּבַשׁ מָצָאתָ אֱכֹל דַּיֶּךָּ פֶּן־תִּשְׂבָּעֶנּוּ וַהֲקֵאתוֹ׃
הֹקַר רַגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ פֶּן־יִשְׂבָּעֲךָ וּשְׂנֵאֶךָ׃
מֵפִיץ וְחֶרֶב וְחֵץ שָׁנוּן אִישׁ עֹנֶה בְרֵעֵהוּ עֵד
שָׁקֶר׃ שֵׁן רֹעָה וְרֶגֶל מוּעָדֶת מִבְטָח בּוֹגֵד
בְּיוֹם צָרָה׃ מַעֲדֶה־בֶּגֶד ׀ בְּיוֹם קָרָה חֹמֶץ
עַל־נָתֶר וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב־רָע׃ אִם־רָעֵב
שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם וְאִם־צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם׃
כִּי גֶחָלִים אַתָּה חֹתֶה עַל־רֹאשׁוֹ וַיהוָה יְשַׁלֶּם־
לָךְ׃ רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גָּשֶׁם וּפָנִים נִזְעָמִים
לְשׁוֹן סָתֶר׃ טוֹב שֶׁבֶת עַל־פִּנַּת־
גָּג מֵאֵשֶׁת מִדְוָנִים וּבֵית חָבֶר׃ מַיִם מדינים ק׳
קָרִים עַל־נֶפֶשׁ עֲיֵפָה וּשְׁמוּעָה טוֹבָה
מֵאֶרֶץ מֶרְחָק׃ מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת
צַדִּיק מָט לִפְנֵי־רָשָׁע׃ אָכֹל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת
לֹא־טוֹב וְחֵקֶר כְּבֹדָם כָּבוֹד׃ עִיר פְּרוּצָה
אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר ׀ אֵין מַעְצָר לְרוּחוֹ׃

כו כַּשֶּׁלֶג ׀ בַּקַּיִץ וְכַמָּטָר בַּקָּצִיר
כֵּן לֹא־נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד׃ כַּצִּפּוֹר לָנוּד
כַּדְּרוֹר לָעוּף כֵּן קִלְלַת חִנָּם לֹא תָבֹא׃ לו ק׳ שׁוֹט
לַסּוּס מֶתֶג לַחֲמוֹר וְשֵׁבֶט לְגֵו כְּסִילִים׃ אַל־

תען

הַכֵּר פנים במקצת ספרים הכר פנים בג׳ירי הכ״ף והטעם בה״א ויש ספרי׳ הכר פנים בטעם בכ״ף ועיין לקמן בסימן כ״ח : אמר לרשע במקצת ספרים ישנים הל״מד בקמץ וברוב הספרים בשוא : ועתדה בשדה הה״א במפיק כנוי למלאכה שזכר כמ״ש בשרשים ולפיכך הבי״ת דגושה וכן בתג בעל מקנה אברהם : אחר ובנית ביתך הת״ו בקמץ : קמשונים במקצת ספרים חסר וא״ו : נהרסה ברוב הספרים הה״א בחטף כגול :
ריִשך בי״וד : ומחסריך בוי״ו ועיין מה שכתבתי בסימן ו׳ : גם אלה משלי שלמה וגו׳ בספרים המדוייקים זה הוא ראש הפרשה : אמר לך כה
בספרי ספרד הא״לף בגעיה ובספר אחד כ״י אמר לך בחולם המ״ם ואין לסמוך עליו כי בספרים אחרים בקמץ חטוף : עלה הנה בספרי ספרד הע״ין בגעיה : אל תצא לרב איסתפקנו כמה נוסחי דדפוסא דכתיב בהו לריב מלא יו״ד אבל בכולהו נסחי כ״י חסר ומסורת כגוותייהו א זלא והכי איתא בפסיקתא אל תצא לרב מהר בשררה למה פן מה תעשה באחריתה וגו׳ לעולם אל תהי רץ אחר השררה כתיב ׳ למחר באים ושואלים לך שאלות מה אתה משיבם ; על אפניו הא״לף בקמץ חטוף וכן כתב רש״י ז״ל : ציר נאמן הא״לף בחטף סגול ברוב הספרים : והקאתו במקצת ספרים הא״לף בחולם ובמדוייקים נחה : פן ישבעך הע״ין בחטף פתח בכל המדוייקים וטעות נפל בכל הדפוסים שהע״ין בסגול : מעדה בגד במקף בין שתי המלות : האכלהו לחם במקצת ספרים מלא יו״ד : תחולל גשם מלת תחולל בשני טעמים : מדונים מדינים ק׳ : מעין הע״ין בשוא לבדו : מעצר ברוב הספרים הע״ין בשוא לבדו והתי״ו בקמץ : לעוף כן הכ״ף בג׳ירי במדוייקים : קללת חנם הל״מד בשוא לבדו כמ״ש כו
בפ׳ כי תבא ושופטים ט׳ והס׳ ג׳ במסורת : לא תבא לו ק׳ ובזוהר פרשת וישלח דף קע״ה ר׳ יוסי אמר כתיב קללת חנם לא תבוא ואוקמוה לו כו׳ או ואי קללה צדיקא היא אפילו דלא אתכוון כד כיון דנפקא מפומיה כטיל לה ההוא יצר הרע וקטרג בה בשעתא דסכנה כמו שאירע ליעקב כשאמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה וכו׳ כדאיתא בבראשית רבה פרשת ע״ד סימן ג׳ ומדרש קהלת פסוק בשגגה שיוצא מלפני השליט ׳ ועיין פ׳ ב׳ דמכות ובמסורת הברית הגדול אזהרה לאדם שלא יקלל את חברו שודאי׳ לו למקלל תבא ׳ אי כתי׳ השימור שלא יקללוהו חנם דלו תבא כמאמרם ז״ל אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה דכתיב ותכהינה עיניו מראות :

ענה

תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה־לּוֹ גַם־אָתָּה׃
עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־יִהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו׃
מְקַצֶּה רַגְלַיִם חָמָס שֹׁתֶה שֹׁלֵחַ דְּבָרִים בְּיַד־
כְּסִיל׃ דַּלְיוּ שֹׁקַיִם מִפִּסֵּחַ וּמָשָׁל בְּפִי כְסִילִים׃
כִּצְרוֹר אֶבֶן בְּמַרְגֵּמָה כֵּן־נוֹתֵן לִכְסִיל כָּבוֹד׃
חוֹחַ עָלָה בְיַד־שִׁכּוֹר וּמָשָׁל בְּפִי כְסִילִים׃ רַב
מְחוֹלֵל־כֹּל וְשֹׂכֵר כְּסִיל וְשֹׂכֵר עֹבְרִים׃ כְּכֶלֶב
שָׁב עַל־קֵאוֹ כְּסִיל שׁוֹנֶה בְאִוַּלְתּוֹ׃ רָאִיתָ
אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ׃ אָמַר
עָצֵל שַׁחַל בַּדָּרֶךְ אֲרִי בֵּין הָרְחֹבוֹת׃ הַדֶּלֶת
תִּסּוֹב עַל־צִירָהּ וְעָצֵל עַל־מִטָּתוֹ׃ טָמַן עָצֵל
יָדוֹ בַּצַּלָּחַת נִלְאָה לַהֲשִׁיבָהּ אֶל־פִּיו׃ חָכָם
עָצֵל בְּעֵינָיו מִשִּׁבְעָה מְשִׁיבֵי טָעַם׃ מַחֲזִיק
בְּאָזְנֵי־כָלֶב עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל־רִיב לֹּא־לוֹ׃
כְּמִתְלַהְלֵהַּ הַיֹּרֶה זִקִּים חִצִּים וָמָוֶת׃ כֵּן־אִישׁ
רִמָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא־מְשַׂחֵק אָנִי׃
מדינים בְּאֶפֶס עֵצִים תִּכְבֶּה־אֵשׁ וּבְאֵין נִרְגָּן יִשְׁתֹּק
מָדוֹן׃ פֶּחָם לְגֶחָלִים וְעֵצִים לְאֵשׁ וְאִישׁ
מדינים מִדוֹנִים לְחַרְחַר־רִיב׃ דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים
וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי־בָטֶן׃ כֶּסֶף סִיגִים מְצֻפֶּה
בשפתיו עַל־חָרֶשׂ שְׂפָתַיִם דֹּלְקִים וְלֶב־רָע׃ בִּשְׂפָתָו
יִנָּכֵר שׂוֹנֵא וּבְקִרְבּוֹ יָשִׁית מִרְמָה׃ כִּי־יְחַנֵּן
קוֹלוֹ אַל־תַּאֲמֶן־בּוֹ כִּי שֶׁבַע תּוֹעֵבוֹת בְּלִבּוֹ׃
תִּכַּסֶּה שִׂנְאָה בְּמַשָּׁאוֹן תִּגָּלֶה רָעָתוֹ בְקָהָל׃
כֹּרֶה־שַּׁחַת בָּהּ יִפֹּל וְגֹלֵל אֶבֶן אֵלָיו תָּשׁוּב׃
לְשׁוֹן־שֶׁקֶר יִשְׂנָא דַכָּיו וּפֶה חָלָק יַעֲשֶׂה מִדְחֶה׃
ודור ק׳ **כז** אַל־תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר כִּי

לֹא־תֵדַע מַה־יֵּלֶד יוֹם׃ יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא־פִיךָ
נָכְרִי וְאַל־שְׂפָתֶיךָ׃ כֹּבֶד אֶבֶן וְנֵטֶל הַחוֹל
וְכַעַס אֱוִיל כָּבֵד מִשְּׁנֵיהֶם׃ אַכְזְרִיּוּת חֵמָה
וְשֶׁטֶף אָף וּמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְאָה׃ טוֹבָה
תּוֹכַחַת מְגֻלָּה מֵאַהֲבָה מְסֻתָּרֶת׃ נֶאֱמָנִים
פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא׃ נֶפֶשׁ
שְׂבֵעָה תָּבוּס נֹפֶת וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה כָּל־מַר מָתוֹק׃
כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן־קִנָּהּ כֵּן־אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ׃
שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח־לֵב וּמֶתֶק רֵעֵהוּ מֵעֲצַת־נָפֶשׁ׃
רֵעֲךָ וְרֵעַ אָבִיךָ אַל־תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיךָ אַל־
תָּבוֹא בְּיוֹם אֵידֶךָ טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק׃
חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָבָר׃
עָרוּם רָאָה רָעָה נִסְתָּר פְּתָאיִם עָבְרוּ נֶעֱנָשׁוּ׃
קַח־בִּגְדוֹ כִּי־עָרַב זָר וּבְעַד נָכְרִיָּה חַבְלֵהוּ׃
מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּים קְלָלָה
תֵּחָשֶׁב לוֹ׃ דֶּלֶף טוֹרֵד בְּיוֹם סַגְרִיר וְאֵשֶׁת
מִדוֹנִים נִשְׁתָּוָה׃ צֹפְנֶיהָ צָפַן־רוּחַ וְשֶׁמֶן
יְמִינוֹ יִקְרָא׃ בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד וְאִישׁ יַחַד
פְּנֵי־רֵעֵהוּ׃ נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ וְשֹׁמֵר
אֲדֹנָיו יְכֻבָּד׃ כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב
הָאָדָם לָאָדָם׃ שְׁאוֹל וַאֲבַדֹּה לֹא תִשְׂבַּעְנָה
וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה׃ מַצְרֵף לַכֶּסֶף
וְכוּר לַזָּהָב וְאִישׁ לְפִי מַהֲלָלוֹ׃ אִם תִּכְתּוֹשׁ־
אֶת־הָאֱוִיל בַּמַּכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפוֹת בַּעֱלִי לֹא־
תָסוּר מֵעָלָיו אִוַּלְתּוֹ׃ יָדֹעַ תֵּדַע פְּנֵי צֹאנֶךָ
שִׁית לִבְּךָ לַעֲדָרִים׃ כִּי לֹא לְעוֹלָם חֹסֶן
וְאִם־נֵזֶר לְדוֹר דוֹר׃ גָּלָה חָצִיר וְנִרְאָה־

דשא

ענה כסיל בס״ס הע״ן בגעיא וכן מצאתי במסרה כ״י כלשון הזה תְּהִי־לו תְּהִי־ידך שְׂאוּ־זמרה תְּנָה־עון עֲשֵׂה־אתי למען סמך עֲ־לִי פטור
עֲנֵה־כסיל · כל אלו והדומים להם געיאן ומקפן לא טעמן סופר וכל דקרי לאחד מכוון בסופר טעי וים כמותם: אֲנִי אמרתי אֲנִי ראיתי אֲנִי חכמה
וכל אני געיא וסופר עד כאן וצריך עיון בחילופים כי מסס כראה שאלת עֲנֵה בגעיא הוא לב״כ אך לא לב״א : דלין בס״ס יסן כ״י מצאתיהו קמוץ
וכן כתבו ר׳ יהודה חיוג עם המעוברים בבנין הקל ור״דק כתב בשרש דלה ואנחנו מצאתיהו פתח הד״לת · וכן כתבו ר׳ יעקב בן אלעזר ואם כן הוא
מוי מהדגוש כרפיון הלמד ומשפטו לסדגש : מחולל כל בשני טעמים : קאו ביירי וחסר יו״ד : כמתלהלה בגעיא הכ״ף בס״ס : הלא משחק
אני הה״א בגעיא בס״ס : ואיש מדונים מדינים ק׳ : בשפתו בשפתיו ק׳ : תכסה במקצת ספרים כתוב תכסה בשוא הת״ו ורפי הכ״ף וטעות
נפל בהם כי הוא מהתפעל והראוי תתכסה וכ״כ רד״ק בשרשו : בקהל י״ס שהבי״ת בפתח והדוב בשוא : לשון שקר בגעיא שלא״מד בס״ס :
כז לשון שקר בדפוס נאפולי כתוב דבר שקר ושקר הוא דובר : מה ילד במקצת ספרים היו״ד בסגול : ונעתרות בפתחה הכ״ון : רעך ורעה
ורעה ק׳ : נסתר בדפוס נאפולי כתוב ונסתר בו״או וטעות הוא שנתחלף להם זה עם אותו שהוא בסי׳ כ״ב דכתיב יסתר וקרינן ונסתר : פתאים
הא׳לף נחה והיו״ד נעה : נענשו ברוב הספרים הע״ין בחטף סגול וברס״י כתוב ונענשו בו״או וכן מצאתי בס״א כ״י אמנם בשאר ספרים לא נמצא
בו״או רק אותו שבסימן כ״ב : ואשת מדונים מדינים ק׳ וגם זה אחד מן הששה הכתובים בו״או ונקראים ביו״ד ונסימן במסר נהאי ספרא סימן
כ״א במ״ג ועיין בשרשים שרש רנן · נשתוה כתוב במכלול דף ק״ס שהוא מלעיל : שאול ואבדה ואבדו ק׳ וכ״כ בשרשים שנפל הנו״ן ש...
אבדון ונכתב בה״א וי״ס שכתוב ואבדון בפסוק ואחרים שכתוב ואבדה וקרי ואבדון וכולם משובשים : בעלי במקצת ספרים הבי״ת בקמץ ובמב״ל
לא שלם במתנג הבי״ת בפתח והע״ין בשוא וסגול והמנהג ברוב כי הע״ין בשוא ופתח : נזר לדור סרגר ודור ק׳ :

עשבות

רָשֶׁא וְנֶאֶסְפוּ עִשְּׂבוֹת הָרִים׃ כְּבָשִׂים
לִלְבוּשֶׁךָ וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים׃ וְדֵי ׀ חֲלֵב
עִזִּים לְלַחְמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ׃
כח נָסוּ וְאֵין־רֹדֵף רָשָׁע וְצַדִּיקִים
כִּכְפִיר יִבְטָח׃ בְּפֶשַׁע אֶרֶץ רַבִּים שָׂרֶיהָ
וּבְאָדָם מֵבִין יֹדֵעַ כֵּן יַאֲרִיךְ׃ גֶּבֶר־רָשׁ וְעֹשֵׁק
דַּלִּים מָטָר סֹחֵף וְאֵין לָחֶם׃ עֹזְבֵי תוֹרָה
יְהַלְלוּ רָשָׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ בָם׃ אַנְשֵׁי־
רָע לֹא־יָבִינוּ מִשְׁפָּט וּמְבַקְשֵׁי יְהוָה יָבִינוּ כֹל׃
טוֹב־רָשׁ הוֹלֵךְ בְּתֻמּוֹ מֵעִקֵּשׁ דְּרָכַיִם וְהוּא
עָשִׁיר׃ נוֹצֵר תּוֹרָה בֵּן מֵבִין וְרֹעֶה זוֹלְלִים
יַכְלִים אָבִיו׃ מַרְבֶּה הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְתַרְבִּית
לְחוֹנֵן דַּלִּים יִקְבְּצֶנּוּ׃ מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ
תּוֹרָה גַּם־תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה׃ מַשְׁגֶּה יְשָׁרִים ׀
בְּדֶרֶךְ רָע בִּשְׁחוּתוֹ הוּא־יִפּוֹל וּתְמִימִים יִנְחֲלוּ־
טוֹב׃ חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עָשִׁיר וְדַל מֵבִין
יַחְקְרֶנּוּ׃ בַּעֲלֹץ צַדִּיקִים רַבָּה תִפְאָרֶת וּבְקוּם
רְשָׁעִים יְחֻפַּשׂ אָדָם׃ מְכַסֶּה פְשָׁעָיו לֹא

יַצְלִיחַ וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם׃ אַשְׁרֵי אָדָם
מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה׃ אֲרִי־
נֹהֵם וְדֹב שׁוֹקֵק מוֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם־דָּל׃ נָגִיד
שׂנא ק׳ חֲסַר תְּבוּנוֹת וְרַב מַעֲשַׁקּוֹת שֹׂנֵאי בֶצַע יַאֲרִיךְ
ד זעירא יָמִים׃ אָדָם עָשֻׁק בְּדַם־נָפֶשׁ עַד־בּוֹר יָנוּס
אַל־יִתְמְכוּ־בוֹ׃ הוֹלֵךְ תָּמִים יִוָּשֵׁעַ וְנֶעְקַשׁ
דְּרָכַיִם יִפּוֹל בְּאֶחָת׃ עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע־
לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵיקִים יִשְׂבַּע־רִישׁ׃ אִישׁ אֱמוּנוֹת
רַב־בְּרָכוֹת וְאָץ לְהַעֲשִׁיר לֹא יִנָּקֶה׃ הַכֵּר־
פָּנִים לֹא־טוֹב וְעַל־פַּת־לֶחֶם יִפְשַׁע־גָּבֶר׃
נִבְהָל לַהוֹן אִישׁ רַע עָיִן וְלֹא־יֵדַע כִּי־חֶסֶר
ותרבית ק׳ יְבֹאֶנּוּ׃ מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרַי חֵן יִמְצָא מִמַּחֲלִיק
לָשׁוֹן׃ גּוֹזֵל ׀ אָבִיו וְאִמּוֹ וְאֹמֵר אֵין־פָּשַׁע
חָבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית׃ רְחַב־נֶפֶשׁ יְגָרֶה
מָדוֹן וּבוֹטֵחַ עַל־יְהוָה יְדֻשָּׁן׃ בּוֹטֵחַ בְּלִבּוֹ
הוּא כְסִיל וְהוֹלֵךְ בְּחָכְמָה הוּא יִמָּלֵט׃ נוֹתֵן
לָרָשׁ אֵין מַחְסוֹר וּמַעְלִים עֵינָיו רַב־מְאֵרוֹת׃
בְּקוּם רְשָׁעִים יִסָּתֵר אָדָם וּבְאָבְדָם יִרְבּוּ צַדִּיקִים׃

איש

עשבות הרים דגש השי"ן לאפארת׃ **ודי חלב עזים** בספר פתח דברי בשער המלות אות הד"לת כתוב לשון זה ובנוצא בחירק ודי זהב ודי חלב עזים עד כאן׃ וכן כתב רב כעלים בשער ההמלות ואין גירסא זו מצויה אצלינו ׳ ולא עוד אלא שבמסורת ריש פרשת תזריע נמסר סימן מן ו׳ די בצירי וחד ודי חלב עזים. **ללחמך** בגעיא הל"מד בס"ס׃ **בפשע** בגלגל ובמאריך׃ **גבר רש ועשק** בספרי דוקני בלא וא"ו החבור׃ **ובתרבית**
כח ותרבית ק׳ כן הוא בספרים מדוייקים ונמנה במסורת עם ד׳ מלין יתרין ב׳ ולא קריין׃ **יקבצנו** יש ספרים יְקַבְּצֶנּוּ ובמדוייקים בשני שואין וכתוב בשרשים שזהו מחלוקת ב"א וב"נ׃ דלב"נ מן הקל ולב"א מן הדגוש ולפי זה יש לתמוה על מה שכתבנו בשני שואין׃ **ארי נהם** האל"ף בגעיא בספרי ספרד׃ **שנאי** שנא ק׳׃ **אדם** לית דל"ת זעירא׃ **עד בור ינוס** ברוב ספרים בור מלא וא"ו אבל בספר אחד כ"י כגררה הוא"ו ומצאתי לו ראיה מהמסורת שאומרת ב׳ חסר וסימן כי יפתח איש בור תנייתא דפסוק עד בר ינוס ׳ אמנם לא מלאני לבי לחלוק על רוב הספרים ועוד שכולם נמסר בפרשת משפטים על כי יכרה איש בר לית חסר׃ **ונעקש** בשוא לבדו הע"ין בספרים מדוייקים ובפתח בקו"ף׃ **ישבע לחם ישבע ריש** בספרי ספרד הי"וד במאריך בשניהם׃ **ריש** בספר אחד כ"י הרי"ש בצירי ורד"ק כתבו בחירק וכן הוא בשאר ספרים׃ **הכר פנים** הספרים מתחלפים בניקוד ובטעם על האופנים שכתבתי למעלה בסימן כ"ד׃ **נבהל** יש ספרים שכתוב בהם נבהל בשוא לבדו הבי"ת כמנהג ׳ אמנם ברוב ספרים קדמונים המדוייקים הבי"ת בחטף קמץ וה"א בקמץ וכן משמע במסורת כאיבא יד שהה"א בקמץ שכן אומרת נבהל ב׳ קמצין וחד פתח וסימן ותרא כי נבהל ׳ ונבהל להון ׳ הייתי נבהל א׳ כ"ח ׳ קדמאה פתח וכן כתב רד"ק בשרשים ותרא כי נבהל מאד פעל עבר כי הוא פתח והמסורת עליו לית כוותיה פתח ונבהל להון בינוני כי הוא קמוץ והבי"ת מפואר בקמץ חטף עד כאן לשונו ׳ וכן כתב החכם ר׳ יונה בספר הרקמה׃ **ולא ידע כי חסר** מלא חסר גרי"ם וזה ברור והוצרכתי לכותבו מפני שבוש הדפוסים שהוא בד"לת וקורא אני תגר על המדפיסים שנדרך שהם הולכים לבה חסר ובשמות רבה פרשת ל"א דרשו פסוק זה על פנים רבים וכלם מענין חסרון ׳ ואחד מהם כתבתי בפרשת חיי שרה על פסוק וישקל אברהם לעפרן עיין שם׃ **מוכיח אדם אחרי** בעשרים וארבע גדול כתוב אחרי בצירי הרי"ש וגם בנסחאות ישנות הבאות מספרד כתבו כן בתחלה אלא שאחרי כן החליפו הצירי לפתח ומי יודע מי היה היותר חכם מהם ׳ ודברי רש"י ז"ל ברורים שהוא קורא אחרי בצירי ומי אנכי שהבא אחרי המלכים את אשר כבר עשו ומכללם הגאון ר׳ סעדיה ור׳ יוסף קמחי ור׳ דוד בנו ואחרים רבים מהמפרשים שכולם פירשו אחרי בפתח הרי"ש ומצאתי ראיה לזה ממדרש דברים רבה ריש פ׳ א׳ ר׳ פנחס בשם ר׳ חמא בר חנינא מוכיח זה משה. אדם אלו ישראל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם ׳ מהו אחרי אמר הקב"ה בשביל לבביאן אחרי ׳ חן ימצא זה משה דכתיב וגם מצאת חן בעיני ׳ ממחליק לשון זה בלעם שהחליק בנבואותיו וגבה לבם ונכשלו בשטים ׳ ד"א מוכיח אדם אחרי אמר ר׳ יהודה בר סימון מהו אחרי אמר הקב"ה כביכול משה הוכיחני אחר ישראל והוכיח לישראל אחרי לישראל אמר אתם חטאתם להקב"ה ברוך הוא אמר למה יחרה אפך בעמך עד כאן לשון המאמר לענייננו ׳ ועיין עוד ברבינו בחיי ריש פרשת דברים ותו גרסינן בגמרא פ"ק דתמיד אמר ר׳ שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה לחלקו (ס"א לחלקו) של מקום שנאמר מוכיח אדם אחרי חן ימצא ׳ ופי׳ המפרש זוכה לחלקו של מקום למחיצה שלו בתוך מחיצתו שכן נאמר מוכיח אדם הרי הוא אחרי כלומר עמי לשון אחר אדם אחרי ׳ המוכיח יהיה אחרי ׳ לשון אחר ממפרש קדמון המוכיח יהיה אחרי סמוך לי ׳ כל אלה הפירושים מכוונים לדעת אחד אלא שמתחלפים בפירושם ומכולם למדנו דקריאה אחת להם בפתח הרי"ש וראיתי גם כן לבעל באר שבע שכתב בפ"ק דתמיד זה בלשון בספרים מדוייקים כתוב מוכיח אדם אחר ולא אחרי ׳ כך מצאתי כתוב בפסקי תוספות ע"כ ׳ ולבי אומר לי דחילוף הספרים שכתבו בתוספות איננו באותיות רק הוא בנקודות בין פתח לצירי כמו שכתבתי ׳ ומעתיקי הספרים טעו בזה לפי שלא ראו הנקודות ולא ידעו להבחין בין זה לזה כמו שגם אנחנו לא נדע בוודאות התוספות איזהו הניקוד של ספרים מדוייקים שלהם ואחרי כתבי ראיתי לשון התוספות במקומו שאומר בספרים מדוייקים בקוד מוכיח אדם וכו׳ הרי שהספרים הוא בניקוד ׳ ה׳ יזכנו להיות בחלקו ולמצוא חן בעיניו אמן׃

ואיש

כט

איש תוכחות מקשה־
ערף פתע ישבר ואין מרפא׃ ברבות
צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם׃
איש־אהב חכמה ישמח אביו ורעה זונות
יאבד־הון׃ מלך במשפט יעמיד ארץ
ואיש תרומות יהרסנה׃ גבר מחליק על־
רעהו רשת פורש על־פעמיו׃ בפשע איש
רע מוקש וצדיק ירון ושמח׃ ידע צדיק דין
דלים רשע לא־יבין דעת׃ אנשי לצון יפיחו
קריה וחכמים ישיבו אף׃ איש־חכם נשפט
את־איש אויל ורגז ושחק ואין נחת׃ אנשי
דמים ישנאו־תם וישרים יבקשו נפשו׃ כל־
רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה׃
משל מקשיב על־דבר־שקר כל־משרתיו
רשעים׃ רש ואיש תככים נפגשו מאיר
עיני שניהם יהוה׃ מלך שופט באמת
דלים כסאו לעד יכון׃ שבט ותוכחת יתן
חכמה ונער משלח מביש אמו׃ ברבות
רשעים ירבה־פשע וצדיקים במפלתם יראו׃
יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך׃ באין
חזון יפרע עם ושמר תורה אשרהו׃ בדברים
לא־יוסר עבד כי־יבין ואין מענה׃ חזית
איש אץ בדבריו תקוה לכסיל ממנו׃ מפנק
מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון׃ איש־אף
יגרה מדון ובעל חמה רב־פשע׃ גאות אדם
תשפילנו ושפל־רוח יתמך כבוד׃ חולק
עם־גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד׃
חרדת אדם יתן מוקש ובוטח ביהוה ישגב׃
רבים מבקשים פני־מושל ומיהוה משפט־
איש׃ תועבת צדיקים איש עול ותועבת
רשע ישר־דרך׃

ל

דברי ׀ אגור
בן־יקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל
ואכל׃ כי בער אנכי מאיש ולא־בינת אדם
לי׃ ולא־למדתי חכמה ודעת קדשים אדע׃
מי עלה־שמים ׀ וירד מי אסף־רוח ׀ בחפניו
מי צרר־מים ׀ בשמלה מי הקים כל־אפסי־
ארץ מה־שמו ומה־שם־בנו כי תדע׃ כל־
אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחסים בו׃
אל־תוסף על־דבריו פן־יוכיח בך ונכזבת׃
שתים שאלתי מאתך אל־תמנע ממני בטרם
אמות׃ שוא ׀ ודבר־כזב הרחק ממני ראש
ועשר אל־תתן־לי הטריפני לחם חקי׃ פן
אשבע ׀ וכחשתי ואמרתי מי יהוה ופן־אורש
וגנבתי ותפשתי שם אלהי׃ אל־תלשן עבד
אל־אדנו פן־יקללך ואשמת׃ דור אביו
יקלל ואת־אמו לא יברך׃ דור טהור בעיניו
ומצאתו לא רחץ׃ דור מה־רמו עיניו
ועפעפיו ינשאו׃ דור ׀ חרבות שניו ומאכלות
מתלעתיו לאכל עניים מארץ ואביונים מאדם׃
לעלוקה ׀ שתי בנות הב ׀ הב הנה לא
תשבענה ארבע לא־אמרו הון׃ שאול ועצר
רחם ארץ לא־שבעה מים ואש לא־אמרה
הון׃ עין ׀ תלעג לאב ותבוז ליקהת־אם
יקרוה ערבי־נחל ויאכלוה בני־נשר׃ שלשה
המה נפלאו ממני וארבע לא ידעתים׃
דרך הנשר ׀ בשמים דרך נחש עלי צור דרך־

כט ואיש תרומות זוהר פ׳ שמיני דף מ׳ תרומת כתיב כד״א וזאת התרומה וכו׳ ובכל הספרים שלנו תרומות כתיב וכן במסורת ג׳ ב׳ חסר וחד מלא וסימן כל תרומת הקדשים הרי נגלבע שמואל ב׳ א׳ ואיש תרומות חד בתורה חד בנביאים חד בכתובים וסימן כל טוריא דמלכא ובספרים מדוייקי׳ זה דמשלי מלא והאחרים חסרים׃ בפשע איש רע מוקש במקצת ספרים כ״י מלא איש בטעם ימניות וכן משמע מפי׳ הרא״בע׃ ירון בא בשורק תחת חולם מכלול דף קע״ו ושרשים שרש רנן׃ ושמח בס״א כ״י ושמח ואינו כן בשאר ספרים וכ״כ בשרשים כי הוא במשקל פעל׃ משל חסר וא״ו עפ״ה׃ על דבר שקר כ״כ ולא על שפת שקר׃ כל משרתיו במק״ג מלא כל במאריך אע״פ שהיא במקף וכן מצאתי בס״א קדמון כ״י ובשאר ספרים שלפני איננו׃ רש ואיש תככים אע״פי שאינני עתה בהגהת רש״י לא יכולתי להתעלם מלהעיר על טעות נפל בספרים שכתוב בהם איש מזמות במקום ואיש תככים והדרש שהביא הו׳ מפ״ב דתמורה וויקרא רבה פ׳ ל״ד׃ מאיר עיני ברוב ספרי מדוייקים הטעם במ״ם וי״ס הטעם בא׳ ונס״א כ״י מאיר בב׳ טעמים ובכולם אין פסיק אחריו׃ משלח בקמץ הל״מד בספרים מדוייקים׃ במפלתם בגעיא הב״ית׃ יפרע עם כ״כ בב׳
ל טעמים׃ רב פשע בפתח הרי״ש במדוייקים וכן נכון כי לא כמנה במסורת ד״ה ב׳ כ״א עם הקמוצים׃ בן יקה בחירק הב״ית בספרים מדוייקים והמסורת מוכיח כמ״ש בזה הספר סי׳ כ״ג וכ״כ ן׳ עזרא ורד״ק׃ ואכל הכ״ף רפויה׃ אל תוסף לית ומלא ודגש גם המכלול דף קכו׳ ודף ק״ב הניאו עם דומים אחרים שבסוף האחרון כע כמו ויבך וישב וים שקורא ים כל שני סוא״ים בסוף המלה נחים ועיין ג״כ בפרקי ר׳ אליה המדקדק סיר ששי׃ ודבר הו״או במאריך במדוייקים׃ ראש בא״לף׃ ותפשתי אולי בעבור היות וגנבתי מלעיל היה הבא אחריו מלעיל הר״אבע בס׳ מאזנים ועיין מ״ש ביחזקאל מ״ג׃ אדנו אדניו ק׳׃ ואשמת אין בו״או געיה׃ מתלעתיו בגעיא פא״ם בס״ס׃ הב הב בא״ת דהבא הב קדמאה זעירא וכן מאור עלי לית בי״ת זעירא׃ תלעג במאריך התי״ו ותבז ליקהת היו״ד נחה והקו״ף דגושה׃ ויאכלוה בגעיא הו״או׃ וארבעם וארבעה ק׳׃ **

אניה I I I א יא

אניה בלב־ים ודרך גבר בעלמה׃ כן ׀ דרך
אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא־
פעלתי און׃ תחת שלוש רגזה ארץ ותחת
ארבע לא־תוכל שאת׃ תחת עבד כי ימלוך
ונבל כי ישבע־לחם׃ תחת שנואה כי
תבעל ושפחה כי־תירש גברתה׃ ארבעה
הם קטני־ארץ והמה חכמים מחכמים׃
הנמלים עם לא־עז ויכינו בקיץ לחמם׃
שפנים עם לא־עצום וישימו בסלע ביתם׃
מלך אין לארבה ויצא חצץ כלו׃ שממית
בידים תתפש והיא בהיכלי מלך׃ שלשה
המה מיטיבי צעד וארבעה מיטבי לכת׃
ליש גבור בבהמה ולא־ישוב מפני־כל׃ זרזיר
מתנים או־תיש ומלך אלקום עמו׃ אם־
נבלת בהתנשא ואם־זמות יד לפה׃ כי מיץ
חלב יוציא חמאה ומיץ־אף יוציא דם ומיץ
אפים יוציא ריב׃

לא

דברי
למואל מלך משא אשר־יסרתו אמו׃ מה־
ברי ומה־בר־בטני ומה בר־נדרי׃ אל־תתן
לנשים חילך ודרכיך למחות מלכין׃ אל
למלכים ׀ למואל אל למלכים שתו־יין ולרוזנים
או שכר׃ פן־ישתה וישכח מחקק וישנה
דין כל־בני־עני׃ תנו־שכר לאובד ויין למרי
נפש׃ ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר־
עוד׃ פתח־פיך לאלם אל־דין כל־בני חלוף׃
פתח־פיך שפט־צדק ודין עני ואביון׃ אשת
חיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה׃ בטח
בה לב בעלה ושלל לא יחסר׃ גמלתהו
טוב ולא־רע כל ימי חייה׃ דרשה צמר
ופשתים ותעש בחפץ כפיה׃ היתה כאניות
סוחר ממרחק תביא לחמה׃ ותקם ׀ בעוד
לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה׃
נטעה זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטע כרם׃
חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועתיה׃ טעמה
בלילה כי־טוב סחרה לא־יכבה בליל נרה׃ ידיה
שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך׃ כפה
פרשה לעני וידיה שלחה לאביון׃ לא־
תירא לביתה משלג כי כל־ביתה לבש שנים׃
מרבדים עשתה־לה שש וארגמן לבושה׃
נודע בשערים בעלה בשבתו עם־זקני־ארץ׃
סדין עשתה ותמכר וחגור נתנה לכנעני׃
עוז־והדר לבושה ותשחק ליום אחרון׃ פיה
פתחה בחכמה ותורת חסד על־לשונה׃
צ רבתי הליכות צופיה הילכות ביתה ולחם עצלות לא
ק תאכל׃ קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה׃
א״ק רבות בנות עשו חיל ואת עלית על־כלנה׃ שקר
החן והבל היפי אשה יראת־יהוה היא תתהלל׃
תנו־לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה׃

ספר משלי נשלם ונגמר׃ תהלת לאל אשר בריתו שמר׃

אניה הא״לף בחטף קמץ ברוב הספרים׃ ומחתה פיה הפ״א רפה׃ ארבעה הם לית מלעיל ונמנה בסוף מסו׳ גדו׳ בסטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה׃ שממית בספרים כ״י מדוייקים בשי״ן שמאלית וכ״כ בהדיא בעל מאיר נתיב ובעל הלשון ואף רד״ק הביאו בשרש בפני עצמו לפי שאינו בשרש אחר שהביאו בשי״ן ימנית׃ מיטבי לכת בספרים מדוייקים מלא יו״ד בתר מ״ם וחסר יו״ד בתר טי״ת וכן דינו מכח מסו׳ דיחזקאל סימן ל״ג׃ אם נבלת בהתנשא הבי״ת רפויה׃ אשר־יסרתו הא״לף בגעיא׃ מלכין בנו״ן במקום מ״ם׃ אל למלכים למואל אל למלכים בס״ס שניהם הל״מד במאריך והמ״ם בלא דגש וי״ס בדגש׃ למואל בגעיא הל״מד׃ או שכר אי״ק ובעל מכלל יופי קורא אותו בחירק שכן כתב אי שכר חסר נו״ן ומשפטו אין שכר ואם הוא בחירק כמו ואי״ן יש פה תחת ידך ע״כ׃ ודבריו לקוחים מהשרשים שרש אי וז״ל ולרוזני׳ אי שכר חסר נו״ן ומשפטו אין שכר וכן אי כבוד משפטו אין כבוד ואם הוא בחירק כמו ואי״ן יש פה תחת ידך׃ ויתכן לפרש שהיה כמו איה ומלת אל למלכים עומדת במקום שנים ופירושו ואל לרוזנים שיאמרו איה שכר לשתות וכן אי כבוד כלומר איה כבוד שאיננו בישראל היום עכ״ל והמכלל יופי טעה בהבנת הלשון וחשב שמה שאמר רד״ק ואם הוא בחירק וכו׳ מוסב על פסוק אי שכר ואינו כן רק על פסוק אי כבוד דסליק מיניה ופס על שניהם הוא אומר ה״ל ואם הם בחירק וזה ברור גם בעל הלשון טעה בזה שכתב בספרו כדברי׳ הנז׳ ועניין אחר והיא מלה עבריה כמו אין ולרוזני׳ אי שכר אי כבוד והם בחירק כמו ואי״ן יש פה תחת ידך ע״כ׃ והרואה יראה שחשב לתקן לשון השרשים והתיקון נהפך עליו לקלקול כי בכל הספרי׳ חדשים גם ישנים כתוב אי שכר בצירי וכ״כ החכם אבן עזרא אי כמו אין ופעם בחירק כמו אי נקי כלומר אין נקי׃ תנו־שכר כן כתו׳׃ היתה כאניות הא״לף בחטף קמץ לא בחטף פתח׃ נטע כרם נטעה ק׳׃ חגרה בעוז מתניה במקצת ספרים חגרה בטעם ימנית בעוז בגלגל והבי״ת דגושה אבל ברוב המדוייקים בשני גלגלים והבי״ת רפויה וכ״כ מפירושי המפרשים וגם א״ה ישן כ״י מצאתי ב״ית בעוז קמוצה וכן משמע מפי׳ ן׳ עזרא ואין כן בשאר ספרים כי אם בשוא וכן מוכיח המסורת שנמסר בעוז ב׳ חד מל׳ וחד חסר וסימנהון ועמד ורעה בעוז ה׳ מיכה ה׳ חגרה בעוז מתניה׃ טעמה פעל עבר וטעה מי שכתב טעמה מפיק ה״א וחשב שהוא שם׃ בליל נרה בלילה ק׳ ונדרש בשוחר טוב מזמור קל״ו על בתיה בת פרעה שהיתה בכורה ונתפללו של משה ניצולה דכתיב לא יכבה בלילה נרה ליל כתיב כד״א ליל שמורים׃ צופיה בס״א כ״י הצד״י גדולה וכן נמסר עליו לית צד״י גדולה ולא מצאתי כן בשאר ספרים ועיין מ״ש בישעיה כ״ו׃ הילכות הליכות ק׳׃ אשה יראת ה׳ לב״א היו״ד במאריך ובמקרא כ״י יראת היו״ד בשוא והרי״ש בפתח והא״לף נחה ושם שלם טעמו׳ בתיבה אחת׃ תנו לה בס״א כ״י התי״ו בגעיא ואין כן בס״ס׃ בשערים הב״ית רפה׃

אִיּוֹב א

הָיָה בְאֶרֶץ־עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה ׀ הָאִישׁ
הַהוּא תָּם וְיָשָׁר וִירֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע׃
וַיִּוָּלְדוּ־לוֹ שִׁבְעָה בָנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת׃
וַיְהִי מִקְנֵהוּ שִׁבְעַת אַלְפֵי־צֹאן וּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי
גְמַלִּים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת צֶמֶד־בָּקָר וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
אֲתוֹנוֹת וַעֲבֻדָּה רַבָּה מְאֹד וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא
גָּדוֹל מִכָּל־בְּנֵי־קֶדֶם׃ וְהָלְכוּ בָנָיו
וְעָשׂוּ מִשְׁתֶּה בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ וְשָׁלְחוּ וְקָרְאוּ
לִשְׁלֹשֶׁת אַחְיֹתֵיהֶם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִמָּהֶם׃
וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב
וַיְקַדְּשֵׁם וְהִשְׁכִּים בַּבֹּקֶר וְהֶעֱלָה עֹלוֹת מִסְפַּר
כֻּלָּם כִּי אָמַר אִיּוֹב אוּלַי חָטְאוּ בָנַי וּבֵרֲכוּ
אֱלֹהִים בִּלְבָבָם כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים׃
וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב
עַל־יְהוָה וַיָּבוֹא גַם־הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת־
יְהוָה וַיֹּאמַר מִשּׁוּט בָּאָרֶץ וּמֵהִתְהַלֵּךְ בָּהּ׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל־עַבְדִּי
אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא
אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע׃ וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמַר הַחִנָּם יָרֵא אִיּוֹב אֱלֹהִים׃ הֲלֹא־
אַתָּ שַׂכְתָּ בַעֲדוֹ וּבְעַד־בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־אֲשֶׁר־ אתה ק
לוֹ מִסָּבִיב מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ וּמִקְנֵהוּ פָּרַץ
בָּאָרֶץ׃ וְאוּלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע בְּכָל־אֲשֶׁר־
לוֹ אִם־לֹא עַל־פָּנֶיךָ יְבָרְכֶךָּ׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן הִנֵּה כָל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיָדֶךָ רַק
אֵלָיו אַל־תִּשְׁלַח יָדֶךָ וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן מֵעִם פְּנֵי
יְהוָה׃
וַיְהִי הַיּוֹם וּבָנָיו וּבְנֹתָיו אֹכְלִים וְשֹׁתִים יַיִן
בְּבֵית אֲחִיהֶם הַבְּכוֹר׃ וּמַלְאָךְ בָּא אֶל־אִיּוֹב
וַיֹּאמַר הַבָּקָר הָיוּ חֹרְשׁוֹת וְהָאֲתֹנוֹת רֹעוֹת
עַל־יְדֵיהֶם׃ וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם וְאֶת־
הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי־חָרֶב וָאִמָּלְטָה רַק־אֲנִי לְבַדִּי
לְהַגִּיד לָךְ׃ עוֹד ׀ זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר
אֵשׁ אֱלֹהִים נָפְלָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַתִּבְעַר בַּצֹּאן
וּבַנְּעָרִים וַתֹּאכְלֵם וָאִמָּלְטָה רַק־אֲנִי לְבַדִּי
לְהַגִּיד לָךְ׃ עוֹד ׀ זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר
כַּשְׂדִּים שָׂמוּ ׀ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיִּפְשְׁטוּ עַל־
הַגְּמַלִּים וַיִּקָּחוּם וְאֶת־הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי־חָרֶב
וָאִמָּלְטָה רַק־אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ׃ עַד זֶה
מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ אֹכְלִים
וְשֹׁתִים יַיִן בְּבֵית אֲחִיהֶם הַבְּכוֹר׃ וְהִנֵּה
רוּחַ גְּדוֹלָה בָּאָה ׀ מֵעֵבֶר הַמִּדְבָּר וַיִּגַּע בְּאַרְבַּע
פִּנּוֹת הַבַּיִת וַיִּפֹּל עַל־הַנְּעָרִים וַיָּמוּתוּ וָאִמָּלְטָה
רַק־אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ׃ וַיָּקָם אִיּוֹב וַיִּקְרַע
אֶת־מְעִלוֹ וַיָּגָז אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃
ויאמר

איוב

א איש טעם המלה מגיר: ושלוש נכרכה מדוייקים מלא וא"ו וכן במסורת פרשת בלק ויחזקאל מ"א שלוש ב' מלאים ובו' וכל כתובים דכוותה
מלאים: שבעת אלפי צאן הסי"ן במאריך לכן אשר וכן הוא בספרים כ"י מדוייקים ויש מי שנקד בצ"ית בשוא ופתח וטעה כי השוא נח:
שבעת אלפי צאן ושלשת אלפי גמלים ד' אלפי דסבירים אלפים וסימן במקרא גדולה פרשת כי תשא וכ' מנהון בהדין פסוקא: הלא את׳ אתה
ק׳: שלח נא בגעיא: בכל אשר לו בדפוס ישן בכל כתולם וגלגל ואין לחוש עליו: עד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך עד זה בפתח:

ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב
שמה יהוה נתן ויהוה לקח יהי שם יהוה
מברך: בכל־זאת לא־חטא איוב ולא־נתן
תפלה לאלהים: ב ויהי היום
ויבאו בני האלהים להתיצב על־יהוה ויבוא
גם־השטן בתכם להתיצב על־יהוה: ויאמר
יהוה אל־השטן אי מזה תבא ויען השטן את־
יהוה ויאמר משט בארץ ומהתהלך בה:
ויאמר יהוה אל־השטן השמת לבך אל־עבדי
איוב כי אין כמהו בארץ איש תם וישר ירא
אלהים וסר מרע ועדנו מחזיק בתמתו
ותסיתני בו לבלעו חנם: ויען השטן את־
יהוה ויאמר עור בעד־עור וכל אשר לאיש
יתן בעד נפשו: אולם שלח־נא ידך וגע
אל־עצמו ואל־בשרו אם־לא אל־פניך יברכך:
ויאמר יהוה אל־השטן הנו בידך אך את־
נפשו שמר: ויצא השטן מאת פני יהוה
ויך את־איוב בשחין רע מכף רגלו *עד־
קדקדו: ויקח־לו חרש להתגרד בו והוא
ישב בתוך־האפר: ותאמר לו אשתו עדך
מחזיק בתמתך ברך אלהים ומת:
ויאמר אליה כדבר אחת הנבלות תדברי
גם את־הטוב נקבל מאת האלהים ואת־הרע
לא נקבל בכל־זאת לא־חטא איוב בשפתיו:
וישמעו שלשת ׀ רעי איוב את כל־הרעה
הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקמו אליפז
התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו
יחדו לבוא לנוד־לו ולנחמו: וישאו
את־עיניהם מרחוק ולא הכירהו וישאו קולם
ויבכו ויקרעו איש מעלו ויזרקו עפר על־
ראשיהם השמימה: וישבו אתו לארץ
שבעת ימים ושבעת לילות ואין־דבר אליו
דבר כי ראו כי־גדל הכאב מאד: אחרי־כן
פתח איוב את־פיהו ויקלל את־יומו: ג
ויען איוב ויאמר: יאבד יום אולד בו
והלילה אמר הרה גבר: היום ההוא יהי
חשך אל־ידרשהו אלוה ממעל ואל־תופע
עליו נהרה: יגאלהו חשך וצלמות תשכן־
עליו עננה יבעתהו כמרירי יום: הלילה
ההוא יקחהו אפל אל־יחד בימי שנה במספר
ירחים אל־יבא: הנה הלילה ההוא יהי
גלמוד אל־תבוא רננה בו: יקבהו אררי־
יום העתידים ערר לויתן: יחשכו כוכבי
נשפו יקו־לאור ואין ואל־יראה בעפעפי־שחר:
כי לא סגר דלתי בטני ויסתר עמל מעיני:
למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואגוע:
מדוע קדמוני ברכים ומה־שדים כי אינק:
כי־עתה שכבתי ואשקוט ישנתי אז ׀ ינוח לי: ועד פ׳
עם־מלכים ויעצי ארץ הבנים חרבות למו:
או עם־שרים זהב להם הממלאים בתיהם
כסף: או כנפל טמון לא אהיה כעללים
לא־ראו אור: שם רשעים חדלו רגז ושם
ינוחו יגיעי כח: יחד אסירים שאננו לא
שמעו קול נגש: קטן וגדול שם הוא
ועבד חפשי מאדניו: למה יתן לעמל אור
וחיים למרי נפש: המחכים למות ואיננו
ויחפרהו ממטמונים: השמחים אלי־גיל
ישישו כי ימצאו־קבר: לגבר אשר־דרכו
נסתרה ויסך אלוה בעדו: כי־לפני לחמי
אנחתי תבא ויתכו כמים שאגתי: כי פחד

פחדתי

ב יצתי בית חסר אל״ף: אולם שלח בגעיא: *עד קדקדו ועד ק׳: קדקדו עיין מ״ס בשמואל ב׳ י״ד: להתגרד בד״לת רפ״י: הבאה עליו
ג זהו א׳ מן השלשה מלעיל ע״פי המסורת: הבאה עליו בדפוס ישן כתוב אליו ואין לסמוך עליו: ויען איוב ויאמר בפתח גדול ומלעיל וכן
במסו׳ חשיב כ״א ויאמר פתחין ומלרע וכל ויען ויוסף לאיוב דכוותא אבל הם כולם מלעיל וכן במכלול דף קי״ג ובס׳ הבחור מאמר ב׳ עקר ו׳: יהי
חשך בגעיא: תשכן עליו כן הוא בספרים מדוייקים ולב״א בקמץ חטוף: כמרירי יום כ״כ: אל יחד דגש הדל״ת לתיקון הקריאה לפי
שהמלה מלעיל ואילו היתה מלרע היתה כמו ולא יחם לו רד״ק שרש אחד ובמכלול דף קי״ב: חרבות בחטף קמץ: הממלאים כן כתיב והוא קל
וכ״כ לוית חן פ׳ י״ג שער ד׳ ובמסורת ג׳ בקריא והממלאים למבי ממסך ישעיה ס״ה הממלאים בתיהם כסף׳ הממלאים בית אדניהם בצפניה א׳:
קול נגש במקצת מדוייקים חסר וא״ו וכן ראוי במסורת דניאל י״א כמסר נוגש ב׳ מלא וסימן ממנו יצא כל נוגש מלאכי ו׳ ועמד על כנו
מעביר נוגש הם בדניאל:

ולא

פחדתי ויאתיני ואשר יגרתי יבא לי: לא
שלותי ולא שקטתי ולא־נחתי ויבא רגז:
ד ויען אליפז התימני ויאמר:
הנסה דבר אליך תלאה ועצר במלין מי יוכל:
הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק: כושל
יקימון מליך וברכים כרעות תאמץ: כי עתה
תבוא אליך ותלא תגע עדיך ותבהל: הלא
יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך: זכר־
נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו:
כאשר ראיתי חרשי און וזרעי עמל יקצרהו:
מנשמת אלוה יאבדו ומרוח אפו יכלו:
שאגת אריה וקול שחל ושני כפירים נתעו:
ליש אבד מבלי־טרף ובני לביא יתפרדו:
ואלי דבר יגנב ותקח אזני שמץ מנהו:
בשעפים מחזינות לילה בנפל תרדמה על־
אנשים: פחד קראני ורעדה ורב עצמותי
הפחיד: ורוח על־פני יחלף תסמר שערת
בשרי: יעמד ולא־אכיר מראהו תמונה
לנגד עיני דממה וקול אשמע: האנוש
מאלוה יצדק אם מעשהו יטהר־גבר:
הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים
תהלה: אף שכני בתי־חמר אשר בעפר
יסודם ידכאום לפני־עש: מבקר לערב
יכתו מבלי משים לנצח יאבדו: הלא־
נסע יתרם בם ימותו ולא בחכמה: ה

קרא־נא היש עונך ואל־מי מקדשים תפנה:
כי לאויל יהרג־כעש ופתה תמית קנאה:
אני ראיתי אויל משריש ואקוב נוהו פתאם:
ירחקו בניו מישע וידכאו בשער ואין מציל:
אשר קצירו רעב יאכל ואל־מצנים יקחהו
ושאף צמים חילם: כי לא־יצא מעפר
און ומאדמה לא־יצמח עמל: כי־אדם
לעמל יולד ובני־רשף יגביהו עוף: אולם
אני אדרש אל־אל ואל־אלהים אשים דברתי:
עשה גדלות ואין חקר נפלאות עד־אין מספר:
הנתן מטר על־פני ארץ ושלח מים על־פני
חוצות: לשום שפלים למרום וקדרים
שגבו ישע: מפר מחשבות ערומים ולא־
תעשנה ידיהם תשיה: לכד חכמים
בערמם ועצת נפתלים נמהרה: יומם
יפגשו־חשך וכלילה ימששו בצהרים: וישע
מחרב מפיהם ומיד חזק אביון: ותהי לדל
תקוה ועלתה קפצה פיה: הנה אשרי
אנוש יוכחנו אלוה ומוסר שדי אל־תמאס:
כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידו תרפינה:
בשש צרות יצילך ובשבע לא־יגע בך רע:
ברעב פדך ממות ובמלחמה מידי חרב:
בשוט לשון תחבא ולא־תירא משד כי יבוא:
לשד ולכפן תשחק ומחית הארץ אל־תירא:
כי עם־אבני השדה בריתך וחית השדה
השלמה

ולא נחתי בגעיא: ויבא רגז במקצת ספרים כ"י הטעם ביו"ד בלי ספק וכן הוא בחילופים לב"א ובחילופים כ"י מצאתי שגם לב"נ הטעם בי"וד
ד אלא שהוא בגלגל ולב"א במאריך: הנסה דבר בספרים שלנו הד"לת רפויה כמנהג ובעל לשון למודים ובעל מקנה אברהם כתבו בכלל אתי מרחיק שיבאו מעטים מן הכלל ומנו בתוכם הנסה דבר ונראה שאמרו כן על אליך תלאה שהת"יו בדגש אעפ"י שהמלה מלרע וכן מצאתי במקצת ספרים מדוייקים אבל במקצת' הת"יו רפויה כמנהג: ועצר הע"ין בשוא לבדו מכלול דף מ"ט ולוית חן שער א' פ' י' ושער ג' פ' י"ט וכן כתבו המדקדקים
ה אחרים: בשעפים בדגש הפ"א: בנפל הפ"א רפה: יעמד הע"ין בשוא ופתח: ולא אכיר הו"או בגעיא ואין טעם אחר בל"מד: קרא נא הק"וף בגעיא: יהרג כעש בשי"ן כמו בס"מך וזהו א' מן ד' כתי' בשי"ן בלישנא ובמסורת הוסעי סימן ב' נמסר סי' מן כל מלין דכתיבין סי"ן וקרי' סמ"ך: אני ראיתי הא"לף בגעיא בפ"ס וכן הוא בחילופים לב"א ועיין מ"ש במשלי כ"ו: נוהו פתאם רפה הפ"א: וידכאו בדפוסים ישנים מאנפולי ושונכין כתוב וִידַכְּאוּ ולא מצאתי כן בספרים כתובי יד שלפני וראיתי לגאון ר' שמעון בר צמח בספ' אוהב משפט שלו שהביא שתי הגירסאות וכן כתב וידכאו הוא מבנין ההפעל והיה ראוי הי"וד בחירק והד"לת בדגש אלא שהוטלה תנועת היו"ד בו"או ובאה הד"לת ברפה שלא כמנהג כן מצאתיו בספרים מדוייקים זי"ס שהוא כמשפטו הי"וד בחירק והד"לת דגושה וכן כתבוהו ר' יונה ור' דוד קמחי בספר השרשים עכ"ל: ושאף י"ס שכתוב בהם ישאף ביו"ד וקרי ושאף בו"או ואין לסמוך עליהם יען לא נמנה זה במסו' עם מלין דכתיבין יו"ד ברים תיבות' וקרי' וא"ו: יולד נכתב בו"או עם הדגש והם שלשה במסורת: עשה גדלות ואין חקר נפלאות עד אין מספר ב' פסוקים נסיפרא מטעין נהון וסי' קדמאה עשה גדלות ואין חקר נפלאות תנייאנא בסי' ט' עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות וא' בסוק סימן וכע"ו מים עד ים: ושלח מים במקצת מדוייקי' מ"ס כתוב בשני טעמים: חוצות כן ראוי להיות עפ"ה דפרשת בלק: ולא תעשנה הו"או בגעיא: תשיה בקצת ספרים חסר וא"ו והמסורת מסייעם דביסעיה סימן כ"ח ובמשלי סימן ח' נמסר סימן מן ז' מלאים בלישנא ואין זה מכללם: ימששו קלה הש"ין ברוב הספרים והי"וד בגעיא: ועלתה מתחלפת ועולתה מלא וא"ו: יוכיחנו במקצת ספרים חסר יו"ד אחר כ"ף: וידו וידיו ק': יצילך ברוב המדוייקים הצ"ף דגושה: משד ברוב המדוייקים חסר וא"ו: כי יבוא הספרים מתחלפים ולפי המסורת מלא:

הַשְׁלְמָה־לָךְ׃ וְיָדַעְתָּ כִּי־שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ
נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא׃ וְיָדַעְתָּ כִּי־רַב זַרְעֶךָ
וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ׃ תָּבוֹא בְכֶלַח אֱלֵי־
קָבֶר כַּעֲלוֹת גָּדִישׁ בְּעִתּוֹ׃ הִנֵּה־זֹאת
חֲקַרְנוּהָ כֶּן־הִיא שְׁמָעֶנָּה וְאַתָּה דַע־לָךְ׃

ו וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמַר׃ לוּ
שָׁקוֹל יִשָּׁקֵל כַּעְשִׂי וְהַיָּתִי בְּמֹאזְנַיִם יִשְׂאוּ־יָחַד׃
כִּי־עַתָּה מֵחוֹל יַמִּים יִכְבָּד עַל־כֵּן דְּבָרַי לָעוּ׃
כִּי חִצֵּי שַׁדַּי עִמָּדִי אֲשֶׁר חֲמָתָם שֹׁתָה רוּחִי
בִּעוּתֵי אֱלוֹהַּ יַעַרְכוּנִי׃ הֲיִנְהַק־פֶּרֶא עֲלֵי־
דֶשֶׁא אִם יִגְעֶה־שּׁוֹר עַל־בְּלִילוֹ׃ הֲיֵאָכֵל
תָּפֵל מִבְּלִי־מֶלַח אִם־יֶשׁ־טַעַם בְּרִיר חַלָּמוּת׃
מֵאֲנָה לִנְגּוֹעַ נַפְשִׁי הֵמָּה כִּדְוֵי לַחְמִי׃ מִי־
יִתֵּן תָּבוֹא שֶׁאֱלָתִי וְתִקְוָתִי יִתֵּן אֱלוֹהַּ׃ וְיֹאֵל
אֱלוֹהַּ וִידַכְּאֵנִי יַתֵּר יָדוֹ וִיבַצְּעֵנִי׃ וּתְהִי־עוֹד
נֶחָמָתִי וַאֲסַלְּדָה בְחִילָה לֹא יַחְמוֹל כִּי־לֹא
כִחַדְתִּי אִמְרֵי קָדוֹשׁ׃ מַה־כֹּחִי כִי־אֲיַחֵל וּמַה־
קִּצִּי כִּי־אַאֲרִיךְ נַפְשִׁי׃ אִם־כֹּחַ אֲבָנִים כֹּחִי
אִם־בְּשָׂרִי נָחוּשׁ׃ הַאִם אֵין עֶזְרָתִי בִי
וְתֻשִׁיָּה נִדְּחָה מִמֶּנִּי׃ לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד
וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב׃ אַחַי בָּגְדוּ כְמוֹ־נָחַל
כַּאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבֹרוּ׃ הַקֹּדְרִים מִנִּי־קָרַח
עָלֵימוֹ יִתְעַלֶּם־שָׁלֶג׃ בְּעֵת יְזֹרְבוּ נִצְמָתוּ
בְּחֻמּוֹ נִדְעֲכוּ מִמְּקוֹמָם׃ יִלָּפְתוּ אָרְחוֹת דַּרְכָּם
יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וְיֹאבֵדוּ׃ הִבִּיטוּ אָרְחוֹת תֵּמָא
הֲלִיכֹת שְׁבָא קִוּוּ־לָמוֹ׃ בֹּשׁוּ כִּי־בָטָח בָּאוּ
עָדֶיהָ וַיֶּחְפָּרוּ׃ כִּי־עַתָּה הֱיִיתֶם לוֹ תִּרְאוּ
חֲתַת וַתִּירָאוּ׃ הֲכִי־אָמַרְתִּי הָבוּ לִי וּמִכֹּחֲכֶם
שִׁחֲדוּ בַעֲדִי׃ וּמַלְּטוּנִי מִיַּד־צָר וּמִיַּד עָרִיצִים
תִּפְדּוּנִי׃ הוֹרוּנִי וַאֲנִי אַחֲרִישׁ וּמַה־שָּׁגִיתִי והות
הָבִינוּ לִי׃ מַה־נִּמְרְצוּ אִמְרֵי־יֹשֶׁר וּמַה־
יּוֹכִיחַ הוֹכֵחַ מִכֶּם׃ הַלְהוֹכַח מִלִּים תַּחְשֹׁבוּ
וּלְרוּחַ אִמְרֵי נֹאָשׁ׃ אַף־עַל־יָתוֹם תַּפִּילוּ
וְתִכְרוּ עַל־רֵיעֲכֶם׃ וְעַתָּה הוֹאִילוּ פְנוּ־בִי וְעַל־
פְּנֵיכֶם אִם־אֲכַזֵּב׃ שֻׁבוּ־נָא אַל־תְּהִי עַוְלָה
וְשֻׁבִי עוֹד צִדְקִי־בָהּ׃ הֲיֵשׁ־בִּלְשׁוֹנִי עַוְלָה אִם־ ושבו ק
חִכִּי לֹא־יָבִין הַוּוֹת׃

ז הֲלֹא־
צָבָא לֶאֱנוֹשׁ עֲלֵי־אָרֶץ וְכִימֵי שָׂכִיר יָמָיו׃ עלי ק
כְּעֶבֶד יִשְׁאַף־צֵל וּכְשָׂכִיר יְקַוֶּה פָעֳלוֹ׃ כֵּן
הָנְחַלְתִּי לִי יַרְחֵי־שָׁוְא וְלֵילוֹת עָמָל מִנּוּ־לִי׃
אִם־שָׁכַבְתִּי וְאָמַרְתִּי מָתַי אָקוּם וּמִדַּד־עָרֶב
וְשָׂבַעְתִּי נְדֻדִים עֲדֵי־נָשֶׁף׃ לָבַשׁ בְּשָׂרִי רִמָּה
וְגִישׁ עָפָר עוֹרִי רָגַע וַיִּמָּאֵס׃ יָמַי קַלּוּ מִנִּי־ וגוש ק׳ ג זעירא
אָרֶג וַיִּכְלוּ בְּאֶפֶס תִּקְוָה׃ זְכֹר כִּי־רוּחַ חַיָּי
לֹא־תָשׁוּב עֵינִי לִרְאוֹת טוֹב׃ לֹא־תְשׁוּרֵנִי
עֵין רֹאִי עֵינֶיךָ בִּי וְאֵינֶנִּי׃ כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ

כן

וידעת כי רב הו"או בגעיא בס"ם: **תבוא** נכון להיות מלא וא"ו ע"פ המסורת דאיוב סימן ד׳ כי לא נמנה זה עם החסרים שם: **חקרנוה כן היא** בס"ם המדוייקים מלת כן בסגול ודגושה מדין אתי מרחיק וכן כתוב במכלול דף קן׳ אע"פי שמלת כן היא מלה זעירא אחר שהיא סמוכה למל׳ היא לא היה לה להיות משפטה כמשפט מלה זעירא אלא שכן מצאנו אותה דגושה ועיין מ"ש גם בתזמור ע״ל על נאלח בזרוע: **כעשי** בשי"ן כמו בס"מך והשי"ן נסוח לבד: **והיתי** והותי ק׳: **במאזנים** הב"ית בגעיא: **ישאו יחד** אין דגש בי"וד: **הינהק פרא** הי"וד במאריך בספרים כ"י: **לנגוע** ו יש חילופים בספרים והנכון כי הוא מלא וא"ו ע"פ המסורת כמו שנמסר בפרשת וירא בת"נ: **תבוא שאלתי** י"ש שהשי"ן בשוא והא"לף בצירי ובמדוייקי׳ השי"ן בסגול והא"לף בחטף סגול וכן בשרשים: **ותשיה** במקצת ספרים חסר וא"ו בתר ת"יו וכנכון לעשות כן ע"פ המסורת דמשלי ח׳ שאין זה מן ז׳ מל׳ בליסנא הנמנים שם: **למס** המ"ם בקמץ: **ארחות תמא** חסר יו"ד אחר תי"ו ע"פי המסורת דישעיה כ"א וטועים הכותבים אותו מלא יו"ד: **הליכת** חסר וא"ו אחר כ"ף ע"פ המסורת דתילים ס"ח: **שבא** בס"א כתוב שוא בו"או ואין לחוש אליו: **קוו למו** בספרים כ"י במקף בין שתי המלות ובלא טעם אחר במלת קוו: **הייתם לו** בכל מחלוקת גדול בין הספרים ולא ראי זה כראי זה ואין כל שוה ביניהם במקצתם כתוב לא בא"לף ואין בהם קרי וכתיב כלל ובמקצתם כתוב לו בו"או ובהרבה מהם כתיב לא בא"לף וק׳ לו בו"או וגם ר׳ אברהם פריצול פי׳ שני פירושים א׳ בא"לף וא׳ בו"או וגירסא זו היא מאושרת בעיני לפי שלא נמנית תיבה זו עם ט"ו תיבות הכתובות לא בא"לף וקריין לו בו"או בפרשת שמיני והגירסא הישרה אצלי היא הכתובה לו בו"או בלא שום קרי וכתיב שכן פירשו רובי המפרשים וכן מצאתי בחילופים שבין מערבאי ומדנחאי דלמערבאי הייתם לו בו"או ולמדינחאי הייתם לא כתיב לו ק׳ וידוע דקים לן כמערבאי: **תיראו חתת** בס׳ מוגה מלא יו"ד וכ"כ רד"ק בשרש ירא תיראו חתת ותיראו שניהם כתובים ביו"ד וזה שלא כדברי הלכוזאכו שכתב תראו חסר יו"ד בפרק הליכות שבא: **הכי אמרתי** הה"א בגעיא בס"ם: **הבו לי** כל הבו טעמם בב"ית בר מן דין דטעמא בה"א וכן במסורת ריש פרשת האזינו גם בסוף מסרה גדולה נמנה בשטא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה: **שחדו** עיין מ"ש בשופטים ה׳ ואיוב ל"ג. **נואש** בספר כ"י נכררה הו"או ומסור עליו לית חסר אמנם בשאר ספרים מלא וכן במסורת ירמיה י"ח נמסר כולם ד׳ ואין הפרש ביניהם במלא וחסר: **ושבי** ושובו ק׳: **אם חכי לא יבין הוות** מסורת סוף פרשת מטות כל הוות מלא בר מן ג׳ חס׳ וסימן הות לאביו בן כסיל משלי י"ט. שקר מזין על לשון הות משלי י"ז. אם חכי לא יבין הות בתראה פליגא ע"כ. ובכל ספרים מדוייקים זה דאיוב בשני וי"ן והגירסא הישרה כמ"ש במסורת משלי י"ט ומשלי י"ז הות ב׳ חסר והם השנים דמשלי כדלעיל: **עלי ארץ** עלי ארץ ק׳: **וגיש** ז וגוש ק׳ ובספרים ישנים ספרדים מסור עליו לית ג"מל זעירא וכן היא בהל"פא בי"ת אותיות קטנות: **ימי קלו** מלעיל וכן וימי קלו מני רץ בסימן ט׳ ועיין מ"ש בפרשת נח על כי קלו המים: **עין ראי** בס"א כ"י וגם בדפוסים ישנים הטעם בא"לף אמנם בס"ם המדוייקים הטעם בריש

וכן

כן יורד שאול לא יעלה: לא־ישוב עוד
לביתו ולא־יכירנו עוד מקומו: גם אני לא
אחשך־פי אדברה בצר רוחי אשיחה במר
נפשי: הים־אני אם־תנין כי־תשים עלי
משמר: כי־אמרתי תנחמני ערשי ישא
בשיחי משכבי: וחתתני בחלמות ומחזינות
תבעתני: ותבחר מחנק נפשי מות מעצמותי:
מאסתי לא־לעלם אחיה חדל ממני כי־הבל
ימי: מה־אנוש כי תגדלנו וכי־תשית אליו
לבך: ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו:
כמה לא־תשעה ממני לא־תרפני עד־בלעי
רקי: חטאתי מה אפעל ׀ לך נצר האדם
למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא:
ומה ׀ לא־תשא פשעי ותעביר את־עוני כי־
עתה לעפר אשכב ושחרתני ואינני:

ח ויען בלדד השוחי ויאמר: עד־
אן תמלל־אלה ורוח כביר אמרי־פיך: האל
יעות משפט ואם־שדי יעות צדק: אם־בניך
חטאו־לו וישלחם ביד־פשעם: אם־אתה
תשחר אל־אל ואל־שדי תתחנן: אם־זך
וישר אתה כי־עתה יעיר עליך ושלם נות
צדקך: והיה ראשיתך מצער ואחריתך
ישגה מאד: כי־שאל־נא לדור רישון וכונן
לחקר אבותם: כי־תמול אנחנו ולא נדע
כי צל ימינו עלי־ארץ: הלא־הם יורוך
יאמרו לך ומלבם יוצאו מלים: היגאה־
גמא בלא בצה ישגא־אחו בלי־מים: עדנו
באבו לא יקטף ולפני כל־חציר ייבש: כן
ארחות כל־שכחי אל ותקות חנף תאבד:
אשר־יקוט כסלו ובית עכביש מבטחו: ישען
על־ביתו ולא יעמד יחזיק בו ולא יקום: רטב
הוא לפני־שמש ועל גנתו ינקתו תצא: על־
גל שרשיו יסבכו בית אבנים יחזה: אם־
יבלענו ממקמו וכחש בו לא ראיתיך: הן־
הוא משוש דרכו ומעפר אחר יצמחו: הן־
אל לא ימאס־תם ולא יחזיק ביד־מרעים:
עד־ימלה שחוק פיך ושפתיך תרועה: שנאיך
ילבשו־בשת ואהל רשעים איננו:

ט ויען איוב ויאמר: אמנם ידעתי כי־כן
ומה־יצדק אנוש עם־אל: אם־יחפץ לריב
עמו לא־יעננו אחת מני־אלף: חכם לבב
ואמיץ כח מי־הקשה אליו וישלם: המעתיק
הרים

וגן דינו כי הוא שם בשקל צורי **חולי** וכמוהו יכל **בשרו מראי** איוב ל״ג • יפה עינים וטוב ראי שמואל א׳ י״ו כמ״ש רד״ק שם ובמסורת פרשת לך לך ראי ו׳ בחולם וסימן הנס הלס. על כן קרא לבאר • ויצחק בא מבא • וישב יצחק עם באר לחי • והוא אדמוני עם יפה עינים . לא תשורני עין ראי • וחד אתה אל ראי בחטף קמץ ע״כ • ר׳ קדמאי מלרע שהם לדעת קצת מדקדקים פעל עם כנוי המדבר בעדו • וי״א שהם שם עם כנוי המדבר ג״כ כלומר כבואתי וכתב רד״ק שזהו הנכון וב׳ בתראי מלעיל כדאמרן וכן אתה אל ראי שהוא בחטף גם הוא שם כלומ׳ אל ראות, בשקל צרי עני וכ״כ הרא״בע : **ולא יכירנו עוד** כן הם הטעמים בספרים כ״י לא כמו שנמצא בדפוסים בטפק ימין ומיושב על מלת יכירנו : **מקומו** מלא וא״ו על פי המסורת דריש עזרא ודכוותיה בלישנא אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו בסי׳ לז ושארא דאיוב חסר וכל מקומו דאורייתא דכוותיה חסר ודכוותיה בלישנא אל יצא איש ממקומו ועיין מ״ש בסי׳ י״ד : **אחשך** פי בקמץ חטוף והחי״ת בחטף סגול ברוב הספרים : **אדברה** הא״לף בגעיא בס״ס : **הים אני** הה״א בגעיא בס״ס ולא יתכן דגש ביו״ד : **לרגעים** כן כתיב בלא וא״ו בתחלת המלה ול׳ הם במסורת : **כמה** מלרע במ״ס במזמור ע״ח : **מה אפעל** הע״ין בפתח : **למה שמתני** כל למה רפי טעמו למטה בר מן דין דהוא לעיל אע״ג דרפי וחשיב ליה בעל המסורת בסטא חדא דכל חד וחד מלעיל וליח דכותיה זיל קרי בסוף מסרה גדולה דילן : **ואהיה עלי למשא** זהו אחד מן י״ח פסוקים תקון סופרים והיה לו לומר עליך אלא שכינה הכתוב הרא״בע ודל״נב ומדרש ילמדנו ומכילתא פרשת בשלח וספרי פ׳ בהעלתך ומסורת וכבר ביארתי ענין זה בארוכה

ח גזבריה ב׳ : **תמלל אלה** בלא מאריך בל״מד : **יעות צדק** לפי מה שמצאתי בנוסח כ״י בחילופי ב״א וב״כ לב״א יעות בצירי הו״או ובמאריך ובלא מקף בין שתי המלות ולב״כ יעות בדק בסגול הו״או ובלא מאריך ובמקף וכן ראיתי בשתי מקראות כ״י כב״א : **חטאו לו** החי״ת במאריך : לדור רישון ביו״ד לבד מקום ט״ף ובמכא הריאשון אדם תולד איוב ט״ו בא״לף וביו״ד הא״לף שרש והיו״ד למשך שרשי׳ שרש ראש וכימוק המדקדק במכלול דף רכ״ב : **וכונן לחקר אבותם** כך הם הטעמים במקצת מדוייקים : **יוצאו מלים** במקצת מדוייקים כ״י מלא וא״ו וחסר יו״ד. גם במסו׳ פרשת שלח לך וביחזקאל כ״ח במנה עם מלין מיוחדים דחסרים יו״ד בליש׳ יציאה: **היגאה גמא בלא בצה** הה״א נחה : **ישגא אחו** בש״ין ובאלף כי בספרים רבים כתוב ישגה בה״א כמו שהוא ואחריתך ישגה מאד דלעיל וכן במסורת ישגה ב׳ וסימן בארץ בלבנון ישגה • ואחריתך ישגה מאד • ישגה אחו בלי מים • אבל רד״ק כתב בס׳ השרשים שזה בא״לף מקום ה״א וכן כתבו אחריו בעל מכלל יופי ובעל הלשון • וכן מצאתי בס״א מדוייק כ״י ישן ובקצת דפוסים ישנים וכדאי הוא רד״ק לסמוך עליו והמסורת שהבאתי למעלה אם היתה כתובה כן בספרי רד״ק צ״ל שלא לענין האותיות נאמרה רק על קריאת המלות כמהבג בכמה מקומות : **יחזיק בו** החי״ת בשוא ופתח : **יונקתו** בספר אחד חסר וא״ו אחר יו״ד : **הן אל** בכל ספרים כ״י שלפני הה״א בסגול כחברו שלמעלה ממנו וכן הגיה בעל אור תורה בספרו אבל במסורת שלפנינו לא נמנה זה עם אותם שהם בסגול : עד ימלה בדפוס באפולי כתוב ימלא בא״לף וכן בפי׳ איוב כ״י ישן לא ידעתי שם המחבר כתב ימלא בא״לף ואח״כ כתב וי״ם שכתוב ימלה בה״א במסורת אל״ף ע״כ • ולפוכו אחרון עיקר שכן הוא דעת רד״ק וכן במסורת לית כתיב ה״א וגם בסוף פרשת נו ותלים כ׳ במס׳ ימלא ז׳ ו׳ כתיב אל״ף וא׳ כתיב ה״א וזהו מה שכתוב בה״א : **ושפתיך תרועה** במדוייקים כ״י הת״ו רפויה שאין טעם מפסיק במלת ושפתיך :

בפתי

הרים ולא ידעו אשר הפכם באפו׃ המרגיז
ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון׃ האמר
לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם׃ נטה
שמים לבדו ודורך על־במתי ים׃ עשה־עש
כסיל וכימה וחדרי תמן׃ עשה גדלות
עד־אין חקר ונפלאות עד־אין מספר׃ הן
יעבר עלי ולא אראה ויחלף ולא־אבין לו׃
הן יחתף מי ישיבנו מי־יאמר אליו מה־תעשה׃
אלוה לא־ישיב אפו תחתו שחחו עזרי רהב׃
אף כי־אנכי אעננו אבחרה דברי עמו׃ אשר
אם־צדקתי לא אענה למשפטי אתחנן׃ אם־
קראתי ויענני לא־אאמין כי־יאזין קולי׃
אשר־בשערה ישופני והרבה פצעי חנם׃
לא־יתנני השב רוחי כי ישבעני ממררים׃
אם־לכח אמיץ הנה ואם־למשפט מי יועידני׃
אם־אצדק פי ירשיעני תם־אני ויעקשני׃ תם־
אני לא־אדע נפשי אמאס חיי׃ אחת היא
על־כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה׃ אם־
שוט ימית פתאם למסת נקיים ילעג׃ ארץ ׀
נתנה ביד־רשע פני־שפטיה יכסה אם־לא
אפוא מי־הוא׃ וימי קלו מני־רץ ברחו לא־ראו
טובה׃ חלפו עם־אניות אבה כנשר יטוש
עלי־אכל׃ אם־אמרי אשכחה שיחי אעזבה
פני ואבליגה׃ יגרתי כל־עצבתי ידעתי כי־
לא תנקני׃ אנכי ארשע למה־זה הבל איגע׃

אם־התרחצתי במו־שלג והזכותי בבור כפי׃
אז בשחת תטבלני ותעבוני שלמותי׃ כי־
לא־איש כמני אעננו נבוא יחדו במשפט׃
לא יש־בינינו מוכיח ישת ידו על־שנינו׃
יסר מעלי שבטו ואמתו אל־תבעתני׃ ט רבתי
אדברה ולא איראנו כי לא־כן אנכי עמדי׃
י
נקטה נפשי בחיי אעזבה
עלי שיחי אדברה במר נפשי׃ אמר אל־
תחתי אלוה אל־תרשיעני הודיעני על מה־תריבני׃
הטוב לך ׀ כי־תעשק כי־תמאס יגיע כפיך
ועל־עצת רשעים הופעת׃ העיני בשר לך
אם־כראות אנוש תראה׃ הכימי אנוש ימיך
אם־שנותיך כימי גבר׃ כי־תבקש לעוני
ולחטאתי תדרוש׃ על־דעתך כי־לא ארשע
ואין מידך מציל׃ ידיך עצבוני ויעשוני יחד
סביב ותבלעני׃ זכר־נא כי־כחמר עשיתני
ואל־עפר תשיבני׃ הלא כחלב תתיכני
וכגבנה תקפיאני׃ עור ובשר תלבישני
ובעצמות וגידים תשככני׃ חיים וחסד
עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי׃ ואלה
צפנת בלבבך ידעתי כי־זאת עמך׃ אם־
חטאתי ושמרתני ומעוני לא תנקני׃ אם־
רשעתי אללי לי וצדקתי לא־אשא ראשי
שבע קלון וראה עניי׃ ויגאה כשחל תצודני
ותשב תתפלא־בי׃ תחדש עדיך ׀ נגדך

ותרב

במתי ים במקרא גדולה נכתב בגליון בספר מוגה במתי עב ע"כ ׃ וס' מוטעה הוא זה ׃ **עשה גדלות** וגו' ב' פסוקים מטעין כהון בסיפרא עיין
ט לעיל סימן ה' ׃ **ולא אבין** הו"או בגעיה ׃ **תחתו** תחתיו ק' והוא חד מן ד' כמ"ש בשמואל ב' כ' ׃ **למשפטי** בכל ספרים שלפני חסר וא"ו אחר
הטי"ן ותמיהני שמהלך שבילי הדעת בבנין פועל הכבד מהשלמים כתוב שהוא בו"או ׃ **תם אני ויעקשני** בפתח עם הקמץ מאריך וכן תם אני
שבסמוך ועיין מ"ש בפרשת בראשית אבל כי שת לי ׃ **למסת נקיים** במקצת מדוייקים בשני יוד"ין וכן נכון על פי המסורת שנמסר ג' נקיים חסר
יו"ד ואין זה מהם ׃ **ביד רשע** הבי"ת בגעיה ׃ **אפוא מי הוא** בספרים מדוייקים כתיב ש"פ פ"א וא"ו אל"ף אבל בשרש אי"פ כמנו ד' אפו כתוב
בו"או על פי המסורת והקבלה וכולם באיוב והראשון שבהם אם לא אפו ונראה שהוא זה כי הוא הראשון גם לפי סדר הכתובים וגם במסרה קטנה
מסור עליו ד' כ"כ וכן במכלל יופי כתוב על זה נכתב בוא"ו על פי המסורת והקבלה ובעזרת העוזר מצאתי בירורו של דבר כי שיבוש נפל בספרי
הספרים שהשמיטו וא"ו מן מלת אם ׃ והמכלל יופי ואחרים טעו מפני שראו אם לא אפו בראשונה בשרשים נתשבו כי הוא זה ואין הדבר כן שסוף
פסוק ואם לא אפו מי יכזיבני בסוף סימן כ"ד וכן בשרשים כ"י ישן כתוב ואם בו"או ואל יבא שום אדם להכזיבני בזה כי המסרה מפורש בפ' ויסב
כמו שכתבתי וכן מצאתי במסרה כ"י לשון קצר אפו ד' חסרים אל"ף ואיכון בסיפר' וסימניהון ואיפה אפו יי' דעו אפו מי יתן אפו י"ט יכזיבני בסי'
כ"ד ׃ **וימי קלו** בעל כתח דברי מצאו עם אותם שהם מלעיל בדף פ"ו ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ז' על ימי קלו ׃ **למה זה** מאריך בל"מד ׃ **במו**
במי ק' ׃ **והזכותי בבור** במקצת ספרים שתי המלות מלאים וא"ו וחלופים אחרים יש ׃ **שבטו** במקצת ספרים לית טי"ת רבתי וי"א טי"ת דטוב סם
מסמן וי"א טי"ת דותרא אותו כי טוב ׃ **אל תבעתני** בא פתח גדול תחת קמץ קטן והכ"ון דגושה לתפארת הפסק והראוי תבעתני מכלול דף
י מ"ג ולוית חן פ"ס שער ו' בהגהה ׃ **אדברה ולא איראנו** הא"לף בגעיה בס"ס ׃ **על מה תריבני** מלה על בגלגל ׃ **ולחטאתי** הו"או במאריך ׃
ואל עפר בגעיה הו"או בספרי ספרד וכן הוא בחילופים לבן אשר ׃ **תשככני** לית וחסרו כתיב שי"ן ׃ **צפנת בלבבך** הכי"ת רפויה במדוייקים
ואין כאן דין אתי מרחיק שאין השוא בתנועה הראשונה ׃ **אללי לי** מלרע כמ"ש במיכה ז' ׃

ותרב

ותרב כעשך עמדי חלפות וצבא עמי: ולמה
מרחם הצאתני אגוע ועין לא־תראני: כאשר
לא־הייתי אהיה מבטן לקבר אובל: הלא־
מעט ימי *יחדל *ישית ממני ואבליגה מעט: ל ק'
בטרם אלך ולא אשוב אל־ארץ חשך וצלמות: ית ק'
ארץ עפתה | כמו אפל צלמות ולא סדרים
ותפע כמו־אפל: **יא** ויען צפר הנעמתי
ויאמר: הרב דברים לא יענה ואם־איש
שפתים יצדק: בדיך מתים יחרישו ותלעג
ואין מכלם: ותאמר זך לקחי ובר הייתי
בעיניך: ואולם מי־יתן אלוה דבר ויפתח
שפתיו עמך: ויגד־לך | תעלמות חכמה
כי־כפלים לתושיה ודע | כי־ישה לך אלוה
מעונך: החקר אלוה תמצא אם עד־
תכלית שדי תמצא: גבהי שמים מה־
תפעל עמקה משאול מה־תדע: ארכה
מארץ מדה ורחבה מני־ים: אם־יחלף
ויסגיר ויקהיל ומי ישיבנו: כי־הוא ידע
מתי־שוא וירא־און ולא יתבונן: ואיש נבוב
ילבב ועיר פרא אדם יולד: אם־אתה
הכינות לבך ופרשת אליו כפיך: אם־און
בידך הרחיקהו ואל־תשכן באהליך עולה:
כי־אז | תשא פניך ממום והיית מצק ולא
תירא: כי־אתה עמל תשכח כמים עברו
תזכר: ומצהרים יקום חלד תעפה כבקר
תהיה: ובטחת כי־יש תקוה וחפרת לבטח
תשכב: ורבצת ואין מחריד וחלו פניך
רבים: ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד
מנהם ותקותם מפח־נפש: **יב**
ויען איוב ויאמר: אמנם כי אתם־עם
ועמכם תמות חכמה: גם־לי לבב | כמוכם
לא־נפל אנכי מכם ואת־מי־אין כמו־אלה:
שחק לרעהו | אהיה קרא לאלוה ויענהו
שחוק צדיק תמים: לפיד בוז לעשתות
שאנן נכון למועדי רגל: ישליו אהלים |
לשדדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא
אלוה בידו: ואולם שאל־נא בהמות ותרך
ועוף השמים ויגד־לך: או שיח לארץ
ותרך ויספרו לך דגי הים: מי לא־ידע
בכל־אלה כי יד־יהוה עשתה זאת: אשר
בידו נפש כל־חי ורוח כל־בשר־איש: הלא־
אזן מלין תבחן וחך אכל יטעם־לו: בישישים
חכמה וארך ימים תבונה: עמו חכמה
וגבורה לו עצה ותבונה: הן יהרוס ולא
יבנה יסגר על־איש ולא יפתח: הן יעצר
במים ויבשו וישלחם ויהפכו ארץ: עמו עז
ותושיה לו שגג ומשגה: מוליך יועצים
שולל ושפטים יהולל: מוסר מלכים פתח
ויאסר אזור במתניהם: מוליך כהנים שולל
ואיתנים יסלף: מסיר שפה לנאמנים וטעם
זקנים יקח: שופך בוז על־נדיבים ומזיח
אפיקים רפה: מגלה עמקות מני־חשך ויצא
לאור צלמות: משגיא לגוים ויאבדם
שטח לגוים וינחם: מסיר לב ראשי עם־
הארץ

ותרב כעשך בס"א כ"י ובדפוס כאשר כתוב כעסך בס"מך וטעות הוא בידם שזהו א' מן ד' דכתיבין שי"ן בלישנא ע"פ המסור' וכולם עוד ממסרה
יא אחרת שזה כתוב בשי"ן שכן אומרת כעסך ב' חד כתיב סמ"ך וחד כתיב שי"ן וסימן והפר כעסך עמנו תילים פ"ה · ותרב כעשך עמדי : **יחדל**
וחדל ק' : **ישית** ושית ק' : **ואולם** הוא"ו נגעיא : **ויגד לך** במדוייקים הגי"מל בסגול ויש מאריך בי"וד במקצתם : **לתושיה** הל"מד בגעיא :
ארכה חד מן ג' חסרים ודגשים : **מדה** לית מפיק ה"א וכן הוא במסורת הגדול וסרסים : **מצק** חסר וא"ו על פי המסורת והצד"י בקמץ בכל
ספרים שלפני ובמכלול דף רל"א ובא בלי סמיכות פתח והיית מצק בפתח במקצת ספרים ובמסרה אין פתח כי אם **מצק** נחשת מלכים א' ז' : **במים**
דברו במקצת ספרים מדפוסים ישנים וכ"י הכ"ף בפתח אבל בכל ס"ס בשוא וכן במסורת נחשב זה עם ג' רפין וסימנהון בירמיה סימן כ"א :
יב **תעפה** נמסר עליו ברוב המדוייקים לית וחסר : **ובטחת** בס"ס יש מאריך בו"או מלבד הימנית : **ורבצת** בס"ס הו"או בגעיא : **מנהם** הנו"ן
דגושה וכמ"ס בחירק : **כמוכם** בגעיא הכ"ף : **שחק לרעהו** שחק קדמאה דפ' חסר ותניינ' מל וכן במסורת ירמיה סימן כ' והארכתי בזה בירמי'
סימן מ"ח : **לאלוה** הל"מד בסגול : **לעשתות** במקצת ספרים בחולם והם משובשים כי במדוייקים הם בו"או שורק וכן כתב רד"ק בשרשו שהוא
בפלס עבדות : **ואולם** הוא"ו נגעיא בס"ס : **ותרך** ברוב הספרים נמסר על זה ועל שבפסוק הבמסך ב' וחסר : **הלא אזן** בס' מדוייק מטוליטולא
הה"א בגעיא : **ויבשו** ר' יונה כתב כי הוא בחירק הו"או ונוח הי"וד ויבשו ואנחנו לא מצאנוהו כן בספרים מדוייקים כי אם בשוא הו"או וחירק
הי"וד רד"ק במכלול דף קיג ובשרשים : **ויהפכו** הפ"א נחה כמ"ש בשמואל א' כ"ה : **ושופטים** הו"או בגעיא : **ויאסר אזור** הא"לף בשוא לבדו
כמ"ס בפרשת מקץ : **לנאמנים** הא"לף בחטף סגול ברוב הספרים : **משגיא לגוים** החכם יחייא פירשו מענין שגגה וכן פי' הרב ר' משה אלשיך

הארץ ויתעם בתהו לא־דרך׃ ימששו־חשך
ולא־אור ויתעם כשכור׃ **יג** הן־
כל ראתה עיני שמעה אזני ותבן לה׃ כדעתכם
ידעתי גם־אני לא־נפל אנכי מכם׃ אולם
אני אל־שדי אדבר והוכח אל־אל אחפץ׃
ואולם אתם טפלי־שקר רפאי אלל כלכם׃
מי־יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה׃
שמעו־נא תוכחתי ורבות שפתי הקשיבו׃
הלאל תדברו עולה ולו תדברו רמיה׃ הפניו
תשאון אם־לאל תריבון׃ הטוב כי־יחקר
אתכם אם־כהתל באנוש תהתלו בו׃ הוכח
יוכיח אתכם אם־בסתר פנים תשאון׃ הלא
שאתו תבעת אתכם ופחדו יפל עליכם׃
זכרניכם משלי־אפר לגבי־חמר גביכם׃
החרישו ממני ואדברה־אני ויעבר עלי מה׃
על־מה ׀ אשא בשרי בשני ונפשי אשים
בכפי׃ הן יקטלני לא איחל אך־דרכי אל־
פניו אוכיח׃ גם־הוא־לי לישועה כי־לא־
לפניו חנף יבוא׃ שמעו שמוע מלתי
ואחותי באזניכם׃ הנה־נא ערכתי משפט
ידעתי כי־אני אצדק׃ מי־הוא יריב עמדי
כי־עתה אחריש ואגוע׃ אך־שתים אל־
תעש עמדי אז מפניך לא אסתר׃ כפך
מעלי הרחק ואמתך אל־תבעתני׃ וקרא
ואנכי אענה או־אדבר והשיבני׃ כמה לי
עונות וחטאות פשעי וחטאתי הדיעני׃
למה־פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך׃
העלה נדף תערוץ ואת־קש יבש תרדף׃
כי־תכתב עלי מררות ותורישני עונות נעורי׃
ותשם בסד ׀ רגלי ותשמור כל־ארחתי על־
שרשי רגלי תתחקה׃ והוא כרקב יבלה
כבגד אכלו עש׃ **יד** אדם ילוד אשה קצר
ימים ושבע־רגז׃ כציץ יצא וימל ויברח
כצל ולא יעמוד׃ אף־על־זה פקחת עינך
ואתי תביא במשפט עמך׃ מי־יתן טהור
מטמא לא אחד׃ **יד** אם
חרוצים ׀ ימיו מספר־חדשיו אתך חקו* עשית חקיו ק'
ולא יעבר׃ שעה מעליו ויחדל עד־
ירצה כשכיר יומו׃ כי יש לעץ תקוה אם־
יכרת ועוד יחליף וינקתו לא תחדל׃ אם־ לו ק'
יזקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו׃ מריח
מים יפרח ועשה קציר כמו־נטע׃ וגבר
ימות ויחלש ויגוע אדם ואיו׃ אזלו־מים
מני־ים ונהר יחרב ויבש׃ ואיש שכב ולא־
יקום עד־בלתי שמים לא יקיצו ולא יערו
משנתם׃ מי יתן ׀ בשאול תצפנני תסתירני

עד

וכן דרשו במכילתא פ' בשלח בעל צפון נשתייר מכל היראות שלהן בשביל לפתות לבן של מצרים להטעותן שהוא הציל את עצמו ועליו הוא אומר משגיא לגוים ויאבדם ואיתא נמי בשמות רבה פרשה ט"ו וכי לא היה הק"בה יכול להציל ישראל מיד מצרים במכה ראשונה אלא לקיים מה שנאמר משגיא לגוים ויאבדם · וגם בבמדבר רבה פרשה כ' וילמדנו פרשת בלק דרשו פסוק משגה ישרים בדרך רע בשחותו הוא יפול על בלעם הרשע שבתחלה היו הבריות נוהגות בכשרות והוא הטעה אותם בעריות וכמו שהטעה הוטעה בעצה שנתן בה נפל והטעהו ה"בה שכך כתוב משגיא לגוים ויאבדם מכל אלה המדרשים משמע שדרשו משגיא לשון שגגה כאילו הוא בשי"ן ימנית אבל בכל הספרים נמצא בשי"ן שמאלית וכן פי' רוב המפרשים מלשון ריבוי ורוממות כמו הן אל שגיא איוב ל"ו וכן מצאתי במדרש אסתר שאויבי הק"בה למפלתן הן מתגדלין לפי' וישם את כסאו מעל כל השרי' ואחר כך ויתלו את המן הה"ד משגיא לגוים ויאבדם גם רש"י ז"ל כתב שיש מפרשים פסוק זה כמדרש שהבאתי למעלה מהמכילתא ואמר שאין זה בלשון עיקר דאם כן היה לו להיות בכף ימין משגיא כמו שוגה אבל זה עיקר מגדול לשון שגיא כח וראיתי גם כן בפי' ר' שמעון בר צמח שכתב כלשון הזה י"מ משגיא מטעה לשון שגגה וזה הפי' הוא בגנה לפי שהוא בסבולת ואף על פי שנמצא במדרש עכ"ל · ואין לומר דאגדות חלוקות הן דהא והא איתא ולא פליגי חד דריש כפי המקרא וחד דריש כפי המסורת כדאשכחן בכמה דוכתי על דרך אל תיקרי ואלו ואלו דברי אלהים חיים כמ"ש בנפניס א' : הן כל תחילת הסימן : כדעתכם הכ"ף בגעיא בס"ס : ואולם הו"או בגעיא : ורבות הבי"ת רפה וחסר יו"ד אחר רי"ש · יג
ובקצת מדוייקים מצאתיהו מלא יו"ד : ולו תדברו כן כתיב ולו בוא"ו ולהוציא ממי שעלה על דעתו שהוא בא"לף : תדברו רמיה הבי"ו בגעיא בס"ס : לא איחל לו ק' ונדרש בסוטה סוף פ' כשם במשנה ובגמרא : הדיעני במקצת מדוייקים חסר וא"ו ומלא יו"ד : ותשם בסד רגלי ותשמור בספר אחד כ"י ישן כושן כתוב וַתָּשֶׂם בסד רגלי וַתִּשְׁמוֹר ויחיד הוא אבל רבים : ותשמור מלא וא"ו : ארחתי במקצת מדוייקי' חסר וא"ו אחר חי"ת והוא בקמץ חטוף לקריאת ב"א ולב"נ בחולם : אכלו עש הטעם בכ"ף : ושבע רגז בספרים ישנים מהדפוס וכ"י הוא"ו במאריך ובחילופי ב"א וב"נ שלפנינו נראה שהשי"ן בשוא ופתח לב"א ולא ראיתי כן בשום ספר גם רד"ק הניאו בשוא לבד ולא אמר בלום מחילוף זה דומה שהחילוף איננו אלא בטעם המאריך בלבד ועיין מ"ש בשופטים ה' : פקחת עינך דין הוא חד מן ו' חסרים יו"ד בלישנא וסימן בסדר בפרשת ראה במ"ג : תביא במשפט כל ס' איוב במשפט הבי"ת בפתח וזה לבדו בשוא : אם חרוצים וגו' כאן תחלת הסימן : חקו חקיו ק' : וינקתו יד
בספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר יו"ד : ויחלש בס"א ישן מאד כתוב ויחלש בשוא הו"או וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחילוף זה וטועים כל האומרים כן שכן במכלול דף כ"ה יש וא"ו שמורה הזמן שכבר עבר קודם הפעל אשר לפניו כמו הן אתה קצפת ונחטא ר"ל וכבר חטאנו על כן קצפת עלינו · וגבר ימות ויחלש וכבר חלה כי קודם שימות יחלה ויחלה : אזלו מים במאריך הא"לף : ולא יקום הו"או בגעיא :

תשית

שיו עד־שוב אפך תשית לי חק ותזכרני : אם־
ק ימות גבר היחיה כל־ימי צבאי איחל עד־בוא
חליפתי : תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך
תכסף : כי־עתה צעדי תספור לא־תשמר
על־חטאתי : חתם בצרור פשעי ותטפל
על־עוני : ואולם הר־נופל יבול וצור יעתק
ממקמו : אבנים ׀ שחקו מים תשטף־ספיחיה
עפר־ארץ ותקות אנוש האבדת : תתקפהו
פ״ק לנצח ויהלך משנה פניו ותשלחהו : יכבדו
בניו ולא ידע ויצערו ולא־יבין למו : אך־
בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל :

טו ויען אליפז התימני ויאמר :
החכם יענה דעת־רוח וימלא קדים בטנו :
הוכח בדבר לא יסכון ומלים לא־יועיל בם :
אף־אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני־אל :
כי יאלף עונך פיך ותבחר לשון ערומים :
ירשיעך פיך ולא־אני ושפתיך יענו־בך :
הראישון אדם תולד ולפני גבעות חוללת :
זעיר א הבסוד אלוה תשמע ותגרע אליך חכמה :
מה־ידעת ולא נדע תבין ולא־עמנו הוא :
גם־שב גם־ישיש בנו כביר מאביך ימים :
המעט ממך תנחומות אל ודבר לאט עמך :
מה־יקחך לבך ומה־ירזמון עיניך : כי־תשיב
אל־אל רוחך והצאת מפיך מלין : מה־אנוש
כי־יזכה וכי־יצדק ילוד אשה : הן בקדשו*
לא יאמין ושמים לא־זכו בעיניו : אף כי־
נתעב ונאלח איש־שתה כמים עולה : אחוך
שמע־לי וזה־חזיתי ואספרה : אשר־חכמים
יגידו ולא כחדו מאבותם : להם לבדם נתנה
הארץ ולא־עבר זר בתוכם : כל־ימי רשע
הוא מתחולל ומספר שנים נצפנו לעריץ :
קול־פחדים באזניו בשלום שודד יבואנו : לא־
יאמין שוב מני־חשך וצפו* הוא אלי־חרב :
נדד הוא ללחם איה ידע ׀ כי־נכון בידו יום־
חשך : יבעתהו צר ומצוקה תתקפהו כמלך ׀
עתיד לכידור : כי־נטה אל־אל ידו ואל־
שדי יתגבר : ירוץ אליו בצואר בעבי גבי
מגניו : כי־כסה פניו בחלבו ויעש פימה
עלי־כסל : וישכון ׀ ערים נכחדות בתים
לא־ישבו למו אשר התעתדו לגלים : לא־
יעשר ולא־יקום חילו ולא־יטה לארץ מנלם :
לא־יסור ׀ מני־חשך יונקתו תיבש שלהבת
ויסור ברוח פיו : אל־יאמן בשו* נתעה כי־
שוא תהיה תמורתו : בלא־יומו תמלא
וכפתו לא רעננה : יחמס כגפן בסרו וישלך
כזית נצתו : כי־עדת חנף גלמוד ואש אכלה
אהלי־שחד : הרה עמל וילד און ובטנם
תכין מרמה :

טז ויען איוב ויאמר :

שמעתי

תשית לי בספרים מדוייקים כן כתיב בב׳ טעמים : היחיה בספר אחד מטוליטולא הה״א בגעיא : לסעשה בג עיא הל״מד בס״ס : לא תשמר
בספרים ישנים כ״י ומהדפוס חסר וא״ו ומה שנמסר עליו במקרא גדולה ד׳ מלא הוא שבוש כי במסרה גדולה בשמואל ב׳ י״א נמסר ג׳ מלאים בלישנא
יחידאין בקריאה וסימן ויהי בשמור יואב שמואל ב׳ י״א · לעולם אשמור לו חסדי תילים פ״ט · ותשמור כל ארחתי איוב סימן י״ג ובמסר׳ אחריתי
מוסיף בארח עולם תשמור איוב כ״ב · ואולם מצאתי אחרי כן לשון מסרה אחת בס״א כ״י וכ״ל יותר נכון תשמור ד׳ מלא בקריה וסימנהון אז
תפליא · ואתה את תלך · ותסם נסד · הארח ע״כ והנני מבארן הראשון בד״ה א׳ כ״ב השני בד״ה ב׳ ז׳ השלישי והרביעי הם השנים שזכרתי למעלה
דאיוב אבל בסוף שבכן שזה חסר : יעתק ממקמו בספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר קו״ף וכן במסורת ריש עזרא מסיר מקומו ו׳ חסרים בלישנא
ונתר הכי אמר וכל אורייתא ואיוב דבוותא חסר בר מן ב׳ מל׳ וסימן ולא יכירנו עוד מקומו סימן ז׳ אף לזאת יחרד לבי ריש סימן ל״ז : תשטף
ספיחיה בדפוס ישן כתיב תשטף בקמץ חטוף והוא לדעת ב״כ אבל לכן אסר בחולם : ויהלך נדפוס כאפולי וגם בס״א ישן כ״י הו״או בשוא
טו ונשאר ספרים בפתח : ולא יבין הו״או בגעיא : יענה דעת ברוב המדוייקים רפה הד״לת : עונך פיך הפ״א רפה : הראישון נכתב בא״לף
וני״וד כמ״ש לעיל סימן ח׳ : הבסוד כתוב במעשה אפוד פ׳ ל׳ כי במקצת ספרים הבי״ת דגושה ע״כ״ל · אמנם בספרים מדוייקים כ״י רפה וכן
מצאו רד״ק במכלול דף ס״א עם הרפויים ובלא געיא וכן המעט ממך שבסמוך : ולא עמנו הו״או בגעיא : ומה ירזמון הו״או במאריך : והצאת
במקצת דפוסים ישנים וספרים כ״י חסר וא״ו אחר ה״א וכן קגיהו בס״ס : מפיך מלין בס״א כ״י כתוב מלים במ״ס ונכתב בצדו ס״א מלין ע״כ וקול
מלין אשמע מהמסרה שאמרה בריש סימן דלקמן במלים י׳ בלישנא במ״ס ואין זה מהם : בקדשו בקדשיו ק׳ : ונאלח הו״או בגעיא בס״ס וברוב
הספרים הא״לף בחטף סגול : אחוך במקצת ספרים הו״או בדגש ובס״פ בלא דגש וכ״כ רד״ק בשרשים ובס׳ מכלול דף קס״ד שנפל ממנו הדגש :
שמע לי בגעיא : וצפו וצפוי ק׳ ביו״ד כן הוא בכל ספרים כ״י מדוייקים וטעות נפל בכמה ספרי הדפוס שהשמיטו הקרי ונודע לנו זה מפי המסו׳
דאמר באיוב ז׳ י״ב מלין חסר יו״ד בסוף תיבותא וקרי׳ וזה א׳ מהם וכ״כ הר״ם בר נמח צפוי פעול על משקל בנוי : יבעתהו הגעיא הי״וד : ולא
ישה בלא מאריך בל״מד : יונקתו במקצת ספרים חסר וא״ו אחר יו״ד : בשו נתעה בכל הספרים חסר א״לף וכן מסור עליו במקצתם לי׳ חסר
א״לף וכתוב בשרשים שרש שוה ואע״פי שיש ספרים שכתוב מבחוץ במקום הקרי בא״לף זהו מכיינו כמו שוה : בלא יומו הבי״ת בגעיא : רעננה
פועל חולף כי הוא מלעיל אף ערשנו רעננה תואר כי הוא מלרע שרשים וכן במסורת ב׳ חד מלרע וחד מלעיל :

שמעתי כאלה רבות מנחמי עמל כלכם׃
הקץ לדברי־רוח או מה־ימריצך כי תענה׃
גם ׀ אנכי ככם אדברה לו יש נפשכם תחת
נפשי אחבירה עליכם במלים ואניעה עליכם
במו ראשי׃ אאמצכם במו־פי וניד שפתי
יחשך׃ אם־אדברה לא־יחשך כאבי
ואחדלה מה־מני יהלך׃ אך־עתה הלאני
השמות כל־עדתי׃ ותקמטני לעד היה
ויקם בי כחשי בפני יענה׃ אפו טרף ׀
וישטמני חרק עלי בשניו צרי ׀ ילטוש עיניו
לי׃ פערו עלי ׀ בפיהם בחרפה הכו לחיי
יחד עלי יתמלאון׃ יסגירני אל אל עויל ועל־
ידי רשעים ירטני׃ שלו הייתי ׀ ויפרפרני
ואחז בערפי ויפצפצני ויקימני לו למטרה׃
יסבו עלי ׀ רביו יפלח כליותי ולא יחמל ישפך
לארץ מררתי׃ יפרצני פרץ על־פני־פרץ
ירץ עלי כגבור׃ שק תפרתי עלי גלדי
ועללתי בעפר קרני׃ פני חמרמרה מני־
בכי ועל עפעפי צלמות׃ על לא־חמס בכפי
ותפלתי זכה׃ ארץ אל־תכסי דמי ואל־יהי
מקום לזעקתי׃ גם־עתה הנה־בשמים עדי
ושהדי במרומים׃ מליצי רעי אל־אלוה
דלפה עיני׃ ויוכח לגבר עם־אלוה ובן־אדם
לרעהו׃ כי־שנות מספר יאתיו וארח לא־
אשוב אהלך׃
יז רוחי חבלה
ימי נזעכו קברים לי׃ אם־לא התלים עמדי
ובהמרותם תלן עיני׃ שימה־נא ערבני
עמך מי הוא לידי יתקע׃ כי־לבם צפנת
משכל על־כן לא תרמם׃ לחלק יגיד רעים
ועיני בניו תכלנה׃ והציגני למשל עמים
ותפת לפנים אהיה׃ ותכה מכעש עיני
ויצרי כצל כלם׃ ישמו ישרים על־זאת ונקי
על־חנף יתערר׃ ויאחז צדיק דרכו וטהר־
ידים יסיף אמץ׃ ואלם כלם תשבו ובאו
נא ולא־אמצא בכם חכם׃ ימי עברו זמתי
נתקו מורשי לבבי׃ לילה ליום ישימו אור
קרוב מפני־חשך׃ אם־אקוה שאול ביתי
בחשך רפדתי יצועי׃ לשחת קראתי אבי
אתה אמי ואחתי לרמה׃ ואיה אפו תקותי
ותקותי מי ישורנה׃ בדי שאל תרדנה אם־ חמרמרו ק׳
יחד על־עפר נחת׃
יח ויען בלדד
השחי ויאמר׃ עד־אנה ׀ תשימון קנצי למלין
תבינו ואחר נדבר׃ מדוע נחשבנו כבהמה
נטמינו בעיניכם׃ טרף נפשו באפו הלמענך
תעזב

יו ככם כתב רב פעלים דף רנ״ו שמצא בקצת ספרי המסרה ככם אדברה לית כוותיה כירי׃ ילטוש במקצת ספרים כ״י כגררה הו״או אבל בתלים ז׳ אבל חרבו ילטוש חסר עליו במקרא גדולה ב׳ מלא וזה א׳ מהם׃ יסגירני אל אל עויל מסכת סופרים פ״ד הראשון קודש והשני חול וכמסורת קדמאה בכירי תנייכא בסגול וכל קריאה חליף׃ ויפרפרני ואחז בערפי ויפצפצני ויקימני בדפוסים ישנים וכ״י מלא יו״ד׃ יפרצני פרץ על פני פרץ רפין׃ יפרצני פרץ במקצת ספרים כ״י מדוייקים כמסר לית ז׳ זעירא וכן כמכה במ״ג באלפא בית״א מאותיות קטנות אבל במק״ג ריש סדר ויקרא כתוב בל״י על פני פרץ וכן ראיתי בנוסח א׳ כ״י אמנם לשון ראשון כ״ל עיקר שכן מצאתי בנוסחא מדוייקת ריש פרשת חיי שרה החוזרת ז׳ יפרצני פרץ מצוונת עם הספרים כ״י שזכרתי למעלה׃ עלי גלדי במקצת דפוסים כתוב עלי ושבוש הוא׃ ועללתי בעפר רפה בב״ית׃ חמרמרה חמרמרו ק׳ והמ״ית בחטף קמץ׃ ואל יהי הגעיא בו״או בס״ם׃ ושהדי חילופים רבים נמצאים בספרים בענין הנקודות והנכון כמו שמצאתי בס״ם השי״ן בקמץ והה״א בשוא ופתח וכן בשרשים השי״ן נקראת בקמץ רחב ומשפטו בקמץ חטוף ושלא לחטוף על הה״א הוסב לקמץ רחב והה״א בשוא ופתח ועיין מה שכתבתי בפרשת תצוה על מלת ויספה ומלה זו של ושהדי כתובה בשי״ן שמאלית בכל הספרים וכן כתובה בעלי השרשים בשרש שהד ויש לתמוה מאד על ר׳ אליה המדקדק שהביאה בשרש סהד בס״מך וכתב אין דומה לו במקרא׃ וגם על יגר שהדותא כתב זה לבדו כתיב בשי״ן וכל שאר ליטנא דסהדותא כתיבין בס״מך ולא מצאתי בזה טעם עד כאן לשונו׃ ועיין עוד מה שכתבתי בפרשת ויצא על יגר שהדותא׃ במרומים ברוב הספרים מלא וא״ו וכן הוא במסורת כאן שנמסר ד׳ מלאים וזה אחד מהם אבל בתלים קמ״ח נמסר ג׳ מלא ואין זה מהם׃
יז דלפה מאריך בד׳לת׃ ובהמרותם בדגש המ״ם לתפארת מכלול שקל פעל ושרשים׃ והציגני הו״או בגעיא׃ מכעש בש״ין כמו בס״מך על פי המסורת׃ וטהר ידים במקף ישוב החולם בזה במשקל לקמץ חטף כמו אהב טהר־לב משלי כ״ב ובא גם כן פ״א הפעל בקמץ חטף אלו דברי רד״ק במכלול דף ר״י ובשרשים וכן מצאתי במקצת מדוייקים כ״י עם מאריך בוא״ו ובהגהות שרשים א״א אין ספק כי זה טעות סופר כי לא יבאו ב׳ חטפין זה אחר זה לעולם ואינו אלא וטהר הטי״ת בשוא והה״א בקמץ חטוף וכן במסורת וטהר ג׳ קמצין ב׳ מכהון בענין דכעמן ודין עכ״ל׃ ולי נראה שאין ראיית המסורת מכרעת גם מה שכתב כי לא יבאו ב׳ חטפין זה אחר זה לעולם אפשר שיבא חטף קמץ קודם הקמץ אע״פי שקריאתו חטופה מפני הסמיכות כמו שמצאתי במקצת ספרים מדוייקים מלת ומגער בך שהגי״מל בחטף קמץ ישעיה כ״ד וכן כתב בעל הלשון ובסמיכות אהב טהר לב אבל וטהר ידים הראשונה חטף קמץ ושנייה לה קמץ חטוף׃ ואלם בו״או בגעיא׃ ובאו נא יש ספרים שכתוב יבאו ביו״ד וק׳ ובאו בו״או אבל במדוייקים אין כאן קרי וכתיב כלל גם לא נמנה במסורת במערכת אות יו״ד עם מלין דכתיבין יו״ד בריש תיבותא וקריין וא״ו ונראה שזהו מחלוקת בין מערבאי למדנחאי ובחילופים שלנו לא נתפרר כל הצורך׃ ואיה אפו חד מן ד׳ דכתיבין בו״או בסיפרא ועיין מ״ש בסימן ט׳׃
יח הלמענך בנסחאות כ״י הה״א בגעיא וכן במכלול בשמוש הה״א דף כ״ח׃

תעזב ארץ ויעתק צור ממקמו׃ גם אור
רשעים ידעך ולא־יגה שביב אשו׃ אור
חשך באהלו ונרו עליו ידעך׃ יצרו צעדי
אונו ותשליכהו עצתו׃ כי־שלח ברשת
ברגליו ועל־שבכה יתהלך׃ יאחז בעקב
פח יחזק עליו צמים׃ טמון בארץ חבלו
ומלכדתו עלי נתיב׃ סביב בעתהו בלהות
והפיצהו לרגליו׃ יהי־רעב אנו ואיד נכון
לצלעו׃ יאכל בדי עורו יאכל בדיו בכור
מות׃ ינתק מאהלו מבטחו ותצעדהו למלך
בלהות׃ תשכון באהלו מבלי־לו יזרה על־
נוהו גפרית׃ מתחת שרשיו יבשו וממעל
ימל קצירו׃ זכרו־אבד מני־ארץ ולא־שם
לו על־פני־חוץ׃ יהדפהו מאור אל־חשך
ומתבל ינדהו׃ לא נין לו ולא־נכד בעמו ואין
שריד במגוריו׃ על־יומו נשמו אחרנים
וקדמנים אחזו שער׃ אך־אלה משכנות עול
וזה מקום לא־ידע אל׃ יט ויען
איוב ויאמר׃ עד־אנה תוגיון נפשי ותדכאונני
במלים׃ זה עשר פעמים תכלימוני לא־
תבשו תהכרו־לי׃ ואף־אמנם שגיתי אתי
תלין משוגתי׃ אם־אמנם עלי תגדילו
ותוכיחו עלי חרפתי׃ דעו־אפו כי־אלוה
עותני ומצודו עלי הקיף׃ הן אצעק חמס
ולא אענה אשוע ואין משפט׃ ארחי גדר
ולא אעבור ועל נתיבותי חשך ישים׃ כבודי
מעלי הפשיט ויסר עטרת ראשי׃ יתצני
סביב ואלך ויסע כעץ תקותי׃ ויחר עלי אפו
ויחשבני לו כצריו׃ יחד ׀ יבאו גדודיו ויסלו
עלי דרכם ויחנו סביב לאהלי׃ אחי מעלי
הרחיק וידעי אך־זרו ממני׃ חדלו קרובי
ומידעי שכחוני׃ גרי ביתי ואמהתי לזר
תחשבני נכרי הייתי בעיניהם׃ לעבדי קראתי
ולא יענה במו־פי אתחנן־לו׃ רוחי זרה
לאשתי וחנתי לבני בטני׃ גם־עוילים מאסו
בי אקומה וידברו־בי׃ תעבוני כל־מתי
סודי וזה־אהבתי נהפכו־בי׃ בעורי ובבשרי
דבקה עצמי ואתמלטה בעור שני׃ חנני
חנני אתם רעי כי יד־אלוה נגעה בי׃ למה
תרדפני כמו־אל ומבשרי לא תשבעו׃ מי־
יתן אפו ויכתבון מלי מי־יתן בספר ויחקו׃
בעט־ברזל ועפרת לעד בצור יחצבון׃ ואני
ידעתי גאלי חי ואחרון על־עפר יקום׃ ואחר
עורי נקפו־זאת ומבשרי אחזה אלוה׃ אשר
אני ׀ אחזה־לי ועיני ראו ולא־זר כלו כליתי
בחקי׃ כי תאמרו מה־נרדף־לו ושרש דבר
נמצא־בי׃ גורו לכם ׀ מפני־חרב כי־חמה
עונות חרב למען תדעון שדין׃ כ
ויען צפר הנעמתי ויאמר׃ לכן שעפי
ישיבוני ובעבור חושי בי׃ מוסר כלמתי
אשמע ורוח מבינתי יענני׃ הזאת ידעת
מני־עד מני שים אדם עלי־ארץ׃ כי רננת

רשעים

תעזב ארץ מלעיל ועי״ן הפעל בפתח עפ״ה ובדפוס בפולי בסגול וטעות הוא : ממקמו בספרים מדוייקים חסר וא״ו וכן דינו כפי המסורת
דרים עזרא : ותשליכהו הו״או בגעיא : חבלו החי״ת בפתח עפ״ה וטעות בכל בדפוס נאפולי שנקוד בסגול : והפיצהו חילופים רבים במלה זו בנקודות ובאותיות ובספרים מדוייקים הו״או בסגול והה״א בחטף סגול ומלא יו״ד אחר פ״א וחסר ו״או אחר צד״י : מבלי לו במקצת ספרים כתוב מבלילו בתיבה אחת ואולם בס״ס הם שתי תיבות וכן נראה מהמפרשים : זכרו אבד כן כתוב ברוב הספרים עם מאריך בזי״ן ובמקף בין שתי המלות : אחזו שער עכין סערה ופחד בחילוף סמ״ך בשי״ן שמאלית ודין הוא חד מן ג׳ סער דכתיבין שי״ן וסימנהון במסרה רבתא אות
יט ס״מך : תוגיון במקצת ספרים כמסר עליו לית ומלא : ותדכאונני במלים קריאת הכ״ף בשורק והא״לף נחה והוא חד מן מלין כסבין אל״ף במאמצעות תיבותא ולא קריין : דעו הדל״ית בגעיא : אפו חד מן ד׳ דכתיבין בו״או ואיכון בסיפרא וכן מי יתן אפו לקמן ועיין מ״ש בסי״ט ב׳
יחדו יבאו כן הם הטעמים בס״ם : אך זרו מלעיל וכן במסורת ב׳ וסימן אך זרו ממני ׳ לא זרו מתאותם : חדלו החי״ת במאריך : ומידעי הו״או במאריך בס״ם : זרה לאשתי לית בטעם מלעיל וכן נמנה במסורת אס״ג בשטה חדא דכל חד וחד לית כוותיה מלעיל : וחנתי ברוב המדוייקים מלרע וכן במסורת ב׳ ואידך וחנתי את אשר אחן : נהפכו בשוא הה״א ודגש הפ״א מכלול דף ע״ב ושרשים : חנני חנני סניהם בקמץ חטוף וחסר וא״ו אחר כ״ון וכן כ״ל במכלול דף קפ״א : כמו אל הגאון ר׳ סעדיה ורלב״ג פירשו אל לשון חול כמו אלה והחכם אבן עזרא והר״מבן ואחרים פירשו לשון קדש וא״כ אסור למוחקו : מי יתן אפו ד׳ כתיבין כן כמ״ש למעלה : גאלי חי מסורת עליו לית ומלעיל : מה נרדף לו בספרים מדוייקים אחרונים וקדמונים בקמץ הד״לת ובמקף בין שתי המלות ולכן כתב רד״ק במכלול דף כ״ב ודף ר״כ שקריאתו בקמץ חטוף ומה שיש לפקפק בזה אבתבנו בסימן ל״ה בעזרת העוזר והגוזר ית׳ וית׳ : שדין שדון ק׳ ובדרש בשמות רבה פ׳ ל׳ שיש דין בעולם וב״ב רפ״י בפס תדרש תבחותא ועיין עוד בזוהר פרשת ואתא דף כ״ו וריש פרשת מצורע ומדרש ילמדנו ריש פ׳ משפטים :

בגללו

רִשָׁעִים מִקָּרוֹב וְשִׂמְחַת חָנֵף עֲדֵי־רָגַע׃ אִם־
יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאוֹ וְרֹאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעַ׃ כְּגֶלְלוֹ
לָנֶצַח יֹאבֵד רֹאָיו יֹאמְרוּ אַיּוֹ׃ כַּחֲלוֹם יָעוּף
וְלֹא יִמְצָאֻהוּ וְיֻדַּד כְּחֶזְיוֹן לָיְלָה׃ עַיִן שְׁזָפַתּוּ
וְלֹא תוֹסִיף וְלֹא־עוֹד תְּשׁוּרֶנּוּ מְקוֹמוֹ׃ בָּנָיו
יְרַצּוּ דַלִּים וְיָדָיו תָּשֵׁבְנָה אוֹנוֹ׃ עַצְמוֹתָיו
מָלְאוּ עֲלוּמוֹ וְעִמּוֹ עַל־עָפָר תִּשְׁכָּב׃ אִם־
תַּמְתִּיק בְּפִיו רָעָה יַכְחִידֶנָּה תַּחַת לְשׁוֹנוֹ׃
יַחְמֹל עָלֶיהָ וְלֹא יַעַזְבֶנָּה וְיִמְנָעֶנָּה בְּתוֹךְ חִכּוֹ׃
לַחְמוֹ בְּמֵעָיו נֶהְפָּךְ מְרוֹרַת פְּתָנִים בְּקִרְבּוֹ׃
חַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ מִבִּטְנוֹ יֹרִשֶׁנּוּ אֵל׃ רֹאשׁ־
פְּתָנִים יִינָק תַּהַרְגֵהוּ לְשׁוֹן אֶפְעֶה׃ אַל־יֵרֶא
בִפְלַגּוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי דְּבַשׁ וְחֶמְאָה׃ מֵשִׁיב
יָגָע וְלֹא יִבְלָע כְּחֵיל תְּמוּרָתוֹ וְלֹא יַעֲלֹס׃ כִּי־
רִצַּץ עָזַב דַּלִּים בַּיִת גָּזַל וְלֹא יִבֶנֵהוּ׃ כִּי ׀
לֹא־יָדַע שָׁלֵו בְּבִטְנוֹ בַּחֲמוּדוֹ לֹא יְמַלֵּט׃ אֵין־
שָׂרִיד לְאָכְלוֹ עַל־כֵּן לֹא־יָחִיל טוּבוֹ׃ בִּמְלֹאות
שִׂפְקוֹ יֵצֶר לוֹ כָּל־יַד עָמֵל תְּבֹאֶנּוּ׃ יְהִי ׀ לְמַלֵּא
בִטְנוֹ יְשַׁלַּח־בּוֹ חֲרוֹן אַפּוֹ וְיַמְטֵר עָלֵימוֹ
בִּלְחוּמוֹ׃ יִבְרַח מִנֵּשֶׁק בַּרְזֶל תַּחְלְפֵהוּ קֶשֶׁת
נְחוּשָׁה׃ שָׁלַף וַיֵּצֵא מִגֵּוָה וּבָרָק מִמְּרֹרָתוֹ
יַהֲלֹךְ עָלָיו אֵמִים׃ כָּל־חֹשֶׁךְ טָמוּן לִצְפּוּנָיו
תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא־נֻפָּח יֵרַע שָׂרִיד בְּאָהֳלוֹ׃
יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ׃ יִגֶל
יְבוּל בֵּיתוֹ נִגָּרוֹת בְּיוֹם אַפּוֹ׃ זֶה ׀ חֵלֶק־אָדָם
רָשָׁע מֵאֱלֹהִים וְנַחֲלַת אִמְרוֹ מֵאֵל׃

כא
וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמַר׃ שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ
מִלָּתִי וּתְהִי־זֹאת תַּנְחוּמֹתֵיכֶם׃ שָׂאוּנִי וְאָנֹכִי
אֲדַבֵּר וְאַחַר דַּבְּרִי תַלְעִיג׃ הֶאָנֹכִי לְאָדָם
שִׂיחִי וְאִם־מַדּוּעַ לֹא־תִקְצַר רוּחִי׃ פְּנוּ־אֵלַי
וְהָשַׁמּוּ וְשִׂימוּ יָד עַל־פֶּה׃ וְאִם־זָכַרְתִּי וְנִבְהָלְתִּי עלומיו ק
וְאָחַז בְּשָׂרִי פַּלָּצוּת׃ מַדּוּעַ רְשָׁעִים יִחְיוּ
עָתְקוּ גַּם־גָּבְרוּ חָיִל׃ זַרְעָם נָכוֹן לִפְנֵיהֶם
עִמָּם וְצֶאֱצָאֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם׃ בָּתֵּיהֶם שָׁלוֹם
מִפָּחַד וְלֹא שֵׁבֶט אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם׃ שׁוֹרוֹ עִבַּר
וְלֹא יַגְעִל תְּפַלֵּט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל׃ יְשַׁלְּחוּ
כַצֹּאן עֲוִילֵיהֶם וְיַלְדֵיהֶם יְרַקֵּדוּן׃ יִשְׂאוּ כְּתֹף
וְכִנּוֹר וְיִשְׂמְחוּ לְקוֹל עוּגָב׃ יְבַלּוּ בַטּוֹב יְמֵיהֶם יכלו ק
וּבְרֶגַע שְׁאוֹל יֵחָתּוּ׃ וַיֹּאמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ
וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ׃ מַה־שַׁדַּי כִּי־
נַעַבְדֶנּוּ וּמַה־נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע־בּוֹ׃ הֵן לֹא
בְיָדָם טוּבָם עֲצַת רְשָׁעִים רָחֲקָה מֶנִּי׃ כַּמָּה ׀
נֵר־רְשָׁעִים יִדְעָךְ וְיָבֹא עָלֵימוֹ אֵידָם חֲבָלִים
יְחַלֵּק בְּאַפּוֹ׃ יִהְיוּ כְּתֶבֶן לִפְנֵי־רוּחַ וּכְמֹץ
גְּנָבַתּוּ סוּפָה׃ אֱלוֹהַּ יִצְפֹּן־לְבָנָיו אוֹנוֹ יְשַׁלֵּם
אֵלָיו וְיֵדָע׃ יִרְאוּ עֵינָו כִּידוֹ וּמֵחֲמַת שַׁדַּי עיניו ק
יִשְׁתֶּה׃ כִּי מַה־חֶפְצוֹ בְּבֵיתוֹ אַחֲרָיו וּמִסְפַּר
חֳדָשָׁיו חֻצָּצוּ׃ הַלְאֵל יְלַמֶּד־דָּעַת וְהוּא

רמים

כ כגללו הכ"ף בגעיא בס"ס : וידד בחזיון לילה ר' יהודה הביאו בסדר פעל הקל ודומה כי ספרו שלמד בו היה סגנו שמלא ויודד היו"ד בחירק וה"ה היה מהקל אבל אחר שמצאנו בכל ספרים היו"ד בקבוץ שפתים הוא משלא נזכר פעלו בלי ספק שרשים : עלומו עלומיו ק' : במלאות מלא אל"ף וא"ו : שפקו הס"ין כמו בס"מך כן הוא במדוייקים ובשרשים שרש ספק וכ"כ ר' אברהם פריצול ושיבוש נפל בכמה דפוסים שכתבו ספקו בס"מך : ישלח בו היו"ד בגעיא : ויצא מגוה בנסחאות ישנות הבאות מספרד הה"א רפה ולפי התרגום ורבים מהמפרשים הה"א במפיק ורד"ק הביא שתי הדעות בשרש גו : ירע מלעיל והרים בפתח שרשים שרש רעה : מתקוממה לו חלוקים הספרים אם הוא מלעיל או מלרע ובעל לוית חן כתב בפ' י"א מהשער הרביעי כי הוא מלעיל ובקמץ מפני הסמיכות מלה זעירא וכ"כ רב פעלים בבנין התפעל מנחי העי"ן מורכב עם המרובע משרש בנן :

כא תנחומתיכם כן הוא בס"ס בשני מאריכין ובספרי אחרים אינם : ואם מדוע בס"א מטוליטולא הו"או בגעיא : והשמו יש מחלוקת בין המדקדקים מהם אמרו כי הוא נקרא בקמץ חטוף תחת הה"א והש"ין דגושה וזה דעת ר' יונה ומהם אמרו שהה"א בקמץ רחב ורפיון השי"ן וזו היא הקריאה הנכונה לדעת רד"ק במכלול דף קפ"ב וכן בספר איוב ישן לא נודע שם המחבר מצאתי כתוב כלשון הזה והשמו כווי מהכוסף והה"א בקמץ ולא בקמץ חטוף כאשר השבו רבים והשי"ן רפה כראוי ע"כ וכן מצאה בספרים המדוייקים שלנו ועיין בס' פתח דברי דף ס"ט ובס' הרכבה אות הו"או : ואם זכרתי י"ם שכתוב אם בלא ו"או אמנם במסרה גדולה מנה זה עם י"א הכתובים בו"או בראש פסוק והם ו' בס' איוב כמו שנמסר במסרה קטנה : ונבהלתי בדפוס נאפולי ובבהלו וטעות הוא : ולא יגעל אין דגש בגי"מל : ישאו כתף במקצת מדוייקים בכ"ף ובמסורת ליכותיה ר"ל בכ"ף דאילו בבי"ת איכא אחריני. וכן משמע מפי' רד"ק שרש תפף ומפי' הרמ"בן ורל"בג ור' אברהם פריצול והמאירי אבל רש"י פי' היו נושאים קול בשירה בתוף וכנור דומה שהוא היה קורא בהף בבי"ת וכן נראה מהרמ"בע והתרגום · שוב מצאתי בפי' איוב לר' יצחק כהן שנתעורר גם הוא מחילוף זה בין קצת מהמפרשים כמ"ש והנאני : יבלו יכלו ק' והוא חד מן י"א מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף וסימן נמסר במ"ג במערכת אות הבי"ת ובריש הושע ובריש ד"ה ודפי' חובב משפט להר"ש כר' נמח כתוב כלשון הזה יכלו ק' בכ"ף וכתוב בבי"ת ובמשנה ויוסף אליהו סימן ל"ו יבלו ק' וכתיב בכ"ף ובפסוק יבלו בחירי ישעיה ס"ה במסרה לית כוותיה בקריאה והוא זה שהוא כתוב בבי"ת וק' בכ"ף ע"כ כך כ"ל לבניה לשונו ומה שכתוב שם ובמשנה ויוסף אליהו יכלו ק' בבי"ת וכתוב בכ"ף טעות הוא בלי ספק וצריך למחוק מלת בבי"ת דאל"כן קשיא דידיה אדידיה ומגירסת הספרים והמסורת : מה שדי בדפוס ישן כתוב ומה נוא"ו וטעות הוא : יראו עינו עיניו ק' :

עברות

רמים ישפוט׃ זה ימות בעצם תמו כלו
שלאנן ושליו׃ עטיניו מלאו חלב ומח
עצמותיו ישקה׃ וזה ימות בנפש מרה
ולא אכל בטובה׃ יחד על עפר ישכבו
ורמה תכסה עליהם׃ הן ידעתי מחשבותיכם
ומזמות עלי תחמסו׃ כי תאמרו איה בית
נדיב ואיה אהל ׀ משכנות רשעים׃ הלא
שאלתם עוברי דרך ואתתם לא תנכרו׃ כי
ליום איד יחשך רע ליום עברות יובלו׃ מי
יגיד על פניו דרכו והוא עשה מי ישלם לו׃
והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד׃ מתקו
לו רגבי נחל ואחריו כל אדם ימשוך ולפניו
אין מספר׃ ואיך תנחמוני הבל ותשובתיכם
נשאר מעל׃ כב ויען אליפז
התמני ויאמר׃ הלאל יסכן גבר כי יסכן
עלימו משכיל׃ החפץ לשדי כי תצדק ואם
בצע כי תתם דרכיך׃ המיראתך יכיחך
יבוא עמך במשפט׃ הלוא רעתך רבה
ואין קץ לעונתיך׃ כי תחבל אחיך חנם
ובגדי ערומים תפשיט׃ לא מים עיף תשקה
וממרעב תמנע לחם׃ ואיש זרוע לו הארץ
ונשוא פנים ישב בה׃ אלמנות שלחת
ריקם וזרעות יתמים ידכא׃ על כן סביבותיך
פחים ויבהלך פחד פתאום׃ או חשך לא
תראה ושפעת מים תכסך׃ הלא אלוה
גבה שמים וראה ראש כוכבים כי רמו׃
ואמרת מה ידע אל הבעד ערפל ישפוט׃
עבים סתר לו ולא יראה וחוג שמים יתהלך׃
הארח עולם תשמור אשר דרכו מתי און׃ *
אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם׃
האמרים לאל סור ממנו ומה יפעל שדי למו׃
והוא מלא בתיהם טוב ועצת רשעים רחקה
מני׃ יראו צדיקים וישמחו ונקי ילעג למו׃
אם לא נכחד קימנו ויתרם אכלה אש׃
הסכן נא עמו ושלם בהם תבואתך טובה׃
קח נא מפיו תורה ושים אמריו בלבבך׃ אם
תשוב עד שדי תבנה תרחיק עולה מאהליך׃
ושית על עפר בצר ובצור נחלים אופיר׃
והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך׃ כי אז
על שדי תתענג ותשא אל אלוה פניך׃
תעתיר אליו וישמעך ונדריך תשלם׃ ותגזר
אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור׃ כי
השפילו ותאמר גוה ושח עינים יושע׃ ימלט
אי נקי ונמלט בבר כפיך׃ כג ויען
איוב ויאמר׃ גם היום מרי שחי ידי כבדה
על אנחתי׃ מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא
עד תכונתו׃ אערכה לפניו משפט ופי
אמלא תוכחות׃ אדעה מלים יענני ואבינה
מה יאמר לי׃ הברב כח יריב עמדי לא
אך הוא ישם בי׃ שם ישר נוכח עמו
ואפלטה לנצח משפטי׃ הן קדם אהלך
ואחור ולא אבין לו׃ שמאול בעשתו

ולא

כב עברות הטעם ברי"ש׃ ועל גדיש הו"או בגעיא בס"ס׃ תנחמוני החי"ת בשוא ופתח׃ המיראתך בס"ס הה"א בגעיא בין שוא לפתח׃ יכיחך חסר וא"ו ומלא יו"ד ועיין מ"ס במשלי י"ט׃ לעונתיך בספרים מוגים חסר וא"ו אחר נו"ן וכן נראה ממסורת בחמיה ט' דנמסר הפס ו' מלאים וא"ו בלשנא בקרי ואין זה בתוכם׃ ובגדי ערומים כתב בו"או עם הדגש עפ"ה ועיין מ"ס בפ' בראשית אבל ויהיו שניהם ערומים׃ סביבותיך פחים הכ"ף רפויה׃ ושפעת מים הו"או בגעיא׃ הלא אלוה הה"א בגעיא בס"ס׃ ואמרת מה הו"או בגעיא בס"ס׃ הבעד הבי"ת רפויה במדוייקים וכן מצאו המכלול דף ס"א עם הרסים ועיין מ"ס לעיל סימן י"ד׃ תשמור בכל הספרים מלא וא"ו ובלא געיא׃ מתי און׃ אשר קמטו חצי הספר׃ קימנו בספרים שלנו במ"ס קמוצה והרא"בע כתב רובי המפרשים אמרו שהוא בקמץ קטן שהוא כירי תחת הא"ס ורד"ק כתב שהוא בקמץ במקום כירי׃ תבואתך הפי"ו בגעיא ובקצת מדוייקי הצ"ף בקמץ וספרים אחרים בפתח ודקדוק מלה זו כתבה רד"ק במכלול דף קמ"ט ומדקדקים אחרים בתלות הזרות והמורכבות׃ והיה שדי הגאון רבינו סעדיה והרמ"בן ז"ל פירשוהו קדם וכן בתרגום וכן בדרש ספרם שרואה כל המשתף שם שמים בצערו כופלים לו פרנסתו שנאמר והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך וכן מצאתי בשמות רבה סוף פ' מ' שדרשוהו על שם הנכבד על כן טוב ליזהר שלא למוחקו ועיין רד"ק בפי' יחזקאל סימן א' על כקול שדי בלכתם ובשרש שדד׃ בצריך כתב הר"ם בר נמח שהוא לשון יחיד לפי שאין בו יו"ד והרי"ם בסגול מפני התתכת וגם רד"ק כתב ויש ספרים מדוייקים אין בו יו"ד ע"כ ובסיפרי דידן כת"ר׃ תועפות נמקצת ספרים הע"ין בחטף פתח אבל במדוייקים בקמץ וכ"כ בעל הלשון בשרש יעף וז"ל ובנין אחר ענין תוקף שפס ע"מ תולדה תועפה מן וכסף תועפות לך ובסמיכות בתועפות ראם לו׃ ותגזר אמר הו"או בגעיא והז"ין בפתח ובס"א כ"י בקמץ חטוף ויחיד הוא אבל רבי"וכ"כ הר"ם בר נמח
כג שהז"ין בפתח׃ גוה הס"א רפה׃ מה יאמר לית מלעיל׃ נוכח לית מלרע׃ ולא אבין הו"או בגעיא׃ שמאול בעשתו כן כתיב מלא א"ל וא"ו ברוב ספרים מדוייקים וא"לף קדים לו"או׃

ולא

ולא־אחז יעטף ימין ולא אראה: כי־ידע
דרך עמדי בחנני כזהב אצא: באשרו אחזה
רגלי דרכו שמרתי ולא־אט: מצות שפתיו
ולא אמיש מחקי צפנתי אמרי־פיו: והוא
באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש: כי
ישלים חקי וכהנה רבות עמו: על־כן מפניו
אבהל אתבונן ואפחד ממנו: ואל הרך לבי
ושדי הבהילני: כי־לא נצמתי מפני־חשך
ומפני כסה־אפל:

כד

מדוע
משדי לא־נצפנו עתים וידעו לא־חזו ימיו:
גבולת ישיגו עדר גזלו וירעו: חמור יתומים
ינהגו יחבלו שור אלמנה: יטו אבינים
מדרך יחד חבאו עניי־ארץ: הן פראים
במדבר יצאו בפעלם משחרי לטרף ערבה
לו לחם לנערים: בשדה בלילו יקצירו
וכרם רשע ילקשו: ערום ילינו מבלי לבוש
ואין כסות בקרה: מזרם הרים ירטבו ומבלי
מחסה חבקו־צור: יגזלו משד יתום ועל־
עני יחבלו: ערום הלכו בלי לבוש ורעבים
נשאו עמר: בין־שורתם יצהירו יקבים
דרכו ויצמאו: מעיר מתים ינאקו ונפש־
חללים תשוע ואלוה לא־ישים תפלה: המה
היו במרדי אור לא־הכירו דרכיו ולא־ישבו
בנתיבתיו: לאור יקום רוצח יקטל־עני
ואביון ובלילה יהי כגנב: ועין נאף שמרה
נשף לאמר לא־תשורני עין וסתר פנים ישים:
חתר בחשך בתים יומם חתמו־למו לא־ידעו
אור: כי יחדו בקר למו צלמות כי־יכיר
בלהות צלמות: קל־הוא על־פני־מים
תקלל חלקתם בארץ לא־יפנה דרך כרמים:
ציה גם־חם יגזלו מימי־שלג שאול חטאו:
ישכחהו רחם מתקו רמה עוד לא־יזכר
ותשבר כעץ עולה: רעה עקרה לא תלד
ואלמנה לא ייטיב: ומשך אבירים בכחו
יקום ולא־יאמין בחיין: יתן־לו לבטח וישען
ועיניהו על־דרכיהם: רומו מעט ואיננו ויודעיו ק׳
והמכו ככל יקפצון וכראש שבלת ימלו: ואם־
לא אפו מי יכזיבני וישם לאל מלתי:

כה

ויען בלדד השחי ויאמר: עניי ק׳
המשל ופחד עמו עשה שלום במרומיו:
היש מספר לגדודיו ועל־מי לא־יקום אורהו: יקצורו ק׳
ומה־יצדק אנוש עם־אל ומה־יזכה ילוד אשה:
הן עד־ירח ולא יאהיל וכוכבים לא־זכו בעיניו:
אף כי־אנוש רמה ובן־אדם תולעה:

כו

ויען איוב ויאמר: מה־
עזרת ללא־כח הושעת זרוע לא־עז: מה־
יעצת ללא חכמה ותושיה לרב הודעת:
את־מי הגדת מלין ונשמת־מי יצאה ממך:
הרפאים יחוללו מתחת מים ושכניהם: ערום
שאול נגדו ואין כסות לאבדון: נטה צפון
על־תהו תלה ארץ על־בלימה: צרר־מים
בעביו ולא־נבקע ענן תחתם: מאחז פני־

כסה

ולא אחז כתב הר״ש נר״ו במח ספוא לשון ראיה והראוי בתשלומו אחזה ולכן הוא מלעיל ואילו היה לשון אחיזה והא״לף שרש היה מלרע ע״כ
וכן במכלול דף קכ״ד ובמסורת אחז ג׳ חד מלעיל וסימן אחז ישבי פלשת וכנה אחז בקרנות המזבח סמאול בעשתן ולא אחז בקרא מלעיל
וכל שום נגד קמץ ומלרע גם בסוף מסור׳ גדול נמסר סימן משמא חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה וזה א׳ מהם: ונפשו בס״א כ״י ונפשי כתיב
ונפשו ק׳ ונמסר עליו ב׳ כתיב נפשי וקריין נפשו וסימנהון ונפשי אותה ויעש פדה נפשי איוב ל״ג נפשו ק׳ ע״כ ומסרה זו יחידאה היא ולא
בקיטינן כוותיה דכולהו ספרי פליגי עלה ולא אשכחנא במסרה רבתא בהדי מלין דכתיבין יו״ד בסוף תיבותא וקרי׳ וא״ו רק פדה נפשי מעבר בשלח
בלחוד ותו נמסר בה בפ״ג ונפשו א׳ ולית חד מנהון וכולהון כתיבין כן וקריין וגתר הכי אשכחנא בנסחא עתיקא מאתוון זעירן וא״ו ונפשו אותה
כד וחדתא היא לי: הבהילני בספרים מדוייקי׳ מלא יו״ד: וידעו וידעיו ק׳ ובמ״ג וידעי ק׳ וכן מתורגם ודחכימין יתי אבל בכל הספרים המדוייקים
ויודעיו ק׳ בי״וד וא״ו וכן פי׳ כל המפרשים ואף במסרה גדולה נמנה עם מלין דחסרים י״וד באמצע תיבותא וקריין וכולן וא״ו בסוף: לא חזו
ימיו מלעיל מכלול דף קכ״ח: ענוי עניי ק׳: יקצירו יקצורו ק׳: ועל עני הו״או בגעיא: הלכו בלי זה כתוב בלי ושלמעלה ערום ילינו
מבלי: במרדי הכי״ת בגעיא: יקטל עני בקמץ חטוף וכב״א ועיין מ״ש במשלי ד׳ על יתמך דברי: לא ידעו אור במקצת מדוייקים יש מקף
כה דין ידעו למלת אור: בלהות צלמות הוקל הל״מד שרשים: ולא יאמין הוא״ו בגעיא: בחיין בנ״ון על פי המסורת: ואיננו הו״או בגעיא
בס״ם: והמכו הו״או בגעיא: אפו חד מן ד׳ דכתיבין בוא״ו בספרא כמ״ש בסימן ט׳: ולא יאהיל ראיתי בלבול בספרים ובמפרשים כי במקצתם
כתוב לא יאהיל בלא וא״ו ובמקצתם בוא״ו והובא בשרשים שרש אהל ושרש הלל פעם בו״או ופעם בלא וא״ו וליכא לאברועי מהכא מידי ופירוקא
דהך מילתא לא איתברירא לי שפיר בדרש אשכחנא בתר זימנא מסרה כ״י דמעיר על הדין פסוקא ג׳ פסו׳ ולא לא: ותושיה במקצת ספרים חס׳ וא״ו
כו אחר תי״ו וכן דינו מכח מסורת משלי ח׳ ויושיה סוף סימן כ״ח: צרר מים מתחלפי׳ הספרים בטעמיהם יש מהם שטעמם בגד״י ומהם ברי״ם
ומהם

כסה פני כסא פרשז עליו עננו: חק־חג על־פני־מים
עד־תכלית אור עם־חשך: עמודי שמים
ירופפו ויתמהו מגערתו: בכחו רגע הים
ובתובנתו מחץ רהב: ברוחו שמים שפרה ובתבונתו ק
חללה ידו נחש ברח: הן־אלה ׀ קצות
דרכו ומה־שמץ דבר נשמע־בו ורעם גבורתו דרכיו ק גבורותיו ק
מי יתבונן: כז ויסף איוב שאת
משלו ויאמר: חי־אל הסיר משפטי ושדי
המר נפשי: כי־כל־עוד נשמתי בי ורוח
אלוה באפי: אם־תדברנה שפתי עולה
ולשוני אם־יהגה רמיה: חלילה לי אם־
אצדיק אתכם עד־אגוע לא־אסיר תמתי ממני:
בצדקתי החזקתי ולא ארפה לא־יחרף לבבי
מימי: יהי כרשע איבי ומתקוממי כעול:
כי מה־תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה
נפשו: הצעקתו ישמע ׀ אל כי־תבוא עליו
צרה: אם־על־שדי יתענג יקרא אלוה בכל־
עת: אורה אתכם ביד־אל אשר עם־שדי
לא אכחד: הן־אתם כלכם חזיתם ולמה־
זה הבל תהבלו: זה ׀ חלק־אדם רשע ׀
עם־אל ונחלת עריצים משדי יקחו: אם־ירבו
בניו למו־חרב וצאצאיו לא ישבעו־לחם:
שרידיו במות יקברו ואלמנתיו לא תבכינה:
אם־יצבר כעפר כסף וכחמר יכין מלבוש:
יכין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלק: בנה
כעש ביתו וכסכה עשה נצר: עשיר ישכב
ולא יאסף עיניו פקח ואיננו: תשיגהו כמים
בלהות לילה גנבתו סופה: ישאהו קדים
וילך וישערהו ממקמו: וישלך עליו ולא
יחמל מידו ברוח יברח: ישפק עלימו
כפימו וישרק עליו ממקמו: כח כי יש
לכסף מוצא ומקום לזהב יזקו: ברזל מעפר
יקח ואבן יצוק נחושה: קץ ׀ שם לחשך
ולכל־תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות:
פרץ נחל ׀ מעם־גר הנשכחים מני־רגל דלו
מאנוש נעו: ארץ ממנה יצא־לחם ותחתיה
נהפך כמו־אש: מקום־ספיר אבניה ועפרת
זהב לו: נתיב לא־ידעו עיט ולא שזפתו
עין איה: לא־הדריכוהו בני־שחץ לא־עדה
עליו שחל: בחלמיש שלח ידו הפך משרש
הרים: בצורות יארים בקע וכל־יקר ראתה
עינו: מבכי נהרות חבש ותעלמה יצא
אור: והחכמה מאין תמצא ואי־זה מקום
בינה: לא־ידע אנוש ערכה ולא תמצא
בארץ החיים: תהום אמר לא בי־היא וים
אמר אין עמדי: לא־יתן סגור תחתיה ולא
ישקל כסף מחירה: לא תסלה בכתם אופיר
בשהם יקר וספיר: לא־יערכנה זהב וזכוכית
ותמורתה כלי־פז: ראמות וגביש לא יזכר
ומשך חכמה מפנינים: לא־יערכנה פטדת־
כוש בכתם טהור לא תסלה: והחכמה
מאין תבוא ואי־זה מקום בינה: ונעלמה
מעיני

ומסס כב׳ טעמים ומסמע להנך בתראי דייקי טפי וטעמא דמילתא דאשכחנא ליה בסטא חדא מן מלין דכל חד וחד מלעיל ולית דכוותיה דוק
ותשכח גשילהי מסרה רבתא דילן בתר כלוגתי דמערבאי ומדנחאי: ובתובנתו ובתבונתו ק׳ ונראה שכן כ״ל בחילופים למערבאי: דרכו דרכיו
כז ק׳: גבורתו גבורותיו ק׳: הצעקתו בס״ס יש געיא בה״א בין סוא לפתח: אדם רשע ׀ עם אל בס״ס יש פסיק אחר רשע כי רחוק ה׳ מרשעי׳:
ונחלת עריצים הו״או בגעיא בס״ס: וצאצאיו הא״לף בחטף כגול: שרידיו בכמה ספרים שרידו כתיב שרידיו ק׳ אבל במסורת הגדול לא כמכה
עם החסרים י״וד כמנע׳ תיבותא: ממקמו בקצת ספרים חסר וא״ו וכן ראוי כפי המסו׳ דריש עזרא: ישפק בסי״ן שמאלית וחסר ו״או ע״פ המסו׳
כח דמלכים א׳ ב ועיין עוד בסימן ל״ד: עליו ממקמו חסר וא״ו בקצת ספרים וכן נכון כפי המסורת דריש עזרא: מעם גר הם״ם במאריך ובמקף
בין שתי המלות: [דלו מאנוש בצל פתח דברי כתבו בדף פ״ו עם אותם ססם מלעיל וכ״כ הרא״בע בס׳ לחות דף קע״ו וכן במסורת דלו ב׳ א׳
מלעיל וא׳ מלרע וסימן דלו מאנוש נעו • דלו עיני למרום ישעיה ל״ח קדמאה מלעיל: יצא לחם הי״וד במאריך: לא הדריכוהו במסרו׳ כ״י
ב׳ חד חסר וחד מלא וסימנם כתרו את בנימן שופטים כ׳ בכי שחן ע״כ ולא מסיימי היכיהו חסר ופי כיהו מלא ואולם בספרי׳ מוגהים הכו׳ דשופטי׳
חסר ודאיוב מלא ובכי כמסר כהדיא במסרא דדפוסא הכא והתם: לא עדה בדפוסים ישנים כתוב ולא עדה בו״או אבל בספרים מדוייקי׳ כ״י בלא
וא״ו וכן הוא בפירשים שים עדה ונפיר ושי המפרשים: ותעלמה לית וחסר ומפיק ה״א ובפרקי ר׳ אליעזר אלון יש ברקיע ושמו תעלומה ומסס
תולדו השמש בתקופתו ולכן מפיק ה״א לתפארת לא לכנוי וכ״כ רד״ק במכלול דף ל״ב ודף רב״ח ובשרש׳ וכ״כ הר״ש בר צמח ועיין מ״ס ביחזקאל כ״ב:
והחכמה מאין תמצא הו״או בגעיא בס״ס: ואי זה במקצת ספרים שתי מלות ובלא מקף ובמקצת ספרים במקף וכן במסורת ד׳ דסמיכי וכו׳ ואי
זה מקום מכותבי׳ • ואי זה אסר מלאו לבו דמגלה והחכמה מאין תמצא והחכמה מאין תבוא דלקמן בהאי סימן: והחכמה מאין תבוא הו״או
בגעיא בס״ס: ואי זה מקום בינה עיין מ״ס למעלה: ונעלמה הו״או בגעיא בס״ס:

מֵעֵינֵי כָל־חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה׃ אֲבַדּוֹן וָמָוֶת אָמְרוּ בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ׃ אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת־מְקוֹמָהּ׃ כִּי־הוּא לִקְצוֹת־הָאָרֶץ יַבִּיט תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה׃ לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה׃ בַּעֲשֹׂתוֹ לַמָּטָר חֹק וְדֶרֶךְ לַחֲזִיז קֹלוֹת׃ אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ׃ וַיֹּאמֶר ׀ לָאָדָם הֵן יִרְאַת אֲדֹנָי הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה׃

כט

וַיֹּסֶף אִיּוֹב שְׂאֵת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר׃ מִי־יִתְּנֵנִי כְיַרְחֵי־קֶדֶם כִּימֵי אֱלוֹהַּ יִשְׁמְרֵנִי׃ בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי לְאוֹרוֹ אֵלֶךְ חֹשֶׁךְ׃ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי בִּימֵי חָרְפִּי בְּסוֹד אֱלוֹהַּ עֲלֵי אָהֳלִי׃ בְּעוֹד שַׁדַּי עִמָּדִי סְבִיבוֹתַי נְעָרָי׃ בִּרְחֹץ הֲלִיכַי בְּחֵמָה וְצוּר יָצוּק עִמָּדִי פַּלְגֵי־שָׁמֶן׃ בְּצֵאתִי שַׁעַר עֲלֵי־קָרֶת בָּרְחוֹב אָכִין מוֹשָׁבִי׃ רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ וִישִׁישִׁים קָמוּ עָמָדוּ׃ שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים וְכַף יָשִׂימוּ לְפִיהֶם׃ קוֹל־נְגִידִים נֶחְבָּאוּ וּלְשׁוֹנָם לְחִכָּם דָּבֵקָה׃ כִּי אֹזֶן שָׁמְעָה וַתְּאַשְּׁרֵנִי וְעַיִן רָאֲתָה וַתְּעִידֵנִי׃ כִּי־אֲמַלֵּט עָנִי מְשַׁוֵּעַ וְיָתוֹם וְלֹא־עֹזֵר לוֹ׃ בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא וְלֵב אַלְמָנָה אַרְנִן׃ צֶדֶק לָבַשְׁתִּי וַיִּלְבָּשֵׁנִי כִּמְעִיל וְצָנִיף מִשְׁפָּטִי׃ עֵינַיִם הָיִיתִי לַעִוֵּר וְרַגְלַיִם לַפִּסֵּחַ אָנִי׃ אָב אָנֹכִי לָאֶבְיוֹנִים וְרִב לֹא־יָדַעְתִּי אֶחְקְרֵהוּ׃ וָאֲשַׁבְּרָה מְתַלְּעוֹת עַוָּל וּמִשִּׁנָּיו אַשְׁלִיךְ טָרֶף׃ וָאֹמַר עִם־קִנִּי אֶגְוָע וְכַחוֹל אַרְבֶּה יָמִים׃ שָׁרְשִׁי פָתוּחַ אֱלֵי־מָיִם וְטַל יָלִין בִּקְצִירִי׃ כְּבוֹדִי חָדָשׁ עִמָּדִי וְקַשְׁתִּי בְּיָדִי תַחֲלִיף׃ לִי־שָׁמְעוּ וְיִחֵלּוּ וְיִדְּמוּ לְמוֹ עֲצָתִי׃ אַחֲרֵי דְבָרִי לֹא יִשְׁנוּ וְעָלֵימוֹ תִּטֹּף מִלָּתִי׃ וְיִחֲלוּ כַמָּטָר לִי וּפִיהֶם פָּעֲרוּ לְמַלְקוֹשׁ׃ אֶשְׂחַק אֲלֵהֶם לֹא יַאֲמִינוּ וְאוֹר פָּנַי לֹא יַפִּילוּן׃ אֶבְחַר דַּרְכָּם וְאֵשֵׁב רֹאשׁ וְאֶשְׁכּוֹן כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם׃

ל

וְעַתָּה ׀ שָׂחֲקוּ עָלַי צְעִירִים מִמֶּנִּי לְיָמִים אֲשֶׁר־מָאַסְתִּי אֲבוֹתָם לָשִׁית עִם־כַּלְבֵי צֹאנִי׃ גַּם־כֹּחַ יְדֵיהֶם לָמָּה לִּי עָלֵימוֹ אָבַד כָּלַח׃ בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גַּלְמוּד הַעֹרְקִים צִיָּה אֶמֶשׁ שׁוֹאָה וּמְשֹׁאָה׃ הַקֹּטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי־שִׂיחַ וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים לַחְמָם׃ מִן־גֵּו יְגֹרָשׁוּ יָרִיעוּ עָלֵימוֹ כַּגַּנָּב׃ בַּעֲרוּץ נְחָלִים לִשְׁכֹּן חֹרֵי עָפָר וְכֵפִים׃ בֵּין־שִׂיחִים יִנְהָקוּ תַּחַת חָרוּל יְסֻפָּחוּ׃ בְּנֵי־נָבָל גַּם־בְּנֵי בְלִי־שֵׁם נִכְּאוּ מִן־הָאָרֶץ׃ וְעַתָּה נְגִינָתָם הָיִיתִי וָאֱהִי לָהֶם לְמִלָּה׃ תִּעֲבוּנִי רָחֲקוּ מֶנִּי וּמִפָּנַי לֹא־חָשְׂכוּ רֹק׃ כִּי־יתרו פִתַּח וַיְעַנֵּנִי וְרֶסֶן מִפָּנַי שִׁלֵּחוּ׃ עַל־יָמִין יתרו

(יתרי ק׳)

פרחה

בעשתו בספרים מדוייקים חסר וא״ו וכן במסורת ב׳ חס׳ וסימן שמואל בעשתו לעיל סימן כ״ג בעשתו למטר חק : לחזיז קלות במקצת ספרים כן כתיב חסר וא״ו קדמאה וכן כמנה במסורת תילים כ״ב עם ו׳ מלין דכתיבין כן : ראה מפיק ה״א וכן במסורת ג׳ פסוקים דכל מליהון מפקי ה״א וסימן תזוני דשבת בשבבה וביאורם שהרה בסותה ועונתה · כל משושה חדשה ושבתה וכל מועדה הושע ב׳ · אז ראה ויספרה וגו׳ : הן יראת ארני בכמה ספרים כ״י מצאתי שבתחלה נכתב בשם ההויה ואח״כ הגיהו בשם של אדנות וכן כתוב בס׳ היכל ה׳ דף ע״ב השם בזה כתוב בא״ף דל״ת וכן מצאתיו בספרים מדוייקים ע״כ גם במסרה גדולה כמנה במכין קל״ד וזהו האחרון שבהם : בירחי קדם הכ״ף רפה במדוייקים : בצאתי לית כוותיה מלעיל : ולא עזר לו הו״או נגעיה בס״ס ובס״א כתוב ואין ושבוש הוא : וכחול ראיתי בס׳ מדוייק ירושלמי וכחול ארבה ימים בשורק לנהרדעי ובחולם למערבאי סרסים ובהגהות א״א מצאתי במדרש עוף הוא ושמו חול בשורק ולא ידעתי אנה מצא במדרש שהוא בשורק והמדרש הוא בפרק חלק בגמרא אנשי דור המבול דף ק״ח ובבראשית רבה פרשה י״ט בפסוק ותקח מפריו ותאכל ובפסיקתא הובאה בילקוט איוב רמז תתקי״ז ואגדת שמואל פ׳ י״ב · ובמסורת וכחול ב׳ בקריה ובתרי ליסני וסימן וכחול אשר על שפת הים סוף פרשת וירא · וכחול ארבה ימים חד לשון חול וחד שם העוף ולית דכותהון : כבודי חדש יש ספרים חציו קמץ וחציו פתח ובספרים מוגהים כולו קמץ כן מצאתי בפירוש איוב לא ידעתיו : ויחלו בדגש הלמ״ד לתפארת מכלול שקל פִּעֵל ורד״ק היה קורא וְיִחֵלּוּ שכן כתוב בשרשים שרש יחל יבחה פ״א הפעל והוסב החירק נו״או כמנהג אותיות הסמוך עם הי״וד ברוב עד כאן לשונו : וכן הביאו במכלול דף מ״ט עם דומים אחרים שהיו״ד נחה והוטלה תנועתה על אות הסמוך : וגם בעל הלשון ובעל מכלל יופי באו אחריו ומלאו את דבריו · ותמה אני מאד מזה שבכל ספרים שלפני אחרונים וקדמונים הו״או בשוא והיו״ד בחירק וכן דחילופים שבין בן אשר ובן נפתלי גירסת ספרים שלנו בב״א וגירסת רד״ק בב״נ וכן בספר קדמון מטוליטולא כתוב בפסוק וְיִחֲלוּ ומבחוץ ב״נ וַיְחֲלוּ : כאשר אבלים ינחם שילהי מס׳ משקין אמר ר׳ אבהו מנין לאבל שמיסב בראש שנאמר אבחר דרכם וגו׳ כאשר אבלים ינחם ופרכי׳ ינחם אחרים משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינַחֵם כתיב כלומר קרי ביה יְנָחֵם בחירק הי״וד דיש אם למסורת והאבל הוא מתנחם כן פי׳ נימוקי יוסף ועיין לשון רש״י ותוספות והרי״טב״א סוף פ׳ מציאת האשה בע״י וביעציה סימן מ״ב על שלחתי בגלה הארכתי בענין זה עיין שם : בערוץ נחלים שלה תפסן כאחי ואם מפי האבל על בערו נחלים שהדפים המדפים בתשרים והרבה קטן מוכיחיה שבת שע״ט במקום בערוץ נחלים ומכותלי ביתו ניכר פי פתחו הוא ויש ספרים שהרי״ש בחולם ושגגה הוא כי הוא בשורק וכ״כ רד״ק בשרשו שהוא שם נשקל גבול זבול : חרי במדוייקים חסר וא״ו : בני נבל הב״ית נגעיה : יתרו יתרי ק :

כט · ל

נתבתי

פרחח יקומו רגלי שלחו ויסלו עלי ארחות
היתי ק׳ אידם: נתסו נתיבתי להיתי יעילו לא עזר
למו: כפרץ רחב יאתיו תחת שאה
התגלגלו: ההפך עלי בלהות תרדף כרוח
נדבתי וכעב עברה ישעתי: ועתה עלי
תשתפך נפשי יאחזוני ימי־עני: לילה עצמי
נקר מעלי וערקי לא ישכבון: ברב־כח
יתחפש לבושי כפי כתנתי יאזרני: הרני
לחמר ואתמשל כעפר ואפר: אשוע אליך
היא ק׳ ולא תענני עמדתי ותתבנן בי: תהפך
והוא ק׳ לאכזר לי בעצם ידך תשטמני: תשאני
תשיה ק׳ אל־רוח תרכיבני ותמגגני תשוה: כי־ידעתי
מות תשיבני ובית מועד לכל־חי: אך לא־
בעי ישלח־יד אם־בפידו להן שוע: אם־לא
בכיתי לקשה־יום עגמה נפשי לאביון: כי
טוב קויתי ויבא רע ואיחלה לאור ויבא אפל:
מעי רתחו ולא־דמו קדמני ימי־עני: קדר
הלכתי בלא חמה קמתי בקהל אשוע: אח
הייתי לתנים ורע לבנות יענה: עורי שחר
חלציו ק׳ מעלי ועצמי־חרה מני־חרב: ויהי לאבל
כנרי ועגבי לקול בכים: **לא** ברית
כרתי לעיני ומה אתבונן על־בתולה: ומה
חלק אלוה ממעל ונחלת שדי ממרמים:
הלא־איד לעול ונכר לפעלי און: הלא־הוא
יראה דרכי וכל־צעדי יספור: אם־הלכתי
עם־שוא ותחש על־מרמה רגלי: ישקלני
במאזני־צדק וידע אלוה תמתי: אם תטה
אשרי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי
דבק מאום: אזרעה ואחר יאכל וצאצאי
ישרשו: אם־נפתה לבי על־אשה ועל־
פתח רעי ארבתי: תטחן לאחר אשתי
ועליה יכרעון אחרין: כי־הוא זמה והיא
עון פלילים: כי אש היא עד־אבדון תאכל
ובכל־תבואתי תשרש: אם־אמאס משפט
עבדי ואמתי ברבם עמדי: ומה אעשה
כי־יקום אל וכי־יפקד מה אשיבנו: הלא־
בבטן עשני עשהו ויכוננו ברחם אחד: אם־
אמנע מחפץ דלים ועיני אלמנה אכלה:
ואכל פתי לבדי ולא־אכל יתום ממנה: כי
מנעורי גדלני כאב ומבטן אמי אנחנה:
אם־אראה אובד מבלי לבוש ואין כסות
לאביון: אם־לא ברכוני חלצו ומגז כבשי
יתחמם: אם־הניפותי על־יתום ידי כי־אראה
בשער עזרתי: כתפי משכמה תפול

ואזרעי

נתיבתי הנ״ון בגעיא: **להיתי** להותי ק׳: **ההפך** מהפעל הנוסף: **תשוה** תשיה ק׳: **עגמה** במקצת ספרים העי״ן במאריך: **ויבא אפל**
ברב ספרים הטעם ביו״ד: **ולא דמו** בס״א מטוליטולה הו״או בגעיא: **קמתי בקהל** עיין מ״ש בפתיחת כתובים שהבי״ת רפויה ומ״ש בסוף סדר
שופטים ובאל״פא בי״תא קדמאה דאיכה ד׳ דגשין על הקוף כאמר: **שחר מעלי** לית מלרע: **ועצמי חרה** לית מלעיל: **ועגבי** חסר וא״ו
לא אחר עי״ן והגי״מל רפויה ועיין מכלל יופי: **ונחלת שדי** בס״ס הו״או בגעיא: **ממרמים** במקצת ספרים כ״י חסר וא״ו וכ״כ ממסו׳ איוב י״ן:
וכל צעדי הו״או בגעיא: **ותחש** בספרים שלנו הת״ו פתוחה ובפי׳ איוב כ״י מצאתי לשון הזה ומלת ותחש מצאנו ספרים הת״יו קמץ שהוא מנחי
הע״ין והוא ע״מ ותבד שרשו חוש ומקצת ספרים הת״ו פתוחה ויהיה מנחי הל״מד ע״כ · ובמכלול דף קל״ט הובא עם נחי הע״ין וכתב וכלם קמוצים
האותיות הנוספות אבל **ותחש על מרמה רגלי** פתח אולי הוא מנחי הל״מד אע״פי שאין הענין מורה עליו יהיו שני שרשים בענין א׳ ובדף ר״ב
כתב הת״ו פתוחה ומשפטה להיות קמוצה: **דבק מאום** הא״לף כתובה ולא קריא ובבר האר׳כתי בענין זה במלכים ב׳ ה׳: **וצאצאי** הו״או בגעיא
בס״ס: **אחרין** לית כ״ון אריך ובמסורת חשיב ליה באל״פא בי״תא כו״ן אריכא בסוף תיבותא: **כי הוא זמה** היא ק׳: **והיא** והוא ק׳: **עון**
פלילים הספרים שכתוב בהם פלילי משובשים ויש להפלא מאד מהם כי לא מצאנו כן רק גם הוא עון פלילי שלמטה בפרשה ונמסר עליו לית
ולענין מילוי וחיסור היו״דין ראיתי בלבול במסורות כי בפרשת משפטים נמסר על זה שהוא חסר דחסר ואין מסורה הזאת שוה עם שום א׳ מהמסורות
שכתבתי בפרשת האזינו בשם הר״מה ז״ל ובספרים מדוייקים פלילים זה מלא דמלא וזהו ג״כ דעת רד״ק וסיעתו שכתב והקנון בכפול יו״ד היחס
והוא עון פלילים כלומר שמשפטו היה פליליים בשני יודי״ן כתר למ״ד תנוינא א׳ ליחס וא׳ לסימן הרבים כמו עבריים מצריים ודומיהם וכאן נפל
יו״ד היחס ונשארה יו״ד הריבוי: **כי יקום** מלרע: **הלא בבטן** בס״ס הה״א בגעיא: **ויכוננו** כו״ן ראשונה רפה והשנייה דגושה והוא כנוי
ליחיד נסתר על משקל ישורנו יצודנו והתימה מהרל״בג שפי׳ ויכוננו אכוננו כ״כ בעל מכלל יופי ונראה שלמד זה מהמכלול שכתב בדף קמ״ה ישום
ישופני יצודנו למדחפות תילים ק״מ ויכוננו ברחם אחד ועד שאתמה על רל״בג יש לתמוה על עצמו שלא רל״בג בלבד פי׳ כן אלא אף התרגום
ורש״י ושאר מפרשים פירשוהו לשון רבים למדברים בעדם כי הדגש שבנ״ון השני׳ מורה על חסרון נו״ן אחרת שראוי ויכוננננו בג׳ נוני״ן ודוגמתו
תרננה שפתי כמ״ש הרא״בע שם וכן בגמרת א״י פ׳ אע״פ ר׳ יוחנן מכל מה דהוה אכיל יהיב לעבדיה והוה קרי עליה הלא בבטן עשני עשהו ויכוננו
ברחם אחד · שוב מצאתי אחר זמן בס׳ הרקמה מהחכם ר׳ יונה המדקדק שכתב כלשון הזה ויכוננו ברחם אחד עיקרו ויכוננו בשתי נוני״ן הראשונות
מהעיקר כמו אלהים יכוננה עד עולם סלה ונבלעה הנ״ון הכפולה בנו״ן אשר היא כנוי הרבים המדברי׳ בעדם עכ״ל מסכים למה שאמרנו: **ברחם**
אחד הרא״בע פי׳ ויכוננו ברחם אל אחד וכן פי׳ רש״י הכינכו יוצר א׳ ואין פשט זה על סדר הטעמים אבל קמצות הבי״ת מוכיח כמותם שאם
היתה מלת אחד סמוכה למלת **ברחם** היתה ראויה לינקד הבי״ת בשוא: **חלצו** חלציו ק׳: **משכמה** הה״א נחה ומשפטה במפיק מסורת ומכלול
דף ל״ב ושרשים ולכן פא״ו תפול רפויה:

וְאֶזְרֹעִי מִקָּנָה תִשָּׁבֵר׃ כִּי פַחַד אֵלַי אֵיד
אֵל וּמִשְּׂאֵתוֹ לֹא אוּכָל׃ אִם־שַׂמְתִּי זָהָב
כִּסְלִי וְלַכֶּתֶם אָמַרְתִּי מִבְטַחִי׃ אִם־אֶשְׂמַח
כִּי־רַב חֵילִי וְכִי־כַבִּיר מָצְאָה יָדִי׃ אִם־אֶרְאֶה
אוֹר כִּי יָהֵל וְיָרֵחַ יָקָר הֹלֵךְ׃ וַיִּפְתְּ בַּסֵּתֶר
לִבִּי וַתִּשַּׁק יָדִי לְפִי׃ גַּם־הוּא עָוֺן פְּלִילִי כִּי־
כִחַשְׁתִּי לָאֵל מִמָּעַל׃ אִם־אֶשְׂמַח בְּפִיד
מְשַׂנְאִי וְהִתְעֹרַרְתִּי כִּי־מְצָאוֹ רָע׃ וְלֹא־נָתַתִּי
לַחֲטֹא חִכִּי לִשְׁאֹל בְּאָלָה נַפְשׁוֹ׃ אִם־לֹא
אָמְרוּ מְתֵי אָהֳלִי מִי־יִתֵּן מִבְּשָׂרוֹ לֹא נִשְׂבָּע׃
בַּחוּץ לֹא־יָלִין גֵּר דְּלָתַי לָאֹרַח אֶפְתָּח׃ אִם־
כִּסִּיתִי כְאָדָם פְּשָׁעָי לִטְמוֹן בְּחֻבִּי עֲוֺנִי׃ כִּי
אֶעֱרוֹץ ׀ הָמוֹן רַבָּה וּבוּז־מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי
וָאֶדֹּם לֹא־אֵצֵא פָתַח׃ מִי יִתֶּן־לִי ׀ שֹׁמֵעַ
לִי הֶן־תָּוִי שַׁדַּי יַעֲנֵנִי וְסֵפֶר כָּתַב אִישׁ רִיבִי׃
אִם־לֹא עַל־שִׁכְמִי אֶשָּׂאֶנּוּ אֶעֶנְדֶנּוּ עֲטָרוֹת
לִי׃ מִסְפַּר צְעָדַי אַגִּידֶנּוּ כְּמוֹ־נָגִיד אֲקָרְבֶנּוּ׃
אִם־עָלַי אַדְמָתִי תִזְעָק וְיַחַד תְּלָמֶיהָ יִבְכָּיוּן׃
אִם־כֹּחָהּ אָכַלְתִּי בְלִי־כָסֶף וְנֶפֶשׁ בְּעָלֶיהָ
הִפָּחְתִּי׃ תַּחַת חִטָּה ׀ יֵצֵא חוֹחַ וְתַחַת־
שְׂעֹרָה בָאְשָׁה תַּמּוּ דִּבְרֵי אִיּוֹב׃ לב
וַיִּשְׁבְּתוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מֵעֲנוֹת אֶת־
אִיּוֹב כִּי הוּא צַדִּיק בְּעֵינָיו׃ וַיִּחַר אַף ׀ אֱלִיהוּא
בֶן־בַּרַכְאֵל הַבּוּזִי מִמִּשְׁפַּחַת רָם בְּאִיּוֹב חָרָה
אַפּוֹ עַל־צַדְּקוֹ נַפְשׁוֹ מֵאֱלֹהִים׃ וּבִשְׁלֹשֶׁת
רֵעָיו חָרָה אַפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא־מָצְאוּ מַעֲנֶה
וַיַּרְשִׁיעוּ אֶת־אִיּוֹב׃ וֶאֱלִיהוּ חִכָּה אֶת־אִיּוֹב
בִּדְבָרִים כִּי זְקֵנִים־הֵמָּה מִמֶּנּוּ לְיָמִים׃ וַיַּרְא
אֱלִיהוּא כִּי אֵין מַעֲנֶה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים
וַיִּחַר אַפּוֹ׃ וַיַּעַן ׀ אֱלִיהוּא בֶן־בַּרַכְאֵל
הַבּוּזִי וַיֹּאמַר צָעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים
עַל־כֵּן זָחַלְתִּי וָאִירָא ׀ מֵחַוֺּת דֵּעִי אֶתְכֶם׃
אָמַרְתִּי יָמִים יְדַבֵּרוּ וְרֹב שָׁנִים יֹדִיעוּ חָכְמָה׃
אָכֵן רוּחַ־הִיא בֶאֱנוֹשׁ וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם׃
לֹא־רַבִּים יֶחְכָּמוּ וּזְקֵנִים יָבִינוּ מִשְׁפָּט׃ לָכֵן
אָמַרְתִּי שִׁמְעָה־לִּי אֲחַוֶּה דֵעִי אַף־אָנִי׃ הֵן
הוֹחַלְתִּי ׀ לְדִבְרֵיכֶם אָזִין עַד־תְּבוּנֹתֵיכֶם עַד־
תַּחְקְרוּן מִלִּין׃ וְעָדֵיכֶם אֶתְבּוֹנָן וְהִנֵּה אֵין
לְאִיּוֹב מוֹכִיחַ עוֹנֶה אֲמָרָיו מִכֶּם׃ פֶּן־תֹּאמְרוּ
מָצָאנוּ חָכְמָה אֵל יִדְּפֶנּוּ לֹא־אִישׁ׃ וְלֹא־עָרַךְ
אֵלַי מִלִּין וּבְאִמְרֵיכֶם לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ׃ חַתּוּ לֹא־
עָנוּ עוֹד הֶעְתִּיקוּ מֵהֶם מִלִּים׃ וְהוֹחַלְתִּי
כִּי־לֹא יְדַבֵּרוּ כִּי עָמְדוּ לֹא־עָנוּ עוֹד׃ אַעֲנֶה
אַף־אֲנִי חֶלְקִי אֲחַוֶּה דֵעִי אַף־אָנִי׃ כִּי מָלֵתִי
מִלִּים הֱצִיקַתְנִי רוּחַ בִּטְנִי׃ הִנֵּה־בִטְנִי כְּיַיִן
לֹא־יִפָּתֵחַ כְּאֹבוֹת חֲדָשִׁים יִבָּקֵעַ׃ אֲדַבְּרָה
וְיִרְוַח־לִי אֶפְתַּח שְׂפָתַי וְאֶעֱנֶה׃ אַל־נָא
אֶשָּׂא פְנֵי־אִישׁ וְאֶל־אָדָם לֹא אֲכַנֶּה׃ כִּי לֹא

ידעתי

מקנה הה"א נחה ומשפטה במפיק מכלול שם ושרשים ולכן תי"ו **תשבר** רפויה : **ויפת בסתר לבי** בספרי גלגלים במדוייקים · **ויפת בסתר** בס"א מדוייק מצאתי בי"ת בסתר רפויה ורד"ק כתב במכלול דף ק"ב שנמצא בספרים מדוייקים בי"ת בסתר דגושה וכן **וילדת בן** שופטים י"ג בי"ת בן דגושה וכן **וישב** | ממנו שהי בפסק ואם כן אינו נקשר **ויפת** עם בסתר ולא ילדת עם בן ולא **וישב** עם ממנו שלא נקרא בעצמו **ויפת** בשני הנוסחי' נחים וכן **וילדת** וכן **וישב** כמו יפת שאם היו נקשרים **ויפת וילדת** היו בי"ת בסתר וב"ת **בן** רפים וכן **וישב** | ממנו שיש פסק בין **וישב** ובין ממנו אם היה נקשר לא היה בו פסק א"כ אינם נקשרים כלם שהם בסוף המלה אלא נקראים בעצמן בשני הנוסחים נחים כמו שהם בכל מלות ההפסק ועיין עוד מ"ש בפרשת נח אבל **וישת** מן היין : **לשאול באלה נפשו** ג' מטעין כהון מסורת הושע ד' : **אם כסיתי כאדם פשעי** בדפו' וכיוצ' שהי' רע"א כתוב פְּשָׁעָי ואין לכסות פשע זה מלפני הטעמים כי בכל הספרים כתוב פְּשָׁעָי : **לא אצא פתח** כ"כ לא בלא וא"ו בתחלת המלה : **הן תוי** שמסורה ה' הן בסגול וסי' כמסר הכא במ"ג ובדוכתי אחריני ודין חד מיניהו בלא פלוגתא ברם בסיפר' עתיקא מדקדוקא אשכחנא הן מסרה בלישנא אחרינא הֵן ה' פתח וסימן **הן** עם לבדד ישכון · **הן** עם כלביא יקום **הן** הוא משוש דרכו איוב ח' · **הן** אני כפיך איוב ל"ג · **הן** זאת לא בדקת חעבך שם · וחד פלוגתא **הן** תוי שדי יענני עד כאן · ודמסרה דילן **הן** אני כפיך ליתיה בהאי מנייכא דהוא בציר"י : **חוי** ליה מלרע : **אקרבנו** יש ספרים בפתח הק"וף והרוב בקמץ : **אם כחה אכלתי בלי כסף** כן כתוב והבי"ת רפויה : **באשה** שם נפלה **מחרת** ובתי"ו מקום ה"א **עצמה חכמה** שהוא ממשקלם ומפני הת"ית שהיא גרונית הוסף הקמץ חטף תחתיה וזה הע"ין שלו גרונית ולא הוסב הקמץ תחתיה והא"לף נחה בשוא מכלול דף רי"ו ושרשים : **וירשיעו את איוב** זה א' מן י"ח מקראות שאמרו תקון סופרים הוא זה את האלהים יש היה לו לומר אלא שכינה הכתוב רש"י והרא"בע והר"ש בר צמח ומאיר איוב ומדרש ילמדנו פרשת בשלח ומסורת וסדרתי כל הסימן בזכריה ב' ושם הארכתי בפי' תיקון סופרים : **כי זקנים** בגעיא הז"ין בס"ס : **ידיעו** לית חסר וא"ו : **אחוה דעי** הד"לת רפה : **לדבריכם** בגעיא הל"מד בספרי ספרד : **תבונתיכם** ברוב המדוייקים כ"י שלפני מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייא ונמסר עליו לית וכתב כן : **חתו** מלרע מכלול דף קנ"ה אבל בס' פתח דברי דף פ"ו נמנה עם אחרים שהם מלעיל : **העתיקו מהם מלים** בדפוס ישן וגם בקדמון כ"י כתוב **מלין** בנ"ון ואולם במסורת איוב ריש סימן י"ו נחשב עם י' בלישנא מ"ס : **והוחלתי** כפי הכרעה בחילופים הו"או בגעיא לבן אשר ולא מצאתי כן בספרים : **אחוה דעי** הד"לת רפה :
לב
וירוח לי בס"ם היו"ד במאריך : **ואענה** הע"ין בחטף סגול :

ואולם

לג ירעתי אכנה׃ כמעט ישאני עשני׃
ואולם שמע־נא איוב מלי וכל־דברי האזינה׃
הנה־נא פתחתי פי דברה לשוני בחכי׃ ישר־
לבי אמרי ודעת שפתי ברור מללו׃ רוח־
אל עשתני ונשמת שדי תחיני׃ אם־תוכל
השיבני ערכה לפני התיצבה׃ הן־אני כפיך
לאל מחמר קרצתי גם־אני׃ הנה אימתי
לא תבעתך ואכפי עליך לא־יכבד׃ אך
אמרת באזני וקול מלין אשמע׃ זך אני בלי־
פשע חף אנכי ולא עון לי׃ הן תנואות
עלי ימצא יחשבני לאויב לו׃ ישם בסד
רגלי ישמר כל־ארחתי׃ הן־זאת לא־צדקת
אענך כי־ירבה אלוה מאנוש׃ מדוע אליו
ריבות כי כל־דבריו לא יענה׃ כי־באחת
ידבר־אל ובשתים לא ישורנה׃ בחלום ׀
חזיון לילה בנפל תרדמה על־אנשים בתנומות
עלי משכב׃ אז יגלה אזן אנשים ובמסרם
יחתם׃ להסיר אדם מעשה וגוה מגבר
יכסה׃ יחשך נפשו מני־שחת וחיתו מעבר
בשלח׃ והוכח במכאוב על־משכבו וריב
עצמיו אתן׃ וזהמתו חיתו לחם ונפשו
מאכל תאוה׃ יכל בשרו מראי ושפי עצמתיו
לא ראו׃ ותקרב לשחת נפשו וחיתו
לממתים׃ אם־יש עליו ׀ מלאך מליץ אחד
מני־אלף להגיד לאדם ישרו׃ ויחננו ויאמר
פדעהו מרדת שחת מצאתי כפר׃ רטפש
בשרו מנער ישוב לימי עלומיו׃ יעתר אל־
אלוה ׀ וירצהו וירא פניו בתרועה וישב לאנוש
צדקתו׃ ישר ׀ על־אנשים ויאמר חטאתי
וישר העויתי ולא־שוה לי׃ פדה נפשי
מעבר בשחת וחיתי באור תראה׃ הן־כל־
אלה יפעל־אל פעמים שלוש עם־גבר׃
להשיב נפשו מני־שחת לאור באור החיים׃
הקשב איוב שמע־לי החרש ואנכי אדבר׃
אם־יש־מלין השיבני דבר כי־חפצתי צדקך׃
אם־אין אתה שמע־לי החרש ואאלפך חכמה׃

לד ויען אליהוא ויאמר׃ שמעו
חכמים מלי וידעים האזינו לי׃ כי־אזן מלין
תבחן וחך יטעם לאכל׃ משפט נבחרה־
לנו נדעה בינינו מה־טוב׃ כי־אמר איוב
צדקתי ואל הסיר משפטי׃ על־משפטי
אכזב אנוש חצי בלי־פשע׃ מי־גבר כאיוב
ישתה־לעג כמים׃ וארח לחברה עם־פעלי
און וללכת עם־אנשי־רשע׃ כי־אמר לא
יסכן־גבר ברצתו עם־אלהים׃ לכן ׀ אנשי
לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול׃
כי פעל אדם ישלם־לו וכארח איש ימצאנו׃
אף־אמנם אל לא־ירשיע ושדי לא־יעות
משפט׃ מי־פקד עליו ארצה ומי שם תבל
כלה׃ אם־ישים אליו לבו רוחו ונשמתו
אליו יאסף׃ יגוע כל־בשר יחד ואדם על־עפר
ישוב׃ ואם־בינה שמעה־זאת האזינה לקול
מלי׃ האף שונא משפט יחבוש ואם־
צדיק כביר תרשיע׃ האמר למלך

בליעל

לג ואולם בגעיא : שמע נא בגעיא : וכל דברי בגעיא : ישר לבי כן כתוב בגעיא ובמקף : ערכה חד מן י"א זוגין חד מפיק ה"א וחד לא
מפיק : הן אני כפיך הכ"ף רפויה כמ"ש בתילים קמ"ז : זך במקצת ספרים כ"י בקמץ ור"דק כתב סגול בפתח : בלי פשע בגעיא : חף אנכי
במסרה גדולה מהדפוס וגם במסרות כ"י באל"פא בי"תא מאותיות קטנות ח"ית חף אנכי קטנה וגם בס' ישן מטוליטולא מס' עליו לית חי"ת זעירא
ועיין מ"ש בזה החכם אלקבץ בספר מנות הלוי דף ל"ג ע"א אבל חור כרפס : אנכי א' בטעם מלעיל וכל איוב ואתנח וסוף פסוק וזקף דכוותיה
גרמן א' מלרע באתנח והוא זה מס' פרשת בראשית ומכלול דף רס"ב : לא צדקת דלא מאריך בל"מד : ובמסרם בחולם תחת סורק וחסר ב'
וגוה מגבר הה"א כהה : והוכח בסורק פרסים : וריב ורוב ק' : ושפי ושפו ק' : ראו זה א' מארבע מקומות שנדגשה הא"לף וסימן מפרשת
בפרשת מקץ סימן מ"ג ואין דגש ברי"ש : לממתים בס"ס המ"ם רפה והל"מד מעמדת בגעיא וכן במכלול דף כ"א : פדעהו בד"לת כמ"ש במשלי ד':
רטפש במכלול דף קפ"ז ועם אות גרונית תארך התנועה הקטנה וישתתף פתח עם השוא כמו ומכחכם שחדו בעלי איוב ו' ופעמים גם בלא גרוני'
תאריך התנועה הקטנה וישתתף פתח עם השוא כמו רטפש בשרו עוד כתב בדף קפ"ח ואם ישתתף פתח עם השוא תאריך קריאת הקבוץ כמו רטפש
בשרו ועיין מ"ש בשופטים ה' : פדה נפשי נפשו ק' ועיין מ"ש לעיל סימן כ"ג ובתילים מזמור כ"ל : וחיתי וחיתו ק' : פעמים שלוש במקצת
לד מדויקים מלא וא"ו וכן במסורת פרשת בלק ויחזקאל מ"א שלוש ב' מלאים וכל כתובים דכוותיהו מלאים : איוב שמע לי בגעיא : צדקך בכל
מדויקים הכ"ף דגושה : אתה שמע לי בגעיא : חצי בלי הבי"ת רפה : אנשי לבב כן היא בס"ס בשני טעמים ובד"א ולב"ב אנשי בטעם א'
לנד נסי"ן כך מצאתי באר היטב באחד מס"ס וכך צריך להגיה בחילופים : אם ישים אליו לבו בחילופים שלנו מהדפוס בין מערבאי למדנחאי יש
במקום הזה בלבול ואולם במקרא ישנה כ"י מצאתי כתוב באר היטב בכל פסוק זה דלמערבאי ישים אליו כתיב ולמדנחאי ישיב כתיב ישים ק :

ולא

בְּלִיָּעַל רָשָׁע אֶל־נְדִיבִים׃ אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא ׀
פְּנֵי שָׂרִים וְלֹא נִכַּר־שׁוֹעַ לִפְנֵי־דָל כִּי־מַעֲשֵׂה
יָדָיו כֻּלָּם׃ רֶגַע ׀ יָמֻתוּ וַחֲצוֹת לָיְלָה יְגֹעֲשׁוּ
עָם וְיַעֲבֹרוּ וְיָסִירוּ אַבִּיר לֹא בְיָד׃ כִּי־עֵינָיו
עַל־דַּרְכֵי־אִישׁ וְכָל־צְעָדָיו יִרְאֶה׃ אֵין־חֹשֶׁךְ
וְאֵין צַלְמָוֶת לְהִסָּתֶר שָׁם פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ כִּי לֹא
עַל־אִישׁ יָשִׂים עוֹד לַהֲלֹךְ אֶל־אֵל בַּמִּשְׁפָּט׃
יָרֹעַ כַּבִּירִים לֹא־חֵקֶר וַיַּעֲמֵד אֲחֵרִים תַּחְתָּם׃
לָכֵן יַכִּיר מַעְבָּדֵיהֶם וְהָפַךְ לַיְלָה וְיִדַּכָּאוּ׃
תַּחַת־רְשָׁעִים סְפָקָם בִּמְקוֹם רֹאִים׃ אֲשֶׁר
עַל־כֵּן סָרוּ מֵאַחֲרָיו וְכָל־דְּרָכָיו לֹא הִשְׂכִּילוּ׃
לְהָבִיא עָלָיו צַעֲקַת־דָּל וְצַעֲקַת עֲנִיִּים יִשְׁמָע׃
וְהוּא יַשְׁקִט ׀ וּמִי יַרְשִׁעַ וְיַסְתֵּר פָּנִים וּמִי
יְשׁוּרֶנּוּ וְעַל־גּוֹי וְעַל־אָדָם יָחַד׃ מִמְּלֹךְ אָדָם
חָנֵף מִמֹּקְשֵׁי עָם׃ כִּי אֶל־אֵל הֶאָמַר נָשָׂאתִי
לֹא אֶחְבֹּל׃ בִּלְעֲדֵי אֶחֱזֶה אַתָּה הֹרֵנִי אִם־
עָוֶל פָּעַלְתִּי לֹא אֹסִיף׃ הֲמֵעִמְּךָ יְשַׁלְּמֶנָּה ׀
כִּי־מָאַסְתָּ כִּי־אַתָּה תִבְחַר וְלֹא־אָנִי וּמַה־יָּדַעְתָּ
דַבֵּר׃ אַנְשֵׁי לֵבָב יֹאמְרוּ לִי וְגֶבֶר חָכָם
שֹׁמֵעַ לִי׃ אִיּוֹב לֹא־בְדַעַת יְדַבֵּר וּדְבָרָיו לֹא
בְהַשְׂכֵּיל׃ אָבִי יִבָּחֵן אִיּוֹב עַד־נֶצַח עַל־
תְּשֻׁבֹת בְּאַנְשֵׁי־אָוֶן׃ כִּי יֹסִיף עַל־חַטָּאתוֹ
פֶּשַׁע בֵּינֵינוּ יִסְפּוֹק וְיֶרֶב אֲמָרָיו לָאֵל׃

לה
וַיַּעַן אֱלִיהוּ וַיֹּאמַר׃
הֲזֹאת חָשַׁבְתָּ לְמִשְׁפָּט אָמַרְתָּ צִדְקִי מֵאֵל׃
כִּי־תֹאמַר מַה־יִּסְכָּן־לָךְ מָה־אֹעִיל מֵחַטָּאתִי׃
אֲנִי אֲשִׁיבְךָ מִלִּין וְאֶת־רֵעֶיךָ עִמָּךְ׃ הַבֵּט
שָׁמַיִם וּרְאֵה וְשׁוּר שְׁחָקִים גָּבְהוּ מִמֶּךָּ׃ אִם־
חָטָאתָ מַה־תִּפְעָל־בּוֹ וְרַבּוּ פְשָׁעֶיךָ מַה־
תַּעֲשֶׂה־לּוֹ׃ אִם־צָדַקְתָּ מַה־תִּתֶּן־לוֹ אוֹ־מַה־
מִיָּדְךָ יִקָּח׃ לְאִישׁ־כָּמוֹךָ רִשְׁעֶךָ וּלְבֶן־אָדָם
צִדְקָתֶךָ׃ מֵרֹב עֲשׁוּקִים יַזְעִיקוּ יְשַׁוְּעוּ מִזְּרוֹעַ
רַבִּים׃ וְלֹא־אָמַר אַיֵּה אֱלוֹהַּ עֹשָׂי נֹתֵן זְמִרוֹת
בַּלָּיְלָה׃ מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם
יְחַכְּמֵנוּ׃ שָׁם יִצְעֲקוּ וְלֹא יַעֲנֶה מִפְּנֵי גְּאוֹן
רָעִים׃ אַךְ־שָׁוְא לֹא־יִשְׁמַע ׀ אֵל וְשַׁדַּי לֹא
יְשׁוּרֶנָּה׃ אַף כִּי־תֹאמַר לֹא תְשׁוּרֶנּוּ דִּין
לְפָנָיו וּתְחוֹלֵל לוֹ׃ וְעַתָּה כִּי־אַיִן פָּקַד אַפּוֹ
וְלֹא־יָדַע בַּפַּשׁ מְאֹד׃ וְאִיּוֹב הֶבֶל יִפְצֶה־
פִּיהוּ בִּבְלִי־דַעַת מִלִּין יַכְבִּר׃

לו
וַיֹּסֶף אֱלִיהוּא וַיֹּאמַר׃ כַּתַּר־לִי זְעֵיר וַאֲחַוֶּךָּ
כִּי עוֹד לֶאֱלוֹהַּ מִלִּים׃ אֶשָּׂא דֵעִי לְמֵרָחוֹק
וּלְפֹעֲלִי אֶתֵּן־צֶדֶק׃ כִּי־אָמְנָם לֹא־שֶׁקֶר מִלָּי
תְּמִים דֵּעוֹת עִמָּךְ׃ הֶן־אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס

כביר

ולא נכר שוע במסרה שלנו נכר ב׳ א׳ מלעיל וסימן כי נכר אתו אלהים · שמואל א׳ כ״ג ולא נכר שוע לפני דל ע״כ · וכן במקצת דפוסים ישנים יש טעם בנו״ן נִכַּר־ שוע אבל בספרים כ״י אין טעם בנ״ון ובמסרה שלהם לא נזכר כלום מלעיל ומלרע׃ וכל צעדיו בגעיא׃ להלך אל אל במשפט הראשון חול והשני קדש מסכת סופרים פ׳ ד׳׃ ירע כבירים מלא דמלא בכל מדוייקים׃ ומי ירשע חסר יו״ד ועיין מ״ש במשלי סימן י״ב׃ מסלוד בדגש הת״ס שנייה וכן במסורת ד׳ בקריאה וחסרים וסימן שמואל · שמואל · אדם · פרעה · וביאורם במ״ג׃ כי אל אל האמר נשאתי אל הראשון חול והשני קדש מסכת סופרים פ׳ ד׳ ועיין מ״ש באיוב י״ו׃ בלעדי אחזה החי״ת בחטף סגול וכן במסור אחזה ד׳ וא׳ ואחזה וסימן נמסר בבאי סיפרא סימן י״ט במ״ג׃ המעמך הה״א בגעיא׃ תשבת מתחלפים הספרים בחסיר ויתיר׃ בינינו יספוק המסרות מתחלפות בסדר בלק ומלכים א׳ כ׳ וכאן ובכל ספרים שלפני זהו בס״מך ומלא וכ״כ רד״ק בשרש ספק שהוא כתוב בס״מך ואח״כ אמר ובמקצ׳ הספרים ראיתיו בש״ין אבל במסורת על אם ישפק עפר שמרון ישפק ג׳ ב׳ חסרים וכתובים בש״ין ישפק עפר שמרון · יספק עלימו איוב כ״ז · וחד מלא וכתיב ס״מך ביניכו יספוק ע״כ׃ ומסרה זו היא בנמצאת בספרים שלנו במלכים א׳ כ׳ וכן פירשו כל המפרשים בס״מך וכן כדרש בויקרא רבה פרשת ד׳ אתם
לה מספיק ביניכו את תוכותיך עיין בסי׳ רש״י ובפי׳ הכהן׃ זאת רעיך בגעיא׃ מה תפעל בו י״ס שהע״ין בפתח וגם״ם בקמץ חטוף ואף רד״ק כתב בשרשים ובמכלול דף כ׳ כ״ב ר״ל שהוא בקמץ חטוף מקום החולם מפני המקף והאפודי בפ׳ י״ו כתב שטעה רד״ק לפום בכלל דומי׳ מהחולם שדרכו לשוב קמץ חטוף במקף מה תִפְעָל־ בו כי הנגזרה הזאת באה על דמיון אֶגְאָל בפתח וכן טעה במה נרדף לו איוב י״ט כי הוא פתוח וכן העיד בעל המסרה כרדף ב׳ חד קמץ וחד פתח יבקש את נרדף קהלת ג׳ קמץ · מה נרדף לו פתח · ובעל מגן דוד סימן ל״ד השיב עליו שלא אמר כלום כי לפי הספרים המדוייקים שבזמן רד״ק ובן בזמן הזה מלת תפעל היא בקמץ חטוף ורד״ק הכריע מהמאוחר על הקודם כי מאחר שכל הנגזרות שהן על דמיון אפעל לא תבאנה בקמץ חטף כי אם אותן שהם בחולם אם כן מה תפעל בו שהיא בקמץ חטף איננה מן אפעל רק מן אפעול ואף שהעי״ן הפועל היא גרונית הנה כמוה ומה אזעום ויכהום עליו ועל טענתו על פסוק מה נרדף לו ממסורת שהביא אפשר לומר כי רד״ק לא ראה זאת המסורת אבל ראה מסורת אחרת שאומרת מה נרדף לו בקמץ וידוע שרד״ק שקד הרבה בספרי המקרא וא״א שלא ראה מאותם הספרים שהיתה מלת נרדף לו בפתח ועם כל זה אמר באמירה מוחלטת שהיא בקמץ כנראה שראה מסורת שאומרת כן והספרים שהיתה בהם מלת נרדף לו בפתח חשב שהם בטעות עכ״ל גם ים׳ פתח דברי דף ס״א כתוב לשון זה ונסמכו במקף ישוב החולם לקמץ חטוף מה תפעל בו · איזה הדרך ישכן אור׃ ולא אמר בגעיא׃
לו בפש בספרים מדוייקים הפ״א בפתח וכן כתב רד״ק בשרש פרש׃ אתן צדק לפי הנראה בחילופים לנ״א המ״ו בסגול ולב״נ בצירי · וכן ראיתי בדפוסים ישנים ובמקצת ספרים כ״י בסגול כב״א׃ ולא ימאס בו״או ובפ״ק דברכות מנין שאין הק״בה מואס תפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר לא ימאס וכתב הר״מע ז״ל במאמר שברי לוחות כי זהו דרך הגמרא כי הכא דהא כביר קמא דקרא שבחו של מקום הוא והדר כתיב ולא ימאס כביר

כח

כביר כח לב: לא־יחיה רשע ומשפט עניים
יתן: לא־יגרע מצדיק עיניו ואת־מלכים
לכסא וישיבם לנצח ויגבהו: ואם־אסורים
בזקים ילכדון בחבלי־עני: ויגד להם פעלם
ופשעיהם כי יתגברו: ויגל אזנם למוסר
ויאמר כי־ישבון מאון: אם־ישמעו ויעבדו
יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים: ואם־
לא ישמעו בשלח יעברו ויגועו בבלי דעת:
וחנפי־לב ישימו אף לא ישועו כי אסרם:
תמת בנער נפשם וחיתם בקדשים: יחלץ
עני בעניו ויגל בלחץ אזנם: ואף הסיתך ׀
מפי־צר רחב לא־מוצק תחתיה ונחת שלחנך
מלא דשן: ודין־רשע מלאת דין ומשפט
יתמכו: כי־חמה פן־יסיתך בספק ורב־
כפר אל־יטך: היערך שועך לא בצר וכל
מאמצי־כח: אל־תשאף הלילה לעלות
תחבולתיו ק' עמים תחתם: השמר אל־תפן אל־און כי
על־זה בחרת מעני: הן־אל ישגיב בכחו
מי כמהו מורה: מי־פקד עליו דרכו ומי־
אמר פעלת עולה: זכר כי־תשגיא פעלו
אשר שררו אנשים: כל־אדם חזו־בו אנוש
יביט מרחוק: הן־אל שגיא ולא נדע מספר
שניו ולא־חקר: כי יגרע נטפי־מים יזקו
מטר לאדו: אשר־יזלו שחקים ירעפו עלי ׀
אדם רב: אף אם־יבין מפרשי־עב תשאות
סכתו: הן־פרש עליו אורו ושרשי הים
כסה: כי־בם ידין עמים יתן־אכל למכביר:
על־כפים כסה־אור ויצו עליה במפגיע: יגיד
עליו רעו מקנה אף על־עולה:

לז

אף־לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו: שמעו
שמוע ברגז קלו והגה מפיו יצא: תחת־
כל־השמים ישרהו ואורו על־כנפות הארץ:
אחריו ׀ ישאג־קול ירעם בקול גאונו ולא
יעקבם כי־ישמע קולו: ירעם אל בקולו
נפלאות עשה גדלות ולא נדע: כי לשלג ׀
יאמר הוא ארץ וגשם מטר וגשם מטרות
עזו: ביד־כל־אדם יחתום לדעת כל־אנשי
מעשהו: ותבוא חיה במו־ארב ובמעונתיה
תשכן: מן־החדר תבוא סופה וממזרים
קרה: מנשמת־אל יתן־קרח ורחב מים
במוצק: אף־ברי יטריח עב יפיץ ענן אורו:
והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלם
כל אשר־יצום ׀ על־פני תבל ארצה: אם־
לשבט אם־לארצו אם־לחסד ימצאהו:
האזינה זאת איוב עמד והתבונן ׀ נפלאות אל:
התדע בשום־אלוה עליהם והופיע אור עננו:
התדע על־מפלשי־עב מפלאות תמים דעים:
אשר־בגדיך חמים בהשקט ארץ מדרום:
תרקיע עמו לשחקים חזקים כראי מוצק:
הודיענו מה־נאמר לו לא־נערך מפני־חשך:
היספר

כח לב הרי שיש וא"ו במלת ולא ובגמרא לא כן וכביר בתרא הוא שבחן של צבור בשעה שהן באגודה אחת בכח לב שהיא התפלה והגמרא לקצר נקט
כביר חדא זמנא בלחוד והשמיט הו"או שלא להפסיק הענין כאילו יאמר הן א-ל את הכביר לא ימאס ופשוט הוא והנה בפל כביר בכתוב הוא בכפל
מלת יברך שבפ' ה' זכרנו זה וזה בגמט' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן כי בזמן שישראל אגודה א' הן הן שאו של הק"בה ועיין מ"ש במזמור פ"ג ועיין מ"ש במזמור
פ"ד: לא יגרע מצדיק עיניו בדפוס ויניציאה שנת רפ"ח כתוב עינו וכתב מנחת עיניו · וגם בפ"ק דמגילה ובזבחים פרק טבול יום כתוב
עינו והכי איתא בזוהר סוף פרשת ויקח דף קס"ד וב"ר פרשת צ"א וילקוט רמז תת"קב אבל בכל שאר ספרים חדשים גם ישנים כתוב עיניו גם לא
נמנה במסורת עם מלין דחסרין יו"ד באמצע תיבותא וקריין וכן הוא במדרש רבה פרשת מטות וכן בדרש בהלכה ברים פרשת נשא אין עיניו אלא
אחריו כמה דתימא והנה הנגע עמד בעיניו: ויעבדו הו"או בגעיא בס"ס: יכלו ימיהם בכ"ף ועיין מ"ש באיוב כ"א: יעברו הפ"ין בחטף
פתח: וחנפי לב הו"או בגעיא בס"ס ו בשפק המסורת עליו לית וכתיב שי"ן ובמדרש ילמדנו נראה שהוא בס"מך ובשרש ספק כתב והוב כתוב
בשי"ן וכן כתבו ר' יונה אבל ראיתיו במקצת הספרים בס"מך ע"כ: ועיין במסורת איוב ל"ד: ורב כפר בקמץ חטוף: שועך לא בצר בשורק
ויש בו דרש בסנהדרין פ' נגמר הדין ובירושלמי פ' ג' דתעניות ובשמות רבה פ' כ"א: לעלות עמים תחתם עיין מ"ש בשמואל א' ב': עליה
במפגיע הבי"ת רפה כמ"ש בפ' יעקב על אבניה ברזל: מקנה אף על עולה פ"ק דתעניות אם לחש אדם בתפלתו ונענה והגים דעתו עליו מניא
אף לעולם שנאמר מקנה אף על עולה רבא אמר ב' ת"ח שיושבים בעיר א' ונוחין זה לזה בהלכה מתקנאים באף ומעלין אותו שנאמר מקנה אף על
עולה ע"כ · לישנא אחריכא ואין נוחין זה לזה וכו' עיין פי' רש"י ותוספות ולכל פירושים אין המדרשים נפיסוק הטעמים שהטעם במלת מקנה
לז והיה ראוי להיות במלת אף ואין משגיחין על הדרש ועיין גם כן בפי' רש"י כאן בפסוק ומ"ש במלאכי סימן ב': אחריו | ישאג יש גרמיה אחר
אחריו: כי לשלג | יאמר כך הם הטעמים בספרים כ"י: הוא ארץ ב' נקריה חד כתיב ה"א וחד כתיב אל"ף וסימנם הוה גביר לאחיך כתיב ה"א
הוא ארץ כתיב אל"ף: בתחבולתו בתחבולתיו ק' ועיין גם הזוהר פ' וירא דף ק"ט ק"י: מפלשי עב בשי"ן שמאלית: הודיענו מה נאמר
לו בס"א כ"י הודיעני כתיב הודיענו ק' אך מצאתי שזהו כדעת מדנחאי אבל למערבאי הודיענו כתיב וק' ונראה שכן צ"ל בחילופים למערבאי
הודיענו

הִיְסֻפַּר־לוֹ כִּי אֲדַבֵּר אִם־אָמַר אִישׁ כִּי יְבֻלָּע׃ וְעַתָּה לֹא־רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם׃ מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה עַל־אֱלוֹהַּ נוֹרָא הוֹד׃ שַׁדַּי לֹא־מְצָאנֻהוּ שַׂגִּיא־כֹחַ וּמִשְׁפָּט וְרֹב־צְדָקָה לֹא יְעַנֶּה׃ לָכֵן יְרֵאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא־יִרְאֶה כָּל־חַכְמֵי־לֵב׃

לח וַיַּעַן־יְהוָה אֶת־אִיּוֹב מִן הַסְּעָרָה וַיֹּאמַר׃ מִי זֶה מַחְשִׁיךְ עֵצָה בְמִלִּין בְּלִי־דָעַת׃ אֱזָר־נָא כְגֶבֶר חֲלָצֶיךָ וְאֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי׃ אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי־אָרֶץ הַגֵּד אִם־יָדַעְתָּ בִינָה׃ מִי־שָׂם מְמַדֶּיהָ כִּי תֵדָע אוֹ מִי־נָטָה עָלֶיהָ קָּו׃ עַל־מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ אוֹ מִי־יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ׃ בְּרָן־יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל־בְּנֵי אֱלֹהִים׃ וַיָּסֶךְ בִּדְלָתַיִם יָם בְּגִיחוֹ מֵרֶחֶם יֵצֵא׃ בְּשׂוּמִי עָנָן לְבֻשׁוֹ וַעֲרָפֶל חֲתֻלָּתוֹ׃ וָאֶשְׁבֹּר עָלָיו חֻקִּי וָאָשִׂים בְּרִיחַ וּדְלָתָיִם׃ וָאֹמַר עַד־פֹּה תָבוֹא וְלֹא תֹסִיף וּפֹא־יָשִׁית בִּגְאוֹן גַּלֶּיךָ׃ הֲמִיָּמֶיךָ צִוִּיתָ בֹּקֶר יִדַּעְתָּה שַּׁחַר מְקֹמוֹ׃ לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה׃ תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם וְיִתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ׃ וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר׃ הֲבָאתָ

עַד־נִבְכֵי־יָם וּבְחֵקֶר תְּהוֹם הִתְהַלָּכְתָּ׃ הֲנִגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי־מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה׃ הִתְבֹּנַנְתָּ עַד־רַחֲבֵי־אָרֶץ הַגֵּד אִם־יָדַעְתָּ כֻלָּהּ׃ אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכָּן־אוֹר וְחֹשֶׁךְ אֵי־זֶה מְקֹמוֹ׃ כִּי תִקָּחֶנּוּ אֶל־גְּבוּלוֹ וְכִי־תָבִין נְתִיבוֹת בֵּיתוֹ׃ יָדַעְתָּ כִּי־אָז תִּוָּלֵד וּמִסְפַּר יָמֶיךָ רַבִּים׃ הֲבָאתָ אֶל־אֹצְרוֹת שָׁלֶג וְאוֹצְרוֹת בָּרָד תִּרְאֶה׃ אֲשֶׁר־חָשַׂכְתִּי לְעֶת־צָר לְיוֹם קְרָב וּמִלְחָמָה׃ אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ יֵחָלֶק אוֹר יָפֵץ קָדִים עֲלֵי־אָרֶץ׃ מִי־פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה וְדֶרֶךְ לַחֲזִיז קֹלוֹת׃ לְהַמְטִיר עַל־אֶרֶץ לֹא־אִישׁ מִדְבָּר לֹא־אָדָם בּוֹ׃ לְהַשְׂבִּיעַ שֹׁאָה וּמְשֹׁאָה וּלְהַצְמִיחַ מֹצָא דֶשֶׁא׃ הֲיֵשׁ־לַמָּטָר אָב אוֹ מִי־הוֹלִיד אֶגְלֵי־טָל׃ מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקָּרַח וּכְפֹר שָׁמַיִם מִי יְלָדוֹ׃ כָּאֶבֶן מַיִם יִתְחַבָּאוּ וּפְנֵי תְהוֹם יִתְלַכָּדוּ׃ הַתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה אוֹ־מֹשְׁכוֹת כְּסִיל תְּפַתֵּחַ׃ הֲתֹצִיא מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ וְעַיִשׁ עַל־בָּנֶיהָ תַנְחֵם׃ הֲיָדַעְתָּ חֻקּוֹת שָׁמָיִם אִם־תָּשִׂים מִשְׁטָרוֹ בָאָרֶץ׃ הֲתָרִים לָעָב קוֹלֶךָ וְשִׁפְעַת־מַיִם תְּכַסֶּךָּ׃ הַתְשַׁלַּח בְּרָקִים וְיֵלֵכוּ וְיֹאמְרוּ לְךָ הִנֵּנוּ׃ מִי־שָׁת בַּטֻּחוֹת חָכְמָה אוֹ מִי־נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִינָה׃ מִי־יְסַפֵּר שְׁחָקִים בְּחָכְמָה וְנִבְלֵי שָׁמַיִם מִי

ישכיב

(מן נ״ס חזא)

(אי־ זק חדה)

(ידעת ק׳ השחר ק׳)

(מי־ע תלויה)

לח הודיענו כגירסת כל הספרים: היספר לו בס״ס הס״א במאריך: ותטהרם בס״ס במאריך הו״או: ורב צדקה בקצת ספרי׳ ורב בקמץ חטוף וטעות הוא כי לא נמנה במסורת ד״ס ב׳ כ״א עם הקמוצים: מן | הסערה מן הסערה ק׳ והוא חד מן ט״ו מלין דכתיבין תיבה חדא וקריין תרתין מלין וסימן נמסר בד״ס א׳ בג׳ ואותו שבסימן מ׳ מנסערה כתיב מן סערה ק׳ בלא ה״א באמצע וכן כ״ל במסורת ויש בו דרש במדרש רוח הכעלם מלמד שכפף אותו הק״בה ככתם ההולך על נחון לדבר עמו ובמדרש חסרות ויתרות מן הסערה ק׳ מנסערה כתיב לפי שהיה איוב מטיח דברים כלפי מעלה ואומר רבון העולמים שמא נתחלף לך בין איוב לאויב שנאמר למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך וכשנגלה עליו הק״בה שנאמר ויען ה׳ את איוב מנסערה אמר לו הק״בה אני מונה שערותיו של אדם ולא נתחלף לי בין נימא לנימא ונתחלף לי בין איוב לאויב ומה השיב איוב להק״בה מי זה מעלים עצה בלי דעת לכן הגדתי ולא אבין נפלאות ממני ולא אדע: בלי דעת הבי״ת בגעיא: אזר נא כגבר פליגין עליה יש שקוראין הכ״ף רפה והיא קריאת בן אשר ויש שקוראים דגש והיא קריאת בן נפתלי מכלול דף קנ״ו ועיין מ״ש ביחזקאל סימן י״ג: איפה בה״א בסוף תיבה על כי המסורת ובמדרש ילמדנו פרשת כי תשא אמר רשב״ל איפה כתיב א״ל היכן היתה איפה שלך כאדם הראשון תלויה בראשו בשערו בצוארו בעינים באיזה אבר וכו׳ ואיתא כמי בשמות רבה פרשת מ׳ ועיין בפי׳ מאיר איוב לערמאה דף ע״א: נטה עליה קו הקו״ף דגושה כמו שכתוב במכלול דף ק״ו: ים בקמץ: ופא ישית ב׳ בקריה חד כתיב ה״א וחד כתיב אל״ף וסימן ופה אשליך לכם גורל יהושע י״ח כתיב ה״א ופא ישית כתיב אל״ף: המימיך הה״א בגעיא בס״ס: ידעתה שחר השחר ק׳ וזו היא א׳ מן שלש תיבות דקדמיתא כסיב מן תכיתא כמ״ש בשמואל ב׳ ה׳ וטעמא דמילתא בזוהר ריש פרשת שלח לך: וינערו רשעים עי״ן רשעים תלויה ואיכון ד׳ אותיות תלויות כמ״ש בשופטים י״ח ולית דכוותהון בקריה כוליה וכן בתל מסורת הברית אגדול שהעי״ן זו תלויה לרמוז שהרשעים הם עשירים בעה״ז לכן אותיות דרשעים עשירים מ״מ סופם שיסתלק העי״ן מהם וישארו רשים ודלים כי לא לעולם חוסן: וימנע מרשעים עין מרשעים תלויה ובפ׳ חלק מפני מה עי״ן של רשעים תלויה כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה ע״כ ד״א למה עי״ן תלויה לפי שהע״ין מאורו של אדם ודין הוא שיהא נוטל עינו של רשע שהוא מאורו כדכתיב וימנע מרשעים אורם וקרוב לזה כתב בעל מס׳ הברית הגדול דעי״ן זו תלויה לרמוז שה׳ סימא עיניהם של רשעים בל ירמו ויהנו מזיו באור שברא ביום ראשון וגנוו לצדיקים: אי זה מקמו במקצת ספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר הק״וף ומסורת דריש עזרא אזלא כוותייהו: שאה ומשאה ברוב ספרים מדוייקים שתי השלות חסרים וא״ו אחר ש״ין ובקצת מהם שתיהם מלא: ושפעת מים בגעיא: תכסך הכ״ף דגושה: ויאמרו לך הננו כתב בעל מכלל יופי ברפה הנ״ון הראשונה ובדגש השניה ע״כ והרואה יראה שלשופו מועתק מהמכלול בשער דקדוק המלים של מלת הן זאת שם כתו׳ וברפה הנ״ון הראשונה ויאמרו לך הננו ואין ספק שהוא שגגה כפל בספרי׳ וכ״ל וברפה הנו״ן השניה וכן הוא בכל הספרי׳ וגם רד״ק בפתא׳ בתב ובליר י ורפיון השניה ויאמרו לך הננו: לשכוי בס״א כ״י כתו׳ לשכוי השי״ן בחירק ונטעה מלר׳ ואין כן בשאר ספרי׳: לשכוי בינה הבי״ת רפ׳:

ילדו

ישכיב: בצקת עפר למוצק ורגבים ידבקו:
התצוד ללביא טרף וחית כפירים תמלא:
כי־ישחו במעונות ישבו בסכה למו־ארב:
ילדיו ק׳ מי יכין לערב צידו כי־ילדו אל־אל ישועו
כנפיו ק׳ יתעו לבלי־אכל: לט הידעת עת
לדת יעלי־סלע חלל אילות תשמר: תספר
ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנה: תכרענה
ילדיהן תפלחנה חבליהם תשלחנה: יחלמו
בניהם ירבו בבר יצאו ולא־שבו למו: מי־
שלח פרא חפשי ומסרות ערוד מי פתח:
אשר־שמתי ערבה ביתו ומשכנותיו מלחה:
ישחק להמון קריה תשאות נוגש לא ישמע:
...ן נחיב חוא יתור הרים מרעהו ואחר כל־ירוק ידרוש:
...ק חרתין היאבה רים עבדך אם־ילין על־אבוסך:
התקשר־רים בתלם עבתו אם־ישדד עמקים
אחריך: התבטח־בו כי־רב כחו ותעזב
ישיב ק׳ אליו יגיעך: התאמין בו כי־ישוב זרעך
וגרנך יאסף: כנף־רננים נעלסה אם־
אברה חסידה ונצה: כי־תעזב לארץ ביציה
ועל־עפר תחמם: ותשכח כי־רגל תזורה
וחית השדה תדושה: הקשיח בניה ללא־
לה לריק יגיעה בלי־פחד: כי־השה אלוה
חכמה ולא־חלק לה בבינה: כעת במרום
תמריא תשחק לסוס ולרכבו: התתן לסוס
...חריו ק׳ גבורה התלביש צוארו רעמה: התרעישנו
כארבה הוד נחרו אימה: יחפרו בעמק
וישיש בכח יצא לקראת־נשק: ישחק לפחד
ולא יחת ולא־ישוב מפני־חרב: עליו תרנה
אשפה להב חנית וכידון: ברעש ורגז

יגמא־ארץ ולא־יאמין כי־קול שופר: בדי
שפר יאמר האח ומרחוק יריח מלחמה רעם
שרים ותרועה: המבינתך יאבר־נץ יפרש
כנפו לתימן: אם־על־פיך יגביה נשר וכי
ירים קנו: סלע ישכן ויתלנן על־שן־סלע
ומצודה: משם חפר־אכל למרחוק עיניו
יביטו: ואפרחו יעלעו־דם ובאשר חללים
שם הוא: מ ויען יהוה את־
איוב ויאמר: הרב עם־שדי יסור מוכיח
אלוה יעננה: ויען איוב את־יהוה
ויאמר: הן קלתי מה אשיבך ידי שמתי
למו־פי: אחת דברתי ולא אענה ושתים
ולא אוסיף: ויען־יהוה את־איוב מן סערה
ויאמר: אזר־נא כגבר חלציך אשאלך
והודיעני: האף תפר משפטי תרשיעני
למען תצדק: ואם־זרוע כאל לך ובקול
כמהו תרעם: עדה־נא גאון וגבה והוד
והדר תלבש: הפץ עברות אפך וראה כל־
גאה והשפילהו: ראה כל־גאה הכניעהו
והדך רשעים תחתם: טמנם בעפר יחד
פניהם חבש בטמון: וגם־אני אודך כי־
תושע לך ימינך: הנה־נא בהמות
אשר־עשיתי עמך חציר כבקר יאכל:
הנה־נא כחו במתניו ואונו בשרירי בטנו:
יחפץ זנבו כמו־ארז גידי פחדו ישרגו: עצמיו
אפיקי נחשה גרמיו כמטיל ברזל: הוא ראשית
דרכי־אל העשו יגש חרבו: כי־בול הרים ישאו־
לו וכל־חית השדה ישחקו־שם: תחת־
צאלים ישכב בסתר קנה ובצה: יסכהו

צאלים

לט ילדו ילדיו ק׳: אל־אל אין מאריך במלת אל הראשונה: התקשר רים הס״א בגעיא בס״ס: רים כתב הר״ם בר כמחסיאבה רים הרי״ם בכירי התקשר רים בחירק והסי׳ וסכן חררים עכ״ל ודבר זה כפלא הוא בעיניכו כי לא מצאנו הפרש ביכיהם בשום ספר ואף דברי רד״ק בשרש ראם מוכיחים ששניהם בכירי: התבטח בו הס״א בגעיא בס״ס: כי ישוב ישיב ק׳: וגרנך הוא״ו בגעיא בס״ס: אברה חסידה ונצה הסמ״ך רפין: ועל עפר הו״או בגעיא בס״ס: וחית השדה תדושה ברוב ספרים כ״י הת״ו דגושה ועיין מ״ס בפרשת וארא אכל אשה תדבר: התרעישנו הה״א בגעיא בס״ס: המבינתך הה״א בגעיא בס״ס: כנפו כנפיו ק׳ וכתיב כנפו ללמדך שבשפורש כנף א׳ מכסה גלגל חמה כך מצאתי במדרש חסרות ויתרות ועיין גיטין פ׳ כל הגט וויקרא רבה פ׳ כ״ב: ואפרחו ואפרחיו ק׳: יעלעו דם בס״ס המדוייקים אין דגש בלמ״ד
מ ודקדוק המלה בשרשים שרש לוע ובמכלול דף קמ״ו ומדקדקים אחרים במלות הזרות: מנ | סערה מן סערה ק׳ ועיין מ״ס לעיל סי׳ ל״ח: אזר נא כגבר בס״ס הכ״ף רפה ועיין מ״ס ביחזקאל סימן י״ז: עברות בדפוס נפולי ובדפוס קוסטאנדינה עם פי׳ הכהן ובדפוס ויניציאה עם פי׳ המאירי והוכב משפט העי״ן בפתח וכן מצאתי בס״א מדויק כ״י ופ״ש רד״ק בסגול לב״פ ולב״א בפתח: חבש במקצת מדוייקים חסר וא״ו ועיין מ״ס ביחזקאל סימן כ״ד: כחו במתניו הב״ית רפוים: פחדו פחדיו ק׳: ישרגו הסי״ן בחולם לא בשלש נקודות כמו שנמצא בדפוס ישן: וכל חית בו״או בגעיא: ובצה הס״א רפה:

צאלים צללו יסבהו ערבי־נחל: הן יעשק
נהר ולא יחפוז יבטח | כי־יגיח ירדן אל־פיהו:
בעיניו יקחנו במוקשים ינקב־אף: תמשך
לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו: התשים
אגמן באפו ובחוח תקב לחיו: הירבה
אליך תחנונים אם־ידבר אליך רכות: היכרת
ברית עמך תקחנו לעבד עולם: התשחק
בו כצפור ותקשרנו לנערותיך: יכרו עליו
חברים יחצוהו בין כנענים: התמלא בשכות
עורו ובצלצל דגים ראשו: שים־עליו כפך
זכר מלחמה אל־תוסף:

מא

הן
תחלתו נכזבה הגם אל־מראיו יטל: לא־
אכזר כי יעורנו ומי הוא לפני יתיצב: מי
הקדימני ואשלם תחת כל־השמים לי־הוא:
לא*־אחריש בדיו ודבר־גבורות וחין ערכו:
מי־גלה פני לבושו בכפל רסנו מי יבוא:
דלתי פניו מי פתח סביבות שניו אימה:
גאוה אפיקי מגנים סגור חותם צר: אחד
באחד יגשו ורוח לא־יבוא ביניהם: איש־
באחיהו ידבקו יתלכדו ולא יתפרדו: עטישתיו
תהל אור ועיניו כעפעפי־שחר: מפיו לפידים
יהלכו כידודי אש יתמלטו: מנחיריו יצא עשן
כדוד נפוח ואגמן: נפשו גחלים תלהט
ולהב מפיו יצא: בצוארו ילין עז ולפניו
תדוץ דאבה: מפלי בשרו דבקו יצוק עליו
בל־ימוט: לבו יצוק כמו־אבן ויצוק כפלח
תחתית: משתו יגורו אלים משברים
יתחטאו: משיגהו חרב בלי תקום חנית
מסע ושריה: יחשב לתבן ברזל לעץ רקבון
נחושה: לא־יבריחנו בן־קשת לקש נהפכו־
לו אבני־קלע: כקש נחשבו תותח וישחק
לרעש כידון: תחתיו חדודי חרש ירפד
חרוץ עלי־טיט: ירתיח כסיר מצולה ים
ישים כמרקחה: אחריו יאיר נתיב יחשב
תהום לשיבה: אין־על־עפר משלו העשו
לבלי־חת: את־כל־גבה יראה הוא מלך
על־כל־בני־שחץ:

מב

ויען לו ק׳
איוב את־יהוה ויאמר: ידעת° כי־כל תוכל ידעתי ק׳
ולא־יבצר ממך מזמה: מי זה | מעלים
עצה בלי דעת לכן הגדתי ולא אבין נפלאות
ממני ולא אדע: שמע־נא ואנכי אדבר אשאלך
והודיעני: לשמע־אזן שמעתיך ועתה עיני
ראתך: על־כן אמאס ונחמתי על־עפר
ואפר: ויהי אחר דבר יהוה

את

צללו יסבוהו במקצת מדויקים מלא וא״ו אחר ב״ת : **ולא יחפוז** בויק״א רבה סוף פ׳ כ״ב ומד״ר פ׳ כ״א בענין גדולת בהמות דהררי אלף אמרי׳ אלינא דמאן כל מה שסירדן עושה לששה חדשים ומכנים היא עושה בגימעה א׳ שנ׳ הן יעשק נהר ולא יחפוז וכתב בעל מתנות כהונה י״ל דדריש וא״ו של ולא אע״ג שמצאתיו כתיב לא יחפוז בלא וא״ו וכו׳ ע״ש ואולם בנוסח קדמון מטוליטולא כתוב ולא בו״או וחזיתיה דדחיק ליה עלמא להאי וא״ו ומתחלה היה כתוב לא בו״או וכן הוא בדפוס שונצין ונפולי וויניציאה שנת רע״ח גם בפי׳ רש״י ורלב״ג ון׳ עזרא והתרגו׳ גרסי׳ ולא בו״או וכן הביאוהו רד״ק ובעל הלשון ומאיר נתיב בשרש חפז : **התשחק בו** הה״א במארי׳ במדוייקי׳ וכן הוא לב״א והש״ן בפתח דבל הספרי׳ וכן נ״ל בחילופי׳:
מא **אל תוסף** בפתח כמו ותאכל ותשבע ותחר רות נ׳ מכלול דף קנ״ו : **יעורני** בא״ג כבתב בד״לת בכתוב וזה טעות גמור אך יש מחלוק׳ בין הספרים כי במקצתם יעירנו כתיב ביו״ד וקרינן יעורנו בו״או ובמקצת ספרים כתיב וק׳ יעורנו בו״או ויש לקיים גירסא זו מדלא חשיב ליה בעל המסו׳ עם מלין דכתיבי׳ יו״ד באמצע תיבותא וקריין וא״ו אח״כ מצאתי שזהו מחלוק׳ בין מדנחאי ומערבאי למדינחאי יעירנו כתיב ביו״ד ולמערבאי יעורנו בו״או ודיוק דקים לן כמערבאי : **לא אחריש לו ק׳** ויש לתמוה כי כל המפרשים פירשו לא אחריש בא״לף והמכתב ברוב לפרש כפי הקרי ולא כפי הכתיב: האמנם מצאתי במקצת ספרים מהדפוס ומכ״י שכתוב לא בא״לף ואין בהם קרי בו״או אבל הם כנגד המסורת יען כמנה זה עם ט״ו לא דקריין לו וסימן כמסר בס׳ שמיני וראיתי ג״כ להר״ש בר צמח שבתחלה פי׳ לא בא״לף ואח״כ כתב שראה בספרים המדוייקים לא כתוב בא״לף וק׳ בו״או ועל כן פירשו ג״כ בו״או עיין עליו ובמדרש תנחומא הובא בילקוט אמר הב״ה לא אחרים בדיו למכרסם בלבד שתקתי למה שהוא שחק לי וכו׳ וכב״ר פ׳ מ״ט לא אחרים בדיו לך אני מחרים ולבכים היוצאים ממך וכו׳ ולפי גירסת התנחומא יהיה פי׳ הכתוב בניחותא אבל גירסת ב״ר יהיה פי׳ הכתוב בתמיהה וכי לך ולבכים היוצאים ממך לא אחרים כן פירשו בעל מתנות כהונה ובעל יפה תואר ואע״פ שאינו כדאי להכנים עצמי בין ההרים הנני מוסיף בזה דברים דאי גרסינן בב״ר לו אחרים בו״או ניחא טפי שיהיה פי׳ הכתוב והמאמר בניחותא וחדא אורחא אית להו למסורת ולמדרש ב״ר ולא פליגי אהדדי : **באחד יגשו** במקצת ספרים מדוייקים הני״מל קמוצה כמכתב בהפסק ור״דק כתב במכלול כ״ג שהיא פתוחה וכן מצאתי בס״א כ״י שנמסר עליו לית : **עטישתיו** הגעיא בטי״ן בס״ס : **מפיו לפידים** בכל ספרים מדוייקים מלא דמלא וכן הדין כפי המסרה שכתבתי בסוף פרשת יתרו : **בצוארו** הב״ית בגעיא בס״ס : **נהפכו** בשוא הה״א ודגש הפ״א מכלול דף ע״ב ושרשים : **נחשבו תותח** התי״ו רפה : **את כל גבוה** כ״ל את ואת דמקף בשלש נקודות יותקף חוץ מפסוק שלשה וג׳ נקודות בהם חרושה וסימן בהבותו את הרם בחרים · **את גאון יעקב** · כי את אשר יאהב · וכל את ואת נר שבטעמו בשתי נקודות רשומו חוץ מח׳ דאיוב מיוחד את כל גבוה ע״כ · ואחפץ לדעת תוצאות של אלה הכללים ידרוש
מב במכלול דיש שער דקדוק השמות ובמסורת סימן ג׳ מספר המשלים או במזמור מן׳ מספר תילים : **ידעת** ידעתי ק׳ ועיין מ״ש בתילים סוף מזמור ק״ח : **בלי דעת** הב״ית בגעיא בס״ס : **שמע נא** בגעיא :

ושבעה

את־הדברים האלה אל־איוב ויאמר יהוה
אל־אליפז התימני חרה אפי בך ובשני רעיך
כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב׃
ועתה קחו־לכם שבעה־פרים ושבעה אילים
ולכו׀ אל־עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם
ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם־פניו אשא
לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא דברתם
אלי נכונה כעבדי איוב׃ וילכו
אליפז התימני ובלדד השוחי צפר הנעמתי
ויעשו כאשר דבר אליהם יהוה וישא יהוה
שבות ק׳ את־פני איוב׃ ויהוה שב את־שבית איוב
ראה ק׳ בהתפללו בעד רעהו ויסף יהוה את־כל־אשר
לאיוב למשנה׃ ויבאו אליו כל־אחיו וכל־
אחיתיו וכל־ידעיו לפנים ויאכלו עמו לחם
בביתו וינדו לו וינחמו אתו על כל־הרעה
אשר־הביא יהוה עליו ויתנו־לו איש קשיטה
אחת ואיש נזם זהב אחד׃ ויהוה
ברך את־אחרית איוב מראשתו ויהי־לו
ארבעה עשר אלף צאן וששת אלפים גמלים
ואלף־צמד בקר ואלף אתונות׃ ויהי־לו
שבענה בנים ושלוש בנות׃ ויקרא שם־
האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם
השלישית קרן הפוך׃ ולא נמצא נשים
יפות כבנות איוב בכל־הארץ ויתן להם
אביהם נחלה בתוך אחיהם׃ ויחי איוב אחרי־
זאת מאה וארבעים שנה ויראה את־בניו
ואת־בני בניו ארבעה דרות׃ וימת
איוב זקן ושבע ימים׃

ספר איוב נשלם בעזר אל׃ אשר נכתב על יד יקותיאל׃

סכום פסוקי של משלי תשע מאות וחמשה עשר וסימנו תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה׃ סדריו שמנה וקאפיטולי שלשים ואחד וסימנו חסד אל כל היום׃

סכום פסוקי של ספר איוב אלף ושבעים וסימנו האמנם אלם צדק תדברון׃ סדריו שמונה׃ וסימנו נגילה ונשמחה בו׃ והקאפיטולי הם ארבעים ושנים וסימנו ה׳ בם סיני בקדש׃

ושבעה אילים במקצת מדוייקים מלא דמלא וכן ראוי כפי מה שנמסר לעיל סימן מ״א במקרא גדולה וגם במסרה גדולה ערך א׳ ׃ ובלדד השוחי צופר הנעמתי כן הוא בספרים מוגים׃ את שבית איוב שבות ק׳ ׃ קשיטה אחת בקצת ספרים כתוב אחת כולו פתח אבל בהרבה מדוייקים כ״י ודפוסים ישנים הא״לף בסגול והחי״ת קמוצה והמסרה מכרעת כמותם שנמסר ביהושע סימן ו׳ ונפרשת בשלח אחת ו׳ זקיפין פתחין והובאו גם במכלול דף רכ״ה ואין זה במכיינס׃ ויראא את בניו ויראה ק׳ ׃
נפרק היה קורא אמר ר׳ יוחנן כי הוה מסיים ר׳ מאיר סיפרא דאיוב הוה אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הן עומדין אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה בחכמתו טוב שם משמן טוב וגו׳ ׃

תם ונשלם ספר איוב׃ שבח לרופא לכל מכאוב

אמר המדפיס

אגב דאתא לידי האי אגדתא דפרק היה קורא בה סיים הר"ר המחבר ספרא דאיוב (אין כורך בה לעניינו) אימא ביה מילתא כי הכי דליהוי ליביה זכותא אם זע ירא היא ולא רביתא ובלי הערת הקושיות כי רבות המה (אין מי לא יראה כמו) אבל כפי קוצר שכלי ומיעוט השגתי בפרק אלה הדברים ואומר · כי לא לחנם דווקא בסיום ס' איוב הויא מרגלא דא בפומיה דר"מ רק בטוב טעם ודעת ושום שכל והבין במקרא בתשלום הספר הנו וימת איוב זקן ושבע ימים להיות כי זקן בכל מקום רומז לחכמה כאמרם ז"ל זקן זה קנה חכמה ושבע ימים תורה על עניין חיי האדם על הארץ וכאמרו במקום אחר אדם וכו' קצר ימים ושבע רוגז ולכן היה אומר מה יתרון לאדם אם חכם יהיה או סכל כמות זה כן מות זה ומותר האדם מן הבהמה אין היינו סוף אדם למות סוף בהמ' לשחיטה · כללא דמילתא הכל למיתה הם עומדים · ולכן בעיון אחר עיון ה ה ר"מ אומר יש יתרון לחכם מן הכסיל יען בלומד תורה כתיב כי הוא חייך ואורך ימיך היינו לעולם שכלו ארוך ולזה בא המדרש יעקב אבינו לא מת וכן בכל הצדיקי'· ולכן תני והדר מפרש מאי תקנתיה של אדם להיות חי לעולמים ולא ימות במיתת הגוף לאמר עליו אשריו ואשרי חלקו · יעסוק בתורה וזהו שכתוב אשרי אדם שגדל בתורה ואף אם הולך ערירי שעליו נאמר בכו בכה להולך פפירושם ז"ל להולך בלא בנים עכ"פ כשהוא בר אוריין התורה היא היא בנים בניו והיינו ועמלו בתורה כמ"דא ואת עמלנו אלו הבנים ובזה יתבאר ג"כ ועושה נחת רוח ליוצרו שאם לא יעשה רצון קונו בפריה ורביה למלאת ליווין לא תוהו בראה לשבת יצרה יעשה מצד אחר בלימוד התורה כמאמר' ז"ל אין לה"בה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה ובזה האופן כאלו שיחיה בעולם בשם טוב כי תלמידיו ותורתו מעידים עליו שלא יוסק בפריה ורביה אלא מטעם שהיה קשה בעיניו להיות לו רחיים בצוארו ולעסוק בתורה וכמו שנאמר בבן עזאי אבל מה אעשה ונפשי חשקה בתורה וזהו וגדל בשם טובי · ושמו הטו' לא יסוף עם כי לא יהיו לו בנים להקים שם המת על נחלתו נחלת ה' בנים · אחרי כי שפתותיו בחדושיו דובבות בקבר ומה זרעו בחיים היינו מה שזרע בתורתו אף הוא בחיים · וכדאמרן אלו תולדות נח נח איש צדיק תמים ללמדך שעקר תולדותיו של צדיקי' מעשים טובים וא"כ עכ"פ יניח אחריו ברכה בשמו הטוב שקנה ע"ד קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העה"ב ולזה אמר ונפטר בשם טוב מן העולם · ומה טובו ומה יפיו של הפסוק המעיד על זה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו היינו טוב לאדם אף כי ימות בלא בנים כשיפטר בשם טוב ממה שיניח בנים אף כי יהיו משוחים בשמן המשחה וכדאמר הכתוב בזכריה אלה שני בני היצהר וכו' דהיינו שמן טוב ולחזק הענין פירש ואמר ויום המו'מ יום הולדו ירצה כי בעת שימות האד' אף בלי זרע ותורתו בידו ודאי הוא בן העולם הבא וכל יום ויום הולך ועולה ממדרגה למדרגה בזכרון חידושיו שמזכירין בשמו בעה"ז · האמנם אם יוליד בן שעמו נקרא אדם חי לאחר מותו כאמרם ז"ל ברחל ע"פ הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי וכן במאמרם ארבעה חשובים כמתים וא' מהם מי שאין לו בנים · מי יודע החכם יהיה או סכל אם צדיק או רשע ולא יבוש ויכלם פניו לע"הב רחמנא ליצלן · לכן טוב לו יום המות אם ימות מיום הולדו להיות נקרא כולד מחדש מי שיש לו בנים כדאמרן · ויותר כי מלת הולדו תורה על פעולת עצמו להיות מבניין נפעל והתפעל · וזהו מה שהעלתי במצודתי החלושה וידי הקצרה ולמלאת חסרון נייר החלק שנמצא בדפוס בין איוב לס' דניאל כדי להתחיל אותו בראש הדף ואם ד"ל הוא די לתבין שהמאמר הזה אומר דרשני ולפי שכלו יהולל איש בחדושיו היותר טובים מאלה כי לא מחכמה שאלתי על זה והתנצלות המקום פנוי ימלא חסרוני :

א בִּשְׁנַת

שָׁלוֹשׁ לְמַלְכוּת יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה בָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַםִ וַיָּצַר עָלֶיהָ׃ וַיִּתֵּן
אֲדֹנָי בְּיָדוֹ אֶת־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה וּמִקְצָת כְּלֵי בֵית־הָאֱלֹהִים וַיְבִיאֵם אֶרֶץ־שִׁנְעָר בֵּית אֱלֹהָיו
וְאֶת־הַכֵּלִים הֵבִיא בֵּית אוֹצַר אֱלֹהָיו׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַשְׁפְּנַז רַב סָרִיסָיו לְהָבִיא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וּמִן־הַפַּרְתְּמִים׃
יְלָדִים אֲשֶׁר אֵין־בָּהֶם כָּל־מאוּם וְטוֹבֵי מַרְאֶה וּמַשְׂכִּילִים בְּכָל־חָכְמָה וְיֹדְעֵי דַעַת וּמְבִינֵי מַדָּע
וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וּלְלַמְּדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים׃ וַיְמַן לָהֶם הַמֶּלֶךְ
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ מִפַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ וּמִיֵּין מִשְׁתָּיו וּלְגַדְּלָם שָׁנִים שָׁלוֹשׁ וּמִקְצָתָם יַעַמְדוּ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ׃ וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוּדָה דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה׃
וַיָּשֶׂם לָהֶם שַׂר הַסָּרִיסִים שֵׁמוֹת וַיָּשֶׂם לְדָנִיֵּאל בֵּלְטְשַׁאצַּר וְלַחֲנַנְיָה שַׁדְרַךְ וּלְמִישָׁאֵל מֵישַׁךְ
וְלַעֲזַרְיָה עֲבֵד נְגוֹ׃ וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל־לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא־יִתְגָּאַל בְּפַת־בַּג הַמֶּלֶךְ וּבְיֵין מִשְׁתָּיו
וַיְבַקֵּשׁ מִשַּׂר הַסָּרִיסִים אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאָל׃ וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת־דָּנִיֵּאל לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי
שַׂר הַסָּרִיסִים׃ וַיֹּאמֶר שַׂר הַסָּרִיסִים לְדָנִיֵּאל יָרֵא אֲנִי אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מִנָּה אֶת־
מַאֲכַלְכֶם וְאֶת־מִשְׁתֵּיכֶם אֲשֶׁר לָמָּה יִרְאֶה אֶת־פְּנֵיכֶם זֹעֲפִים מִן־הַיְלָדִים אֲשֶׁר כְּגִילְכֶם וְחִיַּבְתֶּם
אֶת־רֹאשִׁי לַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר דָּנִיֵּאל אֶל־הַמֶּלְצַר אֲשֶׁר מִנָּה שַׂר הַסָּרִיסִים עַל־
דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה׃ נַס־נָא אֶת־עֲבָדֶיךָ יָמִים עֲשָׂרָה וְיִתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזֵּרֹעִים
וְנֹאכְלָה וּמַיִם וְנִשְׁתֶּה׃ וְיֵרָאוּ לְפָנֶיךָ מַרְאֵינוּ וּמַרְאֵה הַיְלָדִים הָאֹכְלִים אֵת
פַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ וְכַאֲשֶׁר תִּרְאֵה עֲשֵׂה עִם־עֲבָדֶיךָ׃ וַיִּשְׁמַע לָהֶם לַדָּבָר הַזֶּה וַיְנַסֵּם יָמִים עֲשָׂרָה׃
וּמִקְצָת יָמִים עֲשָׂרָה נִרְאָה מַרְאֵיהֶם טוֹב וּבְרִיאֵי בָּשָׂר מִן־כָּל־הַיְלָדִים הָאֹכְלִים אֵת פַּת־בַּג
הַמֶּלֶךְ׃ וַיְהִי הַמֶּלְצַר נֹשֵׂא אֶת־פַּת־בָּגָם וְיֵין מִשְׁתֵּיהֶם וְנֹתֵן לָהֶם זֵרְעֹנִים׃ וְהַיְלָדִים הָאֵלֶּה
אַרְבַּעְתָּם נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים מַדָּע וְהַשְׂכֵּל בְּכָל־סֵפֶר וְחָכְמָה וְדָנִיֵּאל הֵבִין בְּכָל־חָזוֹן וַחֲלֹמוֹת׃
וּלְמִקְצָת הַיָּמִים אֲשֶׁר־אָמַר הַמֶּלֶךְ לַהֲבִיאָם וַיְבִיאֵם שַׂר הַסָּרִיסִים לִפְנֵי נְבֻכַדְנֶצַּר׃ וַיְדַבֵּר
אִתָּם הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִמְצָא מִכֻּלָּם כְּדָנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וְכֹל
דבר

דניאל

א בשנת בגלגל פכ״ון : ומקצת כלי בית האלהים כתב ר׳ יונה בס׳ הרקמה ומקצת כלי בית האלהים ומקצת ימים עשרה ולמקצת הימים אשר אמר המלך בקמצות הכל״י בשלשתם והם סמוכים ע״כ ובמסורה ומקצת ב̄ : ומזרע המלוכה במקצת דפוסים ישנים כתוב מזרע בלא וא״ו, וכן מצאתי בס״א כ״י קדמון ספרדי אבל ברוב הספרים בו״או : מאום כמו מום ונכתב בא״לף וא״ו ועיין מ״ש במלכים ב׳ ה׳ : מפת בג ברוב ספרים כ״י מדוייקים כל פת בג שבענין ב׳ מלין ומקף ביניהם וכן משמע מהפרשים פרש בג וכן בס״א הס״ם נמסר על זה דין וכל ליסנא תרתין מלין כתיב וק׳ : בגילכם מלא יו״ד כתיב : מראינו ברוב הספרים מלא יו״ד :

דְּבַר֙ חָכְמַ֣ת בִּינָ֔ה אֲשֶׁר־בִּקֵּ֥שׁ מֵהֶ֖ם הַמֶּ֑לֶךְ וַיִּמְצָאֵ֗ם עֶ֤שֶׂר יָדוֹת֙ עַ֚ל כָּל־הַֽחַרְטֻמִּים֙ הָֽאַשָּׁפִ֔ים
אֲשֶׁ֖ר בְּכָל־מַלְכוּתֽוֹ׃ וַֽיְהִי֙ דָּֽנִיֵּ֔אל עַד־שְׁנַ֥ת אַחַ֖ת לְכ֥וֹרֶשׁ הַמֶּֽלֶךְ׃ * וּבִשְׁנַ֣ת ב
שְׁתַּ֗יִם לְמַלְכוּת֙ נְבֻֽכַדְנֶצַּ֔ר חָלַ֥ם נְבֻֽכַדְנֶצַּ֖ר חֲלֹמ֑וֹת וַתִּתְפָּ֣עֶם רוּח֔וֹ וּשְׁנָת֖וֹ נִהְיְתָ֥ה עָלָֽיו׃
וַיֹּ֣אמֶר הַ֠מֶּלֶךְ לִקְרֹ֨א לַֽחַרְטֻמִּ֜ים וְלָאַשָּׁפִ֗ים וְלַֽמְכַשְּׁפִים֙ וְלַכַּשְׂדִּ֔ים לְהַגִּ֥יד לַמֶּ֖לֶךְ
חֲלֹמֹתָ֑יו וַיָּבֹ֕אוּ וַיַּֽעַמְד֖וּ לִפְנֵ֥י הַמֶּֽלֶךְ׃ וַיֹּ֧אמֶר לָהֶ֛ם הַמֶּ֖לֶךְ חֲל֣וֹם חָלָ֑מְתִּי וַתִּפָּ֥עֶם רוּחִ֖י לָדַ֥עַת
אֶת־הַחֲלֽוֹם׃ וַיְדַבְּר֧וּ הַכַּשְׂדִּ֛ים לַמֶּ֖לֶךְ אֲרָמִ֑ית מַלְכָּא֙ לְעָלְמִ֣ין חֱיִ֔י אֱמַ֥ר חֶלְמָ֛א לְעַבְדָ֖יךְ יתיר י
וּפִשְׁרָ֥א נְחַוֵּֽא׃ עָנֵ֤ה מַלְכָּא֙ וְאָמַ֣ר לְכַשְׂדָּיֵ֔א מִלְּתָ֖ה מִנִּ֣י אַזְדָּ֑א הֵ֣ן לָ֤א תְהוֹדְעוּנַּ֙נִי֙ חֶלְמָ֣א לכשדאי
וּפִשְׁרֵ֔הּ הַדָּמִין֙ תִּתְעַבְד֔וּן וּבָתֵּיכ֖וֹן נְוָלִ֥י יִתְּשָׂמֽוּן׃ וְהֵ֨ן חֶלְמָ֤א וּפִשְׁרֵהּ֙ תְּֽהַחֲו֔וֹן מַתְּנָ֤ן וּנְבִזְבָּה֙
וִיקָ֣ר שַׂגִּ֔יא תְּקַבְּל֖וּן מִן־קֳדָמָ֑י לָהֵ֕ן חֶלְמָ֥א וּפִשְׁרֵ֖הּ הַחֲוֺֽנִי׃ עֲנ֥וֹ תִנְיָנ֖וּת וְאָמְרִ֑ין מַלְכָּ֕א חֶלְמָ֛א
יֵאמַ֥ר לְעַבְד֖וֹהִי וּפִשְׁרָ֥ה נְהַחֲוֵֽה׃ עָנֵ֤ה מַלְכָּא֙ וְאָמַ֔ר מִן־יַצִּיב֙ יָדַ֣ע אֲנָ֔ה דִּ֥י עִדָּנָ֖א אַנְתּ֣וּן זָבְנִ֑ין
כָּל־קֳבֵל֙ דִּ֣י חֲזֵית֔וֹן דִּ֥י אַזְדָּ֖א מִנִּ֥י מִלְּתָֽא׃ דִּ֣י הֵן־חֶלְמָא֩ לָ֨א תְהוֹדְעֻנַּ֜נִי חֲדָה־הִ֣יא דָֽתְכ֗וֹן
וּמִלָּ֨ה כִדְבָ֤ה וּשְׁחִיתָה֙ הִזְדְּמִנְתּוּן֙ לְמֵאמַ֣ר קָֽדָמַ֔י עַ֛ד דִּ֥י עִדָּנָ֖א יִשְׁתַּנֵּ֑א לָהֵ֗ן חֶלְמָא֙ אֱמַ֣רוּ לִ֔י הזדמנתון
וְאִנְדַּ֕ע דִּ֥י פִשְׁרֵ֖הּ תְּהַחֲוֻנַּֽנִי׃ עֲנ֨וֹ כַשְׂדָּיֵ֤א קֳדָם־מַלְכָּא֙ וְאָמְרִ֔ין לָא־אִיתַ֤י אֱנָשׁ֙ עַל־יַבֶּשְׁתָּ֔א ק כשדאי
דִּ֛י מִלַּ֥ת מַלְכָּ֖א יוּכַ֣ל לְהַחֲוָיָ֑ה כָּל־קֳבֵ֗ל דִּ֤י כָּל־מֶ֙לֶךְ֙ רַ֣ב וְשַׁלִּ֔יט מִלָּ֤ה כִדְנָה֙ לָ֣א שְׁאֵ֔ל לְכָל־ ק
חַרְטֹּ֖ם וְאָשַׁ֥ף וְכַשְׂדָּֽי׃ וּמִלְּתָ֨א דִֽי־מַלְכָּ֤ה שָׁאֵל֙ יַקִּירָ֔ה וְאָחֳרָן֙ לָ֣א אִיתַ֔י דִּ֥י יְחַוִּנַּ֖הּ קֳדָ֣ם מַלְכָּ֑א
לָהֵ֣ן אֱלָהִ֔ין דִּ֚י מְדָ֣רְה֔וֹן עִם־בִּשְׂרָ֖א לָ֥א אִיתֽוֹהִי׃ כָּל־קֳבֵ֣ל דְּנָ֔ה מַלְכָּ֕א בְּנַ֖ס וּקְצַ֣ף שַׂגִּ֑יא וַאֲמַר֙ ואמר ס מלא יוד
לְהוֹבָדָ֔ה לְכֹ֖ל חַכִּימֵ֥י בָבֶֽל׃ וְדָתָ֣א נֶֽפְקַ֔ת וְחַכִּימַיָּ֖א מִֽתְקַטְּלִ֑ין וּבְע֛וֹ דָּנִיֵּ֥אל וְחַבְר֖וֹהִי
לְהִתְקְטָלָֽה׃ בֵּאדַ֗יִן דָּנִיֵּאל֙ הֲתִ֔יב עֵטָ֖א וּטְעֵ֑ם לְאַרְי֗וֹךְ רַב־טַבָּחַיָּא֙ דִּ֣י מַלְכָּ֔א
דִּ֣י נְפַ֔ק לְקַטָּלָ֖ה לְחַכִּימֵ֥י בָבֶֽל׃ עָנֵ֣ה וְאָמַ֗ר לְאַרְי֙וֹךְ֙ שַׁלִּיטָ֣א דִֽי־מַלְכָּ֔א עַל־מָ֥ה דָתָ֛א
מְהַחְצְפָ֖ה מִן־קֳדָ֣ם מַלְכָּ֑א אֱ֠דַיִן מִלְּתָ֔א הוֹדַ֥ע אַרְי֖וֹךְ לְדָנִיֵּֽאל׃ וְדָ֣נִיֵּ֔אל עַ֖ל וּבְעָ֣ה מִן־מַלְכָּ֑א
דִּ֚י זְמָ֣ן יִנְתֵּן־לֵ֔הּ וּפִשְׁרָ֖א לְהַחֲוָיָ֥ה לְמַלְכָּֽא׃ אֱדַ֥יִן דָּנִיֵּ֖אל לְבַיְתֵ֣הּ אֲזַ֑ל וְלַחֲנַנְיָ֨ה
מִֽישָׁאֵ֤ל וַעֲזַרְיָה֙ חַבְר֔וֹהִי מִלְּתָ֖א הוֹדַֽע׃ וְרַחֲמִ֗ין לְמִבְעֵא֙ מִן־קֳדָם֙ אֱלָ֣הּ שְׁמַיָּ֔א עַל־רָזָ֖א דְּנָ֑ה
דִּ֣י לָ֤א יְהֹֽבְדוּן֙ דָּנִיֵּ֣אל וְחַבְר֔וֹהִי עִם־שְׁאָ֖ר חַכִּימֵ֥י בָבֶֽל׃ אֱדַ֣יִן לְדָנִיֵּ֔אל בְּחֶזְוָ֥א דִֽי־לֵילְיָ֖א רָזָ֣א
גֲלִ֑י אֱדַ֙יִן֙ דָּנִיֵּ֔אל בָּרִ֖ךְ לֶאֱלָ֥הּ שְׁמַיָּֽא׃ עָנֵ֤ה דָנִיֵּאל֙ וְאָמַ֔ר לֶהֱוֵ֨א שְׁמֵ֤הּ דִּֽי־אֱלָהָא֙ מְבָרַ֔ךְ מִן־
עָלְמָ֖א וְעַד־עָלְמָ֑א דִּ֛י חָכְמְתָ֥א וּגְבוּרְתָ֖א דִּ֥י לֵֽהּ־הִֽיא׃ וְה֗וּא מְהַשְׁנֵ֤א עִדָּנַיָּא֙ וְזִמְנַיָּ֔א מְהַעְדֵּ֥ה מַלְכִ֖ין
וּמְהָקֵ֣ים מַלְכִ֑ין יָהֵ֤ב חָכְמְתָא֙ לְחַכִּימִ֔ין וּמַנְדְּעָ֖א לְיָדְעֵ֥י בִינָֽה׃ ה֛וּא גָּלֵ֥א עַמִּיקָתָ֖א וּמְסַתְּרָתָ֑א

ידע

ב ותתפעם רוחו קדמאה דסיפרא ותתפעם תנייניא ותפעם: מלכא לעלמין במקצת ספרים לעלמין במאריך בע"ין: לעבדיך יתיר יו"ד וקרינן לעבדך: ופשרא נחוא קדמאה ופשרא כתוב תנייניא ופשרה נהחוה: ואמר לכשדיא לכשדאי ק׳: מלתה לית כתיב ה"א: תהודעונני מתחלפת תהודעוננני: התעבדון הכ"ף רפה: תהחון בגעיא הת"ו ובחולם הו"או: לעבדוהי ופשרה ב׳ כתיב ה"א ואידך כגון דכיאל יתקרי ופשרה ידע אנא מתחלפת אנה בה"א: זבנין ברוב המדוייקים הז"ין במאריך: דתכון נס"ס הד"לת קמוצה: הזמנתון הזדמנתון ק׳ והוא חד מן ב׳ מלין חסרין דל"ת וקריין ואידך ואת חבר במדבר תדמר ק׳ (מלכים א יח) (א"ה עיין מ"ס בד"ה ב׳ ח׳): למאמר ב׳ חד כתיב אל"ף וחד חסר אל"ף וכנמא פתגמא (עזרא ו): קדמי נס"ס הק"וף קמוצה ובמאריך ונס"א כ"י מצאתי קדמוי בחטף קמץ: ענו כשדיא כשדאי ק׳: להחויה נס"א רפה: די מלכה לית כתוב ה"א ועיין מסורת הברית הגדול סימן תתמ"ססב: יקירה לית כתיב ה"א וא׳ כתיב אל"ף רבא ויקירא עזרא א׳: ואחרן לא איתי נס"א כ"י מטוליטולא כתוב בגיליון כ"א ואחרן כתיב ואחרן ק׳ ע"כ׳ ונראה שסמך על מדרש ר׳ תנחומא ואחרן לא איתי כהן הלובש תורים ותומים אינו כאן שיגיד לך אבל המדרש הוא על דרך אל תקרי אחרן אלא אהרן כמ"ש החכם אלפיך וכ"כ הכהני בפרשת מקץ וזהו רמז הכתוב שאמר ואחרן כאלו אמר ואהרן שאותיות אח"הע מתחלפות ועיין עוד מסורת הברית הגדול שם: קדם הק"וף בחטף קמץ: כל קבל הק"וף בחטף קמץ: ואמר להובדה ברוב הספרים הו"או בפתח ויש מהם בשוא: ודתא נפקת הכ"ף בסגול לא בפתח כמו שמצאתי במקצת דפוסים: לקטלא נס"ס בט"ף צסוף תיבה וספר אחר בה"א: על רזא י"ס רזה בה"א ובמקרא גדולה נמסר עליו כל סיפרא כתיב אל"ף: דנא י"ס דנה בה"א: רזא גלי הדין קדמאה דסיפרא בחטף פתח גדול ותנייניא בהאי פרשתא רזא דנה גלי בחטף סגול: מן עלמא ועד עלמא בכמה ספרים מדוייקים העיי"ן במאריך: וגבורתא נס"ס וגבורתא הב"ו רפויה: לידעי בינה במדוייקים הי"וד בקמץ ונקבתם גם במאריך: הוא גלא ברוב הספרים בט"ף לא בי"וד:

ונהורא

ונהורא ק׳ ידע מה בחשוכא ונהירא עמה שרא׃ לך ׀ אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה די חכמתא
וגבורתא יהבת לי וכען הודעתני די בעינא מנך די מלת מלכא הודעתנא׃ כל קבל דנה
דניאל על על אריוך די מני מלכא להובדה לחכימי בבל אזל ׀ וכן אמר לה לחכימי בבל אל
תהובד העלני קדם מלכא ופשרא למלכא אחוא׃ אדין אריוך בהתבהלה הנעל לדניאל
קדם מלכא וכן אמר לה די השכחת גבר מן בני גלותא די יהוד די פשרא למלכא יהודע׃
האיתך ק׳ ענה מלכא ואמר לדניאל די שמה בלטשאצר האיתיך כהל להודעתני חלמא די חזית
ופשרה׃ ענה דניאל קדם מלכא ואמר רזא די מלכא שאל לא חכימין אשפין חרטמין
גזרין יכלין להחויה למלכא׃ ברם איתי אלה בשמיא גלא רזין והודע למלכא נבוכדנצר
אנת ק׳ מה די להוא באחרית יומיא חלמך וחזוי ראשך על משכבך דנה הוא׃ אנתה
ורעיונך ק׳ מלכא רעיוניך על משכבך סלקו מה די להוא אחרי דנה וגלא רזיא הודעך מה די להוא׃
ואנה לא בחכמה די איתי בי מן כל חייא רזא דנה גלי לי להן על דברת די פשרא למלכא
יתיר ה יהודעון ורעיוני לבבך תנדע׃ אנתה מלכא חזה הוית ואלו צלם חד שגיא
צלמא דכן רב וזיוה יתיר קאם לקבלך ורוה דחיל׃ הוא צלמא ראשה די דהב טב
מנהן ק׳ חדוהי ודרעוהי די כסף מעוהי וירכתה די נחש׃ שקוהי די פרזל רגלוהי מנהון די פרזל
ומנהן ק׳ ומנהון די חסף׃ חזה הוית עד די התגזרת אבן די לא בידין ומחת לצלמא על רגלוהי
די פרזלא וחספא והדקת המון׃ באדין דקו כחדה פרזלא חספא נחשא כספא ודהבא
והוו כעור מן אדרי קיט ונשא המון רוחא וכל אתר לא השתכח להון ואבנא ׀ די מחת
לצלמא הות לטור רב ומלאת כל ארעא׃ דנה חלמא ופשרה נאמר קדם מלכא׃
יתיר ה אנתה מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך׃
דיירין ק׳ ובכל די דארין בני אנשא חיות ברא ועוף שמיא יהב בידך והשלטך בכלהון אנתה דהוא
יתיר ה ארע ק׳ ראשה די דהבא׃ ובתרך תקום מלכו אחרי ארעא מנך ומלכו תליתיא אחרי
תליתאה ק׳ רביעאה ק׳ די נחשא די תשלט בכל ארעא׃ ומלכו רביעיה תהוא תקיפה כפרזלא כל קבל די פרזלא
מהדק וחשל כלא וכפרזלא די מרעע כל אלין תדק ותרע׃ ודי חזיתה רגליא ואצבעתא
מנהן ק׳ מנהון חסף די פחר ומנהון פרזל מלכו פליגה תהוה ומן נצבתא די פרזלא להוא בה כל
ומנהן ק׳ ומנהן ק׳ קבל די חזיתה פרזלא מערב בחסף טינא׃ ואצבעת רגליא מנהון פרזל ומנהון חסף מן

קצת

ונהירא ונהורא ק׳ ובמדרש איכה רבתי עילוי דפרשה ציון ר׳ בינא סנגוריא אמר נהירא שמו של משיח שנאמר ונהורא עמה שרא נהירא כתיב כך כ״ל להביא לשון המדרש ואין צורך למה שנדחק בעל מתנות כהונה לפרש כפי גירסת הספר נהרא כתיב בלא וא״ו קרי ביה נהירא׃ חכמתא וגבורתא בס״ס וגבורתא הת״ו רפויה׃ מלכא הודעתנא בספרים ישנים מהדפוס וכ״י הת״ו סגול׃ כל קבל הקו״ף בחטף קמץ ומתחלפ׳ בשוא לבד׃ דנא י״ס דנה בה״א וכן בכולם מתחלפת׃ האיתיך האיתך ק׳׃ גלא רזין ברוב המדויקים גלא בא״לף ולא בה״א׃ אנתה אנת ק׳׃ רעיוניך רעיונך ק׳׃ מה די להוא ברוב הספרים הה״א בחטף סגול וכן כולם׃ לא בחכמה בס״ס בחכמא בא״לף׃ אנתה יתיר ה״א כדלעיל׃ הוא צלמא הכ״י בפתח לא בחירק׃ רגלוהי מנהון מנהן ק׳׃ ומנהון ומנהן ק׳׃ והדקת המון הד״לת בסגול לא בצירי׃ אנתה יתיר ה״א׃ מלך מלכיא כל מלכיא האמורים בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש ופי׳ רש״י חוץ מזה מלך מלכיא דאלו לנבוכדנצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא אלא ה״ק אנת מלכא נבוכדנצר מלך מלכיא דהוה אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך פרק שבועת העדות ומסכת סופרים וכן פירש רש״י ורבינו סעדיה גאון בפירוש הכתוב וא״א לומר שהכוונה כל מקום שכתוב מלכיא שבכל ספר דניאל לא נמצאו אלא תרי מלכיא אנתה מלכא מלך מלכיא ועוד אחר וביומיהון די מלכיא שבפרשה זו ולא יצדק לומר כל על שנים בלבד׃ ועוד שמלכיא שבאחרונה מלכא איננו קדוש אלא ודאי על מלך האמור במלך מלכיא אמרו שהוא קדוש וכן פירש רש״י כל מלכיא האמורים בדניאל כל מקום שנאמר שם מלך ואפילו הכי קשה דהא אשכחן מלך שהוא קדש לבד מזה והוא שכתוב בסוף סימן ד׳ כען אנה נבוכדנצר משבח וכו׳ למלך שמיא׃ ולכן אני אומר דמאי דקאמר כל מלכיא האמור בדניאל אין הכוונה על ספר דניאל אלא הכוונה על דברי דניאל שכל מלך שהזכיר דניאל הוא חול חוץ מזה שהוא קדש ע״כ לשון כסף משנה סוף פ״ו מהלכות יסודי התורה ועיין מ״ש בריש שיר השירים׃ דארין דיירין ק׳׃ בני אנשא בגעיה הכי״ת׃ בכלהון בס״ס הכ״ף בקמץ והלמד פס דגש׃ אנתה יתיר ה״א׃ ובתרך במקצת מדוייקים הבי״ת במאריך׃ ארעא ארע ק׳ ולקמן סימן ג׳ במנה במסורת עם אלין דיתירין אל״ף בסוף תיבותא ולא קרין׃ תליתיא תליתאה ק׳׃ רביעיה רביעאה ק׳ והכתיב בה״א לבסוף ברוב המדויקים׃ תהוא ברוב המדויקים בא לף בסוף תיבה והה״א בחטף סגול׃ קבל בחטף קמץ הקו״ף ומתחלפת בשוא לבד׃ מנהון פרזל ומנהון מנהן ק׳ ומנהן ק׳׃

קצת מלכותא תהוה תקיפה ומנה תהוא תבירה׃ די חזית פרזלא מערב בחסף טינא ודי ק׳
מתערבין להון בזרע אנשא ולא־להון דבקין דנה עם־דנה הא־כדי פרזלא לא מתערב עם־
חספא׃ וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה
לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסף כל־אלין מלכותא והיא תקום לעלמיא׃ כל־קבל די־
חזית די מטורא אתגזרת אבן די־לא בידין והדקת פרזלא נחשא חספא כספא ודהבא אלה
רב הודע למלכא מה די להוא אחרי דנה ויציב חלמא ומהימן פשרה׃ באדין
מלכא נבוכדנצר נפל על־אנפוהי ולדניאל סגד ומנחה וניחחין אמר לנסכה לה׃ ענה
מלכא לדניאל ואמר מן־קשט די אלהכון הוא אלה אלהין ומרא מלכין וגלה רזין די יכלת
למגלא רזא דנה׃ אדין מלכא לדניאל רבי ומתנן רברבן שגיאן יהב־לה והשלטה על כל־
מדינת בבל ורב־סגנין על כל־חכימי בבל׃
ודניאל בעא מן־מלכא ומני על עבידתא די מדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו ודניאל
בתרע מלכא׃ * נבוכדנצר מלכא עבד צלם די־דהב רומה אמין שתין ג
פתיה אמין שת אקימה בבקעת דורא במדינת בבל׃ ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש ו
לאחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגזריא גדבריא דתבריא תפתיא וכל שלטני מדינתא למתא
לחנכת צלמא די הקים נבוכדנצר מלכא׃ באדין מתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא
אדרגזריא גדבריא דתבריא תפתיא וכל שלטני מדינתא לחנכת צלמא די הקים נבוכדנצר
מלכא וקאמין לקבל צלמא די הקים נבוכדנצר׃ וכרוזא קרא בחיל לכון אמרין עממיא וקימין ק׳
אמיא ולשניא׃ בעדנא די־תשמעון קל קרנא משרוקיתא קיתרס סבכא פסנתרין קתרוס
סומפניה וכל זני זמרא תפלון ותסגדון לצלם דהבא די הקים נבוכדנצר מלכא׃ ומן־די־ ק׳
לא יפל ויסגד בה־שעתא יתרמא לגוא־אתון נורא יקדתא׃ כל־קבל דנה בה זמנא כדי
שמעין כל־עממיא קל קרנא משרוקיתא קיתרס שבכא פסנטרין וכל זני זמרא נפלין כל־ קתרס ק׳
עממיא אמיא ולשניא סגדין לצלם דהבא די הקים נבוכדנצר מלכא׃ כל־קבל דנה בה־
זמנא קרבו גברין כשדאין ואכלו קרציהון די יהודיא׃ ענו ואמרין לנבוכדנצר מלכא מלכא
לעלמין חיי׃ אנתה מלכא שמת טעם די כל־אנש די ישמע קל קרנא משרקיתא יתירה
קיתרס שבכא פסנתרין וסיפניה וכל זני זמרא יפל ויסגד לצלם דהבא׃ יתיר׳ וסופניה
ומן־די־לא יפל ויסגד יתרמא לגוא־אתון נורא יקדתא׃ איתי גברין יהודאין די־מנית ק׳
יתהון על־עבידת מדינת בבל שדרך מישך ועבד נגו גבריא אלך לא־שמו עליך מלכא טעם עלך ק׳
לאלהיך

תהוה תקיפה בספרים מדוייקים כ״י בה״א לא בא״לף והמסורת שלהם תקיפה ג׳ ב׳ כתיב ה״א וחד כתיב אל״ף וסימן ומלכו רביעאה תהוה תקיפה מן קצת מלכותא תהוה תקיפה · דחילא ואימתני ותקיפא כתיב אל״ף : ומלכותה לעם אחרן בספרים כ״י אין מפיק בה״א שהוא במקום אל״ף וכן במסורת לית כתיב ה״א : כל קבל הקו״ף בחטף קמץ בכ״י : והדקת ברוב המדוייקים הד״לת בסגול לא בצירי : והשלטה במדוייקים הה״א בפתח לא בקמץ כמו שנמצא בקצת ספרים : אדרגזריא גדבריא נדבריא הגי״מל דגושה והוא מן היוצאים מהכלל וכן נמצא במסו׳ סימן ה׳ מזה הספר : דתבריא הד״לת דגושה כפי הכלל שהם שתי אותיות בג״ד כפ״ת ונמוכא אחת והראשונה בשוא והמסורת מנאו עם הדגושין אחר יס״וא בלא מבטל ויש לומר כי הוא דגוש מהסבה שזכרתי : באדין מתכנשין הכ״ון דגושה : גדבריא דתבריא שניהם בדגש כמ״ש למעלה : וקאמין וקימין ק׳ : לקבל הק״וף בחטף קמץ : קיתרס קתרס ק׳ וטעות כפל במקרא גדולה כי אינו אלא יתיר יו״ד : סבכא פסנתרין הפ״א דגושה והוא יוצא מן הכלל כמ״ש ר׳ משה קמחי : סומפניא במקצת מדוייקים בה״א וכן הוא במסורת שכתוב לקמן : בה שעתא בספרי מדוייקים השי״ן בחטף פתח והתי״ו רפויה וכן הוא דלקמן : יקדתא במדוייקים כ״י אין יו״ד אחר הק״וף כמ״ש לקמן : כל קבל בחטף קמץ הק״וף : קיתרס קתרס ק׳ : פסנטרין נמסר עליו לית כתיב טי״ת : לצלם דהבא הה״א בחטף פתח : כל קבל בחטף קמץ הקו״ף : אנתה יתיר ה״א : שמת טעם השי״ן פתוחה במדוייקים ובמקצתם שְׂמְתָּ בשני שואין : קיתרס יתיר יו״ד : שבכא בדגש הב״ית : פסנתרין בדגש הפ״א כמ״ש לעיל : וסיפניה וסיפניה ק׳ כן הוא בספרים מדוייקים וגם הכתיב הוא בה״א והמסורת אומרת כך קדמאה סומפניא מבינא וסופניה תליתאה וסומפניה : יקדתא בלם חסרים יו״ד וכתיבין אל״ף כך מצאתי כתוב בכ״א כ״י : יהודאין בספרים כ״י שלפני החירק פתח האל״ף אבל במכלול דף רל״א כתוב יהודאין מפיק יו״ד דניאל ועזרא מפיק א״ף דניאל ועזרא וכ״ב הלוית חן ס״ח פ״יו : ועבד נגו העי״ן בחטף פתח : שמו עליך עלך ק׳ : לאלהיך

אלהיך ק׳ לֵאלָהָיךְ לָא פָלְחִין וּלְצֶלֶם דַּהֲבָא דִּי הֲקִימְתָּ לָא סָגְדִין׃ בֵּאדַיִן נְבוּכַדְנֶצַּר
בִּרְגַז וַחֲמָא אֲמַר לְהַיְתָיָה לְשַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ בֵּאדַיִן גֻּבְרַיָּא אִלֵּךְ הֵיתָיוּ קֳדָם מַלְכָּא׃
עָנֵה נְבֻכַדְנֶצַּר וְאָמַר לְהוֹן הַצְדָּא שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ לֵאלָהַי לָא אִיתֵיכוֹן פָּלְחִין וּלְצֶלֶם
דַּהֲבָא דִּי הֲקִימֶת לָא סָגְדִין׃ כְּעַן הֵן אִיתֵיכוֹן עֲתִידִין דִּי בְעִדָּנָא דִּי־תִשְׁמְעוּן קָל קַרְנָא
יתיר י׳ מַשְׁרוֹקִיתָא קִיתְרֹס שַׂבְּכָא פְּסַנְתֵּרִין וְסוּמְפֹּנְיָה וְכֹל זְנֵי זְמָרָא תִּפְּלוּן וְתִסְגְּדוּן לְצַלְמָא דִּי־
עַבְדֵת וְהֵן לָא תִסְגְּדוּן בַּהּ־שַׁעֲתָה תִתְרְמוֹן לְגוֹא־אַתּוּן נוּרָא יָקִדְתָּא וּמַן־הוּא אֱלָהּ דִּי
יְשֵׁיזְבִנְכוֹן מִן־יְדָי׃ עֲנוֹ שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ וְאָמְרִין לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר לָא־חַשְׁחִין
אֲנַחְנָה עַל־דְּנָה פִּתְגָם לַהֲתָבוּתָךְ׃ הֵן אִיתַי אֱלָהַנָא דִּי־אֲנַחְנָא פָלְחִין יָכִל לְשֵׁיזָבוּתַנָא מִן־
יתיר י׳ אַתּוּן נוּרָא יָקִדְתָּא וּמִן־יְדָךְ מַלְכָּא יְשֵׁיזִב׃ וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵא־לָךְ מַלְכָּא דִּי לֵאלָהָיךְ לָא־
אִיתַנָא פָלְחִין וּלְצֶלֶם דַּהֲבָא דִּי הֲקֵימְתָּ לָא נִסְגֻּד׃ בֵּאדַיִן נְבוּכַדְנֶצַּר הִתְמְלִי
אשתני חֱמָא וּצְלֵם אַנְפּוֹהִי אֶשְׁתַּנּוֹ עַל־שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ עָנֵה וְאָמַר לְמֵזֵא לְאַתּוּנָא חַד־
ס שִׁבְעָה עַל דִּי חֲזֵה לְמֵזְיֵהּ׃ וּלְגֻבְרִין גִּבָּרֵי־חַיִל דִּי בְחַיְלֵהּ אֲמַר לְכַפָּתָה לְשַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד
יתיר י׳ נְגוֹ לְמִרְמֵא לְאַתּוּן נוּרָא יָקִדְתָּא׃ בֵּאדַיִן גֻּבְרַיָּא אִלֵּךְ כְּפִתוּ בְּסַרְבָּלֵיהוֹן פַּטְּישֵׁיהוֹן וְכַרְבְּלָתְהוֹן
וּלְבֻשֵׁיהוֹן וּרְמִיו לְגוֹא־אַתּוּן נוּרָא יָקִדְתָּא׃ כָּל־קֳבֵל דְּנָה מִן־דִּי מִלַּת מַלְכָּא מַחְצְפָה
וְאַתּוּנָא אֵזֵה יַתִּירָה גֻּבְרַיָּא אִלֵּךְ דִּי הַסִּקוּ לְשַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ קַטִּל הִמּוֹן שְׁבִיבָא דִּי
נוּרָא׃ וְגֻבְרַיָּא אִלֵּךְ תְּלָתֵּהוֹן שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ נְפַלוּ לְגוֹא־אַתּוּן־נוּרָא יָקִדְתָּא
מְכַפְּתִין׃ אֱדַיִן נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא תְּוַהּ וְקָם בְּהִתְבְּהָלָה עָנֵה וְאָמַר לְהַדָּבְרוֹהִי
הֲלָא גֻבְרִין תְּלָתָה רְמֵינָא לְגוֹא־נוּרָא מְכַפְּתִין עָנַיִן וְאָמְרִין לְמַלְכָּא יַצִּיבָא מַלְכָּא׃ עָנֵה
וְאָמַר הָא־אֲנָה חָזֵה גֻּבְרִין אַרְבְּעָה שְׁרַיִן מַהְלְכִין בְּגוֹא־נוּרָא וַחֲבָל לָא־אִיתַי בְּהוֹן וְרֵוֵהּ דִּי
רביעאה ק׳ רְבִיעָיָא דָּמֵה לְבַר־אֱלָהִין׃ בֵּאדַיִן קְרֵב נְבוּכַדְנֶצַּר לִתְרַע אַתּוּן נוּרָא יָקִדְתָּא
עלאה ק׳ עָנֵה וְאָמַר שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד־נְגוֹ עַבְדוֹהִי דִּי־אֱלָהָא עִלָּיָא פֻּקוּ וֶאֱתוֹ בֵּאדַיִן נָפְקִין שַׁדְרַךְ
מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ מִן־גּוֹא נוּרָא׃ וּמִתְכַּנְּשִׁין אֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא סִגְנַיָּא וּפַחֲוָתָא וְהַדָּבְרֵי מַלְכָּא
חָזַיִן לְגֻבְרַיָּא אִלֵּךְ דִּי לָא־שְׁלֵט נוּרָא בְּגֶשְׁמְהוֹן וּשְׂעַר רֵאשְׁהוֹן לָא הִתְחָרַךְ וְסַרְבָּלֵיהוֹן לָא
שְׁנוֹ וְרֵיחַ נוּר לָא עֲדָת בְּהוֹן׃ עָנֵה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר בְּרִיךְ אֱלָהֲהוֹן דִּי־שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד
יתיר י׳ נְגוֹ דִּי־שְׁלַח מַלְאֲכֵהּ וְשֵׁיזִב לְעַבְדוֹהִי דִּי הִתְרְחִצוּ עֲלוֹהִי וּמִלַּת מַלְכָּא שַׁנִּיו וִיהַבוּ גֶשְׁמֵיהוֹן דִּי
לָא־יִפְלְחוּן וְלָא־יִסְגְּדוּן לְכָל־אֱלָהּ לָהֵן לֵאלָהֲהוֹן׃ וּמִנִּי שִׂים טְעֵם דִּי כָל־עַם אֻמָּה וְלִשָּׁן
די

לאלהיך לאלהך ק׳ : וחמא י״ס וחמה כס״א : קדם מלכא בקמץ חטף הק״ף : הצדא בדגש הד״לת : קיתרס יתיר יו״ד : וסומפניה כן כתיב כמ״ש למעלה : יקרתא בלא יו״ד אחר קו״ף כמ״ש לעיל : למלכא נבוכדנצר מלת למלכא באתנחתא ומלת נבוכדנצר בז״ק אף ברביע שהוא תחלת דבור וזהו שדרשו רבותינו בויקרא רבה סוף פרשת ל״ג אם מלכא למה נבוכדנצר ואם נבוכדנצר למה מלכא אלא כך אמרו לו וכו׳ וכ״כ רבינו בחיי בכד הקמח אות תי״ו תורה : על דנה יש ספרים דלא בא״לף : פלחין הפ״א רפה : יקרתא חסר יו״ד : ישיזב בדפוסי׳ ישנים ובספרי׳ כ״י מלא יו״ד אחר ש״ין והז״ין בחירק לא בצירי : לאלהיך יתיר יו״ד : איתנא ברוב המדויקים התי״ו בקמץ לא בפתח ובקצת ספרים כתוב איתינא וכתב עליו יתיר יו״ד : פלחין הפ״א רפויה : אשתנו אשתניו ק׳ : פטשיהון יתיר יו״ד בתר טי״ת והטי״ת דגושה ולפי דעתי זהו המחלוקת שבין מערבאי למדנחאי אי יתיר יו״ד או חסיר : ורמיו היו״ד נחה והו״או נעה כמו המספר את לב העם (יהושע י״ד) וכן אשוחיו חמרא היתיו מאני דהבא (דניא׳ ה) וכתב ר׳ שיית המדקדק דברוב הספרי׳ כל אן היאו״ין הן שרוקין בטעות וראויים להיות בלי נקוד : יקרתא בלא יו״ד אחר קו״ף : כל קבל בחטף קמץ הקו״ף : יתירה בספרים מדוייקי׳ מספרד מלעיל ובמסר יתירה ג׳ מלעיל וסימן דחילא יתירה דחילא ואימתני ותקיפא יתירה סימן ז׳ כל קבל דנה מן די מלת מלכא : תלתיהון בספרים קדמונים גם תי״ו שניה דגושה ובמסרה חשיב ליה עם ד׳ מוי״ן דגשין אחר שורק כמו על הבתים וכן מצאתי בספר דקדוק ישן שהאריך לדבר בזה וכלל דבריו דתי״ו שנייה כדגשה בחיזק כאילו יהיה פתח לפניה : בגו נורא בקצת ספרים בגוא וכן במסורת : רביעיא רביעאה ק׳ : עליא עלאה ק׳ : פקו ואתו מלת פקו חסר וא״ו והפ״א בג׳ נקודות והכי גרסינן במדרש חזית פסוק אמרתי אעלה בתמר פוקו ואיתו אין כתיב כאן אלא פקו ואתו מכאן שנפרץ הכבשן ופירוש בעל מתנות כהונה לדייק מדכתיב פקו חסר וא״ו משמע שלא יצאו שלשתן בפתח א׳ אלא כל א׳ וא׳ יצא בפרצה בפני עצמו : שניו היו״ד נחה והו״או נעה כמ״ש למעלה אצל ורמיו : גשמיהון יתיר יו״ד ובחילופים שלנו קשטת שכן הוא למדנחאי אבל למערבאי חסר :

שלה

דִּֽי־יֵאמַר שָׁלָה עַל־אֱלָהֲהוֹן דִּֽי־שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹא הַדָּמִין יִתְעֲבֵד וּבַיְתֵהּ נְוָלִי יִשְׁתַּוֵּה כׇּל־קֳבֵל דִּי לָא אִיתַי אֱלָהּ אׇחֳרָן דִּֽי־יִכֻּל לְהַצָּלָה כִּדְנָה׃ בֵּאדַיִן מַלְכָּא הַצְלַח לְשַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ בִּמְדִינַת בָּבֶל׃ נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא לְכׇל־עַמְמַיָּא אֻמַיָּא וְלִשָּׁנַיָּא דִּֽי־דָאְרִין בְּכׇל־אַרְעָא שְׁלָמְכוֹן יִשְׂגֵּא׃ אָתַיָּא וְתִמְהַיָּא דִּי עֲבַד עִמִּי אֱלָהָא עִלָּיָא שְׁפַר קׇדָמַי לְהַחֲוָיָה׃ אָתוֹהִי כְּמָה רַבְרְבִין וְתִמְהוֹהִי כְּמָה תַקִּיפִין מַלְכוּתֵהּ מַלְכוּת עָלַם וְשׇׁלְטָנֵהּ עִם־דָּר וְדָר׃

שלו׳ דיירין עלאה

ד * אֲנָה נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁלֵה הֲוֵית בְּבֵיתִי וְרַעְנַן בְּהֵיכְלִי׃ חֵלֶם חֲזֵית וִֽידַחֲלִנַּנִי וְהַרְהֹרִין עַל־מִשְׁכְּבִי וְחֶזְוֵי רֵאשִׁי יְבַהֲלֻנַּנִי׃ וּמִנִּי שִׂים טְעֵם לְהַנְעָלָה קׇדָמַי לְכֹל חַכִּימֵי בָבֶל דִּֽי־פְשַׁר חֶלְמָא יְהוֹדְעֻנַּנִי׃ בֵּאדַיִן עָלִּין חַרְטֻמַיָּא אָשְׁפַיָּא כַּשְׂדָּיֵא וְגָזְרַיָּא וְחֶלְמָא אָמַר אֲנָה קֳדָמֵיהוֹן וּפִשְׁרֵהּ לָא־מְהוֹדְעִין לִי׃ וְעַד אׇחֳרֵין עַל קׇדָמַי דָּנִיֵּאל דִּֽי־שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר כְּשֻׁם אֱלָהִי וְדִי רֽוּחַ־אֱלָהִין קַדִּישִׁין בֵּהּ וְחֶלְמָא קׇדָמוֹהִי אַמְרֵת׃ בֵּלְטְשַׁאצַּר רַב חַרְטֻמַיָּא דִּי אֲנָה יִדְעֵת דִּי רוּחַ אֱלָהִין קַדִּישִׁין בָּךְ וְכׇל־רָז לָא־אָנֵס לָךְ חֶזְוֵי חֶלְמִי דִֽי־חֲזֵית וּפִשְׁרֵהּ אֱמַר׃ וְחֶזְוֵי רֵאשִׁי עַל־מִשְׁכְּבִי חָזֵה הֲוֵית וַאֲלוּ אִילָן בְּגוֹא אַרְעָא וְרוּמֵהּ שַׂגִּיא׃ רְבָה אִילָנָא וּתְקִף וְרוּמֵהּ יִמְטֵא לִשְׁמַיָּא וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כׇּל־אַרְעָא׃ עׇפְיֵהּ שַׁפִּיר וְאִנְבֵּהּ שַׂגִּיא וּמָזוֹן לְכֹלָּא־בֵהּ תְּחֹתוֹהִי תַּטְלֵל חֵיוַת בָּרָא וּבְעַנְפוֹהִי יְדֻרוּן צִפְּרֵי שְׁמַיָּא וּמִנֵּהּ יִתְּזִין כׇּל־בִּשְׂרָא׃ חָזֵה הֲוֵית בְּחֶזְוֵי רֵאשִׁי עַל־מִשְׁכְּבִי וַאֲלוּ עִיר וְקַדִּישׁ מִן־שְׁמַיָּא נָחִת׃ קָרֵא בְחַיִל וְכֵן אָמַר גֹּדּוּ אִילָנָא וְקַצִּצוּ עַנְפוֹהִי אַתַּרוּ עׇפְיֵהּ וּבַדַּרוּ אִנְבֵּהּ תְּנֻד חֵיוְתָא מִן־תַּחְתּוֹהִי וְצִפְּרַיָּא מִן־עַנְפוֹהִי׃ בְּרַם עִקַּר שׇׁרְשׁוֹהִי בְּאַרְעָא שְׁבֻקוּ וּבֶאֱסוּר דִּֽי־פַרְזֶל וּנְחָשׁ בְּדִתְאָא דִּי בָרָא וּבְטַל שְׁמַיָּא יִצְטַבַּע וְעִם־חֵיוְתָא חֲלָקֵהּ בַּעֲשַׂב אַרְעָא׃ לִבְבֵהּ מִן־אֲנָושָׁא יְשַׁנּוֹן וּלְבַב חֵיוָה יִתְיְהִב לֵהּ וְשִׁבְעָה עִדָּנִין יַחְלְפוּן עֲלוֹהִי׃ בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָא עַד־דִּבְרַת דִּי יִנְדְּעוּן חַיַּיָּא דִּֽי־שַׁלִּיט עִלָּאָה בְּמַלְכוּת אֲנָושָׁא וּלְמַן־דִּי יִצְבֵּא יִתְּנִנַּהּ וּשְׁפַל אֲנָשִׁים יְקִים עֲלַיהּ׃ דְּנָה חֶלְמָא חֲזֵית אֲנָה מַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר וְאַנְתְּה בֵּלְטְשַׁאצַּר פִּשְׁרֵא אֱמַר כׇּל־קֳבֵל דִּי כׇּל־חַכִּימֵי מַלְכוּתִי לָא־יָכְלִין פִּשְׁרָא לְהוֹדָעֻתַנִי וְאַנְתְּה כָּהֵל דִּי רֽוּחַ־אֱלָהִין קַדִּישִׁין בָּךְ׃ אֱדַיִן דָּנִיֵּאל דִּֽי־שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיֹנֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשַׁאצַּר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵא אַל־יְבַהֲלָךְ עָנֵה בֵלְטְשַׁאצַּר וְאָמַר מָרִאי חֶלְמָא לְשָׂנְאָךְ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרָךְ׃ אִילָנָא דִּי חֲזַיְתָ דִּי רְבָה וּתְקִף וְרוּמֵהּ יִמְטֵא לִשְׁמַיָּא וַחֲזוֹתֵהּ לְכׇל־אַרְעָא׃ וְעׇפְיֵהּ שַׁפִּיר וְאִנְבֵּהּ שַׂגִּיא וּמָזוֹן לְכֹלָּא־בֵהּ

עללין כשדאי ידורון אנשא עליא אנשא עליה ואנת ואנת מרי לשנאך לערך

תחתוהי

ד שלה שלו ק׳ : ועבד נגוא הדמין לית כתיב אל״ף ובמסורת חשיב ליה עם מלין דיתירין אל״ף בסוף תיבותא : כל קבל בחטף קמץ : די דארין דירין ק׳ : ישגא בסי׳ן לא בש׳ין כמ״ש בקצת דפוסים : עליא עלאה ק׳ : אנה כן כתיב בה״א בקדמונים : ורענן י״ס ורענן בחטף פתח : עללין עלין ק׳ והוא חד מן ד׳ דכתבין יתיר למ״ד בקריאה וסי׳ במסו׳ : כשדיא כשדאי ק׳ : ופשרה בלא יו״ד : על קדמי י״ס הקוף בחטף קמץ : קדמוהי י״ס הק׳וף בחטף קמץ : ופשרה בלא יו״ד : בגוא ארעא ספרים אחרים בגו וב״ע במסורת : ותקף חסר יו״ד במדוייקים ובמסרה ב׳ חסר וסימן רבה אילנא ותקף · אילנא די חזית רבה ותקף דלקמן : וחזותה בלא יו״ד אחר ת״ו : עפיה העי״ן בקמץ חטוף וכן כולם שבת כין כמ״ש בתילים סימן ק״ד : לכלא ביה זהו א׳ מן י״א מקומות שהמאיילא משרתת לאתנח ולכן הבי״ת רפויה וכן חברו שבס׳ ועיין מ״ש בד״ה ב׳ כ׳ על וישבו בה : ידרון ידורון ק׳ : יתזין הזי״ן בחירק לא בצירי : נחת בחירק החי״ת לא בצירי : תחתוהי וצפריא מן ענפוהי סימן ענפוהי רפין אנפוהי דגשין : בדתאא ב׳ וכתיב כן בתרין אלפ״ין בטבריא : לבבה מן אנושא אנשא ק׳ והא״לף בחטף פתח ברוב הספרים : ישנון הנ״ון בחולם ברוב הספרים לא בשורק : חיוא מתחלפת חיוה בה״א : יתיהב הה״א בחירק וחסר יו״ד : ובאמר במקצת דפוסים ובמאמר בבי״ת וטעות הוא : עד דברת במקצת דפוסים ישנים כתוב על דברת ושבוש הוא : עליא עלאה ק׳ : אנושא אנשא ק׳ והא״לף בחטף פתח : עליה עלה ק׳ : הלמא נא״לף : ואנתה יתיר ה״א : פשרא ב׳ כתיב אל״ף ואידך ופשרא אל יבהלך דלקמן : קבל בחטף קמץ : ואנתה יתיר ה״א : אשתומם בקצת ספרים הם״ס בפתח : בשעה בכ״ף : חדה במדוייקים בה״א : ורעיונהי במקצת מדוייקים מלא וא״ו אחר יו״ד : ופשרא בא״לף כמ״ש לעיל : מראי יתיר אל״ף וכפ׳ שבועות העדות ובמס׳ סופרים איכא מ״ד דמלת מראי קדש ובלפי קב״ה אמר יהי רצון שהלום זה יתקיים על שונאך זה וכן פי׳ רש״י ורבינו סעדיה בפי׳ הפ׳ והכי איתא בשמות רבה פ׳ ל׳ הדורש מקר׳ זה כפשוטו עושה לדניאל מטיח דברים כלפי מעל׳ שאמ׳ לנבוכדנצר מריא חלמא לשנאך אין שונאו בעולם יותר מן הב״ה שהחריב את ביתו והגלה את בניו ועוד גם ישראל היו שונאיו והיה מקלל אותן אלא כמן דניאל לנו כנגד הב״ה ואמ׳ מרי שבשמיא הבא את החלו׳ לשונאך זה ע״כ על כן טוב לייחס׳ מלה למוחקו : לשנאיך לשנאך ק׳ : לעריך לערך ק׳ : לכלא ביה למ״ד שניה

אנתה ק תחתוהי תדור חיות ברא ובענפוהי ישכנן צפרי שמיא: אנתה־הוא מלכא די רבית ותקפת
רבת ק ורבותך רבת ומטת לשמיא ושלטנך לסוף ארעא: ודי חזה מלכא עיר וקדיש נחת ׀
מן־שמיא ואמר גדו אילנא וחבלוהי ברם עקר שרשוהי בארעא שבקו ובאסור די־פרזל
ונחש בדתאא די ברא ובטל שמיא יצטבע ועם־חיות ברא חלקה עד די־שבעה עדנין יחלפון
עלאה ק עלוהי: דנה פשרא מלכא וגזרת עליא היא די מטת על־מראי מלכא: ולך טרדין מן־
מרי ק אנשא ועם־חיות ברא להוה מדרך ועשבא כתורין ׀ לך יטעמון ומטל שמיא לך מצבעין
עלך ק ושבעה עדנין יחלפון עליך עד ׀ די־תנדע די־שליט עליא במלכות אנשא ולמן־די יצבא
לאהא ק יתננה: ודי אמרו למשבק עקר שרשוהי די אילנא מלכותך לך קימה מן־די תנדע די
עלך ק שלטן שמיא: להן מלכא מלכי ישפר עליך וחטיך בצדקה פרק ועויתך במחן ענין הן
חטאך ק תהוה ארכא לשלותך: כלא מטא על־נבוכדנצר מלכא: לקצת ירחין
תרי־עשר על־היכל מלכותא די בבל מהלך הוה: ענה מלכא ואמר הלא דא־היא בבל
רבתא די אנה בניתה לבית מלכו בתקף חסני וליקר הדרי: עוד מלתא בפם מלכא קל
מן־שמיא נפל לך אמרין נבוכדנצר מלכא מלכותא עדת מנך:
ומן־אנשא לך טרדין ועם־חיות ברא מדרך עשבא כתורין לך יטעמון ושבעה עדנין יחלפון
עלך ק עליך עד די־תנדע די־שליט עליא במלכות אנשא ולמן־די יצבא יתננה: בה־שעתא
לאהא ק מלתא ספת על־נבוכדנצר ומן־אנשא טריד ועשבא כתורין יאכל ומטל שמיא גשמה
יצטבע עד די שערה כנשרין רבה וטפרוהי כצפרין:
לעלאה ק ולקצת יומיא אנה נבוכדנצר עיני ׀ לשמיא נטלת ומנדעי עלי יתוב ולעליא ברכת ולחי
דיירי ק עלמא שבחת והדרת די שלטנה שלטן עלם ומלכותה עם־דר ודר: וכל־דארי ארעא
דיירי ק כלה חשיבין וכמצביה עבד בחיל שמיא ודארי ארעא ולא איתי די־ימחא בידה ויאמר לה מה
עבדת: בה־זמנא מנדעי ׀ יתוב עלי וליקר מלכותי הדרי וזיוי יתוב עלי ולי הדברי
ורברבני יבעון ועל־מלכותי התקנת ורבו יתירה הוספת לי: כען אנה נבכדנצר משבח
ומרומם ומהדר למלך שמיא די כל־מעבדוהי קשוט וארחתה דין ודי מהלכין בגוה יכל
ה להשפלה: * בלשאצר מלכא עבד לחם רב לרברבנוהי אלף ולקבל אלפא
חמרא שתה: בלשאצר אמר ׀ בטעם חמרא להיתיה למאני דהבא וכספא די הנפק
נבוכדנצר אבוהי מן־היכלא די בירושלם וישתון בהון מלכא ורברבנוהי שגלתה ולחנתה:
באדין היתיו מאני דהבא די הנפקו מן־היכלא די־בית אלהא די בירושלם ואשתיו בהון
מלכא ורברבנוהי שגלתה ולחנתה: אשתיו חמרא ושבחו לאלהי דהבא וכספא נחשא
פרזלא

סניה דגושה ובי"ת ביה רפויה כמו שכתבתי למעלה בזה הסימן: אנתה יתיר ה"א: די רבית רבת ק': ודי חזה במדוייקים כ"י
בה"א: בדתאא בתרין אל"פין כמ"ש לעיל: עליא עלאה ק': מראי מרי ק': עליך עלך ק': עליא עלאה ק': קימה בה"א: שלטן לא'
חסר דחסר: עליך עלך ק': וחטיך וחטאך ק': ועויתך וא"ו תגייה קמוצה ולכן אין היו"ד דגושה: תהוה יש ספרים הה"א בשוא לבד:
ארכא הכ"ף רפויה: בניתה בס"ם הבי"ת בסגול: מלכותא עדת בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים בא"לף וטעות בכל בדפוסי' אחרונים
הכתובים בה"א: ומן אנשא במדוייקים הא"לף בשוא ופתח לא בשוא וסגול: עליך עלך ק': עד די תנדע כן כתיב עי"ן כשופר הולך די תנדע
במקף ורביע: עליא עלאה ק': בה שעתא הבי"ת בפתח וע"ין שעתא בחטף פתח ולפיכך התי"ו רפויה: שעריה השי"ן בשוא לבדו: כצפרין
כל בפרא דדניאל פתח וכל בפרא דעזרא קריא קמץ: ולעליא ולעלאה ק' והע"ין בחירק: וכל דארי דירי ק': ודארי ודירי ק': מנדעי בכל
ספרים ישנים המ"ם בפתח לא בחירק: יתירה בספרים קדמונים בא"לף לא בה"א: כען אנה בכל ספרים ישנים בה"א לא בא"לף: מעבדוהי
ברוב המדוייקים הע"ין בחטף פתח: בגוה כן כתיב: להשפלה סימן מן רישא דדניאל ועד יכל להשפלה. בלשאצר ומן יכל להשפלה עד סיפא
דסיפרא בלשאצר בר מן ב' וסימנהון די מלכא שם שמה בסימן ה' אסר בקרא שמו בסימן יו"ד ע"כ סימנא אחרינא מן ריש סיפרא עד בה בליליא
קטיל בלשאצר בלטשאצר בלטשאצר כתיב סי"ן קדים לא"לף ומן בה בליליא עד סוף סיפרא בלטשאצר בלאשצר כתיב אלף קדים לשי"ן ע"כ וה"כי
ה גרי סימני לא קשיין אהדדי ואיתא להאי ואיתא להאי לחם רב מתחלפים לחם כבירי: וישתון בס"ם ובדפוסים ישנים התי"ו בקמץ: הנפקו
במדוייקים חסר יו"ד ובס"א כ"י במסור עליו לית וחסר: די בירושלם הב"ית רפויה:

פרזלא אעא ואבנא׃ בה־שעתה נפקו אצבען די יד־אנש וכתבן לקבל נברשתא על־גירא נפקה ק׳
די־כתל היכלא די מלכא ומלכא חזה פס ידא די כתבה׃ אדין מלכא זיוהי שנוהי ורעינהי
יבהלונה וקטרי חרצה משתרין וארכבתה דא לדא נקשן׃ קרא מלכא בחיל להעלה
לאשפיא כשדיא וגזריא ענה מלכא ואמר לחכימי בבל די כל־אנש די־יקרה כתבה דנה כשדאי ק׳
ופשרה יחונני ארגונא ילבש והמונכא די־דהבא על־צוארה ותלתי במלכותא ישלט׃ אדין והמניכא ק׳
עללין כל חכימי מלכא ולא־כהלין כתבא למקרא ופשרא להודעה למלכא׃ אדין מלכא עלין ק׳ ופשרה ק׳
בלשאצר שגיא מתבהל וזיוהי שנין עלוהי ורברבנוהי משתבשין׃ מלכתא
לקבל מלי מלכא ורברבנוהי לבית משתיא עללת ענת מלכתא ואמרת מלכא לעלמין חיי עלת ק׳
אל־יבהלוך רעיונך וזיויך אל־ישתנו׃ איתי גבר במלכותך די רוח אלהין קדישין בה וביומי וזיוך ק׳
אבוך נהירו ושכלתנו וחכמה כחכמת־אלהין השתכחת בה ומלכא נבכדנצר אבוך רב
חרטמין אשפין כשדאין גזרין הקימה אבוך מלכא׃ כל־קבל די רוח׀ יתירה
ומנדע ושכלתנו מפשר חלמין ואחוית אחידן ומשרא קטרין השתכחת בה בדניאל די־מלכא
שם־שמה בלטשאצר כען דניאל יתקרי ופשרה יהחוה׃ באדין דניאל העל קדם מלכא
ענה מלכא ואמר לדניאל אנתה־הוא דניאל די־מן־בני גלותא די יהוד די היתי מלכא אבי יתיר ה
מן־יהוד׃ ושמעת עליך די רוח אלהין בך ונהירו ושכלתנו וחכמה יתירה השתכחת בך׃ עלך ק׳
וכען העלו קדמי חכימיא אשפיא די־כתבה דנה יקרון ופשרה להודעתני ולא־כהלין פשר־
מלתא להחויה׃ ואנה שמעת עליך די־תוכל פשרין למפשר וקטרין למשרא כען הן עלך ק׳
תוכל כתבא למקרא ופשרה להודעתני ארגונא תלבש והמונכא די־דהבא על־צוארך ותלתא תכול ק׳ והמניכא ק׳
במלכותא תשלט׃ באדין ענה דניאל ואמר קדם מלכא מתנתך לך להוין ונבזביתך
לאחרן הב ברם כתבא אקרא למלכא ופשרא אהודענה׃ אנתה מלכא אלהא עליא יתיר ה עילאה ק׳
מלכותא ורבותא ויקרא והדרה יהב לנבכדנצר אבוך׃
ומן־רבותא די יהב־לה כל עממיא אמיא ולשניא הוו זאעין ודחלין מן־קדמוהי די־הוא צבא זיעין ק׳
הוה קטל ודי־הוה צבא הוה מחא ודי־הוה צבא הוה מרים ודי־הוא צבא הוה משפל׃
וכדי רם לבבה ורוחה תקפת להזדה הנחת מן־כרסא מלכותה ויקרה העדיו מנה׃ ומן־
בני אנשא טריד ולבבה׀ עם־חיותא שוי ועם־ערדיא מדורה עשבא כתורין יטעמונה שויו ק׳
ומטל שמיא גשמה יצטבע עד די־ידע די־שליט אלהא עליא במלכות אנשא ולמן־די עלאה ק׳

יצבא

בה שעתה הע"ין בחטף פתח והתי"ו רפויה וה"א בסוף תיבה וכן בס"א כמסר לית כתיב ה"א : נפקו נפקה ק׳ : יבהלונה בספרים מדוייקים
נכתב בו"או עם דגש בנו"ן וכן במסורת ג׳ מלא בליסנא וסימן ויבהלוהו מסס ד"ה ב׳ כ"ו ורעינהי יבהלונה אל יבהלוך רעיונך דלקמן חד בליסנא
דקודשא ומה שנמסר במקרא גדולה ב׳ חסר כ"ל אבל מלא ורעינהי : וארכבתה הכ"ף והבי"ת בדגש וי"ס שהכ"ף רפה : כשדיא כשדאי ק׳ :
והמונכא והמניכא ק׳ : צוארה בדגש הוא"ו : אדין עללין עלין ק׳ והוא חד מן מלין יתיר למ"ד במצעו׳ תיבותא : ופשרא ופשרה ק׳ כן הוא
בהרבה מדוייקים בא"לף כתיב בה"א ק׳ וכן הוא למערבאי : לקבל בקמץ חטף : עללת עלת ק׳ : וזיויך וזיוך ק׳ : וחכמה כחכמת אלהין
חד מן דנסין בתר יהו"א בלא מבטל כדאיתא הכא במסורת לפי שהיה כבד על הלשון להוציא כף רפה עם החי"ת וכן לכל א׳ וא׳ מן המבטלים יתכן
לתת טעם למה נטה מן המנהג : הקימה בדפוסים ישנים ובספרים כ"י מדוייקים הס"א בשוא ופתח : כל קבל בחטף קמץ : די רוח יתירה ברוב
ספרים כ"י בה"א : ואחוית הו"או בגעיא : ופשרה חד מן ב׳ כתי׳ ה"א כמ"ש לעיל סימן ב׳ : קדם בחטף קמץ : אנתה יתיר ה"א : אבי לית
ומלעיל : עליך עלך ק׳ : די רוח אלהין בך בשלשת דפוסים ישנים כתוב אלהין קדישין בך ואולם בדפוסים חדשים ובספרים כ"י אינו כן :
יהירה ברוב הספרים בה"א : קדמי הקו"ף בקמץ במדוייקים : עליך עלך ק׳ : די תוכל תכול ק׳ : הן תוכל תכול ק׳ : והמונכא והמניכא
ק׳ : קדם מלכא בחטף קמץ : ונבזביתך חד מן ח׳ מלין בטעם מאריך וטרחא והבי"ת בקמץ בס"ס : לאחרן הב המסורת עליו לית פתח באתנח :
אנתה אנת ק׳ : עליא עלאה ק׳ : לנבכדנצר חסר וא"ו : זאעין זיעין ק׳ : מן דמוהי בחטף קמץ : די הוא צבא הבי"ת בצירי וכן כולם
שבפסוק : ודי הוא צבא הוא משפל במקצת מדוייקים בא"לף וכן במסורת הוא ג׳ בפסוקא כתב אל"ף וסימנהון קדמיא דפסוק ותרי בתרייתא :
משפל המסורת ג׳ ב׳ מלא וא׳ חסר וזהו החסר : תקפת במקצת מדוייקים תקפת בחטף פתח וזה תלוי בנסחאות כמ"ס אבל רבנת דמגלת אסתר
ובדוכתי אחריני : להזדה במדוייקים ה"א בסוף תיבה : ויקרה לית כתיב ה"א : בני אנשא הא"לף בחטף פתח בכל כ"י ודפוסים ישנים : שוי
שויו ק׳ ודין חד מן י"א מלין חסר וא"ו בסוף תיבה וקרי : עליא עלאה ק׳ : :

יתיר י ויצבא יהקים עליה: ואנתה ברה בלשאצר לא השפלת לבבך כל־קבל די כל־דנה ידעת:
יתיר ה ועל מרא־שמיא ׀ התרוממת ולמאניא די־ביתה היתיו קדמיך ואנתה ורברבניך שגלתך
יתיר י ולחנתך חמרא שתין בהון ולאלהי כספא־ודהבא נחשא פרזלא אעא ואבנא די לא־חזין
יתיר ה ולא־שמעין ולא ידעין שבחת ולאלהא די־נשמתך בידה וכל־ארחתך לה לא הדרת:
יתיר י באדין מן־קדמוהי שליח פסא די־ידא וכתבא דנה רשים: ודנה כתבא די רשים מנא מנא
תקל ופרסין: דנה פשר מלתא מנא מנה־אלהא מלכותך והשלמה: תקל תקלתא
במאזניא והשתכחת חסיר: פרס פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס: באדין ׀ אמר
והמניכא ק׳ בלשאצר והלבשו לדניאל ארגונא והמונכא די־דהבא על־צוארה והכרזו עלוהי די־להוא
כשדאה ק׳ שליט תלתא במלכותא: בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדיא: *

ו ודריוש מדיא קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין: שפר קדם דריוש והקים על־
מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין די להון בכל־מלכותא: ועלא מנהון סרכין תלתה
די דניאל חד־מנהון די־להון אחשדרפניא אלין יהבין להון טעמא ומלכא לא־להוא נזק:
אדין דניאל דנה הוא מתנצח על־סרכיא ואחשדרפניא כל־קבל די רוח יתירא בה ומלכא
עשית להקמותה על־כל־מלכותא: אדין סרכיא ואחשדרפניא הוו בעין עלה
להשכחה לדניאל מצד מלכותא וכל־עלה ושחיתה לא־יכלין להשכחה כל־קבל די־מהימן
הוא וכל־שלו ושחיתה לא השתכחת עלוהי: אדין גבריא אלך אמרין די לא נהשכח
לדניאל דנה כל־עלא להן השכחנא עלוהי בדת אלהה: אדין סרכיא
ואחשדרפניא אלן הרגשו על־מלכא וכן אמרין לה דריוש מלכא לעלמין חיי: אתיעטו
כל ׀ סרכי מלכותא סגניא ואחשדרפניא הדבריא ופחותא לקימה קים מלכא ולתקפה אסר
די כל־די־יבעא בעו מן־כל־אלה ואנש עד־יומין תלתין להן מנך מלכא יתרמא לגב אריותא:
כען מלכא תקים אסרא ותרשם כתבא די לא להשניה כדת־מדי ופרס די־לא תעדא:
כל־קבל דנה מלכא דריוש רשם כתבא ואסרא: ודניאל כדי ידע די־רשים כתבא על
לביתה וכוין פתיחן לה בעליתה נגד ירושלם וזמנין תלתה ביומא הוא ׀ ברך על־ברכוהי
חצי הספר ומצלא ומודא קדם אלהה כל־קבל די־הוא עבד מן־קדמת דנה: * אדין גבריא אלך
הרגשו והשכחו לדניאל בעא ומתחנן קדם אלהה: באדין קרבו ואמרין קדם־מלכא על־
אסר מלכא הלא אסר רשמת די כל־אנש די־יבעא מן־כל־אלה ואנש עד־יומין תלתין להן
מנך מלכא יתרמא לגוב אריותא ענה מלכא ואמר יציבא מלתא כדת־מדי ופרס די־לא
יתיר י תעדא: באדין ענו ואמרין קדם מלכא די דניאל די מן־בני גלותא די יהוד לא־שם עליך
מלכא טעם ועל־אסרא די רשמת וזמנין תלתה ביומא בעא בעותה: אדין מלכא כדי

מלתא

עליה עלה ק׳ : ואנתה ואנת ק׳ : כל קבל בחטף קמץ : קדמיך יתיר יו״ד : ואנתה יתיר ה״א : ורברבניך יתיר יו״ד : ארחתך בס״ם הצ׳ף בחולם וספרים אחרים בקמץ חטוף : קדמוהי בחטף קמץ : תקלתא ברוב המדוייקים הק׳וף בחירק וחסר יו״ד ובקצת קדמונים תקלתא בצירי : במאזניא כן כתיב ברוב המדוייקים בפתח הז׳ין וי״ס במאזניא : והמונכא והמניכא ק׳ : כשדיא כשדאה ק׳ : ודריוש הספרים חלוקים זה מזה בנקודת הד׳לת כמ״ש ברים חגי ומצאתי כתוב במקר׳החכם לונזאנו לשון הזה דריוש ברכיא אעפ״י שנקודין בקמץ קבלנו קריאתם כמו בפתח עכ״ל וכן במלות רבות בלשון תרגום שהן בסוף אעפ״י שבאים אחר אתנח גדולה רבים נוהגים לקרותן בסוף כח וכל כי האי גוונא אם קריאת המלה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר : מדיא מדאה ק׳ : שפר קדם בחטף קמץ הקו׳ף : והקים הק׳וף בחירק בס״ם וספרים אחרים בצירי : טעמא בסוף לגד : ואחשדרפניא כל קבל בחטף קמץ : עשית בסי״ן ימנית מן עשתונותיו : להשכחה כל קבל בחטף קמץ : כל עלא י״ס עלה בה״א : חיי אין דגש בי״וד : די כל יבעא במדוייקים בא׳לף : כל קבל בחטף קמץ : הוא ברך י״ס ספרי״ם בחירק וי״ס שהוא מלא יו״ד ובס״א כ״י הוא בריך : ברכוהי כל לשון ברכים דגש בר מן ב׳כרעו על ברכיהם כמ״ש בשופטים ז׳ודין : קדם בחטף קמץ : כל קבל בחטף קמץ : מן קדמת דנה ובעזרא ה׳ מקדמת דנה ועיין מסורת סוף פ׳שמות : אדין גבריא אלך הרגשו וגו׳ כאן הוא חצי הספר וטעות נפל בספרי׳שכתבוהו לפ״ל בראש סימן זה : קדם אלהה בחטף קמץ : קדם מלכא בחטף קמץ : קדם מלכא די בחטף קמץ : עליך עלך ק׳ :

מִלְּתָא שְׂמַע שַׂגִּיא בְּאֵשׁ עֲלוֹהִי וְעַל דָּנִיֵּאל שָׂם בָּל לְשֵׁיזָבוּתֵהּ וְעַד מֶעָלֵי שִׁמְשָׁא הֲוָה מִשְׁתַּדַּר
לְהַצָּלוּתֵהּ׃ בֵּאדַיִן גֻּבְרַיָּא אִלֵּךְ הַרְגִּשׁוּ עַל־מַלְכָּא וְאָמְרִין לְמַלְכָּא דַּע מַלְכָּא דִּי־דָת לְמָדַי
וּפָרַס דִּי־כָל־אֱסָר וּקְיָם דִּי־מַלְכָּא יְהָקֵים לָא לְהַשְׁנָיָה׃ בֵּאדַיִן מַלְכָּא אֲמַר
וְהַיְתִיו לְדָנִיֵּאל וּרְמוֹ לְגֻבָּא דִּי אַרְיָוָתָא עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר לְדָנִיֵּאל אֱלָהָךְ דִּי אַנְתָּה פָּלַח־לֵהּ יתיר ה
בִּתְדִירָא הוּא יְשֵׁיזְבִנָּךְ׃ וְהַיְתָיִת אֶבֶן חֲדָה וְשֻׂמַת עַל־פֻּם גֻּבָּא וְחַתְמַהּ מַלְכָּא בְּעִזְקְתֵהּ
וּבְעִזְקָת רַבְרְבָנוֹהִי דִּי לָא־תִשְׁנֵא צְבוּ בְּדָנִיֵּאל׃ אֱדַיִן אֲזַל מַלְכָּא לְהֵיכְלֵהּ וּבָת טְוָת וְדַחֲוָן
לָא־הַנְעֵל קָדָמוֹהִי וְשִׁנְתֵּהּ נַדַּת עֲלוֹהִי׃ בֵּאדַיִן מַלְכָּא בִּשְׁפַרְפָּרָא יְקוּם בְּנָגְהָא וּבְהִתְבְּהָלָה פ קטנה
לְגֻבָּא דִּי־אַרְיָוָתָא אֲזַל׃ וּכְמִקְרְבֵהּ לְגֻבָּא לְדָנִיֵּאל בְּקָל עֲצִיב זְעִק עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר פ גדולה
לְדָנִיֵּאל דָּנִיֵּאל עֲבֵד אֱלָהָא חַיָּא אֱלָהָךְ דִּי אַנְתָּה פָּלַח־לֵהּ בִּתְדִירָא הֲיִכִל לְשֵׁיזָבוּתָךְ מִן־ יתיר ה
אַרְיָוָתָא׃ אֱדַיִן דָּנִיֵּאל עִם־מַלְכָּא מַלִּל מַלְכָּא לְעָלְמִין חֱיִי׃ אֱלָהִי שְׁלַח מַלְאֲכֵהּ וּסֲגַר
פֻּם אַרְיָוָתָא וְלָא חַבְּלוּנִי כָּל־קֳבֵל דִּי קָדָמוֹהִי זָכוּ הִשְׁתְּכַחַת לִי וְאַף קָדָמָיךְ מַלְכָּא חֲבוּלָה לָא יתיר י
עַבְדֵת׃ בֵּאדַיִן מַלְכָּא שַׂגִּיא טְאֵב עֲלוֹהִי וּלְדָנִיֵּאל אֲמַר לְהַנְסָקָה מִן־גֻּבָּא וְהֻסַּק דָּנִיֵּאל מִן־
גֻּבָּא וְכָל־חֲבָל לָא־הִשְׁתְּכַח בֵּהּ דִּי הֵימִן בֵּאלָהֵהּ׃ וַאֲמַר מַלְכָּא וְהַיְתִיו גֻּבְרַיָּא אִלֵּךְ דִּי־
אֲכַלוּ קַרְצוֹהִי דִּי דָנִיֵּאל וּלְגֹב אַרְיָוָתָא רְמוֹ אִנּוּן בְּנֵיהוֹן וּנְשֵׁיהוֹן וְלָא־מְטוֹ לְאַרְעִית גֻּבָּא עַד
דִּי־שְׁלִטוּ בְהוֹן אַרְיָוָתָא וְכָל־גַּרְמֵיהוֹן הַדִּקוּ׃ בֵּאדַיִן דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא כְּתַב לְכָל־
עַמְמַיָּא אֻמַיָּא וְלִשָּׁנַיָּא דִּי־דָאְרִין בְּכָל־אַרְעָא שְׁלָמְכוֹן יִשְׂגֵּא׃ מִן־קֳדָמַי שִׂים טְעֵם דִּי ודיירין ק
בְּכָל־שָׁלְטָן מַלְכוּתִי לֶהֱוֺן זָאֲעִין וְדָחֲלִין מִן־קֳדָם אֱלָהֵהּ דִּי־דָנִיֵּאל דִּי־הוּא ׀ אֱלָהָא חַיָּא וְקַיָּם ויעין ק
לְעָלְמִין וּמַלְכוּתֵהּ דִּי־לָא תִתְחַבַּל וְשָׁלְטָנֵהּ עַד־סוֹפָא׃ מְשֵׁיזִב וּמַצִּל וְעָבֵד
אָתִין וְתִמְהִין בִּשְׁמַיָּא וּבְאַרְעָא דִּי שֵׁיזִב לְדָנִיֵּאל מִן־יַד אַרְיָוָתָא׃ וְדָנִיֵּאל דְּנָה הַצְלַח פרסאה ק
בְּמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ וּבְמַלְכוּת כּוֹרֶשׁ פָּרְסָיָא׃ * בִּשְׁנַת חֲדָה לְבֵלְאשַׁצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל ז
דָּנִיֵּאל חֵלֶם חֲזָה וְחֶזְוֵי רֵאשֵׁהּ עַל־מִשְׁכְּבֵהּ בֵּאדַיִן חֶלְמָא כְתַב רֵאשׁ מִלִּין אֲמַר׃ עָנֵה דָנִיֵּאל
וְאָמַר חָזֵה הֲוֵית בְּחֶזְוִי עִם־לֵילְיָא וַאֲרוּ אַרְבַּע רוּחֵי שְׁמַיָּא מְגִיחָן לְיַמָּא רַבָּא׃ וְאַרְבַּע חֵיוָן
רַבְרְבָן סָלְקָן מִן־יַמָּא שָׁנְיָן דָּא מִן־דָּא׃ קַדְמָיְתָא כְאַרְיֵה וְגַפִּין דִּי־נְשַׁר לַהּ חָזֵה הֲוֵית עַד
דִּי־מְּרִיטוּ גַפַּיהּ וּנְטִילַת מִן־אַרְעָא וְעַל־רַגְלַיִן כֶּאֱנָשׁ הֳקִימַת וּלְבַב אֱנָשׁ יְהִיב לַהּ׃ וַאֲרוּ גפה ק
חֵיוָה אָחֳרִי תִנְיָנָה דָּמְיָה לְדֹב וְלִשְׂטַר־חַד הֳקִמַת וּתְלָת עִלְעִין בְּפֻמַּהּ בֵּין שִׁנַּיהּ וְכֵן אָמְרִין שנה ק
לַהּ קוּמִי אֲכֻלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא׃ בָּאתַר דְּנָה חָזֵה הֲוֵית וַאֲרוּ אָחֳרִי כִּנְמַר וְלַהּ גַּפִּין אַרְבַּע דִּי־
עוֹף עַל־גַּבַּיהּ וְאַרְבְּעָה רֵאשִׁין לְחֵיוְתָא וְשָׁלְטָן יְהִיב לַהּ׃ בָּאתַר דְּנָה חָזֵה הֲוֵית בְּחֶזְוֵי יתיר י

ליליא

מלכא אמר הא"לף בחטף פתח: ורמו בזקף גדול: אנתה יתיר ה"א: ישיזבנך במדוייקים מלא י"וד אחר שי"ן: קדמוהי י"ס קדמוהי בחטף
קמץ: בשפרפרא פ"א קדמאה זעירא תכיוב' רבתא וסי' קטון וגדול סס הוא ולמערבאי חדא מלה כתיב ולמדנחאי תרין מלין ובמסור' הכרית הגדול
הפ"א הראשונה מאותיות קטנות והפ"א האחרונה מאותיות גדולות לרמוז דקודם לכן לא היה לדריוש פה להשיב כדי להציל את דניאל כי מיירא פן
ימרדו בו ויהרגוהו אבל כשנכנל דניאל בפה מלא גזר על המעלילים על דניאל להשליכם לגובא דאריותא ומורא לא עלה על ראשו: בקל עציב
יש ספרים הק"וף בפתח: אנתה יתיר ה"א: וסגר עיין מה שכתבתי בפרשת בראשית אבל וזהב הארץ: כל קבל בחטף קמץ: קדמיך יתיר
יו"ד: ולא מטו בחולם לא בשורק: כתב לכל הל"מד בגעיא: דארין דיירין ק': מן קדמי בחטף קמץ: זאעין זיעין ק': מן קדם בחטף
ד קמץ: פרסיא פרסאה ק': לבלאשצר הל"ף קדים לשי"ן כמו שכתבתי לעיל סוף סימן ד': שנין דא מן דא ויקרא רבה פרשת י"ג אל תקרי
שנין אלא שנין ועיין מה שכתבתי בנפכיה א': כאריה הכ"ף רפה: גפיה גפה ק': הקימת בס"ס בחטף קמץ הה"א וי"ס בחטף פתח ובמקרא
גדולה בחטף סגול ולא מצאתי כן בשום ספר כ"י: דמיה לדב לדב כתיב חסר וא"ו זה מדי הוא דעתיה דר' יוחנן דאמר על כן הכם אריה מיער זו
בבל זאב ערבות ישדדם זו מדי וכו' ב"ר פרשת צ"ט סימן ב' וויקרא רבה פרשת י"ג ובתחלת מדרש אסתר ובסופו ע"ש במתנות כהונה ויפה תואר
ובפי' רש"י בפסוק: ולשטר חד בשי"ן שמאלית: הקמת בס"ס הה"א בחטף קמץ וספר אחר בחטף פתח: שניה שנה ק': ולה גפין ולה ד'
וסימן ולה שבחה אברית · ולה שתי פיות · ולה אמר עלי לשלום · ולה גפין ארבע · באראה פתח וג' אחריני קמצין כך מצאתי בנסחאות מדוייקות
וכן היא הגירסא במסרתנו פרשת לך לך ולא תיחוש למאי דכתיב התם מגרא: גביה גבה ק':

רביעיא

ליליא וארו חיוה רביעיא דחילה ואימתני ותקיפא יתירה ושנין די־פרזל לה רברבן אכלה רביעאה ק׳
ומדקה ושארא ברגליה רפסה והיא משניה מן־כל־חיותא די קדמיה וקרנין עשר לה׃ יתיר
משתכל הוית בקרניא ואלו קרן אחרי זעירה סלקת ביניהון ותלת מן־קרניא קדמיתא יתיר בינהן ק׳
אתעקרו מן־קדמיה ואלו עינין כעיני אנשא בקרנא־דא ופם ממלל רברבן׃ חזה הוית עד אתעקרה ק׳
די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא כרסיה שביבין יתיר
די־נור גלגלוהי נור דלק׃ נהר די־נור נגד ונפק מן־קדמוהי אלף אלפים ישמשונה ורבו אלפין ק׳
רבון קדמוהי יקומון דינא יתב וספרין פתיחו׃ חזה הוית באדין מן־קל מליא רברבתא
די קרנא ממללה חזה הוית עד די קטילת חיותא והובד גשמה ויהיבת ליקדת אשא׃ ושאר
חיותא העדיו שלטנהון וארכה בחיין יהיבת להון עד־זמן ועדן׃ חזה הוית בחזוי ליליא
וארו עם־ענני שמיא כבר אנש אתה הוא ועד־עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי׃ ולה
יהב שלטן ויקר ומלכו וכל עממיא אמיא ולשניא לה יפלחון שלטנה שלטן עלם די־לא
יעדה ומלכותה די־לא תתחבל׃ אתכרית רוחי אנה דניאל בגו נדנה וחזוי ראשי יבהלנני׃
קרבת על־חד מן־קאמיא ויציבא אבעא־מנה על־כל־דנה ואמר־לי ופשר מליא יהודענני׃
אלין חיותא רברבתא די אנין ארבע ארבעה מלכין יקומון מן־ארעא׃ ויקבלון מלכותא
קדישי עליונין ויחסנון מלכותא עד־עלמא ועד עלם עלמיא׃ אדין צבית ליצבא על־חיותא
רביעיתא די־הות שניה מן־כלהין דחילה יתירה שניה די־פרזל וטפריה די־נחש אכלה מדקה יתיר יתיר
ושארא ברגליה רפסה׃ ועל־קרניא עשר די בראשה ואחרי די סלקת ונפלו מן־קדמיה יתיר
תלת וקרנא דכן ועינין לה ופם ממלל רברבן וחזוה רב מן־חברתה׃ חזה הוית וקרנא יתיר ונפלה ק׳
דכן עבדא קרב עם־קדישין ויכלה להן׃ עד די־אתה עתיק יומיא ודינא יהב לקדישי יתיר
עליונין וזמנא מטה ומלכותא החסנו קדישין׃ כן אמר חיותא רביעיתא מלכו רביעיה רביעאה ק׳
תהוא בארעא די תשנא מן־כל־מלכותא ותאכל כל־ארעא ותדושנה ותדקנה׃ וקרניא
עשר מנה מלכותא עשרה מלכין יקמון ואחרן יקום אחריהון והוא ישנא מן־קדמיא
ותלתה מלכין יהשפל׃ ומלין לצד עליא ימלל ולקדישי עליונין יבלא ויסבר להשניה עלאה ק׳
זמנין ודת ויתיהבון בידה עד־עדן ועדנין ופלג עדן׃ ודינא יתב ושלטנה יהעדון
להשמדה ולהובדה עד־סופא׃ ומלכותא ושלטנא ורבותא די מלכות תחות כל־
שמיא יהיבת לעם קדישי עליונין מלכותה מלכות עלם וכל שלטניא לה יפלחון וישתמעון׃
עד־כה סופא די־מלתא אנה דניאל שגיא רעיוני יבהלנני וזיוי ישתנון עלי ומלתא
בלבי נטרת׃ *

בשנת

רביעיא רביעאה ק׳ והריש דגושה בס״ס׃ ואימתני במקצת מדוייקים הא״לף בצירי ומלא יו״ד והנו״ן בחירק׃ יתירה במקצת מדוייקים מלעיל כמ״ש לעיל בסימן ג׳׃ ברגליה יתיר יו״ד׃ קדמיה יתיר יו״ד׃ ביניהון ביניהן ק׳׃ אתעקרו אתעקרה ק׳ והא״לף בחירק ובלא יו״ד וי״ס בסגול הא״לף׃ קדמיה יתיר יו״ד והקו״ף בחטף קמץ׃ אנשא הא״לף בחטף פתח במקצת מדוייקים׃ ממלל ברוב הספרים הל״מד בחירק׃ שביבין י״ס מלא דמלא׃ נור דלק הל״מד בחירק לא בצירי׃ קדמוהי בחטף קמץ׃ אלפים אלפין ק׳׃ ישמשונה במקצת ספרים המ״ם בדגש ומקצת בלא דגש ובכתב בו״או עם דגש אחריו וי״ס שמסנה בג׳ נקודות׃ רבון כן כתיב וקרי בס״ס וספרים אחרים רבון כתיב רבבן ק׳ וס׳ א׳ מצאתי רבון כתיב רוון ק׳׃ גשמה לית מפיק ה״א׃ אנה במדוייקים בה״א׃ ליצבא הצד״י בקמץ לא בחירק׃ שניה בה״א׃ כלהון כלהן ק׳׃ יתירה במקצת מדוייקים מלעיל כמ״ש לעיל בסימן ג׳׃ שניה יתיר יו״ד׃ וטפריה יתיר יו״ד׃ ברגליה יתיר יו״ד׃ בראשה הסי״ן בקמץ׃ ונפלו ונפלה ק׳׃ מן קדמיה קדמה ק׳ והק״וף בחטף קמץ׃ רביעיה רביעאה ק׳ והכתיב בה״א בסוף תיבה ברוב המדוייקים כ״י׃ תהוא בארעא הבי״ת רפי מנה מלכותא ברוב המדוייקים בא״לף׃ עליא עלאה ק׳׃ יתב היו״ד בחירק במדוייקים והת״ין דגושה וחסר יו״ד אחר הת״ו ונמסר עליו לית ודגש וחסר׃

ח בשנת שלוש למלכות בלאשצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל אחרי הנראה אלי בתחלה:
ואראה בחזון ויהי בראתי ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה ואראה בחזון ואני
הייתי על־אובל אולי: ואשא עיני ואראה והנה איל אחד עמד לפני האבל ולו קרנים
והקרנים גבהות והאחת גבהה מן־השנית והגבהה עלה באחרנה: ראיתי
את־האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל־חיות לא־יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה
כרצנו והגדיל: ואני הייתי מבין והנה צפיר־העזים בא מן־המערב על־פני כל־הארץ
ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו: ויבא עד־האיל בעל הקרנים אשר ראיתי
עמד לפני האבל וירץ אליו בחמת כחו: וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך
את־האיל וישבר את־שתי קרניו ולא־היה כח באיל לעמד לפניו וישליכהו ארצה וירמסהו
ולא־היה מציל לאיל מידו:
וצפיר העזים הגדיל עד־מאד וכעצמו נשברה הקרן הגדלה ותעלנה חזות ארבע תחתיה
לארבע רוחות השמים: ומן־האחת מהם יצא קרן־אחת מצעירה ותגדל־יתר אל־הנגב
ואל־המזרח ואל־הצבי: ותגדל עד־צבא השמים ותפל ארצה מן־הצבא ומן־הכוכבים
יתיר י׳ ותרמסם: ועד שר־הצבא הגדיל וממנו הרים התמיד והשלך מכון מקדשו: וצבא
תנתן על־התמיד בפשע ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה: ואשמעה אחד־קדוש
מדבר ויאמר אחד קדוש לפלמוני המדבר עד־מתי החזון התמיד והפשע שמם תת וקדש
וצבא מרמס: ויאמר אלי עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונצדק קדש: ויהי בראתי
אני דניאל את־החזון ואבקשה בינה והנה עמד לנגדי כמראה גבר: ואשמע קול־אדם
בין אולי ויקרא ויאמר גבריאל הבן להלז את־המראה: ויבא אצל עמדי ובבאו נבעתי
ואפלה על־פני ויאמר אלי הבן בן־אדם כי לעת־קץ החזון: ובדברו עמי נרדמתי על־פני
ארצה ויגע־בי ויעמידני על־עמדי: ויאמר הנני מודיעך את אשר־יהיה באחרית הזעם
כי למועד קץ: האיל אשר־ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס: והצפיר השעיר מלך
יון והקרן הגדולה אשר בין־עיניו הוא המלך הראשון: והנשברת ותעמדנה ארבע תחתיה
ארבע מלכיות מגוי יעמדנה ולא בכחו: ובאחרית מלכותם כהתם הפשעים יעמד מלך עז־
פנים ומבין חידות: ועצם כחו ולא בכחו ונפלאות ישחית והצליח ועשה והשחית עצומים
ועם־קדשים: ועל־שכלו והצליח מרמה בידו ובלבבו יגדיל ובשלוה ישחית רבים ועל
שר־שרים יעמד ובאפס יד ישבר: ומראה הערב והבקר אשר נאמר אמת הוא ואתה
סתם החזון כי לימים רבים: ואני דניאל נהייתי ונחליתי ימים ואקום ואעשה את־
ט מלאכת המלך ואשתומם על־המראה ואין מבין: * בשנת אחת לדריוש
בן־אחשורוש מזרע מדי אשר המלך על מלכות כשדים: בשנת אחת למלכו אני דניאל
בינתי

ח למלכות בלאשצר במקצת מדוייקים אל״ף קדים לשי״ן וכן ראוי לפי המסורת דלעיל סוף סימן ד׳: ותעלנה אין דגש בכ״ון: יצא קרן אחת ג׳ סבירין יצאה: מצעירה כתוב במכלול דף רכ״ה עם ה״א הנקבה מנגינה אבי מנגינתם איכה ג׳ ונחירק המ״ם יצא קרן אח׳ מצעירה ודגש הצ״די למתפארת וכ״כ בשקל פָּעֵל ונסרסים פרס נער עוד כתב שם בעל הבהב׳ א״א לפי שהה״א רפה ונשמע שהמ״ם נוספת שאם היתה לשמוש היתה הה״א במפיק: ואל הצבי המסכת שלא בהפסק הַצְּבִי ובהפסק בסגול ואל הצבי: הרים הורם ק׳: מכון מקדשו בדפוס ויניציאה שנת רע״ח כתב בגדי מקום ולא ידעתי מקום זה אין כי בכל הספרים כתוב מכון: ואשמעה ברוב הספרים המ״ם בשוא ובס״א בחטף קמץ · וכן במכלול דף כ״א במקצת ספרים ואשמעה אחד קדוש מדבר בחטף קמץ וכן כתבו הבני׳ ע״כ וכן כתב בשרשים בשם הנגיד: מלכיות בקבוץ שפתים: יעמדנה בא ביו״ד בתחלתה. וב״ון ה״א בסופה והראוי תעמדנה ועיין מה שכתבתי בפרשת ויצא על ויחמנה בבאן לשתות: ונחליתי הכו״ן בסגול והחי״ת בחטף סגול וכן בשרשים: לדריוש עיין מה שכתבתי לעיל ריש סימן ו׳:
ט

למלאות

בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר־יהוה אל־ירמיה הנביא למלאות לחרבות
ירושלם שבעים שנה׃ ואתנה את־פני אל־אדני האלהים לבקש תפלה ותחנונים בצום
ושק ואפר׃ ואתפללה ליהוה אלהי ואתודה ואמרה אנא אדני האל הגדול והנורא שמר
שענו ק' הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו׃ חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותך
וממשפטיך׃ ולא שמענו אל־עבדיך הנביאים אשר דברו בשמך אל־מלכינו שרינו
ואבתינו ואל כל־עם הארץ׃ לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים כיום הזה לאיש יהודה
ולישבי ירושלם ולכל־ישראל הקרבים והרחקים בכל־הארצות אשר הדחתם שם במעלם
אשר מעלו־בך׃ יהוה לנו בשת הפנים למלכינו לשרינו ולאבתינו אשר חטאנו לך׃
לאדני אלהינו הרחמים והסלחות כי מרדנו בו׃ ולא שמענו בקול יהוה אלהינו ללכת
בתורתיו אשר נתן לפנינו ביד עבדיו הנביאים׃ וכל־ישראל עברו את־תורתך וסור
לבלתי שמוע בקלך ותתך עלינו האלה והשבעה אשר כתובה בתורת משה עבד־האלהים
ברו ק' כי חטאנו לו׃ ויקם את־דבריו אשר־דבר עלינו ועל שפטינו אשר שפטונו להביא
עלינו רעה גדלה אשר לא־נעשתה תחת כל־השמים כאשר נעשתה בירושלם׃ כאשר
כתוב בתורת משה את כל־הרעה הזאת באה עלינו ולא־חלינו את־פני יהוה אלהינו לשוב
מעוננו ולהשכיל באמתך׃ וישקד יהוה על־הרעה ויביאה עלינו כי־צדיק יהוה אלהינו
על־כל־מעשיו אשר עשה ולא שמענו בקלו׃ ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת את־
עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש־לך שם כיום הזה חטאנו רשענו׃ אדני ככל־
צדקתך ישב־נא אפך וחמתך מעירך ירושלם הר־קדשך כי בחטאינו ובעונות אבתינו
ירושלם ועמך לחרפה לכל־סביבתינו׃ ועתה שמע אלהינו אל־תפלת עבדך ואל־תחנוניו
קח ק' והאר פניך על־מקדשך השמם למען אדני׃ הטה אלהי אזנך ושמע פקחה עיניך וראה
שממתינו והעיר אשר־נקרא שמך עליה כי לא על־צדקתינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך
כי על־רחמיך הרבים׃ אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל־תאחר
למענך אלהי כי־שמך נקרא על־עירך ועל־עמך׃ ועוד אני מדבר ומתפלל ומתודה
חטאתי וחטאת עמי ישראל ומפיל תחנתי לפני יהוה אלהי על הר־קדש אלהי׃ ועוד אני
מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף נגע אלי כעת מנחת־
ערב׃ ויבן וידבר עמי ויאמר דניאל עתה יצאתי להשכילך בינה׃ בתחלת תחנוניך
יצא דבר ואני באתי להגיד כי חמודות אתה ובין בדבר והבן במראה׃ שבעים שבעים
לחתם ק' טאת ק' נחתך על־עמך ועל־עיר קדשך לכלא הפשע ולחתם חטאות ולכפר עון ולהביא צדק עלמים
ולחתם חזון ונביא ולמשח קדש קדשים׃ ותדע ותשכל מן־מצא דבר להשיב ולבנות
ירושלם עד־משיח נגיד שבעים שבעה ושבעים ששים ושנים תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ
ובצוק העתים׃ ואחרי השבעים ששים ושנים יכרת משיח ואין לו והעיר והקדש ישחית

עם

למלאות מלא אל"ף וא"ו : אנה במקצת מדוייקים בצ"ית טעמים ועיין מ"ש בתילים סימן קי"ו : והחסד הו"או כגעיא בס"ס : והרשענו הרשענו ק' : וסור ב' וסור ממצותיך וסור לבלתי לקמן בהאי סימן : כיום הזה למערבאי כיום ולמדנחאי כהיום : במעלם הע"ין בחטף פתח : יהוה לנו בשת הפנים בהרבה דפוסים כתוב בשם של אל"ף דל"ת וצריך להיות בשם המיוחד ושבפסוק הנמשך באל"ף דל"ת ע"פה דישעיה סימן כ"ח : למלכינו לשרינו כן כתיב לשרינו בלא וא"ו בתחלת המלה למערבאי ולמדנחאי ולשרינו בו"או : את דבריו דברו ק' : ושמע עיין מ"ש בס' פלג סימן כ"ג : פקחה פקח ק' : אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ברונן של ספרים מדוייקים שלשתן בשם של אדנות ועיין במסרה גדולה אות הא"לף ומ"ש המגיה שם : כעת מנחת ערב החכם לונזאנו הגיה בספרו בעת בב"ית וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחלוף זה אבל בספרים מדוייקים שלפני בכ"ף : ולחתם ולהתם ק' ודין הוא חד מן ד' מלין כתי' ח' וקרי' ה"א וסימן בשיר השירים א' ומשלי כ' : ולחתם חטאות חטאת ק' :

ופל

עִם נָגִיד הַבָּא וְקִצּוֹ בַשֶּׁטֶף וְעַד קֵץ מִלְחָמָה נֶחֱרֶצֶת שֹׁמֵמוֹת׃ וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שָׁבוּעַ
אֶחָד וַחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית זֶבַח וּמִנְחָה וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם וְעַד־כָּלָה וְנֶחֱרָצָה תִּתַּךְ עַל־
שֹׁמֵם׃ * בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס דָּבָר נִגְלָה לְדָנִיֵּאל אֲשֶׁר־נִקְרָא י
שְׁמוֹ בֵּלְטְשַׁאצַּר וֶאֱמֶת הַדָּבָר וְצָבָא גָדוֹל וּבִין אֶת־הַדָּבָר וּבִינָה לוֹ בַּמַּרְאֶה׃ בַּיָּמִים הָהֵם
אֲנִי דָנִיֵּאל הָיִיתִי מִתְאַבֵּל שְׁלֹשָׁה שָׁבֻעִים יָמִים׃ לֶחֶם חֲמֻדוֹת לֹא אָכַלְתִּי וּבָשָׂר וָיַיִן לֹא־
בָא אֶל־פִּי וְסוֹךְ לֹא־סָכְתִּי עַד־מְלֹאת שְׁלֹשֶׁת שָׁבֻעִים יָמִים׃ וּבְיוֹם עֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַאֲנִי הָיִיתִי עַל יַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל הוּא חִדָּקֶל׃ וָאֶשָּׂא אֶת־עֵינַי
וָאֵרֶא וְהִנֵּה אִישׁ־אֶחָד לָבוּשׁ בַּדִּים וּמָתְנָיו חֲגֻרִים בְּכֶתֶם אוּפָז׃ וּגְוִיָּתוֹ כְתַרְשִׁישׁ וּפָנָיו
כְּמַרְאֵה בָרָק וְעֵינָיו כְּלַפִּידֵי אֵשׁ וּזְרֹעֹתָיו וּמַרְגְּלֹתָיו כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל וְקוֹל דְּבָרָיו כְּקוֹל הָמוֹן׃
וְרָאִיתִי אֲנִי דָנִיֵּאל לְבַדִּי אֶת־הַמַּרְאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת־הַמַּרְאָה אֲבָל
חֲרָדָה גְדֹלָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְרְחוּ בְּהֵחָבֵא׃ וַאֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי וָאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְלֹא נִשְׁאַר־בִּי כֹּחַ וְהוֹדִי נֶהְפַּךְ עָלַי לְמַשְׁחִית וְלֹא עָצַרְתִּי כֹּחַ׃ וָאֶשְׁמַע אֶת־
קוֹל דְּבָרָיו וּכְשָׁמְעִי אֶת־קוֹל דְּבָרָיו וַאֲנִי הָיִיתִי נִרְדָּם עַל־פָּנַי וּפָנַי אָרְצָה׃ וְהִנֵּה־יָד נָגְעָה
בִּי וַתְּנִיעֵנִי עַל־בִּרְכַּי וְכַפּוֹת יָדָי׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי דָּנִיֵּאל אִישׁ־חֲמֻדוֹת הָבֵן בַּדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי
דֹּבֵר אֵלֶיךָ וַעֲמֹד עַל־עָמְדֶךָ כִּי עַתָּה שֻׁלַּחְתִּי אֵלֶיךָ וּבְדַבְּרוֹ עִמִּי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עָמַדְתִּי
מַרְעִיד׃ וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל־תִּירָא דָנִיֵּאל כִּי מִן־הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת־לִבְּךָ לְהָבִין
וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ וַאֲנִי־בָאתִי בִּדְבָרֶיךָ׃ וְשַׂר מַלְכוּת פָּרַס עֹמֵד
לְנֶגְדִּי עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם וְהִנֵּה מִיכָאֵל אַחַד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁנִים בָּא לְעָזְרֵנִי וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי שָׁם
אֵצֶל מַלְכֵי פָרָס׃ וּבָאתִי לַהֲבִינְךָ אֵת אֲשֶׁר־יִקְרָה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־עוֹד חָזוֹן
לַיָּמִים׃ וּבְדַבְּרוֹ עִמִּי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה נָתַתִּי פָנַי אַרְצָה וְנֶאֱלָמְתִּי׃ וְהִנֵּה כִּדְמוּת בְּנֵי אָדָם
נֹגֵעַ עַל־שְׂפָתָי וָאֶפְתַּח־פִּי וָאֲדַבְּרָה וָאֹמְרָה אֶל־הָעֹמֵד לְנֶגְדִּי אֲדֹנִי בַּמַּרְאָה נֶהֶפְכוּ צִירַי עָלַי
וְלֹא עָצַרְתִּי כֹּחַ׃ וְהֵיךְ יוּכַל עֶבֶד אֲדֹנִי זֶה לְדַבֵּר עִם־אֲדֹנִי זֶה וַאֲנִי מֵעַתָּה לֹא־יַעֲמָד־בִּי
כֹחַ וּנְשָׁמָה לֹא נִשְׁאֲרָה־בִי׃ וַיֹּסֶף וַיִּגַּע־בִּי כְּמַרְאֵה אָדָם וַיְחַזְּקֵנִי׃ וַיֹּאמֶר אַל־תִּירָא
אִישׁ־חֲמֻדוֹת שָׁלוֹם לָךְ חֲזַק וַחֲזָק וּכְדַבְּרוֹ עִמִּי הִתְחַזַּקְתִּי וָאֹמְרָה יְדַבֵּר אֲדֹנִי כִּי חִזַּקְתָּנִי׃
וַיֹּאמֶר הֲיָדַעְתָּ לָמָּה־בָּאתִי אֵלֶיךָ וְעַתָּה אָשׁוּב לְהִלָּחֵם עִם־שַׂר פָּרָס וַאֲנִי יוֹצֵא וְהִנֵּה שַׂר־יָוָן
בָּא׃ אֲבָל אַגִּיד לְךָ אֶת־הָרָשׁוּם בִּכְתָב אֱמֶת וְאֵין אֶחָד מִתְחַזֵּק עִמִּי עַל־אֵלֶּה כִּי אִם־מִיכָאֵל
שַׂרְכֶם׃ * וַאֲנִי בִּשְׁנַת אַחַת לְדָרְיָוֶשׁ הַמָּדִי עָמְדִי לְמַחֲזִיק וּלְמָעוֹז לוֹ׃ יא
וְעַתָּה אֱמֶת אַגִּיד לָךְ הִנֵּה־עוֹד שְׁלֹשָׁה מְלָכִים עֹמְדִים לְפָרַס וְהָרְבִיעִי יַעֲשִׁיר עֹשֶׁר־גָּדוֹל
מִכֹּל וּכְחֶזְקָתוֹ בְעָשְׁרוֹ יָעִיר הַכֹּל אֵת מַלְכוּת יָוָן׃ וְעָמַד מֶלֶךְ גִּבּוֹר וּמָשַׁל מִמְשָׁל רַב וְעָשָׂה
כִּרְצוֹנוֹ׃ וּכְעָמְדוֹ תִּשָּׁבֵר מַלְכוּתוֹ וְתֵחָץ לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמָיִם וְלֹא לְאַחֲרִיתוֹ וְלֹא כְמָשְׁלוֹ
אֲשֶׁר מָשָׁל כִּי תִנָּתֵשׁ מַלְכוּתוֹ וְלַאֲחֵרִים מִלְּבַד־אֵלֶּה׃ וְיֶחֱזַק מֶלֶךְ־הַנֶּגֶב וּמִן־שָׂרָיו וְיֶחֱזַק
עליו

ועל כנף שקוצים במסורת פרשת ויחי נמסר סימן מן ט׳ על דסבירין עד וקרינן על וזה אחד מהם ועיין מ״ש בנחמיה סימן י״ב : בלטאשצר אל״ף י
קדים למ״ין ע״פ המסורת שכתבתי בסוף סימן ד׳ : נגעה בי הבי״ת דגושה בספרים כ״י : נהפכו צירי נהפכו ב׳ וסימן כי נהפכו עליה צריה סמוך
א׳ד׳ודין׳ עבד אדני זה מלרע לדבר עם אדני זה מלעיל וכמסו׳ב׳ נטעם סופר ישר הדין ותידך וינס אדני דריש סופטים והא דנמסר טעם במ״ב
ב׳ נטעם סופר ישר עבד אדני זה רישא דקרא נקט וקושטא דמלתא דאסיפיה קאי כדאמרן ועיין מ״ש בריש שופטי׳ : נשארה בי ברוב הספרים הא״ק
בחטף פתח וכי״א כי רפויה : ויחזקני בחי״ת פתח והז״ין דגושה לא היו״ד : חזק בפתח : וחזק בקמץ הז״ין : למה־באתי כ״כ בספרי ספרד :
וכחזקתו בכ״ף כמ״ש נל״ה ב׳ סימן כ״ו : מלך גבור בס״א כ״י ישן אחד כתוב גדול במקום גבור וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחילוף זה יא
ולא נמצא כן בשאר ספרים וגם בפירושי המפרשים כתיב גבור : ובעמדו בכ״ף :

ממשל

עָלָיו וּמָשַׁל מִמְשָׁל רַב מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ וּלְקֵץ שָׁנִים יִתְחַבָּרוּ וּבַת מֶלֶךְ־הַנֶּגֶב תָּבוֹא אֶל־מֶלֶךְ
הַצָּפוֹן לַעֲשׂוֹת מֵישָׁרִים וְלֹא־תַעְצֹר כּוֹחַ הַזְּרוֹעַ וְלֹא יַעֲמֹד וּזְרֹעוֹ וְתִנָּתֵן הִיא וּמְבִיאֶיהָ
וְהַיֹּלְדָהּ וּמַחֲזִקָהּ בָּעִתִּים׃ וְעָמַד מִנֵּצֶר שָׁרָשֶׁיהָ כַּנּוֹ וְיָבֹא אֶל־הַחַיִל וְיָבֹא בְּמָעוֹז מֶלֶךְ הַצָּפוֹן
וְעָשָׂה בָהֶם וְהֶחֱזִיק׃ וְגַם אֱלֹהֵיהֶם עִם־נְסִכֵיהֶם עִם־כְּלֵי חֶמְדָּתָם כֶּסֶף וְזָהָב בַּשְּׁבִי יָבִא
מִצְרָיִם וְהוּא שָׁנִים יַעֲמֹד מִמֶּלֶךְ הַצָּפוֹן׃ וּבָא בְּמַלְכוּת מֶלֶךְ הַנֶּגֶב וְשָׁב אֶל־אַדְמָתוֹ׃ וּבנו* ובניו ק׳
יִתְגָּרוּ וְאָסְפוּ הֲמוֹן חֲיָלִים רַבִּים וּבָא בוֹא וְשָׁטַף וְעָבָר וְיָשֹׁב וְיִתְגָּרוּ* עַד־מָעֻזֹּה׃ וְיִתְמַרְמַר יתגרה ק׳ מעזו ק׳
מֶלֶךְ הַנֶּגֶב וְיָצָא וְנִלְחַם עִמּוֹ עִם־מֶלֶךְ הַצָּפוֹן וְהֶעֱמִיד הָמוֹן רָב וְנִתַּן הֶהָמוֹן בְּיָדוֹ׃ וְנִשָּׂא
הֶהָמוֹן יָרוֹם לְבָבוֹ וְהִפִּיל רִבֹּאוֹת וְלֹא יָעוֹז׃ וְשָׁב מֶלֶךְ הַצָּפוֹן וְהֶעֱמִיד הָמוֹן רַב מִן־הָרִאשׁוֹן ורם ק׳
וּלְקֵץ הָעִתִּים שָׁנִים יָבוֹא בוֹא בְּחַיִל גָּדוֹל וּבִרְכוּשׁ רָב׃ וּבָעִתִּים הָהֵם רַבִּים יַעַמְדוּ עַל־
מֶלֶךְ הַנֶּגֶב וּבְנֵי פָּרִיצֵי עַמְּךָ יִנַּשְּׂאוּ לְהַעֲמִיד חָזוֹן וְנִכְשָׁלוּ׃ וְיָבֹא מֶלֶךְ הַצָּפוֹן וְיִשְׁפֹּךְ
סוֹלְלָה וְלָכַד עִיר מִבְצָרוֹת וּזְרֹעוֹת הַנֶּגֶב לֹא יַעֲמֹדוּ וְעַם מִבְחָרָיו וְאֵין כֹּחַ לַעֲמֹד׃ וְיַעַשׂ
הַבָּא אֵלָיו כִּרְצוֹנוֹ וְאֵין עוֹמֵד לְפָנָיו וְיַעֲמֹד בְּאֶרֶץ־הַצְּבִי וְכָלָה בְיָדוֹ׃ וְיָשֵׂם פָּנָיו לָבוֹא בְּתֹקֶף
כָּל־מַלְכוּתוֹ וִישָׁרִים עִמּוֹ וְעָשָׂה וּבַת הַנָּשִׁים יִתֶּן־לוֹ לְהַשְׁחִיתָהּ וְלֹא תַעֲמֹד וְלֹא־לוֹ תִהְיֶה׃
וְיָשֵׁב* פָּנָיו לְאִיִּים וְלָכַד רַבִּים וְהִשְׁבִּית קָצִין חֶרְפָּתוֹ לוֹ בִּלְתִּי חֶרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ׃ וְיָשֵׁב פָּנָיו וישם ק׳
לְמָעוּזֵּי אַרְצוֹ וְנִכְשַׁל וְנָפַל וְלֹא יִמָּצֵא׃ וְעָמַד עַל־כַּנּוֹ מַעֲבִיר נוֹגֵשׂ הֶדֶר
מַלְכוּת וּבְיָמִים אֲחָדִים יִשָּׁבֵר וְלֹא בְאַפַּיִם וְלֹא בְמִלְחָמָה׃ וְעָמַד עַל־כַּנּוֹ נִבְזֶה וְלֹא־נָתְנוּ
עָלָיו הוֹד מַלְכוּת וּבָא בְשַׁלְוָה וְהֶחֱזִיק מַלְכוּת בַּחֲלַקְלַקּוֹת׃ וּזְרֹעוֹת הַשֶּׁטֶף יִשָּׁטְפוּ מִלְּפָנָיו
וְיִשָּׁבֵרוּ וְגַם נְגִיד בְּרִית׃ וּמִן־הִתְחַבְּרוּת אֵלָיו יַעֲשֶׂה מִרְמָה וְעָלָה וְעָצַם בִּמְעַט־גּוֹי׃
בְּשַׁלְוָה וּבְמִשְׁמַנֵּי מְדִינָה יָבוֹא וְעָשָׂה אֲשֶׁר לֹא־עָשׂוּ אֲבֹתָיו וַאֲבוֹת אֲבֹתָיו בִּזָּה וְשָׁלָל וּרְכוּשׁ
לָהֶם יִבְזוֹר וְעַל מִבְצָרִים יְחַשֵּׁב מַחְשְׁבֹתָיו וְעַד־עֵת׃ וְיָעֵר כֹּחוֹ וּלְבָבוֹ עַל־מֶלֶךְ הַנֶּגֶב בְּחַיִל
גָּדוֹל וּמֶלֶךְ הַנֶּגֶב יִתְגָּרֶה לַמִּלְחָמָה בְּחַיִל־גָּדוֹל וְעָצוּם עַד־מְאֹד וְלֹא יַעֲמֹד כִּי־יַחְשְׁבוּ עָלָיו
מַחֲשָׁבוֹת׃ וְאֹכְלֵי פַת־בָּגוֹ יִשְׁבְּרוּהוּ וְחֵילוֹ יִשְׁטוֹף וְנָפְלוּ חֲלָלִים רַבִּים׃ וּשְׁנֵיהֶם הַמְּלָכִים
לְבָבָם לְמֵרָע וְעַל־שֻׁלְחָן אֶחָד כָּזָב יְדַבֵּרוּ וְלֹא תִצְלָח כִּי־עוֹד קֵץ לַמּוֹעֵד׃ וְיָשֹׁב אַרְצוֹ בִּרְכוּשׁ
גָּדוֹל וּלְבָבוֹ עַל־בְּרִית קֹדֶשׁ וְעָשָׂה וְשָׁב לְאַרְצוֹ׃ לַמּוֹעֵד יָשׁוּב וּבָא בַנֶּגֶב וְלֹא־תִהְיֶה כָרִאשֹׁנָה
וְכָאַחֲרֹנָה׃ וּבָאוּ בוֹ צִיִּים כִּתִּים וְנִכְאָה וְשָׁב וְזָעַם עַל־בְּרִית־קוֹדֶשׁ וְעָשָׂה וְשָׁב וְיָבֵן עַל־
עֹזְבֵי בְּרִית קֹדֶשׁ׃ וּזְרֹעִים מִמֶּנּוּ יַעֲמֹדוּ וְחִלְּלוּ הַמִּקְדָּשׁ הַמָּעוֹז וְהֵסִירוּ הַתָּמִיד וְנָתְנוּ הַשִּׁקּוּץ
מְשֹׁמֵם׃ וּמַרְשִׁיעֵי בְרִית יַחֲנִיף בַּחֲלַקּוֹת וְעַם יֹדְעֵי אֱלֹהָיו יַחֲזִקוּ וְעָשׂוּ׃ וּמַשְׂכִּילֵי עָם
יָבִינוּ לָרַבִּים וְנִכְשְׁלוּ בְּחֶרֶב וּבְלֶהָבָה בִּשְׁבִי וּבְבִזָּה יָמִים׃ וּבְהִכָּשְׁלָם יֵעָזְרוּ עֵזֶר מְעָט וְנִלְווּ
עֲלֵיהֶם רַבִּים בַּחֲלַקְלַקּוֹת׃ וּמִן־הַמַּשְׂכִּילִים יִכָּשְׁלוּ לִצְרוֹף בָּהֶם וּלְבָרֵר וְלַלְבֵּן עַד־עֵת קֵץ
כִּי־עוֹד לַמּוֹעֵד׃ וְעָשָׂה כִרְצוֹנוֹ הַמֶּלֶךְ וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְגַּדֵּל עַל־כָּל־אֵל וְעַל אֵל אֵלִים יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת
וְהִצְלִיחַ עַד־כָּלָה זַעַם כִּי נֶחֱרָצָה נֶעֱשָׂתָה׃ וְעַל־אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו לֹא יָבִין וְעַל־חֶמְדַּת נָשִׁים

ועל

ממשל רב בחירק הם״ס: ולא תעצר כוח למערבאי מלא וא״ו ולמדנחאי בלא וא״ו: וגם אלהיהם בס״ם יש געיא באמצע החטף סגול: ובנו ובניו ק׳: ויתגרו ויתגרה ק׳: מעזה מעזו ק׳: ירום ורם ק׳: ינשאו במקצת ספרים הנו״ן בקמץ ובס״ם בפתח והשי״ן דגושה ונמסר עליו לית: ועם מבחריו לדעת הגאון רבינו סעדיה זאת המלה מבחריו כתיב מבצריו ק׳ וכבר נתקשה בזה המגיה בהקדמת מקרא גדולה: וישב פניו לאיים וישם ק׳: למעוזי נכתב בו״או עם דגש אחריו: כי יחשבו בשני שואים והם שנים במסורת וחברו יחשבו רעה לי תילים מ״א: פת בגו במדוייקים תרתין מלין: ברית קודש ליה מלא: ובבזה ימים במקצת דפוסים חדשים וגם מהישנים ימים רבים ואין כן בספרים כ״י המדוייקים: וללבן י״ם שכתוב וְלַלְבֵּן ושנים הוא וכן כתב רד״ק שהוא פועל יוצא מההפעיל: כי נחרצה הכ״ף במאריך:

הביר

ועל־כל־אלוה לא יבין כי על־כל יתגדל׃ ולאלה מעזים על־כנו יכבד ולאלוה אשר לא־
ידעהו אבתיו יכבד בזהב ובכסף ובאבן יקרה ובחמדות׃ ועשה למבצרי מעזים עם־אלוה
נכר אשר הכיר ירבה כבוד והמשילם ברבים ואדמה יחלק במחיר׃ ובעת קץ יתנגח יכיר ק׳
עמו מלך הנגב וישתער עליו מלך הצפון ברכב ובפרשים ובאניות רבות ובא בארצות
ושטף ועבר׃ ובא בארץ הצבי ורבות יכשלו ואלה ימלטו מידו אדום ומואב וראשית
בני עמון׃ וישלח ידו בארצות וארץ מצרים לא תהיה לפליטה׃ ומשל במכמני הזהב
והכסף ובכל חמדות מצרים ולבים וכשים במצעדיו׃ ושמעות יבהלהו ממזרח ומצפון
ויצא בחמא גדלה להשמיד ולהחרים רבים׃ ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר־צבי־קדש
ובא עד־קצו ואין עוזר לו׃ * ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על־בני יב
עמך והיתה עת צרה אשר לא־נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך
כל־הנמצא כתוב בספר׃ ורבים מישני אדמת־עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות
לדראון עולם׃ והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד׃
ואתה דניאל סתם הדברים וחתם הספר עד־עת קץ ישטטו רבים ותרבה הדעת׃ וראיתי
אני דניאל והנה שנים אחרים עמדים אחד הנה לשפת היאר ואחד הנה לשפת היאר׃
ויאמר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר עד־מתי קץ הפלאות׃
ואשמע את־האיש ׀ לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו ושמאלו אל־
השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד־עם־קדש תכלינה כל־
אלה׃ ואני שמעתי ולא אבין ואמרה אדני מה אחרית אלה׃ ויאמר לך דניאל כי־
סתמים וחתמים הדברים עד־עת קץ׃ יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים
ולא יבינו כל־רשעים והמשכלים יבינו׃ ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמם ימים
אלף מאתים ותשעים׃ אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה׃
ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימין׃

נשלם ספר דניאל · לעטרת צבי ישראל׃

סכום פסוקי ספר דניאל הם שלש מאות וחמשים ושבעה · וסימן ות״מ״ר לגרל״ך לקץ הימין · הקאפיטולי הם שנים
עשר והסימן הב״ה לנו עזרת מצר ·

ובשנת

ולאלה מעזים האלף בחטף סגול ברוב הספרים וכן חברו שבפסוק וי״ס . ולאלה האלף בלי ניקוד בשניהם או בשוא לבדו · הכיר יכיר ק׳ ·
וישתער בשין כמו נסמך · יבהלהו י״ס יבהלוהו · ובעת ההיא יעמד מיכאל וגו׳ · על בני עמך וגו׳ · ימלט עמך וגו׳ · ב׳ פסוקי׳ אית יב
בהון עמך ועמך וסי׳ ובמה יודע איפוא כ׳ כי אתה ובעת ההיא יעמד מיכאל · מישני כתב הרא״בע בספר צחות אות הוא״ו שיש מחלוקת במלה
זו בין ב״א ובין ב״נ אם היו״ד נחה או נעה ובספר מאזני לשון הקדש כתב שהיו״ד דגושה זרה ואין לה שנית ורד״ק כתב בספר מכלול דף מ״ט
שמצאו שנים בנוסח היו״ד ורבים מישני ומירשתך אשר הורשתנו (ד״ה ב׳ כ׳) וכ״כ רב פעלים באות מ״ם שאלו השנים היו״ד נעה עם הדגש ·
לדראון הדלת בחיריק לא בצירי כמו שראיתי בדפוס כפולי · וככלות נפץ · והמשכילים י״ס חסר יו״ד קדמאה וחילוף כזה יש לעיל בפסוק
והמשכילים יזהרו · שמם חסר וא״ו · המחכה הה״א סמוכה במאריך · לגרלך חסר וא״ו והוא חד מן ד׳ חסר וא״ו בליש׳ וסי׳ כמסר כרים
פ׳ אחרי מות ה׳ ותמוך גורלך בגורל הצדיקים שבתו ומסעכתו יהיו לנו תנחומין לעמוד לקץ הימין ·

תם ונשלם ספר דניאל · שבח לאל אלהי ישראל ·
וגדול מה שנאמר במיכאל : ממה שנאמר בגבריאל :

א וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לִכְלוֹת דְּבַר־יְהוָה מִפִּי יִרְמְיָה הֵעִיר יְהוָה אֶת־רוּחַ
כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס וַיַּעֲבֶר־קוֹל בְּכָל־מַלְכוּתוֹ וְגַם־בְּמִכְתָּב לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר
כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמָיִם וְהוּא־פָקַד
עָלַי לִבְנוֹת־לוֹ בַיִת בִּירוּשָׁלַםִ אֲשֶׁר בִּיהוּדָה׃ מִי־בָכֶם מִכָּל־עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל
לִירוּשָׁלַםִ אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וְיִבֶן אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָםִ׃
וְכָל־הַנִּשְׁאָר מִכָּל־הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר־שָׁם יְנַשְּׂאוּהוּ אַנְשֵׁי מְקֹמוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבִרְכוּשׁ
וּבִבְהֵמָה עִם־הַנְּדָבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָםִ׃ וַיָּקוּמוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לִיהוּדָה וּבִנְיָמִן
וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכֹל הֵעִיר הָאֱלֹהִים אֶת־רוּחוֹ לַעֲלוֹת לִבְנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָםִ׃
וְכָל־סְבִיבֹתֵיהֶם חִזְּקוּ בִידֵיהֶם בִּכְלֵי־כֶסֶף בַּזָּהָב בָּרְכוּשׁ וּבַבְּהֵמָה וּבַמִּגְדָּנוֹת לְבַד עַל־כָּל־
הִתְנַדֵּב׃ וְהַמֶּלֶךְ כּוֹרֶשׁ הוֹצִיא אֶת־כְּלֵי בֵית־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר
מִירוּשָׁלַםִ וַיִּתְּנֵם בְּבֵית אֱלֹהָיו׃ וַיּוֹצִיאֵם כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס עַל־יַד מִתְרְדָת הַגִּזְבָּר וַיִּסְפְּרֵם
לְשֵׁשְׁבַּצַּר הַנָּשִׂיא לִיהוּדָה׃ וְאֵלֶּה מִסְפָּרָם אֲגַרְטְלֵי זָהָב שְׁלֹשִׁים אֲגַרְטְלֵי־כֶסֶף
אָלֶף מַחֲלָפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים׃ כְּפוֹרֵי זָהָב שְׁלֹשִׁים כְּפוֹרֵי כֶסֶף מִשְׁנִים אַרְבַּע מֵאוֹת
וַעֲשָׂרָה כֵּלִים אֲחֵרִים אָלֶף׃ כָּל־כֵּלִים לַזָּהָב וְלַכֶּסֶף חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת הַכֹּל
הֶעֱלָה שֵׁשְׁבַּצַּר עִם הֵעָלוֹת הַגּוֹלָה מִבָּבֶל לִירוּשָׁלָםִ׃ *
ב וְאֵלֶּה׀ בְּנֵי הַמְּדִינָה
הָעֹלִים מִשְּׁבִי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצּוֹר מֶלֶךְ־בָּבֶל לְבָבֶל וַיָּשׁוּבוּ לִירוּשָׁלַםִ וִיהוּדָה אִישׁ (נבוכדנצר ק׳)
לְעִירוֹ׃ אֲשֶׁר־בָּאוּ עִם־זְרֻבָּבֶל יֵשׁוּעַ נְחֶמְיָה שְׂרָיָה רְעֵלָיָה מָרְדֳּכַי בִּלְשָׁן מִסְפָּר בִּגְוַי רְחוּם
בַּעֲנָה מִסְפַּר אַנְשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל׃ בְּנֵי פַרְעֹשׁ אַלְפַּיִם מֵאָה שִׁבְעִים וּשְׁנָיִם׃ בְּנֵי שְׁפַטְיָה
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁבְעִים וּשְׁנָיִם׃ בְּנֵי אָרַח שְׁבַע מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים׃ בְּנֵי־פַחַת מוֹאָב
לִבְנֵי יֵשׁוּעַ יוֹאָב אַלְפַּיִם שְׁמֹנֶה מֵאוֹת וּשְׁנֵים עָשָׂר׃ בְּנֵי עֵילָם אֶלֶף מָאתַיִם חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה׃
בְּנֵי זַתּוּא תְּשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה׃ בְּנֵי זַכָּי שְׁבַע מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים׃ בְּנֵי בָנִי שֵׁשׁ
מֵאוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁנָיִם׃ בְּנֵי בֵבָי שֵׁשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה׃ בְּנֵי עַזְגָּד אֶלֶף מָאתַיִם
עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם׃ בְּנֵי אֲדֹנִיקָם שֵׁשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וְשִׁשָּׁה׃ בְּנֵי בִגְוָי אַלְפַּיִם חֲמִשִּׁים
וְשִׁשָּׁה׃ בְּנֵי עָדִין אַרְבַּע מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה׃ בְּנֵי־אָטֵר לִיחִזְקִיָּה תִּשְׁעִים וּשְׁמֹנָה׃
בְּנֵי בֵצָי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה׃ בְּנֵי יוֹרָה מֵאָה וּשְׁנֵים עָשָׂר׃ בְּנֵי חָשֻׁם מָאתַיִם
עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה׃ בְּנֵי גִבָּר תִּשְׁעִים וַחֲמִשָּׁה׃ בְּנֵי בֵית־לָחֶם מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה׃
אַנְשֵׁי נְטֹפָה חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה׃ אַנְשֵׁי עֲנָתוֹת מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה׃ בְּנֵי עַזְמָוֶת אַרְבָּעִים
וּשְׁנָיִם׃ בְּנֵי קִרְיַת עָרִים כְּפִירָה וּבְאֵרוֹת שְׁבַע מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה׃ בְּנֵי הָרָמָה

וגבע

עזרא

א וּבִשְׁנַת טעם המלה גלגל׳ · לכורש במדוייקי׳ מלא וא״ו וכן במסו׳ ב׳ חסר וסימ׳ העיר ה׳ את. כה אמר כֹּרֶשׁ. כֹּל ממלכות כ״כ · העלות
ב ברוב המדוייקים הה״א בצירי לא בסגול וכן תמצאו שבמסורת ולפי העלות הטכן פ׳ בהעלותך · נבוכדנצור כנוכדנצר ק׳ והם שנים
יתירין וא״ו עפ״ה ואידך לקדר ולממלכות חצור אשר הכה נבוכדראצור (ירמיה מט) ראצור כתיב כמו שכתבתי שם וכן צריך להגיה במסו׳ . ויהודה
בס׳ קדמון כ״י כתוב וליהודה וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מזה בגליון ורבים הספרים אשר אתנו שכתוב בהם ויהודה · רעליה בס״ס
הרי״ש בגעיא והלמ״ד בקמץ · מרדכי בכמה ספרים הדלת בחטף קמץ וכבר כתבתי מזה במגלת אסתר ריש סי׳ ב׳ · מספר בגוי מספר הראשון
פ״א קמוצה והשני פ״א פתוחה רס״י · בני זבי כתב הרא״בע זבי כתוב וק׳ זכי כן׳ בספרי לשונות ע״כ ובספרי שלנו כתיב וק׳ בכ״ף וכמוסר עליו ב׳
זקף קמץ וחברו (בנחמיה סי׳ ז׳) (ובעזרא סי׳ י׳) כתוב חבכיה זבי עתלי והוא בבי״ת ופתח ונמס׳ עליו לית · בני גבר אין דגש בבי״מל ··
בני קרית ערים וגו׳ וארבעים ושלשה ברוב הספרים וארבעים בוא״ו :

וְגָ֫בַע שֵׁ֥שׁ מֵא֖וֹת עֶשְׂרִ֥ים וְאֶחָֽד׃ אַנְשֵׁ֣י מִכְמָ֔ס מֵאָ֖ה עֶשְׂרִ֥ים וּשְׁנָֽיִם׃ אַנְשֵׁ֤י בֵֽית־אֵל֙
וְהָעָ֔י מָאתַ֖יִם עֶשְׂרִ֥ים וּשְׁלֹשָֽׁה׃ בְּנֵ֥י נְב֖וֹ חֲמִשִּׁ֥ים וּשְׁנָֽיִם׃ בְּנֵ֣י מַגְבִּ֔ישׁ מֵאָ֖ה חֲמִשִּׁ֥ים
וְשִׁשָּֽׁה׃ בְּנֵי֙ עֵילָ֣ם אַחֵ֔ר אֶ֕לֶף מָאתַ֖יִם חֲמִשִּׁ֥ים וְאַרְבָּעָֽה׃ בְּנֵ֣י חָרִ֔ם שְׁלֹ֥שׁ מֵא֖וֹת וְעֶשְׂרִֽים׃
בְּנֵי־לֹ֗ד חָדִיד֙ וְאוֹנ֔וֹ שְׁבַ֥ע מֵא֖וֹת עֶשְׂרִ֥ים וַחֲמִשָּֽׁה׃ בְּנֵ֣י יְרֵח֔וֹ שְׁלֹ֥שׁ מֵא֖וֹת אַרְבָּעִ֥ים וַחֲמִשָּֽׁה׃
בְּנֵ֣י סְנָאָ֔ה שְׁלֹ֥שֶׁת אֲלָפִ֖ים וְשֵׁ֥שׁ מֵא֖וֹת וּשְׁלֹשִֽׁים׃ הַכֹּהֲנִ֑ים בְּנֵ֤י יְדַֽעְיָה֙ לְבֵ֣ית יֵשׁ֔וּעַ תְּשַׁ֥ע
מֵא֖וֹת שִׁבְעִ֥ים וּשְׁלֹשָֽׁה׃ בְּנֵ֣י אִמֵּ֔ר אֶ֖לֶף חֲמִשִּׁ֥ים וּשְׁנָֽיִם׃ בְּנֵ֣י פַשְׁח֔וּר אֶ֕לֶף מָאתַ֖יִם
אַרְבָּעִ֥ים וְשִׁבְעָֽה׃ בְּנֵ֣י חָרִ֔ם אֶ֖לֶף וְשִׁבְעָ֥ה עָשָֽׂר׃
הַלְוִיִּ֑ם בְּנֵי־יֵשׁ֧וּעַ וְקַדְמִיאֵ֛ל לִבְנֵ֥י הוֹדַוְיָ֖ה שִׁבְעִ֥ים וְאַרְבָּעָֽה׃ הַֽמְשֹׁרְרִ֑ים בְּנֵ֣י אָסָ֔ף מֵאָ֖ה עֶשְׂרִ֥ים
וּשְׁמֹנָֽה׃ בְּנֵ֣י הַשֹּׁעֲרִ֗ים בְּנֵי־שַׁלּ֤וּם בְּנֵי־אָטֵר֙ בְּנֵי־טַלְמ֔וֹן בְּנֵי־עַקּ֖וּב בְּנֵ֣י חֲטִיטָ֑א בְּנֵ֣י שֹׁבָ֔י
הַכֹּ֕ל מֵאָ֖ה שְׁלֹשִׁ֥ים וְתִשְׁעָֽה׃ הַנְּתִינִ֑ים בְּנֵי־צִיחָ֥א בְנֵי־חֲשׂוּפָ֖א בְּנֵ֥י טַבָּעֽוֹת׃ בְּנֵי־קֵרֹ֥ס
בְּנֵי־סִיעֲהָ֖א בְּנֵ֥י פָדֽוֹן׃ בְּנֵי־לְבָנָ֥ה בְנֵי־חֲגָבָ֖ה בְּנֵ֥י עַקּֽוּב׃ בְּנֵי־חָגָ֥ב בְּנֵי־שַׁמְלַ֖י בְּנֵ֥י חָנָֽן׃ בְּנֵי־ שלמי ק
גִדֵּ֥ל בְּנֵי־גַ֖חַר בְּנֵ֥י רְאָיָֽה׃ בְּנֵי־רְצִ֥ין בְּנֵי־נְקוֹדָ֖א בְּנֵ֥י גַזָּֽם׃ בְּנֵי־עֻזָּ֥א בְנֵי־פָסֵ֖חַ בְּנֵ֥י בֵסָֽי׃
בְּנֵי־אַסְנָ֥ה בְנֵי־מְעוּנִ֖ים בְּנֵ֥י נְפִיסִֽים׃ בְּנֵי־בַקְבּ֥וּק בְּנֵי־חֲקוּפָ֖א בְּנֵ֥י חַרְחֽוּר׃ בְּנֵי־בַצְל֥וּת נפוסים ק
בְּנֵי־מְחִידָ֖א בְּנֵ֥י חַרְשָֽׁא׃ בְּנֵי־בַרְק֥וֹס בְּנֵי־סִֽיסְרָ֖א בְּנֵי־תָֽמַח׃ בְּנֵ֥י נְצִ֖יחַ בְּנֵ֥י חֲטִיפָֽא׃
בְּנֵ֖י עַבְדֵ֣י שְׁלֹמֹ֑ה בְּנֵי־סֹטַ֥י בְּנֵי־הַסֹּ֖פֶרֶת בְּנֵ֥י פְרוּדָֽא׃ בְּנֵי־יַעְלָ֥ה בְנֵי־דַרְק֖וֹן בְּנֵ֥י גִדֵּֽל׃ בְּנֵ֧י
שְׁפַטְיָ֣ה בְנֵי־חַטִּ֗יל בְּנֵ֛י פֹּכֶ֥רֶת הַצְּבָיִ֖ים בְּנֵ֥י אָמִֽי׃ כָּל־הַנְּתִינִ֔ים וּבְנֵ֖י עַבְדֵ֣י שְׁלֹמֹ֑ה שְׁלֹ֥שׁ מֵא֖וֹת
תִּשְׁעִ֥ים וּשְׁנָֽיִם׃ וְאֵ֣לֶּה הָעֹלִ֗ים מִתֵּ֥ל מֶ֙לַח֙ תֵּ֣ל חַרְשָׁ֔א כְּר֥וּב אַדָּ֖ן אִמֵּ֑ר וְלֹ֣א
יָֽכְל֗וּ לְהַגִּ֤יד בֵּית־אֲבוֹתָם֙ וְזַרְעָ֔ם אִ֥ם מִֽיִּשְׂרָאֵ֖ל הֵֽם׃ בְּנֵי־דְלָיָ֥ה בְנֵי־טוֹבִיָּ֖ה בְּנֵ֣י נְקוֹדָ֑א שֵׁ֥שׁ
מֵא֖וֹת חֲמִשִּׁ֥ים וּשְׁנָֽיִם׃ וּמִבְּנֵי֙ הַכֹּ֣הֲנִ֔ים בְּנֵ֥י חֳבַיָּ֖ה בְּנֵ֣י הַקּ֑וֹץ בְּנֵ֣י בַרְזִלַּ֗י אֲשֶׁ֨ר לָקַ֜ח מִבְּנ֨וֹת
בַּרְזִלַּ֤י הַגִּלְעָדִי֙ אִשָּׁ֔ה וַיִּקָּרֵ֖א עַל־שְׁמָֽם׃ אֵ֗לֶּה בִּקְשׁ֛וּ כְתָבָ֥ם הַמִּתְיַחְשִׂ֖ים וְלֹ֣א נִמְצָ֑אוּ וַיְגֹאֲל֖וּ
מִן־הַכְּהֻנָּֽה׃ וַיֹּ֤אמֶר הַתִּרְשָׁ֙תָא֙ לָהֶ֔ם אֲשֶׁ֥ר לֹא־יֹאכְל֖וּ מִקֹּ֣דֶשׁ הַקֳּדָשִׁ֑ים עַ֛ד עֲמֹ֥ד כֹּהֵ֖ן לְאוּרִ֥ים
וּלְתֻמִּֽים׃ כָּל־הַקָּהָ֖ל כְּאֶחָ֑ד אַרְבַּ֣ע רִבּ֔וֹא אַלְפַּ֖יִם שְׁלֹשׁ־מֵא֥וֹת שִׁשִּֽׁים׃ מִלְּבַד֙ עַבְדֵיהֶ֣ם
וְאַמְהֹתֵיהֶ֔ם אֵ֕לֶּה שִׁבְעַ֣ת אֲלָפִ֔ים שְׁלֹ֥שׁ מֵא֖וֹת שְׁלֹשִׁ֣ים וְשִׁבְעָ֑ה וְלָהֶ֛ם מְשֹׁרְרִ֥ים וּמְשֹׁרְר֖וֹת
מָאתָֽיִם׃ סוּסֵיהֶ֕ם שְׁבַ֥ע מֵא֖וֹת שְׁלֹשִׁ֣ים וְשִׁשָּׁ֑ה פִּרְדֵיהֶ֕ם מָאתַ֖יִם אַרְבָּעִ֥ים וַחֲמִשָּֽׁה׃
גְּמַ֨לֵּיהֶ֔ם אַרְבַּ֣ע מֵא֔וֹת שְׁלֹשִׁ֖ים וַחֲמִשָּׁ֑ה חֲמֹרִ֕ים שֵׁ֣שֶׁת אֲלָפִ֔ים שְׁבַ֥ע מֵא֖וֹת וְעֶשְׂרִֽים׃
וּמֵרָאשֵׁי֙ הָֽאָב֔וֹת בְּבוֹאָ֕ם לְבֵ֥ית יְהוָ֖ה אֲשֶׁ֣ר בִּירוּשָׁלִָ֑ם הִֽתְנַדְּבוּ֙ לְבֵ֣ית הָאֱלֹהִ֔ים לְהַעֲמִיד֖וֹ עַל־
מְכוֹנֽוֹ׃ כְּכֹחָם֮ נָתְנ֣וּ לְאוֹצַ֣ר הַמְּלָאכָה֒ זָהָ֗ב דַּרְכְּמוֹנִים֙ שֵׁשׁ־רִבָּ֔אוֹת וָאֶ֑לֶף וְכֶ֗סֶף מָנִ֛ים
חֲמֵ֥שֶׁת אֲלָפִ֖ים וְכָתְנֹ֥ת כֹּהֲנִ֖ים מֵאָֽה׃ וַיֵּשְׁב֣וּ הַכֹּהֲנִ֣ים וְהַ֠לְוִיִּם וּמִן־הָעָ֨ם וְהַמְשֹׁרְרִ֧ים
וְהַשּׁוֹעֲרִ֛ים וְהַנְּתִינִ֖ים בְּעָרֵיהֶ֑ם וְכָל־יִשְׂרָאֵ֖ל בְּעָרֵיהֶֽם׃ *

ויגע

חדיד ואונו בשני דלת"ין · המשררים בס"א במארך · טלמון ברוב הספרים מלא וא"ו : בני סיעהא בכ"א בגעיא בס"ס · בני שמלי שלמי ק' ובשי"ן שמאלית ברוב המדוייקים כמ"ס (בנחמיה סי' ז') · בני נקודא ברוב ספרים באלף · בני אסנה י"ס אסנא באל"ף ובאמת שיש חלוף גדול בספרים בספר דניאל ועזרא בכמה שמו"ת ובכמה מלות בלשון תרגום שסופי תיבות שלהן אל"ף או ה"א עד שאין שני ספרים מסכימים לגרסא אחת ואפילו ספר אחד פעם כתוב בה"א ופעם באל"ף ולא הקפדתי כל כך בחילופן לפי שהאל"ף והה"א אחיות אותיות הבסימה ומי שירצה לכתוב אל"ף יכתוב ולכתוב ה"א יכתוב כמ"ס רד"ק בריש ד"ה עיין שם · נפיסים נפוסים ק' · בני בצלות אין געיא בבי"ת בני. בני סיסרא בגעיא · בני יעלה העי"ן בשוא לבד וכן חברו (שבנחמיה סי' ז') והתם כתיב אל"ף והכא ה"א · הצביים בכמה מדוייקי' בשני יוד"ין · העלים במדוייקים חסר וא"ו · בית אבותם במקצת מדוייקים מלא וא"ו וכן דינו מכח המסורת שנמנה במספר החסרים ולא יכלו להגיד בית אבתם בתראה שהוא (בנחמיה סי' ז') · חביה בספרים ספרדים החי"ת בחטף קמץ וכן (בנחמיה ז') · הגלעדי אשה עיין מ"ס (בד"ה ב' כ"א) · אלה בקשו קלה הקו"ף · המתיחשים בספרים מדוייקים כ"י החי"ת בשוא לבדו · הקדשים הקו"ף בחטף קמץ · כל הקהל וגו' שלש מאות ששים י"ס וששים נוא"ו · שש רבאות בס"ם האל"ף נחה ׃

מכונתו

ג ויגע החדש השביעי ובני ישראל בערים ויאספו העם כאיש אחד אל ירושלם: ויקם ישוע
בן יוצדק ואחיו הכהנים וזרבבל בן שאלתיאל ואחיו ויבנו את מזבח אלהי ישראל להעלות
מכונותיו ק׳ עליו עלות ככתוב בתורת משה איש האלהים: ויכינו המזבח על מכונתו כי באימה
ויעלו ק׳ עליהם מעמי הארצות ויעל עליו עלות ליהוה עלות לבקר ולערב:
ויעשו את חג הסכות ככתוב ועלת יום ביום במספר כמשפט דבר יום ביומו: ואחרי כן
עלת תמיד ולחדשים ולכל מועדי יהוה המקדשים ולכל מתנדב נדבה ליהוה: מיום אחד
לחדש השביעי החלו להעלות עלות ליהוה והיכל יהוה לא יסד: ויתנו כסף לחצבים
ולחרשים ומאכל ומשתה ושמן לצדנים ולצרים להביא עצי ארזים מן הלבנון אל ים יפוא
כרשיון כורש מלך פרס עליהם: ובשנה השנית לבואם אל בית האלהים
לירושלם בחדש השני החלו זרבבל בן שאלתיאל וישוע בן יוצדק ושאר אחיהם | הכהנים
והלוים וכל הבאים מהשבי ירושלם ויעמידו את הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח
על מלאכת בית יהוה: ויעמד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה כאחד לנצח על
עשה המלאכה בבית האלהים בני חנדד בניהם ואחיהם הלוים: ויסדו הבנים את היכל
יהוה ויעמידו הכהנים מלבשים בחצצרות והלוים בני אסף במצלתים להלל את יהוה על
ידי דויד מלך ישראל: ויענו בהלל ובהודת ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו על ישראל
וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל ליהוה על הוסד בית יהוה: ורבים מהכהנים והלוים
וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם בכים בקול
גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול: ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול
בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה והקול נשמע עד למרחוק: *
ד וישמעו צרי יהודה ובנימן כי בני הגולה בונים היכל ליהוה אלהי ישראל: ויגשו אל
ולו ק׳ זרבבל ואל ראשי האבות ויאמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם ולא | אנחנו
זבחים מימי אסרחדן מלך אשור המעלה אתנו פה: ויאמר להם זרבבל וישוע ושאר
ראשי האבות לישראל לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי אנחנו יחד נבנה ליהוה אלהי
ישראל כאשר צונו המלך כורש מלך פרס: ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה
ומבהלים ק׳ ומבלהים אותם לבנות: וסכרים עליהם יועצים להפר עצתם כל ימי כורש מלך פרס
ועד מלכות דריוש מלך פרס: ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על
ישבי יהודה וירושלם: ובימי ארתחששתא כתב בשלם מתרדת טבאל ושאר
כנותיו ק׳ כנותו על ארתחששתא מלך פרס וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתרגם ארמית:

רחום

ג מכונתו מכונתיו ק׳. ויעלו ויעלו קרי · ועלת יום ביום כן כתיב ועלת לא ועולות במ״ס בדפוס רע״ח מויניציה · כמשפט הכ״ף פתוחה במדוייקי׳ וכן דינה מכח המסורת דפ׳ משפטים (ומלכים ב׳ יז) · המקדשים כ״כ בלא מאריך בה״א בס״ס · ושמן לצדנים ברוב המדוייקים חסר יו״ד קדמאה וכן נכון עפ״ה (דשופטים יח) ושם האדכתי · אל ים יפוא חד מן י״ב מלין דכתיב אל״ף בסוף תיבותא ולא קריין וסי׳ במסו׳ ריש סדר לך לך (ודפוש׳ ג)

ד במצלתים הבי״ת נפתח עפ״ה וחברו אסף הראש (בד״ה א יו) ובשניהם הבי״ת סמוכה במאריך והמ״ס קלה בס״ס · להלל את ה׳ בדפוס ישן להלל אל ה׳ וטעות הוא · ולא אנחנו ולו אנחנו ק׳ · אסרחדן חדא מלה וי״ס תרתין מלין כמ״ש במלכים וישעיה ז׳ · ומבלהים ומבהלים ק׳ · וסכרים כל ליסנא דאגרא כתיב סי״ן בר מן דין דכתיב סמ״ך כמ״ש במזמור ס״ג · ובימי ארתחששתא בספרים מדוייקי׳ זה לבדו תי״ו שניה בקמץ וכן נמסר עליו ל׳ וכל ארתחששתא שבענין שי״ן ראשונה ימנית ושניה שמאלית ברוב הספרים ובקצתן כתוב סמ״ך בכולן במקום שי״ן שנייה אמנם במסורת נמסר סימן מן ריש סיפרא עד ואחר הדברים האלה סי׳ ז׳ ארתחששתא בשי״ן ומשם עד סוף סיפרא ארתחשסתא בסמ״ך וכלהון ארתחשסתא קרי בסמ״ך כן מצאתי במסורת טוליטולא · כנותו כנותיו ק׳ ובספרים מדוייקים הנו״ן בקמץ והוא״ו כתב בחולם כמו שהיא כתב במלת בנותהון וכנותיה שבענין וכתב רד״ק שיש לנו כיוצא בזה בדברי רז״ל בפ״ק דכריתות מי דמי שבת וע״א תנא יתהון בכנותהון פי׳ בדיניהם ובכל המתחבר אליהם ע״כ ואיכא נוס׳ אח׳ התם ואין זה מכוונת החיבור ועיין בערוך ערך כן הראשון ·

רחום בעל-טעם ושמשי ספרא כתבו אגרה חדה על-ירושלם לארתחששתא מלכא
כנמא׃ אדין רחום בעל-טעם ושמשי ספרא ושאר כנותהון דיניא ואפרסתכיא טרפליא
אפרסיא ארכוי* בבליא שושנכיא דהוא עלמיא׃ ושאר אמיא די הגלי אסנפר רבא ארכויא ק׳ דהיא ק׳
ויקירא והותב המו בקריה די שמרין ושאר עבר-נהרה וכענת׃ דנה פרשגן
אגרתא די שלחו עלוהי על-ארתחששתא מלכא עבדיך אנש עבר-נהרה וכענת׃ ידיע יתיר י׳
להוא למלכא די יהודיא די סלקו מן-לותך עלינא אתו לירושלם קריתא מרדתא ובאישתא
בנין ושורי* אשכלילו ואשיא יחיטו׃ כען ידיע להוא למלכא די הן קריתא דך תתבנא ושוריא שכלילו ק׳
ושוריא ישתכללון מנדה-בלו והלך לא ינתנון ואפתם מלכים תהנזק׃ כען כל-קבל די-
מלח היכלא מלחנא וערות מלכא לא-אריך-לנא למחזא על-דנה שלחנא והודענא
למלכא׃ די יבקר בספר-דכרניא די אבהתך ותהשכח בספר דכרניא ותנדע די קריתא
דך קריא מרדא ומהנזקת מלכין ומדנן ואשתדור עבדין בגוה מן-יומת עלמא על-דנה
קריתא דך החרבת׃ מהודעין אנחנה למלכא די הן קריתא דך תתבנא ושוריה ישתכללון
לקבל דנה חלק בעבר נהרא לא איתי לך׃ פתגמא שלח מלכא על-רחום
בעל-טעם ושמשי ספרא ושאר כנותהון די יתבין בשמרין ושאר עבר-נהרה שלם וכעת׃
נשתונא די שלחתון עלינא מפרש קרי קדמי׃ ומני שים טעם ובקרו
והשכחו די קריתא דך מן-יומת עלמא על-מלכין מתנשאה ומרד ואשתדור מתעבד-בה׃
ומלכין תקיפין הוו על-ירושלם ושליטין בכל עבר נהרה ומדה בלו והלך מתיהב להון׃
כען שימו טעם לבטלא גבריא אלך וקריתא דך לא תתבנא עד-מני טעמא יתשם׃ וזהירין
הוו שלו למעבד על-דנה למה ישגא חבלא להנזקת מלכין׃ אדין מן-די
פרשגן נשתונא די ארתחששתא מלכא קרי קדם-רחום ושמשי ספרא וכנותהון אזלו בבהילו
לירושלם על-יהודיא ובטלו המו באדרע וחיל׃ באדין בטלת עבידת בית-
אלהא די בירושלם והות בטלא עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך-פרס׃ *
והתנבי חגי נביאה וזכריה בר-עדוא נביאיא על-יהודיא די ביהוד ובירושלם בשם ה
אלה ישראל עליהון׃ באדין קמו זרבבל בר-שאלתיאל וישוע בר-יוצדק נביא ק׳
ושריו למבנא בית אלהא די בירושלם ועמהון נביאיה די-אלהא מסעדין להון׃
בה-זמנא אתה עליהון תתני פחת עבר-נהרה ושתר בוזני וכנותהון וכן אמרין להם
מן-שם לכם טעם ביתא דנה לבנא ואשרנא דנה לשכללה׃ אדין כנמא אמרנא להם
מן-אנון שמהת גבריא די-דנה בנינא בנין׃ ועין אלההם הות על-שבי יהודיא ולא-בטלו
המו עד-טעמא לדריוש יהך ואדין יתיבון נשתונא על-דנה׃ פרשגן אגרת די-שלח תתני
פחת עבר-נהרה ושתר בוזני וכנותה אפרסכיא די בעבר נהרה על-דריוש מלכא׃ פתגמא
שלחו

ארכוי ארכויא ק׳ · דהוא דהיא ק׳ ׃ עבדיך עבדך ק׳ . סלקו י״ס סליקו מלא יו״ד · ובאישתא כ״כ בס״ס ותא״ף והיו״ד נחין ובקצת ספרים כתוב נחון ובישתא ק׳ · ושורי אשכלילו ושוריא שכלילו ק׳ והוא חד מן ב׳ מלין תנייכא כסכת מן קדמיתא ואידך (בשמואל ב׳ כ״א) כמ״ש שם · מלכים במקצת ספרים מלכין ׃ כל קבל הקו״ף בחטף קמץ ובלא יו״ד אחר הב״ת . לקבל הקו״ף בחטף קמץ · קרי קדמי הק״וף בחטף סגול ע״פ המסורת וכן חברו דלקמן · קדמי הקו״ף בקמץ בס״ס וי״ס בחטף קמץ · טעמא יתשם בכל ספרים ישנים מהדפוס וכ״י השי״ן בקמץ ולא בצירי · הוו הס״א בחטף סגול ובקצת מדוייקים בחטף פתח ׃ קרי קדם קו״ף קדם בחטף קמץ · אזלו בבהילו הבי״ת רפויה מכלול דף ק״ח · והות בטלא הבי״ת במארך בכ״י · נביאה נביא ק׳ וכן חברו דלקמן בסי׳ ו׳ · נביאיה יו״ד ראשונה פתוחה ושניה קמוצה וכן דלקמן בסמוך · יהודיא אין דגש ביו״ד שניה · ושריו היו״ד כתה והו״או נקראת כמו ומלא מלכא שניו והשורק שבוש ׃ פחת עבר נהרה במקרא גדולה בטעם קדמא אזלא והוא שבוש ׃

שלחו עלוהי וכדנה כתיב בגוה לדריוש מלכא שלמא כלא׃ ידיע ׀ להוא
למלכא די־אזלנא ליהוד מדינתא לבית אלהא רבא והוא מתבנא אבן גלל ואע מתשם
בכתליא ועבידתא דך אספרנא מתעבדא ומצלח בידהם׃ אדין שאלנא לשביא אלך
כנמא אמרנא להם מן־שם לכם טעם ביתא דנה למבניה ואשרנא דנה לשכללה׃ ואף
שמהתהם שאלנא להם להודעותך די נכתב שם־גבריא די בראשיהם׃ וכנמא
פתגמא התיבונא למימר אנחנא המו עבדוהי די־אלה שמיא וארעא ובנין ביתא די־הוא בנה
מקדמת דנה שנין שגיאן ומלך לישראל רב בנהי ושכללה׃ להן מן־די הרגזו אבהתנא
כסדאה ק' לאלה שמיא יהב המו ביד נבוכדנצר מלך־בבל כסדיא וביתה דנה סתרה ועמה הגלי
לבבל׃ ברם בשנת חדה לכורש מלכא די בבל כורש מלכא שם טעם בית־
אלהא דנה לבנא׃ ואף מאניא די־בית־אלהא די דהבה וכספא די נבוכדנצר הנפק מן־
היכלא די בירושלם והיבל המו להיכלא די בבל הנפק המו כורש מלכא מן־היכלא די בבל
אלך ק' ויהיבו לששבצר שמה די פחה שמה׃ ואמר־לה ׀ אלה מאניא שא אזל־אחת המו
בהיכלא די בירושלם ובית אלהא יתבנא על־אתרה׃ אדין ששבצר דך
אתא יהב אשיא די־בית אלהא די בירושלם ומן־אדין ועד־כען מתבנא ולא שלים׃ וכען
הן על־מלכא טב יתבקר בבית גנזיא די־מלכא תמה די בבבל הן איתי די־מן־כורש מלכא
שים טעם למבנא בית־אלהא דך בירושלם ורעות מלכא על־דנה ישלח עלינא׃ *

ו באדין דריוש מלכא שם טעם ובקרו ׀ בבית ספריא די גנזיא מהחתין תמה
בבבל׃ והשתכח באחמתא בבירתא די במדי מדינתה מגלה חדה וכן־
כתיב בגוה דכרונה׃
בשנת חדה לכורש מלכא כורש מלכא שם טעם בית־אלהא בירושלם ביתא יתבנא אתר
די־דבחין דבחין ואשוהי מסובלין רומה אמין שתין פתיה אמין שתין׃ נדבכין די־אבן גלל
תלתא ונדבך די־אע חדת ונפקתא מן־בית מלכא תתיהב׃ ואף מאני בית־אלהא די
דהבה וכספא די נבוכדנצר הנפק מן־היכלא די־בירושלם והיבל לבבל יהתיבון ויהך להיכלא
די־בירושלם לאתרה ותחת בבית אלהא׃ כען תתני פחת עבר־נהרה שתר
בוזני וכנותהון אפרסכיא די בעבר נהרה רחיקין הוו מן־תמה׃ שבקו לעבידת בית־אלהא
דך פחת יהודיא ולשבי יהודיא בית־אלהא דך יבנון על־אתרה׃
ומני שים טעם למא די־תעבדון עם־שבי יהודיא אלך למבנא בית־אלהא דך ומנכסי מלכא
די מדת עבר נהרה אספרנא נפקתא תהוא מתיהבא לגבריא אלך די־לא לבטלא׃ ומה
חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין ׀ לעלון ׀ לאלה שמיא חנטין מלח ׀ חמר ומשח כמאמר
כהניא די־בירושלם להוא מתיהב להם יום ביום די־לא שלו׃ די־להון מהקרבין ניחוחין
לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי׃ ומני שים טעם די כל־אנש די יהשנא פתגמא
דנה

מקדמת דנה ובדניאל ו' מן קדמת דנה מסורת סוף פ' שמות · כסדיא כסדאה ק' · ועמה הגלי רפי · די פחה שמה בכמה ספרים מדויקים בשי"ן שמאלית ויהיה פי' הכתוב שכורש שם ששבצר נשיא ופחת ליהודה כמאמר הכתוב בריש ספרא ויספרם לששבצר הנשיא ליהודה אמנם לפירוש רש"י והיחייא קריאת המלה בשי"ן ימנית לשון שם · אלה מאניא אלך ק' ואין לו דומה בכל לשון תרגום ועיין מ"ס (בד"ה א כ') אבל אל מלדוע · ששבצר דך הדל"ת בגעיי ומן רישא דספרא עד אדין ששבצר דך קרי ומן אדין ששבצר עד סוף תרגום דך קרי · וכן כתיב בגוה דכרונה בס"ס הה"א בלא מפיק ואינה לכנוי ר"ל שכן היה כתוב בתוכה לזכרון וכן פי' המכה יחייא אבל לפי רש"י ז"ל הה"א נמרית לכנוי הנקבה שכן פי' זכרון שלה · תתיהב בחירק הפ"א · לבבל הבית"ין רפויות · די תעבדון במדויקים העי"ן בפתח והשוא נח · די בירושלם הבי"ת רפויה ·

לקבל

דְּנָה יִתְנְסַח אָע מִן־בַּיְתֵהּ וּזְקִיף יִתְמְחֵא עֲלֹהִי וּבַיְתֵהּ נְוָלוּ יִתְעֲבֵד עַל־דְּנָה׃ וֵֽאלָהָא דִּֽי־
שַׁכִּן שְׁמֵהּ תַּמָּה יְמַגַּר כָּל־מֶלֶךְ וְעַם דִּי׀ יִשְׁלַח יְדֵהּ לְהַשְׁנָיָה לְחַבָּלָה בֵּית־אֱלָהָא דֵךְ דִּי
בִירוּשְׁלֶם אֲנָה דָרְיָוֶשׁ שָׂמֶת טְעֵם אָסְפַּרְנָא יִתְעֲבִד׃ אֱדַיִן תַּתְּנַי פַּחַת עֲבַר־
נַהֲרָה שְׁתַר בּוֹזְנַי וּכְנָוָתְהוֹן לָקֳבֵל דִּֽי־שְׁלַח דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא כְּנֵמָא אָסְפַּרְנָא עֲבַדוּ׃ וְשָׂבֵי
יְהוּדָיֵא בָּנַיִן וּמַצְלְחִין בִּנְבוּאַת חַגַּי נְבִיָּאה וּזְכַרְיָה בַּר־עִדּוֹא וּבְנוֹ וְשַׁכְלִלוּ מִן־טַעַם אֱלָהּ יִשְׂרָאֵל
וּמִטְּעֵם כּוֹרֶשׁ וְדָרְיָוֶשׁ וְאַרְתַּחְשַׁשְׂתְּא מֶלֶךְ פָּרָס׃ וְשֵׁיצִיא בַּיְתָה דְנָה עַד יוֹם תְּלָתָה לִירַח
אֲדָר דִּי־הִיא שְׁנַת־שֵׁת לְמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא׃ וַעֲבַדוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּהֲנַיָּא
וְלֵוָיֵא וּשְׁאָר בְּנֵי־גָלוּתָא חֲנֻכַּת בֵּית־אֱלָהָא דְנָה בְּחֶדְוָה׃ וְהַקְרִבוּ לַחֲנֻכַּת בֵּית־אֱלָהָא דְנָה
תּוֹרִין מְאָה דִּכְרִין מָאתַיִן אִמְּרִין אַרְבַּע מְאָה וּצְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּיָא עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל תְּרֵי עֲשַׂר לחטאה
לְמִנְיָן שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַהֲקִימוּ כָהֲנַיָּא בִּפְלֻגָּתְהוֹן וְלֵוָיֵא בְּמַחְלְקָתְהוֹן עַל־עֲבִידַת אֱלָהָא דִּי ס
בִירוּשְׁלֶם כִּכְתָב סְפַר מֹשֶׁה׃ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־הַגּוֹלָה אֶת־הַפָּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ כִּי הִטַּהֲרוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם כְּאֶחָד כֻּלָּם טְהוֹרִים וַיִּשְׁחֲטוּ
הַפֶּסַח לְכָל־בְּנֵי הַגּוֹלָה וְלַאֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים וְלָהֶם׃ וַיֹּאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַשָּׁבִים מֵהַגּוֹלָה
וְכֹל הַנִּבְדָּל מִטֻּמְאַת גּוֹיֵ־הָאָרֶץ אֲלֵהֶם לִדְרֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעֲשׂוּ חַג־מַצּוֹת
שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה כִּי׀ שִׂמְּחָם יְהוָה וְהֵסֵב לֵב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עֲלֵיהֶם לְחַזֵּק יְדֵיהֶם בִּמְלֶאכֶת
בֵּית־הָאֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ * וְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּמַלְכוּת אַרְתַּחְשַׁסְתְּא ז
מֶלֶךְ־פָּרָס עֶזְרָא בֶּן־שְׂרָיָה בֶּן־עֲזַרְיָה בֶּן־חִלְקִיָּה׃ בֶּן־שַׁלּוּם בֶּן־צָדוֹק בֶּן־אֲחִיטוּב׃ בֶּן־
אֲמַרְיָה בֶן־עֲזַרְיָה בֶּן־מְרָיוֹת׃ בֶּן־זְרַחְיָה בֶן־עֻזִּי בֶּן־בֻּקִּי׃ בֶּן־אֲבִישׁוּעַ בֶּן־פִּינְחָס בֶּן־
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָרֹאשׁ׃ הוּא עֶזְרָא עָלָה מִבָּבֶל וְהוּא־סֹפֵר מָהִיר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה
אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֶּן־לוֹ הַמֶּלֶךְ כְּיַד־יְהוָה אֱלֹהָיו עָלָיו כֹּל בַּקָּשָׁתוֹ׃ וַיַּעֲלוּ
מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַמְשֹׁרְרִים וְהַשֹּׁעֲרִים וְהַנְּתִינִים אֶל־יְרוּשָׁלָםִ בִּשְׁנַת־שֶׁבַע
לְאַרְתַּחְשַׁסְתְּא הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַםִ בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית לַמֶּלֶךְ׃ כִּי
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא יְסֻד הַמַּעֲלָה מִבָּבֶל וּבְאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בָּא אֶל־יְרוּשָׁלַםִ כְּיַד־
אֱלֹהָיו הַטּוֹבָה עָלָיו׃ כִּי עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ לִדְרוֹשׁ אֶת־תּוֹרַת יְהוָה וְלַעֲשֹׂת וּלְלַמֵּד
בְּיִשְׂרָאֵל חֹק וּמִשְׁפָּט׃
וְזֶה׀ פַּרְשֶׁגֶן הַנִּשְׁתְּוָן אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא לְעֶזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר סֹפֵר דִּבְרֵי מִצְוֹת־
יְהוָה וְחֻקָּיו עַל־יִשְׂרָאֵל׃ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא מֶלֶךְ מַלְכַיָּא לְעֶזְרָא כָהֲנָא סָפַר דָּתָא
דִּי־אֱלָהּ שְׁמַיָּא גְּמִיר וּכְעֶנֶת׃ מִנִּי שִׂים טְעֵם דִּי כָל־מִתְנַדַּב בְּמַלְכוּתִי מִן־עַמָּא יִשְׂרָאֵל
וְכָהֲנוֹהִי וְלֵוָיֵא לִמְהָךְ לִירוּשְׁלֶם עִמָּךְ יְהָךְ׃ כָּל־קֳבֵל דִּי מִן־קֳדָם מַלְכָּא וְשִׁבְעַת יָעֲטֹהִי
שְׁלִיחַ לְבַקָּרָא עַל־יְהוּד וְלִירוּשְׁלֶם בְּדָת אֱלָהָךְ דִּי בִידָךְ׃ וּלְהֵיבָלָה כְּסַף וּדְהַב דִּֽי־מַלְכָּא
וְיָעֲטוֹהִי הִתְנַדַּבוּ לֶאֱלָהּ יִשְׂרָאֵל דִּי בִירוּשְׁלֶם מִשְׁכְּנֵהּ׃ וְכֹל כְּסַף וּדְהַב דִּי תְהַשְׁכַּח בְּכֹל
מְדִינַת בָּבֶל עִם הִתְנַדָּבוּת עַמָּא וְכָהֲנַיָּא מִתְנַדְּבִין לְבֵית אֱלָהֲהֹם דִּי בִירוּשְׁלֶם׃ כָּל־קֳבֵל
דנה

לקבל הקו"ף בחטף קמץ • חגי נביאה ב' כתיב כן וסי' והתנבי דלעיל ריש סי' ה' ודין : ושיציא חד מן י"ב מילין דכתיב אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין וסי' במסורת (דניאל ג) וריש פ' שלח לך • לחטיא לחטאה ק' • לכל בני הגולה לא לבני • וכל הנבדל בס"ס המדוייקים וכל בחולם ובטעם רביע • והסב הוא"ו בגעיא • ולעשת במדוייקי' כ"י חסר וא"ו אחר סי"ן • מתנדב הדל"ת בפתח וי"ס בצירי • מן עמא ברוב המדוייקים באל"ף • כל קבל בחטף קמץ • מן קדם בחטף קמץ • בדת בכי"ת ובמסורת פ' וחברו הסכהנא עלוי בדת אלהי (דניאל ו) וכן פירשו המפרשים • ולהיבלה בכי"ת • לאלה במפיק הה"א • משכנה בחירק המ"ם וים כ"א בפתח • כל קבל בחטף קמץ :

עליך

דנה אספרנא תקנא בכספא דנה תורין דכרין אמרין ומנחתהון ונסכיהון ותקרב המו על־
מדבחה די בית אלהכם די בירושלם׃ ומה די עליך ועל־אחיך ייטב בשאר כספא ודהבה
למעבד כרעות אלהכם תעבדון׃ ומאניא די־מתיהבין לך לפלחן בית אלהך השלם קדם
אלה ירושלם׃ ושאר חשחות בית אלהך די יפל־לך למנתן תנתן מן־בית גנזי מלכא׃
ומני אנה ארתחשסתא מלכא שים טעם לכל גזבריא די בעבר נהרה די כל־די ישאלנכון
עזרא כהנא ספר דתא די־אלה שמיא אספרנא יתעבד׃ עד־כסף ככרין מאה ועד־
חנטין כורין מאה ועד־חמר בתין מאה ועד־בתין משח מאה ומלח די־לא כתב׃ כל־די
מן־טעם אלה שמיא יתעבד אדרזדא לבית אלה שמיא די־למה להוא קצף על־מלכות
מלכא ובנוהי׃ ולכם מהודעין די כל־כהניא ולויא זמריא תרעיא נתיניא ופלחי בית
אלהא דנה מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם׃ ואנת עזרא כחכמת אלהך די־
דינין ק' בידך מני שפטין ודינין די־להון דאנין לכל־עמה די בעבר נהרה לכל־ידעי דתי אלהך ודי
לא ידע תהודעון׃ וכל־די־לא להוא עבד דתא די־אלהך ודתא די מלכא אספרנא דינה
לשרשי ק' להוא מתעבד מנה הן למות הן לשרשו הן־לענש נכסין ולאסורין׃ ברוך
יהוה אלהי אבותינו אשר נתן כזאת בלב המלך לפאר את־בית יהוה אשר בירושלם׃ ועלי
הטה־חסד לפני המלך ויועציו ולכל־שרי המלך הגברים ואני התחזקתי כיד־יהוה אלהי
עלי ואקבצה מישראל ראשים לעלות עמי׃ *

ח
ואלה ראשי אבתיהם והתיחשם העלים עמי במלכות ארתחשסתא המלך מבבל׃ מבני
פינחס גרשם מבני איתמר דניאל מבני דויד חטוש׃ מבני שכניה מבני
פרעש זכריה ועמו התיחש לזכרים מאה וחמשים׃ מבני פחת מואב
אליהועיני בן־זרחיה ועמו מאתים הזכרים׃
מבני שכניה בן־יחזיאל ועמו שלש מאות הזכרים׃ ומבני עדין עבד בן־יונתן
ועמו חמשים הזכרים׃ ומבני עילם ישעיה בן־עתליה ועמו שבעים הזכרים׃ ומבני
שפטיה זבדיה בן־מיכאל ועמו שמנים הזכרים׃ מבני יואב עבדיה בן־יחיאל ועמו מאתים
ושמנה עשר הזכרים׃ ומבני שלומית בן־יוספיה ועמו מאה וששים הזכרים׃
ומבני בבי זכריה בן־בבי ועמו עשרים ושמנה הזכרים׃ ומבני עזגד יוחנן
בן־הקטן ועמו מאה ועשרה הזכרים׃ ומבני אדניקם אחרנים ואלה שמותם אליפלט
זכור ק' יעיאל ושמעיה ועמהם ששים הזכרים׃ ומבני בגוי עותי וזבוד ועמהם שבעים הזכרים׃
ואקבצם אל־הנהר הבא אל־אהוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי
לא־מצאתי שם׃ ואשלחה לאליעזר לאריאל לשמעיה ולאלנתן ולירב ולאלנתן ולנתן
ואצוה ק' ולזכריה ולמשלם ראשים ולויריב ולאלנתן מבינים׃ ואוצאה אותם על־אדו הראש
הנתינים ק' בכספיא המקום ואשימה בפיהם דברים לדבר אל־אדו אחיו הנתונים בכספיא המקום
להביא

עליך עלך ק'· אחיך אחך ק'· תעבדון בפתח העי"ן ובשוא נח הבי"ת וי"ס תעבדון בשני שואין· קדם בחטף קמץ· דאנין דינין קרי·
ח לא ידע בקמץ היו"ד לא בשוא· לשרשו לשרשי ק'· והתיחשם החי"ת בשוא לבדו במדוייקים· יעיאל כן כתיב בספרים קדמונים ובכל ס"פ
ביו"ד ואין כאן קרי וכתיב כלל גם לא נמנה במסורת עם מלין דכתיבין וא"ו באמצע תיבותא וקריין יו"ד· ושמעיה השי"ן בשוא לבד· וזבוד
וזכור קרי והוא חד מן מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף ותן ב' מלין דכתיבין דל"ת וקריין רי"ש ואידך ותאמרי לא אעבור (ירמיה ב)· אל אהוה
ברוב המדוייקים אל"ף בסוף תיבה ובה"א בחטף פתח וכן מצאתי במסרה כ"י כל פזרת אהוה ה"א וכתיב אל"ף ותרי עשר אחוה חי"ת וכתיב ה"א
ואוצאה ואצוה ק' יש מחלוקת בכתיבת המלה הזאת בין הספרים אך בקריאה כלם שוים. וכמו שכתבתי כן מצאתי במ"ג במערכת אות הוא"ו עם ס"ב
מלין דכתיב מוקדם מאוחר וכן הוא בספר הרמ"ה· הנתונים הנתינים ק' והנו"ן בדגש

ויבנא

להביא־לנו משרתים לבית אלהינו: ויביאו לנו כיד־אלהינו הטובה עלינו איש שכל מבני א דגושה
מחלי בן־לוי בן־ישראל ושרביה ובניו ואחיו שמנה עשר: ואת־חשביה ואתו ישעיה מבני
מררי אחיו ובניהם עשרים: ומן־הנתינים שנתן דויד והשרים לעבדת
הלוים נתינים מאתים ועשרים כלם נקבו בשמות: ואקרא שם צום על־הנהר אהוא
להתענות לפני אלהינו לבקש ממנו דרך ישרה לנו ולטפנו ולכל־רכושנו: כי בשתי לשאול
מן־המלך חיל ופרשים לעזרנו מאויב בדרך כי־אמרנו למלך לאמר יד־אלהינו על־כל־
מבקשיו לטובה ועזו ואפו על כל־עזביו: ונצומה ונבקשה מאלהינו על־זאת ויעתר לנו:
ואבדילה משרי הכהנים שנים עשר לשרביה חשביה ועמהם מאחיהם עשרה: ואשקולה ואשקלה ק'
להם את־הכסף ואת־הזהב ואת־הכלים תרומת בית־אלהינו ההרימו המלך ויעציו ושריו
וכל־ישראל הנמצאים: ואשקלה על־ידם כסף ככרים שש־מאות וחמשים וכלי־כסף מאה
לככרים זהב מאה ככר: וכפרי זהב עשרים לאדרכנים אלף וכלי נחשת מצהב טובה
שנים חמודת כזהב: ואמרה אלהם אתם קדש ליהוה והכלים קדש והכסף והזהב נדבה
ליהוה אלהי אבתיכם: שקדו ושמרו עד־תשקלו לפני שרי הכהנים והלוים ושרי־האבות
לישראל בירושלם הלשכות בית יהוה: וקבלו הכהנים והלוים משקל הכסף והזהב
והכלים להביא לירושלם לבית אלהינו: ונסעה מנהר אהוא בשנים עשר
לחדש הראשון ללכת ירושלם ויד־אלהינו היתה עלינו ויצילנו מכף אויב ואורב על־הדרך:
ונבוא ירושלם ונשב שם ימים שלשה: וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב והכלים בבית
אלהינו על יד־מרמות בן־אוריה הכהן ועמו אלעזר בן־פינחס ועמהם יוזבד בן־ישוע ונועדיה
בן־בנוי הלוים: במספר במשקל לכל ויכתב כל־המשקל בעת ההיא: הבאים מהשבי
בני־הגולה הקריבו עלות לאלהי ישראל פרים שנים־עשר על־כל־ישראל אילים תשעים
וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר הכל עלה ליהוה: * ויתנו ט
את־דתי המלך לאחשדרפני המלך ופחוות עבר הנהר ונשאו את־העם ואת־בית האלהים:
וככלות אלה נגשו אלי השרים לאמר לא־נבדלו העם ישראל והכהנים
והלוים מעמי הארצות כתעבתיהם לכנעני החתי הפרזי היבוסי העמני המאבי המצרי
והאמרי: כי־נשאו מבנתיהם להם ולבניהם והתערבו זרע הקדש בעמי הארצות ויד
השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה: וכשמעי את־הדבר הזה קרעתי את־בגדי
ומעילי ואמרטה משער ראשי וזקני ואשבה משומם: ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי־
ישראל על מעל הגולה ואני ישב משומם עד למנחת הערב: ובמנחת
הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על־ברכי ואפרשה כפי אל־יהוה אלהי:
ואמרה אלהי בשתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך כי עונתינו רבו למעלה ראש
ואשמתנו גדלה עד לשמים: מימי אבתינו אנחנו באשמה גדלה עד היום הזה ובעונתינו
נתנו

ויביאו לנו האל"ף בדגש וזה א' מן ד' מקומות שנמצאת כן וסי' מסרתי בפ' ויסי מקץ סי' מ"ג. מחלי בשוא לבד. ישעיה הי"ן בשוא לבד. חיל
ופרשים בעשרים וארבע של הכהס לונזאתו ככתב בכלו בגליון דבב דומה שמצא כן בא"יזם ספר וכן כראה מפי' רש"י והחכם יחייא אמנם בספרי
שלפני כתוב חיל. לעזרנו הז"ין בקמץ לבד והוא חטוף. ואשקולה להם הקו"ף בחטף קמץ ומלא וא"ו ובפל המסורת חשיב ליה הכא עם מלין
וא"ו בלישנא ובמס' רבת' חשיב ליה כמו עם מלין דיתירין וא"ו וחטפין קמצין ועיין עוד מ"ס (בירמיה סי' לב). ואשקלה על ידם הקו"ף בשוא
ופתח. וכפרי זהב במס' עליו לית חסר. משקל הכסף והזהב בספרים מדוייקי' כ"י הקו"ף בקמץ וכן כתבו ר' יונה בספ' הרקמה עם הזרים שבאו
בקמץ אע"פ שהם סמוכים. ונסעה בדגש הסמ"ך שלא כמנהג רוב הבנין שרסים. עלה לה' במקצת ספרים מלא וא"ו ובמ"ג לית חסר בסיפרא.
ופחוות ברוב המדוייקים בשני וא"וין וכ"כ רש"י ז"ל. רבו בקמץ הרי"ש ורפיון הבי"ת: למעלה ראש בדגשות הרי"ש במדוייקים.
נתנו

נתנו אנחנו מלכינו כהנינו ביד מלכי הארצות בחרב בשבי ובבזה ובבשת פנים כהיום
הזה: ועתה כמעט-רגע היתה תחנה מאת יהוה אלהינו להשאיר לנו פליטה ולתת-
לנו יתד במקום קדשו להאיר עינינו אלהינו ולתתנו מחיה מעט בעבדתנו:
כי-עבדים אנחנו ובעבדתנו לא עזבנו אלהינו ויט-עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת-
לנו מחיה לרומם את-בית אלהינו ולהעמיד את-חרבתיו ולתת-לנו גדר ביהודה ובירושלם:
ועתה מה-נאמר אלהינו אחרי-זאת כי עזבנו מצותיך: אשר צוית ביד
עבדיך הנביאים לאמר הארץ אשר אתם באים לרשתה ארץ נדה היא בנדת עמי הארצות
בתועבתיהם אשר מלאוה מפה אל-פה בטמאתם: ועתה בנותיכם אל-תתנו לבניהם
ובנתיהם אל-תשאו לבניכם ולא-תדרשו שלמם וטובתם עד-עולם למען תחזקו ואכלתם
את-טוב הארץ והורשתם לבניכם עד-עולם: ואחרי כל-הבא עלינו במעשינו הרעים
ובאשמתנו הגדלה כי אתה אלהינו חשכת למטה מעוננו ונתתה לנו פליטה כזאת:
הנשוב להפר מצותיך ולהתחתן בעמי התעבות האלה הלוא תאנף-בנו עד-כלה לאין
שארית ופליטה:
יהוה אלהי ישראל צדיק אתה כי-נשארנו פליטה כהיום הזה הננו לפניך באשמתינו כי אין
י לעמוד לפניך על-זאת: * וכהתפלל עזרא וכהתודתו בכה ומתנפל לפני
בית האלהים נקבצו אליו מישראל קהל רב-מאד אנשים ונשים וילדים כי-בכו העם הרבה-
עולם ק' בכה: ויען שכניה בן-יחיאל מבני עולם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים
נכריות מעמי הארץ ועתה יש-מקוה לישראל על-זאת: ועתה נכרת-ברית לאלהינו
להוציא כל-נשים והנולד מהם בעצת אדני והחרדים במצות אלהינו וכתורה יעשה: קום
כי-עליך הדבר ואנחנו עמך חזק ועשה: ויקם עזרא וישבע את-שרי הכהנים
הלוים וכל-ישראל לעשות כדבר הזה וישבעו: ויקם עזרא מלפני בית האלהים וילך אל-
לשכת יהוחנן בן-אלישיב וילך שם לחם לא-אכל ומים לא-שתה כי מתאבל על-מעל
הגולה: ויעבירו קול ביהודה וירושלם לכל בני הגולה להקבץ ירושלם: וכל אשר
לא-יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל-רכושו והוא יבדל מקהל הגולה:
ויקבצו כל-אנשי-יהודה ובנימן ירושלם לשלשת הימים הוא חדש התשיעי בעשרים
בחדש וישבו כל-העם ברחוב בית האלהים מרעידים על-הדבר ומהגשמים:
ויקם עזרא הכהן ויאמר אלהם אתם מעלתם ותשיבו נשים נכריות להוסיף על-אשמת
ישראל: ועתה תנו תודה ליהוה אלהי-אבתיכם ועשו רצונו והבדלו מעמי הארץ ומן-
יחודי הנשים הנכריות: ויענו כל-הקהל ויאמרו קול גדול כן כדבריך עלינו לעשות: אבל
העם רב והעת גשמים ואין כח לעמוד בחוץ והמלאכה לא-ליום אחד ולא לשנים כי-הרבינו
לפשע בדבר הזה: יעמדו-נא שרינו לכל-הקהל וכל אשר בערינו ההשיב נשים
נכריות יבא לעתים מזמנים ועמהם זקני-עיר ועיר ושפטיה עד להשיב חרון אף-אלהינו
ממנו

י נתנו דגש הנו"ן לבורר נו"ן השרש הרא"בע ורש"י : ויט עלינו בפתחות היו"ד כמ"ש (בשמואל ב יט) · ועתה בנותיכם הבי"ת בגעיא ·
מעוננו בקצת ספרי' מעונינו ביו"ד הרבים · הננו לפניך קל ובשוא הנו"ן הראשונה ואיכון ד' בקרי' עפ"ה וסי' סדרתי (ביהושע ט) · מבני
עולם עילם ק' · ותשיבו בקצת דפוסים כתוב ותָשיבו הת"ו בקמץ וטעות הוא כי אינו אלא בחולם · כדבריך כדברך קרי : לכל הקהל
הלמ"ד בגעיא · וכל אשר במצא בקצת ספרים ולכל ונפלים במיעוטם · ההשיב ה"א שנייה בחולם :

מִמֶּנּוּ עַד לַדָּבָר הַזֶּה׃ אַךְ יוֹנָתָן בֶּן־עֲשָׂהאֵל וְיַחְזְיָה בֶן־תִּקְוָה עָמְדוּ עַל־זֹאת וּמְשֻׁלָּם וְשַׁבְּתַי
הַלֵּוִי עֲזָרֻם׃ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי הַגּוֹלָה וַיִּבָּדְלוּ עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֲנָשִׁים רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְבֵית אֲבֹתָם
וְכֻלָּם בְּשֵׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי לְדַרְיוֹשׁ הַדָּבָר׃ וַיְכַלּוּ בַכֹּל אֲנָשִׁים הַהֹשִׁיבוּ
נָשִׁים נָכְרִיּוֹת עַד יוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ וַיִּמָּצֵא מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר
הֹשִׁיבוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת מִבְּנֵי יֵשׁוּעַ בֶּן־יוֹצָדָק וְאֶחָיו מַעֲשֵׂיָה וֶאֱלִיעֶזֶר וְיָרִיב וּגְדַלְיָה׃ וַיִּתְּנוּ
יָדָם לְהוֹצִיא נְשֵׁיהֶם וַאֲשֵׁמִים אֵיל־צֹאן עַל־אַשְׁמָתָם׃ וּמִבְּנֵי אִמֵּר חֲנָנִי וּזְבַדְיָה׃ וּמִבְּנֵי
חָרִם מַעֲשֵׂיָה וְאֵלִיָּה וּשְׁמַעְיָה וִיחִיאֵל וְעֻזִּיָּה׃ וּמִבְּנֵי פַּשְׁחוּר אֶלְיוֹעֵינַי מַעֲשֵׂיָה
יִשְׁמָעֵאל נְתַנְאֵל יוֹזָבָד וְאֶלְעָשָׂה׃ וּמִן־הַלְוִיִּם יוֹזָבָד וְשִׁמְעִי וְקֵלָיָה הוּא קְלִיטָא פְּתַחְיָה
יְהוּדָה וֶאֱלִיעֶזֶר׃ וּמִן־הַמְשֹׁרְרִים אֶלְיָשִׁיב וּמִן־הַשֹּׁעֲרִים שַׁלֻּם וָטֶלֶם וְאוּרִי׃ וּמִיִּשְׂרָאֵל
מִבְּנֵי פַרְעֹשׁ רַמְיָה וְיִזִּיָּה וּמַלְכִּיָּה וּמִיָּמִן וְאֶלְעָזָר וּמַלְכִּיָּה וּבְנָיָה׃ וּמִבְּנֵי עֵילָם מַתַּנְיָה זְכַרְיָה
וִיחִיאֵל וְעַבְדִּי וִירֵמוֹת וְאֵלִיָּה׃ וּמִבְּנֵי זַתּוּא אֶלְיוֹעֵנַי אֶלְיָשִׁיב מַתַּנְיָה וִירֵמוֹת וְזָבָד וַעֲזִיזָא׃
וּמִבְּנֵי בֵּבָי יְהוֹחָנָן חֲנַנְיָה זַבַּי עַתְלָי׃ וּמִבְּנֵי בָּנִי מְשֻׁלָּם מַלּוּךְ וַעֲדָיָה יָשׁוּב וּשְׁאָל יְרָמוֹת׃ ורמות ק׳
וּמִבְּנֵי פַּחַת מוֹאָב עַדְנָא וּכְלָל בְּנָיָה מַעֲשֵׂיָה מַתַּנְיָה בְּצַלְאֵל וּבִנּוּי וּמְנַשֶּׁה׃ וּבְנֵי חָרִם
אֱלִיעֶזֶר יִשִּׁיָּה מַלְכִּיָּה שְׁמַעְיָה שִׁמְעוֹן׃ בִּנְיָמִן מַלּוּךְ שְׁמַרְיָה׃ מִבְּנֵי חָשֻׁם מַתְּנַי מַתַּתָּה
זָבָד אֱלִיפֶלֶט יְרֵמַי מְנַשֶּׁה שִׁמְעִי׃ מִבְּנֵי בָנִי מַעֲדַי עַמְרָם וְאוּאֵל׃ בְּנָיָה בֵדְיָה כְּלוּהִי׃ כלוהו ק׳
וַנְיָה מְרֵמוֹת אֶלְיָשִׁיב׃ מַתַּנְיָה מַתְּנַי וְיַעֲשׂוּ׃ וּבָנִי וּבִנּוּי שִׁמְעִי׃ וְשֶׁלֶמְיָה וְנָתָן ויעשי ק׳
וַעֲדָיָה׃ מַכְנַדְבַי שָׁשַׁי שָׁרָי׃ עֲזַרְאֵל וְשֶׁלֶמְיָהוּ שְׁמַרְיָה׃ שַׁלּוּם אֲמַרְיָה יוֹסֵף׃ מִבְּנֵי
נְבוֹ יְעִיאֵל מַתִּתְיָה זָבָד זְבִינָא יַדּוֹ וְיוֹאֵל בְּנָיָה׃ כָּל־אֵלֶּה נָשְׂאֵי נָשִׁים נָכְרִיּוֹת וְיֵשׁ מֵהֶם ידי ק׳
נָשִׁים וַיָּשִׂימוּ בָּנִים׃ נשאו ק׳

בשלימות נגמר ספר עזרא · בעזרת האל הגדול והנורא ·

סכום פסוקי ספר עזרא הם מאתים ושמנים וסימנו ירוי״ן תרשן כיתך · הקאפיטולו הם עשרה
וסימנו אבוא אליך וברכתיך :

דברי

לדריוש מלא וזה בעבור היו״ד ואין לה שבית במקרא ומסכסה לדרוש סרא״בע ורד״ק בפי׳ וספר הרכבה וכתב בשרשים שרש שמל ובמכלול דף פ״ד כי לא מצאנו אות נוספת כזה כי אם בראש המלה או בסופה זולתי מלה זו ואפשר שהיא מלה מורכבת ואמתנו לא ידענו · ישוע בן יוצדק כן בפי׳ לא יהוצדק · ומבני פשחור אליועיני במקצת מדוייקים מלא יו״ד אחר ע״ין ועל ומבני זתוא אליועני דלקמן כחסר לית חסר וכ״ע בס״ב · ישמעאל נתנאל במקצת ספרים ובמכלל בוא״ו ואין לחוש אליהם · קליטא י״פ בכ״א · ומבני בבי בי״ת ראשונה דגושה · ירמות ורמות ק׳ · ישיה יו״ד שנייה דגושה · מלוך בשורק · כלוהי כלוהו ק׳ כן הוא בס״ם מלא וא״ו אחר למ״ד ככתיב : ויעשו ויעשי ק׳ · מכנדבי בספרים מדוייקים בכ״ף אחר המ״ם לא בבי״ת וראיה גדולה לדבר שהרי הוא סי׳ לפסוקי פ׳ לך לך ששם קכ״ו · ידו ידי ק׳ אלה נשאי נשאו ק׳ :

תם ונשלם

א דברי נחמיה בן־חכליה ויהי בחדש־כסלו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה :
ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על־היהודים הפליטה
אשר־נשארו מן־השבי ועל־ירושלם : ויאמרו לי הנשארים אשר נשארו מן־השבי שם
במדינה ברעה גדלה ובחרפה וחומת ירושלם מפרצת ושעריה נצתו באש : ויהי כשמעי
את־הדברים האלה ישבתי ואבכה ואתאבלה ימים ואהי צם ומתפלל לפני אלהי השמים :
ואמר אנא יהוה אלהי השמים האל הגדול והנורא שמר הברית וחסד לאהביו ולשמרי
מצותיו : תהי נא אזנך־קשבת ועיניך פתוחות לשמע אל־תפלת עבדך אשר אנכי
מתפלל לפניך היום יומם ולילה על־בני ישראל עבדיך ומתודה על־חטאות בני־ישראל
אשר חטאנו לך ואני ובית־אבי חטאנו : חבל חבלנו לך ולא־שמרנו את־המצות ואת־
החקים ואת־המשפטים אשר צוית את־משה עבדך : זכר־נא את־הדבר אשר צוית את־
משה עבדך לאמר אתם תמעלו אני אפיץ אתכם בעמים : ושבתם אלי ושמרתם מצותי
והבואתים ק' ועשיתם אתם אם־יהיה נדחכם בקצה השמים משם אקבצם והבואותים אל־המקום אשר
בחרתי לשכן את־שמי שם : והם עבדיך ועמך אשר פדית בכחך הגדול ובידך החזקה :
אנא אדני תהי נא אזנך־קשבת אל־תפלת עבדך ואל־תפלת עבדיך החפצים ליראה את־
שמך והצליחה־נא לעבדך היום ותנהו לרחמים לפני האיש הזה ואני הייתי משקה למלך :
ב * ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא
את־היין ואתנה למלך ולא־הייתי רע לפניו : ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה
אינך חולה אין זה כי־אם רע לב ואירא הרבה מאד : ואמר למלך המלך לעולם יחיה
מדוע לא־ירעו פני אשר העיר בית־קברות אבתי חרבה ושעריה אכלו באש : ויאמר לי
המלך על־מה־זה אתה מבקש ואתפלל אל־אלהי השמים : ואמר למלך אם־על־המלך
טוב ואם־ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל־יהודה אל־עיר קברות אבתי ואבננה :
ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד־מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב וייטב לפני־המלך
וישלחני ואתנה לו זמן : ואומר למלך אם־על־המלך טוב אגרות יתנו־לי על־פחוות
עבר הנהר אשר יעבירוני עד אשר־אבוא אל־יהודה : ואגרת אל־אסף שמר הפרדס אשר
למלך אשר יתן־לי עצים לקרות את־שערי הבירה אשר־לבית ולחומת העיר ולבית אשר־
אבוא אליו ויתן־לי המלך כיד־אלהי הטובה עלי : ואבוא אל־פחוות עבר הנהר ואתנה
להם את אגרות המלך וישלח עמי המלך שרי חיל ופרשים : וישמע סנבלט
החרני וטוביה העבד העמני וירע להם רעה גדלה אשר־בא אדם לבקש טובה לבני ישראל :
ואבוא אל־ירושלם ואהי־שם ימים שלשה : ואקום לילה אני ואנשים מעט עמי ולא־
הגדתי לאדם מה אלהי נתן אל־לבי לעשות לירושלם ובהמה אין עמי כי אם־הבהמה אשר
אני

נחמיה

א ויבא חנני כתקנת ספרים הטעם בנו"ן ראשונה ובקמץ בנו"ן שניה ויש לקיים גירסא ראשונה שכן הוא ואלוה את חנני אחי לקמן בריש סימן ז' ובסי' י"ב ויהודה חנני וכן (במלכים א יו) (ובד"ה א כה) · ואמר אנא בס"ם נעמס א' לבד בנו"ן ועיין מ"ש בכלל ·

ב והבואתים והביאתים ק' ועיין מסו' (ירמיה סי' כה) במ"ג : אנא אדני ברוב הספרים בב' טעמים ובכלל האחרכתי · והצליחה־נא מלעיל ובמדוייקים הלמ"ד באחרין ועיין מ"ש בסוף הכלל · את שערי הבירה אשר־לבית כך הם הטעמים במדוייקים :

אֲנִי רֹכֵב בָּהּ׃ וָאֵצְאָה בְשַׁעַר־הַגַּיְא לַיְלָה וְאֶל־פְּנֵי עֵין הַתַּנִּין וְאֶל־שַׁעַר הָאַשְׁפֹּת וָאֱהִי שֹׂבֵר
בְּחוֹמֹת יְרוּשָׁלִַם אֲשֶׁר־הֵם ׀ פְּרוּצִים וּשְׁעָרֶיהָ אֻכְּלוּ בָאֵשׁ׃ וָאֶעֱבֹר אֶל־שַׁעַר הָעַיִן וְאֶל־ הם פרוצים ק
בְּרֵכַת הַמֶּלֶךְ וְאֵין־מָקוֹם לַבְּהֵמָה לַעֲבֹר תַּחְתָּי׃ וָאֱהִי עֹלֶה בַנַּחַל לַיְלָה וָאֱהִי שֹׂבֵר
בַּחוֹמָה וָאָשׁוּב וָאָבוֹא בְּשַׁעַר הַגַּיְא וָאָשׁוּב׃ וְהַסְּגָנִים לֹא יָדְעוּ אָנָה הָלַכְתִּי וּמָה אֲנִי עֹשֶׂה
וְלַיְּהוּדִים וְלַכֹּהֲנִים וְלַחֹרִים וְלַסְּגָנִים וּלְיֶתֶר עֹשֵׂה הַמְּלָאכָה עַד־כֵּן לֹא הִגַּדְתִּי׃ וָאוֹמַר אֲלֵהֶם
אַתֶּם רֹאִים הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ בָהּ אֲשֶׁר יְרוּשָׁלִַם חֲרֵבָה וּשְׁעָרֶיהָ נִצְּתוּ בָאֵשׁ לְכוּ וְנִבְנֶה אֶת־
חוֹמַת יְרוּשָׁלִַם וְלֹא־נִהְיֶה עוֹד חֶרְפָּה׃ וָאַגִּיד לָהֶם אֶת־יַד אֱלֹהַי אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה עָלַי
וְאַף־דִּבְרֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר אָמַר־לִי וַיֹּאמְרוּ נָקוּם וּבָנִינוּ וַיְחַזְּקוּ יְדֵיהֶם לַטּוֹבָה׃
וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֹנִי וְטֹבִיָּה ׀ הָעֶבֶד הָעַמּוֹנִי וְגֶשֶׁם הָעַרְבִי וַיַּלְעִגוּ לָנוּ וַיִּבְזוּ עָלֵינוּ וַיֹּאמְרוּ
מָה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹשִׂים הַעַל הַמֶּלֶךְ אַתֶּם מֹרְדִים׃ וָאָשִׁיב אוֹתָם דָּבָר וָאוֹמַר
לָהֶם אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם הוּא יַצְלִיחַ לָנוּ וַאֲנַחְנוּ עֲבָדָיו נָקוּם וּבָנִינוּ וְלָכֶם אֵין־חֵלֶק וּצְדָקָה וְזִכָּרוֹן
בִּירוּשָׁלִָם׃ * וַיָּקָם אֶלְיָשִׁיב הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים וַיִּבְנוּ אֶת־שַׁעַר הַצֹּאן הֵמָּה ג
קִדְּשׁוּהוּ וַיַּעֲמִידוּ דַּלְתֹתָיו וְעַד־מִגְדַּל הַמֵּאָה קִדְּשׁוּהוּ עַד מִגְדַּל חֲנַנְאֵל׃ וְעַל־יָדוֹ בָנוּ אַנְשֵׁי
יְרֵחוֹ וְעַל־יָדוֹ בָּנָה זַכּוּר בֶּן־אִמְרִי׃ וְאֵת שַׁעַר הַדָּגִים בָּנוּ בְּנֵי הַסְּנָאָה הֵמָּה קֵרוּהוּ וַיַּעֲמִידוּ
דַּלְתֹתָיו מַנְעוּלָיו וּבְרִיחָיו׃ וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק מְרֵמוֹת בֶּן־אוּרִיָּה בֶּן־הַקּוֹץ וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק
מְשֻׁלָּם בֶּן־בֶּרֶכְיָה בֶּן־מְשֵׁיזַבְאֵל וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק צָדוֹק בֶּן־בַּעֲנָא׃ וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיקוּ הַתְּקוֹעִים
וְאַדִּירֵיהֶם לֹא־הֵבִיאוּ צַוָּרָם בַּעֲבֹדַת אֲדֹנֵיהֶם׃ וְאֵת שַׁעַר הַיְשָׁנָה הֶחֱזִיקוּ יוֹיָדָע בֶּן־פָּסֵחַ חסר א
וּמְשֻׁלָּם בֶּן־בְּסוֹדְיָה הֵמָּה קֵרוּהוּ וַיַּעֲמִידוּ דַּלְתֹתָיו וּמַנְעֻלָיו וּבְרִיחָיו׃ וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק מְלַטְיָה
הַגִּבְעֹנִי וְיָדוֹן הַמֵּרֹנֹתִי אַנְשֵׁי גִבְעוֹן וְהַמִּצְפָּה לְכִסֵּא פַּחַת עֵבֶר הַנָּהָר׃ עַל־יָדוֹ הֶחֱזִיק עֻזִּיאֵל
בֶּן־חַרְהֲיָה צוֹרְפִים וְעַל־יָדוֹ הֶחֱזִיק חֲנַנְיָה בֶּן־הָרַקָּחִים וַיַּעַזְבוּ יְרוּשָׁלִַם עַד הַחוֹמָה הָרְחָבָה׃
וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק רְפָיָה בֶן־חוּר שַׂר חֲצִי פֶּלֶךְ יְרוּשָׁלִָם׃ וְעַל־יָדָם הֶחֱזִיק יְדָיָה בֶן־חֲרוּמַף וְנֶגֶד
בֵּיתוֹ וְעַל־יָדוֹ הֶחֱזִיק חַטּוּשׁ בֶּן־חֲשַׁבְנְיָה׃ מִדָּה שֵׁנִית הֶחֱזִיק מַלְכִּיָּה בֶן־חָרִם וְחַשּׁוּב בֶּן־
פַּחַת מוֹאָב וְאֵת מִגְדַּל הַתַּנּוּרִים׃ וְעַל־יָדוֹ הֶחֱזִיק שַׁלּוּם בֶּן־הַלּוֹחֵשׁ שַׂר חֲצִי פֶּלֶךְ יְרוּשָׁלִָם
הוּא וּבְנוֹתָיו׃ אֵת שַׁעַר הַגַּיְא הֶחֱזִיק חָנוּן וְיֹשְׁבֵי זָנוֹחַ הֵמָּה בָנוּהוּ וַיַּעֲמִידוּ דַּלְתֹתָיו
מַנְעֻלָיו וּבְרִיחָיו וְאֶלֶף אַמָּה בַּחוֹמָה עַד שַׁעַר הַשְּׁפוֹת׃ וְאֵת ׀ שַׁעַר הָאַשְׁפּוֹת הֶחֱזִיק מַלְכִּיָּה
בֶן־רֵכָב שַׂר פֶּלֶךְ בֵּית־הַכָּרֶם הוּא יִבְנֶנּוּ וְיַעֲמִיד דַּלְתֹתָיו מַנְעֻלָיו וּבְרִיחָיו׃ וְאֵת שַׁעַר
הָעַיִן הֶחֱזִיק שַׁלּוּן בֶּן־כָּל־חֹזֶה שַׂר פֶּלֶךְ הַמִּצְפָּה הוּא יִבְנֶנּוּ וִיטַלְלֶנּוּ וְיַעֲמִידוּ דַּלְתֹתָיו מַנְעֻלָיו ויעמיד ק
וּבְרִיחָיו וְאֵת חוֹמַת בְּרֵכַת הַשֶּׁלַח לְגַן־הַמֶּלֶךְ וְעַד־הַמַּעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעִיר דָּוִיד׃ אַחֲרָיו
הֶחֱזִיק נְחֶמְיָה בֶן־עַזְבּוּק שַׂר חֲצִי פֶּלֶךְ בֵּית־צוּר עַד־נֶגֶד קִבְרֵי דָוִיד וְעַד־הַבְּרֵכָה הָעֲשׂוּיָה וְעַד
בֵּית הַגִּבֹּרִים׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיקוּ הַלְוִיִּם רְחוּם בֶּן־בָּנִי עַל־יָדוֹ הֶחֱזִיק חֲשַׁבְיָה שַׂר־חֲצִי־פֶלֶךְ
קעילה

ואהי שבר בחומת ירושלם וכן **ואהי שבר בחומה** שנסמוך שניהם בשי"ן ימנית לרש"י לשון סבירה ולרא"בע ורד"ק בשי"ן שמאלית ענין מחשב' או סברא ומספ' מסייעא להו שבל אלו השבים אומרת ב' וחסר ואילו בשי"ן ימנית היבא אחריני. **אשר הם | פרוצים** הם פרוצים קרי והוא חד מן ט"ו מלין דכתיב מלה חדא וקריין תרתי וסימן (בד"ה א כו) ועיין בספ' אבן עזרא ומה שכתבתי (דיסעיה ט) · **וליתר עשה המלאכה** בה"א · **נצתו** בדגש בפ"י · **בני הסנאה** בדגש הסמ"ך · **הביאו צורם** ב' חסר א"לף בלישנא וחידך במחך ענק **מצוירניך** · **המה קרוהו** בכירי ג
הם ק חסרו דלגיל ובס ב' מלא וביתבין וכן כתב רש"י שאין הקו"ף כהוגה לינקד בחירק בענין זה מפני ריש שלאחריה כמו כירך חרף · **עזיאל בן חרהיה** ברוב ספרים מדוייקים ה"א באמצע תיבה ונקוד שלה חטף פתח וי"ש חרחיה בחי"ת · **השפות** בקמץ הה"א במקצת מדוייקים וכ"כ הרמ"ע והסי"ן בסוף לבדו · **ויעמידו** ויעמיד ק' ; **הגברים** כן כתיב לא הגברים :

לפלכו

קְעִילָה לְפִלְכּוֹ׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיקוּ אֲחֵיהֶם בַּוַּי בֶּן־חֵנָדָד שַׂר חֲצִי פֶּלֶךְ קְעִילָה׃ וַיְחַזֵּק עַל־
יָדוֹ עֵזֶר בֶּן־יֵשׁוּעַ שַׂר הַמִּצְפָּה מִדָּה שֵׁנִית מִנֶּגֶד עֲלֹת הַנֶּשֶׁק הַמִּקְצֹעַ׃ אַחֲרָיו הֶחֱרָה הֶחֱזִיק
וכי ק׳ בָּרוּךְ בֶּן־זַבַּי מִדָּה שֵׁנִית מִן־הַמִּקְצוֹעַ עַד־פֶּתַח בֵּית אֶלְיָשִׁיב הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיק
מְרֵמוֹת בֶּן־אוּרִיָּה בֶּן־הַקּוֹץ מִדָּה שֵׁנִית מִפֶּתַח בֵּית אֶלְיָשִׁיב וְעַד־תַּכְלִית בֵּית אֶלְיָשִׁיב׃
וְאַחֲרָיו הֶחֱזִיקוּ הַכֹּהֲנִים אַנְשֵׁי הַכִּכָּר׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיק בִּנְיָמִן וְחַשּׁוּב נֶגֶד בֵּיתָם אַחֲרָיו הֶחֱזִיק
עֲזַרְיָה בֶן־מַעֲשֵׂיָה בֶּן־עֲנָנְיָה אֵצֶל בֵּיתוֹ׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיק בִּנּוּי בֶּן־חֵנָדָד מִדָּה שֵׁנִית מִבֵּית
עֲזַרְיָה עַד־הַמִּקְצוֹעַ וְעַד־הַפִּנָּה׃ פָּלָל בֶּן־אוּזַי מִנֶּגֶד הַמִּקְצוֹעַ וְהַמִּגְדָּל הַיּוֹצֵא מִבֵּית
הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן אֲשֶׁר לַחֲצַר הַמַּטָּרָה אַחֲרָיו פְּדָיָה בֶן־פַּרְעֹשׁ׃ וְהַנְּתִינִים הָיוּ יֹשְׁבִים בָּעֹפֶל
עַד נֶגֶד שַׁעַר הַמַּיִם לַמִּזְרָח וְהַמִּגְדָּל הַיּוֹצֵא׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיקוּ הַתְּקֹעִים מִדָּה שֵׁנִית מִנֶּגֶד
הַמִּגְדָּל הַגָּדוֹל הַיּוֹצֵא וְעַד חוֹמַת הָעֹפֶל׃ מֵעַל ׀ שַׁעַר הַסּוּסִים הֶחֱזִיקוּ הַכֹּהֲנִים אִישׁ לְנֶגֶד
בֵּיתוֹ׃ אַחֲרָיו הֶחֱזִיק צָדוֹק בֶּן־אִמֵּר נֶגֶד בֵּיתוֹ וְאַחֲרָיו הֶחֱזִיק שְׁמַעְיָה בֶן־שְׁכַנְיָה שֹׁמֵר שַׁעַר
הַמִּזְרָח׃ אחרי° הֶחֱזִיק חֲנַנְיָה בֶן־שֶׁלֶמְיָה וְחָנוּן בֶּן־צָלָף הַשִּׁשִּׁי מִדָּה שֵׁנִי אַחֲרָיו הֶחֱזִיק אחריו ק׳
מְשֻׁלָּם בֶּן־בֶּרֶכְיָה נֶגֶד נִשְׁכָּתוֹ׃ אחרי° הֶחֱזִיק מַלְכִּיָּה בֶּן־הַצֹּרְפִי עַד־בֵּית הַנְּתִינִים אחריו ק׳
וְהָרֹכְלִים נֶגֶד שַׁעַר הַמִּפְקָד וְעַד עֲלִיַּת הַפִּנָּה׃ וּבֵין עֲלִיַּת הַפִּנָּה לְשַׁעַר הַצֹּאן הֶחֱזִיקוּ
הַצֹּרְפִים וְהָרֹכְלִים׃ * וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע סַנְבַלַּט כִּי־אֲנַחְנוּ בוֹנִים אֶת־הַחוֹמָה חצי הספר בפסוקים
וַיִּחַר לוֹ וַיִּכְעַס הַרְבֵּה וַיַּלְעֵג עַל־הַיְּהוּדִים׃ וַיֹּאמֶר ׀ לִפְנֵי אֶחָיו וְחֵיל שֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר מָה
הַיְּהוּדִים הָאֲמֵלָלִים עֹשִׂים הֲיַעַזְבוּ לָהֶם הֲיִזְבָּחוּ הַיְכַלּוּ בַיּוֹם הַיְחַיּוּ אֶת־הָאֲבָנִים מֵעֲרֵמוֹת
הֶעָפָר וְהֵמָּה שְׂרוּפוֹת׃ וְטוֹבִיָּה הָעַמֹּנִי אֶצְלוֹ וַיֹּאמֶר גַּם אֲשֶׁר־הֵם בּוֹנִים אִם־יַעֲלֶה שׁוּעָל
וּפָרַץ חוֹמַת אַבְנֵיהֶם׃ שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ כִּי־הָיִינוּ בוּזָה וְהָשֵׁב חֶרְפָּתָם אֶל־רֹאשָׁם
וּתְנֵם לְבִזָּה בְּאֶרֶץ שִׁבְיָה׃ וְאַל־תְּכַס עַל־עֲוֺנָם וְחַטָּאתָם מִלְּפָנֶיךָ אַל־תִּמָּחֶה כִּי הִכְעִיסוּ
לְנֶגֶד הַבּוֹנִים׃ וַנִּבְנֶה אֶת־הַחוֹמָה וַתִּקָּשֵׁר כָּל־הַחוֹמָה עַד־חֶצְיָהּ וַיְהִי לֵב לָעָם לַעֲשׂוֹת׃ *
ד וַיְהִי כַאֲשֶׁר שָׁמַע סַנְבַלַּט וְטוֹבִיָּה וְהָעַרְבִים וְהָעַמֹּנִים וְהָאַשְׁדּוֹדִים כִּי־עָלְתָה
אֲרוּכָה לְחֹמוֹת יְרוּשָׁלִַם כִּי־הֵחֵלּוּ הַפְּרֻצִים לְהִסָּתֵם וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד׃ וַיִּקְשְׁרוּ כֻלָּם יַחְדָּו
לָבוֹא לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלִָם וְלַעֲשׂוֹת לוֹ תּוֹעָה׃ וַנִּתְפַּלֵּל אֶל־אֱלֹהֵינוּ וַנַּעֲמִיד מִשְׁמָר עֲלֵיהֶם
יוֹמָם וָלַיְלָה מִפְּנֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר יְהוּדָה כָּשַׁל כֹּחַ הַסַּבָּל וְהֶעָפָר הַרְבֵּה וַאֲנַחְנוּ לֹא נוּכַל
לִבְנוֹת בַּחוֹמָה׃ וַיֹּאמְרוּ צָרֵינוּ לֹא יֵדְעוּ וְלֹא יִרְאוּ עַד אֲשֶׁר־נָבוֹא אֶל־תּוֹכָם וַהֲרַגְנוּם
וְהִשְׁבַּתְנוּ אֶת־הַמְּלָאכָה׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּאוּ הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים אֶצְלָם וַיֹּאמְרוּ לָנוּ עֶשֶׂר
פְּעָמִים מִכָּל־הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר־תָּשׁוּבוּ עָלֵינוּ׃ וָאַעֲמִיד מִתַּחְתִּיּוֹת לַמָּקוֹם מֵאַחֲרֵי לַחוֹמָה
בצחיחים ק׳ בַּצְחִחִיים° וָאַעֲמִיד אֶת־הָעָם לְמִשְׁפָּחוֹת עִם־חַרְבֹתֵיהֶם רָמְחֵיהֶם וְקַשְּׁתֹתֵיהֶם׃

ואַרא

לפלכו הכ״ף דגושה רפ״י והנהת טרחים · אחריו החזיקו אחיהם בחטף פתח החי״ת שלאחריו · זבי זכי ק׳ והוא חד מן מלין דכתיב בי״ת וקריין כ״ף · ענניה ברוב המדוייקים בקמץ הנו״ן · בנוי בן חנדד בחי״ת כחברו שלמעלה · אחרו החזיק חנניה אחריו קרי · מדה שני · שני דסבירין שנית ב׳ הדין ואידך אל בית הכסים שני דאסתר · אחרי החזיק מלכיה אחריו ק׳ · ובין עלית הפנה חצי הספר בפסוקי׳ · היכלו ביום בנו״ת · בארץ שביה במקצת ספרים קדמונים כ״י ומודפסים שבים במ״ס וכן הוא בפי׳ רש״י ויחייה ומאיר כתיב גם דעל א״ת כתב שבים בגליון עשרים וארבע שלו ותמיהא לי מילתא טובא · ואל תכס על עונם בכל המדוייקים כתוב ואל בוא״ו וקשיא לי דהא חזינן בחילופי דילן דפליגי בי׳ מערבאי ומדנחאי ולמערבאי כלא וא״ו · שמע סנבלט אין דגש בנו״ן · כי החלו בדגש הלמ״ד · ואעמיד בחטף פתח העי״ן וכן חברו שבפסוק · בצחחיים בצחיחים ק׳ והכ״ף דגושה · רמחיהם בכל ספרים שלפני הרי״ש בקמץ חטוף ובסרסי׳ כתבו בתחלה בסוף הרי״ש וקמץ המ״ם רמחיהם ואח״כ כתב ובקצת מדוייקים רמחיהם בקמץ הרי״ש על העיקר במשקל חדשיכם ומועדיכם וכ״כ ר׳ יונה ע״כ ובספ׳ מכלול דף ר״ח בפתח סגול קמוץ · וקשתותיהם בדגש השי״ן ורפה התי״ו כן הוא בכל ס״ם ועיין מ״ש (בתילים לז) ובדוכתי אחריני ·

ונש״ב

וארא ואקום ואמר אל־החרים ואל־הסגנים ואל־יתר העם אל־תיראו מפניהם את־אדני
הגדול והנורא זכרו והלחמו על־אחיכם בניכם ובנתיכם נשיכם ובתיכם׃ ויהי
כאשר־שמעו אויבינו כי־נודע לנו ויפר האלהים את־עצתם ונשוב כלנו אל־החומה איש אל־ ונשב כ׳
מלאכתו׃ ויהי ׀ מן־היום ההוא חצי נערי עשים במלאכה וחצים מחזיקים והרמחים
המגנים והקשתות והשרינים והשרים אחרי כל־בית יהודה׃ הבונים בחומה והנשאים
בסבל עמשים באחת ידו עשה במלאכה ואחת מחזקת השלח׃ והבונים איש חרבו
אסורים על־מתניו ובונים והתוקע בשופר אצלי׃ ואמר אל־החרים ואל־הסגנים ואל־יתר
העם המלאכה הרבה ורחבה ואנחנו נפרדים על־החומה רחוקים איש מאחיו׃ במקום
אשר תשמעו את־קול השופר שמה תקבצו אלינו אלהינו ילחם לנו׃ ואנחנו עשים
במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים׃ גם בעת ההיא
אמרתי לעם איש ונערו ילינו בתוך ירושלם והיו־לנו הלילה משמר והיום מלאכה׃ ואין
אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין־אנחנו פשטים בגדינו איש שלחו המים׃ *
ותהי צעקת העם ונשיהם גדולה אל־אחיהם היהודים׃ ויש אשר אמרים בנינו ובנתינו ה
אנחנו רבים ונקחה דגן ונאכלה ונחיה׃ ויש אשר אמרים שדתינו וכרמינו ובתינו אנחנו
ערבים ונקחה דגן ברעב׃ ויש אשר אמרים לוינו כסף למדת המלך שדתינו וכרמינו׃
ועתה כבשר אחינו בשרנו כבניהם בנינו והנה אנחנו כבשים את־בנינו ואת־בנתינו
לעבדים ויש מבנתינו נכבשות ואין לאל ידנו ושדתינו וכרמינו לאחרים׃ ויחר לי מאד
כאשר שמעתי את־זעקתם ואת הדברים האלה׃ וימלך לבי עלי ואריבה את־החרים
ואת־הסגנים ואמרה להם משא איש־באחיו אתם נשאים ואתן עליהם קהלה גדולה׃ [illegible]
ואמרה להם אנחנו קנינו את־אחינו היהודים הנמכרים לגוים כדי בנו וגם־אתם תמכרו
את־אחיכם ונמכרו־לנו ויחרישו ולא מצאו דבר׃ ויאמר לא־טוב הדבר אשר־אתם עשים ואמר
הלוא ביראת אלהינו תלכו מחרפת הגוים אויבינו׃ וגם־אני אחי ונערי נשים בהם כסף
ודגן נעזבה־נא את־המשא הזה׃ השיבו נא להם כהיום שדתיהם כרמיהם זיתיהם
ובתיהם ומאת הכסף והדגן התירוש והיצהר אשר אתם נשים בהם׃ ויאמרו נשיב ומהם
לא נבקש כן נעשה כאשר אתה אומר ואקרא את־הכהנים ואשביעם לעשות כדבר הזה׃
גם־חצני נערתי ואמרה ככה ינער האלהים את־כל־האיש אשר לא־יקים את־הדבר
הזה מביתו ומיגיעו וככה יהיה נעור ורק ויאמרו כל־הקהל אמן ויהללו את־יהוה ויעש העם
כדבר הזה׃ גם מיום ׀ אשר־צוה אותי להיות פחם בארץ יהודה משנת עשרים ועד שנת
שלשים

ונשוב. ונשב ק׳ · והשרינים במקצת מדוייקים כ״י בשי״ן שמאלית וממה שכתב רד״ק בשרש שרה משמע שכל כיוצא בזה שפירושו לבוש ברזל בשי״ן ימנית התחכם כיון שמצאנו לבשו הסרינות (ירמיה מו) וכן ואל יתעל בסרינו (ירמיה נא) יוכל להיות שימצא ג״כ בשי״ן שמאלית כן נ״ל ·
עמשים לית וכתיב סי״ן · והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה בדפוס ויניציאה שנת רפ״ח כתוב והיה וזו היא טעות גדולה מהמדפיסים ואולי סמך על נוסחאות שמצא בגמ׳ בריש פ״ק דברכות ובסוף פ״ב דמגלה ואי מהא לא אריא כי פעמים רבות נמצאו בגמר׳ מקראות שאינם כהוייתם כמו שכתבו התוספות בכמה מקומות ואין להקפיד בכך ועוד אכתוב מזה (בד״ה א ה) ע״ש · שלחו בחירק וכן במסורת שלחו ג׳ וסימן מן שלחו אותם (ד״ה א ח) ואיש שלחו בידו (ד״ה ב כג) איש שלחו המים · היהודים בדגש היו״ד : ואין לאל ידנו במקצת מדוייקי׳ חסר יו״ד אחר הדל״ת והמסורת מכרעת כמותם כי בסוף פרשת בראשית במסר ידיכו ו׳ מלאים ואין זה בכלל · משא איש באחיו זה א׳ מן המקומות שקלקלו המדפיסים לכתוב משא בשי״ן שמאלית ותשובתך בצדך איש באחיו אתם נשים וכיוצא בו נעזבה נא את המשא הזה שבסמוך וכן ומשא כל יד הכתוב בזה הם סי׳ י׳ הנזכרים שפירושן לשון הלואה כלם בשי״ן ימנית · אתם נשאים נשים ק׳ והאל״ף יתירה בכתיב וכן במסור׳ נשים ג׳ ובעבין וסי׳ וימלך לבי עלי וגם אני אחי השיבו נא להם קדמאה נשאים כתיב ושארה נשים כתיב · ויחרישו החי״ת בחטף פתח : ויאמר ואמר קרי וזהו אחד מן ל׳ דכתיב ויאמר וקרין ואמר וסימנם במסורת · את המשא הזה בשי״ן ימנית כמ״ש למעלה · כרמיהם זיתיהם בדפוס ישן במצא וזיתיהם בוא״ו ואין לסמוך עליו :

הזאת

שלשים ושתים לארתחשסתא המלך שנים שתים עשרה אני ואחי לחם הפחה לא אכלתי:
והפחות הראשנים אשר לפני הכבידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחר כסף שקלים
ארבעים גם נעריהם שלטו על העם ואני לא עשיתי כן מפני יראת אלהים: וגם במלאכת
החומה הזאת החזקתי ושדה לא קנינו וכל נערי קבוצים שם על המלאכה: והיהודים
והסגנים מאה וחמשים איש והבאים אלינו מן הגוים אשר סביבתינו על שלחני: ואשר
היה נעשה ליום אחד שור אחד צאן שש ברורות וצפרים נעשו לי ובין עשרת ימים בכל
יין להרבה ועם זה לחם הפחה לא בקשתי כי כבדה העבדה על העם הזה: זכרה לי
אלהי לטובה כל אשר עשיתי על העם הזה: * ויהי כאשר נשמע ו
לסנבלט וטוביה ולגשם הערבי וליתר איבינו כי בניתי את החומה ולא נותר בה פרץ גם
עד העת ההיא דלתות לא העמדתי בשערים: וישלח סנבלט וגשם אלי לאמר לכה
ונועדה יחדו בכפירים בבקעת אונו והמה חשבים לעשות לי רעה: ואשלחה עליהם
מלאכים לאמר מלאכה גדולה אני עשה ולא אוכל לרדת למה תשבת המלאכה כאשר
ארפה וירדתי אליכם: וישלחו אלי כדבר הזה ארבע פעמים ואשיב אותם כדבר הזה:
וישלח אלי סנבלט כדבר הזה פעם חמישית את נערו ואגרת פתוחה בידו: כתוב בה
בגוים נשמע וגשמו אמר אתה והיהודים חשבים למרוד על כן אתה בונה החומה ואתה
הוה להם למלך כדברים האלה: וגם נביאים העמדת לקרא עליך בירושלם לאמר מלך
ביהודה ועתה ישמע למלך כדברים האלה ועתה לכה ונועצה יחדו: ואשלחה אליו לאמר
יתיר א לא נהיה כדברים האלה אשר אתה אומר כי מלבך אתה בודאם: כי כלם מיראים
אותנו לאמר ירפו ידיהם מן המלאכה ולא תעשה ועתה חזק את ידי: ואני באתי בית
שמעיה בן דליה בן מהיטבאל והוא עצור ויאמר נועד אל בית האלהים אל תוך ההיכל
ונסגרה דלתות ההיכל כי באים להרגך ולילה באים להרגך: ואמרה האיש כמוני יברח
ומי כמוני אשר יבא אל ההיכל וחי לא אבוא: ואכירה והנה לא אלהים
שלחו כי הנבואה דבר עלי וטוביה וסנבלט שכרו: למען שכור הוא למען אירא ואעשה
כן וחטאתי והיה להם לשם רע למען יחרפוני: זכרה אלהי לטוביה
ולסנבלט כמעשיו אלה וגם לנועדיה הנביאה וליתר הנביאים אשר היו מיראים אותי:
ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול לחמשים ושנים יום: ויהי כאשר
שמעו כל אויבינו ויראו כל הגוים אשר סביבתינו ויפלו מאד בעיניהם וידעו כי מאת אלהינו
נעשתה המלאכה הזאת: גם בימים ההם מרבים חרי יהודה אגרתיהם הולכות על
טוביה ואשר לטוביה באות אליהם: כי רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי חתן הוא
לשכניה בן ארח ויהוחנן בנו לקח את בת משלם בן ברכיה: גם טובתיו היו אמרים
לפני ודברי היו מוציאים לו אגרות שלח טוביה ליראני: * ויהי כאשר ז
נבנתה

ו הזאת החזקתי כן כתיב החזקתי לא התחזקתי: יחדו בכפירים בכמה ספרים מדויקים מלא דמלא ובמלה הזאת יש חילוף בין מערבאי למדנחאי
ולא נתברר מהו החילוף אולי הוא בין מלא וחסר וספק החילוף הוא אי כתיב או קרי בכפירים בכ"ף כמו יחדו בכפרים ישאגו (ירמיה נא)׳
מלאכה גדולה במדויקים מלא וא"ו וכן הוא לפי המסורת (דאסתר ד)׳ וגשמו ברוב הספרים בגימ"ל פתוחה ולא קמוצה׳ בודאם יתיר א"ף׳
מיראים היו"ד בקמץ׳ ועתה חזק כן כתיב ועתה במדויקים לא ואתה כמו שנמצא בדפוס ישן: את ידי כן כתיב ידי לא ידי כמו שהוא
בקצת ספרים׳ ונסגרה הגימ"ל בדגש׳ ויראו לפי המסורת הוא מלשון יראה שכן נמנה עם ד׳ חסר יו"ד על כן כוון להיות ביו"ד מאריך שהוא
נע כמו שמצאתי במקצת מדויקים אבל לפי רד"ק שהוא מן ראה לא יהיה בו מאריך כי השוא נח:

נבנתה החומה ואעמיד הדלתות ויפקדו השוערים והמשררים והלוים: ואצוה את־חנני
אחי ואת־חנניה שר הבירה על־ירושלם כי־הוא כאיש אמת וירא את־האלהים מרבים:
ויאמר להם לא יפתחו שערי ירושלם עד־חם השמש ועד הם עמדים יגיפו הדלתות ואחזו ואמ
והעמיד משמרות ישבי ירושלם איש במשמרו ואיש נגד ביתו: והעיר רחבת ידים
וגדלה והעם מעט בתוכה ואין בתים בנוים: ויתן אלהי אל־לבי ואקבצה את־החרים
ואת־הסגנים ואת־העם להתיחש ואמצא ספר היחש העולים בראשונה ואמצא כתוב בו:
אלה בני המדינה העלים משבי הגולה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל
וישבו לירושלם וליהודה איש לעירו: הבאים עם־זרבבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה
נחמני מרדכי בלשן מספרת בגוי נחום בענה מספר אנשי עם־ישראל: בני פרעש
אלפים מאה ושבעים ושנים: בני שפטיה שלש מאות שבעים ושנים: בני ארח שש
מאות חמשים ושנים: בני־פחת מואב לבני ישוע ויואב אלפים ושמנה מאות שמנה
עשר: בני עילם אלף מאתים חמשים וארבעה: בני זתוא שמנה מאות ארבעים
וחמשה: בני זכי שבע מאות וששים: בני בנוי שש מאות ארבעים ושמנה: בני
בבי שש מאות עשרים ושמנה: בני עזגד אלפים שלש מאות עשרים ושנים: בני
אדניקם שש מאות ששים ושבעה: בני בגוי אלפים ששים ושבעה: בני עדין שש
מאות חמשים וחמשה: בני־אטר לחזקיה תשעים ושמנה: בני חשם שלש מאות
עשרים ושמנה: בני בצי שלש מאות עשרים וארבעה: בני חריף מאה שנים עשר:
בני גבעון תשעים וחמשה: אנשי בית־לחם ונטפה מאה שמנים ושמנה: אנשי ענתות
מאה עשרים ושמנה: אנשי בית־עזמות ארבעים ושנים: אנשי קרית יערים כפירה
ובארות שבע מאות ארבעים ושלשה: אנשי הרמה וגבע שש מאות עשרים ואחד:
אנשי מכמס מאה ועשרים ושנים: אנשי בית־אל והעי מאה עשרים ושלשה: אנשי
נבו אחר חמשים ושנים: בני עילם אחר אלף מאתים חמשים וארבעה: בני חרם
שלש מאות ועשרים: בני ירחו שלש מאות ארבעים וחמשה: בני לד חדיד ואנו
שבע מאות ועשרים ואחד: בני סנאה שלשת אלפים תשע מאות ושלשים: הכהנים
בני ידעיה לבית ישוע תשע מאות שבעים ושלשה: בני אמר אלף חמשים ושנים:
בני פשחור אלף מאתים ארבעים ושבעה: בני חרם אלף שבעה עשר: הלוים בני־
ישוע לקדמיאל לבני להודוה שבעים וארבעה: המשררים בני אסף מאה ארבעים
ושמנה: השערים בני־שלם בני־אטר בני־טלמן בני־עקוב בני חטיטא בני שבי מאה
שלשים ושמנה: הנתינים בני־צחא בני־חשפא בני טבעות: בני־קירס בני־סיעא בני
פדון: בני־לבנה בני־חגבא בני שלמי: בני־חנן בני־גדל בני־גחר: בני־ראיה בני־
רצין בני נקודא: בני־גזם בני־עזא בני פסח: בני־בסי בני־מעונים בני נפושסים: נפיססים

בני

ז והמשררים אין דגש במ"ס · חנני אחי ברוב הספרים מלעיל כמ"ס לעיל סי' א' · ויאמר להם ואמר ק' כמ"ס לעיל בסי' ה' : והעמיד מלא יו"ד למערבאי · וגדלה המסורת ב' חד מלא וחד חסר וזהו החסר והמלא וגדולה היא אלי (קהלת ט) · נחמני ברוב הספרים כ"י. הטעם במ"ס · מרדכי בלשן במקצת ספרים הדל"ת בחטף קמץ כמ"ס (באסתר ב') · בני בבי בקמץ הבי"ת · בני־אטר לחזקיה במדויקים אין זקף קטן במלת אטר · בני חריף בהרבה מדויקים מלא יו"ד · מאה שנים עשר י"ס ושנים בוא"ו והרוב בלא וא"ו · ונטפה מתחלפת ונטופה מלא וא"ו · אנשי מכמס מאה עשרים ושנים בכמה ספרים מדויקים כתוב עשרים בלא וא"ו · לבני להודוה ברוב הספרים כן כתיב וקרי ואין בהם לה דיה ק' גם לא נמנה במסורת עם מלין דכתיב וא"ו באמצע תיבותא וקריין יו"ד · המשררים אין דגש במ"ס · בני שלמי בסי"ן שמאלית ברוב המדויקים · נפושסים נפיססים קרי ·

בני־בקבוק בני־חקופא בני חרחור׃ בני־בצלית בני־מחידא בני חרשא׃ בני־ברקוס
בני־סיסרא בני־תמח׃ בני נציח בני חטיפא׃ בני עבדי שלמה בני־סוטי בני־ספרת
בני פרידא׃ בני־יעלא בני־דרקון בני־גדל׃ בני שפטיה בני־חטיל בני פכרת הצביים
בני אמון׃ כל־הנתינים ובני עבדי שלמה שלש מאות תשעים ושנים׃ ואלה העולים
מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית־אבתם וזרעם אם מישראל
הם׃ בני־דליה בני־טוביה בני נקודא שש מאות וארבעים ושנים׃
ומן־הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשה ויקרא
על־שמם׃ אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצא ויגאלו מן־הכהנה׃
ויאמר התרשתא להם אשר לא־יאכלו מקדש הקדשים עד עמד הכהן לאורים ותמים׃
כל־הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש־מאות וששים׃ מלבד עבדיהם ואמהתיהם
אלה שבעת אלפים שלש מאות שלשים ושבעה ולהם משררים ומשררות מאתים
וארבעים וחמשה׃ סוסיהם שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים
ארבעים וחמשה׃ גמלים ארבע מאות שלשים וחמשה חמרים ששת אלפים שבע מאות
ועשרים׃ ומקצת ראשי האבות נתנו למלאכה התרשתא נתן לאוצר זהב
דרכמנים אלף מזרקות חמשים כתנות כהנים שלשים וחמש מאות׃ ומראשי
האבות נתנו לאוצר המלאכה זהב דרכמנים שתי רבות וכסף מנים אלפים ומאתים׃
ואשר נתנו שארית העם זהב דרכמנים שתי רבוא וכסף מנים אלפים וכתנת כהנים
ששים ושבעה׃ וישבו הכהנים והלוים והשוערים והמשררים ומן־העם
והנתינים וכל־ישראל בעריהם ויגע החדש השביעי ובני ישראל בעריהם׃ * ויאספו כל־ ח
העם כאיש אחד אל־הרחוב אשר לפני שער־המים ויאמרו לעזרא הספר להביא את־ספר
תורת משה אשר־צוה יהוה את־ישראל׃ ויביא עזרא הכהן את־התורה לפני הקהל מאיש
ועד־אשה וכל מבין לשמע ביום אחד לחדש השביעי׃ ויקרא־בו לפני הרחוב אשר׀ לפני
שער־המים מן־האור עד־מחצית היום נגד האנשים והנשים והמבינים ואזני כל־העם אל־
ספר התורה׃
ויעמד עזרא הספר על־מגדל־עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה
וחלקיה ומעשיה על־ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשם וחשבדנה זכריה משלם׃
ויפתח עזרא הספר לעיני כל־העם כי־מעל כל־העם היה וכפתחו עמדו כל־העם׃ ויברך
עזרא את־יהוה האלהים הגדול ויענו כל־העם אמן׀ אמן במעל ידיהם ויקדו וישתחו ליהוה
אפים ארצה׃ וישוע ובני ושרביה׀ ימין עקוב שבתי׀ הודיה מעשיה קליטא עזריה
יוזבד

בני סיסרא הסי"ת נגעיא בס"ס : בני יעלא הע"ן בשוא לבד במ"ש בעזרא סימן ב' : שש מאות וארבעים ושנים בספרים כ"י מדוייקים
וארבעים כו"או : בני חביה במקצת מדוייקים הח"ת בשוא ופתח וכן בעזרא ב' : הגלעדי אשה עיין מ"ש בד"ה ב' כ"א : בקשו קלא הקו"ף :
המתיחשים הח"ת בשוא לבדו במדוייקים כ"י וכן לעיל בעזרא סימן ב' : סוסיהם שבע מאות שלשי' וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה
במקצת ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס בפולי לא נמצא פסוק זה ובאחד מספרים הנזכרים מצאתי כתוב בגליונו לשון הזה מצאתי בהעתק סוסיהם
שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה ולפי המסורת נראה שהוא טעות ע"כ · וזו היא המסורת שנכתב בספר הנזכר
בקדמתה סוסיהם פרדיהם גמליהם בבתראה חסר סוסיהם פרדיהם וכתיב גמלים ע"כ ופי' קדמאה היינו דספר עזרא ובתראה הדין דנחמיה ויש לדע'
כי במ"ג בסוף סיפרא כתוב סכום פסוקי דעזרא תרפ"ח וקשה כי נפרטן אי אתה מוצא רק תרפ"ו וע"ק כי חצי הספר בפסוקים הוא וגין עליה הפנה
במ"ש לעיל בסימן ג' וכן הוא בכל הספרים ובהתחשב משם עד ראש הספר אינם כי אם שמ"ב פסוקים ומשם ועד סוף הספר שמ"ל לכן נראה שטעות
נפל בדפוס וצ"ל תרפ"ה פסוקים וכן מצאתי בנסחא כ"י ולגרסת הספרים שאין בהם פסוק האמור למעלה אתי שפיר כמי חצי הספר דחצי הראשון שמ"ב
ח פסוקי' וחצי האחרון שמ"ב ובהצטרפם יחד יעלו לסכום תרפ"ה ועיין חילוף דומה לזה ביהושע כ"א : והמשררים בלא דגש במ"ס : ויאספו כל
הכ"ף רפה : ומישאל כו"או : וחשבדנה בפתח הנו"ן : ושרביה ברוב המדוייקים הרי"ש בכירי לא סגול : הודיה בדגש היו"ד :

יוזבד חנן פלאיה והלוים מבינים את-העם לתורה והעם על-עמדם :
ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא : ויאמר
נחמיה הוא התרשתא ועזרא הכהן הספר והלוים המבינים את-העם לכל-העם היום קדש
הוא ליהוה אלהיכם אל-תתאבלו ואל-תבכו כי בוכים כל-העם כשמעם את-דברי התורה :
ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי-קדוש היום
לאדנינו ואל-תעצבו כי-חדות יהוה היא מעזכם : והלוים מחשים לכל-העם לאמר הסו
כי-היום קדש ואל-תעצבו : וילכו כל-העם לאכל ולשתות ולשלח מנות
ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם : וביום השני נאספו ראשי
האבות לכל-העם הכהנים והלוים אל-עזרא הספר ולהשכיל אל-דברי התורה : וימצאו
כתוב בתורה אשר צוה יהוה ביד-משה אשר ישבו בני ישראל בסכות בחג בחדש השביעי :
ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל-עריהם ובירושלם לאמר צאו ההר והביאו עלי-זית ועלי
עץ-שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת סכת ככתוב : ויצאו העם ויביאו
ויעשו להם סכות איש על-גגו ובחצרתיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שער המים
וברחוב שער אפרים : ויעשו כל-הקהל השבים מן-השבי סכות וישבו בסכות כי לא-
עשו מימי ישוע בן-נון כן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד : ויקרא
בספר תורת האלהים יום ביום מן-היום הראשון עד היום האחרון ויעשו-חג שבעת ימים
וביום השמיני עצרת כמשפט : * וביום עשרים וארבעה לחדש הזה ט
נאספו בני-ישראל בצום ובשקים ואדמה עליהם : ויבדלו זרע ישראל מכל בני נכר ויעמדו
ויתודו על-חטאתיהם ועונות אבתיהם : ויקומו על-עמדם ויקראו בספר תורת יהוה
אלהיהם רבעית היום ורבעית מתודים ומשתחוים ליהוה אלהיהם : ויקם
על-מעלה הלוים ישוע ובני קדמיאל שבניה בני שרביה בני כנני ויזעקו בקול גדול אל-יהוה
אלהיהם : ויאמרו הלוים ישוע וקדמיאל בני חשבניה שרביה הודיה שבניה פתחיה קומו
ברכו את-יהוה אלהיכם מן-העולם עד-העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על-כל-
ברכה ותהלה :
אתה-הוא יהוה לבדך אתה עשית את-השמים שמי השמים וכל-צבאם הארץ וכל-אשר
עליה הימים וכל-אשר בהם ואתה מחיה את-כלם וצבא השמים לך משתחוים : אתה
הוא יהוה האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם :
ומצאת את-לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את-ארץ הכנעני החתי האמרי
והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את-דבריך כי צדיק אתה : ותרא את-עני
אבתינו במצרים ואת-זעקתם שמעת על-ים-סוף : ותתן אתת ומפתים בפרעה ובכל-
עבדיו

לאדנינו זה אחד מן ז' מפקין אל"ף בלישנא כמ"ש בתילים סימן קל"ה : ואל תעצבו כי חדות במקצת ספרים הה"א בשוא ורוב המדויקים בצירי :
מעזכם הזי"ן דגושה כמ"ש בישעיה כ"ג : ולעשות נחסף פתח הע"ין : מימי ישוע בן נון בערכין פ' המוכר את שדהו מייתי להאי פסוקא והתם
כתיב יהושע והכי איתא במדרש קהלת רבתי פסוק דור הולך ודור בא ובכולהו ספרי דאית לן כתיב ישוע בלא ה"א וזהו שכתב החכם ן' עזרא ישוע
נקרא בג' שמות ר"ל הושע יהושע ישוע והכי איתמר בהדיא בירושלמי פרק ו' דשביעית כי לא עשו מימי ישוע בן נון ולמה ישוע ר' הלל בריה
דשמואל בר נחמן פגם הכתוב כבוד הצדיק בקבר מפני כבוד הצדיק בשעתו פי' צדיק בקבר יהושע שחסר הכתוב אות משמו לכבוד צדיק בשעתו דהיינו
עזרא הסופר והכי איתא באגדת שמואל פ' ס"ו : רבעית היום ורבעית לפי המסורת דסוף יחזקאל שניהם חסר יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תנינא
וכן נמצא במקצת מדוייקים : שבניה בני הנו"ן בחירק לא בפתח : שרביה הרי"ש בצירי כמ"ש למעלה וכן בפסוק הסמוך : מן העולם עד העולם
חזינא למקצת ספרי דגרסי ועד בוא"ו ושיבושא הוא דבמסורת מני ליה בהדי דכתיב עד העולם בלא וא"ו : אתה עשית אתה ק' :
במצולת

עבדיו ובכל־עם ארצו כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש־לך שם כהיום הזה: והים בקעת
לפניהם ויעברו בתוך־הים ביבשה ואת־רדפיהם השלכת במצולת כמו־אבן במים עזים:
ובעמוד ענן הנחיתם יומם ובעמוד אש לילה להאיר להם את־הדרך אשר ילכו־בה: ועל
הר־סיני ירדת ודבר עמהם משמים ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חקים ומצות
טובים: ואת־שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך:
ולחם משמים נתת להם לרעבם ומים מסלע הוצאת להם לצמאם ותאמר להם לבוא
לרשת את־הארץ אשר־נשאת את־ידך לתת להם: והם ואבתינו הזידו ויקשו את־ערפם
ולא שמעו אל־מצותיך: וימאנו לשמע ולא־זכרו נפלאתיך אשר עשית עמהם ויקשו
את־ערפם ויתנו־ראש לשוב לעבדתם במרים ואתה אלוה סליחות חנון ורחום ארך־אפים
ורב־וחסד ולא עזבתם: אף כי־עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך יתיר ו
ממצרים ויעשו נאצות גדלות: ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר ארת־עמוד
הענן לא־סר מעליהם ביומם להנחתם בהדרך ואת־עמוד האש בלילה להאיר להם ואת־
הדרך אשר ילכו־בה: ורוחך הטובה נתת להשכילם ומנך לא־מנעת מפיהם ומים
נתתה להם לצמאם: וארבעים שנה כלכלתם במדבר לא חסרו שלמתיהם לא בלו
ורגליהם לא בצקו: ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה ויירשו את־ארץ סיחון
ואת־ארץ מלך חשבון ואת־ארץ עוג מלך־הבשן: ובניהם הרבית ככבבי השמים ותביאם
אל־הארץ אשר־אמרת לאבתיהם לבוא לרשת: ויבאו הבנים ויירשו ארת־הארץ ותכנע
לפניהם את־ישבי הארץ הכנענים ותתנם בידם ואת־מלכיהם וארת־עממי הארץ לעשות
בהם כרצונם: וילכדו ערים בצורות ואדמה שמנה ויירשו בתים מלאים־כל־טוב ברות
חצובים כרמים וזיתים ועץ מאכל לרב ויאכלו וישבעו וישמינו ויתעדנו בטובך הגדול:
וימרו וימרדו בך וישלכו את־תורתך אחרי גום ואת־נביאיך הרגו אשר־העידו בם להשיבם
אליך ויעשו נאצות גדולת: ותתנם ביד צריהם ויצרו להם ובעת צרתם יצעקו אליך
ואתה משמים תשמע וכרחמיך הרבים תתן להם מושיעים ויושיעום מיד צריהם: וכנוח
להם ישובו לעשות רע לפניך ותעזבם ביד איביהם וירדו בהם וישובו ויזעקוך ואתה משמים
תשמע ותצילם כרחמיך רבות עתים: ותעד בהם להשיבם אל־תורתך והמה הזידו ולא־
שמעו למצותיך ובמשפטיך חטאו־בם אשר־יעשה אדם וחיה בהם ויתנו כתף סוררת
וערפם הקשו ולא שמעו: ותמשך עליהם שנים רבות ותעד בם ברוחך ביד־נביאיך
ולא

במצולת בחולם וברוב המדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייתא ולא נחוש למה שכתוב במסו' במ"ג פ' בשלח ועיין מ"ש שם ובתהלים פ"ח ז ומצוות וחקים לית מלא תרין ואוי"ן ובירושלמי פ' ארבעה נדרים אמר ר' לעזר בר אבינא מצוות שבת מליא להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה פי' מצוות דכתיב גבי שבת דכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות מלא ב' ואוי"ן : ולחם משמים נתת במקצת מדוייקים חסר ה"א וכן מצאתי במסרה כ"י נתת ד' חסר בסיפר' וסימן ולחם משמים ורוחך קדמאה דפסוק והם במלכותם ב' בו ע"כ וכולהון בהאי טנייתא והכי אשכחנא במי במסרה רבתא לדפוסא פרשת תרומה דנמסר סימן מן ונתת נתת כ"ט חסר וקחשיב בגווייהו ד' אלין דאמרן ואיתמר במי התם והם במלכותם ב' בו ובמסרה כ"י במי דכוותה • ברם אשכחנא דכתוב בה ולחם משמים פליגא • ורוחך הטובה פליגא • ובמצאת מסרה זו מוחלפת בגירסתא עם אותך שזכרתי והרבה יש כמותה בספרי המסרות : ורב וחסד חסר ק' : העלך בדפוס נפולי כתוב העלוך כלשון הכתוב בפרשת כי תשא ובמלכים א' י"ב וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחילוף זה וזה טעות גדול מהמדפיסים כי המסורת מוכיח שכתוב העלך שבפרשת כי תשא נמסר העלוך ג' ב' בפרשת כי תשא וא' במלכים: העלך ממצרים במקצת ספרים ישנים מהדפוס כתוב מארץ מצרים כלשון הכתוב בתורה ובנביאים ובכולהו נסחי עתיקי ודוקני כתוב ממצרים ולית ספיקא : נאצות בסגול הכו"ן וכן תרגו שבפרשה ושם שנים במסורת : ומנך במקצת ספרים הנ"ון דגושה וגם"ס בלא דגש וכן במכלול דף רמ"ו מה שמצאתו ומנך לא מנעת מפיהם שהמ"ם פתוח ודמה כי הנו"ן תדגש אלא שהוקלה כמו הרבה מן הדגושים : שלמתיהם לא בלו במסרה גדולה ב' חסר בלישנא וסימן לא בלו שלמתיכם סוף פ' כי תבא • וריח שלמתיך כריח לבנון (שיר השירים ד) וקשה כי מצאנו עוד שלמתיהם לא בלו דהכא חסר מכל הספרים ונמסר עליו ג' חסר בלישנא : לפאה סוף פרשת תרומה לפאה דגש והדין דנחמיה לפאה רפי : ויירשו את ארץ במאריך : הרבית בחירק הבי"ת : ויירשו את הארץ בשני יודין ועיין מה שכתבתי במלכים ב' י"ז : ויושיעום במקצת ספרים כתוב ויושיעום בפתח הו"או וברובן של מדוייקים הו"או בשוא :

וְלֹא הֶאֱזִינוּ וַנִּתְּנֵם בְּיַד עַמֵּי הָאֲרָצֹת׃ וּבְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לֹא־עֲשִׂיתָם כָּלָה וְלֹא עֲזַבְתָּם כִּי
אֵל־חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה׃ וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד
אַל־יִמְעַט לְפָנֶיךָ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר־מְצָאַתְנוּ לִמְלָכֵינוּ לְשָׂרֵינוּ וּלְכֹהֲנֵינוּ וְלִנְבִיאֵנוּ וְלַאֲבֹתֵינוּ
וּלְכָל־עַמֶּךָ מִימֵי מַלְכֵי אַשּׁוּר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא עָלֵינוּ כִּי־אֱמֶת
עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ׃ וְאֶת־מְלָכֵינוּ שָׂרֵינוּ כֹּהֲנֵינוּ וַאֲבֹתֵינוּ לֹא עָשׂוּ תּוֹרָתֶךָ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ
אֶל־מִצְוֺתֶיךָ וּלְעֵדְוֺתֶיךָ אֲשֶׁר הַעִידֹתָ בָּהֶם׃ וְהֵם בְּמַלְכוּתָם וּבְטוּבְךָ הָרָב אֲשֶׁר־נָתַתָּ לָהֶם
וּבְאֶרֶץ הָרְחָבָה וְהַשְּׁמֵנָה אֲשֶׁר־נָתַתָּ לִפְנֵיהֶם לֹא עֲבָדוּךָ וְלֹא־שָׁבוּ מִמַּעַלְלֵיהֶם הָרָעִים׃
הִנֵּה אֲנַחְנוּ הַיּוֹם עֲבָדִים וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתָּה לַאֲבֹתֵינוּ לֶאֱכֹל אֶת־פִּרְיָהּ וְאֶת־טוּבָהּ הִנֵּה
אֲנַחְנוּ עֲבָדִים עָלֶיהָ׃ וּתְבוּאָתָהּ מַרְבָּה לַמְּלָכִים אֲשֶׁר־נָתַתָּה עָלֵינוּ בְּחַטֹּאותֵינוּ וְעַל־
גְּוִיֹּתֵינוּ מֹשְׁלִים וּבִבְהֶמְתֵּנוּ כִּרְצוֹנָם וּבְצָרָה גְדוֹלָה אֲנָחְנוּ׃ * וּבְכָל־זֹאת י
אֲנַחְנוּ כֹּרְתִים אֲמָנָה וְכֹתְבִים וְעַל הֶחָתוּם שָׂרֵינוּ לְוִיֵּנוּ כֹּהֲנֵינוּ׃ וְעַל הַחֲתוּמִים נְחֶמְיָה
הַתִּרְשָׁתָא בֶּן־חֲכַלְיָה וְצִדְקִיָּה׃ שְׂרָיָה עֲזַרְיָה יִרְמְיָה׃ פַּשְׁחוּר אֲמַרְיָה מַלְכִּיָּה׃ חַטּוּשׁ
שְׁבַנְיָה מַלּוּךְ׃ חָרִם מְרֵמוֹת עֹבַדְיָה׃ דָּנִיֵּאל גִּנְּתוֹן בָּרוּךְ׃ מְשֻׁלָּם אֲבִיָּה מִיָּמִן׃
מַעַזְיָה בִלְגַּי שְׁמַעְיָה אֵלֶּה הַכֹּהֲנִים׃ וְהַלְוִיִּם וְיֵשׁוּעַ בֶּן־אֲזַנְיָה בִּנּוּי מִבְּנֵי חֵנָדָד
קַדְמִיאֵל׃ וַאֲחֵיהֶם שְׁבַנְיָה הוֹדִיָּה קְלִיטָא פְּלָאיָה חָנָן׃ מִיכָא רְחוֹב חֲשַׁבְיָה׃ זַכּוּר
שֵׁרֵבְיָה שְׁבַנְיָה׃ הוֹדִיָּה בָנִי בְּנִינוּ׃
רָאשֵׁי הָעָם פַּרְעֹשׁ פַּחַת מוֹאָב עֵילָם זַתּוּא בָּנִי׃ בֻּנִּי עַזְגָּד בֵּבָי׃ אֲדֹנִיָּה בִגְוַי עָדִין׃
אָטֵר חִזְקִיָּה עַזּוּר׃ הוֹדִיָּה חָשֻׁם בֵּצָי׃ חָרִיף עֲנָתוֹת נוֹבָי׃ מַגְפִּיעָשׁ מְשֻׁלָּם חֵזִיר׃ נֵיבַי ק׳
מְשֵׁיזַבְאֵל צָדוֹק יַדּוּעַ׃ פְּלַטְיָה חָנָן עֲנָיָה׃ הוֹשֵׁעַ חֲנַנְיָה חַשּׁוּב׃ הַלּוֹחֵשׁ פִּלְחָא שׁוֹבֵק׃
רְחוּם חֲשַׁבְנָה מַעֲשֵׂיָה׃ וַאֲחִיָּה חָנָן עָנָן׃ מַלּוּךְ חָרִם בַּעֲנָה׃ וּשְׁאָר
הָעָם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם הַשּׁוֹעֲרִים הַמְשֹׁרְרִים הַנְּתִינִים וְכָל־הַנִּבְדָּל מֵעַמֵּי הָאֲרָצוֹת אֶל־תּוֹרַת
הָאֱלֹהִים נְשֵׁיהֶם בְּנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם כֹּל יוֹדֵעַ מֵבִין׃ מַחֲזִיקִים עַל־אֲחֵיהֶם אַדִּירֵיהֶם וּבָאִים
בְּאָלָה וּבִשְׁבוּעָה לָלֶכֶת בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה בְּיַד מֹשֶׁה עֶבֶד־הָאֱלֹהִים וְלִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲדֹנֵינוּ וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקָּיו׃ וַאֲשֶׁר לֹא־נִתֵּן בְּנֹתֵינוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאֶת־
בְּנֹתֵיהֶם לֹא נִקַּח לְבָנֵינוּ׃ וְעַמֵּי הָאָרֶץ הַמְבִיאִים אֶת־הַמַּקָּחוֹת וְכָל־שֶׁבֶר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
לִמְכּוֹר לֹא־נִקַּח מֵהֶם בַּשַּׁבָּת וּבְיוֹם קֹדֶשׁ וְנִטֹּשׁ אֶת־הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וּמַשָּׁא כָל־יָד׃
וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֺת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ׃ לְלֶחֶם
הַמַּעֲרֶכֶת וּמִנְחַת הַתָּמִיד וּלְעוֹלַת הַתָּמִיד הַשַּׁבָּתוֹת הֶחֳדָשִׁים לַמּוֹעֲדִים וְלַקֳּדָשִׁים וְלַחַטָּאוֹת
לְכַפֵּר עַל־יִשְׂרָאֵל וְכֹל מְלֶאכֶת בֵּית־אֱלֹהֵינוּ׃ וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל־קֻרְבַּן
הָעֵצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהָבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית־אֲבֹתֵינוּ לְעִתִּים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בְשָׁנָה
לְבַעֵר עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה׃ וּלְהָבִיא אֶת־בִּכּוּרֵי אַדְמָתֵנוּ וּבִכּוּרֵי כָּל־פְּרִי
כָּל־עֵץ שָׁנָה בְשָׁנָה לְבֵית יְהוָה׃ וְאֶת־בְּכֹרוֹת בָּנֵינוּ וּבְהֶמְתֵּנוּ כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְאֶת־בְּכוֹרֵי

בקרינו

לשרינו ולכהנינו במקצת דפוסים ישנים לכהנינו בלא וא״ו ובכל ספרים כ״י בוא״ו : ולעדותיך הו״או נקראת כמ״ס בריש אל״פת בי״את רבתי דתילים : והם במלכותם וגו׳ אשר נתת להם וגו׳ בכל המדוייקים חסר ה״א וכן חברו סגב׳ אשר כתת לפניהם וכן נכון ע״פה שכתבתי למעלה : ולא שבו הוא״ו נגעיא כמ״ס : אשר נתתה לאבתינו מלא ה״א ברוב המדוייקים וכן דינו אכה המסרות דלעיל : אשר נתתה עלינו בחטאותינו כה״א : ואחיהם שבניה כב״יה וכן הכתוב לקמן : שרביה בכירי סרי״ס : נובי כיבי ק׳ : מלוך מלא ו״או : בענה י״ם כענה בה״לף : המביאים במדוייקי קלה כמ״ס והה״א במאריך׳ : ומשא כל יד בסין ימנית כמ״ס לעיל סי׳ ה׳ : ולקדשים כמ״ס הקוף בשוא לבד וספרים אחרים בחטף קמץ :

על קרבן בשלם נקודות

בִּכּוּרֵינוּ וְצֹאנֵינוּ לְהָבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לַכֹּהֲנִים הַמְשָׁרְתִים בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ׃ וְאֶת־רֵאשִׁית
עֲרִיסֹתֵינוּ וּתְרוּמֹתֵינוּ וּפְרִי כָל־עֵץ תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר נָבִיא לַכֹּהֲנִים אֶל־לִשְׁכוֹת בֵּית־אֱלֹהֵינוּ
וּמַעְשַׂר אַדְמָתֵנוּ לַלְוִיִּם וְהֵם הַלְוִיִּם הַמְעַשְּׂרִים בְּכֹל עָרֵי עֲבֹדָתֵנוּ׃ וְהָיָה הַכֹּהֵן בֶּן־אַהֲרֹן
עִם־הַלְוִיִּם בַּעְשֵׂר הַלְוִיִּם וְהַלְוִיִּם יַעֲלוּ אֶת־מַעֲשַׂר הַמַּעֲשֵׂר לְבֵית אֱלֹהֵינוּ אֶל־הַלְּשָׁכוֹת לְבֵית
הָאוֹצָר׃ כִּי אֶל־הַלְּשָׁכוֹת יָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי הַלֵּוִי אֶת־תְּרוּמַת הַדָּגָן הַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר
וְשָׁם כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַכֹּהֲנִים הַמְשָׁרְתִים וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַמְשֹׁרְרִים וְלֹא נַעֲזֹב אֶת־בֵּית אֱלֹהֵינוּ׃ *
יא וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי־הָעָם בִּירוּשָׁלָ‍ִם וּשְׁאָר הָעָם הִפִּילוּ גוֹרָלוֹת לְהָבִיא׀ אֶחָד מִן־הָעֲשָׂרָה לָשֶׁבֶת
בִּירוּשָׁלַ‍ִם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְתֵשַׁע הַיָּדוֹת בֶּעָרִים׃ וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכֹל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לָשֶׁבֶת
בִּירוּשָׁלָ‍ִם׃ וְאֵלֶּה רָאשֵׁי הַמְּדִינָה אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בִּירוּשָׁלָ‍ִם וּבְעָרֵי יְהוּדָה יָשְׁבוּ
אִישׁ בַּאֲחֻזָּתוֹ בְּעָרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַנְּתִינִים וּבְנֵי עַבְדֵי שְׁלֹמֹה׃ וּבִירוּשָׁלַ‍ִם
יָשְׁבוּ מִבְּנֵי יְהוּדָה וּמִבְּנֵי בִנְיָמִן מִבְּנֵי יְהוּדָה עֲתָיָה בֶן־עֻזִּיָּה בֶּן־זְכַרְיָה בֶן־אֲמַרְיָה בֶּן־שְׁפַטְיָה
בֶן־מַהֲלַלְאֵל מִבְּנֵי־פָרֶץ׃ וּמַעֲשֵׂיָה בֶן־בָּרוּךְ בֶּן־כָּל־חֹזֶה בֶּן־חֲזָיָה בֶן־עֲדָיָה בֶן־יוֹיָרִיב בֶּן־
זְכַרְיָה בֶּן־הַשִּׁלֹנִי׃ כָּל־בְּנֵי־פֶרֶץ הַיֹּשְׁבִים בִּירוּשָׁלָ‍ִם אַרְבַּע מֵאוֹת שִׁשִּׁים וּשְׁמֹנָה אַנְשֵׁי־
חָיִל׃ וְאֵלֶּה בְּנֵי בִנְיָמִן סַלֻּא בֶּן־מְשֻׁלָּם בֶּן־יוֹעֵד בֶּן־פְּדָיָה בֶן־קוֹלָיָה בֶן־מַעֲשֵׂיָה
בֶּן־אִיתִיאֵל בֶּן־יְשַׁעְיָה׃ וְאַחֲרָיו גַּבַּי סַלָּי תְּשַׁע מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה׃ וְיוֹאֵל בֶּן־זִכְרִי
פָּקִיד עֲלֵיהֶם וִיהוּדָה בֶן־הַסְּנוּאָה עַל־הָעִיר מִשְׁנֶה׃ מִן־הַכֹּהֲנִים יְדַעְיָה בֶן־
יוֹיָרִיב יָכִין׃ שְׂרָיָה בֶן־חִלְקִיָּה בֶּן־מְשֻׁלָּם בֶּן־צָדוֹק בֶּן־מְרָיוֹת בֶּן־אֲחִיטוּב נְגִד בֵּית הָאֱלֹהִים׃
וַאֲחֵיהֶם עֹשֵׂה הַמְּלָאכָה לַבַּיִת שְׁמֹנֶה מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם וַעֲדָיָה בֶּן־יְרֹחָם בֶּן־פְּלַלְיָה בֶּן־אַמְצִי
בֶן־זְכַרְיָה בֶּן־פַּשְׁחוּר בֶּן־מַלְכִּיָּה׃ וְאֶחָיו רָאשִׁים לְאָבוֹת מָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁנָיִם וַעֲמַשְׁסַי
בֶּן־עֲזַרְאֵל בֶּן־אַחְזַי בֶּן־מְשִׁלֵּמוֹת בֶּן־אִמֵּר׃ וַאֲחֵיהֶם גִּבֹּרֵי חַיִל מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה וּפָקִיד
עֲלֵיהֶם זַבְדִּיאֵל בֶּן־הַגְּדוֹלִים׃ וּמִן־הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָה בֶן־חַשּׁוּב בֶּן־עַזְרִיקָם בֶּן־
חֲשַׁבְיָה בֶּן־בּוּנִּי׃ וְשַׁבְּתַי וְיוֹזָבָד עַל־הַמְּלָאכָה הַחִיצֹנָה לְבֵית הָאֱלֹהִים מֵרָאשֵׁי הַלְוִיִּם׃
וּמַתַּנְיָה בֶן־מִיכָא בֶּן־זַבְדִּי בֶן־אָסָף רֹאשׁ הַתְּחִלָּה יְהוֹדֶה לַתְּפִלָּה וּבַקְבֻּקְיָה מִשְׁנֶה מֵאֶחָיו
וְעַבְדָּא בֶּן־שַׁמּוּעַ בֶּן־גָּלָל בֶּן־ידיתון׃ כָּל־הַלְוִיִּם בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ מָאתַיִם שְׁמֹנִים וְאַרְבָּעָה׃ תון ק׳
וְהַשּׁוֹעֲרִים עַקּוּב טַלְמוֹן וַאֲחֵיהֶם הַשֹּׁמְרִים בַּשְּׁעָרִים מֵאָה שִׁבְעִים וּשְׁנָיִם׃
ושאר

אל לשכות הכ״ף רפה : ומעשר אדמתנו בספרים מדוייקים העי״ן בשוא לבדו וכן לקמן בסימן י״ג ומעשר הדגן : המעשרים הה״א במארין :: בעשר בשוא לבד העי״ן והרמוי בהעשר ן׳ עזרא ור״דק : יעלו את מעשר בספרים מדוייקים העי״ן בחטף פתח ובמסרה רבתא מעשר ג׳ דגסיף ר״ל בשוא פשוט וכל מעשר הארץ מזרע הארץ • וכל מעשר בקר וצאן (פ׳ בחקתי) כי את מעשר בני ישראל פרשת קרח ע״כ • מסכא משמע דכל שאר מעשר דס״ין דילהון בפתח רפויין ר״ל שהע״ין בחטף פתח וכ״כ בעל מסו׳ המסו׳ בסוף מאמר ג׳ ותרי תיאמי איכא במילת׳ חדא דאשכחן פסוקי אחריני טובא דכתיבין מעשר בשוא לבד ותרתי מינייהו בפרשת ראה מעשר דגנך תירשך • את כל מעשר תבואתך • ותרתי אחריני ביחזקאל סי׳ מ״ה וחד בפרשת כי תבא כי תכלה לעשר את כל מעשר • וחד בד״ה ב׳ ל״א מעשר בקר וצאן וחד בסוף נחמיה הביאו מעשר הדגן ועוד קשה דלא אשכחן בחטף פתח בספרי דיקי רק הדין דנחמיה יעלו את מעשר וכן מסור עליו בס״א מטוליטולא לית חטף פתח ובשארא חטף ומספקא לי מלתא כלילא וקשי׳ לי כמה שכי ולא שכיחא בה מודי דאית ביה מסחא מסוס דאית בה קיטרי וכמה ספרייא טעו בה ואטעו לכולהו ספרי וכריכא ודאי עיונא ודקדוקא והשתא לבוס מאי דחזיתי ברחמי מאריה דשמייא אשכחנא נוסחא דיקא וברירא כבהירא וליכא למימר׳ מינה דכל ספרי עתיקי קיימי כוות׳ ודא היא כל קריה מעשר במ״א מעשר והיה הכהן בן אהרן לסופיה דעזרא • וכל מעשר המעשר דכוותיה בר מן חד בעשר הלוים דוהיה הכהן בן אהרן ע״כ • ובמ״ק דילן במסר כל בעשר הלוים לית ואחד בעשר וסוא כי תכלה לעשר דכי תבא וחזינא כמי מסרה אחריתי בהאי ליסנא סימן כל מעשר חטף בלא חטף פתח בר מן אחד חטף פתח והיה הכהן בן אהרן וכל מעשר המעשר דכוותיה חטף פתח בר מן אחד בעשר הלוים ע״כ • והלין תרי ליסני חד אורחא אית להון ונסחי מעליא כיכהו ולית בהון ספיקא כלל • ובהכי ריהטן כולהו פסוקי שפיר : הפילו גורלות בכל ספרים ישנים מלא דמלא וכן דינו. מכח מסורת ריש פ׳ אחרי מות שנמסר שם ד׳ חסרים וא״ו קדמאה דליסנא ואין זה מהם : בן מעשיה לא יחכן דגש ביו״ד : עשה המלאכה בספרים מדוייקי׳ עשה בה״א וכן רמוי כי לא נמנה בפרשת ויקהל עם י״ו עשי כתיב יו״ד בקריאה : בן פלליה נדפס ישן בתוב פליה וטעות גמור הוא : ראשים לאבות בס״ה בל״מד בשוא ויש בקמץ : בן ידיתון ידותון ק׳ :

ושאר ישראל הכהנים הלוים בכל־ערי יהודה איש בנחלתו׃ והנתינים ישבים בעפל
וציחא וגשפא על־הנתינים׃ ופקיד הלוים בירושלם עזי בן־בני בן־חשביה בן־מתניה
בן־מיכא מבני אסף המשררים לנגד מלאכת בית־האלהים׃ כי־מצות המלך עליהם
ואמנה על־המשררים דבר־יום ביומו׃ ופתחיה בן־משיזבאל מבני־זרח בן־יהודה ליד
המלך לכל־דבר לעם׃ ואל־החצרים בשדתם מבני יהודה ישבו בקרית הארבע ובנתיה
ובדיבן ובנתיה וביקבצאל וחצריה׃ ובישוע ובמלדה ובבית־פלט׃ ובחצר שועל ובבאר
שבע ובנתיה׃ ובצקלג ובמכנה ובבנתיה׃ ובעין רמון ובצרעה ובירמות׃ זנח עדלם
וחצריהם לכיש ושדתיה עזקה ובנתיה ויחנו מבאר־שבע עד־גיא הנם׃ ובני בנימן מגבע
מכמש ועיה ובית־אל ובנתיה׃ ענתות נב ענניה׃ חצור רמה גתים׃ חדיד צבעים
נבלט׃ לד ואונו גי החרשים׃ ומן־הלוים מחלקות יהודה לבנימין׃
ואלה הכהנים והלוים אשר עלו עם־זרבבל בן־שאלתיאל וישוע שריה ירמיה עזרא׃ יב
אמריה מלוך חטוש׃ שכניה רחם מרמת׃ עדוא גנתוי אביה׃ מימין מעדיה בלגה׃
שמעיה ויויריב ידעיה׃ סלו עמוק חלקיה ידעיה אלה ראשי הכהנים ואחיהם בימי ישוע׃
והלוים ישוע בנוי קדמיאל שרביה יהודה מתניה על־הידות הוא ואחיו׃
ובקבקיה ועני אחיהם לנגדם למשמרות׃ וישוע הוליד את־יויקים ויויקים הוליד את־
אלישיב ואלישיב ° את־יוידע׃ ויוידע הוליד את־יונתן ויונתן הוליד את־ידוע׃ ובימי
יויקים היו כהנים ראשי האבות לשריה מריה לירמיה חנניה׃ לעזרא משלם לאמריה
יהוחנן׃ למלוכי יונתן לשבניה יוסף׃ לחרם עדנא למריות חלקי׃ לעדיא זכריה
לגנתון משלם׃ לאביה זכרי למנימין למועדיה פלטי׃ לבלגה שמוע לשמעיה יהונתן׃
וליויריב מתני לידעיה עזי׃ לסלי קלי לעמוק עבר׃ לחלקיה חשביה לידעיה נתנאל׃
הלוים בימי אלישיב יוידע ויוחנן וידוע כתובים ראשי אבות והכהנים על־מלכות דריוש
הפרסי׃ בני לוי ראשי האבות כתובים על־ספר דברי הימים ועד־ימי יוחנן
בן־אלישיב׃ וראשי הלוים חשביה שרביה וישוע בן־קדמיאל ואחיהם לנגדם להלל
להודות במצות דויד איש־האלהים משמר לעמת משמר׃ מתניה ובקבקיה עבדיה משלם
טלמון עקוב שמרים שוערים משמר באספי השערים׃ אלה בימי יויקים בן־ישוע בן־
יוצדק ובימי נחמיה הפחה ועזרא הכהן הסופר׃ ובחנכת חומת ירושלם
בקשו את־הלוים מכל־מקומתם להביאם לירושלם לעשת חנכה ושמחה ובתודות ובשיר
מצלתים נבלים ובכנרות׃ ויאספו בני המשררים ומן־הככר סביבות ירושלם ומן־
חצרי נטפתי׃ ומבית הגלגל ומשדות גבע ועזמות כי חצרים בנו להם המשררים סביבות
ירושלם׃ ויטהרו הכהנים והלוים ויטהרו את־העם ואת־השערים ואת־החומה׃ ואעלה
את

עזי בן בני בבי״ת : וביקבצאל במקצת מדוייקים אין דגש בקו״ף וגם א׳ כ״י נגררה היו״ד וגם אחר הדגש : ועיה במדוייקים כ״י בה״א : חדיד בספרי דלת״ין : גנתוי בס״א כ״י ובדפוס ישן גנתוין בנו״ן ובכל שאר ספרים ביו״ד : בנוי בשורק : שרביה בכירי הרי״ש : הידות בדגש היו״ד עיין במכלול דף קס״ט ושרשים שרש ידה ובספר הרכבה לר׳ אליהו בלוי אות הה״א : ועני ועני ק׳ : ואלישיב ס את יוידע במקצת ספרי כתוב ואלישיב הוליד את יוידע אבל בספרים ספרדים כ״י מדוייקים וגם בספר ישן מארץ אשכנז ובדפוס בפולי אין בהם תיבת הוליד ולא עוד אלא שבכתב מליו לית חסר הוליד : למלוכי למליכו ק׳ כן הוא בספרים מדוייקים : לשבניה כן כתיב : עדנא בשוא נח : חלקי בסגול החי״ת : לעדיא לעדוא ק׳ : למנימין מלא ע״פ המסורת : על מלכות דריוש במסורת פרשת ויחי נמסר סי׳ מן ט׳ על דסבירין עד וקריכן על כמ״ש לקמן בהאי סי׳ : דריוש י״ס בפתח ועיין מ״ש בדניאל ריש סימן ו׳ : שרביה בכירי הרי״ש : במצות בב״ית : בקשו קלה הקו״ף : המשוררים במאריך דבה״א : ויטהרו הכהנים בספרים כ״י מדוייקים הטי״ת בפתח : ואת השערים בדפוס בפולי כתוב השוערים וטעות הוא : ואעלה במדוייקים הל״מד בסגול וכן משפטו מכח המסורת והם ג׳ כתובים כן וסימן בטעמים סוף סימן ד׳ :

ואחיו

את-שרי יהודה מעל לחומה ואעמידה שתי תודת גדולת ותהלכת לימין מעל לחומה לשער
האשפת: וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה: ועזריה עזרא ומשלם: יהודה
ובנימן ושמעיה וירמיה: ומבני הכהנים בחצצרות זכריה בן-יונתן בן-שמעיה בן-מתניה
בן-מיכיה בן-זכור בן-אסף: ואחיו שמעיה ועזראל מללי גללי מעי נתנאל ויהודה חנני
בכלי-שיר דויד איש האלהים ועזרא הסופר לפניהם: ועל שער העין ונגדם עלו על-
מעלות עיר דויד במעלה לחומה מעל לבית דויד ועד שער המים מזרח: והתודה השנית
נופפת ההולכת למואל ואני אחריה וחצי העם מעל להחומה מעל למגדל התנורים ועד החומה
הרחבה: ומעל לשער-אפרים ועל-שער הישנה ועל-שער הדגים ומגדל חננאל ומגדל
המאה ועד שער הצאן ועמדו בשער המטרה: ותעמדנה שתי התודת בבית האלהים
ואני וחצי הסגנים עמי: והכהנים אליקים מעשיה מנימין מיכיה אליועיני זכריה חנניה
בחצצרות: ומעשיה ושמעיה ואלעזר ועזי ויהוחנן ומלכיה ועילם ועזר וישמיעו המשררים
ויזרחיה הפקיד: ויזבחו ביום ההוא זבחים גדולים וישמחו כי האלהים שמחם שמחה
גדולה וגם הנשים והילדים שמחו ותשמע שמחת ירושלם מרחוק: ויפקדו ביום ההוא
אנשים על-הנשכות לאוצרות לתרומות לראשית ולמעשרות לכנוס בהם לשדי הערים
מנאות התורה לכהנים וללוים כי שמחת יהודה על-הכהנים ועל-הלוים העמדים: וישמרו
משמרת אלהיהם ומשמרת הטהרה והמשררים והשערים כמצות דויד שלמה בנו: כי-בימי
ראשי ק׳ דויד ואסף מקדם ראש המשררים ושיר-תהלה והודות לאלהים: וכל-ישראל בימי זרבבל
ס חסר ו ובימי נחמיה נתנים מניות המשררים והשערים דבר-יום ביומו ומקדשים ללוים והלוים
יג מקדשים לבני אהרן: * ביום ההוא נקרא בספר משה באזני העם ונמצא כתוב בו
אשר לא-יבוא עמני ומאבי בקהל האלהים עד-עולם: כי לא קדמו את-בני ישראל בלחם
ובמים וישכר עליו את-בלעם לקללו ויהפך אלהינו הקללה לברכה: ויהי כשמעם
את-התורה ויבדילו כל-ערב מישראל: ולפני מזה אלישיב הכהן נתון בלשכת בית-אלהינו
קרוב לטוביה: ויעש לו לשכה גדולה ושם היו לפנים נתנים את-המנחה הלבונה והכלים
ומעשר הדגן התירוש והיצהר מצות הלוים והמשררים והשוערים ותרומת הכהנים: ובכל-
זה לא-הייתי בירושלם כי בשנת שלשים ושתים לארתחשסתא מלך-בבל באתי אל-המלך
ולקץ ימים נשאלתי מן-המלך: ואבוא לירושלם ואבינה ברעה אשר עשה אלישיב לטוביה
לעשות לו נשכה בחצרי בית האלהים: וירע לי מאד ואשליכה את-כל-כלי בית-טוביה

החוץ

ואחיו שמעיה בס"ם שתי המלות בגעיא: מללי גללי ברובן של ספרים מדוייקים שמות אלו שניהם במארי"ך ובחטף פתח וכ"כ ר' אליה המדקדק בפרקי שירה שיר י"ב ועיין עוד מ"ש המדקדק בהגהת המכלול דף כ"ד והגהתו היא על דפוס קוסטאנטינא ומה שכתוב שם אבל מללי אינה מן המנין ר"ל אבל מללי וכבר הרוחתי בזה העניין בריש פרשת לך לך עיין מ"ש שם: חנני הטעם בנו"ן ראשונה כמ"ש לעיל סימן א': ועד שער המים מזרח בס"א כ"י ישן כתוב ועל וכן רשם החכם לונזאנו בגליון ספרו אמנם בכל שאר ספרים כתוב ועד: למואל לית ויתיר אל"ף וכ"כ בפרשים בא"לף נחה אחר הו"או: ועל שער הישנה ועל שער הדגים ומגדל חננאל במס' פרשת ויחי נמסר סימן מן ט' על דסבירין על וקריין על ושנים מהם אלו שבפסוק זה ומה שכתוב שם י"א כראה להגיה ט' שבפרשן אי אתה מוצא כי אם ט' ואלו הן וירכתו על צידון פ' ויחי. על המעברות (יהושע ב) על מידבא (יהושע י"ג) על טבת (שופטים ז) על גבעת גרב (ירמיה ל"א) ועל כנף שקוצים (דניאל ט) על מלכות דריוש דלעיל ועל שער הישנה: ועל שער הדגים ומגדל חננאל ב' בו הרי ט' ועד השתא לא אשכחנא יתיר: אליועיני בהרבה מדוייקים מלא יו"ד אחר עי"ן וכן הוא במסורת ועיין מ"ש בס' עזרא סימן יו"ד: שמחת ירושלם מרחוק ערבובי גירסאות יש כאן י"ם שגורסים ירושלם עד מרחוק ובספר קדמון כתוב ירושלם למרחוק ובדפוס כפולי עד למרחוק והגירסא ההגונה אצלי ירושלם מרחוק וכזאת מצאתי ברוב מדוייקים כ"י שלפני וכן במאיר נתיב גם החכם לונזאנו העיד כן בספרו וכתב בקדמון אין עד וכן בס"ם: ולמעשרות בקצת ספרים הע"ין בשוא ובמדוייקים בפתח: במצות דויד בס"ק: ויהפך
יג ראשם ראשי ק': עמני במקצת מדוייקים חסר וא"ו ומה שכתוב במסורת בכל המלאים לא יבוא עמוני הוא אותו של תורה בפרשת כי תצא: ויהפך אלהינו הקללה בכל ספרים מדוייקים כ"י שלפני חוץ מא' אין בהם מלת את וטעות סופרים הוא שעל הרגל לשונם שלבו כאותו של תורה וגם החכם לונזאנו כתב בספרו שבספר קדמון וס"ם אין בהם מלת את:

האלהים

החוץ מן־הלשכה׃ ואמרה ויטהרו הלשכות ואשיבה שם כלי בית האלהים את־המנחה
והלבונה׃ ואדעה כי־מניות הלוים לא נתנה ויברחו איש־לשדהו הלוים והמשררים עשי
המלאכה׃ ואריבה את־הסגנים ואמרה מדוע נעזב בית־האלהים ואקבצם ואעמדם על־
עמדם׃ וכל־יהודה הביאו מעשר הדגן והתירוש והיצהר לאוצרות׃ ואוצרה על־אוצרות
שלמיה הכהן וצדוק הסופר ופדיה מן־הלוים ועל־ידם חנן בן־זכור בן־מתניה כי נאמנים
נחשבו ועליהם לחלק לאחיהם׃ זכרה־לי אלהי על־זאת ואל־תמח חסדי אשר עשיתי
בבית אלהי ובמשמריו׃ בימים ההמה ראיתי ביהודה דרכים־גתות׀ בשבת ומביאים
הערמות ועמסים על־החמרים ואף־יין ענבים ותאנים וכל־משא ומביאים ירושלם ביום
השבת ואעיד ביום מכרם ציד׃ והצרים ישבו בה מביאים דאג וכל־מכר ומכרים בשבת יחיד
לבני יהודה ובירושלם׃ ואריבה את חרי יהודה ואמרה להם מה־הדבר הרע הזה אשר
אתם עשים ומחללים את־יום השבת׃ הלוא כה עשו אבתיכם ויבא אלהינו עלינו את כל־
הרעה הזאת ועל העיר הזאת ואתם מוסיפים חרון על־ישראל לחלל את־השבת׃ ויהי
כאשר צללו שערי ירושלם לפני השבת ואמרה ויסגרו הדלתות ואמרה אשר לא יפתחום
עד אחר השבת ומנערי העמדתי על־השערים לא־יבוא משא ביום השבת׃ וילינו הרכלים
ומכרי כל־ממכר מחוץ לירושלם פעם ושתים׃ ואעידה בהם ואמרה אליהם מדוע אתם
לנים נגד החומה אם־תשנו יד אשלח בכם מן־העת ההיא לא־באו בשבת׃ ואמרה ללוים
אשר יהיו מטהרים ובאים שמרים השערים לקדש את־יום השבת גם־זאת זכרה־לי אלהי
וחוסה עלי כרב חסדך׃ גם׀ בימים ההם ראיתי את־היהודים השיבו נשים אשדודיות עמוניות יחידין
מואביות׃ ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם׃
ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים אם־תתנו בנתיכם
לבניהם ואם־תשאו מבנתיהם לבניכם ולכם׃ הלוא על־אלה חטא־שלמה מלך־ישראל
ובגוים הרבים לא־היה מלך כמהו ואהוב לאלהיו היה ויתנהו אלהים מלך על־כל־ישראל גם־
אותו החטיאו הנשים הנכריות׃ ולכם הנשמע לעשת את כל־הרעה הגדולה הזאת למעל
באלהינו להשיב נשים נכריות׃ ומבני יוידע בן־אלישיב הכהן הגדול חתן לסנבלט החרני
ואבריחהו מעלי׃ זכרה להם אלהי על גאלי הכהנה וברית הכהנה והלוים׃ וטהרתים
מכל־נכר ואעמידה משמרות לכהנים וללוים איש במלאכתו׃ ולקרבן העצים בעתים
מזמנות ולבכורים זכרה־לי אלהי לטובה׃

ביושר ובתמים נעשה ספר נחמיה· כל הנשמה תהלל יה׃

סכום פסוקי של ספר נחמיה הם ארבע מאות ושמנה· וסימן ובזא"ת אני בוטח· והקאפיטולי הם שלשה עשר׃
והרמז ביום ההוא יהיה ה' אח"ד ושמו אחד׃

אדם

האלהים את המנחה והלבנה י"ס שכתוב בהם את הלבונה והמסורת מוכיח שכתוב והלבנה וחסר וא"ו אחר הב"ית שכן אומרת והלבנה ב' א' חסר וא' מלא והמלא הוא בד"ה א' סימן ט' וכן בספרים כ"י מדוייקי': מניות הלוים לא נתנה כן כתיב למערבאי ולמדנחאי נתנו: והמשררים אין דגש במ"ם: ואקבצם י"ס וְאֲקַבְּצֵם וברוב המדוייקים שלפני בשני ש"וא"ים וכן הניה החכם לונזאנו בספרו בשם ס"ס: מעשר הע' אין בה ש"ת לבדו בס"ס המדוייקים וכבר כתבתי זה הענין על תשלומו למעלה בסימן י"וד: והיצהר לאוצרות וכן על אוצרות דבתריה תרוייהו מלא דמלא במס אחריתי דאיתא בירמיה כ"א ויתיין מ"ס בד"ה א' ט': ועמסים בגעיא הו"או: ומביאים ירושלם כ"כ לא לירושלם: מביאים דאג לית כתיב ט"ק: לבני יהודה ובירושלם כן כתיב בו"או ומי שכתב בירושלם בלא וא"ו טעה שכן נמסר בירמיה סימן כ"ז יהודה ובירושלם ג' דסמיכין בקריה וסימנהון וגם את החנות דיאשיה דמלכים ואם נביאים הם ירמיה כ"ז והצרים ישבו בה דעזרא וכן מצאתי במסרות כ"י: צללו הל"מד בסות לבדי כדרכנו והם ג' במסורת דין ודסירת הים וסוף חבקוק א"כ: לא יבא משא בדפוס ישן כתוב ולא בו"או ואין כן בשאר ספרים: מן העת ההיא בכל ספרי כ"י מדוייקים כן כתיב בי"וד לא כדפוסים שכתוב ההוא בו"או וק' ההיא: אשדודיות עמוניות תרוייהו מן תיבותא דחטפין קמצין ויתירין וא"ו במסרה רבתא אות וא"ו. ואקללם קל הל"מד: להשיב חסר וא"ו וכן במסורת להושיב ב' חד חסר וחד מלא וסימנהון עם כדיבים דתפלת חנה מלא נשים נכריות חסר: וטהרתים ב' בקריה וסימנהון מכל נכר· מכל עונם (ירמיה לג) ;· ב' לטובה יזכרנו ומכל חטאתינו יטהרנו אמן :

אדם

שת אנוש׃ קינן מהללאל ירד׃ חנוך מתושלח למך׃ נח שם חם ויפת׃ בני יפת א
גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס׃ ובני גמר אשכנז ודיפת ותוגרמה׃ ובני יון
אלישה ותרשישה כתים ורודנים׃ בני חם כוש ומצרים פוט וכנען׃ ובני כוש סבא
וחוילה וסבתא ורעמא וסבתכא ובני רעמא שבא ודדן׃ וכוש ילד את־נמרוד הוא החל
לודים ק׳ להיות גבור בארץ׃ ומצרים ילד את־לודיים ואת־ענמים ואת־להבים ואת־נפתחים׃
ואת־פתרסים ואת־כסלחים אשר יצאו משם פלשתים ואת־כפתרים׃
וכנען ילד את־צידון בכרו ואת־חת׃ ואת־היבוסי ואת־האמרי ואת הגרגשי׃
ואת־החוי ואת־הערקי ואת־הסיני׃ ואת־הארודי ואת־הצמרי ואת־החמתי׃ בני שם
עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ועוץ וחול וגתר ומשך׃ וארפכשד ילד
את־שלח ושלח ילד את־עבר׃ ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה
הארץ ושם אחיו יקטן׃ ויקטן ילד את־אלמודד ואת־שלף ואת־חצרמות
ואת־ירח׃ ואת־הדורם ואת־אוזל ואת־דקלה׃ ואת־עיבל ואת־אבימאל ואת־שבא׃
ואת־אופיר ואת־חוילה ואת־יובב כל־אלה בני יקטן׃ שם ׀ ארפכשד שלח׃ עבר פלג
רעו׃ שרוג נחור תרח׃ אברם הוא אברהם׃ בני אברהם יצחק וישמעאל׃
אלה תלדותם בכור ישמעאל נביות וקדר ואדבאל ומבשם׃ משמע ודומה משא
חדד ותימא׃ יטור נפיש וקדמה אלה הם בני ישמעאל׃ ובני קטורה פילגש אברהם
ילדה את־זמרן ויקשן ומדן ומדין וישבק ושוח ובני יקשן שבא ודדן׃ ובני מדין עיפה ועפר
וחנוך ואבידע ואלדעה כל־אלה בני קטורה׃ ויולד אברהם את־יצחק בני
יצחק עשו וישראל׃ בני עשו אליפז רעואל ויעוש ויעלם וקרח׃ בני
אליפז תימן ואומר צפי וגעתם קנז ותמנע ועמלק׃ בני רעואל נחת זרח שמה ומזה׃

ובני

א אדם ט״ף של אדם רבתי מכל שפי״ן שנמקר׳ שבו התחיל ה״בה לברא את הכל ובו גמר את הכל ועיין גם׳ אות אמת סוף מדרש רות וזוהר פ׳ תזריע סוף דף כ״ג וכס׳ פענח רזא ריש פ׳ בראשית ומסור׳ הברית הגדול ריש ד״ה : ותבל ברוב ספרים ישנים שלפני חסר וא״ו אחר תי״ו : ודיפת בד״לת וכס׳ בראשית ודיפת בר״ש ויש בו דרש הביאו רש״י ז״ל וסימן ראשי שמות ספריהון פרשת בראשית הנקרא ראשית ברים בכתב ודיפת ברי״ש ובד״ה בכתב ודיפת בד״לת בשם הס׳ הנקרא דברי בד״לת ובמס״ג אות דל״ת חשיב להו בחלפא ביתא מן חד וחד חד דל״ת וחד רי״ש : ורודנים ברי״ש ראשונה ובחומש כתוב בשני דל״תין ויש בו דרש בב״ר פרשת ל״ז הביאו רש״י ז״ל במסרה דלעיל חשיב כמי הכך בהדייהו : ורעמא וגו׳ ובני רעמא במקצת מדוייקים שניהם בא׳ לף וכן נמסר בהדיא במסרה שלנו פרשת נח : לודיים לודים ק׳ ויש בו דרש בב״ר פרשת ל״ז הביאו רש״י ז״ל ועיין יפה תואר : ואת פתרוסים הו״או בנעיא : וגתר ומשך במקצת דפוסים ישנים המ״ם קמוצה ובכל ספרים כ״י מדוייקים בסגול ודבר זה מוכרע גם מהמסורת האומרת ומשך ב׳ בסגול ואידך יון תובל ומשך (יחזקאל כ״ז) : חצרמות מלא א׳ רד״ק וכן הוא בחומש כמ״ש שם : אלה תלדותם במקצת מדוייקים חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תניינא וכן במסור׳ פ׳ ואלה כל ד״ה תלדותם כתיב במ״א ואחיהם לתולדתם ד״ה א׳ ט׳ : צפי וגעתם צפי כתיב ביו״ד ובתורה צפו בו״או רד״ק :

וּבְנֵי שֵׂעִיר לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה וְדִישֹׁן וְאֵצֶר וְדִישָׁן׃ וּבְנֵי לוֹטָן חֹרִי וְהוֹמָם וַאֲחוֹת
לוֹטָן תִּמְנָע׃ בְּנֵי שׁוֹבָל עַלְיָן וּמָנַחַת וְעֵיבָל שְׁפִי וְאוֹנָם וּבְנֵי צִבְעוֹן אַיָּה וַעֲנָה׃ בְּנֵי עֲנָה
דִּישׁוֹן וּבְנֵי דִישׁוֹן חַמְרָן וְאֶשְׁבָּן וְיִתְרָן וּכְרָן׃ בְּנֵי־אֵצֶר בִּלְהָן וְזַעֲוָן יַעֲקָן בְּנֵי דִישׁוֹן עוּץ
וַאֲרָן׃ וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלָךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בֶּלַע בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה׃ וַיָּמָת בָּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב בֶּן־זֶרַח מִבָּצְרָה׃ וַיָּמָת
יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חוּשָׁם מֵאֶרֶץ הַתֵּימָנִי׃ וַיָּמָת חוּשָׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַד בֶּן־בְּדַד הַמַּכֶּה
אֶת־מִדְיָן בִּשְׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֲיוֹת*׃ וַיָּמָת הֲדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שַׂמְלָה מִמַּשְׂרֵקָה׃ עוית
וַיָּמָת שַׂמְלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שָׁאוּל מֵרְחֹבוֹת הַנָּהָר׃ וַיָּמָת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל חָנָן
בֶּן־עַכְבּוֹר׃ וַיָּמָת בַּעַל חָנָן וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַד וְשֵׁם עִירוֹ פָּעִי וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת־
מַטְרֵד בַּת מֵי זָהָב׃ וַיָּמָת הֲדָד וַיִּהְיוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אַלּוּף תִּמְנָע אַלּוּף עַלְיָה* אַלּוּף יְתֵת׃ עלוה
אַלּוּף אָהֳלִיבָמָה אַלּוּף אֵלָה אַלּוּף פִּינֹן׃ אַלּוּף קְנַז אַלּוּף תֵּימָן אַלּוּף מִבְצָר׃ אַלּוּף מַגְדִּיאֵל
אַלּוּף עִירָם אֵלֶּה אַלּוּפֵי אֱדוֹם׃ *
ב אֵלֶּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי
וִיהוּדָה יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן׃ דָּן יוֹסֵף וּבִנְיָמִן נַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר׃ בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה
שְׁלוֹשָׁה נוֹלַד לוֹ מִבַּת־שׁוּעַ הַכְּנַעֲנִית וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִיתֵהוּ׃
וְתָמָר כַּלָּתוֹ יָלְדָה לּוֹ אֶת־פֶּרֶץ וְאֶת־זָרַח כָּל־בְּנֵי יְהוּדָה חֲמִשָּׁה׃ בְּנֵי פֶרֶץ
חֶצְרוֹן וְחָמוּל׃ וּבְנֵי זֶרַח זִמְרִי וְאֵיתָן וְהֵימָן וְכַלְכֹּל וָדָרַע כֻּלָּם חֲמִשָּׁה׃ וּבְנֵי כַּרְמִי עָכָר
עוֹכֵר יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מָעַל בַּחֵרֶם׃ וּבְנֵי אֵיתָן עֲזַרְיָה׃ וּבְנֵי חֶצְרוֹן אֲשֶׁר נוֹלַד־לוֹ אֶת־
יְרַחְמְאֵל וְאֶת־רָם וְאֶת־כְּלוּבָי׃ וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמִּינָדָב וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחְשׁוֹן נְשִׂיא
בְּנֵי יְהוּדָה׃ וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שַׂלְמָא וְשַׂלְמָא הוֹלִיד אֶת־בֹּעַז׃ וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד
וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת־יִשָׁי׃ וְאִישַׁי הוֹלִיד אֶת־בְּכֹרוֹ אֶת־אֱלִיאָב וַאֲבִינָדָב הַשֵּׁנִי וְשִׁמְעָא הַשְּׁלִשִׁי׃
נְתַנְאֵל הָרְבִיעִי רַדַּי הַחֲמִישִׁי׃ אֹצֶם הַשִּׁשִּׁי דָּוִיד הַשְּׁבִעִי׃ וְאַחְיֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל
וּבְנֵי צְרוּיָה אַבְשַׁי וְיוֹאָב וַעֲשָׂה־אֵל שְׁלֹשָׁה׃ וַאֲבִיגַיִל יָלְדָה אֶת־עֲמָשָׂא וַאֲבִי עֲמָשָׂא יֶתֶר
הַיִּשְׁמְעֵאלִי׃ וְכָלֵב בֶּן־חֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת־עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת־יְרִיעוֹת וְאֵלֶּה בָנֶיהָ יֵשֶׁר וְשׁוֹבָב
וְאַרְדּוֹן׃ וַתָּמָת עֲזוּבָה וַיִּקַּח־לוֹ כָלֵב אֶת־אֶפְרָת וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־חוּר׃ וְחוּר הוֹלִיד אֶת־
אוּרִי וְאוּרִי הוֹלִיד אֶת־בְּצַלְאֵל׃ וְאַחַר בָּא חֶצְרוֹן אֶל־בַּת־מָכִיר אֲבִי גִלְעָד וְהוּא לְקָחָהּ
וְהוּא בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־שְׂגוּב׃ וּשְׂגוּב הוֹלִיד אֶת־יָאִיר וַיְהִי־לוֹ עֶשְׂרִים וְשָׁלוֹשׁ
עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד׃ וַיִּקַּח גְּשׁוּר־וַאֲרָם אֶת־חַוֹּת יָאִיר מֵאִתָּם אֶת־קְנָת וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ שִׁשִּׁים
עִיר כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי מָכִיר אֲבִי־גִלְעָד׃ וְאַחַר מוֹת־חֶצְרוֹן בְּכָלֵב אֶפְרָתָה וְאֵשֶׁת חֶצְרוֹן אֲבִיָּה
וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אַשְׁחוּר אֲבִי תְקוֹעַ׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי־יְרַחְמְאֵל בְּכוֹר חֶצְרוֹן הַבְּכוֹר ׀ רָם וּבוּנָה וָאֹרֶן
וָאֹצֶם אֲחִיָּה׃ וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֶרֶת לִירַחְמְאֵל וּשְׁמָהּ עֲטָרָה הִיא אֵם אוֹנָם׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי־רָם
בכור

ב והומם כו"ה וכתו' והימם ביו"ד רד"ק: עלין בי"וד וכתו' עלון כו"הו רד"ק: שפי ביו"ד וכתורה שפו כו"הו רד"ק: חמרן כרי"ס וכתורה חמדן
בד"לת ויש בו דרש הביאו רש"י ז"ל שבתחלה היו חמורין ונתמדין כבדיקים ולבסוף מכוערי' כחמור כן דרך החמור בתחלה חמוד ולבסוף נעשה מכוער
והסוס מתחלה מכוער ולבסוף יפה: בני אצר הבי"ת בגעיא: יעקן ביו"ד וכתורה ועקן כו"הו: בני דישון עוץ וארן בדפוסים אחרוני' כתוב
בני דישן בקמץ וסימנו הוא מהמדפיסים בלי ספק דמרגלא בפומייהו הכי באורייתא אמנם בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוסים ראשונים כתוב
כאן דישון מלא וא"ו וכן כראין דברי רד"ק כי לא נזכר שם זה כאן כי אם בחולם: וימלך תחתיו חושם וימת חושם חוסם ד' תרין מנהון מליין
ותרין חסרים וסימן וימת יובב וחברו וימת חושם וחברו: דאורייתא חסרים דד"ה מלאים: עיות עוית ק': וימת בעל חנן וימלך תחתיו הדד
בד"לת ובתורה ברי"ש וסימנהון ראשי ספריהון: פעי ביו"ד ובתורה כו"הו: וימת הדד במ"ג כתוב בדד וטעות הוא מהדפוס: אלוף עליה
ב עלוה ק' ועיין בחיי סוף פ' וישלח: ובני איתן עזריה עיין מ"ש בפ' ויגש גבי ובני דן חשים: ושמעא השלשי בס' מוגה חסר יו"ד וכן בדפוס ישן
נאמן יתרו תוכיח שאין זה מן מלאים דד"ה: יתר הישמעאלי ובשמואל ב' י"ז אומר יתרא הישראלי עיין מ"ש שם: וארדון בדגש הד"לת:

אשת

בכור ירחמאל מעץ וימין ועקר: ויהיו בני־אונם שמי וידע ובני שמי נדב ואבישור:
ושם אשת אבישור אביהיל ותלד לו את־אחבן ואת־מוליד: ובני נדב סלד
ואפים וימת סלד לא בנים: ובני אפים ישעי ובני ישעי ששן ובני ששן אחלי: ובני ידע
אחי שמי יתר ויונתן וימת יתר לא בנים: ובני יונתן פלת וזזא אלה היו בני ירחמאל:
ולא־היה לששן בנים כי אם־בנות ולששן עבד מצרי ושמו ירחע: ויתן ששן את־בתו
לירחע עבדו לאשה ותלד לו את־עתי: ועתי הליד את־נתן ונתן הוליד את־זבד: וזבד
הוליד את־אפלל ואפלל הוליד את־עובד: ועובד הליד את־יהוא ויהוא הליד את־עזריה:
ועזריה הליד את־חלץ וחלץ הליד את־אלעשה: ואלעשה הליד את־ססמי וססמי הליד
את־שלום: ושלום הוליד את־יקמיה ויקמיה הליד את־אלישמע: ובני כלב
אחי ירחמאל מישע בכרו הוא אבי־זיף ובני מרשה אבי חברון: ובני חברון קרח ותפח
ורקם ושמע: ושמע הוליד את־רחם אבי ירקעם ורקם הוליד את־שמי: ובן־שמי מעון
ומעון אבי בית־צור: ועיפה פילגש כלב ילדה את־חרן ואת־מוצא ואת־גזז וחרן הליד
את־גזז: ובני יהדי רגם ויותם וגישן ופלט ועיפה ושעף: פילגש כלב מעכה ילד שבר
נ״א ואת ואת־תרחנה: ותלד שעף אבי מדמנה את־שוא אבי מכבנה ואבי גבעא ובת־כלב עכסא:
אלה היו בני כלב בן־חור בכור אפרתה שובל אבי קרית יערים: שלמא אבי בית־לחם
חרף אבי בית־גדר: ויהיו בנים לשובל אבי קרית יערים הראה חצי המנחות: ומשפחות
קרית יערים היתרי והפותי והשמתי והמשרעי מאלה יצאו הצרעתי והאשתאלי: בני
שלמא בית לחם ונטופתי עטרות בית יואב וחצי המנחתי הצרעי: ומשפחות סופרים
ישבי ק׳ ישבו* יעבץ תרעתים שמעתים שוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית־רכב: *
ג ואלה היו בני דויד אשר נולד־לו בחברון הבכור אמנן לאחינעם היזרעאלית
שני דניאל לאביגיל הכרמלית: השלשי לאבשלום בן־מעכה בת־תלמי מלך גשור
הרביעי אדניה בן־חגית: החמישי שפטיה לאביטל הששי יתרעם לעגלה אשתו: ששה
נולד־לו בחברון וימלך־שם שבע שנים וששה חדשים ושלשים ושלוש שנה מלך בירושלם:
ואלה נולדו־לו בירושלים שמעא ושובב ונתן ושלמה ארבעה לבת־שוע בת־
עמיאל: ויבחר ואלישמע ואליפלט: ונגה ונפג ויפיע: ואלישמע ואלידע ואליפלט
תשעה: כל בני דויד מלבד בני־פילגשים ותמר אחותם: ובן־שלמה
רחבעם אביה בנו אסא בנו יהושפט בנו: יורם בנו אחזיהו בנו יואש בנו: אמציהו
בנו עזריה בנו יותם בנו: אחז בנו חזקיהו בנו מנשה בנו: אמון בנו יאשיהו בנו:
ובני

אשת אבישור אביהיל ב׳ אביהיל בס״א חד קמץ וחד פתח דין קמץ ואידך אביהיל בת אליאב (ד״ה ב יא) בפתח: הליד את אלעשה בעטרים ואתנח קטן מנומבירגי שכת ס״ד כתוב אלעשה ושבוש זה כתפשט גם כן בדפוסים אחרים על כן ראיתי להעיר עליו: את ססמי וססמי במדוייקים כתובי יד הס״מך במאריך בשניהם: ושמע הוליד מלא וא״ו במדוייקים וספיר קאי דליתיה מן י״א חסרים במסורת פרשת פנחס: את חרן ואת מוצא ואת גזז בעטרים ואתנח עם ביאור המלות דפוס וניציאה ס״ל חסר ואת מוצא ושבוש הוא מהמדפיסים: ומשפחות קרית יערים כתוב במכלול דף רכ״ח והא בקמץ בסמוך ומשפחות קרית יערים והראוי בשוא כמו משפחות הקהתי ובמקצת ספרים ראיתיו בשוא מכ״ל ולדידי חזי לי למיפסק הדין ספיקא מן הדא מסרא דאמרה ומשפחות ד׳ תרין בהאי סימנא ותרין בסימן ד׳ דלקמן כדאיתא במסרה רבתא אלתא מכהון מלאים וחד חסר ומשפחות אחרתל ומדאחריכי בשוא ס״מ דהאי נמי כוותייהו והכי הויין בכולהו סיפרי דילן בשוא ועיין עוד לקמן סימן ד׳: ישבו יעבץ ישבי ק׳: שוכתים בדפוס פפולי כתוב סכתים וטעות הוא: המה הקינים בספר אחד כ״י ישן וגם בשני דפוסים ישנים כתוב הקיניס בצירי הק׳וף וגם רד״ק כתב מצאתי בספר מדוייק בצירי הקו״ף ובספרים אחרים גם כן מצאתי בחירק הקו״ף והמסורת עליו לית וחד קינים והנה ג וכי (יחזקאל ב): נולד לו בחברון במאריך הנו״ן: השלשי לאבשלום בל״מד כמו שכתב רד״ק ובמקצת דפוסים כתוב אבשלום בלא למ״ד וטעות הוא מהמדפיסים שחשבו לתקן וקלקלו: נולדו לו בשורק עם דגש אחריו רד״ק בפירוש ושרשים ומכלול דף ק״ה ודף קכ״ה ועיין גם בדף פ״א: מלבד בני בגעיא הבי״ת: עזריה בנו בדפוס ישן כתוב עזריהו וטעות הוא:

ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלשי צדקיהו הרביעי שלום: ובני יהויקים
יכניה בנו צדקיה בנו: ובני יכניה אסר שאלתיאל בנו: ומלכירם ופדיה ושנאצר יקמיה
הושמע ונדביה: ובני פדיה זרבבל ושמעי ובן זרבבל משלם וחנניה ושלמית אחותם:
וחשבה ואהל וברכיה וחסדיה יושב חסד חמש: ובן חנניה פלטיה וישעיה בני רפיה בני
ארנן בני עבדיה בני שכניה: ובני שכניה שמעיה ובני שמעיה חטוש ויגאל ובריח ונעריה
הודויהו ק ושפט ששה: ובן נעריה אליועיני וחזקיה ועזריקם שלשה: ובני אליועיני הודיוהו*
ואלישיב ופליה ועקוב ויוחנן ודליה וענני שבעה: * בני יהודה פרץ חצרון וכרמי וחור ד
ושובל: וראיה בן שובל הוליד את יחת ויחת הוליד את אחומי ואת להד אלה משפחות
הצרעתי: ואלה אבי עיטם יזרעאל וישמא וידבש ושם אחותם הצללפוני:
ופנואל אבי גדר ועזר אבי חושה אלה בני חור בכור אפרתה אבי בית לחם: ולאשחור
אבי תקוע היו שתי נשים חלאה ונערה: ותלד לו נערה את אחזם ואת חפר ואת
וצחר ק תימני ואת האחשתרי אלה בני נערה: ובני חלאה צרת יצחר* ואתנן: וקוץ הוליד
את ענוב ואת הצבבה ומשפחת אחרחל בן הרם: ויהי יעבץ נכבד מאחיו ואמו קראה
שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעצב: ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני
והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל:
וכלוב אחי שוחה הוליד את מחיר הוא אבי אשתון: ואשתון הוליד את בית רפא ואת
פסח ואת תחנה אבי עיר נחש אלה אנשי רכה: ובני קנז עתניאל ושריה ובני עתניאל
חתת: ומעונתי הוליד את עפרה ושריה הוליד את יואב אבי גיא חרשים כי חרשים היו:
ובני כלב בן יפנה עירו אלה ונעם ובני אלה וקנז: ובני יהללאל זיף וזיפה תיריא ואשראל:
ובן עזרה יתר ומרד ועפר וילון ותהר את מרים ואת שמי ואת ישבח אבי אשתמע:
ואשתו היהדיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה
בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד: ובני אשת הודיה אחות נחם אבי
ותילון ק קעילה הגרמי ואשתמע המעכתי: ובני שימון אמנון ורנה בן חנן ותולון* ובני ישעי זוחת
ובן זוחת: בני שלה בן יהודה ער אבי לכה ולעדה אבי מרשה ומשפחות בית עבדת
הבץ לבית אשבע: ויוקים ואנשי כזבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם
והדברים עתיקים: המה היוצרים וישבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם:
בני שמעון נמואל וימין יריב זרח שאול: שלם בנו מבשם בנו משמע בנו: ובני
משמע חמואל בנו זכור בנו שמעי בנו: ולשמעי בנים ששה עשר ובנות שש ולאחיו
אין בנים רבים וכל משפחתם לא הרבו עד בני יהודה: וישבו בבאר שבע
ומולדה וחצר שועל: ובבלהה ובעצם ובתולד: ובבתואל ובחרמה ובצקלג: ובבית
מרכבות ובחצר סוסים ובבית בראי ובשערים אלה עריהם עד מלך דויד: וחצריהם עיטם

ועין

השלשי צדקיהו בדפוס יסן ונס׳ מוגה כ״י חסר יו״ד ומסו׳ יתרו תוכיח שאין זה מן המלאים הנזכרים שם: אסר שאלתיאל בנו בויקרא רבה פ׳ י׳ אסר בנו שאלתיאל בנו ובן הוא בסנהדרין פ׳ אחד דיני ממונות ובזוהר פ׳ משפטים דף ק״ו וכן הובא בעירוך ע׳ אסר ולא כמבא כן במקראות ואולם במדרש חזית פ׳ סימני כתותם קאי ספיר אסר שאלתיאל בנו: הודיוהו הודויהו ק׳: ושם אחותם במדוייקים מלא וא״ו: הצללפוני בספרים מדוייקים הכל״י בסוף כה: תימני בסוף כמ״ם לא בקמץ כמו שראיתי בס״א: יצחר וצחר ק׳: בן הרם בס״א: ובני אלה וקנז במקצת לפוסים כתוב קנז בלא וא״ו ותיקון בסילים הוא זה כי בכל ספרים כ״י מדוייקי׳ כתוב וקנז בו״או וכ״כ רד״ק כך היה שמו וקנז בו״או: היהדיה הי״וד ראשונה בלא דגש: אחות נחם בחי״ת: ותולון ותילון ק׳: ומשפחות במדוייקים מלא וא״ו וכן מצאתי במס׳ כ״י ומשפחות ד׳ ג׳ מלא וחד חסר וסי׳ סלה קרית ספרים וקוץ בתרא הסר נעיין ג״כ לשון מסרה שכתבתי למעלה בסימן ב׳ ודא ודא חדא היא: ובצקלג במקצת מדוייקים ובציקלג מלא יו״ד:

ועין

וְעַיִן רִמּוֹן וְתֹכֶן וְעָשָׁן עָרִים חָמֵשׁ׃ וְכָל־חַצְרֵיהֶם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בָּעַל זֹאת
מוֹשְׁבֹתָם וְהִתְיַחְשָׂם לָהֶם׃ וּמְשׁוֹבָב וְיַמְלֵךְ וְיוֹשָׁה בֶּן־אֲמַצְיָה׃ וְיוֹאֵל וְיֵהוּא בֶּן־יוֹשִׁבְיָה
בֶּן־שְׂרָיָה בֶּן־עֲשִׂיאֵל׃ וְאֶלְיוֹעֵינַי וְיַעֲקֹבָה וִישׁוֹחָיָה וַעֲשָׂיָה וַעֲדִיאֵל וִישִׂימִאֵל וּבְנָיָה׃ וְזִיזָא
בֶן־שִׁפְעִי בֶן־אַלּוֹן בֶּן־יְדָיָה בֶּן־שִׁמְרִי בֶּן־שְׁמַעְיָה׃ אֵלֶּה הַבָּאִים בְּשֵׁמוֹת נְשִׂיאִים בְּמִשְׁפְּחוֹתָם
וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לָרוֹב׃ וַיֵּלְכוּ לִמְבוֹא גְדֹר עַד לְמִזְרַח הַגָּיְא לְבַקֵּשׁ מִרְעֶה לְצֹאנָם׃
וַיִּמְצְאוּ מִרְעֶה שָׁמֵן וָטוֹב וְהָאָרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם וְשֹׁקֶטֶת וּשְׁלֵוָה כִּי מִן־חָם הַיֹּשְׁבִים שָׁם לְפָנִים׃
המעונים ק׳ וַיָּבֹאוּ אֵלֶּה הַכְּתוּבִים בְּשֵׁמוֹת בִּימֵי ׀ יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיַּכּוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־הַמְּעִינִים
אֲשֶׁר נִמְצְאוּ־שָׁמָּה וַיַּחֲרִימֻם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתֵּיהֶם כִּי־מִרְעֶה לְצֹאנָם שָׁם׃ וּמֵהֶם ׀
מִן־בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שֵׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלַטְיָה וּנְעַרְיָה וּרְפָיָה וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי
בְּרֹאשָׁם׃ וַיַּכּוּ אֶת־שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה לַעֲמָלֵק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ *

ה וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר־יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרָתוֹ
לִבְנֵי יוֹסֵף בֶּן־יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהִתְיַחֵשׂ לַבְּכֹרָה׃
כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאֶחָיו וּלְנָגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף׃ בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל
חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי׃ בְּנֵי יוֹאֵל שְׁמַעְיָה בְנוֹ גּוֹג בְּנוֹ שִׁמְעִי בְנוֹ׃ מִיכָה בְנוֹ רְאָיָה
בְנוֹ בַּעַל בְּנוֹ׃ בְּאֵרָה בְנוֹ אֲשֶׁר הֶגְלָה תִּלְּגַת פִּלְנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשֻּׁר הוּא נָשִׂיא לָראוּבֵנִי׃
וְאֶחָיו לְמִשְׁפְּחֹתָיו בְּהִתְיַחֵשׂ לְתֹלְדוֹתָם הָרֹאשׁ יְעִיאֵל וּזְכַרְיָהוּ׃ וּבֶלַע בֶּן־עָזָז בֶּן־שֶׁמַע בֶּן־
יוֹאֵל הוּא יוֹשֵׁב בַּעֲרֹעֵר וְעַד־נְבוֹ וּבַעַל מְעוֹן׃ וְלַמִּזְרָח יָשַׁב עַד־לְבוֹא מִדְבָּרָה לְמִן־הַנָּהָר
פְּרָת כִּי מִקְנֵיהֶם רָבוּ בְּאֶרֶץ גִּלְעָד׃ וּבִימֵי שָׁאוּל עָשׂוּ מִלְחָמָה עִם־הַהַגְרִאִים וַיִּפְּלוּ בְּיָדָם
וַיֵּשְׁבוּ בְּאָהֳלֵיהֶם עַל־כָּל־פְּנֵי מִזְרָח לַגִּלְעָד׃ וּבְנֵי־גָד לְנֶגְדָּם יָשְׁבוּ בְּאֶרֶץ הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה׃
יוֹאֵל הָרֹאשׁ וְשָׁפָם הַמִּשְׁנֶה וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן׃ וַאֲחֵיהֶם לְבֵית אֲבוֹתֵיהֶם מִיכָאֵל וּמְשֻׁלָּם
וְשֶׁבַע וְיוֹרַי וְיַעְכָּן וְזִיעַ וָעֵבֶר שִׁבְעָה׃ אֵלֶּה ׀ בְּנֵי אֲבִיחַיִל בֶּן־חוּרִי בֶּן־יָרוֹחַ בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־
מִיכָאֵל בֶּן־יְשִׁישַׁי בֶּן־יַחְדּוֹ בֶּן־בּוּז׃ אֲחִי בֶּן־עַבְדִּיאֵל בֶּן־גּוּנִי רֹאשׁ לְבֵית אֲבוֹתָם׃ וַיֵּשְׁבוּ
בַּגִּלְעָד בַּבָּשָׁן וּבִבְנֹתֶיהָ וּבְכָל־מִגְרְשֵׁי שָׁרוֹן עַל־תּוֹצְאוֹתָם׃ כֻּלָּם הִתְיַחְשׂוּ בִּימֵי יוֹתָם מֶלֶךְ־
יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל׃ בְּנֵי־רְאוּבֵן וְגָדִי וַחֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה מִן־בְּנֵי־
חַיִל אֲנָשִׁים נֹשְׂאֵי מָגֵן וְחֶרֶב וְדֹרְכֵי קֶשֶׁת וּלְמוּדֵי מִלְחָמָה אַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים יֹצְאֵי צָבָא׃ וַיַּעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם־הַהַגְרִיאִים וִיטוּר וְנָפִישׁ וְנוֹדָב׃ וַיֵּעָזְרוּ עֲלֵיהֶם
וַיִּנָּתְנוּ בְיָדָם הַהַגְרִיאִים וְכֹל שֶׁעִמָּהֶם כִּי לֵאלֹהִים זָעֲקוּ בַּמִּלְחָמָה וְנַעְתּוֹר לָהֶם כִּי־בָטְחוּ בוֹ׃
וַיִּשְׁבּוּ מִקְנֵיהֶם גְּמַלֵּיהֶם חֲמִשִּׁים אֶלֶף וְצֹאן מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וַחֲמוֹרִים אַלְפָּיִם וְנֶפֶשׁ אָדָם
מֵאָה אָלֶף׃ כִּי־חֲלָלִים רַבִּים נָפָלוּ כִּי מֵהָאֱלֹהִים הַמִּלְחָמָה וַיֵּשְׁבוּ תַחְתֵּיהֶם עַד־הַגֹּלָה׃
ובני

ועין רמון כס״א כ״י מצאתי ורמון בוא״ו אבל הוא טעות : וישימאל י״ס סי״ן ימנית וי״ס סי״ן סמאלית ומתחלפים גם במלוי וחיסור יו״ד אחר מ״ם :
ה המעינים המעונים ק׳ ובסורק : ולא להתיחש לבכרה ב״ר פ׳ פ״ב ר׳ לוי ור׳ סימון חד מנהון אמר לא לראובן להתיחס ואחרינא אמר אין מייחסין
ליוסף אלא לראובן ובפירוש רש״י דב״ר חד מנהון אמר ליוסף מייחסין ואין מייחסין לראובן והכי כתיב ולו להתייחס לבכורה ולו ליוסף ואין לראובן
להתייחס ואחרינא אמר אין מייחסין ליוסף אלא לראובן ע״כ ובכל הספרים כתוב ולא באל״ף וכן פירש רש״י בפי׳ המקרא ופתב בעל מתנות כהונה
דפירוש רש״י דב״ר למ״ד ולא לראובן להתייחס דרש כאילו כתיב ולו להתייחס בו״או פי׳ לו ליוסף להתייחס ולא לראובן ויציין עוד שם וביפה תואר
סימן י״ב : שמעי בנו הבי״ת רפויה : תלגת פלנאסר הל״מד של תלגת בדגש : לראובני עיין מ״ש סוף פ׳ דברים : ועבר י״ס ועבר בסוא הו״או :
וישבו בגלעד בבשן חד מן אלפא בי״תא מן חד חד מתרתין תיבותא לא נסבין וא״ו כרים תיבותא ומטעין בהון וסימן נמסר במסרה רבתא אות וא״ו :
ובבנתיה בספרים מדוייקים חסר וא״ו אחר נו״ן וכן משפטו לפי המסורת האומרת ובבנותיה ד׳ ב׳ מלא וב׳ חסר וסימנהון בשבת ישראל בחשבון
דיפתח ב׳ בו בגלעד בבשן ובצקלג ובמכנה ע״כ והמלאים הם דיפתח וכמ״ג שלכו כתוב ובצקלג ומדמכה וטעות הוא כי הוא ביהושע ט״ו ואין שם
ובבנתיה אך צריך לומר ובצקלג ובמכנה שהוא בנחמיה י״א וסוף הפסוק ובבנתיה : גמליהם נגעיא :

ושניב

ובני חצי שבט מנשה ישבו בארץ מבשן עד־בעל חרמון ושניר והר־חרמון
המה רבו׃ ואלה ראשי בית־אבותם ועפר וישעי ואליאל ועזריאל וירמיה והודויה ויחדיאל
אנשים גבורי חיל אנשי שמות ראשים לבית אבותם׃ וימעלו באלהי אבתיהם ויזנו
אחרי אלהי עמי־הארץ אשר־השמיד אלהים מפניהם׃ ויער אלהי ישראל את־רוח ׀ פול
מלך־אשור ואת־רוח תלגת פלנסר מלך אשור ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה
ויביאם לחלח וחבור והרא ונהר גוזן עד היום הזה׃ בני לוי גרשון קהת
ומררי׃ ובני קהת עמרם יצהר וחברון ועזיאל׃ ובני עמרם אהרן ומשה
ומרים ובני אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר׃
אלעזר הוליד את־פינחס פינחס הליד את־אבישוע׃ ואבישוע הוליד את־בקי ובקי הוליד את־
עזי׃ ועזי הוליד את־זרחיה וזרחיה הוליד את־מריות׃ מריות הוליד את־אמריה
ואמריה הוליד את־אחיטוב׃ ואחיטוב הוליד את־צדוק וצדוק הוליד את־אחימעץ׃
ואחימעץ הוליד את־עזריה ועזריה הוליד את־יוחנן׃ ויוחנן הוליד את־עזריה הוא אשר
כהן בבית אשר־בנה שלמה בירושלם׃ ויולד עזריה את־אמריה ואמריה הוליד את־
אחיטוב׃ ואחיטוב הוליד את־צדוק וצדוק הוליד את־שלום׃ ושלום הוליד את־חלקיה
וחלקיה הוליד את־עזריה׃ ועזריה הוליד את־שריה ושריה הוליד את־יהוצדק׃ ויהוצדק
הלך בהגלות יהוה את־יהודה וירושלם ביד נבכדנאצר׃ * בני לוי גרשם ו
קהת ומררי׃ ואלה שמות בני־גרשום לבני ושמעי׃ ובני קהת עמרם ויצהר וחברון
ועזיאל׃ בני מררי מחלי ומשי ואלה משפחות הלוי לאבתיהם׃ לגרשום לבני בנו
יחת בנו זמה בנו׃ יואח בנו עדו בנו זרח בנו יאתרי בנו׃ בני קהת עמינדב בנו קרח
בנו אסיר בנו׃ אלקנה בנו ואביסף בנו ואסיר בנו׃ תחת בנו אוריאל בנו עזיה בנו
ושאול בנו׃ ובני אלקנה עמשי ואחימות׃ אלקנה בנו אלקנה צופי בנו ונחת בנו׃ בני ק
אליאב בנו ירחם בנו אלקנה בנו׃ ובני שמואל הבכר ושני ואביה׃ בני מררי מחלי
לבני בנו שמעי בנו עזה בנו׃ שמעא בנו חגיה בנו עשיה בנו׃ ואלה

אשר

ושניר בסי"ן שמאלית כמ"ש בסוף פרשת דברים׃ ואלה ראשי בית אבותם ועפר וישעי בתרא פ' יש נוחלים אמר רבה בר שילא ישעי נמי ממנשה אתי דכתיב ובני מנשה חפר וישעי והרי"טבא כתב אין המקרא הזה בשום מקום אלא מקרא קצר כ"קטי' דהתם בד"ב מוכח דישעי בתוך בני מנשה ודרך הגמ' לקצר בפסוקים ופעמים שמוסיף בהם לביאור כאותה שאמרו במסכת תענית סוף פ' ד' לתת לכם אחרית ותקוה בגולה (ירמיה כט) שהוסיף בגולה על המקרא לפי שכך עניינו למעלה מאותו מקרא אבל אין בעיקר המקרא אלא לתת לכם אחרית ותקוה ותו לא מידי עכ"ל׃ ואיתא נמי בהך פירקא בירושלמי ר' יוחנן מתני' והבאתי אתכם אל ארץ אבותיכם וגו' ומקרא כתיב והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב וכתב היפה מראה דנקט הכי כדי לקצר הכתוב כדאשכחן בקדושי' ונתן הכסף וקם לו ונדרים עירובין אל פתח אולם הבית וזה אינו פסוק אבל מדקדק הכי ר' יהודה התם מהאי קרא דכך ר"ל הפסוק כמ"ש הכריתות בחלק לשון לימודים שער א' סימן י"ח ורש"י כתב שפסוק כזה לא מצינו והוא מורכב משני פסוקים פסוק א' כתוב פתח הבית ופסוק אחר כתוב אולם הבית והוא כאילו כתב שפי' בפסוק א' פתח אולם הבית ע"כ ובפ' מרובה בגמ' עליו הכתוב אומר מהיות טוב אל תקרי רע ופריך ומי כתיב הכי ומשני אין דכתיב אל תמנע טוב מבעליו ובפ' החובל קאמר דכתיב כל עוף למינו ישכון וכתבו התוספות דאינו פסוק אלא בס' בן סירא ובן סלסלה ותרוממך ובין נדיבים תושיבך דאיתא פ' שלשה שאכלו וכן בב"ר פ' כ"ט משה ניסן של ישראל דכתיב לכל האותות והמופתים אשר עשה משה וכתב היפה תואר שם סימן ח' דדרך רז"ל לקצר המקראות כדכתבו התוספות בפ' מפנין גבי ונתן הכסף וקם לו והבא נמי כדי לקצר חבר סוף פסוק השני עם הקודם שהוא ברכו ללמוד שמשה ניסן של ישראל וכו' וכן בת"כ פ' בהר סיני ומייתי לה נמי בפ"ק דקדושים בכל גאולה תתנו לרבות כתיב ועבד עברי וזהו קצור פסוק ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ ועיין עוד בהליכות עולם שער ב' פ' ב' ומ"ש במזמור פ"ד וד"ה ב' י"ח ויחזקאל לז ובפרשת עקב סימן י' וסוף פרשת קדושים׃ תלגת דגש הל"מד במ"ש למעלה׃ לראובני הרי"ש נסורק והא"לף נחה כמ"ש בסוף דברים ולקמן סימן י"א׃ בני לוי גרשום קהת בלא וא"ו כמ"ש פ' ויגש סי' מ"ו׃ ובני קהת בשוא׃ עמרם יצהר וחברון ועזיאל כפל מחלוקת במקצת ספרים בו"או קדמאה של וחברון וזהו א' מן ה' פסוקים דמיין בשמהתהון ומתחלפין באתיהון ועל מסורת דפ' וארא יש לסמוך שזהו קדמאה דד"ה דכתיב עמרם יצהר וחברון ועזיאל וכן מצאתי במסורת כ"י ותחר פסוק סימן ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת והתם המסורת חסר פסוק אחר דפ' במדבר עמרם ויצהר חברון ועזיאל ועיין עוד לקמן ריש סימן ו' ובסי' כ"ג׃ את פינחס פינחס בס"א כ"י מצאתי פינחס ופינחס ואין לסמוך עליו׃ ביד נבכדנאצר מלא חדא׃ בני גרשום הני"ת בגעיא בס"ס׃ ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל וסימן ישמעו ענוים וישמחו ועיין לעיל סימן ה'׃ לגרשום הל"מד בגעיא בס"ס׃ עזיה בנו פ' חד כתיב אל"ף ול' כתיב ה"א וסי' במס"ג ערך עז ומ"ש שם ובירושלם ישב ר"ל ישבו והוא בכתובים י"א׃ אלקנה בנו בני ק'׃

הקהתי

אֲשֶׁר הֶעֱמִיד דָּוִיד עַל־יְדֵי־שִׁיר בֵּית יְהוָה מִמְּנוֹחַ הָאָרוֹן׃ וַיִּהְיוּ מְשָׁרְתִים לִפְנֵי מִשְׁכַּן אֹהֶל־
מוֹעֵד בַּשִּׁיר עַד־בְּנוֹת שְׁלֹמֹה אֶת־בֵּית יְהוָה בִּירוּשָׁלִָם וַיַּעַמְדוּ כְמִשְׁפָּטָם עַל־עֲבוֹדָתָם׃
וְאֵלֶּה הָעֹמְדִים וּבְנֵיהֶם מִבְּנֵי הַקְּהָתִי הֵימָן הַמְשׁוֹרֵר בֶּן־יוֹאֵל בֶּן־שְׁמוּאֵל׃ בֶּן־אֶלְקָנָה בֶּן־
יְרֹחָם בֶּן־אֱלִיאֵל בֶּן־תּוֹחַ׃ בֶּן־צִיף בֶּן־אֶלְקָנָה בֶּן־מַחַת בֶּן־עֲמָשָׂי׃ בֶּן־אֶלְקָנָה בֶּן־יוֹאֵל
בֶּן־עֲזַרְיָה בֶּן־צְפַנְיָה׃ בֶּן־תַּחַת בֶּן־אַסִּיר בֶּן־אֶבְיָסָף בֶּן־קֹרַח׃ בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי
בֶּן־יִשְׂרָאֵל׃ וְאָחִיו אָסָף הָעֹמֵד עַל־יְמִינוֹ אָסָף בֶּן־בֶּרֶכְיָהוּ בֶּן־שִׁמְעָא׃ בֶּן־מִיכָאֵל בֶּן־
בַּעֲשֵׂיָה בֶּן־מַלְכִּיָּה׃ בֶּן־אֶתְנִי בֶן־זֶרַח בֶּן־עֲדָיָה׃ בֶּן־אֵיתָן בֶּן־זִמָּה בֶּן־שִׁמְעִי׃ בֶּן־יַחַת
בֶּן־גֵּרְשֹׁם בֶּן־לֵוִי׃ וּבְנֵי מְרָרִי אֲחֵיהֶם עַל־הַשְּׂמֹאול אֵיתָן בֶּן־קִישִׁי בֶּן־עַבְדִּי
בֶּן־מַלּוּךְ׃ בֶּן־חֲשַׁבְיָה בֶן־אֲמַצְיָה בֶּן־חִלְקִיָּה׃ בֶּן־אַמְצִי בֶן־בָּנִי בֶּן־שָׁמֶר׃ בֶּן־מַחְלִי
בֶּן־מוּשִׁי בֶּן־מְרָרִי בֶּן־לֵוִי׃ וַאֲחֵיהֶם הַלְוִיִּם נְתוּנִים לְכָל־עֲבוֹדַת מִשְׁכַּן בֵּית הָאֱלֹהִים׃
וְאַהֲרֹן וּבָנָיו מַקְטִירִים עַל־מִזְבַּח הָעוֹלָה וְעַל־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת לְכֹל מְלֶאכֶת קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים
וּלְכַפֵּר עַל־יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד הָאֱלֹהִים׃ וְאֵלֶּה בְּנֵי אַהֲרֹן
אֶלְעָזָר בְּנוֹ פִּינְחָס בְּנוֹ אֲבִישׁוּעַ בְּנוֹ׃ בֻּקִּי בְנוֹ עֻזִּי בְנוֹ זְרַחְיָה בְנוֹ׃ מְרָיוֹת בְּנוֹ אֲמַרְיָה
בְנוֹ אֲחִיטוּב בְּנוֹ׃ צָדוֹק בְּנוֹ אֲחִימַעַץ בְּנוֹ׃ וְאֵלֶּה מוֹשְׁבוֹתָם לְטִירוֹתָם
בִּגְבוּלָם לִבְנֵי אַהֲרֹן לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי כִּי לָהֶם הָיָה הַגּוֹרָל׃ וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ
יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ׃ וְאֶת־שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת־חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה׃
וְלִבְנֵי אַהֲרֹן נָתְנוּ אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־לִבְנָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־יַתִּר
וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃ וְאֶת־חִילֵז וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ אֶת־דְּבִיר וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃ וְאֶת־
עָשָׁן וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃ וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן אֶת־גֶּבַע
וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־עָלֶמֶת וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ כָּל־עָרֵיהֶם שְׁלֹשׁ־
עֶשְׂרֵה עִיר בְּמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם׃
וְלִבְנֵי קְהָת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפַּחַת הַמַּטֶּה מִמַּחֲצִית מַטֵּה חֲצִי מְנַשֶּׁה בַּגּוֹרָל עָרִים עֶשֶׂר׃
וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹם לְמִשְׁפְּחוֹתָם מִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וּמִמַּטֵּה
מְנַשֶּׁה בַּבָּשָׁן עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה׃ לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחוֹתָם מִמַּטֵּה רְאוּבֵן
וּמִמַּטֵּה־גָד וּמִמַּטֵּה זְבוּלֻן בַּגּוֹרָל עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃ וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם אֶת־הֶעָרִים
וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶם׃ וַיִּתְּנוּ בַגּוֹרָל מִמַּטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן וּמִמַּטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן
אֵת הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־יִקְרְאוּ אֶתְהֶם בְּשֵׁמוֹת׃ וּמִמִּשְׁפְּחוֹת בְּנֵי קְהָת וַיְהִי
עָרֵי גְבוּלָם מִמַּטֵּה אֶפְרָיִם׃ וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ בְּהַר
אֶפְרָיִם וְאֶת־גֶּזֶר וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃ וְאֶת־יָקְמְעָם וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־בֵּית חוֹרוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃
וְאֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ׃ וּמִמַּחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־עָנֵר

ואת

הקהתי במקצת ספרים הק״וף בחטף קמץ ומקצתן בשוא לבדו: בן ציף צוף ק׳: בן בעשיה דבי״ת ובדפוס ישן כתוב מעשיה וטעות הוא: על השמאול מלא אל״ף וא״ו: בן קישי בחירק הקו״ף עם יו״ד: בן עבדי נפל טעות בדפוס כפולי שחסר מלת בן: ואהרן הו״או בגעיא במקצת ספרים כ״י וכן הוא בחילופים לב״א: קדש הקדשים הק״וף בחטף קמץ: הקהתי במקצת ספרים הקו״ף בחטף קמץ ומקצתם בשוא לבד: ולבני אהרן נתנו את ערי המקלט בכמה דפוסים כתוב את ערי יהודה המקלט ולאו עיינינן בהאי נוסחא ואשכחנא דמשבשת׳ היא דלא חזינא הכי בכל נוסחאי דוקני ועתיקי לחוד בספרי חדתי דאתו מזמן קריב וליכא דזכתא לפלוגתא בהאי׳ דבהדיא אמר במסורת ערי המקלט ד׳ בקריה דסמיכין וסימניהון בס׳ מסעי ודין חד מנהון והכי אשכחנא בכל מסורות כ״י: ואת חילז בספרי הדפוס כתוב חילן בנו״ן אבל בספרים מדוייקים כ״י בזי״ן וכן בדפוס כפולי ובמסורה לית כותי׳: עלמת בקמץ העי״ן בספרים כ״י: ולבני גרשום במקצת ספרים גרשון בנו״ן והמסורת מוכיח שהוא במ״ם דכל ספר ד״ה במ״ם בר מן ב׳ בנו״ן כמו שנמסר בעזרא סימן ח׳ ובפרשת שמות ב׳

ואת־מגרשיה ואת־בלעם ואת־מגרשיה למשפחת לבני־קהת הנותרים׃ לבני
גרשום ממשפחת חצי מטה מנשה את־גולן בבשן ואת־מגרשיה ואת־עשתרות ואת־
מגרשיה׃ וממטה יששכר את־קדש ואת־מגרשיה את־דברת ואת־מגרשיה׃
ואת־ראמות ואת־מגרשיה ואת־ענם ואת־מגרשיה׃ וממטה אשר את־משל ואת־
מגרשיה ואת־עבדון ואת־מגרשיה׃ ואת־חוקק ואת־מגרשיה ואת־רחב ואת־מגרשיה׃
וממטה נפתלי את־קדש בגליל ואת־מגרשיה ואת־חמון ואת־מגרשיה ואת־
קריתים ואת־מגרשיה׃ לבני מררי הנותרים ממטה זבולן את־רמונו ואת־
מגרשיה את־תבור ואת־מגרשיה׃ ומעבר לירדן ירחו למזרח הירדן ממטה ראובן את־
בצר במדבר ואת־מגרשיה ואת־יהצה ואת־מגרשיה׃ ואת־קדמות ואת־מגרשיה ואת־
מיפעת ואת־מגרשיה׃ וממטה־גד את־ראמות בגלעד ואת־מגרשיה ואת־
מחנים ואת־מגרשיה׃ ואת־חשבון ואת־מגרשיה ואת־יעזיר ואת־מגרשיה׃ *

ולבני יששכר תולע ופואה ישיב ושמרון ארבעה׃ ובני תולע עזי ורפיה
ויריאל ויחמי ויבשם ושמואל ראשים לבית־אבותם לתולע גבורי חיל לתלדותם מספרם
בימי דויד עשרים ושנים־אלף ושש מאות׃ ובני עזי יזרחיה ובני יזרחיה
מיכאל ועבדיה ויואל ישיה חמשה ראשים כלם׃ ועליהם לתלדותם לבית אבותם גדודי
צבא מלחמה שלשים וששה אלף כי־הרבו נשים ובנים׃ ואחיהם לכל משפחות יששכר
גבורי חילים שמונים ושבעה אלף התיחשם לכל׃ בנימן בלע ובכר וידיעאל
שלשה׃ ובני בלע אצבון ועזי ועזיאל וירימות ועירי חמשה ראשי בית אבות גבורי חילים
והתיחשם עשרים ושנים אלף ושלשים וארבעה׃ ובני בכר זמירה ויועש
ואליעזר ואליועיני ועמרי וירמות ואביה וענתות ועלמת כל־אלה בני בכר׃ והתיחשם
לתלדותם ראשי בית אבותם גבורי חיל עשרים אלף ומאתים׃ ובני ידיעאל בלהן ובני
בלהן יעיש ובנימן ואהוד וכנענה וזיתן ותרשיש ואחישחר׃ כל־אלה בני ידיעאל לראשי
האבות גבורי חילים שבעה־עשר אלף ומאתים יצאי צבא למלחמה׃ ושפם וחפם בני עיר
חשם בני אחר׃ בני נפתלי יחציאל וגוני ויצר ושלום בני בלהה׃
בני מנשה אשריאל אשר ילדה פילגשו הארמיה ילדה את־מכיר אבי גלעד׃ ומכיר לקח
אשה לחפים ולשפים ושם אחתו מעכה ושם השני צלפחד ותהינה לצלפחד בנות׃ ותלד
מעכה אשת־מכיר בן ותקרא שמו פרש ושם אחיו שרש ובניו אולם ורקם׃ ובני אולם
בדן אלה בני גלעד בן־מכיר בן־מנשה׃ ואחתו המלכת ילדה את־אישהוד ואת־אביעזר
ואת־מחלה׃ ויהיו בני שמידע אחין ושכם ולקחי ואניעם׃

ובני

ואת יעזיר בסוף לבד הס"ין ומלא יו"ד אחר זי"ן ובמסורת יעזיר ב' מלא בקריה דין ואידך גבורי חיל ביעזיר גלעד (דברי הימים א כ"ו)׃
ישיב ישוב ק'׃ ובני בלע אצבון וגו' וירימות ברוב המדוייקים הרי"ש בחירק ומלא יו"ד ומסרה גדולה שלכנו ירימות ו' מלא ונראה שצריך להוסיף זה שמסם ואם כן יהיו ז' וזהו פרטן וירימות ועירי דהכא וירימות ובעליה (ד"ה א יב) ובני מושי מחלי ועדר וירימות (ד"א א כ"ד)
וזהו שכתוב שם האחרון דבמסורת שלמעלה כתיב בני מושי הראשון והוא בד"ה א' סימן כ"ה כמ"ש לקמן לסימן וגו' שמואל וירימות (ד"ה א כ"ה)
וזהו שכתוב שם לסימן ומלא ידותן לא ידעתי מה היא • לנפתלי ירימות (ד"ה א כח) מחלת בת ירימות (ד"ה ב יא) ויריתום ויוזבד (ד"ה ב לא)
ושנים אלה האחרונים הם הנזכרים דמסורת מחלת ויוזבד׃ ובני בכר וגו' ועמרי וירמות הרי"ש בצירי ובלא יו"ד אחריו במדוייקים וכן במסור'
ירמות ד' בקריה וסימן ובני בכר זמירה דהכא ואחיו שפק וירמות ד"ה א' בני מושי מחלי ועדר וירמות וזהו האמור במסורת בני מושי הראשון
שהוא בד"ה א' כ"ג ודסי' כ"ד נקרא אחרון כמ"ש למעלה לחמשה עשר לירמות (ד"ה א כה), כן מצאתי במסרה כ"י וכן צריך להוסיף במסרה גדולה
ואחיו שפק ולמחוק בני ידותן גדליהו כי הוא בד"ה א' סימן כ"ה ולא נזכר מלת ירמות באותו פ'׃ בלהן יעיש יעוש ק'׃ יחציאל ברוב המדוייקים
החי"ת בחטף פתח והצד"י בחירק׃ ובני אולם בדן עיין מ"ש בפ' ויגש אצל ובני דן חשים׃ איש הוד י"ס אישהוד מלה חדא׃

ויקרא

ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו: וזבד בנו ושותלח בנו
ועזר ואלעד והרגום אנשי־גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את־מקניהם: ויתאבל
אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו: ויבא אל־אשתו ותהר ותלד בן ויקרא
את־שמו בריעה כי ברעה היתה בביתו: ובתו שארה ותבן את־בית־חורון התחתון ואת־
העליון ואת אזן שארה: ורפח בנו ורשף ותלח בנו ותחן בנו: לעדן בנו עמיהוד בנו
אלישמע בנו: נון בנו יהושע בנו: ואחזתם ומשבותם בית־אל ובנתיה ולמזרח נערן
ולמערב גזר ובנתיה ושכם ובנתיה עד־עיה ובנתיה: ועל־ידי בני־מנשה בית־שאן ובנתיה
תענך ובנתיה מגדו ובנותיה דור ובנותיה באלה ישבו בני יוסף בן־ישראל:

בני אשר ימנה וישוה וישוי ובריעה ושרח אחותם: ובני בריעה חבר ומלכיאל הוא
ברזית ק' אבי ברזות: וחבר הוליד את־יפלט ואת־שומר ואת־חותם ואת שועא אחותם: ובני
והגה ק' יפלט פסך ובמהל ועשות אלה בני יפלט: ובני שמר אחי ורוהגה יחבה וארם: ובן־
וחבה ק'
הלם אחיו צופח וימנע ושלש ועמל: בני צופח סוח וחרנפר ושועל ובר וימרה: בצר
והוד ושמא ושלשה ויתרן ובארא: ובני יתר יפנה ופספה וארא: ובני עלא ארח וחניאל
ורציא: כל־אלה בני־אשר ראשי בית־האבות ברורים גבורי חילים ראשי הנשיאים
ח והתיחשם בצבא במלחמה מספרם אנשים עשרים וששה אלף: *ן ובנימן הוליד את־
בלע בכרו אשבל השני ואחרח השלישי: נוחה הרביעי ורפא החמישי: ויהיו בנים
לבלע אדר וגרא ואביהוד: ואבישוע ונעמן ואחוח: וגרא ושפופן וחורם: ואלה בני
אחוד אלה הם ראשי אבות ליושבי גבע ויגלום אל־מנחת: ונעמן ואחיה וגרא הוא הגלם
והוליד את־עזא ואת־אחיחד: ושחרים הוליד בשדה מואב מן־שלחו אתם חושים ואת־בערא
נשיו: ויולד מן־חדש אשתו את־יובב ואת־צביא ואת־מישא ואת־מלכם: ואת־יעוץ ואת־
שכיה ואת־מרמה אלה בניו ראשי אבות: ומחשים הוליד את־אביטוב ואת־אלפעל:
ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את־אונו ואת־לד ובנתיה: ובריעה ושמע המה
ראשי האבות ליושבי אילון המה הבריחו את־יושבי גת: ואחיו ששק וירמות: וזבדיה
וערד ועדר: ומיכאל וישפה ויוחא בני בריעה: וזבדיה ומשלם וחזקי וחבר: וישמרי
ויזליאה ויובב בני אלפעל: ויקים וזכרי וזבדי: ואליעיני וצלתי ואליאל: ועדיה
ובראיה ושמרת בני שמעי: וישפן ועבר ואליאל: ועבדון וזכרי וחנן: וחנניה ועילם
ופנואל ק' ועתתיה: ויפדיה ופניאל בני ששק: ושמשרי ושחריה ועתליה: ויערשיה ואליה
וזכרי בני ירחם: אלה ראשי אבות לתלדותם ראשים אלה ישבו בירושלם: ובגבעון
ישבו אבי גבעון ושם אשתו מעכה: ובנו הבכור עבדון וצור וקיש ובעל ונדב: וגדור
ואחיו

ויקרא את שמו בריעה חד מן ג' דסבירין ותקרא וקריין ויקרא וסי' מס' כפ' ויסב סי' ל"ח: היתה בביתו בתקצת מדוייקים כ"י בית ראשונה דגושה כמשפט אותיות בג"ד כפ"ת כשהראשונה נקודה בשוא אעפ"י שסמוכה לאותיות אה"וי ובס"ם רפויה וא"כ הוא יוצא מהכלל ועיין פ' אמר על בבתוליה: נון בנו ברוב הספרים בחולם: ואחזתם ומשבתם בית אל ובנתיה כל ובנתיה שבפסוק חסר וא"ו אחר נ"ון ובפסוק הנמשך שנים הראשונים חסר' ושנים האחרונים מלא' וכבר כתבתי עכין זה ביהושע סימן י"ז: עד עיה ובנתיה טעות גדול נפל בהרבה ספרים מהדפוס שכתוב בהם עד עזה וזה ברור כשמש שקלקול מדפיסים הוא כי בכל כ"י מדוייקים וגם בדפוסים ישנים כתוב עיה ביו"ד וכן הוא בספרי המסרה ובחלופי שבין מערבאי למדנחאי יש מחלוקת אם הספרין מלין או חדא מלה ולמערבאי תרין מלין ולמדנחאי חדא מלה אבל כלם שוים שכתוב עיה ביו"ד:
ח ברוות ברזית ק': ורוהגה יתיר וא"ו אחר רי"ש והוא חד מן מלין יתירין וא"ו וחטפין קמצין ע"פה: יחבה וחבה ק': *גבורי חילים ביו"ד א' לבד אחר חי"ת וטעות נפל בספרים שיש ב' יודי"ן: ואת אחיחד בחי"ת וכן במסורת חשיב ליה עם זוגין דחד ק' חי"ת וחד ה"א: בערא בא"לף: ואת שביא בשי"ן שמאלית קמוצה עם מאריך וכתוב בכ"ף לא בכי"ת ואל"ף בסוף תיבה כך מצאתי במדוייקים: ושמר ברוב הספרים בד"לת לא ברי"ש: הוא בנה אלא הוא בסופר ולכן הבי"ת דגושה: ופניאל ופנואל ק': ויערשיה בסגול הרי"ש:

ואחיו וזכר: ומקלות הוליד את־שמאה ואף־המה נגד אחיהם ישבו בירושלם עם־אחיהם:
ונר הוליד את־קיש וקיש הוליד את־שאול ושאול הוליד את־יהונתן ואת־
מלכי־שוע ואת־אבינדב ואת־אשבעל: ובן־יהונתן מריב בעל ומריב בעל הוליד את־מיכה:
ובני מיכה פיתון ומלך ותארע ואחז: ואחז הוליד את־יהועדה ויהועדה הוליד את־עלמת
ואת־עזמות ואת־זמרי וזמרי הוליד את־מוצא: ומוצא הוליד את־בנעא רפה בנו אלעשה
בנו אצל בנו: ולאצל ששה בנים ואלה שמותם עזריקם בכרו וישמעאל ושעריה ועבדיה
וחנן כל־אלה בני אצל: ובני עשק אחיו אולם בכרו יעוש השני ואליפלט השלשי:
ויהיו בני־אולם אנשים גבורי־חיל דרכי קשת ומרבים בנים ובני בנים מאה וחמשים כל־
אלה מבני בנימן: * וכל־ישראל התיחשו והנם כתובים על־ספר מלכי ט
ישראל ויהודה הגלו לבבל במעלם: והיושבים הראשנים אשר באחזתם
בעריהם ישראל הכהנים הלוים והנתינים: ובירושלם ישבו מן־בני יהודה ומן־בני בנימן
ומן־בני אפרים ומנשה: עותי בן־עמיהוד בן־עמרי בן־אמרי בן־בנימן בני פרץ בן־יהודה: בני מן
ומן־השילוני עשיה הבכור ובניו: ומן־בני־זרח יעואל ואחיהם שש־מאות ותשעים: ומן־
בני בנימן סלוא בן־משלם בן־הודויה בן־הסנאה: ויבניה בן־ירחם ואלה בן־עזי בן־מכרי
ומשלם בן־שפטיה בן־רעואל בן־יבניה: ואחיהם לתלדותם תשע מאות וחמשים וששה
כל־אלה אנשים ראשי אבות לבית אבתיהם: ומן־הכהנים ידעיה ויהויריב
ויכין: ועזריה בן־חלקיה בן־משלם בן־צדוק בן־מריות בן־אחיטוב נגיד בית האלהים:
ועדיה בן־ירחם בן־פשחור בן־מלכיה ומעשי בן־עדיאל בן־יחזרה בן־משלם
בן־משלמית בן־אמר: ואחיהם ראשים לבית אבותם אלף ושבע מאות וששים גבורי חיל
מלאכת עבודת בית־האלהים: ומן־הלוים שמעיה בן־חשוב בן־עזריקם בן־חשביה מן־בני
מררי: ובקבקר חרש וגלל ומתניה בן־מיכא בן־זכרי בן־אסף: ועבדיה בן־שמעיה בן־גלל
בן־ידותון וברכיה בן־אסא בן־אלקנה היושב בחצרי נטופתי: והשערים שלום ועקוב וטלמון
ואחימן ואחיהם שלום הראש: ועד־הנה בשער המלך מזרחה המה השערים למחנות
בני לוי: ושלום בן־קורא בן־אביסף בן־קרח ואחיו לבית־אביו הקרחים על מלאכת
העבדה שמרי הספים לאהל ואבתיהם על־מחנה יהוה שמרי המבוא: ופינחס בן־אלעזר
נגיד היה עליהם לפנים יהוה עמו: זכריה בן משלמיה שער פתח לאהל מועד: כלם
הברורים לשערים בספים מאתים ושנים עשר המה בחצריהם התיחשם המה יסד דויד
ושמואל

שמאה ואף המה עיין מ"ש בסימן ט"ו: את בנעא במדוייקים בת"ל ומסורת כמו הכי תמרה בנעא תרין נקריין כוליה ובתרין חל"ף וסי' הוליד את דבינא וחבריו לקמן סוף סימן ט': אולם בכרו בכל ספרים ישנים חסר וא"ו וכן דינו מבח המסורת דפרשת ויסב שאין זה מן ג' מלאי המגורים שם: ואליפלט השלשי במקצת ספרים מינים חסר יו"ד והמסורת יתרו תסייעה לפי שאין זה מן המלאים דד"ה הנזכרים שם: גבורי חיל הג"ות ט
במולדיך: דרכי קשת חד מן ח"ב פת בי"תא מן ב"ב לא נסבין וא"ו ברים תיבותא ומסתיין בהון וסימן במסרה רבתא: (בפרשה זו יש ספורי דברים שבם כמו בן בכתובים סימן י"א ולא יתחלפו אלא במקומות מועטים ועיין בפירוש רד"ק ונפי' רש"י בפרשה שלמעלה) והיושבים מלא וא"ו אחר יו"ד וכן מורות המסורת ב' חד חסר וחד מלא דמלכי' חסר תניין ודעזרא סימן כ"ד בת"ב: בנימן בני מן ק' כתיב חד וק' תרתי מסו' ד"ה מ"כו: ומן השילוני עשיה כאן מלאתי ספרים מתחלפים במילוי וחיסור יו"ד וא"ו והרבה במנוחים יש נדבר כי המסרה הכתובה בנ"ג המסרת מרובה כתובה בהקדמה ומבואות ליבה למדנשות תיבה מודי ברם לפום מאי דאשתכח בספרי דוקני עריכא למימר הבין השילוני ב' כתוב כן וסי' ומן השילוני עשיה ושאר דברי שלמה (ד"ה ב' ט') כי תיבה נכתבה מתם האלהים (ד"ה ב) השלוני כתיב בן חוריה בן זכריה (נחמיה י"א) השלני כתיב חסר דחסר ומלאויתן השילוני כתיב מלא יו"ד וחסר וא"ו: בני זרח יעואל בוא"ו ברוקה ואין זה מהכתובים יתואל וקרי' יעואל: ואחיהם לתולדתם לפי שהם שכתבתי בריש הספר אלב תולדותם זה ראוי להיות מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנייתא וכן מלאתי בס' מלוייק: נגיד נכתבה סכרים ישנים מלא יו"ד: וברכיה בן אסא נמדוים בפולי כתוב אסף ושבוש הוא: והשוערים שלום במקצת דפוסים ישנים מלא וא"ו אחר ש"ן וכן ראוי לפי המסורת שכתבה בנחמיה ס' נמצין המלאים וכן מלאתי בס' מוגה כ"י: וטלמון י"ס חסר וא"ו אחר מ"ם: ועד הנה הו"א נבחצה בספרי ספרד
קרח ואחיו הו"א נבחצה בס"ס:

ועל

וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם׃ וְהֵם וּבְנֵיהֶם עַל־הַשְּׁעָרִים לְבֵית־יְהוָה לְבֵית הָאֹהֶל לְמִשְׁמָרוֹת׃
לְאַרְבַּע רוּחוֹת יִהְיוּ הַשֹּׁעֲרִים מִזְרָח יָמָּה צָפוֹנָה וָנֶגְבָּה׃ וַאֲחֵיהֶם בְּחַצְרֵיהֶם לָבוֹא לְשִׁבְעַת
הַיָּמִים מֵעֵת אֶל־עֵת עִם־אֵלֶּה׃ כִּי בֶאֱמוּנָה הֵמָּה אַרְבַּעַת גִּבֹּרֵי הַשֹּׁעֲרִים הֵם הַלְוִיִּם וְהָיוּ
עַל־הַלְּשָׁכוֹת וְעַל־הָאֹצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים׃ וּסְבִיבוֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים יָלִינוּ כִּי־עֲלֵיהֶם מִשְׁמֶרֶת
וְהֵם עַל־הַמַּפְתֵּחַ וְלַבֹּקֶר לַבֹּקֶר׃ וּמֵהֶם עַל־כְּלֵי הָעֲבוֹדָה כִּי־בְמִסְפָּר יְבִיאוּם וּבְמִסְפָּר
יוֹצִיאוּם׃ וּמֵהֶם מְמֻנִּים עַל־הַכֵּלִים וְעַל כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְעַל־הַסֹּלֶת וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְהַלְּבוֹנָה
וְהַבְּשָׂמִים׃ וּמִן־בְּנֵי הַכֹּהֲנִים רֹקְחֵי הַמִּרְקַחַת לַבְּשָׂמִים׃ וּמַתִּתְיָה מִן־הַלְוִיִּם הוּא הַבְּכוֹר
לְשַׁלֻּם הַקָּרְחִי בֶּאֱמוּנָה עַל מַעֲשֵׂה הַחֲבִתִּים׃ וּמִן־בְּנֵי הַקְּהָתִי מִן־אֲחֵיהֶם עַל־
לֶחֶם הַמַּעֲרָכֶת לְהָכִין שַׁבַּת שַׁבָּת׃ וְאֵלֶּה הַמְשֹׁרְרִים רָאשֵׁי אָבוֹת לַלְוִיִּם בַּלְּשָׁכֹת פְּטִירִים* פטורים ק׳
כִּי־יוֹמָם וָלַיְלָה עֲלֵיהֶם בַּמְּלָאכָה׃ אֵלֶּה רָאשֵׁי הָאָבוֹת לַלְוִיִּם לְתֹלְדוֹתָם רָאשִׁים אֵלֶּה יָשְׁבוּ
בִירוּשָׁלָ͏ִם׃ וּבְגִבְעוֹן יָשְׁבוּ אֲבִי־גִבְעוֹן יְעוּאֵל* וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַעֲכָה׃ וּבְנוֹ הַבְּכוֹר יעיאל ק׳
עַבְדּוֹן וְצוּר וְקִישׁ וּבַעַל וְנֵר וְנָדָב׃ וּגְדוֹר וְאַחְיוֹ וּזְכַרְיָה וּמִקְלוֹת׃ וּמִקְלוֹת הוֹלִיד אֶת־
שִׁמְאָם וְאַף־הֵם נֶגֶד אֲחֵיהֶם יָשְׁבוּ בִירוּשָׁלַ͏ִם עִם־אֲחֵיהֶם׃ וְנֵר הוֹלִיד אֶת־קִישׁ
וְקִישׁ הוֹלִיד אֶת־שָׁאוּל וְשָׁאוּל הוֹלִיד אֶת־יְהוֹנָתָן וְאֶת־מַלְכִּי־שׁוּעַ וְאֶת־אֲבִינָדָב וְאֶת־אֶשְׁבָּעַל׃
וּבֶן־יְהוֹנָתָן מְרִיב בָּעַל וּמְרִי־בַעַל הוֹלִיד אֶת־מִיכָה׃ וּבְנֵי מִיכָה פִּיתוֹן וָמֶלֶךְ וְתַחְרֵעַ׃ וְאָחָז
הוֹלִיד אֶת־יַעְרָה וְיַעְרָה הוֹלִיד אֶת־עָלֶמֶת וְאֶת־עַזְמָוֶת וְאֶת־זִמְרִי וְזִמְרִי הוֹלִיד אֶת־מוֹצָא׃
וּמוֹצָא הוֹלִיד אֶת־בִּנְעָא וּרְפָיָה בְנוֹ אֶלְעָשָׂה בְנוֹ אָצֵל בְּנוֹ׃ וּלְאָצֵל שִׁשָּׁה בָנִים וְאֵלֶּה
שְׁמוֹתָם עַזְרִיקָם בֹּכְרוּ וְיִשְׁמָעֵאל וּשְׁעַרְיָה וְעֹבַדְיָה וְחָנָן אֵלֶּה בְּנֵי אָצֵל׃ *

י
וּפְלִשְׁתִּים נִלְחֲמוּ בְיִשְׂרָאֵל וַיָּנָס אִישׁ־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהַר גִּלְבֹּעַ׃
וַיַּדְבְּקוּ פְלִשְׁתִּים אַחֲרֵי שָׁאוּל וְאַחֲרֵי בָנָיו וַיַּכּוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־יוֹנָתָן וְאֶת־אֲבִינָדָב וְאֶת־מַלְכִּי־
שׁוּעַ בְּנֵי שָׁאוּל׃
וַתִּכְבַּד הַמִּלְחָמָה עַל־שָׁאוּל וַיִּמְצָאֻהוּ הַמּוֹרִים בַּקָּשֶׁת וַיָּחֶל מִן־הַיּוֹרִים׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
נֹשֵׂא כֵלָיו שְׁלֹף חַרְבְּךָ וְדָקְרֵנִי בָהּ פֶּן־יָבֹאוּ הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה וְהִתְעַלְּלוּ־בִי וְלֹא אָבָה נֹשֵׂא כֵלָיו
כִּי יָרֵא מְאֹד וַיִּקַּח שָׁאוּל אֶת־הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ׃ וַיַּרְא נֹשֵׂא־כֵלָיו כִּי־מֵת שָׁאוּל וַיִּפֹּל גַּם־
הוּא עַל־הַחֶרֶב וַיָּמֹת׃ וַיָּמָת שָׁאוּל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְכָל־בֵּיתוֹ יַחְדָּו מֵתוּ׃ וַיִּרְאוּ כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּעֵמֶק כִּי נָסוּ וְכִי־מֵתוּ שָׁאוּל וּבָנָיו וַיַּעַזְבוּ עָרֵיהֶם וַיָּנֻסוּ וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ
בָּהֶם׃ וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים לְפַשֵּׁט אֶת־הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת־
שָׁאוּל וְאֶת־בָּנָיו נֹפְלִים בְּהַר גִּלְבֹּעַ׃ וַיַּפְשִׁיטֻהוּ וַיִּשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־כֵּלָיו וַיְשַׁלְּחוּ בְאֶרֶץ־
פלשתים

ועל האצרות במקצת ספרים חסר וא״ו קדמאה ומסורת איוב ל״ח מסייעא להו דהתם נמסר י״א מלא ולית דין בגווייהו ברם צריך למידע דבירמיה כ״ח נמסר אוצרות ד׳ מלאים בלישנא בקריאה ותו איכא התם מסרה אחריתי בלישנא אחרינא ואיכא ביניהו שכבת על מים רבים רבת **אוצרת** דלישנא קמא מלא דמלא וללישנא בתרא חסר וא״ו תנייתא ואיכא ביניהו במי ואוצרה על **אוצרת** (נחמיה יג) דללישנא קמא חסר וא״ו קדמאה וללישנא בתרא מלא דמלא והכך תרתי מסרתא דירמיה לא פליגי אמסרה דאיוב דבאיוב קא מסיר **אוצרות** דכד״י דלהון סוף ובירמיה מסיר **אוצרות** דכד״י דלהון קמץ ותו בריבנא לאודועי דבמסורת איוב כתיב ויוצא אסא את כל אוצרות ושיבושא הוא דכ״ל ויוצא משם וגו׳ (מלכים ב כד) : **הקהתי** בחטף קמץ הקו״ף : **שבת שבת** הראשון בפתח הבי״ת אע״פי שלא ידמה סמוך והוא א׳ מן ד׳ פתחין עפ״ה וסימן נמסר בריש ס׳ נכר סיני ובמסרה כ״י נמסר שבת ה׳ פתח ויש כתובים שבתון **שבת קדש** פ׳ וישלח ואי הכי הוו להו חמשה וכן הובאו כלם בספר מכלול דף ר״ט : **פטירים** פטורים ק׳ : **ובגבעון ישבו** וגו׳ מכאן עד אלה בני אצל שבסוף הפרשה הוזכר כאן כן בפרשה של מעלה ס מן ח׳ ועיין בפירוש רש״י שם ורד״ק כאן : **יעואל** יעיאל ק׳ : **ושם אשתו מעכה** בכמה דפוסים אחרונים כתוב ושם **אחתו** וזהו טעות מהמחוקקים כי בכל ספרים כ״י וגם בדפוסים ראשונים כתוב אשתו וכן כתוב בפרשה שלמעלה סימן ח׳ : **שמאם ואף הם** ב׳ פסוקים מטעין בספרא וסימן שמאה המה לעיל סימן ח׳ **שמאם הם** וכיוצן ה״ס
י מ״ס וחד פסוק סימן המה ישאו את המשכן ואת כל כליו והם : **פיתון** פליגי ביה סיפרי אם חסר הוא או מלא . **ויבאו פלשתים** מלא ויבאו בגלגל במדוייקים ולכן ספ״א רפויה :

פלשתים סביב לבשר את־עצביהם ואת־העם׃ וישימו את־כליו בית אלהיהם ואת־גלגלתו
תקעו בית דגון׃ וישמעו כל יביש גלעד את כל־אשר־עשו פלשתים לשאול׃
ויקומו כל־איש חיל וישאו את־גופת שאול ואת גופת בניו ויביאום יבישה ויקברו את־
עצמותיהם תחת האלה ביבש ויצומו שבעת ימים׃ וימת שאול במעלו אשר־מעל ביהוה
על־דבר יהוה אשר לא־שמר וגם־לשאול באוב לדרוש׃ ולא־דרש ביהוה וימיתהו ויסב
יא את־המלוכה לדויד בן־ישי׃ * ויקבצו כל־ישראל אל־דויד חברונה לאמר
הנה עצמך ובשרך אנחנו׃ גם־תמול גם־שלשום גם בהיות שאול מלך אתה המוציא
והמביא את־ישראל ויאמר יהוה אלהיך לך אתה תרעה את־עמי את־ישראל ואתה תהיה
נגיד על עמי ישראל׃ ויבאו כל־זקני ישראל אל־המלך חברונה ויכרת להם דויד ברית
בחברון לפני יהוה וימשחו את־דויד למלך על־ישראל כדבר יהוה ביד־שמואל׃
וילך דויד וכל־ישראל ירושלם היא יבוס ושם היבוסי ישבי הארץ׃ ויאמרו ישבי יבוס
לדויד לא תבוא הנה וילכד דויד את־מצדת ציון היא עיר דויד׃ ויאמר דויד כל־מכה יבוסי
בראשונה יהיה לראש ולשר ויעל בראשונה יואב בן־צרויה ויהי לראש׃ וישב דויד
במצד על־כן קראו־לו עיר דויד׃ ויבן העיר מסביב מן־המלוא ועד־הסביב ויואב יחיה
את־שאר העיר׃ וילך דויד הלוך וגדול ויהוה צבאות עמו׃ ואלה ראשי הגבורים אשר
לדויד המתחזקים עמו במלכותו עם־כל־ישראל להמליכו כדבר יהוה על־ישראל׃
ואלה מספר הגברים אשר לדויד ישבעם בן־חכמוני ראש השלושים הוא־עורר (השלישים ק׳)
את־חניתו על־שלש־מאות חלל בפעם אחת׃ ואחריו אלעזר בן־דודו האחוחי הוא
בשלושה הגבורים׃ הוא־היה עם־דויד בפס דמים והפלשתים נאספו־שם למלחמה ותהי
חלקת השדה מלאה שעורים והעם נסו מפני פלשתים׃ ויתיצבו בתוך־החלקה ויצילוה
ויכו את־פלשתים ויושע יהוה תשועה גדולה׃ וירדו שלושה מן־השלושים ראש על־
הצר אל־דויד אל־מערת עדלם ומחנה פלשתים חנה בעמק רפאים׃ ודויד אז במצודה
ונציב פלשתים אז בבית לחם׃ ויתאו דויד ויאמר מי ישקני מים מבור
בית־לחם אשר בשער׃ ויבקעו השלשה במחנה פלשתים וישאבו־מים מבור בית־לחם
אשר בשער וישאו ויבאו אל־דויד ולא־אבה דויד לשתותם וינסך אתם ליהוה׃ ויאמר
חלילה לי מאלהי מעשות זאת הדם האנשים האלה אשתה בנפשותם כי בנפשותם הביאום
ולא אבה לשתותם אלה עשו שלשת הגבורים׃ ואבשי אחי־יואב הוא היה ראש השלושה
והוא עורר את־חניתו על־שלש מאות חלל ולו־שם בשלושה׃ מן־השלושה בשנים נכבד
ויהי

יביש גלעד בס׳ מוגה כ״י ובדפוס ישן מלא יו״ד אחר הבי״ת ומסורת דסוף שופטים אזלא כוותייהו : ויקבצו במקצת דפוסים ישנים ויקבצו בשני יא
שואין וטעות הוא : ושם היבוסי בקצת ספרים ספרדים ושם בצירי וגירסא של תימא היא : במצד הוקל מ״ס כדלקמן בסימן י״ב סרסים :
ראשי הגברים חסר וא״ו במדוייקים וכן דינו כי לא נמנה כאן במסורת עם המלאים : מספר הגברים חסר וא״ו מהטעם שכתבתי למעלה :
השלושים השלישים ק׳ : האחוחי בח״ית וכן כתוב בס׳ שמואל : עם דויד מלא יו״ד וכן במסורת כל תריסר ועזרא וד״ה מלא : בפס דמים ובס׳
שמואל א׳ יו׳ באפס דמים ויש דרש באגדת שמוא פ׳ כ׳ ובירושלמי פ׳ כהן גדול : חלקת השדה מלאה שעורים ובסוף ספר שמואל בזאת המלחמה
כתוב מלאה עדשים . עוד באו באלה הפרשיות כמה חילופים ממה שנזכר בס׳ שמואל קצתם נדרשו בירושלמי פ׳ כהן גדול ובזות רבתי רים פרק ה׳
ובאגדת שמואל ובפירושי המפרשים ואחריו בעל כלי יקר בפירוש כביאו׳ ומהרי״א ז״ל העיר עליהן יותר מכולן והרוצה לעמוד עליהן יעיין במקומם
שאין כאן מקום להאריך : וירדו שלושה הסי״ן בגעיא בס״ם : ויתאו במקצת מדוייקים הו״או בפתח וכן כבון ממה שכתבתי בשמואל א׳ כ״ב על מלת
ויהבכו : חלל ולו שם בשלושה בס״ם כתיב ולו בו״או ובספרים אחרים כתיב ולא בא״לף וק׳ ולו בו״או וכבר ביארתי עכין זה על תשלומו בישעיה
סימן ט׳ : בשלושה במדוייקים מלא וא״ו וכן במסורת בשלושה ב׳ א׳ מלא וא׳ חסר ולו שם בשלשה דשמואל חסר ותכרו דד״ה מלא :

וַיְהִי להם לשר ועד־השלושה לא בא׃ בניה בן־יהוידע בן־איש־חיל רב־פעלים מן־קבצאל
הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את־הארי בתוך הבור ביום השלג׃ והוא
הכה את־האיש המצרי איש מדה ׀ חמש באמה וביד המצרי חנית כמנור ארגים וירד אליו
בשבט ויגזל את־החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו׃ אלה עשה בניהו בן־יהוידע ולו
שם בשלושה הגברים׃ מן־השלושים הנו נכבד הוא ואל־השלשה לא־בא וישימהו דויד
על־משמעתו׃ וגבורי החילים עשהאל אחי יואב אלחנן בן־דודו מבית לחם׃ שמות
ההרורי חלץ הפלוני׃ עירא בן־עקש התקועי אביעזר הענתותי׃ סבכי החשתי עילי
האחוחי׃ מהרי הנטפתי חלד בן־בענה הנטופתי׃ איתי בן־ריבי מגבעת בני בנימן
בניה הפרעתני׃ חורי מנחלי געש אביאל הערבתי׃ עזמות הבחרומי אליחבא השעלבני׃
בני השם הגזוני יונתן בן־שגה ההררי׃ אחיאם בן־שכר ההררי אליפל בן־אור׃ חפר
המכרתי אחיה הפלני׃ חצרו הכרמלי נערי בן־אזבי׃
יואל אחי נתן מבחר בן־הגרי׃ צלק העמוני נחרי הברתי נשא כלי יואב בן־צרויה׃
עירא היתרי גרב היתרי׃ אוריה החתי זבד בן־אחלי׃ עדינא בן־שיזא הראובני ראש
ויעיאל ק׳ לראובני ועליו שלשים׃ חנן בן־מעכה ויושפט המתני׃ עזיא העשתרתי שמע ויעואל
בני חותם הערערי׃ ידיעאל בן־שמרי ויחא אחיו התיצי׃ אליאל המחוים ויריבי
ויושויה בני אלנעם ויתמה המואבי׃ אליאל ועובד ויעשיאל המצביה׃ *
יב ואלה הבאים אל־דויד לציקלג עוד עצור מפני שאול בן־קיש והמה בגבורים עזרי
המלחמה׃ נשקי קשת מימינים ומשמאלים באבנים ובחצים בקשת מאחי שאול מבנימן׃
ויזיאל ק׳ הראש אחיעזר ויואש בני השמעה הגבעתי ויזואל ופלט בני עזמות וברכה ויהוא הענתתי׃
וישמעיה הגבעוני גבור בשלשים ועל־השלשים׃ וירמיה ויחזיאל ויוחנן ויוזבד הגדרתי׃
החרופי ק׳ אלעוזי וירימות ובעליה ושמריהו ושפטיהו החריפי׃ אלקנה וישיהו ועזראל ויועזר וישבעם
הקרחים׃ ויועאלה וזבדיה בני ירחם מן־הגדור׃ ומן־הגדי נבדלו אל־דויד למצד מדברה
גברי החיל אנשי צבא למלחמה ערכי צנה ורמח ופני אריה פניהם וכצבאים על־ההרים
למהר׃ עזר הראש עבדיה השני אליאב השלשי׃ משמנה הרביעי ירמיה החמשי׃
עתי הששי אליאל השבעי׃ יוחנן השמיני אלזבד התשיעי׃ ירמיהו העשירי מכבני
עשתי עשר׃ אלה מבני־גד ראשי הצבא אחד למאה הקטן והגדול לאלף׃
גדותיו ק׳ אלה הם אשר עברו את־הירדן בחדש הראשון והוא ממלא על־כל־גדיתיו ויבריחו את־
כל

ועד השלושה במדוייקים מלא וא״ו ולא מצאתי המסורת׃ בן איש חיל עיין מ״ש בשמואל ב׳ כ״ג׃ מן קבצאל וכן׳ שמואל מקבצאל והוא חד
מן ב׳ ב׳ חילוף קד מן וחד מיחדין וסימן וסימן במסר בש״ג סוף סדר ואלה שמות׃ ואל השלשה לא בא במדוייקים חסר וא״ו׃ הענתותי בדגש
הנ״ון׃ מהרי במדוייקים ב׳ יהה״א בשוא לבדו וכן לקמן סימן כ״ז׃ מהרי הנטפתי במדוייקים חסר וא״ו והשני שבפסוק מלא וכן במסו׳ הנטופתי
ג׳ מלאים וסימן חלד בן בענה תכייפא דסיפרא דד״ה העשירי השני עשר ע״כ והם לקמן בסימן כ״ז׃ בענה מתחלפת בנקמה בא״לף׃ בניה הפרעתני
יב ברוב המדוייקים חסר וא״ו אחר תי״ו וכן חברו לקמן בסי׳ כ״ז ומסורת עליה ב׳ חסר׃ בני השם הגו״ן נכירי׃ בן שגה ברוב ספרים ישנים בה״א׃
הראובני ראש לראובני נקוד ברי״ש שורק והא״לף נחה כמ״ש לעיל סימן ה׳׃ ויעואל ויעיאל ק׳׃ לציקלג ברוב המדוייקים מלא יו״ד׃
ומשמאלים בפתח הא״לף׃ ובחצים בפתח הבי״ת לא בשוא כמו שהוא בדפוס ישן׃ השמעה בדגש השי״ן ברוב הספרים׃ ויזואל ויזיאל ק׳
וכן הוא למערבאי׃ הענתתי בדגש הנ״ון׃ וישמעיה הגבעוני גבור בשלשים ועל השלשים׃ כאן הוא סוף פסוק בכל ספרים כ״י ובדפוסים
ישנים וראש פסוק שלאחריו וירמיה ויחזיאל וגו׳׃ החריפי החרופי ק׳׃ מן הגדור קא שביתן ספרי דכתיבין מן טפי ארבע אתה שכין וכתי׳ בהו
הגדוד בשני דלתין ובשורק ואיכא נוסחי דכתיבין הגדור בשורק ורי״ש וס״א בחולם ורי״ש׃ למצר פוקל המ״ס כדלעיל סימן י״א ולקמן בהאי סי׳
והל״מד בלא מאריך מכלול דף כ״א׃ ערכי צנה ורמח בכל ספרים מדוייקים וישנים כ״י וגם מהדפוס כתוב ורמח ובדפוסים אחרונים כתב צנת
ומגן וגודאי כי טעות בכל בהם ולקמן כמו בהאי פרשתא כתיב בני יהודה נשאי צנה ורמח והכי מייתי להו בעל מאיר נתיב׃ ובצבאים הא״ף נחה
למסך והיו״ד נעם והיא למ״ד הפתא וי״ו הרבים חסרה ושרסו כנם מכלול דף רל״ם ושרסים ועיין מ״ש בתילים סימן ק״ד וסימן קי״ו׃ משמנה
במקצת מדוייקים מ״ס ראשונה בחירק ובמקצתם בפתח׃ גדיתיו גדותיו ק׳׃

למצר

כָּל־הָעֲמָקִים לַמִּזְרָח וְלַמַּעֲרָב׃ וַיָּבֹאוּ מִן־בְּנֵי בִנְיָמִן וִיהוּדָה עַד־לַמְּצַד לְדָוִיד׃
וַיֵּצֵא דָוִיד לִפְנֵיהֶם וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם אִם־לְשָׁלוֹם בָּאתֶם אֵלַי לְעָזְרֵנִי יִהְיֶה־לִּי עֲלֵיכֶם לֵבָב
לְיָחַד וְאִם־לְרַמּוֹתַנִי לְצָרַי בְּלֹא חָמָס בְּכַפַּי יֵרֶא אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְיוֹכַח׃ וְרוּחַ
לָבְשָׁה אֶת־עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלוֹשִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן־יִשַׁי שָׁלוֹם ׀ שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ השלישים ק
כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד׃ וּמִמְּנַשֶּׁה נָפְלוּ עַל־דָּוִיד
בְּבֹאוֹ עִם־פְּלִשְׁתִּים עַל־שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְלֹא עֲזָרֻם כִּי בְעֵצָה שִׁלְּחֻהוּ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר
בְּרָאשֵׁינוּ יִפּוֹל אֶל־אֲדֹנָיו שָׁאוּל׃ בְּלֶכְתּוֹ אֶל־צִיקְלַג נָפְלוּ עָלָיו ׀ מִמְּנַשֶּׁה עַדְנַח וְיוֹזָבָד
וִידִיעֲאֵל וּמִיכָאֵל וְיוֹזָבָד וֶאֱלִיהוּא וְצִלְּתָי רָאשֵׁי הָאֲלָפִים אֲשֶׁר לִמְנַשֶּׁה׃ וְהֵמָּה עָזְרוּ עִם־
דָּוִיד עַל־הַגְּדוּד כִּי־גִבּוֹרֵי חַיִל כֻּלָּם וַיִּהְיוּ שָׂרִים בַּצָּבָא׃ כִּי לְעֶת־יוֹם בְּיוֹם יָבֹאוּ עַל־דָּוִיד
לְעָזְרוֹ עַד־לְמַחֲנֶה גָדוֹל כְּמַחֲנֵה אֱלֹהִים׃ וְאֵלֶּה מִסְפְּרֵי רָאשֵׁי הֶחָלוּץ לַצָּבָא
בָּאוּ עַל־דָּוִיד חֶבְרוֹנָה לְהָסֵב מַלְכוּת שָׁאוּל אֵלָיו כְּפִי יְהוָה׃ בְּנֵי יְהוּדָה נֹשְׂאֵי
צִנָּה וָרֹמַח שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת חֲלוּצֵי צָבָא׃ מִן־בְּנֵי שִׁמְעוֹן גִּבּוֹרֵי חַיִל
לַצָּבָא שִׁבְעַת אֲלָפִים וּמֵאָה׃ מִן־בְּנֵי הַלֵּוִי אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃
וִיהוֹיָדָע הַנָּגִיד לְאַהֲרֹן וְעִמּוֹ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁבַע מֵאוֹת׃ וְצָדוֹק
נַעַר גִּבּוֹר חָיִל וּבֵית־אָבִיו שָׂרִים עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם׃ וּמִן־בְּנֵי בִנְיָמִן אֲחֵי שָׁאוּל
שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְעַד־הֵנָּה מַרְבִּיתָם שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת בֵּית שָׁאוּל׃ וּמִן־בְּנֵי
אֶפְרַיִם עֶשְׂרִים אֶלֶף וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת גִּבּוֹרֵי חַיִל אַנְשֵׁי שֵׁמוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם׃ וּמֵחֲצִי
מַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת לָבוֹא לְהַמְלִיךְ אֶת־דָּוִיד׃
וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעִתִּים לָדַעַת מַה־יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל־
אֲחֵיהֶם עַל־פִּיהֶם׃ מִזְּבֻלוּן יוֹצְאֵי צָבָא עֹרְכֵי מִלְחָמָה בְּכָל־כְּלֵי מִלְחָמָה
חֲמִשִּׁים אָלֶף וְלַעֲדֹר בְּלֹא־לֵב וָלֵב׃ וּמִנַּפְתָּלִי שָׂרִים אָלֶף וְעִמָּהֶם בְּצִנָּה וַחֲנִית
שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה אָלֶף׃ וּמִן־הַדָּנִי עֹרְכֵי מִלְחָמָה עֶשְׂרִים־וּשְׁמוֹנָה אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃
וּמֵאָשֵׁר יוֹצְאֵי צָבָא לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה אַרְבָּעִים אָלֶף׃ וּמֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מִן־הָרְאוּבֵנִי
וְהַגָּדִי וַחֲצִי ׀ שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בְּכֹל כְּלֵי צְבָא מִלְחָמָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ כָּל־אֵלֶּה אַנְשֵׁי
מִלְחָמָה עֹדְרֵי מַעֲרָכָה בְּלֵבָב שָׁלֵם בָּאוּ חֶבְרוֹנָה לְהַמְלִיךְ אֶת־דָּוִיד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְגַם כָּל־
שֵׁרִית יִשְׂרָאֵל לֵב אֶחָד לְהַמְלִיךְ אֶת־דָּוִיד׃
וַיִּהְיוּ־שָׁם עִם־דָּוִיד יָמִים שְׁלוֹשָׁה אֹכְלִים וְשׁוֹתִים כִּי־הֵכִינוּ לָהֶם אֲחֵיהֶם׃ וְגַם הַקְּרוֹבִים־
אֲלֵיהֶם עַד־יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן וְנַפְתָּלִי מְבִיאִים לֶחֶם בַּחֲמוֹרִים וּבַגְּמַלִּים וּבַפְּרָדִים ׀ וּבַבָּקָר מַאֲכָל
קֶמַח דְּבֵלִים וְצִמּוּקִים וְיַיִן־וְשֶׁמֶן וּבָקָר וְצֹאן לָרֹב כִּי שִׂמְחָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ *
וַיִּוָּעַץ דָּוִיד עִם־שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת לְכָל־נָגִיד׃ וַיֹּאמֶר דָּוִיד לְכֹל ׀ קְהַל יִשְׂרָאֵל אִם־ יג
עליכם

למצד הוקל הת"ס כחברו שלמעלה ר' יונה בספר הרקמה ובשתנה זה לגיות בקמץ הגד"י וכן מסור עליו ד' חד קמץ וחד פתח וסימן למצד מדברים פתח עד למצד קמץ: השלושים השלישים ק': עדנח בחי"ת במקצת מדוייקים ובמקצתם עדנה בה"א ואם הוא בחי"ת הנ"ון בפ"ת ואם בה"א הנ"ון נקמץ: עד למחנה גדול כמחנה הנו"ן בציירי בשניהם במדוייקים: ושמונה מאות במקצת מדוייקים מלא וא"ו אחר מ"ם וכן משמע ממסורת דסוף ירמיה ואע"ג דהתם קאמר שמנה ג' מלאי' בכתיבים בלא וא"ו בראשית המלה ומסיים בה וכל ד"ה דכוותא מלא מסתברא דה"הנ ושמונה כיון דחזינן בספרי דיקי דכולהו מלאים כד"ה: הראובני נקוד הרי"ש שורק והא"לף נחה כמ"ש רבות עתים: באו חברונה בכל מדוייקים מלא וא"ו וכן במסורת יהושע י' נמסר חברונה ט' ח' מלאים וא' חסר והתם חשיב לכולהו ולא מסיק בה מילתא היכיהו החסר אמנם בשמואל ב' ריש סימן ב' על ויאמר חברנה נמסר לית חסר: כל שרית ישראל לית וחסר אל"ף כמו שארית ולשון רש"י לכך חסר אל"ף ר"ל אפילו שארית לא היה שלא נשתיירו כי אם מעט כי כולם באו לחברון נמשמם: מאכל קמח בטעם פזר גדול ואינו סמוך: וצמקים י"ם וצמוקים מלא וא"ו:

הקרובים

עליכם טוב ומן־יהוה אלהינו נפרצה נשלחה על־אחינו הנשארים בכל ארצות ישראל ועמהם
הכהנים והלוים בערי מגרשיהם ויקבצו אלינו׃ ונסבה את־ארון אלהינו אלינו כי־לא
דרשנהו בימי שאול׃ ויאמרו כל־הקהל לעשות כן כי־ישר הדבר בעיני כל־העם׃
ויקהל דויד את־כל־ישראל מן־שיחור מצרים ועד־לבוא חמת להביא את־ארון האלהים
מקרית יערים׃ ויעל דויד וכל־ישראל בעלתה אל־קרית יערים אשר ליהודה להעלות
משם את ארון האלהים ׀ יהוה יושב הכרובים אשר־נקרא שם׃ וירכיבו את־ארון
האלהים על־עגלה חדשה מבית אבינדב ועזא ואחיו נהגים בעגלה׃ ודויד וכל־ישראל
משחקים לפני האלהים בכל־עז ובשירים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמצלתים ובחצצרות׃
ויבאו עד־גרן כידן וישלח עזא את־ידו לאחז את־הארון כי שמטו הבקר׃ ויחר־אף יהוה
בעזא ויכהו על אשר־שלח ידו על־הארון וימת שם לפני אלהים׃ ויחר לדויד כי־פרץ
יהוה פרץ בעזא ויקרא למקום ההוא פרץ עזא עד היום הזה׃ ויירא דויד את־האלהים
ביום ההוא לאמר היך אביא אלי את ארון האלהים׃ ולא־הסיר דויד את־הארון אליו
אל־עיר דויד ויטהו אל־בית עבד־אדם הגתי׃ וישב ארון האלהים עם־בית עבד אדם
בביתו שלשה חדשים ויברך יהוה את־בית עבד־אדם ואת־כל־אשר־לו׃ *
וישלח חירם מלך־צר מלאכים אל־דויד ועצי ארזים וחרשי קיר וחרשי עצים לבנות לו יד
בית׃ וידע דויד כי־הכינו יהוה למלך על־ישראל כי־נשאת למעלה מלכותו בעבור עמו ורס ק׳
ישראל׃ ויקח דויד עוד נשים בירושלם ויולד דויד עוד בנים ובנות׃ ואלה
שמות הילודים אשר היו־לו בירושלם שמוע ושובב נתן ושלמה׃ ויבחר ואלישוע ואלפלט׃
ונגה ונפג ויפיע׃ ואלישמע ובעלידע ואליפלט׃ וישמעו פלשתים כי־
נמשח דויד למלך על־כל־ישראל ויעלו כל־פלשתים לבקש את־דויד וישמע דויד ויצא
לפניהם׃ ופלשתים באו ויפשטו בעמק רפאים׃ וישאל דויד באלהים לאמר האעלה
על־פלשתיים ונתתם בידי ויאמר לו יהוה עלה ונתתים בידך׃ ויעלו בבעל־פרצים ויכם חיו׳
שם דויד ויאמר דויד פרץ האלהים את־אויבי בידי כפרץ מים על־כן קראו שם־המקום
ההוא בעל פרצים׃ ויעזבו־שם את־אלהיהם ויאמר דויד וישרפו באש׃
ויסיפו עוד פלשתים ויפשטו בעמק׃ וישאל עוד דויד באלהים ויאמר לו האלהים
לא תעלה אחריהם הסב מעליהם ובאת להם ממול הבכאים׃ ויהי כשמעך את־קול
הצעדה בראשי הבכאים אז תצא במלחמה כי־יצא האלהים לפניך להכות את־מחנה
פלשתים׃ ויעש דויד כאשר צוהו האלהים ויכו את־מחנה פלשתים מגבעון ועד־גזרה׃
ויצא שם־דויד בכל־הארצות ויהוה נתן את־פחדו על־כל־הגוים׃ * ויעש־לו בתים טו
בעיר דויד ויכן מקום לארון האלהים ויט־לו אהל׃ אז אמר דויד לא לשאת את־ארון
האלהים כי אם־הלוים כי־בם ׀ בחר יהוה לשאת את־ארון האלהים ולשרתו עד־עולם׃
ויקהל דויד את־כל־ישראל אל־ירושלם להעלות את־ארון יהוה אל־מקומו אשר־
הכין לו׃ ויאסף דויד את־בני אהרן ואת־הלוים׃ לבני קהת אוריאל השר

ואחיו

יד הכרובים ברוב המדוייקים מלא וח״ו וכן נכון לפי המסורת דפרשת תרומה יען לא נחשב זה במנין החסרים : אשר נקרא שם בצירי וכן פירש
רש״י ורד״ק : ויבאו עד גרן כידן ובס׳ ממוחל ב׳ סימן ו׳ כתיב נכון עיין מה שכתבתי שם : וישלח חירם חורם ק׳ : על פלשתיים פלשתים
ק׳ : כשמעך הב״ק נגשיה : נתן את פחדו בדפוס ישן אין בו מלת את וגם בדפוס ונציאה שנת רע״ח יש חסרה מזה ובכוס תוס כי בכל
המדוייקים יש בהם את :

וללוים

ואחיו מאה ועשרים׃ לבני מררי עשיה השר ואחיו מאתים ועשרים׃
לבני גרשם יואל השר ואחיו מאה ושלשים׃ לבני אליצפן
שמעיה השר ואחיו מאתים׃ לבני חברון אליאל השר ואחיו שמונים׃
לבני עזיאל עמינדב השר ואחיו מאה ושנים עשר׃ ויקרא דויד
לצדוק ולאביתר הכהנים וללוים לאוריאל עשיה ויואל שמעיה ואליאל ועמינדב׃ ויאמר
להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון יהוה אלהי
ישראל אל־הכינותי לו׃ כי למבראשונה לא אתם פרץ יהוה אלהינו בנו כי־לא דרשנהו
במשפט׃ ויתקדשו הכהנים והלוים להעלות את־ארון יהוה אלהי ישראל׃ וישאו בני־
הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר יהוה בכתפם במטות עליהם׃
ויאמר דויד לשרי הלוים להעמיד את־אחיהם המשררים בכלי־שיר נבלים וכנרות
ומצלתים משמיעים להרים־בקול לשמחה׃ ויעמידו הלוים את הימן בן־יואל
ומן־אחיו אסף בן־ברכיהו ומן־בני מררי אחיהם איתן בן־קושיהו׃ ועמהם אחיהם המשנים
זכריהו בן ויעזיאל ושמירמות ויחיאל ועני אליאב ובניהו ומעשיהו ומתתיהו ואליפלהו
ומקניהו ועבד אדם ויעיאל השערים׃ והמשררים הימן אסף ואיתן במצלתים נחשת
להשמיע׃ וזכריה ועזיאל ושמירמות ויחיאל ועני ואליאב ומעשיהו ובניהו בנבלים על־
עלמות׃ ומתתיהו ואליפלהו ומקניהו ועבד אדם ויעיאל ועזזיהו בכנרות על־השמינית
לנצח׃ וכנניהו שר־הלוים במשא יסר במשא כי מבין הוא׃ וברכיה ואלקנה שערים
לארון׃ ושבניהו ויושפט ונתנאל ועמשי וזכריהו ובניהו ואליעזר הכהנים מחצצרים
בחצצרות לפני ארון האלהים ועבד אדם ויחיה שערים לארון׃ ויהי דויד וזקני ישראל
ושרי האלפים ההלכים להעלות את־ארון ברית־יהוה מן־בית עבד־אדם בשמחה׃
ויהי בעזר האלהים את־הלוים נשאי ארון ברית־יהוה ויזבחו שבעה־פרים ושבעה
אילים׃ ודויד מכרבל במעיל בוץ וכל־הלוים הנשאים את־הארון והמשררים וכנניה
השר המשא המשררים ועל־דויד אפוד בד׃ וכל־ישראל מעלים את־ארון ברית־יהוה
בתרועה ובקול שופר ובחצצרות ובמצלתים משמעים בנבלים וכנרות׃ ויהי ארון ברית
יהוה בא עד־עיר דויד ומיכל בת־שאול נשקפה בעד החלון ותרא את־המלך דויד מרקד
ומשחק ותבז לו בלבה׃ * ויביאו את־ארון האלהים ויציגו אתו בתוך טז
האהל אשר נטה־לו דויד ויקריבו עלות ושלמים לפני האלהים׃ ויכל דויד מהעלות העלה
והשלמים ויברך את־העם בשם יהוה׃ ויחלק לכל־איש ישראל מאיש ועד־אשה לאיש
ככר־לחם ואשפר ואשישה׃ ויתן לפני ארון יהוה מן־הלוים משרתים ולהזכיר ולהודות
ולהלל ליהוה אלהי ישראל׃ אסף הראש ומשנהו זכריה יעיאל
ושמירמות ויחיאל ומתתיה ואליאב ובניהו ועבד אדם ויעיאל בכלי נבלים ובכנרות
ואסף

וללוים לאוריאל בדפוס ישן כתוב והלוים ולאוריאל וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מזה ודא ביסודא מרעיתא בבעלי דפוסא דלא מסתייא דלא גמירי אלא מיגמר כמו מגמרי סיבוסיהון לאחריני כי היכי דאיסתכם להו הכא : למבראשונה במ"ס פתוחה ומספטר חירק רד"ק בפירוש ומכלול דף מ"ז וסרסים ומי שכתבו בחירק טעה : ובניהו ומעשיהו אין דגש ביו"ד : וזכריה ועזיאל כן כתיב לא ועזיאל : במשא בפתח הבי"ת : ושבניהו בב"ית : ויושפט כן כתיב וטעה מי שכתב ויהושפט : מחצצרים יתיר כד"י הראשונה נקראת והשנית אינה נקראת וכן כתוב בהגהת לוים חן פ' כ"ד סעד ג', דכל"י שניה מן מחצצרים בחצצרות במכתב ולא בנגינה כשי"ן יששכר וככר כתבאר זה הענין בפרשה ויצא סימן ל' : לפני ארון האלהים ועבד אדם במקצת דפוסים חסר מלת ועבד וסבוס הוא : להעלות הל"מד בגעיא בס"ם : מן בית עבד במקרא עם ביאור המלות דפוס ויניציאה שנת ש"ל כתוב מן עבד וטעות הוא מהמדפיסים : בעזר הבי"ת בסגול והע"ין בשוא לבדו מכלול דף מ"ז ולוית חן ס' ג' פ' י"ט :
ואסף

וְאָסָף בַּמְצִלְתַּיִם מַשְׁמִיעַ׃ וּבְנָיָהוּ וְיַחֲזִיאֵל הַכֹּהֲנִים בַּחֲצֹצְרוֹת תָּמִיד לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית־
הָאֱלֹהִים׃ בַּיּוֹם הַהוּא אָז נָתַן דָּוִיד בָּרֹאשׁ לְהֹדוֹת לַיהוָה בְּיַד־אָסָף וְאֶחָיו׃
הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו׃ שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ־לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל־נִפְלְאֹתָיו׃
הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה׃ דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד׃ זִכְרוּ
נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי־פִיהוּ׃ זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו׃ הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו׃ זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר׃ אֲשֶׁר כָּרַת
אֶת־אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק׃ וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ לֵאמֹר לְךָ
אֶתֵּן אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם׃ בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ׃ וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי
אֶל־גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל־עַם אַחֵר׃ לֹא־הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים׃ אַל־
תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל־תָּרֵעוּ׃ שִׁירוּ לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם־אֶל־יוֹם יְשׁוּעָתוֹ׃
סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו׃ כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל־
כָּל־אֱלֹהִים׃ כִּי כָּל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה׃ הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה
בִּמְקֹמוֹ׃ הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז׃ הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ
מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ׃ חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל־הָאָרֶץ אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל
בַּל־תִּמּוֹט׃ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ׃ יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ
יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ׃ אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ׃
הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן־
הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ׃ בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם
וְעַד־הָעֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַיהוָה׃ וַיַּעֲזָב־שָׁם לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה לְאָסָף וּלְאֶחָיו לְשָׁרֵת לִפְנֵי הָאָרוֹן תָּמִיד לִדְבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ וְעֹבֵד אֱדֹם וַאֲחֵיהֶם שִׁשִּׁים
וּשְׁמוֹנָה וְעֹבֵד אֱדֹם בֶּן־יְדִיתוּן וְחֹסָה לְשֹׁעֲרִים׃ וְאֵת צָדוֹק הַכֹּהֵן וְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים לִפְנֵי
מִשְׁכַּן יְהוָה בַּבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן׃ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לַיהוָה עַל־מִזְבַּח הָעֹלָה תָּמִיד לַבֹּקֶר
וְלָעָרֶב וּלְכָל־הַכָּתוּב בְּתוֹרַת יְהוָה אֲשֶׁר צִוָּה עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וְעִמָּהֶם הֵימָן וִידוּתוּן וּשְׁאָר
הַבְּרוּרִים אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת לְהֹדוֹת לַיהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ וְעִמָּהֶם הֵימָן וִידוּתוּן
חֲצֹצְרוֹת וּמְצִלְתַּיִם לְמַשְׁמִיעִים וּכְלֵי שִׁיר הָאֱלֹהִים וּבְנֵי יְדוּתוּן לַשָּׁעַר׃ וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם
יז אִישׁ לְבֵיתוֹ וַיִּסֹּב דָּוִיד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ׃ * וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשַׁב דָּוִיד בְּבֵיתוֹ
וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל־נָתָן הַנָּבִיא הִנֵּה אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֲרָזִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה תַּחַת יְרִיעוֹת׃
וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִיד כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ עֲשֵׂה כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ׃ וַיְהִי בַּלַּיְלָה
הַהוּא וַיְהִי דְּבַר אֱלֹהִים אֶל־נָתָן לֵאמֹר׃ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־דָּוִיד עַבְדִּי כֹּה אָמַר יְהוָה לֹא אַתָּה
תִּבְנֶה־לִּי הַבַּיִת לָשָׁבֶת׃ כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הֶעֱלֵיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם
הַזֶּה וָאֶהְיֶה מֵאֹהֶל אֶל־אֹהֶל וּמִמִּשְׁכָּן׃ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי
אֶת־אַחַד שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃
ועתה

ואסף במצלתים קלה פת"ס וכב"י בפתח ובמאריך כמ"ש לעיל עזרא ג׳ ׃ הודו לה׳ קראו בשמו זה המזמור הוא גם כן בספר תהלים סימן ק"ה עד ובנביאי אל תרעו והוא סוף המזמור כי שירו לה׳ כל הארץ הוא מזמור אחר גם כן בתהלים סימן צ"ו ובכתר הצירוף בספר תהלים על קצת מהחילופים שיש בין כל אחד ואחד מהם משם יקחם המעיין ׃ בכל נפלאתיו בכל הספרים חסר וא"ו וכן זכרו נפלאתיו בכל הטעמים נפלאתיו שבפ׳ ונעיכי כפלא כי לא נמנה בפ׳ ואלה שמות עם החסרים כי אם זכרו נפלאתיו ׃ בן ידיתון וחסה לית כתיב יו"ד ׃ להעלות בגעיא בלי מל בס"ם וכן הוא בחילופים לב"א ׃ אשר העליתי את ישראל במקצת דפוסים ישנים כתוב את בני ישראל ואין כן בכל ספר ספרים ׃

וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִיד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה מִן־אַחֲרֵי הַצֹּאן
לִהְיוֹת נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָאַכְרִית אֶת־כָּל־אוֹיְבֶיךָ
מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיהוּ
וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יוֹסִיפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְבַלֹּתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה׃ וּלְמִיָּמִים אֲשֶׁר
צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהִכְנַעְתִּי אֶת־כָּל־אוֹיְבֶיךָ וָאַגִּד לָךְ וּבַיִת יִבְנֶה־לְּךָ יְהוָה׃ וְהָיָה
כִּי־מָלְאוּ יָמֶיךָ לָלֶכֶת עִם־אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימוֹתִי אֶת־זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה מִבָּנֶיךָ וַהֲכִינוֹתִי
אֶת־מַלְכוּתוֹ׃ הוּא יִבְנֶה־לִּי בָּיִת וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסְאוֹ עַד־עוֹלָם׃ אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא
יִהְיֶה־לִּי לְבֵן וְחַסְדִּי לֹא־אָסִיר מֵעִמּוֹ כַּאֲשֶׁר הֲסִירוֹתִי מֵאֲשֶׁר הָיָה לְפָנֶיךָ׃ וְהַעֲמַדְתִּיהוּ
בְּבֵיתִי וּבְמַלְכוּתִי עַד־הָעוֹלָם וְכִסְאוֹ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם׃ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הֶחָזוֹן
הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִיד׃ וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִיד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי־אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהִים וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתַנִי עַד־הֲלֹם׃ וַתִּקְטַן זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֱלֹהִים וַתְּדַבֵּר עַל־בֵּית־
עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק וּרְאִיתַנִי כְּתוֹר הָאָדָם הַמַּעֲלָה יְהוָה אֱלֹהִים׃ מַה־יּוֹסִיף עוֹד
דָּוִיד אֵלֶיךָ לְכָבוֹד אֶת־עַבְדֶּךָ וְאַתָּה אֶת־עַבְדְּךָ יָדָעְתָּ׃ יְהוָה בַּעֲבוּר עַבְדְּךָ וּכְלִבְּךָ עָשִׂיתָ
אֵת כָּל־הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת לְהֹדִיעַ אֶת־כָּל־הַגְּדֻלּוֹת׃ יְהוָה אֵין כָּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ בְּכֹל
אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנֵינוּ׃ וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹהִים
לִפְדּוֹת לוֹ עָם לָשׂוּם לְךָ שֵׁם גְּדֻלּוֹת וְנֹרָאוֹת לְגָרֵשׁ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר־פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם׃
וַתִּתֵּן אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְךָ לְעָם עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים׃ וְעַתָּה יְהוָה
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל־עַבְדְּךָ וְעַל־בֵּיתוֹ יֵאָמֵן עַד־עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃ וְיֵאָמֵן
וְיִגְדַּל שִׁמְךָ עַד־עוֹלָם לֵאמֹר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל וּבֵית־דָּוִיד עַבְדְּךָ
נָכוֹן לְפָנֶיךָ׃ כִּי אַתָּה אֱלֹהַי גָּלִיתָ אֶת־אֹזֶן עַבְדְּךָ לִבְנוֹת לוֹ בָּיִת עַל־כֵּן מָצָא עַבְדְּךָ
לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ׃ וְעַתָּה יְהוָה אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים וַתְּדַבֵּר עַל־עַבְדְּךָ הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃
וְעַתָּה הוֹאַלְתָּ לְבָרֵךְ אֶת־בֵּית עַבְדְּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי־אַתָּה יְהוָה בֵּרַכְתָּ וּמְבֹרָךְ
לְעוֹלָם׃ * וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּךְ דָּוִיד אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכְנִיעֵם וַיִּקַּח אֶת־גַּת יח
וּבְנֹתֶיהָ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ וַיַּךְ אֶת־מוֹאָב וַיִּהְיוּ מוֹאָב עֲבָדִים לְדָוִיד נֹשְׂאֵי מִנְחָה׃ וַיַּךְ דָּוִיד
אֶת־הֲדַדְעֶזֶר מֶלֶךְ־צוֹבָה חֲמָתָה בְּלֶכְתּוֹ לְהַצִּיב יָדוֹ בִּנְהַר־פְּרָת׃ וַיִּלְכֹּד דָּוִיד מִמֶּנּוּ אֶלֶף רֶכֶב
וְשִׁבְעַת אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ רַגְלִי וַיְעַקֵּר דָּוִיד אֶת־כָּל־הָרֶכֶב וַיּוֹתֵר מִמֶּנּוּ מֵאָה
רָכֶב׃ וַיָּבֹא אֲרַם דַּרְמֶשֶׂק לַעְזוֹר לַהֲדַדְעֶזֶר מֶלֶךְ צוֹבָה וַיַּךְ דָּוִיד בַּאֲרָם עֶשְׂרִים־וּשְׁנַיִם
אֶלֶף אִישׁ׃ וַיָּשֶׂם דָּוִיד בַּאֲרַם דַּרְמֶשֶׂק וַיְהִי אֲרָם לְדָוִיד עֲבָדִים נֹשְׂאֵי מִנְחָה וַיּוֹשַׁע יְהוָה
לְדָוִיד בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָךְ׃ וַיִּקַּח דָּוִיד אֵת שִׁלְטֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הָיוּ עַל עַבְדֵי הֲדַדְעָזֶר וַיְבִיאֵם
יְרוּשָׁלִָם׃ וּמִטִּבְחַת וּמִכּוּן עָרֵי הֲדַדְעֶזֶר לָקַח דָּוִיד נְחֹשֶׁת רַבָּה מְאֹד בָּהּ עָשָׂה שְׁלֹמֹה אֶת־
יָם הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־הָעַמּוּדִים וְאֵת כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת׃ וַיִּשְׁמַע תֹּעוּ מֶלֶךְ חֲמָת כִּי
הִכָּה דָוִיד אֶת־כָּל־חֵיל הֲדַדְעֶזֶר מֶלֶךְ־צוֹבָה׃ וַיִּשְׁלַח אֶת־הֲדוֹרָם־בְּנוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ
דויד

יז ולא יוסיפו בני עולה לבלתו פ״ק דברכות רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו ופירש״י כתיב לענותו
בס׳ שמואל ב׳ ז׳ וכתיב לכלותו בד״ה בתחלה כשנכנסה הבית נכנה ע״מ שלא לענות עוד אויבים לישראל ולבסוף כשחטאו כנגד עליהם טיטוס ותפלגם
מעינם עליהם מן הכליון ע״כ · ברא״ה שנספרו היה כתוב לבלתו בכ״ף וכן פי׳ בעל מכלל יופי מענין כליה ואף רד״ק הביא בס׳ שמואל מדרש הכתוב
ופי׳ כפי׳ רש״י · אמנם דס׳ הסרטים הביאו כסרס כלה בכ״ף וכן בכל הספרים (זולתי מעט מזער) כתוב לבלתו בבי״ת : הביאתני עיין מ״ס יח
בשמואל ב׳ ז׳ : בכל אשר שמענו בספרים כ״י מדוייקים בבי״ת : את הדדעזר במקצת מדוייקים כ״י בשני דלתי״ן וכן כולם שבעבין :
לשאול

דָּוִיד לִשְׁאוֹל־לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכוֹ עַל אֲשֶׁר נִלְחַם בַּהֲדַדְעֶזֶר וַיַּכֵּהוּ כִּי־אִישׁ מִלְחֲמוֹת תֹּעוּ הָיָה
הֲדַדְעָזֶר וְכֹל כְּלֵי זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃
גַּם־אֹתָם הִקְדִּישׁ הַמֶּלֶךְ דָּוִיד לַיהוָה עִם־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב אֲשֶׁר נָשָׂא מִכָּל־הַגּוֹיִם מֵאֱדוֹם
וּמִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי עַמּוֹן וּמִפְּלִשְׁתִּים וּמֵעֲמָלֵק׃ וְאַבְשַׁי בֶּן־צְרוּיָה הִכָּה אֶת־אֱדוֹם בְּגֵיא הַמֶּלַח
שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף׃ וַיָּשֶׂם בֶּאֱדוֹם נְצִיבִים וַיִּהְיוּ כָל־אֱדוֹם עֲבָדִים לְדָוִיד וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־
דָּוִיד בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָךְ׃ וַיִּמְלֹךְ דָּוִיד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל־עַמּוֹ׃
וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה עַל־הַצָּבָא וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד מַזְכִּיר׃ וְצָדוֹק בֶּן־אֲחִיטוּב וַאֲבִימֶלֶךְ בֶּן־
אֶבְיָתָר כֹּהֲנִים וְשַׁוְשָׁא סוֹפֵר׃ וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע עַל־הַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי־דָוִיד
הָרִאשֹׁנִים לְיַד הַמֶּלֶךְ׃ *

יט וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּמָת נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן וַיִּמְלֹךְ בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶעֱשֶׂה־חֶסֶד ׀
עִם־חָנוּן בֶּן־נָחָשׁ כִּי־עָשָׂה אָבִיו עִמִּי חֶסֶד וַיִּשְׁלַח דָּוִיד מַלְאָכִים לְנַחֲמוֹ עַל־אָבִיו וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי
דָוִיד אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־חָנוּן לְנַחֲמוֹ׃ וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי־עַמּוֹן לְחָנוּן הַמְכַבֵּד דָּוִיד אֶת־
אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־שָׁלַח לְךָ מְנַחֲמִים הֲלֹא בַּעֲבוּר לַחְקֹר וְלַהֲפֹךְ וּלְרַגֵּל הָאָרֶץ בָּאוּ עֲבָדָיו
אֵלֶיךָ׃ וַיִּקַּח חָנוּן אֶת־עַבְדֵי דָוִיד וַיְגַלְּחֵם וַיִּכְרֹת אֶת־מַדְוֵיהֶם בַּחֵצִי עַד־הַמִּפְשָׂעָה
וַיְשַׁלְּחֵם׃ וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּידוּ לְדָוִיד עַל־הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם כִּי־הָיוּ הָאֲנָשִׁים נִכְלָמִים מְאֹד
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁבוּ בִירֵחוֹ עַד אֲשֶׁר־יְצַמַּח זְקַנְכֶם וְשַׁבְתֶּם׃ וַיִּרְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן כִּי הִתְבָּאֲשׁוּ
עִם־דָּוִיד וַיִּשְׁלַח חָנוּן וּבְנֵי עַמּוֹן אֶלֶף כִּכַּר־כֶּסֶף לִשְׂכֹּר לָהֶם מִן־אֲרַם נַהֲרַיִם וּמִן־אֲרַם מַעֲכָה
וּמִצּוֹבָה רֶכֶב וּפָרָשִׁים׃ וַיִּשְׂכְּרוּ לָהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף רֶכֶב וְאֶת־מֶלֶךְ מַעֲכָה וְאֶת־עַמּוֹ
וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מֵידְבָא וּבְנֵי עַמּוֹן נֶאֶסְפוּ מֵעָרֵיהֶם וַיָּבֹאוּ לַמִּלְחָמָה׃ וַיִּשְׁמַע
דָּוִיד וַיִּשְׁלַח אֶת־יוֹאָב וְאֵת כָּל־צְבָא הַגִּבּוֹרִים׃ וַיֵּצְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה פֶּתַח הָעִיר
וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבַדָּם בַּשָּׂדֶה׃ וַיַּרְא יוֹאָב כִּי־הָיְתָה פְנֵי־הַמִּלְחָמָה אֵלָיו פָּנִים וְאָחוֹר
וַיִּבְחַר מִכָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת אֲרָם׃ וְאֵת יֶתֶר הָעָם נָתַן בְּיַד אַבְשַׁי אָחִיו
וַיַּעַרְכוּ לִקְרַאת בְּנֵי עַמּוֹן׃ וַיֹּאמֶר אִם־תֶּחֱזַק מִמֶּנִּי אֲרָם וְהָיִיתָ לִּי לִתְשׁוּעָה וְאִם־בְּנֵי עַמּוֹן
יֶחֶזְקוּ מִמְּךָ וְהוֹשַׁעְתִּיךָ׃ חֲזַק וְנִתְחַזְּקָה בְּעַד־עַמֵּנוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיהוָה הַטּוֹב בְּעֵינָיו
יַעֲשֶׂה׃ וַיִּגַּשׁ יוֹאָב וְהָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ לִפְנֵי אֲרָם לַמִּלְחָמָה וַיָּנוּסוּ מִפָּנָיו׃ וּבְנֵי עַמּוֹן רָאוּ
כִּי־נָס אֲרָם וַיָּנוּסוּ גַם־הֵם מִפְּנֵי אַבְשַׁי אָחִיו וַיָּבֹאוּ הָעִירָה וַיָּבֹא יוֹאָב יְרוּשָׁלִָם׃ וַיַּרְא אֲרָם
כִּי נִגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲרָם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְשׁוֹפַךְ שַׂר־צְבָא
הֲדַדְעֶזֶר לִפְנֵיהֶם׃ וַיֻּגַּד לְדָוִיד וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא אֲלֵהֶם וַיַּעֲרֹךְ
אֲלֵהֶם וַיַּעֲרֹךְ דָּוִיד לִקְרַאת אֲרָם מִלְחָמָה וַיִּלָּחֲמוּ עִמּוֹ׃ וַיָּנָס אֲרָם מִלִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג
דָּוִיד מֵאֲרָם שִׁבְעַת אֲלָפִים רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֶלֶף אִישׁ רַגְלִי וְאֵת שׁוֹפַךְ שַׂר־הַצָּבָא הֵמִית׃

ויראו

יט לשאול לו לשלום חד מן מלין יתירין וא״ו וחטפים קמצים על פי המסורת: אעשה חסד מאריך בא״לף: המכבד מאריך בה״א: ולהפך הה״א בחטף פתח: ולרגל הארץ בספר אחד כ״י ישן כתוב ולרגל את הארץ וגם בדפוס ישן מויניציאה כתוב בגליון את ואין כן בשאר ספרים: המפשעה בשי״ן שמאלית: בירחו במקצת מדוייקים הרי״ש בציירי ובלא יו״ד אחריה ובקצתם בחירק עם יו״ד: כל צבא קמוץ וגם א׳ כ״י בשוא ויחיד הוא אבל רבים: והושעתיך בשוא לבד העי״ן: ושופך בספר שמואל כתיב ושובך שר צבא ופירשו רבותינו בסוטה שובך שהיה גבוה כשובך שופך היה שופך דמים כמים לשון רש״י ולשון הגמ׳ בפרק משוח מלחמה כתיב שובך וכתיב שופך רב ושמואל ואמרי לה רב אמי ורב אסי חד אמר שובך שמו ולמה נקרא שמו שופך שכל הרואה אותו נשפך לפניו כקיתון וחד אמר שופך שמו ולמה נקרא שמו שובך שעשוי כשובך ובאגדת שמואל פרק כ״ו כתוב אחד אומר שובך וכתוב א׳ אומר שופך שובך שהיה דומה לשובך שופך שנשפך דמו על הארץ ובאגדת תילים מזמור ג׳ למה נקרא שמו שובך שהיתה קומתו כשובך הזה ושופך היה שמו שהיה שופך דמים: הדדעזר בשני דלתי״ן וכן חברו שבעבין ופליגי בהו ספרי כמ״ש לעיל סימן י״ח:
וילחמו עמו החי״ת בחטף פתח:

וַיִּרְאוּ עַבְדֵי הֲדַדְעֶזֶר כִּי נִגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּשְׁלִימוּ עִם־דָּוִיד וַיַּעַבְדֻהוּ וְלֹא־אָבָה
אֲרָם לְהוֹשִׁיעַ אֶת־בְּנֵי־עַמּוֹן עוֹד׃ *
כ וַיְהִי לְעֵת תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת ׀ צֵאת הַמְּלָכִים וַיִּנְהַג יוֹאָב אֶת־חֵיל הַצָּבָא וַיַּשְׁחֵת ׀ אֶת־אֶרֶץ
בְּנֵי־עַמּוֹן וַיָּבֹא וַיָּצַר אֶת־רַבָּה וְדָוִיד יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלִָם וַיַּךְ יוֹאָב אֶת־רַבָּה וַיֶּהֶרְסֶהָ׃ וַיִּקַּח דָּוִיד
אֶת־עֲטֶרֶת־מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וַיִּמְצָאָהּ ׀ מִשְׁקַל כִּכַּר־זָהָב וּבָהּ אֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל־רֹאשׁ
דָּוִיד וּשְׁלַל הָעִיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד׃ וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ הוֹצִיא וַיָּשַׂר בַּמְּגֵרָה וּבַחֲרִיצֵי
הַבַּרְזֶל וּבַמְּגֵרוֹת וְכֵן יַעֲשֶׂה דָוִיד לְכֹל עָרֵי בְנֵי־עַמּוֹן וַיָּשָׁב דָּוִיד וְכָל־הָעָם יְרוּשָׁלִָם׃
וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַתַּעֲמֹד מִלְחָמָה בְּגֶזֶר עִם־פְּלִשְׁתִּים אָז הִכָּה סִבְּכַי הַחֻשָׁתִי אֶת־סִפַּי
מִילִידֵי הָרְפָאִים וַיִּכָּנֵעוּ׃ וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יָעוּר אֶת־לַחְמִי יעיר ק
אֲחִי גָּלְיָת הַגִּתִּי וְעֵץ חֲנִיתוֹ כִּמְנוֹר אֹרְגִים׃ וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה בְּגַת וַיְהִי ׀
אִישׁ מִדָּה וְאֶצְבְּעֹתָיו שֵׁשׁ־וָשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע וְגַם־הוּא נוֹלַד לְהָרָפָא׃ וַיְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל
וַיַּכֵּהוּ יְהוֹנָתָן בֶּן־שִׁמְעָא אֲחִי דָוִיד׃ אֵל נוּלְּדוּ לְהָרָפָא בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְיַד־דָּוִיד וּבְיַד־עֲבָדָיו׃ *
כא וַיַּעֲמֹד שָׂטָן עַל־יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת־דָּוִיד לִמְנוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר דָּוִיד
אֶל־יוֹאָב וְאֶל־שָׂרֵי הָעָם לְכוּ סִפְרוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר שֶׁבַע וְעַד־דָּן וְהָבִיאוּ אֵלַי וְאֵדְעָה אֶת־
מִסְפָּרָם׃ וַיֹּאמֶר יוֹאָב יוֹסֵף יְהוָה עַל־עַמּוֹ ׀ כָּהֵם מֵאָה פְעָמִים הֲלֹא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֻּלָּם
לַאדֹנִי לַעֲבָדִים לָמָּה יְבַקֵּשׁ זֹאת אֲדֹנִי לָמָּה יִהְיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל׃ וּדְבַר־הַמֶּלֶךְ חָזַק עַל־
יוֹאָב וַיֵּצֵא יוֹאָב וַיִּתְהַלֵּךְ בְּכָל־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹא יְרוּשָׁלִָם׃ וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת־מִסְפַּר
מִפְקַד־הָעָם אֶל־דָּוִיד וַיְהִי כָל־יִשְׂרָאֵל אֶלֶף אֲלָפִים וּמֵאָה אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חֶרֶב וִיהוּדָה אַרְבַּע
מֵאוֹת וְשִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חָרֶב׃ וְלֵוִי וּבִנְיָמִן לֹא פָקַד בְּתוֹכָם כִּי־נִתְעַב דְּבַר־הַמֶּלֶךְ
אֶת־יוֹאָב׃ וַיֵּרַע בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים עַל־הַדָּבָר הַזֶּה וַיַּךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר
דָּוִיד אֶל־הָאֱלֹהִים חָטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַתָּה הַעֲבֶר־נָא אֶת־עֲוֺן עַבְדְּךָ
כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־גָּד חֹזֵה דָוִיד לֵאמֹר׃ לֵךְ וְדִבַּרְתָּ אֶל־
דָּוִיד לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה שָׁלוֹשׁ אֲנִי נֹטֶה עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת מֵהֵנָּה וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ וַיָּבֹא
גָד אֶל־דָּוִיד וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה־אָמַר יְהוָה קַבֶּל־לָךְ׃ אִם־שָׁלוֹשׁ שָׁנִים רָעָב וְאִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים
נִסְפֶּה מִפְּנֵי־צָרֶיךָ וְחֶרֶב אוֹיְבֶיךָ ׀ לְמַשֶּׂגֶת וְאִם־שְׁלֹשֶׁת יָמִים חֶרֶב יְהוָה ׀ וְדֶבֶר בָּאָרֶץ וּמַלְאַךְ
יְהוָה מַשְׁחִית בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה רְאֵה מָה־אָשִׁיב אֶת־שֹׁלְחִי דָּבָר׃ וַיֹּאמֶר
דָּוִיד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד אֶפְּלָה־נָּא בְיַד־יְהוָה כִּי־רַבִּים רַחֲמָיו מְאֹד וּבְיַד־אָדָם אַל־אֶפֹּל׃
וַיִּתֵּן יְהוָה דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ׃ וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים ׀ מַלְאָךְ ׀ לִירוּשָׁלִַם
לְהַשְׁחִיתָהּ וּכְהַשְׁחִית רָאָה יְהוָה וַיִּנָּחֶם עַל־הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית רַב עַתָּה הֶרֶף
יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְהוָה עֹמֵד עִם־גֹּרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי׃ וַיִּשָּׂא דָוִיד אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־
מַלְאַךְ

כ את עשרת מלכם עיין מה שכתבתי בשמואל ב׳ י״ב : את ספי מילידי הרפאים בדפוסים ישנים ובכל ספרים מדוייקים כתובי יד ס׳ לפני
כתוב הרפאים לא הרפא וכן בפירוש רש״י ובמאיר נתיב כתוב הרפאים : יעור יעיר ק׳ ועיין בפירוש רד״ק כאן ובשמואל ב׳ כ״א ומה שכתבתי
שם : וגם הוא נולד להרפא וכן אל נולדו להרפא בגת שבסמוך כתבו שניהם בא״לף ובספר שמואל נכתבו בה״א מסורת וספרים : אל נולדו
ב׳ אל דסבירין אלה הדין ואילך ואמר ליה אל מאניא עזרא ה׳ : אל נולדו בשורק והל״מד דגושה רד״ק בפירוש וספרים ומכלול דף ק״ה ודף
קכ״ה ועיין בספר הרכבה אות הכו״ן : לכו ספרו הפ״א רפויה ובהדיא איתמר במסורת ספרו תרין בקריה רפין וסימן לכו ספרו את ישראל
כא ספרו מגדליה : על עמו כהם בכ״ף : ומאה אלף איש שלף חרב בב׳ טעמים וכן חברו שבפסוק שלף חרב : את עוון ד׳ מלאים הן בקריאה
והן מ׳ מסס ורש״י כתן טעם לכולן ועיין עוד במסורת הברית הגדול : קבל לך סימן ד״ס קבל מגלה קבל דניאל קבל · סמוך נפלה נא ביד ה׳
ד״ה אפלה נא ביד ה׳ וחד פסוק סי׳ כי בסא אמא לבס : שמואל וביד אדם אל אפלה ד״ה וביד אדם אל אפל:

והמורגים

מלאך יהוה עמד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו נטויה על־ירושלם ויפל דויד
והזקנים מכסים בשקים על־פניהם: ויאמר דויד אל־האלהים הלא אני אמרתי למנות
בעם ואני־הוא אשר־חטאתי והרע הרעותי ואלה הצאן מה עשו יהוה אלהי תהי נא ידך
בי ובבית אבי ובעמך לא למגפה: ומלאך יהוה אמר אל־גד לאמר לדויד כי
יעלה דויד להקים מזבח ליהוה בגרן ארנן היבסי: ויעל דויד בדבר־גד אשר דבר בשם
יהוה: וישב ארנן וירא את־המלאך וארבעת בניו עמו מתחבאים וארנן דש חטים:
ויבא דויד עד־ארנן ויבט ארנן וירא את־דויד ויצא מן־הגרן וישתחו לדויד אפים ארצה:
ויאמר דויד אל־ארנן תנה־לי מקום הגרן ואבנה־בו מזבח ליהוה בכסף מלא תנהו לי
ותעצר המגפה מעל העם: ויאמר ארנן אל־דויד קח־לך ויעש אדני המלך הטוב בעיניו
ראה נתתי הבקר לעלות והמורגים לעצים והחטים למנחה הכל נתתי: ויאמר המלך
דויד לארנן לא כי־קנה אקנה בכסף מלא כי לא־אשא אשר־לך ליהוה והעלות עולה חנם:
ויתן דויד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות: ויבן שם דויד מזבח ליהוה ויעל
עלות ושלמים ויקרא אל־יהוה ויענהו באש מן־השמים על מזבח העלה:
ויאמר יהוה למלאך וישב חרבו אל־נדנה: בעת ההיא בראות דויד כי־ענהו יהוה
בגרן ארנן היבוסי ויזבח שם: ומשכן יהוה אשר־עשה משה במדבר ומזבח העולה בעת
ההיא בבמה בגבעון: ולא־יכל דויד ללכת לפניו לדרש אלהים כי נבעת מפני חרב
מלאך יהוה: ויאמר דויד זה הוא בית יהוה האלהים וזה־מזבח לעלה לישראל: *
כב ויאמר דויד לכנוס את־הגרים אשר בארץ ישראל ויעמד חצבים לחצוב אבני
גזית לבנות בית האלהים: וברזל לרב למסמרים לדלתות השערים ולמחברות הכין
דויד ונחשת לרב אין משקל: ועצי ארזים לאין מספר כי־הביאו הצידנים והצרים עצי
ארזים לרב לדויד: ויאמר דויד שלמה בני נער ורך והבית לבנות ליהוה
להגדיל למעלה לשם ולתפארת לכל־הארצות אכינה נא לו ויכן דויד לרב לפני מותו:
ויקרא לשלמה בנו ויצוהו לבנות־בית ליהוה אלהי ישראל:
בני ק' ויאמר דויד לשלמה בנו אני היה עם־לבבי לבנות בית לשם יהוה אלהי: ויהי עלי דבר־
יהוה לאמר דם לרב שפכת ומלחמות גדלות עשית לא־תבנה בית לשמי כי דמים רבים
שפכת ארצה לפני: הנה־בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה והניחותי לו מכל־אויביו
מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על־ישראל בימיו: הוא־יבנה בית לשמי
והוא יהיה־לי לבן ואני־לו לאב והכינותי כסא מלכותו על־ישראל עד־עולם: עתה
בני יהי יהוה עמך והצלחת ובנית בית יהוה אלהיך כאשר דבר עליך: אך יתן־לך יהוה
שכל ובינה ויצוך על־ישראל ולשמור את־תורת יהוה אלהיך: אז תצליח אם־תשמור
לעשות את־החקים ואת־המשפטים אשר צוה יהוה את־משה על־ישראל חזק ואמץ אל־
תירא

כב והמורגים בספרים כתובי יד ודפוסים ישנים חסר יו"ד אחר רי"ש: ויאמר דוד לכנוס את הגרים וגו' טוב בעיני לעשות כאן תחלת הפרשה:
למסמרים בחירק המ"ם: ולמחברות הל"מד במאריך: למעלה הע"ין בשוא לבדו: דויד לשלמה בנו בני ק' ולפי הכתיב היה ראוי להיות
האתנח תחת בנו ולפי שהקרי הוא בני שמו האתנח תחת לשלמה וכן שמו תמיד טעם המלה תחת הכתיב לפי משמעו' הקרי כמו שנקדו לעולם מלת
הכתיב עם הנקודות הם ייכים תחת הקרי שבגליון ונשארה מלת הכתיב שבפנים בלי נקודות הראויות לה: והכינותי כסא ברוב ספרי הדפוס כתוב
והכינותי את כסא אבל בכל ספרים מדוייקים כ"י שלפני אין בהם מלת את וכן הוא במאיר נתיב: שכל השי"ן בציר' לפי המסורת דכתאיה סימן ת'
וסמוך א' סי' כ"ה ורד"ק הביא במכלול דף ר"ד שתי מסורות מתחלפו' ולמסרא קמייתא נסח נק ודות ולבתראה בחמש נקודות: ואמץ בחטף סגול הא' ק':
מאה

תִּירָא וְאַל־תֵּחָת׃ וְהִנֵּה בְעָנְיִי הֲכִינוֹתִי לְבֵית־יְהוָה זָהָב כִּכָּרִים מֵאָה־אֶלֶף
וְכֶסֶף אֶלֶף אֲלָפִים כִּכָּרִים וְלַנְּחֹשֶׁת וְלַבַּרְזֶל אֵין מִשְׁקָל כִּי לָרֹב הָיָה וְעֵצִים וַאֲבָנִים הֲכִינוֹתִי
וַעֲלֵיהֶם תּוֹסִיף׃ וְעִמְּךָ לָרֹב עֹשֵׂי מְלָאכָה חֹצְבִים וְחָרָשֵׁי אֶבֶן וָעֵץ וְכָל־חָכָם בְּכָל־מְלָאכָה׃
לַזָּהָב לַכֶּסֶף וְלַנְּחֹשֶׁת וְלַבַּרְזֶל אֵין מִסְפָּר קוּם וַעֲשֵׂה וִיהִי יְהוָה עִמָּךְ׃ וַיְצַו דָּוִיד לְכָל־שָׂרֵי
יִשְׂרָאֵל לַעְזֹר לִשְׁלֹמֹה בְנוֹ׃ הֲלֹא יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עִמָּכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִסָּבִיב כִּי ׀ נָתַן בְּיָדִי
אֵת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְלִפְנֵי עַמּוֹ׃ עַתָּה תְּנוּ לְבַבְכֶם וְנַפְשְׁכֶם לִדְרוֹשׁ
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְקוּמוּ וּבְנוּ אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה הָאֱלֹהִים לְהָבִיא אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּכְלֵי קֹדֶשׁ
כג הָאֱלֹהִים לַבַּיִת הַנִּבְנֶה לְשֵׁם־יְהוָה׃ * וְדָוִיד זָקֵן וְשָׂבַע יָמִים וַיַּמְלֵךְ אֶת־
שְׁלֹמֹה בְנוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם׃ וַיִּסָּפְרוּ הַלְוִיִּם
מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמָעְלָה וַיְהִי מִסְפָּרָם לְגֻלְגְּלֹתָם לִגְבָרִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה אָלֶף׃ מֵאֵלֶּה
לְנַצֵּחַ עַל־מְלֶאכֶת בֵּית־יְהוָה עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטִים שֵׁשֶׁת אֲלָפִים׃
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שֹׁעֲרִים וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מְהַלְלִים לַיהוָה בַּכֵּלִים אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְהַלֵּל׃
וַיֶּחָלְקֵם דָּוִיד מַחְלְקוֹת לִבְנֵי לֵוִי לְגֵרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃ לַגֵּרְשֻׁנִּי לַעְדָּן
וְשִׁמְעִי׃ בְּנֵי לַעְדָּן הָרֹאשׁ יְחִיאֵל וְזֵתָם וְיוֹאֵל שְׁלֹשָׁה׃
שלמית בְּנֵי שִׁמְעִי שְׁלֹמוֹת וַחֲזִיאֵל וְהָרָן שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְלַעְדָּן׃ וּבְנֵי שִׁמְעִי
יַחַת זִינָא וִיעוּשׁ וּבְרִיעָה אֵלֶּה בְנֵי־שִׁמְעִי אַרְבָּעָה׃ וַיְהִי־יַחַת הָרֹאשׁ וְזִיזָה הַשֵּׁנִי וִיעוּשׁ
וּבְרִיעָה לֹא־הִרְבּוּ בָנִים וַיִּהְיוּ לְבֵית אָב לִפְקֻדָּה אֶחָת׃ בְּנֵי קְהָת עַמְרָם יִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל
אַרְבָּעָה׃ בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא־
וּבָנָיו עַד־עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד־עוֹלָם׃ וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
בָּנָיו יִקָּרְאוּ עַל־שֵׁבֶט הַלֵּוִי׃ בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשׁוֹם וֶאֱלִיעֶזֶר׃ בְּנֵי גֵרְשׁוֹם שְׁבוּאֵל
הָרֹאשׁ׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי־אֱלִיעֶזֶר רְחַבְיָה הָרֹאשׁ וְלֹא־הָיָה לֶאֱלִיעֶזֶר בָּנִים אֲחֵרִים וּבְנֵי רְחַבְיָה
רָבוּ לְמָעְלָה׃ בְּנֵי יִצְהָר שְׁלֹמִית הָרֹאשׁ׃ בְּנֵי חֶבְרוֹן יְרִיָּהוּ הָרֹאשׁ אֲמַרְיָה
הַשֵּׁנִי יַחֲזִיאֵל הַשְּׁלִישִׁי וִיקַמְעָם הָרְבִיעִי׃ בְּנֵי עֻזִּיאֵל מִיכָה הָרֹאשׁ וְיִשִּׁיָּה
הַשֵּׁנִי׃ בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי מַחְלִי אֶלְעָזָר וְקִישׁ׃ וַיָּמָת אֶלְעָזָר וְלֹא־
הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וַיִּשָּׂאוּם בְּנֵי־קִישׁ אֲחֵיהֶם׃ בְּנֵי מוּשִׁי מַחְלִי וְעֵדֶר וִירֵמוֹת שְׁלֹשָׁה׃
אֵלֶּה בְנֵי־לֵוִי לְבֵית אֲבֹתֵיהֶם רָאשֵׁי הָאָבוֹת לִפְקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם עֹשֵׂה
הַמְּלָאכָה לַעֲבֹדַת בֵּית יְהוָה מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה׃ כִּי אָמַר דָּוִיד הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵי־
יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹ וַיִּשְׁכֹּן בִּירוּשָׁלַםִ עַד־לְעוֹלָם׃ וְגַם לַלְוִיִּם אֵין־לָשֵׂאת אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו לַעֲבֹדָתוֹ׃ כִּי בְדִבְרֵי דָוִיד הָאַחֲרֹנִים הֵמָּה מִסְפַּר בְּנֵי־לֵוִי מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמָעְלָה׃
כִּי מַעֲמָדָם לְיַד־בְּנֵי אַהֲרֹן לַעֲבֹדַת בֵּית יְהוָה עַל־הַחֲצֵרוֹת וְעַל־הַלְּשָׁכוֹת וְעַל־טָהֳרַת לְכָל־
קֹדֶשׁ וּמַעֲשֵׂה עֲבֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים׃ וּלְלֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּלְסֹלֶת לְמִנְחָה וְלִרְקִיקֵי הַמַּצּוֹת
וְלַמַּחֲבַת וְלַמֻּרְבָּכֶת וּלְכָל־מְשׂוּרָה וּמִדָּה׃ וְלַעֲמֹד בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר לְהֹדוֹת וּלְהַלֵּל לַיהוָה וְכֵן
לָעָרֶב׃ וּלְכֹל הַעֲלוֹת עֹלוֹת לַיהוָה לַשַּׁבָּתוֹת לֶחֳדָשִׁים וְלַמֹּעֲדִים בְּמִסְפָּר כְּמִשְׁפָּט עֲלֵיהֶם
תמיד

כג מאה אלף המ״ס במאריך : לכסף ולנחשת במקצת דפוסים ישנים כתוב לנחשת בלא וא״ו בתחלת המלה ובשאר ספרים בו וא״ו : שלמות שלמית ק׳ : ובני שמעי יחת זינא זיזה כתיב בלא וא״ו כראש התיבה והוא אל מתלי׳בא בל״את מן ב׳ב׳ לא נסבין וא״ו בריש תיבותא ומסימן נהון וסי׳ במסרה רבתא : בני קהת עמרם יצהר וגו׳ וסימן ראו עכוים ישמחו ועיין מ״ש לעיל סימן ה׳ : להקדישו הל׳אד נגעיא כס״ס : לעבדת בית ה׳ בספרים מדוייקים חסר וא״ו והמכרים כמותם : טהרת בחטף קמץ הס״א : כמשפט עליהם בנ״ף וכן נמצא במסורת ריש פ׳ במשפט׳ עם הדומים בנ״ף:
ויחלקם

תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה׃ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל־מוֹעֵד וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
כד אַהֲרֹן אֲחֵיהֶם לַעֲבֹדַת בֵּית יְהוָה׃ * וְלִבְנֵי אַהֲרֹן מַחְלְקוֹתָם בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃
וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי אֲבִיהֶם וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֲנוּ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃ וַיֶּחָלְקֵם דָּוִיד
וְצָדוֹק מִן־בְּנֵי אֶלְעָזָר וַאֲחִימֶלֶךְ מִן־בְּנֵי אִיתָמָר לִפְקֻדָּתָם בַּעֲבֹדָתָם׃ וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי־אֶלְעָזָר
רַבִּים לְרָאשֵׁי הַגְּבָרִים מִן־בְּנֵי אִיתָמָר וַיַּחְלְקוּם לִבְנֵי אֶלְעָזָר רָאשִׁים לְבֵית־אָבוֹת שִׁשָּׁה עָשָׂר
וְלִבְנֵי אִיתָמָר לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁמוֹנָה׃ וַיַּחְלְקוּם בְּגוֹרָלוֹת אֵלֶּה עִם־אֵלֶּה כִּי־הָיוּ שָׂרֵי־קֹדֶשׁ
וְשָׂרֵי הָאֱלֹהִים מִבְּנֵי אֶלְעָזָר וּבִבְנֵי אִיתָמָר׃ וַיִּכְתְּבֵם שְׁמַעְיָה בֶן־נְתַנְאֵל הַסּוֹפֵר
מִן־הַלֵּוִי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֶבְיָתָר וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם
בֵּית־אָב אֶחָד אָחֻז לְאֶלְעָזָר וְאָחֻז ׀ אָחֻז לְאִיתָמָר׃ וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן
לִיהוֹיָרִיב לִידַעְיָה הַשֵּׁנִי׃ לְחָרִם הַשְּׁלִישִׁי לִשְׂעֹרִים הָרְבִעִי׃ לְמַלְכִּיָּה הַחֲמִישִׁי לְמִיָּמִן
הַשִּׁשִּׁי׃ לְהַקּוֹץ הַשְּׁבִעִי לַאֲבִיָּה הַשְּׁמִינִי׃ לְיֵשׁוּעַ הַתְּשִׁעִי לִשְׁכַנְיָהוּ הָעֲשִׂרִי׃ לְאֶלְיָשִׁיב
עַשְׁתֵּי עָשָׂר לְיָקִים שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְחֻפָּה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְיֶשֶׁבְאָב אַרְבָּעָה עָשָׂר׃ לְבִלְגָּה
חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְאִמֵּר שִׁשָּׁה עָשָׂר׃ לְחֵזִיר שִׁבְעָה עָשָׂר לְהַפִּצֵּץ שְׁמוֹנָה עָשָׂר׃ לִפְתַחְיָה
תִּשְׁעָה עָשָׂר לִיחֶזְקֵאל הָעֶשְׂרִים׃ לְיָכִין אֶחָד וְעֶשְׂרִים לְגָמוּל שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים׃ לִדְלָיָהוּ
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים לְמַעַזְיָהוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים׃ אֵלֶּה פְקֻדָּתָם לַעֲבֹדָתָם לָבוֹא
לְבֵית־יְהוָה כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אַהֲרֹן אֲבִיהֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְלִבְנֵי לֵוִי הַנּוֹתָרִים
לִבְנֵי עַמְרָם שׁוּבָאֵל לִבְנֵי שׁוּבָאֵל יֶחְדְּיָהוּ׃ לִרְחַבְיָהוּ לִבְנֵי רְחַבְיָהוּ הָרֹאשׁ יִשִּׁיָּה׃ לַיִּצְהָרִי
שְׁלֹמוֹת לִבְנֵי שְׁלֹמוֹת יָחַת׃ וּבָנַי יְרִיָּהוּ אֲמַרְיָהוּ הַשֵּׁנִי יַחֲזִיאֵל הַשְּׁלִישִׁי יְקַמְעָם הָרְבִיעִי׃
סמיר ק׳ בְּנֵי עֻזִּיאֵל מִיכָה לִבְנֵי מִיכָה שָׁמוּר׃ אֲחִי מִיכָה יִשִּׁיָּה לִבְנֵי יִשִּׁיָּה זְכַרְיָהוּ׃ בְּנֵי מְרָרִי
מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי יַעֲזִיָּהוּ בְנוֹ׃ בְּנֵי מְרָרִי לְיַעֲזִיָּהוּ בְּנוֹ וְשֹׁהַם וְזַכּוּר וְעִבְרִי׃ לְמַחְלִי אֶלְעָזָר
וְלֹא־הָיָה לוֹ בָּנִים׃ לְקִישׁ בְּנֵי־קִישׁ יְרַחְמְאֵל׃ וּבְנֵי מוּשִׁי מַחְלִי וְעֵדֶר וִירִימוֹת אֵלֶּה בְּנֵי
הַלְוִיִּם לְבֵית אֲבֹתֵיהֶם׃ וַיַּפִּילוּ גַם־הֵם גּוֹרָלוֹת לְעֻמַּת ׀ אֲחֵיהֶם בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי דָּוִיד הַמֶּלֶךְ
וְצָדוֹק וַאֲחִימֶלֶךְ וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם אָבוֹת הָרֹאשׁ לְעֻמַּת אָחִיו הַקָּטָן׃ *
כה וַיַּבְדֵּל דָּוִיד וְשָׂרֵי הַצָּבָא לַעֲבֹדָה לִבְנֵי אָסָף וְהֵימָן וִידוּתוּן הַנִּבְּאִים בְּכִנֹּרוֹת בִּנְבָלִים
יתיר י׳ וּבִמְצִלְתָּיִם וַיְהִי מִסְפָּרָם אַנְשֵׁי מְלָאכָה לַעֲבֹדָתָם׃ לִבְנֵי אָסָף זַכּוּר וְיוֹסֵף וּנְתַנְיָה וַאֲשַׂרְאֵלָה
בְּנֵי אָסָף עַל יַד־אָסָף הַנִּבָּא עַל־יְדֵי הַמֶּלֶךְ׃ לִידוּתוּן בְּנֵי יְדוּתוּן גְּדַלְיָהוּ וּצְרִי וִישַׁעְיָהוּ
חֲשַׁבְיָהוּ וּמַתִּתְיָהוּ שִׁשָּׁה עַל יְדֵי אֲבִיהֶם יְדוּתוּן בַּכִּנּוֹר הַנִּבָּא עַל־הֹדוֹת וְהַלֵּל לַיהוָה׃
לְהֵימָן בְּנֵי הֵימָן בֻּקִּיָּהוּ מַתַּנְיָהוּ עֻזִּיאֵל שְׁבוּאֵל וִירִימוֹת חֲנַנְיָה חֲנָנִי אֱלִיאָתָה גִדַּלְתִּי
וְרֹמַמְתִּי עֶזֶר יָשְׁבְּקָשָׁה מַלּוֹתִי הוֹתִיר מַחֲזִיאוֹת׃ כָּל־אֵלֶּה בָנִים לְהֵימָן חֹזֵה הַמֶּלֶךְ בְּדִבְרֵי
האלהים

כד ויחלקם בא בפתח קטן תחת פתח גדול ומשפטו ויחלקם הי״וד והח״ית בפתח רד״ק בפי׳ ומכלול דף מ״ב ובמסורת ד׳ וחנכו ויחלקם דויד מחלקות האמור בפרשה למעלה ושוים הם בקריאה אלא שזה בפתח קטן ולמעלה בקמץ קטן : וימצאו בני הבי״ת בגעיא בס״ס : שרי קדש הסי״ן במאריך : ובבני איתמר במקצת דפוסים ישנים כתוב ומבני איתמר ואין כן בספרים כ״י מדוייקים : ויכתבם שמעיה הסי״ן בגעיא : להפצץ שמונה במדוייקים מלא וא״ו ועיין פ״ס לעיל סימן י״ב : ליחזקאל כן כתיב ברוב המדוייקים ואא״לף נחה : שמור סמיר ק׳ : ולא היה לו בנים ולמעלה סימן כ״ג אומר ולא היו לו בנים וזהו א׳ מן ב׳ זוגין מן ב׳ ב׳ בחד עניינא קדמאה היו תניינא היה וסימן היו היה דבר ה׳ אל יחזקאל מסו׳
כה כפ׳ דלעיל : הנביאים יתיר יו״ד : ואשראלה במדוייקים כ״י בסי״ן שמאלית : על הודות במקצת ספרים הדות חסר וא״ו קדמאה : שבואל וירימות בחירק הרי״ש וכן נמנה במסורת עם אותם שהם בחירק : אליאתה הא׳ לף בחטף סגול : ישבקשה במדוייקים סי״ן רפויה ושניים [illegible] וכן לקמן בהאי סימן וכל קמץ על שני שוואים יקרא חטף :

ושמונה

הָאֱלֹהִים לְהָרִים קָרֶן וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים לְהֵימָן בָּנִים אַרְבָּעָה עָשָׂר וּבָנוֹת שָׁלוֹשׁ׃ כָּל־אֵלֶּה עַל־
יְדֵי אֲבִיהֶם בַּשִּׁיר בֵּית יְהוָה בִּמְצִלְתַּיִם נְבָלִים וְכִנֹּרוֹת לַעֲבֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים עַל יְדֵי הַמֶּלֶךְ
אָסָף וִידוּתוּן וְהֵימָן׃ וַיְהִי מִסְפָּרָם עִם־אֲחֵיהֶם מְלֻמְּדֵי־שִׁיר לַיהוָה כָּל־הַמֵּבִין מָאתַיִם
שְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנָה׃ וַיַּפִּילוּ גּוֹרָלוֹת מִשְׁמֶרֶת לְעֻמַּת כַּקָּטֹן כַּגָּדוֹל מֵבִין עִם־תַּלְמִיד׃ וַיֵּצֵא
הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן לְאָסָף לְיוֹסֵף גְּדַלְיָהוּ הַשֵּׁנִי הוּא־וְאֶחָיו וּבָנָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ הַשְּׁלִשִׁי זַכּוּר בָּנָיו
וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ הָרְבִיעִי לַיִּצְרִי בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ הַחֲמִישִׁי נְתַנְיָהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו
שְׁנֵים עָשָׂר׃ הַשִּׁשִּׁי בֻּקִּיָּהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ הַשְּׁבִעִי יְשַׂרְאֵלָה בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים
עָשָׂר׃ הַשְּׁמִינִי יְשַׁעְיָהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ הַתְּשִׁיעִי מַתַּנְיָהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים
עָשָׂר׃ הָעֲשִׂירִי שִׁמְעִי בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ עַשְׁתֵּי־עָשָׂר עֲזַרְאֵל בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים
עָשָׂר׃ הַשְּׁנֵים עָשָׂר לַחֲשַׁבְיָה בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוּבָאֵל בָּנָיו
וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְאַרְבָּעָה עָשָׂר מַתִּתְיָהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר
לִירֵמוֹת בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְשִׁשָּׁה עָשָׂר לַחֲנַנְיָהוּ בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְשִׁבְעָה
עָשָׂר לְיָשְׁבְּקָשָׁה בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לִשְׁמוֹנָה עָשָׂר לַחֲנָנִי בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃
לְתִשְׁעָה עָשָׂר לְמַלּוֹתִי בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְעֶשְׂרִים לֶאֱלִיָּתָה בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃
לְאֶחָד וְעֶשְׂרִים לְהוֹתִיר בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לִשְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים לְגִדַּלְתִּי בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים
עָשָׂר׃ לִשְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים לְמַחֲזִיאוֹת בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים לְרוֹמַמְתִּי
עֶזֶר בָּנָיו וְאֶחָיו שְׁנֵים עָשָׂר׃ *

כו לְמַחְלְקוֹת לְשֹׁעֲרִים לַקָּרְחִים מְשֶׁלֶמְיָהוּ בֶן־קֹרֵא מִן־בְּנֵי אָסָף׃ וְלִמְשֶׁלֶמְיָהוּ בָּנִים זְכַרְיָהוּ
הַבְּכוֹר יְדִיעֲאֵל הַשֵּׁנִי זְבַדְיָהוּ הַשְּׁלִישִׁי יַתְנִיאֵל הָרְבִיעִי׃ עֵילָם הַחֲמִישִׁי יְהוֹחָנָן הַשִּׁשִּׁי
אֶלְיְהוֹעֵינַי הַשְּׁבִיעִי׃ וּלְעֹבֵד אֱדֹם בָּנִים שְׁמַעְיָה הַבְּכוֹר יְהוֹזָבָד הַשֵּׁנִי יוֹאָח הַשְּׁלִשִׁי וְשָׂכָר
הָרְבִיעִי וּנְתַנְאֵל הַחֲמִישִׁי׃ עַמִּיאֵל הַשִּׁשִּׁי יִשָּׂשכָר הַשְּׁבִיעִי פְּעֻלְּתַי הַשְּׁמִינִי כִּי בֵרֲכוֹ
אֱלֹהִים׃ וְלִשְׁמַעְיָה בְנוֹ נוֹלַד בָּנִים הַמִּמְשָׁלִים לְבֵית־אֲבִיהֶם כִּי־גִבּוֹרֵי חַיִל
הֵמָּה׃ בְּנֵי שְׁמַעְיָה עָתְנִי וּרְפָאֵל וְעוֹבֵד אֶלְזָבָד אֶחָיו בְּנֵי־חָיִל אֱלִיהוּ וּסְמַכְיָהוּ׃ כָּל־אֵלֶּה
מִבְּנֵי ׀ עֹבֵד אֱדֹם הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וַאֲחֵיהֶם אִישׁ־חַיִל בַּכֹּחַ לַעֲבֹדָה שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אֱדֹם׃
וְלִמְשֶׁלֶמְיָהוּ בָּנִים וְאַחִים בְּנֵי־חָיִל שְׁמוֹנָה עָשָׂר׃ וּלְחֹסָה מִן־בְּנֵי־מְרָרִי בָּנִים שִׁמְרִי הָרֹאשׁ
כִּי לֹא־הָיָה בְכוֹר וַיְשִׂימֵהוּ אָבִיהוּ לְרֹאשׁ׃ חִלְקִיָּהוּ הַשֵּׁנִי טְבַלְיָהוּ הַשְּׁלִשִׁי זְכַרְיָהוּ הָרְבִעִי
כָּל־בָּנִים וְאַחִים לְחֹסָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר׃ לְאֵלֶּה מַחְלְקוֹת הַשֹּׁעֲרִים לְרָאשֵׁי הַגְּבָרִים מִשְׁמָרוֹת
לְעֻמַּת אֲחֵיהֶם לְשָׁרֵת בְּבֵית יְהוָה׃ וַיַּפִּילוּ גוֹרָלוֹת כַּקָּטֹן כַּגָּדוֹל לְבֵית אֲבוֹתָם לְשַׁעַר וָשָׁעַר׃
וַיִּפֹּל הַגּוֹרָל מִזְרָחָה לְשֶׁלֶמְיָהוּ וּזְכַרְיָהוּ בְנוֹ יוֹעֵץ בְּשֶׂכֶל הִפִּילוּ גּוֹרָלוֹת וַיֵּצֵא גוֹרָלוֹ צָפוֹנָה׃
לְעֹבֵד אֱדֹם נֶגְבָּה וּלְבָנָיו בֵּית הָאֲסֻפִּים׃ לְשֻׁפִּים וּלְחֹסָה לַמַּעֲרָב עִם שַׁעַר שַׁלֶּכֶת בַּמְסִלָּה
הָעוֹלָה מִשְׁמָר לְעֻמַּת מִשְׁמָר׃ לַמִּזְרָח הַלְוִיִּם שִׁשָּׁה לַצָּפוֹנָה לַיּוֹם אַרְבָּעָה לַנֶּגְבָּה לַיּוֹם
אַרְבָּעָה וְלָאֲסֻפִּים שְׁנַיִם שְׁנָיִם׃ לַפַּרְבָּר לַמַּעֲרָב אַרְבָּעָה לַמְסִלָּה שְׁנַיִם לַפַּרְבָּר׃ אֵלֶּה

מחלקות

ושמונה במדוייקים מלא וא"ו כמ"ש לעיל סימן כ"ד : עשתי עשר עוזראל בניו ואחיו שנים עשר במקרא עם ביאור המלות דפוס ויניציאה ס"ל
ים פסוק זה ב' פעמים וטעו . הוא מהמדפיסים : לחנני בניו מלעיל כדלעיל בסמוך ועיין מ"ס בריש בחמיס : לעשרים לאליתה לית וכתיב כן
למערבאי בה"א בסוף תיבה ולמדנחאי בא"לף לאליתא וכב"ל בחילופים : ידיעאל במקרא גדולה כתוב ידיאעל וטעות הוא מהמחוקקים : יואח כו
השלשי בספר מוגה חסר יו"ד וכן דינו כי לא נמנה בפרשת כסא ופרשת יתרו עם ז' מלאים בסיפרא : פעלתי השמיני כי ברכו הל"מד רגושה :
סבליהו השלשי במקצת גדוייקים חסר יו"ד וכן ראוי עפ"ה דפרשת יתרו ופרשת כסא : במסלה הבי"ת במאריך : לפרבר ב' בפסוק בבי"ת ורי"ש
וכן דרשו רבותינו בפ' איזהו מקומן ופ"ק דתמיד כלפי בר :

ל,ויאלי

מַחְלְקוֹת הַשֹּׁעֲרִים לִבְנֵי הַקָּרְחִי וְלִבְנֵי מְרָרִי׃ וְהַלְוִיִּם אֲחִיָּה עַל־אוֹצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים
וּלְאֹצְרוֹת הַקֳּדָשִׁים׃ בְּנֵי לַעְדָּן בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְלַעְדָּן רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְלַעְדָּן הַגֵּרְשֻׁנִּי יְחִיאֵלִי׃
בְּנֵי יְחִיאֵלִי זֵתָם וְיוֹאֵל אָחִיו עַל־אֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה׃ לַעַמְרָמִי לַיִּצְהָרִי לַחֶבְרוֹנִי לָעָזִּיאֵלִי׃
וּשְׁבֻאֵל בֶּן־גֵּרְשׁוֹם בֶּן־מֹשֶׁה נָגִיד עַל־הָאֹצָרוֹת׃ וְאֶחָיו לֶאֱלִיעֶזֶר רְחַבְיָהוּ בְנוֹ
שלמית ק' וִישַׁעְיָהוּ בְנוֹ וְיֹרָם בְּנוֹ וְזִכְרִי בְנוֹ וּשְׁלֹמוֹת בְּנוֹ׃ הוּא שְׁלֹמוֹת וְאֶחָיו עַל כָּל־אֹצְרוֹת הַקֳּדָשִׁים
אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ דָּוִיד הַמֶּלֶךְ וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְשָׂרֵי־הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְשָׂרֵי הַצָּבָא׃ מִן־הַמִּלְחָמוֹת
וּמִן־הַשָּׁלָל הִקְדִּישׁוּ לְחַזֵּק לְבֵית יְהוָה׃ וְכֹל הַהִקְדִּישׁ שְׁמוּאֵל הָרֹאֶה וְשָׁאוּל בֶּן־קִישׁ וְאַבְנֵר
בֶּן־נֵר וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה כֹּל הַמַּקְדִּישׁ עַל יַד־שְׁלֹמִית וְאֶחָיו׃ לַיִּצְהָרִי כְּנַנְיָהוּ וּבָנָיו לַמְּלָאכָה
הַחִיצוֹנָה עַל־יִשְׂרָאֵל לְשֹׁטְרִים וּלְשֹׁפְטִים׃ לַחֶבְרוֹנִי חֲשַׁבְיָהוּ וְאֶחָיו בְּנֵי־חַיִל
אֶלֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת עַל פְּקֻדַּת יִשְׂרָאֵל מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מַעְרָבָה לְכֹל מְלֶאכֶת יְהוָה וְלַעֲבֹדַת
הַמֶּלֶךְ׃ לַחֶבְרוֹנִי יְרִיָּה הָרֹאשׁ לַחֶבְרוֹנִי לְתֹלְדֹתָיו לְאָבוֹת בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְמַלְכוּת דָּוִיד
נִדְרָשׁוּ וַיִּמָּצֵא בָהֶם גִּבּוֹרֵי חַיִל בְּיַעְזֵיר גִּלְעָד׃ וְאֶחָיו בְּנֵי־חַיִל אַלְפַּיִם וּשְׁבַע מֵאוֹת רָאשֵׁי
הָאָבוֹת וַיַּפְקִידֵם דָּוִיד הַמֶּלֶךְ עַל־הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי לְכָל־דְּבַר הָאֱלֹהִים וּדְבַר
כז הַמֶּלֶךְ׃ * וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל ׀ לְמִסְפָּרָם רָאשֵׁי הָאָבוֹת ׀ וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים ׀ וְהַמֵּאוֹת
וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְשָׁרְתִים אֶת־הַמֶּלֶךְ לְכֹל ׀ דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל
חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הַמַּחֲלֹקֶת הָאַחַת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ עַל הַמַּחֲלֹקֶת הָרִאשׁוֹנָה
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן יָשָׁבְעָם בֶּן־זַבְדִּיאֵל וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ מִן־בְּנֵי־פֶרֶץ
הָרֹאשׁ לְכָל־שָׂרֵי הַצְּבָאוֹת לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ וְעַל מַחֲלֹקֶת ׀ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי דּוֹדַי
הָאֲחוֹחִי וּמַחֲלֻקְתּוֹ וּמִקְלוֹת הַנָּגִיד וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ שַׂר
הַצָּבָא הַשְּׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן רֹאשׁ וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
אָלֶף׃ הוּא בְנָיָהוּ גִּבּוֹר הַשְּׁלֹשִׁים וְעַל־הַשְּׁלֹשִׁים וּמַחֲלֻקְתּוֹ עַמִּיזָבָד בְּנוֹ׃
הָרְבִיעִי לַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי עֲשָׂהאֵל אֲחִי יוֹאָב וּזְבַדְיָה בְנוֹ אַחֲרָיו וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הַשַּׂר שַׁמְהוּת הַיִּזְרָח וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ
עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַשִּׁשִּׁי לַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי עִירָא בֶן־עִקֵּשׁ הַתְּקוֹעִי וְעַל
מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַשְּׁבִיעִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי חֶלֶץ הַפְּלוֹנִי מִן־
בְּנֵי אֶפְרָיִם וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַשְּׁמִינִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי
סִבְּכַי הַחֻשָׁתִי לַזַּרְחִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַתְּשִׁיעִי לַחֹדֶשׁ
לבן ימיני ק' הַתְּשִׁיעִי אֲבִיעֶזֶר הָעַנְּתֹתִי לַבְּנְיָמִינִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃
הָעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי מַהְרַי הַנְּטוֹפָתִי לַזַּרְחִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃

עשתי

לעזיאלי בקמץ חטוף הע"ין בעבור דגשות הז"ין כמ"ש בפרשת במדבר סימן ג' : ושבאל בן גרשום בן משה בתרא פ"ים נוחלין גבי יהונתן בן גרשום בן מ' שה דפסל מיכה כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר שמו נגיד על האוצרות שנא' ושבואל בן גרשום בן מנשה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו אמר ר' יוחנן ששב לאל בכל לבו ובתנו התוס' דהכא גרסינן משה שאין לקרותו על שם מנשה שהרי כבר שב בכל לבו ויש ספרים דגרסי בן מנשה לפי שחזר לקלקולו כדאמרינן בירושלמי פרק בתרא דברכות ע"כ . ובד"ה א' כ"ג בני משה גרשום ואליעזר בני גרשום שבואל הראש ועיין מ"ש בשופטים י"ח : ושלמות ושלמית ק' : מערבה ג' בקריה וסימן לחברוני חשביהו וייסרם למטה מערבה ד"ה ב לב ואחרי כן בנה חומה (ד"ה ב לג) ומה שכתוב כאן במסרה קטנה ג' מלעיל טעו' כי אינם מלעיל רק שנים הראשוני' והשלישי מלרע כמ"ש בשרשי' ובעי"ן בחטף פתח בכולם במקצת ספרים אבל בס"ס כולם בשוא לבדו : ביעזיר גלעד הע"ין בשוא לבדו ועיין לעיל סוף סימן ו' : הראובני בקוד הרי"ש שורק והא"לף נחה כמ"ש עתים רבות : למספרם במקצת ס"ס הל"מד בגעיא : גבור השלשים במקצת דפוסים ישנים כתוב בשלשים בבי"ת וכן הוא ברש"י שלפנינו ובבר חקרתי על הנוסחאות הישנות ומצאתי כאן שהוא בה"א : לבנימיני לבן ימיני ק' והוא חד מן ט"ו מלין כתיב חד וקרי' תרין וסימן נמסר במסורת במקום הזה ונמקצת מדוייקים שלפני הל"מד בפתח והבי"ת בגירי ובדגש והנ"ון בלי ניקוד : מהרי הנטופתי בס"ס הה"א

עַשְׁתֵּי־עָשָׂר לְעַשְׁתֵּי עָשָׂר הַחֹדֶשׁ בְּנָיָה הַפִּרְעָתֹנִי מִן־בְּנֵי אֶפְרָיִם וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ הַשְּׁנֵים עָשָׂר לִשְׁנֵים עָשָׂר הַחֹדֶשׁ חֶלְדַּי הַנְּטוֹפָתִי לְעָתְנִיאֵל
וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף׃ וְעַל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לָראוּבֵנִי נָגִיד
אֱלִיעֶזֶר בֶּן־זִכְרִי לַשִּׁמְעוֹנִי שְׁפַטְיָהוּ בֶּן־מַעֲכָה׃ לְלֵוִי חֲשַׁבְיָה בֶן־קְמוּאֵל
לְאַהֲרֹן צָדוֹק׃ לִיהוּדָה אֱלִיהוּ מֵאֲחֵי דָוִיד לְיִשָּׂשכָר עָמְרִי בֶּן־מִיכָאֵל׃
לִזְבוּלֻן יִשְׁמַעְיָהוּ בֶּן־עֹבַדְיָהוּ לְנַפְתָּלִי יְרִימוֹת בֶּן־עַזְרִיאֵל׃ לִבְנֵי אֶפְרַיִם
הוֹשֵׁעַ בֶּן־עֲזַזְיָהוּ לַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה יוֹאֵל בֶּן־פְּדָיָהוּ׃ לַחֲצִי הַמְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה
יִדּוֹ בֶּן־זְכַרְיָהוּ לְבִנְיָמִן יַעֲשִׂיאֵל בֶּן־אַבְנֵר׃ לְדָן עֲזַרְאֵל בֶּן־יְרֹחָם אֵלֶּה שָׂרֵי
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְלֹא־נָשָׂא דָוִיד מִסְפָּרָם לְמִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמָטָּה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת
אֶת־יִשְׂרָאֵל כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם׃ יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה הֵחֵל לִמְנוֹת וְלֹא כִלָּה וַיְהִי בָזֹאת קֶצֶף עַל־
יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָלָה הַמִּסְפָּר בְּמִסְפַּר דִּבְרֵי־הַיָּמִים לַמֶּלֶךְ דָּוִיד׃ * וְעַל אֹצְרוֹת חצי הספר
הַמֶּלֶךְ עַזְמָוֶת בֶּן־עֲדִיאֵל וְעַל־הָאֹצָרוֹת בַּשָּׂדֶה בֶּעָרִים וּבַכְּפָרִים וּבַמִּגְדָּלוֹת יְהוֹנָתָן בֶּן־עֻזִּיָּהוּ׃
וְעַל עֹשֵׂי מְלֶאכֶת הַשָּׂדֶה לַעֲבֹדַת הָאֲדָמָה עֶזְרִי בֶּן־כְּלוּב׃ וְעַל־הַכְּרָמִים שִׁמְעִי
הָרָמָתִי וְעַל שֶׁבַּכְּרָמִים לְאֹצְרוֹת הַיַּיִן זַבְדִּי הַשִּׁפְמִי׃ וְעַל־הַזֵּיתִים וְהַשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה
בַּעַל חָנָן הַגְּדֵרִי וְעַל־אֹצְרוֹת הַשֶּׁמֶן יוֹעָשׁ׃ וְעַל־הַבָּקָר הָרֹעִים בַּשָּׁרוֹן שִׁטְרַי* שרטי ק'
הַשָּׁרוֹנִי וְעַל־הַבָּקָר בָּעֲמָקִים שָׁפָט בֶּן־עַדְלָי׃ וְעַל־הַגְּמַלִּים אוֹבִיל הַיִּשְׁמְעֵלִי
וְעַל־הָאֲתֹנוֹת יֶחְדְּיָהוּ הַמֵּרֹנֹתִי׃ וְעַל־הַצֹּאן יָזִיז הַהַגְרִי כָּל־אֵלֶּה שָׂרֵי הָרְכוּשׁ
אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִיד׃ וִיהוֹנָתָן דּוֹד־דָּוִיד יוֹעֵץ אִישׁ־מֵבִין וְסוֹפֵר הוּא וִיחִיאֵל בֶּן
חַכְמוֹנִי עִם־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וַאֲחִיתֹפֶל יוֹעֵץ לַמֶּלֶךְ וְחוּשַׁי הָאַרְכִּי רֵעַ הַמֶּלֶךְ׃ וְאַחֲרֵי אֲחִיתֹפֶל
כח יְהוֹיָדָע בֶּן־בְּנָיָהוּ וְאֶבְיָתָר וְשַׂר־צָבָא לַמֶּלֶךְ יוֹאָב׃ * וַיַּקְהֵל דָּוִיד אֶת־כָּל־
שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל שָׂרֵי הַשְּׁבָטִים וְשָׂרֵי הַמַּחְלְקוֹת הַמְשָׁרְתִים אֶת־הַמֶּלֶךְ וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי
הַמֵּאוֹת וְשָׂרֵי כָל־רְכוּשׁ־וּמִקְנֶה לַמֶּלֶךְ וּלְבָנָיו עִם־הַסָּרִיסִים וְהַגִּבּוֹרִים וּלְכָל־גִּבּוֹר חָיִל אֶל־
יְרוּשָׁלָםִ׃ וַיָּקָם דָּוִיד הַמֶּלֶךְ עַל־רַגְלָיו וַיֹּאמֶר שְׁמָעוּנִי אַחַי וְעַמִּי אֲנִי עִם־לְבָבִי לִבְנוֹת בֵּית
מְנוּחָה לַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וְלַהֲדֹם רַגְלֵי אֱלֹהֵינוּ וַהֲכִינוֹתִי לִבְנוֹת׃ וְהָאֱלֹהִים אָמַר לִי לֹא־
תִבְנֶה בַיִת לִשְׁמִי כִּי אִישׁ מִלְחָמוֹת אַתָּה וְדָמִים שָׁפָכְתָּ׃ וַיִּבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּי
מִכֹּל בֵּית־אָבִי לִהְיוֹת לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם כִּי בִיהוּדָה בָּחַר לְנָגִיד וּבְבֵית יְהוּדָה בֵּית אָבִי
וּבִבְנֵי אָבִי בִּי רָצָה לְהַמְלִיךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וּמִכָּל־בָּנַי כִּי רַבִּים בָּנִים נָתַן לִי יְהוָה וַיִּבְחַר
בִּשְׁלֹמֹה בְנִי לָשֶׁבֶת עַל־כִּסֵּא מַלְכוּת יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר לִי שְׁלֹמֹה בִנְךָ הוּא־יִבְנֶה
בֵיתִי וַחֲצֵרוֹתָי כִּי־בָחַרְתִּי בוֹ לִי לְבֵן וַאֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב׃ וַהֲכִינוֹתִי אֶת־מַלְכוּתוֹ עַד־לְעוֹלָם
אִם־יֶחֱזַק לַעֲשׂוֹת מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וְעַתָּה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל קְהַל־יְהוָה וּבְאָזְנֵי
אֱלֹהֵינוּ שִׁמְרוּ וְדִרְשׁוּ כָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְמַעַן תִּירְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וְהִנְחַלְתֶּם
לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם עַד־עוֹלָם׃ וְאַתָּה שְׁלֹמֹה־בְנִי דַּע אֶת־אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם
וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה כִּי כָל־לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ יְהוָה וְכָל־יֵצֶר מַחֲשָׁבוֹת מֵבִין אִם־תִּדְרְשֶׁנּוּ יִמָּצֵא לָךְ וְאִם־
תעזבנו

בניה הפרעתני במקצת מדוייקים חסר וא"ו ועיין מ"ס לעיל בסי' י"א : לראובני ניקוד נסוג לגד וי"ס בחטף פתח וכן לעיל סימן י"א :
המנשה הה"א במאריך : ועל אצרות המלך שטוי' חצי הספר בפסוקים : שטרו סרטי ק' : כח סרי"ם סורק ובא'לף שבאמצע נחה כמנהג : אם
יחזק החי"ת בחטף סגול :

ואת

תעזבנו יזניחך לעד׃ ראה ׀ עתה כי־יהוה בחר בך לבנות־בית למקדש חזק ועשה׃
ויתן דויד לשלמה בנו את־תבנית האולם ואת־בתיו וגנזכיו ועליתיו וחדריו
הפנימים ובית הכפרת׃ ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית־יהוה ולכל־
הלשכות סביב לאצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים׃ ולמחלקות הכהנים והלוים
ולכל־מלאכת עבודת בית־יהוה ולכל־כלי עבודת בית־יהוה׃ לזהב במשקל לזהב לכל־
כלי עבודה ועבודה לכל כלי הכסף במשקל לכל־כלי עבודה ועבודה׃ ומשקל למנרות
הזהב ונרתיהם זהב במשקל־מנורה ומנורה ונרתיה ולמנרות הכסף במשקל למנורה
ונרתיה כעבודת מנורה ומנורה׃ ואת־הזהב משקל לשלחנות המערכת לשלחן ושלחן
וכסף לשלחנות הכסף׃ והמזלגות והמזרקות והקשות זהב טהור ולכפורי הזהב במשקל
לכפור וכפור ולכפורי הכסף במשקל לכפור וכפור׃ ולמזבח הקטרת זהב מזקק במשקל
ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפרשים וסככים על־ארון ברית־יהוה׃ הכל בכתב מיד
יהוה עלי השכיל כל מלאכות התבנית׃ ויאמר דויד לשלמה בנו חזק ואמץ
ועשה אל־תירא ואל־תחת כי יהוה אלהים אלהי עמך לא ירפך ולא יעזבך עד־לכלות כל־
מלאכת עבודת בית־יהוה׃ והנה מחלקות הכהנים והלוים לכל־עבודת בית האלהים
ועמך בכל־מלאכה לכל־נדיב בחכמה לכל־עבודה והשרים וכל־העם לכל־דבריך׃ *

כט ויאמר דויד המלך לכל־הקהל שלמה בני אחד בחר־בו אלהים נער ורך
והמלאכה גדולה כי לא לאדם הבירה כי ליהוה אלהים׃ וככל־כחי הכינותי לבית־אלהי
הזהב ׀ לזהב והכסף לכסף והנחשת לנחשת הברזל לברזל והעצים לעצים אבני־שהם
ומלואים אבני־פוך ורקמה וכל אבן יקרה ואבני־שיש לרב׃ ועוד ברצותי בבית אלהי יש־
לי סגלה זהב וכסף נתתי לבית־אלהי למעלה מכל־הכינותי לבית הקדש׃ שלשת אלפים
ככרי זהב מזהב אופיר ושבעת אלפים ככר־כסף מזקק לטוח קירות הבתים׃ לזהב לזהב
ולכסף לכסף ולכל־מלאכה ביד חרשים ומי מתנדב למלאות ידו היום ליהוה׃
ויתנדבו שרי האבות ושרי ׀ שבטי ישראל ושרי האלפים והמאות ולשרי מלאכת
המלך׃ ויתנו לעבודת בית־האלהים זהב ככרים חמשת־אלפים ואדרכנים רבו וכסף
ככרים עשרת אלפים ונחשת רבו ושמונת אלפים ככרים וברזל מאה־אלף ככרים׃ והנמצא
אתו אבנים נתנו לאוצר בית־יהוה על יד־יחיאל הגרשני׃
וישמחו העם על־התנדבם כי בלב שלם התנדבו ליהוה וגם דויד המלך שמח שמחה
גדולה׃ ויברך דויד את־יהוה לעיני כל־הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יהוה
אלהי ישראל אבינו מעולם ועד־עולם׃ לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד
כי־כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל ׀ לראש׃ והעשר והכבוד
מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל׃ ועתה אלהינו מודים
אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך׃ וכי מי אני ומי עמי כי־נעצר כח להתנדב כזאת
כי־ממך הכל ומידך נתנו לך׃ כי־גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל־אבתינו כצל ימינו
על

ואת בתיו אין נמצא בו"או ואת : וגנזכיו אין דגש בז"ין : עבודת בית ה' ולכל כלי עבודת בספרים מדוייקים שניהם מלאים וא"ו וכן אשמע
מהמסורת : לכל כלי הכסף בס"ם לכל־כלי בקמץ חטוף וספרים אחרים לכל כלי בחולם : בעבודת בכ"ף : חזק ואמץ עיין מ"ם בריש סדר
כט יהושע : למעלה הע"ין בשוא לבדו : מכל הכינותי בקמץ חטוף : למלאות מלא אל"ף וא"ו על פי המסורת וגם ד' מלאים וב' חסרים דאורי'
חסר וא"ו וסימן נמסר בפרשת כי תשא ודכוותא ריש סימן ט' : כי נעצר הע"ין בשוא לבדו : נתנו לך נו"ן שניה דגושה

עַל־הָאָרֶץ וְאֵין מִקְוֶה׃ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כֹּל הֶהָמוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר הֲכִינֹנוּ לִבְנוֹת־לְךָ בַיִת לְשֵׁם
קָדְשֶׁךָ מִיָּדְךָ הִיא וּלְךָ הַכֹּל׃ וְיָדַעְתִּי אֱלֹהַי כִּי אַתָּה בֹּחֵן לֵבָב וּמֵישָׁרִים תִּרְצֶה אֲנִי בְּיֹשֶׁר הוא
לְבָבִי הִתְנַדַּבְתִּי כָל־אֵלֶּה וְעַתָּה עַמְּךָ הַנִּמְצְאוּ־פֹה רָאִיתִי בְשִׂמְחָה לְהִתְנַדֶּב־לָךְ׃ יְהוָה
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שָׁמְרָה־זֹּאת לְעוֹלָם לְיֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבַב עַמֶּךָ וְהָכֵן
לְבָבָם אֵלֶיךָ׃ וְלִשְׁלֹמֹה בְנִי תֵּן לֵבָב שָׁלֵם לִשְׁמוֹר מִצְוֹתֶיךָ עֵדְוֹתֶיךָ וְחֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל
וְלִבְנוֹת הַבִּירָה אֲשֶׁר־הֲכִינוֹתִי׃ וַיֹּאמֶר דָּוִיד לְכָל־הַקָּהָל בָּרְכוּ־נָא אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרְכוּ כָל־הַקָּהָל לַיהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּקְּדוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה וְלַמֶּלֶךְ׃ וַיִּזְבְּחוּ
לַיהוָה זְבָחִים וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת לַיהוָה לְמָחֳרַת הַיּוֹם הַהוּא פָּרִים אֶלֶף אֵילִים אֶלֶף כְּבָשִׂים אֶלֶף
וְנִסְכֵּיהֶם וּזְבָחִים לָרֹב לְכָל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ לִפְנֵי יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה
וַיַּמְלִיכוּ שֵׁנִית לִשְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִיד וַיִּמְשְׁחוּ לַיהוָה לְנָגִיד וּלְצָדוֹק לְכֹהֵן׃ וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל־כִּסֵּא
יְהוָה לְמֶלֶךְ תַּחַת־דָּוִיד אָבִיו וַיַּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וְכָל־הַשָּׂרִים וְהַגִּבֹּרִים וְגַם
כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִיד נָתְנוּ יָד תַּחַת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ׃ וַיְגַדֵּל יְהוָה אֶת־שְׁלֹמֹה לְמַעְלָה לְעֵינֵי
כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן עָלָיו הוֹד מַלְכוּת אֲשֶׁר לֹא־הָיָה עַל־כָּל־מֶלֶךְ לְפָנָיו עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וְדָוִיד בֶּן
יִשָׁי מָלַךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה
בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַםִ מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ׃ וַיָּמָת בְּשֵׂיבָה טוֹבָה שְׂבַע יָמִים
עֹשֶׁר וְכָבוֹד וַיִּמְלֹךְ שְׁלֹמֹה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְדִבְרֵי דָּוִיד הַמֶּלֶךְ הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים הִנָּם כְּתוּבִים
עַל־דִּבְרֵי שְׁמוּאֵל הָרֹאֶה וְעַל־דִּבְרֵי נָתָן הַנָּבִיא וְעַל־דִּבְרֵי גָּד הַחֹזֶה׃ עִם כָּל־מַלְכוּתוֹ וּגְבוּרָתוֹ
וְהָעִתִּים אֲשֶׁר עָבְרוּ עָלָיו וְעַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל־מַמְלְכוֹת הָאֲרָצוֹת׃

ספר שני

א וַיִּתְחַזֵּק שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִיד עַל־מַלְכוּתוֹ וַיהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וַיְגַדְּלֵהוּ לְמָעְלָה׃
וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה לְכָל־יִשְׂרָאֵל לְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְלַשֹּׁפְטִים
וּלְכֹל נָשִׂיא לְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי הָאָבוֹת׃ וַיֵּלְכוּ שְׁלֹמֹה וְכָל־הַקָּהָל עִמּוֹ לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן
כִּי־שָׁם הָיָה אֹהֶל מוֹעֵד הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בַּמִּדְבָּר׃ אֲבָל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
הֶעֱלָה דָוִיד מִקִּרְיַת יְעָרִים בַּהֵכִין לוֹ דָּוִיד כִּי נָטָה־לוֹ אֹהֶל בִּירוּשָׁלָם׃ וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת
אֲשֶׁר עָשָׂה בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר שָׂם לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה וַיִּדְרְשֵׁהוּ שְׁלֹמֹה וְהַקָּהָל׃ וַיַּעַל
שְׁלֹמֹה שָׁם עַל־מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר לְאֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו עֹלוֹת אָלֶף׃
בַּלַּיְלָה הַהוּא נִרְאָה אֱלֹהִים לִשְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאַל מָה אֶתֶּן־לָךְ׃ וַיֹּאמֶר
שְׁלֹמֹה לֵאלֹהִים אַתָּה עָשִׂיתָ עִם־דָּוִיד אָבִי חֶסֶד גָּדוֹל וְהִמְלַכְתַּנִי תַּחְתָּיו׃ עַתָּה יְהוָה
אֱלֹהִים יֵאָמֵן דְּבָרְךָ עִם דָּוִיד אָבִי כִּי אַתָּה הִמְלַכְתַּנִי עַל־עַם רַב כַּעֲפַר הָאָרֶץ׃ עַתָּה חָכְמָה
ומדע

הכינונו במקצת מדוייקים חסר וא"ו׃ מידך היא הוא ק'׃ שמרה זאת השי"ן בקמץ לבד ובוא חטוף ועיין מ"ש בתילים סימן כ"ו׃ עדותיך בלא וא"ו בתחלת המלה ועיין מ"ש ריש אל"פא בי"תא רבתי דתילים׃ למחרת היום הל"מד בגעיא כס"ס׃ ודויד בן ישי מלך על כל ישראל והימים אשר מלך על ישראל ארבעים שנה וגו' קראי הכי כתיב ואמטריכנא להכי מסוס דחזינא בהו טעותא בעשרים וארבע דפוס וויניציאה שנת ש"ל עם ביאור המלות והתם חסר מלת ישראל עד ישראל׃

דברי הימים ב

א העלה השי"ן בחטף סגול׃ באבין הבי"ת בפתח׃ לפני ה' ב' סבירין אשר לפני ה' כמ"ש בפרשת ויקרא סימן ב'׃

ומדע תן־לי ואצאה לפני העם־הזה ואבואה כי־מי ישפט את־עמך הזה הגדול׃ ויאמר
אלהים לשלמה יען אשר היתה זאת עם־לבבך ולא שאלת עשר נכסים וכבוד ואת נפש
שנאיך וגם־ימים רבים לא שאלת ותשאל־לך חכמה ומדע אשר תשפוט את־עמי אשר
המלכתיך עליו׃ החכמה והמדע נתון לך ועשר ונכסים וכבוד אתן־לך אשר׀ לא־היה
כן למלכים אשר לפניך ואחריך לא יהיה־כן׃ ויבא שלמה לבמה אשר־בגבעון ירושלם
מלפני אהל מועד וימלך על־ישראל׃
ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי־לו אלף וארבע־מאות רכב ושנים־עשר אלף פרשים ויניחם
בערי הרכב ועם־המלך בירושלם׃ ויתן המלך את־הכסף ואת־הזהב בירושלם כאבנים
ואת־הארזים נתן כשקמים אשר־בשפלה לרב׃ ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים
ומקוא סחרי המלך מקוא יקחו במחיר׃ ויעלו ויוציאו ממצרים מרכבה בשש מאות כסף
וסוס בחמשים ומאה וכן לכל־מלכי החתים ומלכי ארם בידם יוציאו׃ ויאמר שלמה
ב לבנות בית לשם יהוה ובית למלכותו׃ * ויספר שלמה שבעים אלף איש סבל
ושמונים אלף איש חצב בהר ומנצחים עליהם שלשת אלפים ושש מאות׃
וישלח שלמה אל־חורם מלך־צר לאמר כאשר עשית עם־דויד אבי ותשלח־לו ארזים
לבנות־לו בית לשבת בו׃ הנה אני בונה־בית לשם׀ יהוה אלהי להקדיש לו להקטיר
לפניו׀ קטרת־סמים ומערכת תמיד ועלות לבקר ולערב לשבתות ולחדשים ולמועדי יהוה
אלהינו לעולם זאת על־ישראל׃ והבית אשר־אני בונה גדול כי־גדול אלהינו מכל־
האלהים׃ ומי יעצר־כח לבנות־לו בית כי השמים ושמי השמים
לא יכלכלהו ומי אני אשר אבנה־לו בית כי אם־להקטיר לפניו׃ ועתה שלח־לי איש־
חכם לעשות בזהב ובכסף ובנחשת ובברזל ובארגון וכרמיל ותכלת וידע לפתח פתוחים
עם־החכמים אשר עמי ביהודה ובירושלם אשר הכין דויד אבי׃ ושלח־לי עצי ארזים
ברושים ואלגומים מהלבנון כי אני ידעתי אשר עבדיך יודעים לכרות עצי לבנון והנה עבדי
עם־עבדיך׃ ולהכין לי עצים לרב כי הבית אשר־אני בונה גדול והפלא׃ והנה לחטבים
לכרתי העצים נתתי חטים מכות לעבדיך כרים עשרים אלף ושערים כרים עשרים אלף
ויין בתים עשרים אלף ושמן בתים עשרים אלף׃ ויאמר חורם מלך־צר
בכתב וישלח אל־שלמה באהבת יהוה את־עמו נתנך עליהם מלך׃ ויאמר חורם ברוך
יהוה אלהי ישראל אשר עשה את־השמים ואת־הארץ אשר נתן לדויד המלך בן חכם יודע
שכל

ממצרים ומקוא סחרי המלך מקוא ב׳ כתיבי אל״ף ובפ׳ אבל במלכים א׳ י׳ שניהם בה״א אמו׳ ורד״ק בפי׳ ומכלול דף רל״ט : ויעלו ויוציאו בכל ספרי מדוייקי׳ מלא וא״ו ובמסו׳ סוף פ׳ אמור ויוציאו י״ב ד׳ מכהון מלאים וכו׳ ולא תסיים בה המלא׳ והרבה נמגומים יש בדבר כי מסרה זו נמסרה גם בסוף פ׳ שלח לך ויש שם חסרון הניכר וגם איכה שוה עם הגירסא דפ׳ אמור דבפ׳ אמור אומר ד׳ מכהון מלאי׳ ובפ׳ שלח לך אומ׳ המקבל אוריהו וכתיבות ויוציאו כתיב פי׳ בתיבות כתובים • והייכו דברי הימים ובדברי הימים לבדו יש ד׳ ויוציאו • ואף בספרים יש הרבה חילופים ואין אחד מהם מסכים לא׳ מהמסורות ואין ידוע על מי ראוי לסמוך ואולם יש נסחא כ״י אבלי בשטה זו וזה תוארה ויוציאו ג׳ מלא וסימן ויוציאו את המקלל פרשת אמור • וכל ויוציאו את אבותיכם שמואל א׳ י״ב • וזהו בפסוק כאשר בא יעקב מצרים הנזכר במסורת הדפוס • ויוציאו את אוריהו ממצרים ירמיה כ״ו • ובמנחת מסרה זו דומה לאותה דפרשת שלח לך כתובים דכותיה ויצאו את מכבות בית הבעל מלכים ב׳ י׳ ויבאו כתיב ושארא ויציאו כתיב ע״כ • שהמלות מתחלפות בגרסתן ואפשר לקיים את שתיהן ואין ביניהם רק חילוף מזער ואחרים אומרים דכוונת מסרה זו ודפרשת אמור אחת היא אלא סוות בדיכן ודרך אחד לכן כקטינן מיהא דכל ד״ה כתיב כשנאמר דכל כתובים כחשב כאחד במכין ד׳ מלאים דפרשת אמור ונמצאו שתי מסרות אלו ויעם מהם שבעים אלף ויוציאו מלא וא״ו ומלא יו״ד וב׳ יורכו הכרך הישרה : ושמונים מלא וא״ו בכל מדוייקים וכן במסורת כל ד״ה מלא בר מן א׳ ויעצר בח העי״ן בחטף ב סבל ושמנים אלף לקמן בסוף זה הסימן : לבנות לו בית במרכא טפחא : אני בונה בית בדגש הבי״ת מדין דחיק : ושלח לי עיין מ״ש פתח : שלח לי השי״ן נגעיא : עם החכמים אשר עמי ביהודה בדפוס ישן חסר מלת עמי ובקלקול הוא מהמדפיסים : לעבדיך כרים עשרים אלף הראשון והשלישי אלף והשני ושרביעי אלף : בשופטים ב׳ אבל ושנה שניך : לכרתי העצים הל״מד נגעיא :
יבנה

שֵׂכֶל וּבִינָה אֲשֶׁר יִבְנֶה־בַּיִת לַיהוָה וּבַיִת לְמַלְכוּתוֹ׃ וְעַתָּה שָׁלַחְתִּי אִישׁ־חָכָם יוֹדֵעַ בִּינָה
לְחוּרָם אָבִי׃ בֶּן־אִשָּׁה מִן־בְּנוֹת דָּן וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב־וּבַכֶּסֶף בַּנְּחֹשֶׁת
בַּבַּרְזֶל בָּאֲבָנִים וּבָעֵצִים בָּאַרְגָּמָן בַּתְּכֵלֶת וּבַבּוּץ וּבַכַּרְמִיל וּלְפַתֵּחַ כָּל־פִּתּוּחַ וְלַחְשֹׁב כָּל־
מַחֲשָׁבֶת אֲשֶׁר יִנָּתֶן־לוֹ עִם־חֲכָמֶיךָ וְחַכְמֵי אֲדֹנִי דָּוִיד אָבִיךָ׃ וְעַתָּה הַחִטִּים וְהַשְּׂעֹרִים
הַשֶּׁמֶן וְהַיַּיִן אֲשֶׁר אָמַר אֲדֹנִי יִשְׁלַח לַעֲבָדָיו׃ וַאֲנַחְנוּ נִכְרֹת עֵצִים מִן־הַלְּבָנוֹן כְּכָל־צָרְכֶּךָ
וּנְבִיאֵם לְךָ רַפְסֹדוֹת עַל־יָם יָפוֹ וְאַתָּה תַּעֲלֶה אֹתָם יְרוּשָׁלִָם׃ וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה
כָּל־הָאֲנָשִׁים הַגֵּירִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַסְּפָר אֲשֶׁר סְפָרָם דָּוִיד אָבִיו וַיִּמָּצְאוּ מֵאָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ וַיַּעַשׂ מֵהֶם שִׁבְעִים אֶלֶף סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת מְנַצְּחִים לְהַעֲבִיד אֶת־הָעָם׃ * וַיָּחֶל שְׁלֹמֹה ג
לִבְנוֹת אֶת־בֵּית־יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה אֲשֶׁר נִרְאָה לְדָוִיד אָבִיהוּ אֲשֶׁר הֵכִין בִּמְקוֹם
דָּוִיד בְּגֹרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי׃ וַיָּחֶל לִבְנוֹת בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשֵּׁנִי בִּשְׁנַת אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ׃
וְאֵלֶּה הוּסַד שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים הָאֹרֶךְ אַמּוֹת בַּמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה אַמּוֹת שִׁשִּׁים
וְרֹחַב אַמּוֹת עֶשְׂרִים׃ וְהָאוּלָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֹרֶךְ עַל־פְּנֵי רֹחַב־הַבַּיִת אַמּוֹת עֶשְׂרִים
וְהַגֹּבַהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים וַיְצַפֵּהוּ מִפְּנִימָה זָהָב טָהוֹר׃ וְאֵת ׀ הַבַּיִת הַגָּדוֹל חִפָּה עֵץ בְּרוֹשִׁים
וַיְחַפֵּהוּ זָהָב טוֹב וַיַּעַל עָלָיו תִּמֹרִים וְשַׁרְשְׁרוֹת׃ וַיְצַף אֶת־הַבַּיִת אֶבֶן יְקָרָה לְתִפְאָרֶת וְהַזָּהָב
זְהַב פַּרְוָיִם׃ וַיְחַף אֶת־הַבַּיִת הַקֹּרוֹת הַסִּפִּים וְקִירוֹתָיו וְדַלְתוֹתָיו זָהָב וּפִתַּח כְּרוּבִים עַל־
הַקִּירוֹת׃ וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אָרְכּוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב־הַבַּיִת אַמּוֹת עֶשְׂרִים וְרָחְבּוֹ
אַמּוֹת עֶשְׂרִים וַיְחַפֵּהוּ זָהָב טוֹב לְכִכָּרִים שֵׁשׁ מֵאוֹת׃ וּמִשְׁקָל לְמִסְמְרוֹת לִשְׁקָלִים חֲמִשִּׁים
זָהָב וְהָעֲלִיּוֹת חִפָּה זָהָב׃ וַיַּעַשׂ בְּבֵית־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צַעֲצֻעִים וַיְצַפּוּ
אֹתָם זָהָב׃ וְכַנְפֵי הַכְּרוּבִים אָרְכָּם אַמּוֹת עֶשְׂרִים כְּנַף הָאֶחָד לְאַמּוֹת חָמֵשׁ מַגַּעַת לְקִיר
הַבַּיִת וְהַכָּנָף הָאַחֶרֶת אַמּוֹת חָמֵשׁ מַגִּיעַ לִכְנַף הַכְּרוּב הָאַחֵר׃ וּכְנַף הַכְּרוּב הָאֶחָד אַמּוֹת
חָמֵשׁ מַגִּיעַ לְקִיר הַבָּיִת וְהַכָּנָף הָאַחֶרֶת אַמּוֹת חָמֵשׁ דְּבֵקָה לִכְנַף הַכְּרוּב הָאַחֵר׃ כַּנְפֵי
הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה פֹּרְשִׂים אַמּוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל־רַגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לַבָּיִת׃

וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְכַרְמִיל וּבוּץ וַיַּעַל עָלָיו כְּרוּבִים׃ וַיַּעַשׂ לִפְנֵי הַבַּיִת
עַמּוּדִים שְׁנַיִם אַמּוֹת שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ אֹרֶךְ וְהַצֶּפֶת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁוֹ אַמּוֹת חָמֵשׁ׃

וַיַּעַשׂ שַׁרְשְׁרוֹת בַּדְּבִיר וַיִּתֵּן עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים וַיַּעַשׂ רִמּוֹנִים מֵאָה וַיִּתֵּן בַּשַּׁרְשְׁרוֹת׃
וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּדִים עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מֵהַשְּׂמֹאול וַיִּקְרָא שֵׁם־הַיְמָנִי יָכִין וְשֵׁם הימיני
הַשְּׂמָאלִי בֹּעַז׃ * וַיַּעַשׂ מִזְבַּח נְחֹשֶׁת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים אַמָּה ד
רָחְבּוֹ וְעֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ׃ וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ אֶל־שְׂפָתוֹ עָגוֹל ׀
סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב׃ וּדְמוּת בְּקָרִים תַּחַת לוֹ
סָבִיב ׀ סָבִיב סוֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּיפִים אֶת־הַיָּם סָבִיב שְׁנַיִם טוּרִים הַבָּקָר יְצוּקִים
בְּמֻצַקְתּוֹ׃ עוֹמֵד עַל־שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים ׀ צָפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פֹּנִים ׀ יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה ׀

פנים

יבנה בית בספר א׳ מחשוני ספרד היו״ד במאריך ועיין מה שאני עתיד לכתוב בכללי בג״ד כפ״ת דסמיך לי׳ הוא בדין דחיק ואתי מרחיק בעזרת האל: וחכמי אדני הו״או דגעיא בס״ס: צרכך בדגש הכ״ף וב׳ סגול והמלה מלעיל: (להעביד את העם א״ה במק״ג כתוב להעביר ברי״ש
ג אבל בכל שאר דפוסי׳ כתוב בדל״ת וכן בעל מאיר כתיב הביאו בשרש עבד בדל״ת וכן עיקר ע״כ): ויחפהו זהב טוב בדפוס כפולי כתוב זהב טהור ואחרים גם כן נסתפקו בזה והמסורת תוכיח שכתוב טוב שכן אומרת זהב טוב ב׳ בקריה כוליה וסי׳ ואת הבית הגדול חפה ויעש את בית קדש הקדשים לקמן בסמוך: הספים בדפוס כפולי כתוב והספים וטעות הוא: ויחפהו זהב טוב בדפוס הנזכר כתוב זהב טהור וכבר הוכחתי למעלה שצ״ל זהב טוב והם ב׳ ונטכין: שם הימיני הימני ק׳ ועיין בשרשו:

ויבל

פָּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל־אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה׃ וְעָבְיוֹ טֶפַח
וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשַׁנָּה מַחֲזִיק בַּתִּים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל׃
וַיַּעַשׂ כִּיּוֹרִים עֲשָׂרָה וַיִּתֵּן חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאול לְרָחְצָה בָהֶם אֶת־מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה
יָדִיחוּ בָם וְהַיָּם לְרָחְצָה לַכֹּהֲנִים בּוֹ׃ וַיַּעַשׂ אֶת־מְנֹרוֹת הַזָּהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם
וַיִּתֵּן בַּהֵיכָל חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול׃ וַיַּעַשׂ שֻׁלְחָנוֹת עֲשָׂרָה וַיַּנַּח בַּהֵיכָל
חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאול וַיַּעַשׂ מִזְרְקֵי זָהָב מֵאָה׃ וַיַּעַשׂ חֲצַר הַכֹּהֲנִים
וְהָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה וּדְלָתוֹת לָעֲזָרָה וְדַלְתוֹתֵיהֶם צִפָּה נְחֹשֶׁת׃ וְאֶת־הַיָּם נָתַן מִכֶּתֶף הַיְמָנִית
קֵדְמָה מִמּוּל נֶגְבָּה׃ וַיַּעַשׂ חוּרָם אֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּבֵית הָאֱלֹהִים׃ עַמּוּדִים שְׁנַיִם ורם ק
וְהַגֻּלּוֹת וְהַכֹּתָרוֹת עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻּלּוֹת הַכֹּתָרוֹת
אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים׃ וְאֶת־הָרִמּוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנַיִם טוּרִים
רִמּוֹנִים לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻּלּוֹת הַכֹּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים׃ וְאֶת־
הַמְּכֹנוֹת עָשָׂה וְאֶת־הַכִּיֹּרוֹת עָשָׂה עַל־הַמְּכֹנוֹת׃ אֶת־הַיָּם אֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנֵים־עָשָׂר
תַּחְתָּיו׃ וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְלָגוֹת וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהֶם עָשָׂה חוּרָם אָבִיו לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה נְחֹשֶׁת מָרוּק׃ בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בַּעֲבִי הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין
צְרֵדָתָה׃ וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה לָרֹב מְאֹד כִּי לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל
הַנְּחֹשֶׁת׃ וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים וְאֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת־
הַשֻּׁלְחָנוֹת וַעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים׃ וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת וְנֵרֹתֵיהֶם לְבַעֲרָם כַּמִּשְׁפָּט לִפְנֵי
הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר׃
וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרוֹת וְהַמֶּלְקַחַיִם זָהָב הוּא מִכְלוֹת זָהָב׃ וְהַמְזַמְּרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת
זָהָב סָגוּר וּפֶתַח הַבַּיִת דַּלְתוֹתָיו הַפְּנִימִיּוֹת לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב׃ *
ה וַתִּשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קָדְשֵׁי
דָּוִיד אָבִיו וְאֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים׃
אָז יַקְהֵיל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־יְרוּשָׁלִַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִיד הִיא צִיּוֹן׃ וַיִּקָּהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי׃ וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַלְוִיִּם אֶת־הָאָרוֹן׃
וַיַּעֲלוּ אֶת־הָאָרוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל הֶעֱלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם׃ וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר
אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב׃ וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר
הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים׃ וַיִּהְיוּ הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים
כְּנָפַיִם עַל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיְכַסּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בַּדָּיו מִלְמָעְלָה׃ וַיַּאֲרִיכוּ הַבַּדִּים
וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הָאָרוֹן עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִי־שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי הַלֻּחוֹת אֲשֶׁר־נָתַן מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
ממצרים

ד ויכל חירם חורם ק׳ : על ראש העמודים בספרים מדוייקים מלא ו׳או כחבריו שבענין כי לא כמנו במסו׳ עם החסרים שבמספר סימנם בד״ה כ׳ג׳
ופרסת ויקהל : ויעש שלמה כל הכלים האלה לרב מאד בס״א כ״י כתוב את כל הכלים וגם בדפוס ישן מויניציאה כת׳ את בגיליון ולא מצאתי
ה כן בכל שאר ספרים : לבערם במשפט בכ״ף ובפתח : להעלות הל״מד בגעיא : בנפי הכרובים מלא וא״ו וכן ויהיו הכרובים ויכסו הכרובים
שבפסוק

מִמִּצְרָיִם׃ וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ כִּי כָּל־הַכֹּהֲנִים הַנִּמְצְאִים הִתְקַדָּשׁוּ
אֵין לִשְׁמוֹר לְמַחְלְקוֹת׃ וְהַלְוִיִּם הַמְשֹׁרְרִים לְכֻלָּם לְאָסָף לְהֵימָן לִידֻתוּן וְלִבְנֵיהֶם וְלַאֲחֵיהֶם
מְלֻבָּשִׁים בּוּץ בִּמְצִלְתַּיִם וּבִנְבָלִים וְכִנֹּרוֹת עֹמְדִים מִזְרָח לַמִּזְבֵּחַ וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים
מַחְצְרָרִים בַּחֲצֹצְרוֹת׃ וַיְהִי כְאֶחָד לַמְחַצְּרִים וְלַמְשֹׁרְרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל־אֶחָד לְהַלֵּל מחצרים למחצרים ק׳
וּלְהֹדוֹת לַיהוָה וּכְהָרִים קוֹל בַּחֲצֹצְרוֹת וּבִמְצִלְתַּיִם וּבִכְלֵי הַשִּׁיר וּבְהַלֵּל לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְהַבַּיִת מָלֵא עָנָן בֵּית יְהוָה׃ וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמוֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן
ו כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים׃ * אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר
לִשְׁכּוֹן בָּעֲרָפֶל׃ וַאֲנִי בָּנִיתִי בֵית־זְבֻל לָךְ וּמָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים׃ וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו
וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד׃ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֵת דָּוִיד אָבִי וּבְיָדָיו מִלֵּא לֵאמֹר׃
מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת
בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וְלֹא־בָחַרְתִּי בְאִישׁ לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶבְחַר בִּירוּשָׁלַםִ
לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִיד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִיד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִיד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת
לִשְׁמִי הֱטִיבוֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ׃ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבָּיִת כִּי בִנְךָ הַיּוֹצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־
יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי׃ וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקוּם תַּחַת דָּוִיד אָבִי וָאֵשֵׁב ׀ עַל־
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וָאָשִׂים שָׁם אֶת־
הָאָרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה נֶגֶד
כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו׃ כִּי־עָשָׂה שְׁלֹמֹה כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וַיִּתְּנֵהוּ בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה חָמֵשׁ
אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ וְאַמּוֹת שָׁלוֹשׁ קוֹמָתוֹ וַיַּעֲמֹד עָלָיו וַיִּבְרַךְ עַל־בִּרְכָּיו נֶגֶד כָּל־
קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמָיְמָה׃ וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כָּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם
וּבָאָרֶץ שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לַעֲבָדֶיךָ הַהֹלְכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לִבָּם׃ אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ
לְעַבְדְּךָ דָּוִיד אָבִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבְיָדְךָ מִלֵּאתָ כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וְעַתָּה יְהוָה ׀
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹר לְעַבְדְּךָ דָוִיד אָבִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לּוֹ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי
יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם־יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת בְּתוֹרָתִי כַּאֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְפָנָי׃
וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֵן דְּבָרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְדָוִיד׃ כִּי הַאֻמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים
אֶת־הָאָדָם עַל־הָאָרֶץ הִנֵּה שָׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ אַף כִּי־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי׃
וּפָנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל־תְּחִנָּתוֹ יְהוָה אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל־הָרִנָּה וְאֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ
מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ׃ לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְתֻחוֹת אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה יוֹמָם וָלַיְלָה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אָמַרְתָּ לָשׂוּם שִׁמְךָ שָׁם לִשְׁמוֹעַ אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה׃
וְשָׁמַעְתָּ אֶל־תַּחֲנוּנֵי עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְאַתָּה תִּשְׁמַע

ממקום

שבפסוק הנמשך כולם מלאים וא״ו כי לא נמנו בפרשת תרומה עם החסרים וכך הם בספרים מדוייקים : **מחצררים** יתיר ר״ש וכן ברוב ספרים
מדוייקים שלפני כתוב בשני ריש״ין הראשונה נקראת והשניה אינה נקראת ויש ספרי׳ שכתוב מחצצרים כמ״ש בד״ה א׳ ט״ו ולקמן בססו׳ הסמוך ואחרים
כתומם בד״ה ודעת רד״ק נראה שהכל״י כתולה בכולם כי לא זכר בכל הרי״ם בשום אחד מהם : **ויהי כאחד למחצצרים** יתיר בד״י : **ובהרים** בג״ף:
ו **רק אתה לא תבנה הבית כי בנך** חד מן ה׳ פסוקים דלית בהון אס ומטעים בהון וסימן נמסר במ״ג פרשת חיי שרה : **והחסד** הו״או בגעיא
גם״ס וכן מצאתי בחילופים ב״י לב״א הפך חילופי הדפוס : **הנה שמים** ודמלכים הנה השמים : **עיניך פתחות** במדוייקים חסר וא״ו בתר יו״ד
וכן במסורת כל ספר מלכים פתחת בתרת חסר ד״ה פתחות בתרות בג״ב כן :

ואם

ממקום שבתך מן־השמים ושמעת וסלחת׃ אם־יחטא איש לרעהו ונשא־בו אלה להאלתו
ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה׃ ואתה תשמע מן־השמים ועשית ושפטת את־עבדיך
להשיב לרשע לתת דרכו בראשו ולהצדיק צדיק לתת לו כצדקתו׃ ואם־ינגף חסר י
עמך ישראל לפני אויב כי יחטאו־לך ושבו והודו את־שמך והתפללו והתחננו לפניך בבית
הזה׃ ואתה תשמע מן־השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשיבותם אל־האדמה
אשר־נתתה להם ולאבתיהם׃ בהעצר השמים ולא־יהיה מטר כי יחטאו־
לך והתפללו אל־המקום הזה והודו את־שמך מחטאתם ישובון כי תענם׃ ואתה תשמע
השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי תורם אל־הדרך הטובה אשר ילכו־בה
ונתתה מטר על־ארצך אשר־נתתה לעמך לנחלה׃ רעב כי־יהיה בארץ דבר
כי־יהיה שדפון וירקון ארבה וחסיל כי יהיה כי יצר־לו איביו בארץ שעריו כל־נגע וכל־
מחלה׃ כל־תפלה כל־תחנה אשר יהיה לכל־האדם ולכל עמך ישראל אשר ידעו איש
נגעו ומכאבו ופרש כפיו אל־הבית הזה׃ ואתה תשמע מן־השמים מכון שבתך וסלחת
ונתתה לאיש ככל־דרכיו אשר תדע את־לבבו כי־אתה לבדך ידעת את־לבב בני האדם׃
למען ייראוך ללכת בדרכיך כל־הימים אשר־הם חיים על־פני האדמה אשר נתתה
לאבתינו׃ וגם אל־הנכרי אשר לא־מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה
למען שמך הגדול וידך החזקה וזרועך הנטויה ובאו והתפללו אל־הבית הזה׃ ואתה
תשמע מן־השמים ממכון שבתך ועשית ככל אשר־יקרא אליך הנכרי למען ידעו כל־עמי
הארץ את־שמך וליראה אתך כעמך ישראל ולדעת כי־שמך נקרא על־הבית הזה אשר
בניתי׃ כי־יצא עמך למלחמה על־איביו בדרך אשר תשלחם והתפללו אליך
דרך העיר הזאת אשר בחרת בה והבית אשר־בניתי לשמך׃ ושמעת מן השמים את־
תפלתם ואת־תחנתם ועשית משפטם׃ כי יחטאו־לך כי אין אדם אשר לא־יחטא ואנפת
בם ונתתם לפני אויב ושבום שוביהם אל־ארץ רחוקה או קרובה׃ והשיבו אל־לבבם
בארץ אשר נשבו־שם ושבו והתחננו אליך בארץ שבים לאמר חטאנו העוינו ורשענו׃
ושבו אליך בכל־לבם ובכל־נפשם בארץ שבים אשר־שבו אתם והתפללו דרך ארצם אשר
נתתה לאבותם והעיר אשר בחרת ולבית אשר־בניתי לשמך׃ ושמעת מן־השמים ממכון
שבתך את־תפלתם ואת־תחנתיהם ועשית משפטם וסלחת לעמך אשר חטאו־לך׃ עתה
אלהי יהיו־נא עיניך פתחות ואזניך קשבות לתפלת המקום הזה׃ ועתה קומה יהוה
אלהים לנוחך אתה וארון עזך כהניך יהוה אלהים ילבשו תשועה וחסידיך ישמחו בטוב׃
יהוה אלהים אל־תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך׃ * ובכלות ז
שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העלה והזבחים וכבוד יהוה מלא את־הבית׃
ולא יכלו הכהנים לבוא אל־בית יהוה כי־מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה׃ וכל בני ישראל
ראים ברדת האש וכבוד יהוה על־הבית ויכרעו אפים ארצה על־הרצפה וישתחוו והודות
ליהוה

ואם ינגף הוא״ו בגעיא : והתפללו והתחננו במאריך : בהעצר השמים ודמלכים בהעצר שמים : מחטאתם במקצת דפוסים ישנים כתוב ומחטאתם בוא״ו וטעות מדפיסים הוא שלא הבחינו בין זה לאותו של ספר מלכים שכתוב בו״או וכן במסורת נמסר על כל אחד מהם׳ לית כותיה : כי יצר לו הי״וד במאריך : שבו אותם ד׳ מלרע כמ״ש לקמן סימן כ״ה . קומה מלרע ע״פה : לנוחך הל״מד בגעיא בס״ס : עזך הזין דגושה :

ז מהשמים בספר אחד ישן מגויל כתוב מן השמים וכן נכתב בגיליון מדפוס ויניציאה שנת רצ״ח וטעה הסופר הראשון שכתב כן שהמסורת אומרת מהשמים לית כותיה ואילו מן השמים טובא הוו : הרצפה בס״ס מדוייקים הרי״ש במאריך והפ״א רפויה ועיין מ״ש ביחזקאל מ׳ :

ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: והמלך וכל־העם זבחים זבח לפני יהוה:
ויזבח המלך שלמה את־זבח הבקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו
את־בית האלהים המלך וכל־העם: והכהנים על־משמרותם עמדים והלוים בכלי־שיר
יהוה אשר עשה דויד המלך להדות ליהוה כי־לעולם חסדו בהלל דויד בידם והכהנים
מחצצרים נגדם וכל־ישראל עמדים: ויקדש שלמה את־תוך החצר אשר לפני בית־יהוה יתיר צ
כי־עשה שם העלות ואת חלבי השלמים כי־מזבח הנחשת אשר־עשה שלמה לא יכול
להכיל את־העלה ואת־המנחה ואת־החלבים: ויעש שלמה את־החג בעת ההיא שבעת
ימים וכל־ישראל עמו קהל גדול מאד מלבוא חמת עד־נחל מצרים: ויעשו ביום השמיני
עצרת כי ׀ חנכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים: וביום עשרים ושלשה
לחדש השביעי שלח את־העם לאהליהם שמחים וטובי לב על־הטובה אשר עשה יהוה
לדויד ולשלמה ולישראל עמו:
ויכל שלמה את־בית יהוה ואת־בית המלך ואת כל־הבא על־לב שלמה לעשות בבית־יהוה
ובביתו הצליח: וירא יהוה אל־שלמה בלילה ויאמר לו שמעתי את־תפלתך
ובחרתי במקום הזה לי לבית זבח: הן אעצר השמים ולא־יהיה מטר והן־אצוה על־חגב
לאכול הארץ ואם־אשלח דבר בעמי: ויכנעו עמי אשר נקרא־שמי עליהם ויתפללו
ויבקשו פני וישבו מדרכיהם הרעים ואני אשמע מן־השמים ואסלח לחטאתם וארפא את־
ארצם: עתה עיני יהיו פתחות ואזני קשבות לתפלת המקום הזה: ועתה בחרתי
והקדשתי את־הבית הזה להיות־שמי שם עד־עולם והיו עיני ולבי שם כל־הימים: ואתה
אם־תלך לפני כאשר הלך דויד אביך ולעשות ככל אשר צויתיך וחקי ומשפטי תשמור:
והקימותי את כסא מלכותך כאשר כרתי לדויד אביך לאמר לא־יכרת לך איש מושל
בישראל: ואם־תשובון אתם ועזבתם חקותי ומצותי אשר נתתי לפניכם והלכתם ועבדתם
אלהים אחרים והשתחויתם להם: ונתשתים מעל אדמתי אשר נתתי להם ואת־הבית
הזה אשר הקדשתי לשמי אשליך מעל פני ואתננו למשל ולשנינה בכל־העמים: והבית
הזה אשר היה עליון לכל־עבר עליו ישם ואמר במה עשה יהוה ככה לארץ הזאת ולבית
הזה: ואמרו על אשר עזבו את־יהוה ׀ אלהי אבתיהם אשר הוציאם מארץ מצרים ויחזיקו
באלהים אחרים וישתחוו להם ויעבדום על־כן הביא עליהם את כל־הרעה הזאת: *
ח ויהי מקץ ׀ עשרים שנה אשר בנה שלמה את־בית יהוה ואת־ביתו: והערים
אשר נתן חורם לשלמה בנה שלמה אותם ויושב שם את־בני ישראל: וילך שלמה חמת
צובה ויחזק עליה: ויבן את־תדמר במדבר ואת כל־ערי המסכנות אשר בנה בחמת:
ויבן

מחצצרים יתיר צד״י ועיין לעיל סימן ה׳: וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי וגו׳ פרקא קמא דמועד קטן תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך שיפטר ממנו פעם אחרת דכתיב ביום השמיני שלח את העם (מלכים א ח) וכתיב בדברי הימי׳ וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם וגו׳ מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר שצריך ליפטר ממנו פעם שנייה ופירש רש״י ביום השמיני של חג היינו בעשרים ושתים וכתיב וביום עשרים ושלשה אלמא דבעשרים ושתים ובעשרים ושלשה איפטר מיניה ע״כ׃ וכן פירש רש״י ורד״ק בפירוש הכתוב כאן והכי גרסינן עשרים ושלשה בתוספתא דסכה סוף פ׳ ד׳ ובראשית רבה פרשת ל״ה וכן כתבו התוספות בחגיגה פרק אין דורשין וכן כתוב בכל ספרים שלנו ומה אחד יש להפלא על הרי״ף ורבינו ישעיה הראשון מטראני דגרסי במ״ק וביום עשרים וארבעה לחדש וגם על הנמוקי יוסף אני תמיה שספי׳ כפי גרסתם עיין עליו: הן אעצר בס״ס המדוייקים הע״ן בשוא לבדו: נקרא שמי מחריך בכ״ון: והקדשתי את הבית במקצת דפוסים ישנים אין בשם מלא
ח את וכל שהרא דספרי פליגין עליהון: ויבן את תדמר עיין מ״ש במלכים א׳ סימן ט׳: (אמר הכותב רפאל חיים באזילה המגיה מכל מה שכתב הרב המחבר שם במלכים לא יכולתי להבין את דעתו בזה שהרי יואב הביא דעת רש״י כאן בד״ה ונראה דאליביה התם במלכים קרינן תרמוד ברי״ש בתחלה ודל״ת בסוף ולא הוכיח עליו ולא כחשו ואם כל זה הכית דתדמור ק׳ כד״לת ורי״ש: אבל לפי עניות דעתי נראה להוכיח בבירור דתדמור
קרינן

וַיִּבֶן אֶת־בֵּית חוֹרוֹן הָעֶלְיוֹן וְאֶת־בֵּית חוֹרוֹן הַתַּחְתּוֹן עָרֵי מָצוֹר חוֹמוֹת דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ׃ וְאֶת־
בַּעֲלָת וְאֵת כָּל־עָרֵי הַמִּסְכְּנוֹת אֲשֶׁר־הָיוּ לִשְׁלֹמֹה וְאֵת כָּל־עָרֵי הָרֶכֶב וְאֵת עָרֵי הַפָּרָשִׁים
וְאֵת ׀ כָּל־חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָשַׁק לִבְנוֹת בִּירוּשָׁלַם וּבַלְּבָנוֹן וּבְכֹל אֶרֶץ מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ כָּל־
הָעָם הַנּוֹתָר מִן־הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר לֹא מִיִּשְׂרָאֵל הֵמָּה׃ מִן־בְּנֵיהֶם
אֲשֶׁר נוֹתְרוּ אַחֲרֵיהֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־כִלּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לְמַס עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
וּמִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־נָתַן שְׁלֹמֹה לַעֲבָדִים לִמְלַאכְתּוֹ כִּי־הֵמָּה אַנְשֵׁי מִלְחָמָה וְשָׂרֵי שָׁלִישָׁיו
נצבים ק׳ וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו׃ וְאֵלֶּה שָׂרֵי הַנְּצִיבִים אֲשֶׁר־לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם
הָרֹדִים בָּעָם׃ וְאֶת־בַּת־פַּרְעֹה הֶעֱלָה שְׁלֹמֹה מֵעִיר דָּוִיד לַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה־לָהּ כִּי אָמַר לֹא־
תֵשֵׁב אִשָּׁה לִי בְּבֵית דָּוִיד מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כִּי־קֹדֶשׁ הֵמָּה אֲשֶׁר־בָּאָה אֲלֵיהֶם אֲרוֹן יְהוָה׃
אָז הֶעֱלָה שְׁלֹמֹה עֹלוֹת לַיהוָה עַל מִזְבַּח יְהוָה אֲשֶׁר בָּנָה לִפְנֵי הָאוּלָם׃ וּבִדְבַר־
יוֹם בְּיוֹם לְהַעֲלוֹת כְּמִצְוַת מֹשֶׁה לַשַּׁבָּתוֹת וְלֶחֳדָשִׁים וְלַמּוֹעֲדוֹת שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה בְּחַג
הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת׃ וַיַּעֲמֵד כְּמִשְׁפַּט דָּוִיד־אָבִיו אֶת־מַחְלְקוֹת הַכֹּהֲנִים
עַל־עֲבֹדָתָם וְהַלְוִיִּם עַל־מִשְׁמְרוֹתָם לְהַלֵּל וּלְשָׁרֵת נֶגֶד הַכֹּהֲנִים לִדְבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ וְהַשּׁוֹעֲרִים
בְּמַחְלְקוֹתָם לְשַׁעַר וָשָׁעַר כִּי כֵּן מִצְוַת דָּוִיד אִישׁ־הָאֱלֹהִים׃ וְלֹא סָרוּ מִצְוַת הַמֶּלֶךְ עַל־
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־דָּבָר וְלָאֹצָרוֹת׃ וַתִּכֹּן כָּל־מְלֶאכֶת שְׁלֹמֹה עַד־הַיּוֹם מוּסַד בֵּית־יְהוָה
וְעַד־כְּלֹתוֹ שָׁלֵם בֵּית יְהוָה׃ אָז הָלַךְ שְׁלֹמֹה לְעֶצְיוֹן־גֶּבֶר וְאֶל־אֵילוֹת עַל־שְׂפַת
ו יתירה הַיָּם בְּאֶרֶץ אֱדוֹם׃ וַיִּשְׁלַח־לוֹ חוּרָם בְּיַד־עֲבָדָיו אֳנִיּוֹת וַעֲבָדִים יוֹדְעֵי יָם וַיָּבֹאוּ עִם־עַבְדֵי
שְׁלֹמֹה אוֹפִירָה וַיִּקְחוּ מִשָּׁם אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים כִּכַּר זָהָב וַיָּבִיאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה׃ *
וּמַלְכַּת־שְׁבָא שָׁמְעָה אֶת־שֵׁמַע שְׁלֹמֹה וַתָּבוֹא לְנַסּוֹת אֶת־שְׁלֹמֹה בְחִידוֹת
ט בִּירוּשָׁלַם בְּחַיִל כָּבֵד מְאֹד וּגְמַלִּים נֹשְׂאִים בְּשָׂמִים וְזָהָב לָרֹב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתָּבוֹא אֶל־שְׁלֹמֹה
וַתְּדַבֵּר עִמּוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבָהּ׃ וַיַּגֶּד־לָהּ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־דְּבָרֶיהָ וְלֹא־נֶעְלַם
דָּבָר מִשְּׁלֹמֹה אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ׃ וַתֵּרֶא מַלְכַּת־שְׁבָא אֵת חָכְמַת שְׁלֹמֹה וְהַבַּיִת אֲשֶׁר
בָּנָה׃ וּמַאֲכַל שֻׁלְחָנוֹ וּמוֹשַׁב עֲבָדָיו וּמַעֲמַד מְשָׁרְתָיו וּמַלְבּוּשֵׁיהֶם וּמַשְׁקָיו וּמַלְבּוּשֵׁיהֶם
וַעֲלִיָּתוֹ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא־הָיָה עוֹד בָּהּ רוּחַ׃ וַתֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֱמֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי בְּאַרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־חָכְמָתֶךָ׃ וְלֹא־הֶאֱמַנְתִּי לְדִבְרֵיהֶם עַד אֲשֶׁר־בָּאתִי וַתִּרְאֶינָה
עֵינַי וְהִנֵּה לֹא הֻגַּד־לִי חֲצִי מַרְבִּית חָכְמָתֶךָ יָסַפְתָּ עַל־הַשְּׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמָעְתִּי׃ אַשְׁרֵי
אֲנָשֶׁיךָ וְאַשְׁרֵי עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה הָעֹמְדִים לְפָנֶיךָ תָּמִיד וְשֹׁמְעִים אֶת־חָכְמָתֶךָ׃ יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בָּרוּךְ אֲשֶׁר חָפֵץ בְּךָ לְתִתְּךָ עַל־כִּסְאוֹ לְמֶלֶךְ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאַהֲבַת אֱלֹהֶיךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְהַעֲמִידוֹ לְעוֹלָם וַיִּתֶּנְךָ עֲלֵיהֶם לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה׃ וַתִּתֵּן לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים ׀
כִּכַּר זָהָב וּבְשָׂמִים לָרֹב מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה וְלֹא הָיָה כַּבֹּשֶׂם הַהוּא אֲשֶׁר נָתְנָה מַלְכַּת־שְׁבָא
לַמֶּלֶךְ

קרינן כד"לת ורי"ם וליכא הפרשנין סבא דד"ה והתם דמלכים נגד סברת רש"י ספרי במסורת מערבא אות דל"ת כמכי בני מילי דקריין חד ד"לת וחד
רי"ם ולא כמנה דין בהדייהו ותו דהיכו מתרי מילי דחסר דל"ת וקריין וכי תימא דהא לא קשיא כיון דמתחלפין סד"לת וסרי"ש בקריין דסרי רי"ש
דבסוף מתמצינ תיבותא ינקיטו דלת דחסרא וסדי חסוף תיבותא חפ"ס קשיא דא"כ ליכא דהאי רי"ש דבסוף קרינן לה ד"לת וזה לא אריא דהרי בירמיה
ל"א במסרו ד' מלין דכתי' רי"ש קרי' דל"ת ולית דין בהדייהו גם רד"ק סדרכו לסוכיה על כל הכי מילי דהכי קראי דמלכי' וד"ה דאית' הפרס ביכייהו
לא כתב מתומה וכן בכ"ר פ' ג' ובתוב תדמור כד"לת ורי"ם וכ"כ בעל מתכות כהונה ה"ג תדמור וס' הוא בד"ה ויבן את תדמור עכ"ל ואית' ספרי סכתוב
סס במתכות כהונה ה"ג תרמוד הא ליתא ספרי הביא ראיה מס' דד"ה וליכא דב"ע כתי' כד"לת ורי"ם ע"כ) **שרי הנציבים** הנצבים ק' : **העלה** בחטף
סגול ס"ת"ין : **בנה לה** במתריך סכ"ת : **מוסף** דגש נס"מך במדויקים ועיין ישעיה כ"ח : **וישלח לו** מתריך בי"וד : **אוניות** יתיר וא"ו :
ט **ומלכת שבא שמעה** במתריך המ"ס מלכת וסי"ן שמעה : **את שמע** בכל מדויקים הסי"ן בציר"י, ומסו' עליו ה' יבן במסו' ה' קמצין וסי' כפ' ויבא :

לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה׃ וְגַם עַבְדֵי חִירָם וְעַבְדֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר־הֵבִיאוּ זָהָב מֵאוֹפִיר הֵבִיאוּ עֲצֵי חורם
אַלְגּוּמִּים וְאֶבֶן יְקָרָה׃ וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ אֶת־עֲצֵי הָאַלְגּוּמִּים מְסִלּוֹת לְבֵית־יְהוָה וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ
וְכִנֹּרוֹת וּנְבָלִים לַשָּׁרִים וְלֹא־נִרְאוּ כָהֵם לְפָנִים בְּאֶרֶץ יְהוּדָה׃ וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַּת־
שְׁבָא אֶת־כָּל־חֶפְצָהּ אֲשֶׁר שָׁאָלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר־הֵבִיאָה אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתַּהֲפֹךְ וַתֵּלֶךְ לְאַרְצָהּ הִיא
וַעֲבָדֶיהָ׃ וַיְהִי מִשְׁקַל הַזָּהָב אֲשֶׁר־בָּא לִשְׁלֹמֹה בְּשָׁנָה אֶחָת שֵׁשׁ מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ כִּכְּרֵי זָהָב׃ לְבַד מֵאַנְשֵׁי הַתָּרִים וְהַסֹּחֲרִים מְבִיאִים וְכָל־מַלְכֵי עֲרַב וּפַחוֹת
הָאָרֶץ מְבִיאִים זָהָב וָכֶסֶף לִשְׁלֹמֹה׃ וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מָאתַיִם צִנָּה זָהָב שָׁחוּט שֵׁשׁ
מֵאוֹת זָהָב שָׁחוּט יַעֲלֶה עַל־הַצִּנָּה הָאֶחָת׃ וּשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת מָגִנִּים זָהָב שָׁחוּט שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
זָהָב יַעֲלֶה עַל־הַמָּגֵן הָאֶחָת וַיִּתְּנֵם הַמֶּלֶךְ בְּבֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן׃ וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ
כִּסֵּא־שֵׁן גָּדוֹל וַיְצַפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר׃ וְשֵׁשׁ מַעֲלוֹת לַכִּסֵּא וְכֶבֶשׁ בַּזָּהָב לַכִּסֵּא מָאֳחָזִים וְיָדוֹת
מִזֶּה וּמִזֶּה עַל־מְקוֹם הַשָּׁבֶת וּשְׁנַיִם אֲרָיוֹת עֹמְדִים אֵצֶל הַיָּדוֹת׃ וּשְׁנֵים עָשָׂר אֲרָיוֹת עֹמְדִים
שָׁם עַל־שֵׁשׁ הַמַּעֲלוֹת מִזֶּה וּמִזֶּה לֹא־נַעֲשָׂה כֵן לְכָל־מַמְלָכָה׃ וְכֹל כְּלֵי מַשְׁקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
זָהָב וְכֹל כְּלֵי בֵית־יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה׃ כִּי־אֳנִיּוֹת
לַמֶּלֶךְ הֹלְכוֹת תַּרְשִׁישׁ עִם עַבְדֵי חוּרָם אַחַת לְשָׁלוֹשׁ שָׁנִים תָּבוֹאנָה ׀ אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ נֹשְׂאוֹת
זָהָב וָכֶסֶף שֶׁנְהַבִּים וְקוֹפִים וְתוּכִּיִּים׃ וַיִּגְדַּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכֹּל מַלְכֵי הָאָרֶץ
לְעֹשֶׁר וְחָכְמָה׃ וְכֹל מַלְכֵי הָאָרֶץ מְבַקְשִׁים אֶת־פְּנֵי שְׁלֹמֹה לִשְׁמֹעַ אֶת־חָכְמָתוֹ אֲשֶׁר־
נָתַן הָאֱלֹהִים בְּלִבּוֹ׃ וְהֵם מְבִיאִים אִישׁ מִנְחָתוֹ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂלָמוֹת נֵשֶׁק וּבְשָׂמִים
סוּסִים וּפְרָדִים דְּבַר־שָׁנָה בְּשָׁנָה׃
וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבַּעַת אֲלָפִים אֻרְיוֹת סוּסִים וּמַרְכָּבוֹת וּשְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים וַיַּנִּיחֵם בְּעָרֵי
הָרֶכֶב וְעִם־הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלִָם׃ וַיְהִי מוֹשֵׁל בְּכָל־הַמְּלָכִים מִן־הַנָּהָר וְעַד־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד
גְּבוּל מִצְרָיִם׃ וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלִַם כָּאֲבָנִים וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר־
בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב׃ וּמוֹצִיאִים סוּסִים מִמִּצְרַיִם לִשְׁלֹמֹה וּמִכָּל־הָאֲרָצוֹת׃ וּשְׁאָר דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה
הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרוֹנִים הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־דִּבְרֵי נָתָן הַנָּבִיא וְעַל־נְבוּאַת אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי
וּבַחֲזוֹת יֶעְדִּי הַחֹזֶה עַל־יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט׃ וַיִּמְלֹךְ שְׁלֹמֹה בִּירוּשָׁלִַם עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים יעדו
שָׁנָה׃ וַיִּשְׁכַּב שְׁלֹמֹה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּעִיר דָּוִיד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ רְחַבְעָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ *
י וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֶמָה כִּי שְׁכֶם בָּאוּ כָל־יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ׃ וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וְהוּא בְמִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּרַח מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וַיָּשָׁב יָרָבְעָם מִמִּצְרָיִם׃
וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ־לוֹ וַיָּבֹא יָרָבְעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיְדַבְּרוּ אֶל־רְחַבְעָם לֵאמֹר׃ אָבִיךָ הִקְשָׁה אֶת־
עלנו

וגם עבדי חירם חורם ק׳ ובמלה זו רבו החילופים בספרים והנסחא הישרה והנכונה כמו שכתבתי דכתיב חירם ביו״ד וק׳ חורם בו״או וברחתי מאחרים דטעות אשכחנא בירורא דהכי מילתא במס׳ פרשת ויסלח דאמרה הכי יעוש חד מן ב׳ זוגין מן ג׳ ג׳ דכתיבין יו״ד במצעות תיבותא וקרי וא״ו וסימן יעוש חורם. יעוש ואהליבמה ילדה את יעוש. ואלה היו בני אהליבמה וכני ידיעאל כלהן וגו׳ (ד״ה א ז) חירם וישלח חירם מלך צר (ד״ה א יד) וגם עבדי חירם ועבדי דהכא. ויכל חירם לעשות דד״ה ב ה׳ תניינא דפסוק ויעש חורם את הסירות כנראה לי להגיה במסרה הנזכרת ומייתי לה בתי במסרה רבתא אות החי״ת חורם ג׳ כתיב יו״ד וכו׳ ומ״ש שם וישמע חירם ר״ל וישלח חירם כדלעיל: **עצי אלגומים** כתוב אחד אומר בס׳ מלכים אלמגים וכתוב א׳ אומר בד״ה אלגומים ויש בו דרש בפסיקתא הביאה רש״י ז״ל: **למלכת שבא** במוריך המ״ס: **וכבש בזהב** כרוב המדוייקים בס״ן ימנית כלשון בכי אדם המורגל במשכה עלה בכבש וגו׳ וכן דעת רד״ק בשרשים: **מאחזים** הא׳ לפתחטף קמץ: **והם מביאים איש מנחתו** קדמאה דמלכים והמה מביאים איש מנחתו תניינא דד״ה והם מביאים איש מנחתו וחד פ׳ סי׳ המה ישאו את המשכן ואת כל אשר בו והם ישרתהו: **סוסים ופרדים** בדפוס ישן כתיב וסוסים וטעות הוא: **ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארוית סוסים** ובס׳ מלכים ארות ובסנהדרין פ׳ כ״ג רמינן דהכא כתיב ארבעת אלפים ובס׳ מלכים ארבעים אלף הא כיצד אם ארבעים אלף איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ארבעת אלפים ארוות ואם ארבעת אלפים איצטבלאות היו כל א׳ וא׳ היו בו ארבעים אלף ארוות וכ״הג איתא בב״ר סוף פ״א וחדא מהכי שנוי נקט ועיין בפירושי המפרשים מלכים א׳ ד׳ ובכלי יקר: **הלא הם כתובים** במקצת מדוייקים הלא כתיב חסר וא״ו גם לא במסו׳ עם המלאים דס׳ כתובים: **יעדי** יעדו ק׳

וזאמר

עלנו ועתה הקל מעבדת אביך הקשה ומעלו הכבד אשר־נתן עלינו ונעבדך: ויאמר
אלהם עוד שלשת ימים ושובו אלי וילך העם: ויועץ המלך רחבעם את־הזקנים אשר־
היו עמדים לפני שלמה אביו בהיתו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב לעם־הזה דבר:
וידברו אליו לאמר אם־תהיה לטוב להעם הזה ורציתם ודברת אליהם דברים טובים והיו
לך עבדים כל־הימים: ויעזב את־עצת הזקנים אשר יעצהו ויועץ את־הילדים אשר גדלו
אתו העמדים לפניו: ויאמר אלהם מה אתם נועצים ונשיב דבר את־העם הזה אשר דברו
אלי לאמר הקל מן־העל אשר־נתן אביך עלינו:
וידברו אתו הילדים אשר גדלו אתו לאמר כה תאמר לעם אשר־דברו אליך לאמר אביך
הכביד את־עלנו ואתה הקל מעלינו כה תאמר אלהם קטני עבה ממתני אבי: ועתה אבי
העמיס עליכם על כבד ואני אסיף על־עלכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבים:
ויבא ירבעם וכל־העם אל־רחבעם ביום השלשי כאשר דבר המלך לאמר שובו
אלי ביום השלשי: ויענם המלך קשה ויעזב המלך רחבעם את עצת הזקנים: וידבר
אלהם כעצת הילדים לאמר אכביד את־עלכם ואני אסיף עליו אבי יסר אתכם בשוטים ואני
בעקרבים: ולא־שמע המלך אל־העם כי־היתה נסבה מעם האלהים למען
הקים יהוה את־דברו אשר דבר ביד אחיהו השילוני אל־ירבעם בן־נבט: וכל־ישראל כי
לא־שמע המלך להם וישיבו העם את־המלך לאמר מה־לנו חלק בדויד ולא־נחלה בבן־
ישי איש לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דויד וילך כל־ישראל לאהליו:
ובני ישראל הישבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם: וישלח המלך רחבעם את־
הדרם אשר על־המס וירגמו־בו בני־ישראל אבן וימת והמלך רחבעם התאמץ לעלות
במרכבה לנוס ירושלם: ויפשעו ישראל בבית דויד עד היום הזה: *
ויבא רחבעם ירושלם ויקהל את־בית יהודה ובנימן מאה ושמונים אלף בחור עשה יא
מלחמה להלחם עם־ישראל להשיב את־הממלכה לרחבעם: ויהי דבר־יהוה
אל־שמעיהו איש־האלהים לאמר: אמר אל־רחבעם בן־שלמה מלך יהודה ואל כל־
ישראל ביהודה ובנימן לאמר: כה אמר יהוה לא־תעלו ולא־תלחמו עם־אחיכם שובו
איש לביתו כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את־דברי יהוה וישבו מלכת אל־ירבעם:
וישב רחבעם בירושלם ויבן ערים למצור ביהודה: ויבן את־בית־לחם ואת־עיטם ואת־
תקוע: ואת־בית־צור ואת־שוכו ואת־עדלם: ואת־גת ואת־מרשה ואת־זיף: ואת־
אדורים ואת־לכיש ואת־עזקה: ואת־צרעה ואת־אילון ואת־חברון אשר ביהודה ובבנימן
ערי מצורות: ויחזק את־המצורות ויתן בהם נגידים ואצרות מאכל ושמן ויין: ובכל־
עיר ועיר צנות ורמחים ויחזקם להרבה מאד ויהי־לו יהודה ובנימן: והכהנים והלוים
אשר

ויאמר אלהם עוד שלשת ימים וכס׳ שמואל לכו עוד שלשת ימים וכתב ר׳ יונה בספר הרקמה שאף כאן הכוונה לומר לכו עוד כאשר נאמר בנוסחא השנית: קטני הקו״ף בקמץ והטי״ת בקמץ חטוף מפני דגשות הנו״ן וכן חברו במלכים כמ״ש שם ולית דכוותהון בקריה: העמים ברוב ספרים כ״י מדוייקים העי״ן בשוא לבדו וכן חברו דמלכים: וידבר אלהם כעצת הילדים לאמר אכביד את עלכם ואני אסיף עליו בספרים הדפוס כתוב לאמר אבי הכביד את עלכם וגו׳ וכבר חקרתי על הנוסחאות הישנות מספרד ושאר ארצות כתובים על הגוילים יותר משלש מאות שנה ובכולן כתוב אכביד את עלכם וכן תמצא מפורש בפי׳ רד״ק הנס הלוס ראיתי בספרו של החכם ר׳ מנחם די לונזאנו שהגיה כן וכתב שכן מצא בששה ספרים כתובי יד ובמכלל יופי כתוב אבי אכביד וצריך למחוק אבי: וכל ישראל כי לא שמע בהרבה מקראות מהדפוס כתוב וכל ישראל ראו כי לא שמע וטעות גמור הוא כי בכל ספרים כ״י הקדמונים אין בהם מלת ראו וכן כתב ר׳ יונה בס׳ הרקמה שר״ל וירא כל ישראל כאשר נאמר בנוסחא השנית או רונה וכל ישראל ראו: איש לאהליך ישראל זה א׳ מן י״ח מלין תקון סופרים וכבר ביררתי ענין זה בזכריה ב׳ ובמלכים א׳ י״ב:

בן

אשר בכל־ישראל התיצבו עליו מכל־גבולם׃ כי־עזבו הלוים את־מגרשיהם ואחזתם וילכו
ליהודה ולירושלם כי־הזניחם ירבעם ובניו מכהן ליהוה׃ ויעמד־לו כהנים לבמות
ולשעירים ולעגלים אשר עשה׃ ואחריהם מכל שבטי ישראל הנתנים את־לבבם לבקש
את־יהוה אלהי ישראל באו ירושלם לזבוח ליהוה אלהי אבותיהם׃ ויחזקו את־מלכות
יהודה ויאמצו את־רחבעם בן־שלמה לשנים שלוש כי הלכו בדרך דויד ושלמה לשנים
בת ק׳ שלוש׃ ויקח־לו רחבעם אשה את־מחלת בן־ירימות בן־דויד אביהיל בת־
אליאב בן־ישי׃ ותלד לו בנים את־יעוש ואת־שמריה ואת־זהם׃ ואחריה לקח את־
מעכה בת־אבשלום ותלד לו את־אביה ואת־עתי ואת־זיזא ואת־שלמית׃ ויאהב רחבעם
את־מעכה בת־אבשלום מכל־נשיו ופילגשיו כי נשים שמונה־עשרה נשא ופילגשים ששים
ויולד עשרים ושמונה בנים וששים בנות׃ ויעמד לראש רחבעם את־אביה בן־מעכה
לנגיד באחיו כי להמליכו׃ ויבן ויפרץ מכל־בניו לכל־ארצות יהודה ובנימן לכל ערי
יב המצרות ויתן להם המזון לרב וישאל המון נשים׃ * ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחזקתו
עזב את־תורת יהוה וכל־ישראל עמו׃ ויהי בשנה החמישית למלך
רחבעם עלה שישק מלך־מצרים על־ירושלם כי מעלו ביהוה׃ באלף ומאתים רכב
ובששים אלף פרשים ואין מספר לעם אשר־באו עמו ממצרים לובים סכיים וכושים׃
וילכד את־ערי המצרות אשר ליהודה ויבא עד־ירושלם׃ ושמעיה הנביא
בא אל־רחבעם ושרי יהודה אשר־נאספו אל־ירושלם מפני שישק ויאמר להם כה־אמר
יהוה אתם עזבתם אתי ואף־אני עזבתי אתכם ביד־שישק׃ ויכנעו שרי־ישראל והמלך
ויאמרו צדיק יהוה׃ ובראות יהוה כי נכנעו היה דבר־יהוה אל־שמעיה לאמר נכנעו לא
אשחיתם ונתתי להם כמעט לפליטה ולא־תתך חמתי בירושלם ביד־שישק׃ כי יהיו־לו
לעבדים וידעו עבודתי ועבודת ממלכות הארצות׃ ויעל שישק מלך־מצרים
על־ירושלם ויקח את־אצרות בית־יהוה ואת־אצרות בית המלך את־הכל לקח ויקח את־
מגני הזהב אשר עשה שלמה׃ ויעש המלך רחבעם תחתיהם מגני נחשת והפקיד על־
יד שרי הרצים השמרים פתח בית המלך׃ ויהי מדי־בוא המלך בית יהוה באו הרצים
ונשאום והשבום אל־תא הרצים׃ ובהכנעו שב ממנו אף־יהוה ולא להשחית לכלה וגם
ביהודה היה דברים טובים׃ ויתחזק המלך רחבעם בירושלם וימלך כי בן־
ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו ושבע עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר־בחר
יהוה לשום את־שמו שם מכל שבטי ישראל ושם אמו נעמה העמנית׃ ויעש הרע כי
לא הכין לבו לדרוש את־יהוה׃ ודברי רחבעם הראשנים והאחרונים הלא־הם כתובים
בדברי שמעיה הנביא ועדו החזה להתיחש ומלחמות רחבעם וירבעם כל־הימים׃ וישכב
רחבעם עם־אבתיו ויקבר בעיר דויד וימלך אביה בנו תחתיו׃ *

בשנת

יב בן ירימות בת ק׳ : אביהיל ד׳ בה״א נקריה כוליה ולית דכוותהון ועיין מ״ש בד״ה א׳ סימן כ׳ : ויבן ד׳ קמץ בקריה וסי׳ ויבן עלי סמוכה
א׳ ג ויבן דוד סמיכה ב י״ב ויבן ויפרץ ויבן וידבר עמי לכימה ט׳ : לכל ארצות בלמ״ד בנ״א : וכחזקתו בכ״ף כמ״ש לקמן סי׳ כ״ו :
ובראות במקצת ספרים כתוב וכראות בכ״ף ורבו אותן שכתוב ובראות בבי״ת : ושבע עשרה הוא״ו במאריך והרבה מדוייקים הסי״ן דגושה
ופתח ויציין מ״ש ישיפטים ה׳ ובגליון אחד מטוליטילה מצאתי כתוב ב׳ בטעם לדעת ר׳ פינחס יאיר מצאתי בס׳ אחר ג׳ בטעם וסימנ׳ ושבע עשרה
שנה ומלך בירושלם ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה קהלת ו׳ ע״כ וצ׳ של דבר ר״ל שפסוקים אלה הם שוים בטעמיהם עיין עליהם:
ומלחמות רחבעם וירבעם בספר א׳ מטוליטולא כמחק וא״ו וירבעם ונכתב רחבעם עם ירבעם וכן הוא במאיר כתיב ולא מצאתי כן בספרים
אחרים

יג בשנת שמונה עשרה למלך ירבעם וימלך אביה על־יהודה׃ שלוש שנים מלך בירושלם
ושם אמו מיכיהו בת־אוריאל מן־גבעה ומלחמה היתה בין אביה ובין ירבעם׃ ויאסר אביה
את־המלחמה בחיל גבורי מלחמה ארבע־מאות אלף איש בחור וירבעם ערך עמו מלחמה
בשמונה מאות אלף איש בחור גבור חיל׃ ויקם אביה מעל להר צמרים
אשר בהר אפרים ויאמר שמעוני ירבעם וכל־ישראל׃ הלא לכם לדעת כי יהוה ׀ אלהי
ישראל נתן ממלכה לדויד על־ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח׃ ויקם ירבעם בן־נבט
עבד שלמה בן־דויד וימרד על־אדניו׃ ויקבצו עליו אנשים רקים בני בליעל ויתאמצו על־
רחבעם בן־שלמה ורחבעם היה נער ורך־לבב ולא התחזק לפניהם׃ ועתה ׀ אתם
אמרים להתחזק לפני ממלכת יהוה ביד בני דויד ואתם המון רב ועמכם עגלי זהב אשר
עשה לכם ירבעם לאלהים׃ הלא הדחתם את־כהני יהוה את־בני אהרן והלוים ותעשו
לכם כהנים כעמי הארצות כל־הבא למלא ידו בפר בן־בקר ואילם שבעה והיה כהן
ללא אלהים׃

ואנחנו יהוה אלהינו ולא עזבנהו וכהנים משרתים ליהוה בני אהרן והלוים במלאכת
ומקטרים ליהוה עלות בבקר־בבקר ובערב־בערב וקטרת־סמים ומערכת לחם על־השלחן
הטהור ומנורת הזהב ונרתיה לבער בערב בערב כי־שמרים אנחנו את־משמרת יהוה
אלהינו ואתם עזבתם אתו׃ והנה עמנו בראש האלהים ׀ וכהניו וחצצרות התרועה להריע
עליכם בני ישראל אל־תלחמו עם־יהוה אלהי־אבתיכם כי־לא תצליחו׃ וירבעם הסב
את־המארב לבוא מאחריהם ויהיו לפני יהודה והמארב מאחריהם׃ ויפנו יהודה והנה
יתיר צדי להם המלחמה פנים ואחור ויצעקו ליהוה והכהנים מחצצרים בחצצרות׃ ויריעו איש
יהודה ויהי בהריע איש יהודה והאלהים נגף את־ירבעם וכל־ישראל לפני אביה ויהודה׃
וינוסו בני־ישראל מפני יהודה ויתנם אלהים בידם׃ ויכו בהם אביה ועמו מכה רבה
ויפלו חללים מישראל חמש־מאות אלף איש בחור׃ ויכנעו בני־ישראל בעת ההיא ויאמצו
בני יהודה כי נשענו על־יהוה אלהי אבותיהם׃ וירדף אביה אחרי ירבעם וילכד ממנו
עפרין ק׳ ערים את־בית־אל ואת־בנותיה ואת־ישנה ואת־בנותיה ואת־עפרון ובנתיה׃ ולא־עצר כח
ירבעם עוד בימי אביהו ויגפהו יהוה וימת׃ ויתחזק אביהו וישא־לו נשים
ארבע עשרה ויולד עשרים ושנים בנים ושש עשרה בנות׃ ויתר דברי אביה ודרכיו
ודבריו כתובים במדרש הנביא עדו׃ וישכב אביה עם־אבתיו ויקברו אתו בעיר דויד וימלך
יד אסא בנו תחתיו בימיו שקטה הארץ עשר שנים׃ * ויעש אסא הטוב
והישר בעיני יהוה אלהיו׃ ויסר את־מזבחות הנכר והבמות וישבר את־המצבות ויגדע
את־האשרים׃ ויאמר ליהודה לדרוש את־יהוה אלהי אבותיהם ולעשות התורה
והמצוה׃ ויסר מכל־ערי יהודה את־הבמות ואת־החמנים ותשקט הממלכה לפניו׃

ויבן

יג אחרים מדוייקים : ויאסר אביה י"ס בהא"לף נחטף סגול ועל המסורת יש לסמוך האומרת בפרשת מקץ על ויאסר אתו לעיניהם לית רפי וכל
כתפתיות דסימון דכותיה ועיין מ"ש שם : במלאכת מ"ס רפה וכפל נ"כ הנסיא מהכי"ת רד"ק בפירוש ומכלול דף כ"א ור' יונה בספר הרקמה :
אל תלחמו ג' בטעם מאריך ותברא כמלה חדא ומלך ביניהון וסי' יתעלו על ספת יחזקאל ל"ו אל תלחמו עם ה' וידרש יחזקיהו על הכהנים
ד"ה ב' ל"א : את המארב וגו' והמארב מאחריהם בס"ס האל"ף בסוא לבדו כמ"ש ביהושע ח' ותילים י' : מחצצרים יתיר צד"י ועיין לעיל
סימן ה' : ואת עפרון ובנתיה עפרין קרי :

ויבן ערי מצורה ביהודה כי־שקטה הארץ ואין־עמו מלחמה בשנים האלה כי־הניח יהוה
לו: ויאמר ליהודה נבנה׀ את־הערים האלה ונסב חומה ומגדלים דלתים
ובריחים עודנו הארץ לפנינו כי דרשנו את־יהוה אלהינו דרשנו וינח לנו מסביב ויבנו
ויצליחו: ויהי לאסא חיל נשא צנה ורמח מיהודה שלש מאות אלף ומבנימן
נשאי מגן ודרכי קשת מאתים ושמונים אלף כל־אלה גבורי חיל: ויצא אליהם זרח הכושי
בחיל אלף אלפים ומרכבות שלש מאות ויבא עד־מרשה: ויצא אסא לפניו ויערכו
מלחמה בגיא צפתה למרשה: ויקרא אסא אל־יהוה אלהיו ויאמר יהוה אין־עמך לעזור
בין רב לאין כח עזרנו יהוה אלהינו כי־עליך נשענו ובשמך באנו על־ההמון הזה יהוה
אלהינו אתה אל־יעצר עמך אנוש: ויגף יהוה את־הכושים לפני אסא ולפני
יהודה וינסו הכושים: וירדפם אסא והעם אשר־עמו עד־לגרר ויפל מכושים לאין להם
מחיה כי־נשברו לפני־יהוה ולפני מחנהו וישאו שלל הרבה מאד: ויכו את כל־הערים
סביבות גרר כי־היה פחד־יהוה עליהם ויבזו את־כל־הערים כי־ביזה רבה היתה בהם: וגם־
טו אהלי מקנה הכו וישבו צאן לרב וגמלים וישבו ירושלם: * ועזריהו בן־
עודד היתה עליו רוח אלהים: ויצא לפני אסא ויאמר לו שמעוני אסא וכל־יהודה ובנימן
יהוה עמכם בהיותכם עמו ואם־תדרשהו ימצא לכם ואם־תעזבהו יעזב אתכם: וימים
רבים לישראל ללא׀ אלהי אמת וללא כהן מורה וללא תורה: וישב בצר־לו על־יהוה
אלהי ישראל ויבקשהו וימצא להם: ובעתים ההם אין שלום ליוצא ולבא כי מהומות
רבות על כל־יושבי הארצות:
וכתתו גוי־בגוי ועיר בעיר כי־אלהים הממם בכל־צרה: ואתם חזקו ואל־ירפו ידיכם כי
יש שכר לפעלתכם: וכשמע אסא הדברים האלה והנבואה עדד הנביא
התחזק ויעבר השקוצים מכל־ארץ יהודה ובנימן ומן־הערים אשר לכד מהר אפרים ויחדש
את־מזבח יהוה אשר לפני אולם יהוה: ויקבץ את־כל־יהודה ובנימן והגרים עמהם
מאפרים ומנשה ומשמעון כי־נפלו עליו מישראל לרב בראתם כי־יהוה אלהיו עמו:
ויקבצו ירושלם בחדש השלישי לשנת חמש־עשרה למלכות אסא: ויזבחו
ליהוה ביום ההוא מן־השלל הביאו בקר שבע מאות וצאן שבעת אלפים: ויבאו בברית
לדרוש את־יהוה אלהי אבותיהם בכל־לבבם ובכל־נפשם: וכל אשר לא־ידרש ליהוה
אלהי־ישראל יומת למן־קטן ועד־גדול למאיש ועד־אשה: וישבעו ליהוה בקול גדול
ובתרועה

יד **ויבן ערי מצורה ביהודה** פ"ק דמגלה אר"ל לוד ואונו וגי החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו הכי יהושע בנינהי והא אלפעל בנינהי
דכתיב בד"ה א' ח ובני אלפעל עבר ומשעם ושמד הוא בנה את אונו ואת לד ובנתיה ולטעמיך אסא בנינהי דכתיב ויחזק אסא את הערים
הבצורות אשר ליהודה כ"א אמר ר' אלעזר הכי מוקפות וכו' אלא מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו וחרוב בימי פלגש בגבעה ואתא אלפעל בנינהי
והדר איגפול והדר אסא ושפיצינהו פי' החזיק את בדקיהן דיקא נמי דכתיב **ויחזק** אסא ולא כתיב **ויבן** ס"מ כך היא הגירסא במדרשי השמעו'
רמז מ"ו במלכים ורמז אלף ע"ז בד"ה ולשון רש"י ויחזק אסא אינו בכל המקרא אבל מקרא אחר כתב ויבן ערים ביהודה דיקא נמי לא גרסינן עכ"ל
ובכל ספרים שלנו כתוב **ויבן ערי מצורה ביהודה** ובשירוך ערך שפ"ן גרים דיקא נמי דכתיב ויבן אסא את הערים הבצורות אשר ביהודה וכי כל
הערים אסא בנאן אלא בנויות היו ושפיצינהו כך יש לומר אלפעל שפיצינהו ס"א דיקא נמי דכתיב ויאמר ליהודה נבנה את הערים הבצורות מכלל
דערים בצורות הוו מעיקרא ס"מ ע"כ ובכר כתבתי בד"ה א' ה' ובתילים סי' פ"ל דדרך הגמרא לקצר או להאריך בפסוקים כדי לפרש הדרשות כפי
הענין וסברתם של חכמי הגמרא והמשכילים יבינו: **דלתים ובריחים** כל בריחם שבמקרא חסר יו"ד תנייגא חוץ מזה שהוא מלא: **ויקרא אסא**
אל ה' אלהיו ד' פסוקים דאית בהון שם הקדוש ד' פעמים וסי' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו פ' בהעלותך ואם מסא ה' ירמיה כ"ג קול ששון
טו וקול שמחה ירמיה ל"ג ויקרא אסא: **עמך לעזור** בס"ס העי"ן בשוא לבד: **עליך נשענו** הנו"ן דגושה: **ויבזו** הזי"ן דגושה: **ויאמר לו שמעוני**
באילופי מערבאי ומדנחאי אשר אחנו בדפוס כתוב למערבאי שמעוני למדנחאי שמעוני מלא ובכל ספרים שלנו מלא כמדנחאי ואע"פי שאין אנו
סומכים עליהם מצאנו פעמים רבות שהספרים כמערבאי מתיישבים: **וכתתו** קמ"ץ בשורק ובדפוס כפולי כתוב **וכתתו** בחירק וטעות הוא כי המסו'
אומרת **וכתתו** ג' בחירק וסי' **וכתתו** חרבותם לאתים **וכתתו** חרבותיהם במיכה **וכתתו** את הארץ דזכריה:

וּבִתְרוּעָה וּבַחֲצֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפָרוֹת׃ וַיִּשְׂמְחוּ כָל־יְהוּדָה עַל־הַשְּׁבוּעָה כִּי בְכָל־לְבָבָם נִשְׁבָּעוּ
וּבְכָל־רְצוֹנָם בִּקְשֻׁהוּ וַיִּמָּצֵא לָהֶם וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב׃ וְגַם־מַעֲכָה אֵם ׀ אָסָא הַמֶּלֶךְ
הֱסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה לַאֲשֵׁרָה מִפְלָצֶת וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת־מִפְלַצְתָּהּ וַיָּדֶק וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל
קִדְרוֹן׃ וְהַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל רַק לְבַב־אָסָא הָיָה שָׁלֵם כָּל־יָמָיו׃ וַיָּבֵא אֶת־קָדְשֵׁי
אָבִיו וְקָדָשָׁיו בֵּית הָאֱלֹהִים כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים׃ וּמִלְחָמָה לֹא הָיָתָה עַד שְׁנַת־שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ
יו לְמַלְכוּת אָסָא׃ * בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וָשֵׁשׁ לְמַלְכוּת אָסָא עָלָה בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־הָרָמָה לְבִלְתִּי תֵּת יוֹצֵא וָבָא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ וַיֹּצֵא אָסָא
כֶּסֶף וְזָהָב מֵאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל־בֶּן־הֲדַד מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדַרְמֶשֶׂק
לֵאמֹר׃ בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי לְךָ כֶּסֶף וְזָהָב לֵךְ הָפֵר בְּרִיתְךָ
אֶת־בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלֶה מֵעָלָי׃ וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדַד אֶל־הַמֶּלֶךְ אָסָא וַיִּשְׁלַח אֶת־שָׂרֵי
הַחֲיָלִים אֲשֶׁר־לוֹ אֶל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּ אֶת־עִיּוֹן וְאֶת־דָּן וְאֵת אָבֵל מָיִם וְאֵת כָּל־מִסְכְּנוֹת עָרֵי
נַפְתָּלִי׃ וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ בַּעְשָׁא וַיֶּחְדַּל מִבְּנוֹת אֶת־הָרָמָה וַיַּשְׁבֵּת אֶת־מְלַאכְתּוֹ׃
וְאָסָא הַמֶּלֶךְ לָקַח אֶת־כָּל־יְהוּדָה וַיִּשְׂאוּ אֶת־אַבְנֵי הָרָמָה וְאֶת־עֵצֶיהָ אֲשֶׁר בָּנָה בַּעְשָׁא
וַיִּבֶן בָּהֶם אֶת־גֶּבַע וְאֶת־הַמִּצְפָּה׃ וּבָעֵת הַהִיא בָּא חֲנָנִי הָרֹאֶה אֶל־אָסָא מֶלֶךְ
יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשָּׁעֶנְךָ עַל־מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן נִמְלַט חֵיל
מֶלֶךְ־אֲרָם מִיָּדֶךָ׃ הֲלֹא הַכּוּשִׁים וְהַלּוּבִים הָיוּ לְחַיִל ׀ לָרֹב לְרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים לְהַרְבֵּה מְאֹד
וּבְהִשָּׁעֶנְךָ עַל־יְהוָה נְתָנָם בְּיָדֶךָ׃ כִּי יְהוָה עֵינָיו מְשֹׁטְטוֹת בְּכָל־הָאָרֶץ לְהִתְחַזֵּק עִם־לְבָבָם
שָׁלֵם אֵלָיו נִסְכַּלְתָּ עַל־זֹאת כִּי מֵעַתָּה יֵשׁ עִמְּךָ מִלְחָמוֹת׃ וַיִּכְעַס אָסָא אֶל־הָרֹאֶה וַיִּתְּנֵהוּ
בֵּית הַמַּהְפֶּכֶת כִּי־בְזַעַף עִמּוֹ עַל־זֹאת וַיְרַצֵּץ אָסָא מִן־הָעָם בָּעֵת הַהִיא׃ וְהִנֵּה דִּבְרֵי אָסָא
הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר הַמְּלָכִים לִיהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל׃ וַיֶּחֱלֶא אָסָא
בִּשְׁנַת שְׁלוֹשִׁים וָתֵשַׁע לְמַלְכוּתוֹ בְּרַגְלָיו עַד־לְמַעְלָה חָלְיוֹ וְגַם־בְּחָלְיוֹ לֹא־דָרַשׁ אֶת־יְהוָה כִּי
בָּרֹפְאִים׃ וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם־אֲבֹתָיו וַיָּמָת בִּשְׁנַת אַרְבָּעִים וְאַחַת לְמָלְכוֹ׃ וַיִּקְבְּרֻהוּ
בְקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר כָּרָה־לוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיַּשְׁכִּיבֻהוּ בַּמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר מִלֵּא בְּשָׂמִים וּזְנִים מְרֻקָּחִים
יז בְּמִרְקַחַת מַעֲשֶׂה וַיִּשְׂרְפוּ־לוֹ שְׂרֵפָה גְּדוֹלָה עַד־לִמְאֹד׃ * וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט
בְּנוֹ תַּחְתָּיו וַיִּתְחַזֵּק עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּתֶּן־חַיִל בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת וַיִּתֵּן נְצִיבִים בְּאֶרֶץ
יְהוּדָה וּבְעָרֵי אֶפְרַיִם אֲשֶׁר לָכַד אָסָא אָבִיו׃ וַיְהִי יְהוָה עִם־יְהוֹשָׁפָט כִּי הָלַךְ בְּדַרְכֵי דָּוִיד
אָבִיו הָרִאשֹׁנִים וְלֹא דָרַשׁ לַבְּעָלִים׃ כִּי לֵאלֹהֵי אָבִיו דָּרָשׁ וּבְמִצְוֺתָיו הָלָךְ וְלֹא כְּמַעֲשֵׂה
יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּכֶן יְהוָה אֶת־הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ וַיִּתְּנוּ כָל־יְהוּדָה מִנְחָה לִיהוֹשָׁפָט וַיְהִי־לוֹ עֹשֶׁר־
וְכָבוֹד לָרֹב׃ וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי יְהוָה וְעוֹד הֵסִיר אֶת־הַבָּמוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים מִיהוּדָה׃
וּבִשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ שָׁלַח לְשָׂרָיו לְבֶן־חַיִל וּלְעֹבַדְיָה וְלִזְכַרְיָה וְלִנְתַנְאֵל וּלְמִיכָיָהוּ
לְלַמֵּד בְּעָרֵי יְהוּדָה׃ וְעִמָּהֶם הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָהוּ וּנְתַנְיָהוּ וּזְבַדְיָהוּ וַעֲשָׂהאֵל וּשְׁמִירָמוֹת וִיהוֹנָתָן
וַאֲדֹנִיָּהוּ וְטוֹבִיָּהוּ וְטוֹב אֲדוֹנִיָּה הַלְוִיִּם וְעִמָּהֶם אֱלִישָׁמָע וִיהוֹרָם הַכֹּהֲנִים׃ וַיְלַמְּדוּ בִּיהוּדָה
וְעִמָּהֶם סֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה וַיָּסֹבּוּ בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה וַיְלַמְּדוּ בָּעָם׃ וַיְהִי ׀ פַּחַד יְהוָה עַל כָּל־
ממלכות

וידק הי״וד קמוצה והד״לת רפויה׃ עיון בחולם׃ כשמוע בעשא הע״ין בסוף לבדו כחבריו׃ חנני מלעיל כמו שאמרתי בריש כתובים וכן לקמן סימן י״ט׃ בקברתיו בדפוס כפולי כתוב בְקִבְרֹתָיו ואין מבטלים הרבים בשביל היחיד׃ כרה לו ב׳ חד מלעיל וחד מלרע וסימן אשר כרה לו בור כרה ויחפרהו׃ שמעיהו הסי״ן נגעיא׃ ושמרימות ושמירמות׃ וטוב בחולם ע״פ המסורת׃

ממלכות הארצות אשר סביבות יהודה ולא נלחמו עם־יהושפט׃ ומן־פלשתים מביאים
ליהושפט מנחה וכסף משא גם הערביאים מביאים לו צאן אילים שבעת אלפים ושבע
מאות ותישים שבעת אלפים ושבע מאות׃ ויהי יהושפט הלך וגדל עד־
למעלה ויבן ביהודה בירניות וערי מסכנות׃ ומלאכה רבה היה לו בערי יהודה ואנשי
מלחמה גבורי חיל בירושלם׃ ואלה פקדתם לבית אבותיהם ליהודה שרי אלפים עדנה
השר ועמו גבורי חיל שלש מאות אלף׃ ועל־ידו יהוחנן השר ועמו מאתים ושמונים
אלף׃ ועל־ידו עמסיה בן־זכרי המתנדב ליהוה ועמו מאתים אלף גבור חיל׃
ומן־בנימן גבור חיל אלידע ועמו נשקי־קשת ומגן מאתים אלף׃
ועל־ידו יהוזבד ועמו מאה־ושמונים אלף חלוצי צבא׃ אלה המשרתים
את־המלך מלבד אשר־נתן המלך בערי המבצר בכל־יהודה׃ * ויהי יח
ליהושפט עשר וכבוד לרב ויתחתן לאחאב׃ וירד לקץ שנים אל־אחאב לשמרון ויזבח־
לו אחאב צאן ובקר לרב ולעם אשר־עמו ויסיתהו לעלות אל־רמת גלעד׃ ויאמר אחאב
מלך־ישראל אל־יהושפט מלך יהודה התלך עמי רמת גלעד ויאמר לו כמוני כמוך וכעמך
עמי ועמך במלחמה׃ ויאמר יהושפט אל־מלך ישראל דרש־נא כיום את־דבר יהוה׃
ויקבץ מלך־ישראל את־הנבאים ארבע מאות איש ויאמר אלהם הנלך אל־רמת גלעד
למלחמה אם־אחדל ויאמרו עלה ויתן האלהים ביד המלך׃ ויאמר יהושפט האין פה נביא
ליהוה עוד ונדרשה מאתו׃ ויאמר מלך־ישראל ׀ אל־יהושפט עוד איש־אחד לדרש את־
יהוה מאתו ואני שנאתיהו כי איננו מתנבא עלי לטובה כי כל־ימיו לרעה הוא מיכיהו בן־
ימלא ויאמר יהושפט אל־יאמר המלך כן׃ ויקרא מלך ישראל אל־סריס אחד ויאמר
מהר מיכהו בן־ימלא׃ ומלך ישראל ויהושפט מלך־יהודה יושבים איש על־כסאו מלבשים מיכיהו ק
בגדים וישבים בגרן פתח שער שמרון וכל־הנבאים מתנבאים לפניהם׃ ויעש לו צדקיהו
בן־כנענה קרני ברזל ויאמר כה־אמר יהוה באלה תנגח את־ארם עד־כלותם׃ וכל־הנבאים
נבאים כן לאמר עלה רמת גלעד והצלח ונתן יהוה ביד המלך׃ והמלאך אשר־הלך ׀
לקרא למיכיהו דבר אליו לאמר הנה דברי הנבאים פה־אחד טוב אל־המלך ויהי־נא דברך
כאחד מהם ודברת טוב׃ ויאמר מיכיהו חי־יהוה כי את־אשר־יאמר אלהי אתו אדבר׃
ויבא אל־המלך ויאמר המלך אליו מיכה הנלך אל־רמת גלעד למלחמה אם־אחדל ויאמר
עלו והצליחו וינתנו בידכם׃ ויאמר אליו המלך עד־כמה פעמים אני משביעך אשר לא־
תדבר אלי רק אמת בשם יהוה׃ ויאמר ראיתי את־כל־ישראל נפוצים על־ההרים כצאן
אשר אין־להן רעה ויאמר יהוה לא־אדנים לאלה ישובו איש־לביתו בשלום׃ ויאמר
מלך

בירניות וערי מסכנות במקרא עם ביאור המלות דפוס ויניציאה חסר מלא וערי וטעות הוא מהמדפיסים׃ מאתים אלף גבור חיל ג׳ דסבירין
גבורי וסי׳ ערך עמסיה ויסכר ע״כ פי׳ ערך ר ל ויאסר אביה וגו׳ כד״ה ב׳ י״ג דכתיב ביה ערך עמו מלחמה עמסיה פסוק דהכא וישכר פ׳ הוא בד״ה
ב׳ כ״ה דכתיב וישכר מישראל מאה אלף גבור חיל׃ ומן בנימן במקצת דפוסים ישנים כתוב ומבן בנימן ואין מנטלים מפני היחידים׃ ויזבח לו יח
אחאב הי״וד במאריך בס״ס׃ את הנבאים ארבע מאות במקצת ספרים ישנים כתוב הנבאים חסר יו״ד קדמאה וכן כולם בעבין והתם כמי במסר
במ״ק לית מלא בסיפרא ומסו׳ ירמיה כן בריכה עיונא לגבי שאר נביאים וכתובים׃ ונדרשה מאתו במקצת ספרים כתוב מאתו ואין כן בספרי ספרד
אדוייקי׳: מהר מיכהו מיכיהו ק׳: יושבים איש על כסאו וישבים בגרן מלא בגרן חסר וא״ו כך מצאתי בהרבה מדוייקי׳ והכי מוכח במסורת׃ בן
כנענה הע״ין בחטף פתח׃ וכל הנבאים נבאים במקצת ספרים חסר יו״ד קדמאה כמ״ס למעלה וכן הנבאים פה אחד שבסמוך׃ ויהי נא הו״או
במאריך׃ כי את אשר במקצת דפוסים ישנים חסר מלת את וטעות הוא בידם׃ יאמר אלהי כן כתיב אלהי לא שם ההויה׃ לא תדבר הת״ו
רפויה כמ״ס במלכים א׳ כ״ב׃ אין להן רעה במקצת דפוסים ישנים כתוב להם במ״ס וטעות הוא מהמדפיסים שלא הבחינו בין זה לאותו של מלכים
שכתוב במ״ס ובהדיא איתמר במסורת פ׳ פינחס ויחזקאל כ״ג דסלין דר״ב בנ״ון׃ ישובו איש לביתו מתחלפת ושבו חסר וא״ו׃

מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט הֲלֹא אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ לֹא־יִתְנַבֵּא עָלַי טוֹב כִּי אִם־לְרָע׃
וַיֹּאמֶר לָכֵן שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה רָאִיתִי אֶת־יְהוָה יוֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ וְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם
עֹמְדִים עַל־יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה מִי יְפַתֶּה אֶת־אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת
גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה אֹמֵר כָּכָה וְזֶה אֹמֵר כָּכָה׃ וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו בַּמָּה׃ וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי לְרוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל־נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה
וְגַם־תּוּכָל צֵא וַעֲשֵׂה־כֵן׃ וְעַתָּה הִנֵּה נָתַן יְהוָה רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי נְבִיאֶיךָ אֵלֶּה וַיהוָה דִּבֶּר
עָלֶיךָ רָעָה׃ וַיִּגַּשׁ צִדְקִיָּהוּ בֶן־כְּנַעֲנָה וַיַּךְ אֶת־מִיכָיְהוּ עַל־הַלֶּחִי וַיֹּאמֶר אֵי זֶה הַדֶּרֶךְ עָבַר
רוּחַ־יְהוָה מֵאִתִּי לְדַבֵּר אֹתָךְ׃ וַיֹּאמֶר מִיכָיְהוּ הִנְּךָ רֹאֶה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר תָּבוֹא חֶדֶר בְּחֶדֶר
לְהֵחָבֵא׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל קְחוּ אֶת־מִיכָיְהוּ וְהָשִׁיבֻהוּ אֶל־אָמוֹן שַׂר־הָעִיר וְאֶל־יוֹאָשׁ בֶּן־
הַמֶּלֶךְ׃ וַאֲמַרְתֶּם כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׂימוּ זֶה בֵּית הַכֶּלֶא וְהַאֲכִלֻהוּ לֶחֶם לַחַץ וּמַיִם לַחַץ עַד
שׁוּבִי בְשָׁלוֹם׃ וַיֹּאמֶר מִיכָיְהוּ אִם־שׁוֹב תָּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא־דִבֶּר יְהוָה בִּי וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ עַמִּים
כֻּלָּם׃ וַיַּעַל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־רָמֹת גִּלְעָד׃ וַיֹּאמֶר
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט הִתְחַפֵּשׂ וָבוֹא בַמִּלְחָמָה וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיָּבֹאוּ בַּמִּלְחָמָה׃ וּמֶלֶךְ אֲרָם צִוָּה אֶת־שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר־לוֹ לֵאמֹר לֹא תִּלָּחֲמוּ אֶת־הַקָּטֹן
אֶת־הַגָּדוֹל כִּי אִם־אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ׃ וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת־יְהוֹשָׁפָט וְהֵמָּה
אָמְרוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא וַיָּסֹבּוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וַיהוָה עֲזָרוֹ וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ׃
וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב כִּי לֹא־הָיָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיָּשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו׃
וְאִישׁ מָשַׁךְ בַּקֶּשֶׁת לְתֻמּוֹ וַיַּךְ אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשִּׁרְיָן וַיֹּאמֶר לָרַכָּב הֲפֹךְ
ידך ק׳ יָדֶיךָ* וְהוֹצֵאתַנִי מִן־הַמַּחֲנֶה כִּי הָחֳלֵיתִי׃ וַתַּעַל הַמִּלְחָמָה בַּיּוֹם הַהוּא וּמֶלֶךְ
יט יִשְׂרָאֵל הָיָה מַעֲמִיד בַּמֶּרְכָּבָה נֹכַח אֲרָם עַד־הָעָרֶב וַיָּמָת לְעֵת בּוֹא הַשָּׁמֶשׁ׃ * וַיָּשָׁב
יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־בֵּיתוֹ בְּשָׁלוֹם לִירוּשָׁלָםִ׃ וַיֵּצֵא אֶל־פָּנָיו יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי הַחֹזֶה וַיֹּאמֶר
אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוֹשָׁפָט הֲלָרָשָׁע לַעְזֹר וּלְשֹׂנְאֵי יְהוָה תֶּאֱהָב וּבָזֹאת עָלֶיךָ קֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה׃ אֲבָל
דְּבָרִים טוֹבִים נִמְצְאוּ עִמָּךְ כִּי־בִעַרְתָּ הָאֲשֵׁרוֹת מִן־הָאָרֶץ וַהֲכִינוֹתָ לְבָבְךָ לִדְרֹשׁ הָאֱלֹהִים׃
וַיֵּשֶׁב יְהוֹשָׁפָט בִּירוּשָׁלָםִ וַיָּשָׁב וַיֵּצֵא בָעָם מִבְּאֵר שֶׁבַע עַד־הַר אֶפְרַיִם וַיְשִׁיבֵם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיהֶם׃ וַיַּעֲמֵד שֹׁפְטִים בָּאָרֶץ בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת לְעִיר וָעִיר׃ וַיֹּאמֶר אֶל־
הַשֹּׁפְטִים רְאוּ מָה־אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפְּטוּ כִּי לַיהוָה וְעִמָּכֶם בִּדְבַר מִשְׁפָּט׃
וְעַתָּה יְהִי פַחַד־יְהוָה עֲלֵיכֶם שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ כִּי־אֵין עִם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַוְלָה וּמַשֹּׂא פָנִים וּמִקַּח־
שֹׁחַד׃ וְגַם בִּירוּשָׁלַםִ הֶעֱמִיד יְהוֹשָׁפָט מִן־הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים וּמֵרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּט
יְהוָה וְלָרִיב וַיָּשֻׁבוּ יְרוּשָׁלָםִ׃ וַיְצַו עֲלֵיהֶם לֵאמֹר כֹּה תַעֲשׂוּן בְּיִרְאַת יְהוָה בֶּאֱמוּנָה וּבְלֵבָב
שָׁלֵם׃ וְכָל־רִיב אֲשֶׁר־יָבוֹא עֲלֵיכֶם מֵאֲחֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵיהֶם בֵּין־דָּם לְדָם בֵּין־תּוֹרָה
לְמִצְוָה

בן בנענה הע"ין בחטף פתח : והשיבהו מי שכתב והשיבהו בקירי טעם וממקומו הוא מוכרע דהכא כתיב קחו אבל במלכים יבשר דהתם כתיב
קח׳ ויבאו במלחמה י"ס שכתוב בהם ויבא כלשון הכתוב דמלכים אמנם ברוב הספרים זה דד"ס כתוב ויבאו : את הקטן את הגדול בדפוס
ישן וגם בספרים כ"י מספרד כתוב ואת הגדול בו"או אבל במ"ג נמנה פסוק זה עם אחרים שכתוב בהם ד׳ פעמים את וגם מלכים כתיב את קטן ואת
יט גדול וכן בשמואל חלק ב׳ סימן ג׳ נמנה אותו דמלכים עם פסוקים שיש בהם את את ואת את : ידיך ידך ק׳ : בן חנני החוזה מלעיל כמ"ש לעיל
סימן י"ו ושאין טעם הזרקא עושה מלרע כמ"ש בפ׳ נא על ונבהו וכן בס"ס, יש טעם אחר בנו"ן ראשונה להורות כי הוא מלעיל כדלקמן סוף סימן כ׳ :
תאהב הא"לף בחטף כגול : לדרש האלהים במקצת דפוסים ישנים כתיב לדרש אלהים בלא ה"א וטעות הוא ויש לזה הוכחה מהמסורת דבר יש
פרשת יתרו נמסר לדרש אלהים ד׳ ואין זה בתוכם : עד הר אפרים עד כתוב בלא וא"ו : לא לאדם תשפטו, כן כתיב בשני שואים, לא כמו שכתוב
בפ"ק דסנהדרין בכמה ספרים תשפוטו : ומקח שחד בחירק כמ"ש :

לְמִצְוָה לְחֻקִּים וּלְמִשְׁפָּטִים וְהִזְהַרְתֶּם אֹתָם וְלֹא יֶאְשְׁמוּ לַיהוָה וְהָיָה־קֶצֶף עֲלֵיכֶם וְעַל־אֲחֵיכֶם
כֹּה תַעֲשׂוּן וְלֹא תֶאְשָׁמוּ׃ וְהִנֵּה אֲמַרְיָהוּ כֹהֵן הָרֹאשׁ עֲלֵיכֶם לְכֹל ׀ דְּבַר־יְהוָה וּזְבַדְיָהוּ בֶן־
יִשְׁמָעֵאל הַנָּגִיד לְבֵית־יְהוּדָה לְכֹל דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְשֹׁטְרִים הַלְוִיִּם לִפְנֵיכֶם חִזְקוּ וַעֲשׂוּ וִיהִי
יְהוָה עִם־הַטּוֹב׃ *

כ וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ בְנֵי־מוֹאָב וּבְנֵי עַמּוֹן וְעִמָּהֶם ׀ מֵהָעַמּוֹנִים עַל־יְהוֹשָׁפָט לַמִּלְחָמָה׃ וַיָּבֹאוּ
וַיַּגִּידוּ לִיהוֹשָׁפָט לֵאמֹר בָּא עָלֶיךָ הָמוֹן רָב מֵעֵבֶר לַיָּם מֵאֲרָם וְהִנָּם בְּחַצְצוֹן תָּמָר הִיא עֵין
גֶּדִי׃ וַיִּרָא וַיִּתֵּן יְהוֹשָׁפָט אֶת־פָּנָיו לִדְרוֹשׁ לַיהוָה וַיִּקְרָא־צוֹם עַל־כָּל־יְהוּדָה׃ וַיִּקָּבְצוּ יְהוּדָה
לְבַקֵּשׁ מֵיְהוָה גַּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה בָּאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה׃ וַיַּעֲמֹד יְהוֹשָׁפָט בִּקְהַל יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִַם בְּבֵית יְהוָה לִפְנֵי הֶחָצֵר הַחֲדָשָׁה׃ וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ הֲלֹא אַתָּה־הוּא
אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכֹל מַמְלְכוֹת הַגּוֹיִם וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וְאֵין עִמְּךָ לְהִתְיַצֵּב׃
הֲלֹא ׀ אַתָּה אֱלֹהֵינוּ הוֹרַשְׁתָּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִלִּפְנֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וַתִּתְּנָהּ לְזֶרַע אַבְרָהָם
אֹהַבְךָ לְעוֹלָם׃ וַיֵּשְׁבוּ־בָהּ וַיִּבְנוּ לְךָ ׀ בָּהּ מִקְדָּשׁ לְשִׁמְךָ לֵאמֹר׃ אִם־
תָּבוֹא עָלֵינוּ רָעָה חֶרֶב שְׁפוֹט וְדֶבֶר וְרָעָב נַעַמְדָה לִפְנֵי הַבַּיִת הַזֶּה וּלְפָנֶיךָ כִּי שִׁמְךָ בַּבַּיִת הַזֶּה
וְנִזְעַק אֵלֶיךָ מִצָּרָתֵנוּ וְתִשְׁמַע וְתוֹשִׁיעַ׃ וְעַתָּה הִנֵּה בְנֵי־עַמּוֹן וּמוֹאָב וְהַר־שֵׂעִיר אֲשֶׁר לֹא־ יש ספרים ביו"ד אחר ת"ו
נָתַתָּה לְיִשְׂרָאֵל לָבוֹא בָהֶם בְּבֹאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כִּי סָרוּ מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא הִשְׁמִידוּם׃ וְהִנֵּה־
הֵם גֹּמְלִים עָלֵינוּ לָבוֹא לְגָרְשֵׁנוּ מִיְּרֻשָּׁתְךָ אֲשֶׁר הוֹרַשְׁתָּנוּ׃ אֱלֹהֵינוּ הֲלֹא תִשְׁפָּט־בָּם כִּי
אֵין בָּנוּ כֹּחַ לִפְנֵי הֶהָמוֹן הָרָב הַזֶּה הַבָּא עָלֵינוּ וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה־נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ׃
וְכָל־יְהוּדָה עֹמְדִים לִפְנֵי יְהוָה גַּם־טַפָּם נְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם׃
וְיַחֲזִיאֵל בֶּן־זְכַרְיָהוּ בֶּן־בְּנָיָה בֶּן־יְעִיאֵל בֶּן־מַתַּנְיָה הַלֵּוִי מִן־בְּנֵי אָסָף הָיְתָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה בְּתוֹךְ
הַקָּהָל׃ וַיֹּאמֶר הַקְשִׁיבוּ כָל־יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם וְהַמֶּלֶךְ יְהוֹשָׁפָט כֹּה־אָמַר יְהוָה לָכֶם אַתֶּם
אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תֵּחַתּוּ מִפְּנֵי הֶהָמוֹן הָרָב הַזֶּה כִּי לֹא לָכֶם הַמִּלְחָמָה כִּי לֵאלֹהִים׃ מָחָר רְדוּ
עֲלֵיהֶם הִנָּם עֹלִים בְּמַעֲלֵה הַצִּיץ וּמְצָאתֶם אֹתָם בְּסוֹף הַנַּחַל פְּנֵי מִדְבַּר יְרוּאֵל׃ לֹא לָכֶם
לְהִלָּחֵם בָּזֹאת הִתְיַצְּבוּ עִמְדוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה עִמָּכֶם יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם אַל־תִּירְאוּ וְאַל־
תֵּחַתּוּ מָחָר צְאוּ לִפְנֵיהֶם וַיהוָה עִמָּכֶם׃ וַיִּקֹּד יְהוֹשָׁפָט אַפַּיִם אָרְצָה וְכָל־יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלִַם נָפְלוּ לִפְנֵי יְהוָה לְהִשְׁתַּחֲוֺת לַיהוָה׃ וַיָּקֻמוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי הַקְּהָתִים וּמִן־בְּנֵי הַקָּרְחִים
לְהַלֵּל לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל גָּדוֹל לְמָעְלָה׃ וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיֵּצְאוּ לְמִדְבַּר תְּקוֹעַ וּבְצֵאתָם
עָמַד יְהוֹשָׁפָט וַיֹּאמֶר שְׁמָעוּנִי יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם הַאֲמִינוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְתֵאָמֵנוּ הַאֲמִינוּ
בִנְבִיאָיו וְהַצְלִיחוּ׃ וַיִּוָּעַץ אֶל־הָעָם וַיַּעֲמֵד מְשֹׁרְרִים לַיהוָה וּמְהַלְלִים לְהַדְרַת־
קֹדֶשׁ בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ וְאֹמְרִים הוֹדוּ לַיהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ וּבְעֵת הֵחֵלּוּ בְרִנָּה וּתְהִלָּה
נָתַן יְהוָה ׀ מְאָרְבִים עַל־בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהַר־שֵׂעִיר הַבָּאִים לִיהוּדָה וַיִּנָּגֵפוּ׃ וַיַּעַמְדוּ בְּנֵי עַמּוֹן
וּמוֹאָב עַל־יֹשְׁבֵי הַר־שֵׂעִיר לְהַחֲרִים וּלְהַשְׁמִיד וּכְכַלּוֹתָם בְּיוֹשְׁבֵי שֵׂעִיר עָזְרוּ אִישׁ־בְּרֵעֵהוּ
לְמַשְׁחִית

כ ולא תאשמו הא"לף בשוא לבדו בדפוסים ישנים ובמדוייקים כ"י: וישבו בה במקף בין שתי המלות והבי"ת רפויה שהטעם שבמלת וישבו הוא
מאיילא המשרתת לאתנח ותבא כן בי"א מקומות כלחשיב הכא במסורת ובמקצת מדוייקים זה הטעם ביו"ד וכן נכון. לפי מה שכתב ר' אליהו המדקדק
בספר טוב טעם פ"א בתמונת המאיילא בתנאי שיהיה בין המאיילא והאתנח תנועה אחת פעם בתיבה א' פעם בשני תיבות ועיין מה שכתבתי בדכ"אל
סימן ד' על לכלא ביה: מירשתך בא בנוע הי"וד עם הדגש כמו שכתבתי בסוף דכ"אל: ויקמו הלוים מן בני הקהתים ג' בקריא וסימן
ונסעו הקהתים פרשת בהעלתך ויקמו הלוים והאחרים עשוים באמונה ד"ה ב' ל"ד ע"כ במסורת וברוב ס"ס כולם הקו"ף בשוא לבדו: האמינו
בנביאיו כן כתיב: החלו ברנה הבי"ת רפויה:

ורכוש

למשחית׃ ויהודה בא על־המצפה למדבר ויפנו אל־ההמון והנם פגרים נפלים ארצה ואין
פליטה׃ ויבא יהושפט ועמו לבז את־שללם וימצאו בהם לרב ורכוש ופגרים
וכלי חמדות וינצלו להם לאין משא ויהיו ימים שלושה בוזזים את־השלל כי רב־הוא׃ וביום
הרבעי נקהלו לעמק ברכה כי־שם ברכו את־יהוה על־כן קראו את־שם המקום ההוא עמק
ברכה עד־היום׃ וישבו כל־איש יהודה וירושלם ויהושפט בראשם לשוב אל־ירושלם
בשמחה כי־שמחם יהוה מאויביהם׃ ויבאו ירושלם בנבלים ובכנרות
ובחצצרות אל־בית יהוה׃ ויהי פחד אלהים על כל־ממלכות הארצות בשמעם כי נלחם
יהוה עם אויבי ישראל׃ ותשקט מלכות יהושפט וינח לו אלהיו מסביב׃
וימלך יהושפט על־יהודה בן־שלשים וחמש שנה במלכו ועשרים וחמש שנה מלך
בירושלם ושם אמו עזובה בת־שלחי׃ וילך בדרך אביו אסא ולא־סר ממנה לעשות
הישר בעיני יהוה׃ אך הבמות לא־סרו ועוד העם לא־הכינו לבבם לאלהי אבתיהם׃
ויתר דברי יהושפט הראשנים והאחרנים הנם כתובים בדברי יהוא בן־חנני
אשר העלה על־ספר מלכי ישראל׃
ואחרי־כן אתחבר יהושפט מלך־יהודה עם אחזיה מלך־ישראל הוא הרשיע לעשות׃
ויחברהו עמו לעשות אניות ללכת תרשיש ויעשו אניות בעציון גבר׃ ויתנבא אליעזר
בן־דדוהו ממרשה על־יהושפט לאמר בהתחברך עם־אחזיהו פרץ יהוה את־מעשיך וישברו
אניות ולא עצרו ללכת אל־תרשיש׃ * וישכב יהושפט עם־אבתיו ויקבר עם־אבתיו כא
בעיר דויד וימלך יהורם בנו תחתיו׃ ולו־אחים בני יהושפט עזריה ויחיאל וזכריהו ועזריהו
ומיכאל ושפטיהו כל־אלה בני יהושפט מלך ישראל׃ ויתן להם ׀ אביהם מתנות רבות
לכסף ולזהב ולמגדנות עם־ערי מצרות ביהודה ואת־הממלכה נתן ליהורם כי־הוא הבכור׃
ויקם יהורם על־ממלכת אביו ויתחזק ויהרג את־כל־אחיו בחרב וגם משרי
ישראל׃ בן־שלשים ושתים שנה יהורם במלכו ושמונה שנים מלך בירושלם׃ וילך
בדרך ׀ מלכי ישראל כאשר עשו בית אחאב כי בת־אחאב היתה לו אשה ויעש הרע בעיני
יהוה׃ ולא־אבה יהוה להשחית את־בית דויד למען הברית אשר כרת לדויד וכאשר אמר
לתת לו ניר ולבניו כל־הימים׃ בימיו פשע אדום מתחת יד־יהודה וימליכו עליהם מלך׃
ויעבר יהורם עם־שריו וכל־הרכב עמו ויהי קם לילה ויך את־אדום הסובב אליו ואת שרי
הרכב׃ ויפשע אדום מתחת יד־יהודה עד היום הזה אז תפשע לבנה בעת ההיא מתחת
ידו כי עזב את־יהוה אלהי אבתיו׃ גם־הוא עשה במות בהרי יהודה ויזן את־ישבי
ירושלם וידח את־יהודה׃ ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא לאמר כה ׀ אמר
יהוה אלהי דויד אביך תחת אשר לא־הלכת בדרכי יהושפט אביך ובדרכי אסא מלך־
יהודה׃ ותלך בדרך מלכי ישראל ותזנה את־יהודה ואת־ישבי ירושלם כהזנות בית אחאב
וגם

ורכוש ופגרים במקצת דפוסים ישנים כתוב ובגדים וכל שאר ספרים חלוקים עליהם וכן הביאו המאיר כתיב בשרש פגר וגם בפנחס ר״א המדקדק
בשרשים שרש פגר כתב שיש ספרים כתוב ורכוש ובגדים והוא טעות והראיה שנמסר עליו לית ואם היה וכן דים הרי נמצאים יותר ודוק ותמצא ע״כ :
כא וילך בדרך אביו אסא במקצת דפוסים כתוב אסא אביו ואין כן בשאר ספרים : בהתחברך בס״ס בב״ית ובספרי אשכנזים בב״ק : ושמונה
שנים במקצת מדוייקים מלא וא״ו וכן למטה בסוף הפרשה ועיין מ״ש בדברי הימים א׳ י״ב : היתה לו אשה ג׳ סבירין לאשה נקריה וסימן כי בת
אחאב ברזלי הגלעדי (עזרא ב) ותקרו בנחמיה ז׳ : בהרי יהודה במקצת ספרים כ״י ובדפוס ישן מצאתי בערי וטעות הוא באותם ספרים וכן
נמסר על זה ג׳ מטעין ולא מצאתי האחרים :

להתרפא

וְגַם אֶת־אַחֶיךָ בֵית־אָבִיךָ הַטּוֹבִים מִמְּךָ הָרָגְתָּ׃ הִנֵּה יְהוָה נֹגֵף מַגֵּפָה גְדוֹלָה בְּעַמֶּךָ וּבְבָנֶיךָ
וּבְנָשֶׁיךָ וּבְכָל־רְכוּשֶׁךָ׃ וְאַתָּה בָּחֳלָיִים רַבִּים בְּמַחֲלֵה מֵעֶיךָ עַד־יֵצְאוּ מֵעֶיךָ מִן־הַחֹלִי יָמִים
עַל־יָמִים׃ וַיָּעַר יְהוָה עַל־יְהוֹרָם אֵת רוּחַ הַפְּלִשְׁתִּים וְהָעַרְבִים אֲשֶׁר עַל־יַד כּוּשִׁים׃ וַיַּעֲלוּ
בִיהוּדָה וַיִּבְקָעוּהָ וַיִּשְׁבּוּ אֵת כָּל־הָרְכוּשׁ הַנִּמְצָא לְבֵית־הַמֶּלֶךְ וְגַם־בָּנָיו וְנָשָׁיו וְלֹא נִשְׁאַר־לוֹ
בֵּן כִּי אִם־יְהוֹאָחָז קְטֹן בָּנָיו׃ וְאַחֲרֵי כָּל־זֹאת נְגָפוֹ יְהוָה בְּמֵעָיו לָחֳלִי לְאֵין מַרְפֵּא׃ וַיְהִי
לְיָמִים ׀ מִיָּמִים וּכְעֵת צֵאת הַקֵּץ לְיָמִים שְׁנַיִם יָצְאוּ מֵעָיו עִם־חָלְיוֹ וַיָּמָת בְּתַחֲלֻאִים רָעִים
וְלֹא־עָשׂוּ לוֹ עַמּוֹ שְׂרֵפָה כִּשְׂרֵפַת אֲבֹתָיו׃ בֶּן־שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם הָיָה בְמָלְכוֹ וּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים
כב מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וַיֵּלֶךְ בְּלֹא חֶמְדָּה וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּעִיר דָּוִיד וְלֹא בְּקִבְרוֹת הַמְּלָכִים׃ * וַיַּמְלִיכוּ
יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם אֶת־אֲחַזְיָהוּ בְנוֹ הַקָּטֹן תַּחְתָּיו כִּי כָל־הָרִאשֹׁנִים הָרַג הַגְּדוּד הַבָּא בָעַרְבִים
לַמַּחֲנֶה וַיִּמְלֹךְ אֲחַזְיָהוּ בֶּן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ בֶּן־אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה
אֲחַזְיָהוּ בְמָלְכוֹ וְשָׁנָה אַחַת מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ עֲתַלְיָהוּ בַּת־עָמְרִי׃ גַּם־הוּא הָלַךְ
בְּדַרְכֵי בֵּית אַחְאָב כִּי אִמּוֹ הָיְתָה יוֹעַצְתּוֹ לְהַרְשִׁיעַ׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּבֵית אַחְאָב כִּי
הֵמָּה הָיוּ־לוֹ יוֹעֲצִים אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו לְמַשְׁחִית לוֹ׃
גַּם בַּעֲצָתָם הָלַךְ וַיֵּלֶךְ אֶת־יְהוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה עַל־חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם
בְּרָמוֹת גִּלְעָד וַיַּכּוּ הָרַמִּים אֶת־יוֹרָם׃ וַיָּשָׁב לְהִתְרַפֵּא בְיִזְרְעֶאל כִּי הַמַּכִּים אֲשֶׁר הִכֻּהוּ
בָרָמָה בְּהִלָּחֲמוֹ אֶת־חֲזָהאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַעֲזַרְיָהוּ בֶן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד לִרְאוֹת אֶת־יְהוֹרָם
בֶּן־אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל כִּי־חֹלֶה הוּא׃ וּמֵאֱלֹהִים הָיְתָה תְּבוּסַת אֲחַזְיָהוּ לָבוֹא אֶל־יוֹרָם וּבְבֹאוֹ
יָצָא עִם־יְהוֹרָם אֶל־יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי אֲשֶׁר מְשָׁחוֹ יְהוָה לְהַכְרִית אֶת־בֵּית אַחְאָב׃
וַיְהִי כְּהִשָּׁפֵט יֵהוּא עִם־בֵּית אַחְאָב וַיִּמְצָא אֶת־שָׂרֵי יְהוּדָה וּבְנֵי אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ מְשָׁרְתִים
לַאֲחַזְיָהוּ וַיַּהַרְגֵם׃ וַיְבַקֵּשׁ אֶת־אֲחַזְיָהוּ וַיִּלְכְּדֻהוּ וְהוּא מִתְחַבֵּא בְשֹׁמְרוֹן וַיְבִאֻהוּ אֶל־יֵהוּא
וַיְמִתֻהוּ וַיִּקְבְּרֻהוּ כִּי אָמְרוּ בֶּן־יְהוֹשָׁפָט הוּא אֲשֶׁר־דָּרַשׁ אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וְאֵין לְבֵית אֲחַזְיָהוּ
לַעְצֹר כֹּחַ לְמַמְלָכָה׃ וַעֲתַלְיָהוּ אֵם אֲחַזְיָהוּ רָאֲתָה כִּי מֵת בְּנָהּ וַתָּקָם וַתְּדַבֵּר
אֶת־כָּל־זֶרַע הַמַּמְלָכָה לְבֵית יְהוּדָה׃ וַתִּקַּח יְהוֹשַׁבְעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ
וַתִּגְנֹב אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמּוּמָתִים וַתִּתֵּן אֹתוֹ וְאֶת־מֵינִקְתּוֹ בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת וַתַּסְתִּירֵהוּ
יְהוֹשַׁבְעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם אֵשֶׁת יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן כִּי הִיא הָיְתָה אֲחוֹת אֲחַזְיָהוּ מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ
וְלֹא הֱמִיתָתְהוּ׃ וַיְהִי אִתָּם בְּבֵית הָאֱלֹהִים מִתְחַבֵּא שֵׁשׁ שָׁנִים וַעֲתַלְיָה מֹלֶכֶת עַל־הָאָרֶץ׃
כג * וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִעִית הִתְחַזַּק יְהוֹיָדָע וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמֵּאוֹת לַעֲזַרְיָה בֶן־
יְרֹחָם וּלְיִשְׁמָעֵאל בֶּן־יְהוֹחָנָן וְלַעֲזַרְיָהוּ בֶן־עוֹבֵד וְאֶת־מַעֲשֵׂיָהוּ בֶן־עֲדָיָהוּ וְאֶת־אֱלִישָׁפָט בֶּן־זִכְרִי
עִמּוֹ בַבְּרִית׃ וַיָּסֹבּוּ בִּיהוּדָה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־הַלְוִיִּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיִשְׂרָאֵל
וַיָּבֹאוּ אֶל־יְרוּשָׁלִָם׃ וַיִּכְרֹת כָּל־הַקָּהָל בְּרִית בְּבֵית הָאֱלֹהִים עִם־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה
בֶן־הַמֶּלֶךְ יִמְלֹךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עַל־בְּנֵי דָוִיד׃ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ הַשְּׁלִשִׁית מִכֶּם
בָּאֵי הַשַּׁבָּת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם לְשֹׁעֲרֵי הַסִּפִּים׃ וְהַשְּׁלִשִׁית בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׁלִישִׁית בְּשַׁעַר
הַיְסוֹד וְכָל־הָעָם בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה׃ וְאַל־יָבוֹא בֵית־יְהוָה כִּי אִם־הַכֹּהֲנִים וְהַמְשָׁרְתִים
ללוים

כב כג להתרפא ביזרעאל בא"לף אחר ע"ין: בהלחמו ברוב הספרים החי"ת בשוא ופתח: כהשפט במדוייקים בכ"ף: מינקתו מלא יו"ד אחר מ"ם ולא אחר נ"ון: השבעית במדוייקים חסר יו"ד קדמאה ונמסר עליו ב' כתיב כן ולא מצאתי שכתוב כן רק ויהי בשבעית (מלכים א יח) והתם כת' נמסר ב' חסר יו"ד קדמאה: השלשית מכם לפי המסורת דפרשת שלח לך חסר יו"ד קדמאה וכן הספרים שכתבו הנמסך יען לא נמנו שם עם המלאי וכן במקצת מדוייקים מצאתי שלשתם חסר יו"ד קדמאה:

ללוים המה יבאו כי־קדש המה וכל־העם ישמרו משמרת יהוה׃ והקיפו הלוים את־המלך
סביב איש וכליו בידו והבא אל־הבית יומת והיו את־המלך בבאו ובצאתו׃ ויעשו הלוים
וכל־יהודה ככל אשר־צוה יהוידע הכהן ויקחו איש את־אנשיו באי השבת עם יוצאי השבת
כי לא פטר יהוידע הכהן את־המחלקות׃ ויתן יהוידע הכהן לשרי המאות את־החניתים
ואת־המגנות ואת־השלטים אשר למלך דויד אשר בית האלהים׃ ויעמד את־כל־העם
ואיש׀ שלחו בידו מכתף הבית הימנית עד־כתף הבית השמאלית למזבח ולבית על־המלך
סביב׃ ויוציאו את־בן־המלך ויתנו עליו את־הנזר ואת־העדות וימליכו אתו וימשחהו
יהוידע ובניו ויאמרו יחי המלך׃ ותשמע עתליהו את־קול העם הרצים
והמהללים את־המלך ותבוא אל־העם בית יהוה׃ ותרא והנה המלך עומד על־עמודו
במבוא והשרים והחצצרות על־המלך וכל־עם הארץ שמח ותוקע בחצצרות והמשוררים
בכלי השיר ומודיעים להלל ותקרע עתליהו את־בגדיה ותאמר קשר קשר׃ ויוצא יהוידע
הכהן את־שרי המאות׀ פקודי החיל ויאמר אלהם הוציאוה אל־מבית השדרות והבא אחריה
יומת בחרב כי אמר הכהן לא תמיתוה בית יהוה׃ וישימו לה ידים ותבוא אל־מבוא
שער־הסוסים בית המלך וימיתוה שם׃
ויכרת יהוידע ברית בינו ובין כל־העם ובין המלך להיות לעם ליהוה׃ ויבאו כל־העם
בית־הבעל ויתצהו ואת־מזבחתיו ואת־צלמיו שברו ואת מתן כהן הבעל הרגו לפני
המזבחות׃ וישם יהוידע פקדת בית יהוה ביד הכהנים הלוים אשר חלק דויד על־בית
יהוה להעלות עלות יהוה ככתוב בתורת משה בשמחה ובשיר על ידי דויד׃ ויעמד
השוערים על־שערי בית יהוה ולא־יבוא טמא לכל־דבר׃ ויקח את־שרי המאות ואת־
האדירים ואת־המושלים בעם ואת׀ כל־עם הארץ ויורד את־המלך מבית יהוה ויבאו בתוך־
שער העליון בית המלך ויושיבו את־המלך על כסא הממלכה׃ וישמחו כל־עם־הארץ
כד והעיר שקטה ואת־עתליהו המיתו בחרב׃ * בן־שבע שנים יאש במלכו
וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צביה מבאר שבע׃ ויעש יואש הישר בעיני
יהוה כל־ימי יהוידע הכהן׃
וישא־לו יהוידע נשים שתים ויולד בנים ובנות׃ ויהי אחרי־כן היה עם־לב יואש לחדש
את־בית יהוה׃ ויקבץ את־הכהנים והלוים ויאמר להם צאו לערי יהודה וקבצו מכל־
ישראל כסף לחזק׀ את־בית אלהיכם מדי שנה בשנה ואתם תמהרו לדבר ולא מהרו
הלוים׃ ויקרא המלך ליהוידע הראש ויאמר לו מדוע לא־דרשת על־הלוים להביא מיהודה
ומירושלם את־משאת משה עבד־יהוה והקהל לישראל לאהל העדות׃
כי עתליהו המרשעת בניה פרצו את־בית האלהים וגם כל־קדשי בית־יהוה עשו לבעלים׃
ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית־יהוה חוצה׃ ויתנו־קול ביהודה ובירושלם
להביא ליהוה משאת משה עבד־האלהים על־ישראל במדבר׃ וישמחו כל־השרים וכל־
העם ויביאו וישליכו לארון עד־לכלה׃ ויהי בעת יביא את־הארון אל־פקדת המלך ביד
הלוים

ויעמד את כל העם בדפוס ישן חסר מלת את וטעות הוא׃ להעלות הל׳ מד בגעיא׃ עלות ה׳ בלא למ״ד בתחלת הפסוק: השוערים מלא וא״ו
כד וכן הוא במסורת בחאיה ח׳׃ ולא יבוא במדוייקים מלא וא״ו ומ״לף וכן ראוי ע״פ המסורת דפרשת בהעלתך׃ הכהנים והלוים במקצת דפוסים
יפנים בתוב הלוים בלא וא״ו וטעות בכל בכס׃ המרשעת הש״ס בחירק׃ עד לכלה בכירי עפ״כ׃ בעת הכי״ת בסוא׃

ויערו

הלוים וכראותם כי-רב הכסף ובא סופר המלך ופקיד כהן הראש ויערו את-הארון וישאהו
וישיבהו אל-מקמו כה עשו ליום ביום ויאספו-כסף לרב : ויתנהו המלך ויהוידע אל-עושה
מלאכת עבודת בית-יהוה ויהיו שכרים חצבים וחרשים לחדש בית יהוה וגם לחרשי ברזל
ונחשת לחזק את-בית יהוה : ויעשו עשי המלאכה ותעל ארוכה למלאכה בידם ויעמידו
את-בית האלהים על-מתכנתו ויאמצהו : וככלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את-שאר
הכסף ויעשהו כלים לבית-יהוה כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות
בבית-יהוה תמיד כל ימי יהוידע : ויזקן יהוידע וישבע ימים וימת בן-מאה
ושלשים שנה במותו : ויקברהו בעיר-דויד עם-המלכים כי-עשה טובה בישראל ועם
האלהים וביתו : ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע
המלך אליהם : ויעזבו את-בית יהוה אלהי אבותיהם ויעבדו את-האשרים ואת-העצבים
ויהי-קצף על-יהודה וירושלם באשמתם זאת : וישלח בהם נבאים להשיבם אל-יהוה
ויעידו בם ולא האזינו : ורוח אלהים לבשה את-זכריה בן-יהוידע הכהן ויעמד
מעל לעם ויאמר להם כה ׀ אמר האלהים למה אתם עברים את-מצות יהוה ולא תצליחו
כי-עזבתם את-יהוה ויעזב אתכם : ויקשרו עליו וירגמהו אבן במצות המלך בחצר בית
יהוה : ולא-זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהוידע אביו עמו ויהרג את-בנו וכמותו
אמר ירא יהוה וידרש : ויהי ׀ לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו
אל-יהודה וירושלם וישחיתו את-כל-שרי העם מעם וכל-שללם שלחו למלך דרמשק :
כי במצער אנשים באו חיל ארם ויהוה נתן בידם חיל לרב מאד כי עזבו את-
יהוה אלהי אבותיהם ואת-יואש עשו שפטים : ובלכתם ממנו כי-עזבו אתו במחליים
רבים התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהוידע הכהן ויהרגהו על-מטתו וימת ויקברהו בעיר
דויד ולא קברהו בקברות המלכים : ואלה המתקשרים עליו זבד בן-שמעת העמונית
ויהוזבד בן-שמרית המואבית : ובניו ורב המשא עליו ויסוד בית האלהים הנם כתובים
על-מדרש ספר המלכים וימלך אמציהו בנו תחתיו : * בן-עשרים וחמש כה
שנה מלך אמציהו ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו יהועדן מירושלים : ויעש
הישר בעיני יהוה רק לא בלבב שלם : ויהי כאשר חזקה הממלכה עליו ויהרג את-עבדיו
המכים את-המלך אביו : ואת-בניהם לא המית כי ככתוב בתורה בספר משה אשר-צוה
יהוה לאמר לא-ימותו אבות על-בנים ובנים לא-ימותו על-אבות כי איש בחטאו ימותו :
ויקבץ אמציהו את-יהודה ויעמידם לבית-אבות לשרי האלפים ולשרי המאות
לכל-יהודה ובנימן ויפקדם למבן עשרים שנה ולמעלה וימצאם שלש-מאות אלף בחור יוצא
צבא אחז רמח וצנה : וישכר מישראל מאה אלף גבור חיל במאה ככר-כסף :
ואיש האלהים בא אליו לאמר המלך אל-יבוא עמך צבא ישראל כי אין יהוה עם-
ישראל כל בני אפרים : כי אם-בא אתה עשה חזק למלחמה יכשילך האלהים לפני
אויב כי יש-כח באלהים לעזור ולהכשיל : ויאמר אמציהו לאיש האלהים ומה-לעשות

למאת

ויערו ברוב הספרים מלעיל בשני פשטין : וישלח בהם נבאים במקצת מדוייקים חסר יו״ד קדמאה והמסורת מסייען כל לא כמנה זהב מסורת
סוף פרשת בהעלתך עם ג׳ מלאים : למה אתם מלרע ורפה : כי במצער הבי״ת רפה : ורב ירב ק׳ : לא ימותו אורייתא יומתו יומתו מלכים כה
יומתו יומתו ימות כתיב יומת ק׳ • ד״ה ימותו ימותו ימותו : במאה ככר כ״ף ראשונה רפה :

למאת

למאת הככר אשר נתתי לגדוד ישראל ויאמר איש האלהים יש ליהוה לתת לך הרבה מזה׃
ויבדילם אמציהו להגדוד אשר־בא אליו מאפרים ללכת למקומם ויחר אפם מאד ביהודה
וישובו למקומם בחרי־אף׃ ואמציהו התחזק וינהג את־עמו וילך גיא המלח
ויך את־בני־שעיר עשרת אלפים׃ ועשרת אלפים חיים שבו בני יהודה ויביאום לראש
הסלע וישליכום מראש־הסלע וכלם נבקעו׃
ובני הגדוד אשר השיב אמציהו מלכת עמו למלחמה ויפשטו בערי יהודה משמרון ועד־
בית־חורון ויכו מהם שלשת אלפים ויבזו בזה רבה׃ ויהי אחרי בוא אמציהו
מהכות את־אדומים ויבא את־אלהי בני שעיר ויעמידם לו לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם
יקטר׃ ויחר־אף יהוה באמציהו וישלח אליו נביא ויאמר אליו למה דרשת את־אלהי
העם אשר לא־הצילו את־עמם מידך׃ ויהי בדברו אליו ויאמר לו הליועץ למלך נתנוך
חדל־לך למה יכוך ויחדל הנביא ויאמר ידעתי כי־יעץ אלהים להשחיתך כי־עשית זאת ולא
שמעת לעצתי׃ ויועץ אמציהו מלך יהודה וישלח אל־יואש בן־יהואחז בן־
יהוא מלך ישראל לאמר לך נתראה פנים׃ וישלח יואש מלך־ישראל אל־אמציהו מלך־
יהודה לאמר החוח אשר בלבנון שלח אל־הארז אשר בלבנון לאמר תנה את־בתך לבני
לאשה ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותרמס את־החוח׃ אמרת הנה הכית את־אדום
ונשאך לבך להכביד עתה שבה בביתך למה תתגרה ברעה ונפלת אתה ויהודה עמך׃
ולא־שמע אמציהו כי מהאלהים היא למען תתם ביד כי דרשו את אלהי אדום׃ ויעל
יואש מלך־ישראל ויתראו פנים הוא ואמציהו מלך־יהודה בבית שמש אשר ליהודה׃
וינגף יהודה לפני ישראל וינסו איש לאהליו׃ ואת אמציהו מלך־יהודה בן־יואש בן־
יהואחז תפש יואש מלך־ישראל בבית שמש ויביאהו ירושלם ויפרץ בחומת ירושלם משער
אפרים עד־שער הפונה ארבע מאות אמה׃ וכל־הזהב והכסף ואת כל־הכלים הנמצאים
בבית־האלהים עם־עבד אדום ואת־אוצרות בית המלך ואת בני התערבות וישב שמרון׃
ויחי אמציהו בן־יואש מלך יהודה אחרי מות יואש בן־יהואחז מלך ישראל
חמש עשרה שנה׃ ויתר דברי אמציהו הראשנים והאחרונים הלא הנם כתובים על־
ספר מלכי־יהודה וישראל׃ ומעת אשר־סר אמציהו מאחרי יהוה ויקשרו עליו קשר
בירושלם וינס לכישה וישלחו אחריו לכישה וימיתהו שם׃ וישאהו על־הסוסים ויקברו
כו אתו עם־אבתיו בעיר יהודה׃ * ויקחו כל־עם יהודה את־עזיהו והוא בן־שש עשרה
שנה וימליכו אתו תחת אביו אמציהו׃ הוא בנה את־אילות וישבה ליהודה אחרי שכב־
המלך עם־אבתיו׃ בן־שש עשרה שנה עזיהו במלכו וחמשים ושתים שנה
מלך בירושלם ושם אמו יכיליה מן־ירושלם׃ ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר־עשה יכליה ק׳
אמציהו אביו׃ ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו המבין בראת האלהים ובימי דרשו את־
יהוה

למאת הככר במקצת דפוסים אחרונים כתוב למאות ונמסר עליו יתיר וא"ו ואין כן בספרים כ"י מדוייקים גם לא בדפוסים הראשונים ובמסורת
למאת הככר ב׳ דסמיכין וסימן ככר לאדן פרשת פקודי ומה לעשות למאת הככר : שבו בני יהודה ד׳ בטעם מלרע וסימן ואת כשיבם שבו פ׳
וישלח אשר שבו אתם (מלכים א ח) וחברו בד"ה ב׳ ו׳ ועשרת אלפים חיים שבו : את אדומים במקצת דפוסים כתוב אדומים בחטף סגול ובכל
ספרים כ"י בחטף פתח וגם המסורת יש לפרש כן שאומרת אדומים ב׳ בקריה וסימן ויהי אחרי מות אמציהו ועוד אדומים כמו לקמן סימן כ"ח
ואיהו כמי בחטף פתח : נתנוך הני"ו פתוחה והנו"ן דגושה : לך נתראה פנים חד מן ג׳ כתיב לך בלישן הליכה : התערבות הבי"ת רפויה
כמ"ש במלכים ב׳ י"ד : בעיר יהודה בדפוס כפולי כתוב בערי יהודה ונס"א בעיר דויד וכולהו איסתכשו : יכוליה יכליה ק׳ :

כו

יהוה הצליחו האלהים׃ ויצא וילחם בפלשתים ויפרץ את־חומת גת ואת חומת יבנה
ואת חומת אשדוד ויבנה ערים באשדוד ובפלשתים׃ ויעזרהו האלהים על־
פלשתים ועל־הערביים היושבים בגור־בעל והמעונים׃ ויתנו העמונים מנחה לעזיהו וילך הערבים ק
שמו עד־לבוא מצרים כי החזיק עד־למעלה׃ ויבן עזיהו מגדלים בירושלם על־שער
הפנה ועל־שער הגיא ועל־המקצוע ויחזקם׃ ויבן מגדלים במדבר ויחצב ברות רבים כי
מקנה־רב היה לו ובשפלה ובמישור אכרים וכרמים בהרים ובכרמל כי־אהב אדמה היה׃
ויהי לעזיהו חיל עשי מלחמה יוצאי צבא לגדוד במספר פקדתם ביד יעואל הסופר ומעשיהו יעיאל ק
השוטר על יד־חנניהו משרי המלך׃
כל מספר ראשי האבות לגבורי חיל אלפים ושש מאות׃ ועל־ידם חיל צבא שלש מאות
אלף ושבעת אלפים וחמש מאות עושי מלחמה בכח חיל לעזר למלך על־האויב׃ ויכן
להם עזיהו לכל־הצבא מגנים ורמחים וכובעים ושרינות וקשתות ולאבני קלעים׃ ויעש
בירושלם חשבנות מחשבת חושב להיות על־המגדלים ועל־הפנות לירוא בחצים ובאבנים
גדלות ויצא שמו עד־למרחוק כי־הפליא להעזר עד כי־חזק׃ וכחזקתו גבה לבו עד־להשחית
וימעל ביהוה אלהיו ויבא אל־היכל יהוה להקטיר על־מזבח הקטרת׃ ויבא אחריו עזריהו
הכהן ועמו כהנים ליהוה שמונים בני־חיל׃ ויעמדו על־עזיהו המלך ויאמרו לו לא־לך
עזיהו להקטיר ליהוה כי לכהנים בני־אהרן המקדשים להקטיר צא מן־המקדש כי מעלת
ולא־לך לכבוד מיהוה אלהים׃ ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו
עם־הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית יהוה מעל למזבח הקטרת׃
ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל־הכהנים והנה־הוא מצרע במצחו ויבהלוהו משם וגם־הוא
נדחף לצאת כי נגעו יהוה׃ ויהי עזיהו המלך מצרע עד־יום מותו וישב בית החפשות החפשית ק
מצרע כי נגזר מבית יהוה ויותם בנו על־בית המלך שופט את־עם הארץ׃
ויתר דברי עזיהו הראשנים והאחרנים כתב ישעיהו בן־אמוץ הנביא׃ וישכב עזיהו עם־
אבתיו ויקברו אתו עם־אבתיו בשדה הקבורה אשר למלכים כי אמרו מצורע הוא וימלך
יותם בנו תחתיו׃ * בן־עשרים וחמש שנה יותם במלכו ושש־עשרה כז
שנה מלך בירושלם ושם אמו ירושה בת־צדוק׃ ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר־עשה
עזיהו אביו רק לא־בא אל־היכל יהוה ועוד העם משחיתים׃ הוא בנה את־שער בית־
יהוה העליון ובחומת העפל בנה לרב׃ וערים בנה בהר־יהודה ובחרשים בנה בירניות
ומגדלים׃ והוא נלחם עם־מלך בני־עמון ויחזק עליהם ויתנו־לו בני־עמון בשנה ההיא
מאה כבר־כסף ועשרת אלפים כרים חטים ושעורים עשרת אלפים זאת השיבו לו בני עמון
ובשנה השנית והשלישית׃ ויתחזק יותם כי הכין דרכיו לפני יהוה אלהיו׃ ויתר דברי
יותם

[illegible]

יוֹתָם וְכָל־מִלְחֲמֹתָיו וּדְרָכָיו הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ
שָׁנָה הָיָה בְמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם׃ וַיִּשְׁכַּב יוֹתָם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
כח בְּעִיר דָּוִיד וַיִּמְלֹךְ אָחָז בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ * בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה אָחָז בְּמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְלֹא־עָשָׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִיד אָבִיו׃ וַיֵּלֶךְ בְּדַרְכֵי מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וְגַם מַסֵּכוֹת עָשָׂה לַבְּעָלִים׃
וְהוּא הִקְטִיר בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם וַיַּבְעֵר אֶת־בָּנָיו בָּאֵשׁ כְּתֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ וַיְזַבֵּחַ וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת וְעַל־הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהָיו בְּיַד־
מֶלֶךְ אֲרָם וַיַּכּוּ־בוֹ וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שִׁבְיָה גְדוֹלָה וַיָּבִיאוּ דַּרְמָשֶׂק וְגַם בְּיַד־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִתָּן וַיַּךְ
בּוֹ מַכָּה גְדוֹלָה׃ וַיַּהֲרֹג פֶּקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ בִּיהוּדָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בְּיוֹם
אֶחָד הַכֹּל בְּנֵי־חָיִל בְּעָזְבָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם׃ וַיַּהֲרֹג זִכְרִי גִּבּוֹר אֶפְרַיִם
אֶת־מַעֲשֵׂיָהוּ בֶּן־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־עַזְרִיקָם נְגִיד הַבָּיִת וְאֶת־אֶלְקָנָה מִשְׁנֵה הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּשְׁבּוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲחֵיהֶם מָאתַיִם אֶלֶף נָשִׁים בָּנִים וּבָנוֹת וְגַם־שָׁלָל רָב בָּזְזוּ מֵהֶם וַיָּבִיאוּ אֶת־
הַשָּׁלָל לְשֹׁמְרוֹן׃
וְשָׁם הָיָה נָבִיא לַיהוָה עֹדֵד שְׁמוֹ וַיֵּצֵא לִפְנֵי הַצָּבָא הַבָּא לְשֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בַּחֲמַת
יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבוֹתֵיכֶם עַל־יְהוּדָה נְתָנָם בְּיֶדְכֶם וַתַּהַרְגוּ־בָם בְּזַעַף עַד לַשָּׁמַיִם הִגִּיעַ׃ וְעַתָּה
בְּנֵי־יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם אַתֶּם אֹמְרִים לִכְבֹּשׁ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת לָכֶם הֲלֹא רַק־אַתֶּם עִמָּכֶם
אֲשָׁמוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וְעַתָּה שְׁמָעוּנִי וְהָשִׁיבוּ הַשִּׁבְיָה אֲשֶׁר שְׁבִיתֶם מֵאֲחֵיכֶם כִּי חֲרוֹן
אַף־יְהוָה עֲלֵיכֶם׃ וַיָּקֻמוּ אֲנָשִׁים מֵרָאשֵׁי בְנֵי־אֶפְרַיִם עֲזַרְיָהוּ בֶן־יְהוֹחָנָן בֶּרֶכְיָהוּ
בֶן־מְשִׁלֵּמוֹת וִיחִזְקִיָּהוּ בֶן־שַׁלֻּם וַעֲמָשָׂא בֶּן־חַדְלָי עַל־הַבָּאִים מִן־הַצָּבָא׃ וַיֹּאמְרוּ לָהֶם לֹא־
תָבִיאוּ אֶת־הַשִּׁבְיָה הֵנָּה כִּי לְאַשְׁמַת יְהוָה עָלֵינוּ אַתֶּם אֹמְרִים לְהֹסִיף עַל־חַטֹּאתֵינוּ וְעַל־
אַשְׁמָתֵנוּ כִּי־רַבָּה אַשְׁמָה לָנוּ וַחֲרוֹן אָף עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעֲזֹב הֶחָלוּץ אֶת־
הַשִּׁבְיָה וְאֶת־הַבִּזָּה לִפְנֵי הַשָּׂרִים וְכָל־הַקָּהָל׃ וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְּבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ
בַשִּׁבְיָה וְכָל־מַעֲרֻמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשָּׁלָל וַיַּלְבִּשׁוּם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיַּשְׁקוּם וַיְסֻכוּם
וַיְנַהֲלוּם בַּחֲמֹרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל וַיְבִיאוּם יְרֵחוֹ עִיר־הַתְּמָרִים אֵצֶל אֲחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שֹׁמְרוֹן׃
בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחָז עַל־מַלְכֵי אַשּׁוּר לַעְזֹר לוֹ׃ וְעוֹד אֲדוֹמִים בָּאוּ
וַיַּכּוּ בִיהוּדָה וַיִּשְׁבּוּ־שֶׁבִי׃ וּפְלִשְׁתִּים פָּשְׁטוּ בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וְהַנֶּגֶב לִיהוּדָה וַיִּלְכְּדוּ אֶת־בֵּית־
שֶׁמֶשׁ וְאֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־הַגְּדֵרוֹת וְאֶת־שׂוֹכוֹ וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־תִּמְנָה וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־גִּמְזוֹ וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם׃ כִּי־הִכְנִיעַ יְהוָה אֶת־יְהוּדָה בַּעֲבוּר אָחָז מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כִּי הִפְרִיעַ בִּיהוּדָה
וּמָעוֹל מַעַל בַּיהוָה׃
וַיָּבֹא עָלָיו תִּלְּגַת פִּלְנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיָּצַר לוֹ וְלֹא חֲזָקוֹ׃ כִּי־חָלַק אָחָז אֶת־בֵּית יְהוָה
וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיִּתֵּן לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וְלֹא לְעֶזְרָה לוֹ׃ וּבְעֵת הָצֵר לוֹ וַיּוֹסֶף לִמְעוֹל
בַּיהוָה הוּא הַמֶּלֶךְ אָחָז׃ וַיִּזְבַּח לֵאלֹהֵי דַרְמֶשֶׂק הַמַּכִּים בּוֹ וַיֹּאמֶר כִּי אֱלֹהֵי מַלְכֵי־אֲרָם הֵם
מַעְזְרִים אֹתָם לָהֶם אֲזַבֵּחַ וְיַעְזְרוּנִי וְהֵם הָיוּ־לוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וּלְכָל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֶּאֱסֹף אָחָז אֶת־
כְּלֵי בֵית־הָאֱלֹהִים וַיְקַצֵּץ אֶת־כְּלֵי בֵית־הָאֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר אֶת־דַּלְתוֹת בֵּית־יְהוָה וַיַּעַשׂ לוֹ מִזְבְּחוֹת
בבל

כח ועתה בני הני"ת רפה : ואת תמנה ובנותיה בדפוסים אחרונים כתוב ואת תמנה ואת בנותיה אבל בכל ספרי כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים כתוב ואת תמנה ובנותיה : ויעזרוני בסני סוגין :

בכל-פנה בירושלם: ובכל-עיר ועיר ליהודה עשה במות לקטר לאלהים אחרים ויכעס
את-יהוה אלהי אבתיו: ויתר דבריו וכל-דרכיו הראשנים והאחרונים הנם כתובים על-ספר
מלכי-יהודה וישראל: וישכב אחז עם-אבתיו ויקברהו בעיר בירושלם כי לא הביאהו
כט לקברי מלכי ישראל וימלך יחזקיהו בנו תחתיו: יחזקיהו מלך בן-עשרים
וחמש שנה ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו אביה בת-זכריהו: ויעש הישר
בעיני יהוה ככל אשר-עשה דויד אביו: הוא בשנה הראשונה למלכו בחדש הראשון פתח
את-דלתות בית-יהוה ויחזקם: ויבא את-הכהנים ואת-הלוים ויאספם לרחוב המזרח:
ויאמר להם שמעוני הלוים עתה התקדשו וקדשו את-בית יהוה אלהי אבתיכם והוציאו את-
הנדה מן-הקדש: כי-מעלו אבתינו ועשו הרע בעיני יהוה-אלהינו ויעזבהו ויסבו פניהם
ממשכן יהוה ויתנו-ערף: גם סגרו דלתות האולם ויכבו את-הנרות וקטרת לא הקטירו
ועלה לא-העלו בקדש לאלהי ישראל: ויהי קצף יהוה על-יהודה וירושלם ויתנם לזועה
לשמה ולשרקה כאשר אתם ראים בעיניכם: והנה נפלו אבותינו בחרב ובנינו ובנותינו
ונשינו בשבי על-זאת: עתה עם-לבבי לכרות ברית ליהוה אלהי ישראל וישב ממנו
חרון אפו: בני עתה אל-תשלו כי-בכם בחר יהוה לעמד לפניו לשרתו ולהיות לו משרתים
ומקטרים: ויקמו הלוים מחת בן-עמשי ויואל בן-עזריהו מן-בני הקהתי ומן-
בני מררי קיש בן-עבדי ועזריהו בן-יהללאל ומן-הגרשני יואח בן-זמה ועדן בן-יואח: ומן-
בני אליצפן שמרי ויעואל ומן-בני אסף זכריהו ומתניהו: ומן-בני הימן יחואל ושמעי ומן- ויעיאל ק יחיאל ק
בני ידותון שמעיה ועזיאל: ויאספו את-אחיהם ויתקדשו ויבאו כמצות-המלך
בדברי יהוה לטהר בית יהוה:
ויבאו הכהנים לפנימה בית-יהוה לטהר ויוציאו את כל-הטמאה אשר מצאו בהיכל יהוה
לחצר בית יהוה ויקבלו הלוים להוציא לנחל-קדרון חוצה: ויחלו באחד לחדש הראשון
לקדש וביום שמונה לחדש באו לאולם יהוה ויקדשו את-בית-יהוה לימים שמונה וביום
ששה עשר לחדש הראשון כלו: ויבואו פנימה אל-חזקיהו המלך ויאמרו
טהרנו את-כל-בית יהוה את-מזבח העולה ואת-כל-כליו ואת-שלחן המערכת ואת-כל-כליו:
ואת-כל-הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו והנם לפני מזבח
יהוה: וישכם יחזקיהו המלך ויאסף את שרי העיר ויעל בית יהוה: ויביאו
פרים-שבעה ואילים שבעה וכבשים שבעה וצפירי עזים שבעה לחטאת על-הממלכה ועל-
המקדש ועל-יהודה ויאמר לבני אהרן הכהנים להעלות על-מזבח יהוה: וישחטו הבקר
ויקבלו הכהנים את-הדם ויזרקו המזבחה וישחטו האלים ויזרקו הדם המזבחה וישחטו
הכבשים ויזרקו הדם המזבחה: ויגישו את-שעירי החטאת לפני המלך והקהל ויסמכו
ידיהם עליהם: וישחטום הכהנים ויחטאו את-דמם המזבחה לכפר על-כל-ישראל כי
לכל-ישראל אמר המלך העולה והחטאת: ויעמד את-הלוים בית יהוה במצלתים בנבלים
ובכנרות

הביאהו במקצת דפוסים ישנים הה"א בחטף פתח וטעות הוא כי היא בחטף סגול במדוייקים וחסר וא"ו בתר אל"ף : לזועה לזעוה ק' : חקהתי כט
הקו"ף בשוא לבדו בס"ם : ויעואל ויעיאל ק' : יחואל יחיאל ק' : כמצות המלך בכ"ף : ויאסף הא"לף בחטף סגול וכן נמנה במסרה גדולה
עם הדומים : ואילים שבעה בספרים מדוייקים מלא דמלא בתרי יוד"ין וכן דינו אבל המסורת והאי דמסיר בפ' ויסלח ואלים ז' ודין חד מינייהו
לאו לענין חיסור ויתור נקיט להו דהא חזינן דאיכא מינייהו חס' ואיכא מינייהו מלא אלא לענין הקריאה בלחוד איתמר דאינון ז' בכולים קריה וסי'
ואילים

ובכנרות במצות דויד וגד חזה־המלך ונתן הנביא כי ביד־יהוה המצוה ביד־נביאיו׃ ויעמדו
הלוים בכלי דויד והכהנים בחצצרות׃
ויאמר חזקיהו להעלות העלה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר־יהוה והחצצרות ועל־
ידי כלי דויד מלך ישראל׃ וכל־הקהל משתחוים והשיר משורר והחצצרות מחצצרים יתיר צדי שניה
הכל עד לכלות העולה׃ וככלות להעלות כרעו המלך וכל־הנמצאים אתו וישתחוו׃
ויאמר יחזקיהו המלך והשרים ללוים להלל ליהוה בדברי דויד ואסף החזה ויהללו עד־
לשמחה ויקדו וישתחוו׃ ויען יחזקיהו ויאמר עתה מלאתם ידכם ליהוה גשו
והביאו זבחים ותודות לבית יהוה ויביאו הקהל זבחים ותודות וכל־נדיב לב עלות׃ ויהי
מספר העלה אשר־הביאו הקהל בקר שבעים אילים מאה כבשים מאתים לעלה ליהוה כל־
אלה׃ והקדשים בקר שש מאות וצאן שלשת אלפים׃ רק הכהנים היו למעט ולא
יכלו להפשיט את־כל־העלות ויחזקום אחיהם הלוים עד־כלות המלאכה ועד־יתקדשו הכהנים
כי הלוים ישרי לבב להתקדש מהכהנים׃ וגם־עלה לרב בחלבי השלמים ובנסכים לעלה
ותכון עבודת בית־יהוה׃ וישמח יחזקיהו וכל־העם על ההכין האלהים לעם כי כפתאום
ל היה הדבר׃ * וישלח יחזקיהו על־כל־ישראל ויהודה וגם־אגרות כתב
על־אפרים ומנשה לבוא לבית־יהוה בירושלם לעשות פסח ליהוה אלהי ישראל׃
ויועץ המלך ושריו וכל־הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני׃ כי לא יכלו
לעשתו בעת ההיא כי הכהנים לא־התקדשו למדי והעם לא־נאספו לירושלם׃ ויישר
הדבר בעיני המלך ובעיני כל־הקהל׃ ויעמידו דבר להעביר קול בכל־ישראל מבאר־שבע
ועד־דן לבוא לעשות פסח ליהוה אלהי־ישראל בירושלם כי־לא לרב עשו ככתוב׃ וילכו
הרצים באגרות מיד המלך ושריו בכל־ישראל ויהודה וכמצות המלך לאמר בני ישראל
שובו אל־יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל וישב אל־הפליטה הנשארת לכם מכף מלכי
אשור׃ ואל־תהיו כאבותיכם וכאחיכם אשר מעלו ביהוה אלהי אבותיהם ויתנם לשמה
כאשר אתם ראים׃ עתה אל־תקשו ערפכם כאבותיכם תנו־יד ליהוה ובאו למקדשו
אשר הקדיש לעולם ועבדו את־יהוה אלהיכם וישב מכם חרון אפו׃ כי בשובכם על־יהוה
אחיכם ובניכם לרחמים לפני שוביהם ולשוב לארץ הזאת כי־חנון ורחום יהוה אלהיכם
ולא־יסיר פנים מכם אם־תשובו אליו׃ ויהיו הרצים עברים מעיר לעיר
בארץ־אפרים ומנשה ועד־זבלון ויהיו משחיקים עליהם ומלעגים בם׃ אך אנשים מאשר
ומנשה ומזבלון נכנעו ויבאו לירושלם׃ גם ביהודה היתה יד האלהים לתת להם לב
אחד לעשות מצות המלך והשרים בדבר יהוה׃ ויאספו ירושלם עם־רב לעשות את־חג
המצות בחדש השני קהל לרב מאד׃ ויקמו ויסירו את־המזבחות אשר בירושלם ואת כל־
המקטרות

ואילים שבעה: ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח טעם לתוספת הה״א עיין בחיי פרשת ויקרא: מחצצרים כד״י שניה יתירה ואינה
נקראת: וכל הנמצאים בשני שוא״ין ומלא וכל מתוגה במקף. ספרים אע״פי שהיא במקף וכבר ביארתי ענין זה בסוף פרשת ראה: מלאתם
מלא״ד בכירי והאל״ף נחה: שבעים אילים בספרים מדוייקים מלא דמלא וכן ראוי לפי המסורת: והקדשים הו״או בגעיא בס״ס: וגם עלה בכל
ספרים המדוייקים חסר וא״ו כי לא נמנה במסרה גדולה עם ע׳ מלאים בסיפרא: כפתאם בספרים מדוייקים כ״ף חסר וא״ו: לעשות הפסח העי״ן
בשוא ופתח וכן לעשות שבפסוק הנמשך: בעת ההיא כן כתיב בכל הספרים בעת ההיא כה אלא שראיתי בדפוס ויניציאה שנת רע״ח שכשהגיהו
בכ״ף וכתבו בגליון ביום ההוא לפיכך הוצרכתי ליכתוב כדי שלא ילמדו טיפוסים שבידם לאחרים: למדי מ״ם פתוחה במקום חירק רד״ק כאן וכד״ה
ל א׳ ט״ו ומכלל דף מ״ג: ובמצות המלך ברוב הספרים בכ״ף וכן בס״א מטוליטולה נמסר עליו לית כתיב כ״ף: בדבר ה׳ בב״ית ודבר זה ידוע לנו
מפי המסרה שאומרת בדבר ה׳ ב׳ דסמיכי בקריאה וסימן נמסר בס״ג ירמיה ח׳ וזה א׳ מהם:

המקטרות הסירו וישליכו לנחל קדרון: וישחטו הפסח בארבעה עשר לחדש השני
והכהנים והלוים נכלמו ויתקדשו ויביאו עלות בית יהוה: ויעמדו על עמדם כמשפטם
כתורת משה איש האלהים הכהנים זרקים את הדם מיד הלוים: כי רבת בקהל אשר
לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור להקדיש ליהוה: כי מרבית
העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי
התפלל יחזקיהו עליהם לאמר יהוה הטוב יכפר בעד: כל לבבו הכין לדרוש האלהים
יהוה אלהי אבותיו ולא כטהרת הקדש:
וישמע יהוה אל יחזקיהו וירפא את העם: ויעשו בני ישראל הנמצאים בירושלם את
חג המצות שבעת ימים בשמחה גדולה ומהללים ליהוה יום ביום הלוים והכהנים בכלי
עז ליהוה: וידבר יחזקיהו על לב כל הלוים המשכילים שכל טוב ליהוה
ויאכלו את המועד שבעת הימים מזבחים זבחי שלמים ומתודים ליהוה אלהי אבותיהם:
ויועצו כל הקהל לעשות שבעת ימים אחרים ויעשו שבעת ימים שמחה: כי חזקיהו
מלך יהודה הרים לקהל אלף פרים ושבעת אלפים צאן והשרים הרימו לקהל פרים אלף
וצאן עשרת אלפים ויתקדשו כהנים לרב: וישמחו כל קהל יהודה והכהנים והלוים
וכל הקהל הבאים מישראל והגרים הבאים מארץ ישראל והיושבים ביהודה: ותהי שמחה
גדולה בירושלם כי מימי שלמה בן דויד מלך ישראל לא כזאת בירושלם:
ויקמו הכהנים הלוים ויברכו את העם וישמע בקולם ותבוא תפלתם למעון קדשו
לא השמים: * וככלות כל זאת יצאו כל ישראל הנמצאים לערי יהודה
וישברו המצבות ויגדעו האשרים וינתצו את הבמות ואת המזבחות מכל יהודה ובנימן
ובאפרים ומנשה עד לכלה וישובו כל בני ישראל איש לאחזתו לעריהם: ויעמד
יחזקיהו את מחלקות הכהנים והלוים על מחלקותם איש כפי עבדתו לכהנים וללוים לעלה
ולשלמים לשרת ולהודות ולהלל בשערי מחנות יהוה: ומנת המלך מן
רכושו לעלות לעלות הבקר והערב והעלות לשבתות ולחדשים ולמעדים ככתוב בתורת
יהוה: ויאמר לעם ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת יהוה:
וכפרץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש וכל תבואת שדה ומעשר
הכל לרב הביאו: ובני ישראל ויהודה היושבים בערי יהודה גם הם מעשר בקר וצאן
ומעשר קדשים המקדשים ליהוה אלהיהם הביאו ויתנו ערמות ערמות: בחדש
השלישי החלו הערמות ליסוד ובחדש השביעי כלו: ויבאו יחזקיהו והשרים
ויראו את הערמות ויברכו את יהוה ואת עמו ישראל: וידרש יחזקיהו על
הכהנים והלוים על הערמות: ויאמר אליו עזריהו הכהן הראש לבית צדוק ויאמר מהחל
התרומה לביא בית יהוה אכול ושבוע והותר עד לרוב כי יהוה ברך את עמו והנותר את
ההמון הזה: ויאמר יחזקיהו להכין לשכות בבית יהוה ויכינו: ויביאו את

התרומה

המקטרות הה״א סמוכה במאריך: הכין לדרוש במקצת מדוייקים מלא וא״ו וכן נראה מהמסרה כי לא נמנה בד״ה א׳ כ״א עם ז׳ חסרים שנמנו
שם: ולא כטהרת בכ״ף והה״א בחטף קמץ: הנמצאים בירושלם בספרי שואין וכן הנמצאים לערי: ומנת המלך בקמץ הנו״ן והוא סמוך במ״ש
לא במזמור ס״ג: ומעשר הכל וכן מעשר בקר וצאן ומעשר קדשים שבסמוך כולם העי״ן בשוא לבדו, ומה שיש לדקדק על זה כמבואר בכתובים סימן י׳
בעזרת העוזר והסומך יתברך שמו: המקדשים במקצת ספרים הה״א במאריך: ליסוד הדגש ללא צורך כי הי״וד כתובה אלא בא לבאר המלה רד״ק
בסי׳ ועיין עוד מ״ש במכלול דף קכ״ז ודף ע״ו: ויאמר אליו עזריהו בכל ספרים כ״י ודפוסים ישנים בו״או וכן דינו מכח מסורת מלכים ב׳ ט״ו:

והקדשים

יתיר ואו התרומה והמעשר והקדשים באמונה ועליהם נגיד כונניהו הלוי ושמעי אחיהו משנה׃
ויחיאל ועזזיהו ונחת ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד
יתיר ואו כונניהו ושמעי אחיו במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית־האלהים׃ וקורא בן־ימנה
הלוי השוער למזרחה על נדבות האלהים לתת תרומת יהוה וקדשי הקדשים׃ ועל־ידו
עדן ומנימן וישוע ושמעיהו אמריהו ושכניהו בערי הכהנים באמונה לתת לאחיהם במחלקות
כגדול כקטן׃ מלבד התיחשם לזכרים מבן שלש שנים ולמעלה לכל־הבא לבית־יהוה
לדבר־יום ביומו לעבודתם במשמרותם כמחלקותיהם׃ ואת התיחש הכהנים לבית
אבותיהם והלוים מבן עשרים שנה ולמעלה במשמרותיהם במחלקותיהם׃ ולהתיחש
בכל־טפם נשיהם ובניהם ובנותיהם לכל־קהל כי באמונתם יתקדשו־קדש׃ ולבני אהרן
הכהנים בשדי מגרש עריהם בכל־עיר ועיר אנשים אשר נקבו בשמות לתת מנות לכל־
זכר בכהנים ולכל־התיחש בלוים׃ ויעש כזאת יחזקיהו בכל־יהודה ויעש הטוב והישר
והאמת לפני יהוה אלהיו׃ ובכל־מעשה אשר־החל ׀ בעבודת בית־האלהים ובתורה
לב ובמצוה לדרש לאלהיו בכל־לבבו עשה והצליח׃ * אחרי הדברים והאמת
האלה בא סנחריב מלך־אשור ויבא ביהודה ויחן על־הערים הבצרות ויאמר לבקעם אליו׃
וירא יחזקיהו כי־בא סנחריב ופניו למלחמה על־ירושלם׃
ויועץ עם־שריו וגבריו לסתום את־מימי העינות אשר מחוץ לעיר ויעזרוהו׃ ויקבצו עם־
רב ויסתמו את־כל־המעינות ואת־הנחל השוטף בתוך־הארץ לאמר למה יבואו מלכי אשור
ומצאו מים רבים׃ ויתחזק ויבן את־כל־החומה הפרוצה ויעל על־המגדלות ולחוצה
החומה אחרת ויחזק את־המלוא עיר דויד ויעש שלח לרב ומגנים׃ ויתן שרי מלחמות
על־העם ויקבצם אליו אל־רחוב שער העיר וידבר על־לבבם לאמר׃ חזקו ואמצו אל־
תיראו ואל־תחתו מפני מלך אשור ומלפני כל־ההמון אשר־עמו כי־עמנו רב מעמו׃ עמו
זרוע בשר ועמנו יהוה אלהינו לעזרנו ולהלחם מלחמתנו ויסמכו העם על־דברי יחזקיהו
מלך־יהודה׃ אחר זה שלח סנחריב מלך־אשור עבדיו ירושלימה והוא על־
לכיש וכל־ממשלתו עמו על־יחזקיהו מלך יהודה ועל־כל־יהודה אשר בירושלם לאמר׃
כה אמר סנחריב מלך אשור על־מה אתם בטחים וישבים במצור בירושלם׃ הלא יחזקיהו
מסית אתכם לתת אתכם למות ברעב ובצמא לאמר יהוה אלהינו יצילנו מכף מלך אשור׃
הלא־הוא יחזקיהו הסיר את־במתיו ואת־מזבחתיו ויאמר ליהודה ולירושלם לאמר לפני
מזבח אחד תשתחוו ועליו תקטירו׃ הלא תדעו מה עשיתי אני ואבותי לכל עמי הארצות
היכול יכלו אלהי גויי הארצות להציל את־ארצם מידי׃ מי בכל־אלהי הגוים האלה אשר
החרימו אבותי אשר יכול להציל את־עמו מידי כי יוכל אלהיכם להציל אתכם מידי׃
ועתה אל־ישיא אתכם חזקיהו ואל־יסית אתכם כזאת ואל־תאמינו לו כי־לא יוכל כל־אלוה
כל־גוי וממלכה להציל עמו מידי ומיד אבותי אף כי אלהיכם לא־יצילו אתכם מידי׃ ועוד
דברו

והקדשים ר"ח איתי בספרי צירסאות משונות במלה זו במקצתם הק"ף בחטף קמץ וקצתם בקמץ לבד ויש מהם בשוא לבד : נגיד כונניהו יתיר וא"ו : מיד
כונניהו יתיר וא"ו : לתת תרומת ה' וקדשי הקדשים במקצת מדוייקים בחטף קמץ הקו"ף : לבית אבותיהם ברוב המדוייקים מלא וא"ו וכן בגוף
לב לפי המסו' : ויעזרוהו במקצת ספרים ויעזרוהו מלא וא"ו : בתוך כ"כ בכל הספרים בתוך לא בבל : החומה אחרת בדפוס ויניציאה רפ"ח כתוב
האחרת וטעות הוא : ולהלחם מלחמתינו במקצת דפוסים ישנים יש פה סוף פסוק ואין כן בשום ספר מדוייק : מי בכל אלהי הגוים בגעיא :
אל ישיא מלא יו"ד ועיין מ"ס במלכים ב' י"ח : אתכם בזאת בכ"ף : לא יצילו אתכם מידי בס"א יש כ"י בתוב יציל ורמזתי ב"ב מי שבספרים
דוה

דִּבְּרוּ עֲבָדָיו עַל־יְהוָה הָאֱלֹהִים וְעַל־יְחִזְקִיָּהוּ עַבְדּוֹ׃ וּסְפָרִים כָּתַב לְחָרֵף לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֵאמֹר עָלָיו לֵאמֹר כֵּאלֹהֵי גּוֹיֵ הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא־הִצִּילוּ עַמָּם מִיָּדִי כֵּן לֹא־יַצִּיל אֱלֹהֵי יְחִזְקִיָּהוּ
עַמּוֹ מִיָּדִי׃ וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל־גָּדוֹל יְהוּדִית עַל־עַם יְרוּשָׁלִַם אֲשֶׁר עַל־הַחוֹמָה לְיָרְאָם וּלְבַהֲלָם
לְמַעַן יִלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר׃ וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלִָם כְּעַל אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאָדָם׃
וַיִּתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וִישַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא עַל־זֹאת וַיִּזְעֲקוּ הַשָּׁמָיִם׃
וַיִּשְׁלַח יְהוָה מַלְאָךְ וַיַּכְחֵד כָּל־גִּבּוֹר חַיִל וְנָגִיד וְשָׂר בְּמַחֲנֵה מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיָּשָׁב
בְּבֹשֶׁת פָּנִים לְאַרְצוֹ וַיָּבֹא בֵּית אֱלֹהָיו וּמִיצִיאֵו מֵעָיו שָׁם הִפִּילֻהוּ בֶחָרֶב׃ וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־ ומיצא ק
יְחִזְקִיָּהוּ וְאֵת ׀ יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם מִיַּד סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וּמִיַּד־כֹּל וַיְנַהֲלֵם מִסָּבִיב׃ וְרַבִּים
מְבִיאִים מִנְחָה לַיהוָה לִירוּשָׁלִַם וּמִגְדָּנוֹת לִיחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּנַּשֵּׂא לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם
מֵאַחֲרֵי־כֵן׃ בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה יְחִזְקִיָּהוּ עַד־לָמוּת וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לוֹ
וּמוֹפֵת נָתַן לוֹ׃ וְלֹא־כִגְמֻל עָלָיו הֵשִׁיב יְחִזְקִיָּהוּ כִּי גָבַהּ לִבּוֹ וַיְהִי עָלָיו קֶצֶף וְעַל־יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם׃ וַיִּכָּנַע יְחִזְקִיָּהוּ בְּגֹבַהּ לִבּוֹ הוּא וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם וְלֹא־בָא עֲלֵיהֶם קֶצֶף יְהוָה בִּימֵי
יְחִזְקִיָּהוּ׃ וַיְהִי לִיחִזְקִיָּהוּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד הַרְבֵּה מְאֹד וְאֹצָרוֹת עָשָׂה־לּוֹ לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְאֶבֶן
יְקָרָה וְלִבְשָׂמִים וּלְמָגִנִּים וּלְכֹל כְּלֵי חֶמְדָּה׃ וּמִסְכְּנוֹת לִתְבוּאַת דָּגָן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר וְאֻרָוֹת
לְכָל־בְּהֵמָה וּבְהֵמָה וַעֲדָרִים לָאֲוֵרוֹת׃ וְעָרִים עָשָׂה לוֹ וּמִקְנֵה־צֹאן וּבָקָר לָרֹב כִּי נָתַן־לוֹ
אֱלֹהִים רְכוּשׁ רַב מְאֹד׃
וְהוּא יְחִזְקִיָּהוּ סָתַם אֶת־מוֹצָא מֵימֵי גִיחוֹן הָעֶלְיוֹן וַיַּישְּׁרֵם לְמַטָּה־מַּעְרָבָה לְעִיר דָּוִיד וַיַּצְלַח
יְחִזְקִיָּהוּ בְּכָל־מַעֲשֵׂהוּ׃ וְכֵן בִּמְלִיצֵי ׀ שָׂרֵי בָּבֶל הַמְשַׁלְּחִים עָלָיו לִדְרֹשׁ הַמּוֹפֵת אֲשֶׁר הָיָה
בָאָרֶץ עֲזָבוֹ הָאֱלֹהִים לְנַסּוֹתוֹ לָדַעַת כָּל־בִּלְבָבוֹ׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְחִזְקִיָּהוּ וַחֲסָדָיו הִנָּם כְּתוּבִים
בַּחֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא עַל־סֵפֶר מַלְכֵי־יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁכַּב יְחִזְקִיָּהוּ עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי־דָוִיד וְכָבוֹד עָשׂוּ־לוֹ בְמוֹתוֹ כָל־יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם וַיִּמְלֹךְ מְנַשֶּׁה
בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ * בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לג
מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר נִתַּץ יְחִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיָּקֶם מִזְבְּחוֹת לַבְּעָלִים וַיַּעַשׂ
אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם׃ וּבָנָה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם יִהְיֶה־שְּׁמִי לְעוֹלָם׃ וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא הַשָּׁמָיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־
יְהוָה׃ וְהוּא הֶעֱבִיר אֶת־בָּנָיו בָּאֵשׁ בְּגֵי בֶן־הִנֹּם וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ וְכִשֵּׁף וְעָשָׂה אוֹב וְיִדְּעוֹנִי

הרבה

בזה אמנם בשאר ספרים כתוב יצילו בו"או : גויי הארצות כתב בעל מכלל יופי כצלה יו"ד הרבים מאמכתב ובשאר במנטא ודבריו הם לקוחים מר"דק בשרשים ובמכלול דף י"ג אבל בספרים שלנו הוא בשני יודי"ן וכן במסו' ירמיה ל"ג גויי ג' מל' וסימנם והיתה לי לשם ששון לתהלה ולתפארת לכל גויי הארץ ונאספו עליה כל גויי הארץ זכריה י"ב וספרים כתב לחרף דד"ה וכל אורייתא דכותי' ע"כ וכן מצאתי במסרה כ"י : ילכדו הכ"ף דגושה : ומיציאו ומיציאי ק' ונמנה במסורת עם מלין דכתיבין וא"ו בסוף תיבותא וקריין יו"ד : ומיד כל וינהלם וכו' כן כתיב ומיד כל בחולם : ולא כגמול הכ"ף רפה : ויהי עליו קצף ועל בדפוס כפולי כתוב על בלא וא"ו וראיתי ג"כ בספרים ישנים שבתחלה כתבו על בלא וא"ו ואחרי כן הוסיפו בהם הו"או : ולבשמים אין בבי"ת דגש : מימי גיחון הגי"מל רפה : ויישרם במקצת ספרים כתוב וישרם ביו"ד א' בלבד וכן כתב ר' אליה המדקדק בס' הרכבה וישרם למטה מערבה עתיד לנסתר עם כנוי הנסתרים מבנין פִּעֵל והראו ויישרם כאשר כתבתי במלת ויבטהו כחוס א כי דין א' לשניהם ובמסורת מצאתי ויישרם לית ומלא ודגש כן דינו להכתב בשני יוד"ין וכן הוא בספרים מדוייקים עכ"ל . וגם רד"ק כתב בפירוש ובשרשים שכתוב בשני יודי"ן הראשונה נקראת בפתח והשנייה נחה משפטו ויישרם כהבנעת שתי יוד"ין ובנוח הי"וד פ"א הפעל הוטלה תנועתה על יו"ד הנוספת ובמשקל אחר בהראות פ"א הפעל בקריאה ועפעפיך יישירו נגדך משלי ד' עכ"ל . וגם א' כ"י מטוליטולה כתב על זה במהדורא רבא ויישרם : מערבה בשוא לבד בס"פ כמ"ש למעלה בחלק ראשון סימן כ"ו וכתב רד"ק שהמלה מלעיל : במעלה הבי"ת בגעיא : וכבוד עשו לו כן כתיב : ויקם הקו"ף בסגול במדוייקים וכן הוא במסו' : ובשף הו"או בגעיא : וידעוני לית מלא וא"ו וכ"כ רמ"ו וכן הוא בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים וכן במסו' ידעני ג' חסר ואחד מלא בילשנא וסי' כי יהיה בהם אוב או ידעני דסוף קדשים וחבר חבר דפ' שפטים אשר הסירה את האבת ואת

הידעני

הרבה לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו׃ וישם את־פסל הסמל אשר עשה בבית האלהים
אשר אמר אלהים אל־דויד ואל־שלמה בנו בבית הזה ובירושלם אשר בחרתי מכל שבטי
ישראל אשים את־שמי לעילום׃ ולא אוסיף להסיר את־רגל ישראל מעל האדמה אשר
העמדתי לאבותיכם רק ׀ אם־ישמרו לעשות את כל־אשר צויתים לכל־התורה והחקים
והמשפטים ביד־משה׃ ויתע מנשה את־יהודה וישבי ירושלם לעשות רע מן־הגוים
אשר השמיד יהוה מפני בני ישראל׃ וידבר יהוה אל־מנשה ואל־עמו
ולא הקשיבו׃ ויבא יהוה עליהם את־שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את־מנשה
בחחים ויאסרהו בנחשתים ויוליכהו בבלה׃ וכהצר לו חלה את־פני יהוה אלהיו ויכנע
מאד מלפני אלהי אבתיו׃ ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלם
למלכותו וידע מנשה כי יהוה הוא האלהים׃ ואחרי־כן בנה חומה חיצונה ׀ לעיר־דויד
מערבה לגיחון בנחל ולבוא בשער הדגים וסבב לעפל ויגביהה מאד וישם שרי־חיל בכל־
הערים הבצרות ביהודה׃ ויסר את־אלהי הנכר ואת־הסמל מבית יהוה
ויבן ק׳ וכל־המזבחות אשר בנה בהר בית־יהוה ובירושלם וישלך חוצה לעיר׃ ויכן את־מזבח
יהוה ויזבח עליו זבחי שלמים ותודה ויאמר ליהודה לעבוד את־יהוה אלהי ישראל׃ אבל
עוד העם זבחים בבמות רק ליהוה אלהיהם׃ ויתר דברי מנשה ותפלתו אל־אלהיו
ודברי החזים המדברים אליו בשם יהוה אלהי ישראל הנם על־דברי מלכי ישראל׃ ותפלתו
והעתר־לו וכל־חטאתו ומעלו והמקמות אשר בנה בהם במות והעמיד האשרים והפסלים
לפני הכנעו הנם כתובים על־דברי חוזי׃ וישכב מנשה עם־אבתיו ויקברהו ביתו וימלך
אמון בנו תחתיו׃ בן־עשרים ושתים שנה אמון במלכו ושתים שנים מלך
בירושלם

הידעני (שמואל א כח) ועשה אוב וידעוני דד״ה בתראה מלא וכל ידעונים הידעונים חסר: **הרבה לעשות** הע״ין בחטף פתח: **מכל שבטי ישראל** בחולם לא כמקצת דפוסים ישנים שהוא בקמץ: **העמדתי לאבותיכם** במדוייקים מלא וא״ו וכן במסו׳ כל כתובים מלא בר מן ב׳ חס׳ ופי׳ והנה עמנו בראש (ד״ה ב יג) ויאמר אליהם שמעוני הלוים (ד״ה ב כ״ט) וכן צריך להגיה במסו׳ הושע ט׳: **בחחים** במקצת כתוב בַחָחִים וטעו בין זה לאותם שביחזקאל סי׳ י״ט שהם בפתח אבל זה הוא בחולם וחסר וא״ו במדוייקי׳ וכן נמסר עליו לית וחסר: **בנחשתים** הבי״ת במאריך והנ״ון קלה כמ״ש בשופטים סי׳ י״ו: **ויעתר לו** סנהדרין פ׳ חלק א״ר יוחנן משום רשב״י מ״ד וישמע אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב״ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה והטעימו מפני מדת הדין ופי׳ רש״י ויעתר לו ומבחוץ כתוב ויחתר לו כך שמעתי ע״כ ובכ״א מצאתי בפירוש רש״י וישמע אליו ויחתר לו ומבחוץ כתוב ויעתר לו ע״כ · ולשון זה האחרון הוא במדרש דברים רבה פ׳ ואתחנן ובמדרש פסיקתא הובא בשמעוני דמלכים רמז רמ״ו וכל אלו הגירסאות אינן אלא מן המתמיהות דלא אשתכח כדין בסיפרי דידן אדרבא איפכא משמע במסרה בכתב דנמסר ויעתר פ׳ וסימן ררים סדרא דתולדות יצחק ודין חד מיניהו אבל בירושלמי בהאי פירקא גרים ויעתר לו בספרי דילן ואמ־ינן עלה א״ר אלעזר בר׳ שמעון בערביא צווחין לחתרתה עתרתה וה״ג במדרש רות רבתי וויקרא רבה פרשה ל׳ והתם כמי אמרינן א״ר לוי בערביא צווחין לחתירה עתירה ובבבלי גופי׳ בההוא פירקא לעיל מינה בשלהי ר׳ אליעזר ככנסו ד׳ זקנים לבקרו וכו׳ גרים התם ויעתר כדקתני במתניתין והכי איתא בספרי פרשת ואתחנן ופ׳ וזאת הברכה ומדבר רבה פרשת נשא ריש פ׳ י״ד בתרי דוכתי ופרקי ר׳ אליעזר פ׳ מ״ג ואבות דר׳ נתן פ׳ ל״ה וכן כתב בעל הטורים בפרשת כי תבא כפים דכתיב ויעתר לו ודרשינן ויחתר לו מלמד שחתר וכו׳ וכתב בעל מתנות כהונה בפרשת ואתחנן דבדברי הימים לא כתיב ויחתר אלא ויעתר בחילוף חי״ת בע״ין כמשפט אותיות אח״הע עד כאן · וסעד לדבריו מצאתי בספר הזוהר פרשת תולדות יצחק אבל פסוק ויעתר לו ה׳ אל תיקרי ויעתר לו, אלא ויחתר לו שחתירה חתר ליה קב״ה וקביל ליה ואיתא נמי בבראשית רבה פרשה ס״ג ויעתר לו ה׳ ר׳ לוי אמר משל לבן מלכים שהיה חותר על אביו ליטול ליטרא של זהב והיה זה חותר מבפנים וזה חותר מבחוץ שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא וכתב בעל יפה תואר שזה מעין מה שאמרו בפ׳ חלק גבי מנשה מאי דכתיב ויחתר לו ויעתר מיבעי ליה וכו׳ ע״כ ודוגמא בב״ר פרשת וישלח דרשו פסוק קדמה פניו הבריעהו כמו הבריחהו בחילוף ע״ין בחי״ת ובראשית רבה פ׳ ע״ט דרשו תנא בכלה תנא בבולא אלי קבר תנא בחילוף הח״ית בא״לף ר״ל בכל טוב וב״ר פ׳ ע״ט בא יבא ברבה נשא אלמתיו אתי בעין עולימין ועולמיתא בחילוף אל״ף בע״ין וכן בשוחר טוב ובבמדבר רבה סוף פ׳ י״ג כדרש ותהיינו לשון חנייה בחילוף ה״א בחי״ת ובפ׳ כ׳ מן ארם ינחני כד״א כסה על המון מצרים (יחזקאל לב) בחילוף חי״ת בה״א ובריש מדרש מגלת אסתר והשיבך ה׳ מצרים באניות אמר רבי יצחק בעניות ממעשים טובים ובפסוק איש יהודי אל תקרי יהודי אלא יחידי לפי שייחד שמו של הקב״ה ובפ״ק דמגלה אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו ודוגמא זה באסתר רבתי ובשוחר טוב אספוני חבלי מות אל תקרי אפפוני אלא עפפוני הברות טסות ובאות עלי כעוף ודוגמא אחרת בברכות פ׳ אין עומדין אמר ר׳ אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנ׳ ותתפלל על ה׳ וכו׳ ואמרינן כמי התם בתר הכי ואמר ר׳ אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ויתפלל משה אל תיקרי אל ה׳ אלא על ה׳ שכן דבי ר׳ אליעזר בן יעקב קורין לאלפ״ין עיינ״ין ולעיי״נין אלפ״ין ע״כ. ועיין שערי אורה דף ל״א כל זה כתבתי ללמוד וללמד סדברי חכמים בצדק ומשפט ומישרים ומי שהוא חכם ומבין מדעתו יוסיף לקח להבין דבריהם וחידותם בכדומה וכמו שכתבתי ביחזקאל מ״ח על יעבדוהו וישעיה י״ט על עיר ההרס ובפניה א׳ על אחפש את ירושלם ופ׳ בראשית על והנה טוב מאד: **מערבה** בשוא לבד הע״ין בס״ם כמ״ש בד״ה א׳ סי׳ כ״ו וזהו מלרע כמ״ש רד״ק:
ויבן ויכן ק׳ והוא חד מן מלין דכתי׳ כ״ף וקרי׳ ב״ית: **המדברים** הס״ם במארי׳ לב״א: **והעתר לו** הע״ין במארי׳: **ומעלו** הע״ין בשוא לבדו במדוייקי׳

בִּירוּשָׁלָֽם׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו וּלְכָל־הַפְּסִילִים אֲשֶׁר עָשָׂה
מְנַשֶּׁה אָבִיו זִבַּח אָמוֹן וַיַּעַבְדֵם׃ וְלֹא נִכְנַע מִלִּפְנֵי יְהוָה כְּהִכָּנַע מְנַשֶּׁה אָבִיו כִּי הוּא אָמוֹן
הִרְבָּה אַשְׁמָה׃ וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו וַיְמִיתֻהוּ בְּבֵיתוֹ׃ וַיַּכּוּ עַם־הָאָרֶץ אֵת כָּל־הַקֹּשְׁרִים
לד עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ * בֶּן־שְׁמוֹנֶה
שָׁנִים יֹאשִׁיָּהוּ בְמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָֽם׃ וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ
בְּדַרְכֵי דָּוִיד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאול׃ וּבִשְׁמוֹנֶה שָׁנִים לְמָלְכוֹ וְהוּא עוֹדֶנּוּ
נַעַר הֵחֵל לִדְרוֹשׁ לֵאלֹהֵי דָּוִיד אָבִיו וּבִשְׁתֵּים ׀ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הֵחֵל לְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַ͏ִם
מִן־הַבָּמוֹת וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים וְהַמַּסֵּכוֹת׃ וַיְנַתְּצוּ לְפָנָיו אֵת מִזְבְּחוֹת הַבְּעָלִים וְהַחַמָּנִים
אֲשֶׁר־לְמַעְלָה מֵעֲלֵיהֶם גִּדֵּעַ וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים וְהַמַּסֵּכוֹת שִׁבַּר וְהֵדַק וַיִּזְרֹק עַל־פְּנֵי הַקְּבָרִים
הַזֹּבְחִים לָהֶם׃
מזבחותם ק׳ וְעַצְמוֹת כֹּהֲנִים שָׂרַף עַל־מזבחותים* וַיְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ וּבְעָרֵי מְנַשֶּׁה
בחרבותיהם ק׳ וְאֶפְרַיִם וְשִׁמְעוֹן וְעַד־נַפְתָּלִי בחר* בתיהם סָבִיב׃ וַיְנַתֵּץ אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים
וְהַפְּסִלִים כִּתַּת לְהֵדַק וְכָל־הַחַמָּנִים גִּדַּע בְּכָל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב לִירוּשָׁלָֽם׃
וּבִשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְמָלְכוֹ לְטַהֵר אֶת־הָאָרֶץ וְהַבָּיִת שָׁלַח אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֲצַלְיָהוּ
וְאֶת־מַעֲשֵׂיָהוּ שַׂר־הָעִיר וְאֵת יוֹאָח בֶּן־יוֹאָחָז הַמַּזְכִּיר לְחַזֵּק אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהָיו׃ וַיָּבֹאוּ
אֶל־חִלְקִיָּהוּ ׀ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית־אֱלֹהִים אֲשֶׁר אָסְפוּ־הַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי
וישבו ק׳ הַסַּף מִיַּד מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם וּמִכֹּל שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל וּמִכָּל־יְהוּדָה וּבִנְיָמִן וישבי* יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ וַיִּתְּנוּ
עַל־יַד עֹשֵׂה הַמְּלָאכָה הַמֻּפְקָדִים בְּבֵית יְהוָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עֹשִׂים בְּבֵית
יְהוָה לִבְדוֹק וּלְחַזֵּק הַבָּיִת׃ וַיִּתְּנוּ לֶחָרָשִׁים וְלַבֹּנִים לִקְנוֹת אַבְנֵי מַחְצֵב וְעֵצִים לַמְחַבְּרוֹת
וּלְקָרוֹת אֶת־הַבָּתִּים אֲשֶׁר הִשְׁחִיתוּ מַלְכֵי יְהוּדָה׃ וְהָאֲנָשִׁים עֹשִׂים בֶּאֱמוּנָה
בַּמְּלָאכָה וַעֲלֵיהֶם ׀ מֻפְקָדִים יַחַת וְעֹבַדְיָהוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי מְרָרִי וּזְכַרְיָה וּמְשֻׁלָּם מִן־בְּנֵי
הַקְּהָתִים לְנַצֵּחַ וְהַלְוִיִּם כָּל־מֵבִין בִּכְלֵי־שִׁיר׃ וְעַל־הַסַּבָּלִים וּמְנַצְּחִים לְכֹל עֹשֵׂה מְלָאכָה
לַעֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה וּמֵהַלְוִיִּם סוֹפְרִים וְשֹׁטְרִים וְשׁוֹעֲרִים׃
וּבְהוֹצִיאָם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃
וַיַּעַן חִלְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שָׁפָן הַסּוֹפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מָצָאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חִלְקִיָּהוּ אֶת־
הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן׃ וַיָּבֵא שָׁפָן אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיָּשֶׁב עוֹד אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר כֹּל
אֲשֶׁר־נִתַּן בְּיַד־עֲבָדֶיךָ הֵם עֹשִׂים׃ וַיַּתִּיכוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּבֵית־יְהוָה וַיִּתְּנוּהוּ עַל־יַד
הַמֻּפְקָדִים וְעַל־יַד עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה׃ וַיַּגֵּד שָׁפָן הַסּוֹפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵפֶר נָתַן לִי חִלְקִיָּהוּ
הַכֹּהֵן וַיִּקְרָא־בוֹ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֵת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו׃
וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ וְאֶת־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְאֶת־עַבְדּוֹן בֶּן־מִיכָה וְאֵת ׀ שָׁפָן הַסּוֹפֵר וְאֵת

עשיה

לד בן שמונה במדויקים מלא וא״ו וכבר כרירנא לזה מילתא בדברי הימים א׳ י״ב : והפסילים והמסכות במקצת מדויקים חסר יו״ד קדמאה וכן לקמן במסורת המסך ובפסוק הכמסך ובפסוק ויכתת את המזבחות · ובמסורת פסילים ד׳ מל׳ וסימן והוא שב מן הפסילים והוא עבר את הפסילים תרויהון גבי עגלון · ולכל הפסילים דאמון בסימן דלעיל · ותהלתי לפסילים (ישעיה מ״ב) ושארא פסלים כתיב ביו״ד בתרא : אשר למעלה הע״ין בשוא לבדו : והפסלים חסר יו״ד קדמאה כמ״ש לעיל בסמוך : והדק הה״א בציירי : מזבחותים מזבחותם ק׳ : בחר בתיהם בחרבותיהם ק׳ והוא חד מן ח׳ מלין דכתיבין תרתין מלין וקריין חד וסימן במסורת כאן : והפסלים חסר יו״ד קדמאה כמ״ש למעלה : וישב לירושלם במקצת דפוסים ישנים כתוב ירושלם ובמדויקים כ״י כתוב לירושלם בלמ״ד : ובשנת שמונה במדויקים מלא וא״ו וכן נכון ע״פ מה שכתבתי בד״ה א׳ י״ב : בן יואחז המזכיר זהו א׳ מן ד׳ מקומות הכתובים יואחז על פי המסורת : וישבי וישבו ק׳ : ירושלם במקצת דפוסים ישנים כתוב לירושלם ואין כן בספרים כ״י : למחברות הל״מד במאריך : הקהתים הק״וף בשוא לבדו כמ״ש לעיל סימן כ׳ :

חלוה

עֲשָׂיָה עֶבֶד־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר׃ לְכוּ דִרְשׁוּ אֶת־יְהוָה בַּעֲדִי וּבְעַד הַנִּשְׁאָר בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה
עַל־דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר נִמְצָא כִּי־גְדוֹלָה חֲמַת־יְהוָה אֲשֶׁר נִתְּכָה בָנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְרוּ
אֲבוֹתֵינוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה׃ וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ
וַאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ אֶל־חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה אֵשֶׁת ׀ שַׁלֻּם בֶּן־תּוֹקְהַת בֶּן־חַסְרָה שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא ו יתירה
יוֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַ͏ִם בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ כָּזֹאת׃ וַתֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אִמְרוּ לָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלָי׃ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יוֹשְׁבָיו אֵת כָּל־הָאָלוֹת הַכְּתוּבוֹת עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרְאוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוּדָה׃
תַּחַת ׀ אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיְקַטְּירוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְעִיסֵנִי בְּכֹל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְתִתַּךְ חֲמָתִי ויקטרו ק׳
בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבֶּה׃ וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם לִדְרוֹשׁ בַּיהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמָעְתָּ׃ יַעַן רַךְ־לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע ׀
מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים בְּשָׁמְעֲךָ אֶת־דְּבָרָיו עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַתִּכָּנַע לְפָנַי וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ
וַתֵּבְךְּ לְפָנָי וְגַם־אֲנִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־יְהוָה׃
הִנְנִי אֹסִפְךָ אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־קִבְרֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תִרְאֶינָה עֵינֶיךָ בְּכָל הָרָעָה אֲשֶׁר
אֲנִי מֵבִיא עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַיָּשִׁיבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ
וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָ͏ִם׃ וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם
וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הָעָם מִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן וַיִּקְרָא בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי סֵפֶר הַבְּרִית
הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה׃ וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־עָמְדוֹ וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לָלֶכֶת אַחֲרֵי
יְהוָה וְלִשְׁמוֹר אֶת־מִצְוֹתָיו וְעֵדְוֹתָיו וְחֻקָּיו בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית
הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה׃ וַיַּעֲמֵד אֵת כָּל־הַנִּמְצָא בִירוּשָׁלַ͏ִם וּבִנְיָמִן וַיַּעֲשׂוּ
יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם כִּבְרִית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם׃ וַיָּסַר יֹאשִׁיָּהוּ אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת מִכָּל־
הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֵד אֵת כָּל־הַנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל לַעֲבוֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כָּל־
לה יָמָיו לֹא סָרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם׃ * וַיַּעַשׂ יֹאשִׁיָּהוּ בִירוּשָׁלַ͏ִם
פֶּסַח לַיהוָה וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ וַיַּעֲמֵד הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמְרוֹתָם
וַיְחַזְּקֵם לַעֲבוֹדַת בֵּית יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבוֹנִים לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַיהוָה תְּנוּ המבינים ק׳
אֶת־אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין־לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף עַתָּה
עִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃ וְהָכוֹנוּ לְבֵית־אֲבוֹתֵיכֶם כְּמַחְלְקוֹתֵיכֶם בִּכְתָב והכינו ק׳
דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְמִכְתַּב שְׁלֹמֹה בְנוֹ׃ וְעִמְדוּ בַקֹּדֶשׁ לִפְלֻגּוֹת בֵּית הָאָבוֹת לַאֲחֵיכֶם בְּנֵי
הָעָם וַחֲלֻקַּת בֵּית־אָב לַלְוִיִּם׃ וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח וְהִתְקַדְּשׁוּ וְהָכִינוּ לַאֲחֵיכֶם לַעֲשׂוֹת כִּדְבַר־
יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ וַיָּרֶם יֹאשִׁיָּהוּ לִבְנֵי הָעָם צֹאן כְּבָשִׂים וּבְנֵי־עִזִּים הַכֹּל
לַפְּסָחִים לְכָל־הַנִּמְצָא לְמִסְפַּר שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּבָקָר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֵלֶּה מֵרְכוּשׁ הַמֶּלֶךְ׃
וְשָׂרָיו לִנְדָבָה לָעָם לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם הֵרִימוּ חִלְקִיָּה וּזְכַרְיָהוּ וִיחִיאֵל נְגִידֵי בֵּית הָאֱלֹהִים
לַכֹּהֲנִים נָתְנוּ לַפְּסָחִים אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּבָקָר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ וְכָנַנְיָהוּ וּשְׁמַעְיָהוּ וּנְתַנְאֵל יתיר ו
אֶחָיו וַחֲשַׁבְיָהוּ וִיעִיאֵל וְיוֹזָבָד שָׂרֵי הַלְוִיִּם הֵרִימוּ לַלְוִיִּם לַפְּסָחִים חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וּבָקָר חֲמֵשׁ
מאות

חלדה בשלש נקודות: שלם חסר וא״ו מסורת מלכים ב׳ ט״ו: תוקהת חד מן מלין דיתירין וא״ו וחטפין קמצין עפ״ס: ויקטירו ויקטרו ק׳:
אספך חסר יו״ד עפ״ה ועיין מ״ש בשמואל א׳ ס״ו וכס״א מטוליטולא הא׳ לף בחוליך: ועדותיו חד מן ה׳ מפקין וא״ו בלישנא וסימן כמסר במלכים
לה א׳ כ׳: כברית כב״ף: ויעבר במקצת ספרים כרי״ש וברוב המדוייקים בדל״ת וכן פי׳ רד״ק: המבונים המבינים ק׳: והכונו והכינו ק׳:
לפלגות במקצת ספרים לפלגת בפתח וברוב המדוייקים בחולם וכן הוא בפי׳ רש״י ובר״דק בסרסים ובמאיר כתיב: וכנניהו יתיר וא״ו:

מאות: ותכון העבודה ויעמדו הכהנים על־עמדם והלוים על־מחלקותם כמצות המלך:
וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם והלוים מפשיטים: ויסירו העלה לתתם
למפלגות לבית־אבות לבני העם להקריב ליהוה ככתוב בספר משה וכן לבקר: ויבשלו
הפסח באש כמשפט והקדשים בשלו בסירות ובדודים ובצלחות ויריצו לכל־בני העם:
ואחר הכינו להם ולכהנים כי הכהנים בני אהרן בהעלות העולה והחלבים עד־לילה והלוים
הכינו להם ולכהנים בני אהרן:
והמשררים בני־אסף על־מעמדם כמצות דויד ואסף והימן וידתון חוזה המלך והשערים
לשער ושער אין להם לסור מעל עבדתם כי־אחיהם הלוים הכינו להם: ותכון כל־
עבודת יהוה ביום ההוא לעשות הפסח והעלות עלות על מזבח יהוה כמצות המלך יאשיהו:
ויעשו בני־ישראל הנמצאים את־הפסח בעת ההיא ואת־חג המצות שבעת ימים: ולא־
נעשה פסח כמהו בישראל מימי שמואל הנביא וכל־מלכי ישראל לא־עשו כפסח אשר־
עשה יאשיהו והכהנים והלוים וכל־יהודה וישראל הנמצא ויושבי ירושלם:
בשמונה עשרה שנה למלכות יאשיהו נעשה הפסח הזה: אחרי כל־זאת אשר
הכין יאשיהו את־הבית עלה נכו מלך־מצרים להלחם בכרכמיש על־פרת ויצא לקראתו
יאשיהו: וישלח־אליו מלאכים לאמר מה־לי ולך מלך יהודה לא־עליך אתה היום כי
אל־בית מלחמתי ואלהים אמר לבהלני חדל־לך מאלהים אשר־עמי ואל־ישחיתך: ולא־
הסב יאשיהו פניו ממנו כי להלחם־בו התחפש ולא שמע אל־דברי נכו מפי אלהים ויבא
להלחם בבקעת מגדו: וירו הירים למלך יאשיהו ויאמר המלך לעבדיו
העבירוני כי החליתי מאד: ויעבירהו עבדיו מן־המרכבה וירכיבהו על רכב המשנה אשר־
לו ויוליכהו ירושלם וימת ויקבר בקברות אבתיו וכל־יהודה וירושלם מתאבלים על־
יאשיהו: ויקונן ירמיהו על־יאשיהו ויאמרו כל־השרים והשרות בקינותיהם
על־יאשיהו עד־היום ויתנום לחק על־ישראל והנם כתובים על־הקינות: ויתר
דברי יאשיהו וחסדיו ככתוב בתורת יהוה: ודבריו הראשנים והאחרונים הנם כתובים
על־ספר מלכי־ישראל ויהודה: * ויקחו עם־הארץ את־יהואחז בן־ לו
יאשיהו וימליכהו תחת־אביו בירושלם: בן־שלש ועשרים שנה יואחז במלכו ושלשה
חדשים מלך בירושלם: ויסירהו מלך־מצרים בירושלם ויענש את־הארץ מאה ככר־כסף
וככר זהב: וימלך מלך־מצרים את־אליקים אחיו על־יהודה וירושלם ויסב את־שמו
יהויקים ואת־יואחז אחיו לקח נכו ויביאהו מצרימה: בן־עשרים וחמש שנה
יהויקים במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ויעש הרע בעיני יהוה אלהיו: עליו עלה
נבוכדנאצר

וכן לבקר בס"א ישן מצאתי לבקר וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחלוקת זה ואין להאזין להם: **הנמצאים** בשני שואין: **ואלהים אמר לבהלני חדל לך מאלהים אשר עמי** כתב רד"ק שיש מחלוקת בדברי רז"ל י"א כי שניהם קדש וכן כר' ממה שאמר ולא שמע אל דברי נכו מפי אלהים ע"כ · ולא ידעתי אנה מצא זה המחלוקת דבהדיא אמרינן בפ"ג דתעניות ואלהים אמר לבהלני חדל לך מאלהים אשר עמי ואל ישחיתך מאן אלהים אמר רב יהודה אמר רב זו ע"ז אמר הואיל וקא בטח בע"ז יכילנא ליה וכו' ופי' רש"י מאן אלהים דקא"ל פרעה דקאמר חדל לך מאלהי' אשר עמי ע"כ הנה כי רש"י נסמך שלא נכרם מאן אלהים זו ע"ז לכל שני השמות האמורים בפסוק ולפיכך פי' דלא קאי אלא על חדל לך מאלהים אבל ואלהים אמר לבהלני הוא קדש וראיה לדבריו מצאתי במדרש איכה רבתי פסוק גליך... אלפ"א כי"את קדמאה אבל פסוק צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי ואלהים אמר לבהלני מפי בק"בה אני עולה חדל לך מאלהים אשר עמי זה לשון ע"ז · ולא שמע אל דברי נכו אלהים זה ירמיהו שאמר ליאשיהו כך מקובלני מישעיה רבי וסבסבתי מצרים במצרים ולא שמע לו וגו' · שוב מצאתי במסכת סופרים פ"ד ואלהים אמר לבהלני קדש חדל לך מאלהים אשר עמי קודש כדברי ר' יוסי בר' יהודה ע"כ · ואם הגירסא נכונה אתיא כי"א אומרים דר"דק: **וימליכהו תחת** התי"ו רפויה: **בן שלוש ועשרים** במקצת ספרים מלא וא"ו וכן במסורת כל כתוב מלא:

בנחשתים

נבוכדנאצר מלך בבל ויאסרהו בנחשתים להליכו בבלה: ומכלי בית יהוה הביא נבוכדנאצר
לבבל ויתנם בהיכלו בבבל: ויתר דברי יהויקים ותעבתיו אשר־עשה והנמצא עליו הנם
כתובים על־ספר מלכי ישראל ויהודה וימלך יהויכין בנו תחתיו:
בן־שמונה שנים יהויכין במלכו ושלשה חדשים ועשרת ימים מלך בירושלם ויעש הרע
בעיני יהוה: ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבלה עם־כלי חמדת
בית־יהוה וימלך את־צדקיהו אחיו על־יהודה וירושלם: בן־עשרים ואחת שנה
צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם: ויעש הרע בעיני יהוה
אלהיו לא נכנע מלפני ירמיהו הנביא מפי יהוה: וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר
השביעו באלהים ויקש את־ערפו ויאמץ את־לבבו משוב אל־יהוה אלהי ישראל: גם כל־
יחיד ו שרי הכהנים והעם הרבו למעול־מעל ככל תעבות הגוים ויטמאו את־בית־יהוה אשר
הקדיש בירושלם: וישלח יהוה אלהי אבותיהם עליהם ביד־מלאכיו השכם
ושלוח כי־חמל על־עמו ועל־מעונו: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו
ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת־יהוה בעמו עד־לאין מרפא: ויעל עליהם
כשדים ק את־מלך כשדיים ויהרג בחוריהם בחרב בבית מקדשם ולא חמל על־בחור ובתולה זקן
וישש הכל נתן בידו: וכל כלי בית האלהים הגדלים והקטנים ואצרות בית־יהוה ואצרות
המלך ושריו הכל הביא בבל: וישרפו את־בית האלהים וינתצו את חומת
ירושלם וכל־ארמנותיה שרפו באש וכל־כלי מחמדיה להשחית: ויגל השארית מן־החרב
אל־בבל ויהיו־לו ולבניו לעבדים עד־מלך מלכות פרס: למלאות דבר־יהוה בפי ירמיהו
עד־רצתה הארץ את־שבתותיה כל־ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה:
ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר־יהוה בפי ירמיהו העיר יהוה את־רוח כורש
מלך־פרס ויעבר־קול בכל־מלכותו וגם־במכתב לאמר: כה־אמר כורש
מלך פרס כל־ממלכות הארץ נתן לי יהוה אלהי השמים והוא־פקד עלי לבנות־לו בית
בירושלם אשר ביהודה מי־בכם מכל־עמו יהוה אלהיו עמו ויעל:

בעזור אל נשלם ונגמר דברי הימים· הוא יפתח לנו את שער הרחמים:

סכום פסוקי של דברי הימים הס אלף ושבע מאות ושמנים ושבעה וסימנו לבכות לו בית אשר בירושלים אשר ביהודה מי בכם מכל עמו
יהוה אלהיו עמו ויעל· הקאפיטולי הס ששים וחמשה והרמז הס כל נשר מפני ה׳:

לו בנחשתים במאריך הכי״ת: בן שמנה שנים יהויכין במלכו בספר ג׳ של עזרא שלהם כתוב בן שמנה עשרה כ״ש במלכים ב׳ כ״ד אמנם בספרים
שלנו כתוב כאן בן שמונה שנים ועיין בסדר עולם ס׳ כ״ה ומ״ש רד״ק והרא״ה ובעל כלי יקר בס׳ מלכים: למעול מעל כתיב בו״או וקרי בקמץ חטוף
והדומים אליו הנם כתובים במ״ג אות וא״ו: אבותיהם במדוייקים מלא וא״ו וכן דינו על פי המסורת: מלעיבים בכמה ספרים ישנים מלא דמ לא
וכן נמסר עליו לית ומלא: ומתעתעים במקצת דפוסים ישנים המ״ם בשוא וטעות כפל בהם כי היא בחירק: בנבאיו במקצת מדוייקים חסר יו״ד
ומסו׳ עליו לית חסר: כשדיים כשדים ק׳: ויישש בצירי: ואצרת המלך במדוייקים חסר וא״ו קדמאה כחברו שבס׳ ועיין מ״ש כל״ה א׳ ט׳:
ויגל השארית לשטת רש״י היו״ד בצירי כמו שכתב בפרשת ואלה שמות ומה שכתב שם ויגל את השארית דנבוזראדן נראה להגיה ויגל השארית
דנבוכדנצר ותנאי ספרד חלוקים עליו והוא עצמו סתר דבריו במלכים ב׳ י״ג כי רבים מאותן שכתב בחומש שהם בצירי כתב במלכים שהם בסגול:

יהי ה׳ אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו ויעלנו אל הר ה׳ אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו· ונלכה באורחותיו· כי מציון
תצא תורה ודבר ה׳ מירושלם· ואם ישבנו בחשך הגליות· ה׳ יאיר לנו ליموת המשיח אמן:

תם ונשלם ספר דברי הימים· שבח לאל בעל הרחמים:

שבחו רבנן לרצבי למיעבר יומא טבא לאורייתא דחביבא ליה רעמיה שרי נהוראי לסעוד סעודת אירושין לארושתו כמה דאל תקרי מורשה אלא מאורשה תורת ה׳ טהורה • ועל דא אחרי גמר מלאכת הדפוס של זאת התורה • תורה כמות שהיא ויבינו במקרא • ותוספת מרובה עטרה לראשה אין די לאשרה • מגו דלא יכילנא למעברה כפשוטה לערוך לפני שולחן לכל דכפין ייתי וייכול וימנה בחברה • ויברך ברוך שככה לו בעולמו עוטה אורה • לזכרון טוב הרב המחבר בחכמה מפוארה • כי כלתה פרוטה מן הכיס עבור ההוצאה המרובה הכבדה והיקרה • אמינא זה חליפתך וזה כפרתך עבידנא יומא טבא לרבנן מטה שירי משגת התלושה והקצרה • ומני ומנייהו יתקלס עילאה מני החומר ומהם הצורה :

סעודה לגמרה של תורה

א

אם פתבג מגדנות לחם ויין
כלם לגוף הם לסעודה מספקת
גם לבעלים טובה היא ומפנקת
לצמא לרעב די יש מאין

ב

כל עמת זה הנפש תשבע עין
לראות תורה תחפוץ. ותהי חושקת
שרשה ומקורה כי עמה נדבקת
פתבג מגדנות בה לחם ויין

ג

הם ארבעה מינים מקרא נקראו
תורה מראש וכתובים סוף גמרו
ראשונים ושניים בנביאים באו

ד

כן ארבעה להיות אחד חברו
ללמד ולהורות בם תוכה נחבאו
אחד הוא הפרדס תוכו נשמרו

דברי הצעיר המדפיס
רפאל חיים מאיטליה הרופא

א״ה גם פה לא אחשוך עטי מלחוות תקון הספקות אשר הכניס בלב המעיין לוח חילופי הקריאה הנדפס בסוף המקרא של אמשטרדם ואלו הן אשר הכרעתי בקוצר שכלי על נביאים אחרונים

ישעיה

סי׳ פ׳

א כב לסיגים מלא יו״ד קדמאה ובתראה חיבור ואם כן הנימ״ל רפויה

כה סגיך כיון דליסנא דסיגים מלא יו״ד קדמאה מנא המסורת כמו שהבאתי המחבר בפ׳ כ״ב אם כן החירק הוא במקום פ״ג והנימ״ל תהיה רפויה וראיתי בכתב ידו של המחבר אע״פ שהעתיקו חסר יו״ד כשה קו הרפי על הגימ״ל

ב טו מגדל הדל״ת קמוצה שם מסורת עליו ב̇ ויעזקהו וגם לקמן בסימן ה׳ פ׳ ב׳ נמסר עליו ב̇ ועל כל

ג כא האף האל״ף קמוצה שכן לא נמנה במסרה גדולה בערך פ״א בהדי אלין דפתחין באתנחתא וס״פ

ה כח קשתתיו הסי״ן בדגש והתוי״ן רפויות עיין בחיבור

ז יד עמנואל חדא מלה שם ועיין מ״ש בחיבור בהגהה שלי בסי׳ ח׳ פ׳ ח׳

כג שם השי״ן דגושה והוא פשוט מדין דחיק

ח יט הלוא מלא וא״ו מנא המסור׳ דוק ותשכח

ט טו ומאשריו הכל״ף דהכריע דאין באל״ף מאריך דאם לא היה כן לא יבא הדגש במין כמו גמלך גבלך כמ״ש הרב המחבר במאמר המאריך ע״ש באורך

י ז מרמס המ״ס שניה בפתח חבור

י כב שוטף מלא וא״ו שהרי ביחזקאל י״ג פ׳ י״ג על וגשם שטף נמסר עליו ל׳ חסר

יא א מגזע הגי״מל בסגול חבור

יב ונשא הטעם בשי״ן לא בנו״ן שהרי ביחזקאל כ״ט נמנו י״ז ונשא וכלם מלרע

יג כ יהל היו״ד פתוחה שכן המסורת אומרת עליו ל̇ וא̇ והוא באיוב ל״א אם אראה אור כי יהל וסמה מפורש ביותר במ״ג ז̇ל̇ ב׳ בתרי ליסני א׳ פתח וא׳ קמץ וסימן לא יהל שם ערבי אם אראה אור כי יהל בתרא קמץ

יד ג מעצבך המ״ס בצירי עיין בהגהה שלי בחיבור

ג ומרגזך המ״ס בחירק עיין רס״ן בחיבור ובהגהה שלי

י במנו חסר וא״ו שכן בפרשת וישלח על פסוק אם תהיו כמנו נמסר ג׳ חסר וא׳ מלא ומכי להו המס ומסייס והמלא הוא כי עתה כמנו עשרת אלפים והוא פסוק בשמואל ב׳ סי׳ י״ח והמס כמו בשמואל נמסר הכי ואומר אלפים מלא ואם אמנה הקורא תראה שזה בישעיה נדפס מל׳ ודינו להיות חסר וההוא דשמואל נדפס חסר וראוי להיות מלא דע שהמס״ק שלפנינו היא היא דמטעבא שהרי כאן נמסר ד׳ וכ׳ מלא ולא היא מנא שתי המסרות שכתבתי

יד כג בלבבך בי״ת רפה פשוט מנא יהו״א

כג וטאטאתיה שתי הטית״ין בצירי עיין בחיבור

טו ז ופקדתם אין בקו״ף מאריך עמ״ש לעיל בסי׳ ט׳ פ׳ ט״ו

ט מלאו הגלגל במ״ס כי הוא סמוך למלה זעירא

יז א כר הכ״ף בפתח שהרי לקמן בסימן ל׳ פ׳ כ״ג על כר כרחב נמסר במ״ק ב̇ ואין בלשון כרים ואילים אלא שניהם אלו ועיין רד״ק בשרשים

יז ט החרש הרי״ש בסגול חיבור

יא תשגשגי הגימ״ל הראשונה רפה שם

יא נחלה החי״ת בשוא ופתח שם

יח ב קו קו קו השני קמוץ כן משמע מהיבור לקמן סימן כ״ח

ג ובתקע חסר וא״ו ומסו׳ עליו ל׳ וחסר

ז קו קו גם זה הקו״ף קמוצה

כ ב תחלץ התי״ו רפה דסמיך ליהו״א

כא י מדשתי אין מאריך בדל״ת כמ״ש לעיל סימן ט׳ פ׳ ט״ו

כג יב המעשקה המ״ס רפה חיבור

יח סחרה החי״ת בשוא לבד שכן מסור׳ עליו ד׳ וכולם מנאתים בשוא לבד ואין בשום אחד מהם חילוף וכך העתיקם רד״ק בשרשים

כד ג הבוק בפסק שכן במסרה רבתא נמנה בכלל פסיקתא דנביאים

כו א חומות מלא דמלא עיין בחיבור

כז ד יחד היו״ד דגושה כ״כ בחבור והוא פשוט מדין אתי מרחיק

כח י לצו הצד״י קמוצה וכן כל השניים עיין חיבור

כט ה פתאם חסר וא״ו שכן בפרשת בהעלתך על פסוק ויאמר ה׳ פתאם נמסר כולם חסרים במ״א ולא מסיימי הי ניהו ומדאזיכן לר״שן שלא כתב על שום אחד מהם כלום אלא בתילים סימן ס״ד על פסוק וירם אלהים חץ פתאם ברוב המדוייקים מלא ש״מ דאיהו הוא המלא אחרי כתבי כל מלאתי במק״ג דפוס בומבירגי שנמסר ע״ז דתילים לית מלא ושמחתי כעל כל הון

יז הפככם הפ״א פתוחה כ״כ בחיבור ופשוט שקדמאה בה״א כמ״ש פעמים רבות

ל יד ולחשף חסר וא״ו ומסורת עליו ל׳ וחסר

לא ו שבו מלא וא״ו שכן המסורת מעידה שכל נביאים מלאים בר״ה ונמסר בירמיה ל״ה ואין זה בכללם

לב יא וחגורה כתוב בחיבור שהוא מלעיל ומלא וא״ו במדוייקים ע״כ וכן מסורת עליו ל׳ בטעם ומלא וחד חסר פי׳ ל׳ מלעיל והוא מלא וחד מלרע וחסר

לג א כהתמך התי״ו במאריך וחסר יו״ד כ״כ בחיבור

לד א צאצאיה אל״ף ראשונה בחטף סגול שם

יא וקפד הר״שן לא הכריע אם הוא חסר או מלא כאשר תראה בחיבור אבל כשמצאתי שהמסורת אומרת בישעיה י״ד על למורש קפוד ב׳ ד׳ ואינון אתריני חסרים בכל הספרים ש״מ דכי הדדי ניכהו

לו ב וישלח אין אחריו פסק כי לא נמנה בפסיקתא דנביאי רק אחר אשור ואם נדפס טעות הוא

ו פרעה בטעם א׳ בלבד

יז בורו הקו תחת הרי״ש והוא פשוט

לז כז הלוא מלא וא״ו חבור

כו הבאתה הה״א בחטף פתח ומדע זה כי לא נמנה חילוף זה בין חילופים אחרים שנמנו במסורת בין מלכים לישעיה ועיין מ״ש המחבר כי משם תראה שזה נ״כ הה״א בחטף פתח כי לא העיר על זה

לז כט בה הבי״ת דגושה מדין אתי מרחיק

לח יא יושבי הטעם ביו״ד כי הוא סמוך למלעיל

לט ג מה מי שכתבו בטפחא טעה שהרי אין כאן אס״ף

ד באוצרתי כ״כ עיין בחיבור

מא ה ויאתיון האל״ף בחטף סגול חיבור

מב כד הלוא מלא וא״ו שם

מג יט הלוא מלא וא״ו שאין זה מן החסרים שנמסרו בסימן י׳

כ בישימן מלא יו״ד וחסר וא״ו חיבור

מד כ הלוא מלא וא״ו חיבור

מה ח תצמיח תי״ו רפה דאין כאן מבטל אתי יהו״א

יד וסחר הוא״ו במאריך עיין בחיבור

כא הגידה הטעם בדל״ת כי לא יבא מפיק במלה מלעיל כ״א בתיבות גובה נגה ואינם נקרא

כא הלוא מלא וא״ו כמש״ל

נג ה נאלמה האל״ף בחטף סגול והמלה מלעיל חבור

נד יב כדכד ב״ף ראשונה דגושה וכ׳ רפה שם

י צפו כר״י רבתי ע״ש

נח ג צמנו אין דגש בצד״י יען המלה שלפניו נקודה קמץ והה״א שרשית ואין כאן אתי מרחיק

נט יט יבוא מלא וא״ו מנא מסורת פ׳ בהעלתך ואם יבא בדפוס חסר טעות הוא

ס יג יבוא ג״ן מלא כדלעיל

יח חומתיך מלא וא״ו קדמאה וחסר וא״ו בתראה חיבור

סה יד ומשבר השי״ן בציר״י שם על פי ספרים מדוייקים ושרשים וכן מסורת עליו ג׳ קמצין

סו יט מהם בפסק ובמסרא רבתא בפסיקתא דנביאי כתוב הפסק אחר תובל פלשים אבל מדאזיכא בספרי דוקני שהוא אחר מהם והחילוף דאיכא בין ספרי אי איכא פסק או לאו אכשר דטעות נפל במס׳ וכ״ל אחר מהם

כג בשבתו בי״ת שניה בפתח והי״ו דגושה כי כן מסורת עליו ב׳ ובפרשת פנחס על פסוק עולת שבת בשבתו נמסר במ״ג ב׳ עולת שבת והיה מדי חדש

ירמיה

סי׳ פ׳

א ה אצורך הוי״ו קודם לרי״ש והוא פשוט כיון שהוא מן מלין דחטפין קמצין ויתירין וא״ו צריך להיות וא״ו קודם לרי״ש

ב ה מצאו המ״ס דגושה מדין דחיק

ב ה אבותיכם מלא וא״ו עפ״ה דהכי קאמרה ירמיה בולהון מל׳ במ״ב ואין זה מהם

יז הלוא מלא וא״ו חיבור

לא לוא מלא וא״ו כי כן נמנה בפרש׳ ויקרא במנין ל״ה מלאים

ג ג לוא היה ג״ן מלא וא״ו כדלעיל

ד יט אחרש חסר יו"ד כי כן מסורת עליו ז' חסרים בליטנא וכן נמנה בפרשת וישלח במנין החסרים ע"ש
ז יב בתיהם הבי"ת רפה דאין שום מבטל חק יהו"א
יז והקמתי כ"ל חסר יו"ד מכח מסורת דפ' בחקתי וכן במ"ק פרשת לך לך על פסוק והקמתי את בריתי ואם נדפס מלא שבוש הוא
ז כב אותם מלא וא"ו ועיין בחיבור
כג אותם גם זה מלא שם
יא ד אותם גם זה מלא ע"פי מסורת דסי' כ"ג
ו אותם גם זה מלא
יז כו מבאים חסר יו"ד קדמאה חיבור
יח טו ויכשלום הכל"ע"ד שהלמ"ד רפה כי מסו' עליו ל' וחסר יו"ד וא"כ החירק הוא במקו' תנועה גדולה וכיון שהורה לנו הרב המחבר בכללי בג"ד כפ"ת שהת"ק שהיא במקום ת"ג מניע השוא א"כ ה"ה במי הכא ודוק
יט א הלך חסר וא"ו רש"ן בחיבור
ו באים מלא יו"ד שכן כולם מלאים ואין מסורת עליו ל' חסר כנ"ל
כג כא הנבאים חסר יו"ד קדמאה חיבור
כד הלוא מלא וא"ו שם
ל הנבאים חסר יו"ד שם
כט יט הנבאים חסר יו"ד קדמאה שם
לא ד ויצאת הנכון לע"ד שהטפחא תחת ויצאת כי תיבת במחול סמוך ל משחקים
לב בם בי"ת רפה שאין כאן מבטל דין יהו"א
לב ח ואדע בזקף גדול כי לא יתכן שני גרישין סמוך לס"פ והוא פשוט
לה יח ותעשו גז' בז"ק או בז"ג לא בשני גרישין מן הטעם שכתבתי
לז יב לחלק החי"ת בשוא ופתח חיבור
לח כח והיה בזקף גדול לא ובב' גרישין כמש"ל בסי' ל"ב פ' ח'
כח ירושלם הלמ"ד בקמץ כמשפט האתנח
מא ח ויחדל בזקף גדול לא בב' גרישין כמש"ל
מד כא הלוא מלא וא"ו כי כן מסורת כוותת ואומרת ירמיה כולם מלאים במ"ג ואין זה מכללם
כד יהודה בזקף גדול דאי הוי בז"ק יהיה קדמא בתיבת כל
ל נבוכדראצר בריש מכח מסורת דמס' רבתא אות נו"ן ע"ש
מח יב לו בוא"ו וכן פירשו כל המפרשים וכן תרגם המתרגם וכן הביאו בעל מאיר נתיב ואין לפקפק בזה
מט לב וזרתים חסר יו"ד אחר רי"ש רש"ן בחיבור
לו ושלחתי הלמ"ד דגושה שהוא אחר ת"ק
לז כלותי מלא וא"ו כי הם שנים בכל המקר' וחבירו בירמיה ט' וגם הוא מלא
נא נא כלמה חסר יו"ד הגם כי לא מצאתי שום מס' יען כי בדקתי בכל ליטנא דכלימה ומצאתי כולם בכל ספרים שלפני חסרים ואם זה מלא המסורת לא היתה שותקת מלמסור ל' חסר

יחזקאל

סי' פ'
ד יד אהה ה"א שניה במפיק וכלל זה מסור בידנו מכל המדקדקים דוק ותשכח
ו ז בתוככם כ"ף בשוא לבד חיבור
ט יא עשיתי בז"ג לא בב' גרישין כמש"ל בירמיה סימן ל"ב פ' ח'
יא כ ואני גז' בז"ג כמש"ל
יג כא למצדה חסר וא"ו ועיין בחבור
טז נג שביתהן כן כתיב וק' ביו"ד ובחירק ולא כדברי החילוף לא כזה ולא כזה וע"ש
יז ו פראות כ"כ ברי"ש ואל"ף ווא"ו שם
ט למשאות השי"ן בלא דגש שם
יח כ תהיה היו"ד במאריך דלכ"ע הוא מלרע דאל"כ ה"ל למסורת לומר ל' מלעיל וכן ה"ל לרד"ק או למחבר להעיר עליו
יח כג הלוא מלא וא"ו חיבור
יט ט בסוגר עמ"ש בחיבור ומשם תראה ותבין דלב"א בפשט אחד בלבד
יב עזה הה"א במפיק ע"ש
כ כב אתם חסר וא"ו שהוא נמנה עם החסרים בהאי סיפר' במ"ג ערך א"ת ואם נדפס מלא טעות הוא
כב כה טרף בב' טעמים כ"כ המחבר וגם נקד הרי"ש בצירי ופשוט הוא כי כל הכי מילי דאיתנהו בתרי טעמי האות שנית נקודה צירי דוק ותשכח כי אין כאן מקו' להאריך
כג מה נאפות לא ידעתי על מי משנים אשר מצאנו בפסוק הוא החילוף אבל כבר הקדימנו הרב המחבר וכתב שהראשון מלא וא"ו קדמאה והב' חסר דחסר
כג מט גלוליכן למ"ד ראשונה דגושה כי כל ליטנא דגלולים אין יו"ד בתר גימ"ל וא"כ אחר ת"ק יבא לעולם דגש
מט תשאינה אין סגול באל"ף ועיין בחיבור
כד כא אמר בפסק כי כן מסורת עליו ל' בטעם בסיפרא
כו י פרש הרי"ש פתוחה מכח מסו' שעליו ל'
כז ב בן בי"ת רפויה דסמיך לה"א בלא מבטל
כט ז בכפך גז' הבי"ת רפה שהשופר הפוך אינו מבטל חק יהו"א
לד כג והקמתי חסר יו"ד מכח מסו' דפ' בחקתי
כג אתם חסר וא"ו מכח מסורת שהוא במנין כ"א חסרים בסיפרא ואם נדפס מלא טעו' הוא
לה ח חלליו פשוט הוא שהוא מלרע
לו יד וגויך אין ביו"ד דגש כי כבר ידוע לנו כי כשמלה מלעיל מסתר סדרים ולא יבא דגש אחר ת"ק
לו טו וגויך גז' כמוהו
לז טז וכתב הראשון חסר וא"ו חבור
כא אתם הראשון שבפסוק חסר וא"ו שם
כב אותם מלא מכח מסורת ועיין שם
כג אותם גם הראשון שבפסוק מלא מכח מסו' ועיין שם
לח יז אתך חסר וא"ו כי אינו בא במלאים במס"ג אות אל"ף
מא א מפו גם השני שבפסוק בוא"ו חיבור מכח מסורת
מב ה העליונת חסר וא"ו בתראה שכן מסורת עליו
ח החצונה הצד"י רפויה כי משפט המלה ביו"ד שכן מסורת עליו ג' חסר יו"ד וא"כ הוא במקום ת"ג
ט החצנה גז' כדלעיל הצד"י רפה
מד יב אותם מלא וא"ו חיבור
כב בתולת מדברי המחבר אין להכריע אבל מדברי המסורת דמזמור קמ"ח יש להכר...
שמלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה
מה כג תמימם חסר וא"ו בתראה חיבור
מו יד תעשה התי"ו רפה שאין התרסא מפס...

הושע

סי' פ'
ב יז שמה השי"ן דגושה שהוא אתי מרח... בכל כלליו
ד א ישבי חסר וא"ו וגם כי מסורת עליו ל' מלא אם תמצא את המסורת תראה ... שזה חסר כי שמה כתוב שמתו ... דההיתה זאת בימיכם ומ"ש דבר ה' ... הוא וצ"ל זאת הזקנים וראיה ... זאת בימיכם ופסוק הוא בריש יואל ... כמו במס"ק נמסר ל"ד מלא ודוק
ו ה בנביאים הנו"ן דגושה שמסורת עליו ... וכולם בדגש הנו"ן
יא יא מארץ בגלגל לא בתביר כי לא יבא ... אלא קודם טפחא לא אחריה קודם א...
יב ה ויתחנן החי"ת במאריך חיבור

יואל

סי' פ'
ב כז בקרב הבי"ת רפה דאין הגלגל מבטל

עמוס

סי' פ'
ה כ הלא חסר וא"ו שכן מסורת עליו ל' חסר בספרא וגם כי במסרה רבתא במסר ... עשר כולהון חסרים במ"א מלא הלא חס... כבר הגיה הרב המחבר דטעות הוא וצ"ל כולהון מלאים במ"א חסר והוא זה דוק ותשכח

יונה

סי' פ'
ג ה ויקראו בלא מאריך בוא"ו חיבור

מיכה

סי' פ'
ג ז מענה הנו"ן בצירי שם עפ"ה ורש"י

נחום

סי' פ'
ב ה ירוצצו מלא וא"ו ומסורת עליו ל' ומל...

חבקוק

סי' פ'
א ב אנה אין דגש בנו"ן שהרי שרשו אן ... המחבר בתילים מזמור קי"ו
יד משל חסר וא"ו כי לא נמנה במינים ... עם המלאים

צפניה

סי' פ'
א יח יובל בגלגל לא בטפחא כי לא יבא טפח... כ"א קודם אס"ף

זכריה

סי' פ'
ט ט ונושע השי"ן קמוצה שהרי מסורת על... ל

ור הסר נשבר ונדכה ועינו בוכה וכף על כף מכה ולתוחלת צור מקוה ומחכה הצעיר רפאל חיים בלא"א הגאון
המופלא כמה"רר אביעד שר שלום באזילה זצ"וקל אחרי הוסר כבודי והודי גלה כבוד מישראל נטל טעם פריו
ריו מתקי וחוקי וצוף חכי והלצת ומליצת לשוני רשני והגיוני (אשר לא היה לטחי' ולא נברא לצנה וסחרה אלא למשל
צפצוף העופות נמשל) עלו ורבו לאלפים ולרבואות צבאות תלאות הזמן מזומן ונסמן• מלאות חצי לקמצים מתאמצים
וחצים אצים ורצים על רצוצים ושורצים כשרצים משובצים קוצים וחוחים וצנים פחים• המה פגעוני ומנעוני לשקוד
ד על דלתי ההגהה גבוהה ונפלאה להמלט משגיאה ולא יכולתי להשתדל בכל כחי וטרחי כאשר היה בראשונה • ועכ"ז
שלכתי ושלחתי על ה' יהבי וניבי ובנהמת לבי כארי וכלביא אשאג ואראג הא' הרועה אותי מעורי עד היום הזה הוא ישלח
סדו ואמיתו ויופיע וישפיע ויאיר עיני ורעיוני ויהיה לי למגן ויזכני לתשלום הגהת המקרא הזאת ואף גם זאת יעמוד
מיני להשלים חלוף גרסאות כאשר התחלתי • אמנם בראותי נתטלאת שאלתי ותאותי אמרתי אודה לפודה נפשות
בדיו וידידיו דורשות חסדיו ורחמיו עולות תמידים ומוספי' עודפים ועורפים אגלי טל ומטיפי נופת צופי' • אך זאת הואלתי
הודיע לכל קורא ומורה לבל ירה יורה חצי השנאה והקנאה • כי במגלת אסתר בסימן ב' פ' ח' נשמשה מלת את מן הרפוס
צ"ל כי אם את אשר יאמר • ואחר זה אשא דעי לרחוק ולקרוב יואל בגות מכון נוה רמים • וגם יסיר ציר נוהמים על יד
ציר נאמן משית תמים : ולא נחסיר לשיר שיר ניחומים • לעושה שלום במרומים :

תהלים

סי' פ'

ג כוב הכ"ף רפה כ"כ בחיבור
יא יבשו בפסיקתא דתילים אין כאן פסק
טו ד ימר חסר יו"ד מבה מסור כאן ופ' בחקותי
יח נ ולשסך במירכא לא בטפחא כך ראיתי
בצורת המזמור כענין שירה מכתב המחבר
ו נרננה אין בנ"ון ראשונה געיא יען דרכו
של הרב המחבר להעיר כל א' במקומה
גו ג עלי הכ"לעד בקדמא לא באזלא או כתף
ימין כי כן דרך הטעמים לבא דוק ותשכח
לו טו וקשתותם השי"ן דגוש' והתוי"ן רפות כ"כ
בחיבור
פב יב תהמי הה"א בחטף סגול שס
עא ג לי בקדמא כמ"של בסימן כז פ' ב"
ט שוב נא הנכון לפי סדר הטעמים שהשופר
הפוך שלמעלה שבקרא יורד בתיבת שוב כי
לא יתכן במלה זעיר' שני הטעמי' הללו ה"ה
שופר הפוך ומירכ' ולא יבאו שא במתי מעט
פב ד דל הד"לת פתח ומסור עליו כל דסמיך
לאביון פתח ופן בשופטים ו' נמסר כן כל
דסמיך לאביון פתחין • אחרי כתבי כל זה
מצאתי בחבור שכן הוא
קו ב אבל בטעם א' בכ"ף לבד שהרי הר' המחבר
דרכו להעיר על כל הכי מלין דאיכון בתרי
טעמי הייכו בב' מאריכין ועל זה לא כתב
מאומה
קמא ח ארני בטעם א' בלבד או בימנית בא"לף
או בגלגל בנ"ון ולא בשתיהן שהרי אין צורך
לנשותו מלרע כי כלל מסור בידינו שאין
הימנית עושה מלעיל ועיין בכללי המחבר

משלי

סי' פ'

א כח ישחרנני המיוסד כרי"ש לא בנו"ן שנית
שכן מסור עליו ב' בגר להם והוא ס' בהושע
ה' ינס הוא מלעיל
ח לד אשרי הלכה כדברי שניהם שהרי כתב
המחבר בשני מאריכין א' בא"לף וא' בשי"ן
ע"כ אבל אין ברי"ש שום טעם אחר
שם שמע לי השופר על הע"ין ולא על הל"מד
ועמ"של בתילים סימן פ' פ' ט"ו
יז א בה הבי"ת דגושה שהוא דחיק בכל כללין
יט ז כל אחי בלא מקף והכ"ף במאריך חיבור
כג ג למטעמתיו אין געיא בל"מד יען לא
העיר בזה המחבר כי כן העיר בג' ספרים
הללו על כלם
בא סבא חסר וא"ו שהרי שנים הם וחברו ג"כ
הוא חסר
כו תרצנה הרי"ש בחולם ובקו הנקרא סוף
פסוק תחתיו והכל"י נשוא וכן צריך להיות
יען כי הוא קרי וכתיב לענין האותיות אבל
לא לענין הטעמים והנקודות ודוק
כט פצעים בגלגל לא בשופר הפוך כי לא יתכן
סמוך לחוכה
לא יט בבישור הבי"ת רפה דאין מבטל אוק יהוא
בה עוז בלע"ד שהוא מלא שהרי בתילים סימן
פ"ד נמסר ב' מלאים ולא מצאנו חברו בשום
מקום אבל בראותנו שזה מלא בקצת ספרים
קום מסכהו כי זה הוא • והעי"ן במאריך
או בלבתו אבל לא במירכא יען הוא במקף

איוב

סי' פ'

א יט ואמלטה בקדמ' ובדרג' לא בתביר כחביריו
ומסור עליו ד' וכולם נכתבו כן והוא פשוט
ד ה תבוא מלא מבה מסורת דסיפרא סימן ב'
וע"ש
ז יד ומחזיונות בכתף ימין ומיוסב לבד ולא גם
במאיילא כי לא יתכבו יחד
יד ג עינך חסר יו"ד בתר כו"ן ומסור עליו ו'
חסרים וכן נמנה עם החסרים בפ' ראה
יד היחיה לא יתכן בו מאיילא ואת זה למדתי
ממשך הקריאה והנגנה בסדר הטעמים
כד כג וישען בחולם והוא פשוט מסדר הטעמים
כה ד יזכה המיוסב בכ"ף לא ביו"ד ואין לפקפק
שהוא מלרע
כח ד נחל בקדמ' לא בכתף ימין כי בחצי הראשון
של פסוק לא יבא הכתף ימין ועוד שאחריו
פסק ואת כל אלה למדתי ממשך הנגנה
והקריאה
ל יח בתנתי גם התי"ו שנית דגושה ואין ספק
בזה ועוד מסור עליו ב' וחברו כך כתוב
לא ז אשרי משלשה בשחאות אשר כמצאו כתיב'
הזאת בודאי הראשונה אשר נקדה השי"ן
בח"פ והשי"ן דגושה מוטעית כי אין דגש
אחר החטף
לב יד לא בגלגל לא בשופר הפוך יען כי אחריו
ס"פ בא ולמד

דניאל

סי' פ'

ג כט די בתרסא ולא בתלשא יען במלת כל הכ"ף
רפה
ה כב קבל הק"וף בחט' קמץ ועיין בתיב ו' והטעם
הוא זגב כי לא יתכן שני גרישין סמוך לס"פ
ו יא די במאריך או בלבו אבל לא בטפחא יען
הוא במקף והוא מחבר התיבה עם הסמוכה
לה כמ"ש כמה פעמים ועיין בשער הנגינות
וא"כ לא יתכן בו טפחא כי הוא טעם מפסי'
והכלל הוא אף טעם שאיכו מפסי' לא יתחבר
במקף כי אם לפעמים מעט מזער
ז ח קדמיה שמ"ש בפתח אע"פי שהוא באתנח
כי כן מסור לנו במסורת דאילין מלין פתח
באתנח וס"פ כי כל קדמה פתחין
ח ג והאחת הטע' בתי"ו לא בחי"ת כי הוא פשט
שהוא סמוך לזק
ד בראנו חסר וא"ו ונמנה כאן במסורת עם
ד' חסרים בליסנא
ח ארבע הטפ' בע"ין לא בבי"ת כמ"של בפ' ג'
י ו ברק בי"ת רפויה במשפט בגד"כפת סמיך
ליה או בלא מבטל

עזרא

סי' פ'

ד יג מנדה הה"א רפה והוא פשוט ועוד שמלה
שלאחריו הבי"ת רפויה לכ"ע ואם יהיה בו
מפיק הרי מבטל אק יהו"א

נחמיה

סי' פ'

ב יג הגיא באזלא לא בקדמא יען היא בתיבת
ואצאה
ה יז ובל נערי הכ"ף בקדמא בהשתתפו בזק
סמוך לאתנח או זק אחר כמ"ש פעמי' רבות
יב כז לעשת בקדמא לא בפשט כדרכה קודם
השופר הפוך או דרגא
יג טו גתות בפסק לאחריו וגם הוא נמנה
בפסיקתא דכתובים

דברי הימים א

סי' פ'

ב יז ואביגיל יו"ד שנית בחירק והוא פשוט
ו נא ויהי בפשט שהוא סמוך לזק
כא ה שלף בב' טעמים

סי' פ'
ל מפני בזקף גדול לא בב' גרישין והוא סמוך לס"פ
כד ג ויחלקם היו"ד בצירי והוא פסו' וגם רד"ק לא כתב בשורשו כלום
כט כג ה' נפסק לאחריו והוא כמנה בפסיקתא דכתובים

סי' פ'
א יב ויהיה כן הכ"ף דגושה כי הוא לחיק בכל בדדיו
ב א שלמה באזלא ואם יהיה בזק התיב' שלפניו צריכה להיות בפשט לא בקדמא
ט כא וקופים בחולם ומסור עליו ב' וא"כ דומים בקריאה ועוד במלכים נמסר על חבירו ב' א' חסר וא' מלא
יח ג במוך בשני פשטין כמשפטם במלה מלעיל

סי' פ'
כד יא בעת אין אחריו פסק בפסיקתא דכתובים אבל שם כמנה ליום ביום שבפסוק ולא כאן כזה בשום דפוס כי אם בעטיאם
כה בני בפשט כי הוא סמוך לזק
לא יב והקדשים הקו"ף בחטף קמץ ועיין מ"ס המחבר בתורה
לד כב הנביאה באזלא ועמ"ש בס' ב' פ"א

דברי הימים ב

ולמען לא יחסר כל בו מן השלמות מכל צדדיו בכלל ופרט וכלל. רצה הר"ר המחבר זצו"קל לעשות אונים לספרו מכללי בג"ד כפ"ת · כללי הקמץ חטוף · מאמר המאריך · ואופני קריאת השוא בנע"ו בראש המלה: כאשר עין הקורא תחזינה מישרים אשר הנה מחוברות · כאן בסוף הספר להבין ולהורות;

ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית ה' מלאכה שוש בה חכמה עשר ידות · עשרים וארבע בחבור המקרא יחד טחוברות אגודות · אזן חקר ותקן ודבר בו נכברות על ארני פז מיוסדות · בקריאה נכונה וישרה בטעמים ונקודות : הכל כאשר לכל בגדי קרש המרת החמודות · בנגלה בנסתר פלאות תמים דעים מגידות · ועל ארבע היא חבור המקרא צריך אני להורות · לה' כי טוב כי לעולם חסדו וחסדיו עולות עלי ויורדו'. שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה לשלם לו תודות · על גמרה של מלאכת דפוס הספר הזה בהוצאות כברות · זכיתי להשלים בחג הקציר ביכורי מעשי אשר זרעתי משרה יתיבה ומגדל טעות מרות מרות : בשנת דרש נא כיום את דברי ה' ולא יהיו נפקדות · לחחזיר עטרה לישנה על כל קוץ וקוץ אזהרות מצומדות · ואל אלהים הוא יודע כמה יגיעות יגעתי יגיעת בשרים · כמה הוצאות הוצאתי לתעלומה יצא אור להאיר לארץ ולדרים · לקרבה אל המלאכה מלאכת שמים בלי עוזרי': ועשיתי בנזק וצער בלי רפוי או רפיון לשבת בבשת פנים לעכב ולעמור לחציים באלה הדברים · ולא התמהמתי על המשא מרובה מכל העברים : יתירה על השבח המגיע לכתפים חלושי כתף ורזי בשרים · לסבול עול הרפוס לה שתי פיות הב הב אומרי' עד כי חגגי ה' להכנס בשלום ולצאת בשלום כצאת הגבורים · כן אלהים יחנני ויברכני כהן קונה אלה דברי הברית נכוחים וישרים : וימלא חסרוני חסרון כיס חומרים חומרים : אכי"ר

הצעיר המדפיס רפאל חיים מאיטליה הרופא

כללי בג"ד כפ"ת

כללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליהו"א :

הכלל כל בג"ד כפ"ת דסמיך ליהו"א רפי • וסימניך מפני שמי נחת הוא • בר ממפיק • מפסיק • דחיק • ואתי מרחיק :

מפיק אין דינו כי אם על אותיות הו"י כשתוליאם בסוף תיבה ולכן אין לאל"ף דין מפיק משל הה"א בְּצָרָה תָּשִׂים ואו יָדָיו תְּבִיאֶנָּה יו"ד שְׂפָתַי תִּפְתָּח :

ובכלל זה יש לכלול ה"א הנקודה פתח אשר קריאתה כעין מפיק ה"א כמו ולא נֹהַ בָּהֶם (יחזקאל ז') ודעובדיה) תַגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר (דירמיה מ"ט אבל אם הה"א קמוצה אין לה דין מפיק כמו אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם לפי שיש שם נח נסתר ושלשה יוצאים מן הכלל קו תֹהוּ שליו בֹהוּ ה' בם :

ודע כי שם ההוי"ה יש לו דין מפיק לפי שנקרא באל"ף דל"ת ושמור זה הכלל כי חדש הוא ולא ראיתיו בספרי המדקדקים גם לא שמעתיהו משום אדם בעולם אך תהא ראי' גדולה משמיעה כי כן הוא בכל המקרא כמו שכתבתי בתילים מזמור כ') :

מפסיק פי' אם יבא טעם ששמו פסיק בין מלה שסופה אה"וי למלה שראש' בג"ד כפ"ת כמו עשו ׀ כלה וכן לגרמיה שדומה לתמונת הפסיק וה"ה אם יבא במלה שסופה אה"וי אחד מן הטעמים המפסיקים תדגש אות בג"ד כפ"ת :

ואלו הן הטעמים המפסיקים

זרקא שרי ספחא תביר אזלא זקף קטן זקף גדול פזר גדול קרני פרה שלשלת יתיב תלשא (והיא הבאה בראש תיבה) שני גרישין רביע פשט אתנח סוף פסוק והם י"ז ועם פסיק והלגרמיה י"ט :

ויש מהן יוצאין מן הכלל ע"פ המסו' ויכתבו במקומן בס"ד :

דחיק פי' אם תבא התיבה שסופה ה"א : (כי אין לאו"י דין דחיק) סמוכה במקף למלה שראשה בג"ד כפ"ת או ט"ם שק"ץ כוזל"ס והמלה הראשונה או אחרונה מלה זעירא ובלבד שתנקד המלה שסופה ה"א קמץ או פתח או סגול תדגש אות בג"ד כפ"ת או ט"ם שק"ץ כוזל"ס כמו זֶה־בְּנִי מַה־פָּרַצְתָּ תְּכַסֶּה־בָּהּ אֵלְכָה־נָּא אולי אוכל נַכֶּה־בּוֹ וכן כשתבא במקף למלה מלעיל וסוף התיבה מוקדמת בסגול יתדגש אעפ"י שאין שום אחת משתי המלו' זעירא וכן כתבו כפי' קצת מדקדקים כמו יְחַוֶּה־דָּעַת (תלים) מְכַסֶּה־פֶּשַׁע (משלי י"ז) יִקְנֶה־דָּעַת (שם י"ח) מְעָרֶה־בֶּגֶד (משלי כ"ה) יִרְבֶּה־פָּשַׁע (משלי כ"ט) הַיְנָאֶה־גֹּמֶא (איוב ח') יִפְצֶה־פִּיהוּ (שם לה) וכל הדומים להם וכמו שאכתוב בסמוך באתי מרחיק בע"ה וכן יְכַסֶּה־בֶּגֶד (יחזקאל י"ח) דגש כי הוא בסגול כִּסָּה־בֶגֶד רפי כי הוא בקמץ ושאר התנועות

אין להם דין דחיק וכן כמסו' כל זעיר דסמיך לעולם דגוש בר מארבע מלכים אוֹ אוּ אֵי אִי :

והבן כי מה שאמרנו שהמלה שסופה ה"א תהיה נקודה בקמץ אין זה לא כשהמל' זעירא בסוף אבל אם המלה זעירא מוקדמת לא תמנא כי אם בפתח או סגול ומה שאמרו במסו' כל זעיר דסמיך לעולם דגוש בר מארבע מלכים אוֹ אוּ אֵי אִי ר"ל בין שהזעיר בראש או בסוף ושמו' זה הכלל כי דברי קצת מדקדקים נבוכים בו שנר' מדבריהם שתוכל להמצא מלה זעירא ראשונ' בקמץ וזה אינו ולא מצאתי מי שפירש ענין זה יפה רק בע"ל מקנה אברהם :

אתי מרחיק הוא ג"כ לאותיות ט"ם שק"ץ כוזל"ס והוא כשתבא ה"א בסוף מלה מלעיל אחר סגול גם אם תהיה שרשית כמו מִשְׁנֶה־כֶּסֶף או אחר קמץ ובלבד שלא תהיה שרשית כמו וְאָעִידָה־בָּם תְּנָה־לִּי וְזָבַחְתָּ־פֶּסַח והמלה הסמוכה לה תהיה מלה זעירא או מלעיל באות הראשונה שלה או באות שניי' אם הראשונה בשוא כמו אַרְצָה כְּנַעַן שהשוא אינו נחשב לתנועה תדגש אות בג"ד כפ"ת או ט"ם שק"ץ כוזל"ס :

ודע כי אחר סגול לעול' הה"א נכתבת כי אין ה"א בנח אחר סגול אבל אחר קמץ שתוכל להיות בנח יש חילוק דיעו' כי לפי דעת המכלול אם הה"א נכתבת על הרוב רפה אחריה • כמו מְצָאָה בַּיִת מְלֵאָה גַּת (יואל ה) ויש מהן בדגש כמו נִשְׁבְּעָה בּוֹ אבל בעל לשון למודים קורא לאותם שהם בה"א נכתבת ורפה אחריהם יוצאים מן הכלל • וכן בהגהת לוית חן קורא להם רפויים שלא כמנהג • וגם האפודי בפ' ל"א מספרו כתב כלשון הזה וכבר נתבלבל ר' דוד קמחי בכללי' הש"ה וכת' בספרו על זה מה שיורה שנעלם ממנו האמת מזה וכבר השיגו המדקד' המעול' ר' שמואל בן בנשת וכו' ומה שאמר כי מעטים נמצאו בדגש אף אחרי הקמץ הוא שקר כי הם למאות בכתוב ובקשת ומצאת! עכ"ל • ובעל מגן דוד כי כן קרא שמו להיותו מגן לר' דוד קמחי וללמד עליו זכות מטענו' האפוד וזולתו כת' על טענ' זו וז"ל זהו לפי ספרו אבל בספרים המדוייקים שבזמן רד"ק וכן בספרים המדוייקים שבינינו לא נמצאו כי אם אותם שהזכיר רד"ק ע"כ :

ואני אודיעך במאמר המאריך • כי יש מחלוקת בין המדקדקים אם המאריך עושה המלה מלעיל אם לאו והמדקדקים שהביאו בדין אתי מרחיק וּמִשְׁנֶה־כֶּסֶף תַעֲשֶׂה־פֶּלֶא יִבְנֶה־בַּיִת (ד"ה ב ב) ודומיהן סוברים שהמאריך עושה מלעיל ולכן הביאום בדומי' של אתי מרחיק • ומי שסובר שהמאריך אינו עושה מלעיל צריך לומר שדגש וּמִשְׁנֶה־כֶּסֶף

תַּעֲשֶׂה־פֶּלֶא ודומיהן הוא מדין דחיק כמו שאמרו במלה זעירא כמו נַכֵּה־בּוֹ תְּכַסֶּה־בָּה כי מלה זעירא ומלה מלעיל שוים הן לדעתם בדין זה כמו שהן שוים בכללים אחרים • וכן מצאתי סברא זו בספר דקדוק ישן כי שהביא בדומי' של דחיק הוא יִבְנֶה־בַּיִת ואמר שתיבת בַּיִת היא כתיבה קטנה וסברא זו מצאתיה ג"כ באפודי ז"ל וקצת המדקדקי' כתבו כי ענין הדחיק הוא כשתהיה האות מהיהו"א ה"א לבד ולפניה סגול והמלה אשר בג"ד כפ"ת יהיה הטעם במלך הראשון • כמו תַּעֲשֶׂה־כָּכָה נַכֵּה־בּוֹ הוֹמֶה־לִּי לָבִּי יְחַוֶּה־דָּעַת וכ"כ בעל מקנה אברהם בשם מדקדקים • ומה שאמר אח"כ שדבריהם לא ישרו בעיניו כי דגש יְחַוֶּה־דָּעַת הוא א'מדרכי האתי מרחיק שכתב הקמחי כמו מִשְׁנֶה־כֶּסֶף נ"ל דאין זה מוכרח מדברי רד"ק שגם הוא יודה שיְחַוֶּה־דָּעַת וחבריו יש להם דין דחיק שהמלה שסופה ה"א אינה מלעיל כמו מִשְׁנֶה־כֶּסֶף שלדעתו היא מלעיל כמו שכתבתי למעלה וכת' האפודי בשם החכם ר' מאיר בר' דוד שהאל"ף אין לה דין אתי מרחיק·כי ותבא בי רוח·לא יוסיף יבא בך·למען ירוץ קורא בו הנני מביא לך • נירא נא • כלם ברפה :

וכשתהיו שתי אותיות בג"ד כפ"ת זו אצל זו הראשונה דגושה אעפ"י שסמוכה לאותיות אהו"י בלא שום א' מארבעה מבטלי' הנ"ל והוא שיהיו שניה' ממונא א'והראשונ' נקודה בשוא כמו עב קטנה כְּכַף אִישׁ בְּהִכָּבְדִי בְּפַרְעֹה והמעטים שיצאו מכלל זה י תבארו במקומן בע"ה :

ואם מלה ראשונה זעירא או אות בג"ד כפ"ת רפויה כמו לא תְּתַעֵב אדמי והדומי'לו כמו שכתבתי עליו בס"ד בפ' כי תצא בשם החכם אבן עזרא יבפ' וארא אצל אתה תְּדַבֵּר האדכתי בזה הענין יעויין שם :

והמכלול יש לו דרכים אחרים בשתי אותיות הללו וכבר השיגו ר' שמואל הנ"ל כמו שזכר האפודי • ואני בחרתי דרך רוב המדקדקים :

וכתבו ג"כ שכשאמרו בג"ד כפ"ת דסמיך לאהוא דפי היינו כשיבאו אותיות אהו"י אחר אחד מהנקודות אבל ש"ף שאחר שוא כמו חֵטְא וַיַּרְא ודומיהם תדגש אות בג"ד כפ"ת הבאה אחריה :

והמסורת מנה בכלל הזרים שתי מלות שחצי התיבה דומה לראשונה והראשונה דגושה והשנייה רפה • והם ושמתי בדכד • נלאיתי כלכל :

ובשלשת הספרים שהם אמ"ת שבהם פסוקים קצרים מאד משונים הם בטעמיהם וכבר ביארתים על תשלומם בפתיחת ספר כתובים תהלה לאלהי הנבאות יושב הכרובים :

כללי הקמץ חטוף

הקמץ חטוף צורתו כצורת קמץ גדול • ויבא בחמשה

וקמץ חטוף

אופנים וסי' גטש"הך ר"ל נחי העי"ן טקפי' שוא נח• חזק כפולים :

נחי העי"ן ר"ל שבא בגזירת נחי העי"ן בחקו'שורק כמו וַיָּקָם אברהם :

טוקף ר"ל כל קמץ שיבא בסוף תיב' קוד'נח ברא'כמקף כמו עמי זְכָר־נָא כָל־יִשְׂרָאֵל ועיין מ"ש בפ'בראשית על כי שָׁת־לִי ופ' מסעי על יָם־המלח ופ' ראה על כָּל־הבכור :

שוא נח ר"ל כל שוא שיבא אחר קמץ כמו עָצְמָה ירבה וכן ועלה בָאְשׁוֹ (יואל ב) יעלה בָאְשָׁם (ישעי' ל"ד) שהשו"ף בהם נחה :

דאם יהיה מאריך אצל הקמץ הוא רחב והשוא נע • כמו שָׁמְרֵנִי אֵל ולכן נפל ספק במלת כָּרְתוּ יערה (ירמי' מו) זה שיש בו מאריך והוא פעל עבר וזה שהוא בלי מאריך והוא צווי ומה שכרי' לדקדק על זה כתבתיו בס' תילים מזמור פ"ו בס"ד ע"ש :

חזק ר"ל כשיבא אות דגושה וטעמה בה אחר קמץ כמו כָּלּוֹ תפלות אבל אם יבא הטעם תחת הקמץ הוא קמץ רחב כמו לָמָּה שָׁמָּה :

כפולים כמו וַיָּחָם בשר הילד (מלכים ב ד) ששרשו חמם

וכתבו מדקדקי' רבים שהשמות שהם על משקל פֹּעֶל כמו קֹדֶשׁ חֹדֶשׁ יהפך החולם לקמץ חטוף בכנוי היחיד וברבוי ובסמיכות הרבים ובכנוייהם בכנוי היחיד קָדְשׁוֹ ברבוי קֳדָשִׁים בסמיכות הרבי' לְחָדְשֵׁי השנה בכנוייה' חָדְשֵׁיכֶם זולת מעטים מן הכלל כמו שכתבתי בסוף פ' תצוה :

ולפי זה הדעת יקשה למה לא מנו מלת קָדָשִׁים בכללי הקמץ חטוף :

אבל מדברי החכם ר' יונה בס' הרקמה משמע שקריאת מלת קָדָשִׁים בקמץ רחב שכתב בזכרון כלל מחלות זרות יוצאות חוץ מן ההקשה לשון הזה שָׁרָשָׁיו משפטו שָׁרְשָׁיו בחטף קמץ תחת השי"ן האחד שֹׁרֶשׁ כמו חֹדֶשׁ וכאשר נאמר לְחָדְשָׁיו יבכר כן היה ראוי שיהיה שרשיו על הדמיון הזה גם כן וכן קדש קָדָשִׁים היה ראוי להיות הקו"ף בחטף קמץ כמו בְּקָדָשִׁים לא יאכל ואיש את קֳדָשָׁיו ע"כ ולדעת זה ניחא שלא נמנה בכללי הקמץ חטוף :

שוב מצאתי בויניציאה ברא"ש מקרא ספרדית כי בכללי הקמץ חטוף כלשון הזה הראשון קמץ הנק' חטף שהוא עם שוא וקמץ ואחריו אות רפויה בקמץ כמו חדשים • קדשים • גרנות • והאריך בביאורו ומנה זה באחד מחמשה אופני הקמץ חטוף כי הוא סובר שהחטף קמץ שבמלות אלו היא תנועה קטנה אעפ"י שנקודה הקמץ ושוא ממש כי כן כתב במנין תנועות קטנות שיש תנועה קטנה ושמה קמץ חטף שהיא כנגד החולם ונקודה קמץ ושוא כמו חדשים קדשים גרנות :

שאול

שאול שאוני החברים המקשיבים לקולי אשר נפשם חשקה בחכמת הקריאה לכתוב להם משפטי הטעם אשר נקרא בשם מאריך או געיא או מתג וכללותיו ודקדוקיו ובפרט עם נקודת השוא כי רוב מה שטעו הנקדנים הוא בו ופרטיו רבים ונעלמים מעיני הרבה מבני עמנו ודברי הספרי' סתומים וחתומים :

ואען ואומר כי גם אני חוליתי כמוהם ואליהם נמשלתי ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני וגם מאריך טרחא כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן ואני בער ולא אדע · ומי יתן ידעתי אמצאהו אבוא עד תכונתו כי מנעורי ועד עתה טרחתי להעמיד בו חזוק ולא עלה בידי דבר ברור ונמלט מספקות ולבי מגמגם בדבר גם לא ראיתי לקודמים ממה שבאו ספריהם בידי מאמר מספיק על זה · על כן זחלתי ואירא מחוות דעי על זה המאמר וצריך אני ללמוד מן הגדולים ממני :

ויפצרו בי עד בוש ולא יכולתי להשיב אחור יד ימיני מלכתו' להם מה שעלה על רוחי כפי יכלתי באשר ה' אתי ומה שמצאתי מפוזר ומפורד בין ספרי המדקדקי' הנמצאי' אצלנו בגלות החל הזה · והנה אנא ידי חובתי למבקשי אמרתי כי על הגעיא והמאריך אניף ידי :

ואחר התחנה לאל המיטיב · אתחיל ואומר · כי בתחלה צריך לחקור על זה שלש חקירות :

חקירה א

החקירה הראשונה אם המאריך עושה המלה מלעיל לגמרי כשאר הטעמים או לא כי רבים מהקוראים ומלמדי תינוקו' קורא' הרבה מהן מלעיל גמור כמו וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר בְּעֲלַת־בַּעַל דפ'כי תבא הַנּוֹלַד־לוֹ אשר יָלְדָה־לּוֹ וַיִּקַּח־לוֹ למך למען יִיטַב־לִי היא נָתְנָה־לִּי מי אשר חָטָא־לִי פָּתַר־לָנוּ אשר נָתַן־לִי אלהים יֶלֶךְ־נָא וְהִגַּד־לָךְ ושמעת וְסָאָה־סֹלֶת (מלכים ב ז) ורבים כיוצא בשו

לאין מספר הסמוכים למילה זעירא או מלעיל ומקף בין שתי המלות ובכולן אין טעם אחר במלה הראשונה רק מתג הנזכר :

חקירה ב

החקירה השנית בשיבא מאריך עם תנועה קטנ' ושוא אחריו אם השוא נע או נח ואם יש הפרש בזה בתנועות קטנות בין זו לזו כמו שנזכיר אחת לאחת :

עם הפתח כמו לַמְיַלְּדוֹת: הַלְהָרְגֵנִי: הֲיָדַעְתֶּם וכן וַיִּתְיַלְדוּ שעין הפעל רפה והזוג בגעיא :

עם סגול אֶהְיֶה אשר אֶהְיֶה ויתפלל בעדך וֶחְיֵה :

עם חירק בלא יו"ד יִהְיוּ יִחְיוּ וכיוצא בהם :

עם הקמץ חטוף דעת רד"ק והרבה מן המדקדקים הנמשכים אחריו שהשוא הבא אחר קמץ עם המאריך הוא קמץ רחב והשוא נע לעולם כמו כי יָפְנְשְׁךָ שָׁמְרֵנִי אל׳ שָׁמְרָה נפשי כי חסיד אני ודומיהם ומה שפייך

לזה הענין כתבתי בתילים סי' פ"ו בס"ד ע"ש :

עם השלש נקודות גְּנֻבְתִי יום וּגְנֻבְתִי לילה לְלָאֹת תכל'. וַאֲמֻשְׁךָ בְנִי :

עם הוא"ו שורק בראש המלה ושוא אחריו שיש לו דין תנועה קטנה והשוא נח כמו וּבְנֵי ישראל וּלְכָל היד החזקה גם בזה יש לחקור בשיבא מאריך עמו כמו וְשָׁבָה שביך וְשָׁתָה בלב טוב וְשָׁרָה מגרש אם השוא נע או אם קריאתם בחטף פתח כמו שנמצאו במקצת ספרים בחטף פתח תחת זעוד אדבר מזה בחקירה השלישית :

ויש מלות הנקודות בתנועה קטנה עם המאריך וראויות בתנועה גדולה כמו יִשְׁמְךָ אלהים וַיִּרְאוּ בני ישרא' את ה' דסוף יהושע וַיִּרְאוּ ממך דסוף מיכ' לא יִגְעוּ לריק דסוף ישעיה יִרְשׁוּ ערי הנגב דסוף עובדיה וַיִּצְקוּ על העול' (מלכי' א יח) לאני שאומר שהוא עתיד וכן לא יִשְׁנוּ אם לא ירעו וְיִקְצוּ מזעזעיך (חבקוק ב) לדעת האומרים שהם מנחי פ"א יו"ד ושרשם ישן יקץ וכן הַשְּׁמְרְךָ אותם הַמְאַכֶּלְךָ מן לְהֵיטִבְךָ באחריתך וְהוֹתִרְךָ דכי תבא וְהֵיטִבְךָ דנצבים וכן בכל גְּבֻלְךָ גְּבֻלְכֶם שהם מן גבול גְּנֻבְתִי יום וּגְנֻבְתִי לילה שהוא מן גנוב הוא אתי וכן לְלָאוֹת תכלת דתרומה וויקהל ששרשו לול וכן נֶסֶךְ לפני צריך דסוף שמואל ששרשו נוס לא יְגֻרְךָ רע ששרשו גור וכן חפני וּפִנְחָס דלית כוותיה חסר יו"ד אם הוא במאריך כמו שהוא בדפוס ישן וכ"ש אם הוא בגלגל ברוב הספרים כל אלה ודומיהם צריך לחקור מה יהיה דינם שאף אם נאמר בעלמא שאין כח במאריך הבא עם הת"ק להניע השוא הבא אחריו צריך לדעת אם נשתנו אלו למעליותא להניעם להיותם במקום תנועה גדולה :

חקירה ג

החקירה השלישית כי הרבה מהמדקדקים כתבו שהמאריך יבא על אות נקודה בחירק או בוא"ו שורק בראש תיבה ואחריה חטף פתח כמו וּזְהַב הארץ ההיא וְשָׁקָה לי בכי בְשִׁקְתוֹת המים רְצַפַּת בהט ולפעמי' אומרים אעפ"י שאין הפתח עם השוא אתה קורא השוא כמו שוא ופתח מפני המאריך כמו ונקף סִבְכֵי היער וְשָׁבָה שביך ודומיהם וצריך לדעת איך ומתי ובמה דברים אמורים :

תירוץ חקירה א

ועתה אבא אל החקירה הראשונה אם המאריך עושה מלעיל

(*) 2 I א ב ואתחיל

ואתחיל ואומר כי בס' דקדוק יען כי מצאתי כתוב בשם מחברי'
רבים זה הלשון המאריך אינו בכלל הטעמים לא מהמפסיקים
ולא משאינן מפסיקים לבד הוא נעשה להאריך ולהמשיך הטעם
מעט ולהעמיד התנועה ההיא מעט מזער עוד כתב במקום אחר
המתג הוא להאריך התנועה ולהנעים ולהטעי' המלה ולא יחליש
הקורא הקול ולמהר אל האות המחלק וכן משמע מדבריו
במקומות אחרים שהמתג אינו עושה מלעיל וכן נראה בפשיטות
מדברי בעל טוב טעם שכתב בריש פ' ז' שהמאריך הוא תמונה
אחת שהיא דומה לתמונת טעם אבל איננה טעם וגם בסוף הספ'
הביא דומים רבים שהם במאריך סמוכי' למלה זעירא או מלעיל
וכתב בבירור שהתיבה הראשונה מלרע והשנית מלעיל וכן נרא'
בבירור מדברי בעל מקנה אברהם בחיבור שלו במשפטי הנגינו'
והנה שחילק אותן לחילוקים רבים לקצת מהן קורא קלות
ולקצתן כבדות וגם בכבדות מדרגות מדרגות יש האחת גדולה
ומשובה מחבירתה ומי ימצא שיהיה בקי בקריאה כל כך שידע
להבחין ביניהם בכל החילוקים שכתב מ"מ למדנו מדבריו שאין
כח הנגינה ככח שאר הטעמים לעשות מלעיל אך צריך להעמיד
הקריאה מעט על אות המועמדת בנגינה :

אבל מדברי רד"ק בספר מכלול שער אותיות אהו"י ונמשכו
אחריו מדקדקים אחרים נראה כפי' שהמאריך עושה
מלעיל שהביא בדין אתי מרחיק ומשנה כסף תעשה
פלא אשר יבנה בית וכתב
עוד על מלת קערותיו שהעין קריאת'
מלעיל כמו סמ"ך סירותיו ע"כ וכ"כ בשקל
פעל על שאל שאל האיש שהוא מלעיל
שלא כמנהג וכן על נבר
הארץ דפ' וילך ובישעיה כ"ד על רזי לי רזי לי
ובפסו' א' זרובבל פחת יהודה
סוף חגי ובריש שופטים על ויאמר אדני
בזק ובשרשים שרש קרב על קרבת אלהים
יחפצון כמו שכתבתי בישעי' כ"ח :

וכבר כתבתי בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליהו"א שלדעת
הסוברים שהמאריך אינו עושה מלעיל יאמרו שדגש
משנה כסף בנה בית תעשה פלא ודומיהן הוא
מדין דחיק כמו
מכסה פשע תכסה בה וגם האלכתי וכאן קצרתי ואף
עפ"י שאיני כדאי להכריע יותר
נכון אצלי דעת הראשון שכתבתי שאין כח המאריך רק להעמיד
מעט התנועה וזאת היא הסברא התקועה בלבי מכמה שנים •
ובהקימי מזימות לבי על הדבר הזה מצאתי ראי' גדול' מכרעת כן
ואין להשיב עלי' והיא זו כי הנה לא מצאנו בכל המקר' שום תיב'
שיהי' בה שום טע' מהמפסיקי' או משאינן מפסיקין שתהי' סמוכ'
במקף על מלה שלאחריה לבד זה מצאנו בתיבו' שיהיה בהן טעם
המאריך בלבד שפעמי' רבו' תהיינ' סמוכו' במקף למלו' שלאחריהן
וטעמו של דבר הוא זה שלהיות מסגולות הטעמים להפריד
התיבות לא יתכן מקף אחריהן שהטעם מפריד והמקף מחבר
והרי זה אמר גמל זה מושך אצלו מכאן וזה מושך אצלו מכאן •
אמנם במאריך שאין כחו יפה להפסיק ולהפריד כשאר הטעמי'

יתכן להיות מקף אחריו ומה טוב ומה נעים שבתם יחד איש
באחיו ידובקו יתלכדו ולא יתפרדו ודבר זה עיקר גדול בדקדוק
ובקריאה וראוי לסמוך עליו ולשום אותו לנגד עיניו ולא ילוז:

ואם תאמר והלא מצאנו מלו' רבות בעוברי' ובבנוי' שקריאתן
מלרע וכשתבאנה בסמוך למלה זעירא או מלעיל
תהיינה גם הם על הרוב מלעיל כמו קרא לילה ושאל לו
בנה עיר וישראל עשה חיל
וכן בפעולים תמונת כל
ועצבת רוח אהבת רע ומה הפרש בין
אלו ובין אותם שזכרנו בתחלה:
התשובה כי אלו שזכרנו כאן כמו קרא לילה וחביריו אין
מקף בין שתי המלות ויש טעם משאר
הטעמי' במלה ראשונ' ולפיכך היא מלעיל לגמרי אבל כשיהי' מקף
ביניהן ומאריך במלה ראשונה כאותם שזכרתי בתחלה אעפ"י
שסמוכה למלה זעירא או מלעיל לא נעמיד המלה ההיא העמד'
גמורה רק העמדה מועטת כמו שאמרנו שהמקף מחבר שתי
המלות יחד כאילו הן מלה אחת ארוכה שיש בה מאריך בתחלתה
ועיקר הטעם בסופה כמו שפטים ושטרים ברכתני
יהרגני מושבתיכם במועדיכם ונדבתיכם
לעלתיכם בשבתתיכם מתנותיכם ודי לנו בהעמדה
מועטת שנעשה
למלה ראשונה בשביל המאריך המשל התהלך נח יראה
לו השם יד העדים תהיה בו
לאכל לחם שאל שאל האיש פ'
מקץ מזרקי כסף פ'
נשא פחת יהודה דסוף חגי לא
נאמר שמלת התהלך יראה תהיה
לאכל שאל מזרקי פחת
מלעיל רק כל אחד מהן
מחוברת לתיבה הסמוכה לה ושתיהן אינן חשובות אלא כתיבה
אחת גדולה שעיקר הטעם בסופה ומאריך בתחלתה להעמדה
מועטת בעלמא וכן ויצא מעם פרעה בחרי אף לעם
הזה (ירמיה ד) העם הזה פ'
שמות הנה באתי פ' בלק הנה חרש
שמואל א כ ונפל גוים רבים
מערי הגוים האלה דפרשת שופטי' ואת
כל ערי המלכים האלה יהושע י"א
שהמאריך בנו"ן ובלמ"ד לב"א וכן במלכי'
א' י"א לדוד עבדי למי שאומר שהדלית במאריך תורת
משה (מלכים ב יד) והנה הארץ
(ישעיה י"א) במקום הזה ירמי' ל"ג
מוסב הבית יחזקאל מ"א בנהר כבר
בס ט' החל הזה דעובדיה
מכל בשר דנח מהומת יי דסוף
זכריה תדרוש רשעו היכל
קדשך ירעשו הרים
יפרח בימיו נכרכה
לפני

לפני יי צבאות צרים ירד עמי ישעיה נב וחמש אמות
סוף ויקהל
חמש אמות יחזקאל מ"א ושמנת אלפים דבמדבר
נבר הארץ דפ' וילך
כל אלה אם יקראום הקורא מלעיל לגמרי
לטועה יחשב ואין גנאי הקריא' גדול מזה אלא נדאי עיקר קריאת'
כמו שאמרנו ואלו תקיש לכל הדומים :

וקשה קצת על זה הדעת שהנה מצאנו מלות רבות שבעל
המסו' קורא אותן בשם מלעיל ואין בהם רק המאריך
כמו בור כרה ויחפרהו מלרע אשר בנה לו בעיר דויד
(ד"ה ב' ז') מלעיל וכן תיקר
נא נפשי (מלכי' ב א) כחד מלעיל וחד מלרע ובענין
וא"ל דלגבי אחריני שהם מלרע ממש קרי להו מלעיל :

עוד אני מוסיף לומר שגם לדעת רד"ק שכבתי למעלה
שהמאריך עושה מלעיל צריכין אנו לומר כי במלות שיש
בהם טעם אחר לבד המאריך אין לומר שנסמוך על המאריך
בלבד לעשות המלה מלעיל ולא נקפיד כלום לטעם אחר
שבסוף המלה ויהיה הטפל חמור מן העיקר דודאי לא עלה על
דעת רד"ק ראש המדקדקים לומר סברא זו רחוקה מהדעת רק
דעתו הוא שצריך להעמיד המלה באות שיש תחתיה מאריך
העמדה ניכרת ונרגשת והוא קורא לזה מלעיל בכל מקום כין
אם יש באות' מלה טעם אחר בסופה כמו שירותיו קערותיו
ודומיהם וכן נור ילדך תשי ועבדך
עם שנים שכתב בם' מכלול פתוחי פקדו
שהם מלעיל לעולם ובין אין בה טעם אחר רק שהיא
סמוכה במקף לשלאחריה כמו הזי לי ארני בזק ודומיהם
אך אין ספק כי במלות שיש בהם טעם
אחר בסופן הוא העיקר והמאריך טפל אצלו :

תירוץ חקירה ב

ועל החקירה השנית אם המאריך עם תנועה קטנה מניע
השוא הבא אחריו אומר שעם הפתח והסגול ירא' שהשוא
נח לעולם עם הפתח כמו ויהי ויחי וידברו ויברכהו יי
וישלחו את כתנת הפסים
וינצלו את מצרים ויפסחו על המזבח ויחל יי
להם (מלכי' א יח) שבכל ספרים כו'
במאריך וכן ויפרפרני ואחז בערפי ויפצפצני שבס"ס
הזאון במאר' והאחרים הראשוני'
רפי' וכן ושמתי כרכד וכלאותי כלכל במקצת ספרים
במאריך וכן תרשא הארץ ערבות
מואב עלון ומנחת וחיתו ארץ
לב"א עברו בלגה (עמוס ו) חרבות כרים
ה' סלעי המכסה
המלמד ידי לקרב המבקשים
המתעבים המלקקים המרצח
המסכן המעשקה
המדבר המבשרות כלם בשוא
נח וכן משמע מדברי רד"ק במכלול

דף כ' שאחר שהביא קצת מאותם שהם דגושים כמו המנאפת
והמענגה המשגע הזה כתב ופעמי' כשתחלת
התיבה שוא תהיה רפה כמו המכסה
את הקרב המתעבים וכל שאר הדומים שכתבתי
למעלה וכתב עליהם כלם רפויי המ"ם סמוכי
הה"א בגעיא וכן הצפרדעים כלם רפויי הנד' זולתי ותעל
הצפרדע שהוא דגוש וכן כל הלוים שבמקר'
רפויי הלמ"ד וכן הישועה היקים
הילדים הנה שלמה הלוים הישועה
ודומיהם שהם רפוי' והשוא
נח בלי ספק שאין בהם מאריך לאותם שזכר בתחיל' שהם סמוכי'
בגעיא ועל כלם אמר שהם רפויי' ומדבריו למדנו שקריאה אחת
לכולם בשוא נח :

עוד כתב בדף כ"א ופעמים יפול הדגש להקל בהיות תחלת
התיבה שוא אז יפילו הדגש פעמים ואות הסמוך מעמדת
בגעיא שיתי לבך למסלה למאחרים על היין ופעמי'
יפול גם כן הגעיא כמו
ומחית בשר חי בשאת ומאת המעט תמעיטו ודומיהם
וכן בדף ס"א אחר שהביא
מאותם שהם דגושים בלא געיא כתב ובגעיא ודגש הבמתנים
אם במגברים ויש רפים ובגעיא הברכה אחת
המערת פריצים ובלא געיא הבסור שזה משמע
המעט ממך תנחומות אל ודברי' כיוצא
בהן ע"כ וגם מדברי בעל מקנה אברם בקריאת השוא
הבא אחר געיא נראה שהוא נח לעולם ובקצת ספרים ינקדו אות
השוא בחטף פתח כמו המחטא דפ' נו המחטא במסלה
נעלה במסלה וטעות
היה מהסופרים שחשבו לדונם כמשפט הגעיא
בשוא בראש תיבה כמ"ש (בקהלת ב) אבל מלת ביתרון וטעמא
הוא בידם וה"ה והוא הטע' למלת המדברים
המקברים ודומיהם וזה שלא כדברי ר' אלייא
המדקדק שכתב (בשיר יב) מפרקי שירה שבשיבא
נעיא תחת ה"א פתוחה שלפני מ"ם שואית ובלשון רבים ושנה
עון הפעל בשוא כמו המדברים המקברים שקריאת
המ"ם בחטף פתח ולא נראו לי
דבריו ורא"ה לדבר שהמאריך איננו מניע השוא הבא אחריו ממה
שמצאנו מלות רבות שיש בהן דגש אחר השוא ואילו השוא נע לא
יתכן דגש אחריהן :

המשל חסדי ה' אזכיר ברוב המדוייקים האות במאריך
והדל"ת דגושה וכן מלכת שבא למלכת
שבא שהמ"ם במאריך בספרי' כי"ו והכ"ף דגושה
עוד ראיה גדולה ממלת יחפשו עולות שהזוד במאריך והחי"ת
בשוא נח ואילו היה נע כיון שהאות גרונית היה צריך
להיו' שוא ופתח ועוד יקש'כי הפ"א דגוש'ואין דגש אחר שוא נע
כמ"ש למעלה בדומים אחרים ועוד כי לא יתכן להיות שני שואין
נעים זה אחר זה כמו שאכתוב לקמן :

עם הסגול אין לספק בו שהוא ג"כ נח כאותם שהבאתי למעלה
וכן אכרות לך ברית (יהושע ט) :

עם חירק בלא יוד הוא גם כן נח כמו יהיה יחיה להיות מהיות שלא כדברי בעל ערוגת הבשם שכתב בפ"ג מספרו שהוא נע זכן מצאתי בס"כ שבלשון הויה וחיות יש מתג כמו ויהי ויחי יהיה יחיה להיות לחיות וכתב עוד שבמקומו רבים בא המתג ובכללם הביא מלת וידברו ואין ספק שהשוא נח בכולם וכן שכבת זרע מקרא קדש למחיה מחית המכוה בזרועך לבהמתך לרצנכם תפארתך תפלצתך נתחכמה לו התיצבו יתאמרו התהלך נח ורבים מבנין התפעל וכן תשחק לסוס (איוב לט) כמרירי יום הרחיק ממנו את פשעינו ירעם הים כמרגלים ימצאך והרגע בסבכך עץ יקטל עני (איוב כד) יתמך דברי (משלי ד) בצלצלי שמע זכרו אבד (איוב יח) תמנע לכם (איוב כב) פשעי וחטאתי (שם יג) לרצנכם שהוא במאריך בכל ס"ס ולאשר בשפמות (שמואל א ל) בנהר פרת (שמואל ב ח) לקחי נא לי (מלכי' א יז) תמנה לך (שם א כ) השחיתו התעיבו עלילה ולשכני אחד ופחד למידעי יפרח בימיו צדיק לפני ייי עשנו לפני ייי כי בא ולמלמדי הינהק פרא (איוב ו) : והראיות שהבאתי למעלה בפתח מצאתי כיוצא בהם בחירק כמו מגדל שכם (שופטי' ט) תשכן עליו ונרעת כעמן תרבק בך משפטי ה' אמת יפדה נפשי משכן ושמך (מזמור עד) לפני מזבחך (מלכי' א ח) שהמ"ס במאריך בס"ס נשבע לי פ' חיי שרה כן הוא בס"ס כי נשבע לך דברכו' דכי תבוא יקבץ און (תלים מא) מספר חדשיו (איוב יד) ישתה לעג (איוב לד) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש (משלי כח) שכיהם במאריך במדוייקים אשרי תבחר ותקרב למען תמחץ רגלך ורבי' בלשון השתחויה ומבנין התפעל כמו וישתחוו וקדר שלחו והתבוננו (ירמיה ב) התכברי כארבה דסוף נחוס כן הם במדוייקים אחר התנכלו פ' נשא ומתפללים ל א (ישעיה מה) התפתחי מוסרי (ישעיה כב) פור התפוררה (ישעיה כד) כל אלו ודומיהן במאריך והשוא נח בלי ספק שאם היה נע לא יתכן דגש אחריהם וכן כתב רד"ק על מלת משתים עשר' דסוף יונה שהמ"ם במאריך והשין איננה דגוש' ונחה בעבור דגש התי"ו :

עוד ראיה ממלת ומכנסי בד שהשוא נח בהכרח כי אי אפשר לשני שואין נעין זה אחר זה וזה וזה כתבע המציאות כי איך יסתך נופל על נופל והלא יחדיו יפלו בל יקומו ותמין זה מזרקי כסף סוף פ' נשא ירעשו הרים (מזמור פו) ישמחו וירננו והדומי' להם אמור מעתה ה"ה לכל מאריך שיבא בכל תנועה קטנה שאם יהיה אחריה שוא איננו נע אלא נח וכ"כ החכם לונזאנו :

ועתה אבא לדבר מהמלות הראויות בתנועה גדולה ונקודות בתנועה קטנה עם המאריך כאותם שכתבתי בחקירה ב' ויראה לי שהשוא נע בכולם להיותם במקום תנועה גדולה וכ"כ אלי ר' שלמה עכו ש"ן מק"ק ספרדים בויניצי' שהיה בקי אחד בחכמת הדקדוק שבכלל זה יהיה, כדינו בכל המלות שהם חסרי אות השרש כמו יגרך רע ללאת תכלת ירשו [את] ערי הנגב או הבנין או המשך כמו ישמך והותרך גנבתי גבלך שהתנועה קטנה עם המאריך נדונת כתנועה גדולה ע"כ וכן נראה מדברי ר' אליהו הלוי בספר טוב טעם פ' ז' שהשוא ישמך להיס ל בכל גבלך אבל ואמשך שהוא קל לדע' המדקדקים ששרשו משש השוא נח כדינו כמ"ש למעלה בשאר התנועות ולדעת האומר ששרשו מוש כמ"ש בספר הרכבה אות זוד על מלת ימישון יהיה לפי כלל זה נע וכ"כ בעל ערוגת הבשם בפ' כ"ו שישרת המאריך להשיב החירק קטון לגדול ולגלות פ"א הפעל כמו ויצקו על העולה איראו הפלשתים כי אמרו ועוד קרוב אני לומר שהתנועה קטנה שהיא במקו' תנועה גדולה אף אם אין בה מאריך השוא שאחריה נע כמו פן אספך עמו (שמואל א טו) לאותם הספרי' שאין מאריך בסמ"ך לכן הנני אספך על אבותיך דיאשיה במלכי' ובד"ה וכן מלת גבלך כשיהיה בלא מאריך ומלת גמלכם ב' פעמים (ביואל ד) גמלך ישוב בראשך דעובדיה אף אם אין שם מאריך השוא נע שהמאריך לא ישרת אלא לגלות שהת"ק הוא במקום תנועה גדולה :

תירוץ חקירה ג

על החקירה השלישית צריך לדעת שרד"ק כתב בספ' מכלול דף קפ"ו שעם אות גרונית תאריך התנוע' הקטנ' וישתתף פתח עם השוא כמו ומלחכב שחרו בערי (איוב ו) ופעמים גם בלא אות גרוני' תאריך התנועה הקטנה וישתתף פתח עם השוא כמו רטפש בשרו מנוער (איוב לג) או כבוא מאריך עם החירק כמו ונקף סבכי היער (ישעיה י) ואעפ"י שאין נקוד פתח עם השוא אתה קורא השוא כמו שוא ופתח וכן בשקתות המים (בראשית ל) והיה בקרב איש (שמואל ב טו) בקסם שוא (יחזקאל כא) וכן אם

שהיה וא"ו תחלת המלה כמו וּשְׁבֵה שֶׁבְיְךָ (שופטים ה) וּסְגוֹר דְּלָתְךָ (קהלת ט) וּשְׁתֵה בלב טוב יינך אבל אם המלה

שבראשיתה וא"ו נקשרת עם המלה שלנגדה אעפ"י שהוא"ו במאריך השוא נח ולא יקרא כמו שוא ופתח כמו וּשְׁלַח־לִי עֲצֵי אֲרָזִים (ד"ה ב ב) ע"כ ובדף ס"ג כת' ושמעתידו

הוא"ו במאריך ונקדו הוא"ו בשוא ופתח לתפארת המלה וּתְבֻקְשִׁי וְלֹא תִמָּצְאִי עוֹד (יחזקאל כו) וכן אמרו וּשְׁבֵה שֶׁבְיְךָ הוא"ו מועמדת

בגעי' והשין בשוא ופתח גם כם' כי ישן מדקדוק אחר שהביא דומים רבים אחר חירק ושורק עם מאריך ואחריהם חטף פתח כתב כלשון הזה וברוב ספרים שאין חטף פתח וסומכי' על המתג שלפניו כי אריכות המתג מביא את החטף שלאחריו כסמוך לקריאת חטף פתח ודי בכך עוד כתב אח"כ וּבְהִקָּבֵץ נערות רבות הוא"ו מתוגה בכל דוקנים זקריאת הבאת בחטף פתח אעפ"י שאינה נקודה בחטף פתח ממש ע"כ ואולם כפי הכלל שנתן ר' אלייא המדקדק דדוקא וא"ו בשורק ותנועה אחריה עמה שיקראו המשוררים יחד כמו וּשְׁתֵה וּסְגֹר ולא באופן אחר קריאת המלה הזאת לא תשתנה בסבת המאריך ודומה לה וּבְשָׁכְבְּךָ ובקומך דפ' ואתחנן וּלְהַבְדִּיל דפרשת בראשית וּלְיַעֲקֹב

וּלְמוֹעֲדִים וּבְקֻצְרְכֶם וּבְשׁוּעוֹ וּמְקַטְּרִים וככה וּבְעֵמֶק שהמאריך בתיבות אלה לא יביא השוא לקריאת חטף פתח וגם בעל מקנה אברם מנה מלת וּבְהִקָּבֵץ בחברת מלות רבו' שהם וְלִישְׁמָעֵאל וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּתְכַסֵּנוּ וּבְשִׁלְיָתָהּ וּבְהִנָּשְׂאָם וּמְרִיא וָצֹאן וּבְתַחֲנוּנִים וּסְחַר כוס שכל אלה לא ישנו הקריאה בשביל המאריך וכלל זה נראה מספיק למאריך שיבא בוא"ו שרק בראש תיבה:

אמנם כשיבא על אות נקודה בחירק צריך להתיישב מאד בדבר כי במכלול דף ל"ט כתיב מִשְׁכוּ וקחו לכם כאן המ"ם מועמדת בגעיא וכן גִּדְרוּ ושלמו וַיִּצְקוּ על העולה (מלכי' א יח) וזהו לדעת האומר שהוא ביווי שאם הוא עתיד יהיה בנדר המלות הנקודות בת"ק ורמזויות בת"נ כמ"ש למעלה וכן כתב בדף קכ"ט וַיִּצְקוּ על העולה היוד הנוספת מועמדת בגעיא להורות על יוד השרש הנעלמת שהמכתב כמו שכתב ר' יהודה או יהיה צווי ובא מועמד כמו מִשְׁכוּ זכ"כ ר' יונה ע"כ זכ"כ במלכים א' י"ח על מלת וַיִּצְקוּ עוד כתב בדף ל"ט ובא מועמד בגעיא לְקְחִי־נָא לי (מלכים א יז) וכתב עוד בדף הנ"ל על

יִתָּמַךְ־דְּבָרַי שבא בקמץ חטוף אעפ"י שאינו על מלה זעירא או מלעיל לפי שהיוד מועמדת בגעיא ובכל אלה לא מצאתי שיאמר רד"ק עליהם רק מועמדת בגעיא ולא כתב בבירור שהם בשוא נע או בשוא ופתח כמ"ש על בְּקֶרֶב־אִישׁ כִּקְשֵׁם־שָׁוְא ודומיהם:

אבל בעל לוית חן בפ"א מהשער השני כתב בפירוש גם אם

יבא מאריך עם החירק בלי יוד יהיה השוא נע מִשְׁכוּ וקחו וגם בעל ערוגת הבשם נגרר אחריו בפ"ג מספרו והעתיק ממש לשון הלוית חן ולא נראה כן מדברי ר' אליהו הלוי בפ"ו מס' טוב טעם במתגי הכבדים שעירב מִשְׁכוּ וקמו גִּדְרוּ ושלמו עם קִרְאוּ כוס שהקוף במאריך לדעתו ועם חַסְדֵי ה' עֲרָבוֹת מוהב שִׁכְבַת זרע וכן וַיְהִי וַיְחִי שהוא"ו במתג כשהם בפשטא או במקף כמו וַיְהִי־אוֹר וכן כל מִקְרָא קֹדֶשׁ בפשטא שהם כולם בשוא נח בלי ספק:

ומי יתן לנו כלל קיים וישר לדעת ולהבחין מתי יהיה זה שנסמוך על המאריך עם החירק לקרות השוא כמו שוא ופתח ומה נדבר ומה נצטדק על מלות רבות שיש בהם המאריך והשוא נח בלי ספק כמו שִׁבְעַת אלפי צאן דרים איובי כנאן לִשְׁאוֹל שתו (תילי' מט) וכן וּבִכְלֵי־גֹמֶא (ישעיה יח) לקריאת ב"כ זכל אותם שהבאתי למעלה וכהנה רבות על פני המקרא אשר אם יקראם הקורא בשוא נע כזר יחשב לשומעיהם ויהפך כל תפארת הקריאה לנגאי ח"ו ובודאי הגמור לא עלה על לב שום אדם בעולם לקוראם כן מלבד אותם שהוכחתי בראיות טובות שהשוא נח בהם בהכרח:

ולבי אומר לי שבלבול זה נתפשט בעולם אחר שגלו ישראל מארצם מפני חטאם ונתערבו בלשונו' העמים והפסידו בקיאות לשונם ונשתבשו בין נגינה האמיתית הבאה בראש תיבה באות שאית ובין כל נגינה הבאה בתנועות קטנות קודם השוא ולא הבחינו בין זו לזו ועל כן יצא להם משפט מעוקל וכפל המחלוקת בין הסופרים והמדקדקי' וזו היא הסברא התקועה בלבי מכמה שנים:

ועל כן אני אומר שכיון שהמדקדקים בעצמם אינם מסכימי' כלם לדעת אחד ואנחנו לא נדע לחלק חילוק נכון ומתוקן איזה ראוי להיות נח ואיזה ראוי להיות נע טוב היה לנו לומר שכל שוא אחר חירק יהיה נח כמשפט התנועה קטנה מלהמציא דרכים לשנות הקריאה חוץ מאותם הכתובים בספרים מדוייקי' בחטף פתח ממש וקבלה ביד הנקדני' לקוראם כן שראוי להחזיק במנהגם והנח להם לישראל וכן נראה ממה שכתב הר"ר אלייא המדקדק בס' טוב טעם פ"ו שהמאריך לדבר בדיני המתג והביא דומי' רבים לרוב מאד אשר אם ישים הקורא עיניו ולבו עליהם יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין שהמתג לא ישנה השוא בשום אחת מהתנועות קטנות וגם אינו עושה המלה מלעיל גם נראה משם שאין כח במתג ר"ל כשיבא על אות נקודה בחירק או בשורק להקרות השוא הבא אחריו כמו שוא ופתח אם לא תהי' נקודה בחטף ממש:

ובכאן נשלם מה שרציתי לבאר בחקירה השלישית

ועתה

ועתה אבא לבאר אופני קריאת השוא בגעיא בראש המלה • בעזרת נורא עלילה • וקריאתו בשלשה אופנים וסי' פק"ח ר"ל פתח קריאת אות הגרון חירק :

אופני קריאת השוא בראש תיבה בגעיא

פתח ר"ל אם יבא שוא לפני כל אותיות חוץ מאחה"ע ויוד קריאתו נוטה לפתח ועם הגעיא קריאתו כקריא' הפתח ממש כמו שלמים הם אתנו :

קריאת אות הגרון ר"ל אם יבא לפני אותיות הגרון קריאתו נוטה קצת לקריאת אות הגרון כמו יהי־אור נוטה קצת לחירק ועם הגעיא קריאתו כקריאת אות הגרון ממש צאי לך בחירק יהי שמו לעולם בחולם רעו אפו בשורק כאילו השוא תנועת אות הגרון ממש :

חירק ר"ל אם יבא לפני יוד נוטה קצת לחירק דברי ירמיה: ועם הגעיא קריאתו כקריאת החירק ממש ביד משה ואהרן כן כתב הלוית חן בפ' משער השני וכן כתב בספרו ר' משה קמחי בשער הנקוד ורד"ק אחיו ותלמידו בס' מכלול שער השוא ונמשכו אחריהם הרבה מהמדקדקים :

גם בעל לשון למודים הסכים עמהם בכל אופני קריאת השוא חוץ באופן קריאתו כשיבא לפני יוד בלא געיא שאחרים כתבו נוטה לחירק והוא כתב תטה תנועתו לתנועת היוד ואח"כ כתב והוא שתהיה היוד מונעת באחד משבע תנועות זולת החירק כמו ויעקב נתן לעשו ויוסף היה במצרים וידעו כי ידך זאת אבל כשהיוד מונעת בחירק תהיה אז תנועת השוא תנועתו פשוטה כמו וישראל אהב את יוסף וייראו גוים והסבה בהבדל הזה הוא כובד הקריאה אם היתה מונעת בתנועה נוטה לחירק על חירק אחר ומי שלא הבדיל ההבדל הזה טעה עכ"ל וחילוק זה שכת' באחרונה מוסכם מרוב המדקדקים וכתבו ג"כ רד"ק בתחלת ספ' עט סופר ור' אליה בפרקי שירה והלוית חן בפ' הנ"ל :

ומה שכתוב בלשון למודים שאם יבא לפני יוד בלא געיא תטה תנועתו לתנועת היוד לפי דעתי טעות הוא מהסופר או מהדפוס ור"ל לתנוע' החירק כדעת שאר המדקדקי' וסופו מוכיח על תחלתו שכתב אח"כ ואמנם אם תהיה עם השוא געיא תהיה אז תנועתה תנועת החירק בבירור ביד משה וידעו כי אלהים ואולם מצאתי דעת אחרת לר' יהודה המדקדק וכן כתוב בספר ישן כו' :

אמר ר' יהודה המכונה חיוג שכל שוא שבראש תיבה ואות שני של תיבה אחת מאותיות אחה"ע תנעה השוא שבראש תיבה כהברת אות אחה"ע שאחריו בין רשומה הגעיא בין שאינה רשומה :

ובשאר אותיות שאינה אחה"ע בבאה אחרי השוא שבראש התיבה תקרא השוא לעולם בחטף פתח לבד היוד בבאה אחרי השוא לעולם כהברת אי כמו ביד משה ואהרן ביום דבר ה' ויש אשר ויצחק :

ובהתחבר שני שאין באמצע התיבה השוא השני כשוא שבראש התיבה לכל חקתיו ולכל משפטיו כמו וימלאו הלמד תנעה אי כמו או שאחריו ונשמעה המ"ס בחטף פתח תקראי הריש בחירק וכן כלם :

ובשאר אותיות שאינם מאותיות אחה"ע לעולם שוא השני בחטף פתח ככל הברות שתהיה אות הסמוכה לו כמו ישמרו המ"ס בחטף פתח וכן תשברי וכן כולם :

ולפני היוד לעולם בחירק השוא השני הבא לפניו כמו ירמיה ירביון ודומיהם ע"כ וכ"כ הראב"ע בריש ס' צחות בשם החכם הנ"ל כי אנשי טבריה היו קוראים כן וכתב אח"כ שכן מנהג מקרא המדקדקים כאשר א"ר יהודה באותיות הגרון וביוד רק בתנועת השוא שהיא אחר שוא לא תאבה לו ולא תשמע אליו :

עוד כת' ר' יהודה דע כי הגעי' הנרשמת עם השוא יש נקדנין שמשימין אותה לפניו כגון והיה ולא יתכן כדי שלא תתערב עם טעם של ספרי' תא"ם שדומה לה והוא לפני השוא לעולם ובראש תיבה ע"כ :

ובזה חלוקים נולדו רבים כ"כ לבנת הספיר וטוב טעם ולוית חן שכתבו שהגעיא קו ארוך שיבא לימין השוא שבראש תיבה :

עוד כתב ר' יהודה בשם מחבר א' (ואני מצאתי שהוא מחיבור ר' יהודה בן בלעם הספרדי) הקורא הגעיא היא הנפשת המלה ותחבב הקריאה בטעם ובנועם'בלב קוראיה ותנדיבהו על תוספת הקריא'וכבר ראיתי שחוטפי'אות'במקצת מקומו'ומקיימי' אותה במקצת מקומות וכלל הדבר אין אם ושרש לגעיא לפי שאינה מכוייה עם הז' טעמים ולא עם המשרתים והיא סוככת עם המקף כגון ואב־יותר מבשר המלואים ואת־רסן כדי להרבות ההברו' ולהטעים ולהנעים ולהוליך הקול בנועם עד הטעם הבא אחריו שהוא הגבול ולא ירוץ הקורא ולא יחליש קולו במרוצתו עד הטעם הנקרא מלך ולא יוכל למשוך המלך בדרך המלכים הנמשכי'בקול רם ובטעם ויש מתגים גם הם לא נמנו עם המלכים ולא עם המשרתים גם הם נקראו געיות ובאות להנעים ולהטעים המלה ולא יחליש הקול בחפזו לרוץ למהר אל האות המחלק כמו והארם ותושבים ועיניכם וכן בס"ס הזקנים מתגו כל פ"א הפעל מיוד כתוספת אותן כגון ארעה ירעו ישבו תצאו נלכה ודומיהם :

כלל היוצא מדבריו שאין הפרש בקריאת השוא עם געיא או זולתה כנגד דעת שאר המדקדקים שזכרנו ולדבריו ג"כ אין הפרש בגעיא אם היא בראש תיבה עם השוא או באמצע תיבה או בראשה עם אחד מהתנועות כי בכל מקום שהיא באה להנעים ולהטעים המלה וכן מס' הזכרון שחיבר ר' יוסף קמחי אביו של רד"ק שמתנו יצא שער המתג משמע שהמתג יש לו עכוב ואיחור בקריאתו בתנועות גדולות כשאין טעם התיבה סמוך להם כמו ושמרת וברכת שמרים שובך שירתי

שמרו

שמרו ישבו שירך ימינך וכן בתנועות קטנות כשתבא אחריהן אחת מאותיות אחה"ע נקודה בא' מן החטפין כמו יעשה יאסוף מהרו שאלו אך אם אות אחה"ע נקודה בשוא לבדו אין המתג מאריך כמו לא תחמד טרם יחמיץ ע"כ וכן בס' דקדוק כ"י ישן מצאתי כתו' שהאותיות הנקודות בשוא בלא געיא נקראות בחטיפות ובגעיא מארכנה וכ"כ לוית חן שהגעיא נגזר מן יגעה שור לשון צעקה לפי שצריך למשוך הקול במקום שימצא שם וכן כתוב במכלול שהגעיא מאריך קריאתה וכן כתב הבעל"מ שמעמידים מעט בתנועה כאדם נועה ולכן קראוה המדקדקים געיא וכ"כ ר' אליהו הלוי בטוב טעם פ"ז כי געיא הוא שם מיוחד למתגים הבאים עם השואי' והוא לשון צעקה מן אם יגעה שור כי בכל מקום שימצא זה צריך הקורא למשוך בקול אך גם החכם לונזאנו כתב כי חכמי המקרא כשראו שטבע הטעמים מכריח לעמוד באות נקודה בשוא והן יודעים שהשוא נופל ואינו עומד בונים אצלו כותל להעמידו שלא יפול וזהו הנק' געיא ר"ל טעמי' ולכן מרגלא בפומיה דרד"ק בחיבוריו אות פלונית מועמדת בגעיא :

ודבר זה קשה מאד בעיני כי מצאתי בספרי המדקדקי' שבעל הלשון המציא שתי נקודו' עומדו' זו על גב זו להשתמש בהן בהתחלות התנועות ובסופן ולהבליע האותיות הצריכות לכך וקרא אותן שוא והוא אינו תנועה רק חצי תנועה והאות על זה כי הוא לא ימצא יחידי בתיבה א' מהתיבות בלתי נסמך אל זולתו מהתנועות ולזאת הסבה נקרא אצל המשוררים עבד כי הוא נכנע בקריאתו לקריא' האות הסמוך לו כעבד המשרת לרבו ולעולם קריאתו במהרות ולהסמיכו לאות שלאחריו כמו יהי או לאות שלפניו כמו יצחק וסימן לשתי קריאות האלה שבא ושבא הראשון נע והשני נח ועוד קראוהו חטף לפי שהוא תנועה בלתי שלמה לא תתעכב קריאתו במבטא אך יחטוף אותה כאלו נגזלה ממנו ויצטפנה באות הנקודה הבאה אחריה ורבותינו הקדמוני' היו קוראי' אותו מהיר לדק כדאיתא בזוהר בשיר השירים ששמושו המיוחד הוא החטיפות והמהירות והוא הנקוד היותר קטון במעלה מכל העשרה נקודות וזה שנקרא בשם שוא להורות על שהוא פחות במדרגה כנז' וכאילו עיינו הבל וריק ואם נקרא שוא בפת"ח הוא מלשון שבי כלומר עבד להורו' שהוא עבד לעבדי' וכ"ש לאדוניהם ובכל מקום הוא נמצא לשרת והחכם לונזאנו עצמו כתב שצורת השוא כשני ברורים עגולים זה על זה שמיד נופלי' לכאן או לכאן ואינם יכולים לעמוד ושיאניך ותפול שוא גם ר"ש אלמולי כתב שא' מהדברים המיוחדים שיש לשוא משאר הנקודות הוא שבכל אחד מהעשר נקודות אפשר שימצא עמו טעם מהטעמי' מפסיקים או בלתי מפסיקים מה שלא ימצא כן עם השוא כלל והטעם בזה מבואר שהטעם נותן מעלה לאות ולנקודה שעמו להעלותו למעלה ראש מה שאין ראוי להמשיכו בהיותו עם השוא הפחות והשפל והענין כזה שהשוא דרכו להריץ ולמהר תנועת האות אשר היא בו והטעם עושה להפך שהוא מאריכו ע"כ :

ואחרון אחרון חביב הרב רבינו יוסף ן' גיקטיליא שהאריך הרבה בסוף ס' גנת אגוז לבאר כי ניקוד השוא מורה בנין העולם השפל ואלה מקצת דבריו המצריכים לענייננו :

רע לך אחי כי נקודת השוא כנגד העולם השפל שהוא הנקרא עולם ההרכבה ואין לו כל קיום אם לא יניעוהו שאר העולמות שהן למעלה ממנו וזו הוא עדות ברורה בהיות נקודת השוא מתנועע מכח שאר הנקודו' שאין לה כח להתנועע מעצמה כשאר הנקודו' והתבונן בהיות צורת השוא קלה שבכל הצורות' בהיותה מתנועעת מכח המניעים שמכריחים אותה להתנועע במהרה ולפיכך תמצא תנועתו תמידית בהיות הרכבותיו עומדים במהירות ועוברין לפי שעה הלא תראה שבא מורכב והוא נכה רגלים ועל כל פנים אם לא ירצוהו במהרה כמעט שיתבטלו כחותיו והרכבותיו ויתפרדו איש מעל אחיו ואין לשוא כל סמך בפני עצמו וזהו דרך תכונת זה העולם השפל הנקרא עולם ההרכבה :

ומזה שיש לך להתבונן ולהתעורר עליו ולדעת כי שוא עבד רץ הוא לפני המלכים המושלים עליו כי בהיות העבד נסמך על שלחן המלך יש לו כח לרוץ לפניו אמנם בהיות העבד בפני עצמו ואין לו למה יסמוך הוא מת ומוטל ברעב ומתבטל צורתו כמותו וכן הוא דרך השוא בהיות השוא נסמך לכול' יש לו כח לרוץ ואין לו קיום בפני עצמו ומתבטל הוא וזהו דרך עולם השפל כי בהיותו נסמך בעולמות העליונים ונמשך אחריהם יש בו כח לעשות חיל אמנם אין לו קיום בפני עצמו לא מעט ולא הרבה עכ"ל :

באופן כי פליאה דעת ממני איך יתכן שיהיה כח ביד הגעיא לתת העמדה לשוא הבא בראש תיבה כי מה שכתבו המדקדקים שהמאריך עושה לפעמים התנועה היא מעט מוער זהו בתנועות גדולות או קטנות כל א' וא' כדינו אבל בגעיא הבאה עם השוא בראש תיבה די והותר שתשתנה קריא' השוא על אופנים רבים אבל שיהיה כחה יפה גם להעמיד ולהאריך הקריא' מהיכא תיתי כי אפי' החטפי' הבאים על אותיות אחה"ע להרחיבה קריאתם בחטיפה ואין להם העמדה ואיך נאמר שהשוא לבדו יהי' כחו יפה מבול' בסביל משענת הקנה הרצוץ מהגעיא שאינו מכלל הטעמים כמו שזכרנו ובשלמא לדעת החיוג וסיעתו שאין הפרש בקריאת השוא עם געיא או זולתה יש לומר שכיון שאינה משמשת לשנות הקריאה פלא הוא בעיני איך אפשר לעשות שתי פלוחיות לשנות ולהעמיד :

ואני לא אכנים ראשי בין הרים הגבוהים לחלוק על דבריו זה כי ידעתי שדעת הקטן שבקדמוני' רחבה מדעתי וט.דייק לא הגעתי אפילו לרועה צאן :

רק אומר שמשבח אני מנהגן של אותם המקומות שהזכיר ר' יהודה שחוטפי' אותה וראוי להשבח מהטעמים רבים שכתבתי ואומר להם יישר :

ואולם ראיתי מה שכתב החכם ר' פנחס לונזאנו בפר'א' אשר קרא שמו הליכו' שבא בסוף ספר עבודת הקדש שחיבר שאחז דרך אחר ישר בעיניו שיוסרו בנקלה כל הספיקות כי לפי סברתו אין כח במאריך או בגעיא לשנו' ולהפוך מנקודה לנקודה אחרת גם לא להניע השוא הבא אחריו ולא לעשות התיבה מלעיל רק להעמיד מעט ולפי דבריו אין חילוק בין געיא באמצע המלה או

או ברמשה בין שתהיה אחר השוא אות גרונית או יוד או שאר אותיות לעולם הגעיא לא תשתנה השוא מקריאתו הראשונה וגם איננה מהפכת קריא' הקמץ חטוף לקמץ רחב כמו ואמר להרגך ביום עמרך תחת רדפי טוב שמרני ל שמרה נפשי כי חסיד אני ודומיהם כי לפי דעתו הם חטופי' אעפ"י שהם בגעיא ולא תשמש הגעיא רק להעמדה מועטת והביא ראיה לדבריו מהמסו' שהבאתי בתילים פ"ו על שמרה נפשי עוד אמר שהוא קורא כל עצמותי תאמרנה כל אחי רש בקמץ חטוף והגעיא תשמש להפריד כי בלעדה היו דבוקים לתיבה שלאחריהם ואין דעתי נוחה הימנו כי רוב דבריו אלה הם נגד דברי מדקדקי' רבים חשובים אשר קדמוהו והוא כתב שרד"ק לא העמיק בזה כל הצורך וכשאמרתי לפניו ברוך היודע אם העמיק הוא יותר מרד"ק אמר לי שכחת מה שכתבתי שם כי ראש המדקדקים הר' יודה בן גאנח מסייע לי שהוא קורא קו"ף בשר הקרבן (יחזקאל ח) בחטיפות והרא"ש בשוא נא חזרתי לו תשובה ואמרתי שעדיין אין סיוע זה מספיק דשמא בספרו של ר' יונה לא היה מאריך בקו"ף כמו שמצאתי במקצת ספרים :

ואחר כל אלה הדברים אומר אני שלא מצאתי בזמן הזה מי שיקרא השוא נע בכל אופניו וסדריו בגעיא ובלא געיא אך רוב העולם קורין כל שוא נע כמו סגול ואנשי טוליטולא קורין כל שוא כפתח וקצ' מהמדקדקי' קורי' השוא עם געי' שאחריו אחה"ע כתנועת אחה"ע ושאחריו י"וד בחירק וגם זה על המעט וכל שאר געיות הבאות על שאר האותיות שאינן לא יוד ולא אחה"ע קורין אותן כפתח כמשפט וגם מאלה אין קורין אותן רק קצת מאותן שהורגלו על לשונם בגירסא דינקותא אך אינם אפי' חלק א' ממאה הנמצאים בכל המקרא ועל כן אני אומר שהמדקדק לקרות את כולן כמו שכתבו רוב המדקדקים או קצת מהם תבא עליו ברכת טוב אך מי שאינו בקי בכולן כמשפטן ורוצ' להתחכם במקצתן טוב ממנו מי שאינו מדקד' בהן כלל ועיק' וקורא כל שוא כתנועתו הפשוטה כמו סגול או צרי בין בגעיא ובין בלא געיא :

גם לא אחשך פי מלהעיר על דבר א' שלא מצאתי שום מחבר או מדקדק שיעיר עליו והוא שמצאתי בספרים ספרדים ישנים שהם בחזקת מדוייקים מין א' מגעיות הנמצאות בשלשת ספרים תהלים משלי איוב פעם באמצע החטפים ופעם בתחלתן היינו בחטף פתח ובחטף סגול כמו הֲלֹא אתה תשוב תחיינו (תילים פה) עָשָׂה אתי (סי'קט) אֱלֹהִים באו גוים (סי' עט) אֱלֹהִים שיר חדש (סי'קמד) המקרה במים עֲלִיּוֹתָיו וס"א עֲלִיּוֹתָיו הֲלוֹא יתעו (משלי יד) וס"א הֲלוֹא אֲרִי כהם (שם כח) אֲנִי ראיתי (איוב ה) הֲכִי אמרתי (שם טי' ז) וכאלה רבות וכן (בדניאל ח) וגם אֱלֹהֵיהֶם ובפ' אמור אֲשֶׁר יוצק ובסוף פ' כי תבוא אלה דברי הברית אֲשֶׁר (ובמלכים ב א) הֲמִבְּלִי אין אלהים בישראל והם ד' עפ"ה ג' שם במלכים וא' בפ' בשלח וכן אֲשֶׁר יִקְרָאוּ (ירמיה כג) :

גם מצאתי הגעי' ביוד של שם המיוחד פעמי' רבות כגון יְהוָה אמר אלי בני אתה יְהוָה בחכמה יסד ארץ ורבים כיוצא בהן ואין ספק כי לא דבר רק הוא ודברים אלו גנוזים. וצפונים אצל חכמי הקבלה כמ"ש המקובל האלהי כמוהר"ר משה קורדווירו בס' הפרדס בשער הטעמים ושער הנקודות וגם הוא העלים הסוד משום כבוד אלהים הסתר דבר :

ופה נשלם מה שעלה בקולר דעתי לבאר בזה המאמר תהלה לאל גומר עלי וזה יספיק לעת עתה ואם באולי מדרך הישרה נטיתי מי שכל דבריו ישרים יישר אורחותי ואם אמצא איש אשר יתן לו האלהים במלאכת הדקדוק דבר חכמה ומחכמתו יחכמני ועל אמתת הדברי' יעמידני אשבח לעוטה אור כשמלה כי ממנו דעת ומזמה והיה אם אמצא חן בעיניו לגלות לי מצפוניו אהיה לו עבד עולם ואומר ברוך מתייך לשלם ואיתא במדרש שוחר טוב שלעתיד לבא כשבא הקב"ה לרפאת העולם אינו מרפא תחלה אלא העורים שנא' ה' פוקח עורים ומי הן העורים הדורות האלו שהולכות בתורה כעורים שנא' נגששה כעורים קיר כלם קורין ואין יודעים מה הן קורין שונין ואין יודעים מה הן שונין אבל לעתיד לבא אז תפקחנה עיני עורים על כן אשאל מאת הפוקח עורים לפקח עיני ועיני כל ישראל באור תורתו שלא נכשל בדברינו ולא נחט' בלשוננו ואורו ואמתו המה ינחונו ולהר קדשו ומשכנותיו יביאונו להשביע נפשנו בצחצחות ולשון עלגים תמהר לדבר צחות ונבחין סודות הטעמים על תרי בשמי' ויזכנו למה שייעד לנו כ"ש נביאו העם ההולכים בחשך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם ואז יסתלקו הספקות ויוסרו השבושים ותתפשט הידיעה באלהים ובתורתו כהתפשט המים בחלקי הים כמו שאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים :